image
not
available

UNIVE ENT

Digitized by Google

Digitized by Google

Acc. 13 -

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SCRIPTORES RERUM ALAMANNICARU

Digitized by Google

Digitized by Google

RERUM ALAMANNICARUM SCRIPTORES

ALIQUOT VETUSTI,

A QUIBUS

ALAMANNORUM, QUI NUNC PARTIM SUEVIS, PARTIM HELVETIIS CESSERE, HISTORIÆ TAM SÆCULARES QUAM ECCLESIASTICÆ TRADITÆ SUNT,

TRIBUS TOMIS DIVISI,

CUM

GLOSSIS RERUM ET VERBORUM DIFFICILIORUM,

EX BIBLIOTHECA

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI.

CUM INDICE RERUM ET VERBORUM ACCURATISSIMO.

EDITIO TERTIA,

PRIORIBUS EMENDATIOR.

PRAEFAMINE, VITA AC SCRIPTIS AUCTORIS ET EDITORIS GOLDASTI, ET NONNULLIS ALIIS AUCTIOR.

CURA

HENRICI CHRISTIANI SENCKENBERG,

Mœno-Francof. J. U. L. & Advoc.

FRANCOFURTI ET LIPSIÆ,

Impenſis, JOHANNIS FRIDERICI FLEISCHERI.

M DCC XXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

LECTURIS SALUTEM.

NOvæ Editioni Goldaſti Alamannicarum Rerum Scriptorum aliquid præfandi provinciam, cum Viri de re litteraria meritiſſimi, qui huic operi recudendo ſumtus in præſens impendit rogatu in me ſuſceperim, paucis quid in nova hac Editione præſtitum, aliave pro more & ſtylo, hujus operis in gratiam ediſſerenda ſunt. Nimirum nemini Veſtrum, Lectores, ignotum eſſe poteſt, poſt diſtracta utriusque editionis Goldaſti Alamannicorum, quorum prima Francofurti ex officina Wolffgangi Richteri, curante Johanne Theobaldo Schœnwettero & Conrado Meulio civibus MDCVI. fol. altera ibid. impenſis Johann-Martini Porſſii Bibliopolæ, typis Johannis Georgii Spœrlin MDCLXI. prodierat Exempla, diu in Bibliopoliis hos Scriptores, ſed fruſtra quæſitos, imo tandem rariorum librorum in numerum ab Eruditis relatos eſſe; Id itaque cum non fugeret Virum ſolertiſſimum, noluit tot eruditos irrita ſiti diutius vexari, verum ab aliquot jam annis inde usque de hoc opere recudendo ſolicitus fuit. His vero cogitationibus jam imbutum ejus animum, magis adhuc *Dn. Bartholomæi* Bibliopolæ Ulmenſis celebris Exemplum excitavit; qui cum *Scriptores rerum Suevicarum Goldaſti* noſtri Orbi litterato reſtituiſſet, diutius ceſſandnm ſibi non eſſe opinatus eſt, utroque ſcilicet horum librorum poſt novam Suevicorum Editionem ita conſtituto, ut jungi commode & propter chartæ formam, & propter materiæ affinitatem queant, & forte debeant. Imitari ergo hujus & foliorum magnitudinem, & typos & nitorem non abs re eſſe duxit, gratiam videlicet initurus eorum, qui cum alterutro horum librorum carere nequeant, eos ſimul una ligatura junctos conſpicere ſatius ducunt. Ne vero præter hanc & aliæ commoditates novæ Editioni deeſſent, minutiori typorum formæ qua priores oculis officiebant, ut & integris columnis nuncium miſit, majoribus typis & paginis operarum induſtria in duas partes diſcretis uſus; præterea vero Indicis paginas novæ editioni

adaptavit, in eodem nonnihil in melius mutavit, id vero præcipue utique dedit operam, ut quam emendatiſſima nunc prodeat Editio. Parum vero eſſe duxit, ſi Scriptores hoſce Orbi litterato reſtitueret, niſi & illius, qui Orbis litterati in uſus primus eos publici Juris fecit & manumiſit, memoriam ab interitu vindicaret. Cum ergo ipſi inauditum eſſet, me nonnihil eo faciens intra ſcrinia mea ſervare, atque propter ſubſidia manu exarata, è Bibliothecis Illuſtrium ZOLLMANNI, STRUVII, & præcipue genere ac Eruditione inclyti Conſulis UFFENBACHII noſtratis, aliundeque accepta, ad vitam Viri ſcribendam eatenus reliquis fors accommodatiorem eſſe, hanc ut conferrem ſymbolam rogavit. Ego autem lubens annui, atque hanc quam vides vitam, ex iis quæ ad manus erant, in chartam conjeci, ubi ſi quid aliis aut plane non, aut minus recte dictum inveneris, non meæ id opellæ qualicunque, ſed Viris humaniſſimis juxta ac eruditiſſimis debebis, queis ego hic publice gratias perſolvo. Probationes ſi requiris, ſummatim eas quidem notavimus, verum non deerit quoque occaſio, eas olim integras dandi. Quæ itaque novæ Editioni acceſſerint, quibusve ea reliquis præſtet cum hucusque enarraverim, non omittendum in calce id, quod primo loco monendum erat, nimirum cum prima editio anteriorum ſit correctiſſima, recentior vero nonnihil humani, operarum incuria paſſa fuerit, eo omnia redegiſſe Virum ſolertiſſimum, ut in nova Editione futurum non ſit, de quo quis queratur. Ulterius vero à nova Editione ad ipſum Goldaſtinum Opus eique inſertos Scriptores progredienti, ſicco pede prætergredienda non erat ipſius operis, quam præſtat, inſignis utilitas. Ut enim aliorum, etiam Eruditiſſimorum Virorum, queis hunc librum ornarunt encomia, prætercam, nemo non rei Antiquariæ ſtudioſus ibi inveniet, quod alibi fruſtra quæſiviſſet. Habet ibi quod in Hiſtoria Eccleſiaſtica, ritibus antiquis Liturgicis, aliisve ad Antiquitates Eccleſiaſticas attinentibus in ſuos uſus convertat Theologus; invenit in iisdem antiquum Germaniæ judiciarium ordinem, formulas Donationum, emtionum Venditionum, manumiſſionum, oblationum aliorumve negotiorum, verba Juris Teutonica, & alia non minoris pretii JCtus; ſunt variæ obſervationes, quibus ſe oblectet, Medico; Hiſtoriæ vero, Antiquitatib⁹ patriis & rei præcipue Etymologicæ tanta ibi meſſis parata, ut ferme non alibi lætiorem invenire detur. Non vacat nunc ire per ſingula, nec lubet exemplis pluribus illuſtrare rem cuivis Rerum Antiquarum gnaro primo ſtatim obtutu ſe ſiſtentem; ne tamen plane ἀσύμβολος abeam, experimento docebo, quam recondita nonnunquam, Hiſtoriæ patriæ in uſus, inde haurire liceat. Etenim cum diu Eruditos latuerit, qui parentes contigerint Conrado ſapienti, Ottonis M. genero, Wormacenſis pagi & partis Lotharingiæ Duci, ab Hungaris prope Auguſtam Vindelicorum demum interfecto, à quo per lineam rectam deſcenderunt Otto Dux, Henricus Dux Hezil dictus, & demum Conradus Salicus; EKKEHARDUS Jun. omnes mihi ſcrupulos feliciter, atque Werinhero patre cretum fuiſſe, Franciæ (quam vocant) Cæſarum & Regum noſtrorum gentis ſatorem, indicavit. Ego enim utut plane *Continuatori Reginonis*, Scriptori horum temporum haud contemnendo, ad annum DCCCCXIX. noſtro Conrado Werinherum patrem adſcribenti fidem habueram, in

con-

contrariam tamen partem propellebat nuper Beate Vita functi Illuſtris *Gundlingii* auctoritas, qui in Bibliothecæ novæ Part. XXX. p. 868. ſq. Wernherum hunc, utpote nulli præterea Hiſtorico memoratum pari paſſu cum fictis illis heroibus ambulare voluerat, ex conjecturis Conradum Curcipoldum in locum ejus ſubſtituens, adeo ut ferme dubitare inciperem; verum commodum accidit, ut animum ſubiret recordatio loci illius, quem in Ekkehardo de caſibus Monaſter. S. Galli Tom. I. pag. 40. edit. antiq. quondam legeram, quique etiam tum denuo evolutus, & omnem hæſitationem mihi exemit, & Werinherum parentem Conradi, Franciæ Orientalis Comitem Ducemve fuiſſe commonſtravit. Nimirum Ekkehardus, dum acta & fata Monaſterii ſui Arnolpho & Ludovico Infante regnantibus percenſet, hacque occaſione etiam ad Hattonis facinus delabitur, inter alia hæc effert: *Nondum illo tempore Suevia in Ducatum erat redacta, ſed fiſco regio peculiariter parebat, ſicut hodie & Francia. Procurabant ambas Cameræ*, (hi, quod olim demonſtrabitur, vocis tantum ſono à Ducibus differebant, unde nonnunquam Duces vocantur) *quos ſic vocabant, nuncii: Franciam ad Alpes tum Werinhere* &c. Habes hic Werinherum patrem Conradi ſapientis, Cameræ nuncium in Francia ad Alpes poſita, de quo ſane plura noſſemus, ni, (quod per aſteriſcum denotat Goldaſtus,) edax ævum nonnullas lineolas abſtuliſſet Codici quo uſus erat, unde in his acquieſcendum. Ibis autem pedibus in meam ſententiam, & hunc Werinherum patrem Conradi noſtri credes, ſi, juſta temporis ratione habita, hunc illius filium eſſe potuiſſe, hoc vero eo magis præſumendum eſſe tecum recogitaveris, quo magis certum eſt, Werinherum Ekkehardi, eundem Comitatum ac Ducatum tenuiſſe, quem poſtea ſub Ottone I. tenuit Conradus. Cum enim extra dubitationis aleam ſit, ſub Regibus Francis equidem Ducatus & Comitatus fuiſſe pro lubitu revocabiles, verum raro filiis benemeritis ſubtractos, atque horum loco demortuis parentibus alios ſubſtitutos eſſe; quis dubitabit, *Continuatorem Reginonis*, Conrado Duci Wormacenſi & Lotharingo Werenherum patrem dantem, alium ſignare Werenherum, atque eum, qui Conradum in Ducatu præceſſerat? Fuiſſe autem Ducatum Franciæ ad Alpes non alium quam Ducatum Wormacenſem, (ad quem pars Lotharingiæ eo tempore referebatur) vel inde patet, quia teſte *Ducangio* quilibet montes paulo editiores Alpes vocabantur, qua voce hodieque Botanici eodem ſenſu utuntur, Francia vero, quam tum dicebant, non alibi editos montes habet, niſi in pago Wormacenſi & Lotharienſi regno, *die Bergſtraſſe und das Vogeſiſche Gebirge*, unde Wormacenſem & Ripuariam provinciam ſignari certiſſimum eſt, quam poſtea Conradus ſapiens & poſteri Jure quaſi-hereditario à parentibus traditam poſſederunt. Non tenebo TE nunc pluribus, inprimis quum ea, quæ de Werenhero & ejus filio Conrado ſapiente dixi, propediem latius explicata viſurus ſis, in *Conjecturis de familiis Francica & Suevica Auguſtis, harumque conjunctione in Ludovico Barbato*, olim à me compoſitis, jam vero ſub prælo ſudantibus. Nunc ſufficit aſſerta Exemplo Hiſtorico confirmaſſe, atque Werenherum ignotum antehac Conradi patrem ex noſtris Scriptoribus vel aliud agendo in lucem protraxiſſe. Scio equidem ipſum

 edito-

editorem Goldaſtum auctorem ἀνιςορησίας accuſare, & locum, quem adduxi, plane aliter explicare, ſed multum vereor, ne non ipſe erroris, quem Scriptori antiquo & fide digniſſimo impegit ſe reum faciat. Sed de his, quod dixi, pluribus alias! Nunc de Scriptoribus Corpori noſtro inſertis carptim, & per tranſennam quaſi, aliquid diſſerendum eſt. Hi eo magis ſe commendant, quo rariores ſunt, neque enim, quod alias hujus generis Collectionibus ſolemne eſt, in aliis Scriptorum Collectionibus paſſim repetiti inveniuntur, ſed unice hic quærendi, niſi quod *Franciſcus du Chesne* Tomo III. Scriptorum Hiſtoriæ Francorum Lutetiæ Pariſ. 1641. fol. Hepidanni Chronicon atq; excerpta ex Ratperto & Ekkehardo juniore inſeruit, & plane quidem (quod & ipſum notare haud abs re duxi) in Hepidanno mutata annorum ſerie, in reliquis vero optimis ferme quibusque reciſis. Præterea Vitas Sanctorum inſtituto ſuo inſervientes Actis Sanctorum, Univerſalibus *Bollandi & Henſchenii ſucceſſores*, Ordinis autem Benedicti, Joannes *Mabillonius* intulerunt, Obſervationibus quam plurimis locupletatas, quorum prius & ante ipſos ac Goldaſtum *Surio* pro inſtituti ratione uſuvenit, quorum tamen neutrum, opinor, aſſertioni noſtræ aliquid oberit. Ad vitas eorum quod attinet, omnia ferme præripuit Eruditiſſimus Goldaſtus, non deerit tamen, quod licet per tranſennam addamus. HEPIDANNUS Chronici Scriptor, quem Goldaſtus diverſum opinatur ab eo, qui vitam S. Wiboradæ conſcripſit, recentioribus unus idemque cum eo fuiſſe, atque circa annum MLXXX. animam exhalaſſe exiſtimatur, prouti etiam poſt alios, Vir multæ lectionis Caſimirus *Oudinus* conjicit. Tom. II. Scriptor. Eccleſ. Sec. XI. columm. 319. Mea id non intereſt, neque intererit forte alterius Hiſtoriarum ſtudioſi, cum in tantis tenebris certum quid eruendi ſpes nulla ſit ſuper. De RATPERTO nihil ſuccurrit præter id quod G. I. *Voſſius* libro de Hiſtoricis Latinis, p. 760. inſeruit, ubi temporibus Ludovici II. Caroli Calvi, Ludovici III. & Caroli Craſſi floruiſſe Ratpertum noſtrum cognatum S. Notkeri, condidiſſe Chronicon Monaſterii ſui usq; ad Abbatem Bernardum I. & ann. 883. perductum, quod quater vel ſæpius S. Galli MSC. extet, Hymnos etiam reliquiſſe de S. Gallo & S. Othmaro, vitam itidem S. Galli Germanica lingua quam poſtea latine verterit Ekkehardus junior, & demum obiiſſe ut quibusdam videatur 1183. commemorat. Verum extant hodieque & ejus Epigrammata nonnulla, quæ edidit *Caniſius*. De EKKEHARDO juniore nihil inveni, quod relatu dignum eſſet, juvabit tamen cum iis quæ habet Goldaſtus ea contendiſſe, quæ *Metzlerus* S. Galli Monachus doctiſſimus ei nunciat Epiſtola ad eum inter Thulemarianas X. De BURCKHARDO poſtea nil comparuit, ut nunc taceam, ex ipſius Goldaſti relatione plane incertum eſſe, utrum id nomen Scriptori competierit. De CONRADO de FABARIA certiora dici poſſunt, ſed jam dicta. Videtur vero horum præcedentium ut & BERTHOLDI æque ignoti atque prior eſt id fuiſſe inſtitutum, ut ſicut in monaſteriis olim moris, alter alterum ſucceſſu temporis continuando, memoriam rerum geſtarum conſervarent, unde pro uno tantum Chronico, eorum opera junctim ſumta habenda erunt. Et hactenus quidem de iis qui Tom. I. Part. I. habentur; nunc ad Part. II. accedendum eſt, ubi primo loco ſe offert *WALAFRIDUS* Strabus vel Strabeth ab

oculo-

oculorum vitio cognominatus, genitus vero in Suevia, (*Aventin.* IV. 14. 36.) nobili genere, ſicut tum ferme Monachorum plerique, vir ſuæ ætatis doctiſſimus, S. Galli educatus, Fuldæ ſub Rabano magis eruditus, inde Decanus S. Galli & ad ultimum Abbas Augienſis, quo in loco deceſſiſſe creditur anno 871. ætatis ſuæ 74. ſive potius, ut rectius ex Joan. *Mabillonii* Analector. Tom. IV. p. 332. (edit. primæ in 8.) & aliis colligitur anno 894. poſtquam ſeptennio Augiæ Diviti præfuerat. De hujus vero Vita & Scriptis cum plura & dici poſſint & debeant, tutiſſimum judicamus, lectorem ad *Epiſtolam Metzleri* inter Thulemarianas loco X. extantem, deinde vero ad Caſimirum *Oudinum* de Scriptoribus Eccleſ. antiquis Tom. II. col. 74 ſqq. remittere, quibus recens editum Domini Joh. Frid. *Schannat* amici & fautoris noſtri Hiſtoriæ Fuldenſis Opus Part. I. p. 62. ſq. adjicimus, ubi ſibi ſatisfactum inveniet. In ISONE grandem errorem erravit *Voſſius* p. 710. dum eum MSCtum tantum extare ſibi imaginatus eſt. ERMENRICUM ſive ut alii eum compellant ERMANRICUM, Rudolfi Fuldenſis quondam diſcipulum, poſtmodum Elwangenſis Monaſterii ex Monacho Abbatem, Vitam S. Solæ ab Henrico *Caniſio* in lectionibus antiquis editam, & in *Mabillonii* Acta Sanctorum Ordinis D. Benedicti poſtea Tom. II. p. 429. ſqq. relatam, Epiſtolas ab eodem Caniſio editas, & Dialogum de Vita ac geſtis S. Hariolphi Abbatis primi Elwangenſis in Actis Sanctorum (ni fallor) extantem, præter hanc S. Magni vitam reliquiſſe *Poſſevinus* in Apparatu Sacro, *Bellarminus* in Scriptoribns, *Oudinus*, *Voſſius*, & noviſſime Dn. *Schannatus* l. c. p. m. 59. tradiderunt. Hunc vero alienum non eſſe ab *Ermoldo Nigello* Panegyriſta Ludovici Pii dum *Voſſius* ſcribit, nimium in noſtrum conferri exiſtimo. In EKKEHARDO Minimo Goldaſtus omnes recentiores ſibi conſentientes habet nec plane eſt qui refragetur, putant autem, eundem etiam concinnaſſe Latinam verſionem vitæ S. Galli à Ratperto Teutonice primo ſcriptæ & S. Galli exſtantis. Invenire vero eſt præterea vitam B. Notkeri, in *Caniſii* Lectionibus, Johannis *Bollandi* Actis Sanctorum ad diem VI. Apr. & deniq; *Mabillonii* Actis Ss. Ordinis Benedict. Seculi V. ubi & S. Fridolini Hiſtoria reperitur. Inter relata ad Tomum II. primo loco ſe ſiſtit LEX ALAMANNORUM, quam poſt Goldaſtum *Lindenbrogius* p. 363. Tom. I. *Baluzius* Tom. I. Capit. p. 53. prout à Dagoberto confirmata, & tandem *Schilterus* Not. ad *Kœnigshoſen Elſaſſiſche Chronick* p. 623. dederunt. Notas adjecerunt Baluzius & Schilterus, quibus ſane hoc opus indiget. Longe illuſtrius vero de hac Lege meritus fuiſſet, qui nuper Herbipoli è vivorum numero exemtus eſt Jo. Georg. *ab Eccard*, ſi (quod promittebat) Legem Alamannorum, Capitula nova XLIV. ad eandem, item alia Capitula, inter reliquas Germaniæ Leges unum in corpus collectas dare, hæcque omnia cum pluribus & vetuſtiſſimis Codicibus conferre, & notis illuſtrare potuiſſet. Sed nunc alterius id opus eſt. *De Chartarum Scriptoribus* nihil monebo, ne nimius ſim; VADIANUS autem inferius denuo occurret. RABANUS Maurus tam notus eſt, ut nulli non veterum cantetur ac celebretur. Hinc me præcone non eget, inprimis cum nuper admodum ſatis ſe dignum invenerit P. R. Jo. Frid. *Schannat* Hiſtor. Fuldenſ. p. 100. ſqq. WALA-

FRIDUS Strabus ſupra nobis dictus eſt, nec RUODEPERTUS Ludimagiſter curam noſtram meretur. KERONIS memoriam habet *Eccardus* in Etymologicis, nec de eo multa proferre opus, ut nec de CATALOGO NOMINUM ALAMANNICORUM, qui tamen inſignis eſt uſus, ut alibi docebitur. Uti vero de his, ita etiam de Tomi II. Part. II. contentis ſilebo penitus, cum alibi commodior de Liturgicis diſſerendi futura ſit occaſio. In Tomo III. occurrens primo loco Joachimus VADIANUS natus eſt apud Sanctum Gallum 1484. 30. Dec. Patre Leonhardo de Watt Senatore, matre vero Margaretha Talmannia, qui ſcholas egreſſus, Viennæ Quadum, Collimitium, & Johannem Camertem audivit, ubi in devia abreptus cum in viam rediiſſet, Villachii in Hungaria Præceptorem aliquamdiu egit, dehinc Budam & Viennam habitavit, ubi poſt aliquos errores artium liberalium Profeſſoris ſpartam nactus eſt; Poſtea à Maximiliano I. Rhetor & Poëta laureatus renunciatus, Geographiæ rectius excolendæ cauſa ingentia itinera ſuſcepit, reverſus vero cum aliquamdiu Triboniano litaſſet ad Medicinam ſe convertit, Doctorisque gradu auctus, cum decennio integro Viennæ moratus patriæ cupiditate teneretur, domum ſe proripuit, ubi ſalario annuo auctus, atque in Senatorum quos ſecretiores vocant *(den kleinen Rath)* numerum allectus, Religionem Reformatam Zwinglii omni niſu promovit, quod faciendi amplior ſe facultas ei obtulit, cum anno Chriſti 1526. Conſul crearetur, quo in munere cum omnium mereretur calculum, inprimis Zwinglii ſui non fuit immemor, inter præcipuos quoque exiſtens, qui poſt prælium Capelenſe 1531. pacem Evangelio conciliarent. Hæc vero pax cum non omnino ex ejus fuiſſet ſententia, adeo Virum afflixit, ut in morbum diutinum incideret, nec, firmiori licet valetudini nonnunquam reſtitutus, eo liberaretur penitus, donec morte omnia humana ſolvente finiretur, 22. Jan. 1551. quo annos natus 66. menſes 4. dies 6. Scripſit plurima, partim excuſa, partim adhuc in MSSCC. deliteſcentia quorum omnium ampliſſimus Catalogus *im Ehren-Gedächtnus Joachim von Watt, von neuem aufgericht durch Chriſtian Huber S. Gallen* 1683. 8. annexa Haltmeyeri *Beſchreibung S. Gallen*, Ibid. eod. anno editæ, quæque huc conducere nimis longum eſſet. Ad opus vero ejus de Collegiis & monaſteriis pertinere videntur in MSto extantia: (1) *Was zur* Reformation *des Münch-und Pfaffen-Stands in künfftigem* General-*oder* Special-Concilio *nothwendig zu erörtern ſey.* (2) *Von dem uralten München-Stand, und ob ſich der von* 1200. *Jahren her gebeſſert oder geſchlimmert habe?* (3) *Von erſter, mittelſter und lezter Müncherey, und wann die München Anfangs entſtanden ſeyen?* (4) D. Bernhardi *Sermon vom Mönchen-Stand, ſo er in einem Synodo vor vielen Biſchöffen in Franckreich gethan.* (5) *Vorrede über die Epiſtel* D. Hieronymi, *ſo er vom München-Stand an* Heliodorum *geſchrieben*, quæ eodem in loco referuntur. BARTHOL. SCHOBINGERUS qualis quantusve fuerit, ſi ipſe Goldaſtus non ediſſereret, proderent ſane Epiſtolæ ab eo ad Goldaſtum ſcriptæ, atque inter *Thulemarianas* reperiendæ usque ad Epiſt. XCVI. Doctorem inprimis coluit Jacobum Lectium Genevenſem JCtum ac Theologum, rerum vero Germanicarum adeo fuit ſtudioſus, ut nemo magis.

Cujus

Cujus vero ſpei fuerit, vel inde apparet, quia XXXVIII. tantum annos natus 1604. 5. Kl. Jul. obiit, Epiſtolis ad Goldaſtum LXXXIV. XCIII. & XCVI. id loquentibus. Scriptorum reliquit nihil, ſed peſſime cum rebus humanis ageretur, ſi ii tantum docti cenſendi eſſent, qui ſcripris orbem repleverunt! Reliquos, ut vel parum notos, vel ad mea ſtudia nihil attinentes, licet notiſſimos prætereo, ſatis habens, vel in iis quæ dixi TIBI L. B. profuiſſe, aut tamen prodeſſe voluiſſe. Tu labori noſtro æquus eris, atque ſi quoad ipſum Goldaſti opus fortaſſis nonnihil in nova Editione mutari aut illuſtrari potuiſſe forte credideris aut optaveris, mihi id nolim imputes, neque enim mei muneris hoc, quippe cujus præfari tantum, & vitam adjicere fuit. Cæterum omnia ſatis illuſtria per ſe TIBI apparebunt, ſi *Stumpffii* Chronicon Helveticum, *Stetteri* Chronicon, *Hartmanni* Annales Einſidelenſes, *Cruſii* Sueviam, & Jo. Georgii *ab Eccard* Hasburgica, cum Prodromo Berum Alſaticarum *Obrechti* familiaria TIBI reddideris. Salve plurimum & fave! Cæterum cum jam demum animadverterim, in Vita Goldaſti ad An. cIↄ Iↄc III. omiſſum eſſe Saluſtii *Pharamundi* Helvetii (ſub quo nomine noſter latet) Carolum Allobrogem ſ. de ſuperventu Allobrogum in urbem Genevam Hiſtoriam 1603. 4. hoc loco, id indicare non incommodum duxi. Salve denuo! Dab. Francofurti ad fluenta Mœni ipſis Kl. Apr. cIↄ Iↄccxxx.

Henr. Chriſt. Senckenberg.

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

JOHANNI SWICHARDO,

Sacræ Moguntinæ Sedis

ARCHIEPISCOPO,

S. Roman. Imperii per Germaniam

ARCHICANCELLARIO,

PRINCIPI ELECTORI, &c.

Domino meo Clementiſſimo.

ALamanniæ nomen, Reverendiſſime & Illuſtriſſime Princeps Elector, quod priſcis illis rerum Germanicarum Scriptoribus, Cæſari, Plinio, Tacito, Sammonico, & Geographis inuſitatum ac inauditum, ſub Francorum Regum imperio videtur primo eſſe natum atque inventum. Namque illorum proſpera & feliciſſima migratione permoti Alpini ſupremæ Germaniæ populi, relictis aſperis & incultis ſedibus ſuis, glandiferas (ut Cicero loquitur) & fructuoſas quærere ipſi quoque armis egreſſi tentaverunt. Qua tempeſtate Hunni ad idem exemplum, Gotthi, Vandali, Langobardi, ruptis Boreæ terminis, non Germaniam modo, ſed univerſam propemodùm Europam turbarunt ac miſcuerunt. Ea gentium confuſione Germaniæ noſtræ partim confuſa & permixta exiſtimantur nomina, alia prorſum obſoleta. Omnes populos ſingillatim commemorare ad inſtitutum nihil intelligo pertinere: ipſam veterem illam Germaniam præoptaverunt

verunt TEUTONIAM appellare poſterioris ætatis Scriptores, nomine ab Italis accepto, eamque generatim & univerſe in tres potiſſimum provincias tribuere, Alamanniam, Rhetiam, & Germaniam ſpeciatim ita dictam. RHETIAM (ut de hac prius autumem) definiunt ac collocant inter Alpes Julias & dextrum Danubii latus ac ejus ortu ad usque Noricum, quæ eſt Pannonia ſuperior. GERMANIAM ad Rhenum ſitam eſſe volunt, quæ ab Trans & Cisrhenanis nationibus colitur. ALAMANNIAM aliquanto latius excitaverunt Francorum Hiſtorici, quam ipſius vicinitatis nomen ac termini poſtulabant. Omnes etenim populos, qui Germanicæ linguæ ſocietate conjuncti ſunt, Alamannorum appellatione comprehendi voluerunt. Cui rei originem dediſſe videntur perpetua cum Francis bella, quorum proximas habuere vicinas, tum inſuper alienationes Regum in eos, quos totiens ſubigere atque in ditionem ſuam redigere continuis illorum defectionibus ambigebantur, ut apud Francos nullum nomen hoſtile Alamannico fieret celebrius, nullum frequentius. At verò Walafridus Alamannus, probus auctor in primis, & cæteri ſaniùs ſapientes, Alamanniam his finibus circumſcribunt ac definiunt: Quæcunque regiones ab utroque Rheni latere Alpibus includuntur, ab ortu ejus ad Rauracos, comprehenſis ad Acromii dextram Alpigoviâ, & in Rheni defluxu continentibus terris, qua parte ſeſe Briſcovia extendit ac finit: ad ſiniſtram verò pleraque Helvetiâ & bonâ Burgundiæ parte. Et hæc eſt vera illa ac vetus Alamannia, à Francis poſt victoribus in provinciam redacta, in Ducatusq; honorem conſtituta, cui fere ex Regum proſapia Principes præfecti. A queis quidquid cum Epiſcopis & Abbatibus, Alamanniæ Principibus, ipſos annos DCC. geſtum, aut inter ſe vel cum Imperatoribus hoſtibusve memorabile factitatum, hiſce monumentis, quæ nunc primum in dias litterarum oras producimus, ordine quidem proditum eſt, etſi non eâ, qua docuit, orationis honeſtate. Quam verò cur tantopere in hujus generis ſcriptoribus nonnemo velit refugere, equidem cauſſam nullam eſſe video. *Ab aliis rerum, ab aliis verborum doctrina quæritur*, ait non minus vere quàm

 elegan-

Digitized by Google

eleganter in Oratore ſuo Tullius. Proba eſt materia, ſi probi non item fabri. Atqui probi ſunt à pietate, ſi minus à ſtudio litterarum, ut mihi juxta videtur, & elegantiorum hominum nullus negitat. Neque rerum adeo omnium imperitum quemquam reperiri exiſtimo, qui non ſtudeat melior ex his libris quàm doctior evadere: mores bonos diſcere, quàm phraſium elegantias: vitia corrigere, quàm litterarum apices.

Plautus Trinum.

Atque utinam veteres mores, veteresque parſimonia
Potius major honori eſſent, quam mores mali,
Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, niſi quod lubet.
Ambitio jam more ſancta eſt, libera eſt à legibus.

Quos mores? inquiunt iſti. Monaſticosne dicis? in quorum æſtu ſcriptores iſti toti incedunt, qui ne viam facere poſſunt ad prudentiam ituris?

Dii monerint meliora atque amentiam averruncasſint.

Pacuv. in Chryſid. * Cornific. ad Heren. * Cic. de Invent. & in offic.

Si * prudentia eſt calliditas, quæ ratione quadam poteſt delectum habere bonorum & malorum, * ex ſcientiâ quorum ipſa conſtat, & quam conſiderata ſequitur actio, ejus exempla ſi ſequi ſtudent, ab his ſcriptoribus ſument. At Abbates & Epiſcopi fuerunt? Quid ergo? Fugit ne in omni quondam actione atque adminiſtratione Imperii Romani præcipuè floruiſſe Epiſcopos & Abbates ejusdem Imperii Principes? Hi domi militiæque primi in conſiliis, hi bella gerebant, hi Imperatorum caſtra ſecuti, hi Duces, hi ſigniferi, hi à lateribus Regum, in Palatiis ſummi, &, ut multa paucis verba obnuntiem, Imperatorum τὰ πάντα. In hac parte hæc ſunt: videamus nunc quid porro utilitatis offerant in ſuo cuique ſtatu. Habemus exempla valde, illuſtria hominum perditorum, qui Eccleſias ſæpe malis labefactare moribus conati ſunt, & quo pacto illis obviam itum in tempore à viris probis ac ſanctis. Habent Eccleſiaſtici ambitioſorum & avarorum nequiter expetita machinamenta, quibus docti eadem vitia, ceu peſtes Eccleſiæ & ipſorum auctorum, ſanguine viperino cautius vitent atque fugiant. Habent Laici, quibus auctoritatibus pietatem relictis rebus omnibus debeant prævertere. Habent Aulici velut ſpeculum, in quo pravos & periculoſos mores, ambitione & avaritia,

interim

Digitized by Google

interim etiam dolis, ſimulatione, & criminibus corruptis contemplentur atque ob oculos ponant. Habent Nobiles clararum familiarum non inſuper habendam vetuſtatem. Quo nomine Ephemerides quàm maximè ſeſe faciunt commendabiles, ut vel earum gratiâ multum mihi Nobilitas noſtra ſe debere fateatur neceſſum eſt. Multa prætereo: graviora enim facta ſunt, quàm memorandi apud te, Reverendiſſime & Illuſtriſſime PRINCEPS, nunc ſit locus. Omnia ad arbitrium CELSITUDINIS T. collata ſunt. Debentur enim C. T. Scriptores iſti ſuo quodam jure atque merito, non tantum quia plurimas res geſtas Anteceſſorum tuorum Archiepiſcoporum exſequuntur, verùm etiam quia in tua floruerunt ditione Metropolitana. Eſt quippe omnis hæc Alamannia ſub iis C. T. jurisdictionem & poteſtatem Eccleſiaſticam ſubacta. Quod ſi quis negare ſeſe ſtudeat, clamant ipſi Auctores, ſuorumq; ſcriptorum uſuram nemini, quàm C. T. pendendam uno ore fatentur. Abſque hoc foret, ſunt aliæ cauſſæ innumeræ, quæ me ut C. T. virtutem gratâ memoriâ, ipſum verò nomen animo grato perſequar, impellunt. Principio dum ſacram Sedem uti primariam auguſtè veneror: ut Metropolitanam, legitimè obſervo: ut Principem ſanctè colo. Scilicet ſub ea mihi primam lucis hujus uſuram datam atque conceſſam fuiſſe. Deinde ſingularis ac propemodum unica C. T. facilitas, unica humanitas, cum Principali (quod difficillimum eſt) gravitate conſentiens; quâ omnibus in rebus tam ergà ſubditos quàm vicinos ita te exhibes, ut T. C. metuant velut Dominum, & juxtim quaſi Patrem non jam diligere, ſed amare videantur. Quibus artibus id effectum nullo negotio impetraſti, quod alii vi & armis nunquam potuiſſent. Etenim ut ſubjecti pariter cum vicinis tutam tranquillamque pacem, cujus & ipſum nomen dulce & res ſalutaris eſt, traherent, tua perfeciſti comitate. Digniſſimus me Hercule pacifico & glorioſo Imperatore Archicancellarius, qui Domini prudentiam, cujus res geſtæ iisdem quibus Solis curſus, regionibus ac terminis continentur conjunctam cum juſtitia adeptus exiſtimaris, ad ea omnia, quæ vel timenda ſunt in Romano Imperio vel providenda, & animo & conſilio paratus. Et his optimarum virtutum copiis ornata atque prædita C. T. concinnat ab earumdem ſtudiis non abhorrere Domeſticos, quorum prudentiam, induſtriam, humanitatem, ac benevolentiam cum civibus ſalutarem, tum gratam exteris ſæpiſſime perſpeximus. Quis Moguntiam adivit, nec vidit CL. V. Franciſcum Philippum Fauſtum, C. T. Cancellarium ſummis florere laudibus? cujus in Repub. tua maximis graviſſimisq; cauſſis cognita & inprimis probata fides, induſtria, patientia, labor, & animi magnitudo. Ipſius quidem humanitate quid mihi exploratius eſſe poteſt, quàm ut ſummam erga me etiam abſentis obtinerem, univerſa familia omnibus in rebus declaravit? Ut (quod præfiſcine dixerim) virum graviorem, pleniorem officii, & bonorum ſtudioſiorem non compererim. Hoc Principe, his Conſiliariis Res ſtat Moguntina, & ut proporro atque æternum felicitetur, id vero DEUM OPT. MAX. ex ſummis precibus veneror quæſoque. Cujus mei voti teſtes venire volo hos Scriptores, quos nunc C. T. more majorum DO, DICO, CONSECRO, meque pariter cum illis, benè vertente Faventiâ. Francofurdiæ. IV. NON. Septembr. A. N. C. cIↃ IↃc VI.

Reverendiſſ. & Illuſtriſſ. Celſitudinis T.

Devotus

Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus,
Helvetius.

SYLLA-

Digitized by Google

SYLLABUS

SCRIPTORUM HOC TOMO I. CONTENTORUM.

De Auctoribus & eorum Scriptis. pag. *1
Hepidanni Cœnobitæ Annales. *4
Ratperti Turegienſis Hiſtoria & Caſus. 1
Ekkehardi Junioris Hiſtoria & Caſus. 11
Burkhardi Monachi Hiſtoria & Caſus. 65
Cunradi Fabarienſis Presbyteri Hiſtoria & Caſus. 76
Ejusdem Catalogus Abbatum S. Galli. 87
Anonymi de Officialibus Domini Principis S. Galli. 92
Bertholdi Monachi Annotatio de Abbatibus S. Galli. 92
Joachimi Vadiani Chronologia. 92
N. de Tiuſburg Ephemerides. 94
Joh. Georgii Tibiani Panegyricon. 101
Goldaſti Gloſſæ in Hepidanni Annales. 104
- - - in Ekkehardi junior caſus. 109
- - - in Burkhardi caſus. 134
- - - in Conradi Fabarienſis caſus. 138
- - - in ejusdem Fabar. Catalogum Abbatum 143
Walafridi Strabi Abbatis Augienſis de Auctoribus & eorum Scriptis 144
- - - de vita & miraculis S. Galli Libri II. 146. 163
- - - de vita S. Othmari. 176
Iſonis Magiſtri de vita, virtutibus & miraculis S. Othmari Abbatis Libr. II. 181. 187
S. Theodori Eremitæ Campidonenſis de vita S. Magni ab Ermenrico Elvvangenſi Mon. emendat. & diſtinct. 189. 194
- - dicti Ermenrici Supplementum. 200
S. Findani Hiſtoria Anonym. 203
Hepidanni junioris, Cœnobitæ, de vita & miraculis S. Wiboradæ Lib. II. 206. 222
Ekkehardi Minimi Decani de Vita S. Notkeri Balbuli. 226
S. Fridolini Confeſſoris Hiſtoria Anonymo Scriptore. 247
Goldaſti Gloſſæ in Walafridum de vita S. Galli 248. 251
- - - in Walafridum de Vita S. Othmari. 253
- - - in Iſonem de miraculis S. Othmari. 253
- - - in Theodorum Eremitam de vita S. Magni. 253. 254
- - - in Ermenrici Supplementum S. Magni vita 254
- - - in S. Findani vitam 255
- - - in Hepidannum de vita S. Wiboradæ 255. 256
- - - in Ekkehardum de vita S. Notkeri 256

MEL-

MELCHIORIS GOLDASTI HAIMINSFELDII

Sacræ Cæſareæ Majeſtatis, Electoris Trevirenſis, Pluriumve Germaniæ Principum ac Statuum Conſiliarii

MEMORIA,

UBI

ORIGO, RES PRÆCLARE IN LITTERIS GESTÆ, FATA, OBITUS, SCRIPTA DENIQUE

EX

FIDE-DIGNISSIMIS, MAXIME VERO MANUSCRIPTIS FONTIBUS ENARRANTUR.

AUCTORE ET COLLECTORE

HENRICO CHRISTIANO SENCKENBERG,

Mœno-Francof. J. U. L. & Advoc.

FRANCOFURTI ET LIPSIÆ,

Impenſis, JOH. FRIDERICI FLEISCHERI.

M DCC XXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

§. I.

QUalis quantusque fuerit is cujus Vitam deſcribendam ſuſcepimus, vel ii noverunt, qui in Republica litteraria à manibus pedibusve ſunt. Mereri itaque omnino ejus curriculum videbatur, ut quis ei paulo curatius deſcribendo animum calamumq; adjiceret. Qui vero id præſtaret, hactenus nemo fuit; quantillum enim ejus eſt, quod in Lexico Univerſali *Buddeano*, in Dictionario *Bailiano*, apud *Morerium*, *Wittenum*, in Centuria VI. *Bibliothecæ Hiſtoricæ Hamburgenſis*, in Lexico *Eruditorum*, apud *Kœnigium*, & alibi reperire licet! Hinc ego motus opus derelictum invaſi, ob monumentorum in tanta inopia copiam, ad id præſtandum reliquis fors accommodatior. Congeſſi quæ potui, hujus enim omnibus numeris abſolutam Biographiam quis expectet? Is certe, qui neſciat, propter continuos errores, ejus litteras, Bibliothecam & omnia alia huc illuc diſperſa, maximam partem vero naufragium feciſſe. Poſſint alia certe ſupereſſe, quæ me fugerunt, hinc publicè eorum poſſeſſores inventoresque rogatos volo, ut cum nec locus nec ratio deſit alias iis commode utendi, mecum ſuas copias communicare ne graventur. Nunc propius!

§. II.

MELCHIOR noſter, aut ſi Orthographiam illius ævi amamus, MELIOR ab HAIMENSFELD dictus GOLDAST, nonnunquam GULDINAST, (1)

(1) Vide Epiſtolas ad Goldaſtum à Thulemario editas paſſim in limine, at Goldaſti nomen, ſi Stuckianas demas, reliquæ fere omnes ab anno 1600. ſcriptæ oſtentant, neſcio quo Goldaſti conſilio, qui hac variatione inimicis, inprimis *Gretſero*, ſalſe geminæ defenſ. p. 108. ridendi anſam ſubminiſtravit.

primas auras vitales carpſiſſe dicitur Eſpæ [*Eſpen*] prædio avito prope Epiſcopi-Cellam in Helvetia, patre editus Henrico filio Conradi, (2)

(2) Tom. III. Conſtitutionum poſt Dedicationem: *Henrici filius, Conradi nepos.* & Bohem. loc. infr. cit.

matre vero H. *von Gontzenbach*, patricia gente Epiſcopi-Cellenſi creta, quæ circa annum CIↃIↃCV. animam exhalavit. (3)

(3) *Stumpff Schweitzer-Chronick* Editio noviſſ. CIↃIↃCVI. in fol. fol. 431. lit. a. cujus hæc verba: *Gleich darunter* (ſc. *unter Oetlishauſen*) *liegt Höhberg, ein alter Burgſtall, ſo vor Zeiten einen beſondern Adel gehabt, welcher Wappen noch vorhanden, wird jetzund die alt Burck genannt von etlichen, wie auch die Kugelburg von einem Bauern, der Kugeli genannt, ſo die Güther beſeſſen und erbauet. Iſt alſo lange Zeit von den Bauern beſeſſen worden, biß* Anno 1551. *Hanß Gontzenbach der Schwartz*, (erat enim gens patricia Epiſcopi-Cellenſ. *die Gontzenbach oder*

oder Gontzach ut p. præced.) *wohnhafft zu Biſchoffs-Zell, den Burgſtall ſamt den Güthern darvon an ſich erkaufft, und es den obbemeldten Bauern zu einem Leben wiederum aufgetragen. Von welchem es HENRICH GOLDAST von HAIMENSFELD, ſeßhafft zu Biſchoffs-Zell, ererbet, und ſeiner hinterlaſſenen Wittib, Frau Cleophe Gontzbachin abſterbend verlaſſen, welche es inne gehabt biß an ihr Ende. Und iſt nach ihrem Abſterben von den Erben wiederum den Bauern verkaufft worden.*

Natalem nactus annum MDLXXVI. diem vero trium Regum, (4)

(4) Ita enim equidem, ex Goldaſti Bohemia Lib. II. cap. 2. §. 3. not. ubi *Mutium oriundum fuiſſe è villario Stocken proxime Epiſcopi Cellam, è regione prædii paterni Eſpeni ſibi natalis ſoli, in quo ipſe primam lucis uſuram acceperit* 1576. *Feſto Epiphaniæ retulerunt Hamburgenſes, Buddeus,* & *Lexicon Eruditorum*, at ſi conſideremus, ipſum Goldaſtum Replicat. pro Imp. c. 4. ſibi ipſi, poſtea eidem Gretſerum in gemina Defenſ. p. 103. A. D. CIↃIↃCXI. ætatis annos XXXIII. tribuere, ſubducto calculo natum credemus CIↃIↃLXXVIII.

§. III.

Gentem illam cui naſcendi conditio eum inſeruit, ipſe noſter paſſim ut nobiliſſimam antiquisſimamque deprædicat, præſertim in Suevicis ſuis; (1)

(1) Dedicatione, his verbis: Nam ſi qua eſt Hiſtoriis & famæ publicæ fides, Erchambold de Haiminsfeld, is qui primus Goldaſti cognomen eſt ſortitus, poſſeſſione ſua in agro Brixiano vi expulſus, perveniens in Alemanniam, quam nunc Sueviam quoque dicimus, pagum Nibelgovium, à Comitibus Montfortiis, qui tum in eo præpotentes, bona prædiaque accepit, cujus poſteri, cum alii ab officio Epiſcopi Conſtantienſis eſſent, alii Abbatis S. Galli, ab illis in Suevia poſſeſſiones in beneficium, ut loquuntur habuere, cui rei argumentum dant non pauca, nec nupera in utroque loco monumenta.

id certum ſane exploratumque eſt, fuiſſe Goldaſtos gente nobilisſimos iis in locis, ubi noſter lucem vidit, id enim præter multas chartas in Alamannicis Scriptoribus Goldaſti extantes indicat & hæc: (2)

(2) Noverit tam præſentium quam futurorum induſtria, quod Gerungus Goldaſto de Haimevelt domum cum domate ſicut à conjuge ſua jure proprietatis acceperat Helvviga nomine, junctoque domate quod ab Odalrico coëmerat, in præſentia Domini Venerabilis Odalrici hujus nominis quarti fratrumque ſuorum B. Gallo Jure legitimo contradidit, eo pacto, ut frater ſuus ſi ſuperuixerit, ſtoupum fratribus in anniverſario miniſtret, fratresque miſſam pro fidelibus in ara publica celebrent. Itemque de beneficio ad Stadelhovin annuente Domino Manegoldo cunctisque fratribus aſſentientibus præter cenſum qui prius exinde perſolvebatur, ſtoupus fratribus in anniverſario Helvvigæ eodem pacto miniſtretur & Egilolfus fratruelis ſuus idem beneficium recipiat. Actum Anno Domini MCCXX.

Non defuere etiam gloriæ Goldaſti noſtri *Waſerus* & *Witlichius* eruditi Stumpffiani Chronici editores noviſſimi, dum non modo integram ejus proſapiam, ſed inſignia quoque in opus ſuum retulerunt, ſuggeſtu ipſius Goldaſti (3)

(3) Epiſt. ad Goldaſtum *Thulemarii* Ep. CVII. CXI. CXXI

quæ eorum Opera, cum Hiſtoriæ Viri in multis lumen accendat, eam ſubjiciendam duxi integram (4)

(4) Extat edit. an. 1606. fol. 431. b. *Nicht weit davon (Keſſzwyl nahe bey Biſchoffs-Zell) baß in der Landſchafft Turgau, auf der Straß nach Coſtantz liegt Gotickhofen oder Bottickhofen ein alter Ort, vor Zeiten von den Goldaſten beſeſſen.* Anno 1240. *war Albrecht Goldaſt Ritter,* (miles) *ſeßhafft daſelbſt, und Stiffter zu S. Gallen. Diß Geſchlecht Goldaſt, iſt ein altes anſehnliches Geſchlecht, von Haiminsfeld aus dem Tyroler Gebiet urſprünglich. Ernibold von Haiminsfeld (wie in zweyen alten Chronicken geleſen wird) hat den Zunahmen Goldaſt bekommen in Dienſten derer Grafen von Moutfort. Sind hernacher lange Zeit unter dem Biſchoff von Coſtantz und Abbt von S. Gallen vernamlich geweſt. Berchtold von Haiminsfeld genandt Goldaſt, iſt in* 1300. *Münch in der Rychenau und Verwalter* (Præpoſitus) *zu Ulm geweſt. So wird in denen* Ephemeridibus *des Kloſters S. Gallen, ſo* Anno 1200. *ein Münch geſchrieben als Stifftern gedacht Conrads von Rogckvvyl und Ita Goldaſtin ſeines Gemahls. Item Sigrams Goldaſt Ritters und Wolffhardt ſeines Bruders, wonhafft im Hegy. So iſt* 1385. *wie obvermeldt, Strebel Goldaſt, des Biſchoffs zu Coſtantz Truchſeß zur Taſel gevveſt, als der Biſchoff erſchlagen worden, wie in einer geſchriebenen Chronick im Kloſter zu Dieſſenhoſen zu ſehen. Es iſt auch* 1400. *Ulrich Goldaſt ein Prieſter zu S. Gallen bey S. Mangen gevveſt, welcher etlicher Goldaſten* Diaria *beſchrieben, ſo in Ungarn, Oeſterreich, Franckreich, Italien und Hiſpanien verreiſt und abgeſtorben. So lebte* 1460. *Othmar Goldaſt, ein Münch zu S. Gallen, ſo eine Chronick hinter ihm verlaſſen, ſo Herr Joachim von Watt in ein* Epitomen *gezogen, wie auch Ludvvig von Helmstorff, ſo noch beyde vorhanden. Folgender Zeit*

Digitized by Google

iſt Henrich Goldaſt von Haiminsfeld ein Sohn Conrad Goldaſt und Urſulen von Hatzenberg und ein Enckel Henrich Goldaſts und Margaretha Zvvickin. wegen ſchlechten Vermögens von Herrn Johann Zvviken damahls zu Biſchoffs-Zell wohnhafft dahin von Coſtantz geführt, und naher Jacob Farern einem reichen Burger, ſo ihnen beyden mit etvvas Sipſchafft verwandt, recommendiret *worden, der ihn auch abſterbend zum Erben ſeiner Güther gemacht. Anlangend ihr Wappen, mit einem halben Adlers-Flügel auf dem Helm, da der Schild gantz gelb, mit einem ſchvvartzen Stich zu überzvverch, und ein Guldin-Aſt darinnen ſtehet, welches der Guldinaſt zu Coſtantz von Kayſer Siegmund im Coſtantzer* Concilio *empfangen.*

Nec diſpar opera fuit ficti auctoris, qui Francofurti 1613. 4. imprimendam curavit Earini *Gruberi* Prupergaſiam Goldaſtiados, ſ. de Nobilitate familiæ Goldaſtinæ in Stemmate Haiminsfeldiano, ubi inprimis familiæ Goldaſtinæ hujatis ſplendorem elevat. (5)

(5) Librum ipſum non vidi, in Anglia tamen eum exſtare me docuit Thomæ *Gore* Catalogus in certa capita ſive Claſſes Alphabetico Ordine concinnatus, plerorumque omnium Auctorum qui de re Heraldica ſcripſerunt Oxonii 1674. 4. Auctorem eſſe ſuſpicor Joſuam *Malerum* paſtorem Glatfeldenſem in Helvetia, docente Epiſt. ad Goldaſt. Thulemariana LXXXIII.

Hæc vero licet ita ſint, licet etiam Goldaſtus ipſe ſuæ gentis imagines multum jactarit, fuere tamen alii, qui nonnihil heic dubii ſibi hærere profiterentur. (6)

(6) Inter hos nomen ſuum profitetur *Fibiger in Tentzel.* curieus. Bibl. 1704. p. 930. ſeq.

Me quomodo hæc ſe habeant latet, id ſcio, nec infenſiſſimos Goldaſti adverſarios nobilitatem falſo ſibi aſſertam ei objeciſſe, quod omiſſuri minime erant, ſi noſtrum hic auribus teneri poſſe eis fuiſſet compertum.

§. IV.

Quicquid autem de ſplendore gentis ſit, pauperem eam fuiſſe qui Goldaſtiana novit non ibit in ficias, unde proveniſſe exiſtimo, ut fratrum neuter admodum celebris extiterit. Fuere autem noſtro fratres Jacobus & Georgius, quorum alter Francofurti, alter Tiguri dies ſuos exegit, præter hos vero Sebaſtianus, qui dira fati vi, Argentinæ cIↄIↄcIII. in rotam actus eſt. (1)

(1) Docet hæc omnia Protocollum à Gretſero in gemina adverſus Goldaſtum defenſione p. 2. exhibitum his verbis: *Sebaſtian Haiminsfeld genandt Guldinaſt, von Biſchoffs-Zell aus dem Turgau, iſt den 6. Jun. 1603. darum in Verhafft kommen, daß er den 5. Ejusd. einer Weibs-Perſohn, ſo wie er bericht, Dorothea von Grieß geheiſſen, und von Bamberg oder Würtzburg bürtig gevveſen, mit der er etliche Tag hin und wieder gezogen, morgens frühe nicht fern von der Stadt Straßburg ehe die Thor geöffnet vvorden, mit einem Meſſer jämmerlich den Halß abgeſtochen, dieſelbe biß auf das Hembd ausgezogen, beraubt, aus dem Weeg geſchleifft, und ſich, ſobald die Thor geöffnet vvorden, in die Stadt in ein offenes Wirthshauß oder Herberg begeben, allda er ergriffen und eingezogen, und auf deſſelben gütliche und peinliche Bekandtnuß den 10. Ejusd. mit dem Rad vom Leben zum Todt gerichtet worden. Der hat den Bericht gethan, daß er daſelbſt zu Biſchoffs-Zell gebürtig, allda er ein Weib und Kinder, ſich aber von denſelben geton, und in das Niederland vor einen Muſter-Schreiber ſich gebrauchen laſſen vvollen, aber in dieſen Unfall gerathen; Hab etlich Vervvandten, einen Bruder zu Franckfurt Jacob genant, ſo auff dem Leinwand-Hauß ſeine Wohnung, und eine Stallburgerin, Cornelia genant, zu der Ehe habe; Ein Bruder Melchior Haiminsfeld, ſo bey dem Hertzog von Bullion ſich halte, und dann einen, Georg genant, ſo zu Zürch bey dem Schvvert, von wegen der Zyſer oder Handels-Leuthe.*

§. V.

Hactenus de parentibus, gente, agnatis, nunc ad noſtrum redeamus, neceſſum eſt. Hic Epiſcopi-Cellæ apud Parentes educatus, (1)

(1) Hinc eum Stumpffiani Chron. nov. Editio fol. 430. b. inter eruditos Epiſcopi-Cellenſes refert: *zu welchen gezehlet werden ſoll Melchior Goldaſt von Haiminsfeld.* Licentiat *der Rechten, ſo noch lebt, und dieſer Zeit durch ſeine in der* Philologey *und ſonſt offentlich ausgegangene herrliche Bücher den Gelehrten wohl bekandt iſt.*

matrem non admodum æquam expertus eſt (2)

(2) Epiſt. Thulemar. XIV.

Digitized by Google

patrem vero, quod ſuſpicor, haud diu ſuperſtitem vidit. Erant parentes religioni Reformatæ addicti, quam etiam filius profitebatur, atque ad extremum vitæ halitum usque ab ea non defecit. (3)

(3) Indifferentismum equidem eum foviſſe cenſet Boineburg. Actor. Liter. Struv. Faſc. III. p. 33. ſed perperam, quo enim ardore Religioni reformatæ adhæſerit, quo animo etiam eam defenderit, ſcripta ejus paſſim docent.

In hac Parentum cura ſedulo inſtitutus, medio tempore Præceptoribus formandus erudiendusve traditus eſt, quorum primus M. Henricus Honſelerus, poſtea David Langius, M. Queccius & Petrus Daſypodius memorantur. (4)

(4) Epiſtola ad Hofmannum Richterianis adjecta p. 554. Epiſt. Thulemarian. CXXXI. Goldaſt. Bohemia Lib. I. cap. 2. §. 3. not.

Præter hos qui aut ubi obtigerint, ſuis tenebris involutum, id vero certum eſt, mature noſtrum ſe plane egregium præſtitiſſe, unde vix adoleſcentem ſui dignum judicarunt, qui ſtudiis Academicis daret animum. Erat tum variis iisque Eruditisſimis lucubrationibus clarum per Germaniam nomen adeptus Hubertus Giphanius, Ingolſtadii publico ſtipendio Jus profeſſus: Hunc Virum noſter ad optima quæque adſpirans ſibi Ducem legit, ejusque audiendi cauſa potiſſimum Ingolſtadium commigravit, Juri excolendo deditus. (5)

(5) Vid. Script. Rer. Alamannic. Tom. II. Præf.

Interea tamen dum Juri ſe dabat, ſtyli Latini culturæ & illius Philologiæ partis, qua tum etiam eruditiſſimi tantopere ſibi placebant, non negligens erat, quorum ſenſum (quod haud à vero alienum) Guilielmus Stuckius affinis ei inſtillaverat. Ab his ſtudiis Ingolſtadii ei fuiſſe videtur, gloria poſtmodum inclutus Gaſpar Scioppius, eo loci degens, (6) ipſe inſtitutionis ſuæ teſtis; (7) ab aliis, Hiſtoricis inprimis, Jacobus Gretſerus, non ignotum nomen. (8)

(6) Rittershuſ. præfat. ad Gunther. Edit. D. *Joannis* p. 430. (ſcripta 1597.) *hanc Ingolſtadio mihi dono miſit ſtudioſus & amicus meus Gaſpar Schoppius Francus.*

(7) Epiſtol. ad Goldaſt. à Thulemar. edit. 1. *Ego ſane ſi ſic ſcribere pergas, cur me preceptionum mearum pœnitere debeat, non habebo.*

(8) Gretſeri gemina defenſio p. m. 146.

§. VI.

Ingolſtadii itaque commoratus noſter, uti videtur ann. 1595. & 1596. ſequiores annos Altorffii in ædibus Rittershuſianis exegit, (1)

(1) Vid. Epiſt. Philologic. ab eo editar. ultimam & Scioppii Epiſtolar. inter Thulemarian. 1. dat. Pragæ d. 14. Febr. 1598.

ubi non tantum Juri, ſed & Politicis incubuit, Scherbio (2) magno Philoſopho viam monſtrante, quo Duce etiam Philoſophiæ Ariſtotelicæ ſalebras pertranſivit.

(2) Epiſtolar. Thulemarianar. 1.

Verum ut diutinas heic moras necteret noſter, matris acciſæ facultates non ferebant, itaque licet diverſum ſuaderent & Scioppius, (3) & ipſe Rittershuſius (4)

(3) Epiſt. Thulemar. 1.
(4) Ibid. Epiſt. 11.

die ſolutionis creditoribus dicta domum ſe proripuit, (5) & termino elapſo monitus prius (6) iis ſatisfecit. (7)

(5) Epiſt. Thulemar. 3. 9.
(6) Ibid. Epiſt. 3. 11. 12. 13.
(7) Accidit illud circa Menſ. Maj. 1598. cum Rittershuſii Epiſtola 22. Aug. data eum jam aliquanto tempore abfuiſſe doceat.

§. VII.

Digitized by Google

§. VII.

Poſtquam ergo ab Academiis domum ſe contulerat, Anni 1598. quod reliquum Epiſcopi-Cellæ apud matrem ei exactum eſt, alia atq; alia tum per ſe tum per amicos tentanti, quibus egeſtati ſuæ conſuleret, ſed irrito plane conatu, ſemper aliis poſt alia ſe objicientibus. (1) Nec anni MDXCIX. primordia fortunam tulere æquiorem, niſi quod D. Schobingerus S. Gallenſis, cui innotuerat, & opes & operam ſtudiis ejus offerret, (2) donec adulto vere in melius mutata omnia, Schobingero quem dixi eum ad ſe evocante, & liberaliter nutriente. (3)

(1) Epiſt. Thulemar. 2.
(2) Epiſt. Thulem. 5.
(3) Ibid. Epiſt. 6. 7. ſeqq.

Hae ædes per quosdam menſes ſuffugium Goldaſto præbuerunt, jamjam Antiquitatum patriarum illecebras & commoda ſentienti, antiquosve eo facientes Codices S. Galli & in vicinis Monaſteriis inſigni diligentia verſanti, qua in re facem ei prætulit Metzlerus Monachus S. Galli, (4) nec levibus præceptis eum inſtruxit Schobingerus, ipſe patriarum antiquitatum callentiſſimus. (5) Erant hæc ſtudiorum quæ ſequioribus annis grande ei nomen peperere primordia, Philologiae vero Seculi idolo adeo nondum nuncium miſerat, ut id ſerius longe factum, poſtmodum acerbe luxerit. (6)

(4) Epiſtol. Thulemar. X.
(5) Docent id variæ Epiſtolæ ibid.
(6) In Dedicat. Rational. Conſtitut. Tom. III. *Sero tandem neglecta adoleſcentia mea commoda ſentire cepi, qui poſt meliorem ætatis partem illis Antiquitatum tricis impeditam – quum ante paucas tempeſtates ad gerenda negocia perveni, putavi, me in alium terrarum orbem delatum.*

§. VIII.

In ædibus Schobingerianis cum noſter aliquandiu degiſſet, iter Italicum, quod diu animo agitaverat, (1) ingredi voluit, atque Schobingeri potiſſimum fultus ſubſidiis, (2) Bernam & Lauſannam tranſiens, ejusdem adhuc anni menſe Octobri Genevam pervenit. (3) Hic cum vidiſſet tanto itineri loculos ſuos pares non eſſe, Genevæ ſubſiſtere ſatius duxit, atque moderatoris ſtudiorum partes aliquamdiu cum laude tuitus eſt. (4)

(1) Epiſt. Thulemar. 1.
(2) Epiſt. XX. XLV. in fin.
(3) Epiſt. XV.
(4) Epiſt. XVI.

Heic ſubſiſtens Virorum eruditiſſimorum amicitias venatus, inprimis magni nominis & eruditionis inſignis JCtum Jacobum Lectium eo permovit, ut eum ædibus ſuis reciperet, (5) atque omnibus rebus queis ei opus juvaret, MDC. etiam juvenes Vaſſanios ei formandos commendaret. (6) Præterea Patrono ſummo uſus eſt Dionyſio Gothofredo, omnibus bonis ac eruditis non ignotus, vel ideo, quod jam in Symmacho aliisque auctoribus illuſtrandis occupatus, (7) ad illud faſtigium aſcenderat, quo aſcendiſſe tum eruditio ſumma habebatur.

(5) Epiſt. XXI.
(6) Epiſt. XXVII. XXXI.
(7) Epiſt. XXIV.

Digitized by Google

§. IX.

Crebras dum Genevæ perſiſtebat ad circumvicina loca peregrinationes inſtituit, cætera bonis libris fere unice intentus, & amicis per Germanias Galliasque dans operam. Eo modo res ejus ſe utcunque recte habebant, præſertim cum Schobingerus creberrime nominibus ejus ſatisfaceret, (1) cumque totis viribus juvaret. At ineunte anno MDCII. rerum ejus hactenus proſpere fluentium catena in tantum turbata eſt, ut neſcio cui ſervitio ſe addicturus videretur, ni id conſilium amplis & promiſſis & ſubſidiis, Schobingerus interturbaſſet. (2) Capta tamen alia interque ea de domicilio Lauſannam Geneva transferendo, conſilia, (3) ſed ut hoc, ita reliqua fere omnia, irrita. (4)

(1) Epiſt. Thulemar. XLV. LXII.
(2) Videſis integram Epiſtolam LVIII.
(3) Vid. Epiſt. LVIII. in fin. Epiſt. LXII. pag. 81. ſeq.
(4) Docent id Epiſtolæ ſqq. omnes Genevam miſſæ.

§. X.

Licet autem hæc non ſucceſſiſſent, cum tamen noſtro fixum firmumque eſſet Geneva quantocyus abire, inconſulto Patrono Schobingero Duci Bulionenſi ſe addixit, aulam Haſſicam & Palatinam petenti futurus à ſecretis. (1) Hujus in Comitatu cum Heidelbergam, (2) & Francofurtum inviſiſſet, mox aulicæ vitæ rudis miſſionem accepit, ut amicorum ſubſidia, cum Geneva abiret oblata, jam expoſceret, (3) quibus adjutus in nidum ſuum revolavit. Erat hic domus Schobingeri, quam, cum 14. Kl. Martii Francofurti, Kl. ipſis Maji & paulo poſt Heidelbergæ ſubſtitiſſet, 20. Junii MDCIII. denuo eum habitantem invenimus, (4) ubi ſimul J. U. Doctoris titulo inſignis apparet, quo ſe auctum paulo poſt Joſuæ Malero ipſe nunciat, (5) certo indicio, hunc titulum in itinere ab eo ſuſceptum eſſe, & ni quidem ego fallor, Heidelbergæ, quo ſe Eccleſiæ Reformatæ Sacris addicti, plerumque conferre ſoliti fuerant.

(1) Vid. cit. Protoc. Argent. §. 4. allegat.
(2) LXXVIII. LXXIX. XCIII. XCIV.
(3) Epiſt. Thulem. LXXIX.
(4) Ibid. LXXVII. LXXX. LXXXII.
(5) Ibid. Epiſt. LXXXIII.

§. XI.

Annus MDCIV. noſtrum, uti diu Schobingerus animo agitarat (1) Baronum ab Hohenſax Studiorum Gubernatorem vidit, (2) id quod præter Gretſerum, (3) indicant Epiſtolæ amicorum, in arce Hohenſax & Forſteg ſe continenti exhibendæ. (4)

(1) Epiſt. Thulem. LVIII. p. 74.
(2) Epiſt. LXXIX.
(3) In gemina defenſ. p. 186. *Diobolaris Pædagogus Nobilium ab Altoſaxo* vocatur.
(4) Epiſt. Thul. LXXXIV. ſqq.

Quoniam vero noſter huic Baroni Comes in Palatinatum futurus erat, hinc MDCIV. 15. Januar. & 4. Septembr. ſcriptæ Epiſtolæ itineris in Palatinatum ſuſcipiendi, & nobilis cujusdam noſtri curæ commiſſi mentionem habent, (5) qui haud dubie fuit idem ab Hohenſax, ſub matris, quæ ibi memoratur, tutela perſiſtens.

(5) Epiſt. Thul. LXXXV. & LXXXVII. p. 109.

Digitized by Google

§. XII.

Sed nec hanc ſpartam ei diuturnam fuiſſe multa indicant, ſiquidem ſibi relictus ſtatim ab obitu Schobingeri, modo Epiſcopi-Cellæ, modo Tiguri aut S. Galli, interdum etiam Francofurti hæſit, (1) vitæ plerumque ambulatoriae deditus. Quum vero poſtmodum animadvertiſſet, parum inde ſibi commodi enaſci, Epiſcopi-Cellæ ſtabilem fortunarum ſedem locare conſtituit, (2) ubi cum odium Religionis quam profitebatur obſtaret, (3) adeoque omnis emergendi ſpes ipſi præciſa eſſet, (4) ſolum vertere coactus eſt; ipſe quo ſe conferret neſcius.

(1) In Thulemar. hinc inde, inprimis Epiſt. CII. Dedicat. Suevicor. 3. Non. April. 1605. Francof.
(2) Epiſt. C. CIII. CVIII.
(3) Epiſt. CIII. CIX. hinc noſtrum alicubi conqueſtum memini, ſe à Jeſuitis expulſum eſſe.
(4) Epiſt. CIX.

§. XIII.

Seria itaque deliberatione inſtituta ſecum, Billigkheim Palatinatus ſedem jam legerat, (1) ſed diſſuadente Frehero plane ad alia animum convertit. Commodum vero accidit, ut CIↃIↃCVI. amicis omnes nervos intendentibus noſtro ſparta in aula Electorali Palatina offerretur, quam ipſe haud invitus ſecutus eſt, (2) eo modo doctiſſimorum Virorum, qui tum Palatino à Conſiliis erant, Collegio addendus, (3) quibus, & antea ejus ſalus & vitæ ſubſidia curæ cordique fuerant. (4)

(1) Epiſt. Thul. CII.
(2) Epiſt. Thul. CX. CXI.
(3) Ibid. Epiſt. CXIII. inſcriptio.
(4) Ibid. Epiſt. LXIV. CXV. CXVII. CXXI. p. 152.

Verum accidit & hic Goldaſto quod ſæpius, ut aut parvo elapſo tempore ſparta excideret, aut vero plane, quod ſuſpicor, titulum acciperet, quod ajunt, ſine vitulo. (5) Licet enim titulum diu ei hæſiſſe videamus, non deſunt tamen indicia, & eo tempore quo titulo illo jam gaudebat, pro eo Heidelbergae amicos laboraſſe.

(5) Epiſt. Thul. CCCLXI. CCCXCVIII.

§. XIV.

Spe ergo hac dejectus, nihilominus domicilii mutationem urſit, cumque MDCVI. Martio menſe adhuc Epiſcopi-Cellæ eum hærentem ſpectemus, (1) jam Junio menſe Francofurtum eum exceperat, (2) ſine dubio, ob edendorum corrigendorumve librorum commoditatem delectum. (3) Corrigendis certe libris illum heic vacaſſe multa indicant, (4) libris etiam edendis inſudaſſe tantiſper, donec victum parandi amplior affulgeret occaſio.

(1) Epiſt. CXI. CXIII.
(2) Epiſt. Thul. CXIV. pr. CXVI. & CXVII. ſqq.
(3) Ibid. Epiſt. CXIV.
(4) Gretſer gemina defenſ. p. 186. Epiſt. Thul. CVI. CCXXI. CXXXIX.

Haec vero quominus affulgeret, noſter ſane in mora non fuit, qui omnes vicinas aulas, inprimis autem Palatinam & Hanovienſem ſollicitavit, irrito tamen conatu, licet eundem lapidem annis 1606. 1607. & 1608. volverit, non modo litteris, ſed etiam praeſens ne-

gotiorum ſuorum ſummam exponens. (5) Id profecto notandum, Hanoviae eum non tantum Conſiliarii, ſed ad ultimum etiam Abbatis Solitarienſis munus ambiviſſe, (6) Verum utrumque, quod ſciam, irrito conatu.

(5) Epiſt. Thulem. CVIII. CCLXXIII.
(6) Eſt in Cod. quodam MS. Uffenbachiano Epiſtola Goldaſti ad Comitem Hanovienſem, qua petit, ut quoniam nondum tot tantisque licet exantlatis laboribus ſedem ſtabilem nactus ſit, ipſe neceſſitatibus ejus conſulat, Abbatem Solitarienſem eum conſtituendo.

§. XV.

Verum Hanoviae mox animadvertens ſe Æthiopem lavare, ad ſolam aulam Palatinam curam cogitationesque convertit, certa ſpe fretus, ſe iteratis precibus tandem aliquid extorſurum, inprimis cum Conſiliarii ferme omnes ab ejus partibus ſtarent. (1) Imo aliquando, anno ſcilicet MDCVIII. eo res devenerat, ut Lavaterus Hanovia receptionem in Collegium Electoris Palatini domeſticum, ejus edoctus de hac re litteris gratularetur, (2) & Jungermannus lugeret, eum pluribus locorum intervallis atque antea à ſe diſcerni: (3) At nec tum praeter ſpem aliquid noſtro obvenit, uti poſteriores litteræ in aprico ponunt, adeo ut tandem de aula Palatina ipſe Lingelsheimius deſperaret, atque dum nil aliud offeratur, & neceſſitas ad amplectendum quævis adigat, Moguntina capeſſenda exiſtimaret, utut grave ſit apud Lojolitas degere. (4)

(1) Epiſtolar. Thulemarianar. CXXVII. CLXXXI. CLXXXVII. CLXXXVIII.
(2) Epiſt. CXCI.
(3) Ibid. Epiſt. CXCII.
(4) Ibid. Epiſt. CCXIV. CCXVII. add. Ep. CCIX.

Mirari ſane ſubiret, qui factum, ut Vir doctiſſimus tot & tantis amicitiis ſubnixus voto potiri non potuerit, niſi ex Epiſtolis Bongarſii & Lingelsheimii, (5) mutuis notum eſſet, paulo ante quam Goldaſtus ſpartæ hujus ambitui ſe daret, eum & integram Academiam Heidelberg. & Clerum libero dicendi genere, quo in Idolo Halenſi uſus fuerat, in ſe concitaſſe, unde facilis conjectura.

(5) P. 196. Data Epiſt. Heidelberg. 7. Maji 1607.

§. XVI.

Dum itaque meliora non apparebant, ſtudiis ſuis & corrigendis aliorum libris Francofurti in ædibus Kopfianis noſter unice vacabat, interdum etiam publicis negotiis admotus. Nec vero hoc tempore aliquid omiſit, quo alio in loco ſedem ſtabilem figere poſſet, verum ſemper & ubique obſtitere nota ejus fata, quæ Francofurti eum hærere voluere. Heidelbergam præcipue ſibi adamatam ejusque Electorem adhuc prenſabat, nec quod in rem ejus eſſet, omiſere Lingelsheimius, Freherus, alii. (1) Ipſe etiam Goldaſtus ad eum locum inviſere non deſtitit. Verum ut nec omnia noſtro ad palatum; (2) ita nec iis ipſe, quibus eſſe cupiebat.

(1) Epiſt. CCCLIX. CCCCIV. CCXCIV. ſeq. CCC.
(2) Epiſt. CCCXLII.

Quia tamen inſigni Juris Publici facultate pollebat, licet non reciperent, negligere tamen eum minime Principes aliiq; Status voluerunt. Hinc 1610. Electoris Palatini, Comitis Hanovici, necnon civitatum Norimbergenſis & Brunovicenſis eum à Conſiliis fuiſſe accepimus.

Con-

Digitized by Google

Conflictabatur etiam inter hæc cum inimicis ſibi infenſiſſimis Gaſpare Scioppio, Jacobo Gretſero, Juſto Lipſio, Carolo Scribanio, (3) aliisve, libero ejus dicendi genere, aut aliis factis offenſis. Ipſam etiam aulam Cæſaream Rationali Conſtitutionum & ceteris Scriptis ita offendit, ut ea non ſatis æqua uteretur. (4)

(3) Epiſt. Lingelsh. & Bongars. mutuæ p. 257.
(4) Epiſt. MS. P. M. Wehneri ad Hortlederum dat. 8. Jun. 1610. Ipſe noſter in Epiſt. MS. ad Hortled. 1611. Francof. *Si ſcires quo animo Imp. collectionem meam acceperit, & quid Commiſſarii Cæſarei & Fiſcalis in me intentarint, aliter in dubio ſentires.*

§. XVII.

Inde facilis Conjectura eſt, qui acciderit, ut licet Francofurti nonnihil æſtimii nactus eſſet, (1) tamen ubivis convitiis proſcinderetur, variaque, pars vera, pars falſa, ei imputarentur. Cum vero horum fatorum ipſe optimus teſtis eſſe queat, ad G. Remum loquentem audire non dedignabere, (2) præſertim cum ex Epiſtola à celeb. B. G. Struvio nobiſcum communicata, & alia diſcere queas.

(1) Epiſt. Thul. CCCIX.
(2) M. Goldaſt. Georgio Remo S. P. D. Ad cetera literarum tuarum proximè. Nunc ad te ſcribo, cujus caſus mihi eſt publico libello ad calumnias Antichriſtianorum reſpondendum. Te ſcil. etiam in ſuavi illa hæreſi eſſe, ut me unum ex operis typographicis habeas. Quid enim aliud ſibi volunt verba, quibus Jugermannum vocas meum Collegam? Apage errorem. Isne meus Collega fuerit, qui non tantum in cottidianis litteris, ſed publicis etiam ſcriptis me Patronum & Mecœnatem ſuum appellat. Atqui apud Bibliopolam, inquies, hoſpitaris. Ita eſt, an nunquam tu in Academiis apud ſartorem aut ſutorem aliquem habitaſti? Num ideo te ſutorem aut ſartorem fuiſſe putavero? Atqui libros edis, addis, Et tu idem facis; num ideo te mercenarium typographicum dixero? Ego Jeſu Chriſti exul, ab Abbate S. Galli & Epiſcopo Conſtantienſi Jeſuitarum opera atque Miniſterio cedere ex patria juſſus, cum ſumtuoſiſſima mea Bibliotheca in hanc urbem conceſſi: domiciliumque primo apud Rectorem Scholæ, tum deinde in monaſterio fratrum Ordinis Carmelitarum: quorum Priori duos illos libellos nuper ad TE miſſos, inſcriptos à me ſcribo, conduxi. Tandem & hinc Jeſuitarum fraudibus circumventus, dolente Priore, vertere hoſpitium, & apud Kopfium exorare coactus fui, in quo nunc acquieſco. Antequam in hanc urbem pervenerim. Typographi à judicio Advocatorum & cenſura unius vel alterius Patriciorum pendere cogebantur: nunc ædes meæ fere ſolæ frequentantur, & tanti æſtimant meum judicium, ut nullum pene librum me inconſulto edant, & ſuadenti vel diſſuadenti obaudiant. Hac mea autoritate impetravi ut Pirckheimeri opera publicarentur; absq; qua ſi fuiſſet, hoc mihi ſancte credas velim, ne ipſum quidem Cæſarem unquam effecturum fuiſſe, ut illa imprimerentur, diſſuadentibus omnibus in hac urbe litteratis, niſi ipſemet ſumtus facere voluiſſet. Ego pro digeſtione & recenſione operis totius cum Imhofio (nomine Reipubl. id à me contendit) pactus ſum C. Thaleros. Nam aliorum Statuum cauſæ ſeponendæ erant, ut veſtræ Reipublicæ, cui ex animo volo & debeo, gratificarer. Sane ab illis longe majora lucra, minori longe tædio expectantur. Sereniſſimus Elector Palatinus - - conſilium quod trium hebdomadum ſpatio abſolveram LX. Thaleris Imperialibus remunerari voluit, ut ceteros ponam ad compendium. Sed cujus rei cauſa ad TE perſcribo, ad eam redeo. Negotium mihi Papiſtæ faceſſunt, & ſumma ope nituntur, ut perſonam meam contemtam, vilem & infamem reddant, atque ita ſpreta ac contemta exiſtimate mea, libris quoque meis quos illi invictos atque inſuperabiles cernunt, autoritatem apud Ordines Imperii & homines Chriſtianos diminuant atque detrahant. Horum Studia & machinationes ſi forte Ampliſſ. Senatus adjuvare vellet, quemadmodum tuis tu litteris feciſti, narro tibi nolle me manere veſtrum, & operam meam perditam duco. Satis calumniarum & contumeliarum eſt, ad quas non ſine magnis meis impenſis atque ſumtibus confutandas adigor. Auſſi votre Imhof au jour de ſon departement d'ici me fit un affront & deſpect, duquel il ſe repentira une fois. Qui & ipſe in illa hæreſi eſt, ut inde poteram colligere, me eſſe mercanarium typographicum, perſuaſus forte ab illis, qui quod commeſſationes, helluationes & ludos artes horum civium ſingulares atque unicas fugio, rariſſimeque in publicum prodeo, ſed domi me in Bibliotheca mea, aut in monaſterio Carmelitarum dies noctesque incluſum gero, ac DEO & Reipubl. inſervire allaboro, nec turbis me, nec rebus alienis immiſceo, putant me in officinis laborare. Hæc res ſatis perſpecta atque cognita Senatui hujus urbis eſt. Quamobrem cum nuper Schoppii liber καθολικώτατος ab Jeſuita Moguntino in hanc urbem imprimendus adferretur, ſtatim deputati è Senatu cenſores eum ad me miſerunt, quod in eo inter cetera mihi crimina inceſtarum libidinum objiciat propter quæ in hac urbe in carcerem conjectus, & capitis periclitatus, in hoc Ger

maniæ tumore Principum quorundam interceſſione liberatus fuerim. Illico ego ad Conſulem, qui non modo librum autoritate ſua me flagitante arreſtavit, verum etiam in manus meas conſignavit, & ad prandium honorificentiſſimum invitavit, convocatis nonnullis ex Ordine Senatorio. Hi ſciunt, quod nihil majorum virtute & natalibus meis indignum commiſerim. Nam tametſi amplæ mihi facultates non ſint, & eæ magis indies ob Reipubl. commodum à me atterantur, tamen nunquam fecero, ut me infra has ſordes, qnas mihi impingis, abjiciam. Multos titulos & pompoſas inſcriptiones ſemper fugi, à cognato meo p. m. Philippo Scherbio ita doctus & informatus, easque ſumere non mei, ſed ambitioſorum & philautorum eſſe judicavi. Nobilem me parentes genuerunt, doctum Præceptores reddiderunt. Quod præter hæc eſt, nunquam admittere volui. Quid enim? Num tibi doctior videbor, ſi me Licentiatum Juris utriusque ſcripſero? Si me Sereniſſimi Electoris, Illuſtris Comitis, Magnificarum duarum civitatum Conſiliarium dixero, num tibi major & honeſtior cenſebor? Et tamen hæc plus centies diſſuadere, ne mihi in litteris tribuerentur, coactus fui. Adeo animus meus ab omni ambitione alienus eſt. Ut ſcias, quam invitiſſimus facturus ſim, ut ad inimicorum petulantiam contundendam, hæc omnia publico ſcripto manifeſtare jubear. Interim te rogo atque obteſtor, Nobiliſſ. atque Clariſſ. Dn. Reme; ſi veritas, ſi pietas, ſi amor patriæ & utilitas Reipubl. tibi cordi eſt, operam des caveasq; ne quicquam in præjudicium honeſtatis & famæ meæ, quam ipſa vita pretioſiorem duco, perpetrari committas, eamque apud male informatos pro amicitia noſtra excuſes, donec Apologia mea comparuerit.

De Pfalburgeris, ſi cauſa quæ inter civitatem Fridbergenſem & Burggravium ejusdem loci vertitur, & ad meam conſultationem delata eſt, tibi deliberanda proponeretur, aliter ſentires, quam in tuis ad me perſcripſiſti. Et certe nullus articulus in tota cauſa eſt, qui me magis excruciet. Sed jam charta incipit deficere, & nimis longus ſermo fit. Vale Vir Nobiliſſ. & Clariſſ. & ſubitariæ huic prolixitati ignoſce. Dab. Francof. 9. Sept. 1610.

T. Excellentiæ

Studioſiſſimus

M. GOLDASTUS HAIMENSFELDIUS.

Dolet hanc fortunæ acerbitatem ipſe paſſim in Scriptis Goldaſtus, atque forte æquo animo tuliſſet, ni eodem tempore gravior mali vis egeſtas in eum incubuiſſet, adeo ut amicorum ſubſidia implorare neceſſum haberet, quibus opportune refocillatus eſt. (3) At cum ab amicis ſummiſſa & ipſa non amplius ſufficerent, diriſſima paupertate afflictus, ad Electorem Palatinum recurrere neceſſum habuit, cujus opis res ejus in melius reſtituit. (4)

(3) Epiſt. CCLXXVIII. CCCLIX. CCCLXX.

(4) Ipſe in Epiſt. MSc. ad Frideric. Braunium Conſil. 1614. - *Ich habe 1600. fl. an baarem Gelde auf die Reichs-Sachen ſpendiret, und dadurch in ſo ſchwere Armuth gerathen, daß ich vor 5. Jahren habe müſſen 9. gantzer Tag ohne einigen warmen Biſſen zubringen, ſondern mit zwey Leib Brod, ſo ich von einem Burger entlehnet, und friſchem Waſſer den Hunger und Durſt geſtillt, biß endlich Ihro Churfürſtl. Durchl. zu Heidelberg höchſtſeel. Andenckens erſtlich mit 100. Rthlr. und darnach mit 80. Speyriſchen Gulden zu meiner Nothdurfft gnädigſt geſteuret und verehrt.*

In hac vero rei pecuniariæ difficultate, noſter quibusvis modis acquirendi intentus, libros à ſe compoſitos atque editos omnes ferme aulas ac Collegia per Germaniam, quaquaverſum patet, pulſare juſſit, (5) plerumque non irritus, licet ſibi nunquam ſatisfactum putaret. (6)

(5) Oſtendunt id quod dicimus variæ inter Thulemarianas Epiſtolæ.

(6) Reprehendit ſæpius Goldaſtum in ſuis Notis ad Autographa ejus, ab Illuſtri Zollmanno Jenæ mecum communicata, Hortlederus, ut nimium petacem. Ipſe in MSc. cit. ita pergit: *Dieſes iſt alle mein Recompens, ſo ich mein Lebenlang vor meine ſo mannigfaltige Arbeit und Unkoſten, Mühe und Arbeit habe von Fürſten und Herren empfangen, wie viel 100. fl. habe ich auf Dedication, Pappier, Einbindung und Verehrung der Bücher gewendet? Wo iſt der erſte Heller, den mir ein einiger Fürſt verehret und recompenſiret hat? Allein Heidelberg ausgenommen. Wiewohl hernach die Räth durch Verehrung vieler Bücher von mir nicht ungleich ſind belohnet worden. Von Chur-Sachſen iſt mir zwar ein Gnaden-Pfenning verehret worden, aber meine Bücher haben mich 33. fl. mehr gekoſtet, als derſelbe Gnaden-Pfenning wiegen thut. Diß iſt alles, ſo ich vor meine Wohlthaten und Verdienſt, von Fürſten und Herren habe erworben, &c.*

§. XVIII.

Præter hos & aliis modis acquirendi ſibi non defuit, potius omnes ten-

Digitized by Google

tentavit vias; inter alia vero molimina, ad ſpartam quoq; Profeſſoriam cogitationes appulit. (1) Quam cum diſſuaderet Lingelsheimius, curæ nuptiarum, quibus & antea ſibi conſulere tentaverat, totum ſe dedit, (2) ad metam decurrente anno MDCX. voti damnatus. (3)

(1) Epiſt. Thul. CLXII.
(2) Ib. CCCLX. in fin. CXIV. CXXX. CXLI.
(3) Ibid. CCCLXIV. *Rogo te Deus Reipubl. Chriſtianæ & venuſtæ Virgini diu ſuperſtitem eſſe velit.* Kl. Januar. MDCXI.

Quaſi vero cum cœlibatu & fortunam mutaſſet; omnia exinde proſpere ei fluere cepere; Etenim annus MDCXI. cum Juliacenſibus & neſcio quibus negotiis admovit, (4) ſatis alioqui occupatum, cum Principes, Viri celebritate moti, certatim ejus Miniſterio uterentur. (5) Utut ergo Haſſiaca fortuna ei negaſſet, (6) mox tamen ampliſſimum campum, virtuti ejus celebritas nominis aperuit, cum domus Saxonicæ Vinarienſis & Altenburgenſis de futura Electoratus ſucceſſione ac præcedentia inter ſe digladiarentur, ipſeque Vinarienſis cauſæ Patronus legeretur, atque in aulam Vinarienſem evocaretur. (7)

(4) Epiſt. Th. CCCLXVIII. & alia Lavateri cum MSC. ad Hortled.
(5) Epiſt. CCCXCI. med. CCCXCVI.
(6) Epiſt. CCCXCVI.
(7) Epiſt. CCCCV. CCCCVI.

§. XIX.

Hanc vero ſpartam, licet eodem tempore adminiſtrationi optimæ Abbatiæ à Joh. Friderico Archi-Epiſcopo Bremenſi deſtinaretur, (*)

(*) In calce Dedicat. Tom. II. Monarch. ipſe refert.

cum cupide reliquis prætuliſſet amplexatusque eſſet, primum Heidelbergam Kl. Jul. MDCXI. profectus, tela quibus in conflictu uteretur, congeſſit, Diplomata aliaque monimenta ex Archivo Palatino puta, quibus juſſu Principis Dorotheæ Mariæ Viduæ deſcribendis, (1) nonnihil temporis dedit. Dum hæc agebantur, per otium ipſi conflictui ſe paravit, multis utilibus Principem viduam, ejusq; Conſiliarios inſtruens. (2) Heidelberga relicta, idem ſaxum volvit, donec Roſenthalio in negotiis apud Principes expediendis, necnon Bracknero aſſiſtere juſſus, (3) Norimbergam menſe Septembri ad Collegialem S. R. I. Electorum Conventum conceſſit. (4)

(1) Litteræ MSc. Goldaſti & Hortlederi mutuæ poſtrid. Joh. Baptiſt. 1611. 16. Jul. 1611. & Principis ad Goldaſt. 29. Aug. 1611. 31. Aug. 1611.
(2) Lit. Princip. 31. Aug. 1611. Goldaſti ad Hortled. 20. Sept. 1611. MS.
(3) Hortlederi ad Goldaſt. 7. Septemb. 1611. MSC. Hujus ad illum 20. Septemb. & 26. Octob. 1611.
(4) Epiſt. cit. & Gold. Dedicat. Conſultat. de officio Elector. Bohem. princ.

§. XX.

Huc ut pervenit, nec Prucknerus, nec ex animi ſententia agendi occaſio ſe obtulerunt, acceſſit malorum augmentum, æris inopia. Hinc illudi ſibi credens, querulas Vinariam litteras deſtinavit, (1) quibus mota princeps, & mandatis & pecunia eum ſatis abundeque inſtruxit. Munitus his præſidiis, cauſam Dominorum ſuorum ſtrenue egit, (2) nec propria commoda neglexit, contracta cum Viris Illuſtriſſimis amicitia. Ipſe fatetur, (3) ſe in illis Comitiis plus profeciſſe, intra III. hebdomadas, quam in ſcholis per XIII. annos. Curavit autem illic non tantum Vinarienſia, ſed & Franco-

furtenſia aliaque negotia, (4) unde ipſi nata occaſio, cum Cæſareis præcipue Miniſtris aſſidue verſandi, quorum inſignem humanitatem ipſe admodum deprædicat. (5)

(1) Vide Lit. MSSCC. 26. Octobr. 1611. 6. Nov. 1611.
(2) Lit. MSS. Hortlederi ad Goldaſtum 10. Nov. 1611.
(3) Lit. MSS. ad Hortlederum 8. Nov. 1611.
(4) Cf. litteras ejus MSS. 20. Nov. 1611. ad Senatum Francof. cum Actis Comitialibus Norimbergæ datas.
(5) Dedicat. Conſultat. de officio Elector. Bohem.

§. XXI.

In tantum vero conſuetudine Goldaſti Cæſaris Miniſtri Norimbergæ delectati fuerant, ut ipſum inde ſecum Pragam abducere laborarent. (1) Hic contra, cum adulto jam Novembri, (2) ab Hortledero Reinhardsbrunnam vocatus eſſet, prius eo ſe contulit, (3) deliberationum quorundam cauſa, quam Cæſareorum miniſtrorum flagitationibus morem gereret. Principum vero ſuorum negotiis expeditis, novisque etiam verſus Pragam in cauſa illorum mandatis acceptis, (4) iis ſe accomodavit, Pragamque perveniens, Commentario quem Norimbergæ pro tuendis Juribus Regis Bohemiæ in conventu Electorali exaraverat, colophonem addidit. Nec hoc unico, ſed & multis aliis nominibus Miniſtris Cæſaris gratisſimus, ipſi etiam Matthiæ Regi non ingratus evaſit, quippe qui non ſolum Legatum ſuum ad conventum Electoralem Francofordiam euntem juſſit, ut de omnibus cum eo conferret, ſed & torquem aureum ei decrevit, quo tamen noſter, forte cum diſtribuerentur ejusmodi præmia, æger ac abſens, caruit. (5)

(1) *Res in eo nunc verſatur, ut cum Illuſtri Marſcalco Pappenheimio ab Electoribus expetitus, Pragam proficiſci cogar. Quæ profectio præter mentem animi mei futura eſt; niſi humanitate Palatinorum nixus me excuſare potero. Cauſas gravationis meæ ſi replicationem legiſti, ſuſpicari potes. Sereniſſ. Hungar. & Bohem. Rex operam meam expoſtulat, ſi Illuſtri Anhaltino auſculto addicta res eſt, &c.* Ipſe Goldaſt. in Epiſt. MSC. ad Hortled. 1611. 8. Nov.
(2) Epiſt. MSC. 10. Nov. 1611.
(3) Ep. MSC. 18. Nov. 1611. Fallitur ergo Lingelsheim. qui in Epiſt. MSC. 20. Jan. 1612. Bongarſio nunciat: *Goldaſtus Norimbergæ adhuc hærere dicitur, & Cæſariani ipſum captaſſe dicuntur, nihil dudum de eo accepi.* Poſtea 17. Sept. 1612. eidem: *De Goldaſto nihil cognoſcere potui, niſi quod Norimbergæ ſubſtiterit, ſed & ipſe ſilet, & amici nullam de eo mentionem faciunt: Memor ero monitorum tuorum, ſi quid de eo cognovero.*
(4) Id. Lingelsh. Bongarſio 16. Mart. 1612. fol. 125. *A Goldaſto has litteras huc miſit Malapertus; addixit operam Wimarienſibus Principibus, & Pragam ob eorum negotia miſſum ajunt.* MSC.
(5) Dedicat. Conſult. de offic. Elector. Bohem.

§. XXII.

Ita vero noſter ſibi quidem ſatis felix, verum in negotiis Dominorum non eadem ſorte uſus fuit. Licet enim diu ibi ſubſtitiſſet, atque Leandro Rueppelio Conſiliar. ibidem Vinarienſi conſilio auxiliove adfuiſſet, (1) nil tamen quod res poſcebat gerere potuit. Interea Electori Saxoni natus filius, ſeria hæc ferme deriſui omnium expoſuit. (2) Hinc etiam noſter quantocyus ſibi inde diſcedendum eſſe arbitratus eſt; ne autem Dominorum cauſam deſereret, Francofurto vix reviſo, Heidelbergam, quo antequam Norimbergam iret concedere juſſus erat, (3) profectus, (4) Documentorum quicquid corradi poterat ſecum tulit, atque cauſam Principum in aula Electorali commendavit, (5) quibus negotiis Aprilem & Majum ferme inſumſit.

(1) Epiſt. MSC. Principis Viduæ 1612. 12. Febr.

(2) Lin-

Digitized by Google

(2) Lingelsheim. Bongarſio 2. April. 1612. MSc. *Goldaſtus Pragæ eſt, ob Saxonica Weimarienſia negotia, nempe ob jus præcedendi ratione ætatis in ſucceſſione Electoratus præ Coburgenſibus, ſed illi jam in utramque aurem dormire poſſunt, poſtquam Saxoni Electori natus filius.*

(3) Epiſt. MSC. Goldaſti ad Hortled. 1611. 20. Sept.

(4) Epiſt. MSC. Lingelsheimii ad Bongars. 1612. prid. Kal. Majas. alia 1612. 29. April.

(5) Epiſt. MSC. Dorotheæ Mariæ Principis 14. Maji 1612. data.

§. XXIII.

Urſerat præter publica Principis Heidelbergæ, *ut ſibi liceret tempore Electionis, ſub nomine Principis Electoris Comitatus Francofurti hærere*, (1) cujus voti damnas Francofurtum pedem retulit, ubi Comitiis Electoralibus, Cæſaris ſimul & Vinarienſium cauſæ intentus adfuit. (1) Quibus laboribus exantlatis, mox morbi cujusdam pertinacis impetum ſenſit, (2) cui cum nuncium remiſiſſet, Auguſto menſe 1612. Hanoviam avolavit, atque Conrado Biermanno, cum ipſe negotiis gravioribus diſtractus opus urgere nequiret, (3) Diſcurſum Exotericum cum Jacobo à Saa & Molina edendum commendavit, totus alioqui in commodis Vinarienſium promovendis. In calce vero anni MDCXII. curas gaudio diſtincturus uxorem duxit, ſive illa fuerit jam ſuperius cupita, ſive alia priore mortua in ejus locum adſcita. (4)

(1) Dedicat. Conſultat. de offic. Elector. Bohem.

(2) Epiſt. ad Hortleder. MSC. 1612. 9. Jul. præfat. Fr. de Repræſentat. Editioni II. adjecta.

(3) Dedicat. Biermanni præmiſſ. Edit. primæ p. 5. Opuſc. edit. prior. p. 66.

(4) Epiſt. ad Hortleder. MSC. 16. Nov. 1612.

§. XXIV.

Sequioribus annis MDCXIII. & MDCXIV. adhuc Ducum Vinarienſium cauſa occupabatur, aliquanto ſalario ut Conſiliarius *von Hauſs aus* præditus. A quibus etiam lite jam extincta, MDCXIII. 12. Octobr. litteras ratihabitionis ac manutenentiæ quas vocant, conſecutus eſt. Uſui etiam fuit ejus opera Principibus variis in rebus, (1) quam tamen, cum ex ſententia Goldaſti penſare nollent, is ulterius præſtare abnuit. Quoniam enim in cauſa illa Præcedentiæ Tractatum pro Vinarienſibus conficere juſſus erat, fixum, (quo non niſi pro Principum lubitu gaudebat) ſalarium, & ut ſibi ſub Protectione Saxonica habitare Erfurti concederetur, expoſcebat. Saxonibus autem cum nimium hoc petitum videretur, utrumque ipſi abnuerunt, (2) cujus repulſæ tamen ipſos mox pœnituit.

(1) MS. Epiſt. Princip. 7. Martii & 20. Junii 1614. Goldaſt. ad Hortled. 1613. 14. Januar. Hortleder. ad Goldaſt. poſtridie Trinitat. 1614.

(2) Litteræ Goldaſti MSSCC. ad Conſiliar. Praun. ampliſſimæ ſine die & Conſ. Ej. ad Joh. Erneſtum Ducem Saxon. 3. Octob. 1614. ad Hortlederum Hanov. 3. Octob. 1614.

§. XXV.

Dum hæc geruntur, noſtrum modo Francofurtum, modo Hanovia tenebat, ſi unquam, nunc certe, in augendo operum ſuorum numero occupatiſſimum. Cauſa domicilii parum ſtabilis, ſeditio Francofurti orta, qua durante noſtro conſultius viſum, potius uxorem, liberos, ſeque ipſum in portum ſubducere, atque in æſtuoſo mari vagari. (1)

(1) Dedicat. Conſtitut. Imperial. de Euchariſtia. Epiſt. MSCta. 31. Octob. 1613.

Suſcepit medio tempore cauſas civitatum Magdeburgicæ & Brunſuicenſis adverſus Principes earum inſtruendas, honeſtiſſimo conductus

 ductus

Digitized by Google

ductus ſtipendio. Ipſe etiam urbes illas adeundi cupiditate tenebatur, ni varia obſtitiſſent. (2)

(2) Epiſt. MSta ap. Illuſtr. Uffenbachium.

Utut autem Vinarienſium negotiis plane nuncium miſiſſe videri voluerat, anno tamen MDCXV. ordiente, conciliare ſibi offenſum Principem omni modo ſtuduit, ſed nequicquam. (3)

(3) Epiſt. MSS. ad Hortled. 16. Januar. 1615. 1. Maji 1615. 24. Jul. 1615. Epiſt. ad Principem 30. Maji 1615. qua diuturna ſalarii expectatione, in maximas rei domeſticæ difficultates ſe conjectum profitetur.

§. XXVI.

Quamvis autem Goldaſtus mediis in rixis Vinarienſibus, Conſiliarii Electoralis Palatini, Caſſellani, &c. functiones ſibi oblatas narret, vix tamen ei fidem tribuimus. Hoc certum exploratumque eſt, Georgium II. Haſſiæ Lantgravium amplo annuo reditu MDCXV. noſtrum donaſſe, ea lege, ut Hiſtoriæ Haſſiacæ ſcribendæ vacaret, (1) civitatem etiam Francofurtenſem eum annuo ſalario ſibi devinxiſſe. Sed accidit paulo poſt, ut ad Erneſtum Comitem Schaumburgicum, Conſiliarii honore Regalia præcipue curaturus vocaretur, (2) qua vocatione effectum, ut & Haſſiacis & Francofurtenſibus vacare non poſſet, Vinarienſibus vero reconciliatus 24. Sept. (3) iter Bickeburgum verſus ingrederetur.

(1) Winckelmann *Vorrede der Heſſiſchen Chron. Landgraff Georg der andere hatte den berühmten Statiſten Melchior Goldaſten, ein abſonderlich neues Buch von Heſſen-Land und deſſen Hochlöblichen Regenten in Lateiniſcher Sprach zu verfertigen, in anſehnliche Beſtallung genommen, allein wegen ſeiner Vocation nach Bückenburg zur Cancellariat-Stelle wurde dieſer löbliche Vorſatz unterbrochen.*

(2) Dedicat. Collection. Conſil. Bohemicor. ad Joh. de Feck. Epiſt. MS. Ff. 21. Aug. 1615.

(3) Litteræ MSS. hoc die ad Hortleder. datæ, & aliæ Bickeburg. 19. Jun. 1616. uti & præfat. Libri de Majoratu.

§. XXVII.

Prætulit vero noſter Schaumburgicum ſervitium reliquis omnibus quæ ipſi tum offerebantur, Caſſellano etiam, cui alias inhiaverat. (1) Nec ſane id ſine cauſa, cum & lautiſſimo ſtipendio frui juberetur, & præterea cui vellet de Jure reſpondere permitteretur. (2) Hi vero honores, hæc aucta vitæ tolerandæ præſidia, quam noſtro fuerint ad palatum vix dicere eſt, unde potius ipſius verbis, quam meis, uti heic placet. (3) Licet enim ibidem de laboribus adverſus Contractus legem ſibi gravius impoſitis conqueratur, Principis tamen in ſe ſuosve Clementiam adeo extollit, ut nihil magis.

(1) Goldaſt. Hortledero in Epiſt. MS. 1616. 19. Jun. *Nunc ad quæſtionem interjectæ tuæ Schedulæ venio, eandem ipſiſſimam Illuſtriſſimus Landgravius Mauritius mihi ſuperiore anno Francofurti propoſuerat, ut ſibi deducerem. Verum ego qui tot jactibus cautus, dejeraveram ſanctiſſime, nulli inpoſterum Principi, quicunque tandem is futurus ſit, inſervire, niſi ſtipulato prius & certo præmio, negabam me poſſe operam meam gratis præſtare, cui non ſit datum, hauſto ſolum aëre vivere. Interea dum Protopræfectus Berlipſchius mecum paciſtitur, & rem ad Principem refert, Illuſtriſſ. meus Princeps in urbem venit, & ſtipulato honeſtiſſ. ſalario in hunc locum abducit, ut nunc Sero Lantgravium moræ & illiberalitatis ſuæ pœniteat.*

(2) Epiſt. MSC. ad Hortled. Francof. 21. Aug. 1615. *Præſertim qui nunc ſim in procinctu, rebus convaſatis omnibus ad aulam Holſato-Schaumburgicam, Regio ſtipendio & otioſiſſimis conditionibus invitatus & vadatus, ſtipendio inquam M. Florenorum, computata etiam habitatione & iis conditionibus, ut præter Regalia nil ſit quod agere tenear, quam in Studia mea incumbere, quæ Illuſtriſſimus Comes unice ſtudet promovere, libertate conceſſa de Jure reſpondendi, cuicunque Principi à me petenti. Quin ſponte promiſit meam induſtriam Regi Daniæ & Ducibus Holſatiæ commendare, ut in controverſiis Regalibus, meum, (utor ipſius verbis,) oraculum conſulerent.*

(3) Epiſt. ad Hortleder. MSC. dat. Bickeburgi 19. Junii 1616. *Poſt longum ſilentium tandem redeo ad*

Digitized by Google

ad officium, ſuaviſſime Hortledere. Ex manu enim Tua notavi, Te adhuc ſuperſtitem eſſe. Utinam tibi æque illic bene ſit, ut mihi evenit iſtis in locis. Nec enim Principe ſolum utor clemente & benigno, ſed & ab omnibus Officialibus & Nobilibus amor & obſervor, ſupra fidem meam, cum tamen nihil earum artium didicerim, quæ commendari in aulis ſolent. Salarium meum eſt circiter M. Thalerorum, honor præcipuus poſt Cancellarium: Quin apud ipſum Principem par, qui me ad id officii deſtinarat, quod ego hactenus imperitia mea conſcius, honeſte refutavi. Infra me conſpicio ſplendidiſſimæ proſapia Officiales & Miniſteriales, quibus vix dignus ſum, ut ſolvam ligulas calceorum. Et ego homo ab hac vanitate ſemper alienus, nunc audio Junckherrus & Geſtrenger, trudente fato. O fortuna, non temere eſt, quod cæca fingaris, quæ vanitatem hanc ambientibus invides, fugientibus obtrudis! Medailio ſui vultus me Princeps in ſtrenam cohoneſtavit, quatuor diamantibus radiante, in feſtis Paſchalibus veſtitu, (ſine Hyperbola dicam) ſupra fortunæ meæ homines pretioſo: h. e. pallio toto metaxeno ſeu ſamantino, thorace & caligis atlaſinis, cum omnibus cæteris neceſſariis ex ſerico & auro. Quibus nunc demum acceſſit, ein adeliches Hauß mit der baſſa Jurisdictione und Geld - Bruchen, ex mea liberalitate. Quanquam ego quoque ſupra Conditiones in Contractu noſtro expreſſas nunc adſtringor ad cumulatiſſimos labores in Cancellaria, quibus ego eo libentius perfungor, quo majores fructus inde ad ſtudia mea rectius conformanda & applicanda percipio. Igitur illa quæ ad te perſcripſi, ut mecum mirere mirabiles fortunæ caſus.

§. XXVIII.

Agnoſcis etiam ex his, quæ diximus attulimusve, Conſiliarii equidem, non tamen, quod Winckelmannus voluit, Cancellarii honore inſignem fuiſſe Goldaſtum. Hoc in munere ita ſe geſſit, ut non modo domeſticis negotiis Principis faceret ſatis, ſed etiam variis Principibus ac Statibus de Jure reſponderet (1) Varias etiam Legationes nomine heri ſui obivit, ubique ferme fauſtis uſus avibus. (2) Inter alia etiam Domino ſuo Principis Elogium ab Imperatore impetravit, id quod poſtmodum diſplicuiſſe ſucceſſori ejus doluit. (3) Circuli Weſtphalici Deputatis Heri ſui nomine Collega additus, in rem numariam inquirendi, atque Catholicon Rei monetariæ conſarcinandi anſam inde arripuit. (4)

(1) Docent id variæ Epiſtolæ ejus MSSCC. ad conſulentes deſtinatæ.
(2) Epiſt. 19. Jun. 1616. & aliæ.
(3) De regno Bohem. Lib. III. cap. X. §. 6. not. p. m. 430. edit. nov.
(4) Epiſt. Dedicat. primæ edit. Catholici R. M. præmiſſa. *Ego etiam quoque dolium meum verſare cum Diogene inſtitui, conquiſitis undique omnibus iis, quæ ab Jurium generalium Conditoribus, quæ priſcis quæ novis confuſe tradita in ſacris profaniſque paginis lectitantur. Occaſionem mihi præbuit honorabile veſtrum Collegium, poſtquam ejus pars eſſe cœpi, quanquam nullo meo merito ab Illuſtriſſ. meo Principe deſtinatus.* Perſcribebam Bickeburgi in aula Sereniſſimi Holſatiæ & Schaumburgiæ Principis prid. Kl. Nov. 1619.

§. XXIX.

MDCXIX. ab Erneſto Principe ſuo Francofordiam ire juſſus, ibidem Electo Imperatori Ferdinando II. operam ſuam in cauſa Bohemica addixit. (1)

(1) Dedicat. op. de offic. Elect. Bohem. & Dedicat. Collect. Conſilior. de officio Reg. Bohem.

Cujus promiſſi quamvis reus ſæpius à Cæſareis moneretur, imo MDCXX. præſente Legatione Cæſarea denuo de opere urgendo fidem daret, obſtitere tamen laborem orſuro non pauca, quæ eum vix hiſcere ſinebant. (2) Inprimis etiam Bohemica meditamina, Regis Daniæ adverſus Regalia Ducis Holſato-Schauenburgici molimina, in aliud tempus differre juſſerunt, qua in cauſa quos labores exantlaverit, ipſe indicat.

(2) Dedicat. Collect. Conſilior. de ſucceſſ. hereditar. Regni Bohem.
(3) Dicta Dedicat. & Epiſt. MSC. Quirini Cubachii dat. Jen. 16. Maji. 1618.

§. XXX.

Excepit haſce turbas, atque iis interjectos bellicos furores placida ab hu-

Digitized by Google

ab humanis requies Erneſti Principis Holſato - Schaumburgici, MDCXXII. menſe Januar. quem caſum uti noſter non potuit non ægre ferre, ita inprimis luctuoſum ei accidit, quod Schaumburgicis terris, ſtatim ab ejus obitû, dira bellorum pericula imminuerint, (1) non modo Comitatui, ſed & omnibus ejus incolis funeſta. Quibus etiam motus noſter, utprimum belli faces Comitatui illuxerunt, alium ſibi familiæ fortunisve portum circumſpexit. Hinc quo expeditius iret, Bibliothecam à ſe abdicare conſtituit, bonis Conditionibus eam venum exponens. (2) Ipſe interea Friderici Ulrici Brunovicenſium Ducis miniſterio ſe offerebat. (3) Neutrum vero horum cum ſucceſſiſſet Bickeburgi ſubſtitit, iisdem honoribus & ſalario queis antea, ſub novo etiam Comite fruitus, ita tamen nonnunquam agitatus moleſtiis, (4) ut Bickeburgi pertæ.us, MDCXXIV. denuo diſceſſum inde pararet, (5) nec diutius teneri vellet.

(1) Dedicat. Collect. Conſil. de offic. Reg. Bohem.
(2) Obtulit eam MDCXX. Comiti Lippiæ docente Epiſt. MSC. ejusdem tenoris eſt alia quæ inter eas, quas Burmannus Gudianis adjecit N. CCXXXII. comparet. Add. MSC. 26. Nov. 1624.
(3) Epiſt. MSC. dat. Bickeburgi 14. Maji 1622. *an Friderich von Udern.*
(4) Epiſt. MSC. dat. 26. Nov. 1624. *Mit mir hat es gantz eine andere Gelegenheit, und habe meine Seegel nach denen widrigen Winden dieſes ſeltzamen ungeheuren Meers* (vitæ aulicæ) *noch nicht recht wencken und ſencken lehren, bin auch offtmahls nicht weit vom Schiffbruch geweſen. Jedoch hat mir GOtt jederzeit durchgeholffen, und meine Feinde offentlich zu Schanden gemacht. Nichts deſtoweniger bin ich nun in das vierdte Jahr mit denen Gedancken umbgegangen, mit einer guten Garben von dieſem Schiffe abzukommen, und ohne Gefahr* honorum & bonorum *von dem für und für tobenden Meer erlöſet, und in einen ruhigen ſtillen Port gelandet und geführet zu werden, &c.*
(5) 1624. 2. Januar. in Epiſt. MS. noſter Cancallario ſcribit, neſcire ſe, cur Conſiliarius Holſato - Slesvicenſis conſtitutus negligatur.

§. XXXI.

Diſceſſum ergo cum omni niſu adornaret, ad Ludovicum Fidelem Haſſiæ Superioris Landgravium, necnon Cancellarium Caſſellanum litteras dedit, (1) quibus ab eorum altero litteras commeatus, & ut ſub ejus protectione Francofurti degere ſibi concedatur, in vicem ſervitia gratuita præſtituro, petebat, alterius autem ſententiam de itinere explorabat. Horum vero mente conſiliisq; perceptis, ipſe pro dimiſſione Comiti ſuo ſupplicare non deſtitit, donec is tandem, ſub conditione ſervitii ac miniſterii ſibi ſuisve in perpetuum præſtandi annuit, ac clementer dimiſſum ſibi reliquit. (2) Miſſione impetrata, cum Bibliothecam ſecum avehere vix tutum judicaret, eam quidem Bremenſi civitati cuſtodiendam tradidit, (3) reliquis ſuis ſarcinis ſibique litteras commeatus liberi ab Exercituum Cæſareorum Ducibus impetravit, (4) hisque munitus Francofurtum alteram patriam repetiit.

(1) In MSC. exiſtentes penes Illuſtr. Uffenb. datasve 1624. 4. Martii, & 1624. 26. Nov.
(2) *Ich habe mir endlich die* Reſolution *wiederum in die wohlgelegene Stadt Franckfurt, und die ſchöne herrliche Refier in der Nähe genommen, und allbereit mit etlichen Fürſten und Herren in Jährliche Beſtallung von Hauß aus eingelaſſen, durch welcher Hochfürſtl.* Interpoſition *und Vermittelung mein gnädigſter Graff und Herr mich endlich dos Dienſts und gewöhnlichen Aufwartens zu entlaſſen, jedoch* cum Conditione, Obligatione & Reſervatione, *in Ihr. Landen und Leuth Dienſten die Zeit meines Lebens zu verbleiben*, ex Epiſt. ſecunda cit.
(3) Dedicat. Collect. Conſil. de Succeſſ. hered. R. Bohem.
(4) MDCXXV. 16. Januar. eod. anno 20. Martii.

§. XXXII.

Priusquam vero in viam ſe daret, gravi morbo ferme confectus

eſt, (1)

eſt, (1) cujus vi fracta, iter celerrime proſecutus Francofurtum pervenit, futurus ibi Principum quorundam Conſiliarius, (2) adhæc Cæſaris miniſterio propter Bohemica addictus. Vix autem adamatam ſibi civitatem ingreſſus erat, cum ecce febris eum corripuit, ita per ſemeſtre ſpatium virum excrucians, ut ferme nullis negotiis superesse poſſet. Comitabantur hoc malum noſtro amica paupertas, inimicorum machinamenta, aliaque; ut ſatis jam miſer videretur, niſi morbo ſolutus omnibus nervis intenſis, æternum opus de regno Bohemiæ MDCXXVI. autumnali tempore abſolviſſet. (3)

(1) Epiſtola ad Superintend. Bückeburg. 9. Mart. An. MDCXXV.
(2) Docet id locus exſcriptus ad §. præced. n. 2.
(3) Dedicatio Collectionis Varior. Conſilior. de ſucceſſ. Bohemica, & alia, Conſultat. de officio Elector. Bohem.

§. XXXIII.

Non opinor me falſi criminis reum peragi poſſe, ſi hunc laborem fortunæ Goldaſti paulo poſt in melius mutatæ auctorem dixero; Eo ſiquidem effectum eſt, ut MDCXXVII. Imperatoris, & Electoris Trevirenſis Conſiliariorum numero non ſine ſalario adderetur. (1) Cum enim Imperator fidem ejus demereri, Elector autem eo Advocato uti vellet, utrumque munus in virum collatum eſt, quorum hoc eum mox Francofurto abſtraxit. (2) Pedum dolore & hypochondria aliquantiſper tamen detentus, mox Treviros abiit MDCXXVIII. ubi cum Electore moratus, poſtmodum aulam ſecutus, demum ad Cameram Spirenſem miſſus eſt. (3) Spira Electoris Reverendiſſimi indultu Francofurtum in nundinas profectus, hoſpitio P. Lotichii aliquamdiù uſus eſt, in bonis libris volutandis aſſidue occupatus. (4)

(1) Vid. Epiſt. Jo. Petr. Lotichii ad eum in Comment. ej. ad Petron. p. 11. ubi: *Sacræ Cæſareæ Majeſt. & Reverendiſſimi Archi-Epiſc. Electoris Trevirenſis Conſiliario.*
(2) Vid. Epiſt. Goldaſti ad Lotich. 21. Mart. 1628. Commentar. ad Petron. p. 1.
(3) Vid. Epiſt. MSc. cit. 21. Mart. 1628.
(4) Eadem Epiſt.

§. XXXIV.

In nundinis & Francofurti ſubſiſtens, quia ſibi locum ac ſedem ſtabilem non fore prævidebat, ad Bibliothecam vendendam denuo converſus, cum iter Viennenſe ſubitarium conſilia tum intercepiſſet, redux poſtea idem ſaxum volutavit, (1) Epiſcopum Bambergenſem præ reliquis huic negotio accommodum cenſens. Verum ne nunc quidem aliquid actum. Unde negotio illo derelicto, ad Electorem ſuum reverſus eſt, poſtea modo in hujus Comitatu exiſtens, modo apud ſuos ſubſiſtens Francofordiæ. Ea ratione non tantum hic, ſed & ſequiores anni MDCXXIX. MDCXXX. & MDCXXXI. ei acti ſunt, (2) identidem eunti ac redeunti, quo ipſo tamen non male ei fuiſſe proſpectum, ut ſciamus, ipſe facit. (3)

(1) Epiſt. ad Neuſtetter. Francof. 14. Aug. 1628. Reſponſor. Neuſtetteri 21. Novembr. 1628. MSc.
(2) Epiſt. ad Hoſmannum inter Richter. pag. 554. 557. 558. 555. 559. 560. indicant vix domum reverſum ſemper revocatum eſſe.
(3) Ib. p. 558. 4. Octob. 1629. *De me exemplum cape, & quam Deus O. M. in ſe ſperantes non deſerat, nec confundi ſpem eorum patiatur, mei ipſius experimento didici.*

§. XXXV.

Sed non ſola erant, quibus urgebatur; Electoralia negotia, aggregaverant ſe iis poſt Viennenſe iter & Cæſarea, ut vix propriis ſuper-

eſſe quiret. (1) Cum itaque ſic ſatis fortunatus ſibi videretur, non deerant mala in ipſum irruentia, mors conjugis, paralyſis, ſcabies ſingulis annis recurrens, & ſi quæ alia. (2) Annum MDCXXXII. noſter in conſueta laborum palæſtra exegit, minimum exegiſſe eum eo modo credibile eſt, licet monumentis deſtituamur. Anno autem MDCXXXIII. cum Hofmanno Francofurto ſermonem miſcet de Helvico Dieterico, Illuſtr. Principis ſui Archiatro, qui cum Principi Haſſiæ Darmſtadii alias, tum ob bellicos motus Giſſæ degenti à conſiliis Medicis fuerit, ejus Miniſterium tum eum ſubiiſſe inde evidens fit. (3)

(1) Epiſt. Goldaſt. ad Hofmann. inter Richter. 558. 560.
(2) l. c. p. 558. 556.
(3) l. c. p. 556.

§. XXXVI.

Et hactenus quidem Francofurti degentis Goldaſti conſilio *von Hauſs aus* uſus fuerat Princeps, adoleſcente autem jam anno quem diximus, negociorum à Principe commiſſorum ergo, Giſſam, ubi tum is cum ſuis ſe continebat, venire juſſus, maximam etiam Bibliothecæ ſuæ partem eo tranſtulit, (1) ſed ſine fructu ferme. Siquidem DEus O. M. eo loci delatum, haud longe tempore ab adventu ejus interpoſito, hemiplexia percusſit, ut remedii ſpem in ſolo Deo O. M. ponere cogeretur, humana deſperans. (2) Unde accidit, ut ſummo omnium rectore ita diſponente, morbus placida morte finiretur, ineunte anno MDCXXXV. (3) cum prius ægrotans noſter, ſi Giſſenſibus fides, ante obitum egeſtatem, familiare ei malum, & malevolorum, qui eum nomine *des närriſchen Goldaſt* compellabant, calumnias, denuo expertus eſſet, de quibus narratiunculis cur ego dubitem, non unæ mihi cauſæ ſunt.

(1) Ipſe in litteris 8. Sept. 1634. l. c. p. 556. ſq. ad Hofmannum datis indicat ſe jam ultra annum Giſſæ ſubſiſtere. Add. Epiſt. MS. Valentini Rect. Francof. ad Dn. de Gunterrod 1635. 13. Octob. data.
(2) Epiſt. ad Hofmann. l. c.
(3) Vulgaris error eſt Bremæ Goldaſtum animam exhalaſſe, ſed non rectius hic error confutabitur, atque Epiſtola, quam dixi, Valentini Rectoris ab Illuſtri ac Generoſo Dn. Jo. Adolpho à Glauburg nobiſcum communicata, ubi ita habet: *Goldaſtus ut noſti Giſſæ eſt mortuus, quo & maximam ſuæ Bibliothecæ partem, ob negocia à Principe commiſſa & obeunda, tranſtulit. An igitur petita Giſſa, an hic Francofurti, nemo me potuit inſtruere, nec quisquam auſus eſt, fortean tædio, quo hic plerique inaſcamur, inquirere.*

§. XXXVII.

Vita Viri ſecundum annorum ſeriem luſtrata, reſtat, ut quæ in ea ſerie commode diſponi non potuere, referamus. Privata ejus quod attinet, ab ineunte ætate, per omne ævum parum ei fortuna riſit, nec unquam ſtudiis ſuis portum acquirere potuit, uti jam dictum. Inde orta noſtro non ignota egeſtas, cum qua hoſpitium ſatis grave contraxerat. Verum iis licet impeditus calamitatibus, fortunam tamen ferens utcunque, ſcriptitando, conſulendo, corrigendo, & famæ conſuluit, & fami. Utut enim editio inprimis Conſtitutionum, (1) nonnullos pupugerit, queis non arridebat, hæc atque talia communis omnium uſus poſt multorum ferme annorum oblivionem fieri; æquioribus tamen ejus ſtudium ſe probavit. Hinc meruit Illuſtrium ac præſtantiſſimorum virorum calculos, utpote Freheri, (2) Mallincrotii, (3) Zeileri, (4) Sarcmaſii ſ. Schurtzfleiſchii, (5) Bilderbeckii,

Mei-

Meibomii, Dieterici, Rachelii, Joannis Fabricii, (6) Conringii, (7) Taubmanni, (8) omnium ferme Juris Publici Conſultorum, & quorum numerus non eſt.

(1) Dedicat. Rational. Tom. IV. Conſtitut. & Gretſer. paſſim.
(2) Paſſim in ſcriptis.
(3) De arte typogr. p. 12.
(4) *Sendſchreiben* Epiſt. CCCC. p. 456.
(5) In Sarçmaſian. & MS. de re literaria. *Vir ille Prytaneo dignus, ut judicavit Dieterichius meus, ſed traducitur à Scioppio, & prodigioſa Veneris accuſatur.*
(6) Biblioth. Fabric. p. 252. ſeq.
(7) Præfat. ad Tacit. de Mor. Germ. & alibi.
(8) Comment. in Virgil. culic. p. 121.

§. XXXVIII.

Quam in eo ſummam laudant eruditio, Mæcenates nonnullos, amicos plurimos ei paravit, Fridericum IV. Electorem Fridericum Achillem Würtemberg Principem, Uhlefeldium Baronem Danum, Schobingerum & alios ipſe laudat. Luce fruuntur, aut tamen in manibus noſtris ſunt Freheri, Hortlederi, Waſeri, Taubmanni, Strutheri, Agricolarum, Colerorum, Quirini Cubachii, Stuckii, Rittershuſii, Stephanii, Neuſtetteri, Heideri, Guillimanni, Wehneri, Piccarti, Jungermanni, Lavateri, Lingelsheimii, Welſeri, Maleri, G. Remi, Philippi Camerarii, Quirini Reuteri, Eglini, Witlichii, Mart. Mageri, I. P. Lotichii, Caſp. Hofmanni, Schutzii & plurium Epiſtolæ, aut tamen Epiſtolarum memoriæ. Id fortaſſis in eo taxandum, eum cum Jo. Petro Lotichio non ita candide, ut amicum decet, egiſſe, (1) de quo ipſe Lotichius conqueritur, quodque etiam ſatis aliunde apparet. (2)

(1) Epiſt. noſtri ad Hofmann. 1631. 7. Kal. Octob. MSc.
(2) Præfat. ad Nov. edit. Petronii in Bibl. Uffenbach. MSC.

§. XXXIX.

Sed qui amicos, itidem inimicos expertus eſt, quibus magni nil caret. Familiam ducit Gaſpar *Schoppius* Francus, Præceptor, amicus; quem aura Italica & Priapejorum editio plane alienum reddiderat, ut quæque graviſſima, vera, falſa, ei objecerit. (1) Juſtum *Lipſium*, editione Orationis de duplici Concordia offenderat; quam ejus non eſſe, adverſus Goldaſtum Scribanius defendere niſus eſt. (2) Idolum Halenſe, quod jam dictum multarum ei inimicitiarum fax extitit. Maledicentiæ vero palmam reliquis præripuit Jacobus *Gretſerus*, S. I. Vir eruditus in paucis, quoque ipſe Ingolſtadii & apud S. Gallum familiariter uſus fuerat. Hic in *Cæſare Baronio à Melchioris Goldaſti inſcitia & calumniis vindicato*, & Paulo Bernritenſi Ingolſtadii 1610. in 4. adjecto, nec non *gemina defenſione pro Gregorio* VII. Pontif. Ingolſtadii MDCXII. 4. *Commentariis de Cruce*, & alibi, quaſi in locum communem omnia, quæ in Goldaſtum dici poterant, congeſſit. Nullus tamen horum *Eberhardum à Weihe* æquavit, qui, at quantus Vir! eo devenit intemperantiæ animi, ut Goldaſtum ad duellum provocaret, ridiculo ad omnem poſteritatem exemplo. (3) Poſt mortem ejus vero exortus eſt Bohuslaus *Balbinus* S. I. qui Bohemiam ejus data occaſione acerrime perſtrinxit.

(1) Oporinus Grubinius in Amphotidibus Sciopp. p. 104. ſeqq. p. 109. 110. Voyez Mſr Bayle Dictionaire Hiſtor. & Critiq. article Goldaſt.
(2) Lingelsheim. & Bongars. Ep. mutuæ l. c.
(3) Epiſt. Gold. MSC. in Bibl. Uffenb. Buckenburg. 1612. 14. Maji.

Digitized by Google

§. XL.

Et hæ quidem præcipuæ Goldaſti inimicitiæ maximam partem immeritæ, ſunt tamen & plurima, quæ omnes in eo deſiderent. Etenim juſto confidentior noſter erat, ſi quid veriſimile habebat, ſua aliis pro veritatibus, imo pro antiquorum ſententiis obtrudens. Scatent id genus rebus ſcripta ejus, nec ſolus ei Gretſerus id objecit. Sunt quæ & ipſa ab antiquis tradita, ſua faciendo peccavit. In eum cenſum refero, fictitias Manni, Hermionis, Henrici IV. & plurium conſtitutiones aliquas, antiquitus confectas, ſed ſine judicio recuſas. Sunt præterea, quas ipſe ex ingenio produxit. Sane nonnullos id ei exprobrantes apud Fabricium videas, (1) idipſum legas in τȣ πάνυ Conringii ſcriptis, (2) necnon Wendelini Legibus Salicis, & alibi. (3)

(1) loc. cit.
(2) O. J. Germ. c. 18. p. 99. & ſæpius.
(3) Inſert. Opuſc. Chifflet. p. 61. Vid. Magiri Eponymologic. Struvii Bibl. Jur. & J. Publ. Scriptores.

§. XLI.

Corporis & animi dotes quod attinet, pauca dici queunt. Scioppius equidem faciem eum patibulo dignam, cuique primo ſtatim intuitu viſam, circumgeſtaſſe aſſerit; quod tamen, ut ab inimico dictum ſuo loco relinquendum erit. Memoriæ felicitate præcelluit, quod vel ex Dedicatione rationalis diſcere eſt, nec Gretſerus memoriæ tenacitati illudere omittit, certo ejus quod diximus indicio.

§. XLII.

Matrimonium contraxit 14. Decembr. MDCXII. cum virgine Francofurtana patriciæ gentis *Sophia Ottilia Jeckelia*, MDCXXX. 1. Febr. hydrope & aliis morbis extincta. (*) Nec illud matrimonium prole deſtitutum fuit, ſiquidem bigam filiarum ex eo prodiiſſe certis monumentis accepimus. (I) *Mariam Sibyllam*, nat. 1623. mort. 1624. 20. Aug. cui publice parentatum, concione mandata typis Statthagen 1624. 4. (II) *Mariam Agatham*, nat. 1624. primis nuptiis Kœhlero cuidam, ſecundis 1667. Joan. Hectori Fauſt ab Aſchaffenburg conjunctam, cujus mortem anno 1701. 18. dies menſ. Mart. tuitus eſt. Sed & (III) *filiam*, Ulrici Menth neſciò cujus jugalem, ſupplicæ à Maria Agatha Senatui Francof. exhibitæ; dubitare nos non ſinunt, quarum Excerpta penes nos ſunt. Atque de his quidem hactenus, nunc litterariorum ejus negotiorum ratio reddenda eſt.

(*) Epiſt. ad Richterum p. 456.

§. XLIII.

Exiſtimavimus vero optimum factu eſſe, ſi litteraria, ob eorum multitudinem, ad calcem usque ſervaremus. Tanta enim ejus in litteras merita ſunt, ut altiorem indaginem poſtulent. De libris primo loco agendum eſt, quod ut commodius fiat, & ſine auctoris nomine & appoſito eo editos, præter hos autem in MScto adhuc deliteſcentes, aut ſaltem cogitatos ſecundum annorum ſeriem luſtrare aggrediemur. Occurrerunt autem mihi

1. Diſpu-

1. *Diſputationes Politicæ* præeunte Scherbio Altorfi habitæ, ut refert *Epiſt. Thulemar.* 1. & 8.

2. *Lipſii Orationem* de duplici Concordia, Tiguri impreſſam, & Darmſtadii recuſam, in lucem edi curavit, A. D. MDC. (*)

(*) Confer. Epiſt. Thulemar. XVI. & XXXII. Negavit tamen hanc Orationem ſuam eſſe Lipſius Ep. XXXIII. XXXIV. XLII. LXII. ſed probavit Lipſii eſſe Goldaſtus Ep. LXIII. utut aliis viſum ſtilum à Lipſiano alienum eſſe. Ep. XXXI. Præter Sagittarium vero in *Lipſio Proteo*, Lipſianam eſſe demonſtravit Cl. JOH. HENRIC. KROMAYERUS, qui hanc Diſſert. cum aliis VI. Lipſianis Notis inſtructam edidit Jen. 1726. 8.

3. MDCI. molitus eſt varia, quæ an perfecerit, necne, me equidem latet. *Idacium* puta & *Hilarianum* Ep. Th. XL. XLVI. *Ennodium*. XLVI. *Archulfum* XLIX. *Eginhardum*, *Ferium Hilpericum*, *Idacium* & *Fredegarium*. XLIX. Commentarium *de Chiliaſtis*. XLVI.

4. *Valerianus* de bona diſciplina 1601. 8. Genevæ editus, teſtante Ep. XLVI. XLVIII. LXXV.

5. *Iſidorus* de Prælatis. Genevæ 1601. 8. teſte Cat. Bibl. Heinſian. P. II. p. 36.

6. *Doſithei* Magiſtri Reſcripta Græc. & Lat. Genev. 1601. 8. quæ nunc extant in Jurisprud. AnteJuſtin. Anton. *Schultingii* ed. Lugd. Batav. 1717. 4. Maj. p. 854. ſqq. una cum notis Goldaſti.

7. *Lucubrationes Goldaſti* MDCII. Epiſt. Th. LXXII. memoratas ab his non differre opinor.

8. *Paræneticorum* Veterum Pars I. in qua producuntur Scriptores VIII. cum notis Melchioris Haiminsfeldi Goldaſti, ex Bibliotheca & ſumptibus Bartholomæi *Schobingeri* JC. Adjectæ Conradi *Rittershuſii* JC. Conjecturæ in Panegyricos Veteres. Inſulæ ad locum Acronium 1604. 4. Quæ Panegyricorum Collectio nunc comparet in Tom. I. Poſthumorum Schilteri cum nonnullis Additionibus. Ulmæ MDCCXXVII. fol.

9. *Suevicarum Rerum Scriptores* aliquot vetuſti, partim primum editi, partim emendatius atque auctius, ex Bibliotheca & recenſione Melchioris Heiminsfeldii Goldaſti. Francof. in 4to. [MDCV.] Quos Scriptores nunc recudit Dn. Bartholomei Bibliopola Ulmenſis ſolertiſſimus. fol.

10. *Hieroclis* facetiæ c. n. Goldaſti ſ. potius Freheri. Vid. *Struv.* Acta Litterar. ex MSS. eruta p. 63. faſc. VI.

11. Scriptores Rerum Alemannicarum Francofurti MDCVI. fol. recuſi Ibid. MDCLXI. fol. nunc autem tertia vice prodeuntes. (*)

(*) Deſiderabant in iis quondam *Piſtorius*, *Velſerus* & *Guillimannus*, Vadianica reliquis addita eſſe, obſtareque id credebant Exemplorum diſtractioni. Epiſt. Thulem. CLVIII. CLXII. CCXVIII. Verum non ita ſcrupuloſus eſt noſtri ævi genius.

12. *de Sibylla Francica*. Urſellis 1606. 4. (*)

(*) Collectio auctorum eſt de puella Aurelianenſi agentium; circa quam id tantum monemus, male in *Lipenii* Bibl. Dialogos de querelis Galliæ & Angliæ ut ſeparatum opus recenſeri, cum tamen ultimi Collectionis hujus Tractatus ſint.

13. MDCVI. promiſit etiam in notis ad Burkardi caſus Libros *de ſervitute Germanorum* antiqua & nova. c. VII. p. 131.

14. Clavis Philoſophiæ Peripateticæ Ariſtotelicæ, hoc eſt: Octaviani *Ferrarii* Hieronymi F. Mediolan. de ſermonibus Exotericis Liber unus, & de diſciplina Encyclica Liber alter, nunc primum in Germania editi ex Bibliotheca Melch. Haiminsfeldii Goldaſti, cum ejuſdem de Cryptica veterum Philoſophorum diſciplina Epiſtola ad Rodolphum Goclenium. Francof. 1606. 8.

15. *Conſtitutiones Imperiales* Tom. I. Francof. 1607. fol. Tom. II. Hanov. 1609. fol. III. Offenbachi 1610. fol. Tom. IV. Francof. 1613. fol. (*)

(*) Rationale Tomi unici Conſtitut. Part. I. edit. Francof. 1607. fol. quam male habuerit Pontificos docet D. Jo. Andr. Schmidius Tom. II. Hiſt. Eccl. Sagitt. p. 167.

16. *Des Heiligen Römiſchen Reichs Kayſer, König und Churfürſten Conſtitutionen, Reformationen, Ordnungen und Ausſchreiben, von Anbegin der Regierung Kayſer Karl des Groſſen, biſs auf Carolum den Fünfften. Franckfurth* 1607. fol. (*)

(*) Eſt Conſtitutionum Tom. I. Editio plane Germanica, quam ego quidem non vidi, ſed fide Lipenii & Dn. Struvii nitor.

17. MDCVII. ſuſcepit *Collectionem Itinerariorum* in terram S. Epiſt. Th. CXXXVIII. quod conſilium MDCIX. nondum poſuerat. Ep. CCCXIX.

18. *Idolum Halenſe*, quod mihi videre non contigit. (*)

(*) Epiſt. CXXXV. CLXXVII. ut & ſupra nos ad h. annum.

Digitized by Google

19. Epiſtolæ Heraclii Imperatoris ad Sophoclem Sophiſtam, Sophoclis Sophiſt. ad Heracl. Imperat. C. Antonii ad Q. Soranum. Cleopatræ reginæ ad eund. Q. Sorani ad Antonium & Cleopatram de Priapiſmo Cleopatræ reginæ ejusve Remediis, in lucem prolata ex Biblioth. Melch. Haiminsfeld. Goldaſti. Extant cum Priapeiis Scioppii. 8.

20. MDCVIII. molitus eſt opuſculum de *Johanna Papiſſa*, indice Ep. Thulem. CCXXXVI.

21. Imperialia decreta *de cultu imaginum*. Francof. 1608. 8. Mai.

22. *Monita Politica* edita hoc anno, uti Ep. Th. CCXLVIII.

23. *Thuani* Hiſtoriarum novam Editionem Francofurtenſem curavit MDCVIII. & MDCIX., menda ſuſtulit, omiſſa in Editionibus anterioribus reſtituit, marginalia addidit. (*)

(*) Prodiere Offenbachi MDCIX & Francofurti MDCX. fol. Exempla hæc Goldaſtina, docente Ep. CCXXXVIII. CCCXII. CCCXXV. non probantibus Thuano ejusque amico Lingelsheimio.

24. *Reichs-Handlungen. Hanau* MDCIX. fol. Recuſæ Francofurti 1712. fol. (*)

(*) Separanda erant Latina à Germanicis, quo promptius Conſtitutiones emtores exteros invenirent, quippe mixturam Tom. I. nunc autem quarti, libro ſuo admodum obfuiſſe conqueritur noſter in Ep. MS. ad Hortled. Et inde natum hoc opus.

25. *De officio Comitis Palatini Conſultatio.* (*)

(*) Opuſculum hoc noſter in aulam Palatinam miſit, ſi fides Ep. CCXCVI. CCCVI. CCCXVI. quod accidiſſe MDCIX. 3. Febr. in Autographis ipſius Goldaſti poſtmodum ego deprehendi, ubi Electori opus offert hoc titulo inſigne: *Ein Bedencken über das Ampt, Herkommen und Gewalt der Pfaltz-Graffen, Statthalter- und Vicariat-Ampts des Churfürſten und Ertz-Truchſeſſen-Ampts.* Hoc vero opuſculum cum ego de *Judicii Palatini in Caſarem Aug. Fabula* aliquid meditatus anxie MSC. quæſiviſſem, inveni tandem titulotenus in Catal. Bibl. Goldaſti p. 56. Unde Bremæ extare credidi, nec in hac mea mente falſus fui, ſiquidem aliquanto poſt, ex Bibl. Bremenſi deſcriptum apud celeberrimum ac humaniſſimum Dn. *Schminckium* Caſſellis id deprehendi XII. fere plagulas implens, atque à me beneficio ejus perlectum. Poſtmodum autem Patronus quidam optimus ex Archivo haud ita longe hinc diſſito, Germanicum exemplum, ſed mancum mihi curavit, cum Latinum Bremenſi fuerit plenius.

26. *Reichsſatzungen* Pars I. fol. 1609. Pars II. fol. Francof. 1613. quo in loco hoc opus cum *Reichshandlungen* 1712. recuſum eſt junctim. fol.

27. *Petronius* cum notis hunc titulum præferens. T. Petronii Arbitri Equ. Rom. Satyricon, cum Petroniorum Fragmentis noviter recenſitum, interpolatum & auctum. Acceſſerunt ſeorſim Notæ & Obſervationes Variorum. Helenopoli 1610. 8. (*)

(*) Elogia loquuntur Goldaſtum editorem, quem & Epiſt. CCCXLIII. Notæ eidem tribuuntur, Georgii Erhardi nomen præferentes, quas tamen rectius M. C. *Londorpio* inſcribendas Burmannus Tom. II. edit. ſuæ 1707. 4. cenſet, ſed vid. *Placcium* in Theatr. Pſeudonym. & Anonymor.

28. *Epiſtolar. Philologicar. Centuria.* Francof. 1610. 8. Recuſæ cura Conringii Helmſtad. 1674. 8. (*)

(*) Continent Epiſt. Eruditor. Sec. XVI. & in calce duas ad Goldaſtum. Omnes vero ſunt argumenti Critici.

29. Diſcurſus aliquot. Epiſtolares Politico-Theologici variorum authorum, de Statu Reipubl. Chriſtianæ degenerantis, collecti opera Mel. Goldaſti. Francof. 1610. 4.

30. Publii *Ovidii* Naſonis Erotica & amatoria opuſcula, de amoribus arte & modis amandi, & qua ratione quis amoris compos fieri debeat; Nunc primum ex vetuſtis membranis & MSS. Codicibus deprompta & in lucem edita, diverſa ab iis, quæ vulgo inter ejus opera leguntur: cum aliis quibuſdam ejuſdem argumenti libellis, qui per fucum in Ovidianas inſcriptiones tranſierunt. Editore Melchiore Goldaſto. Francofurti 1610. 8.

31. Conſilium *und Bedencken über der Stadt Nürnberg Freyheiten, ſo er auff Annahnen des Stadtſchreibers an den Rath überſchickt.* (*)

(*) MS. Illuſtr. Uffenbachii 1610.

32. Bilibaldi *Pirckheimeri* Opera omnia, edita à Melchiore Goldaſto. Francofurti 1610. fol. recuſ. Ib. 1665. fol. (*)

(*) Opera hæc Imhofius edenda dederat Frehero, cum Dureri figuris æneis MDCVII. Epiſt. CXLVI. Collegerat Rittershuſius atque deſcripta amanuenſis manu correxerat, antequam Goldaſto concederentur, cum quo Reipubl. nomine Imhofius contraxit. Sed cauſæ fuerunt, ut non omnia Goldaſto promiſſa præſtarentur, ſecundum Epiſt. Thulem. CCLXIX. CCCLIII. CCCLXV. quibus adde ſupra adduct. Remi Epiſt. MDCX.

33. MDCXI. *Juliacenſia* ſcripta Hanoviæ edita in ordinem redegit, juxta Ep. CCCLXX.

Digitized by Google

34. *Replicatio pro Sacra Cæſarea & Regia Francorum Majeſtate*, Illuſtriſſimisque Imperii Ordinibus adverſus Jacobi Gretſeri crimina læſæ Majeſtatis, perduellionis & falſi extemporaliter inſtituta, à Melch. Goldaſtô Haiminsfeldio. Acceſſerunt Reverendiſſimorum & Illuſtriſſimorum quorundam S. R. I. Principum Apologiæ pro D. N. Henrico IV. adverſus Gregorium VII. Hanoviæ MDCXI. 4. recuſ. Bremæ 1613. 4.

35. *Univerſi Juris Cæſarei Reformatio moribus noſtris accommodata*, ei tentabatur 1611. quam non perfecit. (*)

(*) Ipſe Hortledero Francof. 20. Maji 1610. *Aggrediar opus arduum, & à nemine dum tentari auſum, i. e. univerſi Juris Cæſarei Reformationem, moribus noſtris accommodatam. Faciam Deo cœptis annuente & vita comite, Codex abſolutiſſimus tandem aliquando à faſcis illis tricis & aſſamiis Romanis jampridem olim obſoletis, in generalem Chriſtiani orbis conſonantiam reſtauretur. Cui adire liceret Palantiæ ſ. Imperialis Cameræ Magdeburg. Archiva, non magnopere de juvando inſtituto meo laboraret, Ex. g. Multis locis gloſſa Speculi & Weichbildi adducit Alberti I. Cæſ. Conſtitutionem, quam ſane in Archivo illo exſtare neceſſum eſt. Nam quæ Germ. poſt Weichbild editur, Pſeudepigrapha eſt, & Friderico II. Imp. reſcribenda.*

36. *Capitulationem Rudolphi II.* Commentariis ſe illuſtraſſe dicit in Hortlederianis. MSS. 1611.

37. *De primogenitura* Tr. duorum Nobiliſſ. JCtor. Hiſpaniæ, Jacobi à SAA Equitis Luſitani &c. & Ludovici MOLINAE. Nunc ob graviſſimas quasdam in Imperio obortas Controverſias conjunctim editi & ſibi invicem oppoſiti. Quibus acceſſit Illuſtris Academiæ Electoralis Interpretatio in §. primogenitus cap. 24. Aur. Bul. Præfixa eſt Conſiliarii cujuſdam Ducâlis &c. Diſcurſus Exotericus, de Jure Repræſentationis in primogenitura Imperii Germanici, cum ejuſd. Notis & Apoſtillis neceſſar. Jacobi à SAA. Hanoviæ 1612. 8.

38. *Conſultatio de officio Electoris Bohemiæ*, Jureque in conventibus S. R. I. Electorum, tam Electorali in actu Eligendi, quam Collegiali in conſilio Reipubl. ſibi competente Sereniſſimi Matthiæ &c. Legatis petentibus extemporaliter conſcripta Norimbergæ in conventu Collegiali MDCXI. menſe Octobri. Ea poſtmodum ab eo Pragæ MDCXII. correcta & Cæſari oblata. Extat cum Commentariis de regno Bohem.

39. *Monarchia S. R. Imperii* ſ. Tract. de Jurisdict. Imperiali ſeu Regia, & Pontificia ſ. ſacerdotali, deque poteſtate Imperatoris & Papæ, cum diſtinctione utriusque Regiminis, Politici & Eccleſiaſtici. Tom. I. Hanov. 1612. fol. Tom. II. Francof. 1614. fol. Tom. III. Francof. 1613. fol. Et omnes recuſi Francof. 1621. fol. III. Volum. (*)

(*) B. Sagittar. Introd. in H. E. Tom. I. p. 728. ſqq. indicat, in II. Edit. Francof. ordinem immutatum eſſe, ita ut III. Volumen conſtituerit primum. Nos ſecundam tantum vidimus. De hoc opere & auctoribus eo contentis paſſim judicat B. *Thomas.* Hiſtoria Contentionis inter Imp. & Sacerdotium.

40. Collectio Conſuetudinum & LL. Imperialium Francof. 1613. fol. recuſ. 1674. Ib. fol.

41. MDCXIII. in Epiſt. Hanov. 16. Mart. ad Senatum Norimberg. data ſcribit: *Ich habe aber noch ein ander Werck unter Handen, darinnen ich demonſtrative und ordine methodico, eines jeden Standts Freyheiten, Herkommen und Unterdruckung*, ad limam judicii & veritatis, *ohne alle Affection auf das allerkürtzeſt als es immer ſeyn mag, eigenthümlich aus denen* actis Imperii *und bewährten Monumenten vollkommlich beſchreibe und deducire.*

42. *Roderici* Epiſcopi Zamorenſis Speculum omnium Statuum orbis terrarum. Hanoviæ 1613. 4. editore Goldaſto.

43. *Politiſche Reichs-Händel* Francof. 1614. fol.

44. *Politica Imperialia* ſive Diſcurſus Politici, Acta Publica, Tractatus generales. Libris XXXI. Francof. 1614. fol.

45. *Politica Helvetica* fol. absque anni Notatione inter editos referuntur Catal. Bibl. Gold. p. 39.

46. *Politica Gallica* (absque anni notatione) edita dicit Id. Cat. l. cit.

47. *Politica Belgica* eum meditatum eſſe docent Epiſt. MSSCC.

48. 49. Hanoviæ MDCXIV. 31. Oct. ad Senatum & Conſſ. Brunsuicenſ. ſcribit, ſe eorum cauſam eſſe acturum, petitque Acta neceſſaria. Eodem & Magdeburgo conſuluit, ut docet MS. & memini me apud Strauchium (*) aliosve citatum vidiſſe: M. G. *kurtzen Bericht von denen Freyheiten der Stadt Magdeburg.*

(*) Diſſert. Exoteric. 1. in fin. *Lipen.* Reipubl. voc. *Magdeb. Hahn* de cœnobio Bergenſi.

50. Vota Aulica ſuper Illuſtriſſima Ducum Saxon. controverſia de Jure præcedentiæ in dignitate & ſucceſſione, auctoribus Illuſtribus ſacri Conſiſtorii Aſſeſſoribus, Dn. Matthæo Wackero à Wackenfels & Joh. Rodolpho Hegenmullero. Acceſſit Tr.

Digitized by Google

19. Epiſtolæ Heraclii Imperatoris ad Sophoclem Sophiſtam, Sophoclis Sophiſt. ad Heracl. Imperat. C. Antonii ad Q. Soranum. Cleopatræ reginæ ad eund. Q. Sorani ad Antonium & Cleopatram de Priapiſmo Cleopatræ reginæ ejusve Remediis, in lucem prolata ex Biblioth. Melch. Haiminsfeld. Goldaſti. Extant cum Priapeis Scioppii. 8.

20. MDCVIII. molitus eſt opuſculum de *Johanna Papiſſa*, indice Ep. Thulem. CCXXXVI.

21. Imperialia decreta *de cultu imaginum*. Francof. 1608. 8. Mai.

22. *Monita Politica* edita hoc anno, uti Ep. Th. CCXLVIII.

23. *Thuani* Hiſtoriarum novam Editionem Francofurtenſem curavit MDCVIII. & MDCIX., menda ſuſtulit, omiſſa in Editionibus anterioribus reſtituit, marginalia addidit. (*)

(*) Prodiere Offenbachi MDCIX & Francofurti MDCX. fol. Exempla hæc Goldaſtina, docente Ep. CCXXXVIII. CCCXII. CCCXXV. non probantibus Thuano ejusque amico Lingelsheimio.

24. *Reichs-Handlungen. Hanau* MDCIX. fol. Recuſæ Francofurti 1712. fol. (*)

(*) Separanda erant Latina à Germanicis, quo promptius Conſtitutiones emtores exteros invenirent, quippe mixturam Tom. I. nunc autem quarti, libro ſuo admodum obfuiſſe conqueritur noſter in Ep. MS. ad Hortled. Et inde natum hoc opus.

25. *De officio Comitis Palatini Conſultatio.* (*)

(*) Opuſculum hoc noſter in aulam Palatinam miſit, ſi fides Ep. CCXCVI. CCCVI. CCCXVI. quod accidiſſe MDCIX. 3. Febr. in Autographis ipſius Goldaſti poſtmodum ego deprehendi, ubi Electori opus offert hoc titulo insigne: *Ein Bedencken über das Ampt, Herkommen und Gewalt der Pfaltz-Graffen, Statthalter- und Vicariat-Ampts des Churfürſten und Ertz-Truchſeſſen-Ampts.* Hoc vero opuſculum cum ego de *Judicii Palatini in Cæſarem Aug. Fabula* aliquid meditatus anxie MSC. quæſiviſſem, inveni tandem titulotenus in Catal. Bibl. Goldaſti p. 56. Unde Bremæ extare credidi, nec in hac mea mente falſus fui, ſiquidem aliquanto poſt, ex Bibl. Bremenſi deſcriptum apud celeberrimum ac humaniſſimum Dn. *Schminckium* Caſſellis id deprehendi XII. fere plagulas implens, atque à me beneficio ejus perlectum. Poſtmodum autem Patronus quidam optimus ex Archivo haud ita longe hinc diſſito, Germanicum exemplum, ſed mancum mihi curavit, cum Latinum Bremenſi fuerit plenius.

26. *Reichsſatzungen* Pars I. fol. 1609. Pars II. fol. Francof. 1613. quo in loco hoc opus cum *Reichshandlungen* 1712. recuſum eſt junctim. fol.

27. *Petronius* cum notis hunc titulum præferens. T. Petronii Arbitri Equ. Rom. Satyricon, cum Petroniorum Fragmentis noviter recenſitum, interpolatum & auctum. Acceſſerunt ſeorſim Notæ & Obſervationes Variorum. Helenopoli 1610. 8. (*)

(*) Elogia loquuntur Goldaſtum editorem, quem & Epiſt. CCCXLIII. Notæ eidem tribuuntur, Georgii Erhardi nomen præferentes, quas tamen rectius M. C. *Londorpio* inſcribendas Burmannus Tom. II. edit. ſuæ 1707. 4. cenſet, ſed vid. *Placcium* in Theatr. Pſeudonym. & Anonymor.

28. *Epiſtolar. Philologicar. Centuria.* Francof. 1610. 8. Recuſæ cura Conringii Helmſtad. 1674. 8. (*)

(*) Continent Epiſt. Eruditor. Sec. XVI. & in calce duas ad Goldaſtum. Omnes vero ſunt argumenti Critici.

29. Diſcurſus aliquot. Epiſtolares Politico-Theologici variorum authorum, de Statu Reipubl. Chriſtianæ degenerantis, collecti opera Mel. Goldaſti. Francof. 1610. 4.

30. Publii *Ovidii* Naſonis Erotica & amatoria opuſcula, de amoribus arte & modis amandi, & qua ratione quis amoris compos fieri debeat; Nunc primum ex vetuſtis membranis & MSS. Codicibus deprompta & in lucem edita, diverſa ab iis, quæ vulgo inter ejus opera leguntur: cum aliis quibuſdam ejuſdem argumenti libellis, qui per fucum in Ovidianas inſcriptiones tranſierunt. Editore Melchiore Goldaſto. Francofurti 1610. 8.

31. Conſilium *und Bedencken über der Stadt Nürnberg Freyheiten, ſo er auff Anmahnen des Stadtſchreibers an den Rath überſchickt.* (*)

(*) MS. Illuſtr. Uffenbachii 1610.

32. Bilibaldi *Pirckheimeri* Opera omnia, edita à Melchiore Goldaſto. Francofurti 1610. fol. recuſ. Ib. 1665. fol. (*)

(*) Opera hæc Imhofius edenda dederat Frehero, cum Dureri figuris æneis MDCVII. Epiſt. CXLVI. Collegerat Rittershuſius atque deſcripta amanuenſis manu correxerat, antequam Goldaſto concederentur, cum quo Reipubl. nomine Imhofius contraxit. Sed cauſæ fuerunt, ut non omnia Goldaſto promiſſa præſtarentur, ſecundum Epiſt. Thulem. CCLXIX. CCCLIII. CCCLXV. quibus adde ſupra adduct. Remi Epiſt. MDCX.

33. MDCXI. *Juliacenſia* ſcripta Hanoviæ edita in ordinem redegit, juxta Ep. CCCLXX.

34. Repli-

34. *Replicatio pro Sacra Cæſarea & Regia Francorum Majeſtate*, Illuſtriſſimisque Imperii Ordinibus adverſus Jacobi Gretſeri crimina læſæ Majeſtatis, perduellionis & falſi extemporaliter inſtituta, à Melch. Goldaſtô Haiminsfeldio. Acceſſerunt Reverendiſſimorum & Illuſtriſſimorum quorundam S. R. I. Principum Apologiæ pro D. N. Henrico IV. adverſus Gregorium VII. Hanoviæ MDCXI. 4. recuſ. Bremæ 1613. 4.

35. *Univerſi Juris Cæſarei Reformatio moribus noſtris accommodata*, ei tentabatur 1611. quam non perfecit. (*)

(*) Ipſe Hortledero Francof. 20. Maji 1610. *Aggrediar opus arduum, & à nemine dum tentari auſum, i. e. univerſi Juris Cæſarei Reformationem, moribus noſtris accommodatam. Faciam Deo cœptis annuente & vita comite, Codex abſolutiſſimus tandem aliquando à caſcis illis tricis & affaniis Romanis jampridem olim obſoletis, in generalem Chriſtiani orbis conſonantiam reſtauretur. Cui adire liceret Palantia ſ. Imperialis Cameræ Magdeburg. Archiva, non magnopere de juvando inſtituto meo laboraret, Ex. g. Multis locis gloſſa Speculi & Weichbildi adducit Alberti I. Caſ. Conſtitutionem, quam ſane in Archivo illo exſtare neceſſum eſt. Nam quæ Germ. poſt Weichbild editur, Pſeudepigrapha eſt, & Friderico II. Imp. reſcribenda.*

36. *Capitulationem Rudolphi II.* Commentariis ſe illuſtraſſe dicit in Hortlederianis. MSS. 1611.

37. *De primogenitura* Tr. duorum Nobiliſſ. JCtor. Hiſpaniæ, Jacobi à SAA Equitis Luſitani &c. & Ludovici MOLINAE. Nunc ob graviſſimas quasdam in Imperio obortas Controverſias conjunctim editi & ſibi invicem oppoſiti. Quibus acceſſit Illuſtris Academiæ Electoralis Interpretatio in §. primogenitus cap. 24. Aur. Bull. Præfixa eſt Conſiliarii cujuſdam Ducâlis &c. Diſcurſus Exotericus, de Jure Repræſentationis in primogenitura Imperii Germanici, cum ejuſd. Notis & Apoſtillis neceſſar. Jacobi à SAA. Hanoviæ 1612. 8.

38. *Conſultatio de officio Electoris Bohemiæ*, Jureque in conventibus S. R. I. Electorum, tam Electorali in actu Eligendi, quam Collegiali in conſilio Reipubl. ſibi competente Sereniſſimi Matthiæ &c. Legatis petentibus extemporaliter conſcripta Norimbergæ in conventu Collegiali MDCXI. menſe Octobri. Ea poſtmodum ab eo Pragæ MDCXII. correcta & Cæſari oblata. Extat cum Commentariis de regno Bohem.

39. *Monarchia S. R. Imperii* ſ. Tract. de Jurisdict. Imperiali ſeu Regia, & Pontificia ſ. ſacerdotali, deque poteſtate Imperatoris & Papæ, cum diſtinctione utriusque Regiminis, Politici & Eccleſiaſtici. Tom. I. Hanov. 1612. fol. Tom. II. Francof. 1614. fol. Tom. III. Francof. 1613. fol. Et omnes recuſi Francof. 1621. fol. III. Volum. (*)

(*) B. Sagittar. Introd. in H. E. Tom. I. p. 728. ſqq. indicat, in II. Edit. Francof. ordinem immutatum eſſe, ita ut III. Volumen conſtituerit primum. Nos ſecundam tantum vidimus. De hoc opere & auctoribus eo contentis paſſim judicat B. *Thomas.* Hiſtoria Contentionis inter Imp. & Sacerdotium.

40. Collectio Conſuetudinum & LL. Imperialium Francof. 1613. fol. recuſ. 1674. Ib. fol.

41. MDCXIII. in Epiſt. Hanov. 16. Mart. ad Senatum Norimberg. data ſcribit: *Ich habe aber noch ein ander Werck unter Handen, darinnen ich demonſtrative und ordine methodico, eines jeden Standts Freyheiten, Herkommen und Unterdruckung*, ad limam judicii & veritatis, *ohne alle Affection auf das allerkürtzeſt als es immer ſeyn mag, eigenthümlich aus denen* actis Imperii *und bewährten Monumenten vollkommlich beſchreibe und deducire.*

42. *Roderici* Epiſcopi Zamorenſis Speculum omnium Statuum orbis terrarum. Hanoviæ 1613. 4. editore Goldaſto.

43. *Politiſche Reichs-Händel* Francof. 1614. fol.

44. *Politica Imperialia* ſive Diſcurſus Politici, Acta Publica, Tractatus generales. Libris XXXI. Francof. 1614. fol.

45. *Politica Helvetica* fol. absque anni Notatione inter editos referuntur Catal. Bibl. Gold. p. 39.

46. *Politica Gallica* (absque anni notatione) edita dicit Id. Cat. l. cit.

47. *Politica Belgica* eum meditatum eſſe docent Epiſt. MSSCC.

48. 49. Hanoviæ MDCXIV. 31. Oct. ad Senatum & Conſſ. Brunſuicenſ. ſcribit, ſe eorum cauſam eſſe acturum, petitque Acta neceſſaria. Eodem & Magdeburgo conſuluit, ut docet MS. & memini me apud Strauchium (*) aliosve citatum vidiſſe: M. G. *kurtzen Bericht von denen Freyheiten der Stadt Magdeburg.*

(*) Diſſert. Exoteric. 1. in fin. *Lipen.* Reipubl. voc. *Magdeb. Hahn* de cœnobio Bergenſi.

50. Vota Aulica ſuper Illuſtriſſima Ducum Saxon. controverſia de Jure præcedentiæ in dignitate & ſucceſſione, auctoribus Illuſtribus ſacri Conſiſtorii Aſſeſſoribus, Dn. Matthæo Wackero à Wackenfels & Joh. Rudolpho Hegenmullero. Acceſſit Tr.

Digitized by Google

de Majoratu & Prærogativa Senioris Principis in familiis Regiis, Electoralibus & Illuſtribus. Item Diſcurſus de Jure Repræſentationis in primogenitura Imperii Germanici in eadem cauſa ſcripti. Francofurti 1619. 4. Secunda hæc editio eſt operis Goldaſti de Majoratu, cui nihil acceſſit præter vota Wackeri & Hegenmulleri, antea enim illo gaudebat titulo: Melchioris Goldaſti Senior, ſive de Majoratu Libri III. &c. Hiſce acceſſit Diſcurſus de Jure repræſentationis in primogenitura Imp. Germanici, emendatus & auctior factus. Francfordiæ 1615. 4. (*)

(*) De hoc opere ita judicat in MSS. *Schurtzfleiſchius: Goldaſti liber de Majoratu egregius & multa eruditione refertus eſt.* Illuſtriſſ. *Ludewig* in MSSCC. ad Stryck. Jus Feud. cap. 15. quæſt. 34. *Legi hic poſſunt ſcripta magnorum JCtorum Goldaſti & Engelbrechti - Poſſideo præterea Engelbrechti Notas MSS, in quibus reſpondet Goldaſto.* Schneider. Conſiliar. quondam Vinarienſ. Halæ 8. Febr. 1616. MSC. multa taxat in opere Goldaſti, inprimis quod terras familiæ Erneſtinæ diſertis verbis in opere ſuo Feudum novum ſtatuat, quo nihil magis noxium proferri potuerit.

51. *De translatione Imp.* à Græcis ad Francos Hanov. 1615. 4. (*)

(*) Struv. Bibliothec. Hiſt. p. 150. hunc librum excitat., verum ego vehementer dubito, an non hic potius error Dn. Struvio obrepſerit ex Opere Flacii Monarchiæ inſerto.

52. Paradoxon *de honore Medicorum* ad V. Cl. Hermannum Conerdingium, in quo præceptum Jeſu Sirachi apodicticè explicatur, & obiter quoque de honore Theologorum ac JCtorum diſſeritur; Item Digeſta Regia ſ. Conſultationes Imperiales de SS. Euchariſtia, collecta ex corpore Juris Civilis Romanorum, Legibus veterum Germanorum, Capitularibus Francorum &c. auctore Melchiore Goldaſto Haiminsfeld. Francofurti ad Mœnum MDCXVI. & titulo mutato MDCXX. 4.

53. Leges Germanicas Commentario diligenti ſe illuſtrare aggreſſum Cluverio indicat. (*) Idipſum quoque noverat Mauritius, qui tamen ſedulo inquirens, ne reliquiarum quidem Notitiam acquirere potuit. (**)

(*) *Winckelmann Heſſiſ. Chron.* p. V. p. 552.
(**) Diſſ. de Receſſibus. Princ.

54. Labores in cauſa Schaumburgica contra Danum, quorum ipſe mentionem habet in Dedicat. Collect. Conſil. Bohem. idem etiam Cubachius 16. Maji 1618. indicat, qui opus, cui titulus *Comes Holſatus*, ſe vidiſſe perhibet.

55. *Catholicon Rei Monetariæ*, ſive Leges Monarchicæ & generales de rebus pecuniariis & Nummariis ab Orbe condito ad annum Chriſti MDCXX. in certum ordinem redactæ, & ſuis titulis diſtinctæ. Acceſſit Chronologia omnium auctorum, qui de re monetaria Tractatus inſtituerunt, inde à Nativitate Chriſti uſque ad an. MDCXX. Francofurti MDCXX. 4. & denuo MDCLXII. 4. Acceſſere Collectanea Monetaria, ex Documentis & MSSCC. variis deſumpta. Syllabus auctorum in nova Editione continuatus eſt uſq; ad an. MDCXXIV. ut adeo hoc anno videatur Goldaſtus hunc librum ſecunda vice edidiſſe. Inſeruit totum Opuſculum Davides *Thomanus ab Hagelſtein* Actis Publicis Monetariis à ſe editis Auguſtæ Vindelicor. 1692. fol. Volumine II. no. 1.

56. *Schreiben Herrn Goldaſts von Heiminsfeld, an Hn. Syvert von Pogewiſch, in welchem er demſelben ſein Bedencken über der Proteſtirenden Unbefugnis wieder den Kayſer und die antrohende Krieges-Gefahr in dem Niederſächſiſchen Cräyſſe und derſelben ſorglichen Ausſchlag vertraulich entdeckt* de an. 1622. *Lünigs Europ. Staats*-Conſilia Tom. II. Num. 2.

57. Mechioris Goldaſti Commentarii de regni Bohemiæ incorporatarumque Provinciarum Juribus ac Privilegiis, necnon de hæreditaria ſucceſſione Regiæ Bohemorum familiæ in libros VI. diviſi, & inde à prima Origine diligentiſſime & accuratiſſime deducti, cum Animadverſionibus Stranskii, Balbini, aliorumque. Accedunt (1) Goldaſti Commentatio de officio Electoris Bohemiæ Jureque in Conventibus S. R. I. Electorum, (2) Appendix Documentorum cum Supplemento. (3) Collectio Variorum Conſiliorum de Jure & ſucceſſione hereditaria Sereniſſimæ familiæ Auſtriacæ in Hungaria & Bohemia, cum variis fœderibus mutuæ defenſionis, Decretis, Reſcriptis Imperatorum ac Regum. (4) Stranskius de Republ. Bojema &c. cura atque ſtudio Joh. Herm. Schminckii, qui notas & locupletiſſimum Indicem adjecit. Tomis II. Francof. 1619. fol. (*)

(*) Prodierat antea hæc Collectio quatenus Goldaſtum concernit, tribus faſciculis in 4. Francof. 1627. cumque haberi ferme antiqua Editio amplius non poſſet, Dn. *Schminckius* Conſil. Caſſell. Celeberr. de Publici Juris Cultoribus nova hac Editione optime eſt meritus.

58. *Jacobi VLEFELDII* Domini in Vlefeldsholm Legatio Moſcouitica ſive Hodœporicon Ruthenicum opera Melchioris Goldaſti. Francof. MDCXXVII.

59. *Practicarum Obſervationum* ac ſententiarum in utroque Jure frequentium ac receptarum Notabilia atque ſingularia &c. &c. cum præfat. Melchioris Goldaſti Haiminsfeldii. Francof. ad Mœn. 1629. fol.

60. MDCXXX.

60. MDCXXX. lite inter Archi-Epiſc. & civitatem Trevirenſem gliſcente, quin noſtri aliquæ fuerint partes conſulendo deducendoque, certo auctore teneo.

61. Ex Bibliotheca Bremenſi poſt fata ejus prodiit: *Melchior Goldaſtens rechtliches Bedencken von Confiſcation derer Zauberer- und Hexen-Güther. Bremen* 1661. 4.

62. *Notæ ad Eginhartum* ineditæ cum aliis & Celeb. Schminckii prodierunt Trajecti ad Rhen. 1701. 4. quas nunc ampliores eum tenere, mihi relatum eſt.

63. *Annotatio Academiarum & Gymnaſiorum Illuſtrium per Germaniam* auctore Goldaſto. 4. Extitit MS. in Bibliotheca ejus teſte Catal. p.38.

64. *Collectanea pro Civili Concordia reparanda* ad Rempubl. Francofurtenſem 4. Itidem in Bibliotheca ejus MSC. extiterunt ſecund. Catal. p.38.

65. *Annotatio Conſuetudinum, Statutorum, Ordinationum & Reformationum* localium per Germaniam Collectore Goldaſto. 4. MSC. poſt mortem ejus inventa. Ibid.

66. Quam *ſtupenda ejus diligentiae monumenta* ſervet hodie Bibliotheca Bremenſis, & Diecmannus, (*) & Gerhardus *van Maſtricht* (**) eloquuntur; Male tamen Viri Eruditiſſimi vaſta *in Petronium Collectanea* inter libros ejus exſtantia ipſi tribuunt, cum potius ſint Lotichii Francofurtenſis Medici, cujus manu deſcripta, nomenve inſcripta, Francofurti ea ſervat Bibliotheca Illuſtris Z. C. ab Uffenbach.

(*) Ad Gloſſar. Rhabani p. 101.
(**) Epiſt. ad Struv. Introduct. in Hiſtor. Litterar. c. 4. §. 17. p. 156. ſeq.

§. XLIV.

Hucusque libri Viri quos nobis noſſe contigit, cum autem amicis abundarit, non abs re erit, de *Epiſtolis* ejus & aliorum ad eum heic aliquid profari. Et has quidem magnam partem invenire datur in libello cui titulus: *Virorum Clarorum & Doctorum ad Melchiorem Goldaſtum Epiſtolæ, ex Bibl. Henrici Guntheri Thulemarii.* Francofurti & Spiræ 1688. 4. Codex enim hic ſiſtit Epiſtolas, ab anno MDXCVIII. ad annum uſque MDCXI. ad eum à doctis miſſas, non exiguæ frugis. Verum vitiis ſcatet editio, adeo ut difficulter quandoque ſenſus eruatur, prætereа ordo temporis, quem Editor ſervare voluit, præſertim circa finem ita miſere ſervatus eſt, ut rectius id factum optemus. Prius jam obſervavit ante me B. *Tenzelius in Monathlichen Unterred.* 1689. pag. 408. ſeqq. ubi de eis latius diſſeritur. Verum ne hujus negligentiæ crimen in Thulemarium incumberet, purgavit is ſe Tenzelio, ab amico cum typographo ſe inſcio communicatas, atque à ſe novam adornari Editionem dictitans. l. c. 1690. pag. 697. Sed abiit ad plures Thulemarius antequam promiſſis ſtare poſſet, utut poſtmodum ejus Collectio nonnullis Hortlederianis, Rittershuſianis, Barthianis, &c. auctior facta fuerit, narrante eod. 1694. pag. 510. Quam vero Thulemarius neglexit continuationem, eam nec alii ſuſcipere voluerunt, licet Id. Tenzel 1692. p. 971. Continuationem, atque ut ex penu Meibomii nepotis, ad avum & ab eo ſcriptis litteris, ut & in Bibliotheca Bremenſi deliteſcentibus quis hac in re uteretur, optaſſet. Sed pleriſque deerant ſane ſubſidia, cum nec in Bibliotheca Bremenſi, nec alibi ejusmodi litteras exſtare 1694. pag. 510. monuerit ipſe Tenzelius. Quicquid vero de Continuatione ſit, ſuperſunt tamen nonnullæ, etenim præter eas quas Winckelmann *vom Urſprung der Thüringer* libello inſeruit, hinc inde extant; Servat earum nonnihil præſtantiſſima Bibliotheca Uffenbachiana, Hortlederianæ & Goldaſtinæ mutuæ ſunt penes Illuſtrem Zollmannum Jenæ, Guelpherbyti in Bibliotheca quædam aſſervantur, mihi ipſi quoque earum numerus eſt, de quibus forte alias plura.

§. XLV.

Ipſius Goldaſti contra litterarum parum lucem vidit, niſi quod ſparſim & aliud agendo extruſum eſt. Sic apud Winckelmannum (1) Fiſcherum, (2) inter Gudianas in Appendice, (3) in Appendice Epiſtolarum Richteri, (4) apud Mart. Magerum, (5) nonnullæ leguntur. Manuſcriptas vero ejusmodi Epiſtolas ſervant Illuſtris Uffenbachi apud nos penus, Illuſtris Zollmanni Bibliotheca lectiſſima Jenæ, Dn. D. Liebknechtius Giſſæ, Dn. de Ludevvig Halæ, aliique talium induſtrii Scrutatores. Dolendum autem inprimis eſt, eam Epiſtolarum Goldaſti Autographarum Collectionem, quam penes Io. Chriſtian. Itterum Francofurti quondam vidit B. Io.

 Bur-

Digitized by Google

Burcardus Maius, incertum quorſum locorum evaſiſſe, cum eam Francofurti, omni licet adhibita induſtria nuſquam deprehendere licuerit.

(1) *Heſſ. Chron.* p. 552.
(2) p. 226. Vitæ Gerhardi Theologi Jen. 8.
(3) Epiſt. 153. 154. p. m. 229. & 239.
(4) à p. 553. usque ad p. 561.
(5) in fronte Advocat. Armatæ.
(6) Juvat ipſum audire in Addit. ad Morhof. de conſcribendis Epiſtolis p. 59. hæc ediſſerentem: *Quamvis autem Epiſtolarum ipſius Goldaſti nullæ usque huc fuerint excuſæ, latent tamen paſſim apud eruditos illarum non paucæ; meque olim apud Jo. Chriſtian, Itterum Archi-Grammateum Francofurtenſem ad Mœnum integrum Epiſtolarum ab ipſomet Goldaſto ad Illuſtres & doctos Viros ſcriptarum Volumen, manu auctoris exaratum perluſtraſſe memini, digniſſimum profecto, quod omnium Eruditorum volveretur manibus.*

§. XLVI.

Dicendorum nunc unicum reſtat, Bibliotheca nimirum, quam uti ipſe & ſumptuoſiſſimam & ſplendidiſſimam collegerat, ita meretur ſane, ut non plane negligatur. Teſtatur autem de ejus ſplendore ſatis, qui in patria mea prodiit Catalogus hoc titulo:

Bibliotheca Goldaſtiana, ſive Librorum excuſorum & MSSCCtorum omnium ac ſingulorum à Nobiliſſimo & Conſultiſſimo Viro Dn. Melchiore Goldaſto ab Haimensfeld, Juris Publici Cultore Clariſſimo, & tam Electoris Trevirenſis, Principis Haſſiaci, Comitisq; Schaumburgenſis, quam aliorum Dynaſtarum Conſiliario emerito relictorum, Catalogus Claſſicus, ſecundum materiarum & facultatum ſeriem digeſtus & publicatus per heredes Schleichianos. Francof. 1641. 4to.

Inprimis copiam MSCtorum mirari ſubiit, atque inter ea XVIII. Volumina Spiſſa in fol., Materiem Juri Publico univerſali Germaniæ & particulari cujusque ferme ejus provinciæ præbentia, quæ tamen quorſum evaſerint, me fugit. Id dubio caret, hodie Bibliothecam Bremæ aſſervari, nonnulla etiam ejus Holmiam translata dicit *Tentzel Monatliche Unterred.* Contin. 1704. p. 453. an vero integra Bibliotheca ibi ſervetur, an tantum pars alii judicent, meum id non eſt, cum ſpectem

FINEM.

HISTO-

HISTORIARUM ALAMANNICARUM

PARS I.

Complectens res in Alamannia geſtas ab A. N. C. Iↄc. uſque ad An. MCCL.

VERSUS NOTKERI BALBULI DE ALAMANNIA, EX LIBRIS EJUS DE VITA S. GALLI;

Dura viris, & dura fide, duriſſima glebâ.

VERSUS HARTMANNI MONACHI S. GALLI DE EADEM, QUI INTER VET. MEMBR. SUPERIORI SUBJICIUNTUR;

Dura fuit quondam, ſed nunc eſt mollis ut unda:
Exceptaque fide, quam corda fatetur & ore.

DE AUCTORIBUS ET EORUM SCRIPTIS.

HEPIDANNUS COENOBITA S. GALLI.

De hoc nihil à me apud alios lectum. Virum non indoctum fuiſſe, vel breves iſti annales teſtantur, in quibus, quæ ſoluta oratione narrat, effinxit ad phraſin veterum hiſtoricorum, & vel in Saluſtio non indiligentem, annus ML. fidem facit. Exſtat apud me ejusdem *Computus Eccleſiaſticus* eadem brevitate concinnatus. An vero ille ſit, qui juſſu Udalrici Abbatis vitam Wiboradæ inſtituit, apud me inexploratum eſt, & fere inclinor, ut negem. Diſconveniunt enim tempora & ſtylus. Ille, quem annos in membrana ſua adſcripſiſſet MLXXXVII. morte tamen (quomodo mihi perſuadeo) præventus in MLXII. ſubſtitit. Iſte vero in præfatione ad Udalricum Abbatem teſtatur, ſe ab anno demum MLXXII. ad ſcribendum vitam illam acceſſiſſe. Quo indubie annales hoſce perduxiſſet, ſi auctor eorum atque pater exiſteret. Jam ſtylus & genus dicendi quam alienum ſit ab eo, quod in vita, nemo eſt, qui utrumque legerit, qui non ſtatim dicturus ſit, toto cœlo diſtare. Fuerint ergo duo Hepidanni qui eodem tempore vixerint, ſicut duo fuere Ratperti, duo Hartmanni, duo eod. tempore Ekkehardi, duo Notkeri, &c. de quibus partim hic, alio partim loco à me dicetur.

RATPERTUS TURINGENSIS MONACHUS S. GALLI.

Illuſtri & generoſa familia natus in pago Tigurino, quæ media ætate Thuregienſis appellari cœpit, & natalibus Salomone, Notkero, atque Hartmanno Comitum filiis, Ekkehardo teſte, nihil inferior. Præceptoribus uſus eſt Marcello & Iſone ſcholarum in Monaſterio Magiſtris. Scripſit & Epigrammata quædam, quæ edita ſunt ab Henrico Caniſio, inter quæ celebratur hymnus Eccleſiaſticus, *Ardua ſpes* mundi. Præterea *Litaniarum* libellum. Apud Thuregienſes natum Vadianus & Stumpfius tradunt. Vitam ejus deſcribit Ekkehardus junior in Notkero c. 21. & Ekkehardus minimus in vita Notkeri. Hujus hiſtoriæ ſex habuimus ſcripta exemplaria: duo ex Monaſterio S. Galli, duo ex Bibliotheca Bartholomæi Schobingeri IC. & item duo ex noſtra. Fuit & alius Ratpertus ſuperioris nepos, Monachus, & ipſe doctus adæque quàm nobilis. Quem in Dialogis ſuis de Vita S. Galli loquentem inducit Notkerus Balbulus. Nec dubito, quin horum ſcripta confundantur, & ſuperiori Ratperto attribuantur carmina, quæ hujus ſint. Teſtimonia veterum hæc ſunt.

Ekkehardus junior præloquio ſuorum caſuum; *Scripſerat ante nos Ratpertus, homo doctiſſimus, & ipſe codicillum ſimilis materiæ à S. Gallo & Othmaro uſque ad ſeipſum &c.*

Burkhardus in caſuum præloquio; *Laudabile & ſatis huic loco uſitatum eſſet, ſi veteres ſcriptores noſtri de ſimili materia imitati fuiſſent Hartmannum, qui priorem librum de caſibus fecerat: & Ratpertum, hominem doctiſſimum, qui eundem uſque ad ſua tempora librum auxerat.*

Ekkehardus minimus Decanus in Vita Notkeri c. 21. *Scripſerat idem homo beatus librum de caſibus Monaſterii incipiens à temporibus B. Columbani, uſque ad Salomonem Epiſcopum, & Abbatem noſtrum. Dictaverat etiam Litanias, quas Eccleſia canit per totum orbem in diebus rogationum, præter alia plura, quæ fecerat,* Con-

Digitized by Google

Conradus Fabarienſis cap. 3. *Ratpertum, Tutlionem, quorum in divinis officiis ſolemnia ſatis recitant carmina.*

EKKEHARDUS JUNIOR MONACHUS S. GALLI.

QUinque legimus Ekkehardos in Monaſterio S. floruiſſe, nobilitate & eruditione claros. Quos, quia nonnulli confundunt, diligenter atque ordine diſcriminabimus, ſimul etiam, qua ætate vixerint, quid & ubi ſcripſerint indicatur. Et primus quidem fuit

Ekkehardus, quem Seniorem cognominant, Decanus, nobili Jonſuuiliorum familia apud Alamannos natus, vir eruditus & prudens, ſummæque apud omnes auctoritatis, ſcripſit præter varia epigrammata, quæ hinc inde leguntur, ſequentias: *Prompta mente canamus, ſummum præconem Chriſti, qui benedici cupitis, à ſolis occaſu.* De S. Afra Antiphonas, ut reliquias ejus mereretur, Luitoldo Epiſcopo Auguſtano & ſequentiam dictavit, & hymnum: *O Martyr æterni patris*, antiphonam *Ambulans Jeſus*, *Adoremus glorioſiſſimum.* Hæc Ekkehardus in caſibus c. 9. Puer adhuc carmine compoſuit *vitam Waltharii Manufortis*, quam poſt ibi, quia mendi & barbarie, quippe à puero perſcripta, ſcatebat, Ekkehardus ille junior Aribonis Archiepiſcopi mandatu Magontiæ correxit & emendavit. Ex relatione S. Kebæ incluſæ ſcribere cœpit *vitam & paſſionem S. Wiboradæ Martyris*, ſed morte præventus non abſolvit, ut auctor eſt Hepidannus junior. Feciſſe præterea videtur librum, quem inſolenti titulo *Lydium Carolomannum* præſcripſit, quo de in gloſſis annotavimus. Moritur An. D. 977. ut legitur in Annalibus Hepidanni, non ut Stumpfius ſcribit anno 966. Teſtimonia veterum hæc ſunt:

Hepidannus anno 977. *Otto Imp. Auguſtus, & Purchardus Dux, & Udalricus Epiſcopus*, & *nepos ejus Adelberto, & Udalricus Comes, & Ekkehardus Monachus iſto anno de hoc ſeculo receſſerunt.*

Hepidannus junior in Vita Sanct. Wiboradæ: *Tempore, quo venerabilis Cralo congregationem S. Galli rexit, fuit in ea quidam frater nomine Ekkehardus, vir totus ex ſapientia virtutibusque factus, &c.*

Tiuſburgius in Ephemeridibus Auguſto *XVI. KAL. obiit Ekkehardus Decanus, de Enkinfurt quod habet Ger. Alarrarius.*

Stumpfius Chronic. lib. 2. cap. 5. *Cralob ward durch Tyranney von männiglichen verhaſt, und kam in ſolchen Unfall, daß er an Leib und Gemüth abnam, ſo viel, daß man ihm ſeinen Dechan Egkarten, vom Geſchlecht von Jonſchwyl zugab, ein geſchickten Mann, der gab männiglichen Red und Antwort von deß Abts wegen; und ward alſo ſein Pfläger biß auf Zukunfft K. Othen, ohn welches Bewilligung und Vorwiſſen die Mönch der Abtey halben keine Enderung fürnemmen bedörffend.*

Idem lib. 5. cap. 5. *Abt Ulrich rychſirt fünff Jahr, und verließ das Leben am* 12. Febr. Ann. Dom. 996. *in welchem Jahr der alte und vermärte Mönch Eckhardus verſchied.*

Alter Ekkehardus, qui Minor vel Junior & Palatinus nuncupatus, Senioris ex ſorore nepos, vir eruditus & acutus, Latinæ Græcæque linguæ (quod illo ſeculo perrarum in Alamannia) non ignarus. Præfuit primum ſcholæ utrique Clauſtrali (quam vocant) & Canonicæ, id eſt, Interiori & Exteriori, & cum magna quidem laude. Demum Portarii Clauſtralis officio præfectus, invitus licet, conceſſit in Ottonum Aulas, ſatagente Haduuiga Sueviæ Duce, cujus ille Præceptor fuerat in arcibus Dwielanis, evocante Imperatore. Quo ubi pervenit, illico à Cæſare in ſenatum legitur, eique fit à conſiliis ſecretis, Capellanus, & Ottonis junioris pædagogus. Scripſit præter varia epigrammata, quæ circumferuntur, ſequentiam de S Deſiderio, *Summis conatibus*, & ſequentiam *Diei.* Excepit acta colloquii habiti inter Ottones, patrem & filium de electione Notkeri Abbatis S. Galli. Notas ſcribendi apprime peritus Ottonis Imper. commodus exſtitit Capellanus & Secretarius. Moritur An. Dom. 965. Fallit enim Stumpfius, qui ſeniorem Ekkehardum in eum annum produxit. De illo Herimannus Contractus anno 990. *Udalricus Abbas, & Eggehardus Magiſter doctus in Cœnobio S. Galli obiit.*

Tertius Ekkehardus, qui & ipſe Minor dictus ab hiſtorico Ekkehardo, reſpectu videlicet ſuperioris, cujus fuit conſobrinus: Senioris vero itidem ſimiliter ex ſorore altera nepos vir, ut Ekkehard. ille ſcribit, idonee litteratus, Diaconus primo, poſt Decanus & ipſe. Quid ediderit, nuſquam exprimitur à ſcriptoribus Monaſterii. Scripſiſſe tamen, quum & ſcholis præfuerit, & ab Hadwige Suevix Duce, cui ab Ekkehardo Palatino fuerat commendatus, ad ſcribendum ſtimulatus, mihi nullum ſit dubium.

Quartus Ekkehardus, qui & ipſe Junior cognominatur, tum in manuſcriptis, tum à Burckardo, auctor eſt hujus libri *de Caſibus Monaſterii.* Moguntiæ conſtitutus juſſu Aribonis Archiepiſcopi, cujus utebatur familiaritate, *vitam Waltharii Manufortis,*

tis, quam Ekkehardus ſenior puer etiam, ut ſupra memoratum, pueriliter conſcripſerat, emendavit & elimavit. Ejuſdem rogatu compoſuit *Benedictum librum* carmine, quem ante hos annos monaſterio S. Galli dedicavimus. Mandatu item Imperatricis ibidem commorans deſcripſit Pſalterium in linguam Barbaricam, id eſt, Germanicam, à Notkero Labeone Phyſico traductum, in privatos nimirum Imperatricis uſus. Quod opus nunc in noſtra manu eſt. Vita defungitur ſub Notkero Abbate, cui ſucceſſit Udalricus I. An. Dom. 1071. ſub Henrico IV. Imperatore.

Burckhardus præloquio Caſuum: *Ekkehardum quoque juniorem, qui à Salomone incipiens uſque ad Notpertum, ſe ſingula dicere velle prohibitus eſt, ſed in Notkero finivit. Siue autem morte præventus hoc, quod in exordio libri ſui ſe dicturum promiſit, non perfecit, aut ſi perfectum poſtea perditum ſit, nos neſcimus.*

Cunradus Fabarienſis prohemio: *Antiquorum geſta patrum, ſicut in libro, qui de Caſibus monaſterii ſuccincte & compendioſe ſcriptus, non humili ſtylo legentibus patere potuit.*

Quintus Ekkehardus, quem Minimum appello, Decanus Monaſterii S. Galli, ſcriptor eſt vitæ B. Notkeri, ut in II. parte à nobis demonſtrabitur.

BURCKHARDUS MONACHUS S. GALLI.

NUllum vetus exemplar, quibus uſi ſumus (habuimus autem quatuor: duo ex Bibliotheca Bartholomæi Schobingeri IC. ſanctiſſimæ memoriæ viri, altera ex noſtra) hunc auctorem agnoſcit, ſed in calce Ekkehardi hæc tantum verba leguntur: Finit Ekkehardus Junior, incipit aliud Præloquium de Caſibus. In uno tamen Joachimi Vadiani manu adſcriptum erat, incipit Burckhardus, ex vetuſtiori ne exemplari, an alio aliquo ſcriptore, non habeo compertum. Illud ſcio, maximæ fidei ſummæque diligentiæ virum fuiſſe, qui nihil temere vel dicere vel ſcribere ſolitus erat. Ejus ergo fidem non ſequi, mihi religio maxima fuit. Cap. 4. teſtatur, ſe in Italia fuiſſe. Cap. 5. Dietpaldi geſta ait didiciſſe ex ſenibus, qui ipſum noverit. Mortuus autem Diepaldus An. Dom. 1034. Cap. 10. teſtatur, ſe rerum ab Udalrico Tegerfeldio geſtarum αὐτόπτην & oculatum arbitrum exſtitiſſe. Fuit is Abbas Friderico Barbaroſſa imperante An. D. 1166. Heinricus vero Klingius, ſub quo ſcriptor iſte claruit An. Dom. 1204. & auctor librum.

CUNRADUS DE FABARIA, PRESBYTER S. OTHMARI.

VIxit circa An. Dom. 1240. in Fabarienſi monaſterio nutricatus, in Eccleſia S. Othmari, quæ in monaſterio D. Galli, Presbyter Canonicus. Scripſit præter librum *de Caſibus Monaſterii Catalogum quoque Abbatum, qui præfuerunt monaſterio S. Galli.* An quid præterea, nec dum reſcire potuimus. Cap. 8. ita de ſe ipſe ſcribit: *Ego, qui hæc ſcripſi, Cunradus Presbyter S. Othmari dictus de Fabaria, &c.* Stumpfius Chron. li. 1. c. 6. *das ſchreibt Herr Conrad von Pfäuers, der ein Leyenprieſter S. Othmars-Kirchen geweſen iſt,* &c. Ejus, ut & ſuperiorum, meminere præter Vadianum & Stumpfium, Tſchudus quoque, Bullingerus, Keſslerus, Munſterus, Falco, & Myconius, in Chronicis.

BERTHOLDUS MONACHUS S. GALLI.

DEſcripſit ætatis ſuæ Abbates, natus ſub Udalrico Tegerfeldio, denatus ſub Ruomone Ramſtainio, an. Dom. quaſi 1281.

JOACHIMUS VADIANUS COS. SANCTGALLENSIS.

VIr doctiſſimus ſimul & prudentiſſ. Medicinæ Doctor & Profeſſor quondam in Academia Viennenſi, Theologus, Juriſconſ. Philoſophus, Orator, Poeta, Hiſtoricus incomparabilis, ſcripſit in omni diſciplinarum genere libros eruditiſſimos, ex quibus alii ſunt vulgati, pars in privatorum ſcriniis tineis & blattis pulchrum præbent pabulum. Obiit ante annos 50. Ejus vitam deſcripſit Iohannes Keſslerus Sanctgallenſis, quæ in Bibliotheca Reipub. S. Galli aſſervatur.

TIUFBURGIUS MONACHUS S. GALLI.

QUin auctor ſit Ephemeridum, quas ex variis hinc inde anniverſariorum libris collegit, nullus ambigo. Et fidem facit ipſe M.S. cod. in quo legitur: *Iſte liber eſt S. Galli, & Dominus in Tiufburg ſcripſit iſtum librum, anno Domini M. CC. LXX. II.*

IOHANNES GEORGIUS TIBIANUS.

NUperus eſt ſcriptor ac recens, cujus Panegyricon, quia brevi manu plurimæ Alamanniæ loca & eleganter comprehendit, ea re viſum adjungere. Tantum de hujus partis ſcriptoribus.

Digitized by Google

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

ANNALES BREVES RERUM IN ALAMANNIA GESTARUM.

ANNO DOMINI NOSTRI

Incipiunt.

DCCVIII. Hyemps dura. Gothefridus Dux mortuus eſt.

DCCX. Annus durus & deficiens fructus.

DCCXII. Aquæ inundaverunt valde.

DCCXIV. Pippinus major domus, defunctus eſt. Karolus filius in majore domatu ſuccedit cognomento Martellus.

DCCXV. Karolus Alamanniam rebellantem domat, Liutfrido Duce eorum ſuperato. Cujus filius Thietpaldus S. Pirminium pepulit.

DCCXVIII. Vaſtavit Karolus Saxoniam plaga magna.

DCCXX. Pugnavit Karolus contra Saxones.

Abbas noſter Othmarus ponitur anno.

DCCXXI. Ejecit Theuto Saracenos de Æquitania.

DCCXXI. Magna fertilitas.

DCCXXIV. Beatus Pirminius primo venit in Augiam à Gregorio II. in Germaniam miſſus, quemadmodum & Bonifacius ante Vunifridus dictus, natione Anglus.

DCCXXV. Saraceni venerunt primitus.

DCCXXXI. Beatus Beda Presbyter obiit.

DCCXXXII. Karolus pugnavit contra Saracenos ad Pictavis die Sabbato.

DCCXXXVII. Karolus pugnavit contra Saracenos in Gotia in die Dominica.

DCCXL. Karolus mortuus.

DCCXLIII. Karlomannus & Pippinus in Saxonia. Iſte Karlomannus Alamanniam etiam afflixit.

DCCXLV. Karlomannus ivit ad Romam, & ob honorem Dei omiſſis ſæcularis pompæ deliciis comam capitis ſui depoſuit, & ſuo germano Pippino Regni gubernacula reliquit.

DCCXLVI. Sidonius Epiſcopus Conſtantienſis Eccleſiæ & Abbas Augiæ B. Othmarum in ſynodo de adulterio accuſatum damnavit, mox miſſum in exilium.

DCCXLIX. Pippinus in Saxonia.

DCCLI. Stephanus Papa in Franciam venit. Dominus Bonifacius Epiſcopus in prædicatione Phriſiam perrexit, vitam temporalem in martyrio finivit.

DCCLII. Sanctus Bonifacius Epiſcopus martyrio coronatur, & Dominus Pippinus per auctoritatem Stephani Romani Pontificis depoſito ac detonſo Rege Hildrico, qui à baptiſmo alio nomine vocitatus eſt Danihel, ex Præfecto Palatii Rex conſtitutus eſt, & cum exercitu Francorum Italiam ingreditur & receptis rebus S. Petri reverſus eſt ad ſedem ſuam.

DCCLIII. Franci iterum in Longobardiam cum exercitu.

DCCLIV. Papa Stephanus defunctus.

DCCLV. Venit organa in Franciam.

DCCLVI. Rex Pippinus Saxoniam ingreditur.

DCCLVIII. Rex Pippinus cum exercitu in Æquitaniam. Vvarinus & Ruodhardus beatum & ſanctum virum Othmarum multis injuriis affligebant: ipſe vero plenus dierum, plenus etiam ſanctitate meritorum de anguſtiis hujus vitæ eripitur, atque in inſula Rheni fluminis, quæ vocatur Stein, ſepultus eſt. Eo ipſo anno Iohannes Epiſcopus adminiſtrationem cœnobii noſtri per vim ſuſcepit.

DCCLIX. Pippinus iterum in Vuaſconiam uſque ad Limodiam civitatem.

DCCLX. Rex Pippinus iterum in Æquitaniam, Bittiricam conquiſivit.

DCCLXII. Hiems grandis & dura.

DCCLXIV. Pippinus conquiſivit Limodiam.

DCCLXV. Pippinus Toloſam perrexit.

DCCLXVI. Pippinus obiit VIIII. Kalend. Octobr.

DCCLXVII. Karolus & frater Karlomannus regnare cœperunt.

DCCLXVIII. Tranſlatio S. Othmari Abbatis de inſula Rheni ad monaſterium S. Galli.

DCCLXIX. Karlomannus Rex obiit II. Non. Decembr.

DCCLXX. Franci in Saxonia cum Karolo Rege.

DCCLXXI. Karolus in Longobardia.

DCCLXXII. Paveia civitas conquiſita, & Rex Deſiderius & Anſa uxor ejus pariter exiliati ſunt ad Chorbeiam, & ibi Deſiderius in vigiliis & orationibus & jejuniis & multis bonis operibus permanſit uſque ad diem obitus ſui. Karolus pervenit ad Romam.

DCCLXXIII. Karolus in Saxonia.

DCCLXXIV. Karolus Rex in Italiam & inde in Saxoniam jam ſine bello.

DCCLXXVI.

Digitized by Google

DCCLXXVI. Karolus Rex in Hiſpaniam, & Saxones in Franciam.

DCCLXXVIII. Franci in Saxonia ſine bello. Fames magna & mortalitas in Francia. Rautpertus Abba conſtituitur.

DCCLXXIX. Karolus in Saxoniam, deinde ad Romam, Rautpertus moritur. Vualdo Abbas conſtituitur.

DCCLXXX. Karolus reverſus eſt de Roma, Pippino baptizato.

DCCLXXXI. Rex Karolus cum Francis ad Lippiam abſque bello: & poſtea Saxones mentiti ſunt, & quoſdam de Francis occiderunt: & iterum Franci ſuper Saxones. Vualdo moritur. Vuerdo Abbas conſtituitur.

DCCLXXXII. Karolus Rex iterum in Saxonia cæde facta terram devaſtavit.

DCCLXXXIII. Karolus Rex ad Lippiam tranſivit Rhenum, & devaſtavit Saxones.

DCCLXXXIII. Rex Karolus Merſpurg reſedit, & Saxones in pace conquiſivit.

DCCLXXXIV. Karolus Romam venit, deinde ad S. Benedicti monaſterium, & ad Capuam: & cruces in veſtibus apparuerunt.

DCCLXXXV. Karolus de Roma veniens ad Paveiam, & exinde duxit Langobardos & exiliavit eos in Francia, & reſedit Vuormaciam, & exinde perrexit per Alamanniam in fines Bauuariorum, & ibi Dux Daſſilo reddidit ei ipſam patriam, & dedit ei filium ſuum Theodonem obſidem.

DCCLXXXIX. Karolus Rex Regnum Hunorum vaſtat.

DCCXC. Rex Karolus Regeneſpurg reſedit: & Pippinus comam capitis depoſuit, & quidam de Francis occiſi ſunt, & ſuſpenſi propter conſilium quod fecerunt ſuper Karolum.

DCCXCI. Wilhelmus pugnavit cum Saracenis ad Narbonam, & perdidit ibi multos homines, & occidit unum Regem ex ipſis cum multitudine Saracenorum.

DCCXCII. Karolus iterum in Saxoniam, & ipſi Saxones venerunt obviam illi, & promiſerunt fidelitatem, & poſtea mentiti ſunt.

DCCXCIII. Iterum Rex Karolus cum magno exercitu Franchorum in Saxonia terram devaſtavit, & ipſos conquiſivit, & inde adduxit obſides LXX. & reverſus eſt cum pace. Vuandali conquiſiti ſunt, & Zotanus Dux de Pannonia venit ad Karolum Regem ad Aquaſgrani, & ſeipſum dedit & patriam, quam habebat, & ipſe baptizatus eſt, & omnes, qui cum eo venerant, & reverſus eſt cum pace & honore in patriam ſuam.

DCCXCIV. Karolus Rex in Saxoniam cum magno exercitu terram devaſtavit, & cum præda magna reverſus eſt ad propria.

DCCXCVII. Iterum Karolus in Saxoniam venit, terram devaſtavit, & cum pace reverſus eſt in Franciam ad aquas: & iterum cum exercitu in Saxoniam cum omnimoda domo ſua, & reſedit ibi hibernum totum.

DCCXCVIII. Karolus Rex in Saxoniam, & conquiſivit illos, & exinde adduxit obſides innumerabiles, & reverſus eſt cum pace.

DCCXCIX. Kerolth occiditur.

DCCC.

Octingenteſimus I. Karolus Imperator factus & magnus cognominatus.

DCCCII. Heito Epiſcopus in conſilio Karoli clarus habetur.

DCCCX. Heito Epiſcopus ſuper mare tranſivit.

DCCCXI. Vuerdo Abba obiit: Vuolfleoz Abba conſtituitur.

DCCCXIII. Karolus Imperator obiit. Ann. I. Ludovici Imperatoris.

DCCCXV. Cozpertus Abba conſtituitur.

DCCCXVIII. Sedulius Scottus clarus habetur.

DCCCXX. Heigo Epiſcopus in Augia militat.

DCCCXXIII. Vuetinus Monachus de Augia obiit.

DCCCXXIX. Initium baſilicæ S. Gall. & translatio S. Othmari de eadem eccleſia in baſilicam S. Petri Apoſtoli. Unde verſus Notkeri Balbuli:

> Juſtitiæ Gozbertus heros fratris Winihardi *1. amat us.*
> Artibus eximiis faſces portantibus omnes
> Pauperibus monachis lapidum calciſque & harenæ
> Ut quondam largus fecitque Siſinnius almus.

HANC STRUXIT ECCLESIAM.

DCCCXXXIII. Dedicatio baſilicæ S. Galli.

DCCCXXXVI. Bernwicus Abba conſtituitur.

DCCCXL. Ludovicus Imperator obiit, & eclypſis ſolis facta eſt III. NON. Maj. inter octavam & nonam horam.

DCCCXLI. Bellum trium fratrum. Chrimaldus Abba efficitur.

DCCCXLII. Diviſio regni inchoata.

DCCCXLIII. Pax facta inter illos.

DCCCXLIX. Terræmotus. Vualahfredus Abbas Augenſis obiit. Ille vir litteratus vitas ſanctorum Galli & Othmari ad petitionem Gozperti Abbatis compilavit eleganter.

DCCCLX. Hiems magna, & mortalitas animantium.

DCCCLXI. Fames validiſſima. Megintatus heremita martyrizatus eſt.

DCCCLXIII. Gens Hunorum Chriſtianitatis nomen aggreſſa eſt.

DCCCLXIV. Translatio S. Othmari de eccleſia S. Petri in baſilicam S. Galli.

DCCCLXVII. Terræmotus & nimia ſuperfluitas imbrium.

DCCCLXVIII. Stella Cometis. Fames validiſſima & mortalitas hominum & animantium.

DCCCLXXI. Yſo magiſter obiit. PRID. ID. MAI.

DCCCLXXII. Grimaldus Abba obiit, & Harthmuotus ei ſucceſſit, cui & hoc epithaphion poſuit.

Hic manet interius divinæ legis amator,
Grimoldus humilis templum hoc qui condere juſſit.

DCCCLXXVI. Ludovicus Pius Rex Germaniæ obiit. Volo cecidit.

DCCCLXXVII. Karolus ſecundus Imperator cœpit regnare.

DCCCLXXIX. Papa Iohannes in Franciam venit.

DCCCLXXXII. Karolus Imperator à Iohanne Papa benedicitur.

DCCCLXXXIII. Karolus Imperator gubernacula regni Francorum ſuſcepit.

DCCCLXXXIV. Ex petitione Harthmuoti Abbatis Pernhardus in locum illius conſtituitur.

DCCCLXXXIX. Karolus Imperator à regno diſpoſitus eſt, & obiit in octava Theophaniæ eodem anno: & Arnolfus in regnum elevatur, in cujus temporibus Agareni in iſtas regiones primitus venerunt.

DCCCCXCI. Salomon Abba efficitur.

DCCCXCII. Ipſe Epiſcopali honore coronatur. Radeſpona igne cremata eſt.

DCCCXCIII. Arnolf, contra Maravenſes pergebat, & Agare nos ubi recluſi erant dimiſit.

DCCCXCVII. Arnolfus efficitur Imperator.

DCCCXCIX. Agareni Italiam intraverunt, & Langobardos bello vicerunt.

DCCCC. Arnolfus Imperator obiit. Ludovicus filius ejus in regnum elevatur adhuc puerulus. Norici cum Agarenis pugnaverunt, & partem ex eis occiderunt.

DCCCCI. Tuuentibolch Rex à ſuis interficitur.

DCCCCII. Agareni à Bajoariis ad prandium vocati, ubi Rex eorum Chuſſol occiſus eſt, & alii quam plurimi cum eo. Terræmotus per loca.

DCCCCIV. Salomon Epiſcopus reſidet cellam ſuam in Turgovia.

DCCCCVI. Adalbertus decus Francorum occiditur.

CCCCVIII. Bajoariorum omnis exercitus ab Agarenis occiditur. Adelberto Epiſcopus Auguſtenſis cum magno apparatu & multi donis venit ad monaſterium S. Galli.

DCCCCIX. Agareni in Alamanniam.

DCCCCX. Adelberto Epiſcopus obiit. Agareni cum Alamannis & Francis pugnaverunt, eoſque vicerunt, & Norici partem ex eis occiderunt.

DCCCCXI. Stella Cometis apparuit. Ludowicus Rex filius Arnolfi Regis obiit, & Domnus Chuonradus regnum acceſſit.

DCCCCXII. Chuonradus Rex in feſtivitate S. Stephani ad veſperum venit ad monaſterium S. Galli. Eodem anno Notkerus magiſter obiit.

DCCCCXIII. In Purificatione S. Mariæ tranſacta feſtivitate ad veſperum, grande miraculum contigit, ut ſtellæ miro modo uſque ad mediam noctem inter ſe volitarent. Eodem anno nix immanis cadens ID. APR. ebdomadam Paſchæ perduravit. Hatho Archiepiſcopus obiit, & Orthpetus Epiſcopus occiditur. Agareni Alamanniam intraverunt. Erchanger & Pertholt frater ejus, & Vodalrichus Comes auxiliante illis nepote eorum Arnolfo optimo Duce Bajoariorum, totum exercitum eorum juxta Ine fluvium penitus occiderunt, niſi XXX. viros.

DCCCCXIIII. Salomon Epiſcopus captus eſt.

DCCCCXVI. Erchanter & frater ejus Peretholt & Liuhfrid capti & occiſi ſunt. Uuiberat excluſa eſt.

DCCCCXVIII. Chunradus Rex obiit ante natale Domini. Heinricus Saxo Rex electus eſt.

DCCCCXVIIII. Salomon Epiſcopus obiit in vigilia Epiphaniæ Ruodolfus Rex & Purchardus Dux Alamannorum pugnaverunt ad Vuintertura, & Rex ſuperatus eſt.

DCCCCXX. Rachilt in nativo S. Mariæ incluſa eſt.

DCCCCXI. Harthmannus Abba effectus eſt.

DCCCCXII. Ruodolfus Rex filiam Purchardi Ducis accepit.

DCCCCXXIV. Engilbertus Abba efficitur.

DCCCCXXV. Purchardus Dux in Italia dolo occiditur. Agareni monaſterium S. Galli invaſerunt. Vuiberat martyrizata eſt. Engilbertus Abba ab Henrico Rege Abbatiam ſuam ſuſcepit.

DCCCCXXXIII.

Digitized by Google

DCCCCXXXIII. Thieto Abba efficitur, V. Kal. Nov. II. feria.

DCCCCXXXIV. Notingus Epiſcopus, & Engilbertus Abba, & Moyſes Decanus obierunt. Aluvicus Abba effigitur in Augia.

DCCCCXXXV. Chuonradus Epiſcopus efficitur.

DCCCCXXXVI. Iſta juventus mortua eſt. Heinricus Rex obiit: Otto filius ejus ſucceſſit ei in regnum.

DCCCCXXXVII. Monaſterium S. Galli concrematum eſt, VI. Kal. Maj. in IV. feria, & Arnolfus Dux Bavariorum defunctus eſt.

DCCCCXXXIX. Eclypſis Solis facta eſt circa horam tertiam diei, XIV. Kal. Auguſt. in IV. anno Ottonis Regis in VI. feria, luna XXVIIII. Eodem die in Regione Galliciæ innumerabilis exercitus Saracenorum à quadam Regina nomine Tota penitus extinctus eſt, niſi Rex illarum & quadraginta VIIII. viri cum eo. Eodem anno Eberhardus Dux Franchorum occiſus eſt, & Kiſalbertus Dux Choldhariorum in Rheno vitam finivit.

DCCCCXL. Annus durus & deficiens fructus.

DCCCCXLI. Signum mirabile apparuit in cœlo, & mortalitas boum fuit.

DCCCCXLII. Thieto abbatiam ſuam dereliquit, & Gralo frater ejus uterinus ei ſucceſſit, II. Kal. Jun. III. feria.

DCCCCXLIII. Omnis Agarenorum exercitus à Bajoariis occiſus eſt.

DCCCCXLIV. Terræ motus factus eſt III. feria Paſchæ circa pullorum cantum, XVI. Kal. Maj. Eodem anno æſtas omnis verſa eſt in pluviam.

DCCCCXLV. Nix magna IDUS. Mar. cadens.

DCCCCXLVI. Rachilth recluſa defuncta eſt.

DCCCCXLIII. Lintaugia concremata eſt Non. Junii. Eodem anno Luitolfus Deo carus & omnibus ſanctis, filius Ottonis Regis, cum Heremanno Duce venit primitus ad monaſterium S. Galli in feſtivitate ipſius.

DCCCCXLVIIII. Vualdo Curienſis Epiſcopus, & Herimannus Dux Alamannorum obierunt.

DCCCCLI. Otto Rex Italiam cepit.

DCCCCLII. Kerhilt VI. Kal. Junii, in die Aſcenſionis Domini ſacro velamine induta eſt, & in natali S. Mariæ incluſa. Eodem anno duo tonitrua maxima facta ſunt monaſterio ſine læſione.

DCCCCLIII. Diſcordia exorta eſt inter Ottonem & filium ejus Liutolſum Ducem Alamannorum. Eodem Anno Abba ſuſcepit regimen monaſterii Sanct. Galli, & rexit illud annum I. & menſes II. & ebdomadam I.

DCCCCLIV. Adalbero filius Pertoldi, & Arnolfus filius Arnolfi Ducis occiſi ſunt, & Fridericus Archiepiſcopus Magontienſis, & (heu proh dolor) Anno Abba obierunt.

DCCCCLV. Otto Rex cum Agarenis pugnabat in feſtivitate Sanct. Laurentii, eoſque Deo auxiliante devicit, & erat numerus illorum centum millia, & multi illorum comprehenſi ſunt, cum Rege eorum nomine Pulszi, & ſuſpenſi ſunt in patibulis. Et aliud bellum cum eis gerebatur à Poemanis, ubi comprehenſus eſt Rex illorum nomine Lele, extincto exercitu ejus. Eodem anno Otto Rex & filius ejus Luitolf in feſtivitate Sanct. Galli pugnaverunt cum Abatarenis & Vulcis & Cyripſanis & Toloſenis, & victoriam in eis ſumpſit, occiſo Duce illorum nomine Ztoignavo, & fecit illos tributarios. In ipſo anno Heinricus Dux Bajoariorum defunctus eſt.

DCCCCLVI. Luitolfus filius Regis Ottonis Italiam ingreditur. Ipſo vero anno cruces apparuerunt in albis veſtimentis.

DCCCCLVII. Liutolfus in Italia febre correptus (heu proh dolor) vitam præſentem finivit.

DCCCCLVIII. Aluvic Augenſis beatæ memoriæ Abba paralyſi morbo ægrotare cœpit.

DCCCCVIIII. Cralo venerabilis Abba vita diſceſſit. Cui ſucceſſit Purchardus vir nobilis ex antiquorum Regum proſapia ortus, ſapiens & pulcher & decorus aſpectu. Eodem anno Aluvicus Augenſis Abba defunctus eſt, & in ejus locum Ekkehardus eodem cœnobio, horto deliciarum, prælatus eſt.

DCCCCLX. Annus durus & in multis regionibus deficiens fructus, & multi fame perierunt.

DCCCCLXI. Perethrat ad cellam S. Georgii incluſa eſt.

DCCCCLXII. Otto Rex ſecundam profectionem in Italiam fecerat cum magno exercitu in menſe Auguſto.

DCCCCLXIII. Ipſe à Papa Octaviano benedicitur in Purificatione S. Mariæ die Dominico.

DCCCCLXVII. Ruodman Abbas Augenſis nocturnus clauſtrum intravit & clandeſtinus, ut ſi quid reatui proximum indagare poſſet, publicaret, uti lupus caulas introit. Sed Ekkehardi monachi perſpicacia proditus, qui ei deprehenſo laternam anteferebat, multas venias petens vix ſine dedecore emiſſus eſt, atque ipſo machinante.

DCCCCLXVIII. Adventus & immiſſio octo Epiſco-

Epiſcoporum ac totidem Abbatum in monaſterium S. Galli ad examinandam vitam noſtram & regulæ obſervationem. Qui Deo dante optima teſtimonia daturos polliciti, fratresque facti caritative abierant.

DCCCCLXIX. Thietpertus Presbyter defunctus eſt.

DCCCCLXX. Hoc anno eclypſis Solis factus eſt XI. Kal. Jan. luna XXVIII. hora die III.

DCCCCLXXI. Turbo vehemens cum magna ædium & arborum ruina exortus eſt III. non. Aug.

DCCCCLXXIII. Hoc anno efficitur
Notkerus Abba benignus.
Monſtrua quindenas præcedens luna Kalendas.
Cum fore venturas præſignet menſe Theſeo.

DCCCCLXXVIII. Otto Imperator Auguſtus, & Purchardus Dux, & Vodalricus Epiſcopus, & nepos ejus Adelbero, & Vodalricus Comes, & Ekkehardus monachus iſto anno de hoc ſæculo receſſerunt.

Quis dederis partem, voluſti quam dare ſeptem,
Nec non octavam, ô Dee ſenct, tuam.

DCCCCLXXXI. Stella Cometis tempore autumni viſa eſt. Mox ſecuta eſt mors Abbatis Notkeri, & ejus quondam anteceſſoris Purchardi, & Notkeri medici.

DCCCCLXXXII. Ymmo Abbas ordinatus eſt. Orta eſt hoc anno gravis de regno contentio inter Ottonem Imperatorem & nepotem ejus Henricum Ducem Bajoariæ filium Heinrici.

DCCCCLXXXIV. Lotharius Rex Franchorum contentioſe agens adverſus Imperatorem Ottonem de finibus regni Aquiſgrani, tanquam ſedem regni patrum ſuorum invaſit. Terram quoque inter Moſellam & Rhenum, quæ erat in Ottonis imperio, affectare cœpit. Contra quem ſtatim Otto xxx. milia equitum in Franciam duxit, & hoſtiliter eam devaſtans famoſiſſimam fecit expeditionem.

DCCCCLXXXV. Kebehardus Epiſcopus efficitur.

DCCCCLXXXVI. Pertherat in clauſtro defuncta petit loca cœlo.
Hartker mox antrum poſt quam ſe damnat in ipſum.

DCCCCLXXXVIII. Otto Imperator non contentus finibus patris ſui, dum eſſet Romæ, egreſſus eſt occupare Campaniam, Lucaniam, Calabriam, Apuliam, & omnes ulteriores partes Italiæ uſque ad mare Siculum & portum Traſpidem. Qua cauſa Imperator Conſtantinopolitanus, ſub cujus erat hæc omnis terra imperio, primo per nuntios nequicquam eũ temptat revocare ab incepto: dein Saracenos ex Sicilia & aliis inſulis maris & finibus Africæ vel Ægypti adverſus eum conduxit in prœlium, cum quibus ille inféliciter dimicavit. Nam ad prandendum eos venire æſtimans, dum paucos in litore maris quaſi latrunculos conſpicit, parva manu aggreſſus eſt eos opprimere & circumfuſus infinita multitudine, quæ ſe nocte in montibus occuluit, omnibus in exercitu ſuo fugatis vel occiſis vel captis ipſe navigio vix ad caſtellum quoddam ſuorum evaſit. Ex captivis autem multos poſtea reverſos vidimus tam clericos quam laicos, quorum unus erat Vercellenſis Epiſcopus carcere diu maceratus apud Alexandriam:

DCCCCLXXXVIIII. Hoc anno Imperator cogitans ſe vindicare in eos, qui in Sicilia habitant, Saracenos, voluit arte Darii quondam Regis Perſarum, ponte navibus juncto, quemadmodum ille Græciam, ita & ipſe Siciliam intrare: ſed immatura morte præventus eſt & Romæ ſepultus. Pro quo regnavit filius ejus Otto tertius hoc vocabulo quartum ætatis annum agens, cum quo ſimul regnavit mater ejus Theophanu, quam ſibi pater ex nobilibus Græcorum ſuſcepit uxorem.

DCCCCXC. Hic bene maturo tranſit pater ille ſub ævo,
Ad patriæ requiem hic obiit Ymmo diem.
Hunc merito noſtri vigilanter habent memorari
Plura loca Galli ſtant monimenta cui.

DCCCCXCV. Stella Cometes apparuit clara in natale S. Laurentii.

DCCCCXCVI. Vodalricus Abbas vita diſceſſit, & Gerhardus ei ſubrogatur, atque Ekkehardus monachus defungitur.

DCCCCXCVII. Faillanus Scotus beatæ memoriæ de hoc ſæculo migravit, & Theophanu Imperatrix nono anno viduitatis ſuæ defuncta eſt cum multis regni ſui nobilibus.

M. Milleſimus.

MI. Heinricus Dux Bajoariorum, filius Heinrici, defunctus eſt, cui mortem civile bellum præceſſit multorum interitu nobilium Bajoariorum. Hoc Anno Ruodolfus in Burgundia, qui patri Chuonrado ſucceſſit in regnum, quondam ſuorum hæreditate paterna privare conatus, bello laceſſitus eſt ab eis: ubi ipſe regulus licet copioſum haberet exercitum, facile tamen victus & fugatus eſt. Notabilis annus etiam ſiccitate aeris nimia, multis pecoribus, multis quoque mortalibus ſiti extinctis. Tantum enim ſiccabantur cuncta Europæ flumina, ut pene nullum non eſſet vadoſum. Inter hæc Saxones & Sclavi, qui dicuntur Vueletabi, mutua ſe cæde & incendio mactan-

Digitized by Google

mactantes totam Germaniam inter Danubium & Oceanum ſitam quam maxime inquietabant.

MIII. Menſe Februario ſtella Cometes viſa eſt, & non longe à Sole recedens pauculis diebus circa ortum diei apparuit.

MV. Intonat arce poli, noſtri jaculantur ab igne.
Nemo tamen læſus laus tibi Chriſte Deus.

MVI. Kerhardus Abbas diem obiit.

MVII. Purchardus noſtras Dominus commiſit habenas,
Quippe viro jam tunc ſibimet per cuncta parato.

MVIII. Otto Imperator Romæ ſine hærede defunctus eſt, cui ſucceſſit Heinricus de regio genere Dux quoque Bajoariorum tertius eo nomine: cum quo & Heremannus Dux Alamanniæ & Alſatiæ regnum ſorte dividere & parti aſpirare temptabat: ſed infecto negocio ultionem conatus in eos, qui in Strazpurch cum Rege ſenſerant adverſus ſe, irrupit civitatem & in direptionem dedit, peſſimo quoque exemplo ſacra profanavit, mox à rege ſubjugatus diem anni non replevit. Parvulus filius ejus conſobrinus Regis Dux populi ordinatus eſt.

MVIII. Rex nova, dum Purcharth Gallo ſua tecta reſtaurat.
Ruſticus extremo de culmine per caput actus
Noſtris ſpectaculum nimis addiderat miſerandum:
Sed poſtquam cecidit, caput allevat atque reſedit;
Mirum, ſurrexit Gallo integer & benedixit.

MV. Sabbata Spiritui Paſchæ ultima rite parata
Accepit ſolitus fratres poſt prandia ſomnus;
Muta fide ducta petiit penetralia noſtra,
Clara quoque de plebe nulli fas illa ſubire.
Pollet in his titulus Patrum ſtudiis operatus,
Gallus ibi requiem ſibi dixerat eſſe perennem,
Hic uti ſe quærat hanc viſibus ipſe docebat.
Acceſſit, pater ut docuit, cui plectra reſolvit.

MXI. Ecce fames, qua per ſæcla non ſævior illa.

MXII. Nova ſtella apparuit inſolitæ magnitudinis, aſpectu fulgurans, & oculos verberans non ſine terrore: Quæ mirum in modum aliquando contractior, aliquando diffuſior etiam extinguebatur interdum. Viſa eſt autem per tres menſes in intimis finibus Auſtri ultra omnia ſigna, quæ videntur in cœlo.

MXIII. Peſtilentia gravis, quæ ſubitanea morte populum late vaſtabat.

MXIIII. Cruda virens Deo Gerhilth ſeniore ſub ævo.
Fungitur in clauſtris reſerans ergaſtula carnis.

MXVII. Hartker in melius mutatur (ut opto) recluſus.
Dexter in octava ſit bone Chriſte tua.

MXVIII. Dux puer en patribus apponitur hic Heremannus,
Signa capit tum res vir huicque ſororius Erneſt.

MXVIIII. Heinrich in Italiam, lecto quoque militem Romam
Ægre ſpectatus fertur Cæſarque creatur.
Compoſitis rebus, velut æſtimat, inde reverſus
Ipſius & terræ populi mox deficit à ſe,
Pars poſt Harthuuinum jam ſceptra diu temerantem.

* *

Inſolito more triſtes arſere Cometæ
Tempora longa quidem per loca non eadem,
Nunc medium mundi, nunc interiora ſub Auſtri,
Nunc ſe poſt gelidos occuluere polos:
Conſequiturque lues ſine nomine corpora perdens
Viſceribus fervens, inde fluore fluens.

MXX. Flendo peractorum Kothelint veterana dierum
Sponſi celſa ſubit, cui ſe vivam ſepelivit.

MXXI. Pœnitet & miſeret, dolet & piget, obſtupet, horret,
Sola ſine exemplo caſu mors facta ſiniſtro,
Mollem noſſe feras umquam ſilvis agitatas,
Mallem confractas pharetras qualcumque ſagittas
Quam male ſucciſam Ducis Erneſt flore juventam:
Ochibe dextram telum titubando regentem
Pro cervo noſtrum figere pacificum:
Sponte tua quamquam facinus haud feceris umquam
Sanguis amice Ducis, fide Comes lateris,
Pax Ducis atque pater placidæ quis pacis amator
Iſtum pacificis adnumerato tuis.

MXXVII. Hic quatitur totus terræ globus undique motus
Horrida ceu fiſſis portenta ſonant in abyſſis.

MXXVIII. Heinricus Imperator in gravi manu Apuliam ingreſſus à Beneventanis gratulantibus honorifice ac magnifice ſuſcipitur, Troiam, Capuam, Salernam, Neapolim urbes imperii ſui ad Græcos deficientes ad deditionem coegit: quarum Troia viribus fortiſſimis omnique bellico apparatu munitiſſima longior mora notuſque victoriæ exſtitit. Tamen licet afflicta afflixerit, & in ſui defenſionem multos ſauciaverit plurimos interfecerit, tertio menſe poſtquam obſeſſa eſt & Imperatori manus dedit ſuique incolumitatem & gratiam victo-

5 tis

Digitized by Google

tis dato fidei ſacramento promeruit, rebuſque compoſitis revertitur Capuanum Principem in cuſtodia ſecum abducens: ſed circa egreſſum Italiæ peſtilentia exercitum ejus affecit, & ex maxima parte abſumpſit, ut Romani imperii corpus tot membrorum ſuorum deſtitutionem ſine miſeria, & dolore memorare non poſſit. Eodem anno æſtas horrenda tonitruis & corruſcationibus plus ſolito mortales exterrentibus: & impetus turbinis ab occidente intonans ædificia concuſſit, & arbores radicitus evulſit. Dominus Purchardus Abbas elegantiſſimum ſanctæ Eccleſiæ ſpeculum, Ymmo & Purcharth bonæ indolis adoleſcens in ipſa expeditione interierunt. Notker noſtræ memoriæ hominum doctiſſimus & benigniſſimus. Heribeat & duo Ruadperti ſummæ innocentiæ viri, Teiterich, Liutolth, morbo late ſæviente interierunt. Ruodhardus etiam Conſtantienſis Epiſcopus obiit, eique Heimo ſucceſſit, & Thietpaldus Abbas efficitur.

MXXX. Benedictus Papa obiit. Heinricus Imperator obiit, & Chuonradus apud Magontiam in natali S. Mariæ in regnum conſecratur.

MXXXI. Sævæ contentionis fomes exarſit in ſacroſancto die Paſcali apud Vindelicam Auguſtam inter Chuonradum Regem & patruelem ejus Chuonradum, cui etiam Erneſt conſobrinus ejus Dux Alamanniæ & Welfhardus Comes poſtea confœderati, ſimul Regi rebellare ſunt auſi. Sed hoc temere incœptum DEO prohibente non habuit effectum.

MXXXII. Rex Chuonradus nata'em Domini Aquisgrani celebravit, & circa vernum tempus Italiam ingreſſus eam ſibi pene totam cis Romam ſubjugavit, ſola Lucca ſibi reſiſtente cum Reginhero Marchione. Heimo Præſul Conſtantienſis defungitur, & eidem eccleſiæ Vuarmannus præficitur.

MXXXIII. Rex prædictus Romam perveniens à beato Papa Johanne in die ſancti Paſchæ Romanorum Imperator ordinatur, inde per Alamanniam revertens Ulmæ publicum conventum indixit, ibique Erneſtum Ducem, ſcilicet privignum ſuum, & Welfhardum Comitem, alioſque reos majeſtatis ſeſe dedentes ſuſcepit, ipſos per diverſa loca cuſtodiæ mancipandos deputavit. Caſtrum etiam, quod Chiburch dicitur, tribus menſibus obſeſſum, Vuerinhero Comite fruſtra diu repugnante, tandem ab ipſo Rege capitur. Giſela Imperatrix ſimul cum filio ſuo Heinrico monaſterium Sanct. Galli ingreſſa xeniis benigniſſime datis fraternitatem ibi eſt adepta.

MXXXIV. Idem Heinricus Imperatoris filius patre ſuo præſente in die ſanctiſſimo Paſchæ Aquiſgrani à Pilchrimo Coloniæ Archiepiſcopo unctus coronatur.

MXXXVI. Erneſt Dux Alamannorum vitrico ſuo Imperatori denuo rebellis effectus gratiam ſuam cum Ducatu amiſit, & Herimannus frater ejus matre ſua Imperatrice id precibus obtinente eundem Ducatum promeruit. Imperator vero Ungariam invaſit, eamque citima ex parte circa Fiſcam fluvium devaſtavit. Interim Erneſt quondam Dux cuidam caſtro, quod Falckenſtein dicitur, cum prædicto Vuerinhero milite ſuo inſedit, locaque vicina cum incolis non minima clade afflixit. Sed Comes quidam Manegolth dictus hac vice Imperatoris dolens cum eo prælium commiſit: in quo uterque illorum cecidit, aliique quamplurimi utrimque ſunt interfecti in octava Sanct. Laurentii.

MXXXVIII. Rege Ruodolfo defuncto, Voto filio ſororis ſuæ regnum Burgundionum, tanquam hæreditatem patrum ſuorum, valida manu affectavit, & aliqua municipia capta cuſtodiis ſuis munivit, Imperatore per idem tempus Pulanis Sclavis bello inſiſtente.

MXXXVIIII. Idem Imperator ſecum copiam militum fere media hyeme in Burgundiam adduxit, caſtella Murtenam & Nuvenburch obſedit: ſed nimia vi algoris præditus infecto negotio rediit. Deinde vero proxima æſtate Votoni bellum intulit, urbes ejus rapina & incendio funditus evertit, ipſumque hac neceſſitate ad ſe ſupplicem venire coegit, deinceps emendationem quamvis ficte promittentem.

MXL. Vuarmannus Epiſcopus & venerabilis Abba Thietpaldus obierunt: quibus ſucceſſerunt Eberhardus Epiſcopus, & Abbas Nortpertus. Chuonradus Imperator iterum Burgundiam cum exercitu intravit, & omnia municipia cum civibus uſque ad Rodanum fluvium ſuæ ditioni ſubegit. Genevamque pervenit. Ibi vero ab Heriberto Mediolanenſi Archiepiſcopo cæteriſque Italiæ & Burgundiæ Principibus honorifice ſuſceptus in feſtivitate Sanct. Petri ad vincula coronatus producitur, & in regnum Burgundionum Rex eligitur.

MXLI. Fœdus validæ Conjurationis in Italia exoritur. Inferiores namque milites ſuperiorum iniqua dominatione plus ſolido oppreſſi, ſimul omnes illis reſiſtunt coadunati. Nec non etiam quidam ex ſervili conditione contra dominos ſuos proterva factione conſpirati ipſi ſibimet intra ſe judices jura ac leges conſtituunt, fas nefaſque confundunt. Contra quos ſedandos, Epiſcopus Mediolanenſis aliique ſenatores Italiæ inſurgentes conati ſunt eos à tanta inſolentia revocare, ſi poſſent: ſed

nulla-

Digitized by Google

nullatenus eis volebant acquieſcere, donec ſcripto conceſſum eſt illis à Rege jus patrum ſuorum inviolatum tenere.

MXLII. Chuonradus Imperator filio ſuo Henrico Gnut Regis Anglorum filiam matrimonio conjunxit, & Chuonrado patrueli ſuo Ducatum Adalberonis in Carentano, illo defecto, commiſit: ipſe vero collecto exercitu in Italiam incipiente hyeme proficiſcitur.

MXLIII. Idem Imperator natalem Domini Veronæ celebrata Mediolanum inde perrexit, ibi ab Archiepiſcopo & civibus ſuſceptus honorifice, quamvis (ut fertur) dicta fide, eumdem Epiſcopum iter progrediens ſecum Ticinum adduxit, & de improviſo captum quaſi reum majeſtatis Aquilegenſi Patriarchæ cuſtodiendum tradidit. Cui ille aſtuta fuga elapſus à Mediolanenſibus id ſerio triumphantibus gratanter in urbem eſt receptus. Imperator autem hoc in eos ulciſci cupiens Civitatem valida manu obſedit, & res Epiſcopii exercitu ad devaſtandum diſpertiit. Sed mirum & prius inuſitatum tunc temporis ibi accidit prodigium. Nam in die ſacro ſancto Pentecoſtes ſole exoriente viſa ſunt deſuper exercitum corruſcare fulgura, mugire tonitrua, civibus intra mœnia hæc omnino non ſentientibus. Fertur etiam equos & homines non paucos ibi à fulmine eſſe transfixos, quoſdam vero Dæmone arreptos. Bellum inter Cozelinum & Votonem committitur, in quo Voto victus interiit, ejuſque exercitus hac illacque diffugit.

MXLIIII. Uxor Heinrici Regis, & frater ejus Herimannus Dux Alamannicus obierunt, cujus Ducatum cum regno Burgundionum idem Rex à patre ſuo eodem anno percepit, ipſis ejuſdem regni Principibus cum juramentum ſibi fidem dantibus.

MXLV. Chuonradus Imperator diem obiit, & filius ejus Henricus regni gubernacula ſuſcepit.

MXLVI. Idem Rex monaſterium Sanct. Galli ingreditur, & in ipſo anno Boemanum Ducem Pezpremonem frenum imperii ſui pati recuſantem edomare aggreſſus in ipſa ſilva, per quam ad eum iter ſuum diſpoſuit, pleroſque de ſuis non infimos heu pro dolor perdidit. Nam Comes Vuerinherus cæteris auctor audendi factus, dum cum eis inſidiarum ante ſe ignarus ſaltum incaute iniit, inter anguſtas ſemitarum fauces ſimul devenere in locum ſibi nimis infauſtum, hoſtium autem fraudi ſatis accommodum. Ibi omnigenis telis eminus obruti moriebantur multi, quoniam illis denſitate ſaltus irretitis copia non erat contra feriendi vel manum conſerendi.

MXLVII. Rex prædictus *altum ſervans ſub corde dolorem*, veteri exercitui novum addidit, itemque Boemiam cautius quam antea intravit, urbesque expugnavit, oppida incendio conſumpſit, ad ultimum eundem Ducem filium ſuum ſibi dare obſidem coegit, ipſumque poſt ſe venire Radeſponam fecit. Eodem anno Petrus Rex Ungariorum à quodam Comite ſuo turpiter proprio regno expulſus ad ipſum Regem Heinricum deprecans auxilium confugit, cujus infortunium Rex piiſſimus quamvis prius ab eo læſus miſerans ſortem humanæ fragilitatis flevit, ipſi autem paternum ſolatium rebus & verbis exhibuit.

MXLVIII. Rex Heinricus aſſumpta ſecum copia militum Ungariam irruit, eamque ex maxima parte devaſtavit.

MXLVIIII. Notabilis annus nimia imbrium ſuperfluitate & fructuum terræ paucitate. Rex prædictus Petrum avito ſolio reſtituere cupiens ingentem claſſem ſummis viribus inſtruit, atque fortunam belli temperaturus iterum Pannoniam per Danubium intravit. Ingreſſus vero multa fortiter, multa feliciter egit, ipſumque adulterinum & ſuppoſiticium Regulam pecuniam injuſte poſſeſſam ſibi offerre compulſit, inſuper eum juramento ne fines regni ſui excederet conſtrinxit, rem tamen, ob quam venerat, credo Dei nutu præpeditus nondum perficiebat. Nam idem Petrus quamdiu regnavit in multis prævaricator extitit. Inde quidem remedians Ulmæ generale colloquium habuit, ac Conſtantiam tempore Synodi venit, ubi cum Epiſcopis quam plurimis cæteriſque regni optimatibus intrans conventum reſedit, & publicus cognitor omnium illic gerendorum fuit. In quarto autem die, qui vulgo Indulgentiæ dicitur, ipſe gradum cum Pontifice facundus orator aſcendit, & luculento ſermone populum ad pacem cohortari cœpit: ad ultimum vero ſententiam ſuam ita conclufit, ut cunctis ſibi obnoxiis ipſe dimitteret, omneſque, quæ illic aderant tum precibus tum pro poteſtate id ipſum facere cogeret. Hoc igitur ſalubriter inibi inceptum dilatari præcepit per omne regnum ſuum, ac non longo poſt tempore omnibus rebus in pace compoſitis uxorem duxit filiam Wilhelmi Ducis Pictavienſis.

Giſela Imperatrix obiit.

ML. Fames valida. Item Rex prædictus contractis undique auxiliis tertio in Pannoniam proficiſcitur, cui cum infinita multitudine occurrit ille regulus adventu ſuo, ut videbatur, imperterritus, & cum prohibere eum tranſcurſu cujuſdam fluminis poſſet, ex conſulto tranſire permiſit, ratus ſibi pugnã infra terminos regni ſibi faciliorẽ, & hoſtibus objectu fluminis fugam difficiliorẽ, ſed longe aliter quam ſperaverat, evenit. Denique Princeps noſter ſtatuit cum illo quam primum confligere, ſuis virtutem verbis addere, melius eſſe dicens fortiter in bello animam

animam ponere, quam ut vilia mancipia hoſtium ludibriis ſubjacere. Ipſe vero armatus, quo cæteris amplior eſſet animus, pro loco atque copiis acies inſtruit, datoque ſigno hoſtes invadit, ac velut quædam tempeſtas obviantia quæque proſternit. Nec mora, fit victor Chriſti favente clementia, nihilque cunctatus urbem aſcendit, ubi uxorem Regis & filios cum ingenti pecunia comprehendit, Petrum vero ſolio regni reſtituit, & re bene geſta in Saxoniam rediit.

ADDITIO ALTERIUS.

ANNO ab incarnatione Domini M C LXXX. regnante glorioſiſſimo Romanorum Imperatore Friderico, Comes Ruodolfus de Fulndorf, collecta maxima copia auri & argenti, Jeroſolimam petiit, & ſe perpetualiter ſancti Sepulchri ſervitio dicavit. Audiens vero benigniſſimus Abbas Eccleſiæ Sanct. Galli, eundem Comitem, hujus loci videlicet Advocatum, de Mamoma iniquitatis per circumjacentia cœnobia ſibi amicos comparare, propter mutuam, quam ad invicem habebant, quondam amicitiam litteras ſibi direxit, & uti reliquias tranſmitteret obnixe rogavit. Ille autem petitioni ejus volens ſatisfacere, ad quoddam cœnobium perrexit, quod ad Sanctum Abraham nominatur, illicque decem marcas auri obtulit; deinde pro caritate reliquis petiit. Ille honorifice eum tractare volentes duxerunt eum ad altare publicum, quod in honorem Patriarcharum erat conſecratum, & altare aperientes devote ſibi reliquias Abrahæ & Iſaac & Jacob oſtenderunt, & quia horum reliquias ſupra modum petiit, licet renitendo tamen ei particulas ex ipſis dederunt. Comes vero, ſicut honeſtiſſime ſemper conſuevit agere, capſulam pretioſi operis comparavit, ac reliquias in illa ſub proprio ſigillo recondidit, & ſic ſigillata Abbati Sanct. Galli amantiſſimo Domino ſuo tranſmiſit. Ubicumque autem reliquiæ fuerint, uti illi teſtati ſunt, illic pax, & augmentum, & lenitas aeris ſemper erit. Hæ autem reliquiæ in altari Sanct. Galli cum reliquiis noſtris ſunt collocatæ. Ille autem locus, ubi hæ reliquiæ impetratæ ſunt, juxta Damaſcum eſt, in agro videlicet Damaſceno, ubi Adam creatus eſt.

FINIS.

RAT-

Digitized by Google

RATPERTI MONACHI S. GALLI

LIBER

DE ORIGINE ET DIVERSIS CASIBUS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

CAPUT I.

De beatisſimis Viris Columbano & Gallo.

POſtquam beatiſſimi Viri, ſanctus videlicet Abba Columbanus cum B. Gallo, reliquisque diſcipulis ſuis divinæ caritatis fervore ſuccenſi, relicta Hibernia, parentibus ſpretis, prædiisque paternis, per maria diverſa Hiberniam tranſmearunt, & Gallias advenerunt, Sigibertum illius provinciæ Regem adierunt, qui, cognito eorum deſiderio, devotiſſima mente famulis Chriſti conceſſit, ut, ubicunque vellent, Dei ſervitio congruum ſibi locum eligerent, & ut illis placeret, incolerent: Se vero in cunctis neceſſitatibus fautorem illis eſſe promiſit, quod & copioſiſſime implevit. Ingreſſi igitur heremum, quæ Vogeſus nominatur, locum invenerunt, antiquitus cultum, ſed tunc vetuſtate collapſum, penitusque deſtructum, aquis tamen calidis ſpecioſum, nomine Luxovium. Protinus verò ibi cellulas conſtruentes felici vita, Chriſtoque amabili converſatione uſque ad tempora Sigiberti junioris, filii Hiltiberti, nepotis videlicet Sigiberti, perduraverunt, qui etiam beatiſſimam erga Sanctos habuit mentem. Sed Brunehildis, avia ipſius Sigiberti, uxor autem prior Sigiberti, plena Dæmonio, tenebrarum ſocia, lucis inimica, omnibus bonis contraria, non paſſa eſt, Sanctos in in illo conſiſtere regno, nec requievit, donec eos inde proturbaret. Qui relicta terra illa, ſpretaque Diaboli filia, ad Lotharium Regem pervenerunt, à quo benigniſſime ſuſcepti cum honore, ut cupiebant, ad Theodebertum Regem Auſtraſiorum ſunt perducti, à quo, accepta poteſtate, per Alamanniam locum eligendi aptum divinæ ſervituti Tuconiam advenerunt, quæ eſt ad caput laci Turicini, ubi cum conſiſtere vellent, populumque ab errore Dæmonum revocare (nam adhuc idolis immolabant) Gallo idola vana confringente, & in lacum vicinum demergente, populus in iram converſus non ſine multo & ignominioſo damno ſui generisque futuri, Sanctos exinde pepulerunt. Inde iter agentes pervenerunt ad caſtrum, quod Arbona nuncupatur juxta lacum Potamicum, ibique à Willimaro Presbytero honorifice ſuſcepti ſeptem dies continuos cum gaudio permanſerunt. Qui à Sanctis interrogatus, ſi ſciret locum in ſolitudine illorum propoſito congruum, oſtendit eis locum jocundiſſimum ad inhabitandum nomine Brigantium, ibique reperientes templum olim Chriſtianæ Religioni dedicatum, nunc autem Dæmonum imaginibus pollutum, mundando, & conſecrando in priſtinum reſtituerunt ſtatum, atque pro ſtatuis, quas ejecerunt, S. Aureliæ reliquias ibidem collocaverunt. Cellulas vero ibidem conſtruentes, ibique degendo Chriſto ſervire volentes prohibiti ſunt à populo, cujus pars major adhuc erroribus diabolicis illudebatur. Indeque expulſus auctore Cunzone Duce S. Columbanus cum ſuis ad Agilolfum Regem Longobartorum perrexit, S. videlicet Gallo infirmitate detento in illis partibus derelicto, quem etiam ob laborem itineris putans S. Columbanus ægritudinem

nem ſimulare officium illi Altaris interdixit, dum ipſe Columbanus in hac vita manſiſſet. Hæc autem omnia quisquis plenius ſcire cupit, & quædam in hoc opuſculo ſequentia, à nobis verò ex aliqua parte contacta, *in libris actuum eorundem Sanctorum* pleniſſime digeſta reperiet. Nos vero, ut cœpimus, ex notis, quæ ſunt neceſſaria, pauca ex parte tangamus, & ad intacta citius Deo donante properemus. Igitur B. Gallus poſt felicis diſceſſum magiſtrum ſtudioſe cœpit inquirere locum in heremo, ex alia parte caſtri præfati Alpibus contiguo divinis famulatibus aptum, quem & inventum aquis planitieque jocundum, Duce quodam Willimari Presbyteri Diacono nomine Hiltibolt cum gratulatione ſuſcepit non minima, ipſumque locum jejuniis & orationibus conſecrando cellulam ibidem, in qua ipſe, & cum eo Domino ſervituti commanerent, celeriter ædificavit. Interea prædicti Ducis Cunzonis filiam, ſponſam videlicet Regis Sigeberti, ſpiritus malignus invaſit, quem cum Epiſcopi à Rege directi, quorum etiam credebat ſanctitati, ab ea expellere non potuiſſent, ſed etiam cum ignominia ab eo expulſi fuisſent, B. Gallus non prima, ſed jam ſecunda legatione atque humillima ſupplicatione ab eodem Duce ſuſcepta, locum, in quo puella vexabatur, Presbytero comitante devenit, hoſtemque malignum, oratione præmiſſa, à pervaſa domo imperioſa voce potenter ejecit, patrique puellam reddidit ſanam, ſtatimque ad dilectæ ſolitudinis cariorem rediit aulam. Præfatus igitur Rex audiens puellam à paſſione tanta ſanatam, ſuis eam jubebat præſentari aſpectibus, quæ interrogata à Principe memorato de cauſa ſalvationis ſuæ ſanctum virum cum actibus ſuis & beneficiis circa ſe per illum exhibitis ordine pandit, adjiciens & rogans, ut ipſe eum ſuæ gratia pietatis dignaretur fovere. Quod Rex benigne ſuſcipiens, cujus heremi hoſpes extiterit inquiſivit, comperiensque narrante puella aliisque fidelibus viris, ex parte ad regiam poteſtatem, aliunde vero ad poſſeſſionem nobilium virorum pertinere, heremum, in qua Sanctus commanebat cum ſuis, protinus partem Regiæ poteſtati cedentem præfato ſancto ſua auctoritate contradidit, & conſtituit, ut tàm ipſe, quàm poſteri ejus, ibidem ſcilicet ejus exemplo Domino ſervituri, locum præfatum cum circumjacentibus ſilvarum commodis per Regiam auctoritatem deinceps firmiſſime retinerent, & ut à nullo hoc in poſterum deſtrui valeret, propriæ auctoritatis firmisſima conſcriptione munire decrevit, quod ut bene cogitavit, optime perfecit, Cunzoni quoque Duci præcepit, ut cum omnibus eidem heremo vicinis neceſſitatibus S. Galli ſedulus ac ſtudioſus fautor exiſteret, & in ædificiis, & in qualibuscunque rebus illius indigeret ſolatio, quod & devote complevit. Qua auctoritate talique firmitatis conſcriptione locus iſte tutus ab adverſariis uſque ad tempora Pipini & Karoli permanſit, religioſos etiam viros, qui eundem Sanctum in ſua ſuſceperunt, ejuſdemque heremi jus hæreditarium illi poteſtativa manu conceſſerunt, ſubter notare curavimus, quorum nomina hæc ſunt: Willibertus videlicet Presbyter, & Talto vir illuſtris, Tagoberti ſcilicet Regis Camerarius, & poſtea Comes ejuſdem pagi, à quibus idem Sanctus, cum in corpore viveret, cum augmentatione hujus loci non parva maxima veneratione habitus eſt.

CAPUT II.

De S. Othmaro, primo Abbate.

AT poſtquam de corpore ſpiritum transmiſit ad aſtra, à ſucceſſoribus iſtorum locus iſte ob amorem Sancti ſimiliter augmentatus eſt uſque ad tempora Karoli. Taltonis vero filius fuit Tietolt, cujus filius Pollo: Pollonis autem filius Waldpertus, qui genuit Waltrammum. Ipſe vero Waltrammus locum iſtum in omnibus ob amorem S. Galli augere deſiderans, regularemque inibi vitam inſtituere cupiens, Othmarum ſanctum virum à Victore Rhetiæ Curienſis Comite impetravit, eique cellam præfatam cum omnibus ad eam pertinentibus commendavit, Abbatemque conſtituit, ut in *Vita ipſius* pleniſſime continetur. Poſtea vero tempore procedente, atque ſtatu monaſterii in melius proficiente, præfatus Waltrammus eundem Abbatem Othmarum Pipino Regi præſentavit, ipſique Regi monaſterium, quod adhuc hæreditario jure in ſua tenebat poteſtate, cum ipſo pariter Abbate contradidit, ea videlicet cauſa, ut ipſe Abbas, ejusque ſucceſſores idem monaſterium regia auctoritate retinentes nullius deinde violentia premerentur, ſed tantummodo Regum juſſionibus obedirent. Quod benivolus Princeps benigne ſuſcipiens ſtatim hujus cauſæ conſcriptionem fieri præcepit, ſcilicet ut Monachi ejuſdem loci deinceps poteſtatem haberent Abbatem eligere, ſibi atque ſolis tantummodo Regibus ſubjacerent. Quam conſcriptionem ſuæ auctoritatis ſignaculo confirmavit, atque Abbatem ipſum in ſua remiſit, qui idem monaſterium per annos XL. feliciter rexit, Waltrammo prædicto XX. annis ſolatium illi præſtante. Poſtea vero ob quam cauſam, & quando, & qualiter idem Abbas à Warino & Ruad-

Digitized by Google

Ruadhardo exilio damnatus ad perpetuam ſit coronam perductus, in libris vitæ ipſius, qui ſcire deſiderat, pleniter digeſta reperiet. Poſthæc vero Sidonius Conſtantienſis præſul, qui & monaſterium, quod Avua * nominatur, in ſua poteſtate habebat, inſtigantibus præfatis Comitibus cœpit inquirere monaſterium noſtrum, & in poteſtatem Epiſcopatus redigere. Quibus, ut illi ſolatio eſſent, beneficia promiſit atque donavit, Warino videlicet Vina & Turinga & Engi: Raudhardo vero Antolvinga & Vzinhaha: Miloni autem advocato ipſius monaſterii, ut illi ſolatium ſubtraxiſſet, ſextam villam, quæ Heimbach nuncupatur, contradidit. Quamobrem præfatus Sidonius, quod nequiter cœpit, auxiliantibus iniquis Principibus, peſſime ad ſui, ut poſtea res docuit, damnationem perfecit, monaſteriumque ipſum in jus Epiſcopatus redegit. Igitur prædictus Epiſcopus fratres in monaſterio B. Galli multis injuriis ſemper afficiens, quodam die etiam majoribus, ibi ſi aliqui eſſent ſibi contrarii, afflicturus calumniis monaſterium turbolentus ingreditur, & cum ante confeſſionem S. Galli quaſi oraturus conſtitiſſet, quid in mente habuerit pœna corporis & illuvies ventris, ut *in vita S. Galli* ſcriptum eſt, manifeſtavit. Quo redundante ſupplicio ad Auvam perlatus de cloca corporis vitam exhalavit plenam miſeriis.

*al. Owa.

CAPUT III.

De Johanne Epiſcopo & Abbate.

POſt cujus obitum Johannes Monachus Augenſis Conſtantiæ Epiſcopus ordinatus amborum regimen ſuſcepit cœnobior. Qui tres nepotes ſuos educavit, quibus honorem ſuum in tribus illis locis ſitum poſt ſuum diſceſſum diſtribuere cogitavit. Quo agnito fratres utriusque cœnobii Epiſcopum pariter adierunt, rogantes, ut privilegia eis apud Principem acquireret ac poteſtatem eligendi Abbates: ſe vero, ſi hoc fieret, eosdem illius nepotes ſibi Abbates electuros polliciti ſunt. Quod ille conſenſit, ac ſe facturum promiſit. Tempore vero transacto, Karolus Rex cum Hildigarda conjuge ſua Romam profecturus Conſtantiam advenit. Tempus vero opportunum ſe inveniſſe exiſtimantes utriusque Monaſterii fratres pro prædicta neceſſitate principem adeunt, ejusque clementiam interpellant. Rex vero Epiſcopum, quid de hoc illi placeret, interrogavit, Epiſcopus autem æternæ beatitudinis gaudium illum exinde percepturum reſpondit, ſi talem & tantam ſecuritatem famulis Chriſti absque ulla perturbatione Domino ſerviendi concederet. Quod audiens Rex gaviſus eſt, & protinus utriusque cœnobii fratribus, S. Galli ſcilicet & Augenſis, firmiſſima auctoritate privilegium optatum contradidit, ac ſcripta emunitatis ad hæc eadem retinenda fieri præcepit, quæ ſignaculo ſuæ auctoritatis firmavit, conſtituens atque præcipiens, ut poſt mortem Epiſcopi Monachi prædictorum Monaſteriorum poteſtatem haberent ſibi eligendi Abbates, & ut nulli absque Regibus deinceps eſſent ſubjecti. Fratres igitur læti redierunt in ſua: Epiſcopus autem cartas utrorumque, quas Rex fieri præcepit, ſecum retinuit. Cum igitur idem Præſul finem ſibi præſentis vitæ cognoſceret imminere, aſſumpta Augenſium fratrum carta ad ipſum Monaſterium devenit: cartam autem fratrum de Monaſterio S. Galli in ſcriniis Conſtantienſis Eccleſiæ dereliquit, eo quod noluiſſent nepotem illius ſibi Abbatem, ſicut pridem promiſerant, eligere. Senſerant enim, cartam à Rege datam multum eſſe depravatam, & multo aliter, quam Rex juberet, & res eorum indigeret, eſſe conſcriptam. Idcirco nepotem illius ſibi Abbatem eligere neglexerant. Similiter autem & fratres alterius Monaſterii fecerunt. Poſtquam igitur præfatus Epiſcopus vita exceſſit, Augenſes quendam ſenem Presbyterum, & Monachum nomine Petrum ſibi elegerunt Abbatem cum conſilio Hildigardæ Reginæ, cujus etiam adminiculo res apud illos ita perſtitit, quia à Geraldo Comite germano prædictæ Reginæ locus ipſe maxime conſtitit & augebatur. Hic in fin. annotantur in 3. MSS. hæç verba: *Nota quod de Ratperto Abbate hic non ſit mentio, qui ſecundum regulam & Chronicam poſt Johannem annum unum dicitur Abbatiam tenuiſſe immediate: ſed tantum mentio ſit Waldonis Abbatis, cujus alibi in Chronica nulla ſit mentio, ſed in regula.*

CAPUT IV.

De Waltone Abbate, & Eginone Epiſcopo Conſtantienſi.

POſt obitum Johannis Epiſcopi fratres noſtri Waltonem concœnobiotam, ** virum ſapientem, ſibi Abbatem, Rege permittente, conſtituerunt. Sed non in finem res ita permanſit, ut in ſequentibus manifeſte declarabimus, quia poſt obitum Johannis Epiſcopi Egino Epiſcopi Conſtantienſis jura ſuſcepit, qui mox omnia inſidiarum genera circa monaſterium noſtrum exercere non metuens, ſicuti Sidonius S. Othmarum; ita & iſte Waltonem perſequi cœpit Abbatem, quatinus iterum perverſo more anteceſſorum ſuorum Epiſcopatui ſubjiceret monaſterium. Hujus igitur rei gratia optimatibus Regis prædia & pecunias contulit infinitas, illosque ad conſenſum ſuum provocans *muneribusque*, ut ſcriptum eſt, *etiam ſapientium obtutus excæcans*, quod nequiter cœpit illorum adminiculo peſ-

** *al. concœnobitam.*

Digitized by Google

peſſime complevit, iterumque monaſterium non æqui obſervatione Epiſcopio ſubjici fecit. Karolus vero Serenus Auguſtus cum voluiſſet prædictum Abbatem cum Epiſcopo pacificare, eo videlicet pacto, ut Epiſcopi præcepto obediens Abbatis locum in monaſterio ageret, præfatus Waldo non valens diutius præſens intueri tantam defectionem ſuorum, tale fertur Regi dediſſe reſponſum: Cum enim, inquit, ſemel manus * veſtræ dominationis ingreſſus tantæ celſitudinis merui dominio ſublimari, nequaquam poſthæc, dum horum trium digitorum vigorem integrum teneo (nam ſcriptor erat eximius) vilioris perſonæ manibus me ſubdere decrevi. Itaque cum conſenſu ipſius Imperatoris ad vicinum monaſterium, quod Avua nominatur, ibidem commoraturus devenit, ut poſtea Abbas electus atque ordinatus ad ultimum monaſterium S. Dyoniſii ſuſcepit regendum.

* *al. munus.*

CAPUT V.

De Werdone Abbate.

PRædictus igitur Epiſcopus aſſumens quemdam Presbyterum forenſem nomine Werdonem, obtulit eum ad noſtrum monaſterium, ut Abbatem illum conſtituiſſet, ne ſi de Monachis eisdem aliquem ordinaſſet, res ab eo aliquatenus cedere videretur, quem tamen Monachi in tali habitu commanentem minime ſuſceperunt Abbatem. Quod cum ſenſiſſet idem Werdo, cum converſatione habitum mutavit, & tunc demum monachicis indutus veſtimentis ſuſceptus, atque, ut decreverat Epiſcopus, Abbas eſt ordinatus. Tum vero quodam perverſæ fidei pacto inter Epiſcopum & Abbatem contra Monachorum neceſſitates effecto, res noſtræ magis ac magis in deſolationem vergere cœperunt, cum hi, qui tutores eſſe debuerant, afflixiſſent, & nullus eſſet ex noſtris, qui eos prohibere potuiſſet. Habuerunt autem adhuc fratres monaſterii noſtri firmiſſimum emunitatis præceptum, quod beatæ memoriæ Domnus Pipinus Rex illis ſcribi juſſerat, propriaque manu firmatum contradiderat, in quo etiam multum confiſi ſunt, quod etiam idem Epiſcopus maximo ſtudio ſæpius inveſtigabat, ſed invenire non poterat. Ipſum quoque præceptum, quod ſuperius à Carolo Imperatore ſub Johanne Epiſcopo factum monſtravimus, adhuc in Conſtantiæ ſcriniis detentum à Monachis non recipiebatur, eo quod, ut ſuperius diximus, depravatum, atque contra Imperatoris præceptum, illorumque neceſſitatem fuiſſet conſcriptum. Contigit autem tempore quodam Wolfharium Remenſem Epiſcopum legatione à Domno Carolo ſibi injuncta juſtitias in Rhetia Curienſi faciendas ad ipſum pagum veniſſe, indeque reverſum ad noſtrum monaſterium deveniſſe, ibique, prout illis facultas erat, benigne ſuſceptus devoto ſervitio ſuſtentatus eſt. Quem cum non lateret calumnia & juſtitia, quas paſſi ſunt incolæ monaſterii noſtri, prædictum emunitatis præceptum ſibi oſtendere rogavit. Quod cum vidiſſet ac perlegiſſet, hortatus eſt eos, ut per aliquem fidum hominem eandem firmitatis cartam Domno Imperatori dirigerent: ſe vero res eorum notas Imperatori facturum, atque auxilium illis præbiturum promiſit. Cujus conſilio conſentientes cuidam vaſallo Imperatoris nomine Engilrammo, in cujus fide multum præſumebant, ipſam cartam, immo totius ſecuritatis ſpem commendaverunt: qui etiam in altario S. Galli juravit, ſe ipſam cartam Regi perlaturum, atque ipſis Monachis cautiſſime eſſe redditurum, quod, ſuadente Diabolo, aliter, quam promiſiſſet, effecit. Denique diſcedente eo de monaſterio, atque ſecum cartam portante, Epiſcopo res innotuit, qui protinus, directis illis muneribus non parvis, præfatam cartam, ſicut diu cupivit, accepit, atque in ſuam poteſtatem redegit. Statim vero cupiens penitus omnem ſpem ſecuritatis noſtris auferre, ad ipſum monaſterium venit, atque cautiſſima inveſtigatione perquiſivit, ſi alicubi aliquod exemplar ipſius cartæ inveniri potuiſſet. Quod cum nequaquam inveniſſet, quia omnino non erat, delatum eſt ei, quod Amalgarius Monachus & Diaconus eam exemplari tradere voluiſſet: cujus facti licet ille ſecurus eſſet, tamen nequaquam de hoc aliter apud Epiſcopum ſe potuit excuſare, niſi in altario S. Galli cum juramento firmaret, nec ſe eam ullo modo habere ſcriptam, nec in aliquo loco ſcire eſſe conſcriptam. Tunc demum Epiſcopus ſecurus ſuæ voluntatis effectus rediit in ſua, atque monachis noſtris, qui ſecum ſoliti erant commorari, quaſi ob aliam cauſam à ſe foras transmiſſis, ſæpe memoratam cartam ignibus tradidit, atque in favillam redegit, ut poſtea res nobis innotuit. Temporibus vero tranſactis, Egino Epiſcopus finem vitæ præſentis accepit, an. ab incarnatione Dom. DCCCXIII. anno autem imperii Caroli ſereniſſimi Auguſti XLVI. poſt cujus obitum Epiſcopatum Conſtantienſis eccleſiæ adeptus eſt Wolfleoz monaſterii S. Galli * cœnobiota.

* *al. cœnobita.*

CAPUT VI.

De Cotzperto Abbate, & Wolfleoz Epiſcopo Conſtantienſi.

ABbate vero Werdone poſtea vitam finiente, Cotzpertus ejuſdem congregationis monachus à fratribus eſt Abba electus & ordinatus, vir ſtatura procerus, ſapientia quoque morumque dignitate præcipuus, anno ab incarnatione Domini DCCCXVI. anno autem Imperii Hludo-

vvici

Digitized by Google

vvici Imperatoris, filii præfati Caroli Auguſti, tertio. Cum igitur Wolfleoz Epiſcopus more anteceſſorum ſuorum etiam cauſas monaſterii ſuæ ſubjiceret ditioni, incolæ monaſterii, quaſi in proprio fratre & conſervo conſolationem in eo ſe habere poſſe confiſi ſunt. Ille verò non ſolum cæteris mitior non exiſtens aliqua in parte illis, de quibus venit, pepercit, ſed etiam in quantum potuit, more Roboam digitum ſuum dorſo anteceſſorum ſuorum erga ſibi ſubjectos groſſiorem exhibere tentavit, monachoſque, de quibus exivit, ceſſante piorum exemplo, affligere non deſtitit. Quæ omnia, quanta & qualia fuerint, non decet memoriæ tradere: tamen neceſſaria huic textui ſubnectimus, ſed & pauciſſima. Idem namque Epiſcopus, cum omnes monaſterii cauſas ſibi ubicunque vellet afferri juſſiſſet, nihilominus ad libitus ſuos ſæpius idem monaſterium inviſens, omnes ibidem miniſteriorum conſuetudines ad ſuos detorſerat voluptates: denique cellario cunctiſque ſimilibus monaſterii officinis laicales præfecit perſonas, ſibi forinſecus miniſtrare ſolitas, nulloſque eorum, qui ad hæc eadem miniſteria conſtituti fuerant, monachorum vel intrare, aut de his aliquatenus habuit poteſtatem tractare vel habere. Quare contigit, non ſolum alia neceſſaria, ſed etiam victum, ſupremum videlicet corporis ſuſtentaculum, omnino fratribus defeciſſe. Tanta igitur cauſa neceſſitatis Hludovvicum piiſſimum Imperatorem fratres de monaſterio S. Galli adierunt, ejuſque clementiam ſuæ miſeriæ ſolamen eſſe poſcebant. Epiſcopus quoque eodem tempore præſens aderat, coepiſcoporum confiſus ſolatio aliorumque familiarium Regis, quos omnes ſuæ partis ſciebat eſſe adminiculatores, monachorumque adverſarios: maximam tamen ſuæ pertinaciæ fiduciam habuit in quadam carta, quæ diabolicis machinationibus à quodam Diaboli miniſtro conſcripta, non ſolum idem monaſterium, ſed & alia loca non pauca falſiſſime cavebat ad Epiſcopii partes, quaſi hæreditario jure, pertinere: Monachi verò econtra nullam eo tempore ſuæ ſecuritatis cartam habuerunt, una ut prædiximus concremata, alia vero, ſicut etiam præfati ſumus, quam ſuſcipere ob aliquam cauſam monachi noluerunt, ab Epiſcopo detenta. Cum vero altercatio * inter Epiſcopum & Monachum oriretur, coram Principe Epiſcopus petiit, ut ſua carta coram Imperatore legeretur, & ſecundum eam res dijudicarentur. Ipſam autem, quam ſupra commemoravimus, mendis pleniſſimam præferre cogitavit: ſed divina pietas ſuis, quibus humana deerant ſolatia, ſuperna dignata eſt, intercedente S. Gallo, conferre ſubſidia. Denique Epiſcopus, cum de manibus proprii miniſtri ſuæ voluntatis ſe putaret accipere cartam, imò S. Galli famulos deſtruendos invidioſam decipulam, non eam, quam voluit, ſed proficuo nobis errore aliam cartam Imperatori, cunctiſque Principibus cauſæ penitus ignarus coram deſignavit, quam ab Imperatore Carolo ſub Johanne Epiſcopo nobis factam, ſed à noſtris anteceſſoribus ob alicujus infandæ additionis maculam non receptam ſupra memoravimus. Quam cum piiſſimus Imperator ſuſcepiſſet, ſigillumque ſui patris recognoſcendo intuitus eſſet, venerando deoſculatus eſt, circumque aſtantibus ſimiliter honoris cauſa deoſculandum contradidit: deinde traditur carta legenda. Cum verò audiſſet Epiſcopus, contra ſuum decretum cartæ procedere textum, protinus recuſavit iſtam aſſerens perverſam, aliamque cupiens ſuæ perverſitatis in præſentiam afferre ſcripturam. Quod benivolus Imperator non conſenſit, ſed tantæ auctoritatis firmitatem Monachis reſtituendo contradidit, ut liberi ad ſua redeuntes poteſtatem deinceps eligendi ſibi Abbates haberent, nullamque poteſtatem Epiſcopi abſque magiſterii cauſa ſpiritalis ſuper eos deinceps haberent, excepto quodam cenſu, quem de monaſterio ad Epiſcopatum perſolvi debere ſingulis annis, hoc eſt, unum equum, & unam unciam auri, ſupra memorata adulterata à Johanne carta aſſerebat. Inſuper etiam præfatus Princeps ad augmentum ſecuritatis eorum cartam emunitatis ſua auctoritate illis contradidit. Quibus peractis Monachi cum ſuo Abbate Gotzperto ad monaſterium rediere lætantes: Epiſcopo nihilominus ad ſua cum triſticia redeunte. Gotzpertus vero Abbas una cum ſuis ad monaſterium rediens omni ſtudio ſatagebat circa communem fratrum utilitatem omnem ſui laboris impendere ſolertiam, noſtræ in omnibus rebus congregationis ubicunque potuit commoda cumulando. Ad augmentum quoque noſtri monaſterii veteri deſtructa novam S. Galli cœpit ædificare baſilicam, quæ hodie rationabili proceræque magnitudinis ſtatura cernentibus apparet conſtructa, anno videlicet incarnationis Domini DCCCXXX. Hludovvici vero Imperatoris XVII. quam utique ſpacio ſeptem annorum ad plenum ædificando perduxit, annoque nono dedicationem ipſius baſilicæ perpetravit, convenientibus ad idem monaſterium Wolfleozo, ad cujus diœceſim pertinebat, Conſtantienſi Epiſcopo, unaque * Oadalricho Baſilienſi Epiſcopo: Erlebaldo quoque Augenſis monaſterii Abbate cum aliquantis ſuæ congregationis fratribus præſente manente, aliiſque Alamannorum Principibus, non paucis. Dedicatione igitur ipſius baſilicæ glorioſe cœpta, & non ſine ſignorum claritate honorifice peracta, poſtea præfatus Abba

* al. altricatio.

* al. Udalricus.

Digitized by Google

Gotzpertus in omnibus monaſterii noſtri utilitatibus ſine ceſſatione ſe ſtuduit exercere. Librorum enim, quorum maxima penuria in noſtro loco uſque ad illius tempus extiterat, tantam copiam ille patravit, ut locus iſte ex eorum multiplicatione non parum excreſceret; qui quales, & quot fuerint, qui diligentius quæſierit, invenire poterit.

CAPUT VII.
De ſubſtitutione Bernvvici Abbatis.

TEmpore vero pro cedente idem Abbas, cum jam ætatis gravitatem corporisque infirmitatem non ſufficere crederet, ad inſtantium neceſſitatem negotiorum à Hludowico clementiſſimo Auguſto impetravit, ut Bernwicus Monachus noſter ſucceſſor illi exiſteret. Quod ſtatim, ut ille poſtulavit, effectum eſt. Ordinatus eſt verò Bernwicus Abbas, vivente Gotzperto, anno Incarnationis Domini DCCCXXXVII. Hludovici autem Imperatoris XXIIII. Poſthæc verò Hludowicus Imperator XII. Kalendas Julii de hac luce migravit, anno incarnationis Domini DCCCXL. Eodem etiam anno facta eſt ſolis eclipſis III. Nonas Maji in vigilia Aſcenſionis Domini. Poſt obitum vero Hludowici Imperatoris maxima diſcordia orta eſt inter filios illos Hlotarium, qui primus fuit ætate, & Hludovicum & Karolum. Itaque Hlotharius, cum eſſet ætate primus, potentia utique & multitudine populorum poſt ſe declinantium cæteros præcellebat. Cum igitur, ut diximus, maxima pars populorum Hlotharium ſequeretur, contigit & Bernwicum noſtrum Abbatem illius partis fuiſſe adminiculatorem. Nec minus interea Hludowicus Alamanniam penetrans ſingula loca ſuæ ſuorumque ditioni ſubjecit, indeque Abbatem in noſtro monaſterio conſtituit Engilbertum Monachum noſtrum. Quare contigit, ut ſicut regna, ita & monaſteria diverſis erroribus atque laboribus quaterentur. In tantum autem major pars populorum Hlotharium ſequebatur, ut quidam Principes Alamannorum cum exercitu magno Hludowico obviam pergerent, eumque, ne fines illorum intraret, prohibere vellent, cum quibus protinus pugnam validam commiſit, & maximam eorum partem proſtravit: reliquos vero omnes in fugam convertit, & ſic ad fratrem ſuum Karolum pervenit, in quibus terminis Hlotharius cum maximo exercitu aderat contra fratres ſuos Hludowicum & Karolum, & ipſi contra illum. Die autem conſtituta commiſſum eſt prælium validiſſimum atque miſeria plenum, & Domino diſponente juniores extiterant victores, anno incarnationis Domini DCCCXLI. Ergo hac miſerabili conſummatione belli peracta protinus Hludowicus Abbatiam S. Galli Grimaldo deſtinavit atque contradidit, qui ſtatim eam, in quantum * valuit, cauſa regiæ auctoritatis obtinuit. * al. ?? luit.

CAPUT VIII.
De ſubſtitutione Grimaldi Abbatis.

POſtquam vero diviſio regni patrata eſt, & pax inter Germanos Reges firmata eſt, Grimaldus Abba ad monaſterium S. Galli veniens honorifice atque omni obſequelæ ſuavitate à fratribus ejusdem monaſterii ſuſceptus eſt, atque devota illorum ſervitute ſuſtentatus. Cauſa autem extitit, quam nemini miram puto videri, fratres noſtros triſtitia non parva agitari, eo quod ſecuritas electionis eorum, quæ tam multis, ut ante prædiximus, laboribus ſæpe difficilime fuerat acquiſita, tam facile de eorum poteſtate deficiebat excuſſa. Sed hujus triſtitiæ Domino juvante jocunda venerat medicina. Nam prædictus Grimaldus temporibus ſemper idem monaſterium protegere, atque erga illud clementer agere conſueverat. Quam cauſam loco & poteſtate accepta non minuerat, ſed augebat, magis * caritatem, quam ſuæ poteſtatis * al. claritatem. declarans magnitudinem. Qua confidentia Monachi eum flagitare cœperunt, ut ſicut in illo emunitatis privilegium amiſerunt, ita cum illo priſtinæ ſecuritatis recuperarent augmentum. Quam petitionem ille gratiſſime ſuſcipiens, ſtudioſeque complens à Rege Hludowico permiſſione illis acquiſita conceſſit, ut ſtatim ſibi eligerent, qui poſt ipſum illos, illorumque omnia procuraret, & poſtea nullam ſuæ ſecuritatis & propriæ electionis dubitationem haberent. Qui protinus gratanter hanc benedictionem ſuſcipientes Hartmotum elegerunt, ſcientia & moribus, nobilitate præclarum, eumque Grimaldus ſecum ad Regem perduxit, qui cum manibus Regis à Grimaldo fuiſſet contraditus benigneque ab eo ſuſceptus protinus à regia poteſtate ipſum S. Galli locum cum omnibus ad illum pertinentibus ſuſcepit, poſt Grimaldum ſecunda vice regendum, eo videlicet pacto, ut poſt obitum Grimaldi hæc eadem ſtabilitas electionis à Rege conceſſa, & in Hartmoto cœpta, deinceps ſtabiliſſime præſentibus, cæteriſque ad eundem locum futuris ſignaretur & firmaretur manſura. Quo peracto, Grimaldus Abba cum Hartmoto lætus, lætantibus pariter fratribus, ad monaſterium rediit. Poſthæc igitur Grimaldus regularem in noſtro monaſterio vitam omni ſagacitate mentiſque alacritate inſtituere cœpit. Cujus rei curam, quia ipſe ſæpius regalibus fuerat occupatus officiis, Hartmoto injunxit, ut ſpiritalis ſtructuræ ædificia

cia in fratribus fundaret, & non minus etiam exteriora officinarum neceſſaria ſtudioſe conſtrueret. Quam indictionem Hartmotus benigna mente ſuſcipiens, ſtudioſeque perficiens, cum prius Monachi colerent officinas ſuæ utilitati incommodas, non multo tempore ſuccedente, omnia noſtri clauſtri habitacula, quamvis prius cœpta pulcherrime ad perfectionem, ut modo cernimus, perducta venienti Grimaldo conſignavit. Nec non etiam ſingulare eidem Abbati domicilium cum omnibus neceſſariis ad illud pertinentibus utiliſſime pulcherrimeque conſtruxit. Quare Grimaldo apud noſtros ſæpius demorante contigit, noſtri provectus non parum excreſcere ſuavitatem: ſed ſicut nos & dies ſibi alternatim ſucceſſerunt, ita adverſa cum proſperis ſe ſæpius miſcuerunt, talesque vices variaverunt. Venerabilis namque Conſtantienſis eccleſiæ Præſul nomine Salomon, cum ſuæ ſedis dignitatem non ſolum non minuere, ſed etiam in omnibus vellet religioſe accumulare, ad noſtrum monaſterium nuncios direxit, cenſum, ut ſæpius præfati ſumus, nefanda conditione ex monaſterio ad Epiſcopi partes condictum ſibi reſtitui inquiens. Quæ perturbatio fratres aliqua ex parte inquietavit, maxime cum ille cenſus ab hoc à Hludovvico Imperatore ita fuiſſet conceſſus, ut ipſum monaſterium & ab Epiſcopis, & ab omnibus ſecularibus poteſtatibus abſque ſolis Regibus fuiſſet abſolutum. Grimaldus autem Abbas cupiens omnia utrobique cum pace & caritate finiri, clauſtra ingrediens monaſterii Principes fratrum ad ſe convocavit, à quibus inquirere cœpit, cur cenſum ſicut ſcriptura ipſorum continebat ad Epiſcopatum non perſolverent. Tunc Hartmotus præ cæteris reſpondens: non merito, inquit, debemus hunc cenſum, ſicut hactenus fecimus, perſolvere. Grimaldus dixit: unde debet ceſſare cenſus iſtius ad Epiſcopatum donatio? Hartmotus reſpondit, quia illa ſecuritas & illa emunitas, quam nobis iſte cenſus liberam Regum donante clementia usque huc fecit, à nobis penitus ablata eſt. Grimaldus dixit, ob quam cauſam, & per quem eadem libertas vobis ablata eſt? Hartmotus reſpondit, utique propter vos. Quia enim vobis in beneficium traditi ſumus, ideo Epiſcopo cenſum perſolvere non debemus. In veſtræ enim dominationis ſervitute nobis ſufficere credimus, & ideo in diverſa partiri nequimus. His auditis, Grimaldus ex illo tempore cœpit cogitare, rogantibus Hartmoto & reliquis fratribus, atque cum illis pertractare, qualiter ipſum monaſterium & ab iſtius cenſus, & ab omni inquietudinis liberaretur moleſtia, quod ita peractum in ſequentib⁹, Deo miſerante monſtrabim⁹. Exinde igitur utriusque loci Rectores; Epiſcopii videlicet & monaſterii, cum ſibi ſubjectis perquirere cœperunt, qualiter ſalubritas pacis inter utrumque locum ita ſtatueretur & firmaretur, ut abſque diſcordia quandoque liceret utriſque Chriſti ſervitio inhærere. Cum vero hujus conſilii prolixitas ſæpius utrimque pertractaretur, tandem, ſalubri conſilio reperto, Rectores præfati conſentientibus partis utriuſque familiis intervenerunt & decreverunt, ut quædam poſſeſſiones de monaſterio ad epiſcopatum contraderentur, per quarum donationem monaſterium ab epiſcopatu ſegregaretur, & ab omni cenſus moleſtia deinceps redderetur ſecurum. Quod decretum ab Epiſcopo & Abbate inventum placuit ambobus, Epiſcopi videlicet filiis, & monaſterii incolis. Interea contigit, Hludovvicum piiſſimum Regem publice placitum ſuum habere in villa, quæ dicitur Vlma, præſentibus filiis ſuis aliisque regni ſui Principibus. Ad quod placitum iſtius conventionis cauſa perlata eſt. Et cœpit exinde Rex ſollerter & caute cum ſuis cogitare atque pertractare. Cumque Summates, qui aderant, in bonam partem cauſam declinare ſtuderent, tandem piiſſimus Princeps ab Epiſcopo & Abbate Monachisque, qui aderant, inquiſivit, ſi utraque pars, Monachorum videlicet & Clericorum, in hac re conſentiret? Reſponſum eſt ab Abbate & Monachis, qui aderant, in hac voluntate ſe cunctamque illorum congregationem perſiſtere. Similiter & Epiſcopus interrogatus pro ſe ſuisque ſimilem reddidit iſtius conſenſus reſponſionem. Rex vero ambarum partium cum conſpiceret unitatem, ſeſe huic pacto interpoſuit medium, atque in ſemet omne negotium aſſumens cum manu ſua poteſtative res prædictas ad epiſcopatum contradidit, atque cum ipſa manu ſimiliter poteſtative ab Epiſcopio monaſterium abſtulit, penitusque diremit, ita ut deinceps nullam poteſtatem Epiſcopi in rebus ejusdem monaſterii haberent, neque in cenſu, neque in ulla alia cauſa præter ſpiritalem tantummodo Epiſcopalis officii dignitatem, ſed pura mente ex hoc, & deinceps licentiam haberent Monachi iidem ſervire, nullique ſeculari Poteſtati, niſi ſolis Regibus ſubjacerent. Hæc confirmatio cum per regiam auctoritatem circa utramque partem fuerit ſtabilita, oriebatur & alterius ſimilis cauſæ neceſſitas in præſenti, quæ & protinus in eodem conſilio penitus finiebatur. Nam cum ipſa loca ita unitate fuiſſent antea copulata, ut velut uni ſemper viderentur cedere poteſtati, hujus cauſa communionis quidam hæreditatem ſuam ad Conſtantiam cenſus debito cedentem monaſterio contradiderunt: econtra tributarii monaſterii eandem tributariam hereditatem ad epiſcopatum contradiderunt: & ut in hoc etiam penitus omnis

Digitized by Google

omnis diſſenſio auferretur, idem Rex de parte monaſterii, conſentientibus Abbate & fratribus, quasdam res ad Conſtantiam condonavit, ea videlicet ratione, ut omnia, quæ tunc in poteſtate monaſterii erant, vel à præfatis tributariis illuc delegata, vel qualicunque modo ibidem confirmata, poſtea ſine ullius contradictione perſonæ firmarentur ibidem in perpetuum permanſura. His vero ita à clementi Rege omni cum conſenſu compoſitis, juſſit idem Rex ſuæ auctoritatis præceptum utrique parti ad perpetuam confirmationem iſtius pacti ſtatim in præſenti conſcribi, & ut cautius hæc eadem firmitatis ſcriptura communiretur, præcepit primitus tantummodo dictatam, & in aliqua ſceda conſcriptam ſibi præſentari, & cum ille cauſam comprobaret, tunc demum Cancellario præcepit in legitimis cartis conſcribere præfati pacti confirmationem, & cum perſcriptæ fuiſſent propriæ manus auctoritate eas confirmans, unam Epiſcopo cum ſuis, aliamque Abbati Monachisque contradidit, perpetuæ firmitatis ſine aliqua everſione ita retinendas indicio. Quisquis autem vult ſcire, quantæ fuerint cauſæ ob redemptionem prædicti cenſus, & monaſterii ſecuritatem, & præterea ob tributariorum prædictorum reconciliationem ad Epiſcopatum contraditæ, legat in cartis ſupra memoratis, & invenire potuit, quod quærit. Præterea Rex piiſſimus Hludovvicus ſtatim juſſit, Monachis fieri aliam cartam firmiſſimæ emunitatis, ut poſt Grimaldum deinceps poteſtatem in perpetuum haberent eligendi ſibi Abbates, nullique hominum niſi ſolis Regibus ſubjacerent? & in eadem carta conſcribi juſſit regia dona ſibimetipſi ſecundum conſuetudinem aliorum monaſteriorum ſecuritate præditorum quot annis ventura, id eſt, duos caballos & duo ſcuta cum lanceis. Et ſic etiam iſtam cartam manu ſua confirmatam, proprioque anulo conſignatam, Monachis tradens lætos eos in ſua redire permiſit.

CAPUT IX.

De regimine Hartmoti Grimaldo Abbate adhuc vivente.

HIs ita Deo diſponente peractis, Grimaldus Abbas omnia monaſterii negocia Hartmoto commendans ipſe ſecurus regali ſe frequentabat exhibere præſentiæ. Hartmotus itaque cum fratribus tandem optatæ ſecuritatis quiete præcepta operibus neceſſariis totis ſtudebat niſibus inſiſtere, atque in primis templum Dei in honore S. Galli conſtructum variis cœpit ornamentis decorare & ſublimare. Principio verò tumbam S. Galli cum reliquis altaribus, & analogio atque confeſſione ita innovari, maximaque ex parte totum ex integro fecit ædificari, ſicut hodie videtur & cernitur. Præterea coronis argenteis, aliisque diverſis luminaribus pariter cum multimodis variorum ornamentorum ſplendoribus ipſam magnopere ſtuduit inſignire baſilicam. Abſidam quoque poſt altarium S. Galli ita honorifice pictura deaurata, ſicut in præſenti videmus, ipſo compoſuit tempore. Librorum etiam non parvam copiam ſub eodem Abbate Hartmotus compoſuit, quorum nomina hæc eſſe ſcias: Quinque libros Moyſis, Joſue Judicumque in volum. 1. Regum libros IIII. in volum. 1. Tres libros Salomonis, & librum Sapientiæ vel Jeſu, Job & Thobiam in volumine 1. Paralipomenon, Judith, Heſter & Hesdram, Machabæorumque libros II. in vol. 1. Omnes Prophetas in vol. 1. Epiſtolas Pauli, Actus Apoſtolorum, VII. Epiſtolas canonicas, & Apocalypſim Johannis in vol. 1. S. Auguſtini ſuper Johannem partem ſecundam & tertiam XXII. libros de Civitate Dei in duobus voluminibus, Auguſtini de Civitate Dei libr. XV. in vol. 1. Contra Fauſtum Manichæum lib. II. in vol. 1. LXXXII. Quæſtiones, & contra adverſarium Legis & Prophetarum in vol. 1. Auguſtini ſuper Pſalmos VI. volumina. Item de eisdem libris in voluminibus duobus excerpta valde neceſſaria. Libros VII. Confeſſionum S. Auguſtini: ejusdem libros VII. de Baptiſmo in Geneſim ad literam libr. XII. S. Ambroſii contra Arrianos librum I. & Epiſtola ejus & S. Auguſtini contra eosdem in vol. 1. puſillo. De Doctrina Chriſtiana libri IV. in vol. S. Recapitulationes S. Auguſtini, Lectionarium ad baſilicam ſine evangelio, duo volumina Epiſtolarum S. Hieronymi, Homilias Johannis Chryſoſtomi, & de Compunctione cordis, & reparatione lapſi in volum. 1. S. Hilarii ſuper Matthæum volum. 1. Collectarios duos in ſingulis voluminibus de Adventu Domini usque in Paſcha, S. Ambroſii Epiſcopi in evangelium ſecundum Lucam in vol. 1. Ejusdem in Epiſtolas Pauli vol. 11. Ejusdem de Bono mortis, & Hieronymi in Apocalypſim Johannis in vol. 1. Victorini de Sancta Trinitate, Librum S. Clementis, Paſſionales duos in duobus volumin. Caſſiodori ſuper omnes Pſalmos in tribus volum. Bedæ ſuper Cantica Canticorum, Collationum, Patrum tertiam & quartam partem, Regulam S. Benedicti, & reliquorum Patrum in volum. 1. Explanationem ſuper lectiones in vol. 1. Libros Etymologiarum Iſidori in vol. 1. Joſephi de Antiquitate Judaica libri XII. in vol. 1. Item libri IIII. in vol. 1. Item ejusdem de bello Judaico libri VII. in vol. 1. Excerpta de Pompeio in vol. 1. Geſta Alexandri in vol. 1. Librum Hymnorum optimum, Grammaticam Priſciani in vol. 1. Librum Canonum, Paſſionalem Apoſtolorum, Paſſionem SS. Sergii & Bacchi, Chroni-

Digitized by Google

Chronicam Euſebii & Hieronymi, Tractatum Origenis in Epiſtolam Pauli ad Romanos, Rabani Epiſcopi in poſteriorem partem Jeremiæ Prophetæ vol. I. Item Epiſtolas Pauli Apoſtoli, & ſeptem epiſtolas canonicas in vol. I. Actus Apoſtol. & Apocalypſim in vol. I. Vitam S. Columbæ in vol. I. Item Job, Tobiam, Judith, & Heſter in vol. I. Viſiones Wettini & Baronti. Præterea etiam Hartmotus ſub Grimaldi temporibus ipſa fratrum neceſſaria, in quantum potuit, meliorare ſtuduit & augere, quod tunc conſtitutum usque hodie ſimiliter permanet firmum. Temporibus etiam illis, exigentibus meritorum ejus inſigniis, corpus S. Othmari de eccleſia S. Petri feſtive ſublatum in baſilicam S. Galli, cum debita laudum honorificentia eſt perlatum, præſente Grimaldo, Abbate, & Archicapellano Regis Hludowici, & Salomone Conſtantienſis eccleſiæ Epiſcopo, cum cætero innumerabili populo, IV. feria ſub 8. Kalend. Novemb. die, Ann. incarnationis Dom. DCCCLXIIII. Collocatum eſt autem corpus ſancti viri in eccleſia S. Galli juxta altarium S. Johannis Baptiſtæ, ubi magna miraculorum abundantia meritorum ejus claruere præconia, usq; dum nova ſibi ædificata baſilica, quæ ſtatim in brevi tempore eſt peracta, tumbaque argento & auro ſibi parata honorifice in eam ſancti viri exuviæ ſunt perlatæ. Quæ baſilica etiam poſt tempora Grimaldi ab Hartmoto Abbate ita, ut hodie videtur, aucta eſt atque conſtructa, tumba videlicet & altari plenius decoratis. Poſthæc igitur temporum tranſeunte curriculo Grimaldus Abbas, cum jam ætatis plurimos dies haberet, cœpit ſedulo in noſtro monaſterio commorari, cupiens reliquum vitæ ſuæ tempus cum quiete tranſigere, & in Chriſti ducere ſervitute. Hartmotus vero præcipiente Grimaldo, omnes labores & itinera ſive ad curtem, ſive in expeditionem, & ad omnes alias neceſſitates vice illius ſtrenue complevit, omniumque curam negociorum in ſemet accepit. Ipſe autem Grimaldus, cum alia loca & monaſteria ſuæ ditioni habuiſſet ſubjecta, in hoc monaſterio præcipue cupiens finem dierum ſuorum expectare, cœpit ſtudioſiſſime monachicis ſe exercere diſciplinis, & licet habitu non eſſet, converſatione tamen & voto monachus exiſtebat, orationibus ſæpe inſiſtebat, eleemoſynarum largitatem ſolus præ cæteris poſſidebat in tantum, ut pater pauperum vocaretur, & eſſet. His itaque & aliis ſimilibus bonarum virtutum profectibus cottidie creſcens, ſenex & plenus dierum in confeſſionem veræ fidei de hac luce, Domino vocante, altitudinem conſcendit, ut credimus, lucis perpetuæ, atque in eodem monaſterio cum omni honore & debita veneratione ſepultus requieſcit in Domino. Contigit autem tranſitus ejus Idus Junii, VI. feria in primo ortu ſolis anno incarnationis Dominicæ DCCCLXXII. * Rexit autem monaſterium noſtrum feliciter per annos XXX. & unum.

*Præmia tantorum cui * da, pie Chriſte laborum*
*Huicque polum tribuas * mare qui terramque crearas;*
*Matheus & Marcus, Lucas * quartusque Johannes*
*Sint * cui fautores quorum celebrabat honores.*

* al. DCCC.
* vet. ex. dona Chr.
* v.e. qui ſidera celſa Cr.
* v.e. pariterque
* v.ex. illi Comites.

CAPUT X.

De electione Hartmoti in Abbatem Grimaldo mortuo.

POſt obitum vero Grimaldi fratres juxta permiſſam ſibi licentiam protinus cum maximo unanimitatis conſenſu Hartmotum ſibi elegerunt Abbatem, cum quo pariter quidam de ſenioribus fratrum ad piiſſimum Regem Hludovicum devenerunt. Qui cum eorum conſenſum & deſiderium comperiſſet, ſicut prius diſpoſuit, Hartmoto monaſterium cum omni ſecuritatis libertate contradidit, nulla addita vel interpoſita cauſa, per quam aliquomodo ulterius violari potuiſſet hujus ſecuritatis integritas. Hartmotus vero cum fratribus ad monaſterium rediens optimi ſe paſtoris perfectione ſtuduit ubique & undique exercere. Nam licet præteritorum maxima pars ille fuiſſet laborum atque bonorum, tamen nunc quaſi incipiens cumulum & augmentum ſolitorum deſiderabat augere meritorum. Nam parietes baſilicæ S. Galli & in choro & foris chorum & poſteriora templa, ſicut modo cernuntur pictura deaurata idem eodem in tempore fecit ornari & comi. In aliis præterea ædificiis, ut cerni poterit in præſenti, plurimum noſtro monaſterio decorem ſuis temporibus ipſe patravit, & ut plurima breviter comprehendam, ubicunque fuit ſive intus ſive foris, ſive apud divites, ſive apud mediocres, Domino donante, Sapientiaq; à Deo ſibi conceſſa noſtra omnia cautiſſime providente, non ſemper ſecuri extiteramus. Iſte etiam Hartmotus velum optimum, quod adhuc hodie in quadrageſima ante crucem extra chorum appenditur, per manus ſororis ſuæ nomine Richlin contextum donavit. Librorum quoque, quos ille ad communem monaſterii utilitatem ſuo tempore patravit, hæc ſunt nomina: Lectiones Evangelii, quem librum auro & argento ac lapidibus precioſis ornavit. Lectionarium * elephanto & auro paratum XXXV. volumina B. Gregorii in Job in VI. corpora diviſa, Collectoria duo de Paſcha usque ad adventum Domini VII. libr. S. Auguſtini in Septateuchum S. Ambroſii de Fide contra Arrianos libr. III. in volumine I. Item ejusdem libr. III. proprie de Spiritu ſancto, &

* al. ebore.

unum de incarnatione Domini, & alium de laude ſanctorum in volumine I. Vitam S. Martini in vol. uno. Vitam S. Galli & Otmari in vol. uno. Vitam S. Silveſtri in vol. I. Inſtituta Patrum, quas nuncupant Vitas patrum minores in vol. I. XXII. homilias Gregorii ſuper Ezechielem Prophetam in vol. I. Ambroſii de officiis libri III. in vol. I. S. Auguſtini de Magiſtro, & ejusdem Epiſtolas; item de gratia & libero arbitrio, Collectanea Flori presbyteri de voluminibus S. Auguſtini in epiſtolam Pauli ad Romanos in volumine I. S. Auguſtini de utilitate credendi & bono naturæ, & ſcholiam Cyrilli de Incarnatione Domini, & paucas quæſtiones; Polyhyſtorem Solini in volum. I. * Altercatio Attici * Cetoboli ad parvum tempus non poterat inveniri, pro qua antequam inveniretur ſcripta eſt alia, & additus eſt ei liber S. Auguſtini de vita Chriſtiana, & * Altercatio Eccleſiæ & Synagogæ. Collectanea Flori in epiſtolam ad Corinthios ſecundam & ad Hebræos. Decreta Pontificum Romanorum in vol. I. Regulam S. Baſilii & cæterorum. Alios quoque libros, proprii cauſa videlicet uſus, jocunda patravit ſcriptura, quas ſimiliter poſt finem dierum ſuorum S. Galli ſervitio perpetualiter contradidit retinendos, imprecans etiam illi non parvæ dedecus confuſionis, ſi quis præſumpſerit aliquam partem eorum de monaſterio S. Galli abſtrahere, illiusque ſervitio eos auferre. Nomina verò eorundem librorum ſunt hæc. Quinque libri Moyſi, Joſuæ, Judicumque, in vol. I. Regum lib. IIII. in vol. I. Pſalterium de Hebraico translatum, Proverbia Salomonis, Eccleſiaſtices & Cantica canticorum: item liber Sapientiæ & Jeſu filii Syrach, & Paralipom. libri II. vol. I. Job, Tobias, Judith & Heſter in vol. I. Eſdras, Neemias & Machabæorum libri II. in vol. I. Eſaias & Jeremias in vol. I. Ezechiel, & XII. Prophetæ & Daniel in vol. I. Evangeliorum volumen. I. Reliquorum librorum novi Teſtamenti volumen I. Bedæ libelli II, de Natura rerum & temporibus, item unus grandis, & alia argumenta computandi in vol. I. Regula S. Benedicti & Martyrologium Bedæ, & Hymnarius, nec non & Homeliæ Cæſarii in vol. I. Etymologiarum Iſidori volum. II. Medicinalis liber unus. Gloſſa in Epiſtolas Pauli. Super Lectiones volum. duo. Super Evangelia volum. duo. Volumen. Oroſii Martiani de Nuptiis Mercurii & Philologiæ lib. II. Item de VII. liberalibus artibus lib. VII. Boëthi V. libri Philoſophicæ conſolationis in vol. I. Item alii V. in altero volumine. Inter hos etiam unam mappam mundi ſubtili opere patravit, quam inter hos quoque libros connumeravit.

* al. Altricatio. * al. Cretoboli. * al. Altricatio.

Poſt obitum vero Hludowici piiſſimi Regis in partem Karoli filii ejus noſtro monaſterio pertingente cum cætero regno omnes emunitatis cartas à patre ejus Hludowico nobis condonatas ab ipſo clementiſſimo filio ejus Karolo Hartmotus Abba nobis renovari fecit, atque illius auctoritate iterato conſcribi. Neque hoc ſilentio prætereundum eſt, quantum de regalibus donationibus ad noſtrum monaſterium fuiſſet illo tempore conceſſum. Deniq; præfatus piiſſimæ memoriæ Rex Hludovicus, vivente Abbate Grimaldo, locum, qui dicitur, Mecchina, ad monaſterium S. Galli æternæ cauſa remunerationis regia auctoritate contradidit. Poſt cujus obitum Grimaldo quoque defuncto Karolus clementiſſimus Rex filius ejus Hartmoto intercedente quandam poſſeſſionem regiæ poteſtatis in pago Turgoienſi ſitam in loco, qui dicitur * Roholueſriuti, S. Gallo in perpetuam poſſeſſionem condonavit, quod & protinus ſuæ auctoritatis conſcriptione firmavit. Quendam etiam montem ſitum in Rhetia Curienſi, in quo conſtructa eſt baſilica S. Victoris martyris, cujus & nomine vocatur idem locus Mons Victoris, ipſo tempore ad monaſterium S. Galli contradidit, firmitatiſq; cartam regia auctoritate exinde fieri juſſit, rogante Euſebio Scotigena qui ibidem per XXX. annos ſpontaneè clauſus Domino ſerviebat: anno vero incarnationis Dominicæ DCCCLXXXIIII. pridie Kalend. Februarias de hac luce migravit ad lucem perennem.

* al. Wolfesriuti.

Poſtquam vero idem Karolus Italiam ingreſſus pacifice eam ſuo ſubjugavit imperio, alium etiam locum in pago ſupra dicto ſimiliter regiæ auctoritatis domino cedentem nomine * Stainheim cum omnibus ad illum pertinentibus S. Othmaro imperatoria contradidit poteſtate, hujusq; donationis firmitatem imperialis ſcripti præcepto firmiſſimè corroboravit. Sed & illius, quam ſupra memoravimus, donationis imperatoriam denuo juſſit ſcribi commemorationem, quod factum eſt ut impetravit. Poſtquam autem idem mitiſſimus Imperator Karolus omnibus Italiæ Germaniæq; populis ſuaviſſimo ordine imperavit, rogante Hartmoto & efficiente Liutwardo Epiſcopo atque Archicancellario Imperatoris, quandam abbatiolam in Italia ſitam olearum & vinearum feracem (quam tunc idem Liutwardus in beneficio habebat) cui nomen eſt Maſſin, ad monaſterium S. Galli imperatoria auctoritate contradidit, eo quoque pacto, ut idem Luitwardus tempore vitæ ſuæ ſub uſufructuario ipſas res poſſideret, cenſumq; de ipſo loco ſicut ipſe contradixit ſingulis annis ad monaſterium prædictum perſolveret, hoc eſt vel vi. languenas de oleo, vel LX. ſolidos de argento. Poſt obitum vero Liutwardi ipſæ res ſine ullius conditione perpetualiter ad jus pertinerent monaſterii, cujus rei carta protinus firmiſſime ſua auctoritate eſt ſcripta, atque firmata, atque

* al. Stainhem.

Digitized by Google

atque ipſo Imperatore jubente ſuper altarium S. Galli eſt poſita, ubi hodie Deo volente cum pace tenetur. Igitur venerabilis Abbas Hartmotus poſt tantorum, ut ſupra commemoravimus perfectionem laborum cupiens etiam finem ſuæ clariſſimæ adminiſtrationis aſpicere propriis oculis, jam quoque ætate requiem poſcente, cœpit ſedulo ab Imperatore depoſcere & cum fratribus quærere quatinus ipſe ab his laboribus liberaretur, & alius in ejus locum ſubrogaretur, cujus ætas & valitudo apta exiſteret ad ſupportandos varios caſus, qui nunc etiam prioribus ampliores variantur in mundo. Cujus rei conſenſum neque apud Imperatorem neque apud Monachos facile potuit invenire. Sed cum ille diutiſſime & omnimodo in hac perſiſteret petitione, ætatis ſuæ ſæpius cauſando gravedinem, tandem difficillime acquiſitam iſtius petitionis ab Imperatore ſuſcepit promiſſionem. Proinde lætus cœpit ad hæc ipſa negocia congruens inquirere tempus. Aliquando verò temporum tranſeunte curriculo contigit Dominum Imperatorem de alta redeuntem noſtrum intrare monaſterium, ubi cum maxima laudum honorificentia cunctorumque non parva læticia fuiſſet ſuſceptus, ipſe etiam lætus triduo ibidem permanſit. Tunc vero venerabilis Abbas Hartmotus opportunum tempus ſuæ voluntati occurrere credens Imperatoris clementiam, ut ſuæ promiſſionis memor exiſteret, ſtudioſiſſime cœpit flagitare. Piiſſimus vero Princeps nullius præteritæ inmemor vel dictionis vel promiſſionis, volens & Abbatis petitioni annuere & Monachis in omnibus ſatisfacere, illorum conceſſit arbitrio, ut quem vellent de ſuis Abbatem ſibi eligerent, Hartmoto videlicet ſucceſſorem. Quæ res à fratribus audita maximæ triſticiæ & lacrimarum, pariterque intermixtæ læticiæ ſeminarium exiſtebat: triſticiæ, quia a tanti patris dominio, ipſo vivente, ſe abſtrahere cordetenus recuſaverunt; læticiæ vero, quia idem clementiſſimus Imperator cum rem * finiri neceſſitas exegiſſet non per ſuos nuncios abſens, ſed per ſeipſum noſtras cauſas maluit confirmare atque ſtatuere præſens.

* al. futuri.

CAPUT XI.

De Bernhardo Abbate.

CUm igitur hæc, ut diximus, neceſſitas, immo etiam digniſſima utilitas rem * finiri exigerent, omnes pariter ſenes & juvenes à primo usque ad ultimum Domino donante communi conſilio atque una voce Bernhardum ſibi elegerunt Abbatem virum nobilitate & juventute præclarum, cujus ſapientia & moribus atque benignitate & regia ſervitia peragi & ſe cum omnibus ſuis fidiſſime protegi confidebant, cujus rei notitia cum ad Imperatorem fuiſſet perlata, protinus ipſe conventui eorum dignatus eſt intereſſe, ibique inprimis Hartmotum, ut ſæpiſſime poſtulaverat, honorabiliter atque cum magna gratiarum actione à pondere tantorum liberum donavit eſſe laborum, ſed non deſtituit à magiſterio ibidem degentium. Poſtea vero omnibus Bernhardum ſibi Abbatem poſcentibus, ſtatim in præſenti benigniſſimus Princeps eorum deſiderium audiens Bernhardo monaſterium cum congregatione commendavit, ipſumque Abbatem conſtituit, qui inter alia plurima conſolatoria verba hoc etiam intulit promittendo, ſe nunquam hanc ſecuritatem nobis ablaturum, tantummodo ſi inter noſtros valeat inveniri, qui ad hoc officium idoneus poſſit exiſtere. Omnibus vero rationabiliter conſtitutis Dominus Imperator omnes ibidem converſantes lætos efficiens ipſe quoque lætus de monaſterio abſceſſit. Contigit autem iſta ordinatio circa finem anni incarnatione Domini DCCCLXXXIII. VI. feria, VIII. Idus Decembris, indictione prima anno vero Karoli Imperatoris tertio, ſuper omnia vero regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria per indeficientia ſecula, Amen.

* al. futuri.

Explicit Ratpertus: Incipit Ekkehardus.

EKKEHARDI JUNIORIS COENOBITAE S. GALLI

LIBER

DE CASIBUS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PRÆLOQUIUM.

MOniti à loci noſtri fratribus id operæ pretium putantibus quædam cœnobii ſanctorum Galli & Othmari cum infortuniis tradere fortunia, rem arduam aggreſſi ſumus. Enimvero obloquiis patere non dubitamus; quoniam, ut nunc morum & temporum eſt, ſi quicquam aſperum, & maximè quod diſciplinæ ſit,

ſit, tetigerimus, ſi malorum libertates & impunitates non laudare videberis velut impoſtor & calumniator apud eos, qui in levitate ambulant, habeberis. At vero quoniam rerum loco noſtro geſtarum etiam alii veritati nihil parcentes fortunia & infortunia quomodolibet erant, edixerant, temperantes quidem & nos ea, quæ à patribus audivimus, ea aviditate, qua illi, quam veriſſime datum eſt ſtilo & atramento veritatem perſtringere, fortunia & infortunia loci noſtri veritati nihil parcentes ediſſerere. De Salamone etenim Abbate noſtro, poſt Epiſcopo, ingreſſi ſumus, quem per ordinem ſecuti rebus noſtris potiti ſunt Gartmannus, Engilpertus, Thieto, Cralo, cui interſtitium regiminis frater ſuus fecerat Anno. ſequuntur Burkardus, Notkerus, Ymmo, Vdalricus, Kerhardus, Burkardus alter, Thiepaldus, * Notpertus, cujus hodie ſub regimine quidem non *prout ipſe & nos*, (ut inquiunt) *volumus*, *ſed prout poſſumus*, *vivimus*. Scripſerat ante nos Ratpertus homo doctiſſimus & ipſe codicellum ſimilis materiæ à S. Gallo & Othmaro usque ad ſeipſum: à quo nos incepiſſe videmur Salomonem Epiſcopum, cujus nominis tamen * æquivocatio ſit, ut bene cerneret præmonemus. Nam tres ejus nominis cum Conſtantiæ præfuerint ſecundum Ratpertus cenſum à loco noſtro exegiſſe ſcripſit. De tertio nos, prout Deo dante potuimus, ſic incipiemus.

* *al. Norpertus.*

* *al. æquivocatia.*

CAPUT I.

De Salomone Abbate S. Galli.

SAlomonis tertii parentes cum eſſent clari & illuſtres, ipſum Iſoni S. Galli Monacho tunc temporis Doctori nominatiſſimo tradunt erudiendum & clericatui initiandum, quem apprime (ut ajunt) ipſe erudierat, ſed & Notkeri, Tutilonis, Ratperti, Hartmanni, Commonachorum ſtatui prætulerat, & delicatius quaſi Canonicum educaverat: Creverant tamen inde clandeſtinæ inter ſummæ indolis condiſcipulos invidiæ, & cum conliberales genere eſſent & ingenio, ut ea ætas ſolet, æquanimiter non ferebant alienum ſibi, qui fratres eſſent, præferri, & qui natalibus quidem eſſent pares, doctrinarum profectibus ab illo præiri. Defunguntur Salomonis adhuc pueri parentes, tandem autem & frater, & ipſe rerum herus effectus ad maximas res animum intenderat, ſcholisque ablatus Grimaldo Abbate noſtro Archicapellano ejus juvante Capellanus fit Ludowici Regis, cujus ſingulari gratia in brevi potius Elevvangis adhuc Canonicus primo præficitur, poſt etiam Campidonenſibus variis ſuimet & loci damnis illum detrectantibus præponitur. In proceſſu autem Hattone Archiepiſcopo Magontino ſibi propter animi acutiſſimam ſolertiam amiciſſimo opitulante plurimis locis præficitur, tandem & nobis, poſtremo vero & Conſtantiæ Paſtor & Epiſcopus efficitur. His partim per tranſgreſſum prælibatis ad ordinem incepti operis revertamur.

Grimaldi temporibus Canonici Abbatis, Hartmuto ejus, quaſi Proabbate, Marcus quidam Scotigena Epiſcopus Gallum tamquam compatriotam ſuum Roma rediens viſitat. Comitatur eum ſororis filius Moengal, poſtea à noſtris Marcellus diminutive à Marco avunculo ſuo ſic nominatus. Hic erat in divinis & humanis eruditiſſimus. Rogatur Epiſcopus loco noſtro aliquandiu ſtare. Allecto nepote diu ſecum deliberantes vix tandem conſenſerant: dieque condicto partitur Marcellus nummos avunculi ſui per feneſtram, timens ne diſcerperetur ab eis, confremebant enim in illum quaſi ipſius ſuaſu Epiſcopus reſtaret. Equos autem & mulos, quibus ipſe voluit, nominatim Epiſcopus tradidit; libros vero, aurum & pallia ſibi & Sanct. Gallo retinuit. Stola tandem indutus abeuntes benedixit: multis autem lacrimis utrinque diſceſſum eſt.

Remanſerat Epiſcopus cum nepote & paucis ſuæ linguæ apparitoribus, traduntur poſt tempus Marcello ſcholæ clauſtri cum Notkero poſtea cognomine Balbulo & cæteris monachici habitus pueris: exteriores autem, id eſt Canonicæ, Iſoni cum Salomone, & ejus comparibus. Jocundum eſt memorari, quantum cella S. Galli hiis auſpiciis creſcere cœperit, tandemque floruerit, Hartmuto eam Grimaldi quidem Vicario tandemque Abbate omnimodis augmentante. Petit tandem Salomon jam adoleſcens bene educatus, ut frater conſcriptus nobis fieri mereretur, quod Grimaldo jubente & Hartmuto juvante à patribus eſt conſecutus. Tradidit autem de prædiis, quibus habundaverat, S. Gallo locum, qui Golda dicitur, concambium ſibi faciens ut annonam monachi & locum hoſpitis in refectorio haberet, dum viveret, & collem quemdam qui ultra Iram amœnior ſibi videbatur cum pratis ſibi & agellis adjacentibus poſſideret, ut manſione ibi parata crebrò velut frater adveniens Abbati non eſſet oneroſus neque familiæ incommodus. Talibus homini velut jam cum Fortuna ludenti ad votum cedentibus aulam Regis Ludowici, ut diximus, adiit, Capellanus factus ejus fit intimus, & prælibatis Abbatiis proclive eſt prælatus. Locum autem noſtrum ſibi præ omnibus habitum ſubinde adiit, clauſtrumque ille quia potens erat abſque duce &, quod magnæ confuſionis tunc erat, cum lineis veſtibus diatim introiit. Surgunt inde ab æmulis illius murmuraria ipſo ignaro; comitantur, ut aſſolet, in abſentem colloquia. Plurima fratribus velut dives opum commoda fecit: quorum

quorum cum uni, reverendo quidem (ut erant tunc plurimi) pelliceum traderet, & ſui eum apud Deum memorem fore rogaret: pelliceum, ait ille, tuum ſi volueris tibi optimè repretiabor, nam duas cucullas ab Abbate habeo, quarum unam tibi, ut clauſtrum decentius nobiſcum in ea introeas, induendam trado. Et ille, Eya, inquit, hæc utique Tutilo & Ratpertus, vel alii invidi mei more ſuo poſuerant, nonne quæſo, & Abbas veſter lineus clauſtrum tot annis ingreditur? Clauſtra, ait ille, tuorum, qui te ejus habitus Abbatem ſuſceperant aut pro peccatis aut aliquo Dei nutu, & tu quidem, etſi non licenter, intras tamen potenter: ſed nos in fraternitatem interdum & laicos recepimus, quibus tamen in laico habitu nequaquam, inquit, in clauſtro abutimur. Receſſit homo artificioſus, ratione ſimplicis quaſi devictus. Ibat autem ſecum reputans hominem tanti meriti non niſi in ſpiritu Dei ſibi talia prolocutum. Abſtinuit tandem abſque aliquo Patrum, ut moris eſt, præduce clauſtrum introire. Sæpius tamen, ut diximus, loco S. Galli, quantum à Regibus & cœnobiis ſuis licuit, immoratus fratribus, quæ potuit, hilariter dedit, maxime Iſoni magiſtro. Caute etiam Grimaldus jam ſeneſcens & Hartmutus cum illo egerant, ne animum & per ſe divitis & in regno potentis in aliquo læderent. Incipit igitur tandem in colle concambii ſui Eccleſiam in honorem & modum S. Crucis ædificare, in quam ad unguem perductam S. Magni brachium Adalberone Epiſcopo dante & proſequente de Faucibus ſumptum magnis hinc inde velut triumphi trepidus intulit, & in honore eam S. Crucis & ejuſdem privati patroni noſtri dedicavit, & prædiis ſuis, id eſt Tegerinouua, Bernhardicella, Sitirundorf, Goldahan etiam, quam, ut diximus, concambians jam loco tradiderat, & aliis quibuſdam eam dotaverat, Hartmuti tunc quidem Abbatis conceſſione, ut in die Sancti ipſius fratres convivarent, conſtituerat, ſe etiam ſi Deo placeret ibi ſepeliri velle ajebat.

Accidit autem poſt aliquantum temporis ut à palatio veniens quadrageſimam loco noſtro ei tempori aptiſſimo viſo agere eligeret: ingrediturque clam penetralia clauſtri noſtri bonus fur noctibus nudipes cappa quidem, uti fratrum unus putaretur, indutus. Senſerant illum Notkerus, Ratpertus, Tutilo, & aliquamdiu ſanctam fraudem texerant.

Nimis tamen, ut jam diximus, inſolens ſemper erat & eſt præter monachici noſtri habitus quemquam introire intima noſtra, maxime noctibus. Initur conſilium, ut, quomodo moris eſt, duo ex nobis fratres clauſtri vigilias agerent, intranti illi ipſi vigiles cum lumine, quia ſolis loqui licuit, occurrerent, & quis eſſet, ſilentio quærerent. Verebantur enim hominem Palatinum, qui jam quaſdam abbatias canonicus habebat, ne aliquid irregulare, ut forte fit, videns ſibi viam apud Regem occaſione hac etiam ad noſtram aperire temptaret, quibus nunc poſt Canonicos Abbates Monachus pater domeſticus præerat Hartmutus homo amantiſſimus.

Ingreditur iterum ut heri & nudiuſtertius fur ille vitabundus. Ratpertus & Tutilo ſunt vigiles: unus illorum circuibat, alter ad introitum clandeſtini illius ſervabat. Progreditur interea præventor maturitatis ad ſepulchra cimiterii oraturus pater ejus temporis noſtrorum apud Deum potentiſſimus Ruggerus, cujus gravitatem reveriti vigiles loco pauliſper cedunt. Senſerat ille pater poſt modicum pedetemptivum neſciens quem ſigno vocis & ſtrepitu pedum notat quaſi furem. Vigiles cum lumine confeſtim adproperant, agnitus eſt, atque illico pater ille, *per Sancti Galli*, inquit, *meritum* (ſic enim patres jurabant) hunc in clauſtro ejus hiis horis non patimur habitum. Vigiles illi pro tempore ſiluerunt, qui tantum interpretem rupto habuerunt ſilentio. Tremefactus autem ille à bene ignari hominis verbis tali tempore ſibi inuſitatis, Patere me, ait, pater reverende vel oratorium S. Petri, quod proximum eſt, ingredi: ibi poſtquam oravero, nunquam iſto habitu niſi ductu alicujus primorum, ut lex loci habet, clauſtrum intrabo. Te autem juvante & fratribus ad hoc idoneis cras Abbatem precari eſt animus, ut monachico habitu mihi liceat clauſtrum ingredi, vobiſcum in eo verſari ut monachum & egredi: deforis autem coram militibus meis & cæteris canonico, ut ſoleo, veſtimento verſari. Immo, ait ille, Sanctus Gallus tibi in cor mittat, ut ſi ſemel eo induaris, numquam quoad vixeris niſi ſolito Monachis tempore exuaris. Panditur Abbati animus hominis & petitio, Ruggero aſtipulante & cæteris aliquibus, enim vero non omnibus. Erat Senatus Reipublic. noſtræ tunc quidem ſanctiſſimus. Conſuluntur Hartmannus conſilio magnus, ille quidem qui *Humili prece* melodiam fecerat; Notkerus, qui ſequentias; Ratpertus, qui *Ardua ſpes mundi*; Tutilo, qui *Hodie cantandus eſt*, & pleraque alia dictaverant, qui denique, ut diximus, in condiſcipulatu animum ejus didicerant, & in rebus, quas vellet, artificia patrandis. Loqui juſſi ſunt regula noſtra. Hartmannus ait, non ſimilitudinem Monachi, ſed Monachum ipſum quærit. Notkerus, mihi prætexta hæc, qua ſuperindui (inquit) deſiderat, ſi togam prætenderet, non utique diſpliceret. Ratpertus,

Aut hæc in noſtros fabricata eſt Machina muros,
Aut aliquis latet hic error ------

ait,

Digitized by Google

ait. Tutilo, fraternitatem illi, inquit, integre ante conceſſimus, hanc ei quantum in me eſt, Abba mi, ego non denego: ſi autem lupum ovino vellere quærit induere, per alios quam mei conſenſum perficiat. Audiens Abbas quod ſuſpicarentur in homine, videlicet ne hoc ſchemate indutus proximior eſſet dominatui Abbatiæ, cujus per ipſum tunc tertio quidem recepimus privilegium: ſcio, inquit, fratres & filii, quid ab illo vereamini, ſed hoc & mihi quoque quidem ſubolet, exiſtimo tamen melius nobiſcum actum fore, ſi ſic apud nos initiatus Monachum ſe aliquando noſtrum faciat, ne iterum Canonico ſubdamur, ut antea: Placet igitur ut agamus cum illo, quo re vera habitum ſumat à S. Gallo, ut ſi arte ſua acciderit quod veremur, noſter tamen ſit frater & Monachus.

Mittitur ad illum Ruggerus cum aliis quibuſdam rem ſuaſurus. In proceſſu temporis Deo dante pollicetur facere, quod petitur, tantum interim propter clauſtri reverentiam talis habitus ſibimet rogat ſit licitus: Variis fratrum hinc inde tractatibus vix tandem conceditur, deſignaturque ei locus, quem hodie quadris lapidibus notatum videmus, quibus intrans habitum indueret, exiens exueret: ingrediturque clauſtrum noſter Monachus nocte & die de talis conſortii permiſſo lætiſſimus. Parat autem pro hoc beneficio inſignem crucem Sanct. Gallo, quam argento partim deaurato veſtitam analogio nocturnali ſuppoſuit, hanc noſtris temporibus Norpertus noſter columnæ deargentatæ infixam confeſſionis ſuperpoſuit altario. Convivia fratribus duodecim diebus in anno, id eſt Kalendis, prætextatus noſter quamdiu ſeculariter vixit, hilariter facere ſuevit. Solebant idipſum ante etiam quidam alii fratres conſcripti noſtratibus caritatis ſignum exhibere. Præ omnibus quidem Karolus Rex, ipſe qui Sanct. Othmari hebdomada ipſe propoſitor & pincerna per triduum de vico Stainhem ſervivit, volatiliaque nos edere fecit, ſed & Adelbero, qui ſupra, Auguſtenſis multo tempore Antiſtes, qui ſigna & virtutes Sanct. Galli à plurimis audiens locum in die Sanct. Galli orandi gratia adiit, & præſens plura conſpiciens; Major eſt, inquit, gratia loci hujus quam rumor quem audivi. Devovit autem benedictione fratribus data anno altero vita comite ſe rediturum, & uti tunc quidem, nequaquàm venire nudimanum, domum rediit, interrogatusque inter cætera aliquando à ſuis, eſſetne nobiſcum ut fama vulgavit, religio cum doctrina, ſeveritas cum diſciplina? Quid cæteri, inquit, ſentiant, neſcio, quid mihi animo eſt, pronuncio; unum egomet ſanctum & hunc defunctum quæſivi, vivos autem ſanctiſſimos, ut vere fatear, fratres inveni. Doctrina autem illorum & diſciplina in virtutum eorum operibus videre eſt, delectat enim me: talium memorari, quos quidem ut iterum videam vix expecto. Oportet autem ut omnibus meis me juvantibus me præparem, quatinus uti me & meos decet ad proximum S. Galli diem viros Dei viſitem, frater illorum conſcriptus fiam, & quantum mihi copiæ eſt caritatem illorum regratier. Venerat Dei electus die dicto, ut ſpoſponderat, quantus autem venerit; & qualis in donis Sanct. Gallo fratribus & familiæ fuerit, capitulum, quod in memoriam ejus regulæ noſtræ codici aſſcriptum eſt, plenius pandit: Poſt non multum quoque temporis accidit Petrum etiam Veronenſem Epiſcopum à palatio redeuntem ſimili loci gratia inopinatum venire. Fratres autem ſuſcipientes illum, quod melius quidem habebant, Evangelium ei offerebant. Ille autem arbitratus ſe deſpici, quoniam famam loci magnam audiverat, de vilitate libri ſecum fluctuabat. Ad miſſas argenti calix etiam, qui melior habetur, proponitur, quibus peractis etiam de calice ſiniſtrum quoddam ſecum trutinat. Prandium ei exhibetur ſumptuoſum, ſurgens à menſa fratrum poſtulat alloquium, quibus collectis (nam Abbas loco deerat;) Bene, ait, mecum Domini, Abbate veſtro abiente, egiſtis. Sed pro evangelio & calice vilioribus mihi propoſitis aliquid ſubolet. Quamvis enim ipſe ſim vilis & indignus, non tamen vilis loci nominor Epiſcopus; conſtanter meliora non eſſe Sanct. Gallo proteſtantibus ſpiritus hominis pauliſper quieverat: ſumensque tandem quoſdam fratrum in partem ſecreto eis locutus: Mittite, inquit, poſt me Veronam ſex, quos habetis fidiſſimos viatores, quique bini & bini per tres vias, quæ hinc illo ducunt, mihi adveniant, & peregrinos ſe habitu & verbis ſimulent, ſingillatim tamen ſe mihi oſtendant, & pollice ſic in manum recurvo elemoſynam petant, quos ego, ut alios ſoleo, in penetral meum quoddam ſolus ſolos coram meis inducam & veſtiam, aurum autem, cujus æquipondium nunc vobis do, cruribus eorum faſciolis circumligabo & dimittam eos, ut ad vos eodem quo venerant, Fortuna comite, artificio redeant. Factum eſt, ut largitor acutus docuit: allatum eſt S. Gallo grave pondus auri Veronenſis: concordat pondus æquipondio, fit de auro Petri cavea Evangelii, fit calix, fit capſa, quæ omnia Salomon primo frater conſcriptus noſter, ut præmiſimus, deinde & Monachus, tandem Abbas, gemmis & arte Gallo paravit. Hartmutus autem pro Grimaldo, ut & Ratpertus ſcribit, Rempublicam noſtram ſtrenue gubernans per ſemetipſum quoque non mediocriter amplificans jamque ſeneſcens Berinhardo Monacho noſtro Abbatiam

ſuam

Digitized by Google

ſuam fratrum communi electione per Regem Karolum tradit. Ipſe autem Herginiſowam cum Waltchincha & Putta minore ſibi & poſteris Abbatibus à poteſtate forte cedentibus imperiali auctoritate ipſius Karoli retinuit. Obiens autem poſt multas, quas per ſe ſtatuit & per Berinhardum obtinuit fratribus & familiæ, benivolentiæ conſtitutiones, circa Landaloum Epiſcopum in titulo Apoſtolorum conditum, cognatum & amicum ſuum, extra parietem tamen ſepeliri ſe petiit. De quo ipſo Landaloo Sancto Treverenſi quidem Archiepiſcopo pauca ſcribere neceſſarium puto.

Suevus hic & nobilis erat, apud S. Gallum quidem educatus & doctus, cujus Windiniſſa cum multis aliis hæreditas erat. Igitur Epiſcopus factus Romam pergere ſolebat. Per Jovis itaque montem tranſiens ibat; per Septimum autem rediens Gallum & Hartmutum ſuum ſalutabat. Devoverat etiam S. Gallo Lolingam villam dare, ſed cognatis renitentibus conquiſitionis ſuæ loca quædam cuidam Vodalrico Comiti, ut Gallo Ahadorff cum eisdem locis diſponeret, concambiens tradidit. Rediit autem tandem aliquando Roma, & ad Gallum ſuum tendens Italici aeris vitio febre correptus vix ad Roſtanchin pervenire prævalens, Hartmuto cum fratribus ad ſe advocato, nobiliter diem obiit. Diſpoſuit igitur adhuc vivens ad titulum S. Petri, cui jam ibat, qui eſt in cimiterio S. Galli, capellam qua itinerans utebatur cum reliquis & libris & omnibus utenſilibus ſacris, in quo & corpus illius cum omni honore humatum eſt. Freneticus, ut ajunt, in Septimo ejus ſuper illius corruens tumbam ſanus ſurrexit. Tradunt & alias infirmitates ſæpe illic meritis ejus curatas. Sed ut ad ea, unde digreſſi ſumus, redeamus; Salomon præmonachus noſter idem ſemper loco noſtro & fratribus apud Deum & homines permanebat; Ruggerum autem ſemper præ oculis habebat, quem ſibi in his quæ ad Deum fuerant Ducem & cuſtodem elegerat, à quo dum quad am die ab aula veniens pſalmo benedictionis ſuſciperetur, ſurgens ad oſculum patris gloriabatur inter cætera de muneribus Regis Arnoldi, quæ ſe S. Gallo daturum ait. Nam, ut id genus hominum eſt, laudis avidiſſimus per quædam erat, de quo in periculum, uti poſt liquebit, aliquando venit. Erat munus illud capſa ſolide aurea gemmis regaliter inclita, reliquiis ſummis referta, in formam capellæ creata, cui ſimile quidem nihil umquam vidimus. Superſcriptio ejus eſt;

Verſus Salomonis.

En crucis atque piæ cum ſanctis capſa Mariæ,
Hanc Karolus ſummam delegit habere capellam.

Suadet Ruggerus homini non aurum, ſed ſeipſum, ut ſæpe pollicitus eſt, Gallo ſuo offerre & Monachum ſe ejus verum jam tandem perficere. Factum eſt ut magni conſilii Angelus hortatus eſt. Rege tandem datori ſuo poſtquam votum ſuum aperuit, capſam ille ipſam quadam die ſuſpendens collo tunica Monachi & cuculla indutus aram S. Galli Berinhardo annuente nudipes adiit, peccata deflevit ſeculoque abrenuncians S. Galli fit Monachus. Abbas illum tanquam de palatio Monachum delicatius tractavit, & omnibus qui ſub ſe militabant prætulit.

Poſt non multum vero temporis conſiliis hominis carere non poſſe republica tota perſonante, Abbatis ſui permiſſo Rex eum iterum in aulam aſſumpſit & priorum honorum ſtatibus reſtituit, tandem quoque & adauxit. Nam Augenſe ei tunc cœnobium tradidit. Ajunt autem hominem fortunatum tandem duodecim abbatias rexiſſe. Berinhardo itaque Abbate, ut alias relatum eſt, depoſito per Hattonem Archiepiſcopum nobis oblatus & noſtrum locum ſuſcepit regendum, quem præ omnibus poſtea quæ gubernavit locis apud Deum & homines amplificare curavit. Cum autem annum & dimidium nobis præeſſet, Conſtantiæ tandem prælatus Dei factus eſt Paſtor & Epiſcopus. Sic quoque ipſe, & Hatto ille Moguntinus Archiepiſcopus ſibi ſemper amiciſſimus, quem cor Regis nominabant, cum & ipſe (ut ajunt) duodecim abbatiis præfuerit, poſt Regem imperium tenuerant. Fuldenſis enim & ipſe erat Monachus & Abbas, qui Magontiam ipſam à loco ſuo antiquo motam propius Rheno ſtatuerat, & in hoc & in aliis multis animi ſui magnitudinem oſtenderat. Nondum adhuc illo tempore Suevia in ducatum erat redacta, ſed fiſco regio peculiariter parebat, ſicut hodie & Francia. Procurabant ambas Cameræ, quos ſic vocabant, nuncii: Franciam ad Alpes tum Werinhere, Sueviam autem Pertolt & Erchinger fratres, quorum utrorumque multa ditioni ſubtracta ſunt per munificentias regias in utroſque Epiſcopos. Surgunt inde invidiæ, & odia utrorumque in ambos, præter ſcelera quæ in Reges ipſos machinati ſunt. Hattonem Franci illi ſæpe perdere moliti ſunt, ſed aſtutia hominis in falſam Regis gratiam ſuaſi qualiter ad Alpes fraude ejus de urbe * Pabinberk detractus capite ſit plexus (aliter enim morbo obierat) quoniam vulgo concinnatur & canitur: ſcribere ſuperſedeo: ad Salomonem redeo. Huic, ſicut diximus, cum aliqua Potamum Cameræ nunciorum juris oppidum pertinentia à Regibus darentur; ſicut Werinhere & Ruodhart dominum Othmarum, ſic ipſi inſequi conati ſunt & ipſum. Sed epiſcopio & abbatis ipſe multiplex variorumque militum manu fortior caſu aliquando

* al. Babinberck.

quando

quando viris occurſaverat, pacem ſalutando prior, ſi forte reſalutare velint, incaſſum expectat, nunciis poſt eos miſſis qui rem agerent, pacificari nolebant. Ille autem cum præ omnibus S. Galli clauſtro ſemper maneret, quadam nocte præmonitus vim ſibi ab illis niſi fugeret inferendam, ſeceſſit ſecretus in ſilvam Vallis Turbatæ ea tempeſtate quidem vaſtiſſimam. At illi S. Gallo invaſo Epiſcopum capere volebant ſi adeſſet. Ille vero capellula in ea ſolitudine in nomine S. Galli fabricata, plurimis *ſuorum ubi eſſet ad tempus ignaris, ad aulam nunciis directis latuit. Jubentur à Rege tunc quidem Arnoldo Epiſcopus & ipſi ſub banno pacis ad aulam Magontiæ venire, ubi cauſa publicè peracta rei majeſtatis lege pronunciati ipſi illi in Ingilheim truduntur, usque dum exilio aut morte punirentur. Egit tandem Salomon cum Hattone Epiſcopo, anxius ne cædis illorum ipſe quidem cauſa foret, ut eos liberaret.

*al. Summorum.
*al. Suuorum.

Adeunt ſupplices ambo ſecreto imperium, cor Regis molliunt, hoſtes illos in gratiam reducunt, coram omnibus Salomoni ſupplices facti pacificantur, poteſtati priſtinæ ipſo juvante reſtituuntur. Redeunt tandem domum tanquam amiciſſimi, juramento coram Rege dato, ne umquam Epiſcopum læderent, numquam Epiſcopum in rebus fiſcalibus ſibi dono traditis ſe eſſe læſuros. Invitantur poſthoc viri ab Epiſcopo Conſtantiam ad convivium & munera, ſedetur ad menſam, & ut fit inter delicias potationum, cum mirarentur artificia vaſorum auri argentique, maxime autem vitreorum, Epiſcopus laudis quidem quiddam, ut diximus, avidior quædam inter cæteras divitias, quas à Regibus haberet, extollens hoſpitibus arte tacitis laudis verba etiam de S. Galli rebus magnis, quibus animos dudum vulneratos offenderat, intulit, quæ tamen cum eſſent levia, mala conflabant gravia. Dixerat enim illis ipſe, utique indiſcrete ludens, habere ſe apud S. Gallum clibanum, qui uno calore ambobus illis panes coqueret in annum, nam mille coqui poſſe ajunt. Simile etiam quiddam de lebete æneo grandi, & de tarra avenis centum maltrarum commoda cum projectaſſet, paſtores gregum ſe habere adjunxit, quibus etiam ipſi, ſi viros viderent, pilleis capitibus inclinarent detractis, patienter tulerunt homines fraudolenti Epiſcopi gloriam uſque ad capitum paſtoribus inclinationes, id enim numquam fieri poſſe refellentes loquuntur. Afferuntur tamen viris animoſis cara munera tandem receſſuris, inter quæ erant vaſcula duo vitrea nimis inſignia, quæ ipſi pridem in convivio præ cæteris mirabantur, quæ illi in manus ſumentes conſilio latenti uterque ſuum decidere ſinens fruſtata ridebant: cæteris omnibus milia gratiarum Epiſcopo remittentes callide abſtinebant. Miſſione tandem data cum eos Præſul oſculo peteret; Veſtra, inquit, erant, ideo vos tanti pretii pocula confringere piguit: ſed multa animabus veſtris, ſi ea pro nummis dantes pauperibus dediſſetis, remedia facere poteratis. *Vitrei*, inquiunt, *amici vitro ſunt donandi*: ſed nos, qui vitrei eſſe nolumus, vitrum confregimus. Amore, ut moris eſt, oſculato & epoto lætabundè diſcedunt. Non multo poſt tempore Conradus tunc Rex natale Domini Conſtantiæ egit. Ipſa die poſt menſam cùm Epiſcopus ei proceſſiones veſpertinas tridui illius apud S. Gallum laudaret, Rex inquit: O utinam ibi eſſemus, & quare illuc, amici mi, matutini non ibimus? Parantur continuo naves, quibus mane conſcenſis cum Epiſcopis & cætero comitatu Rex littus noſtrum meridianus attigit, & S. Gallo cum tripudiis appropians novis laudibus dictatis in loco glorioſe ſuſceptus eſt, tribusque noctibus in omni hilaritate loco immoratus quarto die Arbonan tandem nocturnus venit. Longum eſt dicere, quibus jocunditatibus dies exegerit & noctes, maxime in proceſſione infantum, quibus poma in medio eccleſiæ pavimento anteſterni jubens, cum nec unum parviſſimorum moveri nec ad ea attendere vidiſſet, miratus eſt diſciplinam. Refectorium quoque fratrum hora menſæ cum duobus Epiſcopis cum intraſſet in Infantum die plura ſibi aſſurgentibus læta locutus, nobiſcum, ait, velitis nolitis partiri habebitis. Decanum autem, qui menſa Abbatis ſui cauſa cedere parabat, amplexatum retinens aſſedit, & ei appoſita ad ſe ſumens omnes circumſpectans & arridens, His interim (inquit) participemur. Miſit autem quantocius ad Salomonem, ne ſibi ſuperveniret, ſed uterque pro altero menſas teneret. Præpoſito deinde cum nihil ſibi, niſi quod fratribus paratum eſſet, juberet apponi, ô Rex, (inquit) noſtra infortunia, quod ſuperventurum diem non expectabas, cras enim fabas nudas & panem forſitan habebimus, ſed hodie non ſic. Enim vero, ait ille, & cras vobis Deus miſereri poterit. Infantulis deinde per ordinem lectitantibus & analogio deſcendentibus aureos in ora ad ſe elevatis miſit, quorum unus puſillior cum clamitans aurum expueret; *Iſte*, inquit, *ſi vixerit, bonus quandoque Monachus erit.* Surgens tandem à menſa hilariter fratribus multa locutus optimæ ſpei eſſe monebat, quoniam ſi adviveret tales convivas lætificaret. Rediit igitur ad ſuos, Salomoni & omnibus numquam ſe lætius convivatum gloriatus. Inter hæc autem Berchtoldum & Erchingerum triſtes invenit & exaſperatos; cauſam quæſivit hilariter, quæ quidem hæc erat. Magiſtri paſtorum duo, homines utique ſilveſtres

ſtres

Digitized by Google

ſtres, hirſuti & prolixis barbis, ut id genus multum videri ſolet, quaſi venerandi, cum tales pridie pro ferina juberentur die noctequé laborare, urſum de luſtro unus, alter cervum recens occiſos attulerat. Quod Salomoni cum miniſtri ſuper menſam ſilentio intimarent, jubet homines feras fratribus illis, qui per ſe quidem tunc menſa utebantur ut Primates, oblatione propria offerre, fingebantur autem vicini eſſe & liberi, quibus talibus, aſpectis aſſurgent germani pilleis detractis, regratiantur venatores reverenter inclinati. Quod videns Epiſcopus antedictorum memor ſecum gaudebat. At illi ſcioli quidem facti feras coram Epiſcopo poni fecerant à dicentibus, Sint tua tibi, nobis ſatis eſt haberi deriſui, timore tamen Imp. animum prementes iram fregerant. Quod Rex ſapiens prudenti leniit conſilio, quoniam ad gaudia quidem convenimus mei juris eſt, inquit, omnia nullius periculi ludicra defendere, & ſi in rixas venerint, imperiali decreto adnullare, quapropter ſedato animo, judices mei, ambos vos eſſe volo & in gratiam redire cum Epiſcopo, reconciliantur enim umbratili pace tunc ſecundo. At Rex veſperum & noctem cum egiſſet hilariter, diluculo conventum fratrum petens omnium votis faventibus fit frater conſcriptus. Tribuit cuique fratrum argenti libram ut habeat ad veſtitum. Puerulis edixit tres dies ad ludendum & tunc quidem & inpoſterum, ingreſſuſque S. Galli baſilicam palliis veſtivit altaria. Emunitatem etiam loci à Grimaldo inceptam, ſed adhuc non firmam Epiſcopo admittente ipſe manu ſua & ſigillo ſolidam fecit & perpetuam. Ingreditur tandem oratorium B. Oth. auctoritate Romana in Sanctum levati (nam parentes ejus erant qui eam vexaverant) ſeque reum, quaſi ipſe interfuerit factis, ad ejus aram reddidit, palliis quoque auro & argento Sanctum placavit. Sed & circa Stainhem villam S. Ohm. Karolo datam quædam loca regii juris adhuc erant. Ille vero quicquid inibi regii fiſci erat totum in manum advocati ſuper aram ejus tradiderat & ſigillo ſuo roboraverat: & converſus ad Salomonem, eo (inquit) pacto ut fratres noſtri conſcripti pro convivio noſtro heſterno habundantius à Karolo ſtatutam hebdomatam natalis Domini mei hujus etiam in memoriam mei debeant convivari, & ſubridens; Nam & ego hodie frater conſcriptus volo prandere cum fratribus & fabas noſtras de meo piperare. Aguntur cereles Regi miſſæ à fratribus ſuper id ipſum altare, præmaturatur prandium, impletur refectorium, vix unam lector recitaverat periodum, i.e. verſum uno ſpiritu prolatum ***Caritas, quæ non agit perperam***, licenter ſprevit diſciplinam. Nemo ait, hoc aut illud eſſe inſolitum, quamvis ante nunquam ſit viſum, vel auditum unquam ea domo ſoporatum Monachum. Odorem ferinæ hauriunt & * carnium. Saltant Satyrici, pſallunt Symphoniaci. Numquam tale per ſe tripudium Galli habuit refectorium. Graviores Rex fratrum ſpectat inter ſtrepitum, ridet quorundam vultus contractos propter rerum talium inſolentiam. Carpuntur iterum cordibus fratres illi ſæpe dicti pro damno regii fiſci. Nam caſtellum quoddam ſuper Stainhemiam dudum ſtruxerant, quod conquiſitionis ſuæ proprietate coram Rege ſibi vendicabant, quibus Rex Caſtellum (inquit) ſine Opidanorum damno habere nequibitis: quibus ſi injurioſi quidem fueritis, mei gratia carebitis. Diſcedit Rex veſpertinus fratrum ſuorum laudibus lachrimoſis proſecutus, quibus ſe vivere liceret, non ſemel benefacturum promiſerat. Invadit loca lege Alamannica cum advocato Epiſcopus tribus diebus, uti * jus erat, homines fiſci juramentis S. Othmaro vendicantes. Quibus cuſtodes caſtelli, niſi ſibi parcant, male habituros minantur, minaſque factis exequuntur. Nam victimas & cætera, quæ libebat ſponte nolentibus dare fiſcalibus, vi quidem auferebant. Quod cum advocatus cum per ſe, tum verbis Salomonis fratribus illis non ſemel quereretur, aut ficta verba, aut injurioſa paſſus receſſit. Cumque hoc per annum pene pateretur, quadam die ipſe viris obvius injurias queritur Epiſcopus. Et cum indigne quidem ipſius verba tuliſſent, Epiſcopus ſubintulit: Enim vero, ait, cum mei cauſa meis aliquando anguſtiis coram Rege Arnolfo fueritis, unde ægerrime ego ipſe vos eripui, jam ejus articuli ſemper liceat recordari. Illico Liutfridus, ſororis amborum filius juvenis pertinaciſſimus, gloriaturne (inquit) Monachorum ſceleratiſſimus injuriarum pro ſe vobis illatarum, ô avunculi, & vivere eum patimini? extractoque gladio, niſi ab ambobus premeretur, Epiſcopum occidiſſet. Ipſe autem, ut jugulum declinaret, cum citius equo diverteret, à fratribus ambobus freno tentus comprehenſus eſt. Quidam autem ſuorum cum gladium educentem juvenem illum ipſe econtra gladio ſtricto occurrere vellet, lanceis circumvallantium transfixus interiit. Dicitur Epiſcopus in diverticulum quoddam propinquum, ubi deſcendere juſſus ſedit, uſque dum illi in partem cedentes, quid de eo facturi ſint, tractent. Ipſe autem confiſus in Domino ſuum dominum Gallum inceſſanter inclamitat. Suadet Liutfridus, ut ei aut oculos eruant, aut dexteram abſcindant. Militum autem pars ſanior, ne quid amplius in Chriſtum Domini inſanirent, omnimodis flagitat, ſed & incolumem relinqui optimum fore ajebant. Stat tandem fratribus conſilium, ut in Diepoldisburg, ubi * Berrha uxor Erchingeri tunc agebat

* *al. carinum.*

* *al. viſitat, al viſeret.*

* *al. Berchta.*

Digitized by Google

agebat, duceretur. Ipſam enim, cum eſſet quidem alias ſtrenua, ad dolos acutiſſimam ajebant; & quoniam ei amote mariti ſæpe ante male optabat, incunctanter eum quoquo modo apud illam periturum. Sternitur viro Dei vilior interea equus. Portarii autem, cum viderent turbam, ad ſpectandum accurrunt. Quibus viſis Perchtolt: inclinare coram iſtis, inquit, Dei maledicte, & ut tibi veniam precentur, pedes eorum lambe. Ille vero, quoniam vim ſciebat, quod juſſus eſt, fecerat. Commiſſis tandem ſatellitibus, qui eum ducerent, Berthæ, qui factum panderet, celer præmittitur. At mulier facinore audito percutiens pectus ingemuit, & hæc, inquit, eſt dies; quæ honoribus noſtris apud Deum & homines finem datura eſt. Parat illico baſilicam & aram; parat tapetos & pallio dorſili caminatam. Evangelio Epiſcopum aliquos, qui aderant, Presbyteros recipere jubet. Progreditur ipſa adventanti obviam ad portam, in manum illum ſumens, ſi ſe dignetur oſculari lacrimans rogat. At milites dolo hæc fieri ſibimet ſilenter ajebant. Paratur citiſſime lavacrum, ut pulvere & laſſitudinis tergeretur ſudore. Verebatur & ipſe, quamvis fortunatus, infortunia. Clauditur caminata ſuper Epiſcopum & duos, qui aderant, Presbyteros. Nam, ut ipſum dixiſſe ajunt, quietam noctem agere poterat, niſi quod tubarum clangores & vigilum ægre paſſus eſt clamores. Ingreditur ad hoſpitem tantum illa cum una ſola pediſſequa: Salutem homini & maturum ad ſuos pollicetur reditum. Reficit cum reficiente, per puellam ſibi, per Presbyteros apponitur Epiſcopo. Poſtquam Epiſcopum viri illi à ſe, ut dictum eſt, dimiſerant, Duellium montem victualia convehentes nocte die nituntur munire. Ipſi interim cum ſuis, quos haberent fidiſſimis clamdeſtini agere, in ſilvis paſcuoſis noctibus diliteſcere. Intimantur tertia tanti facinoris nocte Sigefrido Epiſcopi patrui filio, qui illico propinquis & Epiſcopi militibus quantis hora concluſo licuit collectis in ſilva quadam matutinus eos aggreditur dormientes. Expertecti vero pauci contra turmas loricis & galeis tutas arma rapiunt inutilia, ipſos tres viros, quamvis animoſe repugnantes armis exuunt, vivos comprehendunt, vinctos abducunt, Currunt illico celeres, qui Berthæ & urbanis ſuis dicerent, niſi Chriſtum Dei citiſſime ſolverent, dominos ſuos machinis penſilibus impoſitos tribus partibus urbis in faciem ſibi ad Solem torrendos. Quo audito, cuſtodes falli ſe primo æſtimantes certiores facti omnes urbe viris vacuefacta dilapſi ſunt. Relinquitur Epiſcopus liber cum Presbyteris, & Bertha flens & ejulans cum pediſſequis, quam tamen ipſe pro tempore conſulatus manu tenens urbis portam obviam ſuis egreditur. Nam nocte proxima, cum eo de furtiva dimiſſione per quoddam latens oſtiolum condixit, quoniam ſibi per nuncium viri ſui innotuit, nocte alia illum aut Duellium, aut, quod magis timebat, ad perdendum eſſe tranſportandum. Fuga urbanorum comperta equis potentiores prævolant curraces, Epiſcopo pro portis conſpecto, clamativo illum cantu ſalutant, *heil herro, heil liebo*, & cætera: urbem tamen intrare præter nominatos propter mulierum res ſervandas Epiſcopus noluit. Nam in itinere armatorum ſe ſuis adjungentium & proſequentium turba erat innumerabilis. Tum virum alloqui mulieri deſiderant ſolus ad horam adducitur: quem complexa, cum præ fletu naribus cruor proflueret, vix ab ipſo quoque plorante avellitur. Movebat & inimicos tam repentina rerum mutatio. Epiſcopo autem, cum vinctus procidens ſibi remitti ſupplicaret, quantum in me eſt (inquit) remitto, & cuſtodibus iratis amotum benedictione proſequitur. Egit tamen cum nepote & militibus, ut mulier ad ſuos cum honore & rebus ſuis duceretur tutatis: & cum ibi pernoctaſſent, ipſe ejus omnia bona fidelibus ſuis commendans ordinavit avehenda. Dimittens autem illam invitavit ad ſe rebus in melius vergentibus Conſtantiam, ut ſi fidei memor ſit in lætiori experiretur fortunio. Rediit cum comitatu famoſo Petrus alter ereptus ab Herodibus Conſtantiam, tali omnium circumquaque convenientium quidem tripudio, quali nec, ſi ipſe quondam Romæ tertius de cœlo ceciderit, receptus ſit Cato. Traduntur damnoſi tres illi in Duellium ad cognitionem publicam reſervandi, plurimis ſuorum jam, ſi forte ad ereptionem illorum in via occaſio daretur, in arma collectis. Quod milites abbatiarum & epiſcopii cum cognatis Chriſti Domini circumvallando providebant. Innotuit res Conrado in Francia tunc poſito. Nam veredarii & Epiſcopo capto & recepto dies & noctes celeres ibant. Ajebant autem, illum mane evigilantem fama à prioribus audita lecto exiluiſſe, & patientiam regiam nullo modo tenere potuiſſe: à ſequentibus autem corde ſibi reddito parumper quieviſſe. In ſe vero reverſus de valetudine capti & recepti cum quæſiſſet: Conſtat (inquiunt) ô Rex, dure tractatum adhuc male valere, & ſi, quia mox venturus ſit, noſſet per nos vobis profecto mandaſſet. Quo audito, ſeorſum cedens flevit: erumpebant enim lacrimę, & non poterant ſe continere. Conſilio de hinc habito primo colloquium publicum Magontiæ, poſtea generale edixit concilium, ubi tribus illis lege abjuratis & præſcriptis, prædiiſque eorum in fiſcum redactis majeſtatis

reis

reis capita damnata ſunt, cæteris omnibus qui tanto facinori intererant, tamquam rei hoſtibus proſequi juſſis. Sueviæ Principum aſſenſu ſtatuitur Alemannis Dux primus Burkhardus gentis illius nobiliſſimus & virtutum dote probatiſſimus: cui & prædia damnatorum confiſcata in beneficium ſunt tradita, exceptis dotibus Berthæ ſibimet edicto, quoniam viro non aſſenſerat, ſtabilitis. Epiſcopo autem apud Ducem inducias damnatis rogante ut ſi fieri poſſet exilium eis à Rege intercederet, aliquot eos dies Dux in cuſtodia tenuit. Rex autem crebro ab eo fatigatus tandem eos jugulari præcepit. Quibus tamen Epiſcopus multum eorum nece triſtatus indulgentia, quantum in ſe erat, etiam vivis data ſepulturam conceſſit ad eccleſiam. Rex vero caſtellum illud odioſum S. Othmaro cauſa mali tanti tradidit diruendum, omnique anno ille, dum vixit, cenſum capitis ſui in cera ad ſepulchrum ejus uti filius carnificum illorum pro reatu in eum quaſi proprio miſit: Quod & Ruodolfus poſtea Wolfhardi Comitis pater, cum ejuſdem quidem proſapiæ fuerit, in cenſu calybum de metallo Faucium Juliarum fecit. Sed idipſum Wolfhardus & Hainricus filii ejus aliquot annis dum facerent, motus rubore Hainricus, quaſi homo ſit cenſarius, fratre invito, cenſum ſuperſedit. Accidit autem, ut in vigiliarum S. Othmari die fratres ambo capreum venantes in cacumen quoddam rupis artiſſimæ ducti, laſſi cum conſediſſent repente petra, ſuper quam Hainricus ſedit, collapſa adoleſcens ille magnæ indolis proh dolor in profundiſſimas valles rueret & periret. Vix ſpiritum habere poterat mater orbata: (ſcripturi nunc ſumus, quod vidimus) nec dum luctu finito cum filio & filia unicis ad pedes ſancti muneribus & calybe ſuperſeſſo venit, quod in cenſu non ſoluto peccatum eſt, tres pro ſe & defuncto pœnituerunt.

Salomon autem videns Fortunam, ut ſolet, ludicra rotæ reciprocare, immo Deum in ſe non occultis indiciis potentiam ſuam oſtendere, apud imperium ſeverus accuſator ſui permiſſo dato Romam petiit, flens & ejulans, atque dicens, merito hæc paſſus ſum, quia peccavi coram Deo in cœlum, veniam petere habeo ab ipſo miſerante me Petro. A Papa vero benigne ſuſceptus, cum ibi ſupplicans aliquamdiu moraretur, indulgeutiam ſibi ab eo plorans petiit, maxime antem, quod ſui cauſa tres illi quidem de capitati ſunt, pœnitentiæ, quem vellet modum, ſibi rogavit, imponeret. Tandem autem ab Apoſtolico indulgentiam adeptus, domum redire lætanter aggreditur, reliquiiſque ſanctorum donatus quam plurimis, maxime animo in reditu ſuo contenderat, quomodo illas quam decentiſſime poſſet domum veniens honorificaret: præ cæteris autem corpus Pelagii martyris, in cujus die inimicis ſuis ſubactis ipſe liberatus eſt à vinculis. Qui cum multorum miraculorum virtutibus inſignis eſſet, cottidie rumor ejus non ſolum proximas, ſed & exteras Conſtantiam fecit orandi cauſa turmatim confluere regiones. Opinabile autem erat, in quantum ſe poſt redirum ſuum in virtutibus Chriſti Dei exercuit, quam aſſiduus noctedieque in precibus, quam largus in dando, maxime autem pauperibus, quam promptus & aſſiduus in pacificationibus. Accidit autem, ut eo quidem domum reverſo Hatto Archiepiſcopus ſodalis utique, ut ſibimet dicebat, ſuus Italiam jus regium exacturus tendens Conſtantiam deveniret. Ajebant autem, illum Magontinis ſuis minus confiſum totum, quod in theſauris haberet, ſodali ſuo dum rediret, commiſſurum, ſe cum tuliſſe. Erat autem ſodalitatis illorum, quoniam ambo acutiſſimi erant, jus mirabile. Nam uterque illorum, in quo alterum in verbis & in rebus per aſturiam decipere poſſet, agere ſolebat: ut in cantaro quodam, quo Salomon utebatur, gemmato graviſſimi ponderis aureo. Quo cum uterque ut ſolebant, coram convivis * Rhenum aquæ quaſi vinum potarent: Salomon autem in conclavi vaſe quodam æneo mire figurato ad aquam inferendam uteretur. Hatto abiturus inter cætera viro ait. Vas illud aquæ (inquit) quo in conclavi tuo uteris mihi, ſodes, tribue. Quo hilariter annuente, Hatto pincernæ ait latenter, coppam auream domini tui, quoniam ſic ego & ſodalis meus (inquit) condiximus, pincernæ meo confeſtim offerto. Quod mox ille, uti juſſus eſt, fecerat; ablata eſt coppa fraude amica interim tecta. At Salomon menſa ſequenti, dum eam exegiſſet, deceptum ſe ſentiens. Enim vero ſi vixero, idem illi modus remetietur, theſauroſque ſuos poſtea, uti præmiſimus, ſodali ſuo ſodalis eo pacto, ut ſi defunctum audiret pro animabus amborum, quibus vellet, eos dilapidaret, abiens conſignaverat. Vix menſis, ut ajunt, abiit, & mercatores ab Italia redeuntes defunctum Hattonem diffamare per nuncios præmonuit, doloreque ad horam ſimulato ſcriniis recluſis multos denarios diſtribuit pauperibus: fabrorum quoque copia contracta cantarum quondam ſuum primo diſpertiens ſarcofagum illud magnificum, quod hodie miramur, S. Pelagio ex auro viri & gemmis electis compegit, martyris oſſa ſollemniter intulit. Crucem etiam illam honorandam Sanct. Mariæ Tutilone noſtro anaglyphas parante ex eodem auro & gemmis mirificavit. Altare vero Sanct. Mariæ & analogum evangelicum ejuſdem

* *al. jejunum.* *al. jejuni aquam fort.*

Digitized by Google

ejuſdem fratris noſtri artificio in locis congruis deaurata Hattonis ſui de ſcriniis veſtivit argento, & diptivit, ut videre eſt, ex auro electo Sanct. Gallo etiam, in nullis fortuniis immemor ejus, duas tabulas eburneas de eiſdem ſcriniis attulit, quibus alias magnitudine æquipares rariſſime videre eſt, quaſi ſic dentatus elephans aliorum fuerit gigas. Erant autem tabulæ quondam quidem ad ſcribendum ceratæ, quas latere lectuli ſoporantem ponere ſolitum in vita ſua *ſcriptor ejus Karolum dixit: quarum una cum ſculptura eſſet, & ſit inſigniſſima, altera planitie politiſſima, Tutiloni noſtro politam tradidit ſculpendam, quibus longioris & latioris moduli Sintrammum noſtrum ſcribere juſſit evangelium, ut quod tabulis abundaret, auro & gemmis Hattonis ornaret. Hoc hodie eſt evangelium & ſcriptura, cui nulla, ut opinamur, par erit ultra: quia cum omnis orbis Ciſalpinos Sintrammi digitos miretur, in hoc uno, ut celebre eſt, triumphat. Mirari autem eſt, hominem unum tanta ſcripſiſſe, quia in nominatiſſimis locis pleriſque harum regni partium Sintrammi characterum libri S. Galli obſides habentur. Sed & hoc in homine mirabile erat & ſingulare, quia cum delicata ejus ſcriptura jocunde ſit directa, raro in pagina vel unius verbi mendacium invenias raſum. Rediit dives ille ab Italia ditiſſimus, neque jam damnum iſtud ſentire habebat. Nam prius abiens cum Pelagii cum miracula terrerent aſpecta, magniſque eum laudibus proſecutus honorare eum diſponeret, cum rediret: diſpendium habet gazæ cum Chumo propians audiret, ſodalem ſuum omnium hominum ſubmurmurat verſutiſſimum, multaque in illum, cum ſpiritu infremeret, triſtius agebat, Curiæque ſibi cum multis occurſentem cum alloqui nollet, ita conventus eſt à ſuis: Hoc vos ludicrum, Pater, ſi ſemper decuit, ſi per hanc aleam ſemper alter alterum decepiſtis & tabulam patere & te nunc deceptum, ſicut etiam ille multotiens, ut bene ſcimus, deceptus eſt. Salomone autem juratores ei præponente non aliter ſe, quam ut condixerat, egiſſe, vix tandem alloquio ejus frui valuit. Comperto autem, quod major pars adhuc ſibi ſupererat, cum quietior jam aliquid eſſet, Salomon ait, fidei violatæ innoxium, vel in hoc ſodalis certus eſſe poteris, quod cantarum meum, quem mihi jure aſſumere poſſem, pro anima tua cariſſima primo partitus ſum. Sed & amplius pace tua, ſodalis, loqui liceat: bene enim & optime tecum aptum noveris velim. Elemoſynæ enim, quæ obitum præcedunt, certiores & Deo ſunt, quam quæ ſequuntur cariores. Modo quidem ſi etiam ad tuos vivus perveneris, quod neſcis, caſuque, qui ignotus eſt, obieris, pauciſſima de ſcriniis tuis poſt te quidem daturi ſunt tibi. Tandem in priſtinam redeunt condicto mutuo ſodalitatem, ut ultra neuter alterum nec ſerio deciperet nec joco.

* Einhardus.

Veniens Hatto Conſtantiam feſtiveque receptus ſarcofago Pelagium precaturus appropiat. Miratur opus tantum tam brevi peractum: miratur & crucem lapidibus cryſtallinis circumcluſam. Amplexatus ſodalem, ut de tanto theſauro ſuo vel illam ſit aſportandi permiſſio, oſculis rogat. Et ille, ſi civium (inquit) ſeditionem non vererer, permittere poteram, dictoque citius ab audientibus urbs undique concluditur. Quærenti, quid id utique eſſet? Sua prætia, inquiunt cives, in cruce eſſe quam maxima, nolleque nec Epiſcopo ſuo jubente S. Mariæ oblata dimittere. Et ille, quod meum eſt (inquit) mihi liceat abducere. Illis autem non ad votum ſibi reſpondentibus, Salomon illi ſilentio ſine illos, inquit, quia aptiori tempore, ſi ab incepto non deſiſtis, cavea incluſam, quo tum mihi dixeris, nave terrave eam tibi mittam. Sedato tamen animo turbam ille dimiſit: deinde Conſtantia relicta abiit in ſua. Parvo autem poſt tempore confectus Italica febre, cruce non exacta, diem obiit, ſicque in verba Salomonis tanquam Prophetica devenit. Egit tamen ille pro anima ejus precibus & opibus quantumcumque potuit, ſcrinia ejus palatio addicta ſibi non proderant. Sapientia autem æquivoci ſui antiqua Salomon noſter amici ſui animam, ut diximus, auro ſuo, nollet vellet, forte redemerat, & ut vellet, artifex acutus tandem effecerat. Patravit quoque multa Salomon ſtudiis ſuis in honorem S. Mariæ, nec non & Galli unici ſui, id eſt, libros, vaſa, veſtes varias, ſcribere jubens in aliquibus ævo longiore duraturis:

Tertius hæc hagiæ Salomon dat dona Mariæ, Salomonis verſus

Tertius hæc almo Salomon dat munera Gallo.

Nec hoc quidem prætereundum, quod aliquando pridie Palmarum, id eſt, Sabbato, quo Papa * vacat & elemoſynam dat, cum primo Sole ipſe per ſe omnibus urbis ſive regionis diſperſiſſet pauperibus, fatigatus his, ut ſolebat, in eccleſia orationi proſtratus jacebat. Inter orandum autem vigiliis longis ſoporatus, cum obdormiret, eſſetque jam circa horam tertiam expergefactus, conclave feſtinus intraverat, antiphonamque *Pater juſte*, ſecum ſilentio cantitans: ô, inquit, quali ſtudio & vocibus futuram diem fratres mei apud S. Gallum ſunt acturi. Sternatur utique (ait) ambulatrix mea quantocius, quia iſtam ipſe veſpere levaturus ſum antiphonam: aſcendensque equitem illam velociſſimam quæſitus, quos ſecum vellet: utinam (inquit)

* al. vocat

(inquit) omnes. Suis autem procuratoribus, ut neceſſaria victui quæque poſſent poſt ſe tranſmitterent, edixit, ſicque urbanorum populus plurimus pedibus, navibus, equis poſt illum nocte dieque concurrerant. At ille ſpiritu Dei vectus circa nonam aderat cœnobio antiphonamque præoptatam ipſe in evangelium lævavit,& clare percantavit: Cœnam fratribus caritativam hilariter exhibuit: quod reliquum diei erat, mandato & pauperibus impendebat, Craſtinam autem proceſſionem ad manſionariam ſuam S. Crucis diſponens eccleſiam in proximo prato ſtationari juſſit. Ibi de gradibus ligneis Eſdras Domini populum legem novam edocuit, & quod Eſdræ veteri non licuit, indulgentiam dedit. Gradibus deſcendens omnem gregem, qui aderat, miſſis perſolutis, in pratum ipſum ad panis rogaverat confractionem. Quantum dies illa conſumpſerat, Dominus ſolus novit, qui hoſpes verus in prandiolo collectus eſt & cibatus. Ibant refecti ſinguli in ſua gaudentes & laudes dantes Deo & grates S. Galli cœnobio. At vir Domini videns, ſe ætate jam graveſcere, poſt Paſca proximum adiit Palatium, & omnia loca, quæ Conſtantiam ſive ad alia monaſteria ſtudio proprio vel Regum conquiſivit munificentia, cartis & ſigillis tunc Regis Conradi fecit roborari. Erant autem, quæ S. Gallo conquiſierat, abbatia Fabarienſis, longum dictu qualibet per illum S. Gallo quæſito & ſtabilita ſit artibus. Cujus quidem fere omnium locorum cartæ, quæ tunc ad illam pertinebant, in S. Galli adhuc hodie ſervantur armario. Qualiter autem S. Gallo ablata ſit, loco ſuo dicere habebimus. Sunt & alia multa, quæ S. Gallo conquiſierat, loca quia ſenes interrogati in armario quæri oportere tam plurima dicerent, intacta reliquimus, hoc veriſſime aſſerentes, quia præ omnibus, quæ rexit, monaſteriis Gallo ſuo ſemper conquiſivit. Tradidit autem Arnoldus quidem Rex ei quandam villam in Araris pago, Chollinchovem dictam, ſibi in poſſeſſionem. Quam rogatus, ut Conſtantiæ daret, Gallo ſuo daturum pollicitus obiens peregit. Multa ſunt etiam, quæ per concambium ei acquiſivit, quæ item in cartis armarii, qui ſcire voluerit, legere poterit,

Tantis pro donis pax ſit animæ
Salomonis.

Qui & de arbitriis aliquando Augenſi & Sanctigallenſi requiſitus, ſi neutram haberet, utram mallet: Augenſis quidem eſt latior & ditior: S. Galli autem commodior & ſaturatior eſt. Commoditas talentum, inquit, valet: hanc quia exquiſivi à juventute mea,& amator factus ſum formæ illius, ſemper præhabui. Nunc ergo tantum virum dilectum ſibi & hominibus, cum ad ſe recipere, vellet Dominus, nativitatem quidem ſuam nobiſcum, ut ſanus ageret & lætiſſimus, S. Gallo conceſſit. Cumq; quatuor ſingulis diebus verbo Domini, quo ſemper abundaverat, præ omnib⁹ diebus ſuis abundantius populum paſceret, mane poſt Innocentum diem Conſtantiam pergere cum diſponeret, fratribus valedictis ſcholas præteriit (erat autem hic dies ſcholarium) oſtium quoq;, ut, quomodo ſe haberent, perſpiceret,& aperuit & intravit. Erat utiq; jus illorum, ſicut adhuc hodie quidem eſt, quoniam exleges quidem ſunt, ut hoſpites intrantes capiant, captos, uſque dum ſe redimant, teneant. Ille vero uti Dominus loci ſecurus in medium illorum progreſſus cum ſtaret, Epiſcopum, inquiunt inter ſe, non Dominum Abbatem capiamus. Ille vero libentiſſime hoc perpeſſus quomodolibet ſe tractare vellent conſenſit. Capientes vero illum in Magiſtri poſuerunt, vellet nollet, ſolium. Si in Magiſtri, inquit, ſolio ſedeo, jure ejus uti habeo, omnes exuimini. At illi incunctanter id agentes liceret ſibi tandem, rogant ab ipſo ſe, ſicut à Magiſtro ſoliti ſunt, redimere. Cum ille ſubjunxiſſet, quomodo? Parvuli Latine pro noſſe, medii rythmice, cæteri vero metrice, quaſi pro roſtris rhetorice etiam affantur. Quorum duorum quoniam à patribus verba recepimus: unus inquit:

Quid tibi fecimus tale ut nobis facias male:
Appellamus Regem, quia noſtram fecimus legem.

At alter Verſificator inquit:

Non nobis pia ſpes fuerat cum ſis novus hoſpes,
Ut vetus in pejus transvertere tute velis jus.

Et ille, cum ſtudiis loco S. Galli ſemper molitis jocundaretur, ſuis temporib⁹ adhuc ſolide ſtantibus omnes, ita ut erant in lineis, exurgens amplexatus & oſculatus, induite, inquit. Enimvero ſi vixero, ait, me redimam, & talem indolem remunerabo, collectisque quantocius ante januam ſcholarum fratrum primis, ſtatuit par vis illis & eorum perpetuo poſteris pro teſtamento ſingulis annis ludi ſui tribus ab imperio ſtatutis diebus in eiſdem ſcholarum ædibus carnibus veſci,& de Abbatis curia ſingulos tribus donari eſcis cottidie & potibus. Quod cum ipſe quidem annuatim præſens ſolvi juberet, poſtea ita ſolutum eſt usque ad Ungrorum, de quibus loco ſuo dicturi ſumus, invaſionem. Abiit tandem quo diſpoſuit, benedictis noſtratibus, & ultime, proh dolor, valefactis.

Peractis ergo miſſis Conſtantiæ in octava nativitatis Domini die, ſecretario reſidens capitis dolorem querebatur. Pauperibus ergo, ut ſolebat, ante prandium ſuum hilariter conſolatis menſam fratribus & civibus tenens largiſſimam dolorem continenter tulit, ſicq; diem ipſam in gaudiis peregit: Sole

autem ſequente, cum languor ingraveſceret, miſſis circumquaq; apparitoribus Presbyteros, Monachos, & Canonicos collegit, quo citius potuit, præcipue autem noſtrates. In octava igitur S. Johannis miſſas ſuſtentatus agens ab omnibus indulgentiam publice confeſſus petiit & dedit. Poſtea vero loca quædam nondum data S. Mariæ & Pelagio, Gallo vero ſuo & Othmaro villam Chollinchovin ſuper tabulam lecti ſolito jure canonum pro animæ requie diſponens dedit, multum rogans noſtrates, quatin⁹ eccleſiam ab eo in loco S. Galli in honore S. Crucis Sanctiq; Magni conſtructam, & ſub regiæ auctoritatis privilegiis dotatam tuerentur, ibiq; ſervitium Canonicorum minui non paterentur. In vigilia dein Theophaniæ confidentibus in Domino diem obiit, & in eccleſia ſedis ſuæ ad parietem dexterum multis ſuorum lacrimis fletus ſepultus eſt.

In cruce quæſitam pretioſo ſanguine vitam
Des cui Chriſte locis in Paradyſiacis.

Karolus autem homo deinceps videndus eſt, in quem largitor omnium bonorum tantum * ſuorum congerat donorum. Erat enim homo præter decore faciei dotem & ſtaturæ proceræ doctus & diſciplinatiſſimus: ſcribendi lingua manuq; artifex; lineandi & capitulares literas rite creandi præ omnibus gnarus, ut in apicibus L. & C. longi evangelii primis videre eſt: quas Epiſcopus ut ajunt, probans quid in talibus adhuc poſſet, lineans aurificabat. Metro primus, & coram Regibus plerumq; pro ludrico cum aliis creator. Dicendi, præter quod naturalis ei commoditas inerat, artifex erat. In Palatinis & Synodicis æq; valens conciliis. In eo loco, quo Apoſtolus Prophetas ponit, nemo nobilior illo: adeo ut raro in gradibus ſtans orator ille vehemens auditoribus promptis lacrimas non eliceret. Favoribus quia aures interdum adhibere ſolebat, ſeipſum arguebat, hoc malum, inquiens, eſſe, quod & juſti & optimi vix vitare valeant. Quis enim tam ſanctiſſimus, ait, qui non dicta & facta ſua recipi malit, quam abjici? Illicoq; adeſt peſtis illa, quæ Græce dicitur * κενοδοξία, aurium inflatio magna. Poſt elemoſynarum cottidianas & pedum lavacri exhibitiones comeſſator pro tempore, loco, & perſonis hilaris erat & jocundus, prodigus numquam. Mariæ & Pelagii, & Galli ſui, & Othmari, ut dicere ſolebat, ſingularis dilector, in quorum etiam, ut ajebant, nominibus deficiens expiravit. In calce tandem opuſculi & reticenda hominis tangere indecorum non puto. Adoleſcens quidem & adhuc ſcholaris gratia amicos viſendi hoſpitio cujuſdam nobilis viri receptus privignam ejus virginem latenter agnovit. De qua ſemel tantum, ut ajunt, cognita filiam habuit. Quem lapſum pœnitentia multa ſecuta eſt amborum. Velum ſacrum utiq; Turegi ſibi imponi expetens vitam agebat laudabilem: ad ultimum Abbatiſſa inibi ejus juvamine facta multa fecit pro anima utiq; ipſius & ſua. Filiam vero tandem viro maturam cum oblatum ſibi velum recuſaret, dotatam cum prædiis viro tradidit cuidam Notkero de proſapia Waltrammi & Notkeri, de quorum dominio montes noſtri nomina habent. Ejus quidem fœminæ generis viros fortes & bonos, clericos præclaros, virtutumq; conſpeximus Monachos. Enimvero ipſa dum Turegi apud matrem educata aliquantiſper etiam litterata in ætate puellari videretur quidem pulchra, ad amplexus Arnolfi Regis clam dum peteretur, reſpondiſſe fertur lenoniæ procis: Ejus generis proſapiæ nec de matre nec de patre ſum (inquit) virginitatem meam me cuidam vel ipſi Regi quidem deceat proſtituere: Sicq; amplexus illicitos Regis hac & illac fugitans & latitans usque dum prædicto viro nuberet, fruſtraverat. Claruerat autem Salomon ſub quinq; Regibus æqne ſibi amicis, Ludowico, Karolo, Arnolfo, iterum Ludowico, Conrado. Sub iſto Salomone fuerunt ſimul in monaſterio noſtro Presbyteri XLII. Diaconi XXIIII. Subdiaconi XV. Pueri XX.

* *Scio, 3. mſſ. in unius margine aliena manu Karo autem.*

* *2. mſſ. cenodoxa.*

CAPUT II.

De Magiſtro Iſone Monacho S. Galli & diſcipulis ejus.

HInc de Iſone Magiſtro & diſcipulis ejus Notkero Balbulo, Tutilone, Ratperto, vitas, ut ita dicam, non negligendas aggrediar ſcribendas. Iſo quidem non ſolum bene natorum, ſed & ſanctorum filius fuit parentum. qui, ut crebro ſolebant victualium aliarumq; rerum abſtinentia ſemet & conſenſu pro Deo affligere, quadrageſimam quandam ſecreto, cubantes ſabbato ſancto lavacro tandem utebantur, ornanturq; ambo poſt cineres & cilicia ad proceſſionem cum civibus, prout bene natis copia erat. Ibat mulier vigiliis convicta dormitum in lectum. Temptatoris ductu vir ejus in conclave ipſum fortuitus intraverat, nobilius quidem tunc pro tempore ſtratum poſt lavacrum, accedensq; ad illam ipſa quidem non recuſante eo ſancto die concubuit. Fit poſt facinus patratum tantum amborum in ipſo conclavi lamentum, ut familia ſuperveniens, quid factum ſit, non quæreret, cum Deum inclamando quid fecerint ipſi palam fecerint. Inter lacrimas ambo iterum abeunt lavatum, induuntur item ciliciis per tot hebdomadas tritis: cineribusq; aſperſi, Presbyteri loci nudipedes coram omnibus civibus veſtigiis procidunt. Ille vero pie diſcretus pœnitentia eorum accepta populo Domini pro eis inclamante indulgentiam eis dedit, alevatos pro foribus baſilicæ eò die & nocte punitionis

nis

Digitized by Google

nis gratia incommunicatos juſſerat ſtare. Ibant tandem officio diei peracto ad proximæ villæ Presbyterum, fama quidem ſanctum, & eodem habitu ipſi & civibus ejus lapſum ſuum fletibus nudant, & ut craſtino eis communicare liceat, permiſſum ejus rogant. Quos ille ſevere invectus temeritatis arguebat, benedictione tamen illius accepta redeuntes in ſua jejuni vigilem fluentes duxerant noctem. Dies Paſcæ illuxerat, matutini pro foribus ſtabant, cruce ante miſſas exportata extremi ſequuntur. Presbyter autem illos populi totius annisu inter *Kyrie eleiſon* induxerat, extremos locaverat: communionem, quia Presbytero illi jam dicto non placeret, non petebant. Communione autem finita quaſi Presbyter ille feſtinus, tanquam populo ſuo adhuc officium facturus ingreditur, manibus apprehenſos ad aram duxit, pixide communionis aperta fletu perfuſos communicavit, & feſtinans quaſi ad ſuos rediturus reveſtiri eos, & epulari pace & oſculis datis edixit & rediit. Lætati quoque ſunt omnes talis viri auctoritate illos communicatos. Diem tandem in læticia & eleemoſynis agentibus, partesque Presbytero illi ſancto & eulogia per equitem mittentibus inventum eſt, eum nusquam eo die à ſuis diſceſſiſſe, ſed Angelum Dei quod factum eſt, etiam in ſynodo prolatum eſt, totum feciſſe. Agebant ambo illi gratias deinde die & noctu Deo & virtutum operibus, quibus aſſueverant, tunc artius inſiſtebant. Sed mulier illa concubitu illo cum eſſet gravida, & tempore labente propinqua jam partui ericium perperiſſe ſomniaverat, puerulosque plures, ut ſtimulos ei eruerent, accurriſſe, & parietes ejus caraxaſſe viderat: Evigilans nimis ſtupida ſomnium viro narrat. Qui in Deo confiſus ſomnium illud nihil mali portendere, ad incluſum in monte Victoris Euſebium pergens conjectorem fore ejus rogavit. Filium, inquit, uxor tua pariet, quem S. Gallo votabis: apud illum enim educatus Doctor erit magnificus, & multos pueros ipſe, aſper diſciplinis, ſtilis armaturus. Factum eſt: ut vir ille ſpiritu Dei plenus Sanctique Galli compatrianus prædixerat: per cujus præter hæc præſagia Dominus multis revelaverat multa: Sed & ipſi Karolo quidem, qui ejus petitione, ut & Ratpertus ſcribit, ipſum illum Victoris montem S. Gallo contradidit. Puer natus, educatus, S. Galli fit Monachus doctiſſimus, docuitque, ut in geſtis ejus jam ſcripſimus, Salomonem cum cæteris quam plurimis. Sed Hartmuotus noſter, Ruodolfo Burgundionum Regi notiſſimus, qui & cognatus, cum Magiſtrum aliquem noſtratium Grandivallenſium cœnobio peteret, ipſum illum Regi ad annos tres à Grimaldo expetiit, condicto in manus pacto, uti ter in anno ſumptibus ſibi Regis monaſterii ſui daretur inviſere clauſtrum. Ibi vas illud ſpiritus ſancti cum deveniſſet, provinciis diffamatum & regnis, S. Galli dulciſſima ſuffecerat pocula.

Fulſit autem ibi S. Galli lucerna illa interdum quidem per miracula. Nam, uti plurima doctus, cum ungenta quidem facere noſſet, leproſos & paralyticos, ſed & cæcos curaverat aliquos. Quod quidem, dum id diu celaſſet, virtute ſanctitatis ſuæ magis feciſſe, vellet nollet, tandem patuit. Nam dum pauperculum quendam cæculum mendicare audiſſet ad oſtium, miſericordia tantilluli motus ungentum afferri jubens egreditur ad videndum. Cujus cum digitis benedicens tractaret oculos, ungentoque linire inciperet, exclamavit puer, video (inquit) Domine video; & per aliquot dies convaleſcens oculis tandem quidem clariſſime vidit. Quod tamen ille, ut celatum eſſet, ungenti pretioſiſſimi quod manu ferret factum affirmans virtute non mentitus eſt. Talibus vir Dei cum Dominum ſuum S. Gallum, ubicumque eſſet, ornaſſet virtutibus, ſtimulos ſuos pluribus ſcholaribus acuebat, cum ipſe tantis virtutibus pollens vellet tamen eſſe involutus, ut ericius. Anhelabant ad illius doctrinam totius Burgundiæ, nec non & Galliæ ingenia. Erant & aliqui, qui inter ſuos ſatis haberent, ſi diſcipuli Iſonis vel ad horam dicerentur, etiamſi ad ſtilos ejus non acuerentur. Erat enim de illo late fama, quoniam, etſi obtuſa inveniret ingenia, ipſe eis daret acumina. Libuit tandem & ipſum vel propter gratas conſuetudines diſcipulorum, vel propter * mnam dandam ad menſam, ut poſt tres annos Regi conceſſos aliorum annorum moras ſibimet ab Abbate ſuo per ſe ipſum expeteret. Manſit itaque in benigna peregrinatione ſua per plures tandem annos, ratiſque ſibi temporibus clauſtrum ſuum, Abbatem & fratres viſitans, benedictione illorum roboratus diſcipulos iterum ægre expectatus reviſit. Diſponente vero tandem eo, qui poſuit terminos, qui præteriri non poterunt, morbo correptus plurimis hinc inde dolentibus bene validæ adhuc ætatis diem obiit, multum dolens, quod clauſtro ſuo procul ſit, & in cimiterio S. Galli ſepeliri non licuit. Collectis autem vndequaque diſcipulis ejus ſepultus eſt in eccleſia S. Germani. Ubi cum tandem coruſcaret miraculis, corpus ejus furto, ut ajunt, in Burgundiam in quandam hominis potentis translatum eſt eccleſiam. Quod etſi dubie roboretur, præterire tamen noluimus. Conſtat tamen id in tumulo, quo conditum eſt, non haberi.

*** *al. minam. al. miſericordiam, fort.***

CAPUT III.

De Magiſtro Notkero & Conſodalibus ſuis Ratperto & Tutilone.

DE Notkero, Ratperto, Tutilone, diſcipulis ejus & Marcelli, quoniam quidem

Digitized by Google

dem cor & anima una erant, mixtim qualia tres-unus fecerint, quantum à patribus audivimus, narrare incipimus. Hi quidem ab Iſone, cum in divinis non mediocriter eſſent prælibati, Marcello, ut jam diximus, ſunt conjuncti. Qui in divinis æque potens & humanis, ſeptem liberales eos duxit ad artes, maxime autem ad Muſicam. Quæ cum cæteris naturalior, & quamvis difficilius apprehenſa, uſu quidem ſit jocundior, tantum in ea tandem valuerant, quantum in operibus ſingulorum, quæ jam ante quiddam tetigimus, apparet. Enimvero hi tres quamvis votis eſſent unicordes, natura tamen, ut fit, erant diſſimiles. Notkerus corpore non animo gracilis, voce non ſpiritu Balbulus, in divinis erectus, in adverſis patiens, ad omnia mitis, in noſtratium acer erat exactor diſciplinis, ad repentina timidulus & inopinata præter Dæmones infeſtantes erat, quibus quidem ſe audenter opponere ſolebat: in ornando, legendo, dictando creberrimus, & ut omnes ſanctitatis ejus in brevi complectar dotes, ſancti Spiritus erat vaſculum, quo ſuo tempore abundantius nullum.

At Tutilo longe aliter. Bonus erat & utilis homo, lacertis & omnibus membris, ſicut * Fabius athletas eligere docet: erat eloquens, voce clarus, cœlaturæ elegans, & picturæ artifex: Muſicus, ſicut & ſocii ejus, ſed in omnium genere fidium & fiſtularum præ omnibus (nam & filios nobilium in loco ab Abbate deſtinato fidibus edocuit) nuncius procul & prope ſollers: in ſtructuris & cæteris artibus ſuis efficax: Concinnandi in utraque lingua potens & promtus natura: ſerio & joco feſtivus, adeo ut Karolus ei aliquando maledixerit, qui talis naturæ hominem Monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis eſt, in choro ſtrenuus, in latebris erat lacrimoſus: verſus & melodias facere præpotens: caſtus, ut Marcelli diſcipulus, qui feminis oculos clauſit.

* 3. mſs. Favius.

Ratpertus autem inter ambos, quos diximus, medius incedebat, ſcholarum ab adoleſcentia Magiſter, Doctor planus & benivolus, diſciplinis aſperior, rarò præter fratres pedem clauſtro promovens, duos calceos annum habens: excurſus mortem nominans, ſæpe Tutilonem itinerarium ut ſe caveret monens, in ſcholis ſedulus. Plerumque curſus & miſſas negligebat, bonas, inquiens, miſſas audimus, cum eas agi docemus. Qui cum labem maximam clauſtri impunitatem nominaſſet, ad capitulum tamen non niſi vocatus venit, cum ſibi officium capitulandi & puniendi graviſſimum, ut ait, ſit traditum.

Tales cum eſſent tres iſti noſtræ Reipubl. Senatores, quod ſemper Doctorum eſt & utilium, ab ocio vacantibus, & in levitate ambulantibus detractiones & dorſiloquia patiuntur aſſidua: ſed maxime, quia minus refellere ſolebat Sanctus (ut vere aſſeram) Dominus Notkerus. Tutilo quidem & Ratpertus acriores talibus minusque ad contumelias habiles rarius ab eis lædebantur. Notkerus autem hominum mitiſſimus, quid injuriæ eſſent, in ſemetipſo didicit. De quibus omnibus unum aliquem, ut quantum Sathanas in talibus præſumat, ab uno diſcas omnes, introducere volumus.

Erat hic quidem refectorarius nomine Sindolfus: poſtremo autem fictis obſequelis, cum alias in nullo eſſet utilis, accuſans fratres criminibus conjectis, à Salomone operariorum poſitus eſt Decanus. Enimvero cum eſſet refectorarius, pro commodis incommoda, quibus auſus erat, exhibebat, præ cæteris autem Notkero. Salomone autem in plurimis occupato, nec attendere ad ſingula ſufficiente, alimonia interdum fratribus cum aut detraheretur aut depravaretur, clamabant plures pro injuſtitia, inter quos etiam aliquando tres, quos diximus, iſti aliqua locuti parebant. At Sindolfus diſcordiæ ſemper fomes, ſciens antiquam condiſcipulorum odii facem & cauſam, accommodat ſe auribus Salomonis, quaſi pro ſuo honore rem ſibi ſit dicturus. Ille vero etſi nihil nocivius ſciſſet Prælatis, à ſubditis, quam ſuſurros audire, quid novi afferret, quæſivit. Ille vero, tres illos ſemper ſuper ſe verba jacere ſolitos, heſterno quæ Deo importabilia ſint mentitur locutos. Credidit ille ſermonibus, & nihil mali opinantibus rancorem portavit, tandem & oſtendit. At illi, cum nihil ab eo reatus ſui exculpere poſſent, Sindolfi ſe technis hariolantur fuiſſe circumventos. Re tandem coram fratribus diſcuſſa, cum ipſi teſtantibus cunctis nihil omnino contra Epiſcopum dixiſſe cum cæteris eum vincerent, vindictam ſuper falſidicum quiſque ſibi rogant, quem ille cum diſſimulaſſet, taciti quieverant. Erat tribus illis inſeparabilibus conſuetudo, permiſſo quidem Prioris, in intervallo laudum nocturno convenire in ſcriptorio, collationesque tali horæ aptiſſimas de ſcripturis facere. At Sindolfus ſciens horam & colloquia quadam nocte feneſtræ vitreæ, cui Tutilo aſſederat, clamdeſtinus foris appropriat, aureq; intrò affixa, ſi quid rapere poſſet, quod depravatum Epiſcopo traderet, auſcultabat. Senſerat illum Tutilo homo pervicax, lacertisque confiſus, Latialiterq; quo illum, qui nihil intelligeret, lateret compares alloquitur: Adeſt ille, inquit, & aurem feneſtræ affixit. Sed tu Notkere, quia timidulus es, cede in eccleſiam. Ratperte autem mi, rapto flagello fratrum, quod pendet in pyrali, deforis accurre. Ego enim illum, cum appropinquare te ſenſero, vitreo citiſſime redaperto captum capillis ad meque pertractum violenter tenebo. Tu autem, amice mi, confortare & eſto robuſtus, flagelloq; illum to-

tis

Digitized by Google

tis viribus increpita, & Deum in illo ulciſcere. Illa vero, ſicut ſemper erat ad diſciplinas acutiſſimus, modeſte exiens rapto flagello cucurrit celerrimus, hominemq; intro capite tractum totis viribus à dorſo ingrandinat. Et ecce ille manibus pedibusq; reniſus flagellum incuſſum capiens tenuit. At ille virgam propius aſpectam rapiens ictus ei validiſſimos infregit. Cum autem parci ſibi male jam mulctatus incaſſum petiſſet: Voce (inquit) opus eſt, & exclamans vociferavit. At fratrum pars voce audita tali tempore inſolita ſtupens accurrit luminibus & quidnam eſſet, quæſivit. Tutilo autem Diabolum ſe cepiſſe creber ingeminans lumen adhiberi rogat, ut in cujus illum imagine teneret, certius inſpiceret: Capite autem inviti hac & illac ad inſpicientes verſato, ſi Sindolfus eſſet, quaſi neſcius interrogat. Omnibus autem vere ipſum eſſe clamantibus, & ut illum dimitteret rogantibus, relicto eo, me miſerum (ait) in auricularem & intimum Epiſcopi manus miſiſſe. Ratpertus vero fratribus accurrentibus in partem cedens clam ſe ſubduxit. Neq; enim ipſe, qui paſſus eſt, à quo cæderetur, ſcire poterat. Quærentib⁹ autem aliquib⁹, ubinam Dom. Notkerus Ratpertusq; abiſſent? ambo, inquit, ad opus Dei Diabolum ſentientes abierunt, meq; cum illo in negotio perambulante in tenebris dimiſerunt. Vere autem omnes ſcitote, Angelum Domini ictus ei manu ſua incuſſiſſe. Diſcedentibus tandem fratribus à partium ſectatoribus ſurgunt, ut fit, multiloquia: alii Dei judicio, ut auſcultatores clandeſtini publicarentur, factum dicebant: alii autem tali viro, niſi quod Angelum Dei prætendit, tale opus non decuiſſe. Occultabat autem ſe confractus ille corporis pariter & mentis dolore. Interrogatq; tandem Epiſcopus poſt aliquos dies, ubinam tamdiu moraretur ſuus famidicus? (ſic enim hominem nominare erat ſolitus, nova ſemper aliqua ſibi clam apportantem) Re, ut erat veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat, conſolatur accitum: Quoniam, inquit, illi à pueritia mei ſemper invidi male tibi fecerant, ego quidem, ſi vixero, melius tibi facere habebo. Data eſt poſt non multum temporis occaſio, & pleriſq; omnibus, ne rem loci tam præclaram in tali homine dejiceret, contradicentibus, ut ſupra prælibavimus, operariorum factus eſt ab ipſo Decanus.

Erant illo in tempore S. Gallo & alii cœnobitæ quidem ſancti, quorum juſtitiæ apud Deum non ſunt in oblivione: quorum quidem opera multa audivimus præclara. Inter quos Hartmanus & ipſe doctiſſimus, Abbas cœnobii poſt Salomonem: Waltramus vero, cujus etiam melodiæ quis fuerit non celant: Rueggerus, cujus ſupra meminimus, & alii quidem multi, cum ſanctis ſancti, cum electis electi. De quibus, quia longum eſt operi audita proſequi, tres ſolos quos aſſumpſim⁹ in exemplum poſteris ſufficere credam⁹.

Notkerus vero in his, quæ in capitulo ſuo prælibavimus, dies noctesq; ſemper idem & novus, quod Ratpertus in ſcholis, hoc ipſe in clauſtro præter verbera omni caritatis egit cenſura. Nam Prioris permiſſo, magis autem & hortatu, juveniores adhuc idonei noctes diesq;, quando ab orationibus quieſcerent, velut in inſidiis erant. Neque enim hora incompetens dicebatur, ſi codice in manibus quis cum D. Notkero loquebatur. Ipſe autem, cum propter regulæ tenorem ſibilis eos interdum & ſtrepitu abſturbaret, ab Abbatibus ei per obedientiam, quod refutarat, injunctum eſt. Quam autem mellifluus in reſponſis fuerit, lacrimæ eorum, qui hominem viderant, teſtantur. Enimvero etiam in ſpiritu Dei multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia. Sicut, ut gratia exempli ſuperiora repetam, cuidam Karoli elati animi Capellano: Nam Rex idem, cum ob caritates agendas fratribus, ut ſolebat, cœnobio veniret, totumq; triduum gratia reverentiæ converſantium ibidem moraretur, Sanctisq; noſtris, ut & Ratpertus ſcribit, munificus Abbate jam mutato abire paraſſet: ille quidem elati animi Capellanus virum Dei pſalterio, ut ſolebat, aſſidentem præteriens conſpexit, agnitoq; quod is eſſet, qui Karolo multa quærenti pridie quæſita reſolveret comitantibus ait: Ecce (inquit) iſte eſt, quo neminem ajunt in regno Karoli doctiorem. Sed ego, ſi vultis, illum tam præcellentiſſime doctum ad irriſionem vobis temptabo, & quod tantæ famæ vir omnino neſciat interrogabo. Illis vero ut hoc faceret curioſe rogantibus, accedunt pariter, ſalutant eum. Humilis ille aſſurgens, quid petant, quærit. At ille infelix, quem diximus; ſcimus, inquit, homo doctiſſime omnia te noſſe. Quid autem Deus in cœlo nunc faciat, à te cupimus ſi noſti audire. Scio, inquit ille, & optime ſcio: Nam enim facit quod ſemper fecit, utique & tibi quam mox facturus eſt: exaltat enim humiles & humiliat ſuperbos. Abibat temptator ille & irriſor à ſuis irriſus parvipendens quid ſibi futurum dixiſſet. Sonatur continuo ad concurſum & laudes Cæſaris abituri. Arripit ille infelix futurus labarum eo die ordinis ſui Dominum antecedendi: & equo ſuperbus invectus ante portam civitatis offendens cecidit, & miſere in facie colliſus crus confregit. Committitur Abbati novo Hartmuoto ſuffecto Bernhardo procurandus. Cui ipſo tandem præſagium Notkeri omnemq; hujusmodi rem cum aperuiſſet, deſiderabat viri Dei ſi ſe inviſcere dignetur abſolutionem & præſentis benedictionem. Quod cum ipſe deſpective de Notkero audiens nihil ſibi mali ejus vaticinio aſſereret contigiſſe, coagulari fractura illa nullis fomentis, nullis adunari valuit ligamentis. Supplicatur tandem media quadam nocte à miſerantibus clamo-

Digitized by Google

clamores ejus Notkero, qui dum adveniens crus contrectaſſet, confeſtim combullire illud ſenſit confractus, didicitque ſevere de cætero humilia ſentire.

Et ut ad ordinem redeamus, Sindolfumque ſub Salomone licenter bacchantem proſequamur, quadam die quod erat refectorarii. Notkero & Ratperto ſimul ordinariis menſuram potus ut officii ſui erat conſidentibus cum in uno vaſe non poneret, ſed maledicta ſubmurmurans abſentibus adhuc quaſi projiceret, vas illud de menſe lapſum in terram decidit; operculoq; procul rotante in latus jacuit, vinumq; tamquam ſi ſubreptum eſſet ſolide continuit. Quod ille moroſe reverſus (nam per paſſus aliquot feſtinus abſceſſerat) cum levaſſet, accurrentibus qui procul viderant, & ſi quicquam de vino effuſum ſit terram conſpectando quærentibus; Ne miremini, inquit, ſi Diabolus, à quo nigros libros noctibus diſcunt, falcinatorum ſuorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus à dicentibus cum audiſſet, protervoque illi occurriſſet: Vide bone vir, inquit, ne in tales viros injurias tuas tam patienter ferentes nimium tandem deſipias. Cui ille cum ſibi ſolita usq; ad convicia reſpondiſſet protervia, Waltrammus Decanus in proximo fratrum capitulo regulari vindictæ ſubjecit.

Titulo vero Abbatum, ſub quibus militaverat, permiſſis plerumque & præceptis multas propter artificia ſimul & doctrinas peragraverat, ut in ſuo capitulo tetigimus, terras Picturas etiam & anaglyphas carminibus & epigrammatis decorabat ſingulariter precioſis, tantæq; auctoritatis, ubicumq; moraretur, apparuit, ut nemo illum qui vidiſſet S. Galli Monachum dubitaſſet. Erat autem in divinis & humanis ad reſponſa paratiſſimus; & ſi quid incondecens, maxime in Monachis, uſquam vidiſſet pro loco, tempore, & perſona zelator erectus, ut in uno de pluribus dicere habebimus.

Enimvero, quoniam homo erat itinerarius, lateque terrarum & urbium gnarus, miſſus eſt aliquando pro communi cauſſa Mogontiam, utique pro pannis laneis emendis, quos ſericalas aut tunicas vocant. In ingreſſu ergo civitatis circa S. Al. monaſterium hoſpitium petens hominibus ſuis ſtatim propter pabula & victualia mercatum miſſis ipſe ſuper ſedile ſe laſſus, ut pauliſper quieſceret, locaverat. Erant autem dies vindemiæ, quibus fratres ad obedientias dimiſſi ſunt per vineas. Et ecce primo ſigno ad veſperas pulſato circa or. fratres collecturus aſino pro religione inſidens oſtio pomus hoſpitii jam dicti, quaſi aliquem & ibi quæſiturus, appropiat; Latenter autem ſicut matrina ſua domo ſit ſciſcitando domum inequitat. At illa de camera egreſſa ſalutans compatrem hoſpitem illum dormire putans obtulit viro muſtum. Quo ille impigre hauſto vaſeque reddito, mammam feminæ titillat aſſentientis. Hoſpes vero viſo facinore exilit, illum ſceleſtum inclamitans, comis apprehenſum in terram dejecit, flagello quo ad æquum uſus eſt, adhuc manu habito acriter hominem cecidit adjiciens; Hoc, inquit, tibi S. Gallus, S. Albani frater dedit. Ille vero, quamvis pro reatu ſit triſtis & paſſus, timidus tamen ſui venia petita uti ſe celatum habere vellet hominem rogat. Hoſpes illi, ne modo adjicias peccatum peccato, quantum in me eſt bene celaberis. Intimatur Abbati, fratrem de S. Gallo ante portam hoſpitari, vocatur in clauſtrum: non ſciſcitati agnoſcunt hominem diu fama vulgatum, caritativeque tractato ipſi exhibebant Martham: ille autem capacibus exhibebat Mariam, rogaturque ibi morari, usque dum thronum Dei in * bractea altaris aurea cœlaret, cui ſimilem anaglypham raro uſque hodie videre eſt alteram, in circulo ſcribens hunc verſum;

** al. brachia.*
** al. brachea.*
Verſus Tutilonis.

Ecce polo potior ſolio, terraque ſcabello.

Cum autem ibi aliquantum tardaſſet non cœlatum eſt ex parte. Quid deforis egerit rogatus dicere; Fratrem, inquit, ibi indiſciplinatum vidi, quem ut ferirem flagellum levans intentavi, quod illi & mihi indultum quidem rogo. Sic ille fidei memor veritati parcens non tamen mentitus eſt.

Dixerant autem de illo unum aliquid, quod quamvis Monachi non fuerit, propter naturam tamen hominis dicere volo. Ibat aliquando per ſilvam latronibus aptam, duobus ſuis comitatus, uno ſcutato cum lancea, altero ſine. Et ecce à duobus audaciſſimis invaſus, ambos illos uterque ſuum equo dejecerat. Interea ille utroque in ſpolio occupato robur quoddam validum circumſpectum arripuit, & terrore magno minax ſuper illos venit. At illi videntes hominem forti aſſimilem ſpolia omittunt, ſcuta dorſo rejecta contra illum vergunt, lanceaſque ille latronum præ ſecuritate procul abjectas ſuos citiſſime rapere juſſit; & ut ſe defenderent acer verbis emonuit. Quas cum dejecti celeres raperent, tanti ducis violentiam minime ſe perpeti poſſe videntes hoſtes, ab eo exarmati divertunt. Sic iſti lancea etiam ſua levata, ut ſi illi reverterentur, Domino eam darent, ſilvam imperterriti tranſeunt.

Notkerus autem ſpiritualiter, ut diximus, fortis, quantum Tutilo in homines, tantum ipſe valuit in Dæmones: alias autem corpore ut jejunans & vigilans, tener ut diximus & macer. Accidit autem ut quadam nocte in eccleſia præveniens in maturitate, altariaque circuiens ut ſolebat clamaret: In cryptam vero veniens XII. Apoſtolorum

ſtolorum ſanctique Columbani, acriores depoſt aram oculi ejus cum deducerent lacrimas, quaſi canem audierat muſſitantem. Cumque interea ſuis vocem grunnientis mixtam ſentiret, intellexit temptatorem; Es ne tu, inquit, iterum ibi? quam beue tibi miſer contigit non muſſitanti & grunnienti poſt glorioſas voces illas, quas in cœlis habueras, accenſoque lumine, quo angulo lateret, quæſivit. Ille vero ſiniſtro angulo appropiantem tanquam canis rabidus veſtibus lacerat, Eya, inquit ille, ſervitium tuum foris cryptam ſatagere habeo. Neque enim pœnæ illæ valent, quas, ut ajunt, jam pateris, acrius tibi aliquid paraturus ſum. Præcipio tibi autem in nomine iſtorum Sanctorum & Domini mei, ut me in eodem, quo nunc indutus es canino corpore expectes. Et ille, faciam, inquit, ſi volo. Et Notkerus velocius abiens; Confido, ait, in Domino, quia velis nolis me expectabis. Feſtinato autem aram S. Galli adiens * cambocam ſuam & Magiſtri ejus multarum virtutum operatricem cum ſpera illa S. Crucis notiſſima rapuit & in introitu cryptæ dextero ſpera poſita cum baculo ſiniſtrorum caninum illum aggreſſus eſt Diabolum. Cum autem illum baculo ſancto cædere cœpiſſet, voces ſuas anteriores altius gannitu edidit & grunnitu. Tandem vero cum ad ſperam ſanctiſſimam cedendo cædentem fugiens veniſſet, ultra jam progredi non valens conſtitit, & tot jam ictus & incuſſiones ferre non ſuſtinens barbarice clamans. *O we mir we*, vociferavit. At interea æditus cum baſilicam intraſſet voceſq; horridas audiſſet, lumen velox in manibus ſumpſit & ad cryptam acceleravit. At ille cum ei ictum ultimum feciſſet, baculum ſanctum in locis confregit; & niſi æditus ſperam videns allevaſſet canemque ſic abire permiſiſſet, adhuc eum cædere habuiſſet. Æditus vero baculo inſpecto attonitus; Baculumne ſanctum, Domine mi, in cane fœdaſti? Illo conticente addidit; Quiſnam ille erat, inquit, qui *owe* vociferavit? putanſque illum pro pietate furem aliquem celare, ivit in pedes per totam eccleſiam furem comprehendere cupiens, ſed cum neque furem inveniret, neque canem, graditur ſecum mirans, quia eccleſiam poſt ſe introiens clauſerat, quidnam eſſe poterat quod contigerat. Virum denique regularem jam ſemel ſibi tacitum amplius alloqui non auſus eſt præſumere. Et ille, ſecundum quod humilis erat & prudens, æditus foras ire ſignificans in partem ſumpſit benedictioneque prolata; Quomodo baculum, inquit, fili mi confregi? niſi tu viveris, ſecreta mea habent efferri. Sed quoniam meum non eſt ambulare in magnis & in mirabilibus ſuper me, ſilentio fidei tuæ quod factum eſt committo: ſicque ei rem ut facta eſt enucleavit. At ille baculo per fabrum latenter reparato quod factum eſt ad tempus occultavit. In temporis autem proceſſu res, ut erat, in medium venit. Et ut videas loci noſtri religionem, etiam in pſalmodiis tredecim ſedilia cum pſalteriis aut auro impictis aut alias nobilibus habebat præter alias & habet illa S. Galli baſilica capellas: in quarum uno angulari foribus proximo Notkerus pſallere erat ſolitus. Accidit autem, ut quadam die ad nonæ ſynaxim non veniret neque eam per ſe caneret. In illo autem ſolio cum poſt completorium clara adhuc die precibus inſiſteret, videt ſuper ſe in laquearii interrupti trabibus Diabolum conſediſſe & ſtilo in tabula ſcribere. Quem cum, quid ſcelus ſcriberet, interrogaſſet; nonam, inquit, quam tu ſcelus hodie ſuperſederas, ſcribo. At ille dicto citius, ***Deus in adjutorium meum intende***, proſecutus videt eum manu celerrima quod ſcripſerat planaſſe. Cumque ad preces ſynaxis ſe in terra poſterneret, tabulam laquearii diſrupti ſuper eum dejecerat. At ipſe videns, ut ictum declinaret, citus exiliit. Cachinnans tandem ille, mihi ut aſſurgeres, inquit, effeci. Enim vero, ait & Notkerus, ſi tu, ut nuper, caninus fueris, iterum habeo, tecum operari. Tandem cum evanuiſſet, fratres aliqui in extremis templi orantes ſonum tabulæ voceſque audientes, mirati quid eſſet citi aderant, videnteſque eum ut ſolebat proſtratum nolebant illum, quod etiam incompetens hora eſſet, impedire. Tandem tamen Tutilo unus ex illis ſigno dato amice illum foras evocans ſilenter in aurum; Magnas, inquit, inquietudines tu & Dæmones tui fratribus facere ſoletis. At ille; Audierantne, mi anime, fratres omnia? Non omnia, inquit, ſed mihi velim quæ hæc turba fuerit per ſingula pandas. Ipſe vero id cum abnueret ab eoque ſe concitus, tabulam ibi cecidiſſet dicens, ſubtraheret, erant alii qui viderant & factum ut erat non celabant.

*adambutam.

Erat eodem in tempore in loco adoleſcens quidam Monachus admodum literatus. Comitis cujuſdam filius nomine Wolo, inquietus & vagus; cui propter averſionem cum nec Decanus ipſe nec Dominus Notkerus ſeu cæteri imperare potuiſſent, crebroque eſſet verbis verberibuſque correctus nihilque proficeret, omnes pro talis ingenii viro dolebant. Nam cum nunquam S. G. niſi libertatis Monachum habuiſſet, nobiliores tamen ſæpius aberrabant. Advenerant in monaſterium parentes ejus pro eo ſolliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum poſt abitum eorum idem erat. Diabolus autem quadam die Domino apparuit Notkero diluculo; Malam tibi, inquit, & fratribus tuis facturus ſum noctem. Mala avis, ait ille, malam famam prodere ſolet. At ille fratribus quæ audivit, uti die illo ſe caverent, prænotuit,

notuit. Wolo vero cum hoc & ipſe à dicentibus audiſſet; ſenes, inquit, ſemper vana ſomniant. Erat autem dies ipſe, quo ſibi à Decano ne quaquam, ut ſolebat, clauſtro progrederetur, interdictum eſſe omnes noverant. Et cum ſederet ad ſcribendum, ultima ejus ſcriptura erat: *Incipiebat enim mori*: illicoque exiliens cæteris illum inclamantibus, quod nunc Wolo, quo nunc? in campanarium S. Galli per gradus ad hoc quidem nobis paratos aſcendere incipit, uti oculis quia greſſu non licuit montes campoſque circumſpiciens vel ſic animo ſuo vago ſatisfaceret. Aſcendens vero, cum ſuper altare virginum veniſſet, impulſu ut creditur Sathanæ per laqueat cecidit collumque confregit. Plurimis autem, qui viderant, vel audierant, accurrentibus cum viaticum ei properanter afferrent, confeſſione dicta communicavit. At illi cum eum efferre voluiſſent & ad domum infirmorum portare; Sinite me, inquit, ſanctas virgines prius inclamare: ipſæ enim ſciunt, quia quamvis alias nefandiſſimus, mulierem tamen non novi. Interea cum alte ejulaſſet, Notkero accurrente manus illi porrexit; Tibi (inquit) Domine mi & ſanctis virginibus, quas ſemper amabas, animam peccatricem commendo. At ille jactans ſe circa eum; Sanctæ, inquit, virgines in vobis confiſus fratris iſtius crimina ſuper me tollo & ambos nos vobis committo: & hæc dicens flebat & ejulabat. Cumque ille efferretur, præ foribus eccleſiæ quiete petita Notkerum manu artiſſime ſtringens omnibus preces effundentibus emiſit ſpiritum. Inter exequias Notkerus eum lavit, in feretrum collocavit, obſequium faciens totam ejus ſepulturam ipſe procuravit, ſemperque quoad vixit duo in ſe Monachi officia teſtatus eſt perſolvenda. Completorium ipſo obitus viri die dum finiretur, Patrum quidam ſimplicior precem, in qua ineſt; *Ut ſicut læti diximus diem, ita noctem quoque læti tranſigamus,* dum recitaſſet, exiliens vir Dei; Quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? ſufficeret hodie diei malitia ſua & ſuperabundaret, tu autem & nocti eadem precaris. Septima vero obitus hominis die cum pernoctans in eccleſia permanſiſſet, circa tempus laudis nocturnæ parumper ſuper genua pauſans videt quaſi Ratpertum ſuum ſe excitantem & dicentem; *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum.* At ille evigilans, unde anime mi unde hoc noſti? cum ſubjunxiſſet, quia modeſto gradu ille exiit. At ipſe putans eum eccleſiam, ut ibi licentius loqueretur, exire, dum eum extra velum proſequitur, neque ipſum neque greſſus ejus ullum ſentire poterat ſonum, cereoque accenſo quæſivit eum in lecto: quem invenit ſurgentem, ut & ipſe ſicut ſolebat præveniret in maturitate & clamaret. Cereo extincto eccleſiam rediit, *Te Deum laudamus* præ gaudio flens ſilenter cantavit. Die autem dato, quærente Ratperto utrumne ad excitandum ſe nocte veniſſet, quod viderat amabili ſuo aperuit: tandem quoque & cæteros fratres res tanta non latuit.

Ratpertus vero & ipſe ſanctus circa clauſtrum S. Galli cum languidus iret, nec tamen docere deſineret, XL. diſcipulis quondam ſuis, Canonicis tunc quidem Presbyteris, loco propter feſtum advenientibus animam ſingulis in manibus commiſit: quorum quiſque ei triginta miſſas obituro promiſerat. Sicque ille lætiſſimus Deum, uti ſe diutius morbo coqueret, rogans panis nititus factus inter diſcipulorum manus in Paradyſum, ut concedimus, tranſiit. Pro quo Notkerus & Tutilo præter cæteros fratres dolentes, qui poſt eum relicti ſunt, multa fecerunt.

Tutilo vero cum apud Metenſium urbem * cælaturas ſatageret, peregrini duo S. Mariæ imaginem cœlantiaſſiterant, eleemoſynamque petebant. Quibus cum nummos clam tribueret diverrentes ab eo clerico cuidam aſtanti ajebant, Benedictus domino vir iſte, qui nos hodie bene conſolatus eſt: ſed eſtne ſoror ejus, inquiunt, domina illa præclara, quæ ei tam commode radios ad manum dat & docet quid faciat? Ille vero miratus quod dicerent, cum nuperrime ab eo digreſſus nil tale vidiſſet, revertitur, & quod dixerant velut ad momentum & in ictu oculi contemplatur. Ait autem illi clericus & peregrini; Benedictus tu Pater Domino, qui tali magiſtra uteris ad opera. Qui cum ipſos quid dicerent neſcire aſſereret, vehementer in illos invectus, ne cui tale quid dicerent interminatur. In craſtinum autem cum gloriam talem de ſe plures audirent dictitare, ſubtrahens ſeceſſit de medio, neque jam ultra in urbe illa operari volebat. In * bractea autem ipſa aurea cum reliquiſſet circuli planiciem vacuam, neſcio cujus arte poſtea cœlati ſunt apices;

Hoc panthema pia cœlaverat ipſa Maria.

Sed & imago ipſa ſedens quaſi viva cunctis inſpectantibus adhuc hodie eſt veneranda. Dicebant autem nobis patres quod ipſe vir Dei inter agendo in quandam villam, ubi ad miſſas ſonatum eſt, properans Dæmonem ab homine in eccleſia bacchantem invocatione S. Galli ejecerat. Sunt vero & alia quæ de illo audivimus multa, ſed & de aliis noſtro in loco Dei viris, quibus quia, ut nunc ſeculum, diffidi putamus, tacere quam ſcribere maluimus. De obitu autem ejus quia nihil conſtans comperimus, hoc ſolum, quod ad gaudia eum migraſſe confidimus indubitanter aſſerimus.

* al. celaturus.

* al. bratea.

De

De Notero quæ reliqua ſunt, audenter narrabimus, quoniam illum Spiritus Sancti vas electum nequaquam dubitamus. Remanſit ille ſanctiſſimus uterinis in ſpiritu viduus & orbus: tandemque malum illi, qui dolore cordis intrinſecus tactus eſt, accidit, Epiſtolas Canonicas Græcas à Liutwardo Vercellenſi Epiſcopo petitas multis ſudoribus illi exemplaverat. Et ecce Sindolfus magnus jam & præpotens in loco, ut diximus, codicem illum delicate ſcriptum caſu incurrens furatus eſt, & ſingulis quaternionum, ſicut hodie videre eſt, cultro deciſas diſcerpſit atque depravavit, & iterum complicatas in locum ubi eas fuerat furatus repoſuit. Quæ autem Tutilo dictaverat ſingularis & agnoſcibilis melodiæ ſunt? quia per pſalterium ſeu per rotam, qua potentior ipſe erat, pneumata inventa dulciora ſunt, ut apparet in *Hodie cantandus*, & *omnium virtutum gemmis*. Quos quidem tropos Karolo ad offerendam, quam ipſe Rex fecerat, obtulit canendos. Qui Rex etiam *Viri Galilæi* offerendam cum dictaſſet, Tutiloni verſus addere injunxit, ut ajunt, *Quoniam Dominus Jeſus cum eſſet, Omnipotens genitor, Fons & origo*, cum ſequentibus, *Gaudete & cantate*, & alios quidem, ſed iſtos propoſuimus, ut quam diſpar ejus melodia ſit cæteris, ſi muſicus es, noris. Waltrammus autem, quem ſupra diximus, Decanus, ſed & Hartmannus qui Abbas noſter factus eſt, quas fecerant laudes, ſua nomina quia præferuntur in cantillenarum libellis, ſtudioſe tranſimus, præter quod Waltrammi ſequentia, *Sollemnitatem hujus devoti filii Eccleſiæ*, ſine ejus nomine ſcribitur. Fecerat & Hartmannus minor quædam, quæ utrius ſint æquivocatio dubia facit. Erant vero & alii quidam noſtratium, qui ſequentias & tropos, nec non & alia quædam plura pro ſtudio quiſque ſuo fecerant opera, quos loco ſuo memoraturi ſingulorum ſingula narranda ſervamus.

CAPUT IV.

De Hartmanno Abbate S. Galli.

HArtmannum poſt Salomonem privilegio electionis Patres acceperant Abbatem. De quo, quoniam proprium & ſui temporis libellum habemus, plura ſcribere ſuperſedemus. Erat tamen, ut à Patribus audivimus, præter ſapientiæ doctrinalem dotem religionis tenaciſſimus, clauſtro ſæpius manens, quæ de foris in locis ſuis agerentur minus ſollicitus, magiſque ſuos habere paſſus quam ſe, quæ ſibi ſuppares in manus dare vellent regratiando contentus, ſolius diſciplinæ Patrum more inveſtitor & ſeverus exactor. Doctrinas vero ita amabat, ut inter ſcholas & clauſtrum aut nihil aut parum interſit. In victu fratrum & veſtitu Hartmoti ſtatuta ſecutus. Maxime autem authenticum antiphonarium docere & melodias Romano more tenere ſollicitus. De quo antiphonario altiora repetere operæ pretium putamus. Karolus Imperator cognomine Magnus cum eſſet Romæ, Eccleſias Ciſalpinas videns Romanæ Eccleſiæ multimodis in cantu, ut & Johannes ſcribit, diſſonare, Rogat Papam tunc ſecundo quidem Adrianum, cum defuncti eſſent quos ante Gregorius miſerat, ut item mittat Romanus cantuum ignaros in Franciam. Mittuntur ſecundum Regis petitionem Petrus & Romanus, & cantum & ſeptem liberalium artium paginis admodum imbuti, Metenſem eccleſiam ut priores adituri. Qui cum in * Sectune lacuque Cumano aere Romanis contrario quaterentur, Romanus febre correptus vix ad nos uſque venire potuit. Antiphonarium vero ſecum, Petro renitente, vellet nollet, cum duos haberet, unum Sanct. Gallo attulit. In tempore autem Domino ſe juvante convaluit. Mittit Imperator celerem quendam, qui eum ſi convaleſceret nobiſcum ſtare noſque inſtruere juberet. Quod ille quidem Patrum hoſpitalitati regratiando libentiſſime fecit, Quatuor, inquiens, mercedes vos Sancti Domini in me uno acquiſiſtis. Hoſpes erat, & eum in me collegiſtis: infirmus, & viſitaſtis; eſurivit in me, & dediſtis mihi in eo manducare: ſitivit, & dediſtis ei bibere. Dein uterque fama volante ſtudium alter alterius cum audiſſet, æmulabantur pro laude & gloria naturali gentis ſuæ more, uter alterum tranſcenderet, memoriaque eſt dignum, quantum hac æmulatione locus uterque profecerit, & non ſolum in cantu, ſed & in cæteris doctrinis exercuerit. Fecerat quidem Petrus ibi jubilos ad ſequentias, quas Metenſes vocant: Romanos vero Romane nobis econtra & amœne de ſuo jubilos modulaverat, quos quidem poſt Notkerus quibus videmus verbis ligabat: frigdoræ autem & occidentanæ, quas ſic nominabant, * jubilos illis animatus etiam ipſe de ſuo excogitavit. Romanus vero, quaſi noſtra præ Metenſibus excollere fas fuerit, Romanæ ſedis honorem Sanct. Galli cœnobio ita quidem inferre curavit. Erat Romanæ * inſtrumentum quoddam & theca ad antiphonarii authentici publicam omnibus adventantibus inſpectionem * repoſitorii, quod à cantu nominabant Cantarium. Tale quidem ipſe apud nos ad inſtar illius circa aram Apoſtolorum cum authentico locari fecit, quem ipſe attulit, exemplato antiphonario: in quo uſque hodie in cantu ſi quid diſſentitur, quaſi in ſpeculo, error ejuſ-

** al. Sectime. Leg. Septimo.*

**al. jubilos animatos.*

**al. miniſterium*

**al. repoſitorium.*

Digitized by Google

ejuſmodi univerſus corrigitur. In ipſo quoque primus ille litteras alphabeti ſignificativas notulis quibus viſum eſt aut * ſurſum aut juſſum, aut ante aut retro, aſſignari excogitavit: quas poſtea cuidam amico quærenti Notker Balbulus dilucidavit, cum & Martianus, quem & de nuptiis miramur, virtutes earum ſcribere molitus ſit. Hartmannus autem paucos annos cum præfuerit, in maximo noſtratium luctu diem obiit, clauſtrumque noſtrum diſciplinæ Patrum tenaciſſimus tectator doctrinæque aſſiduus inculcator reliquit celeberrimum: præter quod terras colentium & ſecularis rei curas gerentium non ſine damno loci minus exilis exactor erat. Enim vero eo clauſtri ſolius gubernacula curante, & Præpoſitis religionem, quam docuit, etiam de foris in ſancta ſimplicitate artiſſime ſervantibus, nunc vicilli majores locorum, de quibus ſcriptum eſt quia *ſervi non timent tument*, ſcuta & arma polita geſtare inceperant, tubas alio quam cæteri villani clanctu inflare didicerant; canes primo ad lepores poſtremo etiam nos ad lupos ſed ad urſos & ad Tuſcos, ut quidam ait, minandos aluerant apros. Cellerarii ajunt, curtes & agros excolant; nos beneficia noſtra curemus, & venatui, ut viros decet, indulgeamus. His bonis florentem Rempub. noſtram, hiſque malis Hartmannus obiens reliquerat periclitantem.

* al. ſuſum a. viſum.

CAPUT I.

De Engilberto Abbate S. Galli.

DEfuncto Hartmanno Engilbertus eligitur * Conradoque dirigitur, quem ille omni honore dignatum S. Galli fecit eſſe vicarium, brevique ſuperveniens tempore defunctus eſt & ipſe. At Engilbertus loca foras monaſterium minus culta colere incipiens majores, quod diximus, talium deſueti minus ei obtemperabant. Atque ille his atque aliis multis afflictus infortuniis, quæ & ſibi per ſe, & defuncto Conrado totius regni imminebant cervicibus, domi reſidens triſtis finem rei jejunans cum ſuis & orans expectabat. Cujus rei ſeriem breviatim dicere ad tragœdiam noſtram explicandam utile duxi.

* al. Cuonrado.

Conradus * Rex virili prole carens * Eburhardum autem fratrem habens ad regni gubernacula, ſi ſibi ſuperviveret, aſpirantem, ſenſit enim nec regno virtute quidem habilem nec populo moribus acceptum, rogantemque cum ipſe jam ſeneſceret, ubi ſe populo commendaret, crebro fruſtravit. Incipiens autem mori clam loquitur fratre; Video, ait, germame mi, & ſemper vidi te à populo nolle accipi, ideoque quod ſæpe rogaras, nec te * contriſtarem tacite diſtuli. Conſilium autem meum ſi nunc feceris, ut in Deum ſpero, inglorioſus non eris. Eſt in Saxonia cui neminem in regno æquiparem ſcio, Heinricus quippe Comes Mathilda conjuge clarus. Sumens ergo coronam & ſceptrum nocte dieque; accelera ad ipſum, teque & regnum ei meis verbis in manus dato, & mei vitæ memores fore ambos rogato. Fecit igitur ut Rex juſſerat, veniensque ſecretum Comitis petiit alloquium. Eliminatis omnibus ipſe oſtium clauſit, chlamideque exuta ad pedes viro corruens nimis ſtupenti coronam & ſceptrum detegit, & quæ juſſus eſt narrat. Cui ille inter cætera, ſi ſecum in fidé qua dixerat ſentire vellet, omniaque quæ tanto nuncio decerent facturum ſpoſponderat. Et ne per longas ambages vadam, fit colloquium publicum, Heinricus Saxonum & Francorum conſenſu elevatur & ungitur in regnum, Sed poſtea Lotharingorum Kiſilbertus * Eburhardum caſtigatum, cur honorem ſuum alieno dediſſet, Regi Saxonico rebellare ſecumque ſentire perſuaſit. Surgunt ambo in arma: Ducib. Suevo & Norico litteras mittunt. Quibus ſecum ſentire jam motis, quadam die cum collectas in armis apud Briſachum copias navibus tranſpoſuiſſent, ipſique interea in littoris planicie luderent tabula, Chuono quidem regii generis, * Churzibolt à brevitate cognominatus fortuitu viginti militibus ſtipatus viros incurrit. Kiſilbertum cum omnibus, qui in navi erant, quam inſilivit, lancea infixa ſubmerſit: Eburhardum levitatis increpatum gladio in littore occidit. Erat quidem anguſto in pectore audax & fortis: qui leonem cavea effracta ſe & Regem ſolos inventos in conſilio inſilientem, Rege grandi quidem viro gladium, quem Chuono tunc ut moris eſt gerebat, arripere volente ipſe præſiliens incunctanter occidit. Diffamatur longe lateque, Heinrici Regis militem leonem ſe inſilientem gladio occidiſſe. Mulieres ille & mala arborum naturali ſibi quodam odio adeo execratus eſt, ut ubi in itinere utrumvis inveniret, manſionem facere nollet. Multa ſunt, quæ de illo concinnantur & canuntur, quæ quia ad nos redeundum eſt præterimus, nec quod provocatorem Sclavum giganteæ molis hominem è caſtro Regis prorumpens novus David lancea pro lapide ſtraverat.

* al. Choonradus.

* al. Eberhardum.

* al. contriſtarent

* al. Eberhardum.

* al. Chunrizibolt.

Burkardus autem Dux Suevorum Sueviamque tyrannice regens, præſtationes Engilbertum Abbatem primo militibus ſuis petivit, poſtea utique quod cum Rege Saxonico ſentiret inſimulatum, quæcumque loca S. Galli ſui rapere vellent patienter tulit, & niſi pretiis gazophylacii ejus redempta nulla reddi fecit, inter quæ calicem illum aureum Adelberonis Epiſcopi donum cum dari ſibi conſentiret & crucem, à S. Wiborada correptus uxori verbis

bis ſimulatis; ut ajunt, uti redderet juſſit, reque infecta ad Italiam, ut ejus Regem ſecum ſentire faceret, properans, beata illa ei mortem pro avaricia præſagiente, equo ruens petiit, quæque alibi plenius ſunt ſcripta, hic libaſſe ſufficiat. Engilbertus vero, ut unde digreſſi ſumus redeamus, ad Henricum venit, Abbatiam ab eo ſuſcipiens fidem juravit omnique honore ab eo dimiſſus domum ad majora adhuc infortunia rediit. Nam Vngri auditis tempeſtatib. regni Noricos rabidi invadunt & vaſtant, Auguſtaque diu obſeſſa precibus Vodalrici Epiſcopi, ſanctiſſimi quidem inter omnes tunc temporis viri, repulſi Alamanniam nemine vetante turmatim pervadunt. At Engilbertus, quam idoneus à mala toleranda quidem fuerit, impiger oſtendit. Nam malis his imminentibus, militum ſuorum unoquoque pro ſemetipſo ſollicito, validiorum fratrum arma ſumere jubet, familiam roborat, ipſe velut Dei gigans lorica indutus cucullum ſuperinduens & ſtolam ipſos eadem facere jubet. Contra Diabolum, ait, fratres mei quam hactenus animis in Deo confiſi pugnaverimus, ut nunc manib. oſtendere valeamus ac ipſo petamus. Fabricantur ſpicula, piltris loricæ fiunt, & Wannis ſcuta ſimulantur, ſparrones & fuſtes acutæ focis prædurantur. Sed primo fratrum quidam & familiæ, famæ increduli fugere nolunt. Eligitur tamen locus velut à Deo in promptu oblatus ad arcem parandam circa fluvium * Sintrianum, quem S. Gallus quondam S. Trinitatis amore de tribus fluviis in unum confluentibus ſic æquivocaſſe fertur. Præmunitur in artiſſimo colle vallo & ſilva exciſis locus fitque caſtellum, ut S. Trinitati decuit fortiſſimum, convehuntur raptim quæque eſſent neceſſaria. Hæc in vita Wiboradæ per ſcriptorem ejus minus dicta, à fratribus qui hæc noverant docti perſtrinximus. Capella citata fit oratorium, in quod invehuntur cruces & dyptichiis capſæ nec non & pene omnis præter libros repoſitorios eccleſiæ * theſaurus. Illos Abbas Augiam, non ſatis tuto tamen, commiſerat. Nam cum reportarentur, ut ajunt, numerus conveniebat non ipſi. Senes cum pueris in Waſſerburg tutioni dedit, quam cum familia quæ trans lacum erat ſollicite firmavit, quibus etiam, ut navibus quidem crebrius ineſſet, victualia ſecum aſſumere juſſit. Ibant exploratores per nota ſibi loca nocte dieque adventum hoſtium fratribus Gallum unquam à barbaris invadi nimis incredulis, ut ad caſtellum fugerent, prædicturi. Engilbertus enim & ipſe talibus aſſentiens pæne ſero cariſſimas S. Galli res caſtello intulit. Unde & ciborium Othmari relictum eſt hoſtibus. Nam hoſtes non ſimul ibant, ſed turmatim, quia nemo reſtiterat, urbes villaſque invaſerant & ſpoliatas cremaverant, ideoque inproviſi qua vellent imparatos inſiliebant. Silvis quoque centeni vel minus interdum latentes eruperant. Fumus tamen & cœlum ignibus rubens, ubi eſſent turmæ quæque, innotuit. Erat autem tunc inter noſtrates frater quidam ſimpliciſſimus & fatuus, cujus dicta & facta ſæpe ridebantur, nomine Heribaldus. Huic cum ad caſtellum fratres primo pergerent, ut & ipſe fugeret, cum terrore quidam dicerent: enim vero, ait ille, fugiat qui velit: ego quidem, quia corium meum ad calceos Camerarius hoc anno non dedit, nuſquam fugiam. Cum autem illum fratres ut ſecum pergeret in noviſſimo articulo vi cogere vellent, multa reluctatus niſi annotinum corium ſibi ad manus daretur nunquam ſe juravit iturum. Sicque Ungros ingruentes imperterritus expectabat. Fugiunt tandem pænè ſero fratres cum aliis incredulis horridis vocibus inſtanter irruere perculſi: ſed ipſe intrepidus in ſententia permanens otioſe deambulabat. Ingruunt tandem pharetrati illi pilis minantibus & ſpiculis aſperi, locum omnem perſcrutantur ſolliciti, nulli ſexui vel ætati certum eſt miſereri, inveniunt ſolum illum in medio ſtantem intrepidum, quid velit curque non fugerit mirati. Ferro interim parcere necatoribus juſſis primipilares per interpretes interrogantes fatuitatis monſtrum ubi ſentiunt, omnes illi riſibiles parcunt. Aram lapideam S. Galli, quod prius crebro talibus fruſtrati nihil intus niſi oſſa vel cineres cum inveniſſent, nec tangere curant. Requirunt tandem à fatuo ſuo ubi theſaurus loci ſit conditus?

Quos cum ille alacer ad gazophylacii duceret occultum oſtiolum, effracto illo nihil ibi niſi candelabra & coronas deauratas reperientes, quas in fugam feſtinantes reliquerant deceptori ſuo alapas dare palmis intentant, duo ex illis aſcendunt campanarium, cujus cacuminis Gallum aureum putantes, Deumque loci ſic vocatum non eſſe niſi carioris metalli materia fuſum, lancea dum unus ut eum revellat ſe validus protendit in atrium de alto cecidit & periit. Alter interea in dedecus fani Dei ipſius ad ſummum pinnaculi orientalis veniens dum ad aluum ſe purgaſſet purgandum, retrorſum cadens totus confractus eſt, quos ambos, ut Heribolt poſt retulit, inter poſtes valvarum dum cremaſſent, roguſque flammivomus ſuperliminare, & laquear vehementer invaderet contiſque incendia certatim plures miſcerent, nequaquam templum Galli, ſicut nec Magni, incendere quiverant. Erant autem in cellario fratrum communi duo vaſa vinaria uſque ad ſigillos adhuc plena, quæ quia in articulo illo nemo boves jungere aut minare eſt auſus, ita ſunt relicta.

Hæc vero neſcio quo loci fortunio, niſi quod

al. Sintria unu. | *al. theſaurus.*

Digitized by Google

quod talibus in vehiculis prædarum abundaverant, hoſtium nullus aperuit. Nam cum quidam illorum aſcia vibrata unum retinaculorum ſuccideret, Heribaldus inter eos jam domeſtice verſatus, ſine, inquit, vir bone: quid vis vero ut nos; poſtquam abieritis, bibamus? quod ille per interpretem audiens & cachinnans ſocios, ne fatui ſui vaſcula tangerent, rogavit: Sicque uſque ad Abbatis conſpectus Ungris locum deſerentibus ſunt ſervata. Exploratores autem, qui ſilvas & quæque latentia ſollicitiſſime ſcrutarentur, certatim illi mittunt, eos ſi quid novi referant operiuntur. Sparguntur iam, Wiborada jam paſſa, per atrium & prata ad prandia copioſa: ciborium quoque Sanct. Othmari argento veſtitum nudant, quod repente invaſi fugientes aſportare non poterant. Primipilares quidem clauſtri planiciem tenentes omni copia convivantur. Heribaldus etiam coram illis plus quam unquam, ut ipſe poſtea dicebat, ſaturatus eſt. Cumque more ſuo ſuper viride fœnum ſinguli ad prandendum abſque ſedilibus recumberent ipſe ſibi & Clerico cuidam præda capto ſellulas poſuit. Ipſe vero cum armos & cæteras victimarum portiones ſemicrudas abſque cultellis dentibus laniando voraſſent, oſſa obeſa inter ſe unus quidem in alterum ludicro jecerant. Vinum quoque plenis cuppis in medio poſitum ſine diſcretione quantum quemque libuerat, hauſit. Poſtquam vero mero incaluerant, horridiſſime Diis ſuis omnes vociferabant: Clericum vero & fatuum ſuum id ipſum facere coegerant. Clericus autem linguæ eorum bene ſciolus (propter quod etiam eum vitæ ſervaverant) cum eis valenter clamabat: cumque jam ſatis lingua illorum inſanuiſſet, Antiphonam de S. Cruce, cujus poſtera die inventio erat, *Sanctifica nos*, lachrimans inceperit, quam Heribaldus cum eo quamvis voce raucoſus & ipſe decantabat. Conveniunt omnes qui aderant ad inſolidum captivorum cantum, & effuſa lætitia ſaltant coram Principibus & luctantur.

Quidam etiam armis concurrentes quantum diſciplinæ bellicæ noſſent oſtenderant. Interea Clericus ille pro relaxatione ſua rogandi tempus opportunum in tali alacritate arbitratus S. Crucis implorans adjutorium, provolvitur miſer Principum cum lacrimis pedibus. At illis nimis efferο ſpiritu, ſibilis & quaſi grunnitu horrido ſatellibus quid velint inſinuant, illique rabidi advolant, hominem dicto citius corripiunt, cultellos ut ludicrum, quod Teutones *Pichin* vocant, in coronam ejus facerent antequam capite illum plecterent, exigunt. Interim dum talia parant, exploratores in ſilva quæ caſtellum vergit, ſubitanea tubarum & vocum ſignificatione accelerant, caſtellum cum armatis legionibus obſirmatum in proximo ſibimet eſſe aſſerunt, Clerico ibi & Heribaldo relictis ſolis in clauſtro, celeres pro ſe quiſque viri foras feſtinant, & ut aſſueti erant priuſquam quiſquam credat parati in acie ſtabant. Audita autem caſtelli natura quod obſideri non poſſit, locum autem longo collo & artiſſimo impugnantibus maximo damno certoque periculo adibilem, tutores ejus ſuæ multitudini dum victualia habeant, modo viri ſint, nunquam ceſſuros; monaſterio eo, quod Gallus Deus ejus igni potens ſit, tandem omiſſo villæ domos ut videri poſſint (nam nox proxima erat) aliquas incendunt & ſilentio tubis & vocibus indicto via quæ Conſtantiam ducit abeunt. Caſtellani autem cum monaſterium ardere putaſſent, abitu eorum comperto, per compendia eos inſecuti, exploratores delonge multitudinem proſecutos in faciem aggreſſi quoſdam occidunt, unum autem vulneratum captum avehunt, cæteri vix fuga lapſi multitudini tubis ut caveant ſignificant. At illi campos & planiciem quam citiſſime poterant obtinentes, aciemque prout copia eſſet alacriter inſtruentes, vehiculis & cæteris impedimentis circumpoſitis noctem vigiliis partiuntur, fuſique per herbas vino & ſomno taciti indulgent. Mane autem primo villas proximas incurrentes, ſi quid fugientes reliquerint, inveſtigant & rapiunt, cunctaque quæ prætereunt ædificia exurunt. At Engilbertus hoſtium invaſionis primicerius, caſtellum repetere cæteris dimiſſis, cum paucis æque audacibus monaſterium vitabundus inambulat; ſi aliqui ad inſidias relicti ſint explorat; Heribaldi fratris fatuitatem, bene quidem nati, miſerans ſi vel corpus ejus ad ſepeliendum inveniant ſollicite inveſtigant. Illo quidem nuſquam reperto (nam cacumen proximi montis vix à Clerico perſuaſus cum ipſo occupans inter arbuſta & fructecta latuit) miſerebantur adhuc, ſi tantæ ſimplicitatis mancipium hoſtes quidem ſecum abegerint. Miratus etiam vini vaſa ab hoſtium nimium bibulis vitata, gratias Deo egit. Matutinas deinde laudes curſum de S. Cruce, prout ſilentiſſime poterant perſolventes januas & laquear præuſtum mirantur, locoque celerrime abeuntes ſi Wiborada vivat ad clauſulam ejus ſilentio ſciſcitantur, compertoque quod paſſa ſit tardare non auſi montem proximum ſuperant, caſtellumque per avia nota celeres tandem reviſunt timentes, ut fit, ne aut in inſidiis relicti aut ad alia circumquaque ſpolia ſparſi ſocios in locum ſecuti ſuperveniant: parati tamen, quoniam res eis pro anima erat, aut fortiter emori aut manibus quidem viriliter defendi. Et Clericus Heribaldo aſſumpto (caſtellum enim de monte conſpexerant) matutini adveniunt: Sed cuſtodes de longe illos & adhuc

in

Digitized by Google

in tenebris proſpicientes exploratores putantes ſociis clamabant. At illi agiliter erumpentes, Heribaldo agnito, de Clerico primo hæſitant, in munitionem tamen eum recipiunt, & omnem tragœdiam ejus audientes hoſpitaliter tum pro Chriſto ſed & pro captivo ſuo, cujus linguam noverat, tractant curando: tandemque per illos duos omnes inſolentiæ hoſtium didicerant mores. Ungar baptizatus uxorem duxit, filios genuit, deinde quoniam reverti eos interdum ſolere didicerant, arbores ſilvæ iterato contra caſtelli aditum latius ſuccidunt, foſſaque altius fodiunt, puteum ubi ſcirpus ante creſcere ſolebat altiſſime fodientes certe aquam puriſſimam inveniunt, vinumque quod Heribaldo Ungri indulſerant langenis & quibuſcunque poſſent vaſculis clandeſtini die noctu curraces reportant, ſicque degentes Dominum aſſidui invocant.

Ab Hartmanno ſcriptus, cujus meminit Conradus infra c. 3.

De S. Wiborada autem, quia * liber per ſe eſt ejus amplus, non loquemur, præter quod in ſanctam eam levari jam bis noſtris temporibus per duos Papas decretum eſt, ſub Notperto tandem impletum. De S. Vodalrico autem qualiter nobiſcum egerit, dicta patrum quædam audivimus, quæ quidem in vita ejus vel tertio jam ſcripta non invenimus. De nobilibus enim ille ut & ab aliis jam dictum eſt, natus apud noſtrates educatus eſt & doctus. Hic viam, qna in cœlos volavit, ſubvolare didicit: hic virtutibus, quas nunc operatur, præludium fecit. SS. enim noſtrorum Galli & Othmari, quos puerulus patres elegit, ſe Monachis jungens cum ſanctis ſanctiſſimus & cum electis ingreditur electiſſimus. Hartmanni enim junioris diſcipulus divina præ omnibus Spiritu Sancto prælibatus hauſit: in refectorio coram patribus, ubi vel in puncto peccare capitale erat, lector inoffenſus creber erat quamvis canonicus, quod tamen illi pro genitorum ſuorum indultum eſt gratia: Wiboradam incluſam, coævolis ſe licentia data ad ludos parantibus, feriaris diebus furtim viſitare aſſolitus divinis ab illa interdum verbis & exemplis inſtructus eſt paginis. Nam quadam die cum illum ante feneſtellam clauſulæ ſtantem leviſſimo videret cingulo præcinctum, de ſuo ei paratum offerens; Caſtitatis, inquit, fili mi tibi cingulum per hoc lineum meum à Deo accipe, continentiæque * ſtropheo (*iſt eſt cingulo virginali*) ab hac deinceps die per Wiboradam tuam te præcinctum memento. Cave autem, me tibi à Domino meo edictum ferente, ne ullis abhinc colloquiis vanis mulierculis miſcearis; & ſi, ut facillime fit, aliquo carnis igne incenſus fueris, loco in quo fueris mutato. *Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me feſtina*, mox cantaveris. Sin autem ſic pacem aliquo alio lapſu tuo vetante non habueris, titionem ſive candelam ardentem quaſi aliud aliquid agas quærens digitum vel leviter adure, eodemque verſu dicto ſecurus eris. Sic magiſtra prædurata diſcipulum Sanctiſſ. futurum, ut ipſe patribus narrabat, contra ignem igne præduraverat. Multa ſunt quæ de doctrina nutricis ſuæ (ſic enim etiam vetulus eam nominare ſolebat) patribus ille dixerat, quæ quia auſtera hujus temporis Sanctis videri poſſunt & impoſſibilia ne quid eis ſuboleat præterimus. De cilicio etiam, quo ipſa utebatur, cujus hodie aſperitatem pro reliquiis id habentes horreſcimus, pulvillulum filio ſuo, ut & ipſa eum nominabat, in abſtinentiæ diebus utendum conneverat: quod interdum in ſinu geſtans noctibus ille maxillis lapide ſuppoſito aptare ſolebat. Tali ille lectiſterno pro deliciis uſque coram januis eccleſiæ nocturnorum ſonitum aut in ſedili aut nuda quidem expectare terra ſolebat. His & aliis ſimilibus eum à pueritia aſſueſcentem cum & fœminarum alloquia & ſolita ſociorum fugitaſſet ludicra, ſanctulum illum deriſorie jam abinde cœperunt vocitare. Audivimus etiam de eo, quod quidem pro nihilo ab rigidis corde duci ſoleat, quod cum ei grafium coævulorum quidam furatus ſit, per neſcio quam ſub capula incuriam ſibimetipſi manum transfixerit. Quam cum ille dolore clamans * exereret, diu quæſitus & ſæpe pejeratus, Vodalrici proditur ſtilus. Hoc tamen ille & alia de ſe ſimilia cum tegere noſſet, illius meritis fieri præter altioris aliquos ingenii quis credere nollet. Nam figuratis & interdum etiam riſum moventibus, non tamen falſis & inanibus, crebro viſus eſt verbis, ut cuidam ſcholarium elato & glorianter agenti, cum Conſtantiæ Diaconatu precio empto inter proceſſores noſtros progredi parans, ſtola indutus ſibi evangelium eo die nobis lecturo non ſine gloria aſſiſteret; Eya, inquit, mi ſodes care, quam decenter tibi clypei faſcia inſidet. Idipſum tamen etiam ſibi pro reverentia ſui, ut nobis Canonicus evangelium legeret, conceſſum. Nam frater conſcriptus tus tum vocis pulcherrimæ gratiam habebat. Diutius autem quam cæteri coævi ſui tum pro Wiborada ſua ſcholis inhæſerat. Quas tamen tandem relinquens ſuique juris in poſſeſſionibus factus Auguſtæ, ubi Canonicus ab infantia erat, in virtutum exemplis chariſſimus Gallum ſuum crebro viſitabat, fratres ſuos conſcriptos ter in anno ipſe miniſter paverat. De convivii autem ipſis quamvis multa dicta dulcia patres, qui intererant, narrare ſoleant, ego miraculum etiam ſibimetipſi grande viſum in memoriam poſteris memorabo. Eſt non longe à monaſterio pons altus, ſic quoque vocatus, ſuper præcipitium arduum ut videre

al. trophæo. Gloſſema ſapiunt incluſa.

al. exereret.

videre eſt, ſitus alteque profundum, inevitabilis quidem Gallum illac petentibus. Ducitur vas vinarium Vodalrici tunc quidem Epiſcopi boum paribus copioſus longoque tractu minatis per ipſum * pontem illum ad caritatis fratrum, ipſo jam in loco manente, convivium. Et ecce horridum dictu, vehiculum illud onuſtiſſimum exorbitans cecidit, & paria illa ſuper ſe convoluit. Clamatur, viciniæ circumquaque ad auxilium conveniunt, undique integra omnia & ſana invenientes jumenta proſtrata diſiungunt, acuto ingenio & anxio labore, quia alias non poterant ad pontem ipſum item omnia reportant, Kyrieeleiſon vere cantantes paucaque jumentis quia perculſa erant, argumenta nectentes Epiſcopo bozanarium ſuum expectanti deferunt & integra omnia & ſana oſtendunt. Laudes Deo cum fratribus tandem vir Dei publice perſolvens exemplo Benedicti & Mauri ipſe hoc ſignum fratrum meritis, ipſe autem impoſſibile illud virtutum ejus poſſibilitati attribuunt. Egerat quidem aliquando in loco ſancti Magni etiam diem ſibi ſemper amabilem, reliquaſque ejus, ut mos nobis eſt, cappa illa aqualifera indutus veſpere diei ſancti ipſo domum reportabat: & cum infirmus tunc eſſet, ut ſæpe quidem erat, paralyticus quidam adjutorio ſuorum in viam ſe ut ipſe ſuper eum graderetur proſtraverat. At ille homini appropians quaſi de obſtaculo indignatus, ſurge, ait, quia & ego pedibus infirmus ſuper te progredi nequeo. At ille tanquam ad increpantis verbum velociſſime ſurgens incolumis abiit, ſecutuſque fratres ſine ullius adjutorio S. Magni eccleſiam cum cæteris ſanus introiit. Et Epiſcopus capitio cappæ impoſito cum anhelus ſtetiſſet, & de via laſſus audiens ſanitatem hominis acriter indicentes invectus ſuper cancellos tandem innititur, ſignumque tam manifeſtum ab ſe excutiens S. Magni virtutem, quam in manibus gerebat, hanc eſſe aſtantibus prædicans aſſeruit. Neque tamen ſic eis, ut hominum ab ipſo ſanatum eſſe diſcrederent, perſuadere quidem ullo modo poſuit. Hæc de pluribus, quod apud S. Gallum commanens geſſit, tribus vitæ ejus ſcriptoribus non præjudicantes ſcripſimus; Neque enim miramur eos cum quibus in ſæculo verſatus eſt, ea qui cum ſpiritalibus geſſit, quia minus ſciverant non ſcripſiſſe, ſed plura eos quæ de eo concinnantur vulgo & canuntur tacuiſſe, cum infima quædam ejus magna fecerint etiam miramur. Neque enim quia interdum ridenda, ut diximus, non inaniter loqui ſolebat & facere, ea, dici ab eis quæramus: ut Abbati noſtro Immoni verecundo homini & talia ſemper deteſtanti cum incudem noviter ſub terra repertam ſibi dari peteret, feminam de mercato, dorſo validam, inferri juſſerat. Sed & Hettinum Camerarium ſuum in effuſo Lico flumine jam mergi viſum, quomodo ad ſe feſtinum vocaverit, fluctuſque illum coram pedibus ſuis in litus ejecerit. Sed & ipſam urbem ſuam Auguſtam quidem in Ungrorum invaſione ſub Hainrico, ut jam diximus, Rege, quomodo meritis ſuis liberaverit ab ipſis, prius illam, quam ad nos venerint, arta obſidione cingentibus, nec uno verbo tetigiſſe miramur. Nam imminente irruptionis illorum jam facili introitu infantulos urbis univerſos ab uberibus matrum raptos circa ſe coram altaribus nuda terra jactari juſſerat, vagitibuſque illorum lacrimas cum ejulatibus miſcens infeſtiſſimos illos alter Ezechias abegerat hoſtes. Nam nulla niſi talium precum exiſtente cauſa efferi illi urbe relicta ad alia diſperſi ſunt loca. Hugo etiam quidam regii generis homo primarius propter ſororem viri Dei virginem ſacram inceſtu agnitam ab ipſo, quia ſæpe inclinatus eſt, inſolenter ei inimicus quadam die carri vehiculo, ut erat infirmitatis ſuæ, occurrit invecto. Quem cum milites Epiſcopi præceſſores, uti ei non occurreret, præmonerent: Carrucarium, inquit, illum ab itinere meo nunquam declinabo. Quod ille à dicentibus poſt audiens: Carucæ, inquit, vehiculo ſcitote filii mei, ipſe plus, quam ego indigus erit. Nec poſt multum, nocte quadam ſanus ſopori ſe tradens, cum evigilaſſet, lumbos, in quibus peccaverat, acerrime dolens in inferioribus ab illa nocte ita decreverat, ut præter cutem & oſſa gracilia nihil haberet. Sicque longævitatis tempora numquam cogi valens, ut pacem à viro Dei peteret, perduxerat. Ipſa autem ſanctimonialis illa ſanctorum exemplorum poſt viſa eſt femina, quippe quam frater novis ſententiis, dum vixit, annuatim puniverat. Ungris autem à ſe recedentibus, cum Buchowam illos, ubi ſoror ipſa erat, parteſque noſtras, ubi Wiboradam matrem ſciebat, invadere velle comperiſſet, oraſſe fertur: Domine mi, feram iſtam adhuc impunitam mihi dona, ut gladio non pereat: ſed & illam gladio ſemper paratam, ut palmam martyrii mereatur, confortans robora. Cellam quoque Galli tui integram cum famulantibus pie & miſericors conſerva. Atque ita precibus ejus ſanctis effectum Deus undique dedit.

* *al. montem.*

At Engilbertus noſter circumquaque omnibus igne cœlo nocte dieque relucentibus, exploratores jam emittere non auſus, caſtellum ſuum cum ſuis im̃anens tuebatur. Rarò autem in monaſterium magis animo fidentibus, ut miſſas ibi agerent, miſſis ſpiritum inter eorum reditum vix habere potuit. Multum autem ſocios roborabat inter timorem & ſpem Heribaldi

& cle-

Digitized by Google

& clerici aſſidua de hoſtibus relatio. Mirabantur tandem altioris ingenii fratres pium Deum, tam amicum ſimplicitati, ut eum etiam fatuos & hebetes tueri non pigeat inter medios hoſtium gladios & contos. Quærentes autem ab Heribaldo inter ocia, quomodo ſibimet tam numeroſi hoſpites S. Galli placerent: Eya, inquit, quam optime. Nunquam ego, credite mihi, hilariores in clauſtro noſtro homines vidiſſe me memini. Cibi enim potuſque datores ſunt largiſſimi. Quod enim ego ante cellarium noſtrum tenaciſſimum vix rogare poteram, ut vel ſemel ſitientem me potaret, ipſi mihi affluenter roganti dabant & clericus: Si bibere, inquit, nolles, alapis cogebant. Non nego, ait: id enim unum valde diſplicebat, quod tam indiſciplinati quidem erant. In veritate dico vobis, nunquam in clauſtro Sanct. Galli tam indiſciplinatos vidi: neque plus in eccleſia & in clauſtro, quam ſi foris in prato eſſent ferales illi, inquit, egerant. Nam cum eis ſemel manu ſignum darem, ut Dei ipſius memores vel in eccleſia ſilentius agerent, grandes mihi in collo infregerant ictus, atque illico, quod in me peccaverant, vino ablato, quod nemo quidem veſtrum faceret, emendabant. Taliter imperterriti illi Deum ſemper invocantes miſeriis ſe paſcebant, dum otia haberent. Fama vero volante, ut fit, reverſos hoſtes iterum in cœnobio verſari, emitti ſe fatuus, ut ad caros ſuos veniret, enixe rogabat. Sicque per aliquot dies ipſi & Waſſerburgenſes in navibus tamen ſæpius agentes, quæ hoſtes nullas habant, finem hoſticæ tempeſtatis exſpectabant. Audiunt tandem Conſtantiæ foris muros cremata, intus armis defenſa, Augia quoque navibus ſubductis armatis multis in circuitu fulgida hoſtes ſævos eis citraque Renum omnia igne cædibuſque pervadentes tranſiſſe. Auſi tandem monaſterium ſecuri intrare oratoria purgant, officinas perſcopant, Epiſcopo Notingo tunc accito qua benedicta cuncta ſpargi rogantes vim Dæmonum omnem eliminant, atque ſic Engilbertus armis relictis militiæ cœleſti ſeque ſuoſque iterum aſſuefaciens in utriſque frugi hominem ſe exhibuit. Oves enim diſperſas velut humeris reportans ad gregem regulæ eas redocuit tenorem, pabula, quæ eis cara tunc quidem omnibus erant, omni induſtria undiquaque corradere ſollicita curavit ſollertia. Neque enim erat emere omnibus profligatis, neque ſpes verni fructus, hoſtibus arare vetantibus. Sic ille octo poſt hanc tempeſtatem annis loci ſui proviſor deceſſoris ſui ſcilicet Hartmanni diſciplinam deintus tenuit, protervam de foris ſervorum naturam frangens emendavit, tandemque infirmans fatigatus corporis malis Thietoni venerando Abbati electo à fratribus regimen ſuum Regi ſupplicans reliquit: ipſe autem loca Abbatum, quæ diximus, non diu ſuperveniens tenuit. De Ungrorum quoque infortuniis tragœdiæ noſtræ non piget aſcribere. Erat ea tempeſtate in pago, quem Fricowe dicunt, Hirminger quidam vir non adeo præpotens, ſed manu & animo validus, filiorumque Machabæorum ſex, ſicut Mathathias quondam, pater fortiſſimus, Iſte enim turmam, illam, quæ ſcis Renum nos quoque, à ſociis, qui ultra Renum erant diſiuncta: invaſerat, ita circumvenerat. Enim vero cum Sechingenſem S. Crucis locum illi invaſuri in arto Reni pontem parantes inſpectui ſociis conſediſſent, ſeque invicem ſuper flumen allocuti ſecurius jam agerent, iſte iſtos cum filiis, copiis pro tempore undecunque corraſis, intempeſta noctis ſomno vinoque ſepultos tribus partibus impetu facto improviſos invaſerat, & pene omnes, præter qui Renum fuga tranſnataverant, aut occiderat aut merſerat. Nam & villani quidam prædocti * ollis prunas in proximo *mſallas
monte paratas habentes tumultu audito faces accenſas levabant, & ut diſcretionem ſociorum hoſtium noſſent, quaſi perluſtrium fecerant. Spectabant ſociorum internecionem transfluminales hoſtes ocioſi, itaque armati accurrunt ad profluentis littus rabidi miſſilia furori ſatisfacientes plurima jaciunt, caninoque ululatu voces horridas miſcent. At Irminger cum ſuis ſpolia in facie hoſtium coll[ec]ta baſilicæ triumphans intulit, & per omnes circumquaque munitiones diſpertivit, & quia naves præter ejus urbis defenſaculo ſubductas nullas in Reni viciniis ſciverat, ſuadebat urbanis, navibus ipſis pontibus junctis armatas legiones tranſponere, ſe duce, qui illorum mores in armis jam noſſet quantocius confligere. Dum hæc ſataguntur, navibus Ungri de Schwartzwalde multis paratis in Alſatiam ipſi priores ſuas legiones tranſponunt, & à Luitfrido quodam terræ illius potentiſſimo bello ſuſcepti plurimo damno ſui tandem cruendam victoriam ſunt adepti. Senſerant jam mitius ſibi agendum inter Teutones, & in terra illorum minus fore tardandum. Alſatia tandem qua ierant vaſtata & cremata, Hochfeldi montem * Juræ- *al. Jurique.
que ſilvam feſtinanter tranſeuntes Veſon- al. viriuque.
tium veniunt.

Erat tunc Burgundionum Rex Conradus adoleſcens floridus, S. Adelheidæ Imperatricis quidam frater. Venerant quondam Saraceni navibus in Burgundiam, belloque omnia diſturbantes tandem victum in valle Fraxnith anguſtiis tutiſſimo invito, qui tunc erat, Rege conſederant, paceque petita uxore filias gentis ducunt, vallem maximæ ubertatis parvis Regi reditibus datis incolunt. Ad quorum Ducem Conra-

dus nobili aſtutia uſus Legatos dirigit his verbis: Ecce Ungri, filiones illi fugitivi nunciis me fatigant, ut ſibi pace mea vos quidem à tantæ ubertatis terra armis expellere liceat: ſed vos, ſi viri eſtis, obviam illis me juvante quantocius pergite. Enim vero ſi vos eos in faciem invaditis, ego eos à latere involabo, ſicque illos, ut confido, profligatos exterminabimus. Miſit autem & ad Ungros, qui dicerent: Quare viri fortiſſimi mecum armis agere vultis? Expedit enim utriſque noſtrum magis, ut pacifici ſimus. Venite ergo mecum & hoſtes meos illos eradamus de terra uberrima; voſque ibi confidite: ſed & inſuper provinciam maximam terræ illi, ſi mecum in fide ſenſeritis, libens vobis tribuam. Conſenſerant utrimque legationi regiæ, erumpunt Saraceni à valle Fraxnith confertiſſimi die & loco condictis, occurrere parant Ungri. Rex ſuis undecunque collectis aciem ordinat ſpecie velut his & his futuris ſubſidiis: quam acute, inquit, incidant lanceæ & gladii hodie oſtendite ſocii mei fortiſſimi, tam diverſorum Dæmonum utra pars vicerit nemini ſit curæ. Victores eſſe qui cœperint tribus vos partibus inſilite, parmis (*id eſt, clipeis*) rectectis ferro utimini, nullo diſcrimine trucidetur Saracenus & Ungar, neminis illorum miſereri certum eſt, quia mei quidem ipſorum miſeret nemo. Confligunt tandem in conſpectu Regis in acie proſpectantis electiſſimi Satanæ milites & filii, neutris cedentibus trucidantur utrimque ut victimæ. Tandemque Rex animoſe pugnantibus veritus ne utra pars ad ultimum aufugeret, ſigno dato gradatim velut ſubſidians ſupervenit, & undique ad hos & ad illos proſternendos turmatim omnes circumdedit, fugæque locum non habentes quos non occidit captos Arelato vendidit: ipſe vero paucis amiſſis Deo & S. Mauritio, in cujus enſe & lancea ita pugnabat, laudibus triumphabat, & ut ad nos redeamus.

Gloſſema ſapiunt incluſa.

CAPUT VI.

De Thietone Abbate S. Galli.

THieto tandem fratribus ad proſpera & adverſa & æquanimiter ferenda in prædictis tempeſtatibus accerrimæ praeduratis, & ad ſpiritalia ab Engilberto reformatis, initio gubernaculi ſui facile præfuit: ſed infortuniis maxime dolendis in proceſſu temporum ſuorum proſecutus lacrimandæ tragœdiæ materiam poſteris reliquit. Nam monaſterium ſub illo crematum eſt ita. Letania major Dominicam incidit: fratribus cruces alias ſequentibus officinæ loci, ut moris eſt, non ſunt benedictæ, & abinde morem patres ſtatuunt, ut quocunque loci cruces ſequamur Presbiter diei, ſi Dominica ſit, clauſtrum circuiens benedicat. Erant diſciplinæ loci, ut ſemper, & tunc ſeveræ non modo in clauſtro, ſed & in ſcholis exterius. Unde etiam præter Clericos, qui apud nos ſæpe nutriti ſunt, clariſſimos eccleſiis variis multotiens dedimus & Epiſcopos. Et ut tragœdiam (*id eſt luctuoſam relationem*) quam picturus ſum, conſoler, vidi egometipſe Conrado Imperatore Ingilinheim Paſca agente S. Galli Monacho ſcholas Magontiæ curante officium, ut ſolitum eſt, in medio chori crebro Coronati inſpectu agere. Cumque manum ille ad modulos ſequentiæ pingendos rite levaſſet, tres Epiſcopi, hominis quondam diſcipuli, Imperatore in throno proximi: Ibimus, aiunt, Domine, & Magiſtrum in eo, quod ipſe nos docuit, juvabimus. Ille hoc gratum fore dicente deſcendentes ſociantur S. Galli Monacho inclinantes inclinato, opus Dei quod docuit reverenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens S. Gallo. Poſt miſſas peractas vix ille coactus pedes Imperii, ut moris eſt, petere auri uncias in eis poſitas ſuſtulit. At Imperatricem autem ridente Imperatore per vim tractus & ibi aurum ejus ſumpſit è pedibus. Maththilda quoque ſoror ejus anulum illi in digitum vellet nollet inſeruit. Hæc * ego nequaquam aurium inflationi ſatagens dixerim, ſed ut honorem doctrinæ & diſciplinæ loci noſtri præmemorans damna, quæ à ſcholaribus pro * diſciplinis pertulimus, quamvis importabilia fuerint, portabilius audiantur. Erat, ut diximus, dies S. Marco ſolemnis, & ut ſolent ſcholaſticuli diebus feſtis, ut cras vapulent, ſæpe mereri veniam per precatores vel inducias, ut verius ſcribam, ſecunda feria habuerant. At tertia feria exactoribus, quos circatores vocamus, culpas eorum Magiſtro rememorantibus omnes exuere jubentur. Mittitur unus vapulandorum in ſuperiora domus pro virgis ibi repoſitis deferendis. At ille, ut ſe & ſocios liberaret, titionem de fornacula quadam citiſſime rapiens aridis lignis tecto proximis infixit, & quantum ocii erat conflavit. At exactoribus illum cur tardaret inclamantibus domum ardere vociferans reclamavit. Sicque tegulis aridis Aquilone quoque flante incendia rapientibus domus tota flammis colluxit. Reveſtiti dicto citius omnes Magiſtro ſpreto proſiliunt, tecta conſcendunt, tegulas diſiectas cum igne Aquilo rapuit, & in turris cujuſdam culmina eccleſiæ S. Galli proximæ volantes portavit. Erat turris ipſa ab Hartmoto quondam ad hoc ipſum ignis diſcrimen tribus muri obvoluta tegminibus, ut theſaurus eccleſiæ, ſi caſu locus ardeſcat, in hanc per cryptam pervium illac uſum habentem raptim portetur. Hæc vero tegulis ligneis ſuper lapideas tecta ignem, ut diximus, rapuit apſidæque SS.

Gloſſatoris ſunt incluſa.

** al. ergo.*

** al. diſcipulis.*

Virgi-

Digitized by Google

Virginum imminens eam, ut adhuc videre eſt, mordacius igne cremavit. Mira, ut à ſenibus, qui tunc juvenes aderant, audivimus, mora erat incendii, priuſquam ſuperius tectum igneſceret. Campanas enim omnes depoſitas cum univerſo eccleſiæ ſupellectili evehunt, cancellos confractos circum & ſuper aram S. Galli convolvunt, ne oſſa ejus quidem igne ſolverentur S. Othmari tandem corpus exportant, cunctaque quæ exportant in domiciliis curtis Abbatis, quæ incendium vix evaſerant, ſub cuſtodibus locant. In talibus miſeriis & infortuniis Thieto ſpectator anxius circumcurſabat. Incendio poſtea finito cineres parietibus eccleſiæ proximi caute collecti in profluente purgantur. Hartmotique aurea talenta guttatim micantia eruuntur: varietas hominum de viciniis, ut fit, concurrentium multa fraudibus auferunt. Enimvero, ut ajebant, nec ipſi cuſtodes rerum fidem tenebant, libri multi rapiuntur, tum cætera. Poſt talia ambuſtorum infortunia fratribus nec tecta nec victualia per ſpatia aliqua temporum habentibus fit occaſio temptationibus. Per montes enim & valles proximaſque villas quaqua poterant fratres, dum loca manendi quærere non erat inhiberi, tum veræ tum falſæ, ut fit, oriuntur infamiæ. Thieto enim, ut neceſſitas erat, tum per ſe tum per nuncios de fratribus idoneos, ſi quos compati ſperabat, miſeriis loci conſulere rogabat. Relicti ſunt circa ambuſta & cineres Galli ſenes cum junioribus non adeo ad imperia parentibus: conveniunt, qui & quando volunt, ad tuguria in ambuſtis ad hoc ipſum contexta: fiunt diſciplinæ per concordes, refelluntur per diſcordes. Quidam enim diſciplinas detrectantium, in quibus in tali tempeſtate & ſpes utique eſſet, excuſſo jugo recalcitrant, in quibus erat Victor quidam Retianus, doctus præ cæteris, ſed juvenis inſolens & minus obediens.

CAPUT VII.

De Cralone Abbate.

ERat tunc Cralo, Abbatis quidem frater, Decanus, homo antiquæ diſciplinæ & ſeveritatis, & (ut ajebant) interdum pernimiæ & rigidus in ultionibus. Fit Victor reus, invehitur Cralo in hominem ſeverius. Victor autem rebellio factus inter convicia illum inſilire parans alapam minatur. At ille pertinacem devitans equo aſcenſo fratri foras agenti turbam nunciat. At Anno frater, & ipſe quidem homo mitiſſimus, Victori & propter generis & propter ingenii nobilitatem ſemper amicus in gratiam eum reducere fruſtra parat. Nam Abbatem animoſum ſupervenire Victor audiens loco ceſſit. At Thieto ætate jam graveſcens laborumque pertæſus, veritus etiam ne juventus ſoluta licentia inſoleſceret, eccleſia & clauſtro vicinorum juvamine tectis, quoſque fratrum voluit, ut Cralonem Abbatem poſt ſe eligerent, ſollicitavit, idque Victore avulſo proclivius effecit. Ottonem adiit, germanum ipſe pro ſe Abbatem fecit juſſum quidem, ut ſi Victor ad ſe ſupplex venerit ſuſcipiatur. Nam propinquorum ejus quidam per Regem, quæ vellent, effecerant, quibus ille verſus & epiſtolas, quibus ſe Imperio innoteſcerent, conqueſtivas dabat. Rediit Cralo domum, quo feſtive ſuſcepto Thieto caminatam quandam * veterem, Seniorem angulam vocatam, introiit: loca: quæ Abbatibus ſupra diximus, dicata in finem vitæ retinuit. Tandem Victor cum propinquis ſuis viris potentibus venit, ſupplex, ut juſſum eſt, recipitur, ipſi tamen propinqui hominis, ut ei Abbatiam Fabarienſem traderet; precia & prædia Craloho porrigentes fruſtrati ſunt, iratique recedunt minati, ſi unquam copia fuerit, ultionem. Compulit tandem Cralo fratres errovagari poſt arſuram ſolitos clauſtro ſtabiles vivere, ſilere & loqui pro tempore, regulam cottidie audire & facere, licentias interdum, quæ etiam irregulares eſſent, tanquam novitus dare, arcum tendere & laxare. Tandem vero & acrius, quoniam ſic homo erat, in aliquibus commiſſa punire. Unde etiam, ut fit, odio patuit, cujus ſcintillas quaquà potuit Victor inflammavit, * præter quod & ipſi in ſcholis, quas ei commiſerat, plura incommodaſſet, ſeverius inconſulto eo cum pueris agendo. Sed & prima utriſq; diſcordia *manet alta mente repoſta.* Surgit tamen in Abbatem pluralis querela tum à familia tum à fratribus jugum ejus propter inſolentiam detrectantibus. Nam & Enſelinum quendam Victoris patruum Fabarienſium præpoſitum ad ſe accitum, cum reum feciſſet verberatum, depoſuit: qui tamen, cum eſſet aſtute acutus, ultioni ſe, quam loco ſuo dicere habebimus, nepote acuente præparavit.

* *al. veterum.*

* *al. propter.*

CAPUT VIII.

De Annone Abbate & eodem Cralone.

ERat his temporibus tempeſtas illa pluribus nota inter Ottonem quidem & Luitolfum patrem & filium. Sed Luitolfus per Svevos ſecum tum ſentientes Italiam petens locum S. Galli minax Abbati propter inſolentiæ querelas adiit. Cralo autem adventu ejus audito clam aſſumpto Waningo fratre & paucis ſervitoribus ad Ottonem in Franciam profugus venit. Paraturas vero ſanctuarii ille, quas ſecum inconſiderate cariſſimas ſumpſit, furto amiſit. Cum autem & ipſe Rex de eo non bene ſentiret, pro fide tamen, qua fugiens venit, S. Vodalrico condiſcipulo quondam ſuo, qui tunc Aulæ aderat, pro eo loquente cum gratia receptus eſt. Et cum de privato Regis interea paſci jube-

retur, magnam cum ſuis penuriam pertulit, propinquis Enſelini & Victoris menſæ regiæ & victualium iconomis (*procuratoribus*) qui ei & in hoc & in aliis quaquà poterant gravi incommodo erant. Luitolfus igitur monaſterio biduum immoratus electione fratrum Cralonem deteſtantium, Annonem quidem fratrem ejus Abbatem eis poſuit, pluraque gratiæ & dilectionis ſigna oſtendens fauſta (*id eſt felicia*) ſibi clamantium vocibus proſecutus receſſit. Anno vero homo digniſſimus, ſi digne eſſet electus, frugi Abbatis egerat opera, & virtutes apud Deum & homines. Et anno regiminis ſui uno & fere dimidio, quibus adauxerat inter plura, quæ paſſim accelerans effecerat, opera vallos urbis, ſicut per ſecula videre eſt, miro conatu effoderat, muros ipſos cum turribus tredecim fundans ſupra terram ultra genu altos obiens reliquit. At Cralo cum Rege duos fere annos exul ducens ab iconomis, quos diximus, frequenter turbatus infortunia multa perpeſſus eſt. Venit interea & Enſelinus in aulam, quam diximus, cœpitque cum propinquis ſuis iconomis & aliis, quos plurimo, ut aiebant, aur obæraverat, amicis, ubi ocioſe verſari, vitabundus tamen de Cralo ſe videret ſollicite agere, verſibus etiam Regi ſe per amicos conqueri. Nam & ipſe utique, velut apud S. Gallum educatus, admodum erat litteratus. Et cum elegos (*id eſt, verſus miſerabiles*) ejus Rex legiſſet, floſculis verborum delectatus, querelis compaſſus eſt. Tandem vero aliquandiu bene celatus caſu Cralonem incurrit. Cui ille: Væ tibi Enſeline, ait: quid tibi hic negocii? per coronam meam iſtam, inquit, malo tuo veniſti. Econtra ille, quod riſum multis moverat, Rotianus & minus Teutonus, *Cott ilferro*, reſpondit, id eſt, *Deus adjuvat Domine*: locoque quantocius cedens, minas ipſas in lacrimabiles elegos tranſtulit, & Regi eos ipſe oſtendit. Quibus ille delectatus hominemque intuitus oſculari ſe jubet, regratiandum pro verſibus ſi ambo viverent pollicitus: Cum Abbate tuo te, inquit, quem jam domum regredi pace reddita volo, ubi primum copia fuerit, pacificabo, & ſi quid rei tuæ cum ipſo moliri potero, libens agam. Nam Luitolfus in Italia mortuus erat. Sed & Anno lacrimandus ſuis obierat.

Videtur à gloſſatore irrepſiſſe.

Ex gloſſemate ſunt incluſa.

Gloſſema.

CAPUT IX.

De Cralone reſtituto Abbate.

Mane ſequente Cralo in alloquium Regis vocatus aſſedit, ſed & Hartperto Curienſi Epiſcopo aſſidente, Rex ait: Quoniam quidem, Abba mi, ad caulas redire paras, ovem tibi quandam, non tamen perditam in humeris pono reportandam. Enimvero non dubito, quin noveris quem dico. Cum autem ille aliquandiu ſederet, ovemque tandem recipere nollet, motus eſt Rex. Sed Epiſcopus ita eſt quaſi pro nobis locutus: Vide Rex animum ſubditis non ferendum, qui & tibi poſt gratiam clementer exhibitam reſultare non metuit, & acute ſubjunxit: Neque enim ſi juſticiam, mi Rex, ipſe mihi feceris, ejus eſt ovis illa, quoniam meæ ſedis ſemper erat illa Abbatia, quouſque Salomonis Epiſcopi technis inde eſt ſubducta. At iconomi aſtantes, in fide, inquiunt, qua tibi Rex juravimus, neminis eſt juſtius Fabarienſis Abbatia, quam fiſcaliter tua. Quibus dicti Aulici omnes atteſtando aſſultant. Rex vero in ira conſurgens conſeſſum diremit. Cralo autem in veniam fruſtra cecidit, vehementer fruſtratus gratia Domini. S. autem Vodalricum audiens ſupervenientem, nocte in occurſum ejus qui ei infortunia ſua panderet miſit, ita mandans: Adjutor in opportunitatibus accelera quantocius, quia famulus ego tuus ſum in tribulatione. At Aulici adventum Sancti ut prævenirent Regem mane primo ut conventu edicto de abbatia decerneret rogant, timentes quia Ottoni intimus erat ſancti hominis præſentiam. Capita autem conventus ut abbatiam fiſco regio atteſtando addicerent præſtruunt, aurum Enzelini, quod plurimum ut dixi attulerat, obæranda eis dilapidantes. Rege autem aſſidente, pari conſeſſus teſtimonio, fiſco ejus addicitur abbatia, quam ipſe illico Enzelino ferula tradidit. Venit tandem Epiſcopus ſanctus nihil contradicere valens S. Galli damnis optimumque ducens ſi vel in gratiam reducere poſſet. Quod tandem tamen conſiliorum artificio ſollicite perfecit, Rege quidem ante datam gratiam jurante, niſi quod ſibimet in tempeſtate bellica fidei ſpecie advenit, tam immitis animi Abbas jam non foret: commiſſuſque ipſi Dei viro redeunti, ut eum in ſedem ſuam auctorabiliter reponeret, fratres quoque quibus inviſus erat reconciliaret, Cralo cum illo domum revertitur. Sed in monaſterio in adventu illorum acerba fuit confuſio. Ad recipiendum enim Epiſcopum cum evangelio, etiamſi frater conſcriptus non fuerit, æquum eſſe ut pariter occurrant omnes concordant. Sed non ſic quidem inviſam Craloni quidem inſolentiam. Suſcipitur Epiſcopus, Victor evangelium obtulit ipſi, quod ubi ille oſculatur, victor revertitur. At Epiſcopus currax poſt illum veniens à capillo hominem capiens regyravit. At ipſe evangelium in Epiſcopum rejiciens, furibundus abſceſſit. Sed ipſe codice ſuſcepto Abbati porrigit, quem Abbas oſculatum ſuſcipiens per ſe ipſum uſque ad altare geſtavit. Victor autem (ſonoræ enim vocis erat) reſponſorium *Deus qui ſedes* levat: quod fratres cæteri, quoniam ipſe inter eos magni momenti erat, lugubriter percantantes clauſtrum ſpretis illis introeunt, & to-

Digitized by Google

& totum illud ſuper ſe quidam claudentes partim de nocte parrim palam recuſſuri oportunitatem expectant. Erat autem, ut à patribus qui inrererant audivimus, inter primam & tertiam confuſio iſta. Venit Epiſcopus cum ſuis & Abbatis militibus ad oſtium eccleſiæ, quod clauſtri eſt introitus, pulſans vero nominatim condiſcipulorum quondam poſtulat alloquium, hominum qui quaquà opus foret ſingulares loci ſui columnæ quidem eſſent. Inter quos erant, de quibus loco ſuo, Deo dante, dicturi ſumus magnali, Eggehardus poſt doctrinas Decanus: Notkerus, quem pro ſeveritate diſciplinarum Piperisgranum cognominabant, doctor, pictor, medicus: Geraldus ab adoleſcentia uſque ſenilem vitæ finem ſemper ſcholarum Magiſter: Burkhardus poſt Abbas, præter ſingulares ſcientiæ & virtutum dotes, nobilitate, qua & cæteri pollebant, regalis. Hi quatuor prælecti à fratribus januæ eccleſiæ clauſæ appropiant, & Epiſcopum, ſi ad ſe intrare tenetur, Amalungum ut ſecum ſolum ſumeret rogant. Erat autem hic Ekkehardi frater laicus admodum litteratus, orator in conſiliis facundiſſimus, conſilio magnus, religione Monachus: qui & dulcis ad omnia erat & jocundus, in quodcumque rem, ut ajebant, vertere vellet potentiſſimus. Huic ſoli, ut audivimus, laico ab illius memoria Capituli domum intrare permiſſum eſt. Operæ pretium erit dicere, ſi memor ſim quæ à diverſis diverſa audivi, quantos utique DEI ſpiritus die illa tenuerit, quæ ratio, & confeſſionis fratrum humilitas. Reos ſe quidem eſſe, quod Dominum inſolentem minus perpeti poſſint, & quod is, quem liberi patrem elegerint, pro liberis ſe ſervos fecerit, æquanimius non tolerarit: Evangelicæ patientiæ eſſe uſque ad mortem obedire, ſed hoc ſi in perſecutione tyrannus infeſtet, carnifex laniet: ſe quidem in pace eccleſiæ patrem qui filios diligere, non odire, paſtorem qui oves tondere, non glutire libeat, privilegii jure elegiſſe: illum vero, lupo veniente, noctu nemini ovium verbum dantem fugiſſe, ſe lupis reliquiſſe, inſuper theſauros eccleſiæ clam à ſe raptos perdidiſſe: tandemque poſtquam abbatiam Sanct. Gallo honoram incautela ſui amiſit, quaſi re bene geſta ſuper nos tanquam paſtor & pater (ajunt) venit, quibus utique nec amicus eſt, poſt & quando nos deſertor aufugit, neque per litteras neque per nuncium unquam uno verbo conſolatus eſt. Et Walto Decanus: Sed ô ſancte Dei frater tanto tempore per te nobis deſertorem ipſum imperii juſſu iterum imponendum audivimus, tibi Epiſcopo & fratri & honorem debitum impendere non dubitavimus, ſed illi non ita. Tu quoque inſolentia, qua volebas, uſus es in fratrem noſtrum & tuum. Scias autem nobis animo firmiſſime ſediſſe redaperto clauſtro, quod quidam inconſultius clauſerant, quoniam quidam noſtrum eſt * nemini reſiſtere, introitum non vetare: domicilium autem, quod per Sanct. Gallum nidus noſter eſt, uſque ad querelas Regi dirigendas, quoquomodo illum patiamur, etiamſi alapas incuſſerit, velle fovere. (* al. nem. manu reſiſt.) Quorundam autem animos, qui eum fugere, &, ut ipſi ajebant, tyranno cedere cogitabant, ægre ſedavimus, & quicquid Deus de nobis fieri pro peccatis permiſerit, nobiſcum pati perſuaſimus. Poſtquam ſic per Waltonem Decanum hominem præter dotes generis & virtutum, verbo potentem omnium aſſenſu peroratum eſt, Epiſcopus lacrimatur. Et Amalung. Nobis duobus (inquit) qui ad tantæ molis cauſam introducti ſumus nunc non eſt flendum, ſed ſolatiis ſi quæ poſſumus & conſiliis, in articulo hoc commodis, ſancte pater, agendum. Optimum videri in aurem dixit, ut ipſum primum fratris, in quem manum miſit, animum nec non & omnium fratrum quantum poſſet leniret, ne triſticiam hanc ſuper triſticiam habentes minus parerent conſiliis. Surgens vero Epiſcopus, veniam quidem ab omnibus ſibi aſſurgentibus petens, Victori per ſe proſternitur: à quo ſublevatus pacem, Decano monente, viro ſanctus obtulit & recepit. Purpuram vero magni pretii, quam ipſe protinus Sanct. Gallo dedit, fratri læſo poſtea tradidit. Conſilio tum breviter habito, concordiæ cedere omnibus perſuaſis, Victor tantum ſolus condiciones quaſdam cum Abbate agendas inſtrepitat: cui animo ſaniores reſultant, introductoque in clauſtrum Abbate Epiſcopus cum Amalungo in partem illum ſumentes tragœdiam fratrum pandunt, qualemque ſe inter eos veniens exhibeat præmonent. Enimvero niſi rigori ſolito verbis & geſtu, prout tempus tunc erat, aliquantulum cederet, noviſſima pejora prioribus futura præſagiunt. At ille, quæcunque duo illi ſuadeant, tamen ne Abbatis nomen in ſe vileſceret videant, facere ſpondet. Et Epiſcopus: ſunt, inquit, inter ipſos viri, ut noſti, quibus hoc regnum majoris conſilii non habet, Regi ipſi noti & grati, quibus te placet primitus pacificari, & eorum conſultorem aggredi. Bene, ait, ſanctiſſime monuiſti, id ambo ut agendo agatis poſtulo. Ingreditur tunc ſolus perſuaſor fratrum Epiſcopus, quibus lenitis cum Decanum aſſumere regrediens vellet, ſine capite ſe inveniri nolle cæteri inquiunt: quatuor autem illos, quos diximus, cum illo progredi ſanxerunt. Quibus ille in aurem conſulto quædam locutus cum ipſis egreditur, Abbatem dux talibus aggreſſurus commilitonibus & ſubridens dixit: Prima conjunctio acerrima eſt. Amalung. autem, ubi germanum

vidit

Digitized by Google

vidit cum illis, ſurgens occurrit viris, & ſilentio: Benedictionem ab illo, ait, non adhuc petatis, ſed patientes eſtote, & confirmate corda, & taciti uſque dum quid ſentiat ab ipſo, audiatis conſiſtite. Sicut ſilva, inquit, perſonas, ſic echo reſultat. Appropiantibus vero Abbas aſſurgens *Benedicite* prætulit. Quibus tacitis Amalung: Quantum mihi, inquit, de regula innotuit, minores à majore benedictionem habent pro tempore petere. Et Epiſcopus: Magna, inquit, donaria tibi frater offerimus. Et ille: Utinam mihi, inquit, ut ego ipſis offerar, Dominus donet. Factum eſt utrimque ſilentium, parantur alloquia: quæ Amalung. ne forte commotionem parerent pertimeſcens: Eya, inquit, conſilium meum faceſſere (*id eſt capere*) utrimque dignamini. De ſimultatibus rogo nullum jam verbum hinc inde loquamini, ſed in pace Domini omni faſtu depoſito utrimque veniam petentes oſculemini. Placuit Epiſcopo & utriſque conſilium, in venias & in oſcula ruendo. Poſt pauca paucis verba utrimque ſemet anticipantes * conſidunt inanimes: conferuntur conſilia, qualiter eorum corpus capiti & caput corpori reſtituatur. Stat conſilium patrem filiis oblatum in Sanct. Benedicti, cujus imago appicta ſedebat, ponere ſolium. Inducitur manu Epiſcopi, locatusque parumper reſidet; tandemque inſurgens lacrimando in veniam corruit, ſed & Epiſcopo ſecum ruente, fratres omnes econtra ruebant. Erat facietenus videre, Spiritum Sanctum opus ſuum ibimet agere. Oſculatis ſingulis unanimitas in domos ſolidatur. Amalungus vero homo jocunditatis gratia vox dulcedinis ſequentiam *Laus ſit ò fidelis Deus* gratulanter incipiens, Epiſcopo & Abbate cunctisque juvantibus conſummavit. Agitur dies in lætitia, longos rancores caritas fregit.

Gloſſema.

** al. conſedunt.*

Non tulit hanc ſpeciem furiato pectore Victor.

Ex Virgil. 1. Æneid. de Chorœbo.

Abbatem quippe in ſede ſua cum vidiſſet, turbidus exiliit, & quaſi loco ceſſurus capituli domo exivit. Quem tamen Epiſcopus prout potuit revocatum delinivit, & in Abbatis gratiam reductum ad tempus compeſcuit: quod tamen poſt abſceſſum ejus minus quidem profuit. Egreditur poſt aliquot dies loco Epiſcopus ad ſuos iturus, Victoremque, ut putabat, in gratia ſtabilitum reliquerat. Accidit autem tempore labente, ut ad amicos foras eundi à Decano licentiam Victor peteret, revera Enzelinum modernum Fabariæ Abbatem, ut Craloni damnis inſultaret, vel etiam cum illo penitus perſiſteret, petiturus. Inſinuatur Abbati deforis tunc agenti, Victorem quidem abſceſſum non parvis impenſis ſe celato parare. Mittit ille ſecretius ad militem ſuum quendam viæ ejus contiguum, ut eum cuſtodiret, clauſtroque ſuo invitum reduceret. Nemo enim de familia Galli tanti generis viro vim inferre auderet. Cuſtoditus invaditur, ut redeat primo rogatur, tandem cum nollet haſtarum impulſibus compellitur. At ille robur quoddam è proximo rapiens militem ipſum capite incutiens equo cadere fecit ſeminecem. Eo autem cadente omnes pariter ſui, Victorem invadentes equo dejiciunt oculosque illi proh dolor furibundi eruunt. Miles autem ille, cum refocillatus illo jam cœcato ad ſe rediret, multum doluit, quoniam ſibimet deinceps domo propria exulandum non dubitavit. Nam aliquando poſt hæc elapſo tempore amicis viri obvius occiditur: armiger quoque ejus, qui facinori intererat, in arbore ſuſpenditur. Deportatus per ſilvam ad proxima amentariorum cœnobii magalia, cœcus intimatur in cœnobio fratribus. Fitque in monaſterio non conferenda confuſio, pene omnibus in Abbatis inſolentiam facinus vergentibus. At diſcipuli hominis pluresque de fratribus celeres ad illum venientes, luctus tali orbo inſpecto miſcent & in cœlum ejulatus. Re tandem Abbas audita monaſterium in tali confuſione ingredi diſtulit, ſine armis autem non eſſe fidelium conſilio curavit, quoniam propinquorum cœci minas ſævas audiverant. Mittit tamen nuncium Decane Waltoni, uti fratrem illum ſollicite curaret. At ille ſeverus etiam & ipſe: Alius, inquit, dum ego Decanus ſum, curet. Dic ergo illi, quod ante me Decani ſemper infirmos curabant non juſſi, ſed talem numquam, raroque quiſquam Abbatum Monachum, quem cœcari fecerit, Decano curandum commiſit. Talibus ille reſponſis tanti viri auditis, ut Waningum in omnibus tempeſtatibus ſuis Capellanum ejus dicere audivimus, tantum contabuit, ut vix loqui reſidens valeret. Victor deinde, per Notkerum Medicum orbibus in brevi ſanatis, in bonis poſtea operibus ſemet exercuit. Et ut ea, quæ de eo audiveram, brevi perſtringam. Argentinenſis quidam Erchinbaldus nomine, ſanguinis ſui Epiſcopus ſuo Burkhardo Abbate propter doctrinas & miſeriæ conſolationem permiſſo ipſius ad ſe hominem traxit, & urbem ſuam doctrinis ejus floridam fecit. Tandem autem Epiſcopo defuncto cellam quandam heremiticam intra Hochfeldinos montes, Longum mare vocatam, ſolitario defuncto ingreſſus per multos annos tenuit, multasque virtutes, ut ibi celebre eſt, in extremis ſuis faciens, ſanctiſſimus circumquaque habitus diem ſenex obiit. Veni autem & ego ipſe in locum ad quendam tunc temporis magni nominis ſolitarium, videnſque inter colloquia ſepulchrum quoddam plus cæteris honoratum, cujusnam

id

Digitized by Google

id eſſet quæſiveram. Sancti Victoris eſſe ait. Et cum breviter mihi vitam ejus & caſus utique plus notos panderet, nihil venenatum ſuper illum tumulum vivens progredi poſſe aſſeruit. Serpentes autem enormes ibi videre eſt plures, & reptilia informia. Uſque huc de Victore. At Cralo quaſi corpore triſticia effœto & doloribus incedere cœpit in dies amplius languidulo. Nam & fama erat venturos quantocius ab Imperio, qui eum ob vindictam facinoris depoſituri erant à regiminis ſolio. Nam Regem procul contra Danos Sleswick agentem factum non latuit. Ingreſſo tandem monaſterium variæ ei res erant cum variis. Quadam autem die quorundam quaſi fidelium conſilio fratribus, ſed & Victore, præſentibus rogat licere ſibi conſcientiam in ara Sanct. Galli juramento purgare de eo, quod in Victore patratum eſt, facinore, ita uti ſic ſibi Deus lumen æternum daturus ſit, ſicut ipſe in privatione luminum ejus hominis reus fuerit. Ad quæ Gerhaldus ad reſponſa, ut ajebant, ſemper paratiſſimus: Prætermiſſo, inquit, quod manus in illum mittere Domine mi juſſeras, ne ſic quidem tanti facinoris, ut ajunt, cauſa fueris. Tandem vero nemini jam fratrum animo ſedit, illum jurejurando reatum ipſum à cervice ſua excutere poſſe. Differtur tamen cauſa propter honorem ejus in poſterum, præter quod etiam ipſa die Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli neptim apud Sanct. Magnum circa Wiboradæ clauſulam includere ipſe condixerat. Nam & antea quidem Rachilda poſt Wiboradæ paſſionem jugiſſima primo ad Deum aſſumpta: Perchtera quædam vidua ſancta cum & ipſa includi apud nos optaſſet, & clauſula ejus ſibi oblata pene annum in probatione laudabilis appareret, vulgi viſitationes crebras & inanes devitans in cella Salomonis circa parietem tituli Sanct. Georgii includi rogaverat, magnarum virtutum operatrix plures inibi annos exegerat. Obiit quoque cum omnium dolore Walto Decanus, & in locum ejus ſubrogatur Burkhardus, & anno elapſo velut comitus poſt eum fit Ekkehardus Decanus. In quo tandem Cralo plus quam in ſemet confiſus loco, quoniam imbecillior in dies erat, interdum cedens Herginiſowam pro pauſatione creber adierat, fratribusque abſentiam ejus non ægre ferentibus ibi manebat. Nam in Ekkehardo natura & ſtudio caritatis dulcedine pleno ſpiritus cunctorum quieverat: qui de Jonswilare quod ut diximus ipſe requiſivit & tenuit, hebdomadam ſeptem cottidie victualium ſtatuit cum pane abundo & quinque menſuris de cerviſia: quarum quintam nonalem quidem vino comparari voluit. Hic aliquando Romam pro voto pergens Papæ intimus factus aliquandiuque apud illum propter doctrinam detentus, aëris terræ vicio morbo corripitur, perque ſex hebdomadas lecto tenetur. Papa vero ſæpe eum viſitans impenſorum copiam dabat. At ille quadam die ſatis jam tarde quidem eum rogat, ut, quando proxime ſe viſitet, Johannis Baptiſtæ reliquias ſecum ferat. Erat enim ſemper aſſertor ejus & amator validus. At ille mane proximo ad eum cum reliquiis cum accederet, æger in amplexus ipſarum & Papæ aſſurgens ex illa hora melius habere cœpit, & cum in brevi convaleſceret, reliquiis Baptiſtæ & multorum ab Apoſtolico donatus Sanctorum, ſoſpes domum rediit, & permiſſo Burkhardi tunc Abbatis & dote eccleſiam illis decoram paravit. Multa de eo poſt dicenda ſunt, ſed prius à quo ſpiritu ductus ſit ex verbis illius noſci liceat. Scripſit enim doctus ille ſequentias *Prompta mente canamus Summum præconem Chriſti, Qui benedici cupitis, A ſolis occaſu.* De S. Afra antiphonas ut reliquias ejus mereretur Luitoldo Epiſcopo & ſententiam dictavit, & hymnum *O martyr æterni patris*, antiphonam *Ambulans Jeſus, Adoremus glorioſiſſimum.* Scripſit & in ſcholis metrico magiſtro vacillanter quidem, quia in affectione non in habitu erat puer, vitam Waltharii Manuforis. Quam Magontiæ poſiti Aribone Archiepiſcopo jubente pro poſſe & noſſe noſtro correximus. Barbaries enim & idiomata ejus Teutonem adhuc affectantem repente Latinum fieri non patiuntur. Unde male docere ſolent diſcipulos ſemimagiſtri dicentes: *Vide quomodo diſertiſſime coram Teutone aliquo proloqui deceat, & eadem ſerie in Latinum verba vertite.* Quæ deceptio Ekkehardum in opere illo adhuc puerum fefellit, ſed poſtea non ſic, ut in Lydio Charro mannico mole ut vincendi ipſe quoque oppreſſit. Obtulit autem ille S. Gallo ad monachatum quatuor ex fratribus vel ſororibus nepotes ſuos: duos ſibi æquivocos Burkhardum quoque poſt Abbatem, Notkerum Magiſtrum noſtrum: quorum quiſque eccleſiæ dicendus ſit ſpeculum, de quibus loco ſuo memoralia ſua dicemus: Unuſquiſque enim ipſorum libro ſuo ſufficeret. Tales palmites dum vitis illa jam mitteret, bene matura in die Felicis in Pincis vindemiata eſt ipſa. Talis autem luctus de obitu hominis erat, ut Decanus poſt illum. Immo poſtque Abbas ipſe ad S. Michaëlem, ubi liberius ejulare poſſet corpore ejus in feretro poſito ſecederet ita vociferans: Vide Domine

— & conſidera quem vindemiaveris ita.

Et his quidem per digreſſionem dictis ad Cralonem redeamus. Enimvero Ekkehardum hic defunctum ad facta ſua inſignia mox reſuſcitabimus. Cralo autem cum

tum indies viribus deficeret, & jam ſæpe Victoris amicis milites ſui ſecuritatem fruſtra pro eo porrigerent armis infra foriſq; commanens cuſtoditur. Tandem vero communi conſilio reſponſa totius Abbatiæ committit Ekkehardo. Ipſe autem in Herginſowam exercitii gratia equitans ibi in lectum decidit. Videns autem finem vitæ adeſſe, Ekkehardum cum fratribus ſanioris conſilii evocans diſpoſuit domui & ipſe pro ſe Abbatem eligere. Facile omnibus perſuaſis vitam omnium ingreſſus eſt, reportatuſque cœnobium honorifice ſepelitur. At Ekkehardus Ottone apud Anglos cum AdaltageRege ipſorum ſocero ſuo aliquandiu agente, ut junctis viribus Chnutonem Danorum debellarent Regem, habenas Abbatiæ, ſicut ſub Abbate vivo ſolebat, usque ad cognitionem Imperii ſtrenue regebat. Accidit autem ut quadam die foras iturus ante portam equo in glacie lapſo tibiam pedemque confringeret, hisque non recte coagulatis poſtmodum claudicaret. Qua cauſa electionem ſuam omnium fratrum concordia in Burkhardum unanimem ſuum traſtulit, de quo ſupra diximus, de quo ſupra diximus, de quo etiam adhuc altius quædam repetere habemus.

CAPUT X.

De Burkhardo Ingenito & parentibus ejus.

VOdalricus quidam Comes de Karoli proſapia Wendilgartam Henrici Regis de filia neptim uxorem accipiens Adalhardum, qui Gallo Altſtetten poſt tradidit, de ea & filiam procreavit. Hic nuncio Buochorn, ubi habitavit, accepto Vngros Noricum, ubi prædia ei erant, irruere, hoſtes cum cæteris bello aggreſſus victus capitur, & in Ungariam captivus aſportatur. Qui autem Ungros Aggerenos putant, longa via errant. Wendilgarth vero quaſi viro, ut fama erat, occiſo vidua ad nuptias petita nutu Dei nubere noluit, ſed Salomone rogato ad S. Gallum conceſſit, ubi ſibi juxta Wiboradam caminata conſtructa de ſuo vixit, fratribus & pauperib' pro anima viri quaſi defuncti multa largitur. Dulciaminum autem cum eſſet avida & novitatum ſemper appetens, uti delicate nutrita & his aſſueta, increpata eſt à Wiborada, quoniam non eſſet ſignum pudicitiæ in fœmina appetere varia cibamina. Quadam autem die ante clauſulam virginis cum ſediſſet ad colloquia, poma ſibi dari ad veſcendum, ſi dulcia ibi haberet, petiverat. Quibus pauperes utuntur, illa, ait, habeo pulcherrima, proferensque mala de ſilva acidiſſima inhianti & de manibus ei rapienti reliquerat. At illa vix unum dimidium ore & oculis contractis vorans, cætera projiciens: Auſtera es, ait, auſtera ſunt & mala tua. Et cum eſſet litterata: *Si omnia*, inquit, *mala factor talia creaſſet, nunquam Eva malum guſtaſſet.* Bene, ait illa, Evam memoraſti: enim vero quomodo & tu ſic deliciarum avida erat, ideo in eſca unius mali peccaverat. Abſceſſit fœmina nobilitatis, rubore perfuſa per virginem humiliatus, vimque poſthæc ſibimet inferens dulciamina occurſantia ligurrire (*id eſt ſummatim guſtare*) abſtinuit, tantaque monitrice in brevi adeo excrevit, ut ſacrum velamen, quod antea detrectavit, à jam dicto Epiſcopo imponi ſibi ſynodo favente rogaverit. Quo facto, laicali in tantum exuta eſt animo, ut virtutibus cum incluſis aſſuefacta poſt Rachildam, quæ paſſim in corpore & mammillis ulceroſa cottidie emori viſa eſt, includi optaverit. Et quia * fere & ipſam quidem martyrem (*ſcilicet Rachildam*) incidimus, levius ei erat cum magiſtra (*ſcilicet Wiborada*) ſemel cerebrum diſpergendum obtuliſſe, quam XXI. poſt illam annis teſta ſaniem cum S. Job incluſam raſiſſe. Cum tamen interea jejunare & orare (vigilare enim dolores dabant) & eleemoſynas dare non tæderet, ut de illa * Ekkehart, qui ſupra, conſobrinus ejus cecinit:

Ex gloſſemate.

** 2. mſſ. vere. Incluſa gloſſatoris ſunt.*

** Senior Decanus.*

Hanc Sathan hanc læſit, cum Job ſaniem ſibi raſit:
Jejunans flevit, tormenta dolens vigilavit.

Neque enim vitam vel paſſionem votivæ martyris lucidius ſuccingere potuit. Ad cujus ſepulchrum in repentinis anguſtiarum motibus, experto credite, multum valet oraſſe. Venerat quarto anno nunciante anniverſarius, ut credebat, viri ſui amarus, & Wendilgarth Bouchorn adiens diſperſit ut ſolebat, dedit pauperibus. Et ecce Vodalricus captivitate fortuito elapſus eam inter cæteros pannoſos, clandeſtina arte ſe celans, ut ſibi veſtem daret inclamat. Quem illa quod improbe audaciusque mendicaret increpitans, veſtem tamen ei velut indignans dedit. At ille manum dantis cum veſte ſtringens ad ſe tractam amplexatus, vellet nollet oſculatus eſt, capilliſque prolixis in collum manu rejectis cum etiam aliqui alapas minitaſſent: Parcite quæſo, ait, tandem alapis, quam multas pertuli, & Vodalricum veſtrum recognoſcite. Audita tandem voce Domini milites ſtupidi, vultuque quondam noto inter crines recognito, clamoſe ſalutant, familia gratulans vociferatur. Wendilgarth dum quaſi dedecus ab aliquo paſſa ſtupida reſediſſet; Nunc demum (ait) Vodalricum mortuum ſentio, cum talem ab aliquo pertuli violentiam. Ille autem cum ei manum de vulnere aliquo quondam notiſſimo ad allevandum porrigeret ſignabilem, quaſi de ſomno evigilans; Dominus meus, ait, omnium hominum cariſſimus. Salve (ait) Domine, ſalve

Digitized by Google

ſalve ſemper dulciſſime. Et inter oſcula & amplexus; Induite, inquit, Dominum veſtrum, donec ei lavacrum ad horam acceleretis.

Indutus vero; Eamus, inquit, ad eccleſiam, & inter eundum; Quæſo, ait, quis capiti tuo velum illud impoſuit? Audito quod in ſynodo Epiſcopus, tacitus ſibimet; Nec ego te jam, niſi ejus permiſſo, amplecti (ait) habeo. Laudes à clericis tandem, qui plures ad diem convenerant, inchoantur: à plebe perſolvuntur: miſſas proivo non pro defuncto in gaudio celebrant. Itur lavatum, fama volans ut fit multos adduxit. Gloſſema. Convivio diei opipare (*id eſt laute*) peracto dies multi lætificantur. In proximo fit ſynodus, repetit uxorem, quam Deo ille ſubarraverat, ab Epiſcopo Vodalricus. Velum manu Epiſcopi ablatum in ſcriniis eccleſiæ ſynodi decreto ſervandum locatur, ut ſi vir ejus prior objerit, vidua illud reinduat. Nuptiæ tandem aguntur à principio, concepit mulier, Gallumque ſuum & incluſas ſanctas viro comite votive adiens, ſi maſculum pepererit, Sanct. Gallo Monachum devovit. Abeunt igitur domum.

At tempore labente appropinquans partui prægnans periclitatur, & ante quatuordecim temporivi partus dies emoritur. Infans exciſus & arvinæ porci recens erucæ ubi incuteſceret involutus, bonæ indolis cum in brevi apparuiſſet, baptizatur & Burkhardus nominatur. Pater illum tandem nutricis ſinu adductum Gallo, ut cum matre voverat, ſuper aram ipſius ponens cum terris in Hœſten & decimis multum matrem plorans initiaverat. Educatur puer in monaſterio delicate pulcherrimus. Solebant autem fratres eum cognominare Ingenitum. Et quoniam immature eſt editus, nec muſca illum ſine ſanguinis eruptione poſtea mordebat, ideoque & virgis in eo magiſter parcebat. Vir quoque factus virtutes ſibi ingenitas, quamvis carne imbecillis fuerit, ſemper amabat, & animo bene maturo immaturæ præeratcarni. Tali ac tanto patri virtutes longa conſuetudine in naturam jam vertenti Ekkehardus honores ſibi oblatos omnium aſſenſibus obtulerat. Dirigitur tandem cum fratribus allectis magno Ottoni Magontiam, Chnutone Rege victo Schleſwich revertenti: qui illum ante notiſſimum ut eminus aſpexit, Accelera, ait, nepotule & oſculare: (puſillus quidem erat & pulcher facie) ſtringensque illum ſub chlamyde delicate tractavit. Videns autem ferulam; Eſtne mortuus, ait, Monachorum ſuorum ille * cæcator? Defunctus, inquiunt, Abbas noſter eſt ô Rex: in Deo nunc ſolo eſt quid fuerit. Deinde ſingulos oſculatus: quid velitis, ait, video: ſed quem velitis neſcio. Eum ipſum, ajunt, ô Rex quem amplexaris dominum noſtrum Burkhardum, quo dicto procedebant pariter. Surgere juſſi; Sed & Pater noſter Ekkehardus precator noſter orationem vobis, ajunt, mandat & ſalutem, & promiſſorum frequentium in hoc uno vos memorem poſtulat. Vereor. ait ille, ne diſciplinarum ſeveritates, quas patres veſtri præ omnibus amaverant, exoſi ad hunc tantillum, mitem quidem vobis & conſenſibilem, conceſſeritis, & quare illum ipſum, quem dicitis, virum magnanimum non elegeratis? Deinde omni ſerie electionis per ordinem propalata ad hoc etiam: Non adeo mitis ô Rex, inquiunt, hactenus fuit in diſciplinis, ut earum neglector quidem ullo modo ſit fore putandus? Quibus auditis dum quieſceret, converſus ad illum, amento virum, manum tenuit & delicatis verbis? Tunc eris Abbatulus meus? ſi Domini voluntas ſit fiat & meá. Deinde illum ſecum duxit in eccleſiam ad Otigebam Reginam, Nepotem hunc meum, inquit, mox Abbatem te juvante futurum ad tuam offero gratiam. Collectaque continuo facta, ferulam exigens tribuit ei verbis quibus ſolitum eſt Abbatiam. Ipſe autem *Te Deum laudamus* inchoans omnes qui aderant, laudibus inſtare monebat.

* miſſ. cæcator.

Quibus ita finitis cum Abbatem novum Regina in partem ſumptum amice haberet, calicem S. Galli magni pretii aureum dare, ſi ei Fabarienſis Abbatia reddi poſſit, pollicetur. Regii juris ait illa, ambo ſunt & calix & Abbatia. Sed petitionem tuam opportunus forte alia quam nunc vice ego quidem Domino meo intimabo. Quapropter quia nunc unam accepiſti, domum redito, & cum proximo adveneris, pro altera puto commodius interpellare tunc habebis. Miſſione deinde hilariter ſibi ab Imperatore data, domum rediit. Qualem autem ſe conſiliis Ekkehardi quantumque exhibuerit, pauperes nec non fratrum & familiæ pars multa, quam videmus adhuc hodie, quidem interdum cum lacrimis teſtari ſolet. Delicatus autem cum eſſet, ut diximus, Epiſcopi tunc quidem Counradi juſſu carnes edebat. Quod tamen pace novitatis Monachorum; qui irritare nunc Deum ſolent in adinventionibus ſuis, ut multiplicetur in eis ruina, nequaquam dixerim. Quibus tamen licentius erat carnes crudas ianiare, quam infanda plura, quæ quaſi religioſi ſuperſtitione quadam ſchiſmatica aſſolent, facere. Nimia eſt tamen, ſi auſim dicere, varietas veſtis eccleſiæ, qua ſcribitur induere ſi utroſque quos dicimus ſuo quidem colore in eam dignatur intexere aut deforis, ut interdum ſolet, * polymitare. Relinquamus neceſſe eſt Deo ſoli judicium ſuum: cum tamen id audenter

* al. polimetare.

ter & veraci argumento poſſimus aſſerere, ſi aliquid apud nos in his ſchiſmatum tempeſtatibus cœlum, ut fere quidem faciunt, adipiſci nituntur, acrius quam in Patrum ſerenitatibus, ut aciem Sathanæ perrumpant, aſſurgere habent in clypeum, validius torquere ſpicula, acutius jacere tela. At Burkhardus eleemoſynas, ut ab infantia ſolebat, quia nunc copia major foret agere nimium lætatus non egenis ſolum & peregrinis, ſed paſſim tam fratrum quam familiæ palam & clam diſperſit dedit pauperibus. Cumque hoc ſedulus dies & noctes agens ſubnudus interdum domum rediſſet vel nudipes, Camerarius ſuus Richere fratris quidem filius incuſabat illum crebro ſecretius, quaſi camera ſua diſperſiones ejus ferre non poſſet, cum unis diſtractis ſemper alia repoſceret. Cumque ille aliquando nepotem, ne ſibi moleſtus eſſet, ſecretius argueret. Enimvero, ait, ſi tu non dederis quæ poſtulo, alium ſcio (Decanum dicens) qui in quantiſcumque poterit, me quidem adjuvabit. Nam ille ſæpius quæ egenis, dem quam tu, roccos videlicet & camiſias, caligas & calceos, & cætera uſque ad cingula mihi clam ſuggerit, ſed & ſub opertorio lectuli ut ibi inveniam abſcondit.

Cum autem etiam Ekkehardus ipſe per ſe eſſet elemoſynarius, jocundum quiddam de eo dicemus. Hominem quendam domeſticum cum ad hoc quidem deſtinaverit, ut ſi quos ei pauperes vel peregrinos diceret, clam in domo ad hoc decreta lavaret, raderet, veſtitos reficeret, & noctibus juſſos ut nemini dicerent à ſe emitteret. Accidit quadam die ut ei contractum, Gallum genere, carruca advectum ut ſolebat, committeret. Quem ille groſſum quidem & craſſum cum toto virtutum anniſu, clauſo ſuper ſe ſolos ut juſſus eſt oſtio, vix in vas lavacri provolveret, maledicens (erat enim iraſcibilis) vere, ait, ſimpliciorem quam Dominum meum hodie neſcio hominem, qui cui benefaciat diſcernere neſcit, mihi quoque tam pinguem helluonem dorſo ſuſtollere injunxit. At contractus cum aqua ſibi lavacri nimis videretur calida, Gallice ruſtice, *kalt kalt eſt*, ait. At ille quoniam id Teutonum lingua *frigidum eſt* ſonat, & ego, inquit, calefaciam? hauſtamque de lebete ferventi lavacro infundit aquam.

At ille cum clamore horrido: *Eya mi kalt eſt kalt eſt*, ait. Enimvero, ait ille, ſi adhuc frigidum eſt, ego hodie vixero ſi tibi illud calefícabo, & hauriens adhuc ardentiorem infudit. At ille bullientis aquæ fervorem ferre non ſuſtinens, oblitus contracturæ citus aſſurrexit, lavacro exilivit, ad oſtium recludendum, ut fugeret velociter currens cum peſſulo aliquandiu luctatur. Sed & hominem ubi deceptorem vidit, titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes ſine numero nudo infregit. Ad Ekkehardus turbam & voces in ſuperiori domo audiens, acriter in utrumque cum citius deſcenderet Teutonice & Romanice invectus eſt, hunc cur falleret, illum cur ſibi ad puniendum hominem non reſervaſſet increpitans. Eya, ille ait, mi Domine ſevere, tute ei corniculum abmorderes, & plures quam ego nunc illius ori infringeres? enim vero longe aliud ageres, ſceleſtum hunc veſtitum & ſaturum noctu à te deoſculatum dimitteres, quod ut te novi & hodie facturus es. Et ille, *ô ſervum* (ait) *furciferum*? *annon licet mihi facere quod volo*? &c. His peractis caſtigatum quidem verbis hominem & ne facinus tale unquam repeteret jurare coactum abire permiſit. Et quoniam hic locum aptum puto, de Ekkehardo ſororis ejus filio, quem & ipſe & Geraldus docuerant ſevere, rem arduam aggredior: quoniam cum tales viri aut nulli aut nunc rariſſimi ſint, diſcredi mihi vereor. Erat hic facie adeo decorus, ut inſpicientes, ſicut Joſephus de Moyſi ſcribit, gratia ſui detineret, ut Otto Saxonicus Rufus de illo: *Nemini unquam*, ait, *Benedicti cuculla decentius inſederat*: ſtatura procerus, forti aſſimilis, æqualiter groſſus, oculis fulgoroſos, ut quidam ad Auguſtum ait;

Quia fulmen oculorum tuorum ferre non poſſum: ſapientia & eloquentia, maxime autem conſiliis nemini id temporis poſtponendus. In ætate florida gloriæ, ut talis facturæ vir, quam humilitati proximior: ſed poſtea non ita, quia diſciplina, cum qua nihil unquam participii ſuperbia habuit, in ipſo erat ſpectaculo digna. Doctor proſper & aſper, nam cum apud ſuum Gallum ambas ſcholas ſuas teneret, nemo præter exiles puſiones quicquam alteri niſi Latine auſus eſt proloqui. Et quos ad litterarum ſtudia tardiores vidiſſet, ad ſcribendum occupaverat & lineandum: quorum amborum ipſe erat potentiſſimus, maxime in capitularibus literis & auro, ut apparet in verſibus fornicis Galli, quos fecit.

Templum quod Gallo Gotspertus ſtruxerat almo,
Hoc Abbas Immo picturis compſit & auro.

Verſus Ekkehardi Minoris Palatini.

Has ille literis cultello conciſas illic liniverat. In litteris autem ſtudioſe mediocres & nobiles æque erudiverat: quorum tamen numeroſos Gallo & aliis ad ſummum evexerat. Eorum enim plures ipſe vidit Epiſcopos, ut quondam Magontiæ in generali concilio cum conſeſſum adveniens intraſſet, ſex ei quondam diſcipuli tunc Epiſcopi aſſurrexerant, & magiſtrum ſalutabant. Et Wilegiſus Archiepiſcopus digito accitum oſculatus: Digne fili mi, ait, & tu quandoque cum talibus inthronizaberis. Cujus pedes cum peteret, manu eum delicate

Digitized by Google

tate erexerat. Et quoniam præpoſtere fortunam hominis prælibavimus, ad altiora ejus acta veniemus.

Hadawiga Henrici Ducis filia, Suevorum poſt Burkardum virum Dux vidua, cum Duellio habitaret, femina admodum quidem pulchræ nimiæ ſeveritatis cum eſſet ſuis, longe lateque terris erat terribilis. Hæc quondam parvula Conſtantino Græco Regi cum eſſet deſponſata, per eunuchos ejus adhoc miſſos litteris Græcis apprime eſt erudita. Sed cum imaginem virginis pictor eunuchus Domino mittendum uti ſimillime depingeret ſollicite eam inſpiceret, ipſa nuptias exoſa os divaricabat & oculos. Sicque Græco pervicaciter repudiato, litteris poſt Latinis ſtudentem Burkhart illam Dux multipliciter dotatam duxit, & cum jam eſſet decrepitus, thalamo (ut ajebant) ſecum nequaquam cubantem in proximo moriens quamvis non intactam, incognitam ut celebre eſt cum dotibus & Ducatu reliquit puellam. Hæc S. Gallum vidua orandi aliquando petiverat cauſa, quam Burkhardus Abbas feſtive ſuſceptam utique neptim, (donis cum proſequi pararet, ipſe ſe alia dona poſſe ait quam Ekkehardum ſibi doctorem ſi Duellium ad tempus concederet. Nam cum Portanarius eſſet, de voluntate ipſius ipſa cum eo pridie ſecreta condixerat. Quod cum Abbas ingrate quidem concederet & avunculus diſſuaderet, ipſe tamen nihilo minus quæ petitus eſt facere pertenderat. Duellium die condicto cum ægre expectatus veniret, ultra quam ipſe vellet ſuſceptum in conclave ſuo proximum, ſuum (ut ipſe ait,) manu duxit magiſtrum. Ibi nocte & die cum familiari aliqua intrare ſolebat ad legendum pediſſequa, foribus tamen ſemper apertis, ut ſi quis etiam auſus quid eſſet, nihil quod diceret ſiniſtrum haberet. Illic quoque crebro ambos miniſtri & milites, Principes etiam terræ lectioni aut conſiliis invenerant agentes. Moribus tamen illa ſuis ſeveris & efferis ſæpe virum exaſperans domi interdum quam ſecum manſiſſe multo malle fecerat. Ut in dorſi pallio & cortina lecti ſui quæ humilia ſentiens ipſe juſſit deponi, deponentem illa juſſit verberari, & Magiſtro multa rogante vix conceſſit non decapillari. Domum ille aut feſtis, aut quando libet, viſere iret, opinabile erat quantas homini impenſas navibus Steinham præmiſerit, novum illi ſemper aliquid in paraturis aut ſibimet utendum aut Gallo offerendum acutiſſima ipſa Minerva præſtrui faciens. Inter quæ præter caſulas ſericas, cappas & ſtolas, alba eſt illa Philologiæ nuptiis auro inſignis: præter quæ dalmaticum & ſubtile pæne aures, quæ poſtmodum, Immone Abbate ſibi antiphonarium quendam petitum denegante, acutia ſua verſipelli reſumpſerat. Patuerant his temporibus ora invidorum, ut ſemper, in Monachos quaſi pro libitu viventes. Poſitus eſt, ut cæteros relinquamus, & noſtra fortunia tangamus, Augenſibus Abbas de fratribus ipſorum nomine Ruodmannus. Qui cum ſuis tyrannice præeſſet, pellem vellicare neſcitens perſcinderet, linguam quoque malignam in Sanct. Galli Monachos quaſi minus regulares quaqua poterat dilatabat. Erant adhuc S. Gallo præter Ekkehardum, quem dicimus, junioreſque quos patres nutriverant multos, Ekkehardus Decanus bene validus, Gerhaldus, Notkerus, Chunibardus Altha (*id eſt nomen loci*) poſt Abbas, Walto ſecundus, qui juſſu Abbatis ſui Ruodmannum per Ekkehardum internuncium convenientes linguæ parceret fraternæ rogabant. Quod ille cum minimi penderet, nuncium tamen & perſonæ honore & Ducis ſeveræ, ad quam etiam ille tunc ibat, timore tractabat condigne. Ipſe vero Ekkehardus cum hominem ad omnia adverſativum prudenti facundia crebro inter agendum fruſtra convinceret, minis ejus validiſſimis motus ad monaſterium clam rediit, & qui obſtaculum adventus ſui Duci rediceret in montem propinquum remiſit, & miſſionem Ruodmanni dedignans ibivit. At Roudmannus ad Ducem eum abiſſe arbitratus equite aſcenſo S. Gallum noctu invadens clauſtrum clandeſtinus introiit, ut ſi quid reatui reatui proximum invenire poſſet, furtive perſpiceret. Et cum clauſtrum ſibi notiſſimum circuiens undique ſpeculatus fuiſſet, nihil voti ſui inveniens è parte eccleſiæ dormitorium aſcendit, receſſumque fratrum pedetemptivus aſcendit & occulte reſedit. E veſtigio illum Ekkehardus homo ad omnia circumſpectus ſtrato ſurgens inſequitur neſcius ejus, ſolumque hominem nactus miratur quiſnam fratrum noctibus vobis inſolitam ita iret viam illam vitabundus. (Lumine enim ille officinæ obſcuro ſedebat occultus.) Aliquandiu autem cum quis hæſitaſſet, runcore narium, quo commotus ſolebat, Ruodmannum eſſe perſenſerat, illicoque accenſam, quam fratrum quendam afferre monuit, Abbatis lucernam coram illo ſtatuit, & ſtramina apponens pro capellano procul conſtitit. Accedenteſque ſolito fratres ſilentium nutibus monuit, miratos cui laterna ſteterit. Nam Abbas, cui ſoli laterna geri ſolita eſt, loco abfuit. Tandem diu expectatus cum neſcius ille quidnam facere poſſet ſurgeret, & laterna levata abeuntem eadem qua eum veniſſe ſenſerat prævivit via. Et cum ad introitum eccleſiæ, ubi locus auditorii eſt, veniſſent, ſedere eum quoad eum Decano avunculo & fratribus intimaret, ut hoſpitem tantum non ignorarent, ſilenter monuit. Et ecce fratrum pars, maxime

Ex gloſſemate.

Eſt Abbatia Bavariæ, de qua infra c. 15.

Digitized by Google

me juvenum, novitate rei ſtupidi cum appropiaſſent, quidam ipſorum re agnita flagello de pyrali rapto ſceleſtum illum incurrens clamitat, & niſi animis ſaniores ei erecto ad ictum brachio occurriſſent, grandes incuſſiſſet. At ille ſe in anguſtia eſſe tandem ſentiens, ſi fugæ (inquit) copiam haberem, juvenum optimi, profecto fugerem: nunc autem in veſtris quia velim nolim ſum manibus,mitius mecum quidem vos condecet agere, ſed & Decanum veſtrum & cæteros fratres expectare.Decanus tandem conſilio in brevi petito ſupervenit cum patribus.

At Notkerus Medicus Piperis granum animoſior in illum: Malo tuo verſutiſſime hominum, loco quærens quos devores, fratrum quos alter Sathanas accuſas manus (inquit) incideras. Ille vero tanti viri verbis tremefactus Decanum animi piiſſimi non ignarus; Vide, ait ille, pater prudentiſſime, ne me æquivoci tui artibus circumventum dehoneſtari ſinas, & te poſtea intemporive pœniteat, tandemque procidens, ecce (ait) veniam ab omnibus peto, ut in gratiam vobiſcum rediens deinceps talibus quidem abſtineam. Moverat animis ſaniores repentina rerum in tam potenti mutatio. At alii, ut fit, aliud fremebant. Tandem conſulto Ekkehardi lenitis patribus, & per ipſos omnibus reconciliatus,ipſo comite ad ſuos ubi juſſi expectabant eſt egreſſus,lætaque coram ſuis locutus abibat, obnixe Ekkehardum,ut quando proxime Duellium pergeret, ſed non præteriret inter cætera rogans.

Fratribus vero duo vaſa vini per ipſum pollicitus nave Steinaham in proximo miſit. Sed Burkkardus foris turbam audiens nimis cum adveniret doluit, quod tam ſecurus & liber abivit, querelaſque inauditæ rei Epiſcopo mandat. Et ecce Ekkehardo æquivoco Diacono, & Burkardo puero poſt Abbate conſobrinis comitatus Duellium pergens iterum Augiæ Ruodmannum, ut condixerant, alloquitur. Inter colloquia verſutus ille artibus ſuis abuſus imparem non invenit, nam feſtinantem ne ſerus feminæ ſeveræ adveniret, equo decoro donat, quem ille cum parte comitatus cum præmitteret, pauliſper inter verba læticiæ & familiares aſtutiæ ictus ſciolus tardat, tandemque cum inter amplexus & oſcula dimitteretur, ſupplantator ille hoſpiti ſuo in aurem; Fortunate, ait,qui tam pulchram diſcipulam docere habes grammaticam. Ad quod ille quaſi caro aſſenſu ſubridens talia in aurem adverſario reddit amico, ſicut & tu, Sancte Domine, Kotelindam monialem pulchram diſcipulam caram, docuiſti quidem dialecticam; dictoque citius cum ille neſcio quid reſibilare vellet, ab eo divertens equo aſcenſo indignanter abivit. At Otkerus frater & Miles Abbatis cum motum ſenſiſſet, illum equum Domine mi ut mihi videtur penitus perdidiſti.

Fratres autem quos diximus duo illi, ſicut ab ipſis audivimus, cum miſſionem peterent inclinari, averſus ab illis ait fratri; Utinam, inquit, poſt illum celeres qui equum illum nobilem mihi reducant mittere velles. Et ille, enim vero (ait) illam petit ille cum ſuis nunc feminam, ut cuiquam meorum quicquam illius tangere jubere non præſumam. Sic illi duo equis aſcenſis poſt Magiſtrum modeſte perrexerant. Aſcendentes autem montem apparuerunt Duci ad veſperas eunti. Quibus ſalutatis,(nam turbam Ruodmanni jam priorem audiverat) enim vero,ait, ut audio Magiſter mi non per commodus laterniſer fuiſti lupo illi aliunde caulas intranti.Cumque ille quidem ſubriſiſſet; *Per Hadwigæ* ille ait *vitam* (ſic enim jurare ſolebat) *ſi imperitorum aliquis clauſtri illius invaſori grandes infregiſſet, non ego curaſſem.* Altera deinde diem cum diluculo, ut ibi ſolebant, ſilentium regulæ, cujus & ipſa exactrix erat ſollicita, de more perſolviſſet, (nam jam monaſterium in monte ſtatuere cæperat) Magiſtrum lecturæ adiit, & cum conſediſſet, ad quid puer ille venerit pro aſtante inter cætera quæſivit. Propter Græciſmum ille ait, Domina mi, ut ab ore veſtro aliquid raperet alias ſciolum vobis artuli. Puer autem ipſe pulcher aſpectu, metro cum eſſet paratiſſimus, ſic intulit;

Eſſe velim Græcus, cum ſim vix *Burckhardi Junioris verſus.*
Domna Latinus.

In quo illa, ſicut novarum rerum cupida,adeo eſt delectata,ut ad ſe tractum oſculata ſcabello pedum proximius locaret, à quo ut repentinos ſibi adhuc verſus faceret, curioſa exegerat. Puer vero Magiſtros ambos intuitus, quaſi talis oſculi inſuetus, hæc intulit.

Non poſſum prorſus dignos compo- *Ejuſdem verſus.*
nere verſus,
Non nimis expavi Duce me libante
ſuavi.

Illa vero extra ſolitam ſeveritatem incachinnans verſa tandem puerum coram ſe ſtatuit, & eum antiphonam, *Maria & flumina* quam ipſa in Græcum tranſtulit, canere docuit;ita; Θάλασσαι καὶ ποταμοὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον, ὑμνεῖτε πηγαὶ τὸν κύριον, ἀλληλούϊα, crebroque illum poſtea, cum vacaſſet; ad ſe vocatum repentinis ab eo verſibus exactis Græciſſare docuit, & unicè dilexit: tandem quoque abeuntem Horatio & quibuſdam aliis, quos hodie armarium noſtrum habet, donavit libris. Ad Ekkehardus Minor ille interea eum puero ad alios,ut ſolebat, quoſdam Ducis Capellanos, quos illa nullo modo in curte ſua ocia tenere eſt paſſa erudiendos ſeceſſerat. Nam & ipſe erat idonee litteratus. Remanſerant ſolito ſoli

ad

Digitized by Google

ad legendum illi. Virgilius erat in manibus, ſed & locus ille;

----Timeo Danaos & dona ferentes.

Locum hunc Ekkehardus ait, commode heri ego Domna mi memorare habui. Et cum ei quo modo ſe Abbas Augiam invitatum equo honorabili donaverit, verſutis tamen ſermonibus inter dona non abſtinuerit, inſinuaſſet, ultima tamen utrimque in aures ſuſurria celaviſſet; Vellem, ait ille, omnem illam quæ nuperrime inter vos accidit à principio audire tragœdiã, quoniã ſi eam vere quidem audierim ignoro: miror etiam me Imperii vicaria tam prope aſſidente duo mei Ducatus monaſteria, me quidem ſpreta, tanta miſcuiſſe infortunia. Enim vero niſi conſiliarii diſſuaſerint, ubi reatum invenero, juſte vindicare habeo. Et ille, Infidum eſt, ait, ſerena mi; ut ego quidem, qui reconciliationis poſt avunculum pars maxima fui, accuſative tibi quicquam, quia aliter non potero poſt pacis oſcula dicam. Quamvis enim me illi heri in multis, ut ipſa hominem noſti, cum & dona ſteterint, clam ſtimulaverit, meum tamen nequaquam eſt tantam virorum pactam pacem ſcindere, cum & ego propter hoc non omittam quin paci prout ipſe quidem vult cum illo aſſentiam. Placuit mulieri ratio & rectilinium Magiſtri. Colloquium tamen publicum poſtea pro his & pro aliis regiminis cauſis Walewis villa edixit, illuc quoque Epiſcopum & Abbates venire juſſerat. Ruodman autem Ekkehardum verba illa in aures dicta Duci propalaſſe ſuſpicatus animo contabuit, literasque in montem ei per peregrinum ſagacem quendam direxit. Hæc, poſt ſe reparando inter ſe genere litteras verba; *Miror enim amicum meum ad omnia acutiſſimum, ſi noviſſima illa in aures ſuſurria Dominæ Ductrici effuderat. Quod ſi forte feceras, renuncies rogo.* Ejus autem è contra per eundem gerulum hæc, poſt aliqua verba; *Neque enim tantæ ad formoſiſſimam meam umquam fui fiduciæ, ut ſeveritatis ejus aurib' hæc auſim ingerere.* Hæc de mediis amborum brevitatis ego gratia excerpſeram brevibus. Abſolutus tandem timore maximo ejus quam maxime timuiſſet, ad Kaminoldum tunc Epiſcopum ſeptimo per nuncios vertit. Qui cum & ipſe ei pro fraude clauſtri invaſi infeſtus fuerit, ratis donariis eum pacificavit. Deinde ipſum in montem duosque cum eo ad Ducem miſit cauſidicos. Epiſcopus quidem, quod in ſe peccaſſet, dimiſſam coram ea pronunciat. Cauſidici vero, ſi ab Epiſcopo liber eſt, gratia veſtri (aiunt) immerito Dux optima caret. Quibus illa; Sanct. Galli, inquit, locus Imperialis libertatis cum ſit meique regiminis, immunitatis privilegio pollet, quam ei præ illo ſub Abbatis nomine vere tyranno obtinebo, ſi potero. Legatur multa immunitati inſcripta & quoniam Epiſcope mi pro eo veniſti, ſicut jus poſtulat, S. Gallo eam & Abbati reſolvat. Et quoniam mei juris eſt, ſi laicus laicum, ut id ipſum juridicialiter proloquar, involaverit, coram Comite meo lege multetur: multo magis, ſi regiæ libertatis Abbatem tyrannicus Abbas nocturnus invaſerit, regali coram me ſententiæ ſubjacebit. Attamen majeſtatis reo niſi quod tanti viri vos quidem, qui pro illo loquimini, eſtis, ſi vel reſpondere jam abſque præſentia Imperii me deceat neſcio. Tandem poſt plura cum conſiliarios, inter quos & Ekkardum adhibuiſſet, vix actum eſt ut Abbatẽ noſtro per multam immunitatis prius in præſentia ſuorum, quos ad hoc direxerat, pro invaſione illa numquam inter Monachos audita, reconciliato, die dato centum libras ante portas Duellii ut ſe diceret Ruodmannus oſtenderet, tandemque tunc gratiam ſuam haberet. Dieque dato quinquaginta Abbati Epiſcopo gratia remiſſis, cætera recipi juſſit. Miſit poſt dies iſtos Dux ipſa Burckhardo noſtro, cognato videlicet & amabili ſuo, ambulatorem valde decibilem & alacrem, ut animum ſuum læſum & ipſa leniret. Audivit enim eum delicatis equis delectari nimium. Sed & ne pro ſe pigeret quidem orare. Quem ille continuo amore tantæ Ductricis ſellari ſibi jubens, abiturus aſcendit. At equus exaltanter eum geſtans in poſtem valvarum curtis hominem teneritudinis, ingenii tamen ardoris & alacritatis, impedit, & fœmur ei diſiungens vertibulo coxæ evulſit. Qua plaga cum per Notkerum pro poſſe ſanaretur, poſtea tamen abſque geminis ſuſtentaculis ingredi non potuit. Et cum talia diu ſit paſſus, Richero jam dicto curtis ſuæ camerario, homini pro virtutibus vix comparando, Ekkehardi Decani jam ſeneſcentis ut ageret conſiliis & Abbatiam pro ſe regeret, communi fratrum injunxit conſenſu, raroque cœnobium aliud jocundius quam Galli tunc floruit.

CAPUT XI.

De viſitatione ſub Burckhardo Ingenito Abbate S. Galli auctoritate Imperatoris Ottoni facta.

ASſumptus eſt interea in aulam Ottonum patris & filii, Hadewiga agente Ekkehardus ut capellæ ſemper immanens doctrinæ adoleſcentis Regis nec non & * ſummis dexter eſſet conſiliis: ibique in brevi tantus apparuit, ut in ore omnium eſſet ſummum cum aliquem expectare pontificatum. Nam & Adelheida Regina illum nunc ſancta, per ſe diligebat. Cumque ei ita aliquandiu agenti Abbatia Elewangenſis quaſi ad expectandum, ut ajebant,

*al. Summus.

bant; offerretur à Regibus, & ipſe eam ſuſcipere ingratus non eſſet, Regina cum Duce, quoniam adhuc aulæ præ omnibus eſſet neceſſarius, fortunam diſtulerant, usque illum Epiſcopio magno donarent.

At Ruodman cum & ipſe quidem multa dando Aulicis eſſet intimus, & Ekkehardus aliquando fratres ſuos ut inviſeret, Palatio ad tempus ceſſiſſet, ſuſurrabat contra eum ſed & adverſus cæteros, ut ſolebat, S. Galli Monachos, quaſi ipſe & quidam alii ex ipſis multa poſſidentes delicatius viverent: cæteri autem famelici inediam paterentur, Abbas vero in infirmitate detentus minus eis conſulere poſſet. Se vero Coloniæ Monachum regulariſſimum noſſe Sandracum nomine, cui ſi copia daretur, tam potentes viros humiliando Benedicti viam ingredi cogeret. Perveniunt ad aures Imperii verba, & ecce Ekkehardus reverſus ſupervenit. Secreto Ottones illi infamiam narrant, ab ipſoque quidnam videatur quærunt. At ille amborum provolutus pedibus, privilegii noſtri modo memores ſint rogat: de cætero vero quoſcumque velint ad perſpiciendum quæ religio in loco ſit dirigant, & ſi quid ibi devium reperiatur, conſilio perſpicientium tunc quidem emendent. Otto vero pater: Neque enim, ait: ut nepotem meum privilegii veſtri Abbatem deponam, facile etſi etiam clinicus (*id eſt paraclyticus*) fiat animo erit. Infamiam tamen, quam audis, aboleri vobis ipſis petendum erat. Rogat ille tandem, uti quoſcumque, præter Ruodmannum ſolum, vellent in locum dirigerent, quoniam hæc ipſa (inquiens) infamia technis ipſius eſt in Aula veſtra. Audita quoque & ipſius odii cauſa nihilominus conſilio inito inter Epiſcopos & Abbates ad hoc electos ſedecim in locum Galli dirigunt. Et Otto filius in conſeſſum eorum à patre miſſus; Ite, inquit, vos nominati Epiſcopi cum Abbatibus, cœnobii Sanct. Galli Monachos qui infamantur correcturi: & quia repentina rerum mutatio ſemper noviſſimum errorem priori facit pejorem, ideo tot magni conſilii angelos (pater meus dicit) dirigimus, ut prudentia omnium veſtrum collata, ſi qua nimis ibi contra Deum ſenſerit eſſe, manere non ſinat, ſi qua autem portabilia viderit, ipſis quidem cum ratione vos monentibus ſtare patiamur. Scimus enim quocumque more vivant virtutem tamen S. Gallo non deſore viros. Si autem ſcientia, quæ inflat, elatos ibi ſenſeritis, & nuncii veſtri ut ſit in aliquo contradictores, nobis tales in Aulam adducite, ut ex eis ſi idonei ſint ſcholis aliquibus, quæ in regno vacillant, præponantur: ſint autem, in regularia clauſtra includamus.

Gloſſema

Huic edicto Ekkehardus conſulto cum non intereſſet, ſed nec Ruodmannus quidem; Arnolfus Tullo Epiſcopus; Rem arduam Domine mi Rex, inquit, aggredi habebimus, & ut ego ſuſpicor infamia talis ex invidiæ fonte orta eſt. Ego enim nuperrime votivus quidem illum locum adiveram, & ſimilem caritatem in regno patris tui neſcio ſi invenerim: ſed & cætera in opere Dei, quæ videram incomparanda dicebam. Quapropter quantum in me eſt, ſine magnæ cauſæ occaſione tanti meriti & nominis viros non ajo impetendos. Neque enim unius tramitis & regulæ via cœlum & regnum Dei ſcanditur, quod quia intra nos eſt, aliis ſic, aliis vero ſic aſcendere conceditur. Novit enim Deus in omni ordine hominum qui ſunt ejus: & quot manſiones in regno patris quidem ſunt, tot viæ in eam, mi Rex, ni fallor ducunt. At Hiltebaldus Curienſis Epiſcopus; Omnia, quæ ibi noſcuntur, pie Rex, laude digna ſunt, ait, præter quod ibi habent quædam ſua, & carnium aliqui illorum utuntur eduliis: & hæc ipſa quidem Abbatum ſuorum ne deficerent ſemper egerunt permiſſis. Quod autem proprietates habent, tale eſt, ait; Idonei qui inter eos ſemper fuerunt ſemetipſos, ſed & reliquos minus lingua vel manu validos, ſub diſciplinæ ſeveritate à patribus ſtringunt molita.

In refectorio autem minus, ut loci penuria eſt, curatos in locis ab Abbate infra clauſtri ſepta deſtinatis quibuscumque poſſunt indigos cibariis paſcunt. Si autem id habentibus habere inhibebitur, & interdum labore manuum, qui mihi ſemper precioſiſſimus erat & eſt, recipere vetabitur, vel etiam à cognatis & amicis emendicata contrahere, locus ille ſemper nutritor virtutis virorum in nihilum redigetur. Et ſi de memetipſo pace imperii quicquam, inquit, adjicere audebo, hoc veraciter inferre potero: quoniam, ſi juſtus ipſe ſibimet eſt lex magis regulares in veſtro regno Monachos non habetis.

Ego enim inter illos nutriundus & propter virtutes adhuc eos interdum viſitans ſcio quod aſſero. Enim vero ſi de ſuo ut aſſeritis, Rex ait, vivunt, id ipſum ſecundum regulam Benedicti ut faciant, quantum potiſſime poteritis ut agatis, vobis omnibus injungimus, & quoniam & nos quidem aliquos de ipſis venerabiles agnoſcimus, non hoſtiliter eos aggredi libet, ſed tot conſultores amiciſſimos quidem dirigimus, ut infirmo fratri meo Abbati, quoniam pater meus filium eum vocat, adminiculo ſitis, ut bona multa, quæ faciunt ad Benedicti regulam deinceps, inquit, vergant. Præmittitur tandem Ekkehardus nimis pro patria anxius, qui Abbati noſtro adventus tot hoſpitum diem & cauſam denunciet, multum

multum à patre & filio ut quæ regulæ ſint ſentiant adjuratus. Cui eum Ruodmannum, ut petiverat, legationis exortem relictum dicerent, gaudentior ibat, permitti tamen ſibimet ambobus poſtulans, ut ſi quid pro loci qualitate conſulere noſſet liceret. Abbas autem & ſanioris conſilii patres, audito nuncio, primo ſtupent, poſtmodum vero orationum inſtantia roborati erant confidentiſſimi, pro impenſis tandem receptionis illorum cum fluctuaſſet, literas Abbas Regibus dirigit in hæc verba, *Dominis meis terrarum potentiſſimis Burkkard⁹ ſum̃am cælorũ ſine ſine potentiam. Scio Domini mei ſæpe me ſanguinis veſtri abjectum & degenerem delicatius quàm optare habuerim ab utroque veſtrum tractatum: nunc autem cum in manu Domini ſummi plagatus quidem affligar, inſuper à vobis tam repentinis motibus concuti nunquam ſperaverim.*

Et poſt pauca de Ruodmanni prius inimici invaſione, & de hac ipſa technis ejus in ſe tot hoſpitum immiſſione; *Acuat*, ait, *oro Spiritus Sanctus ferulam meam ſibi in gladium, & memet Ruodmanni jacula retundere non valente ipſe retundat. Videat tandem ſuper omnia majeſtas veſtra, ſi in immiſſione illa mihi parcere noluerit, quibus tantus populus apud nos vivat obſoniis. Enim vero ſi victualia ipſa, quæ in regularibus meis vix in annum repoſueram, fuerit abſumpta, non aliam quam penuriam habebunt poſtea regulam tandemque neceſſe erit ut coacti male vivant.* Inito tandem conſilio injungitur Ruodmanno, velut annuorum fructuum repoſitori quidem quæſtuoſo, legatos regios in locis nominatis euntes procurare & redeuntes: in cœnobio autem noſtro octo ſibi nominatos Burkhardus ſuſciperet, octo Ruodmannus.

Cum autem Counradus Epiſcopum noſtrũ in præſentia ipſius ſui in talibus participem fore ipſe Regibus ſuaderet, raucoſa voce, ut erat, ille reclamabat; Nequaquam, inquiens: tu ſolus intriviſti, tibi ſoli edendum eſt. Omnibus autem in riſum motis, neque enim (ait) cum accuſatore fratrum in cœlis nec in terris participari libet. Indicta tandem die, quæ erat feria tertia Dominicæ tertiæ poſt Paſca, Deſiderio tunc propter quod Gallus ejus reliquias loco ipſe intulerit apud nos celeberrima, adveniunt omnes, feſtive receptus *civis Apoſtolorum* reſponſorium canitur. Abbas in auditorio debilis reſidens introductus quidem eis aſſurgit. Legitur conſedentibus lectio de caritate, & de pediſſequa ejus diſcretione: quia finita aſſurgunt omnes in Abbatis & fratrũ oſcula; Deinde Abbas; *Benedicti vos* Domino & fratres; *Qui fecit cælum & terrã.* At Henricus Treverenſis, cui ſumma rerum comiſſa erat, circumſpecto clauſtro; Enimvero, ait, talis nidus bonas aures decet. Et Kebo Laureſſenſis (*id eſt Lorishan*) Abbas vir nominis reverendi præ multis, & eo die pro nobis plus cæteris ſentiens, ſed & crebro nos poſtea donis & conſiliis juvans; Si placet ait, ipſarum avium hunc nidum qualis per omnia ſit primitus ab Abbate audiamus, ut de cæteris quid agamus integrius ſcire valeamus. Et Kerho Wirizinburgenſis Abbas magni nominis & ipſe, qui nos poſt hanc tempeſtatem ad aquæductum, quem ipſe primus excogitavit, fiſtulas terebrare docuit & ſemper amavit, Epiſcopum noſtrum interea & Abbatem cum fratribus, quorum reverentia illum, ut poſt aſſeruit, vehementer movebat, in capituli domum comitatus quæ congrua noſſet præmonuit. At illi pervagatis Ekkehardo duce officinis adhuc poſt arſuram vix quidem quibuſdam vel tectis, penu fratrum pæne vino vacuum mirantur. Aperiri autem ſibi etiã privatorum repoſitoria cum Ekkehardus ductor ejus jurejurando nihil celaturum jubere moneret, cuncta perſpiciendo ſollicite peragrant. *Ex gloſſemate.*

Quærentibus autem etiam de Abbatis proprio penu; hæc ait, quæ monſtravi fratrũ privata ejus ſemper ſunt ad nutum parata. Neque enim ipſe, quia * ſic homo eſt, alio cellario aſſolet, nam omne debitum in fratrum quotannis congerit cellariũ. Et Poppo Herbipolenſis (*id eſt Wirtzinburgenſis*) Epiſcopus converſus ad cæteros; Enim vero ait, ſi ita ſe res inter Monachos & Abbatem habet, non nos hodie meliorẽ regulam neque vitam plus communem, etiamſi in loco pleno ſit copia cornu, ſtatuere poterimus. Abbas ut audivimus congerit fratribus, fratres ad hoc idonei congerunt Abbati, & nihil ſine ejus permiſſo ſibi: omnis autem ab utriſque congeſtio neutris ſufficere poſſe videre eſt. Et Palzo Spirenſis Epiſcop⁹ in loco nutritus, quo nemo fama ferente tunc eruditior; Si ſciretis, inquit, mores & vim diſciplinæ illorum diſtractam, experto credite, ultra omnes, qui in regno ſunt regulares ſub copia eos laudaretis ſub inopia. Dein Henribus Treverenſis Archiepiſcopus, cui ſumma rei hujus commiſſa eſt, ut diximus aſſumptis conſortibus; prœlium ſe initurum dicens, conſeſſum collegii noſtri ſignifer aggreſſus eſt. Dietricus vero Metenſis Epiſcopus, adoleſcens, Kerhaldi nuper in loco diſcipulus, regulæ librum manu gerens apertum, cum Magiſtrum ſuo loco ſtantẽ tranſiens præteriret, his ille velut diſcipulum ſilentio hominem invehitur; *Tunc librũ*, ait *contra me infers quem ego clauſum quem tu apertum melius novi: claude illum*, At juvenis voce Magiſtri coloratus inclinans librum ocius clauſit, & reſidens juxta ſe repoſuit. Et hæc quidem, ut vim diſciplinæ noſtræ panderem, dixi. Cunctis tandẽ reſidentibus

al. ſicut. *Ex gloſſemate.*

Digitized by Google

Primas, quem dixi, ita inchoavit; Benedictus Domino iſte Sanct. Galli cœtus, ait, pater cum filiis. Et Abbati, Noſtis, ait, tu fratreſque tui cariſſimi noſtri, quare rerum Domini pro vobis ſolliciti tot dilectos ſuos ad viros direxerint, niſi enim vos diligerent, tot electos ad conſulendum vobis numquam dirigerent. Et ille; Scimus enim quod ad conſulendum nobis peccatoribus directi eſtis, ideoque S. Spiritui ſummo hodie conſultori utrimque noſtro acceptiſſimi ſitis: ſed tamen unum me maxime movet inter alia miraculum, quod unus ex vobis non eſt miſſus vel Epiſcopus vel Abbas, cui non minus quam vobis omnibus ad omnia quæ ratio poſſibilia poſceret, obediremus. Et Erpho Wormatienſis: Tot Sanct. Spiritus, ut hic, Abba ſancte, videmus athletis concertare uni nimium fuerit: ſed jam aliquam viam id efficiendi pro quo miſſi ſumus mihi placet aggrediamur. Monuit tandem Henricus Treverenſis, cæteris id ſuadentibus, Abbatem ut aliquem fratrum viam vitæ noſtræ, quam tunc degeremus, juberet edicere.

Jubet ille Ekkehardum Decanum, nec non Notkerum Medicum, pleriſque illis notiſſimos, ſurgere, & à prima uſque ad primam vitam vitæ noſtræ edicere. Quam cum Decanus fratre juvante veriſſime abſolveret, Kebo Abbas de Loriſhan & Abbates Epiſcopis; Enimvero, ajunt, hæc omnia quæ audivimus Benedicti ſunt regulæ, præter hoc ſolum quod ſecundum illam laborant, ſecundum illam autem non vegetantur. Sed & hoc ipſum ejus cauſa eſt, ut undecunque quærant quo vitam ſuſtentent. Quæ quia Abbatis permiſſo quæſita, ubi juſſerit reponunt, & ad ejus nutum & arbitrium his quæcumque ſunt utuntur, contra regulam non eſſe veraciter affirmare valebimus.

Et Milo Elewangenſis Abbas; Si de carnium eſu, inquit, hæſitatis, ego quod ſentio audentiſſime dico: quoniam quamvis equus in cibo non ſit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo, quam cætera quædam quæ regulæ ſunt declinaret: ideoque Benedicti ego vice judicio decerno, quæ Abbatis arbitrium jubeat, Monachus manducet & bibat; Abbas videat quod arbitrio ſuo quid jubeat. Cum autem ad verba ejus quidam riderent, Henricus Treverenſis intulit; Mirum, ait, tam latum lacum hic patere, & hic piſcium copiam non eſſe. Neque totus noſter eſt, Ekkehardus ait, neque piſcium adeo largus, ut interdum Domino noſtro Abbati quod parce dat vel ſoli ſufficiat. Si autem emere aliquando invenimus, precio, quod pro edulio uni noſtrum apponendo diſtrahitur, probum aliquem totam hebdomadam cibare poteramus. Enim vero Dietricus Metenſis ait; Dum ego aliquando hic ſtudui, plures dies aliquando abierunt, quod piſcem de pelago illo non vidiſſe me memini: ſed & major pars fratrum tunc carnibus non utebatur, quorum quidem parſimonia nimia videbatur.

Erant autem alii qui ſolis volatilibus, quod unius cum piſcibus creaturæ ſint, licite uterentur; pauci autem in locis intra domeſticos parietes ab Abbate permiſſis quadrupedum quoque uſi ſunt carnibus. Meliorem autem ego, ut opinor, numquam Monachum videbo quam eorum aliquis erat qui interdum carnes edebat. Inclinantur tandem Abbates ad Epiſcopos, ut ſecretis pro legatione ſua uterentur conſiliis.

Quibus moroſe collatis, Henricus Treverenſis ſurgens Abbati noſtro ait & fratribus; Tantæ prudentiæ Domini noſtri nos novimus, ut legationis noſtræ jam effectum in manu arbitrii veſtri ponere velimus. Nos enim, ut diximus, ad horam vobis locum dabimus. Conſulite in medium petimus, ut qualicumque arte adhuc quidem poteritis, bona quæ facitis regulæ S. Benedicti conformetis. Et quia ejus rei legati venimus ut regularis vitæ vobis monitores ſimus, quidnam hic boni ſtatuerimus Dominis referre habeamus.

Et quamvis omnes qui venimus, bonum vobis teſtimonium coram eis dare vere habeamus, etiamſi meliora quidem quæ à patribus accepiſtis vobis propter conſuetudinem ſunt viſa, ſi ad regulæ viliora (ut ita dicam) mutaveritis, infamiam tamen evadetis. Tandem illis pari condicto domo egreſſis conferunt conſilia Abbas fratreſque: Placuit omnibus, quicquid quiſque privati haberet, in communes officinas in fide deferret, carnibus omnes præter quibus regula indulget abſtinendo, menſas etiam ſi paupertatis ſint ſimul habeant. Reliqua vero ordinis, quem audierant mutare, in quibus Laureſſenſis Abbas & cæteri Abbates ſuadeant paratiſſimi, uſque dum repoſita hæc ſi defecerint litteris Abbas Regibus intimaverint.

Vocantur in conſiſtorium Abbates, audiтiſque unanimitatibus Deo gratias agunt: in conſuetudine vero, qua denegamus, pauca mutantes tempus ſe, quoniam dies male eſſent, redimere ajebant. Properant illi foras alacri animo ad expectantes. Enim vero, Kebo ait à longe viris; Spiritus Sanctus tardare neſcit: viros virtutum in ſancto hoc cœnobio eſſe prius audivimus, nunc reipſa experiri habemus: venite jam ipſi, & qui ſint pariter videte. Iterum conſidentibus Abbas ait: Quod de meis ego fratribus Domini mei promittere veraciter audeo, unum hoc vobis dico, quia quod regulæ ſummam ſcio, dicto paratiores neſcio: ideoque

per

per me peccari non ignoro, ſi ea quæ perficere nequeunt eis injungo. Quapropter à Dominis Regibus niſi veſtro interventu nobis ſubveniatur, ſumptus ad turrim evangelicam ædificandam ſuppetere non poterunt. Agite ergo quicquid meo juſſu & veſtro monitu facturi ſint in brevi audite. Et Minori Ekkehardo illi Palatino; Surge fili, ait, & ſicut Dominis noſtris Regibus in præſentia legatorum tantorum & tu quoque dicturus ſis, conſenſum noſtrum hic in facie eorum eloquere. Dictoque ut erat ſemper paratiſſimus ſurrexit Ekkehardus, & ita exorſus eſt; In medium patres & electi Dei ut monuiſtis conſulimus. Et ecce qua die vel hora Dominus noſter & pater dixerit, memores nos Sanct. Patris Benedicti, privata noſtra, quæ in ejus abbativo permiſſo habuimus, in medium & ad pedes ejus ponemus, & cætera quæ ſancti Abbates à nobis conſulti in via & modo converſationis noſtræ mutanda cenſebant, quia in noſtro arbitrio rem poſuiſtis, eos in participium conſilii aſſumentes mutavimus. Sed quoniam in bono aſſvetis benefactum aliquod in æque bonum aut in parum melius mutare oneroſum eſt, ſemper nos quidem humiliari aſſoliti ut jumenta fieri apud Deum non recuſamus & onere bis gravari. His & aliis utrimque profligatis gratulantur legati, ſurgenteſque Deum laudando conventum dirimunt. Poſtea, vero in auditorio convenientes, fratribus ſe admiſſos pro die feſto parantibus, Henricus Treverenſis ait conſortibus; Fideles nos nuncios jam nunc ſocii exhibemus, ſi quiſque noſtrum pro copia tantis viris in hac mala terra in opibus, ne in promiſſis deficiant, conſulimus. Alacres omnes, prout ipſe dictaverit, ſymbolum fatentur facturi. Et ille: Non meum eſt, inquit, de veſtris cujuſque ſumptibus dicticare: pro copia, quam ſinguli habemus, in charta hic ſub nomine quiſque ſuo conferre ſcribamus. Factum eſt, & uſque ad quadraginta quinque libras ſymbolus venerat. Interea ſequentia *Summis conatibus*, quam Ekkehardus Palatinus dictaverat, ipſo coram illis ſtante inchoatur & jocunde cantatur. Et Poppo Herbipolenſis Epiſcopus jocoſe: Enimvero, ait, tot hoſtes viri iſti pro nihilo æſtimant, neque eo minus alacres jocundantur, quod aſſumus. Et Ekkehardus: Cantent, inquit, quam altiſſime velint, coquina adhuc cuique victum non habet. Quod Henricus audiens, alte quidem ingemuit. Et Kebo: Unum eſt Domini mei, quod ego mecum cogitans multum vereor, ſed & omnibus vobis vereri eſt, de poſtquam privata, quæ quiſque ſua collaturus eſt, fuerint conſumpta, nec de proprio nec ne communi habentes regulam tunc nec unam aſſequantur nec alteram. Et Henricus: Dominis noſtris id ipſum, ait, dicere habebimus: nos vero quod legatio noſtra talem effectum habet, ſolummodo gaudemus. Enim vero egomet, antequam veneram, aliter evenire putaveram, neque in ſapientia tanti rumoris & in virtute operum viros facile unquam à tam laudabili, quam degebant, vita avelli poſſe crediderim. Abſceſſerat ab illis jam Ekkehardus, & ecce quidam fratrum eccleſia egreſſus ſequentiarum manu ferebat: quem illi aſſumentes in ſequentia *Diei* Notkerum Balbulum laudant. At ille: Non Domini, ait, hæc eſt Notkeri, ſed ejus, qui juxta vos ſedet, magiſtri noſtri Palatini Ekkehardi. Et Conradus Conſtantienſis Epiſcopus: Inſaniat, inquit, Ruodmannus cum hypocriſi ſua in locum hunc, quantum velit, Monachos tamen hodie Sanct. Gallus habet, quorum ſimiles ipſe inter ſuos numquam * ſimilabit. Et Poppo: Enim vero, ait, huic ipſi, cujus hæc verba ſunt, parem nuſquam videmus. Et Palzo Spirenſis Epiſcopus: Dicere, inquit, habueras, ſi Magiſtri mei avunculi ejus verba inſpexeras, ſed & aliquorum plurimorum ex eis verba & opera noveras. Dico enim id Sanct. Gallo prærogative datum, ut in ornatu verborum præcipuum ſui hoc tempore teneant locum. Egreſſi interea fratres ut erant palliis parati ſtare uſque Abbas veniat, monentur. Et Poppo interea Sanct. Gallus ait, tam ſonora guttura ſua ne rauceant dulci hodie vino rigare velit & ſaturet. Uſque huc legationem illam ſcriptam in verba alia transferens chartis per impluvium perfuſis, quæ ſecuta ſunt, conjicere non poteram: quæ autem poſthæc dicturus ſum, patrum, qui intererant, relatibus didici. Interea accitus Abbas affuit & conſedit. Et Henricus parva ſolatia ſe collaturos, & die condicta daturos fratribus pollicetur: dein Regibus ſe prò inopia eorum ſuaſuros omnes concordant, & cum ſe orationi eorum committerent, Abbas intulit. Immo ut fratres conſcripti, ait, ſitis volo, quia alia vobis dona dare non habemus. Lætis ob hoc omnibus itur in eccleſiam: recepti manibus Abbatis ſinguli in libro vitæ ſcribuntur. Abbates rogati cum fratribus eo die menſæ aderant, de communi & privatis collectæ fiunt, & habundam caritatem faciunt. Cum autem diſciplinam loci & morum tenorem ſinguli ſollicite perviderent, nihilque ſe quidam illorum, niſi quod regulæ ſit, ibi videre ſilentio ſibi dicerent, Milo Elewangenſis cochlearum ſibi afferri ſigno petiit. Quod cum miniſtrantium unus manutergio afferret, arte ille ſua quaſi recipiens decidere ſivit. Miniſter autem continuo non ſine rubore in veniam corruit. Surgere autem ſigno juſſus, ut mos loci erat, domo inclinatus hinc & hinc niſi à Priore

* al. ſimulabit.

ſigno vel nutu revocaretur, per exitum qui Clauſtrum ducit, exivit, per fores quæ à coquina ſunt mox reverſurus. At Kebo hilaritatem machinari artifex: Vide Milo, ait, miſer quid feceris: frater ille, quem fuco tuo deceperas, exivit, niſi ipſe eum revocaveris non eſt reverſurus. Ille autem pectus incutiens, uni & alteri ſigno dato ut revocaretur, & nemine quia Kebo aſtantibus innuerat attendente, ſurgere ipſe dum parat, veſte eum Kebo retrahit, & à coquina regreſſum digito fratrem monſtravit. Tali hilaritate cum ipſi inter ſe velut hoſpites licentius agerent, nemo quidem loci fratrum motus eſt in riſum. Surgitur à menſa, itur ſolutis benedictionum hymnis in eccleſiam. Et ecce Kebo cum cæteris in veniam corruit coram fratribus eccleſia egreſſis: Nos, inquit, fratres & Domini docere vos venimus, & ecce diſciplina veſtra fracti ſtupeſcimus, cum nobis effuſe ſolutis in riſum ne unum veſtrum dare viderimus aſſenſum. Talem diſciplinam hujus loci ſemper audivimus prædicari, & quam crebro audivimus nunc oculis inſpeximus. Indulgeri tandem rogamus, quod tantos viros non impares aggreſſi ſumus, & doctiſſimos indocti temptavimus, veræ laudis vobis teſtimonio futuri, quocunque venerimus. Surgentes à venia, pariter omnes fratres occurrunt in amplexus & oſcula, & quoniam incompetens hora eſſet, Abbati Decanum dirigunt, ut eis cum hoſpitibus incompetentia compotere permitteret. Venit itaque lætus ipſe, ut ſemper erat, dulciſſima caritatis anima Abbas, & meridiem uſque nonam in ſanctæ hilaritatis gaudio perduxerat. Sonatur ad nonam. Qua peracta mittit Abbas Kebonem, qui Epiſcopos, ut fratres conſcripti clauſtrum intrare jam utique ſuum non dedignarentur, rogaret. Veniunt omnes & ſocietati fraternæ participandum fore gaudio gaudent. Itur in armarium, ſed & in anguſtum Sanct. Galli theſaurarium. Præ omnibus autem ſcriptorum digiti efferuntur, gemmarum autem & auri, quorum ſatis habebant, non adeo, verſum Ambroſii ſolio aſcriptum:

Nectaris Ambroſii redolentia carpito mella,

memoriter repetebant. Veniunt in pyrale, & in eo lavatorium, nec non & proximum pyrali ſcriptorium, & has tres regulariſſimas præ omnibus, quas unquam viderint, áſſerebant eſſe officinas, & absque dubio qui tales dudum incolerent regulares eſſe Monachos nulli negandum eſſet. Invitat tandem Abbas omnes pariter ad nonales fratrum, quibus conſcripti eſſent, biberes. Ibi tanta hilaritate usque ad veſperum jam pæne ſonatum commanent, ut ſenum qui adhuc hodie talia memorant recordatione voluptas ſit audire. Ibant pariter ad laudes veſpertinas quiſque ſuas, Abbate cum fratribus omni dulcedine valefactis: condicto quidem ut cras matutini conveniant, & miſſionis ſuæ reſponſa Regibus reddenda communi diſponerent conſilio, & relatu roborarent concordi & caritativo. Veniunt diluculo in fratrum conſeſſum, &, Henrico dictante, legationis ſuæ brevem & uniformem ordinant redditionem, ut quoniam non ſimul ad Aulam ſunt redituri, Henricus cui caput cauſæ à Regibus datum eſt, Kebone comite, unum os omnium & lingua foret. Neque ego, Henricus ait, ſi quid de meo adjicere potero, confratribus noſtris derogare habebo. Aſſurgunt omnes acclini in gratias, pergunt tandem in eccleſiam ad dandas abeuntibus proſperæ viæ preces Abbas cum fratribus & recipiendas à tot Epiſcopis benedictiones, data prius confeſſione, & à ſtolatis remiſſione. Redeuntibus autem in clauſtrum ad oſcula confratrum, Counradus noſter inter cæteros: Quoniam ego me filii, inquit, proximior vobis loco ſum quam cæteri iſti fratres conſcripti, pro memoria ipſorum & mea tribus diebus in annis quibus vixero caritates me vobis in refectorio facturum promitto. Et, ut qui intererant teſtantur, quoties ei vacabat, ipſe quidem aderat, Abbati regio modo proponebat, menſas obambulabat, ſerio & joco Abbatis aſſenſu colloquia miſcebat: ſed & rauca ſua naturali voce jocundus lectorem aliquando increpitans numquam etiam conticeſcis? ait. Tu autem: ſicque cum vitro puræ potionis in medium veniens Abbatem primo, tum cæteros in ſancta caritate bibere rogans ipſum, primosque menſarum oſculatus omnibus per eos oſcula miſit. Talis erat Sanct. Counradi in nos caritas. Henricus vero Treverenſis & Dietricus Metenſis quoſdam cum Ekkehardo Decano patrum ſumentes in partem, prior quot annis viveret decem vaſa vinaria, alter totidem ſalis Spira condixit die dato confratribus mittere. Quod & incunctanter ſingulis, quibus vixerunt, fecerunt annis. Sicque per oſcula mutua, valedictione data, utrimque ſibi fauſta precati ad prandia diſcedunt noctem proximam Conſtantiæ ſimul acturi. Ibat autem & Ekkehardus ipſe quidem ad Reges unicordes ſuos, & de his & de aliis mandata Abbatis ad illos laturus, ſed & quantum in ſe ſit, cauſam cum Aulicis proſperaturis. Præterit autem Ruodmannum die altera Conſtantiæ pro hoſpitibus agentem, & cum ei ille *benedicite* arte ſua diceret, quaſi ad navem feſtinans tranſeuntem non attendebat. At ille conſtitit, & quendam poſt eum ad navim miſit, qui

qui diceret, verum proverbium eſt, *Mendacia curta ſemper habent crura.* Et Ekkehardus: Verum illud, ait, eſſe nunquam lucidius quam heri & hodie in nobis apparuit. Sed ne mirum, ſi me tantillum conviciis proſequitur Dominus tuus, cum ille in regno Monachi ſint emeriti, qui Deo & hominibus conquerantur pro conviciis ejus. Quapropter & hæc ego cum aliis mille perpretior acquieſco. Sed & quidam miniſtrorum hominis bene idoneus, cui cauſa Domini Reges interdum erant affabiles; Enimvero, ait, & ſi Dominus meus tacuerit, ego nequaquam omittam, quin talia conquerar Regibus. Rediit nuncius Ruodmanno cuncta quæ audierat renuncians. Ille modo non modice ſtupidus, nequaquam in eum verba hæc vertiſſe care jurans aſſeruit, ſed magis in eos, qui ipſum & fratres noſtros infamaſſent falſidicos. Hoc dixit ſub obtentu quaſi ipſe quidem talium nullus eſſet. Et Otkerus, quem ſupra diximus, frater ejus & miles: Miror te, ait, numquam hominis pigere, qui aſtu ſuo ſemper tuas exuperavit acutias. Latere autem te arbitror rumorem, quo apud omnes inſigniris, ſecundam quidem jam te invaſionem loco ille ſancto, unam clam feciſſe per te ſolum, alteram ſtruxiſſe per tot Epiſcoporum & Abbatum collegia. Hoc in Aula tunc muſſitatum eſt, ſed & proximis diebus à militibus ipſius Abbatis mihi conqueſtum eſt. Ideoque ipſo iſto homine, cui nunc nuncium tuum miſiſti, agente, tu ſolus à legatione illâ exceptus es. Vereor autem, ne, quia intimus quidem conſiliis eſt apud Principes, animo quo nunc eſt infortunii tui aliquid conflet. Et ille, Non nego, ait, frater, ſed & veraciter aſſero etiam caput meum abſcidendum incunctanter me eo pacto tradere, ut omnes in regno Ottonum Monachi vivant ſecundum regulam S. Benedicti: ſed & ſuper ipſos fratres, qui pæne ſine Abbate ſunt, à Dominis invitatus conſiliis, quæ ſenſi, fide dixi qua debui. Ut autem tot hoſpitibus invaderentur, crede mihi, neque conſilio interfui, nec umquam placuit mihi, ubi comperi. Sed & hodie lætatus ſum, & heri, ubi proſpera de eis audivi. Nollem, ait ille, frater & Domine mi, te pro aliis quam tibi creditis adeo ſollicitari, ut querelas tibi ullas à pari poteſtate præditis compares. Sed quantum illi pro tuis tantum te quoque curare pro ſuis, & ſalva ſic caritate & pace hinc inde fueris. Nunc autem te cum tantis viris, qui ad honorem omnia & precibus perducunt & artibus tam ſevere diſcordare admodum doleo: & maxime cum illo, quem dixi, non parvi momenti viro. Cum autem Ekkehardum Duellium ipſi die aſcenderet, & Watzemanno ibi Abbati, nobis & ſibi amiciſſimo, omnem ſeriem rei noſtræ ut Ductrici in proximo à Norico, ubi Paſca egit, redeunti inſinuaret & per ſingula diceret, in Rotwila legatis Ruodmanno & Otkero comitatis jungitur, ubi parum cum eis moratus in Dietingen villam noſtram, ne quicquam Ruodmanni rerum tangeret, veſpertinus divertit, quamvis tamen ipſe ei per fratrem neceſſaria habunde promitteret. Ruodmanno autem legatorum quoſdam rogante, ut de verbis ad navem male intellectis eum in craſtinum corrigerent occurrentem, comitatu ille uſque Spiram abſtinuit, ibique eis ſe Ruodmanno cis Regnum regreſſo conjunxit. Kebo autem id rogatus Ruodmannum apud hominem purgare de verbis ipſis aggreditur. Cui ille nihil aliud niſi publicos impulſus & everſiones ejus in ſe & fratres ſuos reſpondit reſervandos. Et ille, enimvero (ait) heſterni diei oriſque omnium noſtri ſemper habet dum homo eſt reminiſci. Audiunt tandem Reges rogationes & Aſcenſionem Magontiæ acturos. Illud conveniunt præſcripti illi, ſed & cæterorum aliqui, vimque omnem legationis ſuæ Ekkehardo aſtante quam optime poterant in brevi per ordinem abſolverant, penuriaque loci conqueſta maxime in vino & cæteris regulæ ſumptibus, niſi ſolatio (inquiunt) inveniunt, neque ſub regula neque ſine regula, cum paupertatulas quas habent in medium collatas conſumpſerint, ſubſiſtere non poterunt. Neque hæc ipſa, Kebo ait, diu durabunt quæ contulerant, quia omne habere omnium illorum ſollicite ſcrutati apud neminem ullius boni copiam præter caritatis & humilitatis invenimus: obeditionem autem illorum, ut vere aſſeram, Dei virorum laudare mihi non eſt magnopere, cum & patres noſtri Epiſcopi dicto paratiores numquam majorem vidiſſe teſtati ſint. Et Otto filius ad patrem: Enimvero, Pater, jocundum eſt quod audivimus, teque decet talium compati penuriis, maxime vero ut famæ eorum invidi & proditores videantur confuſi. Et Pater: Si tamen tandem aliquem unum habere conſenſerint in auxilio, qui regulæ peritus aliquantulum cum eis converſetur temporis. Cum autem Kebo ad hæc quiddam ut diceret ſurgere cœpiſſet, Henricus illum nutu compeſcuit, & ad ſe accito in aurem: Noli, inquit, quicquam contra loqui, quia quantum eos nunc experti ſumus, nemo Monachus hodie eſt in regno, qui in ratione bene vivendi inter eos veniens eos præcedere poſſit: & forſitan quiſquis ille erit, aut tantæ auctoritatis Dei ſervis manus eſt daturus, aut tandem quoquo modo loco ceſſurus. At Ekkehardus: Liceat & nobis, inquit, ô Rex, vice Abbatis noſtri à quo & ad hoc ipſum miſſi ſumus quiddam loqui. Bene & optime intulit quidem filius tuus penuriis noſtris te decere compati, ne poſtquam reculæ noſtræ quas in medium contulimus

tulimus fuerint conſumptæ, abſque omni regula tandem famelicis tuis ſit vivere. Quod autem majeſtas tua glorioſe mihi ſubjunxerat, peritiorem regulæ nobis aliquem auxilio dari, à legatis veſtris Abbatibus regulæ peritiſſimis nunc ut ita dicam initiati petimus, pater & fili, ab ipſorum aliquo juſſu veſtro reviſi, & ſi in aliquo ab edictis eorum exorbitavimus explorari: quoniam grave quidem eſt, ſi auſim dicere, in tam brevi articulo tertia vice pauperes veſtros ingredi, & ab eo, quod tam à multis claris viris injunctum eſt, per virorum * neophicorum aliquem abduci. Et Henricus: Clavum quidem tu, inquit, legationi noſtræ fixiſti, cui ſic peroranti plures aſſerant. Et pater rem in craſtinum diſtalit, hoc inter cætera quaſi de intimo cordis proteſtatus prius ſe coronam ſuam confracturum, quam Monachos Sanct. Galli abſque ſolatiis, quibus regulam exequi poſſint, dimiſſurum. In craſtinum Ottone Magno per noctem ſolito aliquo dolore tacto cum in publicum procedere non poſſet, Henricus & Kebo domos ire dimittuntur, Wormatiæ in octava Pentecoſte juſſi adeſſe. Eccehardus interea ut ſolebat Aulæ immoratus, & rem Sanct. Galli quaquà poterat agens non modice conſolatus eſt, Hadawiga quidem Regibus patruo & patrueli litteras pro regiminis rebus aliis dirigente, ſed & pro nobis, quod res tantæ ſe neſcia agerentur velut iraſcente; &, ne tandem quid de nobis ſeverius decerneretur, rogante. Jubetur ipſe litterarum portitor, Huozo Presbyter magni quidem apud Dominum vir momenti diem expectare, & pro ipſa decretis intereſſe. Conveniunt die dato Wormatiam non ſolum Henrich & Gebo, ſed & cæteri legatorum aliqui, magis autem pro nobis ſollicitus erat ipſius Epiſcopus loci. Cum autem colloquio inito varie hinc inde res traherentur, malivolis nobis aliquem Abbatem regularem præponi ſvadentibus, regulariores Abbatem & Monachos hodie in regno non eſſe, ſi reliqua facultas ſit, Huozo reſpondit. Cui cum legati cæteri conſentirent, Henricus ſurgens: Noſtris, inquit, Domini Reges, qui legatione veſtra quam maxime potuimus functi ſumus, credere habetis reſponſis: quoniam quidem alii, qui hic ſua prout libet interſerunt, quid nos apud Sanct. Gallum invenerimus, quidque reliquerimus neſciunt: quæ autem nos vobis nuper quam veriſſime noveramus narravimus, iterum ſi vultis, ut & ipſi audiant, repetimus. Viros nos virtutum magnarum patrum viam ſanctiſſimam gradientes ibi invenimus, à qua eos in regulæ viam, quoniam quidem eadem pæne erat, convertimus. In ea quidem nullius doctrinæ nunc egentes degunt, ſed ſumptus, quibus eam perficiant, infœcundæ illius terræ penuria deſunt. Quapropter neminis alio præter ſumptuum, qui deſunt, egent ſolatio. Abbatem autem eis imponi, cum optimum habeant, vaniſſimum duco. Enimvero Abbat. & Monachos nemo noſtrum aliter credit, quam Dei eſſe ſervos. Atque ideo vos Domini & nos rei quidem erimus, ſi non eos aut illam viam tenere ſinamus, aut hanc idonee exequi ſinamus. Illorum igitur ex parte, cum nullus nodus relictus ſit, ſi aliquis jam fuerit, noſtræ partis erit. Tandem poſt multa conſiliorum colloquia Adelheida etiam per Eccehardum adeſſe rogata, dantur Keboni Abbati & ſibi de ſcriniis Regum ſexaginta argenti librarum rata pondera, Abbati noſtro & fratribus ſolatio in Sanct. Johannis die ferenda. Juſſu etiam Kebone in loco ipſo uſque Dormitionem Mariæ hoſpitari, atque Benedicti viam diſcretione, qua noſſet coram Galli pullis ingredi moreque ſuo eos docere vivere. Venit ille tandem carus ad cariſſimos; & quicquid inſtituit, omnes unanimes ad exequendum invenit, Abbate ei cum Ecceharde ſeniore Decano quidem ad omnia & de oblatis & de loci impenſis copias ſuggerentibus. Ecceharde etiam juniore, quem multum ille præ oculis habuit, favente & cum eo donec receſſit nocte dieque verſante. Operæ autem pretium erat, ſi vacaret, multa quæ cum jocunde feciſſe & eleganter audivimus locumque eſſe ſermoni inſerere. Ut in die S. Mariæ, poſt quem jam dolore omnium diſceſſurus erat, cruces foras ſequendo cum antiphonæ nocturnales cum capitibus pſalmorum in via canerentur: Nonne regulæ noſtræ, ſed & canonum eſt, ait, ſemel hodie matutinas agere? Enimvero ſi iſtos Kebo futuros ſciſſet, non ſtrato ſurrexiſſet? Quam autem omnes mentiti ſunt, qui in hoc loco regulam non eſſe dixerunt, cum in tanto vacationis die non ſimplex, ſed duplex ſolita ſit perſolvi. Cum autem Abbas claudus quidem eſſet, ſed & Decanus pede nutaſſet, melius (ait) claudicare Reges quam regna, &, ô utinam tales egomet claudos in Loriſhan haberem: enimvero præ Regibus (inquit) diligerem. Et cum ſtatuta Hartmouti in victualibus ei optima viſa ſint, caritates in jejuniis præ cæteris extulit, & amore noſtro easdem ſuis pro viſurum promiſit. Rediit tandem lacrimis proſecutus ad Reges, & inter optima, quæ eis de edoctis à ſe regularibus hilariter dixit, niſi illis locum aliquem vinarium & alias frugiferum de ſuo dederint, deficientibus datis illis ſolatiis, quæ interceperant, perficere non poſſe aſſeruit. Dein Regibus cum Principibus crebro quidem collatis cum opera triviſſent con-

* *mſ. nephicorum.*

conſiliis, poſt aliquot dies Henrico Epiſcopo monente Sahſpach Hadewigæ beneficii villam, ſi ab ea rogatu Regem avelli poſſit, Sanct. Gallo tradere conſpirant. Quod illa cum multotiens tum per Reges tum per ipſos nuncios peteretur, ſicut varium & mutabile ſemper eſt fœmina, nunc concedere ſe ſpem dedit, nunc facturam ſancte abjuravit. Poſtremo quidem Abbate noſtro in ipſo monaſterio & fratribus illi ſupplicantibus facturam tandem pollicetur, ſi ei miſſa cottidiana in loco pro viva & defuncta in perpetuum promittatur agenda: ſed & Ekkehardo ejus loci, uſque dum vivat, committatur cura. De quo cum aliquos ex fratribus noſtris invidos homini hæſitare audiſſet, irata exiliit, reque infecta conventum diremit, ſeque poſt hanc horam numquam cuiquam pro hac re aurem juravit adhibere: ſicque quorundam invida incautela Gallus villam illam, cum jam in manibus habere poſſet, amiſit, Eccehardo tandem cariſſime jurante numquam ſe cauſa ſui in hac re illi verbum feciſſe. Fratres autem quamvis hac ſpe fruſtrati, inſtituta tamen Kebonis ſollicite tenebant, ſicq; communiter vivebant donariis Regum: ſymbolis, quoque quæ diximus legatorum, quamvis anni penuriæ fuerint, ut neminis invidorum in ſe ora patefacerent. Conradus autem Epiſcopus crebro eos viſitans, ut diximus, annis aliquot jam elapſis, cum diuturna eos penuria vidiſſet afflictos, ſenibus & invalidis pietate ſibi ſolita conſuluit, & caminatas clauſtri Abbatem aperire rogavit, Conſtantiaque & Arbona, in quantum copia erat, ſolatia privata talibus tranſmiſit. Validiores vero hæc conſiderantes amicis ſuis foris locum, qui ſibi ab eis ſolatia petant, permiſſo Abbatis mittunt: allata autem menſæ communi imponunt. Factum eſt autem, ut quidam pauperum parum quid, quod ab amicis datum eſt, ſolus comederet, intranteſque cum eam ob hoc increparent, ille quidem avide comedens: *Si calceus*, inquit, *dividitur, nemo calceatur.* Quod cum riſum aſtantibus moveret, Decanus tamen, ut audivit, ingemuit, nihilque fame improbius & ſacrius eſſe reſpondit. Cum palam factum in multis eulogium hoc Monachi eſurientis, Ruodmannus id in pharetra ſua repoſuit, & ut occaſione data eo in fratres uteretur, jaculo ut poſtea fecit, reſervavit.

CAPUT XII.

De primitiva conſtructione capellæ Sanct. Galli, & ejus dedicatione.

Burkhardus igitur Abbas ſenio jam graveſcens corylum illam antiquam, ſub qua Gallus quondam vepribus corruens *Hæc requies mea* cecinit, conſulto Epiſcopo ſuccidit, capellaque ædificata aram in loco arboris ſtatuit: feneſtellam quoque ad meridiem ei humilem impoſuit, ad quam ſepto deforis aptato ſemet includere, & finem vitæ abbatia relicta devovit expectare, Parata capella & in honore S. Crucis, ſed & S. Galli per Counradum noſtrum dedicata vir ille ſanctus ſepto jam illi tabulata per artifices præparans Notkerum pro ſe Eccehardo favente, Notkeri medici ex ſorore nepotem eligi rogavit, & Regibus eum pro ſe inthronizandum direxit. Ipſe autem, Epiſcopo Counrado ne tantæ teneritudinis ſenex includeretur obſtante, Regum juſſu loca Abbatibus à Karolo decreta multa reluctatus Eccehardus ſe procurante retinuit, & camitatam anteceſſorum Abbatum quietis gratia tandem invitus introiit. Niſi enim quod penuriam timuerat, nil pro ſe habere volebat. Supervixit autem ſuffecto tandem ſuo, & Immonem quoque fore edixit Abbatem. Epiſcopus autem ſemper intimus ejus defungi eum parantem oleo ſancto adveniens unxit: defunctum vero multorum lacrimis proſecutum, maxime pauperum, ante oſtium capellæ, quam ipſe *Hæc requies mea* vocabat, ſollemniter ſepelivit, Eccehardo Decano, ut diximus, cor ſuum erat, ante annum quidem modo, quo jam dixiſſe meminimus, aſſumpto.

CAPUT XIII.

De Notkero Medico, ſcriptore & pictore peritiſſimo.

De Notkero vero Doctore, pictore & Medico cum materiam grandis voluminis habeamus, ſuccincte quidem ad alia feſtinando dicemus. Picturas quidem poſt arſuram plures Gallo fecerat, ut videre eſt in januis & laqueari eccleſiæ & libris quibuſdam. Sed hæc quid ſunt ad mille alia, quæ dictans & medens inſigniverat? Fecit enim Othmaro decoras illas antiphonas, & hymnum *Rector æterni metuende ſecli*, & quædam ſuſceptacula Regum, & hymnum *De una virgine non martyre*, id eſt, hymnum B. Virginis, in quo cum de quodam uno verbo, quod metro congrueret, diutius hæſitaret, Eccehardo Deceno, ut id de ſuo adderet, inclinatus, ille autem continuo *Quis*, inquiens, *ad capram lanam petitum venit?* Sed ut *labilem* poneret emonet. Hæc pro exemplo humilitatis & caritatis patrum præterire non potui. Medendo autem mira & ſtupenda frequenter fecerat opera, quoniam & in Aphoriſmis medicinalibus, ſpeciebus quoque & Antidotis, & Prognoſticis Hippocratis ſingulariter erat inſtructus, ut in urina Henrici Ducis verſute ſe decipere temptantis apparuit. Qui cum ei urinam mulierculæ cujusdam cameralis pro ſua inſpiciendam mitteret: Miraculum (ait) nunc & portentum Deus

Digitized by Google

Deus factur' eſt, quod numquam eſt auditum, ut vir utero pareret; nam Dux iſte circa trigeſimum ab hodie diem filium ex utero ſuo editum ad ubera ſuſpendet. Erubuit tandem deprehenſus ille, viroque Dei, ne ſe medicare renueret (nam ad hoc adductus erat) munera miſit, fœminamque illam virginem putatam medicus Sanctigallenſis ſupplicem ſibi reduxit in gratiam. Nam ut Prognoſticus ille prædixerat, ipſa partum dederat. Sed & Epiſcopo noſtro Kaminaldo cum fluorem narium diuturnum adductus citiſſime ſedaret, odorato cruore variolam morbum die ei tertia prædixit futurum. Sed puſtulas ille die dicta ſibi erumpentes cum eum reſtringere peteret: Enimvero, ait, facere potero, ſed nolo, quia necis tuæ reus * karrinas tot ferre non potero: quia ſi reſtrinxero morti te trado: puſtulaſque tandem eruptas ita in brevi ſanaverat, ut nec ſaltim de una fuerit ſignabilis. Hæc pauca de plurimis, quæ ſcriptor, pictor, medicus egit, quoniam iterum nobis narrandus occurret, hic libaſſe ſufficiat.

*al. carinas.

CAPUT XIIII.

De Keroldo Monacho S. Galli.

DE Keroldo autem non minoris materiæ viro, quoniam plura non vacat, item quædam, ut in quantis columnis Galli crebro ſteterit, pateat, interſeram. Erat à Subdiaconatus ſui principio ſcholarum ſemper ille magiſter. Presbyter vero factus prædicator altiſſime apertus, etiam Epiſcopus aliquando præſentibus & jubendo cedentibus populo declamator & (ut Apoſtolus tales vocat) Propheta erat mellitiſſimus. Unde, ut antiquitus loci noſtri mos ſtatutus erat, publicus populo noſtro etiam Presbyter poſitus eſt, ut in Eccleſia S. Othmari omnibus qui inter Goldahan & * Sintrianum fluvios degunt ſynodica quæque præter diſiunctiones conjugum pro Epiſcopo faceret. Cujus privilegia cum à Johanne Papa cum Salomone Epiſcopo nec non Karolo adſtipulante habeamus, invidi Monachis nunc temporis Epiſcopi vix nobis & noſtris halitum relinquentes, ut Saluſti verbis utar, *nil* * *nobis reliqui facere* moliuntur, miniſtroſque odii & invidiæ injuſtæque potentiæ Holophernicos adſciſcunt ſibi Presbyteros, qui animas hominum cariſſime appreciatas vendant, fœminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curioſi perſpiciant, aut grandi ſe pretio redimere cogant. Hos tales quomodo faucibus ſtrangulati vix evaſerimus. Burkardum ſecundum dicturi plenius ſcribere habebimus. At Kerholdus, ut ad capaciſſimum S. Spiritus dolium revertamur, in his & aliis mille virtutibus animo & corpore diu attritus longoque ſenio feſſus,

*mſs. ſint tria anum in

Catilinario.

*mſs. relinqui.

ſed non defeſſus, cum jam plebis ſibi commiſſæ fides in eum eſſet certiſſima, ſi quem corpore dolentem benedicens tangeret, allevigaret, confeſſione eis quadam die data & remiſſione petita mox ſe in lectum colligere velle, & in Chriſto emori flens pronunciabat, & miſſionem ab ipſis ſollicite poſtulans in die Domini ſemel utrimque videndos ſpem ſe certam habere ſpondebat. Exutus vero albâ & reveſtitus clamoreque familiæ uſque cancellos Galli proſecutus domum infirmorum per ſe nemine ſuffultus, multiſque quid facere vellet mirantibus, introiit. Ibi ergo parumper reſidens ſubſterni ſibi fœnum terra nuda rogabat ſuperque cilicium, in quo ſe quaſi nihil mali paſſus reponens fratres omnes vocari rogabat. Quos cum adeſſe videret, ſalutatis omnibus ſurrexit, & ſtans & erumpens in lacrimas: Video, ait, Domini & fratres mei vocationem meam, quam ſemper reus ego timebam adeſſe: ideoque quia pium Deum noſtrum confidens ſpero confeſſione coram vobis data ſecurus abibo, tandemque aſſenſu omnium confeſſus indulgentiam recepit, oſculatiſque per ſingula omnibus, à patribus ubi doleret requiſitus, reſpondit in pectore & præcordiis: & utinam, inquit, Notkerus meus adeſſet, (erat enim ille tunc pro remediis in Aula regia) & reſidens requieſcere ſe velle ait. At fratrum ſinguli quietem illi æternam precantes, præter cuſtodes illi datos & quos ille rogabat pſalmicanos, domo ceſſerant. Ipſe autem quaſi nihil adhuc quidem paſſus; *S. Johannes Evangeliſta dilecte Domini recipe me*, & capitium capiti imponens brachialeque rocci ſubter caput revolvens ſuper illud * nobile ſtratum ſe recollegit, & pauliſper, ut ſperabant, dormiens ſubito *Mi Domine bene venias*, ait. At illi diſloqui eum ut ægroti ſolent putantes, unus tandem ex illis, videamus quid agat, ait, enimvero quiſquis fuerit aliquem ſalutavit. Accedentes vero quantocius ad illum, oculis tranſverſis labiiſque albidulis vident præmortuum, ſignumque curſim pulſantes fratres advocant. Quibus quam concite circa ſe aſtantibus per ſemetipſum manus pedeſque extendens omnes apertis oculis arriſit, tandemque quaſi excuſſo riſu cachinnulans expiravit. Tali exitu homine virtutum finito, erant qui dicerent, Johannes eum, cujus dum viveret aſſertor erat aſſiduus in virginitate & in omni integritate, atque ideo abſque dolore ſicut ille aſſumptus eſt, quia ipſi obiens commiſit, & ſe viſitantem in obitu ſalutavit, ſepulruſque eſt non longe à Notkero Balbulo magiſtro quondam ſuo ſibique amiciſſimo.

*al. mobile.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XV.

De Waltone Decano, & Kuniberto Præpoſito Briſaugenſi, & morte Kuniberti.

DE Waltone Decano nec non & Chuniberto Altahām Abbate grandia, ſiquidem quamvis non his ſimilia, ſi vacaret, dicere poteramus. Quorum prior, quod ejus officii quidem erat, memorabilem ſe poſteris in ſeceſſus noſtri ſtructura difficillima fecerat. Non ſolum autem in hoc, ſed in aliis multis magnitudinem ſuam oſtendit operibus. Nam Saracenos, quorum natura eſt in montibus multum valere, cum è parte Auſtrali nos & noſtros adeo infeſtarent ſuis temporibus, ut Alpes noſtras & montes obtinentes etiam fratribus crucem circa urbem ſequentibus tela è proximo jacerent, militumque Abbatis manu ubi laterent inveſtigari non poſſent, ipſe quadam nocte cum familiæ audacioribus ſibi ubi laterent proditos invaſit, dormienteſque nactus lanceis & falcibus, ſecuribus quoque quibuſdam trucidatis, quibuſdam quoque captis cæteros fuga lapſos inſequi inane duxit, cum captis fugaciores montes percurrerint. Quos autem cederat, vinctos in monaſterium ante ſe egerat, qui tamen ipſi manducare nec bibere volentes omnes perierant. Hæc de tragœdia ejus temporis & de Waltonis magnitudine tetigiſſe ſufficiat. Nam ſi miſeriam omnem, quam noſtrates à Saracenis ſunt paſſi, percurrerem, volumen efficerem. At Chunibertus ſi extrema illum inſortunia finerent, inter omnes eſſet ſpectaculo dignus. Ipſe enim vir ille erat, cui generis nobilitatem plurima quæ in illum Deus congeſſerat dona quam maxime nobilitabant, ſcriptor directiſſimus, Doctor ſumme planus, pictor ita decorus, ut in laquearis exterioris Sanct. Galli eccleſiæ circulo videre eſt. Hic ab Henrico Duce Saltzpurgis doctrinis ſtudere ab Karolo poſtulatus poſt annos aliquot Abbatiam Altaham promeruit. Ubi cum quot annos præeſſet tædio, quod Sanct. Galli clauſtro tamdiu careret, corde tactus abbatiam reliquit, clauſtrumque ſuum ægre expectatus reviſit. Fit itaque in annum Decanus noſter: & quia quot annis more Romano officia apud nos mutari ſolent, propter tutelam cognatorum ſuorum, qui ibi abundabant, coactus in Priſcowe conſtituitur Præpoſitus. Ubi cum multa erronea ad unguem corrigeret, monaſterium aliquando cum reverti paraſſet, circa villam Wilaham cum Kerhardo poſt Abbate ut pſalterii, quod reliquum erat, jam pranſus abſolveret, prævivit. Miniſtri autem morum ejus non ignari ſibimet à longe in equis curracibus luſerant, tandemque poſt illum accelerabant. Ambulator autem, cui ipſe inſederat, alacritatem equorum poſt ſe ſentiens caput concutiens exultare cœpit, atque ille cum eum urgeret, ne curreret exiliens, gravem ſenio & corpore vitum dejecerat. Erat autem in ore ejus verſus ille, ut ajebant: *Venientes autem venient cum exultatione*, quod *exultatione* clamoſe timore caſus perculſus ultimum dixit: Corruens autem & quam cito reſurgens Gerhardus illum cum iterum deciderat, equo deſcendens retinuit, & caput ejus reſidens in ſinum ſuum reclinavit: ſicque viris pro aqua currentibus ſpiritum ex alto reſumens obiit. Hic finis Cuniberti, ſtatura proceri, & canicie venerandi, & ut plurimis viſum eſt hominis ſanctiſſimi. Corpus vero ejus allatum monaſterio plurimis lacrimis ſepultum eſt in cimiterio. Neceſſe eſt autem, ut ordine præpoſtera ſint, quæ dicimus, quia quæ ſimul tacta ſunt, ſimul dici non poſſunt. Propterea unde digreſſi ſumus redeamus.

CAPUT XVI.

De Notkero Abbate S. Galli.

NOtkerus electus dirigitur cum litteris Burkhardi Ottonibus Spiram, comitibus novem de patribus pleriſque canicie venerandis ipſe decimus, ſed Regibus non adeo, ut præceſſor quondam ejus erat acceptus. Affuit illis advenientibus cito Ekkehart, nihil rerum priuſquam aderant præſcius multumque anxius, quoniam Sandrat quem prius diximus, tunc aderat, & obloquia quædam iterum in nos ſuſurrari Regibus ſciverat, animo fluctuabat. Conſilio tamen in brevi habito litteras ſumpſit ad ſe Regibus hora apta præſentandas. At Otto junior caſu cum Ottone Duce amplexu mutuo non procul ſteterat, & Otto Dux Regi Rupertum Subdecanum gravitatis Monachum videns: Numquam, ait, leporem ille curriculo capiet. Ad ipſe id audiens inclinatus gratias egit. Et Otto Rex: Væ tibi miſero, ait, ipſe enim audivit. Et Ekkehardo approximanti Otto Rex; Qui ſunt, inquit, Magiſter patres illi? Sanctigallenſes, ille ait, Domini mi ſunt, & hodie auxilio tuo juvandi, cumque pedes amborum ipſi peterent. Ekkehardus cauſam eorum in brevi perorat. Et Rex: Deus, ait, in cujus manu corda ſunt Regum, faciat vobis Leonem meum mitem & placabilem. Sic enim patrem vocabat. Et dimiſſis illis Magiſtro in aurem, quis illorum electus ſit, dicit. Quem præ ſe ferebant, ipſe eſt. Et ille: illum delicatum juvenem? ait. Enimvero ut pater meus ad hoc conſentiat, ut ipſe eum noſti, non puto, talibus viris canicie venerandis Sanct. Gallo abundantibus juvenem puellæ ſimilem nobis quidem mittere: Convenite adhuc, ait, & te qui homines noſti conſiliante graviorem eligite: aliter enim vos, ut petitis, Leoni meo ſiſtere non audeo.

Privilegium, Ekkehardus, ait, patribus à Karolo datum & per vos ſolidatum nos paucos quemquam eligere non patitur. Præterea de litteris Abbatis noſtri fratris tui quid fiet? Nam Notkeri Medici tibi & patri tuo ſemper bene meriti & dilecti ex ſorore nepos & ab Ekkehardo avunculo meo mecum nutritus & doctus, virtutibus patriis ſemper aſſveverat, & niſi virtutum virum noſſent, numquam eum frater tuus & avunculus meus cum cæteris, ut ipſe homines noſti, Dominum eligerent. Audito Rex rationis tantæ reſponſo, maxime autem de Notkero, miteſcere tandem cœpit: literas tamen, neque ipſos poſtea patri ſiſti priuſquam ipſe illum præſtrueret, & anima ejus explorato ad alloquia eos Leonis ſui præpararet, placere ſibi ajebat... Vocatis tandem ipſis bonæ ſpei eſſe monuit, & nocte precibus invigilare, ut quoniam invidos haberent. Deus eos juvaret. Monet deinde Eccehardum menſa cœnæ levata cum litteris ſibi commode non deeſſe, qua levata patris & matris ſecretum poſtulat alloquium. Matre autem de menſa ſua veniente ad oſtium occurrens ut Sanct. Gallo faveret Eccehardus in aurem rogat. Audiverat enim à dicentibus Sandratum adventum Monachorum S. Galli Magno Ottoni, nec non & omnem cauſam eorum clam & ſiniſtrorſum dixiſſe, & ſui memorem fore pedibus petitis rogaſſe, quod Ottoni etiam ſuo ſilenter patre aſſidente paucis nudat. Silentio tandem omnibus aliis à cœnaculo eliminatis facto Otto filius ait: Sunt hic, Domine mi, nuncii filii tui quondam Abbatis Burkhardi Dei juſſu diu infirmi, quid autem poſtulent, experiri habebis. Scio, ait pater, eos matutinos quidem affuiſſe, ſed quare ſe à meo conſpectu celaverint neſcio. Sunt meorum quidam, qui eos non ſimpliciter veniſſe aſſerant: quoniam *qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter*. Et ille: malo ſuo pater, ait, valeant odibiles illi, qui te acutiis ſuis à bono avertere moliuntur. Et Regina: Vide, ait, Domine ſemper amande, ne talibus, quales filius tuus notat, inconſulte & nimium aſſenſeris. Nam & prius Dei ſervos illos imperialiter quidem impetitos, ſicut ab ipſis quibusdam, quos miſimus, audivi, ſine cauſa moleſtavimus. Et Otto: Ecce pater, ut ipſe illos noſti, aſſunt ex eis viri venerandi à filio tuo pæne præmortuo miſſi, quos, cum me quidem, ut eos tibi ſiſterem, præpeterent, paucis cum eis locutus in craſtinum ipſe viros diſtuli: & ideo mentiti ſunt, qui tibi dixerant, duplici illos animo quicquam machinari. Nam & litteras, quas tibi miſſas manu habebant, ego recepi, & ecce ipſas, quas cum audiveris, ſi clamdeſtini aſſunt, videbis. Et à patre ſigillum recludere juſſus ipſi illud (nam Sanct. Galli ſemifacies erat) in manum dabat. Quod ille ſollicite intuitus, filii mei pauperis Domini imaginem ait eſſe putavi: ſed tu quidem quid litteræ velint inſinua. Hæc verba: *Summæ poſt DEUM majeſtatis Dominis meis regnum æternum Burkhardus Abbas ſemivivus. Annis meis & ſenio finem mihi vitæ in januis habentibus, ne paſtor oves, pater filium improviſos relinquam, Domini mei, privilegium gratiæ veſtræ me ſollicitant. Miſis itaque vobis fiduciam veſtri habens dilectum meum mihi adhuc vivo ſufficiendum à viris virtutum optimi moribus aſſuefactum Sanct. Gallo ut confido, vobisque placiturum. Miſi autem vobis & teſtes meos ter tres idoneos qui eum coram vobis ferula mea reddita, & indulgentia mihi petita ſinguli eligant. Valeat regnum veſtrum & imperium in Domino Dominorum, Amen.* Perlecta Epiſtola Otto eam patri & matri fidus interpres Saxonice reponens inſinuavit, & ut petita facient amore ejus, quem poſthac viſuri non ſint, ſollicite rogavit. Et Eccehardus: Meminere vos D. Notkeri medici ejus qui eligendus eſt avunculi, ſed & Eccehardi veſtri, qui eum, niſi idoneus eſſet, vobis dirigi numquam conſentiret. Tandem poſt verba multa Otto pater: Cras, ait, diluculo appareant in conſpectu meo, ut illo cum cæteris viſo decernam quid faciam. Et Otto filius: Homo, inquit, videt in facie, Deus in corde, neque enim ille ita, ait, ut magiſter meus aſpectabilis, neque ut Sandratus veſter ſe exhibet deſpectibilis. Et ille: Utinam fili mi, ait, omnes Monachi noſtri Sandrati animum gererent. At ille monitu Eccehardi, ne patrem commoveret, conticuit, ſicque pater colloquium diremit. Eccehardus autem notularum peritiſſimus pœnæ omnia hæc eiſdem notavit in tabula verbis. Quibus Otto ſuus poſtea ut ipſe nobis retulit, multum delectatus eſt ſibi relictis, cum ipſe præter notulas mihi viderit in tabula. At Eccehardus ſuos, ubi hoſpitabant, continuo petiit, optimæq; ſpei fore Ottonis ſui eos verbis monuit. Cumq; ab eo, ſi ſui apud Reges mentio aliqua fuerit, quærerent: Magna, ait, ſi mihi dicere liceat, ſacramentum enim Regis celare honorificum eſt. Sed hoc tamen vobis pandere audeo, quia ſollicitum apud patrem filium habuiſtis interpretem. Venturi enim eſtis in conſpectum patris diluculo ipſius edicto: ſed ejus horæ & articuli fortunam committere habemus DEO. Veniunt illi precibus nocte muniti in Aulam matutini, patre cum filio jam laudes, quarum Eccehardus ſemper curam gerebat, audientibus. Ait Palzone loci Epiſcopo preces recitante Eccehardus oſtium pandit, ut videat ſi aſſint, cumq; eos conſpiceret teſtans pauliſper Ottoni ſignificavit. Pater

ter autem eum egredi volentem chlamyde retinuit parumque ſubriſit. Et ille: Numquam oculi perſpicaciores Leo mi erant quam tui. Enimvero ita & de Leone legitur. Ekkehardus ait, quia oculis apertis dormit. Et Palzo, unde ſponſus ait eccleſiæ: *Ego dormio & cor meum vigilat.* Sed Domine pie foris te expectant, qui talia dormientes melius quam nos vigilantes ſciant. Unde tu illos, ait, noſti? Quare illos, ait, non ſciam, inter quos nutritus, & quæ optima ſcio, ſum edoctus? Et ille: ſcio, ait, quia pauper & mendicus quondam circuiens terram peram paupertatis tuæ mendicando farciebas. Non ego, ait, ſed quod illi dabant in ſummis ponebam. Tandem ille terrib. egreſſus, cum Ottonem Ducem cum eis offendiſſet aſſiſtentem arridens ei *bon man* habere Romaniſce dixit: dein & eos ſalvere ait. Ille etiam acclinis cum ipſis gratias egit. Wanuic vero primus ordine ſi loqui liceret quæſiit? Fidenter, Otto filius ait. Abbas noſter, Domini invalidus multum in vobis, ſed & in Domina noſtra confiſus nos ad pietatem veſtram tranſmiſit & gratiam regnum vobis optans ſempiternum & imperium. Cauſam autem adventus noſtri quondam litteris ab eo mandatam attulimus, non forſitan oportet, ut interim dum legantur ſileamus. Litterarum, Otto pater ait, molimina audivi, ſed eum dum vivit deponere neſcio, ſi poſſit decere. Et Cunibertus propius Regibus accedens: At nos Domini modum forſitan optimum ſcimus, quo vos deceat efficere, quod pater noſter & nos ejus juſſu poſtulamus. Sic ille Dominus noſter omni tempore quo vivit: quem ſubrogari ſibi vult, nihil capitale abſque ejus nutu faciat, tantummodo, quod valde ille benivolentiſſimus formidat ne nos moriens orphanos relinquat. Eſt enim ille magnæ ſpes vir quem deſtinat. Illo quoque, conticente, Otto Pater: Quem tamen mihi nepos meus, inquit, miſerit monſtrate. At pariter illi Notkerum in ultimis, ut ordo ejus erat, ſtantem produxerant. Et pater in aurem filio: Modo, ait, quoniam viros diſertos inter illos video, quid dicere velint probare volo. Et Ekkehardus audiens: Aliud, ait, Domine mi, curato: abſque reſponſo enim illos non invenies. Et ille: Iſte ne eſt, quem ætate vobis quaſi filium eligere mihi proponitis? O maturitatem veſtram & pæne omnibus vobis ſparſam caniciem, Abbatem veſtrum inter tot canutos qui ſibi poſſit ſubrogari invenire non potuiſſe! Et Rupertus quem dixi ſubdecanus: Erraſti Domine mi Rex, ait, & oppido erras. Inter tot utique Marias optimam partem dudum eligentes Martham nec unam quidem, quæ ſollicita ſit & circa frequens miniſterium ſatagere velit, nepos tuus invenire poterit, ideoque talibus relictis ad minorem ætatem deſcendit, & optimam, mihi crede, ſi eam digneris, invenit. Ad hæc pater: Ut video, tu ipſe dignior illo. Interea pater ad calceandum in caminatam ivit. Illis autem ut ſe expectent juſſis ambo Ottones Regem comitantes Regina accita, ne tales viros diu detineret, rogant. At ille in dubio ſe eſſe ait quid faceret, neque illum adeo placere quem attulerant. Regulam autem quoniam in loco illo numquam ſtabilire potuerit, regularem eis aliquem ponere velle ſi ſuadeant, ait. Et continuo filius Sandratum eum velle & Ekkehardus ſenſerant. Ekkehardus autem ad pedes procidens tacitus ſurrexit. Et pater, quid petis, ait, enimvero etiam ſi tibimet abbatiam illam dari vis, abſque regulari aliquo comite ab Ottone non ibis. Enimvero, ille ait, ex cauſa ſumme Domini pedes veſtros hodie non petii neque petam. Longe aliud eſt, quod veſtra quidem omnium trium vice Domini & Domina lacrimaſcere etiam potero, quod cogitavi & cogito. Ubi eſt veritatis ſemper inconvulſa firmitas, etiam apud Ethnicos, Regum? Dico enim privilegia à Karolo Sanct. Gallo uſque vos data? Veſtrum autem famulis veſtris præ omnibus ſemper potiſſimum, in quo nepos veſter Abbas, Ekkehardus veſter & Notkerus cum cæteris Spiritus Sancti viris adeo confiſi ſunt & confidunt, ut neminem alium præter quem vobis * certiſſimi veſtri miſerant, expectent Abbatem? Ottones tandem Rex & Dux ſurgentes, Regina quoque ſupplice, privilegii memorem fore rogant. At ille ſilens ſecumque deliberans tandemque quaſi invitus acciri homines jubet. Quibus coram ſtantibus, propter ablatum, ait ille, veſtrum tunica qualem Benedictus quidem numquam induit decorum non ſtatim vos viri Dei oſculatus ſum: oſculamini igitur. Cumque eum præire invenirent, ille vitato eo cæteros oſculatus eſt: hora oſculi ejus adhuc, inquit, forte erit. Cumque plura de ſtatu monaſterii cum eis diſceptaſſet & de moribus eorum & vita, quæſivit ſi adeſſet qui dixiſſe fertur; *Si calceus dividitur, nemo calceatur,* riſuque ſuis moto, ecce iterum Ruodmannum, Ekkehardus ait, ſentimus. Quo audito, tu dixiſti, Rex ait. Tandemque ferula recepta Abbate coram ſe ut motus eſt poſito, condicto quidem tali eam Notkero dedit, ut vivo Abbate ſuo ſicut ipſe vellet jam curaret, nihilque capitale abſque ejus nutu & Ekkehardi Notkerique conſilio ageret. Et continuo, meus tandem eris (ait) manibuſque receptum oſculatus eſt, moxque ille evangelio allato fidem juravit, dimiſſoq; eo in eccleſiam ad *Te Deum Laudamus*, milites Galli qui aderant reverſo coram ſe accitos jurare juſſit, tandemq; ſurgens in partem illum cum patribus ſumpſit, ſalu-

* *forte dilectiſſimi.*

ſalutemque nepoti mandans & gratiam regulæque eos tenorem habere qui perſpiciat eis in proximo miſſurum, quem quo gratantiſſime poſſent edixit ut receptum tractarent, & revera ſcirent, ſi ſibi boni quid talis ille redicturus foret, in nullo ſe ærario ſuo parcere velle, quin eis in quibuſcumque poſſit accommodaverit, tandemque eis miſſione data, ſi quid ab iconomis ſuis victualium exigere velint abbunde dari juſſit.

Veniens domum Notkerus gratanter ab omnibus ſuſceptus, Burkhardique manu in ſedem potentiæ locatus colloquium in capituli domo facere & Baſilicam egreditur, ibique in Sanct. Benedicti vicem ab omnibus electus qualem ſe mox & ſemper quo ad vixit exhibuerit, partim vix narrare, partim vix credere eſt. Hilaritas enim ejus, quæ ei quodam ingenita modo quaſi naturalis inerat, & ut nunc temporis eſt deliciis aſcribatur, partim dicenda non eſt, propter quod invidi detrahere, deſueti autem cum gemitu clamare non poterunt. O tempora, ô mores! Enimvero cum ubertas, quæ ultimos Burkhardi annos nobilitabat, officinas omnes monaſterii Richero Eccehardi monitus colligente ſuppleverit, largifluo in omni hilaritate viro etiam ſuos Deus adeo frugibus oneraverat annos, ut regiminis ſui meritis id quivis jure aſcribere poſſit, ut cum Tullio meliori quidem ipſe concinnare potuerit metro.

O fortunatam Galli me conſule cellam.

Paucis utique ille poſt adventum ſuum diebus elapſis deceſſore ſuo cum allectis ſanioris conſilio movente, Kebonis doctrinam pauliſper quidem ſopitam ſollicite excitavit, diſciplinamque ſemper loco Galli inolitam recuperavit. In neceſſariis autem ubertate annua abundante fratres ſuos omnimodis procuravit. Vineas enim, poſtquam ab Hadewiga fruſtrati ſunt, Richerus homo Sanct. Gallo conquiſitivus Decani ſui monitis tum precio tum concambio tantas collegit ut ubertate redundante communi fratrum tum Abbatis penu repletis vaſa vinaria non pauca in curte Abbatis deforis quoque ſub divo locarentur ſub cuſtodibus, pluresque, vi alicujus momenti in loco erant, rubeum vinum quamvis alias bonum præ deliciis repudiarent. Sed Abbas Cralohi de fratre quidem, Notkeri autem de ſorore cum nepos eſſet, ingenita ſibi ab utriſque ſeveritate, partim quia ſub Burkhardo vacillante liberius vixerant, partim ut fama hæc Regum aures attingeret, fratres artius in clauſtro qui ejuſmodi erant ſtringere curabat, taliumque ille culpas palam ſeculo factas foris clauſtrum interdum puniverat. Sed & plerumq; in curtes longius ſitas pane ſordidiore aquaque alendos exiliaverat. Neque ſic quidem linguas detrahentium reſtrinxerat, cum & ſuimet patrui filium multa ſcientia inflatum Furintovvam, alterum autem Nechinburg diu relegaverit. Pro quibus eum & aliis quidem ſimilibus per nuncios & litteras cum Reges regratiaſſent, non tamen apud eos ſecure tutus eſſe longo tempore poterat: quod in loco ſuo poſt apparebit. Talis ille cum in clauſtro fuiſſet laicis quidem & militibus & famulis longe alius erat. Milites quidem, quando ſibi abſque fratribus eſſe vacabat, intus, & fortis menſæ ſuæ propoſitores & pincernas hebdomadarios habere ſolebat, diſciplinanterque ſibi ab eis miniſtrari volebat. Filios autem aliquorum, qui patrum beneficia habituri erant, ad ſe ſumptos ſevero educaverat, qui coram eo interdum nudis tabulis luſerant; ſed & pro avibus captoriis & cæteris quibus libertatis indoles exerceri decet, ſi deliquiſſent, à magiſtris exacti vapulabant: quibus tamen miſſionis pro ætate temporibus amaturas ille & munera dabat. His ſimilibuſque, quæ ſe frugi hominem vulgaſſent, operibus adeo ſe ille commendabat, ut ubique de eo fama volaret, ſed & coram ipſis quoque Regibus non aliter niſi boni Abbatis prænomine memoraretur. Hartmuoti vero conſtitutiones cum omnimodis ſervare ſollicitus eſſet, loco plerumq; cedebat, ut effuſius fratres eo abſente lætificarentur, dicens Decano & ſymmiſtis ſuis, ſi eorum cauſa, quorum his temporibus in Monachos ora ſunt patula, inflexibilem rigorem ſemper tenuerimus, aut arcum regulæ frangemus, aut chordam ejus mihi, ait, credite rumpemus. Ideoque quia id palam pati non audeo, clauſis ſuper ſe oſtiis ut aliquando remiſſius fratres mei agant, conſulto cariſſimis loco cedere ait volo. Videte tamen, ait, obſecro vos Domini in quib⁹ reclinor ne effuſe effluant, & ne laici hilaritati illorum omnino interſint, maxime autem ſervi, quorum nec juſiurandis credere ſæpius ait didicimus.

Clauſtrum autem Sanct. Galli, quoniam hunc locum incidimus, ab antiqua patrum memoria tantæ venerationi ſemper eſt habitum, ut nemini vel potentiſſimorum ſeculi canonicorum ſeu laicorum introitus vel etiam introſpectus ejus licuerit. Unde & dicere habeo, quod ab religioſis hujus temporis mihi quidem diſcredi ſcio. Vidi egomet ante tempora, quæ à Gallis patimur, Monachorum ſchiſmatis, Comites alioſque potentes, loci quoque Milites, pro delectione feſtis diebus crucem nobiſcum per claſtrum * ſequendo, juvenes & ſenes quoſdam ad cingulum barbatos Monachicis indutos roccis nobiſcum quaqua ivimus ingredi. In refectorio quoq; octo de illis, qui tamen emeriti videbantur, circa Abbatem & Decanos ad menſam Monachico con-

* *al. ſequendi.*

conſediſſe habitu in die Paſcæ vidi. Sed &, ut riſum de commeſſatorum illorum uno moveam, Bernhardus quidam domi ſupra menſam ſilere non ſolitus: hic cum circa Subdecanum Ruopertum menſuram puræ potionis ſuæ coram ſe habentem conſediſſet, ut domi ſolitus erat, ſtatim bibere volens eam manu ſumpſit & impiger hauſit. At ille ſciens eum jocundum, ſilenter in aurem homini, regulariter noſtrum eſt, ait. Et ille immemor quo præſtructus erat ſilentii; ſi noſtrum eſt bibamus illud, palam omnibus dixit, continuoque ſibi poculo oblato: Ecce & iſtud noſtrum eſt, bibamus illud & ipſum. Raucoſus enim & ludibundæ vocis erat & morum, manu fortis quidem.

At Notkerus annorum ſuorum ubertate quidem oppido habundus, plurima quæ nemo anteceſſorum ejus unquam auſus ſit aggreſſus eſt & fecit. Muros enim ille ſuper vallos ab Annone patruo cœptos cum interpoſitis turribus & portis perfecit. Ad has impenſas ille plura profundens univerſæ familiæ præbendariis, id eſt centum ſeptuaginta viris, cum nunquam ante ſe niſi avena paſcerentur, pura de ſpelta dederat grana, & quod amplius erat, ſpicarium ille novum, quia ſic homo erat, ſolis feris & beluis avibuſque domeſticis & domeſticatis juxta fratrum condi fecit: quod & ipſum jam fieri juſſit magnificum. Talibus bonis innatanti non tamen deerant interdum adverſa inter proſpera. Nam abſque beneficiis multis, pro quibus arrabatur à Regibus, ut ea quaſi dives opum & homo largiſſimus vocatus præſtaret quibus nollet, Ruodman eum tunc more ſolito apud Aulicos accuſat, & Ekkehardo neſcio ſpiritum ejus fœtere fecerat nihil minus ſperantis. Et ecce Ottonis celato Ottoni filio & Ekkehardo conſilio Sandratus litteras ferens in ipſa Sanct. Galli vigilia veſpertina in cepta in templum deforis inter laicos eſt ingreſſus. Latere ſe poſſe dum omnia perſpiceret, quaſi nemini notus, credidit. Volebat enim, ut poſtea faſſus eſt, diebus illis ſanctis hoſpitio ſibimet qua poſſet petito de mercato ſe curare ut exploratis quæ poſſet omnibus aſtus ſuos tandem acturus erumperet in medium liberius. Decanus autem de Muorbach juxta Abbatem aſtans; Ecce Sandrat, ait, inter illos ſi umquam eum vidi Domine mi vitabundus graditur. Deſpectibilis illi enim, quem proſpicis, ipſe eſt. Et Abbas, video illum, ſed ſi ipſe eſt, mihi quidam deſpectibilis non eſt, accitoque quodam fratrem, digito monſtratum in chorum duci & locari jubet. Quem ille non ſine rubore vellet nollet ſecutus deprehenſum ſe celare non potuit. Oculi enim omnium intenti erant in illum. Abbas autem poſt laudes egreſſus in auditorio eum ſalutat, mirarique inter cætera ait, quod tam palam promiſſus ita ſupervenerit occultus. Reſponſi ille dubius Epiſtolam porrigit, & hæc pro me loquitur, ait, quam tibi Magnus Otto quidem direxit. Acceptis ille litteris & oſculo veneratis, in turba hac feſti noſtri, ait, legere Domini litteras tutum non puto, ad quas ocium habere volo, ſed pro hoſpitii tui commodis ſatagere portanarium volo, teque, quia forte laſſus es, dies aliquot, ut poſt expeditior ſis, in domo quietis pauſare & quomodolibet per te curam tui gerere: hoſpitibus vero & aliis in clauſtro & deforis me oportet providere. Quapropter & à refectorio, ait, ne oculos tuos ibi quid lædat, hos dies volo ut abſtineas. Lecta epiſtola Domini mei, quicquid libuerit mihi, ait, velim loquamini, tantum ut in principio introitus noſtri nihil regulæ abſonum inveniamur perpeti. His dictis diſceſſum eſt, illeque in alta illa, quam Sindolfus Sanct. Notkero quondam clauſit, locatur caminata Epiſtola adventu Regum & Reginæ Italiam vere proximo petentium intimato, Sandratum ad inſtituendam regulam miſſum gradanter jubet recipi, & quoad ipſi in locum veniant paterne tractari. At Abbas accitis domino Burkardo Decanoque cum patribus primo Sanct. Galli diei diluculo in colloquium, Sandratum bene manſionatum hoſpitaliter tractari decernunt uſque poſt feſtum, eoque tranſacto integrius utrimque quid facto opus ſit tractari quidem poſſe. Quod ubi per Decanum Richerumque Præpoſitum homini demandatum eſt, tanta aſperitate accepit, ut niſi quantocius ſibi verſari detur cum eis, quod docere veniſſet, mori omni poſtpoſita ſe minaretur abſcedere. At Richerus Decano ne quicquam contra loqueretur in aurem monente, proterviam tamen verborum ejus ferre non valens; Si fidelis nuncius es, ait, reſponſum pro quo miſſus es expectabis: ſin autem in commiſſo fidelis eſſe nolueris, *infidelis* inquit *ſi diſcedit*, ut ait Apoſtolus, *diſcedat*. Et Decanus; Nequaquam, ait; enim vero litteris nobis regiis miſſum abire non patimur, ſed & ſub cuſtodia quoniam fugam minatur volo ſervetur, moxque Præpoſitus miniſtris accitis ait; Omni honore & impenſorum (inquit) opulentia ſeniorem iſtum Domini Regis nuncium curate, ipſum autem ne Abbate noſtro inſcio abeat ſollicite ſervate. Veniet dies tertius, & hominibus ſuis miſſionem quidem dabimus. Talibus ille utriuſque verbis adeo eſt conſternatus, ut ſtupidus eis abeuntibus ſedens diceret ſuis, neminem cucullatum in ſe putaſſe fuiſſe, qui ſibi contra votum ſuum tanta præſumeret reſpondere. Tandem ut multa quæ audivi prætercam, tertia die in conſeſſum adducto Abbas conſulto eſt locutus; Nobis, Frater

Digitized by Google

ter, quibus ad opus optimum ut opto (ait,) directus es, prudentiorem te Epiſcopis & Abbatibus opus eſt fore, qui nos mira caritatis diſcretione nuperrime in regulã Sanct. Benedicti ſtabilitos ut volebant reliquerant: à qua in aliquo nos cogere deviare, pleroſq; fratrum habeo qui immiſſionem per angelum malum peccatis noſtris id exigentibus planiſſime aſſerant: in quo uni tibi quamvis ſanctiſſimo homini repentino motu obſequi, non excuſſæ rationis, ſed regalis eſſe ſcimus imperii. Mihi, ait ille, miror ſi de immiſſione mea ſi angelus malus ſim quiſquam attribuat, cum ſponte mea credite mihi non venerim, neq; ad vos neq; ad ullos, quorum tamen Deo laus multos in regno correxeram, apud quos quoniam ab Imperio miſſus ſum imperioſe quidem egeram, neque deprecative quicquam ſicut & apud vos ubi primo adveneram facere permiſſus ſim volueram, & ſi adhuc hodie permittor volo. Et Decanus Abbatis; Age igitur, Domine mi, cedamus angelo Imperii, & ordinem ei congruum dato nobiſcum, ut quomodo vivamus videat, ubique verſetur: hebdomadæ tamen inducias ante magiſtratum ejus (inquit) petere volumus, ut regulæ viam qua gradimur perſpiciens ſi nos exorbitare regula lecta docuerit, reducentem ſecundum Imperii juſſum ſequamur, & quia regularis Monachus abſque Abbate eſſe non poterit, qui ſibimet Abbas Decanuſq; ſit, hic inveniſſe inter doctrinas ſuas regulares viros patienter ferat. Coloniæ, ille ait, Abbatẽ meum cariſſimum reliqui. Ejus nobis, Decanus ait, etiamſi litteras commendatitias dederis, ea tamen teipſum facere & pati renuere quæ docueris, etiam Regi ipſi Magno nos tibi perpeti nolle reſcriberemus. Talibus ille auditis ſecum fremens adeo ut præ ira etiam lacrimaſceret commotus eſt. Sed Abbas conventu dirempto conſurgens bono animo eſſe illum per ſe monuit, neque ſemetipſum quidem rationabilitati tanti viri auſum ait reniti, cum talium in loco ſint plurimi qui ab Epiſcopis & Abbatibus nuperrime in regula Kebone commanente ſtabiliti non poſſint in impetu ab ea revelli: ſe autem Regis quas attulit litteris contraire nolle, ſi ſub longis moris & examine regulæ rationabilia ſuis ingerat, & à tantorum virorum doctrinis tamdiu inolitis eos avertat. Jubet tandem ei ordinem dari poſt Decanos, & hebdomadam illam omnia noſtra perſpiciendo quietius agere, tandemque cum ratione quæcumque non placuerint, regula teſte, mutare. Finitur hebdomada in capitulo confidens plura ſibi diſplicere ait, maxime autem in eccleſia exaltationes vocum glorioſas & nequaquam Monachicas, & alia quæ poſt dicere vellet plura, præter quod Dominicam in ea cottidie agere videret, feriam autem ſextam in refectorio. Porcini autem liquaminis odorem nares ſuas omnino ferre non poſſe, carneſque ſe omnibus & liquamen infirmis & ſanis edicto Regis interminari, vinum autem, quoniam bibulus quidem erat, nimis nobis parce dari ajebat, calicemque noſtrum ad refocillandum potius quam ad potandum ſufficere. Cætera plura quæ docuit & fecit præter quædam inſignia, quoniam omnia exitum malum habent, ex quibus quidem volumen facere poſſem, omitto. Monet Abbas decem tandem nec non & omnes, quoniam parum firmitatis in eo quidem viderat, ut ei ſicut ſe diligerent ad congrua & incongrua cuncta parerent, prædicens eis magiſtratus ejus rigorem non diu duraturum. Jubet autem in ſummo dexteræ refectorii menſæ omnia ei quæ ipſe diceret ſine menſura proponi, & ſi ipſe deſineret bibere moneri, jam enim illum potando quis eſſet exploraverat. Decanus autem cum Præpoſito ſingulis fratrum ut idoneis illum moribus frangerent frequenter inculcabant. Erat autem ille fratribus ſemper poſt menſam in diſciplinis propter potum quidem aſperior. Accidit vero quadam die ut quidam juvenum, cui jam plures dies ille infeſtior erat, cum in illum ſeverius ut in omnes ſolebat verbis inveheretur, *ecce iterum ſemimagiſter noſter poſtquam mero incaluit*, diceret. Ille verbum clam ut putabat à juvene dictum ab ore ejus illico rapiens; *Semimagiſter tuus*, inquit, *ego ſi inſanio tibi oſtendere quantocius habebo*, inſilienſque in hominem bene quidem natum ſed & admodum litteratum grandem ei manu in maxillam alapam dedit. Ille vero multum robuſtior brachio dicto citius extento, pugno illum in timpus validiſſime percuſſit ſemineeemque in terram cadere fecit: & niſi quod eum cæteri retinebant, majora ei ad huc facere volebat. Superveniunt cum Decano continuo fratres Abbate accito ſignum pulſatur ad capitulum, ibi juſſu Abbatis juvenis ille adhuc furens ad columnam pyralis ligatus acerrime virgis cæditur: & inter dolores quoniam literatus erat, Mirum eſſe, ait, quod Chriſtus ad Columnam technis quondam paſſus eſt Diaboli, ſe alterius Sathanæ technis ad columnam quidem pati. Neque enim minus mirum quandoque evenire, ſi Sandrato per manus ſuas, quod æquivoco accidit, accidat. Talia eo inter verbera ſibi præſagiente, ipſe adhuc de illo ictu ſtupidus reſidens valde expavit humique coram Abbate ſtratus ut eum abſolveret petiit, quidque ſibimet poſthæc faciendum ſit pro Regis amore ſe doceat. Et Decanus; Nimis urges, ait, Dominum noſtrum ut te qui tot Monachos, ut ais, docuiſti noſque poſt tot Epiſcopos & Abbates docere veniſti, doctor tuus eſſe præſumat. Et Abbas; Quia Regi Domino fidem, ô vir Dei,

Digitized by Google

Dei, ait, juravi, quicquid nobiſcum feceris ego habeo pati uſque ad id quod neſcio, cujus regulæ eſſe tu dicis, ſi fratres meos quaſi ſtolide audax mane cædendos inſilieris. Etenim in fide aſſero, uterque noſtrum contra regulam etiam nunc operati ſumus, tu filium meum abſque judicio cædendo manibus, ego ut tibi ſatisfacerem verberibus. Cumque omnes eum ut litteris geſta ejus Ottoni filio mittendas tradi juberet, ſurgens ille quaſi cæteris exemplum dando roccum exuit, & coram ſe expandit, utque puniretur pro tali exceſſu gemens oravit. Cumque plerique omnes ut vapularet optarent, Abbas illum induere, quoniam quidem nuncius Regius honorandus ſit, juſſit: dein illum cum fratre læſo per poteſtatem pacificans, quomodolibet tamen agere vellet arte ſua non prohibuit. At ille cum eo minus vino non parceret, tranſactiſque ab hoc articulo aliquot diebus in magiſtratu ſuo iterum inſoleſceret, quadam nocte vino ſepultus ſtertendo & ſternutando fratres inquietaverat: ſervum vero ſuum Hattonem, qui olim poſt adventum ſuum loco diſceſſerat, clamans; *ſerve nequam* (ait) *ubi es?* ſicque inſaniens tandem urinam ſurrexit ſine rocco & nudipes, Ruomoniſque patris propter inquietudinem ejus tunc abſentis ſcamnum lecti perminxerat. Craſtina vero à Decano ebrietatis & turpitudinis capitulo incuſatus; iterum ut & prius ſponte ſua roccum exuit, & ſuper expanſum ſe extendens puniri poſtulavit. At Ruomo ſurgens Decano quidem non jubente flagello fratrum quod cominus pendebat modeſte ſumpto maximos illi ictus infregit, Decanoque illum quidem quidnam faceret inclamantes, Quod juſſiſtis, ait, & quod ipſe petiit facito (ſimulabat enim ſe nutum ejus putaſſe) interimque majores ei fortiſſime infregerat, illoque væ ſibi quod unquam in locum venerit vociferante, Decano ſurgente vix ereptus eſt. Ruomodo autem tantæ auctoritatis meritis ſuis erat, ut à nemine ſit notatus, ab aliquibus idonee feciſſe ſit dictus. Jubet tandem Abbas conſulto omnium lectum illi ſterni in caminata, qua primo hoſpitatus eſt, vigilemque ei induſtrium de familia dari.

Ibi illi aliquando de completorio veniens, videns vigilem ſibi carnes paratas ſuper menſam habentem, (nam illum nimis diligens fidem eſſe confidebat) anime mi, ait de carnibus & mihi dato & celatum habeto. Quod cum libens feciſſet, de carnibus ſaturato etiam vinum porrexit. At ille de ſacculo à nemine unquam in loco viſo denarios proferens unanimi ſuo oſculato ut & aliis noctibus par faceret dedit. Cumque hoc illi jam crebro clauſis ſuper ſe intus oſtiis feciſſet, quidam die Richero ſciſcitanti quomodo ſe magiſter fratrum noctu haberet? Enim vero optime, ait, ſi ei carnes jam dare haberem; nam quas habere potui, conſumpſimus. Bene, ille ait, mi ſodes, narras: neque enim tibi per me deerunt, ſed quod tibi dico, ut de vita cures facito. Januas nocte proxima ſerare te ſimulato, reſeratasque ſinito: & à miniſtris noſtris quæ abundent carnibus ſumtis opipare eas vobis parato. Venit ille nocte proxima de completorio, & ut ſolebat menſam ei miniſter fidiſſimus apponens carnibus onerabat, lætamque noctem habituros promittebat. Et ecce Præpoſitus aſſumptis quibuſdam de fratribus avide illis ſupervenit comedentibus, & ſtans ſuper illos; in bonis, inquit, operibus te magiſter ſancte invenimus. Enim vero ait ægrotis noſtris ſi tu velles, ſcutella hæc magis liceret quam tibi; & allevans illam in faciem eam minatus percutere non tamen fecit: Vigilem autem, quaſi & ipſi iratus, ſervum nequiſſimum vocans, numquam in conſpectum ſuum venire juſſum domo expulit, ſoloque illo deceptore quidem Regum & regni relicto abierunt, januis ne ultra intus intraret clauſtri poſt ſe ſollicite clauſis. At ille malum ſibi aliquod maximum cras futurum timens de nocte fugam iniit, latibulumque die illo inter frutecta montis proximi habuit. Sed & Abbas cum neminem illum perſequi vellet, ſecurus tandem ſuimet factus deambulatoribus peregrinis, qui Romam ibant, jungitur. Sed quid poſtea fortunæ habuerit, quia dubie affirmatum eſt, odio nominis ejus libens ignoro. Et hæc eſt tragœdia Sandrati hypocritæ juſſu Ottonis Magni in nos moliminum. Miſit tandem Abbas litteras Ottonibus & Reginæ in Saxoniam cum muneribus, ſciſcitans tempus adventus eorum, nec non & Ekkehardo quaternionem omnem ſeriem Sandrati tenentem, quam ille Ottoni filio cum in ſecretis legere daret, in tantos ironiæ cachinnos ſolutus eſt, ut mater ejus ſuperveniens quid eſſet quæreret. At ille ſcripturam illam ipſi dans legere eam rogavit (nam litteratiſſima erat) quæ fortuna miſſum à patre ſanctum Sandratum comitata ſit & ſecuta. Quam cum & ipſa quidam ſtudioſe perlegeret, riſumque non contineret, filio ait: enim vero fili tam indecens mihi videtur fuiſſe, patrem tuum talibus viris, quales & nos nuper de illis vidimus, tale ſcelus immiſiſſe, monſtrumque hominis tantæ reverentiæ viros poſt ſe trahere juſſum fuiſſe; Eya, ait auricularis patris tui fuit ille hominum viliſſimus & Deo odibilis: ſed & ego fallebar in illo macilentum videns & pallidum, habituque neglectum, magnumque aliquid nos in eo expectare ſperabamus. Scio autem tibi & Ekke-

Ekkehardo quicquam de hac re patri ſuo loqui minus, ait, convenire: ſed ego quidem quando primum copia fuerit, ſcripturam iſtam fide interpres auribus ejus aperiam. Miles quidam Abbatis nuncius datus Regi tandem Regina aſtante litteras dans munera offert, continuoque grate acceptis quomodo Sandrat ſe habeat interroganti Regina infert; mihi, ait, hoc Domine mi injunctum eſt epiſtola lecta tibi interpretari. Quam cum ipſa legiſſet, finis ejus erat; *Moveatque majeſtatis tuæ pietatem indiſcreta varietas moleſtiarum, quas per ſedecim hebdomadarum ſpatia cum fratribus meis perſeſſus ſum.* Et illa; has, Domine, in his cartis * breviatas à me clementer (ait) audi. Cumque ei ſcripruram illam totam quam citiſſime poterat fidelis interpres abſolveret, tædet me (ait) mi dilecta & piget audiſſe vana hominis totque indiſcreta molimina. Sed & miſeret me, ait, mei timore talium & tantæ humilitatis patientiæque Dei virorum. O, inquit, in conſpectum daretur deceptor ille leviſſimus, quam cunctis hypocratis in exemplum eſſet futurus. Accitoque Reginæ conſilio Ekkehardo; ſcribe, ait, Norkero tuo cum ſuis non meam tantum illis ſed & illorum mihi quia commoti ſunt gratiam. Et ſi eos contriſtavi inſcius, propter invictam mei cauſa illorum patientiam, eos ſi vixero ſciens lætificabo, adventumque noſtrum in Majo, Deo donante ad eos futurum, & vulnera quibus à perverſis ſeductus eos læſi ſanaturum. Ingreditur interea Otto filius. Pater illi ſcripturam illam quaſi rerum inſcio dat legendam. Ille autem inter legendum dum rideret, minor te (pater ait) ridere quod me libet flere, quod verax factus ſis, ait, hoc pater gaudeo, crebro vobiscum eum inſinuarem, & vos tamen me inconſulto illuc hominem miſiſtis, quiſquis eſſet celare non potuit. Sed vel nunc quæratur, Pater, ubi ſit, ut cum nos in locum (ait) venerimus, in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quos indigne tractaverat, ipſe digne tractetur. Et Regina; Si patri tuo Fili ait, prius ille ad manus venerit, non meo conſilio eum illuc reſervabit. Dimiſſus hilariter Miles Abbatis boni nuncii gerulus omnes Sanct. Galli viros lætificans Regum eis verbis edixerat, ut quoniam ipſi jam experti ſunt quod bene quidem vellent, poſthac viverent quocumque modo vellent, nec enim jam ultra ullum eis hypocritam ſpondent immiſſuros. Parantur in adventum illorum multimoda laudum recens dictatarum, cæterarum ut ſolet rerum copioſa impendia. Veniunt in locum in vigilia aſcenſionis, quæ fuit in die Sanct. Potentianæ Virginis: ſuſcipiuntur honore quo docuit. Otto Magnus à fratre Prunone Coloniæ Archiepiſcopo ſiniſtra ductus, dextera baculo fultus: filio autem matrem ducente, longe ipſe præ aliis quaſi leo præ beſtiis, fratre manu oſculata diſcedente, ſolus in medio fratribus hinc inde ad laudes in lateribus eccleſiæ directum ſtatutis quaſi ſtatua conſtitit, oculisque grandibus in fratres hinc inde verſatis quam antea noverat, ſi adhuc ſit, diſciplinam probans baculum ſibi decidere ſivit. Cuonone autem Duce genero ejus accurante baculumque ſibi timorate reſtituente, ſtare illum jubens ait: Ecce ego diſciplinam horum, quam & tu forſitan audiſti, temptans baculum mihi decidere ſivi, meminisque illorum caput aut oculos ad hoc motos vidi. Dic vero Adelheidæ meæ & filio verſutiam quam feci. Filius autem ſæpe facere loqui ſolitus Cuononi referenti; Miramur, ait, cum tamen firmiter imperium teneat, quod baculus deciderit, enimvero quaſi leo regna, quæ adhuc cepit, firmiſſime tenuit; neque mihi quamvis filio partem vel unam dedit. Tandem poſt laudes finitas Rex Magnus neminem niſi quem Abbas velit ſecum ad clauſtrum ingredi edixit. Decano & aliis primoribus ad oſcula vocatis Notkerus ſuus ubi eſſet interrogat. Nam ille tunc ſenio cæcus in ſedili quodam ſedens ei monſtratus eſt. Jubet ergo filio ut ipſe ſibi adduceret illum, qui mox oſculatum ad patrem manu duxerat illum, quem & ipſe oſculatus virum ſub chlamyde aſtrictum multum conſolatus eſt illum, & manum ei dans duxit ſecum ad clauſtrum: O me, ille ait, feliciſſimum cæcum, qui tantos quantos nullus umquam meruit, hodie habeo ductores. In clauſtro autem reſidens juxta ſe locaverat illum. Ibi illum Epiſcopi & Abbates laicique, quibus ſæpe profuit, ſalutabant. Abbate interea aſſumpto Otto filius armarium ſibi aperiri rogat: Quod ille renuere non auſus, condicto tamen riſibili, ne tantus prædo locum & fratres ſpoliaret, aperiri jubet. Illo autem libris optimis illecto plures abſtulit, quorum tamen aliquos Ekkehardo rogante poſtea reddidit.

* al. brevitas amas clam.

Finit Ekkehardus: Incipit Burkhardus.

BURK-

BURKHARDI MONACHI S. GALLI

LIBER

DE CASIBUS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PRÆLOQUIUM.

CONqueror in primis, quod maxime ſubolet anteceſſores noſtros viros juſtos & ſapientes multorum patrum, Abbatum, & fratrum laudabilia geſta non ſcripſiſſe, cum conſtet eos multa digna relatu feciſſe & dixiſſe. Laudabile enim & ſatis hoc loco uſitatum eſſet, ſi veteres ſcriptores noſtri de ſimili materia imitati fuiſſent Hartmannum, qui priorem librum de caſibus fecerat; & Ratpertum hominem doctiſſimum, qui eundem uſque ad ſua tempora librum auxerat; Ekkehardum quoque Juniorem qui à Salomone incipiens ad * Notpertum ſe ſingula ducere velle pollicitus eſt, ſed in Notkero finivit, ſive autem morte præventus hoc, quod in exordio libri ſui ſe dicturum promiſit, non perfecit, aut ſi perfectum poſtea perditum ſit, nos neſcimus. Proinde ſeniores noſtros arguo, qui omnia benefacta & etiam negligentias Immonis, Vodalrici, Kerhardi, Burkhardi, Thiepaldi, Vodalrici, Norperti viderunt aut veraci relatione didicerunt, nec tamen ſcripſerunt. Manifeſtum eſt enim eos plura digna relatu & feciſſe & dixiſſe, & cum conſtet eos ſanctiſſimos fuiſſe & in ſanctorum numero aliquos ipſorum aſſcitos, grave nobis & tædioſum eſt, nihil de ipſorum virtutibus quod in hoc loco fecerint aut quid paſſi ſint ſcire. Credimus autem etiam ipſos ſicut anteceſſores noſtros & nos quoque in hoc loco, quod quodammodo naturale loco & morale eſt, multa adverſa cum aliquantulis commodis ſuſtinuiſſe. Ab exordio enim hujus naſcentis loci uſque ad ſeniſſimam antiquitatem noſtram Monachis noſtris numquam perſecutiones, tribulationes, detractiones, invidiæ defuerunt, & niſi ſanctitas patris Galli aut fratrum, qui in ſingulis temporibus ſingulis tribulationibus interfuerunt, ſubveniſſet, Sidonius Conſtantienſis Epiſcopus aut Ruodmannus Abbas Augenſis locum noſtrum aut penitus deſtruxiſſent aut ad nihilum redegiſſent. Sed de Sidonio, quomodo ne perficeret quod propoſuit digna patris Galli ultione viſcera ſibi ante altare cecidiſſent, qui plenius ſcire deſiderat metricam Galli vitam legat. Ruodmanni etiam intentio quomodo ad nihilum redacta ſit, in præſenti libro plene dictum eſt. De cæteris autem Abbatibus tam noſtris quam extraneis, quid & ipſi fecerint ſinguli, in ſuis temporibus quoniam ſcriptum eſt, nos aliquid dicere inde ſuperſedemus. Sed hoc conſtanter affirmamus, quod quantum per bonos Abbates locus profecerat, tantum per malos defecerat: & quantum à bonis ſpiritali delectatione ſumus nutriti, tantum per malos decrevimus multum tribulati. Sed dum noſtras miſerias deflemus, aliquantum ab incepto digreſſi ad hiſtoriam revertamur.

* al. Norpertum.

CAPUT I.

De Immone Abbate & morte ejus.

NOtkerus Abbas defunctus religioſe ab omni conventu poſt maximas decimas ſepultus eſt. Sub ipſo enim locus omni abundantia rerum & ſpiritalibus deliciis abundaverat. Ammonitiones enim Burkhardi anteceſſoris ſui libenter audiens ad exemplum illius ſingula ordinate fecerat. In tantum autem locus ſub ipſo creverat, ut veriſſimus verſus de ipſo ſcriptus ſit. Cum enim ad nutum ei omnia ceſſiſſent, * Ekkehardus, qui de ipſo plurima dixerat, verſum ex perſona Tullii dictum in ipſum dixerat:

O fortunatam Galli me conſule cellam.

* Non Decanus, ut Stumpfius opinatur, ſed Junior, qui præcedentem hiſtoriam ſcripſit.

Eodem anno etiam Burkhardus anteceſſor ſuus, eo quo ante nos dictum eſt, ordine obiit & ſepultus, Notkerus etiam Medicus, de cujus induſtria multa in præſenti libro dicta ſunt, in Domino & in bona opinione moriens plus, quam credi poſſit, defletus ſepultus eſt. Cum enim ſtella Cometis in Autumno viſa fuiſſet, horum mortem & maximam regni turbationem ſignaverat.

Nam inter Ottonem Imperatorem & & nepotem ejus Henricum Ducem Bajoariæ gravis de regno contentio orta eſt. In hac tempeſtate Immo canonice electus & ab Ottone Imperatore legitime inveſtitus ad monaſterium reverſus, ſicut pius & fidiſſimus S. Galli ovium paſtor benigne ſuſceptus eſt. In hac autem commotione regni licet parti Imperatoris omni diligentia aſpiraſſet, ſua tamen benignitate & induſtria ne hoſtes regni res loci noſtri vaſtarent effecit,

effecit, & ut veriſſima fratrum narratione didici, fratrum amator cottidianam ipſorum annonam omni diligentia augens, aucta fideliter congregans, congregata caritative & largiſſime dividens, regularis vitæ ſtrenuus informator, theſauros etiam eccleſiæ abundantiſſime auxerat. Auream enim tabulam, quæ uſque hodie ante altare Galli precioſior in arte quam in materia oſtenditur ipſe diligentiſſimo ſtudio incepit, & pœnæ uſque ad unguem perduxit. Caſulas etiam optimas illas ille fieri inſtituit: unam in qua aſcenſio Domini auro intexta eſt, & alteram quæ diverſas figuras deſuper in medio & in margine ſimili modo præfert intextas; quam tamen, ut adhuc videre eſt, immatura morte præventus non perfecit. Abbas quoque quaſdam deauratas in margine & in pectorali, quæ uſque hodie ſingulari ſtudio ornatæ videntur, ipſe elaboravit. Stolas ſimiliter deauratas, capſas dalmaticas, ſubtilia, cætera quoque eccleſiaſtica ornamenta tot & tanta perfecit, quod opinabile, res nulli umquam Principum in his temporibus mundo in deterius vergente tam brevi ſpatio tot magnifica opera conceſſum ſit perficere. Plurima etiam opera ſua tanta ammitatione magnificata ſunt, ut ſi Regina Auſtri hoc in tempore fuiſſet Salomone tranſito ad Immonem declinaſſet. Unde autem tot pondera auri, tam precioſiſſimam purpuram, tot margaritas, tam ſubtiles artifices habuiſſe potuiſſet, quid ſignabile in tanto ſtudio feciſſet aut dixiſſet, ſi ab his qui hæc omnia noverant ſcripta fuiſſent maxima tragœdia eſſet. Nos autem horum omnium ignari, quippe qui ſingula ejus geſta non novimus, ſed hæc pauca quæ *diximus* quorundam narratione didicimus, ſumma quædam tangentes ad alia tranſimus, ſicut autem in arcu Eccleſiæ de ipſo ſcriptum eſt;

Hoc Abbas Immo picturis compſit & auro,

monaſterium probato ſtudio depinxerat. Othmari etiam eccleſiam, ut in fornice de ipſo dictum eſt;

Hanc Othmare domum tuam Immo ornavit & auxit,

crypta & fornicibus gypſi auri ſpeciebns coovenienter auctam auro & coloribus ornaverat. Cum autem omnipotens Deus ipſius merita remunerari decreviſſet, loci quem Gallus ſibi ſuæque genitrici dicaverat oblitus Immonem multa (ſicut caritas numquam occiſa eſt) quæ adhuc facturus eſſet meditantem aſſumpſit. O quanta in ejus tranſitu fratres dolore tabeſcebant, clerus & familia lugubri luctu tali Domino & patre orbati deflebant, talia ſibi ſine intermiſſione optantes;

Rectori ſummo nos te committimus Immo,
In vice cujus tu cellæ fueras pater hujus,
Quem bene rexiſti, pro quo cælum meruiſti.

O quanta pericula poſt ejus tranſitum loco futura, quod etiam exitus probabat, cuncti prædicebant, Immonis ſupparem loco numquam futurum conſtanter affirmabant. Cumque hæc & alia in tantis malis dicenda ſibi ſæpius reiteraſſent, maximo Abbatum & fratrum vocato conventu omni honore in loco, quem ſibi ipſe adoptaverat, eum ſepeliverunt. Fratres autem omnia geſta ipſius diligenter conſiderantes, ſed ſigillatim per capitula non exponentes, breviſſimum eulogium ſuper ipſum metrice dixerunt;

Hic bene maturo tranſit pater ille ſub ævo,
At patriæ requiem hic obit Immo diem:
Hunc merito noſtri vigilanter habent memorari,
Plura loco Galli ſtant monimenta cui.

CAPUT II.

De Vodalrico Abbate hujus nominis primo.

POſt Immonem Vodalricus loci noſtri ſuſcepit regimina. Qualiter autem acceſſiſſet vel qualiter vixiſſet, ætas, quæ omnia aufert, uſque ad nos pervenire non permiſit. Unum tamen memoriale & cunctis bonæ vitæ, ſi diutius vixiſſet, poſuit exemplum. Fecit enim capellam illam, in qua ſepulchrum Domini maximo ſtudio auro & coloribus ornatum poſitum eſt.

Quam cum ad integrum perduxiſſet, aras quatuor in eadem capella conſtructas, unam Sanct. Trinitati, alteram in honore Sanct. Crucis conſecrari fecit. Ad dexteram vero partem ejuſdem capellæ aſſumptionem Sanct. cum Mariæ depinxiſſet, aram etiam ei ibidem conſecravit, in ſiniſtra vero parte dormitionem Sanct. Iohannis cum decoloraſſet, ſibi etiam inibi altare ædificavit. Quintam etiam Vodalrico Epiſcopo ſubtus in crypta ordinavit. Reliquum etiam tabulam deauratã, quæ eſt ante altare Sanct. Galli, quicquid ab Immone in ea imperfectum remanſit, iſte mox complevit. Cætera ejus facta quoniam non ſunt ſcripta, nos ignoramus. Opinabile autem eſt, quia ſi fratres inquietaſſet, ſi res eccleſiæ diſſipaſſet, ſicut de Cralone Abbate factum eſt, aliquis fratrum ſcripto ſignaſſet. More etenim hominum ſæpe evenit, ut bonorũ obliti mala quæ patiuntur ſæpius memoriæ feſtinent committere. Sed ſicut non laudanda vicioſum eſt laudare, ita etiam honeſtum

Mona-

Digitized by Google

Monacho non eſt contra veritatem in laudem alicujus prorumpere. Sed quia breviſſimum tempus, quinque videlicet annos, Abbas fuit, qualis eſſet aut qualis ſi vixiſſet futurus fuiſſet, ejus qui rapuit eum, ne malitia mutaret intellectum, judicio relinquamus. Rogo autem ne malivolentiæ aut negligentiæ arguar. Si enim vel ſcripto aut fama aliqua de ipſo audiviſſem, licet ad alia feſtinem intacta non tranſiſſem. Ipſo autem defuncto rem noſtram Kerhardus ſuſcepit regndam.

CAPUT III.

De Kerhardo Abbate & accuſatione fratrum contra ipſius facta.

NUnc currentem neceſſario figimus pedem. Præ nimio quippe dolore geſta Kerhardi nos potius provocant ad flendum quam ad dicendum. Hujus enim diei non ſolum nos ſed & omnis poſt nos poſteritas poterit reminiſci. Hæc enim dies nobis & omnibus hujus loci incolis maximo dolore eſt recolenda, in qua nobilem & florentem hunc locum, ita ut etiam alter paradiſus dici potuiſſet, Kerhardus ſuſcepit regendum: Sed qualiter accepiſſet, quoniam ſcriptum non eſt, ex ſequentibus antecedentia probantes eum male intraſſe affirmamus. Veriſſima quippe ſententia Domini hæc eſt; *Quicunque in ovile aliunde quam per oſtium ingreditur, non paſtor ſed fur vocatur.* Et cum certis indiciis officium mali paſtoris deſignaſſet, conſequenter adjunxit; *Fur non venit niſi ut furetur & mactet & perdat.* Si ergo Kerhardus honeſte congregata beneficia vit, diſſipavit, perdidit, quia per oſtium non intraſſet, ſuus actibus probavit. Cur autem cum impio Nerone juſtus Cato rempublicam ſuſcepiſſet regendam, & quare peſſimi juſtis præponantur, cum Boetius hanc cauſam multis argumentis circumſcripſiſſet ex probatione in maximam venit ammirationem.

Cum ipſo ergo ammirantes & nos hanc cauſam indiſcuſſam relinquamus. Quoniam autem altiſſimorum profundior eſt caſus, locus noſter qui præ omnibus ſpiritali & regulari diſciplina pollebat, à Kerhardo depravatus per contrarias partes in quibusdam malas conſuetudines defluebat. Porro plurimi fratrum, quibus mens ſanior erat, qui in regulari diſciplina nutriti & aſſuefacti propoſitum ſuum ſicut viderunt & didicerunt firmiſſime tenuerunt: Iſti tales moribus Kerhardi impares, ſibi omni modis graves & tædioſi, ipſorum firmitatem & ſocietatem teſtatus eſt. Si quos autem, ut fieri ſolet, ubi rigor regularis juvenibus relaxatur, malo ſuo exemplo poſt ſe traxerat, hos omni diligentia fovebat & ad omnem inconvenientiam concitabat.

Ut enim talem doctorem, immo ſeductorem decebat, eos ſeniores ſuos deſpicere & jugum ipſorum de cervicibus ſuis excutere cottidie monebat, ſicut facile poterat, juniores ad ſeniorum deſpectus & oppreſſiones informaverat, præpoſituras, decanias, & alias monaſterii obedientias ſapientibus irregulariter ablatas, ut omnia ad nutum ſuum fierent, juvenibus commendabat. Exinde multiplicatæ ſunt invidiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, & domus Domini jam ruitura diviſa eſt. Duæ itaque partes dum in monaſterio fuiſſent, una Abbatem defendentium, & altera mala ejus opera impugnantium, irregularia multa, quæ etiam pudet narrare, in loco fiebant. Regulares enim viri gravati & oppreſſi dum vindicem DEUM expectant & conſolationes Altiſſimi ſperant, ſibi conſulentes utilius judicant mala quæ viderant ad tempus conticeſcere, quam contumelias & injurias Abbatis ſuorumque ſuper ſe provocare. Quantis autem doloribus in corde uterentur, ipſi ſoli ſcire poterunt, qui ſemper juſticiæ zelatores fuerunt. Sed ubi Abbas viderat nullis renitentibus frena ſibi relaxari, illico in omne nefas prorupit. Laicos enim, quos auxiliatores ſui ſceleris invenit, multis beneficiis & donis ditavit. Multa autem danda & nefanda quæ fecerat pro toga, qua ſemper indutus erat, utilius judicavi ſilere quam dicere. Cum autem nebuloſa fortuna Kerhardo per omnia præluderet, & ipſe volubilem rotam neſciens ejus aculeos non caveret, ſubita ſuper ipſum venit triſticia. Nam fratres recolentes omnia mala, quæ ſibi & loco ſancto feciſſet, nec ſpem habentes eum ceſſare dum vixiſſet, eligunt monaſterio relicto exulare quam ejus inſipientiam & incontinentiam ultra ſuſtinere. Initoque conſilio Ottoni tertio Romanorum Imperatori litteras in hunc modum direxerunt: *Summo regnorum Imperatori quidam fratrum Sanct. Galli per regna terreſtria conſequi cœleſtia. Locus noſter veſtris & anteceſſorum veſtrorum Donariis & privilegiis ditatus & nobilitatus in quantas deveniſſet miſerias ſi ſciretur jam pridem ei ſubveniſſetis. Nos etiam ſi diutius noſtram tacemus oppreſſionem, digni ſumus qui nullam à vobis noſtris doloribus conſequamur conſolationem, ſed incipimus ea, quæ Abbas noſter contra canonum & gratiæ veſtræ decretum & contra regularis vitæ propoſitum geſſit, non per ordinem ſed pauca de multis vobis narrare. De quibus omnibus ea qua ſtatueritis die certi ſumus ipſum in præſentia veſtri & Principum certis & probatis capitulis ſuperare. Veſtra ergo regalis æquitas videat & judicet & loci noſtri deſtructionem, & in*

effecit, & ut veriſſima fratrum narratione didici, fratrum amator cottidianam ipſorum annonam omni diligentia augens, aucta fideliter congregans, congregata caritative & largiſſime dividens, regularis vitæ ſtrenuus informator, theſauros etiam eccleſiæ abundantiſſime auxerat. Auream enim tabulam, quæ uſque hodie ante altare Galli precioſior in arte quam in materia oſtenditur ipſe diligentiſſimo ſtudio incepit, & pœnæ uſque ad unguem perduxit. Caſulas etiam optimas illas ille fieri inſtituit: unam in qua aſcenſio Domini auro intexta eſt, & alteram quæ diverſas figuras deſuper in medio & in margine ſimili modo præfert intextas; quam tamen, ut adhuc videre eſt, immatura morte præventus non perfecit. Abbas quoque quaſdam deauratas in margine & in pectorali, quæ uſque hodie ſingulari ſtudio ornatæ videntur, ipſe elaboravit. Stolas ſimiliter deauratas, capſas dalmaticas, ſubtilia, cætera quoque eccleſiaſtica ornamenta tot & tanta perfecit, quod opinabile, res nulli umquam Principum in his temporibus mundo in deterius vergente tam brevi ſpatio tot magnifica opera conceſſum ſit perficere. Plurima etiam opera ſua tanta ammiratione magnificata ſunt, ut ſi Regina Auſtri hoc in tempore fuiſſet Salomone tranſito ad Immonem declinaſſet. Unde autem tot pondera auri, tam precioſiſſimam purpuram, tot margaritas, tam ſubtiles artifices habuiſſe potuiſſet, quid ſignabile in tanto ſtudio feciſſet aut dixiſſet, ſi ab his qui hæc omnia noverant ſcripta fuiſſent maxima tragœdia eſſet. Nos autem horum omnium ignari, quippe qui ſingula ejus geſta non novimus, ſed hæc pauca quæ *diximus* quorundam narratione didicimus, ſumma quædam tangentes ad alia tranſimus, ſicut autem in arcu Eccleſiæ de ipſo ſcriptum eſt;

Hoc Abbas Immo picturis compſit & auro,

monaſterium probato ſtudio depinxerat. Othmari etiam eccleſiam, ut in fornice de ipſo dictum eſt;

Hanc Othmare domum tuam Immo ornavit & auxit,

crypta & fornicibus gypſi auri ſpeciebns coovenienter auctam auro & coloribus ornaverat. Cum autem omnipotens Deus ipſius merita remunerari decreviſſet, loci quem Gallus ſibi ſuæque genitrici dicaverat oblitus Immonem multa (ſicut caritas numquam occiſa eſt) quæ adhuc facturus eſſet meditantem aſſumpſit. O quanta in ejus tranſitu fratres dolore tabeſcebant, clerus & familia lugubri luctu tali Domino & patre orbati deflebant, talia ſibi ſine intermiſſione optantes;

Rectori ſummo nos te committimus Immo,
In vice cujus tu cellæ fueras pater hujus,
Quem bene rexiſti, pro quo cælum meruiſti.

O quanta pericula poſt ejus tranſitum loco futura, quod etiam exitus probabat, cuncti prædicebant, Immonis ſupparem loco numquam futurum conſtanter affirmabant. Cumque hæc & alia in tantis malis dicenda ſibi ſæpius reiteraſſent, maximo Abbatum & fratrum vocato conventu omni honore in loco, quem ſibi ipſe adoptaverat, eum ſepeliverunt. Fratres autem omnia geſta ipſius diligenter conſiderantes, ſed ſigillatim per capitula non exponentes, breviſſimum eulogium ſuper ipſum metrice dixerunt;

Hic bene maturo tranſit pater ille ſub ævo,
At patriæ requiem hic obit Immo diem:
Hunc merito noſtri vigilanter habent memorari,
Plura loco Galli ſtant monimenta cui.

CAPUT II.

De Vodalrico Abbate hujus nominis primo.

POſt Immonem Vodalricus loci noſtri ſuſcepit regimina. Qualiter autem acceſſiſſet vel qualiter vixiſſet, ætas, quæ omnia aufert, uſque ad nos pervenire non permiſit. Unum tamen memoriale & cunctis bonæ vitæ, ſi diutius vixiſſet, poſuit exemplum. Fecit enim capellam illam, in qua ſepulchrum Domini maximo ſtudio auro & coloribus ornatum poſitum eſt.

Quam cum ad integrum perduxiſſet, aras quatuor in eadem capella conſtructas, unam Sanct. Trinitati, alteram in honore Sanct. Crucis conſecrari fecit. Ad dexteram vero partem ejuſdem capellæ aſſumptionem Sanct. cum Mariæ depinxiſſet, aram etiam ei ibidem conſecravit, in ſiniſtra vero parte dormitionem Sanct. Iohannis cum decoloraſſet, ſibi etiam inibi altare ædificavit. Quintam etiam Vodalrico Epiſcopo ſubtus in crypta ordinavit. Reliquum etiam tabulam deauratã, quæ eſt ante altare Sauct. Galli, quicquid ab Immone in ea imperfectum remanſit, iſte mox complevit. Cætera ejus facta quoniam non ſunt ſcripta, nos ignoramus. Opinabile autem eſt, quia ſi fratres inquietaſſet, ſi res eccleſiæ diſſipaſſet, ſicut de Cralone Abbate factum eſt, aliquis fratrum ſcripto ſignaſſet. More etenim hominum ſæpe evenit, ut bonorũ obliti mala quæ patiuntur ſæpius memoriæ feſtinent committere. Sed ſicut non laudanda vicioſum eſt laudare, ita etiam honeſtum Mona-

Monacho non eſt contra veritatem in laudem alicujus prorumpere. Sed quia breviſſimum tempus, quinque videlicet annos, Abbas fuit, qualis eſſet aut qualis ſi vixiſſet futurus fuiſſet, ejus qui rapuit eum, ne malitia mutaret intellectum, judicio relinqnamus. Rogo autem ne malivolentiæ aut negligentiæ arguar. Si enim vel ſcripto aut fama aliqua de ipſo audiviſſem, licet ad alia feſtinem intacta non tranſiſſem. Ipſo autem defuncto rem noſtram Kerhardus ſuſcepit regrndam.

CAPUT III.

De Kerhardo Abbate & accuſatione fratrum contra ipſius facta.

NUnc currentem neceſſario figimus pedem. Præ nimio quippe dolore geſta Kerhardi nos potius provocant ad flendum quam ad dicendum. Hujus enim diei non ſolum nos ſed & omnis poſt nos poſteritas poterit reminiſci. Hæc enim dies nobis & omnibus hujus loci incolis maximo dolore eſt recolenda, in qua nobilem & florentem hunc locum, ita ut etiam alter paradiſus dici potuiſſet, Kerhardus ſuſcepit regendum: Sed qualiter accepiſſet, quoniam ſcriptum non eſt, ex ſequentibus antecedentia probantes eum male intraſſe affirmamus. Veriſſima quippe ſententia Domini hæc eſt; *Quicunque in ovile aliunde quam per oſtium ingreditur, non paſtor ſed fur vocatur.* Et cum certis indiciis officium mali paſtoris deſignaſſet, conſequenter adjunxit; *Fur non venit niſi ut furetur & mactet & perdat.* Si ergo Kerhardus honeſte congregata beneficiavit, diſſipavit, perdidit, quia per oſtium non intraſſet, ſuus actibus probavit. Cur autem cum impio Nerone juſtus Cato rempublicam ſuſcepiſſet regendam, & quare peſſimi juſtis præponantur, cum Boetius hanc cauſam multis argumentis circumſcripſiſſet ex probatione in maximam venit ammirationem.

Cum ipſo ergo ammirantes & nos hanc cauſam indiſcuſſam relinquamus. Quoniam autem altiſſimorum profundior eſt caſus, locus noſter qui præ omnibus ſpiritali & regulari diſciplina pollebat, à Kerhardo depravatus per contrarias partes in quibusdam malas conſuetudines defluebat. Porro plurimi frattum, quibus mens ſanior erat, qui in regulari diſciplina nutriti & aſſuefacti propoſitum ſuum ſicut viderunt & didicerunt firmiſſime tenuerunt: Iſti tales moribus Kerhardi impares, ſibi omni modis graves & tædioſi, ipſorum firmitatem & ſocietatem teſtatus eſt. Si quos autem, ut fieri ſolet, ubi rigor regularis juvenibus relaxatur, malo ſuo exemplo poſt ſe traxerat, hos omni diligentia fovebat & ad omnem inconvenientiam concitabat.

Ut enim talem doctorem, immo ſeductorem decebat, eos ſeniores ſuos deſpicere & jugum ipſorum de cervicibus ſuis excutere cottidie monebat, ſicut facile poterat, juniores ad ſeniorum deſpectus & oppreſſiones informaverat, præpoſituras, decanias, & alias monaſterii obedientias ſapientibus irregulariter ablatas, ut omnia ad nutum ſuum fierent, juvenibus commendabat. Exinde multiplicatæ ſunt invidiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, & domus Domini jam ruitura diviſa eſt. Dux itaque partes dum in monaſterio fuiſſent, una Abbatem defendentium, & altera mala ejus opera impugnantium, irregularia multa, quæ etiam pudet narrare, in loco fiebant. Regulares enim viri gravati & oppreſſi dum vindicem DEUM expectant & conſolationes Altiſſimi ſperant, ſibi conſulentes utilius judicant mala quæ viderant ad tempus conticeſcere, quam contumelias & injurias Abbatis ſuorumque ſuper ſe provocare. Quantis autem doloribus in corde uterentur, ipſi ſoli ſcire poterunt, qui ſemper juſticiæ zelatores fuerunt. Sed ubi Abbas viderat nullis renitentibus frena ſibi relaxari, illico in omne nefas prorupit. Laicos enim, quos auxiliatores ſui ſceleris invenit, multis beneficiis & donis ditavit. Multa autem danda & nefanda quæ fecerat pro toga, qua ſemper indutus erat, utilius judicavi ſilere quam dicere. Cum autem nebuloſa fortuna Kerhardo per omnia præluderet, & ipſe volubilem rotam neſciens ejus aculeos non caveret, ſubita ſuper ipſum venit triſticia. Nam fratres recolentes omnia mala, quæ ſibi & loco ſancto feciſſet, nec ſpem habentes eum ceſſare dum vixiſſet, eligunt monaſterio relicto exulare quam ejus inſipientiam & incontinentiam ultra ſuſtinere. Initoque conſilio Ottoni tertio Romanorum Imperatori litteras in hunc modum direxerunt: *Summo regnorum Imperatori quidam fratrum Sanct. Galli per regna terreſtria conſequi cæleſtia. Locus noſter veſtris & anteceſſorum veſtrorum Donariis & privilegiis ditatus & nobilitatus in quantas deveniſſet miſerias ſi ſciretur jam pridem ei ſubveniſſetis. Nos etiam ſi diutius noſtram tacemus oppreſſionem, digni ſumus qui nullam à vobis noſtris doloribus conſequamur conſolationem, ſed incipimus ea, quæ Abbas noſter contra canonum & gratiæ veſtræ decretum & contra regularis vitæ propoſitum geſſit, non per ordinem ſed pauca de multis vobis narrare. De quibus omnibus ea qua ſtatueritis die certi ſumus ipſum in præſentia veſtri & Principum certis & probatis capitulis ſuperare. Veſtra ergo regalis æquitas videat & judicet & loci noſtri deſtructionem, & in*

Digitized by Google

in ipſo regularis vitæ transgreſſionem ut dignum eſt vindicet, cujus vicem geritis in terris ipſe vos æterni regni participem faciat in cœlis. Cum hæ litteræ legerentur, Rex quid facto opus ſit Epiſcopos, Abbates, & cæteros regni Principes conſulit.

Quibus ut in craſtinum hoc conſilium differatur rogantibus per totam noctem multi ipſorum, qui ſimilia de ſuis ſubditis timebant, meditantes in craſtina coram Rege hanc accuſationem non eſſe juſticiæ ſed invidiæ dicebant. Conſulunt etiam, ut ipſe Abbas pro ſuis exceſſibus per regias litteras arguatur, & ei ut Monachos ſuos ad ſtrictiorem regulæ obſervationem cogat præcipiatur. Cæteri autem quibus mens ſanior erat, non ita fieri debere conſtanter dixerunt: ſed utroſque Abbatem & Monachos ad præſentiam vocandos, & eos eſſe audiendos. Quorum conſiliis Rex acquieſcens litteras Abbati & fratribus in hunc modum dixerat: *Otto tertius Romanorum Imperator Auguſtus Abbati Sanct. Galli ſuisque confratribus gratiam ſuam & omne bonum. Auditis litteris, quibus te fratres tui pro loci deſtructione & vitæ tuæ trangreſſione accuſant, placuit nobis & regni Principibus utroſque vos ad præſentiam noſtram vocare & cauſam veſtram, prout juſticia dictaverit, certa fine terminare. Sed obtentu ergo gratiæ noſtræ mandando tibi præcipimus, ut fratres tuos in nullo in perſonis aut in rebus lædas, ſed eos cum omni honore usque ad præſentiam noſtram perducas, ibique legitime accuſatus certis rationibus vincaris vel vincas.*

Hæ litteræ cum per nuncium Regis ad nos delatæ fuiſſent, Abbas nihil horum ſuſpicatus, ſed tamen quia fratres ſemper ſuſpectos habebat diligentius quid ſibi hæc legatio velit meditatus, mens ſua multorum ſibi conſcia per diverſa, ut fieri ſolet, æſtuabat. Cum vero ſtatuta hora Abbas & fratres conveniſſent, nuncius ex more Abbate & fratribus ſalutatis litteras Abbati obtulit. Quas ille honorifice ſuſceptas legens ſui vultus varietate ſereum & idcirco timidum oſtenderat. Quid tandem? Die ſtatuta utrique Abbas & fratres in Aula conveniunt. Cum autem Imperator ad diſcutiendam hanc cauſam pro tribunali conſediſſet, Abbate de fratribus in cauſa poſitis, fratres priores ſibi advocatum & defenſorem poſtulant: econtra Abbas & ſui non alium Monacho niſi Abbatem ſuum advocatum dandum proclamat. Cum autem non ita eſſe fratres canonum auctoritatem probarent judicio Principum Abbati & fratribus advocati, quos & degerant, dati ſunt. Sed cũ Abbas ſuam cauſam quaſi prioris & in dignitate poſiti prius audiendum eſſe diceret, & fratres an ita eſſet ſub judicio eſſet Principum poſuiſſent, ipſi priorem qui accuſatores fuerunt loquendi locum obtinuerunt. Summa autem, quibus Abbatem ſuum impetebant, hæc erat: Eum, quem nobis, Domine Rex, Abbatem præpoſuiſtis, ſolo nomine id quod dicitur eſt. Locum enim noſtrum ſanctum, quem ad regendum ſuſcepit ipſe non rector, ſed deſtructor omnimodis depravavit. Qood enim maximum eſt, Dei & ſui propoſiti oblitus regulariter vivens regulares diſciplinas deſtruxit. Monachi habitum gerens Monachi opera nulla facit. Et ne amplius vos multa narranda moremur, non ſolum nobis & loco noſtro inutilis eſt, ſed etiam malo ſuo exemplo plures Abbates & Monachos diſtollit. Quibus autem negociis dies & noctes occupatus ſit, ipſe in ſe recognoſcat. Dum enim utilia non meditatur ad inutilia cottidie præcipitatur. Sed talia tranſeuntes tria deſignata capitula in eum ſcripſimus: Simoniace eccleſias vendidit, res eccleſiæ inbeneficiavit, theſauros diſſipavit. De his eum ubi, quando cum quibus perſonis hæc fecerit certi convincere, cætera tacemus. Si autem hæc minus ad deponendum eum ſufficiunt, majora iſtis quæ adhuc latent in medium deveniunt. Etſi annales noſtrorum laborum & dolorum vos audite vacaret, dies prius finiretur quam ſermo perficeretur. Econtra Abbas, dum ſe falſis occaſionibus defendit, videns, ſi res ratione regatur, certam ſui honoris ruinam, animum in alia deflectit. Fuit in his temporibus quidam Comes Mutzo nomine primus in Aula, in quo quaſi uno omnia negocia & conſilia regni pendebant. Et dum hæc cauſa uſque in craſtinum interminata differtur, clam eum nocte ad ſe Abbas vocans animũ ipſius multis donorum & beneficiorũ promiſſionibus corrupit. Ille autem, ſicut ſemper per eum regni judicia claudicabant, pro eo coram Rege intercedens ſuis conſiliis & promiſſionibus Regem in Abbatis benevolentiam inclinans à juſtis judiciis deflectit. Et Rex convocatis Principibus aſtute eos præveniens his verbis ad ipſos uſus eſt: Scitis, dilectiſſimi, quantis regni negociis nunc obligati tenemur: & ſi accuſationibus horum Monachorum conquieſcimus, non citius ad alia vacabimus. Et ſi vobis placet cauſam ipſorum judicio dimiſſo, conſilio tractemus. Cum autem major pars ejus conſiliis conquieſceret, alii quibus hæc diſplicebant & ipſi ne Regis offenſã incurrerent altiꝰ judicia corrupta gementes conquieſcunt. Mox Abbate & fratribꝰ ad ſe vocatis his ſermonibus corda eorum lenivit: Si vobis mala opera Abbatis veſtri in publico proclamare concederetur, plus mali quam boni exinde orietur. Nam ſi aliqua inhoneſta de ipſo diceretis, honor & opinio omniũ Monachorum vileſceret, & utilitas monaſteriorum

decreſce-

Digitized by Google

decreſceret. Conſilium ergo noſtrum eſt vos omni pace confœderare, & quicquid in Abbate veſtro vobis diſplicuit, nos corrigere volumus, & ſi forte vos amplius in aliquo offenderit aut inordinate vixerit, ubi primo ad nos delatum fuerit, vobis tacentibus & quieſcentibus abſque dilatione extirpabitur. Fratres autem licet nil utilitatis in his ſermonibus cognoviſſent, ſicut ſapientes Regis conſilio non contradicunt, his verbis cauſam finientes: Nos infecto negocio noſtro redimus, ſed quæcumque dehinc fortuna ſequatur, quod iniquitatem ejus non celavimus nos Domine Rex maxime ſolatur. Nunc quid nobis & loco noſtro faciat, qualiter vivat, in vobis remaneat. Quos Rex blande ſolatus & Abbati plurimum niſi ſibi caveat interminatus confœderatos in pace remiſit. Sed in via peſſimos feliciſſimos conquerentes, dum juſtos ſæpius tribulatos recolunt, ſe multis Patrum exemplis mutuo ſolantur. Et quidam ex illis metricator his verſibus ſuæ cauſæ alluſit:

Otto Rex tua lex quia ſemper venditur auro,
Hic gentes fruſtra quærunt judicia juſta:
Otto dum regnas non ſunt judicia regni:
Otto dum regnas regnat pecunia tecum,
Plus valet argentum tecum quam lex ſapientum.
Impie Rex Otto cur fulminate patiuntur?
Te regnare dolens cur non tibi terra dehiſcit?
Tu cum Kerhardo noſtro nimis ad bona tardo,
Et cum damnatis utrique precor pereatis.

Cæteri autem jocundo vultu triſticiam mentis celantes eundem multa loquendo detinuere diem diverſa conquerentes, & magis futura quam præterita gementes. Cum aliquamdiu ſatis concordes & quaſi præteritorum obliti unanime, in monaſterio fuiſſent, ſicut facilior pluvia humectat lutum quam ſcopulum, diſcordia, quæ regna etiam aliquando deſtruit, hac occaſione rurſus inter ipſos venit. Nam Mutzo, ut ea quæ ſibi promiſſa ſunt, exigat ſimulque quaſi ab Imperatore directus quo ſtatu locus regatur videat, ad monaſterium venit, in cujus adventu Abbas turbatus pauliſper hæſitat quid faciat. Si enim hunc fallat, timet ne Regem offendat: ſi autem quod ſpoſpondit faciat, ſcit quia fratrum odium incurrat. Sed quod pejus erat citius elegit. Fuit in villa Ahdorf Præpoſitura canonice duodecim fratribus ordinata à Regibus & Principibus in prædiis auro & argento & purpura ſatis ditata: cujus fratres viri juſti & religioſi dum factaKerhardi abbominantur, ſibi ſemper odioſi & ſuſpecti fuerunt, in quos dum quaſi leo ruit ipſis ejectis, quæcunque illius eccleſiæ fuerunt Mutzoni & plurima quæ noſtri juris erant ei beneficia donavit, & Dei hominumque oblitus theſauros illius eccleſiæ confregit & Mutzoni dedit. Quædam etiam ad monaſterium detulit, quæ quanta & magnifica fuiſſent adhuc videre eſt in deauratis palliis illis quibus alatri ſanctorum noſtrorum Galli & Othmari in ſummis feſtivitatibus velantur & ornantur. Cappas etiam & caſulas, albas & ſtolas, quæque precioſiſſima exinde habemus. Hæc miſerrima & omni ſeculo flebilis deſtructio cum monaſterio audita fuiſſet, præ nimio dolore fratres exanimati ſunt. Sed cum ad cor redierunt, totum æthera luctu & fletibus repleverunt, non jam Kerhardo, ſed patri Galli, qui tantam gloriam ſuam deſtrui patiatur, indignantes: illi etiam qui Kerhardo prius conſentiebant præ cæteris majori luctu æſtuabant, ita pariter dicentes: Ut quid nati ſumus videre contritionem & deſolationem noſtram & loci noſtri & Sanctorum noſtrorum, cur nos Pater Galle tibi oblatos & ſatis jam hic tribulatos in his malis dereliquiſti? quod remedium huic malo invenire poterimus? In Rege non ſunt judicia, Principibus regni talis in Epiſcopis & Abbatibus jam non diſplicet inſolentia. Tibi ergo, pater Galle, horum malorum relinquimus vltionem, & ſibi hactenus noſtra placuerunt ſervitia, noſtri & ejectorum illorum miſertus locum ſuum ipſis reſtituas, & nos jam laboribus defatigatos ſaltim aliquando reſpirare concedas. Et ille metricator aliis flentibus his verſibus ſe eſt conſolatus:

Cum tua te genetrix concepit, peſſime patrum
Hoc ſcio quod totum cœlum fuit imbribus atrum.
Sed cum te genuit, nox illa fuit tenebroſa;
Et quos ipſe premis dum more fremis lacrimoſa
In medio niſu, ſed ſi tua mater obiſſet
In multis felix nimium locus iſte fuiſſet:
Nunc gemit atque tremit, pereat ne funditus à te,
Et miſeri miſere nos iſtic vivimus hac ſpe.

Sed Mutzo quibuſdam nobilibus acceptum inbeneficians, ipſis quia fideliter ei adhæſerant cum abſque hæredibus moreretur, ut de manu Abbatis eadem beneficia ſuſcipiant, contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhard * noſter locum depravaſſet & fratres nimium inquietaſſet, mox & ipſe

* *Leg. noſtrum.*

Digitized by Google

& ipſe defunctus eſt. Cujus multa geſta non didici, ſed ea quæ dixi quorundam veridicorum relatione cognovi, cui ut Dominus omnia peccata remittat, oremus pariter, Amen.

CAPUT IIII.

De Burkhardo Abbate hujus nominis ſecundo.

SEd cum Dominus afflictionem populi ſui reſpexiſſet, poſt Kerhardum Burkhardum virum juſtum & ſanctum, huic præfecit eccleſiæ, qui quaſi ſecundus Moyſes nos diu Ægyptia ſervitute oppreſſos abſolvit, & in optatam quietem reduxit. Ipſe etiam pii mandritæ ſtudio æſtuans officinas dilapſas reædificans cœnobium cum cœnobitis ampliſſime adauxit, quæcunque vilia & inutilia reperta ſunt in melius commutavit, legem Domini die & nocte meditatus ipſe ſpiritalis ſpiritales in hoc loco Monachos reformavit, inutilia omni ſtudio reſecavit, quæ vero utilia loco & fratribus fuiſſent hæc cottidie excogitavit & ſtatuit, omnia antiquitus inbeneficiata exoſtatuit... ſus plurima de his ſua diligentia ad ſe retraxit & ad fratrum utilitatem deſtinavit, theſauros eccleſiæ ampliavit: cappas, caſulas, albas, pallia & libros Immonem imitatus quæque optima & precioſiſſima elaboravit, nihil de omnibus minuit, ſed in omnibus locum iſtum ditavit. O quam felices fratres ſubi ipſo fuerunt. Jugum enim ejus cunctis ſuave, invidiæ, contentiones, æmulationes, & his ſimilia fugerunt: in quorum locum caritas, pax & manſuetudo ſucceſſerunt: Etſi adeſſes non hominum, ſed Angelorum in ipſis vitam videres: Et qui prius longa triſticia tabeſcebant, nunc ſpiritali læticia ſine intermiſſione exultabant. Diverſorum metrorum ſtudia revixerant, quibus cum inſtantia laudabant, tranſacta jocundiſſime damnabant: hymnorum & ſequentiarum & diverſarum expoſitionum libri (quippe ſine triſticia expeditum cor ad ſingula habuerunt) excogitati ſunt, & ſi nulla triſticia tanto gaudio interveniſſet, ſe jam Angelicam vitam poſſediſſe æſtimaſſent. Sed quod omnium rerum viciſſitudo ſit in ipſis probatum eſt. Nam Otto Imperator dum Italiam luſtrat, & caſtro paterno immatura morte deceſſit, Henricus vero Bajoariæ Dux aſſumptis inſignibus regni poſt ipſum regnavit, & per Veronam Italiam petens omnes illarum partium civitates ſibi ſubjecit: Papiam ipſam, qua conatus eſt die, irrumpens gladio & igne perdomuit, & acceptis obſidibus Saxoniam reverſus adiit. Illic cum quædam negocia regni ordinaſſet, ſpiritu Dei repletus juxta caſtrum Badenberg nobilem & divitem Epiſcopatum conſtruxit, & Benedicto Papa vocato eccleſiam inibi in honore S. Stephani conſecrari fecit: Et regno jam firmato conſilio Principum cunctis regni primatibus expeditionem in Campaniam condixit. Burkhardo quoque noſtro ſimiliter condixerat. Quod ubi auditum eſt fratres, clerus & populus uno luctu omnes æſtuabant, & quæcunque pericula ſuo Abbati in hoc itinere futura forent, ſinguli pro ipſo ſuſtinere deſiderant. Cum autem ultimum vale illis dixiſſet, tunc demum eo proficiſcente totum cœlum fletibus & luctu repleverunt. Henricus cum exercitu Campaniam occupans Beneventum intravit, Trojam oppugnavit, cepit Neapolim, Capuam, Salernam, aliasq; eorum locorum civitates in deditionem omnes accepit, & Nortmannis quibuſdam qui tempore ejus illo confluxerant quoddam illis in partibus territorium donavit, ſicque per Romam tranſiens victor rediit in Germaniam. Peſtilentia in exercitu orta multos extinxit, inter quos Ruodhardus Conſtantienſis Epiſcopus & Burkhardus noſter obierunt. Notkerus quoque Magiſter & alii præſtantes fratres apud S. Gallum deceſſerunt. Sed Burkhardus honorifice ad caſtrum Frankenminſter Theutonice dictum deportatus ibique in media eccleſia, ut adhuc videtur, ſepultus, ſicut in eodem loco ego ab ipſius eccleſia Canonicis audivi, multis miraculis, qualis apud Deum ſit, cottidie declaratur. Nobis autem hoc quod cineres ipſius apud nos non ſunt, maxime eſt conquerendum: ſed ſicut vivus locum hunc dilexerat, ita etiam nunc apud Deum pro ipſo ſicut ſperamus exorat.

CAPUT V.

De Thiepaldo Abbate S. Galli.

POſt Burkhardum Thiepaldus loci noſtri ſuſcepit regimina, cujus mores & actus dum à ſenibus, qui ſe ipſum vidiſſe dixerant, requiſiſſem, hoc eorum relatione didici, quod Thiepaldus homo pius & manſuetus fuiſſet fratrum amator, & totius eccleſiæ ſtrenuus gubernator, pauperum diligentiſſimus procurator, & quia locus ſub ipſo annos XI. omni pace & abundantia requievit, quem ipſe in omnibus ditavit & in nullo depravavit. Mortuus eſt autem anno Domini MXXXIIII.

CAPUT VI.

De Notperto Abbate.

POſt ipſum ſuſcepit loci noſtri regimina piiſſimus & eccleſiæ noſtræ gubernator fidiſſimus Notpertus de Staſile. Hic imitator Thielpaldi fidelis exiſtens eccleſiam noſtram ampliavit, fratres amavit, præbendam adauxit. Quomodo vero illam adauxerit, quia certa relatione à poſteritate ipſius non didici, ſcribere prætermiſi: quod autem auxerit præbendam ex hoc conjicio, quia in hebdomada Paſcali etiam in meridie vinum

Digitized by Google

vinum & oblatas fratribus dari conſtituit. Fervore etiam caritatis ad utilitatem fratrum puteum conſtruxit. Contra rebelles etiam velut ſtrenuus gubernator dimicans ſe etiam Epiſcopo Conſtantienſi Ruomaldo nomine ita ſagaciter oppoſuit, ut orta inter ipſos ſeditio prius ſedari non potuiſſet, quam utriuſque loci poſſeſſiones igne, præda, & quod pejus eſt, hominum occiſione conſumptæ fuiſſent. Obtinuit etiam amminiculante Henrico Imperatore & conjuge ejus Agnete hoc apud Dominum Apoſtolicum Clementem ſecundum, recitata vita B. Wiboradæ ejuſque miraculis & de tamdiu neglecta re ab ipſo Papa redargutus, quatenus ipſam præſente Theodorico Conſtantienſi Epiſcopo canonizaret & pro ſancta haberi præciperet, & anniverſarium ipſius diei ſolemnizandum inſtitueret. Quantæ autem virtutis fuerit, qualiter ſe cuilibet ætati conformare didicerit, quoque etiam modo cuncta pro DEI amore ſpreverit, breviter quidam de ipſo ſcribens tribus verſibus comprehendit, dicens:

Conſtat Notpertum omni virtute refertum.

Et alibi:

Lac fuit infantum, juvenum dux norma priorum?

Iſte timore Dei deſpexit * *cætera regni.*

* al. ſceptra regendi al. ſceptera regni.

Reſignatis igitur omnibus intuitu æternæ retributionis, Vodalricum præpoſitum ſuum auctoritate imperiali ſucceſſorem ſibi conſtituit, ipſe vero aliquibus annis ſupervixit, tandem in vigilia patroni ſui Remacli, cujus feſtivitatem ſollemnizandam hic inſtituit, ipſo adjuvante ô utinam, ad cœleſtia migravit. Quantus autem fletus omnium & præcipue fratrum fuerit, dies ante finiretur quam in ſcedula ſcriberetur.

CAPUT VII.

De Vodalrico hujus nominis tertio & poſtea Patriarcha Aquilegienſi.

Vodalricus ſucceſſor ipſius eccleſiam noſtram quinque annis rexit. Tandem & ipſe viam univerſæ carnis ingreditur, & pro eo Luitoldus Monachus hujus loci à Ruodolfo Rege (ſi fas eſt ipſum Regem nominari) Abbas conſtituitur, qui à Monachis honorem Henrici Imperatoris defendentibus turpiter paſtorali baculo infra chorum fracto ſuſcipitur, & vix apud illos ſub nomine Abbatis per aliquantulum tempus habitus paulo poſt penitus expellitur, quem Abbas Augenſis Ekkehardus de Nellenburg cum pſeudorege Ruodolfo firmiter ſtans in ſua recepit & ſibi honorem Abbatiæ multis modis, etſi incaſſum, defendere laboravit. Rex vero Henricus mox ut Ducem Ruodolf. de Rinfelden ſuum regnum ſibi uſurpaſſe audivit, Paſca Veronæ moratus per Carintiam Domino Marquardo & filio ſuo Lituoldo Duce ſibi ducatum præbentibus ad Theutonicas partes rediit Ruodolfum Regem in caſtro Sigmaringen obſeſſum turpiter fugavit. Eodem anno quendam juvenem ſui cognatum, Domini Marquardi Carnotenſis filium in Abbatem hic promovit. Iſte Vodalricus nomine, tandem poſt aliqua annorum curricula etiam Aquilegienſis Patriarcha efficitur. Contra quem Abbas Augenſis zelo ſui Domini Reguli Ruodolfi fugati, & ejus inde expulſi Abbatis Luitoldi, inimicitias & ipſa arma contra regulam movit. Ille etiam non minus ferventi animo econtra aliquantulum regulæ modum excedens ſe undique collectis viribus firmare feſtinat. Uterque fuit juvenis, uterque ſatis nobilis, uterque litteratus & moribus agilis: ſed iſte Sanct. Galli plus magnanimus: ille tunc temporis ditior militibus, ſed iſte fidelioribus: ille iſti parcere neſcivit, iſtum ei cedere puduit: ille prior iſtum provocans ſibi expulſum Abbat. in monaſterium ſuperducere voluit, iſte etiam audax non plurimis copiis collectis æquo marte rei eventum expectare volens omnia temptare non timuit. Poſtquam ille uſque uno miliari interpoſito pervenit, Deo inſtigante & quibuſdam ſanioris conſilii ſibi ſvadentibus infecto negocio ad ſua rediit. Abbas vero noſter ſuper ſe mala ingravari videns juxta Sintriam quandam munitionem nomine * Cratzaniam ædificare cœpit: quod inceptum Luitoldus hujus loci Advocatus, licet ſibi fidelitatem antea promiſerit, ex improviſo hoſtiliter invadens impedire voluit. Sed ibi pugna diu congreſſi Abbate cum paucis locum tenente Advocatus indecenter receſſit. Quem locum Abbas ſua ſponte poſtea dimiſit, & aliam munitionem in valle nomine Herburg ædificavit. Rebus ſic ſe habentibus, Abbas Augenſis Romanum iter aggreſſus in oppido Sancti * Domnini martyris captus Parmenſi Epiſcopo eſt traditus: ſed poſt ſatis longam captionem Papæ & Mathildis Comitiſſæ adjutorio eſt liberatus. Interim cum in hac captione laboraſſet, divulgata in Theutonicis partibus ejus morte Abbas S. Galli ejus Abbatiam à Rege Henrico ſuſcepit. Quæ res maximam utrique monaſterio & maximas inimicitias hominum ſuſcitavit. Abbas igitur Vodalricus noſter Abbatiam ſuam Augenſem ingreſſus Marchionem Bertoldum ſibi inſidias parantem per longam viam eſt inſecutus. Idem Marchio poſtmodum in odium Henrici Regis omnem Briſaugiam rapina & incendio vaſtavit, & præcipue res monaſterii Sanct. Galli his finibus maxima parte ſitas in tantum ſuæ attraxit utilitati, quod infra multos annos neque de vino neque frumento

* al. Craſaniam.

* al. Domini.

mento neque de aliquibus uſurariis fructibus ipſis fratribus noſtris ad ſervitium ad precium unius obuli devenire permiſit. Sic etiam Dux Welf adjutor illius res ejuſdem monaſterii ſibi è vicino ſitas nobis ſubtraxit. Sic etiam omnes comprovinciales Principes ad ſe traxerunt, & ipſum monaſterium fratribus fame & ſiti cruciatis pene in nihilum redegerunt. Fratres autem rerum harum circumventi penuria in ſui ſervitii ſumptum multa & innumera eccleſiæ conſumpſerunt ornamenta. Hæc ex parte hic enumerantur, præter laminas argento ſolidas de ipſo altari Sanct. Galli & de ciborio, & de pulpito publico ſubtus & circum ejuſque baſibus, & de * columnis magnæ trabis innumeri ponderis abruptas, & præter XIIII. cyſos lampadum, & urnam, & magnum calicem ex electri miro opere, & ſtolas intexto auro perfectas XVII. coronæ & X. tabulæ altarium magni & probati ponderis argento fabrefactæ in hanc rerum ſortem cadunt. Unde commotus loci noſtri Abbas zelo juſticiæ inflammatus quantum & plus quam ſibi licuit quibuſdam captis, aliis deprædatis, eorum etiam caſtellis ſuccenſis, talionem hoſtibus reddidit. Nam quoddam ſatis minutum caſtellum nomine Marchtorf cum Comite Ottone non ſine magno labore ſuorum expugnavit & ſuccendit: Brigantium oppidum Marquardo nobiliſſimo Svevorum capto conbuſſit: Chyburg cujuſdam ditiſſimi Comitis Hartmanni, Regis Henrici infeſtiſſimi hoſtis, cum multis ſpoliis ſuoque filio capto caſtellum ſatis munitum in flammas deſtruxit. Aliis etiam Chochirsburg & Hittingen ferro & igne ſolotenus proſtratis, res quantum ad bellicum apparatum ſibi ſatis proſpere proceſſit, niſi quia in duabus munitionibus, una penes Glattam, altera prope Duram fluvium aliquantulum inconſulte conſtructis ſua præſidia locata magno periculo dedit. Poſtquam ea caſtella nil proficere & milites, propter quædam beneficia denegata & magis ac magis imminentem intollerantiam bellorum, à ſe deficere cognovit, inter montana in quadam rupe nomine Rachenſtein natura & ſitu loci nimis munita & ſatis tuta ſuam ſuorumque ſpem poſuit. Ad quod caſtellum hoſtis ſæpe incaſſum impegit. Poſt tanta autem pericula & tantos labores in eodem caſtro quadam die cum ſubnixo vultu triſtem ſe oſtenderet, ſubito peregrinum vidit ſibi aſſiſtentem atque dicentem: Si multis curis tuis finem cupis imponere, in Agennum cauſa orationis pergito, ſanctæq; Fidis reportatis reliquiis capellam hic in ejus honore conſtructo & pro remedio ejus patrocinia certiſſime tibi adeſſe ſenties. His dictis peregrinus diſparuit. Abbas diſcretus ammonitioni peregrini obediens Agennum perrexit, reliquias reportavit, eccleſiam ſibi ædificavit, & ut poſt liquebit, eccleſia ſanctæ Fidis ædificata ſemper victor extitit. Abbas enim Augenſis à captivitate reverſus in ultionem ſuæ injuriæ monaſterium S. Galli collectis copiis comprovincialium ſuorum per quatuor vices hoſtiliter ingreditur. Primo ædificia Abbatis ſolotenus perſternit: ſecundo magnam prædam aliquibus fiſci hominibus captis abduxit: tertia in ſancta nocte nativitatis Domini * interpoſiticium Abbatem ſecum ſuperducens Monachis S. Galli in eadem nocte tali periculo conſtitutis & per montana diſperſis & in ſolitudinibus & ſpeluncis teſtimonio fidei probatis perplura ibi irrationabiliter egit: attamen nullo honore ſibi exhibito receſſit. Quarta vice iterum collectis copiis monaſterium noſtrum hoſtiliter intravit, & in ſupercilio penes poſiti montis caſtellum conſtruxit, quod Bernegg hodie nominatur, illic præſidia ſua locans Vodalricum penitus Abbatem propulſari 1085.
non dubitavit. Sed paucis diebus interpoſitis Abbas S. Galli non multis collectis copiis eandem munitionem expugnavit flammis & ferro ſolotenus proſtravit, & quodam ſatis nobili milite Folknando caſtellanorum potentiſſimo occiſo, aliis in direptionem & captivitatem abductis, ſecundum promiſſionem peregrini victoria optata potitus eſt. Rege igitur Ruodolfo in Saxonia occiſo & Meriſpurg ſepulto, Hermannus de Luzilunburg ab Alamannis Rex conſtituitur. Henrico Rege propter quædam negocia Romæ poſito, iſte Luitoldo Pſeudo Abbate S. Galli depoſito quendam Augenſem Monachum Werinharium nomine huic loco præfecit. Sed Vodalricus Abbas ſe iſti ſicut & illi fortiter oppoſuit. Abbas itaque Ekkehardus Augenſem Monachum ſuum in Abbatia confirmare cupiens munitiunculam prope Duram fluvium ſitam antea ab Abbate Vodalrico ædificatam & ab hoſtium vi ſibi interceptam tantis turribus & copiis Marchione Bertoldo in id rerum favente munivit & innovavit, quatenus licet his & ter obſidione gravique atque mortifera pugna aggreſſa niſi duorum millium tunc temporis eidem caſtello præſidentium à militibus Vodalrici Abbatis captorum pacatæ vitæ conditione capi nec deſtrui potuit: ſicq; capta deſtructa eſt. Idem Abbas Vodalricus loci S. Galli eodem tempore famoſum caſtrum nomine Tokenburg natura & opere ſatis munitum in flammas deſtruxit, quia ille ulſciſcendo mortem fratris ſui Folknandi ab eis antea occiſi in ſuos multa mala exercuit. Deſtructo itaq; caſtro idem Diethelmus cum Abbate Augenſe & cum aliorum comprovincialium innumeroſa multitudine illi prædicto Vodalrico Abbati S. Galli * penes inſidias parante eum inſequendo uſq; Sintriam fluvium

* al. columniis.

* mſs. interpoſiticium.

* ſc. oppidum.

Digitized by Google

fluvium pervenerat: ſed militibus Abbatis Vodalrici vix in articulo rerum jamiam vim hoſtium inſtare prænoſcentibus, malunt pulchre armis mori quam inhoneſte cedere vel in fuga ſpem ponere. Unde in Crazavia æquo marte inſtructa acie audacter paraverant hoſti conferre manus. Hoſtibus autem idipſum præ omnibus deſiderare diu ac diu ſimultantibus, attamen propter difficultatem locorum bellum committere fluctuantibus bis & ter aliqui eorum inconſulte rem armis movere cœperunt: econtra autem ſagittarii & fundibularii Abbatis editioria loca ſibi defendentes hoſtes demum infecto negocio turpiter recedere compulerunt: ſicque Abbas cum ſuis omni honore ad ſua eſt reverſus. Inter hæc etiam mala quidam Comes, Burkhardus nomine, monaſterio S. Galli invaſo multa igne & præda vaſtavit.

Anno ab incarnatione Dom. MLXXXV. Abbas Vodalricus ad locum Sanct. Galli reliquias ſanctæ Fidis attulit. In eodem anno Marchio Bertoldus & Abbas Augenſis ordinatis duabus turmis cum una tam res Conſtantienſis eccleſiæ quam res Sanct. Galli à Brigantia uſque Conſtantiam præda & igne miſerabiliter devaſtaverunt: cum altera autem quodam milite Adilgozone præduce per territoria Waltkilcha, * Piurren, Gloſſowa, Heriſowa, uſque ad fluvium nomine Urnaſcha & ad ipſas Alpes ipſis pecoribus igni traditis omnia flammis & præda in nihilum redegerunt. Poſt aliquantulum temporis econtra Abbas S. Galli Vodalricus ſe in hoſtes ulciſcendo circuiens totum pagum Durgowe uſque ad Potamicum lacum verſa vice, talione illi reddita, nulli pepercit. Inter hæc mala quidam miles Diethelmus de Tokenburg collectis copiis Sanct. Galli locum hoſtiliter invadit, quem redeuntem Abbas Vodalricus armatis præſidiis circa arta loca Crazaniæ locatis prævenit, & adeo congreſſu pugnæ coartavit, quatenus nullatenus niſi ſub jugo conditionis & non ſine damno rerum abire potuiſſet. Inter hæc etiam mala Gebehardus, frater Marchionis Bertoldi, Sanct. Aurelii Monachus Duce Welfone ſuadente à quodam Hoſtienſi Epiſcopo, ut putabant, & quaſi Romanæ ſedis legato Ottone Epiſcopo adhuc vivente Conſtantienſis Epiſcopus effectus eſt. Unde quadam ſeditione inter milites ſubintroducti Epiſcopi Gebehardi & Abbatis Vodalrici orta, quia prædictus Abbas in odium Marchionis Bertoldi fratris ſui ſibi reſiſtebat, civium Sanct. Galli domibus, non inulte tamen, combuſtis vix ſubſtiterunt monaſteria. Inter hæc ex inſperato Abbas noſter Vodalricus laborum ſuorum allevationem cœpit accipere. Nam Patriarcha Aquilegienſis genere Sclavus, à ſuis aliiſque profanis occiſus eſt: cui Vodalricus Abbas hujus loci ſucceſſit. Factum eſt autem hoc anno MLXXXVI. tranſacto decimo Abbatiæ ſuæ anno. Cum igitur Werinharius Augenſis Monachus Abbatem S. Galli tanto honore videret ſublimatum, illi diutius reſiſtere timuit, quaſi pœnitentia ductus reſipuit, tantæque uſurpationi renunciavit. Marchio vero Bertoldus à priori infeſtatione non ceſſans monaſterium Sanct. Galli hoſtiliter invadens præda & igne vaſtavit. Et quidam de ſuis aliquos de fratribus & alios in ipſam Eccleſiam Sanct. Galli inſequentes quendam infra ſancta ſanctorum gladio vulneraverunt, & quodam puero Sanct. Crucem quaſi pro ſcuto ſibimet in tanto periculo prætendente arma, cum quibus Chriſtus nos redemit, quidam profanus cum ſuis armis incidendo corrumpere non timuit. Unde digna ultione ſecuta quidam eorum infra triduum apud oppidum Roſchach in amentiam verſus ſe in lacum mergendo eſt ſuffocatus. Hanc autem invaſionem idem Marchio Bertoldus propter hoc maxime perpetravit, quia Abbas & Patriarcha ſuam munitionem Twiela urbanis ipſis ſibi furtim tradentibus ad tempus poſſedit. Ob hoc etiam in eundem Abbatem Marchio maxima invidia exarſit, quia ſuus frater Luitoldus aliqua ſui juris, ut ſibi viſum eſt, ſcilicet Ducatum Carintiæ conceſſione Regia obtinuit, & alter ejus frater Marchiam Hiſtriam ſub eadem conceſſione poſſedit. Super hæc etiam mala quidam regulares viri ſub quibusdam novis adinventionibus & inſolitis conſuetudinibus de quibuſdam cellis ſancti Salvatoris, id eſt Schaffhuſen, & ſancti Aurelii (hoc eſt Hirſovve) ſanctique Blaſii ſe emergentes eundem locum Sanct. Galli aliquando inſtar cujuſdam paradyſi ſub omni ornatu ſanctæ & regularis diſciplinæ efflorentem ſub occaſione cujuſdam anathematis tunc temporis late prævalentis eidem Marchioni & aliis ſecularibus locum Sanct. Galli contemptibilem & exoſum fecerunt, in tantum quod ipſum rebus & diſciplina quaſi in nihilum redegiſſent. Cum autem Dominus ex inſperato deſolationem loci S. Galli vellet reſpicere, & labori Patriarchæ Vodalrici dignaretur finem imponere, clementi bonitate abſtulit inimicus ejus Rex Iſrael. Nam Hermannus Superpoſititius Rex ſibi ſemper odioſus in nativam terram ſuam Lutoringam Henricum Regem fugiens per inſidias eſt interemptus. Abbas etiam Augenſis Ekkehardus ſibi ſemper infeſtus & nimis loco S. Galli odioſus maliciæ ſuæ moriendo finem dedit. Luitoldus etiam adjutor illius Advocatus loci iſtius, inopinato hoſte occiditur: cui filius ejus Cuono adhuc puer commoritur. Sicq; locus & Abbas Vodalricus à ſuis perſecutoribus liberantur. Ne autem Abbas Sanct. Galli pro nimia pro-

* *Puerren.*

proſperitate ſibi à Deo in hoſtium victoria & morte collata in ſuperbiam laberetur, reſervat illi Dominus antiquum Jebuſæum, qui omnibus expugnatis, à filiis Iſraël ad reſervandum exercitium humilitatis ejici non potuit, id eſt Bertoldum Marchionem loco S. Galli ſemper infeſtiſſimum. Qui quadam nova cauſa iterum Abbatem Sanct. Galli infeſtando perſequitur, ut per ipſum Abbati ac fratribus exercitium humilitatis reſervetur. Nam Imperator Henricus cum Mantuæ Paſca perageret, quendam ex fratribus Sanct. Galli in Conſtantienſem Epiſcopum, licet candem ſedem Gebehardus ex donatione Hermanni ſuperpoſititii Regis prius uſurpaſſet, promovit. Quem ut deſignatum Epiſcopum, nomine Arnoldum, Patriarcha Vodalricus Aquilegienſis & Abbas etiam hujus loci, auctoritate regia eidem ſedi introducere voluiſſet, civibus Conſtantienſibus ingreſſum ſibi occludentibus & ſagittariis ac fundibulariis quoſdam de ſuis vulnerantibus, infecto negocio quorundam civium ædificiis combuſtis receſſit. Propter quod Conſtantienſes loca S. Galli præda & igne late devaſtantes nullum modum vel in eccleſiis ſuæ inſaniæ ponebant: econtra Gallenſes noſtri armati penes Duram fluvium cum ipſis confligebant. Illi vero uti fortes, uti præſtantes numero, primo congreſſu acrius inſtabant: Gallenſes autem non minori audacia imo juſticia armati, quibuſdam occiſis, quibuſdam captis, eos terga date compellebant. Marchio autem Bertoldus ob injuriam fratri ſuo Gebehardo illatam quam plurima è vicino poſita loca præda & igne vaſtavit. Arnoldus autem Preſbyterali ordinatione percepta, Epiſcopalibus vero rebus quibuſdam ſibi præpedientibus, à Papa Clemente rogatu ſui Metropolitani Ravennæ poſt aliqua interſtitia temporum Epiſcopus ordinatur. His ita peractis Abbas Vodalricus Abbatiam Sanct. Galli quiete tenuit, etiam cum in longinquis partibus per multos annos ſtetit. Hi ergo ex noſtris merito erant ſocii conſolationis in tempore exaltationis, qui prius cum ipſo gementes erant ſocii tribulationis. Nam ut nobilitatem ſuam decuit, omnes fautores ſuos pace adepta vel hic in Abbatia remuneravit vel in primatchatum ſecum ducens ibi honoribus & rebus ampliando exaltavit. Cum autem hanc eccleſiam & illam per XLVI. annos & tres menſes rexiſſet, plenus dierum viam univerſæ carnis & ipſe ingreditur, unde in ipſius ſucceſſoris electione maxima diſcordia hic oritur.

CAPUT VIII.

De Manegoldo, Abbate & ejus Adverſariis.

NAm quidam ex fratribus Sanct. Galli eligebant quendam concœnobitam ſuum, nomine Heinricum de Twiele, huncque Regi Heinrico pro electo præſentantes regali ſceptro ſublimari petierunt, & per illius clementiam petitionis ſuæ efficaciam obtinuerunt. Alii vero fratres videntes hunc contra ſuæ voluntatis vota eſſe ſublimatum, poſt aliquantulum temporis ex conſilio Ducis Cuonradi de Zaringen filii Marchionis Bertoldi diem ſecreto ſtatuunt, quando eligant Abbatem, ipſum Ducem advenire poſcentes & in ejus arbitrio omnes ſuæ electionis jus ponentes. Ille autem ſtatuto die cum ducentis militibus loco Sanct. Galli appropinquans, ac ſecum quendam nobilem & juvenem Monachum nomine Manegoldum de Borſtein oriundum cœnobitam Sanct. Galli adducens, præmiſit in monaſterium nuncium, qui fratribus intimaret quatinus cum debito honore advenientem electum ſuſciperent, & ei in occurſum ſub omni celeritate properarent. Fratres autem, qui hujus rei erant ignari, cum Abbate ſuo fugerunt, & lacum tranſeuntes venerunt ad locum qui dicitur Cile, ibique ſe cum ſuis Abbas uſque ad terminum litis continuit. Dux vero locum Sanct. Galli intravit ſecum electum ſuum ducens, & ab his quos hoc conſilium non latuit honorifice ſuſceptus eſt, & in Abbatem promotus eſt. Cumque hanc civitatem & vicina loca ſuo ſubdidiſſet dominio, lacum tranſivit, itaque etiam poſſeſſiones Sanct. Galli ſibi ſubjugavit. Ne autem poſt receſſum ipſius adverſarius ejus his in partibus ex amicis fortiſſimus vim vi poſſet repellere, caſtrum illic conſtruxit, quod Brachsberg nominavit, per quod cum omni ſecuritate poſſeſſiones illas tenuit. Subjugatis igitur ſibi omnibus Regem adiit, & electores ſuæ partis coram Rege oſtendens probavit ſe canonice electum eſſe, maxime cum ille eſſet viventi quibuſdam falſis litteris continentibus reſignationem Abbatiæ à Patriarcha directis ſuperpoſitus, ipſe vero jam defuncto canonice eſſet ſubſtitutus. Audiens Rex hujuſmodi allegationes & diſſenſiones inter ſe diſcordantium partium, ex ſententia curiæ obtinuit neutram iſtarum partium juri ſuo reſiſtere, quin libere hanc poteſtatem poſſet in quemcunque vellet ex jure transferre. Rex vero in omnibus Duci deferens Monachum, quem ſibi pro electo exhibuit, Abbatiæ Sanct. Galli honorifice ſublimavit. Ille ad clauſtrum ſuum reverſus abbatiam quiete tenuit, quia ille ſuus adverſarius damna loci Sanct. Galli augere noluit, ſed ſe ad clauſtrum quod Zwifalten dicitur uſque ad mortem illius contulit. Mortuo autem Abbate Manegoldo poſt undecimum annum ad clauſtrum ſuum à ſucceſſore ſuo Weringero Abbate revocatus Præpoſitus illius factus eſt. Nec omittendum eſt notare, quanta mala Eccleſia Sanct. Galli in hac diſcordia

dia tunc paſſa ſit, præſertim cum quicquid per infœdationem ab utriſque alienatum eſt, pacatis etiam omnibus poſtmodum ratum habitum eſt. In hac peſtilentia fideles hujus Eccleſiæ inter ſe poſſeſſiones noſtras dividebant, miniſteriales optimos manſus curiarum noſtrarum eligebant, cellarii eccleſiæ jura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant, & contra conſuetudinem quidam ex ipſis more nobilium gladium cingebant. Ipſe vero Manegoldus lite terminata, quia ex nobilibus parentibus oriundus fuit, & ideo in poteſtate ſua fortiſſimus, omnia quæ male diſperſa ab utraque parte fuerant pro poſſe congregavit, & recuperaſſet ſi ipſum dies mortis maturius non ſubtraxiſſet. Fuit etiam ornamentorum eccleſiæ S. Galli talis amator, quod præter illa ornamenta, quæ ei reparavit, etiam lacunar illud quod eſt extra chorum de materia Genealogiæ Chriſti depingeret, & diem Judicii in muro bonis coloribus ordinaret. Mortuus eſt autem annos XI. & paulo plus in regimine tenens, & ante januam Eccleſiæ S. Galli eſt humatus.

CAPUT IX.
De Werinhero Abbate.

POſt quem ſuſcepit Eccleſiæ Sanct. Galli gubernacula quidam cœnobita S. Galli Werinherus nomine cuſtos ejuſdem eccleſiæ cum concordi omnium fratrum electione. Iſte in initio ſuæ promotionis religionem prætendens & per ipſam omnia facta ſua palliare volens adhuc uſque cogitationi ſuæ conſenſit, ut ipſos fratres apud Dietwinum Cardinalem de nimia libertate vitæ ſuæ accuſaret, & quos defendere debuit, clam accuſare temptavit. Unde commoti fratres unanimi conſilio quædam capitula in ipſum dictabant, & ſe illi generaliter oppoſuiſſent, ſi Domini Werinheri Præpoſiti ſui conſilio & quorundam aliorum fratrum ab hac conſpiratione ceſſare ammoniti non fuiſſent. Ad pacem ergo cum fratribus revocatus deinceps foris dilectionem illis exhibuit, intus vero odium erga illos ſemper portavit. Quoniam namque inquietum animum ſemper habuit, permiſit Dominus ipſum rixas & contentiones ſemper invenire, & multo ſervitio Regum premi in tantum, ut eccleſia tantis debitis premeretur, quod etiam tempora mortis ſuæ in debito permanſiſſet, ſi quorundam fidelium hujus eccleſiæ morte abſoluta non fuiſſet. Mortuus enim eſt quidam Advocatus hujus eccleſiæ Vodalricus nomine de Gameringen ac filius ejus adhuc puer eodem jure mortis rapitur, & ab Abbate jam dicto Comes Ruodolfus de * Pfulmendorf datis trecentis marcis argenti illi ſubſtituitur. Abbas vero circa tempora ſenectutis ſuæ mores ſuos melioravit, fratres dilexit, in bonis operibus ſtudioſus in tantum extitit, ut B. Leonhardi eccleſiam conſtrueret, & ipſam bene dotaret. Eccleſiam Itingen etiam B. Gallo per induſtriam ſuam à quibuſdam liberis hominibus acquiſivit, & illic cœnobium clericorum & ſanctimonialium conſtruxit. Sed quia inſolentiæ miniſterialium reſiſtere ſemper ſtuduit, plura ex ipſorum impedimento, quæ ex clauſtri ſui utilitatem ſpectare poſſent, prætermiſit. Mortuus eſt autem anno XXXVIII. regiminis ſui, & ſepultus eſt ante januam S. Galli ad caput prædeceſſoris ſui Manegoldi.

* al. Pfullendorf.

CAPUT X.
De Vodalrico Abbate hujus nominis quarto natione de Tegerfeld.

POſt hunc Eccleſiæ S. Galli regimina ſuſcepit Vodalricus ſuus Præpoſitus ab omnibus fratribus, Deo gratias, in Abbatem promotus. Hic quia fuit per humilitatis virtutem ad tale culmen deductus, illam ſemper tenuit, & nunquam per ſuperbiam maculavit. Hujus itaq; mores & actus circa ſibi injunctum miniſterium cum deſcribere cupiam, nil aliud quam modeſtiam, pietatem & miſericordiam, manſuetudinem & humilitatem circa ipſum vigere notavi. Eleemoſynarum vero largitorem eximium & eccleſiæ ſuæ providum diſpenſatorem fuiſſe oculis propriis conſpexi & experimento cognovi. Hic ſiquidem, quia quietus & utilis ſemper eſſe voluit, ſeverus tamen & irremiſſus, permiſit eum Dominus tranquillam & quietam vitam ducere, tutavit eum ab inimicis ſuis, & in omni proſperitate & honore uſq; ad terminum vitæ ſuæ ipſum perduxit. Cum eſſet igitur in hujus cœnobii regimine tribus annis & paulo plus, honeſtate ſua & meritis ſuis & honeſta fama exigentibus in Epiſcopatum Curienſem promotus eſt. Quem cum octo annis per electionem tantum tenuiſſet, in concilio Alexandri Papæ opinione accepta, quam harum dignitatum vellet acciperet, quia ambabus ſecundum canones præeſſe non potuit, Abbatiam ex devotione elegit, Epiſcopatum vero quatenus elationis vicium declinaret in præſentia totius concilii refutavit. Ad clauſtrum ergo reverſus res alienatas ab anteceſſoribus ſuis ſtuduit recolligere, villicatus vel emendo vel vacando reſervare præbendam fratrum augere ipſosq; diligere. Ad extraneos etiam opera miſericordiæ extendens orphanis, pupillis & viduis eleemoſynarum largitione ſubveniebat, pauperculas cellulas in ædificiis ſuſtentabat, fratres & ſanctimoniales inibi degentes veſtiebat, & vix clauſtrum ſibi vicinum habuit, ad quod calicem argenteum non exhibuit. Erat autem in temporalibus ſic providus, ut ex quadam induſtria ruinam eccleſiæ ſicut vivens ita etiam moriens ſive Abbatiam relinquens ſuſtentaret. Cum enim ſemper locuples eſſet & voluntatem reſi-

Digitized by Google

reſignandi Abbatiam animo geſſiſſet, timuit ne id quod ipſe eccleſiæ utilitatis contulerat alius ſibi ſubſtitutus diriperet, magnam partem rerum ſuarum apud quosdam fratres poſuit, quatinus ſi hoc quod timebat accideret ipſi per hoc eccleſiæ ſubvenirent: quod & factum eſt. Nam cum Abbatiam triginta tribus annis rexiſſet, & paulo poſt plenus dierum & propter hoc eccleſiæ inutilis prælationem ſuam reſignavit.

CAPUT XI.

De Vodalrico Abbate hujus nominis quinto natione de Veringen.

*al. Wetingen.

SIbique Præpoſitus ſuus Vodalricus de* Veringen ſubſtituitur. Qui cum in ira furoris Domini eccleſiæ huic in Abbatem conſtitut' fuiſſet quadraginta novem hebdomadibus tantum ſupervixit, in quibus curias tres, Eliwoge, Huntwilare & Ruodmashorn, & calicem aureum, ac alias poſſeſſiones pro centum nonaginta marcis & centum libris denariorum invadiavit vel etiam infeodavit. Speciale etiam debitum & ſine pignore LXX. libras, eccleſiæ reliquit. Hic itaque cum in ira Dei poſitus eſſet, ipſo placato & miſerante, ab illo à quo in ira poſitus eſt, ab ipſo etiam in ira paralyſi percuſſus de medio ſublatus eſt.

CAPUT XII.

De Henrico Abbate natione de Klingen.

HUic igitur ſuus Præpoſitus Henricus de Klingen communi conſenſu omnium fratrum ac miniſterialium & totius populi aſſenſu ſubſtitutus eſt: qui ſtatim in ipſo promotionis ſuæ tempore deſiderium anteceſſoris ſui Vodalrici de Tegerfeld cognati ſui adimplere cupiens, ipſo adhuc vivente, depoſiti non immemor omnes cœnobii poſſeſſiones redemit, debita perſolvit, immo etiam redditus eccleſiæ per hoc auxit, & omni niſu ad monaſterii utilitatem apud ſe repoſita convertere ſtuduit, cum etiam, ſicut in novitatibus prælationum contingere ſolet, ut ad curias Regum cum magnis expenſis perveniant, ipſe Ulmam ad ſolennem curiam per expenſam centum & XX. marcas ſine gravamine eccleſiæ pervenit, ibique à Philippo Rege Imperiali ſceptro honorifice hujus Abbatiæ regimine inveſtitus eſt. Secundo vero ſuæ prælationis anno apud Babenberg idem Rex ſollemnem refectionem Principibus faciens etiam ipſe invitatus centum quinquaginta marcas ſine gravamine eccleſiæ expendit. Tertio anno ad curiam Eſlingam quadraginta Marcas expendit, eodemque anno ad curiam Ulmæ habitam XXX. marcas expendit. Expeditionem ad Epiſcopum Erbipolenſem promiſit, & hanc, ſicut prædictam expenſam, ſine læſione eccleſiæ centum quinquaginta marcis adimplevit. Quarto anno ad curiam Ravenſpurg vocatus expeditionem in Lantgravium Turingiæ promiſit, & hanc ſicut & prædictam cum XX. militibus vadens CCCL. marcas argenti ſine læſione eccleſiæ expendit. In eadem etiam expeditione à Rege Bohemorum & Ungarorum exercitu, & inferiore Rege Ottone, Palatino etiam de Reno fratre ipſius ſibi auxilium ferente, in civitate Erdfurdendi obſeſſus per XXX. dies eſt. Curiam Eligovve & Huntvvilare & Ruomashorn ducentis marcis invadiatas redemit.

Explicit Burckhardus: Incipit Cunradus.

CUNRADI DE FABARIA PRESBYTERI S. OTHMARI

LIBER

DE CASIBUS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PROHEMIUM.

ANtiquorum geſta patrum, ſicut in libro, qui *De caſibus monaſterii* ſuccincte & compendioſe ſcriptus, non humili ſtilo legentibus patere potuit, imitantes in quantum poſſumus ea, quæ noſtris acta ſunt temporibus, ſtilo ſcilicet de parvo ſcientiæ rivulo explicare curabimus. Igitur à temporibus Philippi Regis, quæ circa rectores hujus loci ipſumque locum facta memorantur, breviter aſſignare ſtudebimus.

CAPUT I.

De Henrico Abbate natione de Klingen.

HEinricus Abbas non parvæ auctoritatis vir, genere, perſona, moribus, providentia elegans, de Klingen originem trahens, fortuna pollebat. Qui omni modo ad ſtatum imperii, quod tunc temporis vacillabat, ſe ipſum cum omnibus eccleſiæ ſuæ

ſuæ rebus obtulit, adeo ut immenſam pecuniam à ſuo ſibi prædeceſſore relictam expenderet, aſſerens magnum hoc eſſe eccleſiæ emolumentum benivolentiam Principum circa loca Deo conſecrata, nec aliter perdurare niſi Principum magnificentia tueantur. Ipſe enim novit

Virgil. 6. Aeneid. *Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos,*

laudis cupidus qui de facili commoveretur ad iram & in momento ad miſericordiam, omnibus omnia ſeipſum faciens parvis parvum magnis majorem ſe ipſum exhibuit. Iſte in ultimo vitæ conſtitutus articulo à quibusdam ſuis monitus familiaribus pecuniam cum ſupellectili quam habebat diſtribuere, tale fertur dediſſe reſponſum, *nec mihi nec aliis licet prælatis res diſperges eccleſiæ, cum diſperſa nequaquam poſſimus recolligere*, exemplum ſuis dans ſucceſſoribus ne forte diſtrahant congregata, cum non congregant diſperſa. Et iſte vias univerſæ carnis arripuit.

CAPUT II.

De Vodalrico Abbate hujus nominis ſexto, natione de Saxon.

SUcceſſit huic non minoris auctoritatis vir Vodalricus de Saxo in omni ſtudio vitam majorum imitari ſatagens, de quo in ſequentibus, in quantum Deo adjuvante poterimus, explicamus. Operæ precium eſt nunc quorundam fratrum contemporaneorum noſtrorum facta ædificationi profutura juniorum interponere, ut quaſi in ſpeculo ipſorum contemplatione dignam inveſtigantes viam dignos ſe ſtudeant illorum & meritis æquiparare & moribus. Cum ſit enim moris (ut ita dicam) naturalis ſenibus juvenilia ſua facta antiquata repetere, dictisque jam elapſa junioribus ac ſi recentia anteponere, laudare; renovare, jam habita nihili penſare, cum non tempori, ſed antiquitati dierum corporumque debilitati poſſit aſcribi quicquid in eis vile judicatur ac debile. Sicut enim in caſibus invenitur monaſterii, locus ille tam membris quam capite ſemper extitit glorioſus, & quod in membris hujus eccleſiæ infirmum judicatur ac debile, aliis eccleſiis robuſtum ac forte. In Abbatibus excellentia fulgebat, principatui formam qua regibus ac ſeculi hujus placere potuiſſent aſſignans, adeo tamen temperata ut in monaſterio conſtituti & ordini monaſtico proficerent, nec ſuæ minus dignitati proſpicerent: in membris vero ſpiritalis ſic effloruit diſciplina, ut non ſolum Benedicti Regulam verum etiam Philoſophiam totamque ad unguem uſque inveſtigarint theoricam. Platonis, Socratis, Ariſtotelis, Hippocratis, Boëtii omnes inveſtigaverunt rivulos, adeo ut in ſuis metris * Philoſophi non ſolum ſed & Poetridæ fuerint, quod arduum eſſe negocium, & præcipue modernis qui aliquam poetriæ noverunt viam, perpendere ſatis eſt facile. Iſtorum nomina, licet in Caſibus monaſterii legentibus non ſint incognita, in argumentum veritatis ea aſſignabimus ex nomine.

* al. Philoſophos n. ſ. ſed & Poetriam fuer.

CAPUT III.

Nomina quorundam fratrum in monaſterio, qui columnæ fuerunt Eccleſiæ verbo & exemplo.

ISonem qui omni genere florens Philoſophiæ diverſos ex ſe palmites protulit fœcundos, Marcellum, Notkerum Balbulum, qui in carmine metrorum qualis quantuſve fuerit quod & *ſequentias* appellavit, Notkerum Magiſtrum artis theoricæ non pigrum, Ratpertum, Tutilonem quorum in divinis officiis ſolemnia ſatis recitant carmina, Hartmannum qui vitam Wiboradæ luculento ſatis ſermone conſcripſit. Hi locum ditaverunt moribus, ornaverunt ſcientia & diſciplina.

CAPUT IV.

Heinricus Decanus turrim cum tribus conſtruxit capellis.

FUerunt item noſtri temporis ætate moderni patres, qui locum ſuis præclaris ornaverunt meritis, non minus memorandi, inter quos Heinricus de Saxo trahens originem ſua in adoleſcentia veterum imitatus caniciem quod non habuit armis, factis, exequebatur. Qui domus patris oblitus & omnium quæ ſæculi vaneſcentis ingerere potuit cupiditas, ad Beat. Galli res conſervandas toto ſe animi affectu transformavit & niſu. Unde non immerito factum eſt, ut cuſtos Eccleſiæ, quæ tunc temporis non modico ditata cenſu inter alias florebat Eccleſias, inſtitutus cum digne, ſanctis ut videri potit, in minoribus amminiſtraſſet Decaniæ ac Prioratus ſuſcepit officium, in quibus qualem ſe quantumve exhibuerit in ſequentibus ſi quis indagare voluerit luce clarius animadvertere potuerit. Hic in Decaniæ vel Cellerarii officio decimas aliosque redditus ſuorum negligentia ſeu incuria anteceſſorum ab aliis feodi jure poſſeſſos manipulari militum manu recollegit. Iſte vilicatus tres in Tiufenbach, in Roſchach, in Hoehſt monaſterio voluntate & auxilio Abbatum

Digitized by Google

cum requiſiſſet, tria exinde fratribus inſtituit ſervitia, in Dedicatione ſcilicet, in feſto Thomæ & in ſuo anniverſario. In reſtauratione antiquorum ædificiorum inter modernos nulli ſecundus, in tantum ut nullam officinam reliquerit, in qua non aliquid reparaverit vel in meliorem ſtatum reformaverit. Turrim majorem à fundamento uſque ad culmen erexit & perfecit, cujus ad fundamentum lapides cum requirerentur, prægrandes & adducerentur, Beat. Gallus quia ſuis non defuiſſet extructoribus manifeſtavit. Nam cum mirabile dictu lapis ille prægrandiſſimus angularis in ſiniſtro turris latere poſitus per XL. boum juga hominumque fere quingentorum traheretur brachia, unus caſu cum traheret inter lapſus ſurgere cum non potuiſſet, lapis ille prægrandis ipſum vehementer à tot jugis boum tantorumque hominum tractus diligentia ſuper lapſi tractus corpus nulla in eo læſionis impreſſit veſtigia, non ſine admiratione multorum tam accurrentium quam lapidem prægrandem trahentium, qui in laudem Domini voces extollebant, Capellam Sanct. Mariæ de loco ubi turrim extruxit abſtractam ubi nunc cernitur extruxit. Columnas quatuor fornicibus ad aram S. Columbani in crypta ſuppoſuit. Eccleſiam Sanct. Iohannis ab Ekkehardo extructam non longe à foribus monaſterii tunc ſitam in viſione admonitus in loco, quo in præſentiarum veneratur & colitur, locavit. Viſum namque ſibi fuit, ut funibus cinctam eo loco attrahere deberet, Eccleſiam item Sanct. Oswaldi & B. Thomæ meritis conſtructam dedicari & feſtive celebrari conſtituit, duobus exinde ſervitiis inſtitutis, domum lapideam prægrandem ſucceſſoribus ſuis Decanis vel Cellariis erexit in ædificio, ibique primo grandia excreſcere cœperunt ædificia, & mea & tua appellari quæ prius fuere communia, ſed quoniam vix cuiquam tranſitoria omnia ſuccedunt proſpera, quin poculis mellitis immiſceantur, amara poſt multa eccleſiæ collata beneficia ex incuria oblivionis maximum Eccleſia per ipſum excepit incommodum in paraturis miro ſumptu deauratis XVIII. crematis, quæ trecentis marcis & amplius computabantur in precio.

CAPUT V.

De electione Vodalrici benigniſſimi Abbatis.

ISte germinis ejuſdem ramuſculum de Saxo oriundum dulcis plantationis florem perſpicuum, quo in ramum terebintum excreſcente prægrandem, dulciloquiis grammaticæ & dialecticæ floribus imbutum informare fecit, informatumque Pariſias ad Bononiam tranſmiſit, jurisque peritum cum ſumma diligentia repatriatum omnibus bonis conformatum ad ſumma provexit. In quo cum mira verborum eſſet affluentia ſapientiæ nectare condita, nec non ſpectabilis vultu animique jocunditas glorioſa, cum eſſet Portarius dignus à cunctis Abbatiæ præeſſe judicatus eſt: ſicque in Abbatem tam clientum quam fratrum in monaſterio voluntario eligitur arbitrio totiuſq; vulgi clamore electus. Apud Baſileam igitur Philippo Auguſto præſentatus honorifice ab ipſo cum ſuis excipitur & in Principem promovetur, & quia lumen accenſum ſub modio latere non potuit. Dic, inquit Rex, nove Princeps, quid in perplexa ſententia cæteris non bene cognita Principibus ſentias, eructa verbum, nodos extrica difficiles de armario olim S. Galli noſtrorum inſtillatos auribus anteceſſorum Auguſtorum. Salva, inquit, reverentia Principum conflictum inter ſe habentium juris procedant inſtituta non mea ſagacia, ſed legum juſticia. Principum, inquit, conflictus inter ſe varia repugnantia ſic eſt elucidanda, ut amputatis opinionibus ſuperfluis ad ultimum fiat concordia, quæ quomodo ſtare poſſit & non legum ſic explicat diſtinctio. O mira in juvene Principe Mercurii Philologia, quæ ſparſo rubore juvenili promulgavit eloquia cordis dudum inſtincta caſſidili. Laudatur ab omnibus, dignuſque ſummo judicatus honore reverſus eſt ad monaſterium. Quo poſtliminium domum reverſo pii ſui prædeceſſoris & habitum memorans & verba; habitum videlicet pecuniæ Heinrico de Eicheim Præpoſito cum aliis ſodalibus creditum, & verba quibus licere ſibi non eſſe conveniens ut diſperſat congregata quę non congregavit, pecuniam eccleſiæ ſibique creditam repoſtulavit. Ipſe hoſpitalitati nimie dans operam, requiſitam ab Abbate ſibique creditam non reddidit, quoniam in hoſpitibus omnia quæ habere potuit expendit. Et quid feciſſe credis Abbatem indignum, niſi ut pecuniam ſui juris à fratre ſibi ſubdito expoſtularet? Nolo, inquit, fratrem mihi creditum pro qualicunque exactione perdere pecuniæ. O virum inter mille ſepties probatum, quem nec caminus incendit penuriæ adverſus fratrem, cum ipſum in ſua habuiſſet poteſtate, neque *auri ſacra fames* à caritate fecit apoſtatare. Erat namque jocundus in facto, blandus verbo, vultu delectabilis, cui nullam unquam ſe intulit accedia, fortis in adverſis, humilis in proſperis, ſimulator cujuslibet rei ac diſſimulator pro tempore, & quia fidelis amator fratrum in nullos ipſos voluiſſet offendere. Qui in trivio Grammaticæ, Logicæ, Rhetoricæ & Philoſophiæ non mediocriter eruditus, in jure forenſi & eccleſiaſtico quicquid excogitare poterat, faceto Minervæ poculo

Digitized by Google

poculo cunctis audientibus propinabat, & quoniam ſcientia inflat, ſublimioribus ſe regni Principibus & actu æquiparabat & moribus, & quum infra ordines conſtitutus in ſacerdotem debuit promoveri, promotus talem ſe exhibuit in peragendo officio, ut humilitate morumque temperantia & perfectiſſimis ſe viris æquipararet & moribus. Suæ tamen diſpenſationis præpeditus negocio * quum oportuit ſuum executus eſt officium, ſed & ſi quando celebrabat, ſic devotum ſe ſtuduit exhibere, ut non hominem, ſed Angelum, ſi liceret, crederes celebrare. Dies quadrageſimæ cum ſumma ſtuduit reverentia obſervare.

*al. quem.

CAPUT VI.

ACcidit interea ut omnis boni inimicus zizania inter Comitem Hugonem de Monte forti & Heinricum de Sax, ſæpe memorati fratrem Abbatis, ſummo conatu ingereret & pacem ſæpius firmatam infirmare ſatageret. Unde factum eſt, ut caſtrum à memorato Heinrico de Saxo inchoatum clanculo volens ſurripere, tempus nactus opportunum tum propter jam dicti Heinrici abſentiam, qui tunc forte ierat in Hiſpaniam ſuis omnibus Abbati fratri commiſſis, tum propter dies Paſſionis, in quibus etiam reconciliantur homicidæ aliique malefactores, in die Paraſcevæ cœpiſſe deſtruere, volat fama aurib⁹ venerandi ac fidiſſimi Abbatis quid Comes contra fas moliatur. Anxius ille dubitat, quidnam facere debeat duplo circumſeptus mucrone: ſi Comitem, inquit, à malefacto quod inchoavit non revoco, caſtrum cum non ſit munitum deſtruet, hæc mihi à latere uno exurget contumelia, cum tutelam promiſerim fratri exulanti: ſi pacis ſummæ tempore, quod cilicium expoſtulat non arma, lacrimas non militares alas, vereor ne mihi cedat in incommodum, & hoc à latere alio. Et quoniam miſeratio Dei multa eſt, fides exigit ut credita debeam defenſare, & patriam toto niſu violenta ſi poſſum manu eripere. Exurgat igitur fidus mihi miles, ſi quo modo contumaciam morſu colubrino compeſcat exortam. Die igitur Paraſcevæ ad locum veniens Comitem longo profugatum depulit, ſibique commiſſis pacem, ut promiſerat, redditam conſervavit: nec tamen impune. Audiant ſpiritales bellicoſi, vindictam ab illo expectent qui ſe eam promiſit retribuere. Nam dies illa ut * conicio bellorum frequentium fuit initialis, nec tamen umquam victoriæ fatalis. Ipſe namque carnali fratris amori dum pacis poſtpoſuit auctorem inter amicas poſtmodum catervas victus ſuccubuit. Sed his ad præſens dimiſſis ad alia ſtilum vertamus.

*mſ. cogitij.

CAPUT VII.

LIbet hoc loco interponere de mutatione imperii occaſione negocii præſentis, quoniam multa exinde monaſterio venere incommoda. Heinrico excellentiſſimo Imper. Auguſto defuncto Principibus regni loco ſuo regnare volentibus, diverſi diverſa ſapientes toto ſibi conatu Reges quilibet pro libitu eligentes, pace ubique perturbata, Philippum alii memorati Imperatoris fratrem, alii Bertoldum Ducem de Zaringen, alii Ottonem Ducem Saxoniæ elegerunt, juramenti quod Friderico nato Heinrici Imp. fecerant obliti. Unde accidit ut majori pro parte Principes Sueviæ Philippum ſibi Regem, ac ſi tutorem fratruelis adhuc infra annos degentis eligerent in Sicilia ſub tutoribus conſtituti, cumque Principum quorundam mens in facto tali opponere ſe vellet conamini, cum nec filium Imperatoris Heinrici vidiſſe ſe dixerint, monitu Diethelmi de Crenkingen Conſtantienſis Epiſcopi & Augiæ Abbatis Philippus animatus regnum ſibi uſurpare aggreſſus, quos prius habuit dubios Sueviæ Barones, Principes & Comites, fidiſſimos invenit & ſtabiles. Inter quos piæ memoriæ venerabilis Pater noſter Heinricus dum decertaſſet uſque ad finem Vodalricum tam regiminis loci hujus quam factionis erga Ottonis alterius partis electum reliquit. Qui poſt ſyrtes ſcopuloſque procelloſos bellorum velis ſecundis, dato remige fortibus * attemnis, junctis ſibi Principibus Regi fidiſſimis ultra fines Albæ fluvii Ottonem propulerunt. His & hujuſmodi negociis regnum cum ſuis hac atque illac jactabatur Principibus, & eccleſia noſtra multis ſubjecta fuit incommodis. Verum enim vero conquiſito ſummi aſſenſu Pontificis Innocentii nominis hujus tertii cum ad portum veniſſe ſe crederent tam Rex quam Principes in civitate Babenberg præſtolante Rege quo ad uſque univerſis colligeretur exercitus flebotomizatus ibi requievit: ſed requies, quam ſperavit, facta ſibi fuit exitialis. Nam proh dolor à ſuo domeſtico Comite Palatino de Widelisbach pro eo, quod promiſſam ſibi fraudaverat filiam Beatricem, quam Regi Hiſpaniæ dedit filiam, ficta pace * jugulatur.

* L. antemnis.

* al. jugulavit.

CAPUT VIII.

ANno Domini MCCVIII. incredibile dictu quanta perturbatio, quam ingens luctus cunctis regni Principibus evenerit, omnia confuſa, omnis ordo perturbatus Principum, Comitum & Baronum, cum de ſe quiſque diffideret. Ipſe tamen malefactor prout malefecerat recepit, à Marſchalcho Heinrico de Chalendine non longo poſt tempore occiſus, Nobis etiam quæ

Digitized by Google

quæ ſperabamus ceſſiſſe in commodum, quam plura venere incommoda. Venerando itaque patre noſtro domi ſua jura tuente & eccleſiæ utilitati toto invigilante conatu cum Advocatia aliaque quam plurima feoda noſtræ ceſſiſſent juriſdictioni, Bertoldus Dux de Zaringia quatuor milia marcas argenti monaſterio, & clientibus auriculariis CCCC. item pondo argenti marcas obtuliſſet, hoc pacto ut Advocatiam ſibi ſuoque hæredi filio & non alii, ſi forte filium quem tunc non habuit acquiſiſſet, numquam ſe alienaturum juramento voluit confirmaſſe. Abbas ſeniorum fratrum poſtpoſito conſilio, ſed miniſterialibus magis aſſentiens, qui potentiam dicti Ducis formidabant, huic petitioni tam ſalubri acquieſcere diſſimulavit, fratri ſuo niſi toto advocatiam magna pro parte volens adjungere. Sed fruſtra. Beatus itaque noſter hoc interrupit patronus, multa licet alia intervenerint infortunia. Caſtrum Rinegg nutu & conſilio miniſterialium, cum ſuæ debuiſſet eſſe eccleſiæ pro parte, cum ſibi vendicaſſet Wernherus dictus Conſtantienſis Epiſcopus ſuorum & miniſterialium & nepotum Arbona, qui forte tunc idem occupaverat caſtrum non manu Epiſcopi, ſed Regis, econtra aſſerebat. Nam in ſuæ fundo eccleſiæ illud eſſe conſtructum relatione quorundam cum affirmaret, partibus inter ſe utriſque aliud & aliud inter ſe pro ſuæ libito conſcientia aſſerentibus, curritur ad arma, odia noſtratium & Arbonenſium nec non Conſtantienſium referantur antiqua. Pernix volat vindicta, cum quiſquam ſuam antiquam majoris reſpectu cauſæ recolere. Conſtantienſes ſuæ occaſione eccleſiæ, Gallenſes æqua lance: illi Epiſcopum, iſti Abbatem, nominatiſſimum ſcutum ſuæ anteponerent cauſæ & vindictæ. O dole mira reperte barbarie, qui ut teipſum exeras, tuæ venena malitiæ & inter inimicos æque & amicos diſſeminas. Surrexit tunc gens contra gentem. Cerneres circumquaque domos inflammari, rura infirmari uſque Conſtantiam, omnia ac ſi anathemati expoſita deſtructum iri. Neque enim noſtræ partis homines hujuſmodi effugere potuere incommodum, cum fumus noſtris inſurrexerit naribus, flamma oculis ſe illexerit pro dolore lippientibus. Nunquid tunc temporis aliquis pro tantarum concordia oppoſuit eccleſiarum? Non fuit advocatus, qui ſuam tueretur ac defenderet advocatiam, non ſpiritalia requirebantur ut oportuit jura, dum quiſque fortiter quærit facere. Hic in armis & in equis, pauperes in Sanct. Mariæ & Sanct. Galli in lacrimis advenerunt. Interim portitores pacis inter utraſque partes Eberhardus de Rordorff, Heinricus de Kalphen, Abbas venerabilis de Salem & Augienſis, qui ad litem decidendam pacemque informandam operam dederunt. Bellona tamen ſpumantium ad bella equorum hinnitu aures arrigens juvenis Abbatis, nacta tempus animum ad geſtas tales naturaliter informatum non juris facetia, ſed armorum copia, in qua confidebat & confidere habebat, ſi ſuorum ſe militum ſibi qualiter debuit exhibuiſſet circumſpecta ſollertia. Quod quia ſecus, noſtratibus & triumphus ceſſit & victoria. Bello inito cum jam ſe in victoria in milite exercere contumaci in campo Breitenfeld cœpiſſet, Udalricus Comes de Kiburg multorum recordatione poſtpoſita beneficiorum, quæ loci hujus ſibi præſtiterant Abbates, ex obliquo, cum jam potirentur noſtrates victoria, ſpemque noſtram lugubri ſatis fine enervatam in captivitatem redegit. Dies ille infauſtus huic fuiſſe fertur eccleſiæ non parvo rememorandus tempore, cum non armis ſed oratione locum debeamus manutenere. Exemplum habemus Victorem magnum Ducem Curienſis Retiæ, qui cum fraudem loco molitus eſt ignis Beat. Gallo viſione clarifica ſe tuentibus, Dux idem equo lapſus à ſuis cum dolore eſt reportatus. Fuit idem idem aliud vindictæ indicium evidens memoria dignum, quod in eccleſia beatæ Fidis violatoribus ipſius eveniſſe nemo qui interfuit ignorat. Manentibus in civitate militibus & cuicunquaque ſtipendiis deficientibus Cunradus de Schœnnenſtein homo militaris, quo nullus in toto militum globo audacior, beatæ Fidis inexpertus virtutis eccleſiam ipſius audacter irrupit, & quæque annonæ competentia repperit ab eccleſia cum quibuſdam ſuppellectilibus in civitatem tranſportavit. Secuta ſtatim fuit vindicta. Miles quidam Bertoldus nomine de Mepplicas in horum conſortio ſignifer craſtino in obſidione, quod Epiſcopi cella nominatur, caſtri telo tranſverberatur. Alius item ſimili morte plectitur, & ut breviter dicam, nullus eorum qui eccleſiam jam dictæ virginis impune evaſit, quin aut cæcaretur, aut ſuſpenderetur, aut gladio puniretur. Adoleſcens quidam nobilis in horum conſortio cum eccleſiæ ſpoliaſſet, cingulum volens ſumere militare, in ipſa nocte Sancti Spiritus quando celebratur feſtivitas in craſtino cum vellet cingere mortuus in lecto repperitur. Cunradus de Schœnnenſtein in vigilia ipſius virginis ſaxo præcipitatur. Mirum dictu, ego qui hæc ſcripſi Cunradus Presbyter S. Othmari dictus de Fabaria, in ipſa vigilia ſtans ante fores miniſterii audivi & vidi, quod ſcuta quædam ibi pendentia ſic ſe excuſſerunt, quod in pavorem me duxerunt, & hoc quoddam fuit præſagium futurorum. Hujus tamen occaſione prælii quam plura ſuis largitus dona tyronibus plura beneficia, inter quæ Comiti de Dilingen ducentis

centis marcas pro reſignatione manſuum xx. in manus Abbatis, quas ab ipſo jure recepit feodi. Fama interim, omni pernicior malo, auribus inſtillata Ottonis Pictaviæ Comitis inſinuavit. Philippum ſibi adverſarium à Palatino occiſum Comite. Rex animoſus judice Deo electus quidquid in electiore prius habuit infirmum, coadunatis in electione Principibus omnique tergiverſatione poſtpoſita univerſaliter ab omnibus elevatur in Regem. Confirmatus in regno quæque, ſui juris non ſolum ſed ea quæ Philippo attinebant, jure ſibi proprietatis uſurpabat. Advocatiam etiam hujus eccleſiæ quaſi hæreditario ad ſe jure tranſmiſſam conjugis, quam acceperat, filiæ videlicet Philippi, ad ſe jure tranſmiſſam. Et quoniam Heinricus frater Abbatis partem hujus receperat Advocatiæ, ipſe Rex Otto ut cederet Advocatiæ Sanct. Galli, Abbatiæ Fabarienſis Advocatiam tricentarium marcarum pondo * pignori obligavit. Qui Rex cum captivos Abbatis in Arbonenſium poteſtate conſtitutos redimere diſſimulaſſet ſic noſtrum offendit Abbatem, ut ſi licuiſſet, ſe & res eccleſiæ periculo exponere non pertimuiſſet, quod & poſtea tempore comprobavit. In Italiam Rex profectus data ſponſione jurisjurandi, ne Fridericum Henrici Auguſti filium in omnibus ſibi jure hæreditario attinentibus, Romanamque eccleſiam in nullo perturbaret, promovetur in Auguſtum ab Innocentio tertio, non diu porrectum conſervans juramentum, qui ſummo promiſſa Pontifici brevi infringere attemptaſſet. Nam Fridericum puerum Imperatoris Henrici filium regno Siciliæ proturbatum ſicut Romano ſic etiam Siciliæ niſu toto regno conatus eſt pellere. At ſummus Pontifex ammonitorias juramenti, nec non minatorias cum frequenter ſibi ſuper hac re miſiſſet, nec ab incepto revocaret, cumque terram Beat. Petri cremare non pertimuiſſet, communi omnium conprovincialium judicio citatum, canonice tandem excommunicatum finibus abegit Apuliæ. Hujus fama excommunicationis mandato ſummi Pontificis pervolat Sueviæ Principibus non ingrata, quos jam dictus in ſuis perturbaverat tam feodis, quam conſuetudinalibus juſticiis. Quid multis moretur? gravis Italicis, Alamannis gravior, ſuis ingratus, fines attigit Alamanniæ. A nullo ſibi Principe occurritur, nulli gratus excipitur. Summus interim Pontifex Heinrici Imperatoris filium ab Italicis primò fere omnibus, poſt Alamanniæ gratum Principibus tranſmiſit. Veniens igitur primo à Curienſi Epiſcopo, poſtmodum à noſtro ſuſcipitur Abbate Udalrico dudum nominato, ipſiuſque ducatu & auxilio ultra montem, qui Rukkenbein nominatur, ad monaſterium uſque perductus honorifice ab ipſo ſuſcipitur, & ad Conſtantiam uſque ſuo ducatu perducitur, Ottone interim ad Uberlingas cum ſuo manente exercitu. Epiſcopus Cunradus de Tegerfeld interim non bene animatus, licet excommunicatum Imperatorem audierit, ſuorum quorundam conſilio ipſum in civitatem non ſine periculo ſui aliorumque multorum admiſiſſet. Animoſior autem factus viſo Abbate cum tanta militum frequentia ponte munito locum dedit ut excommunicatus non ſolum ſed & omnibus denunciaretur eſſe vitandus. Et hæc per Epiſcopum Barenſem legatum Apoſtolicæ ſedis, qui cum Rege eo loci aderat, ita facta ſunt. Rex interim Baſileam uſque conſultu Abbatis & quorundam Magnatum auxilio progreſſus, Abbas cum magno militum frequentia non parvo fuit tempore, quouſque Imp. ad Briſachum veniens turpiter inde fugiens in Saxoniam, unde venerat, redire compulſus eſt. Noſtra tunc temporis in honore permaximo floruit Eccleſia. Quicquid in cauſis ſubtile & in regni negociis noſtro indagandum reſervabatur Abbati, qui philoſophica quadam perluſtrabat cuncta ſagacia, & circumſeptus undique miro philologiæ indagabat cuncta ſermone. Ipſe Romam veniens ab Innocentio ſummo Pontifice honorifice ſatis ſuſceptus in cunctis propter quæ venerat, regni negociis talem exhibuit, ut miro omnium veneraretur affectu, & infulam pro vitta ſua gerendam gratis ab Innocentio ſuſciperet. Inquiſitus ab Apoſtolico de B. Notkero, an magnæ penes Alamannos eſſet auctoritatis, dignum eum judicavit canonizatione Catholica, reſponſo Abbatis audito. Finito negocio, pro quo venerat, multis Apoſtolico xeniis tranſmiſſis auctus benedictione ipſius ad propria remeavit, Regi ac Principibus bonum, pro quo ierat, nuncium reportans Innocentio viam univerſæ carnis ingreſſo Honorium ſuum ſucceſſorem pro regni adiens negociis Imperatorem Conſtantinopolitanum, qui interim eo in civitate manente promovendus in Imperatorem eo loci cum magno venerat apparatu, ne apud S. Petrum conſecraretur allegationibus impedivit quamplurimis, dicens eo pro Romani ſtatu imperii ibi manente non licere Imperatorem conſecrari niſi de voluntate Principum Principis. Veniente Imperatore * Conſtantinopolim cum aſſurgeretur ſibi à Cardinalibus & à cunctis Romanæ dignitatis optimatibus Abbas glorioſiſſimus loco ſedens Romani Principis non movebatur, indignantis animi ſignans effigiem, ac ſi non legatorie, ſed poſſeſſionaliter locum ſoli teneret Imperialis. Conſecratus eſt autem Imperator non in Eccleſia B. Petri, ſed in eccleſia B. Laurentii extra muros, qui cum coronatus in civitatem dum vellet peragrare toto conatu ne fieret elaboravit, & obti-

* al. pignori.

* Leg. Conſtantinopolitano.

& obtinuit. Lite inter Conſtantienſem noſtramque eccleſiam non determinata Otto tam de manu Epiſcopi quam Abbatis caſtrum Rinegg ſuſcepit cum aliis ſibi ad jacentibus beneficiis. Lite indeciſa pro ſilva ad Trogen contendentibus his de Arbona, noſtrates ſilvam incidentes unus pede eſt mutilatus: pro quo Abbas animoſus ſex ſuorum non viles perſonas fecit mutilari, ſicque illorum omni tempore vitæ ipſius ſopita eſt contumacia. Ipſe præbendam nocturnam de bonis Sanctæ Fidis forte minus juſte adauxit in pane, qui dimidius in refectorio fratribus dabatur. Circatoribus juxta mandatum Apoſtolici monaſteria ſingula perluſtrantibus ſuo tempore in tantum ejus & religio placuit & monaſtica noſtra conſuetudo, ut ſcribenda cenſerent aliiſque monaſterii oſtendenda pro ſpeculo.

Anno Domini MCCXV. mœnia hujus villæ exuſta ſunt igne domeſtico VI. Nonas Maji intempeſta nocte, Abbate noſtro præſente & tecta monaſterii & clauſtri ædificia multa ſollicitudine defendente.

CAPUT IX.

PAtratis omnibus, quæ ſibi à Rege acceperat, mandatis in Italiam iterum cum Rege iturus apud Babenberg ipſum convenire geſtiens, cum quo fratre ſuo Henrico tum pro aliis negociis ſupervacaneis ibi manens, poſt multam Minervæ facetiam cum omni dignus poteſtate clamaretur à cunctis neſcimus quo Dei judicio vi febrium validiſſima corripitur, magnoque labore domum advectus non ſine grandi omnium dolore recipitur. Fuit tamen murmur inter confratres, quod res eccleſiæ ad reparationem belli inter fratrem ſuum Comitemque de Monte forte habiti damnabiliter & irrecuperabiliter depoſuerat infeodare: Sed *non eſt conſilium, non eſt potentia contra Dominum.* Audiant Abbates qui licenter res B. Galli ſibi creditas non dono collatas alienare non pertimeſcunt. Ecce Abbas, de quo nunc eſt ſermo, glorioſus inter Principes, carus inter fratres, dum reſpectu fratris à tramite juſticiæ deviat, manus Domini & vindicta B. Galli à tali propoſito ipſum refrenat. Ingraveſcente languore unctus oleo tam dulci eloquio fratres de contemptu mundi alloquitur, & in tantam eos compunctionem induxit, ut à lacrimis abſtinere ſe nequaquam potuerint. In magna igitur agnonizans tribulatione ſpiritum reddidit, cunctiſque loci hujus amatoribus dolorem non parvum inflixit. Teſtantur verſus in lapide ipſius ſuperſcripti, qualis fuerit, & quam gratus omnibus;

Invida petra nimis quæ tantum claudis honorem,
Æquiparem minimis, nec ſummis inferiorem.

Retulerunt quidam de ipſo agnonizante, quod audierunt voces plangentium & bullitionem Caldariorum. Habuit etiam in conſuetudine pauperculis poſt partum mulierculis in paſtum ad dies XL. ſubvenire, cujus dies annuus in feſto Teclæ celebratur.

CAPUT X.

De electione Ruodolfi de Giutingen.

IGitur tranſacto planctu tam lugubri nos, qui ſub umbra cedri alte quaſi in Libani montis vertice conſedimus, odore ſuavi refecti electioni operam dantes Ruodolfum elegimus Præpoſitum, Decanum atque Cellerarium, virum induſtrium, magnæ virtutis hominem, qui de Giutinga originem trahens omnia monaſterii beneficia cum pertranſiſſet ad ultimum Abbatiæ gradum conſcendit, in quo ſatis profeciſſe potuit, ſed non profecit nimio erga parentes ductus amore. Abbatiam ab Imperatore Friderico recipiens eccleſiam in magno repperit debito, quod anteceſſor ſuus pro honore hujus eccleſiæ & pro imperii expenderat negociis. Invenit tamen quadragintas argenti libras & LXX. marcas, quas ab anteceſſore ſuo relictas in uſus ſuos habuit expendere. Væ priori rumori, quem de ſuo habuimus anteceſſore benigniſſimo, cujus nobis & umbra fuit* refrigium, & memoria nunc in labore ſolatium. Duo nobis venerunt væ poſtmodum, quia creſcente debito honoris tabeſcebat incrementum. Nam in Italiam Rege profecturo cum mandatum ab ipſo eundi cum exercitu accepiſſet, juvenis licet, piger tamen adulationi quorundam aures accommodans dicentium, turbidus eſt aër in Italia, & ut dicitur in proverbiis, *Leo in via, leæna in ſemita,* tricentis quinquaginta marcis Regi datis ſeipſum ab hac exemit via, cum ducentis marcis & Regi ſervire & profeciſſe potuiſſet eccleſiæ.

* *L. refrigerium.*

Omnes enim Principes, qui ierant, donis dotati ingentibus rediere ad ſua cum gaudio. O Abbatem juvenem pigrum, acedia confectum. Nonne ſublimitatis ordo expoſtulabat frequentiam militum & intermiſcere te conſiliis optimatum? Videris ne forte te retraxerit, quod parentem primum Paradiſo exheredavit. Sed, inquis, clara eſt juventus, quæ non de facili poſſit cohiberi. Iſta eſt inſania, quæ à Principe maxime dicitur comprimenda. Væ ſecundum abiit, tertium expectandum. Ad minuendum debitum eccleſiæ vocatis miniſterialibus, fratribuſque convocatis, juramento interpoſito ratihabitio proceſſit in medio, ut fratres de communi viventes eo pacto ſuos quiſque redditus ad perſolvendum uno daret anno, computatione facta CLX.

pondo

Digitized by Google

pondo marcharum & ipſe ducentas de ſuis redditibus marcas pro debito daret, ipſe de reliquis viveret: Sicque computatione cum agape familiarium eccleſiæ uſque ad ducentas marcas omne debitum eſſet perſolutum: ſed fruſtra. Nam Ananias cum ſua Saphira fraudavit de precio & eccleſiam in priori reliquit debito. Vereor ne væ tercium roſtro ſuæ maliciæ locum inficiat, & qui cedri ſub umbra ſedimus glorioſi, utinam ſub ulmo requieſcamus, non ſub paliuro. Dicat tamen aliquis, nonne fratrem ſuum provehere debuit ad ſummi gradum ſacerdotii? ſi potuit debuit plane, ſed ſine ſibi creditæ detrimento eccleſiæ. Eligitur in Epiſcopum Curienſem frater ejus Albertus Præpoſitus Sanct. Stephani Conſtantienſis non magnum habens acervum pecuniæ. Item alterius partis eligitur alteræque fortis litteratura & parentela. Romæ cauſa ventilatur, pecunia expenditur, electi partis utriuſque moriuntur. Pœnitet Abbatem Rerum ſuarum ſimul cum amiſſione fratris expenſio. Ad recuperationem itaq; fratris & expenſæ tandem laboravit & epiſcopatum conſecutus eſt, elaborans ut ſuper duos haberet dominium Principatus. Oportuit tamen eum obtinere Abbatiam diſpenſatorie, pro quo item tricentas marcas perſolvit curiæ Romanæ. Contentione item in Epiſcopatu Curienſi cum miniſterialibus habita, cum in Apuliæ partibus Imperatorem adiiſſet, licet non ab ipſo prius viſus honorificentiſſime tamen ab ipſo ſuſceptus & habitus, uſque dum curia in Cremona data cum militum copia glorioſus apparuiſſet. A Cardinali itaque Romanæ eccleſiæ, quem humaniſſime in monaſterio noſtro tractaverat, quia fratrem ſuum ducentis marcis argenti in vaſallum conquiſivit, in ſuo ipſum habens comitatu Romam perduxit promittens omnia quæ vellet à ſummo ſe Pontifice conquiſiturum. Cujus ſpe promiſſionis eccleſiam noſtram' ſive domi ſive Romæ ſive alias manendo debitricem fecit mille quadringentarum marcharum. Unum admonendo potius quam exprobrando capitulum cunctis tam præſentibus quam futuris, qui hæc legerint, ad commodum antepono, ne ſigillum conventus vel Abbati vel cuivis fratri concedant quovis pacta ſine indeterminata cauſa, quoniam omnia iſta monaſteria propterea invenerunt incommoda. Ecce tertium væ expectavimus: expectavimus & experti ſumus, & ſicut non ſub ulmo ſed ſub paliuro ſpinis tribulationum pungimur. Et ipſe viam univerſæ carnis cum omnibus fere qui in ſuo fuerant comitatu ingreſſus ſepulturam habuit glorioſam in eccleſia Sanct. Iohannis majori Lateranenſi: aliis hac atque illac prout oportuit ſepultis. Referentibus qui interfuerunt aliquibus audivimus, quod Portuenſis Epiſcopus Cardinalis apud Sanct. Rufinam multa cum fovebat diligentia tam defunctum quam vivum. Epiſcopus iſte & Abbas noſter eccleſiam S. Leonhardi dedicavit V. Nonas Maji, item duas cryptas noſtras. XII. videlicet Apoſtolorum & omnium ſanctorum, XI. & X. Kal. Octobris, Anno Domini MCCXXV. Deſcriptis in ſuperiori pagina caſibus anteceſſorum noſtrorum Abbatum venerabilium, attendentes quoniam omnis ſcriptura divinitus inſpirata utilis eſt ad legendum, ad audiendum, quia audientes ad benefaciendum quandoque majorum exemplis provocat, quandoque de malis vitandis cautificat, ad eam, quam vidimus, electionem in Abbate Counrado ſtylum auxiliante Deo convertimus.

CAPUT XI.

De electione Counradi Abbatis de Buſſnang.

Anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti MCCXXVI. defuncto ſupra memorato Ruodolſo Curienſi Epiſcopo noſtroque Abbate in Romana curia, fratres, de morte cari patris contriſtati juxta ſummi Pontificis ſtatuta Innocentii magna inſtantia elaborabant, quomodo & dignitati electionis à Regibus condonatæ, & monaſterii pro poſſe proſpicerent utilitati, & quomodo reverentiſſimus ille Abbas & Epiſcopus non in loco deceſſit, cum in primo noctis conticinio intempeſtæ nuncium tam infauſtæ mortis accepiſſent, quippe ſuum ad utilitatem eccleſiæ procurandam compoſuerunt animum, & ne laicorum manus valida electionem ſuam violentia juris infringerent modis quibus poterant elaboraverunt. Erant tunc temporis in loco perſonæ diſcretæ ſatis & juxta ſeculi proſapiam nobiles: inter quas præcipue Counradus de Buſſnang originem trahens, ætate quidem juvenis, maturas aſtutia, ingenio callens, forma conſpicuus, ſtatura, quæ nec longa dici poſſit, nec brevis, hilari vultu, intermixta tamen * ruboris forma rigoris ad ſe quandam habens prægnoſticam, oculi roſcidi firmitatem & conſtantiam ſignantes viri, dira vox, in blandiendo riſibilis, in exaſperatione terribilis, ſic tamen variabilis, ut dulcedinem dilectis, amaritudinem ſuſpectis intermiſceat. ** mſs. roboris.*

Perſpicuam tenet hanc prognoſtica
forma figuram.

Nam teſte Horatio Poeta; *in Arte Poetic.*

Vultum verba decent iratum plena
minarum:
Format enim natura prius nos in-
tus ad omnem
Fortunarum habitum: juvat aut
impellit ad iram.

Iſte in præpoſituræ officio ſtrenuus fuit & circumſpectus, cuncta ſibi credita circumſpecto agens animo, ad obtinenda Eccleſiæ jura ſedulo invigilans, amans hoſpitalitatem, ſibi frugalis, largus aliis, honeſtus, amabilis, pervicax avaris. Mirum dictu, homo non in foro educatus forenſes naturali quadam philologiæ urbanæ ſagacitate ſic ſuperabat, ut Tullii facundiam, ut Mercurii aſtutiam in ipſo comprehendas, adeo ut ſibi obſtantibus tremor concutiat & animum & habitum. Igitur communi omnium electus & voce & animo, antequam in auribus vulgi hæc promulgaretur Oratio, ſeu electio miniſterialium percelleret auditum, ne facta canonica ab omnibus electio violentia laicali deturbaretur, electio fratrum, antequam loco cederent, ab omnibus fratribus eſt obedientia promiſſa confirmata ad ſignificationem ſinceritatis & dilectionis, quam ſic devote ſibi exhibuerant. His ita geſtis antequam loco decederent, non coactus nec rogatus verſo vultu & manu ad aram Sanct. Salvatoris juravit in omnibus bene ſe facturum & fratribus & loco. Ex quo vero mortis inſperatæ fama infauſta miniſterialium percrebuit in auribus, attoniti & non ſine armis convenerunt pro ſuo quilibet voto Abbatem, ſicut ante conſueverant contra Innocentii inſtituta, volentes eligere, maxime vero intenderunt electionem jam celebratam à fratribus in præpoſito memorato infringere, ſi quavis ratione potuiſſent. Sed fruſtra: quia in fanum jacitur rete ante oculos pennatorum. Ipſi namque fratres oculo providentiæ pennati furibundas ipſorum ſupplantaverant machinationes, Caulæ Chriſti deſolatæ arma intendarent & ipſi, ſi ſaperent deſolati tam caro tamque pio patre ac domino.

Quid geris inſana rabies modulamina vana?
Tetra manus laica tua non tibi ſuppetit haſta.
Arma ferunt, qui caſtra petunt, qui bella ſequuntur,
Arma luunt, dum plauſtra ruunt, fortes perimuntur.

Nos vero, gladium ſpiritus habentes, animoſitate quoque electi Abbatis roborati, ſuſurra ipſorum vana floccipendimus & minas. Juſticia namque dum ſtaret pro nobis, ipſam non minus manu valida ſuorum, ſi fuerat neceſſe, defendere habuimus & amicorum & parentum.

Ipſi vero videntes unanimum totius aſſenſum Conventus, & ipſi diſſimulata palliatione obnutenter tali dignum acclamabant adminiſtrationis ſublimatione.

CAPUT XII.

PRæſentatus itaq; apud Uberlingen Henrico Regi ſemper Auguſte, Duce Noricorum in curia manente, cujus conſilio res imperii per id temporis diſponebantur, aliisq; Principibus Abbatiæ ut decuit principaliter ſuſcepit inveſtituram. Qua ſuſcepta rogatus à Rege & Duce præfato, ut partem Advocatiæ poſſeſſionum quorundam Sanct. Galli in pago Turgaugiæ Hartmanno Comiti de Kiburg pignori feodaliter obligaret argenti marcis ſexingentis, ſtrenue contradixit, inſtantibus in precibus importune minis, inq; tali caſu ſuæ tam incommodo eccleſiæ quaſi jubas exerens leonis viriliter contradicere non pertimuit, ita ut & noſtris pavorem, aſtantibus gigneret ammirationem. Nam

Ditat honor mentem meritis minuitque timorem.
Hoc nactus culmen ructans de pectore fulmen:
Sævit ad exedras Primatum ſolvit & edras.

Potuit itaque dici à circumſtantibus: Quiſnam, putas, Princeps iſte roboratus in ſui erit principatus dominio? & quis tam ſubito Regis tantique Ducis ſe opponere præſumat precibus, cum ipſorum petitiones mandatorum videantur eſſe affines? Neſciebant tamen illud proverbium antiquorum:

Quod nova teſta capit, inveterata ſapit. Ex illo Horatii: *Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem Teſta diu.*

Ipſe namque in tenera adhuc ætate nullius umquam ſine talione ſuſcepit injuriam. Quod ſi hoc in viridi, in arido multo dignius, quia maturius, cum pro ſibi credita ſe opponeret eccleſia. Neque enim fuit licitum res Advocatiæ ſibi creditæ fruſtratim ſcindere, ſed totam ſimul Advocatiam conſervare illibitam. Obtinuit tamen ipſe Advocatiam à Rege pro memorati pondere argenti jure pignoris habendam.

CAPUT XIII.

HIs ita geſtis honore præcinctus eximio cum lares reviſeret proprios, à fratribus honorificentiſſime maximoque receptus cum tripudio, dicentibus:

Lux fratrum patriæ decus, optime, inclite ſalve,
Ad caulas proprias venienti pangimus odas.

Quibus laudibus eximiis lætus ſatis effectus & alacer, relatis Deo ac patronis eccleſiæ fratribuſque gratiarum actionibus voto ſe tali publice conſtrinxit, ut prout melius poſſet toto ſemper niſu res eccleſiæ conſervaret, diſperſas congregaret, & ut jura eccleſiæ inviolata ſemper haberet, feciſſetque pro modulo, niſi perplexiſſima ipſum retentaſſent negotia. Invenit namque eccleſiam MCCCC. marcharum argenti debito tenere obligatam. Quid ergo faceret

Digitized by Google

faceret anxius hac illacque verſus ignorabat. Prædia vendere noluit, obligatas curtes nimis doluit! ſcivit tamen penes ſe, quia redemi oportebat prædia, quæ obligata pignori erant. Pertractabat Romanæ debitum curiæ, de quo ſe non facile arbitrabatur expedire. Sed qui Danieli abſconditum revelavit conſilium, ipſe ſuum ad utiliora eccleſiæ facienda revelavit animum. Hac igitur urgente cauſa, accitis fratribus clericis ac laicis utriusque conditionis miniſterialibus ac plebeis, apologiam eis gravitate quadam animi propoſuit ſignificans, niſi celeriter obviaverint, quale ipſis ſuisque liberis immineret periculum. Sermo fratrum laicorum:

Dic, pater, angarias mentis, cur dicere tardas?
Vis occultari plagam? non quis medicari.

Reſponſio Abbatis:

Pro vobis angor, pro me nimis undique frangor.

Igitur tali eos ſermonem convenit Minerva: ô fratres mei dulciſſimi, viſcera mea in Domino, eadem qua me procreaſtis in patrem caritate vos aggredior, penſate quid vobis immineat periculi. Vos reliquiſtis omnia, parentes & ſpacioſa prædia, & voviſtis Deo vos hic ſerviturος usque in finem vitæ: Conſulite vobis & nobis, in quanto ſimus poſiti debito, non pro noſtra neceſſitate, ſed anteceſſorum meorum improvidentia. Providete vobis, ne forte depereat honorifica fama, qua præcelluit eccleſia noſtra cunctas totius Alamanniæ eccleſias in ſymphonia ac diverſi generis officio. Quæ ſi attenuabitur tam gravi debito, in tam ſolemni vix ſtabit obſequio. Hæc ad fratres. Miniſteriales vero hujuſmodi verborum aggredi attemptabat ſchematibus. O præclariſſ. milites B. Galli, vos proſapia generis & nobilitas ac magnificentia eccleſiæ magnificavit, immo & ipſa in vobis magnificatur & in filiis veſtris. En cernitis in quantis eccleſia jam fluctuet periculis & anteceſſorum noſtrorum negligentia? Providendum eſt veſtræ, ut credo, & nobilitati & propagini, ne in manus incidamus illorum, de quibus non facile poterimus eripi. Hi autem Romani ſunt, qui rodunt ad unguem, nec eſt qui contradicat, cum ipſi ſint ſtimulus, qui fecit homines calcitrare, dum à nullo ipſi recalcitrentur. Cum enim mille aut minus ad ſeptingentas argenti extorqueant marcas, ſive pro pœna ipſius pecuniæ ſive pro lucro, ipſi non extorquebunt, nec dimittent uſque ad noviſſimum quadrantem. Tunc delebitur, cum neque vos neque filii veſtri emolumentum aliquod, prout conſveviſtis, habere poteritis. Permoti omnes hujuſmodi verbis, ſubveniendum eſſe quilibet pro modulo ſuo acclamabant. Fratres ſummam omnium redituum & præhendas unius anni dabant: Laici ac clerici plebani pro ſuo quiq; modulo: Collectaque eſt pecunia copioſa. Perſolutum eſt igitur debitum quingentarum marcarum ſine curia Romana non ſine grandi alia expenſa.

CAPUT XIV.

VIdetur neceſſarium ſatis & rationi conſentaneum narrare hoc loco crimen enorme nefandumque nimis in pago Turgovve patratum in caſtro Reineſchvvile, omni poſt tempore memorabile plangenduntque nimis. Erant duo fratres ingenui ac divites, originem à caſtro Toggenburg ducentes, filii Diethelmi Comites egregii. Fuit iſte Diethelmus pater ipſorum, hoſpitalitatis amator eximius, ſeculari honore præditus ultra modum. Habuit vero iſte duos filios, Diethelmum & Fridericum juniorem. Diethelmus omni tempore fratri minori machinabatur inſidias, quoniam condoluit ipſum ſibi fore coheredem, cum plures haberet filios, duxerat namque filiam Comitis de Caſtro novo contra voluntatem patris, peſſimam machinatricem ſeminarii odii inter fratres. Unde pater minori fratri propinquior voluntate. Major patrem matremque infeſtans ſedulo conviciis, matrem attrectans ſagitta petiit vulnerandam, patrem injectum vinculis carceri mancipavit. Junior frater Neoptolomus in Curia frater Imperatoris magni Cremonæ factus auxilio venerabilis Curienſis Epiſcopi & Abbatis noſtri, cingulum militare morum decoravit honeſtate, Junior conſilio patris aurem accommodans filiam Comitis Hugonis deſponſaverat. Quæ cauſa majoris odii ſeminarium ſparſerat inter fratrem ſuamque conjugem, quoniam ſororem ipſius, quam ſe accepturum promiſerat, accipere recuſavit. Ipſa igitur conjunx Diethelmi ſenioris Lia fœcunditate non lippitudine oculorum, mente licet lippa, livoris & invidiæ dilexit augmenta, à pietate aliena, ingrata Deo, unde non bene circumſpecta, genero ſuo frequenter ubi vel in quibus poterat mortem machinata, inſomnem vitam nec ſuavem habere potuit. Sed quid inde?

Roditur invidia caro, deſiccatur ut oſſa
Conjunx compatitur, dum ſic ab utroque doletur.

Sed tu quid agis Jeſabel? vide virum aſſentiri, credo quod poſſit nunc emoliri, ait hæc intra ſeipſum. Ipſum quoque venenoſis intrinſecus, dulcibus extrinſecus adulatoriis talibus aggreditur verbis:

O Dux, ô mea lux, ſpeculum mihi, vita ſalusque

Digitized by Google

Dulcis in amplexu nihil ultra fortis in actu:
Omnia poſtpoſui, tibi novi vivere ſoli.

Cerne claram ſobolem, quam tibi genui, florea ætate: tu quoque non minues juventutem: opera noſtræ juventutis immaturam præveniunt caniciem ſenectutis. At ille: Quid, inquit, vis ut faciam? Caro mea, ſanguis meus eſt, quem tu perſequeris. At illa, vide præſtantiſſimam præcordialiſſimam tuæ vitæ dulcedinem in me. Ego reliqui parentes, affines, immo poſtpoſui omnia propter te. Nunc vero alia eſt vita, quæ ſollicitat, numeroſitas filiorum. Falleris Achab apologia: tua te fallit Jeſabel, ipſaque non minus fallitur. Nonne melior tibi tuæque ſoboli fuerat bonus, diſcretus, animoſus cognatus & affinis, quam mille jugera omniſque rerum ſubſtantia? Tu vero dicis, quia melius mihi fuerat habundare rebus quam tantis ingratis participare cohæredibus, cum juxta Sapientum dicta, *Omne commune immundum.* Age ergo, perfice quod machinaris: ſollicita maritum jam enervem effeminatum. Si caram me habueris, ut fingis, hoſtem illum quaſi feſtucam meum impingentem oculum de medio tolles, quem niſi tuleris inſidiatorem malivolum, ſoboles noſtra clariſſima ruſticabitur, tota noſtra propago depauperabitur. Proh dolor antiqua mulieris malicia miſcet in poculis aureis clareto permixta toxica. Qui ſi aures habuiſſet aſpidis obturatas, valentior incantationum ſibilis obſiſtere habuerat. Succubuit igitur maritus talibus impactus pugionibus.

Angit opus dolor & gemitus mea viſcera luſtrant:
Sollicitor nimium, nam ſcelus eximium.

Hæc ſecum ſedulus dum pertractat, vocatis tandem ſuis, quod ſibi fideles credidit, amicis & ſociis ſibi fidelibus filiis Belial. mentis inquietudinem, inſolemnietatem queritur, & mulieris exaſperatricis opprobria. Tandem exponit fratris odium, qui & uxorem (inquit) medium animi mei offendit in ſorore ſibi deſponſata turpiterque repudiata, ducere volens Hugonis Comitis filiam tam mihi quam ſibi in opprobrium. Igitur ô fideliſſimi conſulite veſtro & ſocio & Domino.

Non erit impunis ſceleris præſumptio talis,
Quod me contempto præſumpſit & in manifeſto.

Illis primo dubitantibus quidnam facerent, addit dubietati animoſitatem, ſpondet dona larga, promittit allodia, inimicos fratri reddit promiſſis inimiciores. Ait ergo:

Ut læſit multum, non me minus ut ſit inultum;
Non natura dedit, quidnam deſdidis inquit.

Convenite, ſatis occaſionem invenire poteritis. Denuo recordamini, qualiter fratrem & cognatum veſtrum occiderit, occiſum quaſi cadaver vile projecerit, nec in hoc ſolum, ſed in me pluribus tam me quam vos offendere attemptaverit. Prærogativam nativitatis amiſi per ipſum caſtrum Dokenburg, unde traxi originem, qui totus & integer in mea niſi per ipſum florerem poſſeſſione ac dignitate. Hujuſmodi querelis cum interfuiſſent, quos prænominatus frater non parum læſerat, opportunitate quæſita, cum non aliam viæ ſuæ peſſimæ inveniſſent voluntati, ſimulata pace ad caſtrum Reingeſvvile vocatum multis fartum conviviis detinuerunt per triduum.

O miſerum te, miſeram illam tuam Jeſabelem!
Quid furis, inſanis, fraudem meditaris? inanis
Stabis, veſana tua ſunt meditamina vana.
Macta, ſed innacta, nam ſpuria talia facta:
Nexaque perplexa pice carbaſa cincta reflexa.

Circumpetunt, imparatum invadunt. Armis igitur militum ipſis dormientibus furtim ſubtractis dormientem occupant vigilantis fratris invocantem auxilium, ſed fruſtra, quia dilapſus fuerat ſperans ſe occupaturum & caſtrum Tokkenburg & VVilo oppidum, ſed fama præcurrente non obtinuit. Diſplicuit ergo miſero, quod non qualiter voluit ita factum eſt. Luctuoſis igitur ac miſerabilibus ſuper terram corpus miſerabiliter mactatum, dum ſeptem teneretur diebus, venerandus Sanct. Galli Abbas illuc adveniens recepit omnia, quæ ipſius fuere dum vixit, à patre ipſius & matre tam in prædiis quam in militibus honeſtis & familia copioſa, in præſentia multorum teſtamenti cartam faciens conſcribi. Mater quoque ipſius quatuor præbendas fratrum uſque in finem ſuæ habuit vitæ. Frater itaque occiſi lacrimabiliter furens, ſicut gladio linguæ fratrum occiderat; Ita hac illacque diſcurrens in irritum revocare geſtiens ſi poterat Cain ipſe ſecundus, cum omnibus ingratus etiam ſuis vagabundus erraret. Sepulto igitur apud nos occiſo fratre ſuo, videns omnium ſe deſtitutum parentum ſolatio, non minus attemptabat fratri ſuccedere in hæreditate, ſi non ei Abbas imperterritus obſtitiſſet. Terrebant tamen miſerum conſcientia, totius populi contra ipſum clamor; frequentabatur in theatris opprobriis, conviciis, cantibus, unde effringi poſſet animus: ubique luctus, planctus, & miſeria. Planxit pater

cum

Digitized by Google

cum matre utroque ſe orbatum filio: planxit juniorem tam miſerabiliter jugulatum, planxitque & fratrem, quod enormiter peccaverit Deumque ac homines implacabiles ſuæ reddiderit infamiæ. Inſuper torquebatur ac cruciabatur doloris anguſtia, quod latas poſſeſſiones ac prædia tranſire præſenſit ad extraneos, quibus longo vitæ ſuæ tempore uſus fuerat ſua pro voluntate. Venerandus ergo Abbas linceis providentiæ uſus oculis importunitatem malefactoris præveniens animique non modicam importunitatem, prædiorum à patre ſuæ condonatorum eccleſiæ partem laicis feodi jure conceſſit, quo levis caſtrum potuiſſet obtinere cum burgo Wille. Citatus, denunciatus, ab Epiſcopo Conſtantienſi excommunicatus, item in aula regali proſcriptus, damnatus, inſtante neceſſitate omnia, quæ parte cum matre Sanct. Galli contulerat eccleſiæ, accepta ab Abbate pecunia marcarum pondo quingentarum data manu roboravit cum filiis inſtrumento facto regalique teſtamento confirmato. Abbas igitur in multis ipſum fovens cum bene ipſum habuiſſet, caſtrumque apud Luttenſpurg ipſius firmaſſet auxilio, machinatrix totius mali venenum, quod nondum expuerat, malitiæ tandem evomuit, ſeminariumque zizaniorum in poſſeſſores eorum quæ donata fuerant effudit. Et quoniam ſæpe nominatus Abbas frequenter morabatur in curia regali, cum fratribus ipſius de Buſſenang. Werram ex improviſo attemptabat aggredi. Fungebatur tunc temporis idem Abbas legatione Regali apud patrem divæ memoriæ Imperatorem, à quo tam glorioſe tamque ſolemniter receptus eſt, ut ſi ſtilo velim mandare, vix credi poſſit ab his, qui ſiniſtre omnia norunt interpretari. Dicam tamen prout audiviſſe me memini ab his qui interfuerunt. Audito ipſius adventu Imperator auguſtæ memoriæ, ultra quam credi poſſit hilaris effectus eſt, ſciens Abbatem Sanct. Galli non niſi bonum de filio apportare nuncium. Miſſis ergo nunciis honeſtiſſimis magnifice prout decuit, tam fidelem imperio venerari Principem fecit, quouſque in propria perſona ipſum convenire feciſſet. Convocantur itaque Archipræſules, Præſules, Marchiones quam plurimi, Præfecti civitatum ad ſollemniſſimam S. Galli Abbatis receptionem. Oſtenditque ſibi quæcunque habuit cara filium ſuum adhuc puerum Conradum Regem Jeroſolymorum, cœlum aſtronomicum aureum gemmis ſtellatum habens intra ſe curſum planetarum: elephantes etiam & bardos, cæteraque quam plura, in quibus Imperialis perpenditur gloria. Perfectis itaque pro quibus venerat negotiis, donatum regiis ut docuit donis remiſit ad filium. Tulit inter cætera litteras imperialis anathematizationis Diethelmi Comitis, tenentes mandatum proſcriptionis ad Regem filium ſuum, quæ ſecundum formam ab ipſo præſcriptam Principibus denunciaretur. Idem tamen Comes prænominatus nacta, ut ſperabat, propter Abbatis abſentiam præda, domorum crematione Werram aggredi cum attemptaſſet, repulſam à fratribus paſſus eſt Abbatis, & à miniſterialibus Eccleſiæ, qui etiam ſuas ubique non minus invaſas cremaverunt. In adventu quoque Abbatis excommunicatione pridem facta, nunc vero confirmata, caſtrum Reingesvvile manu forti & valida aggreſſus ibi confregit potentias, arcum, ſcutum, & gladium & * bellum, machinis, arietibus, tormentis undique circumdans. Unde

** fort. telum.*

*Ex incude mala * martis quaſſatur ut aula;*
Mox timor irrepſit, vix Aulicus abdita clepſit.
Vulcani telis Cyclopeis anxia Thetis
Ipſum deriſit, Neptuna juvamina miſit:
Exitiale malum perſpectans exuviarum
Plutonicum ſcortum Semiramis auxerat hortum:
Vippera triſulcis pus toxica mixta ticuris
Evomuit virus, theatrum ſit Herenica myrtus.

** al. marcis.*

Igitur inſiſtentibus manu valida quatuor ad minus hebdomadibus, cum ignem injeciſſent, non habentes ultra locum diffugii caſtrum dederunt cum omnibus, quæ in ipſo fuerunt. Aliud quoque caſtrum apud Wengin, nec non & Luterberch caſtellum ſatis munitum. Videns itaque Comes in omnibus ſe ſuccubuiſſe, & quia non erat locus diffugii, cum & villam Uzena in ſua habuiſſet poteſtate, nulluſque ſuorum parentum ſeu affinium, qui non ſibi detrectaret conferre auxilium, ad Abbatis tandem ſe contulit gratiam impetrandam fretus adminiculo Comitis de Chyburg Advocati de Rapenſchvvile. Tunc reverendus Abbas, licet homini miſero condoluiſſet, precibuſque tantorum virorum divertere non eſſet conveniens, volens imitari antiquorum mores Romanorum, qui in uſu belli ſtatuerunt

Parcere ſubjectis & debellare ſuperbos. *Virgil. 6. Æneid.*

in gratiam ſuam ipſum recepit recepto caſtro pro pignore apud Uzinbeck, datiſque fidejuſſoribus, quod non toto pago Turgovviæ muniret caſtrum, nec in his, quæ in manu Abbatis erant, umquam ipſum ſeu quemquam ſuorum gravare præſumeret ſucceſſorum, & hoc ſigillo ſummi Pontificis, Imperatoris quoque ac Regis roboratum omnium umquam duraret inconvulſum.

Digitized by Google

ſum. Sicque recepit eum in gratiam. Inauditum fuit olim, de Tokkenburg Comitem ita poſſe deſtitui & humiliari. Unde verum eſt proverbium:

Volvitur orbe ſuo Fortuna, revertitur ad ſe;
Sic ſtat in ambiguo quod firmius eſſe putatur,
Caſibus imbutus nudus cadit & reſolutus,
Eſt, fuit, & non eſt, venit, fuit, & nihil eſt eſt
** Dum redit in nihilum quod fuit ante nihil.*

* *Ex Ovidio.*

Verum exigentibus peccatis, quæ perpetravit in patre ſuo & matre, talia infortunia perpeſſus fuiſſe creditur, cum Deus puniat in filiis, quæ ab ipſis in parentibus delinquuntur. Vox namque fratris ipſius mox clamavit ad Dominum de ſanguinis effuſione, innoxii, & multo fortius quam de occiſo Cain, qui lacrimabilius & miſerabilius ille ſuccubuit. Invidia hunc, & hunc invidia proſtravit & avaritia. Debuit igitur merito ſubjacere terræ maledictæ, qui fratrem invitans ad convivium in cratera iniquitatis mortis propinavit exitium. Et quoniam fraternum execratus eſt gaudium, pro maledicto deteſtantium perſequentium ſe perſenſit gladium. Paruit ergo livor contumax, quod concepit livoſior fallax. De Cain ultio data ſepties, de Lamech ſeptuagies ſepties, de hoc duplicata in ſepties ſeptuagies ſepties, cum nobilem de ſe procreatam prolem ſanguine videt exhæreditatam delata ſibi à patre dimiſſa hæreditate. Urgebant miſerum ubique, anguſtiæ, labores, deteſtationes hominum, quia ſcurræ, pelliparii, panifices, coriarii, textores, uſu pelliones, Immotores qualitatis adverſus hunc clamabant in theatris, in ſtratis, in viis. Illa vero miſera Jeſabel ſceleratiſſima hujuſmodi non ferens opprobria extra provinciam à tali ſe volens expurgare opere, teſtibus ſibi competentibus expurgavit in loco, ubi nemini fuit licitum contraria ſuæ muſitare nequitiæ. Inter duo itaque vertiginis fluctuans pericula, Scyllam proſcriptionis Regiæ nec non Imperatoriæ, & Charybdim excommunicationis Eccleſiaſticæ teſticulis perplexus Leviathan inextricabilius, ubi prius paſſus naufragium ibi tandem portus placidius quæſivit refugium. Dominus itaque reverendiſſimus Abbas linceis omnia perluſtrans oculis, ac ſi ſagaciſſimus venator tempus nactus opportunum, Comitem infeliciſſimum, ac ſi canibus lacerando circumſtantibus enervatum ſagitta Minervæ contactum, tandem aggreſſus prædia prius donata teſtamentoque Regali ſuoque ſigillo roborata non ſolum confirmavit obſidibus, verum etiam obligatione omnium quæ habere potuit tunc temporis prædiorum. Sed quid hoc? Nam illa ſua Dalila ſemper inquieta non ceſſans ad infringenda quæ fecerat effeminatum laceſſere non deſiit. Sufficiant nunc iſta ad præſens, quia alias de his plenius explicabimus, Deo auxiliante.

CAPUT XV.

Abbas benigniſſimus miſero ſubvenit, in quibus competebat. Unde caſtrum Reingeſvvile, aliudque auxilio ſuo ad Luterberch tam in expenſa quam in ruſticorum copia. Fœneratores interim à Romana curia venientes argenti marcis poſtulatis CC. receptis abierunt. Mirari quis poſſit, unde argenti tanta copia tunc temporis venerit, etiamſi venam argenti montemque argenteum effodiendo ſpoliaverit, aut ſi Colchos inſula ſive Pactolus fluvius rivum ſuum ad eccleſiam direxerit. Nam Dominus Abbas, de quo nunc ſermo eſt, ſive in Curia Romana, ſive in VVerra cum Comite præfato, ſive in Curia Regis infinitam expendit pecuniam, plus minuſve ad duo vel tria millia marcas argenti: cum anteceſſores ſui brevi, licet tempore loco huic præfuerint, qui non minus expenderunt. Vocatus igitur à Domino Rege ad Curiam, ut in Aula ſecum maneret rogatus juramento fidelitatem ſpoſpondit, & frequentiam in conſiliis regni habuit. Conſcriptus itaq; inter primos Palatii talem ſe in ſubtilitate perplexiſſimorum conſiliorum, quæ in curia Regis emiſerant, exhibuit, ut fidelitatem Regi, conſtantiam, & æquanimitatem in adverſis non duplici, ſed ſincero corde inflecteret adeo ut animum Regis in aliquibus in ſiniſtra parte acclivem ad viam reduceret veritatis. Habuit namque præfatus Rex voluntatem faciendi divortii in contractu filiæ Ducis Auſtraſiorum hortatu quorundam Principum, poſtquam ſobolem de ipſa perceperat. Fuit autem cauſa divortii, quia filiam Regis Boëmiæ deſponſaverat, de futuro tamen & non contractu præſenti. Fuit tamen alia divortii cauſa, quia mortuo Duce Auſtraſiorum prænominato dotalia ſibi ſponſalitia nondum fuere exhibita. Ipſe vero Abbas reverendus, difficulter licet, à tali hunc non bene ſapidum revocavit infelici divortio, & à Regis Boëmiæ filiæ contractu. Maximas inde conſecutus gratias à Regina & ab aliis juſticiæ regnique ſtatui bono applaudentibus.

CAPUT XVI.

Rogatus venerandus Abbas à Rege, ut veniret cum militibus ad Noricum, cum magnam ſecum adduxiſſet militum copiam, Regi gratus & acceptus curtem in Creſſarum ab ipſo recepit in proprietatem Eccleſiæ S. Galli ſervituram cum familia copioſa, cum paſcuis, agris, montibus, & planis, ac

ac omnibus ſuis appendiciis. Dicant enim nunc, quorum animus, mens & ſpiritus detractioni eſt deditus, cujus longo tempore Abbatis tot atque lata prædia noſtra poſſedit Eccleſia? Videant caſtrum ad Tokkenburg, Wilo cum militibus honeſtis & familia multa, curtim, de qua nunc in proximo ſermo fuit. Viderunt debiti quantitatem perſolutam in curia Romana, emptionem caſtri cum burgo Wille, ſine venditione prædiorum eccleſiæ. Videant dona largiſſima, quæ donavit in curia, ne forte fratres ſui opprobrio ſubjacerent Viſitatorum, qui multa perturbaverunt nobilia monaſteria, ne longe petamus exemplum, ſicut fecerunt in Augia, quos totonderunt, & jurare ad ſuum coegerunt mandatum, Domino Imperatore Friderico ſemper Auguſto interim in Ultramarinis pro recuperatione ſepulchri Dominici labore maximo dante operam. Greg. IX. Romanæ urbis Pontifex modis, quibus poterat, elaborabat ipſum ab imperio perturbare, filiumque ſuum Hainricum Regem, concitatis ad hoc Principibus Alemanniæ quibuſdam præcipuis, ac majoribus, Epiſcopis, Archiepiſcopis, ac Baronibus in hoc aſſentientibus. Horum præcipue Dux Bavariæ præbuit aſſenſum & conſilium palliatione fallaciæ, quam erga Regem tunc temporis habuiſſe viſus eſt. Videns ergo Dux circumſpectum Abbatis animum circa Regis negotia inconvulſum, verbis eum fulminare attemptabat opprobrioſis. Ipſe vero de bile amaritudinis ipſum obliciens jocoſe, licet melleis verbis ac ſophiſmatibus mellitis, à ſe repellebat. Nam cum de habitu monachali objicere ſibi attemptaſſet, taliter ſibi fertur reſpondiſſe: Dum in aula ſumus Princeps, & principaliter enitimur, & principali habitu comparere debemus, ne deformitas habitus Regis ac Principum oculos offendat. Nam & ex verbis Domini ſonuit in auribus Judæorum, quod *qui mollibus veſtiuntur in domibus Regum ſunt*. Sic & Beat. Ambroſius *cum fuit Romæ jejunavit ut Romanus Sabbatho: Mediolani cum fuit, carnes Sabbatho manducavit.* Hujus itaque conſilio Ducis & aliorum (ut creditur) Principum Romanus Pontifex Cardinalem miſit ad machinationem diſcordiæ ac perturbationis in Regem & Principes, & qui excommunicationem à Papa factam manifeſtaret intendens, qui ſic levius ad electionem Regis novi conſentiret perturbato patre ac filio.

CAPUT XVII.

FUit interim, dum hæc aguntur, civitas Argentina extra Principis gratiam, conſentiente ſuo Pontifice. Unde Rex permotus omnia ipſis obcluſerat itinera Rheno, mari terraque, damnumque maximum in mercibus vendendis & emendis accipiebant. Volentes igitur Regis impetrare gratiam, non conceſſo eis loco, Cardinalem intra civitatem receperunt, ſibique in omnibus obedire temptavere. Rex itaque Cardinalem illum cum haberet ſuſpectum, omnia ſibi de civitate exire volenti obcluſerat non minus intinera. Sculteтus enim de Hagenowe, Argentinæ civitati non parum infeſtus, frequenter in aula Regis peſſima percantabat gallicina. Fama igitur omni laude ſonora dulcior dum in aula inſonuit de invictiſſimi Auguſti de Ultramarinis partibus poſtliminio reditu feliciſſimo, Rex nimio elatus gaudio cum ſuis, ſui vero æmuli perterriti ſtabant & timidi. Poſt diceſſum igitur Cardinalis à civitate Argentina, pacato aliquantum Regis animo Argentinam veniens paci reformandæ cum dediſſet operam, dato argento non modico, ipſo venerabili mediante Abbate, ipſius recuperaverunt gratiam. Rogatus itaque Abbas à Burgenſibus poſt maximas gratiarum actiones pro reconciliatione Regis CC. marcas argenti recepit ab ipſis.

CAPUT XVIII.

REconciliato Imperatori igitur Romano Pontifice, cum didiciſſet pro certo conſpirationis factæ contra ipſum Ducem Bavariæ caput caudamque refrenantem, miſſo ſicario violentiſſimo, qui ſuam vitam pro morte Ducis non timeret opponere, ipſum prout male geſſerat pugione fecit occidi. Sicque iniquitas, quam perpetraverat, in caput ipſius eſt reverſa.

CAPUT XIX.

PAcato Rege cunctiſque regni Principibus, ab Imperatore apud Ravennam Aquilegiæ, ipſis cum occurriſſet, ſalutatis prout decuit Principibus, ſpeciali quadam dignitatis familiaritate Dominum Abbatem noſtrum ſalutavit, & viciniorem cæteris Palatio regali manſionem dari ſibi præcepit, ipſumque imperialibus redeuntem honorificavit donis. Mortuo Duce Auſtraſiorum, ſereniſſimo Regis glorioſi ſocero, rogatus Abbas venerandus à Rege, ut pro pecunia ſponſalitia ſibi à Duce jam defuncto promiſſa fines Auſtriæ attemptaret, viam aggreſſus eſt non ſine grandi ſollicitudine. Propter occiſionem namque Ducis Bavariæ tam infantem grave fuit ſatis alicui Alemannorum fines terræ illius intrare: quia nemo de ſe præſumebant ſe ducere tanto viro tam improviſo jugulato. Aggreſſus viam proſpere in omnibus ſe agebat divina favente miſericordia, æmulis ſuis, quos in aula habebat, aliter ſperantibus. Mandaverant hi clanculo quibusdam terræ ipſius Magnatibus adventum ipſius in Auſtriæ fines non pacem por-

portantis, ſed pacem fingentis, & affirmantes quia ſicarios Principum terræ illius interfectores in ſuo haberet comitatu. O livor edax, qui in tuos pejus graſſaris, & in vicinos malitiæ tuæ venena diffundis! Tu vero mus in pera, quia conradis te habentem, nec ſine damno tui liteſcis poſſeſſoris. O livor, tu ignis in gremio, dum non excuteris, habentem te perimis, excuſſus viciniora lambendo conſumis. Sed

Sui Deus eſt ſcutum, vehit hunc per devia tutum.

Hujus auxilio protectus non ſolum, ſed & optime, prout decuit Principem Regis (ut ita dicam) criſſarium, ſuſceptus eſt ac aliquanto tempore honorifice habitus. Neſcivit tamen dolum liventium æmulorum ſuorum. Quo audito non ſine timore repedavit, aſſumpto ducatu potentiſſimorum, quia confinia terræ illius ſub ſuo habebant domini. Reverſus ad Paletium benigniſſime hilarique vultu receptus eſt.

CAPUT XX.

REx vero frequentiſſima non parvipendens obſequia Cuonradi Abbatis ſuorumque anteceſſorum loci hujus Abbatum, donavit eccleſiæ curtem ad Creſarum cum omnibus ſuis appendiciis, cum familia multa, cum palmis, alpibus, & paſcuis, pro ſuæ remedio animæ, faciens teſtamentum donationis ſigillo roborotum imperiali, quod donatio iſta maneat inconvulſa in perpetuum. Dicant in monaſterio reſidentes deſides, ſi meminerunt ſuo umquam tempore tanta eccleſiæ conquiſita prædia. Ecce Tockenburg & Wilo: ecce prænominata villa ſub Abbate Counrado conquiſita. Sed tu forte qui ſatius creperum dicis, quia in monaſterio ſedulus magis eſſe debuerat. Verum quidem dicis, ſed eccleſiæ magis iſtud expedit. Martha certe conqueſta eſt Domino de ſorore Maria, quod non eam adjuverit in miniſterio, Dominus partem Marthæ bonam, Mariæ affirmabat optimam. Martha, ſi non miniſtraſſet, non ibi Chriſtus recubuiſſet. Maria niſi pedes Domini laviſſet, niſi pedibus ejus aſſediſſet, Dominus pro ipſa nequaquam reſpondiſſet. Ceſſet ergo murmuratio, ne ſit in Aula Chriſti perturbatio. Nam

Non bene conveniunt nec in una ſede morantur

majeſtas imperii & amor contemplationis. Majeſtas imperii ſemper ſit negociis occupata amor contemplationis in vita tenendus theorica. Othmarum contemplativa ditavit prædiis activa coronavit, dum de his delicuit contra invaſores habendis. Cyclopum eſt naturale uno ſubjectam rerum materiam oculo luſco perſpectare, aſtantibus inquietudinem pulſandi infligere, obmiſſaque lance rectitudinis trutinam ſemper ſequantur detractiones. Sed tu Cyclops cum oculo iniquitatis dicas, quando eccleſia B. Galli tam fuerit celebris, tam famoſa, ſicut temporibus Counradi Abbatis, cui tu forte detrahere conaris. Non Alemanniæ hanc ſinus comprehendit ſolus, ſed totius Europæ ſervitus hoc habet expertum, quod ſit colendus quam reverendus eccleſiæ B. Galli Abba & Dominus. Novit hæc Italia, Saxonia experta eſt & Freſia. Dicat qui audierit regni negotia, coram ſtantibus Archiepiſcopus, Ducibus, aliis Principibus, in conclavi ab Abbate S. Galli trutinari, quod foris in aula debebat annunciari. Multis namque donariis tam à Rege quam à Principibus honoratus, ſicut gratus accepit, ſic gratis expoſtulantibus honeſte condonavit. Sed qui dicunt nihil hoc ſuæ præſtare eccleſiæ, falluntur. Nam juxta verba Poëtæ:

Si nihil attuleris, ibis Homere foras. *Verſus Ovid.*

cùm & muneribus Numina placentur. Qui quamvis largus ſit & profuſus, numquam promptuaria ſuorum anteceſſorum vino, frumento, aliiſque ſumptui profuturis adeo plena fuerunt.

CAPUT XXI.

CArdinalis, cujus prius fuit habita mentio, concilium in Maguntia, civitate habiturus Comprovinciales citaverat Epiſcopos & Abbates & diverſi ordinis Clericos, ſi non Abbas conſilio ſuo cum Rege habito id irritaſſet. Præcepit enim Rex, ne quis in regno ſuo præter Epiſcopos, quorum id erat officii, concilia celebraret: aliud faciens gratia ſua careret. Diſpoſuerat namque præfatus Alemanniam datis quibuſdam edictis ſpoliare. Videns vero quia non, ſicut diſpoſuerat, haberet proceſſum, ad ſecuritatem ſui accepto ducatu pacis Abbate Sanct. Galli Duce & Comite Ratiſponam venit cum pace, ubi Abbas pontificalibus ab ipſo acceptis, anulo ſcilicet & infula, repedavit ad Regem. Dederat itaque Abbati ei XL. argenti marcas. Viſitatores etiam per diverſas miſſos eccleſias, cum multos perturbaſſent tam Abbates quam Monachos; immo etiam plebanos & clericos minoris ordinis, cohibuit, ne ad monaſterium venientes ſuos perturbarent fratres, non hoc ſine ſummi Pontificis obtinuit permiſſione. Audivit enim qualiter in nobili eccleſia Augienſi proceſſerant, & quemadmodum fratres ipſius perturbaverunt monaſterii. Cum adhuc ſit in dubio, utrumne nobis ſicut aliis infligant eccleſiis. Conſulo itaque ut ſimus cautiores in diſciplina & moribus & honeſta converſatione, quia ut ait quidam Sapiens:

Res

Digitized by Google

Virgil. 2. Æneid. *Res tua nunc agitur, paries cum proximus ardet.*

Fuit inſuper ſæpe dictus Abbas in ſuorum ſpecialium amicorum negotiis ſatis accommodus, quod in VVerra cujuſdam ſui affinis comprobavit in pago Curienſi, cui quindecim diebus ibidem cum gravi manu militum contulit auxilium. Sic etiam pleriſque tam parentibus quam affinibus ſubvenire ſibi non fuit pigrum.

CAPUT XXII.

Rogatus à Rege venerabilis Abbas, ut ad patrem ſuum Principem Principum, ſicut ſupra retulimus, veniſſet, tertianas propter aëris inæqualitatem die paſſus quodam Palatio intereſſe non potuiſſet. Rex erga ipſum benivolentiſſimus jocoſa quædam, non ſine compaſſione tamen erga fidiſſimum ſibi amicum, verba eructavit in hunc modum: Domine Abbas, neceſſariam adinveni veſtræ infirmitati medicinam. Accipiatis pro antidoto quadringentas argenti marcas. Credo enim, quia receptatione talis potiti à tertianis febribus poteritis continuo liberari.

Cætera deſunt in omnibus, quæ in manus noſtras venere, exemplaribus: uno excepto, quod aſſervatur in monaſterio S. Galli.

CUNRADI DE FABARIA PRESBYTERI SOTHMARI CATALOGUS

ABBATUM QUI PRÆFUERUNT MONASTERIO S. GALLI.

Domnus Othmarus annis XL.
Johannes ann. XXI.
Raudpertus anno uno (*al. Ruopertus, Rautpertus, Raupertus, Raubertus.*)
Werdo uno anno & dimidio.
Werdo annis XXXV.
Wolfleoz ann. IIII. (*al. Wolfleor, Wolfleos.*)
Gozpertus ann. XXVII. (*al. Gorpertus.*)
Bernvvicus ann. IV. (*al. Berwicus.*)
Grimaldus ann. XXXI. (*al. Crimaldus.*)
Hartmotus ann. XII. & dimidio.
Bernhardus ann. VII.
Salomon Epiſcopus ann. XXX. & dimidio.
Hartmannus ann. III. & menſib. IV. (*al. menſ. III.*)
Engilbertus ann. VIII. menſ. II. hebdomadib. III. & dieb. IV. (*al. annis IX.*)
Thieto an. VIIII. menſ. VII. & dieb. IV. (*al. Dietho, Thieto.*)
Cralo ann. XVI. menſib. VIIII. (*al. Gralo, Craloh.*)
Anno uno anno, menſib. II. & dieb. VIII.
Burchardus ann. XIII. hebdomadib. II. *al. Purchardus, Burkardus, Burckardus.*)
Notkerus ann. IIII. menſ. VI. hebdomadib. IV.
Ymmo ann. VIII. menſib. VIIII. hebdomadib. II.
Vodalricus ann. V. hebdomadib. VIII. (*al. Ulricus.*)
Gerhardus ann. XI. *al. Kerhardus.*)
Burchardus ann. XXI. (*al. Purch. Burkar. Burckhar.*)
Thietpaldus ann. XI. & menſib. IV. (*al. Dietp. Thiep. Tiep.*)
Nortpertus ann. XXXVIII. (*al. Northpert. Notpert.*)
Vodalricus ann. V. (*al. Dadalricus, Volricus.*)
Vodalricus Patriarcha ann. XLVI. & menſib. III. (*al. annis XLI.*)
Manegoldus ann. XI. menſib. IIII. hebdomadib. II. & dieb. IV.
VVerinherus ann. XXXVIII. menſ. II. & hebdomadibus II. (*al. Wernherus an. XXXVIII. menſ. II. dieb. V.*)
Vodalricus an. XXXII. hebdomadib. XX. & dieb. IV.
Voldaricus XLVIII. hebdomadib. IV. & uno die.
Heinricus annis IV. hebdomadib. XLVIII. diebus IV.
Vodalricus annis XV. hebdomadib. XL. (*al. annis XII.*)
Ruodolfus Epiſcopus & Abbas annis VII.
Conradus ann. XIII. hebdomadibus X. diebus II. (*al. Cuonradus.*)
VValtherus ann. IV. hebdomadib. XLVIII. *al. ſeptimanis XLVIII. al. hebdomad. XXXVIII.*
Bertholdus annis XXVII. menſ. VI. hebdomadibus II. & diebus II. (*al. ann. XXVII. & dimidio & diebus.*)

Hactenus Cunradus: in uno exemplari ſequuntur.

Vodalricus annis III. menſ. VIII.
Ruomo annis V. minus X. hebdomadibus.
VVilhelmus annis XX. minus VII. hebdomadib.
Hainricus annis XVII. menſ. VIIII.
Hilteboldus annis XI. hebdomad. XVIII. diebus IIII.

Ruodolfus Epiſcopus Conſtantienſis fuit gubernator monaſterii noſtri IIII. annis.
Hermannus annis XXVIII. menſ. V.
Georgius annis XIX.
Cuno annis XXXII. menſ. VI. dieb. XIX.
Hainricus annis VII. cum dimidio.
Cunradus gubernator X. menſ.
Hainricus annis VII. & fere VI. menſ.
Eglolfus annis XVI.

OFFICIALES DOMINI MONASTERII S. GALLI.

Ex veteri membrana.

HI quatuor Domini miniſtrant Abbati, cum Princeps creatur in aula Imperatoris.

Dux Sveviæ eſt Dapifer monaſterii, cujus vices gerunt milites de Bichellee.

Comes de Hochenberg eſt Picerna, cujus vices gerunt milites dicti Schencken de Landegg.

Dominus de Zorn eſt Mareſcalcus, cujus vices gerunt milites dicti Marſchalken de Mamertzhofen.

Dominus de Regenſperg eſt Camerarius, cujus vices gerunt milites dicti Gielen de Glatburg.

BERTHOLDI MONACHI ANNOTATIO
DE ABBATIBUS MONASTERII S. GALLI.

Ex eadem membrana.

ANno ab incarnatione Domini MCXCIX. II. Non. Febr. Vodalricus Abbas S. Galli hujus nominis quartus Abbatiam reſignavit. Eadem die electus eſt Vodalricus Præpoſitus natione de Veringen, qui eandem rexit XLIX. hebdomadas & unum diem, & obiit XVIII. Kal. Feb.

Cui ſucceſſit Heinricus Præpoſitus ſexta decima Kalend. Februar. qui eidem præfuit IIII. ann. & XLVIII. hebdomadis trib. diebus mortuus eſt.

Cui ſucceſſit in abbatiam Volricus Portenarius, XV. Kal. Januar. & rexit eam laudabiliter annis XV. & hebdomadib. XL. & mortuus eſt VIII. Kal. Octobr.

Succedente ſibi in abbatiam Ruodolfo Præpoſito & Decano, qui præfuit eidem annis VII. & obiit XIIII. Kal. Octobr.

Cui ſubſtitutus eſt Counradus Præpoſitus, regens & gubernans ipſam abbatiam potentiſſime per ann. XIII. hebdomadas X. & duos dies, & mortuus eſt XIII. Kal. Jan.

Poſt hunc electus eſt in diſcordia tam fratrum quam miniſterialium eccleſiæ Waltherus Decanus operis, & tenuit ipſam abbatiam tum in diſcordia tum poſt ſedatam diſcordiam ann. IIII. & hebdomadib. XLVIII. & tranſivit ad ordinem Prædicatorum in Conſtantia, anno domini MCCLXIIII. indict. III. VIII. Kal. Decembr.

Huic ſucceſſit Bertholdus Portenarius in feſto S. Katherinæ à fratribus concorditer electus, qui præfuit laudabiliter gubernans an. XXVII. menſib. VI. hebdomadib. II. & dieb. II.

Poſt hunc electi ſunt duo, Volricus de Giutingen & Hainricus de Wartinberg cum magna diſcordia Dominorum ſcilicet Conventualium, miniſterialium & civium: attamen ipſe Volricus tandem ipſum principatum gubernans annis quatuor, menſis VIII.

Cetera deſunt.

JOACHIMI VADIANI CHRONOLOGIA
ABBATUM MONASTERII S. GALLI.
CUM NOTATIONIBUS EX VETT. MEMBRANIS.

Anno Domini.

DCXIIII. Beatus Gallus hanc heremum inhabitare cœpit.

DCCXX. Othmarus primus Abbas præfuit annos XXXVIII. menſ. VIIII.

DCCLVIII. Johannes, Abbas Augiæ & Epiſcopus Conſtantienſis, annos XXI. menſ. VI. dies XXI.

DCCLXXVIII. Raupertus annum I. menſ. V. dies XXX. ♁. III. Kal. Maji.

DCCLXXIX. Waldo annum unum & dimidium, dies V. ♁. III. Kal. April.

DCCLXXXI. Werdo ab Eginone Epiſcopo electus, annos XXX. menſ. X. dies XV. ♁. in fine Martii.

DCCCXI. Wolfleotz, Eginonis ſucceſſor in epiſcopatu Conſtantienſi, annos IV. menſ. XI. dies XIII. *Iſte Wolfleos reſignata abbatia factus Epiſcopus Conſtantienſis dedicavit hanc eccleſiam*

ſiam in honore Dei Genitricis Mariæ & B. Galli, tranſtulit corpus ipſius in aram ubi in hodiernum diem requieſcit & curatus à podagra per ipſius merita. Hæc in vet. membrana,

DCCCXVI. Gozpertus annos XXI. menſ. X. dies II. θ. IIII. Non. Apil. *Ad hujus petitionem Walafridus vitam S. Gall. & Othmari ſcripſit.* Ex vet. cod.

DCCCXXXVI. Bernvvigus annos V. menſ. IX. dies XIX. tempore Ludovici Imperatoris & Ludovici Regis θ. VI. Eidus Decembris.

DCCCXLI. Grimaldus annos XXXI. menſ. XI. dies XI. θ. Eidibus Junijs.

DCCCLXXII. Hartmoutus annos XII. & dimidium, dies XXIX. θ. X. Kalend. Februar.

DCCCLXXXIIII. Bernhardus, Hartmuoto reſignante, ann. VII. menſ. IX. diem unum, tempore Arnolphi Imperatoris. θ. V. Eidus Junias.

DCCCXCI. Salomon de Ramſchvvag annos XXX. menſ. VIII. dies XX. θ. Nonis Januarii in vigilia S. Stephani, in Divos relatus.

DCCCCXXI. Hartmannus, antea Decanus annos III. menſ. X. dies XIX. θ. II. Kal. Octobris.

DCCCCXXIIII. Engilbertus annos IX. menſ. XI. dies XIV. tempore Lotharii Imperatoris θ. Eid. Auguſti.

DCCCCXXXIII. Thieto annos IX. menſ. VII. dies IIII. θ. VIII. Eidus Aprilis.

DCCCCXLII. Gralo ann. XV. menſ. IX. dies XV. θ. IIII. Kal. Martias. Aliqua Chronica Thiethonem Craloni poſtponunt.

DCCCCLVIII. Anno annum I. menſ. II. dies XVI. θ. Kalend. Decemb.

DCCCCLIX. Purkardus primus de Buochorn annos XIII. menſ. VIII. hebdomadas IIII. θ. XVI. Kalend. Auguſt. Legitur hic Abbas fuiſſe DCCCCLVIII. anno in Chron. Hepidanni, propterea expende numerum.

DCCCCLXXIII. Notkerus annos IIII. menſ. VIII. dies X. θ. XVIII. Kal. Jan.

DCCCCLXXXII. Ymmo annos VIII. menſ. IX. dies XIV. θ. IV. Kal. Novembr.

DCCCCXC. Ulricus primus annos V. hebdom. VIII. dies V.

DCCCCXCVI. Kerhardus ſive Gerhardus annos XI. & dimidium. θ. XI. Kal. Jun.

MVII. Purkhardus II. annos XX. menſ. VII. dies XIX. θ. XVI. Kal. Auguſti, ſunt qui ſcribant, V. Eidus Auguſti.

MXXVIII. Thietpaldus annos XI. menſ. VIII. dies XI. θ. VII. Eidus Januar.

MXL. Notpertus de Staſile annos XXXV. menſ. IX. Alii ponunt regiminis ejus ann. XXXVII. & duos menſes, alii annos XXXVIII. *Iſte reſignavit abbatiam, & primus inter Abbates anniverſarium ſuum inſtituit.* ex vet. cod. θ. IIII. Non. Septembr.

MLXXI. Ulricus II. annos V. menſ. IIII. dies XXVIII. θ. VI. Kal. Febr.

MLXXVI. Ulricus III. Patriarcha Aquilegienſis, annos XLVI. menſ. III. *Iſte apportavit reliquias S. Fidis, & eccleſiam ejus conſtruxit, & optime dotavit.* ex vet. cod. θ. IIII. Non. April. Alii ſcribunt, Eidibus Decemb.

MCXVII. Manegoldus de Botenſtein, prius Decanus, annos XI. menſ. XI. dies XII. *Habuit fratrem in Augia Abbatem nomine Ruodolfum.* ex vet. cod. θ. Kal. Maiis.

MCXXVIII. Wernherus ſeu Weringarius annos XXXVIII. menſ. IX. dies XIV. *Iſte fundavit eccleſiam S. Leonhardi, & optime dotavit*, ex vet. cod. θ. pridie Nonas Julias.

MCXVII. Ulricus IIII. de Tegerfeldt Epiſcopus Curienſis annos XXXIII. hebdomad. XX. dies IIII. *Iſte reſignavit abbatiam, & epiſcopium*, ex vet. lib. θ. pridie Eidus Aprilis.

MCXCIX. Ulricus V. de Veringen XLIX. hebdomadas, & unum diem. θ. XVIII. Kalendar. Febr.

MCC. Hainricus primus de Klingen annos IV. hebdomad. XLIX. dies XIIII. θ. XVII. Kal. Januarii.

MCCIIII. Ulricus VI. de Saxo annos XV. hebdomadas XL. θ. Kalend. Octobr.

MCCXIX. Rudolfus primus de Giutingen Epiſcopus Curienſis annos VII. præter VI. dies θ. XIII. Kalend. Octob.

MCCXXVI. Cunradus de Buſſenanc annos XIII. menſ. X. & dies XII. θ. XIII. Kalend. Ianuarii.

MCCXXXIX. Waltherus de Druthpurg annos IV. menſ. X. dies XLVIII. *Hic ivit ad prædicatores Conſtantiæ.* vet. cod.

MCCXLIV. Bertholdus de Valkenſtein annos XXVII. menſ. X. dies XXVII. *Sub hoc Jut liberga arx deſtruitur.* θ. anno Domini 1272. IIII. Eidus Junii.

MCCLXXI. Ulricus VII. de Giutingen annos IIII. menſ. X. hebdomad. IIII. dies IIII. θ. XIII. Kalend. Martii. Alii ponunt XV. Kalend. Mart. In aliquibus Chronicis variatur numerus anni. Ego in antiquis litteris inveni Berchtoldum Abbatem fuiſſe anno 1268. in aliis eum adhuc vixiſſe anno 1271. Quomodo igitur Vlricus iſte potuit eo anno eſſe electus? Vide quæ diximus in deſcriptione Turgoviæ.

MCCLXXV. Ruomo de Ramſtain annos V. minus X. hebdomadibus. *Sub Berch-*

toldo fuit Camerarius ordinis dein Cuſtos, tandem Præpoſitus & Decanus. Fratres habuit Cunradum & Rudolfum ſororem, Offemiam de Wildenſtain, θ. XIII. Kalend. Septemb.

MCCLXXIX. Wilhelmus de Monte forti annos XX. minus VII. hebdomadibus. *Sub eo floruit Fridericus LXII. Comes de Toggenburg.* θ. III. Eidus Octobr.

MCCXCIX. Hainricus II. de Ramſtain annos XVII. menſ. IX. θ. XI. Kalend. Auguſti anno 1318. Obſerva ergo numeros, qui ſunt emendandi.

*al. Werſtenſtein. MCCCXVII. Hiltipoldus de * Werſtain annos XI. hebdomad. XVIII. dies XIV. θ. pridie Eidus Decemb.

MCCCXXVIII. Rudolfus II. de Monte forte Epiſcopus Conſtantienſis annos IV. menſ. V. dies III. Aliqua Chronica habent 1333. *ſub Abbate Ruodolfo.*

MCCCXXXII. Hermannus de Bonſtetten ann. XXVIII. menſ. V. θ. X. Kal. Sept.

MCCCLX. Georgius de Wildenſtain annos XIX. menſ. VII. dies XXVIII. ſub Karolo IV. Imp. θ. pridie Kalend. April.

MCCCLXXIX. Cuno de Stoufeen annos XXXII. menſ. VI. dies XIX. ſub Sigiſmundo Imp. θ. XIV. Kal. Novemb.

MCCCCXI. Hainricus III. de Gundelfingen annos VII. & dimidium, dies II.

MCCCCXVIII. Hainricus de * Mansdorf cognomento de Myſnia annos VII. menſ. VI. dies XIX. θ. Eidibus Sept. * *Man. güdorf.*

MCCCCXXV. Eglolfus Blarer annos XVII. menſ. III. alii numerant regiminis ejus annos XXXVII. Legitur enim adhuc vixiſſe anno 1438. ſub Rege Alberto. θ. XIII. Kalend. Junii.

MCCCCXLII. Caſparus de Breytenlandenberg annos XXI. hebdomad. III. minus V. diebus.

MCCCCLXIII. Ulricus VIII. dictus Röſch de Wangen ex Algovia annos XXVIII. minus ſex hebdomatibus.

MCCCCXCI. Gothardus Giel. de Glatburg annos XIII. hebdomadas IV. dies II.

MDIV. Franciſcus Geisberger de Conſtantia annos XXV. minus XIII. diebus.

MDXXIX. Kilianus Germanus cognominatus Kôufi annum I. menſ. IV.

MDXXX. Diethelmus Blarer, vivit etiamnum.

F I N I S.

EPHEMERIDES MONASTERII S. GALLI.

MS. *Iſte liber eſt S. Galli, & Dominus de Tiufburg ſcripſit iſtum librum, An. Domini.* 1272.

JANUARIUS.

KL. Otprehtus * Dapifer & Adilheidis de Hagenvville conjunx ejus obierunt: quorum anniverſarius celebratur de Urimanhuſin & Niderv viller. Item obiit Liutkarda de Adilnsvviller.

III. NO. Obiit Elsbetun de Valkenſtein.

NONAS. Obiit Diethelmus miles de Tunrtun in Svvendi. item VValtherus de * Kilcheim, cujus anima ſit in pace.

VIII. I. D. Obiit Burkhardus miles de * VVazirburch, & Cuonradus VVidarius.

* *De Singenberg.* *al Rilch. *al. Waſſirborc. ex Comitibus de Mont fort.

VII. Hirburc de Scafrofisheim obiit.

VI. Heinricus de Cheſtinholz obiit, & Trutman de Rodesheim profeſſus eſt.

V. Migravit Hludouuicus Abbas.

IIII. Obitus Liutheri Decani, & Burkhardi Præpoſiti, & Ruodolfi de Hagenvviler, cujus anniverſarius fit de decima in Muola.

III. Obiit Cuonrat de VVilre, & Cuonrat Dinchilſpuole profeſſus eſt.

IDUS. Obitus Landerici Decani, cujus anniverſarius fit de Kapfe, quod habet Chriſtianus * Aldere bole.

* al. *an dem Bole.*

XVIIII. Kal. θ. Adilhartus de Altſtetin.

XVI. θ. Hainricus * Molendinator Presbyter, de domo quæ eſt proxima portæ verſus torrentem. Eſt & obitus Hainrici Riter militis, * de Scarbenshoue.

**Müller.* *al. *Scarbannes-houe.*

XV. Priſcæ Virginis, Romæ Cathedra Petri, * Deccoli fratris S. Galli.

* al. *Vecoli.*

XIIII. θ. Volricus Dapifer, & Cuonradus de * Tuſelinger ſubdiaconus.

* al. *Tuſiligin.*

X. θ. Iunta. cujus ann. fit de decima vf dem Bole in ſuperiori Berge, & de ortis juxta capellam Sororum apud S. Magnum.

VIIII. θ. Hartnidus * Monachus & Præpoſitus, cujus ann. fit de Varna. Item Virgine, de Wiere.

al. *H. de Varna Abbatis.*

VIII. θ. Hainricus Weſpinus. de Velde & de Ramſovve. item Albertus Schnvvorlinus, cujus an. facit Ger. Blarrarius de domibus & pomario in dim Bruole.

VI. θ. Adilhaidis de Hagenvville, de decima in Muola. Defectio Lunæ facta eſt ſtatim poſt Solis occaſum.

IIII. θ. Hainricus Marſcalcus de Valchinſtæin, de Musline.

II. KAL. θ. Cuonrat Bdæ, ſoror Rikiza, mater Suſelini, uxor Cuonradi ab din Orte, Honora Huenlin, & filius ejus Crittan, & uxor Marquardi Stulem.

FEBRUARIUS.

KAL. θ. Gerungus * Monatarius, cujus anniverſarius fit de curia Gruonavv. Et * Bertun de fonte S. Galli, de prædio apud * Apvvier. Et Manegoldus Decanus & Ortilebus.

* *Minitzer.* * *al. Berta.*

IIII. N. θ. Liutoldus de Chreigin Monachus & Decanus.

III. θ. VValtherus miles de Altſtetin. Item Methildis de Roſenberc, de Ruokiswiller.

II. Ansker Archiepiſcopus obiit.

NONAS.

Digitized by Google

NONAS. ♁. Gerhardus, & Chuonradus Gielo Miles de Glatteburc, de Uſhwiller. Item Volricus Spiſarius, cujus anniverſarium fratres ſui Iohannes, Ruodolfus & Peregrinus expedire promiſerunt.

VIII. ID. ♁. Hainricus de Sax Decanus. Iſte Decanus turrim novam, & capellam S. Mariæ, Iohannis, Oſvvaldi, funditus conſtruxit, & præterea quatuor ſervitia inſtituit, in anniverſario videlicet ſuo, in dedicatione S. Galli, in feſto Oſwaldi, & Thomæ Martyris, & tres villicatus redemit, quos Cellario deputavit. Item ♁. Mathildis * Schiline in domo juxta Vadam ante Kaminatas. ** al. Scilinc.*

VII. ♁. Dietricus de Altſtetin Clericus, de molendino in Capilla. Eſt & obitus Wernheri de * Wiltberc ſubdiaconi. *nunc Zirlin.* **al. Wilpertb.*

VI. ♁. Henricus de Glat Subdiaconus, de domo juxta Vadam ante Kemnatos. Et eſt obitus Alberti Goldaſti militis, de Gotichouen.

V. ♁. Waltherus Voli, de inferiori Curia Strubincelle, quam habet Hugo Voli. Item Egilolfus * Fullarius, de monte ſuo: & H. laicus, de Schœnenbuel. **al. Fuller.*

IIII. ♁. Wodalricus Huobit miles de Berge, de manſo qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge. Burchardus de Wilere miles altera parte lacus. Wolricus * Occellus, qui fuit occiſus, de quodam prædio ſuper monte qui dicitur Elpirsberc. *Oiglin.*

III. ♁. Volricus Cnullin, de inferiori Curia in Kollicon.

II. ♁. Albertus de Valkinſtein miles, de bono an dir Egge.

IDUS. ♁. Hermannus Presbyter de Buochhorn, de Welnriuti. Ruodolfus Marſcalcus, de Gerutwille.

XVI. Kal. ♁. Eliſabeth Widame.

XV. Vodalricus Abbas obiit: & Counradus miles de Glatteburch, in cujus anniverſario datur vinum, piſces, caſeus, & minor leibunculus de Oenkishoven, quod reddit VI. modios tritici, & XII. ſolidos. Inſuper de bono in Durſtoudilon, quod pertinet ad Sanct. Fidem, de eodem anniverſario dantur VI. denarii, ad unamquamque iſtarum ſex capellarum, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Johannis, S. Jacobi, & S. Oſwaldi, De eodem etiam bono in Durſtoudilon dantur VI. denarii ad hoſpitale fratrum, ad hoſpitale infirmorum VI. denn. incluſis omnibus VI. denn. leproſis etiam VI. denn. Eodem die obiit Volricus de Giuting Monachus.

XIIII. ♁. Volricus Capifer de Singinberch, de Frimanshuſin & * Einswiller. ** al. Niderwiler.*

XIII. ♁. Hugo Merſwinus, de Steige prope * Rotundum montem, quod habet Johannes * Diſpenſator. Item Diemon de Korbin miles, de molendino in Cappille. ** Romont.* *Schafner.*

XII. ♁. Swikerus Vedirvvush miles de Glatiburg, de Linnachin, quod curiæ Jonsvviler attinet. Et Egilolfus Shrodils, de Riuti ſupra Waldiu, quod habet Burcardus.

XI. ♁. Bertholdus * Mercator, de prædio in Cappille. *Kofman.*

X. Commemoratio Waltheri de Landesberc militis, & Dominæ Margaretæ uxoris ſuæ horum commemoratio fit de Buochun ſub caſtro * Lantsberg. **al. Lantisberc.*

IX. Magiſter Johannes * Scholaſticus obiit, & Ruodolfus de Wiltberc, cujus anniverſarius celebratur de Altegge in XIIII. Eccleſiis & capellis, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Galli, Othmari, Oſvvaldi, Johannis, Laurentii, S. Spiritus, Leonardi, Magni, Jacobi, Fidis, & S. Georgii. *Schueler*

VIII. ♁ Ruodolfus de manſo in Rorſcach.

VII. ♁. Adilheidis Wetache, & eſt commemoratio Volrici Wienahter mariti ſui, de domo Marſcalci.

VI. ♁. Waltherus de Kolinchon; & R. laicus de Roſinberc; & Ruodolfus Blaſer, de Edloswile.

V. ♁. Adilheidis de Scotibuocho, de quadam domo & pomario retro muros, quam habet Wer. de S. Georgio.

IIII. ♁. Bertha de Ramſwag. & victor de Stein.

III. Obitus Birthilonis Comitis, cujus anniverſarius agitur per ſex dies de Hiutinsville.

II. Waltherus de Rorbach miles in Algovia, de manſo in Glaſebach.

MARTIUS.

KAL. Obitus Wernheri de Tiufnovve, cujus anniverſ. fit de Herolrisperch, quod habet R. de Edanesvviller & ſolvit unam libram. Commemoratio B. Coci.

VI. ♁. Volricus de Geizobe, qui contulit vineam Eccleſiæ.

V. ♁. Heinricus Pincerna de Glatteburc, de ſcopoza in Rintal, quæ attinet curiæ Jonsvviller, quæ ſolvit X. quartalia tritici, * II. modios avenæ menſuræ de Wile, & VIII. ſol. Advocatus accipit pullos & ova pro jure ſuo. ** al. V.*

III. ♁. Vodlgardis de Ramſtein laica.

NONAS. Obitus Gebezonis Monachi, qui Abbatem Wernherum nutrivit. Et eſt obitus Volrici Presbyteri Præbendarii S. Fidis.

VIII. ID. ♁. Wolricus Occellus filius Volrici occiſi, de quadam domo in civitate ſupra Lohium, quam habet Leſtinus. Eſt & obitus Itæ, de inferiori curia in * Kolichon. ** al. Rollichoven.*

VII. Obitus Gertrudis, de decimis in Waltchilchen, quas habuit Stabeneze.

VI. ♁. Counradus de Ramſtein, & eſt commemoratio

Digitized by Google

memoratio Offemiæ de Wildinſtein: de quibus dat Camerarius de decima in Gumanswiler. Et eſt obitus Heinrici de Crumbenowe militis, de Horven Tural.

V. θ. Obitus Ebirhardi Schoudiers, de domo Schilini.

IIII. Heinricus de Bernanc Presbyter, de domatibus Ruſi & domo ad Garterhus.

III. θ. Ludewicus Fabarienſis Abbas, & Egilolfus de Valchinſtein miles, de Othfridingin.

II. Obitus Juntæ * Divitis, de ortis retro domum, quos habet Ger. * Pavvarus.

* *Ritblin*
* *Peyer.*

IDUS. θ. Hugonis & Adilheidis, de Briſaugia.

XVII. KAL. θ. Bertha * de Birmoume de Rentwigislene. Et Agnetis obitus, de Tiurrinmuli. Et eſt obitus Wilhelmi Subdiaconi, de domo ſua apud domum Willielmi Wirdingi.

* *al. Birboumilin*

XVI. θ. Diethelmus de Chregin miles, de decima in Briſaugia. Et Egilolfus de Capella Presbyter, de Rotunde monte. Et Hediwiga de Stoufin, de * Niderwile & de Urimanshuſin.

* *Einswiler.*

XV. θ. Hæinricus de Apwile, & Williberga ejus uxor, de quadam decima in Apwile.

XIIII. θ. Sebaſtianus Monetarius obiit.

XIII. Obitus Adilheidis Shatibuochin, de domo ſua juxta domum Voelini in platea verſus S. Leonhardum.

XI. Commemoratio Hæinrici & Gerdrudis de Bochisbergere, de quadam domo infra portam Gartherhus, quam habet Suſilinus.

X. θ. Berthun * Shnuorline, de domo & de pomario an dim Broele, quæ habet Ger. Blarrarius.

* *al. Sitourline.*

VIIII. θ. Burchardus de Meplins, de Woltribuhil apud Wangin civitatem. Obitus Hugonis.

VII. Obitus Liutuigę, uxoris Birthilonis Comitis, quæ Crucem magnam patravit.

VI. Obitus Magiſtri Waltheri Phyſici, & Oſmanni Presbyteri.

V. θ. Rudolfus de Roſcach miles, de bono vf dem Buel. Obitus Cleinarii.

III. Obitus Bertoldi Giwinnis, de decima ſua in manſo qui dicitur an dim Wege. Eſt & obitus C. de Grimminſtein militis. Iſte dedit curiam Zingeron, quam habet hoſpitale infirmorum locatam pro tribus fertonibus argenti annuatim. Walto Abbas diem obiit, & Werdo Abbas, & Wal. de S. Fide.

II. θ. Gebirge mater Occelli, de quadam ſchupoza in Jonswile quam habet Peregrinus Diſpenſator. Eſt & obitus Ruodolfi de Berge, de curia ſua in Berge.

ARPILIS.

KAL. θ. Heinricus de Valkenſtein miles. Et eſt commemoratio B. * Coci, de curia an dir Egge.

* *Küchimeiſter.*

IIII. N. θ. Hæinricus Presbyter, de decima in Moſe apud Sumbri, quam habuit Dives nunc habet Bumannus.

III. Obitus Erchinberti. Iſte inſtituit in ſancto die Paſchæ ſtuopum cum ciſo & majori leibunculo de Eilgovv, ut creditur. Et eſt obitus Eliſabeth & Annæ mercatricum laicarum, de Welnriuti.

II. Hodie dantur II. leibunculi minores de Sacro vicu Abbatis. Et eſt ob. Heinrici de Eppinbarc militis, de Bruggon prope Schœnenvvegin.

NONAS. θ. Hæinricus Occellus, de monte Elpirsberc, quem habet nunc I. Jugo Voeli.

VIII. Obitus Notkeri, qui ſequentia compoſuit. In cujus anniverſario datur minor ſtuopus de balnea ſtupa retro muros, & de aliis duabus domibus ſibi adjacentibus, & ortis ſuperpoſitis, quæ pertinent ad eccleſiam S. Petri. Eſt & obitus Heinrici de Horning Monachi atque Presbyteri, de Otvviſriuti & in dim Tobile.

VII. θ. Junta de Berge, de Widinhuobe in Berge. Item Guote Mercatrix, de Welnriuti.

VI. θ. Cuonradus Presbyter, de Tornburron. Et Clementum de Arbona, de Buoch apud Wile.

V. θ. Egilolfus de Golda, de Woluirſteige. Eſt & obitus Magiſtri Michahelis.

IIII. θ. Gertrudis de Huſin, de quibuſdam agris in Urimanshuſin.

II. Obitus Wolrici de Tegirvelt venerandi Abbatis, de Willerj juxta Hakon. Eodem die anniverſarius Lutholdi de Biürron, de Bruggeline & de Bucele prope Amptuncelle.

IDUS. θ. Guotmannus laicus, in hujus anniverſ. datur alba & minor leibo de molendino in valle Rupium. Et Domina Sophia, de curia an dir Egge.

XVIII. KAL. θ. Bertholdus Occellus, pater Bertholdi & Cuonradi Occellorum, de decimis in Birboumlin & Jonsriuti.

XVI. θ. Volricus Scholaſticus, de bono ſuo an dem Liuſibuel. Eſt & ob. Agnetis de Tiurrunmuli.

XV. θ. Adilhæidis de Berge, uxor Domini Ruodolfi, de curia Domini Ruodolfi in ſuperiori Berge, quod & ipſe inſtituit & miniſtrat Peregrinus Diſpenſator.

XIIII. Obitus Hermanni Presbyteri de Abbatiſcella. In hujus anniverſ. datur ſtuopus de balnea ſtupa retro muros, & de aliis duabus domibus ſibi adjacentibus & ortis ſuperpoſitis, quæ pertinent ad

Sanct.

Digitized by Google

Sanct. Petrum ex donatione ipſius Hermanni. Eſt & ob. Adilheidis de Nidervilerlaicæ, de domo ante Curiam Domini Abbatis, item Cuonradi de Huomlinkon militis.

XIII. Liuto obiit, & Bertholdus cocus. Iſte inſtituit in principio cujuslibet menſis unum ſtoupum de feodo Stegin in VVittobach, ut pro commemoratione Ipſius, & Adelheidis uxoris ſua, omniumque parentum ſuorum in ſingulis eorundem menſium principiis, miſſa pro defunctis à conventu ad altare publicum celebretur.

VIIII. θ. Heinricus dictus VVirbs laicus; & Adilheidis uxor VVilderici, de Gumansvvile; & Heinricus * Carpentarius, de Schoninloh. *Wagner.

VIII. Judith Auguſta apud Turonos diem obiit in Monaſterio S. Martini, ubi & corpus ejus humatum eſt.

VII. θ. Wolricus Bolarius de Wiger.

VI. θ. Egilolfus de Rorſchbach de Wolbrehtisberge: & Conradus Spiſatius, de orto ſuo iuxta Steina: & Wolbrecht wigant.

V. Beatus Tuotilo obiit.

IIII. θ. Bertholdus mercator, de quadam decima in Hohinvirſt & quodam cenſu in Turbline. Et eſt commemoratio Ruomonis de Ramſtein, & Heilvvigæ, de villicatu in Mœrinshuſen.

III. Rautpertus Abbas obiit, & eſt ob. Volrici & Adilheidis dictæ Schurlezer, de orto verſus S. Leonardum, item Counradi militis, de curia an dir Egge.

II. θ. Gerdrudis de Roſinberc, de Geizhaltun, & Ruodolfi de Keptun, Clerici de Hohenvirſt.

MAJUS.

KAL. Manegoldus Abbas obiit, & Hermannus Sacerdos ac Presbyter S. Laurentii, & Hugo de Tiurinhain monachus.

VI. θ. Adalbertus de Sturzinekke, & Guntrammus de Kiſilekke ultra lacum.

V. Wernherus Abbas inſtituit dari vinum de manſo, qui vocatur Huobe in Reitliſowe, & de curia in Berge puerorum quondam Egilolfi militis, quæ permutata fuit pro quodam prædio noſtro in Berge. Et eſt obitus Iræ de Lennonberc laicæ, de Hohenvirſt.

IV. θ. Ruodolfus & Egilolfus laici de Riedirn.

III. Reginſinda obiit, & eſt ob. Winnigebun Veſcer.

VIII. ID. θ. Hæinricus de Wurmilingen, de orto qui ſubjacet domi Schilini, & benedicta de Singinberc uxor Dapiferi, de Ekke infra Blidekke & Singinberc.

VII. θ. Ruodolfus Gielo miles; & Bertholdus de Kiſilegge de Imminrieth ultra lacum.

VII. θ. Volricus Urbanus laicus.

IV. θ. Burchardus Piſtor, Rwodolfus de Nidirwile, de Blawiller, Adilheidis de Buſſinnanch, de Jonswile.

II. θ. Eigilwardus de Valkenſtein in nigra ſylva, de villicatu in Berge.

II. θ. Egilolfus de Roſenberg, de Ruti.

IDUS. θ. Swikerus de Bernanc, qui conceſſit vineam Bernanc; & Wolricus de * Leumberc miles, de Svvarzinbach. *al. Glatiburch.

XVII. KAL. θ. Adilheidis de domo quæ inter iacet domui Huobariæ: & Willchelmus, & eſt commemoratio Berthæ & Gerdrudis de Glateburch de Hohinvirſt.

XVI. Vuoradus obiit.

XV. θ. Ruodeger & Alberich de Endingen.

XIII. Abbas Volricus, Hanricus Decanus, Lutoldus Decanus, Sivridus, Hualricus, Hermannus, Rudolfus de Gutingen, Ludowicus, Manegoldus, Magiſter C. Tatzo, Ruodolfus de Gurt. Cunradus de B. Burcardus de Cheilburg. Burcardus de Spigilberc, Gotfridus, Counradus, Rudegerus, Hanricus de H. Erneſtus, Bertholdus, Volricus, Waltherus, Hanricus de Vullsi, & Ruodolfus, Wernherus Leproſus, Comitiſſa IV. fraternitatem oraverunt.

X. Eodem feſto dantur piſces, ſcilicet duo Velchones Domino, & modius tritici, & XV. hami cerviſiæ de Albirnberch, & XV. de Rorſchach. Et eſt ob. Eliſabeth Occellæ, de decima in Mulinon.

VIII. θ. Adelgolz & uxor ejus Engelſint de Faſenhaim.

VI. θ. Heinricus de Grieſſinberc iunior.

IV. θ. Adalbrecht & Hug de Scaftolfeshaim.

JUNIUS.

KAL. θ. Peregrinus Decanus operis, de monte Martini.

IV. θ. N. Leitholfus obiit.

III. Salomon obiit Epiſcopus & Abbas.

II. Karolus Archiepiſcopus obiit, & Burkardus Abbas.

NONAS. S. Bonifacii Archiepiſcopi in Freſonis, & eſt obitus Burkardi laici, de Riccinbach apud Wile.

VI. ID. θ. Wolrici Buggonis Presbyteri, de Hitinhuobe, & Ruodolfi de Rinegge Advocati, de bono Zir Tannum apud Enziſwiler.

V. θ. Hæinrici Divitiſi & eſt commemoratio Juntun uxoris ſuæ, de decima in Tiuſinbach.

IV. θ. Adilheidis de Creigin, de decima in Tiuſinbach. Et eſt obitus Bertholdi de Valkinſtein Abbatis, de villicatu in Marpach, quem ipſe ſua pecunia comparavit, obiit hoc anno Domini MCCLXXII.

Digitized by Google

III. ♁. Truotwinus Bleh de Rotwile, & uxor ejus Mathilda.

IDUS. Grimoldus Abbas obiit, cui Hartmuotus Decanus & poſt Abbas hoc fecit epitaphion;

Hic manet interius divinæ legis amator,
Grimoldus humilis, templum hoc qui condere juſſit.

XVII. Kal. ♁. Othprethi laici, de Nidirwile & de Urimanshuſen.

XIII. Eberhardus obiit.

XII. ♁. Mehthildis de Eppinberc, de Bruggon * in Schonenwegin. *al. apud

XI. ♁. Hermannus de Vivario laicus, de Horriuti: Gerohoh obiit.

X. ♁. Wolricus * Havillinus, de Swendi. *al. Heumlinus.

VIII. ♁. Egilolfi Schrodils, de decima ſua Altſtetin, quæ modo permutata eſt pro decima in Gumanſwiler.

VII. ♁. Cwonradi militis de Curia, de curia Wannon in Witobach.

V. Commemoratio Heinrici Blarrarii, de Wiler prope Hakon, & de decima in Arnanc.

III. Eodem die dantur IV. fercula, ſcilicet carnes, caſeus, ova, crucigira, cum vino & majori leib. de Altſtetin. ♁. Bertholdus Monachus de Tengin, de Hitinhuobe.

JULIUS.

IV. NON. Obitus Wolrici Epiſcopi Auguſtani. Hic Cellerarius incipit dare ovinas carnes.

II. No. Obitus Wernheri Abbatis.

VII. ♁. Chuonradus de Rogwillere, & Ita Goldaſtine uxor ejus, & quorum anniverſario datur de decima in Rogwille.

IV. ♁. Wolricus de Goucheim.

III. ♁. Cuonradus Ubirlingarius; & Ruodolfus de Ramſtein Monachus atque ſubdiaconus, de decima in Wiere.

XVII. Kal. Irmingarda Hludowici Regis filia & ſanctæmonialis obiit.

XVI. ♁. Guuoton de Curia, de Wannon in Witonbach.

XIII. ♁. Marquardus de Ramſtein Plebanus de Ulma.

XII. ♁. Wolricus de Clatiburch miles, de Waltinwile.

XI. ♁. Theotpoldus Presbyter obiit.

IX. ♁. Adilheidis de Burron, de Honberc.

VI. ♁. Liutoldus de Glatiburch miles, de Hohinberc, quod adjacet cellæ S. Petri.

V. Præpoſitus de Argoia dat ſtoupum & vinum pro piſcibus de Mittilnmuchein. ♁. Itun Diſpenſatricis, de decima in Gubilin, quam habet Volricus Spiſer, & de domibus Zagillini apud S. Magnum, & Berthun Giſlariæ, de domibus ſuis ante domum Buchiline, quam nunc habet C. de Ramſvvag.

IV. ♁. Ruodolfus Comes de Raprehtſvviler.

III. Perchroldus obiit filius Chadalohi Comitis.

II. ♁. Hildiburga & Hugo Volinus.

AUGUSTUS.

Kal. ♁. Fridericus de Huonvville.

IV. No. ♁. Heinricus Pincerna de Landegge, de Bruggelin.

III. ♁. Ruodolfus de Urſtein miles, de Albirnberge.

II. ♁. Heinricus de Ramſvvag, de bono an dir Wiſe in Turtal.

VIII. ID. ♁. Juntæ de Glatteburc, de Uſhovin prope Gebratsvviler.

VII. ♁. Ruodolfus Spiſer, de Niderndorf, Et eſt obitus Eliſabeth Diſpenſatricis.

VI. ♁. Heinricus de Einvviller.

II. ♁. Iſaac Presbyteri S. Oſvvaldi.

IDUS. Obitus Willine, de Kollichon in Argoia.

XVI. Kal. ♁. Ekihardi Decani, de * Enkinfurt, quod habet Ger. Blarrarius & ſolvit Criſtan Voeli: Et eſt ob. Heinrici dicti Krumben & Adelheidis ſororis ſuæ, de domo ſua juxta domum Klaynarii ante S. Crucem. *al. Enkimm.

XV. ♁. Ruuodolfi de Capella, de prædio in Capille. Ob. Adilheidis Scoubine, de domo quondam ſua. Walahfridus Abbas obiit, vir in divinis & humanis litteris verſatiſſimus.

IX. ♁. Bertolfi Abbatis, & Annæ uxoris Mercatoris, de Secki, quod Blarrer.

XIII. ♁. Bernardi Abbatis, & Ruodolfi Diſpenſatoris, de Vergillinsberc, quòd habet Jo. Spiſer.

XII. Alberti de Lene, de Rothins.

VI. ♁. Ruuodolfi de Arbona militis, & eſt commemoratio Wernheri patris ſui, de Buoch juxta Wile.

V. ♁. Irmingardis de Valkenſtein, de Otfridingin.

II. ♁. Columbani laici, de domo ſua & ortis.

SEPTEMBER.

Kal. ♁. Oſvvaldi Scovving, de prædio in valle Turbata.

IV. Non. Obitus Nortperti Abbatis. Iſte primus inter Abbates anniverſarium ſuum inſtituit ordinavitque dari vinum, piſces, caſeum, ova, & piſa, & majorem panem de Huſin, & die ſequenti eadem de Utivvillere.

II. ♁. Heinricus Cocus, de decima in Retinberc, quam habet Blarrer.

VIII. ID. Ex inſtitutione Salomonis Epiſcopi & Abbatis datur præbenda de Golda

Golda fratribus in honorem S. Magni Confeſſoris. Et eſt ob. Volrici Spiſarii, de decima in Huobe ſub Rutundo monte.

*al. A newiler. VII. ♁. Hainricus de * Einwiller, de Huobe quod adjacet Roſinberch.

VI. ♁. Wolrici Gielonis militis, de Uſhovin.

V. ♁. Eliſabet laica, de decima in Mulimon an dim Wege.

IV. ♁. Volricus Diſpenſator, de domo & vinea Ruodolfi Diſpenſatoris ſita in Bernanc an der Halden.

III. ♁. Adilhædidis Dapiferæ & Cwonradi Gielonis militis de Uſhovin.

XVIII. Kal. ♁. Burchardus de Chiſilekke miles. Rihboldus obiit.

XVII. ♁. Gerdrudis laicæ, de Ekkolslene.

XV. ♁. Itun, de quodam prædio in Rorſchach. item Gervvigi Blarrarii.

XIIII. ♁. Ruodolfi de Gutingen Abbatis & Epiſcopi, de * Sneolfishouin quod attinet curiæ Jonswiller. *al. Snelihovin.

XIII. ♁. Ruodolfi de Rorſchach, de Geizhaltun, ſicut & in anniverſario Egilolfi de Roſinberc fratris ſui quod eſt in Craſtino poſt feſtum Thomæ Apoſtoli.

XII. ♁. Heinricus de Grieſſinberc ſenior, de Eichrein quod attinet curiæ Affoltrang. Gozbaldus Epiſcopus obiit.

XIII. ♁. Bertha de Urſtein, de Geitzhaltun. Et miniſtratur de Gamirtingen quod attinet curiæ Huſin, ex inſtitutione Wernheri Abbatis. Cuonradus obiit.

X. ♁. Wolrici Abbatis de Sax. de Huobe quod adjacet caſtro Roſinberge.

VIII. ♁. Heinricus Pincerna de Glateburc.

*Bek. VII. ♁. Ebirhardus * Piſtor, & Methildis uxor ſua, de curia Eſhans. Item ob. Egilolfus. Occellus, de quatuor maltris decimarum Brandis, quod habet Johannes Occellus & Schizingouis.

VI. ♁. Counrat & Wichart de Tiundelingen.

IV. ♁. Egilolfus Occellus, de Buoche, quod habet Bolarius. Item Eigilwardus de Valkenſtein miles, de curia an dir Egge. Et Guote dicta * Kuchimaiſterin. *Coca.

*Dives. II. ♁. Heinricus * Richillinus; de Volchinswille quod eſt Commune Occellorum, & de Buoch, & de domate apud domum Bolarii. Item ob. Cwonradi Presbyteri de Capella, de domo quam habet Magiſter Johannes Blarrarius.

OCTOBER.

Kal. ♁. Stephanus Sollichover; de domo ſua extra muros.

VI. Non. ♁. Williburgis converſæ, de domo ſua retro muros.

V. Hora ſecunda noctis ſequentis ecclypſis facta eſt anno XXII. regni Hludovici Regis in Orientali Francia ♁. Adilheidis de Glatiburch, de Waltin Willere.

IV. ♁. Franciſcus de Watte.

II. Nidger laicus obiit, & fit adminiſtratio de Swartinberch.

NONAS. Commemoratio Wolrici Patriarchæ & Wolrici Abbatis hujus nominis Quarti & Hiltiboldi Plebani S. Fidis. Hic primum dari debet novum vinum à Cellario.

VIII. ID. ♁. Cuonradus Camerarius. Iſte inſtituit lumen ante aram S. Othmari omni nocte arſurum, & III. ſol. in ſuo anniverſario ſacrificandos ad Chorum, ad S. Othmarum, & ad S. Laurentium, de decem ſol. in Schorron apud S. Leonhardum, & de reditibus in Sindolstwiller. Item ob. Mehtildis Buchline, de bono des Walchis apud S. Georgium quod habent Piſarii.

VII. Hic cellarius incipit dare bovinas carnes, & piſces & * priſcilla de Edilolswiler quod habent Ramswagii. *al. piſcella.

VI. ♁. Ruodolfus Gielo miles de Uſhouin majori.

IIII. Obitus Wilhelmi Abbatis.

XVII. Kal. ♁. Sigiram Goldaſt miles, & Wolfhart frater ejus, de bonis in Hegiu ultra lacum.

XVI. Dedicatio eccleſiæ S. Galli, quæ fit ex inſtitutione H. Decani de villicatu in Rorſchach, & proceſſio ex Inſtitutione L. de Glatteburc de bono an dir Steige.

XV. ♁. Itun de Arbona, de Buoch juxta Wile. Et Commemoratio Clementæ.

XIIII. ♁. Cuonradus Monachus atque Presbyter, de Butrichsmoſe.

XI. ♁. Frida laica de Tettichouen, de decimis in Haimines.

VIII. ♁. Conradus de Ramswag abe dir Wiſe in Turtal.

VII. ♁. Cvvonradus Rufus, de Richinzunvviler, quod habet Wernſtein.

IV. ♁. C. Widarii, de Mulinon & decima an dem Wege.

NOVEMBER.

Kal. ♁. Bertholdus de Oetlineshuſen, de Urimaneshuſen.

IV. ♁. No. Commemoratio omnium fidelium defunctorum celebratur de fraternitate quæ eſt ad lapidem.

III. ♁. Methildis Clubine, de domibus ejus infra portam verſus torrentem.

II. ♁. Guotum laica de Rinegge, de decima in Granſtein & Letthuobe adjacenti.

NONAS. ♁. Volricus Leſtinus laicus.

VIII. ID. ♁. Liutoldi Simprehtis laicus de decima in Granſtein & * Letthuobe adjacenti. Item ♁ Cvvonradi * Spizzin, de Strubincelle anteriori curia quam habet Hugo Veli. *al. Leithuobe. *al. Spica

Digitized by Google

VI. θ. Miun de Berge, de Manſo qui dicitur Widinhuobe in inferiore Berge. Et eſt ob. Siginun, de decima in Oberndorf quam habet Pavverus.

III. θ. Volricus Bueler laicus & Gerdrud uxor ſua, de quadam decima in Honegge ſita in monte qui dicitur Ruggebein.

II. Commemoratio Wernheri Crezze & Berthu uxoris ſuæ, de decima in Tiuſinbach.

** Ouila.* IDUS. θ. Methildis * Ougiline de curia Gruonovv prope Altſtetten. Eodem die obiit BW. de Rineg, de quibusdam agris an dem Baldirich & an dem Gern.

XVII. Kal. θ. VVolrici militis de Ramsvvach. de Bleichum. Et eſt θ. Rvvdolfi de Goſſovve, & R. filii ſui occiſorum, de prædiolo in Albrehtsvviller.

XVI. Othmari Confeſſoris. Eodem die dantur carnes, piſces, caſei, & ova, cum ſtoupo & maximo leibone, & minore leibunculo de Stamheim, ad unum ferculū dantur cuilibet Domino duo velkones.

XIV. Octava Martini. Eodem die datur ciatus de Eſchans pro commemoratione fratrum, quæ fit ad aram S. Benedicti ex inſtitutione Burkardi Præpoſiti.

XIII. θ. VValtherus de Kiſilekke, de Ceiſſinhouin.

XI. θ. Dominus Lutoldus de Glatteburg Canonicus Conſtantienſis, à dir Steige. Notingus Epiſcopus obiit.

X. θ. Hæinricus Occellus & VVolricus filius ſuus, de Berchu. Item ob. Berthæ converſæ.

VIIII. θ. Liutoldus, de ſuperiori vinea in Uthvvillere, & VVolricus Dapifer, de Frimanhuſin, & VVernherus de Arbona miles, de Buoch juxta VVile. Iſte Volricus Dapifer inſtituit lumen ad S. Michahelem omni nocte arſurum de prædio in Frimanshuſin & Nidervviller. Abo obiit.

VI. θ. Berthun, de Steige prope Rotundum montem, quod habet Joh. Spiſer. Item θ. Alberti Abbatis Augiæ junioris, de villicatu in Mœrishuſen.

V. θ. Hællivvigæ, de Stalilhouin & Huob. quod habent * Impletores Volricus & Volricus. Et eſt ob. Domini Wal. de S. Fide.

** Füller, id eſt Fullarii.*

III. θ. Egilolfus de Roſenberc, de Brugge, juxta Hetiſovve.

II. Andreæ Apoſtoli. Eodem feſto dat Hoſpitarius X. fercula, ſcilicet bis carnes, bis piſces, bis caſeos, bis ova, duos ciatos, & unum ſtuopum, maximum leibonem, & minorem leibunculum, & in veſpera ſtuopum, lunulas & oblatas de Linkinvviller. Proxima Dominica poſt feſtum Andreæ ſerviunt Hoſpitarius & Portarius per VII. dies, & Præpoſitus de Argoia per alios VI. dies ſequentes. Eadem die eſt obitus Adilheidis * Cleinariæ, d. * monte Cleinnariæ. Hic Cellerarius incipit dare porcinas carnes.

** al. de Rorſcach*

DECEMBER.

KAL. VVernkerus de Langinſtein in Burgundia miles, de Steinmuli.

III. NON. θ. Hermannus de Huſen.

VIII. ID. θ. Hermannus Richilinus, de quodam bono in Oberndorf, quod habet Diſpenſator, & nunc R. Spiſer.

VI. θ. Johannes de Hundunsheim ex Eleſaz.

V. Truogo Epiſcopus obiit. Et eſt obitus Hermanni Monachi atque Presbyteri de Ottinburron, de Zuozvvillere. Iſte inſtituit ſtuopum in anniverſario Notkeri Magiſtri Sequentiarum.

IV. θ. Heinricus Villicus de Berge, de manſo in inferiori Berge qui dicitur VVidinhuobe.

IDUS θ. VVolrici Patriarchæ, de Goucheint. Eſt & ob. Svvikeri Presbyteri de Gandersvviler, de Hohenvirſt.

XVIIII. KAL. Liutoldi Advocati, de Bleichun.

XVIII. θ. Notkeri Monachi & Presbyteri, & VValtheri de Svvarzinbach, de quadam decima in Mole apud Sumbri, quam habuit dives.

XVII. θ. Hæinrici de Klingin Abbatis, de Jonsriuti aliisque reditibus.

XVI. Sedecimis Jani migravit Liuto kalendis.

XV. θ. Junta de Valkenſtein in nigra Silva, de villicatu in Berge.

XIV. VVernherus de Arbona Presbyter, de Hitinbuobe.

XIII. θ. Cvvonradi Abbatis de Buſmanch, in cujus anniverſario datur vinum, piſces, caſeus, minor panis, de XX. ovibus monetæ. Eſt & ob. Heinrici Simprechi, de decima in Granſtein & Leituope adjacenti.

XII. Thomæ Apoſtoli. Dominus Abbas faciat duas caritates per duos dies ſequentes; unam cum piſcibus alboccin II. & caſ. & vino, & minori leibuncul: aliam ſine vino de proceſſione ad capellas Obiit * Magiſter coquinæ.

** Kuchimeiſter.*

XI. θ. Egiloſfus de Roſinberc, de molendino in Haſela & prædio an dim Sunder.

XII. Eodem die datur ſtuopus de curia Nephſlini in Rorſchach, & de decima in Hegu quam habet Gebz de Lindaugia. Eſt & obitus Rudolfi Dapiferi militis, de Eggon inter Blidegge & Singinberc.

V. θ. Irmingardæ, de decima in Muola, quam habet Hartm. & Bertholdi Joculatoris, de decima vf dim Bole in ſuperiori Berge, & de ortis juxta capellam ſororum apud S. Magnum.

III. θ. Svvikkerus de Glatteburg miles, de Zvvozvvile, & Gothofridus, de Chezvvilele.

F I N I S.

JOHAN-

Digitized by Google

JOHANNIS GEORGII TIBIANI PANEGYRICON.

SUPER LAUDIBUS ACRONII LACUS IN ALEMANNIA, & EJUSDEM CIVITATUM.

MONTEIS & fluvios, terram, pulchra oppida dicam
Acronii, fieri qua brevitate poteſt.
Virginis â partu, quem mox dixere beatum
Multi gente, loco, nomine, ſorte, lacum.
Delius inſpiret mihi ſi nunc Tullia verba.
Laudibus haud poſſim condecorare ſatis.
Acronius λάκκος ſummo nam dignus honore,
Carminibus, Phœbo, Meoniique lyra.
Hic toto mundo & cœlo notiſſimus alto,
Cujus præclarum nomen ad aſtra volat.
Ejus terra, ejus quoque pars non infima mundi eſt,
Non ſolum ob piſces, ſed quoque amœna loca.
Circumſtant montes, urbes & luſtra ferarum,
Perpetuum nomen vivit in urbe ſuum.
Hic vitreas ſemper ſollers piſcator ad undas
Felix plena vago rhetia piſce trahit:
Hic libet undivagos demiſſis fallere piſces
Rhetibus, hosque ſimul ducere cum calamo.
Veliferi hic quoque conſpiciuntur pondera mali
Urbes quæ magnas condecorare ſolent.
Interdum hoc tumido gyratur navita Ponto,
Quando bibit miſſum fracta carina fretum:
Tempore, ſed ſudo juvenes dicuntur ad undas
Navibus & ſecum Bacchica dona ferunt,
Atque diem lepidis conſumunt carmine & odis,
Et Venere & Baccho, nec Ceres ipſa latet.
Parte tamen rapidus qua nunc Sol reſpicit ortum
Ob varios monteis oppida pauca vides.
Hic & montanis veniunt è fontibus amnes.
Temquore qui æſtivo florida prata rigant.
Ad dextra *Liblach* tenui perlucidus unda,
Bregentz & fluvium cernis adire lacum,
Flumine prociduo Acronium nam fertur in altum,
Huic ſemper multas ipſe miniſtrat aquas.
Nubiferi montes, & ſaxa minantia cœlo
Cernuntur gelida ſemper operta nive.
Rhetia cernuntur juga denſis alba pruinis,
Cum Sol Icarei fervet ab ore Canis.
Dantur ab anguſtis undoſi vallibus amnes,
Qui interdum lepidos dant quoq; piſciculos.
Hicque vides *Bregentz*, quamvis ſint mœnia parva,
Belligeræ tamen hæc gloria gentis erunt,
Hic populus magni vel gens eſt ſueta laboris,
Summo quæ prompto pectore paret hero.
Dura manus bello, celeberrima gloria gentis,
Eſt populus veritus ſemper amore Deum.
Nemo illo major bello eſt, nemo acrior armis,
Huic ſemper populo robora priſca manent.
Gloria Germanæ Germano in littore terræ
Acronii magni perpetuumque decus.
Deinde amnem *Iuſach* cernis quoque parte ſiniſtra,
Qui curſu proprio mollia prata rigat.
Cernitur hinc liquidi facies nitiſſima Rheni
Corniger & flexo gurgite lene fluens:
Fertur in Acronium pulchrum velocibus undis,
Cujus perpetuas auget amœnus aquas.
Fluctiſonas citius Rhenus tunc deſerit undas,
Atque per æquoreas hic cito fertur aquas.
Poſt tamen has qua parte lacus hic reſpicit Auſtrum,
Helvetii fortes oppida multa tenent.
Gramineam viridi cernis de capite terram,
Floriferi hic colles, pictaq; prata virent.
Sunt circum gelidi fontes & mollia prata,
Sunt hic fœcundi rura beata ſoli.
Pomiferi florent amplis proventibus horti,
Qui Calabrum ſuperant fertilitate penum.
Itur in æterno veſtitos gramine campos,
Florida ubi fulgent prata colore ſuo,
Læta ſuſurrantes ſaliunt per gramina riui,
λεπτὸς & conſtans aër ubique bonus.
Helvetios cernis gentem in fera prœlia ferri
A primis annis viribus, arte valet.
Farris terra ferax, pecudum vis, paſcua læta,
Sunt circum ſilvæ non ſine fruge bonæ.
Contenti ergo queunt iſtis traducere vitam
Fructibus, expromit quod humus ipſa libens:
Hinc *Arbor felix* Romanis nota vetuſtis
Conſpicitur, tangens Acronium arce ſuum.

Digitized by Google

Ruodolfus Epiſcopus Conſtantienſis fuit gubernator monaſterii noſtri IIII. annis.
Hermannus annis XXVIII. menſ. V.
Georgius annis XIX.
Cuno annis XXXII. menſ. VI. dieb. XIX.
Haintricus annis VII. cum dimidio.
Cunradus gubernator X. menſ.
Haintricus annis VII. & fere VI. menſ.
Eglolfus annis XVI.

OFFICIALES DOMINI MONASTERII S. GALLI.

Ex veteri membrana.

HI quatuor Domini miniſtrant Abbati, cum Princeps creatur in aula Imperatoris.

Dux Sveviæ eſt Dapifer monaſterii, cujus vices gerunt milites de Bichellee.

Comes de Hochenberg eſt Picerna, cujus vices gerunt milites dicti Schencken de Landegg.

Dominus de Zorn eſt Mareſcalcus, cujus vices gerunt milites dicti Marſchalken de Mamertzhofen.

Dominus de Regenſperg eſt Camerarius, cujus vices gerunt milites dicti Gielen de Glatburg.

BERTHOLDI MONACHI ANNOTATIO

DE ABBATIBUS MONASTERII S. GALLI.

Ex eadem membrana.

ANno ab incarnatione Domini MCXCIX. II. Non. Febr. Vodalricus Abbas S. Galli hujus nominis quartus Abbatiam reſignavit. Eadem die electus eſt Vodalricus Præpoſitus natione de Veringen, qui eandem rexit XLIX. hebdomadas & unum diem, & obiit XVIII. Kal. Feb.

Cui ſucceſſit Heintricus Præpoſitus ſexta decima Kalend. Februar. qui eidem præfuit IIII. ann. & XLVIII. hebdomadis trib. diebus mortuus eſt.

Cui ſucceſſit in abbatiam Volricus Portenarius, XV. Kal. Januar. & rexit eam laudabiliter annis XV. & hebdomadib. XL. & mortuus eſt VIII. Kal. Octobr.

Succedente ſibi in abbatiam Ruodolfo Præpoſito & Decano, qui præfuit eidem annis VII. & obiit XIIII. Kal. Octobr.

Cui ſubſtitutus eſt Counradus Præpoſitus, regens & gubernans ipſam abbatiam potentiſſime per ann. XIII. hebdomadas X. & duos dies, & mortuus eſt XIII. Kal. Jan.

Poſt hunc electus eſt in diſcordia tam fratrum quam miniſterialium eccleſiæ Waltherus Decanus operis, & tenuit ipſam abbatiam tum in diſcordia tum poſt ſedatam diſcordiam ann. IIII. & hebdomadib. XLVIII. & tranſivit ad ordinem Prædicatorum in Conſtantia, anno domini MCCLXIIII. indict. III. VIII. Kal. Decembr.

Huic ſucceſſit Bertholdus Portenarius in feſto S. Katherinæ à fratribus concorditer electus, qui præfuit laudabiliter gubernans an. XXVII. menſib. VI. hebdomadib. II. & dieb. II.

Poſt hunc electi ſunt duo, Volricus de Giutingen & Hainricus de Wartinberg cum magna diſcordia Dominorum ſcilicet Conventualium, miniſterialium & civium: attamen ipſe Volricus tandem ipſum principatum gubernans annis quatuor, menſis VIII.

Cetera deſunt.

JOACHIMI VADIANI CHRONOLOGIA

ABBATVM MONASTERII S. GALLI.

CVM NOTATIONIBVS EX VETT. MEMBRANIS.

Anno Domini.

DCXIIII. Beatus Gallus hanc heremum inhabitare cœpit.

DCCXX. Othmarus primus Abbas præfuit annos XXXVIII. menſ. VIIII.

DCCLVIII. Johannes, Abbas Augiæ & Epiſcopus Conſtantienſis, annos XXI. menſ. VI. dies XXI.

DCCLXXVIII. Raupertus annum I. menſ. V. dies XXX. ♁. III. Kal. Maji.

DCCLXXIX. Waldo annum unum & dimidium, dies V. ♁. III. Kal. April.

DCCLXXXI. Werdo ab Eginone Epiſcopo electus, annos XXX. menſ. X. dies XV. ♁. in fine Martii.

DCCCXI. Wolfleotz, Eginonis ſucceſſor in epiſcopatu Conſtantienſi, annos IV. menſ. XI. dies XIII. *Iſte Wolfleos reſignata abbatia factus Epiſcopus Conſtantienſis dedicavit hanc eccleſiam*

Digitized by Google

ſiam in honore Dei Genitricis Mariæ & B. Galli, tranſtulit corpus ipſius in aram ubi in hodiernum diem requieſcit & curatus à podagra per ipſius merita. Hæc in vet. membrana.

DCCCXVI. Gozpertus annos XXI. menſ. X. dies II. ✝. IIII. Non. April. *Ad hujus petitionem Walafridus vitam S. Gall. & Othmari ſcripſit.* Ex vet. cod.

DCCCXXXVI. Bernvvigus annos V. menſ. IX. dies XIX. tempore Ludovici Imperatoris & Ludovici Regis ✝. VI. Eidus Decembris.

DCCCXLI. Grimaldus annos XXXI. menſ. XI. dies XI. ✝. Eidibus Juniis.

DCCCLXXII. Hartmoutus annos XII. & dimidium, dies XXIX. ✝. X. Kalend. Februar.

DCCCLXXXIIII. Bernhardus, Hartmuoto reſignante, ann. VII. menſ. IX. diem unum, tempore Arnolphi Imperatoris. ✝. V. Eidus Junias.

DCCCXCI. Salomon de Ramſchvvag annos XXX. menſ. VIII. dies XX. ✝. Nonis Januarii in vigilia S. Stephani, in Divos relatus.

DCCCXXI. Hartmannus, antea Decanus annos III. menſ. X. dies XIX. ✝. II. Kal. Octobris.

DCCCCXXIIII. Engilbertus annos IX. menſ. XI. dies XIV. tempore Lotharii Imperatoris ✝. Eid. Auguſti.

DCCCCXXXIII. Thieto annos IX. menſ. VII. dies IIII. ✝. VIII. Eidus Aprilis.

DCCCCXLII. Gralo ann. XV. menſ. IX. dies XV. ✝. IIII. Kal. Martias. Aliqua Chronica Thiethonem Craloni poſtponunt.

DCCCCLVIII. Anno annum I. menſ. II. dies XVI. ✝. Kalend. Decemb.

DCCCCLIX. Purkardus primus de Buochorn annos XIII. menſ. VIII. hebdomadas IIII. ✝. XVI. Kalend. Auguſt. Legitur hic Abbas fuiſſe DCCCCLVIII. anno in Chron. Hepidanni, propterea expende numerum.

DCCCCLXXIII. Notkerus annos IIII. menſ. VIII. dies X. ✝. XVIII. Kal. Jan.

DCCCCLXXXII. Ymmo annos VIII. menſ. IX. dies XIV. ✝. IV. Kal. Novembr.

DCCCCXC. Ulricus primus annos V. hebdom. VIII. dies V.

DCCCCXCVI. Kerhardus ſive Gerhardus annos XI. & dimidium. ✝. XI. Kal. Jun.

MVII. Purkhardus II. annos XX. menſ. VII. dies XIX. ✝. XVI. Kal. Auguſti, ſunt qui ſcribant, V. Eidus Auguſti.

MXXVIII. Thietpaldus annos XI. menſ. VIII. dies XI. ✝. VII. Eidus Januar.

MXL. Notpertus de Stafile annos XXXV. menſ. IX. Alii ponunt regiminis ejus ann. XXXVII. & duos menſes, alii annos XXXVIII. *Iſte reſignavit abbatiam, & primus inter Abbates anniverſarium ſuum inſtituit.* ex vet. cod. ✝. IIII. Non. Septembr.

MLXXI. Ulricus II. annos V. menſ. IIII. dies XXVIII. ✝. VI. Kal. Febr.

MLXXVI. Ulricus III. Patriarcha Aquilegienſis, annos XLVI. menſ. III. *Iſte apportavit reliquias S. Fidis, & eccleſiam ejus conſtruxit, & optime dotavit.* ex vet. cod. ✝. IIII. Non. April. Alii ſcribunt, Eidibus Decemb.

MCXVII. Manegoldus de Botenſtein, prius Decanus, annos XI. menſ. XI. dies XII. *Habuit fratrem in Augia Abbatem nomine Ruodolfum.* ex vet. cod. ✝. Kal. Maiis.

MCXXVIII. Wernherus ſeu Weringarius annos XXXVIII. menſ. IX. dies XIV. *Iſte fundavit eccleſiam S. Leonhardi, & optime dotavit*, ex vet. cod. ✝. pridie Nonas Julias.

MCXVII. Ulricus IIII. de Tegerfeldt Epiſcopus Curienſis annos XXXIII. hebdomad. XX. dies IIII. *Iſte reſignavit abbatiam, & epiſcopium*, ex vet. lib. ✝. pridie Eidus Aprilis.

MCXCIX. Ulricus V. de Veringen XLIX. hebdomadas, & unum diem. ✝. XVIII. Kalendar. Febr.

MCC. Hainricus primus de Klingen annos IV. hebdomad. XLIX. dies XIIII. ✝. XVII. Kal. Januarii.

MCCIIII. Ulricus VI. de Saxo annos XV. hebdomadas XL. ✝. Kalend. Octobr.

MCCXIX. Rudolfus primus de Giutingen Epiſcopus Curienſis annos VII. præter VI. dies ✝. XIII. Kalend. Octob.

MCCXXVI. Cunradus de Buſſenanc annos XIII. menſ. X. & dies XII. ✝. XIII. Kalend. Ianuarii.

MCCXXXIX. Waltherus de Druthpurg annos IV. menſ. X. dies XLVIII. *Hic ivit ad prædicatores Conſtantiæ.* vet. cod.

MCCXLIV. Bertholdus de Valkenſtein annos XXVII. menſ. X. dies XXVII. *Sub hoc Jut liberga arx deſtruitur.* ✝. anno Domini 1272. IIII. Eidus Junii.

MCCLXXI. Ulricus VII. de Giutingen annos IIII. menſ. X. hebdomad. IIII. dies IIII. ✝. XIII. Kalend. Martii. Alii ponunt XV. Kalend. Mart. In aliquibus Chronicis variatur numerus anni. Ego in antiquis litteris inveni Berchtoldum Abbatem fuiſſe anno 1268. in aliis eum adhuc vixiſſe anno 1271. Quomodo igitur Vlricus iſte potuit eo anno eſſe electus? Vide quæ diximus in deſcriptione Turgoviæ.

MCCLXXV. Ruomo de Ramſtain annos V. minus X. hebdomadibus. *Sub Berchtoldo*

toldo fuit Camerarius ordinis dein Cuſtos, tandem Præpoſitus & Decanus. Fratres habuit Cunradum & Rudolfum ſororem, Offemiam de Wildenſtain. θ. XIII. Kalend. Septemb.

MCCLXXIX. Wilhelmus de Monte forti annos XX. minus VII. hebdomadibus. *Sub eo floruit Fridericus LXII. Comes de Toggenburg.* θ. III. Eidus Octobr.

MCCXCIX. Hainricus II. de Ramſtain annos XVII. menſ. IX. θ. XI. Kalend. Auguſti anno 1318. Obſerva ergo numeros, qui ſunt emendandi.

al. Werſtenſtein. MCCCXVII. Hiltipoldus de * Werſtain annos XI. hebdomad. XVIII. dies XIV. θ. pridie Eidus Decemb.

MCCCXXVIII. Rudolfus II. de Monte forte Epiſcopus Conſtantienſis annos IV. menſ. V. dies III. Aliqua Chronica habent 1333. *ſub Abbate Ruodolfo.*

MCCCXXXII. Hermannus de Bonſtetten ann. XXVIII. menſ. V. θ. X. Kal. Sept.

MCCCLX. Georgius de Wildenſtain annos XIX. menſ. VII. dies XXVIII. ſub Karolo IV. Imp. θ. pridie Kalend. April.

MCCCLXXIX. Cuno de Stoufeen annos XXXXII. menſ. VI. dies XIX. ſub Sigiſmundo Imp. θ. XIV. Kal. Novemb.

MCCCCXI. Hainricus III. de Gundelfingen annos VII. & dimidium, dies II.

MCCCCXVIII. Hainricus de * Mansdorf cognomento de Myſnia annos VII. menſ. VI. dies XIX. θ. Eidibus Sept. * *Mangiſdorf.*

MCCCCXXV. Eglolfus Blarer annos XVII. menſ. III. alii numerant regiminis ejus annos XXXVII. Legitur enim adhuc vixiſſe anno 1438. ſub Rege Alberto. θ. XIII. Kalend. Junii.

MCCCCXLII. Caſparus de Breytenlandenberg annos XXI. hebdomad. III. minus V. diebus.

MCCCCLXIII. Ulricus VIII. dictus Röſch de Wangen ex Algovia annos XXVIII. minus ſex hebdomatibus.

MCCCCXCI. Gothardus Giel. de Glatburg annos XIII. hebdomadas IV. dies II.

MDIV. Franciſcus Geisberger de Conſtantia annos XXV. minus XIII. diebus.

MDXXIX. Kilianus Germanus cognominatus Kôufi annum I. menſ. IV.

MDXXX. Diethelmus Blarer, vivit etiamnum.

F I N I S.

EPHEMERIDES MONASTERII S. GALLI.

J A N U A R I U S.

MS. *Iſte liber eſt S. Galli, & Dominus de Tiufburg ſcripſit iſtum librum, An. Domini.* 1272.

KL. Otprehtus * Dapifer & Adilheidis de Hagenvville conjunx ejus obierunt: quorum anniverſarius celebratur de Urimanhuſin & Nidervviller. Item obiit Liutkarda de Adilnsvviller.

III. NO. Obiit Elsbetun de Valkenſtein.

NONAS. Obiit Diethelmus miles de Tunrtun in Svvendi. item VValtherus de * Kilcheim, cujus anima ſit in pace.

* *De Singenberg.*
* *al Rilch.*
* *al. Waſſirborc.*

VIII. I. D. Obiit Burkhardus miles de * VVazirburch, & Cuonradus VVidarius.

ex Comitibus de Mont fort.

VII. Hirburc de Scafrofisheim obiit.

VI. Heinricus de Cheſtinholz obiit, & Trutman de Rodesheim profeſſus eſt.

V. Migravit Hludouuicus Abbas.

IIII. Obitus Liutheri Decani, & Burkhardi Præpoſiti, & Ruodolfi de Hagenvviler, cujus anniverſarius fit de decima in Muola.

III. Obiit Cuonrat de VVilre, & Cuonrat Dinchilſpuole profeſſus eſt.

IDUS. Obitus Landerici Decani, cujus anniverſarius fit de Kapfe, quod habet Chriſtianus * Aldere bole.

* al. *an dem Bole.*

XVIIII. Kal. θ. Adilhartus de Altſtetin.

XVI. θ. Hainricus * Molendinator Presbyter, de domo quæ eſt proxima portæ verſus torrentem. Eſt & obitus Hainrici Riter militis, * de Scarbenshoue.

* *Müller.*
* al. *Scarbanneshoue.*

XV. Priſcæ Virginis, Romæ Cathedra Petri, * Deccoli fratris S. Galli.

* al. *Vecoli.*

XIIII. θ. Volricus Dapifer, & Cuonradus de * Tuſelinger ſubdiaconus.

X. θ. Iunta. cujus ann. fit de decima vf dem Bole in ſuperiori Berge, & de ortis juxta capellam Sororum apud S. Magnum.

* al. *Tuſſligin.*

VIIII. θ. Hartnidus * Monachus & Præpoſitus, cujus ann. fit de Varna. Item Virgine, de Wiere.

* al. *H. de Varna Abbatis.*

VIII. θ. Hainricus Weſpinus. de Velde & de Ramſovve, item Albertus Schnvvorlinus, cujus an. facit Ger. Blarrarius de domibus & pomario in dim Bruole.

VI. θ. Adilhaidis de Hagenvville, de decima in Muola. Defectio Lunæ facta eſt ſtatim poſt Solis occaſum.

IIII. θ. Hainricus Marſcalcus de Valchinſtæin, de Musline.

II. KAL. θ. Cuonrat Bdæ, ſoror Rikiza, mater Suſelini, uxor Cuonradi ab din Orte, Honora Huenlin, & filius ejus Crittan, & uxor Marquardi Stulem.

FEBRUARIUS.

KAL. θ. Gerungus * Monatarius, cujus anniverſarius fit de curia Gruonavv. Et * Bertun de fonte S. Galli, de prædio apud * Apvvier. Et Manegoldus Decanus & Ortilebus.

* *Mimtzer.*
* *al. Berta.*

IIII. N. θ. Liutoldus de Chreigin Monachus & Decanus.

III. θ. VValtherus miles de Altſtetin. Item Methildis de Roſenberc, de Ruokiswiller.

II. Ansker Archiepiſcopus obiit.

NONAS.

Digitized by Google

NONAS. ♁. Gerhardus, & Chuonradus Gielo Miles de Glatteburc, de Uſhwiller. Item Volricus Spiſarius, cujus anniverſarium fratres ſui Iohannes, Ruodolfus & Peregrinus expedire promiſerunt.

VIII. ID. ♁. Hainricus de Sax Decanus. Iſte Decanus turrim novam, & capellam S. Mariæ, Iohannis, Oſvvaldi, funditus conſtruxit, & præterea quatuor ſervitia inſtituit, in anniverſario videlicet ſuo, in dedicatione S. Galli, in feſto Oſwaldi, & Thomæ Martyris, & tres villicatus redemit, quos Cellario deputavit. Item ♁. Mathildis * Schiline in domo juxta Vadam ante Kaminatas. (* al. Stiline. nunc Zilin.)

VII. ♁. Dietricus de Altſtetin Clericus, de molendino in Capilla. Eſt & obitus Wernheri de * Wiltberc ſubdiaconi. (* al. Wilperib.)

VI. ♁. Henricus de Glat Subdiaconus, de domo juxta Vadam ante Kemnatos. Et eſt obitus Alberti Goldaſti militis, de Gotichouen.

V. ♁. Waltherus Voli, de inferiori Curia Strubincelle, quam habet Hugo Voli. Item Egilolfus * Fullarius, de monte ſuo: & H. laicus, de Schœnenbuel. (* al. Fuller.)

IIII. ♁. Wodalricus Huobit miles de Berge, de manſo qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge. Burchardus de Wilere miles altera parte lacus. Wolricus * Occellus, qui fuit occiſus, de quodam prædio ſuper monte qui dicitur Elpirsberc. (Oüglin.)

III. ♁. Volricus Cnullin, de inferiori Curia in Kollicon.

II. ♁. Albertus de Valkinſtein miles, de bono an dir Egge.

IDUS. ♁. Hermannus Presbyter de Buochhorn, de Welnriuti. Ruodolfus Marſcalcus, de Gerutwille.

XVI. Kal. ♁. Eliſabeth Widame.

XV. Vodalricus Abbas obiit: & Counradus miles de Glatteburch, in cujus anniverſario datur vinum, piſces, caſeus, & minor leibunculus de Oenkishoven, quod reddit VI. modios tritici, & XII. ſolidos. Inſuper de bono in Durſtoudilon, quod pertinet ad Sanct. Fidem, de eodem anniverſario dantur VI. denarii, ad unamquamque iſtarum ſex capellarum, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Johannis, S. Jacobi, & S. Oſwaldi, De eodem etiam bono in Durſtoudilon dantur VI. denarii ad hoſpitale fratrum, ad hoſpitale infirmorum VI. denn. incluſis omnibus VI. denn. leproſis etiam VI. denn. Eodem die obiit Volricus de Giuting Monachus.

XIIII. ♁. Volricus Capiſer de Singinberch, de Frimanshuſin & * Einswiller. (* al. Nirwiler.)

XIII. ♁. Hugo Merſwinus, de Steige prope * Rotundum montem, quod habet Johannes * Diſpenſator. Item Diemon de Korbin miles, de molendino in Cappille. (* Romont. Schaſner.)

XII. ♁. Swikerus Vedirvvush miles de Glatiburg, de Linnachin, quod curiæ Jonsvviler attinet. Et Egilolfus Shrodils, de Riuti ſupra Waldiu, quod habet Burcardus.

XI. ♁. Bertholdus * Mercator, de prædio in Cappille. (Koſman.)

X. Commemoratio Waltheri de Landesberc militis, & Dominæ Margaretæ uxoris ſuæ horum commemoratio fit de Buochun ſub caſtro * Lantsberg. (* al. Lantiberc.)

IX. Magiſter Johannes * Scholaſticus obiit, & Ruodolfus de Wiltberc, cujus anniverſarius celebratur de Altegge in XIIII. Eccleſiis & capellis, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Galli, Othmari, Oſvvaldi, Johannis, Laurentii, S. Spiritus, Leonardi, Magni, Jacobi, Fidis, & S. Georgii. (* Schulier.)

VIII. ♁ Ruodolfus de manſo in Rorſcach.

VII. ♁. Adilheidis Wetache, & eſt commemoratio Volrici Wienahter mariti ſui, de domo Marſcalci.

VI. ♁. Waltherus de Kolinchon; & R. laicus de Roſinberc; & Ruodolfus Blaſer, de Edloswile.

V. ♁. Adilheidis de Scotibuocho, de quadam domo & pomario retro muros, quam habet Wer. de S. Georgio.

IIII. ♁. Bertha de Ramſwag. & victor de Stein.

III. Obitus Birthilonis Comitis, cujus anniverſarius agitur per ſex dies de Hiutinsville.

II. Waltherus de Rorbach miles in Algovia, de manſo in Glaſebach.

MARTIUS.

KAL. Obitus Wernheri de Tiufnovve, cujus anniverſ. fit de Herolrisperch, quod habet R. de Edanesvviller & ſolvit unam libram. Commemoratio B. Coci.

VI. ♁. Volricus de Geizobe, qui contulit vineam Eccleſiæ.

V. ♁. Heinricus Pincerna de Glatteburc, de ſcopoza in Rintal, quæ attinet curiæ Jonsvviller, quæ ſolvit X. quartalia tritici, * II. modios avenæ menſuræ de Wile, & VIII. ſol. Advocatus accipit pullos & ova pro jure ſuo. (* al. V.)

III. ♁. Vodlgardis de Ramſtein laica.

NONAS. Obitus Gebezonis Monachi, qui Abbatem Wernherum nutrivit. Et eſt obitus Volrici Presbyteri Præbendarii S. Fidis.

VIII. ID. ♁. Wolricus Occellus filius Volrici occiſi, de quadam domo in civitate ſupra Lohium, quam habet Leſtinus. Eſt & obitus Itæ, de inferiori curia in * Kolichon. (* al. Rolichoven.)

VII. Obitus Gertrudis, de decimis in Waltchilchen, quas habuit Stabeneze.

VI. ♁· Counradus de Ramſtein, & eſt commemoratio

memoratio Offemiæ de Wildinſtein: de quibus dat Camerarius de decima in Gumanswiler. Et eſt obitus Heinrici de Crumbenowe militis, de Horven Turtal.

V. ♦. Obitus Ebirhardi Schoudiers, de domo Schilini.

IIII. Heinricus de Bernanc Presbyter, de domatibus Ruſi & domo ad Garterhus.

III. ♦. Ludewicus Fabarienſis Abbas, & Egilolfus de Valchinſtein miles, de Othfridingin.

Ritblin II. Obitus Juntæ * Divitis, de ortis retro domum, quos habet Ger. * Pavvarus. * *Peyer.*

IDUS. ♦. Hugonis & Adilheidis, de Briſaugia.

XVII. Kal. ♦. Bertha * de Birmoume de Rentwigislene. Et Agnetis obitus, de Tiurrinmuli. Et eſt obitus Wilhelmi Subdiaconi, de domo ſua apud domum Willielmi Wirdingi. * *al. Birboumilin*

XVI. ♦. Diethelmus de Chregin miles, de decima in Briſaugia. Et Egilolfus de Capella Presbyter, de Rotunde monte. Et Hediwiga de Stoufin, de * Niderwile & de Urimanshuſin. * *Eiuswiler.*

XV. ♦. Hæinricus de Apwile, & Williberga ejus uxor, de quadam decima in Apwile.

XIIII. ♦. Sebaſtianus Monetarius obiit.

XIII. Obitus Adilheidis Shatibuochin, de domo ſua juxta domum Voelini in platea verſus S. Leonhardum.

XI. Commemoratio Hæinrici & Gerdrudis de Bochisbergere, de quadam domo infra portam Gartherhus, quam habet Suſilinus.

X. ♦. Berthun * Shnuorline, de domo & de pomario an dim Broele, quæ habet Ger. Blarrarius. * *al. Sitourline.*

VIIII. ♦. Burchardus de Meplins, de Woltribuhil apud Wangin civitatem. Obitus Hugonis.

VII. Obitus Liutuigę, uxoris Birthilonis Comitis, quæ Crucem magnam patravit.

VI. Obitus Magiſtri Waltheri Phyſici, & Oſmanni Presbyteri.

V. ♦. Rudolfus de Roſcach miles, de bono vf dem Buel. Obitus Cleinarii.

III. Obitus Bertoldi Giwinnis, de decima ſua in manſo qui dicitur an dim Wege. Eſt & obitus C. de Grimminſtein militis. Iſtè dedit curiam Zingeron, quam habet hoſpitale infirmorum locatam pro tribus fertonibus argenti annuatim. Walto Abbas diem obiit, & Werdo Abbas, & Wal. de S. Fide.

II. ♦. Gebirge mater Occelli, de quadam ſchupoza in Jonswile quam habet Peregrinus Diſpenſator. Eſt & obitus Ruodolfi de Berge, de curia ſua in Berge.

ARPILIS.

Kal. ♦. Heinricus de Valkenſtein miles. Et eſt commemoratio B. * Coci, de curia an dir Egge. * *Kuchimeiſter.*

IIII. N. ♦. Hæinricus Presbyter, de decima in Moſe apud Sumbri, quam habuit Dives nunc habet Bumannus.

III. Obitus Erchinberti. Iſte inſtituit in ſancto die Paſchæ ſtuopum cum ciſo & majori leibunculo de Eilgovv, ut creditur. Et eſt obitus Eliſabeth & Annæ mercatricum laicarum, de Welnriuti.

II. Hodie dantur II. leibunculi minores de Sacro vicu Abbatis. Et eſt ob. Heinrici de Eppinbarc militis, de Bruggon prope Schœnenvvegin.

NONAS. ♦. Hæinricus Occellus, de monte Elpirsberc, quem habet nunc I. Jugo Voeli.

VIII. Obitus Notkeri, qui ſequentia compoſuit. In cujus anniverſario datur minor ſtuopus de balnea ſtupa retro muros, & de aliis duabus domibus ſibi adjacentibus, & ortis ſuperpoſitis, quæ pertinent ad eccleſiam S. Petri. Eſt & obitus Heinrici de Horning Monachi atque Presbyteri, de Otvviſriuti & in dim Tobile.

VII. ♦. Junta de Berge, de Widinhuobe in Berge. Item Guote Mercatrix, de Welnriuti.

VI. ♦. Cuonradus Presbyter, de Tornburron. Et Clementum de Arbona, de Buoch apud Wile.

V. ♦. Egilolfus de Golda, de Wolqirſteige. Eſt & obitus Magiſtri Michahelis.

IIII. ♦. Gertrudis de Huſin, de quibuſdam agris in Urimanshuſin.

II. Obitus Wolrici de Tegirvelt venerandi Abbatis, de Willerj juxta Hakon. Eodem die anniverſarius Lutholdi de Biurron, de Bruggeline & de Bucele prope Amptuncelle.

IDUS. ♦. Guotmannus laicus, in hujus anniverſ. datur alba & minor leibo de molendino in valle Rupium. Et Domina Sophia, de curia an dir Egge.

XVIII. Kal. ♦. Bertholdus Occellus, pater Bertholdi & Cuonradi Occellorum, de decimis in Birboumlin & Jonsriuti.

XVI. ♦. Volricus Scholaſticus, de bono ſuo an dem Liuſibuel. Eſt & ob. Agnetis de Tiurrunmuli.

XV. ♦. Adilhæidis de Berge, uxor Domini Ruodolfi, de curia Domini Ruodolfi in ſuperiori Berge, quod & ipſe inſtituit & miniſtrat Peregrinus Diſpenſator.

XIIII. Obitus Hermanni Presbyteri de Abbatiſcella. In hujus anniverſ. datur ſtuopus de balnea ſtupa retro muros, & de aliis duabus domibus ſibi adjacentibus & ortis ſuperpoſitis, quæ pertinent ad

Sanct.

Digitized by Google

Sanct. Petrum ex donatione ipſius Hermanni. Eſt & ob. Adilheidis de Nidervilerlaicæ, de domo ante Curiam Domini Abbatis, item Cuonradi de Huomlinkon militis.

XIII. Liuto obiit, & Bertholdus cocus. Iſte inſtituit in principio cujuslibet menſis unum ſtoupum de feodo Stegin in VVittobach, ut pro commemoratione Ipſius, & Adelheidis uxoris ſuæ, omniumque parentum ſuorum in ſingulis eorundem menſium principiis, miſſa pro defunctis à conventu ad altare publicum celebretur.

VIIII. ☩. Heinricus dictus VVirbs laicus; & Adilheidis uxor VVilderici, de Gumansvvile; & Heinricus * Carpentarius, de Schoninloh.

* Wagner.

VIII. Judith Auguſta apud Turonos diem obiit in Monaſterio S. Martini, ubi & corpus ejus humatum eſt.

VII. ☩. Wolricus Bolarius de Wiger.

VI. ☩. Egilolfus de Rorſchbach de Wolbrehtisberge: & Conradus Spiſarius, de orto ſuo iuxta Steina: & Wolbrecht wigant.

V. Beatus Tuotilo obiit.

IIII. ☩. Bertholdus mercator, de quadam decima in Hohinvirſt & quodam cenſu in Turbline. Et eſt commemoratio Ruomonis de Ramſtein, & Heilvvigæ, de villicatu in Mœrinshuſen.

III. Rautpertus Abbas obiit, & eſt ob. Volrici & Adilheidis dictæ Schurlezer, de orto verſus S. Leonardum, item Counradi militis, de curia an dir Egge.

II. ☩. Gerdrudis de Roſinberc, de Geizhaltun, & Ruodolfi de Keptun, Clerici de Hohenvirſt.

MAJUS.

Kal. Manegoldus Abbas obiit, & Hermannus Sacerdos ac Presbyter S. Laurentii, & Hugo de Tiurinhain monachus.

VI. ☩. Adalbertus de Sturzinekke, & Guntrammus de Kiſilekke ultra lacum.

V. Wernherus Abbas inſtituit dari vinum de manſo, qui vocatur Huobe in Reitliſowe, & de curia in Berge puerorum quondam Egilolfi militis, quæ permutata fuit pro quodam prædio noſtro in Berge. Et eſt obitus Iræ de Lennenberc laicæ, de Hohenvirſt.

IV. ☩. Ruodolfus & Egilolfus laici de Riedirn.

III. Reginſinda obiit, & eſt ob. Winnigebun Veſcer.

VIII. ID. ☩. Hæinricus de Wurmilingen, de orto qui ſubjacet domi Schilini, & benedicta de Singinberc uxor Dapiferi, de Ekke infra Blidekke & Singinberc.

VII. ☩. RuodolfusGielo miles; & Bertholdus de Kiſilegge de Imminrieth ultra lacum.

VII. ☩. Volricus Urbanus laicus.

IV. ☩. Burchardus Piſtor, Rwodolfus de Nidirwile, de Blawiller, Adilheidis de Buſſinnanch, de Jonswile.

II. ☩. Eigilwardus de Valkenſtein in nigra ſylva, de villicatu in Berge.

II. ☩. Egilolfus de Roſenberg, de Ruti.

IDUS. ☩. Swikerus de Bernanc, qui conceſſit vineam Bernanc; & Wolricus de * Leumberc miles, de Svvarzinbach.

* al. Glatiburch.

XVII. Kal. ☩. Adilheidis de domo quæ inter iacet domui Huobariæ: & Willehelmus, & eſt commemoratio Berthæ & Gerdrudis de Glateburch de Hohinvirſt.

XVI. Vuoradus obiit.

XV. ☩. Ruodeger & Alberich de Endingen.

XIII. Abbas Volricus, Hanricus Decanus, Lutoldus Decanus, Sivridus, Hualricus, Hermannus, Rudolfus de Gutingen, Ludowicus, Manegoldus, Magiſter C. Tarzo, Ruodolfus de Gurt. Cunradus de B. Burcardus de Cheilburg. Burcardus de Spigilberc, Gotfridus, Counradus, Rudegerus, Hanricus de H. Erneſtus, Bertholdus, Volricus, Waltherus, Hanricus de Vullsi, & Ruodolfus, Wernherus Leproſus, Comitiſſa IV. fraternitatem oraverunt.

X. Eodem feſto dantur piſces, ſcilicet duo Velchones Domino, & modius tritici, & XV. hami cerviſiæ de Albirnberch, & XV. de Rorſchach. Et eſt ob. Eliſabeth Occellæ, de decima in Mulinon.

VIII. ☩. Adelgolz & uxor ejus Engelſint de Faſenhaim.

VI. ☩. Heinricus de Grieſſinberc iunior.

IV. ☩. Adalbrecht & Hug de Scaftolfeshaim.

JUNIUS.

Kal. ☩. Peregrinus Decanus operis, de monte Martini.

IV. ☩. N. Leitholfus obiit.

III. Salomon obiit Epiſcopus & Abbas.

II. Karolus Archiepiſcopus obiit, & Burkardus Abbas.

NONAS. S. Bonifacii Archiepiſcopi in Freſonis, & eſt obitus Burkardi laici, de Riccinbach apud Wile.

VI. ID. ☩. Wolrici Buggonis Presbyteri, de Hitinhuobe, & Ruodolfi de Ringgge Advocati, de bono Zir Tannum apud Enziſwiler.

V. ☩. Hæinrici Divitiſi & eſt commemoratio Juntun uxoris ſuæ, de decima in Tiuſinbach.

IV. ☩. Adilheidis de Creigin, de decima in Tiuſinbach. Et eſt obitus Bertholdi de Valkinſtein Abbatis, de villicatu in Marpach, quem ipſe ſua pecunia comparavit, obiit hoc anno Domini MCCLXXII.

III. ✝. Truotwinus Bleh de Rotwile, & uxor ejus Mathilda.
IDUS. Grimoldus Abbas obiit, cui Hartmuotus Decanus & poſt Abbas hoc fecit epitaphion;

Hic manet interius divinæ legis amator,
Grimoldus humilis, templum hoc qui condere juſſit.

XVII. Kal. ✝. Othprethi laici, de Nidirwile & de Urimanshuſen.
XIIII. Eberhardus obiit.
XII. ✝. Mehthildis de Eppinberc, de Bruggon * in Schonenwegin. *al. apud
XI. ✝. Hermannus de Vivario laicus, de Horriuti: Gerohoh obiit.
X. ✝. Wolricus * Havillinus, de Swendi. *al. Hemlinus.
VIII. ✝. Egilolfi Schrodils, de decima ſua Altſtetin, quæ modo permutata eſt pro decima in Gumanſwiler.
VII. ✝. Cwonradi militis de Curia, de curia Wannon in Witobach.
V. Commemoratio Heinrici Blarrarii, de Wiler prope Hakon, & de decima in Arnanc.
III. Eodem die dantur IV. fercula, ſcilicet carnes, caſeus, ova, crucigira, cum vino & majori leib. de Altſtetin. ✝. Bertholdus Monachus de Tengin, de Hitinhuobe.

JULIUS.

IV. NON. Obitus Wolrici Epiſcopi Auguſtani. Hic Cellerarius incipit dare ovinas carnes.
II. No. Obitus Wernheri Abbatis.
VII. ✝. Chuonradus de Rogwillere, & Ita Goldaſtine uxor ejus, & quorum anniverſario datur de decima in Rogwille.
IV. ✝. Wolricus de Goucheim.
III. ✝. Cuonradus Ubirlingarius; & Ruodolfus de Ramſtein Monachus atque ſubdiaconus, de decima in Wiete.
XVII. Kal. Irmingarda Hludowici Regis filia & ſanctæmonialis obiit.
XVI. ✝. Guuoton de Curia, de Wannon in Witonbach.
XIII. ✝. Marquardus de Ramſtein Plebanus de Ulma.
XII. ✝. Wolricus de Clatiburch miles, de Waltinwile.
XI. ✝. Theotpoldus Presbyter obiit.
IX. ✝. Adilheidis de Burron, de Honberc.
VI. ✝. Liutoldus de Glatiburch miles, de Hohinberc, quod adjacet cellæ S. Petri.
V. Præpoſitus de Argoia dat ſtoupum & vinum pro piſcibus de Mittilnmuchein. ✝. Itun Diſpenſatricis, de decima in Gubilin, quam habet Volricus Spiſer, & de domibus Zagillini apud S. Magnum, & Berthun Giſlariæ, de domibus ſuis ante domum Buchiline, quam nunc habet C. de Ramſvvag.
IV. ✝. Ruodolfus Comes de Raprehtſvviler.
III. Perchroldus obiit filius Chadalohi Comitis.
II. ✝. Hildiburga & Hugo Volinus.

AUGUSTUS.

Kal. ✝. Fridericus de Huonvville.
IV. No. ✝. Heinricus Pincerna de Landegge, de Bruggelin.
III. ✝. Ruodolfus de Urſtein miles, de Albirnberge.
II. ✝. Heinricus de Ramſvvag, de bono an dir Wiſe in Turtal.
VIII. ID. ✝. Juntæ de Glatteburc, de Uſhovin prope Gebratsvviler.
VII. ✝. Ruodolfus Spiſer, de Niderndorf, Et eſt obitus Eliſabeth Diſpenſatricis.
VI. ✝. Heinricus de Einvviller.
II. ✝. Iſaac Presbyteri S. Oſvvaldi.
IDUS. Obitus Willine, de Kollichon in Argoia.
XVI. Kal. ✝. Ekihardi Decani, de * Enkinfurt, quod habet Ger. Blarrarius & ſolvit Criſtan Voeli: Et eſt ob. Heinrici dicti Krumben & Adelheidis ſororis ſuæ, de domo ſua juxta domum Klaynarii ante S. Crucem. *al. Enkinvvi.
XV. ✝. Ruuodolfi de Capella, de prædio in Capille. Ob. Adilheidis Scoubine, de domo quondam ſua. Walahfridus Abbas obiit, vir in divinis & humanis litteris verſatiſſimus.
IX. ✝. Bertolfi Abbatis, & Annæ uxoris Mercatoris, de Secki, quod Blarrer.
XIII. ✝. Bernardi Abbatis, & Ruodolfi Diſpenſatoris, de Vœgillinsberc, quod habet Jo. Spiſer.
XII. Alberti de Lene, de Rothins.
VI. ✝. Ruuodolfi de Arbona militis, & eſt commemoratio Wernheri patris ſui, de Buoch juxta Wile.
V. ✝. Irmingardis de Valkenſtein, de Otfridingin.
II. ✝. Columbani laici, de domo ſua & ortis.

SEPTEMBER.

Kal. ✝. Oſvvaldi Scovving, de prædio in valle Turbata.
IV. Non. Obitus Nortperti Abbatis. Iſte primus inter Abbates anniverſarium ſuum inſtituit ordinavitque dari vinum, piſces, caſeum, ova, & piſa, & majorem panem de Huſin, & die ſequenti eadem de Utivvillere.
II. ✝. Heinricus Cocus, de decima in Retinberc, quam habet Blarrer.
VIII. ID. Ex inſtitutione Salomonis Epiſcopi & Abbatis datur præbenda de Golda

Golda fratribus in honorem S. Magni Confeſſoris. Et eſt ob. Volrici Spiſarii, de decima in Huobe ſub Rutundo monte.

*al. Anewiler. VII. θ. Hainricus de * Einwiller, de Huobe quod adjacet Roſinberch.

VI. θ. Wolrici Gielonis militis, de Uſhovin.

V. θ. Eliſabet laica, de decima in Mulimon an dim Wege.

IV. θ. Volricus Diſpenſator, de domo & vinea Ruodolfi Diſpenſatoris ſita in Bernanc an der Halden.

III. θ. Adilhædidis Dapiferæ & Cwonradi Gielonis militis de Uſhovin.

XVIII. Kal. θ. Burchardus de Chiſilekke miles. Rihboldus obiit.

XVII. θ. Gerdrudis laicæ, de Ekkolslene.

XV. θ. Itun, de quodam prædio in Rorſchach. item Gervvigi Blarrarii.

XIIII. θ. Ruodolfi de Gutingen Abbatis & Epiſcopi, de * Sneolfishouin quod attinet curiæ Jonswiller. *al. Snelishovin.

XIII. θ. Ruodolfi de Rorſchach, de Geizhaltun, ſicut & in anniverſario Egilolfi de Roſinberc fratris ſui quod eſt in Craſtino poſt feſtum Thomæ Apoſtoli.

XII. θ. Heinricus de Grieſſinberc ſenior, de Eichrein quod attinet curiæ Affoltrang. Gozbaldus Epiſcopus obiit.

XIII. θ. Bertha de Urſtein, de Geitzhaltun. Et miniſtratur de Gamirtingen quod attinet curiæ Huſin, ex inſtitutione Wernheri Abbatis. Cuonradus obiit.

X. θ. Wolrici Abbatis de Sax. de Huobe quod adjacet caſtro Roſinberge.

VIII. θ. Heinricus Pincerna de Glateburc.

* Bek. VII. θ. Ebirhardus * Piſtor, & Methildis uxor ſua, de curia Eſshans. Item ob. Egilolfus. Occellus, de quatuor maltris decimarum Brandis, quod habet Johannes Occellus & Schizingouis.

VI. θ. Counrat & Wichart de Tiundelingen.

IV. θ. Egilolfus Occellus, de Buoche, quod habet Bolarius. Item Eigilwardus de Valkenſtein miles, de curia an dir Egge. Et Guote dicta * Kuchimaiſterin. *Coca.

* Dives. II. θ. Heinricus * Richillinus; de Volchinswille quod eſt Commune Occellorum, & de Buoch, & de domate apud domum Bolarii. Item ob. Cwonradi Presbyteri de Capella, de domo quam habet Magiſter Johannes Blarrarius.

OCTOBER.

Kal. θ. Stephanus Sollichover; de domo ſua extra muros.

VI. Non. θ. Williburgis converſæ, de domo ſua retro muros.

V. Hora ſecunda noctis ſequentis ecclypſis facta eſt anno XXII. regni Hludovici Regis in Orientali Francia θ. Adilheidis de Glatiburch, de Waltin Willere.

IV. θ. Franciſcus de Watte.

II. Nidger laicus obiit, & fit adminiſtratio de Swartinberch.

NONAS. Commemoratio Wolrici Patriarchæ & Wolrici Abbatis hujus nominis Quarti & Hiltiboldi Plebani S. Fidis. Hic primum dari debet novum vinum à Cellario.

VIII. ID. θ. Cuonradus Camerarius. Iſte inſtituit lumen ante aram S. Othmari omni nocte arſurum, & III. ſol. in ſuo anniverſario ſacrificandos ad Chorum, ad S. Othmarum, & ad S. Laurentium, de decem ſol. in Schorron apud S. Leonhardum, & de reditibus in Sindolstwiller. Item ob. Mehtildis Buchline, de bono des Walchis apud S. Georgium quod habent Piſarii.

VII. Hic cellarius incipit dare bovinas carnes, & piſces & * priſcilla de Edilolswiler quod habent Ramswagii. *al. piſcella.

VI. θ. Ruodolfus Gielo miles de Uſhouin majori.

IIII. Obitus Wilhelmi Abbatis.

XVII. Kal. θ. Sigiram Goldaſt miles, & Wolfhart frater ejus, de bonis in Hegiu ultra lacum.

XVI. Dedicatio eccleſiæ S. Galli, quæ fit ex inſtitutione H. Decani de villicatu in Rorſchach, & proceſſio ex Inſtitutione L. de Glatteburc de bono an dir Steige.

XV. θ. Itun de Arbona, de Buoch juxta Wile. Et Commemoratio Clementæ.

XIIII. θ. Cuonradus Monachus atque Presbyter, de Butrichsmoſe.

XI. θ. Frida laica de Tettichouen, de decimis in Haimines.

VIII. θ. Conradus de Ramswag abe dir Wiſe in Turtal.

VII. θ. Cvvonradus Rufus, de Richinzunvviler, quod habet Wernſtein.

IV. θ. C. Widarii, de Mulinon & decima an dem Wege.

NOVEMBER.

Kal. θ. Bertholdus de Oetlineshuſen, de Urimaneshuſen.

IV. θ. No. Commemoratio omnium fidelium defunctorum celebratur de fraternitate quæ eſt ad lapidem.

III. θ. Methildis Clubine, de domibus ejus infra portam verſus torrentem.

II. θ. Guotum laica de Rinegge, de decima in Granſtein & Letthuobe adjacenti.

NONAS. θ. Volricus Leſtinus laicus.

VIII. ID. θ. Liutoldi Simprehtis laicus de decima in Granſtein & * Letthuobe adjacenti. Item θ Cvvonradi * Spizzin, de Strubincelle anteriori curia quam habet Hugo Veli. *al. Leithuobe. * al. Spico

VI. ♁. Miun de Berge, de Manſo qui dicitur Widinhuobe in inferiore Berge. Et eſt ob. Siginun, de decima in Oberndorf quam habet Pavverus.

III. ♁. Volricus Bueler laicus & Gerdrud uxor ſua, de quadam decima in Honegge ſita in monte qui dicitur Ruggebein.

II. Commemoratio Wernheri Crezze & Berthu uxoris ſuæ, de decima in Tiufinbach.

* *Oulla.* IDUS. ♁. Methildis * Ougiline de curia Gruonovv prope Altſtetten. Eodem die obiit BW. de Rineg, de quibusdam agris an dem Baldirich & an dem Gern.

XVII. Kal. ♁. VVolrici militis de Ramsvvach. de Bleichum. Et eſt ♁. Rvvdolfi de Goſſovve, & R. filii ſui occiſorum, de prædiolo in Albrehtsvviler.

XVI. Othmari Confeſſoris. Eodem die dantur carnes, piſces, caſei, & ova, cum ſtoupo & maximo leibone, & minore leibunculo de Stamheim, ad unum ferculū dantur cuilibet Domino duo velkones.

XIV. Octava Martini. Eodem die datur ciatus de Eſchans pro commemoratione fratrum, quæ fit ad aram S. Benedicti ex inſtitutione Burkardi Præpoſiti.

XIII. ♁. VValtherus de Kiſilekke, de Ceiſſinhouin.

XI. ♁. Dominus Lutoldus de Glatteburg Canonicus Conſtantienſis, à dir Steige. Notingus Epiſcopus obiit.

X. ♁. Hæinricus Occellus & VVolricus filius ſuus, de Berchu. Item ob. Berthæ converſæ.

VIIII. ♁. Liutoldus, de ſuperiori vinea in Uthvvillere, & VVolricus Dapifer, de Frimanhuſin, & VVernherus de Arbona miles, de Buoch juxta VVile. Iſte Volricus Dapifer inſtituit lumen ad S. Michahelem omni nocte arſurum de prædio in Frimanshuſin & Nidervviller. Abo obiit.

VI. ♁. Berthun, de Steige prope Rotundum montem, quod habet Joh. Spiſer. Item ♁. Alberti Abbatis Augiæ junioris, de villicatu in Mœrishuſen.

V. ♁. Hællivvigæ, de Stalilhouin & Huob. quod habent * Impletores Volricus & Volricus. Et eſt ob. Domini Wal. de S. Fide. * *Füller, id eſt Fullarii.*

III. ♁. Egilolfus de Roſenberc, de Brugge, juxta Heriſovve.

II. Andreæ Apoſtoli. Eodem feſto dat Hoſpitarius X. fercula, ſcilicet bis carnes, bis piſces, bis caſeòs, bis ova, duos ciatos, & unum ſtuopum, maximum leibonem, & minorem leibunculum, & in veſpera ſtuopum, lunulas & oblatas de Linkinvviller. Proxima Dominica poſt feſtum Andreæ ſerviunt Hoſpitarius & Portarius per VII. dies, & Præpoſitus de Argoia per alios VI. dies ſequentes. Eadem die eſt obitus Adilheidis * Cleinariæ, d. * monte Cleinnariæ. Hic Cellerarius incipit dare porcinas carnes. * *al. de Rorſcach*

DECEMBER.

Kal. VVernkerus de Langinſtein in Burgundia miles, de Steinmuli.

III. NON. ♁. Hermannus de Huſen.

VIII. ID. ♁. Hermannus Richilinus, de quodam bono in Oberndorf, quod habet Diſpenſator, & nunc R. Spiſer.

VI. ♁. Johannes de Hundunsheim ex Eleſaz.

V. Truogo Epiſcopus obiit. Et eſt obitus Hermanni Monachi atque Presbyteri de Ottinburron, de Zuozvvillere. Iſte inſtituit ſtuopum in anniverſario Notkeri Magiſtri Sequentiarum.

IV. ♁. Heinricus Villicus de Berge, de manſo in inferiori Berge qui dicitur VVidinhuobe.

IDUS ♁. VVolrici Patriarchæ, de Gouchein. Eſt & ob. Svvikeri Presbyteri de Gandersvviler, de Hohenvirſt.

XVII. II. Kal. Liutoldi Advocati, de Bleichun.

XVIII. ♁. Notkeri Monachi & Presbyteri, & VValtheri de Svvarzinbach, de quadam decima in Mole apud Sumbri, quam habuit dives.

XVII. ♁. Hæinrici de Klingin Abbatis, de Jonsriuti aliiſque reditibus.

XVI. Sedecimis Jani migravit Liuto kalendis.

XV. ♁. Junta de Valkenſtein in nigra Silva, de villicatu in Berge.

XIV. VVernherus de Arbona Presbyter, de Hitinbuobe.

XIII. ♁. Cvvonradi Abbatis de Buſmanch, in cujus anniverſario datur vinum, piſces, caſeus, minor panis, de XX. ovibus monetæ. Eſt & ob. Heinrici Simprechti, de decima in Granſtein & Leituope adjacenti.

XII. Thomæ Apoſtoli. Dominus Abbas faciat duas caritates per duos dies ſequentes; unam cum piſcibus alboccin II. & caſ. & vino, & minori leibuncul. aliam ſine vino de proceſſione ad capellas Obiit * Magiſter coquinæ. * *Kuchimeiſter.*

XI. ♁. Egilolfus de Roſinberc, de molendino in Haſela & prædio an dim Sunder.

XII. Eodem die datur ſtuopus de curia Nephſlini in Rorſchach, & de decima in Hegu quam habet Gebz de Lindaugia. Eſt & obitus Rudolfi Dapiferi militis, de Eggon inter Blidegge & Singinberc.

V. ♁. Irmingardæ, de decima in Muola, quam habet Hartm. & Bertholdi Joculatoris, de decima vf dim Bole in ſuperiori Berge, & de ortis juxta capellam ſororum apud S. Magnum.

III. ♁. Svvikkerus de Glatteburg miles, de Zvvozvvile, & Gothofridus, de Chezvvilele.

F I N I S.

JOHAN-

Digitized by Google

JOHANNIS GEORGII TIBIANI PANEGYRICON.

SUPER LAUDIBUS ACRONII LACUS IN ALEMANNIA, & EJUSDEM CIVITATUM.

MONTEIS & fluvios, terram, pulchra oppida dicam
Acronii, fieri qua brevitate poteſt.
Virginis â partu, quem mox dixere beatum
Multi gente, loco, nomine, ſorte, lacum.
Delius inſpiret mihi ſi nunc Tullia verba.
Laudibus haud poſſim condecorare ſatis.
Acronius λάκκος ſummo nam dignus honore,
Carminibus, Phœbo, Meoniique lyra.
Hic toto mundo & cœlo notiſſimus alto,
Cujus præclarum nomen ad aſtra volat.
Ejus terra, ejus quoque pars non infima mundi eſt,
Non ſolum ob piſces, ſed quoque amœna loca.
Circumſtant montes, urbes & luſtra ferarum,
Perpetuum nomen vivit in urbe ſuum.
Hic vitreas ſemper ſollers piſcator ad undas
Felix plena vago rhetia piſce trahit:
Hic libet undivagos demiſſis fallere piſces
Rhetibus, hosque ſimul ducere cum calamo.
Veltiferi hic quoque conſpiciuntur pondera mali
Urbes quæ magnas condecorare ſolent.
Interdum hoc tumido gyratur navita Ponto,
Quando bibit miſſum fracta carina fretum:
Tempore, ſed ſudo juvenes dicuntur ad undas
Navibus & ſecum Bacchica dona ferunt,
Atque diem lepidis conſumunt carmine & odis,
Et Venere & Baccho, nec Ceres ipſa latet.
Parte tamen rapidus qua nunc Sol reſpicit ortum
Ob varios monteis oppida pauca vides.
Hic & montanis veniunt è fontibus amnes.
Temquore qui æſtivo florida prata rigant.
Ad dextra *Liblach* tenui perlucidus unda,
Bregentz & fluvium cernis adire lacum,
Flumine prociduo Acronium nam fertur in altum,
Huic ſemper multas ipſe miniſtrat aquas.
Nubiferi montes, & ſaxa minantia cœlo
Cernuntur gelida ſemper operta nive.
Rhetia cernuntur juga denſis alba pruinis,
Cum Sol Icarei fervet ab ore Canis.
Dantur ab anguſtis undoſi vallibus amnes,
Qui interdum lepidos dant quoq; piſciculos.
Hicque vides *Bregentz*, quamvis ſint mœnia parva,
Belligeræ tamen hæc gloria gentis erunt,
Hic populus magni vel gens eſt ſueta laboris,
Summo quæ prompto pectore paret hero.
Dura manus bello, celeberrima gloria gentis,
Eſt populus veritus ſemper amore Deum.
Nemo illo major bello eſt, nemo acrior armis,
Huic ſemper populo robora priſca manent.
Gloria Germanæ Germano in littore terræ
Acronii magni perpetuumque decus.
Deinde amnem *Iuſach* cernis quoque parte ſiniſtra,
Qui curſu proprio mollia prata rigat.
Cernitur hinc liquidi facies nitiſſima Rheni
Corniger & flexo gurgite lene fluens:
Fertur in Acronium pulchrum velocibus undis,
Cujus perpetuas auget amœnus aquas.
Fluctiſonas citius Rhenus tunc deſerit undas,
Atque per æquoreas hic cito fertur aquas.
Poſt tamen has qua parte lacus hic reſpicit Auſtrum,
Helvetii fortes oppida multa tenent.
Gramineam viridi cernis de capite terram,
Floriferi hic colles, pictaq; prata virent.
Sunt circum gelidi fontes & mollia prata,
Sunt hic fœcundi rura beata ſoli.
Pomiferi florent amplis proventibus horti,
Qui Calabrum ſuperant fertilitate penum.
Itur in æterno veſtitos gramine campos,
Florida ubi fulgent prata colore ſuo,
Læta ſuſurrantes ſaliunt per gramina rivi,
Ἄρτιος & conſtans aër ubique bonus.
Helvetios cernis gentem in fera prœlia ferri
A primis annis viribus, arte valet.
Farris terra ferax, pecudum vis, paſcua læta,
Sunt circum ſilvæ non ſine fruge bonæ.
Contenti ergo queunt iſtis traducere vitam
Fructibus, expromit quod humus ipſa libens:
Hinc *Arbor felix* Romanis nota vetuſtis
Conſpicitur, tangens Acronium arce ſuum.

Hac parte ante alias Princeps *Conſtantia* magna
Exiſtens culti gloria magna ſoli,
Fertili, ipſa ſuas novit Conſtantia vires.
Accumulatque ſuas plurima claſſis opes.
Nobilium ſedes pinnatis plurima muris
Arcis ad effigiem condita multa nitent.
Præſulis hic magni venerabilis aula ſuperbit
Divi Conradi munera ſancta gerens.
Hinc auguſta nitent ſacratis munera templis.
Cultaque divino carmine templa ſonant.
Hic multi parochi Doctorum turba ſophorum,
Multi ſunt Medici Theologique ſimul.
Ordo ſacerdotum, juris proceres lepidi, qui
Juris nodoſi vincula torta ſecant.
Hos extra muros regit venerabilis Abbas,
Clauſtrum, quod felix à *Cruce* nomen habet:
Petridomus, olim quam condiderat Gebhardus,
Ad Rhenum jacet, & Præſule non minimo.
Hocque loco eſt felix generoſæ fertilis vitæ
Vinea, ubi vires Maſſica muſta ferunt.
Eſt quoque Theutonico propius brevis inſula ponto,
Augia cui major nomen ab ore datum.
Inſula mortiferis minime eſt infeſta venenis,
Qua divus Marcus nunc requieſcit humo:
Plenaque peſtiferis ſerpens peregrina venenis
Introducta perit munere Pyrminii.
Fructibus immenſis avidi ſatiantur amanter
Agricolæ, hic poſſunt ſpargere ſemen humo:
Hic tibi pampineas autumnus porrigit uvas,
Floret odoratis terra benigna roſis.
Inſuper Acronius tunc inferior bene notus
Oppida ab occaſu plurima læta tenet.
Urbs antiqua viget *Ratolfi cella* vocata,
Florigeri hic colles, pictaque prata virent,
Hic numeroſa juga & ſcopuloſi vertice colles
Cernuntur longe, maxima ſaxa quoque
Frugifero munita ſolo caſtella videres,
Udaque perpetuo ut gramine terra viret.
Parte tamen geminas λάκκ☉ qua reſpicit urſas,
Sunt urbes pulchræ, Bacchica vitis adeſt.
Sacra urbs Imperii non magna at nota Suevis
Uberlinga jacet, Podmica ſtagna ſecans,
Auſpicio quæ felici tam divite crevit
Floruit & noſtris inclyta temporibus,
Digna Dea ſedes, nitidis nec ſordet ab aſtris
Condita monte bono qui ſua ſaxa cavat:
Multis caſtellis floret tot & arcibus altis,
Atque ſitu pulchro mœnia lata nitent.
Egregium ſplendeſcit opus nova & ardua turris,
Egregia & Divûm ſplendida phana nitent.
Martis luce vides quam frumentaria magna
Pictaque Principibus curia digna viris.
Frondoſi collis latebras & ſaxa capeſcit
Hæc urbs, & populum hæc nunc habet ipſa pium.
Ocia nulla tenent juvenes, nec & ocia adulti,
Sunt homines proni & ad pia facta pii.
Hic Domini patriæ, patres, ſanctuſque ſenatus
Antiquæ ſolido ſtant adamante viæ:
Non hi juſticiam ſacrataque dogmata linquunt,
Hi veterum volvunt ſcripta libroſque Patrum,
Qui corda idolis numquam corrupta dedere
Quique alienigenos non habuere Deos.
Pendula textilibus nectunt umbracula vites,
Veſtit pampineas vitis opaca comas.
Hinc *Merſpurgum* eſt urbs Andino digna cothurno
Forti in monte ſita & ſydere fructifero.
Longe conſpicies hic magni Præſulis aulam
Cuique racemi potens ſtat Deus ante fores.
Urbs hæc pampinei lætiſſima munera Bacchi
Lesbous Bacchus talia vixque dabit.
Vitiferi colles pomis de vitibus horti
Hic premit, & madidos nobilis uva lacus.
Non procul eſt *Marchdorf* magnis dicenda Camœnis,
Oppidum & egregium, ceſpite terra virens,
Terra ferax vini; Cereris quoq; læta favorē
Et gelidi fontes, mollia prata quoque.
Hic gravidos onerat vindemia læta racemos
Florigeros aperit terra benigna ſinus.
Huicque ſitus lepidus *Euchhorn* qui vergit ad Auſtrum
Romani Imperii urbs, attamen ipſa brevis.
Magnaque pampineo ſpumant hic pocula ſucco,
Serpit & hic gelidæ rivus amœnus aquæ.
Feſta Corymbiferi celebrantur plurima Bacchi,
Et populus lætus cantica læta canit.
Schuſſius ad latus eſt decurrens parvulus amnis
Piſcoſo lætus margine prata rigans.
Cernitur hinc ſacri Imperii urbs *Lindoa* per undas
Inſula quæ bellis credere ſæpe ſolet.
Ipſa immota manet ſemper velut aſpera cautes,
Fortis quæ numquam toxica bella timet.
Stat turris mœnita lacu muroque tenaci
Expectans hoſtem qui ſibi bella parat.

Hæc

Hæc etiam pingit ſinuoſam in margine vitem,
Turgenteis uvas vitibus iſta trahit.
Sic urbes, montes aliquos, populosque ſuaves,
Podamicum cecini ſub brevitate lacum.
Audivi mihi ſi felix facundia vatis
Eſſent Pelignæ carmina docta lyræ:
Veſtram non canerem ſatis ô vos Podmica ſtagna
Laudem, quod mihi non fauſtus Apollo manet:
Cum terra hicque lacus majore eſt dignus honore,
Carmine quam tenui commemorare queam.
Quamvis ſtrideat hæc gelidis mea Muſula metris
Non volui laudem præteriiſſe tuam.
Felicem hunc populum magni Regnator Olympi
Perpetuo ſervet tempus in omne ſuum,
Hic populus truculentum hoſtem ne ſentiat umquam
Sævos, barbaricos effugiatque Getas.

Amen.

LECTORI BENIVOLO S.

IN edendis antiquis ſcriptoribus, qui apud me latent bene multi, duarum rerum me monuerunt amici ſinceri illi, ſvaves, qui apertam veritatem amant: fidei ſcilicet & verborum intellectu difficilium. Illius, quod deſiderari viderint in pleriſque editoribus, qui ponunt, immutant, corrigunt, eradunt, quæque vel ſtupore ingenii ſeu indiligentia dicam non aſſequuntur, vel religione capere nolunt, manu audaciſſima: horum, quod remoram objiciant lectoribus, & tenebras ſæpe offendant ſententiis præclaris, atque ad vitam humanam bene prudenterque inſtituendam excogitatis. Ut enim Platonis in Cratylo dictum huc trahamus, quisquis nomina neſcit, ut res itidem neſciat neceſſe eſt. In fide præſtanda ad ſuperſtitionem uſque religioſe illorum ſatis voluntati feci: in verborum explanatione multum diuque tergiverſabatur animus meus, averſatus tam fœtida verborum ſterquilinia, per quæ foret colligendi ambulandum. Tandem tamen non ſemel, ſed iterum ac tertio à me contendentibus, ut aliquibus, quæ non parum patriæ afferrent lucis & ornamenti, ſcriptores iſtos ſaltim gloſſis ornarem, ſeu magis lubet, locupletarem, non potui non lubentiſſime obſequi, ea me ſibi incredibili quadam & prope ſingulari benignitate devinxerunt. Feci autem id in muſæo patrio, opera triduana adverſariis perſcrutandis impenſa, ſed feci manu brevi, dictaque quam pote fuit tam contuli ad compendium, quoniam mihi neque tempus neque animus eſt rebus otioſis lectores fallendi. Iccirco vitatis proletariis, ea tantum exſecutus ſum, quæ obſcura nec in vulgus videbantur eſſe nota, & quam apud mediæ ætatis Scriptores locutionum barbararum copiam offendi, digna videlicet patellis opercula, his annotamentis inſperſi, quo & ſententiam noſtram idoneis teſtimoniis confirmarem, nec res ipſa fieret non illuſtrior. Alius plura ſciat & rimetur, nos indicamus iter duntaxat, non auctores totos explanamus. Tu ne deutere, Lector, & inſubitæ noſtræ ſcriptioni ignoſce, quippe extemporali & ſubitatis iſtis gloſſis accommodatæ, quas in ipſa peregrinatione & loco ἀμύνῃ, quia exiſtimationem meam in ea re agi putabam, ſi amicorum poſtulata agere nollem, deſcribendas ſuſcepi. Vale, & quicquid eſt, boni conſulens Francicarum rerum tomum ſuis jam numeris abſolutum hilariter
exſpecta.

MEL-

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI

GLOSSÆ

RERUM ET VERBORUM DIFFICILIORUM

IN HEPIDANNI ANNALES.

DCCCLXXXIX. *Agareni*) Diſtinguit inter *Saracenos* & *Agarenos*: per illos, Mahometanos, quos Turcas vulgo dicimus: per hos, Ungaros, qui Alamanniam devaſtarunt, intelligit. Sed eum tacito auctoris nomine repræhendere videtur Ekkehardus junior Caſuum cap. 10. ubi ſcribit: *Qui Ungros Aggerenos putant, longa via errant.* Balbus Catholico: *Agareni dicuntur Iſmaëlitæ, & corrupto nomine Saraceni.* Nicolaus Lyranus in Eſai. 21. *Arabes ſunt Saraceni ab Iſmaële & Cedar filio ejus, qui melius à matre ſua Agareni. Sed maluerunt vocari Saraceni, quaſi Saræ liberæ, non Agar ancillæ ſint filii.* Videntur Iſidorus Etymolog. lib. 9. cap. 2. & Ekkehardus c. 15. Hodie vulgus Scriptorum eos populos, qui noſtra ætate cum uxoribus & liberis Europam pervagantur, *Zigarenos* corrupte (opinor) pro Agarenos dicunt, & uſuali ſermone *Zigeiner*. Qui anno primum MCCCXVIII. in Almanniam pervenere amplius 14000. connumeratis uxoribus ac liberis, ut ſcribit Stumpf. Chronic. lib. 13. c. 10.

DCCCCXIII. *Juxta Ine fluvium*) Lego, *Inum*, pro Oenum, qua facie, *cimiterium*, *iconomus*, & id genus alia in his ſcriptoribus. Apud Contractum tamen Urſtiſianum eodem pacto, ut in noſtro Mſ. legitur, quum in veteri editione ſit *Iconum*.

DCCCCXX. *Rachilt in nativo S. Mariæ*) pro natali, quo verbo utitur anno DCCCCLII. *Et in natali S. Mariæ incluſa.*

DCCCCXXXVI. *Iſta Juventus mortua eſt.*) Lego, *Ita juventus*, & accipio de filia Henrici Imperatoris. *Juventus*, quo modo apud Hiſpanos *Infantia*. In Vita S. Eugenii Carthaginenſis: *Inſontem infantiam in ſuum gurgitem demerſerunt.*

DCCCCXXXVIIII. *Kiſalbertus Dux Choldariorum.*) Ekkehardo *Kiſelbertus*, Reginoni *Giſalbertus*, Contracto *Giſelbertus*, Lamberto *Giſilbertus*, Sigeberto *Giſlebertus*, apud quem vero in anno 927. corrupte legitur *Gigebertum*. Qui autem ſint *Choldarii* pariter cum ignariſſimis ſcio. Sigeberto vocatur *Dux Lotharingiæ* Anno 927. & expreſſius 938. Ekkehardo *Lotharingorum.* An ergo legend. *Chlothariorum*, id eſt Lotharingiorum: qui & *Lotharienſes* Reginoni: Sane videtur.

Eodem anno; *Eberhardus Dux Francorum & Kiſalbertus &c.*) A Chuone milite Henrici primi oppreſſi. Nam alii hoc ſub Henrico factum eſſe aſſerunt, patre hujus Othonis eo nomine itidem primi, quos inter Ekkehardus cap. 5. quem vide.

DCCCCLII. *Duo tonitrua*) fulmina.

DCCCCLXXVIII. *Menſe Theſeo*) Junio. Nam ſic interpretatur ipſe auctor in Computo: *Apud Latinos JUNIUS, Hebræos SIVAN, Ægyptios PAUNI, Græcos THESEOS.* Pravate, pro *Deſius*, δέσιος, Macedonum menſis proprie, de quo videndi Hadr. Amerotius, Hadr. Junius, Joan. Lalamantius, & Joſ. Scaliger. Ergo *quindenas Kalendas menſe Theſeo* eſt, diem decimam quintam Kalendarum Julii. Non abſimili dicendi genere in titulo Nicæni Concilii legitur ἐν μηνὶ δεσίῳ ἐννεᾳ καὶ δεκάτῃ πρὸ δεκατριῶν καλανδῶν ἰουλίων, id eſt, *menſe Deſio decima nona die ante XIII. Kalend. Jul.* Errant ergo Vadianus & Stumpfius, qui Purchardum Abbatem, cui Notkerlite ſucceſſit, mortuum tradunt XVI. Kal. Auguſt.

DCCCCLXXVII. *Nec non Octavam*) *Octava* eſt dies requiei. *Septem* ſunt dies laboris in hoc mundo. Legendum itaque, *quum dare ſeptem*, id eſt quos voluiſti in hoc mundo dies ſuos tranſire angendo & laborando, eoſdem fac participes æternæ tuæ requiei. Videndus Belethus de Divin. offic. cap. 71.

MXXI. *Ochibe dextram*) Atqui apud Contractum legitur: *Ernuſt Dux in venatu ab Adalberone Comite ſagitta occiditur.* Concilient, quibus otium & libri.

In Ratperti Caſus.

Digitized by Google

CAPUT I.

D*E caſibus Monaſterii*) Ita hiſtorias ſuas inſcripſere, quibus, quid quovis tempore acciderit, prodebant. Ekkehardus Junior cap. 9. *Cum breviter mihi vitam ejus & caſus utique plus notos panderet.* Cunradus Fabarienſis cap. 10. *Deſcriptis in ſuperiori pagina caſibus anteceſſorum noſtrorum Abbatum venerabilium, &c.* Ex veteri Poëta:

Per varios caſus, per tot diſcrimina vitæ.

Sigebertum illius provinciæ Regem) In Regum ſucceſſione errat Ratpertus. Nam ex Theodoro, Walafrido, Wettino, Herimanno Contracto, & Francorum Chronologis eam ob oculos ponemus, & brevi manu (ut Ulpiani verbo utar) velut in tabula delineabimus.

Clodovæus I. qui & Ludovicus Magnus, Hilderici I. F. primus Francorum Rex Chriſtianus, regnavit annos XXX. obiit An. Chriſti 514. cujus Filii IV.

- Theodoricus I. qui Mettis regnavit annis XXIII.
  - Theodebertus, qui Mettis regnavit annis XXIII.
    - Theobaldus, qui cœpit Anno 550. obiit improlis Anno 558. cui ſucceſſit Hlotharius Sueſſionum Rex illius patruus magnus.
- Chlodomiris, qui Aureliis regnavit, ἄτεκνος, qui ſucceſſerunt Hildebertus & Hlotharius fratres.
- Childebertus, qui Pariſiis regnavit annis XLV.
- Hlotharius, qui ſueſſionis regnavit uſque ad An. Chriſti 565. cujus filii itidem IV.
  - Cuntrannus Aureliæ Anno 567. cui mortuo ſucceſſit Childebertus nepos ex fratre Segeberto.
  - Gherbertus Pariſiis IX. annis.
  - Chilpericus II. Sueſſione; cujus uxor Fredegundis, Anno 564.
    - Hlotharius II. An. 588. regnat annos XLIV. Sueſſione. Ad hunc pervenit S. Columbanus Luxovio pulſus.
      - Dagobertus I. cognomento Magnus Anno 631. cujus duo filii
        - Clodovæus II. qui & Hludovicus Franciæ Rex annis XVII. Obiit, Ann. 622. cujus filii tres.
          - Hlotharius III. Franciæ Rex Anno Chriſti 663. annis IV.
          - Chilbericus III. ſive Childericus I. Sueſſionis An. C. 679. ann XVI. in interregno Theodorici.
          - Theodoricus III. Auſtraſiæ Rex An. Chriſti 666. annis XXXI. cujus filii
        - Sigebertus Auſtraſiæ Rex, annis X. cui deſponſa fuit Cunzonis Alamanniæ Ducis, qui Uberlingam tenebat, filia, ex qua Dæmonium ejecit Gallus.
          - Dagobertus, qui tamen non inter Reges numeratur, in adoleſcentia à Grimaldo majore domus è medio ſublatus.
  - Sigbertus I. qui & Haribertus Anno 565. Metis XV. annis regnavit. Ejus conjux Brunechildis illa Atanagildis Viſigothorum in Hiſpania Regis filia. Hunc Sigebertum Columbanus & Gallus Galliam ingreſſi adierunt.
    - Childebertus, qui Ratperto, Walafrido, & Wettino *Hildibertus*, ad quem ſcriptæ ſunt D. Gregorii M. epiſtolæ. Regnavit Aureliæ.
      - Theodebertus Auſtraſior. Rex, ad quem Columbanus, relicto Hlothario Rege, pervenit. Hic à fratre Theodorico poſtea interficitur, filiis tribus à Brunechilde proavia internectis.
      - Theodoricus II. Hic orationis cauſa adire Columbanum Luxovii degentem ſolitus erat, poſtea fratricida factus, & tandem ab avia Brunechilde veneno ſublatus, An. 618. cujus filii nothi ac ſpurii IV.
        - Sigebertus III. Hic ad Regnum non pervenit.
        - Chorbus. Hic una cum fratre Segeberto in prœlio captus juſſu Chlotharii interficitur.
        - Childebertus, qui Chlotharium fugiens quo devenerit neſcitur.
        - Meroveus, ad nullum regnum pervenit.

Clodovæus III. An. 694. annis IV.	Hildebertus An. 698. annis XVII. hujus filius

Dagobert. II. A. 716. annis IV. Filii ejus

Theodoricus IV. Ann. 727. quo fere anno Othmarus Abbas factus eſt. Regnavit annis XV. ſub tutela Caroli Marcelli, morienti non ſucceſſit, ſed	Childericus II. cognomento Stupidus, quem alii Chilpericum vocant, Dagoberti II. frater ut quidam, ut alii malunt, filius ultimus Merovingorum. Quo depoſito & in monaſterium detruſo, Rex creatur Pipinus Minor Major domus. Et hic eſt Pipinus, qui Othmarum in Abbatia confirmavit, oblata ei Regula D. Benedicti.

Hoc eſt veriſſimum Franciæ Regum Merovingorum ſtemma, quod hiſtorias noſtras attinet. In quo prætermiſſum vides Chilpericum IV. quia nulla ejus iſtic mentio: ſimiliter & Hlotharium IV. Dagoberti II. ſive fratrem ſive patruum, quem Carolus Martellus Francis impoſuit Regem. Nunc eſt ut Carolingorum ſtirpem, quibus verbis eam vetere in membrana repperivimus. Einhardo præſcriptam, ad illuſtrationem noſtri Ratperti pariter adtexamus. Ea ſic habet.

HILDERICUS REX FRANCORUM

Poſt depoſitionem iſtius Hildirici Regis Francorum ſucceſſit ei Pipinus, qui ex Præfecto Palatii Rex effectus eſt, & quia regnum ſuum per Præfectos regebatur. Major domus dicebatur tam ipſe Hildericus, quam Pipinus.

REX PIPINUS ET MAIOR DOMUS DUOS FILIOS HABUIT

Ab iſto B. Othmarus Abbatiam & heremum ſuſcepit. Waltramus ſibi hoc impetravit: licet prius Sanct. Gallus hanc à Sigberto Rege Burgundionum propter curatam ſponſatam ſuam ſcilicet Ducis filiam, inter plura dona accepiſſet. Quod ergo ille fecit, iſte confirmare curavit. Iſte poſtea morbo ſubentaneo obiit, & Pariſiis eſt tumulatus.

KAROLOMANNUS REX FRANCORUM.	KAROLUS IMPERATOR AUGUSTUS.
Iſte Carolomannus cum Rex Francorum cum fratre ſuo Carolo conſtitutus fuiſſet, apud montem Soracte quadam de cauſa Monachum ſe fecit. Tandem in caſtro Caſſino vitam finivit: frater autem totum regnum obtinuit.	*Iſte requieſcit Aquiſgrani. Carolus habuit etiam tres filios de uxore ſua Hildigarda, ſcilicet Carolum, Pipinum, & Ludovvicum. Hunc duobus fratribus mortuis Imperatorem conſtituit. Habuit etiam alium de concubina filium nomine Pipinum. Hunc propter quandam conjurationem contra ſe factam in Monaſterium perpetualiter detruſit.*

Uxor ejus
HILDIGARDIS *Hæc erat de Suevis genita.*

HLUDOVICUS PIUS IMPERATOR

Iſte privilegia immunitatis & electionis erupit, Grimaldum S. Galli Eccleſiæ Abbatem, cum Clericus & non Monachus conſtituens. Poſtmodum Grimaldo rogante immunitatis & electionis jura privilegiis plusquam ante roboravit.

Filius ejus, id eſt Caroli & Hiltigardis. Iſte ſepultus eſt Campidonæ cum matre ſua.

KAROLUS REX FILIUS HLUDOVVICI

Iſte fuit Groſſus, ſuperioris Ludovici Pii nepos, ſed fuit filius Regis Ludovvici in Orientali Francia.

Iſte Carolus dedit B. Othmaro Stameheim, & S. Gallo maſſis & alia plurima, qui uſque ad tempora Bernardi ſupervixit. Poſtmodum Augæ ſepultus eſt.

PIPINUS REX FILIUS KAROLI

Iſte dedit Eccleſiæ Sanct. Galli multa munera.

Ibi

In cellulas conſtruentes) *Cella* à celando & in templis & in domibus appellabatur pars aliqua remotior, unde factum, ut pauperum & ſervorum manſiunculæ, *cellæ* appellarentur, ut multis exemplis docet Læv. Torientius Antuerpianus Epiſcopus commentar. in Suetonii Tiber. c.43. & Caligul. c.41. In templis pars illa ſacratior, in quam vulgo intrare non licebat. Cujuſmodi erat in Capitolio *Cella Jovis*, auctoribus Gellio ac Livio, teſteq; Calſurnio in dictione *Cella*. Ita & Monachi noſtri, qui & pauperes ſeſe ac ſervos faciebant, *Cellas* vocarunt habitacula in receſſu ac ſolitudine poſita, à frequentiaque hominum remota, in quas velut religionis gratia ſe conferrent.

Sigiberti Junioris filii Hiltiberti, nepos videlicet Sigiberti) Immo hic Sigibertus filius fuit non Hiltiberti, ſed vero Dagoberti, nepos autem Chlotharii, ut ex tabula ſuperiori liquet.

Brunehildis avia ipſius Sigiberti, uxor autem prioris Sigiberti) Turpis ἀνιςορησία, & in tam bono ſcriptore vix ferenda. Quam tamen ſex vett. codd. conſtantiſſime præſentant, ut nulla ratio ſit quî excuſem, errorem in dicta Tabula deteximus.

Ad Theodebertum Regem Auſtraſiorum) Ita apud VValafridum quoque legitur cap.5. libr.1. VVettinum initio lib.1. de Vita S. Galli, Jonam Abbatem in Vita Sanct. Columbani, denique Theodorum in Vita S. Magni. Nec audiendus Vadianus, qui pro *Theodebertum*, reponendum cenſet *Tagobertum*, Rationem in Tabula expoſuimus.

Tuconiam) Nunc *Tugium*, ad lacum Tygurinum, quem Limac⁹ fluvius perfluit, quomodo Rhenus Podamicum, Rhodanus Lemannum, &c. Vide Gloſſas in VValafridum.

Sponſam Regis Sigiberti) Qui filius fuit Tagoberti I. ut in Tabula oſtenſum.

Aliunde vero ad poſſeſſionem nobilium virorum) Ex veteribus Donationum Chartis deprehenditur, non adeo heremum fuiſſe, quin etiam ante Othmari tempora circa eam multa loca fuerint valde culta. Nam & ſub Grimaldo prædia in *Steiniguneкke*, quod jam *Steinegg* dicitur, & culta & habitata fuere. Præcipue autem familiæ, à quibus primum locus S. Galli auctus, & qui circa monaſterium prædia poſſederunt, erant, *Comites Toggenburgenſes, & Urſteinii*, dein Nobiles *Roſenbergii, Anwilii, Oberbergii, Swanbergii, Helffenbergii, Eppenbergii, & Glatburgii*.

Talto) Ex qua familia fuerit, non queo divinare. Conjecturam quis ſumere poſſit ex Ekkehardo in fine Salomonis, ubi de filia ejus notha ſcribit, *Dotatam cum prædiis viro tradidit cuidam Notkero de proſapia Waltrammi & Notkeri, de quorum dominio montes noſtri nomina habent.* Nam *Waltrammus* fuit Taltonis abnepos, ut cap. ſeq. à Ratperto memoriæ traditum eſt.

In CAPUT II.

W*Arino & Ruadhardo*) Stumpſius VVarinum Hegoviæ, Ruadhardum Turgoviæ Comites facit. Vadianus, Duces Alamanniæ. Sed erant Cameræ nuntii, quos vocat Ekkehardus, qui VValafrido teſte cap.4. de Vita Othmari Alamanniam ab Imperatore miſſi adminiſtrabant ea poteſtate, qua Bertholdus & Erchinger, de quibus ad Ecceh ardum dicetur, qui & ipſi Duces Alamanniæ nominantur. Videntur autem VVarinus & Ruadhardus ejus ſtirpis fuiſſe, unde poſtea *Guuelfi* nati ſunt, *Comites Grauenſpurgenſes*, quorum qui Quartus, monaſterium Altorfenſe, quod hodie VVeingarten, fundavit, teſte Conrado Urſpergenſi, quem non videtur legiſſe nugaciſſimus & imprudentiſſimus ſcriptor Thomas Lyter ad noſtros quem Romulum regii generis Romanum, fundationem ejus referens.

In CAPUT III.

S*Cripta emunitatis*) Frequenter occurrit in libb. calamo exaratis, quod in vulgatis fere eſt in *immunitas*. In Ratperto incorruptum manſit, in cæteris non item, ne in MSS. quidem. Balbus Catholico; *Emunis & immunis dicitur, qui liber eſt à munibus, id eſt muneribus.*

In CAPUT IV.

C*Oncœnobiatam*) Ita malui cum duabus vetuſtiſſimis membranis, quam cum quatuor chartis *concœnobitam*, quod ineptum eſt & ratione caret, quamvis poſteriores omnes erroris funem trahentes conſtanter ita ſcripſerint. Ratpertus expreſſit Græcam inflexionem Græcæ linguæ non ignarus. Nam βιοτὴν illi dicunt ἀπὸ τοῦ βίου. Unde, κοινομῶν, κοινοβιωτὴς, qui cap. 5. *cœnobiota*, & συγκοινοβιωτὴς *concœnobiota*. In uno chartaceo codice cap. ſeq. ſcriptum erat *zenobita*, quod nimis quam depravatum & in Barbariam ablegandum.

In CAPUT V.

P*Resbyterum forenſem*) non de monaſterio. *Forenſis*, qui foris & extra locum, civitatem, aut congregationem aliquam eſt. Sic *pugnæ foraſticæ* dicuntur à S. Bonifacio Archiepiſcopo exteriores, quibus opponuntur *intimæ*, epiſt.3.

Spem ſecuritatis) Sæpe occurrunt *firmitatis & ſecuritatis* voces, apud JConſultos præſertim, quibus ſignificatur certum atque indubitatæ fidei ſcriptum, quod de rei alicujus firmitate ac ſecuritate cavetur, ἡ ἔγγραφος βεβαίωσις, quæ Græcis eadem

ratione ἀσφάλεια, Lexic. Græco-Lat. ἀσφάλεια, *cautio*, *munitio*, *tutio*, *præſidium*, *tutela*. Videndus Gul. Fornerius Notis in Caſſiodorum.

Novam S. Gallo cœpit ædificare baſilicam) Extant Chartæ nomine Gotthefridi Alamanniæ Ducis anno Ducatus ejus XX. ſcriptæ, annis plus minus XIII. ante Abbatem Othmarum. In quibus apparet, B. Gallum in ædicula ſeorſim extructa conditum, & prope ipſam, eccleſiam fuiſſe cum jure parochiæ, quæ forte illa eſt, quæ hodie S. Petro addicitur. Nam Paſtorem tunc temporis præfuiſſe ipſa Charta teſtatur, item Monachum aliquem velut, pro Abbate habitum, ſicuti eo tempore Scafrarium, cujus Charta meminit.

CAPUT VI.

L*Ibrorum tantam copiam ille patravit*) compoſuit & paravit, ut loquitur ipſe capite nono eodem in negocio. Familiariſſimum verbum his ſcriptorib'. Cap. 10. *Librorum quoque, quos ille ad communem monaſterii utilitatem ſuo tempore patravit*, id eſt comparavit, alibi ſæpe.

CAPUT VIII.

N*Ec non ſingulare idem Abbati domicilium cum omnibus neceſſariis ad illud pertinentibus utiliſſime pulcherrimeque conſtruxit*) *Palatium*, quod hodieque *Pfallentz*: de quo ſunt ipſius Hartmoti verſus:

Aula Palatinis perfecta eſt iſta magiſtris
Inſula pictores transmiſerat Augia clara.

Regem publice placitum habere) *Placitum*, comitia, conventus Procerum publicus, *Reichs-Tag*, de quo multi multa dixere. Ab eo differt *Mallus* ſive *Mallum*, quod proprie ſignificat judicium generale, *Land-Gericht*, *Cammer-Gericht*. Cujus judices vulgo *Rachenbürger* vocabantur. Unde erat ut exiſtimarem oppidum Ravenſpurg initio dictum fuiſſe *Rafenburg* pro *Rachenburg*, quia ibidem & olim & hodie mallus generalis ſemper celebratus, cui præſidet Lantgravius, qui nominatur in hiſtor. S. Fridolini, *der Landtvogt*. In Chartis legitur mallum publicum fuiſſe in Gozzeſovv. an. DCCCCLVII. ſub Cralone Abbate, anno Regis Ottonis XXI. quo tempore Purchardus Dux fuit Alamanniæ, Eberhardus Comes Turgoviæ, Adalo Tribunus. Et alium in Nuferen Turgoviæ anno Regis Ottonis XXII. ſub Abbate Burchardo, cui ipſe Abbas interfuit cum Comite Eberhardo. Durant adhuc nomina mallorum in Alamanniæ locis illis, ubi olim uſus fuit celebrandi *Landtgericht im Turgow*, *by Rafenſpurg*, *by Ranckwyl der Grafen von Montfort*, citius in hiſtoria S. Fridolin præclara mentio, *zu Werdenburg*, & alibi. Interdum *mallus* ſignificat conventum Procerum alicujus religionis certæ, *Kreiſtag*, *Landtag*. Nonnumquam etiam, ſed minus frequenter, comitia Imperii.

Cum manu ſua poteſtative) Sic paulo poſt: *Cum ipſa manu ſimiliter poteſtative*. Abo Presbyter in charta LXXVI. *Sub poteſtativa manu Hludowici Regis & pueri*. *Manus* ſub hac notione fere in Chartis & Legibus antiquis. *Cum manu Advocati*, *ſine manu tutoris*, quod JCti veteres *ſine poteſtate*.

CAPUT IX.

A*Nalogio*) in pluteo, quo miſſale, vel lectionarius, aut evangelium ponebatur. Philoxenus Gloſſ. *Manuale*, ἀναλόγιον. Suidas Lexic. ἀναλογεῖον, ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. Codinus Curopalates de offic. Conſtantinop. ἔμπροσθεν δὲ τούτου ἀναλόγιον, ἐφοῦ ἐπίκειται ἅγιον εὐαγγέλιον. Papias Gloſſ. *Analogium dicitur quod ſermo inde prædicetur*. Ugutio Gloſſ. *Analogium, à* λόγος *quod eſt ſermo, quia ibi ſupra ſermocinamur*. Balbus Catholico: *Analogium, ab* ἄνω *ſurſum & legum, pulpitum, unde anolegium, quia ibi ſupra legitur*. Ibidem; *Pulpetum à publico dicitur; analogium, legium, lectrum, legitorium, quia ibi publice legunt, ut poſſint conſpici à populo*. Ekkehardus in Salomone; *Parat pro hoc beneficio inſignem crucem S. Gallo, quam argento partim deaurato veſtitam analogio nocturnali ſubpoſuit*. Ibidem; *Infantulis per ordinem lectitantibus & analogio deſcendentibus*, & alibi ſæpius. Videndus Joh. Meurſius Miſcellan. lib. I. c. I.

Confeſſione) Ekkehardus in Salomone; *Hanc crucem noſtris temporibus Notpertus noſter columnæ deargentatæ infixam confeſſionis ſuperpoſuit altari*. *Confeſſio* eſt locus in templo, ubi ſacerdos, priuſquam cantat miſſam, confeſſionem pronuntiat. Belethus de Divin. offic. cap. 33.

Abſidam) ἀψῖδα. Lexic. Græco Lat. Ἀψὶς, *forfex*, *arcus*, *fornix*. Plinio dicitur *conſtructio arcuatim facta*, Ovidio, *arcatum curvamen*. Iſidorus Etymolog. lib. 5. c. 8. *Abſida Græco ſermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto per urbem reſplendeat*. Ekkehardus Caſuum cap. 6. *Abſidæque ſanctarum Virginum imminens eam mordacius igne cremavit*, id eſt fornici ligneo, in quo ſuper altari Virginum erant ſimulachra. *Abſida* ex accuſandi caſu, pro, *apſis*, ad quam faciem *caſſida* pro caſſis, *paropſida* pro, paropſis, *ſtatera* pro, ſtater, & ſimilia.

CA-

Digitized by Google

CAPUT X.

E*Lephanto & auro paratum*) pro *elephanto* q. libb. habent *ebore*, ex gloſſemate, ut opinor. Nam omnium vetuſtiſſimi membranei duo illam, quam recepimus, lectionem præſentant. Signat tam animal ipſum, quam ebur. Lexicon. Græco-Latin. Ἐλέφας, τὸ ὀστοῦν, *hoc ebur.* Vopiſcus in Tacito, *Diu hæc ſenatus conſulta, quæ ad Principes pertinebant, in libris elephantinis ſcribebantur*, id eſt eburneis. Lucianus; ἔτι τὸν ἐξ Ἰνδῶν ἐλέφαντα ἔτι ὄντα δεξιῶν id eſt, Indicum ebur. Philemo vetus Poeta;

Ἡ δὲ ἐλέφαντος, ἢ σμαράγδου ζώνα.

Bacchilides apud Athenæum li. 2. Dipnoſophiſt. Χρυσῷ δ' ἐλέφαντί τε μαρμαίρουσιν οἶκοι.
Alcæus apud Euſtachium;

Εἴτε λύρα καλὴ γενοίμην ἐλεφαντίνη.

Idem apud Hephæſtionem;

Ἦλθες ἐκ περάτων γᾶς ἐλεφαντίναν
Λαβὰν τῷ ξίφεος χρυσοδέταν ἔχων.

Unam mappam mundi) Balbus Catholico; *Mapa, togilla, quaſi manepia, id eſt manupians. Mapa etiam dicitur pictura, vel forma ludorum, unde dicitur mapa mundi.*

Poſt obitum Hludowici piiſſimi Regis in partem Karoli filii ejus) Hludovvici Junioris Regis Germaniæ, cujus filius Carolus Craſſus ſive Groſſus.

IN EKKEHARDI JUNIORIS CASUS.

CAPUT I.

S*Alomonis Tertii parentes cum eſſent clari & illuſtres*) nimirum *Comites à Ramſwag*, quod caſtrum fuit ad ſiniſtram Sintriæ fluminis. Quæ familia poſt Baronum tandem Nobilium dignitatem & titulum redacta eſt, hodieque celebris. Neque illa ſolum familia novercantis Fortunæ injurias experta eſt, habuit ſocias calamitatis ac miſeriæ ſuæ complures *Wengiam* quæ nobis quoque cognatione juncta, ultimuſque ejus ſtirpis Conradus à VVengen, aviæ meæ maternæ frater uterinus, Abbas fuit in monaſterio VVettingano ad Limacum fluvium; *Schellenbergiam, Bonſtettiam, Wattenwiliam, Klingiam*, alias, quarum quædam ad Nobiles, pars etiam plebejos conceſſere poſt illam ſummæ rerum in Alamanna noſtra Helvetica turbationem ac mixturam. Unica etiamnum floret illuſtrium ultima, *Hohenſaxenſium Baronum* familia, quæ tamen & ipſa ruinam incipit minari, & ludibrium Fortunæ perſentiſcere. Et verendum eſt, quod in ſtatu res ejus ſunt, ne propediem illarum, quas dixi, cumulum adaugeat. Quod omen, quando familiam amo, ut Deus averruncet, id eum veneror.

Elewangis adhuc Canonibus primo præficitur) Sic Statim *Grimaldi temporibus Canonici Abbatis*, quem non fuiſſe Monachum ſed Clericum ſecularem, ut loquuntur, ex Ratperto didicimus, & veteri illa Carolingorum Tabula quam ſupra apposuimus. *Canonici* ergo dicti Clerici ſæculares, quibus opponuntur *Clauſtrales*. Ekkehardus hoc loco; *Truduntur poſt tempus Marcello ſcholæ clauſtri cum Notkero poſtea cognomine Balbulo & cæteris Monachici habitus pueris: exteriores autem, id eſt Canonici, Iſoni cum Salomone & ejus comparibus.* Exſertim docet *ſcholam clauſtralem* fuiſſe, in qua pueri religioni dicati inſtituebantur; *Canonicam* vero, in qua pueri ſeculares: illa in remotiore ipſius monaſterii parte tenebatur; hæc extra monaſterium in adjacenti ædificio, cui tamen & ipſi Cœnobiotæ præfuere, quorum Magiſterium Iſo.

Ultra iram) *Ira* rivus S. Galli oppidum ab Occidente perfluens, in quibuſdam Chartis *Ynrhon* dictus quaſi, *Iræ rohnus*, h. e. ῥόος qui in Chartis *decurſus aquarum.* Etenim ῥέειν Alamannis eſt *rinnen* fluere, unde & *Rhenus* dictus *Rhyn*, notiſſimus Germaniæ; *Rusa* item rapidiſſimus Helvetiæ fluvius, quibus *rünſen* eſt ῥεῦμα ſive ῥύσις *Rhon*, à præterito *geronnen*, fluxio, de fluminibus haut ſecus atque, (quaſi *Ach*, Latinorum eſt *aqua*) uſurpatum. Inde nomina ſumpſerunt in Turgovia *Byrhon*, duo vici ad fluenta aquarum poſiti. Inde *Pura Major* & *Minor, Ober und Nider Büren* quaſi *Byrhon*, ad Turam fluvium: In Aragovia oppidum *Byrhon* ad Arolam. In Ducatu VVirtenbergenſi *Blawbewren*, velut *Blawbyrhon*, ad Blavium amœniſſimum fluviolum, Quod idem & de *Ottenbeuren* monaſterio Sueviæ clariſſimo exiſtimandum, ut dictum ſit quaſi *Ottenbyrhon*, propter rivum, qui pedem collis, in quo ſitum eſt, alluit. Et multo magis de *Kaufbyrhon*, quod nunc *Kaufbeuren*, oppidum Imperiale in Algovia Alamanniæ.

Cum lineis veſtibus diatim introiit) Balbus Catholico; *Dietim, de die in diem, vel per ſingulos dies, quod & dietim invenitur, & derivatur à dies.* Ad quam faciem in Modiani Synonymis leguntur, *plateatim, hoſtiatim, civitatim, provinciatim, & viatim* apud Diomedem lib. 1.

In Colle Concambii ſui Eccleſiam in honorem & modum S. Crucis ædificare &c. *Eccleſia S. Crucis*, cujus etiam infra meminit, fuit, quam nunc S. Magni vocant, olim extra oppidum in dicto colle, nunc intra muros, ſed extimo loco, pariter cum cœmiterio poſitum.

De Faucibus) *Fauces, Fueſſen*, ad pedes Alpium Juliarum, unde & nomen invenit, ut ab antiquis *Fuazin*, i. e. Pedes diceretur.

Digitized by Google

ceretur. Ita enim veteres pronunciabant,& exſtat vox apud Otfrydum Wiſſenburgenſ. lib. 4. c. 2. ubi de Maria, quæ pedes Chriſti unguento lavit;

Thia goz ſi in fine fuazi &c.
Thie ſelbon fuazi frono
Mit loton iro ſtono.

Kero Monachus Lexico: *Pede*, fuazze. *Pedum*, fuazzio. *Pedibus*, fuazzum. Monachi noſtri imperite *Fauces* reddidere. Eadem ignorantia & *Fuaſſach* Auſtriacorum in ſupremo lacu Brigantino caſtrum *Fauciacum* dixere, quam veteres Alamanni ſic appellarint quaſi *Aquas* ad *Pedes*, ſc. Alpium, quibus adjacet, & unde fluvius ille caſtrum alluens exoritur. Melius & ſignatius dixiſſent *Aquipedium*, ad eam formam qua *Aquigranum*, quod poſtea maluerunt littera inſerta *Aquisgranum* ſcribere, & *Aquidurum* quod nunc *Zurzach*. Porro faucibus prima fundamenta jecit B. Magnus, ſicut Magiſter ejus S. Gallus monaſterio & oppido S. Galli, & Theodorus ejus ſodalis monaſterio & oppido Campidonenſi. Videndus Theodorus Vita Magni l. 2. c. 7. Sunt qui *Phuſcam* appellent, ex Italorum, opinor, *Phieſco*; item qui *Abuſiacum*.

Præventor maturitatis) matutinitatis, id eſt auroræ. Cap. 3. de Notkero; *Quadam nocte in eccleſia præveniens in maturitate*. Ibidem de Ratperto; *Quem invenit ſurgentem, ut & ipſe præveniret in maturitate.* Quod quid ſit, exponit Iſo de Othmaro lib. 1. cap. 7. *Cum nocturnæ celebrationis vigilias conſurgendo præveniret.*

Nudimanum) Ea forma dictum, qua nudipes, quo eſt paulo ante vſus, id eſt γυμναῖς χέρσι, qui *nudas*, hoc eſt, non plenas ſive inanes & vacuas habet manus quod Alamanni optime exprimimus his verbis, *mit lärer hand.* Hinc illæ apud Suidam pairœmiæ, γυμνότερος ὑπέρου, γυμνότερος ἰαλέμου, γυμνότερος κατάνης, &c. de inopibus admodum tenuiſſimæque Fortunæ hominibus Juvenalis Satyr. 10.

Cantabit nudus coram latrone viator,

Quod ille apud Plautum;

Hic homo inanis eſt.

Herginiſowam cum Waltchincha & Putra minore) Leg. *Waltchincha & Pura Minore*, ex Burchardo cap. 7. Vici ſunt non longe diſtantes. *Pura minor Niderbüren*, ſive, ut ſupradictum, *Byrhon*, ad Turam fluvium. *Pura Major* paulo ſupra minorem, *Oberbüren*, caſtrum eſt Pincernarum Caſtellanorum (*der Schencken von Kaſtell*) domicilium, ſub ditione tamen Abbatis. Nam qui ejus nominis fuere Nobiles, jam pridem olim ſtirpitus nulli ſunt.

In titulo Apoſtolorum conditum) ſepulcrum; Statim. *Ad titulum S. Petri, qui eſt in cimiterio Sancti. Galli*, & cap. 9. *In cella Salomonis circa parietem tituli Sancti. Georgii Titulus* alicujus Sancti eſt baſilica vel eccleſia aut capella ejus honori dicata & conſecrata. Infra cap. 9. *In cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii.* Walafridus de S. Othmaro cap. 1. *cuidam eccleſiæ Titulo S. Florini confeſſoris prælatus eſt.* Hinc Cardinalium Eccleſiæ Romanæ *tituli.*

Per Jovis montem tranſiens ibat: per ſeptimum autem rediens, &c.) *De Jovis monte* omnium accuratiſſime Ioſ. Simlerus Commentar. de Alpibus: *Septimus mons*, qui hodie *Settmer*, attingit Alpes Julias, quarum etiam nomine olim comprehendebant, in cujus cacumine *Stalla* viſitur villa, quæ olim *Biutum*, & adhuc à Rhetis Italis *Beuio* nominatur. Itaque cap. 4. omnino legendum, *Qui cum in Septimo lacuque Cumano &c.* Loquitur de eodem, quo hic, itinere. Ubi alii *Sectane*, alii *Sectime*, quas lectiones falſitatis arguit Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 9. Videndus Tſchudus in deſcript. Rhetiæ Alp. cap. 14. & 28. Stumpf. l. 10. c. 5. Chronic.

In Septimo ejus) Videtur hic legend. *in ſeptima ejus*, ſc. die: ſic enim infra c. 3. *Septima vero obitus hominis die Septima der Sibend*, abſtracte, quo pacto *octava* dicitur, ut, *in octava innocentum*, *octava Epiphaniæ*, &c. in veteribus Kalendariis & Martyrologiis.

Capellam) vaſa, inſtrumenta & ornamenta omnis generis Eccleſiaſtica, quæcunque in capella ſive ſacello ad ſacra peragenda neceſſaria ſunt. Mox; *Capſa ſolide aurea gemmis regaliter inclita, reliquiis ſummis referta, in formam capellæ creata.* Diximus ad Einhardum.

Procurabant ambas Cameræ, quos ſic vocabant, nuncii) Procuratores fiſci, qui erant Præſides Imperii ſubjectis impoſiti, ut Imperatoris fiſcum miniſtrarent, cujuſmodi duodecim omnibus Iſraelitis impoſuiſſe Salomo narratur 3. Reg. 4. v. 7. quem locum ubi contuleris, intelliges quinam iſti nuncii fuerunt. Qui & *Advocati Cameræ* vel *Imperii* dicti. Unde *terra Advocatorum*, quæ ab *Advocatis*, id eſt Præfectis Imperii adminiſtraretur, *Vogtlandt* & corruptus *Voydlandt*, quod nomen remanſit cuidam Præfecturæ in Francia Orientali, Marchionum Brandenburgenſium, qui Burggraviatum Norimbergenſem poſſident, ditionis. Alioqui *Advocati Cameræ* nominabantur qui publicæ pecuniæ functionem & procurationem Imperatoris vicem gerebant, qui & *Advocati fiſci*; & tandem denique *Fiſcales* dicti: Erant hi ſub Cameræ nunciis, quorum ſub Ducibus æquata habebatur poteſtas, ut ſupra dictum.

Pota-

Digitized by Google

Potamum Cameræ nunciorum juris oppidum) Pertholdi & Erchingeri Cameræ nunciorum in Alamannia ſive Suevia, qui ab aliis Duces Sueviæ. Qua de re ſupra admonuimus. *Potamus* ſive *Potamum*, ut hinc patet, tempore Carolorum & Ludovicorum oppidum fuit, & quidem ſedis Imperatoriæ. Id atteſtantur Diplomata Monaſterii Augienſis, in quibus ita legitur; *Datum in Palatio noſtro Imperiali Potama.* In hoc oppidum ſive potius Caſtrum, quod natura arteque erat quam munitiſſimum, ab Epiſcopo Sidonio & Synodo Provinciali condemnatus S. Othmarus, ab Warino, qui illud incolebat ut Comes Hegovienſis, abductus fuit. Unde relegatus in inſulam Rheni Werdam, illic vitam cum morte commutavit. Porro ab hoc antiquiſſimo & imperiali oppido Potamo *lacui* nomen inditum eſt *Potamico*, cum prius *Acromius* diceretur, quod nomen in Rhaguſcia, quam hodie Vallum Rheni indigitant, adhuc retinet, ut nominetur *der Chromſee*, & *Chromishorn*, quod eſt caſtrum cum villa ad ripam lacus, ſine dubio inde nomen invenit, quaſi lacus Acromii cornu, quamvis in vetuſtis Chartis legatur *Romanishorn*, & Rhenanus, Vadianus, atque Stumpfius appellent *Romanum cornu* à Romanorum, ut volunt, ſtatione. Ita contrario exemplo *Chromishorn* à lacu nominata quum *Potamicus* poſtea à Potamo dici ceptus ſit, non aliter atque à Conſtantia *Conſtantienſis*, à Lindaugia *Lindaugianus*, Brigantio *Brigantinus*: & inferior lacus à Venetibus accolis *Venetus*, à Cella oppido *Cellanus.* Qui ſequius ſentiunt, ægrorum ſomnia recenſent ſcilicet. Sed ad caſtrum *Potamum*: quod cum oppido quondam Comes Hegovienſis inhabitabat ab Imperatore in fidem receptum: alioqui Comitatus non hereditates erant ſed dignitates, quæ perſonas non transgrediebantur. Ex iſtis a. fratribus Pertholdus Potami habitabat, Erchanger Diepoldiſpurgi. Deſtructum Potamum hujus Salomonis tempore, cum ſupplicium capitis ſumeretur de dictis fratribus, quod contigit An. C. 917. Ita quidem funditus, ut hodie ne rudera quidem ulla cujusquam oppidi appareant. Reædificata poſtibi arx, & nunc incolitur à nobilibus Bodmenis, (*von Bodmen*) qui quia ex Comitum familia deſcenderint, mihi nullum ſit dubium.

Vallis Turbate) *Turbenthal*, & corruptius *Turthal*, vallis eſt ad torrentem Toſam.

A Rege tunc quidem Arnoldo) Ita Arnulphum Imperatorem & alii vocant, Lambertus Schafnaburgenſ, Marianus Scotus, Sigebertus & coetanei.

Tarra avenis centum maltrarum commoda) Avena toſta, ut hodie, ita olim Alamannis, Turgoviis quum maxime, in cibo & pulmento. Ea ſic conficitur. Torretur primum avena cruda, tum molitori pinſenda ſeu molenda traditur non in farinam minutam, ſed craſſam, ad inſtar hordei, quam ubivis locorum ad eam formam teritur. Locum ſeu fornacem, in quo torretur, *tharram* Alamanni etiamnum dicunt, *tharr*, à verbo *thären*, quod eſt Græcorum ξηρᾶν, & Latinorum *torrere*. Poſſes cum Hippocrate hujuſmodi farinam toſtę avenæ frictæve appellare ἄλφιτα. *Pultem*, quæ inde conficitur, Plinius vocat *avenaceam*, eamque *Germanorum cibum*.

Centrum maltrarum) *Maltra* menſuræ genus eſt, continens quatuor modios *Malter hält vier müt. Modius, müt* (nam & ipſam Alamanni retinuere) comprehendit quatuor quartales, quorum omnium exempla reperies in Chartarum Centuria, & Ephemeridibus Monaſterii. *Quartalis eſt*, quem Alamanni *vierthel*, Norici nimis generali nomini *metzam* ſeu *meſſam*, h. e. menſuram, Rhenani inferiores *ſimmeram* appellant. Ejus meminit etiam Iohann. de Gallandia Decade 5. Synonym. hoc verſu;

> *Dolia, quartalium, fundum, clepſedra, lagenà.*

ubi videndus Galfridus Anglus in Commentario. In liquidis *quartalis*, quart, continet apud Alamannos duas menſuras, apud alios quatuor. Qua de re in libro noſtro De menſuris & ponderibus veterum Germanorum.

Inter quæ erant aſcula duo vitrea nimis inſignia, quæ ipſi pridem in convivio præ cæteris mirabantur) Ex Cryſtallo nimirum puto & pellucido. Conſimilem hiſtoriam memini me apud alium neſcio quẽ legere. Illud commemoratione dignum exiſtimo, cujus rei ipſe arbiter atque ſpectator fui. Quum abhinc ſesquiennium in Aulam Illuſtris ac Generoſi Domini, Maximiliani Tulingorum Lantgravii convitatus interviſerem, memini ab eo oſtendi vitrum cryſtallinum paulo prius ab ſe quingentis thaleris probis comparatum. Id quum, ut fieri ſolet, in convivio lautiori daretur circum, imprudentia cujusdam Doctoris leviſſimo impulſu diſco illius frangitur, ut majori conſtare nullum umquam hauſtum viderim. Et hunc luxum lautitiasque hominum miramur? Tiberius Princeps eum, qui vitri flexilis temperamentum reperit, juſſit decollari, ut ſcribit Plin. lib. 36. capit. 26. Dio Caſſius in Tiberio, Iſidor. Etymolog. lib. 16. c. 15. & ex Petronio Ioh. Saliſberienſ. de Nug. Curial. l. 4. c. 5. qui ſi nunc imperaret, quid, putas, illis faceret, qui tanti pretii momentanea vitra reperiunt;

Fabas nudas) id eſt, ut Petronius loquitur,

tur, *folliculis ſpoliadas*, ἐρεγμένας κυάμους veteribus Latinis *freſas*. Philoxenus Gloſſ. *Fabu frenſa*, ἐρεγμός. Balbus Catholico, *Freſus, id eſt contritus, concuſſus, unde & fabam freſam dicimus, qui habet thecam molitam, id eſt, fractam, concuſſam, & contritam.* Iſidorus Etymolog, lib. 17. c. 4. & lib. 20. cap. 16. Pulmentum ex hujuſmodi fabis ἔρεγμα, Ariſtophani, quamvis Scholiaſtes generaliter pro quovis pulmento ex Leguminibus accipiat, quomodo in interpretatione de Regula; *Leguminum, omne genus fabarum.*

Et panem) Similagineum intelligit, nam craſſiores & relictis furfuribus minus candicantes vocabant *leibunculos*. Exempla in Ephemeridibus.

Timore tamen Imperii) *deſs Reichs*, id eſt, *Keyſers*, Imperatoris, qua figura dicimus, *Er iſt vom adel*, pro, ex nobilibus. *Imperii* vox ſexcenties in his libris ex ſignificatu, ſicut *miniſterium* pro miniſtro apud Ratpert. cap. 6. & alibi *dominium* pro domino, *ſervitium* pro ſervo, *officium* pro officioſo, *obſequium* pro obſequente, & id genus alia, quæ in his libris frequentantur, quorum te ſemel monitum hoc loco memineris.

Sedato animo, judices mei, ambos vos eſſe volo) Verba Imperatoris ad Pertholdum & Erchingerum Rectores Ducatus Sueviæ ſive Alamanniæ, quos modo *Primates*, paulo ante *Cameræ nuntios* appellavit Ekkehardus. Unde id diſcas licet, *Judices* dictos illo ævo omnes *miſſos*, h. e. *nuntios* & Præfectos Regios vocant *Judices* & Franco-Galli *Juges*. Qua de re in libro De Magiſtratibus veterum Germanorum.

Parentes ejus erant) ſcil. Warinus & Ruadhardus, de quibus Walafridus, Ratpertus & Wettinus, quos ſupra diximus ex Comitum Gravenſpurgenſium familia fuiſſe. An ergo ex eadem familia Conradus I. Imperator, ut *parentum* nomine intelligantur majores materni? Ita certe colligimus ex iis, quæ infra tradit Ekkehardus, ſcribens de ſupplicio Pertholdi & Erchingeri, eodem genere Warini & Ruadhardi prognatorum & in Ducatus procuratione ſucceſſorum: *Omnique anno ille, dum vixit, cenſum capitis ſui in cera ad ſepulchrum ejus* (S. Othmari) *uti filius carnificum illorum, pro reatu in eum quaſi proprio miſit.* Itaque Wolfhardus quoque Comes, qui ſequitur, & duo filii ejus Wolfhardus & Hainricus, ex Guelforum proſapia extitere. Verum hæc tantum ex conjectura.

Periodum, id eſt verſum uno ſpiritu prolatum) μονόκωλον περίοδον. Quam vero nullam reperiri auctor eſt Aquila Romanus libro de figuris, ubi hæc leguntur verba: *Conſtat ambitus ex duobus, ex tribus, membris, ex quatuor interdum: etſi nonnulli ex uno membro ambitum putant poſſe compleri, quam μονόκωλον περίοδον appellant. Ego autem non video, quemadmodum periodos cognominetur & non potius colon ſive membrum, ſi unum ſit.*

Saporatum) Sapore & nidore culinæ atque obſoniorum ſaturatum, Balbus Catholico, *Saporare, ſaporatum facere.*

Odorem ferinæ hauriunt & carnium) Ita emendavimus, cum in omnibus libb. veteribus conſtantiſſime legeretur *carinum*. An Ekkehardus declinabat, *caro, carinis*, pro *carnis*? ut cardo, cardinis, ordo, ordinis, & ſimilia?

Saltant Satyrici) Ludiones. hiſtriones & mimi. *Sunt enim Satyri leves, ludificantes deriſores, ſaltores*: Balbus Catholico.

Caſtellum quoddam ſuper Stainhaim) Quod nunc *Stammen*, ſed vicus tantum. Nam ipſum caſtellum deſtructum eodem, quo Potamum, anno, poſt Perth. Idi & Erchingeri decollationem, ut obſervavit Stumpt. Chronic. lib. 5. cap. 16. Erat illud in monte ſitum, cujus radicibus vicus ille adjacet, & ab incolis hodie vocatur vocatur *Burghalden*, ſollemni Alamannorum verbo, qui rudera deſtructorum caſtrorum, omiſſo proprio vocabulo ſolent *Burg*, *Burgſtall*, & ſi modica caſtella, *Bürgle* appellare. Quæ res effecit, ut propria nonnullorum caſtrorum nomina adeo oblivioni tradita ſint, ut ne inveſtigari quidem ulla ratione amplius poſſint, id quod graviter lib. 6. conqueritur Stumpſius.

Lege Alemannica tribus diebus) Hæc Lex non exſtat in eo, quod tomo II. exhibemus perveteri & primigenio exemplari. Unde eſt conjicere, Legi Alamannicæ paulatim alia atque alia capitula ab Regibus addita fuiſſe. Dicemus in Commentariis ad illam Legem. Porro hujus rei exemplum habes in Charta LXXVII. ejuſdem tomi.

Fiſcalibus) Militibus præſidiariis Præfectorum Imperatoris. Bona ac prædia Stainhaimenſia, & quæ circum, non erant in alodio illorum fratrum, ſed feudo ab Imperatore conceſſo, quod illi ratione officii extorſerant. Erant enim *Cameræ*, h. e. fiſci Imperatorii, *nuntii* ac Præfecti. Quorum miniſtri & ſatellites dicebantur *fiſcales*, velut eorum hominum, qui fiſcum publicum procurarent & adminiſtrarent.

Ut in Diepoldiſburg) Id factum referunt Annales ad Ann. Domini 914. *Diepolsburgum*, quam mox urbem appellat, ſunt qui in Algovia collocent, ſunt qui in Hegovia, eo loco ubi nunc Worblinga vicus, Ratoldicellam inter & Stainam oppida.

Nos

Nos compertum habemus nihil. Hoc conſtat, dicto Anno 914. quo & Potamus & Stainheimum, funditus deletum fuiſſe.

Celer præmittitur) *Celer*, veredarius, Italis *poſta*, non à *Celere Romuli ſervo*, ut Benedictus Magiſter nugatur, nec *à cillendo*, ut Papias voluit, ſed à Græco verbo, κέλλειν quod eſt ταχέως τρέχειν. Unde κέλης, qui Latinis *Celox*, ὁ δρομικὸς ἵππος, ut exponit auctor Etymologici & κελητίτης, eques *Ritter, Hoffjuncker*. In Vita S. Eugenii Chartaginenſ. Epiſcopi; *Tum & quædam uxor cujusdam lætitiæ Regis nomini Dagili, matrona nobilis ac delicata*, &c. *Celeris* voce utitur Ekkehardus infra quoque hoc cap. *Currunt illico celeres, qui Berthæ & urbanis* (i.e. civibus) *ſuis dicerent.* Et c. 10. *Utinam poſt illum celeres qui equum illum nobilem mihi reducant, mittere velles.*

Parat illico baſilicam & aram) *Baſilicam* vocat ſacellum in ædibus privatis adornatum, in quo ſacra peragi debeant. Supra monuimus, *capellam* vocari ab hujus ætatis Scriptoribus ſacra vaſa & ornamenta quibus, neceſſitate exigente, quovis in loco, ara ex menſa aut quavis obvia materie compoſita, ſacra celebrari queant. Quo pertingit, quod in veteri Gloſſar. legitur. *Capella ſub quo defertur Euchariſtiæ ſacramentum in proceſſionibus fieri ſolitis: & dicitur ſic quod olim fiebat de pellibus caprarum. Himmeltz* Alamannis. Inde pro templo eſt translatum.

Et pallio dorſili caminatam) Infra cap. 10. *Ut in dorſi pallio & cortina lecti ſui, qui humilia ſentiens ipſe juſſit deponi.* Notkerus Balbulus de Geſtis Caroli M. lib. 1. cap. 4. Et dixit Rex: *Sta poſt cortinam quæ pendet ad dorſum meum, & auſculta quantos adjutores honoris iſtius habeas.* Videntur tapetia (*tapetos* vocat Ekkehardus) fuiſſe retro Principum ac divitum hominum ſellas arcuata & parietibus appenſa. Cujuſmodi in caminata Salomoni præparaſſe Bertham iſtam veriſimile eſt. Ut fortean ſit legend. *param tapetos & cum pallio dorſili caminatam. Caminata*, camera, conclave arcuatum, Alamannis corrupta voce *kemlaten*. Infra hoc eodem cap. *Clauditur caminata ſuper Epiſcopum & duos, qui aderant, Presbyteros.* Cap. 11. *Caminatas clauſtri Abbatem aperire rogavit*: Cap. 12. *Et caminatam anteceſſorum Abbatum quietis gratia tandem invitus introiit.* Cap. 16. de Ottone Imperatore Ottonis Junioris patre; *Interea pater ad calceandum in caminatam ivit*, ex cœnaculo nimirum, *aus dem Saal.* Ibidem, *In alta illa, quem Sindolfus S. Notkero quondam clauſit, locatur caminata.* Utitur & Dithmarus Merſepurgenſ. Epiſcop.

Duellium) *Dwiel*, tunc *Hochendwiel*, Ducis Wirtembergenſis munitiſſimum omnium, quantum habet propugnaculorum. Nomen dubio procul à bello accepit, pro quo *duellum* veteres dixere. Et in veteri Gloſſario olim ἀνωνύμως impreſſo legitur: *Duellum, bellum, quaſi dubellum, Duellum locus in quo bellatur, & ubi milites perſeveranter durant in bello, à duo & bellum componitur, quaſi dubellium quia intus & foris geritur bellum.* Ab eadem origine eſſe videntur caſtella illa *Bellicon* in Aergovia & Briſgovia *Belliza* munitiſſimum Rhetiæ fortalitium, ut horum ſcriptorum verbo utar, *Bellfort, Bellmont*, & ſimilia Alamanniæ ſuperioris loca à Romanis quondam, non ut Tſchudo placet, Thuſcis impoſita.

Heil herro, heil liebo) Salve Domine, ſalve acceptiſſime.

Jugulari præcipit) Capitibus plecti, ut alii Chronographi, Adingæ vico Alamanniæ Alpingovianæ.

Coram convivis Rhenum aquæ quaſi vinum potarent) Alii cod. *jejuni aquam q. v. pot.* Veriſſime. Curabant cantharos ſuos aqua repleri, ut dum convivæ ab eis invitati meliuſcule, quam ſat fuerit, biberint, ipſi ſoli ſobrii atque invinii eſſent, *jejunus* pro non ebrio, id eſt ſobrio.

In cantharo quodam) aquario ſc. qui etiamnum Alamannis *kanthen.*

Coppam auream) Lexic. Græco-Lat. Κόψα, *urna, hydria.* Recte, nam & ipſe Ekkehard, cantharum exponit. Alamannis adhuc *kopf*, opinor quia rotunditate ſua capitis imaginem præſentet. Significat etiam poculum rotundum potorium, ut & apud Italos *Cappa.* Apud Tigurinos proprium certæ menſuræ nomen eſt, ut apud cæteros Alamannos *ſtoupus.*

Sarcofagum) σαρκοφάγον In MSS. codicibus perpetuo ſcriptum erat *ſacrofagus*, ab imperitis librariis.

Anaglyphas) Sic & infra cap. 3. Rectius tamen in neutro *anaglypha*, τὰ ἀνάγλυφα Eucherius Lugdunenſ. in lib. 3. Regum cap. 17. *Anaglypha Græce dicuntur Latine cælaturæ. Cælata ſunt autem vaſa aurea vel argentea ſignis eminentioribus extra intusque expreſſa. Hæc & alio nomine ſculpta vocantur: anaglypha vaſa dicta, quod ſuperius ſunt ſculpta.*

Diptivit ex auro electo) An. *gypſivit*, id eſt induxit & illevit? Nam ita Burckardus capit. 1. *Othmari eccleſiam crypta & fornicibus gypſi atque auri ſpeciebus convenienter auctam auro & coloribus ornaverat.*

Fortuniis) *Fortunia*, ſicut *infortunia.* Balbus Catholico; *Fortunium, proſper eventus & dicitur à fortuna.* Infra cap. 3. *Multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia.* Cap. 5. *Neſcio*

quo loci fortunio. Et cap. 15. *Ut cæteros relinquamus*, & *noſtra fortunia tangamus.*

Scriptor ejus Carolum dixit) Einhardus ſcil. cujus hæc ſunt verba: *Tentabat & ſcribere, tabulaſque & codicillos ad hoc in lectulo ſub cervicalibus circumferre ſolebat, ut quum vacuum tempus eſſet, manum effigiandis litteris aſſuefaceret.*

Scrinia ejus Palatio addicta) Imperatorio, non Archiepiſcopali.

Sapientia æquivoci ſui antiqua Salomon) Cujus hæc ſunt verba: *Redemptio animæ viri propriæ divitiæ ejus.* Videnda Charta LXXXIV. toti deincipis.

Aſcendens que equitem illam velociſſimam) Modo dixerat *ſternatur ambulatrix mea.* Perniciores eſſe equas & veteribus potius quam equos in uſu, notum. *Equitem* pro equo ſive equa etiam alii dixerunt. infra c. 10. *Equite aſcenſo S. Gallum noctu invadens*, &c.

In proximo prato ſtationari juſſit) *Stationari*, congregari & ſubſiſtere.

In Araris pago) ein *Aergöw*: quo modo *Turæpagus Thurgöw. Pagus*, regio, in quibuſdam Chartis *gobia, gow. Arar* fluvius ille eſt, quem hodie *Ar.* Latini *Arolam* dicunt Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. 2. c. 9. *In pago qui Erigowe nuncupatur, quem Araris fluvius ex uno latere præterfluit, & altero Rhenus.* Videndus Stumpfius Chron. lib. 7. c. 21.

Chollinchoven) Nunc *Zollikon*. Ejus frequens mentio in Ephemeridibus & Chartis. Fuere qui *Zollichovcrorum* S. Galli civium familiam inde deductam ſcriberent. Verene an falſo, à nobis in iis libris, quos de Nobilitate Helvetiorum inſtituimus, diſquiritur.

Sole ſequenti) *Sol* pro die, veterum imitatione, quos notavit Servius Honoratius in Virgil. & Lutatius Statii interpres in 3. Thebaid. Balbus Catholico; *Quia Sol eſt cauſa diei, ideò ponitur aliquando pro die, ſed frequentius in plurali.* Hepidannus d. lib. 2. c. 4. *Cum apud materteram paucos exegiſſet ſoles.* Videntur Latini Græcos imitati. Euphorion apud Stobæum.

Ἠελίους ἥτις σε τριηκοσίους ἐφόρησα.

Nicander in Alexipharm.

τὸτ' ἠελίοισι δαμάζων Εἶθαρ ἀπαυγείνοισι. Scholiaſtes; ταῖς ἡμέραις.

Karolus autem homo deinceps videndus eſt) Ita 3. vett. codd. MSS. in unius margine adſcriptum erat, ſed aliena manu. *Raro autem homo.* Fort. *Tam rarus a homo.* An *Karolus* accipitur, ut hodie ab Alamannis *Kärle*, de homine probo, bono, utili, ac ſtrenuo, ut ſi Alamanniæ dicas; *Von dieſem tapfern Kärle*? Sane, *Kerle* olim ſignificaſſe hominem, ſicut adhuc in Suecia & in Saxonia, obſervavit Flaccius Illyricus præfat. in Otfrydum VViſſenburgenſ.

Capitulares literas rite creandi) Leg. *caraxandi.* Infra cap. 2. *parietes ejus caraxaſſe.* Ekkehardus minimus in Vita Notkeri cap. 1. *Humili taraxatione proſequemur.* Ugutio Gloſſ. *Charaxare, à Character, id eſt ſcribere.* Aldhelmus de Laudibus Virginit. cap. 10. *Flexis literarum apicibus in quadrata parietis pagina caraxatis.* Gregorius Turonenſ. De Miracul. lib. 1. cap. 51. *Parietes domorum atque eccleſiarum ſignarentur atque caraxerentur.* Adamnus Scotus de locis ſanctis lib. 1. in præfat. *Hæc univerſa, quæ infra caraxanda ſunt.* Utitur non ſemel Aldhelmus Bonifacii Archipiſcopi diſcipul. ep. 69. Ædilvvaldus epiſt. 69. Iſidorus Epiſcopus ep. 72. & Cinehardus Epiſcopus VVentanus ep. 74. In libro Epiſtolar. Bonifacii Balbus Catholico; *Charaxis, notatio, charagma, impreſſio, imago, vel littera.* Avianus. *Sicut numus habet caragma Cæſaris, ſic homo habet caragma Dei.* Papias Gloſſ. *Caraxare, exinanire, ſcribere. Exinanire*, id eſt delere. Bertichrannus Cenomanenſ. Epiſcopus in Teſtamento apud Briſſonium in Formul. *Si quæ literæ, ſi quæ caraxaturæ, ſi quæ literæ adjectæ ſunt, vel detractæ, ego feci.* Adde quòd notavit noſter Freherus tom. 1. Germanic. Scriptor. & Doctor. noſter Rittershuſius in Sentent. Pauli, Savaro in Sidonium, Serarius in Bonifacium. *De litteris capitularibus* vide Notas noſtras in Petronii Arbitri Satyricon.

In CAPUT II.

E*Ulogia*) Sic Chriſtiani veteres vocabant munera Deo vota, quæ pauperibus diſtribuerentur, aut Eccleſiæ miniſtris mitterentur, vel iis largirentur, à quibus beneficio aliquo affecti eſſent, aut affici deſiderarent, rebus tamen in divinis. Mutuata vox à Paulo Apoſtolo ad Corinth. 6. & 9. Balbus Catholico; *Eulogiæ, benedictiones, ſalutationes, & bonæ donationes.* Gregorius Turonenſ. Hiſtor. Franc. libr. 5. cap. 14. *Poſt miſſas petiit ut ei eulogias dare deberemus*, ita illic legend. eſt, non *eulogos*, ut vulgo. Walafridus in Vita Galli lib. 1. cap. 20. de donis ab Johanne Diacono S. Gallo allatis; *Et oblatis eulogiis ſalutavit patrem.* Adeundus Pamelius t. 1. Lithurgiæ p. 503.

In CAPUT III.

O*Peratorum Decanus*) Qui alibi *Decanus operis, Werchtegen, Bawmeiſter.* Eſt Præpoſitus operariorum, quem noſtri Monachi lingua vernacula vocant *Statthalter.*

Convenire in ſcriptorio) Muſæo publico, Monachorum ſtudiis, & ſcriptionibus hiberno tempore dicato, Italis *ſcrittoio.* Infra cap. 1. *Veniunt in pyrale, & in eo lava-*

Digitized by Google

lavatorium; nec non & proximum pyrali ſcriptorium.

Totis viribus à dorſo ingrandinat) flagellat, verberat. *Grandes* ab his ſcriptoribus vocantur vibices flagrorum, interim etiam ipſæ flagellationes, quod catervatim grandinum inſtar irruant. Infra cap. 10. *Titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes ſine numero nudo infregit.* Ibidem; *Flagello de Pyrali rapto, niſi ei erecto ad ictum brachio occurriſſent, grandes incuſſiſſent.* Eodem loco, *Si imperitorum aliquis clauſtri illius invaſori grandes infregiſſet, non ego curaſſem.* An. & c. 5. legend. *grandes mihi in collo infregerant*, deleto τῷ *ictus velut* gloſſemate? *Grandinare*, flagellare, caſtigare. In libro, cui index Aurora, *Carnis luxoriam grandinat ira Dei.*

Auricularem & intimum Epiſcopi) Vett. Gloſſ. *Auricularis amicus, ſecretus. Auricularius, ſecretus conſiliator.* Vetus Interp. 6. Reg. 23. *Auricularium à ſecreto* Auctor Mamotracti. *Auricularius, ſecretarius, & conſiliarius.* Infra ca. 6. *Auricularis patris fuit ille homo viliſſimus* &c. Verba ſunt Adelheidis Imperatricis ad filium de Sandrato Monacho Imperatoris intimo. Conradus Fabarienſis caſuum cap. 8. Clientibus auriculariis.

Labarum) Balbus Catholico; *Labarum eſt ſignum belgicum, quod ex auro & lapidibus pretioſis in vexillum S. Crucis transformatum inter alia ſigna bellica precioſius erat, quod Imperator & conſules adorabant. Hoc ſignum & adorationem ejus Conſtantinus fieri juſſit.* Λιβέλλιον vocat Curopalates. Videndus præter cæteros Baronius Anal. tom. 3. 4. & ſeq.

Pro pannis laneis emendis, quos ſericales aut tunicas appellant) Fort. *tunicos*, *Panni ſericales.* Francis *ſerge* vel *ſarge.* Alamannis etiam *farewat*, ut in veteribus Poetis advertere eſt. *Panni tunici*, aut ſubſtantive *tunicæ*, Alemannis veteribus *tunch*, noſtris *n.* ablato *tuch*, à verbo *tüchen*, quod eſt *tingere*, quaſi panni tincti.

Circator) Circitor vel circuitor, tralatio à re militari. Sunt enim *circitores* Vegetio, qui περίπολοι ἐφοδεύοντες Polybio. Ut hi vigiles recognoſcunt, an in officio ſint, ita ille Monachos, an in operis. Conradus Fabarienſ. cap. 8. *Circatoribus juxta mandatum Apoſtolici monaſteria ſingula perluſtrantibus.* Infra cap. 6. vocat *exactores*, id eſt auſcultatores.

Matrina) in Jure Canonico dicitur, quæ aliquem de ſacroſancto fonte, ut loquuntur, levat. Hic pro ea cujus aliquis liberos in ſancto baptiſmate ſuſtulit, quam & inſolentiori vocabulo *commatrem* appellant, *commaire.*

Cambocam) Baculum camurum ſive incurvum, quam *Paſtoralem* noſtri vocant, *krumberſtab.* Marner vetus Poeta Nobilis; *Sagt mir der Pabſt von Rom, was ſoll ü der krumeſtab den Gott dem guten Sanct Peter uns zu binden gab?* An eadem carmine ad Epiſcopos Abbates:

> *Ewer Krumberſtab der iſt gewachſen zeinen langen Sper.*

Ekkehardus nunc *baculum* ſæpius *ferulam* interpretatur. VValafridus in Vita Gall. lib. 1. c. 26. *Qui & baculum ipſius* (Columbani Abbatis) *quem vulgo cambocam vocant, per manum Diaconi tranſmiſerunt.* Crebra ejus mentio apud Theodorum in vita Magni, ut lib. 1. c. 7. lib. 2. c. 3. 4. 6. & 8. alibi. Videtur autem rectior quorundam codd. ſcriptura *cambotam* præſentantium, ſi originem ſpectes. Nam à Græcis καμπτότης ſive καμψότης mihi dicta videtur ἀπὸ τοῦ κάμπτειν, quam ab Orientalibus Monachis accepere Latini.

Et Magiſtri ejus) Columbani Abbatis,

Spera illa S. Crucis notiſſima,) σφαῖρα globo cui Crux infixa, aut particula aliqua ſanctæ Crucis inerat, unde & *ſperam ſanctiſſimam* appellat. Auctor Mamotracti in Iſaiam c. 29. *Speram, formam rotundam.* Itali retinent.

Barbarice clamans) Alamannice, *Barbari*, Alamanni ſive Germani κατ' ἐξοχὴν VValafridus in Vita Galli lib. 1. prolog. *priori nomine nos appellant circumſcriptæ gentes, quæ Latinum habent ſermonem: ſequenti uſus nos nuncupat Barbarorum.* Et c. 6. de B. Gallo: *Non ſolum Latinæ, ſed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non parvam haberet*, id eſt Alamannicæ linguæ. Et c. 25. *Ad utilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet*, hoc eſt, Alamannorum. Paderbornenſis Monachus Annalium de Vita & geſtis Caroli M. lib. 1.

> *——Quod Barbara lingua nominat Eresburg.* Et eodem lib.
> *Nomen Heriſtalli dederas cui Barbara lingua.*

Sidonius Apollinarius lib. 4. epiſt. 16. ad Aruogaſtum: Sic *Barbarorum familiaris, quod tamen neſcius barbariſmorum.* Videndus Savaro in Notis, & Commentarius noſter ad Einhardum.

Comitis cujusdam filius nomine Wolo) Comitis ſcilicet Kiburgenſis, ut in Vita Notkeri cap. 27. ſcribit Ekkehardus Decanus.

Panis nitidus factus) Alludit ad verba D. Polycarpi, qui in circo leones cum videret, à quibus erat devorandus, converſus ad populum dixit: *Frumentum Dei ſum, & beſtiarum dentibus molor, ut purus panis Dei reperiar.*

Panthema) Hoc nomē quod ἔτυμον habeat non

non queo divinare. Videtur ſignificare ſepulchrum ſeu imaginem ſculptam.

Per pſalterium ſeu per rotam pneumata inventa dulciora ſunt) Lego, *neumata*, ut apud Ekkehardum. Decanum in Vita Notkeri c. c.22. Balbus Catholico: *Neuma, vocum emiſſio vel modulatio, & neumaticus, modulator dulcis, ſuavis, & conſonans. Et eſt vitium ſcriptorum, quum invenitur pneuma, ut ſcribatur per p. & eſt ibi barbariſmus, quia vitioſe additur litera ibi.* Belethus de Divin. offic. c. 59. *cujuſmodi ſunt tropi, ſequentiæ, kyrieleiſon, & neuma. Hic eſt notandum, quod ſemel diximus, neumam fœminei generis abſque p. accipe pro jubilo* &c. In Margin. Vitæ Notkeri cap.17. *Jubilus, id eſt neuma, quem quidam in organis jubilant, plauſum victorum lætantium commendat.* Hugo Reutlingenſis Sacerdos in Florib. Muſicæ c.4.

Verſibus hexametris hanc neumam
conſociatis, &c.
Indita pendametris neuma ſit
iſta tuis.

Et alibi ſæpe cum apud hunc ipſum tum Guidonem Monachum & Johannem Magiſtrum in libris de Muſica. Quæ non eo animo adducta velim, quaſi probum horum Scriptorum ineptias, verum quando ſemel occœpi hos auctores interpretari, exiſtimavi officio meo fungendum eſſe. Eſt aliud agere interpretem, aliud diſputatorem. Porro quod Ekkehardus ait *per rotam*, id perſpicue explicat Ekkehardus Decanus in Vita Notkeri c. 17.

Carolo) Craſſo nimirum, cui Arnolfus ſucceſſit.

Ad offerendam: Balbus Catholico: *Offerenda, antiphona, quæ canitur, quum oblatio debet celebrari.* Belethus de Divin. offic. c.41. *Dicto ſymbolo cantatur offertorium ſive offerenda, uti aliqui dicunt*, &c.

In CAPUT IV.

VT *Johannes ſcribit*) Is eſt Diaconus Romanus in Vita S. Gregarii Magni P. R.

Frigdoræ autem & Occidentanæ, quas ſic nominabunt) Iiſdem verbis apud Ekkehardum Minimum Decanum in Vita Notkeri capite 91. ſcriptum legitur, Sunt hymnorum & ſequentiarum genera, ſic dicta à tropis & modis Muſicis, quos *tonos* maluerunt appellare Monachi Martianum Capellam imitari. *Frigdorarum* originem à Græcis, *Occidentanarum* ab Latinis eſſe, vel ipſa nomina fidem faciunt. Nam *Frigdoræ* conſtant ex modis, quos Græci vocant *Phrygium & Dorium*, queis de præter antiquos, qui de Muſica integros libros reliquere, Mart. Capellam, Aur. Auguſtinum, Boëthium, & Iſidorum Hiſpalenſem, videndus Henric. Loritus Glareanus in Dodecachordo, M. Ant. Majoragius orat. 33. & poſt Vincentium Galilæum de nova & antiqua Muſica Erycius Puteanus in Muſathena. *Occidentanæ* videntur mutatis Græcæ Eccleſiæ modis à B. Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo inventæ à Gregorio Magno Pontifice Romanor. in Occidentali Eccleſia inſtitutæ, & in Alamanniam atque Franciam invectæ, ut verbis non obſcuris tradere vide, ut Johannes Diaconus in ejus Vita, quem Ekkehardus noſter eſt ſecutus. Et confirmare videntur, quæ notanter ſcripſit innominatus Hugonis Reutlingenſis Interpres, ei (ut putatur,) coævus, in Prohœmio: *Poſt incarnationem*, inquit, *CHRISTI plures Doctores Sanct. Eccleſiæ, & ſpecialiter Sanct. GREGORIUS & AMBROSIUS, cantum Muſicalem, quo tam Latini quam Alemanni, cum cæteris linguarum diverſarum nationibus, utuntur in divino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antiphonarium & Graduale, collegit, dictavit, & neumavit ſeu notavit. Proceſſu tamen temporis quidam Alemani, & præcipue canonici ordinis Sanct. Benedicti, qui cantum Muſicalem non ſolum ex arte, verum etiam ex uſu & conſuetudine perfecte & cordetenus didicerant, ipſum, omiſſis clavibus & lineis, quæ in neuma ſeu nota Muſicali requiruntur, ſimpliciter in libris eorum notare cœperunt, & ſic decantaverunt deinde juniores, & ſuos diſcipulos ſine arte & frequenti uſu & ex magna conſuetudine cantum informare, qui cantus ſic per conſuetudinem doctus ad diverſa pervenerit loca. Unde jam non Muſica, ſed uſus eſt denominatus. In quo tamen cantu diſcipuli deinde à Doctoribus, & Doctores à diſcipulis multiformiter diſcrepare cœperunt. Ex qua diſcrepantia & artis ignorantia uſus dictus eſt confuſus. Quo uſu confuſo ſpreto, nunc vere omnes Alamani hactenus miſerabiliter per cantum ſeducti ad veram artem Muſicæ revertuntur.* Et quæ ſequuntur de Gregoriani cantus depravatione in Occidentali Eccleſia, quum maxime Alamannica, ejuſque reſtauratione per peritos artis Muſicæ. Verum de hoc Gregoriano cantu, quem & Occidentalem, Latinum & Romanum videntur appellaſſe, exſtarent ipſius Gregorii, item Romani Monachi, & Notkeri Balbuli de Muſica libri, quam rem nunc quis addubitet nos facerent certiores. Dicemus tamen aliquid amplius ad cantum Muſicum, quatenus & locus iſte deſiderat, & tu nobiſcum poſtulas non

igno-

Digitized by Google

ignorare. *Modi muſici* initio tantum quatuor veteribus noti, *Dorius, Phrygius, Lydius, Aeolius*. Quibus poſtea acceſſerunt *Aſius & Jonicus*. Qui duo mediæ ætatis Muſicis ignoti illorum virtus quidem nota, appellatio ignara. Quippe *authentos* nuncupabant ſive rectius *authentas* ordine cardinalis numeri, *primum, ſecundum, tertium, quartum*. Quibus ſubjunxerunt alios quatuor ab haut ſcio quo inventos, *plagales* ſeu *ſubjugales* à ſe dictos, quos primus (niſi vehementer memoria fallit) Glareanus Græca præpoſitione à cæteris diſtinxit, nominibus inditis *Hypodori, Hypophrygii, Hypolydii, Hypo.eolii.* Et hi octo toni ſoli à media ætate cogniti. Id nos præter Guidonem & Iohannem Magiſtrum docuit interpres ille capite 4. unde hæc verba duximus adſcribenda: *Nota quod tantum quatuor toni à Græcis primo & principaliter erant adinventi, his videlicet, prothos, deutros ſeu deutrius, tritus, & thetrardus. Hæc enim nomina Græca ipſi Græci ipſis imponebant. Hos autem tonos autentos, id eſt digniores appellaverunt. Cantus enim, qui tunc temporis habebatur, eiſdem quatuor tonis proprie poterat attribui. Nondum enim B. Gregorius cantum Gradualis & Antiphonarii, nec S. Ambroſius ſuum dictaverunt cantum, quibus cantibus nunc ſancta mater Eccleſia utitur. Moderni itaque Muſici videntes prædictos quatuor tonos minus poſſe ſufficere ad omne genus cantus diſcernendum, quatuor alios prædictis quatuor addiderunt, quos plagales ſeu ſubiugales ſive ſervos ſeu diſcipulos præfatorum quatuor vocaverunt, quemlibet prædictorum tonorum in duos diſtinguendo ſeu ſcindendos ut prothum in primum & ſecundum, deutrum in tertinm & quartum, tritum in quintum & ſextum, thetrardum in ſeptimum & octavum. Dicitur autē prothus à prothos, quod eſt primum: deutrus ſeu deutrius à deutro, quod eſt ſecundum: tritus à tris, quod eſt tres: thetrardus à tetras; quod eſt quatuor. Primo enim iſti toni ſecundum ordinem debitum erant diſpoſiti, licet tunc plagales toni ſint eisdem immixti,* & quæ ſequuntur. Tandem & Muſices totius renovatio, & novorum modorum adjectio, notarumque transformatio facta circiter Ann. Dom. 1360. Notavit id Fr. Petrus Herp. Monachus Dominicanus in Chronico Francofurtenſi ad illum annum ſcribens: *Muſica ampliata eſt. Nam novi cantores ſurrexere, & componiſtæ & figuriſtæ inceperunt alios modos aſſuere.* Etenim prius ex uſu tantum addiſcebant canere neglecta artis diſciplina, quæ primulum anno illo aut non multum ante reducta videtur in Eccleſia Occidentali, ut præter Herpium locuples & ſatis idoneus teſtis eſſe poteſt ſupra memoratus Interpres, qui illo ipſo tempore vixit; & verbis, quæ appoſuimus, hæc ſubjicit: *Temporibus enim noſtris ſuper omnes homines variis artibus intendentes, Cantores uſum addiſcentes magis fatui judicantur: quia in omni arte plura ſunt, quæ noſtro ſenſu cognoſcimus, quam ea quæ à magiſtris diſcimus, &c. Stulti autem cantores uſuales & ipſorum diſcipuli, etiamſi per centum annos quottidie cantarent, unam tamen hiſtoriam ſeu officium per ſe cantare nequeunt tempus multum, in quo poſſent in pluribus artibus proficere, inutiliter expendentes. Unde etiam per cantum ſuum ex varia diſcrepantia frequenter Deum & Sanctos ſuos non laudare, ſed ſe invicem in choris, & in eccleſiis confundere ſolent, & per hoc Deum ad iracundiam provocare. Vanitate ergo uſus poſtpoſita cuncti cantores, qui hactenus uſum didicerant & cantaverant, per conſilium auctoris hujus operis ad veram artem cantandi revertuntur; quæ ars eſt Muſica* &c. Videtur & tunc primum Muſica partiri cœpta in *Choralem & Figuralem*, ſuiſque ſingulæ notis propriis ſcribi. Nam ejus partitionis nulla apud ſuperiores mentio, ne illum quidem Reutlingenſem Hugonem, qui ſe teſte paulo ante illud tempus floruit, hoc eſt, A. D. 1342. Verſus ejus, quibus id teſtatur, ſunt;

M. ſolum, tria C. ſimul X. tria præteriere
Poſt Chriſtum natum, binum ſi junxeris annum.
Cum flores iſtos contexuit Hugo ſacerdos
Reutlingenſ. noris, ſi nomen ſcire loci vis,
Conſcio Suevorum quo colligitur variorum.
Poſt annos denos hinc plurima conſociavit,
In variis ſpaciis hujus librique locavit, &c.

Videtur Hugo iſte pleraque mutuatus à Guidone Monacho, qui poſt Boëthium primus cenſetur à Monachis, ſi qua fides Hugonis Interpreti. Cum: *Unde ipſe Dominus Guido* (ait) *qui unus poſt Boetium hujus artis tanquam neglectæ & oblivioni traditæ reparator fuit*; &c. Qui autem novi illi modo, quos Herpius anno illo ſcribit aſſutos, nondum mihi conſtat. An, quos hodie vocant, *Mixolydius, Hypomixolydius, Hypoionicus*? Si ſunt, ecquibus tum hominibus appellavere? *Hyperæolius* & *Hyperphrygius* nuperi ſunt, atque à noſtris rejecti ceu ſpurii.

Digitized by Google

Aut ſuſum aut juſum) Quidam libb. vett. *aut ſuſum aut viſum.* Illa ſcriptura confirmatur ab Ekkehardo Decano in Vita Notkeri cap. 9. & Anonymo quodam Sanct. Galli Monacho in libello, qui inſcribitur: *Inſtituta Patrum de modo pſallendi ſive cantandi, ubi ita ſcriptum eſt: Nullus ante alios aut poſt incipere in verſu vel cantu verba cantata reiterare, vel nimis diſcorditer feſtinare præſumptiori vel altiori, remiſſiori & graviori, id eſt ſuſum vel juſum, tardiori vel velociori voce,* &c. An Ekkehard. noſter, cujus auctoritatem iſti ſunt ſecuti, deceptus fuit privata alicujus libri ſcriptura, cum dicere voluerit, *ſuſum aut verſum? Suſum,* etiam hujus ævi auctores ſcripſiſſe teſtes ſunt locupletes in Gloſſis ſuis Papias ac Ugutio, qui & Huguitio.

Villici majores locorum) Infra capite quinto. *Minus culta incolere incipiens, majores, quos diximus, talium deſueti minus ei obtemperarent.* Iſidorus Gloſſ. *Viticus actor.* Leg. *Villicus,* qui Ciceroni *poſſeſſionum & villarum diſpoſitor. Villici majores* qui & ἁπλῶς *Majores* Alamannis etiamnum *Meyer* erant ruſticarum poſſeſſionum & villarum adminiſtratores. Docuit nos Bertoldus Abbas Zuifaltenſis libro de origine ſui Monaſterii, his verbis: *Ex his alpibus, ex decimis, & diverſis areis, ex mancipiorum ſervitiis, procurator villæ daturus erat omnia vaſcula vino neceſſaria quotannis: cum trecentis caſeis alpinis ſuum precium habentibus. Et hæc omnia cum ſibi ſubjectis ad villam Fozahha, ad Brigantinum ſive Podamicum lacum idem in plauſtris neceſſaria deportaturus. Procurator villæ,* idem qui *villicus major.* Erant autem *villici iſti majores* ab initio ex plebe & vulgo: poſtea progreſſione facta, cum à Dominis ſuis, non Principibus tantum, ſed vero Baronibus & Nobilibus, prædia in beneficium ſive feudum, ut Juriſconſulti loquuntur, accepiſſent, eo titulo etiam nobilitatem ſibi vindicare cœperunt. Quo ex fonte infinita Nobilium profluxit multitudo. Quidam etiam ab officio nomen retentarunt, quorum ingens apud Alamanno-Helvetios numerus. Eorum nonnullos, qui tunc in memoriam ſunt, & partim adhuc ſuperant, partim ſunt exſtincti, non pigrabo adſcribere. Sunt vero *Majores* (*Meyer*) *de Herdliberg, de Glarus, de Hochfelden, de Windeck, de Reidnow, de Rietheim, de Sickingen, de Altſtetten, de Sitten, de Mur, de Knonow, de Burglen, de Eppenberg, Meyer von S. Gallen,* & alii numeroſi. Tandem rebus nimium procedentibus abuſus natus eſt, ut ii *Majores,* id eſt, villici, vocarentur, qui ſervi non eſſent, ſed prædia colenda certa mercede conduxiſſent, ſuo nomine *Coloni* dicti, cujus rei exempla in Chartis obſervavimus. Hodie apud Germanos ulteriores omnes coloni, ſive liberi ſive ſervi ſint, eo nomine gaudent, non item Alamannos De *Majoribus villarum* in regno Franciæ, quos illi vocant *Maires des villes,* non eſt noſtri inſtituti neq; hujus loci commemorare. De quibus tamen qui reſcire ſtudet, is videat, quæ tradiderunt Longovallius in *L. imperium,* fol. 53. Alciatus Paradox. lib. 2. c. 13. & Diſpunct. lib. 3. cap. 1. Droſæus Methodo Juris in *L. magiſtratibus,* παρ. ατ. de Juriſdict. & in lib. 10. Cod.

Scuta & arma polita geſtare) Quod vetitum ruſticis & ignobilibus etiam Lege quondam Alamannica, ut ex hoc loco condiſcimus. Quæ repetita ab Friderico I. de pace tenend. libro 2. Feud. titul. 27. §. Burckhardus Caſuum capit. 8. *Cellerarii Eccleſiæ juris villicationis in modum beneficiorum habere contendebant, & contra conſuetudinem quidam ex ipſis more Nobilium gladium cingebant.* Vide Animadverſiones noſtras in Winsbeckium. Durat hujus legis imago in quibuſdam Germaniæ urbibus, ubi quam Patriciis & Nobilibus non licitum cuiquam civi gladium geſtare.

Tubas alio quam ceteri villani) Tubas paſtoricias, ex arborum corticibus contextas, quas vulgo vocamus *Alphörner Villani,* qui in villis, qua fronte *Oppidani, Urbani, Caſtellani,* qui in oppidis, urbibus, caſtellis. Adhuc Italis *villano eſt contadino, huomo de villa & villanamente, de villano,* ruſtice. Infra c. 5. *Villani quidam prædocti,* id eſt ruſtici. Brito Synonym.

> *Ruſticus, agricola, rudus,* & *villanus agreſtis,*
> *Runco, ruricula, rureſtris, villicus aſſint.*

Hinc Franci hominem ſordidum, ruſticanum atque parum ſcitis moribus viventem vocant *villain.* Auctor ejus libri, cui titulus Deſtructorium vitiorum, cap. 105. *vulgariter dicitur, Villanus eſt ille, qui facit villaniam, non qui in villa naſcitur.*

Ad Tuſcos, ut quidam ait, minandos aluerant apros) Solent lanii canes alere ad minanda animalia, non venatores. Sententia ergo jubet ut legamus, *venandos al. apros.* Et quod ſtatim ſequitur: *Venatui, ut viros decet, indulgeamus. Tuſcos apros* pro magnis dixit, ut Horatius *Lucanos apros, & boves Helvetios* pro ingentibus. Johannes Vitoduranus in Chronico, qui extra Helvetiam erant.

Cellerarii) Qui & *Cellarii, Keller,* ut hodie, ita olim ſuberant Præfectis, quos Germani

Digitized by Google

Germani vocant *Amptmann*, Alamanni corrupta voce *Amman*, tum *Villicos majores* vel ſimpliciter *Majores*, ſicut dictum. Burckardus cap. 8. *Miniſteriales optimos manſus curiarum noſtrarum eligebant, Cellerarii Eccleſiæ jura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant*, &c. Hujuſmodi *Cellerarius* à Regibus quoque Judæorum conſtitutos ac diſtributos fuiſſe, patet ex 2. Paralip. 8. verſ. 4. & 6. & cap. 11. verſ. 11. 12. & 17. *Cellariatus, Kellerey*.

Curtes) *Curias* vocat Burckardus & Fabarienſis, id eſt *colonias, Höf*, in quibuſdam Alamanniæ locis *Gurt*. Legitur cum alibi in his hiſtoriis, tum apud Fabarienſem capit. 13. 16. 20. &c. Cæſarius Heiſterbacenſis libros Exemplorum: *Ex curtibus Eccleſiæ, quæ neceſſaria erant, tam in aratris, quam in pecoribus ſive expenſis, ipſe quaſi ſolus univerſa provideret*. *Curtinum* pro curte ruſtica apud Auctorem Deſtructorii vitiorum non ſemel. Significat autem *Curtis* vel *Chortis* proprie numerum hominum aliquo in loco congregatorum. Franci eo nomine familiam initio intelligebant, id eſt ſervorum mancipiorumque cohortes. Quæ quia plurimum ruri, ut agros colerent, inde fieri potuit, ut prædia ruſtica ϖανδοχεῖων eo nomine nuncuparentur.

An veteres Franci Latinorum Provincialium *Hortum* ad pronuntiationem ſuam detorquentes mutarunt in *Chortum* vel *Chortem*, poſtinde *Courtis* deleta aſpiratione, vel *Curtis*, quo prædium ruſticum intelligunt? Valde fluctuat animus meus in origine hujus vocis: & utra ſit potior, judicent doctiores, & vel alterutri harum, vel illi quam infra propoſiturus, in rus ſum, fundi fiant potiores. In vetuſtis Tabulis ac Hiſtoriis *Curtium* appellatione venit poſſeſſio quædam integri ſtatus, ut Juriſconſulti loquuntur, hoc eſt, pleni juris, cum adjacentibus mancipiis, pecoribus: fructibus, & omni jure ſuo. Quo nomine & juriſdictio interdum comprehenditur, & ea fere, quæ caret imperio. Alieniſſima enim fuere tam à Monaſteriis quam privatis hominibus imperia vel mera vel mixta.

In CAPUT V.

G*Ladium, quem Chuono tunc, ut moris eſt, gerebat*) Quia gladio cingi proprium illo ſæculo nobilitatis, ut modo dictum, inſigne. Quod adimebatur illis, qui infamia notati. Qui mos apud Alamannos noſtros durat adhuc, dicuntque *ehr und wehrloß machen*.

Præſtationes militibus ſuis petivit) Tributa pro exercitu, qui in Italiam duceretur, conſcribendo exegit. *Præſtationes Kriegsſtür*, tributa, quæ ad expeditionem faciendam à Dominis exigunt, à vaſallis præſtantur. *Expeditionem* dixit Burkard. c. ult.

Piltris loricæ ſiunt) Fortaſſis legend. *filtris*, id eſt filis vel funiculis. Balbus Catholico. *Filtrum, filum dicitur, quia ex pilis animalium fiat unde filtratus*. Cujuſmodi loricas perveteres ex funiculis orbiculatim contextas quas lineas vocabant, & alias vidimus, & parens meus piæ memoriæ in armario ſuo à majoribus acceptam antiquitatis cauſa quam religioſiſſime cuſtodiebat. Nec Alamannis, ſed aliis etiam gentibus antiquitus in uſu. Nam Alexandrum lorica linea uſum auctor eſt Plutarchus in ejus Vita. Et thoracibus lineis græcos pugnaſſe teſtis eſt Homerus. Iphicrates quoque *genus loricarum, mutavit, & pro ferreis atque aeneis linteas dedit*, ut ſcribit Aem. Probus, ſive is Corn. Nepos ſit, in lib. de vita Excellent. Imperat.

Wannis ſcuta ſimulantur) Vanni pro ſcutis erant. Eſt autem *vannus*, ut Papias definit, *inſtrumentum de vimine factum in modum ſcuti*. Priſcos Germanos ſcuta geſtitaſſe viminea auctor eſt Cornel. Tacitus, & nos docuimus Animadverſionibus ad Tyrolem Scotorum Regem.

Sparrones & fuſtes acutæ focis prædurantur) *Fuſtes* in armorum generibus etiam Cyprianus Thaſcius poſuit epiſtol. quinquageſima quinta. *Fuſtes & lapides*, inquit, *& gladios, quos verbis parricidialibus jactabant, non perhorreſcimus*. Et Salluſt. Catilin. apposite ad hunc locum: *Cæteri, ut quemque caſus armaverat, ſparos aut lanceas, alii præcautas ſudes portabant*. Ait, *focis præduruntur*, ut apud Poëtam: - *Sudibuſque præuſtis*. *Sparronis* ſpari, *paren*.

Sintrianum) Ita reſtituimus locum in vett. codd. corruptiſſimum, in quibus *ſint tria unum* legitur ſimiliter infra cap. decimo quarto, in Keraldo Monacho. *Sintrianus*, qui & *Sintria*, nobis Alamannis *Sitter* vel *Zitter*, fluvius eſt rapidiſſimus in ſummis Alpibus Abbatiſcellenſium oriens Alpiſaxum inter & montem Chronium, & in defluxu ſuperiorem Turgoviam perluens, tandem ad oppidum Epiſcopicellam Turiæ commiſcetur.

De tribus fluviis in unum confluentibus) Ergo dictus Sintrianus, quod tria flumina fiant unum, quorum unus, *Fluſa* dictus, *der Fluß*, ex monte Chronio: alter *Weisbacha* è Suandio: tertius *Barbacha* Bryllisovvo delapſi confluunt. Porro Stumpf. aliud adfert veriverbium. Arbitratur, *Sitteram* dictam quaſi *Zitteram*, à tremendo & horribili ejus per ſaxa atque rupes delapſu, Chronic. lib. 5. cap. 23.

Fitque caſtellum, ut S. Trinitati decuit, fortiſſimum) Quodnam hoc caſtellum

lum fuerit, nuſpiam eſt expreſſum. Hepidannus in vita Wiboradæ lib. 1. cap. 31. ait *munitionem* fuiſſe *unius milarii in monaſterio*, ſcil. Helvetici. Mihi quidem, cum rationes locorum conſidero, videtur in Alpibus extructum natura locoque munitis, adverſus hoſtium tam immanium irruptiones. Nec dubito, quin *Clanx* fuerit fortiſſimum illud atque munitiſſimum ad Sintriam in Rhæticis Alpibus caſtrum probo milliario Helvetico ſupra Sanct. Galli Monaſterium. Huic enim loco, non alii, convenit deſcriptio ſequens; *Audita caſtelli natura, quod obſideri non poſſit, locum autem longo collo & artiſſimo impugnantibus maximo damno certoq; periculo adibilem*, &c. Deinde narrans Engilberti Abbatis in explorandis hoſtibus audaciam, ait eum per ſumma montium ad caſtellum rediiſſe: *Montem proximum*, inquit, *ſuperant, caſtellumque per avia celeres tandem reviſunt*. Et de presbytero ac Heribaldo Monacho Ungaros fugientibus verba faciens, ſcribit eos cacumen proximi montis occupaſſe, unde caſtellum potuerint conſpicere. Quæ certè, niſi de Abbatis cellanis montibus, quum alii nulli ſint, non intelligi poſſunt. Sed & illud opinionem noſtram confirmat, quod ad hoc caſtellum in ſummis maximiſque periculis ſuis Abbates ſemper confugere ſoliti, ſeſeque in eo contra hoſtium vim atque impetus continentes tueri. Unde & *AbbatisCellæ* nomen accepit, quo modo *Epiſcopi Cella* in Turgovia à frequenti converſatione Epiſcopi Conſtantienſis. Tandem ab Abbate haut ſcio quo cum certis quibuſdam prædiis in beneficium conceditur Monaſterii cuidam miniſteriali, cujus poſteriori ex loco ſe *von Klanx* cognominavere. Rudolph. de Clanx *miles* (quo nomine equeſtris homo ſive nobilis intelligitur) talis eſt in quodam inſtrumento Fabarienſi Monaſterio dato, A. Dom. 1257. de ejus deſtructione, vide quæ diligenter ac ſollerter collegit Srumfius in Chronic.

Capella citata fit oratorium) *Citata*, id eſt citò atque celeriter à feſtinantibus fratribus extructa atque ædificata.

Et dyptichis capſa) Leg. diptychis *Diptycha* in veteri Eccleſia duæ tabulæ erant, quorum altera virorum, altera mortuorum eo nomine continebant, quæ in miſſa recitabantur: tralato vocabulo ab oſtreorum diptycho, cujus mentio apud Ambroſium Hexamer. libro 5. cap. 8. Ex his eradebantur, qui poſt mortem anathemizarentur. Dionyſius Areopagita Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 3. *Cum omnes ſe inter ſe ſalutaverunt, myſtica ſanctorum* δυπτύχων *recitatio fiat*. Loquitur de συνάξεως λειτουργία. Jacobus Diaconus vita Sanct. Pelagiæ; *Quo illa audito, ſtatim tranſmiſit diptychum tabularum per eoſdem pueros ita continentem; Sancto diſcipulo Chriſti peccatrix & diſcipula Diaboli. Audivi de Deo tuo, quod cœlos inclinavit & deſcendit ſuper terram*, &c. *Diptychum* vocat epiſtolium, quod Pelagia converſionem & baptiſmum ac communionem ſanctorum in diptychis comprehenſorum à B. Nonno Epiſcopo Heliopolitano flagitavit. Formulam orandi *ſuper* recitata *Diptycha* hanc in Sacramentario ſuo tradit Gregorius Mag. *memento etiam famulorum tuorum, qui nos præceſſerunt & dormierunt in ſomno pacis.* Plura de his Jacob. Pamelius in Cyprian. epiſt. 66. & Lithurg. Tom. 1. pag. 262. Cujacius obſervat. lib. 4. cap. 27. Gothofredus ad L. 7. §. 5. *C. de ſumma Trinit. & fid. Cathol.* Gregorius XIII. P. R. ad Gratianum 24. q. 2. c. ult. & nos in Notis ad Prudentii *Diptychon*, quod perperam hactenus Amœno cuidam tributum. Ekkehardus & alii ejus temporis Scriptores *Diptycha* vocant libros anniverſarios, in quibus eorum nomina perſcripta, qui pro ſuæ aliquid animæ remedio Monachis & Clericis legaſſent: cuſtodiæ quorum *capſæ* iſtæ paratæ.

Ciborium Othmari) Infrà, *Ciborium S. Othmari argento veſtitum nudant*) Mentio ejus & alibi. Athenæus? Κιβώτιον, ποτηρίου γένος, οἷον σκυφίον. An flaſconem illum parum intellegit, quo de Walafridus in vita Othmari cap. 9. Balbus Catholico; *Ciborium quoddam vas ad cibos deferendos.* Confundit *ciborium cum cibotio.* Pompejus Feſtus; *Cibus appellatur ex Græco, quod illi peram, in qua cibum recondunt*, κιβώτιον, *appellant.* Orus Mileſius in Etymologico apud Fluvium Urſinum Notis in Feſtum. Κιβωτὸς ὤφειλε διὰ τοῦ ειδιφθο διὰ τὸ κεῖσθαι ἐν αὐτῇ, &c. ἴσως ἐπρὰ τὸ κίβος γέγονεν, ὃ σημαίνει τὴν τροφὴν, καὶ ἴβεσις ἡ πήρα ἢ ἡ κιβωτὸς παρὰ τὸ κεῖσθαι ἐκεῖ τὴν βέσιν.

Corium ad calceos Camerarius hoc anno non dedit) Habuerunt Monaſteria ditiora etiam officiales ſuos Monachos magnæ exiſtimationis, & propriis beneficiis dotatos. Qui & proprios ſacerdotes velut ancillares duos an tres habuerunt, & ſcholares totidem: ita priva ſigilla, & poſſeſſiones privas, &c. ut in Chartis eſt videre. Fuere autem *Decani*, *Propoſiti*, *Cuſtos*, *Sacratarius*, *Cellarius* vel *Cellerarius*, *Camerarius*, *Portarius* ſive *Portanarius* aut *Portnarius*, *Hoſpitarius* vel *Hoſpitalarius*, *Aedituarius*, &c. Et hæ officiales perſonæ fere cum Abbate ad firmandas donationes aut concambia facienda, etiam in longinqua loca iverunt. Et videntur in tempore Othmari duraſſe, atque adeo cum Abbatia inſtituti. Nam ante

ante Cozbertum Abbatem jam illi omnes leguntur in Chartis.

Primipilares) Capitanei, tribuni, ductores. Statim poſt; *Primipilares clauſtri planiciem tenentes omni copia convivantur.* Quos mox vocat *Principes*, id eſt Ductores, *Hoptleuth*: Effuſa *lætitia ſaltant coram Principibus & luctantur.* Illico, *Provolvitur miſer Principum cum lacrimis pedibus.*

Cellario) Cella, *Keller*, Brito Synonymis;

Dic Cellaria, promptuaria, dic apothecas.

Kerardus Monachus Augienſis Synonymis; *Cellarium, penus, pincerna, hypotheca*, Lego, *apotheca*. Vetus interpres Cantic. 1. *Introduxit me Rex in cellaria ſua.* Jonas Abbas in vita Columbani: *Vas quod typrum vocant ad Cellarium apportavit.* Walafridus in vita Galli l. 1. c. 11. *De parvo Cellario panem in integrum famulantibus porrexit.*

Uſq; ad ſigillos adhuc plena) *Sigillus*, nobis Alamannis *Sigel*, eſt epitomium vaſis vel obturaculum, quod orificio, ut Apulejus loquitur, vel ori ſummo doli inſeritur, illudq; obſtruit, ſic dictum, quia olim vaſa ſignabantur. Cujus rei habes elegantem locum in Facetiis Hieroclis Philoſophi, quas ante annum vulgavimus, c. 16.

Minare) Verbum uſurpatum Apulejo quoq; & aliis elegantioris notæ Scriptoribꝰ, quos notavit P. Colvius in Notis. Infra hoc c. *Boum paribus copioſis parique tractu minatis.* Auctor Mamatracti in Iſaiæ c. 20. *Minabit, ducet.* Seilo Magiſter in Different.

Dum grex minatur lupus illi dente minatur.

Gajus quidam Grammatiſta in Catholico laudatus.

Troia minans cecidit non ſe bene minans.

Balbus Catholico; *Minare, compellere vel ducere.* D. Hieron. *Me minavit & abduxit in tenebras, & non in lucem.* Hinc Francorum *mener* & *pourmener*, quod & *promener*.

Retinaculorum) *Retinacula*, ſunt ſiphunculi ſeu fiſtulæ, quæ dolio immiſſæ liquorem reddunt, *Zapf*: *ſeraculum* vocat Theodorus in vita Magni, ubi vide Gloſſas.

Cumque more ſuo ſuper viride fœnum ſinguli ad prandendum abſque ſedilibus recumberent) More videlicet Orientalium populorum, qui cibum ſumpturi non aſſident menſis, ut nos Occidentales, ſed tapetibus, ſi divites; fœno aut ſtramine ſtratis, ſi tenues, humi accumbunt. Quem morem Turcæ necdum amiſerunt.

Abſque ſedilibus recumberent) *Sedile*, Alamannis *Sidel*, olim ſedale. Otfrydus Wiſſenburgenſis ad Salomonem Epiſcopum Conſtantienſis;

Eher Biſcof iſt nun ediles

Koſtenzero ſedales, id eſt, ſedilis, ſedis, *Stuls.* Videndus Achilles Gaſſarus in Dictionatio priſcarum vocum.

Plenis cuppis) *Kuoffen*, *coupe* Francis. Joſ. Scaliger. Annotat. in Copam; *Cuppæ quidem vaſa vinaria, ſed quæ muſtum è torculari excipiunt, non quibus ad bibendum utimur: quamquam hodie in vulgari ſermone nomen cupparum in generibus cyathorum uſurpemus.*

Ludicrum, quod Teutones pichin vocant) Qualis iſte luſus, aut quid *pichin* hoc loco ſignificet, ut ſcirem, ei rei operam dabam. Apud Belgas *pickelen* vocantur aſtragali ſeu tali luſorii. Sed nihil ad cultellos. Apud Alamannos hodie luſus eſt in uſu, qui cultellis fit, vocaturq; *Pecken*, ſive *Picken*, & modum fit ad iſtum. Culter à talis uſq; ad verticem ſingulis membris uni poſt alterum admovetur cuſpide. Dein capulo compræhenſus omni niſu & ex ſumma vi rotatur terram verſus, ſi mucrone infixus ſteterit erecte, proſper eſt jactus? ſin capulo inciderit, malus. Verum ne iſte quidem videtur huic loco poſſe accommodari. Marquardus Freherus, nobiliſſimus ſimul & eruditiſſimus, Palatini Septemviri Conſiliarius, pro *pichin* legend. cenſet *picken*, quod in vet. Gloſſario exponitur *ſcabere, pungere,* ὑποχίως, opinor. Videtur namq; luſus fuiſſe in conviviis & hilaribus uſurpatus, quo ejus, quem ei rei alligabant, ut riſum jocumque facerent, verticem non advertentis radebant.

Monaſterio omiſſo villæ domos &c.) Ergo nondum erat oppidum in loco S. Galli, ſed tantum villa, cujus appellatione hujus ævi ſcriptores intelligunt vicos celebriores. Quod haut diu poſt ſub Annone Abbate contra hujuſmodi hoſtium invaſiones muris cinctum & foſſatis circumdatum A. D. 954. ut extertim ſcribit Ekkehardus infra cap. 8.

Caſtellani) Præſidiarii in Caſtello milites, qua notione utitur & Burckardus c. 7. Alioqui *Caſtellani* dicuntur Domini Caſtrorum, nobiles in Caſtellis habitantes. Apud Sclavos Polonos ſunt Caſtrorum Regiorum Præfecti atq; Præſides. Et ſic uſurpavit Marcellinus Presbyter in vita S. Suniberti Epiſcopi c. 7. *Ob defenſionem Caſtellani Trajectenſis*, id eſt, Præfecti. *Chatellain* Francis, ſed nomine ad eos delato, qui apud Helvetios *Ammani* in villis.

Hoſtium invaſionis primicerius) ad hoſtes invadendos & explorandos primus auctor, & anteſignanus ipſe atque ductor, *ſignifer* c. 11. *Conſeſſum collegii noſtri ſignifer aggreſſus eſt, Brito Synonymis*:

Digitized by Google

* *Ita legen. non ſignarius, ut in vulgar. codicibus.*

*Signifer, anteque ſignanus * rem ſignat eandem,*
His primicerius, vexillifer aſſociantur,
Primus pila gerens primipilus tomes iſtis.

De nobilibus enim ille natus) puta Comitibus Dilingenſib⁹, ut in illis vitis præſcriptum eſt, quas Welſerus noſter edidit.

Continentiæque ſtropheo, id eſt cingulo virginali) Poſteriora verba videntur eſſe à manu lectoris, qui ea in margine annotaverat, ab imperio librario in textum recepta, ut alia in his libris ſexcenta. Porrò interpretationem confirmat Balbus Catholico, *Strophium dicitur pallium virginale.*

Pulvillum) lectiſternium, ut ipſemet Ekkehardus interpretatur, id eſt culcita, quæ in lecto ſubſternitur, ut ei incumbamus. Imperite dictum, cum *pulvillus* ſit προσκεφάλαιον, quod vocant Frotianus & Philoxenus *Hoptküſſelin*, cujus primitivum *pulvinus Pfülben*, Alamannis, pro *Pfulwen*, mutato W. in b. ſollemni noſtræ gentis more. Placiades, ſive is Placidis ſit, Gloſſis ab Roberto Conſtantino in Supplimento citatis; *Pulvinus, privati hominis cervical ſive culcital. Pulvinar verò ac pulvinaria Principum ſunt vel Regum, id eſt lectiſternia.*

Tali ille lectiſternio) pro ſtragula vel ſtramento lecti. Auctor Hiſtoriæ de S. Findano, c. 4. *Pro lectiſterniis lapides velatos pauſans corpori occulte ſuppoſuit.*

Graphio) Kerardus Augienſis Synon. *Graphius, ſtylus, calamus, pugilaris.* Brito Synonymis;

Sunt graphium ſtilus, & calamus Scriptoribus apta;
Atque pugillaris fertur capiente pugillo.

Hinc *Graphiarius* pro ſcriba, Cancellario.

Sub capula) Balbus Catholico: *Capula, parva capa. Capa, ornamentum capitis.* Neſtor Novarienſis Lexico; *Capula genus eſt veſtis.*

Mi ſodes care) *Sodes* pro ſodali, à Barbaris dictum docemur ab Ugutione. Et Balbus Catholico inquit: *Quod quidam dicunt, quod ſodes tantum valet, quantum ſocius, omni caret ratione.* Unde patet errorem hunc eſſe vetuſtum, qui mihi videtur ex compendio ſcripturæ natus, *ſodes*, quo notatur *ſodalis*. Supra cap. 1. de Salomone: *Quo in conclavi tuo uteris mihi, ſodes, tribue.* Verba ſunt Hattonis Archiepiſcopi Magontienſis ad Salomonem ſodalem ſuum. Infra cap. ult. de Notkero Abbate: *Bene, ille ait, mi ſodes, narras.* Aldhelmus diſcipulus Bonifacii Archiepiſcopi in carmine 4. Epiſt. 69. *Phile Chriſti chariſſime, Cingo amoris vinculo Olim ſodes ſanctiſſime.*

Quam decenter tibi clypei faſcia inſidet) *Clypei faſcia. Schiltlör*, quo pacto galeæ faſcia, *Helmlör* & *Brunlör.* Vide animadverſiones noſtras ad Winsbeckium.

Non longe à monaſterio Pons altus) In ſilva, ea via qua Conſtantiam itur, *die Langbrück*, olim *Pontalt* dictus.

Bozanarium ſuum expectanti) An ſic vocat aurigam, qui boves agebat? Quod ſi eſt, legendum erit *bozagmarium*, ἀντὶ τοῦ *boſſagmarium.* Balb. Catholico: *Sagma à ſagum dicitur, quæ corrupte vulgo dicitur ſauma vel ſalma, id eſt ſella, vel pondus, vel ſarcina, quæ ſuper ſellam ponitur: & dicitur à ſtratu ſagorum, id eſt ſellarum, vel quia ſellæ ſago ſolent ſterni. Unde ſagmarius, id eſt caballus; & hæc ſagmaria, id eſt equa vel mula: vel ut generaliter dicam, quodlibet jumentum poteſt dici ſagmarius vel ſagmaria, pro diverſitate ſexuum.* Nec jumentum ſolum, ſed & qui jumentum agit. In Deſtructorio vitiorum cap. 96. *Sagmarius quidam bubulcus arabat pratum ut ſeminaret: ſed boves, ut ſolebant, non arabant, imo pro poſſe recalcitrabant, propter quod arator eos aculeabat. Boves autem vociferati ſunt contra eum dicentes: Maledicte, qua de cauſa percutis nos, quia ſemper ſervivimus tibi: Quibus ſagmarius, cupio arare pratum, ut mihi & vobis cibum tribuat,* &c. Quibus locis omnibus perperam in vulgatis codicib. *& ſagina & ſaginarius*, &c. excuſum eſt. Ergo pro illorum verbis, *aſinus ſagmarius, Sackträger: Bos ſagmarius*, &c. clitellarius, *Saumox: equus ſagmarius, Saumroſs.* Sed conjunctis vocib. *bozagmarius* pro bubulco vel agitatore, *Säumer, Ochſenſäumer.* Quod ſi cui minus placet, is conſideret, an ſcribi oporteat *boſtanarium*, id eſt morticinia boum. Jam enim de caſu boum ad Epiſcopum elatum erat, qui propterea anxius exſpectabat morticinia proſtratorum & à curru ſuffocatorum ſuorum boum. Id quod innuere videntur ea, quæ ſequuntur verba: *Adjumenta nectentes Epiſcopo boſtanarium ſuum exſpectanti deferunt, & integra omnia & ſana oſtendunt. Laudes Deo cum fratrib. tandem vir Dei publice perſolvens*, &c. Derivatum nomen à *Boſtar*. Ugutio Gl. *Boſtar, locus ubi boves ſtant, ſtabulum. Dicitur etiam boſtar, locus ubi corpora boum comburuntur.* Papias Gloſſ. *Boſtar, locus ubi comburuntur corpora boum, vel ſtatio boum.* Itaque *boſtanarium*, quod ad boſtar deducendum ſit. Sed hæc arbitraria ſunto, non definitiva.

Ut nos nobis eſt cappa illa aquilifera indutus) Aquila imperiali inſignita & acupicta, in ſignum ejus libertatis, quæ præter Imperatorem non agnoſcit ſuperiorem.

Hæc

Digitized by Google

Hæc in proceſſionibus publicis ſplendidioribus Abbas vel ejus loco Epiſcopus, ſi qui adeſſet, cui honorem illum cederet Abbas, indutus reliquias ejus Sancti ad quem proceſſio fiebat, bajulabat. Infra cap. 10. ait Hadvviga Sueviæ Dux. *Sanct. Galli locus Imperialis libertatis quum ſit, meique regiminis, immunitatis privilegio pollet*, &c. Et ibidem eodem loco: *Si Regiæ libertatis Abbatem*, &c. Et aliis locis perſæpe hujus libertatis fit mentio.

Capitio cappæ impoſito) Differunt *capitium, caputium, & cappa. Capitium* ad os tunicæ collum circumamicit humeris injectum, veteribus Alamannis *Goller*, quaſi *collare*, quam vocem Germani adhuc retinent, noſtrates Alamanni pro eo dicunt *Halßmantel*. Et fuit uſus capitiorum etiam mea memoria, qui jam prorſus obſolevit. Nam quod nunc eo nomine appellant veſtimenti genus, plane à veteri illo diverſum eſt. Hoc totos humeros, dorſum atque pectus tegit: illud collum modo circumcingebat, ut in antiquis picturis videmus. Romanis tamen videtur *capitium* fuiſſe id, quod nunc dicimus *Goller*. Sic enim ſcribit Varro lib. 4. de Ling. Lat. *Capitium, ab eo quod capit pectus, id eſt, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit.* Quo cum facit Nonius c. 14. n. 37. Pro noſtro collari Auctor Mamotracti: *Capitium, quod eſt circa collum.* Græcis περιςόμιον, ut apud Septuaginta Exo. 28. & Job. 30. ὥσπερ περιςόμιον τῦ χιτῶνος μῦ περιέσχε. Latinus interpres: *Et quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me.* Ex quo loco Balbus Catholico: *Capitium; os tunicæ vel alterius veſtis, unde caput immittitur.* Perverſe. Nam *capitium tunicæ* Hebraiſmus eſt, pro capitio tunicali, ut ita loquar, id eſt eo quod tunicæ inſtar pectus *tegit*, ut dict. loc. inquit Varr. *Caputium* pro pileo. Codin. Curopal. de Offic. Conſt. Ἀφαιρῦντες τὰ ἑαυτῶν καπούτια γονατίζυσι δεύτερον. Balbus tamen Catholico: *Caputium idem quod capa.* Quo modo legendum videtur infr. c. 14. *Et caputium capiti imponens*, ubi omnes l. quos vidi *capitium* non recte videtur habere. Italis *capuccio*: unde Fratres *Capuccini* ex ordine Franciſcanor. nomen poſſident. Eſt v. proprie *caputium* ea cappa, quæ tunicæ cohæret, in humerum rejecta. *Cappa* autem, capitis tegmen à tunica ſeparatum, cucullus, *Gugel*, *capello* Italis, Germanis *Kappen*, Alamannis *Schlappen*. Walafridus in vita S. Othmari cap. 2. *Ita ut interdum ſine tunica ſola cappa contectus ad Monaſterium remearet.* Wandelbertus in vita S. Goaris; *Ingreſſus cœpit quaqua verſum aſpicere, ſi forte eſſet locus, ubi poſſet capam ſuam pendere vel abſcondere, &c. Cumque appropinquaſſet ad radium Solis demonſtratum ſpeciem groſſioris perticæ prætendent, appendit capam ſuam ſuper ipſum radium* &c. Anonymus in vita S. Machutis; *Et ut poſſet melius ac levius operari, capam in quodam loco vineæ diſpoſuit: peractoq; labore cum vellet capam iterum induere, inventum eſt in ea cujuſdam ovum aviculæ*, &c. Lupus Ferrarienſis Abbas Epiſt. 125. ad Volricum; *Minas prædonum, quibus vaſtatis longæ lateq; celeberrimis locis etiam ſedem. Negotiatorum cappas ſe petiturum jactabant.* Locus eſt corruptiſſimus & hoc pacto perſanandus; *qui ut l. l. cel. loc. etiam ſedem noſtram & ociatorum cappas ſ. p. jactabant, ſubvertit, ac eos*, &c. De *cappa S. Martini* nota res eſt vel ex uno Walafridi libro de reb. ad miſſam ſpectantibus. Unde illa ſunt petita, quæ ſcribit Notkerus Balbulus, uti ego exiſtimo, ut alii, Wernherus S. Galli Monachus in vita Caroli M. l. 1. c. 4. *Quendam optimum dictatorem & ſcriptorem in capellam ſuam aſſumpſit; quo nomine Reges Francorum propter cappam S. Martini, quam ſecum ob ſui tuitionem & hoſtium oppreſſionem jugiter ad bella portabant ſancta ſua appellare ſolebant.* Videndus Rigaltius in Gloſſar. Tactico Mixobarbaro.

De mercato) foro, *ab dem Marckt*, in mercato Italis. Infra cap. 16. *Hoſpitio ſibimet qua poſſet petito de mercato ſe curare*

Carrucarium) *Carruccarius*, qui carruca vehitur: *Carrucator*, qui vehit. *Carrucare*, vehere. Paulus Diaconus in vita S. Arnulphi; *Ubicunq; neceſſe eſſet fruges ſaccis impoſitas ad monaſterium carrucaret.*

Seram iſtam adhuc impunitam mihi dona) An *ſeram*, quia ſero ad ordinem pervenit, nec diu adhuc in eo ſtetit permanſitque? Imo *feram*, id eſt pœnitentem, dolentem, atque cruciantem ſeſe propter patratum cum Hugone Comite inceſtum. *Ser* Alamannis, dolor, cruciatus, *weetag*, *liden*. Protrita vox Otfrydo Wiſſenburgenſi in eo libro, quem Gratiam Dei Theotiſce præſcripſit, Notkero Labioni (hic enim auctor eſt, non Balbulus, ut falſo hactenus opinatus ſum) in Pſalterio Barbarico, Willeramo, Abbati in Cantico Canticorum, Rudolpho ab Ems in Paraphraſi Veteris Teſtamenti, cujus Flaccius Illyricus & Theodorus Bibliander meminere, & ab heredibus Schobingeri noſtri deſideratiſſimæ memoriæ viri poſſidetur, Strikero in Geſtis Caroli M. & Ruolandi, Gravenbergio in Wigolaiſo, & apud CLIV. illos veteres Poëtas, quorum volumen ſoleo Aulicum & antiquitatis Germanicæ theſaurum appellare. Kero Monachus Lexico; * *Dolum ſeer, Dolentum, ſerazzantan.* Otfridus lib. 3. cap. 4. de Paralytico;

Thaz er lag zi ware
In themo ſelben ſere.

Et in

Dolum pro dolore dixit, cujus notionis exempla apud Savaronem notis in Sydonium.

Et in fine de Jeſu Salvatore;

Thaz er was ther heilant,
Thier inan thes ſeres inbant.

Et aliis millenis locis.

Porio Freherus noſter pro *feram* legendum cenſet *miſeram.* Judicet Lector.

Quaſi perluſtrium fecerant) ut omnia undique eſſent perlucida & clara. *Perluſtrium* dixit, ſicut alibi *diſturbium*, pro perluſtratione ac diſturbatione.

Per omnes circumquaque munitiones) munimenta, caſtra munita, quæ *fortalitia* vocant alii, Francis *fort*, Italis *forte* & *fortezza*, *Feſte oder Veſtung.*

Defenſaculo) defenſioni & munitioni. Ugutio Gloſſ. *Defenſaculum*, *defenſio*, *vel id quod defendit.*

Schwartzwalde) *Nigra ſilva* quæ & *Hercynia* & *Baccenis.*

Juræque ſilvam) montem ſilvoſum, qui Ratperto, Walafrido, Wettino, & Theodoro *Vogeſus.* In MSS. *Juriſque* erat, quod nos bene, ut arbitramur, commutavimus.

Fillones illi fugitivi) An villones, id eſt villani, villam, *die landeflüchtige Schälmen*, nebulones fugitivi? Auctor Deſtructorii vitiorum, in fab. Lupi & Agni. *Hinc clamavit lupus, Anloqueris furcifer, id eſt villane? & devoravit.* Nugæ, & obaudio Freherum *Fillones* exponentem verberones, à veteri verbo *fillen*, Otfrydo, Notkero Labioni, aliis frequens, pro *cædere*, *flagellare*, *fuſtigare*. *An latrones & prædones?*

Arelato vendidit) in regnum Arelatenſe.

In CAPUT VI.

T*Hieto*) Quid & *Thieto*, verum in antiquis Tabulis *Thioto.*

Coronati inſpectu) Imperatoris. Sic *Corona* pro imperio & regno. Unde Francorum phraſes, *attenter contra la couronne, tourbateur de la couronne*, &c.

Exactoribus, quos circatores vocamus) *Circatores* ſunt, quos nunc in ſcholis coryceos appellant, Alamannorum ſcholaſtici Caſalantes, qui occulte & clamdeſtino ſubauſcultant quid dicatur, quid agatur: *Exactores* dicti, quod pœnas à Magiſtro exigant in pueros. Infra cap. 16. *Si deliquiſſent, à magiſtris exacti vapulabant.*

In domiciliis curtis Abbatis) *Domicilia*, conclavia. *Curtis*, aula vel palatium, *Pfallentz*, de quo ſupra ad Rapert. cap. 8.

Hartmotique aurea talenta) *Talentorum* verba generaliter uſus eſt, pro theſauro, ſive pro auro argentove.

In CAPUT VII.

E*Rrovagari*) *Errovagus*, una voce, erro inſtabilis & vagus, *Errovagari*, vagabundum errare, diſpalare, in nullo certo loco conſiſtere, hinc inde diſcurrere, Alamannis *Irrwagen*, eadem & compoſitione & origine. Sunt enim hæc & alia id genus verba Romanorum in Alamannia reliquiæ, aut certe à Rhætis illata.

Victor autem rebellio factus) Rhætiſmus. Nam Rhætis atque adeo Italis omnibus, *ribello* dicitur rebellis. Fuit autem Victor iſte *Rhætus*, ſeu, ut Ekkehardus loquitur *Rhetianus.*

In CAPUT VIII.

P*Araturas ſanctuarii*) Vaſa pretioſa in ſanctuario repoſita. Auctor Mamotracti *apparatum* vocat, in 2. Paralip. 5. *Id eſt apparatum eorum, qui erant cum ipſa & circa ipſam.* Conradus Fabarienſ. cap. 4. in fin. *Maximum Eccleſia per ipſum excepit incommodum in paraturis miro ſumptu deauratis XVIII crematis*, &c.

Retianus & minus Teutonus) Rhæti enim corrupta lingua Italica utuntur; ii potiſſimum qui cis Curiam habitant, quos nos Alamanni *Churwälſchen*, hoc eſt, *Curienſes Italos*, ipſi vero *Romanos* ſemet appellant. Parilis conditio Equeſtrium in Allobrogia ad lacum Lemannum, qui nunc Caballæſiani, & confinium Valleſianorum, qui corrupta utuntur lingua Gallica, quam *Romanam* ipſi vocant, & ſe *Romane loqui*, quod ſuo idiomate *parlar Roman*, utraque lingua, & Rhætica & Allobrogica, quas hodie *Curienſem* & *Sabaudicam* nominant, Provincialis Latinæ vulgaris videntur eſſe reliquiæ. Fuit enim ab Romanis in Provinciæ formam redacta cum Rhætia ſuperior, tum Allobrogia, cujus tunc pars Delphinatus. Hinc eſt quod fabuloſa poemata veteri lingua Gallica, quæ propius accedebat ad Romanam, id eſt Latinam, quamve Equeſtres ita repræſentant, ut veterem Alamannicam Helvetii, perſcripta vocentur *les Romans.* Porro Rhætica lingua inter annos ducentos plurimum interiit, Alamannica in dies invaleſcente, ut hodie nedum Curiani, verum & qui remotiores ſunt, Alamannice loquantur, qui haut longe ſupra centum annos Italice fabantur, ſi modo corruptiſſima illorum lingua Italica eſt cenſenda. Et certis conjecturis ducor ut exiſtimem, Rhæticam illam veterem linguam ſeſe quondam uſque ad Cluſuras, quæ nunc ab Alamannis *Hirtzenſprung* à cervi canibus agitati (ut fama perhibet) tranſſultu nominantur, ſemimiliario Helvetico infra Baronatum Saxenſem, extendiſſe.

Digitized by Google

tendiſſe. Quod autem Tſchudus putat eam linguam eſſe Thuſcam, licet corruptam, caret ratione & auctoritate.

In CAPUT IX.

EKkehardus *Decanus*) Ex nobili familia *de Jonſchwyl*, ut ſcribit Stumpfius libro 5. cap. 5. Quod quo auctore affirmet, mihi non liquet. Nam quod infra dicitur, *Jonſwilare* requiſiviſſe & tenuiſſe, non videtur valde ejus opinioni conducere: quum conſtet, Decanos ac Præpoſitos multa prædia peculio ſuo acquiſiviſſe & poſſediſſe, quæ vero familiaria aut gentilitia non erant. An *requiſivit* aditione hæreditatis, & *tenuit* jure poſſeſſorio ſive hæreditario? An fratribus & nepotibus ſuis moriens reliquit, qui inde cognomen ſibi poſteriſque ſuis poſtea demum nacti fuerint? Illud magis fuit Stumpfio & Vadiano viſum, quos interim ſequimur.

Capituli domum) Balbus Catholico: *Capitulum dicitur quandoque locus ille, in quem conveniunt Clauſtrales: quandoque illa congregatio Clauſtralium.* Ibidem; *Capitolium dicitur à capitulum, quia ibi conveniebant Senatores, ſicut in capitulo Clauſtrales: vel quia ibi conveniebant capita civitatis.* Et hæc poſtrema ratio potiſſimum tradit Capituli ἔτυμον. Nempe *Capitulum* eſt concilium vel ſenatus Principum ac Primorum regni, civitatis, ac collegii alicujus. Hinc *Capitularia* dicta leges, quæ in capituli communi Primorum conſenſu conſtituuntur & ordinantur. Unde, quia in Monaſteriorum & Collegiorum capitulis plerumque vitioſi emendabantur, delinquentes corrigebantur, nata Germanorum phraſis *einen Kapitteln*, aut etiam *Capittel leſen*, pro objurgare ac corrigere.

Armentariorum) Ugutio: *Armentarius, cuſtos armenti, ſive animalium de armento.* Vetus interpres Amoſi Prophetæ cap. 7. Walafridus in vita Galli lib. 2. cap. 23.

Magalia) Divus Hieronymus in Commentar. in Prophetam Amos; *Agreſtes caſas & furnorum ſimiles Aphri appellant mapalia.* Philoxenus Glo. *Mappalia*, καλύβαι, Lactantius de Benefic. Chriſti.

> *Horrida prima mihi in terris magalia Juda*
> *Hoſpitia in partu ſociaque fuere parenti.*

Natus enim Chriſtus in ſtabulo Bethlemi in terra Judæa Balbus Catholico: *A magar dicitur hoc magale, quaſi magare, l. poſita pro r. & ſunt magalia caſæ paſtorales vel caſæ Aphrorum viles eadem & mapalia.* Veteres tamen diſcriminant, & *magalia* volunt eſſe Afrorum, *mapalia* Græcor. Lexic. Græco-Lat. Καλύβια ἀφρων, *magalia, ſingulare non habet.* Cariſius Soſipater libr. I. *mapalia*, καλύβαι ἀγρῶν, *magalia*, καλύβαι ἀφρῶν. Ita ibi legendum, Καλύβη καλεῖται τῶν ἀγροικῶν οἰκοδόμημα, inquiunt Græcorum Grammatici. Videndus Feſtus, Servius in Virg. Iſidorus lib. 15. cap. 12. Neſtor Novarien. Lexico.

Solitario defuncto) Eremita Balbus Catholico; *Salitarius ſingularis. Unde Eremitæ dicuntur ſolitarii, quia ſoli in eremitario commorantur. Inde Honorio Solitario Auguſtodunenſi nomen, qui ſcripſit Gemmam animæ & Chronicorum lib.* 3.

Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli neptem) Ex ſorore ſcilicet. An illa quæ Comiti Kyburgenſi nupſerat, unde genitus & Wolo Monachus, qui caſu præcipiti collum fregit, ut ſupra cap. 3. refert Ekkehard.

Circa Wiboradæ Clauſulam) Cellulam, ubi erat incluſa, *incluſorium* aliis, *Clauſenhüſlin* Alamannis. Uſurpatur hac notione cap. 10. & ab Hepidanno Minore in vita Wiboradæ libr. 1. cap. 15. & 19.

Perchtera) Hepidanno in Annalibus *Perethrat* & *Pertherath*.

In Cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii) Nunc Monaſterium eſt Sanctimonialium in monte, qua itur Abbatis Cellam, *zu S. Jörgen.*

Comitus) Eadem voce legitur in Lectionario veteri, lectione de S. Notkero, his verſibus, tametſi corruptis & mancis;

> *Hos inter populos noſtri miſerere Monarchos.*
> *Commitus *fido ab Yſone tuo.*

In quibuſdam exemplaribus apud Ekkehardum legitur, *Comibus.* Latet aliquid, quod non extrico.

Hebdomadam ſeptem cottidie victualium) *victuale*, ferculum vel miſſus. *Durch die gantze Wochen alle Tag ſiben Eſſen*, id eſt *Gericht.* Namque Alamannis *Eſſen*, quod Ekkehardus *victuale* reddit, idem notat quod Latinis miſſus.

Quarum quintam nonalem quidem vino comparare voluit) Quæ eſt *Cerviſia nonalis*? An quæ à tributariis nonarum penditur? Nam *nonæ* & *decimæ* tributorum ſpecies, cum nona vel decima pars exigitur, de quibus in Capitularibus Caroli Magn. in Additionibus Anni XVI. cap. 5. 6. 7. 10. 12. & apud Anſegiſum Abbatem lib. 2. tit. *de nonis & decimis.* An *nunalis*, id eſt feſtiva, ſicut *feſtiva copia* dicitur à Latinis? Ugutio; *Nonales vel nonalia dicuntur nonæ & nondinæ.* An *nonalis*, quæ fratribus dabatur circa *nonam*, quæ eſt hora tertia pomeridiana; *umb die non Zit*, quo tempore *merenda* ſolet ſumi, quæ Alamannis corrupte *Brend*? Infra

 cap.

Digitized by Google

cap. 11. *Abbas invitat tandem omnes pariter ad nonales fratrum biberes, ibi tanta hilaritate uſque ad veſperum jam pene ſonatum commanent*, &c. Sed profectò quod dicam, habeo; quod affirmem, nihil eſt. *Cereviſiæ* valde vetus apud Alamannos uſus, quippe qui vitium diu cultum ignoravere. Helvetii quum maxime parum volente Baccho uſi. Et ex Tabulis vetuſtis didicimus, hoc ipſo ſæculo pauciſſima dum vineta ad Helveticam Potamici ripam, nulla in Valle Rhenana, rariſſima in Turgovia fuiſſe, quibus nunc in locis omnium optima ſelectiſſimaque proveniunt vina quæ inter nobilitantur Ottonisbergenſia Turgoviæ, & Buochbergenſia Vallis Rhenanæ. Tempore quidem Caroli Martelli vineta erant circa Conſtantiam, ſed perpauca. Nam *Regiam villam Ermentingen* habuiſſe vineta, patet ex literis fundationis Augiæ Divitis. Sed Vallis Rheni, ut diximus, ſerò cœpta eſt coli, ſicut cætera lacus Brigantini ſuperiora litora. Videndæ antiquæ litteræ Cœnobii Sanct. Galli apud Tſchudum in Deſcript. Rhetiæ, & Vadianum libr. 2. Uſus autem Cereviſiæ, ſi quis umquam fuit, quod Vadianus aſſerit, adeo contra obſolevit, ut ab aliquot centum annis ne nomen quidem ejus apud Alamannos Helvetios auditum fuerit, & hodie vix centeſimus quiſque, niſi peregrinatus in Germania, quid ſit cereviſia novit, in hac maxime villa Jonſwillana, ubi ne unus quidem reperitur, qui vel fando quidquam ſuper ea acceperit. Eam intelligimus *Cereviſiam*, quam ſic dictam putant μετωνυμικῶς quaſi *Cerebibiam*, quod *Ceres*, id eſt frumentum coctum, bibatur. Nos didicimus, Belgis in uſu eſſe vocem *terwe* ἀντὶ τῦ *cerwe*, mutato C. in V. ſed ſtrictius pro eo quod eſt triticum, aut potius, ut nos opinamur, reſpondentem τῷ ἀθὴρ: unde eſt *ador*, & forte Germanicum *acher*, ut *ador* fuerit quidquid ariſtam fert, ipſo quoque *ariſtæ* nomine eò alludente. Sunt vero *terwæ* aliquot apud Belgas ſpecies, *winterterwe*, *ſommerterwe*, *Turckiſcher terwe*, *Römiſcher terwe*. Quid ergo dubitemus, quin nomen Cerviſiæ ex ipſius frumenti, unde conficitur, vocabulo defluxerit. Habemus *Cerviſiæ* veriverbium. Verum unde *bieræ* ſive *byræ*, quæ nunc in uſu, deducemus? Nos nec de hoc dubitamus, quin ex Hebræo בר *beri*, id eſt, frumento petitum ſit. Unde & בריה *biriah*, pulmentum farinaceum, 2. Reg. 13. interpretantur: & Græcorum πυρὸς, quod triticum atque frumentum notat, indubiè originem ſumpſit. At verò de *Bira* quid dicemus? Deductum id à *piro*, *Biren*. Ekkehardus καταχρηστικῶς *Cerviſiam* dixit, cum hæc propriè ſit ζῦθος, ſive, ut Ariſtoteles & Athenæus interpretantur, οἶνος κρίθινος: Ille verò liquor ex piris ac pomis expreſſis, Francis ſcriptoribus *Sidra*, corruptè pro *ſicera*, ab Hebræo שכר *ſecar*, vulgo Alamannorum *Moſt*, propter ejus dulcedinem, qua ad *muſtum* accedit. Ejus duo apud nos ſunt præcipua genera. Unum ex piris conficitur, & à Normannis *pere* appellatur, Græcis *apire* ſive *apytes*, Latinis, *piraticum*, Alamannis *Birenmoſt*: alterum ex malis, quod Galli vulgo *cydre*, Northmanni nominant *ſidre*, κατὰ συνεκδοχὴν ſpeciei pro genere. Quando itaque hæc noſtra regio pomifera magis quam frumentifera, omnino videntur Monachi noſtri *Cerviſiam* accepiſſe pro vino piraceo: cujus tanta in his oris copia, ut multi coloni reperiantur, qui amplius XX. vehes, *fodras* ipſi appellant, etiam qui XXX. & ultra conficiant. Habent autem duas pirorum ſpecies, quæ non alibi proveniunt, *Bergien* & *Bründlen* ipſi vocant, hoc eſt, pira montana & fontana: quorum illa montanis locis, hæc in paluſtribus copioſius enaſcuntur. Atque ex his pirorum ſpeciebus muſta expreſſa omnium optima ſunt & durabiliſſima, quum cætera neque conſtantia ſint & ſtatim aceſcant. Venditur hodie in tabernis, non aliter atque vinum & cerviſia, inebriatque melius. Exportatur etiam in exteras regiones, ipſam adeo Italiam. Et novimus œnopolam Tyrolenſem, qui ſingulis annis quæ apud nos muſta tribus aut quatuor patingis emerat, domi ſuæ ſex, ſeptem, interim octo bernis pro vino præſtantiſſimo vendere ſolitus erat. Ut nihil mirum, ſi Ekkehardus Decanus *vino comparari voluit*, quum, ſi coquatur, vel optimi Hiſpanici vini qua colorem qua ſaporem induat. Nec ſemel interfui, quum exteri colore, dulcedine ac odore perſuaſi pro Malvatico biberent. Et Norinbergæ contigit, quod memoraturus ſum. Gaſpar Schlumpfius civis & negotiator Sanctgallenſis convivium paravit non minus ſplendidum atque laudum. Ad id vocavit præter mercatores, qui pleraſque Ultramarinas regiones perluſtraviſſent, & caupones quoque æſtimatione exotericorum vinorum celebres. Affertur initio menſæ guſtatio, cujus primas tenebat piraticum illud coctum. Quærit ex convivis ecquid vini judicarent? Quum hic Malvaticum, hic Cretenſe, illi Corinthium, alius Corſum ſimilare dicerent, tandem ipſe dirempta contentione Turgovium eſſe pronuntiavit, nec in viribus ſed arboribus apud ſe naſci.

Luitoldo Epiſcopo) Auguſtano ſcilicet.

Ut in Lydio harromannico mole ut vincendi ipſe quoque oppreſſit.) Ita omnes libb. vett. Perperam, & ſine ſenſu, ſi quid ego ſentio. Nec tamen ſcio, quo pacto reſtitui lectio genuina poſſit,

niſi

Digitized by Google

niſi interim legamus: *ut in Lydio Charlomannico morem vinciendi ipſe quoque expreſſit.* Quæ lectio ſi vera eſt, quam tamen præſtare vix auſim, perbelle conſtabit ſententia: ut *Lydius Chariomannicus* libri titulus fuerit, in quo Ekkehardus Decanus Lydia Carlomanni Carolo Calui filii à patre ob vitæ diſſolutionem & apoſtaſiam, unde eum Regino & Sigebertus *alterum Julianum* nominant, excæcati vitia, hoc eſt, mollitiem, luxuriam, & regni vaſtationes, verſibus perſtrinxit, in eoque morem ligandi orationem verius quam ante imitatus ſit. Aut, ſi hoc minus arridet, *Lydium Charlomannicum* accipiemus pro libro, in quo Caroli Craſſi, quem & ipſum *Carolumannum* ſive *Carolum Magnum* appellant Monachi Angienſes & Sanct. Galli, conſtantiam rebus adverſis tamquam ad Lydium lapidem probatam, deſcripſerit: eaque re etſi ſummam aut paupertatem in extrema ſenecta redactus fuerit, ditiorem exſtitiſſe ipſis Lydis auro affluentibus, de quo Statius lib. 2. Sylvar.

Vive Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Et hæc cauſa videtur quamobrem iidem illi, quos dixi. Sanctorum in numero repoſuerint & feſtum diem peragant. Naſcitur nunc ſub penna & alia conjectura quam Lectori diſcernendam propono. An legend. *Ut in Lydio Romanico morem vinciendi ipſe quoque expreſſit? Lydius*, modus eſt Muſicus, qui putabatur intelligentiam acuere, & à terrenis rebus ad cœleſtes ac divinas cogitationem extollere. Ideo ſcriptores Eccleſiaſtici in hymnis ſacris pangendis eo delectati, quem Romanus primo Sanct. Galli Monachos edocuit, à quo *Romanicus* dici cœptus eſt. Quam conjecturam ipſi Ekkehardo debemus ſic c. 3. ſcribenti: *Romanus vero Romane nobis è contra & amœnæ de ſuo jubilos modulaverat: quos quidem poſt Notkerus quibus videmus verbis ligabas.* Ad eorum æmulationem videtur Ekkehardus Decanus carmina compoſuiſſe, in quibus concinendis regnaret modus Lydius à Romano acceptus. Cur enim minus hymni Lydii dici poſſint, quam Phrygodorii, cauſa nulla eſt, qua quis contendat.

In die Felicis in Pincis vindemiata eſt ipſa) Ita in Calendariis quoque, Martyrologiis, & Inſtrumentis antiquis, in quibusdam XIV. in nonnullis XIX. Kalend. Februarii. Rationem reddit Petrus de Natalibus Epiſcopus Equilinus in Catalogo Sanctorum lib. 7. cap. 73. *Presbyter,* inquiens, *& Martyr pronomine dicitur in Pincis, à ſubulis quibus paſſus perhibetur. Nam pinca dicitur ſubula. Nam cum magiſter puerorum extiterit, & eis nimium rigidus fuerit, tentus à paganis, cum Chriſtum libere confiteretur, traditus eſt in manus puerorum, quos ipſe docuerat in Eccleſia, quem ipſi cum ſtilis & ſubulis occiderunt. Qui paſſus eſt Romæ XIX. Kalendas Februarii.* Hujus loci indicinam mihi fecit R. P. Iohannes Mintzenbergius Prior Monaſterii Carmelitarum apud Francofurdianos, ab hiſtoriarum & omnis antiquitatis cognitione paratiſſimus.

CAPUT X.

DUlciaminum) Ciborum dulcium & delicatorum. Mox; *Dulciamina occurſantia ligurire abſtinuit.* Lampridius Elagabalo; *Dulciario & lactarios tales habuit, ut quæcumque coqui de diverſis edulibus exhibuiſſent, vel ſtructores, vel pomarii, illi modo de dulci, modo de lacte exhiberent.* Adde Jul. Firmicum lib. 8. cap. 2.

Anniverſarius) Balbus Catholico, *Annuale, idem quod anniverſarium, dies pro mortuis celebrata ſingulis annis.* Videtur quæ poſuimus Tom. 2. inter antiquitates Eccleſiaſticas.

Inter cæteros pannoſos) Mendicos, qui pannis (id eſt ſordidis, vilibus ac laceris centonibus induti. Balbus Catholico; *Pannonus, cincinnoſus vilibus pannis indutus. Pannus* veteribus pro craſſo & lacero veſtimento, qualia ſunt quibus mendici operiuntur. Nivius Tabel. *Qui habet uxorem ſine dote, pannum poſitum in purpura eſt.* Hinc Petronius *pannum* dixit pro hominum mendicabulis. Videndus Douſa Præcidaneor. lib. 3. c. 4.

Audita tandem voce Domini, milites ſtupidi) *Milites*, nobiles, vaſalli, & Aulici. *Ritter*, & uſitatius in abſtracto *die Ritterſchafft*, qui & *Tyroneos* Fabarienſi c. 8. Britto & Synonymis.

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites,
Atque Neoptolemus, novus eſt regnator in illis.

Poeta Grammaticus à Balbo laudatus;

Miles pungit equum, ſed judex judicat æquum.

In Hymno Eccleſiaſtico de viſitatione B. Mariæ Virginis;

Mileſque ſui Domini Præſentiam dum agnoſcit
Tripudiando ſuſcipit. Loquitur de Ioanne Baptiſta.

in utero matris Eliſabethæ exſultante ad adventum Mariæ Ieſum Dominum geſtantis. Eodem modo interpretandus Fulbertus Carnotenſis in Hymno Paſchalis, quo canit:

Ipſum

Ipſum canendo ſupplices Regem precemur milites,
Ut in ſuo clariſſimo Nos ordinet Palatio,

Reſpicit enim ad milites Palatinos ſive Aulicos.

Quam Deo ille ſubarraverat) Balbus Catholico; *Subarrare, quaſi latenter aram dare.* In Hiſtoria S. Agnetis; *A nullo ſubarravit me Dominus meus Ieſus Chriſtus.* Sæpe in Jure Canonico. Vide Gloſſ. ad Fabarienſ. cap. 8.

Solebant fratres eum cognominare Ingenitum) Latinius & elegantius vocaviſſent *Cæſarem.* Non. Marcellus; *Cæſares dicti, qui cæſa matre naſcuntur.* Iſidorus lib. 9. cap. 3. *Cæſar dictus, quod cæſo mortuæ matris ſuæ utero prolatus eductusque fuerit.* Aut, ſi ab hoc tamquam Imperatorio ac Regio nomine abſtinere voluiſſent, *Cæſonem*, quo nomine dictum, quia ex utero matris exſectus, ſcribunt Feſtus, Val. Maximus, & Plinius lib. 7. capit. 9. *Cæſo*, Alamannis *Uſſchindling. Ingenitus* Græcis Ἀλέχιτος.

Collectaque continuo facta) In Brachylogo: *Collecta eſt devota oratio continens neceſſaria: & eſt melior oratio continens neceſſaria: & eſt melior oratio poſt Pater noſter.*

Polymitare) πολυμιτίζειν *Polymita veſtis* multis variique coloris filis contexta & variegata apud Jul. Pollucem. Gloſſatores Latini in hujus vocis etymologia mirum in modum nugantur.

Camera ſua diſpenſiones ejus ferre non poſſet) *Camera* pro conclavi, in quo theſaurus ſervatur & cuſtoditur, *Schatzkammer.* Andreas in cap. 1. §. *ſi quis vero*, de *pac. jur. fir*, verbum eſſe ait juris Feudorum. In Donation. Conſtantini, *Civitatum Neapolitanam pro camera Imperii reſervavit.* Einhardus in vita Caroli Magn. fin. Et hæc *Camera* intelligenda ſuprà cap. 1. ubi Præſides Sueviæ vocat *Cameræ nuntios.* Hinc *Camerarius*, theſaurarius, *Rendtmeiſter*, *Camemer*, Camerlingo Italis, *threſorier* Francis, *à rationibus* Suetonio, *arcarius gazæ* in libr. Eſter cap. 3.

Roccos videlicet) Vox Alamannica, *Rock*, ſignificans ſupremam veſtem. Infra capit. 14. *Brachiaque rocci ſubter caput revolvens.* Et cap. 16. *Senes quoſdam ad cingulum barbatos Monachicis indutos roccis nobiſcum ingredi.* Ibidem. *Ad urinam ſurrexit ſine rocco & nudipes.* A Germanis accepere Græci. Codinus Curopalates de Offic. Conſtantinop. Κατὰ ἰ τὸν ἑσπερινὸν ἀλλάσσει ῥοῦχων ἥως ἐπάνω ἔνδυμα μαργαριταρένον. Hinc eidem ῥουχαρεῖον, veſtiarium.

Et Camiſias) *Vocamus, quod in his dormimus in camis, id eſt, in ſtratis noſtris.* Iſidor. Etymolog. lib. 19. cap. 22. *Cama, lectus brevis, Papiæ.* Et ex eo Balbus Catholico, *Cama, genus lecti brevis & circà terram, quod & Cama, atis, invenitur in Ambroſio de officiis.* Paulus Diaconus Epitoma Feſti; *Supparus, veſtimentum puellarum lineum, quod & ſubucula, id eſt camiſia, dicitur.* Britto Synonymis;

Interulam vel camiſiam rem dicimus unam,
Additur his alias ſubitura ſubicula veſtes.

Alamannis corrupta voce *Hämmet*, ſolemni more mollientibus priſcam Pronuntiationem, quæ erat *chamit*, ſicut *Caſſus*, pro quo & *Cattus* dixere, mutarunt in *Heſſus*, *Chunus in Hunus*, & id genus ſexcenta. Cui mori argumenta diximus ad Tyrolem.

Gallice ruſtice dixit, kalt kalt eſt) *cald cald*, id eſt calidum calidum. *Ruſtice*, quia urbaniores dicebant, *Chaut*, ut & hodie. Ruſticitatem hanc retinent Allobroges, qui ſe *Romanos* vocant, ut ſupra dictum. Unde & lingua eorum *Romanica* vocatur. Hoc eodem cap. *Acriter in utrumque Teutonice & Romanice invectus eſt.* *Teutonice*, id eſt Alamannice ſive Germanice in ſuum domeſticum: *Romanice*, id eſt Sabaudice ſive Gallice in Gallum mendicum. Infra cap. 16. Otto Imperator, *Ottonem Ducem aſſiſtentem arridens ei bon man habere Romaniſce dixit*, quod eſt bonum mane. Rhætica quoque lingua interdum *Romanica* dicitur, & habent hæ quorundam communionem vocabulorum, ut horum ipſorum *kalt*, & *man*, pro quibus elegantiores Italorum *caldo* & *mattina*, Francornm *Chaut* & *Main* uſurpant. Alamannis prorſus contrario ſenſu *kalt* notat frigidum. Conſimilem jocum duorum itinerantium, Germani & Itali, quos tempore hiberno idem hoſpitium, idem quoque lectus pro more Germanorum conjunxerat, in Facetiis neſcio cujus legimus.

Eya mi Domine ſevere, tute ei corniculum abmorderes) Quid hoc? An legend. *auriculam*? quoniam ſequitur: *Plures quam ego nunc illius ori infringeres*, ſcilicet alapas. Notum eſt etiam, illo ſæculo ſceleroſis poſt auricularum abſciſſionem verbera ſive flagra impacta. Nam eo alluditur; An proverbii ſpeciem prætulit apud Alamannos? Quale eſt illud, quo utitur Dietmatus Gezzer, Equeſtris ordinis homo, & Philippi Imperatoris Palatinus, in quodam carmine, quod exſtat in multitotiens laudato à me Muſico Aulicorum libro.

Die

Digitized by Google

Die die Lüte da grüſſen in der maſſen, als der uns Chriſt verribt, Ihr Herzen müſſen Kranutz nagen.

An ergo *Kranutz nagen* eſt *carniculam abmordere*, ſi ita ſcripſit Ekkehardus?

Ut talis facturæ vir) *Facturam* pro creatura dixere veteres: pro natura, ut hoc loco accipit Ekkehardus, nunquam alibi à me lectum.

Magiſtro multa rogante) pro, multum valde, more Virgiliano. Sic infra cap. 12. *Loca Abbatibus à Karolo decreta multa reluctatus Ekkehardus retinuit.*

Caſulas ſericas) Balbus Catholico; *Caſula dicitur vulgo planeta Presbyteri, quia inſtar parvæ caſæ totum hominem tegit.* Idem alibi: *Item planeta Græce, Latine dicitur caſula, quia totum tegit & ſignat charitatem.* Videndus Burckhardus cap. 1. Iſidorus libr. 19. cap. 24. circa fin. Belethus de Divin. off. Durandus in Rationali.

Alba) Papias Gloſſ. *Alba, veſtis ſacerdotalis linea & ſtricta, que Cameſia dicitur, & podoris, & talaris* & *ſubucula.* Burckhardus Caſuum cap. 1.

Dalmaticam) Iſidorus Etymolog. libro 19. capite 22. *Dalmatica veſtis primum in Dalmatia provincia Græciæ texta eſt; tunica ſacerdotalis candida cum clavis ex purpura.* Durandus & Belethus.

Acutia ſua verſipelli) *Acutiam* dixit pro aſtutia. Infra capite undecimo: *Qui aſtu ſuo ſemper tuas exuperavit acutias.* Et capite 16. *Qui te acutiis ſuis à bono avertere moliuntur.* Ruodmannus Abbas epiſtol. ad Ekkehardum Palatinum: *Miror amicum meum ad omnia acutiſſimum,* &c. In veteri Gloſſario: *Capitalior, id eſt acutior non eſt quam luxorioſus in factis ſuis perpetrandis, quomodo perficiat, quia innumeras vias coitus excogitat.* Papias Gloſſ. *Capitalis, acutus, verſutus, ſuperbus.*

Hominem ad omnia averſativum) verſutum & aſtutum, quem mox appellat, qui omnia *averſare*, id eſt avertere & declinare verſute poſſit.

Apparuerunt Duci) Ita recte & Latine appellat, quam Barbari *Duciſſam*, Ruodmannus Abbas epiſt. ad Ekkehardum *Ductricem.* Balbus Catholico: *Ducilla, parva Dux, vel Ducis filia.*

In curte ſua) Aula, Curia, à la court *an ihrem Hoff.* In Lege Alamannorum capit. 28. *in curte Ducis*, quod in Lege Bajoarior. *in curia Ducis. Cohors* & *Chors* Latinis numerum hominum ſignificat uno aliquo loco congregatorum. Apud Ciceron. act. in Verrem 5. niſi me memoria fallit, pro cœtu hominum aliqua de cauſa ſociatorum. Franci exinde, ut noſtra fert opinio, *curtem* velut *chortem* dixere, familiam, etiam Aulicam, neque non & Aulam ipſam atque Palatium συνεκδοχικῶς. A Francis mutuati ſunt Græci Exempla collegit Nic. Rigaltius in Lexico *Cortinarii* & *Cortelini* pro Aulicis *Courtiſans*, qui curiæ ſeu corti Principis addicti ſunt, *Cohortales* in L. *omnes omnino*, C. *Qui militare poſſ.* lib. 12.

Suſurria) ἀντὶ τοῦ ſuſurros. Balbus Catholico: *Hoc ſuſurrium, murmur latens locutio.* Vetus interpres Jobi capit. 4. *Et quaſi furtive ſuſcepit auris mea venas ſuſurrii ejus.* Ita ibi legunt Auctor Mamotracti, quo libro gloſſas conſcripſit in univerſa Biblia, Balbus Catholico, Neſtor Novarienſis, & alii Grammatici. Ruodmannus Abbas Augienſis epiſt. ad Ekkehard. *Noviſſima illa in aures ſuſurria Dominæ Ductrici effuderat.* Conrad Fabarienſis capit. 11. *Suſurria ipſorum vana*, ubi tamen MSS. codd. *Suſurra* legunt. Ad eandem faciem *murmuria* confortavit Ekkehard. ſupra cap. 1. *Surgunt igitur ab æmulis illius murmuria* Quo & S. Benedictus Abbas utitur regulæ ſuæ cap. quinto, ut referunt MSS. ex eoque deductum *murmurioſus*, quo idem Abbas uſus cap. 4.

Ratis donariis eam pacificavit) Sic infra cap. 11. *De ſcriniis Regum ſexaginta argenti librarum rata pondera.*

Si laicus laicum, ut idipſum juridicialiter proloquar, involaverit) *involare* juris verbum eſt; & infra in Leg. Alamannorum ſæpe occurrit pro rapere ac furari. Lexicon Græco-Latin. κλέπτης, *fur, involator*, κλέπτω, *furo, involo.* Philoxenus Gloſſ. *Involat*, κλέπτει. Alamannis *inſlen.* Corn. Fronto, ſive is ſit Aruſianus Meſſus, in Elocut. exemplis: *Involat, qui in die venit: Surripit clam, id eſt furtive.* Et hoc ſenſu, *à vola*, quæ eſt medietas palmæ, deducit Servius in Virgil. Hadwiga vero alio ſenſu & uſurpavit & expoſuit ipſamet, quo nimirum Nonius interpretatur his verbis: *Involare eſt irruere, inſilire, aut à volatu, aut à vola, media manu, dictum.* Et capite 2. *Involare, irruere, evolare, vel inſilire, vel invadere.* Utuntur Plautus Amphitr. Terentius Eunuch. Lucillius libro 30. Cicero de Orat. & *à volatu* deducunt Grammatici.

Ambulatorem valde decibilem & alacrem) *Ambulator*, equus, qui *tolutarius* Senecæ, *gradarius* Lucillio, *aſturco* Plinio, cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio eſt, *Zelter*, Alamannis quaſi *Toluter*, *Tolutarius*, mutato *t.* & *z.* more illis conſueto, de quo in gloſſis ad Walafridum capite quarto. Porro *ambulatorem*, eſſe equum tolutarem, fidem faciunt, Hiſpani, quibus retenta voce

Digitized by Google

voce *cavallo amblador* dicitur. Supra capite primo. *Sternatur ambulatrix mea, die Zelterin.* Et infra ait Milo Elewangenſis Abba: *Quamvis equus in cibo non ſit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo*, &c. Et capite decimo quinto. *Ambulator, cui ipſe inſederat, alacritatem equorum poſt ſe ſentiens caput concutiens exaltare cœpit.*

CAPUT XI.

VT *capellæ ſemper immanens, ſummis dexter eſſet conſiliis*) *Capellani*, ſcribæ, ſecretarii, & arcanorum Imperii ammíniſtri. Hinc capite decimo ſexto. *Ekkehardus notularum peritiſſimus per omnia hæc eisdem notavit in tabula verbis*, &c. in Colloquio nimirum inter Ottonem patrem & filium habito. Sic Einhardus Caroli Magni Imperatoris Cancellarius vocatur *Archicapellanus* in Chronico Swartzahenſi, id eſt Princeps Scribarum. Sic Theodorici Veronenſis Principis Scriba, apud Waltherum Etchelbachium parte tertia Heldenbochi.

Daſs leſs ein glehrter Mann.
Uſſſprang ungetrieben
Deſs HErren Cappellan.
Er nam den Brieu behende
Da er ihn ane ſah
In ſine beyde Hände
Leſende er da ſprach.

Notkerus Balbulus, an Wernherus, de Geſtis Caroli M. lib. 1. cap. 4. *De pauperibus ſupradictis quendam optimum dictatorem & ſcriptorem in capellam ſuam aſſumpſit.*

Et ipſe eam accipere ingratus non eſſet) *Ingratus*, nolens, invitus. Vox Plautitina & Terentiana.

Voce Magiſtri coloratus) in ruborem datus pudoratus, ut Barbari loquuntur. Alamannis eadem notione *entfärben*, de hominibus pudefactis. Hinc *pudoricolor* dicta rubens aurora à Nævio in Alceſte apud A. Gellium lib. 19. c. 7.

Rerum Domini) Imperatores, Ottones, ſc. Pater & filii. Frequentata phraſis mediæ ætatis ſcriptoribus. Notavit Fr. Juretus Miſcellan. in Symmachum.

Unus ex vobis non eſt miſſus) *Miſſi* dicebantur, qui ad inquirendum perſpiciendumque ab Imperatore legabantur, num probe ſeſe haberent Clerici aut Monachi, quos hodie *Viſitatores* vocant, Unde Gloſſ. in Walafrid. cap. 17.

Quorum ſimiles inter ſuos numquam ſimulabit) Ugutio Gloſſ. *A ſimilis dicitur ſimilare, id eſt, facere ſimilem, vel eſſe, vel repræſentare.* D. Vigilius lib. 4. contra Eutych. *Neque in aliquo nobis poterat ſimilari, ſi non id, quod ipſi ſumus, in ſe ipſo dignaretur accipere.*

Scriptorum digiti) libri digitis exarati. Sic Ekkehardus in Salomone. *Cum omnis orbis Ciſalpinos Sintrammi digitos miretur*, id eſt, libros ab eo ſcriptos. Petrarcha Famil. epiſt. lib. 9. ep. 5. *Familiaris illum meus ſcripſit, juvenis digiti quam ingenii melioris.*

Veniunt in pyrale) Hypocauſtum quæ nunc *ſtuba conventualis*. Infra cap. 16. *In capitulo incuſatus*, &c. *A Ruomo ſurgens Decano quidem non jubente, flagello fratrum, quod cominus pendebat, modeſte ſumpto maximos illi ictus infregit.* Capitulum celebrabatur in ſtuba conventuali: flagellum autem pendebat in pyrali. Infra eodem cap. 16. *Signum pulſatur ad capitulum, ibi juſſu Abbatis juvenis ille ad columnam pyralis ligatus acerrime virgis cæditur.* Supra capit. tertio: *Rapto flagello fratrum, quod pendet in pyrali, deforis acburre.* Ex quibus paret, verum eſſe, quod diximus, *pyrale* eſſe ſtubam conventualem, non *refectorium*, in quo cibum ſumebant: non *ſcriptorium*, in quo ſtudebant: quæ tria hypocauſta expreſſis ac diſtinctis verbis ſeparat Ekkehard. Alioqui generatim ſignificat ſtubam quamcumque, quæ *pyre*, id eſt igne calefit, Franci *poile*. Ulpianus videtur *diætam hypocauſton* appellaſſe. Verba ſunt in L. 55. §. 3. D. *de legat.* libro tertio. *Lignis legatis, quod comburendi cauſa paratum eſt, continetur, ſive ad balinei calefactionem, ſive diætarum hypocauſtorum ſolebat uti.* Quo loco *balineum* eſt, quod Ekkehardus hic vocat *lavatorium.*

Et *in eo lavatorium*) Quid? in pyraline lavatorium? Apage rem inauditam, & noſtro periculo lege, *& inde lavatorium, nec non & proximum pyrali ſcriptorium. Lavatorium* vocat, quod Græcis proprie ὑπόκαυσον, Ciceroni *vaporarium*, Senecæ *ſudatorium*, locus ubi ſicco calore cietur ſudor, *Badſtuben.* Cæteroquin *lavatorium* eſt, quæ Ciceroni *lavatio.* A. Gellio & Ekkehardo ſupra capit. 10. *lavacrum*, Græcis λουτρὸν & νυμφαῖον, balneum in quo madide lavamus, Italis etiam *lavacro*. Et viſuntur ambo lavatoria ſæpe conjuncta apud Alamannos, quibus præter hæc & alia lavationum genera in uſu. I. *Tholus*, *Dholen*, θόλος locus concameratus & ære inductus, in quo aqua igne ſuppoſito, dum lavatur, calefit. Cujuſmodi *tholi* paſſim apud eos in ædium inferiorum angulis conſpiciuntur, retinentque nomen Græcum vetus. Et quis ſcit, an non uſus ejus ex Græcia ad nos per milites noſtros bellorum ſacrorum, quos vocant, pervenerit? II. *Solium*, quod appellat Corn. Celſus, in quo ſive in balneis, ſeu extra, ſedentes lavabantur, πύελος & Nicandro ἀσάμινθος, ut volunt. *Caldarium* Vitruvio, quod nomen Itali & Hiſpani retinent: illi *Caldaro*, hi

hi *Caldera* nominantes. Hujus apud Alamannos uſus nullus, præterquam in thermis: ſed eo nomine intelligunt aënum in lavatorio. Nec audiendi, qui volunt eſſe id, quod Ekkehardus ſupra capite 10. *vas lavacri*, Alamanni *Züber* appellant, mutato *t*. in *Z*. quaſi *tuber*, quod ex ligno fiat tuberum. Nam hoc unius hominis capax eſt, illud complurium: hoc ex ligno, illud ex ære: hoc extra ſudatorium, illud etiam in ſudatorio poſitum III. ſive Πυριατήριον ſive θόλος ξυρὸς, ut nuncupatur ab Alexandro Aphrodiſienſi, in quo vel titionibus incluſis vel lateribus ignis poſitis ſicco calore ſudatur, *Wannebad*. Hæc de *lavatoriis* ὡς ἐν παρόδῳ, & quantum inſtituti noſtri fuit. Sequitur in Ekkehardo.

Ad nonales fratrum biberes) Supra *nonalem cerviſiam* dixit. An ergo & hic legend. *bieres*, *Bier*? An *nonales biberes* vocat hauſtus veſpertinos, *Abendtrunck*? Vide quæ diximus ad cap. 9.

Dictante legationis ſuæ brevem) *Briev*. Balbus Catholico: *Breve pro literis, quod & brevis invenitur, unde Breviarium, locus ubi reponuntur vel reportantur brevia. Brevigerulus, bajulus & portator brevium*. Lexic. Græco-Latin. Πιττάκιον, *pittacium*, *brevis*, Lampridius in Alexandro Severo: *Milites ſuos ſic ubique ſcivit, ut in cubiculo haberet breves, & numerum, & tempora militantium*. D Benedictus Abbas Regul. cap. 32. *Ex quibus* (ſubſtantiis) *Abbas brevem teneat, ut dum ſibi in ipſa adſignata*, &c. *ſciat quod dat & quid recipit*.

In Capitular. Caroli M. cap. *Qualiter præcep. Domin*. &c. *De rebus, quæ Hildegardæ Reginæ tradita fuerunt, volumus ut fiant deſcriptæ breves, & ipſa breves ad nos fiant adductæ*.

Cum vitro puræ potionis) Meracæ, non lymphatæ. Ergo & Alamanni quondam vina ſua aquis miſcuere, ſicut Itali, Galli, Hiſpani hodie.

Audiunt Reges rogationes & Aſcenſionem Magontiæ acturos) Gregorius Turonenſis: *Rogationes, quas ante Aſcenſionis Dominicæ triumphum celebramus*. Burckardus Wormatienſis libro 13. cap. 7. ex Concil. Aurelianenſis can. 6. *Cumque Dominus peſtem miſericorditer abſtuliſſet, hi dies in conſuetudinem animæ celebritatis venerunt, ut per Galliarum provincias ante Aſcenſionis Domini diem celebrarentur*. Eadem Ivo Carnotenſis Decreti part. 4. cap. 40. Ekkehardus Minimus Decanus in Vita Notkeri Balbuli cap. 21. de Ratperto: *Dictaverat etiam litanias, quas Eccleſia canit per totum orbem in diebus Rogationum*. Unde *ſolemnes litaniæ* vocantur Bedæ, Uſuardo & Adoni Treverenſi in Martyrologiis. Fiunt autem in hebdomade Inventionis S. Crucis quæ Alamannis *Crützwochen*, inſtitutæ primum à Mamerco Viennenſi Epiſcopo teſte Avito in Homel. Concil. Aurelianenſ. can. 23. & Sidonio Apollinari lib. 5. epiſt. 14. ubi videndus Ioh. Savaro, vir plurimæ lectionis & ingenii elegantiſſimi.

Neophitorum) in 4. MSS. perſeveranter ſcriptum eſt nephicorum, & apud Theodorum in Vita Magni *neophicus*. Quam eſſe hujus ævi ſcripturam docet nos Balbus in Catholico ſcribens: *Neos componitur cum phicos, quod eſt fides, & dicitur hic neophicus Græce, id eſt novellus, novicius, rudis, fidelis vel nuper renatus, vel componitur à neos & phico, quod eſt quæro, quaſi novus quæſitor*. Eadem inſcita & *idolothicum* ſcripſere, teſte eodem Balbo. Et legis tu Lector, ac riſum premis? Quin ploramus inſanam ſuperiorum ſæculorum ignorantiam & extremiſſimam barbariem, & grati ſimus lucis auctori in tanta luce.

Decretis intereſſe) *Decreta* pro loco & conventu, in quo aliquid deliberatur ac decernitur, iudicium, comitium. Hinc ſtatim ſubjicit: *Cum autem colloquio inito vario hinc inde res traheretur*.

Eulogium hoc Monachi eſurientis) *Eulogium* ἀντὶ τοῦ *elogium*, id eſt proverbium, reſponſum. Eſt namque proverbialis locutio: *Si calceus dividitur, nemo calceatur*.

In CAPUT XIII.

QUæ *dictans & medens inſigniverat*) id eſt, inſigniter fecerat.

Et quædam ſuſceptacula Regum) Formulas *ſuſcipiendi* ſive excipiendi adventantes Imperatores & Reges. Cujuſmodi Augienſibus ſuis aliquot dictaſſe Walafridus legitur, quorum nonnulla apud nos ſunt. Et hæc ſuſceptacula infra c. 16. ſic προφράζοντας. *Parantur in adventum illorum* (Imperatoris & Imperatricis filiique illorum) *multimoda laudem recens dictatarum* (à Notkero ſcilicet) *cæterarum ut ſolet rerum copioſa impendia*.

In aphoriſmis medicinalibus) MSS. *anforiſmis* conformiter legunt, quæ videtur fuiſſe illius ævi ſcriptura! qua forma in hoc eodem ſcriptore & *langena*, vel corruptius *languena* in MSS. obſervavimus & *thenſaurus*.

Mulierculæ cujuſdam Cameralis) Italis *Camariera*, *Kammermagt*, puella amanuenſis. In veteri Gloſſ. Franc. Lat. *Chanberiere*, *pediſca*, *cauſa*, *catauſia*. Monſtra vocabulorum, & quibus conjectandis Oedipo aliquo opus.

Digitized by Google

Karrinas tot ferre non potero) Melius alii, *Carinas*, id eſt convicia & maledicta, quæ in me dicturi eſſent homines, ſi te hoc pacto ad manes mitterem. Balbus Catholico: *Carinare, arguere, vel conviciari, vel illudere. Carinator, conviciator & maledictor.*

In CAPUT XIV.

DEclamator, &, *ut Apoſtolus tales vocat, Propheta*) 1. ad Corinth. 14. verſic. 7. ubi verbum προφητεύειν non ſignificat futura prædicere, ſed arcana Dei effari, divinas res aut Prophetarum ſcripta tractare. Quo in ſenſu ab Hebræis quoque נבא ponitur 1. Paralipomen. 25. verſiculo 1. Ratio eſt, quoniam Prophetarum interpretes proxime ad eorum, quos interpretantur, divinationem videntur accedere. Idem Paulus ad Timotheum 1. Cretenſium προφήτην vocat Epimenidem, non quia futura, ſed quia certa veraque dixerat. Etiam Athenienſes, divinos ſuos ſacerdotes appellaſſe *Mantes*, id eſt vates, ſcribit Cicero.

Animas hominum cariſſime appreciatas) Balbus Catholico; *Appreciari, exiſtimare, precium determinare.* Vetus Interpres Zachariæ capite 1. *Decorum precium: quo appreciatus ſum ab eis.*

Fœminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curioſi perſpiciant) Viden'tu Epiſcopum Conſtantienſem ea exercuiſſe in territorio Abbatis Sanct. Galli, quæ ſunt meri imperii, ut eſt *probatio per aquam*, qua fœminarum de veneficio ſuſpectarum nocentia probabatur? Quæ ſi ſupernatarent, reæ judicabantur: ſin mergerentur, abſolutæ dimittebantur. De qua probatione multi multa ſcripſere, & notæ ſunt Scribonii Ewichiique conflictationes. Alamanni eam procedendi viam jam pridem non ambulant, & ſine errore, quomodo mihi perſuadeo.

Brachialeque rocci) Manuales tunicæ ſive manicas. Sic enim interpretor *brachiale*, illam nimirum tunicæ partem, quæ eſt ab humero uſque ad manum.

At illi diſloqui eum putantes) *Diſloqui* proprie incogitanter & imprudenter loqui, *verreden*: hic eſt inepte fabulari, Alamannis *töppelen*, quod fit furioſorum & ægrotorum, unde & *ægrorum ſomnia* in proverbium abierunt, quod recitat Petronius. Supra ſemel atque iterum habuimus *diſcredere* pro non credere.

In CAPUT XV.

SAracenos, *Quorum natura eſt in montibus multum valere*) Anne ex illis fuere, qui Burgundiæ partem occuparunt, unde in has Alamanniæ oras excurſiones fecerint? Vide capit. 5. in fin. Mihi videntur Ungarorum reliquiæ fuiſſe, quos ille ſui oblitus *Saracenos* vocat vulgi appellationem ſecutus, non animi ſui ſententiam, quam expreſſit ſupra cap. decimo. Ita noſtrum vulgus eas latronum cohortes, qui cum liberis & uxoribus Europam pervagantur, *Zigarenos* appellat, qui in his ipſis Alamanniæ montibus & ſilvis latitantes multa mala perpetrant. Vide Gloſſ. in Hepidannum.

Ab Henrico Duce Saltzburgis doctrinis ſtudere ab Karolo poſtulatus) Quonam Carolo? An Carolo cognomento Craſſo Alamannorum Rege & Imperatore Romanorum? Vix puto. Nam Henricus Dux fuit Bajoariæ, Ottonis I. Imperatoris frater, qui longo poſt tempore vixit.

More Romano officia apud nos mutari ſolent) Apud Romanos enim officia erant annalia, veluti Conſulum, Interregum, Prætorum, Ædilium, &c.

Circa villam Wilaham) Oppidum *Wilam* in Turgovia, tunc temporis Toggeburgenſium Comitum ſedes, nunc Abbatis S. Galli Præpoſitura, qui totus ſubeſt Comitatus ille quondam illuſtriſſimus. Fabarienſi *Wilo*, Latinis nihil aliud eſt quam *Villa*, quam appellationem & alia oppida ſortita ſunt à vulgo, nomen appellativum ut hodie ita olim uſurpante pro proprio; *die Statt, Stattlüth*, &c. Hinc oppidum Imperiale in Suevia conjunctim à poſterioribus appellari cœpit *Wilerſtat*, quum initio *Wila* & *Wilero* diceretur, hodie in matriculis Imperii & Receſſibus Comitiorum *Weil.*

In CAPUT XVI.

NIhil *capitale abſque ejus nutu faciat*) Nullum negotium magnum aut arduum, quodque rem monaſterii attingat. *Capitale*, præcipuum ac magnum. Infra hoc cap. *Nihilque capitale abſque ejus nutu & Ekkehardi Notkerique conſilio ageret.*

Inter tot canutos) Vel canos & ætate albicantibus graves crinibus, vel Calvos. Gloſ. Franco-Lat. *Chanu*, *Canutus.*

O fortunatam Galli me Conſule Cellam) Convenientius dixiſſet, *me Præſule*, ut in illo verſu Theodorici Abbatis in monaſterio S. Trudonis; *-Fit nummis Præſul & Abba.* Porro verſum Ciceronis refert Didius in orat. Salluſtii nomine in Ciceronem ſcripta;

O fortunatam natam me Conſule Romam.

Concambio) permutatione, ἀντάλλαγμα. Supra cap. I. *In colle concambii*, &c. & alibi perſæpe, Ejus formulas in Chartarum.

Digitized by Google

tarum centuria complures produximus. *Concambiare*, permutare. Supra eod. cap. I. *Goldahan etiam, quam concambians*, &c. Philoxenus Gloſſ. *Cacumbeat*, διαλλάττει. Caſaubonus in Apulej. & Heraldus in Adverſar. emendant, *Cambiat*. Nos minus diſcedentes à cuſa lectione legerimus. *Concambiat*. Pro quo & *concambire* in uſu, & ſimplex *cambire*. Gloſſ. Franco-Lat. *Changier, cambire, unde hoc cambium; & cambitor, incitor, & compoſitum concambium.* Lex. Græco-Lat. Ἀνταλλάττω, *ſubmuto, cambio.* Balbus Catholico *cambio facit campſi, campſu ſupinum v. in o. fit campſo, are, id eſt frequenter cambire, & inde campſor, wechsler.* Uffingus Monachus Wettinenſis in Vita S. Idæ lib. 2. cap. 1. *A quo Abbas Regiam curtem aliis repenſis poſſeſſionibus juxta legalem cambiebat ritum.* Videndus Priſcian. lib. 10.

Exiliaverat) Doſitheus lib. 3. *A quo exiliatus eſt?* In Vita S. Johannis Apoſtoli, quæ apud nos eſt MS. *Domitianus eodem anno, quo juſſit S. Johannem exiliari, à Senatu Romano interfectus.* Pari forma *conſiliare* dixit ſupra.

Nudis tabulis) In quibus nulli pirgi, calculi, aut teſſeræ, ſed lapillulis duntaxat aut virgulis minuatim conciſis colluderent. Quos ludos vocant *duodecim ſcruporum, Zwelffstemaal; novem ſcruporum, Nuntemaal; lupum, Wolffſpil, ouem, Schaffſpil.* Nec prohibentur pueris in ſcholis & Monaſteriis etiam hodie.

Avibus captoriis) Aucupibus, quibus alias aves perſequitur, *Baitzer.* Ergo aucupium ſcholaſticis poteſt permitti. Et vulgatus ille verſiculus; *Per piſces & aves multi periere ſcholares*, non de aucupio intelligendus, ſed vero heluatione & ἀσωτία.

Pura de ſpelta dederat grana) *Spelta*, Latinis *far*, Græcis ζέα. Dionyſius Halicarnaſſæus l. 2. τῦ φαῤῥὸς, ὃ καλῦμεν ἡμεῖς ζέαν. Qui cum conſentit Aſclepiades Medicus apud Galenum κατὰ τόπους l. 9. φάρος (inquiens) ὃ καλοῦσι ζέαν ἀληλεσμένος, ubi inſuper Galliæ proprium frumenti genus aſſerit. Et D. Hieronymus in 4. cap. Ezechielis, ζέαν ſive ζέαν, *nos vel far, vel gentili Italiæ Pannoniæque ſermone ſpicam ſpeltamque dicimus.* Recte, *gentili.* Et perdurat nomen adhuc, apud Germanos & Pannonios *ſpeltz*, Italos atque Hiſpanos *ſpelta.* Q. Soranus epiſt. ad Cleopatram, *Pane levi facto de ſpelta*, &c.

Pura grana) Nullo admiſto vel ſecali vel avena, *luter kernon*, putum frumentum. *Grana* his ſcriptoribus, quod Alamannis *kerno*, ut Chartarum exempla docent.

Spicarium) Quemadmodum à granis *granarium*, ita à ſpicis deduxere *ſpicarium, ſpicher*, locus ubi frumentum reponitur & conditur. Lege Salica tit. 18. §. 2.

Domeſticatis) Feræ naturæ, ſed manuſuefactis: qualia in Principum Aulis ſolent haberi animantia.

Abſque beneficiis multis) feudis, quæ præſtare Abbas cogebatur ab Imperatore, quibus ſuapte nollet concedere. *Beneficium* ſæpius quam feudum dixere iſti ſcriptores.

Egreſſus in auditorio eum ſalutat) Suprà cap. 11. *Abbas in auditorio debilis reſidens, introductis quidem eis aſſurgit.* Ergo *auditorium, die Audientz, oder Verhörſtuben.* Cæterum pro Eccleſia ponitur, ubi convenitur ad audiendum verbum divinum. D. Vigilius Martyr. libr. 4. adverſus Eutych. *Iccirco cohortatione fratrum in auditorio domi Dei noſtri conſideranda & refutanda ſuſcepi.*

Bene manſionatum hoſpitaliter tractari) Præparari egregium cœnaculum, ubi liberaliter habeatur. *Manſio*, cœnaculum, conclave, συνοίκιον, ubi quis maxet. *Manſionare*, habitationem conſtituere, concedere. Fabarienſis c. 18. *Viciniorem cæteris Palatio Regali manſionem dari ſibi præcepit.* In Hiſtor. Apollonii Tyrii, cujus interpretem ſunt qui Symphonium, an Symphonianum quemdam faciant; *Tunc Rex feſtinus juſſit ei aſſignari aulam, ubi digne quieſceret.* Pro, *aulam*, in MS. Lipſienſi, quem Gothof. Jungermannus, elegans & doctus juvenis, ab ſe collatum mihi legendum dedit, legitur *manſionem.* Vera lectio fuit, *aſſignari in aula manſionem ubi*, &c.

Neminem cucullatum) Monachum, qui & *Cucullarius.* Notkerus Balbulus Præfat. Sequentiarum ad Luituuardum Vercellenſem Epiſcopum; *Notkerus Cucullariorum S. Galli noviſſimus.*

Cedamus angelo imperii) Nuntio, legato, miſſo Imperatoris. Lexic. Græco-Lat. Ἄγγελος, *nuncius, nunciator, renunciator.* Ammonius περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων, Ἄγγελος, πᾶς ὁ ἀγγέλλων τὰ ἔξωθεν.

Pugno illum in timpus validiſſime percuſſit) Sic omnes libb. vett. Grammaticos ſequitur, qui *timpus* per *i.* pro parte capitis ſcribendum eſſe cenſent, quos vero reprehendit Ugutio. Et Neſtor Novarienſis Lexic. *Tempus item pars capitis eſt quod ab indoctis timpus enunciatur.*

Si Sandrato per manus ſuas, quod æquivoco accidit, accidat) παρονομασία, qua alluditur ad nomina *Sandrati* & *Sathanæ*, quæ ille vocat *æquivoca.*

Scutella hæc magis liceret) pro, Scutellas, Alamannis detorta voce *Schüſſel*, Italis *ſcodella*, συνεκδοχικῶς pro ferculis poſuit.

Digitized by Google

Quaternionem omnem ſeriem Sandrati tenentem) In Vitis Patrum lib. 4. de S. Silvano & ejus diſcipulo Marco: *Ingreſſus cellam Marci invenit quaternionem, quem eadem hora inchoaverat, in quo literam o. faciebat: & audita voce ſenis non fixit nec gyravit calamum ultra, ut impleret & concluderet literam, quam in manu habebat.* Vide Ermentici Supplementum Vitæ S. Magni cap. 16.

In Burkhardi caſus

CAPUT I.

A*B Ottone Imperatore legitime inveſtitus*) *Inveſtire*, confirmare & ſtabilire aliquem in rei poſſeſſione cuipiam oblata, donata, tradita. Exempla paſſim obvia ſunt, quum maxime in Chartar. Centuria, ſub tit. De benef. & feudis. Ekkehardus Minimus in Vita Notker. c. 4. *Annuens votis inveſtitum cum ſociis remiſit.* Fabarienſis c. 12. *Abbatiæ principaliter ſuſcepit inveſtituram.* Burckhardus infra cap. ult. *A Philippo Rege imperiali ſceptro honorifice hujus Abbatiæ regimine inveſtitus eſt.*

Cottidianam ipſorum annonam) *Annona* cibus alicui deſtinatus, ut in Monaſteriis & Xenodochiis mos eſt. In Vitis Patrum lib. 4. *Rogo vos ut neſciat meus Abbas: de annona mea modicum panis do vobis & aquam.* Sed tritior Monachis noſtris *præbendæ* quam *annonæ* vox, quæ notant idem, ut infra c. 6. & 10. in Vita Findani c. 9. & in Ephemeridibus pluries.

In CAPUT II.

D*Ormitionem S. Johannis*) obitum, κοίμησιν. Can. 23. Concil. Antiocheni, μετὰ κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου, poſt obitum quieſcentis, id eſt ejus qui præceſſit. *Dormire*, κοιμᾶν, mori, familiare Sacræ Scripturæ verbum.

In CAPUT III.

DE *Kerhardo Abbate*) Ita omnes libb. vett. At ſunt qui *Gerardum*, quive *Ekkehardum* indigitent.

Inbeneficiavit) à Monaſterio abalienavit, & aliis in *beneficium*, hoc eſt, feudum conceſſit ac tribuit. Sigebertus Chron. An. Dom. 1007. *Valentianus Balduino Comiti beneficiavit.* Burkardus ſeipſum explicans mox; *Laicos*, inquit, *quos auxiliares ſui ſceleris invenit, multis beneficiis & donis ditavit.* Ibidem: *Res Eccleſiæ inbeneficiavit.* Et ſtatim; *Mutzo quibusdam Nobilibus acceptum inbeneficians, ipſis, quia fideliter ei adhæſerant, cum abſque heredibus moreretur, ut de manu Abbatis eadem beneficia ſuſcipiant, contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhardus noſtrum locum depravaſſet*, &c. Infra c. 4. *Omnis antiquitus inbeneficiata exoſus plurima de his ſua diligentia ad ſe retraxit.* Pro quo c. 11. *infeodare* dixit. *Beneficiati*, vaſalli.

Fanda & nefanda) Per fas & nefas. Balbus Catholico, *Pandus, quod quis debet fari, & dicitur à for.*

In CAPUT IIII.

P*II mandritæ ſtudio æſtuans*) boni Paſtoris. Walafridus in Vita S. Othmari capite 1. *Boni mandritæ ſtudium in ipſo executus*, &c. Quibus qui præerant, *Archimandritæ* dicti, quos Epiphanius in Panario interpretatur, *Monaſteriorum patres*, id eſt Abbates. Ugutio Gloſſ. *Archimandrita, paſtor ovium: per tranſlationem dicitur quandoque de paſtoribus ſpiritualibus.* Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri capit. 2. *Sub Archimandrita, qui tunc loco huic præerat, nomine Grimaldo Abbate.* Quo ſenſu L. *reddentes honorem.* §. 2. *C. de ſumma. Trinitat. & fid. Catholic.* & Novell. 5. c. 7. Vadianus putat dictos ἀπὸ τῶν μανδρῶν, id eſt à ſpecubus cavernîſque, à quibus primi ferme Monachi habitarunt. Græci enim μάνδραν vocant ſpeluncam. Verius Budæus veteres ſecutus à grege Monachorum, cui ceu *mandræ*, id eſt, ovili, præſint paſtores Abbates. Quibus Latinis quoque *mandra* pro grege, ut Juvenali Satyr. 3. & Martiali lib. 5. Brito Synonymis:

> *Cuſtodes ovium nos dicimus opiliones,*
> *Archimandritas dices hos eſſe vocatos.*

Videndus Nicolaus Serarius Notis ad S. Bonifacii epiſt. 99.

In CAPUT VI.

V*Inum & oblatas*) *Oflaten*, ſunt panes rotundi ἄζυμοι, quos olim in Eccleſia offerebant Chriſtiani ἐν ταῖς ἀγάπαις, ut loquitur B. Judas Apoſtolus. Quos ſi conſecrabant, *hoſtiæ* dicebantur: ἀγάπας ἐποιήσαντο, & benedictos diſtribuebant in fratres, *eulogiæ*, à poſterioribus *oblatæ* ab offerendo. Iſo de Miracul. S. Othmari lib. 1. cap. 5. *Quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur.* Frequens earum apud Alamannos, ſed in uſum profanum, confectio, retinentque nomen antiquum. Exempla in Ephemerid. Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. 1. c. 24. *oblationes* vocat vaſa ſacra, quibus in offerendo ſacrificio utuntur.

In CAPUT VII.

D*Omino Marquardo & filio ſuo Luitoldo Duce ſibi Ducatum præbentibus*) ſe comitantibus. Balbus Cathocatholico; *Ducatus ductus, vel guida.* Alanus in Anticlaudiano:

> *Ducatu ſummi Regis conſcendit in arcem.*

Bene-

Digitized by Google

Benedictus Magiſter; *Id eſt ductione, ſed erravit ibi in ſyllaba* &c. Alioqui *ducatus* ſignificat defenſionem in via per alicujus territorium. Vide gloſſ. ad Fabarienſ. c.8.

In caſtro Sigmarien) Nunc *Simeringen*, Comitum Hohenzolleranorum ſedes: non à Cimbris dicta, ut nonnulli opinantur, ſed à *Sigmaro* quodam ejus fundatore. An eundem auctorem, an vero cognominem habuit. *Sigmarswang* in Turgovia quondam dictum, quod noſtrati vulgo *Züberwang*.

Quandam munitionem nomine Cratzaniam) vel *Craſſaniam*, nunc *Crätzeren*.

Luitoldus) Baro de *Regenſperg*) ut infra vocatur. Quibus Baronibus à populo Tigurino propter Tyrannidem pulſis, Regenſpergium in Præfecturam ſuæ Reipubl. redigitur à Tigurinis, à quorum civitate abeſt miliario Helvetico, oppidum parvum & anguſtum, ſed natura loci munitiſſimum, in quo duo memorabilia, quod plateas habet nullas (ædes enim omnes in gyro exſtructæ pro muris ſunt) & quod unâ portâ clauditur.

Hujus loci Advocatus) *Schirm oder Caſtenvogt.* Vel invitis Epiſcopis & Abbatibus Regum Franciæ, & poſtibi Imperatorum Germanorum cura & vigilantia *Oeconomi* dabantur, &, ut vulgo vocantur, *Vicedomini*, qui earum rerum, quæ ad vitæ alimoniam & reditus eccleſiaſticos pertinebant, ſedulam curam gererent. Ea ætas *Advocatos* appellavit, noſtri Alamanni *Vogt*, ex Latino deducta voce κατ' ἀφαίρεσιν, ut ad Tyrolem à nobis demonſtratum. In Inſtrumento quodam Bertholdi Ducis Zaringiæ; *Thuregini loci legitimus Advocatus, quod Kaſtvoget dicitur.* Sic *Eccleſiæ Advocatus* dicitur Imperator Romanus etiam hodie. His etiam verbis in auguratione Electoribus fidem ſuam obſtringit, *daß wir in Zeit ſolcher unſer Käyſerl. Würden, Ampts und Regierung der Chriſtenheit, und den Stuel zue Rohm, auch Bäpſtliche Heiligkeit, und die Chriſtliche Kirchen, als derſelben Advocat, zue guetem Bevelch, Schutz und Schirm haben* &c. Cæterum hujus loci, id eſt Monaſterii S. Galli, nunc temporis *Advocati* ſunt quatuor Helvetiorum Pagi, Tigurum, Lucerna, Suicium, Glarona. Quorum vices gerit ille, quem quot bienniis alternantes mittunt, Capitaneus, qui Wile in Comitatu Toggenburgenſi reſidet.

In valle nomine Herburg) In *valle* ſcil. *Rheni*, quæ tempore Ottonis Imperatoris à quibusdam Monachis dicebatur *Ringau*, ſicut ex vetuſtis Tabulis clare patet. Noſtratibus Alamannis *Rinthal. Herburg*, nunc *Herbrugg*, Schobingerorum S. Galli patriciorum prædium. Caſtro vero hujus ab Udalrico Abbate conſtructi, ne veſtigium quidem potuimus obſervare, loco vel diligentiſſimo à nobis conſiderato. Veriſimile tamen eſt, eo loco fuiſſe, ubi ſunt ædes Schobingerorum.

Marchionem Bertholdum) de Zaringen, ejus nominis II. Rudolphi Pſeudo-Regis, quem Burchardus nominat, gener, Bertholdi III. pater. Cuius III. vidimus Diploma, in quo ita ſcriptum erat; *Ego Bertholdus de Zaringen, Dux & Rector Burgundiæ, Dei & Imperiali gratia, Thuregini loci legitimus Advocatus, quod Kaſtvoget dicitur: Venerabili Vualthero prædicti loci Præpoſito, cunctiſque confratribus ejus* &c. Datæ litteræ Anno II. Urbani Tertii, An. XXXV. Friderici Barbaroſſæ, Anno Domini MCLXXXVII. Ergo non hic, ut Stumpfius contendit, ſed pater ejus Ruodolphi Regis gener, Friburgum apud Nuichthones fundavit, ſi vero ſunt rationes, quæ ex verſibus putantur, qui viſuntur Friburgi:

Anno milleno, centeno bis quoque deno
Friburg fundatur, Bertholdus Dux dominatur.

Indifferenter etiam à ſcriptoribus nunc *Dux* appellatur, nunc *Marchio*.

In ſervitii ſcriptum) Balbus Catholico; *Servitium, jus vel actus ſervientium vel munus.* Nam quot officia in monaſterio, tot erant & ſervitia. Huic legitimus in anniverſariis Monaſterii; *Pertinet ad ſervitium Abbatis, Decani, Præpoſiti, Cellerarii, Camerarii*, &c. Et habebant inter ſe dies diſtinctos, quibus hic vel ille miniſtraret, id eſt res fratrib. in hoc vel in illo anniverſario legatas quotannis ſuppeditaret, ut ſunt *vina, panes, piſces, carnes, ova, pulli, gallinæ, velcones, gancviſche, caſei, poma, pyra, lunulæ, oblatæ.* & ejus generis alia. Hæc vocabant illi *ſervitia*, quod reditus iſti ſerviantur, ut loquuntur, hoc eſt, miniſtrentur ab his, quos diximus, officialibus. Supra hoc cap. *De aliquibus uſurariis fructibus ipſis fratribus noſtris ad ſervitium* &c. Videndus Conrad. Fabarienſis cap.4.

Cyſos lampadum) *Cyphos*, id eſt ſcutula.

Hittingen) *Yttingen* in Turgovia, olim caſtellum, quod poſſidebant Nobiles quidam, quos infra cap. 9. appellat *homines liberos, die Freyen von Yttingen*, à quibus caſtellum illud acquiſivit Weringerus Abbas inque jus ejus Monaſterii redegit, quod hodie in affluenti rerum ſtatu florens celebratur. Vide infra cap.9.

Agennum) Agaunum, *S. Moritz in Wallis*, quod olim Alamannis *Agenn*.

Aliqui-

Digitized by Google

Aliquibus fiſci hominibus captis) ſcilicet Imperialis ſive Regii, cujus homines nunc *Fiſcales*, interim *Fiſcalini* dicuntur, mancipia propria fiſci, quæ Abbas Udalricus pro Imperatore Henrico tenebat: Ekkehardus vero Augienſis, qui à partibus Rudolphi contra Henricum ſtabat, in captivitatem abduxit. Cæterum de mancipiis fiſcalinis alio loco à nobis commodius dicetur in libris de ſervitute Germanorum antiqua & nova, ſi DEUS cœpta fortunaverit.

Nobili milite Folknando) Comite Toggenburgico, qui aliis *Folkardus*.

Munitiunculam prope Duram fluvium) Quam Udalricus *Duruuart* appellavit, quod nominis, ubi hoſtium potita eſt, amiſit, à Lutoldo Ekkehardi Abbatis Augienſis fratre *Lutoldesburgi* nuncupationem ſortita, Incolis *Lütisburg*, Fabarienſi cap. 14. *Lutensbur*.

Quidam Comes Burkhardus nomine) Comes videlicet de Nellenburg, frater eorundem Ekkehardi Abbatis & Lutoldi Comitis. Qui *Comitatus Nellenburgius* nunc evectus eſt in *Lantgraviatum*, & à patre Ferdinando Archiduce relictus filio Andreæ Auſtriaco Cardinali & Epiſcopo Conſtantienſi. Ab cujus obitu ad fratrem pervenit Carolum Burgoviæ Marchionem.

In Primarchatum ſuum ducens) An legend. *Patriarchatum*, ex compendio ſcripturæ? An *Primarchatus* vocem nove & hibride finxit, ſicut alius quidam *Miniſteriarchis*? de qua Balbus Catholico; *Miniſteriarches princeps miniſterii. Archon, quo eſt Princeps, componitur cum miniſterium.* Eadem fictione *Archidux* à Germanis dicitur, *& amphiſepire* legitur in Hymno quodam Eccleſiaſtico, pro circumſepire.

In CAPUT VIII.

F*Ideles inter ſe poſſeſſiones noſtras dividebant*) *Fideles* ſunt Principis alicujus ſubjecti ingenui atque liberi, qui feudo accepto in Domini fide ac clientela ſunt; viciſſimque ſuam ei fidem præſtiterunt, quomodo in Jure Feudor. lib. 2. tit. 5. & alibi traditur. Quo facit, quod JCti *feudum* dictum volunt à *fidelitate* vel à *fide*, quam vaſallus Domino præſtare tenetur & Itali *fede* appellant. Cujus ἐτύμου auctor eſt Obertus homo Italus lib. 2. Feudor. tit. 3. c. 2. in fin. quem communiter ſequuntur Doctores. *Fideles*, inquam, quos à *feudo* propius deducta voce *Leudes* ſive *Leodes* nominatos volunt ab Aimoino, Fredegario, & aliis Hiſtoricis, *Leaulx* ſive *Loyalx* à Francis, quaſi veteres dixerint *Leods* ἀντὶ τοῦ *Feolds*. Quod mihi neque verum videtur neque veriſimile. Nam *Leudes*, & ex affinitate vocalium *Leodes*, pura puta vox Germanica ea eſt non à *feudo* detorta, ut illi falluntur, verum à *Leut*, quod ſignificat *homines*. Unde nonnulli ſcriptores pro *leudes* maluerunt Latine dicere *homines*, quum de vaſallis loquuntur: & *hominium*, ſeu, quod idem eſt, *homagium facere*, pro fidem præſtare domino. Quos & ipſi Franci lingua vernacula ſunt imitati. Neque etiam iidem ſunt *Leaulx* & *Loyalx*: quorum illud origine Francicum eſt, id eſt Germanicum, ex nomine *Leut*, tantumque illis tribuitur, qui fidem alicui jurarunt, hoc vero provinciale, id eſt Latinum, mutato legis vocabulo in *loy*, quemadmodum *fidei* in *foy*. Quæ utriusque vocis nova eſt cum ſcriptura tum pronunciatio. Nam veteres ſcribebant *loi* & *foi*, pronunciatum ut Græci οι diphthongum. Ex quo pronuntiatu ab Latinis formata ſunt *leudum* & *feudum*, quæ poſterioribus, ex illa corrupta pronuntiatione an affinitate vocalium dicam, *leodum* & *feodum*. Ut nunc, dum calamum premo, fere incipiſcat oriri dubitatio, à Germanis acceperint Galli, anne Latinis *Leudium* originem, qua appellatione priſci noſtri majores non ſimpliciter homines, ſed eos innuebant, qui communitati alicui lege erant adſtricti, hoc eſt cives. Unde fors eſt ut *Leodio* civitati Belgicæ nomen, ea ratione quam ſupra de *Villa* attulimus. Et habent ſane, ut Hebræi & Græci, ita Latini quoque multas cum Germanis voces communes. Igitur illa. Nunc quæ ſupra diximus, vera eſſe vincemus verbis fidelitatis, quæ leguntur in Titletonio, quod in libro in feudale Anglorum exponitur, libro 2. capit. 1. in hunc modum; *Ieo deveign voſtre home de ceo jour enavant de vie & de membre, & de terrene honor, & a vous ſera foial & loial, & foy vous portera des tenemens qui ieo claim de tener de vous, ſalue le foy que ie doy a noſtre ſeignor le Roy.* In quibus verbis *loy* fidem exprimit, *foial* & *loial* fidelem & legalem, id eſt, qui ſecundum fidem ac legem facit, *home* hominem ſive leudem. Ex quibus intelligitur, cur cap. ſeq. Udalricus Baro de Gameringen & Ruodolphus Comes de Pfulmendorf *fideles* appellentur *Eccleſiæ*, quia ſcilicet Advocatiam monaſterii ab Abbate in feudum pro ſe poſterisq; ſuis acceperunt. Alioqui *fideles* generatim dicuntur omnes Principum ſubjecti, qui fidem ei adſtrinxerunt, in ejusdem ditione domicilia poſſident, ut expertim in d. titul. 5. ſcriptum eſt. Et confirmat illa formula, qua etiamnum Imperator Romani Imperii ſubditos compellat; *Unſerm und des Reichs Lieben und Getrewen*, id eſt, *dilecto & fideli*. Et Dominus quidam in Hiſtoria S. Deicoli: *Ite cum feſtinatione, & ſi quis illum fidelium meorum*

capere

Digitized by Google

capere poſſit, ſine mora caſtretur, pro, ſubditorum meorum. Utuntur plerique Hiſtorici mediæ ætatis.

Miniſteriales) Homines liberi, qui Principi alicui miniſtrant, *Edildegin*, *Edelknecht*, *Dienſtman*, *Amptman* ſive *Amptleut*, *Ambacht* priſcis Celtis. Jul. Cæſar lib. 6. de Bel. Gall. *Ita plurimos circum ſe ambactos clienteſque habet*, id eſt, ut Burckhardus noſter loqueretur, *miniſteriales* fideleſque. Philoxenus Gloſſ. *Ambactus*, δῦλος μισθωτὸς, ὡς ἔνιος δῦλος, ait, id eſt miniſterialis. Itaque apud Paulum Diaconum in epit. Feſti ex ſchedis P. Stephani legend. *Ambactus apud Ennium lingua Gallica ſervus dicitur*, id eſt, miniſterialis.

Et hæc eſt vera certaque hujus nominis notio, quam vero Grammatici iſti, ut ingenue fatear, quod ſentio, non bene percepere, quod liceat pace Illuſtriſſimorum virorum Anton. Auguſtini & Joſ. Scaligeri indicaſſe. Interdum *Miniſteriales* dicuntur omnes homines nobiles Principis alicujus fideles & ſubjecti. Hinc illa formula, qua nonnulli Principes adhuc vaſallis ſuis ſcribentes utuntur, *unſerm Edelknecht*. Burckhardus capite ſequenti: *Sed quia inſolentiæ miniſterialium reſiſtere ſemper ſtuduit, plura ex ipſorum impedimento, quæ ad Clauſtri ſui utilitatem ſpectare poſſent, prætermiſit*. Et capite duodecimo. *Heinricus de Klingen communi conſenſu omnium fratrum ac monaſterialium & totius populi aſſenſu ſubſtitutus eſt*. Conradus Fabarienſis capite octavo. *Abbas ſeniorum fratrum poſtpoſito conſilio, ſed miniſterialibus magis aſſentiens, qui potentiam dicti Ducis formidabant*. Et capit. 10. *Ad minuendum debitum Eccleſiæ vocatis miniſterialibus, fratribuſque convocatis*, &c. Cap. 13. pereleganter & dilucide; *Miniſteriales hujuſmodi verborum aggredi attemptabat* (Abbas) *ſchematibus*: *O præclariſſimi milites B. Galli vos proſapia generis & nobilitas ac magnificentia Eccleſiæ magnificavit, imo & ipſa in vobis magnificatur & in filiis veſtris. Providendum eſt veſtræ, ut credo, & nobilitati & propagini*, &c. Vide eundem cum alibi, tum cap. 11. & Animadverſion. noſtras ad Tyrolem.

Optimos manſus curiarum noſtrarum) Papias Gloſſ. *Manſus dictus à manendo, quod integrum ſit XII. jugeribus*. Vocabularius Juris Sigiſmundo Imperatore ſcriptus: *Manſus ſecundum vulgare Italorum dicitur quantitas terræ, quæ duobus bobus ſufficit in anno ad laborandum*. Fabarienſis c. 8. *Comiti de Dilingen ducentas marcas pro reſignatione manſuum XX. in manus Abbatis, quas ab ipſo jure recepit feodi*. Alamannis in pratis *mansmat*, in vineis, *mangrab*, in agris *manwerch*, in alpibus *manſtoſel*.

Curiarum noſtrarum) Quas ad Ekkehardum diximus *curtes* vocari. *Hoſ*. In lib. Feudor. tit. 51. §. 1. *Quidam Capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit*. Sic infra cap. ult. Eligovve & Huntvvilare & Romanshorn *curias* vocat. Et alibi non *curia* pro curte uſurpatur.

Jura villicationis in modum beneficiorum habere) *De villicis* dictum ad Ekkehardum capit. 4. Auctor Mamotracti in Lucam cap. 16. *Villicum, id eſt, villæ gubernatorem, quaſi villa Cuſtodem, à quo villicare villicandi officium exercere*, Infra c. 10. *Villicatus vel emendo vel vacando reſervare*. Conrad. Fabar. cap. 4.

In CAPUT IX.

COmes Ruodolfus de Pfulmendorf) Nonnulli MSS. *Pfulwendorf*, in Additione Annalium Hepidanni *Fulndorf*. Mortuus hic in Paleſtina, dum *ſe perpetualiter ſancti Sepulchri ſervitio dicavit*, ut habent verba Additionis.

Itingen à quibuſdam liberis hominibus acquiſivit) *Liberi homines*, *Freyherren*, quorum majores nullam, quod ſciatur, ſervierunt ſervitutem. Et hi proprie *Nobiles*. Nam qui ex ſervitute manumiſſi libertatem conſequebantur, *Ingenui* dicti, & ab Alamannis *Semper-frey*, ex formula manumiſſionis, *Semper ingenuus atque ſecurus exiſtat*, cujus exemplum extat in Chart. 7. tom. II. & apud Cujacium Obſervat. lib. 14. cap. 27. itaque concipitur in Chart. 8. dict. tom. *Ab omni ſervitutis juge ſit exutus in perpetuum*. Hæc formula avorum memoria, ſublato manumiſſionis ritu, iis aptari cœpit, qui Baronum ordini ab Imperatore primum adſcribebantur, ut juberentur eſſe ac dicerentur porro *Semper frey*, quæ appellatio olim, ut diximus, nota erat libertini generis, apud majores autem noſtros novorum Baronum, *der Newgebachnen Freyheren*. Hodie, ut vetuſtas temporis omnia commutat, & vilia quoque in majus provehit, & quæ deſpecta erant, in honoris ac dignitatis gradum collocat, ſicut alii tituli, ſic etiam iſte ab iis vindicatur, qui hoc in gradu ſuperiores aliis eſſe ac præire ſtudent, & tantum non primus ac novus honor factus eſt. De *Baronis* voce, ejus origine & etymologia multis ad Winsbekium diximus.

In CAPUT XI.

ROmashorn) In veteribus Chartis *Romanishorn*, hodie *Romishorn*, de quo vide gloſſ. ad Ekkehardum c. 1. Habitatum quondam fuit à Nobilibus ejusdem nominis, quorum ſtirps interiit, ipſum

Digitized by Google

ipſum vero caſtrum cum villa ceſſit Abbati S. Galli, à quo redactum eſt in præfecturam, quam *Advocatiam* vocabant ſuperioris ævi ſcriptores.

Invadiavit) Oppigneraverit. Balbus Catholico: *Vadium, pignus vel fidejuſſio. Unde vadiare, in vadio ponere, vadium vel pignus alicui dare. Et componitur, ut convadiare, invadiare, revadiare, id eſt repignerare, à vadio recolligere, ſubvadiare, id eſt, poſt vellatenter vadiare.* Poëta Grammaticus;

Pignus in o. natum, ſed in e. facit
eſſe vadiatum.

In Inſtrumento Fœderis inter Muretenſes & Biellienſes pacti. A.D. 1342. *Nullus etiam de noſtris debet aliquem conjuratorum noſtrorum de Biello & eiſdem pertinentium impignerare ſeu invadiare, præterquam ſuum debitorem confeſſum vel fidejuſſorem.* Burckhardus cap. ſeq. *Ducentis marcis invadiatas redemit.*

Infeodavit) Supra dixit *inbeneficiavit* capite 3. Venceslaus Brack in Terminis Juriſtarum.

Arreſtare frenen, dic impheodare
belehnen.

Burckhardus ſupra cap. 8. *Quicquid per infeodationem ab utriſque alienatum eſt.* Fabarienſis cap. 8. *Quod res Eccleſiæ damnabiliter & irrecuperabiliter diſpoſuerat infeodare.* Et cap. 12. *Pignori feodaliter obligaret argenti marcis ſexingentis,* &c.

Cum in ira Dei poſitus eſſet) Inde verſus mortuo facti à ſuis Monachis.

Qui jam conſumis terram, quam
nunc bene dormis,
Fortaſſis vivus triviſſet tempus in
hornis.
Sed te, ne damno calcares limina
Galli,
Jura Dei juſſit maturo funere
tolli.

Paralyſi) Alamannis *pärlyſucht*, inde deducta voce.

In CAPUT XII.

UT ad Curias Regum cum magnis impenſis perveniant) ad Comitia Imperialia, *auf die Reichs-Täg.* Hoc eodem c. *Ulmam ad ſolemnem Curiam,* &c. Item, *Ad curiam Eſslingam, ad curiam Ulma habitam, ad curiam Ravenſpurg,* &c. Comitia, quæ Philippus Imperator Ulmæ, Eſslingæ, & Ravenſpurgi, Civitatibus Svæviæ Imperialibus celebravi, deliberaturus cum Proceribus Imperii de expeditione in Herbipolenſem Epiſcopum & Lantgravium Thuringiæ rebellantes inſtituenda.

Expeditionem ad Epiſcopum Erbipolenſem promiſit) *Expeditio, Heerfart,* pecunia ſive tributum pro expeditione facienda, *præſtationem* dixit Ekkehardus c. 5. In Diplomate Caroli Craſſi Imper. Eccleſiæ Sanct. Salvatoris, quæ eſt Francofordiæ, dato, cujus mihi videndi copiam fecit CL. Johan. Fridericus Fauſtus, Patricius ac Senator Francofurdianus; *Et ab illo Abbate, cui prædicta capella commiſſa fuerit, nulla umquam hoſtilis expeditio exigatur, nec ullus ei inde quicquid auferre præſumat.* Walefrido *iter hoſtile*, lib. 2. cap. 17. de Vita Sanct. Galli; *Fertur eumdem Epiſcopum aliquando ad iter hoſtile ſibi de ipſius Monaſterii ſumptibus viaticum præparari juſſiſſe.*

Expeditionem in Lantgravium Turingiæ promiſit) Hermannum ſcilicet de quo miranda canunt Poëtæ illi Nobiles in aureo illo Muſico Aulicorum libro, quorum nonnulli in ejus Aula vixerant, antequam ad Philippi Imperatoris partes concederent, ut Waltherus Vogelvveidius. Wolfaramus Echilbachius, Tanhauſerus, Bitterolfus, alii, quorum nomina nunc non comminiſcor.

In Cunradi Fabarienſis caſus.

In CAPUT II.

PHilologiam totamque ad unguem uſque inveſtigaverunt theoricam) Per *Theoricam* intelligit Mathematicam & Aſtronomicam, quibus ſemper fuere Monachi iſti quam dediti ſſimi, ut ex libris eorum patet, qui in Bibliotheca Monaſterii adhuc ſuperant. Sic cap. ſequent. *Notkerum Magiſtrum vocat artis theoricæ non pigrum,* quem inſignem Mathematicum fuiſſe ſcriptores tradunt, qui ei *Computum Eccleſiaſticum* adſcribunt. Intelligit autem Notkerum Labeonem Phyſicum & Medicum, quem ad differitatem cæterorum duorum vocarunt *Magiſtrum.*

In CAPUT IV.

AB aliis feudo jurepoſſeſſos) Vetus Gloſſar. Franco-Latin. *Fou, feodum.* Mira Scriptura, ſi vera, & non aberravit Gloſſator, qui in quarta vocali repoſuit, quod in ſecunda erat collocandum, ut antiqui dixerint *feu*, quod noſtri Franci *fiev*, quum & Itali *fe* dicant pro *fede*, unde *feudi* appellationem deduxit Obertus. Vide Gloſſ. ad Burckhard. c. 8. Venceslaus Brack in Terminis Juriſtarum;

Eſt Phœdus Lehengut, eſt depactio dignieſſ.

Ibidem;

Jus feodi Lehnrecht, Burgrſchaft civilitas exſtat.

Faba-

Fabarienſ. infra cap. 8. *Sueviæ Principibus, quod in ſuis perturbaverat tam feodis quam conſuetudinalibus juſticiis.*

In CAPUT V.

C*Ordis dudum inſtincta caſsidili*) id eſt, ut Walafridus loquitur de Gallo lib.1. cap.23. *alta memoriæ & armario cordis inſeruit.* Ugutio Gloſſ. *Caſsidilis vel Caſsidile, dicitur ſacculum, pera, ſarciperium ficacium, marſupium, moculus, loculus, crumena.* Papias Gloſſ. *Caſsidilis, pera paſtoralis.* Vetus Interpres Thobiæ cap.8. *Protulit de Caſsiduli ſuo partem jecoris.* Matthæus Vindocinenſis in Thobia;

Caſſidili profert auxiliare jecur.

Ita enim ibi legend. ex noſtro MS. & vet. edit. Pariſienſi, qua nos donavit R. P. Carolus Perrotus Pariſienſis, non *coſsili*, ut autumat in Catholico, *nec caſsiculi*, ut ii quos adducit Auctor Mamotracti.

Acedia) ἀκηδία. Balbus Catholico; *Accidia, triſtitia, moleſtia, anxietas, vel tædium. Accidioſus, moleſtus, triſtis, anxius. Accidiari, triſtari, anxiari, vel habere tædium, vel indignari.* Quo verbo utitur vetus Interpres Eccleſiaſt. capit. 6. Vox eſt Theologorum ſuum ſibi ac proprium.

In triuio Grammaticæ, Logicæ, & Rhetoricæ) Balbus Catholico; *Grammatica, Dialectica, & Rhetorica dicuntur trivium, quadam ſimilitudine quaſi triplex via ad idem, id eſt ad eloquentiam. Arithmetica vero, Muſica, Geometria, & Aſtronomia dicuntur, quadruvium, quaſi quattuor viæ ad idem, id eſt, ad ſapientiam tendentes. Unde & Triviales dicuntur, qui docent vel qui ſtudent in trivio, ſicut. Quadruviales qui in quadruvio.* Et hinc *Schola trivialis* dicta, in qua tres illæ artes tantum traduntur.

In jure forenſi & eccleſiaſtico) Civili & Canonico, Cæſareo & Pontificio, Cap. 11. *Forenſes* pro cauſidicis dixit, qui in *foro* verſantur, id eſt judicio.

In CAPUT VI.

C*Aſtrum à memorato Heinrico de Saxo inchoatum.* Quod *Forſteggiam* nominavit à vicina ſilva, in cujus angulo eminenti exſtructum contra impreſſiones Comitum Montisfortium, qui è regione trans Rhenum tum habitabant caſtrum ſuum *Montemfortem*, hodie Auſtriacæ poteſtatis. Cæterum Forſteggia annis abhinc quaſi decem injuria cujuſdam ancillæ lotricis ambuſtum conflagravit. Ad cujus reſtaurationem quum Johan. Philippus Saxii & Hohenſaxii Baro animum adjeciſſet, & jamiam in opus incumberet, à nepote ſuo crudelem in modum in convivio nihil mali conſpicatus jugulatur. Quod tamen parricidium non tulit impune. Nam haut diu poſt Viennæ comprehenſus in carcere detruncatur. Muri vero ab hoc ipſo Henrico exædificati adhuc ſuperſunt indicia caſtri munitiſſimi & tali loco digni.

In CAPUT VIII.

C*CCC. item pondo argenti marcas*) Infra c. eodem; *Tricentarum marcarum pondo pignori obligavit.* Cap.10. *CLX. pondo marcharum* Cap.12. *Argenti marcis ſexingentis.* Junctis verbis quæ in fin. *Pro memorati pondere argenti.* Cap.14. *Accepta ab Abbate pecunia mercatorum pondo quingentarum.* Balbus Catholico, *Marcha eſt quoddam pondus, ſc. media libera, ut dicitur marcha argenti. Marck Silber.* Dicetur in lib. de nummis Germanorum vetuſtis.

Non juris facetia, ſed armorum copiæ) *Facetiam* pro facundia dixit etiam cap. ſeq. *Poſt multam minervæ facetiam.*

Hujus occaſione prœlii quam plura ſuis largita dona tyronibus, plura beneficia) *Tyronibus*, id eſt, militibus. Brito Synonymis:

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites.

Hinc Alamannis *torner, tyronium* corrupte pro *tyrocinio*, id eſt, ludo equeſtri vel militari, unde Barbari formarunt *torneamentum, turnieren*, velicari in armis ſeſe militarem in morem modumque exercere, quod Barbari *torneare*, & monſtroſius, *haſtiludiari.*

Tam fœdis quam conſuetudinalibus juſticiis) *So wohl an Lehen als ihren Gewonheiten und Gerechtigkeiten. Juſtitiæ, Gericht*, quas nonnulli *Juriſdictiones* vocant, *ſeigneuries de juſtice.* Hinc *miles juſticiæ, Gerichts-Herr.* Balbus Catholico; *Miles juſtitiæ poteſt eſſe una dictio compoſita, & tunc pertinet ad quoddam officium reddendi juſtitiam.*

Ipſiusque ducatu & auxilio ultra montem, qui Rukkenbein nominatur, ad Monaſterium usque perductus, ad Conſtantiam usque ſuo ducatu perducitur) Venceslaus Brack in Terminis juriſtarum.

Gleitet conducit, ducatus ſitque geleite.

Infra Cap. 19. *Aſſumpto ducatu potentiſsimorum.* Wettinus pro eo *viam & defenſionem* dixit, in Vita Sanct. Galli lib. 1. *Tunc viam ſeu defenſionem per altam Germaniam ad Italiam petit*, à Rege ſcilicet.

In CAPUT X.

N*Imio erga parentes ductus amore*) *parent*, cognatos, qui Alamannis

eadem notionis ratione *Vetter*. Balbus Catholico; *Pariter etiam accipitur pro conſanguineo vel affine, unde parentela, cognatio, coaſanguinitas, congermanitas, contribulitas*. Infra cap. 11. *Manu valdia ſuorum defendere habuimus & amicorum & parentum*. cap. 14. *Nullusque ſuorum parentum, vel affinium* &c. c. 21. *Plerisque tam parentibus quam affinibus ſupervenire ſibi non fuit pigrum*. Kerhardus Augienſis Synonymis; *Semen, proſapia, genus, ſtirps, genealogia, propago, maneries, tribus, linea, conſanguinitas, progenies, ſanguis, parentela*. Infra hoc cap. *Eligitur alter æque fortis, literatura & parentela*. Wettinus lib. 1. de Vita S. Galli: *Patris ac matris ſeu parentillæ cum poſſeſſionibus diverſis immemor*. Quod Walafridus: *Spreta propinquorum & prædiorum dulcedine*.

Cum agape familiarium Eccleſiæ) cum præbendis Monachorum. Ugutio Gloſſ. *Agapa vel agape, labor alienus, dilectio, vel charitas, vel orationum communio, vel eleemoſyna rogata*. Recte ait: *Charitas*. Hinc *Charitatem facere* Monachis, & *charitative ſuſcipere* apud Ekkehardum pro ἀγάπας ποιεῖσθαι, ut legitur in libro Concilior. ſacrorum.

In vaſallum conquiſivit) *Vaſſus* a *vade* nomen accepit, qui vadimonium pro beneficio accepto auctori ſuo fecit. *Vaſallus*, quaſi *vaſſulus*, ſicut *veſſel* & *veſello* à *vaſculo* Francis & Italis derivatum. In veteri Dictionario Italico Vulgari Latino exponitur *Vaſallo, ſubdito dil ſignore, cliens fiduciarius*. Quandoque pro homine libero accipitur & nobili, tametſi beneficia teneat nulla. In Hiſtoria S. Deicoli; *Reſpondet eſſe non longe locum paluſtrem & fontibus ſatis irriguum in prædio cujusdam præpotentis vaſalli nomine Werfarii*. Hunc enim ſui juris fuiſſe ex illis, quæ ſequuntur, verbis clarum fit: *Qui tunc temporis in alodio ſuo manebat*.

In CAPUT XII.

P*Ræſentatus Hainrico Regi ſemper Auguſto, Duce Noricorum in Curia manante*) In Aula, *am Kayſerlichen Hoff*. Infra cap. 14. *in Curia Regali*. cap. 15. *in Curia Regis*. Et ibidem; *Vocatus à Domino Rege ad Curiam, ut in Aula maneret rogatus*, &c.

Primatum) Magnatum, Optimatum, Procerum.

Edras) conventus, conſeſſus. Homerus odyſſ. γ.

ἷξον δ' ἐς Πυλίων ἀνδρῶν ἄγυρίν τε καὶ ἕδρας.

id eſt, συνέδρια, ut Euſtathius exponit, & ante eum Didymus. Proprie autem *hedra*, ſedes. Lexic. Græco-Lat. Ἕδρα, καθέδρα, *ſedilis, ſedes*. Videndi Suidas, Heſychius, Erotianus, & Phavorinus Camers in Lexicis.

In CAPUT XIII.

A*Pologiam*) Orationem, ἀπηγορίαν, verbo Doſithei Magiſtri lib. 3. inf. cap. 14. *Falleris Achab Alogia*, id eſt, oratione Iezabelis.

Angarias mentis) *Angſt*. Ugutio Gloſſ. *Angaria ab ango*, &c. apposite ad hunc locum. Dic nobis, quæ te res angit, id eſt, cruciat? Cæteroqui *angaria* eſt compulſio, coactio. *Angariare*, compellere.

Tali ſermonum Minerua) Eleganti & artificioſa facundia, pro quo ſtatim: *hujusmodi verborum Schematibus*, id eſt, figuris. Supra cap. 9. *Poſt multam Minervæ facetiam*. Et infra capit. ſeq. in fin. *Sagitta Minervæ contactum*; id eſt, oratione Abbatis perſuaſum. *Minerva*, quæ & *Pallas*, ſapientiæ & artium liberalium Dea, per μετωνυμίαν pro ipſis artibus: qua figura *Venus, Mars, Bacchus, Ceres, Vulcanus*, pro rebus à ſe inventis frequentantur. Pari eodemque ſchemate ſupra cap. 5. de Udalrico Abbate: *O mira in juvene Principe Mercurii Philologia, quæ ſparſo rubore juvenili promulgavit eloquia*. Quam diligentes in Martiam Capellæ libris fuerint Monachi S. Galli, vel unius Ekkehardi teſtimonium nos edocere poteſt, qui Catuum ſuorum cap. 14. ita de Notkero circa fin. ſcribit. *Quas notas cuidam amico quærenti Notkerus Balbulus dilucidavit, cum & Marcianus, quem de Nuptiis miramur, virtutes earum ſcribere molitus ſit*.

Clerici Plebani) Parochi, qui plebi præſunt. Balbus Catholico: *Plebanus Dominus plebis: Plebanatus, ejus dignitas, vel diſtrictus plebani*. Poeta Grammaticus:

Plebs hominum dicas, ſed plebes Eccleſiarum.

In CAPUT XIV.

I*Unior frater neoptolemus in Curia frater Imperatoris magni Cremonæ factus*) *Neoptolemus* cognomen Pyrrhi fuit Achillis filii, inde impoſitum quod admodum adoleſcentulus primum tyrocinium in bello Trojano poſuit. Etenim νεοπτόλεμος Græcis tyronem ſonat ſeu militem novitium. Brito Synonymis:

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites:
Atque neoptolemus nouus eſt regnator in illis.

Quam mille jugera) Eorum menſura pro varietate regionum videtur & ipſa variare. Suidas, πλέθρον ait eſſe menſuram centum pedum. Herodotus ſextam ſtadii partem. Plutarchus Camillo: ἐκέλευσεν ἕτερος μηδένα πλέθρων πεντακοσίων πλείονα χώραν κεκτῆσθαι. Quod Livius lib. 5. *Tulit hic legem, ne quis plus*

quin-

quinquaginta jugera agri poſſideret. Victorius de Ratione Calculi, quæ apud MSS. eſt: *Jugerum habet paſſus XLVIII. pedes CCXL.* Iſidorus Etymolog. lib. 15. cap. 15. *Jugerum conſtat longitudine pedum ducentorum quadraginta, latitudine centum viginti.* Balbus Catholico; *Jugerum ſecundum, quod communiter accipitur, eſt ſpatium terræ, quod unum aratrum poteſt arare in die.* Et hanc apud Alamannos noſtros etiam hodie comprehendit menſuram, retento antiquo nomine *juchert.*

Clareto permixta toxica) *Claretum, Claret*, Hiſpanis *Clarea*, vinum factitium dulce vel aromatices, quod Germanis & Belgis alicui locorum *Hippocras.* At Francis *clairet* eſt *vin clair*, rufum. *Toxica* ſunt venena, *ſüſſen Wein mit Gifft vermengt.*

Promittit allodia) Ugitio Gloſſ. *Allodium dicitur hæreditas, quam vendere vel donare poſſum, ut mea propria.* Græciſtas.

Dicitur allodium fundus fundum maris unum.

Kerardus Augienſis Synonymis: *Allodium, furueg, fundus.* In libello, cujus Index, *Grammatellas pro juvenum eruditione cum gloſſa Alamannica: Singula allodia prorſus in promptam pecuinam ſunt redacta, alle ewer Vorberge*, &c. In hiſtoria S. Deicoli: *Legationem quæſtuoſam Domino ſuo, qui tunc temporis in allodia ſuo manebat, in loco qui dicitur Villa-Callonis transmiſerunt.* In Charta antiquiſſima à Duodone quodam ſcribi juſſa, an. XVIII. regni Caroli M. *Ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & remiſſione peccatorum meorum, ut veniam delictis meis conſequi merear, in futurum trado, donoque, donatumq; in perpetuum eſſe volo ad monaſteria ſancta Gallo, quæ eſt conſtructus in pago Durgauinſe, portionem meam in villa nuncupante quæ dicitur Sitingamarea, in pago Bertoldesbara, quicquid ibidem in ipſa marca Sitinga tam de alode parentum noſtrorum, vel de quolibet attracto poſſidere videor, totum & integrum*, &c. Item in alia Charta pervetuſta, quæ data eſt anno XXIII. regni Caroli M. hæc verba erant: *Igitur ero Ruakerus in amore Domini noſtri Ieſu Chriſti & remiſſione peccatorum meorum trado ad monaſterium ſancti Gallonis Confeſſoris, ubi & Agino venerabilis Pater Epiſcopus & Rector præeſſe dinoſcitur, quicquid in his ſubtus nominatis locis tam de alode parentum quam etiam de quolibet attractu viſus ſum habere*, &c. Adſcripſi uberius initia harum Chartarum, quoniam in Centuria ſequentis tomi non exſtant.

Caſtrum potuiſſet obtinere cum burgo Wile) Caſtrum ſc. *Tokkenburg*, de cujus origine ſuaviter nugatur nugivendus ille & ferrei oris ſcriptor Thomas Lyrer Ranckwillenſis in Chronica Sueviæ, quæ tota, quanta quanta eſt, fabulis conſtat & mendaciis conſuetis, ut non injuria *ad demulcendum aures Nobilium compoſitum* ſcripſerit Felix Fabri Dominicanus Ulmenſis hiſtor. Suevor. lib. 1. c. 20. & *mendaciſſimum ſcriptorem* appellet V. Nobiliſſim. Iohannes à Schellenberg, Hiſſingæ Stouffæ & Randeckiæ Dominus. Porro ſimilem huic locum habes inf. c. 16. *Videant caſtrum ad Tokkenburg, Wile cum militibus honeſtis & familia copioſa. Burgus*, Caſtellum, oppidum munitum & muris cinctum, Balbus Catholico: *Burgus, caſtrum, & inde Burgarius & Burgenſis in eodem ſenſu.* Inf. c. 17. *Abbas à Burgenſibus*, id eſt civibus, ſcilicet Argentinenſib. *Burgern.* Videndus Iſidorus Etymolog. lib. 8. c. 4. Græcis πύργος. Unde *Birg* Alamannis montes, alpes: & *Berg*, mons.

Werram ex improviſo attemptabat) Balbus Catholico: *quaſi totum tempus guerræ dicitur bellum.* Britto Synonymis:

Bellum, conflictus, congreſſus & ala, duellum,
Obſidio, Mars, atque rebellio, prælia pugna,
Barbaries prohibet prædictis addere guerram.

Kero Augienſis Synonymis: *Certamen, pugna, bellum, contentio, altercatio, duellum, litigium, litigatio, lis, guerra.* Infra hoc cap. *Domorum crematione werram aggredi.* Cap. 15. *in werra cum Comite.* Capite 21. *In werra cujusdam ſui affinis.* Verum de hac voce ejusque veriverbio diximus ad Winsbekium, quæ vide, ſi tanti.

Elephantos etiam & bardos) Lege, *Pardos*, pardales, *Bard, Pardenthier*, de quibus Iſidorus Etymolog. lib. 12. c. 2.

Literas Imperialis anathematizationis) *proſcriptionis*, ut mox appellat, ſive banni, Germanis proprie *Kaiſers* aut *Reichsacht*, quæ ſucceſſit in locum priſcę illius aquæ & ignis interdictionis, ut docuimus Animadverſionibus noſtris in Winsbekium.

Martis quaſſatur ut aula) *Martus*, Malleus, *Marteau.* Hinc *Martiolus.* Iohannes Satisburienſ. Polycratici lib. 4. c. 5. ex Petronio: *Martiolum de ſinu proferens, vitrum correxit aptiſſime.* Ubi tamen mallem legere *Martillum*, quam cum Douſa *Marculum.* Nam *Martellus mediocris malleus* exponitur à Papia, & in Gloſſ. Franco-Latin. *Martel, Martellus.* Quo nomine Carolus Magni Imperatoris avus, qui & *Challe Martiaus* appellatur à Guillermo de Nangis in Chronicis Regum

Digitized by Google

Francorum lingua materna ab ſe ſcriptis, inſignitus eſt, quod hoſtes ſuos non ſecus domaret atque faber in incude ferrum. Quo pacto Babylonia vocatur *malleus univerſæ terræ* ab Jeremia Propheta c. 50. v. 23.

Ut aula) pro, olla, antiquitate propter paronomaſiam nominis ſequentis *Aulicus*. Diminutivum ejus adhuc in uſu. Balbus Catholico: *Auxilla, olla vel menſura parum major quam juſta, unde hæc auxillula, parva olla, vel parva talis menſura.*

Aulicus) *ab aula dicitur, id eſt domo Regia, & Aulanus, id eſt Palatinus, quaſi Aulæ cuſtos, quia aſſiduè eſt in Aula.* Balbus Catholico.

Abdita clepſit) ſubtraxit, furtim abſtulit, à Græco factum, quod eſt κλέπτειν. Papias Gloſſ. *Clepere, clam rapere, furari, ſurripere, celare.* Prudentius. Pſychomach.

Quod rapere & clepere eſt, avideque abſcondere parta.

Hinc *Cleps* & *Cleptis* deducuntur Balbo.

Caſſibus indutus) armatus. *Caſibus* dixit pro caſſidibus, id eſt galeis. Sic Ioh. Sarisburienſis princip. ſui Polycratici:

Si develatam faciem monſtraverit, ut non
Perſtringat vilum caſſibus ille tuum.

Sic enim locus ille legendus pariter & interpungendus, quem unius literulæ adjectio totum obſcuravit. Senſus eſt: ſi faciem ſuam detexerit, ne forte oculos tuos galeæ ſplendore aureo perſtringat.

Scurræ) Ugutio Gloſſ. *Scurra, leccator, vaniloquus. Proprie dicitur, qui ſequitur curiam gratia cibi.* 2. Reg. 6. *Et nudatus eſt quaſi ſi nudetur unus de ſcurris.* Balbus Catholico: *Scurrilitas, leccacitas, turpitudo, luxorioſa verba, quæ vulgariter barrizare dicuntur: & dicitur à ſtultis curialitas.* Britto Synonymis hujus generis homines fere omnes conjungit his verſibus, qui ad ſequentia quoque referendi:

Hiſtrio, vel pantomimus, vel geſticulator,
Eſt epulo, ſcurra, leccator, vel paraſitus,
Et palpominus, joculator, ſive comœdus:
Addito vaniloquum, nebulonem vel nebulonum:
De ſerpente nepa dictos adjunge nepotes.

Et Iohannes de Garlandia ſive Gallandia Decade 9.

Scurra, nepos, liricen, funambulus, hyſtrio, mimus.

Videndus Thomas Aquinas aut Iohannes Gerſon Comment. in Boetium de conſolat. Philoſoph. lib. 3. metr. 4.

Pelliparii) Ugutio Gloſſ. *Pelliparius, qui parat, id eſt, præparat pelles*, βυρσοδέψαι, *Confectores coriorum.* Jul. Firmico lib. 3. Matheſ. *Ledergerber.* In dicto tamen *Grammatello pro juvenum eruditione cum gloſſa Alamannica legitur. Et pellicia de pellibus vulpinis, muſtelinis, agninis, cuniculis per pelliparios facta, durch die Kürſsner,* id eſt pelliones.

Panifices) piſtores, *Pfiſter* Alamannis, *Becken.* Ugutio Gloſſ. *Panifex, qui vel quæ panem facit.* Idem & *Panificus.* 1. Reg. 8. *Filias veſtras facient ſibi unguentarias, & focarias, & panificas.* Hinc *panificium, Beckerhandwerch,* & *panificare,* pinſere.

Coriarii) ſutores, Francis etiam *cordonnirs.* Ugutio Gloſſ. *Coriarius, qui parat coria, vel qui operatur de corio.* Ergo utrumque ſignificat, & *pelliparium* quem ſupradixit, id eſt coriorum concinnatorem, qui in vetere Inſcript. *Coriarius ſubactarius*, Hiſpanis *curtidor que adoba cueros*, & eum qui Italis *calzolaio*, & *caligaro*, Plauto *Calceolarius.*

Uſupelliones) Non ſatis verborum ſuppetit Conrado, qui exprimat, fatricidam iſtum non ſolum bonis omnibus, ſed & viliſſimis nequiſſimiſque hominibus quibuſque per vias, in foro, in theatris, in concione, in conventibus civium, in conviviis, in tabernis, in omni ſermone familiari, fabulæ, dicterio, atque ludo fuiſſe. Eſt verò *uſupelliones* hoc loco nihili verbum, pro quo legend. *viſpelliones*, qui ſunt iidem cum ſcurris, *Suppenfreſſer.* Nam *viſpa* Alamannorum eſt *Suppa*, quaſi *juspa*. Kerhardus Synonymis: *Jus juſtilium ſorbinum, ſorbellum, ſorbium, offa, offella, viſpa,* &c. Richardus de Buri Dunelmenſis Epiſcopus Philobiblii c. 7. *Vicioſi viſpilionis addictus ſervituti.* Fulgentius Planciades exponit *bajulos* & *funerum elatores.* Et Philoxenus Gloſſ. *Biſpello*, νεκροφόρος, *Biſpelliones*, νεκροθάπται, κοπιάται. Sic dicti à *biſpilo*, id eſt ſeculo ſive ſarcophago. Papias Gloſſ. *Biſpilus, ubi mortuus portatur.* Quod habetur vile genus hominum atque improbum etiam hodie. Et poſſunt hic eſſe, qui *Sandapilæ* Balbo, quæ vox idem notat, quod *biſpilus*. In Catholico: *Sandapila à ſanna, quod eſt deriſio, dicitur, id eſt Scurra.*

Immotores quaſitatis) Hæc non intelligo, & fere eſt, ut corrupta exiſtimem. Quid ſi legamus, *mimatores*, ex Brittone & Garlandia? Nam in Pyladis Vocabulario legitur: *Mimator, joculator, & proprie rerum humanarum imitator: ſicut olim erant mimi in recitatione comœdiarum, quia quod verbo recitator dicebat mimi motu corporis exprimebant, & mimari talem actionem ſignificat.* Qui

prout

Digitized by Google

prout verba loquitur, emendanda porro erant ſequentia ad hanc faciem: *quaſſatis capitibus adverſus hanc clamabant in theatris*, &c. repoſito in ſuum locum nomine, quod exciderat. *Quaſſitare* dixiſſe conſtat ex Balbo in verbo, *Quaſſio*.

In CAPUT XVII.

SCultetus *de Hagenow*) *Scultes* quaſi *Schultherſch*, quia Latinis *Prætor*. Sic in vetuſtis Inſtrumentis legitur. *Scultetus de Franconofurt. Scultetus de Berna.* &c. In Lege Langobardorum titul. 6. *Tunc Gaſtaldius Regis & Sculdahis requirat culpam ipſam, & ad curtem Regis exigat*, &c.

In CAPUT XVIII.

PRopter *occiſionem Ducis Bavariæ tam infantem*) pro infandam, παθητικῶς Cæteròqui *infans* eſt *illoquens*, ſicuti *Fans, loquens*, apud Balbum Catholico.

Principem Regis Criſſarium) Lege, *apocriſarium*) Balbus Catholico: *Apocriſarius, Secretarius, Conſiliarius, unde & quandoque ſic dicitur Cancellarius, quia ipſe Secretarius eſt Regis vel Imperatoris, & ejus ſecreta ſcit. Sed nomen ſonat quaſi de ſecretariis, quod Rex vel Imperator plures habet Secretarios & Conſiliarios, quorum unus eſt Cancellarius. Unde in præſcriptione tituli Priſciani ſic dicitur: Priſciani Grammatici Cæſarienſis Apocriſarii Doctoris urbis Romæ Conſtantinopolitanæ de arte Grammatica liber primus incipit.* Petrus Diaconus præfat. de Notis literar. *Quicquid ubique in Solomatero remorantes apocriſarii à Deo conſervati Imperii nacti erunt.* Herimannus Contractus Chronic. Ann. 578. *Hoc tempore Gregorius tunc Apocriſarius Moralia Job ſcripſit.* Codinus Curopalates de Offic. Conſtant. εἰ δέοι τῆς ἀποκρισιαρίας ἱστάμενος λόγοις ἀπενεχθῆναι τῷ βασιλεῖ, εἴ τε δι' ἀποκρισιαρείας, εἴ τε δι' ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων, &c.

In CAPUT XIX.

CUrtem *ad Creſſarum*) *Grieſſeren*, in Valle Rheni, quam & ſupra cap. 16. à Rege donatam ob ſervitia Abbatis induſtrioſa memorat: Rege, inquam, Henrico VII. Friderici II. filio, quod factum Ann. Dom. 1228. Abbate mortuo oppignoratur Ramſuuagiis Nobilibus, in quorum poteſtate permanſit annos quaſi 300. hoc eſt uſque ad An. Dom. 1510. quo eam redemit Franciſcus Abbas. Mirum autem, hic nullam fieri mentionem meri imperii, quam curti connexam volunt noſtri Abbates & ab eodem Rege condonatam, quum tam diligenter cætera cuncta expreſſerit.

Cum palmis, alpibus & paſcuis) Lege, *planis*, pro *palmis*. Supra d. capit. 16. de eadem curte: *Cum paſcuis, agris, montibus & planis*, &c. *Plana* ſunt campi in convallibus, *Plane*, id eſt *Blachfeld*, Alamannor. vetuſtis Poetis frequens. *Alpes* paſcua montana, quo æſtate pecora aguntur & paſcuntur, *Alpen*. Bertoldus Zuifaltenſis Abbas de Origine Monaſterii; *In proxima villa, quæ Fluſconis dicitur, duas vineas, item in montanis prope poſitis amplas alpes vel ſalicæ terræ agros.* Ibidem *Ex his alpibus, &c. cum trecentis caſeis alpinis ſuum precium habentibus.*

Faciens teſtamentum donationis) *Teſtamentum* imperite pro inſtrumento dixit Ekkehardus Minimus in vita Notkeri c. 29. *Firmavit eum regalibus teſtamentis & honoribus.* Sæpe in Chartis. Videndus Vadianus lib. 2.

Qui ſatius creperum dicis) Satis dubie. Balbus Catholico. *Creperon, dubium dicitur: unde creperus dubius.* Hepidannus lib. 1. de Vita Wiboradæ c. 33. *Se creperum, ſapere*, &c.

De his delicuit contra invaſores habendis) *Delicuit*, pro delicavit, id eſt aſſeruit, affirmando vindicavit. Nam veteres *delicare* dicebant pro affirmare, aſſerere, teſtibus Feſto & Nonio, quos Conradus noſter actores habet. Lambinus Notis in Lucretium. Dicebant & *dedicare*, ſicut *abdicare* pro negare, reſolvere, notante Doctore noſtro Giphanio in Ind. Lucret. & Præceptore Schoppio Veriſimil. 4. ibidemque Fruterio in Epigram. Ut de veritate lectionum infra inter ſe contenderint viri docti. Utraque proba, utraque bonis ſcriptoribus uſurpata, nec ſine exemplis verborum conſimilium. Nonne *melitari* dixerunt & *meditari*, *lacrumas* & *dacrumas*, *melos* & *medos*, *olere* & *odere*, *mel* & *med*, unde *medum* Barbaris, & Germanis *Met*.

In CAPUT XX.

PRo *receptatione talis potitii*) potionis Balbus Catholico: *Potitium potatio vel confectio ex vino & herbis, vel medicina quæ potatur.* Hepidanno de Vita Wiboradæ lib. 2. cap. 14. *potirium*, ποτήριον.

IN CUNRADI FABARIENSIS CATALOGUM ABBATUM.

IN iſto Catalogo Iohannes Epiſcopus ponitur ſecundus Monaſterii Abbas ab Othmaro. At Ratpertus Sidonium Conſtantienſem Præſulem recenſet ab Othmaro alterum Abbatem, illum autem Iohannem in tertio reponit numero.

FINIS.

HISTO-

Digitized by Google

HISTORIARUM ALAMANNICARUM

PARS II.

Complectens ſelectas Sanctorum Hiſtorias, qui apud Alamannos claruere, in quibus plurima antiquitatis monumenta, quæ fruſtra alibi quæras.

DE AUCTORIBUS ET EORUM SCRIPTIS.

WALAFRIDUS STRABUS ABBAS AUGIENSIS.

TRes faciunt Strabos ſive Strabones, Walafridum, quem vixiſſe volunt A. Dom. 700. Anglicanum Bedæ Venerabilis fratrem, A. 750. deq; Fuldenſem, quem & Gallum cognominant, Gloſſæ Biblicæ auctorem. Sed errant cum in nominibus, tum in ætate. Nam ut Anglicanus quidam Strabo fuerit, quo de non diſputo, certe quem Fuldenſem indigetant, haut alius eſt à Walafrido, qui adoleſcens in monaſterio S. Galli ſcholas frequentavit, ut ipſe de ſe alicubi ſcribit. Inde Fuldam ablegatus audiendi Hrabani cauſſa ſub ejus diſciplina perduravit, donec ad Archiepiſcopatum Magontiacum eveheretur. Tum enim relicta Fulda Augiam acceſſit, in quo monaſterio poſt multas calamitates à fratribus perpeſſas conceſſit tandem fatis, & monumentum ſortitus eſt vita ſua dignum. Bebelius, Ortelius, & Tilemannus vocant *Galfridum.* Imperite. Iſte enim Anglus fuit, ſcriptor *Alexandreidos*, quibus libris res geſtas Alexandri M. exſecutus eſt. Vixit circiter An. D. 840. ut ſatis mirari nequeam oſcitantiam Surii, Geſneri, Friſii, Baronii, qui tam ſupinum Trithemii errorem errare maluerunt, quam certam Walafridi ætatem perveſtigare. Teſtimonia veterum.

Hartmotus Abbas S. Galli Catalogo librorum, quos Monaſterio acquiſivit apud Ratpertum cap. 10. *Vitam SS. Galli & & Othmari volumine uno.*

Ipſo Magiſter lib. I. de Mirac. S. Othmari; *Virtutes & miracula ob ſanctitatem B. Othmari cœlitus declarata Walfridus Abba vir doctus & ſapiens, qui in litterarum ſcientia apud noſtrates illuſtris ante alios habebatur, ſeniorum in cœnobio S. Galli converſantium relationibus, ſeu etiam ſcriptis veritatis ratione pleniſſimis fidem accommodans luculento ſatis ſermone, & veraci aſſertione conſcripſit.*

Hepidannus Anno 849. *Vualafridus, Abba Augienſis obiit. Iſte vir literatus vitas Sanctorum Gallo & Othmari ad petitionem Gozperti Abbatis compilavit eleganter.*

Herimannus Contractus An. 840. *Vualafridus Strabo Abbas Augienſis, vir doctus, obiit.*

In Catalogo Abbatum Monaſterii S. Galli; DCCCXV. *Gozpertus &c. Ad hujus petitionem Walafridus vitam S. Galli & Othmari ſcripſit.*

Tiuſburgius Ephemeridib. in Auguſto; XV. K L. *Walafridus Abbas obiit, vir in divinis & humanis litteris verſatiſſimus.*

Ioh. Trithemius Abbas Spainhaimenſis de Illuſtrib. viris Germaniæ: *Walafridus Abbas monaſterii * S. Galli, Ordinis D. Patris Benedicti, vir in divinis Scripturis ſtudioſus & eruditus, atque in ſecularibus literis egregie doctus, ingenio ſubtilis, & diſertus eloquio, metro excellens & proſa, monarcha diſciplinæ Regularis, & multorum pater Monachorum. Scripſit inter cætera ingenii ſui opuſcula, Vitam S. Galli proſaice * lib. I. Eandem poſtea * metrice lib. I. De Officiis quoque divinis lib. I. & varias ad diverſos epiſtolas, & quædam alia. Claruit circa tempora Tyberii Auguſti, anno Domini DCC.*

Idem de Scriptorib. Eccleſiaſt. *Walafridus Abbas S. Galli, ut dicitur, natione Germanus vir in divinis Scripturis ſtudioſus, & in ſecularibus literis omnium ſuo tempore doctiſſimus, ingenio & eloquio clarus, carmine valens & proſa, monarcha Diſciplinæ Regularis, & multorum pater Monachorum. Scripſit ad ædificationem omnium fidelium devote legentium, Vitam S. Galli proſaice lib. I. Eandem poſtea metrice lib. I. &c. Et alia nonnulla ſcripſiſſe dicitur, quæ ad manus noſtras non venerunt, &c.*

* *Hunc errorem refutavit jam Jodoc. Mezlerus Sanct. Galli Monachus, cujus verba refert Hen. Caniſius Tom. 6. Antiquitatum.*

* *Noſter Ms. in duo eſt tributus.*

* *Exſtat et iamnum in Monaſterio S. Galli.*

Tanta

Tanta popoſcit inſtitutum: plura producimus Tom. II. parte I. & alia in Tomo Rerum Francicarum, quatenus ſcil. rebus & locis convenire intelligimus; quæ vel iterare, vel unum in locum coacervare, & lectori tædioſum, & nobis moleſtum.

Iſo Magiſter, cœnobita S. Galli.

NObili genere apud Rheuguſcos in Alamannia natus, vir peræque ſanctus & pius quam doctus, collega Marcelli Magiſtri in ſcholis. Diſcipulos habuit doctiſſimos & ævi ſui lumina, Notkerum Balbulem, Tutilonem, Ratpertum, Hartmannum, Salomonem Epiſcopum, & alios. Scripſit libros non paucos, quorum optima pars interiit. Exſtat adhuc præter librum iſtum de Miraculis S. Othmari, & Lexicon quoddam Latinum ex omnibus veterum gloſſariis collectum, nomine diſcipuli ſui Salomonis Epiſcopi editum, quod S. Galli in Monaſterio, & Conſtantiæ in Bibliotheca Cathedrali aſſervatur. Scripſit & Cartharum formulas, & quaſdam etiam Chartas, quarum aliquot Tom. II. parte I. edimus. Fertur & carmina quædam compoſuiſſe, quæ videre nondum contigit. Moritur in Grandivallenſium Cœnobio An. D. 871. Vitam ejus perſcripſit Ekkehardus Junior in Caſibus cap. 2. & Ekkehardus Minimus in Notkeri Balbuli Teſtimonia veterum.

Ekkehardus Junior in Caſibus cap. 1. *Salomonis tertii parentes cum eſſent clari & illuſtres, ipſum Iſoni S. Galli Monacho, tunc temporis doctori nominatiſſimo, tradunt erudiendum & clericatui initiandum quem apprime, ut ajunt, ipſe erudierat*, &c.

Idem eodem libro cap. 2. *Iſo non ſolum bene natorum, ſed & ſanctorum filius fuit parentum* &c.

Hepidanus Anno *DCCCLXXI. Yſo Magiſter obiit* Prid. Id. Maj.

Cunradus Fabarienſis cap. 3. *Iſonem, qui omni genere florens Philoſophiæ diverſos ex ſe palmites protulit fœcundos.*

Ekkehardus Minimus vita Notkeri cap. 7. *ſub Iſone Magiſtro hoc in tempore literatiſſimo* &c.

In Lectionario Eccleſia de Notkero canit;

Hos inter populos noſtri miſerere Monarchos
*Commitu * fido ab Yſone tuo.*

S. Theodorus Eremita.

SS. Columbani & Galli diſcipulus, B. Magnoaldi Hiberni, qui poſtea Magnus à miraculorum magnitudine dictus, aſſiduus comes atque ſocius, cum magiſtris ſuis Luxovio in Alamaniam pervenit. Magni auctoritate primus cellam Campidonenſem ad Hilarum fluvium exſtruere cœpit, illicque vitam ſolitariam traducere. Jecit itaque fundamenta illuſtriſſimo illi Campodinenſi apud Alamannos monaſterio, non aliter atque Magiſter ſuus Sanctgallenſi. Deſcripſit vitam S. Magni ſodalis ſui libris II. quos Lanto Epiſcopus Auguſtanus in tumulo Magni repertos Ermenrico Elewangenſi Monacho deſcribendos pariter atque emendandos commiſit. Moritur ſub Othmaro primo Abbate Sanct. Galli, & Pipino, Caroli M. patre, Rege Francorum. Meminit ejus Walafridus in vita Sanct. Galli libr. 1. capite 9. & ipſe ſatis luculenter in ſuis libris, quum maxime lib. 2. cap. ult. circa fin. & Ermenricus in Supplem. capit. 14. Hermannus Miles, proavunculus meus, Rector D. Magni, Epiſt. ad Vadianum; *Nomine venerabilium virorum Willimari Presbyteri, nec non Hiltiboldi Diaconi in Arbona, qui Gallo noſtro heremi ſolitudines oſtendit, ſummopere deſideras. Qua in re nedum patriam noſtram, verum etiam genealogiam tuam, quam ſermo vulgaris noſter de Wat vocitat, plurimum extolles. Si tamen glorioſam virginem Wiboradam matremque noſtram, denique Magnoaldum, qui propter magnarum virtutum inſignia Magnus tam à Theodoro confratre, quam ac incolis appellatus eſt, non poſtpoſueris.*

Ermenricus Elewangenſis Monachus.

FLoruit tempore Ludovici Junioris, Ludovico Pio Imperatore nati, Regis Orientalium Francorum, cui Lanto Auguſtanæ ſedis Epiſcopus, ut vitam S. Magni deſcriberet, rabore corrupta redintegraret, & depoſitionem ejus, quam vocant, præterea ſuppleret, injunxit. De ſe ipſe cap. 16. ſic ſcriptum reliquit: *Aſſumpſit ſecum præfatus Epiſcopus Lanto pictatium pæne putridum, ſed tamen divina ſanciente providentia paginæ licet obſcuræ, tamen ad legendum ſunt conſervatæ & accerſivit quendam Monachum prudentem & induſtrium ex monaſterio Elewanga, nomine Ermenricum, tradiditque ei ipſos quaterniones ad legendum & corrigendum atque emendandum. Ille autem aſſerens ſe minime ita doctum eſſe, ut tale innovaret, atque prout dignum erat inſerere valeret, neceſſitatis obedientiæ conſtrictus ſuſcepit illud pictatium, & ſecundum virium ſuarum conſiderationem, juſſionem Pontificis contemnere nolens adimplevit, quæ ibi invenit ſcripta revocant & corrigens omnia, atque Domino annuente ſeriem confuſam capitulorum luminibus emendavit.*

Digitized by Google

Anonymus ſcriptor vitæ S. Findani.

DE hoc nihil habeo dicere, niſi perveterem eſſe, & ipſius Findani σύγχρονον; dignum profecto, qui non à me tantum, ſed ab omnibus antiquitatum patriarum ſtudioſis pellegatur. Et peſſimæ fuere manus, quæ tam probum nobis Scriptorem detruncarunt.

Hepidannus Cœnobita S. Galli.

VIxit, ut ipſe de ſe in præfatione teſtatur, Ann. Dom. 1072. ſub Abbate Udalrico Nortperti ſucceſſore, cujus juſſu in vitam S. Wiboradæ duobus libris pertexendam cœpit incumbere. An quid præterea compoſuerit, nondum habeo exploratum. Nam Annales & Computum alterius Hepidanni eſſe, jam ſupra part. I. argumentis evictum eſt,

Ekkehardus Minimus, Decanus S. Galli.

HUnc exiſtimo vixiſſe ſimul & ſcripſiſſe Rudolpho Guttingio Abbate, circiter An. Dom. 1220. præter propter. Nam cap. 8. mentionem facit Friderici II. Imperatoris, & Udalrici Saxonis, Abbatis eo nomine, ut ipſe notat, V. ut alii VI. jam defuncti, ſed quem Imperator ſua memoria Romam legaverit ad Innocentium III. P. M. Cap. ult. numerat 200. & plures ab obitu Notkeri annos, qui, Herimanno teſte, ad ſuperos conceſſit Anno 912. Quibus recte putatis, eluceſcat, neminem eorum Ekkehardorum, quos ſupra memoravimus, hujus eſſe vitæ auctorem potuiſſe, & ordine me feciſſe, qui hunc & *Quintum* & *Minimum* appellarim.

S. Fridolini Hiſtoria.

ET hæc eſt innominato auctore præſcripta, qui eam ex Balthario excerptam in hoc compendium redegit: Balthario, inquam, qui integram Fridolini Hiſtoriam non eleganter inſtituit ad Notkerum Sanct. Galli Monachum. Unde error natus, ut vulgus Scriptorum ad ipſum Notkerum auctorem referrent. Quem errorem primus deprehendit ac detexit Jod. Metzlerus Sanct. Galli Supprior & Præpoſitus Villanus, diligentiſſimus harum rerum inquiſitor: quum in eum impegiſſent viri etiam docti. Tſchudus, Munſterus, Stumpfius, Urſtiſius, Simlerus, alii. Porro hanc nobis hiſtoriam communicaverunt Canonici Collegiatæ Eccleſiæ Epiſcopocellanæ in Turgovia.

WALAFRIDI STRABI ABBATIS AUGIENSIS DE VITA B. GALLI CONFESSORIS.

LIBER I.

Prologus.

NIſi me ſacrarũ auctoritas ſcripturarũ, & præcipue illa veridici Prophetæ ſententia, qua ſacrificio obedientia præfertur, ad neceſſitatem obediendi conſtringeret, præceptis veſtris, ô ſanctiſſimi Patres, apologiæ hujuſmodi genus opponerem: S. Propheta, qui antequam formaretur in utero, à Domino electus eſt, & priuſquam exiret de ventre, ſanctificatus eſt, dum eum Dominus Spiritu ſuo illuſtrans verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate & ignorantia conqueſtus eſt; quid ego peccator acturus ſum, qui in iniquitate conceptus & in delicto profuſus propter ſordes vitæ incircumciſus ſum corde & auribus, quia videlicet nec ſcienda digne percipio, nec audita devote conſervo, quomodo juſticias Domini enarrabo & aſſumam teſtamentum ejus per os meum, cujus ætatem nec tempus adhuc implevit, nec ſcientia commendavit, cujus dicta nec doctrina corroborat, nec vita confirmat, præſertim cum ea ſcribere jubeatis & ordinare, quorum dignitatem vix animo torpente conjicio? Tres tamen ob cauſas audiendi talia viam invenio, ſcilicet quod credo me à Domino ſublevandum, ob cujus juſſa pariter & promiſſa, quod vitium conſideratione exhortui, obediendi cupiditate ſuſcepi: deinde quod me confido B. Galli interceſſione veſtriſque precibus adjuvari, pro quorum veneratione & amore grande onus humeris adaptavi debilibus: poſtremo quod alienis inſiſto veſtigiis veritatiſque tenendæ lineam novis tantummodo cogor paſſibus dimetiri. Vitam igitur S. Confeſſoris Chriſti Galli patroni noſtri, cujus corporis theſaurum fidelibus ſervatis excubiis, ſenſu nobilem, ſcripto degenerem vultis à me lumine rectæ locutionis ornari, & ſeriem confuſam capitulorum diſtingui limitibus: ego cum me non poſſim ab hoc excuſare negotio, eligo potius pro ignavia lacerari, quam pro inobedientia condemnari. Porro dum primum ipſum opus perlegerem, inveni ab auctore ejuſdem conſcriptionis terram, quam nos Alamanni vel Suevi incolimus *Altimaniam* ſæpius nominatam. Sed ipſius nominis originem quærens apud nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos reſperſit, ejus repeti mentionem. Niſi fallor enim ab alto ſitu provinciæ idem vocabulum à modernis convictum eſt. Nam juxta Scriptores authenticos pars Alamanniæ vel Sueviæ inter Alpes Penninas & meridianum littus

Tilemannus in Diſcurſu Philologico de Hiſtoricorũ delectu non percepit mentem Walafridi.

tus Danubii ſita Retia dicitur. Porro eſt ad ſeptentrionalem plagam Hiſtri Germaniæ deputatur. Et ut non noſtra dicere exiſtimemur, aliquos ipſius rei teſtes aſſciſcamus. Paulus Oroſius, in cujus dictis fides omnium concordat, de ſitu terræ ſcribens hæc inter cætera ponit; *Pannonia, Noricus & Retia habent ab Oriente Moeſiam, à meridie Hiſtriam, ab Africo Alpes, Penninas, ab occaſu Galliam Belgicam, à Circio Danubii fontem, à Septentrione Danubium & Germaniam.* Cum Noricus Regio ſit Bajoariorum & ejus ſeptentrionalis terminus Danubius & Germania, neceſſe eſt Retiam, quæ ſimul ponitur eiſdem finibus Aquilonem verſus terminari. Solinus quoque in Polyhiſtore, ubi Galliæ facit mentionem, has provincias uno terrarum tractu poſitas his verbis deſignat; *Ex iſto ſinu* (videlicet Galliæ) *quaqua parte orbis velis exeas. Si Thracia ſit petenda, excipit ager Reticus, bonus frugibus, Brigantino lacu nobilis: inde Noricus, frigidus, parcius fructuoſus, qua ſubducitur à jugis Alpium admodum lætus: de hinc Pannoniæ, viro fortes, ſolo plano ubertoque Dravo Savoque inclytis amnibus circumfluæ.* Si Retia ſolummodo infra Alpes eſt, ut multi volunt, quæ ſequentia eſt, ut Noricum à Gallia pergentes aſperitatem Alpium tranſcendamus, & non potius per majorem Retiam recto itinere Noricum uſque tendamus? In qua etiam Retia, ſecundum ſupra dictam ſententiam, Brigantium oppidum jam vetuſtate collapſum lacui, qui Rheno interfluente efficitur, nomen dedit, qui alio nomine juxta Græcam etymologiam Potamicus appellatur. Igitur quia mixti Alamannis Suevi partem Germaniæ ultra Danubium, partem Retiæ inter Alpes & Hiſtrum, partemque Galliæ circa Ararim obſederunt, antiquorum vocabulorum veritate ſervata ab incolis nomen patriæ derivemus, & Alamanniam vel Sueviam nominemus. Nam cum duo ſint vocabula, unam gentem ſignificantia, priori nomine nos appellant circumpoſitæ gentes, quæ Latinum habent ſermonem, ſequenti uſus nos nuncupat Barbarorum. Scimus ſimiliter Francos partes Germaniæ vel Galliæ non ſolum poteſtati, ſed etiam ſuo nomini ſubjugaſſe. Et quia provinciarum deſcriptiones attigimus, licet paucis Hiberniæ Inſulæ, de qua

Henricus Bebelius, in Epit. laudum Suevorum.

nobis tantum, decus emicuit, juxta eoſdem auctores ſitum commemorare. *Hibernia Inſula*, ut ſcribit Oroſius, *inter Britanniam & Hiſpaniam ſita longiori ab Africo in Boream ſpatio porrigitur. Hæc propior Britanniæ ſpatio terrarum anguſtior, ſed cæli Soliſque temperie magis utilis*, & ut ſupra dictus Solinus teſtatur, *ita pabuloſa ut pecua ibi, niſi interdum æſtate à paſtibus arceantur, in periculum agat ſatias. Illic nullus anguis, avis rara.* Quam horrenda vero ipſe vel alii de moribus incolarum ejus teſtentur, fide Chriſti jam lucente ſuperſedendum eſt, quia *ubi abundavit peccatum, ſuperabundavit gratia*: & à Solis ortu Indis vel Æthiopibus uſque ad occaſum Britannis vel Scotis jam laudabile eſt nomen Domini. *Excelſus enim eſt ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cœlos gloria ejus.*

Obſecro itaque te, Gotzperte cariſſime Abba monaſterii Sanct. Galli, cunctoſque fratres, qui ſub te militiæ deſerviunt ſpiritali, ut me orationibus adjuvetis, quatenus & hoc opus & alia deinceps digne meo merear explicare. Nam ſi gratanter recte à nobis poſita ſuſceperitis, clementer vero titubantia correxeritis, & ſi Dominus permiſerit, hujus operis agreſte pulmentum poſtmodum aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignum quippe eſt, ut noſtris laudibus per orbem celebretur, quem de extremis orbis finibus ad noſtram ſalutem Dominus deſtinavit. Benevalentem & noſtri memorem paternitatem veſtram in æternum S. Trinitas conſervare dignetur, Amen.

Explicit Prologus.

O Pater, ô patris proles, ô Spiritus alme,
Une & trine Deus nos miſerate rege:
Me tua juſſa ligant, tua me promiſſa gubernent,
Luceat indictis lux tua quæſo meis.
In te Galle Deum, in Domino te Galle fatebor,
Tu pro me ſacras funde preces Domino,
Ut veniam noxis, dictis moderamina præſtet.
Quod nocet, evellat, quod juvat, amplificet.

Digitized by Google

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI INCIPIT VITA B. GALLI CONFESSORIS CHRISTI.

CAPUT I.

Quibus profectibus B. Gallus à pueritia ſub magiſterio S. Columbani uſque ad ſacerdotii profecerit dignitatem.

CUm præclara ſanctiſſimi viri Columbani, qui & Columba, converſatio per omnem Hyberniam celebris haberetur, & veluti ſplendidum ignei ſolis jubar ſingulare decore omnium in ſe provocarit amorem, ſicuti de eo priuſquam naſceretur proviſum eſſe liber geſtorum ipſius pleniter indicat, inter cæteros, quos fama virtutum ejus attraxerat, parentes B. Galli, ſecundum Deum religioſi, ſecundum ſeculum nobiles, filium ſuum primæ ætatis flore nitentem, cum oblatione domino offerentes, illius magiſterio commendaverunt, ut in regularis vitæ proficeret diſciplina, & inter plurimos ſpiritualis miliciæ ſectatores obedientiæ & artioris propoſiti imitaretur exempla. Dumque bonæ indolis vir caro nutriretur affectu, magno virtutum crevit augmento, ſuperna quoque gratia præveniente tanto ſtudio divinas epotavit Scripturas, ut de theſauro ſuo nova proferre poſſet & vetera; Grammaticæ etiam regulas, metrorumque ſubtilitates capaci conſequeretur ingenio. Obſcura autem ſcripturarum tam ſapienter ſcire volentibus reſervavit, ut cuncti qui ejus prudentiam & ſermones audierant, admiratione eum & laude digniſſimum judicarent. Qua ſapientiæ maturitate factum eſt, & univerſorum communi conſilio, & juſſione Columbani Abbatis per ſingulos ſacræ promotionis gradus aſcendens, invitus ſacerdotii ſuſciperet dignitatem. Ergo dum ſacris inſtaret officiis die noctuque precibus Dominum placavit & lachrimis, & ſuperni inſpectoris oculis placere deſiderans pro virtutum & vitæ meritis amabatur ab omnibus, placuit univerſis.

CAPUT II.

Qualiter Sancti viri pro nomine Domini peregrinationem aggreſſi ad Sigibertum Regem pervenerint, & Luxovium cœperint incolere.

CUm hæc agerentur cottidie B. Columbanus Evangelicam cupiens aſſequi perfectionem, ut videlicet omnibus quæ habebat relictis crucem ſuam tolleret, & nudus Dominum ſequeretur, conſilio ſuo egit cum fratribus, quorum animos idem fervor accenderat, ut ſpreta propinquorum & prædiorum dulcedine mentis ardorem opere comprobarent, aſcendentes in navim venerunt Britanniam, & inde ad Gallias transfretarunt. Cumque vir Dei ad Sigibertum Regem cum ſuis perveniſſet, rogavit eum Rex, ut infra Gallias reſideret, nec eis relictis ad gentes alias commigraret; ſe vero ſpopondit omnia quæ ſanctus pater peteret præbiturum. Ad hæc vir Dei reſpondit: * *Qui noſtra reliquimus ut ſecundum Evangelicam juſſionem Dominum ſequeremur, non debemus alienas amplecti divitias, ne forte prævaricatores ſimus divini mandati.* Cujus objectioni Rex ita occurrens ait: ſi crucem tollere & Chriſtum ſequi deſideras, vaſtæ heremi ſectare quietem, tantum ne ſolo noſtræ ditionis relicto ad vicinas tranſeas nationes. Poteris enim hoc conſilio & tua præmia cumulare & noſtræ ſaluti proſpicere. Itaque Regis perſuaſioni conſenſit, & accepta optione heremum, quæ Voſegus dicitur, cum ſuis intravit. Invenerunt autem locum muris antiquitus ſeptum, calidis aquis irriguum, ſed jam vetuſtate collapſum, qui vulgo Luxovium vocabatur. Ibi oratorium in honore B. Petri Apoſtoli conſtruentes, manſiunculas in quibus commanerent fecerunt, illiſque ibi converſantibus, & ipſum locum excolentibus multi non ſolum de genere Burgundionum, ſed etiam Francorum, amore vitæ laudabilis ad ipſos confluxerunt, & monitis ſpiritalibus inſtituti tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti ſunt, ut omnia ſua ad ipſum locum nonnulli contraderent, & coma capitis depoſita monaſticæ vitæ habitum voluntaria paupertate ſuſciperent.

* *Ex Euſebio qui hoc Thaddeo Apoſtolo tribuit.*

CAPUT III.

Qua auctoritate B. Columbanus Theodoricum Regem corripuit, & quibus odiis eum Brunnehildis de regno illo ejecerit, qualiterque ad Lotharium Regem indeque ad Theodobertum cum ſuis pervenerit.

CUmque hæc tam felix commanentium ſemper in melius proficeret diſciplina, ſingularis B. Columbani ſanctitas miraculis frequentibus comprobata per totas cœpit Galliæ vel Germaniæ diffamari provincias, laudabatur ab omnibus, colebatur

batur à cunctis adeo ut Theodoricus Rex, filius Hildeberti, nepos Sigiberti, qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum ſæpe veniret, & precum ejus ſuffragia ſumma cum devotione depoſceret. Quem cum Pater ſanctus increparet cur concubinarum pollueretur amplexibus, & non potius legitimæ conjugis connubio frueretur, monitis ejus obtemperans cuncta hujuſmodi illicita ſe vitaturum promiſit. Sed Brunnihildis avia regis videns Dei conſiliis obedire, ſtimulo maliciæ concitata mentem ſerpentino furoris armavit veneno. Verebatur enim ne, ſi abjectis concubinis Regina in conſortium regni aſſumeretur, dignitas ſua honore ſubſtracto vileſceret. Quo timore laborans invidiam contra virum Dei cœpit habere, & poſt multas injurias quas illi machinata eſt, ut Scriptura ſanctæ converſationis ejus teſtatur, conſilio cum Rege inito, ut eum regno ſuo deturbaret, mitit legatarios ſuos cum Epiſtola ad ſanctum virum denuncians ei ne deinceps in illo regno conſiſteret. Ille Jezabelis inſidias vitans iter cum ſuis aggreſſus ad Lotharium Regem pervenit. Apud quem cum aliquanto tempore moraretur, rogavit ut illius ſolatio ad Theodebertum Auſtraſiorum Regem pervenire potuiſſet, ad quem cum ſecundum petitionem voluntatis ſuæ venerabiliter miſſus eſſet, ſuſceptus eſt ab eo cum omni honore & gaudio magno. Manſit itaque apud illum aliquot diebus Sacras Scripturas aperiens & inſinuans ei veritatem. Cumque & ipſum rogaret ut ad Agilolfum Regem Langobardorum ejus juſſu per Alamanniam duceretur, moleſte ferens Rex tantornm diſceſſum virorum pollicitus eſt eis infra terminos ſui regni ſe reperturum loca venuſta, quæ famulis Dei & ad incolendum eſſent commoda, & ad inſtruendas verbo veritatis circumpoſitas nationes opportuna. Vir Dei ſemen verbi in cordibus gentium plantare deſiderans aliquantiſper moraturum ſe promiſit, ſi regia auctoritas factis dicta firmaret.

CAPUT IV.

Quomodo optione data quærendæ habitationis ad Tucconiam venerunt, & quid ibidem geſſerunt.

ACcepta igitur à Rege licentia eligendi locum ubicunque voluiſſent, dum loca plurima perluſtraſſent, venerunt infra partes Alamanniæ ad fluvium, qui Lindimacus vocatur, juxta quem ad ſuperiora tendentes pervenerunt Turicinum. Cumque per littus ambulantes veniſſent ad caput lacus ipſius, in locum qui Tucconia dicitur, placuit illis loci qualitas ad inhabitandum. Porro homines ibidem commanentes crudeles erant & impii, ſimulacra colentes, idola ſacrificiis venerantes, obſervantes auguria & divinationes, & multa quæ contraria ſunt cultui divino ſuperſticioſa ſectantes. Sancti igitur homines cum cœpiſſent inter illos habitare, docebant eos adorare Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, & cuſtodire fidei veritatem B. quoque Gallus ſancti viri diſcipulus zelo pietatis armatus fana, in quibus Dæmoniis ſacrificabant, igni ſuccendit, & quæcunque invenit oblata demerſit in lacum. Qua cauſa permoti ira & invidia ſanctos inſectabantur, & communi conſilio Gallum perimere voluerunt, Columbanum verò flagellis cæſum & contumeliis affectum de ſuis finibus perturbare. Beatus Pater cognito conſilio eorum zelo juſtitiæ imprecatus eſt eis talia dicens: Deus, cujus providentia mundus ſubſiſtit & cuncta reguntur, fac ſuper caput generationis hujus reverti contumelias quas famulis tuis paraverunt: nati eorum facile pereant, & antequam ſeneſcant præ ſubitaneo ſtupore delirare cogantur, ipſique cum terra quam incolunt, dura potentium dominatione premantur, ut cunctis ignominia eorum pateat in æternum, & ſicut ſcriptum eſt; *Convertatur dolor eorum in caput ipſorum, & in verticem illorum iniquitas ab ipſis patrata deſcendat.*

CAPUT V.

Adventus eorum ad Willimarum Presbyterum apud Arbonam, & humanitas ejus, & Brigantii commemoratio.

POſt hæc non timore perſecutionis perterritus, ſed amore ſpiritalis lucri perſuaſus contumacium ſterilem turbam reliquit, ne inaniter corda arida diutius irrogaret, qui benivolis mentibus quam plurimum prodeſſe interim potuiſſet. Pergens ergò inde cum ſuis pervenit in Caſtrum, quod Arbona vocatur, & invenit ibi Presbyterum bonitate conſpicuum nomine Willimarum: qui cum intuitus eum fuiſſet, dixit; *Benedictus qui venit in nomine Domini*, & reliqua cui vir Dei ita reſpondit; *De regionibus congregavit nos Dominus.* Presbyter ergo apprehenſa dextera ejus duxit eum in oratorium, & poſtquam pariter oraverunt introduxit in hoſpitium, qui pacem Domini imprecantes depoſuerunt ſarcinulas ſuas. Priuſquam verò recubuerunt, juſſione Abbatis Gallus divina recitavit eloquia, profunda reſerans veritatis inter ſacra doctrinæ ſalutaris convivia. Prudentiam viri Sacerdos miratus à fletu ſe continere non potuit. Toto autem ſeptem dierum circulo cum ſummo honore

nore & diligentia illis miniſtravit, & quos carnalibus fouit deliciis, ab ipſis cottidie paſtus eſt dapibus Scripturarum. Inter ſacræ igitur ædificationis colloquia Columbanus Abba Presbyterum interrogavit, ſi ſciret aliquem in ſolitudine locum, in quo cellula fieri potuiſſet cuſtodiis aliquantulum regularibus opportuna. Hoſpes Sanctorum huic inquiſitioni reſpondit; In hac ſolitudine Locus quidam eſt antiquæ ſtructuræ ſervans inter ruinas veſtigia, ubi terra pinguis & fructuariis proventibus apta, montes per gyrum excelſi, heremus vaſta, & imminens oppido planicies copioſa, victum quærentibus fructum laboris non negat. Et cum loci ipſius ſitum per multa laudaſſet, indicat nomen ejus Brigantium.

CAPUT VI.

Ut eundem locum adierint, & quid in conventu populi B. Gallus fecerit, qualiter oratorium reſtauraverint, & quamdiu ibidem conſtiterint.

ILlis igitur illuc ire cupientibus paravit Presbyter naviculam, & impoſuit remiges. Venerabilis autem Abba comitibus Gallo & quodam Diacono navim conſcendens invocato nomine Domini ad locum deſideratum via recta pervenit. Egreſſi de navicula oratorium in honore Sanct. Aureliæ conſtructum adierunt, quod poſtmodum Columbanus in Priſcum renovavit honorem. Poſt orationem cum per gyrum oculis cuncta luſtraſſent, placuit illis qualitas & ſitus locorum: deinde oratione præmiſſa circa oratorium manſiunculas ſibi fecerunt. Receperunt autem in templo tres imagines æreas deauratas parieti affixas, quas populus dimiſſo altaris ſacri cultu adorabat, & oblatis ſacrificiis dicere conſuevit; Iſti ſunt dii veteres & antiqui hujus loci tutores, quorum ſolacio & nos & noſtra perdurant uſque in præſens. Columbanus itaque Beat. Gallo id injunxit officii, ut populum ab errore idololatriæ ad cultum Dei exhortatione ſalutari revocaret, quia ipſe hanc à Domino gratiam meruit, ut non ſolum Latinæ, ſed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non parvam haberet. Cumque ejuſdem templi ſollemnitas ageretur, venit multitudo non minima promiſcui ſexus & ætatis, tantum propter feſtivitatis honorem, verum etiam ad videndos peregrinos, quos agnoverant adveniſſe. Ergò dum ad horam orationis concurrerent, juſſu venerandi Abbatis Gallus cœpit viam veritatis oſtendere populo, & ut ad Dominum converterentur admonere, utque vanis abjectis adorarent Deum patrem Creatorem omnium rerum, & unigenitum ejus filium, in quo eſt ſalus, vita & reſurrectio mortuorum, & in conſpectu omnium arripiens ſimulacra & lapidibus in fruſtra comminuens projecit in lacum. His viſis non nulli converſi ſunt ad Dominum, & confitentes peccata ſua laudes Domino pro ſua illuminatione dederunt: alii propter imaginum comminutionem ira & furore commoti gravi indignationis rabie turbidi receſſerunt. B. autem Columbanus juſſit aquam afferri, & benedicens illam aſperſit ea templum, & dum circuirent pſallentes dedicavit eccleſiam. Deinde invocato nomine Domini unxit altare & beatæ Aureliæ reliquias in eo collocavit, veſtitoque altari miſſas legitime compleverunt. Omnibus itaq; rite peractis, reverſus eſt populus in ſua cum gaudio magno. Poſt hæc permanſit ibi B. Columbanus cum commilitonibus ſui tribus annis, & ædificata inibi cellula illi hortum laboraverunt, alii arbores pomiferas excoluerunt. B. verò Gallus texebat retia, & miſericordia Dei cooperante tantam piſcium copiam cœpit, ut numquam fratribus defuiſſent, quin etiam adventantes peregrinos hujuſmodi juvit ſolatio, & de eodem labore aſſiduas populo benedictiones exhibuit.

CAPUT VII.

Quas Dæmonum voces Gallus audierit, & quomodo idem error abſceſſerit.

AT dum quodam tempore retia ſua mitteret in pelagus, in ſilentio noctis audivit Dæmonem magno vocis ſtrepitu de vertice montis proximi vocantem quendam alterum nominatim quaſi in pelago commorantem, cumque & is, qui vocabatur, præſto ſe eſſe quaſi de lacu reſponderet, conſurge, inquit ille, in adjutorium mihi ut peregrinos iſtos ejiciamus de his ſedibus quia ipſi de longe venientes me de templo meo expulerunt ſimulacra mea contriverunt, & populum qui me ſequebatur poſt ſe averterunt: commoveat te injuria, quam patior, & hoſtes communes unitis viribus à noſtris terminis arceamus. Et ipſe reſpondit: Heu, quod de tuis calumniis narras ex meo contemptu percipio. Nam unus ex illis me in pelago premit & mea devaſtat, cujus nec retia numquam corrumpere poſſum, nec ipſum decipere, quia invocatio divini nominis de ore ejus numquam recedit, qua munitus continuo vigilantia inſidias noſtras contemnit, qua propter tam cautos bellatores noſtræ non ſuperabunt verſutiæ. His auditis vir Dei munivit ſe undique ſigno ſanctæ crucis, & dixit illis: In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti adjuro vos, ut recedatis de loco iſto, & ne-

Digitized by Google

& neminem hic lædere præſumatis. Deinde cum ad littus feſtinanter rediſſet, Abbati ſuo quæ audierat nunciavit. Ille hæc auditu percipiens eccleſiam petiit, & ſigno pulſato fratres convenire fecit. Prius autem quam initium pſallendi feciſſent, auditæ ſunt diræ voces Dæmoniorum per montium ſummitates & quaſi diſcedentium ejus latus cum terrore confuſus. Hæc audientes ſervi Dei proſtraverunt ſe in orationem Domini poſtulantes protectionem, illique laudes & gratias perſolventes, quia eos liberare dignatus eſt de terroribus malignorum.

CAPUT VIII.

Machinatio & malicia incolarum adverſus ſanctos viros, & poſt præceptum Ducis conſilium diſcedendi.

INterea nonnulli civium propter ydolorum ſuorum abolitionem prædicationis eorum monita contemnentes cœperunt contra eos odia concitare, inſidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipſorum Ducem nomine Gunzonem adierunt, & apud eum accuſaverunt Sanctos, dicentes venationem publicam in eiſdem locis propter illorum infeſtationem peregrinorum eſſe turbatam. Quo audito Dux furore ſuccenſus miſſis nunciis famulos Dei de loco eodem diſcedere juſſit. Sed neque hoc ſufficit ſatellitibus Dæmonum, quin etiam vaccam eorum furto abſtrahentes in invia ducunt ſylvarum. Quos cum duo de fratribus è veſtigio inſequuntur, conſurgentes latrunculi interficiunt eos, & auferentes ſpolia eorum diſcedunt. Mirati autem fratres cur tamdiu differant redire, mittunt alios qui eos requirant. Illi veſtigia eorum ſecuti occiſos eos inveniunt, & cadavera ipſorum ſuis humeris imponentes ad cellam reportant. Inter hos anguſtiorum & triſtitiæ fluctus nuncius Ducis adveniens de illo eos loco commeare præcepit. Nec immerito; quia non eſt ſocietas luci ad tenebras. Egit autem hoc arte ſua Diabolus, ut populum, quem præſentia lucis amittere cœpit, diſcedente ſanctitatis fulgore tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri moleſte ferentes, quod ſede pellerentur amabili, conſilio communi Italiam petere decreverunt, & dum nimio tenerentur dolore, ſanctus pater Columbanus his verbis cœpit eos conſolari; Invenimus quidem, Fratres, his in partibus concham, ſed venenatis ſerpentibus plenam. Cedat tamen triſtitiæ languor exitialis, quia certa eſt fiducia de auxilio protectoris. Deus enim, cui ſervimus, Angelum ſuum mittet nobiſcum, qui nos perducat ad Agilolfum Longobardorum Regem, ubi ejus clementia præparante humanos affectus & pace plenum habitationis locum inveniemus.

CAPUT IX.

Qualiter deſcendentibus cæteris Gallus ob infirmitatem remanſerit, quaque à ſedulitate à Willimaro presbytero receptus ſit, & apud eum recreatus.

POſt hæc igitur cum proficiſcendi tempus inſtaret, B. Gallum repentina febris invaſit. Unde Abbatis ſuis pedibus advolutus indicavit ſe infirmitate vehementi laborare, & ideo iter propoſitum non poſſe perficere. Ille verò exiſtimans eum pro laboribus ibidem conſummari, amore loci detentum viæ longioris detrectare laborem, dixit ei, Scio, frater jam tibi oneroſum eſſe tantis pro me laboribus fatigari, tamen hoc diſceſſurus denuncio, ne me vivente in corpore miſſam celebrare præſumas, & cum ei licentiam per ſe converſandi dediſſet, viam ingreſſus eſt abeundi. Poſt diſceſſum magiſtri & ſociorum Gallus retia ſua navi imponens ad Willimarum presbyterem venit, & cum obtuliſſet ei retia inter lacrimas, & ſuſpiria, retexuit omnia quæ geſta fuerant circa fratres ſuos. Dein infirmitatis ſuæ cauſas aperiens rogavit eum, ut ſui curam dignaretur habere. Qui ſuſcipiens eum cum omni caritatis obſequio domum vicinam eccleſiæ ejus neceſſitati conceſſit, & duobus clericis ſuis Magnoaldo & Theodoro hanc ſollicitudinem commendavit; ut cum omni diligentia ejus recuperationi ſervirent. Exactis aliquot diebus Domino, qui medicus eſt verus, medelam impertiente cœpit ſumere cibos & per incrementa temporum confortatus indeptus eſt ſanitatem. O infirmitatem omni humano robore fortiorem! O febrem omni laude colendam! O languorem ſanitati & gaudiis aſſcribendum! Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, ut animarum morbos prædicatione ſacra depelleret, ire cum Magiſtro non potuit, ut nobis viam veritatis oſtenderet. Vere patiens & miſericors Dominus in prædicatoribus ſuis jam pridem contemptus dum converſionem peccatorum ſuſtinet, Doctorem ne errantes deſerat retinet.

CAPUT X.

Inſinuatio Hiltiboldi Diaconi de loco ſolitariæ habitationis, quam vir Domini deſiderabat.

DIaconus itaque ſæpe dicti Presbyt. nomine Hiltiboldus omnes heremi ſemitas notas habebat & receſſus. Solebat enim piſcium & accipitrum cauſa capiendorum ſæpius ſolitudinem pervagari & ſecreta locorum uſu cottidiano perdiſcere. Huic cum vir ſanctus familiaritatis ſuæ gratiam præſtitiſſet, quæſivit ab eo, an inveniſſet umquam in ſolitudine locum aquis abun-

abundantem puris & ſalubribus, planicie ſtratum & humanis cultibus opportunum, deſiderio, inquiens, animi ferventes exæſtuo cupiens in ſolitudine dies ducere huic vitæ conceſſos, juxta quod Pſalmiſta pronunciat dicens: *Ecce elongavi fugiens & manſi in ſolitudine, expectabam eum, qui ſalvum me faceret*, & reliqua. Diaconus reſpondit: hæc, ô pater, ſolitudo aquis eſt infuſa frequentibus, aſperitate terribilis, montibus plena præcelſis, anguſtis vallibus flexuoſa, beſtiis poſſeſſa ſæviſſimis. Nam præter cervos & innocuorum greges animalium, urſos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes rabie ſingulares. Timeo igitur, ne ſi te illuc induxero, ab hujuſmodi hoſtibus devoretis. Adhæc vir ſanctus: Apoſtoli, inquit, ſententia eſt: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* qui ſcimus, quomodo diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, qui Danielem liberavit de lacu leonum, poteſt & me eripere de manu beſtiarum. Cui Diaconus hæc reſpondit: Mitte in peram tuam cibaria & rete parviſſimum: cras enim introducam te in heremum. Et ſi inveneris locum tibi acceptabilem, age gratias Deo & præcepti dominici comple rigorem. Deus autem, qui eduxit te de regione longinqua, ipſe ſicut Tobiæ famulo ſuo Comitem cœlitus dedit, ita Angelum ſuum mittet nobiſcum, & oſtendet nobis locum deſideriis ſalutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem jejunus permanſit, & uſque ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctavit. Dignum quippe erat, ut quod divino inchoabat amore, inſtantiſſima prece Domino commendaret.

CAPUT XI.

Quomodo cum Diacono deſertum penetrans optatum reperit locum, ſibique prælegerit, & obedientia urſi.

DUm autem lucifer ſuo proceſſu noctis latibula direxiſſet, & ſol inferiora dimittens curſu conſueto ſuperioris orbis plagas inviſeret, igneumque jubar ab orientis axe mortalibus demonſtraret, athleta DEI ea quæ ductor ſuus dixerat ſecum aſſumens cum orationis benedictione illo præeunte viam aggreſſus eſt, cumque per totum diem ita agerent circa horam nonam dixit Diaconus: pater, hora refectionis jam inſtat, ſumamus paululum panis & aquæ, quia ita confortati viæ quod reſtat melius conſummare poterimus. Homo Dei reſpondit, ut juxta neceſſitatem corporis refectionem percipe, fili mi: ego non guſtabo quicquam, antequam Dominus mihi locum deſideratæ manſionis oſtendat. Et ille, ſicut, inquit, ſocii ſumus paſſionis, ſic erimus & conſolationis. His dictis cœperunt iter agere feſtinato, quia dies jam declinabat & ſolaris fervor propinquabat occaſui. Venerunt autem ad quendam fluviolum, qui Staina nominatur, ambulanteſque per decurſum ipſius, dum veniſſent ad rupem, de qua idem cum impetu deſcendens gurgitem facit ſpecioſum, viderunt ibi plurimos piſces, & imponentes retia ſua ceperunt eos, igni deinde ſuccenſo Diaconus piſces aſſavit, & panem poſuit ſuper peram. B. autem Gallus dum morandi gratia modicum ab illo divulſus eſſet inter condenſa veprium fructeta ambulans & pede hærens ad terram corruit, quod Diaconus videns accurrit, ut ſublevaret proſtratum. Sed vir DEI præſcius futurorum, ſine me, ait: hæc requies mea, in ſeculum ſeculi hic habitabo, quoniam elegi eam. Et cum poſt orationem ſurrexiſſet, ſumens virgam colurneam fecit crucem, & fixit in terram. Habebat autem pendentem collo capſellam, in qua continebantur reliquiæ B. Dei genitricis Mariæ & ſanctor. Martyrum Mauricii & Deſiderii, quam cum in ipſa cruce ſuſpendiſſet, vocavit Diaconum, & proſtraverunt ſe pariter in orationem. Tunc vir venerabilis hujuſmodi preces emiſit: Domine Jeſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis de virgine naſci & mortem ſubire dignatus es, ne deſpicias deſiderium meum pro peccatis meis, ſed in honore ſanctæ Genetricis tuæ & Martyrum Confeſſorumque tuorum præpara in hoc loco habitationem tuis aptam ſervitiis. Finita oratione, ſole occumbente, finitus eſt dies, & ipſi tandem cum gratiarum actione cibum ſumpſerunt, rurſumque Deo gratias exhibentes ſtatuerunt ſe in terra, ut aliquantulum requieſcerent. Sed vir ſanctus cum Comitem ſuum alto teneri ſopore putaret, ſurgens proſtravit ſe in figuram crucis ante capſellam, & preces Domino devotas effudit. Interea deſcendens urſus de monte micas & fragmenta, quæ convivantib. deciderant, caute legebat. Hoc factum ut vidit homo Dei, dixit ad feram: præcipio tibi beſtia in nomine Domini, tolle lignum, & mitte in ignem. Ad cujus præceptum belua converſa validiſſimum lignum attulit & igni injecit. At vir benigniſſimus ad peram accedens de parvo cellario panem integrum famulanti porrexit, & accipienti ita præcepit: In nomine Domini mei Jeſu Chriſti ab hac valle diſcede, & hoc pacto montes & colles circumpoſitos habeto communes, ut nullum hic hominem, nil de pecoribus lædas. Dum hæc agerentur, Diaconus dormire ſe ſimulans, quod vir DEO carus geſſit cum beſtia, conſiderabat, & ſurgens proſtravit ſe ad pedes ejus & dixit: nunc ſcio vere Dominum eſſe tecum, quoniam & beſtiæ heremi obediunt tibi. Ille autem dixit ei, cave, ne omnino hoc alicui dixeris, donec videas gloriam Dei.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XII.

Ut Dæmonum fantaſmata in ſpecie mulierum oſtenſa eodem loco ſanctus pater depulerit.

NOcte igitur exacta cum lux aurea ſilvarum illuſtraret opaca, Diaconus ait: Pater mi, quid facturi ſumus hodie? At ille reſpondit, obſecro te, Fili, ne moleſte feras quod dico, quia Dominus nos fecit quod quæſivimus invenire, hunc etiam diem in hoc loco ducamus. Tolle rete & ad gurgitem vade: ego quoque poſt te quantocius ibo. Forſan Dominus ſolitam nobis largitatem oſtendet, ut regredientes ad caſtrum referamus patri noſtro Presbytero de hoc loco benedictionem, quam Domin. nos invenire donavit. Diaconus reſpondit, gratiam habeo, quod præcipis, Pater, & ſurgens cito cum invocatione nominis Domini aſſumpto retiaculo perrexit ad fluvium, cumque illud in gurgitem mittere voluiſſet, duo Dæmones in effigie mulierum ſteterunt in littore ita nudari, quaſi balneum intrare voluiſſent, & cum turpitudinem ſui corporis illi objicerent tollentes lapides jactaverunt contra eum, quia dixerunt: tu induxiſti virum iſtum in hanc heremum, virum iniquum & invidia plenum, qui ſuis maleficiis ſemper nos vincere conſvevit. Ille autem reverſus ad virum Dei indicavit illi, quæ viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum Diacono proſtravit ſe, & hujuſmodi verbis Dominum deprecatus: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, inæſtimabilis majeſtas, ſecundum miſericordiam tuam, non ſecundum merita mea auditu placido has ſuſcipe preces: jube hos Dæmones hunc locum deſerere, ut ſit ſanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione venerunt ad gurgitem, & continuo Dæmones in fugam converſi ierunt per decurſum fluvioli contra proximum montem. S. vero Gallus dixit illis, præcipio vobis fantaſmata per immenſæ potentiam Trinitatis, ut hunc locum deſerentes in montes deſertos eatis & huc revertendi ulterius non habeatis fiduciam. Deinde mittentes in gurgitem rete ceperunt quantum volebant, & dum piſces de maculis lini abſolvunt, audiunt in ſummitate montis voces quaſi duarum mulierum defunctos plangentium, & dicebant ad invicem: Heu quid faciemus vel quo pergemus? Peregrinus hic inter homines nos habitare non ſinit, in heremo quoq; manere non patitur. Non ſolum autem tunc hæ voces auditæ ſunt, verum etiam poſtmodum tribus vicibus, dum ipſe Diaconus ſaltem ad capiendos accipitres intraviſſet, audivit Dæmonia de quodam monte, qui Himilinberg dicitur, clamantia, & utrum adhuc Gallus eſſet in heremo ſciſcitantia, vel ſi jam diſceſſiſſet.

CAPUT XIII.

Loci ipſius electio & ſerpentium diſceſſio.

IGitur poſt diſceſſum Dæmonum dum fideles illi heremi ductores vallem luſtrarent videntes inter duos fluviolos multos deſiderabilia, ſilvam ſpecioſam, montes per gyrum, planiciem in medio probaverunt locum ad ædificandam cellam optimum eſſe. Anno autem ab incarnatione Domini DCXIII. Sanct. Gallus hanc ſolitudinem incolere cœpit, & recordatus vir ſanctus ſententiæ, quam Jacob poſt viſionem Scalæ & Angelorum aſcendentium per eam protulit, dixit: *Vere Dominus eſt in loco iſto.* Erat autem uſque ad iſtud tempus in eadem valle plurima ſerpentium multitudo, porro ex illa die tam pleniter abſceſſerunt, ut poſtea ibi non comparerent. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam Diabolo inde expulſo dignum erat, ut animal, per quod hominem deceperat, habitationi cederet ſanctitatis.

CAPUT XIV.

Qualiter locum eundem jejunio dedicaverint, & ad caſtrum regreſſus mortem Epiſcopi cognoverit.

DUmque reverſi fuiſſent ad locum primæ ſtationis, ubi pridem vir Dei cruciculam defixerat, Diaconus dixit ad eum, ſumentes peram & rete regrediamur ad caſtrum, Et ille: Tu, inquit, Fili, ut placet, ad propria revertere: Ego vero his in locis aliquantiſper moratus poſt triduum Deo duce te ſubſequar. Diaconus dixit, nequaquam te abſente remeabo ad patrem noſtrum, ne forte dicat te propter ſpolia à me interemptum, vel ſi homicidium negare voluero, hæc mihi objiciat, cur illum dimiſiſti in ſolitudine? cito reverſus educ eum ad me, & erunt mihi duo pariter, labor duplicatus & manifeſta confuſio. Ad hæc vir Dei reſpondit: vade, Fili, ego poſt veſtigia tua quantocius properabo. Quo abeunte athleta Dei toto triduo ab omni victus adjumento corporei jejunus permanſit, ut videlicet locum, quem ſpiritali militiæ providebat, parſimoniæ conſecraret initiis. Quarto itaque die hieremo digrediens domum reviſit presbyteri, & inter amicæ ſalutationis officia gratias Deo pro omnibus bonis, quæ eis oſtendit, cum debita laude perſolvit. Presbyter autem ſuſcipiens illum cum gaudio juſſit menſam apponi, & cum conſediſſent benedicentes Deum cum gratiarum actione cibum ſumpſerunt, & inter prandendum Diaconus dixit Presbytero, ſi urſus adeſſet, fortaſſis Gallus porrexiſſet illi benedictionem, interrogantique unde hujuſmodi verba proferret, narravit omnia quæ geſta

Digitized by Google

erant in heremo. Ex illo die & deinceps habuerunt eum ſicut Prophetam & virũ ſanctum cottidie meritorum ejus magnitudinem per vitæ illius aſperitatem & virtutum ſtudia metientes. Interea illis commanentibus nuncius venit ad Presbyterem indicans Conſtantienſem Epiſcopum Gaudentium nomine de hac vita migraſſe. Hoc audito, unanimo fervore pro requie defuncti paſtoris precibus & lacrimis inſtiterunt.

CAPUT XV.

Quomodo ad Ducem cum Presbytero ſit evocatus, & illuc ire nolens Retiam commearit, & à Ioanne ſuſceptus ſit.

SEptima poſt hæc die Gunzonis Ducis epiſtula venit ad Presbyterem præcipientis illi, ut die duodecimo ad Iburningas villam veniret, & virum Dei ſecum adduceret. Nam filiam ejus nomine Frideburgam, quæ illi erat unica ſingulari pulchritudine fulgens, ſpiritus invaſit malignus, à quo dum diverſis torqueretur moleſtiis, pœnæ continuam toleravit inediam, & ſæpius terræ proſtrata inter ſpumas horribiles miſerabili volutabatur inſania, adeo ut vix quatuor virorum teneri poſſet inſtantia. Poſt triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob cauſam pater ejus nuncios miſit ad Regem Sigibertum Theodorici filium, qui eam habuit deſponſatam, ut ei nunciarent quicquid circa puellulam agebatur. Rex vero cum omni feſtinatione miſit duos Pontifices, de quorum meritis potiſſimum præſumebat, cum donis regiis ad puellulam, ut eam medicamine orationũ à furoris veſani languore ſanarent. Igitur Willimarus Presbyter volens tempore per epiſtolam definito ad Ducem venire dixit beatiſſimo Gallo: Scis Ducis mandatum, eamus ad eum. Et ille, tuum eſt, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergo proficiſcere: quid mihi cum Principibus ſeculi? Nam in heremum, unde exivi, revertar. Noli, ait, ita agere, ſed perge mecum, ne forte Dux, qui in vexatione filiæ nimium contriſtatur, ira commotus mittat ſatellites, teq; vinctum illuc faciat perduci. Vir Deo plenus reſpondit, vadam prius ad cellulam meam, ut provideam utilitatem & neceſſaria fratrum, qui ibi ſunt Domino ſervituri. Hoc idcirco dixit, ne ad Principem iret, & conſurgens ad electæ pridem habitationis locum miles Dom. tendebat egregius. Sequenti die fratribus, qui ſecum erant, interdixit, ne quis illorum culpiam quo pergeret indicaret: Sed etſi curioſius interrogati fuiſſent à quoquam, juſſit ut eum per epiſtolam Magiſtri ſui Italiam dicerent invitatum. His dictis ſumens ſecum duos de diſcipulis ſuis per ſolitudinem Retiam Curienſem commeavit, cumq; proximum montem tranſcenderent, venerunt in heremum, quæ Sennia nominatur, indeque ad proximum vicum qui dicitur Quaradaues digreſſi repererunt ibi Johannem Diaconum virum juſtum & Deum timentem, iſq; recepit eos hoſpicio, & omni fovit humanitatis obſequio. Finxerunt enim ſe de longe tunc veniſſe, & apud eum manſerunt ſeptem diebus.

CAPUT XVI.

Qualiter miſſo poſt virum DEI presbytero Epiſcopi à Rege directi filiam ducis liberare non valentes ad Regem cum confuſione redierint, confeſſo Dæmone B. Galli virtutem.

POrro cum ſæpedictus Presbyter hoſpes Sanctorum audiſſet virum Dei de cellula diſceſſiſſe navim conſcendens ad Ducem transfretavit, & quæ circa hominem Dei facta fuerant, indicavit. Dux vero ut cito reverteretur illi imperavit, & miſſis poſt virum Dei legatis eum advenire devote rogaret, & adjiciens: ſi enim, inquit, per ejus orationes filiam meam Dominus à Dæmonio liberaverit, dabo illi pontificatum Conſtantienſis eccleſiæ, & inſuper eum copioſis præmiorum muneribus honorabo. Ille promittens ſe ut jubebatur acturum, ſicubi eum qui deſiderabatur invenire potuiſſet, navim petens ad propria remeavit. Interea Pontifices à Rege tranſmiſſi venerunt, & invenerunt ipſam quidem puellulam nimio laborantem furore, parentes autem ejus omnemque familiam & propinquos flentes ſuper eam & miſerabili mœrore depreſſos. Tota enim domus una clade contabuit: puella vexabatur inſania: cæteri torquebantur triſticia. Poſtquam ergo ingreſſi Pontifices munera à Rege directa præſentarunt, preces in conſpectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa vero tenentium manibus ſe excutiens uni eorum gladium abſtulit volens Epiſcopos interficere, & cum id non poſſet efficere ſpiritus immundus, uni eorum dixit: ſi volueras me, ſicut Regi promiſiſti, de hoc vaſculo propulſare, cur filiam tuam, quam nonna illa de te concepit & genuit, non feciſti tecum venire? Deinde ad alterum, & tu, inquit, cum tribus feminis fornicationem commiſiſti. Veſtro quidem imperio, quod nullo ſanctitatis merito roboratur, numquam egrediar. Eſt vero quidam vir magnæ apud Deum virtutis nomine Gallus, qui me de Tucconia, ubi diu optata quiete potit' ſum, potenter ejecit, domoſq; meas audenter deſtruxit: poſtmodum inveniens me apud Brigantium comorantem eadem virtute exhereditav. Porro quia Dux ille eum de eodem expulit loco, in ultionem ejus injuriæ puellam iſtam arripui, de qua poſſeſſione niſi ipſe advenerit, nullatenus amove-

Digitized by Google

amovebor. Unus deinde Pontificum dedit furenti alapam dicens, obmuteſce Satanas deſertor veritatis, falſitatis amator & auctor. Putavit enim eum de gallinacio dicere gallo. Et dum ſpiritus nequam pluribus eos verborum injuriis affeciſſet, manſerunt ibi tribus tantum diebus, ac deinde ad ſua reverſi nunciaverunt omnia, quæ geſta fuerant, Regi.

CAPUT XVII.

Ut vir Dei per presbyterem ad Ducem venerit.

PResbyter vero cúm ſecundum juſſionem Ducis virum Dei fuiſſet è veſtigio proſecutus, reperit eum in ſpelunca animum ſuum lectionis conſolatione paſcentem, & accedens ſalutavit humiliter, & dixit ad eum, ne timeas ſerve Dei ad Ducem venire. Sub teſtificatione etiam juriſiurandi promiſit ſe nullam tibi irrogaturum injuriam, ſed & cum poſueris manum tuam ſuper caput puellæ, ſi ab ea per orationes tuas ſpiritus immundus abſceſſerit, in ſede Conſtancienſi pontificatus te ſublimabit honore. Dum de hujuſmodi colloquium rebus haberent, ſuperveniens Joannes Diaconus ſecundum conſuetudinem obtulit ei panes azymos & laguncolam vini, oleum & butirum & mel in vaſculis cum piſcibus aſſis. Vir Dei cum eum venire cognoviſſet, gratias agit Deo gaudio plenus, diſcubuerun tque tres convivæ fidiſſimi, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter hæc vir Dei Presbytero, duc, ait, nobiſcum noctem inſtantem & craſtina die tecum Domino volente proficiſcar. Cumque huic conſenſum perſuaſioni præbuiſſet, & ad virum Dei Diaconus dixit: Mane primo diluculo huc veniam, & adducam mulum meum ſtratum, ut ſimul ire poſſitis. Ego vero cultor ero ſpeluncæ, & eam cura diligenti cuſtodiam. B. Gallus reſpondit, bene dixiſti. Fili, & ego quidem via qua veneram per heremum regrediar ad cellulam meam & viſitabo fratres, poſtmodum vero quam citiſſime potuero ad caſtrum properabo. Presbyter ergo adjuratione valida conſtrinxit eum, ut nequaquam faceret contraria dictis, & abſceſſerunt pariter, Johannes quoque accepta benedictione rediit in domum ſuam. Cumque vir beatus recto itinere perveniſſet ad cellulam, requievit ibi nocte illa cum fratribus, mane autem ſequenti ſumptis ſecum duobus fratribus perrexit ad caſtrum, repperitque inibi cum Presbytero Ducis miſſum, qui eos cum omni feſtinatione ire depoſceret, qui etiam indicavit puellam continuato jam triduo ſine alimonia perdurare. Et illi navicula conſcenſa totis niſibus ire feſtinantes ligno natatili profundi terram ſulcante nocte proxima peruenerunt ad Ducem.

CAPUT XVIII.

Qualiter oratione & verbo filiam Ducis à Dæmone liberaverit.

DUmque devictis profunctæ noctis tenebris ſol terris cum jocunditate ſerenum reſtitueret diem, juſſit eos Dux venire in cubiculum, in quo arreptitia ſervabatur. Jacebat autem tunc in ſinu matris ſuæ oculis clauſis ore hianti, membra quoque ejus ita erant diſiecta, ut quaſi mortua videretur: fœtor vero tam gravis oris prorupit ex adyto, ut ſulphure locus ipſe aſperſus putaretur. Pater vero cum domeſticis ſuis intravit, ut videret, quid vir Dei eſſet acturus. Ille de Domini largitate certiſſimus humiliter ſe proſternens preces has Domino cum lacrimis fudit: Domine Jeſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis carnem ſumere & per virginem naſci dignatus es, qui ventis & mari imperaſti, Diabolum etiam calliditatis ſuæ fraudibus inſiſtentem retro ire juſſiſti, quique paſſione tua mundum redimere & reſtituere libertati dignatus es, jube hunc immundiſſimum ſpiritum de puella hac pro tui gloria nominis exire, ut plaſma tuum ſuperbus invaſor deſerat, & tibi creatori ſuo creatura tua gaudens deſerviat. Et cum ſurrexiſſet ab oratione apprehenſa dextera ejus allevavit eam: Spiritus enim malignus conturbaverat illam, & impoſita manu ſuper caput ejus dixit: Impero tibi in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſpiritus immunde, ut exeas & recedas ab hoc plaſmate Dei. Et cum hæc dixiſſet, aperiens illa oculos reſpexit in eum, & ſpiritus malignus his verbis eum allocutus eſt: Tune es Gallus, qui de habitationibus me expuliſti prioribus? Ego plane ob ultionem injuriæ, quam Dux iſte tibi & ſociis tuis irrogavit, filiam ipſius invaſi, & ſic ejicis me? Si hinc exiero, quo vadam? Illuc, ait, ubi tibi paratur in abyſſo ſupplicium ſempiternum à Domino: & ſtatim videntibus, qui aderant, exivit de ore puellæ quaſi avis nigerrima & horrore terribilis. Hora eadem ſana ſurrexit, & à viro DEI gaudens gaudenti reddita eſt matri.

CAPUT XIX.

Qua ratione oblatum epiſcopatus honorem reſpuerit, & quando pauperibus dona Ducis diſtribuerit, diſcipulum ad eleemoſynam hortatus ſit.

HIs ita patratis Dux juſſit ei afferri dona, quæ Rex puellæ tranſmiſerunt, & inſuper ut apicem Pontificalis gradus dignaretur aſſumere poſtulavit. Ad quod vir beatus ita reſpondit, vivente Domino & Patre meo Columbano interdictum altaris officium non uſurpabo, niſi ab illo permiſſus. Quare hujus regiminis pondus, quod offers,

offers, ſubire non poſſum. Quod ſi hoc indubitanter fieri cupis, ſuſtine interim, donec mittam epiſtolam ad Abbatem meum ad inſinuandam illi voluntatem tuam: & ſi ejus permiſſum cognovero, tunc demum paſtoralis curæ oblatum onus ſuſpiciam. Et Dux ad illum; Bene, inquit, dixiſti, fiat ſecundum verbum tuum, & dimiſit eum cum pace. Ille ſumptis quæ donata fuerant remigando pelagus ſuperavit. Dux autem ſanctitatis ejus tam manifeſto compunctus indicio juſſit Arbonenſi Præfecto, ut cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ, ædificia juxta viri Dei diſpoſitionem, & quæcunque neceſſitas popoſciſſet, conſtrueret. Venerabilis ergo pater poſt celeuma *(id eſt, carmen nauale)* celebratum, cum Arbonenſe caſtrum intraret, fecit convenire omnes pauperes & egenos, & dona quæ detulerat illis diſtribuit. Hæc videns quidam diſcipulus nomine Magnoaldus dixit ad eum; Pater, habeo vas argenteum pretioſum cælaturis inſigne: ſi vis reſervabo illud ut ſacri vaſa miniſterii ex eo faciamus. Ille reſpondit, Fili, memor ſententiæ B. Petri Apoſtoli, quam paralytico ſperanti pecuniam protulit; *Argentum, inquiens, & aurum non eſt mihi*, ne contrarius exemplo inveniaris ſalubri, vas quod poſſides pauperibus conferre curato. Nam præceptor meus B. Columbanus in vaſis æneis Domino ſolet ſacrificium offerre ſalutis, quia fertur & Salvator noſter clavis æneis cruci confixus. His omnibus expletis reverſus eſt ad dilectæ ſolitudinis aulam.

Incluſa videntur à gloſſatore eſſe.

CAPUT XX.

Quo caritatis fervore Johannem Diaconum litteris evocatum inſtituerit.

DEinde miſit epiſtolam ad Johannem Diaconum rogans eum ad ſe venire. Qui cum dilecti Magiſtri litteras accepiſſet, tulit quod pro benedictione offerre poterat, & venit ad eum & oblatis eulogiis ſalutavit patrem & ſalutatione paterna eſt honoratus. Cui interroganti virum ſanctum de proſperitate itineris ejus ille reſpondit, divina nos præveniente miſericordia & ſubſequente cuncta proſpere provenerunt. Nam cum ſumma gratulatione ſuſcepit nos Princeps, & eripuit Deus filiam ejus à Dæmonio, & ipſe dedit nobis dona non modica, & inſuper obtulit mihi epiſcopatus honorem. Ego vero non conſenſi ſuſcipere ante præceptum Abbatis mei. Ergo Fili acquieſce conſiliis meis, eſto mecum & lege divinæ libros ſcientiæ, & docebo te cooperante gratia Dei intelligentiam ſcripturarum. Cecidit autem Diaconus ad pedes ejus gratias agens, fecitq; redire in ſua pueros, qui ſecum venerunt: ipſe vero remanſit apud virum venerabilem, & ille cœpit eum introducere in cellaria ſcripturarum, oſtendens ei novi & veteris occulta theſauri. Superna itaque illuſtratus clementia tanti magiſterii profecit inſtantia, adeo ut in omni ſcripturæ divinæ latitudine nobiliter eruditus laboris paterni fructus oſtenderit.

CAPUT XXI.

Quibus verbis Ducis filia vitam B. Galli & virtutes enarrans Sigiberti Regis illi gratiam & ſolatium impetraverit.

SIgibertus igitur Rex cum audiſſet puellæ redditam ſanitatem, mandavit patri ejus ut eam conſpectibus exhiberet. Qui ſumens dona ingentia & puerorum multitudinem ac puellarum cum magno ſuorum comitatu duxit eam usque ad Renum, indeque per Comites ad Regem tranſmiſit. A quo dum gratanter ſuſcepta fuiſſet, interrogata quomodo ſuæ remedium conſecuta eſſet infirmitatis, cum per Pontifices ad hoc miſſos ſanitati non poſſet reſtitui, hanc reddidit rationem, Domine mi, inquiens, eſt vir quidam in provincia, quam huc ducta reliqui, cujuſdam incola ſolitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & meriti, ut adverſus Dæmones ſingulari quadam utatur potentia. Nam cum ego ancilla tua gravi vexatoris inſtantia periculoſum vitæ nutantis finem pæne ſubirem, rogante patre meo idem vir Dei ſupervenit; & ſigno vexilli ſalutaris me muniens imperioſa voce juſſit exire tyrannum, & videntibus cunctis qui aderant exivit de ore meo quaſi corvus colore piceus, horrore tartareus, cumque ſacrificii cæleſtis me pabulo confirmaret, priſtinæ reſtituta ſum ſanitati. His ita relatis puella procidens ad pedes Regis; obſecro, ait, Domine, ut virum ipſum tuæ gratiæ foveas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum actiones rependere non graveris. Interrogavit autem eam, in qua heremo vir manſitaret eximius? Et illa reſpondit, in ſaltu qui Arbonenſi territorio adjacet, & eſt publici poſſeſſio juris. Situs autem inter Alpes Retiarum & Brigantini marginem lacus. Rex igitur ut audivit in publicis eum commorari poſſeſſionibus, juſſit fieri conſcriptionem firmitatis, ut vir ſanctus locum quem incolebat per auctoritatem regiam obtineret. Auri quoque libras duas, & argenti pondo totidem cum epiſtola conceſſionis jam dictæ per ſuos nuncios viro DEI deſtinavit ſe ſacris orationibus ejus commendans attentius, Gunzoni autem Duci præcipiens, ut vi ſolitudinis incola vellet ſolatiorum ei copiam ad ædificandam cellam ſum miniſtraret.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XXII.

Quo conſilio eadem puella thalamos Regis evadens divinæ ſe ſubdiderit ſervituti.

NOn multis in medio revolutis diebus volens Rex illam puellam ſuis thalamis ſociare, celebri edicto ſacerdotum & Principum ſuorum ſenatu nuptiarum præcepit adeſſe ſolemniis. Cumque ſtipatus agmine procerum introiiſſet ubi ipſa manebat, dixit illi, aſcendamus in palatium, nam nuptiæ paratæ ſunt, ſacerdotes & capita populorum cum benedictionibus congruis advenerunt. Quibus illa auditis cecidit ad pedes ejus dicens, mi Domine, quia præterita paſſio ſuo me pondere tabefecit, vires abſorbuit, valitudo contraria, membrorum officia ægritudine ſunt reſoluta: da mihi vel ſeptem dierum inducias, ut aliquatenus virium detrimenta recuperem, & ſic tuis poſſim applicari conſpectibus. Quam petitionem dum Rex piè ſuſciperet, ad Palatium remeavit, illa in privato commorante cubiculo. Fiebat autem utroque in loco ingens apparatus lætitiæ, admirantibus multis, cur tam diu diviſi convivio diſtuliſſent conubia. Tranſactis interea ſeptem diebus circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemque puellis eccleſiam B. Stephani protomartyris introivit, & ſecedens poſt januas templi exuit ſe veſtimentis regalibus, & habitum propoſiti ſanctioris aſſumpſit neſcientibus hoc viris qui pariter cum illa advenerunt. Depoſito ergo terrenæ dignitatis amictu, ſanctimoniæ nitorem cum quodam ſui ſecuta contemptu acceſſit ad altare, & in faciem proruens Dominum ſtudioſius adoravit. At demum cum ſe erigeret cornu comprehendit altaris, hujuſcemodi voces emiſit, B. Stephane, qui ſanguine tuo teſtimonium Chriſto perhibuiſti, deprecationem meam tuis meritis Domino commendato, ut tua interceſſione hodie cor Domini mei Regis convertat ſecundum voluntatem meam, ne velamen quod amore Dei ſuſcepi auferat de capite meo. Viri ergo, qui erant cum illa, hæc videntes venerunt ad Regem & nunciaverunt ei quæ facta fuerant. Et ille advocans ſacerdotes & quoſdam principes ſuos cœpit inquirere ab eis, quid ſuper hac re faciendum cenſerent? Cyprianus Arelatenſis Regi reſpondit, quia ut liquido claret puella hæc cum à Dæmonio erueretur hoc ſe voto, quod perfeciſſe videtur, conſtrinxit, cavendum tibi eſt ne forte ſi irritum feceris votum ejus, redivivo Dæmonum comprimatur incurſu: tu vero tanti criminis reatum incurras. Rex ergo juſtitiæ tenax & timore Domini plenus huic conſilio devotæ mentis pandit aſſenſum, & ingreſſus eccleſiam fecit afferri veſtem nuptiis præparatam & Coronam ſponſæ nitoribus imponendam. His allatis dum puellam ad ſe juſſiſſet accedere ſponſa Dei jam agni comitatibus hærens avelli non potuit ab altari, quia ſe timebat de eccleſia protrahendam. Cumque inſtantius aræ cornibus inhæreret, Rex eam ne timeret admonuit, hodie inquiens, per omnia tuæ voluntatis videbis effectum. Porro illa inter ſpem & metum poſita caput ſuper altare reclinans, ecce, ait, ancilla Domini, fiat mihi ſecundum voluntatem ejus. Rex verò juſſit ſacerdotibus, ut elevarent eam, & ad ſe perducerent. Quo facto induta eſt illo jubente veſte regali & ſacro velamine coronata. Intuitus autem eam Rex religioſus dixit illi, ecce meis te nuptiis præparatam ſponſi cœleſtis Domini noſtri videlicet Ieſu Chriſti credo complexibus, & dextram ejus comprehendens poſuit in altari, deinde & eccleſiæ limen excedens lacrimis abſconditum patefacit amorem. Poſt hæc vocavit eam, & juxta ſe fecit in Palatio reſidere, & donis ingentibus honoratam prætulit monaſterio ancillarum Dei, quod in honore B. Petri Principis Apoſtolorum conſtructum eſt in Metenſium civitate, ubi geſta ſunt univerſa quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis ſecuta eſt puella conſilium B. Galli, qui eam Domino auxiliante à Dæmonio liberavit.

CAPUT XXIII.

Quantum ex viri Dei doctrina & exemplis ſupra dictus Iohannes triennio profecerit.

PEr idem tempus Iohannes Diaconus perſeverans apud venerandum patrem prudentiam, quæ in eo cœlitus abundabat, ſtudio ſitienti potavit in abſolutione dumtaxat difficilium Scripturæ divinæ quæſtionum & intemeratæ fidei ratione. Operis quoque cottidiani, quod idem egregius Apoſtolicæ diſtrictionis imitator ſedula accelerabat inſtantia, non ſolum dilexit ſcientiam, verum etiam comprehendit. Gratia enim illuſtratus divina quicquid vel viſu vel auditu percepit, alta memoriæ & (ut ita dixerim) armario cordis celer inſeruit, & ſub hujus magiſterii diſciplina cum omni manſuetudinis & humilitatis cuſtodia triennium duxit.

CAPUT XXIV.

Quomodo B. Gallus ab epiſcopali ſe promotione excuſaverit in concilio principali.

POſt hæc Dux ſæpe jam dictus per epiſtolam ſuam virum Dei rogavit, ut ad Con-

Conſtantiam oppidū perveniret ad eligendum qui eidem ſedi præficeretur antiſtitem. Advocavit autem Auguſtidunenſem & Veritunenſem Epiſcopos cum multitudine clericorum. Nemidonæ etiam, qui à modernis Spira vocatur, venire fecit Epiſcopum: nec non per nuncios & epiſtolas ſuas totius Alamanniæ presbyteros, diaconos, univerſaſque clericorum copias generaliter die denominata, id eſt proxima Paſcæ Dominica, apud Conſtantiam convenire præcepit. Ipſe quoque cum Principibus & Comitibus ſuis huic intererat conventui. Cumque hæc ſynodus tantæ multitudinis celebraretur acceſſu, & trium ſpatio denunciaretur futura dierum, B. Gallus divino plenus conſilio aſſumptis Iohanne & Magnoaldo Diaconatus officio ſublimatis perrexit ad oppidum, ingreſſoque eo locum concilii Dux hujuſmodi verba profudit; Deus omnipotens, cujus providentia totum corpus eccleſiæ augmentatur & regitur, per interventionem & meritum B. Mariæ ſemper virginis, in cujus honore locus iſte conſecratus eſt, effundat hodie ſuper nos Spiritum Sanctum ad eligendum Pontificem, qui ad regendam plebem fidelium ſit idoneus, & ad gubernandam eccleſiam Dei paſtorali ſit diligentia plenus. Admonuit deinde Pontifices & omnem clerum, ut juxta ſaluberrima canonum decreta rectorem eccleſiæ providerent. Cœperunt autem omnes clerici ad invicem dicere, Gallus iſte teſtimonium habet bonum ab omnibus, qui ejus vitam noverunt, in ſcripturis divinæ ſcientiæ culmen obtinuit, & in omni vitæ honeſtate ſapientiæ luce refulget: juſtitiæ autem vitæ caſtitatem corporis ſociavit, manſuitudinem cum humilitate poſſedit, continentiæ vero ſalutari patientiam junxit; largitor eſt Elemoſynarum, Orphanorum pater, in viduarum ſolatiis alacer. Hunc omnium virtutum ſectatorem decet eſſe paſtorem populorum. His auditis Dux dixit ad illum, audis quid iſti loquuntur & affirmant? Sanctus pater reſpondit, bene quidem dicunt, utinam verum eſſet quod fatentur: cum autem invicem talia tractant, neſciunt in canonibus eſſe prohibitum, ne aliqui de locis ſuis commigrantes aliis facile ordinentur in locis. Eſt vero mecum Diaconus quidam nomine Iohannes, cui merito teſtimonium, quod iſti mihi dederunt, poteſt aptari & vicinorum ingenia locorum. Hunc divino credens electum judicio vobis offero promovendū.

CAPUT XXV.

Promotio & conſecratio Iohannis ſupradicti, & cura quam poſtmodum ſibi invicem exhibuerint.

DUmque hac atteſtatione vir Sanctus in Iohannem cunctorum concitaret amorem (neque enim aliud de illo credere poterant, quam quod vir Deo carus aſſeruit) Dux Diaconum venire fecit in medium; Tu es, inquiens, Iohannes Diaconus? & reſpondit, ego plane. Unde, ait, ducis propaginem generis? Et dixit, in Retia Curienſi mediocri natalium ſum procreatus, Dux vero ad illum, potes ne, inquit, Pontificalis infulæ pondus ſubire? Tunc venerabilis Gallus ſe pro filio reſponſurum promiſit. Et dum hoc mutuo ſermonem commercio pertractarent, ſubtraxit ſe Diaconus, & fugiens latibulum quæſivit in eccleſia Sanct. Stephani martyris, quæ eſt extra oppidum. Secuti ſunt autem ſacerdotes cum plebe & apprehenſum lacrimis perfuſum felicibus, licet renitentem, in præſentiam Pontificum pertraxerunt & Ducis, & levaverunt omnes pariter vocem dicentes, Iohannem elegit ſibi Dominus Pontificem hodie. Et reſpondit eis populus, Amen. Epiſcopi itaque duxerunt eum ad altare, & ſollemni benedictionis officio ordinaverunt antiſtitem, conſummatoque ſacræ promotionis miniſterio rogaverunt eum ſacrificii ſalutaris celebrare myſteria. Præmiſſis ergo ex more divinæ liberationis initiis poſt lectionem evangelii rogavere venerabilem Gallum, ut multitudini, quæ aderat, verbi officio ſacræ inſtructionis pabula miniſtraret. Qui aſſumpto Iohanne Epiſcopo gradum aſcendit, eo videlicet pacto, ut ipſe quidem ædificationis inſtrumenta colligeret, Epiſcopus vero ad utilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet. Cœpit igitur verbum facere de initio creaturarum, & Adæ peccatum, pro quo depulſus eſt Paradyſo, commemorare. Tranſiens inde ad diluuium Patriarcharum conſequenter tempora perſtrinxit & actus: egreſſum quoque filiorum Iſrael de Ægypto, & tranſitum per mare Rubrum, legiſque lationem per Moyſen, & cœleſtis alimenti miracula replicavit. Regum deinde ſucceſſiones & tempora Prophetarum breviter attingens adventus dominici tempus retexuit. Baptiſmum etiam Salvatoris & mirabilium ejus gloriam commemorans crucis ignominiam cum impiis inſectationum generibus veraci relatione ſubjunxit: Hæc audientes eccleſiæ paſtores cum populi multitudine lacrimas fuderunt uberrimas, & ad invicem dixerunt: Vere Spiritus Sanctus locutus eſt hodie per os viri iſtius. Ille verò prædicationem perduxit uſque ad reſurrectionem Chriſti, & in commemoratione generalis judicii terminavit. Omnes ergo qui aderant alacri mentis exultatione repleti benedicebant Dominum, & ad ſua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manens apud Iohannem Epiſcopum ſeptem diebus inter multa ſalutiferæ conſolationis verba

Digitized by Google

verba hæc ſæpius inculcavit; Quem Deus elegit, homo non deſpiciet, ſed erit omnium veneratione ſublimis quem divinum commendat judicium. Deinde accepta ab eo benedictione reverſus eſt ad cellulam ſuam. Epiſcopus autem juſſit his, qui rebus Epiſcopii præerant, ut ad virum Dei cum ſibi ſubjectis venirent, & ejus obtemperarent juſſioni. Poſt hæc tanto ſtudio caritas mutua ſervabatur utrinque, ut ſpiritalis glutino clientelæ ſibi ſemper cohærentes ſolo corpore viderentur diviſi. Magiſter paterna ſollicitudine precibus & conſilio ſalutari mathiten refovebat: Ille vero paterno honore & omni neceſſitatum ſubſidio didaſcalum ſublevabat. Sicque ſacra piorum ſocietas aucto creſcebat honore & multiplicato commendabatur amore.

CAPUT XXVI.

Ut tranſitum B. Columbani S. Gallus ſicut prius per viſionem cognoverat, ita poſt diſcipuli legationem factum compererit.

TEmpore ſubſequenti cœpit virtutum cultor eximius oratorium conſtruere, manſiunculis per gyrum diſpoſitis ad commanendum fratribus, quorum jam duodecim monaſtici ſanctitate propoſiti roboratos doctrina & exemplis ad æternorum deſideria concitavit. Quadam itaque die dum poſt laborem matutinalis officii quieſcendi gratia lectos ſuos reviſerent, primo diluculo vir Dei vocavit Magnoaldum Diaconum ſuum dicens illi, inſtruo ſacræ oblationis miniſterium, ut poſſim divina ſine dilatione celebrare myſteria. Et ille, num, inquit, tu pater miſſam celebrabis? Dixit ergo ad illum, poſt hujus vigilias noctis cognovi per viſionem Dominum & patrem meum Columbanum de hujus vitæ anguſtiis hodie ad Paradiſi gaudia commigraſſe. Pro ejus itaque requie requie ſacrificium ſalutis debet immolare, & ſigno pullato oratorium ingreſſi proſtraverunt ſe in orationem, & cœperunt miſſas agere & precibus inſiſtere pro commemoratione B. Columbani. Finito ſacræ devotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum, fili, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, ſed arripe viam & Italiam petito, pertranſienſque uſque ad monaſterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum ſit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut ſi eum compereris eſſe defunctum, poſſis agnoſcere, utrum viſio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia ſollicita inveſtigatione perdiſcens regreſſus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magiſtri provulutus ignotum ſibi iter conqueſtus eſt: ſed vir benedictus voce blanda eum ne timeret ammonuit: perge, inquiens, & Dominus diriget greſſus tuos. Hac conſolatione roboratus pii doctoris alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico feſtinanter aggreſſus eſt. Cumque perveniſſet ad monaſterium, ut volebat, invenit omnia ita contigiſſe ſicut patri ſuo per viſionem fuerant revelata. Manſit autem ibi una nocte, & accepit à fratribus epiſtolam ad B. Gallum continentem tranſitum venerandi Columbani, qui & baculum ipſius, quem vulgo Cambocam vocant, per manum Diaconi tranſmiſerunt dicentes, ſanctum Abbatem ante tranſitum ſuum juſſiſſe, ut per hoc notiſſimum pignus Gallus abſolveretur. Dimiſſus autem ab illis iter acceleravit & proſpere in omnibus agens die octava pervenit ad Dominum ſuum & patrem ferens epiſtolam relationis & abſolutionis indicium. Lecta epiſtola Sanct. Gallus cariſſimi patris amorem pleno retinens corde lacrimas perfudit uberrimas, & collectis fratribus cauſas mœroris aperuit: deinde tanti patris memoriam precibus ſacris & ſacrificiis ſalutaribus frequentaverunt.

CAPUT XXVII.

Miraculum tabulæ incremento monſtratum.

COntigit autem quadam die, dum in conſtruendo oratorio cum fratribus laboraret, ut tabula quædam parieti imponenda brevior cæteris menſura palmorum quatuor appareret. Quam dum ejuſdem operis artifices vellent abjicere, B. Gallus virtutis, quam in domino habebat, conſcius juſſit eos ab opere diſiungere & domum ad percipiendam ſecum refectionem quam Dominus præparavit intrare. Quibus ſecundum juſſionem ejus facientibus benedictum panem manu ſua porrexit. Poſt prandium autem cum omnes pariter opus repeterent imperfectum, invenerunt tabulam, quam propter ſui brevitatem pridem abjicere voluerunt, cæteris omnibus longiorem menſura dimidii pedis, & admiratione de eo quod evenerat habita lignum, quod mirabili creverat modo, in loco ſuo parieti aptaverunt. Quod ipſum longo deinceps tempore à fidelibus expetitum Domino faciente dentium doloribus efficaciter medebatur, propter antiqui commemorationem miraculi novis ſemper effectibus honorandum. In quo facto meritorum ejus magnitudinem & orationis poſſumus penſare virtutem, quia & lignum aridum contra naturam incrementis auctum, & ne vetus aboleretur miraculum rediviva ſignorum atteſtatione ſemper eſt repetitum.

Digitized by Google

CAPUT XXVIII.

Qua ratione fratribus Luxovio venientibus ſatisfecerit, & quam mirabili eos doni cœleſtis ubertate refoverit.

POſt hæc Abba monaſterii, quod Luxovium dicitur nomine Euſtaſius, quem bonæ memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab hujus exilio vitæ ad ſupernam patriam commigravit. Fratres ergo in eodem cœnobio conſtituti conſilium inierunt, ut venerabilem Gallum revocarent, & ejus regimini ſe ſubdendo contraderent. Miſerunt itaque ſex fratres ex his qui ab Hibernia venerunt, qui epiſtolam ferrent continentem cauſas ejuſdem legationis. Igitur illi recto itinere cum ad viri Dei cellam perveniſſent nunciati veniſſe, ducti ſunt ad orationem. Qua expleta domum ingreſſi porrexerunt epiſtolam, quam vir ſanctus perlegit, dixit illis, ego quidem ô fratres, verba Prophetæ cupiens imitari dicentis; *Extraneus factus ſum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ*, deſerui notos meos & propinquos, & ut liberius Domino poſſem vacare, ſolitudinis elegi ſecreta, utique parentum & prædiorum dimiſſionem prætercam, Epiſcopatus honorem & divitias mundi ſuſcipere non conſenſi, & quo pacto poſt hanc renunciationem & voluntariam paupertatem ſeculi implicabor negotiis? exaltabor honoribus? ponderibus aggravabor? Abſit, inquam, ut qui manum in aratrum miſi, oculos ad relicta retorqueam, & ſicut canis revertar ad vomitum. Scitis ipſi me inter vos poſitum humilitati ſemper dediſſe operam & ſubjectioni, & quomodo creditis ad tanti culminis me provocari poſſe faſtigium? Innovate conſilia, alior ſum vos vertite, mihi quod animo ſemel infixum eſt, Dominus immutari non ſinet. His & ſimilibus verbis animos eorum ab ſpe impetrationis hujus amovit. Vocavit deinde unum è fratribus & eum interrogavit, quid eſſent tempore refectionis ſumpturi? Cumque reſponſum eſſet, tantummodo ſextarium farinæ ad uſum haberi cunctorum, juſſit fieri panes dicens, potens eſt Dominus parare menſam in deſerto. Et cum feciſſet olera colligi, ipſe ſumens rete & unum ex diſcipulis ſuis cum fratribus qui ſupervenerant, ivit ad gurgitem dicens, videamus, utrum miſericors Dominus aliquos noſtris velit neceſſitatibus largire piſciculos. Cumque perveniſſent ad gurgitem, viderunt piſcem magnum in aquæ collectione, natantem, duosque illum inſequi lutros quaſi capere fugientem, volentes, immiſſo reti captum eum traxerunt ad littus. Habebat autem in longitudine palmas duodecim, & in latitudine quatuor, quo facto lutri ſe profundis immergunt. Impoſito rurſum reti cum piſcatores ſancti piſcium latebras pulſando inquietarent, iterato lutri apparaverunt piſcium tantam multitudinem propellentes in rete, ut id ſua pluralitate per loca dirumperent. Præda itaque ad littus perducta vir diſcretione pleniſſimus quoſdam piſces adjuvantibus qui aderant, rurſum in aquã projecit & fratribus dixit, hodie propter adventum veſtrum mirabilem ſuæ largitatis evidentiam Dominus manifeſtare dignatus eſt. Illi econtra meritis ipſius quod factum fuerat imputantes, eo alacriter præeunte domum redierunt. Et ecce juxta introitum cellulæ vir unus apparuit ferens duos utres vino plenos & ternos farinæ modios ob ſuæ devotionis indicium. Quibus cum gratiarum actione ſuſceptis cibum ſumpſerunt, & poſt corporis refectionem ſpiritalis colloquii dapibus animas ſuas paſcere ſtuduerunt. Detinuit autem eos B. Gallus aliquantis ſecum diebus, & caritatis intuitu omni humanitatis fovit obſequio. Narravit quoque de communi patre B. videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deinde oſculo pacis oblato dimiſit eos, & illi benedictione tanti patris armati ad ſua remearunt.

CAPUT XXVIIII.

Quomodo ſanctiſ. Pater inter adificationis ſtudia apud Arbonam migrarit ad Dominum.

NEc multo poſt cum jam bonorum omnium auctor & propagator athletam ſuum de mundi agone ſublatum præmiorum laureis vellet perhennibus adornare, Willimarus Presbyter veniens ad cellam viri ſancti rogavit eum, ut ſecum egrederetur ad caſtrum, & ut obtineret, quòd voluit hujuſmodi voce flebili querimoniam ſummiſſus explicuit; Cur, inquiens, ô pater, me qui tuorum monitis dictorum innitor, quaſi deſpectum dereliquiſti, & Doctrinæ tuæ ſalutaribus inſtitutis auditorem fraudaſti benivolum. Cui hanc abjectionem aſcribere poſſum, niſi peccatorum meorum factoribus? niſi enim vita mea tuo diſpliceret judicio, amabili me ædificationis tuæ non priuares ſolatio? Nunc ergo noli nos pro peccatis noſtris abjicere, ſed Domini provocatus mandatis viam veritatis deſiderantibus aperi, & ſolitæ nobis benignitatis munus impende. Motus igitur hoc ſupplicantis alloquio pietatis amator, deſcendit cum illo & venerunt ad caſtrum. Vocata autem multitudine in die ſollemni, ſcilicet ſancti Michaelis, vir ſanctus prædicationis dulcedine avidorum, corda refecit & tanta quæ dixerat ſapientiæ luce veſtivit, ut ſumma omnium gratulatione auditus & plena cuncto-

Digitized by Google

rum veneratione ſit honoratus. Biduo itaque ibidem ducto tertia die febre correptus tantum in brevi ejus violentia depreſſus eſt, ut nec ad cellam redire, nec cibi ſuſtentaculum potuiſſet percipere. Cumque hac infirmitate per dies quatuordecim laboraſſet, die ſextodecimo menſis Octobris, id eſt XVII. Kalendas Novembris, expletis nonaginta quinque annis ſuæ ætatis in ſenectute bona hujus vitæ liberatus ergaſtulo, animam meritis plenam felicibus reddidit bonis inhæſuram perhennibus.

CAPUT XXX.

Ut funeri ejus Epiſcopus interfuerit, & quemadmodum cognoverit, non ibi eum debere recondi.

DUmque igitur audiſſet Iohannes Conſtantienſis eccleſiæ præſul, B. Gallum apud Arbonam infirmari, aſcendens naviculam, potuum & ciborum ea ſecum genera tulit, quæ infirmitate laboranti noverat congruere, ut videlicet ſua viſitatione fidiſſimum refoveret amicum. Cumque portui propinquaret, audivit in domo presbyteri planctum magnū circa funus viri Dei celeberrimi, & interrogavit quæ tanti eſſet cauſa ploratus? Audiens autem Gallum venerabilem firmiſſimum ſuæ familiaritatis cuſtodem de hujus ſeculi emigraſſe periculis, miſit ſe in aquam (neque enim poterat propter nimium dolorem ſuſtinere donec navicula littus attingeret) deſcendensque cum his qui ſecum venerant, intravit domum præsbyteri; lugubri voce & corporis geſtu mærorem cordis inſinuans. Invenit autem corpus viri ſancti jam involutum & in loculo repoſitum, aperiensque ſarcofagum & exanime amici cadaver inſpiciens amariores cum hac voce lacrimas dedit; Heu heu pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductum in his periculis quaſi orphanum dimiſiſti, & confidentiam meam, qua de tuis conſiliis plurimum præſumebam, immatura morte rupiſti? Tibi quidem in perceptione præmii, quod tam ardenter deſiderabas, hæc tua mors eſt fructuoſa; nobis autem in tot mundialium perturbationem procellis laborantibus multipliciter eſt luctuoſa. Sed quod de vitæ corporalis interruptione dolemus, de animæ immortalis libertate gaudere debemus, certi quia orationibus nondeſines adjuvare quos conſilio & exemplis roborare conſueveras. Inter hæc verba presbyter eum ut ſurgeret monuit, & pro requie defuncti ambitioſius Dominum precaretur. Intraverunt itaque eccleſias, & Epiſcopus pro cariſſimo ſalutares hoſtias immolavit amico. Finito autem fraternæ commemorationis obſequio reſpiciens poſt tergum vidit foſſam, in qua ſanctum corpus humare volebant acceptaque cruce & his quæ exequiis exhibentur, intraverunt domum volentes theſaurum precioſi corporis locum ſepulchri deducere. Cumq; archam, qua claudebatur cadaver, feretro impoſitam ad foſſam ſepulturæ conarentur deferre, nullis viribus uſquam potuit commoveri. Quod novi genus miraculi dum mutuis mirando colloquiis retractarent, Iohannes Epiſcopus dixit, in veritate cognoſco hanc ſepulchri ſedem patri meo Gallo non placere: & juſſit præsbyt. ut duos equos inveniret indomitos, & faceret introduci. Quod cum factum eſſet, ſtraverunt eos cum magno labore, & ad locum ubi corpus jacebat duxerunt, & Epiſcopus cum clero hujuſcemodi orationem dedit? Deus qui per potentiam majeſtatis tuæ ubique totus es, pro cujus amore vir iſte reliquit patriam ſuam, ut præcepta tua conſervaret, fac corpus ejus ab his equis indomitis ferri in locum, quem tua voluntas meritis ipſius prævidit, cumque finita eſſet oratio, cuncti qui aderant, Amen reſponderunt.

CAPUT XXXI.

Debilis per veſtimentorum ſancti viri munus acceptum ſanatus.

COngruum videtur in loco retexere miraculum, quod Dominus inter ſui Confeſſoris exequias exhibere dignatus eſt, quo liquido cunctis oſtenderet ſervum ſuum ſecum veraciter tunc vivere, dum carnis hujus carcere liberatur. Erat ibi quidam mendicus tanta per omnes membrorum juncturas debilitate contractus, ut penitus inter alias ſuæ infirmitatis moleſtias inceſſu pedum careret. Huic, dum presbyter indumenta viri Dei diſtribueret pauperibus, caligas ejus cum calceamentis dedit, ſtatimque debilis pro accepto munere ſummo repletus gaudio, ut ſacras cruribus & plantis aptavit exuvias, per omnes artuum compages repente ſolutus eſt, & exiliens voce clamavit ingenti, & gratias egit Domino & B. Gallo, per cujus merita redditam ſibi videbat ſalutem. Videns autem Epiſcopus & cuncti qui aderant, ſanitatis hujus miraculum, unanimiter glorificaverunt Deum atque dixerunt: manifeſta virtute dignatus eſt Dominus hodie gloriam ſerui ſui nobis oſtendere. Dederunt itaque ei qui ſanatus fuerat cereum, & proſecutus eſt funus cum cætero populo. Hoc primum ſignum poſt tranſitum ejus Dominus ad memoriam illius declaravit.

CAPUT XXXII.

Signa mortificationis ejus poſt tranſitum deprehenſa.

INter eaſdem quoque beati paſtoris exequias aliud non mediocre ſanctitatis ejus indicium apparuit. Habuit vir Dei capſellam de corio factam diligenter ſervatam, cujus

cujus clavem ſub tam vigili cuſtodia ipſe retinuit, ut nullus diſcipulorum ejus quamdiu vixerat quid intus ſervaretur cognoſcere potuiſſet. Hanc autem ex ſuis humeris pendentem ferre ſolebat quocunque ambulavit. At ubi de hac vita migravit, ſumpta clavi apperuerunt capſellam, & invenerunt in ea cilicium modicum & cathenam æream ſanguine aſperſam. Deinde corpus inſpicientes magiſtri invenerunt locum cathenæ, ubi ſæpius præcingi ſolebat, carnemque ipſam in locis quatuor profundis cathena ſulcatam, adeo ut de eisdem vulneribus cruor decurrens cilicium per loca perfuderit. Poſuerunt autem capſellam cum cilicio ad caput ejus in feretrum, & deportaverunt cum corpore ad locum monumenti, & ſuſpenderunt hæc tria mortificationis ejus indicia juxta tumulum ad caput ejus, per quæ deinceps ad oſtenſionem meritorum ipſius plurimas virtutes Dominus pie quærentibus exhibuit. Qua ex re intelligere poſſumus, quia idem vir, etſi à perſecutore ſanguinis effuſione non eſt immolatus, ſemetipſum tamen offerens Domino hoſtiam vivam in odorem ſuavitatis, & crucem ſuam tollens cottidie ſalvatorem ſecutus martyrii laborem & palmam Confeſſor adeptus eſt.

CAPUT XXXIII.

Quomodo ab equis indomitis ad locum ſepulturæ corpus ejus delatum ſit.

POſtquam ſanctitas venerandi patris & miraculi magnitudine & horum manifeſtatione ſignorum cunctis, qui funeris ejus intererant negociis, patenter oſtenſa eſt, Epiſcopus ad feretrum acceſſit, & ex una parte illud ſublevans presbytero altrinſecus ſuſtollente equis ſuperpoſuit & aſtantibus dixit, auferte frenos de capitibus eorum, ut libertate conceſſa quo Dominus voluerit pergant. Accepta ergo cruce & candelis pſalm. & melodias concinentes iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes recto itinere perrexerunt ad cellam viri Dei. Quo cum perveniſſent, depoſitum eſt feretrum ante oratorium. Diſcipuli autem ejus elevantes pii Doctoris reliquias intulerunt & ante altare poſuerunt: deinde cum Epiſcopo orationem pro illo facientes foſſam ſepulchri inter parietem & altare, ibique precibus huic rei congruentibus præmiſſis ſepelierunt eum, omnibusque rite conſummatis multitudo, quæ ad tanti viri concurrit exequias, Epiſcopi benedictione communita ad propria remeavit.

CAPUT XXXIIII.

Miraculum in cereis oſtenſum.

CUm beati corporis theſaurum felix locus in pace ſuſcepiſſet, volens Dominus de morte famuli ſui mœrentibus conſolationis præbere medelam, novitate miraculi patefecit, qua apud ſe claritate ſpiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in caſtro, dum corpus ejus elevaretur, accenſi ita ardentes delati ſunt uſque ad locum ſepulturæ. Poſiti autem unus ad caput, alter ad pedes, per triginta dies deinceps mirabile dictu non deficiendo ardebant, & ardendo non deficiebant, & ut monſtraretur has durandi vires ceræ liquenti cœlitus attributas, & de hujus miraculi materia plurimæ in poſterum virtutes emanarunt. Nam quicunque dentium fatigati doloribus, vel oculorum lippitudine vel aurium præcluſione laborantes de eisdem cereis quippiam ceræ tulerunt, & locis quæ hujuſmodi tenebantur incommodis aptaverunt, optatæ celeriter dona percepere ſalutis, poſt hæc tanta virtus ad ſanandos variis infirmitatibus depreſſos apud ſepulchrum beati viri cunctis illuc venientibus & orationum ejus ſuffragia fideliter poſtulantibus apparuit, ut & fama tanti meriti cunctis quæ circumpoſitæ erant regionibus innoteſceret, & locus ipſe non mediocriter frequentaretur à populis.

CAPUT XXXV.

Concluſio libelli.

QUia igitur, ô beatiſſimi patres, vita & virtutes S. Galli ſi in unum compingantur librum, poſſunt ob ſui prolixitatem aliquod ingerere legenti faſtidium, ſtatui duobus hoc opus libellis diſtinguere, ut prior illorum vitam ejus & actus uſque ad ſepulturam illius veridica relatione perducat: ſequens mirabilia, quæ poſtmodum pro meritis ejus Dominus oſtendit, primo videlicet ea quæ priorum ad nos ſcripto perlata ſunt retexat, deinde quæ à probatiſſimis teſtibus indicata noſtra ætate à Gotzberto cariſſimo fratre litteris ſunt mandata ſubnectat, ne quod particulatim ſcriptum eſt laciniosa diviſione disjungatur, ſed potius quod junctum eſt parilitate factorum, etiam copulatum comprehenſione dictorum, atque hic prioris libelli finis quæ præmiſſa ſunt terminet, & ſequenti quæ reſtant ſine præjudicio comprehendenda reſervet.

WALA-

WALAFRIDI STRABI ABBATIS AUGIENSIS

De Miraculis B. Galli Confeſſoris

LIBER II.

CAPUT I.

Quomodo hoſtes ſepulchrum B. Galli violaverunt.

MEritis beatiſſimi Galli cottidie per Miraculorum ſigna radiantibus & longe lateque circumpoſitorum aures famæ ſuæ dulcedine mulcentibus, cum jam poſt tranſitum ejus anni quadraginta fuiſſent evoluti, venit Otwinus partium earundem poteſtate præditus cum exercitu magno & ira intolerabili concitatus, devaſtavit non minimam partem pagi, qui ab interfluente fluvio Turgowe nominatur. Conſtantienſe quoque territorium & Arbonenſis pagi confinia depopulari cœpit & igni ſuccendere: vivos, quicunque inveniri potuerunt, gladio peremit: uxores & parvulos eorum in captivitatem egit: peculiis quoque & omni ſuppellectile ſublata fructus omnes penitus demoliri fecit. Arbonenſes itaque hujus terroris immanitate compulſi cum omnibus quæ habebant fugerunt in ſolitudinem, & ad cellam viri Dei ſe contulerunt. Deinde facta in agro fouea abſconderunt ibi quicquid habebant, & foſſam terra cooperientes, ne ſecretum eorum deprehenderetur lini ſemen deſuper inſperſerunt. Cumque jam Arbonenſem pagum hoſtes deſolaviſſent, veſtigia fugientium ſecuti venerunt ad cellam ſancti patris & fugitivos quos repererunt vinctos abduxerunt, & juvenes eorum in captivitatem miſerunt. Erchonaldus autem Præfecti vicarius cum vicina ſolitudini inhabitaret loca, habuit res ejusdem cellulæ notiſſimas, is oratorium ingreſſus invenit mendicum quendam intus ſedentem, quem bene noverat, & dixit illi; indica mihi ubi iſti, quos tam nudos & miſeros invenimus, veſtes habeant repoſitas & utenſilia, aurum & argentum, quorum copia hactenus fruebantur. Ille reſpondit; nonne mihi melius eſt illorum denudare ſecreta quam veſtræ ſeveritatis iram incurrere? Si ita, inquit, egeris, eris in conſortio noſtro, & participio ſocietatis noſtræ gaudebis. Qua promiſſione perſuaſus ſurrexit, & eum ad ſubterraneum duxit armarium. Quod cum idem vicarius aperiri feciſſet, ſpecies quas inibi reperit his qui ſecum erant facta diviſione diſtribuit. His ita patratis, putantes paſſim tale quid occultari diſcurrerunt loca ſingula ſignis quibusdam ſollicite explorantes. Ejusdem rei gratia Erchonaldus aſſumptis ſecum ſeptem pueris introivit oratorium, dumque clauſis oſtiis pavimenti planiciem pulſarent, ob ſpem videlicet inveniendæ pecuniæ, unus illorum poſt altare veniens pavimentum percuſſit, & audiens à cavitate tumuli ſonitum reddi, hic eſt, inquit, quod oppido deſideratis. Accurrentes igitur pollinctores infeſti cœperunt fodere, & cum ad loculum perveniſſent extulerunt illum dicentes, quia iſti Retiani calliditate naturali abundant, videamus ne quippiam ſub hac archa occulti remaneat. Huic ſacrilegio inſervientes invaſit eos horror immenſus, qui in fugam converſi dum oſtium oratorii ſinguli præoccupare niterentur inſania agitati evaginatis gladiis invicem ſe conciderunt. Erchonaldus vero hujus auctor ſceleris timore cogente volens exilire per oſtium caput ſuper liminari illiſit, & ad terram concidens alienatus mente jacebat: cumque à ſuis perduceretur ad propria nimia infirmitate & novis doloribus cœpit urgeri. Toto itaq; ipſius anni circulo fortiſſimis maceratus moleſtiis capillorum honore & cutis ſuperficie ſpoliatus etiam digitorum ungues amiſit, & ut omnibus longo tempore ultionis in eum divinitus collatæ ſigna paterent, cunctis vitæ ſuæ diebus hac deformitate notabilis fuit.

CAPUT II.

Qualiter Boſo Epiſcopus corpus ejus repoſuerit.

AUdiens Conſtantienſis Eccleſiæ præſul nomine Boſo ſepulchrum B. Galli violatum eſſe ab hoſtibus, nullumque remanſiſſe in cellula præter duos fratres Magnoaldum & Theodorum, qui ſacri corporis reliquias tumulo reſtituere potuiſſent, venit illuc cum clericis ſuis & invenit cellulam deſolatam, ſancti Patris corpus de ſepulchro ejectum, altaria nudata, duosque fratres qui remanſerant ſpoliatos jacentes in oratorio & magnitudinem calamitatis gemitibus & lacrimis proteſtantes: & miſericordia motus cœpit eos conſolari multiplicibus verbis, illũ replicans Pſalmiſtæ ſententiam, qua dicit: ***In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine Dominus, Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.*** His dictis ſumens loculum, in quo ſanctum corpus erat, poſuit ſuper terram inter parietem & altare, & deſuper ut moris eſt archam altiorem conſtruxit, foſſam vero terra replevit: de ſuo quoque fratribus veſtimenta largitus eſt, & unde alerentur diſponens ad epiſcopium remeavit.

Digitized by Google

CAPUT III.
Qua pœna multati ſint ejuſdem loci violatores.

POſt multum vero temporis miſit Pipinus Majordomus exercitum copioſum ad devaſtandam Alamannorum provinciam, & iterato Francorum ditioni ſubjugandam: cumque tota terra hoſtili conterreretur incurſu, avidi prædones Arbonenſem pagum percurrentes ad cellam viri Dei venerunt, & quoſcunque ibidem invenerunt (nam multi illuc confugerant ſperantes in Dei miſericordia & patrociniis Sancti illius) duxere captivos. Quinque autem ſupra memorati Principis ſatellites ingreſſi oratorium repererunt ibi quaſdam ancillas ejuſdem loci cum parvulis earum, & quæ eſſent percontati ſunt. Quæ dum ſe de familia ipſius Sancti eſſe proclamarent, hoc à prædonibus audierunt; Exite, egredimini, Sanctum quem dicitis ignoramus. Et abduxerunt eas captivas in Franciam. Eodem vero anno à malignis ſpiritibus arrepti & amentes effecti nudi circum quàque diſcurrebant, & ubicunque urbes vel vicos ingreſſi ſunt, cruciatus ſui cauſas retexebant dicentes; Gallus Abba nos habet ligatos. Et cum hac criminum miſera commemoratione ſuorum vitam infeliciter ducentes flebiliter finiverunt.

CAPUT IIII.
Quo miraculo palla ſuper lectum Sancti incenſa redintegrata ſit.

ALio tempore Diaconus quidam nomine Stephanus dum in ejuſdem Sancti patris eccleſia cuſtodis fungeretur officio, quadā veſpera incenſam oratorio inferens candelam poſuit ſuper candelabrum juxta beati viri ſepulchrum, quæ à rectitudine ſtatus vergens in partem ardens cecidit ſupper arcam ſepulchri. Cujus ardoris violentia unam comprehendens pallam uſque ad medietatem exuſſit & ita reſtincta eſt: nihil lecto, nihil baculo, qui in eo pendebat, vel aliis linteaminibus ſuper ſepulchrum expanſis inferens læſionis. Qua ex re colligitur, ad declarationem virtutum beati viri potius quam ad damnum rebus ejus inferendum idem eveniſſe incendium: quia ut in ſequentibus apparet, pallam, quam lenis flamma diminuit, virtus manifeſta reſtituit. Mane itaque facto fratres oratorium ingreſſi, quod factum fuerat, perviderunt, & admiratione non minima ſunt perculſi. Tertia vero die cum ad matutinale convenirent officium, invenerunt in oratorio cereos ardentes, & duos juvenes ſtantes, unum ad caput, & alterum ad pedes diſtendentes inter ſe pallam, quæ pridem fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc viſo timore nimio conterriti cum celeritate egreſſi ad lectulos redierunt, cumque ſe collocarent, eccleſiæ campanum inſonuit, & auditi ſunt duo chori incredibili alternantium perſonarum dulcedine perſtrepentes. Igitur die illa nequaquam auſi ſunt oratorium introire: die autem ſequenti ante oſtium ejus unanimiter conglobati proſtraverunt ſe in orationem, & cum ſurrexiſſent cum magno timore, intrantes invenerunt pallam, quam partim ignis abſumpſerat, ſuper lectum expanſam, ſicut prius expandi ſolebat, nulla imminutionis habentem indicia, ſed potius latitudinem vel longitudinem ejus trium auctam eſſe magnitudine cubitorum. Hujus perſpicuitate miraculi hilares facti benedixerunt Domino, qui tam manifeſtis gratiæ ſuæ virtutib⁹ ſerui ſui merita declarare dignat⁹ eſt.

CAPUT V.
Miraculum miſſæ avis.

IDem Stephanus dum quodam tempore cum his, qui ſimul aderant, carnem ad percipiendum in cujuſdam acceſſu jejunii non haberet, reſedit in cellula de eadem penuria cum cæteris locuturus, dumque ſermone vario paupertatis ſolacia mutuo miniſtrarent, avis quædam ignotæ formæ conſedit in limine. Unus aſſidentium torrem de igne rapiens alitem percuſſit, cujus carnes dum ſuis uſibus præparaſſent, incredibilem ſaporis dulcedinem in geſtu earum deprehenderunt: facientibus hoc, ut credimus, beati viri meritis, ut ſicut famulis ejus in ſimilitudinem antiqui miraculi, quo populus Dei coturnicum carnibus in ſolitudine eſt refectus, avis incognita miſſa eſt, ita ſapor procuratæ cœlitus eſcæ novæ dulcedinis delectamentum haberet.

CAPUT VI.
De ſignorum ſancti viri multiplicitate.

TAnta autem eſt miraculorum copia, quæ Dom. apud tumulum ejus diverſis temporibus oſtendit, ut non facile ſcribendi ſtudio comprehendi poſſit. Ex quibus propter abundantiam multa omittuntur, pauca vero & eminentiora propter memoriam poſteris commendandam huic inſeruntur opuſculo. Præter mortuorum enim reſuſcitationem corpoream cæterarum infirmitatum remedia celeberrima inibi largitate à Domino præſtita ſunt & præſtantur. Siquidem & Dæmoniaci ibidem curati & languentes ſunt recreati, aurium clauſtra reſerata, oculorum deterſæ caligines, multorum excluſa ſilentia, paralyticorum eliminata defectio, ſed & quicumque animæ vel corporis neceſſitate coactus fide integra apud ſepulchrum B. Galli inſtantiam orationis exequitur, Domino Confeſſoris ſui merita comprobante, precum ſuarum nullatenus fructu privatur, verum ſine tarditate divinæ largitatis ſentiens dona lætatur.

CAPUT

CAPUT VII.

Quomodo donarium Sancto deferendum ab incendio ſit reſervatum.

TEmporibus igitur Carlomanni Majoris domus miraculum memoria dignum per merita ſancti patris effectum huic operi inſerere utili judicamus. Vir quidam pauperculus in pago, qui Perahtoltespara dicitur, ex ſumma devotione cum uxore ſua ad cellam B. Galli cauſa orationis properare diſpoſuit. Cujus intentione devotionis dum mulier pallulam, quam in S. loco oblatura erat, contextam paraviſſet, involuit ea formellam ceræ, quam ſimul oblatum ire cogitabat, & in arca ſua inter alia veſtimenta repoſuit. Contigit a, dum ire pararent domum illorum cum omnibus quæ infra illam erant rebus, igne cremari, cumque conſumptis omnibus flamma ceſſante ſopitum fuiſſet incendium, cœperunt inter favillarum cumulos ferramentorum reliquias quæritare. Et ecce inveniunt, mirum dictu, ceram pallula involutam inter cineres & carbones, nihilque in eis læſionis apparuit, cum ipſam arcam, & quicquid aliud repoſitum erat, penitus conſumpſiſſet incendium. Viſo igitur tantæ virtutis miraculo, benedixerunt Deo, & iter quod diſpoſuerant, peregerunt, & narrantes fratribus quæ geſta fuerant, obtulerunt donarium, quod huic voto conſecratum in ſupremis non poterat perire periculis. Servatæ ſunt autem ibi eædem res in teſtimonium poſtfuturis uſque ad tempora Othmari Abbatis.

CAPUT VIII.

Correctio ejus, qui caballum, quem foverat, fraude retinuit.

NEque illud ſilentio prætereundum videtur, quod in ſupra dicto pago temporibus Pipini Regis contigiſſe refertur. Quidam vir nomine Wilimarus gravi infirmitate depreſſus ſub voto promiſit, ſe equum unum duosque boves, ſi priſtinæ reſtitueretur ſanitati, ad eccleſiam B. Galli donaturum. Cumque ex illa die confortaretur, & plenam recepiſſet ſoſpitatem, contigit, ut cum Birichtilone Domino ſuo cauſa orationis ad cellulam viri ſancti eodem vectus equo veniret. Igitur cum poſt orationem omnes illi, qui ſimul advenerant, digreſſi non longe eſſent ab eccleſia, equus, quem ſponſor infidelis, poſtquam voverat fraude retinuit, repente ſubſtituit, & licet eum ſeſſor calcaribus urgeret ac verberibus fatigaret, nunquam potuit commoveri. Videntes hoc, qui aderant, cœperunt inquirere hujus miraculi cauſas. At ille confuſione digna correptus prodidit reatum, & fraudem, quam in voto fecerat, confeſſus aperuit. Reverſi autem omnes pariter equum obtulerunt ad limen eccleſiæ, & benedictione percepta ad ſua ſine obſtaculo redierunt. In quo facto & divina pietas & ſancti viri virtus apparuit, dum is, qui per ſe reſipiſcere noluit, per correptionem ad correctionem pervenit.

CAPUT IX.

Cera de furto oblata in lapidem converſa.

ILlud quoque miraculum, quod quarto anno Carlomanni Regis in pago, cujus ſupra mentionem fecimus, contigit, libet memoriæ commendare. Pauperculus quidam juxta regiam poſſeſſionem, quæ Rotenvvila dicitur, commanens, dum ad cellulam S. Galli pergere voluiſſet, nec haberet aliquid, quod ob devotionis indicium illuc deferre potuiſſet, diabolo ſuadenti conſentiens atrium cujuſdam divitis irrupit, & alvear cum melle & apibus furtim auferens intulit domui ſuæ. Apibus deinde extinctis ceram confecit, & non multo poſt inter vicinos & amicos cum hoc furtivo munere ad eccleſiam venerabilis Galli perrexit. Cumque ſinguli quod attulerant, obtuliſſent, is, qui contra fas offerre voluit de rapina donarium, ceram reperit in lapidis duriſſimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculſus uni eorum, qui ſecum venerant, reatum ſuum confeſſus eſt, qui deinde dum cuſtodibus eccleſiæ, quæ facta fuerant, indicaret, fama hujus miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

CAPUT X.

Pronunciatio ſcriptoris de qualitate operis aſſumpti.

DEſcriptis his, qui priſcorum ſollertia de vita, fine, & virtutibus B. Galli ad nos uſque ſcripto tranſmiſit, hinc ea ſtilo comprehendere temptavimus, quæ à fideliſſimis teſtibus indicata à cariſſimo fratre Gotzperto literis ſunt mandata. In quibus primo, quomodo vel quando in cœnobio B. Galli regularis vitæ inſtituta ſervari cœpiſſent, liquido declaratur, deinde quibus miraculis ejuſdem patris virtus cunctis effulſerit, probabiliter exponitur, commemoratis pariter ſingulorum, quæ introducuntur, aſſertoribus. Quæ idcirco novis dictionum poſitionibus ordinare voluimus, ut cum prioribus aliquam ſimilitudinem locutionis habeat, & brevitatis compendio ſuccincta faſtidioſis lectoribus oneroſa non fiant: ſiquidem nomina eorum, qui ſcribendorum teſtes ſunt vel fuerunt, propter ſui barbariem, ne Latini ſermonis inficiant honorem, prætermittimus ſcientes de veritate dictorum à fidelibus non eſſe dubitandum, quippe qui norunt, nil horum, quæ referimus,

Deo impoſſibile eſſe, in quo fit, quicquid per ſanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & ſi quis earundem rerum teſtes noſſe deſiderat, in conſcriptione, quam ſequitur, poterit invenire. Inſerimus quoque huic operi nonnulla, quæ non Scripturæ teſtimonio, ſed veracium virorum relatione didicimus. In quibus omnibus quantum ad nos attinet, veritatis lineam ſervare ſtudebimus, neque per amorem falſi aliquid de noſtro inſerentes, neque per invidiam veri quippiam ex voto celantes. Et quia nos ſcripta vel dicta ſequimur aliorum, ad illos veritas rerum, ad nos pertinet abbreviatio dictionum & adunatio rationum.

CAPUT XI.

Quemadmodum Pipinus eundem locum Othmaro cum privilegio & donis commendarit.

POſt venerandi patris B. videlicet Galli Confeſſoris glorioſam depoſitionem cottidianas excubias apud ſacri corporis ejus reliquias quidam religioſi clerici, vel diſcipulatus ejus memoria, vel divino amore ſuccenſi per multa annorum curricula, ſcilicet quaſi à temporibus Dagoberti Regis uſque ad Karolum patrem Carlomanni & Pipini, ad laudem Chriſti adminiſtrabant. Igitur cum fama virtutum, quas Dom. per Confeſſoris ſui merita pie quærentibus exhibere dignatus eſt, longe lateque circumpoſitorum mulceret aures populorum, cœperunt undique alacri devotione ad tanti patris ſuffragia poſtulata concurrere, eundemque locum ob ſuæ diuturnitatem memoriæ multiplicibus ſubſtantiæ & poſſeſſionum amplificare donariis. Cumque res hac largitate fidelium collatæ aliquantulæ Monachorum congregationi viderentur ſuppetere potuiſſe, Waltrammus quidam, ad cujus paternam poſſeſſionem termini vaſtæ ſolitudinis, in quibus vir Dei cellam conſtruxerat, pertinere videbantur, videns res collatas à quibuſdam præſumptoribus inordinate tractari, religioſum quendam Presbyterem Othmarum nomine, cui ſummam earundem committeret rerum à Victore tunc Curienſium Comite impetravit, & ei cellulam cum omnibus ad eam pertinentibus commendavit. Poſtmodum conſilio cujuſdam Ducis nomine Nebi perſuaſus ad præfatum Principem Karolum cum eodem Duce properavit, ipſique eandem cellam proprietatis jure contradidit, & ut Othmarum Presbyterum eidem loco præficeret, exoravit. Annuens petitioni ejus Princeps Othmaro ad præſentiam ſuam vocato locum commendavit, & ut regularem inibi vitam inſtituere ſtuderet præcepit. Qui regreſſus arripuit ſtatim boni paſtoris initia, & undique verſum habitacula Monachorum uſibus congrua diſpoſite conſtruens ejusdem ſancti ſtatum loci utilitatibus diverſis aptavit. Sed cum jam dictus Princeps temporaliter regnandi & vivendi finem feciſſet, duobus filiis Carlomanno & Pipino adminiſtrationem regni reliquit. Carlomannus itaque paucorum decurſibus evolutis annorum ob amorem regni cœleſtis ſecularis gloriæ pompam depoſuit, & cum cauſa quietoris vitæ Romam tenderet, in vicina ſupradicti loci deveniens ad idem monaſterium cauſa orationis acceſſit, audiensque aſſiduis ſignorum virtutibus eundem locum pro beati viri meritis à Domino illuſtrati dixiſſe fertur: tenuis quidem hic locus eſt facultate, ſed pro meritis B. Galli celebri diffamatus rumore. Cumque vellet ibidem degentibus aliquod ſuæ largitatis conferre ſolatium, ſed retractaret a negociis ſe regni diſiunctum explere non potuiſſe, quod voluit fratri reſcripſit, ut ſui amoris intuitu eidem monaſterio aliquod regiæ largitionis ſolatium dignaretur impendere. Cum igitur ab Othmaro Abbate præſentatam Pipinus Princeps accepiſſet epiſtolam, annuens petitioni fraternæ libellum, quem Benedictus pater de cœnobitarum converſatione compoſuerat, eidem Abbati tradidit, & alia regiæ dignitatis impertiens dona id ei ſub omni diligentia injunxit, ut in loco commendato ad ſupplendas B. Galli excubias regularis ordinem inſtitueret vitæ, atque ut melius poſſet quod jubebatur efficere, conceſſit illi quosdam tributarios de eodem pago, ut & illis conlaborantib. officinas fratrum uſibus neceſſarias conſtrueret, & vectigalia, quæ annuatim Regiis redditibus inferre debebant ad ſuſtentationem fratrum ſub commemoratione largitatis ejus haberet. Inter cætera quoque ſuæ munificentiæ donaria rogante Abbate unum campanum ad ſancti loci dedit ornatum, quod ad uſque noſtræ ætatis tempora in cœnobio eodem pro memoria beneficiorum ei permanſit, & ne cujusquam avaritia tanti incrementis obſiſteret boni, diuturnæ firmitatis epiſtolam fecit conſcribi, & ut moris eſt circumſpecta roborari cautela, quo deinceps quam ipſe qui aderat, quam ſucceſſores ejus idem monaſterium per regiam obtinerent auctoritatem, & nullius violentia preſſi ſolis rerum Principibus ſubjacerent. His Regiæ pietatis Othmarus Abba donatus ſolaciis & ſublimatus honoribus monaſterium lætus regreditur, & ex illo tempore monaſticæ vitæ in cœnobio Sanct. Galli exordium quidem cœpit, augmentum autem & profectus hodieque laudabiliter dilatari non deſinit.

Digitized by Google

CAPUT XII.

Qualiter præcaventibus Victoris incurſum populis ſignum ſit datum.

PRæmiſſa narratione, qua comprehenſum ſatis vere credimus, quomodo ſacer locus emunitatis privilegium meruerit, & quo in tempore cœnobiali dignitate ſit adornatus, liberius jam ad miraculorum B. Galli commemorationem ſtilum convertimus. Victor Curienſis Retiæ Comes, cujus ſuperius mentionem fecimus, cum innumerabiles apud tumulum Sanct. Galli per merita ipſius virtutes oſtendi celeberrime didiciſſet, invidia perurgente tanta novarum generoſitate virtutum noſtram gentem inſigniri perdoluit, & ut tunc fama vulgaverat, latenter voluit per abdita heremi ſupervenire & precioſi theſaurum corporis, ſi quo pacto potuiſſet, auferre. Qua malitioſi raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu cellæ viri Dei commanebant cuſtodibus viciſſim per turmas deputatis eundem locum ab hoſtili incurſione, ne videlicet tam cari fulgore margariti carerent, omni ſagacitate defenſare ſtudebant. Igitur cum quadam nocte cuſtodes in ſummitate montis, qui monaſterio ſuperimminet, ad ſuſpectos incurſus armati reſiderent præcavendos, caſu lucem è cœlo venire ac totius eccleſiæ perfundere mœnia conſpexerunt. Immenſitatem itaque luminis admirati ad eccleſiam citius concurrerunt, & dum trepidi ſtupenteſque ibidem conſtituti eundem intuerentur ſplendorem, paulatim ſe lux ſubmiſſa recolligens aſtris inſeritur. At illi viſo miraculo agentes Domino gratias ſecuri ad propria remearunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minime auferri poſſe, quem illi Dominus ante ſecula prævidit, & ſuæ illuſtrationis honore temporibus illis derogavit. Unde datur intelligi, quanti apud Deum meriti vir iſte fuerit, cujus Sepulturæ locum cœlitus contigit illuſtrari, ut videlicet lumen, quo ejus anima perfecte fruebatur in cœlis, etiam mortuo corpori non deeſſet in terris.

CAPUT XIII.

Qua animadverſione idem à ſua præſumptione ſit repreſſus.

AVdiens itaque Comes prædictus à cella Sancti viri diſceſſiſſe cuſtodes, cupiens ſuos conatus explere virorum turbam aſſumpſit, ut, quod male cogitaverat, repentino & latenti perpetraret acceſſu. Verum quia non ſuæ devotionis utilitati proſpiciens, ſed alienæ felicitatis profectibus invidens id moliebatur, Dei nutu cito repreſſus fuiſſe cognoſcitur. Nam eodem momento, quo iter illud regreſſus eſt, de equo, cui inſedebat, corruit, coxaque illius eo caſu confracta eſt, Domino beati viri merita in hoc quoque remunerante, ne à loco, quem ipſe elegerat, auferretur, quem de ultimis Hiberniæ finibus ad ſalutem multorum Retiæ vel Germaniæ deſtinavit, & vicini quidem exhibuerunt excubando ſuæ devotionis obſequia. Deus verò cunctorum cuſtos bonorum ibi etiam ad coërcendum raptorem vigilavit, ubi ſollicitudo alternantium non affuit populorum, & hoc quidem egit, ut credimus, ne fideles populi theſauro, quem ferventibus ſtudiis ambiebant, fraudarentur, & ne is, qui per maliciam hoc decus attingere voluit, ſuæ perverſitatis potiretur, effectu, præcipueque præcavens, ne ablatis ſancti viri reliquiis Monachorum catervas, quæ inibi laudibus Dei ſervituræ erant, deeſſe contingeret. Itaque Comes correptus, & domum à famulis reportatus per multa tempora nimiis doloribus eſt agitatus, ut intelligeret ſaltem ex pœna, quam ſuperbe id cogitaverit, quod ſuis viribus effici potuiſſe credebat.

CAPUT XIV.

Paralytitus cæcus & ſurdus B. Galli meritis ſanatus.

QUia igitur Domino cuſtodiente pii paſtoris corpus à devotarum ſeptis ovium auferri non potuit, dignum fuit, ut miraculis fidem facientibus virtus meritorum ejus ibidem cunctis manifeſte clareſceret. Quidam namque de vicino territorio, cum diuturna ægrotatione vexatus lecto decumberet, ſubrepente humore nocivo oculorum lumen auriumque ſenſum amiſit. Deinde plantis pedum retortis ad nates tanta depreſſus eſt infirmitate, ut de ſolo pectuſculo vitæ manerent fugacis indicia. Qui à ſuis ad monaſterium vehiculo delatus, dum petentibus amicis in eccleſia Beat. Galli unius ſpacium noctis ducere permiſſus à cuſtode fuiſſet, ſoluſque ibidem pernoctaret circa gallorum cantum in ſubito mentis exceſſu quatuor viros candidiſſimis indutos veſtibus oratorium introire conſpexit. Qui dum altari appropiantes diutiſſime dulci modulaminum alternatione concinerent, unus eorum laudibus finitis ad lecticam, in qua clinicus decumbebat, accedens: quid, inquit, cauſæ eſt ô homo, quod hic pernox tenebrarum tranſigis ſolus horrorem? Crede tantum, & ab hac infirmitate deinceps eris ſecurus. Qui protinus ſurgens & omni debilitate ſummota egreſſus ad ſuos ſanus abſceſſit.

CAPUT XV.

Quomodo Othmarus Abba ab iniquis primatibus ſit afflictus.

IGitur Othmarus Abba cum multis annis idem cœnobium ſtrenue rexiſſet, poſ-

ſeſſiones

Digitized by Google

ſeſſiones ipſius loci religioſis quibuſque circumquaque degentibus ob amorem mercedis æternæ plurima ſuæ largitatis dona conferentibus in tantum amplificavit, ut infra paucos annos ſuppetente exterar. copia rerum, & vita ejus clareſcente mundicia, multorum pater exiſteret Monachor. Comites verò quidam Warinus & Ruodhardus, qui totius tunc Alamanniæ curam adminiſtrabant, cum infra ditionis ſuæ terminos eccleſiaſticarum non minimam partem rerum ſuæ proprietatis dominio per potentiam ſubjicere niterentur, maximam de ejuſdem monaſterii poſſeſſionibus partem ſibimet vendicarunt. Nam tributa, quæ bonæ memoriæ Pipinus eisdem fratribus conceſſerat, abſtulerunt, aliaque quam plurima, quæ ex donatione quorundam religioſorum eidem cœnobio fuerant contradita, ſuæ rapacitatis abſtraxere protervia. Inſuper etiam ipſum Abbatem, cum pro hac re apud Principem illos accuſaſſet, vinculis injecerunt, & in quandam Reni fluminis inſulam juxta locum, qui Stain dicitur, in cuſtodiam relegarunt, ubi cum aliquantum temporis ſub artiſſima diſtrictione manſiſſet, de carcere hujus vitæ ad lætitiam commigravit cœleſtem, expletis non minus quadraginta regiminis ſui annis, quo ſancti illius loci ſtatim & gloriam nobiliter amplificavit & auxit.

CAPUT XVI.

Qualiter eorundem inſtinctu Sidonius Epiſcopus eundem locum invaſerit.

HOc itaque in rebus humanis ſubtracto prædicti Comites ſublatas ſancti loci poſſeſſiones retinentes Johannem quendam Monachum de proximo monaſterio in ejus locum ſubrogaverunt, ac deinde, ut ſuæ tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium Conſtantienſis eccleſiæ Præſulem inſtigarunt, ut idem monaſterium epiſcopii partibus ſubjicere ſtuderet. Et hoc idcirco fecerunt, ut eo licentius, ipſo machinationibus eorum favente, ea, quæ injuſte abſtulerant, retinere potuiſſent. Pontifex igitur cum ſuaſionibus eorum libenter præberet aſſenſum, monaſterium ingreſſus fratres opprimere, & eundem locum epiſcopii rebus ſubjicere molitus eſt. Porro fratres cum potentiæ illius reſiſtere non auderent, maluerunt ejus ditioni parere, quam tot adverſitatibus implicari. Sed ſequentia probant, quam perverſe egerit, qui per avaritiæ morbum ſacri loci privilegium auſus eſt violare.

CAPUT XVII.

Quod damnum in rebus ſuis pro eadem temeritate incurrerit.

FErtur ſiquidem eundem Epiſcopum aliquando ad iter hoſtile ſibi de ipſius monaſterii ſumptibus viaticum præparari juſſiſſe. Quod dum fratres prætermittere non auderent, ea quæ juſſa fuerant navi impoſita per quorundam manus fratrum ad Epiſcopium tranſmiſerunt: cumque, qui miſſi fuerant, navigare cœpiſſent, avis quædam, ut ſæpe iſti teſtati ſunt, ante eos apparuit, & quaſi ducatus eis officium eſſet præbitura facili præibat volatu, & dum per totius lacus vaſtitatem ipſius incognito uterentur ducatu, proſpero tandem ſucceſſu ad portum venientes, quid hæc novæ ducis obſequia portenderent, mirabantur, aliisque quam partem peteret diligenter notantibus domum quandam littori contiguam, in qua res præfato itineri aptæ ſervabantur, intravit. Mirum dictu, mox eandem cellam flamma corripiens in altum prorupit, & omnia, quæ ibi congeſta fuerant, penitus conſumpſit, ut nihil eorum omnino huic incendio ſupereſſet, fiebatque juſto Dei judicio, ut qui aliena per potentiam rapuerat, ſuis per ſupernam juſticiam fraudaretur.

CAPUT XVIII.

Qua ſeveritate fratribus inſtiterit, & quam turpiter diſceſſerit.

TEmpore quoque alio idem Epiſcopus ad monaſterium veniens, dum quadam violentia eundem locum Epiſcopio ſubjicere, ſuæque tyrannidi non conſentientes monachos quaſi juſto rebelles, injuriis multiformibus afficere temptaviſſet, Tello quidam Curienſis Eccleſiæ præſul miſit ad eum humiliter deprecans, ut ſui amoris cauſa, quoniam eorundem fratrum aliqui conſanguinitatis vinculo illi erant conjuncti, ab eorum ceſſaret injuriis, nihilque incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem furore dictante ſuperbe contemnens remandavit ſe illius precibus nullo pacto conſenſurum, verum reſiſtentibus ſibi celerem pro contemptu illaturum vindictam. Et mox oratorium B. Galli Confeſſoris quaſi oraturus ingreditur, & ante aram ipſius nomini conſecratam conſiſtit, quique ad ſalutem non merebatur audiri afflictiones, quas aliis ſe irrogaturum juraverat, convenienti ſatis talione recepit. Nam inteſtina ejus more ſartaginis igni ſuperpoſitæ fervere cœperunt, & tam diræ viſcerum tortiones illum invaſerunt extemplo ut ſine aliorum adminiculo nequaquam egredi potuiſſet; ſed quod dicere pudet, egeſtio naturæ turpi impetu prorumpens cum aſtantes nimio fœtore gravaret, ſine mora ab Eccleſia ejectus vehiculo, quo decedere monaſterio poſſet, ſicut rogaverat, eſt impoſitus. Sicque immoderato fluore naturæ conſuetudine carens vaſi, in quod egeſta defluerent

Digitized by Google

defluerent, ſuperſedens egreſſus eſt, & ad vicinum monaſterium, quod Augia nominatur, cui & tunc præerat, perductus eſt, ubi etiam ingraveſcente languore tantum ſibimet famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus eſt, ut ei jam pæne nullus obſequia impendere ſolito potuiſſet. Tali itaque pœna mutatus cum hoc factionum ſuarum præmio poſt aliquot dies de cloaca corporis ſpiritum exhalavit.

CAPUT XVIIII.

Miraculum in ſagina porcorum exhibitum.

PEracta ſuperioribus ſententiis relatione, qua nos ſatis verè comprehendiſſe credimus, quomodo ſacer locus per merita B. Galli diffamatus & poſſeſſionibus dilatatus, nec non quibus ſit malivolorum quorundam molitionibus impetitus, & quæ quoſdam humiliaverit ultio; nunc replicandum eſſe cenſemus, quanta beatus vir præſidia ſibimet famulantibus ad res ſuas cuſtodiendas vel defendendas accomodet, quaque auctoritate ſe poſtulantibus & de ſe præſumentibus multiformi genere virtutum ſuccurrat, Domino meritorum ejus magnitudinem ſignorum aſſiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum ſterilitas terræ fructus arborum non ſolum porcis, ſed etiam ſilveſtribus feris vel animalibus denegaret, ita ut in proximi heremi paſtibus nuſquam ſagina poſſet inveniri, qua ſues qui in uſus monaſterii nutriebantur paſci potuiſſent, occulto quodam impulſo grex ſuillus per ſilvarum avia celeri curſu cœpit abſcedere, tranſuadatoque Reni fluminis alveo remotioris heremi ſecreta penetravit. Subulcus autem ſubitam ſui pecoris fugam miratus è veſtigio inſequitur, & gregem quem peſſum ire putabat, reppe-rit copioſiſſimis paſcuis immorantem. Cumque viam redeundi neſciret, manſit ibi fructib. arborum & carnibus victitans, donec grex totus affatim earnibus gravaretur obeſis. Itaque domum redire cupiens cœpit anxie cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi potuiſſet. Nocte igitur quadam vidit in ſomnio ſenem quendam reverendi habitus & vultus canicie venerabilem dicentem ſibi; quia ut video porci quos ſequeris ubertim ſunt ſaginati, jam redire parato. Qui dum reſponderet ſe viam neſcire, dixit illi; ſcrofam quam totus grex quaſi ductricem ſequi ſolet, cædito, & quocunque illa præceſſerit, tendito greſſum. Quod dum ille faceret & præeuntem diligenter ſequeretur, ſine errore ad monaſterium cunctis aliud ſuſpicantibus ex inopinato pervenit. Qua in re quid aliud quam B. Galli merita claruerunt, dum ad uſus ſibi famulantium ignotum animantibus paſtum oſtendit, & ea rurſus mirabili ordine ad propria revocavit?

CAPUT XX.

Qualiter deprehenſi ſint, qui ſtabula incenderunt.

FRater quidam ejuſdem monaſterii poſſeſſiones quaſdam ſub cura habens in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum ſtabula conſtruxit, & illic quam plurimum fœni recondit. Duo itaque homines diabolica inſtigati perſuaſione eadem repoſitoria cum omnibus, quæ inibi congeſta erant, noctu igni appoſito ſuccenderunt. Sed dum jam pæne toto anno hujus auctores facti laterent, unus eorum arreptus Dæmonio cœpit per vicina diſcurrere loca publice proclamans, ſtabula pecorum B. Galli ſuccendi & ideo verſa vice ab ipſo inviſibiliter incendor. Cum itaque divinum in eo continuatum judicium pateſceret, pluresque importunis ejus clamoribus concitati per loca ſingula ad hoc miſerabile ſpectaculum convenirent, rogavit omnes, ut ejus incendia reſtinguerent. Illis autem certatim in eum aquam mittentibus pœna divinitus illata humanis viribus extingui non potuit. Non paucis deinde diebus exactis in hoc miſerabili genere tormentorum inſanus vitam finivit. Alter vero cum ſui ſceleris ſocium tali cruciatu vidiſſet damnatum, ad præpoſitum ſupradictum venit, vltroque divinum perhorreſcens, judicium delictum confeſſus eſt, duoſque boves pro debito obtulit, ac ſe voto conſtrinxit, quod deinceps nunquam rebus S. Galli damnum inferret. Frater autem idem pœnitudinem ejus agnoſcens boves non ſuſcepit, ſed abire cum ſuis ad ſua permiſit.

CAPUT XXI.

Quomodo ille qui ſilvam publice incenderat correptus ſit.

IN poſſeſſione quadam ejuſdem monaſterii quædam ſilvula ob porcorum paſtum cuſtodiebatur, ne paſſim à multis conſumeretur inciſa. Hanc pauper quidam occulte ſolebat adire, & furtim multa inibi præcidendo grande damnum inferre. Itaque die quadam cum juxta morem ſuum latenter intraret & pauca ſuccideret arbuſta, gladius quem tenebat, tam valide manu ejus adhæſit, ut illum deponere nullatenus potuiſſet. Agnoſcens igitur, cujus rei cauſa multatus ſit, ad baſilicam in honore B. Galli conſtructam feſtinavit, diuque in orationibus decumbens manu reſoluta gladium ante altare dimiſit. Egreſſus vero cogitare cœpit nihil obeſſe, ſi ligna quæ præciderat domum deferret, non autem prodeſſe, ſi putrefacta perirent. Subjunctis ergo bobus carpento ad ſilvam remeat, & præciſa in unum

Digitized by Google

ſeſſiones ipſius loci religioſis quibuſque circumquaque degentibus ob amorem mercedis æternæ plurima ſuæ largitatis dona conferentibus in tantum amplificavit, ut infra paucos annos ſuppetente exterar. copia rerum, & vita ejus clareſcente mundicia, multorum pater exiſteret Monachor. Comites verò quidam Warinus & Ruodhardus, qui totius tunc Alamanniæ curam adminiſtrabant, cum infra ditionis ſuæ terminos eccleſiaſticarum non minimam partem rerum ſuæ proprietatis dominio per potentiam ſubjicere niterentur, maximam de ejuſdem monaſterii poſſeſſionibus partem ſibimet vendicarunt. Nam tributa, quæ bonæ memoriæ Pipinus eisdem fratribus concesſerat, abſtulerunt, aliaque quam plurima, quæ ex donatione quorundam religioſorum eidem cœnobio fuerant contradita, ſuæ rapacitatis abſtraxere protervia. Inſuper etiam ipſum Abbatem, cum pro hac re apud Principem illos accuſaſſet, vinculis injecerunt, & in quandam Reni fluminis inſulam juxta locum, qui Stain dicitur, in cuſtodiam relegarunt, ubi cum aliquantum temporis ſub artiſſima diſtrictione manſiſſet, de carcere hujus vitæ ad lætitiam commigravit cœleſtem, expletis non minus quadraginta regiminis ſui annis, quo ſancti illius loci ſtatim & gloriam nobiliter amplificavit & auxit.

CAPUT XVI.

Qualiter eorundem inſtinctu Sidonius Epiſcopus eundem locum invaſerit.

HOc itaque in rebus humanis ſubtracto prædicti Comites ſublatas ſancti loci poſſeſſiones retinentes Johannem quendam Monachum de proximo monaſterio in ejus locum ſubrogaverunt, ac deinde, ut ſuæ tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium Conſtantienſis eccleſiæ Præſulem inſtigarunt, ut idem monaſterium epiſcopii partibus ſubjicere ſtuderet. Et hoc idcirco fecerunt, ut eo licentius, ipſo machinationibus eorum favente, ea, quæ injuſte abſtulerant, retinere potuiſſent. Pontifex igitur cum ſuaſionibus eorum libenter præberet aſſenſum, monaſterium ingreſſus fratres opprimere, & eundem locum epiſcopii rebus ſubjicere molitus eſt. Porro fratres cum potentiæ illius reſiſtere non auderent, maluerunt ejus ditioni parere, quam tot adverſitatibus implicari. Sed ſequentia probant, quam perverſe egerit, qui per avaritiæ morbum ſacri loci privilegium auſus eſt violare.

CAPUT XVII.

Quod damnum in rebus ſuis pro eadem temeritate incurrerit.

FErtur ſiquidem eundem Epiſcopum aliquando ad iter hoſtile ſibi de ipſius monaſterii ſumptibus viaticum præparari juſſiſſe. Quod dum fratres prætermittere non auderent, ea quæ juſſa fuerant navi impoſita per quorundam manus fratrum ad Epiſcopium tranſmiſerunt: cumque, qui miſſi fuerant, navigare cœpiſſent, avis quædam, ut ſæpe iſti teſtati ſunt, ante eos apparuit, & quaſi ducatus eis officium eſſet præbitura facili præibat volatu, & dum per totius lacus vaſtitatem ipſius incognito uterentur ducatu, proſpero tandem ſucceſſu ad portum venientes, quid hæc novæ ducis obſequia portenderent, mirabantur, aliisque quam partem peteret diligenter notantibus domum quandam littori contiguam, in qua res præfato itineri aptæ ſervabantur, intravit. Mirum dictu, mox eandem cellam flamma corripiens in altum prorupit, & omnia, quæ ibi congeſta fuerant, penitus conſumpſit, ut nihil eorum omnino huic incendio supereſſet, fiebatque juſto Dei judicio, ut qui aliena per potentiam rapuerat, ſuis per ſupernam juſticiam fraudaretur.

CAPUT XVIII.

Qua ſeveritate fratribus inſtiterit, & quam turpiter diſceſſerit.

TEmpore quoque alio idem Epiſcopus ad monaſterium veniens, dum quadam violentia eundem locum Epiſcopio ſubjicere, ſuæque tyrannidi non conſentientes monachos quaſi juſto rebelles, injuriis multiformibus afficere temptaviſſet, Tello quidam Curienſis Eccleſiæ præſul miſit ad eum humiliter deprecans, ut ſui amoris cauſa, quoniam eorundem fratrum aliqui conſanguinitatis vinculo illi erant conjuncti, ab eorum ceſſaret injuriis, nihilque incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem furore dictante ſuperbe contemnens remandavit ſe illius precibus nullo pacto conſenſurum, verum reſiſtentibus ſibi celerem pro contemptu illaturum vindictam. Et mox oratorium B. Galli Confeſſoris quaſi oraturus ingreditur, & ante aram ipſius nomini conſecratam conſiſtit, quique ad ſalutem non merebatur audiri afflictiones, quas aliis ſe irrogaturum juraverat, convenienti ſatis talione recepit. Nam inteſtina ejus more ſartaginis igni ſuperpoſitæ fervere cœperunt, & tam diræ viſcerum tortiones illum invaſerunt extemplo ut ſine aliorum adminiculo nequaquam egredi potuiſſet; ſed quod dicere pudet, egeſtio naturæ turpi impetu prorumpens cum aſtantes nimio fœtore gravaret, ſine mora ab Eccleſia ejectus vehiculo, quo decedere monaſterio poſſet, ſicut rogaverat, eſt impoſitus. Sicque immoderato fluore naturæ conſuetudine carens vaſi, in quod egeſta defluerent

Digitized by Google

defluerent, ſuperſedens egreſſus eſt, & ad vicinum monaſterium, quod Augia nominatur, cui & tunc præerat, perductus eſt, ubi etiam ingraveſcente languore tantum ſibimet famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus eſt, ut ei jam pæne nullus obſequia impendere ſolito potuiſſet. Tali itaque pœna mutatus cum hoc factionum ſuarum præmio poſt aliquot dies de cloaca corporis ſpiritum exhalavit.

CAPUT XVIIII.

Miraculum in ſagina porcorum exhibitum.

PEracta ſuperioribus ſententiis relatione, qua nos ſatis verè comprehendiſſe credimus, quomodo ſacer locus per merita B. Galli diffamatus & poſſeſſionibus dilatatus, nec non quibus ſit malivolorum quorundam molitionibus impetitus, & quæ quoſdam humiliaverit ultio; nunc replicandum eſſe cenſemus, quanta beatus vir præſidia ſibimet famulantibus ad res ſuas cuſtodiendas vel defendendas accomodet, quaque auctoritate ſe poſtulantibus & de ſe præſumentibus multiformi genere virtutum ſuccurrat, Domino meritorum ejus magnitudinem ſignorum aſſiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum ſterilitas terræ fructus arborum non ſolum porcis, ſed etiam ſilveſtribus feris vel animalibus denegaret, ita ut in proximi heremi paſtibus nuſquam ſagina poſſet inveniri, qua ſues qui in uſus monaſterii nutriebantur paſci potuiſſent, occulto quodam impulſo grex ſuillus per ſilvarum avia celeri curſu cœpit abſcedere, tranſuadatoque Reni fluminis alveo remotioris heremi ſecreta penetravit. Subulcus autem ſubitam ſui pecoris fugam miratus è veſtigio inſequitur, & gregem quem peſſum ire putabat, reppe rit copioſiſſimis paſcuis immorantem. Cumque viam redeundi neſciret, manſit ibi fructib. arborum & carnibus victitans, donec grex totus affatim carnibus gravaretur obeſis. Itaque domum redire cupiens cœpit anxie cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi potuiſſet. Nocte igitur quadam vidit in ſomnio ſenem quendam reverendi habitus & vultus canicie venerabilem dicentem ſibi; quia ut video porci quos ſequeris ubertim ſunt ſaginati, jam redire parato. Qui dum reſponderet ſe viam neſcire, dixit illi; ſcrofam quam totus grex quaſi ductricem ſequi ſolet, cædito, & quocunque illa præceſſerit, tendito greſſum. Quod dum ille faceret & præeuntem diligenter ſequeretur, ſine errore ad monaſterium cunctis aliud ſuſpicantibus ex inopinato pervenit. Qua in re quid aliud quam B. Galli merita claruerunt, dum ad uſus ſibi famulantium ignotum animantibus paſtum oſtendit, & ea rurſus mirabili ordine ad propria revocavit?

CAPUT XX.

Qualiter deprehenſi ſint, qui ſtabula incenderunt.

FRater quidam ejuſdem monaſterii poſſeſſiones quaſdam ſub cura habens in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum ſtabula conſtruxit, & illic quam plurimum fœni recondit. Duo itaque homines diabolica inſtigati perſuaſione eadem repoſitoria cum omnibus, quæ inibi congeſta erant, noctu igni appoſito ſuccenderunt. Sed dum jam pæne toto anno hujus auctores facti laterent, unus eorum arreptus Dæmonio cœpit per vicina diſcurrere loca publice proclamans, ſtabula pecorum B. Galli ſuccendi & ideo verſa vice ab ipſo inviſibiliter incendor. Cum itaque divinum in eo continuatum judicium pateſceret, pluresque importunis ejus clamoribus concitati per loca ſingula ad hoc miſerabile ſpectaculum convenirent, rogavit omnes, ut ejus incendia reſtinguerent. Illis autem certatim in eum aquam mittentibus pœna divinitus illata humanis viribus extingui non potuit. Non paucis deinde diebus exactis in hoc miſerabili genere tormentorum inſanus vitam finivit. Alter vero cum ſui ſceleris ſocium tali cruciatu vidiſſet damnatum, ad præpoſitum ſupradictum venit, ultroque divinum perhorreſcens, judicium delictum confeſſus eſt, duoſque boves pro debito obtulit, ac ſe voto conſtrinxit, quod deinceps nunquam rebus S. Galli damnum inferret. Frater autem idem pœnitudinem ejus agnoſcens boves non ſuſcepit, ſed abire cum ſuis ad ſua permiſit.

CAPUT XXI.

Quomodo ille qui ſilvam publice incenderat correptus ſit.

IN poſſeſſione quadam ejuſdem monaſterii quædam ſilvula ob porcorum paſtum cuſtodiebatur, ne paſſim à multis conſumeretur inciſa. Hanc pauper quidam occulte ſolebat adire, & furtim multa inibi præcidendo grande damnum inferre. Itaque die quadam cum juxta morem ſuum latenter intraret & pauca ſuccideret arbuſta, gladius quem tenebat, tam valide manu ejus adhæſit, ut illum deponere nullatenus potuiſſet. Agnoſcens igitur, cujus rei cauſa multatus ſit, ad baſilicam in honore B. Galli conſtructam feſtinavit, diuque in orationibus decumbens manu reſoluta gladium ante altare dimiſit. Egreſſus vero cogitare cœpit nihil obeſſe, ſi ligna quæ præciderat domum deferret, non autem prodeſſe, ſi putrefacta perirent. Subjunctis ergo bobus carpento ad ſilvam remeat, & præciſa in unum

Digitized by Google

unum comportat, quæ cum vehiculo vellet imponere, dolore quodam prævalido ceu ſtimulis urgeretur in poſterioribus attractus eſt. Quo cum ſine mora manum protenderet, gladium quem coram altari dimiſerat fortuito recepit; digitis autem manubrium conſtringens deteſtabile munus tam valde retinuit, ut articulorum juncturæ invicem laxari putarentur. Tum miſer dolore compulſus ad Eccleſiam recurrit, ibique proſtratus veniam pro commiſſo & abſolutionem manus depoſcit. Cumque diu in oratione perſiſteret; & gladium nequaquam dimittere potuiſſet, juramento tandem ac voto promiſit, nunquam deinceps ſe damnum B. Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium depoſuit, qui ob teſtimonium miraculi in eodem loco ſuſpenſus multo tempore ibi permanſit, invaſoribus Eccleſiaſticarum rerum grande timoris pondus incutiens.

CAPUT XXII.

Quam perjurus vindictam pertulerit.

FRumoldus quidem nomine de poſſeſſione quadam ejuſdem monaſterii ancillas duas vi abſtulit & ſuæ ſervituti ſubjecit. Is ab Advocato pro eiſdem fœminis ſæpius interpellatus, tandem cenſura judicum coactus, ut eas vel monaſterio redderet, vel ſuo juri cum ſacramento in altari B. Galli peracto firmaret. Itaque avaritia impellente juramentum parvipendens monaſterium cum ſuis adiit & ut dijudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu ſancti Dei ultio eum feſtina prævenit. Nam juramento expleto ad propria iturus Baſilicam egreſſus eſt, jumentoque adducto cum ſuper illud ſaliendo vellet aſcendere, mente captus faciem ſuam ad poſteriora equi inſidendo convertit. Æſtimans itaque id per famulorum contigiſſe neglectum, reſiliit, & caballum regirari citius juſſit. Cumque ſecunda ac tertia vice aſcendere cupiens pari luderetur errore, tandem clientium adminiculo equo ſuperpoſitus monaſterio cum rubore diſceſſit. Non longe autem inde poſitum ſubito eum dirus oculorum dolor invaſit, ac deinde per momenta ſingula decreſcente viſu cæcitatis horrore damnatum materiali funditus luce privavit.

CAPUT XXIII.

Quemadmodum invocatus vir ſanctus quendam à nece liberaverit.

INvocatus etiam venerabilis Gallus quam promptum impendat auxilium ſequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per ſilvam quandam iter ageret, ac circumſpecte incurſus latronum qui in ea ſolebant commorari multiſque nocere, feſtinando devitare conaretur, tantus eum ſubito ſopor invaſit, ut vix incedere potuiſſet, cumque periculi metu ſuſpectos haberet itineris caſus, & dormiendi cauſa pauliſper divertere vellet, ruſticum quendam obvium habuit, eumque rogare cœpit, ut interim cuſtos ſui exiſteret, donec importunitatem ſomni paulumper quieſcendo depelleret. At ille pacem ſimulans fidem ſpoſpondit. Itaq; modicum divertens pallium capiti ſupponit & ſe proſternens beati Viri ſuffragia his verbis implorat; S. Galle tua me protectione cuſtodi. Signaculo crucis deinde munitus cum obdormiſſet, infidus cuſtos ſponſionis immemor ſumptis armis ſoporatum quaſi perempturus aggreditur, de collo veſtem ſubtrahit quo facilius uno ictu perimat dormientem. Sed cum gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore ſtupefactis inflecti brachia nequiverunt. Interea dormienti quidam aſtitit & in ſomno dixit; Quid ſomno deprimeris, quem ab imminenti interfectione modo tutatus ſum? At ille evigilans & fidelem ſocium nudato gladio cernens capiti imminere, exilit & comprehenſum qua pro cauſa hoc ſcelus vellet admittere, percontatur. Qui cum pro ſpoliis ipſius accipiendis ſe id facere voluiſſe fateretur, continuo brachia quæ divina obriguerant juſſione depoſuit, perpendens itaque alter ſe divina miſericordia per merita B. Galli à nece ſervatum cum illo fecit & illæſum abire permiſit.

CAPUT XXIIII.

Puella Dæmonio liberata.

PRæterea tam multi à furore Dæmonum per ejuſdem ſancti patris merita ſunt liberati, ut ſi omnium curationem commemorare velimus, faſtidioſis lectorib. occaſionem murmurandi tribuamus. Unum ergo è pluribus replicamus, ne hoc virtutum genus viro ſancto defuiſſe putetur. Puella quædam ſæviſſima hoſtis antiqui vexatione detenta & non ignobilium labore parentum ad monaſterium perducta, cum oratorium B. Galli Confeſſoris intraſſet, ſtatim horribili Dæmonis infeſtatione agitata ad terram concidit, & miſerabiliter ſe diſcerpens horrendo clamore ſpurciſſima verba cœpit effundere. Qua cauſa unus è fratribus Stephanus nomine miſeriæ illius compaſſus tamdiu ſuper eam exorciſmum recitavit, quo ad uſque eadem vexatio finiretur. Reſipiſcenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, ſeſeque pro illa in orationibus ac jejuniis exercere cœpit. At miſera fœmina, ut de prohibitis eſcis quidlibet uſurpavit, tam acriter eam continuo Dæmon invaſit, ut vix à multis teneri potuiſſet. Cumq; identidem ad eundem locum perducta eſſet, & Stephanus ſupradictus iterato ſuper eam

eam exorciſmum recitaſſet, animal parvulum in modum bruchi nigerrimum ab ejus ore prolapſum eſt. Hoc viſo cum idem frater attentius adjurationi inſiſteret, tribus vicibus ſingulorum ſimilitudo bruchorum ore excidit fœminæ. Quæ animalia dum aſtantes manu capere niterentur, ſubito diſparuerunt. Puella autem eadem hora ſurrexit incolumis, & reliquum vitæ ſuæ tempus abſq; ulla Dæmonis infeſtatione tranſegit.

CAPUT XXV.

Miraculo olei defluentis anxietas increpata cuſtodis.

Illud quoq; libet oſtendere evidenti miraculo, quomodo vir ſanctus quoſdam in ſervitio ſuo de penuria rerum trepidantes corripuerit & modicæ fidei puſillanimitatem confortarit. Eccleſiæ ejus cuſtos dum quodam tempore olei copiam ad luminaria inſtruenda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctib. ſolebat, quadam nocte extinxit, quia lumen, quod ante ſuperius altare & tumbam ardebat, per quandam feneſtram radios ſuos ad altare infra cryptam poſitum dirigebat, & ſufficere utriq; loco credebatur. In eadem autem lampade vitrea, quam extinctam à cuſtode retulimus, aqua inferius & olei pinguedo deſuper erat. Mirabilem rem dicturus ſum: ita totum oleum per rimam in fundo repertam guttatim ad terram defluxit, ut nil aquæ deeſſe videretur: idemque liquor per terram uſq; ad altare decurrens pallam ejus lineam aſcendendò occupavit, & ita uſq; ad medietatem infecit, ut nunquam deinceps ablui potuiſſet. In quo quid potiſſimum mirer, invenire non potero: utrum ne quod oleum ſubtus aquam depreſſum eſt, an quod aqua per eandem fracturam non defluxit, vel certe quod oleum de pavimento in pallam ſurſum aſcendit? In quibus tamen omnibus & virtutem ſancti viri oſtenſam & ſtultam parcitatem non ambigo.

CAPUT XXVI.

Qualiter fugitivus Monachus revocatus ſit invitus.

Sileri non debet, qua virtute ſervitium ſuum dimittentes & fraudolenter abſcedentes beatus pater reprimat, & vel lapſos revocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam monaſterio fugam molitus equum furto rapuit & per noctem abſceſſit. Cumq; ad Reni fluenta fugax veniſſet transvadare in equo temptavit, & à medio alvei neſcius ad locum, ubi intravit, caballo deferente reverſus cum magna feſtinatione ad monaſterium rediit, putans ſe in alias longe partes abſcedere. Mane facto cum ſe recognoviſſet fruſtra laboraſſe, confuſus interdiu delituit: noctu vero fugam arripiens in fluvio ſicut prius ſalubriter errorem paſſus eſt, & * ſtrofa facta per eandem viam neſciens remeavit. Confuſioni igitur obſtinationem jungens ipſa etiam ſe occuluit die, & nocte inſecuta tertio notum iter carpens modo quo diximus itidem revocatur. Cumq; jam tædio victus ſe tertio ſopori in campo dediſſet, à quibuſdam equum cognoſcentibus captus eſt & loco ſuo reſtitutus, & quia effectum voluntatis ſuæ non invenit, etiam nolens ſancti viri victus ad viam pervenit. Solent autem plures teſtari, cunctos qui de familia ipſius ſancti aufugerint aut emendationem quantocius ſubire aut manifeſtæ vltioni debere ſuccumbere, neque cuiquam impune cedere, qui fidem illi plenam ſervare contempſerit.

CAPUT XXVII.

Fulmine deformatus partim Romæ, partim in hoc Sancto loco ſanatus.

Quod Dominus flagello ſuo quoſdam à peccatis coërceat & pro commiſſis affligat teſtis eſt paralyticus, cui ante ſanationem Salvator peccata dimittit, ſic autem aliquando percutit, ut eos ſanctorum ſuorum meritis ſuffragantibus ſanitati reſtituat, ut & divinæ operationis ſit indicium, cum interius homo per flagellum à peccato compeſcitur, & virtus ſanctorum liquido comprobetur, cum pro illorum meritis exterius ſanitas exhibetur. Fit etiam interdum, ut qui Dei occulto judicio non uni, ſed pluribus infirmitatibus ſubjacet, non pariter omnia, ſed diverſis temporibus & interceſſoribus debilitatis amittat incommoda, ut dum alicujus remedium mali per unius merita ſancti conceditur, redintegratio ſanitatis alterius precib. & honori ſervetur. Quarum omnium rerum evidens indicium dabit ſubjecta narratio. Quidam violentia fulminis ictus poſt ægrotationem diuturnam ita totius formam corporis & membrorum officia perdidit, ut monſtruoſum quiddam potius quam hominem videretur exprimere: ſi quidem & ſtatura flebili contractione depoſita & gradiendi facultas ablata eſt. Facies vero tanta combuſtionis eſt fœditate corrupta & oculorum ſedes ita ſunt carne & cute ſuperductis complanatæ, ut inſpicientibus horribile ingereretur miraculum. Adminiculo igitur parentum Romam perductus corporis quidem reliqui reſolutis nexibus priſtinum vigorem recepit & ſtatum, in cæcitatis autem ſqualore permanſit. Is à ſuis reductus cum ad cœnobium B. Galli veniſſet & quadam Dominica nocturnis laudibus intereſſet, ſopore depreſſus quaſi duas ardentes ſagittas ab altari vidit emiſſas & ſibi in oculorum loca defixas, ſtatimque tanta viſione per-

Digitized by Google

perterritus exclamavit & tremens ad terram concidit. Cumque diu in pavimento volutaretur, cute quæ oculis ſupercrevit velut gladii ſectione reciſa, continuo de luminis amiſſi reſtitutione gaviſus eſt. Tempore deinde procedente oculorum ejus acies tam pura inſpectantib. apparuit, ut pueri perſpicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, ut indubitanter credimus, ille Apoſtolorum eximius, cui à Domino ligandi atque ſolvendi poteſtas collata eſt, meritis & precibus ſuis omni eum debilitatis genere liberare, ſed divinæ providentia virtutis conſtat actitatum, ut in ejuſdem novitate miraculi venerabilis Gallus Apoſtolicis actibus æquaretur, quatenus hoc quoque modo meritorum ejus magnitudo clareſceret univerſis.

CAPUT XXVIII.

Surdus & mutus ibidem ſanitatati reſtitutus.

IN ſequenti quoque Dominica ſurdus quidam & mutus multorum ibi fratrum cognitioni notiſſimus, utpote quidem monaſterium ſolitus fuerat frequentare, cum nocturnis intereſſet excubiis repente impulſu valido in pavimentum dejectus eſt, ſtatimque cum ab ejus ore & auribus plurimus ſanguis prorumperet, ſine mora utriuſq; membri munia recepit, & ſanus abſceſſit.

CAPUT XXVIIII.

Furtum per viſionem indicatum.

VIdetur huic operi inſerendum quantum Dei famulus invigilet ad eorum res defendendas, cum ejus ſuffragia devote poſtulare contendunt. Puer quidam, qui poſtmodum corpori ejuſdem congregationis inſertus hæc eadem atteſtari ſolebat, cum adhuc primævæ ætatis flore gaudens inter ſcholaſticos monaſterii cujusdam Dominicæ noctis ſollemniis intereſſet, quidam è vicino territorio manſionem ejus irrupit, ipſiusque codicem & quæcunque mihi reperire poterat furatus abſceſſit. Puer de baſilica regreſſus damnum quod illatum eſt largo fletu perdoluit. Porro fratri ipſius foras monaſterium poſito ſenex quidam eadem nocte vultu placido in ſomniis aſſiſtens cuncta, quæ erga puerulum acta fuerant, indicavit, nomen etiam furis locumque ubi commoraretur edixit, tempus pariter ejuſdem depromens. Ille fidem viſioni accommodans monaſterium regreſſus quod inſomniis audierat factum invenit, moxque indicia, quæ perceperat, ſecutus abſque difficultate furem depræhendit, & omnia quæ ablata fuerunt, recepit.

CAPUT XXX.

Qualiter ibi ſanctimonialis fœmina brachia receperit.

ALio quoque tempore ſanctimonialis quædam de Epiſcopio Conſtantienſi, cujus brachia ad mamillas cum rigore contorta ad nullius operis uſum deflecti poterant, cum adveniſſet & ante ſepulchrum S. Galli aliquantiſper oraſſet, ſanitatem indepta gaudens abſceſſit.

CAPUT XXXI.

Furtum in ferramentis factum quomodo ſit denudatum.

QUidam non ſimplici, ut poſtmodum claruit, animo adveniens dum quoſdam monaſterii operarios à diurno agricolandi labore diſiungentes ferramenta in aratris per noctem dimiſiſſe perſpiceret, tempus tenebroſum fraudib. ſuis opportunum ratus tot ferramenta ſuſtulit, quot oneri ſufficere proprio credidit. Cumque fugam celerans tota nocte vacuo laboraret conatu in ipſo lucis exortu ad portam monaſterii ex improviſo pervenit, & quia factum latere non potuiſſe cognovit confeſſione ſpontanea patefecit, quod præſumptione peſtifera in rebus S. Galli Diabolo ſuadente commiſit. Sicque reddens quod auferre molitus eſt, petita venia vacuus repedavit.

CAPUT XXXII.

Debilis reformatus.

DEbilis quidam ita membris omnibus contractus, ut nullo pacto per ſe quoquam progredi potuiſſet, ad memoriam B. Galli à ſuis perlatus & cottidie juxta ſepulchrum in crypta collocatus, dum uſque ad veſperam ibidem orationibus inſiſteret, ab eiſdem ad hoſpitium reportabatur. Quod dum aliquod ageretur diebus, presbyter quidam ejuſdem congregationis die quadam in ipſa eccleſia non longe ſacris oblationibus operam dedit, ſubitoque præter illos cum nullus adeſſet æger cœlitus per merita, ut credimus S. Galli, cujus ſuffragia ſedulo flagitabat, viſitatus confuſa horribiliter cæpit voce perſtrepere, ita ut idem ſacerdos inter ſacra miſſarum ſollemnia, ſicut ſæpius teſtari ſolitus erat, non minimo quateretur terrore & metu. Cumque circumſpiciens oculis cuncta luſtraſſet, & per alicujus præſentiam magnitudinem timoris deſideraret evincere, membris miſeri ad ſtatum ſuum redeuntibus crepitum quaſi virgarum in ariditate fractarum audivit, & huc illucq; ſe præ auguſtia vertens poſt paulolum eum qui debilis fuerat ſanum de crypta prodire conſpexit, cui etiam tanta mox ſanitatis acceſſit perfectio, ut ſine infirmitatis obſtaculo optato deinceps potiretur inceſſu.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XXXIII.

Quidam à periculo faſtidii liberatus.

IN eadem Alamannorum provincia quidam dives tantum valetudine contraria tabefactus eſt, ut pæne per annum integrum faſtidio laborans deficeret, & ſolatia alimentorum, ut ſanitatis recuperatio poſcere videbatur, percipere vel continere non potuiſſet. Is ad cœnobium B. Galli pro hac eadem cauſa perductus eſt. Ut ad diuturnas igitur preces & ſuſpiria cum ſacræ oblationis conſummaretur officium, benedictionis panem de manu ſacerdotis accepit. Quo comeſto caruit faſtidio, & deſiderio victualium congrue percepto benedicens Domino & merita S. Galli miratus ſanus cum gaudio ad propria remeavit.

CAPUT XXXIIII.

Alter à ferri vinculis abſolutus.

PAuperculus quidam Presbyter propter homicidii reatum circulis ferreis tam in collo quam in utroque conſtrictus brachio, quum gravibus cottidie ſuppliciis afficeretur, per ſulcos quos ferrum carnibus ejus inflixerat videntibus fidem fecit. Qui cum multa ſanctorum loca pro ejuſdem cruciatus remedio & admiſſi ſceleris abolitione luſtraſſet, divina tandem miſeratione reſpectus nexus quibus in collo vel uno brachio ſtringebatur amittere meruit, & cum forte in vicinia cœnobii S. Galli veniſſet per viſionem ei (ſicut referre ſolitus erat) præceptum eſt, ut ſancti Viri patrocinia quærens monaſterium adiret, pariterque indicatum, quod ibidem circulum quem uno adhuc ferebat in brachio amiſſurus & optatæ gratiam ſanitatis eſſet adepturus. At ille deſiderio promiſſæ ſalutis ardeſcens, utpote qui tanto tenebatur cruciatu, ut totum jam brachium ferro immerſo eſſet converſum, iter ad monaſterium maturavit. Cumque nocturnis ibidem vigiliis intereſſet, alto ſopore depreſſus ſenem aſſiſtere videt canicie venerandum, caſula indutum ſibique dicentem: Quid tu ô homo cæteris laudem Domini celebrantibus ſomni torpore deprimeris? cujus præſentia perterritus cum reſponſum reddere non auderet, baculo ſenex quem manu geſtabat locum ei vulneris tetigit. Diſſiliente itaque longius ferro præ dolore, quem ex attactu perſenſit, horrendis vocibus aſtantes perterruit. Quibus percontantibus, qua pro cauſa pſallentes inquietaret, cuncta per ordinem quæ videbat retexuit. Et licet recenti adhuc vulnere non careret, pro amiſſione tamen ferri, cujus nexibus cruentabatur, quia ſanitas in promptu erat, gaudio replebatur ingenti.

CAPUT XXXV.

Pharus cum lampadibus mirabiliter ſervata.

ALio quoque tempore frater quidam, qui in eadem Eccleſia cuſtodis fungebatur officio, cum farum, quæ ante altare S. Galli pendebat, pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuiſſet, incaute funem, quo ipſa farus dependebat retraxit, qui ſtatim è manu dilapſus paxillum cui inſertus erat de pariete extraxit. Cumque eadem farus ſub nimia celeritate ſolo appropiaſſe, repente ſubſtitit, & abſque ullo humanæ retinaculo artis in aera ſuſpenſa remanſit. Cuſtos igitur miraculi ſtupore perculſus allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus abſque pinguedinis effuſione ſeu diminutione lucernarum altius ipſam farum quam pendere ſolebat retraxit. Deo itaque laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda patris eximii merita ſtupendi novitate miraculi lumen ſanctis aptatum uſibus vel ad horam loco venerabili deeſſe non paſſus eſt.

CAPUT XXXVI.

Lucernæ caſu non læſæ.

IDem frater dum alio tempore lucernas vitreas in eadem lavaret Eccleſia, alius quidam ibi incaute deambulans cum ſe alio repente vertiſſet, quaſdam juxta poſitas veſte attactas pavimento dejecit, ita ut violento ejuſdem ejectionis impulſu uſque in eccleſiæ cancellos ferrentur; ſed miro divinæ operationis modo abſque læſione repertæ ſuis continuo non ſine admiratione reſtitutæ ſunt locis.

CAPUT XXXVII.

Qua medela medico periclitanti ſubventum ſit.

FRater quidam ejuſdem congregationis medicinali ſcientia non ignobiliter inſtructus, dum quodam tempore incidi flebotomo venam feciſſet, & præpropera feſtinatione poſt modicum quippiam operis incaute faceret, ſtatim non ſolum brachium, cujus venam inciſio vulneraverat, verum etiam totum corpus ejus diſtenſum eſt tumore. Qua ex cauſa accidit, ut mortem ſuſpectam habere cœpiſſet, quippe quia viderat ſuæ ſibi artis induſtriam ſtudioſius adhibitam nihil prodeſſe. Sequenti itaque nocte vidit in ſomnio placidæ gravitatis ſenem ſibimet aſſiſtere, cauſas infirmitatis blandis inquirentem ſermonibus. Cumque interroganti totius ex ordine rei replicaret eventum, ſenex dixit ad eum, memento fili,

Digitized by Google

ut luce terris reddita oleo, quod in crypta ante altare conſuevit ardere, vulneris locum perungas: nam continuo ſanitatem recipies. Itaque facto mane quod in ſomnio audierat, cuſtodi eccleſiæ retulit, pariterque cum illo baſilicam ingreſſus, ut edoctus fuerat, certus de promiſſione pergit: nec mora, ſacro perunctus liquore toto corpore detumuit & integerrimam aſſecutus eſt ſanitatem.

CAPUT XXXVIII.

Puella à nativitate cœca illuminata.

MUlier quædam unicam filiam ab ipſa, ut ipſa referebat, cæcam nativitate propriis humeris monaſterio advexit, eamque ante altare S. Galli deponens ſolo proſtrata pro illa diutius incubuit. Illaque orante devotius ſubito puellula huc illucque in pavimento voluta miſerabiliter exclamat, & inter anguſtias ac gemitus optato viſu donata gratiſſimum omnibus, qui aderant, præbet ſigni perſpicuitate ſpectaculum.

CAPUT XXXIX.

Infirmus pulvere ſarcoſagi & oleo recreatus.

IN eodem monaſterio inter ſcholaſticos tunc temporis erat quidam puerulus, pauperculis licet parentibus oriundus, ſtudio tamen diſcendi ſatis intentus. Cumque immatura morte utriuſque parentis ſolatio nudaretur, quamvis cottidianum victum ſuis laboribus aſſidue quæritaret, nequaquam tamen boni ſtudii etiam neceſſitate compellente inſtanriam dereliquit. Is lateris quodam dolore percuſſus uſque adeo gravi per longa temporum ſpacia infirmitate contabuit, ut in uno latere ab humero videlicet uſque ad extremam corporis partem ulcera ſaniem emittentia paterent quam plurima. Qua infirmitate in tantum gravatus eſt, ut jam vix ſine aliorum adminiculo quoquam greſſum movere potuiſſet. Sed cum corporale medicamentum quamvis ſæpiſſime adhibitum nihil illi prodeſſet, & jam jamque deſperaretur à cunctis, cuſtos eccleſiæ in feſtivitate B. Galli cineres de ſarcofago illius collegit, & oleum quod ante ipſum altare ardebat admiſcuit, adductique corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor poſſederat. Qui die altera ulceribus jam ſuperductis ſanus inventus ob memoriam redditæ ſanitatis reliquum vitæ tempus in ejuſdem ſancti loci excubiis fideli devotione [illegible]ſegit.

CAPUT XL.

Manus arida puellæ reſtituta.

POſt aliquantum temporis puella quædam jam multos per annos manus aridæ & curvatæ pondus ferens inutile, ad monaſterium cum matre pervenit. Cumque pro voto manui torpenti globulum lini ſuperponens ad altare ſancti Confeſſoris accederet & impoſitura quod attulit continuo manus ipſa reſtituta eſt ſanitati.

CAPUT XLI.

Cera, quam ruſticus ab Eccleſia rapuit, in lapidem converſa.

TEmpore vero alio ruſticus quidam in eadem beati Patris baſilicæ ceræ particulam ſuis aptandam uſibus ab altari occulte diripuit. Inde regreſſus ad hoſpitium cum de ſinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiam lapidis converſam invenit, continuoque recurrens ad eccleſiam loco ſuo quod abſtulerat reſtituit, & aſtantibus ſuam ſalubriter confeſſus proterviam quod factum fuerat indicavit. Qui rei novitate ſtupefacti dum inter admirationem eandem particulam certius rem cognituri tollerent ab altari, mirum dictu in priſtinam ſuæ naturæ mollitiem reperere mutatam.

CAPUT XLII.

Mutus vocis officio muneratus.

JUvenis quidam pauperibus orationis cauſa monaſterium adiens fratrem ſuum jam dudum amiſſæ vocis diſpendia deplorantem ſecum adduxit. Cumque altari Sanct. Galli appropinquaſſet, Presbyterum quendam inibi ſacroſancta tractantem myſteria conſpexit, & conſummationem ſacræ actionis opperiens ejuſdem ſacerdotis ab officio redeuntis genibus advolvitur, ut pro miſero dignaretur aliquas fundere preces ad Dominum inſtanter exorat. Et ille hujuſmodi deſiderio ſatisfaciens primo orationem pro miſero fecit: deinde crucis eum munivit ſignaculo, ac ſic Dominici corporis & ſanguinis ſacramento firmavit. Quo facto reſolutis linguæ vinculis, qui mutus advenerat, priſtinæ locutionis recepit officia.

CAPUT XLIII.

Puer contractus à debilitate liberatus.

PUerum quendam membris omnibus ita contractum, ut per ſe nullatenus quoquam progredi potuiſſet, non longe in itinere

itinere quod monaſterium ducit, hi, qui eum ferre ſolebant, ſolum dimiſerunt. Armamentarius autem quidam per eandem viam de ſilva monaſterium tendens dum jacentem miſerum conſpexiſſet, ait ad eum, quomodo & unde ô flebilis adveniſti, quove ſecuritatis genere in hoc ſolitudinis horrore non timuiſti remanere? quo itaque venire deſideraſti? Et ille; pro his, inquit, calamitatibus, quarum me numeroſitate ſeptum vides, ad B. Galli patrocinia multo jam ex tempore pervenire cupiveram. Sed ecce hi, quorum me labore illuc deferri ſperabam, modo vix longitudine fatigati me miſerum in hac ſolitudine reliquerunt fama cruciandum & beſtiis lacerandum. His ille quæſtibus per compaſſionem ad miſericordiam flexus puerum humeris impoſitum per unum miliarium ad monaſterium portat. Quem deinde frater, cui ſuſcipiendorum pauperum cura commiſſa eſt, aſſumens congrua manſione refovit. Nocte itaque quadam circa nocturnas vigilias cæteris, qui ſimiliter ſuſcepti fuerant, ad eccleſiam feſtinantibus cœpit idem puer omnes attentius exorare, ut ad baſilicam deferretur. Cunctiſque id quod petebat denegantibus cœpit crebris B. Galli nomen invocare clamoribus, deinde etiam horribilius perſtrepere, ita ut non parvum audientibus terrorem ingereret. Itaque quibuſdam ut cauſas anguſtiarum ejus agnoſcerent introeuntibus ſanus inventus eſt, & cum gratiarum actione ad Eccleſiam properat.

CAPUT XLIV.

Paralytica ſanitati reſtituta.

PUellam paralyſi multo tempore laborantem ſui ad monaſterium detulerunt. Quæ ad eccleſiam deportata ad lectionem Evangelii, quæ in nocturnis ſecundum conſuetudinem regularis officii recitatur excubiis, circumſtantes, ut ſe terra ſuſtollerent & inter manus ſuſtentarent cœpit, rogare. Cumque ſublevata fuiſſet, dimitti ſe poſtulavit: illis autem id facere metuentibus ne forte caſu ſubito læderetur, valere ſe confidentius affirmavit. Igitur dimiſſa per ſe ſtetit, ac deinceps totius corporis reſumpto vigore ſana receſſit.

CAPUT XLV.

Cæca illuminata.

CUjuſdam patrisfamilias non longe à monaſterio commanentis ancilla dum fortuito domus januas aperiret, turbo venti pulverem & paleas in faciem ejus & oculos projecit, ſtatimque creſcente moleſtia paulatim ei viſus decrevit, donec horrendis pœnitus tenebris cingeretur. Hæc ad Eccleſiam B. Galli perducta cum ejus ſuffragia primo ingreſſu devotiſſimè precaretur, recepto quod amiſerat lumine gaudens abſceſſit.

CAPUT XLVI.

Candela cœlitus incenſa.

NOn multo interjecto tempore, dum feſtivitas octavarum Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore ſacrificii ad Eccleſiam convenientibus, luminaria & candelæ incendebantur ex more. Una autem candela ſine lumine inter cæteras ardentes dimiſſa inter ſacra miſſæ ſollemnia principalis primo cœpit paulatim fumo tenui vaporare, deinde videntibus non paucis flammam concipiens & cæteris clarius rutilans ſigni effectum ſplendoris ſingularitate commendavit.

CAPUT XLVII.

Scotus à multiplici debilitate curatus.

NUper quoque de natione Scotorum, quibus conſuetudo peregrinandi jam pæne in naturam converſa eſt, quidam advenientes unum ſè ſuis conviatoribus multiplici peſte poſſeſſum in eodem monaſterio dimiſerunt. Qui cum aliquantis ibidem moraretur diebus, & cottidie infirmitatis ſuæ remedium plena fide depoſceret, nocte quadam ſenem ſibi per ſomnum vidit aſſiſtere geſtu & habitu venerandum, quem quis eſſet interrogans, B. Gallum fuiſſe perdidicit, & protinus ad illum; Cernis, inquit, ô Domine toto me corpore diſſolutum meritorum tuorum cottidie evidentiam præſtolari, Noli ergo, quod te aliquando credo facturum, differre diutius. Ad hoc enim huc uſque me reſervatum eſſe cognoſco, ut ſicut his barbaris virtus tua latiſſime claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innoteſcat & claritas. Scis ipſe, ſcis, inquam, à natali ſolo quam longe ſim diſjunctus, quantaque inter peregrinationis anguſtias corporis debilitate compreſſus: ſuccurre citius, opitulare quantocius. Qua ille motus querimonia vultu placido paucis ita reſpondit, Die mortalibus reddita Eccleſiam petito, & videbis divino te malis ſublevari conſilio, quam patriæ vel parentum ſolatio. Mane facto ſummo animi geſtientis ardore baſilicam properat, & juxta tumulum B. Galli promiſſionis memor precibus inſiſtit. Poſt orationem & lacrimas angulo ſarcofagi adnixus cæpit ſe ſenſim erigere, nec prius lecti angulum cui innitebatur deſeruit, quam ſtatura erecta & accepto robore per ſe ire & redire potuiſſet. Qui tempore præcedenti plena ſanitate donatus in eodem monaſterio precibus & ſanctæ vitæ deſerviens hactenus converſatur.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XLVIII.

HÆc de copioſiſſima ſegete B. Galli virtutum memoriæ horreis grana libuit commendare, & noſtris & aliorum paſtibus profutura: poterunt enim hæc plurimam diligentibus juſtitiam ædificationis conferre, quia & morum honeſtatem inſinuant, & ad laudem Domini, qui ita ſanctos ſuos glorificat devoti lectoris animum vel auditoris inflammant. Cæterum tot & tanta ſunt ejuſdem ſancti Patris miracula, ut nec à ſtudioſis Scriptoribus propter copiam ſui poſſint comprehendi, nec à faſtidioſis lectoribus ſine tædio & rugata fronte percurri. Ea vero huic operi tantum inſerta ſunt, quæ & veracium relatione teſtium veritatem cuſtodiant, & moderata brevitate nullius quamvis etiam utilia nauſeantis mentem offendant.

ORATIO WALAFRIDI.

OBſecramus itaque te, B. Galle, Chriſti Confeſſor, ut ſicut ſanitatem corporum meritis tuis multis te contuliſſe retulimus, ita noſtris mentibus divinæ miſerationis medelam implorare digneris. Amen.

Expliciunt vita & miracula Sanct. Galli: Incipit vita S. Othmari Abbatis.

WALAFRIDI STRABI ABBATIS AUGIENSIS

LIBER

DE VITA S. OTHMARI ABBATIS.

Prologus.

FInitis duobus libellis, quos de vita & virtutibus B. Galli Confeſſoris juxta fidem, quæ vel ſcripto vel dicto ad nos uſque pervenerat, vere potius quam lepide compoſuimus jubentibus vobis, Fratres ſanctiſſimi, qui in cœnobio ejuſdem ſancti Patris conſtituti fervorem ejus, quem in Dei rebus habuit, ſancti ſtrenuitate propoſiti ſpecime exhibetis, libet ſubnectere eam relationem, quæ de ſancti Patris Othmari ſtudiis & virtutibus per eum oſtenſis veſtra aſſertione & cura literis eſt mandata veracibus. Quæ cum ſit veritate plena ratione perſpicua non ob aliud à nobis eſt iterata, niſi quia cariſſimus frater Gotzpertus, cujus caritati quicquam negare nec volumus nec debemus, id, ut fieret, poſtulavit, immo præcepit: quem etiam in hac occupatione inſtantiſſimum ergodioctem (*id eſt cooperatorem*) ſine tædio læti ſuſtinuimus. Itaque lectori credulo ſufficiat hæc abbreviatio noſtra: incredulus autem qui fuerit, ad eam conſcriptionem, quam ſequimur, recurrens multiplici aſtipulatione teſtium conventus ad fidem, ſi gratus eſt, ſegnis non erit.

Incluſa ex margine irrepſerunt.

EXPLICIT PRÆFATIO, INCIPIT VITA.

CAPUT I.

Quomodo vir Dei Othmarus pro ſanctitate vitæ cellulæ S. Galli ſit prælatus, & regia auctoritate regularem inibi vitam inſtituerit.

IGitur Othmarus genere Alamannorum oriundus in ætate puerili à fratre ſuo Retiam Curienſem perductus eſt, & in ſervitio Victoris earundem partium comitis multo tempore conſtitutus, & literarum ſcientia ſublimatus, virtutum ſectator morumque laudabilium poſſeſſor ſacerdotii gradum conſcendit, & à ſupradicto Comite benigne retentus cuidam eccleſiæ titulo S. Florini Confeſſoris prælatus eſt. Cumque morum ejus probitas & ſanctæ vitæ mundicia plurimorum aures rumore dulci reſpergeret, Waltrammus quidam, qui ſibi vaſtitatem heremi, in qua S. Gallus cellulam conſtruxerat, velut à parentibus hæreditario jure tranſmiſſam vendicavit, eundem Othmarum à Victore ſupradicto ad præficiendum eidem cellulæ impetravit, & voti compos effectus cellulam cum omnibus, quæ ad eam pertinebant, illi ſolemniter commendavit, atque ut ſui melius deſiderii convaleſceret utilitas, ad Pipinum Regem profectus eundem Abbatem ipſi præſentavit, & locum, cui pridem præfecerat, proprietatis jure Principi contradidit, omni inſtantia depoſcens in regia auctoritate ex integro Othmarus Abba eidem præficeretur loco. Cujus petitioni jam dictus Princeps aſſenſum præbens locum ſibi traditum viro venerabili commendavit, & regularem inibi vitam inſtituere juſſit. At ille regreſſus confeſtim boni mandritæ ſtudium in ipſo executus, initio undique verſum congrua Monachis habitacula conſtruxit, & ipſius ſacri loci ſtatum ad utilitatem divini ſervitii ſtudioſiſſime reformavit. Religioſos etiam quoſque ita libertate ſua ad devotionis ſtudium invitavit, ut ex quorundam donationibus poſſeſſiones ipſius cœnobii admodum dilataret, & infra paucos annos quam plures ad ſacræ militiam vitæ fratres attractos magiſterio ſuo & cura decentiſſime gubernaret.

Digitized by Google

CAPUT II.

Qua converſationis ſanctæ perfectione nituerit.

HIs prælibatis, vitæ ejus ſanctitatem liceat ſummatim perſtringere, ut liquido cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam ſit evectus. Erat denique parſimoniæ ſectator eximius, creberrimo macerans jejunio corpus, ita ut in præcipuis jejuniorum diebus & conſuetudine bidui abſtinentiam continuaret frequentius, & his contra temptamentorum jacula clypeis præmunitus vigilias amabat, & aſſiduitate orandi ſpiritalia nequitiæ repellebat. Summæ autem humilitatis gratia præcipue preditus in tantum voluntariam paupertatem diligebat, ut terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam hæc erat conſuetudo, ut ſi quoquam pro utilitate monaſterii eum tendere neceſſitas popoſciſſet, vilis miti dorſo veheretur aſelli. Erat inter cætera tanta in eo pauperum ſollicitudo, ut eorum curam per ſe potius quam per alios exhibere ſtuderet. In eo vero miſericordiæ opere, quod elemoſyna dicitur, vix cuiquam habebatur ſecundus. Nam ad ſuſcipiendos leproſos, qui cæteris hominibus ſejunctim manere ſemotim conſuerunt, hoſpitiolum haud longe à monaſterio extra eas manſiones, quibus cæteri pauperes recipiebantur, conſtituit, & eis curam per ſe omnimodis impendebat ita ſollicite, ut nocturnis etiam horis monaſterio ſæpe digreſſus curam infirmitati eorum miro devotionis adhiberet obſequio. Capita ſiquidem eorum pedesque abluens, purulenta ſuis manibus vulnera detergebat, & victui neceſſaria miniſtrabat, illam ſemper animo revolvens ſententiam, quam juſtus judex miſericordibus prolaturus eſt dicens: *Quod uni de his minimis fratribus meis feciſtis, mihi feciſtis.* Sicque factum eſt, ut cunctorum, qui eum noverant, veneratione ſublimis, pater pauperum appellaretur à plurimis. Quem tale pleniter miſericordiæ ſtudium poſſederat, ut, ſi quem pauperum nuditatis injuria torpentem conſpiceret, plerunque ſuis exutus veſtibus miſeri contegeret artus, ita ut interdum ſine tunica ſola cappa contectus ad monaſterium remearet. Maluit enim per præſentis pompæ contemptum ad indumentum incorruptionis æternæ pertingere, quam per boni operis omiſſionem futuræ nuditatis opprobria ſuſtinere.

CAPUT III.

Quantam in pauperes miſericordiam habuerit.

QUodam etiam tempore ad Pipinum Regem veniens honorifice ſuſceptus eſt, & inter alia largitatis ejus beneficia ad neceſſitates fratrum ſuorum, ſublevandas argenti libras ſeptuaginta percepit. Sed mox, ut ad ſua rediret egreſſus, maximam ejuſdem, pecuniæ partem pro foribus, qui ſecum erant, compulſus retinuit. Quibus poſtmodum quoddam territorium monaſterio vicinum coemit. Dominicorum enim non immemor mandatorum ſui cauſa de craſtino non cogitabat, ſciens Monachum victu & tegumento contentum eſſe debere. Et ideo paupertatem ſibi potius ſuisque delegit, quam rerum tranſeuntium poſſeſſionem ſuperfluam expeditis mentibus oneroſam.

CAPUT IV.

Qualiter à quibusdam iniquis pro zelo juſticiæ, quo fervebat, multis affectus ſit injuriis.

IGitur cum jam Dominus meritis ejus digna rependere decreviſſet, callidus univerſæ bonitatis inimicus bonis ejus actibus invidens, ejuſque exemplis aliorum vitam dolens proficere, quietem, quam in Chriſti ſervitio, licet non parum laborando poſſedit, perturbare contendit. Sed quamvis flatibus temporariæ adverſitatis pulſata radicem petræ veritatis habens infixam Paradiſi cedrus inconvulſa permanſit. Nam Warinus & Ruodhardus, qui tunc temporis totius Alamanniæ curam adminiſtrabant, Diabolo ſuadente immaniſſimo avaritiæ morbo præventi res eccleſiarum ſub ſua poteſtate ſitarum magna ex parte in proprietatis ſuæ dominium per vim contraxerunt. Qui cum ſibi de poſſeſſionibus B. Galli perplura eodem violentiæ auſu vendicaſſent, vir Dei Othmarus non poſſeſſionibus terrenis inhians, ſed cœnobialis vitæ defectum præmetuens, Pipinum Regem adiit, ipſique tyrannicam eorum præſumptionem expoſuit, pariter proteſtatus, grave eum crimen incurſurum, ſi eorum actibus conſentiendo faveret. Qua pro cauſa benivolus Princeps utrumque conveniens interminatus eſt eis gratia ſua illos omnimodis carituros, ſi non eccleſiis Dei, quæ injuſte abſtraxerunt, abſque recraſtinatione reſtituerent. At illi patriam repetentes vicio rapacitatis infecti, & beſtiali ſævitia efferati juſſionem regiam neglexerunt. Virum etiam Dei Othmarum, cum pro hac re iterum Principem adire vellet, miſſis clanculum poſt eum militibus vinculis injectum per vim reduci fecerunt, nec non & Lampertum quendam, qui fratribus ejus profeſſione connumeratus erat non vitæ ſanctitate, perſuaſerant, ut ei facta quadam machinatione luxuriæ crimen impingeret, id elaborantes, ut

Digitized by Google

ut ſanctitate ejus hujuſmodi ſuſpicionibus infamata deponendi eum occaſionem invenirent. Qua cauſa plurimi tam doloſæ factionis ignari ad concilium evocantur.

CAPUT V.

Quam in objectione ficta criminis modeſtiam tenuerit, & qua accuſator ejus pœna multatus ſit.

ITaque vir venerabilis caſtitate, integer vitæ, ac morum maturitate grandævus in medio cœnobii collocatur, & in ejus accuſationem Lambertus falſitatis miniſter coram omnibus præſentatur, acceptaque loquendi licentia veritatis oblitus falſitatis aſſertor dixit, ſe quandam fœminam noſſe, quæ à viro beato vim pollutionis fuiſſet perpeſſa. Ad quod fertur nullum penitus dediſſe reſponſum: cumque à plurimis reſpondere cogeretur objectis hujuſmodi, dicto temperavit eloquium: Fateor, inquiens, me ſupra modum in multis peccaſſe, de hujus autem objectione criminis ſecreti mei inſpectorem Deum invoco teſtem. Illis autem, ut hujus facti ſe excuſatione purgaret, attentius ei inſiſtentibus, mente ſecurus, conſcientia liber, tacitus perduravit: & quia accuſandi licentiam apud Judices patere cognovit, maluit pro ſinceritate ſui pectoris divino, quam humano pro excuſatione criminis placere judicio. Mox ergo ut cunctis clareſceret, ipſius caſtimoniam falſo fuiſſe infirmatam, Lampertum ultio divina corruit. Nam febrium vexatione perſuaſus paulatim reſoluto membrorum vigore contrahi cœpit, ſicque omnibus membris ſtatus ſui annitentibus rectitudinem vel formam capite ad terram more quadrupedum inclinato, non ſolum deformitate figuræ terribilis, verum etiam viva voce in ſanctum Dei peccaſſe omni tempore fatebatur.

CAPUT VI.

Quomodo inter arta cuſtodiæ clauſtra vitam finierit.

COncilio autem inique inchoato, iniquius terminato vir Dei Othmar, apud villam Potamum palatio incluſus eſt. Quo cum nullus intrare vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies abſque corporalis ſuſtentaculo victus tranſegit. Cumque diuturna vexatione famis laboraret. Perathgotzus quidam è fratribus ejus noctu advenire ſolebat, & ei victus ſolatia miniſtrabat. Poſtmodum vero Gotzbertus quidam vir potens, dum ſibi virum Dei commendari ab iniquis Principibus impetraſſet, in quadam Rheni fluminis inſula nomine Stain juxta prædium ſuum cuſtodiæ illum deputavit. Ubi idem ſanctus pater ſpirituali tantummodo exercitio, id eſt, orationibus ac jejuniis, vaçans eo liberius Domino deſervivit, quo ab humana frequentatione curiſque ſecularibus fuerat abſolutus. His & ſimilibus notæ devotionis inſiſtens operibus, exacto non multi temporis ſpacio, ab his mundanæ perturbationis anguſtiis ad cœleſtis latitudinem gaudii XVI. Kalendarum Decembrium die commigravit, & corpus ejus in eadem inſula tumulatum multis deinceps diebus ibidem ſine corruptione permanſit.

CAPUT VII.

Qualiter poſt multum temporis corpus ejus ſine corruptione repertum ſit.

EVolutis autem poſt tranſitum ejus decem annis, fratres illius per viſionem à Domino commoniti ſunt, ut corpus cari patris ad monaſterium reducerent. Hoc patefacto, divinæ voluntatis conſilio undecim ex eisdem fratribus noctu ad locum, in quo ſancti viri exuviæ ſervabantur, deveniunt, & ſepulchrum aperientes corpus ejus ab omni corruptione illæ ſum reperiunt, excepto, quod pars extrema pedis unius, quem aqua alluebat, tantum colore mutato, quaſi tabida videbatur. Et congruo ſatis miraculo prima ſanctitatis ejus indicia claruerunt, ut videlicet, tam illæſum à corruptione corpus ejus inveniretur, quam liber ipſe fuerat à crimine, cujus oppoſitione ſuperatus videbatur ad tempus. Hac itaque devoti fratres rerum novitate perfectius inſtructi corpus honorifice ſumptum rati impoſuerunt, & accendentes candelas unam ad caput, alteram collocaverunt ad pedes.

CAPUT VIII.

Quam mirabiliter in tranſlatione corporis ejus tempeſtas ſedata ſit.

CUmque deſerto littore incertis ſe profundius commiſiſſent, & ſumma inſtantia remigio inſiſtentes ſub omni celeritate cuperent remeare, continuo tanta vis pluviæ ventorumq; prorupit, ut vix effugium ſe crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei diſpenſatione, &, ut credimus, ſancti viri meritis actum eſt, ut ipſa etiam elementa, quæ nobis inſenſibilia videntur, famulantia ſui creatoris imperio, quanti viri reliquiæ ibidem veherentur, ſentirent. Nam pelagus circumquaque imbrifera tempeſtate commotum undaſque in altum ſuſpendens nil omnino remigantibus moleſtiæ intulit, ſed in quamcunque partem navis devenit, rejectis flatibus tumentes in ſe fluctus depreſſit, & ita omni ex parte unda-

undarum molibus, imbrium effuſionibus, ventorumque flatibus non parvo dimotis ſpacio quaſi ſæpe quædam ſcaſa cingebatur, ut ne una quidem pluviæ gutta, quæ hinc inde vehementer inundabat, in illam deſcenderet. Cerei quoque, qui in beati patris obſequium ardentes ad caput pedeſque fuerant collocati, lumen primæ accenſionis nequaquam amiſerunt, quo ad uſque corpus ejus ad monaſterium deferretur.

CAPUT IX.

De abundantia potus cœlitus ſumminiſtrati, & ubi corpus ejus poſt translationem ſit tumulatum.

ALiud adhuc reſtat miraculum, quod in eadem ſacri corporis translatione devotis fratribus Dominus patefecit. Nam cum ex nimia remigandi inſtantia feſſi adveniente refectionis hora ad recuperandas alimento corporeo vires laudibus Domini præmiſſis conſediſſent, tandemque felici convivio intermiſceri potus ſolatia commonerent, unus miniſtrorum intulit, nil ibi jam potuum ſupereſſe, præter quod in flaſcone parvo ſervabatur, unde vix unicuique quippiam ad guſtandum potius quam ad bibendum præberi potuiſſet. Illi vero miraculorum Domini, quomodo paucis panibus multitudines hominum paverit numeroſas, facientes mentionem ex eodem parvo, quod habebant, cunctis, qui aderant, cum caritate diſtribui fecerunt, & mirum in modum cœpit in eodem vaſculo ita liquoris hauſtus creſcere, ut continua effuſione nihil minui videretur, quoad uſque bibentes poculorum copia vincerentur. Ergo pro rei novitate obſtupefacti largitori omnium bonorum Domino, qui eis tam mirabiliter ſufficientiam præbuit, debitas gratiarum actiones cum laudibus perſolverunt: ſtatimque ut iter cœptum itidem aggreſſi ſunt, in vaſculo potus ceſſavit. Cumque optati littoris portum ſubiſſent, fratribus, qui obviam cum Dei laudibus venerunt, quæ geſta fuerant ex ordine retexuerunt, celebratoque in commune gaudio ſancti viri corpus ſumptum cum honore ad monaſterium tranſtulerunt, & inter aram S. Iohannis Baptiſtæ & parietem in ſarcofago poſuerunt, ubi etiam poſtmodum ipſius facientibus meritis memoria digna Dominus dignatus eſt manifeſtare miracula.

CAPUT X.

Mutus & ſurdus ad ſepulcrum ejus curatus.

DEnique quodam tempore ſurdus & mutus cum quibusdam de vicinis locis orationis cauſa monaſterium adeuntibus advenit, & quia à primæva ætate & locutionis & auditus carebat officiis, tabulas duas collo dependentes geſtabat, quarum colliſione & ſonitu miſericordiæ opus, quod voce nequibat, precabatur. Is cum ſuis conviatoribus eccleſiam ingreſſus, dum eos ſingulis altaribus particulas ceræ, ſicuti pauperum eſt conſuetudo, imponere conſpiceret, ad viri Dei ſepulchrum accedens tabulas, quas geſtabat, deſuper poſuit, ſeſeque quaſi oraturus ante illud proſtravit, & protinus alto ſopore depreſſus, ut ipſe poſtmodum retulit, ſenem quendam facie nitidum monachico habitu glorioſum quaſi è tumulo vidit procedere dicentem ſibi: O homo, cur hic ſopore deprimeris? Cumque ad interrogata nihil penitus reſpondere potuiſſet, ſenior ad eum dixit: ſurge & incommodorum, quibus hactenus laboraſti, remedium à me tibi impetratum ſcito: ergo tabulis iſtic dimiſſis confeſtimque monaſterio diſcedens donum à Deo tibi conceſſum in hoc loco nemini pandas. Qui cum evigilans ſurrexiſſet ſub magna feſtinatione monaſterio digreſſus inclinato jam die veſperi ad cujuſdam Ratcozi potentis viri hoſpitium divertit, cumque ab illo interrogaretur, unde veniret, per ordinem expoſuit, ubi, quando & quomodo ſanitatis donum fuiſſet adeptus. At ille narrationi ejus non credens teneri eum & cuſtodiri præcepit, ipſeque veritatem rei certius inquiſiturus eadem nocte ad monaſterium venit, & tabulas ſuper tumulum poſitas reperit, conviatores quoque ſanati cum inveniſſet adhuc ejuſdem facti penitus ignaros, diligentius ab illis inquiſivit, ſi talem hominem monaſterium pergentes in comitatu habuiſſent, & continuo ex eorum narratione vera eſſe, quæ domi audierat, deprehendit, quæ res & præſentibus citius innotuit, & ad nos uſque veridica relatione pervenit.

CAPUT XI.

Quomodo lux in eodem loco cœlitus data apparuerit.

PRæsbyter quidam ex ipſa congregatione nomine Tanco, dum in eadem eccleſia cuſtodis officium gereret, nocturnæ quietis tempore præficiendis luminaribus baſilicam ſolitus introire tribus vicibus pene omnia reperit extincta. Ad ſancti autem viri ſepulchrum perveniens ardentem cereum juxta illud invenit, ſciensque luminis illius cœlitus adminiſtrari ſplendorem, extinguere non præſumpſit. Ut vero diſceſſit, lux, quæ per ſe venerat, per ſe etiam ſubtracta eſt. Ubi & ad majoris indicium miraculi ignis quidem in candela

dela ſolito rutilabat, ceræ vero nihil per hunc ardorem minui videbatur. Hæc idem venerabilis Presbyter ſæpius ſua relatione confirmans omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis ratione depellit.

CAPUT XII.

Quidam ibidem caſu deſperatus quam facile convaluerit.

QUodam etiam tempore, dum ejusdem eccleſiæ tecta vetuſtate dilapſa neceſſario reſtaurarentur, quidam ex ipſius monaſterii familia regularum, quas ad faſtigia baſilicæ deferre debuerat, onere prægravatus de ipſa tecti altitudine ſuper viri Dei corruit ſepulchrum, moxque immenſum aliud lignorum pondus corruentis impulſum attactu in ipſo eum caſus exitio deſuper operuit. Cumque aſtantes concurrerent, ut ei, quem jam exanimem crediderunt, funeris debita perſolverent, ſublato lignorum pondere, aliquantiſper nullos membrorum motus oſtendens jacuit, ac deinde per multa ſuſpiria halitum reſumens abſque ulla læſione ſurrexit incolumis, & ad incepti operis laborem rediit gaudens. In hoc ergo miraculo haud dubie ſancti patris merita claruerunt, cum & altitudo tecti, unde ſupradictus homo ceciderat, non minus quadraginta pedum menſura à terra eſſet ſuſpenſa, & pondus inſequens corruentem, quod ad multorum hominum oppreſſionem ſufficeret, operire præcipitem non conterere potuiſſet.

CAPUT XIII.

Contractus ſanitati reſtitutus.

ALio tempore cæcus quidam adveniens hoſpitio pauperum neceſſitatibus præparato ſuſceptus eſt, & nocte eadem cum eccleſiam vellet adire puerulus, qui ei ducatum præbere debuerat ob nimiam frigoris aſperitatem officii ſui negavit illi juvamen. Cumque nimis doleret, qui tantæ ſollemnitati intereſſe non mereretur (erant quippe Dominicæ diei vigiliæ) adoleſcens quidam ita membris omnibus contractus, ut non aliter quoquam procedere quam manibus reptando potuiſſet, cum in eodem loco quieſceret ejus dolori compaſſus de lecto ſe protraxit, & quali potuit ſolatio cæci veſtigia rexit. Ut ergo eccleſiam intraverunt, utili errore ad Sanct. Othmari ſepulchrum venere. Putabat etenim idem benivolus cæci præcurſor in ipſo angulo aliquod oſtium patere, per quod cryptam eidem loco vicinam intrare potuiſſent. Itaque ex improviſo in ſarcofagum viri Dei, quia paulo altius eminebat à terra, impingens, ſubito reſiliit, & ad terram protinus concidit, totiusque eccleſiæ ſpacia horrendis implevit clamoribus. Cæcus vero hæc audiens ductorem ſuum inſania æſtimans agitari, prout potuit aufugere ſtuduit. Miſericors autem Dominus totius boni auctor & amator, quia viderat debilem puerum ultra vires opus pietatis exhibere voluiſſe, B. Othmari etiam meritis id obtinentibus, benivolentiam ejus dono ſanitatis remunerare dignatus eſt. Nam protinus membris in ſtatum ſuum reſtitutis cæcum, quem paulo ante manibus reptans ad eccleſiam traxit, firmatis jam greſſibus per cætera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiu in ipſo monaſterio poſtea manſit, ita & omnibus etiam qui huic facto minus interfuerant ad ipſam declaravit, ut de eo nulli deinceps licuerit dubitare.

CAPUT XIV.

Cera in lapidem converſa.

QUidam è numero ſcholaſticorum ab eodem B. Othmari tumulo particulam ceræ furto ſubtraxit. Regreſſus autem ad hoſpitium cum parvi penderet quod commiſit, ſtatim manifeſta Dei correptione ſtultitiæ ſuæ errorem confuſus agnovit. Nam cum eandem particulam de ſinu proferret, in lapidis eam duritiem reperit commutatam, cumque temeritati obſtinationem junxiſſet, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abſcondit, præter eum videlicet qui & earundem rerum tunc erat conſcius, & in hoc tempore miraculi quod retulimus relator extat fidiſſimus.

CAPUT XV.

Clerico cuidam manus reſtitutæ.

ALio quoque tempore clericus quidam advenit, cui utriusque manus officium miſerabili prorſus modo fuerat denegatum. Nam contortis in volam digitis unguibusque ad oſſa uſque palmarum immerſis, nimiis ſine intermiſſione cruciabatur miſer doloribus, adeo ut etiam quædam partes manuum putrefactæ gravem longius fœtorem emitterent. Is cum non longe à beati viri tumulo conſiſteret, ſubito cœperunt digiti ejus ſingillatim ex ordine erigi & ad naturalium concordiam actionum redire. Ipſe vero, qui pro conceſſo ſanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili teſtabatur, & eadem hora manibus ad integrum reſtitutis poſtmodum ſanus abſceſſit.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XVI.

Quomodo idem ſepulchrum in deſtructione baſilicæ illæſum permanſerit, & qualiter reliquiæ viri ſancti translatæ ſint.

QUid nuper quoque circa ejuſdem viri ſancti ſepulchrum geſtum ſit, quando eccleſia B. Galli reædificandi cauſa deſtruebatur, arbitramur non eſſe ſilentio reprimendum. In eadem baſilica juxta aram B. Johannis Baptiſtæ arca quædam parieti contigua non magnis lapidibus opere cæmenticio in quatuor lateribus conſtructa, ſuperius autem tabulis, quarum groſſitudo trium vel quatuor erat digitorum in tranſverſum, poſitis cæmentoque deſuper litis cooperta viſebatur. In qua ſæpe dicti viri corpuſculum paulo altius à pavimento ſublevatum tabula lignea tantum ſuperpoſita jacebat. Æſtimantes igitur corpus ſancti patris ſub terra poſitum, arcæ vero conſtructionem ad deſignandum tantummodo ſepulturæ locum commendatam, & ideo tumulum remanere intactum poſſe credentes, muros eccleſiæ machinis aggreſſi crebris arietum ictibus ruere compulerunt. Qui cum omni ex parte magnæ altitudinis eſſent, magnique machinarum impulſibus pariter pæne corruentes ſepulchro viri Dei ſuperferrentur, mirum in modum nullam arcæ particulam læſerunt, quæ evectis cineribus ſic intacta ex omni parte reperta eſt, ac ſi nullo cadentium impetu parietum impetita fuiſſet. Poſtea verò dum quidam ſaxum haud grande ſuper eam incaute jeciſſet, protinus quadam ex parte confracta eſt. Tandem itaque cognito quod in ea reliquio ſancti patris haberentur, cum magno eas honore inde tranſtulerunt, & in eccleſia S. Petri poſt altarium poſuerunt.

CAPUT XVII.

Quæ oſtenſio in eodem oratorio cuidam fratri manifeſtata ſit.

PAucis deinde diebus exactis, quidam frater, dum nocturnas vigilias præveniens idem oratorium orandi gratia quadam nocte fuiſſet ingreſſus, totoque affectu precibus inſiſtens ad altare direxiſſet intuitum, neſcio quam à dextris altaris in Angelicæ claritatis nitore vidit ſtare perſonam ſacerdotali quidem habitu præfulgentem, facie autem ad orientem verſa geſtu corporis intentiſſimæ orationis ſpecimen exhibentem, veſtimenta vero ipſa tanti fuiſſe nitoris aſſeruit, ut humanæ infirmitatis reverberarent obtutus. Cumque hic diu conſpiceret, & utrum propius deberet accedere anxia mentis hæſitatione trutinaret, perſona quæ apparuerat, ſe ſubtrahens cum miraculo & ſtupore conſternatum reliquit. Non eſt igitur incredibile, eundem venerabilem virum viſione præſentiæ ſuæ declarare voluiſſe, digne circa translationem ſuam fraternæ devotionis iteratam fuiſſe ſollertiam.

EXPLICIT DE VITA ET VIRTUTIBUS S. OTHMARI.

Incipit de miraculis ejusdem.

ISONIS MAGISTRI COENOBITAE S. GALLI

DE MIRACULIS S. OTHMARI ABBATIS

LIBER I.

PRÆFATIO.

HUcuſque virtutes & miracula ob ſanctitatem B. Othmari cœlitus declarata Walafridus Abba vir doctus & ſapiens, qui in litterarum ſcientia apud noſtrates illuſtris ante alios habebatur ſeniorum in cœnobio Sanct. Galli converſantium relationibus, ſeu etiam ſcriptis veritatis ratione pleniſſimis fidem accommodans luculento ſatis ſermone & veraci aſſertione conſcripſit. Sed quia nos fratres in eodem cœnobio Deo militantes poſt harum deſcriptionem virtutum multa miraculorum inſignia circa corpus ejuſdem viri divinitus manifeſtata eſſe cognovimus, aliqua ex eis ad laudem & gloriam omnipotentis Dei ſtili officio commendare memoriæ curavimus, quatenus hinc liquido ab omnibus ſanum ſapientibus colligatur, quam digne ab hominibus honorificetur in terris, qui tam manifeſta ſignorum atteſtatione cottidie glorificatur è cœlis. Non tamen amore ejus ducti aliqua in dubium venientia vel etiam falſitati obnoxia, ſed ea tantum litteris titulare diſpoſuimus, quæ & luce clarius conſtat actitata, & multorum narrationibus noſcuntur eſſe probata.

Digitized by Google

CAPUT I.

Quibus miraculis B. Othmari ſanctitas in baſilica S. Petri claruerit.

CUm beati viri corpuſculum ab acceſſu popularis turbæ remotum in oratorio Principis Apoſtolorum per multa annorum ſpacia quieſceret, plurimis ſignorum oſtenſionibus manifeſta ſanctitatis ejus indicia circa ejus tumulum frequenter oſtenſa apparuerunt. Nam multæ ex noſtræ congregationis fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias prævenire ſolebant, cauſa orationis idem oratorium ingreſſi ceteros ardentes vitreasque lucernas ſponte ſua incenſas frequenter ſe ibidem inveniſſe affirmabant. Angelorum etiam inter ſe choros ducentium ſuaviſſimus ibi concentus audiebatur, quorum præſentiam tanta luminis claritas proſecuta eſt, ut feneſtræ ipſius eccleſiæ maxima ſplendoris illuſtratione clareſcerent, locaque in vicino poſita fulgoris ſui immenſitate perfunderent. Dulciſſima quoque odoris fragrantia ſæpius ibi narratur eſſe aſperſa, quæ & naribus odorantium incognita & ſui jocunditate ſatis odorifera habebatur. Quibus profecto omnibus patet, vir iſte quanti apud Deum ſit meriti, juxta cujus ſepulchrum cereis atque lucernis ſponte ſua irradiatis Angelicæ modulationis dulcedinem immenſa luminis magnitudo conſequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu ſentitur.

CAPUT II.

Quomodo Salomon Epiſcopus ejus ſanctimoniam in ſynodo perſtringens triduanum jejunium indixerit.

TAlibus igitur miraculorum indiciis vir Dei Othmarus poſt altarium S. Petri honorifice ſepultis annis XXXIV. & CXCIV. diebus in pace quievit. Sed cum jam omnipotens Deus lucernam lucis operibus accenſam hominumque negligentiam diu in occulto poſitam ad exemplum atque illuſtrationem fidelium ſuper candelabrum ponere, ac ſplendore ſanctitatis ejus omnibus in domo Dei manentibus luminis ſui gratiam vellet adminiſtrare, cœcus fratrum in cœnobio Sanct. Galli ſub regulari cenſura Chriſto devote famulantium aſſiduas colloquiorum ſermocinationes de meritorum ejus excellentia facere cœpit. Hujuſcemodi vero colloquiis idem fratres ſe invicem cohortantes divino, ut credimus, nutu pariter omnes deſiderare cœperunt, ut ſancti viri corpuſculum ad Beat. Galli eccleſiam, quæ jam Deo opitulante decenter adornata refulſit, iterato reduceretur. Dictante autem æquitatis ratione cum hoc ſuo tantum conſilio facere non præſumerent, vitæ ejus libellum, qui noſtrorum ſollertia anteceſſorum multiplici teſtium adnotatione olim conſcriptus ad nos pervenerat venerabili Epiſcopo Salomoni legendum contradunt, ſuæque voluntatis affectum quo omnis ejuſdem loci congregatio fervebat aperiunt, ejus per omnia judiciis euſq; obedire parati conſiliis. Benivolus autem Pontifex perſpectis vitæ ejus exemplis multimodas gratiarum actiones bonorum omnium auctori perſolvit, quod bellatorem ſuum pro zelo juſticiæ fortiter dimicantem tam apertis miraculorum oſtenſionibus declaravit. Remoto etiam dubietatis ſcrupulo de ſanctitate illius quamvis certus extiterit, nil tamen temere nilque de ſe ipſo inordinate ſua ſola auctoritate voluit diffinire, ſed more ſuo prudenti uſus conſilio cauſa eccleſiaſticorum dogmatum annualem ſynodum ſollemniter indicit, & Preſbyteros ac Diaconos diverſique ordinis clericos apud Conſtantienſe oppidum convenire præcepit. Quibus in unum collectis venerandus Pontifex in medium conſurgit, factoque ſilentio vitæ ipſius ſanctimoniam, quæ jam multos ibidem reſidentes dulci rumore aliquantulum permulſerat, ſparſim pro tempore coram omnibus recitavit. Quo facto cum maxima clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret, primo Augenſis cœnobii Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibuſdam fratribus nobis valde cariſſimis illo confluxerat, ac deinde omnem illius concilii clerum Epiſcopus comonuit, ut triduani jejunii abſtinentiam facientes totius boni fontem in commune precarentur, quatenus pietatis ſuæ munere his in rebus ſuæ voluntatis diſpoſitionem dignaretur perficere. Quibus dictis Epiſcopi ſententiam ſynodus collaudat, ſeque libenter ita facturam eſſe conclamat.

CAPUT III.

Qualiter idem Epiſcopus Sanctum de ſepulchro ſuſtulerit & oblatas ibi illæſas repererit.

FInito itaque ſynodi hujus concilio ac peracto trium dierum jejunio, venerabilis Præſul ad idem monaſterium cum ſuis perveniens ſeniorem noſtrum Grimaldum Rectorem ipſius monaſterii ac Ludovici Regis Archicapellanum de hac re tractaturus aggreditur: Poſt amicæ vero ſalutationis officia cum mutuis inter ſe colloquiis vitæ illius rigorem ac miracula ob indicium ſanctitatis ejus frequenter oſtenſa commemorarent. Monachos ejuſdem cœnobii in unum convenire præcipiunt, ſimulque cum eis reſidentes ſanctum corpus de tumulo, in quo eatenus jacebat, auferendum, atque in Sanct. Galli eccleſiam collocandum pari

voto

Digitized by Google

voto ac communi conſilio omnes unanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abba Grimaldus, quorundam animos metu ac formidine ſentiens eſſe permotos, confidentior cæteris effectus infirmantium mentes conſolidando roborat & paternæ affectionis ſtudio trepidantium corda informata aſtruens ex divinæ voluntatis diſpoſitione procedere, quod tam multi de eodem tumulo ſancti viri corpuſculum deſiderarent auferre. Præſul autem præclarus, cum Abbatem tam fiducialiter in his rebus conſpiceret, Hartmotum Decanum una cum cæteris fratribus ſecum aſſumit, & ad ſepulchrum accedens lapidem ſuperpoſitum removere, ipſum ſarcofagum in quo theſaurus precioſi corporis jacebat præcipit aperire. Quo facto membra ſanctitate plena inſpiciens Monachus lætaniam decantare precibusque devotis hortatur inſiſtere: deinde venerandas ſancti patris exuvias humiliter deoſculans cum omni reverentia de tumulo ſublevavit, & in lectica, quæ illarum receptui paulo ante compacta fuerat, repoſuit: ſub capite autem & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur, ita illæſæ atque ab omni corruptione extraneæ ab eodem Epiſcopo inveniebantur, ut in nulla omnino parte colorem vel ſpecimen ſui amittentes aſpicientium oculis infra ſpacium ipſius hebdomadæ viderentur eſſe confectæ. Quo vero ordine, quove in tempore eo loci pervenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem novimus eſſe manifeſtum. Hoc tamen omnes pro certo ſcimus, quod per triginta quinque annos nullus mortalium ejus ſepulchrum aperuit, antequam præſens Epiſcopus miniſterii ſui fretus auctoritate ejuſdem congregationis fratribus hoc faciendum injunxit. Idem tamen Epiſcopus venerabiliter eas aſſumens ſacro corpori appoſuit, ipſumque corpus cum ſumma cautela obvolutum in lectica ſuperius dicta honorifice commendavit.

CAPUT IV.

S. Othmari translatio & feſtivitatis ejus indicta celebratio.

POſt hæc igitur facto intervallo quaſi horæ unius Præſul devotus hortatu Grimaldi Abbatis debito cum honore ſanctum virum ex eodem oratorio jubet transferre. Tunc vero omnis illa Monachorum congregatio albis continuo veſtibus induta dulci modulamine in Dei laudibus prorumpens beati viri corpus lætabunda proſequitur; ſicque per numeroſæ multitudinis populos, quos amor translationis ejus attraxerat, magno cum honore ductus eccleſiam Sanct. Galli ingreditur, ac juxta ejus altarium in dextera parte deponitur. Epiſcopus autem animadvertens, frequentiam populorum, qui diverſis ex partibus illo convenerant, aliquid de ſanctitate illius velle audire, cum propter frigoris ſubreptionem faucium raucedine impeditus ipſe ad eos loqui non potuiſſet, quendam Archipresbyterum ambonem conſcendere ac vice ſui ſermonem ad populum loco conſiſtens ea tantum proferret, quæ ſibi Epiſcopus in vicino poſitus dicenda inſinuaret. Aliquantis ergo vitæ ejus exemplis ac virtutibus coram populo breviter recitatis miſſarum ſollemnia peraguntur populusque ad ſua cum gaudio revertitur. Epiſcopus vero ipſa nocte manſit in monaſterio: mane autem facto fratres in unum collegit, atque inter alia ſacræ inſtitutionis documenta de ſancti viri meritis certus exiſtens confidenter præcepit, & ſuperveniente depoſitionis ejus die vigilias ac miſſarum ſollemnia honorifice perficiant, diemque illum tam ipſi quam omnis familia infra monaſterium conſtituta in honore B. Othmari feriando cum gaudio ſpiritalis lætitiæ feſtivum poſſideant. His omnibus ita ut retulimus veraciter peractis, Præſul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus monaſterium lætus egreditur.

CAPUT V.

Abbreviatio temporum, in quibus res commemoratæ gerebantur.

QUo vero temporum ſtatu, vel ſub quibus regni Principibus hæc geſta fuerint, ſi quis pie quærendo cognoſcere cupit, in hac noſtræ conſcriptionis ſerie facile poterit invenire quod quærit. Ipſa enim temporum ſtatuta in hoc loco ideo conſcripſimus, ut & legentium fidem cuſtodiant, & majorem apud poſteros vigorem ſui adnotatione ſcriptis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Karoli, patris Karlomanni & Pipini, à Waltrammo nobili ac potente viro ad ejusdem Karoli præſentiam adductus cellulam S. Galli gubernandam ab illo ſuſcepit, ejusque poſſeſſiones per multa annorum ſpacia in diverſis rebus nobiliter augmentando dilatavit. Defuncto autem Karolo non poſt multos annos filius ejus Karlomannus divino, ut putatur, amore omiſſis ſecularis pompæ deliciis germano Pipino regni gubernacula reliquit, & primo Romæ in monte Soracti apud Eccleſiam Sanct. Silveſtri conſtructo monaſterio regularis vitæ inſtitutis libera colla ſubdidit, ac deinde in Samniam provinciam ob amorem ſecretioris vitæ ſuccedens in monaſterio Sanct. Benedicti, quod eſt ſitum in caſtro Caſſino, reliquum vitæ tempus religioſe converſando complevit. At vero Pipinus pater Karoli Imperatoris poſt auctoritatem Stephani Romani Pontificis

tificis depoſito ac detonſo Rege Hildirico anno ab incarnatione Domini DCCLIIII. indictione ſeptima ex præfecto palatii Rex conſtitutus ſolus Francis cœpit imperare. His ita geſtis Waltrammus, ad cujus poſſeſſionem cellula S. Galli quaſi hæreditario jure pertinere nitebatur, comperto quod Pipinus ex Francorum conſenſu in regni ſede fuerit collocatus, virum Dei Othmarum ſicut ſuperior vitæ ejus libellus edocet iterato aſſumens ad palatium perduxit, atque ejuſdem loci titulum ipſi Othmaro à Rege poſtulavit commendari. Quo facto, ſanctus vir multis Regiæ largitatis muneribus pro ejuſdem loci inſtructione ſuſceptis gaudens & tripudians ad monaſterium rediit. Septimo autem anno regnante Pipino, Warini & Ruodhardi potentia injuſte oppreſſus plenus dierum, plenus etiam ſanctitate meritorum de anguſtiis hujus vitæ eripitur, & pro bonorum ſtudiis operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Evolutis poſthæc decem annis à ſuis Monachis ad monaſterium translatus inter aram S. Johannis Baptiſtæ & parietem eccleſiæ in dextera altaris parte honorifice commendatur, ac deinde interpoſitis non minus ſexaginta annis, XVII. Kalendar. Maji in die S. Paraſceves Paſcæ ad oratorium S. Petri deducitur. Poſt hæc autem XXXV. anno, incarnationis autem Domini octingenteſimo ſexageſimo quarto, indictione XIII. ſub piiſſimo Rege Ludovvico translationem, quam ſupra deſcripſimus, Grimaldus Regis Archicapellanus atque ipſius Abba monaſterii cum Salomone Conſtantienſis eccleſiæ Præſul quarta feria ſub VIII. Kalend. Novembrium die peregit, & ut nos ſollerti ſtudio indagare potuimus à ſeptimo Pipini anno, quo vir ſanctus de hujus ſeculi anguſtiis commigravit, usq; ad hanc translationem centum & quatuor anni computantur.

CAPUT VI.

Incognita odoris fragrantia circa ejus corpus aſperſit.

DEſcriptis temporibus, in quibus res ſuperius commemoratæ gerebantur, nunc ad miracula veniamus, quæ poſt translationem quam retulimus circa reliquias S. Othmari Omnipotentis Dei virtute manifeſta eſſe cognovimus. Venerandus ſancti patris exuviis ad baſilicam S. Galli præfato ordine deportatis continuo, in ipſa nocte Epiſcopo adhuc infra monaſterium poſito magna odoris ſuavitas in baſilica S. Galli circumquaque effuſa, maxime juxta B. Othmari corpus, quaſi in modum nebulæ volitando redundari comperta eſt, cujus odoris fragrantia cum continuatis tribus diebus ac noctibus ibidem duraret, non tamen ab omnibus potuit ſentiri, ſed quidam noſtræ congregationis fratres, qui etiam religioſiores eſſe videbantur, ſuavitatem illius deguſtabant, & religionis ſuæ auctoritate hujus rei veritatem apud cæteros commendabant. Quibus etiam odor ipſe quamvis incognitus atque eatenus inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balſami partem, ut aſſerunt, poterat imitari.

CAPUT VII.

Lucerna vitrea coram eo cœlitus incenſa.

IN proximo quoque ſabbato, id eſt quarta die à beati viri translatione, ſanctum corpus poſt aram S. Johannis Baptiſtæ interim collocatur, donec nova baſilica ſub ejus honore dedicanda ipſius habitationi ædificaretur. Eadem ergo nocte Dominica cum eccleſiæ cuſtos nocturnæ celebrationis vigilias conſurgendo præveniret, more ſolito baſilicam ingreſſus cuncta ejus luminaria pæne extincta repperit: cujus veſtigia Presbyter quidam noſtræ congregationis latenter ſubſecutus cancellos baſilicæ egreditur, ibi coram ſacro corpore oraturus proſternitur. Conſurgens vero ab oratione lucernam vitream ſponte ſua inibi aſpexit incenſam. Quo viſo orationi attentius incubuit, egreſſusque de oratorio nemini luminis ipſius adminiſtrationem tam cito indicare decrevit. De cuſtodibus quoque eccleſiæ nullus eandem lucernam extinxit, quia alius ab alio incenſam eſſe exiſtimavit. Illa verò clarius cæteris reſplendens tota Dominica die quaſi per ſingula horarum ſpatia majori ſemper luminis perfundebatur abundantia. Presbyter autem, cui illa cœleſtis adminiſtratio luminis primitus manifeſtabatur, tanti ſignum miraculi metuens ſilentio opprimere, finita jam veſpertina ſinaxi, cæteris hoc fratribus indicavit. Tum multi noſtrorum lumen ipſum cupientes videre propius accedunt, & prout illis viſum fuerat, ignem ipſum, qui quaſi à medio noctis tempore ardore non deſtituit, nihil omnino ex liquore olei conſumpſiſſe deprehendunt. Deinde cum ipſa lucerna quaſi vehementius ardere cœpiſſet, oleo paulatim decreſcente lux eadem ſemper ſe ipſa major exiſtens, ac tota ſequenti nocte univerſam S. Galli baſilicam fulgoris ſui immenſitate perfundens, incenſionem ſui quaſi ad octavam diei horam in ſecunda feria protraxit.

Tunc enim cuſtos eccleſiæ cernens eam aliquantulum minorari, finita jam miſſa, funem quo lucerna dependebat incaute laxando ſubmiſit, ſicque lux ipſa deceſſit. Tum verò mirum in modum ſub plumbo, cui papirus imponebatur, cineres ignem ejus unius digiti menſuram ex oleo conſumpſiſſe, & eidem plumbo ſuper ſe poſito nil omnino diſpendii vel læſionis intuliſſe. Ubi quid ſtupendum, quidve potius ſit admirandum,

Digitized by Google

dum, non facile intelligere poſſum: hoc videlicet, quod lux ipſa per ſe irradiata extitit, an illud quod tam diu ardens nihil ex liquore olei minoravit, vel etiam id quod ignis ipſe plumbi mollitiem ſuper ſe poſitam caloris ſui potentia non reſolvit.

CAPUT VIII.

In vigilia feſtivitatis ejus alia itidem lucerna ſponte ſua irradiata.

POſt hujus oſtenſionem miraculi adveniente depoſitionis ejus feſtivitate, veſpertinæ celebritatis vigilias ſollemniter peragere ſtuduimus. Quibus rite peractis quidam de miniſtris Eccleſiæ coronam, quæ ob ejuſdem feſtivitatis gaudia coram ſancto corpore incendebatur, extinxit, & cum lucernam quæ in medio ipſius coronæ pendebat iterato vellet incendere, ſponte ſua aſpexit eam ſubito eſſe irradiatam. Quod multi non ſolum ex noſtra familia, verum etiam ex ſcholaſticis atque hoſpitibus, qui tunc temporis monaſterium adierunt, ſe vidiſſe teſtati ſunt. Cujus incenſionem luminis in hoc etiam cœlitus adminiſtrati apparuit, quia cum nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem acceptæ lucis gratiam moderate ardendo non amiſit.

CAPUT IX.

Opificum labor in ejus ſollemnitate fruſtratus.

DEvota quoque fratrum congregatio juſſionibus Epiſcopi obtemperans cum Dei laudibus inſiſtendo nocturnalis officii ſollemnia decenter perageret, diemq; ipſum omnes infra monaſterium conſtitutos in honore S. Othmari feriare decerneret, ex miniſterio Cellerarii tres lignorum opifices, qui in artis hujus peritia cæteris etiam videbantur eſſe præſtantiores, ex præceptoris ſui juſſo in cellam, quæ eſt ſupra monaſterium conſtructa, laboraturi ſuccedunt, ibique dolium vetuſtate & incuria diſſolutum conjungere incipiunt. Collectis vero in unum tabulis cum primo fundum illius ſatis difficile coadunarent, eaſdem tabulas diligenter aſſignatas in circuitu erigere cœperunt, nec ullo penitus ingenio per totum fere diem laborantes eas conſtabilire prævaluerunt, mirumque in modum ſemper à ſtationis ſuæ loco reſilire omnemque artificioſæ manus capulationem videbantur reſpuere. Tum ipſi opifices, inclinata jam die, videntes laborem ſuum in nullo perficere, injuſte ſe egiſſe cognoſcunt, & poſt veſperam ad monaſterium redeuntes proſtrati in eccleſiam ſuam ſibi ſtultitiam non imputari veniam precando depoſcunt.

CAPUT X.

Quemadmodum panis adeo afflictus ejus deſiderio fuerit invaſus.

ADoleſcens quidam de pago qui vocatur Eliſaza progenitus, qui à nativitatis exortu, ſive ut cautius loquar, à recordationis ſuæ tempore, nunquam ſe panem manducaſſe aſſeruit, ad monaſterium adveniens, neque panem manducans, neque aliud ex eo nunquam deguſtans dimidium fere annum ibidem permanſit, in cibo quoque vel potu ſi quippiam panis etiam neſcius deglutivit, ſtatim cum admixtione ſanguinis quod acceperat invitus evomuit. Hic ergo à B. Othmari feſtivitate octava die baſilicam Sanct. Galli ingreſſus cum orando altaria circuiret ad Sanct. Othmarum perveniens ejus ſuffragiis ſeſe adjuvari tota intentione precatur. Tum primo nimietate frigoris in pectore concutitur, ac deinde in modum ebrii capitis gravitate nimioque ſtupore circumdatur, & cum ad gradus ſacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deveniret, tanto panis deſiderio anxiari cœpit, ut continuo de crypta rediens Presbyterum quendam in ipſo monaſterio commorantem panem ſibi dare depoſceret. Idem verò Presbyter cum pro certo ſciret eum antea panem non manducaſſe, baſilicam parvulam in honore S. Dei Genitricis dedicatam ingreſſus panem benedixit, illique parvum primo fruſtulum quaſi pro benedictione manducandum porrigit. Quem cum ille ſtans juxta altare deglutiret, confeſtim cruentatum de ejus ore exiliens poſt oſtium baſilicæ in pavimentum cecidit. Stupefactus verò Presbyter quid ſtrueret, vel cur panem eatenus ſibi denegatum manducare vellet, interrogat. Et cum primitus illum juxta corpus Othmari ejus deſiderio invaſum perdiſceret, porrecto illi pane; Feſtinanter, ait, ad eum locum tendito, in quo primum panis cœpiſti habere deſiderium. Fortaſſis enim Deus illo in loco ſuæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cujus præceptis pauperculus obediens ad eccleſiam rediit, & antequam illo perveniret, panem quem à Presbytero acceperat manducando conſumpſit. Ingreſſus verò eccleſiam celeriter miraculo divulgato à multis noſtrorum panem accepit, & coram ſancti viri corpore ſedens ſatis avide comedit. Qui huc uſque apud nos conſtitutus conſueto hominum more panem ſine tædio manducat, atque hoc miraculum divina pietate in ſe eſſe peractum viva voce proclamat.

Digitized by Google

CAPUT XI.

Quidam debilis ſanitati reſtitutus.

QUidam paucerculus ex Gallorum provincia genitus, qui ſiniſtrum genu cum pede flaccido & ſiniſtram partem detorto contractum atque à terra ſublevatum à nativitatis ſuæ exordio pondere potius quam ſubſidio deportabat, duobus ſuſtentaculis inter aſcellas ſuffultus domos fidelium & eleemoſynam quæritando circuire ſolebat. Hic itaque eodem anno tranſactis nativitatis Dominicæ ſollemniis in pago qui vocatur Linzovve conſtitutus virum quendam venerabilem ſacerdotali ſtola indutum & vultus honeſtate præclarum ſibi in ſomnis aſſiſtere, hiſque ſe vocibus affari aſſeruit; Si meam ô paupercule manſionem adires, baculum tibi condonarem, cujus adminiculo ſuſtentatus per inepta viarum diſcrimina melius incedere prævaleres. Cui ille; Domine, ait, manſionem tuam neſcio & in quibus eam partibus quærere debeam, penitus ignoro. Ipſe verò ad eum; Lacum, inquit, ſtagni hujus transfretare, illisque in locis ſollerter eam inveſtigare curato, pro certo ſciens, ſi illo perveneris, quod pro baculi receptione gaudebis: & ut facilius eam invenire valeas, noveris me in domo alterius adhuc poſitum eſſe ac propriæ manſionis habitaculum nondum habere. In hac viſione pauper ille commonitus transgreſſo lacu ad cujuſdam Presbyteri domum quadam die ſero pervenit, eademque nocte prædicti habitus virum iterato ſibi aſſiſtentem, & cur tamdiu in veniendo tardaret, interrogantem aſpexit. Ad cujus interrogationem cum idem debilis ob ejuſdem loci ignorantiam ſuæque debilitatis incommoda antea ſe non poſſe venire fateretur, ille pedem ejus niſi celeriter eundem locum adiret ſeſe abſciſſurum eſſe comminabatur. Hujuſcemodi ergo juſſionibus idem pauper obedire paratus reddita mortalibus die Presbytero viam dictante ad monaſterium properat, ibique nocte ipſa quæ etiam tunc dominica habebatur in vigiliarum celebrationibus devote pernoctat. Facto autem mane poſt recitatum in publica miſſa Evangelium cum ad gradus, quos ſacro corpori contiguos eſſe memoravimus, deveniret, nervorum atque venarum juncturæ rupta cute ac mox ſubſequente ſanguine franguntur, & membra diu contracta divinæ operationis effectu ſubito corriguntur. Quorum tenſionem atque fracturam æger ipſe ferre non prævalens in ipſis gradibus corruit horrendiſque vocib. perſtrepens omnes in eccleſia ſtantes perterruit: quorum plurimi concurrentes eum continuo ſuſtulerunt, cognitoque miraculo omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipſe eductus de eccleſia per temporum momenta convaluit, & poſt aliquot dies ſanus monaſterio diſceſſit.

CAPUT XII.

Mutus loquendi officio donatus.

POſt ſanitatis hujus miraculum exacto trium hebdomadarum ſpatio mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi noſtrum à primæva ætate locutionis officio noverant eſſe privatum in Dominica itidem die monaſterium aggreſſus ad corpus S. Othmari acceſſit, & quoddam lini globulum piæ divotionis intuitu ejus arcæ ſuperpoſuit, quo facto ſubitaneo quodam impulſu cum extaſi mentis terratenus dejectus diſſolutis linguæ retinaculis ſanguinis copiam ex ore profudit, quem ſuis ipſe manibus ne in baſilicæ pavimentum caderet ſuſcipiens continuo extra eccleſiam projecit, ſicque ingenti formidine atque terrore perſuaſus nemini quod ſibi evenerat innoteſcens cum omni feſtinatione monaſterio digreditur, & ad manſionem ſuam cito perveniens collata ſibi loquendi facultate ſuos ibidem notos cum gaudio alloquitur. Quem ut ipſi loquentem ſuiſque interrogantibus reſpondentem audierant, non minima admiratione permoti hoc miraculum cæteris indicando celeriter divulgaverunt. Cum verò ex ejuſdem loci incolis plurimos utriusque ſexus in unum convenire, & ob conceſſam muto loquelam obſtupeſcere ipſumque in illorum medio poſitum quomodo ſibi contigerit, & ubi vel quando lingua ejus ſoluta fuerit cerneres enarrare, ſequenti autem die clericus quidam ex eodem loco illum aſſumens ad monaſterium reduxit, & hujus rei veritatem nobis per ordinem indicavit.

CAPUT XIII.

Membris omnibus à nativitate contractus meritis ſancti corrigitur.

EOdem anno vir quidam civis Aurelianenſium puerum omnibus pene membrorum juncturis contractum atque conglobatum piæ devotionis intuitu parvo vehiculo impoſitum modo trahendo, modo coram ſe impellendo, tum etiam propriis humeris geſtando Romam perduxit. Paucis dierum circulis ibidem exactis inde revertitur, atque ut ex ejus ore didicimus Alamanniam petere & Sanct. Galli monaſterium adire noctu viſione commonetur. Cui ille viſioni annuere deſiderans laborioſo ſatis conatu juga Alpium ſuperat, & quadam die imminente jam

Digitized by Google

jam veſpera diu deſideratum laſſus ingreditur monaſterium. Quo etiam in ipſo itinere quot moleſtias, quotve incommodorum pertulerit anguſtias, teſtes fuerunt humeri, quos veſtibus ejuſdem vehiculi adeò attritos eſſe comperimus, ut multi noſtrorum callos in eis duratos eſſe proſpicerent. In primo igitur baſilicæ ingreſſu ad corpus Beat. Othmari perveniens puer ipſe tendentibus ſeſe compagum retinaculis vehiculo decidens in pavimentum provolvitur, & vocibus horrendis tecta eccleſiæ complens nimio ſe doloré urgeri inſolito clamoris ſtrepitu proteſtatur, ſenior autem noſter Grimaldus his diebus in monaſterio poſitus cum ipſa hora pro foribus baſilicæ infra clauſtrum conſiſteret, audito hujuſcemodi ſtrepitu Salomonem Epiſcopum una cum Augenſis cœnobii Abbate, qui ipſo die ibidem forte convenerant, ſecum aſſumens eccleſiam intrat cauſamque tam horrendi atque inſoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Epiſcopo propius accedunt, flebili ululatu puerum huc illucque in pavimento volutari cernunt, ſeque ipſum propriis unguibus cogente moleſtia lacerare & quaſi diſcerpſere perſpiciunt. Poſt longam hujuſcemodi vexationem ſiniſtra manus in volam contracta extenditur, incurvata cervix erigitur, ſiniſtrum quoque genu cum pede ad tibiam ſupinato laxatur, & planta pedis dextra ab ipſis natibus quibus impreſſa fuerat fracto genu cum ſanguinis effuſione proſiliens (Epiſcopo autem aſtante hymnumque *Te Deum laudamus* canente) corrigitur. In proceſſu ergo temporibus puer ipſe ambulare incipit & modo in monaſterio novis utens greſſibus hujus miraculi idoneus teſtis exiſtit.

ISONIS MAGISTRI COENOBITAE S. GALLI.

DE MIRACULIS S. OTHMARI ABBATIS

LIBER II.

CAPUT I.

Qualiter B. Othmarus in ſuum oratorium fuerit translatus.

SAnctiPatris noſtri miracula hactenus à nobis vili ſermonum ſchemate prolata quamquam lectoribus benivolis ad declaranda ſanctitatis ejus præconia ſufficere non dubitemus, tamen quia baſilicæ in ejus honorem ædificandæ paulo ſuperius mentio incidit, qualiter peracta ejus conſtructione ſanctus vir in eam translatus fuerit, quibuſque miraculorum oſtenſionibus ſanctitatem ejus divina clementia ibidem poſtea manifeſtaverit, ne oblivione depereant, ſucceſſoribus noſtris breviter contradere libet, non pompoſa verborum complexione ſupervacuam laudantium gloriam aucupantes, ſed dictorum tantummodo ſimplicitate veritatem rerum quærentibus oſtendere cupientes. Neque enim noſtræ, ſed illius nos gloriæ potius ſtudere condecet, qui lectis ſuis primo bonum velle, deinde tribuit inchoare, tum etiam vires implendi ſuggerere, ac poſtremò digna eos mercede remunerans ſanctitatem eorum virtutibus & ſignis parenter dignatur oſtendere. Quapropter ipſum per omnia totius boni fontem bonorumque omnium largitorem in beati patris noſtri miraculis laudare deſideramus Davidicum illud dicentes; *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.*

CAPUT II.

De conſecratione baſilicarum S. Othmari & Michaëlis Archangeli & reparatione muti.

POſt translationem igitur ſupra memoratam evolutis trium pæne annorum ſpaciis cum Othmari baſilica ſtudiis devote eam ædificantium decenter jam perfecta fuiſſet, ſenior Grimaldus Ludovvici Regis Archicapellanus præfatum Conſtantienſis Eccleſiæ Præſulem ad peragenda conſecrationis ejus ſollemnia in monaſterium itidem venire rogavit.

Quod dum fama vulgante populis in vicino poſitis compertum fuiſſet, videlicet quod ſanctus vir de baſilica S. Galli in ſuum deportandus eſſet oratorium, ſacris ejus exequiis intereſſe cupientes monaſterium catervatim adire cœperunt. Epiſcopus autem die ſtatuta ſuperveniens eccleſiam ſui ipſius nomine ſollemniter dedicavit, ac deinde ſacrati corporis membra aggreſſus quaſdam ex eo particulas pro reliquiis deinceps condonandis ſeorſum repoſuit, cætera autem manu ſua honorifice involvens in ſarcofago novo collocavit, illas quoq; illatas, quas narratione ſuperiori in ejus tumulo retulimus fuiſſe repertas, eatenus incorruptas atque omnimodis illæſas perduraſſe miratur, & quaſ-

quaſdam ex eis involutas ſacro itidem pectori ſuperpoſuit, alias vero pixide recondens ſuperventuris temporibus pro ſanctitatis ejus teſtimonio conſervare præcepit. Poſthæc autem nobis omnibus ſacris veſtibus ſollemniter paratis, Præſul ipſe, data in altum oratione, Presbyteros, qui aſtabant, virum Dei foras deportandum levare commonuit, nec mora, cum crucibus & cereis atque turribulis ſanctus vir eccleſia deportatur, eademque hora mutus quidam ejus, ut credimus, meritis loquendi officio mundatur. Cujus tamen perſona, utpote vilis, quia nobis eatenus incognita extiterat, ideo miraculum, quod in ſe patratum, referebat, primo credere diſſimulavimus, ſed cum ex pago, qui vocatur Aragoevve, ſe fuiſſe aſſereret, à parentibus ejus aliiſque qui eum bene noverant, noſtrorum poſtea inquiſitione verum eſſe didicimus. Tum vero omnes nos laudes ac melodias canendo, comitante numeroſa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus cari patris proſequimur. In prato autem orientem verſus conſtituto paululum preſſo gradu terratenus proſtrati adoravimus, ſurgentesque pias ejus exuvias ſingillatim ſubire ac ſuperjecta velamina devotione humili cœpimus oſculari. Quo facto, cum veneratione maxima ad monaſterium properantes ſanctasque reliquias in ſuam baſilicam introducentes gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis lætitiam conferre dignatus eſt. Quanti ibi jocundantium fletus, quantique exultantium oborti fuerint ſingultus nequaquam enarrare valemus, quippe qui nec ipſas Dei laudes crebris ſingultibus intercepti abſque lacrimis proferre potuimus, præcipueque venerandus pater noſter Grimaldus tripudiantium lætitia motus à lacrimis ſe continere nequivit agens Deo gratias, quod ſuis in temporibus in loco etiam ſibi commendato tantum decus, taliaque omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad hujus quoque lætitiæ cumulum Augienſis cœnobii Abba cum quibuſdam ipſius loci fratribus eadem hora ſupervenit, fratresque ex monaſterio, quod Campidona vocatur, ab Abbate ſuo miſſi hujuſcemodi exequiis talibuſque ſe intereſſe gaudiis gratulabantur. Epiſcopus autem interea ſacras pii patris exuvias in archa ſaxea recondens altario ſubpoſuit, ſicq; miſſarum celebratione ſollemniter peracta benedicens populum abire permiſit. Facta ſunt autem hæc anno incarnationis Dominicæ octingenteſimo ſexageſimo ſeptimo ſub piiſſimo Rege Ludovvico, ſupra memoratis Principibus paſtoralis officii functione curam Eccleſiæ Dei ſtrenue agentibus, VIII. Kalendarum Octobrium die, quarta feria, indictione prima. Die vero ſequenti, ut honore beati viri latius augmentaretur memoratus Præſul ex reliquiis ejus, quas pridem hujus rei gratia ſeorſum eum poſuiſſe retulimus, primo ſibi tulit, deinde Abbati ex Augia & fratribus de Campidona cæteriſque religioſis, utique ac venerabilibus viris aliquas ex eis particulas, prout ſibi viſum fuerat, commendavit, nobis præſentibus omnes eos ſollicite commonens, ut per omnia honorifice digneque eas tractare curarent. Quibus peractis, beati Archangeli Michahelis eccleſiam conſecravit, multoque chriſmate ſacro confirmans ſalutatis fratribus lætus cum ſuis monaſterio deceſſit. Altera autem die Abbatem ex Augia fratresque ex Campidona cum laudibus & cantilenis extra monaſterium proſequentes poſt fraternæ dilectionis colloquia dato pacis oſculo ad ſua cum gaudio remeare permiſimus.

CAPUT III.

Quod per reliquias ſancti viri etiam in locis aliis plurima ſint, oſtenſa miracula.

Finita relatione, qualiter vir beatus in ſuam translatus fuerit baſilicam, ne faſtidioſo forte lectori protractus in longum ſermo turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex ſanctitate ejus indiciis, quæ ipſius clareſcentib⁹ meritis ibidem poſtea manifeſta fuiſſe perſpeximus, in calce hujus conſcriptionis ſtrictim ac ſuccincte ſubjungere curavimus, non utique omnia, quæ vel ipſi facta vidimus, vel ab aliis patrata eſſe comperimus, huic opuſculo inſerentes, ſed ex multis pauca atque à nobis proſpecta in unum colligere volentes. Cuncta enim hæc facile enarrari poſſe non credimus, præſertim cum in locis plurimis non ad nos tantum, ſed ad alios quoque pertinentibus, quæ ſacris ejus pignoribus ditabantur, tam multa cottidie miraculorum ſigna effulſerint, ut nec verborum facundia proferri, nec ſtili inſtantia abſque labore valeant comprehendi. Quapropter his interim omiſſis, ad ea nos tantum ſcribenda convertimus, quæ & nobiſcum omnimodis facta cognovimus, & apud livoris expertos atteſtationi ſanctitatis ejus ſufficere poſſe confidimus.

CAPUT IV.

De ſervo cujusdam pedem vulnerato meritis S. Othmari ſanitati reſtituto.

Quidam paterfamilias multorum apud nos cognitioni notiſſimus ſervum quendam habuit, qui operis quippiam faciens caſu pedem vulneravit. Pes vero ipſe protinus in tumorem verſus adeo vena-

venarum contractione debilitatus eſt, ut ambulandi facultate penitus privaretur. Hanc ob cauſam ſuſtentaculum quoddam geniculo ſupponens greſſum, quem pedis infirmitas denegabat, per annum fere integrum fulciendo ſublevare curabat. Is cum ad B. Othmari ſuffragia veniſſet, ante ejus altare proſtratus oravit, confeſtimque, ſoluto pede relictoque ſuſtentaculo ſanus abſceſſit.

CAPUT V.

De alio pedem cum tibia ad poſteriora retorto interventu viri Dei correcto.

NEc multo poſt alius quidam pedem cum tibia altius terra levatum, & ad poſteriora contractum non ad ſubſidium itineris, ſed ad ponderis potius gravitudinem ferebat. Hic die quadam baculis ſuffultus monaſterium devenit, & B. Othmari oratorium ingreſſus coram altari ejus ſtando, cum oraſſet, pes ipſe cum tibia ſolutus protenditur, ſonitumque modum fracti quondam ligni crepitando emittens corrigitur, nec mora ſuo reſtitutus officio ferentem ſe ferebat, portantemque grata mercede remunerans deportabat.

CAPUT VI.

De ſanctimoniali fœmina in vigilia Pentecoſtes à templo quondam Spiritus Sancti, ſed nunc uno cum eodem ſpiritu effectu, poſt diutinam cæcitatem illuminata.

SUb ipſius anni ſpatio ſanctimonialis quædam de oppido, quod Baſilea dicitur, ante annos quatuor utriſque luminibus orbata ſororis ſuæ ducatu ad monaſterium tendendo pervenit, ibique tribus fere hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc involuta permanſit. Annuo autem curſu accedente feſtivitate, qua Catholica per orbem eccleſia S. Spiritus adventu lætatur in ſabbato, quod eam præcedens ipſi quoque imminet, cum multitudo populi more ſolito orationis cauſa monaſterium adiret, ſanctimonialis ipſa inter alios, qui advenerant hora diei quaſi quarta ante beati viri tumbam oratura, proſternitur, ibique aliquantiſper orando lumen, quod amiſerat, recepit, multiſque in unum convenientibus perſpicuitate hujus miraculi magnæ admodum lætitiæ cauſa fuit.

EXPLICIUNT MIRACULA S. OTHMARI ABBATIS.

S. THEODORI EREMITÆ

DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS SODALIS SUI.

LIBER I.

AB

ERMENRICO ELEWANGENSI MONACHO

EMENDATUS ET DISTINCTUS.

CAPUT I.

IN tempore illo, cum B. Columbanus ſimul cum B. Gallo diverſa loca perluſtrarent ad diffamandum verba Dei, & peregrinandi cauſa in Hibernia pervenirent, quidam frater nomine Magnoaldus ex præfata patria Hiberniæ procreatus pulſare cœpit aures B. Galli diſcipuli S. Columbani ita alloquens: B. Magiſter & Domine, video vos in ſervitio Dei tantum ſollicitari, ut heremum concupiſcentes aliquantiſper ibi morantes feræ, beſtiarum ſcilicet, urſorum, bubulorum, luporum, multitudo frequenter, & ad veſtrum imperium recedant. Unde veſtris veſtigiis provolutus depoſco, ut ſpretis faleramentis ſeculi & præſentium pompam facultatum temnens æterna præmia capere merear. Quod Beatus Gallus cernens ad medicamenta concurrere, uniuſque cœnobii ſepta, ubicumque Dom. juberet, per ejus orationem concupiſci, B. Columbano hoc indicans obtulit eum illius obtutibus ſciſcitans ab eo conſilium & voluntatem. Cui B. Columb. reſpondit: Pergentes, fili, in heremum voluntatem probemus, utrum deſideratum arripias iter, an non. Pergentes ergo ſimul tertium adoleſcentem nomine Soniarium in comitatu ſumunt, & ad deſtinatum locum pervenerunt unius panis tantum cibo contenti. Cumque jam tertius tranſiſſet dies, nec quicquam panis fragmentum remanſiſſet, horaque refectionis appropinquaret, imperantur à patre, ut per prærupta ruris eant, atque adima vallis perveniant, & quicquid ad cibum opportune reperiant, deferant. Ovantes illi per concava vallis tranſeuntes invenerunt capturam piſcium olim à paſtoribus conſertam in amne, qui vocatur Lignona, undiſque obpoſitam. Quod inſpicientes & Deo gratias agentes, ſumen-

Digitized by Google

ſumenteſque tres, quos repererant piſces, & venerabili patri præſentaverunt. At ille nempe Spiritu S. plenus noverat ſibi paſſim à Domino dapes paratas, & cum gratiarum actionibus ſumpſerunt cibum, & poſt cibum iterum gratias Conditori agentes. Quod inſpiciens Magnoaldus ſequens B. Gallum læto animo promittit ſe eorum imperiis pariturum, & Chriſto Dom. jugiter ſerviturum. Quem vir S. Columbanus ſuis beatis manibus receptum in obedientia poſuit, donatumque juxta magnificentiam ſuam nomen imponit dicens, Magnum te faciet Dominus in ſapientia & aſtutia, à cujus magno nomine Magnoaldus voceris, addens iterum, cognita tibi ſunt omnia miniſteria monaſtica, à quibus cognomen habebis Magnoaldus, factoque Monacho reddidit ei clavem cellarii, ſtatimque divinum in eo manifeſtatur miraculum. Nam cum hora refectionis appropinquaret, & miniſter refectorii Soniarius cerviſiam adminiſtrare conaretur, vas, quod tiprum nuncupant, ad cellarium deportavit, & ante vas, quo cereviſia condita erat, apponit, tractoque ſerraculo meatus in tiprum currere ſinit, quem ſubito patris imperio Magnoaldus Soniarium celeriter vocavit. At ille ardens obedientiæ igne obſerare meatum oblitus pernici curſu ad beatum pergit virum, & ſerraculum, quod duciolum vocant, manu ferens ante conſpectum B. Magnoaldi aſtitit, videntibus ſanctiſſimis viris Columbano & Gallo. Poſtquam autem ſibi vir Dei Magnoaldus, quæ voluerat imperare, deprompſit, interrogavit eum, quid eſt, Soniari, quod tenes in manu tua? At ille viſo ſerraculo recordatus negligentiæ velociter ad cellarium rediit, æſtimans nihil in vaſe, de quo cereviſia decurrebat, remanſiſſe. Intuitus ergò vidit tiprum in tantum cereviſiam creviſſe, ut non jam plus profunditatis in vaſe quam ſupra vas cumulata altitudinis habere videretur, & nec minimam ſtillam foris cecidiſſe. Præfatus verò Soniarius illud miraculum magnum inſpiciens ad pedes B. Magnoaldi acceſſit, narrans ei, quæ de ſicera vidit. Ille pavore perculſus quid agere deberet ignorans, concitus perrexit ad Winiachum Presbyterum, quem aſſumens ſecum ad cellarium duxit, & omnia ſecundum narrationem pueri Soniarii invenit. Corruit ergo ad pedes ejus ita locutus eſt: Domine Winiache, quid dicturi ſumus Domino patri B. Columbano, ſi hæc audierit? At ille reſpondit, abſit frater, ut miſericordia Chriſti tam ſanctum virum tam pium patrem noſtrum debeat celari, qui abſq; noſtra narratione per ſpiritum, & cum Deo omnia, quæ facta ſunt, ſe cognoviſſe lætatur. His dictis concito gradu perrexerunt ambo, veneruntque ad pedes Columbani, & narraverunt ei omnia, quæ acciderant. Quibus B. Columbanus ait: Fratres, hoc non meis meritis actum eſt, ſed interceſſione viri iſtius Magnoaldi. Ille hoc audiens proſtravit ſe ad pedes ejus, & dixit: Domine, noli hoc dicere, quia ſcio pro veſtris ſanctis meritis hoc actum eſſe, non meis. Reſpondit B. Columbanus: tace frater, ſcio utique. Nam ego vidi Angelum Dei præcedentem te, quando Soniarium vocabas, qui facto ſigno crucis ſupra tiprum ſtetit ſicera in modum coronæ, ſicut vidiſtis. O magnum divinæ potentiæ donum, qui adhuc neophico ſuo ſervo tantam gratiam conferre dignatus eſt, ut jam Magnus inter fratres voceris. Ad hæc B. Magnoaldus gratias egit Deo in corde ſuo de tanta miſericordia ſua.

CAPUT II.

EO itaque tempore, cum ſub quodam ſcopulo inter vaſta heremi jejunio corpus afficerent B. Columbanus & Gallus, nihilque aliud præter ruris poma in cibos capere valerent, venit quadam die aſſueta avidæ verocitatis fera urſus, cœpit neceſſarios delambere cibos ac paſſim poma ore detrahere. Cumque jam hora refectionis adveniſſet, dixit Columbanus ad B. Magnoaldum, frater Magnoalde, cognita ſunt tibi poma meliora, & defer nobis conſuetam menſuram pomorum. Qui cum abiſſet, urſum inter denſas frutices ruboſque pervagare perſpexit, ac poma lambendo carpere, videnſque eum Magnoaldus juſſum patris implere volens timuit valde, ſed confortatus in Domino muniens ſe ſignaculo S. Crucis ait ad feram: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti iſta pauliſper, uſque dum eligam poma, quæ patribus noſtris ferenda ſunt, & tibi partem ex aliis deinde comedendi. Mira in fera obedientia ſeveritatis ſuæ oblita ſtetit caput inclinatum tenens. Tunc ille diviſit virga frutices & rubos, quæ poma ferebant, elegitque partem ex his, quæ juxta viri Dei imperium meliora erant ad opus ſuum ferenda, aliamque partem dedit feræ, ut comedat. Ajebat itaque, comede iſta tu, aliaque in uſus viri Dei Columbani & Galli reſerva. Fera ergo in tanta obedientia extitit, ut nequaquam ex prohibita ſibi parte auſa eſſet capere cibos, ſed in ſegregata permiſſa ſibi fruticum parte tantummodo pabula requiſivit. Alia verò die iterum B. Magnoaldus inquirens poma invenit ſalva & bene reſervata, gratias agens Deo ait ad feram: In nomine Domini, ita age cottidie. Audiens autem fera, poma procul dubio ſalva reſervavit, quoadusque vir Dei in illo loco commoratus. Quarta v. die iterum Dominus cibum præbens ſuis diſcipulis tanta copia alitum advenit, ut omnem planiciem loci illius adimpleret. B. vero Magno-

Digitized by Google

Magnoaldus hoc videns intellexit ob neceſſitatem patris ſuorumque à Deo has dapes terra diffundi, & ait ad B. Gallum: Jubeat hæc pater altilia capere ad opus fratrum, ſi placet, quoniam à Deo data ſunt. Hæc Gallo ad Magiſtrum ſuum deferente, ait B. Columbanus: Tu Magnoalde, qui in nomine Domini urſo juſſiſti reſervare poma ad opus noſtrum, fac iterum, juxta tuum nomen magnum opus, & impetra à Deo, ut volatilia maneant, donec capiantur à fratribus ad uſus neceſſarios. Ille mirans, quomodo palam factum fuiſſet, beato viro de fera, tamen non audebat interrogare, ſed juſſu ejus proſternens ſe in orationem pariter cum B. Columbano & Gallo orabat. Erigens autem ſe Abba dixit Magnoaldo, ſurge, præcipe capere aves. Surrexit Magnoaldus gratias agens conditori, cœpitque aves capere cum reliquis fratribus. Miraculum valde mirum & ſtupendum, capiebantur aves, prout patris imperium erat, nec abſcedere pennigera fuga nitebantur, donec B. Magnoaldus ait: Si patri noſtro placet, habemus per triduum aves ſufficienter, & ideo bonum eſt, ut recedant. Sicque alitum phalances abire jubet, & ſumpto volatu, quæ remanſerant, receſſerunt. Sicque divina miſericordia ex vicinis urbibus frumenti copiam per bonos viros in gyro manentes ad B. Columbanum per manus felicis Galli & B. Magnoaldi direxit.

CAPUT III.

INterea venit cogitatio in mentem, quatenus Sclavorum terminos adiret, eorumque cæcas mentes evangelica luce luſtraret, & ab origine per avia errantibus veritatis viam panderet. Cumque hæc beatis Gallo & Magnoaldo narraſſet, & ita patrare ſe velle profiteretur, Beat. Gallus dixit Magnoaldo: Frater, quid tibi de iſto itinere noſtri Abbatis videtur? Reſpondit, Domine, perquirite in primis voluntatem Domini, & poſtea, ſi dignum duxeritis ad proficiſcendum, proficiſcamini. Hoc audiens B. Columbanus juſſit triduanum jejunium fieri, Domini miſericordiam implorans, ut eis indicaret ſuam voluntatem. Tertia verò nocte Angelus Dei per viſum illis tribus apparuit, & ambitu parvo quaſi ſolet paginali ſtilo orbis deſcribi circulum mundi compage monſtravit dicens: Cernitis, inquit, quod maneat totus orbis deſertus? Dicite Columbano, perge dextra levaque, ut comedas laboris tui fructus? non eſt tibi opus illuc properandi. Hæc audiens B. Columbanus intellexit per viſionem ſimiliter ſibi monſtratam non eſſe gentis illius in promptu fidei profectum, & ideo quievit in loco ſolummodo contentus unius miniſtri Magnoaldi, qui & Magnus, famulatu, donec aditus ad Italiam viam panderet.

CAPUT IV.

INterea orta eſt lis inæſtimabilis inter Theodoricum Regem & Theodebertum: utriſque namque gentium robore in invicem ſuperbientibus. Inter quæ vir Dei ad Theodebertum venit, isque eum infra ſuos fines libentiſſime recepit, deditque ei optionem, quacunque in parte voluiſſet experimento quærere locum, qui ſibi & ſuis placeret ad habitandum. Inquiſitoque loco audivit à beatis viris Gallo & Magnoaldo, qui jam perluſtrata habebant ſpacia locorum, laudabilem locum fore infra Germaniæ terminos ſitum in Alamannia circa Renum fluvium oppidumque olim dirutum, quem Brigantium nuncupabant, quem procul dubio ratum ducebant, fore, ut impetraretur à Rege, & partem ſaltus ipſius juxta ipſum oppidum ſtantem, ubi apta loca invenire quiverant ad manendum. Dedit ergo eis Rex juxta petitionem ipſorum præfatum oppidum locaque vaſta intus in ſaltu conſiſtentia, ſed non plurima, niſi pauca, ubi invenire potuiſſent apta ad cellulam conſtruendam. B. verò Gallus, cum S. Magnoaldo, fratribus, qui jam ex Luxovio venerant, ad eum ſimul cum B. Abbate relictis, ipſi ingreſſi ſunt in ſaltum, & in eo huc illucque pergentes diverſaque loca circuentes repererunt infra ipſius ſaltus terminos loca venuſta & famulis Dei ad omnem oportunitatem congrua, proximasque nationes undique haberi ad prædicandum. Reverſi ergo iterum ad virum Dei laudaverunt loca, quæ invenerunt. Quibus vir Dei ait: pergemus illuc, & moremur aliquod ſpatium temporis ibi, & conſtruamus cellulam, uſque dum Dominus det nobis aditum proficiſcendi in Italiam. Perrexerunt ergo ad lacum Brigantinum, in cujus littore invenerunt locum antiquum deſtructum, qui vocatur Arbona ibique morati ſunt conſtruentes cellam expectantes eventum inter Theodoricum & Theodebertum.

CAPUT V.

CUmque hæc agerentur ab illis ſeditione firmata inter Theodoricum & Theodebertum ortum eſt bellum juxta Tulbiacenſe caſtrum, ibique prælio inito innumera hominum multitudo ex utroque exercitu perierunt. Victus tamen Theodebertus fugit. Ea ergo hora, qua apud Tulpiacum illud bellum commiſſum eſt, vir Dei Columb. operantibus ſanctis Gallo & Magnoaldo cum cæteris fratribus qui ex Luxovio venerant, ſupra truncum querci putrefacti ſedens librum legebat, quem ſopor oppreſſit. Sopitus dormienſque inter duos quid ageretur Reges vidit. Expergefactus miniſtrum vocat Magnoaldum, qui & Magnus, cruentamque Regum pugnam indi-

Digitized by Google

indicat, & humanum ſanguinem multum fundi ſuſpirat? Reſpondit Magnoaldus proſtratus ad pedes ejus, & ego, Domine pater, ſopore oppreſſus jacebam ſubter unam arborem abietis, & videbatur mihi ſimul eos conflictum inter ſe habere, arreptoque baculo volebam percutere Theodoricum & liberare Theodebertum, ſed prohibuit me ſpecies quædam dicens: non eſt tibi neceſſe, quoniam Dominus cito vindicabit magiſtrum tuum Columbanum de eo in interitum ignis. Illico evigilans feſtinabam huc ad vos venire, & enarrare hanc viſionem vobis interim me clamante. Dum ergo mirarentur ambo de his viſionibus, alius miniſter aſtans Eunochus nomine temerario conatu ait: Pater mi, tuis precibus præbere deberes ſuffragium Theodeberto, ut hoſtem communem Theodoricum debellet. Cui B. Columban. ait, ſtultum ac religionis alienum adminiſtras conſilium. Non n. Dominus ita vult, qui nos pro inimicis noſtris orare præcepit. Et Magnoaldus inquit: vere, Domine, veſtra ſanctitas bene de hoc ſentit, quoniam in arbitrio juſti judicis eſſe debeat, quid de eis fieri velit. Theodoricus ergo perſecutum Theodebertum deprehendit, & ad aviam Brunehildam direxit. Ipſa eum clericum factum non poſt multos dies impie nimis perimi juſſit. Theodor. itaque morans penes Metenſe oppidum divinitus percuſſus inter flagrantis ignis incendia mortuus eſt, & B. Columbanus à Deo vindicatus. Porro Lotharius collecto exercitu fines regni, quæ ſuæ ditioni debebantur, recepit, perempto Sigiberto, qui ei reſiſtere volebat cum quinque filiis Theodorici. Brunehildam vero captam indomitorum equorum caudis ligatam miſerabiliter vita privavit. Memor vero prophetiæ viri Dei funditus radicitusque deleta Theodorici ſtirpe trium regnorum ſolus potitus eſt monarchia. Cognoſcens quippe in hoc facto viri B. Columbani prophetiam in omnibus impletam fore præfatus, Lotharius voluit B. Columbanum magnis honoribus ditare: ſed ille hoc reſpuens, relicta Gallia atque Germania, Italiam ingreſſus eſt, ubi ab Egilolfo Longobardorum Rege honorifice ſuſceptus eſt, largita ei optione, ut infra Italiam quocunque in loco voluiſſet, habitaret. Qualiter autem B. Gallum & Magnoaldum in Alamannia reliquit, non eſt ſilendum, quoniam Dei conſultu actum eſt.

CAPUT VI.

PEragratis ergo locis circa lacum Turicinum, & pervenientes ad caput laci ipſius in locum, qui Tucconia dicitur, inde venerunt ad lacum Brigantinum ad præfatam cellulam, quam ante conſtruxerant, prædicantes populo Chriſtum colere, & ſimulachra vana & ſurda in fruſta comminuere. Ob quam cauſam zelo Diabolico populus inflammatus propter ſimulachra diruta & in fruſta comminuta cœperunt cum Sigiberto Principe tractare, ut eos à finibus ſuis ejiceret. Egit autem hoc arte ſua Diabolus, ut populum, quem in præſentia lucis per prædicationem beatorum virorum amittere cœpit, diſcedente ſanitatis fulgore tenebris occuparet antiquis. Igitur ſancti viri moleſte ferentes, quod ſe depellerentur amabili, conſilio communi inito, Italiam petere decreverunt, dicentes: Deus, cui ſervivimus, Angelum ſuum mittet nobiſcum, qui nos perducat ad Egilolfum Longobardorum Regem, ubi, ejus clementia præparante, humanos affectus & pace plenum habitationis locum inveniemus.

CAPUT VII.

IGitur cum jam proficiſcendi tempus inſtaret B. Gallum repentina febris invaſit. Pro qua re advolutus Abbatis ſui pedibus indicavit ſe infirmitate vehementi laborare, ideoque propoſitum iter non poſſe perficere. Ille verò exiſtimans eum pro laboribus ibidem conſummatis amore loci detentum viæ longioris detractare laborem, dixi ei: ſcio jam, frater, tibi oneroſum eſſe tantis pro me laboribus fatigari, tamen hoc diſceſſurus denuncio, ne, me vivente, in corpore miſſam celebrare præſumas. Et cum ei licentiam per ſe converſandi dediſſet, viam ingreſſus eſt abeundi. Audiens hoc Magnoal. procidit ad pedes ejus & dixit: Domine, quid me vis agere? ſi reliquero eum abſque adminiculo erit & deficiet, tamen ſequar te, ſi volueris, ipſo relicto ſicut Petrus ſecutus eſt Deum, relictis retibus ſuis. Reſpondit ei B. Columbanus, ſcio, te, Magnoalde, magnum futurum eſſe, & lucrari Deo ex populis orientalibus plurimum, ideoque noli mecum proficiſci, ſed relinquo te & Theodorum fideliſſimum noſtrum Galli obſequiis parituros, ut cum omni diligentia ejus recuperationi ſerviatis. Dico tamen tibi, Magnoalde, quod te volo eſſe acturum, & quomodo cum eo morari debeas. Futurum eſt enim, ut peractis aliquot diebus diaconatus officium ab Epiſcopo Conſtantienſi accipias, ſic volo, ut moreris cum Gallo, uſque dum tempus veniat, me ab hac luce diſceſſurum. Itaque ſi fieri poteſt, ut, me ægrotante tibique Spiritu Sanct. revelante, ad me venire potueris, gratum mihi eſt, alias me defuncto, quoquo modo ſit, Domino annuente, tibi revelatum erit, ſicque accelerare feſtina ad ſepulchrum meum, & ad fratres meos, ut inde accipias

epiſtolam

epiſtolam meam & cambocam, quam affer Gallo, ut eum abſolvas à meo judicio. Nuncio autem tibi, quia defuncto Gallo poſt triennium vaſtandum erit ſepulchrum ejus à raptoribus, te & Theodoro inſpiciente, & ut hoc actum fuerit, reſtaurato ſepulchro ejus, feſtina properare ad locum, ubi auditum habemus, quod Sanct. Narciſſus Epiſcopus Diabolo præcepit Draconem interficere, ibique Domino cooperante plurimos ad fidem Chriſti convertens animas lucraturus eris, atque habebis ibi nomen tibi à Deo impoſitum, & vocaberis à populo terræ illius Magnus propter fidem, quam prædicaturus eris convertens eos ex inanitate & cultura Dæmonum ad fidem Chriſti. Ibi enim occurrent tibi Dæmones multa mala tibi ingerentes, ſed tu confortatus eris à Domino, qui te illuc deputavit ad morandum atque manendum. Et his dictis profectus eſt.

CAPUT VIII.

NOn poſt multum verò temporis Beat. Gallus divina pietate convaleſcens, poſtquam filiam Ducis Gunzonis à Dæmonio liberavit, oblatumque ſibi ab eodem Principe Conſtantienſis eccleſiæ pontificatum humiliter recuſavit, miſit epiſtolam ad Iohannem Diaconum rogans eum ad ſe venire. Qui cum veniſſet ad eum, erudivit eum divinorum librorum ſcientia, & cooperante gratia Dei, conſtruit eum coram Duce plenum ſcientia & virtute, atque divinarum ſcripturarum intelligentia, dicens: Hic eſt indigena vicinorum locorum, cui merito teſtimonium poteſt aptari, quod ſanctum virum decet, divino eum credens electum judicio vobis profero eum promovendum. Cumque hac atteſtatione vir ſanctiſſimus Iohannem laudaret, Dux cum electione populi congregatione collecta cæterorum Epiſcoporum Pontificatum Conſtantienſis civitatis ei tribuit, & à vicinis Epiſcopis ductum ad altare ſollemni benedictionis officio ordinaverunt Antiſtitem. Doctor itaque venerabilis, his perpetratis, memor prophetiæ Sanct. viri Columb. quam prædixerat de diaconatus officio B. Magnoaldo fore futurum à Conſtantienſi Epiſcopo, inter multa ſalutiferæ conſolationis verba hæc ſæpius inculcavit, ut B. Magnoaldum, qui erat jam cum eo omnium veneratione ſublimis congruo tempore adveniente, initio quadrageſimali, primo Sabbati jejunio transacto, divino eum commendaret judicio ad diaconatus officium peragendum, cui Iohannes Epiſcopus ita reſpondit: Magiſter, paterna ſollicitudine mecum his diebus eum relinque, ut adveniente jejunio quadrageſimali faciam, quod hortaris. Quo audito, Beat. Gallus Iohannis familiaritate confiſus ei Magnoaldum paterno commendavit amore. Perveniente autem ſancta ſollemnitate venturæ quadrageſimæ, B. Magnoaldus, accepta à Iohanne Antiſtite ſacra benedictione diaconatus officii, reverſus eſt cum gratiarum actionibus ad cellulam B. Galli Abbatis.

CAPUT IX.

DIe itaque quadam, dum poſt laborem matutinalis officii quieſcendi gratia lectos ſuos reviſerent, primo diluculo vir Dei vocavit Magnoaldum Diaconum ſuum dicens illi: Inſtrue ſacræ oblationis miniſterium, ut poſſim divina ſine dilatione celebrare myſteria. Et ille, num (inquit) tu pater miſſam celebrabis? Dixit ergo ad illum, poſt hujus vigilias noctis cognovi per viſionem, Dominum & patrem meum Columbanum de hujus vitæ anguſtiis hodie ad paradiſi gaudia commigraſſe. Pro ejus itaque requie ſacrificium ſalutis debeo immolare. Et ſigno pulſato cœperunt miſſas agere, & precibus inſiſtere pro commemoratione B. Columbani. Finito ſacræ devotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum: Fili, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, & arripe viam, & Italiam petito, pertranſienſque uſque ad monaſterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum ſit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut, ſi eum compereris defunctum, poſſis agnoſcere, utrum viſio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia ſollicita inveſtigatione perdiſcens regreſſus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magiſtri devolutus, ignotum ſibi iter conqueſtus eſt: ſed vir benedictus voce blanda eum, ne timeret, ammonuit, perge (inquiens) & Dominus diriget greſſus tuos. Hac conſolatione roboratus pii Doctoris alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico viam feſtinanter aggreſſus eſt, memor Prophetiæ B. Columbani, qui aſſeruit, eum venturum eſſe ad ſepulchrum ſuum in Italia, & baculum ſuum aſſumere, ſanctumque Gallum per eum abſolvere. Cumque perveniſſet ad monaſterium, ut volebat, invenit omnia ita contigiſſe ſicut patri ſuo per viſionem fuerant revelata. Manſit autem ibi una nocte, & accepit epiſtolam à fratribus ad Beat. Gallum continentem tranſitum venerandi Columbani, qui & baculum ipſius per manum Diaconi tranſmiſerunt dicentes, Sanct. Abbatem ante tranſitum ſuum juſſiſſe, ut per hoc notiſſimum pignus Gallus abſolveretur.

Dimiſſus autem ab illis iter acceleravit, & proſpere in omnibus agens die octava pervenit ad Dominum ſuum & patrem ferens epiſtolam relationis & abſolutionis indicium. Lecta epiſtola Sanct. Gallus cariſſimi patris amorem pleno retinens corde lacrimas uberrimas profudit, & collectis fratribus cauſam mœroris aperuit. Deinde tanti patris memoria precibus ſacris & ſacrificiis ſalutaribus frequentarunt. Commoratus eſt autem B. Magnoaldus cum S. Gallo fere annos decem poſt perpetratum iter ab Italia: decimo verò anno defunctus eſt B. Gallus.

S. THEODORI EREMITÆ
DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS SODALIS SUI.
LIBER I.
AB
ERMENRICO ELEWANGENSI MONACHO
EMENDATUS ET DISTINCTUS.

CAPUT I.

POſt tranſitum igitur B. Galli relictus eſt Magnoaldus & Theodorus in cella ipſius. Proſtraverunt ſe in orationem Domini miſericordiam implorantes, ut diſponeret iter eorum ſecundum ſuam voluntatem partibus orientis, ne quaſi fraudulenter abſcedentes B. patris corpus relinquerent, memores iterum prophetiæ B. Columbani, qua prædixerat venturum fore B. Magnoaldum in heremo orientali ad fontes Alpium Juliarum, ubi B. Narciſſus Epiſcopus Toloſanæ civitatis juſſit Diabolo Draconem interficere, quando ſanctam Afram convertit ad fidem. Sequenti verò nocte per viſionem B. Magnoaldo demonſtratum eſt, ut fiducialiter pergeret, Dominique ſibi adminiculum ſemper noſſe adeſſe. Facto igitur mane iterum orationibus attentius exorati ſunt, ut Dominus eis demonſtraret viam & voluntatem ſuam. Adveniente ergo meridie Presbyter quidam ex ipſo pago advenit nomine Tozzo, qui jam auditam habebat famam B. Galli, & ideo ad ſepulchrum ejus veniebat ferens ardentem cereum in manu, quem quidem miro modo illuc attulit, ſcilicet ut quando noctu proficiſcebatur cereus ardebat, & nullo modo a vento extingui poterat; die verò aſtante, lux ab ipſo cereo per ſe illico ſubtracta eſt. Cumque viderent eum B. Magnoaldus & Theodorus venientem, cereum quippe nihil per ardorem minui admirantes obviaverunt ei & interrogaverunt, unde veniret. At ille per ordinem expoſuit, unde erat, & quomodo ei revelatum fuit, ut viſitaret ſepulchrum B. Galli, immo eos, quos inveniret, velle proficiſci ad partes orientales, recto itinere duceret, uſque dum ad locum deſideratum venirent. Illi autem hæc audientes proſtraverunt ſe in orationem Domino gratias agentes, qui talem Ducem eis oſtendere dignatus eſt, & neque per anguſtam viam errare permitteret, & tunc demum ſuſcipientes Presbyterum deoſculati ſunt eum, & duxerunt in eccleſiam ad ſepulchrum B. Galli, factaque oratione miſerunt eum in hoſpitium ſuum tribuentes ei prout poterant, neceſſaria, & conviatorem eligentes. Sicque præfatus Presbyter pernoctans cum eis orto mane orantes coram ſepulchro B. Galli, & benedicentes Deum, atque valedicentes fratribus, qui ibi erant, ſimul profecti ſunt. Arripientes verò iter juxta lacum Brigantinum relinquentes eum in ſiniſtra parte uſque ad locum, qui dicitur Brigantium, pervenerunt, ibi morati ſunt duos dies. Tunc verò illis ibi commanentibus, cæcus quidam, qui multorum hominum cognitioni pago in illo conſiſtentium notiſſimus erat, obvius fuit Beat. Magnoaldo poſtulans ab eo alimentum neceſſarium. Ille autem reminiſcens Apoſtolicæ ſententiæ dixit: Non ſum ego dignus, me æquiparari ejus ſanctitati, qui dixit, ***argentum & aurum non eſt mihi***, ſed in nomine ejus, qui & ipſam poteſtatem dedit, ut faceret, quod fecit, & cœcum illuminavit, aperire oculos tuos imploro, ut videas, & manibus tuis laborando victum acquirere poſſis. Et hoc dicto linivit oculos cum ſaliva ſua, nec mora, plurimo ſanguine ex oculis ejus prorumpente aperti ſunt, & videns corruit ad pedes ejus & dixit, Domine, quoniam Magnus es tu & magna opera tua, ideoque ſi vis, ſequar te, quocunque ieris. Ille reſpondit, ſi vis Domino quidem ſervire, ſequere me. Sicque poſt ſignum hoc perpetratum ab incolis terræ illius vocatus eſt Magnus, & profecti ſunt ambo, ſcilicet B. Magnoaldus & Theodorus, ſecutuſque eſt eos cœcus Domino gratias agens de recepto viſu, comitaturque cum eis Dux itineris præfatus Presbyter nomine Tozzo.

CA-

Digitized by Google

CAPUT II.

VEnerunt itaque poſt aliquos dies ad locum, qui vocatur Campidona, ibique reppererunt oppidum valde amœnum, ſed penitus deſertum. Tunc interrogavit B. Magnoaldus Presbyterum, quomodo ille locus vocitaretur, vel fluvius, qui ibi defluebat; Ille reſpondit, locus iſte ab incolis terræ hujus ſæpiſſime viſitatur & vocatur Campidona, ſed non auſi ſaltim una nocte hic manere propter diverſa genera vermium, qui hic ſunt. Fluvius verò vocatur Hilara: hilaris autem non eſt, quoniam multos homines conturbat propter velociſſimum ſuum curſum, eosque potius in mœrorem vertit qnam in hilaritatem. Nos autem oportet velocius tranſire, ne vermes nos hic eſſe ſentiant: quoniam ſi ſenſerint, magnum impetum faciente ſuper nos ad devorandum. Plurimos namque homines, qui cauſa venationis huc venerunt, devoraverunt, non permittentes eos ſaltim una nocte hic jacere. Reſpondens B. Magnoaldus dixit, vere Dominus noſter Ieſus Chriſtus poteſtatem habet ſimiliter hos vermes, de iſto loco ejicere, ſicuti habuit ejiciendi urſos & lupos cæteraſque feras, immo & vermes, nec non & Dæmones per orationem Domini & Magiſtri noſtri Galli de loco, quem ipſe elegit ad conſtruendam cellulam, & ad corpus ſuum ſepeliendum. Nos ergo, permittente Domino, oportet hac nocte hic manere, & dixit ad Theodorum: frater, tuum eſt orare & Domini miſericordiam implorare, ut nobis auxilium præbeat ad ejiciendos vermes de iſto loco, & Dæmones, qui in eis latitant: quoniam à te eſt iſte locus conſtruendus & ædificandus. Ideoque oremus pariter, ut Dominus nos exaudire dignetur, & mundemus iſtum locum, qui eſt ab hominibus propter timorem vermium inhabitabilis: & hæc dicens proſtraverunt ſe in orationem. Dum verò orarent, egreſſus eſt de oppido ſerpens magnus, qui dicitur Boa, impetum faciens ſuper beatos viros jacentes in oratione. Presbyter ergo, qui eos ducebat, videns eum exclamavit voce magna, dicens: Heu mihi, quia huc vos adduxi, & in fugam verſus ſimul cum eo, qui cæcus fuerat, feſtinabat ad unam arborem, ut ſe liberaret.

CAPUT III.

BEatus verò Magnoaldus confiſus de Dei miſericordia ſurrexit, & faciens ſignum Crucis coram ſe arripienſque cambocam, quam à Sanct. Gallo acceperat, & crucem, quam ſecum gerebat, perrexit in occurſum vermi & dixit: Impero tibi in nomine Domini mei Ieſu Chriſti, ut hic jaceas, & Diabolus, qui in te latitat, ipſe te interficiat adjuratus per Deum vivum & verum. Et cum hoc dixiſſet, percuſſit eum cum camboca in caput, & confeſtim vermis crepuit medius & mortuus eſt. Cæteri verò vermes, qui intus in oppido & circa ipſum oppidum morabantur omnes in fugam verſi ſunt, & nuſquam comparuerunt. Sicque mundatus eſt locus, & morati ſunt unam hebdomadam Domino gratias agentes, qui eos exaudire dignatus eſt.

CAPUT IV.

THeodorus itaque, ut vidit tam magnum ſignum factum à Domino & à B. Magnoaldo, ſurrexit de loco, in quo jacebat, orans, & elevatis manibus ad cœlum dixit: Domine Deus omnipotens, qui feciſti cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt, tibi gratias refero, te invoco, te adoro, tibi laudes pſallo, qui nos liberare dignatus es à tanto periculo & à tali devoratione vermium. Et cum hoc dixiſſet, concurrit ad B. Magnoaldum, flexoque poplite oſculatus eſt genua ejus, nec non quaſi lingens manus ſuas & oculos dixit, vere non vocaberis ultra Magnoaldus, ſed Magnus, quoniam tibi Dominus tantam gratiam contulit, ut per te iſte locus purificaretur non ſolum à vermibus, verum etiam à Dæmonibus. Ad hæc B. Magnus noli dicere, frater, non ſum ego Magnus, ſed minimus ſervus ſervorum Chriſti, qui nos liberare dignatus eſt à tali periculo. Tuæ ergo orationes à Deo exauditæ ſunt, & ideo non meis meritis, ſed de Dei juſſione iſti vermes receſſerunt. Nunc autem voca conviatorem noſtrum, & purgemus locum iſtum, quia Dominus vult eum præparare ad ædificandam cellam. Memento, quomodo patri noſtro Sanct. Gallo accidit in loco, quem ipſe elegit ad manendum, ita & nobis ſuis meritis intervenientibus à Domino conceſſum eſt. Idcircò nulli dubium ſit, quin Dominus velit ſibi præparari locum iſtũ. Presbyter vero ut vidit, eos ambos fore incolumes, deſcendens de arbore, ad quam confugerat, & cæcus, qui viſum receperat, ſimul cum eo proſtraverunt ſe ad pedes eorum, & ait Tozzo: vere Dominus eſt in loco iſto, qui B. Magno tantam gratiam contulit, ut cum ſua camboca tale ſignum inauditum faceret. Nunc autem fiducialiter ducam vos per deſerta & anguſta loca, uſque ad locum, quem elegiſtis ad manendum, quia video, vobis à Deo tantam poteſtatem tributam, ut per veſtra merita iſte locus purificetur, & qui nunc eſt inhabitabilis, habitabilis efficiatur. Reſpondens B. Magnus dixit, præſentem hebdomadam hic moremur, ut ædificemus oraculum parvulum, ut diſcat populus terræ iſtius, qualem miſericordiam eis Dominus conferre dignatus eſt; manſeruntque ibi ipſam hebdomadam. Presbyter verò occurrit per vicina loca ſibi

ſibi cognita ad homines, qui ibi morabantur, diffamans hoc ſignum. At illi venerunt illuc, & attulerunt alimoniam præfatis fratribus ſufficientem nimis, admirantes & tanta virtute Dei & plurimi per prædicationem B. Magni Diaconi ad fidem converſi baptizati ſunt à præfato Presbytero Tozzone, & Domino gratias agentes manſerunt ibi colentes illam terram & conſtruentes cellulam ſimul cum B. Magno & Theodoro. Tranſactis igitur illis diebus, pernoctantibus illis in oratione, die verò laborantibus cum matutinale officium tertia nocte oriente aurora diei ſurgentes celebrare vellent ſubito Dæmones in aere volitantes ejulantes & cum magno ſtrepitu vel fremitu voces emittentes atque impetum quaſi ſupra Tozzonem præsbyterum facientes clamabant, tu inimice ſenioris noſtri & noſter ut quid induxiſti virum iſtum cum ſocio ſuo in locum iſtum, qui & nos & membra noſtra per quæ multas animas lucrabamur à loco iſto expulit?

CAPUT V.

MAgiſter autem illorum ſemper nos cum ſuis maleficiis ſicut & iſte invocato nomine Domini vincere conſuevit. Iſte vero non ſolum noſmetipſos, verum etiam membra noſtra cum terribili nomine Adonai victos habet & expulſos. Hoc audiens præfatus Præsbyter tremefactus eſt, tamen muniens ſe ſignaculo S. Crucis feſtinus ad virum Dei perrexit & indicavit illi quæ viderat & audierat.

CAPUT VI.

TUnc S. Magnus pariter cum Theodoro proſtraverunt ſe in orationem & hujuſcemodi verbis Dominum deprecatus eſt dicens; Deus Omnipotens, ineffabilis bonitas & inæſtimabilis pietas, qui nos ſecundum miſericordiam tuam, non ſecundum merita noſtra à membris iſtorum Dæmonum & à venenis mortiferis illorum eripere dignatus es: tu auditu placido has à nobis ſuſcipe preces ſicut ſuſcepiſti in his ipſis verbis magiſtri noſtri Galli, & jube hos Dæmones hunc locum deſerere, ut ſit ſanctificatus in honore nominis tui. Et ſurgentes ab oratione egredienteſque de oratorio audierunt Dæmones clamantes atque dicentes; tu Magne tria nomina portas in capite tuo & cum Trinitate nobis tanta mala objicis: & tu Theodore quid tibi eſt nobiſcum? Venient dies quando non habebis Magnum juxta te, & tunc pugnaturi erimus adverſum te per varios errores, homines terræ iſtius adverſum te excitantes. S. vero Magnus reſpondens dixit; Miſeri confitemini, ſcitis S. Trinitatem Dei? Et illi dixerunt, ſcimus eam ineffabilem eſſe & immenſam. Et B. Magnus; nunc jam quia confeſſi eſtis B. Trinitatem, impero vobis non meis nominibus infimis, ſed per immenſam potentiam Trinitatis, ut hunc locum deſerentes in montes deſertos eatis, ubi Dominus voluerit, & huc revertendi ulterius poteſtatem non habeatis: Ad hanc vocem continuo Dæmones ejulantes dixerunt; Heu quid faciemus, alium Gallum hinc habemus: Iſte Gallus pejor priore eſt, quia cum ſuis galliciniis nos & membra noſtra pariter ejicit, ſed nec in heremo manere permittit. Porro ex illa die tam pleniter abſceſſerunt & in fugam verſi ſunt, ut poſtea ibi non comparerent, ſicque factum eſt ut ab illo die homines in illo loco tranquille Domino gratias agentes habitare permiſſi ſunt.

CAPUT VII.

HIs ita geſtis B. Magnus Diaconus dixit ad Theodorum, Deo age gratias frater, quia Dæmones receſſerunt. Nunc bonum eſt, ut locus iſte à te cuſtoditus & conſtructus ſanctificetur, ne populus iſtius loci, & qui deinceps venturi ſunt huc ad orandum potius quam ad venandum conveniant. Theodorus reſpondens dixit, mi Domine, juxta præceptum tuum facio, ſed ut audiero te conſolidatum in loco à Deo tibi electum, veniam, & viſitabo te. Et his dictis valedicentes ſeque invicem deoſculantes profectus eſt B. Magnus, accepto ſecum conviatore & duce itineris Tozzone præsbytero, relinquens cum Theodoro cæcum qui viſum receperat. Cœpto itaq; itinere tranſitoque fluvio perrexit recto tramite ſicut eum viator ducebat: ſicque venerunt ad locum qui vocatur Epthaticus, & invenerunt ibi Epiſcopum S. Auguſtæ eccleſiæ nomine Wichpertum. Tozzo igitur propter noticiam quam habebat Epiſcopi præceſſit B. Magnum, venitque ad eum & narravit ei omnia de ſancto viro, quæ audierat & viderat, ſeu de itinere ejus nec non de adventu ſuo ad eum, immo & de loco ad quem Dominus eum deſtinaverat ad manendum. Præfatus autem Epiſcopus interrogavit, de qua origine eſſet? Et reſpondit Præsbyter; Domine, ſicut audivi à Theodoro, qui nunc eſt relictus ad Campidonam, de Hibernia provincia eſt ortus. Ut autem audivit Epiſcopus ejus famam bonam, ſuſcepit eum benigne, cœpitque cum eo loqui atque cum honore fovere. Et moratus eſt cum eo paucos dies ſciſcitans ab eo cottidie de B. Columbano & Gallo. Deinde interrogavit eum, ubi voluntas ſua eſſet proficiſcendi. Reſpondens B. Magnus dixit, Domino auxiliante directus ſum ad locum qui vocatur Fauces, ubi prope ſunt fontes Alpium Juliarum, & ubi Draco fuit, qui jubente Narciſſo Epiſcopo à Diabolo interfectus eſt, quatinus Domino annuente quicquid boni ibi ædificare potuero faciã. Nunc igitur Paternitas tua decernat, quomodo

tua

Digitized by Google

tua voluntas me ſit agere, quoniam ad tuum imperium prompto animo debeo facere, ſicuti Dominus mihi revelaverit per os tuum. Ego autem jam ſenex & grandævus cupio in ultimo meo tempore illum locum ſi tuæ paternitati placet inviſere & Deo ad ſerviendum præparare. Ad hæc Wichpertus Epiſcopus reſpondit, locus ille valde eſt anguſtus & inhabitabilis populo, etiam feræ diverſæ ibi morantur, id eſt cervi, apri multi, plurimi urſi, & propter illorum multiplicationem Dominus Rex Pipinus ad ſuam venationem exercendam illum ſaltum tenet, ſerpentes etiam plurimi ibi morantur.

CAPUT VIII.

B. Magnus Diaconus Spiritu ſancto repletus dixit; pater, talem gratiam habuerunt magiſtri mei Columbanus & Gallus, ut quando ad talia loca venerint Dominus noſter Jeſus Chriſtus feras diverſi generis per orationes illico expulerit ab illis locis, in quibus manere decernebant. Similiter ego credo in Dei miſericordia, quod non permittet eos manere in ipſo loco, dum advenero. Acquievit autem Wichpertus Epiſcopus verbis ipſius & dedit ei ſolamina ciborum præbens ei conviatorem ſupra ſcriptum Presbyterum Tuzzonem, & duces itineris qui eum perducerent ad locum à Deo ſibi deſtinatum. Cumque veniſſent ad locum, qui vocatur Caput equi, jacebat ibi in quodam loco draco magnus, qui non permittebat ullum hominem per illam viam tranſire neque equum, & idcirco vocatus eſt ille locus Caput equi, quia omnes viatores reliquerant ibi ſuos Caballos, & pedeſtres ibant ad venandum. Cum ergo B. Magnus Diaconus in vicino loci illius veniret, dixit ad præsbyterum, frater, conſtruamus nobis hic tabernaculum hac nocte ad manendum, & oremus Dominum, ut expellat præſens membrum Diaboli ab iſto loco, atque aditum permittere dignetur nobis ad transeundum. Fecerunt itaque ut imperaverat, & manſerunt ibi. In tota autem nocte non ceſſavit B. Magnus orare, & Domini miſericordiam implorare, ut Draconem ſubvertere dignaretur. Circa vero mediam noctem ſurgens Beatus Diaconus dixit ad Præsbyterum, mitte mecum hominem qui me ducat ad locum anguſtum ubi Draco jacet, & reſpondit Præsbyter, timeo igitur ne, ſi te illuc induxero, ab eo devoreris. Adhæc vir ſanctus, non poſſum timere, quia Deus illum tradet in manus meas. Pergamus ergo fiducialiter, quia qui liberavit Danielem de lacu leonum, poteſt & me eripere de manu hujus beſtiæ. Itaque cum hoc dixiſſet, miſit in peram ſuam panem ſanctificatum, & in manu ſua ſumens picem & reſinam atque Cambocam Sanct. Galli crucemque pendens collo ſuo perrexit & dixit; Deus Omnipotens, qui eduxit me de regione longinqua ipſe ſicut Tobiæ famulo ſuo mittat Angelum ſuum mecum, qui me liberet ab ore iſtius Draconis & oſtendat nobis locum deſideriis aptum ſalutaribus. Et hæc dicens munivit ſe ſignaculo Sanctæ Crucis, & de pane ſanctificato miſit in ore ſuo & paulolum aquæ, ſicque venit ad locum ubi Draco jacebat, relinquens omnes ſocios in tabernaculo præter unum ſolum ducem itineris. Cumque vidiſſet eum Draco, illico ſurrexit impetum faciens ſuper eum. Ille habens in manu picem & reprojecit ſinam in os ejus inquiens: Adjuva me Domine Deus meus, & cum hoc dixiſſet confeſtim Draco cœpit ardere & crepens mortuus eſt. Ut autem ille vidit qui cum eo erat hoc peractum ſurrexit continuo & pervenit ad ſocios & dixit, ſurgite, egredimini & venite, quia iſte magnus vir Draconem interfecit. Surrexerunt ergo & invenerunt B. Magnum Diaconum jacentem in oratione & gratias Deo referentem, dignum quippe erat, ut qui tale opus divino inchoabat amore, inſtantiſſima prece ſemetipſum Domino commendaret, quoniam Dominus ſicut per os B. Narciſſi Epiſcopi Diabolum compulit ut alium Draconem interficeret, ita & per manus tanti viri fecit ſocium ejus per ardorem ignis interire.

CAPUT VIIII.

Ut viderunt autem Draconem mortuum deſcenderunt ad rupem, de qua idem Draco impetum facere viſus eſt ſuper ſanctum virum. Presbyter dixit, gratias tibi agimus Domine, qui nobis talem virum & tam magnum oſtendere dignatus es, ut per merita ſua iſta loca purificentur efficianturque habitabilia quæ antea erant inutilia. Facta vero oratione tranſierunt illum anguſtum locum, & venerunt per viam juxta Licum flumen ad locum quendam amœnum. Habebat autem B. Magnus Diaconus pendentem in collo cruciculam, in qua continebantur reliquiæ B. Dei Genitricis Mariæ, & de ligno S. Crucis atque ſanctorum Martyrum Mauricij & ſociorum ejus, nec non beatorum confeſſorum Columbani & Galli. Invenit ergo ſupra præfatum flumen locum valde amœnum & à littore præfati fluminis ſpatio quaſi cubitis triginta arborem pomiferam valde decoram ſuſpenditq; cruciculam in ipſa & vocavit Præsbyterum atque proſtraverunt ſe pariter coram crucicula in orationem. Tum venerabilis vir preces ad Dominum emiſit dicens: Domine Deus meus Jeſu Chriſte qui in hunc mundum venire dignatus es & per virginem naſci voluiſti, ne deſpicias deprecationem meam, ſed permitte nobis conſtruere

Digitized by Google

in hoc loco oratorium in honorem nominis tui & S. Genitricis tuæ. Finita oratione cœperunt jacere fundamentum, & ædificaverunt eccleſiam. Qua perfecta rogaverunt Wichpertum Epiſcopum, ut veniret, & eum Domino & S. Mariæ conſecraret. Venit ergo præfatus Epiſcopus ad illum locum admirans valde, quomodo illuc pervenire potuiſſent. Dedicavit ergo eccleſiam in honore B. Dei Genitricis Mariæ & S. Floriani martyris, & ſic adminiſtrari cœperunt ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti in illo loco divina officia.

CAPUT X.

IGitur cum fama virtutum per Confeſſoris ſui merita, quas Dominus in illo loco exhibere dignatus eſt, venerabili Epiſcopo nota facta eſſet, quosdam religioſos clericos in diſcipulatus ejus curam commendavit, qui divino amore ſuccenſi per viginti quinque annorum curricula obſequia præbentes laudem Chriſti die ac nocte horis atque momentis juſſu ejus adminiſtrabant. Relictis itaque patri venerabili quæ neceſſaria erant, profectus eſt ſupraſcriptus Epiſcopus Wichpertus ad glorioſum Regem Pipinum, qui tunc temporis totam Germaniam Galliamque regebat, cum epiſtola B. Columbani, quam ipſe quondam ad Lotharium direxit, flagitans pro ſanctis viris Gallo & Magno in regno ſuo conſiſtentibus, ut eos benigne in amore Domini foveret eisque familiaria loca prout oportunum foret, pro ſua gratia tribueret, & quoniam Lotharius minime hoc adimplere voluit propter diverſorum inimicorum Dei infeſtationes, præfatus Rex propter amorem & petitionem fratris ſui cariſſimi Carlomanni, qui propter Deum relinquens temporalem regalis gloriæ pompam monaſterio ſe tradidit & elemoſynæ ſuæ largitatem nec non & petitionem præfati Epiſcopi ipſum locum ſublimare in aliquo largitionis ſuæ ſolatio dignaretur. Cumque glorioſus Princeps accepiſſet Epiſtolam compunctus ex petitione fraterna diligenter interrogare cœpit ſuos proceres ex Alamannia qualis ille locus eſſet, quem præfatus Epiſcopus poſtulabat ſublimari? Tunc Dux ejus Cuntzo ex provinciis Auguſtæ & Retiæ reſpondens dixit; vere Domine Rex ille locus tenuis quidem eſt facultate, ſed optimus ad venandum, ſi ſævitia ſerpentium non impediret. Wichpertus vero Epiſcopus cœpit narrare de virtutibus B. Magni, quomodo Domino adjuvante Draconem interfecit, & cæteras virtutes, quas Dominus per merita & orationes ipſius in illis locis oſtendere dignatus eſt, vel quomodo ille locus purificaretur, ubi vir Dei morabatur. Hæc audiens glorioſus Rex Pipinus commotus valde animo dixit, in veritate comperi, quia quamvis ille locus tam tenuis ſit facultate, tamen pro meritis tanti viri celebri erit diffamandus rumore, ſicuti auditum habemus jam locum eſſe ubi corpus B. Galli requieſcere videtur. Inquiſivit ergo à præfato Duce, quomodo in vicinis locis potuiſſet tributarios invenire de eodem pago, qui vectigalia annuatim redditibus Regiis inferre deberent. Et invenit in ipſo vicino loco pagum, qui vocatur Kelinſtein ſibi per omnia annuatim tributa perſolvere. Inter cætera ergo munificentiæ ſuæ dona quæ impertivit beato viro dedit ei totum ipſum ſaltum cum marcha, firmitatemque in epiſtola ſua fecit conſcribi & vectigalia centum & tredecim, quæ ex præfato pago inferri debeant annuatim quatenus pro memoria beneficiorum ejus perpetuo ibi permanerent. His Regiæ pietatis Wichpertus Epiſcopus adornatus ſolatiis & ſublimatus honoribus impertitisque donis optimis B. Magnus à Rege Pipino lætus ad patriam regreditur tribuens Beato viro ea cum omni diligentia, dansque ei poteſtatem ut in loco ſibi commendato ad ſupplenda B. Mariæ obſequia omnem ordinem canonicæ inſtitueret vitæ. Et ex illo tempore ipſe locus à B. Magno exordium ſanctitatis accipiens, augmentatus autem & ſublimatus à Pontificibus Auguſtenſibus Chriſti nomen uſque hodie laudabiliter dilatare non deſinit.

CAPUT XI.

HIs itaque prælibatis cum audiſſet Theodorus, qui apud caſtrum Campidonenſe morabatur, Beatum Magnum conſolidatum in loco quem Dominus diſpoſuerat cœpit properare in illas partes ut videret, qualiter & quomodo Domino annuente in his locis moraretur. Ut autem ad eum pervenit cum ſalutaſſent ſe invicem & deoſcularentur oculos pariter & manus, narravit ei Theodorus diverſa & innumerabilia, quæ paſſus eſt à paganis Hilargaugenſibus: ſed tamen quamvis tantas injurias & calamitates ab eis ſuſtineret, ædificaſſe ſe eccleſiam parvam ſuper littus Hilaræ, quam poſtulabat ut apud Wichpertum Epiſcopum impetraret, quatenus illuc proficiſcens ipſam baſilicam Domino in honore S. Mariæ Genetricis ejus conſecraret. Venerunt quippe ambo ad locum qui vocatur Epthaticus repereruntque ibi ſupra ſcriptum Epiſcopum in oratorio ſuo ſedentem & orantem. Ergo ut obtutibus ejus præſentati ſunt, narravit ei B. Magnus Abba de Theodoro qualiter cum magno labore eccleſiam conſtruxiſſet in loco Campidonenſi & quomodo deprecabatur ut ipſe illuc pergeret & ipſam eccleſiam Domino dedicaret.

Audiens

Digitized by Google

Audiens hæc venerabilis Epiſcopus dixit ad eos, dicam vobis ego prius, quæ nunc cogitabam, & ſic congruo tempore Domino annuente proficiſcar. Vere cariſſime pater Magne nunc hic ſedens cogitabam, ut quia jam te Deus Omnipotens ita magnificatum habet in illo loco per multa miracula ejus, accerſerem te proximo venturæ ſollemnitatis jejunio ſeptimi menſis & ad ſacerdocii dignitatem ſuperna gratia favente te promoverem. Inclinato denique capite B. Magnus inquit, cur hanc objectionem aſſeris pater? peccatorum meorum ſqualoribus & flagiciis fœtere me video: idcirco vita mea non eſt talis, ut amabilis paternitas tua me ad tantam dignitatem promovere queat. Ergo noli deprecationem meam abjicere, ſed Domini provocatus mandatis incipe ſalubre iter, viamque veritatis deſiderantibus aperi: poſtea mihi ſervo Dei indigno quando paternitati tuæ placuerit ſanctum benignitatis munus impende, ne refutare videar quæ à Domino diſpoſita ſunt ſuper me ſervum ejus. Et cum hæc diceret viderunt ambo, id eſt Wichpertus & Theodorus, coronam ſplendidiſſimam adhærentem capiti ejus in modum rotæ circa ſolem in nubibus fulgentem. Continuo ſurgens Epiſcopus amplexatus eſt eum & oſculans oculos & os ejus dixit; Deus Omnipotens qui per potentiam majeſtatis ſuæ in te tantam virtutem oſtendere dignatus eſt, ut pro ejus amore patriam tuam derelinqueres & præcepta ejus conſervares, ipſe te faciet locum ab eo tibi deſtinatum cuſtodire & ſublimare cooperante gratia Spiritus ſancti. Et reſpondit Theodorus, Amen. Adhæc iterum inquit Epiſcopus, bene vocatur iſte locus Epthaticus, quia in medio conſtat inter monaſterium B. Afræ & cellulam tuam. His dictis ſurrexit venerabilis Epiſcopus, & profectus eſt ad caſtrum Campidonenſe, deſcenditque cum illo B. Magnus comitante ſimul cum eis Theodoro & venerunt ad caſtrum. Convocata autem multitudine populi in die ſollemni dedicationis hujus eccleſiæ vir venerabilis Epiſcopus prædicationis dulcedine avidorum corda refecit, ſicque petitione ejus B. Magnus poſtea quæ ipſe dixerat tanta ſapientiæ luce veſtivit corda populorum, ut cum ſumma gratulatione auditus & ineffabili veneratione ac cunctorum ſit honore ornatus. Biduo itaque ibidem manentes cum gratiarum actione populoque benedictione tanti patris armato, & ab Epiſcopo oſculo pacis tributo ad ſua reverſi ſunt venerabilis Epiſcopus & S. Abba, relinquentes Theodorum ad cuſtodiendam eccleſiam Campidonenſem.

CAPUT XII.

B. Itaque Magno morante in cœnobio ſuo quod ſibi paraverat ad Fauces per viginti quinque annos magnas virtutes ibi operatus eſt Deus per eum, illuminans cœcos, præbens ſurdis auditum, Dæmonia à plurimis ejiciens, claudicantibus tribuens greſſum. Sicque docuit populum & converttit ad fidem Chriſti & ad credulitatem ejus ut relinquerent idola vana & ſurda, & crederent in Dominum Jeſum Chriſtum, inſuper etiam per orationem ejus oſtendit Deus venas ferri in montibus gyro poſitis ita. Poſt ſuſceptam enim benedictionem ſacerdotalem cum ipſe circuiret montes & colles per diverſa loca explorans & intuens plurima loca apta ad manendum, quadam die aſcendens in montem excelſum, qui vocatur Svviling invenit ibi plurimos urſos commorantes in maxima ferocitate, ſed facta oratione cœperunt ante eum tam mites incedere, veluti boves qui ante bubulcum pergunt ita irent ante eum. Vir ergo ſanctus proſtravit ſe in figuram crucis ad terram & preces devotas Domino effudit, ut populo in illo pago moranti aliquod adminiculum præberet ad victualia acquirenda. Interea urſus unus appropinquans ad eum cum magna mitigatione cœpit cum pede monſtrare abietem magnam, quaſi ſignificans quod ſub ipſa arbore copia venarum ferri eſſet. Hoc ut homo Dei vidit, dixit ad feram, præcipio tibi in nomine Domini mei ut ad ipſam abietem eas, & quia ſecurim non habemus neque foſſorium, ut poſſimus radices ejus incidere neque effodere, tu in nomine Domini cum pedibus & dentibus tuis radices ejus evelle rumpendo quatinus nobis Dominus demonſtret ſuam voluntatem in adjutorio populi iſtius terræ. Ad ejus ergo præceptum belua converſa cœpit radices arboris rumpere & cum dentibus frangere. Illa vero cum radice funditus ab urſo effoſſa corruit. Vir denique benigniſſimus gratias Deo agens aſſumens panem de pera ſua integrum famulanti porrexit, & ei ita præcepit: In nomine Domini mei Jheſu Chriſti panem iſtum manduca, & ſequere me, atque ad iſtum locum hominem quem tibi monſtravero, abſque ulla læſione adducere ſtude, defendens eum ab aliis feris ſi eum lædere voluerint, & hoc facto circumpoſito, montes & colles cum aliis feris habeto communes, ita ut nullum hic hominem lædatis, neque pecora eorum. Et his dictis reverſus eſt B. Magnus ad cellulam ſuam ſecutusque eſt eum urſus ſicut canis qui ſequitur dominum ſuum.

Ergo ut ad cellam appropinquavit, vocavit hominem ſuum, nomine Luitonem, & præcepit eum venire & afferre ſecum ſecurim & foſſorium atque aſciam, & commendavit eum urſo & ait, iſtum hominem ſanum & incolumen perduc ad locum, quem Dominus oſtendit nobis, & cave, ne aliquam læſionem ab aliis feris patiatur.

Belua

Digitized by Google

Belua itaque converſa obediens juſſioni ejus cœpit pergere ante hominem, & aperire viam atque monſtrare ſemitam, adduxitq; eum ad locum incolumem, ubi arbor corruerat, nullam aliam feram permittens ad eum appropinquare, donec vir effodiens ſaccum ſuum metallo implevit & per eandem ſemitam uſque ad cellulam viri Dei reduxit. Hoc facto urſus ad ſaltum reverſus eſt. Homo vero proſtravit ſe ad pedes B. Magni & dixit, vere Domine nunc cognoſco & certus ſum, quia Dominus omnino eſt tecum, quoniam & beſtiæ heremi obediunt tibi. Nam me urſus ita providit & cuſtodivit, ut nec alias feras ad me accedere permitteret. Ille dixit ei, cave diligenter, ne alicui hoc dicas, dum ego vixero, ſed præpara aditum cæteris hominibus ſicut ipſe urſus te duxit quatenus viam noſcant illuc proficiſcendi, & Domino annuente deinceps opem habeant ad victualia cæteraque neceſſaria per ferrum acquirenda. Ab illo ergo die notæ factæ ſunt incolis terræ illius in illo loco & gyro diverſæ venæ ferri per merita & orationes B. Confeſſoris Chriſti Magni.

CAPUT XIII.

CUmque tranſiſſent viginti quinque anni & Dominus illum ſecum per merita tanti viri ſublimare decreviſſet, Wichperto Epiſcopo defuncto XIIII. Kalendarum Majarum Tozzo per electionem B. Magni ad Pontificatus honorem à Pipino glorioſo Rege jam in ultimis ſuis diebus perductus eſt. Sed finitis XXVI. annis beatus Pater ægrotare cœpit atque in infirmitate febrium langueſcere. Miſit ergo ad Theodorum ſodalem ſuum, qui tunc temporis in Campidonenſi cellula morabatur, & acceſſivit eum, ut accelerarct atque eum viſitaret, & ſua viſitatione fideliſſimum refoveret amicum. Audiens hoc Theodorus commotione maxima de invalitudine tanti viri animoque mœſto celeriter in illas partes profectus eſt, ſumens ſecum prout poterat ea, quæ in infirmitate laboranti noverat congruere. Veniens autem ad præfatam cellulam invenit beatum virum in maxima infirmitate detentum, & miſit celeriter ad Tozzonem Epiſcopum intimans ei, ut veniret & tantum patronum priuſquam ab hac luce diſcederet viſitaret. Cum audiſſet hoc præfatus Epiſcopus velociter in illas partes profectus eſt, & pervenit ad cœnobium beati Viri. Cumque B. Magnus in infirmitate maxima laboraſſet, videns hoc Epiſcopus cœpit flere & dicere, cur ſanctiſſime Pater me in his periculis quaſi orphanum dimittis? Ad hæc B. Abba inquit, noli flere venerabilis Præſul, quia me in tot mundialium perturbationum procellis laborantem conſpicis, quoniam credo in miſericordia Dei quod anima mea in immortalitatis libertate ſit gaviſura, tamen deprecor, ut orationibus tuis ſanctis me peccatorem & animam meam non deſinas adjuvare. Inter hæc verba B. Magnus per dies tredecim laborans expletis viginti ſex annis orationis ſuæ in illo cœnobio, ætatis vero ſuæ annis ſeptuaginta tribus in die S. Dominici & in octava Idus Septembris commendans ſe Deo & venerabili Pontifici in ſenectute bona circa horam nonam diei ipſius ſanctam animam Domino reddidit de hujus vitæ liberatus ergaſtulo. Flentibus Epiſcopo & Theodoro coram lectulo ejus, exaudita eſt vox; veni Magne, veni, accipe coronam quam tibi Dominus præparatam habet. Audita ergo hác voce dixit Epiſcopus ad Theodorum, ceſſemus flere frater, quia potius nos oportet gaudere de animæ ejus immortalitate in hoc ſigno audito quam luctum facere: ſed eamus ad Eccleſiam & pro tam cariſſimo amico ſalutares hoſtias Domino immolare ſtudeamus. Finito itaque fraternæ commemorationis obſequio, invenerunt ambo ſarcoſagum optimum lapideum à quodam Duce antiquis temporibus nomine Abuzaco conſtructum, qui & ipſum conſtruxit & à ſuo nomine ſimiliter Abuzacum vocavit: ſed non fuit in ipſo ſarcoſago quiſquam poſitus neque ſepultus. Purgato ergo ipſo ſarcoſago aſſumpſerunt ſanctum corpus & recondiderunt in loco, ubi ipſe Pater ſibi oratorium conſtruxerat, & cooperuerunt humo ponentes ejus vitam ad caput ejus ſcriptam virtutibuſque plenam ſub auctoritate Theodori ita: Ego itaque Theodorus monachus S. Galli juſſu Tozzonis Epiſcopi ſicut à Theodegiſilo monacho S. Columbani audivi & poſtea ipſe oculis meis vidi & auribus audivi, ſeu poſtquam me reliquit in cellula Campidonenſi plurima, ſed non omnia in pictatio meo ſcribere curavi & ad caput ejus poſui recondito eo in ſepulchro quatenus futuris temporib. quando Domino revelante corpus ejus ſanctum inventum fuerit, ſicut Domino annuente illi, qui tunc paſtores & rectores ſanctæ eccleſiæ fuerint invenerint juſtum & dignum, ita ea, quæ corrigenda ſunt corrigant, & quæ emendanda emendent, nec non pro me ſervo Chriſti intercedere non dedignentur, quatenus orationibus tanti patroni ſuffultus anima mea in requiem ſempiternam procedat.

ERMENRICI ELEWANGENSIS MONACHI

SUPPLEMENTUM.

VEnerabilis vero Epiſcopus poſt obitum B. Patroni Magni prout potuit ipſum

ipſum cœnobium ſemper cum ſuis cuſtodivit ſecundum facultatem loci regens & gubernans atque diſponens ea, quæ ad ipſum monaſterium jure pertinere debebant, cuſtodiens ſanctum corpus cum clericis & officiis divinis atque luminaribus uſque ad obitum ſuum, qui permanens poſt diſceſſum B. Magni in Pontificatu annos quinque & menſes tres ſeptima decima Kalendarum Februarii vitam ſecularem finivit, tradens ante obitum ſuum hereditatem ſuam ad ſepulchrum B. Magni cum firmitate & aſtipulatione ſecundum legem Alamannorum, ſepultuſque eſt à cleró ſuo ſub teſtimonio in eadem hereditate.

CAPUT XIIII.

DEnique poſt obitum glorioſi Regis Pipini filiis ejus litigantibus erectus eſt Huotilo in ducatum Bajoariorum & Gotefredus in regimine Alamannorum, ſicque orta magna ſeditione inter Bajoarios & Alamannos devaſtantibus & deprædantibus ſeu ſpoliantibus omnia, quæ in marchis duorum regnorum conſiſtebant, minime quivit Theodorus fidelis monachus S. Galli cuſtodire locum Campidonenſem propter varias perſecutiones, ſed relinquens illum locum profectus eſt iterum ad monaſterium B. Galli, invenitque B. Othmarum Abbatem ipſius monaſterii jam ſenem & grandævum provectæque ætatis, ſed Spiritu ſancto plenum & virtutibus divinis imbutum, narravitque ei omnia de B. Magno Confeſſore Chriſti, quæ acciderant & de loco Campidonenſi ſeu de perſecutione plurima quam paſſus eſt à paganis vel à malis Chriſtianis. Hæc audiens B. Othmarus dolens & mœrens de tanta perſecutione, ſeu & jam de ſua quam jam à peſſimis Comitibus Warino & Ruodhardo patiebatur, quendam de fratribus ejus Perechtgozum monachum optimum, virum prudentem, cum quatuor monachis aliis illuc direxit, qui ipſum locum cuſtodirent, donec Domino opitulante pace reddita iterum à Rege Karolo ſublimaretur, permittens Theodorum morari in monaſterio Beat. Galli uſque ad obitum ſuum. Igitur Karolo Rege conſolidato & confirmato in provinciis Galliæ reſtaurans & reædificans eccleſias, quæ à malis invaſoribus deſolatæ erant, totam Germaniam Dominus ejus ſubjugavit imperio, interfectis Principibus Germaniam poſſidentibus. Cumque audiſſet de B. Othmaro multa injuſte acta, eumque per contumelias impiorum ad finem uſque perductum, nec non cœnobium Campidonenſe & civitatem Auguſtenſem quippe & monaſterium S. Magni & cellam S. Afræ pæne deſtructam & deſolatam, compunctus corde iterum reædificare cœpit ipſas eccleſias & ſublimare. Conſtituit autem Epiſcopum Sintpertum nomine in ipſa civitate, reſtituitque omnia quæ ab anteceſſore ſuo Pipino illuc tradita fuerant, inſuper & addidit plurima, ſuſceptoque Epiſcopatu Sintpertus profectus eſt ad Auguſtam Vindelicam, & per annos fere triginta rexit ipſa monaſteria conſtruens baſilicam S. Afræ & reſtaurans cœnobium S. Magni. Parrochiam vero amborum partium Lichi fluminis per auctoritatem Domini Leonis tunc temporis Papæ & confirmationem Domini Karoli jam facti Imperatoris in utroque regno ſimul Domino favente coadunavit. Qualiter ergo corpus B. Magni repertum ſit, & inter cæteras virtutes, quæ ante ſepulchrum ejus Dominus per merita ſua revelare dignatus eſt, & quam maximam partem reperto corpore ſuo manifeſtavit, non eſt ſilendum.

CAPUT XV.

DEfuncto autem Sintperto Epiſcopo, Lanto Epiſcopatum ſuſcepit, ſed cum non amplius, quam ſeptem annos in Pontificatus honore ipſam ſanctam eccleſiam regere videretur, minime quivit aliquid ex his rebus ſublimare, niſi tantum in Bajoaria propter ſuam progeniem, quam ibi præſens habebat, ea quæ potuit ad ipſam eccleſiam acquiſivit. Tranſactis a. poſt acceptum Epiſcopatum ſeptem annis, ſucceſſores ejus, qui in ipſa ſancta eccleſia conſtituti ſunt; primus Nitkarius cœpit à fundamentis eccleſiam B. Magni conſtruere: cæteri vero præſules eum ſubſequentes, prout potuerunt, ſimiliter conſtruxerunt, tamen non fuit aula baſilicæ ad præfectionem operis perducta donec Domino annuente à glorioſiſſimo Rege Ludovico Filio Ludovici clariſſimi Imper. Lanto ipſam ſanctam ſedem eo tribuente adeptus eſt. Conſecratus ergo beatus vir in pontificatus dignitate quinto anno Epiſcopatus ſui eccleſiam perfecit & omni pulchritudine decoravit, ſanctumque corpus infra mediam eccleſiam requieſcere ſinens, ſicuti prius poſitum fuerat, cum omni diligentia & honore donec cum Archiepiſcopo ſuo & cum cæteris fratribus ſuis inveniret ſi eum auderet ab illo loco ad aliam transferre. Conſilio autem inito cum Archiepiſcopo ſuo ſanctæ Magontinenſis eccleſiæ nomine Otkario & cæteris Epiſcopis ſuis ſuffraganeis, invenerunt dignum fore ſanctum corpus ab illo loco in meliorem & ſublimiorem, ſi DEUS vellet, tranſponere. Sicque reverſus cum licentia piiſſimi Regis Ludovvici ad propria, ad cœnobium Beat. Magni accelerans gratiſſimum omnibus qui aderant manifeſtavit ſe cum Epiſcopis ſuis repperiſſe conſilium. Erat autem quidam frater in eodem monaſterio ex pago Duria ortus, & quamvis pau-

pauperculus, tamen ex liberiori genere ortus. Cumque ibi moraretur, & aſſidue quaſi cottidianum victum ſuis laboribus quæritaret, gravi quodam dolore in latere percuſſus per ſpatia temporum longa infirmitate contabuit, ita ut ab humero videlicet uſque ad dexteram corporis partem in uno latere ulcera ſaniem emittentia parerent quam plurima. Qua infirmitate adeo aggravatus eſt, ut vix ſine aliorum adminiculo greſſum movere potuiſſet. Lanto vero Epiſcopus convocatis plurimis Presbyteris ex parochia ſua indixit triduanum jejunium Domini miſericordiam implorans, ut tranſactis tribus diebus ſanctum corpus revelare dignaretur, cujuſque meriti eſſet oſtenderet. Sequenti itaque tertia nocte dum corporale medicamentum illi ægro adhibitum nil prodeſſet & à ſemet ipſo atque à cunctis eum conſpicientibus jam jamque in deſperationem lapſus eſſet, vidit in ſomnio magnæ ſibimet aſſiſtere gravitatis ſenem placidoque vultu blandis ſermonib' infirmitatis ſuæ cauſas inquirentem. Cumq; æger ſe interroganti ex ordine infirmitatis ſuæ replicaret eventum, dixit ad eum ſenex; poſtula fili Epiſcopum præſentem, ut quando hodie corpus meum invenerit illudque à crypta in qua jacet abſtulerit ipſam cryptam tibi oſculari permittat, & dum oſculata fuerit ſume cineres de ipſo loco & miſce cum aqua atque ex oleo ſancto ſimul & ante altare novum quod conſtructum eſt prout poteris te proſterne, nec non ulcera tua omnia perungere roga. Et ſi hoc feceris, Dominus te continuo priſtinæ ſanitati reſtituet. Evigilans ergo æger facto mane venit ad eccleſiam, & quod in ſomno audierat cuſtodi eccleſiæ retulit, & cum illo baſilicam ingreſſus ad pedes Epiſcopi proſtratus ſicut edoctus fuerat Epiſcopo narravit: Pontifex ergo diutius cum Presbyteris orans inter anguſtias ac gemitus aſſumpto foſſorio cœpit fodere & invenit ſarcofagum lapideum ſplendentem, in quo ſanctum corpus jacebat more carbunculi optimi. Aperto itaque eo inventum eſt corpus ejus totum illæſum, & vita ejus ad caput poſitum, ſed membra tantum fuerunt tabida, ut vix à quoquam legi potuiſſent. Corpus vero tantum quaſi colore mutato jacebat candidum & congruo ſatis miraculo indicia ſanctitatis ejus primo claruerunt. Nam Epiſcopus elevato corpore de ſepulchro permiſit cuſtodi eccleſiæ, ut ægrum afferret quatenus ipſe ſecundum viſionem ſibi oſtenſam perficeret. Cuſtos vero eccleſiæ ablato corpore, puero permiſit eum locum oſculari in quo ſanctum corpus jacuit, ſumenſque cineres de ipſo ſarcofago miſcuit cum aqua & oleo ſancto & perunxit puerum ægrum ea parte quam dolor poſſederat. Die vero altera ſciſcitatus eſt Epiſcopus à cuſtode eccleſiæ quid de ægro puerulo actum eſſet. Cuſtos itaque arrepto curſu ad manſiunculam ejus cucurrit, ut videret quid de eo Dominus per promiſſionem S. Magni oſtenſum haberet. Mirum opus divinæ operationis actum, rem cognitam fecit, quia ſicut præterita die ulcera patebant quam plurima, ita alia die abſque aliqua læſione ſana ſunt reperta ac ſi vix ſaltim cicatrix inveniri potuiſſet. Tunc demum Epiſcopus eum ſuſcipiens ante ſepulchrum B. Magni ſanum incolumemque adduxit, ſicque gratiarum actionibus Domino de tanto miraculo peractis ob memoriam redditæ ſanitatis ipſe puer Domino ſemetipſo & S. Magno obtulit, quatenus reliquum vitæ tempus in ejuſdem ſancti loci excubiis diebus vitæ ſuæ fideli devotione tranſigeret.

CAPUT XVI.

His igitur ita tranſactis de corpore S. & B. Magni, aſſumpſit ſecum præfatus Epiſcopus Lanto pictatium pæne putridum, ſed tamen divina ſanctiente providentia paginæ licet obſcuræ, tamen ad legendum ſunt conſervatæ, & accerſivit quendam monachum prudentem & induſtrium ex monaſterio Elevvanga nomine Ermenricum, tradiditque ei ipſos quaterniones ad legendum & corrigendum atque emendandum. Ille autem aſſerens ſe minime ita doctum eſſe, ut tale innovaret atque prout dignum erat inſerere valeret, neceſſitatis obedientiæ conſtrictus ſuſcepit illud pictacium, & ſecundum virium ſuarum conſiderationem juſſionem Pontificis contemnere nolens adimplevit, quæ ibi invenit ſcripra revocans & corrigens omnia atque Domino annuente ſeriem confuſam capitulorum luminibus emendavit. Quanta vero & quam plurima ſigna ante ſepulchrum B. Magni poſt orationem ejus corpuſque reconditum Dominus ibi revelare dignatus eſt, omnia ſcribi valerent, faſtidium potius facerent nauſeamque legentis menti, quam à ſtudioſis propter copiam poſſent comprehendi memoria. Nunc ergo ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſemper ſanctos ſuos glorificat hæc pauca inſerta ſunt, quatenus lectoris animus devotus exiſtat potius ad legendum vel auditoris promptus ad audiendum, quam tædio aliquo aut nauſea rugata fronte minime poſſit læta mente percurri. Itaque ſufficiant iſta de tanto patrono conſcripta. Sed obſecremus eum, ut ſicut ſanitatem corporum animarumque adorantibus eum multis ſuis meritis à Domino contuliſſe credimus, ita noſtris mentibus divinæ miſerationis medelam implorare dignetur, ut peccatorum noſtrorum remiſ-

Digitized by Google

remiſſionem conſequi mereamur & vitam æternam adipiſci, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat & gloriatur ſine fine Deus per immortalia ſecula ſeculorum,
Amen.

Additio.

Celebratur autem ſollemnitas S. Magni Confeſſoris Chriſti atque Abbatis quarto Idus Septembris ad laudem & gloriam nominis Domini.

Explicit Vita Sanctiſſimi atq; glorioſiſſimi Magni Confeſſoris Chriſti.

ANONYMI SCRIPTORIS HISTORIA.

DE VITA S. FINDANI CONFESSORIS.

CUm Deus Omnipotens electos ſuos, quos ad vitam ante mundi conſtitutionem prædeſtinavit æternam, diverſis hujus mundi curis occupatos ac varia ſtudia ſectantes ineffabili miſericordia ad perfectioris vitæ inſtituta perducere ſoleat, modis quidem diverſis, ex puriſſimo tamen clementiæ ſuæ fonte manantibus, nobis quoque haud abſurde viſum eſt memorabilis viri, qui noſtris imitabilia fecit exempla temporibus, prædicabilem verbis compendioſis conſcribere mentionem, quatenus & nobis hæc ſæpe legentibus & poſteris aliquid ad profectum ſuum afferant utilitatis. Vir igitur quidam nomine Findan genere Scottus, civis provinciæ Laginenſis, quibus occaſionibus ad perfectionem vitæ pervenerit quibuſque temptationibus ac laboribus ſit frequenter attactus, hinc enarrare Deo favente conabimur. Prædicti ergo viri ſororem gentiles, qui Nordmanni vocantur, plurima Scottiæ inſulæ, quæ & Hibernia dicitur, loca vaſtantes inter alias fœminas adduxere captivam. Tunc Pater ipſius filio ſuo Findano præcepit, ut accepta pecunia ſororem redimeret, & ad patrem reduceret. Qui ſumptis ſecum comitibus pariter & interprete juſſa patris implere deſiderans, amoremque fraternum pio corde conſervans, in eodem mox itinere à paganis tentus atque in vincula conjectus, nec non & ad naves ipſorum, quæ proximo in litore ſtabant, eſt ſine mora perductus. Ipſo vero die & nocte ſequenti catenis ligatus ſine cibo potuque permanſit. Mane vero Nordmannis conſilium ineuntibus atque aliquibus, quibus mens ſanior erat & (ut credimus) à Deo inſtigata humanitas, referentibus, quod illuc venientes pro aliis redimendis vi teneri non debuiſſent, inde ipſe hoc modo liberatus eſt. Igitur piiſſimus Dominus famulum ſuum adhuc in laicali habitu conſtitutum, ſciens inter omnia poſtea ſibi devotiſſime ſerviturum, jam tunc liberare dignatus eſt de manibus hoſtium. Vice quoque alia cum multitudo hoſtium eorundem eum in quandam domum fugientem inſequeretur, & ipſe poſt oſtium latitaret, nemo ex illis ipſum reperire poterat, quamvis circa ipſum huc illucque diſcurrerent. Nec hoc ſilendum arbitramur, qua occaſione peregrinationem ſuſceperit, etiam laudabiliter adimplere conatus fuerit. In eadem Laginenſium provincia inter duos Principes grandis orta eſt ſeditio. Unius ergo Principis miles fuit pater Findani prædicti, qui de contraria parte hominem occidit. Quod audiens Princeps contrariæ partis nimia ſuccenſus ira continuo domum patris Findani magno ſtipatus exercitu, omnia illius ipſumque ferro flammaque perditurus adivit, venientesque noctu domum armis cinxerunt ignemque ad tecta jacientes patrem ipſius Findani de ignibus foras progredientem jugulavere. Findanum vero in alia domo manentem cum ſimiliter ignibus circumdediſſent & ſe pro foribus viriliter defendentem, apprehendere nequiverunt, ſed ipſe per medios ignes & hoſtes divina videlicet eum gratia protegente parum læſus elapſus eſt. Fratrem vero ejus qui in eadem domo fuerat, occiderunt. Inde igitur inter utramq; gentem magnæ concitatæ ſunt inimicitiæ inexorabileſque diſcordiæ: ſed poſt haud longum temporis intervallum interventu quorundam fidelium pecunia non modica Findano ſuiſque data utraque pars in pacem rediit. Eodem vero anno hoſtes Findani timentes, ne vindicta ſuper eos veniret, & dolor paternus in corde Findani reviviſceret, pariterque eum exſtirpare volentes hoc modo dolus in corde meditati ſunt. Inito conſilio Findano præparavere convivia in locis mari contiguis, ad quæ Findano invitato Nordmanni venientes & de medio convivarum ipſum rapientes, ſicuti cum inimicis ejus conſiliati ſunt, artiſſimis vinculis conligavere & ſecum pariter abduxere. Juxta morem ergo ſuum D. ejus Nordmann[9], quia nec dum ad patriam ſuam redire cupiebat, alii illum vendidit, & mox ille tertio, atq; ipſe quarto, qui ſociis collectis patriam reviſere deſiderans hunc ſecum cum aliis in captivit. duxit: Cum ergo media æquoris ſpatia navigando tranſiſſent, ecce

ecce occurrerat quædam claſſis ejuſdem gentis, & unus de his in navem, qua Findanus erat, aſcendens interrogavit inſulæ qualitatem & qualiter ibi erga illos accidiſſet. In ipſa autem navi erat quidam, cujus fratrem ille qui hoc inquiſivit occiderat, & continuo ab eo cognitus ac ſimul interemptus eſt. Quod ipſius ſocii videntes pugnæ ſe præparaverunt, & duæ naves acri certamine diu dimicaverunt. His ita litigantibus Findanus in vinculis conſtitutus Domino ſuo ac ſociis ſeſe erigens auxilium ferre volebat. Intervenientibus autem cæterarum populis navium & bellantes ab invicem ſequeſtrantibus eo modo navis, qua Findanus inerat, abſque læſione receſſit. Dominus ergo ejus recordatus devotionis, qua ſibi etiam vinculatus ſubſidium ferre volebat, ac fidem talem remunerari cupiens, mox eum vinculis abſolvit, & bene ſibi cum eo futurum eſſe pollicitus eſt. His ita geſtis ad quaſdam venere inſulas juxta Pictorum gentem, quas Orcades vocant. Illis igitur de claſſi in terram deſcendentibus, & corpora reficientibus, atque per inſulas huc illucque diſcurrentibus, pariter & ventum proſperum expectantibus, Findanus & ipſe licentia percepta loca inſulana cœpit diſquirere, ac de ſalute ſua atque fuga anxia mente cogitare. Ignotis igitur in locis ſaxum ingens reperiens ſub illo ſe ſtatim occultare curavit. Quam rupem æſtus maris increſcens ſubire ſolebat. Quid igitur ageret, quo ſe verteret, ignorabat. Hinc eum pontus urgebat, illinc hoſtium timor circa eum diſcurrentium & ſuper Saxum, quo latebat, ambulantium & undique illum ex nomine ſuo vocantium vehementer angebat. Malens itaque rabiem ponti ſufferre quam in manus hominum univerſam beluarum ferocitatem exſuperantium incidere, ſpretis undarum molibus die illo nocteque ſequenti in ipſo loco jejunus permanſit. Craſtina autem hoſtibus in alia ipſius inſulæ parte manentibus recedenteq; maris æſtu, qui fores ſpeluncæ contingens interdum quoque flatu ventorum actus fluctus ite compellebat in antrum, Findanus exſurgens manibuſque per loca dumoſa metu paganorum repens exitum diligentiſſime omnia perluſtrans invenire cupiebat. Putabat autem terram eſſe contiguam ab hominibus habitatam. Finem vero inſulæ cernens deprehendit una parte magno mari cinctam, alia ſinu haud modico circumdatam. Itaque cuncta corporis firmitate deſtitutus nimiaque valitudine, quam ex vinculis fameque contraxerat obſeſſus aquis ſe credere non audebat. Per tres itaque dies continuos inſulam peragrans exitumque quæritans duplicato labore herbis tantummodo & aqua ſuſtentatus ibi manſit: tertia tamen luce cum monſtra marina immenſaque delphinum corpora prope litus ludere volutarique conſpiceret, divina præventus clementia hæc ſecum tacita mente pertractans, has imo cum lacrimis fudit de pectore preces: Deus, qui & hæc bruta animalia & me hominem creaſti, quique illis mare pervium & me terris tuta figere donaſti veſtigia, ſolita mihi pietate in præſenti tribulatione ſuccurre: tibi Domine ab hac hora corpus & animam meam devoveo ſervituram & nunquam ad mundanas animum retorquebo inlecebras: te propter limina Apoſtolorum petam & peregrinationem ſuſcipiens ad patriam nequaquam ſum reverſurus: totis viribus tibi deinceps famulabo, teque ſequens lumina retrorſum flectere nolo. Hac igitur conſtantia fidei armatus omnibus ut erat veſtibus indutus immiſit ſe in aquas. Mira dicturus ſum: ita continuo divina pietas veſtes ejus rigidas fecit, ut his ſuſtentatus mergi nequiverit, & quaſi ipſarum natatione ut ſibi videbatur per tumidos fluctus inlæſus veheretur ad terras. Aſcendens igitur altiſſima montium, cacumina ſicubi villas vel tecta fumantia cernere poſſet exiguo herbarum victu binos iterum duxerat dies. Cum ergo tertia terris inluxiſſet aurora, ecce homines eminus vidit ambulantes. Quos cum vidiſſet alacritate mentis exultans licet ignotos adire non dubitavit. Tunc illi ſuſceptum eum ad vicinæ civitatis duxerunt Epiſcopum, qui & ipſe in Hibernia inſula litteralibus erat ſtudiis imbutus, & ejuſdem linguæ notitia ſatis eruditus: cum quo per biennium moratus multis humanitatis atque largitatis ejus beneficiis eſt uſus. Ipſe autem Findanus promiſſionis ſuæ recordatus collectis ſociis acceptaque licentia ſui Epiſcopi Galliarum partes paravit adire. Hinc Martini ſedem petens, poſtea Franciam, Alamanniam, Langobardiamque peragrans, proprio demum pedum labore Romam pervenit. Inde reverſus quendam nobilem virum in Alamannia adivit, cum quo in clericatu IIII. annis permanſit, per ſingulos abſtinentiæ virtute proficiens & nova exempla ſemper oſtendens. Tunc ſenior ejus in proprio monaſterio, quod Rinaugia vocatur, eum monachizari fecit anno Dominicæ incarnationis DCCC. ætatis vero ſuæ LI. ubi per quinquennium ſingulos virtutum gradus aſcendens tandem majore profectus amore ſuccenſus in artiſſimo loco ſe recluſit & inaudita corpus abſtinentia perdomuit.

CAPUT II.

Findanus cum recludi voluiſſet, & inſtantibus precibus pro hoc Domini voluntatem ſcire laboraret, vox hujuſcemodi ad eum delapſa eſt; * *Isket duit o Dia anatheſet in dabdane*, licet tibi à Deo poſt alios remeare.

al. cluit.

* *Id eſt, licet ſibi à Deo ire in abbatiam.*

CA-

Digitized by Google

CAPUT III.

CUm permiſſu Abbatis ſui quartam partem panis in cottidianum victum ſibi, ut cæteris fratribus deputati uno anno, & in altero majorem jam adgrediens parcitatem dimidiam, & in tertio tertiam quarta ſibi ſolummodo parte reſervata libens pauperibus erogavit.

CAPUT IIII.

PRo lectiſterniis lapides velatos adhuc inter fratres pauſans corpori occulte ſuppoſuit atque paulolum requievit, donec cunctis quieſcentibus ſecreto ſe in orationem dediſſet. Accidit ut quadam nocte conſuetudinariis incumbens orationibus Dæmonem in ſimilitudine hominis cujusdam miræ magnitudinis ore aperto, linguaque emiſſa, manibus expanſis, oculis minacibus videret, & cum impetum in eum facere vellet facto ſigno crucis evanuit: ipſe tamen interritus matutinalia coram altari in modum crucis ſtans expectavit officia.

CAPUT V.

REcluſus jam cum tanta fames eum urgeret, ut panem totum & plus manducare vellet in natale S. Patricii, quæ tunc forte advenerat, Deum ſedulo rogavit, ut hujuſcemodi ingluviem ipſius interventu à ſe auferret. Qui mox poſt orationem & lacrimas, quas incomparabiliter etiam in levibus rebus fundere ſolebat, tale oraculum aure percipit propria lingua prolatum; * *Ataich Criſtocus Patric Artmache, farna feiltàm nakiſel teilbruchir tart doit teilco, ilfarkyſel.* & ex hoc edacitatis vitium minime ſenſit.

* Id eſt, obſecra Chriſtum & Patricium Arthmachenſem.

CAPUT VI.

ITem foris poſitus priori anno, quo clauſtrum erat ingreſſurus, omnibus noctibus ſtans in eccleſia in oratione pernoctavit. Igitur priori nocte antequam S. Blaſii reliquiæ illuc de Roma veniſſent, more ſolito in baſilica orans vidit ſubito corporalibus oculis columbam ſuper altare conſediſſe, ſenſimque inde in cryptam volantem diſparuiſſe. Craſtina ergo ſuper ipſum altare eaſdem poſuere reliquias, ſuper quod Dei famulo ante apparuit hæc avis aſtitiſſe.

CAPUT VII.

FOris poſitus procedenti quoque tempore cum ſimiliter noctu intra baſilicam ſolus exiſteret, ut prædicti Martyris ſuffragia his verbis imploraret, dicens? S. Blaſi qui peregrinus his locis ſicut & ego, eſſe cognoſceris, pro meis ad Deum intercede peccatis. Cum hæc ingeminans lacrimas more ſuo uberrime fudiſſet, ſtans ante altare, quo ſanctæ poſitæ fuerant reliquiæ, non inclinatus, ſed erectus, ſed tamen, ut referre ſolebat, obtutibus pauliſper obtenebratis vocem audivit hujuſmodi; *Sedes tua in cælo jam dimiſſis peccatis parata eſt.*

CAPUT VIII.

ITerum in artiſſimo loco conſtitutus, de quo cum oportunum fuerit pleniter expedire conabimur, cum mane diei futuri reliquiæ ſæpe memorati Martyris ab eodem loco in vicinum ſaltum deportandæ fuiſſent, præfatus Dei famulus magno exarſit deſiderio, ut ipſius Martyris reliquias propriis efferre humeris mereretur, cum jam dudum in eodem loco poſitus voto ſe conſtrinxiſſet inde numquam ſe exiturum. Ut igitur Dominus deſiderium pauperis (ut ait per Prophetam) exaudiens adimpleret ac famuli devotiſſimi vota rata eſſe concederet, eadem nocte viſus eſt ſibi pontem Rheni fluminis, per quem de ipſo monaſterio exitur, cum copioſa multitudine tranſiſſe, columbam quoque humeris ſuis inſediſſe & eam ſe, ut cupiebat, humeris deportaſſe, inde alios petere, iterumque ſibi volantem adeſſe. Cæterum oſtenſionem loci ipſius in Favarienſi monaſterio adhuc degenti & de hac perfectione jam meditanti nobis ipſe referens, licet impulſus ac pene coactus, hoc etiam intimavit, eadem videlicet loca aquis eſſe circumdata & frequenti circuitu plures efficientia inſulas.

CAPUT VIIII.

IN natali S. Columbæ iterum temptatione afflictus & in dubitatione poſitus ſi parvam annonam, quæ ad victum cottidianum, ſicut aliis monachis, ipſi quoque dabatur, pauperibus erogare debuiſſet. Reputabat enim ſecum, ne ſi cibos de aliorum labore ſibi oblatos pauperibus erogaſſet, hinc Deum offenderet. De hac igitur re Domini voluntatem per interceſſionem S. Columbæ precibus & lacrimis requirebat. Cui tale continuo reſponſum voce ſuaviſſima * divinitus direxit; *Cucendo chach cukenndet faden, maith det faden maith do chach.*

* al. divinitus.

CAPUT X.

PRimis quoq; diebus, quo pœnalem locum, quem in hoc mundo pro Dei amore delegerat, intrare illum contigit, gulæ nimium vicio temptatus eſt. Nam uſque ad horam, qua cæteri reficiebantur, expectare nequaquã poterat, ſed etiam donec evangelium à cibo abſtinere nequiverat, qua ſuggeſtione vehementer affectus & vltra quam credi poteſt erubeſcens ad ſolita confugit auxilia. In feſtivitate quippe S. Aidani Epiſcopi audivit, cum illius imploraret adminicula, hujuſcemodi vocem; *Ainmne ilech*

Digitized by Google

ocus in naidchi ni longe colonge ce ledremut noſerfas frui thiu, qua voce ſtatim temptatio ipſa ſedata eſt.

CAPUT XI.

INcluſus vero tantam multitudinem ſpirituum immundorum noctu conſpexit, ut terram ſimul & arbores, quas Rhenus hinc inde cingit, implere viderentur: cumque diu horriſonas darent voces, ſancti viri præcibus diſparuerunt & ulterius illi nuſquam comparuerunt.

CAPUT XII.

IN feſtivitate quippe S. Brigittæ Virginis non modicam pauperum turbam, ut ſibi moris erat, collegit: carnem totam, quam habuit juxta numerum adgregatorum, particulatim incidi præcepit. Hoc autem facto, ecce tanti pauperes ut aderant improviſe venerunt. Vir vero beatus in adventu eorum Deo gratias agens particulas, quas ad numerum prius commeantium parare juſſit, ut Dei largitate confiſus, qui quinque panes V. milia virorum multiplicavit, diſtribui fecit. Sed licet numerus geminaretur egenorum, & nihil de carnibus vel ab illo vel à quoquam adderetur, unicuique tamen ſua particula ex eadem caruncula inveniebatur.

CAPUT XIII.

FIndanus igitur patronus noſter artiſſimo loco incluſus, qui ſitus eſt ad ſeptentrionalem partem baſilicæ S. Mariæ Genitricis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, XXII. annos incomparabiliter corpus perdomuit. Nam poſt primum ſupradictorum annum cilicio indutus erat, calore ignis numquam refectus non pauſans in lectulo, balnei lenitatem devitans, jejuniis, vigiliis orationibusque indeſinenter inſiſtebat, pane vero poſt primum annum ingreſſionis ejus & poſt XVI. ab omnibus, quæ mandi poſſunt, extra piſciculis & his pauciſſimis, ſe Domino confortante abſtinuit aliæque præfati ſanctiſſimi viri virtutes, quæ multis ſciendo veraciter teſtibus ſunt prænotatæ in alio miraculorum volumine, ex parte videntur fore cum cautela exaratæ.

Cætera deſunt.

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

De Vita S. Wiboradæ Virginis & Martyris Chriſti.

LIBER I.

Prologus.

SOlet plerumque modernis Scriptoribus à Patribus vicio deputari traditiones antiquorum ſcriptis vel factis ab eis mutari, ea videlicet objectione, quod quaſi illorum virtutibus calcatis ſuis nihil probabilius velint æſtimari. Sed eorum reverendam caniciem ab hujuſmodi ſuſpicione oportet alienam conſpici quicquam ab eis reprehendi, non quia craſſe compoſitum inſipideque putetur, ſed quia nuper; vel quia nil rectum, niſi quod placuit ſibi, ducunt; vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ imberbes didicere, ſenes perdenda fateri. Non equidem inſector delendaque carmina levi eſſe reor. Cum enim legerim aliquem priorum Deum oraſſe, quo dignaretur alicujus Spiritum ſuſcitare, qui virginem ſuam Wiboradam tot virtutibus decoram venuſtiori ſtilo faceret ſaporam, quid dicam poſteros optaſſe, cum aliqui eorum ſi temporalis vitæ dilatio illorum votis reſponderet hoc opus voluiſſent adtemptare? Tamen nunquam in animum duxi quid tale aggredi, tum conſiderans ruſticitatem mei ingenii, tum ne putarer meo ſtudio mihi ad favorem patrum negligentiam velle denotare. Hæc denotatio duobus modis evenire ſolet, cum vel quilibet arrogans injuſſus præſumit ſuſcitare dormientem Homerum, vel cum Tucca & Varo quis obediens prævento morte Virgilio tantum ſuperflua ſtudet præcidere. Ad illud provocat arrogantia, ad iſtud cogit obedientia. Obedientia, ut noſtis kariſſimi, nobis eſt neceſſaria, ſi perfectæ libertatis cupimus adipiſci compendia. Hæc enim quamvis omni humanæ creaturæ, ut Apoſtolus hortatur, ſit exhibenda propter Deum, ſpecialius tamen ad illos reſpicit, ſub quorum regimine in cœnobiis degentes diſtricto judici rationem de noſtris exceſſibus reddituros pro certo ſcimus, illorumque excuſationem noſtram fore damnationem. Ad quod regimen, tu venerabilis pater Udalrice, anno milleſimo ſeptuageſimo ſecundo incarnationis Domini ejus mira diſpenſatione vocatus, cum bonæ memoriæ Abbatis tui Nortperti tunc triginta & octo annis ſuper ovile S. Galli vigilantis non ſolum amabili præceptione, verum etiam communi fratrum electione ſucceſſor effectus, prout complacuit tuæ paternitati onus injunxiſti, quod prius exhorrui imponere meæ parvitati, nempe ut viam memoratæ Virginis

Digitized by Google

Virginis interdum propter diverſorum ſimplicitatem Scriptorum ſuperfluitate verborum quaſi quibuſdam foliis exuberantem falce ſtrictioris eloquii præcidere ſtuderem. At ego quamquam in hac obedientia me ſcirem onus importabile debilibus aptare humeris, tamen non exacui linguam verbis contradictionis, eligens mihi ſatius eſſe ſub præceptorum tuorum faſce deficere, quam eis repugnando titulum inobedientiæ incurrere. Exemplum etiam cum Grammatico proponere placuit, ne pigeat alios etiam à me vel ignorantia forte prætermiſſa vel vitioſe dicta. Nihil enim ex omni parte perfectum in humanis credo eſſe inventionibus poſſe ſua quoque induſtria vel addere vel mutare. Sed antequam mihi alligatum onus adaptandum moveam, operæ precium eſſe duco breviter in medium proferre, per quos præclara geſta hujus Virginis poſteris primitus innotuerunt, ut cum aperietur me non hujus relationis eſſe novum auctorem, ſed potius auctorum ſequacem, nullus vicium falſitatis adnotet meæ paginæ. Tempore igitur, quo venerabilis Gralo congregationem S. Galli rexit, fuit in ea quidam frater nomine Ekkehardus, vir totus ex ſapientia virtutibusque factus. Is cum quodam tempore hydrope ad extrema pene ductus eſſet; voluit B. Wiboradæ omnia quæ de ejus ſanctitate poſſet comperire literis ſe traditurum, ſi ei ad præſens dignaretur à Deo aliquod impetrare remedium. O archiater in virga & in baculo! O propagator tuorum ſanctitatis electorum! illico venit ei in animum, ut ſibi poſtularet afferri martyris cilicium, illudque ſuper aqualenta extenderet membra. Quod cum factum fuiſſet, confeſtim ſenſit ſe aliquid melius habere, ac dein non multis diebus exactis ad plenum convaluit. Tunc memor ſponſionis ſuæ convenit Kebem, quæ B. Virgini ab ipſis cunabulis uſque ad mortis articulum obſecundavit, indicans ei quali voto ſe obligavit, quodque ſequenti die ad eam venturus foret, ut de hoc themate plenius ab ea informaretur. Quæ vehementer in verbis ejus admirans non minus etiam cœpit anxiari, quia ea de quibus interroganda erat, jam dudum letheus obſorbuerat morbus. Ad ultimum ſuaſu cujuſdam ſacerdotis ad tumbam Dominæ ſuæ oratura proſternitur, ut qui incenſam à Chaldæis legem per Eſdram voluit reparare, ipſe etiam Martyris ſuæ merita, quantum ad hominum memoriam abolita, per eam dignaretur declarare. Poſtquam hujuſcemodi exaggeravit preces, ſurrexit atque baſilicam non minori anxitate egreditur quam etiam ingreſſa eſt. Erat enim ignara quam in proximo eſſet ejus conſolatio. Nocte vero inſequenti cum ſe ſopori dediſſet, viſum eſt ei locum orationis repetere, atque B. Virginem pictacium aureis conſcriptum litteris ſibi oſtendere, hac voce ſubjuncta; *Utere cupitis.* Mox expergefacta omni fragilitate oblivionis propulſa ita perfecte cœpit memoriæ viribus uti, ut luce reverſa non ſolum nihil ſollicita eſſet, quid ſupradicto fratri reſponderet, verum etiam ultronea fieret invitatrix, eique deſideratum thema à primordio uſque ad acceptum cum palma martyri bravium promulgaret. Quód ille imis reponens ſenſibus cum ferventi opera, recte proclamavit cum Pſalmiſta; *In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam laudation. tibi, quoniam eripuiſti me de morte.* Sed cum hæc vota ex parte redderet, heu dira morte præventus multos ſui propoſiti habuit heredes, qui quoniam diverſi diverſa ſapiunt, interdum minus neceſſaria neceſſariis miſcuerunt. Horum ego inſiſtens veſtigiis ſtudui ea quæ mihi digna memoria videbantur ad hujus Virginis ſanctitatem comprobandam ſtrictim colligere, non illis ad opprobrium, ſed quod verius eſt præcipue tibi ad obediendum, ut prædictum eſt, Pater reverendiſſime.

CAPUT I.

Quali parentela Wiborada originem duxerit, & qualis ejus converſatio in annis infantiæ fuerit.

BEata Dei Virgo Wiborada ex Alamannorum proſapia oriunda à parentibus ſecundum ſeculi dignitatem non infimis, ſecundum Chriſtianam autem libertatem nobiliſſimis, originem duxit. Itaque Deo ab ipſis cunabulis devota exiſtens, ac virtutum incrementis tranſcendens tempus ætatis, nobilitatem ſuam religioſa converſatione ornabat. Nam univerſas juvenilis petulantiæ illecebras à tenero ungue execrans, ut legitur de Raguelis filia, nunquã miſcuit ſe cum ludentibus, neque cum his qui in levitate ambulabant. Spiritus enim ſanctus, qui eandem puellam juſti viri thalamo ſociandam in umbra legis immaculatam conſervavit, ipſe etiam Wiboradam per lavacrum regenerationis in adoptionem filiorum Dei receptam dignatus eſt inviolatam cuſtodire, ut ſancta & corpore & ſpiritu thalamũ cœleſtis ſponſi mereretur introire. *In Argovia lib. 2. cap. 9.*

CAPUT II.

Quam laudabile ſit nomen illius.

FIdes, divinam providentiam non ſolum facta, ſed etiam voluntates hominum providere ſive præparare, credulos nos efficit, huic B. Virgini ita laudabile nomen non ſine ejus providentia eſſe impoſitum, cujus nomen à ſolis ortu uſque ad occaſum laudabile eſt. Nam Theutonica locutione prolatum *mullerum conſilium* ſonat. Quotienscunque enim ita ſpiritualia nomi-

Digitized by Google

nomina electorum Dei legimus, aperte per ipſa vocabula datur intelligi, quod Angelus magni conſilii in cordibus utriuſque ſexus dignabitur ſpiritum conſilii diffundere, ut cum ab illis nobis errantibus ſpiritualiter conſulatur, ipſe in eorum conſiliis glorietur *Deus, qui glorificatur in conſilio ſanctorum*, proclamat Pſalmiſta. Laudabile, inquam, eſt nomen B. Wiboradæ quia cum Martha activam vitam agendo, & cum Maria ſpeculativam, omnibus pie viventibus viris ac mulieribus conſilium utriuſque dilectionis perfectionem exequendi in ſe exhibuit.

CAPUT III.

Quomodo quadam ſoror illius noluit ad chorum exire cum coæqualibus, eo quod Audiſſet angelicos concentus.

Congruum ergo videtur lectioni inſerere, quod huic B. Virgini ſoror erat ſumma innocentia vitam ducens. Quam cum quadam die ejus coævulæ ſecum ad chorum exire hortarentur, illa cujusdam ſapientis edocta proverbiis *extrema gaudii luctus occupat*, & iterum; *Fili mi, ſi te lactaverint peccatores, non acquieſcas eis*, poſt alta ſuſpiria ſic erupit in vocem; Quæ delectatio hujus ſeculi poteſt mihi dulcis eſſe, quæ audio Angelicos choros dulciſonæ modulationis frequentare harmoniam: Illuc ire deſidero, his choris intermiſceri delector. Vix ſermonem complevit, & genas ubertim lacrimis perfudit. Poſt paucos vero dies carne ſoluta eſt: quia Deus propter hoc properavit educere eam de medio iniquitatum, quia placita ei erat anima illius. De cujus ergo natalitio gaudentes, certi quod dominus virtutum non privavit eam bonis, quia ambulabat in innocentia, ſtilum ad opus inceptum acuemus.

CAPUT IV.

Qualis ejus converſatio fuit, quando ad intelligibilem ætatem pervenit.

B. Igitur Wiborada, ut præfati ſumus, omnimodis petulantiam execrans in tantum ſtuduit divinum præceptum implere, ut pene cottidie omnibus poſtpoſitis nudipes ad Eccleſiam, quæ longe à domo paterna diſtabat, gradiens, *primum quæreret regnum Dei & juſtitiam ejus*, & poſtea operibus manuum ſuarum ſe irretiret. Panem enim ocioſa non comedit, ſed labores manuum ſuarum manducavit. Unde beata eſt & bene ei erit. Populatem enim frequentiam non ſolum extraneorum, ſed etiam notorum, prout licuit fugiens ſecreta ſemper amabat, quatinus & ocioſa verba facilius poſſet vitare, & ſanctis mediationibus aciem mentis liberius infigere. Parentes nemo reverentius coluit, nemo erga ſuos divinæ legis præcepta devotius implevit, nemo inopia morbisque confectos amabilius tractavit, quia ipſa eis alimenta præbens miniſtravit, fomenta paravit, balnea contulit, lectiſternia diſpoſuit, & ipſa eos reclinavit, & competenti tempore levavit. Parſimoniam vero in tantum amabat, ut plerumque in ſecunda, quam ſæpe in tertia die, niſi ad veſperum non jejunium ſolveret. Noſtræ autem non eſt facundiæ ſcriptis percurrere ejus ſanctam converſationem, & quomodo corpus ſuum caſtigavit, ut Sancti Spiritus dignum fieri habitaculum mereretur. Ideo pauca de multis, parva de magnis ſcribentes eos qui altius ſapiunt admonemus, ut in paucis plurima, in parvis majora penſantes glorificent mirabilem Deum in ſanctis ſuis.

CAPUT V.

Quomodo quodam feſto die cum parentibus ad Eccleſiam proceſſura noluit privatam veſtem mutare, niſi ab illis coacta, & quod graviter caput dolere cœpit, in via, quodque illa dies maxime fuit inceptiva, non amare tranſitoria.

Quadam itaque celebri feſtivitate cum parentes ejus ad Eccleſiam proceſſuri decentius ſolito ornarentur, illa ſciens Deum magis delectari in puritate cordis quam in veſtium nitore, noluit privati conſuetudinem veſtitus mutare. Sed parentes ejus more ſecularium occaſionem improperii fugientes (nam ſicuti in patre filia, ita & in filia pater honoratur) juſſerunt eam deſiſtere cœptis. Quorum juſſioni illa honorem deferens decoris amicta veſtimentis capitalibusque compta redimiculis iter cum eis aggreſſa eſt. Pergentibus autem illis virgo caput graviter dolere cœpit, quia dominus qui eam dilexit corripuit, ut iſta correptio quaſi præmonitio eſſet obſervandæ humilitatis, ne vitium elationis propter exteriorem veſtis candorē allapſum interius obfuſcaret cordis ſplendorem. Contra quam allapſionem etiam paſtorem Eccleſiæ ſive traditas oves cautificare æſtimo, ubi dicit; *Non in veſte precioſa.* Confeſtim vero ſentiens per ſpiritum ſe divina viſitatione commonitam, equi cui inſedebat dorſa deſcendendo relevans teriſtrum cum omni vittatoria compoſitione detrahens, nunquam deinceps hujuſmodi ornamentis viſa eſt. Cumque comites ut equum reaſcenderet hortarentur, penitus non conſenſit,

ſed

ſed pedeſtri itinere uſque ad Eccleſiam pervenit. Illa dies in tantum inceptiva fuit rebus tranſitoriis renunciandi, ut etiam matrimonii contradictione in animo ſpreta fratri ſuo Hittoni apud cœnobium Sanct. Galli in ſcholis agenti magis quam procis adventantibus ſe commendare ſtuderet, ea quibus indigebat per fideles internuncios mittendo.

CAPUT VI.

Quod frater ejus Hitto eam Pſalmos docturus cum eum tæderet inceptus per viſionem eſt correptus.

MEmoratus itaque clericus ad Presbyteri gradum promotus ſtuduit ſine crimine vivere atque unius uxoris vir eſſe, id eſt, Eccleſiæ, cumque ſepties in die laudem Deo dicturus frequentaret Pſalmodiam, ardentius B. Virgo cœpit ei inſiſtere, communicans ei omnibus bonis, ut etiam ſe cathekizaret verbo. Cujus deſiderio ſe ſatisfacturum ſpondens in ipſa inchoatione fervebat in erudiendo, ſed ſtudium ejus paulatim tepeſcens ad ultimum refrigeravit. Cum ecce quadam nocte per viſionem correptus in abſtinentiam cibi præcipitur eſſe, donec ſororem ſuam Pſalmum quinquageſimum edoceret. Nam anteriores ab illo edocta, iſte ſolus de quinquaginta ſupererat. Quid plura? De nocte ſurrexit, ſororem accerſivit, viſum aperit, ſeque paratum ad erudiendum innotuit. Factusque eſt tunc diſcendi hortator, qui prius fuerat docendi negator. Quinquaginta igitur Pſalmis ita carptim à fratre perceptis reliquos Sancti Spiritus magiſterio didicit.

CAPUT VII.

Quomodo in Dominica incipientis quadrageſimæ adjuta eſt fratrem ſuum in miſſarum celebratione.

INDominica die ordientis quadrageſimæ cum prædictus ſacerdos miſſarum ſolemnia celebraturus conqueſtus eſſet ſibi deeſſe adjutorem, conſolans eum B. Virgo dixit; confide de adjutorio altiſſimi, & ipſe te adjuvans tecum commorabitur. Virginis igitur credens promiſſioni proceſſit, & ſpirituale officium inchoavit, cum quo ſtatim ita auctoraliter ipſa pſallere cœpit, ut in ſcientia eorum, quæ inibi cantabantur, nequaquam inferior eſſe videretur ſacerdote. Tua ſunt hæc miracula, Domine pater cœli & terræ, qui abſcondiſti theſaurum ſapientiæ à prudentibus hujus ſeculi, & revelaſti eum parvulis. Tibi enim mortua vivunt, inſenſibilia ſapiunt, cæca contemplantur, ſurda audiunt, muta diſerta ſunt ad laudem & gloriam nominis tui. Sacerdos autem, & univerſa circumſtans concio, iſta audientes poſt non modicam admirationem glorificabant Deum, ejus poſſibilitati hæc aſſcribentes.

CAPUT VIII.

Quomodo hortata eſt eundem fratrem ſuum, ut relictis omnibus monachicum ſuſciperet habitum, illoque præbente conſenſum Presbyter eccleſiæ B. Magni efficitur ad ultimum.

IDem ſacerdos jam inde à juventute cum illo Evangelico juvene mandata vitæ cuſtodiens illud ſolummodo, quod præfectionis eſſe veritas docuit, adhuc etiam cum eo triſtis audivit. B. vero Wiborada, quæ jam tranſitoriis in mente renunciando fluctibus hujus ſeculi ſe emerſerat, cupiens etiam fratrem ſuum ad portum perhennis tranquillitatis pervenire, hujuſcemodi verbis eum alloquitur; Quamdiu, frater cariſſime, iſta temporalia amando in fluminibus Babylonis jactamur? Humiliati enim ſumus in hac valle lacrimarum propter præſumptionem primi parentis, & neceſſe eſt, ſi per elationem amiſſam patriam conſequi deſideramus, per humilitatem promereri. Idcirco te moneo, frater mi, ut neque ſub fluminibus, neque in fluminibus, ſed ſuper flumina hujus Babylonis ſecedentes cottidie cum lacrimis præſtolemur finem noſtrum, ut dolore cordis noſtri ad Deum aſcendente ejus gratia mereamur adjuvari, ut per gradus humilitatis de virtute in virtutem conſcendentes pedes noſtri ſtabiliantur in atriis Jeruſalem, Scimus enim, quod terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvitur. Idcirco nunc agendum eſt, ut poſt hujus diſſolutionem ædificationem habeamus à Deo, domum non manufactam æternam in cœlis. Te enim ſacras ſcripturas ſcientem non opus eſt à me inſulſa edoceri, quomodo oporteat ſapere ad ſobrietatem, & vigilare ad adventum revertentis à nuptiis, tamen unum moneo: tempus enim prope eſt. Tali allocutione ſororis mutatum eſt cor fratris, atque relictis omnibus nudus de naufragio hujus mundi fugiens remis virtutum ſtuduit arripere portum ſalutis. Itaque in monaſterio Sanct. Galli ad ſuave jugum regularis vitæ ſe humilians, cum univerſis ejus converſatio placuiſſet, fratribus id in commune conſiliantibus, eccleſiæ B. Magni à patre monaſterio præficitur. Qua etiam uſque poſt ſororis martyrium probabiliter gubernata, divina vocatione migravit in regionem vivorum.

Digitized by Google

CAPUT IX.

Quale propoſitum elegit ſibimetipſi poſt fratris converſionem, & quomodo Diabolus eam terruit ad baſilicam nocte gradientem.

VEnerabilis igitur Virgo poſt converſionem fratris nihil credens actum, ſi non & illa augeret propoſitum, vocatis duabus de domeſticis ſuis, quæ ſibi fidæ præ cæteris videbantur, denudavit eis voluntatem ſuam, quod neque ita delicioſis uti prius ultrà vellent refici alimentis, neque in plumis penſilibus quieſcere, & tamen hæc omnia non minus ſumptuoſe parari quam ſi & ipſa eis vellet uti. Quæ voluntarie obſequentes præceptis dominæ, olera ſive legumina una cum carne menſæ ſuperponunt. Illa vero interdum carnem ori admovens, os & populum putantem eam carnibus uti fefellit; nempe clanculo rejecit, ut per carnis abſtinentiam ſpiritum redderet fortiorem, & poſt paulolum quaſi præ ſaturitate faſtidiens pauperibus vel aſtantibus erogavit. Similiter & ejus lectus ornate parabatur ad præſens, ſed poſt minus ſecretorum abſceſſionem juſſit ſibi cilicium ſubſterni, ſilici capiti ſuppoſito, & ita paulolum pauſans cum quies graviſſima eſſet mortalibus ſurrexit, & clam baſilicam intrans dominum pro dilectis ſuis humiliter geniculans deprecata eſt. Sed virtutum inſectator Diabolus eam ad baſilicam gradientem conatus eſt deterrere, modo ante valvas Eccleſiæ veluti ſcropha gruniens, (ſcilicet recolens antiquam permiſſionem in gregem porcorum) interdum in oratione jacenti in figura ranæ ante oculos ejus repens: Sed illa fidei clypeo præmunita & gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, armata omnem virtutem inimici effugavit.

CAPUT X.

Quomodo ſervientem cujuſdam matronæ Dæmonioſum ſuis precibus reddidit ſenſatum.

CUm hæc cottidie indefeſſe agerentur, & fama ejus converſationis paſſim divulgaretur, quædam prædives matrona illius ſanctitate reſcita quendam de ſuis ſervientibus malignis ſpiritibus obſeſſum ad eam transmiſerat, quatinus ejus meritis opitulantibus ſanitati reſtitueretur. Illa vero per invocationem nominis Ieſu Chriſti excluſis dæmonibus fecit eum repatriare incolumem, matrona autem pro ejus ſoſpitate glorificans poſt aliquos dies remiſit illum B. Virgini, unice obſecrans ut quem divino auxilio tot iniquis dominis ſurripuerat ejuſdem deinceps ſola dignaretur dominari, cujus petitioni quamvis invitæ aſſenſum præbens aliquandiu retentum in ſervitio donavit eum libertate.

CAPUT XI.

Quomodo Diabolus ei infamiam adulterii per quandam ipſius ancillam impingebat, & qualiter divina clementia coram Salomone Epiſcopo copioſaque multitudine ejus innocentiam per judicium comprobabat.

INiquus autem vendicator imaginis Dei fremens ſe ex alieno mancipio à B. Wiborada expulſum zelo ultionis in ipſam armatur. Itaque cum jam cognoviſſet per diverſos terrores à ſe illatos frequentiam orationum ejus non rareſcere, niſus eſt eandem frequentiam orationum ejus macula infamiæ obvolvere, concitans adverſus eam quandam ex ipſis ancillis, quæ affirmaret eam non cauſa orationis clam per ſingulas noctes ſurgere, ſed potius ut nefaria quæ ſub ſole erubuiſſet agere, nocturna freta caligine ſecurius perageret, & hoc verbum quod iret oratum quaſi deaurationem eſſe ejus ſcelerum, quæ & cum tam multis exercuiſſet ut ſibi videretur impoſſibile ejus calculo comprehendere, ſuper his autem tacendum eſſe, ſi immunis exiſteret, pollutione fraterni concubitus. Hæc illa circumquaque inceſſabiliter latrante, & quibuſdam ficta eſſe dicentibus, aliis vero humanam fragilitantem culpantibus, pervenit fama ad aures Salomonis Conſtantienſis Epiſcopi. Quid opus eſt verbis, ſiſtitur Præſuli vice mechæ ſponſa Chriſti, criminatur pro innumero adulterio quæ non polluta fuit ſaltim uno, diffamatur fratris eſſe concubina fraternæ caſtitatis conſiliaria. Negantur à virgine affirmata à meretrice: ſed populus ignarus veri æque credidit utrique. Epiſcopus autem volens eorum dubietati finem imponere, ſtatuit ei diem in qua de ſibi objectis cum Dei judicio dubitandi populo fidem faceret. Fiducialiter agas Wiborada: oportet enim nunc modicum contriſtari in variis tribulationibus, ut fides noſtra precioſior ſit auro quod per ignem probatur. Ille enim filius fabri, ille non Propheta ob tactum meretricis, ille Dæmonium habens, ille alia innumerabilia opprobria ſuſtinens tuis quoque compatietur opprobriis. Per hæc oportuit illum in gloriam ſuam, per hæc & nos oportet ejus gloriæ fieri cohæredes. Cum enim audio ab Apoſtolo, quod glorianddum eſt in tribulationibus, non video cauſam tuæ diffidentiæ, niſi inde quid fias puſillanimis, qui pro levi tribulatione etiam cujuſdam adhuc ſub impoſſibilitate legis pugnandis impar videris. Dico autem Suſannæ:

Digitized by Google

ſannæ: Illa enim diffamata eſt à diebus Presbyteris quibus credendum erat ut ſenioribus populi, tu vero ab una vili ancillula cujus verba reſervantur judicio probanda: illa ſine mora morti adducitur, tu vero quod ulla pœna plectaris nec loquetur, ſed neque adhuc diffidas quaſi à Deo derelicta. Veniet enim dies cum plus probaris Suſanna: de qua die noſter ſermo ad præſens eſt reprimendus potiuſque ad tibi præſcriptum judicium reflectendus. Conveniente autem cum Epiſcopo ad præfinitum diem copioſa multitudine, omnipotens Deus omnibus ita liquido ejus innocentiam comprobavit, ut incredibili lætitia tripudiantes illi geminarent grates: & quod in ea innocentia conſervavit & eandem diffamatam infamia diſculciavit, cumque ei à Præſule daretur optio, quali pœna plecteretur inficiatrix, reſpondit, *Deo vindictam, ipſe ei retribuet.*

CAPUT XII.

Quomodo ultio divinitus illata eſt eidem ancillæ.

HIs ita tranſactis infelix, quam prælibavi, ſerva ſciens finem eſſe ſuis mendaciis apud ſocios virginis innocentiæ, pergens ultra lacum Potamicum facta eſt & ibi plena rimarum omnibus ubi ut turpiſſime potuit de illa loquens. Atque cum ejus ficta credibiliora viderentur, ſolita erat ſubinferre ſe à Wiberada ob aliam cauſam non eſſe expulſam, niſi ut ab ejus increpationibus pro illicitis quieta foret. Sed Deus omnipotens ſibi deputatam vindictam non diu differens, ſicut prius per judicium comprobavit virginis innocentiam, ita etiam poſtea manifeſtavit inficiatricis amentiam. Nam cuidam malefico ſpe felicis conjugii ſe ſubponens non poſt multum temporis cœpit diabolizare, & ita vagata eſt circumquaque donec in nimiam pauperiem delapſa eſt, & ſic de morte tranſmigravit in mortem. Sic Deus fidelis in ſe ſperantes ſolummodo non confundit, verum etiam eorum gloriam ex invidia dat creſcere, quia contrariam ſemper fecère viam virtuti.

CAPUT XIII.

Quod Salomon Epiſcopus poſt judicium eam in tantum amare cœperit, quod etiam cum æquitatu illam ad Conſtantiam perduci præcepit, illaque ſpreto equitatu ad pedes eundo eo pervenit.

PRædictus igitur Conſtantienſis præſul poſt agnitionem innocentiæ B. Wiboradæ ampliore dilectione jocundior factus eſt erga illam, in tantum ut etiam ſollicitus ſeculares tumultus ei impedimento fore ad Dei ſervitium eam alicubi congregationi ſanctimonialium inſerere cogitaret, ubi poſſet ſine intermiſſione orare, atq; hujus rei gratia directis miniſtris ſuis cum equitatu præciperet eam ad ſe perduci. Quibus illa hoſpitium & cætera neceſſaria benigne contulit, atque ſequenti die faciens eoſcum equitatu remeare comitantibus duabus ancillis pedes Conſtantiam pervenit, quam Epiſcopus honorifice ſuſceptam improperabat ei aliquantulum ſpreviſſe equitatum. Data autem manſiuncula prope baſilicam Præſul accerſitis duabus quas prædixi ancillis exquiſivit ab eis, quid in alimentis percipere ſolita eſſet? Illæ vero ut præmonitæ erant reſponderunt, dominam ſuam à nullis comeſtionibus abſtinere, quibus Chriſtiano homini uti licuiſſet. Quod ille laudans (legerat enim in Geneſi, *omnia valde bona eſſe quæ creavit Deus*, ideo nihil rejiciendum, quia neque Enoch qui primus Deo placuit, neque Noe qui in diluvio ſolus juſtus inventus eſt, neque Abraham ille amicus Dei, aut cæteri juſti ab his abſtinuiſſe leguntur) omnia quibus indigebat ſufficienter dari præcepit. At illa ſolito more corpus jejuniis afficiens ea quæ ſibi ad victum dabantur pene omnia diſpergens dedit pauperibus, vix ſecunda ſeu tertia die ad veſperum parum quid panis & aquæ deguſtans.

CAPUT XIV.

Quomodo Cilia recluſa eam divinis eloquiis ædificatura ei oſtendit ſua marſupia, illius obedientiam in horum fœneratoria augmentatione probatura.

EOdem tempore fuit ibi quædam Incluſa nomine Cilia corpore non mente incluſa, quia nondum in ſe mortificavit philargyriam, quæ eſt radix omnium malorum. Quam expetens B. Virgo atque ſpiritalem matrem exiſtimans petivit, ut de bono theſauro cordis ſui dignaretur eructuare verbum bonum, cujus petitionem non ſolum promiſſionis verba ſunt ſubſecuta verum etiam quadam die iterum adeſt ultro vocata promiſſionis ſolutione gaviſura. At illa aperta feneſtella poſt mutuam ſalutationem infit; Incedis ſoror cara forinſecus in veſtimentis ovium, ſed noſtrum eſt, ut ait Apoſtolus, probare ſpiritum ſi ex Deo ſit, antequam tibi ad exemplum nudentur ſecreta noſtræ converſationis. Obedientia ſine mora primus humilitatis gradus eſt, & ſine hac nemo poteſt Deo digne ſervire; nam & victimis præfertur. Per hujus impoſitionem in primis te volo probare, & proferens loculū cum

Digitized by Google

cum nummis dixit, accipe ſoror hos nummos quos mihi ad eleemoſynam à multis oblatos uſque huc ſervavi, & hîc divitibus urbanis mutuum da ad tempus, quando eos recipias cum uſura. At illa valde obſtupeſcens inquit, tale præceptum interrogans Propheta ſuper perfectionem habitantium in tabernaculo Dei non accepit aut requieſcentium in monte ſancto ejus. Apoſtolus quoque uſurriis, ſive dicam avaris (*avaritia* enim *eſt ſtudium pecuniæ*) minatur, ut audio non eſſe partem in regno Chriſti & Dei: hosque non ſemel nominat ſervitores idolorum, quorum conſortium longe ſit à me. Etiam incautum foret me hoc aggredi, cum neſciam de tot talentis hemiſſeclas vel obolos obſervare, hujuſmodi enim negotium numquam geſſi, nam captatoribus & fœneratoribus notius eſt tale negotium: his trade hanc pecuniam. Illa vero ut ejus intentionem collegit, dixit;

——Percuſſa maligne
Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.

Crede mihi converſatio tua inutilis eſt ſine obedientia: perdis labores. His dictis fecerunt diſcidium.

CAPUT XV.

Quomodo eadem Cilia contra Virginem invidiam cæpit habere, & quomodo Salomonem Epiſcopum hortabatur, ut eam feciſſet Linthaugiæ, & qualiter per viſionem prohibita eſt ab hoc itinere, & Ciliam poſt aliquos annos de clauſula ejectam eſſe.

AT Cilia invidioſe tumens contra Virginem propter ejus inobedientiam, ſimul verita ſibi decreſcere quæſtum ſi diu ibi moraretur, demandavit Epiſcopo, quod vellet cum illo ſecrete verba miſcere. Quo adveniente poſtquam ſemotis cæteris multa perfide quaſi fideliter de Virgine locuta eſt, etiam hanc ſententiam ſubintulit; Compertam habeo veſtram ſpiritalem voluntatem erga eandem puellam, quod eam ſi vobis occaſio datur, vultis inſerere alicubi choro ſanctimonialium, quatenus tuta à mundali fluctuatione liberius in Dei ſervitio poſſit durare: ad hoc etiam reſcitum habeo veſtrum iter Linthaugiam. Eò loci ſi vos non alias trahit voluntas, conſiliarer ejus inſertionem, tum quod converſatio ibi valde ſpiritualis eſt; tum quod promptior ei illic pateret ingreſſus: ibi omnia veſtro nutui parebunt. Præſul autem hæc de radice dilectionis procedere autumans lætus effectus eſt, & præcipiens ratem armare miſit quendam de ſuis ſervientibus B. Virgini intimandum, ut ſibi ad navim eunti expedita foret ad navigandum ſecum ad prædictam inſulam. Sed illa antequam Epiſcopalis legatio veniſſet ingreſſa baſilicam oratura proſternitur coram quodam altari in honorem Sanct. Galli conſecrato, & ſicut fuit voluntas Dei inter preces obdormivit, & vidit oraculum, nec non ſomnium, beatum virum ſibi vas ſanguinolentum porrigentem multis ſpurciciis plenum, dicentemque ſibi, ſi ad locum, ad quem Epiſcopus te ducere cupit, perveneris hunc ſordidum victum manducabis, & ſanguine Kerbirgæ recluſæ ibi inebriebaris. Cumq; evigilaſſet, & ſecum miraretur de ſomnio, offendit eam legatus in admiratione. Qui cum depoſuiſſet ei mandata Præſulis, non reſpondit ei nec ad unum verbum, ſed dimiſit illum abire ſine affatu. Super quæ admirans Epiſcopus cum didiciſſet, miſit alium & iterum alium Virgine in eadem taciturnitate permanente. Epiſcopus autem continuo cogitans ei aliquid revelatum eſſe, navigationem ſuam peregit, & ad urbem Deo gubernante ipſa die proſpere rediit. Cumque ad cœnam diſcumberet, non eſt oblitus prioris conſuetudinis, ſed omnia neceſſaria in cibis & in potibus venerabili puellæ direxit, cilia jam tum penitus oblivioni tradita. Nam ejus res exinde ita retro cœperunt vergere, ut poſt aliqua annorum curricula pelle ejus ſimulatæ ſanctitatis detracta etiam de clauſula eliminaretur, procul dubio nutu Dei nolentis ſcilicet ſe à ſuis fidelibus diutius in idolorum ſervitute glorificari.

CAPUT XVI.

Quomodo prædictum ad cœnobium Sanct. Galli pergentem voluntarie eſt ſecuta, & quia eodem jubente ei apud cellam Sanct. Georgii manſiuncula ob ſecretum eſt conſtructa, breviuque dialogus de converſatione ejus in illa.

EXactis autem paucis diebus idem præſul ad cœnobium Sanct. Galli profecturus miſit ad interrogandum ſæpe dictam puellam, ſi ſecum proficiſci vellet. At illa ſtatim ingenti perfuſa gaudio cum duabus ancillis ad navim properat. Igitur vento ſecundante navigium celeriter littus attingunt optatum. Epiſcopus verò veniens ad monaſterium à fratribus honorifice ſuſceptus eſt, B. etiam virgo cum pedeſtri itinere tractim proſequens, & ad locum circa ſolis occaſum perveniens ab Epiſcopo nec non ab omni congregatione benigne ſuſcepta eſt. Benignus autem Pontifex etſi non ex toto voluntatem ſuam erga eam perfecit (nam prælibata viſio eam inſerere ſanmonialibus eum non permiſit) tamen ne ejus voluntas penitus careret effectu, juſſit ei

ei domicilium juxta baſilicam S. Georgii Martyris parari, ut ibi poſſet ſecrete converſari. Quali igitur parſimonia quatuor pene annos inibi ſe afficeret, loqui arduum videtur, quia ubi de magna virtute atque gloria bonorum memores, quæ ſibi quisq; facilia facto putat æquo animo accipit, ſupra ea veluti ficta pro falſis ducit. Erumpe tu quæſo potius Alarice ſerve Dei: dic quid caput Eccleſiæ præciperet te demandare membro ſuo. Cur me, frater, ea adtemptare cogis, quæ tu (ut conjicio) videns quoſdam juxta Apoſtoli præſagium à veritate auditum avertiſſe, aggredi detrectas? Mihi, Domine mi, ut nulla virtute prædito loquendi virtutes diſcredunt: reſperſi vero dulcedine tuæ ſanctitatis libentes tibi præbent auditum. Nam & majoris potentiæ viſus gener Aratæ Regis Baptiſtam ſciens virum juſtum & ſanctum non ſolum eum libenter audiebat, verum etiam eo audito multa faciebat. Papæ, ceſſent obſecro gravia exempla. Nam quamvis ad loquendum confortent, nobis tamen minoribus multum eſt audire ad comparationem ſummam in natis mulierum, neque vulgus urbanis neſcius loqui audet conſcendere ſolium Tetrarchæ, niſi quod utrobique in hac apologia tutis auribus depono, propter detrahentes conſului, quibuſque exemplis ceſſantibus agnoſcerem me hîc debitorem ejus promendæ ſanctitatis, quod Dominus divinæ illius congregationis me primum poſt ſe dignatus eſt intimum eligere. Ego * Alaricus minimus ſervorum Chriſti, decrevi me pro ejus nomine in quadam inſula Turicini lacus ſolitarium perſiſtere. Ergo me inibi conſiſtente quadam nocte (quid me cogis, frater, loqui, quo me indignum hæc audientes poſſunt reputare?) Angelico affatu hujuſcemodi verbis ammonitus ſum? In monaſterio Sanct. Galli quadam in montibus constructa ſcias quandam virginem Deo conſecratam in ejus ſervitio fideliter perdurantem. Ad hanc fidelem legatum iſta mandata portantem dirigas; Unaquæque arbor ſive fructuoſa vel infructuoſa dum viva terra radix tegitur in viriditate poterit permanere, & fructibus vel frondibus ſe obducere: at ſi terram quæ foveat abeſſe contingat, nudata radice neceſſe eſt ut arbor areſcat. Quapropter à Deo ammonita parcas tibi aliquid de nimia abſtinentia, quatinus aridum corpus plus aliquid ſolido reficiens ejus ſervitio & laudibus plenius inſiſtere prævaleas. Magnam ſane oſtendis, Alarice, Virginis parſimoniam, cum Deum prædicas huic allegaſſe temperantiam. Nam labores Pauli, regyratio Laurentii, oſtendunt eum poſſe pati electos ſuos multum probari. Se & tibi non deſunt teſtes, & bis refici juſſus Propheta ſub junipero, & turba Dominum triduo ſuſtinens, poſtremo univerſitas cui educitur panis de terra, ne ei in itinere hujus vitæ deſint viatica. Quid ſi & illud miraculum in teſtimonium ſumatur? noſti cum prædictus à te lacus in tantum proluit, ut plurimi dies tranſirent quam navigando eum nullus intrare auderet: & cum tu jam pæne fame conſumptus ad orationem confugeres, perſona quædam tibi apparens panem vinumque capiti tuo imminere indicavit, quibus refocillatus convaluiſti, tuo frater arbitratu. Nam ſcientia veritatis terret Alaricum huic teſtimonio refragari: imperfectio verò meritorum diſſuadet eum hæc affirmando prædicare: tuum enim eſt potius hæc annunciare cum ad gloriam Wiboradæ tuæ non parum ſint reſpicientia.

* Mſ. alatrius.

CAPUT XVII.

Quomodo jacens in oratione quandam perſonam Angelicæ viſionis vidit ſibi aſſiſtere, eandem audivit primum verſum XXI. pſalmi tertio dulciter decantare.

QUadam igitur nocte jacenti in oratione vidit ſibi quandam perſonam Angelicæ viſionis aſſiſtere non ſine magna claritate, quæ illam obambulans primum vigeſimi Pſalmi primi verſiculum trib. vicibus dulci modulatione decantavit, moxq; eadem claritate qua venerat abſceſſit. At ille cogitanti de viſione venit ei in memoriam, quod hunc pſalmum prius conſueverat ad curſus decantare, & quod hanc conſuetudinem tamdiu oblivioni tradidit. Tunc agens pœnitentiam de oblivione, correxit in melius quod ignoranter dereliquit.

CAPUT XVIII.

Quomodo cœpit ei diſplicere manſio apud cellam Martyris, & de annua caritate in fractione panis cum mulieribus devotis, & quia una ex illis dedignans hoc officium caritatis decidit in lectum doloris, ac poſtea illius precibus recepit gaudia ſoſpitatis.

SEd ſpes B. Wiboradæ ſecrete converſandi apud cellam ſupradicti Martyris non diu erat ſpes, quia undique ad ejus ſanctitatem confluxerant corpori neceſſaria ei deferentes, & corpori & animæ ſalubria ab illa recipientes. De quibus partim deſtinavit ad pauperum refectionem, partim verò ad devotarum mulierum ſuſceptionem, quæ ad illam annuatim venire conſueverant, & in ſpirituali tripudio panem frangere. Quam caritatem quædam opulentior cæteris opprobrio egeſtatis aſcribens dedignata eſt ad eam in ſequenti anno venire, dicens ſe ejus fragmentorum non eſſe indigam.

Digitized by Google

gam. De cujus abſentia cum cæteræ mœſtæ fuiſſent, beata Virgo conſolans eas dixit, conſolamini ſorores, veniet enim dies quando libenter adveniret, ſi poſſe ei non deeſſet. Igitur juxta verbum ejus in lectum decidens cum ægritudo invaleſcens redigeret eam in deſperationem vitæ, confeſſa eſt marito ſuo quas ampullas emiſit contra B. Virginem, optans ut ejus obtutibus præſentaretur. Cujus votis maritus allubeſcens detulit eam illuc. At virgo illius contumaciam redarguens, benedicens panem dedit ei, quo eguſtato ex templo convaluit atque lætabunda cum gratiarum actione repatriavit.

CAPUT XIX.

Quomodo in Pentecoſte à Salomone Epiſcopo juxta baſilicam S. Magni eſt incluſa, & quia à Diabolo mox eſt temptata.

EVolutis vero pæne quatuor annorum circulis prædictus Conſtantienſis Præſul ad cœnobium Sanct. Galli venit. B. autem Wiborada, quæ cum Martha jam diu ſtetit in activa vita laborioſe decertans, juxta pedes Domini cum Maria deſidere deſiderans quatinus peccatis & vitiorum tumultibus libera optata in Chriſto mentis quiete perfrueretur, poſtulavit ab eo ſibi domicilium alterari, & ut breviter ejus deſiderium proſequar, ſecretum clauſulæ concupivit. Qui ſtudens omnibus modis ei morigerare, juſſit ei deſideratum domicilium propter baſilicam Sanct. Magni conſtrui, atque in ſacroſancto die Pentecoſtes copioſa multitudine cum divinis laudibus proſequente devotis precibus Deo comendatam ſanctiſque benedictionibus conſignatam includens abſceſſit. Igitur omnibus cum Epiſcopo abſcedentibus Virgo Dei cogitans ſe locum certaminis ingreſſum divina adminicula mox oratura proſternitur. Quod fuit probabile inceptum & memoriale exemplum dimicaturis contra verſutias antiqui hoſtis. Non exarmes te fortis Domini bellatrix inexpugnabili ſcuto æquitatis, ſciens te contra quem te munis quam cito conflicturam. Inimicus autem humanæ ſalutis ſperans ſe non parum promovere, ſi noviter incluſam terroribus initiaret, projecit ante eam inter preces caput hominis ore hianti, oppido hiſpidum, atque ut ſuccinctè ej⁹ deformitatem includam ſimile fuit projicienti. At illa immobilis in oratione perſiſtens, atque vexillum crucis fronte figens omnem fantaſiam inimici effugavit.

CAPUT XX.

Qualiter diſſoluta cuba ejus precibus eſt rejuncta.

COnſuetudo fuit huic beatæ Virgini ter in anno balneo uti, non tamen ſine licentia Abbatis ſui. Quadam autem die cum ei balneum in tyna paratum eſſet, repente vinculis reſilientibus diſſolutio regularum aquis profluendi dedit locum. Super hac re cum ejus ſerva nimis contriſtaretur, conſolatorie dixit ei beata Virgo; Noli mœrore affici, ſed expectemus miſericordiam Domini. His dictis conſignans ſemetipſam & vas per S. Crucis impreſſionem, conglutinavit omnem ejus diſſolutionem. Quod vas non ſolum tunc & deinceps quamdiu in corpore vixit ad uſus balnei utile fuit, ſed etiam poſt ejus martyrium pro diverſis languoribus medicabile fuit, & eſt.

CAPUT XXI.

Quomodo in vigilia Sanct. Johannis Baptiſtæ vidit B. Gallum miſſas celebrare.

FActum eſt in feſto Sanct. Johannis Baptiſtæ, cum adhuc orientale crepuſculum eſſet, vidit non ſine oraculo viſionem: B. Gallum ſacerdotali infula albatum miſſas celebrare, & multitudinem animarum mere fulgentium cum illo audivit pſallere, aut poſt expletionem miſſarum ad feneſtellam accedere ſibique complura, quæ poſtea eventus probavit præſagire. De hoc oraculo plerique ſolent mirari, quo modo B. Virgo adhuc in corpore conſtituta inviſibiles ſua natura ſpiritus poſſet contemplari. Sed hi tales adhuc ut carnales quæ carnis ſunt ſapiunt, neſcientes ut ſpirituales omnia examinare, quibus eos qui non ſunt in carne, ſed in ſpiritu oportet innoteſcere. Res corporales corporalibus, ſpirituales etiam ſpiritualibus oculis videri certum eſt. Eſſe ſpiritualem quandam naturam in nobis, ubi corporalium rerum formantur ſimilitudines ſive cum aliquod corpus carnalibus oculis ſubjectum ſenſu corporis tangimus, & continuo formatur ejus ſimilitudo in ſpiritu memoriaque reconditur, ſive abſens ſive olim notum, ſive quod non novimus, ſed tamen eſſe non dubitamus, ſive ita ſpiritu aſſumente alienamur ab omni corporis ſenſu & avertimur, ut ſolis ſimilitudinibus corporum ſpirituali viſione teneamur. Hæc igitur natura ſpiritualis, in qua non corpora, ſed corporum ſimilitudines exprimuntur, inferioris generis viſiones habet quam illud mentis atq; intelligentiæ lumen, quo & iſta inferiora dijudicantur & ea autem cernuntur, quæ neq; ſunt corpora neq; ullas gerunt formas ſimiles corporum, ut eſt caritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, & cætera hujuſmodi, quib⁹ propinquantur Deo, & ipſe Deus ex quo omnia & per quem omnia & in quo omnia. Quamvis itaque in una eademque anima fiant diverſæ viſiones, ſive quæ ſentiuntur, per corpus quas dicimus corporales, ſive quæ ſpiritu viden-

Digitized by Google

videntur & vocantur ſpirituales, ſive quæ mente intelliguntur & dicuntur intellectuales, tamen habent ordinem ſuum & eſt aliud alio præcellentius. Præſtantior eſt enim viſio ſpiritualis quam corporalis, & rurſus præſtantior intellectualis quam ſpiritalis. Corporalis enim ſine ſpirituali eſſe non poteſt, quandoquidem momento eodem quo corpus ſenſu corporis tangitur fit etiam in animo tale aliquid, non quod hoc ſit, ſed quod ſimile ſit. Quod ſi non fieret, nec ſenſus ille eſſet, quo ea quæ extrinſecus adjacent ſentiuntur. Neque enim corpus ſentit, ſed anima per corpus, quo velut nuncio utitur ad formandum in ſe ipſa quod extrinſecus nunciatur: ſed non diſcernitur niſi cum fuerit ſenſus ablatus à corpore, ut id quod per corpus videbatur inveniatur in ſpiritu. Nam cum aliquid oculis cernitur, continuo fit imago ejus in ſpiritu, ſed non dinoſcitur facta niſi cum ablatis oculis ab eo quod per eos videbamus imaginem ejus in animo invenerimus. At vero ſpiritualis viſio etiam ſine corporali fieri poteſt, cum abſentium corporum ſimilitudines in ſpiritu apparent & finguntur multæ pro arbitrio vel opinatione. Ab his omnibus ita diſcernimus illa corporalia quæ videmus & in quibus præſentibus ſunt ſenſus corporis noſtri ut non dubitemus hæc eſſe corpora, illas verò imagines corporum. Rurſus ſpiritualis viſio indiget intellectuali ut dijudicetur. Cum enim Petrus illum diſcum videret alienatus à corporis ſenſibus & illas voces, *macta & manduca & quæ Deus mundavit tu communia ne dixeris*, in ſpiritu audiebat: Redditus a corporis ſenſibus, id ipſum quod viſum atque auditum memoria tenuerat in eodem ſpiritu cogitando cernebat. Quæ omnia non corporalia, ſed corporalium imagines erant, ſive cum primum in ipſa alienatione viſæ ſunt, ſive cum poſtea recordatæ atque cogitatæ. Cum verò diſceptabatur & requirebatur ut illa ſigna intelligerentur, mentis erat actio conantis, ſed deerat effectus donec nunciati ſunt qui venerant à Cornelio. Hac vero corporali etiam accedente viſione, cum & Spiritus Sanct. *ſurge* in ſpiritu ejus diceret *vade cum eis*, ubi & illud ſignum oſtenderat & impreſſerat voces, adjuta divinitus mens intellexit quid illis ſignis omnibus ageretur. Intellexit verò iſta ſpirituali, inferiore non indiget. Non enim fallitur intellectualibus viſis. Aut enim intelligit & verum eſt, aut ſi verum non eſt non intelligit. Illuditur autem anima ſimilitudinibus rerum non earum vitio, ſed opinionis ſuæ, cum approbat quæ ſimilia ſunt pro his quibus ſimilia ſunt ab intelligentia deficiens. Fallitur ergo in viſione corporali, cum ipſis corporibus fieri putat quod fit corporis ſenſibus, ſicut navigantibus videntur in terra moveri quæ ſtant, & intuentibus cœlum ſtare ſydera quæ moventur. In viſione autem ſpirituali, id eſt in corporum ſimilitudinibus quæ ſpiritu videntur, fallitur anima, cum ea quæ ſic videt ipſa corpora eſſe arbitratur, vel quod ſibi ſuſpicione falſaque conjectura finxerat hoc etiam in corporibus putat, quæ non viſa conjectat. Illa corporali uſus eſt Moyſes in monte Syna: Iſta verò ſpirituali Eſaias vel ille Virgo in inſula Pathmos: tertia cum Apoſtolo uſuriſumus cum omni ænigmate ſublato Deum videbimus ſicuti eſt. Sed quid Moyſes, quidve Eſaias? nonne aſſeclæ Wiboradæ? nonne ſimiliter in corpore conſtituti cum eiſdem viſionibus ſunt uſi? Erant plane. Qua ſi de re eſſent in Wiborada quaſi diſcredendo mirari, quæ exuberante ſcripturarum auctoritate in pleriſque patribus facta eſſe non poſſunt negare.

CAPUT XXII.

Quomodo prædixit B. Udalrico illum Auguſtæ Epiſcopum eſſe futurum, multaque adverſa in Epiſcopio paſſurum.

EOdem tempore fuit in monaſterio S. Galli quidam adoleſcens nomine Udalricus, cujus mores ibi extendit appoſita regula diſciplinæ. Is verò cum gravitatis ſenem in juvenili flore virtutibus æmularetur, poſt diſceſſum jam ſæpe dicti Salomonis rogatus eſt à tribus ut monachico habitu aſſumpto nomen & curam paſtoris eorum hæreditaret. At ille ſciens omnia facienda eſſe cum conſilio, B. Wiboradam cum in omnibus agendis ſolidus adiit, deſiderium fratrum ei innotuit, ſeque ſi DEI voluntas eſſet in omnibus velle obtemperare illorum vobis. Illa autem trium dierum ſpacium petens poſt horum expletionem ſic Prophetice dixit; nec Monachus nec Abbas hîc fies, quia omnipotens Deus in orientali plaga te Epiſcopum fieri prædeſtinavit. Multo enim tempore tuæ res ibi ſecundæ erunt. Tandem verò multa adverſa à paganis & malis Chriſtianis paſſurus eris: Sed in his omnibus ſuperabis & in magna tranquillitate deinceps dum vivis tuum epiſcopum reges, quæ omnia juxta ejus præſagium in eo completa eſſe *liber geſtorum* ipſius evidenter atteſtatur. Tale donum Prophetiæ ei à Domino conceſſum eſſe non iſta ſolummodo lectio loquitur, verum etiam aliæ complures, ut iſtum libellum legentibus liquet, quas nos continuare diverſitas temporum non permiſit, quas dam etiam in noſtris auctoribus legendas reſervavimus, ut eſt, per Spiritum cognoſcere Gallum viciſſe vulpeculam, claves perditas monſtrare, hoſpitum adventum prophetare.

Digitized by Google

CAPUT XXIII.

Quomodo puer quem Waltrammus Presbyteram illam direxit benedictum panem ab ea accepit, eumque cuidam ſibi occurrenti deſpective porrexit, hacque de cauſa tamdiu cibos faſtidivit, donec iterato benedictum panem ab ea accepit.

PResbyter quidam nomine Waltrammus habuit quendam ſervientem, quem frequenter ad B. Wiboradam dirigere ſolebat. Contigit autem, ut quadam die eo miſſus fruſtum benedicti panis accepiſſet. Qui regrediens forſan non ita indignus, ut ille Ægyptius puer proditor Amalechitarum, eundem panem cuidam ſibi occurrenti ita deſpective dedit. Nec multum poſt à febre corripitur, atque in tanta detinebatur infirmitate quod neque manducare neque bibere ſuave duxit, donec iterato B. Virgini præſentatus benedictum panem accepit, & per hujus deguſtationem & faſtidium cibi pepulit & priſtinam corporis incolumitatem recepit.

CAPUT XXIV.

Quomodo una ex ancillis ejus vaſa ſacrificii purgare neglexit, atque Dominus hoc per viſionem revelavit.

HÆc eadem beata Virgo uni ex ancillis ſuis id injunxit officii, ut utenſilia, quibus in ſacrificio ſolita erat uti, ſibi munda præberet. At illa quadam die neſcio quid negotiata id ipſum officium ſorori ſuæ commendavit: ſed cum illa minus devote illud impleviſſet, omnipotens Deus qui eſt amator omnis munditiæ præcepit quandam famulam ſuam ei per viſionem apparere, quæ ut ipſa in eadem viſione teſtabatur in corpore manens ejus ſerva fuit, ut ei intimaret oblationes non ita munde puritas eſſe, ut puritas ſacrificandi popoſciſſet, & cujus negligentia hoc eveniſſet. Sic & ſacerdotes olim panes propoſitionis neglexerant, quos ipſi juxta traditiones Hebraicas ſerere, ipſi demetere, ipſi molere, ipſi coquere debuerant. Unde & eis à Domino per Malachiam Prophetam dicitur; *Ad vos ô ſacerdotes qui deſpicitis nomen meum ſermo iſte dirigitur: offertis ſuper altare meum panem pollutum.* Facta autem die vocans ad ſe B. Virgo prænotatam ancillam, poſtquam interrogaverat eam, quis oblatas in proximo paraviſſet vaſaque ſacrificii purgaſſet, illaque iviſſet inficias, neminem niſi ſe ipſam feciſſe, proferens quæ ſibi per viſionem dicta erant, devicit eam à veritatis regula deviaſſe. Tunc in ea negligentia redarguens juſſit eam neglectum officium implere, admonens, ut ea quæ ad Dei ſervitium pertinerent, non ita deſpectui haberet.

CAPUT XXV.

Quomodo ſibi ſpecialem pauperem elegit, & Dæmon in ejus ſimilitudine quadam die illi ſe obtulit.

ITa Virgo ſancta, ut prælibavimus, quicquid de alimonia ſibi ſupererat, totum pauperibus profligavit. De quibus ſibi ſpecialem quendam eligens præcepit eum cottidie circa nonam ſecretius advenire. Hujus inceſſus ita laborioſus fuit, quod duobus baculis inter aſcellas illum ſuſtentantibus non incongrue poſſe, tibi in memoriam revocare debilitatem Miphiboſech. Quadam itaque die Diabolus in ſimilitudinem ejusdem pauperis magno ſtrepitu baculorum prædictam horam anteveniens proſtravit ſe humi, tanta infirmitate dicens ſe laborare, quod niſi quam cito conſuetam eleemoſynam perciperet, ſub eodem momento ſe extrema pati non incertum duceret. O Lucifer qui mane oriebaris, hi habitus hæque voces non decent arrogantem ſibi ſedem in lateribus Aquilonis & ſimilitudinem Altiſſimi. At illa ut in oratione jacuit, nullum profano reſponſum dedit. Ille a. afflictum clamitans cum cognoviſſet ſe preces in ventum fundere, ſurrexit à tellure atque caput æquans feneſtellæ introſpexit. At virgo ſe conſignans oppoſitionem Sanct. Crucis Diabolicum fantaſma eſſe probavit: nam illico nuſquam comparuit. Etiam hoc ei magnam præſtitit certitudinem, quod pauper juxta conſuetudinem ſuam circiter nonam horam ſecretius advenit, conſuetam eleemoſynam patienter, donec ſibi daretur præſtolans.

CAPUT XXVI.

Quod Mœcham, quæ puerum ſuum perdidit, ceſſare ab iteratæ pœnitentia fecit.

QUædam igitur Mœcha genitrix effecta adjecit peccatum ſupra peccatum, infantem quem ex adulterio conceptum peperit in rivarium demergens. Sed Deus omnipotens, quem magis delectat noſtra converſio quam perditio, voluit hoc ſcelus ei ad ſalutem manifeſtari. Itaque plebs fidelium contra tale nephas zelo juſtitiæ armata decrevit eam ad ſtipitem legatam cute privari. Cogito plebem iſtam cum * Gajo Cæſare de verberibus ſenſiſſe, cum tale nefas eorum vindicta audio ab illa puniſſe, & etiam prius quam ultima ſententia imponeretur, quæ ſubjungitur, ad hoc etiam decretum eſt, ut circulum anni clauderet omnibus feſtivis diebus paſſis crinibus pedibusque nudis in atriis S. Magni ſtando, ut qui

* *Salluſtius in Catilinario.*

Digitized by Google

qui ejus ſceleris conſcii contriſtabantur, illius pœnitentiam videntes conſolarentur. Poſtquam autem circulum anni in tali pœnitentia fideliter perſiſtendo clauſit, recogitans immanitatem reatus ſui eadem pœnitentia ſponte ſua tamdiu ſe adhuc obligavit, donec B. Wiborada eam ad ſe vocavit, frenaque afflictionis jam laxanda eſſe indicavit, puerum in refrigerio eſſe. Huic non erit diſſimile, quod de Trajani anima legitur, quia liberata ſit ab inferno Gregorio dolente pro illo. Nam ejus animam ab inferno ereptam atque in Paradyſum collocatam eſſe omnino incredibile videretur, ipſa veritate dicente; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu non poteſt introire in regnum Dei.* Sed infernus hîc per Methonomiam dicitur id quod continet pro eo quod continetur, ſicut eſt *percutere civitatem in ore gladii* cum populus in illa habitans percutiatur, tendens ad hoc. Trajanum cruciatibus inferni refrigerium eſſe conſecutum, non autem ex inferno eductum. Valet enim anima & in inferno exiſtere, & inferni cruciatus per Dei miſericordiam non ſentire, ſicuti unus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere, per Dei autem juſtitiam cuncta æqualiter non valet exurere. Nam unius cujuſque quantum meruit culpa, juſto Dei judicio tantum ſentietur & pœna. Sed tu Deus noſter memor humanæ fragilitatis *noli* ita *diſtricte intrare in judicium cum ſervis tuis: reminiſcere* quæſo potius *miſerationum tuarum Domine & miſericordiarum tuarum quæ à ſeculo ſunt*: liceat nos ſperare in te cum Propheta, *quia non ad conſumptionem noſtram emittas manum tuam & quia ſi in profundum inferni dimerſi fuerimus inde nos liberabis.* Hæc quæ à nobis nunc breviter ad te Domine ſunt ſingultata, confidentes apud tuam miſericordiam nobis in perpetuum profutura, qui lacrimas Prophetæ in conſpectu tuo poſuiſti, ad prædicandam Virginis tuæ ſanctitatem ſermonem reflectimus. Poſtquam vero Wiboradam meretricem frenis afflictionis abſolvit, cathenam cautelæ ei innexuit admonens eam, ut in poſterum de tam nefandis ſceleribus ſe cuſtodiret, ne ei *noviſſima pejora fierent prioribus.* Ergo ejus admonitionibus admodum ædificata in ſanctitate & juſtitia deinceps ſervire Deo ſtuduit omnibus diebus vitæ ſuæ.

CAPUT XXVII.

Quomodo B. Rachilda ad illam venit.

QUædam igitur prænobilis puella, nomine Rachilda, quæ etiam virginitate ſua Deo dicata in ejus obſequio jugiter perdurabat, frigoretico morbo non modice vexabatur. Quam cum parentes ej⁹ Romam deferre vellent ſpe recipiendæ ſoſpitatis, demandavit ei B. Wiborada, ut ſi vellet ſanitatem recuperare, quantocius ad eam veniret. Procul ſit ab animis audientium Wiboradæ legationem omnis ſuſpicio, quaſi ſperantem puellam ab Apoſtolica poteſtate ſalutem ſub quaquam æquiperatione in poteſtate curationum ab itinere retraxiſſe, cum longe aliam ejus intentionem fuiſſe ſequentia diligenter inſpecta declarent. At illa hac legatione gaviſa implevit ſibi demandata. Poſtquam autem ventum eſt ad oſcula, S. Wiborada infit; Benedict. Dominus, qui te diu deſideratam huc tranſmiſit ſibi ad ſervitium, & nobis ad ſolatium. Poſtea inibi morata infra paucos dies non ex parte ſanitatem recepit, atque cuncta quæ ſpiritualis mater eam docuit non ſolum in tabulis cordis notavit, ſed etiam, ut ita dicam ſupra ſuum poſſe omnia perfecit.

CAPUT XXVIII.

Quod parentes B. Rachildæ voluerunt illam repatriare, & hoc B. Wiborada cœpit diſſuadere dicens eam Dei prædeſtinatione recluſam ibi fieri debere.

HIſdem diebus Burkhardo Duce Alamannorum bella gerente, populis etiam inter ſe diſſidentibus propter Saxonicum Heinricum Regem factum cum militaris populatio gravem penuriam terris inferret, parentes B. Rachildæ metuentes eam ibi fame cruciari voluerunt eam repatriare. Cumq; ſe præſentarent B. Wiboradæ cauſa petendæ licentiæ dixit eis, ſuper hac re non tunc ſibi eſſe reſpondendum, ſed irent ad hoſpitia & in craſtinum convenirent eam. Fecerant ergo juxta verbum ejus & dictum eſt illis, ut cum gaudio ad ſua remearent, Dei prædeſtinationem eſſe filiam eorum inibi ſubſiſtere. Monſtrabatur illis etiam locus, qui ei à Domino ad clauſulam deputatus eſſe dicebatur. Igitur illius præſagio non diſcredentes iter arripiunt: nec longum tempus evolutum eſt inter parentum abſceſſionem & filiæ incluſionem in eodem locello, quo ſancta Virgo præmonſtraverat.

CAPUT XXIX.

Quomodo B. Rachilda infirma fuit atque in ſuſceptione baculi Beat. Wiboradæ convaluit.

SÆpe memorata Virgo Rachilda quodam tempore ægrotabat, & ex nimia infirmitate in deſperatione vitæ præſentis jacuit. S. vero Wiborada corrogata una ex domeſticis tradidit ei baculum ſuum, & hujuſcemodi mandata: Defer illum ſpirituali filiæ meæ, & dic ei, ut tripedem imitans ſenectutem veniat ad me. Cumque miniſtra exequeretur præcepta Dominæ, B. Rachilda extenſa manu ſuſcepit baculum atque

Digitized by Google

atque in ipſa ſuſceptione convaluit, confeſtimque ſurgens Beat. Wiboradæ ſe præſentavit. Quid nunc Iezi? video te neſcio unde mutato vultu, forſan miraris per ſuſceptionem baculi Virginis ægram convaluiſſe, cum cogitas per poſitionem baculi Domini tui defunctum non ſurrexiſſe, & quodammodo præcellere eam in gratia curationum. Non equidem miror: non enim ibi multum laborat admiratio, ubi rerum fieri poteſt æquiparatio. Baculo Wiboradæ tuæ ægra accepto ſurrexit: Domino autem meo ſuperveniente puer revixit, & etiam ut ipſe noſti minus eſt ægram ſanare quam mortuum reſuſcitare. Qua de re minus patet mihi ex parte Wiboradæ illud præcellere. Bene dixiſti Domino tuo ſuperveniente defunctum revixiſſe: ego vero inquio, Wiborada abſente ægram tantum per ſuſceptionem bacilli ejus convaluiſſe. Sic & abſentis Pauli ſemicinctia ægrotantibus ſuperpoſita ſanabant, quod majoris virtutis erat quam ipſum ſuperveniſſe, & longa oratione morbos fugaſſe, potes & in hoc notare, ſi placet, illud Virginis præcellere, quod baculus ejus non efficiendum miraculum mittitur, & tamen in ipſa ſuſceptione efficit: baculus verò Domini tui hac de cauſa per te directus nec longa poſitione conſequi miraculi effectum. Sed quid loquar per poſitionem baculi ſignum non eveniſſe, cum ipſe baculi Dominus ſuperveniens hoc quaſi vix obtinens moraretur. Scriptum quippe eſt; *Ingreſſus eſt ergo Heliſeus domum, & ecce puer mortuus jacebat in lectulo ejus, ingreſſusque clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper puerum, & orabat ad Dominum, & aſcendit & incubuit ſuper puerum, poſuitque os ſuum ſuper os ejus, & oculos ſuos ſuper oculos ejus, & manus ſuas ſuper manus ejus & incurvavit ſe ſuper eum, & calefacta eſt caro pueri. At ille reverſus deambulavit in domo ſemel huc & illuc, & aſcendit & incubuit ſuper eum & oſcitavit puer ſepties, aperuitque oculos ſuos.* Poſtremo ubi tu maxime hæres Wiboradam mortuum non reſuſcitaſſe, cum Dominus tuus legatur hoc feciſſe, nequaquam obeſt ad jam oſtenſam Virginis præcellentiam. Qui ſcis obitam non revicturam, quam vides ægram ſanatam? An dubitas qui hæc per merita Virginis ſuæ dignatus eſt operari? Admirationem, quam putavi æquiperationem levigare, mirabiliter frater in laude Virginis procedendo non ſolum mihi augmentaſti, verum etiam, quod rarum eſt, contradictorem reddidiſti auditorem tui benivolum. Sed quia ſi quid reſiduum fuerit igni comburendum eſt ſuppreſſa ſuper judiciis Dei, quæ ſunt abyſſus multa, ammiratione hortor te, ſi qua adhuc ſuperſunt, de tali Virgine loqui, & tamen ſi poſſis quæ gloriam Domini mei non ſint ita obnubentia. Paretur. Wiborada autem benedictione præmiſſa ſalutavit amice venientem Rachildam, edocens illam quod fides ejus & obedientia eam allevarent. Poſtquam vero multa ſpiritualia locutæ ſunt, cœpit B. Rachilda flagitare eundem baculum ſibi condonari à matre, quatinus pro ejus amore eum ſervaret, quo ad uſque viveret. Quo impetrato, nec non uſque ad finem vitæ conſervato poſt obitum ſuum ſepulchro piæ matris eum reſtitui diſpoſuit.

CAPUT XXV.

Quomodo Sanct. Gallus Beat. Wiboradæ ſciſſis veſtibus innotuit, quod Burckardus Dux eccleſiaſticus res diripuit, ab illaque pro his correptus emendationem promiſit, quam continuo per calicis acceptionem non obſervavit, & quomodo in Italia poſtea vitam finivit.

Quadam igitur nocte vidit Beat. Wiborada ſomnium, Beat. Gallum ſordidis & ſciſſis veſtibus amictum, cumque obſtupeſcens inquireret ab eo, quid regeret his figuris? Audivit illum, ſe conqueri de eccleſiaſticarum rerum direptione, & populi ſui contritione, & hujus ſceleris effectum prædicto Duci Alamannorum imponere. Poſt non prolixum tempus idem Dux ad monaſterium veniens confeſtim ab ea accerſitus eſt. Quo veniente poſtquam eum de iniquitatis perſeverantia valde redarguit, expoſuit ei viſionem per ordinem, hoc adnectens, niſi ſciſſuræ veſtium Sanct. Galli digna pœnitentia conſuerentur, vitam ejus in periculo conſtitutam fore. Ille autem ſemen cadens ſuper petroſa cum gaudio ſuſcepit verbum increpationis, à quo erat receſſurus, ut non habens radicem in tempore temptationis atque ſub jurejurando pollicitus eſt de præteritis emendationem & de talibus in poſterum abſtinentiam. Cui illa ſic occurrens inquit, probatio juramenti tui non diu differtur. Cœnobitæ ejuſdem viri, de quo nunc apud nos ſermo eſt, tractantes qui mitigarent ferocitatem animi tui ſuper ad eos pertinentia diſpoſuerunt te cum perfecto calice de auro donare, & noſti ut jam pauper locellus in tali munere exhauriatur ad hoc quod nunc exterius à te vaſtatus, ut dictum eſt dinoſcitur. Quem calicem, ſi tibi cura ſit reſervandæ vitæ, nequaquam præſumas accipere. At ille quaſi abhorrens ejus dictis iterando confirmat juramenta, ſe non ſolum exinde de rebus

Digitized by Google

rebus Sanct. Galli quid tale accepturum, ſed etiam irrationabiliter eis utentibus omni ſtudio contraire. In hac igitur ſententia ab illis digreſſus venit ad monaſterium. Suſceptus eſt vero à fratribus, ut ſcriptum eſt; *terror divitum exigit ſibi honorem.* Ipſe Abbas nomine Engilbertus ejus tyrannidem contremiſcens ſe credidit fugæ. Cum autem in craſtinum diſceſſurus eſſet, fratres præmiſſa benedictione obtulerunt ei prædictum à beata Virgine munus. Quid nunc? quid conaris? nonne ſi accipis fies perjurus? contine obſecro manus, dic, ut magnæ virtutis hominem decet, gratam duco veſtram clientelam, dives voluntas gratior eſt munere, munus non ſperno, tollens relinquo, pœnitet me ſcelerum, fui prædo hactenus in ſervos S. Galli, hinc potius oportet per me ejus eccleſiaſticas res augmentari quam minui. Si ſcires, frater, inexuperabiles Principum hujus ſeculi neceſſitates, nimirum hujuſmodi ſuaſionibus parceres. Me enim ſub poteſtate conſtitutum oportet tali munere in Regis Domini mei prodire obtutum: creberrimi etiam militares apparatus nolunt pauca adeſſe eorum ſumptibus, atque danda largiter ſtipendia militibus: præterea ſunt excedentia numerum, quæ perſæpe cogunt amicos hujus ſeculi tranſgredi juſtitiam Dei. Si vis amicus eſſe hujus ſeculi, quid mihi tunc tecum, cum conſtituaris inimicus eſſe Dei? Perge, perge, non adjicio verbum. Cerneres illum tot perjuria non vereri, ſed incunctanter utraſque manus in ejus ſuſceptionem extendentem. Ut gratificatur, quotiens inter manus liberatur: quam diverſi pretii à circumſtantibus æſtimatur: Igitur inde ſe domum proripiens uxori ſuæ quæcunque beata Virgo ad eum locuta eſt per ordinem retexuit, eique calicem oſtendit. Jamjam vero ad Italiam in militiam profecturus rogavit eam ut illum Sanct. Gallo remitteret, ſi mors ejus reditum præoccuparet. Sicque diſceſſit in Ramoth Galaad infauſtus perſuaſor ſubſtantiæ Naboth Iezrahelitæ, experturus in eodem itinere Dominum locutum eſſe per os Michæ. Nam inſperato in foveam cecidit, & ita quaſi quadam præſaga fine malorum de medio ſublatus eſt, itaque in lacu æternæ miſeriæ digna ſua pravitate præmia accepturus. Matrona autem ejus obitu comperto calicem, ut rogata fuit, monaſterio remiſit; catenam vero lapidibus intextam precioſis retinuit (ô defraudatrix Saffyra) aliamque multo minorem pro illa dedit.

(o)

CAPUT XXXI.

Quomodo quadam meridie vacans pſalmodiæ libro ultro ſe complicante preſſa eſt ſopore, divinitusque cognovit de Ungrorum vaſtatione, & quomodo conſuluit quendam Waltrammum, ſi debuiſſet viſionem proferre, & quia Abbas eam voluit ſecum ad caſtellum quoddam, quo ipſe omnia ſua fugarat, vehere illaque noluit diſcedere.

CUm autem omnipotens DEUS Virginem ſuam jam diu bonum certamen certantem per palmam martyrii vellet curſum conſummare, quadam meridie ei ex more vacanti pſalmodiæ pſalterium ultro ſe complicuit. Res admiratione digna, ſuper quod faciem aliquantiſper inclinans gelido ſopore fuſo ſuper artus paulolum obdormivit. Hac tenui pauſatione divinitus ei revelatum eſt, ſequenti anno Ungros Alamannia vaſtata in Kalendis Maji cellam Sanct. Galli invaſuros, ſeque eiſdem vulnerantibus ultima fata paſſuram. Evigilans autem nimis fluctuare cœpit de viſione, utrum propalanda foret an non. Penſabat enim quod de futuris prædicere ultra ejus meritum eſſet; nihilo minus etiam cogitavit Deum plerumque electis ſuis etiam per peccatores innoteſcere ut fugiant à facie arcus; metuitque, ſi reticeret eorum contritionis ſe ream fieri, quos præſentia periculi poſſet ſalvare: poſtremo pertractans, quia in antiquis eſt ſapientia, accerſito quodam monacho nomine Waltrammo, cujus etiam ſuperius fecimus mentionem, provectæ ætatis viro, denudavit ei omnem viſionem uſque ad martyrium, & quomodo fluctuaret, utrum oculenda foret vel propalanda, eumq; hujus rei gratia accerſitum, quia ſperaret in eo portum conſilii reperire ſuæ fluctuationi. Ille vero, ut rem per totum collegit, poſt aliquantulam deliberationem cenſuit tam commune periculum nequaquam eſſe celandum. Quamvis igitur conſilium daret, tamen ipſe non modice anxiatus fecit anxietatem duorum eſſe multorum Abbati ſuo aliiſque fratribus hæc eadem propinans. Abbas vero ſtupefactus ex auditis, directis quibuſdam de fratribus ad illam tum cauſa diligentius de his indagandi, tum quatinus cum illa tractarent, ut egreſſa de clauſula ad tutiora loca ſe pateretur transferri, quoad uſque paganorum furor pertranſiret, nil ei potuit extorquere, quid eſſet ejus voluntatis, niſi ipſe adveniret, & ſolus cum ea miſceret colloquia. Nec mora, regrediuntur legati Abbati ſuo nil certi referentes, niſi Virginem ipſius deſiderare præſentiam: qui ſperans ſe ad hoc vocari, ut cæteris remotis ille quaſi ſecretior eligeretur ſuaſor ejus evaſionis acce-

Digitized by Google

acceleravit ad eam greſſum: ſed illa jam divina revelatione certificata de die vocationis ſuæ magis cœpit ei conſilium dare de exteriorum, videlicet eccleſiaſticarum domeſticarumque rerum procreatione quam de temporali vitæ ſuæ dilatione. Quæ conſilia ille attente percipiens expectabat ſi etiam ad ea vellet extendere quæ ipſe ſperabat: ſed cum nulla vox de his audiretur, ad ultimum cupiens cognoſcere quid haberet animi hujuſmodi verbis cœpit uti; De cæteris jam navigo in portu remis tuorum conſiliorum navim meæ intentionis adjuvantibus: de te vero quid fiat adhuc in media carybdi laboro. De me, inquit, noli ſollicitus eſſe: nam ego confidens de adjutorio Dei *non timebo quid faciat mihi homo ſi circumdabunt me ſicut apes, & ſi exardeſcant in me ſicut ignis in ſpinis, fortitudo mea Dominus fiet mihi in ſalutem.* Tunc ſenior prorumpens in lacrimis rogavit eam, ut propitia ſibi eſſet atque egrederetur. Noli, inquit, pater venerabilis me ita perturbare lacrimis tuæ compaſſionis, ſciens procul dubio, quod ſemel animo unitum eſt mutari non poſſe, ſi divina non dedignabitur clementia abeſſe. Locum enim, quem contra verſutias antiqui hoſtis pugnatura elegi, Deo adjuvante ſpiritu redeunte ad eum, qui dedit illum etiam corpore tegam. Animadverte res meas eſſe intrepidi militis animum, & velle pro illius gloria omne ſubire periculum, qui priusquam montes fierent exiſtens nobis, in quos fines ſeculorum devenerunt, factus eſt refugium. Tunc venerabilis pater admirans ejus conſtantiam, commendans ſe illius precibus ad clauſtrum rediit. Cum autem haberet quandam munitionem unius miliarii à monaſterio, optimum factu ratus eſt in hac ſe ſuaque omnia præmunire, quoniam naturalis firmitas loci tribuit ei fiduciam à nullo poſſe expugnari, ſi cuſtodientibus eam victus non deeſſet.

CAPUT XXXII.

Quomodo parentes B. Rachildæ eam voluerunt de cella vehere, & quia B. Wiborada eis promittendæ filiæ illorum nihil mali provenire læti ad ſua rediere.

SUpervenerunt etiam parentes Beat. Rachildæ volentes ad tutiora deducere loca, quos Beat. Wiborada ſic allocuta eſt; Nolite ſolliciti eſſe de filia mea, quia tempus ejus nondum advenit, ſed adhuc per multa tempora vobis aliisque multis ad ſolatium reſervabitur. Qui nihil hæſitantes in ejus promiſſionibus, nempe illos creduliores reddidit quod viderunt priorem prophetiam in filia eorum completam, quia ſequentium rerum certitudo eſt præteritarum exhibitio, ad ſua cum gaudio reverſi ſunt non parum admirantes de nobili conſtantia Virginis. Quomodo iſta retentio B. Rachildæ placuiſſet hæremus, quia fertur poſtea extimuiſſe martyrium, atque ſpiritualis matris ne pateretur imploraſſe auxilium, illamque quoddam membranum Dominica ſuſpenſione depictum ei dediſſe, ut illud ibi expanderet ubi infirmanti aditus fuerat introeunti ad illam ancillæ, atque hoc munimine ab hoſtibus eſſet protecta.

CAPUT XXXIII.

Quomodo Wito Presbyter incredulus de Ungrorum vaſtatione ad caſtellum pergendo factus eſt credulus in oppreſſi pueri ſalvatione.

QUidam Presbyter nomine Wito fama ciente de adventu Ungrorum venit ad B. Wiboradam dicens ſe creperum ſapere tam ſacrum locum unquam à paganis poſſe contaminari, atque hoc nefas exiſtimari preces B. Galli prius à DEO pro ejus emendatione exauditas, modo in ejus contaminatione credere adnullari. Quem illa mox divinis oraculis non incredulum eſſe monens, fugamque quantocius accelerare hortans prædixit ei in eundo improviſum mœrorem propter ejus incredulitatem provenire: quod & factum eſt. Poſtquam tota domus reda componitur, una quendam puerum impoſitæ ſupellectili ſuperſedere fecerunt, en ſubito neſcio quo caſu reda ſubverſa eſt, & puer qui dudum ſuperſedens impoſitam ſupellectilem premebat, diffidebatur aliquantiſper hujus impreſſione vivus evadere. Tunc illi quaſi exanimati, maxime propter puerum, redamq; cum impoſitis reponderantes invenerunt puerum in periculo ſanum. Presbyter autem animo recolligens ſibi prædictum mœrorem, non ſolum fit credulus omnium quæ ſancta Virgo prædixerat, verum etiam glorificavit Deum, qui ei tale donum prophetiæ conferre dignatus eſt, mox igitur mœrore gaudio propulſo læto curſu ad caſtellum pervenit.

CAPUT XXXIV.

Quomodo Ungri cellam invadentes ferro igneque omnia vaſtantes ad ultimum ad Virginis devenerunt ædes, & quomodo tria vulnera capiti ejus infligentes abierunt ſeminecem eam relinquentes.

CUm hæc agerentur jam tum non fama volabat per cellam de adventu Ungrorum, ſed illorum rabies undique eam circum-

circumſepſerat. Mox ad prædandum cuneus diſpergitur omnis, ingemitque avaritia contra ejus parentes ſinus vacua patere æraria. Extruuntur in baſilicis pyræ, prorumpentesque in altum flammæ divina virtute permittuntur obfuſcare laquearia, incenduntur altaria, ſanctorumque reliquiæ ignium dominaturæ ignibus traduntur, humiliantur uſque ad terram in altum eructæ domus, humiles vero aut deicebantur aut ignis dominabatur earum. Tali vaſtatione baſilicam Sanct. Magni adeuntes voluerunt & illam rogo extructo concremare: ſed ubi divina potentia eis reſiſtente eorum voluntas caruit effectu, tunc avaritiæ ſuæ conſulentes cœperunt ſpe pecuniæ quæque ſecreta rimari, ſicque rimando ad ultimum ad oratorium Virginis devenerunt. Quod undique præmunitum eſſe comperientes, autumantes omnem theſaurum eo loci fugatum eſſe, disjectione tegularum ſibi aditum parabant. Cumque introgreſſi eſſent invenerunt eam cilicio indutam Spiritum contribulatum Deo ſacrificantem. Utrum propter hoc quia noluiſſet ſecreta patriæ denudare facerent, vel quod æſtimarent eam eis aliquid officere in quærenda pecunia, ignoramus. Poſtquam ei omnem amictum præter cilicium detraxerunt, tria vulnera in caput ejus librabant, & ita ſeminecem relinquebant. O deteſtabile vicium avaritiæ, cujus potio cum ſit ſitis, ſui amatores omnia exquirere terra & mari ſollicitat, & non ſolum talentorum reconditores verum etiam victu & veſtitu contentos plerumque jugulare effecit propter quæſtum, & quod dolendum eſt illos quam ſæpe ab his, quorum ſanguinem ſitiunt, exceptos precibus fidelium indignos expirare. Ergo poſt actam necem, quæque abſconſioni idonea diligenter ſcrutantes poſtquam nihil invenerunt horum quæ ſperabant, protinus erumpebant foras magis ſceleribus quam gazis onuſti.

CAPUT XXXV.

Quod ſanguis ejus inſperſus muro per plurimos annos non potuit aboleri, & quomodo per hujus inſperſionem viſus redditus eſt cuidam mercatori.

AT virginalis cruor undatim profluens in prima eruptione vicinum conſperſit murum atque exin decurrens rivis cilicium totum perfudit. Quæ conſperſio quamvis ſæpe calce dealbaretur, nullatenus per multos annos potuit aboleri. Quod miraculum quidam excœcatus mercator audiens venit in baſilicam S. Magni baculo regente greſſum, qui præmiſſa oratione poſtulavit ſe deduci ad locum, quo deductus parum quid radens de ſacroſanguine panno involutum domum deduxit, cumque diverſorium ſuum ingreſſus fuiſſet, illico orbatis inſpergens luminibus mox de recepto viſu gratulabatur, atque ſepulchrum beatæ Virginis cum debita veneratione reviſit glorificans Deum.

CAPUT XXXVI.

Quod frater ejus venerat eam ſepelitum, & cum hoc à Rachilda eſſet prohibitum, ad caſtellum perrexit hoc nunciatum.

BEata igitur Virgo & Martyr Chriſti non eadem hora emiſit Spiritum, ſed vivens uſque in ſequens mane in ſinum Abrahæ expiravit. Venit itaque bonæ memoriæ frater ejus, qui neſcio ubi inter frutecta latens totum conſpexerat, volens precioſum theſaurum terræ commendare, ne forte barbata gens iterato veniens igni eum traderet. Sed hujus rei voluntate à B. Rachilda ſpoliatus, donec Abbate cum omni clero adveniente honorifice ſepulturæ daretur involutum ſacro velamine, ad caſtellum proficiſcitur atque Abbati cæteræque multitudini omnia uti geſta erant per ordinem retexuit, qui fraternam commemorationem pro ejus requie celebrantes manſerunt ibi octo dies propter metum pagagnorum.

CAPUT XXXVII.

Quomodo veniente die octava Abbas cum fratribus rediit ad monaſterium, & quod in corpore martyris nulla cicatrix patuit vulnerum, cum illud nudarent lavatum.

VEniente autem die octava Abbas comperto diſceſſu paganorum rediit cum fratribus ad monaſterium, reliquis etiam qui illo confugerant repatriantibus. Memoratus autem frater ejus collectis ſecum quibuſdam de fratribus ac laicis cœpit ſtudioſius ſatagere, ut corpus eodem die ſepulturæ traderetur. Cumque illud nudarent lavandum, ut moris eſt, nulla in eo patuerunt vulnerum indicia, niſi qua catena ſulcabat, ſed ita ſanum atque inviolatum viderunt ut etiam à pleriſque de martyrio poſſet dubitari, ſi effuſus cruor teſtis non eſſet. Eandem vero catenam ante barbarorum eruptionem à ſe diſſolvens juxta altarium occuluit, & poſtea eos qui excubias circa funus ejus celebrabant, per viſionem admonuit, ut de eodem loco, ſumptam prope eam in ſarcoſago collocarent, quod & fecerunt.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo cum idem corpus vellent levare in ſarcofagum, non potuerunt præ curvitate membrorum, & quomodo illis videntibus extendit ſe in directum.

POſtquam vero lotum corpus linteaminibus reinvolutum in ſarcofagum levare voluerunt, cognoverunt eis impedimento eſſe beatam Virginem in finali angore unum crus atque brachium ad ſe trahendo curvaſſe, ſpirituque recedente ante eorum extenſionem ita in curvitate diriguiſſe. Procul dubio fidelium eſt credere Deum ad hoc declaranda martyris ſuæ merita fieri voluiſſe. Volant in turba diverſæ cogitationes: nam ſectionem artuum æſtimabant Virgini eſſe injuriam, libitinam autem ſecundum membrorum curvitatem formare laborioſum duxerunt. Cumque ita penduli ſtetiſſent, viderunt eadem membra veluti viventia in directum ſe extendere, faciemque ejus quodam Angelico rubore perfuſam quaſi in riſum hilareſcere. Tunc & ipſi lætabundi precioſum theſaurum ſarcofago impoſuerunt, juxta ejus admonitionem catenam prope illam collocantes.

CAPUT XXXIX.

Quomodo venit Abbas cum congregatione atque celebrantes miſſarum ſollemnia pro ejus requie honorifice eam tradiderunt ſepulturæ.

ERgo omnibus expeditis venit Abbas cum congregatione fratrum & copioſa multitudine utriusque ſexus non ſine magna devotione, atque miſſarum ſollemnia celebrantes in Spiritum humilitatis ſacrificabant pro ejus requie ſummo & vero ſacerdoti. Expletis autem miſſarum ſollemniis acceptaque crucis & his quæ exequiis exhibentur uſque ad locum ſepulchri procedunt, ibi Deum, cui omnia vivunt, fideliter pro ea deprecantes virginalem glebam ſpoliatæ telluri virginitate cum multa lacrima commendaverunt anno nongenteſimo vigeſimo quinto incarnationis Domini Ieſu Chriſti, qui vivit & regnat Deus per infinita ſecula, Amen.

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI
DE MIRACULIS S. WIBORADÆ VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI.
LIBER II.

CAPUT I.

De candela, quæ ad ſepulchrum ejus poſita, cœlitus eſt tricies incenſa.

IGitur poſt ſepulturam præcluis agoniſtæ, divina potentia, quæ adhuc in carne manente ſignorum atteſtatione dignata eſt mortalibus innoteſcere quam fideliter in mandatis ejus incederet, ipſa etiam non dedignata eſt poſt ejus depoſitionem frequentia miraculorum mundo declarare quaſi gloria ab ea remunerata ſit in cœlis. Ad ejus tumbam lucerna poſita erat, quatinus quando miſſarum ſollemnia, ſeu veſpertinalis oratio, ſeu matutinæ laudes celebrarentur lumen adeſſet. Quadam vero die poſt officiorum expletionem æditúus eam extinguens altera die ingreſſus reperit eam ardentem, quam ſecundo extinctam ſecundo invenit incenſam atque extinxit, ſimiliter tertio ingreſſus repperit ardentem ſed minime extinxit cupiens prius indagare, quis ei officium ſuum ita dimidiaret, cumque ab interrogatis non ſolum nil certi poſſet exarare, verum etiam ejus inquiſitio omnium admirationi fuiſſet, itur in commune ad lucernam. Poſſes mirari fluentem ceram à facie ignis tunc ejus calore nil eſſe imminutam, atque idipſum lumen paulatim ſe ſubtrahere viſibus humanis, ut facile in hoc miraculo animadverteres beatam Virginem ornata lampade ad nuptias cœleſtis ſponſi intromiſſam cum illo habitare lumen inacceſſibile.

CAPUT II.

Quod quædam de ancillis ejus voluit noctu baſilicam intrare cauſa orandi, ſed propter immenſum lumen quod vidit in ea non auſa eſt ingredi.

UNa ſervarum hujus Virginis quædam nocte ſtratu ſuo relicto cauſa orationis baſilicam petiit, quæ teſtata eſt ſe tantam claritatem in ea vidiſſe, ut ingenti terrore correpta fuſis precibus ante valuas minus periculoſum eſſe eligeret poſitum in horrentibus tenebris thorum reviſere quam irradiatam cœleſti lumine baſilicam introire.

CA-

Digitized by Google

CAPUT III.

Quod germen fœniculi circa tumulum ejus crevit tempore hyemali.

IN autumno, qui æſtatem paſſionis B. Wiboradæ retrudit, ſæpe memoratus frater ejus viridis fœniculi germen circa tumulum ejus fixit, quod divina diſpenſatione radicem terra figens atque per totum brumale tempus in ſui viriditate permanens ad ultimum adeo crevit, quod comis in modum coronæ nexis totum ſepulchrum protexit. De cujus germinis viriditate non ſolum multi ſunt mirati, verum etiam plerique languentes ſanitati ſunt reſtituti per acceptionem temperati ex eo antidoti.

CAPUT IV.

De pectinis ejus inventione.

SOror erat huic B. Martyri nomine Wildruda triceſimum poſſidens gradum. Hæc cum haberet notam, rogabatur à Virgine ſorore ut hanc permitteret aliquot dies ſecum morari, qua permittente cum apud materteram paucos exegiſſet ſoles informata morti debitum ſolvit. Mater autem poſt aliqua annorum curricula morte intercedente ſoluta à lege viri cœpit frequentare tumulum martyrizatæ ſororis, ibique divinis laudibus die noctuque ſe occupans in gradu ſexageſimo à morte inventa eſt. Huic adhuc in corpore degenti quodam matutino crepuſculo prædicta filia ejus hilari vultu apparens hujuſcemodi verbis ad eam uſa eſt. Num vigilas mater? quæ reſpondit, vigilo. Surge, inquit, & dic avunculo meo, quod Domina mea Wiborada ægre feret ejus theſaurum illius negligentia tam diu celari. At illa ſuſpicans de theſauro pecuniæ dixit, qualem theſaurum credenda eſt occuliſſe quam ſperabamus conſortem veræ beatitudinis in cœlis, eo quod in terris poſita non ſperare viſa eſt in pecunia & theſauris? Cur illa, non eſt (inquit) ita ut tu ſuſpicaris; nam inventio theſauri tollet tibi hujuſmodi ſuſpectum. Mox igitur linquens ſtratum adiit fratrem, ſibique per ſomnium revelata nunciavit. Nec mora, ſurgitur à ſacerdote atque una locum ſepulchri Virginis adeuntes viderunt illius pectinem ſine appendiculo ab aere ſuſtentari, quem cum ſoror Presbyteri manu tangeret cecidit ei in manum, tunc ille indignatus (voluit enim plures teſtes hujus miraculi fieri) ſuſcepit eundem pectinem atque ad clauſtrum properans Abbati cæteræque congregationi eum præſentavit, ſimul omnia de viſione in præſentando retexens, quem pater monaſterii reverenter ſuſcipiens illa mirabili ſuſtentatione audita exoſculatur laudeſque & gratias pro ejus inventione Deo omnipotenti perſolvens die eadem argento incluſum ad tumbam Virginis appendi præcepit.

CAPUT V.

Quod cujusdam turgidum caput eodem pectine benedictum priſtinæ ſanitati eſt redditum.

HUic miraculo non incongruum illud videtur ſubnectere, quod quidam, cui violato ſupercilio turgeſcens caput ſpem vitæ præſentis ademerat, eodem pectine à ſupradicto ſacerdote benedictus priſtinam indeptus eſt ſanitatem.

CAPUT VI.

Quod B. Rachilda cum infirmaretur, per ejus viſitationem ſanabatur.

PEr id temporis ægro dabat B. Rachilda, atque tanta detinebatur infirmitate, quod pene tres continuas noctes dieſque quaſi exanimis jacuit, tertia vero nocte circa pullorum cantum paulolum reſumpto ſpiritu cœpit implorare Martyris auxilium. Exaudivit ergo mater ſpiritualis vocem filiæ laborantis, atque cum magno labore cœleſtis luminis adveniens ſuaviſſimique odoris fragrantia caput ſuum capiti jacentis acclinat, manumque leniter pectori ejus admovit, atque ſic aliquantiſper moras nectit. Poſt breve vero cum ipſo jubare viſibus humanis ſublata eſt, permanente inibi uſque ad lucem odoris fragrantia, ſicque matre veniente fuit languor à filia, hacque recedente rediit ſanitas priſtina.

CAPUT VII.

Quomodo juvenis Udalricus ad ſepulchrum ejus eſt ſanatus.

QUidam ephebus nomine Udalricus in congregatione S. Galli ſcholari ſudabat Pierio. Hunc quodam tempore invaleſcens ægritudo ad hoc redegit, ut carnibus attenuatis ſpiritum jam oſſa regere negaret. Is ad tumbam Virginis deductus ut ejus ſuffragia cœpit implorare obdormivit: mox autem evigilans poſtulavit eſcas, quibus allatis comedit, convaluit, atque ſoſpes ad clauſtrum rediit.

CAPUT VIII.

Quod Engilbertus Abba monaſterio anniverſariū ejus cantu & lectionibus præcepit venerari, & quod per viſionem innotuit, quia mutatio velaminis altaris diſplicuit.

HÆc virtutum ejus inſignia Engilbertus Abbas monaſterii imis reponens ſenſi-

Digitized by Google

gam. De cujus abſentia cum cæteræ mœſtæ fuiſſent, beata Virgo conſolans eas dixit, conſolamini ſorores, veniet enim dies quando libenter adveniret, ſi poſſe ei non deeſſet. Igitur juxta verbum ejus in lectum decidens cum ægritudo invaleſcens redigeret eam in deſperationem vitæ, confeſſa eſt marito ſuo quas ampullas emiſit contra B. Virginem, optans ut ejus obtutibus præſentaretur. Cujus votis maritus allubeſcens detulit eam illuc. At virgo illius contumaciam redarguens, benedicens panem dedit ei, quo eguſtato ex templo convaluit atque lætabunda cum gratiarum actione repatriavit.

CAPUT XIX.

Quomodo in Pentecoſte à Salomone Epiſcopo juxta baſilicam S. Magni eſt incluſa, & quia à Diabolo mox eſt temptata.

EVolutis vero pæne quatuor annorum circulis prædictus Conſtantienſis Præſul ad cœnobium Sanct. Galli venit. B. autem Wiborada, quæ cum Martha jam diu ſtetit in activa vita laborioſe decertans, juxta pedes Domini cum Maria deſidere deſiderans quatinus peccatis & vitiorum tumultibus libera optata in Chriſto mentis quiete perfrueretur, poſtulavit ab eo ſibi domicilium alterari, & ut breviter ejus deſiderium proſequar, ſecretum clauſulæ concupivit. Qui ſtudens omnibus modis ei morigerare, juſſit ei deſideratum domicilium propter baſilicam Sanct. Magni conſtrui, atque in ſacroſancto die Pentecoſtes copioſa multitudine cum divinis laudibus proſequente devotis precibus Deo comendatam ſanctiſque benedictionibus conſignatam includens abſceſſit. Igitur omnibus cum Epiſcopo abſcedentibus Virgo Dei cogitans ſe locum certaminis ingreſſum divina adminicula mox oratura proſternitur. Quod fuit probabile inceptum & memoriale exemplum dimicaturis contra verſutias antiqui hoſtis. Non exarmes te fortis Domini bellatrix inexpugnabili ſcuto æquitatis, ſciens te contra quem te munis quam cito conflicturam. Inimicus autem humanæ ſalutis ſperans ſe non parum promovere, ſi noviter incluſam terroribus initiaret, projecit ante eam inter preces caput hominis ore hianti, oppido hiſpidum, atque ut ſuccincte ej⁹ deformitatem includam ſimile fuit projicienti. At illa immobilis in oratione perſiſtens, atque vexillum crucis fronte figens omnem fantaſiam inimici effugavit.

CAPUT XX.

Qualiter diſſoluta cuba ejus precibus eſt rejuncta.

COnſuetudo fuit huic beatæ Virgini ter in anno balneo uti, non tamen ſine licentia Abbatis ſui. Quadam autem die cum ei balneum in tyna paratum eſſet, repente vinculis reſilientibus diſſolutio regularum aquis profluendi dedit locum. Super hac re cum ejus ſerva nimis contriſtaretur, conſolatorie dixit ei beata Virgo: Noli mœrore affici, ſed expectemus miſericordiam Domini. His dictis conſignans ſemetipſam & vas per S. Crucis impreſſionem, conglutinavit omnem ejus diſſolutionem. Quod vas non ſolum tunc & deinceps quamdiu in corpore vixit ad uſus balnei utile fuit, ſed etiam poſt ejus martyrium pro diverſis languoribus medicabile fuit, & eſt.

CAPUT XXI.

Quomodo in vigilia Sanct. Johannis Baptiſtæ vidit B. Gallum miſſas celebrare.

FActum eſt in feſto Sanct. Johannis Baptiſtæ, cum adhuc orientale crepuſculum eſſet, vidit non ſine oraculo viſionem: B. Gallum ſacerdotali infula albatum miſſas celebrare, & multitudinem animarum mere fulgentium cum illo audivit pſallere, aut poſt expletionem miſſarum ad feneſtellam accedere ſibique complura, quæ poſtea eventus probavit præſagire. De hoc oraculo plerique ſolent mirari, quo modo B. Virgo adhuc in corpore conſtituta inviſibiles ſua natura ſpiritus poſſet contemplari. Sed hi tales adhuc ut carnales quæ carnis ſunt ſapiunt, neſcientes ut ſpirituales omnia examinare, quibus eos qui non ſunt in carne, ſed in ſpiritu oportet innoteſcere. Res corporales corporalibus, ſpirituales etiam ſpiritualibus oculis videri certum eſt. Eſſe ſpiritualem quandam naturam in nobis, ubi corporalium rerum formantur ſimilitudines ſive cum aliquod corpus carnalibus oculis ſubjectum ſenſu corporis tangimus, & continuo formatur ejus ſimilitudo in ſpiritu memoriaque reconditur, ſive abſens ſive olim notum, ſive quod non novimus, ſed tamen eſſe non dubitamus, ſive ita ſpiritu aſſumente alienamur ab omni corporis ſenſu & avertimur, ut ſolis ſimilitudinibus corporum ſpirituali viſione teneamur. Hæc igitur natura ſpiritualis, in qua non corpora, ſed corporum ſimilitudines exprimuntur, inferioris generis viſiones habet quam illud mentis atq; intelligentiæ lumen, quo & iſta inferiora dijudicantur & ea autem cernuntur, quæ neq; ſunt corpora neq; ullas gerunt formas ſimiles corporum, ut eſt caritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, & cætera hujuſmodi, quib⁹ propinquantur Deo, & ipſe Deus ex quo omnia & per quem omnia & in quo omnia. Quamvis itaque in una eademque anima fiant diverſæ viſiones, ſive quæ ſentiuntur, per corpus quas dicimus corporales, ſive quæ ſpiritu viden-

Digitized by Google

videntur & vocantur ſpirituales, ſive quæ mente intelliguntur & dicuntur intellectuales, tamen habent ordinem ſuum & eſt aliud alio præcellentius. Præſtantior eſt enim viſio ſpiritualis quam corporalis, & rurſus præſtantior intellectualis quam ſpiritalis. Corporalis enim ſine ſpirituali eſſe non poteſt, quandoquidem momento eodem quo corpus ſenſu corporis tangitur fit etiam in animo tale aliquid, non quod hoc ſit, ſed quod ſimile ſit. Quod ſi non fieret, nec ſenſus ille eſſet, quo ea quæ extrinſecus adjacent ſentiuntur. Neque enim corpus ſentit, ſed anima per corpus, quo velut nuncio utitur ad formandum in ſe ipſa quod extrinſecus nunciatur: ſed non diſcernitur niſi cum fuerit ſenſus ablatus à corpore, ut id quod per corpus videbatur inveniatur in ſpiritu. Nam cum aliquid oculis cernitur, continuo fit imago ejus in ſpiritu, ſed non dinoſcitur facta niſi cum ablatis oculis ab eo quod per eos videbamus imaginem ejus in animo invenerimus. At vero ſpiritualis viſio etiam ſine corporali fieri poteſt, cum abſentium corporum ſimilitudines in ſpiritu apparent & finguntur multæ pro arbitrio vel opinatione. Ab his omnibus ita diſcernimus illa corporalia quæ videmus & in quibus præſentibus ſunt ſenſus corporis noſtri ut non dubitemus hæc eſſe corpora, illas verò imagines corporum. Rurſus ſpiritualis viſio indiget intellectuali ut dijudicetur. Cum enim Petrus illum diſcum videret alienatus à corporis ſenſibus & illas voces, ***macta & manduca & quæ Deus mundavit tu communia ne dixeris***, in ſpiritu audiebat: Redditus a corporis ſenſibus, id ipſum quod viſum atque auditum memoria tenuerat in eodem ſpiritu cogitando cernebat. Quæ omnia non corporalia, ſed corporalium imagines erant, ſive cum primum in ipſa alienatione viſæ ſunt, ſive cum poſtea recordatæ atque cogitatæ. Cum verò diſceptabatur & requirebatur ut illa ſigna intelligerentur, mentis erat actio conantis, ſed deerat effectus donec nunciati ſunt qui venerant à Cornelio. Hac vero corporali etiam accedente viſione, cum & Spiritus Sanct. ***ſurge*** in ſpiritu ejus diceret ***vade cum eis***, ubi & illud ſignum oſtenderat & impreſſerat voces, adjuta divinitus mens intellexit quid illis ſignis omnibus ageretur. Intellexit verò iſta ſpirituali, inferiore non indiget. Non enim fallitur intellectualibus viſis. Aut enim intelligit & verum eſt, aut ſi verum non eſt non intelligit. Illuditur autem anima ſimilitudinibus rerum non earum vitio, ſed opinionis ſuæ, cum approbat quæ ſimilia ſunt pro his quibus ſimilia ſunt ab intelligentia deficiens. Fallitur ergo in viſione corporali, cum ipſis corporibus fieri putat quod fit corporis ſenſibus, ſicut navigantibus videntur in terra moveri quæ ſtant, & intuentibus cœlum ſtare ſydera quæ moventur. In viſione autem ſpirituali, id eſt in corporum ſimilitudinibus quæ ſpiritu videntur, fallitur anima, cum ea quæ ſic videt ipſa corpora eſſe arbitratur, vel quod ſibi ſuſpicione falſaque conjectura finxerat hoc etiam in corporibus putat, quæ non viſa conjectat. Illa corporali uſus eſt Moyſes in monte Syna: Iſta verò ſpirituali Eſaias vel ille Virgo in inſula Pathmos: tertia cum Apoſtolo uſuri ſumus cum omni ænigmate ſublato Deum videbimus ſicuti eſt. Sed quid Moyſes, quidve Eſaias? nonne aſſeclæ Wiboradæ? nonne ſimiliter in corpore conſtituti cum eiſdem viſionibus ſunt uſi? Erant plane. Qua ſi de re eſſent in Wiborada quaſi diſcredendo mirari, quæ exuberante ſcripturarum auctoritate in pleriſque patribus facta eſſe non poſſunt negare.

CAPUT XXII.

Quomodo prædixit B. Udalrico illum Auguſtæ Epiſcopum eſſe futurum, multaque adverſa in Epiſcopio paſſurum.

EOdem tempore fuit in monaſterio S. Galli quidam adoleſcens nomine Udalricus, cujus mores ibi extendit appoſita regula diſciplinæ. Is verò cum gravitatis ſenem in juvenili flore virtutibus æmularetur, poſt diſceſſum jam ſæpe dicti Salomonis rogatus eſt à tribus ut monachico habitu aſſumpto nomen & curam paſtoris eorum hæreditaret. At ille ſciens omnia facienda eſſe cum conſilio, B. Wiboradam cum in omnibus agendis ſolidus adiit, deſiderium fratrum ei innotuit, ſeque ſi DEI voluntas eſſet in omnibus velle obtemperare illorum vobis. Illa autem trium dierum ſpacium petens poſt horum expletionem ſic Prophetice dixit; nec Monachus nec Abbas hic fies, quia omnipotens Deus in orientali plaga te Epiſcopum fieri prædeſtinavit. Multo enim tempore tuæ res ibi ſecundæ erunt. Tandem verò multa adverſa à paganis & malis Chriſtianis paſſurus eris: Sed in his omnibus ſuperabis & in magna tranquillitate deinceps dum vivis tuum epiſcopum reges, quæ omnia juxta ejus præſagium in eo completa eſſe *liber geſtorum* ipſius evidenter atteſtatur. Tale donum Prophetiæ ei à Domino conceſſum eſſe non iſta ſolummodo lectio loquitur, verum etiam aliæ complures, ut iſtum libellum legentibus liquet, quas nos continuare diverſitas temporum non permiſit, quas dam etiam in noſtris auctoribus legendas reſervavimus, ut eſt, per Spiritum cognoſcere Gallum viciſſe vulpeculam, claves perditas monſtrare, hoſpitum adventum prophetare.

Digitized by Google

CAPUT XXIII.

Quomodo puer quem Waltrammus Presbyteram illam direxit benedictum panem ab ea accepit, eumque cuidam ſibi occurrenti deſpectivè porrexit, hacque de cauſa tamdiu cibos faſtidivit, donec iterato benedictum panem ab ea accepit.

PResbyter quidam nomine Waltrammus habuit quendam ſervientem, quem frequenter ad B. Wiboradam dirigere ſolebat. Contigit autem, ut quadam die eo miſſus fruſtum benedicti panis accepiſſet. Qui regrediens forſan non ita indignus, ut ille Ægyptius puer proditor Amalechitarum, eundem panem cuidam ſibi occurrenti ita deſpectivè dedit. Nec multum poſt à febre corripitur, atque in tanta detinebatur infirmitate quod neque manducare neque bibere ſuave duxit, donec iterato B. Virgini præſentatus benedictum panem accepit, & per hujus deguſtationem & faſtidium cibi pepulit & priſtinam corporis incolumitatem recepit.

CAPUT XXIV.

Quomodo una ex ancillis ejus vaſa ſacrificii purgare neglexit, atque Dominus hoc per viſionem revelavit.

HÆc eadem beata Virgo uni ex ancillis ſuis id injunxit officii, ut utenſilia, quibus in ſacrificio ſolita erat uti, ſibi munda præberet. At illa quadam die neſcio quid negotiata id ipſum officium ſorori ſuæ commendavit: ſed cum illa minus devote illud impleviſſet, omnipotens Deus qui eſt amator omnis munditiæ præcepit quandam famulam ſuam ei per viſionem apparere, quæ ut ipſa in eadem viſione teſtabatur in corpore manens ejus ſerva fuit, ut ei intimaret oblationes non ita munde puritas eſſe, ut puritas ſacrificandi popoſciſſet, & cujus negligentia hoc eveniſſet. Sic & ſacerdotes olim panes propoſitionis neglexerant, quos ipſi juxta traditiones Hebraicas ſerere, ipſi demetere, ipſi molere, ipſi coquere debuerant. Unde & eis à Domino per Malachiam Prophetam dicitur; *Ad vos ô ſacerdotes qui deſpicitis nomen meum ſermo iſte dirigitur: offertis ſuper altare meum panem pollutum.* Facta autem die vocans ad ſe B. Virgo prænotatam ancillam, poſtquam interrogaverat eam, quis oblatas in proximo paraviſſet vaſaque ſacrificii purgaſſet, illaque iviſſet inficias, neminem niſi ſe ipſam feciſſe, proferens quæ ſibi per viſionem dicta erant, devicit eam à veritatis regula deviaſſe. Tunc in ea negligentia redarguens juſſit eam neglectum officium implere, admonens, ut ea quæ ad Dei ſervitium pertinerent, non ita deſpectui haberet.

CAPUT XXV.

Quomodo ſibi ſpecialem pauperem elegit, & Dæmon in ejus ſimilitudine quadam die illi ſe obtulit.

ITa Virgo ſancta, ut prælibavimus, quicquid de alimonia ſibi ſupererat, totum pauperibus profligavit. De quibus ſibi ſpecialem quendam eligens præcepit eum cottidie circa nonam ſecretius advenire. Hujus inceſſus ita laborioſus fuit, quod duobus baculis inter aſcellas illum ſuſtentantibus non incongrue poſſe, tibi in memoriam revocare debilitatem Miphiboſech. Quadam itaque die Diabolus in ſimilitudinem ejuſdem pauperis magno ſtrepitu baculorum prædictam horam anteveniens proſtravit ſe humi, tanta infirmitate dicens ſe laborare, quod niſi quam cito conſuetam eleemoſynam perciperet, ſub eodem momento ſe extrema pati non incertum duceret. O Lucifer qui mane oriebaris, hi habitus hæque voces non decent arrogantem ſibi ſedem in lateribus Aquilonis & ſimilitudinem Altiſſimi. At illa ut in oratione jacuit, nullum profano reſponſum dedit. Ille a. afflictum clamitans cum cognoviſſet ſe preces in ventum fundere, ſurrexit à tellure atque caput æquans feneſtellæ introſpexit. At virgo ſe conſignans oppoſitionem Sanct. Crucis Diabolicum fantaſma eſſe probavit: nam illico nuſquam comparuit. Etiam hoc ei magnam præſtitit certitudinem, quod pauper juxta conſuetudinem ſuam circiter nonam horam ſecretius advenit, conſuetam eleemoſynam patienter, donec ſibi daretur præſtolans.

CAPUT XXVI.

Quod Mœcham, quæ puerum ſuum perdidit, ceſſare ab iteratæ pœnitentiæ fecit.

QUædam igitur Mœcha genitrix effecta adjecit peccatum ſupra peccatum, infantem quem ex adulterio conceptum peperit in rivarium demergens. Sed Deus omnipotens, quem magis delectat noſtra converſio quam perditio, voluit hoc ſcelus ei ad ſalutem manifeſtari. Itaque plebs fidelium contra tale nephas zelo juſtitiæ armata decrevit eam ad ſtipitem legatam cute privari. Cogito plebem iſtam cum * Gajo Cæſare de verberibus ſenſiſſe, cum tale nefas eorum vindicta audio ab illa puniſſe, & etiam prius quam ultima ſententia imponeretur, quæ ſubjungitur, ad hoc etiam decretum eſt, ut circulum anni clauderet omnibus feſtivis diebus paſſis crinibus pedibusque nudis in atriis S. Magni ſtando, ut qui

* *Salluſtius in Catilinario.*

qui ejus ſceleris conſcii contriſtabantur, illius pœnitentiam videntes conſolarentur. Poſtquam autem circulum anni in tali pœnitentia fideliter perſiſtendo clauſit, recogitans immanitatem reatus ſui eadem pœnitentia ſponte ſua tamdiu ſe adhuc obligavit, donec B. Wiborada eam ad ſe vocavit, frenaque afflictionis jam laxanda eſſe indicavit, puerum in refrigerio eſſe. Huic non erit diſſimile, quod de Trajani anima legitur, quia liberata ſit ab inferno Gregorio dolente pro illo. Nam ejus animam ab inferno ereptam atque in Paradyſum collocatam eſſe omnino incredibile videretur, ipſa veritate dicente; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu non poteſt introire in regnum Dei.* Sed infernus hîc per Methonomiam dicitur id quod continet pro eo quod continetur, ſicut eſt *percutere civitatem in ore gladii* cum populus in illa habitans percutiatur, tendens ad hoc. Trajanum cruciatibus inferni refrigerium eſſe conſecutum, non autem ex inferno eductum. Valet enim anima & in inferno exiſtere, & inferni cruciatus per Dei miſericordiam non ſentire, ſicuti unus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere, per Dei autem juſtitiam cuncta æqualiter non valet exurere. Nam unius cujuſque quantum meruit culpa, juſto Dei judicio tantum ſentietur & pœna. Sed tu Deus noſter memor humanæ fragilitatis *noli ita diſtricte intrare in judicium cum ſervis tuis: reminiſcere* quæſo potius *miſerationum tuarum Domine & miſericordiarum tuarum quæ à ſeculo ſunt*: liceat nos ſperare in te cum Propheta, *quia non ad conſumptionem noſtram emittas manum tuam & quia ſi in profundum inferni dimerſi fuerimus inde nos liberabis.* Hæc quæ à nobis nunc breviter ad te Domine ſunt ſingultata, confidentes apud tuam miſericordiam nobis in perpetuum profutura, qui lacrimas Prophetæ in conſpectu tuo poſuiſti, ad prædicandam Virginis tuæ ſanctitatem ſermonem reflectimus. Poſtquam vero Wiboradam meretricem frenis afflictionis abſolvit, cathenam cautelæ ei innexuit admonens eam, ut in poſterum de tam nefandis ſceleribus ſe cuſtodiret, ne ei *noviſſima pejora fierent prioribus.* Ergo ejus admonitionibus admodum ædificata in ſanctitate & juſtitia deinceps ſervire Deo ſtuduit omnibus diebus vitæ ſuæ.

CAPUT XXVII.

Quomodo B. Rachilda ad illam venit.

QUædam igitur prænobilis puella, nomine Rachilda, quæ etiam virginitate ſua Deo dicata in ejus obſequio jugiter perdurabat, frigoretico morbo non modice vexabatur. Quam cum parentes ej⁹ Romam deferre vellent ſpe recipiendæ ſoſpitatis, demandavit ei B. Wiborada, ut ſi vellet ſanitatem recuperare, quantocius ad eam veniret. Procul ſit ab animis audientium Wiboradæ legationem omnis ſuſpicio, quaſi ſperantem puellam ab Apoſtolica poteſtate ſalutem ſub quaquam æquiperatione in poteſtate curationum ab itinere retraxiſſe, cum longe aliam ejus intentionem fuiſſe ſequentia diligenter inſpecta declarent. At illa hac legatione gaviſa implevit ſibi demandata. Poſtquam autem ventum eſt ad oſcula, S. Wiborada infit; Benedict. Dominus, qui te diu deſideratam huc tranſmiſit ſibi ad ſervitium, & nobis ad ſolatium. Poſtea inibi morata infra paucos dies non ex parte ſanitatem recepit, atque cuncta quæ ſpiritualis mater eam docuit non ſolum in tabulis cordis notavit, ſed etiam, ut ita dicam ſupra ſuum poſſe omnia perfecit.

CAPUT XXVIII.

Quod parentes B. Rachildæ voluerunt illam repatriare, & hoc B. Wiborada cœpit diſſuadere dicens eam Dei prædeſtinatione recluſam ibi fieri debere.

HIsdem diebus Burkhardo Duce Alamannorum bella gerente, populis etiam inter ſe diſſidentibus propter Saxonicum Heinricum Regem factum cum militaris populatio gravem penuriam terris inferret, parentes B. Rachildæ metuentes eam ibi fame cruciari voluerunt eam repatriare. Cumq; ſe præſentarent B. Wiboradæ cauſa petendæ licentiæ dixit eis, ſuper hac re non tunc ſibi eſſe reſpondendum, ſed irent ad hoſpitia & in craſtinum convenirent eam. Fecerant ergo juxta verbum ejus & dictum eſt illis, ut cum gaudio ad ſua remearent, Dei prædeſtinationem eſſe filiam eorum inibi ſubſiſtere. Monſtrabatur illis etiam locus, qui ei à Domino ad clauſulam deputatus eſſe dicebatur. Igitur illius præſagio non diſcredentes iter arripiunt: nec longum tempus evolutum eſt inter parentum abſceſſionem & filiæ incluſionem in eodem locello, quo ſancta Virgo præmonſtraverat.

CAPUT XXIX.

Quomodo B. Rachilda infirma fuit atque in ſuſceptione baculi Beat. Wiboradæ convaluit.

SÆpe memorata Virgo Rachilda quodam tempore ægrotabat, & ex nimia infirmitate in deſperatione vitæ præſentis jacuit. S. vero Wiborada corrogata una ex domeſticis tradidit ei baculum ſuum, & hujuſcemodi mandata: Defer illum ſpirituali filiæ meæ, & dic ei, ut tripedem imitans ſenectutem veniat ad me. Cumque miniſtra exequeretur præcepta Dominæ, B. Rachilda extenſa manu ſuſcepit baculum atque

atque in ipſa ſuſceptione convaluit, confeſtimque ſurgens Beat. Wiboradæ ſe præſentavit. Quid nunc Iezi? video te neſcio unde mutato vultu, forſan miraris per ſuſceptionem baculi Virginis ægram convaluiſſe, cum cogitas per poſitionem baculi Domini tui defunctum non ſurrexiſſe, & quodammodo præcellere eam in gratia curationum. Non equidem miror: non enim ibi multum laborat admiratio, ubi rerum fieri poteſt æquiparatio. Baculo Wiboradæ tuæ ægra accepto ſurrexit: Domino autem meo ſuperveniente puer revixit, & etiam ut ipſe noſti minus eſt ægram ſanare quam mortuum reſuſcitare. Qua de re minus patet mihi ex parte Wiboradæ illud præcellere. Bene dixiſti Domino tuo ſuperveniente defunctum revixiſſe: ego vero inquio, Wiborada abſente ægram tantum per ſuſceptionem bacilli ejus convaluiſſe. Sic & abſentis Pauli ſemicinctia ægrotantibus ſuperpoſita ſanabant, quod majoris virtutis erat quam ipſum ſuperveniſſe, & longa oratione morbos fugaſſe, potes & in hoc notare, ſi placet, illud Virginis præcellere, quod baculus ejus non efficiendum miraculum mittitur, & tamen in ipſa ſuſceptione efficit: baculus verò Domini tui hac de cauſa per te directus nec longa poſitione conſequi miraculi effectum. Sed quid loquar per poſitionem baculi ſignum non eveniſſe, cum ipſe baculi Dominus ſuperveniens hoc quaſi vix obtinens moraretur. Scriptum quippe eſt; *Ingreſſus eſt ergo Heliſeus domum, & ecce puer mortuus jacebat in lectulo ejus, ingreſſusque clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper puerum, & orabat ad Dominum, & aſcendit & incubuit ſuper puerum, poſuitque os ſuum ſuper os ejus, & oculos ſuos ſuper oculos ejus, & manus ſuas ſuper manus ejus & incurvavit ſe ſuper eum, & calefacta eſt caro pueri. At ille reverſus deambulavit in domo ſemel huc & illuc, & aſcendit & incubuit ſuper eum & oſcitavit puer ſepties, aperuitque oculos ſuos*. Poſtremo ubi tu maxime hæres Wiboradam mortuum non reſuſcitaſſe, cum Dominus tuus legatur hoc feciſſe, nequaquam obeſt ad jam oſtenſam Virginis præcellentiam. Qui ſcis obitam non revicturam, quam vides ægram ſanatam? An dubitas qui hæc per merita Virginis ſuæ dignatus eſt operari? Admirationem, quam putavi æquiperationem levigare, mirabiliter frater in laude Virginis procedendo non ſolum mihi augmentaſti, verum etiam, quod rarum eſt, contradictorem reddidiſti auditorem tui benivolum. Sed quia ſi quid reſiduum fuerit igni comburendum eſt ſuppreſſa ſuper judiciis Dei, quæ ſunt abyſſus multa, ammiratione hortor te, ſi qua adhuc ſuperſunt, de tali Virgine loqui, & tamen ſi poſſis quæ gloriam Domini mei non ſint ita obnubentia. Paretur. Wiborada autem benedictione præmiſſa ſalutavit amice venientem Rachildam, edocens illam quod fides ejus & obedientia eam allevarent. Poſtquam vero multa ſpiritualia locutæ ſunt, cœpit B. Rachilda flagitare eundem baculum ſibi condonari à matre, quatinus pro ejus amore eum ſervaret, quo ad uſque viveret. Quo impetrato, nec non uſque ad finem vitæ conſervato poſt obitum ſuum ſepulchro piæ matris eum reſtitui diſpoſuit.

CAPUT XXV.

Quomodo Sanct. Gallus Beat. Wiboradæ ſciſſis veſtibus innotuit, quod Burckardus Dux eccleſiaſticus res diripuit, ab illaque pro his correptus emendationem promiſit, quam continuo per calicis acceptionem non obſervavit, & quomodo in Italia poſtea vitam finivit.

QUadam igitur nocte vidit Beat. Wiborada ſomnium, Beat. Gallum ſordidis & ſciſſis veſtibus amictum, cumque obſtupeſcens inquireret ab eo, quid regeret his figuris? Audivit illum, ſe conqueri de eccleſiaſticarum rerum direptione, & populi ſui contritione, & hujus ſceleris effectum prædicto Duci Alamannorum imponere. Poſt non prolixum tempus idem Dux ad monaſterium veniens confeſtim ab ea accerſitus eſt. Quo veniente poſtquam eum de iniquitatis perſeverantia valde redarguit, expoſuit ei viſionem per ordinem, hoc adnectens, niſi ſciſſuræ veſtium Sanct. Galli digna pœnitentia conſuerentur, vitam ejus in periculo conſtitutam fore. Ille autem ſemen cadens ſuper petroſa cum gaudio ſuſcepit verbum increpationis, à quo erat receſſurus, ut non habens radicem in tempore temptationis atque ſub jurejurando pollicitus eſt de præteritis emendationem & de talibus in poſterum abſtinentiam. Cui illa ſic occurrens inquit, probatio juramenti tui non diu differtur. Cœnobitæ ejuſdem viri, de quo nunc apud nos ſermo eſt, tractantes qui mitigarent ferocitatem animi tui ſuper ad eos pertinentia diſpoſuerunt te cum perfecto calice de auro donare, & noſti ut jam pauper locellus in tali munere exhauriatur ad hoc quod nunc exterius à te vaſtatus, ut dictum eſt dinoſcitur. Quem calicem, ſi tibi cura ſit reſervandæ vitæ, nequaquam præſumas accipere. At ille quaſi abhorrens ejus dictis iterando confirmat juramenta, ſe non ſolum exinde de rebus

Digitized by Google

rebus Sanct. Galli quid tale accepturum, ſed etiam irrationabiliter eis utentibus omni ſtudio contraire. In hac igitur ſententia ab illis digreſſus venit ad monaſterium. Suſceptus eſt vero à fratribus, ut ſcriptum eſt; *terror divitum exigit ſibi honorem.* Ipſe Abbas nomine Engilbertus ejus tyrannidem contremiſcens ſe credidit fugæ. Cum autem in craſtinum diſceſſurus eſſet, fratres præmiſſa benedictione obtulerunt ei prædictum à beata Virgine munus. Quid nunc? quid conaris? nonne ſi accipis fies perjurus? contine obſecro manus, dic, ut magnæ virtutis hominem decet, gratam duco veſtram clientelam, dives voluntas gratior eſt munere, munus non ſperno, tollens relinquo, pœnitet me ſcelerum, fui prædo hactenus in ſervos S. Galli, hinc potius oportet per me ejus eccleſiaſticas res augmentari quam minui. Si ſcires, frater, inexuperabiles Principum hujus ſeculi neceſſitates, nimirum hujuſmodi ſuaſionibus parceres. Me enim ſub poteſtate conſtitutum oportet tali munere in Regis Domini mei prodire obtutum: creberrimi etiam militares apparatus nolunt pauca adeſſe eorum ſumptibus, atque danda largiter ſtipendia militibus: præterea ſunt excedentia numerum, quæ perſæpe cogunt amicos hujus ſeculi tranſgredi juſtitiam Dei. Si vis amicus eſſe hujus ſeculi, quid mihi tunc tecum, cum conſtituaris inimicus eſſe Dei? Perge, perge, non adjicio verbum. Cerneres illum tot perjuria non vereri, ſed incunctanter utraſque manus in ejus ſuſceptionem extendentem. Ut gratificatur, quotiens inter manus liberatur: quam diverſi pretii à circumſtantibus æſtimatur: Igitur inde ſe domum proripiens uxori ſuæ quæcunque beata Virgo ad eum locuta eſt per ordinem retexuit, eique calicem oſtendit. Jamjam vero ad Italiam in militiam profecturus rogavit eam ut illum Sanct. Gallo remitteret, ſi mors ejus reditum præoccuparet. Sicque diſceſſit in Ramoth Galaad infauſtus perſuaſor ſubſtantiæ Naboth Iezrabelitæ, experturus in eodem itinere Dominum locutum eſſe per os Michæ. Nam inſperato in foveam cecidit, & ita quaſi quadam præſaga fine malorum de medio ſublatus eſt, itaque in lacu æternæ miſeriæ digna ſua pravitate præmia accepturus. Matrona autem ejus obitu comperto calicem, ut rogata fuit, monaſterio remiſit; catenam vero lapidibus intextam precioſis retinuit (ô defraudatrix Saffyra) aliamque multo minorem pro illa dedit.

❦ (o) ❦

CAPUT XXXI.

Quomodo quadam meridie vacans pſalmodiæ libro ultro ſe complicante preſſa eſt ſopore, divinitusque cognovit de Ungrorum vaſtatione, & quomodo conſuluit quendam Waltrammum, ſi debuiſſet viſionem proferre, & quia Abbas eam voluit ſecum ad caſtellum quoddam, quo ipſe omnia ſua fugarat, vehere illaque noluit diſcedere.

CUm autem omnipotens DEUS Virginem ſuam jam diu bonum certamen certantem per palmam martyrii vellet curſum conſummare, quadam meridie ei ex more vacanti pſalmodiæ pſalterium ultro ſe complicuit. Res admiratione digna, ſuper quod faciem aliquantiſper inclinans gelido ſopore fuſo ſuper artus paulolum obdormivit. Hac tenui pauſatione divinitus ei revelatum eſt, ſequenti anno Ungros Alamannia vaſtata in Kalendis Maji cellam Sanct. Galli invaſuros, ſeque eiſdem vulnerantibus ultima fata paſſuram. Evigilans autem nimis fluctuare cœpit de viſione, utrum propalanda foret an non. Penſabat enim quod de futuris prædicere ultra ejus meritum eſſet; nihilo minus etiam cogitavit Deum plerumque electis ſuis etiam per peccatores innoteſcere ut fugiant à facie arcus; metuitque, ſi reticeret eorum contritionis ſe ream fieri, quos præſentia periculi poſſet ſalvare: poſtremo pertractans, quia in antiquis eſt ſapientia, accerſito quodam monacho nomine Waltrammo, cujus etiam ſuperius fecimus mentionem, provectæ ætatis viro, denudavit ei omnem viſionem uſque ad martyrium, & quomodo fluctuaret, utrum oculenda foret vel propalanda, eumq; hujus rei gratia accerſitum, quia ſperaret in eo portum conſilii reperire ſuæ fluctuationi. Ille vero, ut rem per totum collegit, poſt aliquantulam deliberationem cenſuit tam commune periculum nequaquam eſſe celandum. Quamvis igitur conſilium daret, tamen ipſe non modice anxiatus fecit anxietatem duorum eſſe multorum Abbati ſuo aliiſque fratribus hæc eadem propinans. Abbas vero ſtupefactus ex auditis, directis quibuſdam de fratribus ad illam cum cauſa diligentius de his indagandi, tum quatinus cum illa tractarent, ut egreſſa de clauſula ad tutiora loca ſe pateretur transferri, quoad uſque paganorum furor pertranſiret, nil ei potuit extorquere, quid eſſet ejus voluntatis, niſi ipſe adveniret, & ſolus cum ea miſceret colloquia. Nec mora, regrediuntur legati Abbati ſuo nil certi referentes, niſi Virginem ipſius deſiderare præſentiam: qui ſperans ſe ad hoc vocari, ut cæteris remotis ille quaſi ſecretior eligeretur ſuaſor ejus evaſionis

acceleravit ad eam greſſum: ſed illa jam divina revelatione certificata de die vocationis ſuæ magis cœpit ei conſilium dare de exteriorum, videlicet eccleſiaſticarum domeſticarumque rerum procreatione quam de temporali vitæ ſuæ dilatione. Quæ conſilia ille attente percipiens expectabat ſi etiam ad ea vellet extendere quæ ipſe ſperabat: ſed cum nulla vox de his audiretur, ad ultimum cupiens cognoſcere quid haberet animi hujuſmodi verbis cœpit uti; De cæteris jam navigo in portu remis tuorum conſiliorum navim meæ intentionis adjuvantibus: de te vero quid fiat adhuc in media carybdi laboro. De me, inquit, noli ſollicitus eſſe: nam ego confidens de adjutorio Dei *non timebo quid faciat mihi homo ſi circumdabunt me ſicut apes, & ſi exardeſcant in me ſicut ignis in ſpinis, fortitudo mea Dominus ſiet mihi in ſalutem.* Tunc ſenior prorumpens in lacrimis rogavit eam, ut propitia ſibi eſſet atque egrederetur. Noli, inquit, pater venerabilis me ita perturbare lacrimis tuæ compaſſionis, ſciens procul dubio, quod ſemel animo unitum eſt mutari non poſſe, ſi divina non dedignabitur clementia abeſſe. Locum enim, quem contra verſutias antiqui hoſtis pugnatura elegi, Deo adjuvante ſpiritu redeunte ad eum, qui dedit illum etiam corpore tegam. Animadverte res meas eſſe intrepidi militis animum, & velle pro illius gloria omne ſubire periculum, qui priusquam montes fierent exiſtens nobis, in quos fines ſeculorum devenerunt, factus eſt refugium. Tunc venerabilis pater admirans ejus conſtantiam, commendans ſe illius precibus ad clauſtrum rediit. Cum autem haberet quandam munitionem unius miliarii à monaſterio, optimum factu ratus eſt in hac ſe ſuaque omnia præmunire, quoniam naturalis firmitas loci tribuit ei fiduciam à nullo poſſe expugnari, ſi cuſtodientibus eam victus non deeſſet.

CAPUT XXXII.

Quomodo parentes B. Rachildæ eam voluerunt de cella vehere, & quia B. Wiborada eis promittendæ filiæ illorum nihil mali provenire læti ad ſua rediere.

SUpervenerunt etiam parentes Beat. Rachildæ volentes ad tutiora deducere loca, quos Beat. Wiborada ſic allocuta eſt; Nolite ſolliciti eſſe de filia mea, quia tempus ejus nondum advenit, ſed adhuc per multa tempora vobis aliisque multis ad ſolatium reſervabitur. Qui nihil hæſitantes in ejus promiſſionibus, nempe illos crebuliores reddidit quod viderunt priorem prophetiam in filia eorum completam, quia ſequentium rerum certitudo eſt præteritarum exhibitio, ad ſua cum gaudio reverſi ſunt non parum admirantes de nobili conſtantia Virginis. Quomodo iſta retentio B. Rachildæ placuiſſet hæremus, quia fertur poſtea extimuiſſe martyrium, atque ſpiritualis matris ne pateretur imploraſſe auxilium, illamque quoddam membranum Dominica ſuſpenſione depictum ei dediſſe, ut illud ibi expanderet ubi infirmanti aditus fuerat introeunti ad illam ancillæ, atque hoc munimine ab hoſtibus eſſet protecta.

CAPUT XXXIII.

Quomodo Wito Presbyter incredulus de Ungrorum vaſtatione ad caſtellum pergendo factus eſt credulus in oppreſſi pueri ſalvatione.

QUidam Presbyter nomine Wito fama ciente de adventu Ungrorum venit ad B. Wiboradam dicens ſe creperum ſapere tam ſacrum locum unquam à paganis poſſe contaminari, atque hoc nefas exiſtimari preces B. Galli prius à DEO pro ejus emendatione exauditas, modo in ejus contaminatione credere adnullari. Quem illa mox divinis oraculis non incredulum eſſe monens, fugamque quantocius accelerare hortans prædixit ei in eundo improviſum mœrorem propter ejus incredulitatem provenire: quod & factum eſt. Poſtquam tota domus reda componitur, una quendam puerum impoſitæ ſupellectili ſuperſedere fecerunt, en ſubito neſcio quo caſu reda ſubverſa eſt, & puer qui dudum ſuperſedens impoſitam ſupellectilem premebat, diffidebatur aliquantiſper hujus impreſſione vivus evadere. Tunc illi quaſi exanimati, maxime propter puerum, redamq; cum impoſitis reponderantes invenerunt puerum in periculo ſanum. Presbyter autem animo recolligens ſibi prædictum mœrorem, non ſolum fit credulus omnium quæ ſancta Virgo prædixerat, verum etiam glorificavit Deum, qui ei tale donum prophetiæ conferre dignatus eſt, mox igitur mœrore gaudio propulſo læto curſu ad caſtellum pervenit.

CAPUT XXXIV.

Quomodo Ungri cellam invadentes ferro igneque omnia vaſtantes ad ultimum ad Virginis devenerunt ædes, & quomodo tria vulnera capiti ejus infligentes abierunt ſeminecem eam relinquentes.

CUm hæc agerentur jam tum non fama volabat per cellam de adventu Ungrorum, ſed illorum rabies undique eam circum-

circumſepſerat. Mox ad prædandum cuneus diſpergitur omnis, ingemitque avaritia contra ejus parentes ſinus vacua patere æraria. Extruuntur in baſilicis pyræ, prorumpentesque in altum flammæ divina virtute permittuntur obfuſcare laquearia, incenduntur altaria, ſanctorumque reliquiæ ignium dominaturæ ignibus traduntur, humiliantur uſque ad terram in altum eructæ domus, humiles vero aut deicebantur aut ignis dominabatur earum. Tali vaſtatione baſilicam Sanct. Magni adeuntes voluerunt & illam rogo extructo concremare: ſed ubi divina potentia eis reſiſtente eorum voluntas caruit effectu, tunc avaritiæ ſuæ conſulentes cœperunt ſpe pecuniæ quæque ſecreta rimari, ſicque rimando ad ultimum ad oratorium Virginis devenerunt. Quod undique præmunitum eſſe comperientes, autumantes omnem theſaurum eo loci fugatum eſſe, disjectione tegularum ſibi aditum parabant. Cumque introgreſſi eſſent invenerunt eam cilicio indutam Spiritum contribulatum Deo ſacrificantem. Utrum propter hoc quia noluiſſet ſecreta patriæ denudare facerent, vel quod æſtimarent eam eis aliquid officere in quærenda pecunia, ignoramus. Poſtquam ei omnem amictum præter cilicium detraxerunt, tria vulnera in caput ejus librabant, & ita ſeminecem relinquebant. O deteſtabile vicium avaritiæ, cujus potio cum ſit ſitis, ſui amatores omnia exquirere terra & mari ſollicitat, & non ſolum talentorum reconditores verum etiam victu & veſtitu contentos plerumque jugulare effecit propter quæſtum, & quod dolendum eſt illos quam ſæpe ab his, quorum ſanguinem ſitiunt, exceptos precibus fidelium indignos expirare. Ergo poſt actam necem, quæque abſconſioni idonea diligenter ſcrutantes poſtquam nihil invenerunt horum quæ ſperabant, protinus erumpebant foras magis ſceleribus quam gazis onuſti.

CAPUT XXXV.

Quod ſanguis ejus inſperſus muro per plurimos annos non potuit aboleri, & quomodo per hujus inſperſionem viſus redditus eſt cuidam mercatori.

AT virginalis cruor undatim profluens in prima eruptione vicinum conſperſit murum atque exin decurrens rivis cilicium totum perfudit. Quæ conſperſio quamvis ſæpe calce dealbaretur, nullatenus per multos annos potuit aboleri. Quod miraculum quidam excœcatus mercator audiens venit in baſilicam S. Magni baculo regente greſſum, qui præmiſſa oratione poſtulavit ſe deduci ad locum, quo deductus parum quid radens de ſacroſanguine panno involutum domum deduxit, cumque diverſorium ſuum ingreſſus fuiſſet, illico orbatis inſpergens luminibus mox de recepto viſu gratulabatur, atque ſepulchrum beatæ Virginis cum debita veneratione reviſit glorificans Deum.

CAPUT XXXVI.

Quod frater ejus venerat eam ſepelitum, & cum hoc à Rachilda eſſet prohibitum, ad caſtellum perrexit hoc nunciatum.

BEata igitur Virgo & Martyr Chriſti non eadem hora emiſit Spiritum, ſed vivens uſque in ſequens mane in ſinum Abrahæ expiravit. Venit itaque bonæ memoriæ frater ejus, qui neſcio ubi inter frutecta latens totum conſpexerat, volens precioſum theſaurum terræ commendare, ne forte barbata gens iterato veniens igni eum traderet. Sed hujus rei voluntate à B. Rachilda ſpoliatus, donec Abbate cum omni clero adveniente honorifice ſepulturæ daretur involutum ſacro velamine, ad caſtellum proficiſcitur atque Abbati cæteræque multitudini omnia uti geſta erant per ordinem retexuit, qui fraternam commemorationem pro ejus requie celebrantes manſerunt ibi octo dies propter metum pagagnorum.

CAPUT XXXVII.

Quomodo veniente die octava Abbas cum fratribus rediit ad monaſterium, & quod in corpore martyris nulla cicatrix patuit vulnerum, cum illud nudarent lavatum.

VEniente autem die octava Abbas comperto diſceſſu paganorum rediit cum fratribus ad monaſterium, reliquis etiam qui illo confugerant repatriantibus. Memoratus autem frater ejus collectis ſecum quibusdam de fratribus ac laicis cœpit ſtudioſius ſatagere, ut corpus eodem die ſepulturæ traderetur. Cumque illud nudarent lavandum, ut moris eſt, nulla in eo patuerunt, vulnerum indicia, niſi qua catena ſulcabat, ſed ita ſanum atque inviolatum viderunt ut etiam à plerisque de martyrio poſſet dubitari, ſi effuſus cruor teſtis non eſſet. Eandem vero catenam ante barbarorum eruptionem à ſe diſſolvens juxta altarium occuluit, & poſtea eos qui excubias circa funus ejus celebrabant, per viſionem admonuit, ut de eodem loco ſumptam prope eam in ſarcoſago collocarent, quod & fecerunt.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo cum idem corpus vellent levare in ſarcofagum, non potuerunt præ curvitate membrorum, & quomodo illis videntibus extendit ſe in directum.

POſtquam vero lotum corpus linteaminibus reinvolutum in ſarcofagum levare voluerunt, cognoverunt eis impedimento eſſe beatam Virginem in finali angore unum crus atque brachium ad ſe trahendo curvaſſe, ſpirituque recedente ante eorum extenſionem ita in curvitate diriguiſſe. Procul dubio fidelium eſt credere Deum ad hoc declaranda martyris ſuæ merita fieri voluiſſe. Volant in turba diverſæ cogitationes: nam ſectionem artuum æſtimabant Virgini eſſe injuriam, libitinam autem ſecundum membrorum curvitatem formare laborioſum duxerunt. Cumque ita penduli ſteriſſent, viderunt eadem membra veluti viventia in directum ſe extendere, faciemque ejus quodam Angelico rubore perfuſam quaſi in riſum hilareſcere. Tunc & ipſi lætabundi precioſum theſaurum ſarcofago impoſuerunt, juxta ejus admonitionem catenam prope illam collocantes.

CAPUT XXXIX.

Quomodo venit Abbas cum congregatione atque celebrantes miſſarum ſollemnia pro ejus requie honorifice eam tradiderunt ſepulturæ.

ERgo omnibus expeditis venit Abbas cum congregatione fratrum & copioſa multitudine utriusque ſexus non ſine magna devotione, atque miſſarum ſollemnia celebrantes in Spiritum humilitatis ſacrificabant pro ejus requie ſummo & vero ſacerdoti. Expletis autem miſſarum ſollemniis acceptaque crucis & his quæ exequiis exhibentur uſque ad locum ſepulchri procedunt, ibi Deum, cui omnia vivunt, fideliter pro ea deprecantes virginalem glebam ſpoliatæ telluri virginitate cum multa lacrima commendaverunt anno nongenteſimo vigeſimo quinto Incarnationis Domini Ieſu Chriſti, qui vivit & regnat Deus per infinita ſecula, Amen.

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACULIS S. WIBORADÆ VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI.

LIBER II.

CAPUT I.

De candela, quæ ad ſepulchrum ejus poſita, cœlitus eſt tricies incenſa.

IGitur poſt ſepulturam præcluis agoniſtæ, divina potentia, quæ adhuc in carne manente ſignorum atteſtatione dignata eſt mortalibus innoteſcere quam fideliter in mandatis ejus incederet, ipſa etiam non dedignata eſt poſt ejus depoſitionem frequentia miraculorum mundo declarare quaſi gloria ab ea remunerata ſit in cœlis. Ad ejus tumbam lucerna poſita erat, quatinus quando miſſarum ſollemnia, ſeu veſpertinalis oratio, ſeu matutinæ laudes celebrarentur lumen adeſſet. Quadam vero die poſt officiorum expletionem æditus eam extinguens altera die ingreſſus reperit eam ardentem, quam ſecundo extinctam ſecundo invenit incenſam atque extinxit, ſimiliter tertio ingreſſus repperit ardentem ſed minime extinxit cupiens prius indagare, quis ei officium ſuum ita dimidiaret, cumque ab interrogatis non ſolum nil certi poſſet exarare, verum etiam ejus inquiſitio omnium admirationi fuiſſet, itur in commune ad lucernam. Poſſes mirari fluentem ceram à facie ignis tunc ejus calore nil eſſe imminutam, atque idipſum lumen paulatim ſe ſubtrahere viſibus humanis, ut facile in hoc miraculo animadverteres beatam Virginem ornata lampade ad nuptias cœleſtis ſponſi intromiſſam cum illo habitare lumen inacceſſibile.

CAPUT II.

Quod quædam de ancillis ejus voluit noctu baſilicam intrare cauſa orandi, ſed propter immenſum lumen quod vidit in ea non auſa eſt ingredi.

UNa ſervarum hujus Virginis quædam nocte ſtratu ſuo relicto cauſa orationis baſilicam petiit, quæ teſtata eſt ſe tantam claritatem in ea vidiſſe, ut ingenti terrore correpta fuſis precibus ante valuas minus periculoſum eſſe eligeret poſitum in horrentibus tenebris thorum reviſere quam irradiatam cœleſti lumine baſilicam introire.

CA-

Digitized by Google

CAPUT III.

Quod germen fœniculi circa tumulum ejus crevit tempore hyemali.

IN autumno, qui æſtatem paſſionis B. Wiboradæ retrudit, ſæpe memoratus frater ejus viridis fœniculi germen circa tumulum ejus fixit, quod divina diſpenſatione radicem terra figens atque per totum brumale tempus in ſui viriditate permanens ad ultimum adeo crevit, quod comis in modum coronæ nexis totum ſepulchrum protexit. De cujus germinis viriditate non ſolum multi ſunt mirati, verum etiam plerique languentes ſanitati ſunt reſtituti per acceptionem temperati ex eo antidoti.

CAPUT IV.

De pectinis ejus inventione.

SOror erat huic B. Martyri nomine Willidruda triceſimum poſſidens gradum. Hæc cum haberet notam, rogabatur à Virgine ſorore ut hanc permitteret aliquot dies ſecum morari, qua permittente cum apud materteram paucos exegiſſet ſoles informata morti debitum ſolvit. Mater autem poſt aliqua annorum curricula morte intercedente ſoluta à lege viri cœpit frequentare tumulum martyrizatæ ſororis, ibique divinis laudibus die noctuque ſe occupans in gradu ſexageſimo à morte inventa eſt. Huic adhuc in corpore degenti quodam matutino crepuſculo prædicta filia ejus hilari vultu apparens hujuſcemodi verbis ad eam uſa eſt. Num vigilas mater? quæ reſpondit, vigilo. Surge, inquit, & dic avunculo meo, quod Domina mea Wiborada ægre feret ejus theſaurum illius negligentia tam diu celari. At illa ſuſpicans de theſauro pecuniæ dixit, qualem theſaurum credenda eſt occuliſſe quam ſperabamus conſortem veræ beatitudinis in cœlis, eo quod in terris poſita non ſperare viſa eſt in pecunia & theſauris? Cur illa, non eſt (inquit) ita ut tu ſuſpicaris: nam inventio theſauri tollet tibi hujusmodi ſuſpectum. Mox igitur linquens ſtratum adiit fratrem, ſibique per ſomnium revelata nunciavit. Nec mora, ſurgitur à ſacerdote atque una locum ſepulchri Virginis adeuntes viderunt illius pectinem ſine appendiculo ab aere ſuſtentari, quem cum ſoror Presbyteri manu tangeret cecidit ei in manum, tunc ille indignatus (voluit enim plures teſtes hujus miraculi fieri) ſuſcepit eundem pectinem atque ad clauſtrum properans Abbati cæteræque congregationi cum præſentavit, ſimul omnia de viſione in præſentando retexens, quem pater monaſterii reverenter ſuſcipiens illa mirabili ſuſtentatione audita exoſculatur laudeſque & gratias pro ejus inventione Deo omnipotenti perſolvens dio eadem argento incluſum ad tumbam Virginis appendi præcepit.

CAPUT V.

Quod cujusdam turgidum caput eodem pectine benedictum priſtinæ ſanitati eſt redditum.

HUic miraculo non incongruum illud videtur ſubnectere, quod quidam, cui violato ſupercilio turgeſcens caput ſpem vitæ præſentis ademerat, eodem pectine à ſupradicto ſacerdote benedictus priſtinam indeptus eſt ſanitatem.

CAPUT VI.

Quod B. Rachilda cum infirmaretur, per ejus viſitationem ſanabatur.

PEr id temporis ægro dabat B. Rachilda, atque tanta detinebatur infirmitate, quod pene tres continuas noctes dieſque quaſi exanimis jacuit, tertia vero nocte circa pullorum cantum paulolum reſumpto ſpiritu cœpit implorare Martyris auxilium. Exaudivit ergo mater ſpiritualis vocem filiæ laborantis, atque cum magno labore cœleſtis luminis adveniens ſuaviſſimique odoris fragrantia caput ſuum capiti jacentis acclinat, manumque leniter pectori ejus admovit, atque ſic aliquantiſper moras nectit. Poſt breve vero cum ipſo jubare viſibus humanis ſublata eſt, permanente inibi uſque ad lucem odoris fragrantia, ſicque matre veniente fuit languor à filia, hacque recedente rediit ſanitas priſtina.

CAPUT VII.

Quomodo juvenis Udalricus ad ſepulchrum ejus eſt ſanatus.

QUidam ephebus nomine Udalricus in congregatione S. Galli ſcholari ſudabat Pierio. Hunc quodam tempore invaleſcens ægritudo ad hoc redegit, ut carnibus attenuatis ſpiritum jam oſſa regere negaret. Is ad tumbam Virginis deductus ut ejus ſuffragia cœpit implorare obdormivit: mox autem evigilans poſtulavit eſcas, quibus allatis comedit, convaluit, atque ſoſpes ad clauſtrum rediit.

CAPUT VIII.

Quod Engilbertus Abba monaſteſterio anniverſariũ ejus cantu & lectionibus præcepit venerari, & quod per viſionem innotuit, quia mutatio velaminis altaris diſplicuit.

HÆc virtutum ejus inſignia Engilbertus Abbas monaſterii imis reponens ſenſi-

ſenſibus, veniente ejus anniverſario præcepit ſupradicto fratri ejus illum ſollemnem agere cantu & lectionibus, ut ſolet de una virgine, quod ille libenter percipiens in tantum ſtuduit eundem diem venerari, ut etiam altare velaret cultiori velamine privato, nam quo privatis diebus velabatur, beata Virgo propriis manibus texuerat, cumque finitis matutinis ſe ſopori dediſſet, adeſt in viſu glorioſa Martyr, grateſque pro veneratione ſolvens velaminis mutationem minus placitam duxit, qui expergefactus illico ſurrexit atque juxta Virginis velle operuit altare.

CAPUT IX.

Quomodo B. Rachilda germana ejus viſitatione eſt ſanitati reſtituta.

IN pago qui Erigowe nuncupatur, quem Araris fluvius ex uno latere præterfluit & altero Renus, fuit quædam materfamilias nomine Pliddruda Beat. Rachildæ germana. Hæc quodam tempore ita languida facta eſt, ut dentium pedumque officio privata, vix interdum in lectulo, interdum nullo modo quieſcere potuiſſet. Cumque diu tantis languoribus tabeſceret, tandem cœpit invocare Beat. Wiboradam. Nec ſtatim defuit invocanti miſericordia Domini, viditque ſibi aſſiſtere invocatam Virginem partemque janctinæ pellis formam vaginæ exprimentem jacientem ſuper ſe, hac voce ſubjuncta; Optaſti quietem, quieſce. Mox igitur ſoporata ſtertuit illam noctem & ſubſequentem diem magna ex parte; dehinc expergefacta popoſcit eſcas, quæ cum collatæ ei eſſent ſatis avide comedit tantumque in brevi cœpit convaleſcere, quot aliquot diebus exactis cum oblatione viſitavit ſepulchrum auxiliatricis ſuæ, omnibus quos ad præſens repperit cauſam innoteſcens ſuæ oblationis.

CAPUT X.

De obitu Hitonis germani illius, & quomodo Egibertus ſucceſſor ejus viſu orbatus per ejus merita eſt ſanatus.

JAm aderat plenitudo temporis quo ille venerabilis Hitto, viridis illa ſenecta cujus anni non deficient, debuit contingere metam divinæ vocationis, quo educto carnis ergaſtulo, quidam Archipresbyter nomine Egibertus ſucceſſit ei in regimine baſilicæ Sanct. Magni. Nam & is omnibus quæ poſſidebat relictis, quo Chriſtum perfectius cruce accepta, poſſet ſequi, in cœnobio S. Galli ad regularem diſciplinam cervicem cordis humiliavit, cui poſt aliquot annos cum gravi dolore cœpit caligare viſus, adeo ut illum apertis oculis nihil videntem Deum diceres aliud vas electionis ſibi in illo præparare, qui ad tumbam Martyris Chriſti provolutus vovit pro recuperatione viſus ſe unaquaque ſeptimana, quoaduſque viveret, in honore vivificæ Crucis ad ejus altare miſſam celebraturum in die quam amatores ſecularium litterarum diem Veneris appellant, nos autem utres novi liquoris ſextam feriam vocamus. Inter hæc vota obdormivit mirum in modum oculi ſopore gravati morbis relevantur, illoque excuſſo lumen ante à tenebris fugatum clarius rediens tenebras depulit, atque poſtea in ſui claritate permanens nulla caligine interpolari potuit, donec anima recedente cæterorum etiam officiorum corpus reddidit extorre.

CAPUT XI.

De quadam Reginſinda quæ debuit vacare ejus ſollemnia.

MUlier quædam nomine Reginſinda cum continuum væ pateretur in capite, audiens quales virtutes Dominus dignaretur operari per merita B. Wiboradæ adiit cernua ad locum ſepulchri ejus, ibique vovens diem paſſionis ejus annuatim feſtive veneraturam, in vovendo ſomnium cœpit, unde excita omni dolore remoto incolomis repatriavit. Igitur adveniente profeſto natalis Virginis, hæc eadem quam prædixi mulier jam pridem habens telam erectam ſperavit eadem die eam uſque ad finem perducere, ſi diem ex integro texeret. In hac hac itaque ſpe feſtina cum jam vergens ſol intrans Oceani undas mortalibus denegaret ſui præſentiam, corripitur in texendo tanta infirmitate capitis; quod prius relictum Virginis auxilio thorum languore ingraveſcente reviſit. Tunc ſe reminiſcens prævaricatricem ultra ſuum poſſe, ut ita dicam, niſam, iterato ad ſepulchrum ejus venit, ibique oratura proſternitur. Quomodo ego miſer hic digne valeo loqui lacrimas, commiſſa pœnitentium, cujus captivata mens adhuc magis voluntarie ducitur in lege peccati quam ut condelectetur lege Dei. Funduntur ubertim lacrymæ teſtes veræ pœnitentiæ, æmulantur vota melius ſolvenda prioribus neglectis, exaggerantur preces pro venia precibus pro incolomitate, ſingultuſque continui ſæpe illi abrumpunt precantia verba. Tandem divina clementia reſpecta, quæ nobis delinquentibus ſemper poſt virgam correptionis porrigit baculum conſolationis, repente inter preces ſomno gravatur, quo exonerata illico ſurrexit ſana atque cum gaudio regreditur ad ſua.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XII.

Quod duo diverſis morbis vexati ad ejus ſepulcrum ſunt ſanati.

NOn enim arbitror & hoc miraculum eſſe reticendum quod duo diverſis afflicti morbis (nam unus febre, alter dentium dolore laborabat) aliorum adminiculo ad memoriam hujus Virginis adducti (ingens enim dolor utrique proprias vires conſumpſerat) per ejus merita priſtinæ redditi ſunt incolumitati.

CAPUT XIII.

Quomodo quidam qui dentium dolore laboravit, tactus ligniculo de cupa ejus ſanus receſſit.

GNatus miniſtri B. Wiboradæ adeo vexabatur dolore dentium, quod capite ex omni parte tumeſcente ab omnibus cum intuentibus deſperabatur, cui cum pater dentes ligniculo de cupa Virginis tangeret, tribus vix guttis ſanguinis prorumpentibus ſoſpes cunctis mirantibus ſurrexit.

CAPUT XIV.

Quomodo Diabolus Kebininam in ignem truſit, & quomodo inde eruta quaſi in extaſi jacuit, & ad veſperum reſipuit.

NEc hoc ſilentio prætereundum, quantam pietatem virtus divina oſtendere dignata eſt ob merita Virginis atque Martyris ſuæ planius declaranda ſuper fidelem ſervam ejus Kebininam. Poſt tranſitum igitur B. Wiboradæ, commiſſione & præcepto illius B. Rachildę fideliter ſerviendo adhærębat. Ipſa vero Rachilda crebra infirmitate fere per omne tempus vitæ ſuæ cruciabatur. Hæc autem quam prædixi ſerva quoddam potirium miſcere edocta fuit à Wiborada contra ejus conſuetudinariam infirmitatem, quod cum quadam die in teſtula igni apponere voluiſſet, ut ſe inclinavit Diabolus utriusque dilectionis inſectator quadam inviſibili impulſione truſit eam in ignem, in quo cum diu huc illucque volutata miſerabiliter cremaretur (nemo enim aſtabat qui eam extraheret) tandem divina miſeratione & beatæ Martyris ut credimus auxilio ignibus eruta ſella juxta poſita conſedit. Tale poſt quædam conſerva ejus aliique cum ſupradicto ſacerdote Egiberto intrantes diverſorium illamque videntes ita crematam obſtupuerunt in inſolita facie, cumque inquirerent ab ea, ſi ipſa eſſet Kebinina paulolum reſumpto ſpiritu reſpondit, ego quidem ſum: noliteque obſtupeſcere neque mirari, inimicus hæc fecit, non enim hæc mala quaſi non præſcita mihi evenere, nam cum in cella Sanct. Georgii apud Dominam meam Wiboradam manſitarem, contigit me graviſſima infirmitate detineri, cumque mihi in dubio eſſet vita & mors, ſubito viſus eſt capiti meo aſtare juvenis pulcherrimus & alius quaſi perſona de formis Æthiopis, quem ille pulcher increpans, quid inquit hic aſtas cruenta beſtia? in aliquo enim adhuc poſt tempus dabitur tibi poteſtàs lædere hoc corpus: in anima vero nec modo nec deinceps ullã tibi conceſſam ſcias, en tempus læſionis: ſpero autem te Domini miſericordia, ſi cum Propheta ei tradita ſum in interitum carnis, quod etiam animam meam cum illius anima ſervet. Mirabile dictu, cerneres eam in uno latere uſque ad pectus ita concrematam, ut oſſa & interiora quædam apparerent, & veſtem nil eſſo læſam, in altero vero veſtem combuſtam & carnem in nullo pennitus læſam.

CAPUT XV.

Quomodo divina revelatione corpora ambarum Virginum baſilicæ Sanct. Magni ſunt intromiſſa, & quod unus artificum pede læſus ſoſpitati priſtinæ eſt redditus.

IGitur dolore hujus uſtionis in lectum decidens cum per aliquot dies graviter laboraſſet, accidit ut quadam veſpera reſolutis membris frigido corpore ita omnium officiorum jaceret effœta, ut à cunctis circumſtantibus mortua nunciaretur. Fletur, extenditur, ordinatisque excubiis pro mortua cuſtoditur, circa pullorum vero cantum fragor nimius, veluti tonitrus ita graviter ſuper ipſam domum increpuit, ut omnes qui in excubiis aderant nimio terrore perculſi ad terram corruerent. At Virgo Rachilda divino ut credimus inſtinctu vocans adſe prædictam ſervam dedit ei cilicium B. Wiboradæ, eamque ſuper defletæ corpus expandere juſſit, ſed & baculum ejus addens ſupponi præcepit, quod cum factum fuiſſet, exemplo recalefacta convaluit, reſedit, viſum apperuit, omnibusque quinquepertitis officiis ad plenum recuperata eſt. Tunc erumpens in vocem dixit: Gratias tibi refero Chriſte ſalus omnium in te ſperantium, qui dolores meæ uſtionis medicamento gratiæ tuæ fugaſti, & tibi domina mea Wiborada per cujus merita hanc miſericordiam confido me conſecutam.

CAPUT XVI.

OPeræ precium eſſe diximus & hoc paginæ commendare; qualiter omnipotens Deus has ſanctas Virgines prius in ergaſtulis, in quibus ſe pro ejus amore incluſerant, tumulatas baſilicæ S. Magni intromitti revelare dignatus eſt. Quadam igitur nocte ſæpe dictæ Kebeninæ viſum eſt omnium

omnium, quidam juvenis aſpectu decorus trahens redam geminis rotis compoſitam quadam cerea materia, ut ei viſum eſt, oneratam, cumque illa interrogaret qua de cauſa veniret, vel quid ex hac materia facere vellet, miſſus ſum (ait) ut harum ſanctarum Virginum ſepulchra muro interrupto baſilicæ intromittam. Poſt hanc igitur viſionem aliquot diebus exactis Gralo, qui id temporis cœnobio Sanct. Galli præerat, in animum duxit, credo divina inſpiratione, viſionem ancillæ factis exequi. Tunc proſtratus ad memoriam Virginum devotis precibus illarum voluntatem, & adjutorium cœpit implorare, ut is, cujus voluntas opus eſt, patrandum opus dignaretur aſpirando prævenire & adjuvando proſequi. Poſtquam hæc & his ſimilia virgineis auribus humiliter inſtillavit, ſurrexit conveniensque ancillam quam prædixi enucleavit illi archana voluntatis ſuæ. His illa auditis retulit ei econtra ſomnium quod viderat. Sicque factum eſt ut fide veniente ab utroque ad utramque duo certa fugarent dubium ab opere patrando. Exemplo vocantur cæmentarii, opusque in divina providentia perfectum humanis ſtudiis traditur perficiendum. Jam tum fervente opere contigit, ut quoddam immane ſaxum ab eiſdem artificibus incaute levatum, ſed incautius relictum uni ex illis in pedem cecidiſſet, graviterque collideret: qui à ſociis ad diverſorium delatus juſſit cereum parari, cumque ad ſepulchrum B. Wiboradæ accendi, quod cum factum fuiſſet, meritis beatæ martyris id obtinentibus ſequenti die cum cæteris cæmentariis ſoſpes & lætus ad opus inceptum mature venit.

ET SIC EST FINIS.

EKKEHARDI MINIMI DECANI S. GALLI.

LIBER

DE VITA B. NOTKERI BALBULI.

Prologus.

IN primis conqueror, quod maxime ſubolet perfectos viros ac ſapientiſſimos cœnobio Beat. Galli degentes multorum patrum ſive fratrum inibi commorantium laudabilia geſta non ſcripſiſſe, cum conſtet eos multa digna relatu feciſſe & dixiſſe. Ideo multo mœrore affectus ſum, & miror valde, quid cauſæ extiterit, quod tanti viri, quibus immeritus eſt mundus frui, quorum inſtitutione informatur clerus, per quos omnium artifex Spiritus Sanctus voluit ornare officium divinum, in quo jocundantur animæ juſtorum, quorum doctrina fulget & lætatur Eccleſia Dei non ſolum per Alamanniam, verum etiam à mari uſque ad mare & in univerſo mundo uſque ad terminos orbis, in hymnis & ſequentiis, in tropiis & letaniis, in diverſis cantibus & melodiis, pluribusque eccleſiaſticis diſciplinis. Nam cum ſciamus eos ſanctiſſimos & doctiſſimos fuiſſe, & in ſanctorum numero aliquos ipſorum aſcitos, grave nobis & tædioſum eſt nihil de eorum virtutibus ſcriptum repeiſſe, ſed nos eadem quamvis modica geſta, quæ majores in ſcriptis nobis reliquerunt, de Notkero cognomento Balbulo, viro doctrina ſophiæ tunc in tempore famoſiſſimo meritorumque ſanctitate beatiſſimo, ejusque ſodalibus, quæque invenimus in ſcedulis, in unum compilare ſtuduimus. Licet enim huic operi longe impar ſim, laudabilis vitæ converſatio & ſapientia prænominati Notkeri Balbuli valde hoc expoſcit, ut lucerna tam clara non ſub modio, ſed ſuper candelabrum ponatur, ut luceat omnibus qui in mundo ſunt. Virtutes quoque ſancti viri ſuamque vitam digne deſcribere non tepentis animi officium eſt, cum ad hoc opus ſufficere non credam quemlibet ſapientiſſimum. Quidam verò in rationis inquiſitione aut in ornatu eloquentiæ laborantes ea, quæ ſimpliciter proferri poſſent & plane, audientibus vel legentibus faſtidium ſæpius præbent. Nos itaque nec donati regulis ad plene imbuti, vel Grammatica Priſciani, minuſve Dialecticis verſutiis exercitati, nec Rhetoricis floribus Philoſophicæ eloquentiæ exhilarati, non in ſublimitate ſermonis ea quæ collegimus vera, fideli humilitate dictante rationis juſtitia exequemur. Unum vero timendum & verendum mihi eſt, cum narravero magnalia facta ſanctorum, dicat mihi Deus peccanti; *quare tu enarras juſtitias meas & aſſumis teſtamentum meum per os tuum*? Ego non de juſticia præſumendo, ſed invocato ſancto viro Dei ut meritis ipſius & precibus adjutorium per Spiritus Sancti gratiam conferatur, ut inceptum opus devote perficiatur, quod quaſi libamen aliquod ad deguſtandum auribus & animo veſtro propono. Si quid vero diſplicuerit, rogo ut emendetur & nobis concedatur.

CA-

CAPUT I.

CHriſtus Dei virtus & Dei ſapientia, qui miſericorditer ut nos à peccatis liberaret, formam carnis ſibi aſſumpſerat peccatricis, ſicut nos peccatores per diverſas vocat ætates, ità etiam propter diverſas meritorum virtutes juſtificat & ſalvat. Quosdam enim adhuc in utero ſanctificat, & replet Spiritu Sancto: quosdam autem in lacte matris, licet virtutum qualitates non diſcernentes, ornatum pudicitiæ ſuperinduit: alios autem adhuc pueros, ut à laſcivitate quieſcant, continentiæ dote roborat: ipſos vero juvenes maximam carnis adverſus ſpiritum pugnam quaſi nimis ferventes paſſos in victoriæ corona triumphare donat: ſenes jam quaſi ad mortem declinatos ad pœnitentiam revocat: eos denique qui in decrepita ætate ſunt variis affecti tribulationibus tandem amore cœleſtis patriæ ad ſuperna ſuſpirare concedit. Has igitur virtutes licet partim & per diverſas ætates aliquibus det, multos tamen, eos videlicet quos eccleſiæ ſuæ ſpeculum & formam propoſuit, ut eum de quo nobis ſermo eſt, omnibus his virtutibus decorat. De cujus virtutibus ea quæ virorum valde venerabilium veraci relatione didici, vel pro quantitate ut ſcripta in continenti comperi ne amore loci aliquid fingere arguat, ſimpliciter humili caraxatione proſequemur, & ſingula ejus facta vel dicta ſanctarum ſcripturarum auctoritatibus eo ſpiritu, quo vir ſanctus habundabat, corroborante confirmantes ad relationis noſtræ propoſitum redeamus.

CAPUT II.

IGitur B. Notkerus de pago qui Turgowe dicitur oriundus fuit, & in vico, qui Sacer pagus vocitatur Latine, vulgariter vero appellatur Hellicgowe, à nobiliſſimis progenitoribus procreatus eſt. Nam de Karolorum genere & ſanguine & Saxonum antiquorum, de quibus illo in tempore Imperatores Ottones orti ſunt, erat parentum ejus proſapia, Etymologiam vero ſui nominis per vices temporum adimplens cum Apoſtolo neceſſarie deſiderans eſſe cum Chriſto multo melius: ſed tale nomen in tali loco non caſu arbitror accidiſſe, ſed Dei diſpoſitione, ſi cujus nutu nec pluviæ gutta in terram cadit. Filius enim Dei qui Bethleem ubi naſceretur elegerat, Nazareth ubi nutriretur, Jeruſalem ubi pateretur, quique ipſa loca nominibus tantis ſacramentis convenientibus voluit appellari, ipſe etiam locum, quem tanti viri nativitate conſecraverat, tali vocabulo voluit appellari, cujus præfati parentes cum ſecularis vitæ nobilitate eleganter floridi pollerent, ab ipſo matris utero filium ſuum grammaticæ artis flagello ſubdere devoverant. Quia vero in monaſterio Sanct. Galli ſeptem liberalium artium ſtudium & regularis vitæ rigorem vel diſciplinam florere audierant, Spiritu Sancto eis tale deſiderium inſpirante, ut eundem locum virtutibus tanti viri ob meritum beati patroni adornaret, monaſticæ eum vitæ ibidem ſubjicere propoſuerant (*Proceſſu etiam temporis poſtea eorum pene omni ſubſtantia collata eſt huic monaſterio*) quem etiam ſub Archimandrita, qui tunc loco huic præerat, nomine Grimaldo Abbate canonico admodum venerabili & ſanctitate honeſto viro regulariter Dominæ & patri Gallo cum oblatione deferentes atque inibi ſacræ inſtitutionis gratia Spiritus Sancti prælibuto coma capitis ſub ejusdem Abbatis regimine depoſita magiſterio Iſonis omnium artium eruditiſſimo & maxime divinarum ſcripturarum peritiſſimo imbuendus contraditur. Literali itaque diſciplinæ bonæ indolis, puer appoſitus tanto ingenio quæque docte didicit, ut facile agnoſceretur non hanc humani ſtudii eſſe capacitatem, ſed divini ſpiritus operationem, qui ſicut in Regum libro legitur de David; *Spiritum Sanctum accipiens infantulus per omne tempus vitæ ſuæ manſit cum eo* & in reliquum. Nam ut ejuſdem gratiam paracly-ti in baptiſmate ſuſceperat, ita à pueritia per omnes ætates in Dei timore immaculatus conſervabat, præter ea ſine quibus homo eſſe non poteſt vivens, numquam de ſecreto cordis ſui ubi verum Dei templum eſſe debet eam expulerat. Hic quaſi novus Daniel adhuc puer ſeniorum patrum diſcutiebat facta, ac tanta diſcretione penſabat ut quidquid virtutis in eis videret conveniens ætati ſuæ hoc in abſcondito mentis ſuæ depingens imitaturus recondidit. Si quid autem vitioſum vel reprehenſibile ſenſerat, aut unde ſibi ſuſpicio naſci poſſet, ſtatim recurrit ad ſui ipſius miſeriam, ſciens quia vix eſt homo qui non aliquando exce-dat pro rigore magiſterii clauſtralis diſciplinæ, qui ſemper in eodem loco ob ſanctæ regulæ puerili ætati maximus inerat, nolens vel audens arguere, ſed cito removens à ſe & longe de ſuæ recordationis intentione abjiciens. Erat enim ei in deſiderio magis cœlibem in terris ducere vitam & fraternam caritatem conſervare ad omnes, quam oculo ſuſpicionis alere odium nutrimentum detractionis.

Incluſa videntur ex margine irrepſiſſe.

CAPUT III.

SAnctus vir Dei cum de infantili ſimplicitate proceſſiſſet ad juventutis florem, animum tamen ſemper habebat firmum ad devotionē boni propoſiti; ſciens ſcriptū; *adoleſcentia & voluptas vana ſunt.* Plus ſe con-

Digitized by Google

convertens in illam ſententiam quæ dicit, *Lætare juvenis in adoleſcentia tua*, numquam eo ſe jocundiorem exhibebat, ſed amplius gravitatis exempla præbebat* coævibus. Amoris namque flamma ſic ardens, ut cottidie in oratione mentem afficiens & carnem macerans per compunctionis lacrimas nihil terrenum nihil tranſitorium quærens ſolus ſibi vacabat, ut ei qui omni fecit mente collecta in unum adhæreret, & ejus deſiderio tranſcendens mundana omnia non jam timore pœnarum, non memoria vitiorum, ſed dilectionis igne ſuccenſus cum odore virtutum, ita ut merito in ſponſæ laude diceretur ei; *quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrræ & thuris & univerſi pulveris pigmentarii*. Itaque juſti viri oratio concepta ex virtutibus intimi amoris quaſi fumus ex aromatibus lacrimas elicere ſolet, quia dum ſola cœleſtia poſtulat, fit plerumque interdum tantæ ſubtilitatis vis amoris, ut hanc nec ipſe animus comprehendere poſſit, qui illuminatus habere meruit, & ideo thuris myrræque incenſum ſacrificat, dum aſſidue in ſe carnis vitia mortificat, & apud Dei viſionem, ad quam pervenire medullitus inardeſcit, ſeque ipſum in bonis virtutum operibus Deo exhibet & exercet, ac ſic velut pigmentariorum pulveres offert.

* *f. coævulis.*

CAPUT IV.

HAbebat vir beatus defectum à pueritia, eo quod tardioris & impeditioris linguæ eſſet, ſed velociſſimus erat facundia ſpiritus. Erant enim in eodem monaſterio tres Notkeri vocabulo nominati, viri doctiſſimi & nobiliſſimi genere, ſicuti cœnobium S. Galli ab exordio ſui ſemper habuit nobiliſſimos filios magnorum terræ monachos. Horum trium virorum unus dicebatur Notkerus Phyſicus, qui Abbas poſtea factus vir multæ ſcientiæ & prudentiæ magnæ doctor, & pictor valde ingenioſus, cujus geſta habentur in libro caſuum monaſterii: in cujus electione cum à ſenioribus domus præſentaretur Imperatori Ottoni Magno ſprevit nimiam juvenilem ætatem in homine timens ruinam domus & diſciplinæ. Reſponſum eſt à Ruperto Decano; & in hoc errat oppido diſcretio Regis; inter tot utique Marias optimam partem dudum eligentes nec unam quidem Martham, quæ ſollicita ſit & circa frequentes miniſterium ſatagere velit, invenire potuimus: ideoque talibus relictis ad minorem ætatem deſcendimus & optimam (mihi crede) ſi enim digneris ſuſcipere comperimus. Qui tandem annuens votis inveſtitum cum ſociis remiſit. Veniens ergo domum ita gratanter & gaudenter receptus eſt, ut cum Tullio melior quidem ipſe concinnare potuerit merito;

O fortunatam Galli me conſule cellam.

Erat alter Notkerus, qui cognominabatur Piperis granum, ita quod fuit valde acri ingenio, homo doctiſſimus, ſtrenuus ac religioſus. Notkerus, de quo nobis ſermo eſt, qui cognominabatur Balbulus voce quidem, ſed ſpiritu eloquentiſſimus, quod non caſu ei eveniſſe putandum eſt, ſed ſicut B. Moyſes, ex quo loqui cum eo Dominus cœperat, ineloquentem ſe fatebatur, ita iſte accepta Sancti Spiritus gratia redditus eſt exterior homo elinguis, ut interior loqueretur plane.

CAPUT V.

STuduit namque vir Dei plenus ut gratiam collatam ſibi de facili non amitteret, omni cuſtodia muniens cor ſuum, orationi, vigiliis, jejuniis, abſtinentiæ & patientiæ operam dedit, & ſubito ſe ipſum tranſcendens juxta illud Iſaiæ: *Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit & germinabit Iſrahel, & replebunt faciem orbis ſemine*. Omni vero impetu niſus eſt ſternere carnem, ſuperare Dæmones, ut perveniret ad eam celſitudinem, qua inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiceret, ideoque oculum contemplationis per feneſtellam dirigens humilitatis ad ſupernam civitatem Iheruſalem & ad univerſum inibi cœtum filiorum Iſrahel, id eſt videntium Deum, ubi de plenitudine ſedentis in dextra, id eſt Domini noſtri Iheſu Chriſti, acciperet unde repleret ſanctam eccleſiam per latum orbem diffuſam ſemine, id eſt exemplo, doctrina & laude. Sacros vero ordines, quos adhuc puer ipſe ſuſceperat, ita beatis moribus ornabat, ut ſi ætatis temeritas non repugnaret, altioribus quibuſdam ſacramentis coaptari potuiſſet, cumque puerilem ætatem cum coævulis ſuis & earumdem virtutum ſuarum æmulis tranſiret, ita ſe eiſdem in omni familiaritate & morum honeſtate conjunxerat, ut in ipſis laudem ſine invidia & partes amicos facile invenias. Ea autem quæ vitioſa juvenum & lubrica ætas expoſcit, ſicut eſt diſcurrere, vagari, circuire, laſciviri, ſuperbire, ambire, voluptatibus uri, ſtulta conſortia, inutilia loqui, & alia plura, quibus juvenes afficiuntur, ita prorſus deteſtatus eſt ut numquam extra portas monaſterii niſi obedientia coactus pedem poſuiſſet, & cum firma religio id eum compuliſſet, quaſi fortius ibi pugnaturus antequam egrederetur ſigno crucis ſe muniens, veniis per ſingula altaria ſanctorum ſibi cum lacrimis expoſtulans præſidia, proſtratus etiam fratrum religioſorum pedibus ne aliqua ſeculari macula vel delectatione inficeretur deprecatus eſt ut orarent. Nam pſalmus vel ſancta meditatio foris dum eſſet, raro aut num-

Digitized by Google

numquam defuit: cætera quæque parvi pendit iſta nunquam neglexit. In monaſterio vero nullus eum unquam de ſolio ſurgere vel ambulare niſi ordinate viderat: numquam ſe juvenum vel ſodalium jocis immiſcuit, ſed ipſis jocantibus quia extrema gaudii luctus occuparet ſæpius proclamavit. Sed nec illius præcepti obliviosus auditor *in omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua & in æternum non peccabis*. Fuit quidem in omni manſuetudine omnibus ſubditus, & ad ſerviendum promptiſſimus, etiam Domini ſui factus imitator qui ad filium Reguli non ivit, ad ſervum centurionis ire paratus fuit, cellæ infirmorum frequentius intereſſe quam cum ſanus converſari ſtuduit: quos blande conſolatus ne ipſam infirmitatem ſibi inaniter, ſed ad ſuorum veniam peccatorum proveniſſe ſperarent fideliter monuit. Sordes autem & fætores infirmantium ita familiariter & delectabiliter paſſus eſt, quod non fœtoris, ſed dulciſſimi odoris redolentiam eum ſenſiſſe putares.

CAPUT VI.

PRæpoſituras vero ad Decanias aut alicujus ordinis officium ſeu prælationem numquam concupivit, dicens prælationem ſæpius ſuperbiam, jactantiam, arrogantiam, diſcurſus multiloquia comitari, & huic ſine crimine intereſſe non humanæ virtutis, ſed divinæ donationis fore. Ipſis tamen conpaſſus non tranſgredientes dure aut ſtrenue arguit, ſed eos priorem ſibi requiem fletibus & precibus expoſcere diligentius rogavit. Prælationes enim aliquando ex virtutibus, quandoque etiam ex vitiis ad majorem ipſorum damnationem occulto DEI judicio provenire conteſtatus eſt. Mulierum vero colloquia quaſi certos temptatoris laqueos fugit, à forma ipſarum etiam conſanguinitatis catena conjunctarum oculos dimovit dicens cum pſalmiſta: *averte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua vivifica me*, caſtitati videlicet & cordis munditiæ tam arduus ſectator & amator exſtitit, prout ipſe ſæpius ad exemplum cum ſociis confabulabatur, ut agni veſtigia immaculatus ſequi poſſet. Numquam præſtigiis aliquarum fæminarum Dæmonum inſtinctu imaginationi conſenſit, ut illo fornicationis genere ſe pollueret, ſed mentem ſuam ſub tali cautela ſervabat, ut juxta Beat. Job exemplum nec quidem cogitaret de virgine. Si quos etiam ſermones blæſos aut riſui aptos proloqui audierat, illis quia de omni verbo otioſo reddituri eſſent rationem caritatis amator prædixit. Narrando ſive laudando viri ſanctiſſimi Notkeri Balbuli geſta laudes ſociorum ejus minime queo reticere, ideoque parcendum eſt mihi, ſi neceſſitate compulſus plectro linguæ à latere tangam cordam, qua reſonent virtutum facta vel dicta dulciſſimi viri ſodalium laude digna huic operi inſerenda.

CAPUT VII.

CUm beati viri mens micis de magna menſa ſanctæ Scripturæ cadentibus ſaturata cum ſodalibus Ratperto & Tuotilone æque monachis ſub Iſone magiſtro hoc in tempore literatiſſimo artium liberalium ſubtilitates non pro gloria & favore ſeculari, ſed pro utilitate ſanctæ Dei eccleſiæ admodum ſatis edocta eſſet, & in divinis non mediocriter prælibatà adepta fuiſſet: tamen cupiens amplius imbui, poſtulans in fide nihil hæſitans Spiritum Sanctum, qui eum ab infantia repleverat, qui ubi vult ſpirat, ut ejus deſiderium compleat. Nam ſicut terræ arenti ſerotinum imbrem quo infundatur, ut germinet mittit, ita mox quendam Epiſcopum Scotigenam nomine Marcum Dominus miſit ad cellam Sanct. Galli, qui rediens à Roma repatriare volens Gallum tamquam compatriotam ſuum viſitat: cui comitabatur filius ſororis Moengal nomine, poſtea à noſtris Marcellus diminutive à Marco avunculo ejus eſt vocatus. Hic erat in divinis & humanis ſcripturis eruditiſſimus, cujus doctrinis beati viri Notkeri ſitibundum cor infuſum refocillatum eſt, cumque à fratribus honorifice, ſicut Epiſcopum decuit, ſuſciperentur, cognita beatus vir Notkerus ſcientia ſupra dicti Marcelli cucurrit ſubito ac preces Domino fudit, obnixius cum lacrimis oravit, ut eis voluntatem ibi morandi ob meritum Sanct. Galli daret petiit: qui ſtatim exauditus eſt. Itaque tantum deſiderium loci & regularis vitæ utrumque Spiritus Sancti gratia id operante ceperat, ut ſi abire etiam cogerentur ipſi quantum viribus prævalerent ſtare repugnarent, quid plura? rogatur Epiſcopus cum ſociis loco noſtro aliquandiu ſtare. Allecto nepote diuque ſecum deliberantes tamen tandem conſenſit remanere Epiſcopus cum nepote & paucis ſuæ linguæ apparitoribus, cæteris igitur repatriantib. ſtola indutus abeuntes benedixit, & multis lacrimis utrimque diſceſſum eſt. Traduntur poſt breve tempus Marcello Scolæ clauſtri cum B. Notkero Balbulo & cæteris monachici habitus pueris; exteriores vero, id eſt, Canonicæ, Iſoni cum Salomone & ejus conparibus. Iſte Salomon quis vel qualis fuerit in ſequentibus dicemus. Marcello vero præſidente mentes diſcipulorum Notkeri, Ratperti, Tuotilonis aliorumque ſeptem liberalium artium ſcientia ad plene imbuit. Muſicæ autem jocundiſſimæ arti diligentiæ hi tres præ cæteris animum appoſuerunt, ſed præ omnibus Sanct. Notkerus, quæ cum cæteris artibus ſit naturalior & quamvis difficilius

ſicilius apprehenſa, uſu quidem ſit commodior ac ſuavior, tantum in ea demum prævaluerant quantum in ſingulorum operibus, quæ jam ante tetigimus, aliarum ſex artium, ſcilicet tres iſti diſcipuli Marcelli Notkerus Balbulus, Ratpertus, Tuotilo ita unanimes in omni familiaritate virtutum honeſtate & morum converſatione erant, ut eſſet eis cor unum & anima una eſſet individuo amore fraternæ caritatis, & ſicut mater unicum filium ita amabiles in vita ſua dilexerunt ſe, & cum in morte ſint ſeparati, in regno tamen Chriſti in unum ſunt congregati, & quamvis votis eſſent unicordes in fraterna caritate, natura tamen, ut fit, erant diſſimiles. Quantum autem vir Domini Notkerus cum ſociis in arte muſica profecerit, ſubſequentia declarabunt.

CAPUT VIII.

DUm more ſapientiſſimi Salomonis ſecundum inſtitutum Regis David patris ejus in domo Domini propter compunctionem muſicæ dulcedinis Beat. Papa Gregorius, ut ſcribit de eo Johannes ſedis Romanæ Archidiaconus, antiphonarium * cantum ſtudioſiſſimus nimis utiliter compilaſſet, ſcholam etiam Cantorum, quæ hactenus ejusdem inſtitutionibus dulcedinem inter alias Europæ gentes Germani ſeu Galli ſive Alamanni diſcere crebroque rediſcere potuerunt. Incorruptam vero tam levitate animi, qua nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miſcuerunt, quam feritate quoque naturali minime ſervare. Alpina ſiquidem corpora vocum ſuarum tonitruis altiſone perſtrepentina ſusceptæ modulationis dulcedinem proprie non reſultant, quia bibuli gutturis Barbara groſſitas dum inflexionibus & repercuſſionibus & diaphoniarum dyptongis mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quaſi plauſtra per gradus confuſe ſonantia rigidas voces jactat, ſicque audientium animos quos mulcere debuerant tales exaſperando magis ac obſtrependo conturbant. Ejuſmodi gens ſi forſan deſunt bona naturalia, vel ſi nolunt, an non poſſunt bonum modum adipiſci ſtatim deſpiciunt, & incidunt in illam ſententiam; *ſtulti contemnunt ſapientiæ doctrinam*, & cum ſint incompoſiti moribus & incompta voce, magiſtri tamen & rectores propter alicujus, quam ſibi arrogant, religionis intuitum volunt videri, & ſolummodo ipſi non percipiunt, verum etiam alios impediunt, ne percipiant modulaminis dulcedinem & intellectus. Hinc eſt quod hujus Gregorii tempore cum Auguſtino tunc Britanniam adeunte per occidentem quoque Romanæ inſtitutionis cantores diſperſi barbaros inſigniter docuerunt; quibus defunctis occidentales Eccleſiæ ſubito ſuſceptum modulationis organum vitiarunt (*Iterum Johannes quidam Romanus cantor cum Theodoro æque Romano, ſed Eboraci Archiepiſcopo per Gallias in Britanniās à Vitaliano Papa deſtinatur, qui Johannes circumquaque poſitarum Eccleſiarum filios ad priſtinam cantilenæ dulcedinem revocans tam per ſe quam per ſuos diſcipulos multis annis Romanæ doctrinæ regulam ſervaverunt: ſed his defunctis ſtatim deviaverunt. Hic eſt ille Vitalianus Præſul, cujus adhuc hodie cantum, quando Apoſtolicus celebrat, quidam qui dicuntur Vitaliani, ſolent edere in præſentia ejus.*)

* Mſ. centon.

Incluſa videntur ab alio interſperſa.

CAPUT IX.

INterea Karolus qui dicebatur Magnus, Rex Francorum cum eſſet Romæ offenſus diſſonantia Romani & Gallicani cantus cum Gallorum procacitas à quibusdam noſtratibus neniis argumentaretur eſſe corruptum, noſtrique è diverſo autenticum antiphonarium probabiliter oſtentarent, interrogaſſe fertur, quis inter rivum & fontem limpidiorem aquam conſervare ſolet? reſpondentibus, fontem: prudenter adjecit, ergo & nos, qui de rivo corruptam lympham hactenus bibimus, ad perhennis fontis neceſſe eſt fluenta principalia recurramus. Mox itaque duos ſuorum induſtrios clericos Adriano Papæ dereliquit. His quidem ſatis eleganter eruditus Metenſem Eccleſiam ac ſuavitatem modulationis priſtinæ revocant, per quam totam Galliam correxit. Sed cum poſt aliqua tempora defunctis his, qui Romæ educati fuerant, tantum Gallicanarum Eccleſiarum à Metenſi diſpenſare prudentiſſimus Regum vidiſſet, ac unumquemque ab alterutro vitiatum cantum jactantem adverteret, iterum (inquit) redeamus ad fontem. Fuit interim in maximo deſiderio prælatis cœnobii S. Galli & Beat. Notkero aliisque magiſtris ibi degentibus, ut cantum ſecundum autenticum antiphonarium regerent, & melodias Romano more tenerent. Qualiter autem iſta proſecuti ſint, intimare curabimus poſteris. Mittens ergo denuo Imperator Karolus Romam ad Adrianum Papam, rogat, ut iterum ei mittat duos Romanos cantuum gnaros in Franciam. Tunc Papa Regiis precibus annuens juxta petitionem ſuam ſecundo duos mittit cum autenticis antiphonariis & ſeptem liberalibus artibus, quorum judicio Imperator omnes quidem corrupiſſe dulcedinem Romani cantus levitate quadam cognovit. Vocabatur autem unus eorum Petrus, & alter Romanus, cantuum & ſeptem liberalium artium paginis admodum ſatis imbuti. Metenſem Eccleſiam, ut priores adibant, qui cum in ſeptimo lacuque Cumano aere Romanis contrario qua-

quærerentur, Romanus febre correptus vix ad nos uſque pervenire potuit. Antiphonarium vero ſecum Petro renitente vellet nollet cum duos haberent unum Sanct. Gallo attulit. In brevi autem tempore Domino ſe juvante convaluit Romanus de febre? Petrus quidem pergit ad Imperatorem, qui comperto de Romano mittit celerem nuntium qui eum ſi convaleſceret nobiſcum ſtare noſque inſtruere juberet, quod ille quidem patrum hoſpitalitati regratiando libentiſſime fecit. Deinde nuntius ſubintulit verba Karoli ad congregationem; Quatuor (inquiens) mercedes vos ſancti Domini in me uno acquiſiſtis: hoſpes erat, & in me eum collegiſtis: infirmus, & viſitaſtis: eſurivit, & dediſtis mihi in eo bibere. Dein uterque fama volante ſtudium alterius cum audiſſet, æmulabantur pro laude & gloria naturali gentis ſuæ more, uter alterum tranſcenderet. Memoria dignum eſt, quantum hac æmulatione uterque locus profecerit, & non ſolum in cantu, ſed & in cæteris doctrinis excreverit. Fecerat quidem Petrus ibi jubilos ad ſequentias, quas Metenſes vocant: Romanus vero è contra Romanè & amœnè de ſuo nobis jubilos modulaverat, quos utique poſt ſanctus vir Notkerus quibus videmus verbis ligabat, frigdore videlicet & occidentane, quas ſic nominabat, quibus animatus etiam ipſe de ſuo cogitavit. Romanus autem, quaſi noſtra præ Metenſibus extollere fas fuerit, Romanæ ſedis honorem Sanct. Galli cœnobio ſiquidem ita inferre curavit. Erat Romæ inſtrumentum quoddam & theca ad antiphonarii autentici publicam omnibus adventantibus inſpectionem repoſitorium, quod à cantu dicebatur cantarium. Tale namque ipſe apud nos ad inſtar illius circa aram Apoſtolorum cum autentico locari fecit: quem ipſe attulit exemplato antiphonario, in quo uſque hodie in cantu ſi quid diſſentitur quaſi in ſpeculo error ejuſmodi univerſus pervidetur atque corrigitur. In ipſo quoque primus ille litteras Alphabeti ſignificativas notulis, quibus viſum eſt, ſuſum aut juſum ante aut retro aſſignati excogitavit: quas poſtea cuidam Lamperto amice quærenti B. Notkerus Balbulus dilucidavit, cum & Martianus, quem de nuptiis miramur, virtutes earum ſcribere molitus ſit. Abinde ſumpſit exordium tota fere Europa & maxime Germania ſive Teutonia ſecundum modum & formam, ſicut in monaſterio Sanct. Galli viri peritiſſimi ediderunt B. Notkerus Balbulus & Romanus cæterique magiſtri correxerunt juxta exemplum autentici antiphonarii Gregorii elegit cantare, & hunc ritum modulandi ſervare, quem etiam omnes uſum appellaverunt. Hoc itaque ſupradictos viros ſecutus Berno Monachus Sanct. Galli poſtea Abbas Augenſis ſuper hunc uſum ſummam valde ſubtilem ſcribit ad Epiſcopum Peregrinum Colonienſem.

CAPUT X.

QUantum cella Sanct. Galli in hoc tempore virtutum auſpiciis ob merita inhabitantium ſpiritalibuſque diſciplinis augeri cœperit tandemque floruerit, memorari jocundum eſt. Erat enim ſenatus Reipublicæ loci illius tunc quidem ſanctiſſimus, ut Adalberto Auguſtenſis Eccleſiæ antiſtes teſtatur, qui beatus Præſul ſigna & virtutes Sanct. Galli à pluribus audiens locum in die feſtivitatis ejus orandi gratia adiit, & præſens plura conſpiciens, major eſt (inquit) gratia loci hujus quam rumor quem audivi. Igitur domum rediens interrogatus inter cætera aliquando à ſuis eſſetne nobiſcum ut fama vulgavit religio cum doctrina, ſeveritas cum diſciplina? cæteri, inquit, quid ſentiant neſcio, quod mihi animo eſt pronuntio: unum ego ſanctum & hunc defunctum quæſivi, vivos autem ut vere fatear fratres ſanctiſſimos inveni: doctrinam vero illorum & diſciplinam in virtutum eorum operibus videre eſt. Delectat enim metalium memorari, quos quidem, ut iterum videam vix expecto; oportet, ut omnibus modis meis me juvantibus præparem, quatenus ad proximum Sanct. Galli diem viros Dei viſitem, frater illorum conſcriptus fiam, & quantum mihi gratiæ eſt caritatem eorum regratier. Venerat DEI electus, ut ſpoponderat, & magnis donis fratres & familiam exhilaravit.

CAPUT XI.

EOdem modo accidit etiam Petrum Veronenſem Epiſcopum inopinatum venire. Hunc ergo fratres ſuſcipientes, quod melius quidem habebant, evangelium ei offerebant. At ille arbitratus ſe deſpici, quoniam famam loci magnam audierat, de utilitate ſecum fluctuabat libri. Ad miſſas argenti calix proponitur, qui etiam melior habetur? de quo etiam quiddam ſiniſtrum trutinat, cumque prandio ſumptuoſo paſceretur, ſurgens à menſa fratrum petit alloquium, quibus collectis; bene (ait) Domini mei mecum egiſtis, & ut audivimus, ſic vidimus; ſed pro evangelio & calice vilibus propoſitis manet ſcrupulum, quamvis ſim indignus & vilis, non tamen vilis loci dicor Epiſcopus. Conſtanter nobis proteſtantibus, meliora non eſſe Sanct. Gallo, ſpiritus hominis quievit ſumens tandem quoſdam fratrum in partem ſecreto locutus eſt eis, mitte (inquit) poſt me Veronam ſex quos habetis fidiſſimos viatores, qui bini & bini per tres vias, quæ hinc illo ducunt, mihi adveniant: ſingillatim tamen ſe mihi bini & bini oſtendant, ac pollice in manum recurvo

Digitized by Google

recurvo eleemoſynam petant, quos ego, ut alios ſoleo in penetrali meum ſolus ſolos coram meis inducam & veſtiam, aurum autem cujus æquipondium vobis do cruribus eorum faſcicolis circumligabo, & dimittam eos, ut ad vos eodem artificio quo venerant fortuna comite redeant. Factum eſt, ut largitor acutus docuit allatum eſt S. Gallo & fratribus ejus grave pondus auri Veronenſis, & concordat pondus æquipondio, quid ergo de auro Petri fit? calix fit, capſa fit, cavea evangelii omnia precioſiſſimis gemmis ornata.

CAPUT XII.

SImili modo Landeolus vir ſanctus Darvienſis Epiſcopus. Hic Suevus & Nobilis erat, apud Sanct. Gallum educatus & doctus, qui etiam multa dona contulit cœnobio ejus & fratribus. Igitur Epiſcopus factum Romam ſæpius adire ſolebat, ſed tandem aliquando rediens à Roma Gallum ſuum & fratres viſitare cupiens Italici aeris vitio febre correptus vix ad eos uſque pervenire prævalens, qui ſciens ſuperveniſſe ſibi vitæ præſentis finem vocatis ad ſe Abbate & fratribus coram eis diem ultimum clauſit ac nobili obitu tranſivit, & cum omni honore in Eccleſia Sanct. Petri corpus ejus humatum: ad cujus tumbam ſæpe infirmi meritis ipſius ſanitatem adepti ſunt. Hæc ſint pro gloria domus ſcripta, in qua tales ſancti habitabant, quos venerint ab oriente & occidente æmulari Pontifices regionum & Principes terrarum. Sed ad propoſitum revertamur.

CAPUT XIII.

SCriptum eſt; *theſaurus occultus & ſapientia abſcondita quæ utilitas in utriſque?* Sanctitas viri perfecti ignora ſic eſt quaſi ſol in nocte ſub nube, nulli lucet. Ideo veritatis voce docemur, ut lumen ſanctitatis non ſub modio, ſed ſuper candelabrum ſiſtamus, ut omnibus qui in domo ſunt rutilet, & civitas ſupra montem poſita non obnubiletur latebris ignorantiæ. Licet ſigna non ſint fidelium, ſed infidelium, tamen Chriſtus Jheſus Dei filius dilectum famulum ſuum Notkerum Prophetiæ ſpiritu coronavit, per quem ſignis quam plurimis, ut ſancti viri bonitas innoteſceret, mirabiliter donavit. Enimvero in ſpiritu DEI multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia. Nam his qui, ut Apoſtolus Paulus ait, *Spiritu Dei aguntur, data eſt poteſtas filios Dei fieri*, ſicut Johannes aſſerit. Tales enim aliquando ſigna ex poteſtate faciunt, velut Petrus qui Tabitam ſuſcitans orando mortuam; Ananiam vero & Saphyram increpando morti tradidit: ita beatus eſt unum ſuperbe diſquirendo puniens dejecit, alterum per fatuam ſtultitiam in mortem lapſum à pœnis inferni precibus ad perpetuam vitam revocavit, de quo in ſequentibus dicemus: Karolus Magnus Imperator, qui multis bonis ditaverat locum Sanct. Galli, ipſi Rex per ſe hebdomata Sanct. Othmari propoſitor & pincerna fuit. Eo igitur tempore, ut more ſolito ſæpius ibi commanebat fratres lætificaturus ad prædictum monaſterium venit, & per triduum ibidem caritative moratus profundiſſimis ſanctarum ſcripturarum quæſtionibus apud ſanctum virum Notkerum nepotem ſuum ſe exercitavit. Quem quidam Capellanus ſuus elatæ mentis comitatus eſt. Sed Deus, qui arrogantes deponit mitibus autem dat gratiam in hoc oſtendit quantum ſit juſtos deſpicere, eos odiſſe, quod proprie eſt ſancti ſpiritus blaſphemia quæ nec hic remittitur neque in futuro, virtutibus ipſorum detrahere. Is ergo cum audiſſet Regem ſe interrogando, quærendo exercere, ipſumque dulciſſimis ſancti patris Notkeri reſponſionibus certificatum, inſufflavit Sathanas in cor ejus, ut ſapientiæ juſticiæ, humilitati ſancti viri invidens ſicut ſemper ſuperbi humilibus adverſantur, cœpit alludere, torqueri, & contemnere. Et cum per Eccleſiam ſecum hæc omnia cogitando vellet tranſire, virum Dei pſalterio, ut ſolebat aſſidentem præteriens conſpexit, agnitoque quod is eſſet qui Imperatori Karolo plura quærenti pridie quæſita reſolveret, comitantibus ait; Ecce (inquit) iſte eſt quo neminem in regno Karoli ajunt eſſe doctiorem; Sed ſi vultis, ego illum tam præcellentiſſime doctum ad irriſionem vobis temptabo, & quod tantæ famæ vir ſolvere omnino neſciat interrogabo. Illis vero, ut hoc faceret curioſe rogantibus, accedunt pariter & ſalutant eum.

Humilis ille aſſurgens ipſorum adventum miratus, quod petant an quid velint requirit. At hic infelix, de quo præfati ſumus; ſcimus (inquit) homo doctiſſime omnium artium profunditates te ex ſtudio ſcire: cæleſtia vero ſecreta ex Sanctæ vitæ contemplatione omnia noſſe: quid autem nunc promiſſionibus Domini certus dicentis; ***nolite cogitare quomodo aut quid loquamini***, Spiritu Sancto per os ejus reſpondente; ſcio (inquit) ſcio & optime ſcio, nunc enim facit quod ſemper facit, utique & tibi quam mox in brevi facturus eſt: exaltat humiles & humiliat ſuperbos, quod ſanctum virum non voto maledicentis aut vindictæ dixiſſe, ſed officio Prophetantis ipſe Propheticus Spiritus, qui malivolam animam non ingreditur, probat. Abibat temptator ille & irriſor à ſuis magis irriſus, parvipendens quod ſibi futurum prædixiſſet, quid plura? Sonantur continuo campanæ ad concurſum & laudes Cæſaris receſſuri: Arripit ille infelix futurus labarum ſuum

Digitized by Google

ſuum eo die ordinis ſui Dominum antecedenti, & equo ſuperbe invectus ante portam civitatis offendens cecidit, & miſere in facie colliſus crus confregit. Committitur novo Abbati nomine Bernhardo procurandus, mox accurrunt fratres, proſtratum ſublevant, clauſtro inferunt, diverſis momentis, ut crus ejus coaguletur atque, ut uniretur, laborant: ſed cum nihil ſuas artes profeciſſe viderent, comperto tandem fratres Beati viri Notkeri præſagium hortantur, ut viri Dei ſi ſe inviſere dignetur abſolutionem & tanti patris benedictionem ſibi petere non negligat. Quod cum ille, ut ſemper perverſæ mentis fuit deſpective de Notkero audiens, nihil ſibi mali ejuſdem patris vaticinio contigiſſe proclamat, coagulari fractura illa nullis fomentis, nullis adjuvari valuit ligamentis, cum ergo continuo dolore diu cruciaretur, tandem in ſe reverſus recogitabat, qualiter temperaverit virum Dei media quadam nocte ſupplicatur fratres, ut famulum Dei ad ſe venire benedictionem ei impoſiturum deprecarentur, qui ſtatim juſſa complentes concite ſanctum Dei accerſierunt miſerati ſuam paſſionem & clamores. At ille veniens quid velit inquirit? Tunc ille; pater ſancte peccavi in Deum & in te temptando te, rogo ergo ignoſce mihi & tange crus meum & ſpero ſanari, qui dum crus contrectaſſet, confeſtim combuſiſſe ſenſit illud ac ſubito coagulatum & unitum eſt, ita ut ipſe infirmus paucis diebus priſtinæ ſanitati reſtitueretur meritis ſancti viri & verbis ejus correptus, ne amplius ſuperbiret, quoniam Deus ſuperbos humiliaret. Humiliatus autem mente & corpore ſevere didicit de cætero humilia ſentire, ſanatus ad ſua cum gaudio remeavit.

CAPUT XIV.

Temporibus Grimaldi Canonici Abbatis & Hartmoti ejus * Coabbatis, Salomonis parentes cum eſſent clari & illuſtres ipſum Iſoni Sanct. Galli Monacho tunc temporis doctori nominatiſſimo tradunt erudiendum & clericatui initiandum, quem adprime, ut ajunt, ipſe erudierat: ſed & Notkeri Balbuli Ratperti, Tuotilonis & Hartmanni commonachorum ſtatui prætulerat, & delicatius quaſi canonicum educaverat. Creverunt inde clandeſtinæ inter ſummæ indolis condiſcipulos invidiæ, & cum liberales eſſent genere & ingenio, ut ea ætas ſolet, æquanimiter non ferebant alienum ſibi, qui fratres forent, præferri, & qui natalibus eſſent pares doctrinarum provectibus ab illo præiri. Defunguntur Salomonis adhuc parentes pueri, & ipſe hæres effectus ſcholiſque ablatus jam adoleſcens petiit frater fieri conſcriptus, quod & conſecutus eſt. Grimaldus Abbas, qui erat Archicapellanus, cum ſibi ſuffecerat & eo juvante fit Archicapellanus Ludovvici Pii Imperatoris cujus ſingulari gratia in brevi potitus, ut adhuc canonicus primo Elevvangis, poſt etiam Campidonenſibus præficeretur, tandem Hattone Archiepiſcopo Maguntino favente pluribus locis Abbas præponitur, locum vero Sanct. Galli præ omnibus diligebat. Unde tradidit de prædiis ſuis, ut manſio ei fieret, dum crebro ab aula veniens Abbati & familiæ non eſſet oneroſus. Clauſtrum enim, quia potens erat, abſque Duce, & quod magnæ confuſionis tunc erat & eſt, lineus diatim introiit, propter quod ab æmulis ſuis murmura ſurgunt ipſo gnaro. Nam cum uni pellicium vellet dare: pellicium (ait ille) tuum optime repreciabor, duas cucullas habeo, quarum tibi unam, ut clauſtrum decentius nobiſcum in ea introeas induendam contrado. Et ille: Eia (inquit) hæc utique Tuotilo & Ratpertus vel alii invidi mei in ore tuo poſuerant. Receſſit homo artificioſus ratione ſimplicis quaſi devictus, reputans hominem tanti meriti non niſi in ſpiritu Dei ſibi talia prolocutum, & deinceps abſtinuit, abſque aliquo patrum, ut moris eſt præduce clauſtrum introire manifeſte. Itaque ingreditur clam penetralia clauſtri noſtri bonus fur noctibus, nudipes, cappa quidem uti fratrum unus putaretur indutus. Senſerant illum tres prædicti ſodales Notkerus, Ratpertus, Tuotilo: ſed ſanctam fraudem texerant. Nimis ajunt inſolens eſt præter Monachi habitum quemquam intrare intima noſtra, maxime noctibus: initur conſilium & conſtituuntur duo vigiles, qui obſervent inceſſum ejus. Ingreditur iterum ille ſicut fur in nocte, ſenſerat hunc Ruodkerus ſenior: qui prævenerat vigilias matutinas ſtans in oratione, cumque vidiſſet hominem in tenebris neſciens quis eſſet, ſed agnitus eſt dum vigiles approperant cum lumine. Rurſum pater ille, *per Sancti Galli* (inquit) *meritum* (ſic enim patres jurabant) *hunc in clauſtro ejus his horis non patimur habitum.*

* Mſ. Coabbatis.

Tremefactus autem ille ab non ignari hominis verbis (nam cum ſemper præ oculis habebat & ſibi in his quæ ad Deum fuerant ducem & cuſtodem elegerat) parere me, ait pater reverende oratorium S. Petri ingredi, ibi poſtquam oravero numquam niſi, ut lex loci habet clauſtrum intrabo, te vero juvante & fratribus cras Abbatem precari eſt animo, ut Monachico habitu mihi liceat clauſtrum egredi & ingredi: deforis autem coram militib. meis & cæteris canonico, ut ſoleo, indumento verſari. Immo, ait ſenior, S. Gallus tibi in cor mittat, ut ſi ſemel eo induaris numquam quo ad vixeris, niſi ſolito more Monachis tempore exuaris. Panditur animus hominis & petitio Abbati,

Ruodkero adſtipulant. Erant tunc in Republica noſtra ſenatores ſancti viri & prudentes, qui conſuluntur. Hartmannus conſilio magnus, qui letaniam *Humili prece* textum & melodiam fecerat: Notkerus Balbulus, qui Sequentias: Ratpertus, qui *Ardua ſpes mundi*: Tuotilo qui *Hodie cantandus*, & pleraque alia dictaverant. Fuerunt & alii cœnobitæ Sanct. Galli viri doctiſſimi & ſanctæ religionis, Hartmannus junior & Waltrammus, aliique quam plures ſancti viri, quorum melodiæ ipſi quales fuerint non celant: opera enim illorum multa per Eccleſiam præclara extant, qui omnes ab Abbate loqui juſſi ſunt, regula noſtra, ait Hartmannus, non ſimilitudinem Monachi, ſed Monachum ipſum quærit. Notkerus ait; prætexta hæc, qua ſuperindui deſiderat, ſi togam prætenderet non utique diſpliceret. Ratpertus dixit:

Aut hæc in noſtros fabricata eſt
machina muros
Aut aliquis latet hic error. ----

Tuotilo inquit; fraternam ſocietatem ei plene conceſſimus, hanc ei quantum in me eſt mi Abba non denego: ſi autem lupum ovino vellere quærit induere, per alius quam mei conſenſum perficiet. Audiens Bernhardus Abbas quid ſuſpicarentur in homine; ſcio, inquit, filii, quid ab illo vereamini: ſed exiſtimo melius actum fore nobiſcum, ſi apud nos initiatus Monachum ſe aliquando noſtrum faciat & habitum à Sancto Gallo ſumat, ne ſi arte acciderit quod veremur, ut iterum canonico ſubdamur; noſter tamen ſit frater & Monachus. Mittitur ad illum Ruodkerus cum aliis quibuſdam rem ſuaſurus. In proceſſu temporis Deo dante pollicetur facere quod conſulitur, tamen interim propter clauſtri reverentiam talis ſibi habitus rogat ſit licitus. Variis hincinde fratrum tractatibus vix tandem conceditur, deſignatur ei locus ubi intrans habitum indueret exiens exueret. Aliquando poſtea veniens ab aula inter cætera de muneribus Regis Arnolfi, quæ S. Gallo ſe daturum ait, etiam munus valde glorioſum attulit, capſam ſolide auream, gemmis regaliter inclitam, reliquiis ſummis refertam in modum capellæ formatam, cui ſimile quidem nihil umquam vidimus, cujus ſuperſcriptio ſic eſt;

En crucis atque piæ cum ſanctis
capſa Mariæ.
Hanc Karolus ſummam delegit habere capellam.

Suadet iterum Ruodkerus homini non aurum, ſed ſeipſum Gallo ſuo offerre, & ſe Monachum ejus verum tandem perficere. Factum eſt, ut magni conſilii Angelus hortatus eſt, Regi datori Arnolfo poſtquam votum apparuit ſuum capſam illam ſuſpendens collo tunica Monachi & cuculla indutus aram S. Galli Bernhardo Abbate annuente nudipes adiit, peccata deflens, ſeculo renuntians S. Galli Monachum ſe profitetur, quem etiam Abbas tamquam de Palatio Monachum delicatius tractavit, ac præ cæteris habuit poſt modicum tempus conſiliis hominis carere non poſſe republica tota perſonante, Abbatis ſui promiſſo Rex eundem Salomonem iterum in Aulam aſſumpſit & priorem hominem ſtatuit, tandem quoque & auxit. Nam Augenſem abbatiam ei tradidit; Bernhardo per conſilium Hattonis abbatia reſignata idem Salomon ſubſtituitur & locum S. Galli ſuſcepit regendum, quem præ omnibus locis poſtea apud Deum & homines amplificare curavit in theſauris, in ornamentis ex auro & argento gemmiſque pretioſis & ſanctorum reliquiis & ſubſtantia magna; cum vero annum & dimidium loco S. Galli præfuiſſet, tandem Conſtantiæ eſt prælatus & Dei factus paſtor & Epiſcopus. Erat enim homo fortunatus, prudens conſilio & eloquens valdeque liberalis. Ajunt eum cum Præſulatu duodecim abbatias rexiſſe. Sic quoque ipſe & Hatto Maguntinus Archiepiſcopus Monachus & Abbas Fuldenſis uterq; duodecim abbatiis præfuit, inſuper proviſores regni erant, poſt Regem imperium tenuerant. Idem Salomon à Roma Conſtantiæ attulit martyrem Pelagium, & ut putatur à Peruſio Conſtantium Epiſcopum & Martyrem, quibus ſarcofagus miro artificio auro & gemmis & ebore aliaque plura in honore S. Mariæ nec non & Galli unici ſui cruces, vaſa diverſa, veſtes varias, omnia per manus Tuotilonis comparavit, ſic ſcribere jubens in aliquibus ævo longiore duraturis;

Tertius hæc hagiæ Salomon dat dona Mariæ:
Tertius hæc almo Salomon dat munera Gallo.

Qui plura ejus geſta noſſe deſiderat, librum qui de Caſibus monaſterii ſcriptus eſt legat.

CAPUT XV.

EO tempore Cuonradus tunc Romanorum Rex natale Domini Conſtantiæ egit. Ipſa die poſt menſam cum Epiſcopus ei proceſſiones veſpertinas tridui illius apud Sanct. Gallum laudaret, Rex ait; ô utinam ibi eſſemus: & quare illuc anime mi matutini non ibimus? parantur continuo naves, quibus mane conſcenſis cum Epiſcopis & cætero comitatu Rex litus noſtrum attigit meridianus, & Sanct. Gallo appropians novis laudibus dictatis in loco glorioſe ſuſceptus eſt, tribuſque noctibus cum omni hilaritate loco immoratus quarto die abſceſſit. Longum eſt dicere quibus jocunditatibus dies exegerit & noctes admirans

rans ſenes cum junioribus qualiter ſicut Angeli in choro in omnibus geſtis & diſciplinis incederent, & maxime in proceſſione infantum quibus poma in medio eccleſiæ pavimento anteſterni jubens cum nec unum parviſſimorum moveri nec ad ea adtendere vidiſſet, obſtupuit tantum rigorem religionis. Refectorium vero fratrum hora menſæ cum duobus Epiſcopis intrans in die Innocentum plura ſibi aſſurgentibus læta locutus; Nobis cum, ait, velitis nolitis partiri habebitis. Decanum autem, qui menſam Abbatis ſui cauſa cedere parabat, amplexatum retinens aſſedit, & ei appoſita ad ſe ſumens omnes circumſpectans & arridens; his, inquit, in nomine Domini interim cum gratiarum actione participemur. miſit quantocius ad Salomonem Epiſcopum & Abbatem ne ſibi superveniret, ſed uterque pro altero menſas teneret. Propoſito dein cum nihil ſibi niſi quod fratribus paratum eſſet juberet apponi; ô Rex, inquit, noſtra infortunia quod superventurum diem non expectabas. Cras enim panem & fabas nudas forſitan habebimus, ſed hodie non ſic. Enimvero, ait ille, & cras nobis Deus miſereri poterit. Infantulis deinde per ordinem lectitantibus & analogio deſcendentibus aureos in ora ad ſe levatis miſit, quorum unus puſillior cum clamitans aurum expueret; iſte, inquit, ſi vixerit bonus quandoque Monachus erit. Surgens tandem à menſa hilariter fratribus multa locutus optimæ ſpei eſſe monebat, quoniam ſi adviveret, tales convivas lætificaret, rediensque ad ſuos Salomoni Abbati noſtro & Epiſcopo gloriatus aiens ſe numquam lætius convivatum. At Rex veſperum & noctem cum egiſſet, diluculo conventum petens fratrum omnium votis faventibus fit frater conſcriptus. Ingreſſus vero baſilicam Sancti Galli pretioſis veſtivit altaria palliis, oratorium Beati Othmari intrans ſeque reum quaſi ipſe interfuerit afflictioni ejus quæ illata quondam ei fuerat, ejus aram adiit palliis quoque auro & argento ſanctum placuit. Nam parentes ejus erant qui eum vexaverant. Facta oratione Rex converſus ad Salomonem; eo, inquit, pacto, ut fratres noſtri conſcripti pro convivio noſtro heſterno habundantibus à Karolo ſtatutam hebdomadam Natalis Domini hujus etiam in memoriam mei debeant convivari, & ſubridens; nam & ego hodie frater conſcriptus volo prandere cum fratribus & fabas noſtras de meo piperare. Aguntur celeres Regi miſſæ à fratribus ſuper idipſum altare, præmaturatur prandium, impletur refectorium, vix unum lector recitaverat periodum *caritas quæ non agit perperam*, licenter tunc amovit diſciplinam. Numquam tale per ſe tripudium Galli habuit refectorium, jocunde & humiliter cum fratribus Rex convivatus graviores quoſdam fratrum ſpectat inter ſtrepitum, ridet quorundam vultus contractos propter rerum talium inſolentiam, tamen repreſſit unuſquiſque ſe diſſimulans & ſuſtinens propter regiæ Majeſtatis præſentiam. Finito convivio Rex diſcedit veſpertinus, fratrum ſuorum lacrimoſis laudibus proſecutus, quibus ſi vivere liceret benefacturum promiſerat. Valedicens ergo fratribus abiit & commendans ſe orationibus eorum venit cum Epiſcopo Conſtantiam.

CAPUT XVI.

AGente eodem Imperatore Chuonrado, paſcha apud Maguntinam civitatem Sanct. Galli Monacho ſcholas inibi regente, & procurante etiam cantoris officium, ut ſolitum eſt in medio choro imponens crebo coronatus & infulatus adornatusque prætioſiſſimis indumentis. Cumque manum ille ad modulos ſequentiæ pingendos rite levaſſet, tres Epiſcopi hominis quondam diſcipuli Imperatori ſuo in throno proximi: ibimus, ajunt, Domine Rex, & Magiſtrum in eo, quod ipſe nos docuit, juvabimus. Illo hoc gratum fore dicente deſcendentes veſtiti pontificalibus ſociantur Sanct. Galli Monacho, inclinantes inclinato, op' Dei, quod docuit, reverenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens Sanct. Gallo. Poſt miſſas peractas vix ille coactus pedes Imperii, ut moris eſt, petere auri uncias in eis poſitas ſuſtulit: ad Imperatricem vero, ridente Imperatore, per vim tractus, & ibi aurum ejus ſumpſit è pedibus. Mahthilda quoque ſoror ejus anulum ei in digitum vellet nollet inſeruit. Hæc idcirco enarravi, ut honorem doctrinæ & diſciplinæ, ſicut à Spiritu ſanct. B. vir Nockerus in ſecreto cordis ſui contemplando didicerat, ad ædificationem audientium proponerem. Nam eandem diſciplinam Angelicam DEUS dedit viro ſancto per Spiritum Sanctum ſuum & ſociis ſuis docere eccleſiam in jubilis * ſequentiarum agendam, ideo, ut

* In margine hæc annotantur: *Sequentiæ etenim canticum victoriæ deſignant, quo juſtorum animæ in Deo pro ſua liberatione exultant, ſicut filii Iſrahel pro ſua exceptione canticum victoriæ canebant, & quondam Romani. Jubilus autem, id eſt neuma, quem quidam in organis jubilant, plauſum victorum lætantium commendat.*

Quotiens in oratione verba ſuperant affectum, fit multiloquium, in quo peccatum non deerit, nec prece tali exaudiuntur homines à Deo, quaſi cum plurimis verbis conentur inflectere: neq; conci-

Digitized by Google

conciliat eum multiplex ſermo orantis, ſed pura ſinceraque orationis intentio: Si autem triſtitiæ fuerit oratio, ululatus dicitur: Si vero gaudii, jubilus. Tunc nec quidem verbis exprimi, nec prorſus valet ſileri. Ideoque vir ſanctus, quia defectum habebat linguæ, nitebatur ſemper corde orare, inſuper ſciebat etiam, bonum eſſe, & ſono vocis Deum, hymnis & canticis ſpiritualibus glorificare. Modicum ajebat prodeſſe ſono vocis canere ſine cordis devota intentione, ſed ſicut ait Apoſtolus, Cantantes in cordibus veſtris Deo, hoc eſt, non ſolum voce, verumetiam corde pſallentes. Unde & alibi dicit: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente: orabo ſpiritu, orabo & mente. Sicut ergo orationibus regimur, & docemur, ut devoti ſimus DEO, & ſtabiles in virtutibus, ita pſalmorum ſtudiis delectamur ineffabilia æterna. Pſallendi enim utilitas triſtia corda conſolatur, gratiores mentes facit, ſtudioſos oblectat, mentes exſuſcitat peccatores ad lamenta invitat, mundiora reddit hominis interiora & promptiorem ad pietatis opera. Nam quamvis dura ſint carnalium corda, ſtatim, ut dulcedo pſallentium inſonuerit, ad effectum clementiæ animum eorum inflectit. Itaque dum Chriſtianum non vocis modulatio, ſed tantum verba divina debeant commovere, neſcio, quo tamen pacto, quandoque modulatione canentis major neſcitur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur, qui cantus ſuavitate commoti ſunt, crimina plangunt, atque ex ea parte magis flectuntur ad ſpiritum contritionis & lacrimarum ubertatem, ac benivolam emendationem, ex qua non verborum, ſed pſallentium dulcedo vocum & diſcretio inſonuerit jocundiſſima. Oratio in præſenti vita tantum pro remedio peccatorum effunditur: pſalmorum autem decantatio perpetuam Dei laudem ammiſtrat, ſicut ſcriptum eſt: Beati, qui habitant in domo, &c.

ut reor, ut per intuitum Angelicarum diſciplinarum oriatur, hominibus mentis devotio, & dilatato corde mens ſeipſam tranſcendat & ſpiritalior fiat. Heliſeus Propheta, ſicut liber Regum narrat, requiſitus de verbo Domini, cum ſe ſenſiſſet Spiritum prophetiæ tunc temporis non habere, fecit ſibi pſaltem adducere, quo pſallente ſtatim ſpiritum propheticum hauſit: Solet namque, ut plures novimus, dulcis harmonia cor exhilarare, & ei ſua gaudia ad memoriam revocare, & quo uniuſcujuſque animum ſuus amor artius afficit, eo profundius audita harmonia exteriori affectum tangit, & interiorem illam ſpiritualem harmoniam ad memoriam reducit, ut audita melodia audientis animum ad aſſueta gaudia ſuffulciat atque levet. Pſallendo itaque ſeu laudando viam Domini paramus, qua ad nos miris quibuſdam myſteriorum ſuorum revelationibus venire deſiderat, quando ex magno cordis tripudio in divina præconia jubilamus, & in gratiarum actionem aſſurgentes ex intimis viſceribus medullitus in Dei laudes ſincero mentis amore cum magno cordis clamore roboramus. In tali igitur pſalmodia ſpiritualique harmonia anima contemplativa ſpiritualibus theoriis aſſueta incipit tripudiare, & præ gaudii nimietate ſuo quodam modo geſtire, ac ſpirituales quoſdam, & ſui generis ſaltus dare, & ſe à terra terreniſque omnibus ſuſpendere, & ad cœleſtium contemplationem tota mentis alienatione tranſcendere. Tali etenim doctrina repleverat Spiritus ſanctus vas ſibi electum B. Notkerum. Sequentias, quas idem pater ſanctus fecerat, deſtinavit per bajulum urbis Romæ Papæ Nicholao & Liutuuardo Vercellenſi Epiſcopo tunc temporeKaroli Magni Imperatoris Archicancellario, qui venerandus Apoſtolicæ ſedis Pontifex ea, quæ vir ſanctus, Spiritu ſancto annuente, dictaverat, ſancivit, atque ſanctæ Eccleſiæ Chriſti per mundi clymata in laudem Dei colenda inſtituit, & non ſolum ea, quæ B. vir Notkerus dictaverat, verum etiam ea, quæ ſocii & fratres ejus in eodem monaſterio Sanct. Galli compoſuerant, omnia canonizavit, videlicet hymnos, ſequentias, tropos, letanias, omneſque cantilenas rithmice, metrice vel proſaice, quas fecerant, & diſciplinas, quas docuerunt, totum autenticavit, ac divulgavit in laudem Sanct. Trinitatis & Beat. Mariæ, omniumque Sanctorum Sanct. Matri Eccleſiæ.

CAPUT XVII.

Fertur de beato viro, cum quadam die per dormitorium tranſiret auſcultans; erat enim molendinum juxta vicinum, cujus rota tarde volvebatur propter penuriam aquæ garriens quoſdam dabat quodam modo * vocum ſonos, quod audiens homo Deo dignus, ſtatim fuit in ſpiritu, & illud elegans dictamen edidit de poſſeſſore ſuo, nectareum modulamen eructavit, ſcilicet eodem almo ſpiritu, ac toti mundo ad ſalutem propinavit, ſequentiam dico, quæ eſt de ſancto Spiritu, *Sancti Spiritus aſſit nobis gratia.* Cum ergo eam plene compleſſet, miſit eam pro xenio Magno Imperatori Karolo, qui forte tunc morabatur Aquiſgrani. Idem verus Chriſticola Imperator remiſit ei per eundem bajulum, quod ſibi idem ſpiritus inſpiraverat hymnum *Veni creator.* Talibus alis ſolent pennata animalia

* In eod. marg. *Grati etiam ſimili modo Pytagoram Philoſophum affirmant tranſiſſe ſecus fabricam aliquando & audiens malleata-*

ſumiſtus ſuper in- cudem diſcrevit ſex voces muſicales.

malia ſe mutuo ferire, id eſt perfecti viri, & docti ſpiritali ſcientia eruditi ſolent ſe diverſitate adhortationum exercitare, ſicut Sanct. Auguſtinus B. Iheronimo, & Sanct. Iehronimus B. Auguſtino per internuntium Paulum Oroſium fecerunt. Bene hic ponendum eſt, quod noſtris temporibus evenit colloquium de beato viro apud ſedem Romanam.

CAPUT XVIII.

VEnerabilis Abbas S. Galli Oudalricus piæ memoriæ hujus nominis quintus, in legatione Regis Friderici ſecundi poſtea Cæſaris venit Romam ad Innocentium Papam tertium miſſus. Cumque de multis eſſet ſermo eorum & plura conferrent ad invicem, accidit, miſſam celebrari ante Apoſtolicum de ſancto Spiritu cum ſequentia *Sancti Spiritus aſſit nobis gratia*, præſente Abbate. Fecerat & ipſe idem Papa ſequentiam de ſancto Spiritu (*videlicet*; *Veni ſancte Spiritus*) peractis miſſis & orationibus, convenerunt iterum ad confabulandum, & inter cætera requiſivit Papa Abbatem dicens: *quis fuit Notkerus tuus, an quomodo agis diem anniverſarii ejus*? Erant enim Romæ aliqua ſcripta de eo in libris Sequentiarum, quæ ipſe Papa legerat. Reſpondens Abbas, Monachum eum fore in domo ſua de nobiliſſimis terræ ortum, valde ſciolum & ſanctum. Ad quem Papa: Agis ne feſtivitatem ejus? cui ille: non Domine: ſcimus, quia ſanctus eſt, privatim tantum agitur de eo, ſicut pro alio defuncto. His verbis Papa commotus: O nequiſſimi, inquit, malo veſtro tanti viri, tam ſanctiſſimi viri, qui erat pleniſſimus Spiritu ſancto, quod hujus feſtivitatem non celebratis, infelices eritis.

CAPUT XIX.

NUnc ergo quales tres iſti prædicti ſenatores extiterint, ſcriptis demonſtremur. Otio numquam vacabant, & quod ſemper doctorum eſt & utilium in lenitate Spiritus, & in quiete cordis ambulantes, Raro aut numquam ſine opere aut meditatione vel exercitio virtutis prætereiebat eis tempus. Unde aſſiduas ab aliquibus detractiones & dorſiloquia, ut vitioſe ſolet fieri, in convenientibus patiebantur: ſed maxime quia minus refellere ſolebat ſanctus, ut vere aſſeram, Dominus Notker. Tuotilo qnidem & Ratpertus acriores talibus minuſque ad contumelias habiles rarius ab eis lædebantur. Notkerus autem hominum mitiſſimus, quid injuriæ eſſent, in ſemetipſo didicit. De quibus pluribus unum aliquem, ut quantum Sathanas in talibus præſumat, ab uno diſcas omnes, introducere volumus. Erat hic quidem refectorarius nomine Sindolfus, fictis autem poſtremo obſequiis, cum alias in nullo eſſet utilis, accuſans fratres criminibus conjectis, per quæ agnitus eſt ipſe proditor, & proditi perfecti inventi ſunt. Nam cum eſſet perfectorarius, pro commodis incommoda ſæpius, quibus auſus erat, exhibebat, præ cæteris autem Sanct. viro Notker. quod ille æquanimiter ferens compatiebatur inferenti, & orabat pro eo, Salomone vero in multis occupato, nec adtendere ad ſingula ſufficieuti, alimonia interdum cum aut detraheretur vel depravaretur, clamabant plures pro injuſticia, inter quos aliquando etiam iſti tres, quos dicimus, aliqua locuti ſunt. At Sindolf. diſcordiæ ſemper fomes ſciens antiquam & diſcipulorum odii facem & cauſam accommodat ſe auribus Salomonis, quaſi pro ſuo honore rem ſibi ſit dicturus. Ille verò, etſi nihil nocivius ſciſſet prælatis ab ſubditis, quam ſuſurros & detractatores audire, quid novi afferret quæſivit? cui ſubdit: tres, inquit, illos ſemper ſuper ſe verba jacere ſolitos, hoſterno, quæ Deo importabilia ſunt mentitur locutos. Credidit ille ſermoni, quem dixit, & contra ſe nil mali opinantes rancorem portavit, tandem & oſtendit. At illi cum nihil ab eo reatus ſui exſculpere poſſent, Sindolfi ſe technis ariolantur fuiſſe circumventos. Re tandem coram fratribus diſcuſſa, cum ipſi teſtantibus nihil ſe omnino erga Epiſcopum dixiſſe, & eum cum cæteris convincerent falſidicum, ut judicet, & vindictam ſuper eum faciat, quiſque ſibi rogant, quod cum ille diſſimulaſſet, taciti quieverant.

CAPUT XX.

ERat tribus illis inſeparabilibus conſuetudo permiſſo quidem Prioris intervallo laudum nocturno convenire in ſcriptorio, collocationeſque tali horæ aptiſſimas de ſcripturis facere. At Sindolfus ſciens, horam & colloquia quadam nocte feneſtræ vitreæ, cui Tuotilo aſſederat, clandeſtinus foris appropiat, aureque vitro affixa, ſi quid rapere poſſet, quod depravatum Epiſcopo traderet, auſcultabat. Senſerat illum Tuotilo homo pervicax lacertiſque confiſus latialiterqne quo illum, qui nihil intelligeret, lateret, compares alloquitur. Adeſt ille, inquit, & aurem feneſtræ affixit. Sed tu, Notkere, quia timidulus es, cede in eccleſiam: Ratperte autem anime mi, rapto flagello fratrum, quod pendet in pyrali de foris accurre. Ego enim illum, cum appropinquare te ſenſero, vitreo citiſſime redaperto captum capillis & ad me pertractum violenter tenebo: tu autem cor meum confortare, & eſto robuſtus, flagelloque illum totis viribus increpita, & DEUM in illo ulciſcere. Ille verò, ut ſemper erat ad diſci-

Digitized by Google

diſciplinas acutiſſimus, modeſte exiens, rapto flagello, cucurrit celerrime, hominemque intro tractum capite totis viribus à dorſo ingrandinat. Et ecce ille manibus pedibuſque reniſus flagellum, quo vapulabat, capiens tenuit: at Ratpertus è vicino virgam propius aſpectam rapiens ictus ei validiſſimos infregit. Cum autem parci ſibi male jam multatus in caſſum petiſſet, apud ſe ſubmurmurans voce opus eſſe exclamans vociferavit. Statim fratrum pars voce audita tali tempore inſolita ſtupens accurrit luminibus, & quidnam eſſet quæſivit. Tuotilo vero Diabolum ſe cepiſſe creber ingeminans, lumen adhiberi rogat, ut, in cujus illum imagine teneret, certius inſpiceret; Capite autem inviti hac & illac verſato ad inſpicientes, ſi Sindolfus eſſet, quaſi neſcius interrogat. Omnibus enim vere ipſum eſſe clamantibus, & ut illum dimitteret rogantibus, relicto eo: me miſerum, ait, in auricularem & intimum Epiſcopi manus miſiſſe. Ratpertus quidem accurrentibus in partem cedens clam ſe ſubduxit. Neque enim ipſe, qui paſſus eſt, à quo cæderetur, ſcire poterat. Quærentibus autem aliquibus, ubinam Dominus Notk. Ratpertuſque abiſſent: ambo, inquit, ad opus Dei Diabolum ſentientes abierunt, meque cum illo in negotio perambulare in tenebris dimiſerunt. Vere, ait, ſcitote omnes, Angelum Dei ictus ei manu ſua incuſſiſſe. Demum, diſcedentibus fratribus, à partium ſectatoribus ſurgunt, ut fit, mutiloquia: alii Dei judicio, ut auſcultatores clandeſtini publicarentur, factum dicebant: alii verò tali viro, niſi quod Angelum Domini prætendit, ſimile opus non decuiſſe. Occultabat ergo ſe ille confractus corporis pariter & mentis dolore. Interrogabat denique Epiſcopus poſt aliquot dies, ubi nam tamdiu moraretur ſuus famidicus? ſic enim hominem nominare ſolitus erat nova ſemper aliqua ſibi clam apportantem, à quo re ut erat veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat, conſolatur accitum ſic dicens: quoniam, inquit, illi à pueritia mei ſemper æmuli male tibi fecerant: ego, ſi advixero, melius tibi facere habebo. Nam operariorum factus eſt ab ipſo Decanus, contradicentibus cunctis, ne rem tam præclaram loci in tali homine dejiceret. Deinde amplius non deſtitit adverſari tribus illis de decore ſibi illato, & officio collato animatus. Quadam igitur die, quod erat refectorarii, Notkero & Ratperto coquinæ ordinariis menſuram potus, ut officii ſui erat, cum in vaſe ſuo non dico poneret beato viro, ſed maledicta muſſitans, eo abſente, adhuc quaſi projiceret, vas illud caſu accidente de menſa lapſum in terram cecidit, operculoque procul rotante vas in lacus jacuit, vinumque, velut ſi ſubrectum eſſet, ſolide continuit. Quod ille videns huc atque illuc circuiens tandem moroſe reverſus, cum levaſſet accurrentibus, qui aſtantes viderant, & ſi quicquam de vino effuſum ſit terram contuentibus nec uſque ad unam guttam compererunt exiſſe: ne miremini, inquit Sindolfus, ſi Diabolus, à quo nigros libros noctibus ipſe & ſocii ejus diſcunt, faſcinatorum ſuorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus Proabbas poſt à dicentibus cum audiſſet, protervoque illi cum occurriſſet: vide, inquit, bone vir, ne in tales viros injurias tuas tamſpatienter ferentes nimium tandem deſipias. Cur ad invidiam in tantum concupiſcit ſpiritus tuus? an neſcis, quia ſuſurrones & detractores, qui irritant fratres, ac ſerunt inter eos diſcordias, Deo ſunt odibiles? cui ille cum ſibi ſolita uſque ad convitia reſpondiſſet protervia. Waltramus tunc Decanus in proximo capitulo regulari eum vindictæ ſubjecit: ſed tamen adhuc ejus non quievit nequam ſpiritus. Itaque tandem malum per eum viro ſancto, quo dolore intrinſecus cordis tactus eſt, accidit, epiſtolas Canonicas Græcas à Luituuardo Vercellenſi Epiſcopo ſibi præſtitas multis ſudoribus beatus vir exemplaverat, & ecce Sindolfus eundem codicem delicate ſcriptum caſu incurrens furatus eſt, & ſingulas quaternionum, ſicut hodie videre eſt, cultro exciſas diſcerpſit & depravavit, ac poſtea iterum complicatas occulte in locum, ubi eas fuerat furatus, repoſuit, tranſtulit idem ſanctus vir pſalterium de Latina in Barbaricam linguam, ſicut hodie eſt in armario.

CAPUT XXI.

Ratpertus inter ambos, Notkerum videlicet & Tuotilonem, medius incedebat ſcholarum ab adoleſcentia Magiſter, doctor planus & benivolus, diſciplinis aſperior, raro præter fratres pedem clauſtro promovens, duos calceos annum habens, excurſus mortem nominans, & ideo ſæpe Tuotilonem itinerarium ut ſe caveret amplexibus monens in ſcholis ſedulus, plerumque curſus & miſſas negligebat bonas, inquiens, miſſas audimus, cum eas agi docemus, qui cum labem maximam clauſtri impunitatem nominaſſet, ad capitulum tamen non niſi vocatus venit, cum ſibi officium capitulandi & puniendi graviſſimum, ut ait, ſit traditum. Cum vero & ipſe ſanctus circa clauſtrum S. Galli diu languidus iret, nec tamen docere deſineret, XL. diſcipulis quondam ſuis Canonicis tunc quidem Presbyteris loco propter feſtum advenientibus animam ſingulis in manibus comiſit, quorum quiſque ei triginta miſſas obituro promiſerat. Sicque ille lætiſſimus factus Deum uti ſe diutius morbo coqueret rogans, & panis nitidus effectus inter diſcipulorum manus in paradyſum, ut credimus, tranſiit, pro quo

B. Not-

Digitized by Google

B. Notkerus & Tuotilo præter cæteros fratres dolentes, qui poſt eum relicti ſunt, multa fecerunt. Scripſerat idem homo beatos liberum de caſibus monaſterii incipiens à temporibus B. Columbani, uſque ad Salomonem Epiſcopum & Abbatem noſtrum. Dictaverat etiam letanias, quas Eccleſia canit per totum orbem in diebus Rogationum, præter alia plura, quæ fecerat.

CAPUT XXII.

LOnge aliter Tuotilo bonus erat & utilis, quam ſocii, homo lacertis & omnibus membris, ſicut Favius athletas, eligere docet. Erat enim valde eloquens, voce clara & dulci, cœlaturæ elegans, picturæ artifex, ac mirificus aurifex, muſicus, ſicut & ſocii, ſed in omnium genere fidium & inſtrumentorum & fiſtularum præ omnibus. Nam & filios nobilium in loco ab Abbate deſtinato fidibus edocuit. Nuntius procus & proprie ſollers in ſtructuris & cæteris artibus ſuis efficax, concinnandi in utraque lingua promptulus & potens natura, ſerio & joco feſtivus adeo, ut Karolus noſter aliquando ei maledixerit, qui talis naturæ hominum Monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis eſt, in choro ſtrenuus, in latebris erat lacrimoſus, verſus & melodias facere præpotens, caſtus, & Marcelli diſcipulis, qui fœminis oculos clauſit. Ea autem, quæ dictaverat, ſingularis ac agnoſcibilis melodiæ ſunt, quia per pſalterium ſeu per rotham, in qua potentior ipſe erat, neumata inventa dulciora ſunt, ut apparet in tropis *Hodie cantandus* & *omnium virtutum gemmis*, quos quidem tropos Karolo obtulit canendos ad offerendam ſcilicet *Viri Galilæi*, quam ipſe Rex fecerat. Hanc etiam Rex offerendam cum dictaſſet, Tuotiloni miſit, verſus addere injunxit, ait ille appoſuit: *Quoniam Dominus Jeſus Chriſtus cum eſſet, omnipotens genitor, fons & origo*, cum ſequentibus *gaudete & cantate*, & alia plura ad invicem conſcripſerunt: ſed iſta propoſuimus, ut quia diſpar ejus melodia ſit cæteris, ſi muſicus es notis. Abbatem vero, ſub quibus militaverat permiſſis plerumque & præceptis, multas propter artificia ſimul & doctrinas peragraverat terras, picturas & aurificia etiam & anaglyphas carminibus & epigrammatis decorabat ſingulariter pretioſis: tantæque auctoritatis, ubicumque moraretur, apparuit, ut nemo illum, qui vidiſſet, S. Galli Monachum dubitaſſet. Erat enim in divinis & humanis æque ad reſponſa paratiſſimus, ſi quid indecens vel inordinatum maxime in Monachis uſquam vidiſſet, pro loco, tempore & perſona, zelator erectus, ut in uno de pluribus dicere habebimus.

CAPUT XXIII.

GNarus namque homo quoniam erat itinerarius longe lateque terrarum & urbium, miſſus aliquando eſt pro communi cauſa Maguntiam, utique pro pannis laneis emendis, quos Sericales vocant aut tunicas. In ingreſſu ergo civitatis circa S. Albani monaſteriũ hoſpitium petens hominib⁹ ſuis ſtatim propter pabula & victualia mercatum miſſis ipſe ſuper ſedile ſe laſſus, ut pauliſper quieſceret, locaverat. Erant autem dies vindemiæ, quibus fratres ad obedientias dimiſſi ſunt per vineas, & ecce, primo ſigno ad veſperas pulſato, circator fratres collecturus aſino pro religione inſidens oſtio domus hoſpitii jam dicti, quaſi & ibi aliquem quæſiturus, appropiat: latenter quoque, ſi commatrina ſua domi ſit, ſciſcitando domum inequitat. At illa de camera egreſſa ſalutans compatrem, hoſpitem illum dormire putans obtulit viro muſtum, quo ille impigre hauſto vaſeque reddito mammam fœminæ titillat aſſentientis. Hoſpes vero viſo facinore exilit, ne ulterius procederent, in facto illum ſceleſtum inclamitans, comis apprehenſum in terram dejecit, flagelloque, quo ad equum uſus eſt, adhuc manu habito acriter hominem cæcidit, adjiciens: hoc, inquit, tibi S. Gall. frater S. Albani dedit. Ille quidem, quamvis pro reatu ſit triſtis & paſſus, timidus tamen ſui venia petita, uti ſe celatum habere vellet, hominem rogat. Hoſpes illi, ne modo adjicias peccatum peccato, quantum in me eſt, bene celaberis. Intimatur Abbati fratrem de S. Gallo ante portam hoſpitari: qui ſtatim per nuntium vocat eum in clauſtrum, nomen ſciſcitati agnoſcunt hominem diu fama vulgatum, caritativeque tractato ipſi exhibebant ei Martham, ille autem capacibus porrigebat Mariam: rogaturque ibi morari, uſque dum thronum Dei in brathea altaris aurea celaret, cui ſimilem anaglipham raro uſque hodie videre eſt alteram, in circulo ſcribens hunc verſum:

Ecce polo potior ſolio terraque
ſcabello.

Cum autem aliquantum ibi tardaſſet non celatum opus ex parte relinquens, rediensque à noſtris, quid defotis egerit, rogatus eſt dicere: fratrem, inquit, ibi indiſciplinatum vidi, quem ut ferirem, flagellum levans intentavi, quod illi & mihi quidem ut indulgeatur rogo. Sic ille fidei memor veritati parcens, non tamen mentitus eſt.

CAPUT XXIIII.

MIſſus aliquando ad Metenſium urbem celaturus thronum & imaginem B. Mariæ deſuper, quod quamvis Monachi non

Digitized by Google

non fuerit, propter naturam tamen hominis dicere volo. Cum ergo iter ageret, ibat per ſilvam latronibus aptam duobus ſuis comitatus, uno ſcutato cum lancea, altero ſine, & ecce à duobus audaciſſimis invaſus ambos ſuos uterque iſti ſuum equo dejecerat. Interea ille utroque in ſpolio occupato robur quoddam validum circumſpectum arripuit, & terrore magno minax ſuper illos venit. At illi videntes hominem forti aſſimilem ſpolia omittunt, ſcuta dorſo rejecta contra illum vergunt, lanceasque ille latronum præ ſecuritate procul abjectas ſuos citiſſime rapere juſſit, & ut ſe defenderent, acer verbis emonuit, quas cum dejecti celeres raperent, tanti Ducis violentiam minime ſe perpeti poſſe videntes hoſtes ab eo exarmati divertunt. Sic iſti etiam lancea ſua levata, ut ſi illi reverterentur, Domino ſuo eam darent, & ita imperterriti ſilvam pertranſeunt. Ergo Tuotilo cum veniſſet ad urbem, & operi celaturus aſtans ſatageret, ecce duo viri aſtiterunt juxta illum S. Mariæ imaginem celanti in habitu peregrini elemoſinamque petebant; quibus cum nummos clam tribueret, divertentes ab eo clerico cuidam à longe aſtanti ajebant: benedictus vir iſte Domino, qui nos hodie conſolatus eſt, ſed eſt ne ſoror ejus (inquiunt) Domina illa præclara, quæ ei tam commode radios ad manum dat & docet, quid faciat? Ille vero miratur, quid dicerent, cum nuperrime ab eo digreſſus nil tale vidiſſet. Revertitur ergo cum peregrinis, & quod dixerant, velut ad momentum & in ictu oculi contemplatur. Ajunt autem illi clericus & peregrini: benedictus tu Domino, pater, qui tali Magiſtra uteris ad opera; qui cum ipſos, quid dicerent, neſcire aſſereret, vehementer in illos invectus, ne cui tale aliquid dicerent, interminatur. Statim peregrini tranſeuntes diſparuerunt, nec amplius ab aliquo ſunt viſi. In craſtinum autem cum gloriam talem de ſe plures audiret dictitare, occulte ſubtrahens ſeceſſit è medio, neque jam ultra in urbe illa operari volebat. In brathea autem ipſa aurea cum reliquiſſet circuli planitiem vacuam, neſcio, cujus arte tales celati ſunt apices:

Hoc panthema pia celraverat
ipſa Maria.

Sed & imago ipſa ſedens quaſi viva cunctis inſpectantibus adhuc hodie eſt veneranda. Dicebant autem nobis patres, quod ipſe vir Dei in reditu iter agendo in quandam villam, ubi ad miſſas ſonatum eſt, properans Dæmonem ab homine in Eccleſiam bachantem invocatione S. Galli ejecerit. Sunt & alia, quæ de illo audivimus, multa, de quibus cum nobis nihil certum conſtat, tacere quam ſcribere maluimus. De obitu autem ejus, quia nihil conſtans comperimus hoc ſolum aſtruimus, quod eum ad gaudia æterna tranſiſſe confidimus, indubitanter aſſerimus.

CAPUT XXV.

Beati igitur viri Notkeri, quæ reliqua ſunt, de eo audenter narrabimus, quoniam illum Spiritus S. vas electum nequáquam dubitamus. Erat enim corpore, non animo gracilis, voce non ſpiritu balbulus, in divinis erectus, in adverſis patiens, ad omnia mitis, in noſtratium acer erat exactor diſciplinis, ad repentina & in opinata timidulus erat præter Dæmones infeſtantes, quibus quidem ſe audenter opponere ſolebat: in orando, legendo, meditando, dictando creberrimus, & ut omnes ſanctitatis ejus ſub compendio conplectar dotes, ſancti Spiritus erat vaſculum, quò ſuo tempore habundantius nullum. Nam ut prælibavimus, dies noctesque ſemper idem & novus, quod Ratpertus in ſcholis hoc ipſe in clauſtro, præter verbera omni caritatis egit cenſura. Priorum itaque permiſſo, magis autem & hortatu, juveniores ad hoc idonei noctes diesque, quando ab orationibus quieſcere velut cum in inſidiis Dæmonum erant, ipſe propter regulæ tenorem ſibilis eos, interdum etiam ſtrepitu, abſturbarat. Hoc idem cum refutaret, tamen ab Abbatibus per obædientiam ei injunctum eſt; docebat enim eos bonitatem & diſciplinam & ſcientiam, & mandata Dei ſollicite credere & ſervare, dicens: vitæ mundiciam & puritatem non inveniri in terram ſuaviter viventium, ſed oportet hominem excolere terram cordis ſui, ſicut ruſticus agrum, ut uberes fructus exinde habeat; qui vero incipiunt & non perſeverant, comparantur perdici, de qua Iheremias ait: *Fovit perdix, quæ non peperit, in dimidio dierum ſuorum derelinquet ea, & in noviſſimo erit inſipiens*, non attendentes, quia *extrema gaudii luctus occupat*, permiſſo Abbatum, ſub quibus militabat, ſecundum voluntatem ſuam vivebat ad libitum ſuum, quia videbant verbo Domini firmatum, & ubi ſpiritus Domini, ibi libertas, & quoniam ſpiritalis judicat omnia & ipſe à nemine judicatur. Ardua enim ejus continens vita quiddam divinæ excellentiæ in vultu prætendebat: Oculus intuens in eum jocundabatur, & auris audiens eum gratulabatur, tamen omnem gratiam, quam ſe ſenſerat percepiſſe ſub tutela humilitatis ſtudebat occultare, dicens cum B. Job. *Si fuero lotus aquis nivis & fulſerint mundiſſime manus meæ, tamen ſordibus intingues me, & abominabuntur me veſtimenta mea.* Propter humilitatis igitur cuſtodiam cum eſſet homo ſcientiſſimus, ſemper aſſidebat magis pſalterio quam cæteris libris. Porro non erat hora neque incompetens dicebatur, ſi codicem in manibus non habuit, quando quis cum eo aliquid conferebat. Inter omnes confratres ſuos ſic ambulabat, majores & minores ita venerabatur,

Digitized by Google

batur, ut nulli ſe præponens, ſed quantum in ipſo, eſſet omnibus amabilis affabiliſque, quam autem mellifluus in reſponſis fuerit & alloquiis, lacrymæ eorum, qui hominem viderant & poſt ipſum ſupererant, requirentibus cum liquido manifeſtabant.

CAPUT XXVI.

POſtquam vero Presbyterii gradum vir Domini Notkerus multa obedientia coactus humillime conſcendiſſet, tunc demum ſic quaſi nihil prius virtuoſe aliquid egiſſet, ita illas quatuor cardinales virtutes & earum appendices, id eſt juſticiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, tamquam animæ naturales, tanta diligentia obſervavit, diſcuſſit atque ſe in his exercuit, ut cunctis pateret, quia fortis Chriſti miles omnia arma ſpiritalia contra Diaboli nequitias pugnaturus ſibi induiſſet. Spiritaliter quoque, ut diximus, fortis erat, ſicut Propheta ait: *qui appropinquant Deo, accipient de doctrina illius, & qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem & aſſument ſibi pennas ſicut Aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient, ſed volabunt, ut requieſcant, ſicut columba in foraminibus petræ*, id eſt Chriſti, & adeo elongantes ſe à conſortio mundanæ offenſionis fugiunt & manent in ſolitudine æternæ jocunditatis. Quantum enim Tuotilo robuſtus fuit in homines, tantum vir ſanctus & plus valuit ipſe in Dæmones; alias autem corpore attenuatus, ut jejunans & vigilans, debilis, tener & macer. Contingit ergo quadam nocte eum ut in eccleſia præveniens in maturitate altariaque circuiens, ut ſolebat, in oratione flendo ejularet: cumque veniens in cryptam XII. Apoſtolorum ſanctique Columbani uberrime acriores de poſt aram oculi ejus deducerent lacrymas, quaſi canem audierat muſitantem, interdum etiam mixtim vocem ſicut ſuis grunnientis, cum ſentiret, intellexit temptatorem: es ne tu, inquit, iterum ibi? Bene conſtat virum Dei plures pugnas & conflictus cum eo habuiſſe, de quibus triumphos victoriæ reportarat. Quam bene, inquit, tibi miſer contigit nunc muſitanti & grunnienti poſt glorioſas voces illas, quas in cœlis habuerat, accenſoque lumine, quo angulo lateret, quæſivit. Ille vero ſiniſtro angulo appropianti tanquam canis rabidus veſtes lacerat; eja, infit ille, ſervitium tuum foris cryptam ſatagere habeo. Neque enim pœnæ illæ, quas, ut ajunt, jam pateris ſufficiunt, acrius tibi aliquid paraturus ſum. Præcipio autem tibi in nomine Domini mei Jeſu Chriſti & iſtorum ſanctorum, ut me in eodem, quo nunc indutuſ es, canino corpore expectes. Et ille: faciam, inquit, ſi volo. At Notkerus velocius abiens, confido, ait, in Domino quia velis nolis me expectabis. Feſtinato autem aram S. Galli adiens cambocam, quam Magiſter S. Columbanus per Magnoaldum Diaconum miſerat cum epiſtola abſolutionis felici diſcipulo ſuo Gallo multarum virtutum operatricem cum ſpera illa S. Crucis notiſſima rapuit, & in introitu cryptæ dextro ſpera poſita, cum baculo vero à ſiniſtro introiit, & caninum illum aggreſſus eſt Diabolum. Cum autem illum baculo ſancto cædere cœpiſſet, voces ſuas anteriores altius gannitu edidit latiatu & grunnitu. Tandem vero cum ad ſperam ſanctiſſimam Zebulus cædentem fugiens veniſſet, ultra jam progredi non valens conſtitit, & tot jam ictus & incuſſiones ferre non ſuſtinens barbarice clamans, *Owe mir we* vociferavit. Interea ædituus cum baſilicam intraſſet voceſque horridas audiſſet, lumen velox in manibus ſumpſit, & ad cryptam acceleravit. At pater ſanctus cum Dæmoni ictum ultimum feciſſet, baculum ſanctum in locis infregit, & niſi ædituus ſperam videns levaſſet, ſicque Diabolum more canis abire permiſiſſet, adhuc eum cædere habuiſſet. Ædituus vero baculo inſpecto attonitus: baculum ne ſanctum, Domine, mi cane fedaſti? Illo conticente addidit: quiſnam erat ille, inquit *auwe mir we* vociferavit? putans ergo ædituus, illum pro pietate furem aliquem celare velle, ivit pedes per totam eccleſiam furem comprehendere cupiens: ſed cum neque furem inveniret neque canem, graditur ſecum tractando fluctuans, quia eccleſiam poſt ſe introiens clauſerat, quidnam eſſe poſſet, quod contigerat ſatis admirans. Virum denique regularem jam ſemel ſibi tacitum amplius alloqui non auſus eſt præſumere. Secundum autem, quod vir ſanctus Domini Notkerus humilis erat & prudens, æditao foras ire ſignificans in partem eum ſumpſit, benedictioneque prælata; quoniam baculum, inquit, fili mi, confregi, niſi tu juveris, ſecreta mea habebunt efferri: ſed quia meum non eſt ambulare in magnis, neque in mirabilibus ſuper me, ſilentiæ fidei tuæ committo, quod factum eſt. Sicque ei rem, quamvis invitus, ut facta eſt, enucleavit. At ille baculo per fabrum latenter reparato, quod factum fuerat, ad tempus occultavit. In temporis autem proceſſu res, ut erat, in medium venit. Paucos ſanctorum legimus Diabolum ſic coercitum ſtrinxiſſe, ut vapulatus plagas cædentis non potuerit effugere. Unde canis ille infernalis aliquid tale machinabatur intra ſe, qualiter viro ſancto rependeret confuſionem digne ſibi illatam.

Digitized by Google

CAPUT XXVII.

ERat eodem tempore in loco adoleſcens quidam Monachus admodum literatus Comitis de Kyburc filius, B. viri Notkeri de ſorore nepos, nomine Wolo, inquietus & vagus cui propter averſionem, cum Decanus ipſe nec Dominus & S. vir Notkerus, ſeu cæteri imperare potuiſſent, crebroque eſſet verbis & verberibus coercitus, nihilque exinde proficeret, omneſque pro talis ingenii viro dolebant. Nam quadam die advenerant in monaſterium parentes ejus pro eo ſolliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum poſt abitum eorum idem erat. Diabolus autem una die S. apparuit Notkero diluculo: Malam, tibi, inquit, & fratribus tuis facturus ſum noctem. Ut probatius conjici poteſt, datur intelligi, Dæmoni huic permiſſum futura præſcire. Reſpondit beatus vir ſpiritui nequam: mala avis frequenter malam famam prodere ſolet. Mox itaque ille bonus Notkerus (ſic enim à vulgo nominabatur) fratribus, quæ audierat à Sathana, intimavit, uti die illo ſe caverent præmonuit. Wolo vero cum hoc & ipſe à dicentibus audiſſet: Senes, inquit, ſemper vana ſomniant. Erat autem dies ipſe, quo ſibi à Decano ne quoquam, ut ſolebat, clauſtro progrederetur interdictum eſſe omnes noverant. Cum ergo ſederet ad ſcribendum, ultima ejus ſcriptura erat: ***incipiebat enim mori***. Igitur illico à loco exiliens cæteris illum inclamantibus, quo nunc, Wolo, quo nunc? in Campanarium S. Galli per gradus ad hoc quidem nobis paratos aſcendere incipit, ut oculis, quia greſſu non licuit, montes campoſque circumſpiciens vel ſic animo ſuo vago ſatisfaceret. Aſcendens namque, cum ſuper altare virginum veniſſet, inpulſu, ut creditur, Diaboli per laquear cecidit, omni corpore concuſſus collum confregit. Plurimis autem, qui forte viderant vel audierant, accurrentib'; cum viaticum ei properanter afferrent, confeſſione dicta communicavit. Illi vero cum eum efferre voluiſſent, & ad domum infirmorum portare: Sinite me, inquit, ſanctas virgines prius inclamare. Ipſæ enim ſciunt, quamvis alias nefandiſſimus, mulierem tamen numquam novi. Interea cum alte ejulaſſet, B. Notkero accurrente, manus illi porrexit; tibi, inquit, Domine mi, & ſanctis virginibus, quas ſemper amabas, animam peccatricem commendo, qui ſtatim ſpiritu turbatus gemendo circa eum ſe jactans: ſanctæ, ait, virgines in nobis confiſus, fratris iſtius crimina ſuper me tollo, & ambos nos vobis committo. Et hæc dicens flebat & ejulabat ex intimo cordis affectu. Cumque ille efferretur de oratorio pro foribus eccleſiæ quiete petita Notkerum manu artiſſime ſtringens omnibus preces pro eo effundentibus emiſit ſpiritum. Inter exequias S. Notkerus eum lavit, more ſolito in feretrum collocavit, obſequium ipſe faciens totam ejus ſepulturam procuravit, ſemper quoad vixit & quamdiu potuit duo in ſe Monachi officia aſſumpſit atque perſolvenda ſibi lege ſtatuit. Completorium vero ipſo obitus viri die cum finiretur, patrum quidam ſimplicior precem, in qua ſcriptum legitur, ***ut ſicut læti duximus diem, ita noctem quoque tranſigamus læti***, dum recitaſſet, vir Dei mœrens ſurgebat: quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? ſufficeret hodie malicia ſua & ſuperhabundaret, tu autem & nocte eadem precaris. Septima autem obitus hominis die, cum ſanctus Dei pernoctans in eccleſia manſiſſet, circa tempus laudis nocturnæ parumper ſuper genua pauſans videt quaſi Ratpertum ſuum ſe excitantem & dicentem ſibi; Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Evigilans ergo ait: unde, anime mi, unde hoc noſti? Hæc ergo cum ſubjunxiſſet, quaſi modeſto gradu ille exiit. At ipſe putans eum eccleſiam, ut ibi licentius loqueretur, exiſſe, & dum eum extra velum proſequitur, neque ipſum neque greſſus ejus ullum ſentire poterat ſonum, cereoque accenſo quæſivit illum in lecto, quem etiam cum inveniſſet de lecto jam ſurgentem, ut & ipſe, ſicut ſolebat prævenire in maturitate, & anticipare vigilias, vir Dei cereo extincto in eccleſiam rediit, æſtimabat autem ſe viſum vidiſſe, & intelligens ſciebat, quod factum fuerat, quia per Angelum fiebat. Mox igitur hilaris factus gratulabundus *Te Deum laudamus* incipiens præ gaudio flens ſilenter cantavit. Die autem clare dato quærente Ratperto, utrum ne ad excitandum ſe nocte veniſſet? Sanctus Dei quod viderat, amabili ſuo apparuit, tandem quoque & cæteros fratres ſpes tanta non latuit. Gaviſi ſunt ergo fratres magno tripudio de ſalvatione fratris, laudantes & glorificantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, ſicut dixit illis vir beatus.

CAPUT XXVIII.

UT datur perſpici adhuc hodie loci religionem conſiderantibus & intuentibus etiam in pſalmodiis tredecim ſedilia cum pſalteriis aut auro inpictis, aut alias nobilibus picturis ornatis & ſecundum veritatem valde correctis habebat. Præterea & alias habet illa Sanct. Galli baſilica capellas, in quarum uno angulari foribus proximo Beat. vir Notkerus pſallere erat ſolitus. Nempe hic locus eſt ille, ubi aſſidue ſanctus Domini humilis ac tremulus videns paupertatem ſuam præſtolabatur pſallens ſpiritu & mente, ut intelligeret in via immaculata, quando adveniret ad ſe in meditatione ſua

ſua exardeſceret, divinus ille ignis, & eloquium ſuum igniret, quem Dominus miſit in terram, cujus habitatio eſt in Syon & caminus in Jheruſalem, id eſt, in ſpeculativis mentibus, quarum deſideria velut ſcintillæ ad alta; & in carne degentes ſupra modum vitæ carnalis ambulantes. O quam ſæpe in eodem loco vir ſanctus lacrimarum imbre infuſus roreque cœleſti irrigatus ita, ut ignea ejus oratio quaſi fumus aromatum, & ſicut vapor thuris cum ſuavi thymiamate redolens aſcenderet penetrans cœlos, thurificans altare Dei, ut ipſe pſallere poſſet? *dirigatur Domine oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo*, & cum Abacuc: *& ſuper excelſa mea deducet me victor in pſalmis canentem*, ibi agmina Angelorum ineffabili jubilo collaudant Deum majeſtatis trinum & unum. Accidit autem, ut quadam die huic occupationi ita inſtaret, ut ſpiritum non relaxaret à continua contemplatione, in tantum, ut ad nonæ ſinaxim non veniret, neque eam per ſe caneret. In illo namque ſolio cum poſt completorium clara adhuc die precibus inſiſteret, videt ſuper ſe in laquearis interrupti trabibus Diabolum conſediſſe, & ſtilo in tabula ſcribere. Eruperat enim tabulam de laqueari, in qua ſcribebat, quem cum, quid ſcelus ſcriberet, interrogaſſet: nonam (inquit) quam tu ſcelus hodie ſuperſederas, ſcribo. At ille dicto citius *Deus in adjutorium meum intende* proſecutus & cætera, videt iterum Diabolum manu celerrima, quod ſcripſerat, planaſſe. Cumque ad preces ſinaxis ſe vir Domini proſterneret, tabulam laquearis diſrupti, in qua Diabolus ſcribebat, ſuper eum dejecit. At vir ſanctus videns ut ictum declinaret, citius à loco reſiliit. Cachinnans ergo Sathanas; hoc tantum, inquit, ut mihi aſſurgeres effeci. Enim verò, ait & Notkerus, ſi tu, ut nuper caninus, vel porcinus fueris, iterum tecum habeo operari. Statim cum evanuiſſet fugiens, fratres aliqui in extremis templi orantes ſonum tabulæ voceſque audientes mirati quid eſſet, citi aderant. Videntes igitur eum, ut ſolebat, proſtratum, nolebant illum, eo etiam, quod incompetens hora erat, impedire: tamen Tuotilo unus ex ipſis ſigno dato amice illum evocans feras ſilenter in aurem: magnas, inquit, inquietudines tu & Dæmones tui fratribus facere ſoletis. Cui ille: audierant ne, anime mi, fratres omnia? non omnia, inquit, ſed mihi velim, quæ hæc turba fuerit, per ſingulas pendas. Itaque cum id vir Domini abnueret, & ab eo concitus tabulam, quæ ibi cecidit, ſubtraheret, alii qui viderant, in latebris orantes totum, ut factum fuerat, non celabant. Vere locus iſte venerabilior cæteris & ſanctior angulis univerſis, in quo tantus contemplator in tantis ſe cœleſtibus virtutum gymnaſiis exercuit, quam occulte autem & ſubtiliter hoc egerit, breve indicium ſubjunctum declarabit.

CAPUT XXIX.

KArolus Magnus Imperator in tantum dilexit locum Sanct. Galli, & ita familiaris erat fratribus, ut eum non aliter nominarent niſi *noſter Karolus*: plus tamen & ampliori dilectionis privilegio nepotem ſuum amabat, quia ſanctientia intelligentiaq; & ſpiritalium diſciplinarum virtutumque cœleſtium religioſitas habundantius inventæ ſunt in eo, hoc eſt, in S. viro Notkero. Nam & auxit locum prædiis vehementer, & firmavit eum regalibus, teſtamentis & honoribus. Erat enim ei vir Domini in ſpiritalibus ſemper conſiliarius, & ubicumque eum apprehendere quibat, aut ipſemet acceſſit ad eum, aut ſi non, per internuntium de conſiliis, eum conveniebat. Contigit vero eum aliquando beato viro litteras dirigere per aliquem, forte ab eo exigens de virtutibus & vitiis aliquas quæſtiones enodare, & ſolutiones earum enucleatius exprimere. Cumque nuntius ad locum veniſſet, & Dei viro Regis litteras exhibuiſſet, manſit in loco aliquot diebus. Quadam die tædio victus ibi morandi adiit virum ſanctum, invenitque eum in horto eradicantem, evellentem & ejicientem herbas inutiles: radicantem autem, transponentem, plantantem & irrigantem herbas utiles. Intulit nuntius dicens: Sancte pater, quid mandas Domino meo? ad quem ille: ea quæ me vides facere, hæc dic ei & nihil aliud. Reverſus ergo nuntius ad Dominum ſuum nuntiavit ei, quæ vir beatus dixerat: deinde ſubinfert, quia invenerit eum in horto eradicantem & eicientem herbas inutiles, & radicantem ac ſtatuentem & irrigantem herbas utiles. Ad quem Imperator reſpondit: ſatis mihi dixiſti, prudenti viro ſufficeret, quia immenſa ſunt, quæ ſanctus Dei mandavit. Puto, quod felix Rex ſenſerit, quia vir Domini ammonuerit eum, ut vitia ſpiritalia ſive carnalia de horto cordis ſui eradicaret & eiceret, ut per incrementa gratiarum ſpiritus virtutes ſuccreſcerent: aut forte de Eccleſia Dei, ſuper quam imperium ſuſceperat, erroneos & impios evelleret & extirparet, ut juſtorum lucis ſemita creſceret & dilataretur uſque ad perfectum diem. Nec mirum, ſi vir beatus horti officium libenter agebat irrigando, plantando, eradicando & eiciendo, imitans Dominum per Prophetam dicentem: *Rigabo hortum meum.* Et Oſee: *ero quaſi ros Iſrahel germinabit ſicut lilium*, proinde facta eſt anima juſti quaſi hortus irriguus. Et ſponſus in Canticis:

Deſcendit in hortum ad areolas aromatum, ut paſcatur in hortis & lilia colligat. Itaque & à Maria in horto viſus idem ſponſus æſtimatur eſſe hortulanus. Sic vir ſanctus tendens ad faſtigium ſpeculativæ vitæ, ſicut Aquila intuens & renitens contra claritatem ſolis, ita oculis interni hominis ſpeculator ſpiritalis humilitate eximia ſemetipſum tranſcendens ſupra modum excellens divinæ gloriæ pondus contemplans archanum cœleſte, tali enim lucta laborabat in Dei horto, ut merito cum Jacob *Iſrahel*, id eſt, vir videns Deum poſſit appellari, hujuſmodi vero eruditus vir exercitiis diſcernebat virtutes à vitiis.

CAPUT XXX.

ORbatus igitur ſociis clariſſimus vir Domini Notkerus, quoniam illum Spiritus Sancti vas electiſſimum nequaquam dubitamus, ſuperſtes ipſe remanſit ſanctiſſimus uterinis in eodem ſpiritu viduus & orbus. Jam enim proceſſerat in dies plurimos, nec tamen relaxabat ſpiritum ab optimo incepto propter annorum nimiam gravedinem, ſed magis ac magis adhortationibus ſe ipſum roborans ſpiritu extendens ſe in anteriora cogitans illud, quod ſcriptum eſt: *quid eſt homo aut quæ gratia illius? numerus dierum ejus ut multum centum anni: quaſi gutta maris, & ſicut calculus harenæ, ſic exigui in die ævi deputati ſunt*, Sedebat namque in loco ſuo ſolus quietus velut ſapiens in omnibus metuebat, & ideo media nocte præanticipans vigilias ſemper præparabat ſe ad orationem, dicens cum Propheta; *Anima mea deſideravit te in nocte ſed in ſpiritu meo in præcordiis meis demane vigilabo ad te*. Quamvis nemo ſciat, utrum amore an odio dignus ſit, tamen ſuper cuſtodiam ſuam vir ſanctus ſtans jugiter confidenter præſumens de ſpiritu, qui eum ab infantia ſuis chariſmatibus illibaverat. Etſi vinum & muſica lætificant cor, & tibia & pſalterium ſuavem faciunt melodiam, quanto magis amor ſapientiæ, cujus eloquia, id eſt Chriſti, quem dilexit homo ſanctus & juſtus, & dulciora faucibus ſuis ſuper mel & favum, & cuſtodivit ea ab utero matris ſuæ. Non enim privabit eum Dominus virtutum, qui ſic in innocentia ambulat ſperando in eum. Contulit vero illi Dominus gratiam ad merita, ut mereretur in ſua converſatione adipiſci gloriam & conſortium ſanctorum, quorum ampliavit laudem in ſancta Eccleſia in conſpectu filiorum hominum, ut omnis populus Chriſtianus properaret & caderet in faciem ſuam adorare Dominum Chriſtum. Propterea vir ſpiritalis ſine intermiſſione fudit preces excelſo Deo omnipotenti, & iteravit orationem ſuam, ut Dominus multiplicaret pſallentes vocibus ſuis, ut in cœlum reſonaret ſonus Spiritus Sancti gratia auctus, omni dulcedinis ſuavitate plenus. Ideoque digne memoria ejus in compoſitione odoris ſanctæ eccleſiæ facti opus pigmentarii, id eſt ut non fraudetur virtutum ejus meritis & precibus, ſed more omnium laudetur nomen Notkeri in eo qui fecit eum & quaſi mel indulcetur ejus recordatio, & ut muſica in convivio vini quod germinat virgines, id eſt ut ejus caſtitatis exemplo arduæque continentis vitæ plures erudiantur. Nunc de tranſitu ejus, quia modica ſcimus, ſcita citius explicabimus.

CAPUT XXXI.

ZElo nimio zelatus eſt Magnus Imperator Otto primus propter diſciplinam monaſteriorum ſui imperii: maxime autem cœnobium S. Galli, quod præ omnibus diligebat. Venerant aliqui ſpiritu nequam inflati æmulantes non bene fratribus S. Galli detrahentes * accuſabant eos apud Imperatorem, qui valde turbatus & commotus miſit ſedecim principes viſitare locum, octo Epiſcopos & octo Abbates. Accedentes vero ad locum nihil tale reperiunt, qualis fuit accuſatio. Tot ergo magni conſilii Angeli cum nil emendabile ibi inveniſſent, orationibus fratrum ſe commendantes reverſi ſunt ad Regem dicentes, quoniam ſi juſtus ipſe ſibi eſt lex, magis regulares in veſtro regno Monachos habetis. Nam ipſorum aliqui educati ibi erant & nutriti in ſcientia & diſciplina. Quibus adhuc incredulus Cæſar miſit alium quendam hypocritam Monachum de Colonia nomine Sandratum, qui crapuloſus, bibulus ac lubricus ſe ipſum confundens furtive fugiens à loco abſceſſit. Tunc Abbas militem ſuum mittit ad Curiam cum litteris ſic ſcriptis: *Moveat Majeſtatis veſtræ pietatem tam indiſcreta varietas moleſtiarum at diverſorum hominũ incepta molimina, quæ perpeſſus ſum cum fratribus per aliquod tempus*. Audiens ergo Imperat. pœnitentia ductus accitoque Reginæ conſilio Ekhardo, qui ſemper in curia erat, Monacho S. Galli; ſcribe Notkero Abbati tuo, ait, & ſuis non meam tantum illis, ſed & illorum mihi quia commoti ſunt gratiam. Etſi eos contriſtavi inſcius, propter invictam illorum mei cauſa patientiam eos ſi vixero ſciens lætificabo, adventumque noſtrum in Majo Deo donante ad eos futurum, & vulnera quibus à perverſis ſeducti ſunt eos læſi ſanaturum. Diſpoſuerant enim ire Romam ambo pater & filius. Miles vero Abbatis hilariter dimiſſus boni nuntii gerulus omnes S. Galli viros lætificans adventum Regum denuntians eorumque verbis eis edixerat, ut quoniam ipſi jam exper-

* In Marg. MS. *Dicunt hoc feciſſe Abbatem Augienſem nomine Ruthmannum ob invidiam, ſicut in libro Caſuum monaſterii plenius ſcriptum habetur.*

Digitized by Google

experti ſunt quod bene quidem vellent, poſthac viverent quocumque modo mallent. Neque enim jam ultra ullum eis detrahentem audituros aut hypocrytam ſpondetinmiſſuros. Parantur in adventum illorum multimodæ laudum dictatarum melodiæ: cæterarum rerum copioſa impendia. Veniunt autem ad locum in vigilia Aſcenſionis & ſuſcipiuntur honore quo decuit. Otto itaque Magnus à fratre Brunone Coloniæ Archiepiſcopo ſiniſtra ductus, dextera baculo fultus: filio autem matrem ducente, longe ipſe præ aliis quaſi Leo præ beſtiis. Fratre manu oſculata decedente ſolus in medio ſtans, fratribus hinc inde ad laudes in lateribus eccleſiæ directim ſtatutis, quaſi ſtatua conſtitit, oculiſque grandibus in fratres hinc inde circumverſatis, quam antea noverat, ſi adhuc maneat, diſciplinam probans baculum ſibi decidere ſivit. Cuonone vero Duce Meranio genero ejus accurrente baculum ei timorate reſtituente ſtare illum jubens ait; Ecce ego diſciplinam horum, quam & tu forſitan auditu noſti, temptans baculum mihi decidere ſivi, reminiſque illorum caput aut oculos adhoc motos vidi. Dic ergo Adilheidæ meæ & filio verſutiam quam feci. Filius namque, qui ſæpe facere loqui ſolitus erat, Cuononi referenti; Miramur, ait, cum tam firmiter imperium teneat, quod baculus ei deciderit, enim vero quaſi leo regna, quæ adhuc cœpit, firmiſſime tenuit, neque mihi quamvis filio partem vel unam dedit. Deinde poſt laudes finitas Otto Rex Magnus neminem, niſi quem Notkerus Abbas velit, ſecum clauſtrum ingredi edixit, ſciens diſciplinæ loci conſtitutum. Poſtea Decano & aliis primoribus ad oſcula vocatis ille dulcis nepos ſuus Notkerus Balbulus ubi eſſet, an adhuc viveret interrogat. Nam ille jam tunc ætate grandævus & caligabant oculi ejus, & videre non poterat. Loco autem ſuo in ſedili ſedens ſolitarius & tacens monſtratus eſt Regi. Jubet ergo filio, ut ipſe ſibi adduceret illum qui mox juſſa hilariter complens oſculatum eum ad patrem manu duxerat benignum. At pater apprehenſum virum ſanctum & ipſe gaudens oſculatus eſt eum, & ſub clamide aſtrictum multum conſolatus eſt illum, danſque ei manum ſecum duxit in clauſtrum, ô me, ait Notkerus, feliciſſimum orbum, qui tantos, quantos nullus unquam cæcus meruit, hodie habeo ductores. In clauſtro autem reſidens Imperator juxta ſe locaverat virum beatum, ibi eum etiam Epiſcopi & Abtes laici quique & alii majores, quibus ſæpe profuit, ſalutabant, cum multa ædificationum verba haberent ad invicem, benedixit vir ſanctus Imperatorem, juſſitque eum deduci Rex in locum ſuum. Die autem craſtina Otto magnus & filius & Regina habentes colloquium de diſciplina & utilitate domus cum Abbate & fratribus commendantes ſe orationibus eorum abierunt Romam viam multam valde. Romæ igitur relicto conſecrato filio Otto magnus à Roma rediens in civitatem ſuam Magdburgenſem, quam ipſe ædificaverat, ibique defunctus regio more, ut decuit, honorifice eſt ſepultus.

CAPUT XXXII.

Vir itaque ſanctus ac ſpiritalis nimia ætate ingraveſcente viſu luminis carens in loco ſuo, id eſt, in angulo ſedens templi egeſtatem rerum & pauperiem, ſpiritus ſui reputabat habundantiam. Poterat iſte ſanctus dicere ac ſi attenuatus corpore, omni deſiderio aſpirans oculis interioris hominis ſemper ſuſpiciendo in excelſum gemens intra ſe; *O quando ingrediar viam univerſæ carnis, aut quomodo introibo in locum t. ad nu. u. add. Dei! putas ſi aſcendam ad populum accinctum, ut requieſcam & ſim in manſionibus Angelorum, & inter plenitudines ſanctorum detentio mea? ó quam beati qui habitant in domo tua Domine, ambulabunt enim in lumine vultus tui & in lumine tuo videbunt illud ineffabile paternum lumen, replebuntur & inebriabuntur ab ubertate dulcedinis tuæ & torrente voluptatis tuæ potabis eos, ideoque ſitivit anima mea te fontem vitæ, & de mane conſurgens fuerunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte.* Siquidem homo Dei, poſtquam gratiam Spiritus ſancti percepit, ab infantia uſque ad hanc ætatem ita viriliter pugnabat contra minitantem carnem, contra ſuperbiam mundi, ac intrepidus contra Dæmonum terrores, ut numquam mundanæ contagionis aliquid mundum cor ſuum involaret ad inquinandum, juxta illud evangelicum; *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Contemptum ſui & parſimoniam, ut prædiximus, ſic amabat, ut apte ſibi conveniat; *Beati pauperes ſpiritu, quia veſtrum eſt regnum cælorum.* Ergo merito fiducialiter ſecurus ſubinfert; *certus ſum enim, quia neque tribulatio vel anguſtia, neque mors nec vita, neque aliqua creatura poterit me ſeparare à caritate Chriſti,* qui promiſit decertanti per os Johannis in Apocal. dicens; *Vincenti dabo edere de ligno vitæ & manna abſconditum, induetur que veſtibus albis, & erit columna in templo meo, & ſedere eum in throno meo faciam, ſicut & ego in throno patris mei ſedi.*

His & talibus incitamentis aliiſque quam plutibus adhortationibus exercitabat & ſcobebat in meditatione ſua ſpiritum ſuum

Digitized by Google

à juventute uſque ad ſenium, tandem cum tæderet animam ſuam vitæ in hoc mundo vano, oravit DEUM, ut faceret ſecum ſignum in bono dicens: *Quoniam magnus es Domine & faciens mirabilia, tu es Deus ſolus, ſuavis & mitis & copioſus in miſericordia patiens & multæ miſericordiæ, ac verax omnibus invocantibus. Auribus percipe orationem meam & intende voci deprecationis meæ.* Denique miſit Deus miſericordiam ſuam, & eripuit eum de ſeculo nequam, & in medio fratrum ſuorum ſuſtulit eum tanquam ovem de grege Domini & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eum. Nam febre utique correptus aliquot dies erat languens. Cumque ſentiret diem vocationis ſuæ adeſſe & creſcente dolore infirmior exiſteret, convocatis fratribus coram eis munitus eſt viatico ſacroſanctis myſteriis corporis & ſanguinis Chriſti, atque unctione divini liquaminis illinitus valedicens omnibus benedixit eis & commendans eos DEO & ſanctis patronis Gallo & Othmaro, ſeque orationibus eorum commendans multis clarus meritis virtutumque odoribus redimitus in ſenecta bona plenus dierum beato fine deficiens ſanctum tradidit ſpiritum. Non æſtimo aliquem dubitare de tam beati viri anima tot pigmentis laborum ſuorum inſignita, toties flamine ſancto ignita, qui Angelorum jubilos docuit eccleſiam Dei, quin in Angelicis carminibus ſit evecta ad cælica regna inter pſallentium choros & inter catervas electorum monachorum ſiderea ſede conſidens coronatus affulgeat, & majeſtatem omnipotentis Dei à facie ad faciem contempletur. Obiit, S. Dei Notkerus vas ſignatum VI. Idus Aprilis, & appoſitus eſt ad patres ſuos in capite baſilicæ S. Johannis Baptiſtæ & B. Petri Principis apoſtolorum, ſepultuſque eſt in p aga orientali.

CAPUT XXXIII.

YMno dicto in obſequio viri Dei ſuper ſepulchrum ejus advolventes lapidem ſignantes monimentum regreſſi ſunt fratres gemebundi & triſtes in oratorium lacrimarum imbribus irrorati, dolentes quod viri ſancti corporalem præſentiam amplius habere non oportebat. Heu me proh dolor & proh nefas, ô negligentia, ô ignavia, ô torpor, quod tam plurium annorum circuli revoluti ſunt, quod tanta ac talis tam elegans tam lucida tam prælecta ac præclara margarita latuit in retro; & non in ante in diademate reginæ, id eſt, in fronte S. Eccleſiæ locata, ut omnibus luceret, qui in ea ſunt. Et forſitan aliquis dicet; quare tantæ ſanctitatis vir & tam ſciolus aliqua non fecit opera doctrinæ ſuæ, unde ſancta eccleſia uberius illuminaretur ſcientia? aut cur homo eximiæ gratiæ non plura fecerit miracula? cui ordinate reſpondendum eſt. Verum eſt quia pater ſanctus pauca ſcripſit præter ſequentias & alia modica, cantumque etiam correxit ſecundum uſum juxta exemplaria B. Gregorii, in ſcholis docuit atque inſtituit ſicut præfati ſumus. Sciebat n. homo Dei quod plures opera plura fecerant, quos doctiores & ſanctiores humiliter ſibi prætulit, & quia ſcientia inflat, ſapientia ædificat, caritas illuminat, ideoque ſe nullo implicabat negotio, ut largius Deo & ſibi vacaret, & arrogantiam ſive jactantiam liberius declinaret. Erat namque tantæ humilitatis vir ac ſibi deſpectus, ut ſolummodo laudem non quærens ab hominibus verum etiam quantum in ipſo eſſet nomen ſuum vellet neſciri in terris propter gloriam quam adeptus eſt, pro qua multo fervoris deſiderio inardeſcens ſæpius flagrabat. Alio modo de ſignis. Sciendum itaque eſt quod multi ſunt qui ſigna faciunt & virtutem ſignorum non habent; & ſunt alii qui virtutem ſignorum habent, ſigna tamen non faciunt, ſicut legitur in quadam homelia B. Gregorii. Et ſunt alii plures ſanctorum qui ſigna valenter & habunde faciunt, quibus tamen majores ſunt hi qui ſigna non faciunt. Fere nulla ſigna fecerunt Patriarchæ, Prophetæ, exceptis Moyſe Helia Joſue & Heliſeo. Aut quæ ſigna fecit ſanctiſſ. ac præcelſa Dei genitrix Virgo æterna? vel ille cui inter natos mulierum nemo major? nulla leguntur ſigna feciſſe quamdiu in hac erant vita. Nec ipſe Dominus dignoſcitur ſigna feciſſe in his triginta annis. Nulla igitur ſigna leguntur agmina Angelica feciſſe, vel dicatur hoc ſignum fecit ille chorus vel ille, aut Cherubin quoque ac Seraphin, ne aliquis Angelus de ordine alicujus agminis in propria perſona, niſi forte Michaël vel Raphahel ſoli aliquod fecerunt, ſed tamen eorum in myſterio credimus pene omnia miracula patrari. Sunt etiam nonnulli ſanctorum, quorum feſta ſancta eccleſia valde ſollemniter ſolet celebrare & commemorationem eorum agere, quibus tamen aliqui majores ſunt, quorum nulla fit mentio. Unus vero illorum erat iſte Sanct. ac Beat. Notkerus, quia Chriſto confixus cruci carnem ſuam crucifigebat cum vitiis & concupiſcentiis, propterea idem Dominus Iheſus Chriſtus ſummus Pontifex factus cum baculo, id eſt cruce introiit ſemel in ſancta, ut per ſanguinem ſuum ſanctificaret templum ac dedicaret eccleſiæ tripudianti in cœlis, in quo canonicavit feſta ſanctorum prædictorum celebranda ab Angelicis ſpiritibus Beat. Notkeri & aliorum ſimilium, ibi videlicet in ſui præſentia in quo templo ſedens

In Marg. mſ. *Nam ut in Apoſtolis ipſis plus erat mirabilis virtus operum quam ſignorum: ita nunc etiam in eccleſia plus eſt bene vivere quam ſigna facere.*

Digitized by Google

ſedens natheora ſede ſplendet fulgida, & cum eo ſanctorum millia, in dextera ejus ignea lex. Et quoniam dilexit eos, in æternum conſervabuntur & delectabuntur in multitudine pacis: & quia in pace factus locus eorum, ideo fulgebunt ſole ſplendidius in terra viventium, & regnabunt cum cum eo in ævum & ultra.

CAPUT XXXIV.

SI quiſquam forte invidiæ vel odii face accenſus arguet nos de peccato & de juſtitia, ſuo judicio derogans nobis verbo Domini dicentis de Heliu ad B. Job; *quis eſt iſte involvens ſententias ſermonibus imperitis?* eo quod tantas ac tales auctoritates operi interuerim. Quicumque ergo ille eſt, ſcire debet quod rationis eſt, quia myſtica ſanctorum merita, vita & geſta myſticis auctoritatibus ſunt exemplanda. Id circo magis me reprehendo & ago pœnitentiam, quod minus dixerim quam exegerint merita & geſta hominis juſti. Si quis autem impoſuerit nobis falſa finxiſſe, Deum conteſtor (credat qui velit) nulla me ſcripſiſſe niſi quæ audivi, vidi & legi: alioquin mallem tacuiſſe. Unum tamen dico & ideo parcendum eſt mihi, licet ſim illiteratus & indoctus, quoniam non cognovi litteraturam, eo tamen ſpiritu quo vir Domini habundabat donante introiens in potencias Dei de dextera ſedentis in throno & de plenitudine ejuſdem ſpiritus accepi quæ ſcripſi. Et cum non ſim rethor, rethoricæ artis tamen regulam imitatus verarum rerum aut veriſimilium adteſtatione cauſam probabilem reddidi, quia auctoritates quas poſui, qui oculo rationis diſcernit & conſiderat, peroptime agnoſcet quam aptè textui conveniant & Dei viro congruant.

CAPUT XXXV.

DE miraculis B. viri Notkeri quæ poſt tranſitum ſuum ad tumbam ejus meritis ipſius ſuffragantibus contigerunt, longum eſſet enarrare quanta vel qualia. Nam à die diſpoſitionis ſuæ, quo gleba ſancta latuit & theſaurus pretioſus eſt abſconditus in terra, plura ſigna ejus interceſſione patrata ſunt per ducentorum circiter & eo amplius annorum, ante quos pater ſanctus migravit ad Dominum. Sed ſicut audivimus ita & vidimus utriuſque ſexus homines, ſenes cum junioribus & infantulis, diverſarum ægritudinum infortunio laborantes circa ſepulchrum ſancti viri degentes, orationi inſtantes, oblationes ſuper ſepulchrum offerentes, lumina accendentes, gratiam curationum præſtolantes, divinum auxilium flagitantes, denique mox meritis ſervi ſui miſit Deus verbum ſuum & ſanavit eos de interitu eorum. Multi etenim eorum tandem ſoſpitate potiti liberati à malis omnibus priſtinam ſanitatem adepti cum gaudio remearunt ad ſua glorificantes & laudantes Deum & ſervum ejus Sanct. Notkerum. Qui vero omnia ejus miracula vellet ſcribere, majus volumen fieret quam vita. Etenim plura ab hominibus loci ſunt neglecta ac proceſſu temporis oblivioni tradita. Cum ergo ſigna non ſint fidelium, ſed propter infideles fiant, & aliis odor vitæ in vitam, aliis ſunt odor mortis in mortem, maxime incredulis & deriſoribus, ne arguamur celare gloriam Dei & viri ſancti & dicatur nobis hoc Apoſtolicum: *canes muti non valentes latrare* laudes Domini & virtutes ſanctorum ejus, & ne ſilentio redarguti poſtea unuſquiſque noſtrorum mœrens & dolens cum Propheta dicat; *Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego ſum,* quanta audivimus & cognovimus miracula facta & patres noſtri narraverunt nobis & adhuc aliqui narrabunt in ſcripto poſteris demandamus, quia occultata adhuc ſunt à nobis.

EPITAPHIUM AD EJUS TUMULUM.

Ecce decus patriæ NOTKERUS dogma ſophiæ,
Ut mortalis homo conditur hoc tumulo.
Idibus octonis hic carne ſolutus Aprilis
Cœlis invehitur, carmine ſuſcipitur.

S. FRIDOLINI CONFESSORIS
HISTORIA
ANONYMO SCRIPTORE.

SAnctus Fridolinus ex Hibernia inferioris Scotiæ oriundus parentum generoſitate adeo imminebat præclarus, ut quique potentiores ejuſdem regni gratularentur in talis cognati affinitate numerari, opum etiam divitiarumque ſecularium potentia fere præ cunctis in eodem regno degentibus famoſus affluebat. Tam etiam nimiæ largitatis exhibitione ſe hilarem atque lætum omnibus oſtendebat, ut non ſolum ditiores ſuis pretioſis muneribus ſemper arriderent, ſed pauper quoque gratulabunda fronte

Digitized by Google

fronte ſuis cottidie eleemoſynis applauderet. Nam utrumque quod conveniebat, largus congruenter erogabat: illorum nimiam cupiditatem mitigando, horum inopiam miſericorditer ſuſtentando. Demum Spiritus ſancti gratia cœlitus afflatus DEO fidelem famulum exhibere, qui ſub hujuſmodi ſeculi negotiis conſtitutus Diabolo per laicale jus inſerviret, aciem mentis de terrenis ad cœleſtia ſuſpendit, & aggrediens omnia fere ſuæ patriæ, & multa circumquaque loca, ſanctam eccleſiam in his partibus à gentilitatis ſitu ſegregatam officio firmiter ſtabilivit Deo. Sanct. Fridolinus cum conſtrueret clauſtrum ſanctimonialium in *Setonis erant duo germani fratres, ſcilicet Urſo & Landolfus, qui nobilitate & divitiis præpollebant. Ex quibus Vaſo videns ſancti Fridolini ſanctitatem, partem illarum poſſeſſionum, quæ ſui erant juris cum conſenſu fratris ſui dicto clauſtro Sedonis donavit. Et demum Urſo diem ſuum clauſit extremum. Poſt obitum ejus alter frater hujuſmodi poſſeſſiones contra juſtitiam ſibi uſurpavit. Cum autem Sanct. Fridolinus intelligeret, quod ſi finem ſuæ litis habere cuperet, donatorem illarum poſſeſſionem in judicio præſentandum eſſe, ut ſic veritas teſtis illius donationem legitime factam eſſe comprobaret, hujuſmodi ſententiam acceptavit. Veniens in Claronam & ſtans ſupra ſepulchrum Urſonis aperto ſepulchro ipſum ex nomine vocans ſuſcitavit, & apprehendens ipſum per manum ſuam duxit cum ſtatuto die inde ad ſex miliaria in villam, quæ dicitur Ranckvvile ad judicium, ubi Landtgraviũ præſidentem & ſuum adverſarium invenit. Tunc Urſo ſuſcitatus dixit coram omnibus fratri ſuo; Frater, cur animam meam ſpoliaſti parte poſſeſſionis, quæ ad me pertinebat? Reſpondit: optime frater tibi tuam partem reſtituam, & meam partem ad idem monaſterium in teſtimonium rei geſtæ contradam.

*f Seconis Seckingen.

Prædia pro domino dant fratres hæc Fridolino,
Tempore poſt multo negat alter fratre ſepulto.
Suſcitat hunc dignus teſtem ducitque benignus.
Turba timore tremit, Sanctus ſua jura redemit.

F I N I S.

MELCHIORIS HEIMINSFELDII GOLDASTI GLOSSÆ

RERUM ET VERBORUM DIFFICILIORUM IN WALAFRIDUM DE VITA S. GALLI LIB. I. PRÆFAT.

T*Erram, quam nos Alamanni vel Suevi incolimus, Altimaniam ſæpius nominari*) De nomine *Alamanniæ* controvertunt Scriptores: & fuere quibus hic ipſe locus materiem calumniandi ſuggereret, quum non ſit Walafridi opinio, *Alamanniam ab alto ſitu* dictam, ſed eorum, qui *Altimaniam* ſcribendum contenderent, quos tacite videtur ipſe ſuggillare. Wettinus lib. I. pro eo dixit *altam Germaniam*; *Tunc viam*, inquit, *ſeu defenſionem per altam Germaniam ad Italiam petit.* Quo nomine Scribæ Germani hodieque inſigniunt nuncupantes eam *Ober-Teutſchlandt.* Verum de Alamannia; ne plura hic velis exſpectare, ſingularem libellum inſtituimus, cujus propediem, εἰ θεὸς θελήσει te faciemus participem.

Juxta Græcam etymologiam Potamicus) Nimirum ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, id eſt, fluvio. Inepte. Nos veram ejus originem ad Ekkehardum Juniorem tradidimus.

Francos partes Germaniæ vel Galliæ) *Franciæ* nomen cum Rhætis & Germanis communicatum fuiſſe, eleganter obſervavit Joach. Vidianus lib. 2. Antiquitatum.

Aliquibus metrorum condimentis infundam) Quod etiam præſtitit, exſtatque liber Sanct. Galli in monaſterio.

In CAPUT I.

C*Olumbani, qui & Columba*) Cui appellationis diverſitati argumenta diximus ad Columbani hujus opuſcula quæ vide, ſi tanti.

Parentes Beat. Galli ſecundum ſæculum nobiles) In vet. quodam cod. hæc legitur Sanct. Galli Genealogia; *Iſta ergo ſunt nomina venerabilium virorum, quos aliqui venerabiles Scotti nobis legendo comprobaverunt atque firmaverunt. Fuit ergo in Scotia vir venerabilis nomine Unuchum, Rex, qui filium generans nomen illi indidit Kethernach. Qui Kethernach regnum patris accipiens multa bonitate fulcitus eſt. Erat namque pauperib. in amminiculum, orphanis in adjutorium, viduis in ſubſidium. His ergo principalibus virtu-*

Digitized by Google

virtutibus fulgens in regno, procul ante ſua optima bonitate genuit filium nimia bonitate pollentem, qui Callech nuncupatus fuerat in eorum lingua, & Latinos Gallus vocitatus. Qui Callech patris divitias regnumque refugiens peregrinationem ſuſcipiens in patria Galliarum multas virtutes faciens, ad ultimum in Germaniam veniens nimia ſanctitate defunctus eſt. Si autem alias virtutes ejus ſcire vis, lege geſta ejus, & omnia recognoſces. Hæc ibi de Galli genealogia paterna. Cui hæc ſubjiciuntur DE BRIGITÆ GENERATIONE; *Fuit namque in ipſa eadem gente Rex nomine Temeri, qui multo tempore obtinens regnum in ſenectute defunctus eſt. Cujus filius nomine Tubthac ei ſuccedens in regno accepit uxorem nomine Brocſach, generanteſque filiam nomine Brigitam magna ſanctitate degentem, quæ licet parva fuerit, tamen valde erat pretioſa, Ipſa namque & Sanct. Gallus de una genealogia Regum fuerant.* Sequitur Galli genealogia materna; *Fertur, prout à quodam Hybernico ore accepi, quod mater Sanct. Galli Regina fuerit ex Ungaria, & genuit eum viro XXI. filios, & tres filias. Requieſcit ejus ſacrum corpus in oppido Formalin, in monaſterio, Sanct. Benedicti ſito in quodam monte, habente ad latera montis torrentes duos: unus vocatur Dun, alius Lin appellatur. Super eodem monte ſitum eſt oppidum præfatum in Hybernia.*

In CAPUT II.

Conſilio ſuo egit cum fratribus) Wettinus lib. I. de Vita S. Galli; *Igitur cum de remotis partibus mundi arbiter orbis lumen noſtratibus refulgere diſpoſuiſſet: prædictus vir terrena diſpiciens ac cœleſtia quærens cum præfatis fratribus, qui electio quædam Scoticæ gentis erant, relictis habitis cunctis Chriſtum ſecutus eſt, patriſque ac matris ſeu parentillæ cum poſſeſſionibus diverſis inmemor, ut mereretur in æthris præmio centuplici potiri. Æſtimatione etenim cœpta portum Hybernicum linquebant, proſperiſque ſuccedentibus auris ſinus Britannicos tangebant. Quibus peragratis tandem optata arva Galliæ introierunt, ubi gubernacula regni Sigiberti diverſas gentes tunc domuerunt, ſtatimque confidentes in Chriſti amore Aulam regiminis ejus adierant. Quos benigne ſuſcepit, aptaque omnia cum diligentia illis præparari juſſit,* &c.

Heremum, quæ Voſegus dicitur) Idem Wettinus dicto loco; *Quo diffinito ingreſſi ſunt heremum, quem vulgaris opinio nuncupat Voſagum, ſcrutando ſervorum DEI habitationibus aptum locum. Tandem ergo reppererunt antiquitus habitationem dirutam, aquarum calore adventantium animos delectantem, quem murorum ædificia antiqua circumdabant, incolæque regionis illius Luxovium eum vocabant.*

Non ſolum de genere Burgundionum, ſed etiam Francorum) Idem eodem libro; *Igitur cum per aliquod tempus illic habitaſſent, aptaque Cœnobialibus præparaſſent: multi Burgundiorum gentis necnon & Francorum, veniebant ad eos propter deſiderium æterni regni, ibique mirum in modum creſcebat regularis vitæ origo, cum fluctivagum mundum linquebat Nobilium multitudo. Chriſto laus, creverat paſſim opinio eorum in finibus Galliæ vel Germaniæ. Nam & maturitas vitæ eorum Theodorichum Regem non latuit,* &c.

CAPUT III.

Cur Concubinarum pollueretur amplexibus) Cauſam etiam hanc affert Wettinus, ne regnum deſtitueretur legitimo hærede. *Nec non & pro concubinis,* inquit, *quibus indiſcrete adhærebat, vehementer arguebat: hortando eum potius legitimo conjugio uti, quatenus ſpes regni in cautela ejus non diſtitueretur, ſed voluntati populi in poſterum ſervaretur. Multa ergo ammonitionibus ejus agebat; ſed inſtigante inimico humani generis mentem Brunnihildæ aviæ ſuae, in proſtitutionis amiſſione viri Dei conſilium utile renuebat. Nam ſicut Iezabel regnum Ahab perdidit, ita & haec iſtum decepit, avertendo eum à legitimo conjugio, ac vitam ejus lupanaribus damnando, tantum timore honoris ac dignitatis ſuae in Palatio Regali, ſi legitima conjunx verſaretur ſub ſceptro nobili,* &c.

Miſit legatorios ſuos cum epiſtola) *Legatorius* pro legato, nuncio. Conradus Fabarienſ. Caſuum capit. 8. de Udalrico Abbate Imperatoris Legato ad Pontificem; *Ac ſi non legatorie, ſed poſſeſſionaliter locum ſoli teneret Imperialis.*

Digitized by Google

Ad Lotharium Regem) Wettino *Clotarium.* Diximus Animadverſionibus noſtris ad Tyrolem Scotorum Regem.

Ad Agilolfum Regem Langobardorum) Wettinus de Columbano; *Tunc viam ſeu* * *defenſionem per altam Germaniam ad Italiam* * *petit, in qua eodem tempore Egilolfus regnavit.* Theodoro quoque *Egilolfus* dicitur, non *Agilolfus*, cap. 5.

* Gleit.
* a Rege Dagoberto ſi.

In CAPUT IV.

V*Enerunt infra partes Alamanniæ ad fluvium qui Lindimacus vocatur*) Wettinus; *In qua inquiſitione venerunt ad fluvium Lindimacum, quem ſequendo adierunt caſtellum Turegum vocatum. Inde etenim adierunt, villam vulgo vocatam Tuccinia, quæ in capite ipſius laci Tureginenſis eſt ſita.* Lege, *Tucconia* hodie Tugium, *Zug.* Nam veteres Alamanni τὸ T. mutare amabant in Z. *Turicinum, Zürich*; *Tabernæ, Zabern*; *Duræ aquæ, Zurzach*, & id genus ſimilia. *Lindimacus*, quem nonnulli *Limagum* dixere, vulgus *Limmat.* Oſvvaldus Myconius epiſt. ad Vadianum; *Scripſit Petrus Falco Eques Auratus & Conſul Friburgenſis ad me ſuperioribus diebus: & quod audivit me commentarium parare in libellum Glareani noſtri, monuit me ex neſcio quo authore loci cujuſdam, quem, ſi bene intelligo, Glereanus Toggiam, ipſe Tuconiam appellat. Deinde fluminis meminit, cui nomen Ludimaco, an Limagum dicat, mihi incertum. Scribit hæc in vita Divi Galli inveniri: quæ quod mihi deeſt, indagare nequeo. Rogo in hac re tantum temporis ſuffureris tibi, an queas aliquid de iis locis reperire, mihique perſcribas. Vale. Tiguri, III. KAL. Novemb. Anno M. D. XVIII.* Et vitioſo codice uſus eſt Falco, & errat Myconius, qui *Tuconiam* putat eam eſſe, quam Glareanus *Toggiam* nominat. Cum illa ſit ad lacum Tigurinum, hæc ad Alpes Sarunetum, vulgo *Comitatus Toggenburgenſis, die Graffſchafft Tockenburg biß ans Sarganſer Gebirg.* Unde oriundus Huldricus Zuinglius Glareanum imitatus *Toggium* ſeſe ſcribere quam *Toggenburgenſem* maluit.

Nati eorum facile pereant) Wettinus; *Cum ad mediam ætatem perveniunt, ſtupor ac dementia eos adprehendant, ita ut alieno aere oppreſſi ignominiam ſuam agnoſcant converſi*: &c. An hæc eſt Apoſtolica imprecatio? Certe ea neque Moyſes leguntur neque CHRISTUS DEI filius uſi.

In CAPUT V.

I*N hac ſolitudine locus quidam eſt*) Wettinus; *Quibus peractis didicerunt ab eodem Presbytero civitatem quandam eſſe dirutam, vicinam illis locis, Pergentiam: cujus terræ pinguedo mariſque vicinitas potuiſſent fieri ſervi DEI oportunitas.* Quo in loco pro *Pergentiam* legendum eſt *Pregentiam, Pregentz*, Auctori noſtro *Brigantium.*

In CAPUT VI.

O*Ratorium in honore Sanct. Aureliæ conſtructum*) Belethus de Divin. offic. capit. 2. *Sed ignorandum non eſt, quin oratorium pro ipſa eccleſia interdum accipiatur, atque etiam quivis locus alius ad orandum conſtitutus, vocetur oratorium: cujuſmodi in ſuis Cœnobiis ſibi ſtatuerunt Monachi.* Ugutio Gloſſ. *Oratorium, locus orandi, tantum orationi conſecratus.* Videndus auctor Speculi Clericorum, quod Auguſtini nomine vulgo circumfertur.

Tantam piſcium copiam &c.) Wettinus; *Inter quos electus DEI Gallus ſquammigero gregi inſidias componens fratres ſæpe Chriſto largiente lætificabat, cum illis apta diligenter præbebat.*

In CAPUT XI.

I*NTEREA deſcendens urſus*) Conformis eſt huic urſus Sanct. Eutichii Abbatis, pecoris cuſtos & arbiter, apud Gregorium M. in Dialog. Nec abit leo ille, qui de manu Anachoretæ palmulas comediſſe à Sulpitio Severo memoratur Dialogo de Patribus Orientis. Sed & lupa ab eodem propemodum religioſa refertur &c. & cum Heremita quodam Ægyptio ſæpicule cœnitaſſe. Similiter leæna, quæ catulos recens editos Anachoretæ pedibus, ut viſum ejus virtute caperent, appoſuit. In Vitis quoque Patrum legitur D. Hieronymum leo acceſſiſſe, cujus pedi vulnerato ſpinam extraxerit, quem in picturis paſſim videmus in rei geſtæ memoriam ei affingi. Sanct. Corbiniano quidem urſus paruit, ſed in eo divertit à noſtro, quod hic beneficus, ille homicida; hic precium pro beneficio, ille pœnas pro ſcelere abſtulit, ut

tradunt

Digitized by Google

tradunt Otho Friſingenſ. lib. 5. capit. 24. & Aribo Friſingenſ. in Corbiniani Vita. Dubium quibuſdam, vere ne illa, an æmulatione potius profanæ hiſtoriæ prodita ſint: quando conſtat mediæ ætatis ſcriptores palam affingere ſuis pluſcula ſolitos fuiſſe, neque hoc ſtudium turpe, ſed honeſtum duxiſſe, ſi parum comperris atque etiam excogitatis religionem commendarent ac facerent admirabilem. Ego vero, ut neque omnibus miraculis tribuo, ita tam ſanctorum virorum fidem forcillare, aut inſuper habere præter religionem exiſtimo.

In CAPUT XII.

D*E quodam monte, qui Himilinberg dicitur*) *Mons Cælius* nonnumquam à Monachis, interdum *Mons Cæli*, olim *Montzelen* nunc *Mentzelen* dictus, à quo ſortita cognomen familia illa Sanct. Galli *von Hümmelberg*, olim equeſtris ordinis, nunc ut pleræque omnes Helvetiorum familiæ nobiles ad plebeios conceſſit, quæ paucillis abhinc annis criſtas rurſum erigere conantur.

In CAPUT XV.

G*Untzonis Ducis*) ſc. Alamanniæ ſeu Sueviæ; auctoris illorum nummorum, qui hodieque à Suevis vocantur *Güntzenpfenning*, de quibus in libro De nummis Germanorum vetuſtis.

Ad Iburningas villam) In dextro litore lacus Pontamici, tum Alamanniæ ac Sueviæ Ducum ſedes, nunc libera Imperii Romani urbs, *Uberlingen*.

Ad Regem Sigibertum Theodorici filium) Supra dixit *Theodebertum*. Vide Gloſſas in Ratpertum.

In CAPUT XVII.

D*Ucis miſſum*) Legatum, nuntium, quem ſupra capit. 3. vocavit *legatorium*. Dictus & *Miſſatitus*, Balbus Catholico; *Miſſaticus, nuntius qui frequenter mittitur*. *Miſſaticum, nuncium quod permiſſum mandamus*. Ekkehardus Junior in Caſibus Monaſterii capit. 11. de legatis Imperatoris; *Unus ex vobis non eſt miſſus vel Epiſcopus vel Abbas* &c. Ubi *miſſus* dicitur, qui hodie *Commiſſarius*. *Miſſi Cæſarei*, qui ab Imperatore legantur; *Regii*, à Rege; *Ducales*, à Duce; & omnes generaliter alicubi *Poteſtates*: de quibus omnibus videri poteſt Anſegiſus lib. 2. tit. 28.

In CAPUT XIX.

P*Oſt celeuma celebratum*) Illa verba interpoſita, *id eſt carmen navale*, ex margine intextum irrepſerunt, illuc releganda unde malum pedem attulerunt. Papias Gloſſ. *Celeumia, clamor nautarum, ſive carmen ſuper mortuos, vel ſupra lacum*. Poëta Grammaticus:

Editus à nautis clamor celeuma vocatur.

In CAPUT XXV.

A*Sſumpto Johanne Epiſcopo gradum aſcendit, eo videlicet pacto, ut ipſe quidem ædificationis inſtrumenta colligeret, Epiſcopus vero ad utilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet*) ἁμάρτημα μνημονικόν. Nam ſupra Sanct. Gallum Columbanus facit interpretem. Et capit. 6. ſcribit; *Columbanus Beat. Gallo id injunxit officii, ut populum ab errore idolatriæ ad cultum DEI exhortatione ſalutari revocaret, quia ipſe hanc à Domino gratiam meruit, ut non ſolum Latinæ, ſed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non parvam haberet.* Cui concinit Wettinus his verbis; *Vir DEI Columbanus juſſit Gallo ad populum recitare ſermonem, quia ille inter alios eminebat lepore Latinitatis, nec non & idioma illius gentis.*

Quî ergo factum, ut poſt tot annorum intervalla demum interprete egeret, qui aliorum initio interpres fuerat? Sic eſt. Scripſit Gallus orationem illam verbis Latinis, commiſitque Johanni Diaconi, ut Alamannice converſam memorieque mandatam electus Epiſcopus recitaret ad populum. Ea nuper eruta, ab Henr. Caniſio J C. in lucem eſt protracta.

In CAPUT XXVIII.

D*Uosque illum inſequi lutros*) *Luter* Walafrido, quæ Plinio *lutra*, Varroni *lytra*, canicula fluviatilis, quam Alamanni ablata litera *l*. & *u*. mutata in *o*. vocant *oter*.

IN LIB. II.

CAPUT I.

V*Enit Otvvinus partium earundem poteſtate præditus*) Stumpfius id factum exiſtimat Anno Dom. 658. quum Grimoaldus Major domus Dagobertum Sigiberti filiolum in Scotiam truſit, quo ejus in loco natum ſuum Childebertum Auſtraſiis daret Regem. Quam rem ægre ferens Clodovæus Sigiberti frater adverſus eum cum exer-

Digitized by Google

exercitu miſit Erchenbaldum ſuæ Majorem domus; qui Childebertum prælio victum interemit; Grimoaldum captum Pariſios in perpetuos carceres legavit. Secundum quam victoriam ille, quem dixi, Stumpfius autumat Alamanniæ pagos Tygurinum & Turgovium ab Erchenbaldo devaſtatos, & Sancti Galli Cellam prædæ militum expoſitam. Nec longe diſconveniunt tempora. Nam ſi B. Columbani obitum in A. D. 643. cum Guillimanno noſtro ſagaciſſimi ingenii viro collucemus, invitis licet & negantibus Sigeberto, Mariano & Herimanno Chronographis, *decimo vero anno* poſt *defunctus eſt Beat. Gallus*, ut Theodorus ejus diſcipulus memoriæ prodidit lib. 1. capit. ultim. & triennio abinde invaſum monaſterium, ut idem Theodorus ſcribit capit. 7. probe conſtaret numerus, ſi pro *triennio* apud Theodorum legeretur *quinquennio*. Verum circumſtantias dum egomet mecum perpendo, parum ab ejus opinione facere comperio. Quia ſi Boſoni ſucceſſit Emfridus anno, ut Herimannus ſcribit & ipſe confirmat, 736. qui fieri potuit, ut impreſſio illa Boſone Epiſcopo contingeret, cujus inter obitum & vaſtationem illam ipſi LXXVIII. anni effluxere? Etenim, ut tamdiu Boſo ſupervixerit, haut mihi videtur vero conſentaneum. Tum deinde Erchanaldus ille, qui & Erbovaldus, Major domus Regiæ, quæ tum dignitas ab Rege ſecunda, fuiſſe perhibetur: noſter vero iſte Erchonaldus Otvvini Alamanniæ Præſidis vicarius, hoc eſt, uti ego interpretor. Turgoviæ Comes, quomodo verbis diſertis hoc loco ſcribitur. Et illud nihilo magis poſſum concoquere, quod Ermenricus narrat, Theodorum Campidona pulſum in bello duorum Alamanniæ Ducum Gotefridi & Hueblini ad Cellam S. Galli contendentem offendiſſe illic S. Othmarum Abbatem jam ſenem & profectæ ætatis. Nam & Gotefridus longe ante Othmarum Abbatem Alamanniæ præfuit, & Theodorus, ut Walafridus & Ratpertus auctores ſunt, cum Columbano & Gallo in Alamanniam pervenit, quod factum Herimannus narrat A. D. 612. Othmarus autem anno demum 720. ad Abbatiam pervenit, quo temporis intervallo anni computantur CXVII. ut ponam ad compendium, quod Herimannus ſcribit, Othmarum XL. annos Cœnobium rexiſſe. Vadianus exiſtimat, irruptionem illam in Cellam Sanct. factam fuiſſe tempore Caroli Martelli, qui Alamannos rebellantes coercuit. Cui repugnat ſeries narrationis à Walafrido inſtitutæ. Et profecto in temporum & Regum diſcriminibus magis turbidi ſunt iſti ſcriptores, quam cœnum quando pluit. Nec ſuper hoc Otvvino quidquam ab aliis traditum, quam quod narrat Felix Fabri Hiſt. Suevor. lib. 1. cap. 19. *In antiquis Sanctorum hiſtoriis ſæpe legimus de Ducibus quibuſdam Sueviæ, quorum quidem nomina propria ponuntur, ſed non cujus generationis & nobilitatis fuerint, ut in Legenda Sanct. Galli ponitur Otwinus peſſimus fuiſſe Suevorum Dux.*

Species, quas inibi reperit) *Species*, pro bonis, fortunis & omnib. quarumque rerum ſubſtantiis. Burckhardus Caſuum capit. 1. *Gypſi atque auri ſpeciebus convenienter auctam auro & coloribus ornaverat.*

Pollinctores infeſti cœperunt fodere) *Pollinctor*, ait Ugutio, *ſepultor mortuorum, quaſi pollutorum unctor, id eſt cadaverum cremator* νεκροθάπτης. videndus Fulgentius Placiades ad Chalcidium. Vetus Interpres Ezechiel. 39. *Donec ſepeliant eum pollinctores.* Hoc loco *Pollinctores* ſunt τυμβωρύχοι λωποδύται νεκρῶν, qui & *Buſtifragi*. Papias Gloſſ. *Buſtifragus, qui frangit buſtum, id eſt, ſepulchrum, ut ſpoliet mortuum.* Dicuntur & *Veſpiliones* qui & ipſi proprie funerum elatores. Utrumque vocabulum à nequitia id genus hominum, qui nec à ſepulchris eſtringendis temperant, & ubi occaſio offertur, more militis illius Plautini harpax faciunt. Lexic. Græco - Lat. Τυμβωρύχος, *ſepulchri violater, veſpiliator.* Brito Synonym.

Viſpilio quaſi viſpolians de jure
vocatur.

Balbus Catholico; *Viſpilio vel veſpilio, raptor, latro, prædo; & componitur à violentia & pilo, quia pilum gerat, id eſt telum, ut ſic alius violentiam ingerat, vel viſpilio dicitur quaſi viſpolians* &c. Ibidem; *Latro dicitur viſpilio, qui in ſilvis latet, ut expoliet tranſeuntes.*

In CAPUT III.

Poſt multum temporis miſit Pipinus Majordomus) Uter, Brevis an Craſſus. Hunc ait Vadianus; illum autem videtur innuere ipſe Walafridus ex ordine narrationis, quem habes capit. 7. 8. & 9. Qui interfecto Bercario Alamannos temporum licentia inſolentiores bello attriviſſe & ſuæ ſubjeciſſe legitur poteſtati, circiter Ann. Dom. 991. Hujus filius Carolus Martellus, qui & ipſe Alamannos rebellantes perdomuit, ut ſupra memoravimus. *Pro quo mortuo filii ejus, diviſo inter ſe regno Francorum, Majores domus præfuerunt: Carolomannus annis 6. Pipinus annis* 10. ut ſcribit Herimannus in Chron. & ipſe Walafrid. infra capit. 11. Hinc uterque *Major domus*, uterque *Rex* appel-

Digitized by Google

appellatur, velut ex illis, quæ in teſtimonium citavimus, capitio patet. Verum tamen & ipſi *Alamannos rurſum rebellare conantes compreſſerunt*, ut idem Herimannus auctor eſt A. D. 746. & Carlomanno Ducatus Alamanniæ ſortito obvenit, quo in monaſterium Caſſinum profecto A. D. 747. anno Regni ſui ſexto, Pipinus regnum ſolus obtinuit. Et ipſo ad plures abeunte A. D. 768. filii ejus Carolus cognomento Magnus & Carolomannus regnum inter ſe partiuntur, Carolus Franciam, Carlomannus Alamanniam, &c. recturus. Qui quarto regni ſui anno defunctus, Carolo ſolo XLVII. annorum regnum reliquit. Hæc confuſius & καθ᾽ ὕστερον πρότερον more ſollemni Monachorum narrat Walafridus.

In CAPUT VII.

Formellam cerei) *Wachsförmle, formaggio dicera*, circulus cereus. Sic. 1. Reg. 17. v. 18. *Decem formellas caſei*. Septuaginta habent τρυφαλίδας. Gaza apud Ariſtotelem τρυφαλίδα *formaginem* reddidit, qua voce Franci etiamnum caſeum & Itali nominant.

In CAPUT VIII.

Binchtilone Domino ſuo) Comite Hegovienſi ſub Carolomanno Majoredomus & Duce Alamannorum. In Charta LXI. vocatur *Pirahtilo*: in Ephemerid. III. Kal. Mart. *Birhtilo*. Ejus uxor *Liutuiga*, in iiſdem Ephemer. VII. Kal. April. Videtur Birichtilo ejus familiæ fuiſſe, ex qua Hildegardis Caroli M. conjunx, & Geroldus Bajoariæ Dux. Cæterum Comitatus Hegovienſis latius ſe longiuſque tunc extendebat, quam hodie, quippe qui & quatuor illos adjacentes Lantgraviatus ſub ſe comprehenderit, Sulcenſis, Nellenburgium Archiducum Auſtriæ, Klergovium pariter Sulcenſis & Tulingium Mareſcalci à Pappenheim, Parenſem Comitis.

In CAPUT XI.

Uſque ad Carolum) Murtellum ſcilicet.

In CAPUT XII.

Aſſumpto retiaculo perrexit ad fluvium) Alibi Monachi noſtri Gallum faciunt *hamiotam*, qui & hamis & ſeta ſeu, (ut Græci vocant) ὁρμιᾷ piſces captaverit. *Hamiotæ* verbo uſus eſt Varro, laudante Nonio.

In CAPUT XXV.

Et ſcrofa facta per eandem viam neſciens remeavit) Leg. *ſtrofa*, στροφῆ reflexu, reverſione.

In CAPUT XXXV.

Parum, quæ ante altare S. Galli pendebat) φάρον, lampadem, figurate.

IN WALAFRIDUM DE VITA S. OTHMARI.

PROLOG.

E*Rgodiocten*) ἐργοδιώκτην, exactorem operis, monitorem. Eod. cap. 3. ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν, Imperite quiſquis fuit, qui cooperatorem hic interpretatus eſt. Simili conformationis ratione *Diocenitas* Latine inflexerunt Ammianus Marcellinus & Capitolinus hiſtorici.

In CAPUT IX.

In flaſcone parvo ſervabatur) *Flaſchen*, ampulla ſcortea, Iſidorus Gloſ. *Philaſca, vas vinarium ex corio*. Balbus Catholico: *Pilaſca, vas vinarium corio piloſo opertum, & derivatur à pilus*. Latinis veteribus *uter*, Græcis ὄλπη. Scholiaſtes Theocriti Pharm. ὄλπη κυρίως ἡ δερματίνη λήκυθος. Vulgo vocatur, *S. Othmars Lägelin*, aut *Krüeglein*, quod in proverbium abiit de rerum affluenti copia atque abundantia.

IN ISONEM DE MIRACULIS S. OTHMARI.

LIB. I. CAP. IV.

A*Mbonem conſcendere*) ἄμβωνα. Balbus Catholico. *Ambo, pulpitum, ubi ex ambabus partibus ſunt gradus, & idem dicitur Amo, amonis*. ἄμβων in Concilii Laodicenſis can. 15. *Cancelli* Ekkehardo juniori Caſuum cap. 5. & Durando in Rationali, *Chancel, Cantzel*.

In CAPUT XI.

Inter Aſcellas) *Achſel*: Papias Gloſſ. *Aſcella, locus ſub brachio dicto, quia ab eis aſcellis brachia cillentur, id eſt moventur*. Itali retinent, & Franci dicunt *aiſelle*. Hepidannus lib. 1. c. 25.

IN THEODORUM EREMITAM DE VITA S. MAGNI.

LIB. I. CAP. I.

C*Apturam piſcium à paſtoribus conſertam*) *Captura*, naſſa, *vüſchen*. Aliter apud Lucam cap. 5. *in captura piſcium quam ceperant*, id eſt, præhenſione.

Vas, quod tiprum vocant) Eadem Jonas Abbas in vita S. Columbani verbis recenſet iiſdem, ut alter ab altero mutuatus videatur. Uterque autem, & Jonas & Theodorus, Columbani fuere diſcipuli. Eſt autem *tiprum* Alamannis *brenten*, alveus, qui vaſis ſupponitur vinariis, & guttas, quæ ſtillatim cadunt, excipiat.

Serraculum, quod duciolum vocant) Jonas, *ſeraculum quod duciculum vocant*, & rectius, id eſt, σίφωνα, fiſtulam dolio immiſſam ad promendum vinum, *Zapff*. *Seraculum* ab obſervando vaſe; *duciculum*

Digitized by Google

lum quia dicitur, hoc eſt, extrahitur, cum vinum eſt promendum.

De ſicera) Hieronymus ad Neopotianum; *Sicera eſt genus potus, quod vinum imitabatur, vel ex frumento, vel pomis, vel ex palmulis, vel ex frugibus decoctum Ex frumento*, ait, id eſt Cerere, unde *cerevisia* dicta. In Vita S. Machutis: *Tunc puer quid ageret ambigens ad officinam, ubi ſicera fiebat, petens à confeſſore ſibi ignem præberi.*

In LIB. II. CAP. IV.

T*V inimico ſenioris noſtri*) Domini. *Senior*, Italis *ſignor*, Hiſpanis *ſennor*, Francis *ſeigneur*, Salomo Conſtantienſis Epiſcopus & Abbas S. Galli in Lexico: *Veteres Principes, antiqui Principes, ſenes, ſeniores.* Iohan. Garſias Hiſpanus libr. de Expenſ. & meliorat. capit. 12. numer. 28. & ſeq. deducit hanc vocem à Germanis. *Nam ubique*, inquit, *qui Dominus appellatur, is ſignor à Germanis dictus reperitur.* Sed fallitur. *Juniores* quidem *Junckherrn* dicimus, quaſi *Juugherren*: *Seniores* non item *Senckherrn*, quæ vox ab Romanis ad alias gentes dimanavit. Qua de re alio loco dicetur, tantum exemplis quibusdam gloſſam noſtram confirmabimus. In Appendice Eutropii: *Quadam die, cum quidam milites præfati Principis irent ad S. Paulum, & reverterentur, accidit eos occurrere talibus letaniis. Qui inſtinctu antiqui hoſtis in iram verſi ſunt, & pro fidelitate ſui ſenioris vindictam exercuerunt contra illos* Liutprandus Ticinenſis vita Hadriani II. P. M. *Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, cui per te, Petre, tuus Senior B. Apoſtolo Principi Petro cum omni gentis ſua regno ſe tradidit.* Verba ſunt Legatorum Pontificis Romani ad Petrum Legatum Michahelis Principis Bulgarorum. Theotmarus Juvavenſis Epiſcopus epiſt. ad Ioannem P. M. *Quia quando Chriſtianitas illis cœpit vileſcere, & inſuper debitum tributum ſenioribus noſtris Regibus & Principibus eorum ſolvere reſpuerunt.* Ibidem: *Progenitores Sereniſſimi ſeniores noſtri Ludovici, videlicet Imperatores & Reges ex Chriſtianiſſima Francorum gente prodierunt.* Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus libello Purificationis, quem Synodo obtulit: *Ego Hincmarus Eccleſiæ Laudunenſis amodo & deinceps Domino ſeniori meo Carolo Regi ſic fidelis & obediens ſecundum miniſterium meum ero, ſicut homo ſuo ſeniori; & Epiſcopus per rectum ſuo Regi eſſe debet.* In Vita S. Findani capit. 1. circa fin. *Tunc ſenior ejus in proprio monaſterio*, &c. In Vita S. Udalrici Epiſcopi Auguſtani à Monacho S. Galli perſcripta capit. 28. Obliti ſumus noſtri ſenioris, id eſt Domini Epiſcopi. In Legibus Caroli M. cap. 5. articul. 3. *Vt nullus comparet caballum, bovem, & jumentum, vel alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui eum vendidit, aut de quo pago eſt, vel ubi manet, aut quis eſt ejus ſenior.* Sic capitur §. 1. De prohib. feud. alienat. & 23. q. 8. cap. 25. ſæpe apud Aimoinum, Aldhelmum, Fredegarium in Chronic. & alios. Hinc *ſenioratus* pro dominio Beda Presbyter in Vita S. Dunſtani: *Juſſit eum ablata dignitate etiam omni honore privari, & ſibi ſenioratum, ubi vellet, ſine ſe ſuiſque conquirere.*

In CAPUT X.

I*Pſum ſaltum cum marcha*) *Marcham* vocat, quem paulo prius *pagum* dixerat, ſcilicet *Keltinſtein.* Sic in Chartis legimus, *Zuckuriederomarc*, *Goſſouueromarc*, &c. pro marca Zuckuriederiana, marca Goſſoviana. In quibus nominibus *marca* nihil aliud eſt quam territorium, diſtrictus, ut nunc appellant: vulgo Alamannorum *Gegine.* Interdum notat eum locum, quem Germani vocant *Marckfleck*; quam appellationem retinuit *Marck-Bibarach* in Franconia.

IN ERMENRICI SVPPLEMENTVM.

CAPUT XIV.

Q*Væ in marchis duorum regnorum conſiſtebant*) *Marchæ*, termini, limites, *March.* Regino libr. 5. Chronicor. *Carolus Ratisbonam venit, ibique marchas & fines Bajoarium diſpoſuit.* Ruodolphus von Ems in elegantiſſima paraphraſi veteris Teſtamenti, quam Bibliandro teſte ante annos minimum quingentos conſcripſit.

Des Landmarche Vabit an
Ze dem Gebirge an Caucaſus:
Diu ander ſunder Marche was
Das rote Meer, dar gat ſein ſtrich
Vnd ſcheidet in der Marcke ſich.

Exſtat bis ter in veteri Cantilena de Hildebrando, & apud Wolfaramum Eſchilbachium Henricumque Oftertingium, auctores Heldenbochi pluries. Alamannis hodie *Landweeren.* Pro marca etiam *margus* reperitur. Sugerius Abbas in Vita Ludouuici Groſſi Regis Francor. capit. 1. *Sicut ejuſdem Normanniæ Ducatus ſe porrigit margus regni allimitans quibuscunque poterat modis famoſum juvenem nitebatur impugnare.*

IN

IN S. FINDANI VITAM,

CAPUT I. In FIN.

I*Nde reverſus quendam Nobilem virum in Alamannia adivit, cum quo in clericatu quatuor annis permanſit, &c. Tunc ſenior ejus in proprio monaſterio, quod Rinaugia vocatur, eum monachizari fecit anno Dominicæ incarnationis DCCC*) Quis iſte nobilis in Alamannia vir, cui pro clerico Findanus? Ego puto Wolfehardum Comitem Kyburgenſem fuiſſe, quem Rhinaugiani Monachi fundatorem Cœnobii ſui frequentant. Ut ita de origine hujus Monaſterii nihil porro ſit, quod multum laboremus. Exſertim namque ait, Dominum ipſum in ſuo proprio monaſterio, hoc eſt, in ſuo territorio abs ſe conſtructo Monachum eum conſtituiſſe. Eadem opera evaneſcit Hieronymi Gebwyleri ſomnium, qui in Epitoma ſua ſcribere non eſt veritus, Kyburgenſes Comites Briſaugia oriundos ſedibus ſuis à Ducibus Zeringanis pulſos in has Helvetiæ oras appuliſſe, & ſub Henrico Imperatore demum caſtrum illud inſtauraſſe. Indigna Gebwylero fabula, quum certum ſit conſtetque inter Hiſtoricos, caſtrum illud jam ſub Carolo M. munitum & à viris nobilibus cultum atque habitum fuiſſe. Et fit in ipſis iſtis Hiſtoriis, quas nunc primo vulgamus, mentio Wolonis Comitis Kyburgenſis B. Notkeri Balbuli ex ſorore nepotis, tempore Caroli Craſſi & Arnulphi Impp. apud Ekkehardum Juniorem capit. 3. & Ekkehardum Minimum in Vita Notkeri capit. 27. Sed id alio rſum pertinet, atque alio loco dicetur.

IN HEPIDANNUM DE VITA S. WIBORADÆ.

LIB. I. CAP. V.

T*Eriſtrum cum omni vittatoria compoſitione detrahens*) Ugutio Gloſſ. *Teriſtrum quoddam genus mulieribus veſtis ſubtilis & tritæ, à terendo dictum, vel à tegendo, quia in æſtu corpora tegat fœminarum.* Papias Gloſſ. *Teriſtra dicta, quod in æſtate corpora tegant fœminarum, ſubtiliſſimæ cortinæ.* Nicolaus Lyranus in illud Geneſ. capit. 38. *Quæ depoſitis viduitatis veſtibus accepit teriſtrum,* &c. ait: *Teriſtrum erat velamen, quo utebantur Palæſtinæ mulieres. Alii dicunt, quod teriſtrum veſtis erat tenuis, ſicut ſunt vela, quæ delicatæ mulieres portant in capitibus ſuis.* Apud Salom. Proverb. 27. ex Septuaginta Vetus Interpres: *Suſtulerunt à me theriſtrum meum cuſtodes murorum.* Ubi Philo Carpathius Græcus Interpres; *Theriſtrium, quod & theriſtrum & maphorium appellant, muliebre capitis & faciei eſt velamentum & operculum colore tinctum, quo fœminæ, æſtate præcipue utuntur.* Hieronymus in Eſaiam: θέριστρα *nos poſſumus appellare palliola, quibus obvoluta eſt Rebecca, & hodie quoque Arabiæ & Meſopotamiæ operiuntur fœminæ; ab eo, quod* ἐν θέρει, *id eſt, in æſtate & caumate corpora protegant fœminarum.* Videndus Suidas Lexico, Eucherius Lugdunenſ. Inſtruction. libr. 2. capit. 10. Iſidor. Etymolog. libr. 19. capit. 25.

In CAPUT XIV.

C*Um neſciam de tot talentis hemiſſeclas vel obolos obſervare*) *weder Häller noch Pfänning. Hemiſecla*, dimidium ſecel ſive ſicel, quod eſt quarta pars unciæ apud Græcos & Latinos. *Obolus*, ὀβολὸς, Alamannis *Holler* quaſi *Hoboler*, dictum exiſtimat Gelenius. Sed fallit: Namque *Haller* nobis, ut & Sclavis *Halirz*, dicitur quaſi *Halber*, id eſt, ſemis, ἡμιωβόλιον, qui Hepidanno *hemiſecla*, ut fortaſſe minus conveniat, quod Freherus noſter exiſtimavit, *Haller* dici, quia Hallæ primo ſignatus fuerit, tamquam *Hallenſis*. Nec *Pfundthaller* notat libram Hallenſem, at hallerorum, id eſt hemiſeclarum. Cui enim civitati tribuit *Pfundtpfänning*? quæ libra Alamannis hodie, præſertim in mulctis, quæ à Magiſtratu irrogantur, ſola in uſu: continetque libra hallerorum decem bernas: libra pantingorum, viginti. Pantingus, quem nos *Pfänning*, pura puta vox eſt Germanica, decimaſexta bernæ pars, apud Conſtantienſes & Scaphuſianos duodecima, apud Palatinos & Rhenanos decimaquarta, dictus à *behanden*, quod contracte veteribus *Pfandten*, velut *behanding*, quaſi tu dicas manualis, ob ejus commoditatem & neceſſarium atque quotidianum uſum. In vet. Gloſſar. Latino-Germ. quod habet noſter Freherus. *Nummi percuſſi, Silibha duruchſlagen, das iſt Pfantius.* Eodem pacto, haut ſcio eadem ratione, *Pfandt*, veteres Germanorum prudentes dici voluerunt quaſi *behand*, ſicut *pignus* Latini ICti dictum prætendunt à pugno, L. 238. §. 1. D. de verbor. ſignificat. Hepidannus pro pantingo dixit *obulum*; etiam Burkardus Caſuum capit. 7. *Neque de vino, neque de frumento, neque de aliquibus fructibus ipſis fratribus noſtris ad ſervitium ad pretium unius oboli devenire permiſit.* Sed de hemiſeclis & obolis plura in libro de nummis Germanorum vetuſtis.

Digitized by Google

In CAPUT XX.

B*Alneum in tyna paratum*) *Tina*, vas grande ligneum tam lavationibus quam condendis vinis paratum, Alamannis *Tenne*, Germanis *Badſtande*, *Weinſtande.* Uſurpata Vox Vartoni apud Nonium. *Tyna* ſive *tina* (nam utroque modo reperiri auctor eſt Balbus) Hebræis ligna ſunt 3. Reg. 10. Unde ſine dubio vas illud apud Latinos ſuo invenit nomini originem. Et Alamanni quoque ligneum horrei ſolum *Tenn* appellant ab eadem radice crudito vocabulo.

In CAPUT XXVII.

F*Rigoretico morbo*) Febri, *Kaltwee.* Balbus Catholico: *Frigores, febres, quæ faciunt homines frigere* An legend. *pyretico morbo*: *Pyretus*, febris. Evagrius Ponticus Vita Ioannis Monachi, interprete Ruffino: *Unus ex fratribus noſtris tertiano pyreto, id eſt febri, graviſſime vexabatur.* Vetuſtiſſima hiſtoria S. Eugeniæ, interprete eodem, ni fallor, Ruffino: *Quia quartano typo graviſſime, & jam per annum & eo amplius vexabatur*, &c. Leg. *quartano pyreto.*

In LIB. II. CAP. IV.

T*Riceſimum poſſidens gradum*) habens annum. Illico: *In gradu ſexageſimo à morte inventa eſt*, id eſt anno.

In CAPUT VII.

S*Cholari ſudabat Pierio*) ſtudebat. Balbus Catholico: *Pierius*: *Muſaticus* Matthæus Vindonicenſis in Thobia:

Pierius tædet inſeruiſſe ſtylum.

Pierium; Muſarum palæſtra, ſchola, ubi Muſis opera datur, dictum qua forma *Licæum*, *Gymnaſium*, &c.

In CAPUT IX.

P*Artemque janctinæ pellis*) Leg. *janthinæ*, ἰάνθινα. *Janthina veſtis* Plinio libro 21. cap. 6. In Protevangelio Jacobi; τίς νήσεται χρυσὸν ἀμίαντον, τὴν ἰάνθον, καὶ τὸ κόκκινον, καὶ βύσσον, καὶ τὴν ἀληθινὴν πορφύραν. Locum adſcripſi, ut alibi à me & ſuppletus pariter & correctus eſt.

IN EKKEHARDUM DE VITA S. NOTKERI.

CAPUT II.

De Carolorum genere & ſanguine & Saxonum antiquorum) In Lectionario MS. qui in oppidana Bibliotheca S. Galli aſſervatur: *Nam de Karolorum genere & ſanguine & antiquorum Saxonum, de quo illo in tempore Ottones Imperatores orti ſunt, erat proſapia.* Quod Monachorum commentum alibi à me fuſiſſimis verbis eſt confutatum, oſtenſumque Heligoviæ illius Dominos è Comitum à Saxo, qui ex Thuſcia, ut Tſchudus vult, in Rhætiam profecti ſedes in Alpibus fixere, dominiumque ſuum longe lateque propagavere, familia fuiſſe. Quæ iſthic ſingula repetere non operæ eſſe arbitror.

In CAPUT XVII.

M*Iſit eam proxenio Magno Imperatori Karolo*) Craſſo, qui ſe pariter, ut primus ille, *Magnum* vocitavit, nec non & Calvus ante eum. Obſervavit id Vadianus lib. II. Antiquitat. & nos docemus ad Enhardum.

In CAPUT XXXI.

C*Uonone Duce Meranio*) Ego, qui hic Ducatus ſit, æque cum ignariſſimis ſcio, niſi ſi *Moravia* ſit, quæ adhuc Alamannis *Meran*, interim *Merenland*, ſubſiſto.

In CAPUT XXXIII.

N*Atheora ſede ſplendet fulgida*) Leg. *Meteora*, Μετέωρα, ſublimi; cœleſti Lexic. Græco-Lat. Μετέωρος, ὑψηλός, *ſublimis, excelſus.*

FINIS.

Digitized by Google

GENEALOGIA KYBURGENSIUM COMITUM IN ALAMANNIA.

EX CODICE MS. VETERE BIBLIOTHECÆ S. Udalrici, Auguſtæ Vindelicorum.

Hartmannus I. Comes de Kyburg.

Burchardus I. Sueviæ Dux obiit 911. Uxor Regis Burgundiæ filia.

Hupaldus I. natus circa an. 865. obiit 908.

Ditperga nata circa ann. 870.

Diopoldus. — Richuvinus. Hildigardis uxor.

Manegoldus. — Hupaldus II.

S. Udalricus nat. an. 890. ob. 973. *Omittitur Monialis Buchovienſis ab Hugone Comite vitiata, cujus meminit Ekkehardus pag. 67.*

Albertus I.

Luitgarda I. uxor Burchardi III. Sueviæ Ducis, qui ob. 973.

Adelberto Canonicus Auguſtanus, S. Udalrico deſtinatus ſucceſſor.

Reginbaldus obiit 955.

Hupaldus.

Manegoldus.

Kunigunda Monialis.

Hupaldus III.

Irmentrudis Abbatiſſa Werdeæ.

Manegoldus II. Gutta uxor.

Albertus II. Hartmannus. — Hupaldus IV.

Manegoldus III. Metildis de Schuvabek uxor.

Gunderada Abbatiſſa Werdeæ.

Hartmannus III. anno 1078. Adelheidis uxor.

Benedicta Comitis de Witteliſpach uxor.

Manegoldus IV. Wurza uxor. — Manegoldus V.

Hartmannus IV. Monachus ante obitum obiit 1141.

Udalricus II. Epiſcopus Conſtantienſis, obiit circa an. 1139.

Albertus III. Monachus ante obitum.

Albertus IV.

Hartmannus V.

Albertus V. obiit circa annum 1229.

Hartmannus VI.

Udalricus III. — Ludovicus, obiit circa an. 1263.

Albertus VI. — Hartmannus VII. Hartmannus VIII. Epiſcopus Auguſtanus, obiit anno 1286. — Albertus VII. — *Uxor Comitis de Zolleren. — *Uxor Comitis de Helfenſtein. — *Uxor Baronis de Helfenſtein.

INDEX I.
SCRIPTORUM VETERUM.

(NB. Numerus paginarum cum aſteriſco (*) indigitat Hepidanni Annales in frontiſpicio Tomi hujus I. occurrentem.)

ABo Presbyter 108
Adamus Scotus 114
Ado Trevirenſis 131
Ædilwaldus 114
Æmilius Probus 119
S. Agnetis Hiſtoria 128
Aimoinus Monachus 136. 254
Alanus Inſulanus 134
Alaricus Solitarius 213
Alcæus 109
Aldhelmus Balduinus Anglus 114
Aldhelmus S. Bonifacii diſcipulus 114. 122
Aldhelmus Monachus Benedictin. 254
Amalgarius Diaconus S. Galli 4
Ambroſius Mediolanenſis 52. 89. 116. 120
Ammianus Marcellinus 253
Ammonius Grammaticus 133
Amœnus 120
Anniverſarii libri Monaſterii S. Galli 135
Anonymus Monachus S. Galli 118. 138
Anſegiſus Lobienſis 125. 251
Apollonii Tyrii Hiſtoria 133
Apulejus Madaurenſis 118. 121
Aquila Romanus 112
Aribo Friſingenſis 251
Ariſtophanes 112
Ariſtoteles 77. 112. 126. 253
Aruſianus Meſſus 129
Aſclepiades 133
Athenæus 109. 120. 126.
Auguſtinus Hipponenſis 116. 250
Avianus 114
Avitus in Homil. 131
Aul. Gellius 107. 130.

BAcchilides 109
Balbus Januenſis Catholico 107. 108. 109. 112. 113. 114. 116. 119. 120. 121. 122. 125. 127. 129. 131. 132. 134. bis 138. 139. 140. 141. 143. ter 251. 252. 253. 256.
Baltharius Monachus 146
Beda Presbyter 131. 254
Belethus 129
Benedictus Nurſinus Abbas 77. 129. 131
Benedictus Magiſter 113. 135
Berno Augienſis 131. 254
Bertholdus Zuifaltenſis 118. 143
Bertichrannus Cenomanenſis 114
Btterolf 138
Boetius 67. 77. 116
Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus 107. 114
Brachylogus 128
Britto 121. 128. 134. 140. 141. 142
Burckhardus Ingenitus Abbas S. Galli 49. 58
Burckhardus Monachus S. Galli *1. *3. 110. 113. 118. 119. 129. 252. 255.
Burckhardus Ekkehardi Senioris nepos, Monachus S. Galli 46
Burckhardus Wormatienſis 131

CÆſarius Haiſterbacenſis 119
Calphurnius 107
Capitolinus 253
Cariſius Soſipater 125
Carolus Craſſus Imperator 29. 236. 239
Caroli Magni Capitularia 125. 131. 254
Charta 107. 108. 109. 111. 112. 114. 118. 120 132. 134. 135. 137. 141. 143. 253.
Cicero Tullius 60. 65. 129. 130. 131.
Cinehardus Wentanus 114
Codex Juſtinianus 129. 134
Codinus Curopulates 108. 115. 122. 128. 143
Concilium Antiochenum 134
- - *Aurelianenſe* 131
- - *Laodicenſe* 253
- - *Nicenum* 104
Conciliorum Sacrorum liber, 140
Cornel. Celſus 130
Cornel. Fronto 129
Cornel. Nepos 119
Cornel. Tacitus 119
Cunradus Fabarienſis *2. 115. 119. 124. 129 133. 135. 137. 141. 249.
Cyprianus Carthaginenſis 119

S. DEicoli Hiſtoria 136. 140
Deſtructorium vitiorum 119. 122. 124
Dictionarium Italico-Latinum 140
Didius 132
Didymus in Homer. 140
Dietmarus Getzer 128
Diomedes 109
Dionyſius Areopagita 120
Dithmarus Merſepurgenſis 113
Donatus 226
Donatio Conſtantini 128
Doſitheus Magiſter 133. 140

EBerhardus Graciſta Bitunienſis 141
Einhardus 20. in marg. 106. 114. 128
Ekkehardus I. Senior Decanus *2. 41. 49. 55. 207
Ekkehardus II. Palatinus *1. *2. 44. 46
Ekkehardus III. Decanus *1.
Ekkehardus IV. Junior *1. *2. 65. bis 104. 105. 107. 108. 138. 140. 251. 253. 255.
Ekkehardus Minimus Decanus *1. *3. 110. 114 116. 131. 134. 143. 145. 255.
Epiphanius Cyprius 134
Ermenricus Elewangenſis 122. 145. 250
Erotianus 122. 140
Eſdras 21
Eſtera liber 128
Etymologicum Magnum 113. 125
Evagrius Ponticus 256
Eucherius Lugdunenſis 113. 255
S. Eugenia Hiſtoria 256
S. Eugenii Carthaginenſis Vita 104. 113
Euphorion 114
Euſebius Cæſarienſis 148. in marg.
Euſtathius Conſtantinopolitanus 109. 140
Eutropii appendix 254

Fabius

Fabius Quintillianus 24
Felix Fabri Dominicanus 141. 252. ſq.
Feſtus Pompejus 120. 124. 128. 143
Feudorum libri 118. 136. 137. 254
S. Findani Hiſtoria 122. 254
Franciſcus Petrarcha 129
Fredegarius Scholaſticus 136. 254
S. Fridolini Hiſtoria 108
Fulbertus Carnotenſis 127
Fulgentius Placiades 142. 252

Gajus Grammaticus 121
Galenus 133
Galfridus Alexandreidos Auctor 145
Galfridus Grammaticus 111
Genealogia S. Brigidæ 249
Genealogia S. Galli 248
Genealogia Karolingorum 106
Gerhardus Magiſter S. Galli 49
Gloſſarium Anonymum Latinum 113. 115
Gloſſarium Franco-Latinum 131. 132. 138
Gloſſarium Germanico-Latinum 121
Gloſſarium Latino-Germanicum 255
Gloſſator Vitæ Notkeri Balbuli 115
Gotzpertus Abbas S. Galli 165
Grammatellus 140. 142
Gravenbergius 123
Gregorius Magnus P. R. 116. 120. 246. 250
Gregorius Turonenſis 114
Guido Aretinus Abbas S. Leufridi 116. 117
Guilhelmus Durandus Miniacenſis 129. 253
Guillerinus de Nangis 141

Hadwiga Suevia Dux 46. 54
Hartmannus Senior Abbas S. Galli 29. 65
Hartmannus Junior Monachus S. Galli *1. 29. 33
Hartmutus Abbas S. Galli 8. 29. 54. 60. 98. 108
Henricus ab Oftertingen 254
Hepheſtio 109
Hepidannus Senior Monachus S. Galli *2. 104. 137. 140.
Hepidannus Junior Monachus S. Galli *2. 114. 120. 134. 143. 146. 253.
Herimannus Contractus *2. 103. 104. 143. 144. 146. 252.
Herodotus 140
Heſychius 140
Hierocles Philoſophus 121
Hieronymus Stridonenſis 121. 125. 139. 254. 255
Hildebrandi Poema 254
Hincmarus Laudunenſis 254
Hippocrates 39. 55. 111
Homerus 119. 140
Honorius Solitarius 124
Horatius 8. 118
Hugo Reutlingenſis 115. 116
Hymni Eccleſiaſtici 127. 136

Jacobus Diaconus Heliopolitanus 120
Jacobi Protevangelium 256
Jeremias Propheta 142
Immo Abbas S. Galli 41
Innocentius III. P. R. 249
Inſcriptiones 135
Interpres Bibliorum Vetus 115. 121. 123. 125. 128. 129. 132. 141. ſq. 142. 252. 253. 255.
Interpres Hugonis Reutlingenſis 116
Interpretatio de Regula 112
Job 129. 240. 247
Johannes Andreas IC. 128
Johannes Apoſtolus 237. 245
S. Johannis Apoſtoli vita 133
Johannes Beleth 104. 108. 116. 129. 250
Johannes Diaconus Romanus 29. 116. 230
Johannes de Gallandia 111. 142
Johannes Gerſon 142
Johannes Magiſter 116. 117
Johannes Sariſburienſis 111. 141. 142
Johannes Trithemius 144
Johannes Vitodaranus Minorita 118
Jonas Abbas 107. 121. 253
Joſephus 44
Iſaias Propheta 218
Iſidorus Hiſpalenſis 104. 108. 112. 114. 116. 118. 125. 128. 129. 141. 253. 255.
Iſo Magiſter 109. 134. 144.
Judas Apoſtolus 134
Julius Cæſar 137
Julius Firmicus 127. 142
Julius Pollux 128
Ivo Carnotenſis 131
Juſtiniani Novella 134
Juvenalis 110. 134

Kalendaria 110. 127
Kerardus Augienſis 121. 122. 140. 141. 142
Kero Monachus S. Galli 110. 123

Lactantius Firmianus 125
Lambertus Schafnaburgenſis 104. 111
Lampridius 127. 131
Lectionarius Eccleſiæ S. Galli 125. 144. 256
Lex Alamannorum 112. 129
- - *Bajuariorum* 129
- - *Longobardorum* 143
- - *Salica* 133
Lexicon Græco-Latinum 108. 109. 113. 125. 129. 131. 133. 140. 252. 256.
Livius 107. 140
Lucas Apoſtolus 253
Lucianus 109
Lucillius 129
Lutatius 114
Luitprandus Ticinenſis 254
Lupus Ferrarienſis 123

S. Machutis Hiſtoria 123. 254
Malachias Propheta 149
Mamotracti Auctor 115. 121. 123. 124. 129. 137. 139.
Marcellinus Presbyter 121
Marianus Scotus 111. 252
Marner 115
Martialis 134
Martianus Capella 30. 140. 148
Martyrologia 110. 127
Matthæus Kindonicenſis 139. 256
Modianus 109

Nævius 127. 130
Neſtor Navarienſis 122. 125. 129. 133
Nicander 114. 130
Nicolaus Lyranus 104. 255
Nonius Marcellus 123. 128. 143. 253. 256
Notkerus Balbulus 12. 13. 29. 51. 113. 116. 123. 130. 133. 236.
Notkerus Piperiſgranum Phyſicus 55. 138
Notkerus Labeo Abbas *2. *3. 55. 64. 123. 124

Obertus de Orto IC. 136. 138
Orus Mileſius 120
Otfrydus Wiſſenburgenſis 110. 121. 123
Otho Frigenſis 251
Otho III. Imperator 67
Ovidius Naſo 88. in marg. 108

Paderbornenſis Monachus Annalibus Caroli Magni 115
Pandecta Juris (S. Ulpianus) 105. 130. 255
Papias 108. 112. 114. 118. 123. 129. 137. 139 251. 252. 253. 255.
Paralipomena 132
Paulus Apoſtolus 114. 132. 232
Paulus Diaconus 123. 128. 137
Paulus Oroſius 147
Petronius Arbiter 111. 127. 141
Petrus Apoſtolus 156
Petrus Diaconus 143
Petrus Herp. Dominicanus 117
Petrus de Natalibus Equilinus 127
Petrus Riga Remenſis in Aurora 115
Placidus ſive Placiades 122
Plato 77
Plautus 110. 129. 142. 252
Plinius 108. 111. 128. 129. 256
Plutarchus 119. 140
Poeta Grammaticus Innominatus 127. 138. 140
Polybius 115
D. Polycarpus 115
Phavorinus Camers 140
Philemo 109
Philo Carpathius 255
Philoxenus 108. 112. 122. 125. 126. 133. 137. 142
Priſcianus 133. 143. 226
Prudentius Clemens 120. 133. 142
Pylades 142

Q. Soranus 133

Ratpertus Turegienſis 12. 13. 15. 22. 24. 64 112. 124. 252.
Regino Prumienſis 127. 254
Regum libri 110. 119. 142. 230. 236. 256
Richardus de Buri Dunelmenſis 142
Romanus Cantor 116
Rudolphus ab Ems 123. 254
Rufinus Aquilegienſis 256
Ruodmannus Augienſis 47. 129

Salomon Rex 20. 243. 255
Salamon Ramswagius Epiſcopus Conſtantienſis 15. 20. 254.
Saluſtius 56. 119. 132. 216
Scholiaſtes Ariſtophanis 112
Scholiaſtes Nicandri 114
Scholiaſtes Theocriti 255
Scilo Magiſter 121
Seneca 129. 130
Septuaginta interpretes 123 253
Servius Honoratus 114. 125. 129
Sidonius Apollinaris 115. 131
Sigebertus Gemblacenſis 104. 111. 127. 134. 252
Socrates 77
Solinus 147
Speculum Clericorum 250
Statius Papinius 127
Stobæus 114
Strikero 123
Suetonius 107
Sugerius Abbas 254
Suidas 110. 140. 255
Sulpitius Severus 250
Swartzahenſe Chronicon 130
Symphoſius 122

Tanhuſer 134
Terentius Afer 129
Theodoricus Abbas S. Trudonis 132
Theodorus Gaza 253
Theodorus Campidonenſis Eremita 107. 110. 115 120. 124. 131. 250. 252.
Theotmarus Juvavenſis 254
Thomas Lyrer Ranckwilenſis 107. 141
Thomas Aquinas 142
Titletonium Anglorum 136
Tutſburgius Monachus S. Galli *2. 111. 114. 253
Tutilo Monachus S. Galli 13. 27. 238
Tyrol Rex Scotorum 119. 128

Valerius Maximus 128
Varro Terentius 124. 253. 256
Uffingus Wertinenſis 133
Ugutio 108. 114. 118. 122. 124. 125. 130. 133 140. 141. 142. 250. 252. 255.
Victorius Aquitanius 151
Vigilius Tridentinus 130. 133
Virgilius Maro 40. marg. 47. 77. marg. 87. marg. 91. marg. 129.
Vita Patrum 134. 250
Ulpianus IC. 105. 130
Vocabularius Juris 137
Vopiſcus 109
Uſuardus 131

Walafridus Strabus Augienſis 105. 107. 110 114. 115. 120. 134. 139. 140. 145. 252
Waltherus à Vogelweid 138
Waltrammus Decanus 29
Wandelbertus Prumenſis 123
Wenceslaus Brak 138
Wettinus Monachus S. Galli 105. 107. 112. 124. 139 140. 248. 249.
Werinherus Monachus S. Galli 123. 130
Willeramus Merſeburgenſis 123
Wolfaramus ab Eſchelbach 130. 138. 254

INDEX

Digitized by Google

INDEX II.
SCRIPTORUM RECENTIUM.

(NB. Numerus paginarum cum aſteriſco (*) indigitat Hepidanni Annales in frontiſpicio Tomi hujus I. occurrentes.)

ABrahamus Ortelius 144
Achilles Gaſſarus 121
Adolphus Scribonius 132
Ægidius Tſchudus *1. 110. 113. 125. 146. 256
Andreas Alciatus IC. 118
Antonius Auguſtinus IC. 137

BArtholomæus Schobinger IC. *3
Beatus Rhenanus 111

CÆſar Baronius Cardinalis 115
Carolus Perrotus 139
Chriſtianus Urſtiſius 104. 146
Conradus Geſnerus 144
Conradus Rittershuſius IC. 114

DEſiderius Heraldus 133
Dionyſius Gothofredus IC. 120
Dionyſius Lambinus 143

ERicus Puteanus 116

FRanciſcus Guillimannus 252
Franciſcus Juretus IC. 130
Fridericus Tilemannus IC. 144. 146. in marg.
Fulvius Urſinus 120

GAſpar Schoppius 143
Gothofredus Jungermannus 133
Gregorius XIII. P. R. 120
Gulielmus Budæus IC. 134
Gulielmus Fornerius IC. 108

HAdrianus Amerotius 104
Hadrianus Junius 104
Henricus Bebelius 144. 147. in marg.
Henricus Bullingerus *3
Henricus Caniſius IC. *1. 144. in marg. 251
Henricus Loritus Glareanus 117. 252
Hermannus Miles 145
Hieronymus Gebuilerus 255
Hubertus Giphanius IC. 143
Huldericus Zuinglius 250

IAcobus Cujacius IC. 120. 137
Jacobus Pamelius 114. 129
Janus Douſa P. 127. 141
Joachimus Vadianus *1. *3. 104. 107. 111. 125 134. 143. 248. 252. 256.
Jodocus Metzlerus 144. in marg. 146
Johannes Droſæus IC. 118
Johannes Ewich 132
Joh. Fridericus Fauſtus 138
Johannes Garſias IC. 254
Joh. Jacobus Friſius 144
Johannes Keſlerus *3
Johannes Lalamantius 104
Johannes Longovallius IC. 118
Johannes Meurſius 108
Johannes Mintzenbergius Carmelita 127
Johannes Savaro IC. 114. 115. 131
Johannes à Schellenberg 141
Johannes Stumpfius *1. *3. 65. in marg. 102. 110 112. 114. 119. 120. 125. 146. 251.
Joſephus Scaliger 104. 121. 137
Joſias Simlerus 110. 146
Iſaacus Caſaubonus 133

LÆvinus Torrentius Epiſcopus Antwerpianus 107
Laurentius Surius 144
Lucas Fruterius 143

M. Antonius Majoragius 116
M. Marcus Velſerus 122
Marquardus Freherus 114. 121. 255
Matth. Flaccius Illyricus 114. 123

NIcolaus Rigaltius IC. 123. 129
Nicolaus Serarius 114. 134

OSwaldus Myconius 250

PAulus Stephanus 137
Petrus Colvius IC. 121
Petrus Falco Eq. Auratus *3. 250

RObertus Conſtantinus 122

SEbaſtianus Munſterus *3. 146
Sigumundus Gelenius 255

THeodorus Bibliander 123. 254

VIncentius Galilæus 116

Digitized by Google

INDEX III.

RERUM ET VERBORUM.

(NB. Numerus paginarum cum aſteriſco (*) indigitat Hepidanni Annales in frontiſpicio Tomi hujus I. occurrentes.)

ABbas quæ jubet, Monachis licere 50
Abbatia concedenda ritus 43.59.60
Abbativum 50
Abbatis cella 120
Abatarent *7
Ab dem Ort patricii Sanctgallenſes 94
Abrahami Patriarcha reliquia *12
S. Abraham Monaſterium in Palæſtina *12
Abſidia 108
Abuſiacum 110
Abuzacus Dux Auguſta & Retia 200
Acclamandi mos Alamannicus 18
Accumbendi mos Orientalium 121
Acedia, Accidia 139
Ach 109
Acher 126
Acromius lacus 111. *ejus deſcriptio* 101
Actores primum locum dicendi in foro obtinere, licet inferiores reo fuerint 68
Acutus, Acutia 129
Adalbero Dux Carinthia deponitur à Conrado Imp. *11
Adalbero Bertholdi Ducis Alamannia filius interficitur *7
Adalbero Epiſcopus Auguſtanus 13. 231. 232. *fit frater conſcriptus in monaſterio S. Galli* 14. *obit* *6
Adalbero Kiburgi & Dilinga Comes deſignatus Epiſcopus Auguſtanus obit *8
Adalhardus Comes de Buochorn & Alteſtetten 42. *ejus filius Richere* 44
Adaltages Anglia Rex 42
Adam in agro Damaſceno creatus 12
Adelbertus Dux Francorum occiditur *6
S. Adelheidis Imperatrix 35.47.54.63
Adilgozo Miles & Capitaneus 73
de Adilnswiler Nobiles 94
Adinga 113
Adonai terribile nomen 96
Ador 126
Adrianus Papa Romanum cantum in Francia & Alamannia inſtaurat 29
Advocatus 135
Advocati Camera vel Imperii 110
Æmulatio Italorum 29
Aer peregrinus contrarius 15.29.82
Ærgoria 113
Æquipondium 14
Æquivocatio 12
B. Afra Monaſterium 199.201
Agape 134.140
Agareni, id eſt, Ungri 104. *invadunt Germaniam* *6 *dimittuntur ab Arnolfo* *6. *dimicant cum Noricis* *6. *circumveniuntur à Bavaris* *6. *ingrediuntur Italiam* *6. *vincunt Bavaros.* *6. *invadunt Alamanniam* *6. *vincuntur* *6. *monaſterium S.Galli cremant* *6. *à Bavaris delentur* *7. *vincuntur ab Ottone Imp. II.* *7. *vide Ungri*
Agaunum 135
Agennum 71.ſq.135
Agilolfus Longobardorum Rex 1.149.151.250
Agnes Imperatrix 71
Abadorf 15. *Præpoſitura* 69
S. Aidanus Epiſcopus 140.205
Alamannia 146.149. *bis* 192.230.248. *vaſtatur* *4. *bis* *6. 163. 252. 253. *ejus Duces, Cunzo* *1. &c. *Nebus ſub Carolo Martello* 166. *Otwinus* 163. *Gothefridus* *4. *Liutfridus* *4. *Thietpaldus* *4 *Carolomannus* 165. *Pipinus Jun.* 164. *Warinus & Ruadhardus* 107. &c. *Erchanger & Bertholdus, Adelbero & Liutfridus* *6. *Burchardus* *6. *Herimannus* *7. *Liutholfus* *7. *Hermannus* *9. *Hermannus puer* *9. *Erneſtus* *9. *10. *Herimannus* *10. *Heinricus III. Imp.* *10. ſq.
Alamannos eſſe Suevos 146. 147. *Lotharium Pii filium ſecuti ſuperantur à Ludovico Juniore* 6
Albertus Præpoſitus S. Stephani Conſtantienſis eligitur in Epiſcopum Curienſem 83
Alaricus Solitarius 213. *divinitus cibatur* 213. *ad Wiborandam à Deo mittitur* 213. *ſcripſit eam viſionem* 213
Alexandri P. R. Concilium 75
Allodia 141
Alpes 143
Alpes Franconiæ 15
Alphiton 111
Alphörner 118
Alpinarum vocum raucitas 230
Alſatia 35
Altimania 248
Alta Germania 248
Altorffenſes Comites 110.111
Altricatio 5.10
de Alſtetten Nobiles 94.95
Alſtetten ad monaſterium S. Galli traditum 42
Alvicus Abbas Augienſis *7. *moritur* *7
Amalgarius Diaconus S. Galli 4
Amalungus, vir nobilis & doctus 39
Ambacti 137
Ambo 253
Ambroſii opuſcula 8.9
Ambulator, Ambulatrix 129.130
Ammani, Amman 119.121
Ampmann 119.137
Amphiſepire 136
Anaglypha 113
Analogium 108
Anathematizatio Imperialis 141
an dem Bole Patricii Sanctgallenſes 94. *videntur & Bolarii dicti.*
Anforiſmus 131
Angaria 140
Angelus pro Nuntio 48.133
Anima quo modo liberari dicantur ex inferis 217
Animalia in Principum Aulis 133
Annalia officia 132
Anniverſarius 127
Anno Abbas S. Galli *7. 37
Annona 134
Annona fertilitates *4. *ſterilitates* *8
Anſa Deſiderii Regis Longobardorum uxor Corbejam relegata *4.
Anſker Archiepiſcopus 94

Anti-

Digitized by Google

Antiphonarius 29
Antipodes eſſe ſtatuit Walafridus ex Solis curſu 152
Antoluinga 3
de Anwil Nobiles 99.107
Apire, Apytes 126
Apocryſarius 143
Apologia pro ſermone 140.212
Apoſtolorum Paſſionale 8
Apparatus 124
Appreciari 132
Apri Tuſci, Lucani 118
de Apwile Nobiles 94.96
Aqua, pro Aquiſgrano *5
Aquaductus S. Galli 49
Aquidurum 110
Aquigranum 110
Aquila libertatis Imperialis Index 122
Aquilifera cappa S. Galli 122
Aquilegienſis Patriarcha à ſuis occiditur 73
Aquitania à Pipino debellatur *4. bis
Aragœwe 188. *vide Ergowe & ſequens Arar.*
Arar, Araris, Arola, fluvius 114.224
Arariſpagus 21. 114. *vide Ergowe.*
Arata Regis gener 213
Arbona caſtrum 2.149.191
de Arbona Nobiles 80.96.98.99
Arbor Felix, eadem quæ Arbona 101
Arcarius gaza 128
Archicapellanus 130
Archidux 136
Archimandrita 134
Arelato 124
Argentina obſidetur 89
Aribo Archiepiſcopus Moguntinus 41
Ariſta 126
Arma geſtare Nobilium inſigne, vetitum ignobilib. 118. 119.
Armentarius 125
Arnoldus Imperator 111
Arnoldus electus Epiſcopus Conſtantiæ 74. *Repulſus Ravennatum fit Epiſcopus.* 74
Arnolfus Imperator attentans virginem nobilem repellitur 22. *moritur* *6
Arnolfus Dux Bavariæ fugat Agarenos *6. *moritur* *7.
Arnolfus Arnolfi Bavariæ Ducis F. interficitur *7
Arnolfus Tullenſis Epiſcopus 48
Aſcella 251
Ἀσφάλεια 208
Aſtronomicum cœlum pretioſum 87
Ἀθὺρ 126
Attici & Cetobuli altercatio 10
Avaritia quid 211
Auditorium 49.61.ſq.133
Avena, Avenacea puls 111
Averſativus 129
Aves captoria 133
Avibus an liceat veſci diebus jejunalibus 50.ſq.
Augia, quæ & Auua & Owa 2.3. *Dives* 21. *Major* 102.ſq. *ſpoliatur à Viſitatoribus* 89.ſq.
Auguſta Vindelic. ab Ungris obſidetur 31.34
Auguſtæ & Rhetiæ Duces 198.ſq. 200.ſq.
Auguſtini libri in Bibliotheca S. Galli 8.9
Aula pro olla 142
Aulicus glorioſus & ambitioſus 15.22.44
S. Aureliæ Oratorium 1,250
S. Aurelii Monaſterium 73
Auricularis, Auricularius 113
Auriculas abſcindi facinoroſis 128
Authenti ſeu Authenta in Muſica 117

B*abenberg* 76. *Bapabinberck* 15. *inſtituitur Epiſcopatus* 70
Baccenis 124
Baculus paſtoralis 115.ſq.
Barbacha fluvius 119
Balineum 130
Balnearum genera apud Alamannos 130
Balnea ſtupa 96
Barbari, id eſt, Germani & Alamanni 115
Baro 137
Baronti Viſio 9
Barrizare 142
Baſilea 189
Baſilica 113
S. Baſilii Regula 10
Bavariæ Dux à Sicarlo confoſſus 89
Beatrix Philippi Imp. filia 79
Becken, vide Piſtores.
Beda Presbyter ejus libri 10. *obit* *4
Bellicon 113
Belliza 113
Bellfort, Bellmont 113
Benedictus P.R. Eccleſiam Bambergenſem conſecrat 70
Benedictus P.R. obit *10
S. Benedicti Regula 10. *ſolium, in quo ejus imago picta* 40. *vicem gerunt Abbates* 60
Bene lictionem minores à majori debent poſtulare, non contra 40
Beneficium, Beneficiare, Beneficiati 133.134
Beneficiorum Eccleſiaſticorum pluralitas vetita 75
Berg 141
de Berge Nobiles 94. 96. 97. 100. *Villici* 100
Berglen 125
Beri 126
de Bernang Nobiles 97
Bernegg 72
Bernhardus Abbas S. Galli *6. 11. 15.25
Bernhardicella ad Monaſterium 13
Bernwicus Abbas S. Galli 6
Bertha Comitiſſa Sueviæ 17
Bertholdus & Erchinger Sueviæ Comites & Duces Alamanniæ vincunt Agarenos *6. *inimicitias exercent cum Salomone Epiſcopo* 15. *capiuntur* 18. *capite plectuntur* 19
Bertholdi de Zaringen 135
Bertholdus Marchio Zaringiæ 71.72
Bertholdus Dux Zaringiæ comparat advocatiam Monaſter. S. Galli 80
Bertholdus de Falckenſtein Abbas S. Galli 91.92.93
Biberes 131
Biblici libri in Bibliotheca S. Galli 8.9
Bibliotheca vetus Monaſterii S. Galli 9
de Bichelſee Dapiferi Monaſterii S. Galli 92
Bier 126
Bira, Birenmoſt 126
de Birboume Nobiles 96. *videntur Occelli fuiſſe* 96
Birg 141
Biriah 126
Birichtilo Comes [illegible] 165.253
Biſpilus, Biſpilio, Biſpellio 142
Bitturica conquiſita à Pipino *4
Birium 110
Blarer Patricii Sanctgallenſes 94. *bis* 98. *ter* 99 *bis.*
Blaſer Patricii Sanctgallenſes 95
S. Blaſii reliquiæ 205
Blawbeuren oppidum Sueviæ 109
Bleb, vetus familia Rorwilana 98
Boa, ſerpens 195
de Bochisberg Nobiles 96
de Bodmen Nobiles 111
Boemani, id eſt Bohemi *7. *11
Boetii Philoſophia 10
Bohemi ſuperant Agarenos *7
Bolarii Patricii Sanctgallenſes 97. 99. *bis. videntur iidem eſſe cum illis An dem Bole*

S. Bonifacius in Germaniam venit * 4. *martyriſatur* * 4. 97.
Bon man 128
Bononienſis Academia 78
de Bonſtetten Barones, nunc Patricii Tigurini & Bernenſes 94. 109
Boſo Epiſcopus Conſtantienſis 163. 252
Boſtar, Beſtanarium 122
de Botſtein ſeu Botenſtein Nobiles 74. 93
Bozanarius 122
Brachiale 132
Brachsberg caſtrum Sueviæ 74
Bregens fluvius 101. *oppidum* 101. *vide Brigantium.*
Breitenfeldenſis pugna 80
de Breitenlandenberg Nobiles 94
Brend 125
Brenten 253
Brevis, Breve, Breviarium, Brevigerulus 131
Brigantium 1. 72. 101. 147. 149. 150. 191. 192. 250.
Brigantinus lacus 111. 147. 191. 192
S. Brigida 249
Briſachum 30
Briſcowe 57
Brocſach Regina Scotiæ 249
Bründlen 126
Brunehildis Regina 1. 107. 148. ſq. *necatur* 192
Bruno Archiepiſcop. Colonienſis 64
Buochorn Comitatus 42. *oppidum Imperiale* 102
Buchilini Patricii S. Gallenſes 98
Buchowa Monaſterium 34
Buclar, vetus familia Suitenſis 100
Buggones Nobiles die Buggen 97
Burkhardus Ingenitus Abbas S. Galli 42. ſq. 47. 61
Burkhardus II. Abbas S. Galli 56. 70
Burkhardus Decanus S. Galli 41. *qui poſtea Abbas, moritur* * 10
Burkhardus Monachus adoleſcens obiit * 10
Burkhardus I. Sueviæ Dux 19. 217. *contra Rudolfum Burgundiæ Regem* * 6. *eidem filiam ſuam locat.* * 6. *occiditur in Italia* * 6. 218. ſq.
Burkhardus II. Sueviæ Dux jam vietus & ſenex ducit Hadwigam 45
Burkhardus Comes invadit Monaſterium S. Galli 73
de Büren Nobiles 96. 110
Burg, Burgſtall, Burghalden, Bürgle 112
de Bussnang Barones 97. 100
Buſtifragus 252
Byrhon 109. 110

CÆſar, Caſo 128
Cæſarii Homiliæ 10
Cald 44. 128
Caldarium 130
de Calendine Mareſcalci 79
Callech, id eſt, Gallus 249
Cama, Camiſia 128
Cambium, Cambire 133
Camboca 115
Caminata 113
Camera, Camerarius 128
Camera Nuntii 112
Cameralis 131
Campidona, Campina antiquum oppidum 188. 196 *monaſterii origo* 195. *ejus Abbas Salomo* 12
Cancelli 253
Canendi utilitas 236
Canendum corde, non ore 236
Canonum liber 236
Canonica ſchola, Canonici Abbates 13. ſq. 109
Cantarium 29
Cantharus 113
Cantus Eccleſiaſticus in Occidentali Latina Eccleſia 29. 116. 230. 231.
Canutus 132
Cappa 123
Capella pro inſtrumentis Eccleſiaſticis 110. 113
Capella, Capellanus, pro Cancellaria 130
de Capella Nobiles 98. 99
Capello 123
Capitale 132
Capitium, Caputium 19. 123
Capitulum, Capitularia 125
Capitulari, Capitlen, Capitel leſen 24. 125
Capitulares litteræ 114
Captura piſcium 253
Capuanus Princeps capitur ab Henrico Imp. * 10
Capuccio, Capuccini 123
Capula 123
Caput equi 197
Carina, Carinare 132
Carines pro Carnes 112
Carnes an liceat manducare Monachis 43. 48. 50. 62
Carniculam abmordere 129
Carolus Martellus 166. 183. *Alamanniam ſubigit* * 4. 201. *Saxones debellat & Saracenos* * 4. *moritur* * 4. 166. 183
Carolomannus Martelli F. cum fratre Pipino regnat 165. 166. 183. *Alamanniam affligit* * 4. *fit Monachus* * 4. 166. 183. 198
Carolomannus Pipini F. * 4. *obit ibidem.*
Carolus Magnus Imper. contra Saxones * 5. *Longobardos* * 4. *Hiſpanos* * 5. *Hunnos* * 5. *&c. tendit Romam* 3. * 5. *bis cantum reformat* 29. *ſcribendi ſtudioſus* 114. *moritur* * 5.
Carolomannus Calvi F. diſſolutus 127
Carolus Craſſus Imper. * 6. 10. 11. *fit Rex Francorum* * 6. *Italiam ſubigit* 10. *convivium celebrat Monachis S. Galli, in quo ipſe miniſter* 14. 25. *poeta & muſicus* 29. 236. 239. ſq. *amat doctorum converſationes* 25. *deponitur* * 6. *& inde patientia* 127. *dictus Magnus* 232. 236. 243. 256. *obit* * 6
Carolus Archiepiſcopus Moguntinus obit 97
Carolingorum ſtemma 106
Carolorum proſapia in Helvetia 228. 256
Carpentarii Patricii Sanctgallenſes 97
Carrucare, Carrucarius 123
Caſſibus 142
Caſſidile 139
Caſſinum Caſtrum 183
Caſſiodorus ſuper pſalmos 10
Caſtellani 121
Caſtitatis ſervandæ ratio 33
de Caſtro novo Comites 85
Caſula 129
Caſus 105
Cauſia, Catauſia 131
Cauſidici 47
Celer 113
Celetites 113
Cella Salomonis 41. 125
Cella. Cellula 107
Cellanus lacus 111
Cellarium 121
Cellarii, Cellararii 30. 118
Celeuma, 156. 251
Celox 113
Cenſarius homo 19
Cereviſia 253. *ejus etymon & uſus* 125. ſq.
Chamberiere 131
Charaxare 114
Charitas, Charitativè 140
Chatellain 121
Chault 128

Chlo-

Digitized by Google

Chlotharius 102
Chnuto Danorum Rex 42.43
Choldarii 104
Chollinchoven 21.22
Chors, Chortis 119.129
Chomſer 111
Chryſoſtomi opera 8
Chuſſol Rex Agarenorum occiſus *6
Ciborium, Cibotium 120
Cile in Suevia 74
Cilia incluſa avara 211. *ejicitur* 212
Circator, Circitor 115.124
Citare 120
Civitatim 109
Clanx 120. *de Clanx Nobiles* 110
Claretum 141
Clarona 248
Claudicare melius Reges quam regna 54
Clauſula pro incluſorio 41.125
Cleinarii Patricii Sanctgallenſes 96.100
Clementis Papæ liber 8
Clemens II. P. R. Wiboradam canonizat 71
Clepere 142
Clibanus ingentis molis 16
Clinicus 48
Clodoveus II. Grimoaldum vincit 251
Clubini Patricii Sanctgallenſes 99
Clypei faſcia 122
Cnullins Patricii Sanctgallenſes 95
Coci Patricii Sanctgallenſes 96.98.99. *bis. An Kuchimaiſter.*
Cœlius Mons 251
Cœlum Aſtronomicum pretioſum 87
Cœnobiota, Cœnobita 107
Cohors, Cohortalis 129
Collationes Patrum 8
Collare 123
Collecta, Collectarius, Collectarium 8.9.10
Coloni, Colonia 118.119
Coloratus 130
Columba, Columbanus 150. *in Gallias proficiſcitur.* 1. *ejus epiſtola ad Lotharium Regem* 198
S. Columbæ vita. 9
Cometa *6. *bis.* *8. *bis* *9. 65
Comitus 125
Commater 115
Concambium, Concambire 132.133
Concilia indicere non eſſe Papæ, ſed Imperatoris & Epiſcoporum 90
Concœnobiata, Concœnobita 107
Concubinarum amplexus vetitus 149.249
Confeſſio 108
Conjugum in Quadrageſimis abſtinentia 22
Conradus Imperator *6.35.234.235. *Conſtantiam venit* 16. *S. Gallum* *6. *ejus maternum genus* 112
Conradus Heinrici F. Imperator *10. *Italiam domat.* *11. *coronatur à Papa* *10. *ei rebellat Conradus patruelis* *10. *filio deſponſat Reginam Angliæ* *11. *ſucceſſorem conſtituit Heinricum Saxonem* 30. *obit* *6. *11.30
Conradus patruelis Conradi Imp. Dux Carinthiæ *10
Conradus Henrici VII. filius Rex Hieroſolymor. & German. 87
Conradus Rex Burgundiæ 35
Conradus Dux Zaringiæ 74
Conradus Epiſcopus Conſtantienſis *7.51.52.55. *ejus reliquiæ* 102
Conradus de Buſſnang Abbas S.Galli 83.84.95
Conradus de Schœnnenſtein 80
Conradus de Tegerfeld Epiſcopus Conſtantienſis 81
Conradus à Wengen Abbas Wettinganus 109
Conradus de Fabaria Presbyt. 80
Conſiliare 132
Conſtantia 102. *ab Ungris invaditur* 34. ſq. *crematur* 35
Conſtantienſis lacus 111
Conſtantii Epiſcopi & Martyris Corpus 234
Conſtantinopolitanus Imp. prohibetur Romæ in S. Petri templo coronari 81
Conſtantinus Græcorum Imp. ambit Hadwigam Suevam 45
Coppa 115
Coriarii 142
Corniculam admordere 129
Corona, Coronatus 124
Cortelini, Cortinarii 129
Corylus S. Galli 241. *ſucciditur* 55
Cozelinum contra Votonem Burgundiæ Regem *11
Cozbertus Abbas S.Galli 4. *vide Gotzpertus.*
Cralo Abbas S.Galli *7.37.38.66.207.216
Cratzama 73.135
Creperum 143
Creſſarun ad Monaſterium S. Galli pertinens 88.90. 145
Cruces in veſtibus *5. *7
S. Crucis reliquiæ 197
S. Crucis templum 13.109
S. Crucis violator punitur 73
Crucigira 98
Crucilinga Monaſterium 102
Cucullus, Cucullarius, Cucullatus 123. ſq. 133
Cunibertus Decanus S. Galli 57.59. *Præpoſitus Briſaugienſis* 57. *Abbas Altahenſis* 45
Cuono Dux Moeraniæ Ottonis I. gener. 64.245.
Cuono Curzibolt 30.104
Cuono de Nellenburg Comes moritur puer 73
Cuntzo Alamanniæ Dux 1.251. *qui etiam Auguſtæ & Retiæ* 199. *vide Guntzo.*
Cuppa 121.214.225
Curia, id eſt colonia 119.137
Curia pro comitiis 138
Curia pro aula 140
de Curia Nobiles 98
Curialitas 141
Curienſis lingua 124
Curtis pro aula 124.129
Curtis pro colonia 137
Curtinum 119
Cydre 116
Cyphi lampadum 135
Cyprianus Arelatenſis Epiſcopus 157
Cyrilli ſcholia de Aſcenſione Domini, & Quæſtiones 10
Cyripſani *7

D. *Pro L.* 143
Dagobertus puer interficitur 105.251
Dæmonum voces & planctus 150.153.196. *vide Diabolus.*
Dalmatica 129
Dapiferi Abbatis S. Galli 926
Decanus operis, operariorum 114
Deccolus frater S.Galli 94
Declamator 132
Decreta 131
Decreta Pontificum Romanor. 10
Decurſus aquarum 109
Dedicare 143
Defenſaculum 124
Defenſio 139
Delatores Principibus fugiendi 24
Delicare & Delicere 143
Deſiderius Longobardorum Rex Corbeiam relegatus *4
S. Deſiderii Martyris reliquiæ 49
Deſius 104
Deus quid faciat in cœlo 25.153

Dholen 130
Diabolus transformatus 24. *in forma canis percuſſus* 26. *peccata in ſcidis perſcripta delet* 27. *Wolonem Comitem præcipitat* 28. *Tutilone ex Eccleſia pellitur.* 28
Diatim 107
Διβέλιον 115
Diepaldus Abbas S. Galli 70
Diepoldsburg 17. 112
Diethelmus de Crenkingen Epiſcopus Conſtantienſis 79
Diethelmus Comes de Tokkenburg 72
Dietingen 53
Dietricus Metenſis Epiſcopus 49. 50. 54
Dietwinus Cardinalis 75
Digiti, id eſt libri 130
Dii Alamannorum 150
Diis acclamant Ungri 32
de Dilingen & Kiburg Comites 122
Dioconita 253
Diptire 113
Diptycha 120
Diſcredere, Diſloqui 132
Diſpenſatores Patricii Sanctgallenſes 95. 96. 98. 99. 100
Diſturbium 124
Divites. vide Richlin 96
Divortii cauſa inter Conradum Regem & Reginam 80
Dolus pro dolore 123
Domeſticatus 128
Domicilia 124
Dominica die pugnatum *4
S. Domnini oppidum 71
Dorius modus 117
Dormire, Dormitio 134
Dorſile pallium 113
Dorſiloquium 24
Draco interfectus à B. Narciſſo 191. 195. 196. *à* * *B. Magno* 197
Dutatus 134. 139
Duciculum 253
Ducilla 129
Ductrix 129
Duellium, Duellum 18. 45. *bis.* 113. *Monaſterium ibidem* 46
Duellium Twiela, Zaringenſium Ducum munitio 73
de Duellio Barones, vide Twiele.
Dulciamina 127
Dun fluvius Scotiæ 249
Durapagus 114. 201. *vide Turgowe.*
Durwart 136
Dux, Duciſſa 129

EBerhardus Dux Francorum à fratre Conrado Imp. regno excluſus Imperatori Henrico rebellat 30. *interficitur* *7. 30
Eberhardus Epiſcopus Conſtantienſis *10
Eburnea tabula miranda magnitudinis 20
Eccleſiæ & Synagogæ Altercatio 10
Eclipſes Solis *5. *7. *8
de Edanswile, Nobiles 95
Edelknecht 137
Edere Chriſtiano omnia licet 211
Edildegin 137
Egibertus Rector B. Magni 224
Egilolfus Langobardor. Rex 250. *vide Agilolfus*
Egino Epiſcopus Conſtantienſis 3. *Waltonem Abbatem perſequitur* 3. *moritur* 4
de Eicheim Nobiles 78
Ekkehard. Decanus Senior 39. 41. 44. 45. 46. 51. 52. 53. 57. 58. 59. 78. 125. *ejus laudes* 41. *opera* 46. 207. *hydropia* 207. *mors* *2. *8. 44. 55
Ekkehardus Junior Palatinus 44. 45. 46. 47. 48. 52. 54. 57. 58. 59. 63. 64. 65. 244. *ejus mors* *8.
Ekkehardus Minor Senioris Nepos, Palatini conſobrinus, Diaconus & Decanus 44. 46. 48
Ekkehardus de Nellenburg Abbas Augienſis. *7. 71
Elegi 38
Eleemoſyna quid 177. *redimit animam* 114. *ſed obitum debet præcedere* 20
Elephantes 20. 87
Elephantus pro ebore 20. 109
Elewangenſis Abbatia Salomoni data 12. *Ekkehardo Palatino oblata* 47
Eligowe 76. *vide Heiligowe.*
Eliſaza, id eſt, Alſatia 185
Emunitas 107
de Endingen Nobiles 97
Engelbertus Abbas S. Galli *. 6. *. 7. 30. 31. 32. 33. 34. 35. ſq. 223
Engi villa Hegovia 3
Enſelmus vel Enzelinus Præpoſitus Fabarienſis 37. 38 *& tandem Abbas* 40
Epiſcopicella exſtructa 7. 13. *obſeſſa* 175
Epiſcopos non poſſe ordinari peregrinos 159
de Eppenberg Nobiles 98. 107
Epthaticus Epiſcoporum Auguſtanorum quondam ſedes 196. 198. *cur ſic vocetur* 199
Eques 114
Equarum uſus 114
Erbovaldus, qui & Erchanaldus, Major domus 252
Erchanger Dux Alamanniæ 15. *vincit Agarenos* * 6. *Salomonem Conſtantienſem capit* *6. *interficitur* *6.
Erchinbaldus Argentinenſis Epiſcopus 40
Erchonaldus Turgoviæ Comes 163. 252
Ergodiocles 253
Ergowe 113. 224. *vide Araris pagus.*
Ἐριγμὸς, Ἐρυγμὴ 112
Ermentinga 126
Ermenricus Elewangenſis Monachus 202
Erneſtus Dux Alamanniæ puer * 9. *interficitur* * 9. 104
Ernſtus Dux Alamanniæ Conrado Imp. rebellat * 10. *eidem conciliatur* * 10. *à vitrico Heinrico Imp. deponitur* * 10. *interficitur* * 10
Erufridus Epiſcopus Conſtantienſis 252
Erpho Wormatienſis Epiſcopus 50. 54
Errovagari 124
Eſdras incenſam à Chaldæis legem reparavit. 207
Eſlinga 76
Eſſen 125
Evangelium Epiſcopis adventantibus exhibendi conſuetudo 14. 18. 38
Eulogia, Eulogiæ 114. 134
Eulogium, id eſt, proverbium 131
Eunochus S. Columbani miniſter 192
Eunuchi Græcorum 45
Euſebii & Hieronymi Chronica 9
Euſebius Scotigena Eremita 10. 25
Euſtaſius Luxovienſis Abbas 160
Exactores 128
Exiliare 133
Expeditio 138

FAba nuda 111. ſq.
Fabarienſis Abbatia S. Gallo data 20. *ſub Epiſcopo Curienſi* 38. *fiſci Imperatorii* 38. 39. 40. 43. *à S. Gallo repetita refutatur* 43
Faceſſere 40
Facetia 139. *Facetus, id eſt, facundus.*
Factura 129
de Faſenhaim Nobiles 97
Faillanus Scotus obit *8
Falckenſtein Caſtrum *10
de Falckenſtein Nobiles 95. 96. 97. 98. 99
de Falckenſtein in Nigra Sylva Nobiles 97. 100

Digitized by Google

de Falckenſtein Marſcalci 94
Fames *4. *5. *6. bis * 9.* 11
Famidicus 25
Fans 130. Fandus 134
Fanda & nefanda 134
Far 133
Farus 253
Faſcinatores, id eſt, præſtigiatores 24. ſq.
Fauces Juliæ 13. 19. 109. 196. Monaſterii origo 197. confirmatio 198. 199. inhabitatio 199
Fauciacum 110
Fauſta 38
Fe, fede 136. 138
Federwuſch de Glatburg Nobiles 95
Feodum 138. Feodaliter 138
Feræ obediunt Sanctis 190. 199. 250
Ferrifodina in Faucibus Juliis 199
Ferto argenti 96
Ferula Abbatialis 115
Feſtorum diebus & Sabbato pugnatum *4. *7. bis
Feu, fieſu 138
Feudum unde dictum 136
Fides, Fideles, Fidelitas 136
S. Fidis reliquiæ & capella 72. 73. ejus ſpoliatores puniti 180
Fillones 124
Filtra 119
S. Findanus ex Scotia 203
Firmitas 109
Fiſca fluvius Ungariæ * 10
Fiſcales 110
Fiſci homines, Fiſcales, Fiſcalini 112. 136
Flaſco 253
Flori Presbyteri Collectanea 10
Fluſa, fluvius 119
Fœmina varium & mutabile animal 55
Fœmina nudata aquis merſa 56
Folkuandus Comes de Tokkenburg 136. occiditur 72
Fontanetenſis pugna trium fratrum 6
Foris cum accuſativo pro extra 55
Forenſis, Foraſticus 107
Forenſe jus, Forenſes 139
Formago 255
Formalin oppidum Scotiæ 249
Formella caſei, cerei 253
Forſfeggia 139
Fort, Fortezza, Fortalicia 124
Fortunia 113
Fou 138. Foy 136
Francia nomen generale 146. 147. 148
Francia Orientalis Alpes 15. olim non Ducatus, ſed Præfectura Imperialis 15. ejus Comes & Præſes Werinhere, 15. Duces recenſentur Adelbertus *6. Eberhardus *7
Francorum Regum ſucceſſio 105. 106
Frankenminſter 70
Francofurtenſes nundinæ videntur olim Moguntiæ fuiſſe eodem tempore autumnali 26
Fraxnith 35
Freyherren 137
Freſa faba 111. ſq.
Friburgum à quo conditum 135
Friccowenſis pagus 35
Frideburga Ducis Alamanni filia 154. fit Monialis 157
Fridericus II. Imperator, Heinrici VI. Filius contra datam fidem à Principibus rejicitur 79. confirmatur tandem 79. defenditur à Papa contra Ottonem Imper. 81. fugatur tamen ab Ottone 81. in Italiam facit expeditionem 71. ſq. vult repudiare uxorem Auſtriacam, ſed diſſuaſus ab Abbate S. Galli deſiſtit 88. mittit Abbatem Romam 237. militat in Syria 89. infeſtatur à Gregorio IX. P. R. 89. redit ex Syria 89. reconciliatur Papæ 89. Ducem Bavariæ mandat interfici 89
Fridericus Archiepiſcopus Moguntinus obit *7
S. Fridolinus unde 247. mortuum ſuſcitat 248
Frigdora 116
Frigores, Frigoreticus morbus 256
Fuaſſach 110
Fuſach fluvius 101
Fuazi 109
Fullarii Patricii Sangallenſes 94. vide Impletores.
de Fullis Nobiles 97
Fulmina *7. *10
Furintowa 60
Fuſtes 119

GAllica ruſticorum lingua 44
Gallici mendici facetia 42
Gallus Scotice Callech 249. ex Hibernia in Galliam 1. 148. 191. ejus ſtudia 148. idola confringit 1. 150. Alamannicæ linguæ gnarus 251. heremum cœpit inhabitare 1. ejus corpus ubi 146. ſepulchro ejectum reconditur 163. auferre conatur Victor Comes 167. moritur 194
SS. Galli & Othmari Vita 10
S. Galli locus non prorſus heremus 107. partim publicus in fiſco Regis, partim Nobilium 2. 156
S. Galli Monaſterii ſitus 156. commoditas 21. perſonæ regulares 22. Officiales Monachi 120. Officiales Domini 92. tributum Epiſcopo Conſtantienſi debitum 5. 7. libertas Imperialis 122. crematio *7. 36
S. Galli Abbates eſſe Principes 77. 78. 84. 86. 89
S. Galli Baſilica 6. 7. 108. Capella 55
S. Galli oppidum muris & turribus cinctum 38. 61. 121. mœnia combuſta 82
Gallus in cacuminibus turrium 31
de Gameringen Barones 75
de Ganderſwil Nobiles 100
Gaudentius Conſtantienſis Epiſcopus obit 151
Gebehardus Epiſcopus Conſtantienſis obit *8
Gebehardus de Zaringen Epiſcopus Conſtantienſis 73 rejicitur 74
Gegine 254
Geisberger Patricii Conſtantienſes 94
de Geizhuobe Nobiles 95
Gener pro affine 86
Geneva Burgundiæ urbs *10
Genua oſculandi mos 195
S. Georgii Martyris Cella 113. Eccleſia 41. Monaſterium 125
Geraldus Magiſter S. Galli, qui & Gerhardus & Keroldus *7. *8. 41. 45. 49. 56. 57
Germania 147. 191. 230
Geroldus Comes Hildigardæ Reginæ frater 3. Dux Bavariæ occiſus *5
Gielen de Glatburg Nobiles 94. 95. bis. Camerarii Monaſterii S. Galli 92. Pincernæ 99. vid. Glatburg.
Giſtarii Patricii Sangallenſes 98
Giſela Imperatrix *10. moritur *11
Giſelbertus Dux Lotharingiæ 104. ſuffocatus *7. vide Kiſalbertus.
Giwin Patricii Sangallenſes 96
Gladium geſtare Nobilitatis inſigne 118
de Glatburg Nobiles 97. bis 98. ter 99. bis 100. 107 vide Gielen & Federwuſch.
Glatta 72
Gnut Regis Anglorum filia Henrico Imp. deſponſatur *11. obit *11
Gobia, Gow 114
Goldaha fluvius 56. villa Monaſterio tradita 13

de Golda Nobiles 96
Goldaſt Nobiles 98. 99
de Goticheren 95
Goller 123
Goſſovva 73. de Goſſovv Nobiles 200
Gotefridus Alamanniæ Dux 108. 252
de Gouchein Nobiles 98
Gotzpertus Abbas S. Galli 4. ejus laus 5. ſucceſſorem conſtituit 6. vide Cozpertus
Gradus pro anno 256
Græca Lingva delli Monachi S. Galli 29. 46
Græce docetur Hadwiga Ducisſa 45
Grana 122
Grandes, Grandinare 115
Grandivallenſe Cœnobium 23
Graphium, Graphiarius 122
Gravenſpurg 107. 112
Gregorius Magnus P. Rom. cantum Eccleſiaſticum reformat 220. ejus opera 230
de Grieſſenberg Nobiles 97. 99
Grieſſeren 143
Grimoaldus Major domus regnum attentat 251. vincitur 252
Grimaldus Abbas S. Galli * 5. 7. ſq. 187. Archicapellanus Ludovici Imper. 12. ſucceſſorem conſtituit 8. moritur 9. 98
de Grimmenſtein Nobiles 96
Gugel, id eſt, cucullus 123
de Gundelfingen Barones 94
Gunzo Dux Alamanniæ 151. 154. 156. vide Cuntzo.
Guntzenpfennig 251
Gurt, id eſt, curtis 119
de Gurt Nobiles 97
de Gutingen Barones 82. 95. 97. 99
Gwelfi Comites 18. 107. 112
Gypſire 113

HAllenſis nummus, Haller 255
Hama, Hamiota 253
Hamus, Aam 97
Hadewiga Sueviæ Dux 45. 46. 54
de Hagenwile Nobiles 94. ter.
Halsmantel 123
Hartker incluſus * 8. moritur * 9
Hartmannus Comes de Kiburg 80. 84
Hartmannus Senior Monachus S. Galli 13. ex illuſtri familia 12
Hartmannus Junior Abbas S. Galli * 6. 25. 29. 35. 77
Hartmutus Abbas S. Galli * 6. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 183. Regis Burgundiæ cognatus 23. ejus Statuta 29. 54. 60. reſignat, & moritur 14. ſq.
Hartpertus Curienſis Epiſcopus 38
Hartuinus contra Heinricum Bavarum Imp. * 9
Haſtiludiari 139
Hatto Archiepiſcopus Moguntinus 15. 234. cor Regis nominatus 15. duodecim Abbatiis præfuit 15. cum Salomone Conſtantienſi primas tenet in imperio poſt Regem 15. Abbas Fuldenſis 15. diffidit Moguntinis 19. in Italiam iturus theſaurum Salomoni committit 19. ab eo circumvenitur 19. ejus vafrities & aſtutia. 12. 15. 19. præſertim in Comitem Franciæ 15. moritur * 6. 20
Hedra 140
Hegoviæ Comitatus 107. 111. 253
Heiligowe Comitatus 227. 256. vide Eligovve.
Heinbach villa 3
Heimo Conſtantienſis Epiſcopus * 10
Heinricus Saxo Imperator à Conrado Imp. conſtitutus 30. eligitur * 6. 217. obit * 7
Heinricus Bavariæ Dux, Ottonis I. frater * 8. 132
Heinricus ſuperioris F. Dux Bavariæ contra Ottonem juniorem * 9. 65. moritur * 9
Heinricus Bavarus Imperator * 9. 70. adverſus Hermannum Pſeudo-Regem * 9. eumque interficit 73. Italiam domat * 9. bis 70. moritur * 10. Sanctus habetur 16. 71
Heinricus Conradi Imp. F. Rex & Imperator * 10. capit uxorem * 11. Votonem Burgundum debellans regnum Burgundiæ occupat * 10. * 11. Item Alamanniæ Ducatum * 11. Italiam domat * 11. Bohemos aggreditur * 11. Regem Ungarorum reſtituit * 11. amniſtiam in Synodo Conſtantienſi publicat * 11. uxorem ſumit Comitem Pictavienſem * 11. moritur * 11
Heinricus Heinrici ſuperioris F. Imperator * 11. Italiam ingreditur 70. Rudolfum Pſeudo-Regem fugat 71. Romæ moratur 72. Arnoldum Monachum Conſtantiæ ſtatuit Epiſcopum 74
Heinrici Imperatoris neptis Wendilgarta 42
Heinricus Friderici I. Filius Imp. loco Patris poſtulatur à Papa 89. ejus jocus ad Abbatem S. Galli 91. moritur 79
Heinricus Dux Saltzburgenſis, id eſt, Bavariæ 57
Heinrici Ducis filia Hadavviga 45
Heinricus Dux Sueviæ 55
Heinricus Archiepiſcopus Trevirenſis 49. 50. 51. 53. 54.
Heinricus de Chalendine Mareſcalcus Ottonem Wittelbachium interficit 79
Heinricus de Eichein Præpoſitus S. Galli 78
Heinricus de Klingen Abbas S. Galli 76. 92
Heinricus de Saxo Decanus 77. 79
Heinricus de Sax Baro Advocatus Monaſterii S. Galli 81. item Fabarienſis 81. pro eo frater apud Imperatorem. 82. cum Comite Montisfortio belligeratur 79. inde Hiſpaniam proficiſcitur 79
Heinricus de Tvviele electus Abbas S. Galli 74. pellitur 74. revocatus fit Præpoſitus 74
Heinricus de Wartinberg electus Abbas S. Galli non obtinuit 92
Hetto Epiſcopus Baſilienſis Caroli M. conſiliarius * 5. & Legatus in Græciam * 5. fit Monachus Augienſis ibid.
de Helfenberg Nobiles 107
Helvetii bellicoſi 71
Hemiſecla 255
Hemmet 128
Herbipolis 49
Herburg 71. 135
Heribaldus Monachus fatuus 31. 32. 34
Heribertus Mediolanenſis Archiepiſcopus Heinricum Imp. coronat * 10
Herimannus Alamanniæ Dux venit S. Gallum * 7. obit * 7
Herimannus Alamanniæ & Alſatiæ Dux cum Heinrico pro Imperio contendit * 9
Herimannus Alamanniæ Dux puer patri ſufficitur * 9. moritur * 9
Herimannus Alamanniæ Dux * 10. obit * 11
Herimannus de Luzelnburg Imperator eligitur 72. ſuperpoſititie 73. interficitur 73
Herimannus Turingiæ Lantgravius 138
Heriſovva, Herginiſovva 15. 41. 42. 73
Heros juſtitiæ 5
Heſſus 128
Hettinus Udalrici Epiſcopi Camerarius 34
Hibernia pro Scotia 1. 127. 204. 249 bis
Hiemes duræ * 4. * 6. * 7
Hieronymi opuſcula 8. 9. Divo Hieronymo cur leo appingatur 250
Hilaræ fluvius, Hilargaugenſes 195. 198
Hildigarda Regina cum Carolo M. Romam profectura * 3. S. Galli monaſterio favens 3
Hildiricus Francorum Rex deponitur 4. 184
Hiltebald. Curienſis Epiſcopus 48

Hilti-

Hiltiboldus Diaconus Arbonenſis 1.151
Himilinberg mons 153.251
de Himmelberg Nobiles 251
Himmelitz 113
Hirſowe Monaſterium 73
Hirtzenſprung 124
Hiſtoria Marchiæ 71
Hutto B. Wiboradæ frater 209
Hochfeldi mons 35
de Hochenberg Comites Pincernæ S.Galli 92
Hochſt 43.77
Holophernici Presbyteri 56
de Hoff Nobiles 98
Homerus dormiens 206
Homicidii pœna apud Alamannos 172
Homines, Hominium, Homagium 136
de Horning Nobiles 96
Honorius P. R. ſuccedit Innocentio III. 81
Honorus, a, um 39
Horatius 46
Hortuti 78
Hoſtia 134
Huenlin Patricii Sanctgallenſes 94
Huetlinus Bajoariæ Dux contra Gotefridum Alamanniæ Ducem 252. *vide Huotilo.*
Hugo Comes ſtupravit ſororem B. Vdalrici Epiſcopi 34
Hugo de Monteforte Comes contra Baronem de Sax 79. 82. *filiam ſuam locat Friderico de Toggenburg* 85
de Humlikon Nobiles 85
de Hundunsheim Nobiles Alſatiæ 100
Huuni Chriſtianiſmum ſuſcipiunt *5
Huntwilare 76
Huobari patricii Sanctgallenſes 97
Huobit de Berge Nobiles 95
Huotilo Bajoariæ Dux 202
Huotzo presbyter 54
de Huſen Nobiles 96.100
Hymnorum liber 8
Hymnarius 10

Iacobi Patriarchæ reliquiæ *12
Ianthina veſtis 256
Iburningas 251. *vide Vberlinga.*
Iconomus 38
Idola confracta à S. Gallo 1.149.150.ſq.192
Idolothicum 131
Iejunus 114
Immiſſio in poſſeſſionem ſecundum Legem Alamannicam 112
Immo Abbas S. Galli *8.*10.65
Immotores 136
Imperium pro Imperatore 112
Imperia mera & mixta in Alamannia olim ſolius Principis 119
Imperatorum & Regum literas oſculandi mos 5.61
Impletores. vide Fullarii.
Inbeneficiare 134
Incluſorium 125
Ine fluvius 104
Infamiæ nota apud Alamannos 119
Infans 104
Infantia 104
Infeodare 138
Inficiatrix pro calumniatrice 211
Inſten 129
Infula Abbatialis 81
Ingenitus 128
Ingenui 136.137
Ingratus 130
Innocentius III. Papa 237. *Ottonem Imp. excommunicat* 81. *ejus Statuta* 83. *moritur* 81

Inrbon rivus 109
Inſignire 131
Invadiare 138
Inventio S. Crucis 32
Inveſtire, Inveſtitura 134
Invidia quid 90
Inundationes aquarum *4.*6.*7
Involare 47.129
Ioculatores Patricii Sanctgallenſes 100
S. Iohannis Eccleſia 78
S. Iohannis Baptiſtæ reliquiæ 41
Iohannes Diaconus Quaradavienſis 154. *Epiſcopus Conſtantienſis* 158.193.ſq.
Iohannes Epiſcopus Conſtantienſis & Abbas S. Galli 3. 168
Iohannes Papa in Franciam *6
Iohannes Romanus Cantor 230
Ionswillare. de Ionswil Nobiles 125
Ioſephus de Bello Iudaico 8
Iovis mons 110
Ira rivus 109
Irmingarda Ludovici R. Filia 98
Irrwagen 124
Iſaacus Patriarchæ reliquiæ *12
Iſidori Etymologia 8.10
Iſo Magiſter 12.22.109. *ejus parentes* 22. *nativitas* 23. *eruditio & miracula* 23.77. *moritur* *6. 23. *in Eccleſia S. Germani in Francia ſepelitur.* 23. *furto aufertur* ib.
Ita Heinrici Imp. filia *7.104
Italorum æmulatio 29.231
Italici aeris vitium 15
Iter hoſtile 138
Ittingen Baronatus 135. 137. *capitur & ſuccenditur* 72. *redigitur in Monaſterium* 75.135
Iubilus 235
Iudices 112
Iudicia Provincialia in Alamannia 108
Iugera 140. ſq.
Iuliæ Alpes 109.196
Iuniores, Iunckher 254
Iura ſilva 35.124
Iuramenta varia 36.38.46
Iuramentum in judicio præſtitum abſolvit 170
Iuratores dandi mos 20
Iurisdictio 119.139
Iuris ſtudium Pariſiis & Bononiæ 78
Iuſtini excepta ex Trogo Pompejo 8
Iuſtitia 139
Iuſum 118
Iuventus 104

Kaſalantes 124
Kalendæ 14
de Kalphen Comes Heinricus 80
Kalt 44.128
Καλύβαι 125
Kaminoldus Epiſcopus Conſtantienſis 47.56
Kanthen 113
Karolus, Kärle 114
Kaufbeuren 109
Kebe incluſa 207
Kebinina Wiboradæ famula 225.231
Kebirga recluſa 212
Kebo *Laureſſenſis Abbas* 49.50.52.53.54.60
Κέλης, Κελητίτης 113
Κέλλειν 113
Keller, Kellerey 118.119
Keltinſtein S. Magno donatur 198
Kemlaten 113
de Kempten Nobiles 97
Κενοδοξία 22
Kerhardus Abbas S. Galli 57.67.69. ſq.

Digitized by Google

Kerbild incluſa * 7. * 9. 41. moritur *9
Kerno 133
Kero Wirtzburgenſis Abbas 49
Keroldus, vide Geraldus
de Keſſwil Nobiles 98
de Keſtinholtz Nobiles 94
Kethernach Rex Scotiæ 248
Kiburg caſtrum capitur * 10. & ſuccenditur 72
de Kiburg Comites 80. 87. 97. 115. 125. 255
Kichimbach 47
de Kilcheim Nobiles 94
de Kiſelekk Barones Suevi 97. bis. 99. 100
Kiſilbertus Lotharingiæ Dux 30. vide Giſelbertus.
Kletgovve Lantgraviatus 253
de Klingen Barones 76. bis 100. 109
Kochirsburg capitur & ſuccenditur 72
Kofman vide Mercatores.
Κοιμᾶν 134
de Kolinchon Nobiles 95
Kollinchoven 114
de Korbin Nobiles 95
Kothelind incluſa moritur *9
Kothelinda Monialis Dialecticam didicit à Ruodmanno 46
Kraniitz nagen 129
de Kreigen Barones 94. 96. 97
de Krenkingen Barones 79
Krezzer Patricii Sanctgallenſes 100
Krumbeſtab 115
Krumben Patricii Sanctgallenſes 98
de Krumbenovv Nobiles 96
Kuchimaiſter Patricii Sanctgallenſes 96. 99. vide Coci.
Kyrie eleiſon 23

L Pro D. 143
L Labarum 25
Labore manuum Monachis victitandum 48
Laginenſis Provincia Scotiæ 203
Lanceatos & ſcutatos olim itineraſſe 17. 26
Landelohus Trevirenſis Archiepiſcopus 15. 232
de Landegge Pincerna 98
de Landsberg Nobiles 95
Lantgravius 108. 248
Lantweer 254
Langena, Languena 131
Langenſtein Nobiles Burgundi 100
Langobardi á Pipino Rege vincuntur * 4. à Carolo M. * 5. ab Agarenis *6
Lanto Epiſcopus Auguſtanus 202
Lanto II. Epiſcopus Auguſtanus 203
Latrones reconciliari in hebdomade Paſſionis 79
Lavandi cadavera mos 28
Lavatorium 130
Latina lingua diſcendæ ratio in ſcholis 41
Latine in ſcholis loquendum eſt pueris 44
Leana Anachorita 250
Leaulx 136
Lebes ingens 16
Lectionarius 8. 9
Lectiſternium 122
Legatorius 249
Legis Alamannorum ſtipulatio 201. immiſſio in poſſeſſionem 102
Lele Agarenorum Rex capitur *7
de Lene Nobiles 98
Leo indigitatur Otto Imp. à filio 57. bis 245
Leodium unde dictum 136
S. Leonhardi Eccleſia 75
Leo Heinricum Imp. inſilit. 37
Leones Anachoritarum 250. D. Hieronymi ibid.
Lectini Patricii Sanctgallenſes 95. 99
Leudes, Leodes, Leut 136
de Leumberg Nobiles 97
Liberi homines 137
Liblach fluvius 101
Licus fluvius 197
Ligurrire 42
Limacus, Limagus. vide Lindimacus.
Limodia conquiritur à Pipino. *4
Lin fluvius Scotiæ 249
Lindimacus fluvius 149. 250. lacum Tigurinum perfluit 107
Lintaugia, Lindava 102. crematur *7
Linthaugienſe Monaſterium 212
Lindaugianus lacus 111
Lippia in Saxonia * 5. juxta Rhenum *5
Litania major 36. ſolemnis 131
Litteras Regum & Imperatorum oſculandi mos 5. 61
Liutfrid Dux Alamanniæ Junior capitur & occiditur *6
Liutfridus Comes Sueviæ 17
Liutfridus Alſatiæ Dominus 35
Liutolfus Ottonis I. Imp. filius Dux Alamanniæ patrem juvat * 7. venit S. Gallum * 7. 37. patri rebellat ib Italiam ingreditur 7. moritur *7. 38
Liutuiga Comitiſſa 253
Liutvvardus Vercellenſis Epiſcopus, Imperatoris Archicancellarius 10. 28. 236. 238.
Lobium 95
Lolinga 15
Longum mare 40
Lorica linea 119
Loriuhan 49
Lotharius II. Rex Francorum impeditur ſubvenire Gallo & Magno 198. perempto Sigeberto & ejus filiis Auſtraſiam occupat 105. 192
Loy, Loyalx 136
Lucca Imperatori reſiſtit *10
Ludi pueris permiſſi 17. 21
Ludus triduanus Scholaſticorum S. Galli 17. 21. ſq.
Ludovicus Pius Imp. * 5. * 6 obit. *5
Ludovicus Junior Rex Germaniæ 109. 203. Alamanniam habuit in poteſtate 6. obit 6. 10. ejus Archicapellanus Grimaldus Abbas 12. Capellanus Salomo Ramsvvagius 12
Ludovicus IV. Arnolfi F. Imp. 6. obit *6
Luiubuel 96
Luitoldus Carinthiæ Dux 71. 73
Luitoldus Epiſcopus 41. 122
Luitoldus Pſeudo Abbas S. Galli 71. deponitur 71
Luitoldus de Nellenburg Comes 71. occiditur ibid. 4
Luitoldisburg, Luitensburg, Lutensburg 87. 136
Lupa Anachorita 250
Luter, Lutra 251
Luterberg caſtrum 87
Luxovium 148. 249
Lydius Charlomannicus 126
Lydius Modus 117. 127
Lydum aurum 127

M Agalia 125
M Magnus, id eſt, Groſſus, de Carolo Craſſo 232. 236. 243. 256.
S. Magni brachium 13. Eccleſia 13. 22. 109. ejus Eccleſiæ Rectores 224
S. Magnus apud Fauces quieſcit 13. vide Magnoaldus.
Magnoaldus Hibernus 189. 196. cur ſic dictus 190. Clericus 151. Diaconus 192. 193. Magnus vocitatus 192. 194. in Italiam à Gallo miſſus 159. 193. in cella S. Galli manet 163. moritur 200. ſepelitur 200
Magontia loco mota & propius Rheno locata 15
Magontiaca nundinæ, quæ nunc Francofortenſes 26
Major domus 252

Majores,

Digitized by Google

Majores, Meyer 118
Majores Nobiles in Helvetia, & eorum nomina 118
Majores villarum, Maires de villes ibid.
Maleficium pro venefico 211
Malleus terra 142
Mallus 108
Maltra 111
Mandra, Mandrita 134
Manegoldus de Bottenſtein Abbas S. Galli 74. *moritur* 74. *ſepelitur* 75
Manegolt Comes Erneſtum Alamannia Ducem vincit *10
Manumiſſionis formalia 137
Manſio, Manſionare 133
Manſionaria Eccleſia 21
de Monsdorff ſeu Mangoldorf Nobiles Miſni 94
Manſus 137
Montes 132
Manus pro poteſtate 108
Mapalia 125
Mappa mundi 10. 109
Maravenſes ab Arnolfo Imp. debellantur *6
Marcarum pondo 139
Marcha, March 254. *bis*
Marchdorf expugnatur & ſuccenditur 72
Marcellus, prius Mœngal dictus, Magiſter S. Galli 12. 77. 229. 230. *ejus doctrina* 24. *Caſtitas* ibid.
S. Marci reliquia 102
Marcus Epiſcopus Scotigena 12. 229. 230
Margus 254
S. Maria Virgo juvat cœlantem Tutilonem 28
S. Maria Virginis reliquia 152. 197. *Capella* 78
Marquardus Carinthia Dux 71
Marquardus Brigantii Dux capitur 72
Marſcalci Patricii Sanctgallenſes 94
Martianus Capella de Nuptiis Mercurii & Philoſophia 10. 30. *item de ſeptem liberalibus artibus* 10
S. Martini Vita 10
Martus, Martellus 141
Maſſin Monaſterium 10
Mathematices ſtudioſi Monachi S. Galli 138
Mathilda ſoror Imperatoris Conradi 36
Mathilda conjunx Heinrici Imp. 30
Mathilda Comitiſſa 71
Matrina 115
Maturitas 110
S. Mauricii reliquia 152. 197. *enſis & lancea* 36
Maximiliani Tulingorum Lantgravii aula 111
Mecchinga 10
Medum 137
Meginratus Eremita martyriſatur *6
Meyer 118
Meyer de Berge. vide Berge
Mener 121
Mentzelen 251
de Meplins Nobiles Suevi 96
de Mepplicas Bertholdus telo confoditur 80
Merania Dux Cuono 245. 256
Mercatores Patricii Sanctgallenſes 95. 96. 97. 98.
Mercatum 123
Mercurii aſtutia &c. 84. 140
Merſburch in Saxonia *5. 102
Merſuini Patricii Sanctgallenſes 95
Meſſa, Meza 111
Metallifodina 19. 199
Metenſis cantus 29. 230. 233
Meteorus 256
Meum & Tuum 78
Miles, Milites 120. 127
Miles juſtitia 139
Milo Elvvangenſis Abbas 50. ſq.
Mimatores 33. ſq.
Minare 121
Minerva 45. 140. *Minerva poculum* 78. ſq. *facetia* 82. *ſagitta* 88. *Minerva ſermonum* 85
Miniſteriales 137
Miniſteriarchet 136
Miniſterium pro miniſtro 112
Minor 110
Miracula facere minus eſſe in Eccleſia, quam bene vivere 246
Miracula facere Sanctos, quibus tamen majores exiſtant, qui nulla faciunt 246. 247
Miracula non eſſe fidelium, ſed propter infideles fieri 247
Miſcuerint vina num Germani 131
Miſſas audimus, quum eas agere docemus 24
Miſſus Miſſaticus 112. ſq. 130. 251
Modi Muſici 116. 117
Modius, Mut 111
Mœngal. vide Marcellus.
Monachus victu & tegumento contentus eſſe debet 176. ſq. *& labore manuum victitare* 48
Mons Cœli, Cœlius 251
Mons Fortis 139
de Monte Forte Comites 79. 82. 94
Mons Victoris 23
S. Moritz 135
Moſt 126
Moyſes Decanus S. Galli *7
Müller, qui Molendinatores, Patricii Sanctgallenſes 94
Munitiones 124
Müntzer, qui Monetarii, Patricii Sanctgallenſes 94. 96
Murmuria, Murmurioſus 129
Muſices inventio ex incude & rota 116. *mutatio, renovatio & perfectio* 116. *utilitas* 236. *partitio in Choralem & Figuralem* 116. ſq.
Muſici modi 117
Mutzo Comes, primus in Aula 68. *ejus injuſtitia* 68. 69

B. NArciſſus Epiſcopus Toloſanus Draconem interfecit 193. 194
Nativum 104
Nebus Dux Alamannia 166
Nechinburg 60
de Nellenburg Comites 71. *Lantgravii* 136. 242
Nemidona, id eſt Spira 158
Neophicus, Nephicus 131
Neoptolemus 140
Neuma 116
Nicolaus Pontifex R. 236
de Nidervvile Nobiles 96. 97
Nigra Silva 124
Nigri libri, id eſt necromantici 26
Nitharius Epiſcopus Auguſtanus 203
Nobiles qui 137
Nobiles qui habitarunt circa S. Galli cellam, antequam eſſet Monaſterium 107
Nobilium apud Helvetios multitudo unde 29
Nobilium apud Helvetios plebeja conditio 109. 251
Nona 125
Nonales, Nonalia 125
Nonalis cervisia 125
Nonna, id eſt Monealis 154
Norici Dux 30
Normanni in Campaniam 66. *in Scotiam* 203
Nortpertus Abbas S. Galli *10. 70. 98. 206
Notingus Epiſcopus Conſtantienſis 35. *obit* *7
Notkeri tres 228

Notkerus Balbulus 23.24.25.26. *nominis etymon* 227. *parentes illuſtres* 12. 227. *Caroli Craſſi Nepos* 227. 232. *ejus balbuties* 228. *Schola præficitur* 24. *ab Ottonibus Impp. medius ducitur* 245. *cæcus* 246. *ejus ſcripta* 246. *Magiſter Sequentiarum vocatus* *6. 100. *obit* *6. 246. *ſepulchrum* 65. *canonizatur* 81. 233. *ejus neptis* 41.
Notkerus Piperisgranum, Medicus Phyſicus, Pictor & Poeta 39.40.45.47.50. 55. *bis*. 56. 57. 58. 77. 138. 228. *Magiſter cognominatur* 41. 77. 138. *præ ſenio cæcus* 64. *ab Ottonib. Imp. medius ducitur* 64. *moritur cum Burckhardo I.* *6.65
Notkerus Labeo Abbas S. Galli, Cralohi Abbatis ex fratre, Notkeri Medici ex ſorore nepos *8. 55. 57. 59. 60. 64. *moritur* *6.65
Notkerus Magiſter & Monachus S. Galli obit cum Burkhardo II. *10.70
Notkerus Monachus & Presbyter S. Galli 100
Notpertus. vide Nortpertus.
Notulæ 30
Nuda faba 111. ſq.
Nudimanus 110
Nudipedes pœnitentes 15.22
Nuncii 110. 111
Nuncii Cameræ ibid.
Nundinæ, quæ nunc Francofurtenſes, olim Magontiacæ 26
Nuvenburg ab Henrico Imp. obſeſſum *10. *v. Caſtrum novum.*

De O*Berberg Nobiles* 107
Ober Teutſchland 248
Oblata, Oblationes 134
Obolus 255
Occelli Patricii Sanctgallenſes 95.96.97.99. *ter* 100
Occidentana 116
Ochibe Erneſtum Ducem Alamanniæ in venatione interficit *9
Octava 104. 110
Octavianus P. R. Ottonem Imp. coronat *7
Oeconomus 38
Oeconomi Epiſcoporum & Abbatum 135
Oenus fluvius 104
de Oeilinshuſen Nobiles 99
Offerenda 116
Officiales Monachi S. Galli 120. *eorum ſervitia* 135
Oflaten 134
Ολπη 253
Operariorum Decanus 114
Opipare 43
Oratorium 250
Orcades 204
Organa in Franciam *4
Origenis opuſcula 9
Oroſii volumen 10
Oſculandi mos 16. 18. 20. 38. 40. 43. 44. 46. 49. 52. *bis*. 64. 195. 196. 199. 217
Oſmannus Presbyter obit 96
Oſtiatim 109
Oſtien 134
S. Oſwaldi & B. Thomæ Eccleſia 78
Oter 251
Otigeba Imperatrix Adaltagis Angliæ Regis filia 42. 43
Otkarius Archiepiſcopus Moguntinus 203
Otkerus Miles & frater Abbatis Augienſis 46. 53
Otpertus Archiepiſcopus Moguntinus *6
Othmarus Presbyter vocatur ad cellam S. Galli 166. 176. *fit Abbas* *1. *4. 202. 252. *capitur & adulterii accuſatur* *4. 178. *Potami incarceratur* 111. *relegatur Stainam* 108. 178. *moritur* *4. *transfertur ad S. Gallum* *5. *deponitur* *4. *6. *8. *reponitur* *6. *ejus reliquiæ* 37. 181. 182. *auctoritate Romana in Sanctum levatur* 17
Ottenbeuren 109
Ottones Imperatores unde 227
Otto Magnus Imp. *7. 37. 43. 53. 58. *Leo vocatus à filio* 57. 58. *Regis Angliæ gener* 42. *Italiam domat* *7. *contra Danos* 41. 42. *contra Agarenos* *7. *contra Abatarenos cum filio Liutolfo* *7. *contra filium Liutolfum Ducem Alamanniæ* *7. 37. *reformat Monaſteria* 245 *ſqq. moritur* *8
Otto Junior Imp. *8. 57 ſq. *Heinricum Juniorem Bavariæ Ducem vincit* *8. 65. *Lotharium Franciæ Regem vincit* *8. *terram Conſtantinop. Imp. invadit* *8. *vocatur Saxonibus Rufus* 42. *Siciliam ponte jungere parat* *8. *moritur* *8
Otto III. Imp. *8. 67. *injuſtitiæ arguitur à Monachis* 68. *moritur* *9. 70
Otto Pictaviæ Comes & Saxoniæ Dux eligitur Imperator 79. 81. 92. *confirmatur à Papa* 81. *fugatur & pellitur* 79. 80
Otto Dux 58. 59
Otto Epiſcopus Conſtantienſis 71
Otto Comes Marchtorfio 72
Ottwinus Alamanniæ Dux 251. *Alamanniam vaſtat* 163
Ouglin Patricii Sanctgallenſes 100. *vide Occelli.*

P*Abinberk Franciæ urbs* 15. *& Comitatus ib. vide Babenberg.*
Pagus 114
Pajer, qui Pavari, Patricii Sanctgallenſes 96. 97. 100
Palatium S. Galli 108
Palatinus homo 13. 24
Palatinus de Rheno & Wittelsbac contra Philippum Imp. 76. *eum interficit* 79
Palzo Spirenſis Epiſcopus 49. 51. 58
Panes mille in uno clibano ſimul cocti 16
Panifices, Panificium, Panificare 142
Pannus, Pannoſus 127
Panthema 115
Pantingus 255
Papa eleemoſynam dat pridie Palmarum 20. ſq.
Papia capitur 70. *vide Paveja.*
Paralyſis, Parlyſuche 138
Paratura 124
Pardi 87. 141
Parenſis Comitatus 253
Parentes, Parentela 139. 140
Pariſienſis Academia 78
Parma 36
Parricidii pœna 216
Participium 44. 51. 163
Partus exciſus arvina porci recens caſi inſuitur 43
Paſſionalis 8
Paſſionis diebus reconciliantur latrones & malefactores 79
Paſtores hirſuti & prolixis barbis 17. *ſervi proprii ibid.*
Patrare 108
Paveja conquiſita *4. 5. *vide Papia.*
Pawari Patricii Sanctgallenſes 96. 100
S. Pelagii Martyris corpus 19. 234. *ejus miracula* 19. *ſarcophagus* 19. *Pelagio quæ loca dederit Salomo* 22
Pelliparii 142
Perchtera incluſa 41. 125. *vide Perethrat.*
Pere. Hebraica vox 126
Peregrini de locis emigrantes non poſſunt alibi conſtitui Epiſcopi 158
Peregrinationes Romam 19. 63
Perethrat incluſa *7. *moritur* *8. *vide Perchtera.*
Periodus 17. 112
Περίπολοι, ἐφοδεύοντες 115

Perthols

Digitized by Google

Pertholt Sueviæ Comes 15. *vide Perthold.*
Perluſtrium 124
*Peſtilentia in Francia** 5.* 6. *in Europa** 9. *in exercitu Heinrici Imp.** 10. *animalium* * 5.* 7
Petrus Cantor Romanus 29. 230
Petrus Rex Ungariæ à ſuis pulſus reſtituitur * 11
Petrus Veronenſis Epiſcopus 14. 231
S. Petri Baſilica 5. *Parochia* 108
S. Petri Cella, Peterzell 98
Petridomus Monaſterium 102
Pezpremo Dux Bohemiæ bello petitur * 11
Pfänning 255
Pfandt, Pfändten 255
Pfülben 122
de Pfulwendorf Comites 75. 137
Pfundthalter, Pfundtpfänning 255
Pharus 173. 253
Phieſco 110
Philaſca 253
Philautia humana 22
Philippus Imperator eligitur 79. *confirmatur* 79. *comitia celebra* 76. 79. *expeditionem in Turingum & Herbipolenſem ſuſcipit* 76. *occiditur* 79. 81
Philologia 78. 81. 84. *ejus nuptiæ albis intexta* 45
Phlebotomiæ periculum 173
Phrygius modus 116
Phuſca 110
Phyſiognomia 83. ſq.
Pictorum gens 204
Pichen, Picken 121
Pierius 256
Pignus 255
Pilichrimus Colonienſis Archiepiſcopus * 10
Piltra 119
Pincerna Abbatis S. Galli 60
Pipinus Majordomus Martelli pater Alamanniam vaſtat 252. *moritur* * 4. 201
Pipinus Majordomus Martelli filius eligitur in Regem Francorum * 4. 165. 183. *totam Germaniam Galliamque regit* 198. *Longobardos debellat* * 4. *Saxones* * 4. *Aquitanos* * 4. *Waſcones* * 4. *ſolus regnare incipit* * 4. *venationem habet ad Fauces* 197. *S. Magno quid donarit* 198. *moritur* * 4
Pipinus Caroli M. filius Romæ baptiſatur * 5
Pipinus Caroli M. ſpurius in monaſterium truditur * 5
Piraticum 126
*S. Pirminius pulſus** 4. *in Augiam venit* * 4
Piſcella pro parva piſcina 99
Piſtores Patricii Sanctgallenſes 97. 99
Piura major & minor 15. 73. *vidè Büren.*
Placitum 108
Plagales toni 117
Plana 137
Plateeta 129
Planatim 109
Plebes, Plebanus 140
Πλέθρον 140
Pluralitas beneficiorum Eccleſiaſticorum canonibus vetita 75
Pœmani, id eſt Bohemi * 11
Pœnitentes nudipedes 15
Poile 130
Pollinctores 212
Polymitare 128
Pondo marcarum 139
Pons maritimus Darii Perſarum Regis, & Ottonis Imperatoris * 8
Pons Altus, Pontalt 122
Poppo Herbipolenſis Epiſcopus 49
Potamum Comitum Sueviæ oppidum 15. 111. 178. *inde Potamicus lacus* 100. 111. 147. 248
Potentia pro munitione 87
Poteſtates 251
Poteſtativa manus, Poteſtative 108
Potirium, Potitium 143
Præbenda 134
Præfectus pro Duce 163
Præfecti Caſtrorum ſub Ducibus 156
Præpoſitus Monaſterii quis 168
Præſtationes 119
Pregantia 250. *vide Bregentz.*
Primas, de Archiepiſcopo 50
Primates, id eſt, Principes 112. 140
Primarchatus 136
Primicerius 121
Primipilares 121
Principes, id eſt, Duces ibid.
Princeps debet eſſe virtute præditus & moribus populo gratus 30
Principes viros in comitatu Imperatoris ſingulari menſæ paſtos 16
Principes eſſe S. Galli Abbates 78. 84. 87. 89
Principum magnificentia ſtare Eccleſias 77
Priſciani Grammatica 8
Probatio per aquam 132
Proceſſiones S. Galli 16
Propheta, Προφητεύειν 132
Provinciatim 109
Pſallendi utilitas 236
Pſalmicani 56
Pſalterium 116
Pudoricolor 130
Pulani Sclavi, id eſt Poloni * 10
Pulszi Rex Agarenorum ſuſpenſus * 7
Pulvillus 122
Puorren 73. *in marg.*
Purra v. Piura.
Pyrale 130
Πύργος 141
Πυρὸς 126
Pyretus 256
Pythagoras harmoniam Muſicam quo modo invenerit 236. *in marg.*

Quadrageſima abſtinentia conjugalis 22. ſq.
Quaradaves 154
Quartalis 111
Quaſſitare 142. ſq.
Quaternio 134
Quinti Curtii Geſta Alexandri Magni 8

Rabani Archiepiſcopi comment. in Jeremiam 9
Rachenburger 108
Rachenſtein 72
Rachilda incluſa * 6. 41. 42. 217. 219. 220. 225. 226. *ex nobili familia Argoviana* 224. *ejus miracula* 42. *moritur* * 7
Radeſpona crematur * 6. *vide Regenespurch.*
Ramſowe 94
de Ramſtein Nobiles 93. 94. 95. 97. 98 *bis*
de Ramswag Comites, Barones, Nobiles 95. 98. *bis* 99. *bis* 100. 109
Rankwile 248
Rappenswil. vide Rapprechtswil.
Rata donaria, pondera 129
Ratolficella 102
Ratpertus Magiſter & Monachus S. Galli 13. 14. 23. ſq. 77. 237. *ex illuſtri familia* 12. *ejus laudes* 24. 25. 26. 27. *moritur* 27
Ratpertus Abbas S. Galli 3.* 5
de Raprechtswile ſeu Rappenswil Advocati Comites Kyburgenſes 87. 98
Ravenspurg 76. 107. 108. 112

Digitized by Google

Rebellio 124
Rectilinium 47
Rectores B. Magni 224
Refectorium 130
Refrigium 82
Reges cur dicantur Majores domus 252. ſq.
de Regenſperg Barones 135. *Camerarii Monaſterii S. Galli* 92. *ejus oppidi ſitus* 135
Regenſpurch ad Danubium * 5. *vide Radeſpona.*
Reginberus Marchio Conrado Imp. reſiſtit * 10
Regula Benedicti & reliquorum Patrum 8
Regularia 45
Reich, id eſt Keiſer 112
Reingeſchvvile 85. 86. 87
Religio non armis, ſed oratione tuenda 80. ſq.
Reliquiæ Sanctorum 19. *eas circumgeſtandi conſuetudo vetus* 33. ſq.
Remacli feſtum inſtitutum 71
Rerum Domini 253
Retiaculum 252
Retinacula 121
Rhaguſcia 111
Ῥεῖν 109
Rhenus unde dictus 109. *Potamicum lacum influit* 101. *perfluit* 107
Rheni vallis, Rhinthal 111. 135
Rhetia 147
Rhetia Curienſis 210. 154
Rhetiani dicti etiam Sanctgallenſes & Arbonenſes 163
Rhetica lingua 124
Rhinaugia 205. 206. *ejus Monaſterii origo* 255
Rhingavv 135
Rhodanus Lemannum perfluit 107
Rhonus 109
Ῥόος 109
Richere Comes de Buochorn & Altſtetten 47. 60. 61. 63
Richlin Hartmoti Abbatis ſoror Comitiſſa 9
Richlin, qui Divites, Patricii Sanctgallenſes 96. *in marg.* 97. 99
de Riedern Nobiles 97
Rinegg Caſtrum 80. 82
de Rinegg Nobiles 99. 100
Rinnen 109
Riter Patricii Sanctgallenſes 94
Ritterſchafft 127
Rivarium 216
Roccus 128
de Rodesheim Nobiles 94
Roeſch cives Wangenſes in Suevia 94
Rogationes 131
de Rogvvile Nobiles 98
Robolues riuti 10
Romæ ſi fueris, Romano more jejunandum 89
Romana Curiæ avaritia & rapacitas 85. 88
Romana Sabaudorum & Rhetorum lingua 124. 128
Romans 124
Romanus, Cantor Romanus S. Galli 29. 230
Romanicus modus Lydius 117
Romanus cantus 29. 230
Romanſce, Romanice 44. 48. 56. 124
Romishorn, Romanishorn 111. 137. *vide Ruomashorn*
de Romishorn Nobiles 137
Romulus fictitius fundator monaſterii Weingartenſis 107
de Rorbach Nobiles Suevi 95
de Rordorf Eberhardus 80
Rorſtachin 15. *alias Rorſchach & interdum Roſchach, olim oppidum* 73
de Rorſchach Nobiles 95. 96. 97. 99
de Roſenberg Nobiles 94. 95. 97. 99. 107
Rota gyratio invenit Muſicam harmoniam 116
Roten vide Rufi 53
Rotvvila 31. 165
Rudolfus Rex Burgundiæ pugnat cum Burchardo Duce * 6. *ejus filiam accipit* * 6
Rudolfus Rex Burgundiæ fugatur à ſuis * 8. *moritur* * 10
Rudolfus de Rhinfelden pſeudo-Rex 71. *fugatur* 72. *occiditur* 72
Rudolfus Comes de Pfullendorf. 61. 137. *in Paleſtina mortuus* * 12
Rudolfus de Giutingen Abbas Monaſterii 87. 88. 92
Romæ moritur Epiſcopus Curienſis 83. 99
Rueggerus Monachus S. Galli 14. 15. 25
Rufi Patricii Sanctgallenſes 99
Ruggenbein mons 81. 99
Rünſen 109
Ruodhardus Epiſcopus Conſtantienſis obit * 10. 72
Ruodmannus Abbas Augienſis * 7. 45. 46. 47. 48. 58. 59. 60. 64.
Ruomaldus Epiſcopus Conſtantienſis 71
Ruomashorn 76. *vide Romishorn*
Ruomo Monachus S. Galli 63
Rudperti Monachi obierunt * 10
Rupert. Subdecanus 57. 59. 61
Rufa fluvius 109

S*Abaudica lingua* 44. 124. 128
Sabbatus dies, v. feſtum 128
Sacer pagus 227
Sagupach 55
Sacrilegii vindicta divina 80. 82. 167
Sacrofagus 113
Sagma, Sagmarius 122
Sal Spirenſe 52
de Salem Abbas 80
Salma 122
Salomones tres Conſtantienſes Epiſcopi 12
Salomon II. Epiſcopus Conſtantienſis 182. 187. *cenſum poſtulat à Monachis S. Galli* 7. 12. *intereſt tranſlationi S. Galli* 9
Salomon III. Epiſcopus Conſtantienſis & Abbas S. Galli * 6. 12. 13. 98. 210. 211. 215. *illuſtri familia Ramſvvagiorum ortus* 12. 109. *ejus parentes & frater* 12. *ſtuprum & baſtarda* 22. *fit Capellanus Ludovici Imp.* 12. *Monaſterium ingreditur ſine vexia* 13. *ſumit habitum Monaſticum* 14. *fit Monachus* 14. *in Aulam Imperatoris revocatur* 15. *fit Canonicus Elevvangenſis* 12. *Abbas Cambidonenſis* 12. *S. Galli* 14. *Epiſcopus Conſtantienſis* 15. *Abbas Augienſis* 15. *fugit Duces Sueviæ* 16. *eosdem ex carcere liberat* 16. *invitat ad convivium* 16. *ambitione fere perditur* 16. 17. *reſidet in Cella ſua in Turgovia* * 6. *capitur à Ducibus Sueviæ* * 6. 17. ſq. *liberatur* 17. *Romam pœnitentiæ cauſſa pergit* 19. *Scholaribus S. Galli privilegia confirmat* 21. *ejus verſutia & vafrities* 19. 38. *laudes* 21. ſq. *res geſta* 233. *mors* * 6. 22
Salomonis Cella 41. 125
S. Salvatoris Cella 73
Samnia provincia 152
Sandapila, Sandapilones 142
Sandratus Monachus Colonienſis 48. 57. 58. 59. 61. 62. 63
Saporare 112
Saraceni * 4. *ex Aquitania dejecti à Theutone* * 4. *venerunt primum in Franciam* * 4. *vincuntur apud Pictavium* * 4. *in Gotia* * 4 *apud Narbonam à Wilhelmo* * 5. *in Gallicia* * 7. *ab Imperatore Conſtantinopolitano in auxilium vocantur contra Ottonem Imp. Romanum* * 8. *in Burgundia delentur* 35. ſq. *in Alpibus Abbatiſcellanis graſſantur* 57. *eorum pernicitas* 57

SareWat

Digitized by Google

Sarewat 115
Sarge, Serge 115
Sarunetes 254
Satyrici 112
Sauma 122
de Sax Barones 77. bis 79. 95. 109. 256
Saxones debellantur à Martello * 4. *à Carlomanno & Pipino* * 4. *à Carolo M.* * 5. *irruunt in Franciam* * 5. *rebelles & perjuri* * 5
Saxonum proſapia apud Helvetios 227. 256
Scaſtarius Proabbas Monaſterii S. Galli ante Othmarum 108
de Scaftolsheim Nobiles 94. 97
Schafhuſen Monaſterium 73
Schafner. vide Diſpenſatores
de Schatenbuoch Patricii Sanctgallenſes 95. 96
de Schellenberg Barones, nunc Nobiles 109
Schemata verborum 140
Schenken de Caſtel Nobiles 110
Schenken de Landegg Pincerna Monaſterii S. Galli 92
Schizingovis Patricii Sanctgallenſes 99
Schlappen 123
Schnuorlini Patricii Sanctgallenſes 94. 96
de Schoenenſtein Conradus punitur ob ſacrilegium 80
Schola Canonica & Clauſtrales, Cantorum 109. 230
Scholaſticorum ludi permiſſi 133. *bis Vid. ludi.*
Scholarium S. Galli privilegia & conſuetudo 21. *ludus triduanus* 17. 21
Scholaſtici Patricii Sanctgallenſes 95. 96
Schoudiers Patricii Sanctgallenſes 96
Schovvinger Patricii Sanctgallenſes 135. *vide Scoubini*
Schrodilfii Patricii Sanctgallenſes 95. 98
Schurlezzer Patricii Sanctgallenſes 97
Schuſſius amnis 102
de Schvvartzenbach Nobiles 100
Schwartzwalde 35. 124
Scopeza 95
Scotia & Hibernia eadem 217. 247. 248. *ſq.*
Scotia Reges 248
Scotorum peregrinandi ſtudium 175
Scoubini Patricii Sanctgallenſes 98. *an Schowingii?* 98
Scriptorium, Scrittoio 52. 114. 130. *bis*
Sculdahu, Sculteus 143
Schuoler. vide Scholaſtici.
Scuta viminea 119
Scutella, Schüſſel 133
Secar 126
Secel, Sicel 256
Sechingen ad Rhenum 35
Seconis Monaſterium 248
Securitas 107
Sedile, Sedals 121
Sedulius Scotus * 5
Sellare 47
Semperfrey 137
Senior, Senioratus 47
Seniſſimus 65
Sennia heremus 154
Septem dies 104
Septima 110
Septimus mons 110
Sequentiæ, Sequentiarius 51. 235. *ſq.*
Ser, Sera 123
Seraculum, Serraculum 121. 253
Serge, Sarge 119
SS. Sergii & Bacchi paſſio 8
Sericales 115
Servi ſi non timent, tument 30
Servis nec jurantibus credendum 60
Servitium 135
Siccitates aquarum * 8. * 9.
Sicera 126
Siciliam ponte jungere voluit Imp. Otto * 8
Sidel 121
Sidonius Conſtantienſis Epiſcopus * 4. 65. *Abbatiam S. Galli invadit* 3. 168. *inteſtinorum dolore moritur* * 3. 168. *ſq.*
Sidra 126
Sigebertus Junior Auſtraſiæ Rex 105. 107. 154. *interficitur* 191
Sigefridus de Ramſvvag Comes 18
Sigilla Abbatum S. Galli 58
Sigilla Imperatorum litteris impreſſa oſculandi mos 5. 61
Sigillus 121
Sigmarus 135
Sigmaringen 71. 135
Sigmaruswang 135
Signa in cœlo * 6. * 11
Signa facere minus eſt quam bene vivere 246. *vide Miracula*
Signifer 71. 121. *ſq.*
S. Silveſtri vita 10
Simulare 130
Summera 111
Simprecht Patricii Sanctgallenſes 99
Sindolſus Monachus S. Galli 61. *ejus criminationes* 24. 25. *ſq.* 237. *pœna* 24. *ſq. furtum* 29
de Singenberg Dapiſeri Monaſterii S. Galli 95. 97. 100.
Sintpertus Epiſcopus Auguſtanus 201
Sintrammus ſcriba egregius, & ejus opera 20
Sintria, Sintrianus, fluvius 56. 71. 72. *ſq.* 119
Siſinnius * 5
Sitirundorf ad Monaſterium S. Galli 13
Sitis ingens * 8
Sitter, fluvius 119
Slesvvick 41. 43
Sodes 122
Sol pro die 114
Solinus Polyhiſtor 10
Solitarius 125
Solium 130
Sonarius S. Columbani & Galli diſcipulus 190
Soractis mons 152
Sparrones 119
Species 252
Spelta 133
Spera S. Crucis 115
Spicarium 133
de Spiegelberg Comites 97. *videntur Kyburgii fuiſſe.*
Spira olim Nemedona 158
Spirituales belliſoſi à Deo puniuntur 79
Spiſarii Patricii Sanctgallenſes, dicti de Spiſekk 95. 97. 98. 99. 100
Spizzi Patricii Sanctgallenſes 99
Stabenez Patricii Sanctgallenſes 95
Stain inſula Rheni * 4. 168. 178. *nunc oppidum, ibid.*
Staina fluvius 152
Stainheim 10. 17. 45. 121. *olim oppidum* 17
Stalla 110
Stationarii 114
de Stein Nobiles 95
Steinigunekke 107
Stella nova * 6. * 8
Stellas inter ſe volitaſſe * 6
Stephanus P. R. in Franciam venit * 4. *mortuus* * 4
de Stofeln (Staſili) Nobiles 70

 de.

de Stoufen Barones 94
Stoupus 113
Strabi ſeu Strabones 144
Strazpurch capitur & diripitur *9
Strefa 253
Stropheum 36.122
Stulem Patricii Sanctgallenſes 94
de Sturzenek Nobiles Suevi 97
Subarrare 128
Subjugales toni 116.ſq.
Suevia olim non Ducatus, ſed Præfectura Imperii 17. *ejus Dux primus hæreditarius* 92. *vide Alamannia.*
Suevia Dux Dapifer Monaſterii S. Galli 92
Superbia pœna 25
Suppa 142
Suſceptacula Regum 131
Suſilini Patricii Sanctgallenſes 94
Suſum aut juſum 118
Suſurria 129
de Swanberg Nobiles 107
Symbolus pro collatione 51.55
Synaxis nona 27
Synodica S. Galli Monaſterii 56

T. *in Z.* 250
Talenta 124
Talto Comes Turgoviæ 2.107
Talzones Nobiles 97
de Tegerfeld Barones 81.96
Tegerinowa ad Monaſterium S. Galli 13
Tello Curienſis Epiſcopus 172
Temeri Rex Scotiæ 249
Tempeſtates horrendæ *8
de Tengen Barones 98
Tenne 256
Teriſtrum 255
Terræmotus *5.*6. *7.*9.
Terwe 126
Teſtamentum pro inſtrumento 86.143
de Tetticboven Nobiles 99
Teutonice 128
Tharra 111
Thaſſilo Bavariæ Dux Carolo M. ſupplex *5
Thenſaurus 131
Theodebertus Rex Auſtraſiorum 1.107.149. *decertat cum fratre Theodorico* 191. *fugatur* 191. *comprehenſus ad Brunnihieldem mittitur, à qua fuit peremptus* 192
Theodegiſilus narrator vitæ Sanct. Magni 200
Theodericus II. Burgundiæ Rex 149.191. *miſerabiliter perit* 192. *cum quinque filiis* 192
Theodericus Conſtantienſis Epiſcopus 71
Theodo Bavariæ Dux obſes apud Carolum M. *5
Theodorus Clericus 151.163.192.252. *Eremita & Abbas Campidonenſis* 196.198.199.200
Theodorus Romanus Cantor 230
Theophania Imperatrix cum filio Ottone *8. *moritur* *8
Theorita 138
Θέρειν, Theren 111
Theſeus menſis 104
Theudo contra Saracenos *4
Thieto Abbas S. Galli *7.36.37.124. *reſignat* *7
Thietpaldus Abbas S. Galli *10. *obit* *10
Thietpertus Presbyter S. Galli obit *8
Tholus 130
Tigurinus lacus 107. *vide Turicinus.*
Timpus 133
Tina 256
Tiprum 253
Titulus 110
Tiufenbach 77
de Tiufenow Nobiles 95
de Tiundelingen Nobiles 99
de Tiurenhaim Nobiles 97
Toggia 250
Toggenburg Comitatus 141.250. *capitur & conflagratur* 72. *ad Monaſterium venit* 89
de Toggenburg Comites 73.85. *& ſqq.* 94.107.136. *fratricidium* 85.86. *potentia* 87
Toloſa capitur *4
Toloſeni *7
Tolutarius 129
Toni Muſici 116
Tonitrua ingentia *7
Tonſura dedecus 45
Torneamentum 139
Torner, Tornierer 139
Torrere 111
Toſa fluvius 111
Tota Regina Galliciæ ſuperat Saracenos *7
Toxica 141
Tozzo Presbyter 194. *fit Ep. Auguſtanus* 200. *moritur* 201
Tragœdia 35.ſq.
Trajani anima quomodo dicitur liberata 217
Tributum Monaſterii S. Galli, quod Imperatori pendendum 7. *quod Epiſcopo Conſtantienſi* 5
Tributarii, Zinßleuth 198
S. Trinitatis Caſtellum 119.ſq.
Triſtitia caret, oportet, qua vult ſtudere 70
Trivium, Trivialis ſchola 139
Trogen 82
Troia Italiæ urbs deditur *9
Tropi Muſici 116
de Trutpurg Nobiles 93
Tuba Alpina 118
Tubarum inſlatio diverſa 29
Tubthac Rex Scotiæ 249
Tucca 206
Tucconia 1.107.149.192.250.
Tuch 115
Tugium 107.250
Tulbiacum caſtrum 191. *prælium ibi* 191
Tulingia Landgraviatus 253
Tullii facundia 84
Tüncher 115
Tunica 115
de Tunriutun Nobiles 95
Turbata vallis, Turbenthal 16.111
Turbines vehementes *8.*10
Turegum 250
Turgowe 163.227. *ejus Comes* 107.115
Turicinus lacus 1.192. *vide Tigurinus.*
Turinga Villa 3
Turingia Lantgravius ab Imperatore bello petitur 76
Tuſci apri 118
de Tuſelingen Nobiles 94
Tutilo Monachus S. Galli 12.13.14.23.77.238.ſq. 240. *ex illuſtri familia* 12. *ejus laudes* 24.25.26. 27.28.29. *anaglypha* 19.26.28.29. *moritur* 28
Twentibolch Rex occiditur *6
Twiela munitio Bertholdi Zeringenſis 74
de Twiele Nobiles 74
Tyrones 127.139

V*ada ante Caminatas* 95
Vadium, Vadiare 138
Vallis Turbata 16. *vide Turbata.*
Vannus 219
Variola morbus Kaminaldi Epiſcopi 56
Varro 206
Vaſa olim ſignata 121
Vaſis aneis celebrabat Columbanus, & cur 156
Vaſſus, Vaſallus 140

Vberlinga

Digitized by Google

Vberlinga 101
Vberlinger Patricii Sanctgallenſes 98
Vdalricus de Dilingen Epiſcopus Auguſtanus 31.33.ſq. 37.215. *obit* *8
Vdalricus Epiſcopus Baſilienſis 5
Vdalricus I. Abbas S. Galli 66. *moritur* *8
Vdalricus II. Abbas S. Galli 71.206
Vdalricus Dux Carnotenſis, III. Abbas S.Galli 71.72. *& Augienſis* 71. *Aquilegienſis Patriarcha* 70.71. 72 ſq.
Vdalricus de Tegerfeld, IV. Abbas S.Galli 75.91. *Curienſis Epiſcopus* 76. *reſignat* 76
Vdalricus de Veringen, V. Abbas S. Galli 76.92
Vdalricus de Sax. VI. Abbas S. Galli 77.78.92. *ab Imperatore Romam mittitur* 237
Vdalricus de Giutingen, VII. Abbas S. Galli 92.93
Vdalricus de Buochorn Comes 42. *capitur ab Vngaris* 42. *liberatus mendici habitu ad ſuos redit* 42.43
Vdalricus de Gameringen Baro 71.136
Vdalricus de Kiburg Comes 15
Vdalricus alius de Kyburg Comes ingratus 80
Vdalricus Turgoviæ Comes vincit Agarenos *6. *moritur* *8
Venatio an permiſſa clericis 151
Veneris dies 224
Venetus lacus 111
de Veringen Comites 76
Veſcer Patricii Sanctgallenſes 97
Veſontium 35
Veſpilio vide Viſpilio.
Veſtes Eccleſiaſticorum non ſint variegatæ 43
Via 139. *Viatim* 109
Vicarius Ducis, id eſt Comes 199
Vicedomini 135
Victor Curienſis Rhetiæ Comes 2.166. *violaturus S.Galli locum à Deo punitur* 80.167
Victor Rhetus Monachus Nobilis & doctus 37.38.39.
S. Victoris mons 10.23
Victorinus de S.Trinitate 8
Victuale 125
Vigiles Monaſterii 13
Villa 121
Villani, id eſt ruſtici 118. *pro nebulone* 124
Villici, Villicare, Villicatus, Villicatio 118.137
Vina, Villa 3
Vina an miſcuerint Germani 131
Virgilius 206
Viſiones aliæ ſpirituales, aliæ corporales, & de utriſque 214
Viſitatores 130. *perdunt Monaſteria* 89.90
Viſpa, Viſpellio, Viſpilio, Viſpiliator 142.252
Vitalianus P.R. 230
Vitaliani Cantores 230
Vita patrum 10
Vitrea vaſa precioſa 16.111
Vlulatus 235.ſq.
Vngarorum irruptiones in varias gentes 31. *bis* 32. 34. 223.ſq.235.ſq. *non eſſe Agarenos* 42. *eorum bibacitas* 32
Vngariæ Regina nupta Kethernaco Scotiæ Regi 248. & ſq.
Vnuchun Rex Scotiæ 248. *Vogeſus v. Voſagus.*
Vogt 135
Volini Patricii Sanctgallenſes 95.98. *ter.* 99
Volo Comes de Kiburg cecidit *6. *vide Wolo.*
Vom Adel 112
Voſagus, Vogeſus 1.124.249
Voto Burgundiæ regnum invadit *10. *deditur Imperatori* *10. *occumbit* *11
Vrbani, id eſt cives 111
Vrbani Patricii Sanctgallenſes 97
Vrinæ faceta deprehenſio 55
Vrnaſcha fluvius 71
de Vrſtein Comites 99
Vrſus S. Eutychii 250. *S. Corbiniani* 250. *S. Magni* 190.199
Vſupelliones 142
Vtliberga arx deſtructa 93
Vultus *7
Vzena villa 87
Vzinaha villa 3
Vzinbeck Caſtrum 87
WAlafridus Abbas Augienſis 93.144. *obit* *6. 98
Waldo Abbas S. Galli 3.*5. *ejus præclarum reſponſum ad Carolum* 4. *ſcriptor egregius* 4. *fit Abbas Augienſis* 4. *& tandem S. Dionyſii in Francia prope Pariſios* 4
Waldo Curienſis Epiſcopus obit *7
Walewis villa 47
Waltharii Manufortis Vita 41
Waltherus de Drutburg Abbas S. Galli 92.93
Waltherus Magiſter Phyſicus obit 96
Waltkilcha, Waltchircha 15.73
Walto Decanus S. Galli 39.40.57. *obit* 41
Walto Minor Monachus S. Galli 45
Waltrammus Comes Turgoviæ 107. *ejus poſſeſſiones & prædia* 166.176.183. *Cellam S. Galli in Abbatiam erigit* 2
Walträmmus Monachus *S. Galli doctus* 25.26
Waltrammus Presbyter & Decanus S. Galli 216.219
Waningus frater Cralonis Abbatis 37. *ejusque Capellanus* 40
Wanwis Monachus *S. Galli* 59
Warinus & Ruadhardus Comites 2.*4. *Ravenſpurgenſes* 107.111. *Alamanniæ Duces* 168.177
Warmannus Epiſcopus Conſtantienſis *10. *moritur* *10
Waſconia devaſtatur *4
Waſſerburg 31.35
de Waſſerburg Nobiles 94. *videntur fuiſſe Comites de Monteforte* 94. *in marg.*
de Watte Patricii Sanctgallenſes 99
de Wattenwil olim Barones, nunc Patricii Bernenſes 109
Walzemannus primus Abbas Monaſterii *Duellenſis* 53
Weingartenſe Monaſterium *à quo exſtructum* 107
Weubacha fluvius 119
Weletabi Sclavi Germaniam vaſtant *8
Welfhardus Comes Conrado Imperatori rebellat, eidem reconciliatur *10
Welfo *Dux* 72.73
Wendilgarta Comitiſſa Heinrici Imperatoris neptis 42. *includitur* 42. *redditur marito* 42
Wengin *caſtrum* 87
de Wengen *olim Comites* 109
Werchtegen 114
Werda 111
de Werdenſtain, *qui &* Werſtan *&* Wernſtain *Nobiles* 94.99
Werdo *Abbas S. Galli* 4. *moritur* 4
Werinherus *Augienſis* Monachus *Pſeudo-Abbas S. Galli* 72
Werinherus *Abbas S. Galli* 75
Werinherus *Præpoſitus S. Galli* 75
Werinherus Comes infeliciter pugnat cum Bohemis *11 *an fuit Franconiæ, de quo jam ſequitur?*
Werinhere Comes Franciæ 15. *ab Hattone Archiepiſcopo circumventus trahitur* 15. *decollatur* 15
Werinherus Comes de Kiburg capitur à Conrado Imperatore 10. *interficitur* *10
Wernherus de Arbona Epiſcopus Conſtantienſis 80
Werra 87
Weſpini Patricii Sanctgallenſes 94
Wetachii Patricii S. Gallenſes 95

Digitized by Google

Wettinus Monachus *Augienſis obit* *5. *ejus Viſio* 9
S. Wiborada 31. 32. 33. 34. *nominis etymon* 207. *ejus parentes* 207. *includitur* *6. *martyriſatur* *6 42. 248. *canoniſatur* 71. *ejus clauſula* 41
Wichpertus Epiſcopus Auguſtanus 199. 200. *moritur* 201
Widam Patricii Sanctgallenſes 95
Widarii Patricii Sanctgallenſes 94
Wienachter Patricii Sanctgallenſes 95
Wigant Patricii Sanctgallenſes 97
Wilaba, Wila, Wilo, *oppidum Turgoviæ* 57. 86. 132. *venit ad* Monaſterium 89
Wila *oppidum Imperiale Sueviæ* 132
de Wildenſtain *Nobiles* 94. *bis* 96
Wilegiſus Archiepiſcopus Magontinus 44
de Wilere *Nobiles Suevi* 94. 95
Wilhelmi *Comitis Pictavienſis filia nubit Heinrico Imperat.* *11
Willimarus Presbyter Arbonenſis 1. 165. 151
de Wiltberg *Nobiles* 95
Windoniſſa 15. *ejus Comes Landoleus* 15. *moritur* 15
Winiachus Presbyter Hibernus 190
W*intertura* *6
Wirbs Patricii Sanctgallenſes 97
de W*iger Patricii Sanctgallenſes* 97
W*olffes riuti* 10
W*olffhardus Comes de Kiburg* 255
Wolfharius Epiſcopus Remenſis in Rhetia Curienſi appellationes audit nomine Caroli Magni 4
W*olfleoz Abbas S. Galli* 5. *Epiſcopus Conſtantienſis* 4. 5.
Wolo Comes de Kiburg & Monachus *S. Galli* 27. 115. 242. *cadit* 28. 242
Werblinga 112
Vter 252
de W*urmlingen Nobiles* 97

Z. *pro T.* 250
Zabulus, pro Diabolus 241
Zugillini Patricii Sanctgallenſes 95
de Zaringen Duces 135
Zea 133
Zelter 129
Zenobita 107
Zigaroni, Zigeuner 104. 132
Zilin Patricii Sanctgallenſes 95. 97
Zolliken 114
Zollikoveri Patricii Sanctgallenſes 99. 114
de Zorn Barones M*areſcalci* M*onaſterii S. Galli* 92
Zotanus Dux Pannoniæ baptiſatur *5
Ztoignavus Dux Abatarenorum vincitur *7
Zuber 131
Zuifalten M*onaſterium* 74
ζύθος 126

TOMI I.

F I N I S.

ALAMANNICARUM RERUM SCRIPTORES

ALIQUOT VETERES,

A QVIBVS

ALAMANNIÆ, QUÆ NUNC SUPERIOR GERMANIA AB SUEVIS ET HELVETIIS COLITUR, ANTIQUITATES PLERÆQUE OMNES SUNT TRADITÆ,

TOMUS SECUNDUS

CUM

ANNOTATIONIBUS ET INDICE.

EX BIBLIOTHECA

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI.

FRANCOFVRTI ET LIPSIÆ,

Impenſis, JOH. FRIDERICI FLEISCHERI.

M DCC XXX.

Digitized by Google

Wettinus Monachus *Augienſis obit* * 5. *ejus Viſio* 9
S. *Wiborada* 31. 32. 33. 34. *nominis etymon* 207. *ejus parentes* 207. *includitur* * 6. *martyriſatur* * 6 42. 248. *canoniſatur* 71. *ejus clauſula* 41
W*ichpertus Epiſcopus Auguſtanus* 199. 200. *moritur* 201
W*idam Patricii Sanctgallenſes* 95
W*idarii Patricii Sanctgallenſes* 94
W*ienachter Patricii Sanctgallenſes* 95
W*igant Patricii Sanctgallenſes* 97
W*ilaha*, Wila, W*ilo, oppidum Turgoviæ* 57. 86. 132. *venit ad* Monaſterium 89
W*ila oppidum Imperiale Sueviæ* 132
de W*ildenſtain Nobiles* 94. *bis* 96
W*ilegiſus Archiepiſcopus* Magontinus 44
de W*ilere Nobiles Suevi* 94. 95
W*ilhelmi Comitis Pictavienſis filia nubit Heinrico Imperat.* * 11
W*illimarus Presbyter Arbonenſis* 1, 165. 151
de W*ilsberg Nobiles* 95
W*indoniſſa* 15. *ejus Comes Landoleus* 15. *moritur* 15
W*iniachus Presbyter Hibernus* 190
W*intertura* * 6
W*irbs Patricii Sanctgallenſes* 97
de W*iger Patricii Sanctgallenſes* 97
W*olffes riuti* 10
W*olffhardus Comes de Kiburg* 255
W*olfharius Epiſcopus Remenſis in Rhetia Curienſi appellationes audit nomine Caroli* Magni 4
W*olfleoz Abbas S. Galli* 5. *Epiſcopus Conſtantienſis* 4. 5.
W*olo Comes de Kiburg &* Monachus *S. Galli* 27. 115. 242. *cadit* 28. 242
W*erblinga* 112
Vter 252
de W*urmlingen Nobiles* 97

Z*. pro T.* 250
Zabulus, pro Diabolus 241
Zugillini Patricii Sanctgallenſes 95
de Zaringen Duces 135
Zea 133
Zelter 129
Zenobita 107
Zigareni, Zigeuner 104. 132
Zilin Patricii Sanctgallenſes 95. 97
Zollikon 114
Zollikoveri Patricii Sanctgallenſes 99. 114
de Zorn Barones M*areſcalci* M*onaſterii S. Galli* 92
Zotanus Dux Pannoniæ baptiſatur * 5
Ztoignavus Dux Abatarenorum vincitur * 7
Zuber 131
Zuifalten M*onaſterium* 74
Ζύθος 126

TOMI I.

F I N I S.

ALAMANNICARUM RERUM SCRIPTORES

ALIQUOT VETERES,

A QUIBUS

ALAMANNIÆ, QUÆ NUNC SUPERIOR GERMANIA AB SUEVIS ET HELVETIIS COLITUR, ANTIQUITATES PLERÆQUE OMNES SUNT TRADITÆ,

TOMUS SECUNDUS

CUM

ANNOTATIONIBUS ET INDICE.

EX BIBLIOTHECA

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI.

FRANCOFURTI ET LIPSIÆ,

Impenſis, JOH. FRIDERICI FLEISCHERI.

M DCC XXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

SYLLABUS
SCRIPTORUM
HOC TOMO CONTENTORUM.

LEX Alamannorum. *pag.* 11
Chartarum Centuria. 25
Joachimi Vadiani Epiſtola de obſcuris verborum ſignificationibus. 61
Ruodeperti Magiſtri Epiſtolæ. 65
Rabani Mauri Abbatis Fuldenſis libelli. 66 & 68
Walafridi Strabi ejus Diſcipuli collectiones. 66
Keronis Monachi S. Galli Interpretatio verborum Alamannicorum. 71
Anonymi Catalogus Nominum propriorum apud Alamannos. 95
Notingi Conſtantienſis Epiſcopi Canones. 132
Remedii Curienſis Epiſcopi Canones. 134
Anonymi Symbolum Apoſtolicum. 145
Anonymi Confeſſio. 146
Anonymi Litania. 147
Anonymi Benedictiones. 149
Anonymi Fraternitates. 151
Anonymi Anniverſarii. 159

ANTI-

Digitized by Google

ANTIQUITATUM ALAMANNICARUM

PARS I.

COMPLECTENS RES SECULARES *SIVE* POLITICAS, QUAS MONACHI APPELLANT EXTERIORES.

DE *AUCTORIBUS & EORUM SCRIPTIS.*

LEX ALAMANNORUM.

HAnc legem partim ex conſuetudinibus, partim ſcriptis Alamannorum legibus Princeps compoſuit THEODORICUS eo nomine I. FRANCORUM REX, abrogatis iis capitulis, quæ à gentili ſuperſtitione & ritu idololatrico contra Chriſtianam religionem ac fidem ſtare videbantur. Nec contentus hunc agrum occaſſe, Francorum etiam quoque id eſt Salicam, & Bajoiariorum eodem juſſit modo runcari. Quæ poſtibi à patris nomine *Theodoricianæ* dictæ, (quo pacto legum Romanarum Collectanea ab auctore ſuo *Juſtinianæ*) ut non minus vere quam eleganter ad Sidonium Apollinarem notavit Joh. Savaro. Verum quando optimus ille Princeps radices vitiorum gentilium averruncare non potuit, quin repullulaſcerent in ſentes ac ſpinas, quæ bonum animum iterarunt pungere, malum etiam lædere: ideo HILDEBERTUS II. veſtigia Theodorici inſiſtens & ipſe nonnullis gentilium errorum adhuc vebreto veſtitis obrogare cœpit, non publicavit tamen, haud ſcio qua de cauſa. LOTHARIUS demum II. Chilperici filius, poſtquam non nequa tollere & abrogare ipſe quoque inſtitiſſet, in Comitiis Regni publicis propoſuit & unanimi Procerum conſenſu promulgavit. Hic eſt Lotharius, qui noſtro MS. *Hlodharius*, in Iſidori vetuſtis codicibus *Chlodharius*. Tandem DAGOBERTUS MAGNUS, Lotharii Filius, Juſtinianum Imperatorem æmulatus, ſtudio atque opera Conſiliariorum ſuorum, CLAUDII, CHADOINDI, MAGNI, & AGILOLFI, virorum illuſtrium ac prudentium, leges illas omnes recognovit, atque ſuperfluis, deſuetis, inutilibus, reſectis, demptis, mutatis, paternam editionem quibuſdam additis accuratius interpolavit. Quæ mihi videtur illa eſſe, quam Baſilius Johannes Herold baſilica cum laude Baſileæ bono publico dedit in officina Henricpetrina. In qua & duo illa capitula viſuntur, quæ poſterior manus membranæ noſtræ aſſuit. Incertum ex Dagoberti ne Repetita lectione, an Caroli Magni Additionibus. Nobis autem placuit Lotharianam, ut vetuſtiorem, ita integriorem antiquitatis ac puriorem, in hiſce Antiquitatibus jam nunc præferre, contendendi operam in aliud tempus prolatantes, quo commentarios in hanc legem, Deo favente, meditari paramus. Interim hæc in præſentiarum ex Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo obiter, pro inſtituto noſtro, dicta ſunto. Ipſa Iſidori verba habes in calce legis, è libris Etymologiarum ab ſtudioſo uno ex prudentibus aſſcripta:

pta: quæ poſt in omnes inde veteres membranas ſeſe derivaverunt. Noſtræ membranæ, qua uſi ſumus, lib. 2. meminit Vadianus, præclaro hoc cum elogio: *Exſtat Sangalli vetuſtiſſimus codex, ſtylo inculto & barbaro ſcriptus, qui & Salicam & Ripuariam & Alamannicam continet.* Sed de hujus & aliarum legum auctoribus plura in tractatu noſtro de Origine Juris omnium gentium.

CHARTARUM SCRIPTORES.

UT hos Auctores clarius ac manifeſtius contemplari poſſis Lector, viſum eſt operæ pretium, allucere faculam, quæ tibi præeat ad ordinem ſingulorum ac ornatum conſpiciundum. Ea eſt ſeries Regum, qui Alamanniam tenuere, & Imperatorum, ſub queis Chartæ ſunt perſcriptæ, per annos ætatis & regni diſtincti in contexta. Et ne ſis neſcius, à cujus filo ducamur, ſecuti ſumus pleraque ex parte accuratiſſimum Hiſtoricum, Guillermum de Nangis, Monachum Sanct. Dionyſi apud Pariſios, qui Francorum Regum res geſtas ante hos annos ccc. ſumma fide atque induſtria Francice & eleganter inſtituit. Id apud nos MS. exſtat, de Franciçæ linguæ antiquitate auro contra carius. Interim tamen negare non poſſumus, nec ad ipſo ſemper rem acu tangi. Ea de nonnumquam ab eo diſceſſimus, ſed parce. Eſt quippe perdifficile, certi quid in tanta omnium Chronographorum, quot uſque oculis uſurpavimus, conſtituere. Quam quidem rem aut à nemine, aut Chartarum ope auxilio impetrari poſſe confido. Nobis accurare in ſubitata hac ſcriptione non licuit, nec, ſi otium libuit. Contenti nunc hoc marte. Quid futurum ſit, id eſt, ut Diogenes dicere ſolebat, ἐν γόνασι τῶ Θεῶ. Porro in ipſa ſerie obſervandum eſt, notas illas CH. & AN. ſignificare chartæ & anni regnorum numeros. Et quia Legem Alamannicam, cujus ipſæ chartæ ſunt interpretes, præfigendam cenſuimus, quidni pariter præmittamus ejus conditores? quorum primus, cujus memoria ad poſteros ſit delata.

Theodoricus I. Clodionis an potius Clodovæi I. (qui contra Alamannos, invocato ſalutari Jeſu Chriſti nomine, pugnans, primus Regum Francorum in Chriſtianos nomen dedit) filius, Franciæ & Alamanniæ Rex, promulgator Legis Alamannicæ, qui defuncto patre regnum ſortitus A. N. C. CCCLXXXXVIIII.

Childebertus II. Sigeberti filius, Franciæ & Alamanniæ, quæ tum ad Burgundiam ſpectabat, Rex, Alamannicæ Legis Repetitor primus, regnum acceſſit A. N. C.

Chlotharius II. Chilperici I. filius, Franciæ & Alamanniæ Rex, Alamannicæ Legis Repetitor ſecundus, regnum accepit A. N. C. DLXXXVIII.

Dagobertus Magnus, ſuperioris Chlotharii filius, Franciæ, Alamanniæ, & Sclavoniæ Rex, cognomento JUSTUS, Alamannicæ Legis Repetitor tertius, ſucceſſit in regno paterno A. N. C. DCXXXII. tenuit annos 14.

Chlodovæus II. Franciæ & Burgundiæ A. N. C. DCXLVI. regnavit annos 17. etiam in Auſtraſia poſt obitum fratris Sigeberti, interfecto Grimoaldo uſurpatore regni.

Chlotharius III. A. N. C. DCLXIII. regnavit annos 3.

Theodoricus III. A. N. C. DCLXVI. annum 1. Quo depoſito & in monaſterium detruſo eligitur.

Childericus II. A. N. C. DCLXVIII. annos VII. Quo interfecto ex monaſterio repetitur.

Theodoricus III. A. N. C. DCLXXX. annos 14.

Chlodovæus III. A. N. C. DCLXXXXIIII. annos 4.

Childebertus III. pater Dagoberti II. A. N. C. DCLXXXXVIII. annos 18.

Dagobertus II. ſive junior, qui in carta *Dacopirtus*, Theodorici IIII. pater Childeberti ſuperioris filius, A. N. C. DCCXVI.

Plerique omnes Chronographi 4. tantum annos ejus Regno tribuunt. Atqui hæc carta anno Regni ejꝰ 30. præſcripta eſt? Quid dicemus? An computabimus annos paternos, quibus ille conſors regni fuerit, & continuabimus regnum ejus uſque ad ſucceſſionem Theodorici filii? Sed neque ita conſtabit numerus, etiamſi excludamus Chlotarium & Chilpericum veluti intruſos, quod Monachos illos feciſſe putandum foret, ſi calculus conveniret. Etenim ab anno primo Childeberti uſq; ad annum primum Theodorici non reperiuntur quam 29. an. non liquet.

CHLotharius IIII. A. N. C. DCCXX. annos 2.

CHilpericus, qui in charta *Elpericus*, A. N. C. DCCXXII. annos 5. CH. 14. ſine anno.

Theodoricus IIII. Dagoberti junioris filius, ſub tutela Caroli Martelli, A. N. C. DCCXXVII. annos 15. CH. 36. AN. 15. quo & obiit.

CHildericus III. qui chartis *Ildiricus* & *Hiltribhus*, cognomento ſimplex, quum prius David vocaretur, ex monaſterio à Carolo Martello Majore domus ad regnum accerſitur A. N. C. DCCXLII. regnavitque annos 10. ut ex chartis patet, non

Digitized by Google

non 9. tantum, ut tradunt vulgus Chronographorum CH. 58. AN. 3. CH. 40. AN. 10.

Carlomannus, Martelli filius, Majordomus & Alamanniæ Dux, regnavit ſub CHilderico Rege annos 4. qui monachus factus in Caſtro Caſſino Alamanniæ adminiſtrationem fratri Pipino reſignavit. CH. 61. AN. 2. CH. 37. ſine an. CH. 38. ſine an. CH. 39. ſine an. CH. 58. ſine an.

Pipinus Magnus qui & Groſſus Martelli filius, Majordomus & Alamanniæ Dux deturbato & in cœnobium truſo CHilderico Rege, regnum Francorum uſurpat A. N. C. DCCLI. ſi Childerico 10. annos incluſive tribuamus. Rexit annos 18. CH. 42. AN. 3. CH. 59. AN. 8. CH. 69. AN. 10. CH. 43. AN. 10. CH. 77. AN. 15. CH. 44. ſine anno CH. 60. ſine anno.

Carlomannus, Pipini filius, Alamanniæ Rex A. N. C. DCCLXIX, annos 3. CH. 45. AN. 1. CH. 3. AN. 1. Carolus Magnus, Pipini filius, Rex Francorum A. N. C. DCCLXIX. Alamannorum poſt obitum Carlomanni fratris, DCCLXXII. Romanorum Imperator Auguſtus, DCCC. Legis Alamannicæ Repetitor quartus & ultimus, rexit & imperavit annos 46. CH. 62. AN. 2. CH. 46. AN. 4. CH. 29. AN. 4. CH. 87. AN. 4. CH. 12. AN. 12. CH. 69. AN. 12. CH. 48. AN. 26. CH. 49. AN. regni 33. & imperii 2. CH. 68. AN. 34. CH. 47. AN. regni 36. imperii 5. CH. 99. AN. regni 38. & imperii 7. CH. 15. AN. 40. Ex quibus chartis notandus eſt inſignis Chronographorum error, qui Caroli M. inaugurationem Romanam rejiciunt in annum Regni XXXIII. Nati vero Chriſti DCCCII. quum hæ chartæ, quæ illo ipſo tempore ſcripturæ ſunt, exſertim XXXI. annum exprimant. Quos ubi ad Regni annos contuleris, reperies à Nato Chriſto, quos appoſuimus, ipſiſſimos annos.

Pipinus, Caroli M. filius, Rex Langobardorum, & Rhætiæ Curienſis Dux, A. N. C. DCCCVI. CH. 15. AN. 2.

HLudovicus Pius, Caroli M. filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCXIII. imperavit annos 27. partim cum patre, partim ſolus, partim cum filiis. CH. 81. AN. 6. CH. 50. AN. 12. CH. 51. AN. 15. CH. 65. AN. 16. CH. 64. AN. 24. CH. 30. ſine anno. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 90. & 95. ſine anno & Imperatore.

HLotharius, Hludovici Pii F. Auguſtus, à patre conſors imperii factus A. N. C. DCCCXXII. ut clariſſime patet ex CH. 65. Nam ſi pater ad imperium (ut paulo ante memoravimus chartarum auctoritate ac fide freti) anno DCCCXIII. pervenit: HLotharius autem anno imperii ejus 9. ad ſocietatem accitus, belle conſtabit noſter numerus. Imperavit annos 15.

HLudovicus junior Germaniæ ſeu Franciæ Orientalis Rex, Pii filius, cum patre communes regni habenas capeſſit A. N. C. DCCCXXXII. Id uti eſſe credam, movet me Theothartus in charta 64. Gubernavit annos 44. CH. 56. AN. 3. CH. 87. AN. 4. CH. 64. AN. 5. CH. 83. AN. 5. CH. 70. AN. 10. CH. 71. AN. 12. CH. 31. AN. 14. CH. I. AN. 15. CH. 26. AN. 15. CH. 63. AN. 15. CH. 8. AN. 17. CH. 22. AN. 18. CH. 52. AN. 19. CH. 72. AN. 19. CH. 5. AN. 22. CH. 54. AN. 24. CH. 18. AN. 28. CH. 55. AN. 29. CH. 23. AN. 31. CH. 32. AN. 31. CH. 57. AN. 33. CH. 74. AN. 35. CH. 93. AN. 35. CH. 7. ſine anno. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 78. & 91. ſine an. & Imperatore. Moritur anno DCCCLXXVI. veriſſime computavit Hepidannus in Annalibus, à quo Pius etiam ab Albrico Presbytero chart. 74. ſimiliter ut pater, cognominatur.

Carolus II. cognomento Craſſus, HLudovici ſuperioris filius, Pii nepos, Caroli M. pronepos, Imperator Auguſtus, Germaniæ gubernacula ſuſcepit A. N. C. DCCCXXVII. tenuit annos 12. Ab Alamannis ſive Germanis Secundus recenſetur, quia Calvus, etiamſi nomen Imperii affectavit, impetrata jam à Pontifice Romano benedictione, nihil juris tamen in Alamannia obtinuit, à Carlomanno Craſſi fratre victus ac fugatus, quemadmodum præter alios Otto III. Imperator audacter Pontifici Romano objicit in Diplomate Silveſtro II. Papæ Rom. dato, anno DCCCXCVIII. quo illi Comitatus quosdam Italiæ concedit exploſo Conſtantinianæ Donationis (ut illius verbo utar) commento, cujus Johannem Diaconum cognomento Digitorum oſtendit eſſe fictorem. Aſſervatur id Lutetiæ Pariſiorum in Archivis Regiis. Hac ergo de cauſſa Carolus Calvus à Germanis non reponitur in Imperatoribus. Sub eo ſcriptæ ſunt CH. 74. & 93. ante adeptum Imperium. CH. 19. AN. 2. CH. 73. AN. 2. CH. 79. AN. 3. CH. 24. AN. 5. CH. 28. ſine anno.

Arnolfus Craſſi ex fratre Carlomanno nepos, abrogata Patruo corona, fit Imperator Auguſtus A. N. C. DCCCXXXIX. Imperavit annos 11. CH. 85. ſine anno.

Hludovicus IIII. Arnolfi filius puerulus etiam regno præficitur & imperio A. N. C. DCCCC. Id liquet ex Hepidanni Annalibus, quibus cum faciunt CH. 20. AN. 3. CH. 6. AN. 7. CH. 75. AN. 10. CH. 84. AN. 13. CH. 76. eſt ſine anno. Præfuit annos tot, quot pater illius.

Chuonradus I. Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXI. Imperavit annos 7. CH. 21. AN. 3. CH. 2. ſine anno.

Heinricus I. Auceps qui MS. noſtro *Einricus*, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXVIII. Imperavit annos 18. CH. 33. AN. 14. CH. 13. AN. 15.

Otto I. Aucupis filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXXXVI. Regnavit annos 42. CH. 111. AN. 12. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 27. & CH. 60. & CH. 98. ſine anno & Imperatore.

Otto II. ſuperioris filius poſt obitum patris ſolus cepit regni habenas, A. N. C. DCCCCLXXVIII. tenuitque annos 11. chartæ ſub eo exaratæ nonnullæ exſtant in Bartholomæi Schobingeri p. m. relicta bibliotheca, quarum nullam ſatis idoneam nanciſci potuimus, quæ hic adjiceretur.

Otto III. ſuperioris filius Imperio proponitur, A. N. C. DCCCCLXXXIX. ætatis ſuæ quarto. Regnat cum matre Theophanu annos 8. ſolus 11. Hujus nullam chartam vidimus.

Heinricus II. Dux Bavariæ, Imperator Auguſtns, A. N. C. MVIII. annos 12.

Chuonradus II. Imperator Auguſtus A. N. C. MXXX. annos 15.

Heinricus III. Chuonradi II. filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. MXLV. annos 17.

Heinricus IV. ſuperioris filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. MLXII. Ut quidem habent Hepidanni (quos in his poſterioribus ſecuti ſumus) Annales: ſed aut vehementer fallor, aut falſi ſunt numeri. Nam Nortpertus Abbas in CH. 86. Hainrici hujus annum 1111. refert ad annum Dominicæ incarnationis MLXI. Regnnm igitur acceperit oportet A. N. C. MLVII. Ex quo reſtitui porro velim veros annorum numeros cum apud Hepidannum, tum cæteros Chronographos pleroſque omnes. Nos digito monſtravimus: & jam ad ipſos Auctores properamus.

Madalfredus.

Quin Monachus fuerit Sanct. Galli, quamvis profeſſionis ſuæ nomen (more alioquin ſolemni) non appoſuerit, nihil addubito. Facit ipſemet, quum ſe ab Rotoco (*Hrotoch* habet exemplar) Præpoſito Monaſterii rogatum teſtatur chartam conſcripſiſſe. Compoſuit CH. 1. Anno Dom. 847.

Sintpertus Monachus Sanct. Galli.

Scripſit CH. 2. circiter annum Domini 912. ſub Cunrado Imperatore.

Albuinus Clericus.

S. Galline an alibi, non habeo exploratum. Scripſit CH. 3. An. Dom. 770.

Willehelmus Abbas Sanct. Galli.

Non eſt ipſus CH. 4. ſcriptor, ſed alius ſub ejus diſciplina ac imperio Monachus. Vixit, charta teſte, A. D. 1288. Videndus Joachimus Vadianus in Catalogo Abbatum, & Johann. Stumpfius Chronic. lib. 5.

Nandcrim Monachus.

Ubi? An S. Galli? Atqui hæc acta ſunt trans Rhenum Rotvvilæ in Hegovia. An Cellæ ad lacum interiorem? Ita videtur. Nam monaſterium illud à Ratpoto Epiſcopo extructum ſuberat Abbati S. Galli, ut diſertis verbis hic ſcribitur. Niſi illud me movet, quod in ſuperſcriptione hujus chartæ Wolaluba notitiam iſtam feciſſe dicatur de Nibalgovva. Qui Comitatus eſt in Rhætia prima inferiore in confinio Veltkirchenſis ditionis & Sulcenſium Vadutzii Comitum, cui quondam Comites Montfortii, illi qui Lantgraviatum Rancvvilanum nomine Imperatoris an Ducis Sueviæ gubernabant, præſedere. Scripſit CH. 5. An. Dom. 857. Richpertus, cujus vicem geſſit, videtur fuiſſe Præpoſitus Monaſterii.

Ernuſtus Cancellarius Ludovici IIII. Imperatoris.

Annus in CH. exprimitur. Theotmarus qui fuerit, Abbas an Epiſcopus, pariter cum ignariſſimis ſcio. *Archicapellanus* tunc temporis dicebatur, qui nunc *Archicancellarius*. Quod officium Archiepiſcopi Moguntini ſibi ſuiſque ſucceſſoribus proprium impetraverunt, auctoritate Caroli IV. in Bulla aurea. Sic Ekkehardus junior de caſibus Monaſt. in Salomone: *Grimaldo Abbate noſtro Archicappellano ejus juvante Capellanus fit Ludovici Regis*, ſc. III. qui fuit avus hujus noſtri Ludovici. Pro *Archicappellano* Notkerus Balbulus ſcribens Luitvvardo Vercellenſi Epiſcopo maluit alterum illud uſurpare, ad hunc modum; *Nec non & Archicancellario glorioſiſſimi Imperatoris Caroli*, ſc. Craſſi. Ut ita *Cancellarius & Capellanus, Archicancellarius & Archicapellanus* ſolo nomine videantur differre, quemadmodum ad Ekkehardum juniorem cap. 11. docuimus. *Rotvila* non eſt Erythropolis, ut imperite reddidit Henr. Glareanus, ſed vero Buleuopolis, *Raathſtatt*, quaſi βυλευτήριον τῆς βασιλείας. *Rota, Raath*, quæ hodie *Camera*: *Villa, Statt*. Hinc *deciſiones Rotæ*, Italis frequentatæ. Et *Rotuli, Rodel*, ex quibus ſententiæ judicum recitabantur, Ciceroni in Verrem lib. 3. *tabulæ publicæ, periculaque magiſtratuum.* Legitur etiam pro libello ſupplice, qui judicibus offer-

Digitized by Google

offerretur: & pro omni cujus cujus generis ſchedula vel codicillo. Quod quia nemo dum, quod ſciam, animadvertit, juvit obiter admonere: ſimul ut obſerves antiquitatem Cameræ Rotwilanæ, quæ Spirenſem ipſis DCC. annis & amplius ſuperare vel ſola hac ex charta deprehenditur.

Watto Diaconus S. Galli.

Sub Grimaldo Abbate & Cunrado Duce Suevorum ſcripſit CH. 7. & Ch. 70. A. D. 842.

Theothardus Præpoſitus S. Galli.

Hic per omnes honoris gradus in Monaſterio ſub Abbate Hartmoto conſcendit. Nam adhuc Monachus privatus Notarii officio functus ſcripſit CH. 8. Ann. Dom. 849. ubi nomen *Thiothart* ſatis arguit doctrinæ etiamnum infantiam: itemque CH. 64. An. Dom. 856. vice Cozzolti Diaconi. Triennio poſt, id eſt an. Dom. 859. Præpoſitus factus ſcripſit CH. 17. vice Remmingii Presbyteri cujus aliquot chartæ apud Schobingeros exſtant. Dein Decanus ſubſcripſit chartæ 74. An. Dom. 867. & ſimul Præpoſitus An. Dom. 869. ſubſcripſit CH. 18. Et Portarius denique Ann. Dom. 879. CH. 73.

Iſo Magiſter & Monachus S. Galli.

De hoc vide quæ annotavimus Tomi ſuperioris part. 2. An. Dom. 909. functus eſt officio Cellarii in Monaſterio, quo tempore ſimul etiam ſcholis præerat. Scripſit *Formulas ſcribendi chartas* pro diſcipulis ſuis, quas in primo codice Epigrammatum Walafridi Strabi Abbatis Augienſis ipſius Iſonis manu ſcriptas habemus. Sunt vero CH. 9. CH. 16. CH. 25. CH. 34. CH. 66. Anno Domini 913. ſcripſit CH. 84.

Bernhardus Subdiaconus S. Galli.

Scripſit CH. 11. An. Dom. 948. vice Waldonis, quo de infra, ſub Cralone Abbate.

Alboinus.

Monachus, ut mihi videtur, S. Galli, ſub Iohanne Epiſcopo Conſtantienſi & Abbate S. Galli, Carolo M. Imperatore. Scripſit CH. 12. Anno Dom. 771.

Umbertus Canonicus.

Ubi? Chartas ſcriptas eſſe in Rhætia Curienſi vel ipſa nomina fidem faciunt. An ergo Pugi Collegium Canonicorum? Fere eſt ut autumem: Nam & in vicis antiquitus Collegia exſtitiſſe, qui poſtea in oppida & civitates excreverint, notius eſt quam ut exemplis demonſtrari debeat. Scripſit CH. 33. An. Dom. 932. & CH. 13. An. Dom. 933.

Mano Diaconus.

Quo locorum, non habeo compertum. Videtur in Rhætia prima inferiori, cujus fuit Comes, qui Curiæ domicilium habebat, Richuinus ſub Pipino Rege Italiæ. Scripſit CH. 15. Anno Dom. 808.

Riſine Subdiaconus S. Galli.

Scripſit An. Dom. 869. CH. 18. vice Folchardi Præpoſiti, ſub Abbate Hartmoto.

B. Notkerus Balbulus Monachus S. Galli.

De hoc vide Ekkehardum juniorem in Caſibus Monaſterii cap. 1. 2. 3. & ſeq. & Ekkehardum Minimum in ejus vita. Compoſuit libros complures, quos in Tomo Francico commemoramus. Scripſit CH. 52. An. Dom. 851. CH. 72. eodem anno, CH. 57. An. Dom. 865. vice Winidhardi Monachi, non illius, cujus ope conſilio baſilica B. Othmari à Gozperto Abbate inſtituta, ut refert Hepidannus An. D. DCCCXXVIIII. Etenim tempora diſcordant. CH. 19. ſcripſit anno Dom. 879. obiit an. Dom. 912. ut Hepidannus in Annalibus & Herimannus Contractus in Chron. ſcribunt: homo ſumma ſenectute, & jam ætate pariter ac multis vigiliis cæcus, ut auctor eſt Ekkehardus junior. Scripſit & Notkerus Piperiſgranum Phyſicus aliquantas chartas, quæ apud Schobingeros ſuperant: Balbuli quidem coætaneus, ſed diſcipulus peritia ſcribendi clarus.

Ratpertus Monachus S. Galli.

Diximus initio Tomi I. Levita etiamnum ſcripſit CH. 24. Ann. Domini 882. Magiſter Scholæ CH. 20. An. Dom. 902. Nec diu poſt ſenectute confectus obiit.

Sigibertus Presbyter S. Galli.

Scripſit CH. 21. An. Domini 914. vice Nordperti, qui & ipſe S. Galli Monachus non incelebris fuit.

Herimotus Monachus S. Galli.

Scripſit CH. 22. Ann. Domini 850. Ex literis apparet, notarium fuiſſe non è multis, & ſcribendi peritiſſimum.

Ruadgangus.

Fuerit ne Monachus, non liquet ex carta. Attamen quando Laici non admitte-

bantur ad hæc officia, veriſimilius eſt fuiſſe. Scripſit CH. 23. anno Domini 863.

Wolfcozus.

Et hic profeſſionis nomen nuſquam expreſſit. Quia vero Hartmoti, qui Decanus, & tandem Abbas Monaſterii, vicem geſſit, cauſa non eſt cur ambigamus Monachum & ipſum fuiſſe. Scripſit CH. 83. an. Dom. 837. & CH. 26. an. Dom. 847.

Etcho Archipresbyter & Canonicus Conſtantienſis.

Ex Illuſtri Turgovienſium quorumdam Comitum familia, auctor atque ſuaſor pacis inter Sanctgallenſes Monachos & Canonicos Conſtantienſes conſtituendæ. Scripſit CH. 28. Anno Domini 879.

Waringiſus Cancellarius.

Primus Notarius Monaſterii S. Galli, ſcripſit CH. 43. An. Dom. 761. CH. 44. & item 6 . eodem anno. Poſtea *Cancellarius*, id eſt (ut ſupra docuimus) princeps Scribarum ſeu notariorum factus, ſcripſit CH. 29. An. Dom. 773. Et hic omnium primus fuit Monaſterii S. Galli Cancellarius, qui quidem eum ſibi titulum arrogaverit. Nec poſt eum quiſquam à me lectus, qui idem, ſive nolens ſive non auſus, uſurpaverit, uſque tempora Udalrici Baronis à Saxo, Abbatis magnanimi, qui Principis inſignia & appellationem primus à Philippo Imperatore Baſileæ impetravit, cunctaque inſtituit officia, quæ Principis dignitatem ſequuntur ac decent.

Andreas Presbyter.

Locus non exprimitur. An Vinnonenſis, qui vicus eſt in Rhætia Curienſi, ubi contractus iſte confirmatus? Certe videtur. Nam & ſermonis horrida Barbaries, quæ Romaniſmum Rhætiæ primæ ad unguem refert, & nomina quoque propria, hominem Rhætum produnt. Sed & Folchuinus emptor Rangwila ortus in Chartæ dicitur ſuperſcriptione. Quæ villa fuit & eſt in Rhætia prima inferiore, è regione Montisfortis, non procul à Rheno in ejus dextero latere, ſedes quondam Lantgravii, id eſt Comitis Provincialis, cujus Comitatus adhuc reliquiæ ſuperant, Judicium Provinciale, quod illic quotannis celebratur, ut in Gloſſ. ad Tom. 1. diximus. Scripſit CH. 30. Ann. Dom. 813.

Laveſo Presbyter.

In vico Quaradives Rhætiæ Curienſis. Prout hæ Chartæ ſcriptæ ſunt, video Laicos & homines imperitos, inter ſe contracturos, fere ad Parochos ſuos inſtrumenti conficiendi cauſa conveniſſe. Deſtituebantur enim notariis: cujus artis imperiti tum erant Laici: quippe ex qua ſoli Sacerdotes & Monachi quæſtum aucuparentur. Scripſit CH. 31. An. Dom. 846.

Wilimannus Clericus.

In vico Vinnona Rhætiæ Curienſis, Andreæ Presbyteri ſucceſſor. Scripſit CH. 32. An. Dom. 863.

Audo Clericus.

Natione Rhætus, ſuppreſſo loci nomine. Scripſit CH. 35. De anno nihil certi liquet, niſi quod circiter DCCXX. vixerit.

Silveſter Diaconus S. Galli.

Scripſit CH. 36. Ann. Dom. 742. CH. 37. An. Dom. 744. CH. 38. ſine anno & Rege.

Hiringus Monachus & Lector Babinchovenſis.

Scripſit CH. 39. An. Dom. 774. & notabilem CH. 58. An. Dom. 745.

Landarius Presbyter Raudinleimenſis.

In Rhætia Curienſi inferiore, ut ex principio chartæ colligitur. Scripſit CH. 40. Anno Domin. 752.

Liutfredus Presbyter.

S. Galline an in vico aliquo, non exprimitur. Scripſit CH. 42. An. Dom. 754.

Moathelmus Clericus.

Scripſit CH. 45. Anno Domini 770. Locus Parochialis non exprimitur.

Uſalto Diaconus S. Galli.

Natione Thuregienſis, ſcripſit CH. 46. Anno Domini 773.

Emicho.

Quis iſte fuerit, aut quinam *pagus* (quæ vox diſtrictum ſeu territorium notat) *Purihinga*, ſeu (ut in charta 87. ſcribitur) *Burichincas*, æque cum ignariſſimis ſcio: niſi ſi in Rhætia Curienſi aliquis ſit, quod animus auguratur. Scripſit CH. 47. Ann. Dom. 805.

Adalhardus Lector S. Galli.

Scripſit CH. 48. An. Dom. 795. *Argunæ* (quæ noſtrati vulgo *Langenargen*,) trans lacum Potamicum.

Pernegarius Presbyter.

Neque hujus ſive monaſterium ſive Parochia exprimitur. Scripſit CH. 49. Ann. Dom. 802.

Atto

Digitized by Google

Aito Clericus Auguſtanenſis.

Scripſit CH. 50. Anno Domini 825. *Munciacum* an eſt *München*, quod imperiti vocant *Monachium*? Divinet, qui ſavente utitur Apolline, an Monachium in pago Auguſtoviano ſitum fuerit.

Ratpertus Conzl.

Non queo nec poſſum divinare, quid ſibi velit vocabulum poſterius. Ipſe Ratbertus Briſgovienſis fuit. Scripſit CH. 81. An. Dom. 819. & CH. 51. Anno Domin. 828. in quibus chartis conſtanter ſcriptum eſt *Hratbertus*, ſicut in aliis vetuſtis codicibus *Hrabanus*, *Hradulphus*, *Hratherius*, *Hrichardus*, & id genus ſimilia.

Bebo.

Quia teſtem ſe vocat in re, quæ Monaſterium non obligat, non videtur Monachus fuiſſe. Exſcripſit tantum CH. 52. quam Notkerus Balbulus compoſuit Ann. Dom. 851.

Dodo Monachus S. Galli.

Scripſit CH. 53. ſine anno & Imperatore. Quæ negligentia haut raro percepit noſtros Monachos. Imperitia ne Legis an inſcientia annorum, haut facile dixerim. Certe Lex Alamannorum expreſſis verbis cavet, *ut ſcriptura non valeat*, *in qua annus & dies non oſtenditur*, cap. 42. Quod imitatione Juris Civilis eſt introductum.

Albricus Presbyter S. Galli.

Primum Diaconus ſcripſit CH. 54. An. Dom. 864. Deinde Presbyter CH. 74. An. Domin. 867. ſub Hartmoto Abbate An. Dom. 861. ſubſcripſit CH. 55. officio functus Cellerarii, cum Hartmoto adhuc Decano.

Eccho Monachus S. Galli.

Scripſit CH. 55. An. Dom. 861. Fuit & alius in Monaſterio Eccho, qui An. Dom. 909. Æditui, teſte CH. 75. & Ann. Dom. 913. Decani officio functus, teſte CH. 21.

Warimbertus Levita S. Galli.

Scripſit CH. 56. An. Dom. 835. cujus etiam aliæ apud nos exſtant chartæ.

Autvvingus Lector S. Galli.

Scripſit CH. 59. Anno Dom. 759. ſub Iohanne *Pontifice* (id eſt Epiſcopo) Conſtantienſi & Abbate Monaſterii S. Galli.

Waldo Decanus S. Galli.

Sub eodem Iohanne Epiſcopo & Abbate, regnante Pipino Craſſo, Martelli filio, Rege Francorum, ſcripſit CH. 60. Ann. Dom. 760. Fuit & alius Waldo, itidem ut ille, Decanus, ſub Ottone I. Imperatore, cujus ſit mentio in CH. 11. cujuſque vitam perſtringit Ekkehardus Junior in Caſibus Monaſterii cap. 15.

Atto Diaconus S. Galli.

Ato & *Atto*, ſicut *Wato* & *Watto*, *Hato* & *Hatto*, indiſcriminatim reperitur in chartis & vetuſtis codicibus. Scripſit CH. 61. An. Domini 771.

Hadupertus Clericus Argunenſis.

Scripſit 62. chartam ſuæ ipſius traditionis, quam de rebus fecit Haddinvillanis & Argunenſibus in Algovia ad lacum Brigantinum, ubi videtur Parochum egiſſe, Ann. Domini 771.

Marcellus Monachus S. Galli.

Natione Scotus, *Moengal* initio dictus, ab avunculo Marco Epiſcopo, qui Roma rediens ad S. Galli conterranei ſui Monaſterium, illuſtri ejus fama perductus, interviſere voluit, in Monaſterio relictus, & ab ejus nomine *Marcellus* nuncupatus, ut ſcribit Ekkehardus Junior in Caſibus cap. 1. & ſeq. In Schola Clauſtrali collega fuit Notkeri Balbuli, quum Iſo Magiſter Canonicæ præeſſet. Scripſit CH. 63. An. Dom. 847. exſtat penes nos ejuſdem Homilia ſcholaſtica in Lectionem Evangelicam, quam videtur diſcipulis ſuis in ſchola recitaſſe.

Cozpertus Diaconus S. Galli.

Scripſit CH. 65. (ubi ἀγροικῶς & ex vulgi Alamannico uſu legitur *Cozprcht*) Ann. Dom. 829. Fuit & alius Cozpertus Monachus, qui ſub Grimaldo Abbate Camerarius ſubſcripſit CH. 78. ſine anno, & ſub eodem Præpoſitus Monaſterii chart. 72. An. Dom. 851. itemque CH. 73. An. Dom. 879. in qua, ſimiliter in ſuperiori 78. ſcribitur *Cotabertus*. Denique ſub Salomone Abbate Portarius ſubſcripſit chartæ 75. An. Dom. 909.

Wenilo.

Scripſit CH. 68. Ann. Dom. 803. ſub Aeginone Epiſcopo Conſtantienſi & Werdone Abbate S. Galli. Profeſſionis ſuæ nomen non expreſſit, neque locum contractus. Fuit Bertholdus iſte Comes Barenſis, qui Comitatus hodie Sulcenſium Comitum eſt poſſeſſio.

Ruoco Laicus Lector S. Galli.

IN Monaſterio duum generum *Presbyteros*, *Diaconos*, *Lectores*, &c. fuiſſe, jam olim obſervavit Vadianus, quem vide lib. 1. Eorũ alios vocabant *Laicos*, alios *Profeſſos*.

Illi

Digitized by Google

SYLLABUS
SCRIPTORUM
HOC TOMO CONTENTORUM.

LEX Alamannorum. pag. 11
Chartarum Centuria. 25
Joachimi Vadiani Epiſtola de obſcuris verborum ſignificationibus. 61
Ruodeperti Magiſtri Epiſtolæ. 65
Rabani Mauri Abbatis Fuldenſis libelli. 66 & 68
Walafridi Strabi ejus Diſcipuli collectiones. 66
Keronis Monachi S. Galli Interpretatio verborum Alamannicorum. 71
Anonymi Catalogus Nominum propriorum apud Alamannos. 95
Notingi Conſtantienſis Epiſcopi Canones. 132
Remedii Curienſis Epiſcopi Canones. 134
Anonymi Symbolum Apoſtolicum. 145
Anonymi Confeſſio. 146
Anonymi Litania. 147
Anonymi Benedictiones. 149
Anonymi Fraternitates. 151
Anonymi Anniverſarii. 159

ANTI-

Digitized by Google

ANTIQUITATUM ALAMANNICARUM

PARS I.

COMPLECTENS RES SECULARES *SIVE* POLITICAS, QUAS MONACHI APPELLANT EXTERIORES.

DE AUCTORIBUS & EORUM SCRIPTIS.

LEX ALAMANNORUM.

HAnc legem partim ex conſuetudinibus, partim ſcriptis Alamannorum legibus Princeps compoſuit THEODORICUS eo nomine I. FRANÇORUM REX, abrogatis iis capitulis, quæ à gentili ſuperſtitione & ritu idololatrico contra Chriſtianam religionem ac fidem ſtare videbantur. Nec contentus hunc agrum occaſſe, Francorum etiam quoque id eſt Salicam, & Bajoiariorum eodem juſſit modo runcari. Quæ poſtibi à patris nomine *Theodoricianæ* dictæ, (quo pacto legum Romanarum Collectanea ab auctore ſuo *Juſtinianæ*) ut non minus vere quam eleganter ad Sidonium Apollinarem notavit Joh. Savaro. Verum quando optimus ille Princeps radices vitiorum gentilium averruncare non potuit, quin repullulaſcerent in ſentes ac ſpinas, quæ bonum animum iterarunt pungere, malum etiam lædere: ideo HILDEBERTUS II. veſtigia Theodorici inſiſtens & ipſe nonnullis gentilium errorum adhuc vebreto veſtitis obrogare cœpit, non publicavit tamen, haud ſcio qua de cauſa. LOTHARIUS demum II. Chilperici filius, poſtquam non nequa tollere & abrogare ipſe quoque inſtitiſſet, in Comitiis Regni publicis propoſuit & unanimi Procerum conſenſu promulgavit. Hic eſt Lotharius, qui noſtro MS. *Hlodharius*, in Iſidori vetuſtis codicibus *Chlodharius*. Tandem DAGOBERTUS MAGNUS, Lotharii Filius, Juſtinianum Imperatorem æmulatus, ſtudio atque opera Conſiliariorum ſuorum, CLAUDII, CHADOINDI, MAGNI, & AGILOLFI, virorum illuſtrium ac prudentium, leges illas omnes recognovit, atque ſuperfluis, deſuetis, inutilibus, reſectis, demptis, mutatis, paternam editionem quibuſdam additis accuratius interpolavit. Quæ mihi videtur illa eſſe, quam Baſilius Johannes Herold baſilica cum laude Baſileæ bono publico dedit in officina Henricpetrina. In qua & duo illa capitula viſuntur, quæ poſterior manus membranæ noſtræ aſſuit. Incertum ex Dagoberti ne Repetita lectione, an Caroli Magni Additionibus. Nobis autem placuit Lotharianam, ut vetuſtiorem, ita integriorem antiquitatis ac putiorem, in hiſce Antiquitatibus jam nunc præferre, contendendi operam in aliud tempus prolatantes, quo commentarios in hanc legem, Deo favente, meditari paramus. Interim hæc in præſentiarum ex Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo obiter, pro inſtituto noſtro, dicta ſunto. Ipſa Iſidori verba habes in calce legis, è libris Etymologiarum ab ſtudioſo uno ex prudentibus aſſcripta:

Digitized by Google

pta: quæ poſt in omnes inde veteres membranas ſeſe derivaverunt. Noſtræ membranæ, qua uſi ſumus, lib. 2. meminit Vadianus, præclaro hoc cum elogio: *Exſtat Sangalli vetuſtiſſimus codex, ſtylo inculto & barbaro ſcriptus, qui & Salicam & Ripuariam & Alamannicam continet.* Sed de hujus & aliarum legum auctoribus plura in tractatu noſtro de Origine Juris omnium gentium.

CHARTARUM SCRIPTORES.

UT hos Auctores clarius ac manifeſtius contemplari poſſis Lector, viſum eſt operæ pretium, allucere faculam, quæ tibi præeat ad ordinem ſingulorum ac ornatum conſpiciundum. Ea eſt ſeries Regum, qui Alamanniam tenuere, & Imperatorum, ſub queis Chartæ ſunt perſcriptæ, per annos ætatis & regni diſtincti in contexta. Et ne ſis neſcius, à cujus filo ducamur, ſecuti ſumus pleraque ex parte accuratiſſimum Hiſtoricum, Guillermum de Nangis, Monachum Sanct. Dionyſii apud Pariſios, qui Francorum Regum res geſtas ante hos annos ccc. ſumma fide atque induſtria Francice & eleganter inſtituit. Id apud nos MS. extat, de Franciçæ linguæ antiquitate auro contra carius. Interim tamen negare non poſſumus, nec ad ipſo ſemper rem acu tangi. Ea de nonnumquam ab eo diſceſſimus, ſed parce. Eſt quippe perdifficile, certi quid in tanta omnium Chronographorum, quot uſque oculis uſurpavimus, conſtituere. Quam quidem rem aut à nemine, aut Chartarum ope auxilio impetrari poſſe confido. Nobis accurare in ſubitata hac ſcriptione non licuit, nec, ſi otium libuit. Contenti nunc hoc marte. Quid futurum ſit, id eſt, ut Diogenes dicere ſolebat, ἐν γόνασι τοῦ Θεοῦ. Porro in ipſa ſerie obſervandum eſt, notas illas CH. & AN. ſignificare chartæ & anni regnorum numeros. Et quia Legem Alamannicam, cujus ipſæ chartæ ſunt interpretes, præfigendam cenſuimus, quidni pariter præmittamus ejus conditores? quorum primus, cujus memoria ad poſteros ſit delata.

Theodoricus I. Clodionis an potius Clodovæi I. (qui contra Alamannos, invocato ſalutari Jeſu Chriſti nomine, pugnans, primus Regum Francorum in Chriſtianos nomen dedit) filius, Franciæ & Alamanniæ Rex, promulgator Legis Alamannicæ, qui defuncto patre regnum ſortitus A. N. C. CCCLXXXXVIIII.

Childebertus II. Sigeberti filius, Franciæ & Alamanniæ, quæ tum ad Burgundiam ſpectabat, Rex, Alamannicæ Legis Repetitor primus, regnum acceſſit A. N. C.

Chlotharius II. Chilperici I. filius, Franciæ & Alamanniæ Rex, Alamannicæ Legis Repetitor ſecundus, regnum accepit A. N. C. DLXXXVIII.

Dagobertus Magnus, ſuperioris Chlotharii filius, Franciæ, Alamanniæ, & Sclavoniæ Rex, cognomento JUSTUS, Alamannicæ Legis Repetitor tertius, ſucceſſit in regno paterno A. N. C. DCXXXII. tenuit annos 14.

Chlodovæus II. Franciæ & Burgundiæ A. N. C. DCXLVI. regnavit annos 17. etiam in Auſtraſia poſt obitum fratris Sigeberti, interfecto Grimoaldo uſurpatore regni.

Chlotharius III. A. N. C. DCLXIII. regnavit annos 3.

Theodoricus III. A. N. C. DCLXVI. annum 1. Quo depoſito & in monaſterium detruſo eligitur.

Childericus II. A. N. C. DCLXVIII. annos VII. Quo interfecto ex monaſterio repetitur.

Theodoricus III. A. N. C. DCLXXX. annos 14.

Chlodovæus III. A. N. C. DCLXXXXIIII. annos 4.

Childebertus III. pater Dagoberti II. A. N. C. DCLXXXXVIII. annos 18.

Dagobertus II. ſive junior, qui in carta *Dacopirtus*, Theodorici IIII. pater Childeberti ſuperioris filius, A. N. C. DCCXVI.

Plerique omnes Chronographi 4. tantum annos ejus Regno tribuunt. Atqui hæc carta anno Regni ej⁹ 30. præſcripta eſt? Quid dicemus? An computabimus annos paternos, quibus ille conſors regni fuerit, & continuabimus regnum ejus uſque ad ſucceſſionem Theodorici filii? Sed neque ita conſtabit numerus, etiamſi excludamus Chlotarium & Chilpericum veluti intruſos, quod Monachos illos feciſſe putandum foret, ſi calculus conveniret. Etenim ab anno primo Childeberti uſq; ad annum primum Theodorici non reperiuntur quam 29. an. non liquet.

CHLotharius IIII. A. N. C. DCCXX. annos 2.

CHilpericus, qui in charta *Elpericus*, A. N. C. DCCXXII. annos 5. CH. 14. ſine anno.

Theodoricus IIII. Dagoberti junioris filius, ſub tutela Caroli Martelli, A. N. C. DCCXXVII. annos 15. CH. 36. AN. 15. quo & obiit.

CHildericus III. qui chartis *Ildiricus* & *Hiltribhus*, cognomento ſimplex, quum prius David vocaretur, ex monaſterio à Carolo Martello Majore domus ad regnum accerſitur A. N. C. DCCXLII. regnavitque annos 10. ut ex chartis patet, non

non 9. tantum, ut tradunt vulgus Chronographorum CH. 58. AN. 3. CH. 40. AN. 10.

Carlomannus, Martelli filius, Majordomus & Alamanniæ Dux, regnavit ſub CHilderico Rege annos 4. qui monachus factus in Caſtro Caſſino Alamanniæ ammininiſtrationem fratri Pipino reſignavit. CH. 61. AN. 2. CH. 37. ſine an. CH. 38. ſine an. CH. 39. ſine an. CH. 58. ſine an.

Pipinus Magnus qui & Groſſus Martelli filius, Majordomus & Alamanniæ Dux deturbato & in cœnobium truſo CHilderico Rege, regnum Francorum uſurpat A. N. C. DCCLI. ſi Childerico 10. annos incluſive tribuamus. Rexit annos 18. CH. 42. AN. 3. CH. 59. AN. 8. CH. 69. AN. 10. CH. 43. AN. 10. CH. 77. AN. 15. CH. 44. ſine anno CH. 60. ſine anno.

Carlomannus, Pipini filius, Alamanniæ Rex A. N. C. DCCLXIX, annos 3. CH. 45. AN. 1. CH. 3. AN. 1. Carolus Magnus, Pipini filius, Rex Francorum A. N. C. DCCLXIX. Alamannorum poſt obitum Carlomanni fratris, DCCLXXII. Romanorum Imperator Auguſtus, DCCC. Legis Alamannicæ Repetitor quartus & ultimus, rexit & imperavit annos 46. CH. 62. AN. 2. CH. 46. AN. 4. CH. 29. AN. 4. CH. 87. AN. 4. CH. 12. AN. 12. CH. 69. AN. 12. CH. 48. AN. 26. CH. 49. AN. regni 33. & imperii 2. CH. 68. AN. 34. CH. 47. AN. regni 36. imperii 5. CH. 99. AN. regni 38. & imperii 7. CH. 15. AN. 40. Ex quibus chartis notandus eſt inſignis Chronographorum error, qui Caroli M. inaugurationem Romanam rejiciunt in annum Regni XXXIII. Nati vero Chriſti DCCCII. quum hæ chartæ, quæ illo ipſo tempore ſcripturæ ſunt, exſertim XXXI. annum exprimant. Quos ubi ad Regni annos contuleris, reperies à Nato Chriſto, quos appoſuimus, ipſiſſimos annos.

Pipinus, Caroli M. filius, Rex Langobardorum, & Rhætiæ Curienſis Dux, A. N. C. DCCCVI. CH. 15. AN. 2.

HLudovicus Pius, Caroli M. filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCXIII. imperavit annos 27. partim cum patre, partim ſolus, partim cum filiis. CH. 81. AN. 6. CH. 50. AN. 12. CH. 51. AN. 15. CH. 65. AN. 16. CH. 64. AN. 24. CH. 30. ſine anno. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 90. & 95. ſine anno & Imperatore.

HLotharius, Hludovici Pii F. Auguſtus, à patre conſors imperii factus A. N. C. DCCCXXII. ut clariſſime patet ex CH. 65. Nam ſi pater ad imperium (ut paulo ante memoravimus chartarum auctoritate ac fide freti) anno DCCCXIII. pervenit: HLotharius autem anno imperii ejus 9. ad ſocietatem accitus, belle conſtabit noſter numerus. Imperavit annos 15.

HLudovicus junior Germaniæ ſeu Franciæ Orientalis Rex, Pii filius, cum patre communes regni habenas capeſſit A. N. C. DCCCXXXII. Id uti eſſe credam, movet me Theothartus in charta 64. Gubernavit annos 44. CH. 56. AN. 3. CH. 87. AN. 4. CH. 64. AN. 5. CH. 83. AN. 5. CH. 70. AN. 10. CH. 71. AN. 12. CH. 31. AN. 14. CH. 1. AN. 15. CH. 26. AN. 15. CH. 63. AN. 15. CH. 8. AN. 17. CH. 22. AN. 18. CH. 52. AN. 19. CH. 72. AN. 19. CH. 5. AN. 22. CH. 54. AN. 24. CH. 18. AN. 28. CH. 55. AN. 29. CH. 23. AN. 31. CH. 32. AN. 31. CH. 57. AN. 33. CH. 74. AN. 35. CH. 93. AN. 35. CH. 7. ſine anno. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 78. & 91. ſine an. & Imperatore. Moritur anno DCCCLXXVI. veriſſime computavit Hepidannus in Annalibus, à quo Pius etiam ab Albrico Presbytero chart. 74. ſimiliter ut pater, cognominatur.

Carolus II. cognomento Craſſus, HLudovici ſuperioris filius, Pii nepos, Caroli M. pronepos, Imperator Auguſtus, Germaniæ gubernacula ſuſcepit A. N. C. DCCCXXVII. tenuit annos 12. Ab Alamannis ſive Germanis Secundus recenſetur, quia Calvus, etiamſi nomen Imperii affectavit, impetrata jam à Pontifice Romano benedictione, nihil juris tamen in Alamannia obtinuit, à Carlomanno Craſſi fratre victus ac fugatus, quemadmodum præter alios Otto III. Imperator audacter Pontifici Romano objicit in Diplomate Silveſtro II. Papæ Rom. dato, anno DCCCXCVIII. quo illi Comitatus quoſdam Italiæ concedit exploſo Conſtantinianæ Donationis (ut illius verbo utar) commento, cujus Johannem Diaconum cognomento Digitorum oſtendit eſſe fictorem. Aſſervatur id Lutetiæ Pariſiorum in Archivis Regiis. Hac ergo de cauſſa Carolus Calvus à Germanis non reponitur in Imperatoribus. Sub eo ſcriptæ ſunt CH. 74. & 93. ante adeptum Imperium. CH. 19. AN. 2. CH. 73. AN. 2. CH. 79. AN. 3. CH. 24. AN. 5. CH. 28. ſine anno.

Arnolfus Craſſi ex fratre Carlomanno nepos, abrogata Patruo corona, fit Imperator Auguſtus A. N. C. DCCCXXXIX. Imperavit annos 11. CH. 85. ſine anno.

Hludovicus IIII. Arnolfi filius puerulus etiam regno præficitur & imperio A. N. C. DCCCC. Id liquet ex Hepidanni Annalibus, quibus cum faciunt CH. 20. AN. 3. CH. 6. AN. 7. CH. 75. AN. 10. CH. 84. AN. 13. CH. 76. eſt ſine anno. Præfuit annos tot, quot pater illius.

Chuonradus I. Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXI. Imperavit annos 7. CH. 21. AN. 3. CH. 2. ſine anno.

Digitized by Google

Heinricus I. Auceps qui MS. noſtro *Einricus*, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXVIII. Imperavit annos 18. CH. 33. AN. 14. CH. 13. AN. 15.

Otto I. Aucupis filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXXXVI. Regnavit annos 42. CH. 111. AN. 12. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 27. & CH. 60. & CH. 98. ſine anno & Imperatore.

Otto II. ſuperioris filius poſt obitum patris ſolus cepit regni habenas, A. N. C. DCCCCLXXVIII. tenuitque annos 11. chartæ ſub eo exaratæ nonnullæ exſtant in Bartholomæi Schobingeri p. m. relicta bibliotheca, quarum nullam ſatis idoneam nanciſci potuimus, quæ hic adjiceretur.

Otto III. ſuperioris filius Imperio proponitur, A. N. C. DCCCCLXXXIX. ætatis ſuæ quarto. Regnat cum matre Theophanu annos 8. ſolus 11. Hujus nullam chartam vidimus.

Heinricus II. Dux Bavariæ, Imperator Auguſtns, A. N. C. MVIII. annos 22.

Chuonradus II. Imperator Auguſtus A. N. C. MXXX. annos 15.

Heinricus III. Chuonradi II. filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. MXLV. annos 17.

Heinricus IV. ſuperioris filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. MLXII. Ut quidem habent Hepidanni (quos in his poſterioribus ſecuti ſumus) Annales: ſed aut vehementer fallor, aut falſi ſunt numeri. Nam Nortpertus Abbas in CH. 86. Hainrici hujus annum IIII. refert ad annum Dominicæ incarnationis MLXI. Regnnm igitur acceperit oportet A. N. C. MLVII. Ex quo reſtitui porro velim veros annorum numeros cum apud Hepidannum, tum cæteros Chronographos pleroſque omnes. Nos digito monſtravimus: & jam ad ipſos Auctores properamus.

Madalfredus.

Quin Monachus fuerit Sanct. Galli, quamvis profeſſionis ſuæ nomen (more alioquin ſolemni) non appoſuerit, nihil addubito. Facit ipſemet, quum ſe ab Rotoco (*Hrotoch* habet exemplar) Præpoſito Monaſterii rogatum teſtatur chartam conſcripſiſſe. Compoſuit CH. 1. Anno Dom. 847.

Sintpertus Monachus Sanct. Galli.

Scripſit CH. 2. circiter annum Domini 912. ſub Cunrado Imperatore.

Albuinus Clericus.

S. Galline an alibi, non habeo exploratum. Scripſit CH. 3. An. Dom. 770.

Willehelmus Abbas Sanct. Galli.

Non eſt ipſus CH. 4. ſcriptor, ſed alius ſub ejus diſciplina ac imperio Monachus. Vixit, charta teſte, A. D. 1288. Videndus Joachimus Vadianus in Catalogo Abbatum, & Johann. Stumpfius Chronic. lib. 5.

Nandcrim Monachus.

Ubi? An S. Galli? Atqui hæc acta ſunt trans Rhenum Rotvvilæ in Hegovia. An Cellæ ad lacum interiorem? Ita videtur. Nam monaſterium illud à Ratpoto Epiſcopo exſtructum ſuberat Abbati S. Galli, ut diſertis verbis hic ſcribitur. Niſi illud me movet, quod in ſuperſcriptione hujus chartæ Wolahuba notitiam iſtam feciſſe dicatur de Nibalgovva. Qui Comitatus eſt in Rhætia prima inferiore in confinio Veltkirchenſis ditionis & Sulcenſium Vadutzii Comitum, cui quondam Comites Montfortii, illi qui Lantgraviatum Rancvvilanum nomine Imperatoris an Ducis Sueviæ gubernabant, præſedere. Scripſit CH. 5. An. Dom. 857. Richpertus, cujus vicem geſſit, videtur fuiſſe Præpoſitus Monaſterii.

Ernuſtus Cancellarius Ludovici IIII. Imperatoris.

Annus in CH. exprimitur. Theotmarus qui fuerit, Abbas an Epiſcopus, pariter cum ignariſſimis ſcio. *Archicapellanus* tunc temporis dicebatur, qui nunc *Archicancellarius*. Quod officium Archiepiſcopi Moguntini ſibi ſuiſque ſucceſſoribus proprium impetraverunt, auctoritate Caroli IV. in Bulla aurea. Sic Ekkehardus junior de caſibus Monaſt. in Salomone: *Grimaldo Abbate noſtro Archicappellano ejus juvante Capellanus ſit Ludovici Regis*, ſc. III. qui fuit avus hujus noſtri Ludovici. Pro *Archicappellano* Notkerus Balbulus ſcribens Luitvvardo Vercellenſi Epiſcopo maluit alterum illud uſurpare, ad hunc modum; *Nec non & Archicancellario glorioſiſſimi Imperatoris Caroli*, ſc. Craſſi. Ut ita *Cancellarius & Capellanus, Archicancellarius & Archicapellanus* ſolo nomine videantur differre, quemadmodum ad Ekkehardum juniorem cap. 11. docuimus. *Rotivila* non eſt Erythropolis, ut imperite reddidit Henr. Glareanus, ſed vero Buleuopolis, *Raathſtatt*, quaſi βουλευτήριον τῆς βασιλείας. *Rota, Raath*, quæ hodie *Camera*: *Villa, Statt.* Hinc *deciſiones Rotæ*, Italis frequentatæ. Et *Rotuli, Rodel*, ex quibus ſententiæ judicum recitabantur, Ciceroni in Verrem lib. 3. *tabulæ publicæ, periculaque magiſtratuum.* Legitur etiam pro libello ſupplice, qui judicibus offer-

Digitized by Google

offerretur: & pro omni cujus cujus generis ſchedula vel codicillo. Quod quia nemo dum, quod ſciam, animadvertit, juvit obiter admonere: ſimul ut obſerves antiquitatem Cameræ Rotwilanæ, quæ Spirenſem ipſis DCC. annis & amplius ſuperare vel ſola hac ex charta deprehenditur.

Watto Diaconus S. Galli.

Sub Grimaldo Abbate & Cunrado Duce Suevorum ſcripſit CH. 7. & Ch. 70. A. D. 842.

Theothardus Præpoſitus S. Galli.

Hic per omnes honoris gradus in Monaſterio ſub Abbate Hartmoto conſcendit. Nam adhuc Monachus privatus Notarii officio functus ſcripſit CH. 8. Ann. Dom. 849. ubi nomen *Thiothart* ſatis arguit doctrinæ etiamnum infantiam: itemque CH. 64. An. Dom. 856. vice Cozzolti Diaconi. Triennio poſt, id eſt an. Dom. 859. Præpoſitus factus ſcripſit CH. 17. vice Remmingii Presbyteri cujus aliquot chartæ apud Schobingeros exſtant. Dein Decanus ſubſcripſit chartæ 74. An. Dom. 867. & ſimul Præpoſitus An. Dom. 869. ſubſcripſit CH. 18. Et Portarius denique Ann. Dom. 879. CH. 73.

Iſo Magiſter & Monachus S. Galli.

De hoc vide quæ annotavimus Tomi ſuperioris part. 2. An. Dom. 909. functus eſt officio Cellarii in Monaſterio, quo tempore ſimul etiam ſcholis præerat. Scripſit *Formulas ſcribendi chartas* pro diſcipulis ſuis, quas in primo codice Epigrammatum Walafridi Strabi Abbatis Augienſis ipſius Iſonis manu ſcriptas habemus. Sunt vero CH. 9. CH. 16. CH. 25. CH. 34. CH. 66. Anno Domini 913. ſcripſit CH. 84.

Bernhardus Subdiaconus S. Galli.

Scripſit CH. 11. An. Dom. 948. vice Waldonis, quo de infra, ſub Cralone Abbate.

Alboinus.

Monachus, ut mihi videtur, S. Galli, ſub Iohanne Epiſcopo Conſtantienſi & Abbate S. Galli, Carolo M. Imperatore. Scripſit CH. 12. Anno Dom. 771.

Umbertus Canonicus.

Ubi? Chartas ſcriptas eſſe in Rhætia Curienſi vel ipſa nomina fidem faciunt. An ergo Pugi Collegium Canonicorum? Fere eſt ut autumem: Nam & in vicis antiquitus Collegia exſtitiſſe, qui poſtea in oppida & civitates excreverint, notius eſt quam ut exemplis demonſtrari debeat. Scripſit CH. 33. An. Dom. 932. & CH. 13. An. Dom. 933.

Mano Diaconus.

Quo locorum, non habeo compertum. Videtur in Rhætia prima inferiori, cujus fuit Comes, qui Curiæ domicilium habebat, Richuinus ſub Pipino Rege Italiæ. Scripſit CH. 15. Anno Dom. 808.

Riſine Subdiaconus S. Galli.

Scripſit An. Dom. 869. CH. 18. vice Folchardi Præpoſiti, ſub Abbate Hartmoto.

B. Notkerus Balbulus Monachus S. Galli.

De hoc vide Ekkehardum juniorem in Caſibus Monaſterii cap. 1. 2. 3. & ſeq. & Ekkehardum Minimum in ejus vita. Compoſuit libros complures, quos in Tomo Francico commemoramus. Scripſit CH. 52. An. Dom. 851. CH. 72. eodem anno, CH. 57. An. Dom. 865. vice Winidhardi Monachi, non illius, cujus ope conſilio baſilica B. Othmari à Gozperto Abbate inſtituta, ut refert Hepidannus An. D. DCCCXXVIII. Etenim tempora diſcordant. CH. 19. ſcripſit anno Dom. 879. obiit an. Dom. 912. ut Hepidannus in Annalibus & Herimannus Contractus in Chron. ſcribunt: homo ſumma ſenectute, & jam ætate pariter ac multis vigiliis cæcus, ut auctor eſt Ekkehardus junior. Scripſit & Notkerus Piperiſgranum Phyſicus aliquantas chartas, quæ apud Schobingeros ſuperant: Balbuli quidem coætaneus, ſed diſcipulus peritia ſcribendi clarus.

Ratpertus Monachus S. Galli.

Diximus initio Tomi I. Levita etiamnum ſcripſit CH. 24. Ann. Domini 882. Magiſter Scholæ CH. 20. An. Dom. 902. Nec diu poſt ſenectute confectus obiit.

Sigibertus Presbyter S. Galli.

Scripſit CH. 21. An. Domini 914. vice Nordperti, qui & ipſe S. Galli Monachus non incelebris fuit.

Herimotus Monachus S. Galli.

Scripſit CH. 22. Ann. Domini 850. Ex literis apparet, notarium fuiſſe non è multis, & ſcribendi periciſſimum.

Ruadgangus.

Fuerit ne Monachus, non liquet ex carta. Attamen quando Laici non admittebantur

Digitized by Google

bantur ad hæc officia, veriſimilius eſt fuiſſe. Scripſit CH. 23. anno Domini 863.

Wolfcozus.

Et hic profeſſionis nomen nuſquam expreſſit. Quia vero Hartmoti, qui Decanus, & tandem Abbas Monaſterii, vicem geſſit, cauſa non eſt cur ambigamus Monachum & ipſum fuiſſe. Scripſit CH. 83. an. Dom. 837. & CH. 26. an. Dom. 847.

Etcho Archipresbyter & Canonicus Conſtantienſis.

Ex Illuſtri Turgovienſium quorumdam Comitum familia, auctor atque ſuaſor pacis inter Sanctgallenſes Monachos & Canonicos Conſtantienſes conſtituendæ. Scripſit CH. 28. Anno Domini 879.

Waringiſus Cancellarius.

Primus Notarius Monaſterii S. Galli, ſcripſit CH. 43. An. Dom. 761. CH. 44. & item 67. eodem anno. Poſtea *Cancellarius*, id eſt (ut ſupra docuimus) princeps Scribarum ſeu notariorum factus, ſcripſit CH. 29. An. Dom. 773. Et hic omnium primus fuit Monaſterii S. Galli Cancellarius, qui quidem eum ſibi titulum arrogaverit. Nec poſt eum quiſquam à me lectus, qui idem, ſive nolens ſive non auſus, uſurpaverit, uſque tempora Udalrici Baronis à Saxo, Abbatis magnanimi, qui Principis inſignia & appellationem primus à Philippo Imperatore Baſileæ impetravit, cunctaque inſtituit officia, quæ Principis dignitatem ſequuntur ac decent.

Andreas Presbyter.

Locus non exprimitur. An Vinnonenſis, qui vicus eſt in Rhætia Curienſi, ubi contractus iſte confirmatus? Certe videtur. Nam & ſermonis horrida Barbaries, quæ Romaniſmum Rhætiæ primæ ad unguem refert, & nomina quoque propria, hominem Rhætum produnt. Sed & Folchuinus emptor Rangwila ortus in Chartæ dicitur ſuperſcriptione. Quæ villa fuit & eſt in Rhætia prima inferiore, è regione Montisfortis, non procul à Rheno in ejus dextero latere, ſedes quondam Lantgravii, id eſt Comitis Provincialis, cujus Comitatus adhuc reliquiæ ſuperant, Judicium Provinciale, quod illic quotannis celebratur, ut in Gloſſ. ad Tom. 1. diximus. Scripſit CH. 30. Ann. Dom. 813.

Laveſo Presbyter.

In vico Quaradives Rhætiæ Curienſis. Prout hæ Chartæ ſcriptæ ſunt, video Laicos & homines imperitos, inter ſe contracturos, fere ad Parochos ſuos inſtrumenti conficiendi cauſa conveniſſe. Deſtituebantur enim notariis: cujus artis imperiti tum erant Laici: quippe ex qua ſoli Sacerdotes & Monachi quæſtum aucuparentur. Scripſit CH. 31. An. Dom. 846.

Wilimannus Clericus.

In vico Vinnona Rhætiæ Curienſis, Andreæ Presbyteri ſucceſſor. Scripſit CH. 32. An. Dom. 863.

Audo Clericus.

Natione Rhætus, ſuppreſſo loci nomine. Scripſit CH. 35. De anno nihil certi liquet, niſi quod circiter DCCXX. vixerit.

Silveſter Diaconus S. Galli.

Scripſit CH. 36. Ann. Dom. 742. CH. 37. An. Dom. 744. CH. 38. ſine anno & Rege.

Hiringus Monachus & Lector Babinchovenſis.

Scripſit CH. 39. An. Dom. 774. & notabilem CH. 58. An. Dom. 745.

Landarius Presbyter Raudinleimenſis.

In Rhætia Curienſi inferiore, ut ex principio chartæ colligitur. Scripſit CH. 40. Anno Domin. 752.

Liutfredus Presbyter.

S. Galline an in vico aliquo, non exprimitur. Scripſit CH. 42. An. Dom. 754.

Moathelmus Clericus.

Scripſit CH. 45. Anno Domini 770. Locus Parochialis non exprimitur.

Uſalto Diaconus S. Galli.

Natione Thuregienſis, ſcripſit CH. 46. Anno Domini 773.

Emicho.

Quis iſte fuerit, aut quinam *pagus* (quæ vox diſtrictum ſeu territorium notat) *Purihinga*, ſeu (ut in charta 87. ſcribitur) *Burichincas*, æque cum ignariſſimis ſcio: niſi ſi in Rhætia Curienſi aliquis ſit, quod animus auguratur. Scripſit CH. 47. Ann. Dom. 805.

Adalhardus Lector S. Galli.

Scripſit CH. 48. An. Dom. 795. *Argunæ* (quæ noſtrati vulgo *Langenargen*,) trans lacum Potamicum.

Pernegarius Presbyter.

Neque hujus ſive monaſterium ſive Parochia exprimitur. Scripſit CH. 49. Ann. Dom. 802.

Atto

Digitized by Google

Aito Clericus Auguſtanenſis.

Scripſit CH. 50. Anno Domini 825. *Munciacum* an eſt *München*, quod imperiti vocant *Monachium*? Divinet, qui favente utitur Apolline, an Monachium in pago Auguſtoviano ſitum fuerit.

Ratpertus Conzl.

Non queo nec poſſum divinare, quid ſibi velit vocabulum poſterius. Ipſe Ratbertus Briſgovienſis fuit. Scripſit CH. 81. An. Dom. 819. & CH. 51. Anno Domin. 828. in quibus chartis conſtanter ſcriptum eſt *Hratbertus*, ſicut in aliis vetuſtis codicibus *Hrabanus*, *Hradulphus*, *Hratherius*, *Hrichardus*, & id genus ſimilia.

Bebo.

Quia teſtem ſe vocat in re, quæ Monaſterium non obligat, non videtur Monachus fuiſſe. Exſcripſit tantum CH. 52. quam Notkerus Balbulus compoſuit Ann. Dom. 851.

Dodo Monachus S. Galli.

Scripſit CH. 53. ſine anno & Imperatore. Quæ negligentia haut raro percepit noſtros Monachos. Imperitia ne Legis an inſcientia annorum, haut facile dixerim. Certe Lex Alamannorum expreſſis verbis cavet, *ut ſcriptura non valeat*, *in qua annus & dies non oſtenditur*, cap. 42. Quod imitatione Juris Civilis eſt introductum.

Albricus Presbyter S. Galli.

Primum Diaconus ſcripſit CH. 54. An. Dom. 864. Deinde Presbyter CH. 74. An. Domin. 867. ſub Hartmoto Abbate An. Dom. 861. ſubſcripſit CH. 55. officio functus Cellerarii, cum Hartmoto adhuc Decano.

Eccho Monachus S. Galli.

Scripſit CH. 55. An. Dom. 861. Fuit & alius in Monaſterio Eccho, qui An. Dom. 909. Æditui, teſte CH. 75. & Ann. Dom. 913. Decani officio functus, teſte CH. 21.

Warimbertus Levita S. Galli.

Scripſit CH. 56. An. Dom. 835. cujus etiam aliæ apud nos exſtant chartæ.

Autvvingus Lector S. Galli.

Scripſit CH. 59. Anno Dom. 759. ſub Iohanne *Pontifice* (id eſt Epiſcopo) Conſtantienſi & Abbate Monaſterii S. Galli.

Waldo Decanus S. Galli.

Sub eodem Iohanne Epiſcopo & Abbate, regnante Pipino Craſſo, Martelli filio, Rege Francorum, ſcripſit CH. 60. Ann. Dom. 760. Fuit & alius Waldo, itidem ut ille, Decanus, ſub Ottone I. Imperatore, cujus fit mentio in CH. 11. cujuſque vitam perſtringit Ekkehardus Junior in Caſibus Monaſterii cap. 15.

Atto Diaconus S. Galli.

Ato & *Atto*, ſicut *Wato* & *Watto*, *Hato* & *Hatto*, indiſcriminatim reperitur in chartis & vetuſtis codicibus. Scripſit CH. 61. An. Domini 771.

Hadupertus Clericus Argunenſis.

Scripſit 62. chartam ſuæ ipſius traditionis, quam de rebus fecit Haddinvillanis & Argunenſibus in Algovia ad lacum Brigantinum, ubi videtur Parochum egiſſe, Ann. Domini 771.

Marcellus Monachus S. Galli.

Natione Scotus, *Moengal* initio dictus, ab avunculo Marco Epiſcopo, qui Roma rediens ad S. Galli conterranei ſui Monaſterium, illuſtri ejus fama perductus, interviſere voluit, in Monaſterio relictus, & ab ejus nomine *Marcellus* nuncupatus, ut ſcribit Ekkehardus Junior in Caſibus cap. 1. & ſeq. In Schola Clauſtrali collega fuit Notkeri Balbuli, quum Iſo Magiſter Canonicæ præeſſet. Scripſit CH. 63. An. Dom. 847. exſtat penes nos ejuſdem Homilia ſcholaſtica in Lectionem Evangelicam, quam videtur diſcipulis ſuis in ſchola recitaſſe.

Cozpertus Diaconus S. Galli.

Scripſit CH. 65. (ubi ἀγραμμάτως & ex vulgi Alamannico uſu legitur *Cozpreht*) Ann. Dom. 829. Fuit & alius Cozpertus Monachus, qui ſub Grimaldo Abbate Camerarius ſubſcripſit CH. 78. ſine anno, & ſub eodem Præpoſitus Monaſterii chart. 72. An. Dom. 851. itemque CH. 73. An. Dom. 879. in qua, ſimiliter in ſuperiori 78. ſcribitur *Cotabertus*. Denique ſub Salomone Abbate Portarius ſubſcripſit chartæ 75. An. Dom. 909.

Wenilo.

Scripſit CH. 68. Ann. Dom. 803. ſub Aeginone Epiſcopo Conſtantienſi & Werdone Abbate S. Galli. Profeſſionis ſuæ nomen non expreſſit, neque locum contractus. Fuit Bertholdus iſte Comes Barenſis, qui Comitatus hodie Sulcenſium Comitum eſt poſſeſſio.

Ruoco Laicus Lector S. Galli.

IN Monaſterio duum generum *Presbyteros*, *Diaconos*, *Lectores*, &c. fuiſſe, jam olim obſervavit Vadianus, quem vide lib. 1. Eorũ alios vocabant *Laicos*, alios *Profeſſos*. Illi

Illi extra Monaſterium in domo ſeparata, Sed tamen contigua, habitabunt; ab Alaſmannis appellati *Leyenprieſter*: hi Monachi erant. Ex illo genere fuit Ruodo iſte, & quem primo Tomo dedimus, Cunradus Presbyter S. Othmari. Scripſit CH. 69. An. Dom. 784. ſub Iohanne Epiſcopo & Abbate. Qui ſignavit *Ægino* ſive *Agino* (ut in aliis chartis) *Presbyter*, poſtea evectus eſt in Pontificatum Conſtantienſem, ſimul invaſor atque incubator Abbatiæ S. Galli eam per vim tenuit, ut ſcribit Ratpertus de caſib. cap. 4.

Otine.

Non quidem nomen expreſſit profeſſionis; fuiſſe tamen Monachum S. Galli nihil magis ambigo, quam Grimaldum, qui ſignavit, Abbatem. Numquam enim permiſiſſent Monachi, ut alius meſſem meteret in ſuo agro. Scripſit CH. 71. ann. Dom. 851.

Purgolfus Monachus & Subdiaconus S. Galli.

Scripſit CH. 73. anno Domin. 979. & CH. 79. anno Dom. 980. Cunzo & Erphricus, qui has chartas conſcribi mandaverunt, ex illuſtri familia Comitum Montisfortis fuere, ſub quorum dominio etiamnum Comitatus Tetinangenſis, in proprietate Iohannis Comitis & S. Cæſareæ Majeſt. Conſiliarii, hereditas trium ejus filiorum, Hugonis, Hermanni & Iohannis. Unde ſtemmatis hujus antiquitas debet intelligi, quod ipſos ſeptingentos annos feudatarium fuit Monaſterii S. Galli.

Ripertus Presbyter S. Galli.

Sive *Richpertus*, ſcripſit CH. 75. anno Dom. 909. Fuit ante eum & alius Richpertus in Monaſterio, qui Præpoſitus ſubſcripſit CH. 71. anno Dom. 851. & Sacramentarius CH. 18. anno Dom. 869. *Tuotilinus*. qui noſtram hanc chartam ſignavit, Hoſpitarius, eſt Tuotilo ille clariſſimæ famæ Monachus, cujus res geſtas deſcribit Ekkehardus Junior, in de Caſibus cap. 3. & Ekkehardus Minimus in vita Notkeri.

Abo Presbyter & Monachus S. Iohannis.

Apud Sarunetes in Alpium Toggiarum Monaſterio, cujus Abbas fuit Emezo iſtic. Scripſit CH. 76. anno Domini 900 *Iohanneswilare*, vulgo *Jonſchwil*, in Turgovia ſuperiori ſitum eſt, cujus incolæ à nobis Abbatiscellani nominantur. Ex hac autem Charta diſcimus, Monaſterium S. Iohannis inde ab initio ſub poteſtate Abbatis S. Galli exſtitiſſe, cui hodieque manet ſubjectum, & Abbatis vicem Monachus S. Galli gerit, quem Præpoſitum nonnulli, quidam Vicarium appellant.

Hamedeus Clericus Nibalgavenſis.

Scripſit CH. 77. anno Domini 766. *ante Gotzpertum Præſidem*. hoc eſt, Lantgravium, uti ſupra commemoravimus, qui Ranckwilæ *mallis*, id eſt judiciis, nomine Imperatoris præſidebat.

Rimidingus Presbyter S. Galli.

Scripſit CH. 78. anno Domini 850. In charta 17. quæ ipſius vicem ſcripta eſt à Theothardo Præpoſito, anno Domini 859. corrupte (opinor) ſcribitur *Remmingus*; melius in charta 28. quam anno Domini 879. ſignavit, *Rimedingus*.

Notpertus Abbas S. Galli.

Scripſit CH. 86. anno Domini 161. ſuper fundatione Eccleſiæ ſuæ Abbacellanæ. Hujus vitam perſcripſit Ekkehardus Junior in Caſibus, & Iohannes Stumpfius Chronicor. lib. 5. Videndi Cunradus Fabarienſis & Ioach. Vadianus in Catalogis Abbatum.

Hupertus Presbyter S. Galli.

Scripſit CH. 87. anno Domini 773. ſub Carolo Magno Imperatore, cujus tamen nomen ab oſcitante librario fuit omiſſum.

Vauco Rhaetus Cancellarius.

Umfredi Comitis Rhætiarum, ſcripſit CH. 99. anno Domini 807. *in curte ad Campos*, id eſt, Maienfeldii (quod eſt oppidum in Rhætia Curienſi) ubi quondam ſingulis annis in menſe Majo ſub tiliis in campis apertis miſſi (placet docendi cauſa vocem illius ætatis uſurpare) Regum Francorum & Imperatorum Romanorum mallos publicos celebrabant. Unde & nomen invenit oppidum illud. Nam *Maienfeld*, Latinis (quorum lingua populus ille tunc utebatur) eſt, ſi interpreteris, *Maiicampus*. Quo nomine ipſe quoque conventus annuus *Scabinorum*, ſive Judicium, nonnunquam intelligitur, niſi quod eo in ſignificatu, fere *Magicampus* ſcribatur. Remmingus Præpoſitus monſtroſius adhuc in Excerptis Chronicis pro conventu Imperiali ſeu Comitiis uſurpat, tralatione à more illo petita. Qua de re in Francicarum rerum Scriptoribus.

Hucuſque Scriptores Chartarum & inſtrumentorum exſecuti ſumus: Nunc, qui reſtant, reliquos Auctores eadem tela pertexamus.

Ioachimus Vadianus, Coſ. Sanctgallenſis.

Ejus laudes pleno ore decantarunt, Arbogaſtus Strubius Glaronenſis, Conradus Grebelius Tigurinus, Theodorus Beza Vezelius

zelius in Epigrammat. Nicolaus Reuſnerus in Iconibus: Stumpfius, Keſslerus, Bullingerus, in Chronicis: Huldrichus Zuinglius non ſemel in ſuis operibus: & paſſim viri doctiſſimi quique. Vitam ipſius actam libro primo de Viris illuſtribus Helvetiorum exſecuti ſumus, quos propediem, ſi vita & otium contigerit, affectos jam dabimus effectos. Interim vide quæ ſupra Tom. 1. & infra Tom. 3. annotavimus.

Rabanus Maurus Abbas Fuldenſis, & Archiepiſcopus Moguntinus.

Vetus & illuſtris fama de ſanctitate, virtute ac eruditione hujus Epiſcopi fines Imperii Romani peragravit, adeo ut vita ſanctiſſime honeſtiſſimeque acta eum in Concilio cœleſtium collocarit, in aſtra ſublaturi. Res ejus divinis laudibus ornarunt, ſtudium præſertim artium & doctrinam, Auctor Annalium Fuldenſium locupletius nuper à Frehero noſtro editus, Ann. D. 844. (quem ſecuti ſunt Sigebertus Gemblacenſis, Marianus Scotus, Lambertus Schafnaburgenſis in Chronicis & Vincentius Belvacenſis libr. 25. Speculi cap. 28.) Odilo Abbas Cluniacenſi ſermone de laude S. Crucis, Trithemius Abbas Spanhaimenſis libro de Illuſtribus viris Germaniæ, & libr. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Iacob. Wimpfelingius in editione librorum de cruce, Ioann. Aventinus lib. 4. Conradus Geſnerus in Bibliotheca, Ioann. Balæus de Scriptoribus Angliæ, Arnoldus Wion lib. 5. Cæſar Baronius Tom. 10. Annalium. Hiſtoriam ejus ex Rudolpho Presbytero, vetuſto Scriptore, diligenter & accurate conſcripſit idem Trithemius lib. 2. (3. habet Serarius) qui MS. alicubi aſſervantur; è variis autem & diſperſis auctoribus Caſpar Bruſchius Catalogis Epiſcoporum Germaniæ, Petrus Merſæus lib. de Epiſcopis & Archiepiſcopis Germaniæ, Iohannes Latomus Decanus Francofurtenſis, Catalogo Epiſcoporum Moguntinenſium, qui apud nos exſtat MS. & denique Nicolaus Serarius Societatis Moguntinæ Theologus, in Moguntiacar. rer. lib. 6. ubi & opera ejus omnia ſingulatim commemorat, quibus nunc & hos duos per me licebit addas. Vitam humanam reliquit Ann. Dom. 756. 6. Cal. Novembr.

WALAFRIDUS STRABUS, ABBAS AUGIENSIS.

RAbani Mauri in monaſterio Fuldenſi diſcipulus & auditor, hos duos libellos ex magiſtri & Doctoris partim ore excepit, partim ſchedis exſcripſit anno ætatis ſuæ 18. carmine reddidit *Viſionem Wettini Monachi*, ab Haltone Epiſcopo Baſilienſi & Conſiliario Caroli M. perſcriptam, quam, Deo favente, inter Scriptores rerum Francicarum videbimus. Abbas fama ingenii & doctrinæ electus, quum provinciam commendatam pie admodum gubernaret, & ad ſtudia intentum animum tamquam arcum (ut de Appio loquitur Cicero) haberet veluti inutilis, & qui res Monaſterii dilabi pateretur, à fratribus pulſus eſt in exilium, ut non obſcure ipſemet ſcribit in carmine quodam ad Imperatorem, quod apud nos cum aliis ejus epigrammatis exſtat M.S. Eadem invidia apud Fuldenſes laborabat magiſter ejus Rabanus, cui & ipſi Abbatia à fratribus fuit abrogata. Ejectus ita Walafridus (cui ab oculorum vitio Strabi vel Strabonis nomen inditum) Fuldenſe repetiit Monaſterium, ubi ſub Rabano tutiorem viveret vitam. Quo in exſilio aut vehementer animi fallor aut Gloſſam ordinariam, quæ neſcio cui *Straboni Anglico* adſcribitur, & Annales Fuldenſes, quos Utopico *Strabo Fuldenſi* tribuit Trithemius, inſtituit ſimul & perfecit. Trithemii verba in lib. de illuſtribus viris Germaniæ, hæc ſunt: *Strabus Monachus Fuldenſis, Rabani ſupra dicti Abbatis quondam diſcipulus & notarius, vir certe ipſe doctiſſimus, & tam in divinis ſcripturis quam in ſecularibus literis ad plenum inſtructus, Theologus, Philoſophus, & Poeta celeberrimus, ingenio promptus & clarus eloquio. Scripſit nonnulla in ſacris voluminibus opuſcula, quibus memoriam ſui poſteritati commendavit. Sed pauca eorum ad notitiam meam pervenerunt. Feruntur autem præcipue commentariorum in Geneſ. lib. 1. in Exodum quoque lib. 1. in Leviticum lib. 1. & alia multa. Iſte Strabus vir ſtudioſiſſimus, Gloſſam, quam Magiſtralem ſive Ordinariam vocant, ſuper totam Bibliam primus comportavit ex dictis Sanctorum Patrum: quam alii poſtmodum adjunctis quibuſdam ampliarunt. Claruit ſub Ludovico & Lothario Imperatoribus, anno Domini DCCCLX.* Idem de Scriptoribus Eccleſiaſticis: *Strabus Monachus Fuldenſis, natione Theutonicus, Rabani Abbatis quondam auditor & ſcriba, vir in divinis Scripturis eruditus, & in ſtudiis ſecularium literarum nobiliter doctus, ingenio ſubtilis, & clarus eloquio. Scripſit in ſacris voluminibus expoſitis non pauca opuſcula, in quibus ſe virum doctum exhibens, nomen ſuum cum gloria transmiſit ad poſteros. Imitatus itaque magiſtrum ſuum Rabanum Abbatem ſcripſit in Geneſ l. 1. in Exodum lib. 1. in Leviticum lib. 1. Libri Levitici brevis. & alia multa. Hic denique Strabus Gloſſam, quæ Ordinaria nunc dicitur, ſuper totam Bibliam ex dictis Sanctorum Patrum primus comportaſſe memoratur,*

moratur, quam alii multis poſtmodum adjunctis ſententiis Patrum ampliarunt. Claruit ſub Ludovico Imperatore, anno Domini 840. Idem in Chronico Hirſaugienſi, ſub anno DCCCXLVII. *Strabus Monachus Fuldenſis, Rabani auditor & ſcriba, iiſdem claruit temporibus. Qui multa & varia ſcripſit, ſicut in aliis libris de Scriptoribus editis declaravimus. Hic Fuldenſis Monaſterii Chronicam inchoavit, quæ per alios ſuccedentes continuata, non parvum nobis in editione hujus operis juvamen præſtitit.* Hæc ille. Iohannes Latomus Catalogo Epiſcoporum Moguntinenſium in Regeberto: *Walafridus Strabo Abbas S. Galli hac ætate, id eſt circa annum* 700. *ſcripſit ad Regenbertum Patrem, quem hunc Epiſcopum fuiſſe puto. Extat opus Tomo* 4. *Bibliothecæ Patrum, de Exordiis & incrementis Rei Eccleſiaſticæ*, &c. Nicol. Serarius Moguntiacar. rer. lib. 20. cap. 19. *Sed reclamat annorum ratio: Walafridum enim illum Trithemius, aliique omnes fuiſſe ajunt Rabani diſcipulum. At Rabanus multo poſt hæc Richberti, imo & S. Bonifacii tempora extitit. Quomodo igitur diſcipulus ante magiſtram annis tot fuiſſet, libroſque tam eruditos ſcripſiſſet?* In eodem errore, præter illos quos Tomo primo memoravimus, verſantur Geſnerus in Bibliotheca, Surius de Probatis Sanctorum vitis Tom. 5. Marginus de la Bigne in Bibliotheca Patrum, Ioh. Iacobus Friſius part. 2. Bibliothecæ. Ioannes Lælandus Trithemianis verbis hæc ſubjicit: *Scripſit præterea in Numeros, in libros Regum* 4. *in Judith, Heſter, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Hieremiam, Machabæos, Acta Apoſtolorum, Apocalypſim. Ad Ludovicum Cæſarem lib.* 1. *De Officiis Eccleſiæ lib.* 1. *Chronicon etiam ſcripſit lib.* I. *in Deuteronomium lib.* I. *& alia. Claruit anno Dom.* 840. Hæc ille. Chronicon hoc perſuaſus aliquando exiſtimavi eſſe Annales illos Fuldenſes ſub Rabano Mauro ſcriptos, quos P. Pithæus primùm, nuper locupletiores Marq. Freherus edidere. Videamus. Nam Trithemii verba ad eam me opinionem perduxerunt. Illud quidem apud me certum exploratumque eſt, amœniſſimum illum *Hortulum*, Grimaldo Abbati noſtro inſcriptum, qui annò Domini 841. à Hludovico juniore Monaſterio præfectus, hujus noſtri eſſe Walafridi, vulgo neſcio cujus *Strabi Galli* nomine proſcriptus, qui nequicquam in Gallia ab Ioh. Atrociano ejus interprete quæritur. Princeps edidit Ioach. Vadianus cum præfatione, in qua & ipſe, quemadmodum communi fama atque ſermone accepit, S. Galli Abbatem & civitatis ſuæ Principem fuiſſe exiſtimavit. Quem errorem poſtea certior ex Annalibus factus in Antiquitatum libris emendavit. De qua vulgi fama ita ad me in ſuis literis Jodocus Metzlerus monaſterii Supprior: *Strabo Augienſis idem eſt cum Walafrido Abbate. Walafridus enim proprium, Strabo autem ab oculorum vitio cognomen eſt. Eum Trithemius lib.*2. *cap.*35. *Abbatem S. Galli facit: ſed paſſim ei reclamatur, & merito. Nam illud manifeſtiſſime falſum eſſe, evincitur ex vita S. Galli. Audivi tamen ex eruditioribus aliquibus noſtris Patribus, quod ex Decano S. Galli Augiæ ſit creatus Abbas. Quidquid ſit, quia id ſatis certum non eſt, temere nihil aſtruo.* Hæc de Walafrido Strabo eo fuſius exſequenda duximus, quo plures hactenus in errorem pellexerunt. Et quæ quatuor uſque ficticiis Strabis tributa, ea unius Walafridi eſſe tum argumentis & annorum rationibus, tum auctoritate virorum doctorum luculenter (opinor,)

Ut contra ſi quis ſentit, nihil ſentiat,

ait in re gemina Volcatius Sedigitus.

Ruodepertus Magiſter & Monachus S. Galli.

De hoc præter nomen nihil ad nos pervenit. Nec adeo mihi videbatur ſcriptor idoneus, qui vel numerum faceret in his Antiquitatibus. Vicit tamen Freheri noſtri auctoritas, qui vel ſola Alamannicorum verborum expoſitione delectatus minime reſpuendum auctorem cenſuit. Sunt autem formulæ conſcribendi epiſtolas, quas diſcipulis ſuis in ſchola dictavit.

Kero Monachus S. Galli.

INterpretatio hæc non quidem eo ordine perſcripta eſt in vetuſtiſſima illa membrana, quæ S. Galli in Bibliotheca D. Magni aſſervatur, in quem nos eam commodioris uſus cauſa redegimus, ſed ἀναλφαβήτως & confuſim, ut quæque vox prima occurrit in Regula, ita explicatur. Scripſit præterea *Confeſſionem fidei* eodem Alamannico ſermone, & brevem *Expoſitionem in orationem Dominicam.* Uterque libellus extat in Bibliotheca Schobingerorum S. Galli, commendabiliores antiquitate verborum, quam intellectus facilitate. Floruit ſub Pipino Caroli M. patre & S. Othmaro Abbate, quando nimirum ex cella S. Galli inſtituta Abbatia, & oblata D. Benedicti Regula, quam iſte videtur barbaris nec linguæ Latinæ admodum peritis Monachis interpretandam ſuſcepiſſe.

CATA-

CATALOGUS NOMINUM ALAMANNICORUM.

HUjus Catalogi auctor & collector ignoratur. Quiſquis fuit, ſcribendi ſimul & pingendi peritiſſimus fuit. Ea eſt membranæ elegantia, ea literarum conformis ductio, ea denique picturarum, quibus, ceu ſæpimentis areolæ, nominum ordine includuntur, delectabilis varietas. Hic quondam fuit in Monaſterii peculio, nunc Schobingerorum eſt hereditas, haut ſcio an ab Vadiano relicta. Nam codicem vidiſſe, ex libro ejus ſecundo poteſt evinci, ubi de nominibus veterum Alamannorum de induſtria diſſerit. Vidit eumdem quoque, integrumque exinde caput confecit Iohan. Stumpfius Chronior. lib. 4. Quærat autem quiſpiam, cui bono eſſe poſſit, aut quid tandem nomina ita calluiſſe referat? Multum, mi homo: vel id in primis, ut qui hactenus viri an fœminæ eſſent, ignorabantur, eos tu nunc queas internoſcere. Qua in re ſæpe ab Hiſtoricis & Antiquariis peccatum. Præterea quum multa non raro nomina ex diverſis inflexionibus diverſarum quoque appellationum & originum putarentur, ea nunc paria eademque eſſe hic te Catalogus docebit.

Et hæc de iſtis.

LEX ALAMANNORUM

Quæ temporibus Hlodharii Regis cum Principibus ſuis, id ſunt XXX. tribus Epiſcopis, & XXXIIII. Ducibus, & LXX. Duobus Comitibus vel cætero Populo conſtituta eſt.

CAPITULUM I.

De liberis qui res ſuas ad Eccleſiam Dei tradunt.

SI quis liber res ſuas vel ſemetipſum ad eccleſiam tradere voluerit, nullus habeat licentiam contradicere ei, non Dux, non Comes, nec ulla perſona, ſed ſpontanea voluntate liceat Chriſtiano homini Deo ſervire, & de propriis rebus ſuis ſemetipſum redimere. Et qui voluerit, hoc facere, per certam de rebus ſuis ad eccleſiam, ubi dare voluerit, firmitatem faciat, & teſtes VI. vel VII. adhibeat, & nomina eorum ipſa carta contineat, & coram ſacerdote, qui ad eccleſiam deſervit, ſuper altare ponat, & proprietas de ipſis rebus ad ipſam eccleſiam in perpetuum permaneat. Et ſi aliqua perſona, aut ipſe qui dedit, vel aliquis de heredibus ejus ipſas res de illa eccleſia abſtrahere voluerit, vel aliquis homo qualiſcumque perſona hoc præſumpſerit facere, & effectum quem inchoavit non obtineat, & Dei judicium incurrat, & excommunicationem ſanctæ Eccleſiæ, & multam quam carta continet perſolvat, & res illas ex integro reddat, & fredun in publico ſolvat, ſicut Lex habet.

CAPIT. II.

De liberis qui res ſuas ad Eccleſiam Dei tradunt, & in beneficium ſub uſufructuario accipiunt.

SI quis liber res ſuas ad eccleſiam dederit, & per cartam firmitatem fecerit, ſicut ſuperius dictum eſt, & poſthæc à paſtore eccleſiæ per beneficium ſuſceperit ad victualem neceſſitatem conquerendam diebus vitæ ſuæ, & quod ſpondit perſolvat ad eccleſiam cenſum de illa terra, & hoc per epiſtolam firmitatis fiat, ut poſt ejus diſceſſum ullus de heredibus non contradicat. Et ſi contigerit, ut poſt mortem ejus, qui dedit illas res, filium relinquat, forſitan ipſe filius vult dicere, quod hereditas paterna ſibi ſit legitima ad poſſedendum, & pater ejus non dediſſet, nec firmitatem feciſſet, non liceat ei jurare, ſed ipſa carta quam pater ejus fecit præſens veniat, & illi teſtes qui manus ſuas in cartam miſerunt, una cum Presbitero eccleſiæ, ſicut Lex habet, ita teſtificentur, quod ipſi ad præſens fuiſſent, & oculis ſuis vidiſſent, & auribus audiſſent, quod pater ejus illas res ad eccleſiam dediſſet & cartam feciſſet, & illos ad teſtes advocaſſet, hoc per ſacramentum dicant; quod nos veri teſtes ſumus. Poſthæc paſtor eccleſiæ res ſuas poſſedeat, & ille præſumptor, qui contradixerat, illam multam quam carta continet ad eccleſiam perſolvat. Si autem illa carta aut arſerit aut perdita fuerit, quam ille homo fecit, tunc liceat illi heredi cum teſtibus nominatis quinque ipſe ſit ſextus, in ipſa eccleſia jurare, quod pater ejus nec cartam feciſſet, nec ad illa loca ſancta dediſſet, & ſi hoc præſumpſerit facere, illas res poſſedeat.

CAPIT. III.

De liberis & ſervis qui ad Eccleſiam confugiunt.

Si quis homo aliquem perſequens fugitivum aut liberum aut ſervum, & ipſe inter januas eccleſiæ confugerit, nullus habeat

habeat poteſtatem per vim abſtrahendi de eccleſia, nec eum infra januas eccleſiæ occidendi, ſed ex timore Dei honorem eccleſiæ impendat, & ſacerdotem eccleſiæ interpellet, pro ſervo ſuo roget ſibi eum reddere, & donet legitimum vuadium, ut illam culpam illi ſervo conceſſam habeat. Tunc ille Presbiter reddat in pace ſervum domino ſuo. Si autem Presbiter neglexerit reddere aut contradixerit illum, ſervum apud ſe illum conteneat, & curam de illo habeat, ut exinde fugitivus non evadat. Et ſi evaſerit, ille Presbiter ſine ulla dilatione perquirat & domino reſtituat: & ſi ipſum invenire non potuerit, ſimilem ipſius, aut pretium pro eo ſolvat. Si autem vi abſtraxerit, & injuriam eccleſiæ fecerit, conponat decem & octo ſolidos ad eccleſiam, & fredum ſolvat in fiſcum ſexaginta ſolidos, quia contra legem fecit, & eccleſiis honorem non impendit, & Dei reverentiam non habuit, & ut alii cognoſcant quod ſit timor Dei in Chriſtianis & honorem eccleſiis impendant.

CAPIT. IIII.

De liberis qui infra januas Eccleſiæ interfecti fuerint.

Si quis liber liberum infra januas eccleſiæ occiderit, cognoſcat ſe contra Deum injuſte feciſſe & eccleſiam Dei polluiſſe, ipſe eccleſiæ quam polluit Lx. ſolidos componat, & fiſcus fredum adquirat: parentibus autem legitimum Werigeldum ſolvat.

CAPIT. V.

De raptoribus qui de Eccleſiis aliquid vi abſtraxerint.

Si quis autem raptor eccleſiæ commendatas res alicujus infra januas eccleſiæ vi abſtraxerit & tulerit, homini cujus fuerant, ſicut Lex habet, ita ſolvat, injuriam autem eccleſiæ, quam per raptum fecit, decem & octo ſolid. conponat.

CAPIT. VI.

De liberis qui de Eccleſia aliquid furaverint.

Si qui res eccleſiæ furaverit & convictus fuerit, ut ſolvatur, unicuique rei quam furavit tres novigeldos ſolvat, aut ſervum, aut ancillam, aut bovem, aut caballum, aut qualecumque animal vel ceteras res, quæ ad eccleſiam Dei pertinent. Si poſt furtum inventus fuerit, ita ſolvatur ſuperius ſcriptum eſt: ſi autem negare voluerit, ſecundum qualitatem pecuniæ ita juret cum ſuis ſacramentalibus in ipſo altare, cui res furtivas abſtulit, coram ſacerdote vel miniſtro ejus quem paſtor eccleſiæ juſſerit audire ſacramentum.

CAPIT. VII.

De liberis qui ſervum Eccleſiæ occiderunt.

Si quis ſervum eccleſiæ occiderit, in triplum conponat, ſicut ſolet ſervus Regis ita ſolvatur, id eſt LXV. ſolid. Et ſi eum rapuerit contra legem & vendiderit extra provinciam, tripliciter eum componat. Et ſi eum furaverit aliquis, in capite ſemper conſimilem reſtituat, ſi ipſum invenire potuerit. Alius autem medietatem in auro valente medietatem cum quale pecunia habet, ſolvat.

CAPIT. VIII.

De colonis Eccleſiæ occiſis.

Quicumque liberum eccleſiæ, quem colonum vocant, occiderit, ſicut alii Alamanni ita componatur.

CAPIT. IX.

De eo qui in curte Epiſcopi armatus ingreditur.

Si quis in curtem Epiſcopi armatus contra legem intraverit, quod Alamanni haiſterahandi dicunt, X. & VIII. ſolid. conponat: ſi infra domum intraverit, XXX. & VI. ſolid. conponat.

CAPIT. X.

De eo qui in Presbiteri curtem armatus ingreditur.

Si autem in Presbyteri curtem, qui in parrochia poſitus eſt ab Epiſcopo, contra legem armatus intraverit, ſicut ſuperius diximus, ſicut ſolet aliis Alamannis conponere, ita Presbitero tripliciter conponat.

CAPIT. XI.

De his qui Epiſcopo aliquam injuriam fecerint.

Si quis Epiſcopo aliquam injuriam fecerit vel plagaverit vel fuſtaverit vel mancaverit, omnia tripliciter conponantur, ſicut cæteri parentes ejus conpoſitionem habebunt: ac ſi melius dicamus, ſicut & Ducem ita in omnibus eum conponat. Et ſi occiſus fuerit, ſicut & illum Ducem ita eum ſolvat aut Regi aut Duci aut ad Eccleſiam ubi paſtor fuit.

CA-

Digitized by Google

CAPIT. XII.

De his qui Presbitero parrochiano injuriam intulerint.

Si quis Presbiterum parrochianum injuriaverit aut fuſtaverit aut mancaverit, vel qualemcumque ei injuriam tulerit, in triplum componatur, & ſi eum occiderit, DC. ſolid. eum ſolvat aut ad Eccleſiam ubi ſervivit, aut ad Epiſcopum, de cujus parrochia fuit.

CAPIT. XIII.

De his qui Diacono aliquam injuriam fecerint.

Si quis Diacono, qui evangelium coram Epiſcopo legit & reveſtitus ante altare officio fungitur, ſi quis autem ei aliquam injuriam fecerit, vel eum fuſtaverit, vel plagaverit, vel mancaverit, tripliciter conponatur: & ſi eum occiderit, CCC. ſolid. conponat.

CAPIT. XIV.

De his qui Monacho aliquam injuriam intulerint.

Monachus autem, qui ſub regula in monaſterio converſatus fuerit, & ab aliquo aliquas injurias, ſicut ſuperius diximus, paſſus fuerit ita ut Diaconus ſimiliter conponatur.

CAPIT. XV.

De his qui Clerico aliquam injuriam fecerint.

Clerici autem, ſicut ceteri parentes eorum, ita conponantur. Si autem clericus, qui in gradu in eccleſia publicam lectionem recitat, vel gradale vel alleluja coram Epiſcopo in publico cantaverit, aliquam injuriam paſſus fuerit, ſicut ſuperius diximus, conponatur, quomodo parentes ejus conponuntur, & tertia pars ſuper hæc addatur in conpoſitione.

CAPIT. XVI.

De liberis, qui ad Eccleſiam dimiſſi ſunt, ſi occidantur.

Liberi, qui ad eccleſiam dimiſſi ſunt liberi vel per cartam libertatem acceperunt, ſi occidantur, LXXX. ſolid. ſolvantur eccleſiæ vel filiis ejus.

CAPIT. XVII.

De ancilla libera dimiſſa ſi poſtea ſervo ſe conjunxerit, & de Alamanna quæ ſervo nupſerit.

Si ancilla libera dimiſſa fuerit per cartam aut in eccleſia, & poſthæc ſervo nupſerit eccleſiæ, ancilla permaneat. Si autem libera Alamanna ſervo eccleſiæ nupſerit, & ſervile opus ancillæ contradixerit, abſcedat. Si autem ibi filios vel filias generaverit, ipſi ſervi & ancillæ permaneant, poteſtatem ad exeundum non habeant. Illa autem mater eorum, quando exire voluerit, ante tres annos liberam poteſtatem habeat. Si autem tres annos induraverit opus ancillæ, & parentes ejus non exadoniaverint eam, ut libera fuiſſet nec ante Ducem, nec ante Comitem, nec in publico mallo tranſactis tribus Kal. Marcias, poſthæc ancilla permaneat in perpetuum, & quiqui ex ea nati fuerint ſervi & ancillæ ſint.

CAPIT. XVIII.

Ut nullus laicus rem Eccleſiæ abſque carta præſumat poſſidere.

Res eccleſiæ de laicis abſque carta nullus præſumat poſſedere, & ſi cartam non oſtenderit quod conparaſſet à paſtore eccleſiæ, poſſeſſio ſemper ad eccleſiam perteneat.

CAPIT. XIX.

Ut presbiter res vel mancipia Eccleſiæ poteſtatem vendendi non habeat.

Nullus Presbiter nec aliquis paſtor Eccleſiæ poteſtatem habeat vendendi eccleſiaſticam terram, niſi contra aliam terram; nec mancipium, niſi alium mancipium receperit. Et ſi concambium fecerit, aut de mancipio aut de terra, ſemper epiſtulam firmitatis faciat, ut contentio non fiat, nec eccleſia perdat quod legitime poſſedere debeat.

CAPIT. XX.

De his qui Eccleſiæ ſervum aut ancillam ſuſciperint fugitivos.

Si quis mancipium eccleſiæ, aut ſervum aut ancillam, fugitivum ſuſciperit, & poſt requiſitionem aut ipſe Presbiter requirat, aut miſſus ejus legitimus, & ille neglexerit reddere & contra legem anteſteterit, ſicut ſolet aliis Alamannis conponere, ita & tripliciter conponat, & quicquid eccleſiæ contra legem fecerit omnia tripliciter conponat, ſicut lex habet.

CAPIT. XXI.

Qualiter ſervi Eccleſiæ tributa ſolvere debeant.

Servi enim eccleſiæ tributa ſua legitime reddant quindecim ſiclas de cervisa, porcum valentem tremiſſe uno, panem modia duo, pullos quinque, ova viginti. Ancillæ autem opera inpoſita ſine neglecto faciant, ſervi dimidium ſibi & dimidium in dominico arativum reddant, & ſi ſuper hæc eſt

 ſicut

Digitized by Google

ſicut ſervi eccleſiaſtici ita faciant, tres dies ſibi & tres in dominico.

CAPIT. XXII.

De ſervis Eccleſiaſticis ſi ad Epiſcopum aut ad judicem ſuum venire diſpexerint.

Liberi autem Eccleſiaſtici, quos colonos vocant, omnes ſicut & coloni Regis ita reddant ad eccleſiam. Si quis legitime tributum anteſteterit, per juſſionem judicis ſui ſex ſolidis ſit culpabilis. Et opera quæque inpoſita ei fuerint, ſecundum mandatum aut quomodo Lex habet, ſi non adimpleverit, ſex ſolidis ſit culpabilis. Et ſi ſigillum aut ſignum qualecumque judex per juſſionem domini ſui tranſmiſerit, & eum venire juſſerit aut ambulare in aliquam utilitatem, & ille neglexerit, ſex ſolidis ſit culpabilis. Si autem ſigillum Epiſcopi neglexerit aut ad veniendum aut ad ambulandum ubi juſſerit, duodecim ſolidis ſit culpabilis.

CAPIT. XXIII.

De eo qui mortem Ducis conſiliatus fuerit.

Si aliquis homo mortem Ducis conſiliatus fuerit, & inde convictus fuerit, aut vitam perdat aut ſe redimat, ſicut Dux aut Principes populi judicaverint. Et ſi jurare voluerit, cum duodecim nominatis juret in Eccleſia coram Duce aut quem ille miſerit.

CAPIT. XXIV.

De homine qui gentem extraneam infra provinciam invitaverit.

Si homo aliquis gentem extraneam infra provinciam invitaverit, ut ibi prædam vaſtent hoſtiliter vel domos incendant, & de hoc convictus fuerit, aut vitam perdat aut in exilium eat, ubi Dux miſerit, & res ejus infiſcentur in publico.

CAPIT. XXV.

De his qui in exercitu litem commiſerint.

Si quis in exercitu litem commiſerit, ita ut cum clamore populus concurrat cum armis, & ibi pugna orta fuerit inter proprium exercitum, & aliqui ibi occiſi fuerint, ipſe homo qui hæc commiſit aut vitam perdat aut in exilium eat, & res ejus infiſcentur in publico: & illi alii, qui ibi aliquid commiſerunt aut fecerunt, omnia ſicut Lex habet tripliciter ſolvant.

CAPIT. XXVI.

De his qui in exercitu aliquod furtum fecerint.

Si quis in exercitu, ubi Rex ordinaverit, aliquod furtum fecerit, novem vicibus novigeldos ſolvat quicquid involatus fuerit. Si autem Dux exercitum ordinaverit, & in illo fiſco aliquid furaverit, tres novigeldos ſolvat, & ſi jurare voluerit, ſecundum qualitatem pecuniæ juret.

CAPIT. XXVII.

De eo qui Sigillum aut mandatum Ducis neglexerit.

Si quis ſigillum Ducis neglexerit aut mandatum vel ſignum qualecumque quod mandaverit, duodecim ſolitis ſit culpabilis, & ſi negare voluerit quod ad illum nuntius non perveniſſet, cum quinque nominatis juret, ſi eum ſacramentum Dominus præbere voluerit. Si autem ſigillum Comitis neglexerit vel mandatum, cum ſex ſolidis conponat. Si autem centurionis ſigillum aut mandatum neglexerit, tribus ſolidis ſit culpabilis: aut ſi negare voluerit, quod ad illum nuntius non perveniſſet, ſecundum quod debuit ſolvere, ita juret.

CAPIT. XXVIII.

De eo qui in curte ducis hominem occiderit.

Si quis in curte Ducis hominem occiderit aut illic ambulantem aut inde revertentem, triplici vveregeldo eum ſolvat propter hoc, quod præceptum Ducis tranſgreſſus eſt, ut unuſquiſque homo pacem habeat ad dominum ſuum veniendo & de illo revertendo, & nullus præſumat hominem de Duce venientem aut ad illum ambulantem in itinere inquietare, quamvis culpabilis ſit, & ſi præſumpſerit, quicquid ei fecerit aut occiderit aut ille vivens evaſerit aut placatus fuerit, ſemper tripliciter conponat, & ſi ad Comitem perrexerit, & ibi vel occiſus vel placatus fuerit, ille qui hoc fecit, omnia tripliciter conponat.

CAPIT. XXIX.

De eo qui miſſum Ducis infra provinciam occiderit.

Si quis miſſum Ducis infra provinciam occiderit, tripliciter eum ſolvat, ſicut Lex habet; ſi negare voluerit, quod non feciſſet, ſicut Lex habet, ita juret cum XII. nominatis & aliis XII. electis.

CA-

Digitized by Google

CAPIT. XXX.

De eo qui in curte Regis furtum commiſerit.

Si quis in curte Regis furtum alicui fecerit, dupliciter conponat cui furtum fecit, & LX. ſolid. pro fredo in publico ſolvat. Si ſervus alienus hoc in curte Ducis fecerit, dominus ejus aut redimat eum quantum valet, aut ipſum reddat.

CAPIT. XXXI.

De eo qui res Ducis furaverit.

Si quis de rebus, quæ ad Ducem pertinent, aliquid furatus fuerit, ter novigeldos conponat, & ibi fredum non reddat, quia res dominicæ ſunt, & tripliciter conponuntur.

CAPIT. XXXII.

De fœminis quæ in miniſterio Ducis ſunt.

Si fœminis: quæ in miniſterio Ducis ſunt, aliquid contra legem factum fuerit, qui hoc fecerit omnia tripliciter eis conponat, quod aliis Alamannorum fœminis ſimpliciter conponere debeat.

CAPIT. XXXIII.

De eo qui præſumpſerit infra provinciam res Ducis hoſtiliter invadere.

Si quis præſumpſerit infra provinciam hoſtiliter res Ducis invadere, & ipſas talare, & poſthæc convictus fuerit, quicquid ibi tullutum fuit, mancipia, pecunia, omnia tripliciter reſtituat, & inſuper vveregeldum ſuum Duci conponat, quia contra legem fecit. Et quanti liberi ſunt illum ſecuti, & ibi raptores fuerunt, & inde convicti fuerint, unuſquiſque LX. ſolid. Duci conponat, & quicquid ibidem tulit, ſemper tripliciter reſtituat.

CAPIT. XXXIV.

De filio Ducis qui contra patrem ſuum ſurrexit.

Si quis Dux habet filium contumacem & malum, qui rebellare conetur contra ipſum patrem ſuum per ſtultitiam ſuam, vel per conſilium malorum hominum, qui volunt diſſipare provinciam, & hoſtiliter ſurrexerit contra Patrem ſuum dum adhuc Pater ejus potens eſt & utilitatem Regis poteſt facere, id eſt exercitum gubernare, equum aſcendere, utilitatem Regis implere, & Filius ejus eum vult dishonorare aut per raptum regnum ejus poſſedere, non obteneat quod inchoavit: & ſi Pater ejus eum vicerit & adpræhendere potuerit, in ſua ſit poteſtate, aut exiliet eum de provincia aut ubicumque tranſmittat eum aut Regi Domino ſuo, & de hereditate paterna amplius ad eum nihil pertineat, quia inlicitam rem contra patrem ſuum fecit. Et ſi fratres habuerit, ipſi fratres inter ſe per voluntatem Regis dividant hæreditatem Patris eorum: Illi autem, qui rebellavit contra patrem ſuum, non dent portionem inter ipſos, & ſi amplius non fuerit niſi ille unus, qui rebellavit, tunc illa hereditas, quam ille Dux habuit, poſt mortem ejus in poteſtatem Regis ſit, cui vult donet, aut illi filio Ducis qui rebellavit, ſi potuerit per ſervitium hoc ad pedes Regis conquirere, aut ſi alii vult dare in ſua ſit poteſtate.

CAPIT. XXXV.

De conventu, ut ſecundum antiquam conſuetudinem fiat.

CONventus autem ſecundum conſuetudinem antiquam fiat in omni centena coram Comite aut ſuo miſſo & coram Centenario. Ipſum placitum fiat de Sabbato in ſabbatum, aut quali die Comis aut Centenarius voluerit, à ſeptem in ſeptem noctes quando pax parva eſt in provincia. Quando autem melior, poſt XIIII. noctes fiat conventus in omni centena, ſicut ſuperius diximus. Et ſi quis alium mallare vult de qualecumque cauſa in ipſo mallo publico debet mallare ante judicem ſuum, ut ille judex eum diſtringat ſecundum legem, & cum juſtitia reſpondeat vicino ſuo, aut qualiſcumque perſona eum mallare voluerit. In uno enim placito mallet cauſam ſuam: in ſecundo, ſi vult jurare, juret ſecundum conſtitutam legem. Et in primo mallo ſpondeat ſacramentales & fidejuſſores prebeat, ſicut Lex habet, & vvadium ſuum donet miſſo Comitis vel illo Centenario qui præeſt, ut in conſtituto die aut legitime juret, aut ſi culpabilis eſt conponat, ut per neglectum non evadat, & ſi evaſerit LX. ſolid. de fredo ſit ſemper culpabilis. Ille autem diſtringat, ut neglectum non fiat, nec pauperes patiantur injuriam, nec ſint ſine lege, nec maledicant Ducem nec populum terræ, ſed in omnibus ſit diſciplina, ut qui rebelles ſunt de malis ſe abſtineant, & qui boni ſunt pacem poſſedeant. Si quis autem liber ad ipſum placitum neglexerit venire, vel ſemetipſum non præſentavit aut Comiti aut Centenario aut miſſo Comitis in placito, XII. ſolid. ſit culpabilis, qualiſcumque perſona ſit, aut vaſſus Ducis aut Comitis, aut qualis perſona nemo neglegat ad ipſum placitum venire, ut in ipſo placito pauperes conclament cauſas ſuas; & quod in uno placito finiri non potuerit, in alio finiatur, ut ſine ira Dei ſit defenſa patria, & illi rebelles qui uſque modo raptum fecerunt, amplius

Digitized by Google

amplius poteſtatem faciendi non habeant. Et ſi eſt talis perſona, quam Comes in placito vel Centenarius vel miſſus Comitis diſtringere non poteſt, tunc eum Dux legitime diſtringat, pluſque quærat Deo placere quam homini, ut nullum neglectum in animam Ducis requiratur.

CAPIT. XXXVI.

De mancipiis ne foris provincia vendantur.

MAncipia foris provincia nemo vendat nec in paganos nec in Chriſtianos, niſi juſſio Ducis fuerit. Intra provinciam ubi neceſſitas eſt unuſquiſque de mancipio ſuo poteſtatem habeat ſecundum Legem judicandi. Foris terminum autem captivum faciendi poteſtatem non habeat. Si autem fecerit, & inde convictus fuerit, poſt conventum noſtrum quod conplacuit cunctis Alamannis, & aliquis hoc præceptum tranſgredere voluerit, illud pretium quod obtulit de proprio ſuo mancipio perdat, & inſuper fredum quem Lex habet componat.

CAPIT. XXXVII.

De eo qui die Dominico opera ſervilia fecerit.

Die Dominico nemo opera ſervilia præſumat facere, quia hoc lex prohibuit & ſacra ſcriptura in omnibus contradicit. Si quis ſervus in hoc vitio inventus fuerit, vapuletur fuſtibus: liber autem corripiatur uſque ad tertiam vicem. Si autem poſt tertiam correptionem in hoc vitio inventus fuerit & Deo vacare die Dominico neglexerit & opera ſervilia fecerit, tunc tertiam partem de hereditate ſua perdat. Si autem ſuper hæc inventus fuerit, ut diei Dominico honorem non inpendat, & opera ſervilia fecerit, tunc coactus & convictus coram Comite, ubi tunc Dux ordinaverit, in ſervitium tradatur, & quia noluit Deo vacare, in ſempiternum ſervus permaneat.

CAPIT. XXXVIII.

De inlicitis Nuptiis.

Nuptias prohibemus inceſtas. Itaque uxorem habere non liceat ſocrum, nurum, privignam, novercam, filiam fratris, filiam ſororis, fratris uxorem, uxoris ſororem. Filii fratrum, filii ſororum inter ſe nulla præſumptione jungantur. Si quis contra hoc fecerit, à loci judicibus ſeparetur, & omnes facultates amittat, quas fiſcus adquirat. Si minores perſonæ ſunt, quæ ſe inlicita conjunctione polluerunt, careant libertate, ſervis fiſcalibus adgregandæ ſunt.

CAPIT. XXXIX.

De patricidiis & fratricidiis.

Si quis homo volens occidere patrem ſuum, aut patruum ſuum, aut fratrem ſuum, aut avunculum ſuum, aut filium fratris ſui, aut filium avunculi ſui, aut matrem ſuam, aut ſororem ſuam, cognoſcat ſe contra Deum egiſſe, & ſecundum juſſionem Dei fraternitatem non cuſtodiſſe, & in Deum graviter deliquiſſe, & coram omnibus parentibus ejus res ejus infiſcentur, & nihil ad heredes ejus pertineat amplius; pœnitentiam autem ſecundum Canones agat.

CAPIT. XL.

Ut nullus cauſam audire præſumat niſi qui à duce conſtitutus eſt.

Nullus cauſas audire præſumat, niſi qui à Duce per conventionem populi judex conſtitutus eſt, ut cauſas judicet, qui nec mentioſus nec perjurator, nec munerum acceptor ſit, ſed cauſas ſecundum legem veraciter judicet ſine acceptione perſonarum, & timens Deum ſit, & ſi juſtum judicaverit, credat ſe apud Deum mercedem recipere & laudem apud homines bonam poſſedere.

Si autem per cupiditatem aut per invidiam alicujus aut per timorem contra legem judicaverit, cognoſcat ſe deliquiſſe, & XII. ſolid. ſit culpabilis cui injuſte judicavit: & quod per illum damnum paſſus eſt injuſte, ille judex reſtituat. Si autem ille, qui judicium audire debet, illius qui ad judicandum conſtitutus eſt judicium contempnit, dum ille juſte judicaverit, & dedignet eum audire, & ſpernit eum & arguit coram aliis & dicit; non recte judicas, dum ille recte judicat: & ſi hoc ab aliis judicibus inquiſitum fuerit, quod ille juſte judicavit, ille contemptor, qui judici injuriam fecit, ſolvat XII. ſolid. judici illi, & poſthæc non contempnat audire juſtum judicium, quia ſic convenit Duci & omni populo in publico concilio.

CAPIT. XLI.

De eo qui ſæpe interpellatus ante Ducem de qualicumque evidenti cauſa, & convictus fuerit, ne ad juramentum permittatur.

Si quis interpellatus ante Ducem de qualicumque cauſa quod jam manifeſtum eſt tribus vel quattuor teſtibus aut de homicidio aut de furtu aut de aliquo neglectu, quod illi teſtantur, qui boni teſtimonii ſunt in plebe, non perjuratores, nec fallaces, nec pecuniarum acceptores, ſed veritatem volunt

Digitized by Google

lunt dicere, cognoſcat hoc judex, quod tunc licentiam ille homo qui mallatur ante eum de cauſa illa poteſtatem jurandi non habeat, ſed ſicut Lex habet in hoc judicio, perſolvat, ut propter ſuam nequitiam alii qui volunt Dei eſſe non ſe perjurent, nec propter culpam alienam ſemetipſos perdant. Teſtis enim, qui convictus fuit quod mendacium ſemel aut bis aut ter teſtificatus ſit, amplius ad teſtimonium non accipiatur.

CAPIT. XLII.

Ut ſcriptura non valeat, in qua annus & dies non oſtenditur.

Scriptura non valeat, niſi in qua annus & dies evidenter oſtenditur.

CAPIT. XLIII.

De libero qui alteri libero crimen mortale inpoſuerit.

Si quis liber libero crimen aliquod mortale inpoſuerit, & ad Regem aut ad Ducem eum accuſaverit, & inde probata res non eſt niſi quod ipſe dicit, liceat illi alio cui crimen inpoſuit cum tracta ſpata ſe idoniare contra illum alium. De minoribus autem culpis ſicut Duci placet ita fiet inter eos.

CAPIT. XLIV.

De Rixis quæ ſæpe fieri ſolent in populo.

Si qua rixa orta fuerit inter duos homines aut in placito aut in campo; & unus alium occiderit, & poſtea fugit ille qui occidit, & illi pares ſecuntur eum uſque in domum ſuam cum armis, & infra domum percuſſorem occiderint, cum uno vvirgeldo ſolvant eum. Si autem in campo ubi prius pugna orta fuit ibi reſtant ſuper mortuum ſuum, & non ſunt ſecuti in domum, & poſtea mittunt in vicinio & congregant pares & pauſant arma ſua ſolum, & poſtea hoſtiliter ſequuntur eum in domo, & ſi eum occiderint, novem vvergeldos conponant.

CAPIT. XLV.

De libero qui liberum extra terminos vendiderit.

Si quis liber liberum extra terminos vendiderit, revocet eum infra provinciam & reſtituat eum libertati, & XL. ſolid. conponat. Si autem revocare eum non poterit, cum vveregeldo eum parentibus ſolvat, id eſt LXXX. ſolid. ſi heredem dereliquit: ſi autem heredem non reliquit, cum CC. ſolid. conponat.

CAPIT. XLVI.

De eo qui fœminam ingenuam extra Marcam vendiderit.

Si quis fœminam liberam extra Marcam vendiderit, revocet eam ad priſtinam libertatem, & LXXX. ſolid. conponat. Si autem revocare non poteſt, cum CCCC. ſolid. conponat.

CAPIT. XLVII.

De libero qui liberum hominem vel fœminam liberam infra provinciam vendiderit.

Si quis liberum infra provinciam vendiderit, revocet eum in priſtinam libertatem, & cum XII. ſolid. conponat. Si autem fœminam liberam infra provinciam vendiderit revocet eam ad priſtinam libertatem, & cum XXIIII. ſolid. conponat.

CAPIT. XLVIII.

De eo qui hominem occiderit & eum morttodum fecerit.

Si quis liberum occiderit, quod Alamanni morttodo dicunt, VIIII. Wergeldos ſolvat, & quicquid ſuper eum arma vel rauba tulit omnia ſicut furtiva conponat. De fœminis autem ſi ita contigerit, dupliciter conponat, id eſt XVIII. vveregeldos. Veſtimenta aut quod ſuper eam tulit velut furtiva conponat.

CAPIT. XLIX.

De eo qui Liberum de terra effodierit.

Si quis liberum de terra effodierit, quicquid ibi tulerit, novem geldos reſtituat, & XL. ſolid. conponat. Fœminam autem cum LXXX. ſolid. conponat, ſi eam effodierit. Res autem quas tulerit ſicut furtiva conponat. Si ſervum effodierit de terra, cum XII. ſolid. conponat, & ancillam ſimiliter.

CAPIT. L.

De libero qui alterius uxorem tulerit.

Si quis liber uxorem alterius contra legem tulerit, reddat eam & cum LXXX. ſolid. conponat. Si autem reddere noluerit, cum CCCC. conponat eam: & hoc ſi maritus prior voluerit, & ſi antea mortua fuerit, quam maritus eam quæſierit, cum CCCC. ſolid. conponat. Si autem ille raptor, qui eam accepit ſibi uxorem, ex ea filios aut filias antequam ſolvat habuerit, & ille filius mortuus fuerit aut illa filia, illi priſtino marito illum filium cum vvere-

vveregeldo ſolvat: ſi autem vivi ſunt, non ſunt illius qui eos genuit, ſed ad illum priorem maritum mundio pertineat.

CAPIT. LI.

De eo qui ſponſam alterius acciperit.

Si quis ſponſam alterius contra legem acciperit, reddat eam & cum cc. ſolid. conponat: ſi autem reddere noluerit, ſolvat eam & cum cccc. ſolid. etiamſi mortua fuerit ſub eo.

CAPIT. LII.

De eo qui ſponſam ſuam dimiſerit & aliam duxerit.

Si quis filiam alienam diſponſatam dimiſerit & aliam duxerit, conponat eam quod diſponſavit & dimiſit cum XL. ſolid. & cum XII. ſacramentalis juret cum V. nominatis & VII. advocatis, ut pro nullo vitio nec temptatam eam habuiſſet, nec vitium in illa inveniſſet, ſed amor de alia eum adduxit, ut illam dimiſiſſet & aliam habuiſſet uxorem.

CAPIT. LIII.

De eo qui filiam alienam non diſponſatam acciperit.

Si quis filiam alterius non deſponſatam acciperit ſibi uxorem, ſi pater ejus eam requirit, reddat eam & cum XL. ſolid. eam conponat. Si autem ipſa fœmina ſub illo viro mortua fuerit, antequam illi mundium apud patrem adquirat, ſolvat eam patri ejus cccc. ſolid. Et ſi filios aut filias genuit ante mundium & omnes mortui fuerint, unumquemque cum vveregeldo ſuo conponat patri fœminæ.

CAPIT. LIV.

De uxore marito ſine filiis relicta.

Si quis liber mortuus fuerit, & relinquit uxorem ſine filiis aut filiabus, & de illa hereditate exire voluerit nubere ſibi alio coæquali, ſequatur eam dotis legitima, & quicquid parentes ejus legitime placitavit, & quicquid de ſede paterna ſecum adtulit, omnia in poteſtate habeat auferendi quod non manducavit aut non vendidit. Dotis enim legitima XL. ſolid. conſtat aut in auro aut in argento aut in mancipiis aut in qualicumque re quam habet ad dandum.

CAPIT. LV.

De eo qui proximi ſui defuncti uxori ſine filiis relictæ dotem contradixerit.

Si autem proximus mariti defuncti contradicere ipſam dotem illi mulieri voluerit, quod lex non eſt, illa ſequatur cum ſacramento cum nominatis V. aut cum ſpata tracta, pugna duorum. Si poteſt adquirere aut per ſacramentum aut per pugnam, illa pecunia poſt mortem mulieris retro numquam revertatur, ſed ille ſequens maritus aut filii ejus uſque in ſempiternum poſſedeant. Si autem ipſa fœmina dixerit, maritus meus dedit mihi morgangheba, conputat quantum valet, aut in auro aut in argento aut in mancipiis, aut in equo pecuniam XII. ſolid. valentem: tunc liceat illi mulieri jurare per pectus ſuum, & dicat quod maritus meus mihi dedit in poteſtate, & ego poſſedere debeo, hoc dicunt naſthait.

CAPIT. LVI.

De hereditate duarum ſororum, quæ abſque fratribus poſt mortem patris relictæ ſunt.

Si autem duæ ſorores abſque fratre relictæ poſt mortem patris fuerint, & ad ipſas hereditas paterna pertingat, & una nupſerit ſibi coæquali libero, alia autem nupſerit aut colono Regis aut colono Eccleſiæ; illa, quæ illo libero nupſit ſibi coæquali, teneat terram patris eorum: res enim alias æqualiter dividant. Illa enim, quæ illo colono nupſit, non intret in portionem terræ, quia ſibi coæquali non nupſit.

CAPIT. LVII.

De eo qui mulierem in itinere vadentem denudaverit, aut cum ea mœchaverit.

Si qua libera fœmina vadit in itinere ſuo inter duas villas, & obviavit eam aliquis, per raptum denudat caput ejus, cum VI. ſolid. conponat, & ſi illam denudaverit, ut genitalia ejus appareant vel poſteriora, cum XII. ſolid. conponat. Si autem cum ea fornicaverit contra voluntatem ejus, conponat ſolid. XL. Si autem mulieri hæc fecerit, omnia dupliciter conponat, ſicut ante diximus de virgine.

CAPIT. LVIII.

De eo qui alium percuſſerit aut vulneravit.

Si quis alium per iram percuſſerit, quod Alamanni pulislach dicunt, cum uno ſolido conponat. Si autem ſanguinem fuderit ſic, ut terram tangat, conponat ſolido uno & ſemiſſe. Si enim percuſſerit eum, ut teſta appareat & radatur, cum tribus ſolidis conponat. Si autem de capite os fractum tulerit de plaga, ita ut ſuper publica via lata XX. & IIII. pedes in ſcuto ſonaverit, illud os cum VI. ſolid. conponat. Si autem ipſum os medicus perdit, & non poteſt eum præſentare,

ſentare, tunc duos teſtes adhibeat, qui hoc vidiſſent, quod de illa plaga os tuliſſet, aut ille medicus hoc conprobet quod verum fuiſſet quod de ipſa plaga os tuliſſet. Si autem teſta tranſcapulata fuerit, ita ut cervella appareant, ut medicus cum pinna aut cum fanone cervella tetigit, cum XII. ſolid. conponat. Si autem ex ipſa plaga cervella exierint, ſicut ſolet contingere, ut medicus cum medicamento aut ſirico ſtuppavit & poſtea ſanavit & hoc probatum fuerit quod verum eſt, cum XL. ſolid. conponat.

CAPIT. LIX.
De eo qui alteri aurem abſciderit.

Si quis alteri aurem abſciderit & non exſurdaverit, XII. ſolid. conponat. Si autem ſic abſciderit profundo & eum exſurdaverit, XL. ſolid. conponat. Si enim medietatem auris abſciderit, quod orſcardi Alamanni dicunt, cum VI. ſolid. conponat.

CAPIT. LX.
De eo qui palpebras alterius maculaverit.

Si enim ſuperior palpebra maculata fuerit, ut claudi non poſſit, cum VI. ſolid. conponat. Si enim ſubterior maculata fuerit, ut lacrimas contenere non poſſit, cum XII. ſolid. conponat. Si enim viſus tactus fuerit in oculo, ita ut quaſi vitrum remaneat, XX. ſolid. conponat. Si autem ipſe viſus foris exit & miſus, XL. ſolid. conponat.

CAPIT. LXI.
De nare tranſpuncta.

Si enim naſus tranſpunctus fuerit, cum VI. ſolid. conponat. Si enim ſummitas naſi, ut mucus contenere non poſſit, abſciſus fuerit, cum XII. ſolid. conponat. Si autem totus à preſſo abſciſus fuerit, cum XL. ſolid. conponat.

CAPIT. LXII.
De labiis maculatis.

Si enim labium ſuperius alicujus maculaverit, ita ut dentes appareant, cum VI. ſolid. conponat. Si ſubterius, ut ſalibum contenere non poſſit, cum XII. ſolid. conponat. Si enim aliquis alio uno ictu duos dentes ſuperiores excuſſerit primos cum VI. ſolid. conponat. Et ſi bis unum de ipſis duobus excuſſerit, cum XI. ſolid. conponat. Si autem dentem abſciderit quem marchzan dicunt Alamanni, cum III. ſolid. conponat. De aliis vero qualemcumque excuſſerit, unumquemque cum uno ſolido conponat. De ſubterioribus vero duobus primis ſi alicui excuſſerit, cum XII. ſolid. conponat, ſi uno ictu fecerit: ſi autem unum ex ipſis excuſſerit duobus ictibus, cum XII. ſolid. conponat.

CAPIT. LXIII.
De lingua abſciſa & de vulneribus in facie factis.

Si autem lingua tota abſciſa fuerit, XL. ſolid. conponat. Si autem media, ut aliquid intellegatur quod loquitur, cum XX. ſolid. conponat. Si autem aliqua plaga in facie alicujus facta fuerit quam capilli vel barba non cooperiant, VI. ſolid. conponat. Si autem collus tranſpunctus fuerit, cum VI. ſolid. conponat.

CAPIT. LXIV.
De eo qui alium contra legem tunderit, & diverſis vulneribus.

Si quis alii contra legem tutunderit caput liberum non volentis, cum XII. ſolid. conponat. Si enim barbam alicujus tunderit nolentis, cum VI. ſolid. conponat. Si quis alio brachium ſuper cubitum tranſpunxerit, cum VI. ſolid. conponat. Si autem cubitum tranſpunxerit, cum tribus ſolid. conponat. Si manum tranſpunxerit, ita ut focus non intret ad coquendum venas vel ſanguinem ſtagnandum, ſolid. unum & ſemiſſem conponat. Si autem ferrum calidum intraverit ad ſtagnandum ſanguinem, cum tribus ſolid. conponat. Si enim brachium fregerit, ita ut pellem non rumpat, quod Alamanni palhepruſt dicunt, ante cubitum, cum tribus ſolid. conponat. Si autem ſupra cubitum hoc contigerit, cum VI. ſolid. conponat. Si enim in cubito percuſſus fuerit, ita ut portare non poſſit, nec ad os manum mittere, cum XII. ſolid. conponat. Si enim totum brachium mancum fuerit, ut nihil cum eo facere poſſit, conponat eum cum XX. ſolid. Si autem à cubitu abſciderit, XL. ſolid. conponat. Si autem ab ſcapula abſciſus fuerit, cum LXXX. ſolid. conponat. Si enim ſummitatem pollicis abſciderit, cum VI. ſolid. conponat. Si autem totum, cum XII. conponat. Si autem proximum pollici primo nodo abſciderit, duos ſolid. & ſemiſſem: Si enim in ſecundo nodo abſciderit, V. ſolid. Si totum abſciderit à palma, cum X. ſolid. conponat. Si longiſſimus digitus abſciſus fuerit à primo nodo, ſolid. unum & ſemiſſem conponat. Si enim ſecundo nodo, cum tribus ſolid. conponat. Si totus à palma abſciſus fuerit, cum VI. ſolid. conponat. Si enim digitus anellaris à primo nodo abſciſus fuerit, duos ſolid. ſi in ſecundo nodo, quatuor: ſi totus, VIII. Ille minimus digitus ita ſolvatur, ut pollex. Si quis autem longiſſimum digitum ſic plagaverit, ut inde mancus ſit, ita ut conplicare non poſſit, aut ſcutum prendere aut arma in terra per illum recipere, XII. ſolid. con-

conponat. Si autem in latus punctus fuerit, ita ut interiora membra non contingat, cum VI. ſolid. conponat. Si autem interiora membra vulneratus fuerit, quod Sreſfuunt dicunt, cum XII. ſolid. conponat. Si autem tranſpunctus fuerit, cum XXIIII. ſolid. conponat. Si autem inteſtinis maculatus fuerit, ut ſtercora exeant, X. ſolid. conponat. Si aliquis alio genitalia tota abſciderit, XL. ſolid. conponat. Si autem caſtraverit, ita ut virilia non tollat, cum XX. ſolid. conponat. Si quis alio ambas coxas uno ictu tranſpunxerit, cum XII. ſolid. conponat. Si autem duabis vicibus, ſimiliter. Si quis in geniculo tranſpunctus fuerit aut plagatur, ita ut claudus permaneat, ut pes ejus ros tangat, quod Alamanni taudragil dicunt, cum XII. ſolid. conponat. Si tibia ſubtus geniculo tranſpuncta fuerit, cum tribus ſolid. conponat. Si autem articulus prior abſciſſus fuerit, cum VI. ſolid. conponat. Illi autem alii articuli ſi abſciſi fuerint toti, unuſquiſque cum II. ſolid. conponatur. Si totum pedem abſciderit, cum XL. ſolid. ſi à genuculo abſciſus fuerit, L. ſolid. conponat. Si autem à coxa ſurſum abſciſa fuerit, & inde vixerit, LXXX. ſolid. conponat. Si autem aliquis alio herniam expreſſerit, cum III. ſolid. conponat.

CAPIT. LXV.

De eo qui alteri viam contradixerit.

Si quis liber libero in via manus injecerit, & contra legem ei viam contradixerit, aut aliquid ei tollere voluerit, cum VI. ſolid. conponat.

CAPIT. LXVI.

De eo qui alterum de caballo jactaverit.

Si quis liber liberum in via de caballo jactaverit, & ei tulerit, & ſtatim eum reddit in ipſo loco, addat ei conſimilem & XII. ſolid. Hæc omnis compoſitio, quam viris judicavimus, fœminis eorum omnia dupliciter conponantur.

CAPIT. LXVII.

De libero qui liberum occiderit.

Si quis autem liber liberum occiderit, conponat eum bis LXXX. ſolid. filiis ſuis. Si autem filios non reliquit, nec hæredes habuit, ſolvat CC. ſolid. fœminas autem eorum ſemper in duplum conponat. Medius vero Alamannis ſi occiſus fuerit, CC. ſolid. ſolvat eum parentibus, qui eum occiderit.

CAPIT. LXVIII.

De eo qui alterius ammiſſarium furaverit.

Si quis alicujus ammiſſarium involaverit, ille cujus eſt debet probare quantum valet. Si enim dicit, quod XII. ſolid. valeat, cum duobus juret quod ſic valeat. Poſtea ſolvat ille fur talem qualem ille juraverit in caput, & illos alios VIIII. geldos ſolvat medietatem in auro valente pecunia; medietatem autem qualem invenire potuerit pecuniam. Et ſi ille talem equum involaverit, quem Alamanni marach dicunt, ſic eum ſolvat ſicut & illum ammiſſarium.

CAPIT. LXIX.

Si quis alicujus caballum involaverit, & pretiet eum dominus ejus cum ſacramento uſque ad VI. ſolid. ſi tantum valet, aut plus aut minus: quantum ille cum ſacramento adpretiaverit in caput tantum reſtituat fur. VIIII. enim geldus in qualibet pecunia habet. Jumentum tribus ſolid. adpretiet, ſi tantum valet aut minus. Si equo, quem marach dicunt, oculum excuſſerit aut eum excurtaverit, cum tribus ſolid. conponat. In alio caballo mediano ſi oculum excuſſerit, ſolid. unum & ſemiſſum conponat, & ſi eum excurtaverit, ſimiliter conponat. Si enim jumento oculum excuſſerit, medium ſolid. & ſi eum excurtaverit, ita faciet.

CAPIT. LXX.

De eo qui equum plagaverit, dum hominem plagare voluerit.

Si quis homo in equo ſuo caballicaverit, & aliquis eum ſuper ipſum plagare voluerit, & dum illum plagare voluerit, caballum ejus plagaverit, ita plagam caballi conponet, quemadmodum conponere debuit, ſi dominum ejus plagaſſet.

CAPIT. LXXI.

De eo qui in troppo de jumentis ductricem involaverit.

Si enim in troppo de jumentis illam ductricem aliquis involaverit, licet eam domino ejus adpretiare XII. ſolid. & quicquid ille adpretiaverit, ille fur furtivum reddat VIIII. geldos. Alia autem jumenta de grege, quæ lactantes ſunt, cum VI. ſolid. conponat. Alia autem, quæ adhuc pregna non ſunt, III. ſolid. ſint adpretiata.

CA-

Digitized by Google

CAPIT. LXXII.

De eo qui pregnum jumentum ferierit & abortivum fecerit.

Si autem aliquis homo ictu ferierit pregnum jumentum, & abortivum fecerit, ita ut jectat ipſum polédrum mortuum, I. ſolid. conponat.

CAPIT. LXXIII.

Qualiter jumenta quæ meſſem læſerint includantur.

Si quis gregem jumentorum ad pignus tulerit & incluſerit contra legem, cum XII. ſolid. conponet, & demittat, & uſque ad annum integrum habeat eas in cura qui illos pignoravit & ſi aliquid de ipſa grege in ipſo anno perdiderit ille qui pignus tulit, ſimilem reſtituat. Si autem ipſe grex jumentorum damnum fecerit aut in prato aut in meſſe, foris minatur & dicatur domino ejus, ut veniat videre quale damnum fecit, & quantum æſtimaverit arbitrio aut adfirmare auſus fuerit, quod tantum damnum feciſſet, tantum dominus jumentorum reſtituat, ſi vero paſtorem illorum jumentorum aliquis occiderit, conponat cum ſolid. XL.

CAPIT. LXXIV.

De eo qui taurum gregem regentem involaverit aut occiderit.

Si quis in vaccaritia legitima, ubi ſunt XII. vaccæ vel amplius, taurum ex ea involaverit vel occiderit, tribus ſolid. eum ſolvat: aut qualecumque armentum de ipſa vaccaritia involatus fuerit, ſecundum qualitatem eum ſolvat, illam optimam vaccam IIII. tremiſſis licet adpretiare: illa alia ſequenteriana Solid. I. illa alia minuta animalia ſecundum arbitrium adpretientur, & ita ſolvantur ſecundum quod Lex habet.

CAPIT. LXXV.

De eo cui mortaudus inputatur.

Si cui mortaudum barum aut fœminam, qui qualis fuerit ſecundum legitimum weregeldum ſolvatur, aut cum XXIIII. tot electos aut cum LXXX. quales invenire potuerit juret.

CAPIT. LXXVI.

De eo qui gravidæ mulieri natum interfecerit.

Si qua mulier gravida fuerit, & per factum alterius infans natus mortuus fuerit, aut ſi vivus natus fuerit, & VIII. dies non vivit, cui inputatum fuerit, XL. ſolid. ſolvat, aut cum XII. medios electos juret.

CAPIT. LXXVII.

De pretio bovis.

Optimus bos V. tremiſſos valet: medianus, IIII. tremiſſos valet: minor, ſicut & pretiatus fuerit qui de ipſis aliquem involaverit, ſicut Lex habet ita conponat.

CAPIT. LXXVIII.

De eo qui paſtores vel artifices occiderit.

Si paſtor porcorum, qui habet in grege XL. porcos, & habet canem doctum & cornu & juniorem, occiſus fuerit, XL. ſolid. conponatur. Legitimus paſtor ovium, ſi LXXX. capita in grege habet domini ſui, & occiſus fuerit, cum XL. ſolid. conponatur. Si alicujus ſiniſcalcus, qui ſervus eſt & dominus ejus XII. vaſſus infra domum habet, occiſus fuerit, XL. ſolid. conponatur. Si mariſcalcus, qui ſuper XII. caballos eſt, occiditur, XL. ſolidi conponatur. Si piſtor, ſimiliter. Faber aurifex aut ſpatarius, qui publicè probati ſunt, ſi occidantur, XL. ſolid. conponatur.

CAPIT. LXXIX.

De eo qui cum ancilla veſtiaria & genetiaria concubuerit.

Si quis cum alicujus ancilla veſtiaria concubuerit contra voluntatem ejus, cum VI. ſolid. conponat, & ſi cum puella de genetio concubuerit aliquis contra voluntatem ejus, cum VI. ſolid. conponat. Si quis cum aliqua ex illis aliis de genetio contra voluntatem concubuerit, cum tribus ſolid. conponatur.

CAPIT. LXXX.

De eo qui incendium ſuper alium in nocte miſerit.

Si quis aliquem ſuper focum in nocte miſerit, ut domum ejus incendat ſeu & ſalam ſuam, & inventus & probatus fuerit, omne quod ibidem arſit ſimile reſtituat, & ſuper hæc XL. ſolid. conponat, ſi enim domum infra curtem incenderit aut ſcuriam aut graneam vel cellaria omnia ſimilia reſtituat, & cum XII. ſolid. conponat. Si quis ſtubam, ovile, porcaritiam domum aliquis concremaverit, unamquamque cum III. ſolid. conponat, & ſimilem reſtituat ei ſcutiam vel graneam. Servi ſi incenderit, cum VI. ſolid. conponat, & ſimilem reſtituat. Si enim ſpicarium ſervi incenderit, cum III. ſolid. conponat. & ſi domino, cum VI. & ſimilem reſtituat.

Digitized by Google

CAPIT. LXXXI.

De canibus ſeuſibus vel aliis furatis aut occiſis.

Si quis canem ſeuſium primum curſalem, qui primus currit, involaverit, ſolid. VI. conponat. qui ſecundum, cum ſolid. III. conponat. qui illum ductorem, qui hominem ſequentem ducit, quod laithunt dicunt, furaverit, XII. ſolid conponat. Bonum canem porcarium, urſaritium, vel qui vaccam & taurum prendit ſi occiderit aliquis, cum tribus ſolid. conponat. ſi veltrum leporalem probatum aliquis occiderit, cum III. ſolid. conponat. Si quis canem paſtoralem, qui lupum mordit & pecus ex ejus ore tollit & ad clamorem ad aliam vel ad tertiam villam currit, occiderit, cum III. ſolid. conponat. Si canem qui curtem defendit aliquis occiderit, cum ſolido conponat. Et ſi ipſe canis eum per veſtimentum adprehendit, & eum quaſi nolens percuſſerit, & mortuus fuerit, juret ut per invidiam non feciſſet, niſi ſe ad defendendum, & donet alium catellum, qui jugum transpaſſare poſſit.

CAPIT. LXXXII.

De eo qui aliquam clauſuram in uqua fecerit & ibi aliquid negaverit.

Si quis mulinum aut qualemcumque clauſuram in aquam facere voluerit, ſic faciat ut nemini noceat, ſi ambæ tipæ ſuæ ſunt, licentiam habeat: ſi autem una alterius, aut roget aut conparet. Si quis aliquam clauſuram in aquam fecerit, & ipſa aqua inflaverit, & ibi alicujus pecus negaverit vel famulus vel infans quicquid negaverit, ſimile reſtituat, unumquodque ſecundum legem conponat.

CAPIT. LXXXIII.

De his qui de terra ſua inter ſe contendunt.

Si qua contentio orta fuerit inter duas genealogias de termino terræ eorum, & unus dicit; hic eſt terminus: alius revadit in alium locum, & dicit; hic eſt noſter terminus: ibi præſens ſit Comis de plebe illa, & ponat ſignum ubi iſte voluerit, & ubi ille alius voluerit terminum, & girent ipſam contentionem. Poſtquam girata fuerit, veniant in medium, & præſente Comite tollant de ipſa terra, quod Alamanni curffodi dicunt, & ramos de ipſis arboribus infigant in ipſam terram, quam tollunt, & illæ genealogiæ quæ contendunt levant illam terram præſente Comite & commendent in ſua manu. Ille involvat in fanone & ponet ſigillum, commendet fideli manu uſque ad ſtatutum placitum. Tunc ſpondeant inter ſe pugnam duorum quando parati ſunt ad pugnam, tunc ponant ipſam terram in medio, & tangant ipſam cum ſpatis ſuis, cum quibus pugnare debent, & teſtificentur Deum creatorem, ut cujus ſit juſtitia, ipſius ſit & victoria, & pugnent, qualis de ipſis vicerit, ipſe poſſedeat illam contentionem, & illi alii præſumptioſi, quia proprietatem contradixerunt, conponat cum XII. ſolid.

CAPIT. LXXXIV.

De eo qui ſervum alterius fugientem acciperit, & ſequenti domino contradixerit.

Si quis fugitivum alterius ſervum ſuſciperit, & ſequenti Domino aut in illa die aut quando poterit, contradixerit eum & reddere noluerit, tunc vadat ad Principem quem ille habet, ut ei juſtitiam faciat, & cum XL. ſolid. conponat eum, quia contra legem eum recipit.

CAPIT. LXXXV.

De eo qui ſervum in pignus ſuſciperit, & ſi ipſe ſervus aliquod damnum fecerit.

Si quis pignus tulerit contra legem aut ſervum aut equum, poſtquam illum in domum ſuam duxerit, & ille ſervus ibi hominem occiderit, aut ille equus aliquod damnum fecerit, illud damnum ad illum pertineat, qui illud pignus tulit, non ad illum dominum cujus illud pignus fuit. Si autem dominus voluntarie pignus dederit pro aliqua re alicui, & illud pignus quod datum eſt ibi aliquid damnum fecerit, dominus ejus qui dedit damnum quod factum eſt ſimile reſtituat.

CAPIT. LXXXVI.

De eo qui alteri res ſuas apud ſe inventas contradixerit.

Si quis res ſuas apud alium hominem invenerit, quicquid ſit aut mancipia aut pecus aut aurum aut argentum aut alia ſpolia, & illa reddere noluerit & contradixerit, & poſthæc convictus eſt ante judicem, aut ſimile aut ipſum reddat & cum XLII. ſolid. conponat, quia proprietatem ejus contradixit.

CAPIT.

Digitized by Google

CAPIT. LXXXVII.

Ut fratres poſt mortem patis eorum hereditatem non diſſipent antequam dividant eam.

Si qui fratres poſt mortem patris eorum aliquanti fuerint, dividant portionem patris eorum, dum hæc non fuerit facta, nullus rem ſuam diſſipare faciat uſque dum æquali parciant.

CAPIT. LXXXVIII.

De eo qui hominem occiderit & negaverit.

Si quis hominem occiderit & negare voluerit, cum XII. nominatis juret, & alios tantos advocatos in arma ſua ſacramenta pro quattuor tremiſſis cum uno ſacramentale juret: tres ſolid. & tremiſſe cum duos ſacramentales juret: De VI. ſolid. & tremiſſe cum V. nominatis juret aut cum tracta ſpata defendat.

CAPIT. LXXXIX.

De coxa vel brachio inciſis.

Si coxa abſciſa fuerit libero homini, LXXX. ſolid. conponat: Si brachium abſciſum fuerit ſimiliter.

CAPIT. XC.

De eo qui mulieri prægnanti abortivum fecerit.

Si quis mulieri prægnanti abortivum fecerit, ita ut jam cognoſcere poſſit utrum vir an fœmina fuit: Si vir debuit eſſe, cum XII. ſolid. conponat: Si autem fœmina, cum XXIIII. Si nec utrum cognoſcere etiam non formatur in liniamenta corporis, cum XV. ſolid. conponat. Si amplius requirit, cum ſacramentalibus ſuis ſe ei idoneet.

CAPIT. XCI.

De hereditate quam mulier poſt partum ſtatim mortua derelinquit.

Si qua mulier, quæ hereditatem paternam habeat, poſt nuptum prægnans peperit puerum, & in ipſa hora mortua fuerit, & infans vivus remanſerit aliquanto ſpatio vel unius horæ, ut poſſit aperire oculos & videre culmen domus & quatuor parietes, & poſtea defunctus fuerit, hereditas materna ad patrem ejus perteneat, & tamen ſi teſtes habet pater ejus, qui vidiſſent illum infantem oculos aperire & potuiſſet culmen domus videre, & quattuor parietes, tunc pater ejus habet licentiam cum lege defendere. Si autem aliter, cujus eſt proprietas, ipſe conquæræt.

CAPIT. XCII.

De eo qui in pugna parem ſuum dereliquit & aufugit.

Si qua in exercitu pugna commiſſa fuerit, & demittit quis parem ſuum pugnare, & fugit, & ille alius defendit ſe poſt reverſionem, ille qui fugit conponat bis ſolid. illi alio, quia inde fugivit.

CAPIT. XCIII.

De eo qui poſt finitam & emendatam cauſam mallare præſumpſerit.

Si quis aliquem poſt finitam cauſam & emendatam mallare voluerit, poſt teſtes tractos & emendationem datam ſi hoc præſumpſerit temptare, & iſte non poteſt per ſacramenta vel per teſtes defenſare, tunc per pugnam duorum ſe defendat, & poſthæc ille teſtator cum XL. ſolid. conponat.

CAPIT. XCIV.

De eo qui ingenuam fœminam colopo percuſſerit.

Si quis fœminam ingenuam colopo percuſſerit, ſic ut ſanguis non exeat, ſolvat ſolid. duos: Si lida fuerit, ſolid. I. tremiſſe: ſi ancilla fuerit, ſolvat ſolid. I. Si barus fuerit, ſimiliter: ſi ſervus fuerit, medium ſolid.

CAPIT. XCV.

De eo qui medelam aut carrucam alterius involaverit.

Si quis medelam rumpit aut involat, ſolvat ſolid. III. Si carrucam involat aut rumpit rotas in priori parte, ut die illa operatricet, ſolid. III. conponat: Si de poſt involat aut rumpit, VI. ſolid. conponat. Si herpices fuerit, III. ſolid. conponat.

CAPIT. XCVI.

De eo qui buricas in ſilva pecorum incenderit.

Si quis buricas in ſilva tam porcorum quam pecorum, incenderit, XXII. ſolid. conponat: & ſi intus per furorem intrat, & de ſuo nihil invenit, VI. ſolid. conponat: & ſi in curte aliena ingreſſus fuerit, ſimili modo, ſi intus in ſcuria, XII. ſolid. conponat, niſi homicida ſuus ei in curte aut in caſa fuerit, & pro ipſo nullus offer rit juſtitiam, ſi ſequenter ipſum currit, hoc non eſt ad requirendum.

CA-

Digitized by Google

CAPIT. XCVII.

De eo qui gregem animalium in pignus tulerit & porcorum vel cæteros paſtores flagellaverit.

Si quis gregem de porcis aut de jumentis aut de vaccis vel de berbicibus in pignus tulerit, XL. ſolid. ſit culpabilis. Si porcarius ligatus de via hoſtatus vel battutus fuerit ſic ut duo teneant & tertius percutiat, VIII. ſolid. conponat, & de reliquo quod ei fecit ſicut reliquis ſervis conponi ſolet ei in triplum conponat. & quod de berbigario, ſtotario & Vaccario fit, quod reliquis ſervis conponi ſolet, conponatur eis in duplo.

CAPIT. XCVIII.

De eo qui biſſontem vel cætera animalia aut furaverit aut occiderit.

Si quis biſſontem bubalum vel cervum qui prugit furaverit aut occiderit, XII. ſolid. conponat, & ſi cervus ille treudis non habet, medium ſolid. conponat: ſi treudis habet, & cum ipſo nihil ſagittatum eſt, ſolvat ſolid. I. Si rubeus feramus cum ipſo ſagittatus eſt, tres ſolid. ſolvat. Si niger eſt, ſolid. VI. conponat. Si involatus fuerit, VIIII. geldos conponat. ſi cervia indomita fuerit occiſa, tremiſſo ſolvat: Si treudem habuit, medium ſolid. Si cum ipſa rubia fera ſagittata fuerit, III. ſolid. ſolvat: Si nigra, VI. ſolid. conponat: Si involata fuerit, VIIII. geldos conponat. Si verſus alienus occiſus aut involatus fuerit, ſolvat eum ſolid. VI. aprum ſimiliter. Si quis pecum manualem, qui dicitur alatus, aut verrem aut ducariam occiderit, VI. ſolid. conponat. Si furatus fuerit, III. ſolid. ſolvat, & quantum juret quod valuit VIIII. geldos conponat, Si quis capriolum occiderit, ſalga, ſi involatus fuerit, VIIII. geldos conponat. Si quis fuerit furata vel occiſa, III. ſolid. conponat: Si auca fuerit involata, VIIII. geldos conponat. Aneta, gariola, cicunia, corvus, cornicla, columba & cauha, ut alia ſimilia requirantur. Si acceptor qui aucam mordet, III. ſolid. ſolvat, Si gruem mordit, VI. ſolid. conponat: Si verris occiderit, ipſum pro ea reddat & III. ſolid. ſolvat. Si canis alienus hominem occiderit, medium Weregeldum ſolvat: & ſi totum vueregeldum quærat, omnia oſtia ſua claudentur, & per unum oſtium ſemper intret & exeat, & de illo limitare VIIII. pedes ſuſpendatur uſque tum totus putriſcet, & ibi putritus cadat & oſſa ipſius ibi jaceant, per alium oſtium nec intret nec exeat. & ſi canem ipſum inde jactaverit, aut per alium oſtium intraverit in caſa, ipſum vueregeldum medium reddat. Si caballus, porcus, aut bos hominem occiderit, totum vueregeldum ſolvat: Si ſervus fuerit, medium pretium ſolvat. Si alicujus caballus ſepem alienam ſallierit, & de palo tranſpunctus fuerit cujus ſepis fuerit ipſum ſolvat medium pretium. Si quis ferrum mulinarium involaverit, alium cum ipſo reddat, & ſolvat ſolidis VI. in texaga cujus fuerit. Si quis ſepem alienam capulaverit, III. ſolid. ſolvat. Si quis mortuum ſuum in terra aliena poſuerit, XII. ſolid. ſolvat aut cum XII. juret ut hoc pro malo non feciſſet. Si quis ingenuum aut ingenuam extraneam ſine permiſſo cujus fuerit in terra miſerit, XL. ſolid. ſit culpabilis. Si ſervus fuerit, XII. ſolid. ſolvat.

DE LEGIBUS.

Moyſes gentis Hebreæ primum omnium divinas leges ſacris literis explicavit. *ex Iſidoro* Foroneus Rex Græcis primus leges, judiciaque conſtituit. Mercurius Trimegiſtus primus leges Ægyptiis tradidit. Solon primus leges Athenienſibus dedit. Ligurgus primus Lacedæmoniis jura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romolo ſucceſſit in regnum, primus leges Romanis ededit: deinde cum populus ſeditioſus magiſtratus ferre non poſſet, X. viros legibus ſcribendis procreavit, qui leges ex libris Salomonis in Latinum ſermonem translatas XII. tabulis expoſuerunt. Fuerunt autem hi, Appius, Claudius, Genutius, Veterius, Iulius, Manilius, Sulpitius, Sectius, Curatius, Romelius, Poſtumius. hi decem viri legum conſcribendarum electi ſunt. Leges autem redigere in libris primus Conſul Pompejus inſtituere voluit, ſed non perſeveravit obtrectatorum metu. Deinde Cæſar cœpit id facere, ſed ante interfectus eſt. Paulatim antiquæ leges vetuſtate atque incuria exſolverunt, quarum etſi nullus jam uſus eſt, notitia tamen neceſſaria videtur. Leges novæ à Conſtantino cœperunt Cæſare & reliquis ſuccedentibus, erantque permixtæ & inordinatæ, poſtea Theodoſius minor Auguſtus ad ſimilitudinem Gregoriani & Ermogeniani codicem factum conſtitutionum à Conſtantini temporibus ſub proprio cujusque Imperatoris titulo diſpoſuit, quem à ſuo nomine Theodoſianum vocant. Deinde unaquæque gens propriam ſibi ex conſuetudine elegit legem. Longa enim conſuetudo pro lege habetur. Lex eſt conſtitutio ſcripta. Mos eſt vetuſtate probata conſuetudo, ſive lex non ſcripta. Nam lex à legendo vocata, quia ſcripta eſt: Mos eſt autem conſuetudo longa de moribus tracta tantundem: Conſuetudo autem eſt jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur. Lex erit omne quod jam ratione

ratione conſtiterit, quod diſciplinæ conveniet, quod ſaluti proficiat. Vocata autem conſuetudo, quia in communi eſt uſu. Theodericus Rex Francorum cum eſſet Catalaunis, elegit viros ſapientes, qui in regno ſuo legibus antiquis eruditi erant. Ipſo autem dictante juſſit conſcribere legem Francorum & Alamannorum & Bajoariorum unicuique genti, quæ in ejus poteſtate erat, ſecundum conſuetudinem ſuam addidit quæ addenda erant & improviſa & incompoſita reſecavit, & quæ erant ſecundum conſuetudinem paganorum mutavit ſecundum legem Chriſtianorum, & quicquid Theodericus Rex propter vetuſtiſſimam paganorum conſuetudinem emendare non potuit, poſthæc Hildebertus Rex inchoavit, ſed Chlodharius Rex perfecit. Hæc omnia Dagobertus Rex glorioſiſſimus per viros inluſtres Claudium, Chadoindum, Magnum & Agilolfum renovavit, & omnia vetera legum in melius transtulit, & unicuique genti ſcriptam tradidit. Factæ ſunt autem leges ut earum in metu humana cohercerentur judicia tutaque ſit inter probos innocentia, & in ipſis inprobis formido ſupplicii, & refrenandi nocentiam facultas eſt.

Hoc Decretum eſt apud Regem & Principes ejus, & apud cunctum populum Chriſtianum qui infra regnum Merwungorum conſiſtunt.

HÆc ille venerandæ codex vetuſtatis in ipſa Alamannia ſcriptus & in judicio publico propoſitus ſub Comite Turgovienſi. Quæ ſequuntur duo capitula in eodem codice adjecta habentur, ſed alia à ſuperiori & manu pennaque & atramento picta ea ſunt.

VI.

De juratoribus quales vel quantos ſecundum cuua homo habere debet.

DE minoribus cauſis uſque ad ſolidum valentem licet unicuique, qualem ſacramentalem unum ſecum habere vult in ſuo ſacramento continere. Nam ſi duas ſaigas valentes ſupra ſolidum res valuerint, de qua cauſa orta fuerit, tunc debet homo qui cauſam requirit, tres electos denominare, & ex denominatis tribus licentiam habet excuſator reicere duos. tertium vero reicere non licet, ſed ipſum ſecum in ſacramento habere debet. Saiga autem eſt quarta pars tremiſſæ, hoc eſt denarius unus. Duæ ſaigæ duo denarii dicuntur. Tremiſſa autem eſt tertia pars ſolidi, & ſunt denarii quatuor. Ita obſervandum eſt uſque ad tres ſolidos. Et ſi ſupra tres ſolidos iterum duas ſaigas valentes aliquis interpellatus fuerit, tunc qui cauſam proſecutus fuerit, electionem faciat de conjuratoribus. Unde excuſator quales duos reicere voluerit, poteſtatem habeat, & cum duobus juratoribus juret. Iſte ordo obſervandus eſt uſque ad VI. ſolidos. Nam ſi duæ ſaigæ ſupra ſunt, tunc cum quinque ſua manu ſexta jurare debet ſimiliter cum electis ſicut ſupra dictum eſt: & duos in omnibus iſtis ordinibus reicere licet. ita ſacramenta ſic debent eſſe jurata, ut illi conjuratores manus ſuas ſuper capſam ponant, & ille ſolus, cui cauſa requiritur, verba tantum dicat, & ſuper omnium manus manum ſuam ponat, ut ſic illum Deus adjuvet vel illæ reliquiæ, & ad illas manus quas comprehenſas habet, ut de illa cauſa unde interpellatus eſt, culpabilis non ſit.

VIII.

Qualiter ſervi componendi ſunt.

SI quis ſervum alienum occiderit, ſolidos XII. in capitale reſtituat, aut cum alio ſervo, qui habeat XIIII. palmas cum pollice replicato & duos digitos in longitudinem, & tres ſolidos in alio pretio ſuperponat, quod fiunt ſimul ſolidi XV. Si quis Eccleſiaſticum ſervum vel Regium occiderit, tripliciter componat, hoc eſt XLV. ſolidis.

F I N I S.

CHARTARUM ET INSTRUMENTORUM VETERUM ALAMANNICORUM

CENTURIA UNA, IN CERTOS TITULOS DIGESTA.

DE INGENUITATE.

I.

Madalfredus.

Serva geniti, dum libera habita fuit, ingenui exiſtunt.

EGo quidem Haycho filius Vodalberti, devenit mihi ut in conjunctionem quandam fœminam mihi uſurpaſſem nomine Otpirgam, quæ tunc temporis libera fuit, poſtea vero ab Emichone advocato ad ipſum monaſterium S. Galli in ſervitium ad-

Digitized by Google

adquiſita, & ex ea mihi liberi II. procreati fuerant, quorum nomina erant Voluini & Voto. Ideoque propter conpaſſionem genitorum ne in conditionem ſervilem cogerentur, talis mihi decrevit voluntas, ut aliquid de rebus meis traderem ad monaſterium locis illis aptum; quod & ita feci. Tradidi videlicet ad Haſumwanc ipſa marca adhærentem runcalem I. hobam etiam & amplius continentem, ea conditione, ut ipſi illic reſideant & ibi laborent tempus vitæ ſuæ, & annis ſingulis cenſum inde perſolvant qualicumque pretio potuerint, ſolidum I. inſuper & IIII. dies in meſſe aut ad fœnum colligendum perficiant. Si autem poteſtas monaſterii iſtam traditionẽ inrumpere & eos alienigenare conaverit, tunc ego Haycho ipſas res licentiam habeam abſque ullius contradictione in meam redigere poteſtatem. Si autem ipſi denominati per incuriam ſe inde abſtraxerint ſeu ab alienarum conjunctione fœminarum ſeu aliqua cauſa caſu accidente, tunc ipſæ præfatæ res ad monaſterium revertantur ad perpetim poſſidendum, ſign. ipſius Haychonis, & advocati monaſterii Emichonis. ſign. Actum ad Haſumwanc præſentibus iſtis. ſign. Engilhelm & Engilpoldi, ſig. Hiltipoldi & Scalconis, ſign. Cuntardi & Gialolfi, ſign. Cunzoni Presbyteri, & Regimberti, & Hucpoldi. Ego Madalfretus rogatus à Hrotoch Præpoſito ſcripſi. Notavi diem Martis V. KAL. Martias, regnante domno Hludowico Rege anno XV. ſub Gozberto Comite.

Si liber ſervum acceperit, quæ ſit conditio prolium. Partitio liberorũ inter Dominum & ſervam lege Alamannica ſic fiebat, ut natu maximum filium Dominus ſequentem liber pater, & ſic deinceps, acciperet: idem in filiabus. Hæc Lex non reperitur in ſuperioribus capitulis: concordat tamen cum Novel. Juſtiniani Imperat. 151. de prole partienda inter ruſticos, & Novel. 162. c. 2. & ſeq. & l. ultima C. de agricol. Servorum conditio, qui quod acquirunt Domino acquirunt etiam ſub ſervos.

II.

Sintpertus Monachus.

IN Dei nomine, ego Vuarſind evenit mihi ut honeſto amore accepiſſem quandam ſervam monaſterii S. Galluni nomine Richildim, eamque in matrimonium ſumpſiſſem, quæ mihi progenuerat IIII. filios his nominibus. Sintuuart, Fridpert, Vuanwic & Halo, & unam filiam cognominem. Convenit autem Hartmanno venerabili Abbati & mihi Vuarſindo ut ſub manu advocati ſui Perichonis liberos meos juxta legem Alamannorum partiri haberemus, quod & feci, tradidique ad ſervitium monaſterii duos filios, ſcilicet Sintuuart & Halo, ſicut lex jubet. Filiam autem ne forte in ſervitutem amitterem, placuit redimere, quod & feci dedique alium mancipium legitimæ ætatis monaſterio totaliter & ex integro poſſidendam & in pretio ſolidos II. Actum in Conſtantia, in præſentia teſtium qui ſignaverunt ſign. Vuarſind qui hanc conventionem ſcribere voluit, ſign. Perichonis advocati monaſterii, ſign. Ruodgaud, ſign. Ratpert, ſign. Vuolco, ſign. Mangold. Ego Sintpert humilis monachus rogatus à Vuarhind ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Mercurii VIII. KAL. Auguſti, regnante Domino noſtro Chuonrado Rege.

DE SERVITUTE.

III.

Albuinus Clericus.

IN Dei nomine, Ego Cotawina ancilla Dei dono atque trado ad monaſterium S. Galloni, ubi ejus ſacrum requieſcit corpus & hoc eſt quod trado, quod ego in Lutinach viſura ſum habere, & in alio loco qui dicitur Beſſindorf, & in locis, campis, ſilvis, & omnia quæ inibi viſura ſum habere, & caſatos tres his nominibus, Ragingerius cum infantes ſuos his nominibus, Rihgero, Vuantilone, Vualtricho & uxore ſua Faſtrata, & filio eorum Vuolfrido, & ſervo ejus Iſamberto, & alio ſervo nomine Vuoto, & Haccone qui eſt in concambio cum Vuichardo redemere ſe vult, det alium mancipium XI. manuum longum. Hi ſunt teſtes qui præſentes fuerunt & ſignaverunt. ſign. Cotavvinæ qui hanc traditionem fieri rogavit, ſign. Vuichardi, ſign. Tuto, ſign. Vuotahar, ſign. Amalger, ſign. Theotbald, ſign. Mairolt, ſign. Tuilo, ſign. Vuolſberti, ſign. Aſthari. Ego itaque Albuinus Clericus rogitus ab Cotavvina hanc cartam ſcripſi ſub die VII. KL. Octob. in anno I. regnante Carolomanno Rege.

IV.

Anonymus.

Anno Domini MCCLXXXXVIII. Wilhelmus Abbas monaſterii S. Galli hæc conſcribi fecit. Noverint univerſi quod Burchardus dictus Lou reſidens in Thurego, Adilheidis, Mechthildis, Adilheidis, & Gertrudis, filiaſtræ ipſius Burchardi pertinent jure proprietatis ad monaſterium noſtrum prædictum, & quamdiu vixerint, tenentur dare annis ſingulis I. libram ceræ in recognitionem proprietatis. Poſt mortem vero eorum Abbas, qui pro tempore fuerit, de ſingulis mortuarium accipiet.

Donari, tradi, permutari, vendi apud Alamannos potuiſſe ſervos ſub ſuis titulis exempla evincent.

DE MANUMISSIONE.

V.

Nandcrimus Monachus.

Notum ſit omnibus tam præſentibus quam ſuperventuris, quod ego Vuolaliub cum manu advocati mei Engilboldi duo mancipia mea, id eſt Thiotonem & Vuadindam,

Manumiſſio privata. de Nibalgovva.

Digitized by Google

dindam, in Dei amore libertate donavi, ea tamen ratione, ut annis ſingulis ad Cellam Ratpoti, quæ ad monaſterium S. Galli pertinet, incenſu IIII. denarios ſolvant. Actum in loco qui dicitur Rota publice præſentibus his quorum hic ſigna continentur. ſign. Vuolaliub & advocati ejus Engilboldi, qui hanc notitiam fieri voluerant, & aliorum teſtium, ſig. Engilhelm ✠ Cundhart ✠ Ruadker ✠ Vuano ✠ Oadalwart ✠ Vuolfleip ✠ Reginker ✠ Tagapert ✠ Folcholt ✠ Sinderat ✠ Vto ✠ Vuato. Ego itaque Nanderim indignus monachus ad vicem Richperti rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Jovis, VIII. KL. Majas, anno XXII. regni Hludowici, ſub Gozperto Comite.

Aliud exemplum habes infra ſub titulo De traditione rerum, in charta Hiringi monachi. Et aliud ſub titulo de precariis in charta Purgolfi ſubdiaconi.

VI.

Ernuſtus Cancellarius.

Manumiſſio coram Rege In nomine ſanctæ & individuæ trinitatis, Hludowicus divina favente gratia Rex. Noverint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet & futuri, quia nos rogatu Purucharti dilecti Comitis noſtri quendam proprium ſervum noſtrum Iohan nominatum, in præſentia fidelium noſtrorum, per excuſſionem denarii de manu illius, juxta legem Salicam in elomoſynam noſtram liberum dimiſimus, & ab omni jugo ſervitutis abſolvimus, ejus quoque abſolutionem hoc ſcripto firmavimus, quam in omni tempore firmam inviolabilemque manſuram eſſe volumus. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicuti reliqui manumiſſi, qui per hujusmodi titulum abſolutionis à Regibus vel Imperatoribus noſcuntur eſſe relaxati ingenui, ita deinceps memoratus Iohan bene ingenuus atque ſecurus exiſtat, & ut iſta ingenuitatis pagina firma ſtabiliſque conſiſtat, annulo noſtro eam conſignari juſſimus.

Ernuſtus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi. Data II. Kal. Iun. anno incarnationis Domini DCCCCVI. indict. VIIII. anno regni Domini Hludovici VII. Actum in Rottwila feliciter. Amen.

VII.

Vuato Diaconus.

Manumiſſio in Eccleſia. AUctoritas Eccleſiaſtica patenter ammonet, inſuper & poteſtas Regia canonicæ religioni adſenſum præbet, ut quemcunque ad ſacros ordines ex familia propria promovere Eccleſia quæque elegerit in præſentia Sacerdotum canonicorum ſimul & Nobilium laicorum, & ejus cui ſubjectus eſt manumiſſione ſub libertatis teſtamento ſollemniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine Engildruda quondam meum famulum nomine Sigimarum, ſacris ordinibus dignum, in præſentia nobilium virorum liberum ab omni vinculo ſervitutis dimitto. Cui Romanæ per hoc auctoritatis teſtamentum ſtatuo, ita ut ab hodierno die & tempore bene ingenuus atque ſecurus permaneat, tanquam ſi ab origine fuiſſet parentibus liberis procreatus vel natus: eandem pergat partem quamcunque volens canonice elegerit, habensque portas apertas ita ut deinceps nec mihi nec ſucceſſoribus meis ullum debeat noxiæ conditionis ſervitium, neque aliquod libertatis obſequium, ſed omnibus diebus vitæ ſuæ ſub certa ingenuitate, ſicut alii cives Romani, per hunc manumiſſionis aut ingenuitatis titulum bene ſemper ingenuus atque ſecurus exiſtat, ſuumque peculiare, quod habet aut quod adhuc adquiri poterit, faciat inde ſecundum canonicam libertatem quidquid voluerit. Et ut hæc teſtamenti ac ingenuitatis auctoritas inviolatam inconvulſamque optineat firmitatem, ego Engildruda & Richolf advocatus meus amborum manibus ſubterfirmavimus, ſacerdotes quoque ita nominati manus ſuas in præſentem ingenuitatis cartulam miſerunt, Petro, Adalman, Hiltiger, Rodpot, Baldolt, Rantolf. Actum in villa Hoſtrahum nuncupata, in præſentia Salomonis & Reginolfi miſſis Domni Hludovvici Regis ſig. Hiltibaldi miſſi Honoreti Comitis † Otkir † Liutpreht † Hadpert &c. Ego itaque Vuato Diaconus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Iovis, in VIII. ID. Octobr. regnante Domno Hludovvico Rege Alamannorum & Pejoariorum, ſub Chonrato Duce nobiliſſimo, feliciter. Amen.

Cujacius Obſervat. lib. 14. c. 17.

VIII.

Thiothartus.

Manumiſſio cempta proprio peculio. Igitur dum pluribus cognitum eſſe conſtat, qualiter nos Grimaldus Abba & Advocatus noſter Poſſo partibus monaſterii S. Galli quendam hominem Vnderuſt nomine ad ſervitutis jugum attrahere voluimus, & ideo in mallo publico, coram Comite Vodalrico, ſcilic. Ego Grimaldus Abba & prædictus Advocatus noſter Poſſo illum pleniter ad ſervitium præfato monaſterio noſtro quæſivimus, nobisque & ſucceſſoribus noſtris illum ſubjugare conati ſumus. Ille autem in eo conſilio, prædictus videlicet Vnduruſt, ſtuduit, ſe reconciliare, quam ſervituti ſuccumbere ſagacibusque flagitationibus à nobis &

Digitized by Google

Advocato noſtro, ut ſe nobiſcum pacificare voluiſſet. At nos propter amorem Domini illius rogitationibus ſenſum adcommodentes conſentiebamus, reconciliationem non renuentes. Atque ob id jam dictus homo Unduruſt de medio quod habuit territotio inter Hagenbah & Eligauge acSnetta,juchos quattuor ad reconciliationem nobis dedit, ſcil. ut à die præſenti ita ingenuus conſiſtat, quaſi ſi ab ingenuis parentibus ſit genitus: noſque ea ratione illud accipientes, quatenus ipſe noſtrâ ex parte ab omni ſervitutis vinculo ſit exutus in perpetuum, totaque ejus agnatio, poſteritas & procreatio ſimiliter ſit abſoluta, ſub ea conditione, quæ modo ab illo genita eſt & deinceps progenita fuerit, tamquam ſi ex liberis fuiſſent parentibus procreati, hocque conſcriptionis vinculo firmari juſſimus. Actum in Vuitarduro coram Vodalrico Comite & cætero populo. ſig. Grimaldi Abbatis & Advocati ſui Poſſonis, ſigna aliorum teſtium. Vodalricus Comes Adalhol, Vuanzo, Adalhelm, Nidger, Landfrid, Aſtheri, Uto, Fridun, Lantolt, Heitar, Vuuinrat, Strello, Adalram, Other, Alpheri, Thiotpert, Cunzo, Hadabert, Huppert, Auto junior. Ego itaque Thiothart recognovi & ſubſcripſi. Notavi diem Mercurii, II. Idus Febr. an XVII. Hludowici Regis in Orientali Francia, ſub Vodalrico Comite.

DE DOTE.

IX.

Formula Iſonis.

DUlciſſima conjux mea atque amantiſſima nomine illo, Ego in Dei nomine N. ſumpſit mihi conſilium atque conplacuit, ut ego te mihi in conjugium accepiſſem: quod ita & feci. Propterea dono tibi * dotem, ſicut noſtris utriuſque conplacuit amicis tibi donare, in pago illo in loco in villa nuncupata, id eſt rectam curtem cum ſæpe circumcinctam &c.

* *ita vocat ἀντιφέρνη ſeu donationem propter nuptias.*

X.

Anonymus.

NOs Comites de Habisburg, videlicet Ruodolfus Lantgravius Alſatiæ, Ruodolfus Canonicus Eccleſiæ Baſilienſis, Gothefridus & Eberhardus fratres, ejuſdem Lantgravii patrueles, univerſis &c. Noverint igitur, quos noſſe fuerit oportunum, quod cum nos curtes & prædia noſtra in Dietigkon & Slieron ſita jure proprietatis ad nos & noſtros genitores pertinentia, à prædilecta domina & matre mea, videlicet prædicti Lantgravii, Heilwiga Comitiſſa, cui ipſæ curtes & prædia in recompenſationem donationis propter nuptias titulo pignoris fuerant obligata, &c. Quicquid juris habemus in ſæpe dictis univerſis & ſingulis bonis & hominibus, tam nos quam bonæ recordationis progenitores noſtri Comites, videlicet Albertus mihi Lantgravio pater, nobis tribus fratribus patruus, Ruodolfus avus, Albertus proavus, ratione proprietatis vel infeodationis ab imperio uſque in præſentiarum diviſum vel conjunctum & communiter habuiſſe & poſſediſſe dignoſcuntur, &c. Data an. Dom. MCCLIX. XVI. Kal. Novembr. indict. III.

DE DONATIONIBUS.

XI.

Pernhardus Subdiaconus.

Donatio facta liberis naturalibus

SUperventuras igitur contentiones, quæ ſæpius etiam cauſis ex minimis oriri ſolent, ad devitandas placuit mihi Amalperto traditionem, quam filiis meis feci, conſcriptione firmari, & ad memoriam poſteris tradere. Dedi itaque tribus filiis meis, Annoni, Amalperto & Reginfredo, qui mihi nati ſunt ex ancilla S. Galli, omnem proprietatem meam, quam hodierna die in Vuolerammes wilare viſus ſum poſſidere: ea videlicet ratione, ut eadem poſſeſſio ſine ullius contradictione ab illis perpetualiter poſſideatur, cenſuſque II. denariorum ab eiſdem ſingulis annis perſolvatur. Actum in Zuocewilare in publico mallo Notkeri advocati coram monaſterii S. Galli Abbate Cralone, aliiſque teſtibus quorum hic nomina continentur, ſig. Amalperti qui hanc traditionem fecit. ſigna & aliorum teſtium, qui ibidem præſentes affuerunt, Reiccho, Ruodpert, Vuito, Reginger, Vualthere, Ruodpert, Otachar, Kerbert, Reginbert, Vuineram, Heriman, Vualto. Ego itaque Pernhardus Subdiaconus ſcripſi & ſubſcripſi in vicem Vualdonis. Notavi diem feriam III. anno XII. Rege Ottone regnante ſub Peringario Comite.

XII.

Alboinus.

Mortis cauſa donatio.

VEnerabilibus in Chriſto fratribus ſeu pro Chriſto peregrinantibus Iohanni Epiſcopo & Abbati una cum monachis ſuis ſub norma ſanctæ regulæ B. Benedicti conſtitutione degentibus in monaſterio S. Galli confeſſoris ſeu S. Mariæ Semper-virginis, quæ eſt in pago Arbonenſe, Gebalinga filia Maginberti. Canonica ſcriptura & antiqua legum auctoritas vel Principum decreta ſanxerunt, ut unuſquiſq; dum manet in corpore de propria quam poſſidet facultate voluntatem ſuam literis inſerat, ut perennis temporibus inviolata permaneat, quia nihil valet cuiquam lux fugitiva niſi quantum poterit de præſentia mercari æterna, Ideo ego jam dicta Gebalinda cogitavi æter-

æternam retributionem, dono à die præſenti quod in perpetuum donatum volo ad ipſa caſa Dei jam dicta, id eſt loca nominata Lolinga omnia quicquid in eodem loco vel ubicumque viſa ſum habere de meis propriis facultatibus, omnia hæc trado in dominationem Sanct. Galloni Confeſſoris ſeu & Rectoribus, ut poſt hunc diem poteſtatem habeatis omnia quicquid exinde pro utilitate monaſterii ipſius facere volueritis, liberam ac firmiſſimam habeatis poteſtatem faciendi: in ea vero ratione, ut ipſa res ſub uſufructuario mihi habere liceat, & annis ſingulis cenſum exſolvam, id eſt, XII. maldras de prace, & duas maltras de frumento, & duas friskingas tremiſſas valentes, & poſt diſceſſum filius meus vult ſimiliter proſervire, licentiam habeat uſque diſceſſum ejus. Hæc quoque epiſtula traditionis omni tempore firma & inviolata permaneat, cum ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio publice, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. ſign. Gebalindæ qui fieri rogavit, ſign. Maginberti genitoris ſui, ſign. Vuldberti, ſign. Balduini, ſign. Gaozberti. Hæc omnia, quæ ſupra ſcribere rogavimus, ſine ulla contradictione habeatis in ea ratione, ut numquam mutetis alium dare, nec minuere, nec vindere, ſed ſit ſtabilis ad ipſa loca ſancta & ſi hæc neglegitis, revertat ad heredem proximum. Ego Alboinus rogitus ſcripſi & ſubſcripſi. Data quod feci menſe Julio, anno XII. regente Karolo.

DE TESTAMENTIS.

XIII.

Umbertus Canonicus.

Teſtamentum inter conjuges.

✠ In Chriſti nomine. Quicquid inter conjugatos de propria facultate, manente caritate, pro amore dilectionis unus ad alterum invicem condonare debemus: propterea ego Magnus facio tibi uxori meai Quintillanai, ſi me ſupervixeris, poteſtatem de omnibus, quantum mihi pertinet tibi legibus facere aut dare, antepono Falſiciam & antepono quod pro anima dare cupio, hoc ſunt XXX. ſolidi nominativi inter Presbyteros & inter meos filiolos & inter proprium & inter mobile & qualis de meis parentibus aut tuis aut noſter filiolus tibi melius ſervierit poteſtatem habeas illum ameliorare. Et ſimul facio ego Quintella tibi viro meo Magno omnia, quantum mihi pertinet tibi facere, ſi me ſupervixeris, omnia facio tibi in poteſtatem, antepono Falſiciam & antepono quod pro anima dare cupio, & qui tibi melius ſervierit, poteſtatem habeas illum ameliorare, qualem poteſtatem tu mihi feciſti de tua cauſa talem habeas de mea. Et ſi quis de heredibus noſtris aut quilibet ſuppoſita perſona, qui contra hanc umquam recauſare voluerit, ſolvat duplum quod in carta iſta continetur, & judici auri libras II. Facta carta in vico Pugo, menſe Aprili, anno XV. regnante Domno noſtro Eintico, & ſub præſentia teſtium, ſignaverunt teſtes, Auſtus, Vigilius, Valentianus, Vuikeramnus, Valerius, Præſtantius, Ovilio, Aimo, Aurilianus, Victor, item Victor. Et ego Umbertus Canonicus rogitus ab Auſto, qui fuit vicarius, hanc cartam ſcripſi.

XIV.

Anonymus.

Teſtamentum Nuncupativum.

ISti ſunt homines qui fuerunt in præſentia, quando Patarich heredem tradidit pro anima ſua ſuum fratrem Ratolte in elemoſyna ſua. Iſti ſunt teſtes, ſign. Ruopreth, ſign. Vuelant, ſign. Ruadachar, ſign. Cundram, ſign. Kadalac, ſign. Richpreth, ſign. Tiffo, ſign. Eborolt, ſign. Buoſo, ſign. Chehart, ſign. Ebores, ſign. Vuacpreth, ſign. Ruadarant, ſign. Sikaheri, ſign. Cundram, ſign. Lanpreth, ſign. Alaman. ſign. Loacham, ſign. Hiltapalt.

DE CODICILLIS.

XV.

Mano Diaconus.

Traditio Adalrammi de ſua pecunia.

EGo in Dei nomine Adalhram trado ad monaſterium Sanct. Galli quicquid in die exitus mei de hac luce in pecuniali cauſa non datum & non viſitatum reliquerim, id eſt caballis domalibus cum cætero troppo, caballis cunctis, auro argentoque, ſcuta cum lanceis, veſtibus, vel omnibus utenſilibus, quas in die obitus mei non datas alicui & non uſitatas reliquerim, trado ad jam dictum monaſterium pro animæ meæ ſalute filiique mei Deotonis, ut nullo contradicente quicquid, ut jam diximus, in die obitus mei reliquerim, ad eundem cœnobium permaneat ſtabilitate perpetua ad habendum. Et ſi ullus ſit qui hoc contradicere voluerit, ut prædictæ res ad jam dictum monaſterium ſtare non debeant, de ſuis rebus talia quæ carta continet ad eundem cœnobium reſtituat, & fiſco proximo auri uncias V. & argenti pondera VII. perſolvat, & nihilominus carta firma in æternum permaneat, quocumque modo rite manere & valere poteſt. Actum in villa quæ vocatur Sulaga, præſentibus qui hic ſubnotantur. ſign. Adalrammi, Deotperti, Ruadperti, Vuetinberti, Vuallodi, Puaſonis, Vualonts, Richnandi, Perahtfridi, Tagaberti, Sicheri, Neriprehti, Liutprethi, Vuerinbrehti, Hagioni, Vuollonis, Meginoprehti, Ottachari, Vuoffonis, Adalprehti. Ego Mano Diaconus rogatus ſcripſi. Notavi die Veneris, pridia Kal. Auguſt. anno XL. regnante

Digitized by Google

gnante Domno Karolo, & II. Domni Regis Pippini, ſub Rihvvino Comite.

DE PERMUTATIONIBUS ET CONCAMBIIS.

XVI.

Formula Iſönis.

OMne namque quod inter partes diverſas bonis moribus ſaniſque conſiliis diffinitum, neceſſe eſt propter jurgia futura ſubjicienda ſuccedentibus temporibus conſcriptionis vinculo conligare. Sic itaque complacuit atque convenit inter illum Abbatem cum ad cœnobii illius vocato ſuo ſeu inter alios ſeculares inter illum & illum, ut ſimillas firmitates parique tenore conſcriptas cambii ſui emitterent, quas & emiſerunt. Ipſum autem cambium in eaſdem firmitatis emiſſiones nominatim viſum eſt nobis inſerendum. Deinde namque memoratus Abbas ſeu alius cum manu advocati ſui jam dicto homini illo in villa nuncupata juchos & de pratis ad carradas ad jus pertinens Sancti illius, & accepit ab illo in villa nuncupata juchos & de pratis ad carradas, ea duntaxat ratione, ut pars utraque acceptæ jus cambitionis deinceps inconvulſum & inviolabile perennibus temporibus abſque ullius inquietudine vel repetitione poſſideat, ſicque pari diffinitione ſanxerunt, ut ſi pars quælibet exin calumniam ingerere, hoceſt, ſi aut memoratus Abbas ſeu ſucceſſores ipſius ſive jam dictus ille vel illius heredes aliquam repetitionem moliri temptaverint, ſit tunc pars parti tantum culpabilis quantum repetere præſumpſerit & in ærarium Regis auri uncias III. cogatur impendere: ſed nihilo minus præſens emiſſio cambii hujus perpetim ſui vigoris obtineat firmitatem, ita dumtaxat ſi Imperatoris clementiæ complacuerit. Actum in illo loco præſentibus iſtis, ſign. illius Abbatis & advocati ſui illius, ſign. illius Decani, ſign. præpoſiti, ſign. cellarii, ſign. cuſtoris, ſign. portarii, ſign. camerarii, ſign. hoſpitarii, ſign. aliorum teſtium. Ego itaque immerens Diaconus anno illo Imperatoris ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem illum, illam datam, ſub illo Comite. Amen.

XVII.

Theotardus Præpoſitus.

Permutatio prædiorum.

OMne quod inter diverſas partes bonis moribus ſaniſque conſiliis fuerit definitum, neceſſe eſt ob utilitatem ſervandæ pacis atque futura jurgia devitanda ſpacio temporis ſuccedente conſcriptionis vinculo colligare. Quapropter convenit inter quendam virum nomine Totonem, & inter Grimaldum monaſterii Sanct. Galli Abbatem & advocatum ſuum Libonem una cum conſenſu fratrum quoddam concambium facere in Priſignovve, in loco qui dicitur Vuitinovva, quod & ita fecerunt. Ego igitur Toto ad monaſterium Sanct. Galli dedi in præfato loco quattuor in juchos, & unam vineam in avia unius hominis labore procurandam: ea videlicet ratione, ut econtra Rectores ipſius monaſterii in concambium mihi donarent, quicquid in ſaltu Svarzvvald juxta fluvium Melia hodierna die extirpatum & cultum haberent. Quod illi quoque meæ poteſtati conceſſerunt, ita duntaxat, ut ſicut jam ſupra dixi, quicquid in ipſa cella extirpatum poſſiderent, in concambium mihimetipſi ſine ulla contradictione poſſiderem: cætera vero, id eſt, inculta quæque ipſamque ſilvam & poteſtatem cædendorum lignorum, nec non adjacentia cuncta, paſcuas, marchas, aquarumque decurſiones, ipſam quoque viam ſibi reſervaverunt in perpetuum. Præterea quippe ego Toto ipſos obnixè rogavi, ut mihi unum pratum juxta eundem fluviolum concederent, promittens me partem proprietatis meæ poſtea illis donaturum. Idipſum vero, ut promiſſa factis implerem, ſimiliter egerant, & conſcriptione ſtabilitatis firmaverunt. Hæc quoque condictio concambii tali ratione firmata eſt, ut hæc præſens concambii carta ex utraque parte firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum in Chiricheim in cubiculo Regis publice, præſentibus iſtis quorum hic ſigna continentur. ſign. Totoni qui hoc concambium cum Grimaldo Abbate & advocato ſuo Libone perpetravit. ſign. Vuitperti † Pero † Vuclumi † Hagano † Libo junior † Uto † Ilanhart † Erchanfrid † Ridhard † Meginbert, item † Uto, item † Vuitpert. Ego itaque Theodhardus Præpoſitus vice Remmingi Presbyteri rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Martis, II. Nonn. April. ann. XXVII. regni Hludovvici in Orientali Francia, ſub Karolo principe ejuſdem Hludovvici Regis filio.

XVIII.

Riſine Subdiaconus.

Permutatio vaſalli cum licentia Domini.

OMne namque, quod inter partes diverſas ſanis diffinitum fuerit conſiliis, propter jurgia devitanda ſubſequentia conſcriptionis vinculo firmare neceſſarium eſt. Convenit igitur Hartmotum Abbatem cœnobii S. Galli ſuumque advocatum Heitar cum Vuitperto Domni Regis vaſallo, cum licentia Domni Regis Hludovvici, ut firmitates pari ratione conſcriptas ſui perpe-

perpetrarent concambii, ſicut & fecerunt. Dedit namque memoratus Abba ex parte monaſterii Sanct. Galli in pago qui dicitur Zurichgauge, & in loco Richanbach nominato V. hobas de terra arabili, & caſas cum curtis cæteriſque ædificiis, atque cum ſilvaticis marchis ad eaſdem pertinentibus, & in alio loco qui dicitur Vaginesvvilare I. hobam plenam de terra culta: & accepit de ſupradicto Vuitperto vaſſallo Domni Regis ex parte ſui beneficii in eodem pago & in loco Velebach nuncupato II. hobas, & caſas cum curtis, cæteriſque ædificiis, atque unam ſilvulam ad eundem locum pertinentem, nec non & piſcationis uſum illius laci, qui ſupradicto loco contiguus fore videtur; ea videlicet ratione, ut utraque pars accepti jus concambii perpetuis deinceps temporibus inconvulſum & inviolabile abſque ullius inquietudine vel repetitione poſſideat. Præſens ergo concambii carta ex utraque parte omni tempore firma ſtabiliſque permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum in curte regia Zurich, præſentibus iſtis quorum hic ſignacula continentur. ſign. Harmoti Abbatis & advocati ſui Heitar., qui hoc concambium fieri voluerunt. ſign. Tiotharti Decani, ſign. Folchardi Præpoſiti., ſign. Richperti ſacratarii, ſign. Erchangeri cellerarii, ſign. Ortuvini Camerarii, ſign. Palderici Portarii, ſign. Engilrammi hoſpitarii, ſign. & aliorum teſtium † Vuitpert. † Vuillichere † Reginbert † Ooazo † Adalbert † Erchanbert †. Vuolthart † Plidker † Paldine † Paldolt † Anno † Azzo † Cozram. Ego itaque Riſine indignus monachus atque Subdiaconus ad vicem Folchardi præpoſiti rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Jovis, III. Nonn. Dec. anno XXXVII. Hludovici Regis, ſub Humfrido Comite.

XIX.

Notkerus.

Permutatio cum traditione precaria. EGo Hugpreht providens paupertati & opportunitati meæ trado ad monaſterium Sanct. Galli in Zurichgovve, in loco qui dicitur Eskinghoua ad curtem Lintovva pertinente, VIII. juchos de terra ſtatim in jus monaſterii redigendos: & accepi inde alios VIII. juchos in Durgovve, in loco qui dicitur Eilickevve: ea ratione, ut dies vitæ meæ terram ſub cenſu unius denarii poſſideam, ſimiliter & uxor mea poſt me, & poſt noſtrum obitum in jus monaſterii revocetur. Actum in cella, Id. Febr. anno imperii Karoli ſecundi ſecundo Adalberto Comite in Durgovve, & hi ſunt teſtes, Othere, Buozo, Zuozo, Maganloh, Cozolt, Erchanolt, Eburhart, Rathere, Vodalhart. Hildibold, Adalung. Ricgovvo. Ego Notker juſſus deſcripſi.

XX.

Ratpertus Monachus.

NOverit igitur multorum induſtria, quia ego Vualdthram rogavi Salomonem venerabilem Epiſcopum & Abbatem monaſterii Sanct. Galli, ut mihi cum conſenſu fratrum quandam terram concederet facere commutationem, quod ita & fecit. Dedi etiam ad monaſterium Sanct. Galli jurnales tres in pago Turgevve in villa Stamheim de optima terra: & accepi e contra de rebus ipſius monaſterii jugerum unum in duobus locis ſitum, & ut hoc concambium perpetualiter inconvulſum permaneat, manu propria eum firmavi. ſign. Vualdthrami, qui hunc libellum fieri & firmari rogavit. ſign. Eskerici advocati, Folchart, Reginger, Kotskolf, Vualdhere, Kiſalhere, Lantpold, &c. Ego itaque Ratpertus monachus rogatus anno DCCCCII. Dominicæ incartionis, anno III. Regis Hludovvici, Idus Februarias, die Mercurii ſcripſi & ſubſcripſi. *Permutatio fundorum.*

XXI.

Sigibertus Presbyter.

IN Chriſti nomine. Ego itaque Salomon Conſtantienſis Eccleſiæ Epiſcopus & Abba monaſterii Sanct. Galli, qualiter ego una cum conſenſu fratrum & advocati noſtri Amalungi quoddam concambium facere cum Engillrammo quodam religioſo viro decrevi, quod ita & feci. Tradidit enim nobis præfatus homo Engilram ſilvulam unam bonam in Eilikovvaromarcho & agrum unum ad eam pertingentem alium in Rammelinchouan, tertium in Pipineshoueſterin cum prato, quartum in Aadqruaromarcho; & ipſe econtra à nobis accepit hobam unam in Tanninchouaromarcho, in loco qui dicitur Meiſtereshuſa ea videlicet ratione, ut ea quæ nobis dederat, inconvulſa perpetualiter habeamus, & illa quæ nos illi dedimus, ſimiliter habeat & legitima ejus procreatio abſque ullius contradictione perpetualiter poſſidenda. Actum in Eilikovve præſentibus quorum hic ſigna continentur. Signum Salomonis, qui hoc concambium fieri voluit, ſignum Ecchonis Decani † Ruodkeri æditui † Peronis Portarii, † Witonis hoſpitarii † Engilberti præpoſiti. Signum & aliorum ibidem præſentium, † Amalunch † Arolf † Perihker † Ruodhoo † Liutine † Adalho † Heitar † Hadamar † Ratire † Hugimar † Vuihart † Petrus † Kerrat † Edilloz, &c. Ego itaque Sigibert indignus presbyter ad vicem Nordperti ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Lunis, X. Kal. Jun. annum III. Chuanradi Regis, Udalricum Comitem.

XXII.

Digitized by Google

XXII.
Herimotus Monachus.

Permutatio ſervorum.

INter duales igitur partes quicquid ſanis aptiſque conſiliis diffinitur, ob futura devitanda jurgia conſcriptionis titulo neceſſe eſt, ut confirmetur. Quapropter complacuit mihi Grimaldo Abbati, Podalolto advocato noſtro, omnibuſque fratribus cœnobii Sanct. Galli conſentientibus, uti concambii communi ſenſu cum Vualdrammo * perpetrati conſcription. s pari ratione depictæ perpetrarentur. Dedit namque nobis idem Vualdrammus duo mancipia, quorum nomina ſunt Suablind & Cozrud, accepitque è contrario à nobis tria mancipia, quorum unum vocatur Adalſind, aliud Hiltiſind, tertium Cuata, eo videlicet pacto, ut utraque pars eorundem mancipiorum concambii ratione utrimque contraditorum liberam in omnibus habeat poteſtatem, nullamque ulterius ob illa moleſtiam pars parti audeat inferre. Actum in Liubilaha publicè, præſentibus iſtis, quorum nomina hic ſcripta tenentur. Sig. Grimaldi Abbatis, & advocati ſui Podalolti † Folcharati, Ruadinc † Machelm † Thiothere Chunibreth † Selbo &c. Ego itaque Herimot indignus Monachus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Martis, anno XVIII. regni Hludovvici, ſub Vuelfone Comite.

* de Argungevve.

XXIII.
Ruadgangus.

NOtum eſſe plurimis deſideramus, qualiter ego * Sigibertus concambium feci cum Grimalto venerabili Abbate & ipſius advocato Hiltibranto. Dedi ergo eis in dominium domus Sanct. Galli Chriſti Confeſſoris ſervos, nominibus his Gaudentium & Herigerum. Ipſe vero conſilio cum fratribus ejuſdem monaſterii Sanct. Galli inito, unà cum manu advocati ſui prædicti Hildibrantiècontra dedit mihi alios ſervos nominibus Rato & Selihger, ſimili recompenſatione probatos. Si quis ſit qui libellum hujus concambii inrumpere temptet, inchoatum ſuum nullo peragat ingenio, ſed firma permaneat. Actum in villa Ruadgozzesvvilare coram iſtis teſtibus. Sig. Sigiberti qui hoc concambium fecit. Sig. ceterorum teſtium, Thiethere, Erline, Eskerihc, Madalpret, Sigzro, Vuerimpret, Iſinpret, Vuitpot, Altine, Folcholt, Edilleoz, Vuenito. Anno, regnante Hludovvico ſereniſſimo Rege, XXXI. Ego itaque Ruadganc ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Veneris, XVIII. Kalend. Mai, ſub Vodalrico Comite.

* de Aragangevve.

XXIV.
Radpertus Levita.

NOtum ſit omnibus præſentibus atque futuris, quod ego Bernhardus Abba monaſterii Sanct. Galli rogatus ſum pro concambio cujuſdam ancillæ monaſterii noſtri, cui nomen eſt Paldſind, à quodam homine cui nomen eſt Tiſi. Convenit ergo atque conplacuit ex utraque parte, ut nos illi traderemus prædictam Paldſindam, & nos econtra in concambium reciperemus ancillam proprii juris ipſius nomine Adalhiltam, quod cum conſenſu fratrum noſtrorum, & cum manu Advocati noſtri Vuitonis firmavimus atque peregimus. Actum in Vuintatura publicè, in præſentia legatorum Imperatoris, Salomonis Epiſcopi, Kotzperti Comitis, Ruadhari Abbatis, Hilleboldi Comitis, in præſentia Adalberti Comitis. Sig. Bernhardi Abbatis & Advocati ejus Vuitonis, qui hoc patraverunt. Sig. Landfrid, Rochfrid, Andreas, Ichere, Reginger, Pato, Kunderoch, item Landfrid. Ego itaque Ratpert indignus Levita ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem VI. feriam III. Idus Novembr. annum Karoli Imperatoris V.

DE TRANSACTIONIBUS ET PACTIONIBUS.
XXV.
Formula Iſonis.

DUm conſtet plurimis, quod à quodam homine nomine illo advocatus cœnobii Sancti illius, pro rebus quas ille in illo loco ſitas ad partem jam dicti monaſterii contradidit, frequenter pro illis rebus interpellatus eſt. Qua ex re utrimque complacuit atque convenit, ut devitandæ deinceps cauſa contentionis præfatæ res, pro quibus nos & advocatum noſtrum interpellat, ad nos pleniter, id eſt, ad poteſtatem monaſterii redeant perpetim poſſidendæ: accipiatque à parte ejuſdem monaſterii aliquo territorium in confinio villæ illius nomine nuncupata, hoc eſt totidem juchos ſub tali conventione, ut etiam deinceps neutra ullam inquietudinem ſeu repetitionem moliatur. Quod ſi inchoatum fuerit, ſit tunc pars alteri tantum culpabilis quantum expetit, & quod malo ingenio repetit evindicare non valeat, ſed præſens conventionis cartula perennem obtineat vigorem ſtipulatione ſubnexa. Actum in illo loco publicè. Sig. illius Abbatis & advocati ſui illius, qui hanc conventionis cartulam perpetraverunt. ſ. Decani, Cuſtoris, Præpoſiti, Cellerarii, Portarii, Camerarii, Hoſpitarii. ſ. aliorum teſtium. Ego itaque ille rogatus ſcripſi. Notavi diem

Digitized by Google

diem illum, in illa data, anno illo illius Imperatoris, ſub illo Comite.

XXVI.
Vuolfcozus.

OB amorem itaque omnipotentis Domini unicuique eſt ſummopere penſandum qualiter ubique pax & concordia conſtruatur ac ſolidetur, & jurgia atque diſcordia quomodo devitentur & deſtruantur omnimodis eſt ſatagendum. Pluribus ſcilicet notum eſſe non dubitamus, qualis contentio facta eſt inter Grimaldum Abbatem ex rebus monaſterii Sanct. Galli & quendam hominem nomine Notgerum, in loco qui propter fontium ubertatem vocatur Prunnon. Nos itaque id eſt Grimaldus Abba & advocatus ejus Poſſo prædictum locum cum omnibus adjacentiis ejus, ſicut ſitum eſt inter duos rivulos, id eſt Cunzenpahc & Muaſilenpach, dominationi Sanct. Galli jure pertinere cum totius populi teſtificatione dicebant: Ipſe verò Notger nequaquam conſentire voluit, ſed præfatas res ſuæ proprietati vindicabat. Sed poſtquam ſeipſum recognovit, quandam pacificationem accipere non rennuimus, ſed accipere decrevimus. Dedit itaque nobis ipſe præfatus homo Notger juchos XCII. inter Maſinang & Adalgozzeshuſon, & in loco qui vocatur Loupmeiſſo: nos ex noſtra parte debuimus illi jugera VIII. illa etiam ad ſupradictum numerum complendum nobis dimiſit, ea tamen conditione, ut in præfato ſaltu, qui adjacet jam dicto loco id eſt Prunnon, inter illos rivulos qui nominantur Cunzenpach & Muaſilenpach, omnem utilitatem id eſt in paſcuis, in ædificationibus, in lignis cædendis, & in omnibus quibus homo in communi ſaltu uti poteſt utendi poteſtatem habeamus: & ſi quid in eodem ſaltu adhuc minime ſit comprehenſum, abſque ullius infeſtatione comprehendi poteſtatem habeamus. Inſuper eo condictu, ut & illa anterior pax & concordia firma ac ſtabilis permaneat. Hanc itaque concordiam præfatus Notger ea ratione ſolidavit, ut ſi quid in ipſo die, quando hæc concordia eſt condicta, ex parte monaſterii malli vel conqueſtus ad ipſum haberet, funditus ex noſtra parte omitteretur. Poſt iſtius verò concordiæ condictionem placuit utrimque ob ſtabilitatem pacis & firmitatem conventionis coram Comite & cuncto populo cartas concordiæ emittere, ut ultrà neutra pars partem inquietare præſumat; ſed hæc concordiæ carta per temporum curricula permaneat inconvulſa. Actum in Loupmeiſſo publicè, præſentibus iſtis. Sig. Grimaldi Abbatis & advocati ſui Poſſonis, qui hanc concordiæ cartam fieri conceſſerunt. Sig. Oaldrici Comitis. Adalpert, Rihini, Vuanzzo, Nidger, Blidger, Lantfrid, Ruadger, Hartpert, Hagano, Aſcheri, Rohfrid, Lantolt, Mahtarat, Adalho, Tagabert, Alpheri, Hadabert, Erimbert, Itheri, Vuolfger, Vualtfrid, Muning, Hungoz, Iſanheri, Puato, Huato, Strello, Ekho, &c. Ego itaque Vuolfcoz anno XV. Hludovvici Regis regno in Orientali Francia ſcripſi & ſubſcripſi die veneris, XIIII. Kalend. MART. ſub Oadalricho Comite.

XXVII.
Anonymus.

QUoniam igitur more fluminum humana tempora defluunt, & præſentium modò vita modo memoria intercidit, neceſſe eſt geſta ſeu dicta priorum ſcriptis tranſmittere notitiæ futurorum. Ideo complacuit nobis, Abbati videlicet monaſterii S. Galli Craloni cum fratribus cœnobii noſtri & Notgero advocato noſtro, ut conventionem quæ inter nos & illum facta eſt adnotatione præſentis cartulæ roboremus. Cujus negotium pactionis ita ſe habet. Ex traditione Otharii quondam tribuni, ejuſque neptis Kerchildæ quoddam prædium, quod Iohannisvilla dicitur, inveſtitura monaſterii erat, quod præfatus Notgerus omni genere ſtudii quaſi hæres Otharii repetere, publicaque mallatione monaſterio abſtrahere conabatur. Adverſus quem cum diu multumque ex parte cœnobii fuiſſet decertatum, nec certum contentio finem inveniſſet, convenientibus crebro pro hac re utriuſque partis plurimis, noviſſimè conſilium incidit, ut quia idem Notgerus vaſſus noſter & advocatus monaſterii erat, III. hobas in Vzzinvvilare, & alpem paſcuam, quam ab Vodalrico Chadalohi filio acquiſierat, ad monaſterium contraderet, & quod repetebat prædium à nobis ad temp⁹ vitæ ſuæ reciperet, quod & factũ eſt. Reſtituimus enim ei ſub eadem conditione locum quem diu flagitaverat, ut deleta altercationis diſcordia fideliorem eum deinceps ac devotiorem habere poſſemus. Quam ille proprietatem cum poteſtative poſſediſſet, ad monaſterium multis teſtibus adhibitis reddidit atq; reveſtivit, inſuperq; prænotatas hobas in Vzzinvvilare cum alpe jam dicta S. Gallo nobiſque contradidit. Ea duntaxat ratione, ut ipſe hæc omnia ad tempus vitæ ſuæ poſſideat, redemptione omnino denegata: poſt mortem verò ejus ipſa loca cum XV. mancipiis & omnibus mobilibus, quæ illo tempore ibi fuerint inventa, ad monaſterium ex integro revertantur, excepta uxoris pecunia, & domeſticorum illius ſervitorum ſupellectilibus, & ut eædem poſ-

Digitized by Google

poſſeſſiones nulli ulterius ſecularium in beneficium dentur, ſed ad uſus fratrum in monaſterio Deo famulantium annuatim proficiant. . . . . . .

XXVIII.

Etcho Archipresbyter.

NOtum ſit omnibus, videlicet præſentibus & futuris, quod ego Salomon Junior Conſtantienſis ſedis Epiſcopus, & Hartmotus cœnobii Sanct. Galli Abba, unà cum convenientia & conſilio utroque loco fratrum, ceterorumque fidelium noſtrorum, omnem malitioſæ artis litem atque diſſenſionis contentionem de ſubſcripta re ipſis in locis in futurum præcavendum, ſtatuimus inter nos, ut venerabili Abbati & fratribus prædicti monaſterii decimam in ſubnotatis locis, ſicut illius temporis in illorum erat veſtitura, concederemus, hoc eſt in Mechingen ſimul cum Salica terra & hobis, quæ Canonicis pertinebant; & in Heminhoſun cum Salica terra & hobis: & in Goldahun cum Salica terra, ſimul cum illa hoba, quæ illi adjacet, cujus decima tunc in mea veſtitura erat: quod & ita feci, ea ſcilicet ratione, ut mihi contra donarent, quicquid in Lienzevvilare habuiſſent, & in villa Buoch hobam unam & in Syrnaha curtilem unam ſimul cum adjacente prato, & quicquid habuiſſent in ſilvicola; quæ dicitur Tegeramos inter Syrnaha & Gloten: quod & ita fecere. Et ut firmior & credibilior omnibus in futurum maneret, placuit inter nos chartam pacationis ex utraque parte allevari, quod Tuitiſcè Suonbuoch nominamus, cum manibus Advocatorum noſtrorum Iſamberti & Lantolfi, ſucceſſores noſtros ammonendo, ut abſque ullius inquietudinis ſcrupulo inconvulſa & ſtabilis omni tempore in ævum permaneat. Sig. Salomonis Epiſcopi & Hartmoti Abbatis, qui hanc cartam pacationis fieri decreverunt. Sig. Fratrum monachorum, Perenhard, Rimeding, Job, Erfolt. Signa fratrum Canonicorum, Henno, Etcho, Tageman, Hartpreht. Signa ceterorum teſtium, Hartpert, Engilbold, Gano, Vritto, Vuetti, Starcafrid, Ruohbert, Thietbold, Ruohtpert, Vuerdo, Herebrant, Otto, Vuolfram, Miloh, Hugoz. Actum in villa Romanishorn, anno regnante, Imperatore Karolo II. ſub Comite Adalberto, menſe Junio, die Veneris, indicione XV. Ego itaque Etcho indignus Archipresbyter juſſus ſcripſi.

(o)

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

XXIX.

Vuaringilus Cancellarius.

DOminis in Chriſto fratribus congregationis Sanct. Galli, ubi Johannes Epiſcopus vel Abbas præeſſe videtur, cum Hartrico Degano & Bilifrido Præpoſito, & aliis quamvis plurimis. Ego itaque Rihbertus filius Cozberti vinditor: conſtat me vobis vindidiſſe, hoc eſt in pago Durgauinſe in villa, quæ dicitur Bettinovva, quicquid ego ab Adalſuinda cum eo pretio adqueſivi, hoc eſt jurnales XXV. cum omnia quicquid ad ipſam terram conſpicit vel continet, hoc eſt campis, ſilvis, pratis, paſcuis, viis, aquis, aquarumque decurſibus cum omni adjacentia vel appendicia à die præſenti de meo jure in veſtram trado dominationem, habendi, commutandi, vindendi, vel quicquid exinde facere volueritis liberam ac firmiſſimam habeatis poteſtatem faciendi. Et accipio à vobis ſervum nomine Rhadoinum ad taxatum pretium coram teſtibus, quorum hic nomina continentur. Sig. Rihbertus vinditor. Sig. Vuanzo. Sig. Ilo teſt. Sig. Erchanbert teſt. Sig. Theotbaldo teſt. Sign. Haribaldo teſt. Sign. Rehinbert teſt. Sign. Vuolfram notarius. Ego enim Varingiſus Cancellarius rogitus & petitus à Rihberto ſcripſi & ſubſcripſi anno IIII. regnante Carolo glorioſiſſimo Rege. Notavi ſub die quod feci, menſe Junio die octavo, ſub Vuarino Comite.

XXX.

Andreas Presbyter.

IN Chriſto nomine. Dulciſſime mihi atque amatiſſime & unica adflictione colende. Ego itaque Andreas Presbyter eſcripſi rogitus à Baldilane, Folheriguet & Honilenda hanc cartulam. Conſtat eos vindere & vindiderunt tibi * Folhuino agrum ad poſtes modiorum III. Confinit da una parte Majonem & da alia parte terram de Conſtanti Nigri. Precium placitum adque finitum valiente in ferro liberas XX. quod precium vinditor ab emtore de præſente accepit, & ipſum agrum tradidit emtori ad poſſidendum, ut ab hac die habeas, teneas, poſſedeas, tuo jure vindicis adque defendas, & quicquid exinde facere volueris habeas poteſtatem. Et ſi quis quod fieri non credimus, ſi aliquis aliquando contra hanc vinditionem ire, temtare vel inrumpere voluerit, ſolvat judici publico dublam terram, & cartula iſta firma permaneat legis ſtipulatione ſubnixa, qui omnium cartarum adcommodat firmitatem. Facta cartu-

*Rangvvil.

Digitized by Google

cartula vinditionis in vico Vinnona, XII. Kalend. Januarias, ſub regnum Imperatoris Loduigi, ſub præſentia plurimorum teſtium, qui ab eos rogiti venerunt vel ſigna fecerunt. Notavi diem & regnum. Sign. Baldilanes, & Folherici, & Honilendas vintores, qui hanc cartulam fieri voluerunt. Sign. Flavini, Honorati, Sulvanus, Sejanus, Eſtarculſus, Acrarius, Vuihramnus, &c.

XXXI.

Laveſo Presbyter.

IN Chriſto nomine. Annu XIIII. regn. Lodovicu Rege de Bajovaria filiu Lodovici Imperatoris ſcripſi ego Laveſo Presbyter rogitus & peditus à filios Pociani, Vigelium, & Orficinum, & Valerium, & Autropiane, & Veneranda, & filios Fotejas, ipſos præſentes mihi adque dictantes & manus ſuas proprias ſubterfirmantes. Conſtat eos vindere & vindidere ſub legitimu jure ſtrumentorum Alderamno, qui commanet in toraſta numcupante Salectum, hoc eſt ſolum cum caſas de comparatione in fundo Quaradeves, confinit duas partes in Paſſivi & de una in via publica, & precium placitum adque finitum valientem ſolid. XV. & ipſum venditores ad emptorem, & de præſente receperunt, & ipſum ſolum vel caſas tradiderunt emtori ad poſſedendum, ut ab hac die habeat, teneat, poſſedeat, ſuo jure vindicet adque defendat, & quicquid exinde facere voluerit liberam habeat poteſtatem. Et ſi quis, quod fieri non credimus, ſi aliquis aliquando contra hunc ſtrumentum ire, temtare, aut inrumpere voluerit, perſolvat duplum ſolum cum caſas, & judici culpabilis auri uncias VI. & quod repetit, nihil valeat vindicare, Aquiliæ & Archadiæ legis ſtibulatione ſubnixa, qui omnium cartarum adcommodat firmitatem. Factum ſtrumentum in vico Quaradiues, IIII. NON. Januar. ſub præſentia bonorum virorum qui ab eos rogiti venerunt vel ſigna fecerunt. Notavi diem, & regnum ſuperſcripſi. Sig. Vigilii & Orficini & Valerii & Autropianes & Venerandas & filios Fonteias, venditores qui hunc ſtrumentum fieri rogaverunt, teſtes. ſign. Folcarini, Ebutionis, Vrſi, alii Folcarini, Vuidonis, Baſili, Magni, Aginonis, Adalciani, Dominici; Conſtantini, Latini, Ieroncius, alius Ieroncius. Ego Laveſo Presbyter rogitus ſcripſi.

XXXII.

Vuilimannus Clericus.

INChriſti nomine. Annu XXXI. regnante Domnu noſtrù Luduvvicu Rege ſcripſi ego Vuilimannus Clericus rogitus ad

Valeriu, qui dedit ad vicem Magnanes. Conſtat eum vendere, & vendidit tibi ſanctoque Gallone agrum in Giſimu Modiorum III. Da unà parte confinit infantes Magnanes, & ex alia parte ipſos emptores, & in contra recepit pretium venditor ab emptore cum vocato ſuo Honorato & cum majore ſuo Abraam, dederunt illi IIII. tremenſes in ferro valientes, & tradidit ipſa terra emtores ſuos in perpetuum ad poſſidendum, ut abeant, poſſedeant, & faciendi exinde quicquid voluerint poteſtatem. Si quis verò, quod fieri non credimus, ſi aliquis aliquando de nos vel de heredibus noſtris aut quidlibet perſona, qui contra hanc cartulam vindicionis ire, temptare, vel inrumpere voluerit, ſolvat dubla carta cui comutare voluerit, & judici auri libras II. Facta carta vindicionis in vico Vinnona, Idus Madii ſub præſentia bonorum teſtium, qui ab eum rogiti venerunt vel ſigna fecerunt. Notavi diem & regnum Sig. Valerii qui fuit ad vicem Magnanes, qui hanc cartam fieri rogavit. Teſtes. Honoratus, Abraam, Balfredus, Urſus, Petto, item Urſus, Rapertus, Albuinus.

XXXIII.

Vmbertus Canonicus.

✠ In Chriſti nomine. Anno XIIII. regnante Domino noſtro Einrico ſcripſi ego Vmbertus Canonicus rogitus à Mannone, qui fuit à vice Johannentes & uxoris ſuæ Dominiganes. Conſtat eos vendere & vendiderunt tibi Magno & uxori tuæ Quintellanai cortinum aroncale, quem habuerunt de ſui patris & quem adqueſivit de Lovanes, cum pomifera ex integro quantum ibidem habuit. Confinit in via ex alia parte in coltura & II. mediorum de terra ibi ſec. confinit ipſo cortino de capite de latus in Magnanes, de alium in via & II. melarios, in ipſo loco in ipſo agro & I. ſeſtairale in roncale confinit in Leones ex alia parte ipſo Magno. Et Falſicia exinde in alia noſtra terra in roncale, & Falſicia de illum Cortinum aut de illa pomifera in alio noſtro cortino qui non aforella. Et tradiderunt venditores emptori ſine emptore, ſine omne cenſu, & ab omne homine per mundum; precium in contra ſolidi X. Et ſi quis ire, temptare, vel inrumpere voluerit, ſolvat duplum, quod in carta iſta continet, & judici aurum libr. II. Facta carta in vico Pugo, menſe Aprili, & ſub præſentia teſtium. Sig. teſt. Manno, Auſtus, Magnus, Præſtantius, Victor, Solvanus, Valentianus, Valerius.

Digitized by Google

DE RERUM TRADITIONE.

XXXIV.

Formula Iſonis.

EGo in Dei nomine illa cum manu Advocati mei nomine illo trado ad monaſterium ſancti illius mancipia totidem, quorum hæc ſunt nomina. Sed extra hos unum ſervum emptitium nomine illo. In ea videlicet ratione, ut ea habeam tempus vitæ meæ cenſumque annis ſingulis ſolvam, id eſt, tantum: & ſi redimere voluero, cum tanto redimam. Illum verò ſupra nominatum ſervum nomine illo in eundem cenſum habeam tempus vitæ meæ; & ſi redimere voluero, cum tanto precio redimam. Poſt obitum vero meum, ſi ante non redimero, omnia ad jam dictum monaſterium redeant perpetim poſſidenda. Si quis verò contra hanc cartulam traditionis venire atque inrumpere temtaverit, illa multa componat, ſicut in lege Alamannorum continetur. Actum in illo loco publicè, &c.

XXXV.

Audo Clericus.

IN Chriſti nomine. Nos verò Cauzoinus coſta me dare adque donare Audemaro Appati de parvola terrola mia pro mircede anime mee, vil pro ſirvitium ſum, vil pro nodricamintum que intir vivo ſervia Audemaro, & ille me notricet & avead podiſtade quantu ad me adpertte, nit, caſa, ſola, orta, agra, prada, in pomifferis, in ſilvis fructeſteris, in paſcuis, & aquis, & acceſſo ſuis, omnia ex omibus ex entegru quantum ad ipſum adpertenit. Et ſi quis, cot non credimus, aliquis aliquando de heredis meus contra hunc factuque eo pro mercede vil pro nodrimintu que me Audemaros notricat, ire, temtare, à inronpere voluerit, ad eſcomunicados da ſancta eccleſia, & ſalva judiciari liveras II. & cartula donationis ſua optenia firmitatem. Aquilianis Arcatianis leges eſtibulationis, qui à omnium cartarum adcommoda firmitacem. Facta cartola donationis anno XXX. poſt regnu Domini noſtri Dacopirti Reies, die tertiu Calandas Settenbris, ſup preſentia tiſtium ab eo roiedi ſunt ſuſcripturi vil ſegna facturi. Nodavi die, & regnum, & teſtis qui ſuſcrivere conrogaverunt. Signum Cauzoini, qui hunc cartola fieri rocavit. ſignum Baldoaldi teſtis. ſignum Aſcari teſtis. ſignum Quolpoaldi teſtis. ſignum Lantcotti teſtis. ſignum Landonis teſtis. ſignum Trudolfii teſtis. ſignum Frittonis teſtis. Ego Quolfuinus fui intir, ubi hunc cartola facta eſt. Ego Audo Clericus roietus ad Cauzoinu hunc cartola eſcripſi & in teſtimonio ſuſcripſi cartola donationis Audemari Apatis fruniſcat con cratia DEI & ſancti Petri.

XXXVI.

Silveſter Diaconus.

IN Chriſti nomine. Ego Rinulfus cogitavi Dei intuitum, vel divinam retributionem, vel peccatorum meorum veniam promerere. Propterea vernaculam juris mei terram eam in loco nuncopanti quod dicitur *Petinvillare, quantùm mihi Deus donavit, & parentis mei in hereditate dimiſerunt, trado, ſervum Allidulfum cum omnia mea, cum agris, cum pradis, cum canpis, cum aquis, cum ſilvis, cum pumiteris, trado de meo jure Sanct. Galloni ad poſſedendum, & poſtea quidquid exinde facere volueris vendendi, donandi, poſſedendi, liberam in omnibus habeas poteſtatem faciendi. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis, vel ulla oppoſita perſona, qui contra hanc donationem venire aut agere temptaverit, in primis Dei iram incorrat: & à communione corporis vel ſacerdotum extranius ſit, & in fiſco ſolvat auri libras duas & argenti pondera quinque: & quod petit, vendicare non valeat, ſed præſens hæc carta omni tempore firma permaneat, cum extipulatione ſubnixa. Actum præſentibus, quorum ſignacula continentur. ſign. Rinolfi qui hanc donationem fieri rogavit, ſign. Ruodolfi, ſign. Aſcari, ſign. Audonis, ſign. Fredualdi, ſign. Ariberti, ſign. Suabonis, ſign. Ludualdi, ſign. Suzcini, ſign. Odpadi, ſign. Efregi, ſign. Acconis, ſign. Zilonis, ſign. Ruodcoz. Notavi quod feci in menſe Junio, V. id Julias, in anno XV. regnante Domno noſtro Teoderico Rege ſupra Carulum Majorem Domus. Ego quanquam peccator Silveſter eſcripſi in Dei nomine, Amen.

*Pettiuuniſou.

XXXVII.

Idem.

IN Dei nomine ego Lantbertus filius Laudoaldi condam; talis mihi ſumpſit conſilius pro animæ meæ ſalutem, ut res meas ad aliqua loca ſanctorum condonare deberem. Quod & ita feci. Dono adque trado ad monaſterium Sanct. Gallonis qui eſt conſtructus in pago Arbonenſe, ubi ejus ſacrus requieſcit corpus; & hoc eſt quod dono in pago Durgauginſe, ſet in ſito Zurihgavvia, in his locis quorum hîc nomina denuntiantur, hoc eſt in villa quæ dicitur Illenavvia, & in Erpfratinchova, & in Makiſinchova, & in Vzinaha, & in Hunichinvvilare, & in Tunriude, & in Madalaltes vvilare, & in

Perol-

Perolſeswilare, omnia quicquid pater meus Landoaldus & mater mea Pieta in his locis denominatis ſupra habuerunt: hæc omnia & ex integro manu poteſtativa ad ipſum ſupra nominatum monaſterium trado adque transfundo, ibidem à die præſenti perpetualiter poſſedendum. Et ſi ego ipſe aut ullus heredum vel poſtheredum meorum, aut quislibet ulla oppoſita perſona cartulam iſtam irritam facere conaverit, aut eum infrangere voluerid, tantum, quantum cartola iſta contenit adſcriptum, ad ipſum monaſterium reſtituat, ſed & ſociante fiſco multa conponat, id eſt auri uncias III. & argenti ponduos V. coactus exſolvat, & quod reppetit non prævaleat evindicare, & nihilominus præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtibulatione ſubnixa. Acta in Craolfeſtale in mallo publicè, ſub Carlomanno Majoredomus. Et hii ſont teſtes, qui in præſenti fuerunt & firmaverunt † ſignum Lantberti, qui hanc cartulam traditionis fieri rogavit † Herigaer patruus ejus † ſign. Amalrich. † Signum Aottuni † Hroadgaer † Albrich. &c. Ego itaque Silveſter Diaconus rogitus ab Lantberto ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem, hoc eſt IIII. Id. Septembris, ſub Chancorone Comite.

XXXVIII.

Idem.

☩ In Chriſti nomine. Ego quidam Petto cogitavi Dei intuitum, vel divinam retributionem, vel peccatis meis veniam promerere, & ut mihi in futuro merces boni operis adcreſcat: Propterea vernacula terræ juris mei in loco noncupante quod dicitur Data, cum ſervis & ancillis, hæc nomina eorum, Gondaharancum, & omnia quæ poſſidet cum uxorem ſuam & filios & filias, & Rihfredum, ſic ſimiliter Vuinifredum, ſic ſimiliter Liuddulfum, ſic ſimiliter Cauſulfum, ſic ſimiliter Vuitonem cum ſociis ſuis vic nomina eorum eſcripta ſunt, quod ego Petto donavi ad ſacrum S. Gallonis pro remedio animæ meæ à ſociis ipſius, cum agris, cum pradis, cum ſilvis, cum aquis, cum omnia acceſſibus, cum omne mobile aut immobile, cum filiis & filias, cum oves & bovis, cum iis quæ ad opus vivondum pertinerent. Si quis verò, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis, vel ulla ſuppoſita perſona, qui contra hanc donationem venere aut agere temtaverit, ſolvat in fiſco aurum libras duas & argentum pondera V. & quod petit vendicare non valeat, ſed præſens hæc epiſtola omni tempore firma & inliſa permaneat cum extipulatione ſubnixa. Actum in ſigne quod dicitur Glata villa publicè. Notavi quod feci diem Iovis, X. Kalen. Decembris eorum inſignacula continuntur. Sign. Petonis qui hanc donationem fieri præcepit. Sign. Airici Comitis Germani ejus, ſign. Berterici Comitis germani ejus, ſign. Peponis teſtis germani ejus, ſign. Lantfreti teſtis, ſign. Vultperti teſtis, ſign. Ungari teſtis. Ego Sylveſter Diaconus ſcripſi & in teſtimonio ſubſcripſi.

XXXIX.

Hiringus Monachus.

SAcroſancta Eccleſia S. Mariæ, S. Petri, S. Martini, S. Leudagarii, S. Petronellæ, cæterorumque Sanctorum, qui eſt conſtructa in inſola minore quæ juxta Hupinavia eſt, ubi Hata & Beata cum reliquas ancillas Dei degere videntur. Ego Beata namque filia Rachiberti cogitans pro remedio animæ meæ, vel pro æterna retributione, volo omnes res meas vel omnia peculia mea, quicquid habeo, ad locum illum condonare, hoc eſt in villa quæ dicitur Altorf & Cella cum omnibus adjacentiis vel adpendiciis eorum in arcas vel ſiluas. Et in Reutinchova terras & ſilvas, ſuetqua, vel alias * æcencias, quicquid ibi habere videor. Et in villa quæ dicitur Huzinaa homines VIII. & terras & ſiluas, vel alias æcencias ſive in Uzinaa ſive in Smarinchoua ſive in Nancinchova ſive in Tattinchoua quicquid genitor meus Racinbertus de quolibet adtracto in loca illa habuit, ſive ego ipſe & Landoldus poſtea conquiſivimus ſive comparavimus totum ad integrum duas partes de omnia damus. Et in villa quæ dicitur Centoprato caſatos duos cum omnibus adjacentiis vel adpendiciis eorum; ſed unum infantem inde ingenuum taxavimus, reliqui verò ſicut ſuperius diximus ita ſint. Et in Berofovilare mancipium unum nomine Contleuba. Et in inſola ipſa mancipios tres, & parones quattuor. Iſta omnia ad ipſum monaſterium ſuperius nominatum tradimus adque transfundimus, quicquid exinde facere voluerint liberam ac firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem faciendi. Si quis verò, quod fieri non credo, ſi aut ego ipſa, aut ullus de hæredibus meis vel quælibet ulla oppoſita perſona, qui contra hanc donationem meam venire, aut agere, vel qua ulla calomnia generare voluerit, in primis ſi ſe emendare noluerit, iram Dei & pœnas inferni experire pertimiſcat, & duplum tantum quantum ipſa res meliorata valuerit eis coactus exſolvat, & in fiſco auri libram I. argenti libras II. & hæc præſens donatio mea firma permaneat ſtipulatione ſubnexa. Actum in monaſterio quod dicitur Babinchoua, quod fecit menſis

* f. attentias; vel potius ajacentias i.e. adjacentias, ut in Charta 50.

menſis November dies XXIX. regnante Carlomanno Duce, & Pebone Comite. Signum † Beatanæ quæ hanc donationem fieri & firmari rogavit. ſign. † Bebonis Comitis. ſign. † Muninc. † Arnefridus Abba ſubſcripſi † Erchamberti † Rihberti † Num † Butanc † Heſindo † Roberto.

Breve de illos homines quod Beata fecit hoc eſt, Vuintrolf, Radbega, Gerlind, Anna, Ingaberta, Goderamnus, Herolf, Iohannis, Rachintrudis, Hiciga, Villof, Froatilin, Volfarda, Baltimda, Tetaclinda, Verdicho, Sigitrudis, Odalchus, Radleuba, Teutgerus, Hugileuba, Vitilinus, Randuinus, Arnoluara, Richuinus, Leudiſca, Bacila, Trudmundus, Teudhara, Anno, Volfildis, Sigurmarus, Concila, Volfidrus. Sic quomodo mihi ſervierunt, ſic in antea ſerviant, Folritus, Cunthild, Otolf, Tallo, Tacalind, Haguſtolt, Aldini, Teudila, Fraido, Richbertus, Matuas, Vertleuba, Butta, Reatila, Haladara, Muatdanc, Munifrid, Volfila, Valiſan, Fatiſcus, Varinfrid, Higilind. Pro anima Atanæ ſerviant ibi Altolf, Hettila. Sic quomodo mihi ſervierunt, ſic inantea ſerviant Tetta, Totta. Pro anima Otunlis & Zon ſerviant ad illam caſam Dei Vinidiſca, Rathari, Voluinc. Ego Hirinchus Monacus hanc donationem rogitus ſcripſi & ſubſcripſi.

XL.

Landarius Presbyter.

PArtem eccleſiæ noſtræ quæ dicitur Raudinleim, ubi Landarius Presbyter eſſe præſens videtur, Ebo & conjugis mea Odalſinda & Alodoes aliqua de rebus ſuis adfirmaverunt & tam tradiderunt ad S. Gallum, terris, caſis, caſalis, mancipiis cum caſatis, campis, pratis, viniis, ſilvis, paſcuis, aquis vel decurſibus, mobilis & immobilis, quidquid in Vahcinchova, & in Laidoluinchova, Bodinchova icagimus omnibus & ex omnibus ad ipſum S. Gallum tradimus, à die præſente habeat, teniat, qui exinde faciri voluerit ad poſſidendum habiat poteſtatem. Si quis vero ego aut nos ipſi aut heredes noſtri aut ulla oppoſita perſona, qui contra hanc firmitatem ita veniri timtaverit, infera cuntra ipſo ſancto auri libram unam, argenti pondos duos, & nihilominus donatio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaniat ſtipulatione ſubnexa. Actum in Vahcinchova villa publici. Sign. Ebonis & Cojouis meæ Odalſindæ qui fieri rogavit. ſign. Volffaro † Bertario † Aimoni † Vuaninco † Teutmaro † Berno Comitis † Cunleuſotes † Auttini † Dodoni. Ego Landarius Presbyter roitus ſcripſi. Data VII. Idus Sept. anno X. rigni Domini noſtri Ildirici Riis.

XLI.

Anonymus.

IN Chriſti nomine. Ego Erfroinus, & filii mei Teotarius, atque Rotarius, cogitavimus Dei intuitum, vel divinam retributionem vel peccatis noſtris veniam promereri: propterea vernacula terra juris mei in loco qui dicitur Openwilare tradimus S. Galloni viginti juchos, & in Eberingen unum juchum de vinea, & de colonis meis Erfoinum cum uxore ſua & cum omni appertinentia ſua, cum caſa & cum terra, & cum omnibus ſuis: & alium ſervum nomine Vualdolfum cum caſa, cum terra, & cum omnibus ad eum pertinentibus, ut dum adhuc vivimus ego & filii mei, in noſtra permaneant poteſtate, & in anno reddamus carram de vino, & carram de ſiliginc, & carram de fœno, & friskingam. Et ſi filiis meis infantes nati fuerint, ſicut ſuperius dixi, ita ſolvant cenſum, & habeant poteſtatem. ſi noluerint cenſum inde reddere, omnia, ſicut ſuperius diximus, ſint conceſſa ad eccleſiam S. Gallonis. Et ſi quis, quod non credimus, aliquis de heredibus noſtris contra hunc factum noſtrum ire vel inrumpere voluerit, in primis incurrat judicium Dei, & ſolvat auri libras II. & hunc factum noſtrum inlæſum permaneat ſtipulatione ſubnixa. Facta hæc carta eſt in loco qui dicitur Anninchova, XVII. Kalend. Febr. ſub regno Domini noſtri Elperici Regis. ſign. Teotarii & Rotarii, qui hanc cartam fieri rogaverunt † ſiguini teſtis, ſign. Regandozi teſtis, ſig. Vulperti teſtis ſig. . . . .

XLII.

Liutfretus Presbyter.

DOmino ſancto in Chriſto venerabili viro patri Otmaro Abbati Durgauginſi ſeu de monaſterio S. Galloni. Ego Rothpaldus donamus ad monaſterium veſtrum pro mercede animæ meæ facultaticulam meam, recipere deberetis poſt diſceſſum meum. Dono vobis donatumque in perpetuum ut permaneat eſſe volo, hoc eſt in pago Duregauginſi in villa qui dicitur Richinbach, & in Vuilla, & in Zibrinesvvanga, & in Vuangas, & in Tuzzinwang, & in Sclatte, & in Puzzinberch, & in Vuanzincovo, quicquid in iſtas villas viſus ſum habere, pecuniis, mancipiis, caſis, caſalis, campis, pratis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, ad integrum à die præſente trado vobis, & ſervum meum nomine Nhideng & uxorem ejus Bruna, & cum oba ſua, & cum omnia quo veſtiti ſunt: & alium ſervum meum nomine Vuolfharium cum uxore ſua Arane, cum oba ſua

ſua & cum omnia quo veſtitus eſt. Et pro iſtas res proſervire volo annis ſingulis, hoc eſt XXX. ſeglas cerveſæ, XL. panis, friſcheugam tremiſſem valientem, & XXX. Mannas, & arare duos jochos in anno, & recollegere, & intus ducere, & angaria ubi opus eſt. Et ſi infans meus ſimul proſervire voluerit, faciat ſicut ſuperius: & ſi proſervire noluerit, nullam habeat poteſtatem, ipſam facultatulam meam trado vobis ad monaſterium veſtrum poſt diſceſſum meum atque transfundo dominationi, ut quidquid exinde pars monaſterii facere voluerit, liberam ac firmiſſimam in Dei nomine in omnibus habeat poteſtatem. Si quis, ego aut heredes mei, aut ulla oppoſita perſona, qui contra hanc donationem iſtam venire temptaverit, tunc inferat parti cuſtodienti dublam repetitionem, & fiſco auri liberas II. & argenti pondera III. & nihilominus præſens donatio iſtæc omni tempore firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnexa. Actum in villa Aninawa publice. ſign. Rothaldi qui hanc donationem iſtam fieri rogavit. ſign. Sicharii teſtis. † Bertcauzi teſt. † Puopo teſt. † Vuodolgarii teſt. † Aribaldi teſt. † Rathcauzi teſtis. Ego Liutfretus presbyter ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Martis, VIII. Id. Auguſtas, anno III. regnante Domno noſtro Pippino Rege, ſub Vuarino Comite.

XLIII.

Vuaringiſus.

SAcroſancta eccleſia S. Galluni, qui eſt conſtructa in pago Durgauia, ubi ipſus in corpore requieſcit, & Iohannes Abbas ad præſens Rector eccleſiæ eſſe videtur. Ego in Dei nomine Vuinibertus cogitans Dei ut aliquid rei meæ ad ipſum ſacrum locum pro remedio animi mei condonare deberem: quod & ita feci hoc eſt in pago Durgavia, in loco qui dicitur Parmacunavia, quicquid ibidem viſus ſum habere, mancipiis, pecuniis, caſas, caſalis, campis, pratis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, omnia ex integro de meo jure ad ipſum monaſterium S. Galluni poſt obitum meum trado atque transfundo, ut quicquid exinde Rector monaſterii vel monachi ibidem deſervientes facere voluerint, liberam ac firmiſſimam habeant in Dei nomine in omnibus poteſtatem. Si quis ego aut heredes mei aut ulla oppoſita perſona, qui contra hanc traditionem iſtam venire temptaverit aut agere præſumpſerit, inferat parti cuſtodienti dublam repetitionem, & fiſco auri uncias V. & argenti pondoras II. & nihilo minus præſens traditio iſtæc firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in villa Vuila publice, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. Sign. † Vuniberti auctoris qui hanc traditionem iſtam fieri rogavit. † Sig. Vuanzo teſt. † Sig. Aſcharii. † Sig. Sickeri. † ſig. Teutbold. teſt. † ſig. Rihger teſt. † ſig. Rihperat teſt. &c. Ego Vuarinkis rogitus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi die Dominico, VI. Id. Octupris, anno X. regnante Domno Pippino Rege Francorum, ſub Vuarino Comite.

XLIV.

Vuaringiſus.

SAcroſancta eccleſia in honore S. Galli Confeſſoris conſtructa, ubi ipſe in corpore requieſcit, & præſenti tempore Iohannes Epiſcopus eſſe videtur Rector Monachorum. Ego in Dei nomine Theoda, ſumpſi mihi conſilium ut aliquid de re mea ad ipſum monaſterium condonare deberem, quod & ita feci. Hoc eſt in pago Durgavia, in vico qui dicitur Ailihcauge, quicquid ibidem viſa ſum habere, & mihi in hereditate contingit, mancipiis, pecuniis, caſas, caſales, campis, pratis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus ad integrum poſt deceſſum meum ad ipſum monaſterium trado atque transfundo dominationi, ut quicquid exinde fratres ipſius monaſterii facere voluerint, liberam ac firmiſſimam habeant in Dei nomine in omnibus poteſtatem. Et ſi quis ego aut heredes mei aut ulla oppoſita perſona, qui contra traditionem iſtam venire temptaverit aut cogitare præſumpſerit, tunc inferat parti cuſtodienti duplam redibitionem, & fiſco auri unzias II. & argenti pondera V. & nihilominus præſens traditio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in villa Ailihccaugia publice. ſig. * Teodanæ auctricis quæ traditionem iſtam fieri rogavit. ſig. Vuanzonis † Friduini † Puaſonis † Erimberti Presbyteri. Ego itaque Vuaringis ſcribſi & ſubſcripſi. Notavi diem Dominicum, V. NON. Majas, regnante Domno noſtro Pippino Rege Francorum, ſub Vuarino Comite.

* Theotanæ.

XLV.

Moathelmus Clericus.

PErpetrandum eſt unicuique quod Evangelica vox admonet dicens; *Date & dabitur vobis.* Ego in Dei nomine Scalcomannus cogitans de animæ meæ remedio vel de æterna retributione, talis mihi decrevit voluntas, ut res meas ad aliqua venerabilia loca ſanctorum dare deberem: quod ita & feci. Dono atque trado omnes res meas, quas ex paternico mihi de alode legiti-

legitima contingit, ad monaſterium S. Gallonis ubi ejus ſacrus requieſcit corpus, qui eſt conſtructus in pago Arbonenſe, hoc eſt quod dono in loca denominata, id eſt in Laimawia & in Apſalaga, & in Entinesbutugo, & in Operindoraf, & in Ohoroſtindoraphe prata, & in Piparrori prata, & in Liutrateswilare, in his locis ſuper nominatis trado atque transfundo ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium, donatumque in perpetuum eſſe volo, & me ipſum ad ipſum monaſterium ad monachum trado, & rogo, & teſtifico coram Deo & ſanctis ejus, ut nec me nec poſt obitum meum nullus ex ſuccedentibus Abbatibus vel Epiſcopis ad nullum unquam hominem nullum concambium aut commutationem faciant, ſed ipſas res ipſe monaſterius & rectores ipſius monaſterii perennis temporibus in ſua dominatione poſſedeant. Et ſi quis verò, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis, vel proheredibus meis, aut quislibet ulla oppoſita perſona, qui contra hanc cartulam traditionis, quam ego ſpontanea voluntate fieri rogavi, veniret aut eam infrangere voluerit, non ſolum quod ei non liceat, ſed damnum incurrat, id eſt tantum & alium tantum quantum cartula iſta contenit ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium reſtituat, & in diſcutiente fiſco multa conponat, id eſt auri uncias duas & argenti pondus quattuor coactus exſolvat, & qui repetit nihil evindicet, & præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum omni ſtipulatione ſubnexa. Actum Laimaugawilare, in quo cartula iſta ſcripta eſt, quod fecit menſis Martius dies XV. in anno primo regni Carlomanni Regis, ſub Roadharto Comite. Sign. Scalcomanni qui hanc cartulam traditionis fieri rogavit. ſign. Taltoni patris ejus. ſign. Vuelimanni fratris ejus. ſig. Fateri fratris ejus. ſign. Selparati fratris ejus. ſig. Takarichi. ſign. Huodelrich. ſign. Lantulfi. ſign. Uſſoni. ſign. Boſſonis. ſign. Gramanni. Ego Moathelmus Clericus ſcripſi & ſubſcripſi.

XLVI.

Uſalto Diaconus.

IN Chriſti nomine. Ego Unforahtus filius Otgari condam, talis mihi decrevit voluntas pro animæ meæ remedio ſeu pro æterna retributione, ut omnes res meas, quas mihi genitor meus moriens dereliquit, vel ego ipſe mihi adquiſivi, ad monaſterium S. Galli, ubi ejus ſacrus in Chriſto requieſcit corpus, condonare deberem: quod ita & feci. Et hoc eſt quod dono, in pago Durgauginſe in ſito Zurihgauuia in villa quæ dicitur Tunriude, quæ & Hadaleihinchova vocatur, id eſt caſam, curtem clauſam cum domibus, ædificiis, mancipiis, pecuniis, terris, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, viis, aquarumque decurſibus, omnia ex integro nihil prætermittendo ad ipſum monaſterium trado atque transfundo, ut quicquid rectores ipſius monaſterii facere exinde voluerint, liberam ac firmiſſimam habeant poteſtatem faciendi. Si quis verò, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis, aut ulla oppoſita perſona, qui hanc cartam irritam facere conaverit, partibus fiſci multa conponat, id eſt auri uncias IV. argenti ponduos VI. coactus exſolvat, & ad ipſum monaſterium duplam repetitionem reſtituat, & quod repetit non prævaleat evindicare, ſed hæc præſens epiſtola omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum Uſtra villa publice, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. † Unforathi qui hanc cartam fieri rogavit † Raginbaldi teſt. † Salucho teſt. † Gaerhohi teſt. † Friduberti teſt. &c. Ego itaque Uſalto Diaconus rogitus ab Unforahro anno IV. regnante Carolo Rege Franchorum ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi die Veneris, VI. Kal. Feb.

XLVII.

Emicho.

IN Dei nomine. Ego Harioldus recordatus innumerabilia peccatorum meorum, propterea trado atque transfundo ad monaſterium S. Galloni, donumque poſt diſceſſum meum in perpetuum eſſe donatum volo, pro remedio animæ meæ vel pro æterna retributione: hoc eſt, quicquid in villa Undinga vel in villa Genchinga habeo ſine illa eccleſia in illum cenſum ſolidum unum in cera aut in quicquid eſſe potuerit annis ſingulis ſolvam. hoc quod diximus à die præſenti de meo jure ad monaſterium S. Galloni vel ejus rectoribus trado dominationi, habeant, teneant, atque poſſedeant, quicquid exinde facere voluerint, liberam atque firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem faciendi cum ſtipulatione ſubnixa, in ea vero ratione ut ibi ſemper ſtabilis ſit: & ſi hoc non eſt, tunc heredes meus legitimus poteſtatem habeat ad requirendum. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe aut ullus heredum vel proheredum meorum, qui contra hanc donationem à me factam venire præſumpſerit, ſociante fiſco multa repetitionem conponat, id eſt auri libras II. argenti pondera V. coactus exſolvat, & duplum ad ipſum monaſterium reſtituat, & quod repeti pernullisq; ingeniis evindicare non valeat. Actum in pago Purihinga, in villa quæ vocatur Untinga publice, præſentibus quorum

rum hic ſignacula contenuntur. ſig. Harioldi qui hanc cartam fieri atque firmari rogavit. ſign. Ercanperti Comitis. ſign. Trudpert. ſign. Pertfrid. ſign. Cadaloh. ſig. Thruant ſign. Hildrih. ſign. Puabo. ſign. Alpker. &c. Facta traditio hæc in IV. Kal. Iun. VI. feria, anno V. regnante Domno noſtro Carolo Magno Imperatore. Ego Emicho rogitus ſcripſi & ſubſcripſi.

XLVIII.

Adalhardus Lector.

IN Dei nomine. Perpetrandum eſt unicuique quod Evangelica vox admonet dicens, ***Date elemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.*** Item ego Vualfridus cogitans Dei intuitum vel animæ meæ remedium vel etiam pro æterna retributione, talis mihi decrevit voluntas, ut omnes res meas ad aliqua venerabilia loca ſanctorum dare deberem: quod ita feci. Dono atque trado * ad eccleſiam S. Georgii, quæ eſt conſtructa in pago Argunenſium in inſola vel loco qui dicitur Vuazzarburc, & hoc eſt quod dono in pago ipſo qui dicitur Mittinbah, campis, pratis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſoribus, cultum & incultum, hortiferis, pomiferis, mobilibus atque immobilibus, omnia ex integro de meo jure S. Georgius vel Rectores ejus ibidem manentes habeant, teneant atque poſſedeant, vel quicquid exinde facere voluerint, liberam in omnibus ac firmiſſimam habeant poteſtatem faciendi abſque ulla contradictione. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe quod abſit, aut ullus de heredibus meis vel proheredibus aut ulla oppoſita perſona, qui contra hanc cartam traditionis, quam ego ſpontanea voluntate fieri rogavi, venire aut eam infrangere voluerit, iram Trinitatis incurrat, & non ſolum quod ei non liceat, ſed damnum incurrat, id eſt tantum & alium tantum quantum cartula iſta contenit de rebus ſuis ad ipſam eccleſiam reſtituat, & ſociante fiſco multa conponat, id eſt auri uncias III. argenti pondera V. coactus exſolvat, & quod repetit nihil evindicet, ſed hæc præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum in villa Arguna publice, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. ſign. manu Vualtfridi qui hanc cartam fieri atque firmari rogavit. ſign. Fater. ſign. Vuiſirih. ſign. Vuolfregin. ſign. Alto. ſig. Hunolt. &c. Ego itaque Adalhardus Lector anno XXVI. regnante Domno Karolo Rege Francorum, notavi ſub die V. Id. Iun. & in præſente Ruodperto Comite.

* Mſ. ſuperponit, ſed alia manu: in cenſo ex maldro grani, aut talem Friskingam ipſo grano valentem.

XLIX.

Bernegarius Presbyter.

SAcroſancto monaſterio in honore S. Mariæ & S. Gallonis conſtructo, ubi vir venerabilis Vuerdo Abbas cum congregatione monachorum ſerviens eſſe videtur. Ego in Dei nomine Vuillahelmus cedo ad ipſum monaſterium ceſſumq; quod in perpetuum eſſe volo, hoc eſt in pago Turgowe in loco qui vocatur in Eskinbach medietatem de ipſa hoba Fruachanolui, hoc eſt caſis, caſalis, pumariis, campis, pratis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, ex omnibus & in omnibus totum & ad integrum, ad ipſum monaſterium trado atque transfundo. In ea vero ratione dum ego vixero ut liceat mihi ipſam terram & aliam hobam veſtram, id eſt in Bauconſivilare in cenſum habere, hoc eſt annis ſingulis de cerviſa ſiglas XV. & unam maldram de pane, & friskingam trimiſſem valentem, uſque dum ego ipſum cenſum ſolvam, nullus habeat poteſtatem ipſam terram de me vel de filio meo abſtrahere. Et ſi de illo cenſo negligens fuero per III. annos, tunc id quod hic ſuperius dictum eſt, partes ipſius monaſterii vel agentes ejus ipſam terram melioratam in ſuam dominationem revocare faciant perpetualiter ad poſſedendum, vel quicquid exinde facere voluerint liberam habeant poteſtatem. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ego ipſe aut aliquis de heredibus meis, ſeu quislibet ulla oppoſita perſona, vel qui contra hanc traditionem venire temptaverit, aut eam infrangere voluerit, tunc ſit culpabilis ad ipſum monaſterium duplum quantum traditio iſta contenit, & in fiſco auri uncias III. & argenti libras V. coactus exſolvat, & quod repetit nihil vindicare non valeat, ſed præſens traditio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in Eskinbah ſign. † Vuilahelmi qui hanc traditionem fieri rogavit. ſign. † Markeri. ſign. † Vuino. ſign. † Ruatto. ſign. † Zollin. ſign. † Albchis. ſign. † Sallo. ſign. † Sicco, teſtium. Ego in Dei nomine Bernegarius peccator vocatus Presbyter rogitus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi die XVII. Kal. Iul. anno ſecundo Domno noſtro Carolo Imperatore, & XXXIII. Rege Francorum & Langobardorum, & gubernator Romanorum, & inluminatio Saxanorum.

L.

Atto Clericus.

IDcirco ego quidem in Dei nomine Upertus cogitavi pro animæ meæ remedio ſeu & pro æterna retributione, ut veniam pro peccatis meis in futurum adepiſci merear, & in die tremendi judicii ante tribunal Chriſti ſecurus adſiſtam. Per hanc paginam

quam

quam ad vicem traditionis ſcribendam rogavi, dono à præſente die peculiaris mei ad eccleſiam S. Galloni quæ eſt conſtructa in pago Durgauginſe, ubi domnus & in Chriſto Gauzpertus Abba præeſſe videtur, donatumque in perpetuum eſſe volo, & prutiſſima voluntate confirmo, hoc eſt omnem tertiam partem proprietatis meæ in pago Auguſcauginſe, & in villis denominatis in Firinisvilla & in Munciaco, & in Firinisvilla manſo I. campis, pratis, ſilvis, ajacentiis, & appendiciis, quultis & inquultis, aquis aquarumve decurſibus, quantumque mihi in jam dicto pago * Auguſcauginſe advenit tam de paternico quam de maternico, ſeu de comparato, vel de qualicunque adtractu noſcitur ad me perveniſſe, & ego modierno tempore viſus ſum tenuiſſe omnem tertiam partem, ſicut ſuperius dixi ad ipſam ſacram eccleſiam S. Galloni dono, trado atque transfundo in Dei nomine perpetualiter ad poſſedendum. In ea vero ratione, ut dum ego advixero, ipſas res habere debeam & cenſui me pro hoc annis ſingulis de feſtivitate S. Galloni in alia ſoccum I. aut IV. denarios. Et ſi infans ex me procreatus fuerit, ſimili modo habeat abſque in eum diſceſſum in ipſo cenſo. Et poſt noſtrorum diſceſſum quandoquidem Deus voluerit, ipſi cuſtores Eccleſiæ ipſius ipſas res ad eorũ opus habeant, & nunquam hoc in beneficium alio præſtent. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, quod ſi ego ipſe, quod abſit, aut aliqui de heredibus vel proheredibus vel adheredibus meis ſeu qualibet extranea, vel omiſſa perſona, qui contra traditionem venire temptaverit, aut eam infrangere voluerit, non ſolum ei non liceat, ſed inferat partibus ipſius eccleſiæ duplum tantum quantum traditio iſta contenit, & in fiſco auri uncias duas & in argento pondera V. coactus exſolvat, & quod repetit, evindicare non valeat, ſed præſens traditio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum in Auguſta civitate publice. ſign. † Vpperti auctoris qui hanc traditionem iſtam fieri ac firmari rogavit. ſign. Aimeric. ſig. † Deutcher ſig. † Helidulfi, &c. Ego Atto clericus rogitus & petitus hanc traditionem iſtam ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi quod fecit V. Id. Maji, anno XII. imperii Hludowici, feliciter.

* Auguſtianenſi.

LI.

Hratbertus Conzl.

IN Dei nomine perpetrandum eſt unicuique, quod ſapientia Dei per Salomonem dixit, *Redemptio animæ propria divitiæ ejus.* Redemptoris quoque verba dicentis, *Date elemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Ideoque Pertcardis his ammonitionibus conpuncta ſimul & confiſa, dono, donatumque pro animæ meæ remedio quod in perpetuum ut permaneat eſſe volo ad monaſterium ſitum in pago Thurcauhinſe conſtructum in honore S. Gallonis, ubi ipſe domnus precioſus in corpore requieſcit, ubi Cozbertus Abba præeſſa videtur, hoc eſt quod dono, in pago Priſicauhinſe in villa Lollinga quicquid ibi viſa ſum habere tam terris, domibus deſuper poſitis, campis, pratis, vineis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, cultis & incultis, mobilis & immobilis, quicquid dici aut nominari poteſt totum & ad integrum una cum manu Ratpotoni ad jam dictum locum ſanctum trado, transfero atque transfundo, ut hodierna die Rectores ejuſdem monaſterii vel ſucceſſores eorum quicquid exinde facere voluerint, liberam ac firmiſſimam in omnibus in Dei nomine habeant poteſtatem faciendi, jure perpetualiter poſſidendi. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſa aut ullus de heredibus ac proheredibus vel quislibet ulla oppoſita perſona, qui contra hanc cartolam voluntate mea factam invenire aut inrumpere conaverit, duplum vobis vel ſucceſſoribus veſtris reſtituat, quantum præſens carta contenit, & inſuper hoc coagente fiſci multa conponat, id eſt auri uncias III. argenti pondus V. coactus exſolvat, & quod repetit nihil evindicet, ſed præſens carta cum omnibus in ea continentibus omnique tempore firma permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum Huninga villa publice. ſig. † Pertcart quæ hunc cartam una cum manu Ratpotoni pariter fieri vel adfirmare rogaverunt. † ſign. Brunihoni. ſig. † Liboni. ſig. † Vultoldi. ſig. † Sigkaurici, &c.

Ego in Dei nomine Hratbertus Conzh ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi IV. Kal. Madii, anno XV. regnante.

Et ſub Erchangario Comite.

LII.

LII.

Notger & Bebo.

BErefrid tradidit quidquid in Bichlinchovun habuit, excepto uno prato juxta caſam Adalfridi, & uno agro juxta caſam Selbonis ubi ejus piſcatio eſt, & alio prato inter Paracſtetim & Heremintinchovum: reliqua omnia tradidit cum omni integritate. Cenſus denarii II. ſuæ matri & ſibi ſi redimere voluerit, cum VI. denariis facerent: ſi non redimerit, poſt amborum deceſſum ad monaſterium redeat. teſtes, Selbo, Adalfrid, Adalene, Vuitolt, Suidker, Houto, Vuiniman, Mekinhere. Notger ſcripſit, IV. Kal. Sept. anno XIX. Regis Hludowici: & ego Bebo teſtis juſſu Grimaldi Abbatis ad precarium exnotavi.

LIII.

Dodo.

SAcroſancto à ſci. Galloni. Ego Radulfus dono in villa quæ dicitur Hohunſtati quicquid in ipſa cutte viſus ſum habere tam in terris quam in pratis, ſilvis, aquis, aquarum, campis, mancipiis, omnia quicquid ipſa curte habemus, & fratres qui ſerviunt ad ipſa loca ſancta teneant atque poſſedeant omni tempore, perfirmata ſit iſta donatio à ſc. Galloni. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredis meis aut ulla oppoſita perſona, quiconque contra hanc donationem iſtam agerit aut infrangere voluerit, in primis iram Dei incurrat & tublum conponat. & hæc donatio omni tempore firma permaneat. ſig. Helmricus, ſig. Theotbertus. † ſign. Odone. ſig. Sichirico. † ſig. Huadoni. † ſign. Theodo. ſig. Radberto. Ego Dodo qui ſcripſi & ſubſcripſi.

LIV.

Albricus Diaconus.

EGo in Dei nomine Vuolfhart divino admonitus inſtinctu ut terrennis facultatibus mercarer æternas, & bonis tranſitoriis manſura conquirerem. Memor itaque illius ſalutaris præcepti, *Date, & dabitur Vobis*, &, *Non eſt qui relinquat domum aut agros propter me, qui non recipiat centies tantum*, trado ad monaſterium S. Galli, cui modo venerabilis Abba Grimaldus præeſſe dinoſcitur, pro remedio animæ meæ conjugisque meæ, quicquid in Centipratis marcha conquiſitionis vel concambii regia fultus auctoritate & firmitate litterisque ab eo acceptis præſenti die viſus ſum habere, id eſt aquis, ſilvis, agris, pratis, cultis & incultis, omnia ex integro accepto uno curtili, quod conjunx mea legitimis ab heredibus conquiſivit: ea tamen conditione ut ego ipſe præfatas res dies vitæ meæ poſſideam, annisque ſingulis cenſum inde duos denarios ſolvam, & poſt obitum meum ſtatim ad monaſterium præfatum in omnibus melioratæ redeant in ævum poſſidendæ, addito ut nulli unquam in beneficium dentur, quod ſi datæ fuerint, ad ſuccedentes proximos meos revertantur. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut cognatorum meorum vel heredum aliquis hanc cartulàm à me poteſtativa manu factam corrumpere voluerit, & voluntatis corruptæ machinationem publicaverit auri uncias III. argenti pondera V. ad ærariũ Regis coactus perſolvat, hæcque epiſtula firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum in ipſo loco, id eſt Centiprata nuncupato, præſentibus quorum hic ſignacula continentur. ſign. ipſius Vuolfharti qui hanc traditionem fecit. ſign. Keroltí Comitis. † Vuolfheri † Perhtger † Oazo † Unnid. † Perhthart † Andreas † Uto &c. Ego itaque Albrih indignus Diaconus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi tertiam feriam, XV. Kal. Iun. ànno XXIV. regni Hludovici Regis, ſub Kerolto Comite.

LV.

Eccho Monachus.

Litteræ Mandatoriæ. *Gewaltsbrieff.*

NOtum ſit omnibus præſentibus atque futuris, quod quidam homo Chadolt nomine de pago Albekewe, pro remedio animæ ſuæ parentumque ſuorum hæreditatis ſuæ jura ad monaſterium S. Galli contradere diſpoſuit, ſed cum interveniente moleſtia corporis voti ſui compos exiſtere non potuiſſet, neceſſitate ductus rogavit Reginhelmum Presbyterum, integra illi poteſtate conceſſa ut ipſas hereditatis ſuæ res ad præfatum monaſterium poteſtativa manu contraderet.

Ego itaque Reginhelmus licet indignus Presbyter ejus precibus adquieſcens cum manu advocati mei Erfinrinchi trado ad monaſterium S. Galli, cui modo Crimaldus Abba præeſt, quicquid præfatus Chadolt de parte hereditatis ac adquiſitionis ſuæ & duorum filiorum ſuorum, qui defuncti ſunt, habere ac poſſidere viſus eſt in loco qui dicitur Stoufun id eſt unam curtem ſæpe circumdatam cum ædificiis, mancipiis, jumentis, pecudibus, agris, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, nec non cuncta ſuo juri pertinentia, ut ſtatim ſine ullius contradictione ad præfatum monaſterium firmiter perpetualiterque pertineant poſſidendæ. Si quis vero, quod fieri non credo, hanc traditionis cartùlam infringere temptaverit, ad ærarium Regis auri uncias III. & argenti pondera V. coactus perſolvat, & nihilo minus hæc traditio

traditio firma ſtabilisque permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum in monaſterio S. Galli publice, præſentibus iſtis quorum hic ſignacula ſubnotantur. ſign. Reginhelmi Presbyteri & Advocati Erfinrichi. ſign. Hartmoti Decani. † Cotaberti Præpoſiti † Vualtherii ſacratarii † Albrici Cellarii † Paldrici Portarii † Irfinki hoſpitarii † Hartmanni Camerarii, & aliorum teſtium, &c. Ego itaque indignus monachus Eccho rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Lunæ, XIII. Kal. Ian. anno XXIX. regni Hludowici Imperatoris, & ſub Hudolricho Comite.

LVI.

Vuarimbertus Levita.

UNicuique enim convenit opere adimplere, quantum ei vires ſuppetunt, quod domini juſſione conſtat eſſe traditum, *Date & dabitur vobis*. Quapropter ego Cozolt hac voce Dominica corde compunctus trado ad monaſterium S. Galli quinque mancipia, quorum illa ſunt nomina, Theotmunt, Otmunt, Vuillimunt, Vuolafrid, Vuannida. eadem videlicet ratione, ut eadem mancipia ad me recipiam tempus vitæ meæ. Poſt obitum vero meum abſque ulla matricione ad jam dictum monaſterium firmiter permaneant perpetualiter poſſidenda. Si quis vero contra hanc traditionis cartulam venire temptavit, aut frater meus Adalbertus, aut aliquis nepotum meorum aut qualiscunque perſona, in ærarium Regis multa conponat, & conatus ſui privetur effectu, firmaque & ſtabilis cartula hujus traditionis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in Oninwanc publice præſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. Signum Cozolti qui hanc cartulam fieri rogavit. ſign. Vuarinheri, Heitari, Alpheri, Adalpreht, Striggrim, item Alpheri, Othindt Vuolfpreht, Naudkor, Strello. Ego itaque Vuarimbertus indignus Levita ſcripſi rogatus & ſubſcripſi. Notavi diem Lunis, prid. Kal. April. annum III. Hludowici Regis Alamannorum.

LVII.

Notkerus.

EGo Vuildebold ſenio meo providens, & ei quæ illud comitari ſolet penuriæ, trado ad monaſterium S. Galli, cui modo venerabilis Abba Hartmutus præeſt, terrulam meam quam habeo in Uzonwilare, hoc eſt XX. jugera; eo pacto ut ipſa terrula ad domum peregrinorum ſerviat, & ego ibi in domo hoſpitum ſuſcipiar, & uſque ad finem vitæ meæ ibi victum & veſtitum habeam, ſicut primus illorum juniorum, hoc eſt omnibus annis veſtimentum lineum & aliud laneum, & tertio anno pallium, ſi vetus ita attritum eſt, & calciamenta & alias impenſas accipiam, ſicut cœteri in ipſo miniſterio. Et hoc volo ut ipſa poſſeſſiuncula nulli umquam in beneficium præſtetur: quod ſi factum fuerit, ut ille ager ab hoſpitali tollatur, & ego ibi victualia mea habeam, meaque mihi abſque ullius contradictione vindicem. Actum in ipſo monaſterio, præſentibus quorum hic ſigna continentur. ſig. Engillarmi hoſpitarii, ſig. Hertarii, centurionis, & aliorum teſtium. ſig. Vuilheri, ſig. Vualpert, ſig. Hartman, ſig. Richpert, ſig. Thancpert, ſig. Ruodpert. Ego itaque Notker ad vicem Vuinidharti monachi ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Dominicum XVI. KAL. Iun. anoum XXXIII. regni Hludowici Iunioris.

DE TRADITIONE PRECARIA.

LVIII.

Hiringus Lector.

SAcraſancta eccleſia S. Galloni confeſſoris quod in Arbonenſe pago conſtructa videtur, ubi corpus ejus in Chriſto requieſcit, & Otmarus Abba cum monachis S. Gallonis ibidem deſervire videntur. Ego in Dei nomine Pieta filia Rekinberti condam & Atanai uxoris ſui, talis mihi decrevit voluntas conpuncto corde Dei timoris & animæ meæ remedium vel patris adque genitricis meai ad eccleſiam S. Galloni Confeſſoris condonare debuerem: quod & ita feci, in locellas præteſtinatas in pago Durgauginſe ſito qui dicitur Zurihgauuia. Hæc ſunt nomina locorum, Cella Nuzperech, & in loco Luzilunowa qui eſt juxta Ubirrauuia, & in loco qui dicitur Centoprara, & in loco qui dicitur Vtanaha, & in villa qui dicitur Altdorf, & in loco qui dicitur Hreotinchova, & in loco qui dicitur Smarinchova, & in loco qui dicitur Nancinchova, & in loco qui dicitur Perolvinchova, quicquid ego vel pater meus ibidem habere videntur, hæc omnia & ex integro tam de paternico meo quam de maternico vel mea adqueſitione & viro meo Landoaldo in his locis ſupernominatis, per cujus conſenſum hoc facio, omnia, & ex integro à die præſenti de juris mei in denominatione S. Galloni confeſſoris vel Otmaro Abbare & monachis ibidem deſervientes, in veſtram trado dominationem habendi, vindendi, commutandi, cum domibus, ædificiis, caſis, caſalibus, mancipiis, ſervis, ancillis, acolabis, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, pecoribus, ortiferis, puniferis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus adque immobilibus cum omnia adjacentia earum hæc ſupernomina Eccleſia & rectores ejus habeant ad poſſidendum: & accipimus ab hac

hac Eccleſia & Abbate Otmaro vel ejus monachis precium adtaxatum, hoc eſt auro & argento ſolidos LXX. & cavallos V. cum ſaumas & rufias & filtros, cum ſtradura ſua ad noſtrum iter ad Romam ambulandum. Et ſi Dominus voluerit, quod ad propriam revertiſſem, hoc quod dedi ſupernominata loca per eorum beneficia, qui ad illum monaſterium deſerviant, ut mihi in præſtitum illas res concedant. Poſt meum vero diſceſſum ipſas res ad monaſterium Sanct. Galloni ad melioratas revertant abſque ulla contradictione, vel minuatione, manu veſtita partibus meis vel heredum meorum cum Dei gratia & noſtram ſucceſſionem poſſedeant. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſa aut ullus heredum meorum vel poſtheredum vel quislibet ulla oppoſita perſona, qui contra hanc cartam à me factam temptare præſumpſerit, ſociante fiſco multa conponat, id eſt, auri libras V. & argenti pondura V. coactus exſolvat, & ad ipſam caſam Dei repetitionem duplam reſtituat, & quod repetit pernullisque ingeniis evindicare non valeat, ſed hæc præſens epiſtola firma & ſtabilis debeat perdurare omni tempore cum ſtipulatione ſubnixa. Actum Bainchova monaſterio, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. † ſign. Bietanai filiæ Rekinberti condam, qui hanc traditionem fieri atque firmare rogavit. † ſign. Bebonis Comitis. † ſign. Buta teſt. † ſign. Arnefridi Abbatis. ſign. Muningi teſt. † ſign. Erchanberti teſt. ſign. Ottonis teſt. ſig. Rihberti teſt. † ſig. Buta teſt. ſig. Rohberti teſt. ſig. Blidgaeri teſt. ſig. Vualoni teſt. ſign. Amarici teſt. Ego in Dei nomine Hiringus Lector rogitus à Biatane, anno III. regnante Hiltrihho Rege ſub Carlomanno Majoredomo, & Bebone Comite, ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi ſub die quod fecit Novem. dies 9.

LIX.

Autuuingus Lector.

UNicuique perpetrandum eſt quod Evangelica vox adque Apoſtolica doctrina nobis cotidie docet, ut unuſquiſque ſuis propriis viribus æternam præmiam conſequere: ſic & ego in DEI nomine Hruothardus filius Bainoni condam, talis mihi decrevit voluntas, ut omnes facultates meas quas mihi bene memoratus genitor meus dereliquit, vel quidquic ego ipſe poſtea adqueſivi, omnia & ex integro in dominationem Sanct. Galliani Confeſſoris, cujus eccleſia Arboninſi pago fulgit in optima ejuſque rectore Johanne Pontifice, trado in dominationem domibus, ædificiis, vineis, mancipiis, hortiferis, pumiferis, pratis, campis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus atque immolibus, cultis & incultis, quod ſuperius diximus, à die præſente in veſtram trado dominationem, in meam vero rationem, ut per precariam de vobis hoc recipiam, & annis ſingulis per conventum veſtrum cenſum ſolvam & filius meus poſt obitum meum, hoc eſt cerviſa ſiglas XXX. panes XL. friſinga trimiſſem valente unius hominis anni vertente operas tres. Et ſi ego ipſe aut filius meus de ipſum cenſum per feſtivitates Sanct. Martini annis tribus negligentes fuerimus eccleſiæ, Sanct. Galliani Confeſſoris, & ejus Monachi ibidem deſervientes ſine ullam contradictionem quidquid vobis dedimus recipiatis. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis vel poſtheredis aut quislibet ulla oppoſita perſona qui contra hanc cartulam à me factam venire temptaverit, partibus fiſci multa conponat, id eſt auri liberas tres, argenti pondera quinque coactus exſolvat, & quod reppedit pernullisque ingeniis evindicare non valeat, ſed hæc præſens epiſtola firma & ſtabilis omni tempore debeat perdurare. Actum Conſtantiæ Civitate publice, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. ſig. Hrothardi qui hanc cartulam fieri rogavit. ſig. † Hacunit. ſign. Thaſſuni teſt. ſig. Betuni teſt. ſig. † Vualafridi &c. Ego enim Autuuing Lector, anno VIII. Pippino Rege ſcripſi & ſubſcripſi. Data ſub diem quod fecit menſis Januarius dies XV. in Conſtantia, feliciter.

LX.

Vualdo Decanus.

SAcraſancta Eccleſia Sanct. Galli Confeſſoris, qui eſt conſtructa in ſitu Durgoie vel in pago Arbonenſis caſtri, ubi ſpecioſus corpus ejus in Chriſto requieſcit, ubi nunc præeſt Johannes Abba. Ego itaque Chriſto opitulante Vualhar nomine filius Teotgericondam, talis mihi ſumpſit conſilius, ut res mea in villa qui dicitur Boaſinheim, in pago qui dicitur Bertoltisbara, & in ſito Vildira, quicquid ibidem viſus ſum habere, vel mihi genitor meus dereliquit, aut quid ego ipſe poſtea adqueſivi vel laboravi, excepte tudem uxoris meai Vualdradanei quid ego illi dedi, & unum jornalem de campo arativo, aliud quidquid ibi habeo in ipſum ſupradictum locum omnia ex integro in dominationem Sanct. Galli & ejus monachis ibidem DEO ſervientis trado in dominationem, hoc eſt caſa cum caſalibus, curte clauſa cum omnis officinis ejus, cum ſervis & ancillis vernaculis mancipiis his nominibus, Vuilloffus cum uxore ſua Otilane & infantes ſuos tres & ancilla mea Tiurlinda cum filio ſuo Liudrato, & alio ſervo Mercado, & ſervo meo Dugilino, & alio ſervo meo Teotberto, & ancilla mea

 nomine

Digitized by Google

nomine Bereſinda, & alia ancilla Cuatlinda, & tertia ancilla Madala, & alia ancilla Truthlinda cum infantes duos. Hæc omnia & ex integro cum campis & pratis, ſilvis, ortiferis, pumiferis, paſcuis, pecuniis, mobilibus, atque immobilib. viis, ingreſſis & regreſſis, quid plura? ut ſuperius diximus pro animæ meæ ſalutem ad illam ſanctam Eccleſiam trado in dominationem: in ea vero ratione, ut iterum per precariam poſt me accipiam, & exinde annis ſingulis cenſum ſolvam, hoc eſt de annona ſpelda modias X. & de avina XX. & friſginga ſcigit valenti. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut ullus heredum meorum vel poſtheredum ulla oppoſita perſona, qui contra hanc traditionem à me factam venire temptaverit, partibus fiſci multa componat, id eſt auri uncias VI. argenti pondora XII. coactus exſolvat, & quod reppedit pernulliſque ingeniis evindicare non valeat, ſed hæc præſens epiſtola omni tempore firma & ſtabilis debeat perdurare. Actum in villa Heidinhova publice, præſentibus eorum hic ſignacula contenuntur. ſign. Vuachar qui hanc traditionem fieri atque formare rogavit. ſig. Ernuſti teſt. ſig. Deoto. ſig. Ghato. ſig. Gliuto. ſig. Timo. ſig. Hagino. ſig. Fruachanolf. ſig. Truſinc. ſig. Abbo. ſig. Frihcho. ſig. Romanc. &c. Ego in DEI nomine Vualdo Decanus adque Monachus, DEI ſervus, ſcripſi & ſubſcripſi.

LXI.

Ato Diaconus.

IN Dei nomine. Ego itaque Gundachar dono atque trado ad monaſterium Sanct. Gallonis quicquid in villa qui dicitur Agineshaim ab hac die præſenti viſus ſum habere, exceptis duo mancipia, reliqua vero omnia ex integro ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium trado atque tranfundo, in ea ratione, ut ipſas res per beneficium ipſorum monachorum ad me recipiam tempus vitæ meæ & cenſum eis exinde perſolvam, id eſt per ſingulos annos XXX. ſiclas de cervifa, & XXX. panes, & friſginga tremiſſo valente, & quando opus fuerit aut ad meſſem vel pratum colligendum vel ad reliqua in paſſiato faciam: & ſi filius meus aut frater meus id ipſud facere voluerint, faciant: ſin autem, ipſas res ſine ulla marritione ad ipſum monaſterium revertantur. Et ſi quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis vel proheredibus, qui contra hanc cartulam venire aut eam infrangere voluerit, non ſolum quod ei non liceat, ſed damnum incurrat, id eſt tantum & alium tantum quantum cartula iſta contenit ad ipſum monaſterium ferat & in diſcutiente fiſco multa conponat, id eſt auri uncias duas & argenti ponduos quattuor coactus exſolvat, & ſi reppetit nihil evindicet, ſed præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum omni ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio. cartula iſta ſcripta eſt in anno ſecundo regni Carlomanno Rege, III. Kal. Jul. & Pirahtilone Comite. Ego itaque Ato Diaconus rogitus ab Gundachro ſcripſi & ſubſcripſi. ſign. Gundachri qui hanc cartulam fieri rogavit. ſign. Verei † Votmar. † Rucimire † Eholt † Poto † Tuhuto † Cirico † Vciolf † Filomar † Frehholt † Thuato † Linco † Pito † Ackiolt. &c.

LXII.

Hadupertus Clericus.

✠ In Dei nomine. Ego Hadupertus & genitrix mea Teotrada, talis nobis communis decrevit voluntas, ut res noſtras ad aliqua loca venerabilia Sanctorum dare deberemus: quod ita fecimus. Donamus ad monaſterium Sanct. Gallonis, qui eſt conſtructus in pago Arboninſe, ubi ejus ſacrus requieſcit corpus, & hoc eſt quod donamus in pago Argoninſe in vilari quod dicitur Haddinvvilare & in villa qui dicitur Argona, quicquid in his locibus viſuri ſumus habere in hac die præſente, id eſt caſas, curtiles, cum omnibus ædificiis, quæ ibidem eſſe videntur, & ſervos & ancillas & omnia pecuniana, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, viis, aquarumque decurſibus. Hæc omnia ex integro tradimus ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium: in ea ratione, ut ipſas res per beneficium ipſorum monachorum tempus vitæ noſtræ per cartulam precariam poſt nos recipiamus, & cenſum eis exinde ſolvamus, & hoc eſt cenſus quod nobis cum illis convenit, per ſingulos an. II. carradas de grano bono non ſcuſſo, I. de ſpelda & alterum de avina, & quando eſca eſt porcum ſolido valentem I. & quando eſca non eſt arietem bonum. Et poſt noſtram vero diſceſſionem ipſas res pro animas noſtras ad ipſum monaſterium ſine ulla marritione revertantur, ibique in perpetuum donatas permaneant. Et ſi quis vero, quod futurum eſſe non credimus, ſi nos ipſi aut aliquis de heredibus noſtris vel proheredibus, qui contra hanc cartulam traditionis venire aut eam infrangere voluerit, non ſolum quod ei non liceat, ſed damnum incurrat, id eſt tantum & alium tantum quantum cartula iſta contenit ad ipſum monaſterium reſtituat, & in diſcutiente fiſco multa conponat, id eſt auri uncias II. argenti ponduos IV. coact⁹ exſolvat, & ſi repetit nihil evindicet, ſed præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum omni ſtipulatione ſubnixa.

Actum

Actum Arguna villa publice. Hii ſunt teſtes qui in præſenti fuerunt & firmaverunt. ſign. Haduperti qui tradidit & ſcripſit. ſign. Teotradæ genetricis ejus qui cum ipſo fieri rogavit & tradidit. ſign. Moathelmo teſt. ſig. Oſia teſt. ſign. Buoſot teſt. ſig. Haimo. teſt. ſig. Diothario. teſt. ſign. Bodeloldo teſt. ſig. Erloino teſt. ſign. Diholfo. teſt. Ego Hadupertus Clericus tradidi & ſcripſi in anno ſecundo regnante Carolo Rege Francorum, ſub die Non. Septembr. feliciter.

LXIII.

Marcellus Monachus.

IN Dei igitur nomine. Ego Gerhart ſacris prædicationibus frequenter ammonitus pro animæ meæ remedio trado atque transfundo ad monaſterium Sanct. Galli, cui Grimaldus Abba præeſſe dinoſcitur, quicquid in villa nuncupata Lutaraha adquiſitum habeo tam domibus quam ædificiis, ſilvis, pratis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, omnia ex integro ad jam dictum cœnobium trado, in ea videlicet ratione, ut cultores præfati monaſterii ſupra dictas res ad ſe ſtatim recipiant in perpetuum poſſidendas: & unam hobam, quam in villa nominata Altſteti habere videntur, diebus vitæ meæ mihi præſtent, & cenſum inde annis ſingulis in die Natali S. Galli ſolvam, id eſt ſolidum I. Poſt obitum vero meum ſine ullius contradictione ad jam dictum monaſterium redeat in ævum poſſidenda. Si quis vero, quod fieri non æſtimo, ſi ego ipſe quod abſit, vel ulla alia perſona hanc traditionis cartulam inrumpere temptaverit, auri uncias III. argenti pondera V. coactus ad ærarium Regis perſolvat, & conatus ſui privetur effectu, & nihilo minus hæc traditio firma & ſtabilis permaneat, cum ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio publice, præſentibus iſtis quorum hic ſigna continentur. ſig. Gerharti qui hanc traditionem fieri rogavit. † Isgeri † Hato † Buozzo † Nandger † Otger † Zeizzo † Haddo † Arthelm † Edileoz † Meginhart † Theginhart † Sigihart † Ekcolf. Ego itaque Marcellus monachus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Dominicum, VIII. Kal. Octob. anno XV. Hludovvici Regis Alamannorum, ſub Cuanrato Comite.

LXIV.

Theothartus.

SI aliquid de rebus noſtris in ſubſtantias pauperum conferimus, hoc nobis procul dubio in æterna retributione retribuere confidimus. Ideoque ego in Dei nomine Vuitram Presbyter trado cum manu advocati mei Cundberti ad monaſterium Sanct. Galli, ubi Bernvvigus Abbas, præeſſe videtur, quicquid à Starcholfo filio fratris mei eodem appellato nomine in Rimoltesvvilare vel in eadem marcha cum mea pecunia, id eſt pretio attaxato, proprietatis adquirere viſus ſum, ſeu ubicumque aliquo ingenio in eadem marcha aliquid adquiſitum habere dinoſcor cum præfata adquiſitione, id eſt partem eccleſiæ quæ illum adtingebat mihique ad redimitionem conceſſit, curte clauſa, aliisque ædificiis, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus atque immobilibus, cultis & incultis, quicquid dici aut nominari poteſt, volo eſſe traditum ad jam dictum locum: ſub ea ratione, ut easdem res ad me recipiam, annisque ſingulis exinde vobis cenſum perſolvam, id eſt IV. denarios, hocque faciam tempus vitæ meæ. Ita tamen volo habere apud vos plagitatum, ſicut & in priori mea traditione ſonat, ut nulli umquam in beneficium concedantur. Quod ſi actum fuerit tunc proximus meus licentiam habeat easdem res ad ſe vindicare: nullusque hanc cartam violare audeat quod ſi quis fecerit, multa conponat, id eſt auri uncias III. & argenti pondera V. coactus perſolvat, & hæc carta nihilominus firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum in præfata villa intra eccleſiam publice. ſign. Vuitramni Presbyteri atque advocati ſui Cundberti qui hanc traditionem fieri rogaverunt. † Certili. † Vualtilin † Nanzo † Ruadi &c. Ego itaq; Theothart ad vicem Cozzolti Diaconi ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Veneris, IX. Kal. Decembr. anno XXIV. Hludovvici Imperatoris, & Hludovvici Junioris Regis Alamannorum V. ſub Geroldo Comite.

LXV.

Cozpertus Diaconus.

EGo in Dei nomine Altirih trado ad cœnobium Sanct. Galli pro animæ meæ remedio & æterna retributione, quicquid in pago Turgavve in locis nuncupatis, videlicet Scheim & Turbatun, vel in eadem marca in quibuslibet rebus videor habere, quod in perpetuum traditum ac delegatum eſſe volo, ſub ea condictione, ut ipſæ res in Turbatun cum omni integritate ad jus monaſterii poſſideantur, & illud quod in Seheim tradidi ad me recipiam, nec non & vuilare à partibus monaſterii Scottinchova nuncupatum, ſed & illud in Rumaninchouun, atque exinde annis ſingulis cenſum ſolvam, id eſt V. ſolidos tempus vitæ meæ. Si autem de legitima conjuge filias mihi Deus donaverit, ipſe qui longius vixerit, in eundem cenſum habeat. Poſt illius quo-

Digitized by Google

quoque obitum hoc quod tradidi & quod à parte monaſterii accepi cum omni integritate ad jus cœnobii redeat perpetim poſſidendum. Si quis vero hanc traditionis cartam quolibet ingenio inrumpere conatus fuerit, inchoatus ſui privetur affectu, & in ærarium Regis auri uncias III. & argenti pondera V. coactus perſolvat, ſed nihilo minus hæc traditio ſuum obtineat vigorem, ſtipulatione ſubnexa. Actum Vuormatiæ palatio Regio, præſentibus iſtis. ſig. Altirichi auctoris. ſig. Vualdberti. Svvidgeri. Ruuadberti, Othart, Landpreht, Reginhart, Reginboto, Adalbold. Ego itaque Cozpreht. inmerens Diaconus, anno XVI. Hludovvici Imperatoris, & Hlotharii Auguſti VII. rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Mercurii, XV. Kalend. Septembris, ſub Erchanbaldo Comite feliciter.

in q. Mſ. Preſtaria vocantur.

DE PRECARIIS.
LXVI.
Formula Iſonis.

CHriſti enim favente clementia ille Abbas monaſterii illius ſancti. Convenit una cum conſenſu fratrum noſtrorum, ut illa mancipia, quæ nobis ille de illo loco tradidit, ei iterum per præſtarium repræſtaremus, quorum hæc ſunt nomina, illum & ejus ſobolem his nominibus, Sed extra hos unum ſervum emptıcium. in ea videlicet ratione, ut ea habeat tempus vitæ ſuæ, cenſumque annis ſingulis inde ſolvat, & ſi redimere voluerit, cum illo pretio redimat. Illum vero ſupranominatum ſervum N. in eundem cenſum habeat tempus vitæ ſuæ, & ſi redimere voluerit, cum illo pretio redimat. Poſt obitum vero ejus omnia ad ſupra dictum monaſterium redeant perpetim poſſidenda, ſi ante non redemerit. Actum in ipſo monaſterio publice, præſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. ſign. Decani, Præpoſiti, Cellarii, ſacratarii, portarii, hoſpitarii, Camerarii, ſign. aliorum teſtium. Ego itaque ille ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem illum, illa data, anno illo illius Imperatoris, ſub illo Comite.

LXVII.
Vuaringiſus.

IN Chriſto fratri Erinperto & Amalperto nos fratres vel Monachi Sanct. Galluni Confeſſoris, qui ad cellam ſuam ſub uſu ſeculari deſervimus, Marcus & Stephanus & Vuolframnus Præpoſitus. Cognitum eſt villam Sanct. Galluni noncupantem Zozinuilare ſitam in pago Durgavia, quicquid ibidem tu ipſic & frater tuus per cartam traditionis ad monaſterium Sanct. Galluni feciſtis ipſas res ſub uſufructuario tibi præſtavimus. Præterea ſic nobis conplacuit, ut annis ſingulis de feſtivitate in feſtivitatem natalis Domini, quod eſt in menſe Decembri, cenſum ad ipſam eccleſiam Sanct. Galloni vel Rectores ejus exſolvere debeas, id eſt triginta ſiclas cerviſa & quaranta pánis, friſcincam tremiſſalem, & pullos duos in quiſquaſitione ſaigatam unam ares & hoc metas & intus ducas & jurno ſecare facias & alic colias & intus ducas, ſicut ſuperius diximus abſque ulla contradictione ad eccleſiam Sanct. Galloni vel Rectores ejus annis ſingolis dare facias, quamdiu ipſas res habere voles, & quamdiu hoc feceris, & noſtra fuerit voluntas, abſque præjudicio Sanct. Galluni ipſam villam tenere & uſare facias, & nullum Pontificium habeas de ipſa villa nec vendere, nec donare, nec alienare, nec minuare, ſed in quo poſſumus ſemper meliorare faciamus. Et ſi de ipſo cenſo negligentes fuerit, tunc poteſtatem habeamus & ſucceſtoresque noſtri de ipſa villa ejiciendi & partibus Sanct. Galloni revocandi. Facta precaria ſub die Lunis, V. Id. Majas, anno X. regnante Domno noſtro Pipino Rege Francorum, ſub Vuarino Comite. Hii ſunt monachi quod præſentes fuerunt. ſig. Vualderamni Monchi. ſig. Vuacolfi monachi, ſig. Ratonis monachi. ſig. Taſſilonis monachi. ſig. Cunderamni monachi. Ego Vuaringiſus ſcripſi.

LXVIII.
Vuenilo.

VEnerabile in Chriſto Aginone Epiſcopo ſive Vuerdone Abbate de monaſterio Sanct. Galloni de pago Arbonenſe precator connuſcatis dum & omnib. Non habetur incognitum qualiter Bertoldus Comis & mater mea nomine Raginſind trado & donamus pro animabis noſtris & requiem genitori patri meo donamus vobis à die præſente in pago nuncupanti Bertoltibata & in villa denominata Aſolvvingas, hoc eſt caſa dominicata, caſticiis, terris, campis, pratis, paſculis, ſilvis, mancipiis, pumiferis, pecuniis, ædificiis, aquis, aquarumque decurſibus, quicquid in ipſa marca vel in ipſa villa nobis obtingit totum & ad integrum, quicquid dici aut nominari poteſt. Et in alio loco donamus vobis in villa denominata Munoluingas, quicquid mater mea ibi habuit, ſimiliter tradidit. Poſtea mea fuit petitio & noſtra vel fratrorum decrevit voluntas, ut ipſam rem valeas excolere vel uſare & nihil exinde minuare non debeas, niſi quicquid ibidem addere aut inmeliorare vel attrahere potuimus. Poſt quoque tuum diſceſſum ſive matris tuæ nomine Raginſind ipſa res inmelioratas cum omni ſuperpoſito adque aitamento pro animas noſtras ad ipſom

ipſum locum Dei S. Gallonis in pago Arbonenſe omnimodis revertatur, & in cenſum annis ſingulis ipſam rem habeat Bertoldus Comis & mater ſua ad feſtivitatem S. Martini cum ſolidis VIII. in unum cenſum habeat ipſam rem. Et precamur vobis in Dei amore poſt noſtrum obitum, ut nullus ſecularius homo non habeat in beneficio, niſi ipſas res debet ſervire pro animas noſtras, ubi nos conceſſimus ad ſoli Deo ad habendum, tenendi, dominandi, vel quicquid exinde vos ſucceſſoreſque veſtri facere volueritis liberam in omnib. atque firmiſſimam habeatis poteſtatem. ſign. Agimone Epiſcopo ſive Vuerdone Abbate qui hanc præſtariam fieri & firmare rogaverunt. Agentes monaſterio perſemetipſum in DEI nomen recipere & revocare debeant. Facta præſtaria per quinquennio renovata fuiſſet. ſign. Hacconi. ſign. Habberti. ſign. Rihhart. ſign. Zazil. ſign. Theodolt. Heimo. ſign. Haguſtolt. ſign. Fridurat, Notavi die Subbato, VI. Kalend. Novembr. anno XXXIV. regnante Domno noſtro Carolo Rege Franchorum ac Patricio Romanorum & Alamannorum, & ſub Rothario Comite. Ego Vuenilo qui hanc præſtariam ſcripſi & ſubſcripſi.

LXIX.

Ruodo Lector.

IN Dei nomine Johannes Epiſcopus gratia DEI Abbas vocatus una cum fratribus, qui in monaſterio S. Galli degunt, ubi & ſacrum requieſcit corpus. Igitur quod non eſt incognitum quod Managoldus pro remedio animæ fratris ſui Hugiberti caſatum unum cum hoba ſua ad ſupra dictam eccleſiam tradidiſſet in villa quæ dicitur Sutiningas, his nominibus Dheotinc, Hiltimunt, Adalhilt, petivit ut per precariam ei præſtare deberemus, quod una cum conſenſu fratrum noſtrorum ita fecimus; in ea vero ratione, ut per annis ſingulis cenſum exinde ſolvat, hoc eſt XV. ſiclas de cervíſa & maldram de chernone & friskingam trimiſſe valentem, & in omni Zelga jornale unum arare, & III. dies aſecare & III. amadere. Et ſi ei aliquando voluntas evenerit, aut neceſſitas exegerit, ut ipſas res ad uſum proprium recipere voluerit, ſolvat eas cum XXX. ſolidis, & quicquid inde voluerit poſtea agere noſtris partibus liberam habeat poteſtatem. Et hoc ei concedimus, ut ſi ipſos ſolidos infra unius anni ſpatium exſolvere non valuerit, vel infra trium annorum curricula eos nobis exſolvat. Interea autem cenſus quod nos cum illo convenit, ſicut ſupra memoravimus, nobis exinde currat. A die autem quando ſupra dictum pretium nobis habuerit expenſum, & nos noſtris partibus cum viſi fuerimus poſſedere, ſic ceſſet ab ipſo cenſo, & ſi filio ejus conventio iſta placuerit, & id ipſud facere voluerit, ipſas res poſſedeat. Facta precaria in monaſterio S. Galloni Confeſſoris. ſign. Johannis Epiſcopi. ſign. Johannis Diaconi. ſign. Æginonis Presbyteri. ſign. Stephani Presbyteri. ſign. Adalrih Presbyteri. ſign. Hugiberti, &c. Ego Ruodo laicus Lector ſcripſi anno XII. regnante Domno noſtro Carolo glorioſiſſimo Rege Franchorum.

LXX.

Vuatto Diaconus.

DIvina largiente clementia Crimaldus cœnobii Sanct. Galli Abba. Convenit nos una cum conſenſu fratrum & monachorum noſtrorum, ut illas res quas nobis Lantprehte Presbyter ſuæ adquiſitionis tam in terris quam in ædificiis vel cultis aut incultis, manu poteſtativa una cum manu advocati ſui nomine Engilbold tradidit pro animæ ſuæ remedio in pago Nibalgauge, quicquid ibidem ad Chanchonem & ad vuitricum & ad Vuolahuba conparavit juſto conquiſitu cum propria pecunia DEO & Sanct. Gallo & ibidem Deo famulantibus tradidit atque condonavit, noſque iterum illas res prædictas repreſtare per præſentem precariam deberemus: quod ita & fecimus, atque inde nobis annis ſingulis in cenſum perſolvat unum denarium: & ut nos quattuor electa mancipia, mares duos & fœminas totidem ex noſtra poteſtate donare debeamus, quod omnino non omittimus. Poſt ejus vero obitum tunc Diotpirt nepta illius eandem traditionem ſub uſufructuario poſſideat tempus vitæ ſuæ, & annis ſingulis abinde nobis unum ſolidum in cenſum proſolvat. Et ſi illa Diotpirt illam traditionem ſibi placitatam dimittere voluerit, tunc ad cellam Ratpoti locum & præbendam quaſi unus monachus juxta facultates loci illius habeat tempus vitæ ſuæ, & traditionem præfatam ſibique placitatam nobis & ſucceſſoribus noſtris dimittat perpetualiter poſſidendum. Et hoc animo firmiſſima mente adhuc vivens nos rogavit ut nullo laico poſt ejus obitum in beneficium præſtitum fuiſſet: tamen ſi hoc factum fuerit noſtra juſſione tunc proximus heres ejus poteſtatem habeat auferendi ipſas res de præfato monaſterio. ſign. Crimaldi Abbatis & Emichonis Advocati, qui præſentem precariam ſcribere rogaverant. ſign. Hartmoti Decani. ſign. Engilramni Præpoſiti. ſign. Birihtilonis Præpoſiti. ſign. Diotharti hoſpitalarii. ſign. Cozberti Portarii. ſign. Crimberti Portarii. Actum in ipſo loco, quo idem Lantpertus Presbyter domum & capellum tunc tempore habere vide-

Digitized by Google

videbatur coram teſtibus, quorum hic ſignacula continentur. ſignum Liutharii qui hoc conſenſit † Giſalolt † Folrat † Vuano † Cundhart † Ruadger † Huadalvvart † Engilhelm † Folchini. Ego itaque Vuatto Diaconus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi in X. Kalend. Jun. diem Jovis in Aſcenſione Domini, regnante Domno Hludovvico Rege in Orientali Francia anno decimo, ſub Pabone Comite, & ſub Hunoldo Centenario, indictione quinta.

LXXI.
Otine.

CHriſti diſponente providentia Grimaldus Abba cœnobii Sanct. Galli. Convenit nos una cum conſenſu fratrum noſtrorum & advocati Emichonis, ut in conceptione, quæ ſita eſt in marcho Vuangon prope Argunam Aquiloniorem in utraque parte aquæ Reodolti filio, id eſt Purchardo, & omni poſteritati ejus, hobas III. dari deberemus: quod ita & fecimus, ea videlicet ratione, ut dominum non habeat niſi Abbatem, qui præeſt monaſterio S. Galli, & ad illos fratres, anniſque ſingulis cenſum inde perſolvant, id eſt ſolidum I. in quocunque pretio potuerint. Et ſi iterum alibi Dominum elegerint, tunc præfata res ad præfatum monaſterium redeat perpetualiter poſſidenda. Actum in ipſo monaſterio publicè, præſentibus quorum hic ſignacula continentur. ſign. Grimaldi Abbatis, qui hanc confirmationis cartam fieri decrevit. ſign. Hartmoti Decani. ſign. Richperti Præpoſiti. ſign. Ruadhoi. ſigna & aliorum teſtium &c. Ego itaque Otine rogatus ſcripſi & ſubſcripſi, die Dominica VII. April. regnante Hludovvico Rege noſtro anno XII. ſub Pabone Comite.

LXXII.
Notgerus.

CHriſti igitur favente clementià, placuit mihi Grimaldo Abbati cæteriſque fratribus, conſentiente etiam Ruadberto Advocato noſtro, ut res quas Pereurid ad Sanct. Gallum tradidit per hanc precariam juxta traditionem legitime ab ipſo peractam poſſidere. Idem namque Pereurid tradidit quicquid proprietatis habuit in pago Zurichuaenſe, villa nomine Pichilinchova, excepto uno prato inter Parachſtetin & Heremuntinchovun: alia omnia tradidit cum omni integritate ad jam dictum monaſterium, ea videlicet ratione, ut ille ipſe eaſdem res poſſideret anniſque ſingulis cenſum inde perſolveret, id eſt duos denarios, ſimiliter & mater illius, ſi eum ſupervixiſſet, eas res ſub eodem cenſu poſſideret. Ipſe verò Pereurid ſi eaſdem res redimere voluiſſet, cum ſex denariis id faceret. Si autem ipſe non perfecta redemptione obiret, legitimi heredes illius ex legitimo procurati conjugio eaſdem res poſſiderent, & ſupra dicti rationem cenſus annis ſingulis inde perſolverent. Ipſi etiam heredes legitimi ſi eas res vellent redimere, cum VI. denariis id facerent. Actum in villa Pichilinchova publice, præſentibus iſtis quorum hic ſignacula continentur. † ſig. Grimaldi Abbatis † ſign. Hartmoti Decani. ſign. Engilrammi Portarii. ſign. Cozberti præpoſiti. ſign. Selbonis, &c. Ego itaque Notger ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem II. Fer. IV. Kal. Septembr. anno XIX. regni Hludovvici Regis, ſub Karolto Comite.

LXXIII.
Purgolfus Monachus & Subdiaconus.

IN Chriſti nomine Hartmotus Abbas cœnobii Sanct. Galli. Complacuit nobis una cum conſenſu fratrum & Advocati noſtri Hildibrandi, ut res quas nobis tradidit Cunzo ei iterum per hanc precariam repræſtaremus. Tradidit namque nobis memoratus vir quicquid proprietatis in Arghangauge, videlicet in Tetinanc & in Halalaha hodierna die viſus eſt poſſidere tam in domibus quàm in ceteris ædificiis, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, viis, aquis aquarumque decurſibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, omnia videlicet ex integro tradidit ad prædictum cœnobium S. Galli, exceptis duabus hobis in Tetinanc ſitis quas ad Lintovam tradidit, & excepta una hoba quam Hildipert poſſidet. Sed & hoc memorato, quod curtile unum, & quandam partem territorii ſui quibuſdam feminis quondam ſui juris modo ab illo libertate donatis conceſſit, quarum iſta ſunt nomina, Lantrud, Eita, Ruaddrud, ita tamen, ut poſt obitum prædictarum feminarum ipſæ res in jus præfati cœnobii redeant in ævum poſſidendæ, ea ſcil. pactione, ut ipſe Cunzo eaſdem res ad ſe recipiat, & annis ſingulis cenſum inde perſolvat, id eſt I. denarium. Et ſi redimere voluerit, cum uno ſolido redimat ad Vuazzarburc. Quod ſi ipſe non redemerit & conjunx ſua Hildiburc illi ſuperſtes fuerit, tunc ipſa præfatas res in eodem cenſu poſſideat tempus vitæ ſuæ, redemptione illi earundem rerum penitus denegata. Poſt obitum verò prædictæ conjugis ſuæ, nepos ejus, videlicet filius filii ſui, nomine Cunzo præfatas res teneat, in prædicto cenſu uſque dum, ad virilem ætatem pervenerit. Et ſi ad virilem ætatem pervenerit, & ei Deo concedente legitimus heres

Digitized by Google

heres procreatus fuerit, tunc demum eaſdem res licentiam habeat redimendi cum XXX. ſolidis ad Vuazzarburc. Non tamen ante eaſdem res redimat, quam ei legitimus heres provenerit. Similiter & legitimus heres ejus prædictas res in prædicto cenſu & in prædicta redemptione poſſideat, ſi ante redemptæ non fuerint. Si autem ſupra nominatus Cunzo ſine legitimo herede obierit, & aut ipſe aut legitimus heres ejus præfatas res non redemerint, tunc abſque ullius contradictione ipſæ res in jus prædicti cœnobii redeant in ævum poſſidendæ. Actum in Vuazzarburc publice, præſentibus quorum hic nomina ſupponuntur. Signum Hartmoti Abbatis & Advocati ſui Hildibrandi, qui hanc precariam perpetraverunt. Sig. Folchardi Decani. ſ. Cotaberti præpoſiti. ſ. Vuerimberti æditui. ſig. Thiotharti portarii. ſ. Ruodini hoſpitarii. ſig. Kerberti cellararii. ſig. Octuuini Camerarii, ſig. & aliorum teſtium † Vuolfpert, Hiltine, Aſprant, Vuichere, Keboroh. Ego itaque Purgolf monachus & ſubdiaconus cum juſſione Domini mei Abbatis ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi menſem Junium, annum II. Domni Karoli Imperatoris Auguſti, Vodalricum Comitem.

LXXIV.

Albricus Presbyter.

Precarium Erlebaldi. CHriſti favente gratia Hartmotus Abba monaſterii Sanct. Galli. Dum plurimis cognitum ſit qualiter Erlebaldus de Priſicauge omnes res proprietatis ſuæ, quas habebat in Vſhuſun, & in Meriſhuſa Marcha, & in Vuitrachonmarcha, & in Vuitunovva marcha, tam marchis quàm ædificiis, (excepta domo Salica) curtilibus, terris, pratis, vineis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, cultis & incultis, omnia ex integro pro remedio animæ ſuæ nobis tradidit, in ea ratione, ut nos eaſdem res ſtatim habeamus, & ex illis faciamus quicquid voluerimus: & ille à nobis accipiat in beneficium tempus vitæ ſuæ quod habemus in Maingas, excepta Salica terra niſi IV. jugera ex ipſa. Poſt illius verò obitum eaſdem res cum omni laboratu, qui in illis tunc apparet, redeant ad nos in ævum poſſidendæ. Actum in villa Vuoluinvvilare nuncupata publice, præſentibus multis. Sign. Hartmoti Abbatis & Advocati ſui Totonis qui hanc precariam fieri juſſit. Sign. Theotharti Decani. Sign. Albrici Præpoſiti. Sign. Paldrici portarii. Sign. Richperti ſacratarii. ſign. Hartmanni Cellerarii. ſign. aliorum teſtium, &c. Ego itaque Albrih indignus Presbyter rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Lunæ, XVI. Kalend. Decembr. anno XXXV. Hludovvici piiſſimi Regis, ſub Karolo Principe.

LXXV.

Ripertus Presbyter.

CHriſti igitur favente clementia Salomon Abba monaſterii Sanct. Galli. Conplacuit nobis atque convenit una cum conſenſu fratrum noſtrorum, ut res quas nobis tradidit Engilboldus per hanc precariam ei præſtaremus: quod & ita fecimus. Tradidit nobis præfatus homo in pago Priſigaugenſe in marcha ſeu in villa nuncupata Vuitereſvvilare duas hobas cum toto ædificio & opportunitatibus ad hoc pertinentibus: ea videlicet ratione, ut ipſe & conjux ſua habeant uſque dum vivant, & cenſum in miſſa Sanct. Galli, hoc eſt I. denarium, perſolvant, & poſt obitum illorum Theganhart Præpoſitus habeat quouſque vivat, atque diſceſſum ipſius ad præfatum monaſterium revertantur. Has itaque præfatas res, ſicut ibidem canitur, illi conceſſimus, cartam precarii ſcribere poſtulavimus. Si quis verò contra hanc cartam precarii aliquam fraudem temptaverit agere, iram Dei ſentiat, & ad ærarium Regis multa perſolvat, id eſt auri uncias III. argenti pondera V. & hæc carta precarii firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Sublevata in villa Vuitireſvvilare. ſign. Domini Salomonis Abbatis. ſign. Theganharti Præpoſiti. ſig. Egilperti Decani. ſig. Alberici Præpoſiti. ſign. Cozperti portarii. ſig. Tuotilini hoſpitarii. ſig. Ecchonis æditui. ſig. Iſonis Cellararii. S. Ruodperti Præpoſiti † Thietoni Præpoſiti † Albker † Harttih † Ekehart † Eto † Chonzo † Hunfrid † Libo † Alaker † Puriching † Ruman. Ego itaque Ripertus indignus Presbyter ſcripſi die Lunis, Id. Octobr. luna XXVI. anno incarnationis Domini CMIX. regnante Ludovvico Rege anno X. ſub Comite Adalberone.

LXXVI.

Abo Presbyter.

SIc itaque complacuit nobis una cum conſenſu fratrum, & cum manu Advocati noſtri Arolfi, ut res, quas nobis Othere in Betenovvomarcho tradidit, ei iterum repræſtaremus: quod & ita fecimus. Tradidit enim nobis dictus Othere quicquid proprietatis vel adquiſitionis in Betenovvomarcho hodierno die viſus eſt habere, id eſt in ædificiis, agris, pratis, paſcuis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, cæſuris lignorum, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, & quicquid dici vel nominari poteſt, mancipia quorum hic ſunt nomina ſcripta, Heio & uxor ejus, Vuolfram & uxor ejus

ejus & filii ejus: ea videlicet ratione, ut ille ipſe eaſdem res ad ſe recipiens tempus vitæ ſuæ poſſideat, & inde ſingulis annis fratribus noſtræ congregationis convenientibus ad eccleſiam Sanct. Martini in Johannesvvilare ſtatutam temporis autumni, id eſt menſe Octobri, tribus diebus victum de pane & de cerviſa, & alia neceſſaria ad uſum noſtrum pertinentia impendat. Similiter & cognata ejus Kerhilt, ſi illum ſupervixerit, ſub eadem conſtitutione tempus vitæ ſuæ res ipſas habeat: & quisquis poſt obitum amborum illorum ejuſdem Eccleſiæ dominaverit, ſimiliter faciat. Et ſi contigerit, ut ille, qui ejuſdem loci potens eſt, hoc ſervitium facere noluerit, tunc ipſa res ad noſtram redeat poteſtatem, & nos ipſi noſtris miniſtris eundem locum commendare licentiam habeamus, qui noſtrum ſervitium ſtudeant adimplere. Et ſi evenerit, ut aliquis de cognatis vel de coheredibus ſuis aut ulla oppoſita perſona hanc poteſtatem nobis violenter tollere aut ipſas res invadere præſumpſerit, & noſtra congregatio ob hanc cauſam ab eodem loco diſperſa fuerit, & ad alium locum ſubtracta erit, tunc ipſa traditio ad monaſterium S. Galli revertatur, & nos ipſi talem poteſtatem habeamus, ſicut ille ipſe habuit, qui nobis eandem rem tradidit pro commemoratione animæ ſuæ ad hoſpitium præfati monaſterii dare peregrinis & pauperibus pro Chriſti nomine proxima hebdomada die ſancto Paſchæ ad ſerviendum. Actum in loco qui dicitur Johannesvvilare publice, præſentibus iſtis quorum hic ſignacula ſcripta adeſſe videntur. Sign. Emezo Abbatis & Arolf Advocati noſtri qui hanc precariam firmaverunt. Sign. Perethro Decani, Abo Cuſtodis, Hiltepold portarii, Starcolf camerarii, Perethram cellerarii, Junchram ſacratarii, Hilterich hoſpitarii, & alii copii Preſbyteri. Signa laicorum &c. Ego itaque indignus presbyter Abo ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Martis, IV. NON. OCTOB. ſub poteſtativa manu Hludovvici Regis & pueri, & ſub Adalberto Comite.

DE BENEFICIIS ET FEUDIS.

LXXVII.

Harmedeus Clericus.

Ritus inveſtiendi.

PErpetrandum eſt unicuique quod Evangelica vox admonet dicens; *Date & dabitur vobis.* In Dei nomine Liutulfus & Meroltus & Zaozzo & Piſcolfus filii Marulfi confeſſi ſumus ante Cozpertum Præſidem & ante pagenſis noſtros, quod genitor noſter Marulfus omnem hereditatem & ſubſtantiam ſuam tradidit ad monaſterium Sanct. Gallonis, qui conſtructus eſt in pago Arbonenſe, ubi ejus ſacrus requieſcit corpus, & nos poſthac exuti de omni re paterna noſtra reveſtivimus Vuolframmum monachum & miſſum ipſorum monachorum per tribus diebus & per tribus noctibus, & per beneficium ipſorum monachorum re intravimus. Et poſthæc conventione facta nos fratres filii Marulfi, conſentiente Cozperto Comite ante pagenſis noſtros omnem rem noſtram & hereditatem paternam communis manibus tradidimus ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium in manus Vuinidharii Decani & monachi, & in ea ratione tradimus, ut ſicut debuemus Regi & Comiti ſervire, ita ipſam terram ad ipſum monaſterium proſerviamus, & per beneficium ipſorum monachorum per cartulam precariam poſt nos reciperemus. Et ſi filii noſtri & agnitio eorum hoc facere voluerint, ipſas res proſerviant atque poſſedeant in beneficio ipſorum monachorum: Sin autem, reddant. Et hoc eſt quod genitor Marulfus tradidit, & nos quattuor filii ejus ſuperius nominati, quicquid in pago Nibalgavvenſi in ea die habuimus, id eſt campis, ſilvis, curtis, curtilibus, caſis, ſalibus, pratis, paſcuis, viis, aquis aquarumque decurſibus, & omnia quicquid in ipſa marcha Nibalgauge omnia & ex integro tradimus adque transfundimus, in ea ratione quod ſuperius ſcriptum eſt, & ipſum cenſum in ſilvaticas feras, quantum poſſumus conſequi, ſolvamus: & quantum non poſſimus, quod cæteri pagenſes noſtri faciunt Regi aut Comiti, ita & nos ad ipſum monaſterium faciamus. Et ſi quis vero, quod futurum eſſe non credimus, ſi nos ipſi aut aliquis de heredibus noſtris aut ulla oppoſita perſona, qui contra hanc cartulam traditionis veniret aut eam infrangere voluerit, non ſolum quod ei non liceat, ſed tantum & alium tantum quantum cartula iſta continet ad ipſum monaſterium reſtituat, & in diſcutienti fiſco multa conponat, id eſt auri uncias duas & argenti pondos IV. coactus exſolvat, & ſi repetit nihil evindicet, ſed præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum omni ſtipulatione ſubnexa. Actum Nibalgavia villa publica ubi cartula iſta ſcripta eſt coram multis teſtibus, in anno XV. regni Domni noſtri Pippini Regis Francorum. Datum fecit menſis Junius dies VII. Ego Hamedus Clericus & Lector rogitus à fratribus ſcripſi & ſubſcripſi. † Liutulfi qui hanc traditionem fieri rogavit † Merulfi fratris ejus qui hanc traditionem fieri rogavit † Zeizzonis fratris eorum qui hanc traditionem fieri rogavit † Piſcolfi fratris eorum &c. Scrutolfi † Truogoni † Ratboti Presbyteri, Ratbaldi † Hermanni † Heio † Ricbaldi † Strocgoni † Patarih † Vuanincki † Baldmuoti.

LXXVIII.

Digitized by Google

LXXVIII.

Rimidingus Presbyter.

PLuribus cognitum eſſe ſperamus, qualiter duo germani fratres Arnolt & Altini filii Herimoti ex Vttenvvilare proprietatem ſuam quicquid ex paternica hereditate vel ex conquiſitione eorum habuerunt totum & integrum nobis Grimaldo Abbati & Hartmoto vel Advocato noſtro Tagaberto in manus noſtras condonaverunt, nihil econtra poſtulantes niſi tantum ut eaſdem res illis & legitimæ poſteritati eorum in beneficium concederemus vel in cenſum. Quapropter ego Grimaldus petitionibus præfatorum hominum & ceterorum populorum precationibus aurem pietatis accommodans, cum manu Advocati mei Tagaberti poſt veſtituram & conſeſſum eaſdem res illis in beneficium & in cenſum conceſſimus ipſis & cunctæ legitimæ procreationi eorum, id eſt ut annis ſingulis inde cenſum perſolvant, id eſt aut ſex denarios vel tres maldras de grano, ipſi & univerſa legitima poſteritas eorum ſuo eodem monaſterii dominio deinceps firmiter conſiſtant, & equitent ubicumque eis præceptum fuerit. Si autem contigerit, ut legitimi heredes defecerint, tunc præfatæ res ad nos revertantur abſque ullius contradictione in ævum poſſidendæ. Actum in monaſterio Sanct. Galli coram nobis, videlicet Grimaldo venerabili Abbate & Hartmoto Decano, nec non & Tagabert. Advocato, Vuolfcozzo Præpoſito, ... thario Sacratario, Managoldo Cellerario, Erlebaldo portario, Cotaberto Camerario, Yrſingo hoſpitario, Vtone Bibliothecario, Cauzario, & ceteris multis. Ego Romidingus Presbyter ſcripſi. ....

LXXIX.

Purgolfus Monachus.

NOtum ſit tam præſentibus quam futuris, quod quidam homo nempe Erphrich quandam hereditatem in Egantelvvilare de traditione Ratmundi, Thingmundi, Gemmundi ad Sanct. Gallum pertinentem injuſte invaſam quaſi hereditario jure ſibi vindicavit, donec Advocatus Sanct. Galli nomine Hildibrant temporibus Hartmoti Abbatis in publico mallo eaſdem res ab eo juſticia dictante coacto recepit, & in jus Sanct. Galli redegit. Sed cum idem Erphorich clementiam Domni Hartmoti adiſſet, impetravit ab eo, ut eandem poſſeſſionem ſub cenſu unius hircinæ pellis ſolidum valentis diebus vitæ ſuæ poſſideret, redemptione ſibi earundem rerum penitus ſibi denegata. Progenies autem ejus ſupra dictas res ſub cenſu duarum pellium hircinarum, quarum ſingulæ unum ſolidum valeant, à ſæculo in ſæculum poſſideant, nulla ſibi earundem rerum redemptione conceſſa. Actum in Liubilinanc publicè præſentibus quorum hic ſigna continentur. ſign. Erpherichi qui hanc conſcriptionem fieri poſtulavit † Vinino † Froolf † Vodal † Petto † Ellinvvart &c. Ego Purgolf monachus indignus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi menſem Octobrem, annum III. Karoli Regis poſt mortem patri ſui Hludovvici, Vodalricum Comitem.

LXXX.

Anonymus.

OMnibus Chriſti fidelibus præſentium inſpectoribus Heinricus natus quondam nobilis viri Domini Heinrici de Tengen fidem adhibere ſubſcriptis. Ut quævis tollatur litis materia cautum eſt quæ geruntur ſcripturarum indiciis memoriæ commendari. Noverint ergo univerſi tam præſentes quam futuri, quos noſſe fuerit oportunum, quod ego ſana & diuturna deliberatione præhabita ſponte & voluntariè prædium meum in Kuſſenach ſitum prope lacum Turicinum cum jure patronatus Eccleſiæ parrochialis ibidem & præbendarum dictæ eccleſiæ & prædio annexarum, hominibus, feodis, quæ vulgariter dicuntur auslehin vel erbelehin, agris, pratis, paſcuis, piſcinis, molendinis, nemoribus, aquis aquarumque decurſibus, virgultis, viis, & inviis, cultis & incultis, & generaliter omnibus pertinentiis ſuis dono monaſterio Sanct. Galli per manus venerabilis domini mei * Beat. Abbatis ejuſdem monaſterii jure proprietatis eidem perpetualiter attinendum: receptis ab ipſo Domino Abbate in gratificationem dictæ donationis meæ ſexaginta marcis argenti, de quibus confiteor ſufficienter præſentibus me pagatum. Verum quoniam idem Dominus Abbas de affectu ſincero, quem ſibi & monaſterio ſuo in donatione hujuſmodi oſtendi, non ingratus me de prædio ante dicto infeudavit. ....

* *Bertholdi, ex familia Valkenſteinia qui præfuit A.C. 1244.*

LXXXI.

Hratbertus Conzl.

IN Dei nomine. Perpetrandum eſt unicuique quod Evangelica vox admonet dicens; *Date elemoſynam & ecce omnia munda ſunt vobis.* Ego Sigifridus cogitavi vitam futuram & æternam retributionem, ut aliquid de mancipiis meis, his nominibus Pechildis & Liubvvar & Zeizaloh ad eccleſiam, quæ eſt conſtructa in villa Fiſhingas in honore S. Petri ceterorumque ſanctorum, ubi vir venerabilis Vuolfphoto Presbyter eſſe cognoſcitur, tradere volo: quod

quod ita & feci, in ea videlicet ratione; quamdiu ego vixero, eadem mancipia habeam, cenſum proſolvam denarios VI. in quisque anno XI. Kalen. Octobris, id eſt ad dedicationem præfatæ eccleſiæ, & filius noſter Hratpoto ſimiliter faciat, ejusque poſteritas legitima. Poſt diſceſſum legitimæ poſteritatis ad jam dictam eccleſiam revertant perpetualiter poſſidendæ. Si quis verò, quod fieri minimè credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus ac proheredibus meis, vel quislibet ulla oppoſita perſona, qui contra hanc traditionem venire aut inrumpere conaverit, coagente fiſci multa conponat auri uncias III. argenti pondus V. coactus exſolvat: & quod repetit nihil evindicet, ſed præſens traditio omnique tempore firma permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum Chirihaim villa publice. ſig. † Sighifridi qui hanc traditionem fieri vel adfirmare rogavit. ſig. † Palduino. ſign. † Criſſoni. ſig. † Gheirberti. ſig. Gheirleih. &c. Ego in Dei nomine Hratbertus Conzl. ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi VIII. Idus April. anno VI. regnante Domno Hludvico Imperatore, & ſub Erchangario Comite.

LXXXII.

Anonymus.

NOtificamus omnibus tam præſentibus quam futuris, quod * Rudolfus Præpoſitus ac Decanus, annuente Domino venerabili Abbate Udalrico, totoque conventu hujus eccleſiæ data manu confirmante conſtituit, ut converſio S. Pauli, quæ prius tribus tantum celebrabatur lectionibus, feſtivè celebretur, & ipſis de beneficiis quibusdam Decano cenſualibus ad Hacon & ad Bruccon & Chrazarun ipſo die miniſtretur in pane minore & vino, in piſcibus & caſeo, de cenſu XXX. ſolidorum, qui exinde perſolvuntur annuatim à Camerario Chuon ſuisque heredibus, ſicut jam dictus inſtituit Præpoſitus atque Decanus: quoniam prius X. tantum ſolidi de ipſis perſolvebantur beneficiis. Iſta vero cenſus augmentatio exinde provenit, ut filiæ ipſius Chuon, quibus * abjudicata fuit hereditas, iſtorum beneficiorum hereditate ſibi ſuccederent, cenſumque XXX. ſolidorum perſolverent. Ordinavit etiam dictus Præpoſitus ut in feſto S. Spiritus die ſecundo ſtoupum Decanus daret, & chorus feſtivaret ut in die Dominico S. Spiritus. Actum in monaſterio anno incarnationis Domini MCCXIX.

de Monfort, poſtibi Abbas.

Quoniã filiæ non ſuccedunt in beneficio patris.

LXXXIII.

Vuolfcozus.

IN nomine Domini noſtri. Unicuique perpetrandum eſt, quod divina vox ammonet dicens: *Date & dabitur vobis.* Et: *Date elemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Hac igitur & ammonitione conpunctus ego Vuolvarat pro remedio animæ meæ & parentum meorum Altilini Puaſini trado atque transfundo ad monaſterium S. Galli quicquid proprietatis in Vuilihdorf præſenti die viſus ſum habere, domibus, ædificiis, terris, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus, cultis & incultis, quicquid dici aut nominari poteſt, exceptis tribus juchis & una curticula, & de pratis ad unam carradam, cætera vero omnia, ſicut ſupra dictum eſt, trado. in ea videlicet ratione, ut eaſdem res ad me recipiam tempus vitæ meæ perfruenda, cenſumque annis ſingulis inde perſolvam, id eſt, ut ad proximam curtem S. Galli unum juchum arem, & cum ſemine meo ſeminem annis ſingulis in unaquaque celga. Et ſi redimere illud velim, cum duobus ſolidis id agam. Si autem uxor mea me ſupervixerit, eaſdem res habeat cenſumque annis ſingulis perſolvat, id eſt VI. maldras de avena, & I. maldram de kernone. Si autem ex legitima uxore heres mihi procreatus fuerit, tunc ipſe eaſdem res in eundem cenſum, ſicut & uxor mea habeat. Similiter & tota recta procreatio ejus in eundem cenſum, ſicut & filius. Et ſi redimere voluerint, cum una libra redimant. Poſt obitum vero meum ſive uxoris, ſi mihi heres deeſt, tunc ad jus Præpoſiti & Advocati ſeu Populorum pertineat, quem ipſi elegerint, mihi proximum fuiſſe; qui eaſdem res in eundem cenſum habeat, ſicut & uxor & filii. Si autem neglectum fuerit cenſum, tunc præfatæ res integriter revertantur ad jus monaſterii perpetualiter poſſidendæ. Si autem ego aut ulla oppoſita perſona hanc traditionem inrumpere voluerit, ſocianti fiſco multa conponat, id eſt, auri uncias III. argenti pondera V. Actum in Pazmuntingun præſentibus iſtis. ſign. auctoris hujus cartulæ Vuolvarati. ſig. Svvidgarii. † Vuinidheri. † Heimolt † Vuolfho † Chaldalo † Vuenilo † Otger † Meginbert † Liutpold † Vuolfram, &c. Ego itaque Vuolfcoz in vice Hartmoti ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Iovis VIII. Kalend. April. anno quinto Ludowici ſuper Auſtriam, ſub Oadalricho Comite.

Beneficiũ precarium, cujus pariles ſpecies ſupra quam plures vidimus.

LXXXIV.

Iſo Monachus.

HUmano genere peccatorum maculis ſauciato atque ob culpam inobedientiæ à Paradyſi gaudiis dejecto, inter cætera curationum medicamenta etiam & hoc

Deus

Deus mundo remedium contulit, ut propriis divitiis homines ſuas animas ab inferni Tartaris redimere potuiſſent, ſicut per Salomonem dicitur: *Redemptio animæ viri propriæ divitiæ ejus.* Hinc & per ſemetipſam divina clementia in Evangelio hortatur dicens: *Date & dabitur vobis.* Et iterum: *Date elemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* His igitur atque aliis ſcripturarum ammonitionibus ego Vuolfhugi conpunctus trado atque transfundo ad cœnobium S. Galli, ubi Grimaldus Abbas præeſſe dinoſcitur, quicquid in Pago Turgawenſi in loco Rammiſperage nominato proprio ſudore Staricholfus adquiſivit & cum manu advocati ſui Richmari ad prædictum cœnobium contradidit, mihique & legitimæ meæ procreationi ſub ea ratione poſſidendum dereliquit, ut cenſum exinde annis ſingulis perſolvamus, id eſt II. denarios vel II. maldros de grano. Si autem ego illas redimere velim, cum I. ſolido id agam. Si vero ergo illas non redimam, legitimi heredes mei ſub prædicto cenſu eas poſſideant. Si autem hoc evenerit, ut legitimi heredes mei deficiant, atque in ſua ingenuitate non permaneant integerrime, ſtatim ad prædictum redeant cœnobium perpetualiter poſſidendum, nullusque eas ulterius licentiam abſtrahendi habeat, ſed pro remedio animæ meæ, nec non & Staricholfi, ſemper illuc ſint deligatæ cum pratis, paſcuis, ſilvis, marchis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, quicquid dici vel nominari poteſt. Hanc autem traditionem ideo ego facere volui, quia illa prior traditio, quam Staricholfus fecit, non perfecta nec litteris fuit mandata. Quod ſi ego ipſe vel ulla oppoſita perſona contra hanc traditionis cartulam venire temptaverit, auri uncias III. argenti pondera V. ad ærarium Regis coactus perſolvat, & effectum, quem inchoavit, non perficiat, ſed hæc carta ſtabilis & firma permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum in ipſo cœnobio S. Galli præſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. Sig. Vuolſhugi, qui hanc traditionem, fecit. ſig. Heitar. † Amalunc † Vuitigowo † Tagibreht † Richman † Enno, &c. Ego igitur Yſo inmerens Monachus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Dominicum, IV. Kal. Iun. anno XIII. regni Lodoici, ſub Odalrico Comite.

DE ECCLESIIS ET JURE PATRONATUS.

LXXXV.

Anonymus.

Notitia de Eccleſia. NOtum ſit tam præſentibus quam futuris, quod anno ſecundo Domni Arnolfi Regis factum eſt placitum in pago, qui dicitur Para, in villa nuncupata Durroheim coram Burghardo Comite, filio Adalberti illuſtris, de eccleſia in Leſſingon, qui eſſent à progenitoribus ſuis in rebus ejuſdem eccleſiæ poſſidendis aut ordinandis potentiſſimi. Et ſacramento in ſanctorum reliquiis præmiſſo, ſicut & nuper factum eſt in diebus Karoli Imperatoris ſecundi, teſtificati ſunt primores populi Ruodpert, Richkis, Vualthere, Engelbert, Cundbert, Reginhart, Ruodhoh, Kerbert, Richpert, Vualdhere, Vodalhart, Liuppo, Roholf, Theoterich, Polſo, Ruodhart, Adalrich, Engelbreht, Vualthere, Irimbreht. Teſtimonium ergo hi omnes juxta ſacramentum ſuum perhibuerunt, quod ſolummodo parentes ſubtus ſcriptorum hominum, & hi ipſi poteſtatem haberent ordinandi eccleſiam in Leſſingon abſque ullius inferioris aut ſuppoſitæ perſonæ contradictione, Erchanbert, Emrit, Hunolt, Liutpert, Cozbert. Et his ita patratis, cum adhuc quidam de illis, qui ſe in illa eccleſia heredes ac diſpoſitores haberi voluerunt, alii garriendo, alii muſitando contradicerent, optimates ejuſdem concilii apprehenſis ſpatis ſuis devotaverunt, ſe hæc ita affirmaturos eſſe coram Regibus & cunctis Principibus uſque ad ſanguinis effuſionem.

LXXXVI.

Notpertus Abbas.

QUoniam ex varietate rerum mortalium & temporum continuata prolixitate, & humani generis debilitate, memoria rerum geſtarum oblivionis irreptione extruditur: ideo prudens induſtria hominum id, quod poſteritati volunt eſſe certum, ſæpiſſime reliquit ſucceſſoribus ſuis, teſtamentis confirmatum. In nomine ergo ſanctæ & individuæ Trinitatis notum ſit omnibus tam futuris quam præſentibus, quod ego Notpertus Monachorum S. Galli eccleſiæ Abbas in novali loco, qui Abbacella nuncupatur, in convalle circumpoſitorum montium ſito, baſilicam ad ſervitutem Dei condidi, quam & ædificatam à Thietmaro Curienſi Epiſcopo cum licentia & rogatu Rumaldi Conſtantienſis Eccleſiæ Præſulis per legitimam conſecrationem loci illius incolis ad oratorium ſtabilivi. Denique hanc eandem eccleſiam præbenda pueri unius de clauſtro noſtro, & una watſpenda, & beneficio unius manſus & omni poſt ſubſcriptæ decimationis determinatione dotavi: à monte Hersberch, ab alpe Solmi, à Meggelis alpa, à Barental, à Portaris alpa, à Chranberch, à rivulo Buchenbach, ab oſtio fluvioli Rota uſque dum fluit in Sitterum, uſque ad originem, ita ut

ut proclivitas circumpoſitorum montium ad eandem cellam ſecundum liquentiam nivis imminet, apertiſſime determinavi. Hanc etiam dotationem ſacerdoti ibidem Deo ſervienti, banno Rumaldi Conſtantienſis Epiſcopi conſenſu fratrum noſtrorum perpetuo jure ſtabilivi. Facta ſunt hæc anno ab incarnatione Domini MLXI. indicione IX. regnante Rege noſtro Hainrico Romanorum Imperatore anno IV. Signa teſtium, Vuittone Advocato, Opreht, Atzo, Tietpreht, Vodalrich, Liebo, Regenolt, Eppo, Heilman. Vuolfpreht, & cæteri complures.

LXXXVII.

Hupertus Presbyter.

IN Dei nomine Ego Ruothaus complacuit mihi, ut aliquam baſilicam ædificarem in honorem Dei & S. Galloni, quod eſt conſtructa in pago Burichincas in villa Vuillmundincas, quod ita & feci, & dotavi eam caſatibus VIII. & ſimiliter hobas XII. & mancipia denominata Arichiſo & uxore ſua Adtane: Teuttulfo & uxore ſua Ratbergane & filio ſuo Ruodulfo, Aricarno & Ruodnig: Leutnig, Blitilde, Trudulfo, & Moterane, Amulfrede, Ricario, Teutrude, Vuolmaro, Teutcario, Uttono, & Ahicono, Trudlinde, Volflinde, Autmanno, Leupagde, Uraldo, Lollane, Altmanno, Volcamanno, Vuolfagde, Rourmanno, Leubo, Hinolobe, Agde, Ahalagde: hoc ſunt XXXI. & ipſis teneatis & poſſedeatis hac die præſente, & quia ſupra diximus ſuperius nomina ad ipſum monaſterium firmiter omnia hæc tradita ſint. Et ſi me vivente ipſi Monachi S. Galloni poſſedeant pro animæ meæ, firmiter hæc omnia tradita ſint. † ſign. Ruotahi, qui hunc teſtamentum fieri rogavit † Bleon † Iſſinberti † Vuelandi † Vuarilandi, &c. Ego enim Hupertus Presbyter ſcripſi & ſubſcripſi, anno IV. regnante Domno noſtro Rege. Data ſub die, quod fecit Menſis Iulius dies X.

DE COLONIS CENSITIS.

LXXXVIII.

Anonymus.

CEnſores. De Vanin&tale Ruadinc vomeres II. Kerloh. denar. IV. Vuillihere de Sickingun denar. XVI. Othere de Daſſarum denar. IV. Hato de eodem loco denar. IV. Adalſind de ſuo capite denar. II. aut dua libra de cera. Ruadger & Engilbold de Tellinchovun inter utroſque den. * Hiuto de Daſſaha denar. IV. Filii Vuielanti de Afaltraha ſolid. V. Criſo de Vuiningun den IV. Engilger de Otenvilare ſolid. I. & Altman in ſimul Vuinirat de Huſinbah ſervus S. Galli ſolid. I. Sigibert habet ſervum S. Galli, pro illo cenſum dat ſolid. I. Scerum ſervum noſtrum idem Sigibert habet ** Uto & fratres ejus pro uno agro vomerem I. aut IV. den. annis ſingulis.

DE FURTIS.

LXXXIX.

Ruodepertus Magiſter.

DOmino & Abbati noſtro * P. nos fratres veſtri diſcipuli debitas orationes. *Parkhardo.* De his, quæ erga vos ſunt, lætificaſti nos ſcripto, quia gratia Dei recte aguntur. Contigit etiam veſtris orationibus apud nos, quod ad communem lætitiam pertinet, de eccleſiaſtico cenſu, qui furto raptus eſt, partem nos non minimam recepiſſe, & ipſum furem captum in vinculis nos tenere. Eſt enim ſervus Kerolti de Pettenhuſen filii Alberici, & nomen ejus Gunzo, & nomen patris ejus Richolf, qui nunc in comitatu militantis ſui Domini eſt. Reddidit ergo coronam, & auream capſulam abſque operculo, & aureæ crucis quaſi tertiam partem. Majoris quoque capſæ quædam fragmenta, quamvis de gemmis paucæ admodum redditæ ſunt. Spes autem de reſiduis manet, quia venundata ſunt in manum cujuſdam mercatoris de Buchovva, qui Pero dicitur, & quondam ibi monetarius erat, multa quoque in manus Conſtantienſium mercatorum, quorum nomina ſunt Eccho, Chomuli, Vuoveli, Albeli, Engezo, Tegenhart. Deus vero quendam extraneum hominem ad nos mittere dignatus eſt, qui occulte ſibi pactum fieri petiit de pretio duarum librarum pro delatura, ut hæc patefaceret. Ipſe vero accepto pacto ſine mora fratrem Annonem ad Conſtantiam duxit, ubi particulas auri fabrefactas, quas cognovit, à Tegenhardo fecit præſentari ſibi. Sed ille à Perone de Puochovva ſe emiſſe eos teſtatus eſt. Inde frater idem ad Peronem veniens per Hugonem veſtrum militem furem ſibi in domo ſua latitantem monſtrari fecit, qui ſtatim captus ſub terra occultatum theſaurum, quantum ſibi remanſit, reddidit. Nunc vobis agendum eſt cum Rege, ut Advocati utriuſque eccleſiæ tantæ rei ex-actores fiant, & in ſuum locum reſtituant. Nec illud minus intimandum eſt vobis, quia longe minora & pauciora ſunt, quam putaſtis, quæ à veſtris miniſtralibus in uſum noſtrum exhiberi juſſiſtis, & quanta graſſatur in noſtra terra boum omniumque pecodum mortalitas, ut Rex per nos reditum ceperit decernere ipſi habeatis de hac quaſi Ægypti plaga ſuggerere. Qui eſt autem altiſſimus vobis Domino noſtro proſpera cuncta concedat.

Digitized by Google

DE NOTICIIS TESTIUM.

XC.

Anonymus.

HÆc eſt inquiſitio de curtis, qui fuerunt traditi ad monaſterium S. Galli in Fine Cluſina à Berchanboldo Alamanno, qualiterque nuper miſſo noſtro præſenti requiſierunt Nordpertus Epiſcopus & Folhroh Comes miſſi Domini Regis; & qualiter iſti qui hic ſubterſcripti teſtificaverunt. Rotfridus prædictæ civitatis Archipresbyter & Petrus Langobardus dixerunt, quod vidiſſent Erchanbaldum cartulam perpetrantem partibus S. Galli de curte Granario & de Pontiano, & manus ſuas in ipſam cartulam poſuiſſent, & reſidere vidiſſent Mavonem & Pettonem Monachos S. Galli, & nullus eis contradicebat. Barbentius & Domnoſus, & Andreas, & Nordpertus dixerunt, quod vidiſſent Monachos S. Galli ibidem reſidere & clandaticum tollere. Lantoloh ſimiliter dixit, & hoc dixit, quod frater ſuus Reginhartus ſuper ipſas res ad partibus S. Galli fuiſſet Advocatus. Adalolfus & Ansheri dixerunt, quod vidiſſent ibi Pettonem Monachum reſidere pro parte S. Galli. Saxo dixit, quod paviſſet illum ibidem Petto Monachus, & dixit ei, quod tunc ibidem fuiſſent reliquiæ S. Galli. Cundpertus dixit, quod ſciret Monachos S. Galli ipſas res tenere & dominare & laborare. Folchartus dixit, quod vidiſſent Pettonem Monachum manſionaticum facere Vuolfleozo Epiſcopo, quando Romam pergebat, & deinceps ipſis rebus imperabat. Agilinus dixit, quod audiſſet Adalolfum, qui erat guſtaldius ipſius civitatis, ante Helmiricho Epiſcopo atque miſſo Odalhartum, qui nunc ipſas res tenet negare, quod nihil ibi habuiſſet proprietatis, pro quo heribannum reddere debuiſſet, niſi res S. Galli, quas pater ſuus illuc ad prædictum monaſterium tradiderat. Ansprandus & Egilolfus & Andreas & Pruno & Barbentius & Theothardus & Cundpertus & Catervius Presbyter dixerunt, quod vidiſſent ipſas res illos Monachos S. Galli vivente Erchanboldo jure proprietatis poſſidere: adhuc etiam ipſum Odalhartum ante Helmirico miſſo audiſſent enarrantem, quod proprium non habuiſſet, & ideo haribannum dare non debuiſſet. Poſt hoc teſtimonium dedit Odalhartus wadium Folcroho miſſo, ut eſſet paratus in præſentia Domini Imperatoris in placito generali juſticiam faciendi: & Folchartus & Adalolfus ejus fidejuſſores ſunt in mancoſos mille.

XCI.

Anonymus.

NOtitia teſtium, qui cum juramento & fide data coram regalibus miſſis, videlicet Crimaldo Abb. & Atone Comite aliiſque Comitibus Vuillihelmo & Alboino teſtificati ſunt, quod ex traditione Peratholdi Comitis medietas omnis marchæ, quæ ad villam Filiſininga nuncupatam aſpicit, tam in ſilvis quam in aquis, ſive paſcuis vel aliis quibuslibet rebus ad monaſterium S. Galli juſte & legaliter pertinere debeat, excepto uno monticulo, qui dicitur Feſtilinperc, qui ad hereditarios Pettonis & Caromanni aſpiciat: itemque ſilva quadam, quæ dicitur Sicginholz: quæ excepta altera ſilva ſpecialiter ad jam dictum monaſterium pertinere debeat: reliqua omnia in quibuslibet rebus media, ut jam dictum eſt, abſque ullius contradictione ad præfatum cœnobium pertinere debeant. Iſti ſunt teſtes, Alawic, Amalbert, Ermingolt, Vuitigowo, Ernipert, Gerhart, Anno, Valtat, Vuospot, Nuti, Vuicheri, Vuolauridi, Ruadger, Thietpert, Ruodpert, Engilpert, idem Vuitigowo, Vuolfger, Vualto, Ebruni, item Anno, Thiotini, Hizo, Hadabert, Icho, Gericho, Hildi. Actum in villa Pettinwilari nuncupata publice, coram præfatis miſſis & frequentia populari.

XCII.

Anonymus.

COmmemoratio teſtium, qui in placito coram miſſis potentibus, videlicet Erchangario & Liuthario, in loco & in villa, quæ dicitur Stamheim, cum juramento teſtificaverunt, quod quidam homo nomine Roadhartus proprias res ſuas ad monaſterium S. Galli tradidiſſet, ac per hoc jure & legibus ſine ullius contradictione illuc pertinere debuiſſent. Iſti ſunt illi teſtes nominati, videlicet Liutpreht, Vuerimpreht, Adalpreht Sicger, Volo, Vuolfo, item Liutpreht, Gerhoh, Hacco, Nidpreht, Vuillipreht, Vualaihho, Vuolfpreht, Hugibert, Foclheri, Vuanine, Reginolt, idem Hacco, Iſanpreht, Hiltipold, Amalpreht, Adalhoh.

Iſti ſunt Judices, qui hoc judicaverunt, videlicet Vuitpreht, Vuilliheri, Rihhart, Elih, Vuerimpreht, Cundicho, Cozpreht, Rihger, Arolf, Hiltini, Noti, Svvidger, Heitar, Vuolfram.

Iſti autem ſunt, qui illud iterum judicaverunt ad Zurih, videlicet Rihcoinus Comes, Theodolt, Vuitpreht, Rihpold, Vuinidheri, Moatheri, item Rihpold, Gerwic, Horſcuni. Talibus vero hominibus teſtifican-

ficantibus, quod legibus ipſa traditio ad præfatum monaſterium pertinere debuiſſet.

XCIII.

Anonymus.

NOtum ſit omnibus tam præſentibus quam futuris, quod Kebahartus venerabilis Epiſcopus rogatus ab heredibus Eccleſiæ, quæ eſt in Pirithorf in pago Alpicauge miſit Archipresbyterum ſuum Rihfridum, ut diligenter inveſtigaret, de quibus locis vel villis decima ad ipſam eccleſiam perſolvi deberet. At ipſe placito habito in præfata villa Pirithorf, populoque circumquaque congregato, cum ſacramento & fide data vicinos quosque interrogans rei veritatem invenit ab iſtis villis, id eſt ab ipſa Pirihtorf & Pirihchinga & Chuchilipach, nec non & Puach, Ezilivvilare & Haivvilare ad ipſam eccleſiam decimam pertinere debere. Et hæc nomina teſtium, Adalo, Zuppo, Vualdger, Antger, Podal, Lantpert, Managolt, Tuato, Cudhart, Ruadpert, Uno, Hartarat, Hugihart, Vuicheri, Kerini, Snato, Adalpert, Vuito, Theotoloh, Starafrid, item Engilger, qui omnes cum juramento & fide data teſtificati ſunt, quod temporibus Karoli Imperatoris & Eginonis Epiſcopi à præfatis villis ad ipſam eccleſiam decima ſingulis annis reddita ſit uſque in annum præſentem, qui eſt XXXV. Hludowici piiſſimi Regis, patris Karlomanni, Hludowici, & Karoli Principis noſtri.

XCIV.

Anonymus.

BReve comm. de illis hominibus, qui in miniſterio Liuderici cum ſacramento teſtificati ſunt tribus vicibus de cauſa S. Gallonis ante miſſos Domini Regis inprimis ante Sigebertum & Friuntonem, poſtea ante Hilteratum & Gerhardum, & tertia vice ante Liudericum, id eſt de Uzinacha, quod Lantolt & Pieta habuerunt, & Luzilunavia tota, & Perolveswilare, id ſunt Vuitpreht, Amalrih, Cundhad, Reginbold, Nandolf, Marhheri, Perahtolt, Liubolf, Matheri, Fridubreht, Pabo, Peratfrid, Vurmheri, Eckihart, Ortheri, &c. Et hoc iſti cum ſacramento teſtificati ſunt, quod ſupradictas res ad S. Gallonem legibus pertinere deberent.

XCV.

Anonymus.

NOtitia teſtium de rebus in Sconjunbirih ſitis, quas Albaricus ad S. Gallum tradidit, quasque Rachilt ſoror ejuſdem Albarici & filius ejus Heripreht de veſtitura S. Galli per vim abſtulerunt. Nam cum pro eiſdem Cozpertus Abba ad Domnum Hludowicum Regem reclamaſſet, juſſum eſt Vuaningo Comiti & Ruaddperto vaſallo Regis inquiſitionem de hac re fieri. At illi generali contribulium circumquaque conventu facto, inquiſitionem fecerunt, qualiter eædem res ad partem S. Galli pertinere debuiſſent. Tunc ipſi teſtes cum juramento & fide data teſtificati ſunt, quod verum eſſe ſcirent Albaricum eaſdem res ad S. Gallum tradidiſſe, eosdemque Monachos legaliter conſediſſe, & in eadem veſtitura per XX. annos temporibus Caroli Regis ſub cenſu ad partes ejuſdem monaſterii aſpicere: ſicque poſt mortem Albarici iterum legaliter Monachos conſediſſe uſque dum ejus ſoror nomine Rachilt & filius ejus Heripreht, eorumque poteſtas de veſtitura S. Galli per vim rapuiſſent. Iſti ſunt teſtes, Theotolt, Scrutolt, Gerheim, Vuolahmunt, Anthad, Ebarachar, Suabilo, Selbger, Hisger, Vualtirih, Vuihpold, Engilhelm, Vuolfchiger, Folcharat, Hiltirat, Helfolt, &c. Quod enim idem teſtes legaliter adducti fuiſſent, eadem Rachilt & Heripreht filius ejus eidem teſtificationi conſentire nolentes de placito evaſerunt. Qua ex cauſa dijudicatum eſt, ut eædem res in interdictu banni juſſæ fierent, uſque dum de hoc regalis ſententia decerneret. Et iſti ſunt, qui hoc dijudicaverunt. Kirafrid, Salacho Theoman, Tagapreht, Vuolfram, Tuoni, Erhart, Alto.

XCVI.

Anonymus.

TEſtes auditi ſuper controverſia, an monaſterium S. Galli ſub ditione Epiſcopi Conſtantienſis eſſe deberet, an verò ſui magis juris eſſet. Pars Epiſcopi Hattonis dixit, quod noſtrum monaſterium temporibus Pipini & Karoli Epiſcopis Conſtantienſibus fuiſſet ſubjectum. Noſtri vero jurati dixerunt, quod noſtrum monaſterium in loco libero, non in fiſco, non in terra eccleſiaſtica eſſet, non per ullius hominis traditionem, ſed in ſolo Imperatorum arbitrio ſtare; quem eii loco præficiat &c. Auditi ſunt amplius viris ducentis.

XCVII.

Anonymus.

ISti ſunt qui de illa veſtitura de cauſa Iſanhardi ad S. Gallonem teſtimonia ferunt inprimis Buazzo, Lantolt, Vuerinbret, Milo, Vuolfuni, Hiſanhard, Vuicram, Baldo Vuolfgær, Hadeger, Lantpreht, Vuolthad.

XCVIII.

XCVIII.

Anonymus.

De electione Hainrici de Vuartenberg. post obitum Bertholdi de Falkenſtain, anno 1272.

. . . . Requiſitus, utrum domino G. de Durrehain Clerico ante ſuam electionem veſtes dederit, & eum in familiam receperit? reſpondit, quod ſic, quia hoc viderit. Requiſitus, . . . eligant in Abbatem & quod ipſe E. eos ad hoc inducere attemptavit. Requiſ. utrum creditoribus ipſius E. aliquam pecuniam pro ipſo ſolverit? ℞... Clerico fratri prædictorum veſtes dederit, ut jam dictos fratres ſuos Hainricum & Hugonem induceret, ut eum eligerent in Abbatem, & utrum propter hoc idem...t ad hoc inducere attemptaverit? ℞. quod ſic Requiſ. utrum Ru qui dicitur Decanus, vocem habuerit in electione Abbatis S. Galli? ℞ quod ignorat. Requiſ. utrum in monaſterio Augienſi habitum Monachalem aſſumpſerit, & ibidem in eodem habitu per aliquos annos permanſerit? ℞. quod ſic. Requiſ. utrum in dicto monaſterio profeſſionem fecerit, & in monaſterium S. Galli tranſierit ad tempus, donec ſtatus ſui monaſterii eſſet emendatus? ℞. quod tranſivit: ſed utrum ad tempus vel non ignorat. Dixit etiam quod monaſterium Augienſe in antiquo ſollempnius fuit, & quod utrum poſtquam tranſivit aliquos redditus receperit à monaſterio Augienſi ignorat. Requiſ. utrum F. de Gundolvingen injecerit manus in * ad ſanguinis effuſionem, ac etiam in Bertholdum Subdiaconem, notarium quondam Abbatis Bertholdi, & utrum poſt hujuſmodi injectionem in divinis officiis miniſtraverit? ℞... præfati electi in Volricum de Sneggenburg Monachum & ſacerdotem ad effuſionem ſanguinis, & in Gerwicum de Scolis tunc Subdiaconem & Clericum... in ſubdiaconatus ordine miniſtraverit? ℞. ſe ignorare. Requiſit. utrum idem H. junior ſit bonæ vel malæ famæ? ℞. quod malæ famæ, & quod aliquando fuit in furto deprehenſus, quondam Dominus Bertholdus Abbas propter furtum & alios exceſſus ipſum per plures annos tenuit incarceratum & incorrigibilis fuit & errabundus fuit in ſæculo per plures annos Monachali habitu derelicto, & quod famæ ſuæ prodigus vixit luxurioſe cum quadam Iudæa, & quod den. F. de Vuildenſtain Iohanni Clerico Magiſtro Scolarum manus injecerit temere violentas? ℞. quod ita percepit ab ipſo electo: utrum autem dominus F. de Gundelvingen juraverit & alia fecerit quæ ſecuntur, dixit quod ignorat.... Sacerdos Capellæ S. Iohannis apud S. Gallum, juratus requiſitus de Po. IIo. IIIo. IIIIo. articulis concordat cum ſuperiori teſte Comite... de ſuis electoribus ſollicitaſſe precibus Requiſ. utrum dominum Ruod. qui dicitur Decanus Volricus de Sneggenburg ſollicitaverit precibus? ℞ quod ſic, ... conſpiravit ad Regimen Abbatiæ unde credit quod rogatus ipſi electo adheſerit. Requiſ. utrum R. de Rætershouen, F. de Gundolvingen & F. de . . ℞ quod ita intellexit per famam. Requiſ. utrum Domino Abbate Bertholdo ad Hiſpaniam proficiſcente aliquos de conventu ſollicitaverit, ut eum in Abbatem ... de Gundolvingen ſollicitaverit? ℞ quod ignorat. Dixit tamen quod ſicut intellexit ex fama publica idem electus Hainr. & Hugon. de Durrehain ſollicitavit. Requiſ. utrum is in minoribus officiis ſibi commiſſis bene vel male adminiſtraverit? ℞ quod ſicut ſibi videbatur male adminiſtravit & negligenter... m̄ Abbatiæ prædictæ, & utrum Regulam B. Benedicti intelligat, & eam exponere ſciat? ℞. quod ſicut credit inſufficientis ſit ſcientiæ, & quod vix ſciat litteraliter loqui. Requiſ. utrum ante electionem fuerit bonæ vel malæ vitæ, & levis opinionis, & utrum vitam duxerit diſſolutam, & regulam B. Benedicti non obſervaverit? in eo concordat cum Comite ſupradicto, adiciens quod de his eſt publica vox & fama. Requiſ. utrum idem electus ipſe electionis fuerit perjurus & ſuper aliis ab...arum ante electionem & ſanguinis effuſionem manus injecerit violentas, & utrum poſt talem injectionem in divinis officiis miniſtraverit... pecuniam de conſenſu & voluntate ipſius illis, qui vocem habent in electione, videlicet Hainrico & Hugoni fratribus de Durrehain, ut eum in Abbatem eligerent... ûz frater ipſius electi aliquid dederit vel promiſerit pro ſua electione? ℞. quod ignorat Requiſ. ſi dictus electus ante ſuam electionem ſuis electoribus aliquid dederit vel promiſerit? ℞. quod dominum B. & F. de Vuildenſtain in familiam recepit ante ſuam electionem, & intellexit eum pecuniam & alia promiſiſſe pro ſua electione. Requiſ. utrum... Concubinæ ipſius R. datum fuerit pallium ante electionem pro ſua electione. De articulo vero immediate ſequenti dixit ſe nihil ſcire. Requiſ. utrum ... crediderit, & utrum eum in familiam receperit, & utrum creditoribus ipſius ſolverit pro ipſo XL. lb. monetæ Briſaugenſis, & utrum hoc fecerit... & utrum hoc promiſerit, & ad hoc faciendum fratres ſuos inducere attemptaverit: item utrum Vualther. de Durrehain laico veſtes dederit, ut . . . ſollicitaret, & propter hoc ad monaſterium S. Galli venerit, & ipſos fratres ad eligendum præfatum H. inducere attemptaverit? ℞...ſimiles veſtibus fratruelis electi, & quod hoc non ſolum ab ipſo

Digitized by Google

E. verum etiam à dominis Hainrico & Hugone fratribus ipſius E. & aliis fide dignis... de his eſt publica vox & fama Requiſ. utrum R. qui dicitur Decanus vocem electionis habuerit, & de aliis articulis dependentibus ab eodem concordat cum ſupradicto Comite..... qui eſt ſacerdos & & clericus ſecularis, ad ſanguinis effuſionem manus injecerit temere violentas? ℞. quod ſic, & hoc ſcit quod injuriam... de hoc eſt publica vox & fama. Dixit etiam quod ignorat, utrum in Bertholdum notarium ſubdiaconem manus injecerit violentas Requiſ. utrum H. de Vuartenberg junior frater... ad effuſionem ſanguinis manus injecerit violentas, & utrum poſt talem injectionem &c. & utrum de iis ſit publica vox & fama? ℞. ſe neſcire Requiſ. utrum... ſacerdotem & clericum ſecularem ad effuſionem ſanguinis manus injecerit temere violentas, & utrum poſt talem injectionem in ſubdiaconatus ordine miniſtraverit..... utrum idem H. junior fuerit infamis, & ſacrilegium commiſerit, & an malæ vitæ & levis opinionis extiterit, & furtum fecerit, & utrum per plures annos detentus fuerit in carcere tanquam incorrigibilis; & poſtquam liberatus fuerit à carcere iterum furtum commiſerit, & utrum ante electionē... & famæ ſuæ prodigus vixerit luxurioſe cum quadam Iudæa? ℞. quod ſic, & quod de hiis eſt publica vox & fama. Requiſ. utrum F. de Vuildenſtain ante electionem...inicientes, & poſt talem injectionem in ſubdiaconatus ordine miniſtraverit? Dixit quod hoc percepit ex auditu. De ſequentibus autem articulis dixit... ante electionem, ſicut ipſe intellexit, conſpiraverant. C. Dominus Bertholdus de Druhpurg Canonicus Auguſtenſis, teſtis... à pluribus ita eſſe intellexit.

Aliam inſignem notitiam teſtium appoſuimus ſupra in titulo de Eccleſiis.

DE SENTENTIIS IUDICUM.

XCIX.

Vauco.

Forma Proceſſus in judicio. IN Dei nomine. Cum reſederet Unfredus vir inluſter Retiarum Comes in curte ad Campos in mallo publico ad univerſorum cauſas audiendas vel recta judicia terminanda: ibique veniens homo aliquis nomine Hrothelmus, proclamavit, eo quod in contradrutū ſuum manſum ei tollutū fuiſſet, quod ei advenit à parte uxoris ſuæ ſimul & Flavino, & *proprie ſuum fuiſſet, & legibus ſuum eſſe deberet, quia jam de tradavio uxoris ſuæ fuiſſet, idcirco ſuum eſſe deberet. Tunc prædictus Comes convocatis illa teſtimonia, qui de ipſo pago erant, interrogavit eos per ipſam fidem, & ſacramentum, quam noſtro Domno datam haberent, quicquid exinde ſcirent, veritatem dicerent. At illi dixerunt, per ipſum ſacramentum, quod Domno noſtro datum habemus, ſcimus quia fuit homo quidam nomine Mado, qui ibi habuit ſuum ſolum proprium, cujus confinium nos ſcimus, qui adjacet & confinat ad ipſom manſom, unde iſte proclamat, in quo illi arbore durem & de uno lature aqua cingit: & inter eos terminum eſt in petris & in arboris. ipſe eſt Dominus. Nam ſicut illa ædificia deſurſum conjungunt, iſtorum hominum proprium eſt & illorum legibus eſſe debet de parte avii illorum Quinti. Tunc prædictus Comes juſſit ut ipſa teſtimonia ſupra irent, & ipſos terminos oſtenderent quod dicebant, quod ita & fecerunt, & ipſos terminos firmaverunt, qui inter illa dua manſa cernebant. Sed & plurimi ibidem adfuerunt nobiles, quos ipſe Comes cum eis direxerat. quod & omnia pleniter factum fuit. Ut autem hæc finita ſunt, interrogavit ipſe Comes illos ſcabinos, quid illi de hac cauſa judicare voluiſſent. At illi dixerunt, ſecundum iſtorum hominum teſtimonium & ſecundum veſtram inquiſitionem judicamus, ut ſicut diviſum & finitum eſt & terminis poſitis inter ipſos manſos, ut iſti homines illorum proprium habeant abſque ullius contradictione in perpetuum: & quod in Dominico dictum & terminis diviſum coram teſtibus fuit, receptum ſit ad partem Domini noſtri. Propterea oportunum fuit Hrothelmo & Flavino cum heredibus eorum, ut exinde ab ipſo Comite vel ſcabinis tale ſcriptum acciperent, qualiter in poſtmodum ipſom manſom abſque ullius contrarietate omni tempore valeant poſſedere. Actum curte ad campos mallo publico, anno VII. imperii Caroli Auguſti, & XXXVII. regni ejus in Francia, & XXXIV. in Italia Datum. VII. ID. Febr. ſub Unfredo Comite, feliciter Amen.

inſ. proprie ſum.

Hæc nomina teſtium; Valeriano, Burgolfo, Urſone, Stefano, Majorino, Valerio, Leontio, Victore, Maureſtone, Fonteiano, Florentio, Sipſone, Valentiano, Quintello, Stradario.

Et hæc nomina Scabiniorum; Flavino, Orſicino, Odmaro, Alexandro, Euſebio, Maurentio, quam etiam & aliis plurimis.

Ego itaque Vauco rogitus ſcripſi & ſubſcripſi.

C.

Anonymus.

HÆc eſt Carta judicii, quod dedit B. de Anduſia & E. Vicecomitiſſa, aſſidentibus

bus B. & G. inter G. & R. de querimoniis quas inter ſe faciebant. Et quia per ſacramentum V. teſtium probavit amicabile pactum vel judicium vel tranſactionem eſſe factam, rata maneat tranſactio vel judicium, in his videlicet de quibus tranſactum vel judicatum eſſe intelligitur: hoc eſt de omnibus maleficiis propter gerram commiſſis, ſalva querela ſi aliquid exceptum fuerit, & illud quod juretur ſe vidiſſe & audiſſe teſtes in tali loco, ubi auditis querimoniis utrimque præſente R. & G. judicatum fuit hoc aut illud. Et hoc pacifice audito, & recepto ab utraque parte, convenit R. & G. præſentibus prædictis teſtibus, ſe facturos ſicut judicatum fuerat; & finem fecerunt in hoc & in aliis controverſiis, de quibus judicatum fuerat, & oſculum ad invicem fecerunt. Item judicatum eſt, ne aliquis injuſtas exactiones contra veterum conſuetudinem R. in honorem illum faciat, & alia plura capitula judicata fuere.

F I N I S.

JOACHIMI VADIANI

DE OBSCURIS ALEMANNICORUM VERBORUM SIGNIFICATIONIBUS

EPISTOLA

AD HEINRICUM BULLINGERUM.

S.

REmitto tuæ humanitati Francicas illas antiquitates, quas ſane magna cum voluptate, ſed & fructu non modico, legi. Et morem tibi geſſi in litteris aliquot transferendis, in quibus tamen ob ſenſus claritatem aſſequendam paraphraſten agere coactus ſum, cum verbum verbo reddere non daretur, niſi una & barbariem prodere libuerit. Sæcula iſta longe incultiſſima tale genus ſcribas habuerunt vel in Aulis & Curiis Principum, ut aſſequi Latinam linguam non valuerint, quo rem ullam vel clare, vel inoffenſa verborum ſimplicitate poſteris relinquerent. Quum interim nemo vernacula lingua quicquam ſcriberet, adeo dura illo tempore, ut ne exprimi quidem ore ſine magnis ſibilis hiatibuſque & rictibus potuerit, nedum in literas commodum referri. Mutavi alicubi & perſonam, ut in Ludevvici Junioris donatione in Principio, ubi mihi viſum eſt, communem ſententiam, qua præfationis loco ſcriba eſt uſus, rectius ad omnes liberales Principes quam ſolum ad Ludevvicum referri. Plus enim gravitatis habet ſenſus hoc modo redditus, dum omnium liberalitati merces cœleſtium rerum conſtituta intelligitur, quam ſi uni ſolum tribuatur. Sed tuum erit iſthæc vel ſinere, vel mutare pro animi ſententia. De vocabulis nonnullis illorum temporum, quibus Franci & Alemanni uſi ſunt, equidem facile non reſponderim, niſi & conjecturis agere liceat. Iis enim tutius utimur, etiamſi pluſcula perſpecta & probe cognita teneamus. *Prædii* voce nec inepte mihi uſi videntur nec barbare, quum ea ceu generali agros, hortos, paſcua, vineta, ædificia, & id genus alia ſignificarunt, quæ in noſtra poſſeſſione ſunt, ut & Salica terra, & Allodium, & Manſa in prædiis cenſeri potuerint. Quanquam enim *Alodia* Nobilium erant, ſeu gentilitia quædam bona, quæ non ullius beneficio, ſed jure proprio tenebantur: tamen ex lege *De alode*, quæ inter Alamannicas (ni fallor) extat, apparet & aliorum alodia fuiſſe. Recipio autem Rhenani conjecturam arbitrantis vocem inde natam, quod ea bona familiis velut coagmentata & conjuncta eſſent, *anlodt*. *Manſum* Alamanni fundum dixere cum villula: Scribæ barbari *manſam* etiam vocarunt, ſed Chartæ veteres puriores *manſum* maſculino & inflexione quarta, licet & *manſos* legerim in multis. Tanta ſcribarum imperitia fuit, *Cloſtarium* etiam pro clauſtro ponere auſa. Enimvero agri in illa gente varii juris erant: *Fiſcalini* ſcilicet, quorum reditus fiſcis Principis deſerviebant. Qui donati venditive Monaſteriis, Parochiiſve, *Eccleſiaſtici* vocabantur, qui hodieque multis in locis, licet venditi & abalienati, & privatæ poſſeſſionis facti ſint, tamen ea ſervitute laborant, ut quoties venduntur & novum colonum poſſeſſoremve recipiunt, toties certa æris ſumma Eccleſiæ ſeu Monaſterio pendenda ſit, in cujus primæva poſſeſſione fuerant: vulgo *Eerſchätzige Hofgüter* vocamus. *Agri Salici* ſeu *terra Salica* illâ ſervitute vacabat: hanc vulgo *Fryge lehengut* vocamus. Agros Salicos elocabant nonnunquam certa conditione reddituum & culturæ in perpetuam poſſeſſionem: nec mutare licebat colonum aut poſteros, niſi pactum aut conditionem

Digitized by Google

ditionem violaſſent, vel non ſolutis reditibus, vel fundo neglectui habito, vel parte fundi inſcio Domino diſtracta aut uſuriis recentibus gravata. Proinde apochas dabant coloni, quibus quo pacto quave conditione locatio facta eſſet continebatur. Eas tabulas vulgo *Reverſas*, & Germanice *Reversbrif*, locationem autem ipſam *Erblehn* vocamus. Ager hoc pacto locatus antiquis *Vectigalis* dicebatur, quem eleganter deſcribit Paulus, cujus verba in tit. *Si Ager Vectigalis* &c. libro Pandectarum Juſtiniani ſexto, legimus. Non vectigalis erat, qui ad certum tempus locabatur, & eo pacto, ut auferri colono, Domino volente, potuerit: nos vulgo *Schupfleben* dicimus. Juſtiniani ætas voce, ut puto, nova & Græca quidem ἐμφύτευσιν, ſive, ut vulgaris Codex habet Juſtiniani, *Emphitheoſin*, perpetuam illam locationem vocavit, à verbo ἐμφυτεύειν, quod inſerere ſeu plantare ſignificat, quoniam hoc genus locatione ager in familiæ alicujus poſſeſſionem velut inſeratur & implantetur, ut avellere jure non liceat, niſi pacto locationis violato. Unde *jus emphyteuticum* (ſic enim Alciatus emendat) dicitur, quod corrupte *emphiteoticum*, *Erblehen recht*: & *ager emphiteoticarius*, quem & ipſum Alamanni & Franci manſus vocabulo complexi ſunt. Porro Eccleſiis inſtituendis & donandis illa ſæcula *manſus* fere attribuerunt, in alimoniam videlicet Presbyteri, qui Eccleſiæ impoſitus eſſet. Ea cauſa id genus *manſus* Eccleſiis fundatis attributos *Kälnhof* veteres dixere, à ſtomacho ſcilicet aut gulæ parte, quam Germanice *kälen* appellamus. Durat adhuc vox illa. *Manſus* ergo dixere Franci & Alamanni *ainen Hof, es wäre ain erſchätziger Hof, oder erblehen Hof, oder fry und ſchüpflehen Hof*: Salica terra erat, *ain fry aigen Gut*. Hujus poſſeſſionem ex hereditate ſoli adibant, nulla prorſus parte ad fœmellas attinente, quemadmodum lege Salica erat cautum. Eſt autem frequens mentio *terræ Salicæ* in Chartis, quæ ſub Pipino, Carolo, Ludevvicis, Craſſo, & Arnulpho Francorum Regibus & Imperatoribus ſcriptæ ſunt. *Curtis* vocabulum corruptum id ſignificabat quod *Cors*. Qua voce quanquam domeſticarum paſtionum locus & numerus denotetur, tamen Latinis & hominum uno aliquo in loco conjunctorum ac velut cohabitantium cœtus ea voce intelligitur, licet *Cohors* quam *Cors* uſitatius exiſtat. In ea ſignificatione vel à Cicerone accipitur, actione in Verrem V. pro cœtu hominum turpi aliqua de cauſſa ſociatorum, in malam partem: à Cæſare in bonam. Inde *Curtim* Francici & Alemannici Scribæ, nunc Palatium Regis (ut in Lege; *Si quis in curte Regis furtum fecerit*) nunc pagum aliquem aut vicum villamve pluſculis ædificiis conſtantem vocarunt.

Curtilem quoque (nam & hanc vocem Chartæ veteres crebro uſurpant) villulam aliquam paucis ædificiis conſtructam. Niſi vero fallor, legiſſe memini *Cohortis* vocem non abſimili ſignificatu in tribus poſterioribus libris Juſtiniani: verum quo titulo aut in qua lege, vel quærenti mihi, dum hæc ſcribebam, non occurrebat. Illud obiter notandum, *Curtis* nomine non ſimpliciter aut locum ubi multi congregati degerent, aut homines ipſos junctius habitantes, ſed imperium etiam & juriſdictionem, præterea & proprietatem mancipiorum, & omnino eam poſſeſſionem, quam Jure Conſulti *integri ſtatus* vocant, pleno cum jure conjunctam, ſignificatam eſſe. *Imperium* autem, ſicut lib. Digeſtor. I. in tit. de juriſdict. omnium judic. diſcimus, duplex eſt: *merum*, quo in facinoroſos animadvertitur, noſtra lingua *die Hochgericht oder die Hochoberkait*: quale multis in locis Alemanniæ Comites olim Regum nomine adminiſtrabant. *Mixtum* fit, cum huic juriſdictio acceſſerit, vulgo *hoch und nider gericht*; quale apud Thuregum habuit in ſua curte ſine dubio Hludevvicus. Diverſa eſt pars illa juſtitiæ adminiſtrandæ, quæ nulli imperio conjungitur: & hæc *Juriſdictio* vocatur vulgo, *die ainigen nidern gericht, da man dhaines maleſitzes gewalt hat*. Talis juriſdictio & Cathedris & monaſteriis haud raro eſt à Regibus illis primis & Imperatoribus Francorum & Germanorum donata. Vetus enim & mediæ etiam ætatis religio longe maxime ab imperio & ſanguinis judicio abhorruit. Quod & oppida pleraque Germaniæ multis ſæculis fecerunt. Poſtea ambitio licentiæque & regnandi ſtudium in cauſa fuerunt, ut & Monachi & Epiſcopi alicubi imperia mixta & mera mercari & ſua facere vel reclamante profeſſione veriti nōn fuerint. Arbitror autem nullam curtim ſine juriſdictione fuiſſe, & hoc nomine id eſſe ſignificatum, quod jam vulgo *ain Vogtey, oder gerichtszwang* nominamus, *mit aigenſchafft der leuten und vſſgetrückten rendten und gülten, mit angemaſtem gebott und verbott*, &c. Imo & *Curtilem* puto ſæpe, juriſdictionem cum proprietate mancipiorum & certa redituum parte intellectam à Francis fuiſſe. Verum *Regiæ curtes* longe maximæ fuerunt, & imperia etiam habuerunt cum mancipiis, agris, paſcuis, cenſibus, venatione, piſcatione, & omnimoda illa integri ſtatus poſſeſſione &c. Aliæ curtes tenuiores, pleræque ſolius juriſdictionis cum agris mancipiiſque. Proinde dum legimus in veteribus (quarum plurimas vidimus) Francorum Alamannorumque Tabulis legari

Eccleſiis

Digitized by Google

Eccleſiis vel Monaſteriis *curtim cum agris, paſcuis, mancipiis, ſilvis, aquis aquarumque decurſibus*, fundum ipſum in homines una cum jurisdictione intelligimus: *Wir verſchaffend unſer gericht da und dort gelegen mit gebüw, mit aignen lüten, mit holtz, mit veld* &c. Plena enim fuit ſervis & ſervitutibus quondam Alamannia noſtra, cujus magna pars hodie Helvetia eſt: nec eſt, quod ſciam montanus pagus aliquis Helveticus, qui rebus Francorum florentibus duriſſimam illam ſervitutem non ſervierit. Extant enim Tabulæ veteres, quæ hanc rem clariſſime teſtantur. Et verbum illud Nobilium; *Küttlen und kaat im bauch in unſer*, laudatiſſimo Helvetiorum fœderi primam dedit originem, Helvetiosque in hanc rerum ſummam evexit. Curtes autem, & qui longe ampliores erant, *Pagi*, certis limitibus diſtinguebantur apud Francos & Alamannos, quos ipſi *Marcas* vocabant, id quod clariſſime ex omnibus Tabulis diſcitur. Sunt autem & alia quædam vocabula, quæ in veteribus illis *Chartis* (ſicut ipſi vocabant) obvia ſunt, nempe *veſtitura, Advocatus, bannus, fredum, diſtringere*, &c. qualia in veſtratibus illis donationibus leguntur, quæ facilius quam priora illa explicantur. *Veſtitura* enim hoc ipſum eſt quod *inveſtitura*, hoc eſt in poſſeſſionem miſſio aut poſſeſſionis ſecuritas & confirmatio, quam & *Beneficium* illa ſæcula & *Feudum*, quod fere à Francis natum & inductum eſt, vocarunt: hodie lingua noſtra *Leben oder Lehnsbeſtätung* vocamus: etiamſi *inveſtituræ* nomen vulgatiſſimum eſt, & locum habet cum in profanis tum eccleſiaſticis bonis conferendis. *Diſtringere* vocabant, in jus trahere vel citare: quod ex Salica lege notiſſimum eſt. Extant autem & Salicæ & Ripuariæ & Alamannicæ Leges, mirabili & prope inexplicabili rerum vocumque barbarie confertæ, in quibus *diſtringendi* verbum frequens eſt. *Fredum* hoc ipſum eſt, quod nos hodie *Friden* vocamus. Populi enim illi ferociſſimi, & ad arma prope ſola nati, perpetuo fredo, hoc eſt pace, obligabantur, ne quid vi & armis gereretur, quod publicæ tranquillitati obeſſet. Quem morem & Germani multis annis poſt Fridericum Primum, quem Itali Barbaroſſam cognominarunt, in omni Germania Principes cuſtodierunt, ut hodie quoque *ainen Fridſtand oder Landsfriden* nominant. Et pacis turbatoribus ſolet acclamari *frid, frid*: quin & ipſi ad magiſtratum delati dicuntur *den friden anloben*, data manu ex fide præſtiti juramenti nihil amplius turbaturos eſſe pollicentur. Hinc non pacem ſolum hac voce ſcribæ ſignificabant, ſed mulctam etiam, quæ pacem violanti irrogabatur. Unde in Legib' Francicis & Alemannicis ſæpe legimus hæc verba; *Et fredum inſuper ſolvat*, id eſt mulctam fredi violati. Nec levis hodie pœna eſt pacis vel privatim mandatæ & juſſæ, ſi quis eam violet. *Wann ainer den angelegten oder gebottenen friden mit wordt oder that bricht*. In * Urbe tua & multis locis Helveticæ pœna capitis irrogatur fredum vulnere violanti. *Bannus* duplex erat, minor & major, qui & *Dominicus* (ni fallor) dictus eſt, hoc eſt Regius vel Imperatorius, ſi eum vel Rex vel Imperator edixiſſet: uterque certa ſumma auri argentive ſolvebatur, de qua in Legibus illis clare diſcitur, quæ à Francis & Alemannis conſtitutæ ſunt. Alius generis eſt *Præſcriptio*, quam hodie *bannum* vocant quidam, vulgo *die Acht oder deſs Reichs Acht*. Proprie enim Proſcriptio eſt, vitæ, famæ, & rerum omnium illius, qui huic duræ pœnæ ſubjicitur. Hæc de vocabulis, quæ ſane multa expoſuimus in libris, quos de Veteribus Germaniæ Collegiis & Monaſteriis conſcripſimus: quorum ſi qua edendorum mihi occaſio olim dabitur, & hæc & alia haud omnino vulgo nota diligentius explicata leges.

* Tigur.

Cæterum de Berchtoldo illo Duce Zeringenſi illud, quod vulgo tamen ſatis notum eſt, admonuiſſe libebit: Burgundiæ ipſum, non magnæ illius, quæ olim regnum illuſtre fuit, ſed ejus quæ cis Iuram montem eſt, Ducem & Rectorem fuiſſe, & curiam ſuam in arce illa plane Regia habuiſſe, quæ hodie ditionis eſt clariſſimæ urbis Bernenſis, & Germanice Burgdorf appellatur. Cis juranæ autem Burgundiæ tractum hodie Bernenſes & Solodorenſes, partim etiam Friburgenſes tenent. Et extant Tabulæ etiam Germanicæ, quæ hanc Burgundiam, *Bürgünden* nominant. Verba hæc ſunt; *Und iſt alle landtſchafft hie diſſet dem Lebern* (ſic hodieque *Juras* mons vocatur) *von Bern und Soloturn by der Aren und dem Nüwenburger ſee vf biſs an Wallis und Genferſee* &c. *in Bürgünden gelegen*.

De Præfectura autem illa Thuregica Berchtoldi multa ſcripſit Otto Friſingenſis in opere ſuo Chronico, quod vulgo eſt notum. Eſt autem in Donatione Ludovvici, qua Monaſterio Sanctimonialium Thuregi providit, vocabulum *Redibitionis*: quod quanquam è re non videbatur, tamen libebat obiter indicare. *Redibitionem* conſtat, Ulpiano definiente, emptionis ſolutionem eſſe. *Wann ain kouff aufgehebt oder abkendt wird, und der verkoüffer ghaiſſen oder mit recht gewiſen wird, das ienig, ſo er verkoufft, wider zunemmen*. Ea in re miris fraudibus agebatur ab emptoribus, præſertim in mancipiis redden-

Digitized by Google

reddendis ceu vitioſis. Sæpe enim empta vel in pignus data erant, vel ſciente Domino furtum fecerant: quarum rerum actiones poſtea in ſervum ipſum redundabant, & ex conſequenti in Domini & proprietatis detrimentum. Extat titulus lib. Digeſtor. XXI. *de ædilitio edicto & redhibitoria*, ex quo de fraude illa (à qua ſuos liberos eſſe Hludevvicus cupit) plene cognoſces, præſertim ex l. *redhibere*, eod. tit. Idem dolus & in *tollendis fidejuſſionibus* accidebat, cujus eadem illa Tabula meminit. Tollebantur autem, ut judicio, fidejuſſores, quum legitima fidejuſſio ceu iniqua & contra legem poſtulata diſſolvebatur, ſicut in *redhibitoria* juſta interdum & legitima emptio tanquam fraudulenta diſſolvebatur.

Et quoniam Berchtoldi confirmatio *Capellarum* meminit, quarum reditus Parocho debebantur, de capellis in agro Thuregienſi paſſim extructis intelligere videtur: quæ poſtea auctæ & amplius extructæ Parochiæ factæ fuerint Hiltgardæ Abbatiſſæ meminere Monachi veteres Cœnobii urbis noſtræ. Epitaphion enim reperi Hiltgardæ Ludevvici filiæ in Bibliotheca Monaſterii noſtri in hæc verba; *X. KAL. JANU. Hildigarda virgo Chriſti & Domni Hludovvici Regis filia de hoc ſæculo migravit ad Chriſtum, & humata eſt in Eccleſia S. Regulæ & Felicis Martyrum Chriſti in caſtello Turego, cui* * *Ratpertus hoc epitaphium poſuit*:

* *alii Hartmuoto tribuunt.*

Hoc jacet in tumulo Chriſti digniſſima virgo
Hildigarda nitens moribus egregiis.
Hæc fuit eximii Hludovvici filia Regis,
Mentem ſponte ſuam voverat illa DEO.
Bis denos octo vitæ compleverat annos,
Migrans ad ſponſum virgo beata ſuum.

Sed & elogium iisdem numeris ſcriptum ſuper eo ipſo templo, cui donatio illa facta eſt, quod in hæc verba habebat:

Condidit hoc ſanctum ſtabili fundamine templum
Cum genitore pio Hludovvico Principe terræ
Hildigarda potens Chriſti clariſſima virgo,
Cui DEUS æternæ concedat gaudia vitæ.

Si quidem Monachi noſtri numeris & carmine ludebant, litteris & Muſis dediti, & dura quidem in religione: cum hodiernis ſummo in ocio ſaginatis hæc una ſit cura, ut & Muſas & litteras quanta poſſunt invidia, in ætate literarum tam felici, perſequantur, & faſtuoſo etiam ſupercilio damnent. Sed de his ſatis. Nihil enim dubito, quin perſpectiora tibi ſint mediæ illius ætatis ſæcula Francica & Alemannica, quam mihi hactenus eſſe potuerint. Quare peto, ut boni conſulas quæ in tuam gratiam, te maxime flagitante, obiter congeſſi. Peto autem, ut exemplum Carolinæ fundationis de Augiæ monaſterio Latinum ad me mittas. Contracti Chronicon ſi alicunde non poſſum aſſequi, de tua Bibliotheca petam. Novarum rerum in præſentia non habemus, quod relatu dignum ſit. Tuas literas accepimus cum Grynæi noſtri elegantiſſimo hecatoſtycho. Patientia longa in libertatem erumpet, libertas ad arma, quæ ſane, ut hodie res habent, juſte ſument Magiſtratus vel innocentiſſimi, duntaxat ut æquis legibus locus eſſe & arceri libidinoſiſſima quorundam & per omnia probra perfricta Tyrannis queat. Cæſarem Carolum ferunt Norinbergam advolare magno comitatu, & in hoc eſſe Papiſtas omnes, ne pax noſtris detur. Sed optima quæque nobis de Principe illo nobiliſſimo utcunque aculeatis conſiliorum œſtris agitato pollicemur. Quod ſi pax ſæculi noſtris obtingere nequit, ſufficiat pax Chriſti, puppis & prora ſalutis noſtræ. Vale cum uxore & liberis, cumque collegio fratrum mihi in Domino colendiſſimorum, & me barbare de ſæculis barbariſſimis locutum æquo animo ferto. Sanct. Galli.

F I N I S.

RVODE-

RUODEPERTI MAGISTRI S. GALLI.
EPISTULÆ.

I.

PArentibus ſuis A. agnus ablactatus pium balatum. Nuperrime à vobis ſanus abiens adhuc me valere profiteor. Peto ergo, ut promiſſio veſtra de remunerandis ſudoribus magiſtrorum meorum ad effectum veniat. Mihi etiam veluti peregre conſtituto omnium indigno neceſſaria, quæ locuti eſtis, impendite.

II.

R. cœleſti rore imbuto T. quicquid boni poteſt. Ex quo ſub ditionis veſtræ jugum adductus ſum, educaſtis me abſque omni remuneratione amicorum meorum, non minori dilectione, quam ſi ex veſtro progenitus eſſem corpore. Quia enim in Evangelio ſcriptum eſt, *operarium dignum eſſe mercede ſua*, propoſui ire ad ſorores meas in inſulam quæ vocatur Lindovva. Ibi arbitror me accepturum eſſe aliquod munuſculum, quo poſſim veſtram venerari faciem.

III.

R. Spiritali cibo ſaturato certitudinem famulaminis. Pietati veſtræ dolores nuditatis meæ erubeſcerem dicere, ſi miſeriam quam patior neſciret. Ea ratione coactus imploro miſerationem veſtram, mihi præſtari licentiam exire ad matrem meam, quæ ut ſpero non dedignabitur mihi ſubvenire in neceſſariis rebus.

IV.

Parentibus ſuis H. coronatus habitu clericatus fidelem in Chriſto orationem. Optimum inveniſti conſilium me tranſmittendo in monaſterium S. Galli ad diſciplinæ & doctrinæ ædificationem. Ibi me illa duo inveniſſe abundanter confiteor. Hæc eſt autem poſtulatio mea, mihi velocius ex veſtra largitate tranſmitti tertium miſerationis veſtræ munuſculum, id eſt duas camiſias, & lineam tunicam, quibus incedere poſſim cum conſodalibus meis honorifice, non cum dedecore nuditatis.

V.

Domno R. T. ultimus veſter amicus, fidelia orationis & famulatus. Dum occurrit animo quanta à vobis dilectione & beneficiis dignor, magnus pudor eſt, nihil congrui forſan poſſe rependere. Sed rogo, ne ideo vos pigeat ceptorum, quia nobis deeſt copia redibitionum. Nam perpetam reſtituet vicem, qui neminem præmii patietur extorrem. Quod autem de docendo puero per noſtrum Vodalricum demandaſtis, licet ipſa vox & memoria jam ſeneſcentem fugiat Moerim, libentiſſime gratia veſtri noſtram impendimus operam. Valete. Ne obliviſcantur me ſacratiſſimæ orationes veſtræ.

VI.

H. kariſſimæ nepti Ruodep. plurimam ſalutem, ſervitutem & orationem. Mitto tibi, Dilectiſſima, duos homines, & rogo, ut tu his tertium de tuis addas, ut eo ducente & eo auxiliante ſaltem circueant, ut aliquod vaſculum inveniant & meis uſibus deferant. Memento igitur fidei & ſervitutis, & hanc mecum fac miſericordiam, ut eos ibi adjuves, & ad me redeuntibus tuum adjutorium impendas. Vale kariſſima.

VII.

P. dilecto ſuo ſalutem & profectum in doctrina. Verba, quæ ad me miſiſti, ut tibi exponam, in Theodiſcam linguam tranſtuli. ſic enim ſonare debent.

Quia virtus conſtillationis in ictu pungentis eſt) vuánda des keſtírnis chraft fergât unde vir loúfit in sô l'ángero virìſte sô man ein in ſtùpfketûon mag.

Informis materia (táz chît, skâffelôſa zìmber

Intemperies) Intrérteda.

Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparertum) táz chît, kùisheit tère nòh ùrôugôn.

Quem Deus diligit, hunc exaudit. Cui Deus placabilis, huic exorabilis) Temo die héiligen hòlt ſint, dér mág hórsko gebétôn.

In humilitate judicium ejus ſublatum eſt) Táz ín nióman ze réhte ne liêz, táz vvárt ze léibe úmbe sîna deúmûoti.

In Paſca annotino) id eſt Paſchali feſto prioris anni, id eſt tér férnerigo ôſtertâg.

Y papanti) id eſt conventus omnium ætatum.

Nomen) námo. Pronomen) fúre dáz nomen. Verbum) vuort. Adverbium) zûoze démo verbo. Participium) téilnémunga. Conjunctio) geuûgeda. Præpoſitio) fúreſézeda. Interjectio) undérvverf.

Nomini quot accidunt?) vui mánegiu vólgent témo nomini? VI. Quæ? qualitas) te vvílichi. quæ? ſubauditur, ubíz êigin sî, áldegemeîne ter ſubſtantiæ, álde dés accidentis. Comparatio) de vvídermezúnga. Cujus? tis comparativi, álde dis ſuperlativi zûo demo poſitivo. Genus) tíz chûnne. Cujus? sîn alde..........,

VIII.

Quæris à me, quid ſit *paſcha annotinum*? Eſt conventus compatrinorum ad miſſas ejuſmodi per omnes octavas Sabbati, ſancti id eſt baptiſmi per annum, & per ordinem cujuſcumque cum cæteris convivium. Quod vidimus, hoc teſtamur. Presbyter ſymbolum ſuper infantem dicit, & menſæ participat aquam ſapientiæ..........

Digitized by Google

IX. *Hanc epiſtolam habes ſupra inter Chartas ſub titulo de Furtis, numer. LXXXIX.*

F I N I S.

HRABANI MAURI ABBATIS FULDENSIS
GLOSSÆ LATINO-BARBARICÆ
DE PARTIBUS HUMANI CORPORIS.
WALAFRIDUS STRABUS MAURI DISCIPULUS.

Sic homo conſiſtit, ſic corporis illius artus
Expoſitos Mauro Strabus monſtrante tenebo.

H*Omo* ab humo dictus eſt.

Anima à ventis nomen traxit, unde & Græcè ἄνεμος, ventus dicitur, quod ore trahit aerem homo.

Corpus à corruptione dicitur

Caput à capiendo, eo quod omnes ſenſus corporis capiat, & quod prima pars corporis ſit.

Vertex, Scheitila, nuilla

Occipitium, Hail ancha

Capilli, loccha fahs

Cæſaries, giſchoranfahs

Comæ, ungiſchoranfahs

Crines, proprie mulierum dicuntur eo quod vittis diſcriminantur

Tempora, thunvvengiu

Facies dicta ab effigie: ibi eſt enim tota figura hominis & uniuſcujuſque perſonæ agnitio

Vultus vero dictus eo quod per eum voluntas animi oſtenditur

Frons, endi. à foraminibus oculorum dicitur *frontiſpicium*

Oculi, dicti quaſi ocior lux, quod cito lucem capiant

Pupilla, ieha, medius punctus oculi

Circulus vero quo à pupilla albæ partes oculi ſeparantur. diſcreta nigredine *Corona* dicitur

Palpebræ ſunt ſinus oculorum à palpatione dictæ augbrauua

Cilia, id eſt tegmina, quibus operiuntur oculi, & dicta quod celent oculos

Supercilia id eſt vvindbrauua

Genæ, inferiores partes oculorum, hiufilon

Malæ id eſt bracchon: ſic & *maxillæ* inde diminutive dicuntur

Aures ab hauriendo dictæ ſunt, quia vocem hauriunt

Pinnula, ſumma pars auris

Nares, naſa. Narium recta pars *Columna* vocatur: extremitas ejus *Pirula* vocatur à forma pomi piri. quæ vero dextra lævaque ſunt, *Pinnulæ* dicuntur. medium autem *Interfinium* dicitur.

Os id eſt mund quaſi oſtium dicitur, quia ibi ingrediuntur cibi, egrediuntur ſermones

Labra virorum dicuntur: *Labia* mulierum

Lingua à lingendo, ſicut labia à lambendo dicuntur

Dentes, ceni: quorum primi *Præciſores* dicuntur, quia præcidunt cibos: ſequentes *Canini* vocantur, quia ſicut canes cum eis oſſa confringunt: ita & homo quæ non poſſunt priores præcidere illis tradit, ut confringant: ultimi ſunt *Molares*, chinni ceni. Dentium numerum diſcernit qualitas ſexus. nam in viris plures, in fœminis ſunt pauciores.

Gingivæ, id eſt bilorna

Palatus, giumo ſive huruuua

Fauces, à fundendis vocibus nominatæ

Arteriæ, id eſt vveiſunt

Gurgulio, querca, chela, à gutture nomen traxit, cujus meatus ad os & nares contenditur

* *Pumen*, proximum gurgulioni, quo cibus & potio devoratur; *ſublinguium* eſt, id eſt bracho *f Rumen.*

Mentum, chinni

Collum, hals, cujus anterior pars *chela* dicitur, poſterior *cervix*.

Humeri, ſcultyrra

Cubitum, helina

Vlnæ ſecundum quoſdam utriuſq; manus extenſio eſt: ſecundum alios cubitum

Brachium, arm

Lacerti, múſi

Aſcilla, oahchaſa

Palma, manus extenſa

Ir, medietas palmæ ſpiſſior

Primus digitus *pollex* eſt, ſecundus *index* ſive *demonſtratorius*, tertius *pudicus* ſive *medius*, quartus anularis ſive medicus, quintus *auricularis*.

Vngula, nagal

Mamillæ, pruſti

Papillæ, capita mammarum

Pectus, ſub quo firmitas eſt hominis

Cutis, pars exterior corporis, ſicut & *pellis*

Arvina, eſt pinguedo cuti adhærens

Pulpa, caro eſt ſine pinguedine dicta

Membra, ſunt partes corporis

Artus, quibus colligantur

Vertibulæ, ſunt ſummæ oſſium partes

Cartilagines, mollia & ſine medulla. quod genus auriculæ & narium diſcrimen & coſtarum extremitates habent

Coſtæ,

Digitized by Google

Coſtæ, tibbi
Latus, ſita
Spacula, ahſala
Dorſum, vel ***Terga***, poſterior pars corporis à cervice uſque renes
Spina, eſt junctura dorſi, dicta eò quod habeat radiculos acutos & juncturas coſtarum in ſe: ferturque per eam pars cerebri longo tractu. hæc & *ſacra ſpina* dicitur: quoniam primum infante concepto naſcitur, ideoque & hoſtia id primum agentibus Diis ſuis dabatur
Viſcera, hinnuouili
Cor, à cura dictum
Pulmon, lungun
Venæ, dictæ quia viæ ſunt natantis ſanguinis
Iecor, lebera
Fibræ, jecoris ſunt extremitates
Splen, id eſt miltzi
Fel, id eſt galla
Stomachus, id eſt mago
Inteſtina, id eſt tharma
Omentum, membranum quod continet inteſtinorum majorum partem
Venter, id eſt huuanba, & *alvus* & *uterus* inter ſe differunt. *Venter* eſt qui acceptos cibos digerit & apparet extrinſecus. *Alvus* eſt qui cibum recipit & purgari ſolet. *Vterum* ſolæ mulieres habent, in quibus concipiunt infantes.
Aquilicus, pinguedo ventris quod deforis eſt.
Matrix, eſt locus uteri quo fœtus gignitur.
Veſica, blatra
Renes, lendibraton
Lumbi, lendin
Vmbilicus, nabulo
Ilia, lancha
Clunes vel ***coxæ***, huſphi
Anus, arsloch
Nates, arsbelli
Extales, crozdarm
Genitalia, corporis partes quæ nomen gignendæ ſobolis acceperunt. hæc & *pudenda* à verecundia ſive à pube: unde & indumento operiuntur. dicuntur autem iſta & *inhoneſta*, qui non habent ſpeciem decoris ſicut cætera membra. idem & *veretum*, quia viri eſt tantum, vel quia ex eo virus emittitur
Teſticuli, hodon, qui ſemen vecti infundunt.
Viſcus, eſt pellis in quo teſticuli ſunt poſiti.
Fœmora, deoh, quorum interiores partes *fœminae* vocantur.
Genua, chniu
Crura, bein
Surae, vvadon
Medullæ, marc
Tali, id eſt anali, de quibus caligæ nocturnales *ſubtalares* vocantur, quia ſub talis ſunt
Pes, phuoz
Plantae, ſunt anteriores pedis partes, quæ de multis oſſibus conſtant
Calcis, prima pars plantæ inferior pede qua terram calcamus
Calcaneum, inferior pars pedis, dictum quia veſtigia terræ imprimimus.

F I N I T.

NOMINA MENSIUM SECUNDUM THODISCAM.

Januarius,	Vuintarmanoth	Julius,	Heuuimonath
Februarius,	Hornung	Auguſtus,	Aranmanoth
Martius,	Lengizinmanoth	September,	Vuitumanoth
Aprilis,	Oſtarmanoth	October,	Vuindunmanoth
Majus,	Vunnimanoth	November,	Heriuiſtmanoth
Junius,	Bracmanoth	December,	Heilugmanoth.

NOMINA VENTORUM SECUNDUM THODISCAM.

Subſolanus,	Oſtronivvint	Zephirus,	Vueſtroni
Eurus,	Oſtſundroni	Corus,	Vueſtnordroni
Euroauſter,	Suntoſtroni	Circius,	Nortvveſtroni
Auſter,	Sundroni	Septentrio,	Nordroni
Auſterafricus,	Sundvveſtroni	Aquilo,	Nortoſtroni
Africus,	Vueſtſundroni	Vulturnus,	Oſtnordroni.

F I N I S.

HRABANI MAURI ABBATIS FULDENSIS,

DE INVENTIONE LINGVARUM AB HEBRÆA USQUE AD THEODISCAM, ET NOTIS ANTIQUIS.

PRimo omnium litteræ Hebraicæ linguæ à Moyſe inventæ ſunt, & ab Eſdra poſt illorum captivitatem & reverſionem eorum renovatæ ſunt, quarum elementa figurarum ſubtus, ut invenire quivimus, adnotata habemus, earumque ſumma XX. duarum conſtat literarum.

Litteras vero Græcas in primis Gadmus Agenoris filius à Fenice veniens in Græciam nonnullas attulit, poſt quem aliquantas alii adjecerunt; quæque ad numeros faciendos habiles habentur. earumque litterarum, cum quibus ſcribi poteſt, ſumma ad XXIV. pervenit. cæteræ caracteres tres adjunctæ ſunt, ut ad millenarium numerum perveniri poſſit.

Latinas namque litteras Carmentis nimpha Euandri mater, quæ alio nomine Nicoſtrata dicebatur, invenit, & in Italiam eas prima attulit, & poſtmodum Græcas litteras III. adjecerunt Latini propter neceſſitatem: quia nonnulla verba neceſſe habuerunt, ſicut in Græcis habentur, loqui, ut eſt Xps. Ymnus, ac Zelus, & reliqua. & eas cum ſumma cautela decretavi vobis conſcribere.

a be ce de e ef ge ha i ka el em n o pe
A B C D E F G H I K L M N O P

qu er es te u ix oy zeta
Q R S T V X Y Z

Litteras

Litteras etiam Æthici Philoſophi Coſmographi natione Scythica, nobili proſapia, invenimus, quos venerabilis Hieronymus Preſbyter ad nos uſque cum ſuis dictis explanando perduxit, quia magnifice ipſius ſcientiam atque induſtriam duxit, ideo & ejus litteras maluit promulgare. in iſtis adhuc litteris fallimur, & in aliquibus vitium agemus, vos emendate.

Litteras quippe, quas utuntur Marcomanni, quos nos Nordmannos vocamus, infra ſcriptas habemus: à quibus originem, qui Theodiſcam loquuntur linguam, trahunt. Cum quibus carmina ſua incantationesque ac divinationes ſignificare procurant, qui adhuc paganis ritibus involvuntur.

AVG. Auguſtus. BM. bonæ memoriæ. DM. domus mortui. EPM. epiſtolam miſit. FR. forum. GCS. Gaius Cæſar. IMP. Imperator. K. kalendas, IAN. Ianuarias. MCS. Marcus Cæſar. NC. Nero Cæſar. OOP. Oppidum. PRS. præſes. QT. Quintinus. R. Rex. SN. Senatus. TIB. Tiberius. VAL. Valerius. SY. Xynodus YMN. Ymnus. ZEN. Zenovius. LR. locus religioſus. CM. Comes.

Iſtius modi gentis deſcriptionis Notæ Cæſaris appellatur, quod cum litteris, quæ antiqua manus appellatur, perficitur: cum quis Romanorum in ædificiis, parietibus, vel in turribus, aut in monumentis ſaxeis ob memoriam ſui ſuorumque aliquid litteris commendare ſcalpendo curaverat, eas cum punctis & titulis obligat, ne ſtatim quis ignarus legere poſſit, ut ſupra in paucis oſtenſum eſt.

A E I O V.

·NC·P· TV:RS∴SB::NF·C··:RCH.

SL::R∴S∴∴ MːRT·R·S·

Genus vero hujus deſcriptionis tam quod ſupra cum punctis V. & vocalibus quam ſubtus cum aliis vocalibus, quam ſolitum eſt informatum continetur, fertur quod ſanctus Bonifacius Archiepiſcopus ac Martyr ab Angulſaxis veniens hoc anteceſſoribus noſtris demonſtraret. quod tamen non ab illo in primis cœptum eſt, ſed ab antiquis iſtiusmodi uſus creviſſe comperimus.

B.F.K.P.X.

KBRXS. XPP. FPRTKS. TKRP. KNSBR. SBFFKRP. BRCHKTFNENS. SCFPTRP. REGNK. XTDFCXS BXPF. FELICITER. A.

Litteræ enim monogrammæ ſcriptæ nonnullis in locis inveniuntur, ubi pictura cum muſeo in pariete imaginis aut in velis, vel alicubi aliter facta fuerit, ibi eorum nomina cum congerie litterarum, unum caracterem pictores facere ſoliti ſunt, quod monogramma dicitur, quorum ſignificatio ſubtus per pauca adnotata monſtratur.

F I N I S.

KERONIS MONACHI S. GALLI.

INTERPRETATIO

VOCABULORUM *BARBARICORUM

IN

REGULAM S. BENEDICTI ABBATIS.

**id eſt Alamanniſcorum.*

A.

A, Ab, fona
abbas, fater
abbatis, abbates
abbate, fatere
abba pater, fater lib fater
ab aſpectu, fona Kiſihti
abhominabiles, leidſame
abjectio, auueraf
ab iniquitate, fona unrehte
ablactatum, intſprenitaz
abnegare ſemetipſum, farſahhan ſih ſelban
abrenuntians, farſahhanti
abſciſſionis, abasnidannes
abſcondi, Kiparac
abſconſe, Keporaganiu
abſentium, abwartere
abſit, ferſii
abſolutus, inpuntaneer
abſorbeatur, piſaufit ſi
abſque murmurationibus, ano murmolodin
abſque ullo labore, ano einikeru arbeiti
abſteneant, Kehabeem
abſtineatur, ſi farporan
abſtinentia, furipurt
abſtinentiæ, furiburti
abſurdum, ungalimflih
abſurdum, eingilih unreht ungiriſtlih
accepit, entfianc
accepiſtis, entfiangut
acceptum, antfangigaz
accepta, intfantganeru
acceptio, anfangida, antfenkidu
acceptabilis, antfanclih
acedioſus, slaffer
ac, enti, joh
acrior, waſſira
acſi, intiſo, ſama ſo
actus, Kitaat
actuum, tatio
actibus, tatim
ad, ze, za
ad confitendum, zaheham
addatur, zua ſi kikeban
addita, keauhhoti
adducit, zualeitit
adfligantur, ſinkeneizzit.
ad gregem, za chortare
ad habitandum, za puanne
adhuc, denne, noh, nu noh
adjicentur, ſint Keauhhot
aimplere, erfullen
adimpleta, zua erfultin
ad interrogationem, zan frahidu
ad ipſum, zeinan
aditum, zuakanc
adjungentes, zuaauhchonie
adjutus, kehafaneer
adjutorium, helfa
adjuvaſti, hulfi
adjuvante, zuahelfantemu
ad kalendas, inkangum
adlidere, chnuſſan
adliſit, zua kechnuſita
admoneatur, Kemanot
admonemus, zuamanomees
admonentes, zuamanonte
admonitione, zuamanungu
admonitionem, zemanungu
admonitus, zuakimanoter
ad neceſſaria naturæ exeant, za notdurfi de cnuati uzkanken
ad nihilum, ze neouuiehti
adnuatur, zuakipauhnit
adplicet, zuapifalde
adoptionis zeuunske
adortationem, Kispanſteo
adprobati, kechorote
adquierit, zuakeſuahhit
adquæritur, iſt keſuahhit
ad quod, ziuuiu
ad refectionem, za imbizze
ad ſatietatem, ze ſetii
ad ſatisfactionem, za ganuotſamerutati
adſentiatur, zuakihenkit
ad ſeram, ze naht
adſignata, kazaichantiu
adſum, azpim
adſumis, zuanimis
adſumebatis, ir zuanamut
adſumptione, inthabanii
ad ſupra dictas, za obana kaqhuetamen
adtendat, zuawartee
adtendatur, zua ſi kivvartet
adtingere, zuakereihhan
adtonitis, zualuuſtrenteem
adtributa, zuakitaniu
advenientes, zuaqhunemente
adverſus, widar
adverſum me, vvidar mih
advertitur, iſt farſtantan
ad veſperam, ze abunde
adulantur, ſint keflehit
adoleſcentes, chindiske

adul-

Digitized by Google

adulterare, huaron
ad ultimum, az jungiſt
ædificent, zimberren
ædificentur, ſin kizimbrit
ædificavit, kezimbrota
ædificatione, zimberre
ædificationum, zimbirrono
ægritudo, ſiuhchi
ægrotos, ſiuchem
æmulationes, ellinodes
æqualis, eban
æqualem, ebanlihho
æqualiter, ebano
æquo animo, ebanemu muate
æquiſſimo, ebanoſtin
æquitate, rehtes
aërum temperiem, dero luſteo mezzlichi
æruginem, roſomon
æſtas, ſumar
æſtatis, ſumeres
æſtimet, vvanne
æſtimant, vvannant
ætas, altar
ætatibus, altrum
affectum, minna
agere, tuan
agendum, ze tuanne
agenda, ze tuenne
agitur, iſt ketaan
agro, achre
agrorum, achro
agris, achrum
agnoſcat, erchenne
ait, qhuad
aliquando, eddervvenne
aliquis, eddesvvelıher. Aliquis, einiger edesvvaz
aliquid, eddesvvaz, eovvehr vel eovviht
alicujus rei, edezlichera racha
aliqua, eddeslihhiu, eddesvvelihha, einigiu
aliquam, einikas
aliquatenus, eddesmihhil
aliquanto, edesmihil
aliquantolum, edesmihil
alius, andrer
Alius ſic, alius vero ſic, ſumet ſo ſumer kevviſſo ſo
alia, andriu
alium, einlihhan
alio loco, andrerun ſteti
alii, andre
alii duo, andre zuene
alii ſex, andree ſex
aliis, andreem
alibi, andrero ſteti
aliter, darvvis, andarvvis
alimentis, libleitom
alieno, fremideru
alienis, fremideem
altaris, altarres
altiori, herorin
aliunde, allas vvanan
alumnis, chindum
a majore, fora meritin
amare, minnoon
ambæ, pedo
ambulans, kanganti
ambulantes, kangante
ambulavi, keancih
amen, ſoſi
ametur, ſi keminnoot
amice, friunt
ammonet, zuamanoot
amplecti, kihalſit vveſan
amplius, meer
amor, minna
amori, minnu
amputari, abasnidan
amputet, abasnide
amputetur, aba ſi farsnitan
an, edo, interrogativum
anachoritarum, einchoranero
analogium, lecture
angarizati, kenoottanteru
angelis, engilun
anguſta via, engervvec
Anguſtam viam, engan vvec
anguſto, enkemu
animam, ſela
animæ, ſelu
animarum, ſelono
animas, ſelo
animos, muatu
annonam, lybleita
annum, jar
ante, fora
ante oculos, fora augoom
ante omnia, erallu, fora allu
ante ſolis occaſum, er dera ſunnuum ſedalkange
ante unam horam refectionis, fora einera citi des inbizzes
antequam, erdenne
anteriores, fordroron
anxius, anguſtonter
aperire, intlohhan
apertis, intlohhaneem
apoſtolus, poto
apoſtolo, potin
apoſtolicum, potolihha
apoſtolicam, potoliha
apoſtatare facit vinum, tuat fredige
appareat, kaauge
apparuit, Keaugit vvard
appellare, nemman
appellatione, namhaftii
aptus, kimahcher
apta, kimahhiu
aptet, kemahhoe
apud, mit
a quoquam, fona einigeru
arbitrio, ſelbſauna. Arbitrio, ſelbſuanu
ardor ætatis, prunſt des ſumares
arduam, vvidarpirkiga
argentum, ſilbar
argue, drevvi argu-

arguere, dravven
arma, vvaſſan
arripiunt, Keeriiſſant
arripuerit, kechriſſe
ars, liſt
artis, liſti
artifices, liſtara
artificum, liſtaro
aſcendere, ufſtigan
aſcendentes, ufſtigante
aſcendit, ufſteic
aſcenditur, iſt uferhaben
aſcenſus, ufſtic
aſcenſis gradibus, ufkiſtikanen ſtiagilim
aſpiciat, Keſehe
aſpectibus, Kaſihtim
aſpera, arandiu
aſperum, ſarfes
atque indi ioh, indi, inti noh
avaritiæ, neſkirii
auctoris, ortfromon
auctoritas, ortfroma
auctoritatis, ortfrumu
audit, hoorit
audiamus, horramur
audiamus, hoorremees
audiat, hoorre
audite, hoorrat
audivit, hoorta
audivimus, Kehortomees
audire, hoorran
audiendi, horendo
audiens, hoorres
audientis, hoorrentir
avertere, erhvvarabi, imperativus
avertat ab ipſo, erpihvvarbe fona imu
auferatur, ſi eruirrit
auferenti, erfirtero
augere, auchon
augeamus, auchomes
augmentatione, aubhungu
a vitiis & peccatis, fona hachuſtim enti ſuntom
auris, oora
auris, oorin, genit
aures, oorun
auribus, oorum
aurum, cold
auſculta, hloſe
aut, edo
aut, certe, edo kevviſſo
autem, kevviſſo
auxiliante, helfantemu.

B.

BAiolamus, tragamet
balnearum, pado
bene, vvela
benedicat, vviche
benedicunt, vvelaqhuedant
benedicente, vvihantenu
benedicere, vvihan
benedictus, kevvihter
benedictio, vvihi
biberis, trinchan
bini, zvviske
blandimenta, ſlehtiu
blandimentis, slehtidoom
bonus, cuater
bonum, cuat. bonum, cuates
bona, cuateem, cuatin
bonorum, cuatero
bonis, cuatum
bonos, cuate
bonos & malos, cuatiu, cuatiu indi ubilia
bonus ſermo, cuataz vvort
boni teſtimonii, dera ouatum kiuuiszida
bonis actibus, cuateem tatim
brachio, arame
bracile, pruahhac
brevis, skammer
brevis, ſcammos
breves, priaſo
brevitatem, skemmi
breviter, skemlicho. Breviter, ſcamlihcho
breviandum, zeskemmane
butyrum, ancka

C.

CAducis, ze riſenteem
calammum, rorriun
calciatis, keſcuahte
calidis, vvaramem
caliga, caliziun
caligas, kaliziun, ſunt indumenta pedum
canonicas horas, rehlihhiu citi
cantar, ſinkit
cantate, ſingantemu
canticum, ſanc
cantica, canticun
cantor, ſangari
capacibus, farſtantanteem
capias, nemes
capitale, polſtar
capite, haubite
capita, haubit
capitula, lezcun
capitulæ, lecziun
caput quadrageſimæ, habit de faſtun
carnis, fleiskes
carnium, fleisko
carnes, fleiſeco
carnibus, fleiskum
caris verberibus, farſeem filloom
carius, tiurorin
caritas, minna
caritatem, minnu
caſtum, hreinnan
caſte, hreino
caſtiſſima, hreiniſto
caſtitatem, hreinii
caſtigare, hreinnan
caſtigatus, keraftet
caſtigatione, raſſunga
caſtrare, haloon
cavere, piporageen

Digitized by Google

cavet, porakee
caveat, piporgee
caveatur, ſi kiporket
cavemus, piporakemes
cavendum eſt, ze piporgenne iſt
cavendum eſt, ze porgeenne iſt
cauſa, rahcca
cauſæ, rahchu
cauſam, rahhau
cauſetur, chlagoe
cauſentur, ſinkichlagot
cecidit, fial
celaverit, farhele
celebretur, ſi kituldit
cella hoſpitum, dſelidun dero keſteo
cellam hoſpitum, chamara diro keſteo
cellas, cello
cellararius, qui & cellarius
certe, kevviſſo
certis ex cauſis, er kivviſſem rachom
certis temporibus, kaviſſem citim
ceſſari, pilinnan
ceteris, andrem
Chriſto, vuihemu
Chriſti, Chriſtes
Chriſte, Criſte
Chriſtiano, Chriſtianemu
choro, corte
chorum, carte
cibi, muaſes
ciborum, muaſo
cincti, picurte
cingulis, curtilon
circa, umbi
circumeam, umbicun
circuitum, umbicange
circulum, umbicanc, umbincirh
citius, ſniumor
clamat, hareet
clamamus, haremees
clamans, qhuuedenti
clamoſus, hlutreiſter
clareſcentibus, skinentem
claruerit, skinit
clauſura, piloh
clauſtra, pilohhir
clericorum, chliricho
coctus, kaſotaner
cocta duo pulmentaria, kaſotania zueimuz
codice, puacho
codices, puach
cœlum, himile
cœleſtem, himiliſcun
cœna, abant cauma
cœnæ, abandmuaſe
cœnent, abandmuaſen
cœnaturis, abandmuaſontem
cœnobitarum, ſamanungono
cœnobiis, ſamanungu
cœperint, pikirneem
coërceat, kedvvinge
coërceantur, ſyn keduungan
cogitet, denche
cogitatio, kedancha
cogitationes, kedancha
cogitatus, kidanc
cognitum, chund
cohortantur, ſint keſpanam
colla, halſa
collocet, keſtatot
colore, faravvy
commendent, piſelahen
commemoratio, kehucti
comminationem, drovva
committere, piſelahan
committitur, iſt piſolahan
commiſſi, piſolachanes
commiſſo, piſalahanemu
commiſſum, piſolahanaz
commiſſa, ketaniu
commiſſarum, piſolahanero
communis, kamanſanum
communia, camainſamon
communionem, kemeinſamii, ſcilicet corporis & ſanguinis Chriſti
communiter, kimeinſamlihho
commendent, ſint farlihan
comple, erfulli
complens, erfullenti
concordet, kahirze
concors, ebankeherzida
concedet, kelimfit
concedatur, ſi farkeban, farkeban iſt.
conceſſus farkebaniu
concupiſcentia, kirida
concupiſcentias, kiridoom
concedet, keriſit
conducunt, mietant
conferat, ebanprinke
confitebitur, gihit
confitemini, gehat
confiteri, gehan
conformet, kepilide
confortetur, keſtarachit
confuſus, keſcanter
congregationem, ſamanungu
congruam, kalimflichan
congruam, kelimflihera
conjungatur, ſi kimahchor
conlocetur, ſin kriſtatot
conloquatur, abam ſi kiſprecham
conloqui, kaſprohchan vveſan
comparare, chauſan
conpaſſus eſt, eban dolenti
conpetire, kalimfam
competentibus, kelimfanteem
conpleamus, erfulemees
conpletur, iſt duruh fullit
conpleturium, folniſſi
conpoſitor mercis, kenuhtſamera loon
conprehendant, piſahe
conprobatus, kechoroter
conprobetur, ſi kechoropt
conpunctione, ſtuncniſſi
conputare, kezellan

con-

conſcientia, inhuđi
conſentiamus, kehenkames
conſentientem, kehenkantan
conſenſerit, kihenkit
conſenſu, kihendida
conſedere, ebankeſizzen
conſideret, piſcauvvohe
conſiderent, keſcavvota
conſideranda eſt, zi piſcauvvone iſt
conſideratus, skavvonter
conſideratio, ſtavvunka
conſiderationem, ſcavunku
conſignet, kezeihhanne
conſilium, kirati
conſilio, kerate
conſiſtat, keſtante
conſiſtens, ebanſtantanti
conſolari, ketroſtan
conſolatus es me, ketroſtanter piſt mih
conſolatione, helfa
conſortes, ebanlozzon
conſortio, kinozskaffi
conſpectibus, keſihtim
conſpergatur, ſi keſprengit
conſpiciat, piſehe
conſtituere, keſezzan
conſtituit, keſazta
conſtituitur, ſi keſezzit
conſtituenda, ze keſezzenne
conſtituturos, keſezzente
conſuetudinem, kivvonaheite
conſuetudine, vuonahaite, kavvonheiti
conſuetudinariis, kivvonaheitim
conſummentur, ſin keentot
contagiet, piſmizze
contempnentes, farmanente
contemptor, farmano
contendere, ſlizzan
contentus, kehabenter
contentionem, flyz
conterendum, farmulita
contingit, kepurit
contigerit, kiperit
continuenda erit, zi emizzigonne iſt
contra, vvidar
contraria, vvidarvvartiu
contrario, vvidarvvarti, ablet
contrariis, vvidarvvarteem
contriſtari, keunfrevvit vveſan
contriſtet, keunfravve
contriſtetur, keunfrevvit
contumax, einſtriter
contumacia, einſtritii
convenit, kelimfit, keriſit
conventu, zumfti
converſationis, libes
converſatione, libe
converſionis, kihvvorvanniſſa
converti, kehvveraban, kivverbit vveſan
convertuntur, ſin kehvverbit
convertatur, kehvveraye
convertenti, kehvvarbantemu
convocet, vviſſe
coram eo, fora imu
cor, herza
cordis, herzin
corda, herzun
coronam, era
corpus, lihhamum
corporis, lihhamin
corpora, lihchamon
corporali, lihchamlihera
corregitur, iſt kerihtit
correctus, karihter
correctio, kirihtida
corripiat, kedvvinge
corripiatur, ſikiduungan, ſi kereſſit
correptus, karaſſunt
corrupti, zaprohhan
cottidie, takalihhin
cottidianum, tagalihchin
crapula, ubarazalii
craſſum, feiztas
creatori, ſceffantin
credimus, kilaubames
creditis, piſolahaneem
credamus, kelaubpam
creditur, iſt kelaubit
criſta, hanencamp
cucullam, cucalun, id eſt, tunicam
cui, huuemu
cujus, des
cujuscunque ſigni, enti vveliches ſo zelchanes
cujuslibet, ſo vvelihher
culmen, obonoontikii
culpa, ſunta
cum, denne. cum mit
cum bono animo, mit cuato muato
cum conſilio, mit kiratida
cum gravitate, mit fruati
cum malo animo, mit ubilo muato
cum murmurio, mit murmulode
cum ſumma gravitate, mit dera furiſtun fruati
cuncta, allia
cupis, keros
cupit, keroot
cura, ruahcha
curam, ruahhun
curioſe, ruahlicho
currite, hlauffat
curritur, ſikehlauſan
curratur, ſikehlaffan
currendum, ze hlauffanne
curta, ſcurciu
cuſtodire, haltan
cuſtodiat, kehalte
cuſtodiam, kihaltida. cuſtodiam, kehalte

D.

DA, kib
dabatur, vvarunkikeban
damnamus, nidarremees
damnandum, kanidartan
dare, keban

datum, keba
data, kakenaberu
datorem, kebon
de, fona
de bonis & ſanctis, fona cuateem indivviheem
debet, ſcal. debet, ſculi
debent, ſculum
debere, ſcolan
debiles, vvanaheilem
debile erat, vvar heilaz
debilibus, vvanaheileem
decani, ſzehanninga
decanis, zehaningarun
decanos, zehaningarro
decantandum, za ſinkanne
decet, kiriſit
deceptus, piſvvichaner
decetero, frammert
decimus, dehiſto
decimum, zehantin
declinetur, ſi kehneigit
declinantes, kehneickente
de cœlis, fona himilum
deditio, zurgiſt
deduxit, keleitta
deeſt, vuan iſt
deeſſe, vvan vveſan
defendere, skirmeen
defixis, keſtactem
degradaverit, inteſezzit
degunt, puant, id eſt, habitant
degentes, lebente
de hac re, fona de ſeru rachu
deiciatur, ſi farvvorſan
deificum, corchundimu
deinde, fona diu. deinde, danaan
delectetur, keluſtidoot
delectari, kiluſtidot
delectationis luſtida
delicias, vuelun
delicatis, ſmecharem
delictum, miſſituat
delinquam, miſſitue
delinquitur, farlazzan iſt
deliquit, miſſiteta
delinquentium, miſſituantero
demonſtrat, keaugit
demonſtrare, kehiucken, keaucken
demum, aziungiſt
deneget, farzihe
denegari, farcikan vviſan
dent, kebeen
dentur, kekeban
dentur quæ danda ſunt, kebanſin, dei zekebanne ſint
denuo, andreraſtunt
denuo, zvviror
de ordine, fona kiſezzidu
depoſcas, pittes
deprehenſus, karaſſter
deputata, keſaztiu
deputati ſunt, kezelite ſint
deputatis, kezeliteem
de quibus, fona diem
derelinquere, farlazzan
deſcendere, nidarſteigan
deſcendentes, nidarſtigante
de ſequentibus horis, fona folgentem citim
deſerentes, farlaazzante
deſiderant, keroont
deſiderare, keroon
deſideraverit, kerot
deſiderium, kirida
deſiderii, kiridu
deſideriorum, kiridono
deſideriis, kiridoom
deſidiam, slaffii
deſidioſus, unſtiller
de ſpe retributionis, fona vvane des itlo-ones.
deſunt, vvanſint
deſuper, fona obana
detegere, intdecchan
deteriores, vvirſirun
deterrimum, vuirſiſta
detractiones, pis prahho
detractorem, pisprehhon
detrimentum, unfroma
devotionis, kerniſſa
devotione, kerniſſu
deus, cot
dei, cotes
deum, cotan
diabolum, diubil
dicere, qhuuedan
dicam, qhuidu
dicit, qhuuidit
dicat, qhuede
dicatur, keqhuetun
dicens, qhuedanti
dicente, qhuedentemu dicente, qhuedentetu
dici, kiqhueran
dicitur, iſt keqhuetan
dictum eſt, keqhuetan iſt
dictis, kichuetanem
dicto verſu, kachuetamu verſe
dictante, dictetemu
didicimus, lirnetomes
didicerunt, lirneton
dies, taga
diem, tag
diebus, tagum
difficilem, unſemfta
difficultatem, urſamfrido
digeſſimus, keſaztomes
digeſti, kidevvite
dignus, vuirdiger
digne, vvirdige. digniter, vvirdike
dignabitur, kevverdonter
dignatus eſt, kevverdonter iſt
dignaretur, kavverdonti
dilatato, kepreittemu
diligere, minnoon, diligere, zeminone

diligit,

Digitized by Google

diligit, minoot
diligunt, minoont
dilexit, keminota
dilectionis, minna
diligentia, kernii
diligenter, kernlihho
diluere, vuaskan
dimitte nobis, furlaz uns
dimittunt & pallium, farlazeen auhlahhan
dinoſci, bichundit
dioceſim, farru
diregere, karithan
diregitus, iſt kerihtit
diregendi, ze ſentenne
directum, kirihti
dirum, crimmiu
diſcede, kalid
diſcedit, kelidet
diſcedat, kalide
diſcenſus, nidarſtic
diſcentes, lirnente
diſcernere, keidan
diſcernit, keskeidit
diſcernimus, pirumes kiskeidan
diſcernatur, ſi kiskeidan
diſcipulus, diſco
diſcipuli, diskin, genit
diſcipulorum, diſcono
diſcipulum, diſcun
diſcipulis, diſcoom
diſciplinæ, ekii
diſciplinam, egii
diſciplinæ regulari, rehtlichun ekii
diſcordante, ungaherzamu
diſcretionem, urteilida
diſcuſſio, keſuahidda
diſjungant, in mahchoen
diſpenſationem, ſpentungu
diſpenſatorem, ſpentari
diſperare, farvvannan
diſplicuerit, pilihchet
diſponere, keſezzan
diſponendum, keſezzamees
diſpoſuimus, kaſezamez
diſpoſitæ, kiſaztero
diſpoſitionem, kaſezcidu
diſſenſionis, unſtillida, ſiuntskeſſi
diſſimulet, altinoe
diſſimulans, altinonti
diſtributio, zateile
diſtrictiori, kiduunganun
dividatur, ſi ziteilt
dividantur, id eſt, partiantur, ſin ziteilit
dividebatur, ſi ziteilit
dividendi ſunt, zateilanne ſint
diverſorum, miſſilichers
diverſis, miſſilichem
diverſas, miſſilihho
diverte, kihvverebi
divinus, cotchundiu
divina, cotchundida
divinæ, cotchundun
divinæ gratiæ, der cotchundiun enſti
divinarum, cotchundera
divinum, cotchundaz
divinitatis, cotchundii
divinitus, cotchundlihho
divitum, otakeru
diurnæ, tagalihchen
diurnis, tagalihhin
diuturna, lancſameru
dixi, qhuad ih
dixit, qhuad
docere, leeran
docemur, pirumes kelerit
docebo, leru
docuerit, lerit
docti, kileerte
doctorum, lerarum
doctoribus, lerarum
doctrina, leru. doctrina, lera
dolum, ſeer
dolentum, ſerazzantan
domum, hus
domeſticis, geſvvaſan
dominus, truhtin
domini, truhtines
domino, truhtine
dominum, truhtinam
dominicum, truhtinihhun
dominicis, truhtinlihem
dominico die, Truhtinlichemu ſage
donatione, kivvaltidu
donum, kaba
donniat, slaffit
dorſo, hruki
dubitatione, zuiualunga
ducit, leitit
ducat, leitet
dulcis, ſuazzi
dulcis, ſuazzan
dulcius, ſuazzira
dulcedine, ſuazzi
duo, zvvo
dum, denne
duorum, zucio
duobus diebus, zuin tagun
duodecim, zuelifin
duodecimus, zvvelifto
duplici, zvviſalda
dura, hertiu
duros, herteem
durius, hartor.

E.

EA, dei
eam, den
eadem, daz ſelba
earundem, ſelbono
eas, kangees
ebrietas, ubartrunchanii
ebdomada, vvehchun
ebdomadarius, vvehchari
ebdomadarii, vvehharre
ebdomadariis, vvehcharum
ecce, ſe, ſehe, inu

datum, keba
data, kakenaberu
datorem, kebon
de, fona
de bonis & ſanctis, fona cuateem indivviheem
debet, ſcal. debet, ſculi
debent, ſculum
debere, ſcolan
debiles, vvanaheilem
debile erat, vvar heilaz
debilibus, vvanaheileem
decani, ſzehanninga
decanis, zehaningarun
decanos, zehaningarro
decantandum, za ſinkanne
decet, kiriſit
deceptus, piſvvichaner
decetero, frammert
decimus, dehiſto
decimum, zehantin
declinetur, ſi kehneigit
declinantes, kehneickente
de cœlis, fona himilum
deditio, zurgiſt
deduxit, keleitta
deeſt, vuan iſt
deeſſe, vvan vveſan
defendere, skirmeen
defixis, keſtactem
degradaverit, inteſezzit
degunt, puant, id eſt, habitant
degentes, lebente
de hac re, fona de ſeru rachu
deiciatur, ſi farvvorſan
deificum, corchundimu
deinde, fona diu. deinde, danaan
delectetur, keluſtidoot
delectari, kiluſtidot
delectationis luſtida
delicias, vuelun
delicatis, ſmecharem
delictum, miſſituat
delinquam, miſſituc
delinquitur, farlazzan iſt
deliquit, miſſiteta
delinquentium, miſſituantero
demonſtrat, keaugit
demonſtrare, kehiucken, keaucken
demum, aziungiſt
deneget, farzihe
denegari, farcikan vviſan
dent, kebeen
dentur, kekeban
dentur quæ danda ſunt, kebanſin, dei zekebanne ſint
denuo, andreraſtunt
denuo, zvviror
de ordine, fona kiſezzidu
depoſcas, pittes
deprehenſus, karaffter
deputata, keſaztiu
deputati ſunt, kezelite ſint
deputatis, kezeliteem
de quibus, fona diem
derelinquere, farlazzan
deſcendere, nidarſteigan
deſcendentes, nidarſtigante
de ſequentibus horis, fona folgentem citim
deſerentes, farlaazzante
deſiderant, keroont
deſiderare, keroon
deſideraverit, kerot
deſiderium, kirida
deſiderii, kiridu
deſideriorum, kiridono
deſideriis, kiridoom
deſidiam, slaffii
deſidioſus, unſtiller
de ſpe retributionis, fona vvane des itloones.
deſunt, vvanſint
deſuper, fona obana
detegere, intdecchan
deteriores, vvirſirun
deterrimum, vuirſiſta
detractiones, pis prahho
detractorem, pisprehhon
detrimentum, unfroma
devotionis, kerniſſa
devotione, kerniſſu
deus, cot
dei, cotes
deum, cotan
diabolum, diubil
dicere, qhuuedan
dicam, qhuidu
dicit, qhuuidit
dicat, qhuede
dicatur, keqhuetun
dicens, qhuedanti
dicente, qhuedentemu dicente, qhuedenteru
dici, kiqhueran
dicitur, iſt keqhuetan
dictum eſt, keqhuetan iſt
dictis, kichuetanem
dicto verſu, kachuetamu verſe
dictante, dictetemu
didicimus, lirnetomes
didicerunt, lirneton
dies, taga
diem, tag
diebus, tagum
difficilem, unſemfta
difficultatem, urſamfrido
digeſſimus, keſaztomes
digeſti, kidevvite
dignus, vuirdiger
digne, vvirdige. digniter, vvirdike
dignabitur, kevverdonter
dignatus eſt, kevverdonter iſt
dignaretur, kavverdonti
dilatato, kepreittemu
diligere, minnoon, diligere, zeminone

diligit,

diligit, minoot
diligunt, minoont
dilexit, keminota
dilectionis, minna
diligentia, kernii
diligenter, kernlihho
diluere, vuaſkan
dimitte nobis, furlaz uns
dimittunt & pallium, farlazeen auhlahhan
dinoſci, bichundit
dioceſim, farru
diregere, karithan
diregitus, iſt kerihtit
diregendi, ze ſentenne
directum, kirihti
dirum, crimmiu
diſcede, kalid
diſcedit, kelidet
diſcedat, kalide
diſcenſus, nidarſtic
diſcentes, lirnente
diſcernere, keidan
diſcernit, keskeidit
diſcernimus, pirumes kiskeidan
diſcernatur, ſi kiskeidan
diſcipulus, diſco
diſcipuli, diskin, genit
diſcipulorum, diſcono
diſcipulum, diſcun
diſcipulis, diſcoom
diſciplinæ, ekil
diſciplinam, egil
diſciplinæ regulari, rehtlichun ekil
diſcordante, ungaherzamu
diſcretionem, urteilida
diſcuſſio, keſuahidda
diſjungant, in mahchoen
diſpenſationem, ſpentungu
diſpenſatorem, ſpentari
diſperare, farvvannan
diſplicuerit, pilihchet
diſponere, keſezzan
diſponendum, keſezzamees
diſpoſuimus, kaſezamez
diſpoſitæ, kiſaztero
diſpoſitionem, kaſezcidu
diſſenſionis, unſtillida, ſiuntskeffi
diſſimulet, altinoe
diſſimulans, altinonti
diſtributio, zateile
diſtrictiori, kiduunganun
dividatur, ſi ziteilt
dividantur, id eſt, partiantur, ſin ziteilit
dividebatur, ſi ziteilit
dividendi ſunt, zateilanne ſint
diverſorum, miſſilichers
diverſis, miſſilichem
diverſas, miſſilihho
diverte, kihvvetebi
divinus, cotchundiu
divina, cotchundida
divinæ, cotchundun
divinæ gratiæ, der cotchundiun enſti
divinarum, cotchundera
divinum, cotchundaz
divinitatis, cotchundii
divinitus, cotchundlihho
divitum, otakeru
diurnæ, tagalihchen
diurnis, tagalihhin
diuturna, lanceſameru
dixi, qhuad ih
dixit, qhuad
docere, leerran
docemur, pirumes kelerit
docebo, leru
docuerit, lerit
docti, kileerte
doctorum, lerarum
doctoribus, lerarum
doctrina, leru. doctrina, lera
dolum, ſeer
dolentum, ſerazzantan
domum, hus
domeſticis, geſvvaſan
dominus, truhtin
domini, truhtines
domino, truhtine
dominum, truhtinam
dominicum, truhtinihhun
dominicis, truhtinlihem
dominico die, Truhtinlichemu ſage
donatione, kivvaltidu
donum, kaba
donniat, ſlaffit
dorſo, hruki
dubitatione, zuiualunga
ducit, leitit
ducat, leitet
dulcis, ſuazzi
dulcis, ſuazzan
dulcius, ſuazzira
dulcedine, ſuazzi
duo, zvvo
dum, denne
duorum, zueio
duobus diebus, zuin tagun
duodecim, zuelifin
duodecimus, zvvelifto
duplici, zvvifalda
dura, hertiu
duros, herteem
durius, hartor.

E.

EA, dei
eam, den
eadem, daz ſelba
earundem, ſelbono
eas, kangees
ebrietas, ubartrunchanii
ebdomada, vvehchun
ebdomadarius, vvehchari
ebdomadarii, vvehharre
ebdomadariis, vvehcharum
ecce, ſe, ſehe, inu

Digitized by Google

eccleſia Romana, Rumisklu ſamanunga
eccleſiis, ſamanungu
edax, ezzaleer
edacem, ezzalam
edere, ezzan
edentium, ezzantero
e diverſo, vvidar diu
eo, imu
efficaciter, huuaslihhe
efficiatur, iſt ketaan
efficiatur, iſt kitan
effugis, erfliuhis
effugitur, erflohan
ego, ih
egit, teta
egredi, uzkakangen vveſan
egreſſurus, uzkikanganer
ejus, ſineru, ſine, knaz, ſina
ei, imu
eis, im
elati ſunt, keiliu ſint
elatus, preiteer
elatos, keile
elationis, preitii
elationem, preitida, keilii
elatione, ubermuatii
eligat, ervvelle
elegatur, ſi ervvelit
elegantur, urvvelit ſi
electio, ervvelih
elegerint, kivvellant
elege, er euu
eloquium, ſprahha
eloquio, ſprahhu
eloquiis, ſprahhom
emendare, puazzan
emendaverit, puazzit
emendentur, puazen
emendatus, kepuazteer
emendationem, puazza
eminulus, ſulzeer
enarras, errahhos
enim, ſo kevviſſo
eo quod, pidiu
eradere, skerran
erat, vvas
ergo, kevviſſo
erigatur, ſi errihtir
erigenda eſt, ze kerihtenne iſt
Erimus, pirumes
erit, iſt
erogat, kebe
erogavit, kap
erudiantur, ſin kelekit
eſt, iſt
eſſe, vveſan
eſus, ezzan
et, indi, enti, joh
etiam, auh, ſoſama, kevviſſo
et ipſum, joh imu
et ipſut, joh auh daz ſelba
etſi, joh auh ibu
evangelium, cuatchundidu
evangelii, cuatchundin
evangelicus, cuatchundento
evellatur, ſi erlohchan
euglogias, runſtaba
evocatio, ladungu
eum, inan
eunt, kant
ex, er
exæſtimantes, vvaanente
exæſtimati ſunt, vvanente pirumees
ex affectu, fona minna
ex alio, er indremu
exaltat, erheuit
exalter, heffe
exaltabitur, iſt erhaban
exaltatus, erhapener
exaltationem, exhabamii
exaltat vocem ſuam, heuit ſina ſtim
examine, urſuahhidu
examinatur, iſt erſuahhit
examinaſti, erſuahtos
excepto, uzzan
excelſerit, uzkelidit
exceſſiſſe, uzkelite
exceſſu, uzlite
excipe, intfah
excitante, ervvechenteru
excommunicantur, ſint armeinſamônt
excommunicatus, armeinſamoter
excommunicationi, armeinſami
ex conſuetudine, fona Kevvonaheit
excuſare, entrahhon
excuſet, intrahhoe
excuſetur, ſi ent rahhoot
excuſatio, antrahcha
excutere, erſcutten
excuſſum, keſcutitaz
exegerit, ſuachit
exempla, piladi
exerceantur, ſin kefrumit
exeſtimant, vvannant
exheredet, erurerebe
exhibeat, kecaruue
exhibita, zuakitan
ex hoc, er diu
exibetur, iſt ketuan
exigitur, vvirdit, erſuahhit
ex illo, er einemu
exinde, erdiu
ex integro, alonges, er alongi
exiſtat, ſi
ex ordine, fona antreitidu
expaviſcere, erforahtan
expectat, peitoot
expedit, piderbit
expediat, piderbit, i. utile ſit
expedire, piderban
expellatur, ſi fartriban
expenſo, kiſpentotemu
experientia, piſindungu
experimento, findungu
ex perſona, fora heitio
expetit, ſuahhit

exple-

Digitized by Google

expletionem, folniſſu
explicantur, ſiin ketaldan
expoſcit, peitit
expoſitiones, kirechida
ex rebus, er rachom
exſtirpator, urriutto
exſurgamus, erſtantamer
extendi, kadeni
extemplo, ſario
extollit, diſerheuit
extollitur, iſt erhaban
extollatur, ſi erhaban
extra, uzzana
extremitate, uzoroſti
exuatur, ſi intvvatot
exutus, intvvatoter

F.

FAbulis, ſprahhon, rahhom
fac, tua
facilis, ſamfter
facile, ſampto
facere, tuan
facit, tuat
facienda erit, ze tuenne iſt
facti ſunt, vvortane ſint
factus, vvortaneer
facta, ketaniu
factos, vvortane
factum, tatim
facta, kitanaz
factis, tatim
factori, tuanthemu
fallitur, liukanter
falſum, lucki
falſam, lukan
falſos, luke
familias, hivviskes
fecit, tota
feceritis, tueetir
femoralia, pruah
feria ſecunda, anders tages
feria tertia, drittin tages
feria quarta, feordin tages
feria ſexta, ſextin tages
fermentum, deiſmin
ferro, iſarne
ferramentis, iſarnazzaſum
fervor, vvalm
fervore, vvalme
feſtinanter, ilantlihho
feſtinatione, ilungu, furiſtunilungu
feſtivitatibus, tuldim
feſtucam, halm
fiat, ſi
fidei, kilauba
fide, kelauba
fidelem, kelaubigan
fieri, vvelan
filium, chind
filii, ſuni
filiorum, chindo
filios, chind, parn
finis, enti
finiantur, kientot ſin
finitis, keentoten
firmare, feſtinon
fixis, kiſtantem
flamma, lauga
flumina, aha
flaverunt, platoon
fletibus, vvafum
fores, uzze, vel uzzana, vel uzzaan
foras mittit, uz ſentit
foliis, pletirun
fomenta, ·/. medicamenta
foris, turim, ·/. fores
formam, pilidi
fomitem, zuntrun
fornacis, ovanes
fortes, ſtarche
fortiores, ſtarchirun
fortiſſima, ſtarchiſtun
fortiſſimum, ſtarchiſtin
forte, odhvvila, vel odovvila
fortuitu caſu, odvvila unkivvaru
frangatur, ſi keprohhan
fratres, priadra
fratribus, pruadron
fraterno, pruaderlihhera
fragilitate, prodii
fraudem, urchuſti, norduruf
fregerit, farprihchit
frequenter, emezzico
frigidis, chaltem
fructum, vvachar
fruges, vvacharum
fuerit, iſt
fuerit, vviſit, vvirſit, vvirdit
fugire, fleohan
fugias, fleohes
fugiat, fleohe
fugientes, fliohente
fundata, keſtudit
fungi, kepruhchit vveſan
funibus, zaummum
furtum, diuſa
futurum, zuavvarta

G.

GAudentes, mendente
gaudio, mendii
gehennam, hella
genera, chunni
generibus, chunnun
gemitu, vvaffe
genibus, chneum
gerat, tue
gloriam, ruam, tiurida
gloriam, tiuridu
gloriatur, cuatliheet
glorietur, cuatlihhee
glorificetur, ſi kitiurit
gradus, ſtiagil, ſtiagil ſprozzo
gradiendi, zefaranne
gratia, anſt

gratiæ,

gratiæ, enſti
gravis, ſuucorriu
grave, ſuuar
gravi, ſuuarrun. gravi, ſuuarrera
gravia, ſuuarru
graviſſimæ, ſuuariſtun
gravitatem, fruatii
gravitate, fruati
graventur, ſin kaſvvarit
gregen, chortar
gregis, chortres
groſſitudine, grozzii
gulæ, cheluun
gyrovagum, ſvvihharro

H.

Habere, haben
habet, habit, eigit
habetis, eigiter
habent, eigum
habuerint, eigin
habitare, puarre, puan
habitant, puant
habitabit, puit
habitandi, puentin
habitatoris, puentin
habundantiora, kanuotſamun
hac, deſeru
hæc, deſui, vel deiſu
hanc, derero, deſan
heminam, mez
heredes, eribun
heremi, vvaldes
heremitarum, vvaldlihhero
hic, hiar
hic, diſeer
his, deſe
his, derem, deſem, diem
hiemis, vvintar
hieme, vvintre
hilarem, clata muatan
hinc, danan
hoc eſt, daz iſt
hocque, indi den
hodie, hiutu
homo, man
hominis, mannes
hominum, manno
hominibus, mannun
honeſte, erlihche
honeſtiores, eervvirdigoron
honeſtiſſime, erhaftoſt
honorem, ero
honore, heru
honorare, eeren
horum, derou, derero
hora, vvilu, ciit
hora vigiliarum, cit daz vvathono
horis, vvilem
hortans, ſpananti
horto, cartin
hoſpite, kaſtu
hoſpites, keſti
hoſpitum, keſteo
hoſpitalitatis, caſtluamii
hoſpitantur, ſint kecaſtluamit
hujus, deſes
hujuſcemodi, ſuslihcheru
hujuſmodi, ſuslihchan
humana natura, manaſkiu chnuat
humeris, ahſalom
humiles, diomuate
humilis confeſſio, deomuatlihha pigith
humiliter, deolihho
humiliter, theomuatliho
humilitas, deoheit, theomuati
humilitatis, deoheiti
humiliat, kedeomuatit
humilians, theononte
humiliabitur, vvirdit bedeonoot
humilietur, ſi kitheonot
humiliatus, kedeonoter
humiliatus ſum, kedeomuatit pin

I.

Jaceat, licke
jam, giu
jubere, kepeotan
jubetur, iſt kepotan
jubentur, kepotan ſin
jubentis, kepiotantes
ideo, pidiu
ideoque, enti pidiu
id eſt, daz iſt
jejunium, faſtun
jejunii dies, dera faſtun tages
igitur, auur, inunu
igne, fuire
ignorantia, unvvizidu
ilico, ſar
illi, imu
illud, daz
illam, daz
illuc, dara
imitatur, keleiſanit
imitantur, ſin keleiſinit
imitans, leiſanonti
imitetur, keleiſinit
immo, nohmeer
impegerunt, erloſotatun
imperio, kepote
imperiis, kipotum
imperetur, ſi kepotan
imperatum, kipotan
imperata, kepotaniu
impietatem, erloſida
implere, eruullan
impleſſe, erfullen
in, in
in adverſis, in vvidarvvaleem
in æternum, in evvin
In arbitrio Prioris, in ſelbſuanu des heroſtin
imbecillibus, unkreftigem
imbecillitas, unmahti
imbecillitas, unchreftigii

imbe-

Digitized by Google

imbecillitatem, unchreſtigi
inchoas, pikinnes
inclina, kehneigi
inclinato, kehneictemu
incluſi, pilohhaneem
incedunt, anakanc
incertis, unchundem
inceſſabiliter, imbilinnanlihhaz
incipit, pikinnit
incipiat, pekinne
incipiatur, ſi pigunnan, ſin kiſangan
incipiente, pikinnantemu
incipienda, ze pekinnanne
inconpetentibus, unchalimſantem
increpa, reſſi
increpet, reſſe
increpationibus, raſſangoom
incumbere, anahlineen
incumbit, anahlineet
incumbere, anahlinenti
incurrit, analauffit
incurvatus, keproganer
indicat, kechundit
indicet, chundit
indiget, duruſtrigot
indigeat, duruſtigohe
indigent, duruſtigunt
indigeant, duruſtigoen
indigeries, unfardevviti
indignum, unvvirdigan
indiſciplinatos, unekihaſteem
in domo Dei, in huſe Cotes
induatur, ſi kikarvvit
induxiſti, analeittos
inducias, antlazza
indumenta, kavvati
induſtria, horski
induſtriam, horskii
inenarrabili, unerrahhotlihhera
inerti, unhort
infantes, chind
infamum, chindo
inferiorem, innarorun
infidelis, ungilaubigen
infirmum, unmahti
infirmorum, unmahtigo
infirmis, unmahtiken
infirmitates, unmahtim
inflatus, kaplater
inflati, keplate
infra, innana
in futuro, in zuavvarti
ingenuus, friger
ingreditur, inkaat
ingreſſus, inganc
in hoc, in deſemu
inimicis, fianta
inimica, fiantin
inimicos, fiant
initium, anakin
initio, anakinne
injungat, kamahchoe
injungitur, ana iſt kamahthot
injunguntur, anakimahchot
injunxerit, anakimahhoot
injuncta, anahimahhot
injuriam, vvidarmuati
injuriis, vvidarmuatum
injurioſus, vvidarmuater
injuſte, unrehto
injuſticias, unreht
inlatas injurias, anaprunkano vvidarmuati
inlecebris, unerlaubandlihheem
immaculatus, unbivvamter
in magnis, in mihhilii
in melius, in pezzira
in mirabilibus, in untrum
immittere, anaſentan
in multitudine, in managii
innoteſcit, kechundit
inobœdiens, unhorſamer
inobœdienti, unhorſamonti
inobœdientibus, unhorſamen
inobœdientiæ, unhorſamii
in omnibus locis, in allem ſtetim
in oratione, in kepete
in oratorio, in chirihhun
in pace, in fridiu
imperfectum, unduruſtaan
in perpetuum, in evvin
inponere, heffan, analeckan
inponat, hefte
inponant, inkinnen
inpoſuiſti, anaſaztos
inponendum, ze heffanne
in præſenti, in antvvartidu
in primis, in heriſt, iz eriſt, az eriſt
inprobus, unkavvarer
inprobos, unkivvarreem
inputavit, ke zelita
in qua latera diverſos grados, in diem hleitarpaumum miſſilihhe ſtiagila
inquieto, unſtillemu
inquietos, unſtilleem
inquietet, kiunſtille
inquire, ſuahhi
inrationabilia, unredihaftlihhiu
inridet, piſmeret
in riſu, in lahtere
inritatus, kecremiter
inrogatis, anapranganeem
in ſecundo, in andremu
inſeruit, anakeſezzit
inſpirationis, anaplaſannes
inſtantiſſima, anaſtantantlihoſtin
inſtet, ſtante
inſtitutione, keſezzidu
inſtituerit, kiſezit
inſtructi, kileerte
inſuper, ubirih ioh
inſtrumenta, leera
in tantum, ſo filu
integra, anolkiu
intellegitur, iſt farſtandan
intellexiſti, farſtuanti
intellegens, farſtantanti

Digitized by Google

intelligentiam, farſtantida
intelligibiles, farſtantantlihhe
intellegibilem, ze furiſtantlihhaz
intellectus, farnuſſt
intendat, anavvartee
intentus, anavvartenter
inter, untar
interdum, ofto
interitum, faruurti
interrogemus, farhemees
interrogaſſemus, intfrahetomes
interrogationem, antfrahidu
intimo, invvartun
intranti, ingangantemu
intraturus, inkekanganer
intro, inana
inveniat, finde
inveniuntur, ſint fundan
inveniatur, ſi fundam
inveniamur, pirumes funtan
invenerit, finde
inveniri, findan
inventus, fundaner
in veſpera, in abantlobum
invidentium, abanſtikeru
invidiæ, abanti
invidiam, abanſt
invitantis, keladuntes
in ultimo, in jungaſtin
in ultimo gradu, in derujungiſtunſteti
invocetis, kenemmeet
inutilis, umbiderber
inutiles, unbiderbi
ipſe, erſelbo, er
ipſa, ſelbo, deiſelbun. ipſa diaſelbun, diuſelbun
ipſius, deſſelbun, ſin ſelbes
ipſo, demu ſelbin
ipſi, ſie
juſte, rehto
ipſarum, deroſelbone
iracundiæ, abulkii
iram, aabulkii
iratus, erpolganer
ita, deiſu, ſo
itaque, inunu
ita ſane, ſo kavviſſo
item, ſo, ſoſi, ſo ſama
iterum, anur
itinere, ſinde
itinera, ſinda
itur, kigangan
judicet, ſuanne
judicetur, ſi kisvanit
judicaverunt, ſuuaton
judicaverit, ſuanit
judici, ſuanarre
judicii, ſuana
judicio, ſuanu
judicia, ſuanono
judiciis, ſuanoom
jugo, Johhe
jumentum, noz
jungere, kamachon
juniori, jungirin
juniores, jungiron
jurare, ſvverran
jurejurando, rehtteru eidſvverdiu
juſſio, kipot
juſſus, kapotaner
juſtitiæ, rehtes
juſticiam, reht
juvenibus, jungein
juxta, after

K.

KAriſſimi, tiuriſtun
Kyrieleiſon, Truhtin kinade uns

L.

LAbia, leſſa
labor, arbaeit
laborem, arabeit
laborare, arabeitan
laborent, vverchoen
lacrimis, zaharim
laqueum, ſeid
laſiſcat, muadee
latens, midanti
latera, hleiterapaum
lavare, vvazkan
lavent, vvasken
laus, lob
legere, leſan
legat, leſe
legamus, leſamus
legantur, keleran
legantur, ſin kaleran
legantur, ſint kaleſan
lectis quattuor aut quinque foliis, keleranem feorim edo fimfim pletirun
lecturus, leſanter
lectio, lecza
lectionis, lectiun
lectiones leczun
lectionum, lecno
lectiones, leczeom
lectulis, petum
lectiſternia, keſtrevvitiu
lex, evva
lege, evv
leguminum, ſinalaſat
lena, zuzſa
leni, demuslehtin
leniter, slehto
levare, heffan
levibus, rinkirom
levioribus, ringirom
libenter, cernlihho
liberam, frilihha
liberorum, barono
libera nos, loſi uns
liberabis, erlooſis
liberatione, frihalſe
liber, luſtim
libra, funt

Digitized by Google

liceт, doh
licere, erlaubpan
licet, arlaubit
liceat, arlaube
licuit, erlaupta
licentia, urlaubii
linguam, zungun
linguoſus, zunkaler
lintea, lahhan
litteras, puah
litteras, piaſthaba
litteras comendatitias, pifolahanlicho puah
locant, farmietant
locum, ſtat
loca, ſteti
locorum, ſteteo
longe, rumana
longinquis, frumen
loqui, ſprehham, kisprohhan vveſan
loquitur, ſprihhit
loquantur, ſprehhen
loquendi, zeſprehhanne
loquacitate, ſprahchu
loca, kavvaskano
lucis, leoth
luce, leohte
lucrandas, ze arvvinnanne
luctus, vvaft
lumbis, lanchom
lumen, leoth
lumen lucernæ, daz leoth des leohtes

M.

MAcula, piſmiz
magis, meer
magis ac magis, mer enti mer
magiſtri, meiſtres
magiſtram, meiſtrun
magiſterio, meiſtartuam
magnificant, mihhilont
magnopere, alleromeiſt
major, mera
majorum, merorono
majori, merorin
majoribus, meriroom, meririn, meroom
maladicentes, fluahhonte, ubiloſprehhante
malignum, farfluahhanan
maligno, farfluahhanin, I. Diabolo
maligno ſpiritu, erfluahhanemu
malo, ubile
malum, ubil, hubilan
malorum, ubilero
malis, ubilem, ubilun
mandavit, kepot
mandata, pibot
mandatorum, kepoto
mane, morkane
manet, vvonet
maneat, pilibe
manifeſtum, chund
manu, henti
manuum, henteo
manibus, hantum
manſuetudine, mitivvarii
mappula, duuahila
mater, muater
materia, kezimbri, friſt kezimus
matta, filzaliidigunt
matutini, morganlob, ſc. cantus
matutinos, morkanlob, ſc. pſalmos ſeu hymnos
maturis, riiffer
maturitas, riiffii
maxilla, chinnibahhon
maxima, alleromeiſt
maximam, meiſtun
maxime, alleromeiſt
me, mih
meam, minan
medicamina, lahchida
media nocte, mittilodi nacht
mediante octava, mittilodontera ahtodun
mediocri, metamunteſſi, ſc. loco
mediocribus, unſcaftim
meditari, lirnen
meditetur, lirnee
meditationi inſerviant, ze lirnene anadeonoen
mei, miniu
mella, honec
meliorem, pezzirun
melius, paz, pezzira
meliorati, kepezzirote
membra, lidi
memor, kehucke, memor, kehuctit
meminere debet, kehunkan ſal
meminerit, kehucke
memorentur, ſin kehukit
memoria, kihucti
memoriter, kihuctlihho
menſa, mias
menſa, miaſe
menſis, meaſum
menſas, muaſe
menſura, mez
menſurata, mezhaftiu
menſurate, mezhaftiu
mentem, muat
mentibus, muatum
mentiri, liugan
merces, loon, looth
mereatur, kearneet
mereamur, kearneem
meroit, piiuuffit
meritum, arnunc
merito, piuurahti
merita, keuurahti
metuendus, forahtanter
metum, forahtun
mihi, mir
miliarium, millu
militare, chemfan
militatur, iſt kichemfit
militans, chamffanti
militaturus, chamfanter

Digitized by Google

militanda ſunt, ze chamfanne ſint
militiam, chamfheit
miniſter, ambath
miniſterii, meiſtartuames
miniſtraverit, ambahtic
minor, minnira
minore, minnirun
minore ætate, demu minnirin alt ere
minus, min
minora, minirun
minime, min, minſim
miſcens, miskenti
miſerrima, vvirſirin
miſeria, vuenekii
miſericordia, armiherzidu
miſit, ſanta
miſſas, ſanta, quia mittitur populus
miſſarum, ſantom
mites, mitivvareem
mitra, huot
mixtum, merod, ſc. poculum
moderate, mezhaftiu
modeſtia, mezhaftiu
modico, luzic, vel luzilo
modice melioris, luzilemu pezzirun
modo, nu
modus, mez, mezziu
modulatis, zi ſinkanne
modulatione, ſange
molliti, kevvihhete
momento, ſtunt hvvilu
monachorum, municho
monaſterii, muniſtres
monaſterio, muniſtre
monaſteriare, muniſtrilih
monitis, manungun
monitionibus, manungoon
monſtrabantur, keaugi vvirtun
monte, perege
mora, tuuala
moratione, mezhafti, i. modeſtia
morbida, ſubdigaz
morbidis, ſuhtigeem
more ſolito, ſitiu kevvonanemu
morum, ſiteo
moribus, ſitim
moroſa, ſitulicha
moroſe, ſitilihho
morientur, erſterbant
mors, tod
mortis, todes
mortem, tode
mortuum, totan
mox, ſaar, vel ſareo
multum, filu
multorum, manageru
multomapis, michilu mer
multo minus, mihhilu min
munda, hreiniu
mundum, hreinan
munditias, hreinida
munuſcula, manaheit
murmoraverit, murmoloot
murmorantem, murmolontaz
murmorantium, murmolontem
murmuratione, murmulodii
murmurioſum, murmulontan

N.

Nam, kevviſſo
namque, kevviſſo
natura, chnuat
naturâ, chnuati
naturaliter, chuatlicho
ne, min
nec, noh, min
neceſſitas, notdurufe
neceſſaria, notdurufti
necquicquam, min eovvehe
nedum, mindenne
neglegantur, ſin kervahhaloſoot
neglegentes, ruahchaloſe
neglegentibus, ruahhaloſonteem
neglegendum, farſuummando
negligenter, ruahchaloſo
nemo, neoman
ne quando, min huuenne
neque, noh, indini, nohni, indi noh
ne quid nimis, min huuazunmez
nequiſſimos, vvirſiſton
neſcis, ni vveiſt
neſciant, ni vvizzen
nihil, neovveht
nihilum, neovvehti
nihilominus, neovvihtmin
nimietas, unmezzigii
nimis, drato, unmez
nimius, dratter
niſi, uzzan
nobilibus, adelem
noctis, nah, naht
noctium, nahto
noctu, nahtes
nocturnis, nahtlobum, ſc. pſalmis
nocturnis horis, nahtlihhem ciit
nolo, nivvillu
nolite, ni churit
nolit, nivvelle
noluerint, nivvolton
noluerint, nivvellant
nolentis, nivvellentin
nomen, namun
nomini, nemin
nominum, namano
nominatur, iſt kenemmin
nominatis, kinantem
non, ni, nalles
nonageſimus, niunzegoſtin
nonageſimo, niunzegoſto
non aliquando, nalles eonaldre
non eſt, niſt
non jam, nullus giu
non poteſt, ni mac
non ſine formidine, nalles ano furahtum
non ſolum, nalles einin
non velit, ni vvili

nonus,

nonus, niunto
nonum, niunta
nos, uns, unſih
noſcuntur, ſint kevvizzan
noſtro, unſeremu
noſtra, unſeriu
noſtris, unſerem
noto, chundamu
notitiam, chundida
novem, niun
novit, vueiz
noverit, vvizzi
nova, niuuuiu
noviter, nivvi
novitius, nivvichuemaner
novitiæ, niuvvii
novitius, niuuchuemo
novitiorum, nivviquuemaners
noxa, ſculdi
nudum, nahhutan
nullus niheiner, joh auh, nohheiner
nulla, noh, nohheinaz, nohheiniu
nullum, neomannan
nullam, nohheineru, neovviht
nullatinus, noh heinumezzu
numerus, ruava
numerum, ruaba
numero, roabu
numquam, neonaldre
nunc, nu
nuntiari, kechundan
nuntiantur, ſintkecundit
nutriri, zeohan
nutriunt, zeohan.

O.

OB, kagan
obaudita, kaganhoridu
obdurare, furihertan
objurgetur, ſi kiſachan
obliviſcatur, ſi erkezzan
oblivionem, akezzalii
obmutui, ertumbeta
oboedire, horren
obœdiant, hoorren
obœdivit, kaganhoorta
obœdiens, hoorſa monti
oboedientes, horſamem
obedientia, hoorſamii
obprobrium, itvviz
obprobria, itvvizze
obſtineatus, einiſtritter
optimum, pezziſtuun
occupari, keummuazon
obſecra, piſvveri
obſecrare, piſvverran
obſervare, kihaltan
obſervabat, pihecalt
obſervantia, kihaltidu
obſervantia, kihaltidom
obſervatione, pihaltidu
obviant, kagannant
obviaverit, kakanganne
occaſio, friſt
occidere, slahon
occiſionis, slahta
occupantur, ſin piheſtim
occupatus, pehafter
occupatis, pihafteem
occupationem, piſahit
occurrunt, kakanlaufen
occurrentibus, kakanhlauffantem
octavus, ahtodo
octava, ahtodun
octogeſimus, ahtozogoſto
oculus, auga
oculo, augin
oculi, augun
oculorum, augono
oculis, augom
odire, fien. Odiſti, fietos
offert, prinkit
offerat, kebe, prinke
offeratur, iſt prungan, ſi pruhgan
offerre, pringan
officina, ambahti
officium, ambahti
officio, ambahte
officia, ambaht
o fili, vvelago chind
omiſſis, farlazzanem
omnis, eocouuelih, eocouuelihaz
omnes, alle
omnium, allero
omna, alliu
omnium, alleru
omnibus, alleem
omnimodo, eocouuelichu mezz
omnimodis, eocouuelichumezzu
omnino, alles, allero
omni congregationi, alleru, ſamanungu
omni hora, eocohuelihhera citi
omni loco, eocouueliheru ſteti
omni tempore, eocouueliheru citi
omni tempore tam æſtatis quam hiemis, eo couuelicheru citi ſama des ſumares ſama des vuintares
omni terræ, eocouuelihera erda
onus, purdi
opera, rahc
operui, pidachta
oportet, keriſit
opus, duruft
opus, vverah
operis, vverahches
opera, vverach
operibus, vverchun
operatur, vurchit
operemur, pirumes kiuurchit
operentur, ſin kiuurchit
operantem, vverchontan
operarium, vverachman
orare, petoon
oratio, kabet
orationis, petes
oratione, kepete

orationes, kapet
oratorium, chirihh
oratorio, chirichun
ordo, antreitii
ordinem, antreitida
ordine, keſezzidu
ordinare, antreitidom
ordinant, ſezzant
ordinatus, kiſazter
ordinationis, kiſezzida
ordinatione, kiſezzidu
ore, munde
oriri, uſqhueman
oriantur, ſint uſkekaugan
orthodoxis, rehtculichontem
os, mund
oſtendunt, kaangont
oſtendat, keaucke
oſtendentem, augantan
otio, upigi
otioſi, ubige
otioſa verba, uppigiu vvort
otioſitas, uppigi
oves, ſcaf
ovibus, ſcaffum
ovilibus, evviſtun

P.

PAcis, frido
pacem, fridu
palla, lachane
pallium, lahhan
panis, protes
parati, carvve
parcius, ſparalihhor
parcendo, lippanti
parentibus, catalingun
parentes, katilinga
paret ſe, karavveſih
parendum eſt, karavvenne iſt
parit, karavvit
pari conſilio, ebanemu keratte
pariter, ebano
pars, teil
parte, teile
partiat, libbe
partiendo, libanto
participemus, teilnemen
participationem, teilnuſti
participatione, teilnumſt
parvus, luziler
parvi, luzzil
parvo intervallo, luzzileru untarſtuntu
parvulos, luzzileer
parviſſimo intervallo, de skemmiſtun untarſtuntu
paſcha, ooſtrun
paſchæ, oſtrom
paſſionibus, dolungono
paſtor, hirti
paſtoris, hirtes
patefaciunt, offanfaciant
patefacere, offantuan
pater, fater
paterna, faterlihhiu
pati, kedoleet vveſan
patiatur, ſi kedoleet
patientes, dultigeem
patientia, kidult
patientiam, kedult
patienter, kedultlihho
pauco, foiu
paucorum, foer
paucis, fovvem
paucis, foem
pavemus, piporakemees
paulolum, luzziles
pavore, erflaucter
pauperes, arame
pauperum, armero
pauperiores, armirun
paupertas, armida
pauſent, reſten
pauſetur, kireſtit ſin
peccanti, ſuntontemu
peccatum, ſunta
peccatis, ſuntoom
peccator, ſuntigo
peccatoris, ſuntigin
pecten, canap
peculiaris, ſuntriclihchii
peculiare, ſuntriclichii
peculiares, ſuntriclihchiu
pede, fuazze
pedum, fuazzio
pedibus, fuazzum
pedules, ſvvelf, ſunt indumenta pedum
pendere, hangen
pendens, mezzinti
pene, nah
pentekoſten, fimfchuſtim
per, duruh
percelebratur, iſt duruhtuldit
percipiat, antfankida
percute, slah
percuſſi, kislagone
perdicto, duruhchuetamu
perdant, farleoſant
perdiderit, farliuſit
perditionem, florinii
peregrinus, piligrim
peregrinorum, gangarato
peregrinis, kankararum
perficere, duruhtuan
perficiant, duruthuen
perfici, duruthan
perfecta, duruhtaniu, duruhtonohto
perfectis diſcipulis, duruhnotheem diſcoom
pergamus, ſcangames
periculi, zaala
periclitari, kefreiſot vveſan
perire, furvverdan
periret, farvverde
perlecta, duruhleraniu
permittemus, farlazzamees

permi-

permiſerit, farleazzi
permixti, durumiſte
perpetuam, ewikemu, ewic, eowigan
perſequere, kefolge
perſequutionem, aahtunga
perſeveraverit, duruhwiſit
perſeverantes, duruhwonente
perſeverantia, duruhweſant
perſiſtere, duruhſtantan
perſiſtens, duruhweſanti
perſolvamus, duruhinpintames
perſona, heit
perſonarum, heiteo
perſpexerit, forakiſiit
Perſteterit, duruhſtat
perſuaderi duruhſpanan weſan
perterritus, forahtun
pertinet, kekat
pertulerunt, fardolteton
perturbat, kitruabat
perturbet, ketruabpe
perturbetur, duruhtruabit
pervenietur, duruhqhueman
perveniet, picheme
pervenire, duruhqhuueman
perverſas, abahe
petere, pittan
petat, dicke
petierit, pitit, dikit
petantur quæ petenda ſunt, kepetan ſin dei ze pittane ſint
petenti, pittantemu
petitionem, digi
petitionis, dikii
petram, ſteine
picten, canpo
pigrum, tragran
pius, erhafter
pium, erhaftii
pia, erhaftiu
pium, erhaftaz
pius eſt Deus, erhafter iſt Cot
pii patris, erhaftin fateers
pietate, gnada, de Deo
plane, kiwiſſo
plebis, deota
plenam, folla
plicare, faldan
plumbi, pliwes
plus, mer
pluribus, managen
poena, vuizzi
poenam, vuizze
poenas, vuizzi
poenitebis, hriuoes
poeniteat, hriuuoe
poenitentiam, hrivvun
ponat, lecce
popoſcerit, peitit
populi, liuteo
porrigatur, ſi kerehhit
portare, tracan
portione, teil
poſſe, magan
poſſibile, iamftes
poſſidet, habet
poſt, after
poſt factum, after tatim
poſtea, afterdiu
poſterioribus, afttrorum
poſtulat, pitit.
poſui, ſazta
poſuiſti, ſaztoos
poſita eſt, keſazter iſt
poſitionem, keſezzida
potus, tranh
poteſt, man, mac
poterit, megi
potentibus, waltantem
poteſtate, kivvaltidu
præbere, keban
præbetur, iſt kekeban
præbeatur, ſi kekeban
præcipit, kepiutit
præcepit, kipoot
præceptum, kipot
præcepta, pibot
præceptorum, piboto
præcipua, diu meiſtun
præcipue, alleromeiſt
præclara, foraperahtida
prædicans, foraſaganti
prædicatione, prædigii
prædicta, forakeqhuuetaniu
præeſſe, foravveſan
præjudicet, foraſuanne
præjudicavimus, forakiſuannemes
prælatus eſt, fora kipreitter iſt
præparavit, karata
præparanda ſunt, ze karavvenne ſint
præparata eſt, kekaratet iſt
præparatione, garavvidu, foraitmiuvviu
præponere, furiſezzen
præponatur, furi ſi keſezzit
præpoſitus, furikiſazter
præpoſiti, forakiſaztim
præpoſito, flegero
præpoſitum, forakiſaztan
præpoſitis, forakiſaztem
præſens, antuurti
præſentem, antuurtan, kekakanvvartan
præſentiam, antvvarta
præſentis vitæ, des antvvartan libes
præſumere, erpalden
præſumat, paldee
præſumant, erpaldeen
præſumptione, utrurſti, i.. permiſſione
præterita mala, kelitaniu ubiliu
prætulerit, furiprimgit
prævalere, furimagan
prævalet, ſo furiſt mege
prævalens, furimakanti
prævaricare taciturnitatis regulam, ubartuan dera ſvvikalii rehtungu
præveniant, furichvveman
prandium, cauma

pran-

Digitized by Google

prandeant, caumoen
pravo, abaheru
pravorum, abahere
preces, kepetum
primas, eriſto
prima, eriſtun
prima, erirum
prima hora, eriſta vvila
primum, eriſta.
primum, az eriſt
prior, heroro
priore, heririn
prius, er
privetur, piteilit ſi
privati, piteilte
privatis, ſuntrigem
pro, pi, fora
probaſti, keſuahtoos
probate, chorot
probetur, ſi kichorot
probatione, chorungu
procaciter, vuelihho
procedant, ſtamkangen
proceſſerit, frankange
proceſſu, frankanc
pro certo, ano zwival
pro cujus venerit neglegentia, duruh den chuimit ruachaloſi
procurentur, fora ſi kekaumit
prodiderit, meldet
prodigus, ſpildanter
pro eo, pi imo
proferre, franpringan
proferat, frampringe
profeſſi ſunt, kegehane ſint
proficiat, fradihe
profundum, inferni, abcrunte dera hella
prohibe, piweri
prohibeat, piwerte
prohibeant, piwergem
prohibemur, pitum & piwerit
prohibuerit, piwerit
pro hoc, pi daz, .1. ad hoc
pro hoſpite, furi caſt
proici, farworfan
projeciſti, faruurfi
proiciat, ferawerfe
proiciatur, forakivvorfan
pro ipſis, fora diem
pro juſtitia, pireht
prolixiores, lengirun
promiſit, fora kihiaz
promiſſione, pigihti
promittat, kiheizze
promittunt, kiheizant
pro modo, fora meze
promovere, fora erwechan
pronomine, pinemin
pronuntiat, fora kichundit
pronuntiet, fora kichunde
pronuntiabo, fora kechundu
pronus, framhalde
propagavit, framerhlot
propheta, wizzago, foraſakun
prophetæ, wizzagin, foraſegin
propitiatur, fora ſi keſephan
proponere, furikiſezzan
proponatur, furi ſi keſezzit
proprium, eikan
propriam, eiganas
propria, aikanemu
proprii, heikinin
propriis, eikaneem
propria, eigono
proprii, eikanes
propter, duruh
propter officium, ana ambahti
pro qualibet, pi ſowelichaſo
pro qualicumque cauſa, pi ſowelichaſo racha
proſternatur, fora ſi kiſtrehchit
proſtratus, forakiſtrahter
pro tali facto, fora ſoliſhem tati
protendatur, fora ſi kidenit
proterve, frafallihho
protrahendo, farzechanto
proveniat, pichueme
providus, forakiſehanter
provide, forakeſehantlihho
providentia, foraſcawunga
provincia, lantſceſſi
provinciis, lantſcaffim
provincias, lantſcaffi
pro vitæ merito, pi libes urhungu
provocent, framkiwiſen
provolvat, fora ſi bifaldan, fora pivvalde
provolvantur, fora ſi pifaldan
prout, ſoſo
proximo, nahiſtin
prudenter, claulicho
promptus, funſer
pſallit, ſinkit
pſallantur, ſint kaſungan
pſalmus, ſalmin
pſalmi, ſalmon
pſalmis, ſalmſangum
pſalmi directanii, ſalmun in rihti
pſalmodiæ, ſalmſanges
pſalterii, ſalmſanges
publice, offanlicho
publicanus, achivvizhrinati
publicare, offanon
puer, chind
puero, chinde
pueris, chindum
pugnam, fehtun
pugnare, fehtan
pulmentarium, muaz
pulſat, clohhot
pulſans, chlochonti
pulſaverit, chlocchit
puplica, offanlihhera
pura, luttras
puram tunicam, dunna
puro nomine, hluteremu nemin
puritas, lutri

purgent, reinen
puſillanimis, lutcil muate
putaverint, wannant
putandum eſt, abazesnidanne iſt

Q.

QUa, deru
qua, huuelihhiu
quadraginſima, faſtun
quadraginſimæ, faſtunge
quadrupedium, feorfuazzeo
quæ, daz, dea
quæ, huulelihiu, plur.
quæ ſua ſunt, dei iro ſint
quærere, ſuahchan
quærite, ſuahhat
quærens, ſuahhanti
qualicumque, ſowelichemuſe
qualiter, huueo
qualitatem, huuialihhy
qualitatis, wealihniſſim
quàm, denne
quàm, hweo, cum poſitivo
quamvis, doh doh
quando, denne
quando, hwenne, interrog.
quantum, ſo filu ſo
quanto magis, hweo meer
quanto tempore, ſo manakera citi
quantitas, weamihili, mihhilii
quantitate, weomichili
quare, hwanta
quartus, fiordo
quartum, fiorda
quartam & ſextam feriam, feordun indi ſehtun tag
quaſi, ſo ſama
quaſſatum, keſcutita
quater, feorſtunt
quaternis, feoriskeem
quattuor, fioreo
que, indi, ioh
queſtrantur, ſin kiſontrot
qui, du, der, dia
quia, denta, daz
quibus, diem
quibuslibet, hwelihemu ſo
quicquam, eowit
quicquid, ſohwaz ſo
quid, hwaz
quidem, kewiſo
quieſcat, kaſtillee
quietus, ſtiller
quinquageſimus, finfzugoſto
quintus, funfto
quippe, kavviſſo
quique, inti dea
quis, hvvelih, huuer
quisquam, einic, eovvit
quisquis, ſo hvver ſo
quo, demu
quod, daz
quod abſit, daz fer ſi
quolibet modo, ſo vvelichu meza ſo
quomodo, ſoſo
quoniam, pidiu
quoquinæ, chuchunun
quorum, dero
quotiens, ſo ofto ſo
quovis, ſo vvelihcheru ſo

R.

RAdicitus, vurzhaftor
ramentis, azzaſum
rara, ſelckaluaffa
ratio, redina
rationem, redium
ratiociniis, redinoom
rationabilis, redihaftin
rationabilia verba, redohaftiu vvort
rationabiliter, redihaftucho
rebellio, vvidarvvigo
rebus, rahhohom
receſſeras, keliti
recipiat, ſi entfangan
recitet, redinoe
recitetur, ſi kileran
recitanda eſt, za redinone iſt
recitanda, ze erchennenne
recolligenda, anur zikileſanne
recolligendas, za ſamanonne
reconpenſabitur, iſt vvidarmezzan
reconſignata, auurkezeihhantiu
recreare, erqhuichan
recta, rehte
recte, rehto
recuſavit, vvidarota
redactus ſum, kepranhoter pim
reddere, keltan, keban
reddunt, kebant
reddendam, ze arkebanne
redditurus eſt, erkebanter iſt
redditurum, kebantan
redditus, erkibit
redire, huuabb an
redeas, huuarabes
referamus, rahhomes
reficiant, imbizzen
reficiatur, ſi inbizzan
reficientes, imbizzante
refectio, imbiz
regere, kerihtanne
regendas, ze rihtenne
regionibus, lantſcaffim
regi, chuninge
regnum rihhe
regni, rihhes
regni cœlorum, himilrihhes
regula, rehtungu, regulu
regulæ, rihtungu
regulari, rehtlihhun
relaxantur, ſint kelengit
relaxabitur, ſi farlazzan
reliquo, frammert
reliqua, andro, plur.

reliqui, andree, plural
reliqua, frammert
reliquiæ, wihida, ſc. Sanctorum
relinquentes, farlaazzante
rem, rahcha
remaledicere, widarfluahhan
remaneant, piliben
remiſiſti, farliazzi
remiſſione, farlazzany
remota, erchertiu
renes, lenti
rennuit, widarot
rennuatur, ſi kewidarot
reperiatur, ſi keſuahhit
repertus, fundaner
repetantur, ſin kivangan, auurkifangan
reponenda, zekeleokanne
reportare, vuidar ertragan
reprehendit, kereffit
reprehendatur, auur ſi ki fangan
reprehenſibilis, leſtarlihher
repræſentari, auur kakamwarti
reprobus, farchoraneer
reputet, kezelle,
requies, reſti
requieſcet, kereſtis
requirens, ſuahhanti
rerum, rachono
res, racha
reſedentibus, auurſizanſtem
reſervetur, ſi keporkan
reſervans, kehaltanti
reſervato, keporkanemu
reſiduæ, zaleibu
reſpicere, ſehan
reſpicit, ſihit, kiſiht
reſpondere, antlengan
reſpondeas, antuurti
reſpondeant, antlenken
reſpondeatur, ſikiantlenkit
reſpondentem, antlengantan
reſponſum, antuurti
reſponſo, antuurtu
reſpuens, farspienti
reſtat, zalaibu iſt
reſtrictius, keduunganor
retribues, itloon
retributionem, itlot
revela, intrih
revelat, intrihhit
revera, forahtun, rachuwareru
reverentia, erwirdy, pierwirdy
reverentiam, erwirdy
reverti, kihuuorban weſan
revertentes, huverbente
revertentibus, warbentom
reum, ſcultikan
rogatur, kapetataner
rogemus, pittames
riſus, hlahtar
riſui, hlahtre
riſum moventia, hlahtar wetkentiu
rixæ, ſecho

S.

SAcerdos, ewart
ſacerdotis, ewartin
ſacerdotum, evvarto
ſacerdotium, evvarttuam
ſacerdotii, evvartuames
ſacrum, vuiho
ſacrata, kevvihtuo
ſacratus, kivvihtiu
ſæculum, vuerolt
ſæculo, vueralti
ſæcularibus, vuerultlihehem
ſæpe, ofto
ſæpius, ofto
ſagacitate, huuaſſi
ſagum, recinum
ſaltim, doh
ſalubrius, heillihoor
ſalutis, heily
ſalutare, heilanty
ſalutatis, chuuettan
ſalvus, heiler, kehaltaneer
ſalventur, kihaltan ſin
ſanctum, vuihaz
ſancto, vuihemu
ſancta, vuihiu
ſanctæ, vuihono
ſanctas, vuiho
ſanctis, vuiheem
ſanctæ Trinitatis, dr vuihun driniſſu
ſanctos patres, vuihe fatere
ſana, alliu
ſanas, alliu
ſaniori, heilicorin
ſapiens, ſpaher
ſapienti, ſpahemu
ſapientis, ſpahe
ſapientiæ, ſpahii
ſarabaitarum, lihiſarro
ſarabaitis, lihhiſarum
ſatietas, fullii, ſetii
ſatisfaciat, kinuhtſamotue
ſatisfactum eſſe, kanuhotſamkatan vveſan
ſatisfactio, canuhtſameratat
ſatisfactione, kenuhtſamerutati
ſcala, hlaitar
ſcamnis, ſcrannon
ſcandala, zurvvarida
ſcandalorum, zurvvaridono
ſcire, vvizzen
ſciat, vvizzi
ſciant, vvizzun
ſciens, vvizzanti
ſcientia artis, kivvizidu deru liſti
ſcilicet, kivviſſo
ſchola, ſcuala
ſcriptum, kaſcriban
ſcriptura, keſchrifti
ſcripturam, keſcrip
ſcrupuloſitate, friſteo
ſcrutans ſcavvonti

ſcru-

ſcrutanti, zarſuahchanne
ſcurrilitas, skerin, skerneſskern
ſcurrilitate, ſcerne
ſe, ſih
ſebum, unslit
ſecundis, andar
ſecundum, andras
ſecunda, andrera.
ſecundæ feriæ, andrem tagum
ſecundum, after, id eſt juxta
ſecundum merita, after keuurahti
ſecundum juſſionem, after kipote
ſecurus, ſihchurer
ſecuri, ſihhure
ſecus introitum, Pii inkange
ſed, uzzan
ſed &, joh auh, ſo ſama, uzan ioh auh
ſed etiam, uzzan ſo ſama
ſed nec, uzzan
ſedens, ſizanti
ſedeat, ſizzit
ſedilia, ſedalum
ſeipſum, ſih ſelban
ſemel & Secundo, einkin ioh andra ſtunt
ſemper, ſimblum, vel ſimbulum
ſenum, altero
ſenior, heroſto
ſeniori, heririn
ſeniores, heroſton
ſeniorum, heritono, heroſtono
ſenioribus, herirom
ſententia, kaqhuit
ſententiam, keqhuuit
ſeorſum, ſuntrigo
ſepelire, picraban
ſeptimus, ſibunto, ſibto
ſeptimana, vvehcha
ſeptemanæ, vvehchun
ſeptemanarii, vvuehharre
ſeptenarius, ſibunfalta
ſepties in die laudem dixi tibi, id eſt ſibunſtunt
ſeptinoctium, ſibunnaht
ſeptuageſimus, ſibunzogoſto
ſequeſtrantur, ſint kiſuntut
ſequeſtratur, keskeidaner
ſequi, folgen
ſequitur, iſt kefolgeet
ſequatur, ſi kefolget
ſequantur, ſin kefolgeet
ſermo, vvort
ſerum, chaſevvazzar. hodie *ſchotten*
ſervus, ſcalch
ſervos, ſcalcha
ſervire, deonoon
ſervientes, deononte
ſervitium, deonoſt
ſervitii, deonoſti
ſervitor, deonoſtman
ſervitoribus, deonoſtun, deonoſtmannum
ſervitutis, deonoſtes
ſervare, haltan, kehaltan
ſervetur, ſi kihaltan
ſervatam, kihaltan
ſeu, edo
ſex, ſex, ſehſim
ſextus, ſexto
ſexageſimus, ſehzugoſt
ſi, ibu, ſo
ſi diſcedit diſcedat, ibu kelidet kelide
ſib, ſo
ſicut, ſoſo
ſicut & nos, ſoſo auh vvir
ſibi, im
ſibi, imu, plur
ſibi invicem, im untar im
ſignum, zeihhan
ſigno, zaichane
ſignificatione, zaichanungu
ſilentium, ſtilli, ſvvikily
ſilere, ſvvigen
ſilvi, ſvviketa
ſimilis, kalihchera
ſimiliter, ſo ſama
ſimilabo, kelihhiſon
ſimplicioribus, einfaltlehero
ſimpliciter, einfaldihcho, einmuatlicho
ſinaxis, curs
ſine, ano vel ana
ſine aliquo tyfo vel mora, ana einikema lihhitode edo tuuala
ſine dubio, ano zuifal
ſine intermiſſione, ano untarlaz
ſinguli, einluzze
ſinguli per ſingula, einluzze duruh einluzium
ſingulis, einluzlihchem
ſingularem, einluzlihheru
ſingillatim, einluzlihhe
ſinat, lazzit
ſinet, lazze
ſit, ſy, ſi
ſive, edo
ſobrius, chuskeer
ſobrium, chuscan
ſociari, kemahchot
ſocietur, ſi kemahchot
ſociandus, zekemahone
ſola, einera
ſolatia, helfu
ſolatio, helfu
ſolemnitas, tult
ſolemniter, tultlichiu
ſolemnitatibus, tundim
ſolent, kivvonent
ſolito, kivvonin
ſollicitus, pihuctigeer
ſollicite, kihuctlihho
ſollicito, pihuctikemu
ſollicitudinem, pihuctida, ſoragun
ſollicitudine, pihucti
ſolvamus, an pintames
ſolum, einin

Digitized by Google

ſolummodo, einumezzu
ſomno, ſlaffe, traume
ſomnolentum, ſlaaffagan
ſomnolentorum, ſlafalenu
ſonitu, calme
ſordes, unchuſchida
ſordide, unſubro
ſortiatur, ſi erlozzan
ſpeculantur, ſcavvont
ſpem, vvan
ſpera in eum, vvani in inan
ſperamus, vvanannemes
ſpernendo, farmamento
ſpreverunt, farhoctom
ſpinas, dorno
ſpiritus, keiſt
ſpiritum, atum
ſpiritali, atumlihhemu
ſpiritale, atunlihhun
ſpondeat, keheizze
ſponſione, pigihti
ſponte, ſelpvvillin
ſtabiles, ſtadige
ſtabilitas, ſtadigii
ſtabilitatis, ſtadiki
ſtabilire, ſtantan
ſtans, ſtantanti
ſtat, ſtat
ſtare, ſtan
ſtatim, ſaar
ſtatuta, keſazta
ſtet, ſtante
ſtoria, kishihtii
ſtoupus, ciphus certæ menſuræ
ſtratus, keſtrahter
ſtramenta, kaſtrevvi
ſtrati lecti, kiſtrevvitiu
ſtrenue, radalihcho
ſtudeat, zilee
ſtudire, cilen
ſtultus, unfruater
ſua, iru
ſuæ, ſinera
ſuam, ſinaz
ſuâ, ſineru
ſuademus, ſpanames
ſuadeatur, ſi keſpanan
ſuadente, kenentemu, keſpanſt
ſuaſione, keſpanſt
ſuaſionibus, keſpenſtim
ſub, untar
ſubdat, untarduat
ſubdatur, ſi untarkeban
ſubditum, untardeonotan
ſubjaceat, untarlicke
ſubjectione, vuntarvvorfanii
ſubjungendus eſt, za vuntarmahonne iſt
ſublata, kenomanemu
ſubminiſtrat, untarambahte
ſubmittere, vuntarleccan
ſubripiat, untarslihche
ſubrepta, vuntarlihhanera
ſubrogetur, vuntar ſi ketan
ſubſelliis, ſcamelum
ſubſequitur, vuntar iſt kefolgeet
ſubſecuntur, vuntiri ſin kefolget
ſubſtantia, eht, id eſt, res familiaris
ſubſtantiæ, ehtin
ſubtrahat, vuntraat ſeh
ſubtrahendo, vuntarzeohanto
ſubvenire, helfan
ſuccedat, anagat
ſuccedunt, anakaant
ſuccinctus, picurte
ſufferre, ketragan
ſufferentium, fartraganteru
ſufficere, kenuackan
ſufficit, kenuakit
ſufficiunt, kenuht
ſufficiat, kanuage
ſufficiant, kenuht ſamoen
ſufficienter, kinuhtlihcho
ſuffectam, vuntarvvorfanan
ſuggere, ſpanan
ſuggeritur, iſt keſpanan
ſuggerat, ſakee
ſuis, iro, ſineem
ſum, pim
ſumus, pirumes
ſumens, namant
ſumma, furiſtun
ſummum, furiſta
ſuo, ſinemu
ſuos, ſiniu
ſuper, oba, juber
ſuper filios hominum, ubar parn manno
ſuper ſe ſit, ſuntrigo
ſuperamus, ubervvinnamees
ſuperbum, ubermuatan
ſuperbus, ubermuate
ſuperbiam, ubermuatii
ſuperbiat, ubarmuateo
ſuperbiendi, ze ubarmuatonne
ſuperfluus, ubarfleozanter
ſuperfluum, ubarfleozzida
ſuperfluitate, ubarfluatida
ſuperiori, oparorun
ſupervenerit, ubarqhuimit
ſupplicandum eſt, za pitanne iſt
ſupplicatio, deolihaskipete
ſupplicatione, deolichas
ſupra, obana
ſupraſcripti, obakaſcribanes
ſurgere, ſtanne
ſurgat, erſtante
ſurgant, erſtanten
ſurrexerint, erſtant
ſurgendum eſt, ze erſtane iſt
ſuſcipi, intfangan
ſuſcepit, intfianc, intfahit
ſuſcipiendus, intfankaner
ſuſceptioni, antfankida
ſuſcitantur, ſint ervvehchit
ſuſpectus, ſorchafter
ſuſpectam, ſorachaftan
ſuſpenditur, ki kiſpentot

ſuſpi-

Digitized by Google

ſuſpicio, untrivida
ſuſpicioſus, urtrivver
ſuſtinere, doleen, fardoleen
ſuſtine, inthabee
ſuſtinent, fardoleent
ſuſtineant, inthabeen
ſuſtinens, fardolenti

T.

TAbernaculum, huſe
tabernaculi, huſes
tabernaculo, ſelidun
tacere, ſvvigeen
tacui, ih ſvvigeta
tacita, ſvvigentun
taciturnitatis, ſvvigilii
taciturnitatem, ſvvigali
talis opera, ſolihchaz rahe
tales, ſolihhe
taliter, ſolicha
tam, ſama, ſoſama
tam veteris teſtamenti quam novi, ſo dr altun euua ſoſama dr niuun
tam diu, ſo lango
tamen, dvvidaro
tamquam, ſoſo
tandem aliquando, eddervvenne
tantum, mondoh, ſo
tantum, ſo filu
tardus, trager
tarde, trago
tardius, tragoor, ſpator
te, dih
tempus, cyt
tempora, citi
temporibus, citum
temperius, citlihhor, citimo
temperet, ketemproe, kemezlihhee
temperemus, pirumes kitemprot
temperetur, ſi katemprot
tenebræ, finſtrii
tenere, haben
teneant, eigim
teneatur, ſi kihaber
tenuit, kihebita
tepide, vvalo
Tergunt, ſvverben, ſcilicet manus ac pedes
terminetur, ſi kitan
terminentur, ſin kimarchot
terni, driske
ternis, driskeem
ternos, dry
terra, erda
terrennis, erdlihheem
terror, ekiſo
terroribus, ekiſom
terribilem, ekislihhun
tertius, dritto
tertium, drittiun
tertia pars, dritta teil
tertiam, dritun
tertio, drittiun ſtun
teſtamentum, evva
teſtamenti veteris novique, dera altun evva, ioh dero niuun
teſtibus, urchindom
teſtimonium, urchundii
teſtimonia, kevvizzida
tibi, dir
timere, furihtan
timens, forahtani
timentes, furahtante
timentibus, furahtanteem
timorem, forahtun
tollerantiam, fartraganii
totam, allan
trabem, kepret
tractat, trahtoot
tractet, trahtohee
tractaverit, trahtot
tradat, ſelle
tranſeat, furiſare
tranſigenda ſunt, ze foranne ſint
tranſitoriis, ze farantlihheem
tremendo, forahtlihhun
tremendo judicio, dera forahtlihunſuano
tremore, bibun
trepide, ſtozzonto
tres, drio
tres lectiones, drim leczum
tria, dry
trium, trio
tribuatur, ſi kikeban
tribulatio, arabeiti
trigeſimus, drizugoſto
triticum, huueizzo
tu, du
tui, dines
tuo, dineru, dinemu
tuum, din
tua, dina
tuam, tineru
tunc, denne
tunicam, tunihhu
tunſuram, ſcurt
turbet, ketruabpe
turbolentus, truabaler
tyſo, lihhiſode
tyrannidis, rihhidim, unreht richiſo
tyrannidem, rihchida

V.

VAcat, çaugrot, muazzot
vacant, gaugront
vacent, muazzoen
vacare, caugrot
vacandi, kecaugrot vveſan
vadunt, kangant
vagi, ſvvihhonte
vana, italin
vana gloria, ital ruam
vapulent, ſin kapluan
variis, miſſalihchem
vaſa, faz
ubi, dar

Digitized by Google

ubicumque, ſo huuar ſo
ubique, eocovveri
ubi tantum, dar loh
ubiubi, dar edo dar
vel, edo, edeo
vel etiam, edo ſoſama
velloſam, ruha
velociter, ſniumo
velocitate, ſniumidu
velut, ſamo ſo, ſo ſamo, ſo
veluti, ſoſama
venerare, ereen
veniam, antlaz
venire, qhuueman
veniamus, qhuememees
veni, qhuuam
venerunt, qhuamun
venite, qhuemat
veniens, qhuemanemu
venti, vvinti
venundandum, ze farchaufanne
verbi gratia, pilad qhuedan
verba, vvortuno
verbis, vvertum
verbera, fillo
verberum, filloom, fillonokertu
verecundia, ſcamu
vermis, vvurm
vero, kevviſſo
verum, vvar
veram, vveran
verius, vvarlihhor
veritatem, vvarhafti
verſum, vers
veſpera, aband
veſpertina, abahtlob, ſc. cantica
veſpertinorum, abantlihcheru
veſtiario, vvahthhuſe
veſtigiis, ſporum
veſtibus, kevvatim
veſtimenta, kivvati
veſtire, vvatten
veſtitus, kevvatoter
veſtiti, kivvatrote
veſtra, ivveriu
veſtras, ivvereem
vetera, altiu
vetuſtam, alta
via, vvec
vias, vveka
vicem, vvehſule
vices, vvehſal
viciſſim, vvehſalum, hertum
viciſſimo, Zueinzicozſtin
vicino, nahemu
vicinis, kepurum
victus, libleit
videre, ſehan
videbas, keſahi
videte, ſehat
videamus, kaſehames
videatur, ſi keduht
vidiſti, kiſahi
vigiliæ, vvahtono
vigilias, vvahtun, nahtvvahchon
vigiliæ nocturnæ, vvahta denaht
viliorem, ſmahlihorun
vilius, ſmahlichor
vilitate, ſmahlihhii
villicationis, abahtes
vindicta, rihti
vindictæ, kerehti
vindictam, Kirihche
vinolentum, vvintrunchat
vir, comman
viro, commane
virga, kertu
virtus, chraft
virtutes, chreſteon
virtutum, chreſtio
vis, vvili
viſus, keduht
viſum fuerit, keduht iſt
viſitare, ganvviſon
vita, lyb
vitam, libe
vitæ æternæ, des evvigen libes
vitium, ahchuſt
vitio, erachuſti
vitia, archuſti
vitiorum, archuſtio
vitiis, archuſtim
vitioſus, archuſtiger
vitientur, ſin keachuſteot
vivat, lebee
viventes, lebente
ulterius, andres
ultimus, jungiſto
ultima, jungiſta
ultor, rehchan
unde, danaan, huuanan
undecimus, einilifto
unguenta, ſalbun
uniformem, einespilades
univerſa, allıu
unus, einer
una, einaz
unum, ein
uno, einemu
unuſquiſque, einer eocovvelicher
unumquodque, einan ecovvelihhan
uniuscujusque, eocovvelihher, eineta eocovvelihera
uno die, einemu tage
uno momento, eineru ſtunthvvilu
vobis, ju
vocare, kavviſan
vocent, nemmen
vocari, vviſſan
vocavit, ladoot
vocatur, iſt kenemmit
vocetur, ſi kinemmit
voce, ſtimmu
volt, vvili
volvat, invalde
volvant, pivvinte

volumen,

volumen, puah
volumus, vvellemes
voluntatis, vvillemo
voluntatem, vvillin
voluntatibus, vvilloom
voluptas, vunniluſt
vos, evvih, ivvih
vox, ſtimma
urat, prenne
uſque, unzin
uſquequaque, eogovvéri
uſus, piderbi
uſu, nuzi
ut, ſo, daz
utque, ſo dei
uti, pruhchan
utatur, pruhhe, ſi pruhhanti
utens, pruhhanti
utentibus veſtimenta, analeckentem
utilis, piderbeer
utile, pidarbun
utilius, piderborin
utilitatis, bidarbi
utilitatibus, biderbidoon, piderboom
utroque, pedero
utrarumque, pedero
vulnera, tole
vult, vvelle

Y.

Ymnum, lob

Z.

Zelus, antin
zelum, anton
zelo, minnu
zelotypus, einſneller.

F I N I S.

CATALOGUS
*NOMINUM PROPRIORUM, QUIBUS * ALAMANNI quondam appellati,*
Ex vetuſtiſſimo Codice Monaſterii S. Galli ordine deſcriptus.

* *Qui nunc alienis magis quam ſuis ac propriis delectantur.*

CAPUT I.

De nominibus propriis maſculinis in Alamannia Theutonica.

A.

AAlfrid.
Aaron, Aron.
Abo, Abbo, Abbi.
Adalbero, Adalpero.
Adalbern.
Adalbert, Adalpret, Adalpreht, Adalpert, Adelpret, Adilpert, Adelprech, Albreht, Alprecht.
Adalbold.
Adalcho.
Adalcoz, Adelgolz, Adalgoz.
Adalfrid.
Adalgan.
Adalger, Adalker.
Adalgis.
Adalgrim, Adalcrim.
Adalhar.
Adalhart, Adalart.
Adalhelm, Adelhelm.
Adalho, Adalloh, Adolo.
Adallant.
Adalman.
Adalmar.
Adalmuat.
Adalmunt.
Adalnant.
Adalne.
Adalnoat.
Adalno, Adalnot, Adalnolt.
Adalolt, Adallolt.
Adalpoto, Adelboto.
Adalrham, Adalram.
Adalrih.
Adalrat.
Adalſealh.
Adalſeus.
Adalſvvab.
Adalug.
Adalunc.
Adalvvach.
Adalvval, Adalvvalach.
Adalvvin.
Adalvvolf.
Adam.
Adde.
Adrad, Adrart.
Affi.
Agnifred.
Agoz, Agozo.
Ahſpret.
Alagart.
Alahicho.

Alarich

Digitized by Google

Alarich.
Alavvic, Alavvig.
Alarihc.
Albarn.
Albene.
Alberat.
Albhart, Alphart.
Albhere, Alphere, Alpere.
Albi.
Albinc.
Albirich, Alberich, Albric, Alberih.
Albkoz.
Albini, Alboni, Albuni.
Albolt.
Alderat, Altrat.
Alefrid.
Alevvic.
Alfdac.
Alfram.
Alfrid.
Alker.
Allo.
Allvvih.
Alman.
Almo.
Alpger, Alpker.
Alpram.
Altabert, Altabreht, Altebert.
Altarat.
Altcrim.
Altger.
Altguid.
Althun.
Altini.
Altirich, Altrihc, Altirih, Altrich.
Altman.
Altmar.
Altmund.
Alto.
Altolf.
Altram.
Altuom.
Amal.
Amalbert, Amalbreht, Amalpret.
Amalfrit, Amiltrid.
Amalgær, Amalker.
Amalgoz.
Amalne, Amalni.
Amalrih, Amalrich.
Amanolt.
Ambricho.
Amhel.
Ameltren.
Amilin.
Anavalt, Anavvalt.
Andrea.
Anger.
Anhme.
Anno.
Ansfrit.
Anshelm.
Anspold.
Anſthilt.
Anſtrat.
Anto.
Antvvart.
Anulo.
Appo.
Aracoz.
Arbo.
Archram.
Arahelm.
Arnolt.
Arolf.
Artfreht, Artfret.
Arthelm.
Artolf.
Artpret.
Asbrant.
Aſcrih, Askirih.
Aſcheri.
Aslach.
Atalo.
Ato, Atto, Attu.
Atoman.
Autoin, Autuin.
Azelin.
Azichint.
Azzo.

B.

BAbo.
Bave.
Baldabert.
Baldemar.
Baldfrid.
Baldarith.
Bardo.
Baugolf.
Bebo.
Beldot.
Bennih.
Berachgart.
Berahart.
Berahtolt.
Berecholt.
Berehlant.
Berehmar.
Berenkart.
Berethkart.
Bericker, Berihtger.
Beringer, Berinker.
Bern.
Bernheri.
Bernker.
Bernolt.
Berrich.
Berterich.
Bertgoz.
Berthger.
Berthiland.
Bertilo.
Betto.

Brun,

Brun.
Brunhart.
Biccho.
Bilifrid.
Biricho.
Birichtilo.
Biſo.
Blidgaer, Blihcker.
Boppo.
Boran.
Bovo.
Branzolf.
Bruninc, Bruning.
Bubo, Buobo, Boabo.
Buoherich.
Burcuuart.
Burihchere.
Buxtan.

C.

CAganhart.
Caholt.
Camcholf.
Caraman, Caroman.
Caſtrat.
Cebehart,
Ceizo, Ceizzo.
Ceizzarn.
Ceizzolf.
Cerbret.
Cezman.
Chadaloh, Chadolo, Cadolah.
Chadolt.
Chaloh.
Chato.
Checeman.
Cheling.
Cherlo.
Chezelo.
Chilincho.
Chincho.
Chitell.
Chnettili.
Chonzo.
Choufman, Chouman.
Chuono.
Chreſſo.
Chriſtan, Chriſtanh.
Chuderat.
Chunerat, Chounrat.
Chuneger.
Chunibert, Chunipreht, Chunipreht, Chuneprt.
Chunico.
Chuntilo.
Cunzo, Chonzo, Chuzo, Chunzu.
Comerat.
Comolt.
Conco.
Cotadeo.
Cotabret, Cotepreht, Cotebert, Cotapert, Cotabreht, Cotapret.
Codadanc.
Cotalind.
Cotefrid, Cotfrid, Cothefrith.
Cotehelm, Cozhelm.
Cotesman.
Coteſcalh.
Coutilo.
Coutolf.
Cozbert, Cozpret, Cozpreht.
Cozhalm.
Cozhart.
Cozhere, Coszere.
Cozholt.
Cozmunt.
Cozoloh, Cozzolo.
Cozolt.
Cozpold.
Cozrih.
Craloh, Cralo.
Craman.
Criſſo.
Crimbret, Crimpreht.
Crimen.
Crimfrid.
Crimolt.
Criſololf.
Cruoro.
Cuatheri.
Cuatolf.
Cumpold.
Cund.
Cundho.
Cundachar, Cundhackar.
Cundalpret, Cundilpret.
Cundaroh, Cundroh.
Cundero, Cundro.
Cundfrid, Cuntfrid.
Cundhart, Cunchart.
Cundheré, Cuntere.
Cundleib, Cundleiz.
Cundpreht, Cunipert, Cundpret.
Cundpold.
Cundhram, Cundram.
Cundrigi.
Cundurun.
Cunterich.
Cuotker.
Cuthmar.

D.

DAncholf, Dhancholf.
Daner.
Danho.
Danhrat.
David.
Deganpolt.
Denchilo.
Deotfrid.
Deopert, Diepret.
Deotini, Dietene, Dheotini.
Deotraht, Dhiotorat.
Deotrich.
Deſſilo.
Dheotalah.

Digitized by Google

Dheotbold.
Dheothart.
Dhietheri, Dheothire.
Dhrudhere.
Dhrudpreht.
Diemar.
Dietinc.
Dietker.
Dincolf.
Dingolt.
Diothart.
Diolf.
Diotolt, Dheodolt.
Diotvvin.
Draſaleib.
Draſamunt.
Drudmunt.
Drupald.
Duringpert.

E.

EBarhart, Eberhart, Eberarht, Ebberhart, Eburhart, Eberhard.
Ebarachar, Eburachar.
Ebarhelm, Eburkelm.
Ebarheri.
Ebarloh.
Ebarnoat.
Ebbe.
Ebirmuot.
Ebervvic, Eburvvich.
Ebirolf.
Ebo.
Ebroin.
Eburvvart.
Egeolf.
Ecgirih.
Ecco, Eccho, Echo, Ecko
Eckikart, Ekkehart, Ekkihart, Ekihart, Egehart, Eckiart, Ecchihart, Eckiarht, Echihart, Eckihart.
Eckideoz.
Edilef.
Edilicho.
Edilleo, Edilleoz, Edilloz.
Edilvvar.
Edilvvic, Edilvvig.
Egehere.
Egelbreht, Egilpret, Egilbreht, Eghilbert.
Egelmunt.
Eggibald.
Eghino.
Egibert, Egibret, Egibreht, Egipreht, Egibret, Egibrhet.
Egideos, Ekkideoh.
Egilbald.
Egiholt.
Egilhart.
Egilolf.
Egilvvart.
Egiman.
Eginhart.
Egino.
Egishere.
Ehſo.
Ehtolf.
Eienolf.
Eigil.
Eigelger.
Eigin.
Eingilſcalh.
Einhart.
Einmoat, Einmuat.
Einrih, Einrich.
Einvvalt.
Einvviz.
Ekpreht, Ekkepret.
Ekkolf.
Electo.
Eliolf, Elolf.
Eliſpret.
Ellanpret.
Ellinbald.
Ellinbold.
Ellinhart, Ellenhart.
Ellinrat, Ellrat.
Ello.
Emezo.
Emhart.
Emilo.
Emrit.
Enchanger.
Eneſto.
Engelbert, Engilbret, Engilbrecht, Engilbert, Engilpret.
Engelman, Engilman.
Engezman.
Engilbald.
Engilhart, Enkilhart.
Engilmar.
Engilolf.
Engilſcalh.
Engiltheo.
Enginbert.
Enginhart, Enginrat.
Engispret.
Engizo.
Enkilpero.
Enno.
Ennolt.
Enſilo.
Eoman.
Eppo.
Erachar.
Erchanfrid.
Erchanger, Erchinger, Erchenker.
Erchanman.
Erchanmat.
Erchanot.
Erchanolf.
Erchanalt, Erchenolt.
Erchanpert, Erkenprt.
Erchanrat, Erchinrat.
Erchanvvela.
Erdanch.
Erferich.

Erſheri.

Erſheri.
Erſman.
Erfolt.
Erhart.
Eribo.
Eribreht.
Erih, Erihc.
Erimbert, Erinbert.
Erinfrid.
Erinpreht, Erimpret, Erinbreht.
Erganbold.
Erkanpald.
Erlabald, Erlabold.
Erlabert.
Erlefrid, Erlefrit.
Erleprent.
Erlolf.
Erlolt.
Erlepreht, Erlepret.
Erlvvic.
Erlvvin, Erlevvin.
Ermannolt, Erminolt, Erminholt.
Ermenrih.
Erming.
Erminolf.
Ermpreht.
Ernand.
Erneſto, Ernoſt, Ernuſt, Ernnuſt, Ernoſt.
Erolt.
Erph, Erpho.
Erribold.
Ervympret.
Ertmar.
Ervertach.
Esbero.
Eſcrih, Eſgtih, Eskerich, Eskirih, Eskrih.
Eskere.
Eſo, Eſſo.
Eto, Etti, Etto.
Evi, evin.

F.

FAchilo.
Fahentz.
Famicho.
Famoth.
Fariman, Fartman.
Faſolt.
Faſtrih.
Faſtulf.
Faſtvvin.
Fatetro.
Fato.
Feginmar.
Feginolt.
Fervvini.
Feter.
Findan.
Findican.
Filelob.
Flaithem.
Fleſin.
Flozzolf.
Focho.
Folcho.
Folarat.
Folaſchah.
Folccrim.
Folcger.
Folchart, Folohart.
Folchene, Folchini.
Folchoho, Folcholoh.
Folcholt.
Folclid.
Folcolſt.
Folcoz.
Folcrid.
Folcvvar.
Folhcrit.
Folhheri.
Folhmar.
Folpret, Folpreht, Folhpret, Folhpreh.
Folhvvine.
Folmar.
Folmuat.
Folmot.
Folrat.
Folrit.
Folovvin.
Forti.
Franco, Francho, Franko.
Freccolf, Frecholf.
Freido.
Freiolt.
Freuhart.
Freupert, Frevvibert.
Frevvigis.
Friccho, Fricho, Frich, Frih.
Fridaloch, Fridaloh.
Fridanot.
Fridarat, Friderat.
Fridebald.
Fridebert, Fridepreht, Fridepret, Fridubert, Fridupreht.
Fridehelm.
Fridelach, Frideloch, Frideloh.
Fridemunt.
Fridibold, Fridubold.
Fridohart.
Fridolf.
Fridorich, Fridirich, Fridirihc, Fridurih.
Fridovvic.
Fridubald.
Friduger.
Fridugis.
Friduvvic.
Frieſo.
Frihcho.
Frihchund.
Fritilo.
Friunthelm.
Frizen.
Frobreht.

Frebret.
Froholf, Frohoſl.
Fruachanolf.
Frucnolf.
Frumiger.
Fruotini.
Fruoto.
Fucco.
Funtan.
Fuſſio.

G.

Gaerbald.
Gaemmunt.
Gaermunt.
Gaganhart, Gagnart.
Gamenolf.
Ganto.
Garaman.
Gebi.
Gegorlt.
Geilo.
Geilvvich.
Geilvvird.
Geldirih.
Gerbald.
Gerbert.
Gerbold.
Gerfrid.
Gerhart.
Gerhoh.
German.
Gero.
Gerpret.
Gerolt.
Gerrih.
Gerroh.
Gervvin.
Gimo.
Giſalbert, Giſalbret, Giſalbreht.
Giſalfrid.
Giſo.
Gizo.
Gnammil.
Godilo.
Gorinlaith.
Gotabraht, Gotapreht.
Goteſman.
Goteſſcalc.
Gothelm.
Gozbert.
Gozhart.
Gozolt.
Gozzo.
Graman.
Graolf.
Grimbald.
Grimheri.
Gruonmuot.
Gundhart.
Gundhelm.
Gundolant.
Gundolt.
Gundpraht.
Guntbold.
Gunderihe.
Gudpert.
Guoting.

H.

Habo.
Habraham.
Hacco.
Hadabrant, Hadebrant.
Hadabreht, Hadapreht, Hadaperht, Hadapret, Hadepreht, Hadabret, Hadpert, Hadubert.
Hadager, *H*adaker.
Hadalaug, *H*adaluc.
Hadalbern.
Hadalhart.
Hadalhelm.
Hadamar, Hademar.
Hadani.
Hadavvart.
Haddo, Hadtho.
Hadevvi, Hadevvic, Haduvvich.
Hadirih.
Haduini.
Hagabald.
Hago.
Hagano, Hagono.
Hageſtolt.
Haholt.
Haicho, Haihcho.
Hailvvic.
Haimo.
Hainrich.
Haiſo.
Halbinc.
Halbduring.
Halbker.
Halting.
Hamari.
Hammine.
Hapinolf.
Haribrant.
Hariker, Harker, Hartker.
Hartbert, Hartpreht.
Hartini.
Hartman.
Hartmuat, Hartmuot.
Hartnand.
Hartnod.
Hartpold.
Hartirihc, Hartrihc, Hartrih.
Hartvvic.
Haſig.
Haſon.
Hatto, Hatho.
Hebarhart, Heberhard, Heburhart.
Hebenolt.
Hebino.
Hebinolf.
Hebni.
Hediling.

Heſſo.

Heſſo.
Hegilo.
Hegino.
Hego.
Hehtolf.
Heiderihc, Heidrih, Heidinrich.
Heidolf.
Heigilo.
Heilbret.
Heilfrid.
Heimerich.
Heinrihc, Heinrich.
Heimo.
Heimolf.
Heimolt.
Heilman.
Heilram.
Heio.
Heirolt.
Heiſtolf.
Heitar, Heiter.
Heito.
Heizol.
Heldini.
Helderich.
Helcel.
Helfini.
Helſoit.
Helfrat.
Helidmunt.
Helidolf.
Helingoz.
Helithpret.
Helmbald.
Helmbreht.
Helmcoz.
Helmene.
Helinger.
Helmrat, Helmerat.
Helmrihc, Helmerich.
Helphan.
Helphant.
Hem.
Hemhart.
Hemmo.
Henen.
Henno.
Herat.
Herborto.
Herchanger.
Heredeas.
Herenpret.
Herhart.
Heribert, Heribret, Heripret, Herebret, Heripreht.
Heribold.
Heribrant, Heriprant.
Hericoz.
Heriſuns, Hereſuns.
Heriger, Heriker.
Heriguns.
Herilant.
Herman, Hereman, Heriman.
Heremar, Herimar.
Herimund, Herimunt.
Herimuot.
Herinand.
Herihnodh.
Herih, Herich.
Heriolt.
Herirat.
Heririh, Herrich, Heririch.
Herivvart.
Herivvig, Herivvic.
Herivvin, Herivvini.
Heriuuns, Hereuuns.
Herlefrid.
Hernaſt, Herniſt, Hernuſt.
Heroif.
Herolt, Herorlt.
Hertine.
Hertrih.
Heſſen.
Hettar.
Hetti.
Hettilo.
Hezelo.
Hiemo.
Hiero.
Hilborgo.
Hilti.
Hiltibert, Hiltebreth, Hiltibreht, Hiltipert.
Hiltibold.
Hildibrant.
Hiltifrih.
Hiltifrid.
Hiltigaer, Hiltiger, Hiltiker.
Hiltiman.
Hiltimari.
Hiltimoat.
Hiltinand.
Hiltini, Hildini, Hiltine.
Hiltiper.
Hiltipoto.
Hiltirihc.
Hilterihc.
Hiltesnot.
Hiltiuuic.
Hiltiuuns.
Hiltizos.
Hiltolf.
Hiltuum.
Hingipreht.
Hirinc, Hyrinch, Irinc.
Hirminuuic.
Hitin.
Hitto.
Hizzo.
Hlothari,
Hludovvic.
Hoger.
Hohpert, Hohpreht.
Homhin.
Honolf.
Hornunch.
Horſco.

Digitized by Google

Horſcolf.
Horskini, Horskine.
Horſmuot.
Horſuuine.
Hothart.
Hranfrid.
Hrotold.
Hruadbert, Hruoadbert.
Hruadgaer.
Hruadhoh.
Hruadigart.
Hroadolf.
Hruadolt.
Hruodzoz.
Huadalin.
Huadalrihc.
Huato.
Huc, Huch.
Huchald, Hucpald.
Hugemar.
Hugibald.
Hugibert, Hugipreht, Hugupret.
Hugibolt.
Hugibrant.
Hugolf, Hugiholf.
Hugo, Huogo.
Hullin.
Humker.
Hummo.
Hunbert, Hunpreht, Hunpret, Hunbreht, Hunibreth.
Hunci.
Hunfrid.
Hungær, Hunger.
Hunno.
Hunolf.
Hunolt.
Hunrat.
Hunrih.
Hunto.
Hunzo.
Huopo.
Huodo, Huoto, Huato.
Huozo.
Hupold, Huppold.
Hupreht, Huupret, Huppret, Huppreth.
Huſido, Huſindo.
Huſimunt.
Huſo.
Hutpold.
Hutto.

I.

IAcob.
Iſtolf.
Idalago.
Ierat.
Igo.
Ildibold.
Iltifrid.
Iltini.
Imedanc.
Imichili.
Imicho.
Imo, Immo.
Induni.
Ingarat.
Ingibret.
Igimar.
Ingiram.
Ingolt.
Inrin.
Intſten.
Iohan. Ihohan.
Ionan.
Iordan.
Ioſeph.
Ipo.
Infinc. Infing, Irfinch.
Irfrid.
Iriling.
Irinbold.
Irimpert, Irampreht, Irimpret.
Irinifrid.
Irmandegan.
Irminhart.
Irminhere.
Irminnolt.
Irminolf.
Irinch, Irink.
Iſanbald.
Iſanbart, Iſanbarto.
Iſanbert, Iſanbrecht, Iſanpreth.
Iſanbold.
Iſanfrid.
Iſanker.
Iſanhart.
Iſanheri.
Iſanrih.
Iſincrin.
Iſinger.
Iſinolt.
Iſmar.
Iſrahel.
Ito.
Iungman, Iuncman, Iugman, Iunhman.
Iuncram.
Iungolf.

K.

KAganhart.
Kaginzo.
Kamalhere.
Karaman.
Karol.
Keatri.
Kebahart, Kebehart, Kebihart, Kepehart.
Kebolf.
Keiline.
Keilo.
Keiluuih.
Kelnot.

Kelolt.

Kelolt.
Keltmunt.
Keltolf.
Kemmunt.
Kerans.
Kerbald.
Kerbold.
Kerbret, Kerbreht.
Kerhart.
Kerhelm.
Kerhoh.
Kerholt.
Kericho.
Kerih.
Kerini.
Kerloh.
Kerman.
Kermunt.
Kernant.
Kerne.
Kero.
Kerolf.
Kerolt.
Kerpoto.
Kerpert, Kerpret.
Kerram.
Kerrat.
Kerunch.
Keruolch, Keruolohc.
Keruuius, Keruuic.
Keuuerat.
Keuuerih, Keuuirih.
Keuuiram.
Kezeman.
Kezo.
Kiſalfrit.
Kiſalheri.
Kozhelm.
Krimolt.
Kriſſi.
Kriſtan.
Kuato.
Kummar.
Kundholt, Kundolt.
Kyſalbert.

L.

Allinc.
Lampret.
Lambart.
Lando, Lanto.
Landolin.
Landolt, Lantolt.
Landfred, Landfrid.
Lantger, Lanker.
Lanthere.
Lantibold.
Lantirat.
Lantolo, Lantoloh.
Lantpert, Lantpret, Lantpreth, Lantbret.
Lantrich.
Lantuuin.
Lanzo.
Lanzuuint.
Leidrat, Leidirat, Laidrat, Laidarat.
Leiſes.
Lenger.
Lentine.
Leo.
Leoddram.
Leonacis.
Leuuolf.
Liberich.
Libo.
Libolf.
Lidiheri.
Lieolf.
Lieſter.
Linco, Lingo.
Lingeeid.
Linutinc.
Linuuiz.
Liubinc.
Liubbold.
Liubolf.
Liucrim.
Liumunt.
Liupman, Liubman.
Liupmuot.
Liupold.
Liuppo.
Liupprant.
Liutarht.
Liutcoz.
Liutbraht.
Liuterich, Liutirihc.
Liutfrit.
Liurgis, Liutkis.
Liutkart.
Liuthart.
Liuthere.
Liutine.
Liutker.
Liutman.
Liuto, Liutto.
Liutoloh.
Liutolt.
Liutor.
Liutprant.
Liutpret, Liutpert, Liutperth.
Liutrih.
Liutrod.
Liutuuic, Liutuuig.
Liuzo.
Lobegis.
Lobini.
Lodhari.
Logonbert.
Lohan.
Loning.
Lorentio, Lorinzo.
Ludauuic, Luduuihc.
Ludebret.
Ludemar.
Lunicholt.
Luoz.

Lupfrid.

Lupfrid.
Luſtrih.
Luto.
Luuuerat.

M.

MAcco.
Machelm, Machhelm.
Maghelm.
Madalcoz.
Madalfrid.
Madalger.
Madalkos.
Madalolt.
Madalpret, Madalpreth.
Madelzoz.
Maelchomber.
Maeltuili.
Maganrat, Meginrat.
Maginho, Meinho.
Maginhun.
Mahtfrid.
Mahtolf.
Matrih.
Managolt, Manegolt, Maneglot.
Mananrat.
Manneto.
Manno, Mano.
Maruuard, Marhcuuart, Marchuuart, Maracuuart, Marcuuart.
Marcrat, Marcherat.
Marchire.
Marcholf.
Maſſo.
Mauuioh.
Mauuo.
Mazo.
Mecco.
Megeno.
Megilo.
Meginbold, Meinbolt.
Megincoz, Megingoz, Meingoz.
Meginhart, Mekinhart, Mekanhart, Meinart.
Meginhelm.
Megino.
Meginolt.
Meginolf, Meinolf.
Meginpret, Meginpreht.
Meginuuarch.
Meriſon.
Merolt.
Mertin.
Meſi.
Miliz.
Milo.
Modoin.
Morinch.
Morinzan.
Moro.
Moruh, Moruo.
Muatheri, Muotheri, Mouthete.
Muato.
Muatolt.
Muninc.
Muotfrid.
Muotgis.
Muothelm.
Muozo.
Muſugavo.

N.

NAndarat.
Nandhari, Nandhere, Nandheri.
Nandger, Nanker.
Nanthart.
Nando.
Nandolt.
Nato.
Nendinc, Nending.
Nidhard, Nidhart.
Nidker.
Nidpert.
Nippo.
Nirinpret.
Noppo.
Nordpert, Nordpreht, Nordpret.
Nordleip.
Nordmau.
Nordolo.
Notcari.
Notger.
Nothart.
Notkart.
Noting, Notinc.
Notmanc.
Nuno.
Nuorinc.

O.

OAdalpreht, Oadalperth, Odalbert.
Oadalger, Odalger.
Oadalgis.
Oadalhart.
Oadalheri.
Oadalman.
Oadalrih, Odalric, Oadalrihc, Odalrih.
Oager.
Oalo.
Oazo.
Obret, Opret, Operet.
Offinc.
Oſmar, Oſtmar.
Oſteri.
Ohhari.
Ole.
Olleih.
Onger.
Opo.
Oreht.
Orſman.
Ortere.
Oſrih.
Oſmund.
Oſui.

Otachar,

Otachar, Otacher, Othachar.
Otarih, Oterich.
Otcoz.
Oteram, Otram.
Otfrid.
Otger, Otker.
Otgis.
Othart.
Othelm.
Othere, Otheri.
Oti, Otih.
Otich, Oticho.
Oting.
Otini.
Otirih, Ottirih.
Olkoz.
Otleih.
Otmar, Ohtmar.
Otolf.
Otoloh.
Otolt.
Otpold.
Otpert, Otpreht, Otpret.
Oto, Oddo, Ootto, Otto.
Otuuar.
Otuuich, Otuuih, Otuuich.
Otuuin.
Oudalkart.
Ouoto.
Outbold.
Outo.
Ouuo, Ouuuo.
Ozo.

P.

PAbo.
Pald.
Paldarat.
Paldcoz.
Paldebert.
Paldeni.
Paldeuuart.
Paldeuuin.
Paldger.
Paldhun.
Paldmunt.
Paldolf.
Paldulf.
Palduuin.
Pallo.
Palthram.
Panzleip.
Panzo.
Patacho.
Patarih, Paterich, Patirih.
Pathelm.
Pato.
Patocho, Patucho.
Pebo.
Peit.
Penno.
Penzo.
Peractolt, Perctolt, Perechtolt.
Peraholah.
Perahtarod.
Perahtfrid.
Perahtleih.
Perahtnad.
Perahtolf, Peratolf.
Perahtolt.
Perahtram, Peratram, Peretram, Perhtram.
Perahtro, Perahtroh.
Perahuuin.
Peranhart, Perenhart, Pernahrt, Pernhart.
Peratger.
Perchker.
Perehfrid, Perhfrid.
Perehgart.
Perehteni.
Perehtheri.
Perehterich.
Perehtolo.
Perelant.
Peremunt.
Perenbert.
Perenuuic, Pernuuic.
Perethart.
Perethelm.
Perethker, Pertger, Perithker.
Peretmar.
Peretolt.
Peretro.
Perichker, Pereker, Perihger.
Perihart.
Perniger, Pernrihc.
Perinrich.
Pernehram.
Pernelah.
Pernhelm.
Pernheri.
Pernolt.
Pernuuart.
Pero, Peroh.
Perolf.
Perrat.
Pertfred.
Pertolt.
Peruuart.
Petilo.
Petto.
Peugridi.
Pezzer.
Pezzo.
Piccho.
Pico.
Piezi, Piezo.
Piligart.
Piligrim.
Pillunc.
Pippin.
Piricho.
Pirichtilo, Pirhtilo, Pirihctilo, Perihtilo.
Piſo.

Plidger, Plitker.
Plidkoz.
Plienunc, Pleonunc.
Podal.
Podololf.
Poldolf.
Pollo.
Pono.
Poppo.
Poran.
Poſſo.
Pougolf.
Preicto.
Pronzo.
Prunnihelm.
Pruninc, Pruning.
Prunnaht, Prunnicht.
Prun, Pruno.
Prunhart.
Prunicho.
Pnunnihat.
Prunram.
Prunolf.
Puabo, Puobo.
Pukilo.
Punico.
Puocolo.
Puolo.
Purgo.
Purghart, Purcuuart, Purucuuart, Puruchart.
Purgolf.
Purichinc.
Puſto.
Puto, Puoto.
Puuo.
Puzzo.

Q.

QUillbret.

R.

RAchio.
Racholf.
Radini.
Raffolt.
Rafrid, Ragim.
Reginbald.
Reginolfo.
Ramfrid.
Rampert, Rambert, Rampret, Rambret.
Ramuolt.
Randolf.
Rannolf.
Rantuuic.
Rapholt.
Rasfolt.
Raſismi.
Ratamar.
Ratbald.
Ratbold.
Ratfrid.
Ratgaer.
Ratker.
Ratgis, Ratkis.
Ratgoz, Rathcoz.
Rathart.
Rathære, Rathere, Ratheri.
Rathelm.
Ratine.
Ratinc, Ratinch.
Ratland.
Ratleich.
Ratmout.
Rato, Rathoh, Rado.
Ratolt, Rattolt.
Ratpert, Ratpret, Ratprath, Ratpreht.
Ratpoto.
Ratpure.
Razo.
Rechinolf.
Rechthart.
Recco, Reccho.
Reduuic.
Reginbern.
Reginbald.
Reginbold, Reinbold.
Reginbreht, Reginpret, Rekinpreht, Reinbreht, Reinbreth.
Reginfred, Reginfrid.
Reginger, Rekinker, Reinger.
Reginhad.
Reginhart, Rekinhart, Reganhart, Reinarnt, Rehinarht.
Reginhelm.
Reginhere, Reginheri, Reinhere.
Reginmuat.
Reginmunt.
Reginho, Regino, Regiſio.
Reginof.
Reginolt.
Reginleoz, Reinloz.
Reginpoto, Reginboto.
Reginuuar, Reginuuart, Rekinuuart.
Reginuuih.
Reginuuiz.
Rehhart.
Reccho, Reicho.
Reiſing.
Reizo.
Rekero.
Remminc.
Remint.
Renger.
Rentio.
Retine.
Ribolf.
Ribpolt.
Richamar.
Richart, Richhart, Riehart, Rihart, Rihchart, Rihhart.
Richbeib.
Rihchet.
Rihchini, Richini, Richeni.

Rihhe-

Digitized by Google

Rihhere, Richere.
Richkis.
Richkoz, Richcoz, Rihgoz.
Richlich.
Richmund, Richmunt.
Richpert, Rihbert, Rihcpreth, Rihpreht, Rihpert.
Richuuin.
Rifine, rifuni.
Riginuuar.
Rihbern.
Rihbold, Rihcpold, Ricpold.
Rihc.
Rihcloz.
Rihchlot.
Rihfrid, Ricfrid, Rihfrit.
Rihgaer, Rihger, Ricker, Rihker.
Rihinzo.
Rihman, Ricman.
Rihnand.
Rihoh.
Riholf, Rihcolf, Ricohlf.
Ripald.
Rihram, Ricram.
Rihzog.
Ringrim, Rimgrim.
Ringolt.
Ripold.
Riutine.
Rnene.
Roh.
Roadbert, Rodbert.
Roadgelt.
Roadger.
Roadkis.
Roadmar.
Roadmunt.
Roadolf.
Roadolt, Rodolt.
Roaduuart.
Roaduuig.
Roadhoh.
Rodbuuan.
Rodouuic.
Rofrid, Rohfrid.
Rohinc.
Roholf.
Rotram.
Ruachari, Ruochere
Ruadachar.
Ruadaloh, Ruodolo.
Ruadarih, Ruadrih.
Ruadbo.
Ruadbrant.
Ruadcoz, Rudkoz.
Ruadeger, Ruadger, Raudker, Ruodeger, Ruodker, Ruodger.
Ruadhari, Ruadhere, Ruadheri, Ruodhere, Ruodhiri.
Ruadharr.
Ruadhelm.
Ruadho, Ruodho, Ruoho.
Ruadi, Ruodi.
Ruadinc, Ruadinch, Ruoding, Ruohinc.
Ruadingis.
Ruadini, Ruidini, Ruodini.
Ruadlant, Ruodelant, Ruodlant, Rudlant.
Ruadlouc, Ruodlouch, Ruoloug.
Ruadman, Ruodman.
Ruadmar.
Ruadmunt, Ruotmunt.
Ruadmuot.
Ruadolf, Ruodolf, Rudolf.
Ruadpald.
Ruadpern.
Ruadpert, Ruadpret, Ruodpert, Ruodpret, Ruopreht.
Ruadpold, Ruodpold, Ruotpolt.
Ruadpoto.
Ruadram.
Ruaduuig.
Ruaduuin.
Ruam, Ruamo, Ruom.
Ruaſtein.
Ruatho.
Rubo.
Rumolt.
Runzolf.
Ruocilman.
Ruodkanc.
Ruotkid.
Ruodleih.
Ruodnand.
Ruodoro, Ruodoroh.

S.

SAdepreht.
Sahſo, Saſſo, Shaſſo, Sazo.
Salacho, Salocho, Salucho, Saluho.
Salefret.
Salaman.
Salomon, Salmon.
Saluuuo.
Samuhel.
Sandolf.
Sanuuel.
Sarailo.
Saraman.
Saro.
Saxo.
Scalchili.
Scalcho.
Scalcoman.
Sciri.
Sconolf.
Sconrat.
Scrot.
Scrutolf, Skrutolf.
Sefrit.
Selbo.
Selbolf.
Sello.
Seliger.

Selpert.
Seluuich.
Sentper.
Sibraht.
Siccart.
Sicger, Sikger, Sikker.
Sigebert, Sigipret, Sigibert, Sikibrcht, Sikipret.
Sigeboto, Sigebote.
Sigerat, Sigirath.
Sigibold, Sikibold.
Sigifreh, Sigiurid, Sigofrid.
Sigihalm, Sigihelm, Sichelm.
Sigihart, Sikihart.
Sigilant.
Sigileig, Sikeleihc.
Sigilo.
Sigimar.
Sigimunt.
Sigiram, Sikiram, Sigoram.
Sigirih.
Sigiuuic, Sigiuuich, Sigiuuig.
Sigiuuin, Sigeuuin, Sigoin.
Simo.
Sindarat.
Sindini.
Sindolt.
Sindpert.
Sino.
Sitili.
Sito.
Siuui.
Sizo.
Skerfolt.
Slauganzo, Slouganzo, Slougenzo.
Slougo.
Smido.
Smidirat.
Snagar.
Snelger.
Snelman.
Sneuuart.
Snuppo.
Solfan.
Sounkart.
Spiligern, Spilinger.
Spranco.
Stacco.
Staracho, Starcho.
Starachfrid.
Staraolf.
Starcheri, Starhere, Statheri.
Steigunt, Sejung.
Steinhart.
Stephan, Steuan, Steuen.
Stillolf.
Striterim.
Subar.
Sueidolf.
Suin.
Suno.
Suſelin.
Suuan, Suab.
Suuabinc.
Suuabizho.
Suuabolt, Suabolt.
Suuarzilah.
Suuendolf.
Suuidker, Suihtger, Suuuitker.
Suuidirih.
Suuindpret.
Suuolinzo.
Suzzo.

T.

TAca.
Tagabreht, Tagapreht, Tagepret, Tagabrhet, Tagapret.
Tagafrid.
Tagamar.
Tagebold.
Tagirih.
Taranhart.
Taſlo, Tatto.
Teico.
Tello.
Teorolf.
Tezlof.
Thancho, Tanco.
Thancherih.
Thancholf.
Thanemar, Thangmar.
Thanhherre.
Thanhlind.
Thraſo.
Thraſamunt.
Thraſolt.
Thegan.
Theganhart, Thegenhart
Theganhere.
Theganmar.
Theganpold, Theginpold
Thenohilo.
Thennant.
Theot, Theatho, Theoto, Thieto, Thioto.
Theotaroh.
Theotbert, Theotpreht, Thietpert, Thepret.
Theotchan, Thiotcanc,
Theorelant, Thodilant, Thiodalant.
Theofrid, Thiatfrid, Thietfrid, Thofrid.
Theotker, Theoker.
Theothad.
Theothael.
Theotali.
Theotheri, Theithere, Thiechere.
Theotherih, Theothirih, Thiotirih, Thiorihc, Thiorich, Tieterich, Tieterihc, Tehtrich.
Theotgis, Thiotkiſt.
Theothart.
Theothun.
Theotinc, Theoting, Thiotinc, Theotinch, Thietingc, Thietinch.
Theotini, Thiotine.

Theot-

Theotman, Thiotman.
Theotmar, Tiethmar.
Theotolf, Thietolf.
Theotholoh, Thiotholohc, Theitoloh, Thieteloh.
Theodolt, Thiodolt.
Theotram, Thiotram, Theitram, Thetram.
Theotuuic.
Thidolt.
Thiedacger.
Thienuuih.
Thieotinginht.
Thiepo.
Thiepold, Thietpold, Thiotpold.
Thiethelm, Thithelm.
Thingolt.
Thiomar.
Thiotcrim.
Timo, Thimo, Thiemo.
Tiſo, Thizo.
Tomnogo.
Toro.
Toſti.
Toto, Totto, Tuto, Tuato, Tuoto.
Totleib.
Totocho.
Tougolf, Thougolof, Tuogolf.
Tourilo.
Touuuolf.
Tuguman.
Tunach.
Tuni.
Tutarn.
Trageboro.
Triucolf.
Truago, Truogo.
Tructolf, Truhtolf, Thruotolf.
Truhudheri, Thrudheri.
Trudmunt.
Thrudpert.
Truhtcoz.
Truoch.
Truotuuin.
Trutman.
Truto.
Truuko.
Thruunt.
Truutbold.

V.

VAclibod.
Vadal.
Vadalbert, Vadalbrcht.
Vaddalfrid.
Vadalger, Vadalker.
Vadalheri.
Vadalrich.
Vadilbold.
Valderu.
Vaſtolf.
Vato.
Vdaleimb.
Veltnot.
Verinker.
Vgebold.
Vielm.
Vichart.
Vlit.
Vnarg.
Vnceiz.
Vnco.
Vndabret.
Vndolf.
Undolf.
Vnen.
Vnfrid.
Vnolf.
Unpert.
Unroh.
Vnruach.
Vnſtrut.
Unuoraht.
Vnuualz.
Vnuuan.
Vodal.
Vodalbert.
Vodalger.
Vodalrich, Vodilrich, Vodalrihc, Vuodalrich.
Vodilloz.
Vodolez.
Vogo.
Volchard.
Volcmar.
Voluil.
Vothuuin.
Votilo, Vtilo.
Voto, Vto, Vtto.
Vozo, Vzzo.
Vrolf.
Vrſinat.
Vrſo.
Vſſo.
Vtinheim.
Vulrat.
Vulrich.

Vu.

VVaceleiph.
Vuachar.
Vuacarolf.
Vuachere, vuachiri.
Vuacho, vuahcho.
Vuading.
Vuadio.
Vuago.
Vuagulf.
Vuaido.
Vualah.
Vualafrid.
Vualaicho, Vualach, Vualaiho, Vualahicho.
Vualatih.
Vualdbert, Vualdpret, Vualtpreht.
Vualtfrid, Vualtifrid.

Digitized by Google

Vualdger, Vualdgaer.
Vualdhart.
Vualdhere, Vualtheri.
Vualdman.
Vualdo, Vualto.
Vualdrad.
Vualdram, Vualdbram.
Vualdrih, Vualtric.
Vuallo.
Vuallod.
Vualrauin.
Vualtan, Vualtant.
Vualteloh.
Vualteni.
Vualtolf.
Vuanathere.
Vuanbret.
Vuandi.
Vuanger.
Vuanig.
Vuanilo.
Vuaninc.
Vuano.
Vuantalmar.
Vuarger.
Vuarinbert.
Vuarnulf.
Vuarmunt.
Vuarmuot.
Vuarto, Vuaratto.
Vuatleib.
Vuatto, Vuazo.
Vuecel, Vuecil.
Vueglenzo.
Vueidiman, Vueideman.
Vueiſheri.
Vuelant.
Vuelf.
Vuelfart.
Vuentil.
Vuendilrich, Vuentilrih, Vuentilrihc.
Vuendirih.
Vuenilo.
Vueolant.
Vueololf.
Vuerant, Vueriant.
Vuerdo.
Vuerdolf.
Vuerihart.
Vuerilant.
Vuerimunt.
Vuerin, Vuerni.
Vuerinbald.
Vuerinbolt.
Vuerinboul.
Vuerinbrecht, Vuerinbraht, Vuerimbert, Vuerinpret, Vuerinprecht.
Vueringis.
Vuerinhari, Vuerinhere, Vuernhere, Vuerhere.
Vuerinnolt.
Vuetti.
Vuialant, Vuielant, Vuiolant.
Vuialber.
Vuichart, Vuichhart, Vuigart, Vuighart.
Vuichelin.
Vuichelm.
Vuicger, Vuichger, Vuigher.
Vuichere, Vuichiri, Vuichere.
Vuiching.
Vuichprehr.
Vuichram, Vuicram.
Vuicili.
Vuicman, Vuigman, Vuinman.
Vuico, Vuicho, Vuigo.
Vuielrat.
Vuihfrid.
Vuigent.
Vuignant.
Vuigo.
Vuigolf.
Vuillibald.
Vuillibert.
Vuillibold, Vuillipold.
Vuilliboto.
Vuillicanc.
Vuillifrid.
Vuilligis.
Vuillihart, Vuillehart, Vuillohart.
Vuillihelm, Vuillehelm, Vuilhelm.
Vuilliheri.
Vuillihoh.
Vuillimunt.
Vuillinant.
Vvuilliram, Vuilleram.
Vuilliric, Vuillerihc.
Vuillold.
Vuillof, Vuillof.
Vuilman.
Vuilltilt.
Vuilo.
Vuimar.
Vuini.
Vuinid.
Vuinibald.
Vuinidolf.
Vuinidolt.
Vuiniger.
Vuinikis
Vuinihart, Vuinehart.
Vuinihheri.
Vuiniman, Vuineman.
Vuinemar.
Vuinemunt.
Vuiniprecht.
Vuiniram, Vuineram.
Vuinitheri, Vuinithiri, Vuinthiri.
Vuinizo.
Vuinterhere.
Vuipald.
Vuipract.
Vuirant, Vuirent, Vuirint, Vuiront.
Vuirdin.

Vuirdinc.
Vuirnhart.
Vuiſegoz.
Vuiſerich, Vuiſerihc, Vuiſirihc.
Vuitaram.
Vuitbert, Vuitpret.
Vuitfrid.
Vuitheri.
Vuitichint, Vuidukind.
Vuitigauuo, Vuitigauo, Vuitigouuo.
Vuitili.
Vuito, Vuyto.
Vuitold.
Vuitolf.
Vuitroh.
Vuofceiz.
Vuofcoz.
Vuofdrg.
Vuofhart.
Vuofnand.
Vuoffo.
Vuofolt.
Vuolafrid, Vuolfrid.
Vuolahmunt.
Vuolaram.
Vuoldpret.
Vuoldrham.
Vuoleman.
Vuoleram.
Vuolfcrim.
Vuolfdregi, Vuolfdrigi, Vuolfdreki, Vuolfdrige.
Vuolffrid.
Vuolfgan, Vuolfang, Vuolfkanc, Vuolfkang.
Vuolfger, Vuolfker, Vuolfgaer, Vuolfkeri.
Vuolfgis.
Vuolfgoz.
Vuolfhach.
Vuolfhad.
Vuolfhelm.
Vuolfhart.
Vuolfheri, Vuolfhari.
Vuolfho, Vuolfhoh.
Vuolfhun.
Vuolfine.
Vuolffleoz, Vuolflioz.
Vuolfinan.
Vuolfmar.
Vuolfmunt.
Vuolfmuot.
Vuolfnand.
Vuolfolt.
Vuolfpald.
Vuolfpero.
Vuolfpold.
Vuolfprant.
Vuolfpuot.
Vuolfram, Vuolftham, Volfharam, Vuolfarran.
Vuolfrat.
Vuolger, Vuolker, Vuoleger.
Vuolharn.
Vuolkelohc.
Vuolmar.
Vuolpern, Vuolpero.
Vuolpret.
Vuoluarich.
Vuoluarn.
Vuolueni, Vuoluene.
Vuoluinch.
Vuoluo.
Vuoluolt, Vuoluuolt.
Vuoluurat, Vuoluarat, Vuoluuerat.
Vuoluuini, Vuoluini, Vuoluoin.
Vuoluuoro.
Vuuorat.
Vuldar.
Vulderich.
Vulfrihc, Vuluirih.
Vullemar.
Vulliperto.
Vulterat.
Vunemunt.
Vurmger, Vurumger.
Vurmhere, Vurmheri.

X.

XPiſtan, Xpiſtan, Xriſtan.

Y.

YDalpert.
Yge.
Ymmezo.
Ymmili.
Ymmo.
Yring.
Yſanhart.
Yſinrich.

Z.

ZEito, Zeizo.
Zeizman.
Zeitmuat.
Zeizpod.
Zeizpold.
Ziolo.
Zokeno.
Zolli.
Zollo.
Zotan.
Zuco.
Zuiual.
Zuppo.

CA-

CAPUT II.

DE NOMINIBVS PROPRIIS MASCVLINIS IN ALAMANNIA CVRIENSI ET BURGVNDIONENSI.

A.

Aaron.
Abel.
Abſalon, Abſolon.
Abundus.
Acmarus.
Adalaldus.
Adalardus.
Adalbaldus.
Adalbertus, Adelpertus.
Adalchix.
Adalcrimus.
Adalgaudus, Adalgodus.
Adalgelmus.
Adalhartus.
Adalmandus.
Adalmarus.
Adalradus, Adalratus.
Adalramnus.
Adalſoab.
Adalulfus, Adalufus.
Adam.
Adebertus.
Adelmus.
Adilleodus.
Adjutor.
Ado.
Adoinus.
Adrebaldus.
Adrepertus.
Adrianus.
Adroaldus.
Agambertus.
Aganfredus.
Agaxomo.
Agemodus.
Agenelmo.
Agenus.
Agibertus.
Agilaldus.
Agilbertus.
Agimo.
Agimundus.
Aginaldus.
Agio, Ajo.
Agioaldus.
Agipertus.
Agiprandus.
Agletramnus.
Agloaldus.
Agnifredus.
Aideramus.
Ailbertus.
Airaſtus.
Airbertus.
Alaſius.
Alaricus.
Albericus.
Albinus, Alpinus, Alboinus.
Albolus.
Alcarius.
Aldo.
Aldolenus.
Aledramnus.
Alexander.
Alfredus.
Aloit.
Alparius.
Alpertus.
Alpinus.
Amabilis.
Amalbertus, Amalpertus.
Amalerius.
Amalgerius.
Amalguinus.
Amalricus, Amalrius.
Amator.
Ambroſius.
Amelius.
Amelongus.
Andemarius.
Andreas.
Andrepertus.
Anduſtrius.
Angelmarus.
Angelbertus, Angilpertus.
Angilramnus.
Anilo.
Anno.
Anoinus.
Ansbaldus.
Anſegarius.
Anſelmus.
Anſeramus.
Anſericus.
Ansfredus.
Anshelmus.
Anſigiſus.
Anſoaldus, Anſaldus.
Anspertus.
Antenor.
Antianus.
Antonius.
Apollinaris, Apollenaris.

Appo.

Appo.
Archembertus.
Ardepertus.
Ardoicus.
Ardoinus.
Argenteus.
Arialdus.
Arideus.
Arifredus.
Arigiſus.
Arimo.
Arimodus.
Arimundus.
Ario.
Aripertus.
Armatus.
Arnaldus, Arnoaldꝰ.
Artimius.
Aſculfus.
Aſedeus.
Afo.
Aſo.
Audace.
Audagarius.
Audatrus.
Auderatus.
Auderiſiꝰ,Auderiſſiꝰ.
Audibilis.
Audilus, Audilius.
Audini.
Audo.
Audoaldus.
Audomarus.
Audradus.
Audulfus.
Aufilus.
Aufredus.
Aufuſus.
Auguſtus.
Auguſtinus.
Aviramnus.
Aulerius.
Aulmo.
Aunart.
Aunoaldus.
Avo.
Aurelian',Arilianus.
Auſtrepertus.
Autbertus.
Autelmus.
Autenus.
Auteramus.
Autpaldus.
Autringus.
Auzo.
Azo.

B.

BAdicho.
Baldierius.
Baldradus.
Baldo, Baldus.
Barbatus.
Barontius.
Bartholomeus.
Barutto.
Bavo.
Beatus.
Beleſarius.
Benardus.
Benedictus.
Benignus.
Berarius.
Beremardus.
Berenardus.
Bernardus.
Bericho.
Berigianus.
Beringerius.
Bernegarius.
Berningus.
Bernnaldus.
Bero.
Beroldus.
Berſianus.
Bertharius.
Bertelandus.
Bertemundus.
Berthelmus.
Berthfredus.
Bertefuſus.
Berto.
Bertoaldus.
Bertoinus.
Bethleem.
Betto.
Blanca.
Blatgildus.
Blatgiſus.
Blidaldus.
Bobolenus, Boblinus.
Bonanus.
Bonarius.
Bonebulus.
Bonellus.
Bonoaldus.
Bonoſus.
Bonus, Bonnus, Bonno.
Briccius, Brictius.
Bruningus.
Bruno.
Bubo.
Burcuardus.
Buruualdus.

C.

CAlippius.
Calvus.
Caramannus.
Caripertus.
Carus.
Caſſianus.
Catto,Gaddo,Gatto.
Chriſtianus.
Chriſtoforus, Griſoſtoforus.
Chuonradus.

Digitized by Google

Chuſtaſſus.
Clemens.
Codobertus, Cotabertus, Godopertus, Gotpertus.
Columbus.
Conſtantius.
Conſtantinus, Cuſtantinus.
Corvulus.
Cozbertus, Cozpertus, Cauzbertus, Gauſpertus, Gozpert⁹.
Creſcentius.
Cunipertus.
Cunzo.
Cuſtolus.

D.

DAcilus.
Dadramnus.
Dagipertus.
Dagoaldus.
Daguinus.
Dairicus.
Damianus.
Danihel.
David, Danuid.
Dazolus.
Demetrius.
Deodatus.
Deodemarius.
Deſiderius.
Deus dedit.
Dignentius.
Dignus.
Dioniſius.
Dodo.
Dodoaldus, Dodaldus.
Dodoinus.
Domigiſus.
Dominator.
Dominicus, Domnicus.
Domninus.
Domnolus.
Donatus.
Dono.
Donusdei.
Dragutius.

E.

EBeruuinus, Heberuinus.
Ebo, Hebo.
Ebolus.
Ebregaudus.
Ebroaldus, Hebroaldus.
Ebroinus, Hebroinus.
Echo.
Effrem.
Egilholfus.
Eginolfus.
Eigilo.
Eilardus.
Elenus.
Eliſardus.
Eltramnus.
Eluuinus.
Emmardus.
Enericus.
Engilbaldus, Ingilbaldus.
Engilgarius.
Engo, Ingo.
Eodo.
Eotkarius.
Epelinus.
Epiphanius.
Erchanaldus, Erchanoldus.
Erchanbodus, Ercambodus.
Erlebertus, Herlebertus.
Erlicho.
Erloinus, Herloinus.
Ermaldus, Hermoaldus.
Ermenbertus.
Ermenfredus, Ermenfritus, Hermefredus.
Ermengaudus.
Ermenholſus.
Ermenmarus.
Ermennolfus.
Ermenradus.
Ermenricus.
Ermoinus.
Eſau.
Evo.
Euraldus.
Eurardus.
Euſebius.
Exſuperatus.

F.

FArabertus.
Faroaldus.
Farulfus.
Faventius, Fahentius.
Fauſtus.
Fauſtinus.
Felix.
Filematus, Filimarus.
Firmatus.
Flavinus.
Flenus.
Flodomarus.
Florentius.
Florinus, Floroinus.
Folcuuicus.
Folcuuinus.
Fontianus.
Formonſus.
Fortis.
Fortius.
Fragibertus.
Frambertus.
Framierius.
Framnaldus.
Fratellus.
Fredegaudus.
Fredepertus.
Fredericus.
Fredegiſus, Fridegyſus, Fretgiſus.

Fridu-

Digitized by Google

Fridubertus.
Friſius.
Frodaldus, Frodoaldus.
Frodinus, Frodoinus.
Frotbertus.
Frotgarius.
Fulcardus.
Fulcherius.
Fulchradus, Fulcradus.
Fuldoinus.
Funteianus.
Fuſcarinus.
Fuſcolus.

G.

GAbrichel.
Gaddo, Gatto, Catto.
Gaidaldus.
Gaido.
Gaidoriſſius.
Gaipertus.
Gairiſius.
Gairradus.
Gaiſulfus.
Garaldus.
Gardulfus.
Garibernus.
Gariſuſus.
Garimundus.
Garipaldus.
Garipertus.
Garuinus.
Garus.
Gaudemundus.
Gaudentianus.
Gaudentinus.
Gaudioſus.
Gaudius.
Gaufredus.
Gaugenus.
Gaularius.
Gauſoaldus.
Gautſelmus, Gozhelmus.
Gautſinus, Gautſinius.
Gauzmarus.
Gauzuuinus, Gauzhuinus.
Gedeon.
Geminianus.
Geminus.
Georgius.
Geraldus, Giraldus.
Gerardus.
Gerbertus.
Gerhartus.
Geribaldus.
Germanus.
Gerradus.
Getramnus.
Gisbehardus.
Giſelbrandus, Giſalbrandus.
Giſemarius.
Giſemundus.
Giſepertus.
Gislardus, Gisleardus.
Gislarius.
Gislebertus.
Gisledrammus, Gisledramnus.
Giſo.
Giſulfus.
Giuardus.
Godofredus, Cotefridus.
Godemarius.
Godolbertus.
Godulfus.
Gomedeus.
Gotharius, Gottharius.
Gouulfus.
Gramandus.
Graſulfus.
Gregorius.
Grimaldus, Grimoaldus.
Grimbaldus.
Grimuinus.
Grinepertus.
Griſelisſius, Griſelliſſius.
Gumbaldus, Gumpaldus.
Gumoaldus.
Gundbernus.
Gundefredus.
Gundelasſius.
Gundepertus, Gundbertus.
Gundo.
Gundoldus.
Gunipert⁹, Gunpert⁹, Gumpert⁹.
Guntarius.
Guntelmus.
Gunteramus.

H.

HAdapertus, Hadebertus.
Haimo, Heimo.
Halaquinus.
Hardoenus.
Hardonus.
Hardradus.
Haregarius.
Haribrantus.
Hartbertus.
Hartgarius.
Heiſtaldus.
Helferichus.
Helias.
Helidoldus.
Hello.
Helmoinus.
Helmoradus.
Hemnogius.
Herericus.
Herſo.
Heribertus.
Hericus.
Herlebertus.
Hermedeus.
Hermefredus.
Hermenpertus.

Digitized by Google

Hermoaldus.
Heroldus, Heroaldus.
Hieronimus.
Hildebertus, Hiltepertus, Ildepertus.
Hildebrandus.
Hildegaudus, Hiltegaudus.
Hildelaicus.
Hildolfus.
Hiltepaldus, Ildepaldus.
Himmo.
Hirminmarus.
Hiſinbaldus.
Hitto.
Hodilardus.
Honoratus.
Honorius.
Hoto.
Hroadolfus.
Hrothardus.
Hrotholdus.
Hucbertus.
Hudo.
Humbertus.
Hunfanger.
Hunfrid⁹, Humfrid⁹.
Hunlaiſus.
Hupertus.
Hupoldus.

I.

IAcobus.
Ianuarius.
Ieſunave.
Ildegarius.
Ildendſius.
Ildoinus.
Imelpertus.
Imenaldus.
Immolatus.
Ingibertus.
Ingilbaldus, Engilbaldus.
Ingilbertus.
Ingilo.
Ingilramnus.
Inginaldus.
Ingo, Engo.
Innocentius.
Inſarius.
Iobius.
Iobutio.
Iohannes.
Iohannacis.
Ionathan, Ionathas.
Ioſephus.
Iovianus, Iuuianus.
Irmegauſus.
Iſaac.
Iſendeus.
Iſingaudus.
Iſnardus.
Iulius.
Iulianus.
Iuo.
Iuſtinus.
Iuſtinianus.
Iuſtolfus.
Iuventius, Ioventius.

K.

KErhardus.
Kislaus.

L.

LÆtus.
Lampertus, Lanpertus.
Lantbertus.
Lamiſius.
Landamarus.
Landefredus, Landifritus.
Lando.
Landolinus.
Landuinus.
Launepertus.
Laurentius.
Laurentinus.
Lazarus.
Leo.
Leobarbus, Leobardus.
Leopertus.
Leontacis.
Leontinus.
Leotaldus.
Leutgarius.
Leuthard⁹, Liuthard⁹, Liuthart⁹.
Liſolfus.
Litorius.
Litramnus.
Liudepertus.
Liudoaldus.
Liudulfus.
Liutharius, Liutarius.
Liutefridus.
Liuto.
Liutoldus.
Liutpertus.
Lonicho.
Lucellus.
Lucerius.
Luituinus.
Lupedeo.
Lupentius.
Lupicinus.
Lupoaldus.
Lupus.

M.

MAcharius.
Machinarius.
Macus.
Madalgarius.
Madalvvinus.
Maganardus.
Maganharius, Magenarius.
Magemfredus.
Magirinus, Magerinus.
Magnipertus, Magipertus.

Magnus.

Magnus.
Mainus.
Mainuuarcus.
Majorinus.
Maiſmodus.
Manifritus.
Manipertus.
Marcellinus.
Marcfredus.
Marcradus.
Marcus.
Marcuuardus.
Marifredus.
Marinus.
Marquinus.
Martinus.
Maſtalus.
Mathfridus.
Matlebertus.
Maurellus.
Maurentius.
Mauricius, Maricius, Maurice.
Maurus.
Mazedus.
Maximus.
Meginarius, Meginharius.
Meleſus.
Mengolus.
Mercurius.
Meroltus.
Milianus.
Miniſterianus.
Milo.
Miro.
Mizo.
Morbertus.
Moyſen.
Munifredus.

N.

NAnzo.
Natalis.
Nauto.
Nazarius.
Nectarius.
Nennus.
Nicodemus.
Nihardus.
Nivo.
Nonnoſus.
Nordbertus, Nortepertus.
Notingus.

O.

ODacrus.
Odalricus, Odulricus.
Odilulfus.
Oſtmarus.
Olifius.
Opilio.
Optatus.
Otmundus.
Otbaldus.
Otelmarus.
Otgarius.
Otlehardus.
Otramnus.
Otto, Odo, Hoto.

P.

PAcificus.
Parchualis.
Paſchalis.
Paſſivus.
Patilo.
Paulicius.
Paulinus.
Paulus.
Peredeo.
Perialdus.
Perinharius.
Pernoldus.
Peroaldus.
Perhtharius.
Perhtrihus.
Perſus.
Perſianus.
Petrus.
Petronacis.
Piccius.
Placidus.
Plenus.
Popus.
Poſſulfus.
Poto.
Potilo.
Poſſo, Pozo.
Præjectus.
Præſtantius, Præſtanzo.
Primorius.
Probus.
Provinus.
Projectus.
Pruningus.
Purchardus.
Puricio.
Puzennus.

Q.

QUintus.
Quintianus.
Quintillius.
Quintilianus.

R.

RAcco, Recho.
Radaldus.
Rado, Rato.
Radoinus, Raduinus.
Raganardus, Ragenardus, Raginardus.
Raganbaldus.
Raganbertus.
Ragembodus.
Ragemfredus.
Ragenarius.
Ragenholdus.

Digitized by Google

Raginaldus.
Raginpaldus, Ragibaldus.
Ragibertus, Ragipertus.
Raidulfus.
Raino.
Rambertus.
Raſpertus.
Ratbaldus.
Ratelmus.
Ratgildus.
Ratgiſus, Rotgiſus.
Ratpertus, Radepertus, Ratbertus, Rotpertus.
Rato, Rado.
Ravengarius.
Recco, Recho, Racco.
Rectugus.
Reginbaldus.
Reginbertus.
Reginfredus.
Reginhardus.
Remedius.
Remegiſus.
Revogatus.
Richardus, Ricardus.
Richelmus, Rihelmus.
Richinzo.
Ricpertus, Rihpertus.
Rimpertus.
Rinharius.
Riquinus.
Rodaldus, Rodoaldus.
Rodemarius.
Rodemundus.
Roderadus.
Rodericus.
Rodingus.
Rodoraucus.
Rodouuinus, Roduinus.
Rodulfus.
Romanus.
Romolus.
Rorgus.
Rotbarnus.
Rotchildus.
Rotgarius, Rothgarius, Rotcatius, Rotgerius.
Rotgiſus, Ratgiſus.
Rotgrimo.
Rotpertus, Rothbertus, Ratpertus, Ruadpertus.
Rotprandus.
Rubinus.
Rugo.
Rumoldus, Rumoaldus.
Ruodelandus.
Ruothmanus.
Ruſticus.
Ruſticianus.
Ruumbertus.

S.

SAbbatius.
Sadragarius.
Saifardus.
Saifedenus.
Salomon.
Samuhel.
Sanarius.
Sanctolus.
Saramannus.
Saruinus.
Sauaricus.
Saxunus.
Scalcho.
Scolaſticus.
Secundus.
Secundinus.
Sedulius.
Senator.
Senoaldus.
Seraphim.
Seuerus.
Sichelmus.
Sidrac.
Sigifredus.
Sigilaus, Sigilauus.
Sigimarius, Sigemarus.
Sigipertus.
Sigiprandus.
Sigleramnus.
Sigoaldus, Sigualdus.
Sigoinus, Siguinus.
Silvanus.
Silveſter.
Simeon.
Simpertus.
Simplicius.
Sindenandus.
Sindulfus.
Sieloinus.
Siſtemarius.
Solvanus.
Stabilis.
Stadaldus.
Stadalpertus, Stadelpertus, Stadeperus.
Stargolfus.
Statolus.
Stephanus, Stefanus.
Statarius, Stradarius.
Strato.
Stauegiſus.
Sualpertus.
Suavius.
Sundo.
Superantius.
Suſannus.

T.

TAlaſius.
Tauca.
Tato.
Teodaldus.
Teodelabius.
Teodemarius, Thietmarus.

Teode-

Teodemundus.
Teodepertus.
Teoderadus.
Teodericus, Theotericus.
Teoderiſius.
Theodignus.
Teodo, Theoto, Thieto, Todo, Toto.
Teodolftus, Teotulffus.
Teodoinus.
Teodomus.
Teodorus.
Teopertus.
Teotardus.
Teoterius.
Theotgaudus, Theutgaudus.
Theotgrimus, Teotcrimus, Teutcrimus.
Theotinus.
Theutarius.
Thomas, tomas.
Tertiolus.
Teufredus.
Teuſpaldus.
Teutilo, Tiberius, Thiperius.
Toto, Todo, Teuto.
Totila.
Thruſo, Thriuſo.
Trutgaudus, Trutguudus.
Turingus.
Turpengus.

V.

VAlentius.
Valentinus.
Valerius.
Valerianus.
Venerandus.
Venerius.
Venutianus.
Victor.
Victorinus.
Vigilius.
Vigilantius.
Vincentius.
Vindemialis.
Vindepertus.
Vitus.
Vitulus.
Vitalis.
Vitabilis.
Vitalianus.
Viventius.
Vndolfus.
Vnierius.
Vnrocus.
Vodalherius.
Vrſus.
Vrſacius, Vrſarcius.
Vrſemarius.
Vrſicinus.
Vrſingus.
Vſingus.
Vtto.

Vu.

VVagulfus.
Vualafredus, Vualahfredus.
Vualahus.
Vualcarius.
Vualcaudus.
Vualdiricus, Vualdricus.
Vualdo.
Vualmarius.
Vualtarius, Vualtharius.
Vualthelmus.
Vualtpertus, Vualpertus.
Vualthramus, Vualdramnus.
Vualloth.
Vuanbaldus.
Vuandaricus.
Vuandrierius.
Vuaningus.
Vuanilo.
Vuanſo.
Vuaratto.
Vuarinbertus.
Vuarinus.
Vuarnegauſus.
Vuarnepertus.
Vuarno.
Vuerimbertus.
Vuerinharius, Vuernarius.
Vuerulfus.
Vuichardus.
Vuicpaldus.
Vuigo.
Vuigradus.
Vuilla.
Vuillibertus, Vuilipertus.
Vuillihartus, Vuilehardus.
Vuillihelmus, Vuillelmus.
Vuillimannus.
Vuillimarus, Vuilmarus.
Vuincauſus.
Vuinidolfus.
Vuinifredus.
Vuinigiſus.
Vuinipaldus.
Vuinitherius.
Vuipaldus.
Vuitcarius.
Vuiteratus, Vuitradus.
Vuitlaicus.
Vuito.
Vuitramnus.
Vuolfaldus.
Vulfingus.
Vulfinus.
Vulfhardus.
Vulforacus, Vulforaus.
Vulmarus.
Vultegiſus.
Vultpertus.
Vuolfhelmus.
Vuolframmus, Vulframnus.

Vuol-

Digitized by Google

Vuolpertus, Vulpertus.
Vuoluoinus.
Vuordannus.

Y.

YMmo.
Ymnus.

Z.

ZAcharias.
Zacheus.
Zino.
Zogono, id eſt Chriſtianus.
Zoppo, Zuppo.

CAPUT III.

DE NOMINIBVS PROPRIIS FEMININIS IN ALAMANNIA TEVTONICA.

A.

ABa.
Abarhilt, Aberhilt, Abirhilt.
Abezuuib.
Ada.
Adal, Adala.
Adalben.
Adalbrinc, Adalbrin, Adalpirin.
Adalbrun.
Adalbuch.
Adalcart, Adalgart, Adalkart.
Adalchon.
Adaldech, Adaldek.
Adaldiu, Adaldiuu, Adaldhiu.
Adaldmot.
Adalfrit.
Adalgik.
Adalgis.
Adalheid.
Adalheim.
Adalheint.
Adalhilt, Adalcilt.
Adalinta.
Adallind.
Adalleiz.
Adalliub.
Adalog, Adaillog.
Adalni, Adalniu.
Adalpuruc, Adalpurug, Adalburg, Adalburuc.
Adalrat.
Adalruod.
Adalſada.
Adalſind.
Adaſuuit.
Adaluuar.
Adaluui.
Adaluuib.
Adaluuic, Adaluuich, Adaluuig, Adaluuih, Adaluuihi.
Adaluuif.
Adalſuuith.
Adaluuiz.
Adelene.
Adelthrud.
Adepurc.
Adtha.
Agana.
Agneſa.
Alachilt.
Alagund, Alahcund.
Alahilt,
Alahſind.
Alaliub.
Alaruna.
Alaſſind.
Alba.
Albacunt, Albagund, Albegund.
Albe.
Albine.
Albolt.
Albund.
Albheid.
Albrich.
Albſind, Alpſind.
Alburg.
Alderit.
Alekeruuich.
Alfsuind.
Alle.
Alluc.
Alphilt.
Alpdrud.
Altegund.
Altgart, Altchart.
Altcart.
Altebrig, Altepric.
Altilind.
Altſind.
Amaldrud.
Amallind.
Amalrat, Amulrat.
Amalſin.
Amalthruth.
Amulberg.
Amulburg.
Anaualt.
Anna.
Anshilt.
Anſpirc, anſpric.
Anſteig.
Anſtrat.
Anthuge, Anſthugi.
Apa.

Arbirn.

Digitized by Google

Arbirn.
Arbun.
Aſa.
Aslind.
Aſpirin.
Aſquid.
Atbalburug.
Atha, Atta.
Athala.
Atilifil.
Atudachuond.
Aua, Auu.
Averhilt.
Azela.

B.

BAba, Baua.
Balſind.
Berahtheth.
Berehtrat, Berhtrat.
Berahtrud, Berthdrud.
Berhath, Berhta, Berata, Berchta.
Berinſuith.
Bernlind, Berehlind, Berilind.
Bernſuith, Bernſuuith.
Berolog.
Berrani.
Berratgund.
Berhtgart.
Berthild.
Bertſuuith.
Bia, Biia.
Bieta.
Bilegart, Bilikart, Blidkart, Blidcart
Bilidrud, Blidrud.
Birin.
Brigid.
Brunfrid.
Brunkilt.
Burichinc,

C.

CArtud.
Gaſtrat.
Ceizila.
Cello, Ceizlind.
Cerburcch.
Cheba.
Chotenza.
Chunca, Chunza.
Chunibric.
Chunibruch.
Chunidrud.
Chunigund, Chunicund.
Chunipret.
Chunzin.
Cilia, Cilina.
Cliſimuot, Cliſmot, Cliſmuot.
Coldbirig, Coldpric.
Coldine.
Coma.
Comedrud, Comitrud.
Comela.
Comiſind.
Cooſſind. Coozſind.
Cootlind, Cotilind, Coralind.
Cotaſind.
Cotena, Cotini.
Cotesdiu, Coteſthiu, Coteſtiu.
Coteuuar.
Cotta.
Couuerih.
Cozdrud.
Cozniu.
Cozolt.
Cozpric.
Cozuuib.
Crimhere.
Crimhilt, Criemhilt.
Chriſtin.
Cululant.
Cumpold.
Cundarat, Cunderat.
Cundfrit.
Cundheri.
Cundhilt.
Cundine, Cundene.
Cunding.
Cundleib.
Cundlind.
Cundpiric.
Cunduni.
Cundſint, Cuntſind.
Cunduuar.
Cunſnit.
Cunza, Cunca.
Cuota, Cuata.
Cuotarat, Cuoterat.
Cuotchind.
Cuotila.
Cuotpret.
Cuotuuina.
Cyſala.
Cyſilſind.

D.

DEganhilt.
Deitila.
Deoſind.
Detula.
Diata.
Dietgund.
Dietprich.
Dihotrud.
Diothilt.
Dimuot.
Dingunda.
Diurra.
Driuuua.
Drudhilt.
Drudhoh.
Drudmunt.
Drudpreht, Drudpret.

Druſun.
Duirra.
Duoda.

E.

EBerlind.
Ecebrut.
Echanburc.
Ekkeburg, Ecceburg, Eckeburuc, Ecgiburc, Egkeburg, Egiburc, Ekkeburch, Ekkeburc, Eckipurc, Egiburc.
Edilla.
Edillied.
Egguſta.
Egilind.
Egina, Eginun, Ekina
Eiga.
Eila.
Eillid.
Eilſuind.
Eluui.
Eilſuith.
Einrih.
Einſuuid.
Ekkidruda.
Ekthrud.
Ekkileih.
Ekſuith.
Elchilt, Ellenhild.
Ellenheid.
Ellenſind.
Eliſind.
Elia.
Elidpirch.
Elina.
Ellenbold.
Ellinbric.
Ellinburc, Ellenburc, Ellinpurc, Ellanpurc, Elanpuruc.
Ellingart, Ellinuuart.
Elinis.
Ellinſuind.
Eliſabeth.
Eliſint.
Eliſmo.
Elindrud.
Emdrud.
Emheid.
Emhilt, Emmilt.
Emia.
Emma.
Emiſa.
Enburc.
Encheclub.
Enda.
Endrud.
Endhrud.
Engila.
Engilbold, Enkilbold.
Engilbirg, Engilbric, Engilbrich, Engilpiric, Engilbirit, Engilberc.
Engilburc, Engilbruc, Engilpurg.
Engildiu, Engildio.
Engildrud, Engildrut, Engildurd.
Engilfrit, Engelurit.
Engilgart, Engilcart.
Engilger, Engilker.
Engilheid.
Engilhere.
Engilhilt, Engihilt.
Engilmuat, Engelmuot, Engilmot.
Engilmund.
Engilome.
Engilprhet.
Engilrat, Enkilrat.
Engilrih.
Engilſind, Enkilſind.
Engiluuib.
Engiluuic.
Engiſnuot.
Engiza.
Enzela.
Eramburg.
Erchana.
Erchanhilt, Erchinhilt.
Erchanmot, Erchanmuat.
Erchanpric.
Erchanrat.
Erchanſind.
Erchena.
Erchendrud.
Ercheneid.
Ereſnit.
Erferat.
Erflind.
Erlene, erlini, erleni.
Erlhild.
Erich.
Erliud, erlieb.
Ermenlind, Ermellint.
Ermingart.
Erminburg.
Erminſind, Erminſindi.
Errige.
Eta.
Etich.
Ettila.
Eva.
Euarhild.

F.

FAslind.
Faſta.
Faſtarat.
Faſthurc, Faſpurc.
Feginhilt.
Felhin.
Filhid.
Filla.
Flois.
Floraſind.
Folchili.
Folchlind.
Foleſind, Folchſind.
Foleſuith. Foleſuuith, Folkſuith, Folſuith.
Folcuuic.

Folmuot.

Folmuot.
Folrat.
Folchuuar.
Frecholt.
Frenkin.
Freumot.
Freuuihilt.
Freuuimunt.
Freuuirat, Freuuerat.
Fricundo.
Frida, Frita.
Fridaburg.
Fridagart, Fridikart, Fridecart, Fridigart.
Fridelind, Fridilind.
Frideburg, Frideburc, Fridiburc, Fridaburuc, Frithaburg.
Fridehelm.
Fridehere.
Friderat.
Friderun, Fridorun, Fritharun, Fridurun.
Fridilind.
Fridiliuba.
Fridine, Fridini, Frideni, Fridiniu, Friduni.
Fridthiri.
Frihgunt.
Frila.
Frituuif.
Frouuilt.
Frumolt.
Fruniu.
Fuarhild.

G.

GAganuuart.
Gaſtart.
Gebilind.
Geila.
Geilſind.
Geiluuich.
Geiluuird.
Gelduni.
Gelmod.
Gelunda.
Genia.
Gepa.
Gerberg, Gerbirt.
Gerbruo.
Gerenta.
Gerine, Gerene.
Gerhilt, Gerhild.
Gerlind.
Gerleip.
Germunt.
Gerniu.
Gerſind.
Gerſuuith, Gerſuith.
Gerthruth, Gerdrud
Geruuentila.
Geſa, Geza.
Geſtlind.
Geua.
Gezuuib.

Giſa.
Giſabric.
Giſala, Gisla.
Giſalmuot.
Giſelburc.
Giſelhere, Giſalheri.
Giſilſind.
Gliſma.
Gliſmot.
Gomadrud, Gomedrud, Gomodrud.
Gotadrud.
Gotalind, Gottelind, Gotlint.
Gotaſilt.
Gotaſind.
Grimhilt, Grimhilte.
Guadalſada.
Gunderaht, Gundarat, Gunderada, Gunderat, Gundrada.
Gundine.
Gundpiric, Guntbric.
Gunza.
Guota, Guoto.
Guterun.

H.

HAba.
Haçecha.
Hadaloug.
Hadaburc, Hadeburg.
Hadelburc.
Hademuot.
Haia.
Haiburch.
Haldinſin.
Hamedhec.
Hamithioh.
Harterat, Hartarat.
Hashilt.
Haslind.
Hatha.
Hathamod, Hadamuot.
Hatuuig, Hathuui, Hathuuui, Haduui.
Hazechint.
Hedepurg.
Hegana.
Heidini.
Heilburc, Heilpurc, Heilburh.
Heildrud.
Heilgart, Heilkart.
Heilmunt.
Heilrat.
Heilſint, Heilſind.
Heiluuic.
Heima.
Heimila.
Hekeburc.
Helemlog.
Helen.
Heleſint.
Helidine.
Helidlind.
Helidniu.

Helidor.
Helinger.
Heliuuih.
Helchart, Helkart.
Helli.
Hellibrug.
Helmſuuith, Helemſuuith.
Heluuic.
Hemhilt.
Hemma.
Hendrud.
Hengilrat.
Henhart.
Hercha.
Hereloup.
Heribert.
Heribold.
Heriburg, Heriburc.
Heribirch, Heribiric.
Herigund.
Herilind.
Heriſind, Heriſint.
Heriſuuith.
Hermenrat.
Herminburch.
Heroſta.
Hertine.
Hildigart, Hildilgart, Hildilguart, Hildiuuart.
Hildilind.
Hildimod.
Hildiſuuid, Hildiſuuith.
Hiltrud, Hiltrut, Hildruth.
Hilt, Hilta.
Hiltebolt.
Hiltelind.
Hilterat, Hiltirat, Hiltrat.
Hildirat.
Hilthcid.
Hilteuuib.
Hiltiburch, Hiltiburg, Hiltipurt, Hiltipurc, Hiltebruch, Hildiburc, Hiltiburch, Hiltiburuc, Hilteburc, Hildipuruc.
Hiltibrich, Hiltibirc, Hiltibric, Hiltibitig, Hildibirg.
Hiltidiu, Hiltithiu, Hiltethiu, Hiltidhiu.
Hiltikart.
Hiltigunt, Hildigunda.
Hiltila.
Hiltilid, Hiltilind.
Hiltimunt.
Hiltinee.
Hiltipret.
Hiltipric.
Hiltiſind.
Hiltiuuart, Hildiuuara.
Himildrud, Hilmildrud.
Hirburc.
Hirminuuic.
Hirminſind.
Hisburg.
Hislind.
Hitila.
Hitta.
Hizela.
Hoburg.
Holcuuiſind.
Holog.
Horindil.
Hoſuuith.
Hotnihu.
Hottrudh.
Hruadigart.
Hruodſuuid.
Hugeſin, Hugeſind, Hugiſind, Huguſind.
Hugila.
Hugirat.
Humburg.
Hunaca, Huneka, Hunuca.
Hunhilt.
Hunkis.
Huoching.
Huodilſind.
Huſeburg.

I.

IBo.
Iburc, Iburuc.
Ida.
Idaburch.
Iema.
Ihltibrith.
Iltikart, Ilhegart.
Imiza.
Imma.
Imuuich.
Iob.
Irimbrig, Irinbric.
Irmburg, Irnburg, Irburg.
Irimbruc, Irimburg, Irimburuc.
Irmina.
Irminbiric, Irminburg, Irminburuc.
Irmindiu.
Irmingart, Irminkart.
Irmingund.
Irminhilt, Irminkelt.
Irminrat.
Irminſind.
Irminuuar.
Iſanburg, Iſanburug.
Iſanbirg, Iſanbirc, Iſanpirihc.
Iſangart, Iſenkart.
Iſanbere.
Iſanhilt.
Ita.
Itaros.
Itaroht.
Itis.
Itisburg, Itisburc.
Iudit, Iuditta, Iuthitta, Iudenta, Iudinta.
Iunzela.
Iuto, Ioto.
Iuzuuib.

K. Kebe-

K.

KEbedrud.
Kebehilt.
Kebero.
Kebeilt.
Kebene, Kebini, Kebine.
Keila.
Keilſind.
Keiluuih.
Kepa.
Kerbirn.
Kerbold.
Kerbirg, Kerbirih, Kerpric, Kerbrig, Kerbrich, Kerbric, Kerpirihc.
Kerburch, Kerburg, Kerbrug.
Kerhart.
Kerhilt.
Kerhuge.
Kerlind.
Kermunt.
Kerni, Kerniu, Kerniua.
Kerrat.
Kerſind.
Keruui, Keruuic.
Keſtin.
Keylrat.
Keza.
Kilint.
Kiſa, Kyſa, Kiſala.
Kiſalbiric, Kitalbric.
Kiſaldrud, Kiſuldrud, Kiſildruth.
Kiſalhilt, Kiſilhilt.
Kiſilmot, Kiſilmuot.
Kiſitta.
Kliſima.
Kliſmuot, Kiliſmuot.
Krimhilt.
Kriſa.
Kuatila.
Kunderat.
Kundlind.
Kunigart.

L.

LAntſcild.
Lantſind.
Lantſuith, Lantſuuith.
Lantine.
Lantolt.
Leota.
Liefbrun.
Lia.
Liba.
Liezeburch.
Lina.
Linuuiz.
Lipdrud.
Liubetaga.
Liutheru.
Lubine, Lubinei.
Liubirat.
Leubita.
Liublind.
Liubmu.
Liubrich, Liubirih.
Liubſind, Lipſind, Liupſind.
Liuduui.
Liuphilt.
Liupmot, Liupmuot.
Liuta, Liota.
Liutberga, Liutpirga, Liutpiric, Liutpric.
Liutburg, Liutpurc.
Liuterat.
Liutgart, Liudgert, Liudkart.
Liuthad.
Liutheid.
Liuthere.
Liuthilt, Litthilt.
Liutine, Liutini.
Liutmod.
Liutſind, Liuhtſind.
Lupeli.
Luſſind.
Luzela.

M.

MAalbric.
Madabiric.
Madahilt, Madalhilt.
Madalbirg.
Maganes.
Maganza.
Magin.
Magrih.
Mahaldrud.
Margund, Mathgund.
Maracholt.
Marahſind.
Math.
Mathilt, Mahthilt.
Magina.
Meginpurch, Meinburg.
Megindrud, Meinthrud.
Meginfrid.
Megingund.
Meginhilt, Meinhilt.
Meginrat.
Merabind.
Meridrud, Merithrud.
Merigart.
Merihilt, Merehilt.
Meriſind.
Meriſuuith.
Mezhilt.
Milburch.
Mia.
Mima.
Mina.
Munigund.
Muniſind.
Muota, Muata, Moata.
Muotine, Moutine.

Digitized by Google

Muotliup.
Myoza.

N.

NAmetele.
Nana.
Nendine.
Niurat.
Note.
Notiliub.
Nuata, Nuota.

O.

OAdallind.
Odaë.
Odalhilt.
Odelib.
Oduui.
Olismod.
Onhild.
Oni.
Onnere.
Ortem.
Ortleob, Ortleip.
Osburg, Ospurc.
Osbirin, Ospirn, Ospirin.
Oſta.
Orgild.
Otarat, Oterat.
Otcund.
Otgilt.
Othelen.
Othere.
Otila.
Otine.
Otiric.
Otkilt, Otkelt.
Otkis.
Otlind.
Otmunt.
Otpirc, Otprig.
Otpurg, Otpurug.
Otſind.
Otrud, Othrud.
Otſuuith.
Otta, Ottcl'ta.
Ottuuic.
Oudaluric.

P.

PAba.
Pachilt.
Paldarat.
Paldarich.
Paldhere.
Paldhilt.
Paldolt.
Paldſipd.
Palma.
Palthruth, Paldrud.
Pantarat.
Patild, Patchilt, Patihilt, Patthilt.
Pazmuot.
Pazuuil.
Pecchilt, Pechilt, Pechit.
Pegirin, Pegiri.
Pehralind.
Penza.
Peradcund, Peratcund, Perahatcund, Peratgund, Perahtgund, Petechcunt, Perethcund.
Peradlind, Peratlind, Perelind, Peridlind, Perlint.
Perahni.
Perahtarat, Peratrat, Peritrat, Perehterat, Perchterat, Perſterat, Perehtrat.
Perahtuuiz.
Perahtkart, Peratcart, Perhtkart, Percatt, Perehkart.
Perana.
Petangart.
Perattrit.
Perathculind.
Peratſind, Peraſſind, Peraſind, Perechſint, Perenſind, Periſind.
Percliup.
Perebſuind.
Perechliuot.
Percliup.
Perehteni.
Perehchilt, Perthilt.
Perehtheid, Peretheid, Perhtheid.
Perrha, Perchta, Peretha, Petecta, Perechta, Perhtta, Perahta.
Perthdrud, Perihtrud.
Pernſuid, Perenſuuith.
Peza, Pezela.
Piccho.
Pilde.
Pirin, Pirina, Pirinna.
Piliza.
Pliddrud, Plithrud, Pilidrud, Piledrud.
Plidhilt, Plidhil, Pilihilt, Piliilt.
Plidkart, Plidgart, Pilegart, Piligart.
Plidmoot, Plidmuot.
Pliderat, Pilerat.
Pluoma.
Polla.
Porinlind.
Portnin.
Pruna, Brunin.
Prunihild, Prunnild.
Purgarat, Purgerat.
Purhlind, Purglinda.
Purigund.
Purinniu.
Purucca.

R.

RAchel, Racheil.
Rachilt.
Raganuuih.
Ramdrud, Randrud.

Rant-

Rantuuig, Rantuuic.
Ratprich, Ratpric, Ratpiric, Ratbirg.
Ratburg, Ratpurc, Ratpurch, Ratpuruc.
Ratthrud, Ratdrud.
Rakiſind.
Ratgozza.
Ratheid.
Rathilt.
Ratila.
Ratinza.
Ratker.
Ratſind.
Ratſuuind, Ratſunint.
Reccho, Recchio.
Rechilt, Rehhilt.
Redburg, Redpurch.
Regil.
Regimbert.
Regimbold.
Regin.
Reginburc, Regimburc, Reginpurc, Reginburg, Reginpruc, Reginburch.
Regindrud, Reginhrud.
Reginfrit.
Regingart, Rekinuuart, Reingart.
Reginhere.
Reginhilt.
Reginleib.
Reginlind, Reginlint.
Reinginlia.
Rekinſind.
Roginlohc.
Reginolt.
Reginſino.
Reginuui.
Reierin.
Reimod.
Reinbolt.
Reindrud.
Reinſuid.
Reginuuiz.
Regingund.
Reodolf.
Rettua.
Richart, Richcart, Ricgart, Rickart.
Richilt, Rihchilt, Rihilt, Rihhilt.
Rihcund.
Rihcheid, Rihheid, Richeth.
Richere.
Rihfrit.
Richila.
Rihini, Richine.
Richenza, Richinza.
Richlind, Richlint, Rihlind.
Richmuot.
Richolua.
Richbirg, Ricpric, Rihprich.
Richpurg, Ricburg, Richpurc.
Richuuar, Richuuart.
Riederhilt.
Rienhilt.
Rihdrud, Riddrud, Ritrud.
Rihcdrud.
Rihſind.
Ricpold.
Rimihilt.
Rimiſind.
Riumhilt.
Roiſint.
Roslind.
Roſmoth, Roſmuot, Rooſmuot, Roſmuat.
Rotſuuith.
Ruadachoma.
Ruadcart, Ruadgart, Ruadkart.
Ruadcund, Ruadeund, Ruadgunt.
Ruadine, Ruodine.
Ruadlind, Ruoadlind, Ruodlind.
Ruadmunt.
Ruadolt.
Ruadſind, Ruaſſind.
Ruadſuuid, Ruadſuind, Ruaſuuind.
Ruadrut, Ruaddrut, Ruadthrud, Ruodtrod.
Ruaduuit, Ruaduuart.
Ruaduuig.
Ruallind, Ruollint, Ruollind, Rullind.
Ruiſint.
Ruoda.
Ruoderat.
Ruodheit, Ruodheid.
Ruodhilt, Ruodhil, Ruothilt.
Ruodmuot.
Ruodun.
Ruomhilt, Rumhilt.
Ruoniu.
Ruora.
Ruotluc.
Ruozza.
Ruzela.

S.

Sahſarih.
Sabſin.
Salme.
Saraburc.
Sazza.
Sconburg, Sconburc, Skonburch.
Seburg, Seburch.
Segard.
Selba.
Selbuuilt.
Selidiu.
Seligund.
Sella.
Sicca, Sikka.
Sigefrid.
Sigeuuich.
Sigibold.
Sigibret.
Sigibric, Sikibirich.
Sigibruch, Sigiprug, Sigeburg, Sigiburg, Sikiburg, Sigiburc.
Sigidrud.

Sigi-

Sigiheid.
Sigihilt.
Sigilind.
Sigini, Siginihu, Siciniu, Sigeni, Siginu.
Sindeni.
Sleta.
Staracha.
Starhilta, Starahilt.
Stillimuot.
Stillina.
Sunhilt.
Suona.
Suuabin.
Suuabholt.
Suuaburc, Suauaburc,
Suuanabold.
Suuanahilt,
Suanburc, Suanabruc, Suuanaburc, Suuanburc.
Suuidburc, Suuidpurc, Suuidburch, Suitpurg.
Suuih.
Suuiza.

T.

TAgahilt.
Tannecha.
Teta, Tetta, Theta.
Tancharat, Tancherat.
Tanchilt.
Thancho.
Theleic.
Thelint.
Theodiſo,
Theota, Theotha, Thiota.
Theotbirg, Theotbirich, Theotbirc, Theotpric, Thietprigh, Thiotbrig, Thiotpric, Thiotpiric.
Theotila, Theatila, Thiotila.
Theothilda, Thiethilt.
Theotkid, Tiechit, Thiotkid.
Theotpret, Thiotpret.
Theotrat, Thoadrat, Thietrat, Thieterat, Thiotarat, Thioterat, Thiotrat, Theterat.
Theotſind, Theetſind, Theitſind, Thiatſind, Thietſint, Thiotſind.
Thetniu, Thietnuu.
Thiaburg, Thiadburg, Thiatburg, Thietpurch, Thietburc, Thiotpurc, Thiotpurug, Thiotpurch, Thietpurch.
Thiaduuif.
Thietcund.
Thiedin.
Thietfrid, Thiotfrid, Theotfrid.
Thiotlind, Thietelind, Thiolind.
Thiotuuar, Thetuuart.
Theituuar.
Thothart.
Thietuuib.
Thieza.
Thiezud.
Thingund.
Thiodinc.
Thiotdrud, Thiottrud.
Thiotheid.
Thiotinc.
Thiotuuic.
Thrutburg.
Thuomſind.
Thuonlind.
Tiemuot.
Tietene.
Tiezela.
Tiſa.
Tita.
Tota, Totia, Tuata, Tuota, Tuda, Tuta.
Triuuerat.
Triutili.
Troſtila.
Trutlind, Trhudlind, Trudlint, Trudlind.
Truandrud.
Trudcart.
Truduuib.
Trunſind.
Truſun.
Truta, Thruda.
Tumila.
Tuna.
Tunitach.
Tuone.
Tunza.

V.

VAdaldrud.
Vadalhilt.
Vadalſind.
Vadilburc.
Vapur.
Vaſtpurg.
Vata.
Vatila.
Veinpurg.
Vfolrarth.
Vgeſind, Vgiſind.
Virdruth.
Viſmuot.
Vmmila.
Vnceiza.
Vnda.
Vnforath.
Voda, Vota.
Vodalbric, Vodelbric.
Vodaldrud.
Vodalſind, Volſind.
Vodalrat, Vodalraht, Volarat.
Vodalgart, Vadalgart.
Vodaurid.
Votecha,
Vromuot.
Vna.

Vu. Vuad-

Vu.

Vuaduuart.
Vuala.
Vualafrid, Vualtfrid.
Vualdburg.
Vualerat.
Vualtila.
Vuanpurg, Vuampurc, Vuanpurc, Vuanburg.
Vuangart.
Vualttrud.
Vualdrad, Vualtrat, Vualterat, Vualterat.
Vualſuuith, Vualtſuuith.
Vualtarat.
Vuaraburch.
Vualipurug.
Vuallind.
Vualtuizo.
Vuangart.
Vuanrat.
Vuarburc.
Vuarrat.
Vueala.
Vuealdrud.
Vueita.
Vueldrud, Vueltrud.
Vuelilburc.
Vuelbib.
Vuendilburg, Vuentilpurc.
Vuendilgart.
Vuendillith.
Vuendilmod, Vuendilmuot.
Vuendilſid.
Vuendilſuith.
Vuentila, Vuendil.
Vuerahe.
Vuerhilt.
Vuerekkio.
Vuerinbret.
Vuerinburg, Vuerinburug.
Vuerinhart.
Vuerinſuith.
Vuerolt.
Vuetta.
Vuia.
Vuiba.
Vuiberat.
Vuichart.
Vuikart.
Vuichbirg.
Vuichegunda.
Vuichere.
Vuihmuot, Vuichmuot.
Vuiclind.
Vuidrud.
Vuidpurc.
Vuialdrud, Vuieldrud.
Vuiela.
Vuielburg.
Vuigburg.
Vuigirat, Vuigerat.
Vuigiſud.
Vuikſuuith.
Vuila, Vuilla.
Vuilburc, Vuilpurg, Vuilliburg, Vuilleburg, Vuilbruch, Vulliburch, Vuillibruch, Vuilliburc, Vuillipurg.
Vuillibirch, Vuillebirch, Vuillipiric, Vuilibirc, Vuillebrich.
Vuildrud.
Vuileca.
Vuilhara.
Vuilhere, Vuillere.
Vuillechoma, Vuillichoma.
Vuilligart.
Vuilligund.
Vuillihilt, Vuillehilt.
Vuillidrud, Vuillindrud, Vuillendrud.
Vuillimot.
Vuillira.
Vuiliſind, Vuilliſind, Vuillaſind.
Vuilliſuuind.
Vuillita.
Vuilliza.
Vuilloges.
Vuinelind.
Vuinertha.
Vuingidiu.
Vuini.
Vuinidin.
Vuingarta.
Vuinilind.
Vuinirat.
Vuinitheri.
Vuinlich.
Vuiolgart.
Vuirat.
Vuirtun, Vuirtinna, Vuirtin.
Vuirund.
Vuiſſirihc.
Vuiterbn, Vuiterat, Vuitrat.
Vuitila.
Vuitilt.
Vuitirh.
Vuito.
Vuitolt.
Vuitpurc.
Vuitſind.
Vuituuar.
Vuodilhilt.
Vuofeza.
Vuofker.
Vuola.
Vuolcilt.
Vuolchangart.
Vuoldrud, Vuoltrud.
Vuolemoot, Vuolomuot.
Vuoleſin, Vuoleſind.
Vuolfart.
Vuolfcart, Vuolfkart.
Vuolboto.
Vuolfdrud, Vuolfthrut.
Vuolfkelt.

Vuolfkund, Vuolfcund.
Vuolfliub.
Vuolfperim, Vuolfpirin, Vuolfpruc, Vuolfpurug, Vuolbruch.
Vuolfrada.
Vuolfrid, Vuolafrid.
Vuolfſind.
Vuolfsuuid.
Vuolfine.
Vuolprin.
Vuolsleic.
Vuolverat.
Vuoluolt.
Vuona.
Vuuluila.

Y.

Yta.
Yminſind.
Ymma.
Ymmica.
Ymmina.
Yrimbrug.
Yrminhart.
Yſanbirc.
Yſangart.

Z.

Zeiza.
Zenza.
Zeta.
Zilia.
Zuozo.

CAPUT IV.

DE NOMINIBVS PROPRIIS FEMININIS IN ALAMANNIA CVRIENSI ET BURGVNDIONENSI.

A.

Abba.
Adala.
Adalonia.
Agaſia.
Agilenda.
Agina.
Agoneja.
Amata.
Amita.
Anduſtria.
Anna.
Appa.
Aurelia.
Aurevera.

B.

Baltrudis.
Baſilia.
Beata.
Benedicta.
Bona.

C.

Cæcilia.
Calumnioſa.
Chriſta.
Chriſtina.
Columba.

D.

Deodera.
Didyma.
Domnina.
Druſa.

E.

Echila.
Egiburga.
Egina.
Elena.
Eliſabetha.
Emiſa.
Engila.
Eugenia.
Exuperia.

F.

Faſtarata.
Felia.
Flavia.
Floraſinda.
Fonteja, Fontegia.

G.

Galla.
Genoveſa.
Genteſima.
Gerenta.
Giſila.
Gotelinda.
Gregoria.
Guadalſada.

H.

Hata.
Honoria.

I.

Ianuaria.
Induſtria.
Iuliana.

K.

Kiſa.
Kunigundis.

L. Leonza.

L.

Leonza.
Liba.

M.

Maria.
Materna.
Maxantia.

N.

Nonna.
Nota.

O.

Onerina.
Oportuna.
Oſanna.
Otarda.
Otilia.

P.

Paſſiva.
Paulina.
Peregrina.
Pernanda.
Pia.

R.

Rachel.
Reginelda.
Roſinda.

S.

Salua, Saluua.
Salvia.
Senatrix.
Solſepia.
Sulvana.
Suſanna.

T.

Teuberga.
Theodora.
Tota.

V.

Valentia.
Valentiana.
Vigilia.
Vincentia.
Vrſicina, Vrſiſina.
Vnda.

Vu.

Vualdrada.
Vuinigunda.
Vuona.

F I N I S.

Digitized by Google

ANTIQUITATUM ALAMANNICARUM
PARS II.
Complectens res Eccleſiaſticas, quas Monachi appellant Interiores.

DE AUCTORIBUS ET EORUM SCRIPTIS.

Remedius Curienſis Epiſcopus.

QUi & Remigius, unde vigeſimus Curiæ Rhætorum Epiſcopus à Stumpfio numeratur Chronicor. lib. 10. cap. 17. Ejus temporibus, anno videlicet DCCCXIII. à nato Chriſto, venit in Rhætiam Curienſem, Wolfharius Epiſcopus Remenſis à Carolo M. Imperatore miſſus ad conſtituendum judicium & appellationes, quæ interceſſiſſent, Provincialium audiendas, ut auctor eſt Ratpertus cap. 5. Quo in conventu, aut vehementer fallor, aut injunctum fuit Remedio, ut Canones iſtos pro Eccleſiis Alamannicis, quarum Sacerdotes verſabantur in ſumma rerum divinarum ignoratione, colligeret, ut ſecundum eos in judiciis proporro decernteretur Vadianus exiſtimat ab ipſo Wolfhario præſentatos Imperatori, ab eoque vim Legis auctoritatemque accepiſſe. Non tamen ideo dicendus eſt optimus Imperator errores induxiſſe in Eccleſiam; ſi quos offendit vel pacis publicæ cauſa diſſimulavit, vel ſcandali vitandi ratificavit, quum meliora edoctus non pauca alia immutaverit, ut rerum geſtarum monumentis proditum eſt.

B. Notingus Conſtantienſis Epiſcopus.

EPiſcopus à Clero & populo appellatus eſt A. D. DCCCCXIX. vitæ ſanctimonia & probitate morum conſpicuus. Ideoque ſolus idoneus habitus, qui Conradi Altorffenſis Comitis (qui Notingo poſtea in Epiſcopatu ſucceſſit miraculorum fama in cœlos ſublatus) vitam ac mores conformaret. Mortuus eſt A.D. DCCCCXXXIV. Prid. Idus Auguſti. Ad ejus exſequias cohoneſtandas venit Udalricus Epiſcopus Auguſtanus, ſummæ tum apud Alamannos exiſtimationis & auctoritatis. Is juſtis funeri ſolutis, congregato populo imperavit triduanum jejunium, ut pro bono Epiſcopo, cujuſmodi abſtuliſſet, Deo Opt. Max. ſupplicarent, ſicuti refert Stumpfius Chron. lib. 5. c. 11. Ejus meminere Hepidannus in Annalib. Herimannus Contractus in Chron. Tiuſburgius in Ephimeridib. Additiones ejus una pariter cum bona Remedii parte exciſæ mihi & furto abreptæ ſunt.

Symbolum Alamannicæ eccleſiæ.

EJus Auctor ignoratur. Meminit Vadianus lib. 2. ab eoque accepit & edidit Iohan. Stumpfius Chron. lib. 4. Sed valde mutilum & exſpreta antiquitate. Nos ex ipſa membrana reſtituimus, ſententia ejus quantum pote verbis Latinis expreſſa. Eſt autem illud memorabile, quod in eo nulla fiat mentio *Deſcenſus ad inferos.* Qua in re Alamannica Eccleſia conſenſit cum Græcis Latiniſque vetuſtis, à quarum Symbolis non agnoſci notant Doctores ad l. 2. C. de Summa Trinit. & fide Cathol.

Confeſſio Alamannicæ eccleſiæ.

PRimus edidit cum Otfrydi Wiſſenburgenſis Evangeliorum expoſitione Achilles Gaſſarus, cum interlineari explanatione Germanica. Sed profecto doctus cætera vir, quid ſibi vellent priſcæ ille voces non quitus eſt intelligere. Nos & emendavimus pariter & Latinis verbis illuſtravimus.

Litania Alamannicæ eccleſiæ.

HÆc eſt vera & germana Litania, in Eccleſiis Alamanniæ Curienſi, Sanctgallenſi, Conſtantienſi, Augienſi, &c. uſitata, tempore Ludovici Junioris, Regis Germaniæ, A. D. DCCCL. Excerpſimus ex libro membraneo, qui illo ipſo ſæculo in Monaſterio Sanct. Galli ſcriptus. Quod certo poteſt eſſe augmento, multis ſæculis poſteriorem illam eſſe, quæ Francofurti ad Mœnum in æde D. Bartholomæi oſtentatur. Et injuratæ vetuſtiſſimæ membranæ noſtræ plus credo, quam centum juratis Latomis. Auctor in mundo eſt res ipſa. Quum enim noſtra membrana ex Sanctis advocet tantum 34. Fran-

34. Francofurtenſis autem amplius 540. prorſus mihi perſuadeo, quot Sanctorum numeris, totidem diſtare annorum ſæculis & Hludovici atque Emmæ nomina ab imperito librario retenta fuiſſe.

Benedictiones Alamannicæ Eccleſiæ.

DUplex erat apud Alamannos *Benedictio* Eccleſiaſtica, *Canonica* una, altera *Vulgaris*. *Canonica* dicebatur, quæ legitime & ex Canonum fieret permiſſione. Cujus generis erant benedictiones *Cerei*, *Cineris Martialis*, *Ignis Paſchalis*, & conſimiles. Ut jam nihil de Benedictionibus, quæ inſecutis temporibus inventæ, *Agni Paſchalis*, *Ignis Johannici*, *Vini Iohannici*, (ille Baptiſtæ, Evangeliſtæ memoriam iſthoc ajunt repræſentare) commemorem: ſuper quibus, ſi cui animus prurit, conſuli poteſt M. Ant. Delrio Ieſuita Diſquiſition. Magicar. libris. *Ferri*, *Ignis*, & *Aquæ* benedictiones primum introduxit innata Gentilium conſuetudo, confirmavit anilis ſuperſtitio, retinuit peſtilens ſimonia, quæ quid non & ſemper potuerunt & hodie poſſunt? Quas benedictiones ipſa Eccleſia partim tanquam frivolas & ſtultividas, partim ut impias & blaſphemas, jam pridem olim condemnavit. Vetuit etiam exſertis verbis Stephanus Papa c. 11. q. 5. c. *conſuluiſti*, & Innocentius III. cap. *ſententiam* 9. Ext. *Ne Cleri. vel Monach.* & cauſam reddit Honorius III. in cap. *Dilecti*, 3. Ext de *Purgat. vulg.* quod in hoc judicio *Deus teſtari videtur*. Et benedictæ quidem aquæ probationem civilibus quoque legibus inhibitam ſcribit non contemnendæ auctoritatis IC. Bernardus Bononienſis in c. ult. Ext. de Probat vulg. In Francicarum, Alamannicarum, Langobardicarum Legum quibusdam exemplaribus vetuſtis etiamnum probationes illæ reperiuntur, recte in nonnullis omiſſæ. Formulas benedicendi jam olim aliquas produxit Io. Aventinus in Annalib. Bior. lib. 4. & Iacob. Pamelius Ieſuita Lithurg. lib. 2. in fine libri Sacramentorum Albini. Exſtant quidem non pauca apud Hiſtoricos exempla, quibus vel reatus fuit manifeſtatus, vel innocentia comprobata. Quæ vero qua ratione, quove pacto acciderint, non eſt noſtri inſtituti diſputare. Ea, cui lubido & volupe, petere poteſt à Franc. Hotomanno Diſputat. Feudal. 11. Iacob. Cujacio de Feudis li. 1. tit. 1. Durantio Gaſellio variar. lib. 2. cap. 1. Phil. Camerario Meditationum hiſt. Centur. 2. ca. 18. Adolpho Scribonio Reſponſione ad examen ignoti patroni veritatis de purgatione Sagarum per aquam frigidam, Ioanne Euuich de Sagarum natura, arte, viribus & factis, & de notis indiciisque quibus agnoſcantur, Ioan. Georgio Gœdelmanno de Magis, veneficis & lamiis, deque his recte cognoſcendis, & quem primo loco nominare debui, Antonio Delrio illis, quos dixi, libris.

Fraternitates Alamannicæ Eccleſiæ.

AUctor ſive conſcriptor potius non exprimitur. Olim in more inſtitutoque Monachorum fuit, ut minora Monaſteria confraternitates (ut loquuntur) cum celebriori aliquo Collegio inirent. Uſus earum erat, ut quotiens defunctus quiſpiam de conjuncto & ſociato Monaſterio, Collegio illi fuiſſet annuntiatus, pro eo mox fierent orationes, vigiliæ, miſſæ, diſciplinæ, & eleemoſynæ. Quas pari ratione ab aliis quoque pro ſe poſt obitum fore ſinguli expectabant. Erat inſuper hoc ſocietatis jus & conditio, ut advenientes ultro citroque non haberentur alieni, ſed tanquam domeſtici omnibus Charitatis (illorum verbo) officiis exciperentur. Nec ſolum Monachos, ſed & Laicos hujus fraternæ confœderationis, quam argento illis venumdare ſolebant, participes fuiſſe in his exemplis legimus.

Anniverſarii Alamannicæ Eccleſiæ.

NEque horum auctor atque collector eſt aſſcriptus. Nortpertum Abbatem Anniverſariorum inſtitutorem etiam Tiuſburgius facit, aut quiſquis eſt Ephemeridum conſcriptor.

Atque ita dedimus rerum Alamannicarum corpus, tenue illud quidem, at integrum tamen & ſuis partibus (ut ſperamus) abſolutum. Quod vero non parva acceſſione craſſius & opimius reddere (ſi ex uſu videbitur) cibi melioris ſcriptorum. Interim hoc Marte contenti ſimus.

Digitized by Google

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ VETERIS CANONES

EX PONTIFICUM EPISTOLIS EXCERPTI A REMEDIO CURIENSI EPISCOPO, JUSSU *KAROLI MAGNI REGIS FRANCORUM ET ALAMANNORUM.*

I.

De licentia Corporis Domini.

Ex epiſtola Clementis ad Jacobum Hieroſolimorum Epiſcopum.

CErte tanta in altari holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant. Quod ſi remanſerint, in craſtinum non reſerventur, ſed cum timore & tremore clericorum diligentia conſummentur. Qui autem reſidua corporis Domini, quæ in ſacrario relicta ſunt, conſumunt, non ſtatim ad communes accipiendos cibos conveniant, nec putent ſanctæ portioni commiſcere cibum, qui per aqualiculos digeſtus in ſeceſſum funditur. Si igitur mane Dominica porrigitur, uſque ad ſextam jejunent miniſtri, qui eam conſumpſerint: & ſi tertia vel quarta hora acceperint, jejunent uſque ad veſperam. Sic ſecreta ſanctificatione æterna cuſtodienda ſunt ſacramenta.

II.

De Vaſis Sacris.

Ex eadem epiſtola.

DE vaſis ſane ſacris ita gerendum eſt: altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur: quoniam non licet ea, quæ in ſacrario fuerint, male tractari, ſed incendio univerſa tradantur. Cineres quoque eorum in baptiſterium inferantur, ubi nullus tranſitus habeatur, aut in pariete aut in foſſis pavimentorum jactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur. Pallas vero & vela, quæ in ſanctuarii ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum homilibus miniſtris intra ſacratium lavent, non ejicientes foras à ſacrario velamina Dominicæ menſæ, ne forte pulvis Dominici corporis male decidat ſyndone foris delata, & erit hoc operanti peccatum: idcirco in ſacrario miniſtris præcipimus cum diligentia cuſtodire. Pallæ in alia pelve laventur, & in alia vela.

III.

Quo loco celebranda ſit Miſſa.

Ex epiſtola Clementis omnibus Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus miſſa.

HIc ergo, hoc eſt, in præſenti vita poſitos oportet vos agnoſcere voluntatem Domini, ubi & agendi & ſacrificandi eſt locus: quoniam in aliis locis ſacrificare & miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius juſſerit, aut ab Epiſcopo regulariter ordinato tenente videlicet civitatem conſecratus fuerit. Aliter enim non ſunt hæc agenda, nec rite celebranda.

IV.

De obedientia exhibenda Epiſcopis.

Ex eadem epiſtola B. Clementis Papæ.

VObis, qui ſacerdotio Domini fungimini & in ſpeculo eſtis poſiti, plus ſcire oportet, ut ſubditos vobis populos pleniter docere poſſitis, eiſque ad regna cœlorum ducatum præbere Domino annuente valeatis: unde & ipſa per ſe veritas ait: *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis*, & reliqua. Veſtrum enim, qui legatione Domini fungimini, eſt docere populos: eorum vero eſt vobis obœdire ut Deo. Si autem nobis Epiſcopis non obœdierint omnes Presbyteri, Diaconi ac Subdiaconi, & reliqui clerici, omneſque Principes tam majoris ordinis quam & inferioris, atque reliqui populi tribus & linguæ non obtemperaverint, non ſolum infames, ſed & extorres à regno Dei & conſortio fidelium, à liminibus ſanctæ Dei eccleſiæ alieni erunt. Nam veſtrum eſt eos inſtruere, eorum vero eſt vobis obœdire ut Deo, cujus legatione fungimini, dicente Domino: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: & qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit.*

V.

V.

Nihil abſque licentia Epiſcopi agendum.

Ex eadem epiſtola inter cætera.

QUapropter cunctis fidelibus & ſummopere omnibus Presbyteris & Diaconibus ac reliquis clericis attendendum eſt, ut nihil abſque Epiſcopi proprii licentia agant. Non utique miſſas ſine ejus juſſu quiſquam Presbyterorum in ſua parrochia agat, non baptizet, nec quicquam abſque ejus permiſſo agat. Similiter & reliqui populi majores ſcilicet & minores per ejus licentiam quicquid agendum eſt agant, nec ſine ejus permiſſo à ſua parrochia abſcedant nec in ea adventantes morari præſumant. Animæ vero eorum ei creditæ ſunt: ideo omnia ejus conſilio agere debent, &, eo inconſulto, nihil.

VI.

Quod omnibus Baptiſmum percipere neceſſarium ſit.

Ex epiſtola B. Clementis Papæ ſcripta Iulio ac Iuliano & reliquis conſodalibus.

SIve enim juſtus ſit ſive injuſtus, baptiſmum per omnia neceſſarium eſt. Juſto quidem, ut adimpleatur in eo perfectio & regeneretur Deo: injuſto autem, ut peccatorum, quæ geſſit, remiſſio concedatur.

VII.

Baptizatos ab Epiſcopo conſignari debere.

Item ex eadem epiſtola.

OMnibus ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum conſignari ab Epiſcopo, id eſt ſeptiformem gratiam ſancti Spiritus percipere, quia incertus eſt uniuscujuſque exitus vitæ. Cum autem regeneratus fuerit per aquam, & poſtmodum ſeptiformis ſpiritus gratia ab Epiſcopo, ut memoratum eſt, confirmatus, quia aliter perfectus eſſe Chriſtianus nequaquam poterit, nec ſedem habere inter perfectos ſine neceſſitate, ſed incuria aut voluntate remanſerit, ut habeat, quod à Petro accepimus, & cæteri ſancti Apoſtoli percipiente Domino docuerunt: & demum ex operibus bonis oſtendat in ſe ſimilitudinem ejus, qui eum genuit, patris. Poſt hæc vero agnoſcat Deum honorare. Honor autem ejus eſt, ut ita vivat, ſicut ille vult: vult autem unumquemque ita vivere, ut homicidium & adulterium neſciat: odium & avaritiam fugiat: iram, ſuperbiam, jactantiam reſpuat & execretur, invidiam quoque & cætera his ſimilia penitus à ſe ducat aliena.

VIII.

Quid conferat Aquæ Baptiſmus ad Dei cultum.

Item ex eadem epiſtola.

PRimo quidem quià quod Deo placuit impletur: ſecundo, quia regenerata ex aquis & Deo renovata fragilitas prioris nativitatis, quæ vobis per hominem facta eſt, amputatur, & ita demum pervenire poteritis ad ſalutem; aliter impoſſibile eſt. Sic enim vobis cum ſacramento verus Propheta teſtatus eſt dicens: *Amen amen dico vobis, niſi quis denuo renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cælorum.*

IX.

Quod non ubique & à ſolo ſacrificandum ſit.

Ex epiſtola Anacleti Papæ ſcripta omnibus Epiſcopis cæteriſque cunctis fidelibus.

DEo enim perfecte ſacrificantes non debent vexari ſed portari, conſolari atque ab omnibus venerari. Ipſi autem quando Domino ſacrificant, non ſoli hoc agere debent, ſed teſtes ſecum adhibeant, ut Deo perfecte in ſacratis Domino locis ſacrificare probentur. Ait namque auctoritas legis divinæ: *Vide ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris, ſed in loco, quem elegit Dominus Deus tuus.* Epiſcopus Deo ſacrificans teſtes, ut præfixum eſt, ſecum habeat, & plures quam alius ſacerdos. Sicut majoribus honoris gradibus fungitur, ſic majoris teſtimonii incrementatione indiget. In ſolemnioribus quippe diebus, aut ſeptem, aut V. aut III. Diaconos, qui ejus oculi dicuntur, & Subdiaconos, atque reliquos miniſtros ſecum habeat, qui ſacris induti veſtimentis in fronte & à tergo, & Presbyteri è regione dextra lævaque contrito corde & humiliato ac prono ſtent vultu, cuſtodientes eum à malivolis hominibus & conſenſum ejus præbeant ſacrificio.

X. Non

Digitized by Google

X.

Non tollendas Res Eccleſiæ.

Ex eadem epiſtola Anacleti Papæ.

ERgo qui Chriſti pecunias & eccleſiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida eſt, atque homicida ante conſpectum judicis eſſe deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit.

XI.

De ordinatione Epiſcoporum.

Ex epiſtola Anacleti Papæ ſcripta omnibus Epiſcopis Italiæ.

ORdinationes Epiſcoporum auctoritate Apoſtolica ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, ſunt celebrandæ: qui ſimul convenientes ſcrutinium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum ſanctis evangeliis quæ prædicaturi ſunt imponentes Dominica die hora tertia orantes ſacraque unctione exemplo Prophetarum & Regum capita eorum more Apoſtolorum & Moyſi unguentes, quia omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu ſancto, cujus virtus inviſibilis ſancto eſt chryſmate permulgata, & hoc ritu ſolemnem celebrent ordinationem. Quod ſi omnes ſimul convenire minime potuerint, aſſenſum tamen ſuis precibus præbeant, ut ab ipſa ordinatione animo non deſint. Porro & Hieroſolimitarum primus Archiepiſcopus B. Iacobus, qui Iuſtus dicebatur, & ſecundum carnem Domini nuncupatus eſt frater, à Petro, Iacobo & Iohanne, Apoſtolis eſt ordinatus, ſucceſſoribus videlicet dantes formam eorum, ut minus quàm à tribus Epiſcopis reliquisque omnibus aſſenſum præbentibus nullatenus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

XII.

De accuſatione Sacerdotum.

Ex eadem epiſtola.

ACcuſatio quoque eorum, ſuper qua nos conſulere voluiſtis, non niſi ab idoneis & probatiſſimis viris, qui & ſuſpicionibus & ſceleribus careant, fieri debet: quia Dominus ſacri ſui corporis tractatores à vilibus & reprobis ac non idoneis perſonis infamari noluit, nec calumniari permiſit: ſed ipſe proprio flagello peccantes ſacerdotes à templo ejecit: unde liquet, quod ſummi ſacerdotes, id eſt Epiſcopi, à Deo ſunt judicandi, non ab humanis aut pravæ vitæ hominibus lacerandi, ſed potius ab omnibus fidelibus portandi.

XIII.

De Querimonia contra Sacerdotes.

Ex eadem epiſtola.

SI quis adverſus Sacerdotes vel eccleſias eorum commotus fuerit, aut cauſas habuerit, prius ad eos recurrat caritatis ſtudio, ut familiari colloquio commoniti ea ſanent, quæ ſananda ſunt, & caritate emendent, quæ juſte emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hæc egerint, lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumpſerint, excommunicentur, & minime abſolvantur, antequam per ſatisfactionem condignam egerint pœnitentiam, quoniam injuria eorum ad Chriſtum pertinet, cujus legatione funguntur.

XIV.

De Bipertito ordine Sacerdotum.

Ex epiſtola Anacleti ſcripta omnibus Epiſcopis & reliquis Chriſti Sacerdotibus.

SAcerdotum fratris ordo bipertitus eſt, & ſicut Dominus illum conſtituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apoſtolos eſſe electos & conſtitutos, & poſtea per diverſas provincias ad prædicandum diſperſos. Cum vero meſſis cœpit creſcere, videns paucos eſſe operarios, ad eorum adjumentum ſeptuaginta eligi præcepit diſcipulos. Epiſcopi vero Apoſtolorum, Presbyteri quoque ſeptuaginta diſcipulorum locum tenent. Epiſcopi autem non in caſtellis aut modicis civitatibus debent conſtitui, ſed Presbyteri per caſtella & modicas civitates atque villas debent ab Epiſcopis ordinari & poni: Singuli tamen per ſingulos titulos ſuos. Amplius quam iſti duo ordines Sacerdotum nec nobis collati fuit, nec Apoſtoli docuerunt.

XV.

De his, qui Prælatos contemnunt.

Ex eadem epiſtola.

NEceſſe enim eſt, ut rectores à ſubditis timeantur, ab ipſisque corrigantur, ut huma-

Digitized by Google

humana formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Deteriores quippe ſunt, qui doctorum vitam moresque corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt. Ipſi autem ea, quæ extra nos, licet noſtra ſint, auferunt: noſtri quoque detractores & morum corruptores noſtrorum ſive qui adverſum nos armantur, proprie nos ipſi decipiunt, & ideo juſte infames ſunt, & merito ab eccleſia extorres fiunt.

XVI.

De his, qui Doctorum culpas produnt.

Ex eadem epiſtola.

MUltum vero diſtant damna morum à damnis rerum temporalium: cum iſta extra nos ſint, illa vero in nobis. Sententia quoque Cham filii Noe damnantur, qui ſuorum doctorum vel præpoſitorum culpas produnt, ſicut Chem, qui patris pudenda non operuit, ſed ridenda monſtravit.

XVII.

De reprobis moribus Paſtoris tolerandis.

Ex eadem epiſtola.

DOctor autem vel paſtor eccleſiæ ſi à fide exorbitaverit, erit à fidelibus corrigendus: ſed pro reprobis moribus magis eſt tolerandus quam diſtinguendus, quia rectores eccleſiæ à Domino ſunt judicandi, ſicut ait Propheta: *Deus ſtetit in Synagoga Deorum in medio autem Deos diſcernit.* Unde oportet unumquemque fidelem, ſi viderit aut cognoverit plebes ſuas adverſus paſtorem ſuum tumeſcere, aut clerum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudenterque corrigere ſatagat, nec eis in quibuscumque negotiis miſceri, ſi incorrigibiles apparuerint, antequam ſuo reconcilientur doctori, præſumat: quoniam tam ſacerdotes quam reliqui fideles omnes ſummam debent habere curam de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles apparuerint, ab eccleſia ſeparentur.

XVIII.

Quod Epiſcopus ſine Regulari Mutatione Eccleſiam ſuam non dimittat, nec ipſe ab ea dimittatur.

Ex epiſtola Evariſti Papæ ſcripta omnibus per Ægyptum Domino conglutinatis Fratribus.

SAcerdotes vero vice Chriſti legatione funguntur in eccleſia, & ſicut ei ſua eſt conjuncta ſponſa, id eſt eccleſia, ſic Epiſcopis junguntur eccleſiæ, unicuique pro portione ſua. Et ſicut vir non debet negligere uxorem ſuam, ſed diligere & caſte cuſtodire & amare atque prudenter regere, ita & Epiſcopus debet eccleſiam ſuam. Et velut uxor, quæ ſub manu eſt viri, obœdire debet viro ſuo, eumque amare & diligere, potius etiam eccleſia Epiſcopo ſuo in omnibus obœdire eumque amare & diligere ut animam ſuam debet: quia illud fit carnaliter, iſtud ſpiritaliter. Et ſicut vir non debet adulterare uxorem ſuam, ita nec Epiſcopus eccleſiam ſuam, id eſt, ut illam dimittat, ad quam ſacratus eſt abſque inevitabili neceſſitate aut Apoſtolica vel regulari mutatione, & alteri ſe, conjungat. Et ſicut uxori non licet dimittere virum ſuum, ut alteri ſe vivente eo matrimonio ſociet, ut eum adulteret, licet fornicatus ſit vir ejus, ſed juxta Apoſtolum aut viro ſuo debet reconciliari, aut manere innupta, ita eccleſiæ non licet dimittere aut ab ea ſegregare Epiſcopum ſuum ut alterum, eo vivente, accipiat, ſed aut ipſum habeat, aut innupta maneat, id eſt, ne alterum Epiſcopum, ſuo vivente, accipiat, ut fornicationis aut adulterii crimen incurrat. Nam ſi adulterata fuerit, id eſt, ſi ſe alteri Epiſcopo junxerit, aut ſuper ſe alterum Epiſcopum adduxerit, aut eſſe fecerit vel deſideraverit, per acerrimam pœnitentiam aut ſuo reconcilietur Epiſcopo, aut innupta permaneat.

XIX.

Non infamandum vel ejiciendum Epiſcopum, aut alterum in loco ejus conſtituendum.

Ex eadem epiſtola.

AUdivimus enim, quoſdam à vobis infamatos & dilaceratos Epiſcopos à civitatibus propulſos (quia alibi Epiſcopi conſtitui non poſſunt niſi in civitatibus non minimis) & alios in eis, ipſis viventibus, conſtitutos: ideo vobis ſcribimus, ut ſciatis hoc fieri non licere, ſed proprios revocari & integerrimè reſtitui debere. Illos vero, qui adulterina fœditate ſuas ſponſas, quas & uxores eorum præfixo tenore eſſe intelligimus, tenent, ejici ut adulteros, atque infames fieri, eosque ab eccleſiaſticis honoribus arceri jubemus. Si autem adverſus eos aliquam querelam habuerint, his peractis inquirendum erit & auctoritate hujus ſanctæ ſedis terminandum.

Digitized by Google

XX.

Non temere judicandum.

Ex eadem epiſtola.

DEus omnipotens ut nos præcipitantis ſententiæ prolatione compeſceret,& cum omnia nuda & aperta ſint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, priuſquam manifeſte agnoſceret, quæ dicebantur. Unde ipſe ait: *Deſcendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, compleverint.* an non eſt ita ut ſciam? Deus omnipotens, cui nihil abſconditum eſt, ſed omnia ei manifeſta ſunt etiam antequam fiant, non ob aliud hæc & alia multa, quæ hic prolixitatem vitantes non inſeruimus, per ſe inquirere dignatus eſt, niſi ut nobis exemplum daret,ne præcipites in diſcutiendis & judicandis negotiis eſſemus, & ne malum quorumquam prius præſumamus credere quam probare. Cujus exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiam umquam præcipites ſimus, aut temere indiligenterque indiſcuſſa quæque quoquò modo judicemus, dicente veritatis voce: *Nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini,*& reliqua. Nam mala audita nullum moveant, nec paſſim dicta abſque certa probatione, quiſquam umquam credat, ſed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quiddam aliquis agat.

XXI.

De ſcriptis vi extortis.

Ex epiſtola Alexandri Papæ omnibus orthodoxis ſcripta per diverſas regiones.

AIt enim ſic inter cætera: ſimiliter ſi hujuſmodi perſonis quædam ſcripturæ quoquo modo per metum aut fraudem aut per vim extortæ fuerint, velut ſe liberare poſſint quocumque ab eis conſcriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præjudicium aut nocumentum provenire cenſemus, neque ullam eis infamiam vel calumniam aut à ſuis ſequeſtrationem bonis umquam auctore domino & ſanctis Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus ſuſtinere permittimus: confeſſio vero in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet.

XXII.

De querela contra Epiſcopum vel actorem Eccleſiæ.

Ex eadem epiſtola.

SI quis erga Epiſcopum vel auctores eccleſiæ quamlibet querelam habere juſtam crediderit, non prius primates aut alios adeat judices quàm ipſos à quibus ſe læſum æſtimat, conveniat familiariter non ſemel, ſed ſæpiſſime,ut ab eis aut ſuam juſtitiam accipiat aut excuſationem. Si autem ſecus egerit, ab ipſis & ab aliis communione privetur tanquam Apoſtolorum aliorumque Patrum contemptor.

XXIII.

Nihil præter Panem & Vinum Aqua mixtum ad altare offerendum.

Ex eadem epiſtola Alexandri ſucceſſoris Evariſti Papæ.

NOn debet enim, ut à patribus accepimus & ipſa ratiò docet, in calice Domini aut vinum ſolum aut aqua ſola offerri, ſed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere ejus in ſua paſſione profluxiſſe dicitur. Ipſa vero veritas nos inſtruit calicem & panem in ſacramento offerre, quando ait; *Accepit Ieſus panem & benedixit deditque diſcipulis ſuis dicens: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum. Similiter poſtquam cœnavit, accepit calicem, dedit diſcipulis ſuis dicens: Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum*, Crimina enim atque peccata oblatis his Domino ſacrificiis delentur: idcirco & paſſio ejus in his commemoranda eſt, qua redemti ſumus, & ſæpius recitanda,atque hæc Domino offerenda. Talibus hoſtiis delectabit & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in ſacrificiis majus eſſe poteſt quam corpus & ſanguis Chriſti, nec ulla oblatio hac potior eſt, ſed hæc omnes præcellit, quæ pura conſcientia Domino offerenda eſt ,& pura mente conſummanda atque ab omnibus veneranda. Et ſicut potior eſt ceteris, ita potius excoli & venerari debet.

XXIV.

De aqua ſancta ſpargenda.

Ex eadem epiſtola.

AQuam enim ſale conſperſam populis benedicimus, ut eà cuncti aſperſi ſanctificentur, quod & omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam ſi ſimus vitulæ aſperſus populum ſanctificabat atque mundabat, multo magis aqua quæ ſale aſperſa diviniſque precibus ſacrata eſt, populum ſanctificat atque mundat. Et ſi ſale aſperſo per Heliſæum

ſæum Prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis divinis precibus ſacrata ſterilitatem aqua ſancta rerum & aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat & purgat, & cætera bona multiplicat, & inſidias Diaboli avertit, & à fantasmatis verſutiis hominem defendit?

XXV.

Non eis communicandum qui perturbant Sacerdotes.

Ex epiſtola ſupra ſcripta omnibus Epiſcopis conſtitutis per diverſas regiones.

SI quis autem legationem veſtram impedit, non unius, ſed multorum provectum avertit, & ſicut multis nocet, ita à multis arguendus eſt & bonorum ſocietate carendus: & quia Dei cauſam impedit & ſtatum conturbat eccleſiæ, ideo à liminibus ejus arceatur, ab omnibus talis eſt cavendus, & non in communione fidelium uſque ad ſatisfactionem recipiendus. Eſt enim ſtatutum olim; *Is qui ſtatum conturbat eccleſiæ ab ejus luminibus arceatur, nec cum fidelibus communicet qui eorum bona avertit.*

XXVI.

Quod Sciſmatici appellentur qui cum Sacerdotibus non auxiliantur.

Ex epiſtola cujus ſupra.

QUi autem ex veſtro collegio fuerit & ab auxilio veſtro ſe ſubtraxerit, magis ſciſmaticus quam ſacerdos eſſe probabitur. *Ecce*, inquit Propheta, *quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Illi vero non in unum habitant, qui à fratrum ſe ſolatio ſubtrahunt, & quod deterius eſt, fratribus inſidias præparant aut laqueos ponunt. Item poſt pauca: Nos ergo, qui diſcipuli Domini & dici & eſſe cupimus, portare crucem Chriſti & compati fratribus debemus, & non quaſcumque eis inſidias aut foveas præparare: quia talionem meretur qui fratribus foveam parat. Nolite errare, fratres, quia Deus non irridetur. Hujus rei gratia vobis Dominus commiſit eccleſiam ſuam, ut pro omnibus laboretis & cunctis oppreſſis opem ferre non negligatis. Unde & Dominus per Prophetam loquitur dicens; *Judicate mane judicium & eruite vi oppreſſos de manu calumniantis, ne forte egrediatur quaſi ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat.* Vos ergo qui in ſummo ſpeculo à Domino conſtituti eſtis, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres ſeditiones & ſcandala excitant, ne ſimul cum eis pereatis.

XXVII.

Quod Sacra Vaſa non ab aliis quam à Domino Sacratis hominibus debeant contrectari.

Ex epiſtola Xixti ſucceſſoris Alexandri Papæ ſcripta omnibus Epiſcopis.

COgnoſcat ſapientia veſtra, cariſſimi fratres, quia in hac ſancta Apoſtolica ſede à nobis & reliquis Epiſcopis cæteriſque Domini ſacerdotibus ſtatutum eſt, ut ſacra vaſa non ab aliis quàm à ſacratis Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valde eſt ut ſacra Domini vaſa quæcunque ſunt humanis uſibus ſerviant, aut ab aliis quam à Domino famulantibus eique dicatis tractentur viris, ne pro talibus præſumtionibus iratus Dominus plagam imponat populo ſuo, & hi qui etiam non peccaverunt mala patiantur aut pereant, quia perit juſtus ſæpiſſime pro impio. Attendite, fratres, ne talia veſtris in eccleſiis permittatis deinceps fieri, ne grex precioſo ſanguine Chriſti redemptus in præcipitium, quod abſit, ruat.

XXVIII.

De Jejunio VII. Ebdomadarum ante Paſcha à clericis obſervando.

Ex epiſtola Teleſphori Papæ ſcripta omnibus Epiſcopis.

CRedimus ſanctam fidem veſtram in Apoſtolorum eruditione fundatam hanc tenere & hanc univerſis populis exponere, qui videlicet à conſtitutis Apoſtolorum eorumque ſucceſſorum nulla ratione diſſentiunt, per quos juſtum eſt ceteros erudiri. Quapropter cognoſcite à nobis & cunctis Epiſcopis in hanc Apoſtolicam ſedem congregatis ſtatutum eſt, ut ſeptem ebdomadas plenas ante ſanctum paſcha omnes clerici in ſorte Domini vocati à carne jejunent. Quia ſicut diſcreta debet eſſe vita clericorum à laicorum converſatione, ita & in jejunio debet fieri diſcretio, & ſicut laici & ſeculares homines nolunt eos recipere in inpulſationibus ſuis, quoniam in omnibus diſcreta debet ſemper eſſe & ſegregata vita & converſatio clericorum à ſecularium laicorum: & ſicut hi amplius ſunt applicati divinis cultibus & familiares dicuntur Domini Salvatoris, ita moribus & converſatione atque ſanctitate debent eſſe diſtincti. Has ergo ſeptem hebdomadas omnes Clerici à carne & delitiis jejunent, & hymnis & vigiliis atque orationibus Domino inhærere die noctuque ſtudeant.

XXIX.

De tempore Miſſæ & quod Angelicus Hymnus dicendus eſt ſolummodo tempore congruo.

Ex eadem epiſtola.

NOcte vero ſancta nativitatis Domini Salvatoris miſſas celebrent & hymnum Angelicum in eis ſolemniter decantent, quoniam eadem nocte ab Angelo paſtoribus eſt nunciatus, ſicut ipſa veritas teſtatur dicens: *Paſtores erant in regione eadem vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis ſupra gregem ſuum, & ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos & timuerunt timore magno & dixit illis Angelus, nolite timere, ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus in civitate David, & hoc vobis ſignum, invenietis infantem pannis involutum & poſitum in præſepio, & ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum & dicentium; Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Reliquis autem temporibus miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minime ſunt celebrandæ, quia eadem hora & Dominus crucifixus & ſuper Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcendiſſe legitur. Ab Epiſcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore & in loco in miſſarum ſolemniis recitandus eſt.

XXX.

Ne abſens accuſetur, & qui accuſare non poſſint.

Ex eadem epiſtola.

ACcuſatores vero & accuſationes, quas leges ſeculi non admittunt, & nos ſubmovemus. Accuſatori omnino non credi decernimus, qui abſente adverſario cauſam ſuggeſſerit ante utriuſque partis juſtam diſcuſſionem: nec hi qui non ſunt idonei ſuſcipiantur ad accuſationem, & omnes qui adverſus patres armantur infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes venerandi ſunt non reſpuendi ac inſidiandi. Hi vero, qui cum inimicis morantur aut qui ſuſpecti habentur, minime recipiantur: quia eorum æmulatio lacerat etiam innocentes. Hunc murum firmiſſimum ſtatuerunt patres noſtri & nos cum eis contra perſecutores veſtros, hoc remedio eorum pellantur machinamenta, & vos ſanctiores & ſecuriores famulari mereamini veſtro Salvatori.

XXXI.

De Metropolitanis ut nullus abſque Comprovincialium Epiſcoporum Inſtantia Aliquorum audiat cauſas.

Ex epiſtola Ygini Papæ cunctis Apoſtolica fide & doctrina vigentibus ſcripta.

CEterum, fratres, ſalvo in omnibus Romanæ eccleſiæ privilegio, nullus metropolitanus abſque ceterorum omnium comprovincialium Epiſcoporum inſtantia aliquorum audiat cauſas; quia irritæ erunt aliter actæ quam in conſpectu eorum omnium ventilatæ, & ipſe ſi fecerit coerceatur à fratribus.

XXXII.

Quo Die Paſcha celebretur.

Ex epiſtola Pii Papæ ſcripta omnibus in fide & doctrina Apoſtolica manentibus.

CEterum noſſe vos volumus, quod Paſcha Domini die Dominico annuis temporibus ſit celebrandum. Iſtis ergo temporibus Hermes Doctor fidei & ſcripturarum fulſit inter nos. Et licet nos idem Paſcha prædicta die celebraremus, & quidam inde dubitarent, ad corroborandas tamen animas eorum eidem Hermeti Angelus Domini in habitu Paſtoris apparuit & præcepit ei, ut Paſcha die Dominico ab omnibus celebraretur tempore ſuo unde & vos Apoſtolica auctoritate inſtruimus omnes eadem ſervare debere, quia & nos eadem ſervamus, nec debetis à capite quoquo modo diſſidere.

XXXIII.

Ne prædia Eccleſiaſtica aliquis tollat & ſuis uſibus applicet.

Ex epiſtola cujus ſupra Italicis fratribus ſcripta.

AD ſedem autem Apoſtolicam perlatum eſt, quod ſint inter vos contentiones & æmulationes, & prædia divinis uſibus tradita quidam humanis applicent uſibus, & Domino Deo cui tradita ſunt ea ſubtrahant ut ſuis uſibus inſerviant. Quapropter ab omnibus illius uſurpationis contumelia depellenda eſt, ne prædia ſibi ſecretorum cœleſtium judicata à quibuſdam irruentibus vexentur. Quod ſi quis præſumpſerit, ſacrilegus habeatur, & ſicut ſacrilegus judicetur.

Digitized by Google

cetur. Ipſos autem qui hoc agunt Clericos & Domini ſacerdotes perſequi eoſque infamare audivimus, ut malum ſuper malum addentes deteriores fiant, non intelligentes quod eccleſia Dei in ſacerdotibus conſiſtat & creſcat in templum Dei. Et ſicut qui eccleſiam Dei vaſtat ejuſque prædia & donaria expoliat & invadit fit ſacrilegus, ſic & ille qui ejus ſacerdotes inſequitur ſacrilegii reus exiſtit & ſacrilegus judicatur.

XXXIV.

Quod non ſit gravius peccatum fornicatio quam ſacrilegium.

Ex eadem epiſtola.

NOn ergo gravius peccatum eſt fornicatio quam ſacrilegium. Et ſicut majus eſt peccatum quod in Deum committitur quam quod in hominem: ſic gravius eſt ſacrilegium agere quam fornicari.

XXXV.

Quod nulli Archiepiſcopi Primates vocentur niſi illi qui primas tenent civitates.

Ex epiſtola Annitii Papae univerſis eccleſiis per Galliae provincias conſtitutis ſcripta.

NUlli Archiepiſcopi primates vocentur niſi illi qui primas tenent civitates, quarum Epiſcopos Apoſtoli & ſucceſſores eorum regulariter Patriarchas vel primates eſſe conſtituerunt: niſi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur, cui neceſſe ſit propter multitudinem Epiſcoporum primates conſtitui. Reliqui vero qui alias metropolitanas ſedes adepti ſunt, non primates, ſed metropolitani nominantur.

XXXVI.

De ordinationibus Epiſcoporum.

Ex eadem epiſtola cujus ſupra.

DE ordinationibus Epiſcoporum, ſuper quibus nos conſulere voluiſtis, olim in ſpiritu præceſſoris noſtri Anacleti quædam jam decreta repperimus. Scimus enim B. Jacobum qui dicebatur Juſtus, qui etiam ſecundum carnem frater Domini nuncupatus eſt, à Petro, Jacobo & Johanne Apoſtolis Hieroſolimis Epiſcopum eſſe ordinatum. Si autem non minus quam à tribus Apoſtolus tantus vir fuit ordinatus, patet profecto eos formam inſtituente Domino tradidiſſe non minus quam à tribus Epiſcopis Epiſcopum ordinari debere. Sed creſcente numero Epiſcoporum, niſi neceſſitas intervenerit, debent etiam plures augeri, id eſt Archiepiſcopus ſi obierit & alter ordinandus Epiſcopus fuerit, omnes ejuſdem provinciæ Epiſcopi ad ſedem Metropolitani conveniant, ut ab omnibus ipſe eligatur & ordinetur. Oportet autem, ut ipſe, qui illis omnibus præeſſe debet, ab omnibus illis eligatur & ordinetur. Reliqui vero comprovinciales Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, ceteris conſentientibus à tribus juſſu Archiepiſcopi conſecrari poſſunt Epiſcopis. Sed melius eſt ſi ipſe cum omnibus eum qui dignus eſt elegerit, & cuncti pariter conſecraverint Pontificem. Et licet iſtud neceſſitate cogente conceſſum ſit, illud autem quod de Archiepiſcopi conſecratione præceptum atque prædictum eſt, id eſt, ut omnes ſuffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præeſt, ab omnibus Epiſcopis, quibus præeſt, debet conſtitui: ſin aliter præſumtum fuerit, viribus carere non dubium eſt, quia irrita erit ejus ſecus acta ordinatio.

XXXVII.

Quod ſacratæ Deo fœminæ vel monachæ ſacra vaſa vel ſacratas pallas contingere & incenſum circum altaria deferre non debeant.

Ex epiſtola Sotheris Papæ ſcripta Epiſcopis per Italiæ provincias conſtitutis.

SAcratas Deo fœminas vel monachas ſacra vaſa vel ſacratas pallas penes vos contingere & incenſum circa Altaria deferre perlatum eſt ad Apoſtolicam ſedem: quæ omnia reprehenſione & vituperatione plæna eſſe nulli recta ſapientium dubium eſt. Quapropter hujus ſanctæ ſedis auctoritate hæc omnia vobis reſecare funditus quanto citius poteritis cenſemus, & ne peſtis hæc latius divulgetur per omnes provincias, abſtergi diutiſſime mandamus.

XXXVIII.

Quod baptiſmus tempore paſchæ celebrandus ſit Catholicis.

Ex epiſtola Victoris Papae ſcripta Theophilo Epiſcopo.

CElebritatem ſancti Paſchæ die Dominica agi debere & prædeceſſores noſtri jam ſtatuerunt, & vobis illud eadem die celebrare ſolemniter mandamus: quia non decet, ut membra à capite diſcrepent, nec contrária gerant. A. XV. Mai vero luna primi menſis uſque ad XXI. ejuſdem menſis diem eadem celebretur feſtivitas. Eodem vero tempore baptiſmus celebrandus eſt Catholicis. Sed tamen ſi neceſſe fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocumque loco vel momento ubicumque evenient ſive in flumine ſive in mari ſive in fontibus, tantum chriſtianæ confeſſione credulitatis clarificata, baptizentur. Ipſis quoque quod in baptiſmo

Digitized by Google

polliciti ſunt ſummopere eſt adtendendum, ne infideles, ſed fideles inveniantur.

XXXIX.
Quod inconſulto Romano Pontifice cauſæ Epiſcoporum non debeant diffiniri.

Ex eadem epiſtola.

EA vos judicare ad Apoſtolicam delatum eſt ſedem, quæ propter noſtram vobis diffinire non licet auctoritatem, id eſt Epiſcoporum cauſas. Unde ita conſtitutum liquet à tempore Apoſtolorum, & deinceps placuit, ut accuſatus vel judicatus à comprovincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus licenter appellet & adeat Apoſtolicæ ſedis Pontificem, qui aut per ſe aut vicarios ſuos ejus retractari negotium procuret, & dum iterato judicio Pontifex cauſam ſuam agit, nullus alius in ejus loco ponatur aut ordinetur Epiſcopus: quoniam quanquam comprovincialibus Epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat, non tamen diffinire inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt.

XL.
Epiſcoporum teſtes quot eſſe debeant. Et ne abſens quiſquam judicetur.

Ex epiſtola Zepherini Papæ ſcripta omnibus per Siciliam conſtitutis.

PAtriarchæ vel Primates accuſatum diſcutientes Epiſcopum non ante ſententiam proferant finitivam quam Apoſtolica fulti auctoritate aut reum ſe ipſe conſiteatur, aut per innocentes & regulariter examinatos convincatur teſtes, qui minores non ſint numero quam illi diſcipuli quos Dominus adjumentum Apoſtolorum eligere præcepit, id eſt LXXII. Detractores quoq;, qui in divina auctoritate eradicandi ſunt, & auctores inimicorum ab Epiſcopali ſubmovemus accuſatione vel teſtimonio. Nec ſummorum quiſpiam nec minorum accuſationibus impetatur aut diſpereat, neque in re dubia certa judicetur ſententia, nec ullum judicium niſi ordinabiliter habitum teneatur. Abſens vero nemo judicetur, quia & divinæ & humanæ hoc prohibent leges. Accuſator autem eorum omni careat ſuſpicione quia columnas ſuas Dominus firmiter ſtare voluerit non à quibus libet agitari. Nullum namque eorum ſententia non à ſuo judice dicta conſtringat, quia & leges ſeculi idipſum fieri præcipiunt. Duodecim enim judices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat, à quibus ejus cauſa juſte judicetur: nec prius audiatur aut excommunicetur quam ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocatus ad ſuorum primo conventum Epiſcoporum per eos ejus cauſa juſte audiatur & rationabiliter diſcernatur. Finis vero ejus cauſæ ad ſedem Apoſtolicam deferatur, ut ibi determinetur nec antea finiatur, ſicut ab Apoſtolis vel ſucceſſoribus eorum olim ſtatutum eſt, quam ejus auctoritate fulciatur.

XLI.
Quod nullus Epiſcopus propriis rebus ſpoliatus antequam ſuis reveſtiatur debeat ad judicia vocari.

Ex epiſtola cujus ſupra ſcripta fratribus per Ægyptum domino militantibus.

NUnciatum eſt enim ſedi Apoſtolicæ per apocriſiarios noſtros, quoſdam fratrum noſtrorum, Epiſcoporum ſcilicet, ab eccleſiis & ſedibus propriis pelli, ſuaque eis auferri ſuppellectilia, & ſic nudos & expoliatos ad judicia vocari: quod omni ratione caret, cum ſtatuta Apoſtolorum eorumque ſucceſſorum & præcepta Imperatorum ac conſtitutiones legum idipſum provideant, & Apoſtolicæ ſedis auctoritas idipſum fieri vetet. Præceptum eſt ergo in antiquis ſtatutis Epiſcopos ejectos atq; ſuis rebus expoliatos eccleſias proprias accipere, & primo ſua omnia eis reddi, & ita demum ſi quis eos juſte accuſare voluerit, æquo periculo facere judices eſſe decernentes, Epiſcopos recte ſapientes & in eccleſia convenientes ubi teſtes eſſent ſingulorum qui oppreſſi videbantur, nec prius eos reſpondere debere quam omnia ſua eis & eccleſiis eorum legibus integerrime reſtituantur.

XLII.
De ordinationibus.

Ex eadem epiſtola.

ORdinationes vero Presbyterorum & Levitarum tempore congruo & multis coram aſtantibus ſollemniter agite, & probabiles ac doctos viros ad hoc opus conſtituite, unde horum ſocietate & adjumento plurimum gaudeatis.

XLIII.
De conſpiratione contra Epiſcopos.

Ex epiſtola Caliſti Papae ſcripta ad omnes Galliarum urbium Epiſcopos.

COnſpirationum vero crimina veſtris in partibus vigere audivimus, & plebes contra Epiſcopos ſuos conſpirare nobis mandatum eſt: cujus criminis aſtutia non ſolum inter Chriſtianos abhominabilis eſt, ſed etiam inter ethnicos & ab exteris lege prohibita. Et idcirco hujus criminis reos non ſolum eccleſiaſticæ, ſed etiam ſeculi damnant

damnant leges, & non ſolum conſpirantes, ſed & conſentientes eis. Anteceſſores vero noſtri quam plurima turba Epiſcoporum, quicunque eorum in ſacerdotali ordine ſunt conſtituti aut exiſtunt clerici honore, quo utuntur, cadere præceperunt: cæteros vero communione privari, & ab eccleſia extorres fieri juſſerunt, & non ſolum facientes, ſed eis conſentientes.

XLIV.

Excommunicatis non communicandum.

Ex eadem Epiſtola.

EXcommunicatos quoque à ſacerdotibus nullus recipiat ante utriuſque partis examinationem juſtam, nec cum eis in oratione aut cibo vel potu aut oſculo communicet, nec ave eis dicat: quia quicumque in his vel aliis prohibitis ſcienter excommunicatis communicaverit, juxta Apoſtolorum inſtitutionem & ipſe ſimili excommunicatione ſubjaceat. Ab his ergo & Clerici & Laici ſe abſtineant, qui eadem pati noluerint.

XLV.

Terminos non tranſgrediendos.

Ex eadem epiſtola.

NEmo quoque alterius terminos uſurpet, nec alterius parrochianum judicare aut excommunicare præſumat: quia talis dijudicatio aut excommunicatio nec rata erit, nec vires ullas habebit, quoniam nullus alterius judicis niſi ſui ſententia tenebitur aut damnabitur: Unde & Dominus loquitur dicens; *Ne tranſgrediaris terminos antiquos.* Nullus autem Primas vel Metropolitanus diœceſani eccleſiam vel parrochiam aut aliquem de ejus parrochia præſumat excommunicare vel judicare, aliquidve agere abſque ejus conſilio vel judicio. Sed hoc obſervet quod ab Apoſtolis ac patribus & prædeceſſoribus noſtris eſt ſtatutum & à nobis confirmatum, id eſt, ſi quis Metropolitanus Epiſcopus, niſi quod ad ſuam ſolummodo propriam pertinet parrochiam, ſine conſilio & voluntate omnium comprovincialium Epiſcoporum extra aliquid agere temptaverit, gradus ſui periculo ſubjacebit, & quod egerit irritum habeatur & vacuum. Sed quicquid de provincialium Epiſcoporum cauſis eorumque eccleſiarum & clericorum atque ſecularium neceſſarium agere aut diſponere neceſſe fuerit, hoc cum omnium conſenſu provincialium agatur Pontificum, non aliquo Dominationis faſtu, ſed humillima & concordi adminiſtratione.

(o)

XLVI.

De lapſu Sacerdotis.

Ex eadem epiſtola.

SEd ſi aliquis lapſus quoquo modo fuerit, portemus eum & fraterno corripiamus affectu, ſicut ait B. Apoſtolus; *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpiritales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tempteris. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Porro S. David de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permanſit. B. quoque Petrus amariſſimas lacrimas fudit, quando Dominum negaſſe pœnituit, ſed tamen Apoſtolus permanſit. Et Dominus per Prophetam peccantibus pollicetur dicens; *Peccator in quacumque die converſus ingemuerit, omnium iniquitatum illius amplius non recordabor.* Errant enim qui putant ſacerdotes poſt lapſum, ſi condignam egerint pœnitentiam, Domino miniſtrare non poſſe & ſuis honoribus frui, ſi bonam deinceps vitam duxerint & ſuum ſacerdotium condigne cuſtodierint, & ipſi qui hoc putant non ſolum errant, ſed etiam traditas eccleſiæ claves diſſipare & abigere videntur, de quibus dictum eſt; *Quæcumque ſolveritis in terra, erunt ſoluta in cælo.* Alioquin hæc ſententia aut Domini non eſt, aut non vera. Nos vero indubitanter tam Domini ſacerdotes quam reliquos fideles poſt dignam ſatisfactionem poſſe revocari ad honores credimus, teſtante Domino per Prophetam; *Numquid qui dormit non adiciat ut reſurgat? & qui averſus eſt non revertetur?* Et alibi; *Nolo*, inquit Dominus, *mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat.* Et Propheta David pœnitentiam agens dixit; *Redde mihi lætitiam Salutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.* Ipſe namque poſt pœnitentiam & alios docuit & ſacrificium Deo obtulit, dans exemplum Doctoribus ſanctæ eccleſiæ ſi lapſi fuerint, cum dignam pœnitentiam Deo geſſerint, utrumque facere poſſe. Docuit enim quando dixit; *Doceam iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.* Et ſacrificium Deo obtulit dum dicebat; *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernis.* Videns etiam Propheta ſcelera ſua mundata per pœnitentiam non dubitabat prædicando & Domino libando curare aliena.

Item poſt pauca: David enim dicit; *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Mundatur ergo homo à peccato, & reſur-

Digitized by Google

& reſurgit gratia Dei à lapſu, & in priſtino manet officio juxta prædictas auctoritates. Videat, ne amplius peccet & ſententia Evangelica maneat in eo, quæ ait; *Vade, & amplius noli peccare.* Unde ait Apoſtolus; *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus, ſed neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato, ſed exhibete vos tanquam ex mortuis viventes & membra veſtra arma juſtitiæ Deo.*

XLVII.

De poſſeſſionibus Eccleſiarum.

Ex epiſtola Urbani Papæ ſcripta de Communi vita & oblationibus fidelium.

M*Ultitudinis autem credentium erat cor & anima una, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia & virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Jeſu Chriſti Domini noſtri, & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quiſquam egens erat inter illos: quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant vendentes, afferebant precia eorum quæ vendebant ante pedes Apoſtolorum. Dividebantur autem ſingulis prout cuique opus erat. Joſeph autem, qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis, quod eſt interpretatum filius conſolationis, Levites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit illum & attulit precium, & poſuit ante pedes Apoſtolorum*, & reliqua. Videntes autem Sacerdotes ſummi & alii atque Levitæ & reliqui fideles plus utilitatis poſſe afferri, ſi hereditates & agros quos vendebant eccleſiis, quibus præſidebant Epiſcopi, traderent, eo quod ex ſumptibus eorum tam præſentibus, quam futuris temporibus plura & elegantiora poſſent miniſtrari fidelibus communem vitam ducentibus, quam ex precio ipſorum, cœperunt prædia & agros quos vendere ſolebant matricibus eccleſiis tradere & ſumptibus eorum vivere. Ipſæ vero res in ditione ſingularum parrochiarum Epiſcoporum, qui locum tenent Apoſtolorum, erant & ſunt uſque adhuc & futuris ſemper debent eſſe temporibus, quibus Epiſcopi & fideles diſpenſatores eorum omnibus communem vitam agere volentibus miniſtrare cuncta neceſſaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis agens inveniatur. Ipſæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Nec ergo debent in aliis uſibus quam eccleſiaſticis & prædictorum Chriſtianorum fratrum vel indigentium converti, quia vota ſunt fidelium atque ad prædictum opus explendum Domino tradita. Si quis autem, quod abſit, ſecus egerit, damnationem Ananiæ & Saphiræ percipiat, ut reus ſacrilegii efficiatur, ſicut illi fuerunt qui precia rerum fraudabant prædictarum.

XLVIII.

Prædia dicata ne invadantur.

Ex eadem epiſtola.

ADtendendum eſt omnibus & fideliter cuſtodiendum & illius uſurpationis contumelia depellenda, ne prædia uſibus ſecretorum cœleſtium dicata à quibuſquam irruentibus vexentur. Quod ſi quis fecerit, poſt debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos jure promenda eſt, perpetua damnetur infamia & infernali carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis utatur, quoniam juxta Apoſtolum tradere oportet hujuſmodi hominem *ſatanæ, ut ſpiritus ſalvus fiat in die Domini.*

XLIX.

De ſede Epiſcopi.

Ex eadem epiſtola.

QUod autem ſedes in Epiſcoporum eccleſiis excelſæ conſtitutæ & præparatæ inveniuntur in throno, ſpeculationem & poteſtatem judicandi & ſolvendi atque ligandi à Domino ſibi datam materie docet. Unde Salvator in Evangelio ait; *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata in cœlo.*

Cætera deſiderantur, ut & NOTINGI EPISCOPI Capitula, quæ REMEDIO adjecit.

CHRY-

CHRY
DIR ALTEN KILCHIN.

Ich wider ſaig diem Tiuvel vnt allen ſinen werchen, vnt allen ſinen gezierdin. Ich geloub an ain Got Vatter almachtigen, ain ſchepfer himelo vnt erde, vnt aller geſchepfde. Ich geloub an ſinen ainbornun Sun vnſurn Herren Iehſum Chriſtum. Ich geloub an den Hailigun Gaiſt. Ich geloub das die drie benemde ain guuaire Got iſt, der ie was an angenge, vnt immatar iſt an ende. Ich geloub das der ſelbe Gottis Sugeandot wart von dem hailigen Engil Sant Gabrihel. Ich geloub das er emphangen wart von dem Hailigen Gaiſt, vnt er geborn wart von Sant Mariun der rainum maigede. Ich geloub das er an dirre werlte was als ain ander menſche, wan das er nie geſundot. Ich geloub das er an dem driſgoſten iar getoſet wart in dem Iordan von Sant Iohans. Ich geloub das er ferratun wart von ſinen iunger Iudas. Ich geloub das er gefangun wart von den Iuden, vnt gebundun wart, vnt ſin geſpotet wart, vnt angeſpuwit wart. Ich geloub das er gemartiret wart, vnt an das cruxze erhangeni wart, vnt daran er ſtarb an der menſchait vnt niut an der gothait. Ich geloub das er ab dem cruxze genomen wart, vnt zer erde begraben wart, vnt darinne lag dri tag und dri nacht, Ich geloub das er an dem driten tag erſtuond, geware Got vnt geware menſche. Ich geloub das er entſchain nach ſiner vrſtendi ſinen iungern vnt ſinen guoten friundin. Ich geloub das er an dem vierzgoſten tag nach ſiner vrſtendi ze himelo fuer ze der angeſicht ſiner iunger vnt aller mangei die ſin wirding warent. Ich geloub das er da ſizit zu der zeſuin ſines vvatter im ebun gevvaltig vnt ebun evvig. Ich geloub in dannan kiuntftig an dem iungeſten tag ertailen viber lebend vnt viber tot nachir vverchen. Ich gelob an die kriſtanhait gotlich vnt allich. Ich gelob gemanſami der hailigen. Ich gelob ablas miner ſiunte nach gevvarer ruue. Ich gelob vrſtendt mines libes. Ich gelob nach diſem lib dem evvigen lib. Ich gelob das mir gelonet ſol vverden nach minen vverchen den lon den furht ich ſer, vvan ich diche geſundot han mit gedanchen, &c.

SYMBOLUM
VETERIS ALAMANNORUM ECCLESIÆ.

Renuntio Diabolo & omnibus ejus operibus, & omnibus ejus deliciis. Credo in DEUM patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ, & omnium creaturarum. Credo in filium ejus unigenitum Dominum noſtrum JESUM CHRISTUM. Credo in Spiritum Sanctum. Credo hos tres nominatos unum verum DEUM eſſe principio carentem & fine, Credo eundem DEI filium annuntiatum eſſe à ſancto Angelo Gabriele, Credo conceptum eſſe à Spiritu Sancto, natum ex Maria virgine. Credo in hoc mundo fuiſſe non alium atque ceteros homines, peccato excepto. Credo trigeſimo ætatis anno baptizatum eſſe in Iordano à Sancto Iohanne. Credo traditum eſſe à diſcipulo ſuo Iuda. Credo captum eſſe ab Judæis, vinctum, illuſum, & inſputatum. Credo martyriſatum eſſe, cruci affixum, in eaque mortuum, ſecundum humanitatem, non ſecundum divinitatem. Credo ab cruce depoſitum eſſe, & terræ mandatum, in eaque jacuiſſe tres dies & tres noctes. Credo tertia die reſurrexiſſe verum DEUM & verum hominem. Credo apparuiſſe poſt reſurrectionem diſcipulis ſuis, & omnibus ſuis amicis fidelibus. Credo quadrageſimo poſt reſurrectionem die aſcendiſſe ad cœlos in conſpectu diſcipulorum, & omnium eorum, qui eo digni erant. Credo illic ſedere, ad dexteram ſui Patris, æquali poteſtate & æternitate præditum. Credo inde venturum in noviſſimo die judicare vivos ac mortuos ſecundum opera ſingulorum. Credo in Chriſtianitatem divinam & univerſalem. Credo communionem Sanctorum. Credo remiſſionem peccatorum meorum, habita vera pœnitentia. Credo reſurrectionem meæ carnis. Credo ab hac vita æternam vitam. Credo me accepturum mercedem ſecundum merita mea. Hanc mercedem pertimeſco: quoniam ſæpe peccavi cogitando, &c.

Digitized by Google

BIGIHT THERO ALTEN KIRICHUN.

*IH vvirdu Gote almahtigen bigihtig, inti allen Gotes heilagon, allero minero ſunteno, vnrehthero githanco, unrehtero vvorto, thes ih vnrehtes giſahti, vnrehtes gihorti, vnrehtes gethancti, odo andran giſpuoni ſo vvaz ſo ih vvidar Gotes vvillen gitati, meinero eido, vbilero ſluocho, lioganne, ſtelanne, huores, manslahti, vnrehtes girates, odo mir iz thurub min kinthisgi giburiti, odo thurub vbartruncani, odo thurub min ſelbes giſpenſti, odo thurub anderes mannes giſpenſti girida, abunſtes, nides biſprachido, vbi lero geluſto: taz ih ci chirichun ni quam, ſo ih mit rehtu ſcolta: mina faſtun ni biheilt, ſo ih mit rehtu ſcolta; zuuene ni giſuonta, ſunta ni verleiz themo ih mit rehtu ſcolta: heilaga ſunnunt aga, inti heilaga miſſa, inti tehn heilagon vvizzod ni erita; ſo ih mit rehtu ſcolta: vna vrlaubgap, vna vrloub intpheing vncitin ezzenti, vncitin trinchanti, vncitin slafenti, vncitin vvachanti: thes alles inti anderes manages, thes ih vvidar Got almahtigen shuldig ſi, thes ih Gote almahtigen in mineru Kriſtanheiti gehiezi, inti bi minan vvizzin forliezi, ſo ih iz gihuge, ſo ni gihuge; ſo ih iz githahti, ſo ih iz giſprachi, ſo ih iz githati, ſo mir iz slaffenti giburiti, ſo vvahenti, ſo gangenti, ſo ſtantenti, ſo ſizzenti, ſo liganti, ſo bin ih iz Gote almahtigen bigihtig, inti allen Gotes heilagon, inti dir Gotes manne: * inti gerno buoz ziuframmort ſo fram, ſo mir Got allmahtigo mahti inti giuuizzi forgibig Almahtig Thrutin, forgib vnsmahti inti giuuizi thinam vvillon zi giuuircanne, inti zigifremenne, ſo iz thin vvillo ſi. Amen.*

* *lege inti gerro buozzin frammert ſo fram ſo mir &c. optimo ſenſu quem expreſſi.*

CONFESSIO *VETERIS ALEMANNORUM ECCLESIÆ.*

EGo DEO omnipotenti confiteor, & omnibus DEI Sanctis, omnia mea peccata, illicitas cogitationes, illicitos ſermones, quicquid ego illicitum dixi, illicitum audivi, illicitum cogitavi, aut alio pacto quicquid ego contra DEI voluntatem egi, mea juramenta, exſecrationes & maledicta, mendacia, furta, ſcortationes, homicidia, prava conſilia; aut à me quid per meam puerilitatem patratum, aut per ebrietatem, ſive mea ipſius ſuaſione ſive aliorum hominum ſuaſione, concupiſcentias, invidias, detractiones, pravas cupiditates: quod ego ad eccleſiam non veni cum jure debeam, jejunium meum non ſervavi, ſicuti jure debebam; duos non conciliavi, offenſas non dimiſi cui jure debebam: ſanctum diem Dominicum, & ſanctam miſſam, & ſanctam legem non obſervavi, ſicuti jure debebam: ſine venia donavi, ſine venia accepi, intempeſtive comedens, intempeſtive bibens, intempeſtive dormiens, intempeſtive vigilans: hæc omnia aliaque plura quæ DEO omnipotenti debeo, quæ DEO omnipotenti in meo baptiſmo promiſi, & pro mea conſcientia deliqui, quæ recordor, quæ non recordor, quæ cogitavi, quæ dixi, quæ à me dormiente patrata, quæ vigilante, quæ ambulante, quæ ſtante, quæ ſedente, quæ cubante, DEO omnipotenti confiteor, & omnibus DEI Sanctis, & tibi vir DEI, & cupio emendare in poſterum pro ea quam mihi DEUS omnipotens poteſtatem & intelligentiam dederit. Omnipotens Domine, da mihi poteſtatem & intelligentiam faciendi voluntatem tuam, & cognoſcendi quæ ſit voluntas tua, Amen.

ALAMAN-

ALAMANNICAE ECCLESIAE VETERIS
LITANIA.

FInita oratione poſt ***Gloria in excelſis DEO*** dicit ſacerdos:
Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat, tribus vicibus, ſimiliter & clerus.

Exaudi Chriſte.	RP.	Nicolao ſummo Pontifici & univerſali Papæ vita.
Salvator mundi.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Petre.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Paule.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Andrea.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Clemens.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Xixte.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Cyriace.	RP.	Tu illum adjuva.

Exaudi Chriſte. RP. Hludovvico à DEO coronato magno & pacifico Regi vita & victoria.

Redemptor mundi.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Michaël.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Gabriel.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Raphael.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Johannes.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Stephane.	RP.	Tu illum adjuva.
St. Theodole.	RP.	Tu illum adjuva.
Exaudi Chriſte.	RP.	Hemmæ Reginæ noſtræ vita.
St. Felicitas.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Perpetua.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Petronella.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Lucia.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Agnes.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Cæcilia.	RP.	Tu illam adjuva.
Exaudi Chriſte.	RP.	Nobiliſſimæ proli regali vita.
St. Silveſter.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Laurenti.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Nazari.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Pancrati.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Anaſtaſia.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Genovefa.	RP.	Tu illam adjuva.
St. Columba.	RP.	Tu illam adjuva.

Exaudi Chriſte. RP. Omnibus judicibus vel cuncto exercitui Françorum & Alamannorum vita & victoria.

St. Hylari.	RP.	Tu illos adjuva.
St. Martine.	RP.	Tu illos adjuva.
St. Maurici.	RP.	Tu illos adjuva.
St. Dionyſi.	RP.	Tu illos adjuva.
St. Albane.	RP.	Tu illos adjuva.
St. Criſpine.	RP.	Tu illos adjuva.
St. Criſpiniane.	RP.	Tu illos adjuva.
St. Gereon.	RP.	Tu illos adjuva.

Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat.
Rex Regum Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat.

Rex noſter	Chriſtus vincit.
Spes noſtra	Chriſtus vincit.
Gloria noſtra	Chriſtus vincit.
Miſericordia noſtra	Chriſtus vincit.
Auxilium noſtrum	Chriſtus vincit.
Fortitudo noſtra	Chriſtus vincit.
Liberatio & redemptio noſtra	Chriſtus vincit.
Victoria noſtra	Chriſtus vincit.
Arma noſtra invictiſſima	Chriſtus vincit.
Murus noſter inexpugnabilis	Chriſtus vincit.
Defenſio & exaltatio noſtra	Chriſtus vincit.
Lux, via, & vita noſtra	Chriſtus vincit.

Digitized by Google

Ipſi ſoli gloria & poteſtas per immortalia ſæcula ſæculorum, Amen.
Ipſi ſoli honor, laus & jubilatio per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.
Ipſi ſoli virtus, fortitudo & victoria per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Chriſte, audi nos, ter. Kyrie eleiſon, ter. Feliciter, ter. Tempora bona habeas, ter. Multos annos, ter.

POST MISSAM DICAT PONTIFEX.

Conſervet Dominus Eccleſiam ſuam ſanctam, amen.
Fidem noſtram inlæſam cuſtodiat Dominus, amen.
Remiſſionem peccatorum omnium & vitam æternam largiat Dominus, amen.
Memor ſit Dominus Domini noſtri Hludewici, & omnes fideles DEI eccleſiæ ſalvet, protegat, & benedicat, amen.
Nos protegat atque defendat ab omnibus malis, & perducat nos in regnum gloriæ ſuæ, amen.
Conſervet DEUS omnes fratres noſtros, amen.
Protegat, ſalvet & cuſtodiat nos Dominus, amen.
Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & uſque in ſæculum.

Hunc diem.	R.	Multos annos.
Domnum Hludovvicum Regem.	R.	Deus conſervet.
Salvator mundi.	R.	Tu illum adjuva.
St. Petre.	R.	Tu illum adjuva.
St. Paule.	R.	Tu illum adjuva.
St. Andrea.	R.	Tu illum adjuva.
St. Gereon.	R.	Tu illum adjuva.

Feliciter, Feliciter, Feliciter. Tempora bona habeat, Tempora bona habeat, Tempora bona habeat. Multos annos, amen.

O R A T I O.

TU ſumme retributor atque miſerator omnium DEUS, eorum regna cuſtodi, quos tibi placita caſtitate junxiſti, gentes rebelles opprime, populos eorum in tua pace diſpone, iſti tuæ pareant juſſioni, & tu eorum eſto cuſtos imperii.

Dona eis profutura conſilia, quibus prædicandam ſapientiam contuliſti: de tua, non de mundi poteſtate ſint. Reges habentes diademata, divina cogitent ubique mandatà. Te timeant, ut mortalia non paveſcant: in tua fortitudine quàm in ſua poteſtate confidant. Iſtos peculiariter præſta te quærere, & te ſpecialiter eis velle præſtare.

Perpendite venerabiles Domini, quo amore regnetis. Non auderemus iſta publice Divinitati dicere, niſi quia & ſecretius eadem nos cognoſcit optare.

St. Divinitas uſque in extremos fines imperium tende Romanum: termini ejus Oceano lambiente cingantur. Sed Principes noſtri mundo ſic imperent, ut eis mundus imperare non valeat. Te timeant, ut nihil metuant: ad diadema tuum veniant ex hac corona mundana. Concede illis nuptialem ſtolam, qui feciſti in eis humilem purpuram. Dona illis regnum, ubi nec vita concluditur, nec lætitia terminatur, Amen.

F I N I S.

ALAMAN-

Digitized by Google

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ VETERIS

BENEDICTIONES.

Benedictio Cærei.

EXultet jam Angelica turba cœlorum, exultent divina myſteria, & pro tanti Regis victoria tuba intonet ſalutaris, gaudeat tellus tantis inradiata fulgoribus, & æterni Regis ſplendore luſtrata totius orbis ſe ſentiat amiſiſſe caliginem. Lætetur & mater eccleſia tanti luminis inradiata fulgore, & magnis populorum vocibus hæc aula reſultet. Quapropter aſtantibus vobis, fratres cariſſimi, ad tam miram ſancti hujus luminis claritatem una mecum quæſo Dei omnipotentis miſericordiam invocate, ut qui me non meis meritis intra Levitarum numerum dignatus eſt aggregare, luminis ſui gratiam infundens cæteri hujus laudem implere præcipiat Ieſus Chriſtus Dominus noſter; qui vivit & regnat cum Patre in unitate Spiritus ſancti per omnia ſecula ſeculorum.

Dominus vobiſcum.
RP. Et cum ſpiritu tuo.
Surſum corda.
RP. Habemus ad Dominum.
Gratias agamus Domino Deo noſtro.
RP. Dignum & juſtum eſt.

Vere quia dignum & juſtum eſt inviſibilem Deum patrem omnipotentem filiumque unigenitum Dominum noſtrum Ihesum Chriſtum toto cordis ac mentis affectu & vocis miniſterio perſonare, qui pro nobis æterno patri Adæ debitum ſolvit, & veteris piaculi cautionem pio cruore deterſit. Hæc ſunt enim feſta paſchalia, in quibus vere ille Agnus occiditur, ejuſque ſanguine poſtes conſecrantur. Hæc eſt nox, in qua primum patres noſtros filios Iſrael eduxit de Ægypto, quos poſtea rubrum mare ſicco veſtigio tranſire feciſti. Hæc igitur nox eſt, quæ peccatorum tenebras columnæ inluminatione purgavit: hæc nox eſt, quæ hodie per univerſum mundum in Chriſto credentes à vitiis ſeculi ſegregatos & caligine peccatorum deterſa reddit gratiæ, ſociatque ſanctitati; hæc nox eſt, in qua deſtructis vinculis mortis Chriſtus ab inferis victor aſcendit. Nihil enim naſci profuit, niſi redimi profuiſſet. O mira circa nos tuæ pietatis dignatio! O inæſtimabilis dilectio caritatis ut ſervum redimeres, filium tradidiſti. O beata nox, quæ ſola meruit ſcire tempus & horam, in qua Chriſtus ab inferis reſurrexit. Hæc nox eſt, de qua ſcriptum eſt: *Et nox ut dies inluminabitur, & nox inluminatio mea in deliciis meis.* Hujus igitur ſanctificatio noctis fugat ſcelera, culpas lavat, & reddit innocentiam lapſis, mœſtis lætitiam, fugat odia, concordiam parat, & curvat imperia. In hujus igitur noctis gratia ſuſcipe ſancte pater ✠ incenſi hujus ſacrificium veſpertinum, quod tibi in hac cærei oblatione ſolemni per miniſtrorum manus de operibus apum ſacroſancta reddit eccleſia. Sed jam columnæ hujus præconia novimus, quam in honorem Dei rutilans ignis accendit: qui licet diviſus in partes mutuati luminis detrimenta non novit, alitur liquentibus cæris, quam in ſubſtantiam precioſæ hujus lampadis apes mater eduxit. O verè beata nox, quæ expoliavit Ægyptios, ditavit Hebræos. Nox in qua terrenis cœleſtia junguntur. Oramus te Domine ✠ ut cæreus ✠ iſte in honore nominis tui conſecratus ad noctis hujus caliginem deſtruendam indeficiens perſeveret, in odorem ſuavitatis acceptus ſupernis luminaribus miſceatur: flammas ejus lucifer matutinus inveniat; ille (inquam) lucifer, qui neſcit occaſum: ille qui regreſſus ab inferis humano generi ſerenus inluxit. Precamur ergo te Domine, ut nos famulos tuos omnem clerum & devotiſſimum populum una cum Papa noſtro & glorioſiſſimo Rege noſtro Hludouuico ejuſque nobiliſſima prole, quiete temporum conceſſa, in his feſtis Paſchalibus conſervare digneris, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum vivit & regnat Deus in unitate Spiritus ſancti per omnia ſecula ſeculorum, amen.

Digitized by Google

Benedictio Ignis in Paſcha.

DOmine Deus pater omnipotens exaudi nos, lumen indeficiens tu es. Sancte conditor omnium luminum benedic Domine ✠ hoc lumen, quod à te ſanctificatum atque benedictum eſt: tu inluminaſti omnem mundum, ut ab eo lumine accendamur & inluminemur igne claritatis tuæ, ſicut inluminaſti Moyſen, ita inlumina cordibus noſtris & ſenſibus, ut ad vitam æternam pervenire mereamur. Per eundem, &c.

Alia.

DEus qui per filium tuum, angularem ſcilicet lapidem, caritatis ignem tuis fidelibus contuliſti productum è ſilice noſtris profuturum uſibus, novum hunc ignem ſanctifica, & concede nobis, ita per hæc feſta Paſchalia cœleſtibus deſideriis inflammari, ut ad perpetua feſta purgatis mentibus pertingere valeamus. Per eundem, &c.

Item unde ſupra.

DOmine ſancte pater omnipotens, æterne Deus, quod in nomine tuo & filii tui Domini noſtri Iheſu Chriſti & Spiritus ſancti benedicimus & ſanctificamus ✠ ignem hunc, adjuva nos, qui vivis & regnas cum patre in unitate Spiritus ſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum.

Super Incenſum Cæreum.

VEniat, omnipotens Deus, ſuper hunc incenſum larga tuæ benedictionis infuſio, & hunc nocturnum ſplendorem inviſibilis regnator incende; ut non ſolum ſacrificium, quod in hac nocte litatum eſt archana luminis tui admixtione refulgeat, ſed quocumque loco ex hujus aliquid ſanctificationis fuerit myſterio deportatum, expulſa Diabolicæ fraudis nequitia virtus tuæ majeſtatis aſſiſtat Iheſus Chriſtus Dominus noſter, qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum, amen.

Benedictio ferri ad judicium faciendum.

BEnedic Domine per invocationem ſanctiſſimi nominis tui ad manifeſtandum verum judicium tuum hoc genus metalli, ut omni Dæmonum falſitate procul remota veritas veri judicii tui fidelibus tuis manifeſta fiat, per Dominum noſtrum Iheſum Chriſtum filium tuum, qui venturus eſt judicare vivos & mortuos & ſeculum per ignem, amen.

Benedictio Aquæ ad judicium faciendum.

OMnipotens ſempiterne Deus, Iudex juſtus & fortis, qui es auctor pacis, judicans æquitatem & rectum judicium tuum: tu hanc aquam igne ferventem ſanctifica, qui tres pueros de accenſo fornace ſalvaſti. Præſta quæſo, piiſſime, ſi quis innocens de hoc furto vel ſtupro ſeu noſtræ inquiſitionis cauſa immunis atque indebitor in aquam manum miſerit, ſicut Suſannam de falſo crimine liberaſti, ita & ipſe ſalvam & inlæſam manum educat. Ita Deus omnipotens, ſi quis culpabilis ingravante Diabolo, corde indurato, per aliqua maleficia aut per herbas contegere peccata ſua voluerit, tua juſtiſſima hoc veritas in ejus corpore declaret & manifeſtet, ut anima per pœnitentiam ſanetur, per tuum unigenitum filium Deum & Dominum noſtrum Iheſum Chriſtum, qui tecum vivit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, amen.

F I N I S.

ALA-

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ VETERIS *FRATERNITATES.*

Hæc ſunt Monaſteria Fratrum & Sororum per Alamanniam.

PAtribus ab Baſileam civitatem.
Patribus in Curia Rhetenſi.
Patribus in Auguſta civitate.
Patribus in Monaſterio ſancti Hemmerammi.
Patribus in Conſtantia.
Fratribus in Augenſi cœnobio.
Fratribus in Scinenſi cœnobio.
Fratribus in Rinouua.
Fratribus in Campidona.
Fratribus Favarienſis cœnobii.
Fratribus in Tubrenſi cœnobio.
Fratribus in Ciſtertinenſi cœnobio.
Fratribus in Bobienſi cœnobio.
Fratribus in Kenginbach degentibus.
Fratribus in Scuturenſi cœnobio.
Fratribus in Eluuangen degentibus.
Fratribus in Murbach degentibus.
Fratribus ad Loresham ſancti Nazarii.
Fratribus in monaſterio ſancti Trudperti.
Fratribus in monaſterio ſancti Georgii.
Fratribus in cella ſancti Meginradi.
Fratribus in Echenheim.
Patribus in Argentina civitate.
Patribus in Magontia.
Fratribus in Nebidona, id eſt Spira.
Fratribus in Vuinzenburch.
Patribus in Vuormatia.
Sororibus in Lindaugia manentibus.
Sororibus in Turego manentibus.
Sororibus in Buochouua. M.
Sororibus in Sechingen. M.
Sororibus in Monaſteriolo. M.
Sororibus in Chaces manentibus.
Sororibus in Erinſtein. M.
Sororibus in Skenninis. M.
Sororibus in Vualdchilka M.
Sororibus in Argentina ad Hæberesheim.
Sororibus in Aſnida.
Sororibus ad Impidines. M.

Fratribus in Chriſto dilectis nos fratres de monaſterio Sancti Galli ſalutem. Intimamus caritati veſtræ obitum fratris noſtri N. defuncti, pro cujus anima ſolitas preces agere dignamini.

Sequuntur Hiſtoriæ de Fratribus conſcriptis.

ANno ab incarnatione Domini DCCC. regnante Domno Karolo, ſereniſſimo Cæſare Auguſto, facta eſt conventio & unanimitas precum hujus ſcilicet ſancti Galli & Augienſis cœnobii, ſub Abbatibus videlicet Domno Vuerdone atque Vualtone, qui primitus cum fratribus ex utroque loco in hac communione conſentientibus inſtituerunt, ut quandocumque frater aliquis obierit, & loco vel ſenioribus ibidem commorantibus adnuntiatum fuerit, eo die Presbyteri tres miſſas, & cæteri fratres pro eo pſalterium ac celebrationem vigiliæ decantent, communisque oblatio ab omnibus fiat. Item in die ſeptimo XXX. pſalmos: triceſimo autem Presbyteri omnes pro eo unam miſſam, & cæteri L. pſalmos impleant. Cæterum vigilias pro defunctis in capite ſingulorum menſium ex more jugiter celebremus, in quibus vigiliis omnium ſimul defunctorum fratrum, qui in noſtro conſortio coadunati ſunt, commemoratio fiat: eoque die commemoretur & nomen nuper defuncti, fiatque oblatio omnium fratrum ſimul tam pro illo quam & generaliter pro omnibus. Et poſt hæc unusquiſque Presbyter cantet unam miſſam, & cæteri fratres L. pſalmos Præter hæc quoq; ſemel in anno ſub die XVII. Kal. Decemb. commemoratio omnium ſimul fiat pro annuali ſingulorum videlicet defunctorum memoria, ipſoque die Presbyteri ternas miſſas, & cæteri fratres pſalterium decantent, ac celebratio vigiliæ communisque oblatio ab omnibus fratribus fiat.

Tranſactis poſthæc CXLIV. annis, menſibus tribus, & duabus ebdomadibus, hoc eſt, anno incarnationis Dominicæ DCCCCXLV. anno autem Domini Ottonis ſereniſſimi Regis VIIII. Domnus Craloh hujus loci ſtrenuiſſimus Abba cum Alauuigo Augenſis cœnobii venerabili Abbate, fratribus utrimque ex utroque monaſterio pari voto unoque aſſenſu in idipſum conſpirantibus, prænotatum renovando decretum hoc ſalubertimum ſubſequens pactum inivit, ſcilicet ut ſi quando frater aliquis in utro vis monaſterio obierit, corpusque defuncti in eccleſiam ut moris eſt tranſlatum fuerit, antea inde non tollatur, donec omnes horæ canonicæ tempore ſtatuto decantentur, & omnis celebratio miſſarum ſive vigiliarum ſeu etiam pſalmodiæ pro defuncto perſolvatur, & tunc demum ſepulturæ commendetur. Ad eandem autem miſſam, quæ primum pro eo à fratribus in commune recitatur, dicto ter *Sanctus* Angelico carmine omnes pavimento proſtrati tamdiu jaceant, uſque dum à Presbytero *pax Domini* dicatur, gemitibus & ſuſpiriis & lacrimarum inundatione animam fratris attentius Deo commendantes. Annona vero illi quondam viventi ſtatuta ad anniverſarium ejus diem & inde

de uſque in XXXVII. dies pro eo in eleemoſynam pauperibus ad plene tribuatur. Et quando obitus alicujus de utrovis monaſterio ad alterum fuit indicatus, ipſo die, ſi ita tempus, dictaverit, in agendis vigiliis & miſſarum pſalmodiæque celebrationibus unanimiter abſque dilatione inſiſtant. Similiter, ut ante notatum eſt, ad eandem miſſam hora prædicta fratres ſe ſolo proſternant humiliter pro anima defuncti Deo ſupplicantes. Ab illo etiam die annona ſicut uni è fratribus datur, pro illo quoque ex integro per totos XXX. dies pauperibus tribuatur: decreverunt etiam ut omnis congregatio fratrum utriuſque cœnobii in ſex turmas partita, cottidie privatis diebus unaquæque pars eorum die ſibi definito vigilias & miſſam cum oblationibus generaliter pro omnibus fidelibus defunctis peragat, & ad unamquamque ſynaxim in fine orationis ab omnibus eorum commemoratio fiat. Et ut hæc ſaluberrima pactio nullo modo à poſteris noſtris ignorantia aut negligentia ulterius omittatur, placuit nobis ut in libello regulæ noſtræ litteris commendetur, & frequentius in conventu congregationis recenſeatur.

Anno incarnationis Dom. DCCCLXXXV. indictione II. venit Ratholt nobiliſſimus Alamannorum Veronenſis eccleſiæ Pontifex ad monaſterium S. Galli, & depoſitionis ejus feſtivitatem cum ipſa congregatione jocundiſſime celebravit, quem venerabilis tunc Abba Bernhardus cum fratribus ſibi ſubjectis in orationis ſuæ communionem ſuſcepit, ut ſive in hoc ſeculo vivens, ſive ad Chriſtum vadens eadem cura Dei miſericordiæ ab illis ſicut unus commendetur ex ipſis.

VIII. KAL. Julii obitus Liuthuuardi Cumani Epiſcopi, cui Dominus Salomon Epiſcopus & cuncta congregatio S. Galli tales orationes conceſſerunt, quales pro ſemetipſis agere conſueverunt.

Anno ab incarnatione Dominica DCCCLXXXV. indictione IV. regnante ſereniſſimo Imperatore Karolo, facta eſt conventio ſalubris inter nos & fratres de monaſterio Morbachcenſi, venientibus de ipſo monaſterio fratribus & id ipſum rogantibus. Convenit itaque utraque congregatio, ut quandocumque aliis prædictorum fratrum defunctus nuntiaretur, ſicut pro Augenſibus fratribus ita etiam pro illis pleniſſimam memoriam ageremus in vigiliarum, pſalmorum, miſſarumque ſollemniis; ſimili quoque modo ipſi pro nobis ſe facturos firmiſſime devoverunt, apud nos eodem tempore Bernhardo Sereneo Abbate regiminis jura tenente, apud illos vero Friderico Abbate manente.

Anno etiam ab incarnatione Dominica DCCCLXXXV. indictione III. imperante ſereniſſimo Domno Karolo Imperatore Auguſto facta eſt conventio ſalubris inter monaſterium S. Galli, cui tunc venerabilis Abba Bernhardus præeſſe videbatur, & aliud monaſterium, quod Rinouua nominatur, ubi Vuichrammus Abba præfuit ipſo tempore, videlicet, ut quandocumque de uno iſtorum monaſterio ad alium monaſterium nomina defunctorum pervenerint fratrum, plena miſſarum & vigiliarum, pſalmorum & oblationum commemoratio peragatur, ſicuti ſolent in utraque parte pro ſuo proprio agere fratre.

Anno ab incarnatione Chriſti Domini DCCCCVIII. regnante Hludowico Arnolfi Imperatoris filio XI. regni ipſius anno indictione XI. ID. Oct. die ſabbati, in vigiliis S. Galli confeſſoris, venit beatæ memoriæ nobiliſſimus Auguſtę Vindelicę Pontifex Adalbero, juncto ſibi mitiſſimo Sebonenſis eccleſiæ antiſtite Meginberto, in monaſterium S. Galli, ejus cupiens intereſſe feſtivitati. Cumque ipſam venerandæ ſolemnitatis in cœnobio noctem duxiſſet, mane baſilicam ingreſſus ad ſancti Confeſſoris tumbam acceſſit. Deinde fratribus ad ſe, dextro altaris lateri ipſe conjunctus, accerſitis crucem auream gemmis interpoſitam calicemque onychinum auro & gemmis eleganter paratum cum patena aurea nihilominus gemmata altario impoſuit. Palliolum etiam caſulamque pretioſi generis, nec non & albam cum cingulo ſtolaque ac mappula, cunctis his auro perfectis, eidem applicuit aræ. Sed & magnam ceræ copiam ſanctæ contulit ædi. Campanam quoque miræ magnitudinis & eximiæ ſonoritatis loco contradidit. Et hinc S. Othmari loculo accedens ipſius aræ palliolum ſatis pretioſum ſuperexpandit. Poſthæc S. Petri eccleſiam ingreditur, magnæque inibi æſtimationis palliolum condonat. Sequenti vero die, in qua ſancti dedicatio templi colebatur, pleroſque monachorum præcipuis honoravit eulogiis, quibusdam purpuras Tyriacas, quibusdam autem palliola viridia cum camiſilibus ſeu glizis donavit: tertia itidem die unicuique fratrum pellicium cum pelle curtamiſia dari præcepit: quarta item die cuncti per ordinem iterata ab eo munera perceperunt, ſcilicet aut ſagum laneum album, aut camiſile ſubtile ac grande, ſeu cozzónem ſive lenam opere plumario contextam, eademque die refectorium omne miro apparatu ornavit, tapetibus videlicet plumatis ſeſſiones fratrum undique ſternens, quæ ſimul numero XIII. fuerunt: pulpitum etiam facitergula cocco imaginata

nata circumdari juſſit, gradusque ejus tapetio velari, nec non & palliolum grandis pretii à tergo fecit Abbatis ſuſpendi, menſasque omnes operimentis mandavit glizinis veſtri. Sed & foris ad oſtium refectorii ejusdem texturæ manutergiæ ſunt hinc & inde ſuſpenſæ. Convivium quoque de ſuo eadem die cum omni ſufficientia ciborum & potuum univerſæ fratrum generalitati inſtrui præcepit Calices etiam argenteos & ipſos pergrandes ſecum attulit, monachorumque eos uſibus deinceps deputari mandavit. His exactis idem liberaliſſimus Præſul Pyrale congregationis intravit, pectinesq; eburneos magnitudine & artificio ſignes catenis fecit aeneis ibidem ſuſpendi, ac manutergias per ſingulos ſingulas adjungi. Præter hæc benigniſſimus Antiſtes tota illa ebdomada in monaſterio conſiſtens cottidianæ fratres refectionis abundantia & jocunditate lætificavit uberrima. Sed & omni pæne in monaſterio familiæ munificentiæ ſuæ largitus eſt munera. Pro cujus inæſtimabilis beneficii gratia uno aſſenſu tota ſimul ſancti militia propoſiti ſancivit, ut tam ipſi quam ſucceſſores eorum felicis recordationis viro, Domno videlicet Adalberoni Epiſcopo, eandem quam cuilibet cœnobii hujus Abbati ſive in ſeculo viventi ſeu vocante Deo de mundo recedenti orationis exhibeant ſummam Megimberto quoque Pontifici decretum eſt unius proprii fratris orationem polliceri, ut ſicut pro quovis noſtrum commemoratio agitur, ita & pro illo in omnimoda oratione compleatur. Et ut hanc nulla conſtitutionem deleat oblivio, regulæ complacuit noſtræ inſeri libello, quatinus dum codex iſte frequentius videtur & legitur, beati Præſulis memoria ſtrictius teneatur.

Anno ab incarnatione Domini DCCCCXXV. indictione XIV. II. Idus Novembr. Purchardus fortiſſimus Dux Alamannorum in Italia doloſe occiditur, commemorationem, ſicut pro unoquoque noſtro in vigiliis & pſalmodiis & miſſarum oblationibus agi ſolet, ita etiam pro illo & poſteros noſtros deinceps ex integro acturos fore omnis generoſitas fratrum uno ſenſu decrevimus, hocque in noſtra regula placuit nobis conſcribi ut nulla umquam vel oblivio vel negligentia valeat prætermitti.

Anno ab incarnatione Domini DCCCCXXVIII. indictione II. Keonuuald venerabilis Epiſcopus profectus ab Anglis, omnibus monaſteriis per totam Germaniam cum oblatione de argento non modica & in idipſum Rege Anglorum eadem ſibi tradita viſitatis, in Idibus Octob. venit ad monaſterium S. Galli, quique gratiſſime à fratribus ſuſceptus & ejuſdem Patroni noſtri feſtivitatem cum illis celebrando quatuor ibidem dies demoratus eſt. Secundo autem poſtquam monaſterium ingreſſus eſt, hoc eſt in ipſo depoſitionis S. Galli die baſilicam intravit, & pecuniam ſecum copioſam attulit, de qua partem altario impoſuit, partem etiam utilitati fratrum donavit. Poſt hæc eo in conventum noſtrum inducto omnis congregatio conceſſit ei annonam unius fratris, & tandem orationem quam pro quolibet de noſtris ſive vivente ſive vita decedente facere ſolemus pro illo facturam perpetualiter promiſit. Hæc ſunt autem nomina quæ conſcribi juſſit vel rogavit: Rex Anglorum Adalſtean, Kenouuald Epiſcopus, Vuigharth, Kenuun, Conrat, Keonolaf, Vuundych, Keondrud.

Anno incarnationis Domini DCCCCLV. Comes Saxonicus, Marchio contra Sclavos, vir religioſus Kero nomine à liminibus principum Apoſtolorum reverſus monaſterium S. Galli orationis cauſa viſitavit. Qui cum à fratribus benigne & hoſpitaliter fuiſſet ſuſceptus, ſpiritali ut creditur admonitus inſtinctu ſtudium ſanctæ converſationis ſibi corde tenus placere profeſſus eſt: cœpitque humiliter ac luctuoſe à patre monaſterii flagitare, ut in conſortium fraternitatis mereretur admitti. Libras quoque argenti VIII. loco ſancto devote ac fideliter obtulit, & ſi quo pacto vel apud Regem vel apud quemlibet procerum proprietatem ſive poſſeſſionem quamlibet infra terminos Alamanniæ conſequi potuiſſet, monaſterio ſe ſine dubio collaturum eſſe promiſit, & in omnibus cœnobii neceſſitatibus ſive negotiis juxta ſcientiam facultatemque ſuam tam in palatio quam in privato infatigabiliter aſtiturum. Cujus precibus Abbas cum congregatione annuens omnem conſuetudinariam fratrum conſtitutionem ſive in orationibus ſeu veſtitu & victualibus tam viventi quam defuncto ex integro condonavit. Et ut hoc nulla poſſit oblivione deleri vel negligentia intermitti, per annos ſingulos X. Kal. April. quando hæc & expetiit & obtinuit, commemorationem ejus inter ſacras miſſarum hoſtias ſancitum eſt fieri, eandemque pactionem in regula monaſterii conſcriptione firmari.

Anno poſt incarnationem verbi divini DCCCCLXVIII. indictione XII. imperante ſereniſſimo Cæſare Ottone anno IV. exſpectabilis excellentiæ vir Dominus Chunradus Pontifex Conſtantienſis eccleſiæ venerandus venit ad monaſterium S. Galli, cui tunc Abbas probatæ ſanctitatis Purchardus præfuit, cauſa orationis & pro redintegranda conditione divinæ ac fraternitate dilectionis, quam pridem cum Abbate ejuſdem cœnobii Thietone

tone & poſtmodum cum religioſo ſucceſſore ejus Cralone fecit, fratribus uniformi conſpiratione concordantibus, ut ob amorem ejus ac multimoda munificentiæ ſuæ beneficia tum privatis ſpecialiter tum in commune bonum univerſaliter collata tam ſingulari quam generali oratione ſemper ejus memoria ab omnibus frequentetur; annonam quoque fratribus conſtitutam pro ſalute corporis atque animæ ejus pauperibus cottidie erogandam quouſque vitæ hujus conſummaverit curſum. Et poſtquam Deo vocante exutus terrâ cœlo ſpiritus reddatur, ad anniverſarium & inſuper trigeſimum depoſitionis ejuſdem firma ratione devoverunt: quod uſque hodie Deo gratias expletum & indefugabili devotione obſervandum tenetur. Tempore vero prænotato, id eſt Sabbato ante Dominicam indulgentiæ, idem eximius Præſul eundem ſanctum locum ingrediens honorifice ſuſceptus, ut dignum erat, craſtinum diem crucem cum ramis palmarum tollendo, Dominum ſequendo, miſſas ſpiritaliter celebrando, quam plures de monachis & de clero diverſis gradibus ſalubriter ordinando, via mandatorum Dei cunctis generaliter mira ac paterna doctrina prædicatione oſtendendo, innumeros etiam utriuſque ſexus unctione criſmatis ſanctæ fidei aggregando in divinis laudibus lætus exegit. Die autem tertia congregatis ad collationem fratribus ipſe invitatus eo ſtetit in medio fratrum memorans, licet bene recolentibus, qualia & antea pollicita ſunt, & ut denuo fraternitatis communio renovetur petiit, ut in oratione, quæ omni die fit in baſilica S. Petri ab omnibus pro Imperatore & præ cæteris benefactoribus & tutoribus noſtris ei ſpecialiter pro vinculo caritatis Pſal. CXLII. canatur, & in eadem miſſa, quæ ibi fit pro defunctis III. miſſales orationes illo tam vivo quaſi eſſet defunctus agantur.

Anno ab incarnatione Domini MCXLV. contigit Frideloum Augenſem Abbatem pro renovanda fraternitate & pro cogitanda utriuſque loci utilitate ad monaſterium S. Galli veniſſe. Cum autem in præſentia ipſius & Abbatis ejusdem loci Vuerinharti & utriusque monaſterii fratrum conventio & unanimitas precum pro defunctis ab Vualtone Augenſi & Vuerdone S. Galli Abbate incepta & conſtituta legeretur, & hæc ipſis placeret, ordine quo prius renovata & confirmata eſt. Placuit etiam ipſis non ſolum defunctorum conſolationi, ſed etiam viventium utilitati aliqua per ſe ordinate diſponere. Communi itaque conſilio conſtitutum eſt, ut quotienscunque utriuſque monaſterii fratres ad utrumvis monaſterium venirent, annona conſueta fratrum ipſis tribuatur. Sancitum eſt etiam, ut ſi quis prædictorum monaſteriorum frater inordinatus in gratia Abbatis ſui & fratrum offenderit, & ad alterum locum devenerit, & ſi de lapſu quo correptus fuerat emendationem promiſerit & fecerit, per ipſius loci Abbatem aut ſeniores pro eo intercedentes loco ſuo & ordini reſtituatur.

Cuonradus Dei gratia Sabinenſis Epiſc. Maguntinæ Sedis Archiepiſcopus & Apoſtolicæ ſedis legatus cum univerſo ejuſdem loci conventu dilectis ſuis fratribus Vodalrico divina ordinante clementia cœnobii S. Galli venerando Abbati ſanctiſſimoque ſibi ſubjecto conventui ſalutem cum fraternæ dilectionis affectu. Relatione antiquiſſimorum fratrum noſtrorum percepimus, hanc conſuetudinem inter fratres ſanctæ Maguntinæ eccleſiæ ac inter cœnobitas S. Galli hactenus extitiſſe, quatenus perpetuæ fraternitatis vinculo conjuncti orationibus, quæ tam pro vivis quam pro mortuis utrobique celebrantur, communicarent. Et ſi forte aliquem ex fratribus noſtris pro aliqua honeſta cauſa in prædicto loco adeſſe contingeret, plenariè unius fratris præbendam reciperet, & eodem jure quilibet ex fratribus veſtris eccleſiam noſtram adiens ſimilem caritatem inveniret. Anno igitur ab incarnatione Domini MCLXXXVIII. præſidente Domino Urbano ſummo & univerſali Pontifice, regnante glorioſiſſimo Imperatore Friderico ego Cuonradus Sabinenſis Epiſcopus Maguntinæ ſedis Archiepiſcopus & Apoſtolicæ ſedis legatus veniens ad cœnobium B. Galli confeſſoris orationis cauſa ad petitionem tam fratrum noſtrorum quam fratrum S. Galli, præſente amico & fratre noſtro Heinrico noſtri conventus venerabili Decano, nec non Vodalrico Conſtantienſi Præpoſito ac ejuſdem loci Vodalrico Theſaurario, plurimisque clericis noſtris ac militibus præſentiam ſuam adhibentibus prædictam conſuetudinem, Vodalrico Abbate conſenſum præbente, communi petitione fratrum renovavi & confirmavi, ſollemnique fraternitate à toto capitulo recepta & è contra Maguntino conventui per fratres noſtros transmiſſa literis hanc confirmationem inſcripſi, ac ſigillo noſtro quatinus deinceps firmitatem teneat, inſigniri decrevi.

NOMI-

NOMINA FRATRUM CONSCRIPTORUM.

Nomina Fratrum Canonicorum de monaſterio Vueride:

Huadalricus Præſul. Vuillibold. Dominicus,
Reccho. Plidger. Cundhart, &c.

Nomina Fratrum quorumdam obitaneorum & Sororum.

Tiethmar Epiſcopus de Curia. Chadolt. Peranhart Presbyter.
Agana. Kiſuldrud. Iudinta.
Notinc Epiſcopus. Ebo Epiſcopus. Pero Presbyter.
Karolus Imp. Magnus. Hludouuicus Imper. Hlotharius Imperat.
Hludouuicus Rex. Karolus Imp. Occid. Pippinus Rex.
Karlomannus Rex. Hludouuicus Rex. Karolus Imp. noviſs.
Hemma Regina. Hiltigart. Irmingart.
Gisla. Perhta. Vuampurc.
Diothilt. Aua. Guoto.
Apollonius. Gaganuuart. Vuilliboto.
Otger. Gerolt. Iohannes, &c.

Nomina Fratrum de Turonis:

Fridegiſus Abba. Flodomarus Mon. Gisledrammus Mon.
Anſegarius Mon. Adilleodus Mon. Helmoinus, &c.

Nomina Fratrum Canonicorum Monachorumque urbis Lingouicæ:

Albericus Epiſcopus. Erlebertus Corepiſcopus. Iacobus Corepiſcopus.
Sigoaldus Presbyter. Ionathan Presbyter. Amelius Diaconus, &c.

Nomina Fratrum de cœnobio S. Petri Melondis:

Epelinus Abbas. Abel Monachus. Ratbaldus Monachus, &c.

Nomina Fratrum de Cœnobio S. Petri Fontis Beſue:

Seraphim Abbas. Aaron Monachus. Iſaac Monachus, &c.

Hæc ſunt nomina Presbyterorum Hegauuenſium:

Vuerinpret. Patocho. Egiman. Cotalind.
Hadager. Vuerant. Criſſo. Salvianus. &c.

Nomina Fratrum de monaſterio Clingone:

Otger Archiepiſcopus. Engilbertus Præpoſitus. Vuolfpold Presbyter.
Tagafrid Diaconus. Ramuolt Monachus. Bubo Monachus, &c.

Nomina Fatrum de Ghanginpach:

Richinzo. Reuogatus. Egilholf. Merolt, &c.

Nomina Fratrum Tobrenſium:

Rihpertus Abbas. Theutarius Monachus. Iouentius Monachus, &c.

Nomina Fratrum de Fauatiis:

Silvanus Abbas. Ioſeph Monachus. Viuentius Monachus, &c.

Nomina Epiſcoporum Conſcriptorum.

Hiltiboldus Epiſcopus. Vuolfleoz Epiſcopus. Heiſtolf Epiſcopus.
Remedius Epiſcopus. Heito Epiſcopus. Bernheri Epiſcopus.
Adalhelm Epiſcopus. Oadalrich Epiſcopus. Theotbert Epiſcopus.
Milo Epiſcopus. Vuoluoltus Epiſcopus. Adalbertus Epiſcopus.
Adalloh Epiſcopus. Ratoltus Epiſcopus. Notingus Epiſcopus.
Adalrih Epiſcopus. Fridebertus Epiſcopus. Eſſo Episcopus, &c.

Nomina Fratrum de Skina:

Ambricho Abba. Adalram. Leidarat. Leo.
Hetti-Abba. Vuillibert. Hebinolf Presbyter, &c.

Nomina Fratrum de Campitona:

Tatto Abba. Iſanharr. Vuichram. Kaganhart, &c.

Nomina Fratrum de monaſterio Hornbah, ſive Gamundias:

Vuirundus Abba. Herimundus. Alpker. Erfolt, &c.

Nomina Sororum de monaſterio S. Stephani & Skenninis, in primis Clericorum nomina:

Vuolfheri Presbyter. Gerbertus Presbyter. Hoccho Presbyter. Liſolfus Dia.

Hæc ſunt nomina Monialium:

Adalheid Abbatiſſa. Onhild. Pilerat. Vualtila, &c.

Nomina Fratrum de Elchenuuangia:

Sindoltus Abba. Erfman Abba. Hutto Presbyter.
Vuigger Presb. Ioſeph cognomine Biligis, &c.

Digitized by Google

Nomina Fratrum Baſilenſium.

Adaluuin Epiſcopus. Irinc Epiſcopus. Sigihart, &c.

Nomina Fratrum de monaſterio Vuizanburg.

Iuſtolfus Epiſcopus. Perinharius Epiſcopus. Folcuuicus Epiſcopus.
Ato Epiſcopus. Orger Epiſcopus. Grimaldus Abba.
Benedictus Epiſcopus. Baugolf, Monachus. Ruadolf Monachus.

Unde ſupra nomina Fratrum de Kenginbach:

Emilo Abba. Alfram Abba. Sigfrid Monachus, &c.

Nomina Fratrum Canonicorum de monaſterio Vueri:

Oadalricus Præſul. Vuillipold. Pruninc Muozo, &c.

Nomina Fratrum de monaſterio Prumio.

Ansbaldus Abba. Eigil Monachus. Gatto Monachus, &c.

Nomina Fratrum de monaſterio Rinauua:

Vuichram Abba. Vuoluinc Abba. Antuuart Abba.
Adalhart Presbyter. Tunach Monachus. Notker Monachus, &c.

Nomina Fratrum cœnobii S. Petri, Sororumque Confeſſorum Otmari atque Bertini:

Brun. Mon. Alfdac Mon. Ailbertus Mon. Hrotholdus Mon.
Formoſus Presb. Forti Diaconus. Leo Subdiaconus.
Reginbertus, & omnibus qui ſe in meis orationibus commendaverunt.
Hunfridus Epiſcopus. Hrothardus. Nihdker, &c.
Endhrud Siginihu Eita. Liba. Imma, &c.

Nomina Sororum de Gaczes:

Vualdrada Abbatiſſa. Calumnioſa Abbatiſſa. Oportuna Abbatiſſa.
Columba Mon. Paſſiva Monial. Maxantia Mon. &c.

Nomina Feminarum laicarum:

Friderat. Perchtheid. Himiltrud. Huoching, &c.

Congregatio Fratrum in nomine Domini:

Pernhart de Aguſtgaugenſe. Cunipertus Archipresbyter de Baſala civitate
Heilman. Herimar. Richeni. Fruoto. Halbinc. &c.

Nomina Fratrum de Vuipruhc:

Vuaceleiph. Pero. Tieterihc. Roudolf. Eppo, &c.

Nomina Fratrum de Friburch:

Paldolf Adilbert. Liutprant. &c.

Nomina Fratrum de Ruotuuilo:

Trutman. Heinrihc. Vuelliburc. Purchart, &c.

Hic Regis Pippini & ſuorum nomina denotata ſunt:

Pippinus Rex. Carlomannus. Carolus Imper. Item Carolus.
Pippinus. Hludouuicus Imp. Item Pippinus Rex. Lodharius Rex.
Iudith Imperat. Ludauuic. Carolus juvenis. Truago.
Adalger. Huc. Deodericus. Bernhart filius Pip.
Item Pippinus. Bernheri. Meginheri.

Hic Regis Angliæ & Comitum ſuorum nomina denotata ſunt:

Adalſten Rex. Vuolfhelmus Archiepiſc. Eluuinus Epiſc. Eotkarus Epiſc.
Vuniſge Epiſc. Sigihelm Epiſcopus. Oda Epiſcopus. Fridoſten Epiſ.
Kenod Abba. Albrich Abba. Cudret. Erdulf.
Fridolef. Vuulfun Ortgar. Osfred. Elfsie.
Adaluuerd. Eluuin. Adaluuin. Berectuuin. Vulfilt.
Vuighart. Conrat. Keniuin. Vundrud. Kenouuad. Epiſc.
Kenolaf. Keondrud. cum ceteris.

Hic Regis Heinrici fideliumque ejus nomina denotata ſunt:

Heinricus Rex. Mathilt Regina. Otto. Heinricus.
Haduuuich. Herminburch. Sigofrid Comes. Cuotchind.
Rekero. Vuolfhere. Thiethere. Pernſuid.
Iudith. Reginhart Epiſc. Adalek. Adalburch.
Adalbert. Kerburch. Liutker F. Suanehilt F.
Meginburch. Unen. Hildiſuuid. Maht.
Rienhilt. Hildiſuuid. Adaldech. Pernſuid.
Eburhelm. Kerburch. Unen. Heinrich.
Pilihilt. Fridorich Abbi. Meginuuarch. Otuuar.
Folchmar presb. Heinrich. Chunigund C. Chriſtan. Poppo.
Helderich P. Martinus P. Marcus P. Ekkehart L.
Liuthart. Folcmar. Vuitparch. Kerbirch.

Vuen-

Digitized by Google

Vuendilgart.	Xpina.	Hemme.	Auu.	Perhthilt.
Simad.	Milburch.	Thietpurch.	Attu.	Ipo.
Redpurch.	Oſui.	Siuui.	Heinric.	Vuigman.
Egino.	Heriman.	Punico.	Piſo.	Sigofrid. B.
Sigofrid.	Hiltibert.			

In nomine Domini factus eſt noſter frater Hugo Rex, & Hluthere & Yta & Friderun, &c.

Nomina Fratrum Sanct. Martini in Trajecto:

Pernoldus Epiſcopus. Focho. Liuthart. Vualthere, &c.

Nomina Fratrum S. Bonifacii in Trajecto:

Pernoldus Epiſcopus. Penzo. Prun. Kezo, &c.

Nomina eorum qui nobis commiſſi ſunt de Strazburg:

Vuinidolf. Vuihnihheri. Alahric. Theotſind, &c.

Nomina Fratrum de Marle:

Rentio. Truto. Cothfrid. Rheceman. Conco, &c.

Nomina Fratrum de Mulehuſen in Elſatia:

Cuonrat. Adalhait. Adelburg. Tietmar, &c.

Et aliorum numeroſorum, quos recenſere nimisquam longum foret, & nulli bono. Continet enim liber iſte multo plurima nominum millia utriuſque ſexus, laicorum adæque quam Monachorum. Quorum omnium defunctorum commemoratio fiebat a. d. XVIII. Kal. Decembris, id eſt propridie die feſti S. Othmari, ex inſtitutione Udalrici Abbatis ejus nominis Quarti. Recitabantur autem ſingula ſingulorum nomina tam defunctorum quam etiam vivorum, ut pro iis apud Deum intercederetur. Forma orandi eodem in libro iſtiusmodi continetur.

MISSA PRO HIS QUI ELIMOSINAM FACIUNT.

Deus, qui poſt baptiſmi Sacramentum ſecundam abolitionem peccatorum elimoſinis indidiſti, reſpice propitius ſuper famulos vel famulas tuas, quorum commemorationem agimus, quorum operis tibi gratiæ referuntur: fac eos præmio beatos, quos feciſti pietate eſſe devotos, per &c.

SEC.

Deus qui tuorum corda fidelium per elymoſinam dixiſti poſſe mundari, præſta quæſumus hujus conſortiis ſacramenti, ut ad conſcientiæ ſuæ fructum non gravare ſtudeant miſeros, ſed juvare, per Dominum, &c.

Hancigitur oblationem, Domine, famulorum famularumque, qui de elemoſinis ſuis memoraverunt venerabilem locum iſtum, quam tibi offerimus ob juſtis elimoſinis ſuis quod in pauperes tuos operantur, placatus ſuſcipias deprecamur, pro quibus Majeſtati tuæ ſupplices fundimus preces, ut adicias eis tempora vitæ, ut per multa curricula annorum læti tibi in pauperes tuos hæc operentur, atque annua tibi vota perſolvant, per Chriſtum, &c.

Precatio.

Omnipotens ſempiterne Deus reſpice propitius ſuper famulos & famulas tuas, quorum commemorationem agimus, qui in pauperes tuos operantur, in virtute cuſtodi, poteſtate tuearis, ut per multa curricula annorum læti tibi in pauperes tuos hæc operentur, per &c.

Alia.

Da, quæſumus, Domine famulis vel famulabus tuis, qui de elymoſinis ſuis memoraverunt venerabilem locum iſtum, ſperata ſuffragia obtinere, ut qui tuos pauperes vel tuas eccleſias memoraverunt, ſanctorum omnium ſimul & beati martyris tui Laurentii mereantur conſortia, cujus nunc ſunt exempla ſecuti, per &c.

Lectio Iſaiæ Prophetæ.

Hæc dicit Dominus Deus; In die illa defertur munus Domino exercituum, & Rex fortis dominabitur eorum: in die illa erit altare Domino in medio terræ, & cognoſcetur Dominus, & colent eum in hoſtiis & muneribus, & vota vovebunt Domino, & ſolvent & revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & ſanabit eos. In die illa erit Iſrahel benedictio in medio terræ, cui benedixit Dominus exercituum dicens, Benedictus populus meus & opus manuum mearum, hereditas mea Iſrahel dicit Dominus Omnipotens.

Seq. Sci. Ev. Sec. Marcum.

In illo tempore ſedens Dominus Jheſus contra gazofilatium, aſpiciebat quomodo turba jactabat æs in gazofilatium, & multi divi-

Digitized by Google

divites jactabant multas. Cum veniſſet autem una vidua paupercula, miſit duo minuta, quod eſt quadrans, & convocans diſcipulos ſuos ait illis; Amen dico vobis, quia vidua hæc paupera plus omnibus miſit qui miſerunt in gazofilatium. Omnes enim ex eo quod habundabat illis miſerunt, hæc vero de penuria ſua omnia quæ habuit miſit totum victum ſuum.

Miſſa in Cimiterio.

Deus cujus miſeratione animæ fidelium requieſcunt, famulis tuis quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, vel omnibus hic in circuitu ecclesiæ in Chriſto quieſcentibus, da propitius veniam peccatorum, ut à cunctis reatibus abſoluti ſine fine lætentur, per Dominum noſtrum, &c.

Alia.

Omnipotens ſempiterne Deus annue precibus noſtris ea quæ poſcimus, & dona omnibus, quorum corpora hic in circuitu eccleſiæ iſtius in Chriſto requieſcunt, refrigerii ſedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem, ut qui peccatorum ſuorum pondere gravantur eos ſupplicatio commendet eccleſiæ, per, &c.

Sec.

Pro animabus famulorum tuorum, quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, & hic omnium Catholicorum in circuitu dormientium hoſtiam Domine ſuſcipe benignus oblatam, & hoc ſacrificio ſingulare, ut vinculis horrendæ mortis exutæ vitam mereantur æternam, per &c.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus Domine pro tuorum requie famulorum, quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, & omnium fidelium Catholicorum orthodoxorum, qui hic in circuitu eccleſiæ requieſcunt, quæſumus Domine placatus accipias, ut per hæc ſalutis humanæ ſubſidia in tuorum numero redemptorum ſorte perpetua cenſeantur, per Chriſtum, &c.

Precatio.

Deus fidelium lumen animarum adeſto ſupplicationibus noſtris, & da omnibus fidelibus in Chriſto, quorum corpora hic in circuitu requieſcunt refrigerii ſedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem, per &c.

Lectio libri Machabeorum.

In diebus illis vir fortiſſimus Juda conlatione facta duodecim milia dragmas argenti miſit Hieruſolimam offerre ea ibi pro peccatis mortuorum, juſte & religioſe de reſurrectione cogitans: niſi enim eos qui ceciderunt reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis: ſed quia conſiderabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo & ſalubris cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolverentur.

Seq. Sci. Ev. Sec. Johannem.

In illo tempore dixit Martha ad Jheſum: Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus: ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Jheſus; reſurget frater tuus. Dicit ei Martha, ſcio, quia reſurget in reſurrectione in noviſſima die. Dixit ei Jheſus. Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, vivet, & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum: credis hoc? ait illi; utique Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei, qui in hunc mundum veniſti.

F I N I S.

ALAMAN-

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ
ANNIVERSARII.

NOrtpertus Abbas piiſſimus primus inter Abbates anniverſarium ſuum obſervari ordinavit, largitis aliquibus bonis in uſum fratribus in ſancto die Paſchæ miniſtrandis. Is etiám de ſuo inſtituit anniverſarium S. Vuiboradæ Martyris & Virginis Chriſti. Poſtea autem à diebus demum Abbatis * Manegoldi anniverſarii cœpti ſunt in Alamannia ab omnibus utriuſque ſexus celebrari, circa annum Domini MCCLXII.

** Non fuit Abbas, ſed tantum Decanus & Præpoſitus.*

Iſte enim cum conſenſu fratrum conventualium decrevit, ut omnium eorum, qui monaſterió aliquid contraderent, anniverſarii diligenter & ordinaliter celebrarentur, & res eorum, quas dediſſent, ſive carnales ſive piſcales, quocumque tempore anniverſarius caderet, nihilominus fratribus ſine dilatione darentur, & memoria donatorum defunctorum tam in eccleſia quam in refectorio à fratribus cum gratiarum actione pro tantis donis ad DEUM & patronos noſtros B. Gallum & B. Othmarum condigna haberetur. Cujus inſtitutionis hic eſt tenor.

Manegoldus Decanus.

In nomine Domini, amen. Scire debent univerſi tam præſentes quam poſteri, quod nos Manegoldus Decanus totuſque Conventus monaſterii S. Galli deliberatione præhabita diligenti de communi omnium noſtrum aſſenſu & voluntate accedente, nihilominus pleno & expreſſo conſenſu & permiſſo Domini Bertholdi Dei gratia Abbatis Sanct. Galli noſtri, ſtatuimus, ut de omnibus prælaturis, officiis, beneficiis ſeu adminiſtrationibus quibuslibet monaſterii noſtri præbenda carnium, ſicut inſtituta eſt vel adhuc inſtituetur, de feſtis duntaxat aut anniverſariis contingens, ſive nova dicantur ſervitia ſeu vetera, plenarie miniſtretur, nec alicujus incidentis jejunii, vigiliæ, aut ſextæ feriæ occaſione obmittatur aliquatenus vel mutetur, ſicut hactenus fieri conſuevit. Ad cujus utique ſtatuti obſervantiam & ratihabitionem perpetuam nos, qui præſentes ſumus, fide manuali præſtita, noſtroſque poſteros obligamus & aſtringimus univerſos, cartam ſuper hoc de mandato noſtro confectam memorati Domini Abbatis & noſtro ſigillo facientes roborari ad majorem evidentiam & cautelam, renunciantes omnibus actionibus, per quas præſcriptum ſtatutum noſtrum poſſet à nobis vel ab aliis in poſterum irritari vel aliquatenus impediri. Actum in capella B. Virginis ante Capitulum noſtrum anno Domini MCCLXII. in feſto Sanct. Columbani, Pontificatus Domini Urbani Papæ Quarti anno II.

Poſſunt autem tam dari quam accipi res omnis generis tam in pecunia quam in ſolo, mobiles & immobiles, perſonales & imperſonales, corporales & in corporales, allodiales & beneficiales ſeu feudales, denarii, omnes in omnibus quæcunque nominari aut dici poſſunt. Quarum adminiſtratio pertinet ad officiales monaſterii. Quaſdam enim præbendas * Cellerarius ex officio ſuo fratribus miniſtrat, quaſdam Præpoſitus ſeu Decanus, quaſdam Cuſtos, quaſdam Camerarius, quaſdam * Portarius, quaſdam * Hoſpitarius, quaſdam Refectorarius: quorum omnium præbendæ ſubnotatæ habentur, &c.

** Cellarius.*

** Portenarius.*

** Hoſpitalarius, qui & Peregrinarius.*

EXEMPLA ANNIVERSARIORUM.

Vodalricus Abbas IV.

Honeſtis petentium deſideriis pium eſt accedere, & ad eorum preces aures faciles inclinare. Ego igitur Udalricus divina miſeratione Abbas Sanct. Galli, utilitatem eccleſiæ, cui Deo auctore præſideo, conſiderans, ad preces Heinrici Decani villicationis officium in Tiuffenbach præbendæ fratrum meorum conferens Cellerario ſuiſque ſucceſſoribus tenendum conſtituo, ut ex perceptione redituum ipſius officii decem ſolidorum adminiculo per prædictæ homines curiæ exhibito, per eum fratres in feſto Thomæ Pontificis & Martyris circulariter annorum facta revolutione pleni ſervitii recipiant conſolationem. Actum publice anno incarnationis Dominicæ MCCVII. indict. X. VII. Idus Octobris, Innocentii tertii Pontificatus anno IX. toto anno glorioſiſſimi Romanorum Regis Philippi, univerſitate capituli præſente.

Vodalricus Dapifer de Singinberg.

Noverit tam præſentium quam futurorum induſtria, quod ego Udalricus Dapifer in præſentia Domini mei reverendiſſimi Udalrici Abbatis hujus loci prædium, quod habui ad Nidervvilen, de quo perſolvuntur

Digitized by Google

divites jactabant multas. Cum veniſſet autem una vidua paupercula, miſit duo minuta, quod eſt quadrans, & convocans diſcipulos ſuos ait illis; Amen dico vobis, quia vidua hæc paupera plus omnibus miſit qui miſerunt in gazofilacium. Omnes enim ex eo quod habundabat illis miſerunt, hæc vero de penuria ſua omnia quæ habuit miſit totum victum ſuum.

Miſſa in Cimiterio.

Deus cujus miſeratione animæ fidelium requieſcunt, famulis tuis quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, vel omnibus hic in circuitu eccleſiæ in Chriſto quieſcentibus, da propitius veniam peccatorum, ut à cunctis reatibus abſoluti ſine fine lætentur, per Dominum noſtrum, &c.

Alia.

Omnipotens ſempiterne Deus annue precibus noſtris ea quæ poſcimus, & dona omnibus, quorum corpora hic in circuitu eccleſiæ iſtius in Chriſto requieſcunt, refrigerii ſedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem, ut qui peccatorum ſuorum pondere gravantur eos ſupplicatio commendet eccleſiæ, per, &c.

Sec.

Pro animabus famulorum tuorum, quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, & hic omnium Catholicorum in circuitu dormientium hoſtiam Domine ſuſcipe benignus oblatam, & hoc ſacrificio ſingulare, ut vinculis horrendæ mortis exutæ vitam mereantur æternam, per &c.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus Domine pro tuorum requie famulorum, quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, & omnium fidelium Catholicorum orthodoxorum, qui hic in circuitu eccleſiæ requieſcunt, quæſumus Domine placatus accipias, ut per hæc ſalutis humanæ ſubſidia in tuorum numero redemptorum ſorte perpetua cenſeantur, per Chriſtum, &c.

Precatio.

Deus fidelium lumen animarum adeſto ſupplicationibus noſtris, & da omnibus fidelibus in Chriſto, quorum corpora hic in circuitu requieſcunt refrigerii ſedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem, per &c.

Lectio libri Machabeorum.

In diebus illis vir fortiſſimus Juda conlatione facta duodecim milia dragmas argenti miſit Hieruſolimam offerre ea ibi pro peccatis mortuorum, juſte & religioſe de reſurrectione cogitans: niſi enim eos qui ceciderunt reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis: ſed quia conſiderabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo & ſalubris cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolverentur.

Seq. Sci. Ev. Sec. Johannem.

In illo tempore dixit Martha ad Jheſum: Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus: ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Jheſus; reſurget frater tuus. Dicit ei Martha, ſcio, quia reſurget in reſurrectione in noviſſima die. Dixit ei Jheſus. Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, vivet, & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum: credis hoc? ait illi; utique Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei, qui in hunc mundum veniſti.

FINIS.

ALAMAN-

Digitized by Google

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ
ANNIVERSARII.

NOrtpertus Abbas piiſſimus primus inter Abbates anniverſarium ſuum obſervari ordinavit, largitis aliquibus bonis in uſum fratribus in ſancto die Paſchæ miniſtrandis. Is etiam de ſuo inſtituit anniverſarium S. Vuiboradæ Martyris & Virginis Chriſti. Poſtea autem à diebus demum Abbatis * Manegoldi anniverſarii cœpti ſunt in Alamannia ab omnibus utriuſque ſexus celebrari, circa annum Domini MCCLXII.

* *Non fuit Abbas, ſed tantum Decanus & Præpoſitus.*

Iſte enim cum conſenſu fratrum conventualium decrevit, ut omnium eorum, qui monaſterio aliquid contraderent, anniverſarii diligenter & ordinaliter celebrarentur, & res eorum, quas dediſſent, ſive carnales ſive piſcales, quocumque tempore anniverſarius caderet, nihilominus fratribus ſine dilatione darentur, & memoria donatorum defunctorum tam in eccleſia quam in refectorio à fratribus cum gratiarum actione pro tantis donis ad DEUM & patronos noſtros B. Gallum & B. Othmarum condigna haberetur. Cujus inſtitutionis hic eſt tenor.

Manegoldus Decanus.

In nomine Domini, amen. Scire debent univerſi tam præſentes quam poſteri, quod nos Manegoldus Decanus totuſque Conventus monaſterii S. Galli deliberatione præhabita diligenti de communi omnium noſtrum aſſenſu & voluntate accedente, nihilominus pleno & expreſſo conſenſu & permiſſo Domini Bertholdi Dei gratia Abbatis Sanct. Galli noſtri, ſtatuimus, ut de omnibus prælaturis, officiis, beneficiis ſeu adminiſtrationibus quibuslibet monaſterii noſtri præbenda carnium, ſicut inſtituta eſt vel adhuc inſtituetur, de feſtis duntaxat aut anniverſariis contingens, ſive nova dicantur ſervitia ſeu vetera, plenarie miniſtretur, nec alicujus incidentis jejunii, vigiliæ, aut ſextæ feriæ occaſione obmittatur aliquatenus vel mutetur, ſicut hactenus fieri conſuevit. Ad cujus utique ſtatuti obſervantiam & ratihabitionem perpetuam nos, qui præſentes ſumus, fide manuali præſtita, noſtroſque poſteros obligamus & aſtringimus univerſos, cartam ſuper hoc de mandato noſtro confectam memorati Domini Abbatis & noſtro ſigillo facientes roborari ad majorem evidentiam & cautelam, renunciantes omnibus actionibus, per quas præſcriptum ſtatutum noſtrum poſſet à nobis vel ab aliis in poſterum irritari vel aliquatenus impediri. Actum in capella B. Virginis ante Capitulum noſtrum anno Domini MCCLXII. in feſto Sanct. Columbani, Pontificatus Domini Urbani Papæ Quarti anno II.

Poſſunt autem tam dari quam accipi res omnis generis tam in pecunia quam in ſolo, mobiles & immobiles, perſonales & imperſonales, corporales & in corporales, allodiales & beneficiales ſeu feudales, denarii, omnes in omnibus quæcunque nominari aut dici poſſunt. Quarum adminiſtratio pertinet ad officiales monaſterii. Quaſdam enim præbendas * Cellerarius ex officio ſuo fratribus miniſtrat, quaſdam Præpoſitus ſeu Decanus, quaſdam Cuſtos, quaſdam Camerarius, quaſdam * Portarius, quaſdam * Hoſpitarius, quaſdam Refectorarius: quorum omnium præbendæ ſubnotatæ habentur, &c.

* *Cellarius.*
* *Portenarius.*
* *Hoſpitalarius, qui & Peregrinarius.*

EXEMPLA ANNIVERSARIORUM.

Vodalricus Abbas IV.

Honeſtis petentium deſideriis pium eſt accedere, & ad eorum preces aures faciles inclinare. Ego igitur Udalricus divina miſeratione Abbas Sanct. Galli, utilitatem eccleſiæ, cui Deo auctore præſideo, conſiderans, ad preces Heinrici Decani villicationis officium in Tiuffenbach præbendæ fratrum meorum conferens Cellerario ſuiſque ſucceſſoribus tenendum conſtituo, ut ex perceptione redituum ipſius officii decem ſolidorum adminiculo per prædictæ homines curiæ exhibito, per eum fratres in feſto Thomæ Pontificis & Martyris circulariter annorum facta revolutione pleni ſervitii recipiant conſolationem. Actum publice anno incarnationis Dominicæ MCCVII. indict. X. VII. Idus Octobris, Innocentii tertii Pontificatus anno IX. toto anno glorioſiſſimi Romanorum Regis Philippi, univerſitate capituli præſente.

Vodalricus Dapifer de Singinberg.

Noverit tam præſentium quam futurorum induſtria, quod ego Udalricus Dapifer in præſentia Domini mei reverendiſſimi Udalrici Abbatis hujus loci prædium, quod habui ad Nidervvilen, de quo perſolvuntur

ſolvuntur annuatim in feſto Thomæ Apoſtoli XII. ſolidi & tres modii tritici, & ad Frimannehus in angulo X. ſolid. & duo modii, & in eodem vico item X. ſol. & duo modii & item in eadem villa X. & tres modii tritici, liberaliter tradidi Deo ac Beat. Othmaro, ea conditione, ut exinde in circumciſione Domini pro remedio animarum matris meæ Adelheidis & fratris mei Operthi miſſa celebretur pro defunctis, deturque ſtoupus & major leibunculus fratribus, panes etiam XII. fratribus in hoſpitali dentur. Et item fiat in feria ſecunda ſtoupus poſt feſtum S. Spiritus quouſque vixero. Et poſt obitum meum in anniverſario meo detur, miſſaque celebretur pro defunctis. Et XVII. Kalend. Julii in anniverſario patris Oprechti idem fiat, & tam in pane quam in vino, tam fratribus in monaſterio quam in hoſpitali, leproſis & incluſis, & ut lumen ſingulis noctibus in capella Sanct. Michahelis adminiſtretur de ipſo cenſu, & de quolibet beneficio XL. ova in Paſca dentur à ſingulis. Et quicumque plebanus eſt in eccleſia S. Othmari beneficium hoc recipiat, & ipſi ab ipſo beneficium hoc recipiant.

Idem.

Anno MCCXIX. Udalricus Dapifer in præſentia Domini venerabilis Abbatis Udalrici totiuſque conventus liberaliter donavit prædium in Frimanhus, quod adjacet prædio dato à patre ſuo, quod perſolvit II. modios tritici & X. ſol. eo pacto, ut anniverſarius dies Adilheidæ conjugis ſuæ annuatim celebretur. Donavit & advocatiam ejuſdem prædii cum advocatia huic adjacentis prædii, quod dederat pater ſuus totaliter, eo pacto, ut anniverſarius ipſius tempore ſuo celebretur, & ipſe recipiat medietatem cenſus prædii quod dedit, v. videlicet ſolidos & I. modium tritici quoad vixerit, unde perſolvit cenſum annuatim ad Sanct. Othmarum VI. denarios.

Gerungus Goldaſt de Heimevelt.

Noverit tam præſentium quam futurorum induſtria, quod Gerungus Goldaſto prænominatus de Haimevelt domum cum domate, ſicut à conjuge ſua jure proprietatis acceperat Heluuiga nomine, junctoque domate quod ab Odalrico coemerat, in præſentia Domini venerabilis Odalrici hujus nominis Quarti fratrumque ſuorum, B. Gallo jure legitimo contradidit, eo pacto, ut frater ſuus, ſi ſupervixerit, ſtoupum fratribus in anniverſario ſuo miniſtret, fratreſque miſſam pro fidelibus in ara publica celebrent. Itemque de beneficio ad Stadelhovin annuente Domino Manegoldo cunctiſque fratribus aſſentientibus præter cenſum, qui prius exinde perſolvebatur, ſtoupus fratribus in anniverſario Heluuigæ eodem pacto miniſtretur, & Egiloltus fratruelis ſuus idem beneficium recipiat. Actum an. Domini MCCXX.

Ruodolfus de Rorshach.

Anno incarnationis Domini MCCXXV. Ruodolfus miles de Rorshach pro remedio animæ fratris ſui Egilolfi de Roſinberh reſignavit molendinum, quod fratris ſui fuerat apud Haſela perſolvens IV. tritici modios & XII. ſolidos, & dedit prædium apud Sundern, quod perſolvit XXII. ſolid. Beato Gallo in præſentia Domini venerandi Abbatis Ruodolfi & fratrum ſuorum, ſtatuens ut exinde anniverſarius dies ipſius agatur in pane, vino, piſcibus, & caſeo, & ad S. Laurentium, S. Magnum, S. Fidem, S. Mariam, S. Sepulchrum, S. Petrum, S. Othmarum præter præbendam ſtatutam ſingulis eo die præbendas ſtatuit, & præbendariis apud S. Leonardum XVIII. denarios, & totidem ad S. Magnum, tribus item prebendariis ad S. Jacobum XII. den. ſimiliter ad S. Johannem & ad S. Oſuualdum, & vicario apud S. Laurentium VI. denarios, ut ipſi deberet miſſæ officio intereſſe. Ipſe vero Ruodolfus de advocatia porrigit præter modium tritici de molendino & II. ſolid. de Sundern.

Poſtea ipſe Ruodolfus anniverſarium ſuum inſtituit ſimili adminiſtratione, ſicut fratris ſui, eundem anniverſarium per omnia celebrandum de bono in Gerrhaltun. Inſtituit etiam matris ſuæ Berthæ & uxoris ſuæ Gertrudis anniverſarium de prædicti boni reditibus celebranda, in utroque videlicet anniverſario duos ſtoupos majores & minores.

Waltherus de Rorbach.

Notum ſit univerſis, quod ego Waltherus miles de Rorbach in Burgundia bona voluntate Domini noſtri Manegoldi Præpoſiti cum manſo, quem in Glaſebach prope Rorbach pleno jure feudali poſſedi, anniverſarium meum, uxoris meæ, patris & matris meæ, taliter inſtitui, ut in circumciſione Domini, patris mei Algozi, & noſtri trium ſimul memoria in miſſa fiatur, & poſt obitum meum deinceps in die deceſſus mei prædicta anniver-

ſaria

ſaria agantur: & de eodem bono, quodum vixero, ſolidus Turicenſium in cenſu in feſto Sanct. Andreæ Apoſtoli Præpoſito expediatur. Statui etiam ſuper idem anniverſarium advocatum Burchardum * Bonen cognatum meum, ut tam pullos quam oves monetæ annuatim jure advocatiæ accipiat, & hoc juramento firmiter ſervandum conſtrinximus, **** ſolid. VI. ſcap. V. q. ſpelta.

* vel Bomon.

Ruodolfus de Monfort Præpoſitus.

Dominus Ruodolfus Præpoſitus ex conceſſione Domini venerabilis Udalrici Abbatis anniverſarium ſuum conſtituit ex bona voluntate fratrum de prædio quodam in Richinbach, quod perſolvit annuatim IX. modios tritici, & quicumque habet curtem in Jonſvvilla recipit cenſum & exinde dat ſervitium fratribus in anniverſario patris ſui R. qui eſt in vigilia S. Magni quoaduſque ipſe vixerit, poſtmodum vero in ipſius anniverſario.

Vodalricus Abbas.

Dominus venerabilis Udalricus Abbas hujus nominis Quintus anniverſarium ſuum inſtituit de quodam prædio in Ranvvilla, quod perſolvit IV. libras, quod conquiſivit de Heinrico milite in Einevvilla, qui illud habuit jure fundi, unde fratribus miniſtratur in anniverſario patris ſui A. in piſcibus, in majore leibunculo, & ſtoupo, & caſeo, quoaduſque ipſe vixerit. Poſtmodum vero in ſuo datur etiam converſis in hoſpitali panis I.

Ruomo de Ramſtein Præpoſitus.

Ut quod honeſte & pie ſtatuitur, ratum permaneat, ſcripturæ debet adminiculo perennari. Cum igitur Ruomo Cuſtos decimam in Wiere, quæ ſolvit V. modios tritici, comparaſſet à Domina de Tunretun eam de permiſſo Domini Bertholdi Abbatis officio Cuſtodis attinendam perpetuo deputavit, inſtituens de ipſa dari ſtoupum in anniverſario Ruodolfi de Ramſtein fratris ſui: & ut cuſtos expediat luminaria in ſecunda veſpera dedicationis B. Galli, quam Dominus Lutoldus de Glatteburg Canonicus Conſtantienſis in albis & cum proceſſione ad S. Othmarum agi obtinuit, quod antea non fiebat: utque in miſſis commemorationis B. Mariæ, quæ per annum cum *Gloria in excelſis* & ſequentia celebrari ſolent incenſum miniſtretur: accedente ad præmiſſa præfati Domini Bertholdi Abbatis & totius conventus conſenſu & unanimi voluntate. Actum an. Do. MCCLXVIII.

Idem.

Virtutis & honeſtatis opera ideo ſcriptis annotantur, ut & quod agitur ratificetur, & alii ad virtutis opera ſimiliter provocentur. Igitur Ruomo cuſtos Reginæ Virginum ſuffragiis adjuvari deſiderans octavam nativitatis ejus, quæ nullam hic habebat celebritatis memoriam, obtinuit deinceps feſtive celebrari, ſtoupum ipſo die dari inſtituens de bonis in Briſaugia, quæ à poſſeſſoribus ipſorum juſte & rationabiliter erant ad præpoſituram ejuſdem pagi in perpetuum pertinenda: item alium ſtoupum de bonis eiſdem in anniverſario Domini Marquardi Plebani de Ulma fratris ſui: & item tertium ſtoupum in anniverſario magiſtri Johannis Scolzſtete dari conſtituit, Domino Bertholdo Abbate & toto conventu voluntarie conſentientibus in præmiſſa. Dicuntur autem ipſa bona in Wevelli cum ſuis pertinentiis, & ſolvuntur annuatim II. lib. XVI. ſolid. & VI. den. Briſaugienſis monetæ. Actum anno Dom. MCCLXIX.

Idem.

Omnibus innoteſcat, quod cum obeunte quondam Ottone Villico de Rorbach curia interior de Kollikon vacaret monaſterio Sanct. Galli, Dominus Bertholdus Abbas eam conceſſit Volrico militi de Herinſtein feudaliter poſſidendam. Cui cum Ruomo Decanus & Præpoſitus per Argoviam quæſtionem moveret ſuper jure ipſius curiæ, tandem amicabiliter conventum extitit inter ipſos, quod videlicet dictus Volricus miles receptis à Præpoſito memorato * marcis ceſſit omni juri, quod ſibi in prænominata villa competere aliquatenus potuiſſet, & ipſa curia cum ſuis pertinentiis deberet præpoſituræ prænotatæ de cetero attinere, antedicto Præpoſito de redditibus ejuſdem cunctis ordinandi quod ſibi placuerit habente liberam facultatem. Qui utique Præpoſitus non privatum commodum, ſed fratrum potius affectans utilitatem, & religioſam honeſtatem amplectens duo feſta apud nos feſtive celebrari inſtituit, Vincula ſcilicet B. Petri & feſtum Sanct. Margaretæ, Priori feſto duos ſtoupos, reliquo unum, quod etiam cum cantu novæ hiſtoriæ fieri debet, plenum vitium deputando de cenſibus curiæ prænotatæ aliquid retinere. Item ſtoupum in ſuo anniverſario, qui interim dum advivit in anniverſario H. Presbyteri, quod eſt IV. Kal. Mai dabitur. Itemque duos ciatos & unum leibunculum minorem

norem dandos in anniverſario, in quibus in ordine kalenda.....

Heinricus de Appivvilla.

Heinricus de Appivvilla reſignavit decimam quandam in villa Ranvvilla in manu Domini venerabilis Udalrici Abbatis hujus nominis Quinti, perſolventem VII. maltra frumenti Cellenſis menſuræ, & VI. Clobones lini. Unde fit commemoratio anniverſarii ejus ſuæque conjugis Willibirgæ in duobus ſtoupis, & in hoſpitale datur panis per ſingulos, de eadem etiam decima annuatim perſolvuntur ad Sanct. Othmarum VI. den. quoaduſque ipſi vixerint.

Cuonradus Gielo de Glatteburc.

Notum ſit omnibus, quod Cuonradus Gielo ſenior de Glatteburc volens ultra mare proficiſci pio & ſalubri ductus affectu pro ſemetipſo & Domna Junta uxore ſua filiiſque ſuis Volrico, Cuonrado, & Ruodolfo, talem fecit ordinationem, ut videlicet ſingulis eorum decedentibus de curia in Vſhouin prope Gebirhartſvviler XX. ſolid. annuatim aſſignentur Cuſtodi monaſterii S. Galli, de quibus in anniverſario cujuslibet eorum duo ſtoupi, major ſcilicet & minor, fratribus miniſtrentur. Actum apud S. Gallum anno Domini MCCXXVI. in præſentia venerabilis Domini Cuonradi Dei gratia Abbatis, regiminis ſui anno I. & heredes ipſorum recipient pro jure advocaticio tantum I. ſol.

Cuonradus Wider.

Conradus laicus dictus Wider decimam quam habuit in Mulinon am dim Wege aſſignavit officio portariæ ad quam pertinebat, ut de ipſa miniſtrentur II. leibunculi minores in ſuo & uxoris ſuæ Eliſabet anniverſario, & interim dum vivit, dantur ambo leibunculi in anniverſario uxoris ſuæ prædictæ.

Heinricus de Iberc.

Dominus Heinricus de Iberc miles dedit Sanct. Gallo Heitirsvvil & Diſchilbach, ut inde anniverſarius ſuus celebretur, & litem quam habuit pro ſilva Tetilnberc omnino refutavit.

Bertha Beigira.

Bertha converſa dicta Beigira dedit domum ſuam Beat. Gallo, ut anniverſarius ejus celebretur cum minori leibunculo. Inſtituit etiam dari de ipſa domo duo talenta ſepi in feſto Thomæ Apoſtoli ad faciendum luminaria ſuper coronam quæ pendet in medio chori per nativitatem Domini. Ipſa domus pertinet ad officium Cuſtodis. Actum anno Domini MCCLXIII.

Luotoldus de Creigen Decanus.

Notum ſit omnibus quod Lutoldus Decanus ad remedium animabus Diethelini Conſtantienſis Epiſcopi & omnium parentum ſuorum in feſto Sanct. Blaſii quouſque vixerit plenum ſervitium inſtituit, ea conditione, ut ipſo mortuo ad anniverſarium ſuum redeat idem ſervitium de vinea in Tuſinbach, cujus ipſe fundator à primis fuit radicibus.

Bertholdus de Valkenſtein Abbas.

Anno Domini MCCLXXII. feria VI. III. Non. Iun. Domnus Bertholdus DEI gratia Abbas inſtituit dari v. ſtoupos de curia an dir Egge, quam acquiſivit à Bertoldo milite de Annewiler, in anniverſariis ſcilicet fratrum ſuorum Conradi, Eigilvvardi, Alberti & Heinrici, & Dominæ Sophiæ ſororis ſuæ de Valkenſtein. Etiam inſtituit dari plenum ſervitium & ſingulis eccleſiis & capellis VI. den. utrique hoſpitali VI. & leproſis VI. den. in ſuimet anniverſario de villicatu in Marpach, quem etiam acquiſivit ab Heinrico milite de Hartegge, & tam curia prædicta quam etiam villicatus debent perpetuo ad officium cellarii pertinere.

Gerbirgis Ocella.

Noverit tam præſentium quam futurorum induſtria, quod Gerbirgis mater Egelolfi Ocelli in præſentia Domini Odalrici Abbatis & fratrum dedit octo libras probatæ monetæ, ea conditione, ut anniverſarius ipſius publice celebretur. Et interim dum vivit in feſto Sanct. Martini ſciatus detur de prædio quodam in Jonsvvilere, quod Dominus Ruodolfus Præpoſitus acquiſivit, qui & ipſos nummos recepit: poſt mortem vero ipſius ſtoupus in anniverſario ipſius de eodem prædio detur.

Ruc-

Ruodolfus Blaſer.

Notum ſit omnibus, quod Ruodolfus dictus Blaſer miniſterialis Sanct. Galli dedit prædium ſuum, quod dicitur Edelaſovve, B. Gallo in altari ſuo, quod ſolvere debet annuatim X. ſol. ad officium portarii, ut in anniverſario ſuo ſtoupus miniſtretur. Ann. Dom. MCCLXXVII. Kalend. Maj.

Volricus Bueler.

Notum ſit omnibus, quod Volricus dictus Bueler pro ſe & Gerdrude uxore ſua deſignavit decimam ſuam in Honegg ſitam in monte, qui dicitur Ruggeba in officio Cellerarii, qui ſolvere annuatim debet IX. floren. & ordinavit de prædictis bonis, quando unus ipſorum deceſſerit, tantum detur media pars: & decedente altero, pars integra miniſtretur. Et ad memoriam hujus ſancti ſingulis annis tenentur dare unum fertonem ceræ in feſto B. Galli.

Elizabet Relcan.

Anno Domini MCCLXXXVII. Elizabet Relcan quondam de Riuti inſtituit annuatim 1. ß. pro remedio animæ ſuæ, & inſtituit 1. ß. pro remedio patris ſui, in vigilia Galli de curia ſua juxta capellam B. Valentini, quæ dicitur Furtuua prope Riuti.

F I N I S.

CATALOGUS
SCRIPTORUM, QUI DUOBUS HISCE IN TOMIS DESIDERANTUR, CUM GLOSSIS PRÆTERMISSIS.

Innominatus Monachus Augienſis.

SCripſit de vita S. Pirminii, primi Augienſium Abbatis, librum unum, qui in ejus Monaſterio adhuc exſtare perhibetur.

Gozbertus Abbas S. Galli.

Scripſit de Miraculis S. Galli librum unum, cujus mentionem facit Walafridus lib. 1. cap. ult. & lib 2. c. 10. Vixit A. D. 815. Hepidanno teſte.

Walafridus Strabus Abbas Augienſis.

Quum ſuperiores Tomos jam Typographo commiſiſſem, & res cœpiſſet ad effectum ſpectare, forte fortuna apud amicum incidimus in Franciſci Guillimanni noſtri Habsburgiacum multum diuque à nobis deſideratum. In ejus lib. 3. cap. 1. ita de Walefrido ſcribit, Menlii Latziique opiniones refutans: *Neque tamen propterea veritatem Latzius aſſecutus eſt, qui Luitgardim nominat Gunzonis Sueviæ Ducis filiam D. Galli precibus ab Dæmonis obſidione liberatam, quæ Comitatum Numagenſem, & cætera ad Herciniam, tulerit dotem. Satis enim ex Vualafrido, antiquo & probo ſcriptore conſtat, Fridbergam fuiſſe eam Gunzonis filiam ab impuro Spiritu occupatam, & ſaluti & ſanitati ab D. Gallo reſtitutam: neque eam Ottoberto nuptum datam, ſed Sigiberto Regi.* Eatenus quidem probe Guillimannus. Illa vero, quæ paginis narrat præcedentibus, Dagobertum, Sigeberti Regis ex Fridberga Gunzonis Alamanniæ Ducis filia, Luitfridi etiam Ducis ſorore, genitum, ætate tenera adoleſcentem à Grimoaldo perfidioſe & crudeliter internectum eſſe, Walafrido conciliabimus? Quippe qui exſertim lib. 1. cap. 22. & prolixis verbis aſſerat, Fridbergam religioſo voto adſtrictam ab ſponſo Sigeberto, ut illibata caſtitate Chriſto Sponſo inter Sanctimoniales jungeretur, impetraſſe. Quare videndum eſt, an peracto divortio, aliam in matrimonium ducere potuerit, ex qua lectus ille Dagobertus, ut Aimoinus ſive (ut placere video Guillimanno) Aimo auctor eſt.

B. Notkerus Balbulus, Monachus S. Galli.

Scripſit Hiſtoriam Sanct. Galli & ſubſequentium temporum uſque ad ſuam ætatem, in morem Ciceronianum, id eſt per Dialogos. Eos audio alicubi exſtare in Palatinatu apud viduam Wolfgangi Wetteri Sanctgallenſis, Eccleſiaſtæ quondam Palatini. Scripſit ſuper ejuſdem Galli vita lib. 3. hexametris verſibus, duris quidem illis & incomptis, ſed raris tamen illo ævo. Præterea ex relatione Adelberti Comitis Turgovienſis, & Wernberti Comitis atque Capellani, cognatorum ſuorum, de vita Caroli M. Imp. libros 2. quos ſub Anonymi titulo in primo Antiquitatum Tom. produxit Henr. Caniſius, Marq. Freherus, mendarum (qua ſcatebant) chiliade exterminata, auctori & patri ſuo redonabit in Francicarum rerum Scriptoribus. Mortuus eſt, ut ſupra retulimus, A.D. 912.

Baltharius Monachus.

Deſcripſit Hiſtoriam S. Fridolini libro uno, quem Notkero Balbulo inſcripſit, ut habet codex vetus in Monaſterio Sanct. Johannis apud Toggios, & Breviarium Glaronenſe, in cujus calce impreſſa continetur. Errarunt ergo Aeg. Schudus, Seb. Munſterus, Joh. Stumpfius, Chriſtian. Urſtiſius, quia ad Notkerum auctorem hiſtoriam illam retulerunt.

Hartmanuus Abbas Sanct. Galli.

Compoſuit Hiſtoriam ſui temporis, quæ damno rerum noſtrarum intercidit. Ejus meminit Ekkehardus Junior, cap. 4. & Burckardus principio Caſuum.

Hartmannus Junior, Monachus S. Galli.

Contexit vitam S. Wiboradæ Martyris, teſte Cunrado Fabarienſi cap. 3. Caſuum.

Wetti-

Digitized by Google

Wettinus Monachus S. Galli.

Scripſit de vita & miraculis S. Galli libros 2. qui in Monaſterio S. Galli etiamnum ſuperſunt.

Ekkehardus Palatinus.

Omiſimus teſtimonium Hepidanni in Annalibus, quod eſt A. D. DCCCC. XCVI. *Vodalricus Abbas vita diſceſſit, & Gerhardus ei ſubrogatur, atque Ekkehardus Monachus defungitur.*

S. Vdalricus Epiſcopus Auguſtanus.

Fertur ſcripſiſſe epiſtolam de vita Notingi Epiſcopi, quæ exſtet Conſtantiæ in Bibliotheca Cathedrali.

S. Gebehardus Epiſcopus Conſtantienſis.

Compoſuiſſe perhibetur vitam & hiſtoriam S. Cunradi ex Comite Altorffenſi Conſtantienſis Epiſcopi. An exſtet, ignoratur.

Ekkehardus Junior.

Adjiciam pauca quædam ad pag. 39. explicationem: eaque verbis non meis, ſed vero Guillimani noſtri, ſummo judicio viri & harum antiquitatum periciſſimi Habsburg. lib. 1. cap. 3. ſcribit: *Eckgerardus continuatur Raperti, Monachus S. Galli, qui ſub Lothario II. Imperatore ante annos ſupra quingentos vixit & ſcripſit, multo ante, Carolo Craſſo ſcilicet imperante, Landolum Comitem celebrat (alia exemplaria Landalohum, alia Landolinum, poſtremo etiam Lancelinum nominant)* Cujus, *inquit*, Vindoniſſa cum multis aliis hereditas erat. *Is apud S. Gallum eductus, & inſigniter doctus, mox Trevirenſ. Archiepiſcopus (alia exemplaria Zarvienſem Archiepiſcopum vocant, & nonnumquam Epiſcopum) per virtutem & eruditionem factus, cum ſæpius Vindoniſſa & Altenburgo Romam, ſuperatis Peninis Alpibus, proficiſceretur, inde rediens per Septimum montem, Juliarum Alpium partem, tranſire ſemper & apud Comitem Hartmuotum S. Galli Abbatem, propinquum ſuum & amicum, divertere ſolebat, eodem auctore teſte. Poſtremo ita vitam inſtituit, ut Beatorum numerum auxiſſe credatur.* Et lib. 3. cap. 5. verbis fuſioribus: *Tertii* (filii ſc. Guotrami Comitis Altenburgi & Lantgravii Elſatiæ Briſiacæque) *meminit Latzius, quem Vetzelinum aut Lancelinum dictum ex aliorum ſententia adfirmat. Eum ego eſſe Lancelinum aut Landolinum credo, quem Trevirenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum priori volumine ex Eckgerardo memoravimus. Multas ex ſuo is patrimonio Monaſterio S. Galli poſſeſſiones dedit, & in iis Lollingam. Sed cum id fratres Comites Altenburgienſes ferre nollent, & nonnulla in Argovia ex ſuis prædia Virico Comiti Kiburgenſi conſignavit, & ab eo contra Ahadorf in Turgovia accepit, ipſumque & in eo Eccleſiam S. Alexandri, quam ea tempeſtate inſignem curabant duodecim Canonici, Hartmuoto donum fecit. Idem Lancelinus ex Italia, quo frequenter proficiſcebatur, regreſſus, cum, ut ſolitabat, Hartmuotum vellet, Roſaic apud lacum Acronium in febrem incidit, quæ eodem in vico brevi exſtinxit. Hartmuotus Abbas, tamquam amicum & ſanguine ſibi conjunctum, multaque ſanctitate inſignem & venerandum, propter tanta in ſuum Monaſterium beneficia, inde ad S. Gallum tranſtulit, & magno cum honore ſepelivit, circiter A. D. N.* ıↄcccLXXVII. *Eggerardi de hac re verba infra poſita ſunt, ubi de Salomone III. Abbate meminit*, &c. Ex quibus verbis illic poſitis trium admonemur. Primum in eis codicibus, quos Guillimannus inſpexit, *Ekkerardum* ſive *Eggerardum* ſcribi hunc auctorem, qui quattuor noſtris exemplaribus conſtantiſſime *Ekkehardus.* Tum pro *Treverenſi, Darvienſi*, quod itidem nullus noſtrorum codicum agnoſcit, ſed Ekkehardus minimus in vita Notkeri c. 12. Denique pro *Rorſtanchin, Rorſchanchin*, & hoc quidem rectius. Eſt n. *Rorſchach* (quod nomen inflexiſſet eleganter Guillimannus, ſi pro *Roſaco* ſcripſiſſet *Rorſacum*, niſi non ſemel à Typographo corruptum eſt) ad lacum Brigantinum, altero à Monaſterio S. Galli lapide, quæ vox Alamannica eſt, ſignificatque *paludem arundinoſam.*

Pag. ſeq. 40. ſcribit Ekkehardus. *Aſtutia hominis* (Hattonis) *in falſam Regis gratiam ſuaſi* (Franci) *qualiter ad Alpes fraude ejus de urbe Pabinberk detractus* (Werinherius eorum Comes) *capite ſit plexus* (*aliter enim morbo obierat*) *quoniam vulgo concinnatur & canitur, ſcribere ſuperſedeo.* Peccat ἀνιστορησίᾳ Ekkehardus. Non n. Werinherius fuit, ſed ejus filius Albertus ſive Adelbertus, *nobiliſſimus Francorum Comes, Ottonis Saxonum Ducis ex filia nepos*, ut ſcribit Ottho Friſingenſis lib. 6. cap. 15. Ipſam hiſtoriam & Hattonis fraudem præter dictum Ottonem referunt plerique omnes, Witichindus, Liutprandus Ticinenſis,

Digitized by Google

nenſis, Marianus Scotus lib. 3. Lambertus Schafnaburgenſis Anno 907. Conradus Urſpergenſis, Sigebertus, Gemblacenſis, Iohan. Naucletus, Ioh. Trithemius in Chron. Hirſaugienſi & alii recentiores. Quorum fidem primus elevare conatus eſt Iohan. Latomus in Catalogo Epiſcopor. Moguntinenſ. auctoritate Rheginonis Prumienſis & Iohan. Aventini fretus. Verum neque ex illorum verbis quomodo negativam evicerit video, & Hattonem ex fallaciis ac dolis compoſitum fuiſſe non uno loco Ekkehardus noſter atteſtatur. Ut mirum minime ſit, Serarium à Latomi ſententia in alia omnia diſceſſiſſe. Et facile adducor ut credam, illa verba, *aliter enim morbo obierat*, quoniam & ipſius auctoris narrationi adverſantur, & omnium bonorum Scriptorum, qui Adelbertum capite plexum unanimi voce clamant, detrahunt fidei, à ſciolo quodam interjecta eſſe, inadverſa Ekkehardi ἀνιστορησία. Nam Werinherius quidem morbo (ut ille loquitur) obiit, non Adelbertus. Quod autem ait, eam fraudem vulgo cani, adſtipulatores habet Wittichindum, Luitprandum, & Ottonem, *qui non ſolum in Regum geſtis, verum etiam in vulgari traditione; in compitis & curiis notam eſſe ſcribunt*, ut vel ipſe habet Latomus: Quæ cantilenæ Germanicæ, quod utinam cum aliis ſimilibus hodie exſtarent, clariores nobis redderent majorum noſtrorum vitam & res geſtas.

Anonymus Conſtantienſis.

De vita S. Gebehardi ex Comite Brigantino Epiſcopus Conſtantienſis. Exſtat in Monaſterio S. Galli, ut & Anonymi cujusdam liber de Vita S. Cunradi Epiſcopi Conſtantienſis.

Chronica S. Galli.

In teſtimonium citatur à Vadiano, Ioh. Stumpfio in Chron. & eodem Guillimanno Habsburg pag. 73.

Chronica Conſtantienſis.

Allegatur multotiens ab Iohan. Stumpfio in Chronic. & Seb. Munſtero Coſmograph.

Chronica Richenaugiæ.

Citatur ab iiſdem, & ſæpius laudato noſtro Guillimanno dicta pag. 73.

Acta Concilii Conſtantienſis.

Propediem exſpectamus ex Archivis Reipub. Conſtantienſis. Utinam ea ſermonis gratia, qua ab Auctore excepta illo tempore & perſcripta ſunt, ne dum nævum illius ætatis medicari ſtudent, deforment potius pulchritudinem faciei, quam ornent. In illis actis comprehenſa ſuisque coloribus depicta videntur omnia inſignia, à Sigiſmundo Imperatore variis variarum nationum familiis, durante Concilio, conceſſa.

Ulrichus à Richental, Conſtantienſis.

Scripſit acta Concilii Conſtantienſis, impreſſa Auguſtæ Vindelicorum Germanice & Latine; Conrado Geſnero in Biblioth. teſte, & laudante Guilimanno in fine Habsburgiaci.

Gregorius Mangolt, Tigurinus.

Scripſit Annales Urbis Conſtantienſis quam diligentiſſime, ut auctor eſt idem Geſnerus in Bibliotheca.

Achilles P. Caſparus Lindavienſis.

Medicus & Mathematicus Reipub. Auguſtanæ. Ejus exſtat Deſcriptio Lindoienſis Urbis, quam Seb. Munſterus Coſmographico ſuo operi inſeruit. Vixit, A. D. 1530.

Ægidius Tſchudus Nobilis Glaronenſis.

Scripſit librum Germanice de Priſca ac vera Alpina Rhætia cum cætero Alpinarum gentium tractu, mira antiquitatis obſervatione, locis illis peragratis, & optimis quibusque in hoc genere auctoribus, & vetuſtis ubique literarum ac inſtrumentorum, ut vocant, monumentis perlectis, compoſitum. Hunc Sebaſtianus Munſterus Latinum fecit. Impreſſus eſt Baſileæ, A. D. 1538. Hæc Geſnerus in Bibliotheca.

Huldericus Campellus Rhætus.

Fecit *de Rætia antiqua & Alpina libros* 2. *quorum priore regio ipſa, & oppidorum, arcium, pagorum, montium, fluminum, &c. loca & ſitus, veteres familiæ, Reſpublica, & gentis mores: poſteriore vero res geſtæ memoratu dignæ deſcribuntur*. Idem Geſnerus dicto loco.

Albertus Belfortis Rhæticus.

Medicus excellens, ſcripſit Rhætiæ Epiphaſin de geſtis, antiquitate, nobilitate,

Digitized by Google

litate, & potentia Rhætorum, ubi omnis ejus gentis & regionis hiſtoria ad unguem ita demonſtratur, ut nihil apud Græcos aut Latinos extet, quod in medium non afferatur. Idem dicto loco.

Anonymus Monachus S. Galli.

Scripſit de vita & geſtis Notkeri Piperiſgrani Phyſici, Medici & Pictoris celeberrimi. Quod ſcriptum Ekkehardus Iunior Caſuum cap. 13. vocat *grande volumen.*

Scriptores Hiſtoriæ S. Udalrici Comitis Kyburgenſis & Epiſcopi Auguſtani.

Horum tres circumferebantur jam Ekkehardi tempeſtate, ut ipſe auctor eſt in Caſibus pag. 65. Qui vero aut cujus conditionis fuerint, non exprimit. Videntur autem fuiſſe Udalſcalcus, Gebehardus, & Berno, qui omnes ante Ekkehardum illum floruerunt.

Gebehardus Epiſcopus Auguſtanus.

Contexere cœpit vitam S. Udalrici Epiſcopi, ſed morte præventus non abſolvit. Editus eſt liber à Marco Velſero. Vixit A. D. 99.

Berno Augienſis Abbas.

Scripſit vitam S. Udalrici ſtilo pro illa ætate ſatis compoſito. Edita eſt jam olim ab Laurentio Surio Tom. 4. & repetita à Marco Velſero. Nos bina ejus poſſidemus ſcripta exemplaria, multis partibus vulgato illo emendatiora. Sane non potuit mihi ſemper non diſplicere Suriana illa in mutandis veterum hiſtoriis ſive religio, ut non nemo appellat, ſeu potius audacia, quomodo antiquarii dicunt, qua aures ſtudioſorum veritatis priſcæ non parum offenduntur, fidemque rerum geſtarum in dubium vocant. Ea re operæ pretium me facturum exiſtimavi, ſi eadem opera & hunc ex MSS. noſtris reſtitueremus, quam Walafrido, Theodoro, & Hepidanno redintegrandis ac perſanandis impendimus. Quo in opere quum is, qui mihi à manu eſſet, & jam res ad exodium ſpectaret, commodum ad me perfertur editio illius, quem dixi, Velſeri opera Freheri noſtri & per eum. Qua viſa, mutata ſententia cedit loco: quamvis præter characterum & chartæ venuſtatem alia re nulla ſit commendatior. Fuit enim mihi religio multo maxima, ejus viri provinciam ingredi, in quo ſumma eſt auctoritas & amplitudo, quæ apud me & ſolet & debet valere plurimum. Porro ſcripſiſſe quoque perhibetur Berno iſte Chronicon, quod an adhuc exſtet, nondum conſtat. Obiit A. D. 1048.

Udalſcalbus Abcas.

Perſcripſit vitam S. Udalrici oratione copioſa. An eſt ea, quam ἀνώνυμον dedit Velſerus? Sunt qui arbitrantur: quibus repugnat annorum numerus. Vixit enim Udalſcalcus iſte circiter A. D. 1150. ſeptuaginta & amplius annis ab Udalrici obitu. Videtur autem is eſſe, de quo innominatus Auctor de Inventione & translatione S. Udalrici apud eundem Velſerum ſcribit; *Quidam Udalſcalcus* (ita enim legend.) *famulus Præpoſiti majoris Eccleſiæ, qui poſtmodum Epiſcopus factus eſt, à quo & hoc ipſum, quod narramus, audivimus, vidit B. Udalricum in viſu*, &c. Hanc gratiam Dominus poſtea famulo ſuo in Epiſcopatu fecit, ut induſtriæ ac pietatis nomine ad Abbatiam promoveret.

Bertholdus Zuifaltenſis Abbas.

Scripſit librum de Origine Monaſterii Zwifaltenſis, quem in teſtimonium citat perſæpe Mart. Cruſius in Annalibus Suevorum.

Ekkehardus Minimus.

In vita B. Notkeri Balbuli cap. 27. legitur: *Comitis de Kyburc filius nomine Wolo*) Videtur filius fuiſſe Hartmanni Comitis ex Comite Elickovia, ſorore B. Notkeri Balbuli, non vero Nothberti, quod à corrupto fortean codice perſuaſus in Genealogia Kyburgenſium Comitum annotavit Velſerus. Accidit autem caſus iſte A. D. 876. ut auctor eſt Hepidannus. Et mirum cuipiam videri debeat, quum valde adoleſcens perierit Wolo, quo pacto circa annum 854. nutriri ad S. Gallum potuerit, qui nondum erat natus. Ut hac quoque in re à pravato codice deceptus fuerit Velſerus. Tum quod addit, Notkeri aviam ſororem fuiſſe Karoli Magni, vellem ei rei argumenta & auctoritatem dari. Ipſa denique Genealogia Comitum potius Dilingenſium eſt, quam Kyburgi poſſeſſorum, quod obſervaſſe & alios vellem.

Pag. 396. ad cap. 31. quæ annotavi, ſunt delenda. Nam nudius tertius quum animum oblectandi gratia mitterem ad Ioh. Manlii Locos communes, in eorum calce pervolventi Calendarium Hiſtoricum, commodum ſe oggerit S. Eliſabethæ dies natalis, qui eſt XIX. Novembris,

Digitized by Google

bris , ubi hæc verba leguntur ex ore Philippi Melanchthonis excepta: Nata fuit patre Andrea Rege Ungarico, matre vero Germanica Gertrude. Dicunt alii fuiſſe Bavaricam , filiam Ducis Bavarici: quod non eſt. In aliquibus libris eſt, quod fuerit Moravica: utrumque affine eſt. Sed fuerunt Duces de Mœran, qui tenuerant Voitlandiam, cujus hæ fuerunt civitates, *Culmbach*, *Blauen-Hoff*, &c. Hunc ipſi Ducatum vocarunt *das Hertzogthumb zu Möran* tempore Friderici Barboroſſæ, quia poſt illum Ducatus de Mœran facta eſt diviſio in diverſos Præfectos. Inde vocari cœpit Voitlandia, & tractus eſt vetus Variſcorum, extrema pars Bohemicorum montium verſus Miſniam & Franconiam.

Notkerus Labeo Abbas S. Galli.

Tranſtulit in linguam Alamannicam Pſalmos Davidis, & librum Iob: quorum illi apud nos extant, iſte periit. Meminit Ekkehardus Iunior in libro Benedictionum.

Thomas Lyrer Ranckvvilenſis.

Numerum ſcriptorum Alamannicorum facere poſſet, abſque fabulis eſſet, quibus totam hiſtoriam ſuam inquinavit. Tradit plerorumque omnium ſuperioris Alamanniæ Comitum & Baronum origines. Vixit circa A. D. 1200. ut ex narratione ejus colligitur.

Et hos quidem Alamannicarum rerum ſcriptores potuimus indagare. Multo plures latere in Monaſteriis S. Galli, Augienſi, Campidunenſi, Weingartenſi, & Bibliotheca Cathedrali Conſtantienſi, indices fidem faciunt. Quos & ipſos eſt ut aliquando ſperemus DEI OPT. MAX. beneficio atque munere eruendos.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX TOMI II.

OBSCURORUM VERBORUM,

quæ in lege Alamannica & chartis vetuſtis occurrunt.

ABhares Pag. 42
Acceptor 24
Acolabus 44
Adjacentia 33.34.37.44
Adpretiare 20
Advivere 42. 161
Advocatus 23. 161
Advocatia 160
Advocaticium 14. 162
Aecentia 37
Aforella 35
Agentes 41
Ajacentia 42
Alatus pecus 24
Alode, Alodia 39.61
Alpa, Alpis 55
Alpis paſcua 33
Amadere, worben 49
Ameliorare pro admeliorare 29. bis
Ammiſſarius 20
Anellaru digitus pro anulari 19
Aneta 24
Angaria 33.39
Annona 151. 153. 158
Annona ſpelta 46
Annotinum Paſca 65
Anslebin 53
Appendicia 34.37.42
Appretiare 20
Aquiliana lex 35.36
Arcadiana lex 35.36
Arca, id eſt arua 37
Archicancellarius 4
Archicapellanus 4
Arguna 6
Aſecare, meyen 49
Attractus, Attrahere, pro acquiſitione 37.48
Auca 24
Avia, fort. auua 30
Avina 46
Aurifex Faber 21

BAnnum, Bannus 6.58.63
Baro, Barus, pro libertino 23
Barus pro libero 21.23.37
Battuere, battre 24
Beneficium 63
Berbices, Berbigarius, Bergier 24
Biſſontem bubalum 24
Breve 58
Bubalus 24
Burgundia latitudo 63
Burica 23
Burichincas 6

CAballicare 20
Cambitio 30
Cambium 30-38
Camiſia 65
Camiſilia 152
Campi 8
Campus, Kampff 17
Cancellarius 6
Canum genera aliquot 22
Capella 62
Capellanus 4
Capulare ſepem 24
Carra 38
Carrada, fuoder 30. 46. 33. 54
Caſa 31. bis 35. 43
Caſa Dei 29
Caſale 38. 39.41.45
Caſati, Caſates 26. 37. 49. 56
Caſticia 48
Cauba 24
Celga vide Zelga.
Cenſores, Zinßleuth 56
Cenſuale beneficium, Zinßleben 54
Centena, Centenarius 15
Ceruella 19 ter
Cherno vide Kerno.
Clandaticum 57
Clauſura in aqua, Wuor 22
Clobo lini 162
Cloſtarium 61
Cohors, Cors 62
Cojovis, id eſt Conjugis 37.38
Collus, id eſt Collum 19
Colonus Eccleſia 12. 14
Colopus pro colapho 23
Connuſcatis 48
Conponere 22
Conqueſtus pro conquiſitione, conqueſte 33
Contradrutum, contre droit 60
Contribules 58
Cortinum 35
Cozzo 152
Curſſodi 22
Curtamiſia 152
Curticula 54
Curtis 21.22,23.31.43.54.60.62
Curtis clauſa 40.43.45.47
Curtis recta 28
Curtes regia 62
Curticula 55
Curtile, Curtilis 34. 43. 46. 51. 62
Guſtores 42

DEciſiones Rota 4
Devotare 55
Diſtringere 62
Domalis caballus 29
Dominicum 11, 60
Dominicata caſa 48
Dorſile pallium quid ſit, colligitur 152. ſq.
Dos pro antiphernis 23
Drutum, droit 60
Ducaria 24
Dum advivit 42. 161
Durem 60

ECcleſiaſtici agri 61
Emphyteuſis, Emphiteoſis 62
Emphyteuticus ager, Emphyteuticum jus 62
Empticius ſervus 56.49
Epiſtola pro inſtrumento 13.29.45.46
Erblehin 52
Eulogia 152
Euua 25
Exadoniare 13
Exturtare equum 20. bis
Exiliare 17
Exſurdare 19

FAcitergula 152
Falſitia lex 29. bis 35. bis
Fano 19.22
Fœdum 53.160
Fœdale jus 160
in Ferro pretium 34. bis
Ferto cera 163
Feudum 53.61. ſq. 63
Feudaliter 151
Filiaſtra 26
Filtra 45
Fiſcalini agri 61
Focus pro ferro calido 19.21
Forella 35
Foraſta 35
Fredum, Fredus 11.12.15.63
Frisginga, Friskinga, Friſchenga 29.38.40.45.46
Fruniſcere 36
Fuſtare 13. ter

GAriola 24
Gaſtaldius 57
Geldus 17.24
Genealogia 22
Genetium 21
Genetiaria ancilla 21
Geniculus pro genu 20 quater
Gerra 61
Gliza 152
Glizinus 153
Gradale 13
Granea 21
Granum, id eſt Kerno 46.53 55

HAiſtarahandi 12
Haribannus, Heribannus 55.57
Hernia 20
Herpices 23
Hoba 31. bis 33. 38. bis 41.49.51.56
Homines, id eſt vaſalli 53
Hoſtare, hoſter 24
Hreſuunt 20.23

IDoniare 17.23
Iectare 21
Imperium merum, mixtum 62
In antea pro impoſterum 38. bis
Infeudare 53
Infeodatio 28
Inliſus 37
Inquultus., incultus 42
Inſignaculum 37
Integri ſtatus poſſeſſio 62
Inveſtitura 34.63
Involare, id eſt furari 14.20.21.22.23.24
S. Iohannis Monaſterium 8
Iohannis villa, Iohannis vvilare 8.33
Iornare, Iornalis 22.45.49. vide Iurnalis.
Ipſud 46.49
Iuchus pro jugero 28.30.31.32. bis 39.53.54
Iugera 33
Junior, jung 21
Iuriſdictio 62
Iurnalis 31.34. vide Iornale.

KElnhoff, Kalen 62
Kerno, id eſt granum 49.54

LAithune 22
Lantgravius 8.28
Leibunculus major 160
Leibunculus minor 161. ſq.
Lena 152
Lidus 24
Locella 44
Loſum 17

MAculare, ſchänden 19 ter
Maycampus, Mayenfeld 8
Major, Meier 35
Maldra, Maldrus, Maltrum 29.41.48.53.54. bis 162
Mallus 33
Mallus publicus, generalis 15.27.28.51.52.56.60
Mallare 15.17
Mallatio 33
Manas 27
Mancare 13
Mancoſi mille, id eſt manſus 57
Manna 39
Manſus, a, um, 41.55.60. bis 61. quater. 160
Manſionaticum facere 57
Manualis pecus 24
Manutergia 153
Marach, pro equo 20 bis
Marca, Martha 17.26.30.47.51.55.57
Marihzan 19
Mariſcalcus 21
Marritio 44.46
Maternicum 42.44
Medela 23
Medicamentum pro emplaſtro 19
Medius Alamannus 20
Melarius 35
Melia fluvius 30
Marwungorum regnum 25
Milus 19
Minare, mener 21
Minuare 48
Minuatio 45
Miſſus 28.52.57. ter
Modiernus 42
Monachorum Benedictionorum duo genera 7
Morgangheba 18
Mordaurus, Morttodum 17.21
Mortuarium 26
Mondia, mut 46
Mulinum pro molendina 22
Munciacum München 7
Mundium 18. bis

NAſthait 18
Negare pro necare 23
Nibalgowa 4
Nocentia 25
Novalis locus 55
Novemgeldi 14. bis 20. bis 25. ter
Novigeldus 12.14

OBa 38
Operatricare 23
Oratorium 55

Oſcardi

Oſcardi 19
Oves moneta 161

Pacationis Charta 34
Pagatus, paſe 53
Pagus 6.55
Pagi 63
Palbipruſt 19
Para 55
Parciare 23
Parentes .;. cognati 13.ter.16.18
Pares 17
Paro vide Baro.
Paſſare 22
Paſſiatum 46
Paternicum 42.44
Peculium 37
Peculiare 42
Pecunialis cauſa 29
Pecuniana 46
Pernullaque 40.44.46.
Pinna 19
Placare. pro plagare 14
Placitum 15.17.22.55.57
Placitare 18
Plaga 19
Plagare 12.13
Plagitare, pro placitare 47
Plumata tapetia 152
Poledrus 21
Pondera .;. pondo 39 bis 40. *quæ & Pondora* 46.
Pondora 39. *Pondura* 45
Pondus, pro Pondo 39.42.54. *Pondos* 38.52. *Ponduos* 37.40.46. *bis*
Pontifex pro Epiſcopo 7
Pontificium pro poteſtate 48
Procarius canis 22.24
Porcaritia domus 22
Porta aperta Paſſporten 27
Poſſeſſio integri ſtatus 62
Poſtheres 45.46.*bis*
Prace 29
Prabenda 154.160
Prabendarius 160
Pradium 53.61
Praſes 8
Praſtare 48.51
Praſtaria, Praſtarium, id eſt precaria 48.49.*bis*
Praſtitum concedere 45
Prateſtinatus, id eſt prateſtatus, præfatus 45
Precarium pro precaria 51
Pregnum 20.21.*bis*
Preſſum 19
Pretiare 20
Proheres 42
Proſcriptio 63
Prugit cervus 24
Brunnon 33
Prutiſſimus .;. prudentiſſimus 42
Pululach 18
Pumarium 41
Puribinga 6
Purpura Tyriaca 152
Pyrale 153

Quuquaſitio 48
Quultus .;. cultus 42

Rauba 17
Recauſare 29
Redibitio 39.63
Repraſtare 48.49.50
Resfunnt 20
Reverſa, Revers 62
Reveſtire 33.52
Roncale 35. *vid. Runcalis.*
Ros tangere 20
Rota, Rotuli 4
Rotwilenſis Camera 5
Rubia fera, Rotgwild 24
Ruſia 45
Runcialis 57. *vid. Roncale.*

Sagum laneum album 152
Saiga 24. *vid. Seigit.*
Saigata 48
Sala 21
Salibum, pro ſaliva 19
Salibus pro Salicis 52
Salici agri 61
Salica domus 51
Salica terra 34.51.61
Sauma 45
Scabinus, Scabinius 60.*bis*
Schupſleben 62
Sciuria 21.23
Scuſſum granum .;. excuſſum 46
Segla 39
Seigit pro ſaiga 46
Semiſſis, ſemiſſus, id eſt dimidius ſolidus 20.45
Seniſcalcus 21
Sequenterianum animal 21
Seramus rubeus, niger 24
Seuſis, ſeuſius canes 22
Sica 15
Secla, Sigla, Segla 39.41.45.48
Signe 37
Silvicola 34
Siniſcalcus, vid. Seniſcalcus.
Siricum pro ſerico 19
Socus, fort. ſaccus 42
Solidus Turicenſis 161
Spata 17.18.22.54
Spatarius faber 21
Spelda, Spelta 46.*bis*
Spicarium 21
Stagnare, Stellen 19.*bis*
Stipulatio Legis 35.*bis*
Stotarius 24
Stoupus 160. *quinquies* 161.162
Stoupus major & minor 161.162
Stradura 45
Strumentum 35. *Quater.*
Stuba 21
Stuppare, Stopffen 19
Suarzwald ſaltus 30
Subtile 152
Suetqua 37
Suonbuoch 34

Talare 15
Talentum pro centenario 162
Tapetium 153
Taudragil 20
Teſtamentum pro inſtrumento 27.*bis* 56
Texaga 24
Tollutum 60. *vid. Tullutum.*
Tracta ſpata 17.18.23
Tradavium 60
Transcapulare 19
Transpaſſare 22
Tremiſſis, Tremiſſa, Tremiſſus, Triemiſſis 13.21.23.25.29.41.45.
Tremiſſalis 48
Teudis cervorum 24.*bis*
Troppus 20.29

Tudem .,° *dotem* 45
Tuitiſcè 34
Tullutum 15. *vide Tollutum.*
Tunica linea 65
Turicenſis ſolidus 161
Tutunderit 19
Tyriaca purpura 152

V *Accarius* 24
Vaccaritia 21
Vaſſus 15.21.33
Vaſſallus 31.51
Vectigalis ager 62
Veltrus canis leporalis 22
Vernacula terra, id eſt ſui juris 36.37.38
Vernaculi ſervi, ancillæ 37.45
Veſtiaria ancilla 21
Veſtire 38. *bis*
Veſtita manu 45
Veſtitura 34.53.58. *ter.* 63
Vicarius 29.160
Vicus & villa 56.160
Vilare vid. Wilare
Villicatus 162
Villicatio 148
Villicus de Rorbach 161
Vocatus pro Advocato 35
Vomeres 56. *bis*
Vſare 48. *bis*
Vſitare 29
Vſufructuario 48.49

W *Adium* 12.15.57
Watſpenda 55
VVergeldus, VVerigeldus, VVirgeldum 14.17. *ter.* 18.21.24
VVilare 46.47

Z *Elga* 49.54
Zeringia Duces 63

F I N I S.

Digitized by Google

ALAMANNICARUM RERUM SCRIPTORES

ALIQUOT RECENTIORES,

CUMPRIMIS

JOACHIMI VADIANI

ANTIQUITATES,

TOMUS TERTIUS

ET

ULTIMUS,

EX BIBLIOTHECA

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI,

CUM

INDICE ABSOLUTISSIMO.

FRANCOFURTI ET LIPSIÆ,

Impenſis JOHANNIS FRIDERICI FLEISCHERI.

M DCC XXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

SYLLABUS
SCRIPTORUM HOC TOMO CONTENTORUM.

JOACHIMI VADIANI COS. SANCTGALLENSIS,

DE

Auctoribus & eorum Scriptis pag.* 1
Ejusd. Præfatio in Farraginem Antiquitatum Alamannicarum &c. *4
Ejusd. Farrago Antiquitatum Alamannicarum, ſive de Collegiis & Monaſteriis Germaniæ veteribus Liber, ut in regno Francorum & inſecutorum Principum aliquot ſeculis habuerunt, libr. II. 1.33
Bartholomæi Schobingeri JC. Additiones ad dictam Vadiani Farraginem 85
Johannis Comandri Epiſtola ad Joachimum Vadianum de antiquitatibus Curiæ in Retia prima 114
Joachimi Vadiani liber de Primitiva Eccleſiæ ſtatu, ſeu Chriſtianiſmi ætatibus 117
Ejusd. Epiſtola de conjugio ſervorum apud Alamannos ad Joannem Zuickium 139
Johannis Zuickii JC. Epiſtola reſponſoria ad Joachimum Vadianum 154
Leonis Judæ Epiſtola de Divortio, ad Joachimum Vadianum, & Dominicum Zylium 153
Johannis Kesleri Bibliotheca Sangallenſis ad Joachimum Vadianum 157

DE

Digitized by Google

Digitized by Google

DE AUCTORIBUS ET EORUM SCRIPTIS,

JOACHIMUS VADIANUS PATRICIUS ET CONSUL SANCTGALLENSIS.

EX nobili & pervetuſta Vadianorum Turgoviæ ſuperioris familia, cujus etiam Dodechindus Abbas in Appendice ad Marianum Scotum meminit, & à noſtrate vulgo, von VVatt, *indigetatur. Prima ſtudiorum ſuorum fundamenta jecit S. Galli in Monaſterii ſchola exteriori. Inde Viennam Auſtriæ miſſus, ubi pater ejus per Hungariam & Poloniam negotia exercebat, tantos in ſtudiis progreſſus fecit, ut brevi ac valde etiam adoleſcens ſummos philoſophiæ honores conſequeretur. Relicta Vienna Cracoviam petiit in Polonia; verum Doctores minus ex ſententia quum reperiſſet, Budam ad Regem Hungariæ contendit, famâ regiæ Bibliothecæ allectus. Hæſit illic aliquandiu Regi & Doctoribus ob ingenii acumen & eruditionem gratus. Hinc reverſus Viennam, Collegio Profeſſorum Philoſophico adſcribitur, juſſu ac mandato Friderici III. Cæſaris, à cujus manu propria lauream accepit Poeticam. Tandem ſummo in medicina gradu conſcenſo à civibus ſuis vocatur in patriam, ubi ſuæ, cui præfuit Reipubl. ſtrenuiſſimam, fidiſſimam atque utiliſſimam navavit operam. Ex præceptoribus præcipue coluit Georgium Collimitium Mathematicum, Joannem Cuſpinianum Hiſtoricum, & Conradum Celtem Protucium Poëtam, quibus uſus eſt quam familiariſſimè. Ex condiſcipulis familiares ſibi inde ab initio fecit Huldrichum Zuinglium, qui tum ſe Cogelium ſcribebat, Henricum Loritum Glareanum, Arbogaſtum Strubium, Joannem Eckium, Rudolphum Agricolam Juniorem, & Joannem Fabrum. Eraſmi, Lutheri, Melanchtonis, & omnium ejus ævi doctiſſimorum hominum amicitiam ac benevolentiam ſumma ejus doctrina, ſingularis humanitas, & quæ apud Helvetios plurimum poterat, auctoritas maxima ſuopte poſt ingenio conciliaverunt. Mortuus eſt S. Galli Anno Domini cIɔIɔLI. ſepultus in cœmeterio D. Magni, ſed pro more ejus eccleſiæ nulla adjecta monumenti memoria. Ejus ſcripta quædam commemorat Conradus Geſnerus in Bibliotheca, cujus verba non pigrabor adjicere.*

Joachimus Vadianus (inquit) natione Helvetius, Medicinæ Doctor, Poëta & Orator in lucem edidit carmen de laudibus Cæſarum Friderici III. patris & filii Maximiliani, Epitaphium Rudolphi Epiſcopi Herbipolenſis &c. liber excuſus Argentinæ apud Joan. Pruſz anno cIɔIɔxIv. Æglogam, cui titulus FAUSTUS contra invidos quoſdam, Elegiam de Vadianorum familiæ inſignibus, à Sigiſmundo primo Romanorum Rege donatis, ad Melchiorem fratrem anno cIɔIɔxvII. Elegiam, quæ certamen cum morte deſcribit, & oden in laudem Dominicæ reſurrectionis, Viennæ publicè dictatam anno cIɔIɔx. ibidem impreſſam, cum Arbogaſti Strubii Glaronenſis Helvetii orationibus & verſibus quibuſdam, ſylvas de laudibus patriæ, ni fallor, inſcriptas. De poëtica & carminis ratione librum ad Melchiorem Vadianum fratrem excuſum Viennæ Auſtriæ, anno cIɔIɔxvIII. Commentaria in libros tres Pomponii Melæ de orbis ſitu, impreſſa primum Viennæ Auſtriæ anno cIɔIɔxxIII. deinde Pariſiis cIɔIɔxxx. Adjectis præterea locis aliquot ex Commentariis ſummatim repetitis & obiter explicatis, in quibus Joannes Camers in Enarrationibus ſuis in Solinum ab eo diſſenſerat. Item Epiſtola ad Rudolphum Agricolam Rhetum Juniorem ſcripta, ubi explicatur locus apud Plinium de Dodrante & Pigmæis, de longitudine Gabaris, & quid ſit uncia apud eundem. Locus Perſii ex Satyr. I. Si coſtam longo &c. De Antipodibus multa, de lacu Acronio & Veneto. Locus Lucani ex lib. 6. de Dorio. Locus Virgilii ex 1. Georgicor. de vertice Auſtrino. Hæc deinceps Baſileæ etiam excuſa ſunt apud Cratandrum. Scholia in 2. C. Plinii librum Naturalis hiſtoriæ, impreſſa Baſileæ apud Henricum Petri, cum Jac. Ziegleri Commentariis in eundem librum. Epitome trium terræ partium, Aſiæ, Africæ & Europæ, compendiariam loco-

Digitized by Google

rum deſcriptionem continens, præcipue quidem, quorum in Actis Lucas, paſſim autem Evangeliſtæ & Apoſtoli meminere. Opus impreſſum Tiguri cIↄIↄxxxIv. Idem opus ab auctore recognitum ibidem excuſum eſt in 8. additis quibusdam tabellis Geographicis anno Dom. cIↄIↄxLvIII. Aphoriſmorum libros 6. de Conſideratione Euchariſtiæ, de ſententiis videlicet ſuper hac re controverſis, de ſacramentis antiquis & novis, deque verbo, ſymbolis & rebus. Item de vero veri corporis Domini JEſu, de transſubſtantiationis dogmate & veritate corporis Chriſti humani, prætereà qualis fuerit ritus cœnæ veteribus: rurſus per quos, quomodo & quibus temporibus is ceremoniarum acceſſione auctus atque immutatus ſit, opus impreſſum Tiguri apud Froſchoverum anno cIↄIↄxxxvI. Orthodoxam & eruditam epiſtolam, qua explicat quæſtionem, an corpus Chriſti propter conjunctionem cum verbo inſeparabilem, alienas à corpore conditiones ſibi ſumat, impreſſum Tiguri anno cIↄIↄxxxIx. Ad D. Joannem Zuickium Conſtantienſis eccleſiæ paſtorem epiſtolam, in qua poſt explicatas in Chriſto naturas diverſas, & perſonam ex diverſis naturis unam, JEſum Servatorem noſtrum, vel in gloria veram eſſe creaturam, tum oraculis ſcripturarum ſacroſanctis, tum interpretum Orthodoxorum authoritate docetur & demonſtratur. Præterea Antilogiam ad D. Caſparis Schuenckfeldii argumenta in libellum, qui ab eo ſummarium inſcriptus eſt, collectam, quibus Chriſtum Dominum in gloria receptum amplius creaturam nullo modo eſſe contendit, opuſculum anno cIↄIↄxL. Tiguri excuſum. Pro veritate carnis triumphantis Chriſti, quod ea ipſa quia facta eſt, & manet in gloria, creatura, hoc eſt noſtra caro eſſe non deſierit. Anacephalæoſim ſive recapitulationem, ubi quædam amplius explicantur; & quæ multis antea expoſita fuerant, breviſſime repetuntur: Tiguri excuſam. Contra tredecim inſignes Caſparis Schuenckfeldii errores, de Confeſſione & gloria Chriſti, quos partim primus introducit, partim veteres renovare conatur, libellus Tiguri editus Germanico ſermone. Item aliud opuſculum Germanice ſcriptum, contra eundem Schuenckfeldium, Chriſtum in gloria creaturam amplius negantem per eruditos quoſdam fratres ex ſuperioribus Latinis Joachimi Vadiani libris congeſtum &c. Conſilium contra peſtem editum Baſileæ. Claruit apud Sangallenſes anno cIↄIↄLI. quo etiam obiit. *Hæc ille. Scripſit præterea Latino ſermone quæ nondum edita, Notationes in Novum teſtamentum, Explicationes in Acta Apoſtolorum, Quæſtiones diverſas & earundem reſolutiones, Tabulas Coſmographicas, Notas in Perſii ſatyras, Commentaria in Columelli hortulum, Commentaria in Solinum; Notas in Alberti Magni deſcriptionem orbis terrarum, Notas in Thomæ Aquinatis tractatum de corpore Chriſti, librum Epiſtolarum, libros Carminum, orationes & alia, quæ memoria exciderunt. Germanicè itidem Scripta ſuperſunt, de Collegiorum & Monaſteriorum vera reſtauratione ad Senatum Bergenſem, Deſcriptio Lacus Acronii & confinium locorum, Deſcriptio Turgoviæ; ex quibus duobus libris valde & tacito auctoris nomine locupletavit Chronica ſua Johannes Stumphius Tigurinus. Diſceptatio & Arbitrium in cauſa Bernenſium & ſeptem Pagorum de Adminiſtratione Lantgraviatus Turgovienſis & alia, quæ S. Galli adhuc extant partim apud Schonbingeros & Zollikoveros, ejus nepotes, partim in Bibliotheca D. Magni quæ eſt Reipublicæ. Omnia duobus Tomis comprehenſa, edere ſtudebat noſter Schobingerus; ſed morte præventus non abſolvit.*

BARTHOLOMÆUS SCHOBINGERUS PATRICIUS ET I. C. SANCTGALLENSIS.

EX antiqua Schobingerorum gente, quæ apud Villanos aliquot centum annos clara. Nomen habent à caſtello, cujus adhuc rudera ſuperſunt Schovvingen, *haud S. Gallo procul ſub Abbatis dominio, cujus nominis & aliud fuit in Turgovia, Glatburgum inter & Oborburam, nunc Pincernarum à Caſtello, qui Glatburgum inhabitant, peculium. Vir fuit multarum linguarum gnarus, Italicæ inprimis, Gallicæ & Hiſpanicæ, quarum terrarum Academias non otioſe, & dicis gratia (ut multi ſolent) perluſtraverat. Patrem habuit Davidem, virum adæque doctum, ac cordatum, cui Theodor. Zuingerus magnam Theatri ſui partem inſcripſit. Avum Bartholomæum, cognomine Divitem Philoſophum, qui ſuper naturæ arcanis auſus eſt cum Theophraſto Paracelſo & Alexandro à Suchten, quibus familiariſſimus erat, in certamen deſcendere. Scripta extant apud Schobingeros, ſi cum aliis comparentur, auro contra cara. Proavum Joannem, Præfectum Baronatui Oberbergenſi à Principe ac Abbate S. Galli. Abavum Joannem Scultetum Villanum, virum ſtrenuum ac bellicoſum, cujus non ſemel meminit Joannes Ticklinger in Chronico Bernenſi. Moritur noſter iſte Schobinger, noſter (inquam) qui me*

Digitized by Google

me ut alterum ſuum, dum vita fuit, amabat, anno cIↄIↄclv. *ſummis vigiliis fatigatus, quas edendis his ipſis libris, tum Vadiani operibus integris & tandem exſcribendis ac illuſtrandis Principum, Comitum, Baronum, Nobilium quorundam vetuſtis carminibus lucubratus fuit, hydropia inſuper tactus. Sepultus St. Galli in Cœmiterio B. Magni ſine epitaphio.*

JOHANNES COMANDER, ECCLESIASTES CURIENSIS.

AN quid ediderit, & quid illud ſit, quod ediderit, pariter habeo compertum. Profeſſione fuit Presbyter & Parochus Cathedralis Eccleſiæ Curienſis poſt mutationem religionis, cujus ille primus in Rhetia Curienſi author ac perſuaſor, Eccleſiaſtes reformatæ Curienſis Eccleſiæ. Devixit multis annis ante Vadianum.

JOHANNES ZUICKIUS PATRICIUS ET IC. CONSTANTIENSIS.

EX nobiliſſima Zuickiorum apud Conſtantienſes familia. Summum in jure utroque gradum Friburgi Briſgojorum eſt adeptus, Udalrici Zaſii inde ab incunabulis Studiorum Condiſcipulus, & ſodalis. Catholicæ veritatis primus apud Conſtantienſes contra veteratores, ſocio Ambroſio Blarero Conſobrino ſuo reſtaurator. Vir ſine dolo, ac fuco verè pius, ſyncerus & orthodoxus. Poſt occupatam à Carolo Quinto Conſtantiam, ſeceſſit Epiſcopizellam Turgoviæ, ubi & mortuus ac ſepultus eſt, & quò patrem meum Heinricum Goldaſtum ab Haiminsfeldt, amitæ ſuæ nepotem, abductum reliquit. De hoc Conradus Geſnerus in Bibliotheca hæc tantum ſcribit: Joannes Zuiccius Doctor, Conſtantienſis Eccleſiæ miniſter, ſcripſit libellum Germanicum de conjugio Conſtantiæ editum in 4. Item ad Reutlingenſis Epiſtolam *ſcripſit præterea hymnos quosdam Eccleſiaſticos, qui etiamnum in Eccleſiis reformatis cantantur.*

LEO JUDÆ PROFESSOR TIGURINUS.

COnradus Geſnerus in Bibliotheca. *Leo Judæ, Eccleſiæ Tigurinæ miniſter, ex ore Hulderici Zuinglii annotationes in Geneſim & Exodum, item in quatuor Evangeliſtas, Paſſionis Dominicæ hiſtoriam, ac in Epiſtolas Pauli ad Romanos, Corinthios, Philippenſes, Coloſſenſes, Theſſalonicenſes, & in Jacobi Epiſt. Annotationes excepit. Præterea opus Articulorum ſive concluſionum Hulderici Zuinglii è Germanico Latinum reddidit; quod cum reliquis Zuinglii operibus habetur, & ſeorſim Tiguri excuſum eſt* cIↄIↄxxxv. *Catechiſmum majorem & minorem Germanicè ſcripſit, diſtributum in vices interrogandi ac reſpondendi. Impreſſos ibidem veteris teſtamenti libros Hebr. ſimplici & pura dictione è Sacra Hebræorum lingua, conſultis ſimul orthodoxis interpretibus, in Latinam tranſtulit, fide & religione ſumma: paſſim autem per tota Biblia adnotationes & variæ lectiones marginibus adjiciuntur, Froſchoverus excudit Tiguri anno* cIↄIↄxLIII. *Hiſtoriam Paſſionis Domini noſtri, ex quatuor Evangeliſtis conjunctam, clara & ſimplici expoſitione Germanicè ſcripſit, impreſſam Tiguri. Deſiderii Eraſmi Paraphraſes in novum Teſtamentum in Germanicum ſermonem vertit, adjecta declaratione in Apocalypſim Joannis per D. Conradum Pellicanum, ibidem excuſas. Antea quoque tota Biblia Germanicè reddiderat, ad Hebraicam veritatem cum Judæo quodam diligenter collata, quæ item Tiguri edita ſunt. Claruit apud Tigurinos anno* cIↄIↄxL. *Scripſit etiam Germanice de ſepultura, reſurrectione, & aſcenſione Chriſti & miſſione Spiritus Sancti. Zuinglii Antibolon contra Emſerum de vera & falſa religione, de providentia ad Chriſtianum Regem, in Germanicam linguam convertit, Bullingeri librum contra Anabaptiſtas Latinitate donavit.*

JOHANNES KESLERUS SANCT. GALLENSIS.

HIc ante reformationem religionis, ſacerdos fuit in æde D. Laurentii apud S. Gallenſes: ſed admodum juvenis. Quæ ætas hominem impulit, ut poſt mutationem animum ad artificium ſellariorum adjiceret, quod etiam plurimos annos exercuit. Tandem à ſenatu ob eruditionem ad functionem Scholaſticam vocatus, in ea ſtrenuè ac diligenter, usque ad obitum perſtitit. Scripſit Chronicorum opus ingens lingua Germanica, quod apud ejus filium S. Galli extat. Præterea vitam Joachimi Vadiani Conſulis, Commentarium in ejusdem Vadiani Gallum, & alia, quæ in manus noſtras non venere.

JOACHIMI VADIANI CONS. SANCTGALLENSIS,

IN FARRAGINEM ANTIQUITATUM DE COLLEGIIS ET MONASTERIIS GERMANIÆ VETERIBUS PRÆFATIO.

DE Collegiis, Monaſteriiſque Ger-
maniæ antiquis ſcripturo, mi-
nime alienum ab inſtituto vi-
ſum eſt, ſi quas terras eo nomi-
ne intelligeremus, Candido lectori ante
omnia proponeremus. Germaniam igi-
tur à Septentione venientem, veteres
amnibus Rheno & Danubio terminabant;
ab occaſu quidem Rheno, à meridie Da-
nubio: pauci ad alpes uſque extenderunt.
Sed horum tamen authoritate præterita,
veterum ſententiam poſterior traditio
confirmavit. Migratione autem gen-
tium Germanicarum trans Rhenum &
Danubium factum eſt, ut & provinciæ li-
mitaneæ & conterminæ in nomen Ger-
maniæ tranſierint, & illa, quam ſupra
memorati amnes includunt, vetus poſtea
dicta ſit. Quæ quidem quia poſtrema Ro-
manorum armis patuit, neque unquam
aut tota devicta eſt, poſtrema etiam Chri-
ſtianam religionem accepit. Nos Germa-
niæ nomine tam veterem illam, quam pro-
vincialem cisrhenanam, Danubia nam-
que intelligimus. Et Germaniæ quidem
provinciales has præcipue terras ingredie-
mur, quas Franci & Alemanni Rhe-
num & Danubium transgreſſi occupa-
runt. Primi autem omnium Germano-
rum Franci, & Francorum pars Aleman-
ni ad fidem Chriſti converſi, Collegio-
rum & Monaſteriorum Germaniæ Autho-
res fuere, extructis videlicet, & amplis
redditibus donatis, baſilicis cœnobiiſque
Presbyterorum & Monachorum, quibus
Epiſcopi & Abbates præficerentur. Con-
ſtat autem longe ante Francorum & Ale-
mannorum migrationem, & ſi colligi-
mus, non ita multis annis à paſſo Domi-
1 no, Chriſti uſque adeo nomen & doctri-
nam per provincias illas increbuiſſe, ut
& in Rheni & Danubii ripa Eccleſiæ Chri-
ſtianæ frequentes emerſerint, & eſſent
viri ſancti, ſacra illa & vere Apoſtolica
functione ornati; qui harum curam ge-
rerent. Verum & hæ utcunque inſtitutæ
& auctæ, Germanicarum gentium fre-
quenti eruptione, deinde vero migratio-
ne, non afflictæ modo, ſed oppreſſæ
etiam & magna parte extinctæ fuerunt.
Quare factum eſt, ut ſtatu rerum mutato
in novis illis & feris provinciarum colonis
erudiendis, & inſtauranda iterum in Chri-
ſtum fide, denuo ſudatum & laboratum
fuerit. Neque eſt à vero alienum, plus
operæ datum fuiſſe ei negotio in barbaris
illis edomandis convertendiſque ad Do-
minum, quam in Latinis adeoque Pro-
vincialibus veteribus initiandis antea un-
quam impenſum fuiſſet. D. Hierony-
mus in Epiſt. quam ad Geruntiam de Mo-
nogamia ſcripſit, calamitatem illam, quam
Germani provinciis Rheno vicinis intu-
lerant, non hac modo cauſa deplorat,
quod videret barbarorum eruptiones Im-
perii Romani dignitati & quieti incom-
modare, ſed illa etiam quod Eccleſiæ pro-
vinciales indignis modis affligerentur.
Longe amplius ploraturus arbitror, ſi
provinciis demum devictis & occupatis
Eccleſias disjectas exciſaſque tot millium
Chriſtianorum caſu & interitu vidiſſet.
Quod ipſum paucis annis à Hieronymi 2
morte ſub Valentiniano ejus nominis Ter-
tio accidiſſe proditum eſt, annis poſt na-
tum Chriſtum paulo minus quadringen-
tis. Germanorum autem, qui rupto li-
mite amnes tranſiverunt, potiſſima pars
Franci fuerunt, & in Rhetiam primam
à prima Germania longe lateque diffuſi
Alemanni, tanto tum corporum robore,
tum animorum ardore prædici, ut nihil
mirum ſit, vel potentiſſimis populis ipſos
terrori fuiſſe. Horum priores Franci, 3
longius à ripis Galliam ingreſſi, quum de-
victarum gentium conſuetudine cultiores
paulo civilioreſque facti eſſent, demum
Remigio authore ad fidem Chriſti con-
verſi ſunt. Clodoveo illo Hilderichi filio
clariſſimo Principe baptiſato, (cujus vir-
tute Regnum illud à Francis Germanis in
Gallia conſtitutum, quod annis ante ſe
plus minus 60. duraverat, longe maxime
inclaruit) tanta quidem animorum mu-
tatione & cultu, ut religionem Chriſtia-
nam, quam ignari primis illis in motibus
tantopere affecerant, mox ſumma ope
inſtaurare circumquaque & incredibili
quadam animorum pronitate excolere
perrexerint, neque non & authores fue-
rint religionis ſuſcipiendæ non modo Ale-
mannis, quos devicerant, poſtea ſui &
juris & nominis facti, ſed etiam Bajoariis,
Saxonibus & Toringis, aliiſque Germa-
niæ populis, qui partim provincias occu-
parunt, partim ſuas ſeſe intra ſedes conti-
nuerunt. De qua re omni deque Gen- 4
tium Germanicarum migrationibus vir
doctiſſimus Beatus Rhenanus Seleſtadien-
ſis, in libris illis, quos de rebus Germani-
cis ad Ferdinandum Cæſarem ſcripſit, ma-
gna fide & diligentia prodidit, ad quem
nos

Digitized by Google

nos lectorem plura deſiderantem remitti-
mus. Ad Francos interim & Alemannos
converſi, quos ſatis conſtat inter elogia
ſua & acclamationes, quibus ſunt gaviſi,
nullas plauſibiliores habuiſſe, quam quæ
converſos ſe ad fidem Catholicam reſta-
5 rentur. Extant enim hodieque in vetu-
ſtiſſimis codicibus, quædam de Vernacu-
la, ni fallor, Francorum lingua à Scri-
bis utcunque tranſlata, quæ in hunc mo-
dum habent;

GENS FRANCORUM INCLYTA,
AUCTORE DEO CONDITA,
FORTIS IN ARMA,
FIDELIBUS ATQUE AMICIS FIRMA,
PROFUNDA CONSILIO,
NOBILITATE INCOLUMA,
FORMA EGREGIA,
AUDAX, VELOX, VEL ASPERA,
AD CATHOLICAM FIDEM FIRMITER CONVERSA.

Et item illud pervetuſtum:

VIVAT SI FRANCOS DILIGAT,
CHRISTUS EORUM REGNUM USQUE IN ÆTERNVM CUSTODIAT,
RECTORES EORUNDEM LUMINE GRATIÆ SUÆ REPLEAT,
EXERCITUMQUE EORUM PROTEGAT ATQVE DEFENDAT,
FIDEM MVNIAT,
PACEM, FELICITATEM, SANITATEM, PER OMNIA SÆCVLA TRIBVAT.

Sub Regibus autem Ludevico, Childe-
berto & Lothario, hoc ſibi laudes vendi-
cabant Franci, quod jugum Romano-
rum excuſſerint, quod ſanctorum cor-
pora igne, ferro, beſtiis confecta, au-
ro & ebore incluſerint, quod regnum
Chriſtianorum fundarint, à cujus pri-
mordiis uſque adeo infeſti Romanis erant,
ut ne nomen quidem Imperii æquis auri-
bus ferrent, ne dum Imperium ipſum ad-
6 mitterent. Quæ res poſtea Romanis
Pontificibus, & ipſis imperium Orientis
detrectantibus, occaſionem præbuit non
parvam voti potiundi, nomine imperii
ad Francos, atque inde etiam ad Germa-
nos reliquos tranſlato, ſimulque Italiæ
rebus eo modo diſpoſitis & paratis, ut
certa ratione inita, & paucis ſæculis elapſis,
non Urbis modo dignitas poteſtaſque,
quæ in Regum & Imperatorum manu
erat, ſed magna etiam Italiæ pars, quæ
ditionis antea imperialis fuiſſet, in jus &
manum Antiſtitum Romanorum perve-
nerit. Quod quidem à Francis facile erat
impetrare, nimirum Religioni utcumque
tum affectæ, ſed perſuaſæ tamen & rece-
ptæ, addictis, & ultro vel iniqua defe-
rentibus, quo minus antiqui imperii ro-
bur quod ſæpe nocuiſſet, reſtaurari, ſe-
desvè illa vetus ab Orientibus imperatori-
bus, obtineri ullo ſtudio poſſet. Erant
quidem & hi Chriſtiani, & toto in Orien-
te celebrati, ſed religionis intereſſe viſum
eſt Francis, ſi horum fortunas & dignita-
tem adverſum Orientis Principes tueren-
tur, quorum ſtudiis & favore tranſlatum
in ſe imperium ſuſcepiſſent. Ad hæc ne-
que clades perpeſſæ exciderant, quas ma-
ximas Principes Urbis vel Chriſtiani cla-
riſſimis Germaniæ populis intulerant. Et
ob oculos verſabatur amplum & potens
Italiæ regnum, quod annis minus 200.
Germani Langobardi poſſidebant, cujus
potiundi ſpem minime inanem jam du-
dum Præſules Romani Francis ingeſſerant,
non tam hoc agentes, ut Italiâ carerent
Imperatores Byzantini, quàm ut Longo-
bardi Francorum opera ſemel ab univerſa
Italia ſummoverentur. Veterum qui-
dem Romanorum gloriam hac una invidia
premebant Franci, quod toto orbe &
multis ſæculis Eccleſias Chriſti, nullo aut
ſexus aut ætatis diſcrimine, trucidaſſent.
Proinde & leges ſuas, quæ à Theoderico
primi Ludevici filio editæ, atque hinc à 7
Childeperto & Lothario, quem Clotha-
rium ſcribæ Gallici vocant, potentiſſi-
mis Regibus auctæ, poſtremo autem à
Dagoberto in optimam formam redactæ
ſunt, hac de re inprimis commendarunt,
quod nihil in ſe haberent, quod aliqua ex
parte paganiſmum reſiperet. Ita licet 8
nulla unquam gens fuerit, quæ ſuis legi-
bus non plurimum tribuerit, tamen Fran-
ci hac una in re gloriam ſtatuebant, quod
non juſtis modo, ſed piis etiam legibus
uterentur. Et profecto extra controver-
ſiam eſt, vix alias gentes in illa duritie
barbarieque ſæculorum, Eccleſiis ornan-
dis fovendiſque amplius impendiſſe, quam
Franci & Alemanni impenderunt. Vete-
rum enim Eccleſiarum provincialium cir-
ca Rhenum & Danubium quaſdam re-
ſtaurarunt amplis cenſibus additis, quaſ-
dam autem novas è fundamentis exædifi-
carunt, nihil minus donatas, & ornatas,
quam illas priores. Ex reſtauratis autem 9
præcipue cenſentur Auguſtana Vindeli-
corum, Magonciacenſis: Treverenſis,
Colonienſis, quas ſatis conſtat, ante-
quam Franci & Alemanni è Germania mi-
grârint, minime incelebres & infrequen-
tes fuiſſe. Germanicarum enim Eccle-
ſiarum cis Rhenum Irenæus vetus author
meminit, & eſt notum D. Hieronymum 10
multo tempore Treveris egiſſe, antequam
Franci & Alemanni ſuis è ſedibus migra-
rint. Neque abſimile vero eſt, & Ne-
metum eccleſiam, quæ hodie Spirenſis,
& Vangionum, quæ VVormatienſis, ſed 11
& Rhætorum, quæ apud Curiam eſt ve-
tuſta, nec in totum ignota colonis pro-
vincialibus initia habuiſſe: ſi quidem Da-
goberto regnante claram fuiſſe Spiren-
ſium

Digitized by Google

ſium Eccleſiam conſtat. Et illam quæ eſt Aquiſgrani, poſtea Caroli M. liberalitate fundatam ornatamque eſſe notius eſt, quam ut multis ſit referendum. Nec præterit nos Germaniæ Principes, qui fractis demum & collapſis Francorum rebus imperarunt, non modo cœnobia plurima, ſed collegia etiam & Cathedras in Germania condidiſſe. Baſilienſem enim Heinricus I. Bambergenſem Heinricus II. Magdeburgenſem Ottho I. Saxo, Princeps clariſſimus, cui decem minimum Epiſcopales ſedes in Germania fundatæ tribuuntur. Et ne omnes numeremus, aliæ item atque aliæ Eccleſiæ diverſis locis, & temporibus illorum beneficentia & liberalitate fundatæ ſunt. Quorum quidem Exemplum nuperrimi Principes ſecuti, non cœnobia ſolum, ſed etiam Epiſcopatus recenti admodum memoriâ reſtituerunt. Viennenſis enim Epiſcopatus in Pannonia Maximiliano Cæſare procurante, à Patavienſi ſubdiviſus & paucos ante annos inſtitutus eſt, cum antea Baſilica illa ornatiſſima S. Stephani nonniſi Præpoſitum habuerit, exigua diœceſi contentum. In primam enim Pannoniam ſeſe diœceſis Patavienſis effundit, quæ tamen non paulo anguſtior eſt Salisburgenſi, quæ omnium in Norico poſitarum Eccleſiarum ampliſſima eſt. Illud conſtat etiam, antiquas juxta Rhenum & Danubium ſitas Eccleſias, Otthonum & Heinrichorum liberalitati plurimum debere, imprimis autem Spirenſem, quæ ſingularem Henrici III. beneficentiam experta eſt. Porro ut omnium commune viſum eſt pietatis ſtudium donare & largiri Eccleſiis, neque quiſquam ullius ordinis Germanorum, poſt doctrinam illam operum & meritorum imbibitam, ſuæ ſuorumve ſalutis curam negligendam eſſe hac via putavit: uſque adeo condendis donandiſque ſacris ædibus prope omnes admirabili quodam conſenſu & voto incubuerunt. Quare & Duces conſtat & Comites hac à parte religioni propagandæ innumeris cœnobiis extructis affuiſſe. Tanta enim fuit Germanicarum gentium quondam in monaſteria liberalitas, tanta (ut vere dicam) profuſio & largitas, ut prope in confeſſo ſit, non Galliæ ſolum Comatæ, ſed Narbonenſis etiam & Italiæ ipſius ditiſſima cœnobia vetera, bona ſua ferme omnia Langobardis & Francis & Burgundionibus debere. Siquidem Langobardi ante Francos in Italia annis minimum 200. regnarunt. Burgundiones autem ſub Juniore Theodoſio, Galliam ingreſſi, regnum & ipſi conſtituerunt adeo amplum, ut magna pars ejus Galliæ, quæ Provincia cognominatur ap ejus ditionem pertinuerit. Spectata quidem eſt & fœminarum ſedulitas cœnobiis maxime puellaribus fundandis adhibita, inter quas non modo Nobiles aut Regiæ, ſed etiam Auguſtæ numerantur. Præcipue harum extitere, Bathildis Ludevici II. Francorum Regis uxor, & Bertrada Pipini Regis conjunx, mater Caroli M. & Mathaldis Henrici I. Adelheidis Otthonis I. Kunigundis Henrici II. Agnes Henrici III. conjuges, inſuper & Hedvviga illa laudatiſſima fœmina Henrici I. filia, quæ nobilem virum Burghardum Suevorum Ducem maritum habuit: porro & Berthæ, filiæ ejus, memoria celebris eſt, quæ Rudolphi Burgundionis conjunx fuit: & Himmelgardis Duciſſæ Suevorum eximia liberalitate non paucis Eccleſiis ſubventum eſſe, Chronographi noſtrates prodiderunt. Sane pluſcula cœnobia Pontifices Germani & etiam Abbates in ipſa Germania à fundamentis extruxerunt, nonnulla paucorum ac privatorum quidem hominum concurſu inchoata, adeo viciniarum liberalitate invaluerunt, ut haud longe poſtea & Abbates ſuſtinuerint, & Regum curæ fuerint oblatæ. Quale & noſtrum quod Sangalli eſt, Gallo primum authore à paucis habitatum, deinde auctius donationum acceſſione factum, demum à VValdramo, nobili quodam (ut conjicio) Durg. Comite locupletatum & reconcinnatum eſt. Et Ottomaro quodam Alem. 1. quidem Presbyt. deinde Monac. conſtituto, jus omne cœnobii adminiſtrandi ab eodem VValdramo Regum manibus oblatum eſt. Id quod Pipino Martelli filio regnante accidit. Exilia tum, ac prope indignæ fuere hominum memoria domus illæ Hereniticæ & cœnobia Monaſtica, non alia magis re quàm paupertate commendata. Verùm ubi orbi Chriſtiano religionis nomine fucus factus eſt, Principes primum, dein & populares, monachiſmi admiratione illecti, in dies magis ac magis fovere monachos & trahere in lucem veluti è tenebris horum ſeveritatem, præterea & opibus juvare, durum vitæ genus cœperunt. Longum autem foret omnium elenchum texere, vel Ducum, vel Comitum, vel Nobilium cæterorum (ut liberos interim & privatos habitiores ſinamus) quorum beneficentia condita aut donata Presbyterorum & Monachorum cœnobia fuerunt; ſatis eſt noviſſe, nihil olim non donatum monaſteriis fuiſſe, primoſque & poſtremos Germanorum hominum ordines, nuperis videlicet admodum temporibus ad religionem converſos,

ſos, in hoc uno ſummam religionis & ſa-
lutis conſtituiſſe, ſi vitæ monaſticæ vacui-
tati pro virili adeſſent, illique ceu offici-
næ juſtitiæ quidlibet largirentur, certa
quidem & indubitata ſpe remiſſionis pec-
catorum, quam hac via ceu compendia-
ria impetrare & conſequi ſe confidebant.
Longè alii tum Presbyterorum, & Mona-
chorum mores, alia vita, diſciplina,
temperantia, ſeveritas, perſeverantia
erat, utcunque vel ſimulato religionis in-
ſtituto, quam à tribus aut quatuor proxi-
mis ſæculis Presbyteri aut Monachi præ-
ſtiterint. Cauſæ enim ut eſſent neceſſe
fuit, quæ variorum hominum animos
accenſos impellerent, ut nec ſumptuum
eos nec expenſarum pœniteret. Virtuti
enim & religioni datum eſt, quidquid
horum liberalitati ad manum fuit: otio,
inertiæ, luxui, voluptati, ne hilum qui-
dem datum eſt. Commune votum erat
omnium, ut religio vera & diſciplina
Chriſto digna inſtitueretur, ut dubi-
tari inde nequeat, quin donatis & par-
tis rebus in ſaginam & dominatum verſis,
antiqua cœnobia palàm hodiè abutantur:
quod quidem è ſerie temporum, quam
ordine referemus, planè conſtabit.

Ad origines igitur ut revertamur,
animadvertendum eſt, antiqua illa Mo-
naſteria non hoc modo cauſa, quam di-
ximus, inſtituta & condita fuiſſe, ſed illa
etiam, ut quoniam gentium Germani-
carum eruptionibus, cultus omnis ſtudio-
rum & litterarum elanguiſſet, ſcholarum
12 vice cœnobia eſſent, in quibus edocti &
inſtituti Monachi & Clerici, non ſacris
modo privatis, ſed publicis quoque fun-
ctionibus, adhiberi, inprimis autem illis
prodeſſe eccleſiis poſſent, quarum curæ
& adminiſtrationi eſſent adhibiti. Vide-
bant enim iſthæc vel barbariſſima tempo-
ra, hoc rectius habere eccleſias Chriſti,
quo doctiores peritioreſque forent, qui
harum præſides eſſent futuri. Et conſtat
hoc ſuo conſilio Reges veteres adeò pro-
feciſſe, ut in illa literarum & ſtudiorum
inopia etiam fœminæ extiterint, atque
hæ quidem, quod miramur, Germani-
cæ, quæ & Græcè & Latinè fuerint edo-
ctæ. Certò autem nobis argumento ſunt
Bibliothecæ monaſteriorum vetuſtæ, vi-
delicet hoc ipſum tum illis ſæculis Mona-
ſteria & Cœnobia fuiſſe, quod noſtris
Gymnaſia ſunt & Academiæ Principum
liberalitate fundatæ, in quibus licet mul-
ti ſint, qui ingenuis artibus & diſciplinis
navant operam, tamen rari ſunt interim
& pauci, qui doctrinæ & eruditionis pal-
mam ferunt, quod quidem & ipſum me-
diæ illi antiquitati, tot incommodis ob-
rutæ & deſtitutæ, accidiſſe quis miretur?
ſed ea de re ſuo loco dicemus.

Nunc & illud admonendum, ſedes
Epiſcopales omnium eccleſiarum orbis
non ſolum dignitate & honore, ſed etiam
tempore priores eſſe Cœnobiis monaſti-
cis. Serò n. Europæ monachiſmus inve-
ctus eſt. Antea quidem in Ægypto &
Syria Authoribus præcipuis Anthonio,
Paulo & Hilarione, deinde & in Aſia
Baſilio Authore monaſtica quædam diſci-
plina inſtituta, quam tamen uſque ad ini-
tium regni Francorum & Italia & Gallia
& Germania, ni fallor, ignoravit. Pri- 13
ma autem quod quidem ſciam eccle-
ſiarum Latinarum Europæ, Provincia
Gallica cœnobia vidit, quum Theodoſio
Juniore imperante, Caſſianus quidam, 14
ut autor eſt Gennadius, genere Scytha
duo monaſteria Maſſiliæ condidiſſet.
Peragraverat hic Ægyptiorum ſolitudi-
nes, choroſque pſallentium monacho-
rum inſpexerat: inde Hieroſolymam ver-
ſus, cum invidia Hæreticorum, ut qui-
dam prodidere, laboraret, nec tuto ad-
modum aut commodo in loco verſare-
tur, Maſſiliam navigavit, & illa, quo-
rum ante meminimus, monaſteria con-
didit, annis minimum quadringen-
tis poſt paſſum Dominum. Ex quo
tempore & alia enata ſunt, ſed rariore ta-
men uſu & exemplo: donec BENEDI-
CTUS ille NURSINUS, tædio vitæ li-
centioris, quod in urbe gliſcebat, com-
motus in Sublaquenſem tractum, qui haud
procul ab urbe in agro Latino eſt, ſeceſ-
ſit, imperante tum Juſtiniano illo, qui
jura vetera populi Romani enucleavit, &
in libros Pandectarum, ut hodie extant,
digeſſit. Ejus viri fama increbreſcente,
monachiſmus non Italiæ modo, ſed Gal-
liæ etiam amplius & extimæ Britanniæ eſt
commendatus. Atque inde primum for-
mulæ quædam ſeu regulæ præſcribi cœ-
ptæ monachis, quas jam ante ipſe Caſſia-
nus prodiderat, cujus extant *De habi-
tu & inſtitutis Monachorum libri*, præter-
ea *Collationes variorum Ægypti Patrum*,
de quibus eam regulam, quæ Benedicto
tribuitur, magna parte deſcriptam eſſe
nemo puto negabit, qui Caſſiani libros
legit. Floruit quidem & in Græcia mo- 15
nachiſmus minime impurus, ut ante dixi-
mus, cujus Baſilium fecere authorem, do-
ctiſſimum illum & amantiſſimum ſolitu-
dinis virum, nec alia de cauſa monachiſ-
mo faventem, quàm quod ſacrarum lite-
rarum ſtudium dignum judicavit, quod
in otio ſilentioque & ſeceſſu excoleretur.
Verùm & hunc ſequaces, mirifice con-
turbata religione ſeu verius diſciplina, de-

Digitized by Google

ſeruerunt, cujus inſtitutum tamen nec in-
ane prorſus nec vacuum pietate aut ab-
ſurdum fuit. Atque utinam tam cupidi
eſſent Monachi noſtri, otii & quietis,
quam ſacris ſcripturis impenderent,quàm
ſunt luxus & voluptatis & ceſſationis, qua
ſe totos ſaginant & farciunt, amantes,
profectò meliùs multis ſæculis habuiſſet
pietatis Studium quam hodie habeat, &
eſſent Monachi plurimi, quibus vel do-
ctrinæ nomine favere noſtri homines
poſſent, quum perditam interim hypo-
criſin nemo non rejiciat & deteſtetur. Ex
temporum autem ſupputatione colligitur,
Caſſianum Benedicto 97. annis priorem
fuiſſe. Benedictum autem Gregorio I.
annis plus minus 40. Sane Gregorius jam
Monachus anno Domini DXCI. Romæ
Pontifex electus eſt, qui probato ſemel
Benedictinæ factionis inſtituto, quidquid
opis augendis paſſim monaſteriis adferre
potuit, attulit. A cujus Pontificatu per-
petuis 500. annis aliam regulam mona-
chi noſtrates non habuerunt, quàm Bene-
dicti: tanto intervallo à Gregorii ætate,
Carthuſiani & Ciſtertienſes Sodales, qui
inter veteres tamen cenſentur, enati ſunt,
longe interim poſterioribus fratrum Men-
dicantium ſodalitiis, quæ (ut verè eſt ab
Urſpergenſi dictum) *mundo jam ſeneſcen-
te, in Eccleſias irrepſerunt.* Ducentis
igitur illis annis qui à Gregorii Pontifica-
tu ad Caroli M. imperium ſupputantur,
monaſteria & Collegia plurima à Lango-
bardis, Burgundionibus, & Francis in Ita-
lia, Galliis & Germaniis, ut ſupra monui-
mus, extructa ſunt, quum anni à Chriſti
nativitate 600. & amplius effluxiſſent.
16 Anglis enim & Hybernis, Mauri in Gal-
lia agentis fama, illectis, Gregorium af-
fuiſſe tradunt, miſſis videlicet fratribus
aliquot, qui Benedicti inſtitutum illis con-
crederent & enuclearent, iiſdemque ar-
canis vel leviter imbutos initiarentur.
Quorum Studiis adeo ſucceſſit, ut brevi
poſtea tempore Hyberni Monachi & Sco-
ti natura etiam ad peregrinandum incli-
nati, prope omnes Rheni & Danubii pro-
vincias oppleriut, & veteri etiam in Ger-
17 mania pluſculi conſederint. Illud con-
ſtat, vel in Pannonia Scotorum fratrum
durare memoriam, & in circumpadana
Italiæ regione, Cœnobia quædam extare,
quæ in gratiam Scotorum, qui ſingula-
rem quandam monachiſmi ſeveritatem
profeſſi ſunt, extructa fuerunt. Notum
eſt Bobienſe monaſterium ad ripam Ticini
conditum, quod Colomanno, ſive (ut
poſteri vocarunt)Columbano Scoto,Lon-
gobardorum liberalitate habitandum ob-
tigiſſe conſtare video. In Ægypto autem
quæ prima omnium terrarum, Conſtanti-
no imperante monachos exhibuit, tria
Genera monachorum fuiſſe Caſſianus tra-
dit, primum quidem *Cœnobitarum*, qui
congregati communi victu degebant,mu-
tuoque manuum labore ſe alebant, gra-
vis alicujus & ſancti viri imperio ſubjecti,
quorum domus Græcis nominibus *Mo-
naſteria cœnobiaque* dicta ſunt,quod com-
munis illis victus eſſet & ſegregata à vul-
go & frequentia mortalium habitatione
uterentur. Secundum *Anachoretarum*, 18
qui longe ſemoti loca plerumque deſerta
& invia incolebant, quales in Ægypto
Paulus & Antonius, in Syria vagus qui-
dem, ſed non diſſimilis profeſſionis Hila-
rion erat. Nonnunquam & cœtibus im-
mixti & ad Eccleſias reverſi, ut ſors aut
ratio obtuliſſent. Neque enim adeo vel 19
addicti erant certo loco, vel *incluſi* (ut
poſtea vocarunt) miſeri; ut non magna 20
ex parte Eccleſiis Chriſti intereſſe, & ſa-
cramentorum myſteriis communicare
cum Chriſti membris poſſent, quod ex
poſteris tamen multi non viri modo, ſed
etiam fœminæ voti reæ, ita præſtiterunt
obſtinato propoſito, ut quibuſdam perfe- 21
ctionis ſtatum affectantibus, certo fixo-
que in loco hærere, durareque ceu im-
mobilib. & ad petram affixis ſpongiis li-
buerit. Tertium genus monachorum 22
fuere, ut ait Caſſianus, *Sarabeitæ*, inde
dicti, quòd inflati vagarentur, & ſæculi 23
magis quam vitæ Chriſto dignæ curam
gererent, re ipſa nihil minus quam mo-
nachi, qui nomine tantum & habitu An-
tonios & Paulos ſimulabant, avari, Im-
morigeri, glorioſi, quorum & in Bene-
dicti regula fit mentio, præſagientis tale
quiddam ceu futuros olim in ſuo grege pu-
taret, qui Sarabeitas quàm veros mona-
chos exprimerent, quum regula tamen
Benedicti (ut à quodam eſt dictum) *non
perſonam monachi, ſed verum* hoc eſt Ger-
manum *monachum requirat.* D. Hiero-
nymus in Epiſt. ad Euſtoch. de cuſtodia
virginitatis tradit, tertium illud genus ab
Ægyptiis gentili lingua *Remoboth* vocari,
& eſſe deterrimum atque neglectum. La-
borabant quidem & ipſi, parvo numero
congregati & jejunia oſtentabant, nec
vero alibi, quam in caſtellis & urbibus
habitabant, quo majore pretiò ſuas ope-
ras vendere poſſent. De eo autem quod
laboraverant, nonniſi partes in medium
conferebant, quo communia forent ali-
menta, in reliquum ſuo arbitratu & di-
tione vivebant. *Apud hos* (ut idem Hie-
ronymus ait) *affectata erant omnia, laxæ
manicæ, caligæ follicantes, veſtis craſ-
ſior, crebra ſuſpiria, viſitatio virginum,
detractio Clericorum, & ſi quando dies
feſtus veniſſet, ſaturabantur ad vomi-
tum,*

Digitized by Google

tum, ut minus mirum videri debeat, in
poſtremis ſæculis monachiſmi profeſſio-
nem tantopere degeneraſſe, quæ ne pri-
mis quidem illis adeo ſibi conſtitit, quin
pro more rerum humanarum vitiata næ-
visque non parum turpibus continenter
aſperſa fuerit.
24 , Primi Monachi, qui & probatiſſimi,
non alio fine aut propoſito in monaſteria
congregati,humanæ ſeſe obedientiæ man-
ciparunt, quam ut à turbæ ſtrepitu & ſe-
25 culi curis ſemoti carnem frænare, mores
componere, *ABSTINENTIAQUE*,
quæ omnium longè pulcherrima virtus
eſt, ſeſe exercere, atque hac via ceu ad-
miniculo quodam & pædagogio, ad am-
pliorem fructum myſteriorum fidei ca-
peſſendum, eluctari contra mundum, &
Satanem poſſent, ut re ipſa non aliud cœ-
nobia (ſi cogitemus) quam quod ſupra
de Francis diximus, animorum rebus
divinis vavantium & corporum victum
labore quærentium gymnaſia quædam ac
26 veluti ſcholæ fuerint. *Ingenium* enim in
illis, juxta Salluſtii dictum, *nemo ſine
corpore exercebat.* Porro nemo tantum
ſuo conſilio tribuebat, ut negaret, reſcin-
di poſſe, quod ſemel decreviſſet; quod
hodie tamen votis ſuis Monachi adeo ſu-
perſtitiosè tribuunt, ut niſi ſit aut Epi-
ſcopus aut Pontifex, qui diſpenſet, no-
dumque illum Gordium eximia aliqua
poteſtate diſſecet, quieta eſſe conſcien-
tia vel ſtultiſſimis votis implicita nequeat.
Veteres illi libere & ſine votis ad eum
modum factis, indefinito aliquo tempo-
re regulare (ut ſic dicam) vitæ genus
profitebantur, neque ægre gravis alicujus
& ſancti viri, ut dixi, imperium ceu
Regis aut Monarchæ ferebant, minime
ignari ad nulla ſe, quæ media indiffe-
rentiaque vocantur, ſic ſevere aſtringi,
ut ſi ita ratio poſtularet, diverſum eli-
gere & ſequi non liceret. Certæ horæ
ſomno, certæ operis, pluſculæ pſalmis
& cantibus, plurimæ ſacræ lectioni &
ſcripturarum cognitioni, dabantur: pri-
maque omnium ſtudiorum & actionum
regula ipſa FIDES erat, pauciſſimæ vi-
ctui concedebantur, nimirùm modico
nec ad ſaginam, ſed naturæ neceſſita-
tem accommodato. Mutare autem li-
cebat inſtitutum ut jam diximus, quoties
27 honeſta ratio impuliſſet. Quin & evo-
cati ſunt ſæpe è monaſteriis, & Eccle-
ſiis regendis Epiſcopi facti, qui multis
annis Monachi fuiſſent. Nec inermes
enim nec neophiti veniebant, ſed exer-
citi, ac velut in ludo ad certamen inſti-
tuti, militiam Chriſti ingrediebantur. Et
Eccleſiæ Epiſcoporum arbitratu de cœ-
nobiis evocatos non jam tyrones, ſed re
ipſa veteranos accipiebant. Siquidem 28
obſervatum eſt, hoc ſolo nomine quos-
dam monachos pejus audiſſe: quod im-
modicam quandam auſteritatem de mo-
naſteriis attuliſſe & obtruſiſſe Eccleſiis
ſuis eſſent viſi. Cæterum hæc omnia
jam olim ita elanguerunt, veterno quo-
dam fatali per monaſteria graſſante, peſ-
ſumque eunte doctrinarum & artium
ſtudio, ut rari poſtea in Germania vel
Epiſcopi, ſed parochi viſi ſint, qui Mo-
nachi fuiſſent, niſi ſi quos vel redditum
cogendorum functio vel vitæ leviter actæ
moleſtia, parochiis impoſuiſſet. Cœno- 29
bia verò labore illo manuum veteri &
laudato intermiſſo, ad nundinationem
quandam ſpiritualem, nempe ceremo-
nias & ſacrificia, meritumque & opus
illud, quod recentes Magiſtri *operatum*
vocarunt, magna quæſtus acceſſione de-
clinavere. Et ætate quidem Gregorii,
primum in operum fiduciam, niſi fallor,
immodicè inclinatum eſt, quam Apo-
ſtolus tamen ubique ut certam peſtem
pietatis eſt inſecutus. Pepererat eam cœ-
nobiis perſuaſio quædam religionis,quam
prope ſolis ſibi vendicabant Monachi,
vulgo quidem & popularibus adeò com-
mendata, ut ſuis meritis, ceu prophanis
& inefficacibus diffiſi, certatim mona-
chorum ſeſe juſtitiæ & ſatisfactioni com-
mitterent, nec locatum recte quicquam
aut pie judicarent, niſi quod horum ſuf-
fragio & interceſſioni fuiſſet oblatum.
Primum autem inter ſe cœnobia velut
pacto & conventione mutuæ interceſſio-
nis, *Fraternitates* (ſic enim factitia illa
communio vocata eſt) inſtituerunt, cer-
to numero precum ſacrificiorumque con-
dicto, qui in monaſteriis ad eum mo-
dum confœderatis, præſcripto tempore
vel vivis vel mortuis perſolveretur; nec
à paucis id factum eſt, cum 30. & am-
plius cœnobia fratrum & ſororum inter-
dum ita conſpirarint, quod ex Annali-
bus eorum & factis libris palam convin-
citur. Inde ad Reges, & Nobiles, at-
que etiam plebejos manante opinione,
quibus condidiſſe, inſtituiſſe, adjuviſſe
ſatis non erat, niſi amplius etiam fra-
trum in numero haberentur, aut frater-
næ ſaltem communionis participes fie-
rent. Quæ ſocietas etiam Epiſcopos at-
traxit, ut & numerarent interdum aut
eximia dona inferrent monaſteriis, ne-
que aliud magis quam fratrum in nume-
ro conſcribi ſe peterent. Vota autem 30
quæ *monaſtica* dixere, tametſi ad priva-
tam cujusque juſtitiam pertinere vide-
bantur, tamen quia rarum quoddam &
ſingulare

Digitized by Google

ſingulare vitæ genus, tum ſobrietatis, tum etiam abſtinentiæ prætextu commendabant, haud parum momenti receptæ jam de merendo opinioni attulerunt. Præcipuæ erant voti partes, *caſtitas*, *obedientia*, & *abſtinentia*, quam recentiores *paupertatis* Vocabulo exprimere maluerunt, quam abſtinentiæ: tamen rectè omni immodicæ cupiditati opponatur non rerum modo ad victum attinentium (ut vulgus putat) ſed & voluptatum, & divitiarum, & luxus vinolentiæque omnis, niſi quis continentiam & temperantiam dicere malit. Æſtimari quidem caſtitas Hieronymi & Auguſtini ætate cœpit, ut quæ non parum ad excolendam religionem attineret, ſed Gregorii tempore ita immodicè obtinuit, ut perpetuam etiam vovere, veluti noſtra in manu ſitam, multis libuerit; *obedientiam & abſtinentiam*, cito ambitio & avaritia ſubverterunt, nec luxu caruêre cœnobia ceremoniarum & ſacrificiorum impietate gravata, dum ornamentis in templa congeſtis, ſed & auro & argento incluſis & oſtentatis reliquiis, mentes hominum à veritate averſas, ad ſuperſtitioſas quaſdam fabulas converterunt. Negat enim Bernhardus unquam licuiſſe monachis, id genus ornamenta ſuis templis imponere, & animam prodere divitiarum amantem, dum caducarum rerum admiratione teneri ſe ſignificant. Et profecto noſtra ſecula teſtantur, quantum damni cœnobiis dederunt parum prudentes quidam Antiſtites, qui ſumma religionis ſimulatione obtruſa nullum modum in congregandis divitiis & aucupandis donationibus tenuerunt, nihil magis hoc ſuo ſtudio conſecuti, quam ruinam vitæ ſanctioris, & monaſticæ diſciplinæ interitum. Hic enim unicus eſt theſaurus (ut dicitur) malorum, quem opes illæ immodicæ condiderunt, infoderuntque cœnobiis. Atque illa quidem peſtis, quanquam Caroli M. ſæculo graſſari per Collegia & monaſteria palam cœpit; tamen ita prope omnium mentes, maxime autem Principum ſpecie illa religionis addictas tenebat, ut hoc magis indulgerent ſaturis jam & probe donatis cœnobiis, quo magis monachis obeſſe & nocere divitiæ cœpiſſent. Perbeati enim illi ſibi videbantur, ſi quorum meritis & interceſſione commendarentur, eorum ipſorum pietati eximia ſua liberalitate ſine intermiſſione conſulerent. Quæ perſuaſio ſanè & nobilium opes haud levi jactura afflixit & plebejorum bonis incredibili detrimento fuit, ut interim non dicamus, de jure in ſervos aliiſque oneribus prophanis in illos nullo diſcrimine tranſlatis, quibus jam olim per magnam tyrannidem abuſi, neque hodie mitiore in pauperes animo multis in locis abutuntur. Ac mihi quidem ſæpe cogitanti veteris Eccleſiæ ſtatutum, quæ Hieronymi, Ambroſii & Auguſtini ætate per omnes orientis & occidentis eccleſias conſtitit, cujusque ſancta & Apoſtolicis ſcripturis confirmata communio non paucorum donantium, aut eorum qui paucis ac ne egentibus quidem obtuliſſent, ſed omnium credentium, in primis autem pauperum, qui vitæ ſimplicitate & innocentia probati eſſent, gratuita benignitate ſubveniebat, minime mihi à vero aberraſſe videri potuerunt ætatis noſtræ homines, qui ſeceſſionem illam monachorum cum tanta religionis & meriti jactatione & oſtentatione factam non factioſam modò, & neſcio, quos exitus molientem, ſed etiam Schismaticam fuiſſe, nec parum publicæ pietati incommodaſſe (utcunque per errorem & religionis quidem zelo id contigit) in nuper editis libris ſuis prodiderunt. Nam & Auguſtinus orthodoxus Eccleſiæ ſcriptor, commentariis ſuis quos in Joannis Canonicam ſcripſit, claris verbis, *Vide* (inquit) *facta ſunt ſchismatica.* Et reſpondens ait: *Cum dicunt homines, nos juſti ſumus; cum dicunt homines, nos ſanctificamus immundos, nos juſtificamus impios, nos petimus, nos impetramus*, hactenus Auguſtinus. At quorum in ore frequentius verſantur voces illæ, *nos juſtificamus*, *nos impetramus*, *nos abſolvimus*, *nos remittimus*, quam monachorum & hypocritarum? quare non eſt, ut ab ullo negari poſſit; quin ab illis communiter erratum ſit, quibus opera ſua nec juſſa eo ritu, quo fiunt, nec mandata, ſed hominum præſcripto inſtituta, & juſta parte cum lege Chriſti pugnantia, ita arriſerunt, ut meriti virtutem in illis locarent, & digna ducerent, quæ omnium ordinum eleemoſynis & donationibus rependerentur. Ditiores etiam 31
catalogo inſcripti, fratrum in numero haberentur, qui eum ad modum cœnobiis numeraſſent & donaſſent. Quod 32
quidem ſcripturis indicare & comprobare præter inſtitutum foret, cum ſit ab aliis abundè præſtitum. Nec attinet docere, quum nemo ignoret, quam inique animo Chriſtus, operum etiam legis, nedum hominis oſtentationem tulerit, palam interim admonens, ne quidem quærendam in ipſis eſſe juſtitiam, longe minus in his, quæ humana conſilia

Digitized by Google

ſilia præſcripſiſſent , quemadmodum poſtea ſunt ad vitam & ſalutem à monachis applicata , qui fermento phariſaico , hoc eſt juſtitia pollutiſſima, Chriſtum Dominum non modo negligunt, ſed tentant etiam , dum perfectiſſima conſummatiſſimaque Chriſti ſuppreſſa , ſuam qua nihil eſt feculentius , tantopere oſtentare & venditare popello non deſinunt. Neque eſt, ut quiſquam horum tergiverſetur aut diſſimulet , cum hujus unius dogmatis perſuaſione omnes omnium monaſteriorum opes & fortunæ nitantur & ſubſiſtant. Aufer enim meritum monaſticum illis ſodalitiis , aufer (inquam) cœnobiis fiduciam operum vulgo receptam, quæ diu noctuque certa ſpe ſalutis impetrandæ tam vivis quam mortuis proſtat & operatur , quid oro amplius habebunt aut præſtabunt hodierna monaſteria & cœnobia , cur digna eſſe ſuis opibus & rebus hoc fuco partis recte uti , videri poſſint. Nemo donavit ſine operum reſpectu , nemo obtulit ſine meriti fiducia. Quod ſi hæc illis permittas, nihil agunt aliud , quam quod eleemoſynis indignum & ſcripturarum traditioni ad-
33 verſum eſt. Dudum enim iſtam vanitatem operum , neſcio quid ſibi arro-
34 gantium, cum patres alii ſancti qui Gregorii ætatem anteceſſerunt , tum ipſe ante omnes Auguſtinus ſingulari dili-
35 gentia adhibita prodidit & rejecit. Bernardus autem monachus fere ſanctus , recepto illi ſuorum temporum errori adeo non conſenſit , ut ſcripto etiam ſit teſtatus : *neminem poſſe vel ſibi vel aliis vitam & ſalutem ullis operibus promereri , ſed æternam illam gratis dari credentibus in Chriſtum.* Nec dubium eſt , quin ſancti viri plurimi monaſticam vitam profeſſi , idem ſenſerint , quod Bernardus docuit. Sed vicere poſtea Doctores Scholaſtici , & omnium ſuffragiis error jam inveteratus tanto plauſu eſt exceptus ut contra ſentientes , hoc eſt , Apoſtolicæ Doctrinæ ſubſcribentes Romani Pontifices ceu Hæreticos damnarint. Utinam autem ſolis monaſteriis illud quidquid eſt veneni nocuiſſet : ſerpſit malum amplius inſtarque contagionis cancer doctrinæ paucos initio invaſit , mox reliquum Eccleſiæ corpus tanta morbi atrocitate corripuit , ut diſciplina prope omnis , qua veteres Eccleſiæ ſpectatæ ſunt , ex aliena illa , & ut verè dicam , vicariæ interceſſionis fiducia mirabili caſu elanguerit. Sicut enim Epiſcopi opulentiores facti , ſui obliti , in ſuffraganeos & vicarios magnam partem curæ ſuæ poſtea transtulerunt , ita Reges , Nobiles, Populares, non jam ſuis, ſed monachorum meritis animati , ſua ipſorum benefacta , quæ vel Baptiſmo admonente ante oculos verſare debebant , magna parte intermiſerint. Unde mox licentiæ & ceſſationi locus conceſſus , qui Francis & Alemannis jam ante plus ſatis amplus erat. Et illa vera atque unicè Chriſtiana communio bonorum omnium Catholicæ Eccleſiæ, quæ à Chriſto capite noſtro per FIDEI & vitæ ſpiritum in omnia ſeſe unius corporis membra ſpargit & effundit , vel ignorata prorſus , vel data opera conculcata fuerit. Porrò ſi ſanam magis doctrinam Principes noviſſent ; ſi Nobiles & Populares hanc fidem, quæ ſecundum Scripturas eſt , edocti fuiſſent : videlicet 36
quod gratia & remiſſio peccatorum nec auro nec argento , nec ullorum hominum venalibus operibus obtineretur, ſed gratis daretur ſitientibus aquam illam vivam , profecto non hoc tribuiſſent juſtitiæ monaſticæ , quod tribuerunt, nec fonte vivo præterito ad lacus illos diſſipatos & ciſternas humanarum conſtitutionum ligonibus effoſſas declinaviſſent. Negari enim non poteſt , quin veteres illi Principes , quum ſummo in religionem ſtudio fuerint , etiamſi plerarumque rerum ſcientia fuerint deſtituti , quod quidem non hominum culpæ fuiſſe arbitror, ſed temporum , quæ ſui quadam veneratione adductis & illectis ſæpe imponunt , neque non commendant religionis ſpecie , quæcunque vel uſus receptior , vel diuturna conſuetudo vel ratio aliqua veriſimilis invexit aut parum circumſpecta Concilia probarunt , longe aliter de rebus Eccleſiæ conſtituiſſent. Siquidem & Carolus ille Magnus 37
leges ſuas editurus ita , Anſegiſo teſte , præfatus eſt : *Hoc ſe ante omnia in regno ſuo quærere , ut defenſio & exaltatio & honor ſanctæ matris Eccleſiæ retineretur , deinde ut pax , & juſtitia in populo ſervaretur.* Neque enim hic alio animo in pietatem fuit , quam ante eum Conſtantinus Magnus, ſed alia tamen in tempora incidit , nec dedit errores , aut intulit Eccleſiæ , ſed recepit : ut antiqua laude ſua minime carere debeant Francorum Principes , quaſi fœdis erroribus quadantenus fuerint patrocinati , quum nec volentes nec prudentes faverint errori , nimirum ſuorum temporum receptis dogmatibus ceremoniiſque obnoxii : præterea Pontificum & ſynodorum authoritate obſtricti , ut

quorum

Digitized by Google

quorum jam olim cognitioni & ſanctioni de fidei rebus nihil non tributum fuit. Supra autem dictum, etiam hac de cauſa condita ab illis collegia & monaſteria fuiſſe, ut in eis doctrinarum & artium ceu præſidia quædam locarentur, quæ mitigandæ barbariei & pietatis confirmandæ gratia adeſſe ipſis in procinctu poſſent, quoties negotia religionis poſtulaſſent. Neque alia tum ad manum ratio erat, quâ ſeculis illis gentibusque tam duris, inertibus & barbaris conſuli poſſe videretur, quum longe maxime religioni hoc modo conſultum eſſe putaretur. Hæc præfari ceu pro argumento libuit, ne imparatum lectoris animum ulla parte ex improviſo offenderemus. Nunc igitur ad diſciplinam veniendum. Et primum quidem in operis transcurſu de Collegiis Germanicis : inde de cœnobiis ceu monaſteriis, poſtremo de utrisque deque ipſo diſciplinæ caſu referemus.

Digitized by Google

JOACHIMI VADIANI
CONS. SANCT-GALLENSIS
DE COLLEGIIS MONASTERIISQUE GERMANIÆ VETERIBUS.

Liber I.

SUb Francis & Germanis cæteris poſt Carolum Imperii honore potitis usque in Hainrichum Quartum & amplius, tantam verbi Dominici annunciandi curam adhibuerunt *Epiſcopi* Germaniæ, ut prope nullum miniſterium majore cum gravitate & diligentia
1 fuerint executi. Et jubebat canon ſynodi Magonciacenſis, ne facile Epiſcoporum cauſationes admitterentur, quo minus diebus feſtis, maxime autem Dominicis, eccleſias docerent, niſi ipſos vel adverſa valetudo, vel juſta aliqua abſentiæ cauſa excuſaſſet. Tantum autem aberat, ut illos à ſacra illa functione vel nobilitas vel potentia cohiberet, ut vel his nominibus populo tunc rudi & barbaro hoc gratior eſſet doctrina Chriſti, quo ſublimiores erant, qui ejus docendæ provinciam obiviſſent. Magno enim Franci & Alemanni nobili-
2 tatem, magno potentiam æſtimabant. Nec ſine cauſa factum eſt, ut illis habenis moderandis docta olim & erudita *Nobilitas* adhibita fuerit, & authoritatem propemodum immodicam eccleſiis Germaniæ Reges & Imperatores promiſerint, quæ omnia poſtea immenſo abuſui patue-
3 runt. Nulli tum erant *Epiſcopi ſuffraganei*, ſed miniſtri *Presbyteri* & item *Diaconi*, qui quidem abſentis paſtoris vicem certo ordine gerebant, præſentis functionem magna obſervantia juvabant, præcipue in ſacris peragendis & erogandis ſa-
4 cramentis. *Canonici*, autem dicti, ut videtur, collegiorum Presbyteri, quoniam in collegium recepti certum diſciplinæ genus legibus canonibusque præſcriptum profiterentur. Quare & *fratres* dicti, vetuſtiſſimis monumentis teſtantibus, & ſimul communi victu aliti ſunt. Nam & 5
ædes Epiſcoporum, quæ una cum collegiis contiguæ baſilicis erant, *monaſteria*, dicta ſunt, non minus quam cœnobia, nomine etiam nunc vulgo durante. Horum veſtibula pauperum & infirmorum catervæ tenebant, primæq; illis curæ erant pauperes, ne non qui vere pauperes adjuvarentur. Viduis etiam & pupillis Præſulum atria & aulæ patebant, in hoc unum conditæ, ut locus eſſe idoneus poſſet illis admittendis, qui vel doctrinæ vel conſolationis gratia paſtorem ſuum adiiſſent. Comita- 6
tus primis illis mediocris erat, certe à luxu & oſtentatione alienus, nec fere niſi Presbyterorum & Diaconorum præſentia honeſtatus. Norant enim ſeſe illi, & 1
ſuæ ſortis erant conſcii, non ignari, nec luxum decere, nec ornatum Epiſcopos: quando inter probra veteribus quibusdam objectum eſſet, quod immodico comitatu fuiſſent uſi. Ante omnia illud 2
agebant Epiſcopi magna cura, ne vel ſuis, hoc eſt publicis baſilicis, vel privatis urbium agrorumve ſuæ adminiſtrationi commiſſis eccleſiis, quas *parochias* vulgo vocabant, deeſſet, quod ad diſciplinæ modò incrementum attinere videretur. In Præſule duæ res potiſſimum ſpectabantur, Pietas & Eruditio. Pietatem à vitæ innocentia & divini cultus amore metiebantur: Eruditionem autem à judicio & doctrinæ præſtantia, quam quia paulò rariorem habebant illa ſæcula, perſæpe accidit, ut & monachi doctrinæ fama commendati, & quod omnis ſtudiorum facultas eo tempore præcipue in monaſteriis regnabat, in Epiſcopos electi, ſummis ſedib. præfecti fuerint. Wunefridus enim monachus Anglus, qui & Bonifacius primus dictus eſt, tempore Pipini:

& Rabanus monachus Fuldenſis ſub Ludovico Juniore: Præterea & Hiltbertus Othonis primi | tempore, ſedi Moguncia-
3 cenſi Antiſtites impoſiti ſunt. Cæterùm & hunc ſanctiſſimum morem, ut præclara omnia, poſtrema illa ſæcula ſtudiis factionibusque contaminata, ita nobis pene funditus abſtulerunt, ut brevi poſtea tempore monachis quantumvis indoctis & inertibus, modo generis claritate præſtarent, aditus ad tam ſublimem provinciam patuerit. Divitiarum enim acceſſione factum eſt, ut onus illud paſcendi gregem Chriſti, quod antea ſancti viri non niſi inviti & renuentes ſuſcipiebant, poſtea in honoris & dignitatis ſtatum & faſtum converſum, certatim homines impuri & avari oppeterent, non ſolum clerici, ſed etiam monachi. Adalbertus enim monachus, cujus in chronico ſuo Lambertus meminit, homo claudus & edax, proceritatis autem & corpulentiæ tantæ, ut monſtrum magis quam hominem referret, oculosque & ora ſtupentium in ſe converteret, eccleſiæ Wormacienſi Heinrico quarto favente impoſitus eſt, non quod doctus, quod ſobrius, quod abſtinens, & ad animarum curam gerendam appoſitus, ſed quod Rudolphi Sue-
4 vorum Ducis frater eſſet. Prima autem collegia multam operam, cum artium aliarum tum ſacrarum inprimis literarum ſtudiis impenderunt. Erant *Scholaſtici* & *Lectores*, quorum nomina adhuc durant: nec publicè ſolum & plebi, ſed privatim etiam clero, Epiſcopi ſcripturas interpretabantur. Perinde enim
2 atque apud antiquas eccleſias, tum Græcas, tum Latinas, erant qui liberales diſciplinas & ſcripturam, vere ſacram, magno cum fructu auditorum profiterentur. Ita Regum Franciæ ſumptibus vel collegia eo fine inſtituta diximus, quo ſcholarum vice eſſent, & certo numero alerent, qui ſacris rite peractis ad conſue-
5 ta ſtudia reverterentur. Turpiſſimum enim vel illis ſæculis viſum eſt, docere velle, quod non didiciſſes, aut nomen jactare religionis, quod non doctrinæ nec vitæ ſpecimen ullum oſtenderet. Carebat tum Academiis Germania, quodque erat reliquum artium & ſtudiorum, ſuum collegia & monaſteria fecerant. Atque horum quidem docendi ratio licet permultum à veteri illa puritate & elegantia degenerarit, adeo tamen non defecerat, quin longe optimum fuerit retineri eam qualemcunque & coli, ingente præſertim tam rudi & barbara, quam committere, ut ejus caſu ſimul reliqua fidei diſciplina conſideret. Quamlibet enim remiſſa licet fuerint ſtudia horum ſæculorum, tamen illud interim aſſecuta eſt Principum liberalitas, ut & ingenia paſſim effloruerint minime ignobilia, & viri extiterint, non pietate ſolum & doctrina, ſed peritia etiam linguarum celebrati. Magna temporis pars illi operæ dabatur, ut caperentur ſacræ literæ: nec erat tantum ceremoniarum quantum eſt hodie, monachis quibusdam, qui ſtando & pſallendo, hernia ſeſe & phreneſi etiam conficiunt, nihil minus cupientes quam cognitionem legis Dei. Adeo hodie diſtenti ſumus & farti atque etiam ſecuri: canere malumus & ludere in templis, quam diſcere & docere, aut quod reliquum eſt horarum: manuum labori, (quod regula tamen Benedictina jubet) impendere. In templis & baſilicis nihil ad ornatum aut cultum accommodabatur, neque hoc quærebat pietas, ut otium ſpectantium demirantiumque paſceret (quale quid ſuis in templis Ethnici oſtentarunt) ſed hoc magis, ut corda pietatis amore flagrarent, quod ut aſſequi apud eccleſias ſuas antiſtites poſſent, id in primis cavebant, caducarum rerum ſpecie & ſplendore diſtractis ſenſibus animus ſuo munere fungi, & cœleſtium rerum contemplationi inſiſtere nequiret. Proinde 1
aut nulla aut rara in ſacris ædibus ſimulacra erant: & ſi quæ eſſent, nihil inerat, quod poſſes admirari, niſi ſi quæ neglectu & ſimplicitate placuiſſent. Pictura enim, 2
etiam ſicubi frequentior erat, tamen ſine artificio erat, & quæ pluſcula adumbrabat magis quam exprimebat. Reliquiis 3
quidem ſanctorum poſtea honos amplior in baſilicis eſt habitus, Francis nimirum ita curantibus, ut & auro & ebore, gemmisque & argento veſtitæ oſtentarentur, ferculis etiam Circenſis pompæ in morem adparatis, quæ feſtis maxime diebus ſpectabantur. Quem morem, & rem & monachi poſtea uſurparunt, ſed reclamante Bernardo, qui negat licere monachis ſeipſos prodentibus, dum quod admirantur, ingerunt templis, nec advertunt in templis vetari & damnare ſcripturam, quod ipſi uſurpant. Nec argento enim neque auro Deus, ſed fide & cordis puritate colitur. Qua de cauſa oratoria Germaniæ vetuſtiſſima quo minus cultus habuere & ornamentorum, hoc magis ad religionem exercendam appoſita judicarunt, qui eis ſunt uſi. Et ſatis teſtantur ex omni ſtructuræ habitu baſilicæ antiquæ, nihil horum habuiſſe ſeſe, quæ poſterior ætas tanta cum jactura expenſarum ad luxum & ornatum templis ingeſſit, non à noſtris modo, ſed ab Ethnicis etiam cordatioribus damnatum quondam. Recte enim Perſius; 4

O cur

Digitized by Google

O curvæ (inquit) *in terras animæ, & cæleſtium inanes,*
Quid juvat hoc, templis noſtros immittere mores,
Et bona Diis ex hac ſcelerata ducere pulpa?

Carolus quidem Magnus fere primus
Francorum veterum, immodica quadam
indulgentia ſua, propoſito tamen juvan-
dæ pietatis ſanctæ, ſacras ædes non im-
plevit ſolum pretioſiſſimis ornamentis, de
præda & manubiis victoriarum ingen-
5 tium, ſed & cæremoniis inſuetis antea &
inſolitis auxit, quum Franci jam annis
6 amplius trecentis Chriſtiani fuiſſent. Ne-
que dubium eſt, (adeo infelicia in ſacris
inſtituendis humana conſilia ſunt) quin
cum luxum diſciplinæ corruptela majori
caſu fuerit inſecuta, & morum integritas
hoc pronius fatiſcere & collabi cœperit.
Notum eſt enim tritumque, ſed dignum
tametſi relatu, Wunefredi Epiſcopi re-
ſponſum, qui ſub Carolo Rege interroga-
tus, num ſacrum peragere ligneis calici-
bus liceret? Licere innuit, inſuper teſta-
7 tus, aureos quondam Presbyteros ligneis
vaſculis in ſacro uſos fuiſſe; ſuo vero tem-
pore ligneos ſacerdotes aureis in calicibus
ſacrificare.

Initio quidem, ut dixi, non privatæ,
8 ſed publicæ erant Canonicorum ædes, in
quibus & cibum & ſomnum commu-
nem capiebant, qui illi ſeſe ſodalitio ad-
dixiſſent. Dabatur id quidem morum &
diſciplinæ obſervationi, nec ſine cauſa
communio & frequentia placuit, quum
ſint pauci, quibus ſolis agere ſine grandi
tentatione in periculo conceſſum fuerit.
Unde & monachorum communiter vi-
ventium *cellas* feneſtratas & patulas eſſe
libuit, ut quoniam ſeorſim dormirent, ha-
bere vel ſomni vel cubiculi inſpectores &
arbitros poſſent. Inde hodieque vete-
rum cubiculorum, quæ vulgo *dormito-
ria* vocant, cellulas perſpicuas eſſe vide-
mus, ſed quas raro tamen Abbates in-
ſpiciant, hoc unum puto optantes, ne
ſuæ inſpiciantur. In tantum autem alie-
1 na erant à luxu & avaritia prima illa mo-
naſteria & collegia, ut Presbytero & mo-
nacho voluptuario, ſicut & avaro, nihil
turpius haberetur: & legum præſcripto
tanquam criminoſi notarentur, qui divi-
tiarum amore correpti ſæcularibus ſeſe
2 curis mancipaſſent: veteri quidem illa
eccleſiarum, & de Domini doctrina inſti-
tuta diſciplina durante, quam Affricæ
3 Epiſcopi tanta ſeveritate & obſervantia
cuſtodierunt, ut ne teſtamentarium qui-
dem conſtituere liceret Presbyterum, ſi
quis Presbyter aut Epiſcopus poſteris ſuis
teſtamento caviſſet: quum noſtri hodie
monachi talem & tam prophanam curam
piis etiam cauſis aſcribant, inter aucupia
feliciſſima numeratam. Ita ſæpe in ſpe-
ciem nobis temporum præſcriptiones, ceu
honeſta & licita obtrudere & commenda-
re ſolent, quæ re ipſa nec licita unquam
nec honeſta fuerunt. Igitur in regno 4
Francorum Epiſcopis hac præcipue de
cauſa *Advocati* dabantur, ut eſſent qui
ſæcularium & ad victum etiam attinen-
tium rerum curam & ſollicitudinem ge-
rerent: redituumque & prædiorum &
ſervitiorum & decimarum, & ſi quæ alia
juris collegiorum eſſent, rationem redde-
rent, minime interim neglecta Epiſcopo-
rum voluntate, quibus quidem invitis
aut inſciis nihil agebatur. Et jubebat
canon Synodi Magonciacenſis Anno
DCCCXXXIII. habitæ, *ut Epiſcopi &* 5
*Abbates curam omnem adminiſtrationem-
que, quæ ad victum & alimonium attineret,
Advocatorum ſolertiæ relinquerent*, quo
minus à profeſſionis inſtituto, cui jurati
eſſent, avocarentur. Veri Epiſcopi nec do- 6
minia ulla, nec imperia vel mera vel mix-
ta affectabant, memores videlicet doctri-
næ Chriſti quæ regnum ejus, vel hac à
parte, longe maxime à regno & gladio
ſæculi diſiunxit & ſeparavit: ſed & mini-
me ignari ſortis ſuæ hoc ipſum eſſe ſata-
gebant, quod dicebantur. Proximis pri- 7
mum ſæculis, Principum ſuorum ſimpli-
citate temporumque inertia abuſi, præ-
pingues quidam & opulenti Præſules de-
ſerta, ne dicam abnegata, religione, ad
dominatum & imperium defecerunt, in
ſatrapas, ut vere dicam, & monachas
converſi, nihil autem minus quam mona-
chi aut Epiſcopi. Obfuit enim eccleſiis
væſanus ille & ſatanæ inſtinctu ſuborna-
tus ardor dominandi, ad cujus inſolen-
tiam non modo pietas offenſa vitiataque
deterius habuit, ſed ipſi etiam præſides re-
ligionis, dum libidine & ſupinitate nihil
non gerunt & committunt, multis in
locis & regno illo impio & dominatu
ſunt exuti, hodieque paſſim privantur &
exuuntur. Veteres ſeſe intra modeſtiam 8
& abſtinentiam, velut intra metas quaſ-
dam profeſſionis ſuæ continebant, victu
etiam & veſtitu contenti, niſi ſi quid
eccleſiæ ornandæ juvandæque cauſa
donatum aut oblatum fuiſſet. Quod 9
ipſum tamen multis in locis Gregorio in-
ſtituente ita dividebatur, ut pars una Epi-
ſcopo, alia clericis, tertia pauperibus &
peregrinis, quarta publicæ ſtructuræ ce-
deret. Nam & ex Ludovici Pii Auguſti 10
decreto, Epiſcopi ludimagiſtros ut ale-
rent, admonebantur: nec modo ingenuo-
rum, ſed ſervorum etiam liberi erudie-
bantur, quorum qui infimo ordine erant,
pſal-

pſalmos canere, & ſacros libros legere diſcebant: quæ eadem & Abbatum cura erat, delectis videlicet monachis magiſtrisve, qui ei munere præeſſent. Nobiles maxime in collegiis & monaſteriis inſtituebantur, ex quibus, qui magis profeciſſent, ſæpe ſodales facti & promoti ordine, magno honori & collegiis & monaſteriis fuêre, diſciplinæ formula non retenta modo, ſed etiam aucta, quam illa demum ſæcula mutarunt, quæ in ſacras illas ſedes, Nobiles non judicio, ut antea, ſed favore & muneribus admiſſos receperunt, nec tam quid publice pietatis intereſſet, quam quid privati homines quærerent & abirent, animadverterunt: Siquidem & Nobiles ad otium & luxum converſi, majorum ſuorum liberalitate multis jam ſæculis palam ſunt abuſi. Quod quidem non refero, ceu liberalitate illa & alimonia indignos putem quosdam, quorum majores eximie de multis eccleſiis meruêre, ſed ut admoneam auctores plurimos canonicæ & monaſticæ diſciplinæ, ne ſuſpicatos quidem fuiſſe de iſthoc vitæ alimoniæ genere, quorum multi tamen opes ſuas Nobilitati nominatim dicaverunt. Ita enim multis in eccleſiis hodie vivitur, ut earum
1 Presbyteri clericique non alia magis cauſa Canonici dicti videri queant, quam quia de reditibus eccleſiaſticis, perinde atque de Canone quodam publico victitent & ſaginentur, parum interim officio reſpondentes, Majores donis illis & oblationibus ſuis pietati & religioni conſultum eſſe cupiebant, non privatæ cujusquam dignitati & ceſſationi. Neque alius his animus erat tanta pronitate largientibus, quam ut virtuti & pietati, & pauperum ante omnia curæ, opes ſuæ adhiberentur. Nemo gloriæ & dominationi, nemo luxui & voluptati, nemo otio & in-
2 ertiæ, nemo faſtui & ſupercilio quidquam tribuendum eſſe exiſtimavit, quum omnes religionis amore exciti, hoc largius darent, quo magis diſciplinæ vere Chriſtianæ favebant. Ut profecto non habeant amplius, quod cauſentur Phariſæi quidam inflati, qui tanta conſcientiæ ſecuritate laſcivientes, nihil agunt minus, quam quod illi cupierunt, quorum neſcio, quam bene locatis opibus perfruuntur. Et cuperem eos alia indutos mente tam male non audire multis nominibus, quam hodie audiunt, ſed ſimillimos eſſe illis qui primi hanc diſciplinam excoluerunt. Minus enim cauſæ fuiſſet conſilii ſui, ætatis noſtræ ſummis viris, qui ſatius eſſe ducunt divitias illas publicæ pietati conſecratas, publicis etiam atque his quidem honeſtis uſibus deſervire, quam permittere, ut paucorum hominum regno, ut ſic dicam, & libidini pareant.

Ad inſtitutum autem ut revertamur, conſtat antiquos Germaniæ epiſcopos ſumma ſemper dignitate præcelluiſſe, partim quidem ob indulgentem Principum omnia illis honorifice deferentium voluntatem, partim etiam propter exiſtimationem, quam doctrinæ & pietatis nomine ſibi conciliaſſent. Qua de re vulgo
non ſolum *Epiſcopi* & *Archiepiſcopi*, ſed 3
etiam *Pontifices* ac *ſummi* quidem vocati ſunt, cum hodie Romano Epiſcopo prope ſoli id nomen ceu κατ' ἐξοχὴν tribuatur, vulgatiſſimum ante Præſulibus omnibus, præcipue autem Magonciacenſi, (de noſtris enim loquor) cui ſummus ſemper inter Germaniæ Epiſcopos honos habitus eſt, ac poſt eum Treverenſi & Colonienſi, veterum eccleſiarum Antiſtitibus, qui poſtea honoris prærogativa inter Septemviros illos numerati ſunt, quibus legendi Cæſaris, atque adeo Imperatoris deſignandi poteſtas conceſſa eſt. Neque id ſolum, ſed Regum etiam ungendorum facultas publico quodam conſenſu delata eſt. Pipinum Caroli patrem Stephanus Romanæ urbis Pontifex unxerat, cujus exemplo adlubente, mox & à noſtris Reges uncti ſunt: ſed ea lege, ut Imperii illis culmen non niſi Romæ conſecratis permitteretur. Morem ungendi ſcriptura vetus, noſtris haud ſatis intellecta, probavit, quando unctos Iſraelis Reges legerent, atque inde cæremoniam veluti ſalutarem transferrent. Animavit autem Romanos Epiſcopos exemplum Patriarcharum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, qui & ipſi primi, ceu tranſlato de lege & Judaiſmo, more, circiter Juſtiniani tempora, quo plauſibiliorem Imperatorum Orientis poteſtatem populo facerent, in æde eos publica ungebant, & coronabant. Quod ipſum Stephanus, nullo majorum ſuorum exemplo, dum ad Francos imperium transferre ſtatuit, æquali cum Patriarchis poteſtate uſus, ſibi arrogavit. A Conſtantino enim, niſi fallor, qui primus Chriſtianorum Principum repudiatis erroribus (ut ait Lactantius) majeſtatem Dei ſingularis agnovit & honoravit, ad usque Carolum Magnum, nemo Imperatorum in urbe, aut ab urbis Epiſcopis delibutus unquam aut unctus eſt. Nemo enim Imperatoria dignitate præditus, hoc honoris ante Carolum M. Epiſcoporum authoritati tribuit, ut qui jam pro ventere Imperii jure & dignitate factus eſſet, quodque aliorum ſuffragiis fuiſſet aſſecutus, hoc illis referret acceptum, qui juri & poteſtati Impp. erant ſubjecti. Nam & urbis Epiſcopos rite etiam electos, ſedi ſuæ præfici ſine Impp. comprobatione & inve-

inveſtitura (ut cum vulgo loquar) non li-
cebat. Nec mirum eſt eſſe hodie, qui
laudi tribuerint, Heinricho ejus nominis
I. clariſſimo Principi, qui unctionem ab
Epiſcopis de Judaiſmo mutuatam ſingu-
lari quadam magnanimitate reſpuerit,
hederamque illam majoribus ſe & dignio-
ribus faverit. Verum iſtam vel novam
cæremoniam facile erit concedere Epiſco-
pis, modo ipſi contra eccleſiis reddant,
quod jam olim ipſarum fuit ab Apoſto-
1 lico more & inſtituto deductum, videli-
cet ut Epiſcopi, non cleri tantum, ſed
populi etiam manu & ſuffragio eligan-
tur: quod diutiſſime in Germaniis ob-
ſervatum ex chronicis noſtratibus con-
2 ſtat. Et aderant electionibus fere aut
Principes ipſi, aut Duces aut Comites, ne-
que ulla rata erat electio, niſi quæ de-
mum conſenſu Principis confirmata fuiſ-
ſet. Quæ quidem tum electionis, tum
confirmationis aut ratificationis facultas
à Chriſto paſſo, mille & amplius annis
continenter in ipſa etiam urbe, ſede ſcil.
Apoſtolorum, ROMA ita cuſtodita eſt,
ut populus & clerus Pontificem legerent;
3 Imperator autem electionem haberet ra-
tam. Idem enim, ceu diximus, à Conſtan-
tino ad Carolum M. usque, Romani Prin-
cipes egerant, ad deinde imperii jure ad
Francos translato, Franci omnes, ac poſt
eos Germaniæ Imperatores omnes, usque
in Heinrichum V. veteri jure & poteſta-
te exercuerunt. Enimvero electio Gre-
gorii VII. ſub Heinricho IV. à Clero &
populo facta in literas relata eſt, his qui-
dem verbis, ut apud Platinam leguntur:
*Nos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardina-
les, clerici, acoluthi, Subdiaconi, Pres-
byteri, præſentibus Epiſcopis, Abbatibus,
multisque tum eccleſiaſtici, tum laici ordi-
nis eligimus hodie, &c.* Quæ tamen electio
facta eſt circiter annum Dom. MLXXVII.
ea re tum primum in Presbyteros & Cleri-
cos Cardinales Urbis inclinante, & detre-
ctante Imperatoris conſenſum Pontifice:
4 Gregorius enim ita ſeſe veteri Imperato-
rum juri & authoritati oppoſuit, ut æqua
juſtaque poſtulantem Heinricum, & ob
contemptam dignitatem ſuam, inſolen-
tius tumultuantem, anathemate percuſſe-
rit, ac deinceps ſuarum partium ſtudiis
ſummo periculo involverit: quoque animi
ſui libidinem expleret, ſatis duxerit uni-
verſam Italiam bellorum clade & ſtrage
concutere, quam eo loco & honore Im-
peratorem habere, quo prædeceſſores ſui
5 tot ſæculis habuiſſent. Nec mirum, ſi
ſint qui quærant quibusnam cauſis acci-
derit, ut poſteris aliquot Gregoriis adeo
diſplicere potuerit, quod primus ille Gre-
gorius, omnium optimus & doctiſſimus,
tantopere agnorit & probarit? Hic enim
Pontifex creatus, quum tantum onus in-
vitus obiret, & trahi tamen ſe omnium
voluntate publicum ad munus videret,
nuntio cum literis Byzantium miſſo,
Mauricium Imperatorem obſecravit, ne
ſui electionem, quam Clerus & populus
feciſſent, ratam eſſe ſineret, &c. Quod
utique minime feciſſet vir tantus, niſi pro
more & jure veteri Imperatorum autho-
ritati deferendum eſſe exiſtimaſſet. Scri-
bit autem Liutprandus Ticinenſis, Ro-
manos quorundam ſubinde Pontificatum
ementium vendentiumque ſtudiis, factio-
nibus commotos, Otthoni primo, cla-
riſſimo Imperatori ſancte juraſſe, nun-
quam ſe in poſterum Epiſcopum ſine Im-
peratoris conſenſu lecturos. Et à Lam-
berto eſt proditum, circa annum Domi-
ni MXLVII. legatus ex urbe ad Heinri-
chum Tertium veniſſe oratum, quo Epi-
ſcopum urbi, atque eum quidem deſi-
gnare dignaretur, quem ipſe Apoſtolica
ſede dignum judicaſſet. Quod & Quarto
ſub Heinricho accidiſſe tradit, Legatis ite-
rum teſtatis, nolle ſe cum Clero quem-
quam eligere, ſine Principis ſententia ſu-
per ea re prius exſpectata. Cæterum & 6
hac Principum dignitate paulo poſt vio-
lata, adeo ſtudiis factionibusque Ponti-
ficum ſucceſſit, ut & populus, cujus ſum-
ma jam olim in urbe authoritas fuerat,
jure electionis fuerit ſpoliatus, quod qui-
dem largitionum coercendarum gratia
factum poterat videri, niſi eas ipſas, po-
pulo repudiato, amplius incruduiſſe con-
ſtaret. Atque ita mirabili, & ut equi-
dem conjicio, fatali quadam rerum mu-
tatione factum eſt, ut quod antea Pon-
tifices ab Imperatoribus expectaſſent,
idem hodie re inverſa ab Pontificibus ex-
pectent Imperatores. Enimvero Carolo 1
Pipini filio Hadrianus Papa, non urbis
ſolum, ſed eccleſiæ etiam urbanæ diſpen-
ſationem ita large contulerat; ut ne de
ſacris quidem, & eccleſiaſticis rebus con-
ſtituendis, Principe inconſulto, delibera-
retur. Et ſatis conſtat, poſt Gregorium 2
exſtitiſſe Papas, qui vel juramento fidem
facere Germaniæ Principibus non dubi-
tarint, hoc ipſum Imperatorio nomini
deferentes, quod majores, ſancti viri, ul-
tro ipſis ſcriptura admonente detuliſſent.
Sextus primum (ni fallor) Gregorius, &
qui eum ſecuti ſunt Epiſcopi non pauci,
parum in optime meritos grati, ſummis
viribus hanc in rem incubuerunt, ut no-
ſtri, hoc eſt Germaniæ Principes, quibus 3
tamen illi, quidquid ſunt & poſſunt, de-
bent, antiquiſſimo illo & æquiſſimo jure
deſtituerentur, Romæque non Impera-
tores, ſed Pontifices imperarent, illa ſibi

 poſtre-

Digitized by Google

4 poſtremum, dubium quo jure, quave in-
juria, poteſtate arrogata, ut parum ha-
ctenus rata fuerit Imperatorum electio,
niſi ei Pontificum conſenſus acceſſerit:
nec *Auguſti* nomen ulli permiſſum, niſi
quem Pontifex poteſtate illa ſua nuper
5 vindicata inauctoraſſet. Veteres Germa-
niarum Epiſcopi, tametſi ſæpe ab ipſis Im-
peratoribus deſignati ſunt: tamen vel ri-
te electi ea veneratione Principes ſuos
ſunt proſecuti, ut nihil illis, ſalva modo
religione, non tribuerint. Sero enim ce-
lebertimo illo electionis jure Germanicæ
eccleſiæ ſpoliatæ ſunt: nec ante, quod
ſciam, receptum eſt, ut à paucis & ſolis,
(ut hodie) canonicis Epiſcopus legeretur,
quam in urbe mos novus & inſuetus rece-
ptus eſſet, nempe ut Acoluthi, Subdiaco-
ni, Diaconi, & Presbyteri urbis, qui ob
ſedis honorem *Cardinales*, hoc eſt, præ-
cipui cognominabantur, Epiſcopum ſum-
moto populo legerent, quod annis plu-
ſculis poſt Gregorii Septimi Pontificatum
accidiſſe certum eſt: ritu tamen longe
diverſo & magis liberali lectis Epiſcopis,
quum hodie à Cardinalibus urbis & or-
bis, in conclave tanquam in caveam in-
cluſis, eligantur: Sed de his rebus ſatis
6 abunde ab aliis proditum eſt. Nunc de
illo admonendum duxi, *Simoniæ* crimen
adeo fœdum à majoribus noſtris judica-
tum & habitum fuiſſe, ut recentia etiam
Germanica concilia, ipſum non niſi hæ-
reſeos crimine traduxerint & notarint:
privarintque rerum eccleſiaſticarum diſ-
penſatione, qui muneribus & largitioni-
bus ſuffragia ſibi coëmiſſet, & in quæ-
ſtum vertiſſet pietatis negotium. Cito
eam peſtem Galliæ ſenſerunt, jam olim
adeo graſſantem, ut & Gregorius Theo-
doricum Hilperti filium Francorum Re-
gem literis admonendum duxerit, ne non
ſevere de ſimoniæ crimine cognoſceret.
7 Pepererat illam partim ambitio, partim
(quæ comes ambitionis eſt) avaritia: neque
aliud unquam fuit æque præſens venenum
in Satanæ manu, quo Epiſcopi quidam ſe-
mel incenſi, ac velut in rabiem, ut ſic
dicam, acti, hoc unum multis ſæculis ege-
runt, ut fucum pietatis omnium oculis in-
ſpergerent, pietatem ipſam omnium ani-
mis eximerent, ea demum libertate ſibi
vindicata, quæ nec ab honoribus, nec ab
opibus, nec à dominiis quidem & regnis
abhorreret. Supra autem dictum à nobis,
Germanos parum æquos ſimoniæ fuiſſe,
eaque de re morem publicæ electionis
8 multis ſæculis tenuiſſe. Sane Alemanni
Parochiam vocabant, quam noſtri Græ-
ca voce, ſed Latinis tamen uſitata *Diœce-
ſin* appellant, & *Presbyteros Parochia-
nos*, quos vulgo hodie *parochos*, nomi-
nant: quos quidem plurimis in locis po-
pulus eligebat, dein Epiſcopi ratum fa-
ciebant, quod illi placuiſſet. Et jubebat 1
Canon, ut ad curam animarum geren-
dam Epiſcopi ſeu parochi deſignarentur,
ſeu ut illi vocant, nominarentur, qui vi-
ta & verbo ſuis usque prodeſſe valerent.
Electi, honeſto comitatu ad Epiſcopos de-
ducebantur, nec licebat quemquam ſic
electum deſignatumve rejicere, niſi notabi-
li criminis intentione probata, usqueadeo
etiamdum in duris & neſciis multarum
rerum ſeculis valebat plebis de ſuo paſto-
re judicium. Quod ipſum tamen tam
ſanctum & Apoſtolica traditione proba-
tum, itidem & avaritia nobis & ambitio
ſuſtulerunt: jure ipſo electionis magna
ex parte ad Epiſcopos & Abbates trans-
lato, & miris technis vitiato. Quod
certè *è juramentis*, quæ Canoniſtæ *fide-* 2
litatis appellavere, abunde cognoſcitur,
teſtantibus ſcilicet, quantum noſtrorum
animi ſuis rebus addicti ab illorum pie-
tate & religione abſint, qui non ſibi aut
ſuo commodo, ſed Chriſto & gregi ejus
paſtores legerunt, quique primum locum
Apoſtolicæ doctrinæ & libertati conceſſe-
runt, hoc unum curantes; ne ullus lo-
cus quæſtui, hoc eſt ſimoniæ & phariſai-
cæ negotiationi relinqueretur. Quod ad
me attinet, fateor pro mea imperitia,
nunquam me vel audiſſe vel legiſſe ulla
juramenta tam ſervilia, tam adverſa li-
bertati doctrinæ Chriſti, quam illa ſunt,
quæ hactenus Epiſcopi & Abbates qui-
dam à parochianis privatisque ſacrificis,
quos *Capellanos* vocant, extorſerunt.
Neque enim alio ullo certiore teſtimonio
ungues ſuos, hoc eſt impios conatus, &
miſere affectam conſcientiam prodidere
lupi quidam rapaces, quam illis tam du-
ris & inauditis obligationibus, quibus
opus nullo modo fuiſſet, ſi tam agere
& obſervare libuiſſet, quod ſcriptura di-
ctante præcipitur, quam vel novam reli-
gionem vel noxiam hypocriſin ſcriptura
reclamante tueri. De diſciplina enim &
pietate *curaque*, ut ipſi vocant, *Paſtora-
li*, nullum Jota in illis legas: hoc ſolum
cautum eſt, ne vel agant vel ſentiant aliud,
quam quod his placet, à quibus non jam
onere & labore, ſed munere & honore
ad quæſtum videlicet & farinam faciente,
ſunt donati. Et quam iniqua ab illis exi-
gunt, tam impia illi pollicentur, nec de-
trectant qualemcunque obligationem ad-
miniſtrandæ eccleſiæ, modo ne deſit quod
ad quæſtum faciat. Ita enim eccleſiis
paſſim occupandis poſſidendisque inten-
ti ſunt hodie plerique omnes ſacrificuli,
ut re ipſa nihil magis quærere quam ſe-
ipſos videantur. Nihil enim in præſen-
tia

Digitized by Google

tia de immunitate dicemus, qua & ipſa
tamen ſeſe prope omnium judiciis & cen-
ſuris ſubtraxerunt, unicis Epiſcopis ſubje-
cti, qui ſic tamen plectunt nocentes, ut
propemodum irritare pœnis, & hoc no-
centiores facere videantur, quæ ſæpius pu-
niunt, usque adeo (quod dicitur) mutuo
ſcabunt muli, nec tolluntur crimina, ut
3 alibi à nobis dictum eſt, ſed aluntur. In
Regno Francorum licebat laicis paſtores,
quos delegiſſent, obſervare & notare &
deferre Epiſcopis, quorum muneris erat,
omne genus vitia in illis, utpote diſcipli-
næ ſuæ ſubmiſſis, emendare & adigere
etiam ceſſantes, ut verbo ædificarent, &
4 prodeſſent exemplo. Paucæ erant eccle-
ſiarum cæremoniæ, neque alia magis uſi-
tata ſacramenta, quam Baptiſmi & Eu-
chariſtiæ. Horum enim prope ſolorum
meminere Concilia, quæ ſub Carolo Cal-
vo & Ludovico Juniore Magonciæ &
5 Wormatiæ celebrata ſunt. Paſchate au-
tem & Pentecoſte baptizabantur, non
quod alias non liceret, (ut enim ætas
omnis, ita & omne tempus ad baptiſmum
idoneum eſt) ſed quod ita tum eccleſiis
libuiſſet: nec licebat, niſi in publicis vil-
lis baptizari & coram eccleſia (ita enim
jubebat Canon) niſi aliud ægritudo poſtu-
6 laſſet. Lege autem adigebantur ſuſcepto-
7 res, quos ea ætas *Compatres & Patrimos*
vocabat, ut infantes, quos ſacro de fon-
te levaſſent, Catholica fide imbuerent.
8 Cœna Dominica ſæpe numero dabatur
credentibus, quæ quidem (quod ſciam)
nec recepta eſt à quoquam privatim, nec
diviſim partimve erogata eſt, ſed plene di-
1 ſtributa in populum. Legimus tamen
privatim & inprimis ægrotis extra cœtum,
& quidem domeſticatim Euchariſtiam ex-
2 hibitam fuiſſe. *Miſſam* autem vocabant
illa ſæcula cœnam illam publicam & do-
minicam, unde fortaſſis *Miſſa Martini,*
Miſſa Andreæ, aliæque id genus Miſſæ
feſtæ apud Mediæ antiquitatis ſcriptores
memorantur: nomen forte indeptæ, quod
feſtis maxime diebus peragerentur. Et
ſæpe quidem dubitavi, num *Miſſæ* nomen,
quo nundinas hodie celebriores mercato-
rum vulgus intelligit, inde natum videri
poſſit, quod multis in locis ſtatas illas & an-
nuas nundinas feſtis fere diebus annecti-
mus, idque ob populi frequentiam ad
3 miſſas celebriores confluentis. Franci &
Alemanni infantes ſuos altari admove-
bant Euchariſtiæ gratia: qui mos in mul-
tis Helvetiæ noſtræ locis ante paucos an-
nos deſiit, neque adeo exolevit, quin ad-
huc ſacrificantibus alicubi adhibiti pueru-
li labellis ſuis vinum calicis excipiant;
quod ſane & Sangalli, dum miſſæ priva-
tæ legerentur, religioſe obſervatum eſt,
licet pauci veterum morem agnoſcerent.
Jam ad diſciplinam quod attinebat, jube- 4
bat Canon, ut Presbyteri quotannis qua-
drageſimæ tempore de miniſterii functio- 5
ne & fidei prædicatæ doctrina rationem
Epiſcopis redderent, nec facile admitte-
bantur vel Presbyteri vel Epiſcopi ad ul-
lum miniſterium, niſi prius ſynodo excuſ-
ſi & probati. *Synodi* vero minimum an- 6
nuæ per diœceſes celebrabantur. Epiſco- 7
pis interim lege adacti, ne hac in re ceſſa-
rent, aut cunctarentur. Requirebatur 8
autem *in paſtore*, (ut author eſt Rabanus)
ſcientia ſcripturarum, pura veritas hiſto-
riarum, modi tropicarum locutionum,
ſignificatio rerum myſticarum, utilitas
omnium diſciplinarum, honeſtas vitæ, &
probitas morum: ad hæc elegantia in
pronuntiatione, judicii acumen in dogmati-
bus, differentia medicaminum in varietate
ægritudinum: quæ qui neſcit, inquit Raba-
nus, *non dico alienam, ſed ne ſuam quidem*
poteſt diſponere utilitatem. Mirum autem,
vel hæc ipſa ſæcula requirere potuiſſe,
quod noſtra ætate tot modis fœliciore ne-
gligitur, examinatoribus illis haud aliud
exigentibus, quam frigidulas aliquot gram-
matices regulas, & uſum magis quam pe-
ritiam canendi cum adjectis quibusdam
diffinitiunculis, quas ediſcere & memoriæ
mandare pueri etiam valeant. Refrixit 9
enim Synodorum celebratio, quæ tamen 10
quam diu eſt obſervata, doctrinæ & di-
ſciplinæ cuſtodiendæ haud mediocrem
medelam afferebat. Durant quidem re-
liquiæ quædam, & extant Decani certis
eccleſiis præpoſiti, qui quibuslibet de cau-
ſis ſuos convocant, ſed eo tamen ritu, ut
convivium non concilium agere videan-
tur: pares ſcilicet cum paribus (ut in pro-
verbio eſt) conſociati. Sed veteres ad Epi- 11
ſcopos redeamus, qui per Alemanniam
Principis edicto monebantur, ne alia po-
pulum doceri permitterent, quam quæ de 12
ſcripturis eſſent deprompta. Symboli ar-
ticulos magna cura eccleſiis, qui plebi re-
gundæ præpoſiti fuiſſent, exponebant:
ſed & crimina recitabantur ex Apoſtolo,
ut qui talium rei forent, de Eccleſia ſum-
moverentur. In numero autem crimi- 13
noſorum vinolenti cenſebantur, quos Ca-
roli ætas magno conſenſu myſticarum re-
rum communione interdixit: ad hæc 14
& auguriorum & incantamentorum haud
unius generis deliria, crebro notabantur,
quæ Francis & Alemannis, utpote non ita
pridem à paganiſmo converſis, tanto la-
bore diſſuaſa ſint, ut diutule ferre, & ho-
rum donare vehementiæ nonnulla Epiſco-
pi coacti fuerint, quæ ſane multis annis
parum pie ſunt retenta. Præcipue au-
tem purgationum ſpecies quædam plus-
quam

Digitized by Google

quam ſuperſtitioſæ, quibus ad innocen-
tiam explorandam uſi ſunt, velut judicio
aquæ frigidæ, aquæ ferventis, novem vo-
merum condentium, & ſanctæ crucis judi-
cio, quæ demum ut ſuperſtitioſa ſublata
ſunt. Sublata eſt & monomachia jam olim
Germanis, ad arma & vindictam pronis, u-
15 ſitata: quæ ipſa tamen, nec virium qui-
dem aut roboris, nedum æquitatis aut in-
nocentiæ ullam indicaturam præſtare po-
tuit. Scribæ Alemanni poſtea *Campi
certamen*, μονομαχίαν, id eſt, ſingularem
& condictam illam pugnam vocaverunt,
quam vulgus voce ceu detorta *Campf* di-
xit, cujus ut nomen, ita etiam ſcelus adeo
inhæſit noſtrorum animis, ut ſint paſſim,
1 qui atrocem illum & gladiatorium con-
greſſum ſuis, ceu gloriæ aliquid aut ju-
ſtitiæ afferentem, etiamnum permittant.
Sed fuit tamen tempus, pro probandæ
innocentiæ monomachia conceſſa fuit,
atque id quidem Francis & Alemannis fre-
2 quenter & paſſim. Deſiit & purgatio per
Euchariſtiam facta, quam & Pontifices
3 quidam (inter quos Gregorius Septimus)
uſurpare non dubitarunt, innocentiam
videlicet de objecto crimine teſtaturi, ſi
Domini corpus intrepidi ſumpſiſſent. Ca-
roli ſæculum turpem etiam quæſtum no-
tabat, & in turpi lucro notabatur, ſi quis
vinum aut annonam emiſſet parvo, quo
4 pluris poſtea venderet. Feſti dies, Do-
minicis exceptis, perpauci erant Francis
& Alemannis etiam ſub Carolo: nec alios
5 memorat Anſegiſus, quam *Natalem Do-
mini, Stephani, Joannis Evangeliſtæ, In-
nocentum, octavam Domini, Epiphaniam,
octavam Epiphaniæ, Purificationis S. Ma-
riæ, Paſcha per dies octo, Lithaniam ma-
jorem*, quam noſtri rogationem vocant,
6 *Aſcenſam* (ſic vocabant Domini in cœ-
los aſcenſionem) *Pentecoſten, S. Joannis*
7 *Baptiſtæ, S. Petri, S. Pauli, S. Martini,
S. Andreæ, de Aſſumptione Mariæ*, Ca-
rolus interrogandum reliquit. Ludovi-
cus filius perſuaſus, feſtivam eſſe juſſit.
Receptum autem & illo tempore fuit,
ne quas precationes aliter facerent Epi-
ſcopi vel Presbyteri, quam *ad Deum Pa-
trem per Chriſtum Jeſum filium ejus*, nec
alias hodie in vetuſtis libris legimus. Ca-
roli quidem ætate palam eſt precibus in-
ſerta Sanctorum memoria, ut qui interce-
dere pro nobis, ac veluti patrocinari mul-
8 tis etiam veterum crediti ſunt. Licebat
autem Principi in regno ſuo quoties vi-
9 ſum eſſet, Eccleſiaſticis ordinibus ſimul-
que ſæcularibus convocatis, de rebus ad
religionem attinentibus conferre in me-
dium: Neque hoc ſolum, ſed privatas
etiam cauſas, quæ vel offenſionem paritu-
ræ vel obfuturæ pietati viderentur, au-
dire & diſcutere: ſæpe & Epiſcopis &
Presbyteris & Abbatibus accuſatis, & ad
audientiam citatis, maxime ubi vel temu-
lentiæ vel fornicationis, vel ſimoniæ aut
errorum doctrinæ, aliiſque id genus ſcan-
dalis inſimulati fuiſſent. Quod ſi ad ſyn- 10
odum vocati reſtitaſſent tergiverſando,
confeſtim à Comite compellebantur, quo
dictorum factorumque rationem celebri
in conventu redderent, & objecta ſi ne- 11
gaſſent, juſtis cauſis diluerent & confu-
tarent. Hoc modo & Otomarum pri- 12
mum monaſterii noſtri Abbatem, ad Syn-
odum evocatum compulſumque à Co-
mitibus quo ſe purgaret, legimus. Quin
& laicos contumaces (ea erat diſciplinæ
conſtantia) Princeps ad eam pœnitentiam,
quam Epiſcopi impoſuiſſent, obeundam
& ferendam adigebat. Unde facile co-
gnoſcitur *Canonicam ſatisfactionem*, Re-
gum maxime authoritate (ne criminoſi
exemplo nocerent) receptam & inſtitutam
fuiſſe, quam indulgentiæ nobis Pontifi-
ciæ in totum ſuſtulerunt. Franci autem
magnis de rebus conſulturi peregrè vo-
catos Duces & Comites conſilio adhibe-
bant: nec minus interim domeſticorum, 13
hoc eſt aulicorum hominum opera ute-
bantur. Haud raro & comitia celebra- 14
bant omnium ordinum conventu, in qui-
bus de cauſis ſacris, prophanis, publicis
privatiſque decernebatur. Et erat mo- 15
ris Germaniæ Imperatoribus, ut raro
ullum diem eximie feſtum, puta Nata-
lem Chriſti, Paſcha, Aſcenſionem, Pente-
coſten, ſine celebri procerum regni con-
curſu, nec niſi præclara aliqua in Eccleſia
peragerent. In religionis negotio primas
gerebant Epiſcopi: & pone quidem ipſos
Abbates, qui vel eruditione vel pruden-
tia commendabantur. Reliquum locum
Nobilitas, & optumates, inde officiario-
rum, quorum tunc *majores domus* erant,
& domeſtici Regis, & Comites, Grafio-
nes, Cancellarii (hoc enim ordine cen-
ſentur in antiquis libris Francorum, qui
Regiis muneribus fungebantur) ex urbi-
bus aut villis evocati, vindicabant, ſum-
ma ſemper Principis, ſed æquabili tamen
& omnium conſiliis attemperante ſeſe 1
poteſtate. Dabantur autem & legibus vel
ſanciendis vel reformandis publici con-
ventus, in quibus amplum & honorifi-
cum locum optimates tenebant. Unde
illud, quod vetuſtiſſimis in libris tabuliſ-
que ætatis mediæ, ſæpe Nobilium & Epi-
ſcoporum, Abbatumque certus aliquis
numerus refertur, quorum præſentia
leges rogatæ aut reformatæ fuerunt.
Adeo vero alienus erat in Francia & Ale- 2
mannia Caroli imperio, & multis poſtea
ſæculis Epiſcoporum urbis dominatus, ut
de

Digitized by Google

de conciliis indicendis non niſi Imperator cum ſuæ ditionis Epiſcopis & Abbatibus conſultaret, ac demum Pontificem de voluntate ſua certiorem faceret. Et Fridericus Secundus Gregorium Nonum, Concilium Magonciæ celebrandum indicentem inhibuit, quod gravandæ Germaniæ gratia illud inſtiturum reſciviſſet. Caroli autem ætas hoc honoris, & merito quidem tunc, Romanæ Sedis Epiſcopis tribuebat, ut indicto concilio aut ipſoſmet Epiſcopos, aut, ſi his non vacaſſet, doctiſſimos quoſque ex urbe Legatos poſtularet, qui concilio intereſſent, ne arbitris remotis, agi quicque & decerni à pientiſſimis Principibus, illi vel ſuſpicari poſſent. Minus tum factionum & ſtudiorum erat Primatibus Eccleſiarum, etiamſi ſubinde vitia & abuſus ingruerent, quibus poſtea ob candorem & ſimplicitatem hominum Germanorum, immodice (ut diximus) indultum eſt, & in ipſo diſciplinæ excolendæ ſtudio magna pars diſciplinæ amiſſa eſt.
3 Fuit enim tempus, quum Romani Pontifices nec *Univerſales* nec *Catholici* vocarentur, ſed Romanæ tantum eccleſiæ Epiſcopi, uſque adeo ſuſpectis & contemptis honorum titulis, ut & Beatus Gregorius palam affirmarit, Antichriſti præcurſorem eſſe, qui univerſalem Sacerdotem vocari ſe contenderet: quamquam autem ſtatim à Gregorio peſtis illa ambiendi primatus Apoſtolicam Eccle-
4 ſiam invaſit & infecit, tamen illis quidem ſæculis non modo pietatis negotium non rejecerunt Epiſcopi illi urbis, ad ſæculum videlicet opeſve & dominatum (ut noſtri hodie) converſi, quin palam vel ſimularent, vel certe teſtarentur, nulli ſe rei magis conſultum eſſe cupere quam pietati. Quare & in Gallias nonnunquam & alias in regiones ſub Francis & Alemannis egreſſi ſunt. Pipino quidem & Carolo nihil officii denegantes, quin quemcunque locum indixiſſent, in eum ſeſe proni & parati reciperent. Ultro etiam LEO Pontifex, ac veluti ſalutandi gratia, Italia relicta, Carolum Imper. apud Germanos agentem adiit. Neque adeo Stephanum Quartum officii puduit, quin ſede ſua relicta Ludovicum Caroli filium in Galliis tunc agentem adierit, unctumque extra urbem & Italiam Auguſtali corona donarit. Quod ipſum illos & Otthonibus & Hainrichis, vel ad concilia, vel alios ad conventus, evocantibus non gravatim præſtitiſſe conſtat. Certe nulla à re tum minus abhorruerunt, quam à ſynodorum frequentia. Qua in re
5 præcipua quædam Zachariæ Papæ dexteritas obſervata & in literas relata eſt, qui licet nonnulla commiſerit vel parum piis probata, tamen ita ſe in promovenda religione ſedulum paratumque exhibuit, ut bonorum in Pontificum numero cenſeri merito debeat. Wunefridi enim Epiſcopi opera uſus, & Francorum auſpiciis fretus, plurimum commodi atque ornamenti Galliarum & Germaniarum eccleſiis attulit. Illud memorandum, uno Carolo jubente, quinque ordine concilia per Gallias, ſuper ſtatu eccleſiarum corrigendo celebrata fuiſſe: quorum primum Magontiæ, ſecundum Rothomagi, tertium Remis, quartum Cabillone, quintum Arelate habitum eſt. Nec minus deinceps à filiis nepotibuſque conventus habiti, in quibus ſumma cura adhibita eſt, religioni ut conſuleretur. Obſervatum autem primum omnium poſt res Francorum collapſas, quum dignitas Imperatorum Germaniæ contemptui eſſe Romanis Epiſcopis cœpiſſet, pertinacia quadam, nec parum ſuſpecto ſtudio, haud alibi fere multis ſæculis, quam in urbe celebrata eſſe concilia: & inauſpicata quidem illa magna ex parte fuiſſe, quæ ſuo ſuorumque arbitrio Pontif. Romani, præterita Imperatorum authoritate, convocaſſent, quod quidem è mediæ ætatis Chronicis notius eſſe arbitror, quam ut exemplis ſit opus.

Enimvero Franci regnum ſuum in Ducatus & Comitatus diviſum vigilantiſſime adminiſtrabant, primum non alienis, ſed ſuis legibus uſi, parte tamen (ut fit) ex alienis deſumpta, quibus multis ſæculis uſi ſunt Germani, hodieque vel neſcii pluribus utuntur. Potiſſimæ erant *Salica*, *Ripuaria*, *Alemannica*, & illa quam *Gombotam* dixêre, ſingulis quidem veteri more in multa capita diſtinctis, quas hodie in vetuſtis bibliothecis videmus. Et exſtat Sangalli vetuſtiſſi- 1
mus codex ſtylo inculto & barbaro ſcriptus, qui & Salicam & Ripuariam & Alemannicam continet. Exſtant ibidem Anſegiſi libri de legibus Caroli & Ludovici, ex quibus plurima deſcripſimus.
Legibus igitur Principum præcipuis, non 2
laici modo ordines, ſed monaſteria etiam
& collegia parebant: neque uſquam ra- 3
tum habebatur, quod lege reclamante pactum fuiſſet. Norunt autem Franci & Alemanni Romanas leges veteres, quod ex antiquis ipſorum tabulis palam convincitur. Carolum autem inter civiles leges conſtat pluſculas habuiſſe ex Moyſe tranſſumptas, quæ quod divinæ eſſent, eo nomine commodiores Chriſtiano regno adminiſtrando viſæ. Cleri diſciplinam ad ſcripturæ præſcriptum & ſynodorum ac Principum decreta Epiſcopi exigebant, interim & Pontificum reſcriptis uſi, quum

Digitized by Google

aliis atque aliis de rebus conſulti fuiſſent.
4 Atque horum pluſcula tunc extabant in literas relata, primum ab Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo, ac poſt eum ab Ivone Præſule Carnotenſi, quæ modico tamen numero continebantur, & eo quidem in loco habita, ut conſilia magis quam oracula judicarentur.

Abbates Benedicti regulam, quam ſolam ea ſæcula notant, ſuis inculcabant. Sero enim receptum eſt jus illud Pontificum, quod quia humanum eſt, à quibuſdam (Ethnicorum licet more) *Pontificium* dictum eſt, quod *Canonicum* noſtri vocant.
5 Gratiano primum immenſum illud opus
conſarciente, quod ſub Friderico Æno-
6 barbo factum eſſe exiſtimatur. Ad cujus
deinde exemplum *Decretales* Gregorio Nono curante conſcriptæ ſunt: dein *ſextus Liber* à Bonifacio octavo, & *Clementinæ* à Clemente Quinto, inde ad fæces uſque diſcenſum *Extravagantium*, regnante jam & nihil non audente Joanne Viceſimo ſecundo, Anno Dom. MCCCXVII. Ex quo tempore mandata hominum primo in loco & oraculorum quidem vice habita, ſcripturarumque decreta poſtrema in ſubſellia rejecta ſunt. Generalis autem conſtitutio erat Synodorum de Preſ-
7 byteris: *Ne arma ferrent, ne in hoſtem irent non evocati, ne venarentur accipi-*
8 *treſve aut falcones* (hæc decreti verba ſunt *alerent:* ſevere autem in illos animadverſum, qui avaritiæ ſtudio correpti turpia lucra ſectabantur.

9 Cauſas matrimoniorum multis in locis judices ordinarii civilium negotiorum cognoſcebant, quorum erat & divortia per-
10 agere. Venus inceſta etiam in Laico magna pœna vindicabatur. Rarum illis ſupplicium capitis, & in totum maleficiorum omnium pœna levior, maximis criminibus ærariis factis, quæ hodie ferme ſanguine & morte vindicantur. Alemanni inceſtas nuptias judicabant, ſi quis ſocrum, nurum, privignam, novercam, filiam fratris, filiam ſororis, fratris uxorem, uxoris ſororem matrimonio ſibi copulaſſet: præterea ſi filii fratrum ſororumve juncti matrimonio fuiſſent. In quibus omnibus caſibus locum habebat divortium, bonis eorum, qui contra legem coiſſent, fiſco adjudicatis. Franci Ripuarii divortio & bonorum confiſcationi exilii pœnam adjiciebant inceſtis. Liberi minorennes inceſta libidine polluti libertatem amittebant, & numero ſervorum fiſcalinorum cenſebantur. Sed de ſervis infra dicemus. Levibus autem de cauſis ab Alemannis ſponſalia ſolvebantur, & licebat priorem intactam repudiare, ſi quis juraſſet amore adductum, ut eâ relicta aliam magis deamatam duceret: neque major erat repudii mulcta, quam
40. ſolidorum. Durabat tamen ea ætate 1
lex illa divina, quæ filiam ſine parentum tutorumve conſenſu nubere non ſinebat. Franci Salingi pœna duorum millium quingentorum mulctabant, qui alii deſponſatam abſtuliſſet, & conjugio ſibi copulaſſet, ſed ratum interim conjugium manebat. Sic enim habet lex Salica: *Si quis ſponſam alienam tulerit, & ſibi in conjugium copulaverit* II DCTS Diñ. *qui faciunt ſolidos* LX. I. Culpts. Jud. *ſponſo autem ejus* DCtis Diñ. *qui faciunt* Sol. XV.
Culpts. jud. Servum fugitivum ab igno- 2
rante Epiſcopo in Presbyterum ordinatum, ſi Dominus requiſiviſſet, non aſſerebat adeo ſacerdotium quin probata ſervitute in priſtinam conditionem remigraret. Nec dum enim notus erat character ille indelebilis, quem ſcholæ poſtea inventum ſacrificis ſuis inuſſerunt.
Nec Francorum modo legibus, ſed etiam 3
Cæſareis Juſtiniani cautum legimus. Contra autem ſæpe manumiſſi ſunt ſervi, qui doctrinæ commendatione ad miniſterium vocati aut electi eſſent. Extant enim veteres chartæ manumiſſionum, quarum unam à me viſam libro ſecundo inter exem-
pla veterum chartarum ponemus. *Decimæ* 4
propriæ eccleſiarum erant, certis limitibus, quas tunc *Marcas* vocabant, diſcretæ. Crebro mentio fit marcarum in Regum diplomatis antiquis, præterea in donationum, concambiorum, & præcariarum, ut vocabant, chartulis, quæ in collegiis paſſim & monaſteris vetuſtis extant. Nec decimas ſolum, ſed *nonas* etiam partes ſolvebant coloni. Et extat apud Anſegi-
ſum caput *de nonis & decimis*. Alicubi 5
& *tertias* dabant, qui eo pacto agrum conduxiſſent. Carolomanno majori domus, Pipini fratri, frequenti in conſeſſu procerum & eruditorum placuit, ut ædes parochiales quam liberaliſſime donarentur, reſque eccleſiarum quocumque
fuco alienatæ non ſine mulcta reſtitue- 6
rentur. Jam tum enim erant, non Abbates modo, quorum avaritia dudum eccleſiis nocuit, ſed Nobiles etiam laici, qui Principum indulgentia abuſi, decimas ſibi frequenter vendicabant. Ex lege autem Alemannorum non licebat agros eccleſiarum locare laico ſine *charta*, hoc eſt, tabulis, quæ pretium cenſumve & rei locatæ conditionem continerent. *Precariæ* autem chartæ illis ſæculis dictæ ſunt, quod fundus donatus, cujus in charta fiebat mentio, cum expreſſa aliqua conditione relictus vel locatus, precario poſſideretur, certo aliquo tempore ad eccleſiam rediturus, ni redemptibilis fuiſſet. Porro tritum eſt *precarii* vocabulum apud

jure-

Digitized by Google

jureconſultos. Alemanni qui Precariam
chartam poſtulati non oſtendebant, ipſa
poſſeſſione privabantur. In totum au-
tem neque agros vendere, nec diſtrahe-
re mancipia, Paſtori eccleſiæ licebat. Ha-
bebat tamen locum permutatio, quum
ager pro agro, mancipium pro mancipio,
charta interveniente, recipiebatur. Char-
tarum exempla inferius libro ſecundo ap-
ponemus, quæ veterem morẽ & ritum cla-
re, docebunt, Legem vero Alemannorũ ad-
ſcribere viſũ eſt, quæ ſic habet: *Nullus Pres-
byter nec aliquis Paſtor Eccleſiæ poteſta-
tem habeat vendendi eccleſiaſticam terram,
niſi contra aliam terram, nec mancipium, ni-
ſi alium mancipium receperit, & ſi Concam-
bium fecerit, aut de mancipio, aut de*
7 *terra, ſemper epiſtolam firmitatis faciat, ut
contentio non fiat, nec eccleſia perdat,*
8 *quod legitime poſſidere debeat.* Prima-
riæ erant eccleſiæ, quas hodie *Cathedra-
les* vocant: ſecundo loco, ſed eximio
tamen, illæ, quæ *Parochianæ* ſeu *Paro-
chiæ* dicebantur: quibus ornandis tuen-
diſque veteres illi Principes & Epiſcopi in-
credibili benignitate affluerunt, non paſto-
ribus modò, ſed & plebi gratificantes,
quoniam in plebem præcipua paſtorum
liberalitas demanaret. Nec deerat il-
lis, unde liberalibus eſſe liceret, & ma-
1 gna opum pars, quæ in eccleſias collata
fuiſſet, pauperum & horum qui medio-
cri fortuna eſſent uſui & neceſſitati cede-
2 bat. Hodie rebus aliter habentibus, ec-
cleſias parochianas reditibus ſpoliatas cer-
nimus, non paucis furto illo *Incorpora-
tionis*, Fucum dicere volebam, ita nuper
expilatis & direptis, ut ne de victu qui-
dem ſatis eſſe proviſum ſacrificis queat, ni-
ſi plebis beneficentia adjuti malè natis riti-
bus, ipſoque ſacrarum rerum abuſu, quæ-
ſtum faciant. Hoc enim ſupra modum
noxio malo noſtra etiam ætas miſerè in-
feſtata eſt. Nec mirum, etiamſi dolen-
dum eſt, omnes urbes, pagos, vicos, vil-
laſque Germaniæ pauperum hinc inde
diſcurſantium mendicitate tot annis fati-
gari, cum eccleſiæ plurimæ à Pontifici-
bus, Epiſcopis & Abbatibus direptæ, ne
Paſtores quidem ſuos, ut jam eſt dictum,
ſatis alant, nedum pauperes, quorum ta-
men uſui propriè deſerviebant, quæ il-
lorum immoderata cupiditate ſublata ſunt,
ut interim de rapacitate illa taceamus,
quam ſummi Pontifices, bullarum ſua-
rum licentia otioſis hominibus hactenus
3 indulſerunt. Alemanni, quum pars eſ-
ſent regni Francorum, pauperes ſuos adeò
vagari non ſinebant, quin domi eos ve-
luti ex Canone alerent: bonis etiam quæ
eccleſiis donabant, ita alicubi partitis, ut
in ditioribus eccleſiis pauperum ſubven-
tui partes duæ, in tenuioribus æquales
partes & clero & pauperibus divideren-
tur. Enimvero, ut ſupra quoque dictum, 4
Epiſcopi ipſi & Abbates Collegia & Pa-
rochias interdum inſtituerunt non par-
vis reditibus donatas & auctas, quas &
ipſas demum ſucceſſores ſui multis in lo-
cis, quibuslibet de cauſis adducti, præte-
rea & damnoſo illo *Incorporationis* au-
cupio animati, eccleſiis ademptas, ſuos
rurſus in uſus converterunt. Ante au-
tem diximus nec Eccleſias nec Collegia
fundari ſolita fuiſſe, niſi Principis con-
ſenſu: Nec tum erat Papæ jus illud com-
probationis, quam *Inveſtituram* vocant,
ſed Regis aut Imperatoris. Et extant di-
plomata, quæ, quod dixi, palam teſtan-
tur. Sed alio in loco de jure illo commo-
dius referemus. Illud non tacendum, 5
Caroli legem extare, quæ cavebat, ne
Parochiæ ſine manſis inſtituerentur. Man- 6
ſos autem illa ſæcula vocabant Villulas
cum prædiis, quæ ſingulæ ſingulis Eccle-
ſiis fuiſſent attributæ, omni quidem one-
re exemptæ, niſi ſi quid Eccleſiæ debere-
tur. Durat autem Germanicum nomen
Kelnhof, quo manſam gens illa, ni fal-
lor ſignificavit. Quanquam autem Sy-
nodi Francicæ Principum authoritate ra-
tificatæ non Monachis modò & Nonnis,
ſed etiam Clericis uſum conjugii nega-
rent, & nihil tamen minus omnem for-
nicationem ſeverè coercerent & vindica-
rent: tamen haud ita multis poſt Caro- 7
lum annis publico quodam conſenſu,
& quod diverſum ſcripturæ in vetuſtiſſi-
mo concilio Niczno ad eum ſenſum re-
ceptæ & probatæ docerent, factum eſt,
ut Presbyteri per Germaniam legitima 8
connubia celebrarent: Laici autem ſcor-
tationem & concubinatum non feren-
tes, Paſtoribus ſuis, ut conjugati eſſent
libenter permitterent. Quem morem 9
pluſculis ſæculis receptum, quum Hilde- 10
brandus monachus Papa factus, qui Gre-
gorius Septimus transnominatus eſt, Con-
cilio quodam cum ſuis in Italia habito, ceu
impium & Patrum decretis adverſum con-
demnaſſet, confeſtim litteras Epiſcopis
Germaniæ plenas minarum miſit, & honore
ſacerdotii privari juſſit, qui decreto concilii
ſui præterito conjugati eſſe pergerent. An-
tiſtes igitur Magonciacenſis, Synodo He-
resfordiæ congregata, cum litteras Papæ
vel invitus prælegiſſet, oraſſetque Papæ
edicto audientes eſſe, quæque concilio
placuiſſent recipere vellent, repentè tan-
ta ſeditio in eo conſenſu exorta eſt, ut 11
parum abfuerit, quin Præſul ipſe de ca-
thedra deturbatus, celerique in tumultu
trucidatus eſſet, clamitantibus multis ſa-
tius eſſe Epiſcopum Papæ fautorem occi-
di, quam dogma tam væſanum & hære-
ticum cum tanta ſacerdotii contumelia
pro-

Digitized by Google

promulgari. Neque exemptus periculo
eſt Præſul, antequam promitteret, primo
quoque tempore curaturum ſe, quo Pon-
tificem ab hujus ſententiæ auſteritate de-
1 duceret. Quod quidem ſe vivo, hoc eſt,
Heinricho Quarto imperante, accidiſſe
circiter annum Domini MLXXX. Lam-
bertus monachus Hirsfeldenſis prodidit.
Mirum autem adverſum conjugia ſacer-
dotum ſtatuere Caroli ætatem potuiſſe,
cum Concilia tamen illo tempore ha-
2 bita, ac illud imprimis, quod ſub Ca-
rolomanno Prætorii Præfecto Wune-
fridus Legatus cum aliquot Franciæ E-
piſcopis celebravit, in hæc ferme verba
ingenue confeſſa ſint; *Non licere E-
piſcopis, aut Imperatori, aut cuiquam
pietatem cuſtodienti, quicquam contra*
3 *divina mandata præſumere, &c.* Et
Sole interim clarius ſit, nihil tam ad-
verſum Apoſtolicæ doctrinæ, quam lege
lata ad caſtitatem ſervandam cogere,
4 quam nec voluntas, nec conatus homi-
nis, ſed unica divina gratia largiatur. Sed
ſæpe accidit, ut quæ palam impia ſunt, fu-
catiſſima illa ſpecie pietatis Eccleſiis obtru-
ſa ſint. Atque hæc quidem de Collegio-
rum ſtatu hactenus dicta ſint: Nunc quæ
reliqua ſunt de Monachis & Monialibus
ſubjungemus, interim, & alia quædam,
quæ obiter nobis, (ut in farragine) ad
ſummam argumenti adumbrati magis
quam expreſſi pertinere viſa ſunt, inſer-
turi.

5 Monachorum diſciplinam privatim
Abbates, generatim etiam Epiſcopi exi-
gebant: Abbatiſſis autem (ut illorum
temporum vocem uſurpem) miniſtri ſeu
Lectores dabantur, qui ſacris peragen-
dis & moderandæ diſciplinæ præeſſent.
6 Primum quidem rariora erant Virgi-
num cœnobia, quæ paulo poſt Fœ-
minæ Auguſtæ & nobiles aliæ, non tam
pietate, ut videtur, quam ſexus amore
7 illectæ ſummopere auxere. Unde laude
virginitatis & commendatione quibus-
8 dam permotis placuit etiam fœminas,
ſeu malumus puellas velare, tondere,
veſtire, congregare, certamque ad nor-
mam vitæ inſtituere & exercere. Quod
9 utinam tanto cum fructu pietatis eſſet fa-
ctum, quantis ſumptibus conſtitit. Et
laudari fortaſſe inſtitutum poſſet, ſi &
hæc puellaria cœnobia, ceu prima illa
Monachorum ſcholarum inſtar habita
fuiſſent, in quibus teneram & imbecil-
lam, & affectibus obnoxiam ætatem vi-
ri graves & ſancti, ac ſi ita libuiſſet, ma-
tronæ etiam moratæ & caſtæ certo ali-
quo, ſed, conducibili tamen ad pietatem,
diſciplinæ genere ad tempus formaſſent
& erudiſſent, quo majore pudicitia &
continentia peritæ jam & litteras etiam
edoctæ, reliquum vitæ, quod ſibi vel
nuptis vel innuptis conceſſum fuiſſet,
multiplici cum fructu tranſigere potuiſ-
ſent. Nunc cum longe aliud, niſi fallor,
ſpectatum videam ab illis, qui eo modo
virgines incluſerunt, profecto non habeo
quod cœtibus illis vel probatiſſimis tri-
buam præter otium pluſquam delicatum
& ſuperſtitionem immodicam. Primum
enim humanis doctrinis perſuaſæ, virgi-
nitatem velut de ſuo vovent & offerunt
Deo, jactata deinde pudicitia, quam ne-
mo tamen, ceu diximus, veram aſſequi-
tur, niſi donante Domino. Deinde ſcri- 10
turis ſanctis, quæ liberam faciunt optio-
nem caſtitatis, vel ignoratis vel contem-
ptis, votum ſuum, hoc eſt, decretam tem-
perariæ voluntatis ſententiam, tanti æſti-
mant, ut honeſtis etiam & piis cauſis
urgentibus, probatæ ſemel & receptæ opi-
nioni renuntiare ſcelus eſſe ducant: cum
D. tamen Paulus cauſas habeat, cur in caſu 11
aliquo nubere virgines malit cuicunq; con-
ditioni mancipatas, quam innuptas mane-
re: Cumque idem non audeat perpetuam 12
virginitatem ullis præcipere, nimirum do-
no Dei, & quidem raro obvenientem; illa
contra peſſime imbutæ, vel hac de cauſa
perpetuam eſſe volunt, quia ſemel in
corriphæorum ſuorum verba juratæ illam
promiſerunt & voverunt, duplici, ni fal-
lor, contumelia culpabiles coram Do-
mino: Una quidem, quod rem alienam
& concreditam ſibi, etiamſi vere virgi-
nes eſſe conſtaret, magna fraude & in-
gratitudine pro ſua uſurpant & vendi-
tant: altera autem quod munere & do-
no Dei adverſus Deum, velut debitorem
& nexu aliis obligatum, elatæ ſanctitate
illa carnis vaniſſimè jactata, ſibi refe-
runt acceptum, vel velut de ſuo profe-
ctum offerunt & conſecrant DEO, quod
ſoli miſericordiæ Domino erat referen-
dum.

De operibus enim & ceremoniis qui-
buſdam propemodum ridiculis, ut nihil
dicamus, non video quibusnam rebus aut
commodis uſui eſſe poſſit genus illud vitæ
tantopere laudatum multis, niſi aut Paulus
aut Marcellas, aut Hedilias illa latibula no-
bis ederent, quæ dignæ eſſent doctrina &
pietate, quibus libri inſcriberentur. Nec
enim vocari poſſunt monachæ noſtræ ad
ullum Eccleſiæ famulatum, nec ullo cœ-
tui rite præeſſe, denique quod ad pieta-
tis captum attinet, ne ſibi quidem ipſis
adeſſe aut conſulere, longe minus pro-
deſſe proximo, videlicet incluſæ & fera-
rum in morem parietibus ſeptæ, adeoque
religione obſtrictæ, ut ne cum parenti-
bus quidem & cognatis, nedum cum
proximis aliis vel tantillum commercii,
& fa-

Digitized by Google

& familiaritatis habeant. Et revera dici poſſit, quod à doctiſſimo quodam viro dictum eſt: *Cœnobia aliquot non monialium ſolum, ſed monachorum etiam non aliud eſſe, quam conditoria quædam in quæ vivi homines otio ſcilicet & inertia conſopiti ſepeliantur*, & ſic (ſi Diis placet) mundo ſint mortui contrà alia quædam, quæ ſic jactant religionem, ut domus non hominum nec orationis, ſed Dei ipſius dicantur, ſic aliena ſint à cultu divino, ut qui in illas recepti & initiati mundo renuntiarunt, re ipſa nihil magis, quam quæ mundi ſunt, profiteantur & colant. Cantus enim illi & preces, quibus fidunt, quasque aliis negotiando impertiunt, quid aliud (oro) ſunt, quam elementa, hoc eſt mandata hominum & ceremoniæ de doctrinis hominum, ſolida refragante pietate, inſtitutæ, indignæ profectò, quæ ulla ex parte cum eximiis illis charitatis fructibus & officiis conferantur, nedum ex ſeipſis ullo modo poſſint aut debeant in bonorum operum numero cenſeri & æſtimari. Sic autem aliena ſunt ab operibus charitatis illarum ſomnia, quæ in eccleſia tamen habent locum, ut jactata illarum virginitas cum operoſa virginum verè Chriſtianarum caſtitate conferri nullo modo poſſit, ut interim conjugatorum & cœlibum caſtitatem non attingamus, quæ non minus laudis apud Apoſtolum, quàm illorum, qui thorum ignorant, aut harum, quæ illæſo dum & inviolato corpore exiſtunt. Laborioſior imo illarum continentia eſt, quæ vel habent conjuges, vel habuere, quàm harum ſit, quæ conjugalium deliciarum ignaræ ſunt. Nec ſine cauſa factum novimus, ut juniores viduas Apoſtolus nubere, & liberos gignere juſſerit, nihil minus probans, quam ſubitum & præceps caſtimoniæ ſervandæ conſilium.

Virgines Eccleſiæ, nec religione elatæ nec inflatæ profeſſione, quod Dominus donavit, in Domini gloriam convertunt, hoc unum potiſſimum curantes, ut in eo cœtu fidelium, in quo ipſas Deus conſtituit, nihil officii intermittant, quod modò decore ſuſceptum ad proximi utilitatem pertinere queat: ſuis manibus victum quærunt, vel ita de ſuo victitant, ut ſuperſit, quod egentibus impertiant: adhæc & parentibus, & ægrotis, puerperisque, & ſenio confectis benignè ancillentur: ſubinde divitum beneficentiam exſtimulantes, ne deeſſe miſerorum inopiæ velint: totum autem nihil non ferentes laborum & vigiliarum, quo conformes eſſe vitæ Chriſti, hoc eſt, omnibus prodeſſe, & ex æquo de omnibus mereri quam optime poſſint. Quod ſi quæ ſunt, quæ vel valetudine vel conditione retrahantur, quo minus in cœtu famulentur, tamen aliis interim donis & fructibus præeſſe multitudini non deſiſtant. Tales fuere primæ illæ Eccleſiarum miniſtræ virgines & viduæ, quarum Paulus & Lucas meminerunt: tales & hodie ex opulentis & magni nominis virginibus nonnullæ, quæ domum pauperculas invitant, nec carnis modo, ſed animi etiam cibo ſatiant & inebriant, ſcribere juniores & legere docent, ad pudicitiam interim & parſimoniam & patientiam magno ſtudio inhortantes: quippe hoc uno fine innuptas probat Apoſtolus, quia liberiore conditione donatæ, hoc magis quæ Dei ſunt curent, quo minus colendis maritis liberiſque educandis, & reliqua conjugalis operæ moleſtia, impediunt. Nec minus interim probat conjugii ſtatum, ut qui malit virgines cœlibeſque nubere quam uri, & confeſſus ſit, honorabile eſſe inter omnes conjugium, cubile impollutum. Verum regno Dei promovendo intentus, notiorem eſſe exiſtimat, eum ſtatum, qui ad pietatem colendam & ſupplenda charitatis officia quam minimum remoræ habet, qui proprie quidem illorum eſt, qui in hanc libertatem dono caſtitatis aſſeruntur. Porro illa virginitas, quæ votis auctorata, & ſepta parietibus, otio præterea & inerti vacuitate flacceſſit & diffluit, adeo nihil habet cum Apoſtoli laudibus commune, ut & rejectam eam & damnatam ab eodem conſtet: rejectam quidem, quia cum otio & inertia (ut nihil de ſuperſtitione dicamus) conjuncta eſt: damnatam autem, 1
quia nec liberam nec gratuitam, ſed humanarum ſanctionum tyrannide inſtitutam, invitæ etiam & coactæ puellæ profitentur, quibus tamen ſuccumbentibus & palam laſcivientibus Præſulum indulgentia, (quemadmodum & Clero omni) ut ſcortentur permittit, ut nubant non permittit. Conſtat autem Paulum in viduis 2
vel maxime arguiſſe otium ceu fomentum impietatis, nec alia magis cauſa virginitatem & cœlibatum extuliſſe, quam quod inſtrumentum forent & adminiculum præcinctæ jam & operoſæ beneficentiæ: in epiſtola autem ad Corinthios, ubi de cœlibatu & virginitate diſſerit, præcipue damnaſſe quidquid adverſum ſcripturæ, hoc eſt fidei libertatem, de humanarum ſanctionum præſcripto cum conſcientia recipitur. Diſerte enim inquit; *pretio redempti eſtis, nolite ſervi fieri hominum.* Adhæc palam teſtatur, nemini ſe laqueum propriæ ſanctionis injecturum, ſed li-

berum relicturum, quod liberum nobis reliquit Dominus. Neque equidem ignoro, quid magiſtri quidam Scholaſtici, contemplationi & orationi, & pluſcularum inter ſe puellarum privatæ ſcilicet & captivatæ ſedulitati & beneficentiæ tribuant: ſed hoc majori fiducia horum opinionem rejicio, quo certior ſum, nullum uſquam inſtituti ejuſmodi in univerſa ſcriptura extare exemplum. Nec mirum quidem pleroſque tantopere laudaſſe, quod ipſi ſunt profeſſi. Suum enim (ut in proverbio) cuique pulchrum eſt: At non ſtatim pium, quod quibuſdam pulchrum, & in ſpeciem religioſum etiam viſum eſt. Vetat enim ſcriptura id agere, quod rectum eſt in oculis noſtris, niſi Dominum idipſum jubere conſtiterit. Et ut aurum non eſt, quidquid auro tegitur, aut aurum ſplendore imitatur, ita non eſt repente virgineum, quod nomine virginitatis cum jactata & inutili corporis integritate jactatur: ſiquidem virginitas, quam de carnis integritate metimur, adeo non eſt pietas, ut & piis & impiis communis exiſtat. Prudentum enim & ſtultarum virginum Chriſtus meminit, neque eas probat, quæ lampades gerunt exterius nitentes, ſed eas quæ internæ puritatis oleum geſtant. Proinde nec ſeris, nec obicibus, nec repagulis opus habent, quæ veræ ſunt virgines; neque ſane parietibus ſeu vivariis includi neceſſe eſt, ne quis corpus violet. Violatur enim non tam corporis actu, quam animi conſenſu virginitas, neque *loca mentem* (ut ait Gregorius) *muniunt, quod ſi deſit Spiritus, non adjuvat locus*. Tota eccleſia, quocunque loco eſt, corpus Chriſti eſt, quæ Apoſtolo teſte id curat in primis, ne quam ſpeciem mali in omni credentium cœtu ferat. Nemo facile caſtus eſt, qui vel ſolus, vel cum paucis conjunctus eſt, nec virium eſt propriarum, ſed eximiæ gratiæ, cum illo carnis incentivo luctari, ut victoriam triumpho dignam reportes. Proinde hoc ſanctior erit virginitas, præſertim fœminea, quo pluribus fidelium ſeſe commiſerit. Atque ita feciſſe vetuſtarum Eccleſiarum virgines conſtat. Satis enim tutæ ſunt vel caſtiſſimæ virgines ſub magiſtratu, qui vim, fraudem & injuriam vindicat, nec invitæ continebunt, quæ vulgo præſtant, quod donavit Dominus. Utinam autem carere hominum doctrina potuiſſemus, quam certum eſt adeo infelicem eſſe in religione promovenda, ut quamlibet fortibus adminiculis adjuta, nihil tamen proficiat, ſed hoc fere ſolum perpetuo conatu ſuo aſſequatur, ut dum à Domini doctrina ad ſua placita deficit, poſtrema juxta D. Petri dictum pejora primis efficiat. Quæ vero ſunt virgines, utcunque incluſæ & obſeratæ, adeo corollam non merentur, ut meliore conditione fuerit Afra illa in lupanar tracta, quæ animi interim puritate inter Angelos verſata eſt, quàm illæ ſint, quæ virginum in cœtu poſitæ de lupanari cogitant; in quibus juxta illud poetæ Satyrici:

Deprendas animi tormenta latentis in ægro Corpore &c.

Ut profecto conſtet optime ſenſiſſe illos, qui Gynecia pluſculis in locis ad diſciplinam modo capiendam fundarunt, libera interim optione relicta ingreſſis, ut vel nuberent ſuo tempore egreſſæ, ſi juſtæ cauſæ invitarent, vel cœnobio delecto virgines manerent, modo in eo ſtatu nec ceſſare, nec ocium alere, ſed adeſſe & prodeſſe Eccleſiæ ſtuderent. Verum & has ædes ocio & ſuperſtitione contaminatas videmus. Nam & ipſæ certæ normæ addictæ, cantu, veſtitu, preculis, votis, ſeſe jactant & venditant ita delirè, ut canere & in ſacris legere pium judicent, etiamſi nihil horum, quæ vel muſſant vel modulantur, penitus capiant aut intelligant. Adpingunt & hoſtiis ſuis Franciſcos & Benedictos, ut vel inde conſtare poſſit, intus eſſe Nonnas quæ rejecta Chriſtianiſmi puritate ad hominum doctrinas defecerint. Ita nihil ſuperſtitione confidentius, nihil ſupinius, nihil arrogantius eſſe ſolet. Dicunt enim & has optione longè poſthabita, malle fornicari per cœnobia, quam maritos quærere, & conjugali moleſtiæ prurientem libidinem ſubjicere: Quin ſatis eſſe putantes, ſi pingui illo in luxu atque ocio ſaginatæ, nomine & habitu caſtimoniam profiteantur. Id quod in totum illis uſuvenit, quæ vel parentum imperio, vel cognatorum perſuaſione, vel præcipiti aliquo conſilio, cœnobium ingreſſæ votum ſuſcipiunt ſervandæ Caſtitatis, quam niſi Dominus donarit, ſimulare quidem poſſunt, ut alia pleraque, præſtare non poſſunt. Perinde enim atque animalia quædam non manſueſcunt, quantumvis blandè tractata, ſed dimiſſa ad ingenium redeunt: ita caro noſtra, quantumvis attentis hominum conſiliis demulſa perſuaſaque ſubſidat, tamen non manſueſcit, nec ponit libidinem, ſed ad naturam recurrit, niſi Dominus ipſe dono eam caſtitatis cicurarit. Viderunt, niſi fallor, proxima ſæcula, quam probe quorundam conſiliis ſucceſſerit, qui in hominum gratiam, & privati commodi magis quam pietatis aſpectu, invitas filias cœnobiis intruſerunt, violentiſſimo illo caſtitatis jugo impoſito: quod quidem poſt diſciplinam nuperrimè per otium & opes luxatam

tam, ita repente excuſſum eſt, ut monaſteria non pauca propemodum in lupanaria degenerarint. De Germanicis autem loquor, neque his omnibus, (ſatis enim caſte, etiamſi impiè, vel etiam caute, ſi non caſte, multis in cœnobiis vivitur) de his modo ſentio, quorum ita proſtituta eſt caſtitas, ut memorare libidinem citra pudorem nequeamus. Et monere quidem hactenus de caſtitate hominum decretis inſtituta libuit, ne quis hoc ipſo probare me hodiernum monachiſmum putaret, quia veterem ejus diſciplinam veluti dignam memoratu recenſeo. Non enim probatur aliquid, quod judicatur, & memorandum proponitur. Quanquam cuperem (quod antea quoque ſum teſtatus) talia hodie eſſe, & tribus proximis ſæculis fuiſſe vetera monaſteria, qualia tunc fuerunt, cum inſtituerentur. Profecto minus nobis turbarum vitiata quorundam licentia dediſſet, neque auctus in tantum fuiſſet numerus cœnobiorum, quæ vix æſtimandis ſumptibus hactenus eccleſiæ Latinæ ſuſtinuerunt. Adhæc, arma nobis fortaſſe in promptu eſſent, quibus horum conatus reprimeremus, qui juſtiſſimis de cauſis moti totum illud hominum commentum, ſcandalis nimirum & erroribus refertum, nec uno nomine pernitioſum, non damnant modo, ſed abrogant etiam & tollunt, ſatius eſſe arbitrati, deſperati carcinomatis contagionem reſcindere de reliquo eccleſiæ corpore, quam committere, ut medelæ prætextu malum ſerpat, & amplius noceat.

Ad cœnobia autem Monachorum ut revertamur: conſtat Abbatum electionem per initia magna parte ad Principem pertinuiſſe, cujus ea cura erat, ut non niſi idonei eligerentur. Qua in re nec opibus, nec generi admodum, ſed ætati & virtuti deferebatur, & jubebat Regula, ut in Abbates illi maxime eligerentur, qui ſacræ ſcripturæ periti, præterea caſti & miſericordes eſſent, nec niſi è Domini præcepto ſuos erudirent & inſtituerent. Unde clare apparet, quod ante diximus, primos monachos præſcripto illo vitæ arctioris, non aliter quam adminiculo quodam & ornamento uſos fuiſſe. Clamat enim vel Benedicti Regula, ſe aliud non eſſe, aut profiteri, quam legem quandam pro his initiandis & inſtituendis, qui Chriſto olim eſſent militaturi: imo addit, aliud ſe non urgere, quam talem obedientiam, quæ Chriſti fidem profeſſos, nec elatos faciat in opere, nec quicquam ſibi tribuat de his, quæ dedit Dominus, ſed operantem Dominum magnificet. Simul tamen magno errore, & ſalutem docet ex obſervatione doctrinæ hominum, & operum fiduciam fortiter inculcat multis in locis, ut vel hac una cauſa negari non poſſit, Regulam illam, quam hodie Benedicto adſcribunt, nec uno aliquo tempore, nec ab uno ſcriptum, ſed dogmatum & ceremoniarum acceſſione ſubinde ab aliis atque aliis mutatam & auctam fuiſſe. Porro Caro- 1
lus Imperator cognomento Magnus, communi edicto permiſit monachis, ut Abbates ipſi legerent, quod ante ſe & Pipinus pater multis cœnobiis indulſerat, adjecta tamen conditione, ut & Regum authoritatē pro more agnoſcerent, juſſiſque illorum parerent & acquieſcerent: quod inſecuti tamen Principes neglexerunt, ſæpius ordinatis ſelectiſq; etiam externis, qui Monaſteriorum habenis adhiberentur. Sed nec electione ambitio ſublata, aut avaritia repreſſa eſt. Nam & à monachis lecti his vitiis obnoxii erant, & raros dedere Principes, qui per luxum & intemperantiam cœnobiis abuſi non fuerint. Uſq; adeo enim Carolo mortuo, ad quæſtum & deſidiam per domos illas declinatum eſt, ut Ludovicus filius, Concilio Aquis habito, coactus fuerit, abuſibus quibuſdam correctis, veterem diſciplinam monaſticam 2
revocare, Eutichii cujuſdam doctrina fretus, quem magno in pretio apud Ludovicum fuiſſe Vincentius ſcribit. Ceterum ne ſic quidem utcunq; redintegrata diſciplina duravit, quin mortuo Ludovico Abbatiæ non clericis modo, ſed etiam laicis hominibus, in beneficium (ſic vocabant) concederentur. Legimus autem & ſub Dagoberto, quo regnante Columbanus Rhetiam ingreſſus eſt, eodem morbo laboratū fuiſſe, quod ipſum palam indicat diploma Regium, quo cavetur, ne vel Epiſcopi, vel laici quicquam juris ſibi in reditus monaſteriorū aut poteſtatis uſurpent. Alienos autem & exortes, qui regundis monaſteriis impoſiti ſunt, partim eximia fide fuiſſe invenimus, partim rapacitatis tantæ, ut monachi multis in locis exemplo territi vivis dum Abbatibus alios ſurrogarent, ne priore moriente lupus aliquis Principis conniventia immiſſus graſſari, & nocere cœno-
bio poſſet. Illud conſtat, immodicam quan- 1
dam licentiam etiam Epiſcopos, Regum favore fretos, in monaſteria ſibi uſurpaſſe, haud rarò nequiſſimè tractatis monachis, plerumq; autem ita vexatis, ut vel invitis Abbates darent, qui ſuo nomine rerum potirentur, nec aliud illis permitterent, quam quod ipſi juſſiſſent. Celebri autem more eſt obſervatum, ut qui à monachis electi fuiſſent, honeſto aliquo comitatu ad Principem mitterentur, qui ratam electionem haberet: contra autem electi fidem dabant Regi, idque juramento intercedente, ne aliud præſumere vellent, quam Principes de religione & publica æquitatē conſtituiſſent, ne ve aliud ſuis permittere, quam monaſticæ diſciplinæ norma expoſtulaſſet. Quem quidem confirma-

tionis

Digitized by Google

tionis morem duraſſe ſatis conſtat usque in Rudolphum Avindſpurgenſem Romanorum Regem, qui circiter annum Domini MCCC. ex humanis exceſſit. Adeò recens & nupera eſt inveſtitura illa Abbatum Germaniæ, quam proximis annis Pontifices ſuam fecerunt, tot antea ſæculis non niſi in Regum manu poſitam. Nec indignum enim, nec alienum ab æquitate videbatur illis, quorum majores, quiq; ipſi collegia paſſim & monaſteria fundaſſent, privatamq; electionem monachis permiſiſſent, quique ante non niſi Principe deſignante Abbates accepiſſent, non minus juris in inſtituendo confirmandoque habere, quam antea, in eligendo habuiſſent. Suas quippe opes illis impenderant, ſuo in regno poſuerant ædificia, ſuis legibus inſtitutisque erant tutati, denique ſua cu-
2 ra & diligentia intra metas veteris diſciplinæ continuerunt. Legimus autem veteres Francorum, ac poſt eos, primos illos Germanorum Reges & Imperatores, ſic large eam poteſtatem exercuiſſe, ut & Epiſcopos darent eccleſiis, & defunctis alios ſurrogarent, Præſulum quidem aliorum, ſed non niſi domeſticorum conſilio freti. Sed & idem jus aliis principibus ita contulerunt, ut & legere & ſurrogare Præſules apud eccleſias ſuæ ditionis licuerit. Verum ut omni in negotio pietatis & religionis eſt factum, videlicet ut cottidie deteriora fierent, & ſubinde degenerarent, quæ minime improbe inſtituta videbantur, ita hoc quoque more ſenſim luxato detritoque hodie non niſi REGALIUM, ut vocant, nomine fidem Abbates Regibus præſtent. Quod nomen ante annos, ni fallor, trecentos monaſteria noſtratia longe tum à dominatu aliena, in totum ignorarunt: nulla magis cauſa præſentatis Abbatibus, quam ut fideles eſſe ſuæ functionis miniſtri pergerent. *Regiarum* enim *donationum* nomine (quod veteres chartæ præferunt) non regalia illa nuper uſurpata, ſed agri & prædia & ſervitia etiam Regum benevolentia monaſteriis donata, intelligenda ſunt: *Regalium* nomen recentius non legimus in Chronicis veteribus. Nec fuit quicquam illis patribus regulæ, qui pulla veſte induti, ultra & ſupra baptiſmi votum, ſuo etiam, hoc eſt proprio, mundum & gloriam ejus adjurarunt. Illud conſtat, longe minus nocituram fuiſſe multis cœnobiis Principum electionem, quam privata & domeſtica nocuit. Impuros quidem ſæpe dedit Regum authoritas, qui certe magno & rerum & diſciplinæ damno admiſſi ſunt. Monachorum electio multo ſæpius, ſtudiis & factionibus efferata, nihil non commovit, turbavit & perdidit, atque id quidem proximis maxime ſæculis, quæ palam ſuppreſſa religione non niſi dominatum & tyrannidem quæſivere. Perinde enim atque in urbe quondam, 1
ita in collegiis & monaſteriis quibusdam Germaniæ noſtræ eſt actum, corruptis & contaminatis ſuffragiis ſæpe diverſi lecti ſunt, qui repente ambitione exſtimulati, ac velut furiis acti, nec credere invicem, nec monitorem fere norant, ſed odiis alternis, (quæ ambitionis eſt rabies) inteſtinas & exitiales diſcordias ita exercuere, & opes illas religioni dicatas bello abſumere, & cede etiam partium victoriam reportare libuerit, gloriantibus ſcilicet & exultantibus quibusdam, ſi vi & armis obtinuiſſent, quod Majores ſui Regum curæ & tutelæ ſummiſerant, ne nocere ulla violentia poſſet. Ita mira quadam rerum converſione factum eſt; ut mucronem etiam in ſe ipſam ſtrinxerit monaſtica avaritia & ambitio, ex quo tempore in honorem & dominatum abiit, quod antea non niſi oneris & laboris fuiſſet. Sed ſero tamen illa peſtis, nec niſi opulentiora monaſteria tentavit. Prima enim, utcunque vitiata, nec ſanguine ſuorum unquam, quod ſciam, fœdata ſunt, nec bello infamiam contraxerunt. Sed & Abbates veteres quum diſſidium immineret, non armis carnalibus, ſed jejuniis & orationibus pugnabant, nec tanta illis aut reum aut titulorum cura, ut horum gratia Chriſtianæ modeſtiæ, & ſponte receptæ diſciplinæ liberet oblivisci. Quadam tenus quidem & illos tentavit cupiditas, quæ mehercule vel primis illis monaſteriis adhæſit, ſed pluris tamen innocentia æſtimabatur, quàm ut permittendum ſibi illi duxerint, quod poſtremi illi monachi, nihil minus quàm monachi, ſibi licentiſſima procacitate permiſerunt. Nec jam nobis ſermo eſt de ſectis & ſodalitiis fratrum, qui *Mendicantes* cognominantur, ſed de his tantum cœnobiis, quæ longe ante natos mendicantium ordines fundata & reconcinnata fuerunt. Quorum quidem religioni & vacuitati ut conſuleretur, Regum edicto conſtitutum erat, ut quemadmodum collegiis ita & monaſteriis *Advocati* adhiberentur, quos *Vicedominos* alicubi vocabant monachi, nec parvo honore dignabantur: Principum nomine, à quibus impoſiti monaſteriis fuiſſent. Horum munus erat redituum, ſervitiorum, prædiorum, rerumque aliarum, quæ juris monaſteriorum erant, curam gerere: frequenter quidem & Abbate ipſo & fratribus in conſilium adhibitis, ſi quid incidiſſet horum cognitione dignum, quanquam minima hæc & omnium poſtrema monachis cura erat, longe magis religioni quàm ſæculi negotiis addictis: præcipuam, ut dixi, gerebant Advocati, qui ea cauſa fere

de

de vicina Nobilitate legebantur, quo major
foret authoritas, ne damni quicquam cœ-
nobia vel errore vel ignoratione ſuſcipe-
rent. Raræ tamen in monaſteriis *emptio-
num tabulæ* viſebantur, frequentiſſime
erant *Donationum*, ut quæ tum fere non
niſi donatis rebus alerentur. Unde mox
paulò opes illæ enatæ ſunt, quibus longè
lateque omnia patuerunt, tanto ſpatio
agrorum prædiorumque contracto, quan-
tum (ut ait Perſius) *milvus oberret*. Ta-
bulæ omnes *Abbatis* nomine inſcribeban-
tur, cujus quidem abſentis vicem *Decanus*,
nonnunquam & *Præpoſitus* gerebat. Ad-
debatur autem in chartis, & fratrum & Ad-
vocati conſenſus, ut e. g. *Ego Bernardus
Augiæ Abbas cum conſenſu fratrum meo-
rum & Advocati mei VVichardi &c.* Ad
quem modum, abſente Abbate, Decani
& Præpoſiti ſeſe ſæpiuſcule præſcribebant.
Mirum autem vel ſimplicitate barbaræ gen-
tis, vel ſtudio brevitatis factum, ut neque
in tabulis neque in chartis Francicis aut
Alemannicis, quas quidem videre mihi
contigit, nuſquam cognomina vel Abba-
tum, vel Advocatorum, vel teſtium aut
Comitum aſſcripta cernantur, cum hodie
prope omnibus in tabulis & Syngraphis ita
requirantur, ut ſi deſint, omni prorſus
fide & æſtimatione careant. Nec dubium
tamen eſſe queat, quin illis ſæculis etiam
ſerviles & infimo in loco habitæ familiæ
ſuis cognominibus non caruerint. Porro
ſoli Abbates morem antiquum retinent,
nomine ſcilicet edito, nec adjecto cogno-
mine: quod & ab Epiſcopis humilius na-
tis cuſtoditur: Nobiles enim fere genus
edunt cognomine prodito, quod veteres
Epiſcopi in totum neglexerunt. Nam &
Romanis Epiſcopis ea conſuetudo eſt, ut
nomen ſolum edant, ſed numero tamen
adjecto, ut quoti ejus nominis exiſtant,
intelligi queat. Quin & à Regibus & Im-
peratoribus veteribus Francorum ea mode-
ratio cuſtodita eſt, ſolis nominibus æditis,
ut antiquis in diplomatibus & tabulis non
facile inter Carolos, Pipinos, Caroloman-
nos, & Ludovicos, (potiſſima Regum no-
mina) niſi temporum ratione aliunde ob-
1 ſervata, diſcernere queamus. Crimina-
lium cauſarum cognitio ad Comites perti-
nebat, à monaſteriorum adminiſtratione
adeo aliena, ut facinoris loco fuiſſet habi-
tum, ſi quis affectaſſet. Poſteriores qui-
dam Abbates, & proximis quidem annis,
dominandi libidine inflammati, Regum-
que abuſi indulgentia, ne hoc quidem gla-
dii & ſæculi jure, utcumque prophano,
& cum monachiſmo pugnante, carendum
eſſe duxerunt:ſatis interim religioni factum
arbitrati, ſi non ipſi, ſed laici miniſtri ſuo
nomine cognoſcant, quum ipſi tamen &
ſuo, & fratrum ſuorum nomine jus illud
horrendum hauriendi ſanguinis à Regibus
& Imperatoribus ſuſcipiant, eòque nomi-
ne fidem illis, à quibus accipiunt, jurent,
quod ne Epiſcopi quidem longe minus 2
quam monachi addicti & jurati, jureullo
in ſeſe (modo Chriſti ſint miniſtri) trans-
ferre poſſunt. Dabantur autem & Abba-
tiſſis curatores, ut ſupra dictum eſt, quos
& illa ætas Advocatos & Vicedominos vo-
cabat: quibus neſciis, non licebat ullum
contractuum pactorumve genus, quod
modo in tabulas referretur, perficere.
Vetuerat & Ludovicus, ne Epiſcopus aut
Abbas, aut Abbatiſſa centenarium Comi-
tis Advocatum haberet, atque id quidem
quo minus ſuſpecta judicia eſſent, in qui-
bus de monachorum monialiumque cauſis
ſæpe cognoſcebatur. Erant autem *cente-* 3
narii judices ferme Nobiles, à Comite
conſtituti, & à numero, ut videtur, ap-
pellati, qui certis de generibus cauſarum
cognoſcebant, quemadmodum ex Caroli 4
& Ludovici legibus patet. Ad Comitem
autem referebant Advocati, ſi quid dignum
ejus cognitione judicaſſent. Judicia cele- 5
briora Legati Principis tempore conſtitu-
to, poſt hos autem & Comites & Cente-
narii, aut horum vicarii peragebant; quæ 6
quidem Francis & Alemannis, barbara vo-
ce, *placita* dicebantur, & *placitare* pro eo
uſurpabant, quod eſt placitum celebrare,
quam vocem in Caroli etiam diplomatibus
legimus. Moris erat primum, ut Advo-
cati cœnobiorum nomine placita, ſi quid
negotii incidiſſet, adirent; inde inolevit,
ut & Abbates irent. Nec abſimilia ſunt 7
judiciis illis veteribus & conventibus, ho-
dierni conventus & judicia, quæ hodie vul-
go *Reichs-Tag*, *Cammer-Gericht*, *Hoff-
Gericht*, *Land-Tag* nominamus. Quip-
pe placiti vocabulo etiam comitia imperia-
lia intelligebantur. Ludovicus enim Pii
filius, poſt pugnam ad Fontanetum cum
fratribus habitam, & obtentum Germa-
niæ regnum, placitum apud Ulmam ce-
leberrimum legitur habuiſſe. Et extat
præclara Ludovici Pii ſanctio, qua jube- 8
bat, *ut in Mallis & placitis primum omni-
um, viduæ, pupilli & pauperes audiren-
tur, & ſi ad cauſam agendam inhabiles
eſſent, datis patronis juvarentur. Mallum*
vocabant conventum judiciarium, *Land-
Gericht*, in quo præter alia etiam de liber-
tate & ſervitute, & aſſertionibus ageba-
tur. Extat etiam Lex Carlina, quæ *rem
judicatam in Mallo repeti* non ſinebat. Re- 9
fero hæc, non ut probem, aut imitandas
exiſtimem voces barbaras, ſed ut de ſtatu
temporum admoneam, nec ſileam vel bar-
bare uſurpata, quo queant, quæ illis ſæ-
culis ſcripta ſunt, intelligi. *Placiti* enim
& *Malli* lex Salica & Alemannica crebram
faciunt mentionem, nec tacent voces il-

Digitized by Google

las Chronica noſtratia, quæ ante annos trecentos ſcripta ſunt. Arbitror autem diverſa fuiſſe ex parte ab judiciis ſupra nominatis, illa quæ Latine *publica judicia* vocamus, vulgo *Hochgericht*. In his enim de facinoroſis plectendis ſtatuebatur, quorum cognitionem Comites fere abſentibus Principis Legatis agebant, quæ & *meri imperii* ſignificatione intelliguntur. In aliis autem de appellationibus, aliisque id genus civilibus cauſis, quæ Legatorum Regiorum aut Comitum præſentiam requirebant, juris ditione magis, quam poteſtate, cognoſcebantur. Qualem hodie annuum conventum illuſtres Helvetiorum pagi, ſub feſtum Joannis baptiſtæ in caſtello Thermarum agunt, non modo de appellationibus communium Præfecturarum, ſed de relatis etiam & obiter enatis cauſſis, quarum cognitio ad ſummum magiſtratum pertinet, decernentes.

Loca ipſa condendis monaſteriis delecta; principio non niſi Principum favore
1 concedebantur. Quæ ſi liberorum hominum fuiſſent, & donata non eſſent, permutatione compenſabantur: ſi fiſcalia, religionis cauſſa dabantur Abbatibus. Unde veriſimile eſt, quod in Chronicis cœnobii
2 ad S. Gallum legimus. Sigibertum Francorum Regem, non illum Auſtraſiorum, qui Brunehildam uxorem habuit, ſed juniorem Dagoberti & Ruaguedrundæ filium, Beato Gallo partem ſylvæ, quæ fiſcalis erat, quam Abtzellanam hodie vocamus, pro monaſterio ordiendo donaſſe, quod annis minimum centum ante imperium Caroli factum eſſe colligitur. Ut vel hac de cauſa conſtare poſſit, vix aliud monaſterium per Alemanniam, quæ tum Regni Francici pars erat, vetuſtius extare. Siquidem Dagoberto illo regnante, qui ſedem Conſtantienſem primus inſtituit, Rhetiam noſtram Gallus ingreſſus eſt, nec multo poſtea nemus illud Submontanum ad rivum Stainaham ſitum, incoluit, cujus proxima loca ei demum Sigibertus donavit. *Eremum*
3 quidem atque etiam *ſolitudinem* Monachi Chronographi nominant, verum paulo frequentior hic ſeceſſus fuit, quam aut Eremi aut deſerti nomen gereret. Deſertior quidem erat ager Abtzellanus, & incultior multo, quam hodie exiſtat, illo maxime in tractu, qui à monaſterio recta ad Alpes protenditur, ſed colonos tamen habuit non paucos, ſervos videlicet fiſcalinos, per ſylvas illas & dumeta diſperſos, quos dono Gallus à Sigisberto accepit. Nec prorſus ſolitudo fuit, ubi hodie monaſterium eſt: quippe ſua ipſorum hiſtoria in literas relata conſtat, proxime monaſterium agros fuiſſe nobilium & liberorum hominum, qui Gallo donati poſtea fuerint. Indiciis certiſſimis conſtat, illo in loco, quem urbis noſtræ mœnia cludunt, ante Galli adventum, non frequentem modo, ſed veterem etiam & Romanam vetuſtatem præferentem habitationem fuiſſe. Et ſunt nuperrime intra pomeria oppidi noſtri repetti in hortis haud procul æde parrochiali D. Magni, argentei & ærei nummi Romani cum Imperatorum veterum inſcriptione, qui vel remotam antiquitatem, aliis quoque de conjecturis apparentem indicant, de quibus nunc dicere omittimus. Ad inſtitutum interim 4
reverſi, ſciendum eſt, monaſteria vetera libenter illis Epiſcopis paruiſſe, in quorum diœceſi eſſent exſtructa: nec multo erant Presbyteris parochianis celebriores Abbates, niſi amplius illos religio commendaſſet, nec major erat ex lege pœna illi conſtituta, qui monachum pulſaſſet, quàm qui Diaconum. Abbates enim paucorum, Presbyteri multorum curam gerebant, utrique ſalutaribus Epiſcoporum monitis obſequebantur. Carolo Magno placuit, 5
ut Epiſcopi veteri more competentem monaſteriorum curam gererent: contra autem monachi, horum dicto audientes eſſent, quod & Ludovici filii lege cautum eſt, nec licebat Abbatibus, ut externis ſeſe negotiis 1
miſcerent, niſi eos Epiſcopi vel ſua authoritate, vel Principis juſſu, ad neceſſariam aliquam functionem evocaſſent. Iisdem enim etiam concilia omnium ſæcularium officiorum uſum adimebant. Primum omnium avaritiæ acceſſione factum eſt, ut Epiſcopi ſuis eccleſiis non contenti, de occupandis expilandisque monaſteriis conſilia captarent, non jam ad diſciplinam retinendam, ſed ad quæſtum & lucrum faciendum intenti. Unde mox Abbates calumniis contumeliisque petiti & exagitati de jugo excutiendo, & declinanda Epiſcoporum tyrannide deliberarunt: quandoquidem & ipſis non hominum modo privatorum, ſed Regum etiam & Imperatorum favor & indulgentia nihil non pollicebatur: nec paulo optabilius videbatur, proprio dominio præſtare, quam alienis parere imperiis. Adeo verum eſt, quod quondam 2
à Fabiano Philoſopho dictum Seneca in controverſiis retulit; *Divitias* ſcilicet *frugalitatem & pietatem impugnare*, præterea *malos patres & malos filios facere*. Tum primum enim labaſcere religio cœpit, quum qui illi præfuere, divitias ſentire, admirari, & conſectari cœperunt. Quare Francis etiamnum regnantibus contigit, ut Abbates opulentiores veteri more & inſtituto violato, reſciſſisque obedientiæ vinculis totos ſeſe rejectis Epiſcopis tutelæ Regum commiſerint, & diplomata impetrarint, quibus adeo aſſerebantur, ut nemo quicquam juris, excepto Principe, in eos ſibi vendicare poſſet, qui hoc honoris & authori-

Digitized by Google

thoritatis Epiſcopis habebat, ut diſciplinæ monaſticæ retinendæ gratia eo jure potirentur, quo in monaſteriis adminiſtrandis & exigenda religionis puritate, veterum Principum authoritate & conſtitutione donati eſſent. Prima igitur exemtionis ſpecies, qua vel bonorum & piorum Antiſtitum jugo ſeſe monachi ſubtraxerunt, illa fuit, quam Epiſcoporum inſolentiæ & avaritiæ acceptam retulimus. Secunda, quæ peſſima fuit, ipſis monachis debemus, qui Principum patrocinio elati, & ſuam illam ad opulentiam admiſſi & converſi, demum ne ipſos quidem tam bene meritos Principes adeo reveriti ſunt, quin ſæculis inſecutis & proximis quidem, quum Romanorum Pontificum poteſtas non modo ingens, ſed formidabilis etiam facta eſſet, & contemptim jam ab illis Germaniæ Imperatores tractarentur, ſenſim eſt ad Urbis Antiſtites diſceſſum, & Romanæ ſedi *immediate* (ut vocant) ſubjecti ſunt, qui Francis & Transrhenanis Germaniæ Principibus opes omnes & fortunas ſuas debebant. Tanta enim indulgentia habiti, ut illos merito parentum loco vereri & amare, neque alios quærere patronos debuiſſent, quorum fidei & protectioni ſeſe committerent, quando ita ab illis jam inde à jactis fundamentis protecti & defenſi fuiſſent, ut præter omnium rerum ſecuritatem, ad opes illas & ſatietatem plus quam modicam, non niſi Principum favore pervenerint. Primum quidem noſtri regnum illud novum urbis, quod rejecta Imperatorum authoritate ſibi ipſis nullo jure Pontifices arrogaſſent, admirati, de ſuis etiam, hoc eſt de privatis Dominis, cogitare cœperunt. Quid enim aliud erat, ſedi Romani ſubjici, quàm Imperatorum & Epiſcoporum veteri juri & authoritati nuncium remittere? quando jam orbis ſibi perſuaſiſſet, ita omnem eccleſiaſticæ adminiſtrationis poteſtatem illuc pendere, ut quidquid ſemel ſedis illius nutu & voluntate decretum eſſet, illud ipſum ne Imperatoribus quidem, nedum Epiſcopis, reſcindere liceret. Pontifices igitur qui alienis opibus inhiabant, hoc uno per initia erant contenti, quod iſto tutelæ patrociniique prætextu ditiſſima Germaniæ monaſteria ſuarum partium feciſſent, donis etiam & privilegiis honoratis Abbatibus. (Mitra enim & pedum & annulus & ſandalium, & manicæ gemmatæ, Paparum illorum maxime, qui & ipſi monachi fuerant, munera ſunt, quibus Epiſcoporum dignitati Abbates jam ſuos æquarunt.) Jam enim ditiſſimos quoſque Præſules noſtrates eandem in naſſam illexerant, ac velut muro ſepſerant ſuæ ſedis potentiam, nequid in illam impune præſumere Imperatores noſtri poſſent. Cui conatui ubi ſucceſſit, facile alia ſecuta ſunt, Pallii videlicet redemtio, annatæ, inveſtituræ, indulgentiæ, quæ noſtri, Pontificum potentia & amplitudine commoti, ſed & elati tutela, quæ vel Regum manus coerceret, ultro etiam illis conceſſerunt. Verum juri illi & mori exemptionis nuper nato cum vere ſanctus Abbas Bernardus reſiſteret, negaretque id licere Abbatibus, ut hoc modo otio & libertati conſulerent: (quippe jam videbat, quem in nervum iſthæc conſilia demum eſſent ereptura,) tamen ſolus fatalem illam calamitatem adeo arcere non potuit, quin brevi poſtea tempore, quum confecta jam & bona ex parte oppreſſa per Italiam Regum dignitas jaceret, cœnobia fortunatiora Papæ ſeſe tutelæ committere magno numero perrexerint, moremque nec probum admodum nec honeſtum, literis aut tabulis etiam ſuo nomine æditis, palam oſtentarunt, quod à nonnullis tamen primum ducentis annis proximis factum eſſe conſtat. Uſque enim ad Rudolphum Avindſpurgenſem Germanorum Regem, Alemanniæ monaſteria vel prima & ditiſſima electorum Abbatum comprobationem, quam vulgo *inveſtituram* vocant, non à Papa, ſed à Principe, vel Rege, vel Imperatore petiere; nec ad Pontifices, ſed ad Principem juramenti præſtandi gratia miſſi ſunt (quod alio in loco admonuimus) qui privatim & domeſtico fratrum conſenſu in Abbates electi fuiſſent. Vetus enim illud & ſanctum jus, tum dignitati, tum etiam authoritati Romanorum Principum à Conſtantino uſque Maximo, cum fructu eccleſiarum omnium tributum eſt, quod ipſum poſtea ingenti diſpendio & horribili cum perturbatione religionis, nec ſine armis & ſanguine, iiſdem Pontificum ambitione eſt adeptum. Francis quidem illud per Carolum, ut diximus, Hadrianus Papa donaverat: quod quidem minime neceſſe fuiſſet, niſi iiſdem etiam Imperii nomen & curam donaſſet. Perpetua tum fuit Imperatorũ urbis facultas, electos ut Epiſcopos comprobarent, aut ſi juſtæ cauſæ fuiſſent, reijcerent. Primus omnium Gregorius ille, ut Vincentius tradit, qui VI. eo nomine Papa fuit, Heinricho III. imperante, circiter An. Dom. ML. Hadriani conſtitutione violata inveſtituram ſedium Italicarum vendicare ſibi eſt auſus, poſt quem Gregorius VII. Heinrichi IV. dignitate ſupra modum contempta & vexata, idem molitus eſt, nitenti licet ex animi ſententia non ſucceſſerit. Demum Calixtus II. idem ſaxum volvit Heinricho V. ea maxime cauſa in urbem admiſſo, quod Legatis ejus apud Sutriam obviam factis promiſiſſet, jure ſeſe inveſtiendi ceſſu-

ceſſurum, quum minime tamen ceſſerit. Unde diris devotus & anathemate percuſſus, plurimis annis ingentem perſecutionem magna & prope incredibili conſtantia ſuſtinuit, donec etiam à ſuis minas Pontificias declinantibus deſereretur, ſpeque omni atque ope demum deſtitutus, vetuſtiſſimo illi & æquiſſimo juri imperatorio renuntiare coactus fuit, exhibito etiam diplomate, cujus hæc verba ſunt: *Ego Heinrichus Dei gratia Rom. Imp. Aug. pro amore Dei, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & Domini Papæ Calixti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & ſanctis ejus Apoſtolis Petro & Paulo ſanctæ Catholicæ eccleſiæ omnem inveſtituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus eccleſiis fieri electionem & liberam, jam conſecrationem, &c.* Contra Calixtus, jam potitus voto, in hæc verba condixit Imperatori: *Ego Calixtus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio ſuo Heinricho Dei gratiæ Rom. Imp. Aug. concedo electiones Epiſcoporum & Abbatum Teutonici Regni, qui ad Regnum pertinent, in præſentia tua fieri, abſque ſimonia, & aliena violentia, ut ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, Metropolitani* & *provincialium conſilio vel judicio ſaniori parti aſſenſum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per ſceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Rom. eccleſiam pertinere noſcuntur, & quæ ex his jure tibi debet, faciat, &c.* Extant enim diplomata apud Urſpergenſem data An. Dom. MCXXII. 9. Kal. Octobris. Ex quo tempore nomen Regalium uſurpatum Abbatibus, juſque inveſtituræ ſedium Germanicarum in Pontificum manum delatum, quod mox paulo ſimonia ingenti contaminatum eſt. Conjicio autem eodem ferè tempore, & Principes & Eccleſias noſtrates inveſtituræ & electionis poteſtate veteri ſpoliatos fuiſſe. Sane & ſub Heinricho IV. aliquousque comprobandorum Epiſcoporum Italiæ facultatem ſuam fecerant Pontifices, verum jure adeo arcto, ut citra Imperatorum conſenſum irrita fuerit illorum ratificatio, quam Quinto primum Heinricho ſuccumbente in totam noſtri amiſerunt, repetitam quidem ſæpius, ſed clade innumera, quum non contenti inveſtitura Urbani Præſules jura etiam imperii, & multarum urbium Italiæ, quæ antea imperialis fuiſſet, ſui juris ac poteſtatis facerent. Sæpè autem hac ipſa de re cogitanti mihi viſum eſt, inſignem illam contumeliam Heinricho V. non ſine evidenti ultione irrogatam fuiſſe, non ſolum quod chariſſimum parentem abjici a regno, ſeque Pontificum ſtudiis eligi, regnique honore exaltari paſſus fuiſſet, verum etiam quod à Papa perſuaſus iiſdem de cauſis patrem ut hoſtem fuit perſecutus, quibus poſtea & ipſe telo illo triſulco percuſſus, ſuiſque prope omnibus ab Epiſcopis deſertis ignominioſam ad palinodiam compulſus eſt. Nec me fugit, eſſe quoſdam, qui jus illud Pontificium defendentes, neſcio quid originis in Paſchalem primum rejiciunt, ajuntque ex urbe in Gallias ad Ludovicum Pium profectum, id primum oraſſe Imperatorem, ne iniquo animo ferret, quod Pontifex ſe neſcio creatus eſſet, quod ille ceu condonans, non modo æquo animo tulerit, ſed indulſerit etiam ut liberam in urbe, Principum comprobatione non exſpectata, electionem peragerent. Quod quidem ita contigiſſe à quodam bibliothecario proditum ferunt, autore haud ſatis idoneo, ne dicam ſuſpecto. Verum ſi ita res ſe habet, mirum eſt, poſteriores Pontifices in tam longa diſcordia nihil, quod ſciam, de conceſſo illo ſibi jure refricare aut allegare voluiſſe, ſed in conciliis horum temporum, Heinricianam & Vuigbertinam hæreſin, videlicet, ut catholicæ traditioni & Spiritu ſancto adverſam, ſententia ſua damnatam & exploſam fuiſſe. Mirum etiam, quod Hadrianus III. Carolo Craſſo regnante in Pontificem lectus, ad Senatum urbis referendum duxit, ne in eligendo Pontifice Principis authoritas exſpectaretur, ſed libera foret electio. Latuit ne Senatum Ludovici permiſſio? aut eſt veriſimile, nepotis tempore fuiſſe ignoratum, quod avus conſtituerat? Ut ſileam, quod inſecuti Imperatores eodem jure quietè ſunt usque in Heinrichum III. uſi, quinimo certo conſtet, Francos qui Ludovicum ſecuti ſunt, usque in Ludovicum Arnolphi filium, non Italiæ modo regnum ampliſſimum, quod ante Longobardi tenuere, ſed etiam ipſam urbem Imperii ſedem ita obſequentem habuiſſe, ut illis vel tributa penderet, quoties eſſet flagita, nec facilè quicquam Epiſcopi denegarent, longe aliter tunc temporis animati, quam recentes illi fuerint, qui rerum ſuarum immodicè ſtudioſi negandum optime merentibus exiſtimarunt, quod optimi quique & pientiſſimi Pontifices ante ſe tot ſæculis, Regibus & Imperatoribus ſuis detuliſſent, nimirum ut canonicè electus Epiſcopus aut Abbas à nemine conſecraretur, niſi prius à Principe comprobatus & inveſtitus eſſet. Quod ad me attinet, fateri habeo, ejus rei vendicatione Romanæ ſedi plurimum & dignitatis & potentiæ acceſſiſſe. Verum enimvero conducibiliùs fuiſſet; tum publicæ tranquillitatis, tum etiam religionis & charitatis Chriſtianæ gratia, pede premere conſilium, tam noxium & violentum,

tum, quo Præſules Romani deſponſis animis illud enitendum eſſe cenſuerunt ut omnium ordinum, gentium, eccleſiarum, obedientiam expoſcerent, ſuam interim ipſi nec profiterentur nec præſtarent, ne ſuos quidem, hoc eſt, Romanos Imperatores ita agnoſcentes, quin univerſæ urbis jus & imperium ſolis ſibi vindicarint. Hoc enim uno velut fonte quodam peſtis illa diſſidiorum & ſimultatum ſcaturivit, quæ tutoribus illis & patronis eccleſiarum Chriſtianarum tot bella nocentiſſima peperit, tot tumultus excitavit, tot millium hominum caſu & internecione eccleſias afflixit, denique tot inteſtinis odiis Clerum diſtraxit à Laico, non ſine lachrymabili diſciplinæ ſubverſione. Quæ mala omnia vel levi & innoxia importunorum etiam & inſolentum Principum permiſſa tolerataque juriſdictione declinare, & ſummum in bonum eccleſiarum convertere potuiſſemus. Quando enim Apoſtolus Paulus juſſit, ut *anima omnis* vel Ethnico & ſævienti Magiſtratui ſubdita ſit, cur non idem longe magis Chriſtiano & optimè merenti magiſtratui largiendum eſſe agnoſcimus? Quando & Petrus Romanæ urbis Antiſtes; *ſubditi*, inquit, *eſtote cuivis humanæ creaturæ propter Dominum, ſive Regi tanquam præcellenti, ſive præſidibus*, &c. Et eodem in loco; *Deum*, inquit, *timete, Regem honorate*. Nec dubium ſit ipſos Apoſtolus Petrum & Paulum tam detuliſſe Principibus, in quorum urbe & populo victitabant, quam alios, ut deferrent & omni honore proſequerentur, inhortati ſunt. Summus autem Magiſtratus Romæ quum Romanus Imperator exiſtat, quis conſequi non videat, & his ipſis Apoſtolorum exemplo parere urbis Præſules neceſſe eſſe, nec frigidos agere vicarios, ſed horum veſtigiis inſiſtere, quorum nomine functionem ſuam tuentur. Quod ſi adeo ab Epiſcopis Romanis ſimulatum non eſt, quin Francos & Germanos alios, quibus & nomen & inſignia obtulerunt, pro ſuis imperatoribus & agnoverint & venerati ſint, conſequitur certo, non minus his parendum fuiſſe quam illis, quibus & jus vetus & inſignis illa authoritas comprobandorum Epiſcoporum ſemper in manu fuit. Si non agnovere & fucato officio ſunt proſecuti, ne dicam perſecuti, haud aliud profecto illa ſua periculoſa diſcordia quæſiviſſe & ambiiſſe videntur, quam ut ablegato proculque ſummoto nominis honore, ſemel & Imperatore vacare, & urbem ſuam facere, ſuumque in ea firmare regnum poſſent. Sed paulo longius inveſtituræ tractatione ab inſtituto digreſſum me video, quanquam multa forent digna memoratu, de quibus fortaſſe alio in loco commodius referemus. Nunc de Monachorum obedientia, ut dicamus, ſatis conſtat D. Hieronymum non uno in loco prodidiſſe, Ægypti monachos & Syriæ, ſua ætate Epiſcopis parere, ſtatiſq; diebus frequentibus eccleſiis ſeſe conjungere, & ſacris etiam myſteriis intereſſe ſolitos fuiſſe. Hoc ipſum enim & ſacræ literæ jubent, ut Domini miniſtris, quibus diſpenſatio myſteriorum Dei concredita eſt, reliquus cœtus obſequatur & pareat. Neque hæc refero, ceu meam, opinionem inculcans, ſed ut commendans Bernardi conatus, cujus admonitioni ſi Romani Epiſcopi paruiſſent, in hunc uſque diem Epiſcopis ſuis monachi parerent. Nullam enim juſtam cauſam habent, qua tueri ſe queant, quo malorum metu bonos etiam Antiſtites agnoſcere & revereri deſierunt. Certis enim remediis malorum Præſulum avaritia cohiberi & ſine labore ambitioni quorundam & inſolentiæ frænum imponi potuiſſet. Ex eo enim 1
tempore, quo ſordidi quidam Epiſcopi hac una, quam diximus, cauſa in aulas Regum ſe conferre, Duceſque & Comites ſalutare, orare, tentare muneribus cœpiſſent, Abbates & ipſi neceſſitate quadam adacti, nec minus exemplo allecti, pari de cauſa in media ſeſe Principum palatia contulere, partim quidem ut inter Palatinos cenſi, ſua tuerentur, partim etiam ut aliena occuparent, quæ (ut erant cupiditatum ſervi) pactarum rerum cumulo adjicerentur. Quanquam me non lateat, Francos veteres, ex quo tempore ad fidem Chriſti converſi ſunt, libenter & Epiſcoporum & Abbatum conſuetudine uſos fuiſſe, ſed & hos frequentius in conſilium 2
adhibuiſſe, quo ardentius publicæ pietati conſultum eſſe cupiebant. Quod quidem & Germanici poſtea Imperatores & plerarumque, gentium Reges, quæ in poſtremis fide imbutæ ſunt, more velut tranſlatitio cuſtodierunt. Tamen graves viri & ſancti erant primi illi Antiſtites & patres, ornamenta videlicet Palatinorum & lumina, quorum hoc potiſſimum ſtudium fuit, ut Regum felicitatem & potentiam mitigarent, & Chriſto Domino lucrarentur, pronoſq; deinde animos religionis amore inflammarent, quod ipſum ſanè non doctrina modo, quam ſacra lectio ſuppeditabat, ſed vitæ etiam innocentia, qua erant ſpectati, aſſequebantur. Quum è diverſo nuper illi Præſules & Abbates, ambitione & avaritia diſtenti, non jam Chriſtum in aulis, ſed Antichriſtum quærerent, non divitiis modo publicis collegiorum & cœnobiorum, ſed ſuis etiam & privatis dediti. Quæ quidem quum ſatis jam pollerent, adeoque ad ſummum auctæ viderentur, tamen hoc major erat

Digitized by Google

divitiarum ſitis, quo magis opes illæ creviſſent. Quæ res poſtremo intemperantius exercita materiem illis malorum omnium ſubminiſtravit. Satis enim & plus ſatis experta ſunt proxima ſæcula, duobus illis dominis, Chriſto & Mammonæ, neminem fidelem ſervire poſſe. Defecere ſiquidem à Chriſto, qui Mammonam ſunt ſecuti. Et eſt indubitatum, cum aliis honeſtis actionibus inſtitutisque, quibus hominum ſocietates conſiſtunt, tum inprimis religioni obeſſe ſolere ſtudium illud opum & potentiæ, quod proximis aliquot ſeculis religionem ſimulantes homines non avertit modo à veritate, ſed omnino etiam (ut libere dicam) ſubvertit & perdidit. Quod ipſum ſi nullæ uſquam ſcripturæ docuiſſent, certum tamen cogitanti facerent Ethnicorum querelæ veteres, quæ bene inſtitutas religiones ſuas dolent luxu & avaritia corruptas & contaminatas fuiſſe. Quod ſi in tenebris ſuis nihil æquabile aut moderatum ferre potuit, pater ille mendaciorum Satanas, quid eum in luce tantopere ſibi adverſa & inviſa intermiſiſſe putamus, quo minus omnia religionis noſtræ decoramenta ſurſum deorſumque jactata contaminaret. Summa malorum etiam hoc errore crevit, quod Epiſcopi & Abbates haud raro minime bonis conſiliis inſtructi, fucatis perſuaſionibus tanquam præſtigiis quibusdam uſque adeo illuſerunt Principum animis, ut devicti demum non modo conniverent licentiſſime agentibus, ſed comprobarent etiam diplomatis ſignatis, quæ illi nulla juſta cauſa flagitaſſent. Ad quam quidem intemperantiam hoc proniores erant, in duris illis & barbaris ſæculis horum animi, quo plus dignitatis & authoritatis monachis & presbyteris omnium ordinum perſuaſione deferebatur. Ut enim olim Tribunorum in urbe, ſic illorum in orbe Chriſtiano utcunque degenerante, ſacroſancta erat authoritas, licet nec mores ſancti, nec vita amplius pura, nec ſyncera admodum ſtudia eſſent. Abbates enim quidam, dum opum curam gerunt, morum & diſciplinæ jacturam ingentem faciunt, & rejecta religione nihil amplius quam ſublime & Regium cogitare, aulæque delicias ſuis cœnobiis inferre, ac peſtes quaſdam tanquam dotes illis relinquere, imo obtrudere perrexerunt, quorum habitus & profeſſio jam inde à Paparum exemplo & inſtituto deducta, nihil minus ferebat, quam quod illis divitiarum acceſſione tot modis exc æcatis placere ſemel & arridere cœpiſſet. Quare factum eſt, ut Abbatum documento perculſa monaſteria quædam ditiora, uſque adeo majorum relictis inſtitutis degenerarint, ut Deo, non mundo mortui viderentur, qui ſacris tamen illis monaſticis initiati, Deo ſe, non mundo victuros tam ſanctè promiſiſſent.

Caroli quippe ſæculo, vigente etiamnum diſciplina, hanc unam gloriam ferebant Epiſcopi & Abbates, ſi doctrinæ & pietatis nomine laudati fuiſſent. Pullulabant quidem jam tum ſeminaria quædam ambitionis & avaritiæ in multis monaſteriis, ſed interim deprehenſa in annuis illis Synodis Epiſcoporum vel emendabantur, vel certe coercebantur. Ad hæc & Regum cura morbis illis quadamtenus medebatur, miſſis nimirum gravibus viris, qui ſe diſciplina monaſtica ſingillatim perquirerent. Quare & operis addicti monachi, conſtitutis horis laborabant, & certas pſalmis dabant, & ſacra biblia verſabant, non diurna modo, ut ab illo eſt dictum, ſed in bruma & frigore nocturna etiam manu, additis inſuper & collatis expoſitionibus, quæ à præclaris doctoribus orthodoxisque & catholicis interpretibus æditæ fuiſſent. Curam enim aliquam ſtudiorum illis ſæculis fuiſſe illæ bibliothecæ, quarum ſupra meminimus, teſtantur, præcipue Fuldenſis illa & Laureſheimenſis & Hirſaugienſis & Cæſarienſis prope Nordlingam, aliæque in Germania non paucæ, quas inter & ea, quæ Sangalli eſt, merito cenſetur, optimis quondam libris & ſelectis, exque ipſa Italia allatis referta, ſed multo ſæpius expilata. Primus eam Gozbertus Abbas Ludovico Pio imperante inſtruxit, neglectam antea ac prope nullo librorum uſu habitam. Multæ enim conjecturæ ſunt, quæ docent, primos illos monachos, qui à morte Galli monaſterium incoluerunt, non tantum laicos, verum etiam literarum ignaros, aut certe ſemilatinos fuiſſe, quod & chartæ vetuſtæ, quas libro ſecundo referemus, palam innuunt. Auctiorem poſtea Grimaldus reddit Ludovici junioris *Archicapellanus*, (ſic eum vocabant, qui à ſacris Imperatoris erat,) quem Bernuico Abbati, quia Lotharii factionem ſecutus eſſet, depulſo, idem Ludovicus monaſterio S. Galli præfecerat. Hic tametſi nec ipſe monachus, nec aliis à monachis lectus, ſed Principe jubente Abbatia donatus eſſet (jam tum enim in beneficium cœnobia concedebantur) tanta tamen in monachos jam ſuos humanitate, liberalitate & beneficentia fuit, quanta ullus ante Abbatum. Primus enim omnium haud aliud majori ſollicitudine nixus eſt quàm ut vetus illa ſtudiorum ratio, aut certe proxima veteri, in ſuo quoque monaſterio excoleretur. Eandem curam HARTMUTUS, quem ille vivus ſibi ſucceſſorem deſtinarat, ſuſceperat, inſuper & hunc honorem ſacris libris

bris

Digitized by Google

bris largitus, ut codices duos ſcripturæ ſa-
cræ, auro & gemmis apparârit. Extat
etiam nunc in bibliotheca monaſterii pſal-
terium in membrana aureis literis iiſque
elegantiſſimis exaratum: præterea duo il-
li codices ſcripturæ Apoſtolicæ, auro, ebo-
re, gemmis veſtiti, qui ſacris in celebrio-
ribus inferuntur. Tale quid & ſua ætate
factum Hieronymus ſcribit, parum ta-
men probans fucatam quorundam hypo-
criſin, qui pauperum cura neglecta in
membranis Dominum colerent, in corde
& animo non gererent. In epiſtola enim
ad Euſtochium; *Inficiuntur*, inquit, *mem-
branæ colore purpureo, aurum liqueſcit
in literas, gemmis codices veſtiuntur, &
nudus ante fores eorum Chriſtus emoritur*,
&c. Quod quidem & noſtra ætate aſſo-
lent, qui ceremoniis, neſcio quibus ad-
dicti & conſecrati, Chriſtum ipſum, hoc
eſt pauperes ſuos, non modo non juvant,
vel morbo afflictos, vel egeſtate laboran-
tes, ſed inſuper ſpoliant & expilant, gra-
tam rem ſe Deo facere arbitrantes, ſi jure
in illos ſuo per ſummam injuriam & con-
1 tumeliam abutantur. Veteres monachi
ſæculum averſati, non animum ſolum
ſtudiis honeſtarum artium, ſed corpus
etiam præſcripto aliquo laboris genere
2 exercebant. Et erant operæ omnes in
Abbatis arbitrio, qui & laborem & tem-
pus pro cujuſque vel ætate, vel conditio-
ne moderabatur, ad victum etiam & ali-
moniam intenti, quo publicam eam mul-
torum induſtria ſuſtentarent, quam ſo-
lertiam poſtea & à noſtris imitatione qua-
dam receptam donationes fregerunt, ſi-
mulque opere illo manuum collapſo lucri
ſtudium omne ad ſacra eſt tranſlatum.
3 Regula Benedicti veros eſſe monachos te-
ſtatur, qui manuum labore victum quæ-
runt, & negavit Gregorius, *eum eſſe mo-
nachum, qui in terra poſſeſſionem quærat*.
An igitur veri ſunt monachi, qui ſacra &
ſacrificia licitantur, ipſe viderit. Nos
inſtitutum proſequemur. Ac de victu
4 quidem ut dicamus, Communis antiquis
victus erat, & extabat lex Carolomanni,
Majoris domus Franciæ, *ne monaſterio-
rum & eccleſiarum bona dividerentur, ne-
ve ex diviſione jacturam ullam pateren-
tur*. Quem vere utilem morem, nobi-
litas poſtea collegiorum cœnobiorumque
bonis potita violavit, partitis ſcilicet &
privatum in uſum diviſis reditibus, quibus
privatim diviſimque ſeorſum etiam ex-
ſtructis ædibus, fruerentur. Hunc abu-
ſum pluſcula poſtea monaſteria emenda-
runt, contractis iterum unumque in cor-
pus redactis reditibus, pluſcula non ſine
inſigni rerum omnium licentia retinue-
runt; Neque enim vigilant alicubi Abba-
tes, ſed merum (ut vulgo dicitur) & ta-
los ponunt, quo parem ad ludum fratres
invitent. Cibus omnibus modicus, &
paucis ferculis diſtinctus. Conſtabat au-
tem fere pulmentis & leguminibus, inte-
rim & carne appoſita, ſi vel locus vel tem-
pus poſtulaſſent. Negligebatur enim in-
ſtitutum, quod ab eſu carnium arcebat
monachos: & ipſe ſane Rabanus, Bene-
dictini ſodalitii monachus, in libro de in-
ſtitutione Cleri, cibariorum diſcrimen
damnat, ſuperſtitioſum eſſe affirmans ju- 1
dicium, *quod hoc eſſe licere, illud non li-
cere aſſerit, præterea mundum hoc, aliud
immundum cogitat*. Certe quo cordatio-
ra fuere cœnobia, hoc liberius cibo ſunt
uſi, longe diſſimiles illorum dementiæ,
quos hodie *Obſervantes* vocant, libertate
Chriſti rejecta, vinculis ſeſe mandatorum
captivant, & probe conſultum abſtinen-
tiæ putant, ſi carne non veſcantur, inte-
rim vino optimo & eſculentis exquiſitiſ-
ſimis diſtenti & farti. Vini uſus rarus &
temperatus erat, veteribus pleriſque nul-
lus. Cereviſiam bibebant in multis cœno- 2
biis noſtratibus fratres, qui uſum ejus ho-
die in totum ignorant. Jejunia ipſa non 3
ut hodie prandio diſtenta differtaque, ſed
more veteri, cujus meminit Auguſtinus,
diei inedia conſtabat, monachis interim
nonnullis biduo etiam ſeſe affligentibus.
Qui die jejunaſſent, cœnulam multa ve-
ſpera capiebant, quæ *Collatio* dicebatur,
haud quidem à ferculis, ut arbitror, ve-
lut Symbolum ſignificarent, ſed à dogma-
tis, quæ quidem vel veſcentes confere-
bant. Silebatur enim initio cœnæ, &
erat qui veſcentibus vel ex ſcripturis, vel
ſacra ex hiſtoria depromptum quiddam
prælegeret, quem finientem collatio ex-
cipiebat. Durant hodieque lectiones tam
diurnæ, tam etiam nocturnæ, ſed ita
tranſlatæ in cantum & fiſtulas, imo vero
in opus & meritum, ut aliud re ipſa non
ſint, quam cæremonia quædam, quæ ve-
teris inſtituti nec fructum quidem ullum
nec modum habeat, nedum ullam vere
pietatis ſpeciem. Canuntur enim fere 4
à noſtris, quæ veteres voce paululum in-
tenta recitabant, neque id agebant, quo
meriti quicquam ex eo labore foret, ſed
ut inſtructi imbutique ſacrarum literarum
miniſteriis, audientium mentes hoc ar-
dentiori obſequio religioni ſeſe accommo-
darent. Et evocati qui in cœnobiis age-
bant, publiciſque functionibus adhibiti,
prodeſſe hoc amplius aliis poſſent. In to-
tum autem antiquis tantus (ut ſic dicam)
rigor abſtinentiæ, tantus tenor diſciplinæ
fuit, ut monachi poſteriores luxati jam &
fracti Abbatum quorundam liberalitatem
non alia magis cauſa extulerint & com-
mendarint, quam quod menſas ſibi nume-
ro ferculorum aucto, lautiores & pinguio-
res fecerint. Incredibile enim eſt dictu,
quantum poſtea vitiata religio non modo
in frigidas quaſdam ceremonias, quæ præ-

cipuo

Digitized by Google

cipuo tamen in loco habebantur, ſed etiam
ad ſagenam & paſtum quendam dejecta
fuerit, nominatim etiam expreſſis ferculis
eduliiſq; & vini menſura in dies menſaſq;
certa, velut è ſcripto & canone recitata,
quæ Monachis & Presbyteris deberetur.
Extantque hodie id genus indices paſſim
aſſcripti, qui dierum anni prope omnium
prandia, cœnas, fercula, & ut ſumatim di-
cam, eſculentum & potulentum omne, in
ſingulos dies deſcriptum, continent. Unde
colligi poſſit, poſtremos ceu ad carnem &
otium, & (ut Satyricus inquit) ad baccha-
nalia converſos, inter præcipua habuiſſe &
coluiſſe, quæ primi Monachi ſola naturæ
neceſſitate contenti, admiſere poti9 quam
excolucre. Nam & veſtitu quondam adeo
neglecto fuere, ut exituri monaſterio me-
1 lioribus è veſtiario allatis induerentur. In-
terulæ fiebant de panno fuſco, de nigro au-
tem tunicæ, oblongæ quidem ſed arctæ,
cuculla ſuperinducta, quod antiquæ pictu-
ræ ſatis clare indicant. Conſtat autem ali-
quoties mutatum fuiſſe Benedictini ſoda-
litii habitum. Et authores habeo, qui ne-
gant Benedictum alio unquam veſtitu fuiſ-
ſe uſum, quam illo ipſo, quo homines hone-
ſti ætate ſua uterentur. Veſtes enim illæ tam
laxæ & ſinuoſæ poſteriori ætate, fatiſcen-
te jam diſciplina monaſtica, & hyprocriſi
gliſcente, receptæ ſunt. Et nuper uſurpa-
tum, ut Abbates quidam opulentiores ſe-
ricis atque etiam byſſinis uterentur indu-
2 ſiis. Sed & barbam alere Caroli ſæculo de-
corum erat monachis, qui in vertice ta-
men raſi ſpectabantur. Raræ autem ſunt
ex vetuſtis imaginibus monachorum, quæ
barbam non præferant. Arbitror autem vel
diſciplinæ ſeveritate, vel profeſſionis con-
ditione factum eſſe, ut & criminoſorum
latibula haud raro ipſa monaſteria fuerint,
3 Regibus etiam & Epiſcopis raſis & intru-
ſis, qui vel mentis inopia, vel animi libidine
facinus aliquod deſignaſſent, aut indigni
eſſent judicati, qui publicæ rerum admini-
ſtrationi præeſſent. Sic enim intruſi per-
inde atque in exilium relegati, aut in in-
ſulam deportati habebantur. Pipinus Ca-
4 roli Magni filius ante Carolomannus di-
ctus, quum adverſus patrem conſpiratio-
nem iniiſſet, demum ſcelere detecto per
judicem attonſus & in monaſterium de-
truſus eſt. Ad quem modum & Taſſilo
Bajoariorum Princeps, regnante Carolo, in
publico judicio læſæ Majeſtatis accuſatus
& convictus, quum capitali ſententia da-
mnatus eſſet, Carolo demum miſerante,
(frater enim conſobrinus erat) una cum
filio Theodone detonſus in monaſterium
truſus eſt. Contra multum exiſtimationis
attulit cœnobiis antiquis, quod horum ſe-
ſe diſciplinæ vel Reges ipſi, ſæculi cura ul-
tro abjecta ſummiſerunt: quod à Caro-
lomanno Pipini fratre & Lothario Ludo-
vici filio, factum eſſe legimus. Jam qui-
bus de cauſſis acciderit, ut mediæ ætatis
monachi Benedictum, pueros etiam vix-
dum infantiam egreſſos raſerint, & veſtie-
rint, haud admodum conſtat, niſi putan-
dum eſt tantum ceremoniæ illi monaſti-
cæ tributum fuiſſe, quantum hodie qui-
dam votis ſuis tribuunt, dum conſecra-
neis ſuis religione initiatis, nomina etiam
imponunt diverſa ab his, quæ in baptiſmo
Chriſti ſuſceperant. Veriſimile tamen ita
raſos & veſtitos fuiſſe, quo libentius pro-
poſitum illud vitæ inſtitutum ſuſciperent,
nec diſſimiles eſſent inceſſu, quorum cu-
ræ & diſciplinæ erant commiſſi. Obiter 5
memorandum mihi Chunradi Imperato-
ris, hoc nomine primi, humaniſſimi Prin-
cipis dictum, qui tempore quodam Italia
relicta, per Rheticos Alpes ad monaſte-
rium S. Galli cum deflexiſſet, ſiſti ſibi quo-
dam die pueros iſtos juſſit, manuque in-
ſerta in loculum ac velut bellaria expro-
mens, labris ſingulorum aureos nummos
immiſit, quos cæteri quum digitis excer-
perent, unus haud ſatis fidens Imperatori,
addubitansque quid dediſſet, & ſcabricie
monetæ offenſus, repente expuit numum,
quod ille videns: *Hic,* inquit, *ſi vixerit, bo-*
nus monachus erit; ſatis iñuens, bonorum
in numero non habere ſe, qui auri amore
allicerentur. Per monaſteria autem juve-
nes, quemadmodum & ſenes, paulo indul-
gentius habebantur. Siquidem & illis laxi-
ore victu opus erat, quo vires adoleſcerent;
his lautiore, ne ſuccumberent, qui prove-
ctiore ætate erant officia tum publica, tum
privata, tum etiam ſacra viciſſim obibant, 6
tanta quidem ſedulitate, ut vilia etiam &
abjecta ordine quodam gererentur, &
eſſent, qui culinariam veſtiariamque præ-
ſcripto numero dierum adminiſtrarent.
Diſtincta autem erant officiorum nomina.
Ac primum quidem *Cancellarii, Scribæ, &*
chartularii dicti Monachi, qui omne ge-
nus contractuum, aut donationum tabulas
& chartas conficiebant, haud raro ſurro-
gatis ſubſtitutiſque qui horum vicem ge-
rerent. Unde illud eſt; quod in antiquis
diplomatis ſæpe hæc & ſimilia verba le-
guntur: *Ego Inquirinus ad vicem Luit-*
uuardi Cancellarii ſcripſi & ſubſcripſi. Item:
Ego itaque Notker ad vicem Winidharti
Monachi ſcripſi & ſubſcripſi. Item: *Ego*
Purgolfus indignus Monachus ad vicem
Ruodini ſcripſi & ſubſcripſi, &c. Non li-
cebat enim paſſim & promiſcue ſcribere
chartas, ſed certi & delegati muneris ea fa-
cultas erat, quam Abbates & Advocati Re-
gii ea ætate non niſi Monachis confere-
bant. *Camerarius* dicebatur frater Oeco-
nomus, qui penum curabat, condus ſcili-
cet & promus, ut ille ait, & procurator
peni:

Digitized by Google

peni: poſteri etiam illum hoc nomine
vocavere, qui Abbatis cubiculum procu-
rat. *Sacratarium* ajebant, qui ſacra-
rium: *Cellarium*, qui cellam vinariam.
Hoſpitarium, qui peregrinorum hoſpi-
tium curabat; qui bibliothecæ præfectus
eſſet, *Bibliothecarius* vocabatur. *Le-
ctor* autem, qui fratribus vel diſcumben-
tibus quiddam ex ſacris prælegebat, ut
antea diximus. Erant eo tempore & *Ec-
cleſiaſtici Lectores*, qui officio ſuo non
niſi in ſacris peragendis veteri more fun-
gebantur. *Portarius* erat ex monachis,
qui ad portam aſſidebat monaſterii. Nec
enim omnibus nec obiter patebant cœ-
nobia, & arcebantur ingreſſu mulieres,
niſi ſi quas benemerentes religionis cauſa
veniſſe conſtitiſſet. Erant & qui vigilias
agerent contra noctis incommoda, uſque
adeo non tædebat operæ ullius aut one-
ris privatim obeundi fratres illos, qui &
illud inprimis, ne qua frequentia alieno-
rum hominum, quantumvis induſtrio-
rum, profeſſionis quietem interturbaret,
1 ſummoperè curabant. Abbatum autem
quanquam in re omni ſuprema & digni-
tas & poteſtas eſſet: tamen adeo ſibi non
tribuebant, quin & Advocatis ſuis, quos
2 multo in honore habebant, & monachis,
qui ordinariis functionibus præerant, non
gravatim non conſilia modo omnia com-
municarent, ſed vicem etiam adminiſtra-
tionis committerent, ſi quibuslibet de
3 cauſis abeſſe monaſterio fuiſſent coacti.
Erant ex monachis *Præpoſiti* dicti & *De-
cani*, qui & ipſi rei monaſticæ curam gere-
bant. Perinde enim atque in veteri mili-
tia, præfecti erant & Centuriones & Tri-
buni, & Decani, præſides ſcilicet exactiſſi-
mæ diſciplinæ, ita & illis genus illud vitæ
monaſticum, quia ſpecimen quoddam mi-
litiæ Chriſtianæ de ſe exhiberet, ceu trans-
latis diligentiæ vigilantiæque nominibus
inſignire libuit. Quæ res ſane vel primis
4 & recenter natis monachis arriſit. D. enim
Hieronymus de monachis Ægypti ad Eu-
ſtoch. ſcribens: *Diviſi*, inquit, *ſunt per
decurias atque centurias, ita ut novem
hominibus Decimus præſit, & rurſus de-
cem præpoſitos ſub ſe centeſimus habeat*,
5 &c. Unde intelligimus non decimos mo-
do ſeu Decanos, ſed centeſimos etiam ſive
centuriones, ab illis præpoſitos dictos fuiſ-
ſe. Durant adhuc in cœnobiis (ut etiam
in caſtris quibuſdam) nomina, nec ſine
fœnore; (nova enim multa & ignota vete-
ribus acceſſere) quum interim diſciplinæ
non parum multa ſint detracta, nec ha-
bent hodie plures Decanos vel frequentiſ-
ſima ſodalitia, præter unum: & multa ſunt
monaſteria, quæ præpoſitis ſuis carent,
quos olim tamen celebres habuere: trans-
6 lato interim in illos nomine, qui vel villis
vel humilioribꝰ eccleſiis impoſiti, ſolis pro-
pe reditibus & proventibus, rejecta anima-
rum cura, rationem habent, alicubi & *Vi-* 7
carii & Locumtenentes dicti, qui & in op-
pidis reſident, & daniſtas quoſdam, ſive
malumus publicanos, reditibus cenſibuſq;
cogendis referunt. Tantum enim hodier- 8
nis monachis duntaxat veterum cœnobio-
rum in divitiis ſuis negotii & laboris eſt, ut
operæ quantumvis prophanæ aptiſſimos
quoſque præficiant, juratæ interim profeſ-
ſionis autoramento intermiſſo, nec niſi in-
ertioribus ad cultum illum monaſticū ad-
hibitis, cujus tamen prætextu omnia ſua,
ceu jure debita, tuentur & propugnant.
Habent enim diplomata Imperatorum, ha-
bent brevia Pontificum, quibus ſane velut
exultantes, hoc plus tribuunt, in terram vi-
delicet proni, quo minus ſcripturæ præcep-
tis, patrumq; jactatis conſtitutionibus ob-
ſequuntur. Ad operas autem ut reverta-
mur, prope notius eſt, quam ut relatu opus
ſit, multis in monaſteriis, præter opifices
vulgares, & librarios & pictores, ſculptoreſ-
que, quos Græci *Anaglyptas* vocant, exti-
tiſſe. Fuere autem qui medicinam & her-
bariam profiterentur, tanta facilitate, ut
externos etiam & peregrè profectos ad cu-
rationem admitterent. Adeo nihil illis va-
cuum aut neglectum tranſmittebatur ad
operam quamcunque honeſtam, modo &
ſua profeſſione dignam, paratis. Nec caru- 1
erunt autem & laicis Presbyteris monaſte-
ria, præſertim frequentiora, qui Præpoſi-
tum agnoſcebant, ad certam & ipſi normā
vitæ, ſed monachiſmo tamen laxiorem,
adſtricti, nec niſi contigui monaſteriis, Præ- 2
poſito ipſo fere ſeorſim habitante. Horum
munus erat, plebis curam gerere, infirmos
inviſere, ſolari, paſcere, ſacramenta poſcen-
tibus adminiſtrare, ſacræ lectioni incum-
bere, ſacris cum privatis tum publicis in-
tereſſe, cui prope unicæ & ſoli functioni
ab initio fuerunt conſecrati. Patebant &
Epiſcopo paulo amplius quam monachi,
nimirum Dominicæ functionis miniſtri.
Verum eam moleſtiam cœnobitæ poſtea
delicatiores facti, & ad ſæculum à Chriſto
converſi, abjecerunt, plebe demum adhor-
tata impetrataque, ut ſeorſim & magnis
quidem expenſis eccleſiæ exſtruerentur, in
quas (quod pluribus in locis factum eſt)
jus illud Evangelicum, quod *Parrochiale*
vocant, translatum eſt. Monaſterium
Sangallenſe inſignem quondam Præpoſi-
turam habuit, verum reditibus poſtea, in-
certum quibus de cauſis, in cœnobium
contractis abrogata eſt, quod & in externis
aliquot præpoſituris accidit, nempe illa,
quæ ad ædem S. Alexandri fuit in *Aba-
dorff* Durgaviorum, & via, quæ proxi-
ma ſuburbio noſtro in æde D. Leonardi
eximiis reditibus fuerat inſtituta, qui ferme

Digitized by Google

omnes collegio ſubverſo in monaſterium ſunt tranſlati, quod ipſum & ſacerdotiis nonnullis privatim inſtitutis accidit. Extant quidem & hodie in monaſterio pauci civium noſtrorum liberalitate magna ex parte donati & inſtituti, qui inſtar Canonicorum ſuparis pelliceis hæteromallis perque intervalla caudatis induuntur, haud aliis fere quam privatis ſupplicationibus, ſacrificiisque intenti, ſed ad famulitium obſequiumque Abbatum ſacra
3 peragentium aſtricti. Illud quoque non omittendum, & laica collegia multis olim monaſteriis conjuncta fuiſſe, nec ſine regula, quæ nihil tamen præter obſequium & famulatum cum certo quodam preculaturum numero exigebat. Mirum autem mihi ſæpe viſum eſt cogitanti, quomodo acciderit, ut vel ipſa Caroli ætate, votorum ſuperſtitioni uſque adeo tributum fuerit, ut ſemel ingreſſis egredi iterum & deſerere
4 inſtitutum non liceret. Summovebantur quidem ex cœnobiis etiam inviti, qui nec admoniti, nec correcti reſipuiſſent: nuperque ingreſſi veſtes recipiebant. At ſi quis voto ſolemniter conſtabilito renuntiaſſet, ut apoſtata & deſertor habebatur. Tondere & velare minorennes parentibus invitis non licebat. Si quis totondiſſet, pœna erat banni Dominici, qui ſexaginta
5 ſolidorum ſumma æſtimabatur. *Solidus* vulgaris duodecim denarios valebat: ma-
6 jor erat pœnalis ille, quem Francicæ leges quadraginta denariis ſupputatum æſtimarunt, ut ſi quis (exempli gratia) fœminam gravidam occidiſſet, pœna duorum millium & octingentorum ſolidorum mulctabatur, lege Salica talem ſummam in ſeptingentos ſolidos ſupputante, quod dum fiebat, denarii quadraginta ſingulis ſolidis tribuebantur. Sic enim habet lex Salica: *Si quis fœminam gravidam occiderit, duorum millium octingentorum denariorum, qui faciunt ſolidos ſeptingentos, culpabilis judicetur*. Item: *Si quis puellam ingenuam, infra annos, antequam infantes poſſit habere, occiderit, octingentorum denariorum, qui faciunt ſolidos ducentos, culpabilis judicetur*. Etenim plurima capita videre eſt in lege Salica, quæ ſolidum iſta ratione ſupputant.

1 Pauperibus autem & peregrinis vetuſta cœnobia tanta liberalitate providebant, ut re ipſa non tam monaſteria quam xenodochia viderentur: ſiquidem proxima cœnobiis, & iisdem ſæpe conceptis incluſa pauperum erant hoſpitia, quæ *Hoſpitalia* appellabant, quale & Sangalli quon-
2 dam Hoſpitale S. Othmari proxime ædem ſacram, cujus nomen etiamnum durat, cum nihil tamen duret veteris moris, ſed illud teneant fraterculi aliquot laici ceremoniarii, ad famulatum monachorum aſtricti, quorum reditus longe ſunt tenuiores, quam illorum antea fuerant, qui pauperibus alendis conſultum proviſumque eſſe cupiebant. Erant enim monachi, qui ad pedes ægrotorum ultro ſeſe dimittebant, Chriſtum recipere ſe hoſpitio arbitrati, quum egenum ſuſcepiſſent. Hærebat animis illud Chriſti: *Pauperes ſemper habebitis, me autem non habebitis*. Quod igitur Domino non poterant carne ipſa in cœlum recepto, hoc afflictis infirmisque officii impendebant, qui quidem non ex agro modo vicino, ſed longinquis etiam à locis, religionis ergo veniſſent. Et tanta animi propenſione eam curam ſuſceptam à multis legimus, ut ne à leproſis quidem adeo abhorruerint, quin benigniſſime & exceperint & tractarint. Utinam autem eo amore in pauperes eſſent monachi hodierni tam opulenti, quo majores ipſorum fuerint. Durat quidem multis in coenobiis pinguioribus minime vulgaris hoſpitalitas, ſed quæ parum egentibus, ac non raro vel indignis impertitur, quum eorum interea, qui vere ſunt pauperes, poſtrema ratio habeatur, exutis alicubi & ſpoliatis egenis, qui indiu tamen in Chriſti nomine & eleemoſyna donari debuiſſent. Olim ad Abbatis menſam peregrini vocabantur honeſtiores, qui vel caſu aliquo, vel cauſa religionis adventaſſent: hodie largis epulis excipiuntur, qui bene meruiſſe, vel bene merituri judicantur, & favore, non judicio res agitur. Religionis enim ſeveritatem, non aſſentatione modo levi, ſed etiam diſſimulatione & palpatione, ab illis qui eam profitentur, contaminatam eſſe videmus, omnium animis eum ad modum affectis, ut rebus præſentibus, quo jure quave injuria partis conquiſitisque longe magis quam aut religioni aut pietati conſultum eſſe cupiant.

FRANCI veteres tanti diſciplinam majorum exemplis confirmatam æſtimarunt, ut quoties viſum eſſet, ad monaſteria & collegia graves aliquot & pios viros perquiſitum mitterent, recte ne an ſecus clerici & monachi præſtarent quod Epiſcopi
illis & Abbates injunxiſſent. Ea de re *miſſi* 3
Dominici illis ſæculis, præterea Regum & Imperatorum legati dicti ſunt, quibus hoc muneris delegatum fuiſſet. Atque horum quidem ſententia velut cenſura notabantur, qui licentius vel à Canonum vel Re-
gulæ præſcripto exorbitaſſent. Licebat 4
autem & aliorum ordinum dicta factaque cognoſcere, & ad Principem referre, ſi quid in leges & inſtituta vel à Duce vel Comite, vel Epiſcopo vel Ab-
bate commiſſum fuiſſet. Regia diplo- 5
mata ea tum dignitate & honore habebantur, ut qui contrairet, aut contemptim haberet, ſi publico officio præ-

Digitized by Google

ditus eſſet, eo privaretur; ſi homo pri-
vatus, expenſis legationis damnaretur,
ſi ſervus ad palam (Ludovico Pio decer-
nente) nudus vapularet & tonderetur.
Mittebantur autem fere Comites, Epiſco-
pi, Abbates, qui doctrina, prudentia-
que & integritate, ut tunc habebant tem-
pora, præcellebant. Verum & hic mos
vel probatiſſimus brevi poſt tempore ita
refrixit & elanguit, ut quum antea nulli
prope parti pietatis retinendæ majori cu-
ra invigilatum eſſet, ter quaterve miſſis
in anno, qui de collegiorum diſciplina
cognoſcerent, demum Principes ceſſa-
tione, an diſciplinæ tam umbratilis ac
prope deſperatæ faſtidio gravati vix ſingu-
los ac ſordidos quidem illos & ignobiles
mitterent. Auditum eſt quidem poſtea
Inquiſitorum nomen, ſed Hereticæ tan-
tum pravitati objectum, nec niſi mona-
chis, atque his quidem Mendicantibus de-
legatum, qui necdum ullum offenderunt
ſuis in cœnobiis, qui criminis illius reus
exſtiterit. Illud conſtat poſt Carolum
& Ludovicum F. raro unquam æquis ani-
mis admiſſos à monachis fuiſſe, qui cœ-
nobia eorum ingreſſi de diſciplina ratio-
nem exigerent, & corrumpi ſe pecunia
paſſi ſunt legati primum Regii, poſtea
Pontificii, ne in monachos ſuo more vi-
1 ctitantes inquirerent. Ad hæc in literas
relatum eſt, tempore Otthonis primi,
monaſticæ diſciplinæ reformatæ adeo im-
patientes fuiſſe monachos quosdam Ger-
maniæ, ut non ſolum jugum illud vetus
& monachis dignum ferre recuſarint, ſed
mutatis etiam veſtibus è monaſteriis aufu-
gerint. Atque hic rurſum de Francorum
diligentia referendum, quanquam id ſu-
pra ex parte fecimus, qui ampliſſimum
Regnum ſuum Ducum maxime & Comi-
tum opera moderabantur, qui in illa qui-
dem ætate non ſuam ceu propriam, ſed
publicam regni ditionem adminiſtrabant.
2 Perinde enim ut apud Romanos, Procon-
ſules, Præſides, Quæſtores, Procurato-
res, ita in Francorum regno Duces, Co-
mites, & qui Cameræ nuncii diceban-
tur, alienæ poteſtatis functionem gere-
3 bant. *Duces* rei maxime militari intenti
erant, quod è Germanico ipſorum no-
mine hodie quoque durante diſcimus.
4 *Hertzog* enim exercitus Ducem ſignifi-
cat. *Comites* autem & eis inferiores
Centenarii & ipſi vicarii Principis juſtitiæ
adminiſtrandæ vindicandiſque crimini-
bus & publicæ tranquillitati retinendæ,
tanquam præſides agebant. *Cameræ nun-
cii* per Franciam & Alemanniam redi-
tuum Regiorum & fiſcalis pecuniæ ratio-
nem exigebant. Miſſi ipſi quater in anno
5 cauſſis cognoſcendis præſidebant. Hye-
me quidem in menſe Januario, vere in
Aprili, æſtate in Junio, autumno in Octo-
bri. Quorum omnium hodie certa ve-
ſtigia exſtant in judicio illo publico apud
Rottvvilam, cui fere Comes præſidet,
ſed finibus tamen juriſdictionis latius,
quam veteri pro more, prorogatis. Pau-
ciorem enim in numerum contractis ve-
teribus cognitionibus, limites conven-
tuum proferri fuit neceſſe, quum paucis
jam in locis ageretur, quod pluribus an-
tea fuiſſet auctum. Sed & imperiale il-
lud, quod *Cameræ* vocant, inde reten-
tum eſt, quod & ipſum Præſidem habet
Comitem aliquem inſigniorem, qui vel
Cæſaris vel Imperatoris vicem admini-
ſtrat. Quin & publico hodie ſumptu, ut
olim ea juriſdictio peragitur, appellatio-
nibus ordinum imperii præterea decretis,
mandatiſque Imperatoriis exequendis
præcipue inſtitutum. Quorum haud ad-
modum diſſimilia judicia ſunt hodiernæ
Franciæ, quæ diverſis in partibus regni
conſtituta *Parlamenta* vocant. Ad Miſ- 6
ſos autem provocare adverſum Comitum
vel negligentiam vel illatam injuriam,
etiam plebi licebat, actione hinc data
conceſſaque, qui ſe neglectum frauda-
tumve, aut iniquius à Comite tractatum
quereretur. Quin & munere ſuo & ipſa
officii dignitate ſæpe privabantur Comi-
tes, quemadmodum & Epiſcopi & Ab-
bates haud raro & capite plexi, ſi quid
atrocius ſuperbiuſve commiſſum fuiſſet.
Fuit enim tempus regnantibus Francis,
quo nec Duces, nec Comites Germaniæ
ſui juris eſſent, quod quidem Pipini &
Caroli frequentes victoriæ effecerant,
Germanicis gentibus paſſim ad uſque Sar-
matiam & ſecundam Pannoniam devictis
& ſubjugatis. Verum ut diu non durant
coacta & violenta obſequia, ita veteri li-
bertati, ſimul atque res Franciçæ colapſæ
ſunt, Germani ſunt reſtituti. Quanquam
autem Francorum vel animoſitate vel li-
beralitate eſt factum, ut quæ vi aut injuria
privati homines admiſiſſent, levi fere pœ-
na vindicata ſint, tamen ſecus cum clericis
& monachis actum fuiſſe, ex horum tem-
porum ſynodis palam intelligitur. Hæc
enim ordinem illum hoc majori diſciplina
coercebant, quo magis noxia eſſe exem-
pla videbantur, quæ inde in populum di-
manaſſent: quum hodie rebus omnibus
tantopere mutatis ac prope deploratis,
multis in locis Magiſtratus non ferat, quod
Epiſcopi & Abbates in ſuis impune ferunt
& indulgent. Contra autem ut impia &
hæretica damnent, quæ non poſſunt citra
jacturam Apoſtolicæ doctrinæ damnari
& rejici. Intolerabiles erant Francis
Presbyteri adulteri aut fornicarii; Lexque

1 illa Pipino regnante lata in omnium ore
erat: *Nullus homicida, nullus adulter,
nullus fornicarius, ad ſacrum miniſteri-*
2 *um admittitor.* Quare & concilia ſcor-
tatorem Presbyterum flagellatum carceri
adjudicabant: Clericum autem aut mo-
nachum ter verberatum conjiciebant in
vincula: Nonnas impudicas pœna ea-
dem repoſcebat, ſed raſas tamen toto
capite. Erat enim & tonſio infamiæ no-
ta non in Nonnis modo, ſed in ſervis et-
iam & liberis ſceleratis & væcordibus,
qui tonſi in monaſterium detrudebantur.
3 Fœdiſſimum autem habebatur, ſi Præſi-
des commiſiſſent, quod in ſubditis di-
4 gnum pœna judicaſſent. Nullum enim
unquam labefactatæ pietatis Chriſtianæ
præſentius venenum, nullam peſtem ma-
gis noxiam experta eſt Eccleſia Chriſti,
quam horum vita & mores attulerunt,
qui aliis quum præeſſent, Phariſaica ju-
ſtitia inflati docuere, & non fecere, juſ-
ſere, & non præſtitere, denique impune
commiſerunt, quod ut turpe & probro-
ſum in aliis damnaſſent. Quo malo ho-
die usque adeo infectum videmus Eccle-
ſiæ ſtatum, ut neque Præſides amplius er-
rorum pudeat, & populus aſſuetudine
quadam induratus, ipſo propemodum
ſenſu malorum careat: Principes autem
ſic in quorundam ſtudia & conatus incli-
nent, ut videri profecto poſſint, nihil ma-
gis tueri & aſſerere velle, quam vitam
Chriſti nomine fucatam, quæ longe ma-
xime tamen à Chriſti doctrina, & veterum
Eccleſiarum moribus ceu in Lærnam
quandam (ut dicitur) malorum degene-
ravit, & verbis hodie quidam religio-
nem tuentur, reipſa oppugnant & ſub-
vertunt, ac in plurimis eximiam quandam
religionem profeſſis verba audimus, &
cernimus fucum, facta ipſa, opera & ſtu-
dia certiſſima animorum indicia non vi-
demus.

5 Caroli ætate ſanctimonialem ſollici-
taſſe, abduxiſſe, ſtupraſſe, capitale erat.
Neque id mirum, quum Ethnici Romani
Veſtales ſuas ſtuprum paſſas ſupplicio affi-
cerent. Nunc impune monachæ à mo-
nachis vitiantur, & in partem gloriæ tra-
hitur de clariſſimis familiis prognatas ſtu-
praſſe. Tantum hodie licentiæ videlicet
voto caſtitatis permittitur, ſed in totum
mihi rei videntur miſeriæ omnis Pontifi-
ces illi, neſcio quam Felices, qui rerum
ſuarum ſucceſſu elati, tantum judicii ſibi
arrogare veriti non ſint, quin divino con-
ſilio non dico rejecto, ſed reipſa damna-
to, legibuſque à ſe inventis tam impiis
quam impoſſibilibus, infirmam illam na-
turæ & longe omnium delicatiſſimam
partem ita gravandam eſſe duxerint, ut
VOTO ſemel concepto & nuncupato,
caſtitatem ceu ſuam in manum poſitam
longe maximo animorum caſu, impe-
randam eſſe ſanxerint, & legis humanæ
tyrannide gravarint tot modis afflictas
conſcientias, quas ſolari tamen & in lege
Domini edoceri confirmarique oporte-
bat. Supra enim dictum CONTINEN-
TIAM non hominis eſſe, ut quam liber-
tati voluntatis ſuæ tribuere queat accep-
tam, ſed ſolius Dei noſtri donum eſſe.
Hujus enim ſolius eſt à communi illa lege
gignendi & creſcendi eximere, quam ar-
tubus noſtris prima illa mundi conſtitu-
tione inſeruit. Proinde & Chriſtus æter- 6
num verbum, in quo & per quod omnia
facta ſunt, de cœlibatu cuſtodiendo Apo-
ſtolis reſpondens: *Non omnes*, inquit,
*capaces ſunt hujus dicti, ſed hi, quibus eſt
datum, &c.* Poteſt enim vel morbo vel
arte conſtare caſtitas, ne ut non poſſis et-
iamſi uraris, ſed violentia hæc eſt. Sanis
enim & integris corporibus non obtingit,
quin ex primæva illa lege, *creſcite & mul-
tiplicamini*, &c. ardeant & concupiſcant,
niſi Domini gratia naturæ ardorem con-
ſopiat. Nemo poteſt naturam mutare ſua
voluntate, imo ne pilum quidem unum
aliter tingere, quàm à natura tinctus eſt.
*Naturam mutat ſolus ille, qui naturam
creavit*, ſicut in epiſtola quadam ad Ire-
næum ſcripſit Ambroſius. Quod ipſum
& Gregorium cuperem vidiſſe & ipſum
(ſi modo regulam illam conſcripſit) Bene-
dictum. Nam ut non flagret aliquo tem-
pore ſexus humani fragilitas, ſeu (ut Apo-
ſtolus loquitur) non uratur, non utique
natura fit ſed privilegio. Frivolum enim
eſt, quod quidem obganniunt, in hoc vi-
delicet ſitam eſſe contentionis gloriam,
quod omnibus campus ille luctandi & pu-
gnandi cum carne & concupiſcentia late
pateat. Ita enim docent, qui ſuis velis
navigant, ſuiſque viribus ceu panoplia
quadam armati, ſolis ſibi per tot æſtuan-
tis pelagi fluctus & procellas integro dum
corpore eluctantibus, lauream neſcio quam
caſtitatis virginitatiſque attribuunt, velut
longe melius ſit uri, titillari, tabeſcere,
deperire, & diſſolvi libidine, quàm car-
nis incentivo illo naturali laborantis fra-
gilitatem, pronitatem & miſeriam non
agnoſcere, nec mederi & curare pergere;
quæ væſania multis ſæculis nocuit, adeo
obſtinatis hominum mentibus (quod hu-
manæ perſuaſioni acceptum fecimus) ut
enatis inde erroribus non ferendis nemo
judicium admoverit, omnes communem
miſeriam tot vitiis, probris, criminibus
pollutam & interſperſam ſuſque deque 1
tulerint & tranſmiſerint, cum ex adverſo
tamen Apoſtolus clamet & doceat, ſatius
eſſe

eſſe ſic vexatos & afflictos contrahere matrimonium, quàm uri & agitari, non neſcius quàm inquieta ſint mente & conſcientia, qui vinculis humanarum ſanctionum detenti, æſtu illo tam vehementi percelluntur. Neque vero pugnam eam fugimus, quam contra carnem & Satanam in baptiſmo ſumus profeſſi; ſed negamus caſtitatem humani conſilii aut arbitrii eſſe, & aſſerimus matrimonii remedio ſuccurrendum eſſe carni, quæ dono illo deſtituitur. Carnis interim nomine non illam intelligentes, quæ ſpiritui adverſatur, & cum lege Domini bellum gerit, ſed illam etiam, qua primi parentes induti ſunt, cuique nondum prævaricatæ vim gignendi cum evidenti ſexus diſcrimine indidit, quando inter cætera in Paradyſo locatis dixit; *Creſcite & multiplicamini*, &c. *At verò virginitas* (inquit Hieronymus) *prior fuit matrimonio, & Paradyſo fruita eſt.* Fateor: ſed in Paradyſo tamen conjugium non inſtitutum modo ſed & laudatum eſt, cum laudatam virginitatem non legamus, nec ullo loco ſcriptura doceat, virginitatem matrimonio prærogativa ſeu merito, quod illi fingunt, ullo modo præferri, ſicut nec viduitati, nec cœlibatui quicquam tribui, quod matrimonio non tribuatur, unica illa vacatione excepta, qua qui virgines aut viduæ, aut cœlibes ſunt, hoc liberius quæ Domini ſunt, curare poſſunt, quo minus uxoriæ rei moleſtia detinentur.
2 Videat autem Hieronymus ipſe, quàm probe ſenſerit, dum caſtitati ſic tribuit, & ſecundas nuptias adeo elevat: cum Apoſtolus contra dicat, & doceat, ſatius eſſe copulari, quàm uri, nec admittat viduas in Eccleſiæ miniſterium niſi ſexagenarias. Juniores autem non continere, ſed nubere jubeat. Solis Ethnicis ſecundæ nuptiæ diſplicuere, & eſt author Servius, antiquos à ſacris coercuiſſe bis nuptos, & Valerius Antoniam laudat, quæ Bruto mortuo vidua permanſerit. Dido quoque apud Maronem ſecundas nuptias culpam vocat, & pudorem violari illis putat, quod & ſoror ejus fatetur, dum ad nuptias illam adhortans, inquit, *Tu modo poſce Deos veniam*, &c. ſed nihil tale in ſcripturis legimus, quinimo non eſſe bonum, ut homo ſit ſolus, quod ipſum ſi ab artifice illo univerſæ creaturæ dictum non fuiſſet: tamen ex ipſo corporis habitu & forma, mariſque & fœminæ natura & conditione intelligi poſſet ad conjugium & fecunditatem factos eos & creatos fuiſſe. Jam cum Theologi affirment, & ipſa ſcriptura ſatis teſtetur, non conjugio, quod ſanctum & immaculatum eſt, ſed prævaricatione amiſſas eſſe Paradyſi delicias: adhæc gignendæ prolis vim & benedictionem vel ipſo in Paradyſo duraturam fuiſſe, videre profecto Hieronymus potuiſſet non tam virginitatis tantopere à ſe laudatæ quàm matrimonii à Deo inſtituti capacem fuiſſe Paradyſum, modo in fide & obedientia duratum fuiſſet. Benedictio enim eſt Domini, quod ad gignendum proni ſumus, quamvis non ſim neſcius, ut alia multa, ita & hanc à Deo nobis inditam affectionem non parum prævaricatione vitiatam eſſe. Acceſſit enim huic iniquiſſima rerum æſtimatrix CONPUPISCENTIA, quæ quoniam cum lege Domini pugnat, proculdubio mala eſt. Verum quicquid in hoc vitii & infirmitatis exiſtit, in credentibus per ſpiritum reconciliationis & fidei emendatur. In illo enim & proles in peccato conceptæ ſanctificantur, & eluitur baptiſmo culpa originalis, quam primo de parente contraximus, *non quidem ut non ſit* (ut ille ait) *ſed ne noceat.* Quando igitur Chriſtus & Apoſtolus Chriſti Paulus diſerte admonent, non niſi matrimonio ardori & inquietudini illorum ſubveniri poſſe, qui donum caſtitatis non habent, patere arbitror non uno nomine errare & peccare, qui legibus ſuis miſeras conſcientias captivas retinent, viamque intercludunt libertati Chriſti, non paulo æquius ferentes, ſi ſcorentur Nonnæ, Monachi, Presbyteri, & urgentem Venerem per nephas ſatient, quam ut nubant, & matrimonio immaculato ſeſe Domino dedicent. Quum conſtet tamen ſolius matrimonii honeſtum eſſe cubile, reliquam Venerem omnem ut execrabilem damnatam. Faceſſant igitur pugnæ & luctæ illorum, qui ad conjugii moleſtiam arcendam armis tam fœdis & ſpurcis velitantur: faceſſant remedia pollutionum tot libris prodita, indignis quos vel pudici legant, vel verecundi audiant: 1
faceſſat Franciſca illa Romana, quam miror laudari à Volaterrano potuiſſe, quæ Veneris incentivam ardenti larido verendis admoto repreſſerit. Quaſi vero uri maluerit quàm nubere. Hæc autem omnia non diximus, veluti parvo caſtitatem æſtimemus, quam & nos ſummè extollimus, & etiam omnibus commendamus ejus præſtantiam, modo vera caſtitas à Domino donata ſit. Hanc ſolam damnamus, quæ coacta cum ſit, caſtitas eſſe neqnit, quæve ſumma in ſpurcitie ſeſe oſtentat & venditat.

Sed ad monaſteria revertendum nobis: & ipſa Franci quemadmodum & collegia quædam aſyla eſſe voluerunt, hoc eſt ſacra & inviolata, ut nec rapi inde quiſquam nec extrahi aut vi ulla peti ſine gravi pœna poſſet. Mulctabantur enim

Digitized by Google

fere ſexcentis ſolidis, qui *immunitatem*
(ſic tum aſylum vocabant) violaſſet, hoc
eſt pœna banni Dominici ſeu Regii. Et
in lege Alemannorum de liberis ſervisve
ad Eccleſiam fugientibus hæc verba legun-
2 tur: *Si autem vi abſtraxerit, & inju-
riam Eccleſiæ fecerit, decem & octo ſoli-
dos ad Eccleſiam componat, & fredum
3 ſolvat in fiſcum ſexaginta ſolidos, quia
contra legem fecit, & Eccleſiis honorem
non impendit, & Dei reverentiam non
habuit, & ut alii cognoſcant, quod ſit ti-
mor in Chriſtianis, & honorem Eccleſiis
impendant.* Hactenus legis verba retu-
limus illo haud dubie ſcripta tempore,
quo plurimi Alemannorum fidem Chri-
ſtianam nondum receperant. *Fredum*
autem (ut obiter notemus) vocabant Fran-
ci pœnam fiſco, id eſt Magiſtratui, de-
bitam ob vim injuriamve illatam & vio-
latam legem, quam majores noſtri muta-
ta voce *Fredel* dicebant, nunc corruptius
vulgo *Frevel* nominant. *Es muſs den
Frevel, das iſt die Buſs, oder die Straff,
oder den Frieden zalen. Fredum* ergo
pacem legibus ſanctam & conſtabilitatam
vocarunt, quæ & *publica Pax* dicebatur,
non privatis & paucis, ut hodie fere, ſed
publice, ut in gente bellicoſa & fera, in-
dicta: hodieque per Germaniam ſit, vul-
go *eingemein Fried, Landsfried, Fried-
ſtand*, pacem contra vim & injuriam in-
1 ductam vocamus. In aſylo autem Epi-
ſcopum, Presbyterum, Abbatem, aut
Monachum trucidaſſe multis in locis ca-
pitale erat: cum de id genus tamen homi-
cidiis alibi perpetratis, pœna pecuniaria
tranſigeretur. Ludovicus Pius in illos,
qui Presbyterum ſacra in æde cum fuſte
ſanguinolentum feciſſet, gravem pœnam
ſtatuit, cujus una pars Eccleſiæ, duæ Pres-
bytero, qui pulſatus eſſet, dabantur.
Erat autem & de Diaconis & Subdiaconis,
adhæc & Abbatibus & Monachis cautum,
neque adeo legis utcunque vindicata ſeve-
ritas proficiebat, quin in gente illa (ut
verum fatear (animoſa & ultoria ſubinde
Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdia-
coni, Abbates & Monachi trucidarentur.
2 Qui Epiſcopum occidiſſet, nongentis ſo-
lidis; qui Presbyterum, ſexcentis: qui
Diaconum, quadringentis: qui Subdia-
conum, trecentis: qui Monachum, qua-
dringentis tranſigebant. Vetuſtiſſimis
ſane & ab Ethnicis etiam exſtructis templis
hoc honoris habitum eſt, ut extrahi inde
quemquam aut vi rapi, niſi grandi aliqua
cauſa, non liceret. Quod poſtea & Fran-
ci in Deo dicatis locis magna cura obſer-
varunt: tametſi homines palam criminoſi
& ſcelerati aſyliæ jure non gauderent, ac
eorum quidem numero habebantur, qui
jurejurando adverſum Principem aut Ma-
giſtratum conſpiraſſent. Licebat autem 3
Comiti in vincula repoſcere criminoſos,
qui ad collegia monaſteriave confugiſſent,
triginta ſolidorum pœna in eos decreta,
qui poſtulatos confeſtim non reddidiſſent.
Quod ſi elapſi fuiſſent, juramento ſe Præ-
ſides purgabant, quod nihil eſſet dolo
malo commiſſum. Si collecta manu Co-
miti perquirenti repugnatum fuiſſet, pœ-
na erat ſexcentorum ſolidorum. Merum
enim imperium penes Comites erat. Ho- 4
die *immunitatem* vocant libertatem illam
aſyliæ veterum Regum diplomatis confir-
matam. Unde illa poſtmodum Pontifi-
cum ſuggeſtione immunitas enata eſt, quæ
magno quidem horum ordinum commo-
do, ſed peſſimo tamen exemplo, ſacrifi-
cos & monachos non aſylos modo & tu-
tos reddidit, ſed omni prorſus onere tri- 5
butorum exemit, ut ne in urbibus quidem
poſiti quicquam ferant civilium exactio-
num, nec populi cura aut ſtudio ulla in
parte tangantur. Numerant quidem Re-
gibus ſæpe, nonnunquam & Papæ, ſed in-
viti fere, nec niſi majoris damni metu:
tanta illis ſuarum rerum cura eſt: cum in-
terim de publica multorum ſalute & com-
moditate ne ſomniare quidem, nedum
ſoliciti eſſe videantur. Neque vero nos
præterit antiquorum Regum beneficentia,
quæ etiam hac in parte Collegiorum &
Monaſteriorum quieti & tranquillitati
conſuluit: ſed monendos tamen duximus 6
Principes & Magiſtratus ætatis noſtræ,
meminiſſe velint, immunitatem & liber-
tatem, quam illi fundatoribus ſuis acce-
ptam ferunt, non niſi doctrinæ, virtuti,
moribus, diſciplinæque & religioni con-
ceſſam fuiſſe. Has enim dotes animo-
rum dignas duxere publica immunitate
Imperatores antiqui. Nihil avaritiæ, ni-
hil ambitioni, longe minus quicquam
otio, luxui, ſuperſtitioni aut tyrannidi
conceſſum eſt: niſi veriſimile judicamus
adeo væcordes fuiſſe primos illos Colle-
giorum & monaſteriorum authores, ut in
illo tam ſumptuoſo promovendæ pietatis
negotio peſtem ipſam, puta opes, luxum,
otium, dominationem, adeo vel admit-
tendas vel retinendas eſſe putarint, ut im-
munitate etiam & aſyliæ jure munierint.
Quis unquam tam inſanus aut furioſus
fuit, qui horum inſaniæ & furori confer-
re poſſit, qui his modis pietatem profeſſi
bellum ſimul exitiale contra pietatem in-
ſtituiſſent, & peſtes illas religionis pro
defendenda demum religione muniiſſent?
Involutæ quidem jam tum erroribus non
paucis fuerunt res monaſticæ, ſed pauci
eos ſenſere, aut certe nemo erat, qui ma-
gnopere impugnare fuerit auſus. Proinde
videndum, num vitæ ſanctimonia & ab-
ſtinentia tales hodie ſint quidam, qui avi-
tam

tam illam libertatem & aſyliam tantopere jactant & prætexunt, quales fuerunt, quorum otio negotioſo, haud omnino abs re, cum eximia quadam benignitate Regum conſultum eſt: videndum, inquam, ſi virtutem avitam, an vero magis peſtem avitæ virtuti & religioni adverſam retineant & amplexentur: videndum, ſi reipſa profiteantur, quod nomine habituque & ceremoniis fucant & ſimulant. Ut enim merito ridentur Nobiles quidam male feriati, qui majorum ſtemmata & præclare res geſtas ſubinde extollunt & prædicant, ne micam quidem interim virtutis ſuorum referentes, ita ſane indigni mihi favore nedum authoritate aut dignitate videntur, qui religionem profeſſi, majorum ſuorum diſciplinam, abſtinentiam, & pietatem jactant & commendant, & feſta etiam celebrant, nec præſtant tamen ulla parte vel diſciplinam vel abſtinentiam, vel pietatem, qualem majores ſui ſunt profeſſi: & interim tamen (ſi Diis placet) ea gaudent immunitate, qua gaviſi ſunt, à quorum inſtitutis & diſciplina receſſerunt. Quaſi vero pari militiæ jure gaudeat miles legitimus, deſertorque & transfuga, hisque ut illi jure militari uti liceat, quos tamen uſque adeo leges militares non agnoſcunt, ut ſupplicium etiam & capitis quidem in eos ſtatuant. Quanto magis non gaudebunt veteri immunitate, qui veterum morum nihil habent, quod reipſa juſtis arbitris exhibeant. Sed recentia diplomata objiciunt? Agnoſco quidem illa, ſed de jure (ut noſtri ajunt) non de facto ſentio. Quare non immunitas modo illa, quam Græci ἀσυλίαν vocarunt, ſed alia quoque dona, & munera, quæ unquam Collegiis & Monaſteriis Principum, Nobilium, populi plebisve liberalitate & beneficentia obtigerunt, ſoli atque uni pietati & religioni donata & dicata ſunt. Nemo hoc animo quicquam donavit, ut vitia cum errore conjuncta foveret, omnes virtuti, omnes pietati, omnes diſciplinæ conſultum eſſe cupierunt. Eſt quidem & animarum ſalus his mediis (publica illa meritorum perſuaſione obtinente) credita & quæſita: verum & hoc religioni noſtræ tribuebatur, ut qui ea gratia donaſſent ſua & obtuliſſent Cœnobiis & Eccleſiis, de ſumma meritorum in ſe transferenda nihil dubitarint. Uſui igitur, non abuſui donatum expenſumque fuit ad hunc uſque diem, quicquid unquam ſacris peragendis & exercendæ religioni eſt impenſum. Quis igitur horum ſententiam ut ſanam aut favore dignam recipiat, qui errorem cognitum & deprehenſum tueri malunt, quàm abolere, & rerum commutatione diluere? Ut obiter horum refutemus inſcitiam, qui opinione & ſimplicitate patrum noſtrorum commoti parum æquo animo ferunt, ſi ad uſum hodie non pietate modo, ſed charitate nitentem, hoc eſt legitimum & Chriſtianum transferamus, quæ ab illis errore certo, ſed innoxio tamen id genus ritibus & ſacris peragendis ſunt legata, quæ non manifeſtè modo, ſed infrugifero etiam abuſu peraguntur.

Jam & hoc Collegiorum & Monaſteriorum Germanicorum dignitati eſt datum, quod argenti ſignandi facultas illis quondam conceſſa eſt, non alia magis cauſa, quæ quidem explorata exiſtat, quàm quod earum rerum, ſingularem fidem & ſynceritatem requirunt, cura tuto illis delegari videbatur, quibus ſumma ipſa pietatis & integritatis omnium conſenſu & opinione concredita fuiſſet. Lex jubebat monetam excudi licere vel in curia Principis vel illis in locis, quibus id muneris à Principe conceſſum eſſet. 1 Unde hodie, que maxime per Helvetiam, quæ magna quondam Alemanniæ pars erat, antiqui nummi cernuntur Præſulum & Abbatum atque etiam Abbatiſſarum imaginem præferentes, quos *Auguſtos* vocavere majores, quia Auguſtorum nomine, indepta inde facultate, ſignarentur, & nomina etiam veteri more altrinſecus exſtantibus literis multi nummi indicant. *Anguſti* vocati poſtea à noſtris, u, litera in n, converſa, vulgo *Angſter*, qui rectius *Augſter*, id eſt Auguſti dicerentur. Et vidimus nummos argenteos facie muliebri non ita pridem proxime Salodurum repertos, duabusque literis altrinſecus & ex adverſo quidem notatis B. & A. quæ *Bertradam Auguſtam*, niſi fallor, innuebant. Fuit enim Bertrada, ut eſt notum, Caroli Magni mater, quæ quanquam ante indeptum à Carolo imperium ex humanis exceſſit, tamen hoc honoris ei amantiſſimus filius etiam mortuæ tribuiſſe videtur, ut memoriam ejus Auguſto nomine conſecrarit, ut taceam quod ab aliis eſt proditum, Salodurenſem Eccleſiam Bertradæ liberalitate eximiè donatam fuiſſe. Nec ignorant, qui temporum illorum hiſtoriam tenent, *Auguſtorum* cognomentum, ſolemne vel primis Imperatoribus, eo tempore ad Francos translatum fuiſſe, quo iisdem imperii nomine, rejectis Orientis Monarchis, oblatum eſt, ac deinde à noſtris in hunc uſque diem retentum, ſed illo quidem abuſu, quod cum veteres, quorum electionem Senatus probaſſet, imperium ingreſſi Auguſti ſalutarentur, noſtris nonniſi ab Urbis Pontifice delibutis, quidam

Digitized by Google

dam *Auguſti* cognomentum permittant.
Ergo & Franci Auguſtorum nomine non
in nummis ſolum, ſed etiam in ſigillis
ſuis oſtentarunt. Ac nummi quidem per
Alemanniam excuſi, altera tantum parte
monetam præferebant, altera vacui, id
quod hodie in illis fit, quod vulgo dena-
rios, Helvetii alicubi *Anguſtos* littera in-
verſa, ut dixi, cognominant. Qui in
curia ſignabantur, effigiem Principis ge-
1 rebant, nonnullis ita excuſis, ut & ima-
go olivæ ramuſculis altrinſecus ſurgenti-
bus ornarentur: quod in ſigillo Caroli Ju-
nioris, qui & Craſſus cognominatus eſt,
obſervavimus. Sed & aquila inſigniti apud
nos paſſim reperiuntur. Et magno qui-
dem numero illi, qui à Collegiis & Mo-
naſteriis ſunt excuſi. Id genus officinas
monetales habuere in Alemannia primum
Monaſterium S. Leodegarii, quod apud
Lucernam vetuſtiſſimum exſtitit, poſtea
Monachiſmo abrogato in Collegium Ca-
nonicorum commutatum eſt: item Mo-
naſterium Virginum, quod Thuregi fuit
(ſic tum Tigurum vocabant.) Præterea
Monaſterium S. Galli, cujus nummi
agnum vexilliferum, hoc eſt, Paſchalem,
præferebat. Quam monetam majores
noſtri poſtea prope pari effigie ſignarunt;
quod abunde docent ferramenta excuſo-
ria, quæ in archivo Senatus etiamnum
cum aliis formis antiquis viſuntur. Sed
agno poſtea ſucceſſit urſus, ſævum qui-
dem & militaribus ſignis dignum animal,
à Monachis tamen receptum & adama-
tum, quia creditum ſit, Gallo recens he-
remum ingreſſo urſum quendam ligna at-
tuliſſe, quæ foco illius ſufficerent. Eſt
enim apud Gregorium in libro Dialogor.
3. urſus ille Cherbonii Epiſcopi pedibus
advolutus, ad cujus effigiem facile fuit il-
lum noſtrum depingi, qui obſequio natu-
ram frangeret, nec viſo ante hoſpiti ſar-
menta eremi converreret: ſicuti & Otho-
mari vaſculum ad exemplum illius, quod
Bonifacius Epiſcopus Facentinas apud eun-
dem Gregorium habet, effictum videtur.
Quod ipſum tamen non hoc animo ſen-
tio, veluti parum tribuam miraculis, ſed
quod conſtet illorum temporum Mona-
chos pleroſque in illis referendis levi ac
prope nulla fide fuiſſe. Et experta eſt
noſtra ætas, quid æmulatio religioſorum
poſſit, ut morbum illum ſinamus ſectis
religionum cognatum, quo in ſuis lau-
dandis efferendisque nullum modum te-
nuerunt. Illud certum eſt, clariſſimas
urbes in inſignibus urſum habere: quo
quidem & ipſo majores noſtri ante à me
relato commento, ut arbitror adducti
plurimis annis non ſignis modo militari-
bus & imaginibus paſſim adjectis, ſed ar-
gento etiam ſignando ſunt uſi, hodieque
veteri more utuntur. Sed ut finem huic li-
bro imponamus, id poſtremo nemini mi-
rũ videri debet, quod in antiquis illis Fran-
cicis & Alemannicis nummis puris putis
(cum moribus enim poſtea numiſma vi-
tiatum eſt) Epiſcopos cernimus mitra bi-
corni & pedo inſignes: Abbates autem in-
fernè barbatos, ſupernè raſos (nullæ tum
Abbatum mitræ erant) Abbatiſſas velatas
Regum munere. Majora enim his de-
diſſent religioni Principes illi non pieta-
te modo, ſed nobilitate etiam & liberali-
tate commendati, ſi conſtantem eam &
certam Canonici & Monachi profeſſi fuiſ-
ſent: verum ita declinare & labaſcere ſen-
ſim vetus illa diſciplinæ cuſtodiendæ ſol-
licitudo tum in monaſteriis, tum ipſis
etiam in Collegiis cœpit, ut nullo prorſ-
ſus loco certa ejus aut ſolida ratio con-
ſtiterit, ſubinde aliis atque aliis vitiis
graſſantibus adeoque inſtabiles animos
agitantibus, ut luxu & libidine & intem-
perantia ſuperantibus omnia ad extre-
mum abuſum manifeſtè conciderint, quæ
initio tamen haud improbè re-
cepta & obſervata vi-
debantur.

JOA-

IOACHIMI VADIANI CONS. S. GALLENSIS,

DE COLLEGIIS MONASTERIISQVE GERMANIÆ VETERIBUS.

LIBER II.

SUpra dictum eſt à nobis, Donationes illas tam frequentes, quæ non aurum modo & argentum, ſed agros etiam & fundos, & mancipia Cœnobiis addixerunt, haud alio fonte, quàm fiducia demerendi & operum dignitate prognatas fuiſſe. Aliæ enim cauſæ fuere, (ne quis nobis id obiter objiciat) cur prima in monaſteria tum publici, tum etiam privati homines tam liberales extiterint. Siquidem nec merces ullo pro opere dabatur, niſi quod manus Monachorum abſolviſſent, quodque ex officina væniiſſet, nec ſi vænalis pietas erat, ut prætextu ejus negotiari liberet, longè minus ita inflati erant Monachi, ut quod dicerent facerentve dignum mercede ulla judicarent, & ſic liberum illud vitæ & diſciplinæ genus hominibus ceu meritorium conductitiumque proſtituerent, quod ipſi lege non niſi humana formatum & inſtitutum profitebantur. Gregorii primum ætas operibus rituum ſacrorum, in primis autem monaſticis favere cœpit, quæ noſtri demum exitiali errore circumventi & imbuti primum admirari ut religioſa, mox transferre in ſeſe pro mercede, poſtremò & augere donationibus profuſionibuſque perrexerunt. Immodicas autem eas, ne dicam noxias, ipſi Principes fecere, qui cum Cœnobiis ornandis donandiſque prodigi magis quam liberales fuiſſent, reliqui ordines exemplo commoti, ne non & ipſi certam ſibi viam ad ſalutem præpararent, adeoque operum monaſticorum participes fierent, donaria multo ſæpius majora, quam pro conditione aut fortunis, templis ſacriſque intulerunt. Francis quidem tametſi liberum non eſſet monaſterium ingredi niſi Principe conſulto, quod jam tum eſſent, qui conditione delectati otium magis quàm pietatem ſectarentur: tamen hoc amplius monachiſmo Alemanni favebant, ut inſtar voti Moſaici lege etiam caverent, ne quis eum qui liber eſſet, remoraretur, quin res ſuas adeoque ſeipſum ad Eccleſiam tradere & legare poſſet nullo contradicente. Sic enim habet primum caput Legis Alemannorum de hominibus liberis res ſuas ad Eccleſiam tradentibus; *Si quis liber res ſuas vel ſemetipſum ad Eccleſiam tradere voluerit, nullus habeat licentiam contradicere ei, non Dux, non Comes, non ulla perſona, ſed ſpontanea voluntate liceat Chriſtiano homini Deo ſervire, & de propriis ſuis ſemetipſum redimere. Et qui voluerit hoc facere, per chartam de rebus ſuis ad Eccleſiam, cui dare voluerit, firmitatem faciat, & teſtes ſex vel ſeptem adhibeat, & nomina eorum ipſa charta contineat, & coram ſacerdote, qui ad Eccleſiam ſervit, ſuper altari ponat, & proprietas de ipſis rebus ad ipſam Eccleſiam in perpetuum permaneat. Et ſi aliqua perſona, aut ipſe qui dedit, vel aliquis de hæredibus ejus, poſtea ipſas res de Eccleſia abſtrahere voluerit, vel aliquis qualiſcunque perſona hæc præſumpſerit facecere, & effectum quem inchoavit, non obtineat, & Dei judicium incurrat, & excommunicationem ſanctæ Eccleſiæ, & multam, quam charta continet, perſolvat, & res illas ex integro reddat, & fredum in publico ſolvat, ſicut Lex habet.* Hactenus legem retulimus. Non licebat autem agros fiſcales, aut prædia, quæ cenſum Principi ſolverent, ad ullam Eccleſiam contradere, ſed Comitis conſenſus requirebatur, cujus erat donationem reſcindere, quæ Principalium redituum detrimento eſſet facta. Unde videmus in chartis donationum Comitis nomen, imò fere ſemper loco adſcriptum, interdum autem & Ducis, ſed rarius. Præcipua enim hac in re Comitum authoritas erat. In vetuſtiſſimis chartis Regum interdum nomina, præteritis Comitibus, leguntur. Iubebat autem & Ludovici Pii lex, ut qui vel pro ſuæ animæ vel propinquorum ſalute donare vellet, ſub ſuo Comite id ageret, teſtibusque fide dignis donationem faceret ratam. Chartæ legitimæ omnium contractuum & donationum primùm nomina illorum continebant, qui pacti eſſent aut donaſſent: inde teſtes reliquos: tertio loco Notarii nomen addebatur, cum die & menſe & anno

regni imperiive Principis, qui tum rerum potitus eſſet. Et notandum eſt, veteres chartas privatorum hominum non appenſis ſignis ſigillisve, ſed tantum ad nomina teſtium inſcriptis confirmatas fuiſſe. Principes autem quanquam & ipſi non minus quàm Scribæ & Cancellarii peculiaribus notis ac ſignis, quæ diplomatis inſcribebantur, quarum quaſdam aſſcribere libuit: tamen nihil minus ſigilla etiam appenderunt.

NOTA	L K A R V S	CAROLI REGIS.	R N L A S. V F	Signum ARNOLFI IMPERATORIS.

Pontificum autem prorſus nulla tum fiebat mentio, ut quorum parva per Germaniam ratio haberetur. Annum autem à nato Chriſto haud ſcio an ulla charta veteri viderim, qui plures tamen vidi. In diplomatis quidem Regiis ſubnotatum legimus, ut in illo Dagoberti, quod Nauclerus operi ſuo Chronico inſeruit, & item alio Caroli Craſſi nuper à me viſo, cujus partem infra citabimus. Vidi & Berengarii Primi diplomatis cujuſdam exemplum, quod annum Domini habebat, & inſeruit quædam libris ſuis rerum Germanicarum Beatus Rhenanus, in quibus idem videre eſt, ut jam propemodum conſtet, hac maximè nota mediæ ætatis diplomata Chriſtianorum Principum à chartis differre. Fuerunt autem *Chartæ* Epiſcoporum, Abbatum, privatorum hominum *Diplomata*, (quæ vulgo *Privilegia*) Imperatorum, Regum, Ducum, Comitum, qui vel fundaſſent collegia monaſteriave, vel fundata ampliori proventu ditaſſent, aut immunitate aliqua decoraviſſent. Breviter, *Tabulæ* erant publicarum aut eximiarum ſanctionum, quas quidem ab urbis Epiſcopis profectas propriè hodie *Bullas* vocant. Tum primum enim prodiiſſe exiſtimant id genus diplomata Pontificum Romanorum, quum dominatum illum non urbis modò, ſed vicinarum etiam civitatum & agrorum Italiæ Epiſcopi Rom. civili jurisdictione ſuppreſſa ſibi vindicarunt, veteremque ampliſſimi imperii ſedem ſuam fecerunt, non jam Apoſtolorum, qui Principem vel Ethnicum vel tyrannidem exercentem agnoverunt, ſed Regum ac Imperatorum munere functi: quippe qui hoc ipſum agant in Urbe, quod antea Imperatores & Reges egerunt, ut ea de cauſa bullæ eſſe videri debeant litteræ tabulæque omnes, quæ hujus poteſtatis prætextu & fuco mittuntur. Sic enim ſentiunt & judicant hodie doctiſſimi quique viri, qui miniſterium Chriſti à poteſtate & adminiſtratione gladii ita ſeparant jure divino, ut utriuſque adminiſtrationem nemini uni permittant. Palam enim Apoſtolicæ functioni gladii poteſtatem ſcripturæ adimunt, quæ tamen eandem Magiſtratui vindictam exercenti ſic tribuunt, ut omnem etiam animam illi ſubjiciant. Concludunt ergo ejus ſolius eſſe jus dominatus, cujus eſt vindictæ poteſtas. Poteſtatem autem vindictæ miniſtrorum Evangelii non eſſe, proinde ne gladii quidem & dominatus jus eſſe. Et ſic bullas eſſe meras, quæ vel dominatum aſſerunt Epiſcopis illis, vel tam diſtrictè, ut vocant, præcipientes vindictam & ultionem intentant. Et quidem ut non laboro, diplomata ſint nec ne. Pontificiæ bullæ, cum ſciam hoc nomine codicillos prope omnes cenſeri, ita ſane maxime cuperem talia eſſe ſummorum Pontificum diplomata, qualia ſummorum Apoſtolorum fuere, quorum functionem in ſe tranſlatam gloriantur. Extat autem diploma Apoſtolicum Actor. 15. cap. à faſtu, minis, oſtentatione, ultione, & vindicta tam alienum, quam pure & ſyncere Eccleſiaſticum. Non enim dominatus in ipſo, ſed miniſterium indicatur. Sed ad chartas revertamur: quæ Francorum tempore donationibus fere privatis deſerviebant. Donantibus autem ſeu Principes ſeu Nobiles ſive plebei fuiſſent, meritum Miſſæ applicabatur, inſcriptis memoriæ gratia horum nominibus, qui donaſſent, quique obtuliſſent: nec miſſæ ſolum, ſed orationum etiam & vigiliarum operumque monaſticorum omnium communicatio tanta confidentia & vivis & mortuis addicebatur, ut & veſtitus & cibariorum modus veluti meritorius donaretur, & ſordes etiam (ut vere dicam) monaſticæ in pretio eſſent. Chartas autem reſcindere aut violare negareve religio erat: neque in ullius manu erat, rem ſemel donatam repetere, aut fidem chartæ præſtitæ reſcindere. Quod ab his demum maximè eſt neglectum, qui religionis ſibi nomen præcipue vendicarunt. Epiſcopi enim, ſummorum Pontificum conſenſu admiſſi, multorum monaſteriorum reditus in totum ſuos fecerunt, non alia magis

gis

gis cauſa; quam ut ad manum eſſet quod luxui & ſplendori arrogatæ potentiæ ſufficere poſſet. Monachi quoque quidlibet cauſati non ea modo auferre Eccleſiis fuere auſi, quæ majores ſui donaſſent, ſed aliena etiam in rem ſuam convertere ſpecioſo illo incorporationis fuco, cujus ſuperiori libro meminimus. Ex lege vero Alemannorum adeo non licebat ſemel factæ donationi contraire, ut mulctam etiam fiſcalem chartæ in illos decernerent, qui diverſum tentare fuiſſent auſi. Si quis patrem aut avum donaſſe negaſſet, teſtibuſque jure requiſitis convictus eſſet, magnæ pœnæ ſubjacebat. Quod ſi exuſta aut perdita charta eſſet, nec produci teſtes poſſent, juramenti interpoſitione obligatio ſolvebatur. Ille autem, qui fundum, aut agrum, aut prædium Eccleſiæ donatum precariò recepiſſet, cenſum in charta expreſſum ſolvebat. Quo defuncto hæres bonis cedebat, niſi ampliorem poſſeſſionis conditionem chartula determinaſſet, aut ipſa in charta donationis poſteris cautum præſcriptumve fuiſſet.

Chartæ ipſæ Latinè ſcribebantur, aut certe ſemilatino ſermone ſcriptas dicere malim. Non poteſt enim negari barbaries, atque ea quidem craſſiſſima, quam redolent. Quæ quidem imperitiane ſæculorum, an ſtudio magis ac veluti data opera, accidiſſe putandum ſit, non facile dixerim. Rudia fuere ſæcula, rudes noſtratium ac prope elegantiæ omnis expertes animi. Sed videri poteſt propius ea ſæcula intuentibus, aliquid tributum vulgo & plebi fuiſſe Latinas literas utcunque noſcenti, nec niſi conſultò ineptitum à ſcribis, ut tot modis barbari & aſperi videri voluerint. Quanquam negari non poteſt in illa ætate, ut in noſtra quoque, longe maximam partem Monachorum cum ſuo, tum etiam temporum vitio rudis & aſperæ Latino ſermone uſos, qui Latine tamen loqui ſe & ſcribere putarint. Neceſſitate autem factum videtur, ut in gente illa Francorum & Alemannorum armis & bello aſſueta, quæ nec ſcribere ſua nec legere aſſoleret, Latinæ, hoc eſt Provincialis linguæ uſus qualiſcunque retineretur. Sero enim ſcriptus eſt Germanicus ſermo, & videtur Caroli Magni primùm ſtudio factum, ut idem in literas paulo fuſius referretur: quippe & menſibus ab illo (ut Eginhardus ſcribit) nomina impoſita ſunt, & alia quædam ad vulgaris linguæ uſum ampliorem excogitata, quæ priorum ſe Principum curam prætererant. Franci igitur limitem tranſgreſſi primo non tam ſuam, quæ nec arte nec lege continebatur, quàm aliena in provincia repertam linguam addidicere, ingenua quadam verecundia talem linguæ ſuæ barbariem confeſſi, quæ civilitati & humanitati provinciali merito ſubmitteretur. Quare demum ad fidem Chriſti converſi tabulas vulgares conventionum, chartaſque & leges etiam ipſas & diplomata Latino ſermone ſcribi curarunt. Prior hic erat ſine dubio, quum Romani provincias tuto dum limite tenerent: impurus poſtea tarditate & inertia noſtratium factus, quum rupto limite non modo provincias Europæ maximas, ſed etiam Italiam & ipſam Urbem linguarum altricem invaſerunt. Illam enim poſt Herulos & Rugos Gotthi etiam, Longobardi & Franci ſucceſſione quadam regni multis ſæculis tenuerunt. Arbitror autem & religionem ſtimulos addidiſſe noſtratibus, quo eam linguam addiſcerent, ſine cujus peritia religio conſtatura non videretur. Sacri libri, veteres interpretes, Conciliorum decreta non niſi Latinè ſcripta extabant. Durabat quidem & Græcæ linguæ uſus, ſed paucis nec niſi guſtu aliquo frequentis lectionis notus. Myſteria ſacrificiorum & ceremoniarum Latini libri continebant. Poſteri certe hoc honoris huic linguæ tribuerunt, ut & in ſacris uti ea continenter, licet paucis nota, libuerit. Quod utinam tanto cum fructu factum eſſet, quanta eſt ſimplicitate factum. Deferre quidem & merito linguis debemus, ſed negat Apoſtolus ea lingua recte uti Eccleſiam, quam nulli aut pauci intelligant. Sane Rabanus author eſt, ætate ſua (vixit autem ſub Ludovico Iuniore) lectionem ſacram & cantum omnem in miſſæ, id eſt cœnæ Dominicæ celebratione ad plebis fructum & inſtitutionem valuiſſe. Unde certe colligemus iſtis ſæculis tritiorem fuiſſe Latinæ linguæ uſum, quàm ſit hodie, aut certe cantata & lecta eſſe Germanicè per Eccleſias, quæ pauciores Latine oraſſent aut cantaſſent. Quod quidem ſub Othonibus, Conradis, & Heinrichis factum eſſe certum eſt Caroli ſæculo lege admonebatur populus, ut in ſacris peragendis & ipſe Sanctus Sanctus, &c. caneret, Græcorum nimirum τρισάγιον imitati, qui illo in publicis ſupplicationibus utebantur; ἅγιος ὁ Θεὸς ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, &c. Quod adhuc multæ Eccleſiæ in paraſceves tempore etiam decantant. Porro Principes & Magiſtratus in ſigillis inſcribendis Latina quàm Germanica etiamnum uti malunt, licet certiſſimam hodie Germanicam linguam habeamus. Sed & hoc fortaſſe linguæ celebritati eſt datum, quæ nuſquam non habet ſui peritos, cum linguam Germanicam pauciſſimi homines externi intelligant. In totum autem conſtat tabularum Germanicè ſcriptarum recentem eſſe uſum, & ſunt anni pauci, ex quo hæc lingua vulgo ſcribi cœpta eſt. Scripſere quidem & veteres, ſed

1. pauci & rari, & velut periculi faciundi gratia. Extat apud nos Sangalli Pſalterion à Notkero monacho, quem ob linguæ tarditatem Balbulum cognominarunt, in noſtram linguam translatum Arnolpho imperante, tanta verborum difficultate, ut non niſi ab attento & immorante lectore accipi & intelligi queat: tam dura olim & anhelans vetus illa Francorum & Alemannorum lingua fuit. Sed præſtat fortaſſe (ut in farragine) orationem Dominicam cum Symbolo eodem in codice, adſcriptam re-
2. ferre, quæ ad verbum ſic habent:

Fáter unſer, du in himele biſt. Din námo vuérde geheíligot. Din riche chóme. Din wille geskéhe in erdò álſo in himele. Unſer tágolicha brót kib uns hiúto. Unde únſere ſcúlde beláz uns, álſo óuch wir belázend unſern ſcúldigen. Und in chórunga nit leiteſt du únſich. Nú beloſe únſih fóme úbele.

Non reperiebam autem Angelicam ſalutationem translatam, ut quam ætas illa inter preces non habuerit. Primùm enim, ut conjicio, à Fratribus Mendicantibus in preculas illas numeratas & meritorias relata eſt. Germani *Choren* dicebant, quod Latinè dicimus tentare vel prehendere: atque inde *Chorung*, captatio, prehenſio. Symbolum autem, quod Apoſtolicum vocatur, Germani *Gwerf* à conjiciendo nominabant, quod illi articuli conjecti & conſcripti ab Apoſtolis crederentur, ſicut ex verbis Notkeri Symbolo præpoſitis deprehenditur, hoc modo; *Dat Græci Chédent ſymbolum, Latini collationem, daz ché den vvir gevverf, vvanda iz Apoſtoli geſá menoton, unde zeſammine gevvúrfen, daz iz zlichen ſī Chriſtianæ fidei. Alſo ouh in prælio ſymbolum heitzet daz z eichen, dá zan ſkilten alde an an gemóten Worten iſt, tannan iógliche iro ſocios irchénnent.* Alluſum igitur eſt ad Græcæ vocis originem, quæ ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν deducta eſſe videtur. Translatum autem eodem in libro reperiebam in hæc verba:

Ih keloubo an Gót àlmáchtigen fatere, ſkeffen himeles unde erdo. Undi an ſīnen Sún den gevvíchten halt á re einigen únſeren hérren: der fóne dé mo héiligen géiſte infángen vvard: fóne Maria dero mágede gebórn vvard: kenóthäfftat vvard pi Pontio Pilato: unde bi īmo an crucem geſtáhter ī. ſtarb: unde begraben vvard: ze héllo fúor: an demo dritten tåge fóne iō deirſtuōnt: ze, him'ele fuōr, dār sizzet ze Gótis zeſeſuuun dés almáchtigen Váter: dà nnān chimftiger zeirté illene die er dá allelichun geſá menunga: kelóubo zehá benne déro heiligen gemeīnſame: ablaſs déro ſúnden: geloúbo des fleīskes ūrſtendede: gelóubo èvvigén līb, Amon. Daz tuōn ih keuuāro.

In ſacello pervetuſto Leproſorum urbis 3.
noſtræ, quod haud procul ſuburbio Orientali ſitum eſt, proximis annis libellum reperi Omelias aliquot Germanice ſcriptas continentem, quem ante annos plus minus trecentos ſcriptum eſſe colligebam, terſiore jam & mitiore ſermone. Prima enim Omelia de Domini nativitate adhunc modum habebat.

Uns iſt erſchinen der guote vville, vndo die menniſheit unſeres haltares, des almachtigen Gottes ſhunen, uih von deheinen rehten vverchten, die vvir ſelbe han gethan, vvan nach ſiner michelun erbarmede hat er unſih gehalten, &c. in eodem Oratio Dominica his verbis reddita legitur;

GOtt Vater unſer der biſt in den himelen: Geheiliget vverde dein name: Zuchome din riche: Werde dein Wille hie in erden alſo da ze himle: Unſer tagolich brot gip uns huito: Und vergib uns unſer ſchulde, als vvir tuon unſern ſchuldigen; Und leite uns in dheine bechorunge: Vnd erloſe uns von allem ubele.

Retuli hæc eò libentius, ut conſtaret dialectum, quam hodie retinemus, aliam eſſe quàm illa fuit, qua majóres noſtri intra ſpatium trium ſeculorum ſunt uſi. Sed jam ad exempla donationum & chartarum mediæ antiquitatis veniendum. Quæ tametſi parum lectori probatum iri præſertim delicato viderem, non ſtylo modò incultiſſimo, ſed villi etiam materia conſcripta, tamen digna duxi quæ adponerem, quod in illis ceu in ſpeculo quodam illorum temporum tum ſimplicitatem, tum etiam barbariem & ignorantiam intueri liceret. Neque enim alia æquè certa eſſe exiſtimo animorum indicia, quàm quæ id genus litteris & monumentis exprimuntur. Libuit autem illis fere ſolis uti, quæ hodie extant Sangalli in monaſterio, quo haud ſcio, an aliud ullum apud Alemannos antiquius
duret: dignius quidem ſemper & celebrius 1.
habitum eſt Augiæ monaſterium, ſed minus tamen longævum noſtro. Tœdii autem levandi gratia paucula, ceu commentaria quædam, de noſtro adjecimus, quæ vel temporum hiſtoriam, vel rerum ſeriem, vel Regum notitiam propius indicarent, arbitrati hac à parte vel parum eruditis conſulendum eſſe, ne & illis barbaries officeret, ſi ſine fructu parum perſpecta aut cognita vulgo tempora proponerentur.

EX.

Digitized by Google

EXEMPLUM DONATIONIS VETUS PLUSCULIS ANNIS ANTE OTOMARUM SCRIPTUM.

IN DEI nomine bonæ pacis. Placuit atque convenit atque adcrevit mihi voluntas, ut terram juris mei facerem donationem ad honorem ſancti Gallionis & ſancti Deſiterii, in loco nuncupato, qui dicitur nomine villa Athorinswanic hobas tres, & in Gundlibeſpuria hobas IIII. Quod & feci, quod ita & feci terram donationis ego Aloinus, & per hanc chartulam donationis, quæ ad diem præſentem firma permaneat. Si quis verò, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis contra hanc donationem venire aut agere conaverit, in primis DEI iram incurrat, & à communi corpore vel ſacerdotio extraneus ſit, & cum fiſco auri libras II. argenti III. componat, & quod petit vendicare non valeat, ſed præſens hæc donatio omni tempore firma permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum in monaſterio ſancti Gallonis. Signum Aloini, qui hanc donationem fieri rogavit. ſig. Stephani. ſig. Jactati. ſig. Petri. ſig. Unalaonis. ſig. Landelhelmi. ſig. Valoti. Notavi quod feci in menſe Julio XIIII. Calend. Auguſtas.

Ego Petrus ſcripſi & ſubſcripſi ſub Theodorico Rege.

FUit hic Theodoricus Tertius hujus nominis Francorum Rex. Quatuor autem fuere Theodorici. Primus Ludevici primùm Chriſtiani, quem vulgo Clodoveum nominant, filius, clariſſimus Princeps. Secundus Hilteperti, quam alii Childepertum vocant, filius, nepos autem Sigeberti illius, quem Columbanus Gallias ingreſſus adiit. Tertius, cujus hæc charta meminit, Ludevici Secundi filius varia regni fortuna, haud ita multis annis poſt exceſſum B. Galli, necdum ullo Abbate in cella ejus conſtituto, agitatus. Quartus Dagoberti Secundi filius à Carolo Martello Majore domus, patre amiſſo, liberaliter educatus, ac deinde brevi Rex conſtitutus, cujus vetus quædam charta his verbis mentionem facit; *Notavi quod feci menſe Junio, 5. Calend. Julias in anno XV. regnante Domino noſtro Theodorico Rege ſupra Carolum Majorem domus*, &c. Poſt quem Lotharius, ac non multo poſt Chilpericus ille regnavit, qui à Stephano Papa per ſpeciem ſocordiæ ſubmotus Pipinum Martelli filium (qui ſtirpis erat non Regiæ, ſed Majorum domus) in Regem un-
1 ctum ſucceſſorem habuit. Fuerunt & Sigiberti tres, duo Francorum Reges, quorum ita mentionem faciunt monachi quidam Chronographi, ut confundere ipſos videantur. Senior Sigebertus Lotharii filius, qui conjugem habuit Brunehildin illam Tanagildis Viſigotthorum Regis filiam, ex qua Hiltepertum ſuſcepit, illo regnante Columbanus relicta Hybernia primùm Galliam, dein Rhetiam primam, poſtremo & Gallia & Rhetia pulſus, Italiam ingreſſus eſt. Junior Sigebertus, cujus ſupra quoque meminimus, ejus Dagoberti filius fuit, qui Epiſcopatum Conſtantienſem & Argentoratenſem inſtituit; ad quem ipſum Columbanus dimiſſus à Lothario pervehit. Fuit enim Dagobertus Francorum Auſtraſiorum Rex, qui palatium ſuum apud Troniam, qui locus hodie *Kircheim* dicitur, non longe ab Argentorato, habuit, Lothario interim patre interiorem Franciam gubernante.
Sæpe id factum eſt in Francorum regno, ut 2
& filiis habenas regni parentes ex parte committerent, ſæpe & unà fratres regnarent, plerumque autem diverſis in partibus pater & filius regno præeſſent. Ampliſſimum enim erat Francorum regnum, & in ipſa Francia non ſolum Sangalli & Augiæ, ſed etiam Campidonenſe monaſterium, quod in extima tamen prima Rhetia eſt, cenſebatur. Alamannia enim jamdiu in jus & nomen Francorum tranſierat. Puto autem non indignum notatu, veteres chartas Alamannorum, teſtium nomina vel provincialia habere, hoc eſt Latina & Græca, vel barbara ſaltem Latinè declinata, ut in hac Charta, *Petrum, Jactatum, Stephanum*, Latina & Græca; dein *Aloinum, Vualaonem, Landolhelmum, Valotum*, barbara ſive Germanica, ſed Latinè deflexa. Quod minus videre eſt in Chartis, quæ poſt Pipinum & Carolum M. filium ejus ſcriptæ ſunt, certiſſimo argumento linguæ Provincialis ſenſim mutatæ Germanorum migrationibus, ſucreſcente ſcilicet Germanica lingua, & Latina qualicunque retenta, quæ ſcriberetur. Equidem veteribus & ante Martellum ſcriptis chartis evolvendis, quaſdam in Rhetia, quam Curienſem Chronographi quidam cognominant, ſcriptas obſervavi, quæ teſtium nomina non niſi Latina aut Provincialia continebant. Submontana enim Rhetia, ac illa maxime, quæ ſecundum Rheni decurſum fontibus ejus imminet, ſero admodum Germanicam linguam recepit. Nec de hoc dubitandum, quum hodieque duret linguæ veteris veſtigium corruptum quidem, ſed quod Romanum tamen ſermonem palam referat. Vidi autem venditionis chartam Carolo regnante ſcriptam, cujus initium in hæc verba

 habe-

habebat; *In Chriſti nomine, &c. Domino noſtro Carolo Rege anno XV. ego Lubicio Subdiaconus rogatus à Caluione, qui eſt à vice populi Romani*, cum his quæ ſequuntur. Et in fine chartæ teſtes erant adſcripti, *Aurelianus, Volcarius, Guarinus, Andreas*, &c. In regno enim Caroli (quod notandum duxi) paſſim & Romani ſuos magiſtratus habebant, finitimos Francorum ditioni, aut certe immixtos alicubi, quod multis argumentis deprehenditur. Proinde & Salica Lex *Romanos* vocat, hoc eſt *Provinciales*, qui Romana Provinciali lingua utebantur. Sic enim habet Lex; *Si Romanus homo Francum exſpoliaverit, duobus millibus quingentis dinariis, culpabilis judicetur: Si vero Francus Romanum, mille ducentis dinariis, qui faciunt ſolidos XXX. culpabilis judicetur.* In alia per veteri charta mixtim erant teſtium nomina inſerta Germanica Provincialibus, hoc modo; *Arnulphus, Landulphus, Lovaldus, Juſtinus, Joannes, Valerius, Scianus, Campanus*, &c. Item alia in chartula teſtes citabantur, *Valerianus, Eſtradamus, Eſcalco, Creſcentius, Potzentius, Florentinus, Ruſtegus, Exuperantius, Hoſtarius*, &c. Habebat & alia vetuſtiſſima charta Francica hæc nomina teſtium; *Berengarius, Jordannes, Victor, Druſus, Cajus, Tanco, Otomarus, Auguſtus, Fonteanus, Lubitio, Præſtantius, Valentinus, Vigilius, Adalramus*: mixta videlicet Latina Barbaris, ſed Latinis tamen ſeu Provincialibus prævalentibus. Et gaudent adhuc Rheti Montani, & obvii ſunt apud illos *Lucii, Gaudentii, Valentini, Donati, Dominici, Urſicini, Victores, Sylveſtri, & Beati*, & ad Latinorum nomina deflexi *Chunradini*. Illud etiam ſciendum *Hobam* barbaram vocem etiamnum noſtris in uſu eſſe, & fundi partem ſignificare, maxime paſcuam, vulgus noſtrum *huob* vocat. Verbum autem, *Componat cum fiſco*, huic ſæculo uſitatum fuit, & in Cod. Theodoſiano haud abſimili ſignificatu legitur. Ab initio autem regni Theodoriei III. ſub quo hæc charta ſcripta eſt, uſque ad ætatem noſtram anni DCCCLXXXIIII. numerantur.

Aliud exemplum donationis.

SAcroſanctæ Eccleſia ſancti Gallonis Confeſſoris, & aliorum plurimorum Martyrum & Confeſſorum, quæ eſt conſtructa in ſitu Durgavenſi, in pago Arbonenſis caſtri, ubi nunc præeſt Autmarus Abbas, qui ſecundum religionem DEO ſervire videtur, & ſub norma regulari confirmati. Ego itaque in Dei nomine Lautpertus filius Landoaldi quondam & Beat. conjugalis ipſius: talis mihi decrevit voluntas vel devotio pro Dei intuitu & animæ meæ remedio, vel pro æterna retributione, & adhuc propter meam ſubſtantiam, quam ad ipſam Eccleſiam me vivente habere cupio, ubi me plenius commendo, & pro anima genitoris mei Landoaldi, & matris meæ Beatæ, omnia quicquid mihi ſupernominatus genitor meus Landoaldus, vel mater mea Beata de comparternito vel ſeu conquiſito aut comparato mihi dereliquerunt, vel quicquid ego poſtea acquiſivi, omnia ex integro à die præſente de meo jure in donationem Eccleſiæ S. Galli vel Autmaro ejus Rectori, & ejus Monachis, qui ibidem Deo ſervire videntur, trado atque transfundo pro animæ meæ ſalute, & patris mei, & matris meæ ſalute, & ſicut ſuperius diximus, dum vivo pro mea ſubſtantia, quæ mihi neceſſitas eſt: hoc eſt in locis nominatis in villa quæ dicitur Illinauuia, & in alio qui dicitur Erbphratinchova, & in tertio qui vocatur Magiſtinchova, & in quarto loco qui cognominatur Brunnica, & in quinto loco qui dicitur Madoltesuuilare, & in loco qui dicitur Huniſinuuang & Tekilinuuanc, & in loco Hunichinuuilari, & in alio loco Tunriude, & in villa quæ dicitur Uzzinacha, & in alio loco Berolfeſuuilari, & in alio loco Lucikinſe, Lucikunauuia. Hæc & loca ſupranominata cum ſervis, ancillis, peculiaribus, tum domibus, ædificiis & mancipiis domeſticis, tum curtis clauſis cum hortiferis, pomiferis, vel officinis, quæ ibidem eſſe videntur, cum pratis, ſilvis, aquis, aquarum decurſibus, mobilibuſque atque immobilibus, cultis & incultis viis diſcedentis & regredientis cum omnibus adjacentibus & appendiciis, quæ ad iſta loca ſupranominata aſpiciunt, ſicut ſuperius diximus, omnia & ex integro in donationem Eccleſiæ ſancti Galli vel Automaro Abbati trado atque transfundo cum ſtipulatione ſubnexa: habeant, teneant, atque poſſideant, in omnibus, liberam & firmiſſimam habeant poteſtatem faciendi. Si vero, quod fieri non credo, ego ipſe, aut ullus hæredum vel poſthæredum meorum, aut quislibet ulla oppoſita perſona, quæ contra hanc donationem vel traditionem meam temptare præſumpſerit, aut ullam calumniam generare voluerit partibus fiſci de mulcta componat, id eſt, auri libras V. & argenti pondo X. coactus exſolvat, & ad ipſam Eccleſiam duplam repetitionem reſtituat, & quod repetit per nullius ingenium evindicare valeat, ſed hæc præſens charta firma & ſtabilis & incontaminata debeat perdurare. Actum in villa, quæ dicitur *Illinauue*, publice,

Digitized by Google

„ publice, præſentibus quorum hic ſigna-
„ cula continentur. Sig. Landoaldi qui
„ hanc traditionem fieri atque firmari ro-
„ gavit. ſig. Hariger ejus patrimonio con-
„ ſobr. ſig. Almarich conſobr. ſig. Albrich
„ teſt. ſig. Hegibrecht teſt. Vuillibrecht
„ teſt. ſig. Ratprecht teſt. ſig. Vuerim-
„ brecht teſt.

Ego itaque Sylveſter Lector rogatus & petitus à Landoaldo ſcripſi & ſubſcripſi.

Data ſub IIII. Id. Septemb. anno III. Carolomanni Majore domus, ſub Chancharone Comite.

SÆpe legitur *Chancharo* in chartis ſub Pipino ſcriptis, ut tritum tum nomen fuiſſe intelligatur: diverſos tamen & diverſis in locis præfectos Comites fuiſſe ipſæ chartæ docent. Arbitror autem illum Kyburgenſem fuiſſe, cujus pagum Alamanni Thuricenſem cognominarunt. *Caſtrum* porro *Arbonenſe* oppidum illud eſt milliario Germanico à noſtro diſiunctum, quod vulgus *Arbonam*, veteres *Arborem Felicem* dixerunt, vetuſtiſſimum ſane atque illis etiam annis clarum, quibus Romani provinciam Rhetiam primam adminiſtrarunt. Adnumeratur autem & hodie Durgauenſi pago. Sæculo illo *Caſtrum* dicebatur oppidum, in quo Epiſcopus non erat: contra vero *Oppidum*, cujus erat Epiſcopus. Proinde *caſtrum Arbonenſe, caſtrum Campidonenſe*: *oppidum* autem *Conſtantienſe, oppidum Auguſtenſe* legimus. *Carolomannus* autem *Majordomus*, cujus hæc charta meminit, filius fuit Caroli Martelli, qui & ipſe Majordomus fuit Franciæ ex Pipino cognomento Brevi genitus. Alii erant à Regibus *Majoresdomus*, hoc eſt Præfecti prætorio, pari plerumque poteſtate uſi, licet regiis titulis non uterentur. Qualem Magiſtratum & hodierni Franci habent, quem vulgo *le grand meiſtre*, hoc eſt *magnum magiſtrum* vocant, cujus poteſtatem ajunt ſecundum Regem maximam eſſe. Illud conſtat, Majoresdomus ſæpe non virtute modo & rerum gerendarum prudentia, ſed victoriis etiam ſpoliiſque ex hoſte relatis, Regum gloriam ſuperaſſe: quod & de Martello proditum eſt. Cur autem Majoresdomus dicti ſint, & unde ortum nomen videatur, à Beato Rhenano in libro Rerum Germanicarum explicatum eſt. Hic eſt Carolus Martellus, cujus ſexto anno initæ præfecturæ Otomarus Presbyter è Rhetia Curienſi accitus, & procurante Waldramo quodam Nobili cœnobiolo à Gallo inſtituto præpoſitus, ac omnium primùm Abbas dictus, annos circiter octuaginta poſt Galli obitum. Gallus enim admodum ſenex ſub Dagoberto Sigisberti II. filio, quem juvenem Grimaldus Majordomus interfecit, apud Arborem deceſſit, circiter annum Dom. DCXL. cum anno Dom. DC.XIIII. heremum ingreſſus eſſet, ſedecimo demum anno ab ingreſſu condendi cœnobii conſilio inito: quod ſatis clare ex Abbate Vrſpergenſi colligitur. Nullum autem certum diſciplinæ genus ab his retentum fuit, qui Gallo mortuo confluxerunt: paucas domunculas & ædem arctiſſimam, nulla parte ab eremi ſpecie abhorrentem tum ædificatam, homines quidam Scoti & Alemanni colebant: quam ne Otomarus quidem pauper Abbas aliis ædificiis præter adjectum xenodochium ampliavit, loci humilitate uſque in Grimoaldum & Gotzbertum Abbates durante, qui monaſteriolum ædificiis paulo ampliorib. ornavere. Primus autem Otomarus Benedicti inſtitutum ex libro Regulæ ejus, quem dono à Martello acceperat, monaſterio Sanct. Galli invexit. Ad Francos aũt. quod attinet, Martello mortuo, tres filii reliqui fuere, Carolomannus, Pipinus, & Grifo: quorum hic, qui major natu erat, ſuaſu vxoris Suuanehildæ fratribus bellum indixit, occupata urbe Lauduno, in qua mox obſeſſus captusque & cuſtodiæ traditus eſt. Franciæ regno inter Pipinum & Carolomannum ita diuiſo, ut illi Burgundia & Weſtria, huic Auſtria ſive Auſtralia, hoc eſt Orientalis Francia unà cum Alamannia & Thuringia obtigerit: ſed breui poſt tempore regnum omne Pipinus obtinuit. Carolomannus n. tædio curarum Prætorialium, & quod natura ad otium magis quàm res gerendas natus eſſet, monachus factus, primo in monaſterio S. Sylveſtri apud montem Soracten haud procul urbe Roma degit: deinde frequentia ſuorum obrutus apud Caſſinenſe monaſterium S. Benedicti, quod reliquum erat vitæ tranſegit. Abdicavit aũt ſeſe magiſtratu anno Dom. DCCXLV. unde chartæ illius vetuſtas intelligitur. Solus poſtea Pipinus rem geſſit annis ſeptem. Cui ſane viro non paternæ modo virtutes, ſed propriæ etiam plurimum famæ & dignationis apud exteros pepererunt. Quare Romani Pontifices prior quidem Zacharias ſubornato Wunefrido Epiſcopo Magonciacenſi, qui & Bonifacius dictus eſt: dein & Stephanus II. de exturbandis Italia Longobardis conſilia verſantes, quidquid potuerunt honorum in illum conjecere. Zacharias quidem internuncio Bonifacio illo Regem eum antea deſtinârat, mox Stephanus aliena potentia pro more in ſuum commodum abuſurus, Childerico Francorum Rege detonſo & in monaſterium ablegato, Pipinum Carolingum an. Dom. DCCLII. ſive, ut Otto Friſingenſ.

ſingenſ. tradit, DCCLIV. in Regem Francorum unxit, & à juramento, quod Regi ſuo Childerico præſtiterat, abſolvit: cujus opera poſtea fretus Longobardos adortus eſt, quos non longe poſtea Carolus M. Pipini F. Deſiderio Longobardorum Rege capto & Chorbeienſe in monaſterium intruſo oppreſſit, & ad Francos Italiæ regnum tranſtulit. Primus aūt. omnium quod ſciam, Regum Germanicorum Pipinus à prætorio ad regnum accitus, eo more unctus, quo Græci Patriarchæ Byzantini Principes ſuos unxerant, conſuetudine poſtea ungendi inducta, cujus ſupra meminimus. Hujus igitur Pipini anno 7. Otomarus Abbas, cujus hæc charta meminit pulſus monaſterio & ſtupri ab adverſariis ſuis, Lamberto quodam delatore, inſimulatus longoque carceris ſqualore confectus, dein & liberatus, ſed durante tamen exilii miſeria, demum juxta emerſum Rheni, ubi lacum Venetum egreditur, ex humanis exceſſit anno Domini DCCLVII. quo anno Joannes Epiſcopus Conſtantienſis monaſterii Sangalienſis adminiſtrationem ſuſcepit. Videre eſt aūt. in hac charta, quam ægre ſcribæ illi ſemilatini Germanica locorum nomina reddiderint, melius nimirum reddituri, ſi tum (ut hodie) vulgo ea lingua ſcriptum fuiſſet. Cauſam aūt. donationum chartæ propè omnes produnt. Vulgo erat perſuaſum proximam ad ſalutem viam eſſe, ſi his daretur & offerretur, qui religionem profeſſi & hominis præſcriptum, & humano quidem inſtituto, vivebant. Admirationem autem ſimplicium animis, tum raritas, tum etiam novitas profeſſionis ingeſſerat. Et monachos vel probiores ita tum aviditas quædam poſſidendi corripuerat, ut & profeſſionis & inſtituti majorum obliti non modo non detractarint ullum donationis genus, ſed ambierint etiam pleraque, quæ cum monaſtica vita διὰ πασῶν (quod dicitur) pugnant & diſſentiunt. Satis erat primis illis Patribus favor Principum, qui cœptam ſemel & inſtitutam religionem diplomatis, quas *immunitates* vocabant, tuebantur. Erant enim jam tum omnium ordinum homines, quibus partim incognita & odioſa religio, partim pietatis profeſſio tot indiciis avaritiæ contaminata, ſuſpecta eſſet. Qua una re Otomaro conflatam, invidiamne, an verius odium dixerim, conjicio: qui quidem immodico quodam ſtudio donationibus ubilibet aucupandis incubuerit: zelo forſan religionis, ut quidem credo, ſed zelum illum, quod in confeſſo eſt, alii avaritiam interpretati ſunt. Et negari non poteſt vel à ſanctiſſimis Epiſcopis nedum monachis pietatis prætextu exacta tum vulgò & eblandita fuiſſe multa, quæ ſi ad vivum (quod ajunt) reſeces & explores, haud aliud habent in ſe quàm fraudem & impoſturam, quod & proximis ſæculis in merce illa & negotiatione indulgentiarum ſumus experti. Nec mirum vel optimos viros falli & ſeduci in his, quæ longa nobis conſuetudo & frigidis majorum præjudiciis confirmata opinio obtrudit. Ut autem fateamur, quod & antea teſtati ſumus, Principum quorundam benevolentia pluſculum acceſſiſſe pleriſque monaſteriis antiquis, tum, cum condita horum juſſu, aut reconcinnata eſſent: tamen certum eſt, hoc noſtrum Otomari cœnobion initio privatis donationibus præcipue auctum fuiſſe. Donarunt quidem & Reges Franci, ſed perparce, nec expreſſa ullo diplomate, aut ullis in chartis indicata, ante Ludevici Pii tempora: cum de profuſis interim privatorum donationibus & eleemoſynis præter Chronica noſtratia vitæ etiam ipſæ Otomari & Galli in literas relatæ abunde teſtentur. Et fuit tempus, quando chartarum veterum, non niſi donationes præferentium mille ducentæ amplius in hoc noſtro cœnobio aſſervatæ: paucis autem ob barbarum characterem lectæ aut intellectæ ſunt, poſtea perditæ & diſtractæ partim conflagrationibus, quas ſane diras perpeſſum eſt, partim bellicis turbationibus, quæ reliquere tamen nonnullas, quas mihi caſu quodam videre contigit.

Aliud exemplum plane Barbarum in ipſo monaſterio ſcriptum.

SAcroſanctæ Eccleſiæ ſancti Gallonis monaſterio in pago Durgavinſi, ubi Autmarus Abbas eſſe videtur. Strachfrid in amore Dei noſtri & remedio animæ noſtræ condonavimus ad ipſo loco ſancto, hoc eſt in pago Briſigavinſi in villa, quæ dicitur Aguringas, quicquid ibidem uſus ſum habere, & in alia villa, quæ dicitur Oninchovia, ſimiliter & in tertia villa Mulinhaimo, hoc ſunt caſſi, caſalis, mancipiis, peculiis, campis, pratis, vineis, aquis, aquarumque decurſib., mobilibus atque immobilib., quæcunque habuit apud ſe ipſo ad ipſos fratres tradidit. Si quis ego ipſe aut de hæredibus meis, aut ulla oppoſita perſona, qui contra hanc traditionem iſta venire tentaverit, quod nec fieri credo, ſit culpabilis contra ipſos ſanctos duplo repetitione ſociente fiſco auri libras III. argenti V. & quæ repetit, vindicare non prævaleat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio, datum VI. Kalend. Novemb. Ego Strachfrid. donationem à me factam religi. ſig. Gotzberto. ſig. Anno. ſig. Putigo. ſig. Otberto. ſig. Liuttramo. ſig. Frochonolfo, ſig. Gundini.

Ego Thiotbaldus monachus

hanc

hanc traditionem ſcripſi & ſubſcripſi anno IIII. regnante Pipino Rege Francorum.

Sub Chancharone Comite.

VIllæ Briſgauicæ & Sungauicæ atque Alſatiæ in chartis ſub Otomaro ſcriptis frequenter obviæ ſunt, manifeſto argumento & in illis locis utpote fertilibus & ad vecturam accommodis Galli nomine & fama perſuaſos fuiſſe opulentiores, qui ſuas res ad monaſterium tanto intervallo diſſitum contribuerint. *Vallis* enim *Rheni*, quæ proxime urbem noſtram Brigantium & Confluentes verſus longo tractu vinetis hodie cultiſſima cernitur, tum fere nullas habuit vineas, ſed ſolo tantum paſcuo & magna ex parte ſylveſtri & inculto fuit. Id quod exempla veterum tabularum, quæ hodieque veteribus codicibus inſcripta cernuntur, indicant. Quare alibi laboratum eſt, ut vino etiam fratrum neceſſitati conſuleretur, qui cereviſia tamen illa ætate frequentius quàm vino ſunt uſi. Celebre autem Galli & Otomari nomen illis in locis fuiſſe ſacella teſtantur vetera horum nomine exſtructa, & victus quidam ab Otomaro cognominatus. Si quidem rara erant illo tempore (ut dixi) monaſteria, ad quæ mortales fama ſanctorum increbeſcente & ſtimulos addente ſpecie illa religionis nova, ſed & miraculis immodicè prædicatis, cum votis donisque concurrerent. Porro qui currebant, ita erant edocti, ne vacua manu comparerent. Unde & hoſpitiis & ædificiis paulatim conſtructis primum vici, deinde oppida muris cincta extiterunt. Sicut oppidum ad S. Leodgarium, ad S. Gallum, præterea in Augia Rheni poſtea exſtructo monaſterio, quod *Rhinaugiam* vocant, & Schaffhuſii altero itidem Benedictione, quòd Burgkardus Comes à *Nellunburg* inſtituit, & illud apud Stanium (ut vocant) quod Hedviga Purghardi Sueviæ Ducis uxor Heinricho primo imperante condidit. Quibus omnibus vel recentioribus primùm vici, ſeu, ut vulgò ajunt, villæ additæ, mox & oppida ex vicis facta conjuncta ſunt. Et rectè monuit Beatus Rhenanus, ſedes Epiſcopales, quas Franci aut novas inſtituerunt aut inſtaurarunt veteres, cauſam fuiſſe urbium reſtauratarum, quas Rhenum & Danubium primo impetu tranſgreſſi Franci & Alemanni afflixerant. Nec temere factum videtur, ut iidem veteribus præſidiorum locis monachos è Scotia præfectos ceu ad luſtrandum expiandumque immiſerint & inaugurarint; veluti in Augia lacus Veneti prope Conſtantiam Cœlio, quem locum Gallus luſtravit, heremum noſtrum ingreſſus, quod alias abunde docebitur. Adhæc Campodunum, Fabaria & Fortibus, quas hodie niſi fallor, Fauces vocant, ad Lycium amnem exſtructo monaſterio, quod B. Magni nomine colitur, cum oppido eleganti ad amnem Lycium, ditionis autem Epiſcopi Auguſtenſis. Innuit autem charta illa, quàm rudes ſub Otomaro ſcribæ, quamque imperiti Monachi Latinæ linguæ fuerint, qui tum quidem in pretio habiti ſunt. Credibile enim eſt non niſi aptioribus ſcribendi provinciam delegatam fuiſſe, qui tamen ita barbaro & incompto charactere ſunt uſi, ut chartas illius ſæculi non niſi ſemel iterumque reviſas legere expedite nemo queat. Fuere autem, ut verum fateamur, rudiores Alemanni, ſerò nimirum, nec niſi Francorum victoriis ad fidem Chriſti converſi: quos multo ſæpius rebellantes tandem Pipinus cognomento Brevis Majordomus & Martellus filius ejus ingenti cum exercitu vaſtata Alemannia, perdomuerunt, paucis annis quàm Otomarus ille noſter è Rhetia accitus eſſet. Notum autem Carolum M. filium & poſteros Francorum frequenter ad Rhenum in illa parte Burgundiæ atque Alamanniæ, quæ hodie Helvetiæ tribuitur, manſitaſſe. Regiam enim habuerunt apud Thuregum Carolus Pater & Ludovicus Filius neposque Hludovicus, qui monaſterium Felicis & Regulæ inſtituit, quemadmodum & in Treveris, aliiſque Franciæ Orientalis locis. *Curtim* autem Franci & Alemanni Regiam ſeu Palatium veluti *Corten* vocabant, comitatum, hoc eſt turbam Palatinam ſignificantes barbaro vocabulo. Sed & vicum & domum etiam quamlibet ſeu manſionem *Curtim* appellabant. Extabat autem lex de illis ſtatuens, *qui in Curte Regis furtum feciſſent*, & ſunt veteres chartæ, quæ *Curtilem* quoque villulam ſeu domum ruſticanam prædiolo conjunctam vocant. Obſervandum porro putamus, quod ante diximus, etiam Alamanniam illis ſæculis *Franciam* dictam fuiſſe, partem videlicet eximiam regni Francorum, quod licet multis annis ignorarint monachi noſtrates, neſcio quo loco Franciam ſtatuentes & in illam Otomarum ſuum mittentes remittentesque, tamen non ignoravit Walafridus Augiæ Abbas, qui Gatzberto regnante Galli & Otomari vitas trium librorum volumine eleganter complexus eſt.

Digitized by Google

Aliud exemplum donationis cum conditione plane incomptum & barbarum.

IN Chriſti nomine, Domino ſancto & in Chriſto venerabili patri Audomaro Abbati Durgaugenſi iſto de monaſterio ſancti Gallonis, ubi corpus ipſius requieſcit, pro mercede animæ meæ facultatula mea, ſed ipſe redebitis poſt diſceſſum meum. Dono vobis donatumque in perpetuum ut permaneat eſſe volo, hoc eſt in pago Briſigavenſi in villa, qui dicitur Warbinbach, & in Arciovima, & in Minſilido, & ad Folchmiſuuilari, quicquid in iſtas villas viſus ſum habere, id eſt Curtis, caſas, caſalis, mancipiis, agra, præda, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, tam movele quam immovele, omnia & omnibus parte mea ex integra, quæ mihi inter fratres meos convenit à die præſente trado ad Eccleſiam S. Gallonis & monachis ibidem ſervientibus, & pro iſtas res proſervire volo annis ſingulis, hoc eſt ſolidum unum. Et ſi mihi infans natus fuerit in ipſo ſervitio permaneat: & ſi fœmina mihi nata fuerit, ipſas res medias poſſideat & proſerviat in ipſum ſervitium quod ſuperſcriptum eſt, & illa media pars de ipſas reſtet ad ipſum monaſteria, & quæ ita proſervire voluerit, nulla exinde habeat poteſtate, & ipſa facultatula mea permaneat ad ſupradictum monaſterium, ut quicquid exinde pars monaſteriis facere voluerit, libera & firmiſſima in Dei nomine in omnibus habeat poteſtate. Si ego aut heredes mei aut ullo oppoſita perſona quae contra hanc donationem iſta venire temptaverit, inferat parti cuſtodienti doplam repetitionem, & à fiſco auri libras duas & argenti pondera tres: & nihilominus praeſens donatio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnixa. Actum ad monaſterium Sancti Gallonis publice ſig. Gautzperti qui hanc donationem fieri rogavit. ſig. Thietones teſtes. ſig. Antoms teſtis. ſig. Fruochonolſi teſtis. ſig. Hutheranni teſtes. ſig. Vulſpert teſtis. ſig. Strachfreti teſtes. ſig. Patichones teſtes.

Ego Luitfridus Presbyter ſcripſi VI. Calendas Novemb. anno tertio regnante Dominum noſtrum Pipinum Regem.

QUanto labore & conatu illud aſſequitur ſcriba iſte ſemilatinus, ut ſignificet Gautzbertum ea conditione donaſſe, ut res donatas quoad vixerit, poſſideat ſub cenſu annuo ſolidi unius: ſe vero mortuo, ſi careat prole, bona monaſterio cedant; ſi filium reliquerit, ex integra poſſeſſione cenſum ſolvat donatum Eccleſiæ; ſi femellam, dimidium bonorum poſſideat cum cenſu jam dicto, dimidium monaſterio cedat: cenſum dare renuentes jure poſſeſſionis priventur, donataque monachi recipiant. Mirum aūt. in hoc genus chartis nec nomina exprimi prædiorum agrorumve, nec limites indicari, ſed generatim modo omnia ita enumerari, ut ope chartarum nec diſcerni donata, nec probari oſtendive poſſeſſio potuerit. Niſi veroſimile eſt, lite exorta in bonis diſcernendis dividundiſque teſtibꝰ magis quàm chartis illa ætate actum fuiſſe, cum hodiernis tamen tabulis omnia tam diſerte prolixeque ad faſtidium uſq; exprimantur. Equidem vidi ſchedas veteres certa teſtimonia continentes cum adſcriptis teſtium nominibus, qui de his teſtati eſſent, quæ vel ipſi vidiſſent vel parentum ſeniorumve relatione didiciſſent. Alamanni, utpote bellicoſi, gladii quem Spatam vocabant, prehenſo capulo teſtificabantur, parati manu etiam tueri ſe veritatem, quam ſemel affirmaſſent. Jusjurandum etiam in judicio præſtabatur manu dextra ſuper ſcriniolo, in quo quicquam reliquiarum eſſet, impoſita, non autem levata, ut nos hodie ſolemus: & ſatis conſtat, morem eum non ſolum apud Francos, Meruvingos & Carlingos, ſed per Otthonum etiam & Heinrichorum imperia duraſſe. Arbitror autem in illa gentis ſimplicitate minus tum doli & calumniarum in pactis & contractibus fuiſſe quam eſt hodie. Majores noſtri paucis verbis multam fidem teſtati ſunt, quum nos hodie plurimis tenuem adhibeamus: Fortaſſe & illud annotandum, in chartis vivo Otomaro ſcriptis jam *Automarum*, jam *Audomarum*, interim & *Autmarum* appellari, quod dubium eſt, ſcribarum neoſcitantiæ debeatur, an potius idiomati Alamannico, quod pro populorum varietate (ut hodie quoque) varium eſſe potuit. Legi enim & alios hoc nomine in vetuſtis & ante Otomarum ſcriptis chartis, ſed non aliter quam *Othomaros*. *Othmari*, enim ut hodie utimur & ſcribimus, non memini me in ulla charta veteri legiſſe. Jam quod *ſanctum & in Chriſto venerabilem patrem* vocant, illius ætatis more eſt factum. Siquidem Epiſcopos & Abbates vulgo *ſanctos & venerabiles* dicebant, imo etiam *ſummos* (ut Bernhardus) & *ſanctiſſimos*, ἁγιωτάτους, ut leges Juſtiniani ſæpius. At hodie *Reverendos & Reverendiſſimos*. Plerumque non ſanctos, ſed venerabiles tantum, ut in vetuſta charta legi, quæ ſic habebat: *Domino venerabili in Chriſto patri Automaro Abbati, & fratribꝰ de monaſterio S. Gallonis. Ego Lutzerus*, &c. Apud Hieronymum & Auguſtinum, & priores ætate Cyprianum & Hila-

Hilarium, *ſanctitatis* nomine honorantur Epiſcopi, monachi, virgines, viduæ, qui vita & religione præ cæteris commendabantur: nec niſi vivi *Sancti* vocati ſunt, cum hodie non niſi mortuos eo nomine dignemur, adeo etiam hac in parte à ſcripturæ more digreſſi. *Sanctiſſimus* hodie Epiſcopus Romanus dicitur ſolus, ut ſoium eum *Papam* vocant, qui Gregorii tamen tempore non ſimpliciter Papa, ſed cum loci adjectione dicebatur. Sic enim habet vetus inſcriptio; *B. Gregorii Papæ Romani*, &c. Et Germani quondam Presbyteros ſuos in totum *Papas* cognominarunt, id eſt Patres, unde & hodie corruptæ vocis uſus durat. *Papen* enim Sacerdotes Germania inferior, ſuperior *Pfaffen* nominat. Hieronymus quoque & Auguſtinus celebrium Eccleſiarum Antiſtites non *ſanctos* modo & *beatos*, ſed *Papas* etiam appellarunt, quod quidem apud Hieronymum frequenter obvium eſt. Scriptura *ſanctos* vocat omnes, qui recte ambulant coram Deo. Quare & Paulus baptiſmo Chriſti regneratos ſine diſcrimine *ſanctos* vocat, quod ipſum & Petrus & alii Apoſtoli, quorum epiſtolæ extant, in uſu habuere. Ut vel hinc pateat error & abuſus Pontificum Romanorum, qui hanc facultatem ſibi permiſerunt, ut hodie illi à morte tantum *ſancti* vocarentur, quos ipſi ſanctos & beatos judicarunt, vel juſſu eorum in Divos relati ſunt, quum beatus Thomas ingenue fateatur, *non adſtringi ſibi videri quenquam ad eam fidem, ut ſalvum eſſe & beatum credat, quem Pontifex in beatorum numerum conſcripſit.* Et recte Auguſtinus *multorum corpora in terris venerari* nos dixit, *quorum animæ in inferno ſunt ſepultæ*, &c. Id præterea notandum, videri poſſe donationes iſtas tam liberales etiam ab his factas eſſe, qui monaſtica vita & religione delectati non bona modo ſua, ſed etiam ſe ipſos vitæ, ut vocant, regulari ſubmiſerunt. Satis enim conſtat, Nobiles quoſdam cœnobia ingreſſos multum profuiſſe illorum farinæ, quorum ſodales & conſecranei facti eſſent. Loquor autem de primis religione initiatis. Poſtremi enim partis jam & auctis rebus abuſi magno ſæpe damno collegiis & cœnobiis fuere, ceu alio in loco diximus.

Aliud exemplum Cambete ſcriptum haud procul Baſilea, vivente tum & ſatagente Otomaro.

„ SI aliquid de rebus noſtris ad locis ſanctorum vel in ſubſtantia pauperum conferimus, hoc nobis proculdubio in æterna beatitudine retribuere confidimus. Igitur ego in Dei nomine Podalus in amore Domini noſtri Jeſu Chriſti & remiſſione peccatorum meorum, ut veniam delictis meis conſequi merear in futuro: Dono atq; trado de jure meo in jure & dominatione ad ſancta eccleſia, quæ eſt conſtructa in honore ſancti Gallonis, ubi ipſe requieſcit corpore, ſuper fluviolum Stainaha in ſolitudine in pago Durgavenſi, ubi in Dei nomine Audomarus Abbas præeſſe videtur. Dono ad ipſum locum, ſanctum donatumque in perpetuum, ut, permaneat volo, hoc eſt in pago Alſazas ſitas villas denominatas Habuhinashaim, Campiduna ſuper fluvium Rhino ſive Chambeti, Rudolfvvilare, id eſt cum terris, domibus, ædificiis, mancipiis, vineis, ſilvis, caſis, caſalis, campo, pratis, terris, aquis aquarumve decurſibus ſexus utriuſque majori & minori, mobilibus & immobilibus, quantumcunque in ipſas villas genitor meus mihi moriens dereliquit, & Vaſſi mei nomine Amalghiſus & Wunetridus in beneficio noſtro ibi detinuerunt, cum adjacentia ad ipſam rem pertinentem, totum & ad integrum à die præſente ad ipſum locum ſanctum trado atque transfundo, ut ab hac die ipſa Caſa DEI, vel congregatio, quæ ibidem adeſt, vel deſerviunt, ipſam rem ſuperius nominatam, habeant, teneant & poſſideant, & ſucceſſoribus ſuis Chriſto propitio derelinquant. Si quis, Ego aut hæredes mei, vel quilibet oppoſita perſona, qui contra hanc donationem à me factam venire temptaverit aut irrumpere voluerit, tunc inferat partibus noſtris vel ſucceſſoribus veſtris duplam repetitionem, & ſociante fiſco auri libras III. quod repetit evindicare non prævaleat, ſed præſens charta firma permaneat ſtipulatione ſubnexa. Actum in villa Chambetz publice. Ego Podalus donationem hanc à me factam ſcribere rogavi. Sig. Ghiſalmundo teſt. ſig. Werinulfo teſt. ſig. Libulfo teſtis. ſig. Strachulfo teſt. ſig. Harimberto teſtis. „

Ego Arnulphus rogitus anno ſexto Pipini Regis die Mercurii XII. cal. Jun. ſcripſi & ſubſcripſi.

1 TEſtatur & hæc charta Otomari tempore *Gallonem* dictum, quem hodie Gallum vocamus: quanquam parum refert iſthæc expendiſſe, cum homines barbari & rudes quidlibet etiam alieni in lingua audeant, quod & teſtium nomina huic & ſuperiori inſerta docent, O litera gignendi caſum terminantia, ut *Hamb.rto* pro Hamberti, &c. Obſervanda potius ſæculi illius opinio quæ id tribuit ſanctis quod ſcripturæ non niſi Deo Patri per Jeſum Chriſtum tribuunt, imo (quod eſt inſignius) donandum eſſe docuit illis, qui ſanctos ita colunt, ut & adorent, & ſpem in ipſis ponant ſalutis & juſtitiæ, amorem interim Jeſu, prætexentes & ad doni doctrinam referentes, quæ cum Evangelio Chriſti ex diametro pugnant. Nihil enim uſquam petendum, orandum, poſtulandum à Deo Patre, docuit Chriſtus, niſi ſuo in nomine, certò pollicitus impetraturos nos quicquid eum ad modum petierimus. Voluit autem, ut & egentibus largiremur non religionis, ſed egeſtatis nomine, nihil minus ferens quàm otium luxu & crapula contaminatum. Quare perinde atque in ſe collatum accepturum ſeſe teſtatus eſt, quicquid in pauperes ſuos collatum per nos fuerit: Damnans interim & explodens illorum avaritiam, qui religionis nomine quæſtum faciunt. Verum errori fatali non habuere ſæcula illa quod opponerent. Receptum jam erat, ut pium & ſaluti accommodum, quod reipſa impium & noxium fuit. Serpſit autem malum uſque ad noſtram ætatem ita ſpecie pietatis fucatum, ut antea à pauciſſimis deprehenſum & ſerò quidem, nec ſine hæreſeos nota invaſum & oppugnatum fuerit. Ex omnibus autem rebus monaſterio Sanct. Galli illis in locis donatis, neſcio an ullæ ſint hodie quæ adhuc poſſideantur. Reperio enim ante annos minimum trecentos oppignorata & divendita fuiſſe prope omnia à prodiga illa & bellicoſa nobilitate monaſtica: quæ profecto nihil inauſum reliquit. Non modo enim ſanguine & genere, ſed etiam religione elata nihil ſibi non licere putavit: neque non ſuſpenſum eſt cæca admiratione vulgus partim religione, quæ dubia erat, obſtricta; partim eorum potentia & authoritate deterrita, qui magno ſuo emolumento horum ſtudiis conatibuſque ſuffragabantur, admiſſo, & temporum præſcriptione confirmato errore pertinaciter addicti. Nec aliud enim tum Principes orbis Chriſtiani ſentiebant, & piaculum erat privatum quemquam vel ſuſpicari de his vera piaque eſſent, nec ne, tanto conſenſu recepta inoleviſſent.

2 Unde & militiam ingredi & ſtipendia merere mediæ antiquitatis Abbatibus libuit & licuit. Noſtros enim Abbates armatis ſervitiis & in militiam eductis Epiſcopo Baſilienſi adverſum clariſſimam urbem Baſileam ſuppetias tuliſſe olim, nec parum in alea illa Martis monaſtici de ſorte deceſſiſſe monaſterio, quod alias plus ſatis inteſtinæ & mira factionum turba excitatæ diſcordiæ afflixerant. Adhæc & Regibus affuiſſe, ſed ſervitia armaſſe, miſiſſeque auxiliatum vel in Chronicis noſtratibus legimus. Ad chartam autem, ut revertamur, non omittendum *Solitudinis* nomine non aliud illo tempore, quàm ſeceſſum, hoc eſt heremum, ſignificatum fuiſſe. Juxta enim cellam Galli recens poſitam cultum & fertilem agrum fuiſſe ipſe, qui Gallonis vitam ſcripſit, Walafridus teſtis eſt, & nos ſupra attigimus. Poteſt autem vel in ſylva parum ampla etiam denſa *ſolitudo* eſſe, nec aliud *ſolitudo*, quam à frequentia ſemotum ſignificat. *Chambetz* autem locus vetuſtus, ſed notus tamen noſtris, & à B. Rhenano oſtenſus eſt, haud longe infra urbem Baſileam proxime Rhenum *Cambetis* ab Antonino Aug. in Itinerario ſuo vocatus. *Vaſſos* dixit illa ætas quas hodie non minus barbaro vocabulo *Vaſſalles* vocant, illos qui feudi obligatione, quod *beneficium* tunc dicebatur, adſtricti ſunt. CASA *DEI*, barbara vox, ſed illis ſæculis Latina & protrita, quam noſtri vulgo tranſlatam *Gottshauß* dixere, hodieque durante vocabulo non ambitioſo modo, ſed etiam affectato, quod æquis judicibus expendendum relinquimus. *Domus* enim *Dei domus orationis eſt*, in qua nihil offertur ceu ex nobis (ut quæſtum oblationum prætereamus) ſed oratur & invocatur Dei miſericordia, quæ peccata noſtra diluat, & reſarciat juſtitia ſua per filium Chriſtum, quæ fragilitas humana non poteſt aſſequi. Qualem domum Chriſtus memorabili exemplo ſemotæ de ſacris avaritiæ inſtituit Matthæi 21. Ut non ſit opus excutere, tales ſint caſæ illæ monaſteriorum hodiernæ, quæ illis ſæculis *caſæ Dei* vocatæ ſunt nec ne? Res ipſa docet, orationumne an negotiationum domus exiſtant. Sed hac de re ſupra dictum. Id nota dignum eſt, quod fere omiſeramus. *In Dei nomine Audomarus Abbas præeſſe* dicitur, cum poſteri *Dei gratia* dixerint: quibus titulis Epiſcopi conſcii nihil haberent quod ſibi tribuerent præter unicam humilitatem DEI gratia nitentem. Nunc ea locutio ad factum & ſupinitatem adeoque apicem ipſum honorum omnem humilitatem abjicientem adhibetur. Denique vel illa ætate legum præſcripto factum eſſe ſupra diximus, ut rerum donatarum & legatarum violatoribus & fraudatoribus mulctæ modus irrogaretur, & duplo damnarentur, præter pœnam fiſcalem, qui res donatas repetere aut legata reſcindere

fuiſſent

Digitized by Google

fuiſſent auſi. Hodie in diplomatis Cæſareis ſimile quiddam ſubſcribitur certa pœna auri puri puti expreſſa, cujus pars dimidia parti læſæ, pars altera Cameræ Imperiali cedat. Quod ſane in privilegiis vulgaribus perquam uſitatum eſt, licet alia pœnæ cautione.

Aliud Exemplum Donationis Paulo comptius ſub Carolo Pipini filio ſcriptum.

IN Dei nomine perpetrandum eſt unicuique, quod Evangelica vox admonet dicens: Date Eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Et item: Date, & dabitur vobis. Ideoque ego Othram hujus promiſſionis veridica ſententia fiſus trado ad monaſterium S. Galli, atque transfundo quicquid in pago Argunenſe in villa nuncupata Crimoltesbova niſus ſum poſſidere tam domibus & ædificiis quam campis, pratis, ſilvis, aquis, aquarumque ductibus, cultis & incultis, mobilibus atque immobilibus, omne ſcilicet quod dici aut nominari poteſt, ex integro ad jam privatum cœnobium trado perpetualiter poſſidendum: in eam videlicet rationem, ut hoc ipſum ad me recipiam ſub uſufructuario tempore vitæ meæ perfruendi, cenſumque inde ſolvam annis ſingulis unam ſeigam in quocunque pretio potuerim, ſimiliterque filius meus Wolaram faciat poſt meum obitum, totaque ejus ventura cognatio. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe (quod abſit) aut aliquis de heredibus meis vel qualibet ulla oppoſita perſona contra hanc chartam venire, aut eam irritam facere conaverit, affectum quem inchoavit, obtinere non valeat, & inſuper etiam damnum incurrat, ſociantique fiſco multam componat: id ſunt auri uncias II. & argenti pondera V. coactus exolvat: ſed nihilominus præſens chartula hac omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnexa; Actum in Wazzarburc publice præſentibus, quorum hic ſignacula continentur. Signum Othram, qui hanc chartam fieri rogavit ſig. Wilhelmi teſt. ſig. Ruadini, Ruadpoldi, Reginhelmi ſig. Altrami, Richpoldt, Herigeri, Adalgeri. ſig. Sigirochi, Hiltibaldi ſig. Reginonis, Wolfheri.

Ego itaque Hadapertus Presbyter rogitus ſcripſi & ſubſcripſi XLI. anno imperii Karoli Cæſaris, notavi diem Dominicum III. Idus Februarias.

Sub Odalrico Comite.

COmes *Argunenſis* hodie familiæ eſt Comitum, qui à Monteforti cognominantur: cujus ditioni vicus ille *Waſſerburgenſis* non ita dudum paruit. Extant, autem veterum donationum chartæ pluſculæ, quæ palam innuunt opulentam fuiſſe Eccleſiam Waſſerpurgenſem, neque alia cauſa poſtea præda avarorum hominum facta eſt. Decimæ omnes illius ſæculi Eccleſiarum erant, quæ Principum (horum erant inveſtituræ) favore partim nobilibus conceſſæ in beneficium & præſcriptione occupatæ, ac dein cœnobiis vel venditæ ſunt vel legatæ, partim ab ipſis Abbatibus *jure collationis* (ut vocant) obtento paulatim ademptæ parochiis & in monaſteria translatæ ſunt, quod & illi Eccleſiæ accedit. Anno enim circiter MCCCLXXXVIII. Chuono monaſterii Sagallenſis Abbas jure; ut dixi, collationis animatus jam dictam Eccleſiam Waſſerburgenſem menſæ cœnobii incorporavit. (Sic enim loquuntur) cui rei ut parum dignæ piæque cum Comites ejus loci ſeſe oppoſuiſſent, demum à Purghardo Epiſcopo Conſtantienſi tranſigente ea conditione tranſactum eſt, ut aureos nummos Rhenenſes mille quingentos ab Abbate acciperent, Eccleſiæ reditibus interim pro ſorte ipſi & annua uſura oppignoratis, donec prædicta ſumma numeraretur, quàm Huldericus poſtea ejus nominis Abbas poſtremus ſolvit & numeravit Conſtantiæ anno Dom. MCCCCLXI pertenues initio erant decimæ noſtrates, præſertim ex vinetis: nec tantùm erat vinearum plurimis Alemanniæ locis, quantum hodie colitur. Rarus hoc & perpaucus vini uſus faciebat. Inde cum luxu & crapula pretium crevit, & cum pretio cultura: quæ tamen adeo non profecit vinetis vel latiſſime propagatis, quin à proximo ſæculo vini æſtimatio multis in locis tripli & amplius acceſſione ſit aucta, neque finis hodie incrementi, cum & mulieres commeſſari & perpotare cœperint. Non meminit autem hæc charta vinearum ſicut ſuperiores Sungavicæ & Briſgavicæ, ut conjectura ſit minime levis Caroli tempore nulla dum illo loco vineta, aut certe pauciſſima fuiſſe. Porro ne quem moretur aut ſuſpenſum teneat annus quadrageſimus primus imperii Caroli quem hæc charta ponit, quum annis ipſum non pluribus quatuordecim imperaſſe conſtet: Sciendum eſt, ſcriptores rerum & temporum Caroli nonnunquam & Regni & Imperii annos confundere ſolere, & jam regni jam imperii nomine complecti. Quod & vivente Carolo factum eſſe præſens charta, quæ ſexto anno ante exceſſum ejus ſcripta eſt, confirmat. Mortuo enim Pipino Rege Carolus filius ejus anno ætatis XXV. cum fratre Carolomanno regni habenas ſuſcepit, cum fratre autem annis tribus ſolus,

Digitized by Google

poſtea triginta annis regnavit; Inde Imperator factus quartodecimo anno imperii, ætatis autem LXXII. ut in vita ejus Eginhartus ſcribit, Aquis mortuus eſt. Colliguntur igitur anni Caroli cum regni tum imperii ejus quadraginta ſeptem. Qui numerus in inſcriptione tumuli ejus, quod Aquis etiamnum exſtat, palam legitur. Unde factum, ut & hic chartularius annum quadrageſimum imperio Caroli tribuerit, regni ſcilicet annis ad imperii annos adjectis. Et *Cæſarem* etiam appellarit eum qui non Cæſar (ut veteri mori loquamur) ſed *Auguſtus* erat. Fuere enim in imperio urbis Cæſares interdum non Auguſti, ſed ab Auguſtis viventibus cooptati, aut aliunde ad imperium acciti aut deſignati: qui demum Senatus authoritate Auguſtorum nomine conſecrabantur. Vidimus autem chartas veteres, in quibus anni regni & imperii Caroli diviſim erant ſubſcripti ad hunc modum: *Anno imperii ejus II. Regni vero XXXV.* Item hoc modo: *Ego in Dei nomine Pernicher peccator vocatus Presbyter rogitus ſcripſi & ſubſcripſi, notavi diem XIII. Kalend. Octob. An. XLIV. regnante Domino noſtro Carolo Rege Francorum & Longobardorum, & anno XI. Imperatore & Gubernatore Romanorum.* *Scigam* autem & item *Saigam* aliis itidem in chartis legimus; qua tamen voce quid illa ætas ſignificarit, non omnium una eſt opinio. Audivi quidem qui ſcrofam ſignificare conjicerent, illo moti, quod pluſculis in chartis *friſcinga Seiga* legitur, interim ſeorſim etiam *friſcinga*, quæ in cenſum data ſit. *Friſcingam* autem dici putant ſcrofam adultam, quæ ad pariendum lactandumque idonea eſſe queat: à lactando enim *Saigam* quaſi *Seugam* dictam: *Friſcingam* autem ab ætate adulta. Nam & noſtri venatores porcum ſylveſtrum anniculum aut adultum *Friſchling* vocant. Sunt alii qui menſuræ frumentariæ genus eſſe putant. Nos in codice noſtro pervetuſto legis Ripuariæ invenimus *Saigam vel Seigam quartam partem tremiſſis* fuiſſe: *Tremiſſem* autem *tertiam partem aſſis*, hoc eſt ſolidi habuiſſe. *Solidus* autem ut primo libro eſt dictum, duodecim denarios habebat. Verum *ſolidus* dicebatur apud Gallos numus aureus tempore etiam Francorum. In quodam enim reſcripto Leonis Imp. Orientis & Majorani, qui poſt Valentinianum Juniorem & Aniſum Ravennæ purpuram induit, in hæc verba legitur de exactoribus: *Nullus ſolidum integri ponderis calumnioſæ improbationis obtentu recuſet exactor, excepto eo gallico, cujus aurum minore æſtimatione taxatur.* Ut inde conjici poſſit vel aurei ſolidi duodecimam partem Seigæ nomine ſignificari potuiſſe. In codice etiam Theodoſiano *ſolidorum adulteratorum* fit mentio. Capite autem plectebantur. Conſtantino jubente, ſi quis de margine ſolidi quicquam decidiſſet. Il- 2
lud quoque in hac charta obſervandum, rerum donatarum poſſeſſionem non videri conceſſam ſub cenſu, niſi hæredibus recta linea deſcendentibus, frequenter autem maſculis, quibus deficientibus res donatæ monaſterio tandem conceſſerint.

Donarunt autem & Matronæ monaſteriis non parum, atque id quidem ſine tutoris indicato nomine: quod jure tamen noſtri exigunt, ſi vel donatum vel legatum ratum eſſe debeat. Libuit autem exemplum chartæ ſub Carolo ſcriptum adducere, quod in hæc verba habebat:

IN Dei nomine. Ego Contauuina ancilla Dei, dono atque trado ad monaſterium ſancti Galloni, ubi ejus ſacrus requieſcit corpus: & hoc eſt quod trado, quod ego in Lutinach viſura ſum habere, & alio loco, qui dicitur Beſſindorff, & in locis, campis, ſilvis, & omnia quæ ibidem viſura ſum habere, & caſatos tres his nominibus Ragingærius cum infantes ſuos his nominibus Ribgero, Wantilo, Waltricho, & uxore ſua Faſtrata, & filio eorum Wolfrido, & ſervo ejus Iſamberto, & alio ſervo nomine Woto, & Haccone qui eſt in concambio cum Wichardo. Redemere ſe vult, det alium mancipium XI. manuum longum. Hi ſunt teſtes qui præſentes fuerunt & ſignaverunt. ſig. Cotauuinæ quæ hanc traditionem fieri rogavit ſig. Wichardi, ſig. Tuto. ſig. Wolthahar. ſig. Amalger. ſig. Theotbald. ſig. Macrolt. ſig. Tuilo. ſig. Wolfberti, ſig. Aſthari.

Ego itaque Albuinus Clericus rogitus ab Cotauuina hanc chartulam ſcripſi ſub die VII. calend. Octobr. in anno I. regnante Carolomanno Rege.

NEque hæc quidem charta Comitis nomen habet inſcriptum ſolito more; quod nulli cauſæ magis adſcribendum puto, quam ſcribarum, non inertiæ modo, ſed negligentiæ etiam incircumſpectæ, tolleratæ tamen ætate tam ſimplici & indocta, cum lege Alemannorum aliud poſtularetur. Barbariem prodit *Galloni* vocabulum & *ſacrus corpus*. *Carlomannus* autem, cujus hoc loco mentio fit, frater fuit Caroli M. ex Bertha Heraclii Imperatoris filia, quem tribus annis cum fratre regnaſſe ante dictum eſt. Supra quidem Carolomanni meminimus fratris Pipini, qui non Rex, ſed

Digitized by Google

ſed Majordomus fuit. Regnavit autem Carolomannus apud Francos Auſtraſios, quorum pars erant Alemanni: mortuus autem non monachus, ut quidam ſomniant, ſed Rex, pridie Non. Decemb. anno Dom. DCCLXXI. ex quo tempore Carolus M. ſolus Franciæ præfuit. *Caſatorum* & *caſalium* ſæpe meminere chartæ: qua voce, ni fallor, libertini generis homines & coloni intelliguntur, qui conductum inhabitabant. Locantur enim hodieque villæ & caſæ certa redituum aut cenſus conditione, nec una locationis ſpecie. Diverſi erant ab illis ſervi, quos hodie vulgo *Leibeigene Leut*, vocant, de quibus infra dicemus. Frequens vero fuit ſervorum comcambium, quali Haco in hac charta pro Wicharolo receptus optione relicta redimendi ſeſe ſed alio mancipio, quod undecim manuum, id eſt palmorum longum exiſtat; quæ menſura adulti mancipii eſt. Mirum autem ſervum ceu truncum menſura magis quam ætate æſtimari ſolitum ex lege Ripuaria, quæ de alieno ſervo occiſo ſic habet: *Si quis ſervum alienum occiderit ſolidos XII. in capitale reſtituat, aut cum alio ſervo, qui habebat XIIII. palmas cum police replicato & duos digitos in longitudinem, & tres ſolidos in alio pretio ſuperponat, quod fiunt ſimul ſolidi XV.* O dura & aſpera ſæcula! *Manus* menſura quatuor digitorum eſt, quæ & *palmus* dicitur. Atqui hic iterum ſeſe offerunt Germanica teſtium nomina aſpera quidem & ipſo ſono horrorem quendam præferentia, ſed quæ ipſa tamen Germanis non minus aptæ ſignificarint quam Græca Græcis, & Latina Latinis. Non temere enim. ſed ratione & de natura moribusque enata cauſa impoſita ſunt, quanquam originem & etymologiam in multis hodie per difficilis ſit deprehendere propter vitiata longo abuſu nomina, & mutatam à poſteris ſcribendi rationem. De qua re libro rerum Germanicarum tertio ſcite ab Rhenano eſt proditum. Sæpe autem in antiquis chartis & omnibus fere quas ſupra poſuimus, quum monaſterii S. Galli mentio fit, additur quod in eo ipſo *corpore ſuo requieſcat*, tanto aſſeverationis ſtudio, ut videri queat, dubitatum de ea re fuiſſe. Nam Fuldæ dormire Gallum Vicentius affirmat, Volaterranus autem in Gallia Boruigii corpus ipſius quieſcere ſcribit: apud Walafridum in vita Galli legimus, fuiſſe qui corpus ejus auferre fuerint conati, ſed fruſtra, Boſone Epiſcopo Conſtantienſe poſtea violatum ſepulchrum redintegrante, à quo Gallus inter Divos relatus, & (ut ipſorum verbo utar) canonizatus eſt, ſicuti & Othomarum Salomon primus ejus nominis Epiſcopus Conſtantienſis, CXL. demum annis ab obitu ejus, tempore Arnulphi Imp. ſanctorum catalogo inſcripſit. Nulla enim tum in his Papæ authoritas in Germania erat, ſed Epiſcopis jus illud indigetandi, & in canonem ſanctorum referendi pro more veteri Francorum in Eccleſiis ſibi ſubjectis competebat, quod Pontifex Romanus ſoli ſibi hodie uſurpavit, ut alia pleraque.

Aliud Exemplum Donationis cum conditione ſub Ludewico Caroli F. ſcriptum.

IN Dei nomine. Ego Eburnuin & frater meus Eburhart tradimus ad monaſterium S. Galli pro animarum noſtrarum remedio & æterna retributione, quicquid in villa Morunſuuilare vel in eadem marca uſi ſumus, habere, id eſt, campis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, quicquid dici aut nominari poteſt ſub ea ratione, ut ipſas res ad nos recipiamus, cenſumque annis ſingulis inde perſolvamus, id eſt medium ſolidum in argento, aut in alio pretio. Et poſt noſtrum amborum diſceſſum, prædicti fratris mei Eburhart legitimi procreati filii cum ſua poſteritate cum eodem cenſu proſerviant, & ſi ipſi legitima poſteritas defuerit, poſt obitum noſtrum præfatæ res ad ipſum monaſterium redeant perpetim poſſidendæ. Si quis vero iſtam chartulam irrumpere voluerit, conatus ſui privetur effectu, & in ærarium Regis auri uncias tres, argenti pondera quinque coactus perſolvat, & nihilominus hæc chartula ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio publice præſentibus iſtis. Signum authorum Eburuuini & Eburharti, qui hanc traditionem fieri voluerunt. ſig. Meginberti, ſig. Hilti. ſig. Tagoberti. ſig. Adalperti. ſig. Keppo ſig. Kraganhart. ſig. Puazo. ſig. Wolfgeri ſig. Waldperti, ſig. Wolfolt, ſig. Magonolt. ſig. Fridubert.

Ego itaque Richpert rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. notavi diem Dominicum XV. Kalend. Octobr. XVIIII. anno Ludouuici Imperatoris.

HIc eſt *Ludeuuicus*, quem Carolus M. ex Hildegarde Suevorum Duciſſa genitum prius Regem Aquitaniæ conſtituit, deinde omnium conſenſu & favore diademate redimitum Cæſarem eum & Imperii conſortem fecit. Patre mortuo à Stephano IIII. in Galliam proficiſcente ſa-

lutatus & unctus eſt: Pius poſtea ob morum lenitatem, & quod adeſſe religioni videretur, appellatus, cujus imperii anni viginti ſex numerantur, ut conſtet ſeptem annis ante obitum ejus ſcriptam eſſe hanc chartam, quæ paulo eſt cultior, quàm illæ ſunt, quas hactenus retulimus. Villæ, cui in ea fit mentio, dimidio miliaris Germanici ab oppido noſtro diſtat, vulgo *Mörſſweilen*, in qua cum proximis annis duobus in loculis humi repertis duo cadavera extarent ita compoſitis & concinnatis oſſibus, ut hominem prope integrum referrent, repente tanquam ad ſanctos accurſum eſt, nec ſine miraculis, demum & æde ſacra in eo loco extructa, quam nunc cernimus. Arbitror autem ingenuam aliquam gentem illic habitaſſe, cujus familiæ Ebruinus ille & frater Eberhardus fuerint. Jam quod *alius pretii* quàm argenti meminit, quo *ſolidus medius* ſolveretur, ſatis innuit Francos & Alemannos haud uno numiſmatis genere fuiſſe uſos, purlore tamen, haud dubie integrioreque quàm hodie utimur. Et nummis tamen, qui proximis in agris magna copia effodiuntur, nuper etiam in ipſa urbe effoſſis, non memini me ullos vidiſſe alius monetæ, quàm Alemannicæ. Reperiuntur quidem & Romani vetuſti, ſed rari & paucis in locis. Trita autem Francis & Alemannis nomina, *Libra*, *Marca*, *uncia*, *pondo*, quorum tamen corrupte ſcribæ illi *Pondus* vocant, quum aliud ſignificet *pondus* quàm *pondo*. Durant autem vulgo *Marcae* & *Pondo* nomina, *Marckh und Pfund*. Idem porro ſignificant *libra* & *pondo* Latinis ſcriptoribus. Habet *libra* marcas duas, uncias vero ſedecim. Eſt enim *uncia* octava pars marcæ, ſexta decima libræ; qua ponderis diviſione hodieque utuntur fabri monetarii, æſtimatione quidem argenti non mutata modo, ſed paſſim etiam immodica æris admixtione vitiata: Siquidem & publicum orbis bonum, ſumma quondam ſinceritate tractatum, hodie in quæſtum & impoſturam degeneravit. Sunt enim quorum inexplebilem cupiditatem non pudet ullius lucri, & cuperem eſſe quàm plurimos, qui factum tam improbum criminis loco haberent, nec multum transmitterent. *Ærarium* autem vocat chartularius ille, quod alii *fiſcum*, noſtri vulgo *Cameram Principis*. *Fiſci* enim nomine publica pecunia Principis ſignificatur: unde & *Advocati fiſci* dicti publicæ Pecuniæ Procuratores & Rationales, vulgo etiam *fiſcales* & *Camerae advocati*, qui eam functionem Imperatoris nomine gerunt. *Stipulationis* autem prope omnibus in chartis fit mentio, qua qui donaſſet, palam interrogatus ratam haberet donationem nec ne? ratam ſe habere promittebat: Quo more apud nos manu etiam conſerta in contrahendo transfigendoque frequenter utimur, noſtra lingua dicunt, *Mit der Hand verheiſſen*, *verſprechen*, *oder in die Handt ſchlagen*, *darſchlagen*, *trew geben*. *Stipulatio* enim eſt (ut definiunt Juriſconſulti) *conceptio verborum, quibus qui interrogatur daturum facturumve id, quod interrogatus eſt, reſpondet*.

Inter donationes Prædiorum, quæ ſub annuo reditu recipiebantur, quædam fiebant conditione redemptionis, quædam redemptionem prorſus auferebant. Hujus exemplum adſcribere libuit.

Ego in Dei nomino Wolfger una cum manu filii mei Engilgari (ecce hic *manum* pro ſtipulatione) *conſentientis tradimus ad monaſterium N. pro remedio animæ noſtræ, parentumque noſtrorum, quicquid in Uzzinruida & in Bubinuuilare vel in eadem marca viſi ſumus habere, cum domibus, ædificiis, pratis, campis, paſcuis, ſilvis, viis, aquis, aquarum decurſibus, quicquid dici aut nominari poteſt, nihil extra dimittens, ſed omnia tradens ad præfatum cœnobion, ſub ea convenientia, ut eaſdem res ad nos recipiamus, & annis ſingulis cenſum inde perſolvamus, id eſt unum denarium: ſimiliter & tota procreatio noſtra legitima, ſi eaſdem res habere voluerit, faciat. Quod ſi legitimi hæredes defecerint, à nobis utriuſque geniti, tunc Altagund filia mea & ſoror Engilgarii filii mei præfatas res ad ſe recipiat, & prædictum cenſum perſolvat, redimendique licentiam nec ego, nec Wolfger, nec legitima noſtra procreatio defecerit, nunc ad ſæpe dictum monaſterium N. prædictæ res redeant in aevum poſſidendae. Nullus hanc chartulam à nobis factam irrumpere audeat, quod ſi quis hoc praeſumpſerit, illa componat quae in Lege Alemannorum continentur. Actum in Uzzinrieda, in praeſentibus iſtis, quorum haec ſignacula continentur. Signa authorum Wolfgeri & Engilgeri filii conſentientis. ſig. Hettari, Ruadpert, Perachtolf, Helidolf, Kermunt, Reginolt, Hebinolf, Ruadpolt, Kebehart, Walto, Riſing.*

Ego itaque Edilleoz indignus Diaconus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Mercurii VIII. Kalend. Auguſt. An. XIII. Hludouuici Regis in Orientali Francia.
Sub Gerolte Comite.

Appa-

Digitized by Google

APparet ſcribas vel illis ſæculis generalem quandã formulam ſecutos, quemadmodum & noſtri hodie emptionis, venditionis & aliorum contractuum tabulis conficiendis exemplari utuntur. Varie autem de redimendo cavebatur, expreſſa ſemper pecuniæ ſumma, qua bona donata quirent redimi. Alicubi ſolis illis, qui donaſſent, facultate redemptionis conceſſa, interdum & hæredibus, frequenter autem in mares computata poſteritate, ut ſi amplius filii legitime procreati non eſſent, res donatæ cœnobio monaſteriove cederent. Planè Moſaicum quiddam ſequi & vulgo perſuadere horum temporum religioſis libuit. Multum enim tribuit lex nimirum myſtica non templo modo, ſed templi etiam ſacerdotibus. Unde illi juſtitiæ ſuæ legem Moyſi, quàm Chriſti Evangelium accommodare ac velut inſtaurare abrogatam illam maluerunt. Inde enim orandi & offerendi pro peccatis, inde in otio agendi & ab aliarum rerum cura vacandi morem, inde habitum prope omnem ceræmonialem deprompſere, votum etiam ſuum & radendi morem ad oſtentationem ſanctimoniæ inde translatum eſſe certum eſt; hoc inſuper addito fœnore, ut quod in lege temporarium fuerat, ipſi ſibi perpetuum imponerent, quodque ad tempus nec niſi in figura lex juſſerat, illi abrogatum reducerent, & juſtitiæ Evangelii longe maxime præferrent. Proinde non admiſſi modo Judæorum more ultro donantes, ſed invitati etiam & illecti ſunt ſpe ſanctificationis & remiſſionis peccatorum: eumque ad modum actum cum rebus donatis, quomodo lex Levitici ultimo capite cum iis, quæ voto donata oblatave fuiſſent, agendum decreverat. Siquidem & lex de rerum donatarum redemptione ſtatuerat, & licebat quædam redimi, quædam non licebat. De cenſu autem ita cautum in multis chartis legimus, ut qui negligenter ſolverent, jure poſſeſſionis privarentur. Charta una Caroli Regis quadrageſimo & ſecundo anno Regni Italici Pipini filii ejus ſcripta de cenſu in hæc verba cavebat: ***Si vero uno anno illum cenſum neglexerint, aut non quiverint reddere, & illum pro me ſolidum dare non potuerint, in altero dupliciter ſolvant: ſin autem tertiò, tripliciter: ſi vero deinceps negligentes apparuerint, ſupradictæ res ad jam præfatum*** cœnobium (***Cloſtareum*** vocabat) ***redeant perpetualiter ad poſſidendum***, &c. Sæpe autem minimum cenſum, videlicet denarii unius, datum & acceptum legimus, haud quidem utilitatis cauſa, ſed conteſtationis de re donata, quo hæredes admoniti ſemel factam donationem agnoſcerent, & eo modo ratam ſinerent. Res donatæ, quæ vel morte donantis, vel hæredum defectione in jus & poteſtatem cœnobiorum veniſſent, ſubinde aliis atque aliis gravaminibus locabantur, nec niſi precario, interdum, ſed rarius tamen concambio mutatæ varia conditione. Unde & locationis genus illud exortum conjicio, quod hodie favore Principum nonnulli Abbates exercent, vulgò feudum appellatum, quod origine ipſa nec canonici, nec monaſtici, ſed civilis juris eſt, cœnobiis tamen occaſione donationum permiſſum. Tenuibus autem initiis (ut eſt ingenioſa ambitio) major poſtea facultas acceſſit, neque non & addidit fratrum avaritia, fraude & calumniis refertum: hodieque non locata precariove poſſeſſa bona, ſed propria multis in locis feudi obligatione teneantur. Porro quod in charta ſcriptum eſt (***illa componat quæ in lege Alemannorum***) illius temporis uſu & more eſt factum. Nam ***componere***, hoc eſt ponere, ſeu ſolvere tranſactione interveniente pœnam vel mulctam fiſco vel ærario, vel ad fiſcum ærariumve dixere pro eo quod eſt ærario inferre, quibus pœnis pluſculæ chartæ excommunicationem jam tum abuſui patentem adjiciebant. Ex lege autem his, qui fidem fregiſſent, mulcta irrogabatur non ærario modo, ſed fidem etiam ſervanti parti ſolvenda: quod ipſum hodieque principum diplomata referunt, ut ſupra diximus.

Ludovicus autem, cujus hæc charta meminit, filius fuit Ludovici Pii ex Irmingarda priore conjuge (duas enim uxores habuit) *Junior* deinde cognominatus, quamvis *Seniorem* eum Otho Friſingenſis cognominarit, ad filium ſcilicet ex ipſo genitum reſpiciens. Hic ingenti expeditione Pannoniam perculit, & Boiohemiam vaſtavit anno Dom. DCCCXLVI. Duce ipſorum Raſto capto & exoculato. In ea pugna grave vulnus capite excepit. Multis poſtea annis regno Francorum potitus, poſtremo in urbe Alamanniæ Francofordia deceſſit, & Laureacenſi in cœnobio ſepultus eſt. Alii inde vectum Campodunum nobilem Rhetiæ primæ urbem & juxta matrem Irmingardam ſepultum tradunt, cujus poſtea oſſa exhumata in ſumma veneratione monachis illis habita ſint, quod quidem beneficentiæ & liberalitati ejus Campodunenſes debere ſe exiſtimarunt. Multis enim in locis hoc tributum eſt fundatoribus auctoribusq; monaſteriorum, ut inter Divos referrentur, adeoq; verum eſt, quod à C. Plinio dictum eſt. ***Hominem homini eſſe Deum***, atq; hanc unam eſſe ad immortalitatem viam. Hoc enim honore etiam Welfonem IIII. veneratur cœnobium Altorfenſe, quod hodie Weingartenſe vocant proximè Ravenſpurgũ, in liberalitatis & beneficentiæ memoriã. Fuere enim ***Welfi*** ſeu

Welfones (ut & hoc obiter notemus) Comites ejus loci nobiliſſimi etiam Caroli M. ætate, poſtea Duces alicubi creati. Eſt eſt in literas relatum, Ludouvicum Caroli filium, poſt mortuam Irmingardin, cujus jam meminimus, Iuditham Welfam uxorem duxiſſe, ex qua Carolum cognomento Caluum genuit. Guelforum ſanguinis fuit etiam Chunradus Comes, qui poſtea Epiſcopus Conſtantienſis inter ſanctos relatus eſt, quum anno Dom. DCCCCLXXVI. ex humanis exceſſiſſet. Comites autem dicti ſunt Welfi per excellentiam, lingua noſtra, *Die Graffen*: tanta horum auctoritas & Dignitas erat. Unde certa conjectura adducor ut exiſtimem, *Gravenſpurgum* vocatum præclarum illud Rhetiæ primæ oppidum, quod hodie prima littera eliſa Ravenſpurgum vocitant. Teſtantur enim veteres Chronographi arcem iſtam in colle ſitam, *Ravenſpurgum* dictam, planiciem autem ſub arce *Ravenounum*, ubi quondam vicus erat, nunc oppidum à colle in planiciem declive cernitur. Habet autem etiam noſter ſermo vulgaris hunc morem, ut litteras pronuntiatu difficiliores frequenter elidat aut intermittat. Hodie nulla illic arx cernitur, ſed humile tantum ædificium in colle ejus præfecturæ, quam Suevicam cognominant, nuper in pignus datæ Baronibus à Waldpurg, qui vulgo Dapiferi vocantur. Ante autem dictum, & hic rurſum monendum, *Franciam orientalem* non illam modo ſignificatam videri, quæ hodie ad Mœnum amnem celebris eſt, ſed tractum etiam Helvetiæ & Rhetiæ primæ ferme totum, quem illa ætas & ipſum Franciæ nomine complectebatur. Hujus partem Rheno imminentem *Auſtraſiam* vocabant ſcribæ Gallici, veluti Oſtraſiam, hoc eſt in Orientem verſam incolentes. Nam & *Oſtrofrancos* dictos veteribus in Chronicis legimus *Francos Orientales* & *Theutonicos*, quoniam Germanica maxime lingua uterentur, interiore *Francia* interim *Romana*, quod in ea provinciali lingua uti non deſiiſſent, quali hodie *Gallofranci* cognominati utuntur. Et Otho Friſing. Franciæ Orientali, quam & *Theutonicum regnum* vocat, Bajoariam, Sueviam, Saxoniam, Thuringiam, Fryſiam & Lotharingiam tribuit. Nec inani conjectura ducitur Rhenanus, *Weſtriam* aliquando dictam Franciæ partem occiduam, quæ hodie corruptè *Neuſtria* dicitur. Quondam enim & Gotthi, Germania licet longo intervallo diſſiti, hiſce veluti notis diſcernebantur, ut qui orientem verſus habitarent, *Oſtrogotthi*, qui in occidente *Weſtgotti*, ac deinde *Wiſogotthi* dicti fuerint. *Oſt* enim Germanice Eurum, *Weſt* Favonium ſignificat.

Sæpe autem factum eſt, ut homines liberi ſe ipſos cum rebus ſuis omnibus victus & alimoniæ gratia monaſteriis pacto aliquo interveniente addicerent. Et antea dictum eſt, monaſteria & collegia vetuſta non tam cœnobia fuiſſe quam xenodochia. Quare & alimentarios habuere, ut hodie quoque cœnobia antiqua: unde etiamnum alimoniæ coemptæ chartæ exſtant, quarum unam per veterem & ſemilatinam vidimus, quæ hunc in modum habebat:

IN Chriſto nomine. Nos vero Cauzoinus conſtat me dare atque donare Audomaro Abbati de parvula terrula mea pro mercida animæ meæ, vel pro ſervitium, vel pro nudrigamentum, quod interviuo ſervio Audomaro, & ille me nutriet tua poteſtate quantum ad me pertinet caſa, ſola, orta, agra, prada, in pomiferis, in ſilvis fructiferis, in paſcuis, agris & acceſſos ſuis, omnia ex omnibus ex integro quantum in mea villa ad ipſum locum pertinet. Et ſi quis quod non credimus aliquis aliquando hæredis meus contra hunc factum, quod ego pro mercida mea vel per nudrimentum quæ me Audomorus nutriet, irretemptare aut inrumpere voluerit, ſit excommunicandus à ſancta Eccleſia & ſolvat judiciali liveras duas, & cartula donationis ſua obtineat firmitate, Aquilianis Acatianis leges & ſtipulationis qui ad omnium chartarum accommodat firmitatem. Facta chartula donationis anno XXX. poſt regnum Domini noſtri Tagoberti Regis die III. Kalend. Septemb. ſub præſentia iſta qui ab ipſo rogedi ſunt, ſubſcriptum vel ſigno factum. Notavi diem & regnum & teſtis qui ab eo ſubſcriuuere conrogaverunt. Signum Cauzzoini, qui hanc chartulam fieri rogavit, ſig. Paldoaldi teſt. ſig. Askeri teſt. ſig. Wolfroaldi. teſt. ſig. Lantcodi teſt. Lantonis teſt. ſig. Trudolfi teſtis. Ego Audo Clericus rogitus ad Cauzoini hanc chartulam ſcripſi & in teſtimonio ſum. Ego Wolfuuinus fui inter ubi hunc chartula facta eſt in teſtimonio ſubſcripſi chartula donationis Audomaro Abbatis fruniſcat cum gratia Dei & ſancti Petri.

QUid vero indoctius inſulſiusve charta iſta eſſe poterit, quæ plus ſatis immodicam horum temporum barbariem indicat? Nec mirum in populo tam rudi nuperque ad fidem Chriſti converſo. Paucis enim annis ante Otomarum Abbatem Germani plurimi, Francorum victoriis adducti, Chriſtianę ſeſe religioni ſubmiſerunt. Illud conſtat, contemptibili in loco

loco habitos fuiſſe Abbates quoſdam tum apud Nobiles, qui ſtudium illud opum in monachis parum æquo animo ferebant, tum etiam apud Epiſcopos, quibus Abbates erant ſuſpecti. Quare & Otomaro accidit, ut auctis ſua opera cumulatiſque quadamtenus cœnobii rebus ſubinde non ab exteris modo, ſed à ſuis etiam vexatus, deinde & Abbatia dejectus alieno in ſolo mortuus fuerit, cœnobii jure in Epiſcopos aliquot Conſtantienſes tranſlato, qui & ipſi (ut erant tempora) ad quæſtum, & commodum intenti cœnobiis Regum favore occupandis regendiſque inhiabant. Sidonius quidem Conſtantienſis Epiſcopus inſolentius vivo dum Otomaro, deinde Ioannes & ipſe parum ſedati animi, poſt quem Egino tranquillior paulo, & proxime Eginonem Wolfleozus Antiſtes, Sangalli monaſterium perpetua ſucceſſione adminiſtrarunt, lecto quidem interim Abbate, ſed ſine fructu. Nec tutum n. quidquam nec quietum monachis noſtris fuit uſque in Grimoaldum, qui Ludovici Iunioris à ſacris, quamvis monachus non eſſet, tamen monaſterium (ut ſupra eſt dictum) annuente Principe in beneficium accepit. Uſque adeo vel illis ſæculis inauſpicatum fuit monachis divitiarum ſtudium jam olim damnatum proſciſſumque in his, qui ſæculo nuntium remiſiſſent, quod Magnus ille monachorum parens Gregorius, & ante eum Benedictus Baſilium imitati non tam doctrina, quàm vitæ exemplo tantopere ſunt deteſtati. Porro quod *Aquilianarum* & *Arcadianarum legum* chartularius ille meminit, ſatis innuit Francos & Alemannos Romanas leges vel ante obtentum Italię regnum non ignoraſſe. Harum n. pręſcripto Romani occupatas ab illis provincias adminiſtrarant. Chriſtianorum aut principum leges primus omnium D. Theodoſius Iunior Imp. Chriſtianiſſimus à Conſtantino I. Chriſtiano Imp. orſus codice uno complexus eſt, qui & *Theodoſianus* eſt dictus. Poſt quem annis minimum centum Iuſtinianus Imp. quæſtoris ſui Triboniani inprimis opera uſus, eum codicem, qui hodie in uſu eſt, edidit plurimis legibus è Theodoſii voluminibus in ſua translatis; Ethnicorum etiam Principum, qui Conſtantinum præceſſerant, legibus inſertis. Quod ipſum ſtudio ne ordinis aut æquitatis juvandę, an magis in contemptum Chriſtianiſmi factum ſit, incertum eſt, etiamſi conſtet Tribonianum non ſordidum modo hominem, ſed impium etiam fuiſſe. Potuit igitur Ludovico Hilderici filio, qui primus Francorum ad fidem Chriſti converſus eſt, filiiſque ejus & nepotibus Theodoſii codex notus eſſe nondum edito Iuſtiniani codice. Hic n. imperare cœpit, quum in Francia regnarent Ludovici filii. Verum poſteris Francis & Alemannis hoc maxime tempore, quo hæc charta ſcripta eſt, notus eſſe & Juſtinianus potuit. Et extant leges Arcadii Imp. quæ inſtrumenta omnia legitime confecta rata eſſe jubent, ut videre eſt in codice tum Theodoſii, tum etiam Juſtiniani, ubi de teſtamentis agitur. Lege autem Aquilia tenebatur, etiam ille, qui chyrographum aut teſtamentum delevisset: longe magis igitur quod violaſſet. Inde eſt, qui legum illarum inſulſiſſimus ille ſcriba obiter meminit. Fuit autem *Tagouuertus* ille, cujus hoc loco fit mentio, ſecundus ejus nominis Francorum Rex, Theodorici IIII. pater, quem conſtare video Anno Dom. DCCXV. de hac luce migraſſe, filiolo Theodorico relicto, quem Carolo Martello Majoridomus Franciæ ipſe moriens commendarat. Ante vero dictum à nobis hoc barbariores videri chartas Alemannicas, quo ſunt vetuſtiores. Nec facile dixerim, quid à ſcriba illo ſit vocabulo *fruniſcat* ſignificatum, niſi veroſimile eſt veterem vocem & (ut Feſtus Pompejus aut hoc eſt) Catonianam *fruniſcor* exprimere eum voluiſſe. Cato enim *fruniſcor* uſurpavit pro fruor aut fruiſcor, & *frunitum* dixit prudentem quod eo frui liceret. Et ſic Wolfuuinum dicere voluiſſe, fruniſcatur Otomarus donatione illa, cujus chartam ego ſubſcripſi cum gratia Dei & ſancti Petri: niſi *fruniſco* à voce monoſyllaba *fron* enatum videri queat, qua Germani veteres commune publicum & populare dicebant: Hinc compoſita *Fronfaſt*, *Fronkreutz*, *Frongart*, *Fronzehend*, & *fronen* multis in locis de ſeruis dicitur, quando communes & debitas dominis ſuis operas præſtant. Sed ô duram & ineluibilem barbariem majorum noſtrorum, quibus longo tempore nec Germanice ſcribere conceſſum fuit!

Vidimus & aliam coëmptæ alimoniæ chartam, ſed non tam barbaram, quam etiam adſcribere libuit.

Ego Wildebold ſenio meo providens & ei quæ illud comitari ſolet penuria, trado ad monaſterium S. Galli, cui modo venerabilis Abba Hartmutus præeſt, terrulam meam, quam habeo in Vzonurilare, hoc eſt XX. jugera, eo pacto, ut ipſa terrula ad domum peregrinorum ſerviat, & ego ibi in domo Hoſpitum ſuſcipiar, & uſque ad finem vitæ meæ ibi victum & veſtitum habeam ſicut primus illorum juniorum, hoc eſt omnibus annis veſtimentum lineum, & aliud laneum, & tertio anno pallium, ſi vetus ita attritum eſt, & calciamenta & alias impenſas accipiam ſicut cæteri *in*

in ipſo miniſterio. Et hoc volo ut ipſa poſſeſſiuncula nulli unquam in beneficium præſtetur: quod ſi factum fuerit, ut ille ager ab Hoſpitali tollatur, & ego ibi victualia mea habeam, meaque mihi abſque ullius contradictione vindicem. Actum in ipſo monaſterio præſentibus, quorum hic ſigna tenentur. ſig. Engilramni Hoſpitarii. ſig. Hertarii. centurionis & aliorum teſtium ſig. Wilberi ſig. Waldpert. ſig. Hartman. ſig. Richpert. ſig. Tancpert. ſig. Ruodpert.

Ego itaque Notker ad vicem Winidharti monachi ſcripſi & ſubſcripſi, notavi diem Dominicum XVI. Kalend. Iun. Annum XXX. tertium regni Hludovici Iunioris.

Sub Adalberto Comite Durgavenſi.

SEdulam illam & vigilantem curam pauperum peregrinorum, cujus priori libro meminimus, hæc charta confirmat. *Peregrini* autem à Germanis *Belgerin* corruptè dicti ex Latina voce, qui hodie vulgo *Bilgern* id eſt peregrini appellantur. Durat adhuc *domus peregrinorum* ſeu *Hoſpitale pauperum* cognominatum proxime ædem Otomaro dicatam, quod nunc *Hoſpitale fratrum* dicitur. Sancti etiam Otomari antiquis in monumentis nuncupatum & magnis quòndam reditibus inſtructum. *Iuniores* autem delecti videntur Notkeri tempore ad pauperum & peregrinorum famulatum fratres laici, ut eo miniſterio exerciti & aſſuefacti hoc aptiores ad reliquam diſciplinam monaſticam ferendam fierent, quo promptiores pauperum ſeſe curæ ſubmiſiſſent. Hodie in eadem domo palliati incedunt laici fraterculi & quidem barbati, ſed unico tamen monachorum famulatu diſtricti & occupati. Pauperum enim cura in totum exolevit. Fuit autem *Notkerus* monachus ille Sangellenſis, qui & ipſe demum inter Divos relatus eſt, præſtanti quidem ingenio, ſed parum felici fuit ob barbariem, in quam inciderat. Poeticen & Muſicen præcipuo ſtudio coluit, Extat enim vita B. Galli ſe authore hexametris verſibus deſcripta, duris quidem illis & incomptis, ſed raris tamen illo ſæculo. Liutuuardo autem Vercellenſi Epiſcopo & ſancti Columbani Abbati, Cancellario autem Caroli Groſſi, ſenex librum canticorum, quas *Sequentias* vocant, Germanis fratribus & aulicis quidem Othario & Salamone flagitantibus inſcripſit; utroque in opere Iſone quodam & Marcello, qui Sangalli docebant, magiſtris & præceptoribus uſus. Sub Hludovico autem Pii filio vixiſſe eum ſubſcriptio hujus chartæ indicat, qui regno ſuo ad annum ſextum & triceſimum pervenit. Tot enim annos regni ejus numerat Urſpergenſis, ut errare conſtet quoſdam, qui annis eum duobus tantum & viginti regnaſſe putant. Convincitur enim veterum tabularum fide longe amplius eum regnaſſe, cum præſens charta annum regni ejus XXXV. indicet. Succeſſit enim patri Anno Domini DCCCXLI. quo anno miſerabili pugna prope Fontanetum Ludovici Pii filii ſeſe afflixerunt. Exceſſit autem ex humanis anno Domini DCCCLXXVI. Sæpe quidem, ut etiam ſupra diximus, diviſum Franciæ regnum. Atque inde factum, ut interdum multi & Reges & Imperatores Franci uno aliquo tempore fuerint, nec fratres modo fratribus, ſed & parentibus filii, aliis atque aliis in partibus regni diviſione ad eum modum propagata, ſucceſſerint, nec parum variarint Chronographi, jam hos jam illos referentes, qui ſibi ordine ſucceſſerint. Proinde paucis hoc loco admonere viſum eſt, ne quem confuſius ab aliis relata implicarent. Imperatorum & Regum Francicorum, qui Alemanniæ præfuerunt, ſucceſſionem hoc fere ordine Chronographi noſtrates ponunt, ut Carolo M. primo illius Regni Imperatori Romano filius Ludovicus Pius, Pio autem Lotharius F. huic Ludovicus F. huic Calvus, poſtea Ludovicus Calvi filius Iunior dictus, atque huic proxime Carolus Groſſus filius, Groſſo vero Arnulphus, qui Groſſi ex Carolomanno fratre nepos fuit, *Arnoldus* à monachis dictus, ſucceſſerit. Reliquit autem & Arnulphus filium Ludovicum, qui & ipſe in imperio patri ſucceſſit Carolingorum (ut creditur) poſtremus. Inde enim rebus Francicis collabefactatis inclinare imperiũ in Germanos Transrhenanos cœpit circiter annum Domini DCCCCX. ampliſſimũ ſine controverſia futurũ, niſi Franci ſeſe ipſos odiis præliiſque inteſtinis profligaſſent. Integrum enim & ſolus quidem imperium à Carolo patre Ludovicus acceperat, ſed hoc humanis rebus exempto filii immodica regnandi cupiditate accenſi ita ſunt funeſtiſſimo prælio commiſſi & attriti, ut non tam inter ſe regni vires viſi ſint diviſiſſe, quam perdidiſſe. Id quod multis regnis & ipſi inprimis Romano Imperio exitiale fuit. Porro Ludovici filii ex Irmingarda priori conjuge nati fuere Lotharius & Ludovicus & Pipinus: ex Iuditha autem Guelfa poſteriore Carolus cognomento Calvus: quorum Lotharius patre etiamdum vivo, quum Italiæ præeſſet, à Paſchali Pon-

Pontifice unctus & coronatus, ac mox à patre in imperii conſortium aſcitus eſt, cum illo poſtea in pugna ad Fontanetum victo (ſolus enim regnum paternum ſibi vendicarat) Carolus & Ludovicus regnum diviſerunt, eo pacto inito, ut Romanam Franciam Carolus, Theutonicam Ludovicus, internam & meridianam partem cum Italiæ regno Lotharius retento Imperatoris nomine gubernaret. Horum frater Pipinus, cujus etiam ſupra mentio facta eſt, Aquitaniæ Rex vivo dum patre conſtitutus eſt. Neque quiſquam horum ſine prole & hærede deceſſit, tantumque venerationis apud urbis Pontifices Francicum nomen illo tempore habebat, ob Caroli videlicet & Ludovici memoriam, ut quoſvis partium illarum Reges Romam profectos proni & volentes Cæſares crearent & ungerent, Lotharius Lotharium genuit Juniorem, à quo *Lotharingiæ* quidam datum nomen autumant, quamvis Otto Friſingenſis à Seniore vocatam ſcribat. Præterea Carolum provinciæ Gallicæ Principem (hanc enim à patre adminiſtrandam ſuſceperat, ut Otto tradit & Urſpergenſ. etiam meminit) & Ludovicum, qui patri imperio defungenti ſucceſſit, & Italiæ regnum tenuit. Pater enim imperio, quod annis plus minus quindecim geſſerat, abdicato, monaſtico habitu apud Promiam cœnobium conſenuit.

2 Lotharius Iunior ab Hadriano Pontifice excommunicatus, quod Thiebirgam uxorem ſuam iniquè repudiaverat, Placentiæ mortuus eſt. Pipinus autem & ipſe Ludovici Pii filius filium genuit Pipinum Aquitanici regni hæredem, quem Calvus poſtea Epiſcoporum quorundam conſilio tonderi & apud Sueſſiones in monaſterio S. Medardi vitam agere juſſit. Idem Carolus Calvus quanquam minimus natu inter Pii filios, tamen à patre vivo Rhetiam Alamanniamq; & Burgundiæ partem vixdum pueritiam egreſſus ſuſcepit. Inde patre mortuo Galliam interiorem eo diviſionis pacto, cujus ſupra meminimus, ſortitus eſt, quam ſane multis annis adminiſtravit. Demum morte Ludovici, qui Lothario patri ſucceſſerat, audita, fortiſſimo cum exercitu Italiam ingreſſus Romæ ab Joanne VIII. Imperiali corona redimitus & unctus eſt anno Dom. DCCCLXXV. Tertio deinde anno ex Italia proficiſcens in ipſis Alpium jugis veneno ab Ludovici Junioris filiis per Judæum quendam Zedechiam ſubornato extinctus eſt anno Dom. DCCCLXXVIII. Nocuiſſe ei immodicam arrogantiam creditur, quæ multo ſæpius invidiam vel potentiſſimis monarchis conflavit. Dolendum autem ita Francos Francis inviſos fuiſſe, ut eo modo regni ſui Majeſtatem premere & affligere libuerit. Calvus igitur filium reliquit Ludovicum, qui Balbus cognominatus, qui & ipſe patri ſucceſſit duobus itidem filiis relictis. Ludovico ſcilicet, qui haud multis annis vixit, & Carolo; qui puer admodum patrem amiſit, pleriſque poſtea Simplex dictus. Hic fratre mortuo paternum regnum factionibus plenum ægrè indeptus, demum & inſidiis interceptus, & quinquennali cuſtodia detentus ex humanis exceſſit, infante Ludovico relicto, cui ex Hainrichi primi ejus nominis Imp. filia Lotharius filius genitus eſt, quem patri in regno ſucceſſiſſe Abbas Vrſperg. tradit. Atque hactenus quidem de Calvi linea, nunc de Ludovici (quem alii Juniorem, quod Ludovici Pii filius, alii ſeniorem, quia Ludovici III. pater, vel propter Ludouuicum Lotharii filium, qui nepos ejus fuit, nominarunt) item Lotharii & Calvi fratris prole, quæ noſtrare, hoc eſt, in orientali Francia regnavit, dicemus. Ludovico enim triceſimo ſexto regni ſui anno defuncto liberi ſuperſtites fuere Ludouuicus, Carolus & Carolomannus, quorum Ludouuicus Francorum orientalium Rex, Carolomanno brevi mortuo, Bajoariam recepit, vulgo *Bajoariorum* & *Alemannorum Rex* dictus. Carolus autem & ipſe in Alemannia regnans poſt patruum ſuum Carolum Calvum Imp. veneno ſublatum ingenti cum exercitu ſuperatis alpibus Romam uxore comite contendit, & à Joanne Octavo, qui & Calvum unxerat, unà cum Richgarda conjuge unctus & Imperator appellatus eſt anno Dom. DCCCLXXXI. florenti deinde & amplo imperio evectus partium cum orientalium tum occiduarum regni Francici, qui poſt mortem tamen patris diviſo inter fratres regno ſolam Alemanniam cum aliquot Lotharingiæ urbibus, quas ob vini copiam ſibi delegerat, recepit: *Groſſus* autem ceu *Craſſus* à corporis habitu ut creditur) cognominatus eſt. Regnavit autem cum fratribus pluſculis annis. Vnde factum arbitror, ut Chronagraphi quidam, inter quos & Lambertus eſt, tertium Ludouuicum ſecundo Ludovico patri ſubſtituerint. Regnavit enim & Tertius Ludovicus ſolus per orientem, ſed cum Carolo tamen Carolomannum aliquandiu. Sexto autem imperii florentiſſimi anno Craſſus ſubito morbo correptus nec tam corpore quam animo deficiens, à regno dejectus, & ejus in locum Craſſi ex fratre nepos licet illegitimus in Regem electus; nec multo poſtea Imperator appellatus eſt. Carolus autem eodem 1
anno, quo regno eſt privatus, Kalend. Januarii mortuus, & apud Augiam majorem ſepultus eſt an. Dom. DCCCLXXXVIII. Princeps optimus, ſed prodigus magis quam liberalis, præterea & luxui & inerti otio deditus: Litteratorum tamen amantiſſimus, & qui religioni addictis nihil non conceſſerit. Donavit enim quædam & monaſterio

Sangalli, patrem videlicet imitatus, qui prior nonnulla donaverat. Horum enim Principum propè ſolorum liberalitatem Monachi Sanctgallenſes ſenſere, cum priores perparca in ipſos manu fuiſſent. Ottho Fritingenſ. ſcribit eum tantam ad egeſtatem veniſſe, ut vel panis egens & Arnolphi ſtipendiis fuerit alitus. Non prætereundum hoc loco, Carolum Craſſum, poſtremum Imperatorem Franciæ, Italiæ regnum nullo dum Rege alio quietè adminiſtraſſe, ſub cujus mortem Romani Caroli Calvi faſtu & arrogantia territi Berengarium Longobardum, laudatiſſimum in re militari virum, Regem Italiæ, ac mox Imperatorem conſtituerunt: qui moriens Berengarium Secundum atque item Tertium ejus nominis ſucceſſorem habuit. Verum hunc Ottho primus à Paſchali Pontifice, cui ſuſpecta eſſe Berengariorum potentia ceperat, primum devicit, deinde rebellionem meditantem oppreſſit & una cum conjuge in exilium relegavit. Arnulphus Caroli Craſſi, ut dixi, nepos ſexto anno poſt regnum acceptum Imperator factus eo honore reliquo
1 ſexennio functus eſt. Filios duos habuit Zuentebaldum, quem à Rege Moravorum Zuentebaldum, quod ſacro de fonte ipſum levaverat, nominari voluit, cui in comitiis Wormatiæ habitis Principum conſenſu Lotharii regnum tradidit: quam-
2 vis non deſint qui Zuentebaldum illegitimum Arnolphi filium eſſe dicant: filios autem legitimos ex Agnete priore conjuge Græca Arnolphum cognomento Malum, Bajoariorum Regem, cujus Witichindus libro primo mentionem facit, & Wernherum Suevenſium comitem: ex poſteriore autem conjuge Dieta Ludovicum hunc noſtrum & Chunradum, cui poſt mortem Zuentebaldi, qui cum fratri Ludovico legitimè electo ſeſe opponeret, publico bello oppreſſus & necatus eſt, Lotharii regnum obtigit. Plurimum negocii Arnolpho cum Berengario primo cumque Hunnis fuit qui tum primum finitima Vngariæ loca & ipſam etiam Germaniam hoſtilibus incurſionibus infeſtare ceperant. Arnolpho ex elephantiaſi mortuo & Ratisbonæ ad S. Emerammum ſepulto, Ludovicus filius ſucceſſit. Is antequam Imperatorio nomine inſigniretur, 12. regni anno ſine hærede moritur anno Domini 912. Ratisbonæ ad patrem ſepultus. Hunc falſò quidam à Berengario captum & orbatum luminibus tradidere, quod ipſum tamen Ludovico Boſonis Regis Longobardorum filio accidiſſe Luitprandus Ticinenſis teſtatur. Poſtremus autem Carolingorum Germanici regni fuit Ludovicus Arnolphi filius; ſtatim enim Chunradi & Hainrichi ex Transrhenanis Danubianiſque regionibus electi inſecuti ſunt. Atque hactenus quidem de Ludovici Pii filiis ejuſque poſteris dictum ſit: qui ampliſſimum Francorum regnum eo modo, quo dictum eſt, diviſim ita adminiſtrarunt, ut ad uſque ejus caſum & interitum nemo poſtea ſolus tale tenuerit, quale ipſum Ludovicus Pius à Carolo parente acceperat, ipſaque functio Imperatoria nullo certo ordine, ſed velut deſultoria jam his jam illis obtigerit. Certò autem conſtat regnum illud nobile Francorum nunquam aut potentius fuiſſe aut illuſtrius magis extitiſſe quàm quando ipſum Ludovicus adminiſtravit. Ad *Notkerum* autem quod attinet, habeo authores qui tradunt Leodienſem eum Epiſcopum factum eſſe. Quod ſi eſt, mirandum, eſt ne verbo quidem ejus rei noſtros meminiſſe, qui plurium tamen meminêre. Conſtat tamen plures fuiſſe Notkeros: quorum primus, qui hanc chartam ſcripſit, Poëticos & Muſices, ut diximus, imprimis ſtudioſus & aliarum artium cognitione clarus, ob linguæ tarditatem *Balbulus* cognominatus. Is primo anno Chunradi Imperat. ejus nominis primi mortuus in canonem ſanctorum poſtea relatus eſt. Alter fuit qui *Piperis granum* ab ingenii acumine nominatus eſt. Tertius Medicus fuit & Pictor, quem Otho primus Imper. cum Roma rediens Sangallum diverteret, cæcum & ſenio confectum inviſit. Hujus nepos ex ſorore *Notkerus* cognomine *Labeo* juvenis admodum Otthone II. Imp. approbante Abbas monaſterii factus eſt. De quibus omnibus in pervetuſto quodam codice hos verſiculos legi:

Balbus erat Notker, Piperisgranum fuit alter,
Tertius hic Labeo datus eſt agnomine lato
Pectore mandatum geſtans Labeo quoque latum.
Latior hic Labeo puto nemo videbitur illo,
Ecce favos labio quales ſtillat tibi lato.

Chartæ precariæ exemplum ſub eodem Ludovico ſcriptum.

CHriſti adjuvante clementia complacuit mihi Grimaldo Abbati una cum conſenſu fratrum, nec non & Advocato noſtro Podololto; ut res quas Haſuo Presbyter ad noſtrum tradidit monaſterium ei per hanc precariam repræſtaremus, quod & facimus. Tradidit enim nobis prædictus Presbyter unam hobam cum manu Chumberti in pago Argengauue in loco qui dicitur Arguna eo videlicet pacto, ut ipſe præfatam ſuam hobam omne tempus vitæ ſuae poſſideat cenſumque inde annuum perſol-

perſolvat, id eſt unum denarium. Et ſi praedictam hobam redimere voluerit, cum ſex denariis redimat. Si autem ipſe non redemerit, & ejus obitus de hac vita contigerit redemptione non peracta, tunc praenominata hoba ſine ulla contradictione redeat ad monaſterium S. Galli perpetualiter poſſidenda. Actum in Waſſerburc publice praeſentibus iſtis, quorum hic nomina notantur, Sig. Grimaldi Abbatis & Advocati Podololti, ſig. Walthariii ſacratarii, ſig. Ruadhai Hoſpitarii. ſig. Engilrami portarii. ſig. Paldariti cellerarii. ſigna aliorum teſtium, Selbo, Engilgold. Wiſirich. Folcarath, Ruadine, Liutpold. Rathelm, Theothold, Wilhelm, Sigiheri, Feitir.

Et itaque Otine ad vicem Wotonis ſcripſi & ſubſcripſi, notavi diem Veneris V. Non. Octob. An. XXIII. Hludovici Regis.

Sub Wodalricho Comite.

QUid *precarium* ſit, & quid *precario* poſſidere, libro primo eſt dictum: ſimiliter & quid *hoba*. *Repraeſtare* dixit rem donatam donanti certa conditione locare, quod ætas illa *rem donatam uſufructu in beneficium accipere* dicebat. Notandum vero & his qui donaſſent ſæpe copiam factam minimo pretio redimendi, quod donatum fuiſſet, ut hac de charta diſcitur. Quod ea cauſa conjicio à monachis factum, quo libentius Comites donandi morem ferrent & probarent. Odioſum enim videbatur duriora flagitare illos, qui ſponte obtuliſſent, & raros habebant illa ſæcula, qui ſemel donata redimerent, præſertim precario recepta: tantum religioni illi monaſticæ & Canonicæ tribuebatur. Eſt autem *Arguna* vicus celebris juxta lacum Brigantinum ab amne, quem vulgo *Argum*
1 vocant, dictus, atque inde etiam *Argangauv* Germani enim tractum aliquem rureſtrem *Gouv* vocitant, qualem & *pagi* vocabulo ſignificaſſe Cæſar videtur de bello Gallico ſcribens non uno in loco. Mirum autem ſic confertim ſeſe longinqua in loca conferre conſueviſſe monachos officiarios donationum gratia. Sæpe enim ita factum veteres chartæ indicant: & arbitror non alia magis cauſa ab illis ſic ad publicos con-
2 ventus, quos mallos & placita vocabant (de quibus ſupra) concurſum fuiſſe, quàm ut rebus augendis cumulandiſque inhiarent. Profecto magna cura, ne dicam cupiditate ab illis ſemper & acceptæ ſunt religionis obtentu donationes, & multorum teſtium fide, ne dilaberentur, ratificatæ.

Jam quo conſtaret, quod libro primo docuimus, ſervitia non modo liberalitate Principum; ſed privatorum etiam hominum, monaſteriis donata & tradita fuiſſe, veteris chartæ exemplum adjungemus, quæ ad hunc modum habet:

UNicuique enim convenit opere adim- „
plere, quantum ei vires ſuppetunt, „
quod Domini juſſione conſtat eſſe tradi- „
tum: Date, & dabitur vobis. Quapropter, „
ego Cozolt hac voce Dominica corde „
compunctus trado ad monaſterium N. „
quinque mancipia, quorum iſta ſunt no- „
mina. Notmunt, Otmunt, Willimunt, „
Wolafrid, Wannida: eadem videlicet, „
ratione, ut eadem mancipia ad me reci- „
piam tempus vitæ meæ: poſt obitum ve- „
ro meum abſque ulla marricione ad jam „
dictum monaſterium firmiter permaneant, „
perpetualiter poſſidenda. Si quis vero „
contra hanc traditionis chartulam venire, „
temptaverit, aut frater meus Adelbert, „
aut aliquis nepotum meorum, aut qualiſ- „
cunque perſona, in ærarium Regis mul- „
tam componat, & conatus ſui privetur ef- „
fectu, firmaque & ſtabilis chartula hujus „
traditionis permaneat ſtipulatione ſub- „
nexa. Actum in Onmuuanc publice præ- „
ſentibus iſtis, quorum hic ſingula conti- „
nentur. Signum Cozolti, qui hanc char- „
tulam fieri rogavit. ſig. Warimheri, „
Heitari, Alpheri, Adalprecht, Strit- „
grim, Item Alpheri, Othind, Wolf- „
precht, Naudkor, Strello. „

Ego itaque Warimbertus indignus Levita ſcripſi rogatus & ſubſcripſi. notavi diem Lunis prid. Kalend. April. Anno. IIL. Ludovici Regis Alemannorum.

SAtis indicat chartula hæc qualem ſenſum ſcripturis tribuerint monachi plus ſatis avari, dum in aucupando emulgendoque lucello ſic torquent locos aliquot, qui ad dandum Chriſti fideles adhortantur, ut palam conſtet non habuiſſe flagitandi modum. Dare juſſit Dominus, ſed egenis & ægrotis, adeoque alimoniæ quærendæ occaſione deſtitutis, non illis, quibus victus & amictus ſuppetit, quique ultro ſuſcepto otio & ceſſatione malunt aliis oneri eſſe ſine fructu ullo, quam operam dare, ut negotio honeſtæ partis rebus uti liceat. Mirum autem tanta ipſum confidentia factum eſſe, ut mox paulò mendicitatis titulo religionem jactare non

non puduerit, aliis interim inſignes ſibi opes clavium poteſtate vendicantibus, qui vafro ſuo artificio vel à mortuis (ut in proverbio eſt) tributum exegerunt. Porro hodieque ditiſſimis in monaſteriis id genus ſcripturæ Corlonis præfiguntur. *Date & dabitur vobis: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Adduntur & encomia: *Sapienter collocat beneficium ſuum, qui pro tranſitorio promeretur æternum.* Et item: *Qui parce ſeminat, parce metit.* Proinde & mancipia etiam donata ſunt pro animarum remedio, quæ & ipſa ſunt recepta, hoc eſt ea conditione donata, ut non niſi ab obitu donantis redderentur, non ipſa modo nominatim recenſa, ſed filii etiam filiæque: Parentum enim nomine & proles continetur: alioquin pluſquam levis donantis fuiſſet conditio. *Marricione* pro tergiverſatione & calumnia accepiſſe videtur. *Marrire* enim verbum in Alemannia puto natum, altercari & calumniari ſignificat. Nam vulgo etiamnum *Marraſſen* dicunt levibus de rebus altercar. Scripta eſt hæc charta ſub Ludovico Seniore: nec difficile fuerit annum Domini colligere ex anno regni. Hic Ludovicus, ut eſt dictum, tres filios habuit, Carolum cognomento Craſſum, & Carolomannum Arnulphi patrem, præterea & Ludovicum Regem, qui fratri Carolomanno in Ducatu Bajoariorum ſucceſſit: de quo alio loco admonebimus.

Licebat autem, Lege Alamannorum permittente, ſervos ſervaſque mutare concambio, ut vocabant, non minus quàm prædia. Et concambii quidem ſervitiorum hoc exemplum legimus.

NOtum ſit omnibus præſentibus atque futuris, quod ego Bernhartus Abbas monaſterii ſancti Galli rogatus ſum pro concambio cujuſdam ancillæ monaſterii noſtri, cui nomen eſt Paldſind, à quodam homine, cui nom.n eſt Tiſi. Convenit igitur atq; complacuit ex utraque parte, ut nos illi traderemus prædictam Paldſindam, & nos è contra in concambium reciperemus ancillam proprii juris ipſius nomine Adalhiltam. Quod cum conſenſu fratrum noſtrorum, & cum manu Advocati noſtri Witonis firmavimus atque peregimus. Actum in Wintatura publice in præſentia Legatorum Imperatoris, Salomonis Epiſcopi, Kotzperti Comitu, Ruadhai Abbatis, Hilteboldi Comitis, in præſentia Adalberti Comitis. Sig. Bernhardi Abbatis & Advocati ejus Wittonis, qui hoc patraverunt. ſig. Landtfrid, Rochfrid, Andræas, Ichere, Reginger, Pato, Kunderoch, item Landfrid.

Ego itaque Ratpert indignus Levita ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem VI. feriam III. Idus Novemb. Annum Caroli Imperatoris V.

Adalbertum Comitem.

PActa & contractus tum fratrum conſenſu, tum Advocati etiam ſtipulatione firmabantur. Dabantur autem à Prin- 1
cipe *Advocati*, ut ſupra eſt dictum: quibus poſtea *Ammanni* (vulgo dicti) ſucceſſe- 2
re: deinde & *Curiæ magiſtri* illis in cœnobiis, quæ converſa ad ſæculum majorum inſtitutis & diſciplinæ nuntium remiſerant. Innuit autem charta & hoc genus contractuum pactorumque coram legatis Regiis peractum non minus interim & aliis de cauſis cognitum fuiſſe. Non legimus autem in horum temporum chartis, niſi vel Abbatis vel Advocati vel Præpoſiti ſignum, ut ſit veroſimile nullo dum communi ſigno fratrum conſenſum fuiſſe expreſſum. Privatim enim ſignarunt chartas plurimas monachi officiarii, Decanus puta & Camerarius, Sacratarius, Cellarius, Portarius, Hoſpitarius, &c. Sed poſtea factum Abbatum inſolentia & libidine, ut hæc à parte cœnobiorum proventibus fratres unanimi conſenſu conſulendum duxerint, obtento videlicet ſignandi jure. Quod quidem à tribus proximis ſæculis ita inolevit, ut parum hactenus ratum fuerit quicquam Abbatis conſenſu, niſi hujus ſigno & fratrum ſigillum acceſſerit. Scripta eſt autem hæc charta ſub Carolo Imperatore non M. illo Pipini filio, ſed Craſſo, ſeu (ut alii cognominarunt) Groſſo, qui etiam *Maleferiatus* dictus eſt, Caroli M. pronepote. Sub hoc enim Bernhardus Abbas, cujus hæc charta meminit, vixit. Tres autem fuere Caroli Imperatores (ut Carolum Simplicem intermittamus.) Primus Pipini filius, in quem primum omnium Francorum, neglectis Orientis Principibus, imperii Romani honos à Pontifice Romano translatus eſt. Secundus Calvus cognominatus, Ludovici Pii filius. Tertius Groſſus Senioris Ludovici filius. Obſervatumque tam Calvum quàm Craſſum *Magni* ſibi cognomen uſurpaſſe: ut plane errent, qui non ſatis expenſa temporum ſupputatione repente ad Carolum Pipini filium animum adjiciunt, ubi publicis in tabulis diplomatiſve *Magni* cognomen legunt. De Calvo quidem non video dubitari, quin ſe *Magnum* cognominarit.

Craſſi

Digitized by Google

Craſſi autem diploma extat Sangalli nuper à me viſum, in cujus ſigillo plumbeo ipſe Imp. laureatus cernitur cum hac inſcriptione: CAROLUS M. AUGUSTUS. & in altera ſigilli parte hæc verba itidem laureo ſertulo incluſa leguntur, RENOVATIO REGNI FRAN. In fine autem diplomatis hæc verba ſcripta ſunt: *Data Non. Octob. An. incarnationis D.* DCCCLXXXIII. *Indictione ſecunda Anno vero imperii Domini Caroli in Italia III. in Francia II. Actum Papiæ in Dei nomine feliciter.* Ex ſupputatione ergo annorum colligitur hoc diploma ſexaginta novem annis poſt Caroli primi Imperatoris mortem ſcriptum fuiſſe, nimirum Craſſo imperante, qui, ut diximus, mortuo jam Calvo Anno Domini DCCCLXXXI. Romæ eſt à Ioanne Pontifice coronatus. Ut ſinamus interim quod non conſtat, vel Pipinum Martelli filium, vel Carolum, vel Ludovicum Pium quicquam donaſſe, tribuiſſeve cœnobio Sangalli, præter diplomata quædam immunitatum adverſum Nobilium & Epiſcoporum ſupinitatem impetrata, præterea & jus illud privatim eligendi quem ex ſuis vellent, quod ſubinde tamen ipſi Principes neglexere. Primus omnium Senior Ludovicus quædam donavit, quem proxime ſecutus Craſſus filius inter alia pluſcula donaria Abbatiolam illam Maſſinenſium, quæ in agro eſt Ciſpadano, cujuſque illo diplomate mentio fit, Sangallenſi monaſterio, Luituuardo Cancellario ſatagente, attribuit (jam tum enim avaritia invaleſcente monaſteria à monaſteriis abſorbebantur.) Verum hac de re Ratpertus quidam monachus Sangall. qui ſub Craſſo vixit, abunde retulit in eo libello, quo Abbatum aliquot vitas uſque ad ſua tempora, hoc eſt ad Caroli Craſſi obitum, complexus eſt.

Exemplum MANUMISSIONIS vetus hoc loco apponere libuit. Habebat enim & MANUMISSIO locum, in Alemannia, præſertim ſervis plena.

„ AUthoritas Eccleſiaſtica patenter
„ ammonet, inſuper & poteſtas re-
„ gia Canonica religioni adſenſum præbet,
„ ut quemcunque ad ſacros ordines ex
„ familia propria promovere Eccleſia
„ quæque elegerit, in præſentia ſacer-
„ dotum Canonicorum ſimul & Nobili-
„ um laicorum, & ejus cui ſubjectus eſt,
„ manumiſſione ſub libertatis teſtamento
„ ſolemniter roboretur. Idcirco ego in
„ Dei nomine Engildruda quondam ancil-
„ la Dei cum manu Advocati mei Richol-
„ fi, quendam meum famulum nomine Si-
„ gimarum ſacris ordinibus dignum in
„ præſentia nobilium virorum liberum ab
„ omni vinculo ſervitutis dimitto. Cui Ro-
„ manæ per hoc authoritatis teſtamen-
tum ſtatuo, ita ut ab hodierno die & „
tempore bene ingenuus atque ſecurus „
permaneat, tanquam ſi ab origine fuiſſet „
parentibus procreatus vel natus: ean- „
dem pergat partem quamcunque vo- „
lens Canonice elegerit, habenſque por- „
tas apertas, ita ut deinceps nec mihi „
nec ſucceſſoribus meis ullam debeat no- „
xiæ conditionis ſervitium, neque ali- „
quod libertatis obſequium, ſed omni- „
bus diebus vitæ ſuæ ſub certa ingenui- „
tate ſicut alii cives Romani per hunc „
manumiſſionis aut ingenuitatis titulum „
bene ſemper ingenuus atque ſecurus „
exiſtat, ſuumque peculiare quod ha- „
bet, aut quod adhuc adquiri poterit, „
faciat inde ſecundum canonicam li- „
bertatem quicquid voluerit. Et ut hæc „
teſtamenti ac ingenuitatis authoritas „
inviolabilem obtineat firmitatem, Ego „
Engiltruda & Richolf Advocatus meus „
amborum manibus ſubterfirmavimus. „
Sacerdotes quoque ita nominati manus „
ſuas in præſentem ingenuitatis chartu- „
lam miſerunt, Pero, Adalman, Hil- „
tiger, Rodpot, Baldolt, Rantolf. „
Actum in villa Hoſtrahun nuncupata „
in præſentia Salomonis & Reginolfi „
miſſis domini Ludovici Regis. Sig. „
Hiltibaldi Miſſi Honorati Comitis. ſig. „
Otkis. ſig. Liutprecht. ſig. Hadpert. „
ſig. Luitram. ſig. Oro. ſig. Adelcoz. „
ſig. Ruadmunt. ſig. Wilihelmi. ſig. „
Dioterih. ſig. Reginolt. ſig. Rathelm. „
ſig. Pitto. ſig. Hemmo. ſig. Liutpold. „
ſig. Adalhelm. ſig. Walfart. ſig. Ellin- „
bold. ſig. Egibrecht. ſig. Fromant. „
ſig. Henno. ſig. Nordeloh. ſig. Sig- „
mar. ſig. Warmunt. ſig. Eferih. ſig. „
Danker. ſig. Ruodhart. ſig. Subo. ſig. „
Wolfhart. ſig. Ratpert. ſig. Alte- „
brot. „

Ego itaque Wato Diaconus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Jovis VIII. Id. Octob. regnante Domino Hludovico Rege Alemannorum & Pejoariorum.

Sub Chunrato Duce nobiliſſimo feliciter, Amen.

Digitized by Google

FRanci & ipſi devincendis hoſtibus jure gentium uſi plurimos ex captivis in ſervitutem redegerunt: in primis autem Alemannos, quos non victos modo frequenti ſervitute gravarunt, ſed rebelles etiam ſemel iterumque graviſſime afflixerunt. In regnis enim ambiendis & figendis ſedibus dubitare me fateor, an ullæ unquam gentes perinde in ſe ipſas ſævierint, atque Germani ſævierunt in Germanos. De Herulis enim hoc & Gotthis & Longobardis, præterea & Burgundionibus & Wandalis & Francis & Alemannis & Nortmannis Angliſque & Saxonibus clariſſima hiſtoria teſtatur. Non ſolum autem Alemannos Franci Rhenum transgreſſi, ſed alias itidem gentes eodem ſervitutis jugo gravarunt. Unde factum eſt, ut & reliqua Francia ſervis abundarit. Servum autem vulgo noſtri ***ein eignen Mann, oder Leibeignen Mann,*** vocant, ſicut ſervam ancillamve ***ein Leibeigen Weib.*** Et ſatis conſtat noſtratium ſervorum longe meliorem conditionem fuiſſe, quàm veterum Romanorum. Noſtris enim propria bona poſſidere, propriis in domibus agere licet. Nec enim in domini familia cenſentur; & alicubi judicandi munere fungi & teſtimonium ferre, adhæc & hæredes ab inteſtato relinquere, & in judicio ſtare & rem propriam negotiari, ſed & cum dominis ſuis contrahere poſſunt: quorum nullum priſcis illis jure Romano ſervis permittebatur. Vitæ autem neciſque poteſtate, quam veteres domini in ſervos habebant, ſic exempti ſunt, ut hodie non liceat in ſervorum delicta & maleficia, niſi publico jure & judicio expoſtulare. Multis enim in locis non ſervi modo, ſed ipſi etiam domini alienæ poteſtati meri imperii ſubjecti ſunt. Tamen hiſce interim oneribus gravantur, quod impune illis non niſi cum ancillis propriæ familiæ contrahere matrimonium licet, niſi ex pacto (de quo infra monebimus) aliud fuiſſet permiſſum, quod liberi matrem ſequuntur, qui alioqui in liberis aut civitate donatis patris poteſtatem ſequuntur: quod certas operas dominis ſuis præſtare coguntur: quod fugere, latitare, ſtatum diſſimulare infamiæ nota & amplioris pœnæ irrogatione vetantur: quod civitatem Romanam ambire, aut ſacros ordines obire, niſi manumiſſis non licet: quod vivi certis & ſtatis quidem exactionibus deteruntur, utpote pullis, gallinis, numis, certis operis, quas alicubi vulgo *Tagwerck* alicubi *Fronwerck,* interim etiam *Eertagwen* appellant, quibus oneribus etiam liberti, quorum alibi mentionem faciemus, patronis ſuis obligantur. Neque enim olim par libertas omnibus, neque noſtris hodie libertis libertiniſve par manumiſſionis beneficium obtigit. Servis mortuis ætate noſtra non filii modo filiæve, ſed ipſi etiam domini ſuccedunt, alicubi dimidia bonorum parte, multis in locis tertia, pleriſque & quarta: interim & veſtes exiguntur ſelectæ, & pecora ſtabulis extrahuntur, nec ſine ordine, quo vel pater vel filiusfamilias major minorve natu ex humanis exceſſerit. Qua de re ſupra aliorum diligentiam Ulrichus Zaſius Jure conſultus doctiſſimus in libro Singularium intellectuum pluſcula adnotavit. Apud veteres una prope omnium ſervorum conditio erat, niſi quod illis quemadmodum & Francis & Alemannis quidam publici erant, quidam privati. Ex publicis autem ſervis *Regii* ſeu *Fiſcalini,* dicti noſtris, quorum vectigal & uſufructus ad fiſcum pertinebat. Erant & *Eccleſiaſtici,* qui operas ſuas Eccleſiis pendebant. Cæterum & Regiorum & Eccleſiaſticorum longe melior erat conditio, uſque adeo civiles domini Epiſcopos & Monachos benignitate vicerunt: cum contra hos vel uno religionis nomine admonitos ne oblatam quidem ſibi hanc ipſam ſervitutis miſeriam tam durè tractare decuiſſet, ſi modo veram magis quàm ſimulatam religionem profiteri voluiſſent. Erant & Nobilium & privatorum hominum ſervi, quorum longè æquiſſimæ erant ſtatus ſui conditiones. Apud Francos enim, ſicut & apud Romanos, *Manumiſſio,* id eſt libertatis datio, eximium locum habuit: & eſt natura comparatum, ut ad libertatem, quæ generi humano præ omnibus animantibus donata eſt, omnes aſpiremus. Verè enim Ulpianus IC. *Manumiſſiones,* inquit, ***juris gentium ſunt. Eſt autem manumiſſio datio libertatis, nam quamdiu quis in ſervitute eſt, manui & poteſtati ſuppoſitus eſt: & manumiſſus liberatur à poteſtate. Quæ res à jure gentium originem ſumpſit: utpote cum jure naturali homines liberi naſcerentur, nec eſſet nota manumiſſio, cum ſervitus eſſet incognita: Sed poſteaquam jure gentium ſervitus invaſit, ſecutum eſt beneficium manumiſſionis, & cùm uno naturali nomine omnes homines appellarentur, jure gentium tria eſſe cœperunt hominum genera, liberi, & his contrarium ſervi, & tertium genus liberti; id eſt, qui deſierunt eſſe ſervi.*** Hucuſque Ulpianus. ***Libertas*** autem, ut eam Florentinus Jureconſultus definit, ***naturalis facultas eſt ejus quod cuique facere licet, niſi quod vi aut jure prohibetur. Servitus*** autem ***conditio eſt juris gentium, quâ quis domino alieno contra naturam ſubjicitur. Servi autem ex eo appellati ſunt, quod Imperatores captivos vendere*** jubent, ***& per hoc ſervare nec occidere ſolent. Mancipia vero dicta, quod ab hoſtibus manu capiantur.*** Ergo libertatis in ſervo reſti-

reſtituendæ unica medela manumiſſio eſt, hoc amplius Chriſtianis cum ſervis tum dominis digna, quod ſcriptura etiam ſervos ad libertatem (modo ipſam commode aſſequi poſſint) adhortata eſt, & in domino eximium & dignum laude charitatis ſpecimen eſt, ſi Chriſtianæ libertatis memores hoc ipſum donent fratribus vere liberis, quod ipſis ita dominus donavit, ut fidei quoque libertatem adjecerit, qua cum ſervis in unum Chriſti corpus coaluerunt. Piè ergo ſententia mea beatus Gregorius Montanum & Thomam Eccleſiæ ſuæ, nempe Romanæ, ſervos manumiſſuros in hæc verba præfatur: *Cum Redemptor noſter totius conditor creaturæ ad hoc propitiatus humanam carnem voluit aſſumere, ut divinitatis ſuæ gratia dirupto, quo tenebamur captivi, vinculo ſervitutis priſtinæ, nos reſtitueret libertati, ſalubriter agitur, ſi homines, quos ab initio natura liberos protulit, & jus gentium jugo ſubſtituit ſervitutis, in ea natura, qua nati fuerunt, manumittentis beneficio libertati reddantur,* cum his quæ ſequuntur. Nec ſine naturæ inſtinctu factum eſſe credimus, ut Ethnici etiam libertati donandæ adeo faverint, ut falſam etiam cauſam manumiſſionis ſemel probatam non retractarint: præterea bona teſtamentorum, ex quibus nemo hæres exiſteret, ea una cauſa addici alienis paterentur, ſi in ipſis manumiſſio vel directa vel fideicommiſſaria adſcripta fuiſſet libertatum conſervandarum cauſa, veluti veteri jure proditum eſt: ſed & perpetuam eſſe libertatem voluerint, niſi culpa ejus, qui ipſa ſemel eſſet donatus, diverſum commerita fuiſſet. Manumittebantur autem veteres ſervi jure Romano ex dominorum conſenſu ac voluntate vel apud Conſulem vel Prætorem vindicta, hoc eſt lictoris virga, quæ capiti ſervi ſolemnibus verbis additis imponebatur, plerumque & ſine vindicta & lictore abſente peragebatur manumiſſio, quæ & apud Proconſulem & Cæſaris Legatum locum habebat. Imperator autem fere ſola voluntate & ſine vindicta manumittebat, ſæpe in frequenti ſuorum conventu ſeu concilio, ut in Codice vocatur. Licebat & teſtamento manumittere, ſæpe & ſine manumiſſione ad libertatem provenire. Unde tituli illi frequentes libro Pandectarum quadrageſimo, *De manumiſſionibus*, *De manumiſſis vindicta*, *De manumiſſione fideicommiſſaria*, *De his qui ſine manumiſſione ad libertatem perveniunt*, ad quos Lectorem remittimus. Habebat & in æde ſacra locum manumiſſio. *Libertorum* autem, hoc eſt eorum, qui à ſervitute manumittebantur, tria genera fecerunt Jureconſulti veteres: primum *Romanorum*, qui more, quo diximus, manumiſſi civitatem una cum libertate aſſequebantur, nimirum antea civium Romanorum ſervi: ſecundum *Latinorum Janianorum*, qui ex lege Junia Norbana per epiſtolam aut inter amicos, aut in convivio manumiſſi eſſent, quorum libertas permiſſa magis, quàm ſolemni ritu præſtita civitatem non capiebat, & morientes ultimo ſpiritu ſimul & vitam & libertatem amittebant, ipſorum bona peculi nomine dominis vendicantibus. Tertium *Dedititiorum* ex lege Ælia Sentia, qui licet infamia aliqua notati: tamen à dominis ſuis quacunque cauſa permovente manumiſſi eſſent, quorum ſane poſtrema conditio erat, quia infamiam ſemel irrogatam libertas non tolleret, ideoque & nomine infamiam trahente *Dedititii* vocabantur, quemadmodum ex Græcis inſtitutionum Juſtiniani libris ab Angelo Politiano in Miſcellaneis ſuis traditum eſt. Extat & liber Inſtitutionum Caji JC. & liber Sententiarum Pauli, in quibus de his, quæ diximus, libertorum generibus proditum eſt, Et eorundem fit mentio libro ſeptimo Codicis Juſtiniani, & in ejuſdem inſtitutionibus, ubi de libertinis & libertorum ſucceſſione tractatur. Hic enim Imp. quo uniformem & civitatis capacem libertatem conſtitueret, latinam illam & dedititiam libertatem abrogavit, ſola Romana relicta, quæ manumiſſis ſimul & libertatem & civitatem conferret. Unde in eodem libro tituli extant, *De dedititia libertate tollenda*, item *De libertate Latina tollenda*, quibus confuſa antea & turbata libertatis ratio diſcuſſa uno libertatis genere determinatur. Franci igitur morem manumiſſionis in provinciis repertum imitati, ſimile quiddam obſervarunt. In lege enim Ripuaria duplex manumiſſio ponitur, altera ſecundum legem Ripuariam, quæ Domini vel ejus vicarii conſenſu coram Rege fiebat: altera ſecundum Romanam, quæ locum habebat in Eccleſia, atque ideo præſente Epiſcopo vel Presbyteris & Diaconis in populi conſpectu, quo celebrior eſſet facti memoria, peragebatur. Jubebat autem Archidiaconus tabulas manumiſſionis ſcribi, quæ de ſtatu liberti cavebant. Manumittebant autem Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, Nobiles, ingenui, ut quem ſervum, quamq; ancillam vellent, ſolemni more ad libertatem perducerent. Optima quidem erat conditio illorum, qui coram Rege manumiſſi eſſent, tametſi & Regiis libertis plerumq; ſerviles operæ imponerentur, ſicut & Eccleſiaſticis, ſed meliore tamen conditione. Horũ pars erant, qui *Coloni* dicebantur.

Digitized by Google

Erant enim & Regii Coloni & Eccleſiaſtici ad certas operas & penſitationes obligati. In Codice Juſtiniani titulus extat: ***De his qui in Eccleſiis manumittuntur***, ubi Imperator placere ſibi ait, ***ut in Eccleſia catholica libertatem Domini famulis ſuis præſtare poſſint, ſub aſpectu plebis aſſiſtentibus Chriſtianorum Antiſtitibus id faciant, ut propter facti memoriam vice actorum interponatur ſcriptura qualicunque, in qua ipſi vice teſtium ſignent.*** Raræ erant Epiſcoporum & Abbatum tam liberales manumiſſiones, ut omni prorſus onere eximerent. Qualis illa Abbatiſſæ fuit, cujus exemplum adſcripſimus. In Eccleſia autem manumiſſi ***Chartularii*** & ***Tabellarii*** vocati ſunt, quia non niſi tabulis aut charta interveniente manumittebantur. His enim oſtenſis ſtatus ſui conditionem coram Patronis profitebantur, quoties eſſent requiſiti. Ætate autem noſtra manumittendi facultas ita privatim admiſſa, & ad Dominos relata eſt, ut neque in Eccleſia, quod ſciam, neque coram Principe, ſed literis tantum ac non raro cuique etiam abſenti miſſis, peragitur, ut libuerit, vel gratuito conferre, vel certa pecunia paciſci libertatem. Soli ferme Monachi, qui ſervos tamen vel profeſſionis nomine diligere, & ſumma indulgentia tractare debebant, literas manumiſſionis conditione illa ſatis dura commaculant, qua cavent, ut qui manumiſſus eſt, tamdiu libertate fruatur, quamdiu extra ſolum & patriam ſervituti obnoxiam agit: quod ſi redierit, priſtino ſervitutis jugo ſubjiciatur & vere ſervus exiſtat. Quod ipſum licet haud injuſta cauſa fieri videatur, ne videlicet paucorum libertas multis detrectandæ ſervitutis, aut conturbandi dominii occaſionem præbeat, tamen ſi propius conſideretur, videre eſt, nihil aliud ipſos quærere quàm ut dominatum & tyrannidem, quam in omne hominum genus jam olim uſurpare cœperant, tanto magis ſtabilem & ſecuram reddere poſſint. Morem autem hodiernum manumittendi ut facilis & pronus non probandus modo, ſed etiam laudandus, præſertim in Germania, quæ, ut Tacitus author eſt, veros ſervos nunquam habuit. Liberi quondam erant Alemanni non minus quàm Franci. Verum Francis libidine regnandi accenſis, viſum eſt gentem Alemannorum finitimam quidem, ſed hoc mage ſuſpectam ſervitutis jugo premere & exarmare tot modis memoratam libertatem, ne nocere vires alienæ poſſent, ut merito noſtros pudere ejus oneris debeat, quod à Francis tam violenter patrum noſtrorum humeris impoſitum in poſteritatem graviſſima non ſolum ignominia, verum etiam captivitate deductum eſt. Et Alemanniæ (cujus magna pars fuit, quæ hodie Helvetia vocatur) quondam non alia cauſa, quàm potentiæ metu tam fœdam ſervitutis maculam inuſſerunt Franci, ac deinde ceu beneficii loco in Epiſcopos, Abbates & Abbatiſſas transfuderunt, qui confidentiores facti miſeram plebem haud uno tyrannidis genere, nec paucis quidem ſæculis, excruciarunt. Et pauci ſunt Helvetiorum pagi, qui vel vetuſtiſſimarum chartarum teſtimonio eam ſervitutem non ſervierint, illi præſertim, in quos vel Epiſcopis, vel Abbatibus aliquid juris fuit, quod in ſe religionis prætextu veteres illi Franci tranſtuliſſent. Qua ſervitute cum multa ſe virtute poſtea extricarint, par eſt illos & ſuorum ſimilia ſufferentium meminiſſe, nec probare aut aliorum cervicibus imponere, quod ipſi longe maximo labore, imo vero & ſanguine de ſuis abalienarunt & rejecerunt. Eſt enim ea propria libertatis virtus, ut quod ipſa depellendum à ſeſe decrevit, aliis ſuam in ſocietatem receptis non imponat. Nec eſt diutina libertas, quæ inique ſe gerit, & ſervos eſſe ex ſuis cupit, qui eodem, quo ipſi uſi ſunt, jure liberi pronuntiantur. Romani ex ſervis & adventitiis liberi facti tyrannos etiam expulere: mox non in vicinas ſolum gentes, ſed ſuos etiam tyrannide inſtituta ſic immodice progreſſi ſunt, ut imperium amiſerint, non aliena virtute, ſed propriis vitiis & inteſtina diſcordia. Qua de re alibi fuſius. Ad inſtitutum autem ut revertamur, operæ libertorum variæ erant, non agreſtes modo, quas patronis præſtabant, ſed etiam artificiales. Erant & obſequia patronis debita ad honorem quidem & obſervantiam pertinentia. Non licebat enim liberto adverſus patronum actionem famoſam inſtituere, niſi uno aut altero crimine atroci accepto: imo nec in jus ſine venia patronum vocare licebat. Et adigebantur liberti ad alendum patronum, qui ad inopiam deveniſſet. Non omittendum & pœnas alicubi libertis ſtatutas, qui vel ingrati in patronos vel inofficioſi fuiſſent, revocatis interim ad ſervitutem qui protervius deliquiſſent. Porro ſicut relative ſe habent ſervus & dominus, ita patronus & libertus. Et Patroni quidem nomine etiam Patrona intelligitur. Fit autem manumiſſionis interventu, ut qui dominus erat, patronus fiat, quique ſervus fuerat, libertus exiſtat. Unde & tituli illi in Pandectis & Codice ***De operis libertorum***, ***Deque obſequiis & operis quas patronis ſuis liberti debent***, ***De jure Patronatus***, &c. Succedebant autem libertis Patroni. Hinc tituli ***De ſervili cognatione & libertorum ſucceſſione*** in Codice & Inſtitutionibus. Hodieque ſervis noſtratibus atque etiam libertis domini & patroni ſuccedunt. Quam facultatem vulgo ***Erbrecht***, vel ***Erbſchafft***, præterea ***Fäl und Gläß*** nominant. His enim oneribus

Digitized by Google

ribus plane ſervilibus in multis Alemanniæ locis non ſervi modo, ſed etiam liberti, maxime Eccleſiaſtici diſtringuntur: Nam, ut diximus, & veſtes auferuntur ex humanis excedentibus, quod *Gwandfäll*, & pecus abigitur, quod *Hauptfäll* vocatur: niſi ſint, qui aliis modis dominum patronumve devinciant. Sæpiuſcule enim pecunia transigitur. Ad obſequium autem magis quam ad operas attinere videntur gallinæ illæ, quas Alemanni *Faßnacht-Hüner* vocant, quanquam alicubi & à ſervis penduntur, tamen in libertis honoris argumentum magis, quam oneris videntur. Porro ſicut libertis libertabusque pluſcula onera non adimuntur manumiſſione, ſed ad poſteros etiam pertinent, niſi ingenui fiant, ita & prædiis olim propriis, poſtea vero alienatis, ſervitutes quædam impoſitæ ſunt; quarum hæc præcipua apud Alemannos durat, ut quoties ager fundusque venditur, toties uſuræ aliquid ad illum redeat, qui primus alienavit, quive jus illud ſervitutis juſtis cauſis ſuum fecit. Quales multæ ſunt ſervitutes veterum Monaſteriorum, atque etiam Nobilium, aut eorum, in quos quacunque cauſa mos ille vetus translatus eſt, jure exercitæ in ea prædia, quæ Germanice *Ehrſchätzige Güter* vocamus: uſuram autem, quæ venditione penditur, *der Ehrſchatz* nominamus. Id vero obiter notandum, prædia quibus ſervitus ea impoſita eſt antiquitus Bona Fiſcalia vocata fuiſſe, quaſi ad fiſcum ſive ærarium Principis pertinentia, quæ illorum poſtea liberalitate, hac tamen ſervitutis conditione, recognitionis ergo, ſi alienari ea contigiſſet, impoſita monaſteriis donata fuerunt, quæ etiamnum vulgo *Ehrſchätzige Hoff-Güter* nominantur, & vel hac maxime nota à Bonis, quæ *Salica* appellata ſunt *freye Lehen-Güter*, diſcernuntur. Poteſt autem hæc ſervitus, ſicut reliqua omnia ſervitutis incommoda, vel pactione vel tranſactione redimi. Siquidem & liberti, ſive ut proprius dicam, libertini (conditionem enim hæc vox exprimit) *ingenui* fiebant Francis & Alemannis, coram Rege videlicet jactato denario, ſicuti & veteri jure Romanorum coram Principe, cum juri & poteſtati Patroni ita eximebantur, ut nec operas petere, nec obſequium deſiderare, nec ad ſucceſſionem bonorum venire poſſet. Quanquam enim *ingenui* dicantur, authore Martiano jureconſulto, *qui ex matre libera nati ſunt*, tamen nihil minus ingenui fiunt liberti, qui juri Patronorum in totum eximuntur. Quod videre licet libro Pandectarum quadrageſimo, in titulis, *De jure aureorum annulorum*, & *De natalibus reſtituendis*. His enim modis etiam libertis beneficium ingenuitatis Princeps conferebat. Habebat autem locum ingenuitas, ſi patrono conſentiente collata fuiſſet. Imperator enim Commodus jus aureorum annulorum illis adimebat, qui id Patrono invito impetraſſent. Nec facile *Imperatores* veteres *quenquam natalibus reſtituerunt Patrono non conſentiente*, id quod Martianus prodit ſupradicto titulo *De natalibus reſtituendis*, in l. 1. Francorum etiam leges, Romanas imitatæ, mulctam irrogabant libertis qui patronos præteriiſſent, aut à non juſtis patronis fraude ad ingenuitatem perveniſſent. Dabatur & pro pretio ingenuitas Francis, ut & libertas apud veteres ſervis. Simile quiddam ambiunt hodie, qui Equites creantur à Principe, auri ſcilicet geſtandi copia facta, aut qui obſcurius nati imaginibus donantur, ſimul & diplomate recepto, quo idem munus legitimæ poſteritati aſſeritur. Suntque hodie imagines pluſquam venales, & pretio & fortunis magis quàm virtuti & meritis patent, ut veriſſimum eſſe videatur, quod ab Horatio eſt dictum:

> *Et genus & formam Regina pecunia donat.*

Majores noſtri, niſi fallor, antedictum genus ingenuorum voce ſemilatina ſemique germanica *Semperfrey* appellarunt, à quibus alii ſunt liberi illi, quorum majores nullam ſervitutem ſervierunt, quos vulgo *Nobiles* dicunt. Non omittendum hodiernos libertinos etiam migratione ad ingenuitatem pervenire, libertinitate ſemel omni ſublata: quod quidem pactis tranſactionibusque obtentum eſt. Ut apud nos Sangalli, ſi quis libertinus ex agro Abbatis in agrum noſtrum aut urbem ipſam civitate impetrata commigrat, ita omni juri libertinitatis eximitur, ut ne obſequium quidem Abbati ullum, nedum operas debeat, etiamſi invito Patrono migret. Quali jure & xenodochium urbis noſtræ donatum eſt, ut in agro Abbatis (noſter enim exemptus eſt) quodcunque prædium ſervitute illa, cujus paulo ante meminimus, gravatum emerit, uſura ſemel numerata ita liberetur ſervitute, ut perpetuo careat eo onere, etiamſi à xenodochio jure fuerit abalienatum. Ad ſervos autem ut redeamus, Non licebat ſervo aliam ſibi matrimonio copulare, niſi coæqualem, hoc eſt ſervam, nec quamlibet, ſed eam ſolam quæ ejuſdem dominii eſſet, niſi aliud conventione paciſcentium dominorum licuiſſet. Quod idem & in libertis libertabusque obſervabatur. Neque unum erat mulctæ genus in illos decretum, qui conjugio inæqualia peregiſſent. Pater Alemannus liber ſi duas filias ſuperſtite filio reliquiſſet, quarum altera libero, altera liberto, ſeu colono, ſive regio, ſive eccleſiaſtico nupſiſſet, agri paterni hereditas ſoli illi cedebat, quæ libero nupſiſſet, alteri

Digitized by Google

mobilium rerum dimidium. Liberta tabellaria, quæ ſervo nubebat, in ſervitutem remigrabat. Fœmina Alemannica libera ſi ſervo nupſiſſet, necdum ſerviles operas præſtitiſſet, abſcedere à marito licebat: quod ſi operas præſtitiſſet, prolem non niſi ſervam gignebat, ita tamen ut toto triennio currente actio ipſi vindiciarum ſecundum libertatem competeret, vel coram Duce vel Comite, vel publico aliquo conventu peragenda: ſi amplius triennio apud conjugem manſiſſet, perpetuæ, ſervituti addicebatur. Salica lex, hoc eſt Francica (præcipui enim Francorum *Salij* fuere) adulterium etiam damnabant certa mulcta irrogata, ſi quis ingenuus alienam ancillam ſtupraſſet: *Qui cum ancilla regia mœchatus fuiſſet* (verba ſunt legis) *mille ducentis denariis puniebatur*, *Francus Salingus qui ſervam publice uxorem duxiſſet, ſervituti perpetuæ addicebatur: qui alienam ancillam Domino neſciente duxiſſet, centum viginti denariis, hoc eſt, ſclidis tribus pœnalibus mulctabatur, aut tribus quadragenis vapulabat.* Francus liber Ripuarius, (*Ripuarij* erant provinciales Franci) qui libertam regiam vel Eccleſiaſticam duxiſſet, prolem non niſi ſervam gignebat libertate interim incolumi. Quod idem in Ripuaria libera, quæ liberto nupſiſſet, jure obſervabatur. Amittebatur autem libertas, ſi liber ſervam duxiſſet, vel libera ſervo nupſiſſet, & in ſervitutem repetebantur liberti, ſi ſervas ſibi matrimonio copulaſſent: ſed & libertatibus conditio interibat; ſi ſervis ſeſe conjunxiſſent. Obſervatum autem etiam apud Francos & Alemannos, ut in conjugiis inæqualibus proles maternam conditionem ſequeretur. Ex matre enim ſerva non niſi ſervi, ex libertina non niſi libertini, ſicut è libera non niſi liberi ſeu ingenui naſcebantur. Quod ipſum & in veteri (jure quod eximie tamen favit libertati) traditum eſt. Irrogabant autem & illis mulctam Franci & Alemanni, qui ſervum alienum ancillamve, libertumque & libertam ſollicitaſſent, abduxiſſent, furati eſſent ſeu de *Mundeburde*, hoc eſt ditione ſeu dominio aut clientela patrociniove abſtuliſſent. Sic enim habet Lex Ripuaria: *Si quis hominem Regium tabularium tam baronem quàm fœminam de Mundeburde Regis abſtulerit; LX. ſolidis culpabilis judicetur.* Quæ pœna & illos manebat, qui de Eccleſiæ alicujus Mundeburde conſervos ſolum, ſed etiam libertos abſtuliſſent. Nec excuſabat matrimonium, cujus tamen proles ad Mundeburdem, unde ſerva libertave ablata fuiſſet, pertinebat. Pueri autem & puellæ è ſuis domibus furto ablatæ lege Salica vindicabantur, pœna mille quadringentorum denariorum, hoc eſt ſolidorum triginta quinque, in illum decreta, qui auferre fuiſſet auſus. Servis autem furto ablatis ita cavebatur: *Si quis ſervum vel ancillam valentem XV. aut XXV. ſolidos furaverit, aut vendiderit, ſeu porcarium aut fabrum ſive vinitorem aut molinarium aut carpentarium ſeu venatorem, aut quemcunque artificem* II. DCCC. (hoc eſt duobus millibus octingentorum den.) *qui faciunt ſolidos LXX. culp. jud. excepto capitali & delatura* Capitale vocabant pretium rei æſtimatæ, quæ furto ablata eſt, ſive homo ſive animal aliud, ſeu res quæpiam fuiſſet. *Delaturæ* nomine pretium intelligebatur, quod delatori erat conſtitutum. Pretio enim (ut hodie quoque delationes & indicia invitabant Franci, quo citius deprehendi furta & arceri poſſent. Servi de furto convicti haud raro certis ictibus vapulabant, non raro caſtrabantur ſecundum legem Salicam. Magnæ pœnæ ſubdebatur, qui ſervum alienum, ancillamve occidiſſet. Qua in re Aquilianæ legis præſcriptum quadamtenus imitabantur. Sed & in dominos jure Francorum redundabant ſervorum delicta & maleficia, ſi vel tutudiſſent, vel vulneraſſent, vel occidiſſent, vel furati fuiſſent, vel incendiſſent, vel ſimile quid deſignaſſent: dabaturque actio adverſus dominum, cujus ſervus noxiam feciſſet. Unde & in veteri jure Romano tituli *De Noxalibus actionibus* leguntur, in quibus ſi damnati fuiſſent, deditione corporum, quæ deliquiſſent, evitare licebat litis extimationem. Unde *noxæ dedere* ſervum dicebant veteres, quum illi addicebatur, cui nocuiſſet: ſicut & in lege domino fur, qui compenſare rem furto ablatam non potuiſſet, venundabatur. Quippe noxiam damnum vocant Jureconſulti à ſervo illatum: *noxam* vero ipſum caput, quod ob noxiam deditur. Apud Alemannos hodiernos, quo liberiora ſunt ſervitia, hoc minus ipſorum nomine domini conveniuntur. Durat tamen æqualitas & inæqualitas, cujus ſupra meminimus, noſtra lingua *Gnoſſame & Ungnoſſame*, appellata. Neque raro pacto aut conventione accidit, ut ex aliena familia ſervam ducere meæ familiæ ſervo: contra & ejus familiæ, cum quo pactus ſum, ſervo ſervam itidem de meo dominio in uxorem accipere impune licet. Eam conventionem vulgo *den Roub* nominant, quoniam ancillas alienæ familiæ hoc modo matrimonii interventu ſervi noſtri in dominii

noſtri

Digitized by Google

noſtri familiam ceu prædam quandam abducere videantur, uxore in mariti non modo familiam, ſed etiam dominium translata. Quali pacto haud multis ſæculis exactis pluſcula Alemanniæ cœnobia Benedictina ſervitiis ſuis mutuum connubiorum uſum impune permiſerunt. Haud raro & hac conditione permiſſa ſunt ex pacto mutua illa ſervitiorum connubia, ut ſoboles inde procreata utriuſque domini communis eſſet, nec niſi partitione propria fieret. Habet autem & partitio ſuum ritum, ut alter dominorum maximum natu filium primum, deinde alter natu maximam filiam legat: hinc vice verſa ſervulum recipiat, qui prius ancillam, contra autem ancillam recipiat, qui primum ſervum legerat, quem morem dividendi Germanicè *den Wechſel* vocant.

Nunc ad chartam veniendum, quæ & Eccleſiaſticæ & Regiæ authoritatis de manumittendo ſervo ſacris ordinibus deſtinato meminit. Ubi advertendum, non hoc modo de cauſa, ſed aliis quibuslibet, ut eſt dictum, manumiſſionem in Eccleſia locum habuiſſe. Sic enim habet lex Ripuaria: *Hoc etiam jubemus, ut qualiſcunque Francus Ripuarius ſeu Tabularius ſervum ſuum pro animæ ſuæ remedio, ſeu pro pretio ſecundum legem Romanam libertare voluerit in Eccleſia coram Presbyteris, Diaconibus, ſeu cuncto clero ac plebe in manu Epiſcopi cum tabulis tradat, & Epiſcopus Archidiaconum jubeat, ut ei tabulas ſecundum legem Romanam, qua Eccleſia vivit, ſcribere faciat, & tam ipſe quam omnis creatio ejus liberi permaneant, & ſub tuitione Eccleſiæ conſiſtant, & omnem reditum ſtatus & ſervitium tabulariorum Eccleſiæ reddant, & nullus tabularius dinarium ante Regem præſumat jactare. Quod ſi fecerint, ducentis ſolidis culp. & jud. & nihilominus Tabellarius ipſe & poſteri ejus tabellarij perſiſtant, & omnes reditus ſtatus eorum ad Eccleſiam reddant, & non aliubi, niſi ad Eccleſiam, ubi relaxati ſunt, mallum teneant.* Hactenus Lex. Sed & Canones extant Conciliorum mediæ ætatis, quæ libertis Eccleſiæ ingenuitatem, niſi ex patroni conſenſu non permittunt, ad ſervitium interim revocantes libertos ingratos, qui patronis inſultaſſent: quorum & Gratianus meminit 12. quæſt. 2. ubi *de rebus Eccleſiarum non alienandis* agitur. Recte autem & Latinè ſcriba ille *familiam propriam* dixit. Ita enim in l. 195. ff. de verbor. ſig. definitur, quæ unius dominio paret. *Communis* autem *familia*, quæ duobus pluribusve dominis ſervit, ex Paulo Jureconſulto in l. ſi quis, ff. de Nox. act. Quemadmodum enim in prædiis & ægris ædificiisque, ita & in ſervitiis proprietas locum habet, ut *proprius* dicatur, qui in mea ſolius poteſtate eſt, & *propria familia*, quæ in meo ſolius dominio eſt. Non ſolum autem relative ſe habet proprius ſervus ad communem, ſed etiam ad alienum: Sæpe enim fit, ut in alienis mancipiis uſufructum aliquem habeamus, qui nobis vel in pignus dati, vel commodati, vel precario conceſſi ſunt, quorum interim proprietatem non habemus. Adhæc proprium ſervum manumittere licet, alienum etiamſi in uſufructu meo eſt, non licet, quod illius ſit jus manumiſſionis, cujus eſt proprietas: Proprias autem & ancillas dicimus, quæ uni domino ſerviunt, communes, quæ duobus pluribusve. *Teſtamentum* ſcriba ille haud recte pro inſtrumento poſuit, quanquam ſui ſæculi more eſt factum. Nam & in Ripuaria Francorum Lege, tit. *De venditionibus*: *Siquidem*, (inquit Lex) *aliquid vendiderit, & emptor teſtamentum venditionis accipere voluerit, in Mallo hoc facere debet. Portas* vero *apertas* ſolemni more chartis ingenuitatis inſerebant, utpote ex lege translatas, quæ ſic habet: *Si quis ſervum ſuum liberum fecerit & civem Romanum, portaſque apertas conſcripſerit.* Supra autem diximus, cum libertate etiam civitatem conceſſam fuiſſe, non in urbe modo, ſed etiam in provinciis, idque Divi Antonini conſtitutione, qui voluit, ut in orbe Romano qui eſſent, cives Romani efficerentur, ut Paulus IC. tradit in l. 4. ff. de ſtat. hominum. Quod ipſum declinantibus imperii rebus multo largius conceſſum eſt, Provincialibus videlicet in fide retinendis, ut vel ſervi ad libertatem perducti civitate donarentur. Unde & ad Francos idem mos deductus eſt, quum Franci confirmatis regni ſui viribus, & aucta etiam religione Romanorum prudentiam, quam ſummè ante oderant, amare jam atque etiam obſervare cœpiſſent. Citantur in Juſtiniani Codice verba Conſtantini (ut conjicio) Junioris ad Oſium Epiſcopum in tit. *De his qui in Eccleſia manumittuntur*, quæ ſic habent: *Qui religioſa mente in Eccleſiæ gremio ſervis ſuis meritam conceſſerint libertatem, eandem eo jure donaſſe videantur, quo civitas Romana ſolemnitatibus decurſis dari conſuevit. Sed hoc duntaxat his, qui ſub aſpectu Antiſtitum dederint, placuit relaxari*, &c. Ecce jus Romanum, quod B. Gregorius imitatus: *Nos*, inquit, *Montanum & Thomam famulos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cum Deo authore diſcernimus liberos ex hac die, civeſque Romanos efficimus, omneque noſtrum vobis relaxamus ſervitutis peculium. Hanc autem manumiſſio-*

Digitized by Google

miſſionis paginam Paterio Notario ſcribendam dictavimus, & propria manu una cum tribus Presbyteris prioribus, & tribus Diaconibus pro pleniſſima firmitate ſubſcripſimus, vobiſque tradimus. Actum in urbe Roma, &c. Hactenus Gregorius, *Presbyteros priores* vocans, qui & *Cardinales* dicti ſunt, longe alii hodie facti, quam tum fuere, cum opes & faſtum ignoravit Eccleſia. *Peculium* autem dixere Jureconſulti, quicquid ſervus domini permiſſu poſſidebat, quod à chartulario illo noſtro *peculiare* recte & Latine eſt dictum. Quicquid enim ad peculium attinet, peculiare dici poteſt, authore Valla libro ſexto.

Ludovicus autem, quo regnante Sigimarus manumiſſus eſt, Craſſi Imp. & Carlomanni patris Arnulphi frater fuit. His enim filiis pater Ludovicus Senior, qui & Alamannorum Rex multis in chartis cognominatur, regnum ſuum ſe vivo deſtinavit, Craſſo quidem Alemanniam, Carlomanno Bajoariam, quam dudum ſuæ ditioni adjecerat: Ludowico vero reliquam Oſtrofranciam, quæ & ipſa aliquid Alamanniæ continebat, attribuens. Extant tamen & antiquæ literæ, quæ Ludovicum Bavariam aliquamdiu tenuiſſe teſtantur. Sane jam Bajoariorum, jam Alamannorum ſeſe Reges inſcripſerunt Franci, qui tamen ſolis Bavaris aut Alemannis non præerant. Mortuo autem Carolomanno filius Arnulphus in Bajoariam ſucceſſit, ille qui deinceps Craſſo patruo defuncto imperium adeptus eſt. Alamanniæ enim Craſſum filium à Ludovico patre præfectum fuiſſe vetus charta teſtatur, cujus ſubſcriptio hæc verba habet: *Ego itaque Luito indignus monachus, nec non & Diaconus in vicem Thiethardi Præpoſiti ſcripſi & ſubſcripſi. Notavi diem Veneris VII. Idus Septemb. ann. XXXIII. Hludowici Regis, & ſub filio ejus Carolo Rectore ejuſdem pagi, in quo præfatæ res ſitæ ſunt, hoc eſt Briſcouue.* Scripta enim erat charta illa donationis in Bubliniſwilare. Neque ignorant vel mediæ ætatis temporum periti, pagum *Briſgouuicum* ad Alamanniam attinuiſſe. Nota omnibus *Bajoaria* eſt, ſed ignoti plerisque omnibus veteres Bajoariæ limites. Latiſſime enim patuit gentis illius ſedes, & ad alpes uſque Tridentinas porrectas fuiſſe conſtat. Comitatus enim, qui hodie Tirolenſis cognominatur, pars quondam Bajoariæ celeberrima fuit. Inde eſt, quod Ottho Friſingenſis Brixiam civitatem minorem non procul valle Tridentina ſitam in Bajoaria ſtatuit: ſicut & Norici tractus Orientalis, quem hodie *ſuper Anyſum* cognominant, Ducum Auſtriæ ditioni conjugiorum (ut creditur) interventu adjectus. Hoc denuo animadvertendum, chartam illam manumiſſionis non Comitem, ſed Ducem habere ſubſcriptum, quales multas vidimus, ſed frequentiores tamen Comitum nomine: Illa autem ætate & Duces & Comites, ut ſupra quoque dictum, non ſui juris, ſed Regum & Imperatorum officiarii ac veluti miniſtri erant. Neque obſcurum eſt, Alemanniam pro gentis charitate & fortitudine præſtantes Duces habuiſſe, qui poſteaquam collapſæ Francorum res fuerant, ſui juris facti potentiſſimum illum Sueviæ Ducatum ſunt auſpicati, qui multis ſæculis nec magnitudine, nec opibus, nec virtute ullum ſuperiorem habuit, hodie (ut regnorum inſtabiles ſunt vices) ita extinctus & abſorptus, ut ne nomen quidem admodum memorabile exiſtat.

Exemplum Manumisſionis coram Comite factæ, quod & tranſactionis ſpeciem præfert.

I*Gitur dum pluribus cognitum eſſe conſtat, qualiter nos N. & Advocatus noſter Poſſo partibus monaſterij N. quemdam hominem Unduruſt nomine ad ſervitutis jugum attrahere voluimus, & ideo in Mallo publico coram Comite Wodalrico, ſcilicet ego N. & prædictus Advocatus noſter Poſſo, illum pleniter ad ſervitium præfato monaſterio noſtro quæſivimus, nobiſque & ſucceſſoribus noſtris illum ſubjugare conati ſumus. Ille autem in eo conſilio, prædictus videlicet Unduruſt, ſtuduit ſe reconciliare quam ſervituti ſuccumbere, ſagacibusque flagitationibus à nobis & Advocato noſtro, ut ſe nobiſcum pacificare valuiſſet. At nos propter amorem Domini, illius rogitationibus ſenſum accommodantes conſentiebamus, reconciliationem non renuentes. Atque ob id jam dictus homo Unduruſt de medio quod habuit territorio inter Hagenbuah & Eligauge ac Snetta juchos quatuor ad reconciliationem nobis dedit, ſcilicet ut à die præſente ita ingenuus conſiſtat, quaſi ſi ab ingenuis parentibus ſit genitus: Noſque ea ratione illud accipientes, quatenus ipſe noſtra ex parte ab omni ſervitutis vinculo ſit exutus in perpetuum, totaque ejus agnatio, poſteritas & procreatio ſimiliter ſit abſoluta ſub ea conditione, quæ modo ab illo genita eſt, & deinceps progenita fuerit, tanquam ſi ex liberis fuiſſent parentibus procreati, hocque conſcriptionis vinculo firmari juſſimus. Actum in Wintarduro coram Voldarico Comite & cætero populo. Sig. N. Abbatis & Advocati ſui Poſſonis. Signa aliorum teſtium Voldaricus Comes, Adalbol, Wanzo,*

Adal-

Digitized by Google

Adalhelm, Nidger, Lanfrid, Aſtheri, Uto, Fridun, Lantoldt, Heitar, Vunniradt, Strello, Adalram, Other, Alpheri, Thiottert, Cuntzo, Hadabert, Wolfchrig, Huppert, Autho junior.

Ego itaque Thiothar recognovi & ſubſcripſi; notavi diem Mercurii, II. Id. Februar. Ann. XVII. Hludovici Regis in orientali Francia.

Sub Vodalrico Comite.

UTcunque barbara & inculta charta iſta viſa eſt, tamen dignam duximus, quæ adſcriberetur, quo conſtaret vel apud Alemannos veteri more ſervos errones aut fugitivos aut latitantes de ſtatu ſuo interpellatos à dominis, & ad ſervitutem revocatos fuiſſe. Hoc enim jure Romano ſecluſa omni temporis præſcriptione licebat: Elapſi autem ſervi & peregre profecti, quique in fuga eſſent, plerique dolo malo libertatem ſimulabant, nec parum negotii faciebant liberis hominibus, qui eos veluti liberos excepiſſent. Sæpe etiam vel cogniti recipiebantur, quo tutius poſſent latitare, & abſcondendi cauſa refugium præſtabatur, quod impune tamen non fiebat. Deprehenſi autem vel repetebantur priſtinam in ſervitutem, vel cum dominis pacti non ſine detrimento aliquo vel rerum vel pecuniæ oblatæ manumittebantur. Qua de re hodie urbes pleræque pagique liberi neminem utcunque meritum civitate donant, niſi tabulis oſtenſis, quæ de ſtatu ejus palam teſtificentur, quas vulgo *Mannrechte brieff* vocant. Non poteſt enim communi jure liberorum hominum gaudere, qui ullius hominis proprius eſt. Cæterum *Hludovicus* ille Rex, cujus in charta fit mentio, *Junior* fuit Craſſi & Ludovici & Carolomanni pater, cujus paulo ante meminimus. *Comes* autem *Vodalricus* ejus familiæ fuit, quæ à Kyburg cognominata eſt, celebri quondam, ſed prorſus extincta. Comitatus ipſe Kyburgenſis cum arce munitiſſima ditioni hodie clariſſimæ urbis Tigurinæ ſubjectus eſt. In eo ſitum eſt oppidum *Wintardurum*, etiamnum ita vocatum, ab Antonino autem in Itinerario ſuo *Vitodurum* dictum, cultum quondam & populoſum, ſed ab Alamannis provinciam ingreſſis afflictum, reſtauratum tamen: nec ſitus modo amœnitate, ſed copia etiam rerum quarumlibet, præterea civium ſingulari humanitate, celebratur.

Exemplum Concambii agrorum.

NOtum ſit omnibus tam praeſentibus quam futuris, quod ego Hartmutus Abbas monaſterij S. Galli una cum conſenſu fratrum & Advocati noſtri Heitares, quas Waldker in Zillenslatte ſub cenſu unius maldri habuit, hoc eſt LXII. juchos, ad nos recepimus, omnia videlicet ex integro tam domibus quàm aedificiis, campis, pratis, agris, paſcuis, ſilvis, viis, aquis aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, cultis & incultis, & deinceps poſſeſſuri, ea videlicet ratione, ut in Kebirateſmarca ipſe Waldker & legitima procreatio ejus aequalem partem illarum rerum totum tempus vitae ſub cenſu unius maldri ſine ulla contradictione in concambium recipiant, redemptione ipſarum rerum ipſis omnino denegata. Actum in ipſo monaſterio praeſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. Sig. Hartmuti Abbatis & Advocati ejus Heitar, qui hanc chartulam concambij fieri decreverunt. ſig. Thiotbardi Decani. ſig. Folchardi Præpoſiti. ſig. Hartmanni cellarij. ſig. Paldariti Portarij. ſig. Engilrami. hoſpitalarij. ſig. Richberti ſacratarij ſig. Ortwini Camerarij. ſigna aliorum teſtium, qui ibidem præſentes adfuerunt. ſig. Waldker. ſig. Waldram. ſig. Engilbold. ſig. Herbrandt ſig. Reginger. ſig. Lantprecht. ſig. Cannolf. ſig. Hangoz. ſig. Wallod.

Ego itaque Purgolfus indignus monachus ad vicem Ruadini monachi ſcripſi & ſubſcripſi; notavi diem quartam feriam III. Kalend. Iul. Ann. XXXV. Hludovici Regis.

Sub Adalberto Comite.

Digitized by Google

QUod ſæcula illa inconſultiſſima *Concambium* dixere, Latine *permutatio* dicitur, contractus longe vetuſtiſſimus, diverſus ab emptionis & venditionis contractu, qui poſterior tempore neceſſitate quadam adinventus eſt. Quicquid autem emi & vendi poteſt, hoc idem & permutari poteſt, pactis etiam & conditionibus intervenientibus. Extat autem in Pandectis titulus, *De rerum permutatione*, quo docetur, diverſam eſſe ab emptione & venditione, ad quem Lectorem remittimus. *Maldri* vocabulum Alemanicum etiamnum durat *malter*, quatuor modios noſtrates comprehendens. Apparet autem & in hac charta quàm difficulter Germanicas voces reddiderint ſcribæ illi & chartularii ſemilatini: Quod enim hic ſcripſit *Kebirates marca*, Majores noſtri *Gebhartzmarck* nominarunt, interim etiam *Gebhardswil. Zillenslate* autem *Zilſchlat*. Et videri poſſet vel Gallicè vel Anglicè peritiores fuiſſe Monachos quoſdam (Scotos etiam & Gallos quondam cœnobium noſtrum aluit) quàm Germanicè, niſi conſtaret multis poſtea ſæculis linguam noſtram vulgo ſcribi cœptam, atque ideo ne noſtros quidem admodum tritùm uſum linguæ ſcribendæ habuiſſe. *Adalbertus* autem, cujus hæc charta meminit, Comes fuit Durgavorum. Et extant adhuc villæ jam dictæ haud procul urbe noſtra, cujus agrum & limitem Comitatus quondam Durgavorum undiquaque attigit ad Alpes uſque Abtszellanas & vallem à Rheno cognominatam protenſus: cujus & merum imperium omne inter ſæculi ſpatium fuit tam in Abtzellano quàm reliquo cœnobii agro exercitum. Scripta eſt autem hæc charta XXXV. anno Hludowici, cujus ſupra mentionem fecimus, anno nimirum uno ante obitum Domini videlicet DCCCLXXVI.

Exemplum precariæ cum Concambo conjunctæ.

„ EGo N. cum manu Advocati mei „ Cozolti accepi à quodam homine „ nomine Augberto in Zurichgowe in „ loco qui dicitur Eskinhoua ad curtim „ Lintawa pertinente, VIII. juchos de terra ſtatim in jus monaſterii redigendos, & „ dedi ei alios VIII. juchos in Durgowe in „ loco qui dicitur Elinkowe, ea ratione ut „ dies vitæ ſuæ eandem terram ſub cenſu „ unius denarii poſſideat; ſimiliter & uxor „ ejus poſt eum, & poſt eorum obitum in „ jus monaſterii revocetur. Actum in Cella, Idib. Februarii, Anno imperii Caroli ſecundo, Adalberto Comite in Durgowe. Et hi ſunt teſtes, Othere, item Othere, Buoza, Adalram, Zuozo, Mangaloh, Cozolt, Erchanolt, Richart, Eburhart, Rathere, Vadolhart, Gebehart, Hiltebolt, Adalung, Richgowo. „

Ego Notker juſſus deſcripſi.

APparet & in hac & ſuperiore charta non permutaſſe monachos, niſi magno ſuo commodo, adeo ſemper avida rerum fuit monaſtica religio, quæ verecundius tamen primis iſtis ſæculis ſeſe geſſit, quàm poſtremis, quibus profectò licuit quicquid libuit, Regibus interim in utramque (quod dicitur) aurem inſigniter dormitantibus. Sæpe verò chartæ antiquæ *pagum Turegi à pago Durgavorum* ſeparant, interim uno utrumque nomine complexi, quem *Tigurinum* olim fuiſſe minime vana conjectura eſt. *Curtis Lintowa* hodie celebre oppidum eſt, *Lindavium* dictum, in lacu Brigantino, Annales monaſtici *Lintaugiam* vocant, cum cœnobio veteri, quam totam incendio conflagraſſe legimus Anno Salutis DCCCCXLVIII. Biennio videlicet poſt Rachilteæ mortem, quæ nota eſt Lintaugienſibus. *Curtes* Alemanni vocabant loca celebria oppidave, aut in ipſis oppidis domicilia celebrium hominum. Scripta autem eſt hæc charta Carolo Groſſo imperante, quem in Augia majore, quæ infra Brigantinum lacum eſt, ſepultum eſſe ſupra diximus.

Libuit & venditionis chartulam addere, Barbaram quidem illam, ſed veterem ante annos, minimum DCCCCXX. ſcriptam.

DOminis in Chriſto fratribus congregationis S. Galli, ubi Iohannes Epiſcopus vel Abbas præeſſe videtur cum Hartrico Decano & Bilifrido Præpoſito & aliis quamvis plurimis, Ego itaque Rihbertus filius Cotzberti venditor, conſtat me vobis vendidiſſe, hoc eſt in pago Durgavenſe in villa quæ dicitur Bettinowa, quicquid ego ab Adalſuinda cum eo pretio adquæſivi, hoc eſt jurnales XXV. cum omnia quidquid ad ipſam terram conſpicit vel continet, hoc eſt campis, ſilvis, pratis, paſcuis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, cum omni adjacentia vel appendicia à die præſenti de meo jure in veſtram trado dominationem habendi, commutandi, vendendi, vel quicquid exinde facere volueritis liberam ac firmiſſimam habeatis poteſtatem faciendi: & accipio à vobis ſervum nomine Rhadoinum adtaxatum precium coram teſtibus, quorum hic nomina continentur. Sig. Rihbertus venditor. „

„ tor. ſig. Wanzo. ſig. Iſo teſt. ſig. Erchan-
„ bert teſt. ſig. Thiotbaldo teſt. ſig. Gra-
„ manno teſt. ſig. Eoto. teſt. ſig. Haribaldo
„ teſt. ſig. Rehinbert. teſt. ſignum Wolf-
„ ram notar.

Ego enim Waringiſus Cancellarius rogitus & petitus à Rhiberto ſcripſi & ſubſcripſi, Anno IIII. regnante Carolo glorioſiſſimo Rege. Notavi ſub die quod feci menſe Iunios die octavo.

Sub Warino Comite.

ET hæc charta tam barbarè ſcripta, & quidem (quod mirari liceat) à Cancellario, illorum temporum in Alemannia inſcitiam arguit, paucis tum ac raro etiam repertis, qui Latinè poſſent id genus tabulas conficere. Satis enim viſum illis, ſi ſenſum ſemel qualicunque ſermone, modo Latinum reſiperet, exprimerent & ſignificarent. Mitigata tamen eſt poſtea barbaries Pipini & Caroli victoriis, quum devictis Longobardis Italiæ regnum Francico conjunxerunt, Inde enim & doctrina paulo amplior & linguæ quantulacunque puritas ad Francos & Alemannos eſt translata. Admonendus autem Lector hoc loco (quod ſupra quoque attigimus) vel in venditionis tabulis ſpecialiter nec nomina bonorum nec fines marcáſve, ut vocabant, ullas exprimi aut indicari: quod hodie tamen ita exigitur, ut caſſæ ſint tabulæ, quæ agri empti & venditi nec nomen nec ſitum aut fines continent. Quare indubium fuerit, illa ætate in lite mota plus teſtibus actum fuiſſe, quam tabulis. Unde & illud eſt, quod Franciçæ leges de teſtibus in emtionis contractu adhibendis ita cavent, ut ſi mediocris rei fuerit, ſeptem nimirum teſtes, ſin magnæ rei duodecim adhiberentur. Id quod & in tranſactionibus obſervatum eſt. Sæpe autem ſine tabulis contracta eſt apud illos emtio & venditio, ſolis teſtibus adhibitis puerisque accitis, qui ſolenni ritu admoniti memores eſſe rei ſemel peractæ, & ſic memoriæ rei ad legitimum aliquod præſcriptionis tempus durare poſſent. Sic enim habet lex Ripuaria de traditionibus & teſtibus adhibendis: *Si quis villam aut vineam vel quamlibet poſſeſſiunculam ab alio comparaverit, & teſtamentum accipere non potuerit, ſi mediocris eſt cum ſex teſtibus, ſi parva cum tribus, ſi magna cum XII. ad locum traditionis cum totidem numero pueris accedat, & ſic eis præſentibus pretium tradat, & poſſeſſionem accipiat, & unicuique de parvulis alapas donet & torqueat auriculas, ut & poſtmodum teſtimonium præbeant. Si autem teſtes non potuerit congregare, ut ei teſtimonium præbeant, tunc rem ſuam cum ſex vel cum ſeptem cum ſacramenti interpoſitione ſibi ſtudeat evindicare.* Moris enim erat Francis & Alemannis, ut unus aliquis, cui controverſia mota fuiſſet, cum pluribus pro fidei ſuæ teſtificatione ad jurandum admitteretur, ſingulorum dextra manu non levata, ut hodie fit, ſed ſupra capſula, cui reliquiarum aliquid ineſſet impoſita, ita tamen, ut ejus, cujus cauſa vertebatur, ſuprema manus eſſet, & reliquas prehenderet, qui & ſolus concepta ſacramenti verba proferebat, *Sic me Deus adjuvet, & illæ reliquiæ, ad quas manus illas comprehenſas habeo.* Hinc Thaſſilonem Bajoariorum Ducem Pipino & filiis ejus obedientiam & fidem manu primum ſuper Dionyſii, deinde ſuper Martini, tertio ſuper S. Germani corpus cum primoribus ſuis impoſita juraſſe apud Urſpergenſem legimus. Utitur autem præfata lex verbo *evindicare*, pro eo quod *evincere* Romani dicunt, quod emphaſin quandam habet. Plus enim eſt, quam vincere. Nec enim ſuperare tantum eſt judicio vindicationis, ſed etiam rem vel poſſeſſionem abducere, Hinc *vindiciæ* pro poſſeſſione in legibus antiquis Duodecim tabul. & apud T. Livium.

Transactionum conventionumque Chartas pacationum vocabant, quarum unam tempore Caroli Calvi æditam deſcripſimus, quæ ſic habebat:

N*Otum ſit omnibus, videlicet præſentibus & futuris, quod ego Salomon Junior, Coſtantienſis ſedis Epiſcopus, & Hartmu*t*us cœnobij S. Galli Abba, una cum convenientia & conſilio utroque loco fratrum cæterorumque fidelium noſtrorum omnem malitioſæ artis litem atque diſſentionis contentionem de ſubſcripta re ipſis in locis in futurum præcavendum ſtatuimus inter nos, ut venerabili Abbati & fratribus prædicti monaſterij decimam in ſubnotatis locis (ſicut illius temporis in illorum erant veſtitura) concederemus, hoc eſt in Mechingen ſimul cum Salica terra & hobis, quæ Canonicis pertinebant, & in Hemihoſun cum Salica terra & hobis & in Goldahun cum Salica terra ſimul cum illa hoba quæ illi adjacet, cujus decima tunc in mea veſtitura erat, quod & ita feci, ea ſcilicet ratione, ut mihi contra donarènt quicquid in Lienzewilare habuiſſent, & in villa Buoch hobā unam,*

Digitized by Google

unam, & in Syrnaha curtilem unam ſimul cum adjacente prato, & quicquid habuiſſent in ſylvicula, quæ dicitur Tegernmos inter Syrnaha & Gloten, quod & ita fecere, & ut firmior & credibilior omnibus in futurum maneret, placuit inter nos chartam pacationis ex utraque parte allevari, quod Tuitiſce Suonbuoch nominamus, cum manibus Advocatorum noſtrorum Iſamberti & Lantolfi, ſucceſſores noſtros ammonendo ut abſque ullius inquietudinis ſcrupulo inconvulſa & ſtabilis omni tempore in ævum permaneat. Sig. Salomonis Epiſcopi & Hartmuti Abbatis qui hanc chartam pacationis fieri decreverunt. ſig. fratrum Monachorum, Perenhart, Rimeding, Iob, Erfolt, Signa fratrum canonicorum, Henno, Etcho, Tugeman, Hartprecht. ſigna cæterum teſtium, Hartpert. Engilbold. Sano, Vntto, Wetti, Starcafrid, Ruobbert, Thietbold, Ruohtpert, Werdo, Herebrant, Otto, Wolfram, Miloh, Hugoz. Actum in villa Romanishorn Anno regnante Imp. Carolo II. ſub Comite Adalberto, menſ. Iun. die Veneris, indictione XV.

Ego Etcho indignus Archipresbyter juſſus ſcripſi.

TRes *Salomones* Epiſcopos non magno temporis intervallo ſedes Conſtantienſis habuit: primum ſub Ludovico Pio honoratum virum, ſecundum Iuniorem cognominatum ſub Ludovico Iuniore & fratre ejus Carolo Calvo, cujus hæc charta meminit, quo cum monachi Sangallenſes graviſſimam diſcordiam exercuere, non ea modo cauſa, quod exigere quædam præfractius à noſtris videretur, ſed illa quoque, quod vel illa ætate (uti diximus) cœnobiis opulentioribus inviſum erat factum Epiſcoporum nomen, & odio, ut ſic dicam. Vatiniano diſſentiebant Epiſcopi & Abbates: Tertium, qui ſimul & Epiſcopus Conſtant. & Abbas S. Galli & Augiæ Majoris fuit, minime malum Præſulem, à quo parochia altera oppidi noſtri ad D. Magnum Arnulpho Imp. conſentiente fundata eſt. Regum enim & Imp. ut alibi quoque diximus, non Pontificum conſenſu illis ſæculis Francia & Alemannia Eccleſias inſtituebat, neque aliorum quàm Regum jus illud inveſtituræ, quod vocant, erat. Unde & in hac charta *veſtitura* intelligitur jus poſſeſſionis concedendæ, quod Epiſcopi Abbatesve à Principe accepiſſent, niſi videri queat *veſtituram* hic dici, quæ vulgo *Lehen* dicitur. *Salica* autem *terra* dicebatur, cujus hæreditatem ſoli mares adibant, nulla prorſus parte ejus ad fœmellas attinente, veluti lege Salica cautum erat. Et hodie extat lex ſub titulo, *de Alode*, qua voce quid ſignificatum videatur, à Rhenano eſt explicatum. *Tuitiſce* dixit quod vulgo Theutonicè: nam & *Theodiſcam linguam* illi dicebant, hoc eſt Germanicam, *die Teutſche Sprach*. Alemannis *Suuonen* erat pacificare, reconciliare, tranſigere. Unde *Suuonbuoch*, charta id genus conventiones complexa. Extant adhuc villæ illæ Durgovicæ & vicus *Romanshorn* vulgo dictus non incelebris occiduo in littore lacus Brigantini medio in tractu inter Conſtantiam & S. Gallum.

Sed & Abbatiſſæ omne genus Chartas edebant, quarum unam precariam vidimus ſatis longam hoc initio.

C*Hriſti igitur favente clementia, Ego Irmindrud & Berechtrud venerabiles Abbatiſſæ filiæ Vodalrici Comitis & Perechteidæ una cum conſenſu amicorum noſtrorum & cum manu Advocati noſtri Iuoni, complacuit nobis, ut res quas nobis Engilbiric. tradidit ei iterum per hanc chartam precariam præſtaremus*. In fine autem ſic. *Actum in loco qui dicitur Ahadorf in ipſa Eccleſia S. Alexandri Martyris publice præſentibus iſtis*, &c. in ima autem parte ſic:

Ego itaque Notpertus indignus Presbyter ſcripſi & ſubſcripſi. notavi diem Sabbathi III. Kalend. Auguſt. luna XXIIII. Anno V. Caroli Imp.

Comite vero Adalberto.

UNde conjicimus, Durgavicas fuiſſe, fortaſſis ejus cœnobii, quod proxime Vitodurum ad Toſam amnem ſitum eſt. Alterum enim, quod ſupra vicum Ahadorfad Aham amnem cernimus, non ita vetuſtum eſt, ut ejus Abbatiſſas intelligere queamus. Habet enim pagus Durgouuicus cœnobia puellaria multa tum vetuſta, tum etiam opulenta. Supra autem diximus, in *Ahadorf*, præpoſituram quondam extitiſſe, quæ poſtea in locum Durgavorum, quem *Vilam* nominant, translata videtur, ſuppreſſo quidem præpoſituræ nomine & inſtituto vicario, qui ab Abbate Sangallenſi reditibus contrahendis aliiſque id genus negotiis adminiſtrandis præficitur. *Wila* ſanè villa fuit, dein vicus, demum caſtrum Comitum Toggenburgiorum, qui & ipſi Franciciæ originis fuere, poſtremo

Digitized by Google

mo cœnobio Sanct. Galli pietatis ergo magna ex parte donatum eſt ſub Abbate Chunrado à Buſsnang, an. Domini MCCXXVI.

Supra à nobis dictum eſt de fraternitate monaſtica & conſortio illo operum, in quod non domeſtici modo & indigenæ, ſed exteri etiam & peregrini homines recepti ſunt tanta acceſſione capitum, ut fœminæ etiam ſororum in numero cenſerentur, præterea & Reges & Nobiles fucata illa communione freti *fratres conſcripti* vocarentur, quod Chronica noſtratia palam teſtantur. Proinde exemplum unum & alterum ex monaſterii Sangallenſis Annalibus deſcriptum huc adpoſuimus, quo & hujus generis chartarum Lectori copiam faceremus. Dignæ enim ſunt, quæ expendantur. Ac primum quidem peregrinam, mox domeſticam referemus.

Anno ab incarnatione Domini DCCCCXXIX. *indictione* II. *Kenouuald venerabilis Epiſcopus profectus ab Anglis, omnibus monaſteriis per totam Germaniam cum oblatione de argento non modica & in id ipſum à Rege Anglorum eadem ſibi tradita viſitans Eidibus Octobris venit ad monaſterium S. Galli; qui gratiſſime à fratribus ſuſceptus & ejuſdem patroni noſtri feſtivitatem cum illis celebrando quatuor ibidem dies commoratus eſt. Secundo autem poſt quam monaſterium ingreſſus eſt, hoc eſt in ipſo depoſitionis S. Galli die baſilicam intravit, & pecuniam ſecum copioſam attulit; de qua partem altario impoſuit, partem etiam utilitati fratrum donavit. Poſthæc eo in conventum noſtrum introducto omnis congregatio conceſſit ei annonam unius fratris, & eandem orationem; quam pro quolibet de noſtris ſive vivente ſive vita decedente facere ſolemus; pro illo facturum perpetualiter promiſit. Hæc ſunt autem nomina, quæ conſcribi juſſit; vel oravit, Rex Anglorum Adalaſtran, Kenouuald Epiſcopus, Wighart, Kenun, Cuonrat, Kronolaf, Vundich, Keondrud.*

Ex annorum ſupputatione clarum fit, Kenouualdum illum Hainricho Primo regnante Sangallum veniſſe, impetratum ſcilicet, *annonam*, quam vulgo hodie *præbendam* vocant, & precum communionem, quæ qualis fuerit hoc ipſo docetur, quod non niſi paciſcentibus, aut liberaliter offerentibus conceſſa eſt. Nemo vero miretur Germanicorum nominum apud Anglos uſum, quem hæc Annalis commonſtrat. Ipſi enim Angli Germani fuere, à littore Germanico in ipſam Britanniam tranſlati circiter Valentiniani imperium: quo tempore & Saxones Britanniam inſulam invaſiſſe notius eſt, quàm ut indicari multis debeat.

Aliud Exemplum.

A*nno incarnationis* DCCCCL. *Comes Saxonicus Marchio contra Sclavos vir religioſus, Kero nomine, à liminibus Principum Apoſtolorum reverſus monaſterium S. Galli orationis cauſa viſitavit. Qui cum à fratribus benigne & hoſpitaliter fuiſſet ſuſceptus, ſpiritali, ut creditur, admonitus inſtinctu, ſtudium ſanctæ converſationis ſibi corde tenus placere profeſſus eſt, cepitque humiliter & luctuoſiſſime à patre monaſterii flagitare, ut in conſortium fraternitatis mereretur admitti. Libras quoque argenti octo loco ſancto devote & fideliter obtulit: & ſi quo pacto vel apud Regem, vel apud quemlibet Procerum proprietatem ſive poſſeſſionem quamlibet infrà terminos Alemanniæ conſequi potuiſſet, monaſterio ſine dubio collaturum eſſe promiſit, & in omnibus cœnobii neceſſitatibus ſive negotiis juxta ſcientiam facultatemque ſuam tam in palatio, quam in privato infatigabiliter adſtiturum. Cujus precibus Abbas cum congregatione annuens omnem conſuetudinariam fratrum conſtitutionem ſive in orationibus ſeu veſtitu & veſtualibus tam viventi quam defuncto ex integro condonavit, ut hoc nulla poſſet oblivione deleri vel negligentia intermitti per annos ſingulos* X. *Kalend. Apriles* (*quomodo hæc & expetiit & obtinuit*) *commemorationem ejus inter ſacras miſſarum hoſtias ſancitum eſt fieri, hanc denique pactionem in regula monaſterii inſcriptione firmari.*

EX anno incarnationis Chriſti, cujus hic mentio fit, colligimus Abbatem Cralonem ad hunc modum cum Kerone Marchione pactum fuiſſe, quo anno Ottho primus etiam dum Rex ingenti cum exercitu Italiam ingreſſus tractum illum circum Padanum, quem veteres togatæ Galliæ tribuerunt, ſubjugavit, quartodecimo demum anno Romæ à Joanne Pontifice una cum filio Otthone coronatus. Potuit igitur Kero, ſoluto Otthonis exercitu; Romam proficiſci, atque inde reverſus Rheticis jugis ſuperatis Sangallum divertere. Mirum autem in illis ſæculis factitiam illam monaſticorum operum communionem tanto in pretio habitam fuiſſe, ut haud temere ullis niſi eximie donantibus, aut alioquin grandia pollicentibus paciſcentibusve concederetur, & noſtros (Francos dico & Aleman-

Digitized by Google

nos) ſic involvi errore potuiſſe, ut labes & ſordes, humanam puto juſtitiam, auro, argento, agris, mancipiis comparare & ſuam facere maluerint, quàm juſtitiam Chriſti, & illam verè Eccleſiaſticam bonorum omnium *κοινωνίαν*, quam in Symbolo profitemur, veſtigare & prehendere, quæ profectò nec auro nec pretio ullo venit, ſed emptore rejecto gratis datur, nec ab ullo prehenditur, niſi gratis eam ſibi offerri exhiberiq; ſciat & intelligat, damnatis interim & anathemate percuſſis, qui ſuam juſtitiam tam operoſam divinæ juſtitiæ, quæ fide eſt, ſi non præferunt ſaltem æquant, vel divina gratis accepta ad quæſtum & nundinationem abutuntur, negotiantes in templo Domini, & oves Chriſti religionis prætextu deglubentes. Monachi enim horum ſæculorum non ſolum ſua in opera invitabant omne genus mortales, redemtibilia videlicet ad vitam & ſatisfactionem, ſed opus etiam eleemoſynæ in ſe collatum ita extollebant, ut haud temere ulla in parte rectius locatum videri deberet. Solam enim & maximam eleemoſynam jactabant, qua collegiis monaſteriisq; ſubventum fuiſſet. Quod ipſum veteres chartæ fuſiſſime teſtantur, quarum unius exordium modo (ne faſtidio Lectori eſſemus) adſcribere libuit, quod ſic habet:

Dum fragilitas humani generis pertimeſcit ultimum vitæ tempus ſubitanea tranſpoſitione venturum, oportet ut non inveniat unumquemq; imparatum, ne ſine aliquo boni operis reſpectu migret de ſæculo, niſi dum in ſua poteſtate conſiſtit, præparet ſibi viam ſalutis, per quam ad aeternam ſalutem valeat pervenire. Igitur ego Reginſind tractans pro Dei timore, vel remedio animae meae, & anima filii mei Perchtoldi, &c. Scripta vero fuit charta *Anno* 11. *imperii Caroli, Regni* autem XXXV. *ſub Erloino Comite.* Unde ſatis conſtare puto, qualem opinionem Monachi animis hominum infuderint. Excuſationem tamen mereri Principes Francos, ſupra eſt dictum, qui certo deſtinatoque animo religionem Chriſtianam ſuis illis conatibus & expenſis non aucturi ſolum, ſed culturi etiam erant: aliam autem, quam excolerent, quamque auctiorem facerent, non habebant, quàm quæ ipſis ad fidem nuperrime converſis fatali illa temporum calamitate fuerat oblata. Adhæc non parvam utilitatem conſecuti ſunt in diſciplina & doctrina monaſteriorum veterum, quæ exilis & modica, licet multis in cœnobiis fuerit ac vix digna æſtimatione, ſi veterum, hoc eſt earum, quæ ante Gregorium floruerunt, Eccleſiarum cum doctrinam & eruditionem, tum etiam fidem & pietatem contempleris: tanta tamen & talis fuit in gente illa inculta & barbara, nec ita pridem ad religionem adducta, ut hæc ipſa ſine illa parum conſtatura videretur. Quare & Nobiles & privati homines ingenti illa errorum, ut ſic dicam, inundatione velut torrente quodam abrepti, quàm optime locatas putabant opes ſuas, ſi eos in cœtus illos monaſticos, fucatam videlicet operum & ceremoniarum obſervantiam, contuliſſent. Arbitrabantur enim homines Franci & Alemanni, candidi quidem, ſed barbari, & nuper ad Chriſti fidem converſi, juſtitiam vitæ aſſequi ſe opere horum tam liberali, neque non ut minus pauperibus largiebantur, qui tamen nec egeni, nec ærumnoſi aut miſerabiles erant, ſed ultro & ſponte pauperes, quorumque majores homines minime mali divitias ut noxias, & adverſas religioni jamdudum exploſerant, non ignari, quantopere Dominus ſtudium divitiarum in Phariſæis damnarit, & quem in finem erumpere ſoleat immodica rerum cupiditas de qua intra diſſeremus. Nunc ad *Keronem* veniendum *Marchionem contra Sclavos*, qui haud dubie extimum limitem regni Francorum tenuit. Franci enim Romanos imitati extremis devictarum gentium finibus illuſtres, & rei militaris peritos viros imponebant, ad coërcendas videlicet finitimorum incurſiones, qui deinde à *Marca* hoc eſt limite, *Marchiones* vocati, vulgo, quos & *Margrafios* vocamus. *Sclavi* autem ab ortu & meridie Saxones attingebant: ab ortu quidem *Poloni*, & conjunctim à quibusdam *Sclavo-Poloni* poſtea dicti: à meridie autem *Boihemi.* Ut conſtare inde poſſit Keronem familiæ Marchionum Brandenburgenſium fuiſſe, qui ab ortu Solis Polonos, à meridie Boihemos finitimos habent, Scythicæ originis populos, quorum pars & illi fuere, qui Danubium tranſgreſſi juſta Illyrici parte occupata, ſoli hodie nomen retinent. Quanquam autem ad inſtitutum non attineat: tamen non indignum eſt memoratu, Poloniam & Bohemiam hoc Chriſtianiſmo debere, quod cum ante Ducibus paruiſſent, ſtipendiariæ ſcilicet Germaniæ Imperatoribus, poſtea Reges acceperint. Primum enim Regem Poloni accepere Hainricho V. imperante, circiter an. Salutis MLXXVII. Bohemi autem à Friderico I. qui Ænobarbus cognominatus eſt. Contra Regna fuiſſe conſtat, quæ hodie non niſi Duces habent, ut ampliſſimum quondam Burgundionum regnum, præterea & Italorum Togatæ Galliæ, quod Gotthi, Longobardi & Franci, & ex Italia oriundi Berengarii multis ſæculis adminiſtrarunt, hodie in Ducatus diſtractum eſt. Sed & Germaniæ regiones aliquot Duces habent & Margrafios, quæ quondam vetere hiſtoria teſtante Reges habuere, niſi iidem olim dicti ſint *Reges*, qui hodie Principes aut Duces, quod ſanè quàm & proximè ad veritatem alludere videtur.

Sequi-

Digitized by Google

Sequitur exemplum fundationis Parochiæ ſub Hainricho Quarto: Quod quidem apponere libuit, ne non & hujus generis formulam veterem Lectori exhiberemus.

„ QUoniam ex varietate rerum mortalium & temporum continuata prolixitate & humani generis debilitate memoria rerum geſtarum oblivionis irreptione extruditur, ideo prudens induſtria hominum id quod poſteritati voluit eſſe certum, ſæpiſſime reliquit ſucceſſoribus ſuis teſtamentis confirmatum. In nomine ergo ſanctæ & individuæ Trinitatis notum ſit omnibus tam futuris quam præſentibus, quod ego Notportus monachorum S. Galli Eccleſiæ Abbas in novali loco, qui Abbacella nuncupatur, in convalle circumpoſitorum montium ſito baſilicam ad ſervitutem Dei condidi, quam & ædificatam à Thietmaro Curienſi Epiſcopo cum licentia & rogatu Rumaldi Conſtantienſis Eccleſiæ Præſulis per legitimam conſecrationem loci illius incolis ad oratorium ſtabilivi, denique hanc candem Eccleſiam præbenda pueri unius de clauſtro noſtro & una Watſpenda & beneficio unius Manſus & omni poſt ſubſcriptæ decimationis determinatione dotavi, à monte Hersberck, ab alpe Solim, à Maggeliſalpa, à Berental, à Portariſapla, à Chranperch, à rivulo Buchenbach, ab oſtio fluvioli Rota uſque dum fluit in Sitterum uſque ad originem, ita ut proclivitas circumpoſitorum montium ad eandem Cellam ſecundum liquentiam nivis imminet apertiſſime determinavi. Hanc etiam dotationem ſacerdoti ibidem Deo ſervienti banno Rumaldi Conſtantienſis Epiſcopi conſenſu fratrum noſtrorum perpetuo jure ſtabilivi. Facta ſunt hæc anno ab incarnatione Domini MLXI. inditione nona, regnante Rege noſtro Hainrico Romanorum Imper. anno quarto. Signa teſtium, Wittone Advocato, Oprecht, Azzo, Tietprecht, Vodalrich, Liebo, Regonolt, Eppo, Heilman, Wolfracht, & cæteri complures.

NOtpertus hic viceſimus quintus fuit inter Abbates monaſterii Sangalli, qui primus omnium, quod quidem obſervare potuerim, Anniverſarium ſuum ita inſtituit, ut privatim de ſuo legaret, quod illius peragendæ expenſis ſufficeret. Morem enim illum jam tum in orbem invexerant dogmata magiſtrorum quorundam, qui merito & interceſſioni monaſticæ nihil non tribuerunt. Porro *Novalem locum* vocat nuper excultum & habitare cœptum. Ager enim, qui hodie *Abtzellanæ* ditionis eſt, univerſus paucis retroactis ſæculis monaſterii S. Galli fuit, paulo incultior tum quàm eſt hodie, ſed & ſervitute obſtrictis colonis ejus, qui tum omnes monaſtici dicebantur, vulgo *Berglent*, *Immontani* interim vocati. Verum ſervilia incommoda primum quidem armati detrectarunt, haud leviter afflictis monaſterii rebus; deinde ab iiſdem pactionum tranſactionumque interventu magna ex parte liberati ſunt circiter annum Domini CCCCIII. ex quo tempore primum unum in nomen Abtzellanorum coaluere populi aliquot finitimi, qui antea & foro & judicio erant diſcreti, coloni tamen monaſtici & Abbatis imperii omnes. Anno poſtea Domini MCCCCLII. Pagus Helveticus facti. Puto autem *baſilicam* vocari in hac charta, quam nos vulgo *Eccleſiam*, veteres & *aedem ſacram*, & *oratorium*, item *ſacrarium* & *aediculam* etiam nominarunt. Ambroſius *baſilicas* vocat domus Chriſtianorum publicis conventibus conſecratas, in quibus ſacræ lectiones & tractatus, præterea & orationes, & miſſa, hoc eſt, cœna Dominica, peragitur: id quod abunde ex libro Epiſtolarum ejus quinto colligitur. Veteres publicis uſibus deſtinatas ædes *baſilicas* dicebant, in quibus judicia exercebantur, quæ hodieque in pluſculis Italiæ urbibus nomine licet mutato durant. Veroſimile autem primos Chriſtianos id genus palatiis Principum favore uti cœpiſſe, atque inde exſtructis templis ad cultum Chriſtianum conſecratis nomen baſilicarum relictum eſſe. Sed & illud obſervandum, in hac charta ne verbo quidem fieri Romanæ poteſtatis mentionem, ſed Epiſcopos tantum memorari, ut quorum tunc temporis integra fuerit ſuarum diœceſeon adminiſtratio, quæ primum quidem Hainricho Quinto oppreſſo, poſt vindicatum inveſtituræ dominium Romanæ ditioni patuerunt. Anni igitur CCCCLXXVII. ſunt, ex quo Abtzellana Eccleſia conſtituta eſt, quæ vetuſtate tamen omnes alias ejus pagi vincit, una Heriſova excepta, quam ſatis conſtat ſub Carolis & Ludouuichis Francorum Regibus celebrem fuiſſe, duobus ſæculis antequam Abtzella conderetur. *Caſa* autem, vulgo *Vff Gäß*, etiam antiqua eſt ad vallem Rheni pertinens, à qua parte & provincialia & Gallica vetera quædam nomina etiamnum durant. Recentiſſimæ ſunt Trogenſis & Tufenſis, & quæ Gruoba cognominatur, intra ſæculi ſpatium jure videlicet ſeparationis (ut vocant) conſtitutæ, quum antea priores duæ ad Parochiam urbis noſtræ, quæ ad D. Laurentium eſt, attinerent, tertia autem Rorſchahenſem, ut matrem agnoſceret. Inveni autem & Hunduuilanam ad ædem S. Leonardi in noſtro ſuburbio pertinuiſſe. Ante Abtzellanam

lanam nulla prorſus immontana in illis partibus Eccleſia extitit, ſed ad eam, quæ Sangalli eſt, aliaſq; præterea quæ in valle Rheni, & juxta lacum Brigantinum jacent ab immontanis populis concurſum eſt, ſtatis quidem diebus, ut olim in Alemannia tota, nec niſi ad publicas miſſas, quæ feſtis diebus peragebantur. Privatas enim diu ignorarunt Parochiæ, neque tantum emolumenti ex anniverſariis fuit, quantum eſt hodie, vel ipſo Nortperto teſtante, qui profecto novam illam Eccleſiam tam liberaliter non donaſſet, ſi quæſtus ille tantopere poſtea auctus eum, quem hodie cernimus per Eccleſias, locum habuiſſet. Verum hic de ſuo attulit Eccleſiæ ad Dei ſervitutem (ut ipſe ait) conditæ, quod quidem licet teſtibus adductis & ſignato diplomate perpetuo jure in illius poſſeſſione & manu eſſe voluit, non banno modo Epiſcopi, ſed fratrum etiam conſenſu confirmatum: tamen Nortperti poſteri detrahere illud jam dictæ Eccleſiæ auſi, quod ille perpetui juris titulo donarat, hi rurſum incorporatione intervenìente ſui juris fecerunt, reſciſſis ſemel, quæ ab illo tam ſanctè erant conſtituta. Unde ſingulis poſtea annis multam pecuniam decimarum nomine à monachis eſt exactum, donec Diethelmi Abbatis conſenſu factum eſt: ut quod majores ſui Eccleſiæ illi abſtraxerant, Abtzellani denuo redimerent, quod ſanè non mediocri pecunia eſt factum, *Watſpendæ* vox barbara veſtium donationem ſignificabat, quas hodieque certo tempore ſuis Abbates & Epiſcopi tribuunt. *Watt* Germani veſtitum vocant, & *Watman* dictus vulgo, qui pannos vendit. *Spendæ* autem vox apud nos etiamnum durat, qua annonam certo die certoque dimenſu pauperibus diſtribuendam ſignificamus. Quod autem *liquentiæ nivis* charta meminit, de vulgari itidem & veteri ſermone Alamannico detractum eſt. Antiquæ enim tabulæ Germanicæ annis plus ducentis ante nos ſcriptæ hæc ferme verba habent, *von obnende der Bergen, als der Schnee ſchmiltzet*, ut & Norpertus decimas ad ea uſque montium juga extenderit, à quibus introrſum nives colliquatæ diffluerent. Certè Alpium & fluviorum & montium nomina, quorum hic mentio fit, in pago Abtzellano etiamnum illæſa perdurant. Illud obiter hic memorandum, legi paſſim donationum chartas, quæ ſub Hainricis, Chunradis, Otthonibus uſque in Hainrichum Quartum, & amplius editæ ſunt, teſtium nominibus fere Alemannicis & Francicis, quæ quidem primum ſub exceſſum Hainrici Quinti nova illa temporum facies mutare cœpit, cum Pontifices exorto ab Imperatoribus inveſtiendi jure ſanctionibus ſuis jam in Germania ac mox paulo regnare cœperunt, illato ſimul & Hebræorum, & Græcorum, & Latinorum nominum uſu & veterum chartarum formula rejecta, & Anniverſariorum fundationibus (ut vocabant) novis chartis vitiata. Poſt Gregorium enim Septimum ſuſpectiſſimæ vitæ Pontificem, Doctores emerſere Scholaſtici, qui Gregorii umbras & viſiones admirati, inſuper & novas quaſdam commenti Purgatorii opinionem orbi immodicè commendarunt. Unde noſtris anniverſariorum, oblationum, ſatisfactionumque negotiatio commendata eſt, quam paulo poſt & indulgentiæ ſecutæ ſunt: Primum quidem Epiſcoporum privatæ, nec niſi præſcripto modo & tempore, demum & Pontificum generales & vivis & mortuis attributæ, quæ multis ſæculis Eccleſias Occidentis ingenti cum religionis ruina quæſtuoſiſſima nundinatione expilarunt. Atque hactenus quidem de Collegiorum & Monaſteriorum ſtatu diximus. Supereſt, ut de diſciplinæ caſu & temporum inclinatione, (quamvis id magna ex parte in operis tranſcurſu à nobis tactum ſit) pauca quædam ſubjiciamus.

Conſtanter autem produnt mediæ ætatis Chronica noſtratia circiter exceſſum Imperatoris Hainrici Tertii, ſaturata jam quadamtenus avaritia, cleri ambitionem longè maxime incrudutſſe, nec defuiſſe hiſce temporibus Epiſcopos & Abbates, qui opibus ſuis, præterea & Principum indulgentia animati jam dum de regnis dominiisque inſtituendis cogitare cœperunt, annis à morte Caroli plus minus ducentis quinquaginta. Poſt Arnulphum enim & filium ejus Ludovicum ita largæ factæ erant Principum donationes, ut oppida etiam & vici Epiſcopis concederentur, & Ducatus etiam permitterentur Epiſcopis. Nam & multis annis Francorum Ducatum, quos Orientales hodie vocant Wirtzburgenſes Epiſcopi tenuerunt, unde & Ducem Franciæ ſe nominat Antiſtes ille, ſicut Epiſcopus Alſatiæ Landtgrafium. Siquidem & in aulis Regum magno honore dignabantur, & plauſibilem illum morem prædicandi Evangelii adeo non poſuerunt, quin vel Archiepiſcopis moris fuerit ſtatis diebus ſuggeſtum conſcendere, & Domini ſermonem Eccleſiis annuntiare. Et tempore, ut tradit Lambertus, monachorum nomen vehementer infamatum eſt, ad quæſtum videlicet & ambitionem converſis cœnobiis, quum monachi tamen vel hac maxime de cauſa orbi ſeſe commendaſſent, quod nomine & habitu, ſed voto etiam & profeſſione ſæculi curis ſeſe & juramento quidem intercedente ſubtraxiſſent. Proinde, ut idem author ſcribit, miratus eſt mundus, unde tantus pecuniarum ſcateret fluvius,

Digitized by Google

vius, unde Tantali & Crœſi opes in privatos homines congeſtæ fuiſſent, in eos (inquam) homines, qui crucis ſcandalum & paupertatis titulum oſtentarent, neque aliud præter victum & veſtitum quærere ſe & optare ſimulaſſent. Ut profecto ex Deo eſſe deprehendamus, quod ab Apoſtolo dictum eſt, *Avaritiam* ſcilicet, *radicem omnium malorum eſſe*: & vere dici queat de diſciplina Eccleſiaſtica opibus vitiata & corrupta, quod eſt à Satyrico Poeta de Romana parſimonia dictum:

> *Prima peregrinas obſcena pecunia merces*
> *Intulit, & turpi fregerunt & ſæcula luxu*
> *Divitiæ molles*, &c. ———

Solis enim divitiis omnem morum & religionis vitiatæ corruptelam acceptam referimus. Proinde luxatæ jam & taceſcenti veterum cœnobiorum diſciplinæ novi (quos vocant) ordines ſucceſſere. Eodem enim Hainricho imperante ſub Victore Tertio *Carthuſienſes* Brunone quodam authore prodierunt, ærumnoſum & inutile hominum genus, & ut equidem ſentio, nigra bile gravatum. Mox & *Ciſtertienſes* ſub Urbano ſecundo ab Ardingo quodam Anglo congregati, ac deinde *Præmonſtratenſes* Notperto Lotharingo authore, & *Chamaldulenſes*, quos Rominaldus Ravennas inſtituiſſe fertur, poſtremò *Vallis Umbroſæ* fratres à Florentino quodam Guilberto, Gregorio VII. Pont. qui & ipſe monachus fuerat probante, informati, ita Regulam Benedicti arctiore quodam & reconcinnato vitæ genere ſunt profeſſi, ut priſtinæ diſciplinæ normam licet aliis atque aliis ritibus diviſam fidenti quadam oſtentatione ſibi arrogarint, homines nimirum & ſuis & humanis decretis nixi, atque id quidem annis minimum centum quadraginta ante exortam *Mendicantium* religionem, quæ Friderico Ænobarbi nepote imperante primùm omnium ab Honorio Tertio Pontifice, ut alibi quoque diximus, probata & confirmata eſt, annis abhinc plus minus trecentis octuaginta. In tantum enim horum, quorum ante meminimus, mores magna parte refrixerunt, ut aliis prorſus opus eſſe videretur, qui vitam ſcilicet Chriſtianam de proximo inſtaurarent & exprimerent. Ita enim de monachiſmi juſtitia ſibi vulgus Chriſtianorum pollicebatur. Unde factum, ut rarus eſſet titulus obſervantiæ monaſticæ, nec niſi paucis cœnobiis tribueretur, quæ ſpecimen quoddam veteris diſciplinæ exhibebant: quemadmodum hodie *Franciſcani de obſervantia* à Bernardino reformati cognominantur. Unde intelligas, *Minores fratres* ſuam regulam non obſervare, atque inde *fratres Minimi* prognati videantur, qui non ita multis annis durant, adeo humiles, ut nec abjectius illis nec inferius quiddam eſſe amplius queat. Jactatam enim illam & humanis regulis ſuſtultam in perfectionem nunquam diu præſtitere & hypocriſin prodiderunt ſtudia, quibus hoc unum ſemper quæſitum eſt, ut in otio, quiete, & ſaturitate viveretur. Adhæc & Principum favor tentatus & impetrata diplomata haud aliud ſpectantia, quàm ut extra telorum jactum eſſent, nulloque turbante pacto frui, & ad cumulum adjicere liceret. Opum enim parandarum viam jam & modum didicerant, qua vel una cauſa primum omnium vetuſtis monaſteriis ad opes & ſæculum converſis ordines illis quorum meminimus, ſubinde alii ex aliis enati & probati fuerunt, nec id quidem ſine grandi melioris diſciplinæ pollicitatione & ſpe, quam & ipſam tamen utcunque non ſemel nec uno in loco reformatam eædem peſtes adortæ ſunt, quæ priora ſe & antiquiora cœnobia ſubverterunt. In tantum autem jam inde ab initiis cura omnis divitiarum in monachis ex profeſſo eſt damnata, ut qui poſtremi extiterunt ordines, tanquam in contumeliam priorum cœnobiorum pauperes ſe & medicantes cognominari voluerint: ut inde ſatis liquere poſſit, quibus è fontibus varietas illa monachiſmi tot ſpeciebus & formis diſtracta emanaverit. Quod ſi Regum & Præſulum curâ ea ſeveritas diſciplinæ retinendæ poſtremis in ſæculis duraſſet, quàm priora ſæcula cœnobiis Benedictinis ſuo in ordine conſervandis coërcendiſque adhibuerunt, fortaſſe non niſi Benedictinos monachos, quorum plus ſatis juſtus numerus erat, hodie haberemus, nec conducticios mercenariosve, aut meritorios, immo ne Magnates quidem, ſed tales, quales primos illos fuiſſe ſupra à nobis memoratum eſt, ferremus. Quod ſi qui ſunt, qui examina illa cœnobiorum aliis cauſſis, unde enata ſint, adſcribant, nihil refragamur; ſiquidem minimè nos lateat, quid operum nobis & meriti perſuaſio in orbem intulerit: ſed monemus interim, meminiſſe velint, vel iis ipſis de cauſſis inſtituta cœnobia recentiora tantum à doctrinæ puritate defeciſſe, quantum vetuſtiora ſuis conſiliis relicta, jam olim à majorum ſuorum continentia & parſimonia defecêre. In totum autem cauſſam omnem corruptæ diſciplinæ video à Chronographis ſedi Romanæ tribui, quæ præterquam quod paucorum exiſtimationi nomen religionis conceſſit, & hominum doctrinas inæſtimabili ſumptuum onere Eccleſiis impoſito ratas habuit.

Quanquam illa parte longè magis nocuit, qua ab annis Gregorii Sexti adeo ambitioni & avaritiæ ceſſit, ut nihil Romæ non venale factum ſit, & ſedes illa vetus tot virtutum præconiis laudata, à multis non Apoſtolica, ſed plane Apoſtatica & Simoniaca diceretur, & verum eſſe demum conſtaret, quod Hieronymus ſupra Oſeam ſcribens, obſervaſſe ſe ex temporum decurſu tradit, quod non niſi Sacerdotes Eccleſias ſcandalis ſuis ſciderint. Apex ipſe Pontificalis non jam virtuti & merito; ſed muneribus largitionibusque patebat, Clerusque & populus, penes quos vetus illud jus electionis manebat, ſtudiis artibusque corruptus & diſtractus in partes, non judicio, ſed favore agebat à tanto nonnunquam furore exagitat, ut & cæde & ſanguine multorum Pontifices legerentur, & Hainricus Tertius factionum ſtudiorumque immanitate commotus quinq; ordine Epiſcopos natione Germanos illi ſedi præfecerit, hoc modo factionibus occurſurum arbitratus, qui tantum tamen non profecit, quin ſuo etiam favore electi miris modis fuerint vexati. Atque hæc quidem ambitionis erat materia, quum interim terris regnisque occupandis avaritia ſtuderet: quæ ipſa dum donationum, & patrimonii titulis nihil non vindicare Romanæ Eccleſiæ nititur, neque æquo illud ipſum animo ferre Principes Romani poſſent, in harenam illam pluſquàm gladiatoriam deſcenſum eſt, quæ Epiſcopos illos adverſum Imperatores & Reges longe graviſſimo Eccleſiaſticæ diſciplinæ caſu, præterea & ruina Eccleſiarum Orientis mutuis odiis diſſidiiſque enatis miſerrimo ſpectaculo commiſit. Certum eſt enim ex eo tempore, quo Romani Epiſcopi ambitione ſuperati, miniſterii humilitate rejecta, ad regna dominiaque aſpirare cœperunt, nunquam poſtea quicquam pacis aut quietis habuiſſe cum Imperatoribus vel Orientis, propter monarchiæ ſtudium, cum ſubjici ſibi Græcas Eccleſias flagitabant, vel Occidentis propter Italiæ urbes & jura ab illis petita invaſaque, quæ paulo ante ditionis Cæſarum & Imperatorum fuiſſent: Acceſſit malis bellum iſtud, quod Urbano Secundo ſuaſore pro Syriæ & Paleſtinæ defenſione tempore Hainrici Quarti adverſum Saracenos à totius Occidentis Principibus ſuſceptum eſt. Quod quidem quale fuerit, non eſt meum decernere, quum exitus ipſe docuerit, nec piè admodum cœptum, nec prudenter geſtum fuiſſe, etiamſi ſummis per initia atque etiam ſanctis viris, inter quos & Bernhardus fuit, plus ſatis arriſerit, nulla arbitror magis cauſa, quàm quod dignus videretur locus ille, in quo redemptionis noſtræ myſteria conſummata fuiſſent. Illud conſtat, publica Chriſtiani nominis ignominia deſiiſſe, cum jam ab Urbano Secundo usque ad exceſſum Nicolai Quarti & regnum Rudolphi Avindſpurgenſis, hoc eſt, annis ferme ducentis, geſtum eſſet, centenis amplius millibus noſtratium deſideratis, ut interim innumeram Nobilitatem cum regnorum aliorum Europæ, cum præcipue Germaniæ, quæ peſte, fame, ferroque non ab hoſtibus modo, ſed à noſtris etiam, hoc eſt, Chriſtianis hominibus, per Italiam, Pannoniam, & Græciam extincta & confecta eſt, non cenſeamus. Poſt bellum enim inceptum, cum adverſis rebus noſtri premerentur, nec ſatis Ducum conſiliis ſuccederet, & exercitus partim cædibus, partim morbo attereretur, id juris & authoritatis ſibi Pontifices tribuebant, ut & crucis prædicatione cum indulgentiis eo tempore natis, omnia peccata condonantibus populum & anathematis etiam intentione Principes ipſos & Imperatores urgerent, quo ſeſe ad terræ ſanctæ & patrimonii Chriſti defenſionem accingerent. Obſervatumque in eo negotio, hoc intenſius quoſdam illorum invidia velut ad lanienam petitos, quo vehementius ſuſpecti illis & exoſi fuiſſent. Ea cauſa factum putant, ut & Fridericum Primum, clariſſimum Principem, ſecundò jam in Syriam euntem amiſerimus:. Chunradum autem Imperatorem ejus nominis Tertium, & Fridericum Secundum ægrè receperimus: ut domeſtica interim damna, quæ abſentibus Imperatoribus illata ſunt, taceamus. Notata vero eſt à fide dignis ſcriptoribus Gregorii Noni perfidia, qui Friderico Secundo magnanimo Imperatori cruce ſignato, & in Syriam profecto, Apuliæ regnum magno exercitu conſcripto, ſuam in poteſtatem redigere eſt conatus. Quod ut facilius aſſequeretur, rumorem per Apuliam de Friderici morte finxiſſe & ſparſiſſe dicitur. Unde Apuli commoti adeo conſternati ſunt, ut urbes multæ, quæ antea ſumma in fide Imperatorum manſerant, repente ad Pontificem defecerint. Germanoſque è Syria remeantes vario mortis genere trucidarent, ut merito exclamarit Abbas Urſpergenſis in Chronico ſuo: *Quis talia facta recte conſiderans non deploret & deteſtetur, quae indicium videntur, & quoddam portentum & prodigium ruentis Eccleſiae*; Et ut conſtaret, eo bello rem ſuam agere Pontifices quoſdam, & ipſo tanquam exilio quodam in eos, quos odiſſent, abuti, Gregorius ille Nonus (ut idem Abbas ſcribit) literis de decennali pace inter Chriſtianos Syriæ & Saracenos per Fridericum Secundum pacta & confirmata acceptis & perlectis, adeo indignatus eſt, ut diploma ipſum imperatorium miro cum ſupercilio abjecerit, & reſpuerit. Porro quum Orbis

prope

prope totus anathematum Pontificiorum religione teneretur, juramenta quæcunque excommunicatis Principibus facta remitterentur, cum interdicto, ne quis tueri aut recipere adeſſeve ulla conſuetudine aut familiaritate illi velit, qui anathemate percuſſus eſſet: poſtremo excitatis laudatiſque qui ſic excommunicatis aut devotis potius damno eſſe pergerent, ita plerumque clariſſimi Imperatores dubium quàm juſta cauſa maximis periculis involuti ſunt, ut re ipſa non excommunicati, ſed proſcripti potius, & Epiſcopi illi Romani in tanta feriendi licentia non Epiſcopos, hoc eſt Chriſti vicarios, ſed Syllas magis & Marios agere viderentur. Paſchalis ſecundus nuncio de Hainrici Quarti morte & ſepultura accepto, Epiſcopum Juliacenſem in communionem recipere noluit, niſi cadaver Imperatoris, quod in monaſterio quodam condiderat, exhumatum ſummota omni funebri pompa in terram inconſecratam defoderet, unde poſtea filii commiſeratione rurſum exhumatus & in Eccleſia Spirenſi ſepultus eſt. Antea quidem idem & Hildebrandus fecerat, palam minitando vel moriturum ſeſe vel Hainricho & regnum & animam ablaturum eſſe. Innocentius quoque Tertius vehementis & ultorii animi Pontifex manſuetiſſimum Imperatorem Philippum Friderici Primi filium, incertum, quibus de cauſſis tanto odio inſectatus eſt, ut Epiſcopum Sutrinum legatione apud Philippum functum epiſcopatu privarit, & in inſulam relegarit, non alia de cauſa, quàm quod ſacris interdictum, & ab Eccleſiaſtica communione excluſum humiliter orantem reſtituiſſet: Adulphum autem Archiepiſcopum Colonienſem ob coronatum Aquis Philippum Epiſcopatu dejecerit, Brunone Bunnenſi Præpoſito in ejus locum ſurrogato. Conſtituerat enim, neque clam habebat, hoc ſe brevi acturum, ut aut Philippo diadema eriperet, aut ipſe contra Pontifex ſuo careret quod audiviſſe ſe Romæ ſub ipſo Innocentio Abbas Urſpergenſis in litteras retulit. Quin etiam militum cruce ſignatorum opera & auxilio adverſum Philippi fautores in Italia uſum eſſe conſtat, qui crucem tamen non contra Imperatorem, ſed Saracenos veſtibus ſuis aſſuiſſent. Ad illum igitur modum agitatis vexatiſque Principibus, quum omnium ordinum ſtudiis factionibus omnia arderent, ſæpe accidit, ut illi contra rei indignitate commoti, non Italiam modo malorum fontem, ſed ipſam etiam Germaniam igne, ferro, cæde vaſtarent. Poſtremo autem tranſmarinis expeditionibus domeſticiſque bellis & detrimentis exhauſti ſumptuum partem à Collegiis & Monaſteriis exigerent, plerumque in beneficium (ut vocant) elocatis Eccleſiarum reditibus decimiſque impignoratis, non raro & illis ſeverius habitis, qui Pontificum ſeſe ſtudiis factionibuſque immiſcuiſſent. Unde demum ratio inita videtur, ut deſertis Imperatoribus & Regibus ditiſſimi Epiſcoporum & Abbatum Germaniæ in Pontificum & ſedis Romanæ dignitatem & potentiam inclinare, ac deinde totos ſubjicere ſe ſpe libertatis aſſequendæ ceperint. Cui rei magnam occaſionem dedit interregnum illud, quod à Friderico Secundo uſque in Rudulphum Avindſpurgenſem viginti tribus annis duravit. Poſt oppreſſos enim in Italia Friderici filios, Chunradum & Chunradinum, rebuſque imperatoriis tantopere afflictis & conculcatis, nemo repertus eſt vel maximorum Principum Germaniæ, qui confligere cum Pontificibus, rerumque & famæ adeoque vitæ periculo præeſſe imperii habenis voluerit. Interim admiſſa per Germanias Pontificum authoritas in dies magis ac magis irrepſit, donec adeo vires crevère, ut contra molientes aut ſentientes, quàm illa ſanxiſſet, anathemate ferirentur. Admiſſi & Canones illi nuper nati, quorum præſcripto univerſæ rerum Eccleſiaſticarum diſpenſationes adminiſtratæ. Tum primum immunitate Eccleſiarum liberius obtenta, rebuſque in totum ita firmatis & conſtabilitis, ut (quod diximus) ne hiſcere quidem contrà, nedum facere cuiquam liceret, ampliſſimus locus avaritiæ, ambitioni, & ipſi ante alia ſimoniæ conceſſus eſt, uſque adeo ad opes & quæſtum omnium animis converſis, ut parum eſſe religioſi viderentur, qui iidem divites non eſſent. Quare & Mendicantium poſtea fratrum profeſſio laudata eſt vulgo, quia contemptrix opum videretur. Tunc primum Romana ſedes poſt multos varioſque conatus ceu triumphans ſuo voto potita eſt. Sola Græcia obſtitit, quo minus de Monarchia illa laborioſiſſimè quæſita triumpharet. Igitur Philippo Friderici Primi filio, & Friderico Secundo nepote ejus imperantibus, quum venalia omnia facta eſſent, neque amplius ſimoniæ Antiſtites puderet, urbe ipſa Romana judice jam & æſtimatrice litigiorum omnium conſtituta, repente ita crevere opes, ut quidam minime malus Propheta encomium illi urbi recinerit, quod apud Urſpergenſem in hæc verba legitur:

GAUDE MATER NOSTRA ROMA QUONIAM APERIUNTUR CATARACTÆ THESAURORUM IN TERRA, UT AD TE CONFLUANT RIVI ET AGGERES NUMORUM IN MAGNA COPIA.

LÆTARE SUPER INIQUITATE FILIORUM HOMINUM, QUONIAM IN RECOMPENSATIONEM TANTORUM MALORUM DATUR TIBI PRECIUM.

JOCUNDARE SUPER ADJUTRICE TUA DISCORDIA, QUIA ERUPIT DE PUTEO INFERNALIS ABYSSI UT ACCUMULENTUR TIBI MULTA PECUNIARUM PRÆMIA.

HABES QUOD SEMPER SITISTI, DECANTA CANTICUM, QUIA PER MALICIAM HOMINUM NON PER TUAM RELIGIONEM ORBEM VICISTI.

AD TE TRAHIT HOMINES NON IPSORUM DEVOTIO, AUT PURA CONSCIENTIA, SED SCELERUM MULTIPLICIUM PERPETRATIO ET LITIUM DECISIO PRECIO COMPARATA.

Extra enim controverſiam eſt, nullam unquam Eccleſiam Apoſtolicam, quas plures tamen & inclytas & Aſia & Europa habuit, vel ſuo, vel Apoſtolorum nomine urbium terrarumve dominatum affectaſſe, aut ulla parte ejus opes poſſediſſe, quas omnium poſtremo Romana Eccleſia poſſedit. Non tuliſſet enim primi illi Chriſtiani Principes religionis nomen hiſce rebus gravari, quas poſtremi Imperatores religionis maximè nomine invitati Eccleſiæ indulſerunt. Hinc illud manavit, quod ætate noſtra habitum ornatumque Pontificibus, ut inuſitatum veteribus, nec ab Apoſtolis, ſed gentilibus potius transſumptum, opprobrarunt, quod ante alios dudum & Pomponius Lætus fecit, ſed adeo obliquè, ut pauci animadverterint. In vita enim Diocletiani, quam Romæ ſcripſit, Diocletianum *divinos honores Imperatoribus Auguſtis habendos præcepiſſe, quumque priores ut Conſules ſalutarentur, ipſe primus adorari ſe Perſarum more voluerit, velut in eo eſſet cœleſtis Majeſtas. Illi enim Principes ſuos Reges Regum appellant & adorant. Adhæc cum Imperatores antea manus exoſculandas nobilibus præberent, poſt autem ſuis manibus levarent ad oris oſculum (vulgus genua exoſculabatur) Diocletianus edicto ſanxit, uti omnes ſine generis diſcrimine proſtrati pedes exoſcularentur: quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calciamenta auro gemmiſque & margaritis, quod feciſſe antea & C. Caligulam memorant*, & Heliogabalum gemmas nobiliſſimorum artificum calciamentis applicuiſſe Lampridius in vita ejus prodidit. Sed & Gallienum gemmatis caligis uſum eſſe conſtat. *Eundem ornatum Diocletianus immiſcuit veſtibus, ut Auguſtior eſſet, & cum contentus eſſe debuiſſet* (inquit Lætus) *quibus priores fuiſſent inſignibus, quæ Priſcus Tarquinius accepta ab Etruſcis indixit, reperit ex ipſo habitu uti Deus haberetur, majorique ſumptu vanam Arſacis gloriam ſuperaret*. Et eodem loco: *Reges* (inquit) *Perſarum thiaram, qua utebantur, tribus coronis exornabant*: ſubindicans (niſi fallor) habitum illum & ornatum Pontificum non ita pridem inductum, præterea & morem oſculandorum pedum & thiaram coronæ triplicis, nec à priſcis Eccleſiæ Romanæ Antiſtitibus, longè minus ab Apoſtolis & Chriſto, ſed impiis ab Imperatoribus translatum, atque his maximè, qui Eccleſiæ Chriſti hoſtes immanes fuiſſent. Culcitra autem ſublimem vehi patritiæ dignitatis quondam inſigne erat, mox Reipublicæ rebus collapſis Regibus & Imperatoribus Francorum honor ille conceſſus eſt. Unde & Pipinum & Carolum Magnum à Stephano conſenſu P. R. Patricium dictum legimus, ut poſtremo & hunc honorem in ſe Pontifices rerum Romanarum potiti tranſtuliſſe videantur, qui ex toto tamen nihil habere creditur, quod veteri Chriſtianæ & Apoſtolicæ diſciplinæ reſpondeat. Petrus enim in Actis Apoſtolorum Centurionis nuncium levavit dictitans peccatorem ſe eſſe, tantum abeſt, ut ſibi quicquam honoris arrogarit. Sed Pontifices, qui quod ſunt, diſſimulare nequeunt, & fere agunt quod Epicurus, qui (ut eſt apud Ciceronem) virtutis nomen commendabat, cum interim non niſi voluptatem & delitias profiteretur, & C. Gracchus, qui cum largitionibus effudiſſet ærarium, verbis tamen defendebat ærarium, minime diſſimiles illis, qui *Curios ſimulant, & bacchanalia vivunt*. Quæ quidem non hac de cauſa dixerim, velut opes noxias Eccleſiis exiſtimem, qui tantopere prædam illã damno, quam avari homines incorporationis titulo maxima cum jactura miniſtrorum & pauperum per Eccleſias Chriſti proximis primum annis crudeliſſime exercuêre: ſed hac magis cauſa, quod in divitiarum Eccleſiaſticarum adminiſtratione nulla majoribus noſtris antiquior cura fuit, quàm ut opes poſſiderent, & egentibus largirentur, non autem ab opibus obſeſſi captivi tenerentur, nihilque non permitterent avaritiæ, quæ, ut veriſſime eſt à Paulo dictum: *Omnium malorum radix eſt*. Illud admiratione dignum, in illo tempore ſolas indulgentias,

quæ

quæ proximis ſeculis longe omnium Pontificalium mercium quæſtuoſiſſimæ fuerunt, primum gratuitas fuiſſe, & ſine pretio oblatas, verum ſolis illis, qui cruce aſſuta voto ſe tuendæ terræ ſanctæ obſtrinxiſſent. Sunt qui tradant, adeo largas tum fuiſſe & faciles, ut inde pravi & ſcelerati homines poſt cruces aſſutas audaciores facti nullo non injuriæ genere graſſati & nocere perrexerint, hac una fiducia propoſita, impune videlicet quicquid liberet, ſi crucem aſſuerent. Et erant concionatores, qui dogmatis inauditis ineſcabant homines, quo libentius domo, uxore, liberis, relictis, atque ipſa etiam vita ſemel deſponſa in Syriam navigarent. Qua de re qui velit Urſpergenſem legat in Friderico Secundo. Mihi ſanè ſatis magno indulgentias redemiſſe videntur, qui vita & ſanguine illas redemerunt. Ad inſtitutum autem ut revertamur, poſt Rudolphum Primum omnium ex Comite Regem in Synodo Lugdunenſi, Gregorio Decimo favente electum, quum jam Syriacæ expeditiones interquieſcerent, multum publicis motibus inſultibusque detractum eſt: quanquamne ſic quidem ſedatis partium animis, quin admiſſo jam & recepto more crebro ad arma recurreretur, neque ullus finis eſſet ſtudiorum & factionum non modo in Italia parente diſſidiorum, ſed ipſis etiam in Germaniis, quarum Epiſcopos & Abbates tanta colendarum Pontificum religio cœperat, ut piaculi loco habitum fuerit, ab illorum decretis placitiſve vel latum digitum diſcedere. Quæ res Regibus noſtris Imperatoribusque magno ſæpe damno fuit, non metu tantum excommunicationis, quam quibuslibet de cauſis inflictam à Pontificibus illi magno ſtudio ratam habebant, ſed furore etiam diſſenſionum & odiorum inteſtinorum, quæ noſtros paulo amplius imperii dignitatem adverſus Pontificum inſolentiam vindicaturos ſupra modum gravabat. Nihil minus & Galliæ tum æſtuabant, quarum Regem Philippum Bonifacius ille Octavus ſacris interdictum regni ſimul jure dejecerat. Verum Bonifacio interfecto, & reſtituto Philippo, quum mutatis jam rebus quinque ordine lecti Pontifices Italia atque ipſa Apoſtolorum ſede Roma neglecta, perpetuis ſexaginta annis in Galliis agerent, Urbemque & Italiam non niſi per Legatos & vicarios adminiſtrarent, ſubinde inter noſtros & Pontificios fomenta illa vetera bellorum exarſere. Imperii enim dignitas jam olim ad Germanos translata, tametſi interregno illo ſupra à nobis memorato non parum per Italiam affectata minutaque eſſet: tamen adeo non ſuccubuit, quin nuperrimi Imperatores Rudolphus Avindſpurgenſis & Hainricus Septimus Lutzilburgenſis in Hetruria atque Italiæ agris & urbibus vicarios ſuos, quos tum *Auguſtales* cognominabant, haberent, quorum opera & tributum veteri more exigebant, & urbes imperiales in fide retinebant, quanquam nonnullæ potentiorum urbium dubium rerumne novitate, an veteri magis Germanici nominis odio, an (quod veroſimilius judico) æmulatione & contentione factioſorum rebelles factæ non pecuniam modo imperatam recuſarunt, ſed ipſum etiam imperii jugum detrectavere: cum quibus antea quidem Rudolphus per Legatos, deinde & Hainricus ipſe cum exercitu Italiam ingreſſus vario eventu belligerarunt, demum Hainrico clariſſimo Principe per venenatum Euchariſtiæ panem de medio ſublato Ludewicus Bavariæ Princeps, vir non prudentia modo, ſed fide etiam & magnanimitate inſignis imperii dignitatem adeptus, quum videret res Italicas tot artibus ſtudiiſque & factionibus collapſas, miſertus rerum imperialium, longe inſtructiſſimo exercitu haud alio conſilio Italiam ingreſſus eſt, quàm ut urbes terraſque, quæ in fide manſiſſent, adverſum Pontifices tueretur & confirmaret, rebelles autem & ingratos ad obedientiam imperio præſtandam reduceret. Verum hæc quidem agentem & molientem vicarii Pontificii apud Ioannem XXII. tum in Galliis agentem, velut ſuſpectum rerum novarum, & in Petri patrimonium inhiantem detulerunt. Unde homo hic natura vehemens & impatiens, plenusque irarum & inexplebilis avaritiæ, ſummum virum ut hoſtem Eccleſiæ ſacris interdicit, ſimulque (quod majores ſui ſæpe fecerunt) à ſacramentis abſolvit, quicunque ei fidem ullam juraſſet, præterea eodem banno damnat, qui cum damnato jam & diris devoto communicare fuiſſent auſi. Unde rurſum incendium ingens eodem de cinere & favillis iiſdem erupit, unde priora Pontificum & Imperatorum bella nata fuerant, & finitum videbatur malum Ioannis morte, niſi oleum camino ſecuti Pontifices infudiſſent. Benedictus enim XII. Ioannis ſententia probata tanto faſtu imperii diſpenſandi jus & poteſtatem ſibi vindicavit, ut oppidis etiam imperialibus per Italiam vicarios impoſuerit. Clemens autem Sextus, qui Benedicto brevi mortuo ſucceſſit, non contentus priorum injuriis contumeliiſque, Carolum Boemiæ Regem Imperatorem declaravit, negotio confeſtim dato, ut Ludovicum nullo non loco quantis poſſet viribus inſequeretur & premeret: cujus poſtea ſucceſſibus & ille oppreſſus, haud multo, poſt ex humanis exceſſit, poſtremus omnium Imperatorum Germaniæ, qui fulminis illius Pontificii, videlicet banni telum & fulmen ſenſit. Poſtremus enim omnium fuit, qui jura imperii per Italiam vindicare, adeoque inſtaurare

Digitized by Google

rare conatus eſt. Carolus enim Quartus Ioannis Luzelburgii filius, qui Ludovico Bavaro ſucceſſit, dubium rerumne deſperatione, an indulgentia immodica, quam beneficentiæ tamen fuco leniebat, an quod vero proximum videtur, avaritia adductus, vetera jura imperii cum urbium multarum largiſſimè numerantium libertate commutavit. Quod ipſum & Rudolpho vitio verſum eſt, cujus benignitas & Hainrico & Ludovico clariſſimis Imperatoribus non parum nocuit, multis urbibus ad rebellandum hac maximè ſpe animatis, quod aliis pecuniam offerentibus hoc modo libertatem obtigiſſe animadvertiſſent. Ita brevi tempore indulgentia Imperatorum factum eſt, ut ne micam quidem, quod equidem ſciam, Italia hodie imperii nomine Germaniæ penſitet, quæ intra annos tamen trecentos magna parte Germanis Imperatoribus tributaria fuit: contra vero Germania hucuſque opes immenſas Imperatoribus & Pontificibus numerarit, quæ tribus tamen, aut ad ſummum quatuor retro ſæculis omnium Pontificiarum exactionum immunis fuit. Quorum quidem omnium potiſſima cauſa fuiſſe exiſtimatur perſuaſio illa publica defunctione, poteſtate, & authoritate Pontificis, de dogmatibus quibusdam ſcholaſticis prognata, quæ mox & ipſi in ſuis decretis decretalibusque, ut vocant, confirmarunt, & poſtremo gloſſatores & interpretes ſecuriſſima quadam fiducia defenderunt. Unde & Petri patrimonium ita auctum eſt, ut hodie ſumma duodecies centenum millium aureorum Italicorum æſtimetur, præter fortuitam illam uſuram, quam litigia & collationes diſpenſationesque Pontificiis officiariis numerant & pendunt. Sub Hainrico Tertio, hoc eſt, Anno Domini ML. ea etiamnum & dignitas & potentia Imperatorum Germaniæ per Italiam erat, ut de illis anathemate feriendis ne cogitatum quidem à Pontificibus videri queat. Mox Pontificum rebus Imperatorum benignitate paulo amplius firmatis, quum conceptam jam animo dominandi libidinem res modicæ nullo modo ſatiarent. Primus omnium Imperatorum Occidentis Hainricus ab Hildebrando longè procaciſſimo viro, qui Gregorius Septimus dictus eſt, ſacris eſt interdictus: cujus ſententiam ſecuti aliquot Pontifices, ratam habuere, nullis magis cauſſis, quàm quod inveſtituræ jus jam olim Carolo, & aliis Regibus Imperatoribuſque tributum retineret, neque obſequium præſtaret ſanctæ Matri Eccleſiæ, præterea expeditionem contra Saracenos pro tuenda Syria ſummoperè diſſuaderet, quam Urbanus Secundus eo vivente in concilio Lugdunenſi ſummo conatu reliquis ordinibus perſuaſerat. Ante quidem & Lotharium Iuniorem excommunicatum ab Adriano ſupra libro primo diximus, ſed juſta cauſſa, quod divino jure reclamante legitimæ uxori aliam ſuperinduxiſſet. Poſt Hainricum autem Quartum filius ejus Hainricus Quintus, qui parentem tamen in gratiam Pontificum pro hoſte habuerat, ejuſdem rei cauſſa Eccleſiaſtica communione privatus nec abſolutus, antequam oppreſſus, & ad cedendum coactus. De qua re ſupra à nobis dictum eſt. Erant tum quidem Epiſcopi Romani nomine quidem *Servi ſervorum Chriſti*, re autem & poteſtate *Reges Regum*, quippe qui & Reges & Imperatores ſoli aut ferrent aut probarent, ſi libuiſſet, aut fulmine ferirent, ſi ita eis viſum fuiſſet. Illud in tranſcurſu non tacendum, primum etiam Hainricum Quartum à Gregorio Romam litteris evocatum, quo de criminibus objectis coram Epiſcopo cauſam diceret, cum antea de Pontificum criminibus, quæ aut cives Romani, aut Clerici, aut Epiſcopi alii illis objeciſſent, non fere niſi Imperatoris authoritate interveniente cognitum fuiſſet, quod de vulgatiſſima hiſtoria temporum notius eſt, quàm ut multis ſit inculcandum. Proximo à Principibus loco telum anathematis in eos verſum, qui victrici jam Eccleſiæ aut tributum negaſſent, quod illa impoſuiſſet, aut ſanctionibus decretiſve non obtemperaſſent: quin & Epiſcopis permiſſa licentia, ut Eccleſiarum, atque etiam ſingulorum ſacerdotiorum reditus cenſura anathematis extorquerent. Quod ad inveſtituram attinet, fateor equidem ſatis avarè eam à multis Imperatoribus exercitam fuiſſe, atque inde Pontificibus occaſionem de illis vindicandis relictam. Quæ quidem minus iniqua videri potuiſſet, ſi tam parcè & benignè nullo quæſtus reſpectu Pontifices Epiſcopatus & Abbatias elocaſſent, quàm avarè & cupidè Principes aliquot illas vendiderant. Modò cum orbis clamet, nuſquam & nunquam avarius exercitas inveſtituras fuiſſe, quàm noſtro ſæculo, neque pluris unquam conſtitiſſe mytras & pallia, tanto ſtudio pecuniæ ut Cardinalis Volaterranus ſcribere non ſit veritus, *Omnia Romæ venditari, nihilque negari pecunia*: Quis oro Principes illos accuſet, quod bellis maximè tranſmarinis exhauſti extenuative, de bonis Eccleſiaſticis partem ſibi expenſarum ſumptuumque reſarciverint, quum idem æquales illorum Pontifices fecerint, & hodie Chriſtianiſſimi Francogallorum Reges veterum more faciant, quoties è re viſum fuerit, ab omni ordine cleri tributum nullo refragante exigentes? quis, inquam, divino juri, quo illi nituntur, contravenire audeat? quis negare, aut ejus præſcripto recalcitrare, quod omnes animas illorum poteſtati generali edicto ſubjecit? Illud conſtat, minus deceſſiſſe Eccleſiis & monaſteriis, cum in Princi-

Digitized by Google

pum Germanicorum manu jus illud vetus confirmationis exiſteret, utcunque tum graſſantibus venantibusque Præſulibus,neque tantum fuiſſe Eccleſiaſticarum penſitationum, quàm hodiè cernimus. Non tuliſſent enim Imperatores, ut otii ſaginandi gratia tantum opum ex alienis Eccleſiis ſibi corraderent pileati Antiſtites, quantum poſtea Papæ indulgentia interveniente ſui juris fecerunt. Ad Rudolphum revertor, quo regnante munia prope omnia Eccleſiaſtica quæſtui deſervierunt. Epiſcopi enim ſuis ſedibus non contenti, alias occuparunt adminiſtrationis prætextu, mox vicariis ſubmiſſis & locum tenentibus, qui potiſſimam redituum ſummam illorum rationem inferrent, quod ſupereſſet Canonicis velut mercede conductis relinquerent, qui & ipſi Præſulum exemplo à frugalitate & parſimonia ad opes & rapinam converſi, cenſus ſuos annuos parochiarum expilationibus ditavere, reperto tum & admiſſo incorporationis fuco, longe omnium nocentiſſimo, quo ſane univerſa rureſtris alimonia tum Choriepiſcoporum, tum etiam pauperum Diœceſanorum in collegia & monaſteria, poſthabita parochiarum dignitate, conceſſit. Porro & monaſteriis Epiſcoporum avaritia ſæpe moleſta fuit, coemptis videlicet, aut in præmium conceſſis Advocatiis, quæ poſt Arnulphi mortem miro & ipſæ quæſtui paruere. Conſtat & Abbates ambitioſiores ſæpè mutaſſe cœnobia, nec ſine largitione impetraſſe, ut Abbatiis pinguioribus præficerentur. Ante enim diximus, nunquam ita ſui juris monaſteria fuiſſe,quin Advocatos vel Regum vel Imperatorum nomine miſſos ferre cogerentur, præcipua illis cura injuncta, ne quid detrimenti cœnobia vel ſua ipſorum, vel aliorum culpa acciperent. Horum igitur cum certa quædam & liberalia quidem ſalaria Regum juſſu conſtituta eſſent, factum eſt, ut & hac à parte graſſante cupiditate repente ad lucrum & farinam detorta fuerint, quæ antea non niſi diligentiæ vigilantiæque patuiſſent. Emptas autem conſtat à Principe, vel ab eodem in beneficium (ut vocabant) acceptas, quæ paulo ſagacius exercitæ plurimum emolumenti afferebant. Non modo enim ab Epiſcopis, ſed à Nobilibus & Abbatibus etiam, qui alienas Advocatias interdum coëmerunt, magno quæſtu ſæpius adminiſtratæ ſunt. Quare Abbates plærique & ipſi parandis divitiis intenti, ſed & indignum rati horum inſolentiam ferre, qui viam ſibi opum augendarum, adeoque regni inſtituendi occaſionem præcluderent. Advocationes Principum decreto conſtitutas, quas vulgo *Advocatias* vocabant, grandi pecunia redimere, atque hoc ſe jugo in totum eximere pertexerunt. Tritæ tum illis Regum erant aulæ, & patulis horum auribus abuſi, tantum his licebat, quantum dudum noſtratium Principum clementia & bonitate Epiſcopi abuſi fuiſſent. Proinde & Abbatibus illorum indulgentia permiſſum, ut onere Advocatiarum liberati vel *Ammannos* conſtituere, vel *Curiæ* (quos vocant) *Magiſtros*, qui Abbatum dicto audientes eſſent, ſurrogare nullo impediente liceret. *Advocati* hodie vulgo *Tutores* appellantur, quibus etiamnum monaſteria non pauca varios quidem, ſed graves tamen & magnos reditus pendunt, alicubi & equis certo numero miſſis, qui monaſtico pabulo ſaginentur. Noſtra ætas Abbates vidit, qui poſt redemptam, ut vocant, Advocatiam, & omnimodam libertatem indeptam, tanta opum tuendarum & ſervandæ ditionis ſollicitudine commoti, ac velut perculſi fuere, ut patronis non modica penſitatione allectis, perpetuæ ſeſe rurſum clientelæ fideique volentes ſubmiſerint & manciparint, ſatius arbitrati hoc modo partis rebus conſulere, quàm aleam illam ludere, quæ ditiſſima cœnobia non raro ad extremam inopiam redegit. Jam & Parochiarum præbendarumque (ut vocant) poſſeſſiones, collationes, inveſtituras vendere, mutare, præterea ſervata redituum parte locare, Romanæ ſedis exemplo, Clero omni licebat, uſque adeo licitatis ſacerdotiis univerſis, ut parum interim tuta eſſent, quæ jure patronatus defendebantur. Quæ res tamen trans Alpes adeo licenter exercita eſt, occupatis videlicet alioque translatis collegiorum cœnobiorumque reditibus, ut alicubi vix ſupereſſet, quod horum alimoniæ, qui ſacris peragendis perfecti eſſent, ſufficeret. Male tum, ut ſemper, audiebat ſimoniæ nomen, quum ſimoniam interim omnes nulla fronte & profiterentur, & exexcerent, ut mirum videri cuipiam poſſet, qua de cauſſa peſtis illa nocentiſſima tantum ſibi licentiæ vindicarit, cum apud Luitprandum legamus, Ioannem Pontificem tempore Otthonis Primi à Presbyteris ſuis Cardinalibus in concilio præſente Imperatore veluti criminis accuſatum fuiſſe, quod pretio accepto Epiſcopos faceret, quum nemo ignoret, multo levius eſſe pretio accepto Epiſcopum facere, quàm lucri reſpectu vendere Epiſcopatum & Eccleſiarum reditus in quæſtum illis concedere, qui longè eſſent à cura omni animarum alieniſſimi. Et ſi vel maximè eſſent quales eſſe debebant: tamen ſimoniaca pravitate polluti in luxum & voluptatem Eccleſiarum bona converterent. Exierant enim non ita pridem bullæ ex urbe, quæ ad otium & luxum natis hominibus copiam faciebant, occupandarum Eccleſiarum, quæ menſæ Pontificis, ut vocant, vacaſſent, quoad ſummam redituum annuorum trecentis quadringentisve aureis nummis æſtimare poſſent, amplam

vide-

Digitized by Google

videlicet prædam paucis in ſaltibus facturi, quam nemo tamen ſine magna Eccleſiarum calamitate aſſequi poſſit. Proinde non ita pridem Helvetia noſtra frequentibus in Comitus ſanxit, decrevitque, ut proximo in amne mergerentur, qui id genus peſtiferis bullis graſſari intra ſuam ditionem auſi fuiſſent. Verum hæc omnia utcunque indecora, fuco quodam beneficentiæ præſtandæ tegebantur, nec alienum eſſe à religione videbatur illis gratificari, qui vel de Regibus (nam & Reges idem error tenuit) vel de Pontificibus bene meriti, vel maximè merituri viderentur: quæ ſanè ſimulatio in hunc uſque diem ita ſimoniæ patrocinata eſt, ut ab illis etiam non advertentibus probata admiſſaque ſit, qui nullis non libris & litteris nomen ipſum ſimoniæ traduxere. Nam & generi, & virtuti, & dignitati, eruditionique hactenus indulgendum quorundam opinioni viſum eſt, ut illorum in gratiam palam fuerit ab æquo & juſto diſceſſum, conceſſumq; ut unus aliquis multis in locis Epiſcopus aut Abbas, multis in Eccleſiis Præpoſitus, Canonicus, Plebanus, addo & Sacellanus factus, rebus ſuis privatis manifeſta ſimonia conſuleret, niſi ille ſimoniam non exercet, qui rebus ſacris ad lucrum & quæſtum abutitur, & ſimoniaci habendi ſunt, qui pro pecunia accepta res ſacras largiuntur & vendunt, quum contrà Petrus Apoſtolus Simonem Magum hac maximè cauſſa rejecerit & damnarit, quod lucri ſtudio rem ſacram in ſe transferri cupiiſſet: quanquam tàm reus criminis fuiſſet Apoſtolus, ſi petenti ipſi & pecuniam offerenti, rem ſacram ullam tribuiſſet, quàm reus erat Simon, qui levis rei jactura quæſtum ingentem ambiebat. Perinde enim reus eſt, qui rem ſacram abuſui concedit, àtque ille, qui ea conceſſa ad ſuam farinam abutitur. Supra autem à nobis dictum eſt, hanc peſtem Satanæ conſiliis cito in Eccleſia nocere cœpiſſe, cæterum hoc nocentiorem factam eſſe proximis ſæculis, quo indulgentius admiſſa eſt. Armorum ſtudium, inauditamque veteribus belligerandi væſaniam Epiſcopi ſero ſibi arrogarunt, ac primum quidem arma (quod quidem ſciam) noſtri, hoc eſt Germaniæ, Epiſcopi, deinde & Italiæ Pontifices Germanorum hominum exemplo adducti, licentiſſimè exercuere, obſervatumque tam diu à cæde & ſanguine alienos fuiſſe Urbis Epiſcopos, quamdiu Imp. cum Occidentis, tum Orientis dignitati & authoritati delatum fuit. Mox jugo abjecto, quum aliud in Urbe regnum quærerent, nec jam amplius parendum Orientis Principibus decreviſſent, de bellis armiſque cogitatum eſt, ſed talibus, quæ non propriis, ſed alienis & ſumptibus & auſpiciis unius religionis obtentu impetratis gererentur: Pipino enim & Carolo Martello patre ejus apud Francos dominantibus ea ratio ultionis quæſita eſt ab urbis Epiſcopis Gregorio Secundo, & item Tertio, ut adverſis rebus agitati Regum operam adjutricem implorarent, & ſic ad arma excitarent Principes, quorum benevolentiæ ſeſe concrediidiſſent. Ad quem modum Gregorius Secundus Antipharium Longobardorum Regem adverſum Leonis Imperatoris Exarchos: Nec multo poſt Stephanus Secundus in Galliam profectus Pipinum Martelli filium, patrem autem Caroli Magni adverſum Aiſtulphum Longobardorum Regem evocavit, à quo Aiſtulphi exercitus victus & oppreſſus eſt: & defuncto Pipino Carolus Magnus ab Hadriano Pontifice adverſum Deſiderium Longobardorum Regem ob erepta quædam Romanis oppida excitatus eſt. Quo bello Deſiderius unà cum filio ſuo Adalgiſo oppreſſus regnoque tot ſæculis celebri privatus eſt. Ottho quoque Primus à Paſchali Pontifice adverſus Berengariam in Italiam vocatus eum repreſſit, & denuo unà cum conjuge in exilium relegavit. Poſterioribus autem Pontificibus cum agris jam & oppidis patrimonii prætextu per Italiam potiti eſſent, hoc amplius audaciæ acceſſit, ut & de ſuo armarent militem, nec jam alienis, ſed propriis auſpiciis bella gererent. Primusque omnium Pontificum Romanorum Leo Nonus, antea Bruno vocatus, adverſum Nortmannos, qui ſe authore in agro Apulo conſederant, cum exercitu egreſſus, victus prœlio & in fugam verſus eſt, plus mille annis poſt paſſum Dominum. Tanto tempore etiam morum corruptela Romanis Antiſtitibus incruentæ manus fuêre. Erat autem Leo natione Germanus, familiæ Comitum Dagisburgenſium, primum Tollenſis Epiſcopus, deinde Romanis petentibus ab Hainrico Tertio in Pontificem deſignatus, vir per omnia ſpectatæ probitatis & ſimplicitatis innocuæ, illoque quem ex ſuo & Eccleſiæ nomine contraxit nævo indignus. Prima enim omnium Eccleſiarum Apoſtolicarum & ſola Romana Eccleſia hoc probro aſperſa & infamata eſt, quod & Chriſti lege, & Apoſtolorum doctrina veterumque omnium Eccleſiarum diſciplina neglecta, exercitus parare, militiam ingredi, ſuisque auſpiciis & ſignis cum hoſte confligere auſa fuerit. Conſtat autem primos ex Germanis Epiſcopis haud aliter belligeraſſe, quàm quod cum Regibus ſuis & imperatoribus adverſum infideles, utpote Saracenos vel Hunnos, nec armati ipſi, nec armatis copiis comitati, profecti ſunt, ſed memores etiamdum profeſſionis ſuæ religionis magis, quam armorum ſtudium tueri, piisque quam ultoriis conſiliis adeſſe Principibus magis

magis ſatagebant. Verum brevi honeſtæ rei ſpecimen manifeſto abuſu eſt contaminatum, & ad clerum etiam progreſſum ultionis ſtudium, proclive quidem in omnem perniciem in gente præſertim ad armorum gloriam nata. Sed tum primum maxime obtinuit, quum doctrinæ & religionis cura languente, ſæculi curæ ſeſe commiſere, qui mundum & ſæculum abjurarant. Atque utinam quibusdam ex noſtris error ille ita innotuiſſet, ut ſe Philoſophorum, non Apoſtolorum imitatores factos intelligere potuiſſent. De Philoſophis enim quibusdam legimus, quod ſimul & ſapientiæ ſtudium, & rei militaris ſcientiam profeſſi fuerint. Præcipuus Architas ille Tarentinus fuiſſe memoratur, quum contra Apoſtolus Paulus Chriſtianæ militiæ anteſignanus, haud alia arma norit, quàm ſpiritualia, nec aliam ullam functionem profiteatur, quàm diſpenſationem myſteriorum Dei. Similem ad modum Monachi recentiores illorum nomina mutant, quos ſuæ factionis myſteriis imbuunt & ſacrant, Romanos imitati, qui & adaptando & manumittendo ſæpe mutarunt nomina. Nam quod Petro mutatum eſt à Chriſto nomen, ea cauſa factum eſt, ut functionis ejus conditio & præcellentia indicaretur, non ut exemplum daretur aliis mutandi nomina, qui militiam Chriſti eſſent ingreſſi, longe minus his qui à Chriſti inſtituto ad humana inventa & laqueos defeciſſent: etſi digni mihi videantur, quorum nomina baptiſmo ſuſcepta mutentur, qui baptiſmi voto non contenti fidem Chriſto datam violant, ejuſque jugo rejecto humano ſeſe jugo ſubjiciunt, & armis ſpiritualibus exuti humana panoplia ſeſe adverſus carnem & Satanam muniunt. Ex Germanis autem Epiſcopis plus ſatis bellicoſis Brunonem Hainrici Primi filium Coloniæ Agrippinæ Epiſcopum, peſſimo exemplo & paſtorem, & bellatorem egiſſe legimus, excuſabilem quidem quorundam judicio, quod paternis rebus tuendis operam navarit. Sed operam vel parentibus navatam ſcripturæ veritas damnavit, quando cum Epiſcopi partibus & officio pugnat. Otthoni primo Briſacum obſidenti multi Epiſcopi affuerunt. Sub Othone autem Secundo Abbates etiam militarunt. Hainrico Secundo imperante Wernherus Epiſcopus Argentoratenſis collecto Alemannorum exercitu adverſus Burgundiones pugnavit & vicit. Sed ô miſeram victoriam, quam Epiſcopi, hoc eſt Chriſti miniſtri, & Apoſtolorum ſucceſſores, non ſine ultione & ſanguine reportant. Cito quidem ſeſe & factionum & rebellionis ſocios fecerunt Epiſcopi noſtri, Pontificum artibus ſæpe numero miris modis involuti, nonnunquam interfecti, & cum læſis pœna eſſet, ſuis ſedibus depulſi inque exilium relegati. Sed rariora tamen armorum & gerendi belli exempla erant, donec avaritia & ambitio opes Eccleſiarum & monaſteriorum Germaniæ ſuæ libidini tyrannidique ſubjecerunt, quod poſtremis illis ſæculis accidiſſe ſupra eſt dictum. Quemadmodum enim peſtes jam ante à nobis memoratæ in rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione prope omnia ſurſum deorſumque jactarunt, ita furor ille belligerandi iiſdem de peſtibus prognatus adeo ſeſe ſumma intemperie & Epiſcoporum & Abbatum animis ingeſſit, ut & Epiſcopi inter ſe commiſſi cladibus ſuis Cæſarum etiam & Regum fortunas involverint. Quod quidem in Italia frequentius & majori cum damno pietatis factum conſtat, quàm Germania unquam experta. Quæ & ipſa tamen intra annos trecentos Epiſcopos videre coacta eſt cum Abbatibus quibuslibet de cauſis tanto ultionis ſtudio commiſſos, ut & oppida exuſta, & arces dirutæ dejectæque, ad hæc & villæ incenſæ agrique præda, igne, ferro vaſtati cernerentur. Pari modo & in ſubditos nonnunquam arma mota ſunt, nec urbibus parſum aut pagis, quorum mœnibus tamen & ſeptis collegia & monaſteria continebantur. Fidem fortaſſis apud ignaros temporum ſuperat: ſed de certa tamen Chronicorum fide convincitur nuperrimis ſæculis Epiſcopos & Abbates frequenti nobilitate, præterea & ſervorum & libertorum armata manu inſtructos, Regibus & Imperatoribus ſtipendia meruiſſe, reditibuſque & privilegiis donatos ſæpe rediiſſe è militia, ubi res proſpere geſtæ fuiſſent: contra verò ære alieno mirè gravaſſe Eccleſias, ſi aut morbo confecti, aut in pugna cæſi, aut turpi aliqua fuga elapſi fuiſſent. Cujus impudentiæ cauſas tum morum & temporum pravitati, partim etiam Nobilitati nimioque obſequendi ſtudio debemus. Temporum vitio factum eſt, ut quæ re ipſa nec decora, nec honeſta, neque pia eſſent: tamen uſu evincente, & quia ſummi viri eadem auſi fuiſſent, ab hominibus inconſideratis pro honeſtis decoriſque admiſſa & habita ſunt, maxime ubi religionis tuendæ retinendæque fuco aliquo commendata fuiſſent. Nobilitas autem collegiis & monaſteriis præfecta haud raro tum veteri ſua virtute, tum etiam diſciplina monaſtica neglecta, adhæc & generis claritudine potentiaque, & cognatorum affiniumque authoritate animata, hoc licere ſibi perſuaſit, quod haud raro parentum, quod cognatorum, quod affinium conſilia ingeſſiſſent. Nam ut animos ad arma & ultionem natura pronos ſileam, ſatis conſtat Nobiles quoſdam,

Digitized by Google

dam, qui amplæ cognationis eſſent, non minus ætate illa collegiis & monaſteriis nocuiſſe, quàm eiſdem Majores ſui profuerant. Sæpe enim ad arma & ultionem excitatos fuiſſe legimus non Epiſcopos modo, ſed etiam Abbates, ne illos, qui neceſſitudine aliqua ſibi eſſent conjuncti, deſeruiſſe viderentur. Nec attinet fortaſſe meminiſſe, quanto illa ſuorum damno miſera calamitate noxiam illam ambitionis aleam luſerint, quum inclinata jam diſciplina ad titulos & honores & opes animi prope omnium converſi viderentur, neque aliud eſſet relictum Eccleſiis præter habitum & anniverſarias quaſdam cæremonias, quarum uſum qualemcunque hodieque durare videmus. Cuperem autem ad manum eſſe nobis, quod illorum querelis objiceremus, qui cœnobiorum præcipuorum Germaniæ religionem in dominatum; diſciplinam autem in luxum & otium, poſtremo & cœnobia ipſa in palatia converſa eſſe clamare non deſinunt, interim & Regibus & Imperatoribus magnam partem culpæ tribuentes, quod & in bellum evocarint merentibusque ſtipendia numerarint, adhæc fidem operamque illorum domi militiæque experti præpoſteris quibusdam obſequiis ſibi devincire conati fuerint. Vehementer enim & illi impegerunt, dum profeſſionis conditionisque, aut (ut verius dicam) ſortis ſuarum partium obliti, Mammonæ ſervire & hominibus, quàm Deo magis obedire maluerint. Hi autem dum ad hunc modum merentibus & errantibus quidlibet ſine judicio & diſcrimine obtulerunt, titulis etiam & honoribus collatis, qui præterquam quod miniſtris Eccleſiarum offerri donarique nec debent nec poſſunt, in monachis primi illi monachiſmi authores, quos inter Divos & indigetes numerant, nulla in parte vel agnoviſſent, vel admiſiſſent: quippe qui hoc prope ſolo præconio orbi commendati ſunt, quod omnia dereliquiſſent, & Chriſtum eſſent ſecuti, quod ſi vera ſunt, quæ de patrum ſuorum vitæ integritate & morum ſanctitate, & in primis ſæculi rerumque ſæcularium cura tam contemptim habita retulerunt, & literis mandarunt, quæ nominatim recenſere longum foret. Nihil dubium eſt, quin vel ſuorum patrum & fundatorum, quorum tamen divinitatem feſtis diebus miro ſtudio ceremoniis ſelectis venerantur & celebrant, confeſſa (ſi reviviſcant) & dicta ſententia cauſſam omnem ſuam amiſſuri, & anathema omnium longe graviſſimum excepturi eſſent, qui tam longe ab his diſſentiunt: quorum tamen nomine & tutela quicquid tenent, gerunt, agunt & ſatagunt, tuentur & defendunt. Quin imo illud inſolenti turbæ objecturos nullus dubito, quod Ioannes objecit præfractis Judæis: *Ne cogitate quidem hoc vobis utile futurum, quod patrem habetis Abraham*, &c. Dignum ergo admiratione, quomodo factum ſit, ut poſterioribus omnia oblata recipere vendicareque libuerit, ſine omni reſpectu ſortis & conditionis, cum majores tamen ſui levicula, & quæ inoffenſa religione admittere potuiſſent, reſpuerint, majora autem cum inculcatione recuſarint. Sic Chriſtus regnum, ſic Apoſtoli honores indebitos, pecuniam & munera refutarunt. Et memorabile ſanè eſt dictum Columbani Scoti, cui prope primas à Benedicto monachi tribuunt, qui Sigisberto ſeniori Auſtraſiorum Regi nihil non offerenti ita reſpondit: *Quia noſtra reliquimus, ut ſecundum Evangelicam juſſionem Dominum ſequeremur, non debemus alienas amplecti divitias, niſi forte praevaricatores ſimus Domini mandati.* An autem ullum Abbatem veterem ullius cœnobii adducere poſſint, qui ante annos trecentos Principis nomen audire, nedum admittere aut arrogare voluerit, ipſi viderint. Conſtat equidem meri imperii uſurpationem recentem admodum eſſe, & nuper publico mortalium errore illis admiſſum. Vetuſtior eſt divitiarum cupiditas, ſtudiumque opûm monachis propemodum cognatum, ſed & ipſum non ſolum rejectum à patribus, ſed etiam adeo vetitum, ut B. Gregorius monachum eſſe neget, *qui poſſeſſionem in terra quaerit*. Noſtri ſanè negare nequeunt, ita majores ſuos annis trecentis proximis à primorum patrum inſtituto & diſciplina defeciſſe, ita opibus, titulis, emptionibus, dominatu profeſſionem ſuam gravaſſe, ut reipſa Chriſto renuntiaſſe, & ſæculi curam amplexi eſſe videantur. Niſi forte veroſimile eſt, Epiſcopos eſſe non eos modo, qui verbo paſcunt, & Chriſti myſteria Eccleſiis diſpenſant, ſed etiam illos, qui honore ſublimes mytram gerunt & pallium: Monachos autem Abbates non illos modo eſſe, qui ſubjecti Epiſcopis ſæculi curis nuntium remiſere, ſed illos etiam, qui mero imperio præditi veſtem & nomen cum pedo & mythra retinent. Fuit enim tempus, quum id genus errata & abuſus in Eccleſiam ſubingreſſos legitimè congregata Concilia reprimerent & coercerent, nulli rei magis intenta, quàm ut vetuſtæ, & à ſanctorum patrum veſtigiis deductæ diſciplinæ conſuleretur: id quod è veterum conciliorum innumeris decretis & Canonibus notius eſt, quàm ut referre ſit opus. Nec enim doctrinæ ſolum, ſed & morum & vitæ ratio habita eſt in Synodis antiquis, curatumque ante omnia, ne quid Antiſtites committerent, quod in exemplum trahi, aut aliqua ex parte offendere Eccleſias poſſet. Habuere quidem concilia Pontifices poſteriores, ſed rara, & in urbe ferè, nec more veteri celebrata, quum jam tum decretis mandatisque

datisque

Digitized by Google

datiſque hominum omnia tribuerentur. Confluebant enim Epiſcopi & Abbates haud aliud publicè ſtatuentes, quàm privatim ſenſiſſent & probaſſent, priorumque Pontificum vel impia præjudicia pro ſcripturarum oraculis habebant. In ore quidem illis erant ſcripturæ & Patres, ſed reipſa nihil non decretis Pontificum, quæ uno jam & altero ſæculo mirè invaluerant, diſcutiebatur. Extat apud Urſpergenſem teſtificatio fidei, quam Paſchalis Secundus Hainrico Quinto imperante in Synodo Lateranenſi facere coactus eſt, inſimulatus ſcilicet, quod Imperatori Hainrico jus inveſtituræ contra majorum, Gregorii ſcilicet Septimi, & Urbani Tertii, decreta corroboraſſet. Quæ digna mihi viſa, quæ hoc loco referretur: Ad hunc autem modum habet: *Amplector omnem divinam ſcripturam veteris & novi teſtamenti, legem à Moyſe ſcriptam, & ſanctis Prophetis: amplector quatuor Evangelia, ſeptem Canonicas epiſtolas glorioſi Doctoris B. Pauli Apoſtoli, ſanctos Canones Apoſtolorum, quatuor Concilia univerſalia ſicut quatuor Evangelia, Nicenum, Epheſinum, Conſtantinopolitanum, Chalcedonenſe & Antiochenum concilium, & decreta ſanctorum Patrum Romanorum Pontificum, & præcipuè decreta Domini mei Papæ Gregorij Septimi, & beatæ memoriæ Papæ Urbani, quæ ipſi laudaverunt, laudo, quæ ipſi tenuerunt teneo, quæ confirmaverunt, confirmo, quæ damnaverunt, damno; quæ repulerunt, repello; quæ interdixerunt, interdico; quæ prohibuerunt, prohibeo, in omnibus, & per omnia, & in his ſemper perſeverabo.* Hactenus Paſchalis à ſcripturis quidem orſus, ſed præjudiciis obrutus, in gratiam Concilii confeſſus eſt Romæ circiter annum Domini MCXII. ſatis innuens, quo in loco tunc temporis placita Pontificum habita ſint, quæ ſequentibus tamen ſæculis longè majore religione recepta & obſervata fuere. Cæterum de diſciplinæ emendatione ne verbum quidem poſtremis in ſynodis reperias, etiamſi ſint, qui horum temporum Papis, neſcio quid cenſuræ in mores & vitam quorundam tribuant: verum quæ aut qualis illa fuerit, ne verbo quidem exponunt. Illud conſtat, ejus vindicandæ & reformandæ multam fidem noſtris feciſſe Pontifices, quoties neceſſitas aliqua ita urgebat, ut ad opem Principum & popularium auxilia foret refugiendum, neque alia magis arte publicam orbis querelam conſopitam, quàm concilii pollicitatione, in quo de diſciplina Eccleſiarum cognoſceretur. Innocentius enim ille, qui poteſtatis plenitudinem ſibi de jure & ſupra jus diſpenſandi arrogavit, cum rebus transmarinis urgentibus ſub Otthone Quarto bullis quaquaverſum miſſis Chriſti fideles ad recuperationem terræ ſanctæ inhortatus eſſet, dubium, ſtudióne pietatis, an potius in cauſæ ſuæ commendationem, quo majore favore dudum feſſis exhauſtisque Eccleſiis inſinuaret, ingenuè confeſſus eſt, ſuorum temporum ſtatum generali Eccleſiæ reformatione indigere, & in hoc certo ſe futurum, ut univerſæ Eccleſiæ reformationem aſſequeretur. Promiſit autem illius bulla (ut ejus verbis utar) Concilium generale, juxta priſcam conſuetudinem ſanctorum Patrum, in quo *vitia extirparentur, virtutes plantarentur, exceſſus corrigerentur, mores reformarentur, hæreſes eliminarentur, fides roboraretur, diſcordiae ſopirentur, pax ſtabiliretur, oppreſſi juvarentur*, aliaque id genus, quorum Urſpergenſis meminit, quæ nec ab ipſo unquam, nec ab aliis, quod ſciam, Pontificibus poſtea ſervata aut præſtita fuere; Exſpectata quidem in Conſtantienſi & Baſilienſi Synodo. Verum & hos cœtus ita nobis Pontificum ambitio involvit, & ſuſpenſos tenuit, ut præſtiterit fortaſſe nunquam coactos, quàm tantis ſumptibus factos parvo cum fructu dimiſſos, ne dicam contemptos fuiſſe. Quod ſi tantum ſolertiæ, vigilantiæque publicæ pietati Epiſcopi illi adhibuiſſent, quantum privatis rebus augendis ſtabiliendiſque adhibuerunt, profecto minus hodie laboraretur, minuſque tumultuum & periculorum illi ſentirent, quibus cum vitiis corrigendis & moribus vindicandis perpetuum certamen eſt, quique hoc unum urgent, ut Eccleſia Chriſti ad normam veteris veræque & indubitatæ religionis reformetur, quo deinceps avita virtute, & ornamentis verè Chriſtianis ſpecimen illud Apoſtolicæ ſynceritatis referre, ſuoque ſe modo & ordine continere poſſit. Ægrè enim relinquimus, quæ longa nobis conſuetudine commendantur. Perdifficile eſt illorum errori occurrere, qui & opum, & potentiæ æſtimatione dignitatem, adeoque religionem Eccleſiæ metiuntur. Capitum enim, hoc eſt, ſummorum Pontificum urbis, non exemplis modo, ſed etiam documentis hactenus confirmati ſunt, qui ſua tam obſtinatè defendunt, nec ignorant Paſchalis Secundi ſententiam, qui in Synodo quadam Romana (ſicut Urſpergenſis ſcribit) Epiſcopis nonnullis ob contemptam Hainrici Quinti Imperatoris authoritatem tumultuantibus in hæc verba reſpondit: *Eccleſia primitiva Martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines; dein ad fidem converſi ſunt Reges, Imperatores Romani, Principes, qui matrem ſuam Eccleſiam, ſicut boni filij, honeſtaverunt,* con-

conferendo Eccleſiæ Dei prædia & allodia, ſæculares honores & dignitates, regalia quoque jura & inſignia, quemadmodum Conſtantinus, cæterique fideles, & cœpit Eccleſia florere tam apud homines, quam apud Deum. Hactenus Paſchalis, cujus ſententia ita poſtea obtinuit, ut ætas noſtra etiam Iulios Cataphractos & Alexandros nihil non audentes inſpexerit. Atque utinam cordi eſſe illis Pontificibus potuiſſet, quod tam fideliter Chriſtus monuit de hujus mundi divitiis, quod nemo duobus Dominis ſervire poſſit, nemo Deo ſervire & Mammonæ, & facile gloriam ab hominibus quæſitam abjeciſſent, nec ad illa ſemel jurati Chriſto reſpexiſſent, quæ ipſe Dominus non doctrina modo frequenter repetita & inculcata damnavit, ſed fuga etiam deteſtatus eſt. Et decuiſſet Paſchalem, utpote ſummum Pontificem, memorem eſſe verborum Chriſti ad hunc modum Phariſæos exiſtimulantis: Vos Eſtis, *qui juſtificatis vos ipſos coram hominibus, Deus autem novit corda veſtra, quia quod hominibus excelſum eſt, abominandum eſt coram Deo.* Nunquam ergo ex æquo coram Deo & hominibus Eccleſia florebit, cum quæ apud homines florent, apud Deum Chriſto teſte florere nequeant. Homo videt in facie, Deus judicat in corde. Floridam vero Eccleſiam fateor, quæ ad hunc modum cum ſæculi Regibus non gladium modo, ſed honores etiam & dignitates communes habet, ſimulque & ſæcularem & ſpiritualem functionem non modo confuſo, ſed etiam converſo diſpenſationis munere vindicat. Cæterum Catholica ſit & Apoſtolica nec ne, id in medio quærendum relinquimus, dummodo certum habeamus, hoc puriorem & ſinceriorem ſemper fuiſſe Eccleſiæ ſtatum, quo vetuſtior fuit, honoreſque & opes contemptim habuit. Deteriora autem omnia Pontificum placita & inſtituta habita, quo recentiora eſſe dignoſcuntur. Verum de opibus quæſitis & ambitis honoribus plus ſatis dictum eſt. Quod ad doctrinam attinet, ita proximis ſæculis prope omnia Collegia & Monaſteria Germaniæ defecerant, ut niſi ceſſationem illam publicam & inertiam noſtris hominibus indignam optimi aliquot Principes recenter inſtitutis Academiis emendaſſent, hodie non artibus modo honeſtis omnibus, ſed literis etiam & linguis, quas veteres Eccleſiæ tantopere excoluerunt, in totum careremus, uſque adeo fatali quodam veterno circumventi, & ad luxum & otium ſua omnia converterunt, qui religionis doctrinæque excolendæ nomine jam olim fundati donatique fuerunt. Jam ut tandem finiamus, negari non poteſt, quin in denſa illa temporum caligine & plus quàm duris ac barbaris ſæculis Eccleſiæ Germaniæ non paucæ ſummos viros Antiſtites habuerunt, nec Abbates cœnobiis defuerint tam pietate, quàm doctrina & eruditione præſtantes. Sicut enim in aſpero aliquo ſenticeto raró videas ita omnia ſpinis & vepribus obducta & impedita eſſe, quin & flores paſſim & odores emineant, ita tenebræ illæ profundæ ignorantiæ quantumvis atræ & craſſæ adeo Eccleſias noſtras non oppreſſere, quin viros ſuis omni virtutum genere probatos oſtenderit. Quod ipſum & de illis ſentimus, qui hodie rerum potiuntur. Sunt enim multi, qui non privato modo in cœtu, ſed aula etiam & palatio adeo vel opum affluentia, vel rerum domeſticarum ſplendore, vel in totum ulla aut nominis, aut functionis gloria non tanguntur, aut inſoleſcunt, quin votis omnibus cupiant cauſam veritatis, quæ tempore tam longo ſepulta jacuit, tueri, vitamque & diſciplinam eorum, qui ſe Chriſtianos profitentur ita componi, emendari, reformari, ut à primæva illa puritate verè ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ quàm minimum diſtaremus. Quo ſenſu & Abbates quoſdam duci & abundare haud dubitamus, qui oblatos cum annis mores exceperunt ulla ſua culpa, quando jam conſtet palam multa eſſe à veteribus quibuſdam patribus religionis prætextu recepta & admiſſa, quæ ne probari quidem juſta ulla cauſa queant, nedum defendi aut retineri. Quod ad Monachos attinet, tot ſectis variegatos, idem pios viros ſentire video, quod ſenſit doctiſſimus Eraſmus, quando dixit: *Bonos monachos Eccleſiae eſſe ornamenta, Malos carcinomata*: conqueſtus interim perquàm paucos eſſe ætate noſtra, qui veri eſſe Monachi, aut boni videri queant. Nobis denique, qui noſtris affectibus locum damus, & humanis conſiliis omnia gerimus, nec ad divina reſpicimus, quo & certis & indubitatis, & æternis nitamur & hæreamus, uſu venit, quod omnibus regnis ſuo robore nixis accidit, quod à gentili Poeta (ceu Prophetam dicere malumus) dictum eſt:

Damnoſa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

F I N I S.

BAR-

Digitized by Google

BARTHOLOMÆI SCHOBINGERI IC.

ADDITIONES,

AD

JOACHIMI VADIANI CONSULIS *FARRAGINEM ANTIQUITATUM.*

PRÆFATIONIS Numerus I.

IN Rheni & Danubii Ripa Eccleſiæ Chriſtianae.] Quæ ut plurimum erant ligneæ, ſine omni ſuperflui ornatus cura ſineque magna ſtructuræ elegantia. Cujuſmodi fuit illa ad Ripam Danubii in Norico, cujus Eugippius Abbas in vita S. Severini meminit. Nec alia templa Diis ſuis exſtructa à Germanis. Nam Vallejus in Gallica hiſtoria de Dea Ciſa, quæ Auguſtæ Vindelicûm culta, ſcribit; *Cujus templum ex lignis barbarico ritu conſtructum,* &c. barbarico, id eſt Germanico. Nam Germani κατ' ἐξοχὴν *Barbari* dicti, ut ad Sidonium notavit Joannes Savaro & ad Einhardum Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus, juvenis & vera nobilitate, id eſt, virtute, ac morum probitate, & omnium optimarum artium ac diſciplinarum ſtudiis ornatiſſimus, qui & ſuperiorum locorum, cum hos libros unà otioſi perlegeremus, me admonuit, & alia plurima in his additionibus noſtris, qua eſt promptitudine, ſuggeſſit. Ut eſt illud circa annum Dom. CCCC. cœpiſſe lapidea templa à Chriſtianis exædificari. Quale fuit illud Brigantii ad lacum Podamicum à SS. Columbano & Gallo repurgatum, ut legitur apud Walefridum & Wettinum in vita Galli, apud Rapertum quoque cap. 1. & Theodorum in vita S. Magni. Quale & illud Kirchbergenſe, cujus Thomas Lyrer & Felix Fabri originem tradidere.

Ibid. 2. *Sub Valentiano nominis Tertio.*] Sub hoc enim Germanos Rhenum tranſgreſſos in Romanas provincias irruiſſe authorum omnium conſenſu conſtat circiter ann. Salut. CCCCL. vel ut Sigebertus author eſt an. CCCCLXXIV.

Ibid. 3. *Franci longius à ripis Galliam ingreſſi.*] Ottho Friſingenſis lib. 4. cap. penultimo.

Ibid. 4. *Remigio authore.*] S. Remigius Epiſcopus Remenſis Ann. Dom. CCCCXC.

Ibid. 5. *In vetuſtiſſimis Codicibus.*] Legis Salicæ, quam poſteaquam hæc Vadianus ſcripſerat, edidit Joannes Heroldt, cum aliis veterum Legum libris.

Nomine Imperii ad Francos, atque inde etiam ad Germanos translato.] De imperii translatione ad Francos & Germanos vide libellum Marſilii de Padua *de Translatione imperii,* & quædam apud Engelbertum Abbatem Admontenſem *de fine Romani imperii.* *Ibid.* 6.

Lothario, quem Clotharium ſcribae Gallici vocant.] Fallit enim Franc. Guillimannus, qui in libris Antiquitatum ſcribit litteram C. in ejuſmodi nominibus idem notare quod KUNIG. Hac enim ratione omnes & ſacerdotes, & monachos, & nobiles & plebejos Reges fuiſſe concedat, neceſſe eſt, quorum nomina in veteribus inſtrumentis & legibus Francorum manuſcriptis ita ſcripta & picta obſervantur. Natus autem error ex barbara illa, & imis de faucibus ducta pronuntiatione, qua Helvetii noſtri hodieque laborant. Hinc ſine diſcrimine in illis libris legitur *Ludovvicus, Hludovicus, Chlodovvicus, Clodoveus, Lotharius, Hlotharius, Chlotharius, Clotharius,* &c. Rationem ejus rei tradit Bodinus in Method. hiſtor. Hæc Goldaſtus. *Ibid.* 7.

A Dagoberto in optimam formam redactae.] Leges Francorum à Dagoberto in formam redactæ, *nihil habent quod paganiſmum reſapiat,* in epilogo legis Francorum, quem Heroldus fecit, præfationem legis Salicæ, Juſtinianum (opinor) imitatus. Goldaſtus. *Ibid.* 8.

Nihil minus donatas & ornatas, quàm illas priores.] Quas tranſportarunt & locis mutarunt. Hinc Rauracenſis vetus in Baſilienſem, Vindoniſſenſis in Conſtantienſem, Aventicenſis in Lauſanenſem, &c. migrarunt ac tranſportatæ ſunt. *Ibid.* 9.

Irenaeus vetus author meminit.] Adverſus hæreſes lib. 1. c. 3. ubi & Eccleſiarum in Celtis mentio. Nam & ipſe Lugdunenſis Celtarum Epiſcopus fuit. *Ibid.* 10.

Digitized by Google

Ibid. 11. *Quæ apud Curiam eſt vetuſta.*] De ejus vetuſtate Guillimannus lib.4. c.2.

Ibid. 12. *Scholarum vice cœnobia eſſent.*] Talia fere hodie eſſe novimus Collegia Jeſuitarum, ſuo more modoque: Unde & ab aliis *Seminaria*, etiam *Gymnaſia* vocantur, in quibus ſcilicet ad Eccleſiæ ſuæ & Reipub. regimen ſemina jactentur & exerceantur, præſertim in America, ut ex Epiſtolis Japonicis, ſi vera ſunt, quæ ibidem memorantur, cognoſcimus.

Ibid. 13. *Provincia Gallica cœnobia vidit.*] Sub Arcadio, Vero & Honorio Principibus. Auxit poſtea inſtitutum Martinus Epiſcopus Turonenſis, qui collectis diſcipulis ſeveriorem quandam monaſticæ diſciplinæ regulam circiter annum Salut. CCCLXXXIIII. Gratiano imperante profeſſus eſt: cujus vitam Severus Sulpicius Rhetor, & ipſe poſtea monachus, cum multa ac prope ambitioſa laude monaſticæ vitæ in literas retulit anno CCCC. plus minus. Hunc poſtea ſecutus Ioannes Monachus cognomento Caſſianus, qui & ipſe de Monachis. Ægypti, & monachiſmi laudibus in literas retulit, & monaſteria duo Maſſiliæ condidit annum circa CCCCXL. ut quidam volunt. Ceſſatum dein nonnihil, quum magno omnium terrore Gotthi in Italiam, in Gallias autem Franci irruiſſent. Verum illis ad fidem converſis, augeri amplius, ſed intra modum tamen, cœpere monaſteria. Clodoveus enim à Remigio baptizatus non defuit monachiſmo, qui & in Alemannia à ſe devicta & magna parte in ſervitutem redacta, propagandæ gratia religionis, monaſteria inſtituit, domos ſcilicet, in quibus regiis donationibus fovebantur, qui verbo Domini rudes illas & feras gentes ad fidem Chriſti cohortabantur. Sub hoc enim Principe duo monaſteria, unum apud Turegum, alterum apud Lucernam à Wichardo & Ruperto fratribus Ducibus Alemanniæ ſeu Sueviæ, fundata ſunt, omnium, quod ſciam, Alemannicorum monaſteriorum vetuſtiſſima, circa ann. Dom. DIII. regnante in Italia Theodorico Gotthorum Principe. Poſtea annis plus minus XXX. ſub Juſtiniano Imp. emerſit S. Benedictus ille ἀρχιϛρατηγὸς monachorum, anno Domini DXX.

Ibid. 14. *Quum Theodoſio Juniore imperante.*] Videndum an tempore Valentiniani ejus nominis Ultimi.

Ibid. 15. *Cujus Baſilium fecere authorem.*] Cujus epiſtolam vide ad Greg. de *vita ſolitaria.*

Ibid. 16. *Anglis & Hybernis.*] Hic nota, monachiſmum non quidem ſub Gregorio in Anglia & Hybernia, ſed antea incepiſſe. Columbanus enim & Gallus XXV. annis ante Gregorii pontificatum ex Hybernia in Galliam trajecerunt. Gregorius igitur monachiſmo jam recepto favens, Anglis & Hybernis affuit, miſſis, qui inſtitutum monachiſmum juvarent & foverent: ita enim Lambertus tradit; *Gregor. Papa Auguſtin. Archiepiſcopum cum monachis in Britanniam miſit, ut genti Anglorum verbum Dei evangelizarent Dominicæ incarnationis ann.* DXCVI. Idem quoque tradit Sigebertus monachus.

Et veteri etiam in Germania pluſculi conſederint.] Quale eſt Scotorum monaſterium Herbipoli ad Mœnum, quod ab hinc aliquot annis cultoribus privatum, Monachis per Julium Epiſcopum ex Italia evocatis recoli non ita pridem occœpit. Ibid. 17.

Anachoretarum.] Anachoretæ tempore priores fuerunt Cœnobitis. Cœperunt enim tempore perſecutionum Decii & Valeriani annis plus minùs CCL. à Chriſti nativitate, ut Hieron. author in vita Pauli Herem. tom. 1. Hinc eſt quod Iſidorus Epiſt. lib.7. Etym. inquit; *Anachoretæ Heliam & Joannem, Cœnobitæ Apoſtolos imitantur.* Ibid. 18.

Neque enim adeo vel addicti erant certo loco.] Tales quoque monachi fuere D. Hieronymus, Simplicianus, Auguſtinus, &c. Ibid. 19.

Ut non magna ex parte Eccleſiis intereſſe, &c.] Vide Hieronymum in vita Hilarionis, & in Inſtitut. Monachi ad Ruſinum, item ad Paulinum, & de Cuſtodia virginit. ad Euſtochium, & Vitas patrum paſſim. Ibid. 20.

Certo fixoque in loco hærere.] Adeo ut Anshelmus lib 2. de ſimilitudinibus non veritus ſit ſcribere; *In ſomnis* (nempe ergo, in ſomnis, inquit ille Plautinus ſenex) *ſe vidiſſe Angelum Dei deſcribentem ſibi quis eſſet verus monachus; nempe qui locum ſuæ habitationis perpetuum eligat, in quo perpetuo habitare diſponat.* Ibid. 21.

Sarabaitæ.] Vide 6.quæſt. 1. c. *quidam monachi*, &c. *qui vero.* Ibid. 22.

Quod inflati vagarentur.] Inde *Gyrovagi* dicti, Anſegiſ. lib.4. c.45. Sed de his & aliis Monachis plura legere potes apud Anton. hiſtor. part. 3. tit. 16. §.4. Ibid. 23.

Quàm ut à turbæ ſtrepitu & ſeculi curis ſemoti carnem frænare, &c.] Sic Plato in Timæo ſcribit, Sacerdotes apud Athenienſes à populo ſeparatim convixiſſe, ne aliqua profana contagione eorum caſtitas ſeu vita pollueretur. Et Hier. contra Jovinianum; *Stoicus vir eloquentiſſimus de vita antiquorum ſacerdotum loquens ait, quod omnib⁹ poſtpoſitis negotiis ſemper in templo fuerunt, & rerum naturas atque cauſas ſiderumq; mot⁹ ſtudioſiſſime contemplabantur, & nunquam ſe mulierib. miſcue-* Ibid. 24.

Digitized by Google

miſcuerunt; nunquam cognatos, propinquos, vel liberos viderunt ab eo tempore, quo divino cultui ſervire cæperunt: à carne & vino ſemper abſtinuerunt propter tenuitatem ſenſus & vertiginem capitis & libidinis refrænationem: pane raro veſcebantur, ne onerarent ſtomachum: cubile de foliis palmarum habebant, & ocio nunquam torpebant, &c. quæ vide apud eundem, & Jacobum Magni Sopholog. lib.7. c.1. & adde epiſt. Baſilii ad Gregorium Nazianzen. de vita ſolitaria.

Ibid. 25. *Mores componere, abſtinentiaque ſeſe exercere.*] *Sancto Monaſteriorum uſu patientia coaluit, & durioris obſervationis conſuetudo laborum tolerantiam hauſit*, ſicut de Euſebio Epiſcopo ſcripſit Ambroſius lib. epiſt. 10.

Ibid. 26. *Nemo tantum ſuo conſilio tribuebat, ut negaret reſcindi poſſe*, &c.] Vide Eraſmum in vita Hieron. Huc faciunt quæ ſcribit Epiphan. Cypri Epiſcopus contra Montaniſtas, hæreſ.48. lib.2. tom.1. *Nos vero non neceſſitatem imponimus, verum cum bono conſilio admonemus exhortantes eum qui poteſt: non autem neceſſitatem imponimus non potenti, neque rejicimus ipſum à vita. Sanctum enim omnibus prædicavit, ut debilium infirmitatem portemus, velut etiam ipſe S. Apoſtolus dicere comperitur, & tales redarguere, qui non ſunt ejuſdem doni; Juniores, inquit, viduas rejice.*

Ibid. 27. *Quin & evocati ſunt ſæpe è monaſteriis*, &c.] Poſſidonius in vita Auguſtini c.11. *Proficiente vero doctrina divina ſub ſancto & cum ſancto Auguſtino in monaſterio Deo ſervientes, Eccleſiæ Hipponenſi clerici ordinari cœperunt. Ac deinde innoteſcente de die in diem Eccleſiæ Catholicae praedicationis veritate, ſanctorumque ſervorum Dei propoſito, continentia & paupertate profunda, ex monaſterio, quod per illum venerabilem virum & eſſe & creſcere cœperat, magno deſiderio poſcere atque accipere. Epiſcopos & clericos pax Eccleſiae atque unitas & cepit primo, & poſtea conſecuta eſt. Non ferme decem, quos ipſe novi ſanctos & venerabiles viros, continentes ac doctiſſimos, B. Auguſtinus diverſis Eccleſiis, nonnullis quoque eminentioribus, rogatus dedit. Similiterque & ipſi ex illorum ſanctorum propoſito venientes Domini Eccleſiis propagatis & monaſteria inſtituerunt, & ſtudio creſcente aedificationis verbi Dei, caeteris Eccleſiis promotos fratres ad ſuſcipiendum ſacerdotium praeſtiterunt.* Hæc ille. Juſtinianus Imperator prohibuit Epiſcopum ordinari, qui non XV. annos in monaſterio monaſtica converſatione impleſſet, Novell. 123. c.1. Et Jacobus Magni Sopholog. lib. 7. c.3. ſcribit, *concludere Hugonem, quod canones rationabiliter diffiniant, nullum eſſe in Epiſcopum eligendum, niſi prius in ſacris ordinibus fuerit religioſe converſatus.* Auguſtinum fuiſſe monachum teſtatur ipſe epiſt.89. ad Hilar. in fin.4. quæſt. & contra litter. Petilian. lib.3. c.4. & Ambroſius part.3. ſerm.94. & Poſſidon. in vita Auguſtini c.5. Ex monacho Presbyterum, ex Presbytero Epiſcopum ſe factum eſſe, & qua ratione ſcribit ipſe ubertim *De communi vita & moribus Clericorum*, tract.1.

Ac velut in ludo ad certamen inſtituti.] Ibid. 28. Hieronymus *ludum* vocat *monaſteriorum*: quia ex illis tanquam ludo prodibant viri exerciti & pietate & diſciplina, qui magno cum fructu Eccleſiis adhibebantur. Hinc à Baſilio monachos ἀσκητὰς, hoc eſt exercitatores dictos fuiſſe Gregor. Nazianz. in orat. funebri in laudes Baſilii habita docet. Unde & ἀσκητικὸν, id eſt exercitatorium, Baſilium ſcripſiſſe Hieronymus tradit, cujus fragmenta quædam Vollaterranus tranſtulit, certæ vitæ modum proponens, ad quam ſe monachi componerent & exercerent.

Labore ille manuum.] Alimonia mo- Ibid. 29. nachis ex labore manuum, vide Auguſtinum in expoſitione pſalmi 199.

Vota autem quae monaſtica dixere.] Ibid. 30. Cauſa adjuvans fiduciæ operum vota monaſtica.

Nec mandata ſed hominum praeſcri- Ibid. 31. *pto inſtituta.*] *Fruſtra me colunt docentes doctrinas hominum* Matth. 15.

Ditiores catalogo inſcripti fratrum Ibid. 32. *in numero haberentur.*] Veteres Chriſtianos mutuò ſe Fratres appellaſſe vel ex ſcriptura conſtat. Sed poſtremis temporibus ii tantum Fratres appellati à monachis, qui aliquid victui & amictui eorum ſuppeditarunt. Aliter quàm ab Auguſtino in Pſal.99. ubi de monachis ait; *Laborant manibus ſuis, inde ſe tranſigunt, non avare aliquid petunt. Quicquid eis infertur à piis Fratribus, cum ſufficientia, & cum caritate utuntur.* Fratres vocat homines Chriſtianos quoſvis, non eos tantum, qui præbendis monaſteriorum ſuo ſibi peculio coemptis gaudeant, ut hodie.

Gregorii] Vide Gregorium in homilia Ibid. 33. 5. in Ezech. in fine.

Auguſtinus.] Lib. 10. cap. 2. de civitate Ibid. 34. Dei.

Bernardus.] In ſermone de Annuntia- Ibid. 35. tione.

Sed gratis daretur ſitientibus aquam Ibid. 36. *illam vivam.*] Eſa. 55. Ioan. 4. Hieron. in Eſai. d. c. 55. quem vide.

Nec

Ibid. 37. *Nec dedit errores.*] NB. Carolus Magnus non dedit errores Eccleſiæ, ſed temporum vitio recepit.

AD LIBRUM PRIMUM.

PAG. I. NUM. I.

S*Ynodi Magonciacenſis.*] Synodus Magonciacenſis celebrata eſt anno Domini DCCCIII. ſub Carolo Magno.

Ibid. 2. *Magno Franci & Alemanni nobilitatem, &c.*] Tacitus in libello de Moribus Germanorum, Adamus Bremenſis hiſt. Eccleſ. lib. 1. c. 5. Witichindus Monach. l. 1. Leges Francorum, Alemannorum, Francorum, & alii ſcriptores.

Ibid. 3. *Nulli tum erant Epiſcopi ſuffraganei.*] De Epiſcoporum autem derivatione & origine ut aliquid dicamus, ſciendum eſt, quod *Epiſcopus* dicitur quaſi inſpector & ſpeculator. Hoc enim ſenſu Cicero ſcripſit ſe epiſcopum deſignatum à Pompejo, ut oram Campaniæ maritimam ſpecularetur. Ab Arcadio autem Jureconſulto, qui pani cæteriſque rebus venalibus inſpiciendis præſunt, Epiſcopi vocantur, l. ult. ff. *de munerib. & honorib.* Inde vocabulum illud ab Eccleſiæ Doctoribus propter ſingularem emphaſim paſtoribus etiam Chriſtiani gregis attributum eſt, quod ovium curæ ſuæ commiſſarum doctrinæ, vitæ & morum inſpectores eſſent conſtituti. Ab inſpectione igitur, vigilantia, cura, labore, fide docendi, quam Eccleſiis debent, dicuntur Epiſcopi. Unde poſtea & Latinæ Eccleſiæ, ſicut & Presbyteri & Parochi, Diaconi, & alia nomina communi loquendi uſu retinuerunt. Iidem autem fuerunt Epiſcopi, Presbyteri, & Parochi, iiſdemque nominibus promiſcuè vocantur tam in literis ſacris, ut ad Philip. ad Timoth. 1. 4. 2. ad Tim. 1. Act. 20. quàm à Patrib. antiquis, ut Hieron. in epiſt. ad Oceanum, & in epiſt. ad Tit. c. *legimus*, diſt. 93. ſed & à Chronograph. Francicis & veteribus fundationum chartis, ſæpe Epiſcopus pro Parocho, & è contrà: & Parochia pro diœceſi ponitur. Quod ideo factum videtur, quod omnes olim paris gradus & æqualis authoritatis eſſent, & *uno* (ut Ambroſius inquit ad Epheſ. 4.) *recedente ſequens ei in ordine ſuccederet.* Verum quia communis illa Presbyterorum adminiſtratio per vices viſa eſt incommoda, & *ſequentes Presbyteri cæperunt inveniri indigni ad tenendos per vices primatus*, ait idem Ambroſ. ideo ne indigni temerè uſurparent, & eſſet multis ſcandalum, tum etiam ut diſſenſionum materia & ſchiſmatum ſemina tollerentur, & ut Hieronymus inquit, *Ne unuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccleſiam rumperet*, factum eſt, ut unus ex Presbyterorum ordine in ſingulis civitatibus ordine cæteris præficeretur, ita ut cum eorum conſilio omnia gereret & adminiſtraret. Hinc nomen Epiſcopi, quod ante omnibus erat commune, attributum eſt uni, quo facilius inſigni aliqua propriaque appellatione à cæteris diſcerni poſſet. Proinde ex eo tempore reliqui Presbyteri nunquam Epiſcopi ſunt appellati; quamvis Epiſcopi Presbyterorum nomen non reſpuerint, ut legendum eſt apud Euſeb. lib. 5. cap. 3. hiſt. Eccleſ. & Tripart. lib. 4. c. 24. Multiplicatis autem per omnes provincias Eccleſiis, cum neque ad communia capienda conſilia, quibus ſemper opus fuit, convenire, neque communi per omnia conſenſu regi poſſe viderentur, confuſionis vitandæ cauſa certa quædam ratio & forma cogendorum cœtuum, quas *Synodos* vocabant, inſtituta eſt, &, ut conjicio, ſub Conſtantino Magno, diviſis per ſpatia certa regionibus, ita ut unuſquiſque Epiſcopus ſua regione contentus, ab alterius adminiſtratione & cura abſtineret. Qui enim facilius vel utilius convenirent, quam quos ipſa vicinitas, eadem lingua, iidem maxima ex parte mores, & mutua in rebus civilibus commercia, copulant? Hinc dubio procul poſt ordinem inter ejuſdem oppidi & vicini territorii Presbyteros poſitum, illa epiſcopatuum in diœceſes & metropoles diſtributio cœpit à Conſtantino Magno reddita Eccleſiis pace. Quæ tamen, ut voces ipſæ arguunt, à Græcis Eccleſiis originem habuiſſe videtur, non quidem, quod ſciam, ab aliquo coëuntium Patrum Concilio aut decreto profecta ſit, ſed quod natura ſuadente & neceſſitate flagitante ad exemplar Reipubl. Romanæ efformata eſt. Hoc enim vult illud Hieronymi epiſtola ad Titum; *Noverint Epiſcopi conſuetudine ſe magis quam Dominicæ diſpoſitionis veritate Presbyteris eſſe majores*, &c. Stante enim Republica Romana, erant provinciæ in diœceſes, quaſi gubernationes dicas, id eſt certa ſpacia, diſtributæ, in quarum præcipuis urbibus Præſides conventus ſuos agebant, cujus novem Plinius in Aſia numerat hiſt. natur. lib. 5. c. 29. & ſeq. quarum ſeptem in Apocalypſi recenſentur. Metropoles autem dictæ ſunt civitates, ex quibus deductæ fuiſſent aliquando Eccleſiæ: quæ appellatio poſtea penes celeberrimas & frequentiſſimas civitates manſit, quaſi materna quadam authoritate eminentes. In oppido igitur cujuſque diœceſeos præcipuè primus Presbyter, qui & περὶ κατοχερειν Epiſcopus vocabatur, in communi quotidiana juriſdictione, cæteris tum urbanis, tum aliis ejus regionis Compresbyteris, id eſt toti diœceſi præerat: non quidem gradu aut imperio vel dominationis authoritate, ſicut Bernardus ad Eugenium inquit lib. 2. *Nomen Epiſcopi non ſonat dominium, ſed ſervitutem:*

l. 2. l. 31. l. 34. l. ult. C. de ſacroſ. Eccl. l. 5. auth. ſed neque. eod. Novell. 54.

Euſeb. l. 5. c. 24. c. 13. q. 1. diſt. 80. c. epiſcopi.

tem: verum ordine & primi in ſacro conſeſſu loci dignitate, ſcribente Auguſtino ep. 19. *Secundum honorum vocabula, quæ jam Eccleſiæ uſus obtinuit*, *Epiſcopatus major eſt presbyterio*: in ſingulos quidem inſpectionem hactenus habens, ut eos & officii admoneret, & de rebus ad diœceſin vel morum cenſuram ſpectantib⁹ ad Compresbyteros ſuos (quorum cœtum, *Senatum Eccleſiæ* Hieronymus vocavit, c. Eccleſia, 16. q. 1.) referret, ſententias rogaret, & quod viſum decretumque eſſet, pronuntiaret, à quo judicio ad ſynodum provincialem provocare licebat, c. 6. q. 3. & 4. Quoniam autem regio interdum latius patebat, quàm ut commodè in urbem quavis occaſione venire poſſent, Epiſcopi, ut veriſimile eſt, otio & quieti conſulentes, vicis & pagis, qui non minus quàm urbes communi inſpectione egebant, vicarios quoſdam Epiſcopos ordinare ſoliti ſunt, qui *Chorepiſcopi* nominabantur, quaſi χωρικοὶ, id eſt ruſtici, regionarii, ſive vicarii Epiſcopi: quia non in civitate, ſed ruri per vicos & pagos munus gerebant. Horum primam mentionem factam invenio in Concilio Ancyrano can. 12. item Neocæſarienſi can. 13. & Antiocheno can. 8. & 10. Et quia inſolenter ſeſe cum Epiſcopis gererent, nec ulla ſatis bona ratio eorum inſtitutionis appareret, eorum munus ſublatum & antiquatum eſt: in quorum tamen locum ſucceſſiſſe vel ſurrogatos fuiſſe mihi videntur *Archipresbyteri vicani*, de quibus in c. ult. de officio Archipresb. *Metropoleos* autem *Epiſcopus* inſpectionem & ἐπισκοπὴν in ejuſdem provinciæ Coepiſcopos habuit, ad quos eodem, quo diœceſeos Epiſcopus in ſuos Compresbyteros, ordine, bis aut minimum ſemel in anno congregatos de omnib⁹ totius provinciæ negotiis, & eorum qui ad ſynodum provincialem provocarunt controverſiis referebat, & ſententias rogabat, ut quod majori parti viſum eſſet, decerneret. Quod ſi pares fuerunt Epiſcoporum ſententiæ, tum alios aliquot ex propinqua provincia evocabat, qui ambiguitatem cum provinciæ Epiſcopis tollentes, quod alteri parti viſum eſſet, confirmarent. In qua ſynodo Epiſcopus, qui alicui ejus provinciæ loco præeſſet, & ipſe ut Metropolitanus creabatur, nec ab ea ſententia cuiquam ab omnibus provinciæ Epiſcopis damnato provocare licebat, cavente id Concilii Antiocheni canone XV. Et hæc quidem fuit Eccleſiarum Chriſtianarum per diœceſes & provincias diſtributio, non temere profecto, ſed prudenter & commodè à nonnullis inchoata, & deinceps multorum conventuum ſacrorum decretis in univerſo terrarum orbe confirmata, ut Concil. Nic. can. 6. a. D. 325. & Conc. Conſtant. can. 2. a. D. 381. juncta l. 3. C. Theod. de fide Cathol. Nulla autem alia Patrum mens fuit, cum hanc πρωτείαν in diœceſes, & has rurſus in Provincias ſub uno quopiam cæteris præeunte diſtribuerent, quam ut Eccleſiæ non cujuſquam arbitrio, ſed comuni gubernatorum divinitus conſtitutorum, & in nomine Domini ritè & ordine congregatorum ſententia & conſenſu, ſicut inter pares regerentur, Diœceſano videlicet primo Presbytero in trimeſtribus illis conventibus, quorum veſtigia quædam adhuc extant, ſic ſuis Compresbyteris præeunte, & primo Provinciali Epiſcopo in ſemeſtribus provincialibus ſynodis ita omnia inter Epiſcopos moderante, ut quemadmodum veteribus canonibus diſertè præcipitur, nec à primo Presbytero abſq; ſuorum Compresbyterorum, nec à primo Epiſcopo abſq; ſuorum Coepiſcoporũ ſententia & conſenſu, nec viciſſim quidquam ab iſtis abſq; ſuo duce & moderatore gereretur: quin ordinem & in generalioribus atq; adeo œcumenicis ſynodis obſervatum eſſe ex earum hiſtoriis liquet, Rufino l. 10. hiſt. & Socrate Eccleſ. hiſt. l. 3. Uſq; adeo autem humano hoc inſtituto quamvis pio & nunquam ſatis laudato, neq; Sathanæ ad irrependum in ipſa Eccleſiæ viſcera adit⁹ ſatis fuit occluſus, neq; coërceri ambitio & avaritia, peſtes illæ religionis deterrimæ, potuerunt, quin hominum vitio, non patrum culpa, ſucceſſu temporis pulcherrimus hic ordo in oligarchiam quandam & demum in horrendam illam Antichriſtianam tyrannidem Oecumenicam transformatus ſit. Cum enim πρωτεία illa, quæ ordinis & muneris ab initio fuit, poſtea ſublata electionis libertate, quæ loco ſucceſſionis per vices conſtituta fuerat, & certæ civitatis ſedi addicta & perpetua conſtituta, gradus ſuperioritatis & imperii, dominationis & poteſtatis præeminentia facta eſt, ſpiritus ambitionis & avaritiæ facile irrupit, & quod unum ſynodorum remedium habebat ab Apoſtolis adverſus omnes hæreſes & ἀταξίαν Eccleſia, malum omnium peſſimum evaſit, & primò quidem in gradum ſuperiorem, mox ab hoc gradu in horribilem illam tyrannidem conſcendit. Epiſcopi enim Diœceſani hac πρωτείας innovatione & obtentu omnia ſenſim ad ſe pertrahere ſtudebant, nec ſolũ Presbyteros κυβερνήτας, quos Laicos appellare cœperunt, quaſi ad Eccleſiaſticam εὐταξίαν nihil pertinentes, expulerunt, ſed etiam aliis Compresbyteris ſuis jam non præeuntes in comunibus deliberationibus, ſed arbitrio ſuo dominantes, alios quidem ad ſuas parochias relegatos ab epiſcopali conſilio excluſerunt, alios vero quot & quoties libuit, aſſumere cœperunt, non quibus cum propriè de rebus Eccleſiæ deliberarent, ſed quorum opera vicaria uterentur. Unde tandem pro Chriſtiano illo presbyterio Officiales, neſcio quos & Curiam à mundanorum Principum foris nihil differentem habere occæpit. Provinciales autem illi Epiſcopi, abjectis modeſtiſſimis titulis Apoſtolicis, quibus etiam nec aliis in vetuſtis illis & purioribus cano-

Vide epiſtol. Damaſi & Leonis I. 86. & diſt. 68. c. quamvis, & ſq Can. Apoſt. 33. Concil. Antioch. can. 9. c. annis, 18. diſt. cap. ſicut olim, de accuſ. & c. habebatur, & c. ſeq. c. propter. 18. diſt. Novell. 123. de ſanctiſſ. Epiſcop.

Ex can. 9. Conc. Antiocheni.

canonibus *primi Presbyteri*, *primi Epiſcopi*, item πρεσβύται, πρῶται καθέδραι, appellati ſunt, & aſſumptis magnificis illis & faſtuoſis *Patriarcharum*, *Epiſcoporum*, *Metropolitanorum*, non minus ambitioſe ſe geſſerunt, aliis aliorum fines quamvis variarum ſynodorum canonibus deſcriptos invadentibus.

Can. ult. ſynodi Epheſ. anno Dom. 431.

Notum eſt enim ex illorum temporum hiſtoria, adeo inter ſe tumultuatos eſſe, quum ſynodus Nicæna cogeretur de gubernationis ſuæ finibus, ut nullum finem concertationes illæ habituræ fuiſſent, niſi libellos accuſatorios ab Epiſcopis ſibi propoſitos, congeſtos in ignem Conſtantinus Imp. abjeciſſet, Euſeb. de vita Conſtant. lib. 3. c. 13. Ruffin. hiſt. Eccleſ. lib. 1. c. 16. Sozomen. hiſt. Eccleſ. lib. 1. c. 16. c. ult. diſt. 22. Quamvis nec tum quidem deſierint. Conſtantinopolitanus enim, cujus ſedes nullum nomen acceperat, teſte Gelaſio Primo, nedum ut inter Metropolitanos cenſeretur, non deſtitit, donec in Concilio Conſtantinopolitano primo ſecundum ab Epiſcopo Romano locum & honorem primatus inter Metropolitanos obtineret. Qua de re eſt canon. 3. ejus Concilii & in ſynodo II. Conſtantinop. can. 36. & Novel. 131. & l. 16. C. de ſacroſ. Eccleſ. ubi ab Imperatore Zenone idem confirmatur, & in l. 24. C. eod. ab Juſtiniano Imperatore vocatur *caput reliquarum Eccleſiarum*. Videtur autem eadem niſus ratione, qua Romanus Epiſcopus dominari jam cœperat, nempe, quod Conſtantinopolis Regia eſſet civitas, & Nova Roma. Quod cum Gelaſius ille in epiſt. Dardaniæ Epiſcopis inſcripta merito irrideret; *Alia*, inquiens, *eſt regni ſæcularis poteſtas*, *alia dignitatum Eccleſiaſticarum diſtributio*: tamen adeo non profecit, quin nihilominus in Chalcedonenſi illa Oecumenica Synodo, alioqui quod ad doctrinam venerabili & orthodoxa Conſtantinopolitano non tantum primatus ille ſecundus, licet repugnantibus Epiſcopi Romani Legatis confirmatus, verum etiam contra Conſtantinopolitanæ ſynodi canonem 2. ditio longè lateque ampliata fuerit.

Can. 28. A. Dom. 555.

Verùm ne tum quidem, quæ ambitionis rabies eſt, modum ullum tenuere: ſed aliquanto poſt tempore, in ſexta Conſtantinopolitana Synodo in Trullo habita, Quartumviratus ille, quo Romanus Occidentem, Conſtantinopolitanus cum vicina regione Orientem, Alexandrinus Africam, Hieroſolymitanus autem dicis cauſſa quartum locum nactus eſt, Antiocheno, cujus antea nobiliſſimæ Eccleſiæ ſedes tertia inter Metropolitanos numerabatur, cæteriſq; deinceps Metropolitanis ſub Quartumvirorum illorum jugum redactis, ad inſtar Triumviratus Romani invectus eſt: quæ non magis Rempublicam Romanam, quàm hic ille Eccleſiam Chriſtianam peſſum dedit, & perdidit.

c. antiqua de privileg. vide diſt. 22. per totam.

De Antiochena v. Chryſoſt. hom. 3. & 16.

Quemadmodum enim Triumviratus aditum Auguſto ad imperii monarchiam patefecit, pari ratione Quartumvirat' ille dominationi monarchicæ in Eccleſia januam aperuit. Cum enim Alexandrinus & Hieroſolymitanus, qui non tanta, quanta reliqui duo ob ſedem imperii & honorem, dignitate præeminerent, ſed intra ſuæ ſe ſedis limites continerent: Romanus nec parem magis, quàm Pompejus, nec Conſtantinopolitanus majorem magis, quàm Cæſar, ferre potuit, & quaſi (ut Alexander Dario reſpondit) *ſicut mundus à duobus Solibus*, *ſic Eccleſia duobus Patriarchis regi nequiret*, inter Duumviros illos, ſpectantibus reliquis duobus, infinita de primatu orta ſunt certamina. Et Gregorius quidem Romanus adverſus Ioannem Conſtantinopolitanum, qui ſe Oecumenicum, id eſt, univerſalem vocari volebat, rectè & probè ſcripſit; *Antichriſti præcurſori hanc appellationem convenire*: ſed imprudenter, & nihil tale cogitans contra ſuam ipſius ſedem Propheta exſtitit. Bonifacius enim ejus nominis Tertius, ſecundus à Gregorio, tantum abfuit, ut prædeceſſoris ſui ſententiam probaret, ut è contrario à patricida illo Phoca *Capitis Eccleſiæ Chriſtianæ*, ut ſcribit Paulus Diaconus, verè Antichriſtianum nomen poſtularit & impetrarit.

Greg. l. 6. ep. 188. & 194. li. 7. epiſt. 7479. & 8. & ad Eulog. Alex. Epiſc. in ep. part. 7. ep. 30. & ecce. diſt. 99. & c. legimus. diſt. 93. A. Dom. 544. Ann. Dñ. 604. Lib. 3. de geſt. Rom. cap. 18.

Quod haud alio fonte, quàm à πρωτοστασίᾳ illa certæ ſedi, electionis libertate ſublata, perpetuò addicta, ceu diximus, emanavit. Cum enim dominatio hinc quædam Epiſcopalis Diœceſana ſupra Compresbyteros, Metropolitana ſupra Provinciales Epiſcopos, Patriarchalis quadruplex ſupra Metropolitanos Coarchiepiſcopos, invecta atque conſtituta erat: eadem certè parique ratione Monarchicum demum ſupra Compatriarchas imperium, ſive Catholicum ſupra Catholicam Eccleſiam univerſam dominium erectum fuit, nec ante quievit ambitio, quàm gradatim ad faſtigium ſummum horribilem ſuam tyrannidem perduxerit. Inde factum, ut Sathana interim dum his de rebus illi rixantur, doctrinam ipſam miris modis depravante, in ipſam quoq; fidem dominationem uſurparit. Id quod jam Bernardus etiam queſtus fuit, cum manifeſtò ſcripſit ad Pontificem epiſtola 230. *Et olim quidem eratis contra Apoſtolum Petrum, dominantes in Clerum, imo & contra Coapoſtulum ejus Paulum dominabimini fidei totius orbis. At nunc novum aliquid addidiſtis uſurpantes amplius & in ipſam religionem: quid reſtat, niſi ut adjiciatis & ipſis Angelis ſanctis dominari?* Quin immò nec iſta in miſeras conſcientias tyrannide contentus, ipſa denique Cæſarum & Regum ſceptra ſibi, honorandi ſacri miniſterii obtentu ſubjecerit. Quam calamitatem à Joanne in Apocalypſi, & Sancto Paulo epiſtol. 2. ad Theſſal. apertiſſimè præ-

Digitized by Google

prædictam maturè etiam prævidit Gregorius Nazianzen. optimo jure omnem illam προεδρίαν penitus ſublatam eſſe exoptans, qui de ea in oratione poſt ſuum in Urbem reditum in hæc verba diſſerit; *Propter hanc*, inquit, *res omnes noſtræ jactantur & concutiuntur: propter hanc fines orbis terræ verſantur in ſuſpicione, & bello, eoque ſurdo, & ne nomen quidem habente: propter hanc periculum eſt, ne ab hominibus eſſe cenſeamur, qui à DEO ſumus, & ne magnum illud & novum (nempe Epiſcopi) nomen amittamus. Quod utinam neque eſſet præſidentia, neque loci prælatio, neque violenta præeminentia, ut ex ſola virtute agnoſceremur. Nunc enim dextrum hoc latus, & ſiniſtrum, & medium, & ſublimior & inferior ſedes, & illa præeundi, vel eodem gradu incedendi conſuetudo, multas nobis clades nequicquam intulerunt, & multos in foveam impulerunt, atque ad hircorum locum abduxerunt, non ex inferioribus: ſed jam etiam ex paſtoribus, qui quum eſſent magiſtri Iſraelis hæc ignorarunt.* Hactenus Gregorius, cui non ſolum faſtuoſa illa nomina, ſed res quoque ipſæ, non minus quàm aliis quoque Patribus, adeo diſplicuerunt, ut ne *Exarchi* quidem appellationem, longe tamen modeſtiſſimam & ſacrarum communionum deliberationum inceptori convenientiſſimam, ferre potuerint, ſed in celeberrima illa Carthaginenſi Synodo expreſſis verbis expunxerunt, & generaliter ejusmodi voces omnes damnarunt, atque adeo certam Metropolitanis illis appellationem, ne *primi* quidem *Epiſcopi*, ſed duntaxat *primae ſedis Epiſcopi* aſſignarint, caventes ne famoſus ille faſtus mundi in Eccleſiam introduceretur, quæ lucem ſimplicitatis & dimiſſionis animi iis præfert, à quibus conſpectus ille diei Domini expetitur, ſicut ipſi Patres in epiſtola ad Cœleſtinum Urbis Romæ Epiſcopum miſſa ſcripſere. Nec prætereundum, quod ante Concilium Chalcedonenſe, quod incidit in annum Chriſti circiter CCCCLV. nulla, quod ego deprehenderim, ſubſcriptio Synodica comperiatur, in qua Archiepiſcopus inſcribatur. Sed concedamus Patribus nihil malè ſuſpicantibus pro primis Epiſcopis Archiepiſcopos & Patriarchas jam olim vocatos fuiſſe, (fuerunt enim initio iidem Metropolitani, Archiepiſcopi, & Patriarchæ dicti) tamen certum eſt, primitivæ Eccleſiæ ignota hæc nomina fuiſſe: nec dubitamus, cum poſtea uſurpari cœperunt, quin jam tum ſit molitus Sathan jacere tyrannidis illius fundamenta. Apud Francos quidem & Germanos, ut eſt apud Anſegiſum libro 1. cap. 8. neque Metropolitanus ſine Coepiſcoporum ſuorum conſilio, neque Epiſcopi rurſus ſine Metropolitani ſcientia in parochiis quidquam innovare poterant. Unde Epiſcopi, qui ad Metropolitanum reſpiciebant, *Suffraganei* etiam dicebantur, quaſi Metropolitanorum auxiliarii, quod auxilio & ſuffragio Metropolitanis aſſiſterent, vel abſentium vices gererent. Qua ſignificatione uſurpatur etiam à Radevico libro 2. de geſtis Frider. cap. 74. Parique ratione Chorepiſcopi Epiſcoporum ſuorum ſuffraganei quodammodo erant. Longè tamen alii utrique à μυσταγωγοῖς ſive *Initiatoribus* illis & *Caeremoniariis*, quos multo poſt tempore inſtitutos Suffraganeos etiam & Vicarios vocarunt. Operæ pretium autem, nec minus Lectori rem gratam facturum nos putavimus, ſi Metropolitanorum Francorum, & Germanorum, quales & quos quiſque ſub ſe Epiſcopos, vel Metropoleon, quales ſub ſe illo tempore civitates habuere, diſtributionem ex vetuſtiſſimo quodam Codice, qui anno Regni Caroli Magni XLII. Imperii autem IX. ſcriptus eſt, deſumptam hîc ſubjiceremus, quæ ad hunc modum habet.

Concil. Carthag. III. can. 26. c. 42. unde c. prima ſedis, diſt. 99. & ſeqq. c. multi, c. quicunq., diſtin. 4. ex Chryſoſt.

BREVIS ANNOTATIO DE CIVITATIBUS ET METROPOLEIS, VEL QUALES SUB SE HABENT CIVITATES.

Prima Provincia Lugdunenſis habet civitates numero V.
Metropolis civitas Lugdunum.
Civitas Eduorum.
Civitas Lingonum.
Civitas Capillonenſis.
Caſtrum Matiſconenſe.
Secunda Provincia Lugdunenſis habet civitates numero VII.
Metropolis civitas Rotomagus.
Civitas Bajocaſſiani.
Civitas Abrincatum.
Civitas Ebroicorum.
Civitas Sajorum.
Civitas Lixoviorum.
Civitas Conſtantia.
Tertia Provincia Lugdunenſis habet civitates numero IX.
Metropolis civitas Turones.
Civitas Cennomania.
Civitas Redonis.
Civitas Andegavis.
Civitas Namnetis.
Civitas Coriſopitus.
Civitas Venetus.
Civitas Oſiſmus.
Civitas Dioblentus.
Quarta Provincia Lugdunenſis habet civitates numero VIII.

Metropolis civitas Sennones.
Civitas Carnotum.
Civitas Otiſſiodoro.
Civitas Autricus.
Civitas Tricaſium.
Civitas Aurelianis.
Civitas Pariſius.
Civitas Melnis.
Prima Provincia Belgica habet civitates numero IV.
Metropolis civitas Treveris.
Civitas Medomartis, id eſt Metis:
Civitas Lecorum, id eſt Tullo.
Civitas Viriduno.
Secunda Provincia Belgica habet civitates numero XII.
Metropolis civitas Remis.
Civitas Seſſionis.
Civitas Catalonis.
Civitas Veremundis, id eſt Noviomacus.
Civitas Atravitum.
Civitas Camaracus.
Civitas Turnacus.
Civitas Silvanetis.
Civitas Belviaco.
Civitas Ambianis.
Civitas Morinus, id eſt Ternacis.
Civitas Bononia.
Prima Provincia Germanica habet civitates numero II. Metropolis civitas Agrippina, id eſt Colonia.
Civitas Tungris.
Secunda Provincia habet civitates numero VIII.
Metropolis civitas Moguntiacus,
Civitas Argentoratenſis, id eſt Stratburg.
Civitas Nemnetis, id eſt Spira.
Civitas Wangionum, id eſt, Wormatia.
Civitas Wirtzburgenſis.
Civitas Conſtantia.
Caſtrum Rubilocus, quod Eichſteti dicitur.
Civitas Auguſta Vindelicûm, id eſt Auverpurch.
Provincia Baioariorum, id eſt Noricus Ripenſis ſuper Danubium, ſive Noricus Mediterranea habet civitates numero VI.
Metropolis civitas Iuvavo, id eſt Salzburg.
Civitas Regino.
Civitas Pataviæ.
Civitas Frigiſienſis.
Civitas Nova.
Civitas Sabionenſis.
Provincia Sequanorum habet civitates numero VII.
Metropolis civitas Veſontio.
Civitas Equeſtris, id eſt Aventicus.
Civitas Baſilienſis.
Civitas Vindonenſis.
Civitas Argentarienſis.
Civitas Ebritunenſis.
Civitas Rauracenſis.
Provincia Alpium Penninitarum habet civitates numero I.
Metropolis civitas Centronium, id eſt Darantaſia.
Civitas Valenſis.
Provincia Meninſis habet civitates numero X.
Metropolis civitas Vienna.
Civitas Gennavenſis.
Civitas Gratianopolis.
Civitas Albenſis, nunc Vivario dicitur.
Civitas Detenſis.
Civitas Valentina.
Civitas Trecaſtina.
Civitas Vaſenſis.
Civitas Auraucus.
Civitas Carpentoratenſis, quæ nunc Vitaſca dicitur.
Item Provincia Meninſis habet civitates numero IV.
Metropolis civitas Aralas.
Civitas Maſſilia.
Civitas Avennicus.
Civitas Cabellicus.
Prima Provincia Aquitanica habet civitates numero VIII.
Metropolis civitas Bituricas.
Civitas Arvernus.
Civitas Rotenſis.
Civitas Albienſis.
Civitas Catuſca.
Civitas Limodium.
Civitas Cabalum.
Civitas Vellaborum.
Secunda Provincia Aquitanica habet civitates numero VI.
Metropolis civitas Burdegala.
Civitas Agemnenſis.
Civitas Aequolinſis.
Civitas Santonus.
Civitas Pictavis.
Civitas Petrocorio.
Provincia Nova Popularia habet civitates numero XII.
Metropolis civitas Elofacis, id eſt Auſtius.
Civitas Aquinſis.
Civitas Latcoruntis.
Civitas Conſorumnis.
Civitas Boatius.
Civitas Berunenſis.
Civitas Aturinſis.
Civitas Vaſatecas.
Civitas Turbaudis.
Civitas Elorona.
Civitas Eloratis.
Prima Provincia Narbonenſis habet civitates numero VIII.

Metro-

Digitized by Google

Metropolis civitas Narbonas.
Civitas Toloſatis.
Civitas Agatenſis.
Civitas Megalonenſis.
Civitas Biterenſis.
Civitas Nemonenſis.
Civitas Lutunenſis.
Civitas Utienſe.
Secunda Provincia Narbonenſis habet civitates numero VII.
Metropolis civitas Aquenſis.
Civitas Aptenſis.
Civitas Regenſis.
Civitas Foriuli.
Civitas Vapcenſis.
Civitas Segeſtino.
Civitas Antipolitana.
Provincia Alpium maritimarum habet civitates numero VIII.
Metropolis civitas Ebrodunum.
Civitas Viennenſis.
Civitas Rigomnnenſis.
Civitas Solinenſis.
Civitas Sunitinenſis.
Civitas Clunatecas.
Civitas Celmenenſis.
Civitas Vinſintenſis.

Hanc Diœceſeon & Metropoleon diſtributionem, quæ ſub Carolo Magno fuit, à poſterioribus Imperatoribus Epiſcopatuum translatione & novorum inſtitutione ſæpe immutatam eſſe minime dubium eſt.

Ibid. 4. *Canonici autem dicti.*) *Canonici* à regula dicti: hinc *canonice vivere*, cap. quoniam, 12. quæſt. 1. Anſegiſ. lib. 1. cap. 69. in fine. Quidam à lectione librorum Canonicorum *Canonicos* dictos putant, ſicut & *Canonicas horas*, Bullingerus homil. 54. Quod jure atque merito irriſit Goldaſtus ille noſter, cum anno Domini MDXCIX. à me quæſitus ita ſuper hac voce litteris reſponderet; *Ego video veteres in omni vitæ & ſcientiarum genere tradendo certas regulas & compendioſas inſtitutiones plurimum adfectaſſe. Inde Vegetius lib. 3. cap. 26. recenſet regulas aliquas generales bellorum. Idem Medicis præſtitit in Aphoriſmis Hippocrates. Eodem fine Anianus ex Pauli ſententiis quaſdam Gotthis ſuis ſelegit, quæ hodie Receptæ Pauli ſententiae dicuntur. Ita veteres Epiſcopos Fratribus ſuis (ita vocabant eos, qui cum ipſis in communi vita conſtituti vivebant) certos vitæ diſciplinæque atque adeo omnium dictorum factorumque canones, id eſt regulas præſcripſiſſe indubium eſſe arbitror. Obſervavi ex Auguſtino Clericos non ſeparatim (ut hodie) ſed in eiſdem cum Epiſcopo aedibus habitaſſe: Sic enim ille De communi vita Cleric. ſerm.* 1. *Noſtis omnes, inquit, aut paene omnes, ſic nos vivere in ea domo, quae dicitur domus Epiſcopi, ut quantum poſſumus, imitemur eos ſanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apoſtolorum; Nemo dicebat aliquid proprium, ſed erant illis omnia communia. Horum Fratrum officium atque inſtitutum quid & quale fuerit, perſequitur idem Auguſtinus in expoſitione Pſal.* 99. *Quibus idem Auguſtinus certam vivendi regulam praeſcripſit, quae hodieque exſtat. Nec moror heic Eraſmi cenſuram, quam Richardus Cenomannus jam olim refutavit. Regulas autem Graeci* κάνονας *nominitant. Unde tit. Pandect. De diverſis regulis juris, lib.* 2. *Eclog.* 3. *Baſilic. & apud Harmenopul. lib.* 6. *cap.* 2. *inſcribitur.* περὶ κανόνων διαφόρων νομίμων. *Inde ergo dicti Canonici fratres illi in conſortio Epiſcoporum, à Germanis Zumherrn, à domo, quia in eadem cum Epiſcopo domo verſabantur.* Hæc ille.

Ædes Epiſcoporum &c. Monaſteria dicta ſunt.) Ibid. 5. Collegia etiam *Monaſteria* dicta, hodie *Münſter*, antiquitus *Dominica* appellata, non à domo (quod pace Goldaſti noſtri dictum volo) ſed à Domino, quod in iis propter Dominum coibant. Hinc Germani Epiſcopalia & Cathedralia templa adhuc *Tomkirch*, & Canonicos *Tomherren*, appellant. Vide Euſebium lib. 9. cap. 10. Caſpar Hedion, in edicto Galerii Maximini, & B. Rhenanum. *Clauſtra* quoque dicebantur *à cludendo, quoniam* (ut inquit B. Wolkuinus Abbas in Seidichenbach in homil. ſua, quam in Evangelio Matth. de zizania & ſemine contra cleri vitia ſcripſit) *non ſolum corpore, ſed & corde intus manentes omnes ſenſus ſuos ab appetitu ſeculari, ab omni concupiſcentia temporali ſtrenue clauſerunt. Hodie à claudicando rectius dicuntur, quia viri clauſtrales rebus temporalibus inhiant, quaſi in utramque partem claudicantes, dum ſervire Deo volunt & Mammonae, religioni & ambitioni, polo ſimul & foro.* Ideo autem Collegia, Monaſteria & Clauſtra quoque promiſcuè dicta fuiſſe puto, quod vitæ ratio à Monachorum inſtituto non multum diſcrepabat. Hinc *Canonicus ordo & monaſterialis* competentia in diplomate quodam Regio apud Albertum Krantz pro eodem ponitur libro 2. hiſtor. cap. 15. Sed poſteaquam Canonicorum ſodalitia nonnulla iis vinculis ſoluta liberataque ſunt, factum eſt, ut cæteri ab imperitis, qui vim verbi Græci parum aſſequebantur, non ſimpliciter Canonici, ſed *Canonici regulares* dicerentur: quaſi diverſa eſſet utriuſque vocis ſignificatio, quæ tamen una eademque

M 3 eſt,

Digitized by Google

eſt, & ſicut in doctrina, ita vita & moribus quoque plane ſimiles ſunt.

Ibid. 6. *Comitatus primis illis.*) *Acoluthi* dicebantur, quod Epiſcopum comitabantur.

PAG. 2. NUM. 1.

Nec luxum decere, nec ornatum Epiſcopos.) Vide cap. jubemus, de conſecrat. diſtinct. 1.

Ibid. 2. *Ante omnia illud agebant Epiſcopi.*) *Quatuor ſunt*, inquit Abbas Wolkwinus, *in quibus Epiſcopus tenetur ſubditis: exemplum bonæ converſationis, pabulum ſanctæ prædicationis & temporalis ſuſtentationis, & diligens executio officii, & ſuffragium divotæ orationis.* Hieronymus epiſtola 100. *alloquens* Epiſcopum; *Domus tuæ converſatio conſtituta eſt in gratia publicæ diſciplinæ: quicquid feceris, omnes faciendum eſſe putant: Cave igitur, ne malum committas; quoniam qui reprehendere volunt, repudiantur, ſi delinquentes fore videantur.* Et mox; *Subvenire pauperibus, viſitare languentes, gaudere cum gaudentibus debes.* Videndus Iacobus Magni Sopholog. lib. 7. c. 3.

Ibid. 3. *Cæterum & hunc ſanctiſſimum morem.*) Idem Magnus d. loco; *Plures tamen inſipientes ſunt viri, qui vita maculati ad præſidium ſublimantur: & quod deteſtandum nimis eſt, ad præſidentiam tanquam ad patrimonium curritur, veterumque exempla negliguntur.*

Ibid. 4. *Cum artium aliarum tum ſacrarum litterarum.*) In antiquis Chriſtianorum Eccleſiis certi quidam deputati erant, qui non tam ſacras literas, quàm reliquas totius Philoſophiæ, Medicinæ, Juriſprudentiæ, neceſſarias artes, ſtudioſis hominibus profiterentur. Loca, in quibus docebant, σχολὰς Græci, unde *Scholaſtici*, quod dignitatis tantum nomen hodieque in Eccleſiis permanſit; & διδασκαλεῖα, unde *Didaſcali*, quales fuerunt Panætus apud Euſeb. l. 5. cap. 10. & Didymus apud Ruffinum l. 2. c. 7. &c. qui Alexandriæ claruerunt. Hæc Goldaſt. *Lectores* apud Græcos ἀναγνῶσται dicebantur, quo munere aliquai do functum eſſe Julianum Imper. teſtis eſt Theodoretus. vide Tripart. libro 9. cap. 38.

Ibid. 5. *Turpiſſimum, docere velle quod non didiciſſet.*) Novella 23. cap. 1. §. damus, & facit c. officium tui, extr. de elect. ubi Gloſſ. &c. quamvis, cum gloſſ. fin. de ætat. & qualit.

PAG. 3. NUM. 1.

Aut nulla, aut rara in ſacris ædibus ſimulacra.) Euſeb. lib. 7. c. 14. Eccl. hiſtor. inquit; *Nonnullos ex gentilibus ad Chriſtum converſos gentilem ſervaſſe morem, ut icones apud ſe ſervarent, non tamen ad cultum, ſed in amoris ſignum*: vide Bullingerum in libello de orig. erroris in Divorum & ſimul cultu. Rara tum in templis noſtris ſimulacra fuiſſe, vel illud arguit, quod à Carolo Magno in Synod. Francofurti ann. Domini DCCXCIV. convocatâ, decreta ſeptimæ Synodi Conſtantinopolitanæ, ceu iconolatrica, damnata & reſciſſa fuere. Quin etiam ipſe Imperator Carolus contra Imagines elegantiſſimum librum conſcripſit, ubi inter cætera; *Domus Dei decorem non in imaginibus materialibus*, inquit, *ſed in virtutibus refulgentem licet videre* Vide Aventinum.

Picturas.) Paulinus Nolanus picturarum in templis author tempore Theodoſii II. & Martiani. Ibid. 2.

Reliquiæ Sanctorum.) Reliquiarum honos & cultus tempore Hieronymi cœpit. Adverſus quem Vigilantius ſcripſit, & ante eum Tertullianus in libro, quem Scorpiacôn vocavit, & in lib. de Reſurrect. carnis, vide Ruffinum lib. 11. Eccl. hiſt. c. 33. & Auguſtin. lib. 22. c. 10. de civit. Dei. Conſtantini Magni tempore cum Eccleſiis pax data eſſet, cœperunt mirari Martyrum oſſa magis, quam vitæ inſtitutum & teſtimonium. Hieronymus autem primus ſuperſtitionem hanc adſerere conatus eſt. Bullinger. in lib. de orig. cult. ſimulach. Ibid. 3.

Ab Ethnicis etiam cordatioribus.) Præter Perſium Cicero lib. 2. de Legibus, quantum opes à ſacris abeſſe debeant in illis verbis docet; *Opes amovento.* Ubi & Platonis adducit verba hæc, *Aurum & argentum in urbibus & privatim & in fanis invidioſa res eſt*, &c. Ibid. 4.

Inſuetis antea & inſolitis auxit.) Quas à Romanæ ſedis Epiſcopis, Gregorio Magno cæremoniarum magiſtro, eas primum inſtituente, accepit. Ibid. 5.

Eum luxum diſciplinæ corruptela.) Vide Bullinger. in lib. de origin. err. Miſſæ. Ibid. 6.

Aureos quondam Presbyteros, &c.) *Sacram cœnam non aurea vaſa, ſed aureas mentes requirere.* Chryſoſtomus dixit. Et D. Hieronymus Exuperium Epiſcopum Toloſanum laudat, quod in ſacra cœna calatho & calice vitreo uſus eſt. Ibid. 7.

Et cibum & ſomnum communem, &c.) In Concil. Magonc. can. de vita clericorum. 12. q. 1. c. neceſſaria, & diſt. 32. c. præter. Ibid. 8.

PAG. 4. NUM. 1.

Et legum præſcripto &c.) Anſegiſus lib. 2. c. 26. Cod. Theodoſ. lib. 16. in tit. de Epiſcop. Eccleſ. & clericis, Hieronym. ad Euſtoch. de ſervanda virginitat. tomo. 1.

Quam

Digitized by Google

Ibid. 2. *Quam Africæ Epiſcopi.*) De hoc vide Cyprianum.

Ibid. 3. *Ut ne teſtamentarium quidem conſtituere.*) Ambroſ. lib. 2. Offic. cap. 26. Concil. Chalcedonenſ. & Anſegiſ. lib. 1. c. 22. Monachis & Clericis erat lege prohibitum ne hæreditates captarent. Et docet ipſe Hieronymus, quod monachorum & clericorum avaritia locum fecit legi, & lege coerceri oportuiſſe. Vide eum ad Nepotianum.

Ibid. 4. *Advocati.*) Advocati, ſæcularium rerum cauſa Epiſcopis dati: hi *Oeconomi* dicebantur. Bernardus lib. 4. ad Eugenium: *Memento Salvatorem Judam œconomum habuiſſe. Quod Epiſcopo turpius, quam incumbere ſupellectili, & ſubſtantiolæ ſuæ omnia ſciſcitari, de ſingulis monere, de ſuſpicionibus moveri ad quæque deperdita,* &c. Miratur ibidem, cur Prælati tot inveniant, quibus curam, animam committant, & tamen invenire nolint, quibus ſuas facultates in curam exhibeant. Vide Iacobum Magni Sopholog. l. 7. c. 7. Dixi œconomos fuiſſe. Quales olim & Collegia habuerunt Principum nomine adhibitos, qui cenſuum & redituum, hoc eſt annonæ, gerebant curam, quos Magiſtros curiæ hodie vocant, quia cura, id eſt juriſdictio, opulentioribus Cœnobiis & Collegiis acceſſerit: quâ vetera in totum caruerunt, ſicut & imperio. Nam ne nomen quidem vel meri vel mixti imperii notum erat Epiſcopis, longe minus monachis, quippe alienum eſt à functione Eccleſiaſtica.

Ibid. 5. *Advocatorum ſolertiæ relinquerent,* &c.) De bonis Eccleſiarum & adminiſtratione eorundem, quantum quidem ad res temporales attinet, Impp. ſuis legibus caverunt, quibus Epiſcopi obtemperarunt; interim tamen illis de rebus docuerunt, non quod adeo jus ſibi vindicarint civilis adminiſtrationis, quæ ſanè ad civilem politiam attinet, ſed quod functionis ſuæ officio poſtulante oſtenderent, quid ea in re ſacris eloquiis traderetur, & jure divino præſcriberetur.

Ibid. 6. *Memores doctrinæ Chriſti*) Lucæ 22. Matth. 20. Bernardus lib. 2. de conſiderat. inquit; Si dominari appetis, præeſſe contendis, Creatori tuo te præferre conaris, qui gloriam dominandi fugit, & erat ſubditus Principibus ſuis: Ideo ſancti quidam viri adeo ab imperio alieni erant, ut ipſum etiam epiſcopatum, ſpeciem tantum imperii habentem, detrectarint. Nam Ambroſius (memorabo exempla, quæ apud illos authentica ſunt) mulieres publicas (id eſt meretrices) in domum ſuam ingredi fecit, ut illis viſis electio revocaretur. Fugam poſtea accepit, ſed proditus à Leontio reverti eſt coactus, ut in ejus vita legitur. S. Marcus pollicem ſibi abſcidit, ut indignus ſacerdotio haberetur, ut ſcribit Heraclides lib. 2. Paradiſi. S. Ammonius electus in Epiſcopum aurem ſiniſtram ferro reſecavit, linguam etiam abſciſſurus, niſi dimiſiſſent. Quidam monachus in Epiſcopum electus, oratione ſua impetravit, ut pridie confirmationis moreretur. Tripart. hiſt. lib. 3. S. Gregorius in Pontificem electus columna fulgida ſuper ipſum deſcendente, ubi latitabat, cognitus eſt. S. Martinus fugiens electionem, anſerum ſtrepitu proditur. Quidam vero Epiſcopatum non quidem renuerunt, verum adeo dominium nullum adfectabant, ut vitam, quam prius aſperam duxerant, aſperiorem longè produxerint, ut de Abbate Vatila legitur in Vitis Patrum lib. 2. p. 10. & Abbate Opi lib. 2. part. 1. Et ſane non eſt fugiendus oblatus Epiſcopatus, ut inquit Iſidorus, ſed humiliter gerendus. Et Gregor. in Paſtoral. l. 2. c. 7. *Nullus ſe extollat ex electione, ſed magis ſe humiliet.* Bernhardus in epiſt. ad Epiſcop. Senonenſ. *Noli alium ſapere: quia alium ſapere difficile eſt, & omnimodo inuſitatum: & quanto inuſitatius, tanto periculoſius.* Auguſtinus epiſt. 66. Pet. *Ut cogites nihil eſſe hominibus in hac vita, & hoc tempore lætius, felicius, & acceptabilius, Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, ſi tamen non præſumptuoſe, aut adulatorie res agitur; ſed nihil apud Deum miſerius, triſtius & damnabilius, ſi maleſiant.*

Principum ſuorum ſimplicitate.) Epi- Ibid. 7.
ſcopi Principum indulgentia & ſimplicitate abuſi inſoleſcunt.

Præpingues quidam & opulenti Præſules.) Hos Abbas Wolkuuinus *Sacerdotes Baal* vocat, quod ad majores tendant honores per ambitionem; & ſimul graviter in dominandi libidinem invehitur. Vide Othonem Friſingenſ. lib. 2. de geſtis Frid. c. 20. ubi de Arnoldo Brixienſi ſcribit, & Guntherum lib. 3. Ligurini, ibique Spiegelium & Rittershuſium interpretes.

Victu & veſtitu contenti.) diſtinct. 47. Ibid. 8.
c. 3. ex Ambroſio, & vide 12. q. 1. per totum. Auguſtinus de communi vit. & morib. Clericor. part. 1. *Apprehenſus & Presbyter factus per hunc gradum pervenit ad Epiſcopatum. Non attuli aliquid, nec veni ad hanc Eccleſiam, niſi cum his indumentis, quibus illo tempore veſtiebar,* &c. Hieron. epiſt. 94. *Obſecro te iterum atque iterum, ne officium Clericatus, genus antiquæ militiæ, in vanum aſſumas, & ne lucra ſæculi in Chriſti militia quæras, ne plus habeas, quam quando clericus eſſe cœpiſti.* Et illico; *Procuratores atque diſpenſatores domorum alienarum quomodo poſſunt eſſe clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates,* &c.

Ut

Digitized by Google

Ibid. 9. *Ut pars una Epiſcopo*, &c.) 12. quæſt. 2. c. vobis, c. Vulturanæ, c. conceſſo, cap. quatuor, & ſeqq. Anſegiſ. lib. 1. c. 80. Synod Wormatienſ. anno Dom. DCCCXXXIII. celebrata.

Ibid. 10. *Ludimagiſtros ut alerent.*) Anſegiſ. lib. 1. c. 5. & lib. 1. c. 68. c. quibuſdam, diſt. 37. c. 1. ca. quia nonnullis. de Magiſt.

Pag. 5. Num. 1.

Non alia magis cauſa Canonici, &c. quam quia de reditibus eccleſiaſticis, &c. Wolkuuinus Abbas inquit; *Rara avis in terris hodie Canonicus à canone vitæ. Unde ergo? Audi unde. Eſt namque canon vitæ, ut dictum eſt; & eſt canon pecuniæ, videlicet alicujus penſionis certæ. Unde ſolet dici; Solve mihi canonem meum, id eſt penſionem meam, id eſt ſtatutam pecuniam meam. Eja ergo, ô Canonice, invenimus canonem tuum, à quo derivaris, id eſt à canone pecuniæ, non à canone vitæ, id eſt à Canone regionis, non à canone religionis*, &c.

Ibid. 2. *Omnes religionis amore exciti.*) Religionis amore, & virtutis cauſa donationes factæ tanquam egenis, ne deeſſent alimenta his, qui rebus ſacris deſervirent, l. privilegia, C. de ſacroſ. eccleſ.

Ibid. 3. *Sed etiam Pontifices.*) Epiſcopi Germaniæ etiam *Pontifices ſummi* appellati: Ita Wolfhartus Presbyter quidam Eccleſiæ Eychſtetenſis Epiſcopo ſuo Erchenboldo Waldeburgis vitam inſcribens in hæc verba orditur; *Domino Beatiſſimo Deoque vere digniſſimo Erchenboldo Pontifici* &c. Et in Uſuardi Martyrologio, quod dedicavit Carolo Magno, id nomen ſæpius reperitur. Extat & Curiæ in æde S. Lucii tale epitaphium Valentiano Epiſcopo à nepote poſitum;

SCE. M. EPCS.
HOC JACET IN TOMOLO QUEM
FLEVIT RETICA TELLUS
MAXIMA SUMMORUM GLORIA PONTIFICUM.
ABJECTIS QUI FUDIT OPES, NUDATAQUE TEXIT
AGMINA, CAPTIVIS PRÆMIA LARGA FERENS.
EST PIETAS VICINA POLO, NEC FUNERIS ICTUM
SENTIT OVANS FACTIS QUI FECIT ASTRA BONIS.
HIS POLLENS TITULIS VALENTIANE SACERDUS
CREDERIS A CUNCTIS NON POTUISSE MORI.
QUI VIXIT IN HOC SÆC. ANN. PLs. MN. LXX. DPs.
SUB D^{co}V. IDIAN. SEPs. PCs. BASIV. CCCs. IND.
XI. PAULINUS NEPUS IPSIUS HÆC FIERI ORDINAVIT.

Nec defuere etiam ſuperiori barbaro illo & iniquo ſæculo qui hoc non adverterint. Nam Petrus Ravennas IC. qui aliquandiu in Germania vixit, & filium etiam habuit Bremenſem Canonicum, ita ſcriptum reliquit in Dictis ſuis Notabilibus: *Semel reprehenſus fui à quodam, qui ſe tenebat ſapientem & doctum in jure, quod appellaſſem Epiſcopum ſummum Pontificem. Ira invaſit me, & dixi: Et ego etiam ſum juriſta, habemus jura, in quibus Epiſcopi appellantur ſummi Pontifices, in c. ſi officia c. qui Eccleſiaſticis, 59. diſt. c. ſi Epiſcopus, 18. diſt. Fuit neceſſe, quod deveniremus ad libros. Volebat tamen pertinaciter ſuum errorem defendere, nec potuit.* Hæc ille: quorum obſervatio, nec quid reticeam, Goldaſto noſtro debetur.

Neque Epiſcopi tantum, ſed quilibet ſacerdos olim *Pontifex* dictus. Vide Anſegiſ. lib. 4. in præfat. Caroli in additionibus. De utroque pluſcula annotavit Savaro in Sidonium, quem conſule.

Pag. 6. Num. 1.

Ut Epiſcopi non cleri tantum, ſed populi etiam manu. &c.) Electio Epiſcoporum quondam penes clerum ſimul atque populum. Anſegiſ. lib. 1. c. 78. Cyprianus lib. 1. epiſt. 4.

Aut Principes aut Duces.) Otto Fri- Ibid. 2.
ſing. ſive Rathuuicus lib. 4. de geſt. Frideric. cap. 71. Platina in Damaſo I. & Leone IX.

Imperator autem electionem haberet Ibid. 3.
ratam.) Vide Ferrarienſ. practica in forma libelli ex ſubſtitione, §. *ex ſuo corpore.*

Hainricum.) Hainricus IV. primus Ibid. 4.
omnium Imperatorum à Gregorio VII. anathemate percuſſus. Ottho Friſing. lib. 6. c. 35.

Nec mirum ſi ſunt qui quærant.) Vi- Ibid. 5.
de l. ſi quenquam, 30. C. de Epiſcop. & clericis.

Nolle ſe cum clero.) Morem eligendi Ibid. 6.
Pontificem, vel Friderici I. tempore, quanquam jam bona parte in Cardinales inclinaret, tamen clero omni, populoque omni Romano præſente & de eligendo conſultante, obſervatum eſt, conſtat ex Ottone lib. 4. de geſt. Frider. cap. 70. & 7.

Pag. 7. Num. 1.

Caroli Pipini filio.) Marſilius de Padua in lib. de Translatione Imperii cap. 8. Gratian. diſt. 63. c. Hadrianus.

Poſt Gregorium extitiſſe.) Urſper- Ibid. 2.
genſ. in vita Hainrici IV. & V.

Ut noſtri, id eſt Germaniæ Princi- Ibid. 3.
pes.) De hoc vide Georgii Haymburgenſis IC.

Digitized by Google

IC. Confutationem primatus Papæ ante annos CL.& plus ſub Sigiſmundo Imp. ſcriptam.

Ibid. 4. *Ut parum hactenus rata fuerit Imperatorum electio.*) Aventinus lib. 6. in epiſt. Adriani ad Septemviros Eccleſiaſticos.

Ibid. 5. *Veteres Germanorum Epiſcopi.*) Cuſpinianus in Hainrico IV.

Ibid. 6. *Simoniæ crimen.*) De hoc crimine videndum Aureum Speculum Papæ & ejus Curiæ, ſcriptum ante annos CC. Adi Gratianum cauſ. 1. q. 6. c. ſi quis, c. porro, & c. cum omnes Anſegiſ. lib. 1. c. 21.

Ibid. 7. *Partim ambitio, partim avaritia.*) Abbas Wolkuuinus in ſæpe dicta homil. de ſemine & zizania contra cleri vitia inquit; *Tribus generibus ſacerdotum Diabolus tres filias ſuas, quos habet, deſponſavit: Superbiam videlicet, Avaritiam, & Luxuriam. Superbiam ſacerdotibus Baal, id eſt, ambitioſis, & dominari volentibus: Avaritiam ſacerdotibus Dagon, id eſt, cupidis & curioſis: Luxuriam ſacerdotibus Beelphegor, id eſt, impudicis & libidinoſis, &c.* Anſelmus de Similitudinib. cap. 25. Prælatos ambitioſos comparat pueris venantibus papiliones, qui dum ſequuntur illos in foveam cadunt.

Ibid. 8. *Alemanni parochiam vocabant.*) Vide Budæum de parœcia, & Alciatum de parochia. in lib. Prætermiſſor.

Pag. 8. Num. 1.

Et jubebat Canon.) Anſegiſ. lib. 1. c. 83. & Concil. Wormatienſ. anno Dom. DCCCXXXIII. Ante XXX. annos nullus ordinabatur Anſegiſ. d. l. 1. c. 49.

Ibid. 2. *Quod certe juramentis.*) Formam juramenti lege apud Othonem Friſingenſ. lib. 3. de geſt. Frider. I. c. 19.

Ibid. 3. *Licebat laicis paſtores.*) Anſegiſ. lib. 2. c. 5. & lib. 1. c. 30. 35. & 44.

Ibid. 4. *Baptiſmi & Euchariſtiæ.*) Vide Rabanum de Inſtitut. cler.

Ibid. 5. *Magonciaci & Wormatiæ.*) Anno Domini DCCCXXXIII.

Ibid. 6. *Compatres & patrimos.*) Anſegiſ. lib. 2. c. 35. c. 44.

Ibid. 7. *Infantes.*) Spiritales filiolos, quos vocant.

Ibid. 8. *Cœna Dominica dabatur credentibus.*) Ter minimum in anno, Vide Anſegiſ. lib. 2. cap. 43. & c. 38. Calix tum aqua miſceri conſuevit. Vide canon. Concilii Wormatienſis, quæ opinio quondam fuit Cypriani, quam tamen ipſe ceu retractavit lib. 2. epiſt. 3.

Pag. 9. Num. 1.

Privatim & inprimis ægrotis extra cœtum.) Anſegiſ. lib. 1. c. 150.

Ibid. 2. *Miſſam vocabant cœnam.*) Carolus Magnus vetuit Presbyteros Miſſas celebrare, niſi ipſi quoque communicarent. Unde deprehenditur, Miſſam aliud non fuiſſe quàm participationem Euchariſtiæ in populum, nec illo tempore privatæ Miſſæ uſum fuiſſe. Alioqui quomodo Miſſas celebrare potuerunt Presbyteri, qui ipſi non communicarint? Vide Anſegiſ. lib. 1. c. 6. idem cavetur in Concil. Mogunciacenſ. anno Dom. DCCC. XIII. *Miſſæ* autem nomen Græcis incognitum ab interpretibus loco τῆς λειτουργίας poſitum, id eſt officii & miniſterii, apud Ambroſium legitur, qui dicit *miſſam facere*, à poſtrema cœtus parte, qua oratur, & gratiæ aguntur: quibus finitis populus dimittitur: in epiſt. ad Marcellin. 33. lib. 1. Vide Bullinger in lib. de origin. err. in miſſa. Inde *Miſſa* pro dimiſſione & fine. Ioannes Caſſianus lib. 3. cap. 7. *Præſtolatur congregationis miſſam*, id eſt ut cœtus & conventus abſolvatur & compleatur. Et mox; *Contenti ſomno, qui à miſſa vigiliarum atque ad lucem conceditur.* Adi Beatum Rhenanum in Tertullian.

Ibid. 3. *Infantes ſuos altari admovebant Euchariſtiæ gratia.*) Vide Anſeg. l. 1. c. 155.

Ibid. 4. *Jubebat canon, ut Presbyter.*) In Synodo Magonciacenſ. Præſide Bonifacio, tempore Carolomanni anno Domini DCCXLII.

Ibid. 5. *Nec facile admittebantur vel Presbyteri vel Epiſcopi.*) Anſegiſ. lib. 1. c. 2. & c. 66. & c. 136.

Ibid. 6. *Synodi annua.*) Idem Anſegiſ. lib. 1. c. 13. & diſtinct. 18. cap. 127. in Decreto Gratiani.

Ibid. 7. *Ceſſarent aut cunctarentur.*) Nec poterant ante peractam ſynodum diſcedere ſine magna pœna.

Ibid. 8. *Author eſt Rabanus.*) Lib. 3. cap. 1. de Inſtit. cler.

Ibid. 9. *Refrixit ſynodorum celebritas.*) De hoc conqueſtus eſt Petrus de Aliaco in libello de Reformat. Eccleſiæ, quem Patribus in Concilio Conſtantienſi obtulit.

Ibid. 10. *Diſciplinæ cuſtodiendæ haud mediocrem medelam afferebat.*) Auth. de ſanctiſſ. Epiſcop. collat. ult. Ita canon. 3. Concil. Toletani IV. *Nulla pene res diſciplinæ mores ab Eccleſia Chriſti magis expellit, quàm negligentia ſacerdotum, qui contemptis canonibus ad corrigendos mores, ſynodos facere negligunt.*

Ibid. 11. *Per Alemanniam Principis edicto monebantur.*) Anſegiſ. lib. 1. c. 20. 32. 58. 76. 103. & 160. item in Conc. Magunciac. anno DCCCXXXIII.

Ibid. 12. *Symboli articulos, &c. exponebant.*) Et monebantur parentes ſub pœna, ut filios ſuos ſive ad monaſteria, ſive Presbyteris tradant, quo fide Catholica inſtruerentur.

Digitized by Google

Ibid. 13. *Vinolenti.*) Prohibitum erat alium cogere ad bibendum. Anſegiſ. lib. 1. cap. 138. 154. 168. lib. 4. c. 46. & 73. & Conc. Mogunc. DCCCXXXIII.

Ibid. 14. *Auguriorum, &c.*) Idem Anſegiſ. lib. 1. c. 62.

Ibid. 15. *Ut ſuperſtitioſa ſublata ſunt.*) Idem lib. 1. c. 102. 103. & lib. 4. c. 46. 47.

Pag. 10. Num. 1.

Adeo inhæſit noſtrorum animis, ut ſint paſſim, &c.) Ut in Burggraviatu Nurembergenſi in vico Fett, ditionis nunc Ansbacenſis, etiamnum admittuntur tales monomachiæ, facultate nimirum facta à Rathinburgiis & Burggravione, qui nunc eſt Marchio ex familia Brandeburgenſi in placito Ansbacii.

Ibid. 2. *Quo probandæ innocentiæ monomachia conceſſa fuit.*) Vide Alciatum in libello de monomachia ſive duello.

Ibid. 3. *Purgatio per Euchariſtiam.*) Hæc etiam facta, ubi furtum in monaſterio commiſſum. Vide Synod. Wormatienſ. anno DCCCXVIII.

Ibid. 4. *Si quis vinum aut annonam.*) Anſegiſ. lib. 1. cap. 33. 119. 123. & ſeq. & c. 75.

Ibid. 5. *Memorat Anſegiſus.*) Lib. 1. c. 158. lib. 2. c. 33. In Concilio Moguntino XIII, Anno Imperii Caroli in baſilica S. Albani martyris habiti anno DCCCXIII. Hæ feſtivitates conſtitutæ ſunt: *Paſcha cum feria ſecunda, tertia, quarta à feria quinta ante Miſſam licentia fuit arandi & ſeminandi, & hortum & vineam excolendi, & ſepem circumcludendi, ab aliis vero operibus ceſſatum, & poſt miſſam ab omni opere vacatum: Aſcenſionis Domini pleniter: Pentecoſtes ut Paſchæ: Apoſtolorum Petri & Pauli per diem unum, S. Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionis S. Mariæ: S. Michaelis: S. Remigij, S. Martini, S. Andreæ: Natalis Domini per dies quatuor, Octavas Domini, Epiphaniæ, Purificationis Mariæ, Item feſtivitates martyrum, quorum in unaquaque parochia corpora quieſcunt: Item dedicationis templi.*

Sub Ludovico vero Pio & Lothario, Anſegiſo teſte lib. 20. c. 33. hic dies feſti celebrati ſunt: *Dies Dom. Paſchæ, cum omni honore & ſobrietate cum tota hebdomada, Aſcenſ. Dom. pleniter: in Pentecoſte ut in Paſcha, S. Pet. & Paul. per diem unum: S. Ioan. Baptiſtæ, Aſſumpt. S. Mariæ: S. Michaelis, S. Remig. S. Martini, S. Andreæ, In natal. Dom. dies quatuor, Octavas Dom. Epiphan. Purificat. Mariæ, & feſtivitat. Martyrum, quorum in unaquaque parochia corpora quieſcunt.* Id obiter notandum ſolo die Dominico placita Mercatus fuiſſe interdicta: ſicuti etiam omnia opera ſervilia, & reliqui actus civiles, vide Anſegiſ. lib. 1. c. 75. & lib. 2. c. 6. & c. 139. item Concilium Moguntinum.

Litaniam majorem.) Sine tamen omni Ibid. 6.
pompa, ut cavetur in Synodo Moguntiac. anno DCCCXXXI.

Feſtivam eſſe juſſit.) Anſegiſ. lib. 1. c. Ibid. 7.
158. & lib. 2. c. 32. Feſtum quoque Trinitatis ſub Carolo M. cœpiſſe teſtis eſt Jacob. de Voragine ſerm. 1. in feſto Trinitatis, ubi inquit; *Feſtum de Trinitate olim ab Eccleſia non fiebat, ſed quia circa ipſam Trinitatem multæ hæreſes ſucceſcebant, ideo Carolus Chriſtianiſſimus Imperator rogavit Alcuinum magiſtrum ſuum, ut hiſtoriam de Trinitate componeret, per quam errores eliminaret, & fidem Catholicam edoceret: quâ compoſita ordinatum eſt, ut feſtum illud ſolemniter celebraretur.*

Multis etiam veterum crediti ſint.) Ibid. 8.
Epiphanio, Ruffino lib. 11. hiſt. Eccl. c. 33. Ambroſ. in epiſt. ad Hebr. Auguſt. de cognit. veræ vit. c. 39. de vera relig. c. 55. de de civit. De lib. 10. c. 12. & l. 22. c. 29. in expoſit. Pſalm. 108. de cura pro mort. ger. c. 15. de Spir. & anim. c. 29. in expoſ. Pſal. 85. ſub fin. Quæſt. ſuper Exod. 108. & aliis plurimis in locis: Bedæ presbytero in præfat. Martyrolog. Petro Damiano Meditat. c. 40. & 23.

Licebat autem Principi in regno.) Vi- Ibid. 9.
de univerſam hiſtoriam Eccleſiaſticam, & veterum Synodorum omnium acta.

Vel temulentiæ vel fornicationis.) Ibid. 10.
Anſegiſ. lib. 2. c. 23.

Confeſtim à Comite compellebantur.) Ibid. 11.
Vide in Synodo Mogunc. ſub Bonifacio præſide anno DCCXLII.

Hoc modo & Otomarum.) Ratpertus Ibid. 12.
in lib. de caſib. Monaſt. S. Gall. Walafridus in vita S. Othmari.

Nec minus interim domeſticorum.) Ibid. 13.
Hotoman. vide in libel. de Francogall. c. 10.

Comitia.) Quæ annuatim Kal. Maji ple- Ibid. 14.
rumque habita, quod *generale placitum* & *Conventum generalem* & *curiam* appellarunt.

Raro ullum diem eximie feſtum.) Ibid. 15.
Eginhart. in vita Caroli M. Aimonius libro 4. c. 13. 30. 41. 74. 116. 117. item lib. 5. c. 31. & 50. Sigibert. in Chron. an. DCLXII. Greg. Turon. lib. 7. ca. 14. Otto Friſing. lib. 1. de geſt. Frider. c. 40. & 43.

Pag. 11. Num. 1.

Dabantur autem & legibus.) De quibus rebus in publicis illis Conventibus ageretur, vide Hotoman. IC. in lib. de Francogall. c. 11.

De Conciliis indicendis non niſi Im- Ibid. 2.
perator.) Atteſtatur univerſa hiſtoria Eccle-

Eccleſiaſtica & omnium Synodorum acta. Nicephorus lib. 8. c. 14. & 49. lib. 9. c. 5. 12. 31. & ſeq. lib. 11. c. 3. & paſſim, Otto Friſing. lib. ult. de geſt. Frid. c. 68.

Ibid. 3. *Quam Romani Pontifices nec univerſales nec Catholici.*) Græci Imperatores Epiſcop. urbis ſuæ Auguſtæ *ſanctiſſimos & beatiſſimos & Catholicos* cognominarunt. vide auth. *ut determinatus ſit num. Cler.* collat. I.

Ibid. 4. *Statim à Gregorio &c.*) Immo Pontificum Romanorum ambitio pluribus ante Gregorium annis pullulaſcere cœpit: tempore nimirum Concilii Carthaginenſis, cui & B. Auguſtinus interfuit anno CCC. LXXXV. in quo jam tum de jure ſedis ſuæ, ut nimirum ab omnibus Metropolitanis ad illum appellaretur, aſſerendo ambitioſè nimium per Legatos ſuos contendit, ſuppoſito etiam per crimen falſi canone Concilii Sardicenſis, eoque mutilato, pro Canone Concilii Nicæni, cujus authoritate tributum ſibi jus illud fuiſſe affirmabat. Sed cum fraude patefacta ab univerſali Synodo de falſo convictus & condemnatus eſſet, decretum eſt, ut ſua deinceps diœceſi & præfectura contentus eſſet. Sed adeo non profecerunt Patres Carthaginenſes, quin aſſerere ſibi jus illud perrexerit, ſimilique ſalſitate & impoſtura Gratianus poſtea in ſuis Decretis Synodorum Canones corrumpens contaminare non erubuerit, ut apparet ex cap. *renovantes*, diſt. 22. & c. *placuit*, 2. q. 6. item 6. qu. 4. c. *Oſius*. Vide Nicephor. lib. 9.

Ibid. 5. *Et in litteras relata eſt.*) Otto Friſingenſ. lib. 6. cap. 39.

Pag. 12. Num. 1.

Exſtat SanGalli vetuſtiſſimus codex.) Qui nunc penes me aſſervatur.

Ibid. 2. *Legibus igitur Principum.*) Suas quoque Leges habuerunt Bajoarii, Saxones, Friſiones Burgundiones, & reliqui Germaniæ populi, quæ ex Bibliotheca Fuldenſi ſtudio & opera Ioan. Heroldi in lucem editæ ſint.

Ibid. 3. *Monaſteria etiam & Collegia parebant.*) Eadem ratione, qua ſub Romanis Imperatoribus, ut videre eſt in Cod. & Novell. conſtit. Juſtiniani.

Ibid. 4. *Ab Iſodoro Hiſpalenſi*) Iſodorus Hiſpalenſis Epiſc. primus reſcripta Pontificum collegit, tempore Lothatii Imperatoris.

Ibid. 5. *Gratiano.*) Jus Pontificium *à Gratiano* Doctore Bononienſi conſarcinatum anno Domini MCLX.

Ibid. 6. *Clementinæ.*) à Clemente V. Anno Domini 1308. in Concilio Viennenſi Eccleſiæ obtruſæ.

Ibid. 7. *Hæc Decreti verba.*) Anſegiſ. lib. 2. c. 47.

Ibid. 8. *In illos animadverſum.*) Idem lib. 2. cap. 36.

Venus inceſta.) In Lege Alaman. tit. 20. c. 2. & Lege Bajoarior. tit. 8. Ibid. 9.

Alemanni inceſtas nuptias.) Lege Alameman. tit. 40. & Lege Bajoar. c. 8. Ibid. 10.

Pag. 13. Num. 1.

Durabit Lex illa Divina, &c.) Eadem apud Bajoarios, ut in Lege Bajoar. c. 11. tit. 14. & 5.

Servum fugitivum.) Anſegiſ. lib. 1. c. 33. 55. 82. Ibid. 2.

Cæſareis Juſtiniani.) L. jubemus §. 1. C. de Epiſcop. & Cler. item in auth. de Sanctiſſim. Epiſ. & auth. de Monach. collat. 1. Ibid. 3.

Crebra mentio fit Marcarum.) Anſegiſ. lib. 1. c. 149. Ibid. 4.

Carolomanno Majoredomus.) Sub Bonifacio anno DCCXLII. Ibid. 5.

Reſque Eccleſiarum.) Anſegiſ. lib. 2. c. 29. Ibid. 6.

Quod legitimè poſſidere debeat.) Sacram rem in pignus dare, niſi pro captivis redimendis, non licebat. Anſegiſ. lib. 1. c. 88. Ibid. 7.

Quas hodie Cathedrales.) Anſegiſus lib. 1. c. 40. Ibid. 8.

Pag. 14. Num. 1.

Paſtorum liberalitas demanaret.) Parochi enim ab hoſpitalitate dicti videntur. Antiqui ſic vocabant eos, qui paulò largius hoſpitio excipiebant peregrinos. Vide Budæum, & Alciatum.

Hodie rebus aliter habentibus.) Bernardus ſuper Cantic. homil. 75. *Quoniam pauci ſunt, qui non quaerant, quae ſua ſunt ex omnibus cauſis ſuis, ſc. Eccleſiae. Diligunt n. munera, nec poſſunt pariter diligere Chriſtum, qui manus dederunt mammonae. Unde enim aeſtimas talibus rerum affluentiam ſuperare? ut puta veſtium ſplendorem, menſarum plenitudinem, vaſorum argenteorum & aureorum congeriem, niſi de bonis ſponſae? Et inde eſt quod Eccleſia inops & nuda relinquitur; nec ſtudent ornare ſponſam, ſed ſpoliare: non cuſtodire ſed perdere: non inſtituere, ſed proſtituere: non quaerunt paſcere gregem, ſed mactare & devorare, dicente Domino per Prophetam: Qui devorant plebem meam ſicut eſcam panis.* Ibid. 2.

Alemanni quum pars eſſent regni Francorum.) Mendici apud Alemannos nulli vagantes. Anſegiſ. libr. 4. c. 52. & ſeq. & lib. 1. c. 80. 112. 118. 126. Ibid. 3.

In tenuioribus aequales partes, &c.) L. privilegia, C. de ſacroſan. Eccleſ. Ibid. 4.

Caroli legem exſtare.) apud Anſegiſum lib. 1. cap. 85. Ibid. 5.

Digitized by Google

Ibid. 6. *Manſos.* Manſus, *Kehlhoff,* Manſus dicitur, quantum quis cum uno pari boum laborare poteſt in anno: ut not. in c. 1. Extr. *de cenſ.* & in uſib. Feudor. *Si de inveſtit. feud. fuer. controverſ.* cap. 1. §. penultim. Bartol. ad L. *ſi ita, ff. de auro & arg. leg.*

Ibid. 7. *Omnem fornicationem ſevere coercerent*) Anſegiſ. lib. 1. cap. 92. Vide in Conc. ſub Bonifacio anno DCCXLII.

Ibid. 8. *Et quod diverſum ſcripturæ, &c.*) Vide diſt. 30. c. ſi quis nuptias, & diſt. 28. c. ſi quis, & diſt. 31.

Ibid. 9. *Quem morem pluſculis ſæculis receptum.*) Vide diſt. 32 cap. de illo, & ſeq. Eum morem quum Nicolaus I. Romanus Pontifex ſuperſtitioſe religioſus, durius quam prædeceſſores ſui perſequeretur, & diris execrationibus Clericos, matrimonio junctos inſectaretur, S. Ulricus Epiſcopus Auguſtanus (qui ſub Heinrico I. & Ottone I. à quorum conſiliis erat, vixit) elegantem epiſtolam ad Pontificem de presbyterorum conjugio ſcripſit, qua illum ab eo furore magna gravitate revocare conatus eſt, pie admonens ne nova tyrannide perditionis cauſa multarum animarum exiſteret. Cujus epiſtolæ Æneas Sylvius quoque meminit in ſua Germania. Sed quid pia illa admonitione profecerit apud deploratæ cæcitatis homines, poſteritas teſtatur.

Ibid. 10. *Hildebrandus Monachus Papa.*) Qui fuit A. D. 1074. ad quem uſque morem illum duraſſe in Gallia atque Germania Iacobus quoque Faber Stapulenſis auctor eſt in ſuis commentariis. Et Lambertus Schafenburgenſis ſua hiſtoria commemorat, Epiſcopum Trevirenſem habuiſſe in matrimonio ſororem Regis Ruzenorum. Eum primus, quod ſciam, in Germania prorſus turbare tentavit Leo IX. R. P. Concilio Maguntino ſub Heinrico III. habito, cui centum & triginta Epiſcopi interfuerunt, ut narrat Albertus Krantz in ſua Saxonia lib. 4. cap. 43. Hunc inſecutus poſtea Nicolaus ille II.

Sacerdotes quoque Anglorum, qui ex Germanis Saxonibus oriundi ſuas uxores uſque ad tempus Edgari Regis, hoc eſt ad Annum à Chriſto nato 960. retinuiſſe ſcribit Polydorus Virgilius in vita ejus libr. 6. Henricus etiam Huntingtonenſis libr. 7. refert. Anno Domini 1101. ſub Henrico Rege ejus nominis I. Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſ. Londini habuiſſe Concilium, quo Clericis Anglis nuptias, quæ illis antea non erant prohibitæ, interdixit. Tum anno poſt 25. ejuſque Henrici Ioannes Cremenſis Cardinalis, Pontificis Roman. Legatus cum in Angliam veniſſet, Londini ſynodum Epiſcoporum coegit, in qua cum de uxorib. Clericorum ſeveriſſime tractaret, inter cætera dixit, ſummum eſſe ſcelus, ſacerdotem à latere meretricis ad corpus Chriſti conficiendum ſurgere. Sed ipſe cum die proximo corpus Chriſti in ſua miſſa confeciſſet, nocte quæ ſequebatur in adulterio deprehenſus eſt. Itaque juſto Dei judicio gravi cum ignominia re infecta Romam redire habuit neceſſe. Verum cum Papa nullus vellet acquieſcere, idem rex Henricus anno regni ſui 29. re tota ſibi ab Epiſcopis commiſſa, poſt gravem & diuturnam deliberationem, effecit, ut clerus uxores à ſe pecunia, & ea non parva redimerent.

Repente tanta ſeditio, &c.) Otto Friſingenſ. lib. 6. cap. 34. Nauclerus generat. 36. Ibid. 11.

PAG. 15. NUM. 1.

Heinricho IV. Imperante) Qui, miris hac de re per Germaniam excitatis motibus, Synodo Magonciæ convocata ab Epiſcopis Pontificis partes tuentibus perſuaſus, Clero omni matrimonio denuo interdixit.

Wunefridus Legatus.) Anno Domini. DCCXLII. Ibid. 2.

Ad caſtitatem ſervandam cogere.) Vide Cyprianum ad Pompejum contra Epiſtolam Stephanii, Ambroſ. li. 1. de Virginit. Ibid. 3.

Jam adverſum Apoſtolicæ doctrinæ.) Hunc ritum Apoſtolicum nuptiarum Græci retinuerunt, neque unquam adduci potuerunt ut mutarent, etiam quum Eccleſiæ aliæ ἀγαμίαν recepiſſent. Et Eraſmus in 1. ad Corinth. 7. ait: *Ætate Pauli cum inter innumeros Ethnicos per pauci eſſent Chriſtiani, fortaſſe commodius erat à matrimonio abſtinere: nunc mutatis rebus haud ſcio, an magis expediat ſanctum connubium & immaculatum thorum ſanctè pureque colere etiam ſacerdotes, ſi qui non continent, quanto horum tam ingens ubique numerus eſt, &c.* Ibid. 4.

Monachorum diſciplinam.) Anſegiſ. libr. 1. cap. 69. libr. 2. cap. 8. libr. 4. cap. 45. Ibid. 5.

Lectores.) Vide collat. ult. auth. de ſanctiſſi. Epiſcop. Ibid. 6.

Velare.) Antiquus eſt velanti ritus quo de meminerint Concil. Carthaginenſ. III. ca. 4. Milevitan. can. 26. Gelaſius Papa can. 14. & 15. Innocentius I. Epiſt. 2. ca. 12. Auguſtinus ſæpe. Quorum locorum me commodum Goldaſtus ille noſter monuit. Ibid. 7.

Tondere.) Auguſtini temporibus raſuram monialium necdum fuiſſe uſurpatam, liquet ex ejus verbis in regula monialium, quæ eſt Epiſtol. 109. *Non ſit notabilis habitus veſter* (alloquitur moniales) *nec affectetis veſtibus placere, ſed moribus;* Ibid. 8.

nec

Digitized by Google

nec ſint vobis tam teneræ capitum tegmina, ne retiola ſubter appareant. Capillos ex nulla parte nudos habeatis nec foris vel ſpargat negligentia, vel componat induſtria. Ex quibus verbis etiam id liquet, monialium Profeſſioni eo tempore nullas certas veſtes fuiſſe accommodatas. Id tamen paulò poſt, ut fieret, decrevit Concil. Carthaginenſe IV. cap. 11. *Sanctimonialis virgo cum ad conſecrationem ſui Epiſcopo offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper uſura eſt, profeſſioni & ſanctimoniæ aptis.* Vide ibidem cap. 104. ubi religioſum habitum à laicali diſtinguit. Et Auguſtin. contra Fauſtum lib. 6. c. 9. *Inordinate vivere & diverſi generis profeſſiones velle miſcere, ut vel ſanctimonialis habeat ornamenta nuptiarum, vel ea, quæ ſe non continens nupſit, ſpeciem virginis gerat, omnimodo peccatum eſt.* Vide ne virginalem communem habitum monialibus fuiſſe non certum aliquem & ab uſitato diſcretum?

Ibid. 9. *Certamque ad normam vitæ.*] Anſegiſ. lib. 4. cap. 45. Cypriani tempore monialium votum continentiæ non perpetuum fuiſſe vel ejus verbis liquet in lib. epiſt. 1. cap. 11. *Si ſeſe*, inquit, *ex fide Chriſto dicaverunt, pudicæ & caſtæ ſine fabula perſeverent, & ita fortes & ſtabiles præmium virginitatis exſpectent: Si autem perſeverare nolunt vel non poſſunt, melius eſt ut nubant quàm in ignem deliciis ſuis cadant.*

Ibid. 10. *Virginitatem velut de ſuo vovent.*] Ambroſ. l. 1. de Virginitat. Neque enim imperari poteſt virginitas, ſed optari.

Ibid. 1. *Scelus eſſe ducant.*] Adeo quidem, ut qui virgini ſacræ ſe ſociaverit, inceſta fœdera ſacrilegaque miſcere diceretur, & à ſacra communione detruderetur. Anſegiſ. lib. 1. c. 100.

Ibid. 2. *D. Paulus.*] Ad Hebræ. 13. 1. ad Cor. 7. ubi Ambroſ.

Pag. 16. Num. 1.

Ad ullum Eccleſiæ famulatum.] Prohibitum Abbatiſſis vel benedictiones dare vel virgines velare Anſegiſ. lib. 1. cap. 71.

Pag. 17. Num. 1.

Etiam coactæ puellæ profitentur.] Ambroſius lib. 1 de Virgin. *Ubi neceſſitas imponitur caſtitati, auſteritas libidini datur: nec caſta eſt virgo, quæ metu cogitur.*

Ibid. 2. *Præſulum indulgentia.*] Quam indulgentiam cum reipſa defenſare non poſſent, tabulis id conati ſunt. Unde ficta impia illa de Beatrice ſomnia, quæ multos annos in omni ſcortationis genere libidinem dum explet ſuam, vices ejus in monaſterio S. Maria ſemper Virgo geſſiſſe non minus impudenter quàm impiè ab illis ſcribitur.

Ibid. 3. *Violatur non tam corporis actu quam animi conſenſu Virginitas.*] Proſper in libr. Epigrammat.

Virginitas carnis intacto corpore habetur,
Virginitas animæ eſt intemerata fides.
Quæ ſine corporei nil prodeſt cura pudoris,
Sed mentis pietas auget utrumque bonum.

Pag. 19. Num. 1.

Communi edicto permiſit.] Anſegiſ. lib. 1. cap. 81.

Ibid. 2. *Veterem diſciplinam monaſticam revocare.*] ut ſcribit Sigebertus.

Pag. 20. Num. 1.

Ne priore moriente lupus aliquis Principis.] Vide Ratpertum & Ekkehardum de Caſib. monaſt. S. Galli.

Ibid. 2. *Germanorum Regis Imperatores.*] Chunradus Rex majeſtatis reos judicavit, qui negarent Imperatorem de Eccleſiaſticis cauſis legendisve Epiſcopis & ſurrogandis cognoſcere poſſe. Vide Ottonem Friſingenſ.

Pag. 21. Num. 1.

In collegiis & monaſteriis quibusdam Germaniæ noſtræ.] Vide Ratpertum, Ekkehardum, Conradum de Fabariis, Herman. Contractum, & Walafridum.

Pag. 22. Num. 1.

Criminalium cauſarum cognitio.] Anſegiſ. libr. 1. cap. 6.

Ibid. 2. *Quod ne Epiſcopi quidem.*] In legibus Caroli frequenter Epiſcopis injungitur, ut bene vivendo & recte prædicando, populis ſibi commiſſis iter vitæ præbeant: Comitibus verò, ut juſtitiam diligant & faciant. Ut hinc facile deprehendi poſſit, nihil minus cogitaſſe tum Epiſcopos, quàm de jure gladii in ſe transferendo, quod ab ipſorum officio longè diſcrepat Vide lib. 12. c. 4. & 12. & paſſim, & Anſegiſ. lib. 4. c. 60.

Ibid. 3. *Certis de generibus cauſarum.*] Civilibus fere.

Ibid. 4. *Caroli & Ludovici legibus.*] Anſegiſ. lib. 4. cap. 79.

Ibid. 5. *Ad Comitem ferebant Advocati.*] Horum enim authoritas & Epiſcopis & Abbatibus patrocinabatur.

Ibid. 6. *Placita dicebantur.*] *Placitum* etiam Latina conſuetudine id propriè dicitur, quod de re in multorum conſilio quæſita & deliberata tandem inter ipſos convenit.

Digitized by Google

Unde *placita Philoſophorum* apud Ciceronem & alios antiquos dicta ſunt. Hinc vulgatam formulam, qua Scribæ Regii etiamnum in legum & conſtitutionum clauſulis utuntur. *Quoniam ita nobis placet*, ex illo vocabulo *placiti* derivatam eſſe rectè exiſtimat Hotomannus IC. proque ea poni ſolere. *Quia tale eſt noſtrum placitum.* lib. Francogal. cap. 11. & commentar. de verbis feudalib.

Ibid. 7. *Ut & Abbates irent.*] Monachis vero ad placita ire prohibitum erat. Vide Anſegiſ. lib. 1. c. 69. lib. 4. c. 69.

Ibid. 8. *Ludovici Pii ſanctio.*] apud Anſegiſ. lib. 4. c. 93. & 46.

Ibid. 9. *Repeti non ſinebat.*] Pœna 15. ſolid. ſtatuta, ſi quis teſtibus convictus fuerit, vel 15. ictuum à Scabinis accipiendorum qui cauſam prius judicaverunt. Vide Anſegiſ. lib. 3. c. 31.

Pag. 23. Num. 1.

Quae ſi liberorum hominum fuiſſent.] Idem Anſegiſ. lib. 4. c. 27.

Ibid. 2. *In Chronicis Cœnobii.*] Apud Ratpertum & Walafridum.

Ibid. 3. *Seceſſus.*] *Receſſus* pro ſolitudine Ciceroni etiam dicitur lib. 12. ad Atticum: *Mihi receſſus & ſolitudo provincia eſt.*

Ibid. 4. *Nec multo erant presbyteris Parochianis celebriores Abbates.*] Abbatis & Parochi par æſtimatio, ſicuti Monachi etiam & Diaconi. Anſegiſ. lib. 3. capit. 25.

Ibid. 5. *Ut Epiſcopi veteri more, &c.*] Idem Anſegiſ. lib. 2. cap. 48. & paſſim, auth. de ſanctiſſi. Epiſ. auth. de Monach. collat. 1. Adeo ſubjecta Epiſcoporum adminiſtrationi Monaſteria fuere, ut ne condi quidem Principes antiqui monaſterium permitterent Epiſcopo non conſulto.

Pag. 24. Num. 1.

Iisdem etiam Concilia, &c.] Vide Conc. Moguntin. Præſide Bonifacio ann. 742. Gratian. cauſ. 16. q. 1. & 2.

Ibid. 2. *Divitias frugalitatem & pietatem, &c.*] Immodicæ Eccleſiarum poſſeſſiones ad avaritiam & impietatem perducunt. auth. *Ut determinat. ſit numer. cler.* collat. 1.

Pag. 26. Num. 1.

Nec me fugit eſſe quoſdam qui jus illud Pontificium defendentes, &c. ad Ludovicum Pium, &c.] Immo quidam Conſtantino IV. Conſtantis filio, qui Anno Domini DCLXX. imperavit, affingunt. Ita enim Sabellicus Ennead. 8. lib. 6. *Conſtantinus,* inquit, *multa bona animi in Benedicto II. cernens, ſtatuit ut quem ante Clerus populuſque Romanus cum exercitu creaſſent Epiſcopum, is vere vicem Chriſti in terris gerere crederetur, nulla Imperatoris aut Exarchi approbatione exſpectata.*

Pag. 27. Num. 1.

Ex eo enim tempore quo ſordidi quidam Epiſcopi.] Chryſoſtomus in homil. de Joanne Baptiſta: *Neque laſciviæ dans ſeipſum perdidit, quam habebat, excellentiam. Quod enim non ſerviebat laſciviæ, monſtrat ſola ſolitudo & carcer. Si enim vellet mollibus veſtiri, non eremum inhabitaſſet, ſed Regum palatia.* Et Hieronymus in Matth. cap. 11. ad illa verba, *Ecce qui mollibus induuntur in domibus Regum ſunt, &c. Ex hoc oſtenditur*, inquit, *rigidam vitam & auſteram prædicationem vitare debere aulas Regum & mollium hominum palatia declinare.*

Quod quidem & Germanici poſtea Imperatores.] Exemplo Conſtantini Magni, qui ſemper ſecum Sacerdotes tanquam animæ cuſtodes habuit, ut teſtatur Euſeb. lib. 2. c. 12. & ſeq. *Ibid.* 2.

Pag. 29. Num. 1.

Veteres Monachi ſæculum averſati.] Proinde ex Monaſteriis veluti ex quodam Seminario legi & aſſumi conſueverant ad munera Eccleſiaſtica, qui probatiſſimæ inter ipſos vitæ & eruditionis habebantur, ut docemur ab Auguſtino ad Aurelian. & ex c. vos autem, c. legi, 10. q. 1. & per totam illam quæſt. In qua promotione Abbatis, de vita & moribus teſtimonium perhibentis, conſenſus requirebatur. Ad miniſterium autem Eccleſiæ vocati monaſticum inſtitutum officiumque deſerere cogebantur, ut majori & præſtantiori munere fungerentur, quia utramque ſimul obire & exequi poſſe non videbatur. Ideo & Clericus vitam monacham amplexus militiam ſuam, ut Gregorius ait, amittebat. Monachus enim non Doctoris ſed plangentis habet officium: Clerici a. eſt docere & paſcere populum. Quam ob cauſam cum nulli in monaſteriis eſſent presbyteri aut Clerici, monachi tanquam cæteri ex populo qui *Laici* Græcè dicuntur, ad communem omnium ædem ſacram percipiendorum ſacramentorum cauſa ſe conferebant: interdum presbyterum accerſebant, qui ſacra celebraret, ut eſt traditum in c. non eſt, de regula. & à Panor. in c. dilectus, de Capel. Monach. Juſtinian. novel. 133. & d. cauſ. 16. q. 1. c. hinc etiam. Ad idcirco, ut dictum eſt, tam monachi quam eorum antiſtites Eccleſiæ presbyteri erant ſubjecti. Ve-

rum

Digitized by Google

rum ut hac moleſtia liberarentur monachi, ne ad communem Eccleſiam accedere aut presbyterum accerſere cogerentur, cœperunt poſtea ex his aliqui in ſuis monaſteriis presbyteri ordinari, qui tamen, veluti quandam Eccleſiam inter ſe conſtituerent, in cœtu tantum ſuo ſacramenta adminiſtrarent. Inde factum ut idem presbyteri, i. e. paſtoris atque Doctoris, & monachi officio fungeretur, d. c. 16. q. 1. c. pervenit, c. interdicimus. Tripert. hiſt. lib. 8. Et jubebat lex Caroli M. ut monachus ſi ad clericatum perveniſſet, propoſitum monachicæ profeſſionis non amitteret, apud Anſegiſ. libr. 1. c. 27. Antea quidem & Gregorius Epiſcopum in monaſterio liturgiam celebrari prohibentem acriter increpavit: idemque Bonifacius feciſſe legitur. Poſtremò cum ad lucrum & quæſtum degeneraret religio, & avaritiæ furore vetus illa cum monaſtica tum Eccleſiaſtica diſciplina & abſtinentia quotidie deterius haberet, & ipſa etiam in urbe in Epiſcopos eligerentur qui monachi fuiſſent, conceſſum illis eſt, ut vel in monaſteriis poſiti è laicis Clerici fierent, & reliquos ſimul ordines titulo tenus, hoc eſt ſine cura paſtorali, hac ſola cauſa reciperent, ne quid eis ad meritoria illa pro vivis & mortuis ſacrificia peragenda deeſſet. Poſt illa omnia & hoc indultum eſt eis, ut inter ſeſe, Abbatis tamen arbitrio, presbyteros conſtituerent, qui Eccleſiarum duntaxat illarum Parochi dicerentur, quarum bonam redituum partem incorporationis prætextu ſua in monaſteria contraxiſſent, atque inde vicarios mitterent fere ſæculares (ut ipſi vocant) ſacrificos, qui curæ animarum præeſſent. Quare quantum farinæ monaſteriis paulo antiquioribus ſit allatum, res ipſa facilè indicat. Ad recentiora verò quod attinet, non deſinunt queri & lugere omnium Eccleſiarum egeni, quod ocioſorum quorundam & paupertatis titulo ſeſe venditantium hominum mendicitate omnis eis alimoniæ præripiatur occaſio, qui fortes tamen & validi neſcio, quæ opera & ſacrificia venum exponere & licitari malunt, quam manuum labore victum parare.

Ibid. 2. *Sed corpus etiam præſcripto aliquo laboris genere.*] Labore manuum monachi victum quærebant, ut jam dictum. Qua de cauſa à Græcis χειρώνακται vocati ſunt: Item ἀσκηταί. Et item monaſteria *aſcetria & aſceticum opus*. Et exſtat tit. in Novell. Juſtinian. *De Aſcete*, item in Codic. *aſcetriorum* fit mentio. Vide Baſilium in *quæſt. compendio explicatis*, quæſt. 284. & in *Moralib.* ſumma 48. capit. 7. Et Auguſtinus in Pſal. 99. ſcribit: *Sic & in illa vita communi fratrum, quæ eſt in monaſterio, magni viri ſancti quotidie in hymnis, in orationibus, in laudibus Dei: inde vivunt, cum lectione illis res eſt. Laborant manibus ſuis, inde ſe tranſigunt, non avarè aliquid petunt. Quicquid eis infertur à piis fratribus, cum ſufficientia & cum charitate utuntur. Nemo ſibi uſurpat aliquid, quod alter non habeat. Omnes ſe diligunt, omnes invicem ſe ſuſtinent, &c.*

Qui manuum labore victum quærunt.] Ibid. 3. Quod adeò verum eſt, ut celebretur in Eccleſiaſtica hiſtoria cujuſdam monachi apophtegma: *Monachus qui non operatur, latroni par judicandus eſt*, Tripert. lib. 8. ca. 1. Quapropter & Juſtinianus Imperator; *Duabus*, inquit, *potiſſimum in rebus operam & diligentiam reponere oportet. Monachos, ut aut ſacris vacent Scripturis, aut quas manuarias vocare ſolent artes decentes meditentur exerceantque. Siquidem mens inerti ocio dedita haud quaquam ſane quicquam bonorum pepererit. Novell.* 133. *c. ult.* Et Pelagius Pontifex de monachorum officio differens hæc tria ipſis attribuit, *quietem, orationem, & laborem manuum*, 16. q. 1. c. ſi cupis, & c. de præſentium.

Ne monaſteriorum & Eccleſiarum bona dividerentur.] Ibid. 4. Vide Concil. Mogunt. præſide Bonifacio, anno 742. & adde Anſegiſ. lib. 1. c. 72.

Pag. 30. Num. 1.

Mundum hoc, illud immundum cogitat.] 1. ad Cor. 8. 10. ad Roman. c. 14. & 15. Matth. c. 7. Col. 2. c. 17. 1. Tim. 4.

Vini uſus.] Vini uſum interdici voluit Ibid. 2. Eccleſiaſticis hominibus Jacobus Magni in Sophiolog. lib. 7. c. 2.

Meminit Auguſtinus.] Lib. 2. de Manich. Ibid. 3. morib. c. 13. & lib. 30. contra Fauſt. Tertullianus conflictationes animæ vocat jejunia, *feros & aridos æſtus*, &c. quæ noſtri *angarias*, Paulus ἀφειδίας ad Coloſ. 2. *Käſtigung, deſſ Leibs abbruch.*

Quæ veteres voce paululum intenta recitabant.] Ibid. 4. Vide Auguſtinum lib. 10. confeſſ. cap. 33. & lib. 9. c. 1.

Pag. 31. Num. 1.

De nigro autem tunicæ.] Ambroſius part. 3. ſerm. 94. de Auguſtino; *Novum Chriſtianum novis veſtimentis cuculla nigra induimus, cingulo ex corio nos ipſi præcinximus, quod Simplicianus noſter ingenti lætitia donavit.* In Martyrolog. Rom. III. Non. Maji; *Mediolani converſio S. Auguſtini Epiſcopi à S. Ambroſio Mediolanenſium Præſule baptizati & monaſtico nigroque habitu induti.*

Sed

Digitized by Google

Ibid. 2. *Sed & barbam alere.*] Anicetus Papa Primus conſtituiſſe dicitur, ne clericus comam & barbam nutriat, teſte Martyrolog. Rom. & Maurolyco Meſſanenſi Abbate, XV. Kal. Maji. Ideo autem clericos & monachos raſos fuiſſe cenſemus, quod cujuſcunque apparatus & ſplendoris ſe contemptores profiterentur. Comam enim nutrire ii ſolebant, qui elegantiæ, ornatus & lauticiæ ſtudioſiores eſſent. Hinc curioſitatem & delicias veterum Romanorum in coma & capillis inſectatus eſt Seneca his verbis; *Quid illos ocioſos vocas, quibus apud tonſorem multæ horæ tranſmittuntur, dum decerpitur ſi quid proxima nocte ſuccrevit, dum de ſingulis capillis in conſilium itur, dum aut diſjecta coma reſtituitur aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur. Quomodo iraſcuntur ſi tonſor paulo negligentior fuit, tanquam virum tonderet? Quomodo excandeſcunt, ſi quid ex juba ſua deciſum eſt? ſi quid extra ordinem ſecuit, niſi omnia ſua in annulos ſuos reciderunt? Quis eſt iſtorum, qui non malit Rempublicam ſuam turbari quam comam? qui non ſollicitior ſit de capitis ſui decore quam de ſalute? qui non comptior eſſe malit quam honeſtior? hos tu ocioſos vocas inter pectinem ſpeculumque occupatos*, &c. de Brevit. vitæ c. 12. Apud Lacedæmones ſane, ut legitur apud Plutarchum, ingenui tantum comam alebant. Hinc illud Ariſtophanis in Avibus, cujus meminerunt parœmiographi δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις, id eſt, *ſervus cum ſis comam habes*. Idem quoq; apud Francos in uſu fuiſſe ex lege Caroli Magni conjicio, quæ extat apud Anſegiſ. l. 1. c. 137. in qua de converſione liberi hominis agitur, qui in monaſterio comam depoſuerit. Comam ergo deponere ſanctioris cujuſdam deditionis argumentum fuit, ut auctor eſt P. Æmilius in Carolo M. Et huic ſententiæ ſuffragantur ea, quæ ſcripſit Auguſtinus in lib. de oper. Monach. c. 31. in fine, & in lib. Retractat. & Polydorus Virgilius de inventio. rer. lib. 4. c. 8. Quidam exemplo Nazaræorum Moſaicæ legis inductam raſuram vel tonſuram monachorum & clericorum putant, de quorum inſtituto mentio fit in lib. Num. c. 6. & apud Joſeph. lib. 4. Antiquitat. Nazaræi autem dicebantur, ut quidam eruditi interpretantur, quos inter Origenes in d. cap. 6. qui ut liberius vacarent legi, diſcendæ & expendendæ benignitati Dei, aliorum commercio ſe abdicabant ad tempus & Domino ſe totos dedebant: vel qui cum profuſiùs vino & reliquis corporis deliciis uſi fuiſſent, poſteà ſeverioris vitæ generi ſe mancipabant, ut corpus affligerent. Gregorius Nazianzen. monachos Nazaræos vocat quaſi ſegregatos & coronatos, & Baſilium Nazarenum, orat. funebr. in laudes Baſilii. Alii à ſacerdotibus Ægyptiis id ortum aſſerunt, quorum meminit Herodotus in Euterpe. Divus autem Paulus in epiſtol. 1. ad Corinth. 11. indecorum ait viros comatos eſſe, idque naturam ipſam nos docere ſcribit: unde ſumptum eſt c. prohibere, diſtin. 23. Quæ admonitio hujus Clericorum inſtituti forte cauſa fuit. D. verò Hieronymus, quod & in Decretis Canonicis ſcriptum legitur c. duo ſunt, 12. q. 1. raſuram, quam *coronam capitis* vocant, ab inſtitutione Eccleſiæ Romanæ eſſe, & raſum caput divitiarum omnium derelictionem & temporalium depoſitionem ſignificare dicit: ad capillos, qui remanent, aliqua ſacerdotibus eſſe retinenda ad ſuſtentationem. Quæ Gloſſæ interpretatio eſt, qua, ut Polydorus Virgilius inquit, *bene multi ſacerdotes gaudent, rituſque ſervandi cauſa late verticem radunt; ſed ex magnis opibus, quas habent, nihil impertire, nihil deponere, nihil relinquere volunt.* Hodie profectò nulla alia magis cauſa tonderi videntur clerici, quàm ut cognitioni ſæcularis, quem vocant, judicis eximantur, vel ut Eccleſiaſticum aliquod beneficium poſſint emere, quoniam habent beſtiæ characterem. Tonſuræ autem olim, ut id quoq; obiter notemus ex Rabano lib. 1. de inſtit. cler. in clericis admodum latæ erant, nec multo plus ſupererat crinium, quàm in monachis deraſis ſuperſit, cum hodie aliquot tantum capilli ſphæræ inſtar in vertice tondeantur. Illud quoque hic admonendum duximus, apud Francos promiſſam barbam intonſumque capillum Regiæ nobilitatis inſigne habitum fuiſſe, quod *capillitii regii jus* vocabant, ut qui Reges à populo creati aut Regio genere prognati eſſent, comam alerent, eamque à fronte diſcriminatam unguentiſque delibutam decus atque inſigne regium regiæque ſtirpis haberent, teſte Amonio lib. 1. c. 4. & lib. 3. c. 61. & Agath. de bello Gotthor. lib. 1. & Hotomanno in Francogall. cap. 4. Quod iis quandoque abſcindebatur, quibus vel regnum abrogaretur vel adipiſcendi regni ſpes adimeretur. Et extat memorabilis hiſtoria de Regina matre Crotilde, quæ duobus filiis caput abſcindi, quàm comam maluit, apud Gregor. Turonenſ. lib. 3. c. 18. lib. 6. c. 24. & 44. Cui rei cauſam dicit L. Salica in tit. 38. de homicid. parvulor. Tonſuram quoque pœnæ genus, idque grave & ignominioſam fuiſſe hiſce perſonis, ex conſtitutionibus Caroli Magni, & aliis quibuſdam Principum Romanorum, quæ apud Harmenopulum exſtant, facile deprehenditur. Detonſi enim per judicem in monaſteria detrudebantur, qui vel mentis inopia vel animi libidine facinus aliquod deſignaſſent, aut indigni eſſent judicati qui publicæ rerum adminiſtrationi præeſſent.

Sic

Sic enim intruſi perinde atque in exilium relegati, aut in inſulam deportati habebantur, &c.

Ibid. 3. *Criminoſorum latibula haud rarò monaſteria.*] Lege Juſtiniani in monaſteria intrudi jubebantur Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores & Clerici, qui vel luderent ipſi vel ludentibus communicarent, vel publicis ludis ſpectaculisve intereſſent: authent. *de ſanctiſſim. Epiſcop.* capit. decimo, & cap. *ſi epiſcopus*; diſtinctione quinquageſima. Fuit ergo & his carcer monaſterium.

Ibid. 4. *Pipinus Caroli Magni filius.*] Eginhart. in vita Caroli Magni.

Ibid. 5. *Chunradi Imperatoris hoc nomine primi.*] Quod refert Ekkehardus de caſibus monaſterii.

Ibid. 6. *Ut vilia etiam & abjecta ordine quodam generentur.*] Anſegiſ. lib. 4. c. 45.

Pag. 32. Num. 1.

Abbatum ſuprema & dignitas & poteſtas eſſet.] Ideo vocabantur *Archimandritæ*, quaſi ductores agminis. Juſtinian. auth. de monach. collat. 1. Sidon. Apollinar. lib. epiſt. 8. Juvenal. ſatyr. 3. Martialis lib. 5. ad Paulum.

Ibid. 2. *Et monachis qui ordinariis functionibus præerant.*] Adeò ut ne librum quidem ſine eorum conſenſu & auctoritate monaſterio auſi fuerint exportare. Retulit mihi familiaris ille meus Goldaſtus, vidiſſe ſe in Bibliotheca monaſterii Hailsbrunnenſis, quod non longe abeſt Onolsbachio in Burggraviatu Norinbergenſi, vetuſtiſſimum librum ex orthodoxorum Patrum ſententiis collectum, in quo primus ejus monaſterii Abbas monachis ſuis fidem pro libro his verbis dederit; *Hunc librum de licentia fratrum mecum ſumpſi in iter Bavaricum*, &c.

Ibid. 3. *Perinde atque in veteri militia.*] Exod. c. 18.

Ibid. 4. *Ceu translatis diligentiæ vigilantiæque nominibus.*] Qua de re Auguſtini verba ſunt in lib. de moribus Eccleſ. cap. 31. quæ adducit Bullingerus, de Errorib. fol. 55.

Ibid. 5. *Ut novem hominibus decimus præſit.*] *Decanus* caput contubernii. Vide Fl. Vegetium & Modeſtum.

Ibid. 6. *Qui vel villis vel humilioribus Eccleſiis.*] Anſegiſ. lib. 1. c. 110. lib. 4. c. 45.

Ibid. 7. *Vicarii & Locumtenentes.*] *Zinſsprobſt und Statthalter.*

Ibid. 8. *Daniſtas.*] Vel *Arabarchas.*

Pag. 33. Num. 1.

Ad operam quamcunque honeſtam & ſua profeſſione dignam.] Neque enim abhorrebant ab hominum congreſſu, nec ita ocio dediti erant more pſeudomachorum noſtri temporis, ut nihil in commune referrent, & ſe homines eſſe, hoc eſt, ad ſocietatem hominum juvandam natos, non recordarentur. Reperti quidem ſunt, quorum ſuperſtitio nemini ſano probari queat. Qualis ille monachus, quem Theodoretus refert ſexaginta annis neque locutum cum ullo neque à quoquam conſpectum fuiſſe. Hieronymus quoque in vita Pauli Simplicis Eremitæ, & alii de aliis. Sed rariora tamen fuiſſe hæc prodigia compertum eſt.

Ibid. 2. *Laicis presbyteris.*] *Leyenprieſter.* Hi *Parabolani* olim dicti, ideo fortaſſis quod rem periculo plenam tractarent. Vide in L. *placet*, & in L. *parabolani*, C. *de epiſcop. & cleric.*

Ibid. 3. *Laica collegia multis olim monaſteriis conjuncta fuiſſe.*] Quorum fratres *Lolharti* dicti, qui alii ſunt à *Laicis*, ut docuit Bebelius in Triumpho Veneris.

Ibid. 4. *Ut ſemel ingreſſis egredi iterum.*] Anſegiſ. lib. 1. c. 26. & c. 69. lib. 4. c. 45.

Ibid. 5. *Pœna erat banni.*] Apud eundem d. l. 1. c. 95.

Ibid. 6. *Quadraginta denariis ſupputatum æſtimarunt.*] Nec abſimilis erat æſtimatione aurei ſolidi, quem *Rhenenſem* vulgo vocamus.

Pag. 34. Num. 1.

Xenodochia viderentur.] Xenodochia fuiſſe appellata docet Aug. tract. 97. Ioan. ubi ait; *In Antiochia primum poſt aſcenſionem Domini appellati ſunt diſcipuli Chriſtiani, ſicut legitur in Actibus Apoſtolorum, & monaſteria & xenodochia poſtea ſunt appellata novis nominibus: res tamen ipſæ & ante nomina ſua erant, & religionis veritate firmantur, quæ etiam contra improbos defenduntur.*

Ibid. 2. *Quæ hoſpitalia appellabant.*] Anſegiſ. lib. 1. c. 70. & lib. 2. c. 29.

Ibid. 3. *Miſſi Dominici.*] Miſſi ſimiles fuere illis, quos Græci εἰρηνάρχας dixere, qui pacis publicæ curam geſſere, contentionibus paſſim diſcordiiſque ſedatis.

Ibid. 4. *Vel à Canonum.*] In libris Anſegiſi paſſim, lib. 1. c. 106. lib. 2. c. 12. & 16. lib. 4. cap. 34.

Ibid. 5. *Regia diplomata.*] apud eundem d. lib. 4. c. 28.

Pag. 35. Num. 1.

Tempore Ottonis Primi.] Vide apud Hirsfeldenſem:

Ibid. 2. *Perinde ut apud Romanos Proconſules.*] Vide Ciceronem, lib. 1. epiſt. ad Q. Fratrem, & ad Atticum, lib. 8.

Ibid. 3. *Duces rei maxime militari.*] De quibus in legibus Bajoar.

Digitized by Google

Ibid. 4. ***Comites autem & eis inferiores Centenarii.***] Vide ſupra de Comitibus, & Anſegiſ. lib.2.cap.6.

Ibid. 5. ***Miſſi ipſi quater in anno.***] Anſegiſ. lib.2.c.28.& lib.4. c.80.

Ibid. 6. ***Actione hinc data conceſſaque***, &c.] Idem lib.4.c.21.&44.

Pag.36. Num.1.

Lexque illa Pipino regnante lata.] In concilio ſub Carolomanno, præſide Bonifacio, anno Domini DCCXLII.

Ibid. 2. ***Nullus homicida, nullus adulter.***] Seneca in Declamat. ſcribit apud Romanos nullum obtinere potuiſſe ſacerdotium, qui homicidium vel fornicationem commiſiſſet. Unde Jacobus Magni probus auctor, lib.7. Sophologi. cap.1. exclamat; ***Aut igitur apud gentiles ſacerdotes digniores erant, aut tempore moderno ſacerdotium pauci merentur.***

Ibid. 3. ***Fœdiſſimum autem habebatur ſi Præſides.***] Vide Anſegiſ. lib.2.c.4.

Ibid. 4. ***Nullum unquam labefactatæ pietatis.***] ***Turpe eſt Doctori quum culpa redarguit ipſum***, ut eſt apud Dionyſium Catonem.

Ibid. 5. ***Veſtales ſuas ſtuprum paſſas.***] Vide apud Servium, lib.2. Æneid.

Ibid. 6. ***Apoſtolis reſpondens.***] Matth. c.7.

Pag.37. Num.1.

Apoſtolus clamet.] 1. ad Corinth. 1.

Ibid. 2. ***Secundas nuptias adeo elevat.***] Tertullianus cum Catharis & Montaniſtis in quibuſvis fidelibus ſecundas nuptias damnat. Hieronymus vero infenſiſſimus quoties libuit nuptiarum hoſtis in clerico præcipuè damnavit. Vide Bezam in lib. de Polygamia.

Pag.38. Num.1.

Ibid. 2. ***Faceſſant igitur & luctæ illorum***, &c.] Lege libros Gerſonis de Pollutionibus, & fugæ.

Ibid. 3. ***Mulctantur fere ſexcentis ſol. qui immunitatem***, &c.] Anſegiſ. lib.1.c.134. & lib.2.c.26.

Et in lege Alemannorum.] Et in lege Bajoariorum, c.1.tit.7.

Pag.39. Num.1.

Multis in locis capitale erat.] Vide in capitulis Caroli Magni, quæ ad leges Longobardorum addita ſunt.

Ibid. 2. ***Qui Epiſcopum occidiſſet.***] Apud Bajoarios ſi Epiſcopus interficeretur, fiebat tunica plumbea ad ſtaturam occiſi, & quod penſaret auro, tantum dare cogebatur qui occidiſſet. Si aurum non habebat, aliam pecuniam, vel res alias, donec totum debitum compenſatum fuiſſet. Si vero non habebat quod daret, ſeipſum cum uxore & liberis Eccleſiæ in ſervitutem debebat, quouſque ſe redimere poſſet. Vide legem Bajoar. in c.1, tit.10.

Ibid. 3. ***Licebat autem comiti in vincula repoſcere.***] Anſegiſ. lib.3. cap.26. 18. q.4. c.26. & ſequentibus.

Ibid. 4. ***Hodie immunitatem vocant libertatem illam aſyliæ.***] Juſta certè aſylorum authoritas ea quondam fuit, ut injuria affectis & potentiorum formidine oppreſſis & inſidias timentibus magis quàm ſceleratis hominibus ſerviret, idque vel Plutarchus in Theſei vita teſtatur, & Thucydides libro ſecundo. Tacitus etiam libro 3. fatentur, quibus expreſſum convenit jus civile, in authent. de mandat. princip. & Cod. in titulo, de his qui ad Eccleſ. confug. Moyſes quidem ſacer ille Dux ex tribus, quas condiderat, urbibus aſylum conſtituiſſe legitur, quod illis profugio foret, qui delicta non voluntariè commiſiſſent: & extant hujus rei paſſim teſtimonia in libris ſacris, ut Exod.21. Numer.35. Deuteron.19. Joſuæ 20. 1. Regum. 1.2.3. Romulus verò ad exemplum Cadmi Thebani, ut quàm ocyſſimè urbs civibus repleretur, locum conſtituit, ad quem quiſquis quamlibet ſceleſtus confugiens ab omni pœna tutus eſſet, ut memoriæ prodiderunt Plutarchus in Romul. Livius libro primo. Dionyſius Halicarnaſſ. libro ſecundo. Inde factum puto ut ubique fere gentium templa tantâ dignatione habita fuerint, ut qui ſupplices in ea confugiſſent, cujuſvis criminis impunitatem conſequerentur, nec inde educi poſſent. Qua de Covarruvias libro ſecundo, Reſolut. cap.22. Tacitus libro 3. Polyd. Vergil. libro 3. cap.12. Coraſius libro 5. Miſcell. cap.23. Quarum inſtitutum Pontifices poſteà Romani, increbreſcente ſuperſtitione, ſecuti ſceleratos quoſvis quantumque gravia ſcelera commiſiſſent, Eccleſiarum immunitate gaudere voluerunt, cap. inter alia, de immunitat. Eccleſ. Dicitur autem ***aſylum*** à privativa particula α & verbo συλάω, ſive συλέω, quod eſt rapio, quia nefas ſit quemquam ex aſylo rapi. Hinc ***aſyliæ*** jus illud libertatis & veniæ, quod quis apud Eccleſiam vel aram conſequitur: & ***aſyli***, homines ſacroſancti, quos attingere ſine piaculo vel prehendere non licet. Videndus Budæus in L. ***quis ſit fugitivus***, §. ***apud Labeonem. ff. de ædil. edict.***

Ibid. 5. ***Vt ne in urbibus quidem poſiti quicquam ferant civilium exactionum.***] 12. quæſt. 2. cap. nulli liceat, cap. clericis, de immunit. Eccleſ. in VI. c. quanquam, de cenſib. cap. non minus, c. adverſus, de immunit. eccleſ. Jure tamen divino & humano muneribus legitimis & ordinariis obnoxiæ ſunt Eccleſiæ. Stata enim tributa

Digitized by Google

tributa & vectigalia, quæ *canonem* vocamus, cum Reipublicæ nervi ſint, nemo detrectare poteſt. Ideoque Chriſtus tributum Cæſari pendi non ſolùm præcepit, ſed ipſe etiam illud cum ſuis Apoſtolis exſolvit, ut legitur Matth. c. decimoſeptimo. Ab iis verò, quæ extra ordinem Principum arbitrio indicuntur, immunes ſunt, niſi grave aliquod periculum & neceſſitas immineat Reipublicæ. Quo caſu ratio poſtulat, ut ejus etiam oneris partem homines Eccleſiaſtici ferant. Inter ordinarias autem præſtationes illam quoque collationem, quæ belli cauſa indici ſolebat, relatam olim fuiſſe tam ex jure Civili (leg. placet. l. jubemus. l. neminem. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. l. nullus. Cod. de Decurion. leg. 1. Cod. de Indict. 11. quæſtio. 1. cap. magni, & 23. quæſtio. 8. cap. tributum. Duaren. libro quinto, de Eccleſ. cap. decimo.) quam Caroli Magni capitularibus convincitur: eoque jure Reges Franciæ etiamnum utuntur. Optimo igitur jure monachis & clericis noſtris tam præfractè & ſine omni exceptione jus illud immunitatis prætendentibus objici poteſt, quod Diocletianus Imperat. neſcio cui Philoſopho vacationem munerum poſcenti reſpondit; *Profeſſio & deſiderium tuum inter ſe diſcrepant. Nam cum Philoſophum te eſſe proponas, vinceris avaritia & rapacitate*, L. profeſſio. C. de muner. patrimon.

Ibid. 6. *Antiquorum Regum beneficentia.*] Vide Duarenum, libro quinto, de Eccleſ. cap. 10.

Pag. 40. Num. 1.

Antiqui nummi cernuntur.] Quorum ego aliquot habeo argenteos puros putos: ſed quorum Regum aut Imperatorum fuerint, nequeo diſcernere: quia nulla habent adjecta nomina propria. Ipſorum autem Epiſcoporum & Abbatum ne ex loco quidem licet cognoſcere: quia omnes ſunt uniformes, quorum apud Goldaſtum noſtrum nonnullos admodum elegantes vidimus.

Pag. 41. Num. 1.

Ibid. 2. *Quos vulgo denarios.*] Alemannis, *Pfenning*, vicinis Gallis adhuc Denier.

Apud eundem Gregorium.] L. 9. c. 1. Dialogor.

Pag. 42. Num. 1.

Mitra bicorni & pedo inſignes. Cujuſmodi nuper repertus in vinea quadam noſtri Goldaſti, ab altera tamen parte vacuus, formâ pari eâdemq; cum anguſto neque amplitudine major. Ut planè mihi perſuadeam omnes ejus ponderis atque formæ nummos olim anguſtos vocatos.

AD LIBRUM SECUNDUM.

Pag. 46. Num. 1.

Ad vulgaris linguæ uſum ampliorem excogitata.] Adeò ut eam etiam idem Carolus certis regulis & canonibus conceptam Provincialibus (id eſt, Romanis) ut opinor; tradere tentaverit. Nam Germanicæ linguæ Grammaticam conſcripſiſſe, teſtis eſt Einhardus, & alii. Quid ſi etiam barbaris & inconcinnis concionatoribus, qui ad populum dicentes verba Latina ita torquebant in Germanicum uſum, ut nihil minus quam Germaniam ſaperent, & à nemine fere intelligerentur. Nec mirum illo tam barbaro & imperito ſeculo, quo Germanicus ſermo nondum ſcribi cœptus, aut certè pauciſſimis conſuetus erat, non potuiſſe peregrina verba ac phraſes in linguam Latinam convertere, quum ſuperiori ſæculo nondum reperti eſſent, qui illud præſtare ſciviſſent, adeò ut in concionatores, quos *barbaros, inconcinnos, ineptos, inſulſos depravatores Latinæ & Germanicæ linguæ* appellat, libellum ediderit Jacob Wimphelingus abuſuum ſui temporis non ineptus æſtimator. In quo inter alia; *Sic etenim dicunt illi illepidi concionatores; Dixit Jeſus, ibat, ambulabat, ſanabat, docebat, reſpondebat. Der HERR was ſprechen, er was gohn, er was wandeln, er was geſundt machen, er was lehren, was antworten, ſicque de innumerabilibus: ubi ſimplex verbum Germanicum ſufficeret, Der HErr ſprach, er gieng, er wandelt, er macht geſundt, er lehret, er antwortet. Ille enim modus eſt Germanicus, præſertim in Helvetia, id eſt, Alſatia, & in Germania Vltrarhenana, quarum partes ſunt Ortonavia & Briſgavia,* &c. Cujus loci & ſententiæ ſimul me commonuit Goldaſtus. An & Othfrydus monachus Wiſſenburgenſis Rabani Mauri diſcipulus ignaris linguæ ſacerdotibus Grammaticam ſuam Germanicam præſcriptam eſſe voluit? quoniam, ut Rabanus auctor eſt, ſuo tempore in ſacris & cantu omnia ad plebis fructũ & intellectũ valuiſſe, hoc eſt (ſicuti ego interpretor) Germanicâ linguâ celebrata fuiſſe.

Pag. 47. Num. 1.

Extat apud nos Sangalli Pſalterion à Notkero Monacho &c.] Eſt nunc penes me in mea Bibliotheca, quod vulgare & publicum in uſum dare recepit noſter Goldaſtꝰ cum ampliſſima priſcorũ verborum expoſitione. Quod hîc meminiſſe volui, ut ab aliis etiam amicis & rerum patriarum ſtudioſis auris ejꝰ velleretur in datæ fidei memoriam.

Orationem Dominicam.] Retulit eam Ibid. 2. omnium primus à Vadiano acceptam Johannes Stumpfius in Chrònic. ſicuti pleraq; omnia ejus ſcriptoris, quæ de Turgovia & Podamico lacu leguntur, non ſunt, ſed noſtri Vadiani, velut ex ejus commentariis à nobis aliquando cum DEO edendis

Sole meridiano clarius fiet. A Stumpfio deſcripſit Geſnerus in Mythridate, ab hoc Nathan Chytræus in Notis ad Galateum Caſæ.

Ibid. 3. *Omelias aliquot Germanicè ſcriptas ante annos plus minus trecentos.*] Exſtat & apud Baronem de Hohenſaxium in arce Forſteckia venerandum antiquitatis monumentum, & quod verè aureum rerum Germanicarum theſaurum continet, abhinc annos CCCCL. & amplius ſcriptum ab Imperatore Henrico, Cuonrado rege Juniore, aliiſque Imperii Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, &c. in certamine, ut Goldaſtus arbitratur, Muſico: qui mos ab Aulis noſtris deſuevit. Exſtant & alia apud Goldaſtum noſtrum, ut Henrici de Gravenberg, Equitis Suevi, qui ante trecentos minimum annos vixiſſe mihi videtur. Nam librarius teſtatur ſe librum exſcripſiſſe de veteri codice abſolviſſeque, anno Domini milleſimo treceteſimo ſexageſimoquinto, in die Palmarum. Habet & idem Goldaſtus Gavvani hiſtoriam, ſeu potius fabulam circa idem tempus ab incerto ſcriptam. Habet & Chriſtophori ab Helmſdorff compendium Bibliorum non infra illa tempora ſcriptum. Habemus & nos Strikere cujuſdam librum de geſtis Caroli Magni, & Rolandi in Hiſpania, & item Anonymi cujuſdam Paraphraſin Poëticam ſupra illud ævum ſcriptam. Utinam eſſent complures viri docti, qui ejuſmodi ſcripta diligentius, quàm hactenus factum, rimarentur. Non enim dubito fore, quin brevi res Germaniæ noſtræ longe illuſtriores clarioreſque habituri eſſemus.

Imo Radolphi ab Ems, teſte Libiandro & Flaccio Illyrico.

Pag. 48. Num. 1.

Sed minus tamen longævum noſtro.] Monaſterium *Augiæ Majoris*, ſive *Divitis*, quod appellant, fundatum eſt auſpiciis Caroli Martelli, anno Domini ſeptingenteſimo vigeſimoquarto, *ſexto anno regni Caroli*, *Landtfrido duce Alemannorum*, *& Pertholdo Comite Durgavenſi*, quorum cura ea ipſa fundatio perfecta eſt. Fundavit autem in gratiam *Pirminii Epiſcopi*, qui monachis aliquot comitatus, Italia derelicta, zelo peregrinationis in Germaniam egreſſus eſt: à Carolo miro favore excepti, & in eam inſulam, quæ tunc *Sindleoſovva* vocabatur, deſtinati. Donavit monaſterium ex bonis fiſcalibus circumjacentium locorum pagorumque, in primis autem regia villa *Erſinnotingen.* Fundatum autem eſt *in honorem Mariæ virginis, & Apoſtolorum Petri & Pauli*, juxta regulam ſancti Benedicti. Loca illa jam tum vineis culta fuerunt. Voluit enim Carolus ut vinum, quod Euchariſtiæ conſecrandæ & Eccleſiæ erogandæ requireretur, ex Erfrutingen daretur. Hæc ex diplomate fundationis, cujus teſtes fuerunt ipſe *Carolus* Martellus, *Carolomannus filius*, *Pipinus filius*, *Hupert Majordomus*, *Kaldrammus Archicancellarius*. Signum Caroli.

R
A
IVS
L

Pag. 49. Num. 1.

Poſt quem Lotharius.] Vel *Clotharius*, ut alii eum nominant. Rationem ſuperius attuli Goldaſti noſtri opinione.

Ibid. 2. *Dagobertus Francorum Auſtraſiorum rex.*] *Dagobertum* hanc libri quidam Chronici falsò *Theodbertum* nominant, qui Hiltperti ex concubina filius quum patre mortuo regnum occupaſſet, repente eſt à Theodorico, ſecundo Hiltperti legitimo filio, avia Brunihilde inſtigante, apud Coloniam Agrippinam oppreſſus. Neque alius poſt eum Theodbertus, ſed Dagobertus ille Lotharii filius, Auſtraſiis præfuit.

Pag. 51. Num. 1.

Arborem Felicem.] Propter agri fertilitatem nimium pomiferi, & omnium rerum abundantia gaudentis: tum etiam ob loci ipſius amœnitatem lacuſque cum præterfluente Rheno amœnitatem. Sic *Arabia Felix* cognominata, quod frugibus, fœtibus, palmite, odorumque ſuavitate prædives eſſet. Sic & *Augia Dives*, à quibuſdam etiam *Felix* dicta.

Paucas domunculas & ædem arctiſſimam, &c.] Extant Chartæ nomine Gottefridi anno Ducatus ejus vigeſimo ſcriptæ, annis plus minus XIII. ante Abbatem Othmarum: in quibus apparet, Gallum in ædicula ſeorſim extructa conditum fuiſſe, & prope ipſam Eccleſiam fuiſſe, cum jure Parochiæ, quæ forte illa eſt, quæ hodie ſancti Petri dicitur. Nam paſtorem tunc temporis fuiſſe, ea Charta teſtatur. Item monachum aliquem velut pro Abbate habitum, ſicut eo tempore Scaftarium, cujus Charta meminit. Hæc Goldaſtus. Ibid. 2.

Pag. 53. Num. 1.

Quas mihi caſu quodam videre contigit.] Quod ita accidit. Quum anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo primo, civitas noſtra locum Monaſterii, qui muris ambitur & includitur, à Confœderatis ſuis Tigurinis & Glareanis certa pecuniæ

ſumma

Digitized by Google

ſumma comparaviſſent, tum cives primo ineuntis anni menſe Palatium, quod vocant, irrumpere, illudque primo deſpoliare cœperunt, vix lectorum ſuppellectile ſalvata & alio tranſportata ab Hieronymo Schowingero Goſſovenſi patruo meo magno, Monaſterii tum à IV. Pagis Præfecto. Cumque omnium omnis ætatis hominum concurſus fieret, omneſque anguli atque arcæ perſcrutarentur, repertæ fuerunt in quadam ciſta Chartæ membraneæ amplius 600. breves illæ quidem, ſed pervetuſtæ, in quibus continebantur omnis generis donationes, legata, redditus, cenſus, &c. à Nobilibus & plebeiis, temporibus Ludovici, Caroli, aliorumque Regum Franciæ, Monaſterio datæ atque traditæ. Has Chartas quum pueri per urbem geſtarent, præcepit Senatus, ut in Curiam perferrent, ibique cuſtodirentur. Quas tandem Vadianus, Conſul creatus, ad ſe recepit, & aliquot in hoc ſecundo libro inſeruit. Pars earum ad me, aliquot etiam ne-
Ibid. 2. ſcio quo caſu ad Goldaſtum noſtrum pervenit.

Primùm vici, deinde oppida muris cincta, &c.) Præter commemorata eſt etiam uno à nobis miliario oppidum ſatis elegans atque amœnum Epiſcopi Cella, quod primo Monaſterium fuit à Salomone Conſtantienſi Epiſcopo fundatum, poſteà abjecto habitu monachico Collegium factum, tandem ſuccreſcentibus ædificiis muro cinctum. Idem cum Lucerna accidit.

Pag. 54. Num. 1.

Regiam habuerunt apud Thuregum Carolus, &c.) Tiguri locus fuit inſignis cum arce & palatio, quo frequentiſſimè uſi ſunt Francorum reges. Habuit eadem arx ſacellum nobile, quod unà cum arce poſt mortem Friderici Secundi funditus everſum eſt. Locus arcis hodieque eminens eſt cum arbuſto amœniſſimo, & lingua Germanica *auff dem Hoff* vocatur. Duravit idem palatium anno Domini 1153. Exſtant enim litteræ Wernheri comitis de Baden, quæ Friderico Secundo regnante in eodem palatio Imperiali datæ ſunt.

Pag. 55. Num. 1.

Juſiurandum etiam in judicio præſtabatur, &c.) Plures etiam ſimul jurarunt, eo more qui traditur in fine legis Ripuariæ. Cùm aliqui illis, qui per juramentum coram Miſſis (i. legatis) dixiſſent, obgannirent, teſtes ſpatiis ſuis apprehenſis denotabant, ſe hoc quod dixiſſent, coram Regibus & Principibus dicturos & affirmaturos uſque ad ſanguinis effuſionem.

Pag. 56. Num. 1.

Super fluviolum Stainaha.) Sic barbari monachi dixerunt, quam qui elegantiores haberi ſtudebant, *Petroſam* nominarunt, ut Ratpertus & Ekkehardus.

Pag. 57. Num. 1.

Gallonem.) Hinc *Sanctigallunum* in vetuſtiſſimis tribus chartis legitur; ſicut à Reginone *Reginunum*, quod *Regium* hodie dicitur.

Unde & militiam ingredi & ſtipendia merere.) Militarunt monachi etiam ſub Francis, interdum nonnihil militia exempti, præter eam quam Imperator fuiſſet. Hinc veterum Abbatum militandi officium, quod more magis Gentis quàm jure ullo receptum & inſtitutum eſt. Abbas Augiæ cogebatur militare, ut & S. Galli Epiſcopus evocabat Abbates, ſi quando Cæſar expeditionem parans, illos adeſſe mandaſſet. *Ibid.* 2.

Pag. 59. Num. 1.

Vicus ille Waſſerburgenſis.) Waſſerburg, celebris vicus tempore Caroli Imperatoris, in quo Gozbertus Abbas curtes aliquas donatas monaſterio habuit, ſicut aliis in locis multis. Abbates habuerunt *Curtes*, id eſt, *Kelnhöff*, ſive *Rennthöff*, in aliquot villis, ut Goſſow, Heriſow, Romanshorn, &c. ad quas multi cenſus redditusque dabantur ad monaſterium perferendi.

Pag. 60. Num. 1.

Frequenter autem maſculis.) Hinc feuda maſculina, *Mannsleben*.

Pag. 61. Num. 1.

Tanto aſſeverationis ſtudio, ut videri queat dubitatum de ea re fuiſſe.) Nec injuria. Nam quam anno 1529. Senatus decreto, cui etiam ipſe Vadianus interfuit, præſentibus confœderatorum legatis, nempe Tiguro Diethelmo Rœſtio conſule, & Iacobo Wertmullero Quæſtore, & Glaronâ Cunrado Schindlero & Fridolino Klinio, loculus S. Galli adaperiretur, nihil in eo repertum fuit, præter imagunculas ligneas, linteamina vetuſtate putrida, calvariam, & ingentem quendam dentem. Nec alias reliquias in Orhmari loculo repertas ipſe Vadianus oculatus μάρτυς in ſchedis ſuis teſtatum reliquit. Uterque autem loculus erat admirandi pretio & artificio operis, ex auro, argento & cupro inaurato unionibus & margaritis pretioſiſſimis ornato, ex ebore anaglyphico, &c. Has Galli & Orhomari reliquias majoribus noſtris impudentiſſimi

mi illi hypocritæ adorandas oſtentarunt, his tot divitias atque innumeros fundos concumularunt. Erat præter hos loculos & ingens quædam crucifixi imago, quæ in Litaniis & orationum indictionibus olim circumferebatur. In ea itidem nihil repertum, præter veteres quoſdam nummos Santgallenſes: ipſa autem crux ex ligno tiliaco fabricata, ſimulacrum autem crucifixi pice & bitumine fartum. Quam rem magnæ fuiſſe circumſtantibus admirationi, memoriæ reliquit idem Vadianus: quoniam monachi ſuperſtitioſæ plebi neſcio quas pretioſas reliquias in ea cruce aſſervari pro concione ſemper perſuaſerint. Erat conſuetudo majoribus noſtris tempore litaniarum & ſolemnium feſtivitatum panes & alia edulia cruci admovere, perſuaſi ex ejus tactu benedici atque ſanctificari. Ita miſeris modis majores noſtri à ſeductorib. iſtis ſeducti fuerunt.

Pag. 62. Num. 1.

Vulgo Morſſwilen.) *Mörſchwil*, olim ſub Salomone Epiſcopo vocabatur *Morinesuuilare*, ut & in hac charta, & *Iſanbrechtsuuil.*

Ibid. 2. *Libra & pondo Latinis ſcriptoribus.*) Uſurpaſſe etiam *Libræ* nomen Germanos, nota hæc ℔, qua pondo hodieque ſignificatur, demonſtrare videtur.

Pag. 64. Num. 1.

Alij inde vectum Campodunum.) Otho Friſingenſis, lib. 6.

Pag. 68. Num. 1.

Annum regni ejus XXXV. indicet.) Duas chartas vidi, quæ habent annum XLVII. regni, ſub Grimaldo Abbate.

Pag. 69. *

Lotharius junior ab Hadriano Pontifice excommunicatus.) Otho Friſingenſis, lib. 6. c. 3. & Urſpergenſis.

Ibid. 2. *Craſſi ex fratre nepos licet illegitimus.*) Alii legitimum Carolomanni filium fuiſſe contendunt.

Pag. 70. Num. 1.

Eo honore reliquo ſexennio functus eſt.) Rerum geſtarum gloria inſignis. Vide Sigebertum.

Ibid. 2. *Cui Lotharij regnum tradidit.*) Et præterea Ludovicum, qui Patri in imperio ſucceſſit.

Pag. 71. Num. 1.

Tractum aliquem terreſtrem Gonu vocant.) *Marcas* autem vocarunt, quæ nunc territoria, vulgo *Geginen* appellant. Hinc Zukuriederomarc, Goſſowero marko, &c. In chartis tempore Pipini, Caroli & Ludovici, & poſteriorum ſcriptis, ut quidem exemplis docet noſter Goldaſtus.

Quos mallos & placida vocant.) *Malli, Landgericht*, quorum nomina adhuc durant, *Landtgericht im Turgow*, *By Ravenſpurg*, *By Ranckwyl*, Comitum de Montfort, & aliis locis Alemanniæ plurib. Dixi ſ. ex ſententia noſtri Goldaſti. Ibid. 2.

Pag. 73. Num. 1.

Dabantur à Principe advocati.) Sine quorum manu Abbates nihil auſi ratificare, tradere, vel cambire. Si Advocatus abeſſet, conſentiebat Vicarius. Poſteriores Principes vindicavere nonnunquam advocatias Monaſteriorum & Collegiorum, quum Pontificum avaritia graſſari in Germanorum Eccleſias cœpiſſet, circiter annum milleſimum ducenteſimum. Sic Ruodolphus rex, qui comes erat ab Habſpurg. Advocatum ſe monaſterii Tigurini fecit. Ibid. 2.

Deinde & curiæ Magiſter.) Nota in monaſteriis *Hoffmeiſter Ampt*, eſſe plane novum ac recens officium. Ibid. 3.

Pag. 75. Num. 1.

Ulrichus Zaſius.) in L. *ſi non ſortem. ff. de condict. indebit.*

Pag. 88. Num. 1.

Abadorf ad Abamamnem.) *Abadorf* tempore Caroli, celebris vicus & Eccleſia tituli S. Alexandri Martyris. Fuiſſe videtur juris monaſterii Sanctimonialium, ut ex aliis vetuſtis litteris conjicimus.

Atque hæc αὐτοσχεδιάζοντες & quaſi aliud agentes, quæ inter legendum memoria ſuggeſſit, annotare primùm in margine, & pòſt, quia non indigna amicis videbantur, quæ à Chriſtianis & æquis lectoribus cognoſcerentur, tumultuaria colligere opera, & in hunc libellum conjicere placuit, quem tamen accurare per forenſes non licuit occupationes. Finem faciemus, ubi prius ea appoſuerimus, quæ in aliis ſchedis quibusdam Vadiani manu exaratis deprehendimus. Noluimus enim te fraudare ullo tanti viri κειμηλίῳ, quod quidem ad inſtitutum faciat operis præſentis. Sic autem habent ſchedæ.

Francorum & Longobardorum temporibus, quoniam occupatis jam provinciis Romanis longe lateque præeſſe cœpiſſent, cantandi in ſacris ritus admiſſus immodicè atque auctus eſt: idque Principum & Nobilium cura & ſtudio. Semper enim cantandi ſeſe ſtudio Germani oblectarunt, & Monachi, qui in Principum gratiam emerendam ſemper ſtudioſiſſimi fuere, nulla parte magis gratificari Principibus ſunt conati. Inde cantus pluſquam barbarus & clamoſus admiſſus. Cantus.

Dena-

Digitized by Google

Cenſus. *Denarium unum in Argento probato aut ferramentis, aut veſtibus novis*, &c. His modis cenſum præſtabant ſub Gozberto.

Sub Werdone pœna violatæ donationis, &c. *A ſacroſanctis altaribus excommunicetur*, anno Caroli XVI.

Tempore Salomonis *Romanishorn* ad monaſterium S. Galli attinuit. Sub eodem Milo quidam cenſum de *Sumbri* ad monaſterium ordinavit, pro animæ ſuæ ſalute. Salomonis Advocatus fuit *Puoto*.

Sub Grimaldo factæ donationes ad monaſterium, quo nutrirentur juvenes quoad ad provectiorem ætatem pervenerint. Adalhart. de Ingen. cum ſuis advocatiis, Eginonis & Marthrati.

Thiota Abbas, qui & *Thieto*, ſed in antiquis Tabulis *Thioto*. Eo tempore Comites ſub ſe *Tribunos* habuere, ut habet vetus Tabula, *Bernhardum Comitem Wittonem Tribunum*, &c. ſub tempore Thietonis.

Gozberti advocatus fuit *Adalrammus*, anno XII. Ludovici Imperatoris.

Tempore Ludovici tres ſorores in Altſteten, diviſerunt hæreditatem: quarum una Regi partem ſuam, altera monaſterio S. Galli, tertia ſanguineis dedit, &c.

Bernhardus Abbas, *Witto* advocatus anno primo Arnulphi Imperatoris.

Engilberti Abbatis advocatus fuit Hugebertus, anno regni Henrici XI. Item Hartmuoti Abbatis Wolfpertus advocatus, anno XI. Caroli Imp.

Sub Berwigo Abbate, fuit Ludovicus Alemanniæ, *in Teutſchlandt*: & Ludovicus alter Imp. in Francia, ſub quibus Geroltus Comes in Turgovia.

Sigmariswang olim dictum, quod hodie *Zyberwang*, tempore Grimaldi Abbatis, & *Lutoldespurg*. quod nunc *Lütisburg*.

Egino Epiſcopus, etiam *Etegino* dicitur, tempore Caroli Rector Cœnobii S. Galli. Aliquæ litteræ teſtantur, Eginonem Epiſcopum præfuiſſe monaſterio ſub Werdone vel cum Werdone Abbate.

Villa *Pappinheim*, teſtibus antiquiſſimis litteris, fuit in Pago Turgaugienſi, nempe tempore regis Caroli anno II.

Ante Salomonem & ſub eo *Bibliothecarius* fuit in noſtro monaſterio, hoc eſt, præfectus Bibliothecæ, & qui libris ſcribendis & apparandis operam navaret. Qualis ſub Salomone fuit Walrammus monachus. Erant autem Bibliothecarii fere ſcribendi probè periti.

Lacus Bodamicus ante nativitatem Chriſti, & multo etiam poſt tempore dictus fuit *Cromius* lacus (*Cromaſee*) unde *Cromanshorn*, quod poſtea *Romanshorn*, nunc *Romishorn*. Latini eum *Acronium* appellarunt, ut Pompon.

Inter officiales perſonas monaſterii noſtri fuit *Æditus*, non contemptus nec poſtremi ordinis; quippe qui etiam Tabulas Donationum ſignaret, & in teſtem citaretur.

Sub Beruwigo Abbate ſcribitur in litteris Donationum, *Hludouuicus Imperator, & Hludouuicus junior rex Alamannorum*: tempore Geroldi Comitis Durgaviæ: quo tempore Puato advocatus clauſtri fuit, Iſanbert Decanus.

Sub Ulrico (puto) Primo littera Donationis ſic habet in fine; *Notavi regis Ottonis adhuc pueruli annum V. Cuonrado duce, Handolto, Comite, &c.* Eo tempore Heriſow ad monaſterium pertinuit.

Anno Domini DCCCCLXXI. fuit annus X. imperii domini Ottonis, duce Burkardo comite Eberhardo. Fuit ſub Abbate Burchardo.

Tempore Ludowici regis *Herinſew* Parrochia fuit ſub Salomone Abbate, longe antiquior Eccleſia Abtzellana. In antiquis litteris Carolus Magnus, poſtea Imperator Auguſtus factus, inſcribitur ita; *Regnante domino Carolo Rege Francorum & Longobardorum, ſeu Patricio Romanorum.*

Sub Abbate Grimaldo aliquæ litteræ ſic ſubſcriptæ ſunt; *Anno XXXVI. regni Hludouvici regis, ſub Ruadberto vicario Carolo filij regis.* Hic Carolus fuit Judithæ filius ex Cæſare Ludewico.

Tempore Othmari *Carolomannus Maiordomus* in litteris aliquibus Donationum ſubſcribitur. Fuit frater Pipini. Habuit & Carolus fratrem Carolomannum. Item ea ætas habuit in monaſterio *Lectorem*, qui ſe hoc titulo ſæpe ſubſcribit ſub multis Abbatibus.

Sub Gozberto Abbate ſubſcribitur in aliquibus litteris; *Regnante Domino Hludouuico Imperatore noſtro, anno XVIII. Carolo verò anno III. ſub Erchanbaldo comite in Turgavia.* Carolus fuit filius Judithæ, vocatusque fuit Junior, & habuit partem diviſi imperii.

Scalch veteribus Francis ſervus dicebatur. Inde in antiquis litteris *Scalcho*, invenitur etiam Latinis pro ſervo, & velut proprio nomine ſervi. Salomon attigit imperium Conradi, ſub quo ſervi *Schalch* dicti.

Grimaldus Abbas Hartmuotum ſubſtituiſſe videtur vivus & valens. Nam ita litteræ quædam ſub Grimaldo datæ ſonant: *Signum Grimaldi Abbatis & ſucceſſoris Hartmuoti Abbatis, qui hanc chartam prius neglectam cum manu Advocati ſui Helidberti eidem Thiotpoldo conſignavit.*

Digitized by Google

Servos diu habuerunt Monachi & Abbates, inter quos & concambia cum comitibus & liberis hominibus fecerunt: & *latentes* appellarunt bonis eorum ad monaſterium ordinatis.

Clauſtrum noſtrum in antiquis litteris etiam Caroli tempore, ſcribitur, *ſitum in Durgæwe in pago Arbonenſi, & Ducatu Alamanniæ.*

Stamheim ſub Pipino celebris vicus. Et aliquæ litteræ ſubſcribuntur in hunc modum; *Regnante Ludouuico Rege in Orientali Francia.*

Cadaloh comes Perchtoldi filius Monaſterio noſtro multa prædia villæ *Wangæ* & partem ſuam baſilicæ ibidem conſtructæ, anno XXXIII. Caroli regis Francorum.

Agaunum vetus eſt, & fundatum à Sigiſmundo rege Burgundiæ, Sigrichi regis patre anno Domini 510. præper propter. Vocatur hodie *S. Mauritij in Valleſia*, *zu S. Moritzen in Wallis*.

Wighardus & Ruopertus fratres. Duces militum Alemanniæ, ſive Suevıæ ſub Ludovico Pio, diviſa hæreditate paterna, Principis conſenſu, duas Eccleſias fundarunt: alteram in *caſtro Turicino* juxta fluvium *Lindemacum* Ruopertus Dux; alteram ad *Lucernam* & fluvium *Ruſam*. Wighardus, in honore ſancti Mauritii, & ſociorum ejus, & ſancti Leodegarii Martyris, & omnium Sanctorum; inſtituto Monaſterio, & ſe Abbate facto quot potuit Monachos eo convocavit, Alluvico quodam docto & ſcripturarum perito homine ordinato, qui Evangelii prædicatione multos illius Regionis homines religionis amore inflammavit. Eundem poſtea ſucceſſorem ſuum conſtituit, & rectorem cœnobii fecit, anno Domini 693. Hic fuit *Ludovicus Pulcher* cognominatus, quem Galli Clodoveum vocant, qui & *Alemannos* ſubjugavit, quorum juſta pars erat, qui hodie à veteri loci genere *Helvetij* dicuntur. Vide Contractum in ſuis Chronicis.

Caroli ætate *Lindemagus* amnis, qui Tigurum ſecat, dictus eſt, ut patet etiam in litteris Dotationis Caroli Magni, quæ Tiguri viſuntur.

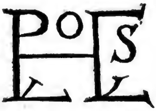
Carolus *Eccleſiam Tigurinam Canonicorum* non fundavit, ſed auxit redditibus, quos paſſim ceu ſtipem quandam nobilitas conjecerat, quo animas criminibus alligatas redimerent. Ea enim cauſa motos fuiſſe Carolus ipſe ſuo diplomate teſtatur. Vocat autem *dotales donationes* reditus illos, quos de ſuo nobiles contulerunt ad victum & alimoniam canonicorum, quia tum ſub uno lecto & unis in ædibus, quas *Monaſterium* vocabant, habitavere, uno piſtore & promo communi condoque utentes. Ea re & *Fratres* vocabantur, quanquam nulla Monachiſmi regula tenerentur.

A Ruoperti fundatione uſque ad dotationem Caroli anni interierunt. 307.

Canonici Eccleſiarum Cathedralium aut Collegiorum Monaſticorum *Parochias*, hoc eſt, agro ſuo qui *Diœceſis* vocatur, poſitos homines ſua providentia curabant, & famulatu competenti populo ſeu Eccleſiæ deſerviebant, paſtorali vigilantia magno labore adhibita. Demum creſcentibus divitiis, & ocio, ut fit, adlubeſcente, ceſſatum eſt, ad luxum videlicet & ambitionem converſis animis: & pauci delecti ſeorſim qui plebi præeſſent, *Plebanique* vocati ſunt.

Cantores ſero multis in Eccleſiis inſtituti, & canendi morem minus quàm pronunciandi veteres illæ ædes tenuere.

Monaſterium Tigurinum Sanctimonialium conditum & fundatum eſt à Lhudewico ſeniore (nam Calvi filius vocatus eſt Junior) Caroli Craſſi patre, qui *Curtim* ſuam urbis Tigurinæ, ut ipſe in litteris fundationis vocat, cum integro jure & omnibus ad ſe pertinentibus redditibus eo contribuit. Pagum etiam *Uroniæ*, qui hodie *Uri*, dicitur, quem & *Pagellum* vocat, cum mancipiis & jure omni præfatum Monaſterium contribuit. Ludowicus ejus primam Abbatiſſam filiam Hildegardam conſtituit, & præfata omnia conceſſit, ſicut litteris fundationis clarè continetur: Pollicitus tuitionem & immunitatis defenſionem, &c. *Mundiburdium*. Datæ ſunt litteræ, *Anno XX. Regni Orientalis Franciæ, in Regenſpurg.* Signum Lhudewici,

Idem anno regni ejus XXVI. *Chanam* curtim, quæ in pago Thuregienſi eſt. Monialibus Tigurinis donavit.

Idem Ludovicus anno regni ejus XXXII. Orientalis Franciæ, eandem immunitatem confirmavit ad preces Hemmæ conjugis ſuæ, quæ filiam Bertham Hildegarda defuncta eidem Monaſterio præfecit.

Poſt hunc & Carolus Craſſius filius omnia à patre conceſſa confirmavit, donationibus & immunitate confirmatis, anno 883. in oppido Ulma. Pagum Zurichgaugenſem vocat, ubi conſtructum ſit Monaſterium.

Idem

Digitized by Google

Idem Ludevicus Senior Caroli Craſſi pater, Sacellum S. Petri in villa Zurich eximiis reditibus donatam in beneficium Beroldo Presbytero, qui Hildegardæ filiæ fideli miniſterio ſervierat, conceſſit. Huic ſacello capellas duas Vallis Uroniæ conjunxit, in locis nominatis *Burgela & Sylina*, cum mancipiis, decimis, terris, cultis & incultis, donavit ea conditione, ut eo mortuo res prædictæ ad prius memorati Monaſterii uſum & poſſeſſionem reverterentur. Facta eſt hæc donatio Anno regni Ludewici XXV. in Orientali Francia.

Jurisdictio vel Caroli ætate conceſſa eſt Monaſteriis. Quod ſatis ex Diplomate fundationis Augiæ deprehenditur. De *Imperio* vel *mero* vel *mixto*, nulla prorſus in ullis antiquis litteris, quas quidem ego viderim, mentio.

Henricho IV. Imperante ita primum irrepſit ſimonia, emendis Abbatiis & Monaſteriis Epiſcopatibuſque ut in aula Principis omnia venum proſtarent. Author mali fuit Rupertus Abbas Bambergenſis, qui mercatus erat Abbatiam Fuldenſem 100. Marcis auri ab Imperatore, à quo præterea quicquid voluit pecunia impetravit, teſtante Lamberto in Chron.

Francia Theutonica Lamberto dicitur, quæ antea *Orientalis* dicta eſt, quum Germanici adhæc Reges Franci in occaſu imperarent. Quibus extinctis Provinciales illi ſucceſſerunt, qui lingua utuntur Latina corrupta aut Provinciali.

Clodoveus, primus Chriſtianus Rex inter Francos, Alemannos vicit, Carolus Pipini filius rebellantes compeſcuit.

Ducatus Sueviæ valde antiquus eſt, & ut ex actis Francorum conjicitur, eo tempore conſtitutus in *Alemannia*, quæ & *Suevia* dicta eſt, quum à Rege Ludovico devicti, & regno Franciæ additi, ac velut in Provinciæ formam redacti ſunt, quod circiter annum Domini 500. accidit. Hic Ludovicus ſocer fuit Theoderici Regis Gotthorum. Regnum autem invaſit vel recepit patre Childerico mortuo, anno Domini 483. Ex Volaterrano.

Tanta fuit authoritas Cæſarum in Epiſcopis numerandis & eligendis etiam ſub Hainrichis, qui poſt mille annos poſt natum Chriſtum imperarunt, ut Hermannus Contractus in collectaneis ſuis Chronic. Cunradum quendam Colonienſ. præpoſitum Treverenſem à Cæſare nominatum, ſed à Clero tamen & populo rejectum nihilominus tamen ſeſe intrudentem, ac propterea interfectum, martyrio coronatum eſſe ſcribat: cum jure tamen divino rite electus non ſit, niſi qui & cleri & populi conſenſu fuerit admiſſus. Et Francorum etiam ætate legendi Epiſcopi authoritas penes Eccleſiam, inveſtiendi autem penes Cæſarem extiterit. Quod Contractus ignoravit. Vide Platinam in Damaſo II. fol. 68. & in Leone IX.

Monaſteria primum ab exteris, deinde à ſe ipſis ob inteſtinas diſſenſiones & rixas, quas ambitio & amor habendi excitarant, afflicta ſunt: Semper tamen ex donis & eleemoſinis recreata, demum & corporationibus ditata.

Tempore Henrici II. Gregorius V. inveſtituras Imperatoribus extorquere conatus eſt. Vide Vincentium lib. 26. ſpecul. hiſt. vide Urſpergenſem.

Henricus II. Primus omnium per electorum Principum ſuffragia Imperium ſuſcepit. Vide Palmerium pag. 131. & Platinam in Gregor. V.

Inveſtituræ jus non ſolum jure divino commune eſſe debet Principib. & Magiſtratibus Chriſtianis, hac cauſa quod & ipſis honor & ſubjectio debetur exemplo Chriſti & omnium Apoſtolorum, ſed etiam ea cauſa quod in majore parte omnium donationum Eccleſiaſticarum jus habet patronatus, quia ipſorum opibus omnes & ſubditorum donis fundatæ & in temporaria proviſione donatæ ſunt. Id quod à primo Conſtantino ad uſque Juſtinianum, qui res Eccleſiarum totius Imperii Romani curavit, uſque ad noſtra tempora clarius notiuſque eſt, quàm ut multis neceſſe ſit exponere.

Galli adhuc retinent jus inveſtituræ Epiſcoporum & Abbatum ex Lege Pragmaticæ ſanctionis. Quam rem impiam eſſe Volaterranus in Carolo VI. ſcribit: Sed pia ut ſit Romanus Pontifex fecit, poſtquam ei omnia venalia facta ſunt.

Tributum Anglicum quidam Adulpho Regi tribuunt, qui Lothario Ludovici Pii filio imperante regnavit, ut Antoninus ex vetuſtioribus Chronicis tit. 16. libri hiſtorial. §. 1. annotavit.

Juditha Ludevici Pii conjunx, Caroli Calvi mater, Turonis in Monaſterio S. Martini ſepulta eſt.

Pugna juxta Altiſiodorum facta eſt VII. Calend. Julii, feria VII. Hora diei quaſi ſecunda in villa Fontis, quæ diſtat ab Altiſiodoro 8. miliaribus Francicis.

Theodericus Oſtrogotthorum Rex mortuus eſt Ravennæ anno Chriſti CCCCLXIII. authore Blondo lib. 3. Decad. 1.

Gotthi ex Italia penitus pulſi, anno Domini DLXIV. authore eodem libr. 4. Decad. 4.

Albuinus Langbartorum Rex ſedem Regni Italici Veronam fecit. Nocuerunt templis & Sacris Langobardi, quia nondum Chriſtum imbiberant.

FINIS.

Digitized by Google

IOANNIS COMANDRI EPISTOLÆ
AD
JOACHIMUM VADIANUM COS.
DE ANTIQUITATIBUS CURIÆ IN RETIA
PRIMA.

GRatiam & pacem à Domino Ieſu Chriſto. Literas humanitatis tuæ accepi, vir eximie, ac in primo verſu exhortaris me officii jamdudum impoſiti, ut ex annalibus, ſi qui forent, ſciſcitarer exordia & fundationes Cathedralis Eccleſiæ ac Monaſterii Divo Lucio ſacri. Ego quidem diligenter ſciſcitatus ſum apud Divum Lucium per omnes fratres ejus conventus: at hucuſque nihil reperi. Ante menſem miſerant ad me ingentem Codicem membranis deſcriptum, antiquum, in quo præter hiſtoriam Divi Lucii, quomodo à Beato Timotheo quondam ad Chriſti fidem converſus dicitur, penitus nihil reperi. His verò diebus ego ipſe Monaſterium ingreſſus perluſtrare cupiens annales eorum. At illi ſuarum rerum adeò ignari ut nihil ſupra, non norunt tempora primordiorum neque nomina fundatorum. Demum ſic reſpondebant, Monaſterium illud Præmonſtratenſis Ordinis nunc, quondam ordinis Divi Benedicti fuiſſe. Hoc quoque certum, eſſe Monaſterium ſuum ante annos plurimos flamma penitus conſumptum, & poſt quadraginta annos rurſus pari clade: ob quam cauſam ſuarum antiquitatum nihil reliqui reperiri poſſe. De Cathedrali Eccleſia nihil quoque certi adhuc adeptus ſum. Cuſtos ejus Eccleſiæ promiſit me in archivum introducturum, ut ego ipſe libros eorum verram ac à pulvere diſcutiam, ſi quid reperire poſſim. Hoc quidem, quantocius potuero, faciam. Ego quidem, Doctiſſime Vadiane, hoc ſuſpicor, hominibus illis ſuarum fundationum baſes & exordia adeo lubrica & fabuloſa videri, ut potius celare libeat quàm prodere in lucem. Nihilominus operam dabo continuo & pro virili, ut aliquid nanciſcar tuo operi dignum ut inſeratur.

Quo Muſſius diverterit, prius ad te ſcripſiſſe puto. Dicuntur varia de eo. Certum eſt, quod ad palatium quoddam parum munitum admiſſus eſt paucis viris, ac perpaucis munitionibus, etiam tormenta ſua in quodam loco dimittere coactus eſt, & quæ ad tormenta pertinent, ut puta pulverem & lapides, in aliis locis, ut quando videre libeat concedatur, ſed conjungere non permittitur.

De monaſterio Divi Lucii Iacobus Salandronius noſter piæ memoriæ ita dicebat, virum quendam nobilem de Underwegen ex Scanfit valle quondam aquis Blaſuræ ſuffocatum ac illic ſepultum & pro Divo Lucio venerari, & à ſuis monaſterium illud initia ſumpſiſſe. An fabula ſit nec ne, ignoro. Vale. Ex Retorum curia, 26. Julii, 1532.

ALIA.

Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto. Imperaſti mihi jamdudum, vir ſpectatiſſime, ut diligenter inquirerem primordia & fundationes templorum Kathedralis & Divi Lucii. Ego quidem quam ſanctè juro, quod diligentiſſimè inquirendo indagandoque nihil perſcrutari poſſum. Monachi divi Lucii prorſus ignari ſunt ſuarum rerum. Denique perluſtravi ego ipſe eorum Bibliothecam: at nihil reperi præterquam hæc Barbara verba in quodam magno Codice Homeliarum: *Anno Domini milleſimo* CCC. XXX. *Anno combuſſum eſt eccleſia ſancti Lucii Regis & Confeſſoris in die ſancti Lucæ Evangeliſtæ.* Poſtea ſequitur de Eccleſia quando conſecrata ſit, & de reliquiis altaribus incluſis. De Eccleſia Kathedrali exactè quæſivi apud Magiſtrum Lucium Iter, ejus Eccleſiæ Canonicum & cuſtodem, etiam apud M. Gaudentium de la porta (aliàs Byæſch) Canonicum: qui pariter reſpondebant, ſcilicet ſeſe monumenta non pauca habere ſuarum antiquitatum in depoſito recluſa, ſed eis non eſſe locum aut tempus perlegendi, niſi aliqua neceſſitas urgeret. Idem reſponſum dederunt etiam Ægidio Scudo, qui eadem rogavit quæ ego, ut ſuis Chronicis inſereret. Nihil itaque aliud nunc

Digitized by Google

nunc reſpondere poſſum. Dabo tamen operam inpoſterum, ſi quid per me aut alium quempiam inveſtigare queam.

Cæſarem ajunt Mantuam veniſſe ante aliquot dies, illic forſitan hybernaturum.

Quidam ſacrificus Parochus in ditione Clavenenſi nuper ſpeciem Deiparæ Virginis ementitus cuidam puellæ apparuit, ac multa nugamenta ædidit. Qui tamen deprehenſus capite truncatus vitam finivit. Hujus hiſtoriæ tota ſeries deſcripta à Judice ipſo mihi dabitur: poſtea humanitati tuæ mittam. Nam nebulo ille conatus eſt Evangelio Chriſti obeſſe ſceleſtiſſima hac fallacia. Vale vir egregie. Ex Curia Rhetica, 17. Novemb. Anno Chriſti 1532.

ALIA.

Gratiam & pacem à Domino Literas humanitatis tuæ per Leonardum fratrem noſtrum accepi, atque ea, quæ continebant cupidiſſimè percepi. Nunc vero tabellarium nactus adeo commodum, abſtinere à ſcribendo non potui, quamvis argumentum fortaſſis minus dignum ſit tuis auribus. Duo habuimus Monachorum cœnobia Curiæ (quemadmodum novit & vidit reverentia tua) quæ nunc Monachis evacuata, & in uſum ſtudii novi converſa, initio quidem ſatis auſpicato. Rector ſtudii, quem Ludimagiſtrum vocamus, ſtipendio centum aureorum conductus eſt. Alius ſub illo & cum illo laborans quinquaginta. Tertius quidam ex noſtratibus Poëta admodum doctus, quinquaginta quoque. De his omnibus Tabellarius ille noſter, qui cœnobiorum illorum redituum procurator eſt, diſſerere melius & commodius poteſt quam ego ſcribere. Poëta ille Commentarios Cæſaris interpretari incepit, venitque jampridem ad hunc locum: ***Bojoſque, qui trans Rhenum incoluerant, & in agrum Noricum tranſierant, Noreiamque oppugnarant, &c. Noreiam***, Noribergam interpretatus eſt. Putant quidam ex auditoribus eum hallucinatum eſſe, nec in eo tractu, quem Geographi *Noricum* appellant, *Norinbergam* ſitam eſſe. Hujus itaque diſcretionem à te Geographo peritiſſimo flagito atque obſecro. Ex Italia fertur res ipſorum indies melius habituras. Vale, vir eximie. Ex Rhetiæ Curia 4. Nonas Majas, 1540.

FINIS.

Digitized by Google

V. NOB.

JOACHIMI VADIANI
SANCTGALLENSIUM
CONSULIS

DE

PRIMITIVÆ ECCLESIÆ
STATU,

SEU

CHRISTIANISMI ÆTATIBUS

LIBER IMPERFECTUS.

Digitized by Google

IOACHIMI VADIANI,
Coſ. Sanctgallenſis,
DE
PRIMITIVÆ ECCLESIÆ STATU,
QUI
AUREA ATQUE ARGENTEA CHRISTIANISMI ÆTATE FLORUIT:
LIBER IMPERFECTUS.

QUamvis libris ſuperioribus de ſtatu Collegiorum & Monaſteriorum, ut Francorum & inſecutorum aliquot Principum tempore habuerunt, deque diſciplinæ caſu & temporum inclinatione, ſatis dictum videbatur, tamen operæ precium, nec minus Lectori rem gratam facturos nos arbitrati ſumus, ſi de primitivæ Eccleſiæ ſtatu, quem aurea & argentea Chriſtianiſmi ætate determinamus, quæ veterum ex fragmentis magno ſtudio nec minore fide collegimus, ſubjiceremus, ut collatione primævæ illius Eccleſiæ, cum inſecutorum atque adeò noſtrorum temporum moribus & diſciplina Eccleſiaſtica inſtituta, tanto magis eluceſceret, quàm horribili caſu diſciplina omnis Eccleſiaſtica ſenſim vitiata labaſcere ceperit, donec tandem fœdè contaminata & plus quàm corrupta in nefandam & deplorandam malorum myriadem degenerarit. Atque hoc amplius, ut privatim faceremus, adducti ſumus, quod perverſa, ne dicam cæca, noſtrorum hominum judicia ita diſciplinam omnem Eccleſiaſticam metiuntur & diſcernunt, ut quam poſtremam norunt, hanc modò primam & abſolutam ſtatuant: cum contra vetus illa, quæ vel ab illis ignoratur vel negligitur, longè omnium optima & abſolutiſſima extiterit: poſtrema uſque adeo doctrinis hominum & ſanctionibus (ut alia ſinamus) vitiata adulterataque jaceat, ut ne nomine quidem Chriſtianæ diſciplinæ admodum digna eſſe videri queat. Verum illi ſuum, hoc eſt carnis judicium ſequuntur, nec expendunt illud Chriſti: *Nolite judicare ſecundum aſpectum, ſed juſto judicio judicate.* Longè minus illud Pauli: *Animalis homo non accipit ea quæ ſunt Spiritus DEI.* Stultitia ſiquidem illi ſunt, nec poteſt cognoſcere quod ſpiritualiter judicatur: Enimvero qui opes, qui luxum, ſplendorem, dignitatem, potentiam, qui hominum favorem & plauſum admirantur, nihil non tribuent præſenti ſtatui Eccleſiaſtico, rerum jam dictarum affluentia uſque adeo referto & diſtento, adeoque in ocio & indulgentia beato & ſplendido, ut nulla unquam ſæcula à nato Chriſto ſagenam adſimilem fuerint experta. At qui fidei ſanæ, qui fortitudini, qui tolerantiæ, ſobrietati & innocentiæ, qui rerum temporalium & caducarum contemptui, doctrinæ præterea & cognitioni ſummam tribuit veræ & ſinceræ religionis, in his hominibus præſertim, qui ſe Chriſti & Apoſtolorum vel ſucceſſores vel imitatores profitentur, quique titulos gerunt mundi abjurati: Hi profectò ne hilum quidem invenient, quo poſtrema hæc tempora cum primis illis ſeculis longè maximè probis & ſpectatis, pietatis æſtimatione conferri (quæ illorum opinio eſt) aut collaudari poſſit. Durat quidem perpetuò, nec diſſentit unquam à capite ſuo verè credentium Eccleſia, quæ ſanè à mundi exordio licet tentata per partes ſuas afflictaque fuerit, tamen nunquam vel latum digitum à certæ fidei amuſſi delirat: neque olim aliud unquam ſentiet, quàm quod à Domini Spiritu præſcriptum eſt. Cæterum illa quæ ſit & quorum numero conſtet, ne Prophetæ quidem & Apoſtoli cognoverunt. Solus enim Dominus novit qui ſui ſint, veluti à Paulo eſt traditum. Illam ergo quam nos de certa hiſtoriarum fide cognoſcimus multis modis variatam, & ceu ætatibus quibuſdam deductam mutatamque fuiſſe conſtat: quippe quæ primùm virili robore perſtitit, demùm in ſenium quoddam & ætatem pluſquam decrepitam defecit: quamque auream reliquit conſtans illa Chriſti & Apoſtolorum doctrina: eam demùm poſtrema ſæcula æneam & ferream effecerunt. Mihi

Digitized by Google

enim ſæpe cogitanti minimè inepte fieri viſum eſt, ſi quas ætates Cumæam illam Sybillam priorum ſæculorum decurſui tribuiſſe ferunt, eas nos ſæculis poſterioribus, quæ à paſſo Domino ad noſtram uſque ætatem defluxere, tribueremus.

AUREA ÆTAS ECCLESIÆ.

AUrea enim fuit ætas Eccleſiæ à gloria reſurgentis Chriſti & dono illo Spiritus ſancti, hoc eſt à poſtremis Tiberii annis aduſque Conſtantini imperium deducta, annos circiter CCLXVIII. Quo tempore licet omnia plena injuriis, calumniis & delationibus fuerint, tamen ſic erant animati Chriſtiani, ut illa ferrent magis quam facerent. Nam & ferro hoc toto tempore ita eſt ſævitum in Eccleſiam, ut plane ferrea videri illa ætas poſſet his, qui noſtram à divitiis & ſplendore auream eſſe judicant: cùm tamen vel hac de cauſa Aurea meritò fuiſſe creditur: quod auri ſumma & perpetua contemptrix fuit, neque auri ſolùm ſed earum etiam rerum omnium, quarum admiratione impietas capitur, Domino noſtro *Matth. 11. Act. 3. & 4. Act. 20.* primùm omnium teſtante *non habere filium hominis quo caput ſuum reclinet*: dein & Apoſtolis confitentibus *nec aurum ſe nec argentum habere*, ſed inſignia duntaxat Chriſti dona quæ petentibus impertirentur. Certe & Apoſtolus Paulus ad Gentes erudiendas vocatus *neque aurum ſe neque argentum abs quovis homine accepiſſe* teſtatus eſt. Nihil enim magis aureum, hoc eſt eximium magis & precioſius eſſe poteſt, quàm animum ſublimibus rebus capeſcendis renatum, ita ut à cura, ſollicitudine & cupiditate rerum fragilium & momentanearum abducere, ut non niſi cœleſtibus & divinis æterniſque bonis ſeſe captivare & adducere authori bonorum omnium concupiſcat. *1. Pet. 1. Auguſtin. lib. 10. de Civit. Dei c. 26.* Mihi ſane ex traditione Petri Apoſtoli hoc etiam magis aurea viſa eſt, quo magis exploratione fidei, quæ longe auro, quod perit, precioſior eſt, tamen inſtar auri vehementiſſimo & prope intolerabili perſecutionum igne ita eſt probata, ut & innocentia vitæ & doctrinæ puritate & morum ſanctimonia omnibus poſtea inſecutis ſeculis exemplo eſſe potuerit, nec potuerit modò, ſed & debuerit. Sicut enim aurum ferro effoditur & igne probatur, ita & Eccleſia ferro & igne perſecutionum tentata, ſed & Hæreticorum inſultibus vexata ſupra modum, haud alios fructus quàm aureos edidit.

Primùm enim certiſſimam ſcripturarum interpretationem accepit, & clave illa donata eſt, qua ſola aperitur & nemo claudit, clauditurque & nemo aperit, doctrina videlicet, quam Chriſtus verbum Patris de cœlo deferens, non ſuam ſed ejus eſſe à quo miſſus eſſet confirmavit. Quam deinde Apoſtoli ceu per manus traditam ab eodem magiſtro didicerunt, primùm quidem concionante & de regno cœlorum ipſos cum privatim tum publicè admonente: mox etiam à reſurgente, quum mentibus ipſorum aperte ſeipſum in Moſe & Prophetis & Pſalmis indicavit: Poſtremò quum igne Spiritus ſancti inflammati repente in omnem veritatem deducti ſunt. Proinde primam illam & ſanctiſſimam Eccleſiam in doctrina Apoſtolorum perſeveraſſe legimus. Hæc enim Chriſtum aperiebat orbi in lege & Prophetis promiſſum & illi ætati pretium. Quid enim aliud eſt doctrina Apoſtolica in literas poſteà relata & omnibus in Eccleſiis Domini veteribus ſanctiſſimè culta & obſervata, quàm oſtenſio & indicatura juſtitiæ, ſanctificationis, & redemptionis noſtræ per Jeſum Chriſtum filium Dei viventis? Quid aliud ſermo ille cœleſtis ſervorum Chriſti toto illo inſtrumento, quod Novum appellamus, comprehenſus, quàm commentarius quidam explicatiſſimus à Spiritu ſancto exaratus, quo quicquid in Lege & Prophetis anteà vel figuris involutum vel ænigmatibus perplexum vel umbra aliqua obſcurum erat, de Chriſto, de doctrina Chriſti & rerum æternarum promiſſione, ita eluceſcat, ut vetera etiam illa magna ex parte nec perplexa amplius nec ullis difficultatibus involuta, aut ullis tenebris caliginoſa, ſed ſimplicia, ſed aperta, ſed obvia omnib. & ſalutaria poſſint judicari. Sapienter enim & pie ab illis traditum arbitror, qui Vetus (quod vocant) Teſtamentum Legis & Prophetarum negant recte vel capi vel intelligi, niſi à luce illa doctrinæ Apoſtolicæ, ſeu quod idem eſt doctrinæ Chriſti, primum ordiamur, & poſt diligentem lectionem novæ legis vetus illud, quod novum etiam in ſe Prophetico ſpiritu complexum eſt, aggrediamur. Fieri enim nequit, ut tenebræ ulli niſi per fulgentem lucem diſcutiantur, juxta illud Apoſtoli: *Eratis quondam tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Fruſtra etiam Chriſtus ſcrutari ſcripturas juſſiſſet, ſi lucem illam Spiritus, per quam omnia etiam profunda ſcrutari licet, ſuorum animis, quos univerſum in orbem miſſurus erat, non adhibuiſſet.

In prima igitur illa aurea & vere aurea & ſancta ætate ardentiſſimi regni Chriſti, ea erat dignatione & authoritate ſcriptura nova, mox ab exceſſu Apoſtolorum magna ex parte agnita & recepta, ut nihil ſanum, nihil ſolidum, nihil denique pium aut fidei Chriſti accommodatum eſſe exiſtimaretur, quod illa palam non doceret: nihil aureum, hoc eſt vere Chriſtianum crederetur, quod illam ad coticulam adhibitum ſpectatæ pie-

tatis

tatis notam non abſtuliſſet: Contra autem nihil non ut impium & abſurdum anathemate feriebant, quod alienum ab illa vel contra illius traditionem excogitatum & receptum fuiſſet. Unica illa valebat regula, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo Patre acceptam tradidiſſet. Et erat recepta omnium conſenſu ſententia, quæ & in ſequente ætate defenſa eſt, de ſola ſcilicet ſcriptura nihil dubitandum, reliqua omnia vel doctiſſimorum hominum ſcripta cum adhibito judicio legenda, ut quæ bene ſentirent, in gratiam ſcripturarum reciperentur: quæ minus, ut illi adverſa rejicerentur. In qua re tantum aberat, ut perſonæ ullius quantumvis meritæ aut excellentis, ratio haberetur, ut ne de cœlo quidem Angelum, qui aliud docere inſtituiſſet quàm Apoſtoli tradidiſſent, ullo modo admiſerint.

Habuere quidem Ceremoniæ, hoc eſt inſtitutiones externæ & indifferentes ſuum locum, quæ quidem ea duntaxat cauſſa admittebantur & adhibebantur, quo omnia meliore ordine rituque fierent in Eccleſiis, quæ à Domino præcepta illis & in Apoſtolorum monumentis relicta fuiſſent. Cæterùm ejus generis erant omnia, ut neque quicquam libertati Eccleſiis traditæ adimerent, & ſubinde juſtis cauſſis flagitantibus mutari, & pro ædificatione aliter aliterque inſtitui potuerint. In animis erat omnium Apoſtoli edictum: *Omnia decenter & ſecundum ordinem fiant.* In totum autem paucæ & modica etiam æſtimatione habitæ ceremoniæ.

Sacramenta duo præcipua, Baptiſmus & Euchariſtia. Nam oleum, cujus Jacobus meminit, ad corporis non animi ægritudinem attinebat, & multis poſteà ſæculis, variis in Eccleſiis, alio in uſu non fuit.

Eccleſiæ tunc erant & dicebantur congregationes Chriſtianorum paulò celebriores, Epiſcopis ſuis, hoc eſt vigilibus & magiſtris diſciplinæ ſubjectæ. Harum primæ erant Apoſtolicæ, ab ipſis ſcilicet Apoſtolis conditæ & fundatæ, velut Epheſina, Corinthia, Philippenſis, Romana, &c. Præterea & Hieroſolymitana & Antiochena Syriæ, & Alexandrina, inter præcipuas habitæ: quibus adnumeratæ ſunt quotquot ab Apoſtolis paſſim ſunt inſtitutæ, nec doctrina priores poſterioresve nec fide ſed annis tantum, quorum ſupputatione Græcæ fere Romanam anteceſſerunt. Cæterum æquales omnes poteſtate & functione, nec reipſa plures Eccleſiæ locorum intervallis diſterminatæ, ſed ut unum corpus Chriſti capitis, ita etiam una Eccleſia communicatione bonorum omnium donorumque & inſuper indivulſa charitate coagmentata. Prima & una ſancta Catholica & Apoſtolica, ex qua reliquæ prognatæ ſunt, & ipſæ hac potiſſimum de cauſſa Apoſtolicæ, quia cum illa una fide, uno ſpiritu, uno ſenſu doctrinæ diſciplinæque conjunctæ. *Sic enim omnes primæ*, ut inquit Tertullianus, *& omnes Apoſtolicæ, dum omnes unam probant unitatem.* Proinde plures Eccleſiæ per Aſiam, Europam, Africam, quæ partim ab ipſis Apoſtolis, partim ab Apoſtolicis (ut Africanæ omnes) transfuſæ, quia in virtute Chriſti & fidei certitudine, ad hæc & regni Dei adminiſtratione & functione myſteriorum Chriſti uno in corpore uni capiti implexi erant, una videlicet charitate donatæ, plures quidem numero, ut plura unius corporis membra, fide tamen, quæ omnium Eccleſiarum robur & fundamentum eſt, una Eccleſia Apoſtolica fuere. Quas inter Romana Eccleſia nec prima erat, nec caput erat, nec ſumma, ſed inter primas & ſummas celebris, & inconcuſſo fraternitatis ſtudio præ omnibus famigerata. Nequit enim caput eſſe membrum in corpore, quod capiti eſt ſubjectum.

Epiſcopi ſanè & miniſtri omnes hujus ætatis tales erant, qualis erat functio quam exigebat doctrina, & quales præfici Eccleſiis juſſerat Apoſtolus. Quod ſi qui vel infirmitate (ut eſt humanum) vel errore quopiam victi offendiſſent, repente aderant qui admonerent & ad meliora cohortarentur. In legendis Epiſcopis nec favor nec pretium nec genus habebat locum, ſed vitæ duntaxat meritum, rantaque ea res perquiſitione, gravitate & diligentia agebatur, non ab ordinibus modo ad miniſterium vocatis, ſed ipſa etiam abs tota Eccleſia, ut & Ethnici homines, quos inter Chriſtiani tum agebant, eum morem Chriſtianorum magis laudibus evexerint, & memoriæ poſterorum monumentis litterarum commendarint. Summa tum & continentia & abſtinentia Epiſcopi erant, nulli rei magis incumbentes quàm ut doctrinæ puritatem cum diſciplinæ ſanctitate conjunctam tuerentur. Et quia nullus ætatis Magiſtratus Chriſtianus extabat, qui rerum Eccleſiis oblatarum curam ullam ſuſciperent, ſane & hac à parte Epiſcopi bonorum curam & cognitionem in ſe transferre ſunt coacti: ſed harum tantum quæ pauperum ſublevandæ neceſſitati, curandiſque ægrotis & ſenibus itemque mortuis funerandis, captivis præterea liberandis, aut certe iis qui vel in carcere vel in metallo vel exilio eſſent alendis, aliiſque id genus officiis dilectionis deſerviebant, quorum omnium diſpenſatio ſecundum Epiſcopos ad Diaconos pertinebat. Primæ quidem eccleſiæ Chriſti ea erat fides in Deum, ea in proximum charitas, ut cum rerum quiſque ſuarum jure eſſe dominus potuiſſet, tamen ne quid publicis uſibus deeſſet, & ut quam optime locarentur, quæ cujuſq; propria fuiſſent, in medium conferre omnia

quam

Digitized by Google

quam privatim quicquam poſſidere maluerit. Quod quidem eximium factum divina juſtitia; velut exemplum quoddam poſteritati relictura ſic ratum habuit, ut ſubita morte exſpirarint homines quidam fucati qui ſimulatione fallere malebant, quam ſancta fide ſemel promiſſa præſtare. Poſteà verò inſecuti Chriſtiani ita privatim res ſuas, minime malo more, poſſederunt & adminiſtrarunt, ut nec publicis ſumptibus cotidiana collatione adauctis quicquam deeſſet, & amici etiam paſſim & inimici religionis Chriſti privatis erogationibus propter Chriſtum adjuvarentur. Facile omnia perſuadebant ſanctæ plebi ſanctiores Epiſcopi. Nec habere poteſt quicquam privatum aut proprium Chriſtiana charitas, cum naturalis illa, quæ omnium gentium eſt, quamque etiam brutis animalculis inſeruit divina providentia, verum eſſe teſtetur, quod vetuſtiſſimo proverbio poſtea evulgatum, videlicet *Amicorum debere eſſe omnia communia*. Ita etiam liberalis eſt & prompta communio rerum apud Chriſtianos (Chriſtianos voco qui ex animo colunt Chriſtum) ut non amicis modo juxta illum veterem adagionem, ſed inimicis etiam egentibus ſpontaneam ſeſe aperiat & impertiatur.

Nunc quantas perſecutiones Eccleſia illa primitiva, quæ multas Martyrum myriades nobis dedit, perpeſſa ſit, referendum. Prima quidem omnium & ſola, atrociſſimis Ethnicorum perſecutionibus non in urbe modò tyrannorum genetrice, ſed omnibus etiam in provinciis, nec ſemel nec pari modo afflicta eſt: neque ulla uſquam & unquam ad carnificinam ſuppliciorum genera excogitata ſunt, quæ hauriendo ſanguini Chriſtiano adhibita non fuerint. Cauſa ejus mali Principes illorum temporum extiterunt, qui partim ſuopte ingenio ſævi, partim delatorum calumniis extimulati, & quod ſuam, veterem ſcilicet, ſuperſtitionem ab Ethnicis etiam Romanis, Poëtis, Hiſtoricis; & Philoſophis deriſui habitam ab annorum præſcriptione & fortunis populi Romani, magni æſtimatam, nihil non conati ſunt, Satana inſtigante, quo & ſuam à Dæmoniis commendatam religionem retinerent, noſtram autem inauditis donis prodigiiſque & virtutibus admirabilem, nec ab ea quæ naturæ lege præſcribitur æquitate abhorrentem, funditus opprimerent. Inde factum ut à Tiberio ad Conſtantinum uſque & amplius nihil tutum Chriſtianis, nihil quod hujus modò ſæculi eſt, integrum fuerit. Neque alia unquam ætate eo modo militatum eſt in hac vita pro Chriſti gloria quo in iſta trecentorum fere annorum militia, ſub Ducibus Apoſtolis & Apoſtolicis Epiſcopis Chriſto Jeſu auſpice & Imperatore, eſt militatum: nec alio unquam arbitror tempore toties de verbis Chriſti cogitatum, quibus admonuit, *venturum eſſe tempus, ut qui ſuos occiderent, rem gratam ſe Deo facere arbitrentur*: atque ideo cohortatus in ſe credentes dixerit: *Ne metuatis vobis ab illis qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*: quin & beatos futuros qui perſecutionem patiantur propter juſtitiam, quoniam ipſorum ſit regnum cœlorum: *Beati eſtis* (inquit Chriſtus) *cum probra jecerint in vos homines, & inſectati fuerint & dixerint, omne malum verbum adverſus vos mentientes propter me: gaudete & exultate quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis.* Et illud Apoſtoli ex Pſalmo, non ſolum Epiſcopis, ſed omnibus Eccleſiis ob oculos verſatum: *propter te morti tradimur tota die, habiti ſumus velut oves deſtinatæ mactationi*, &c. Fuerunt quidem ex iſtis Monarchis nonnulli, qui Chriſtianos utcunque tulerunt, & vivere paſſi ſunt, quamvis religioni eſſent infenſi, ut ætate noſtra & majorum, multi principes eximiè faverunt Judæis, ipſi non Judæ, ſed Chriſtiani, & Judæorum ſuperſtitioni infenſi. Inter omnes certe, qui à Chriſto recepto in cœlos imperium tenuerunt, animis conſiliiſque vehementer eſt variatum, iiſdem haud raro, modo blandis modo ſævis. Spes quædam in Tiberio effulſerat, Chriſtum inter Deos relaturo, ni Senatus obſtitiſſet: locus tamen in ejus imperio Chriſtianis conceſſus, edictumque ne Chriſtiani de religione accuſarentur. Sic n. vetus author Tertullianus prodidit. Sævitum tamen poſt Tiberium in Chriſtianos à Judæis & Ethnicis: cujus rei Paulus locuples teſtis eſt. Prima fax rabioſiſſima perſecutionis Nero fuit, Chriſtianis qui Romæ erant, inter multa facinora etiam de incendio quod ipſe conflaverat, inſimilatis. Ejus ſcintillas poſtea excitavit Domitianus, portio Neronis de crudelitate, velut ſcripſit Septimius. Trajanus inter mitiores cenſus Plinio Bythiniam tenenti reſcripſit: *Non requiri oportere Chriſtianos, oblatos tamen duci oportere.* Faviſſe & Hadrianus viſus eſt lege lata, ne cauſa indicta Chriſtiani damnarentur. Ælii Veri inconſtans animus, & ad ſæviendum promptus, niſi ipſum M. Aurelius Antoninus Philoſophus, quocum imperium geſſit, interdum coercuiſſet. Satis conſtat Aurelium, beneficentia Chriſtianorum militum commotum, non faviſſe modo Chriſtianis conſtante voluntate, ſed etiam promiſiſſe cum conſorte ſuo Ælio Vero, ut honores adipiſcerentur, & edixiſſe, ne moleſtus eſſe eis quiſquam religionis nomine pergeret. Sed & Alexander Severus Chriſtum in lario coluit & Chriſtianos amavit. Et quidem haud ſcio, an alii Imperatores ulli, qui Con-

Conſtantinum præceſſerunt, perpetua in Chriſtianos benevolentia fuerint, ſolo illo Aurelio excepto, & Philippo illo, qui, Gordiano per inſidias interfecto, Imperator ab exercitu dictus eſt, quem nonnulli, neſcio quanta fide hiſtoriæ baptizatum una cum conjuge Severa à Fabiano urbis Epiſcopo, tradunt, ***quorum teſtimonio*** (velut ait Egnatius) ***hominis perfidia fidem abrogat.*** Cæteri quotquot à Tiberio ad Chlorum numerantur partim lubrica fide, partim ſumma perfidia in Chriſtianos fuere. Sed atrociſſimi omnium poſt Neronem & Domitianum, Decius, Diocletianus & conſors imperii ejus Maximinianus, Galerius Maximinus Conſtantii conſors, mox & Maximinianus junior Severi conſors, dehinc Maxentius, qui Severo per factionem oppreſſo ſucceſſit, & omnium poſtremus, & à Conſtantino nondum Auguſto, ob animi libidinem & inſolentiam oppreſſus, Licinius. Inconſtantes autem & lubrici Gallus & Voluſianus, Valerianus quoque per initia benignus, verùm mox dira rabie & ipſe accenſus, quæ perfidia & in Galieno & Julio Maximino apparuit. Reliqui mitiores, ſed nulla fide, ut inde facile appareat vel veteris hiſtoriæ fide ſuffragante, quanto in periculo vitæ & fortunarum omnium illa Chriſti fidelium triſeclis fere ætas verſata ſit: quamque brevia, anguſta, & incerta fuerint reſpirationum intervalla paucorum Principum benignitate conceſſa magis quam oblata. Veterem n. legem apud Romanos tum obtinuiſſe D. Hieron. tradit, ***ut ne quis Chriſtianus abſque negatione dimitteretur, qui ſemel ad eorum judicium pertractus fuiſſet.*** Delationum & calumniarum infinitæ erant ſpecies, & quo quiſque mendacior in Chriſtianos, hoc ſibi præclarior videbatur. Primùm fœdus rumor & mendax vulgo ferebatur de Chriſtianorum ſacris, videlicet quod carne hominis veſcerentur, quod cœna quadam peracta promiſcuè concumberent, quod Aſinina capita venerarentur, quod ſeſe in ſcelus Sacramento aſtringerent, quod patriam ejurarent: parentes, liberos, fratres, inter vilia haberent: quod veterem ſacroſanctam & indubitatæ veritatis religionem, qua cepiſſet creviſſetque & ſummam ad felicitatem perductum eſſet imperium urbis Romæ, non contemnerent modo, ſed etiam carperent & inſectarentur: quod Cæſarum & Auguſtorum majeſtatem levi æſtimarent, imaginibus ipſorum contemptis & rejectis, adhæc improſpera precarentur Reip. & ludibrio haberent ritus tot ſæculis confirmatos: quod ab omni civili humanitate & ſocietate abhorrerent: quod ludos fugerent publicos, nec intereſſent ſpectaculis populo datis: quod Judaicæ (Judæos enim vocabant Chriſtianos) & ſceleratæ, novæ, maleficæ & immodicæ ſuperſtitionis veneno infecti, Deos veteres, imperii authores & Tutores, non venerarentur, & vota, ſacrificia, incenſa, iis debita reſpuerent: quodque omnium deterrimum eſſet, nephariarum conſpirationum authores eſſent, quotidiana ſeditioſæ ſuperſtitionis acceſſione innumeram plebem, ad novam ſuam & peſtilentem dementiam cum jactura & detrimento Majeſtatis traherent, qui perſuadere omnibus adverſum ritus & ceremonias majorum non deſiſterent: quibus omnibus impudentiſſimè objectis colophonem adjiciebant, quoniam recentium oraculorum fide & evidentia conſtaret; res imperii Principumque ſalvas eſſe non poſſe, Diis videlicet iratis & implacabilibus, niſi exitialis illa & per flagitia omnibus inviſa Chriſtianorum ſuperſtitio de medio tolleretur, totos eſſe ajebant in hoc Principes oportere, ut ne quid hujus maleficii ergo Reſpublica damni pateretur, & ut eradicaretur, quæ veteribus, quæ certis & rerum omnium ſucceſſione compertis, quæ ſacroſanctis & ſuis & majorum ſuorum inſtitutis, adverſarentur. Hæc n. & hujuſmodi innumera Eccleſiis Chriſti, ab Ethnicis graviſſimis accuſationibus objecta fuiſſe, non noſtrorum modo, qui veriſſima tamen prodiderunt, ſed Ethnicorum etiam (quorum libri etiamnum extant) hiſtoria teſtatur. Camino illi ſupremi furoris oleum (ut ajunt) infundebant Pontifices Romani & gentilium Deorum ſacerdotes, quorum Romæ opes magnæ erant, major ob religionem dignitas, maxima verò de ſacris omnibus cognoſcendi decernendique conceſſa facultas. Nec Romani modo ſacerdotes, ſed & provinciales ſacrifici (quorum non minor erat apud ſuos, quàm illorum apud Romanos authoritas) nihil non contumeliarum & calumniarum in perdendos & funditus extirpandos Chriſtianos effundebant. Fuere & quadruplatores, qui ad rem privatam intenti quæſtum hinc faciebant, quum proſcriptorum bona vel fiſco cedebant, vel ſub haſta veniebant. Augebant malum Judæi, & ipſi Chriſtianis infenſi, ut qui poſt Chriſtum, lucem ſalutis & redemptionis, perfidiſſimè proditum, & regno veteri atque omni dignitate exuti, perque omnes provincias ſparſi, & quamvis longiſſime à Chriſtianorum religione abeſſent, tamen ex uſu ſcripturarum veterum, quæ ipſis cum Chriſtianis communes erant, nihilo pluris quàm Chriſtiani æſtimarentur: invidioſè autem Judæi vocarentur interim qui erant Chriſtiani. His furiis accedebant, & calidam (quod ajunt) ſuffundebant artifices opificeſque, quibus, quæ perſuaſa erat Ethnicorum religio, lucro & quæſtui erat. Accedebat & privata omnium

Digitized by Google

omnium, qui veteri paganiſmo immerſi erant, contentio. Quorum omnium rabioſiſſimis delationibus incenſi Princeps & Magiſtratus exquiſitiſſimis ſuppliciis Chriſtianos affligebant, multis millibus credentium miſerrimè trucidatis, non Romæ ſolum (ſede ſcilicet antiqua Carnificum Chriſtiani ſanguinis) ſed etiam in omnibus orbis provinciis quaqua verſum intra limites Romani imperii conſtitutis, quorum celebrem memoriam Eccleſiæ omnes orthodoxæ in hunc uſque diem ſumma cum lætitia, exultatione & gratiarum actione proſequuntur. Porro tueri ſe & purgare à fœdis mendaciorum calumniis contumeliiſque fideles Chriſti apud æquos judices potuiſſent, vel ſola myſteriorum explicatione & ratione fidei tot modis ſanctæ & innocuæ, niſi animadvertiſſent, animos furore accenſos ſermone veritatis irritari magis, quàm perſuaderi aut demulceri. *Animalis enim homo*, quemadmodum docet Apoſtolus, ***non capit ea quæ ſunt Spiritus DEI***, ſtultitia equidem ſunt ei, nec poteſt cognoſcere, quod ſpiritualiter dijudicatur. Quid enim ſuibus cum gemmis & margaritis? quid canibus cum rebus tam ſanctis & divinis? Proinde fictilibus illis & morti obnoxiis vaſculis exui, cumque Chriſto eſſe & à ſeculo tam malo ſummis votis liberari maluerunt vivaciſſima illa eccleſiæ Chriſti fulcimina, quàm impias Principum aures cœleſtium rerum explicatione fruſtrà (frendente præſertim perſecutione) fatigare. Simile quiddam Chriſtus mortem obiturus apud Pilati tribunal egerat, qui & gratias egit patri ſuo, quod arcana ſalutis à ſapientibus mundi abſcondita, parvulis duntaxat & electis ſuis revelavit. Jam & hujus ætatis exempla nobis ſcriptura reliquit, quibus admonemur non facile ab inſtituto detrahi, quorum animi, nocendi libidine & ulciſcendi furore ſunt inflammati. Stephanus enim Diaconus adeo non profecit, quantumvis longa oratione, quin Judæos σκληροτραχήλους & rabioſa malignitate diſtentos ad ſe lapidandum etiam irritarit. Et Saulum illum Chriſtiano madentem ſanguine nemo cohibuiſſet, niſi Chriſtus ipſe cœleſti igne circumſeptum à ſceleratis conſiliis ſuis deterruiſſet, Paulum ipſum faciens qui ante Saulus fuiſſet. Nec profecit adeo Senator ille Urbis Apollonius, à ſervo ſuo Severo, quod Chriſtianus eſſet proditus, quin lecto in ſenatu à ſe ſcripto volumine, & abundè reddita ſuæ religionis ratione, ſenatus ſententia (veluti Hieronymus teſtatur) nihilominus pro Chriſto capite fuerit truncatus. Porro ſublatis ad tempus & ſatiatis interdum Ethnicorum furoribus, quum Tyrannis malis & ſævis boni Principes ſucceſſiſſent, reperti ſunt in Eccleſiis eloquentes & eruditi viri, qui ceu patroni, cauſa Chriſtianorum ſuſcepta, cum agere coram non daretur, & paucis res tanta explicari non poſſet, apologeticos, hoc eſt defenſorios libros, cum accurata Chriſtianiſmi commendatione Principibus porrigere & offerre ipſi non dubitarunt. Primus Chriſtianorum Quadratus fuit Athenarum Epiſcopus, qui Hadriano Athenis hyemanti *librum utilem*, ut ait Hieronymus, *& plenum rationis & fidei*, *dignamque Apoſtolica gravitate porrexit*. Scripſit Juſtinus poſtea Martyr, contra Ethnicorum veſaniam, ad Antoninum Pium: item Melito ad Antoninum Verum, ad quem & Modeſtus ſcripſiſſe traditur, quemadmodum & Apollinarius Aſiæ Hieropolitanus Epiſcopus. Et ad M. Antoninum Commodum Imper. librum adverſus gentes vir doctiſſimus Miltiades. Poſtremus autem Tertullianus ſub Severo Pertinace & Antonino Caracalla, Romanos Magiſtratus eruditiſſimo libro nec ſine ingenua quadam fidei libertate admonuit: & Arnobius ipſo Diocletiano imperante libros adverſus gentes edidit, ſicut Hieronymus tradit. Obſervatum autem in hoc ſcribendi genere ita illos ſtylum temperaſſe, ut locos non niſi de communi philoſophia & vetuſtis vaticiniis oraculiſque petitos ad perſuadendum accommodarent, & Ethnicorum magis quàm Prophetarum & Apoſtolorum teſtimoniis uterentur, mirè interim præteritis & de induſtria reconditis & occultatis noſtræ fidei myſteriis, quorum explicatione tantum aberat, ut vel Principes Ethnicorum dignarentur, ut ne cathecumenis quidem niſi probe inſtitutis & exploratis impertirentur. Hoc ita habere palam innuunt Juſtinus Martyr, Tertullianus & Firmianus Lactantius. Commendabantur autem ab illis Chriſtiani ab editorum miraculorum magnitudine & novitate, à vitæ innocentia, à beneficentia erga omnes, ab obedientia erga Magiſtratus, à precibus indefeſſis, quas ad Deum ſuum unicum pro Principum ſalute, pro felici ſtatu imperii, pro pace publica in omnibus Eccleſiis effundebant: quæ omnia remotione calumniarum aſpergebantur, cum retaxatione rituum quorundam Paganiſmi, qui ne vulgo quidem Ethnico & profano ſatis probabantur. Sed & hoc epicheremate uſi ſunt patroni illi veteres; quod optimi & ſapientiſſimi Imperatores Chriſtianos amarint, ſcelerati & ſanguinarii (quorum acta ſenatus non ſemel reſcidiſſet) nullis juſtis cauſis oderint. Verum hic ingenuus & plenus charitatis labor non niſi Imperatoribus præſcribebat: pravi interim & ſævi illos inſecuti, hoc magis ferociebant in innocuos, quo major ſub bonis Chri-

ſtianorum

ſtianorum acceſſio erat facta. Id quod in Diocletiano & Maximiano Auguſtis illa ætas experta eſt: Rebus enim undique pacatis, & quaſi florentibus, repentè uterque in Chriſtianos exarſit, tanta ſtrage ſanctorum omnibus in locis facta; ut non æquaſſe modo Neronem, ſed ſuperaſſe etiam crudelitate ambo viderentur. Leve autem & tolerabile fuiſſet edictum, quo propè uno die ſacella Chriſtianorum & oratoria omnia ſubverti & æquari ſolo juſſerant, niſi brevi etiam tempore, & velut ad condictum diem infinita millia corporum trucidata laniare libuiſſet. At nec dum finis malorum in his imperii præſidibus alioqui tantis, ſi noſtrorum à ſanguine abſtinuiſſent, furor ingens & in Galerio & Maximino conſedit & juniore Maximiniano, quibus nihilo inferiores furore & immanitate Licinius & Maxentius fuere, infeſtiſſimi Chriſtianis, quorum atrocitate factum eſt, ut vix decimo demum anno Imperii Conſtantini pax dari Chriſtianis potuerit.

Templa per hujus ætatis initia Chriſtianis nulla fuere, congregatis enim & ſingulis, quiſque locus commodus oblatus pro templo erat, id quod ex actis Apoſtolorum notius eſt, quam ut ambigi poſſit: ſequenti ſæculo domus paſſim extructæ paulo capaciores, verum ſine luxu & arte, & ſumptibus quam minimis, quæ & ipſa templa vocata ſunt, nulli alii uſui dedicata credentium, quam ut ſtatis diebus confluerent ipſi & de diſciplina inquirere, ſcripturas Epiſcopo ſequente & erudiente ſcrutari, & juſſis myſteriorum functionibus uti frui poſſent. Falluntur igitur incircumſpecti quidam Chronographi, qui quorundam ambitioſam magis quam ſinceram curioſitatem imitati, ſcripſerunt Decio imperante, Romæ Petro & Paulo condita templa, in quæ mox corpora ipſorum translata fuiſſent, quaſi veroſimile eſſe poſſit, Romæ eo tempore hoc ipſum vel Principem Decium Chriſtiano infenſum, vel Pontifices impios, ſua in religione florentes, vel ipſum ſenatum, hoc ipſum paſſuros fuiſſe, ut Petro & Paulo Chriſtianiſmi authoribus, ædes tantæ molis, quantæ hodieque viſuntur, extruerentur, & ſimul nomen Chriſtianorum Decio tum in urbe, tum in provinciis ſæviente, internecioni daretur. Lampridius equidem in Alexandro Severo ſcribit, Severum popinariis cum Chriſtianis de publico quodam loco occupato contendentibus reſcripſiſſe: Melius eſſe, ut quomodocunque Deus colatur, quam ut popinariis dedatur, &c. Sunt omnino delicati quidam homines, qui piis mendaciis in hoc genere ſcribendi locum eſſe cedendum putent. Ego contra in hiſtoria pietatis, & rerum in eccleſiis Chriſti geſtarum, hoc minus mendacii quicquam admittendum, nedum committendum arbitror, quo majori veritatis prærogativa Chriſti religio ab omnibus commendatur. Illud plane conſtat, noſtris Romæ & alibi cryptas & hypogea templorum inſtar fuiſſe ſanctis, in quæ ſe furore perſecutionū æſtuante reciperent, & (quoniam palam & metu Principum non daretur) clam & noctu, ad lectionem, precationem, & ſacrum illud dominicū confluxerint, eidem uſui cavernæ & ſpeluncæ ſervierunt, quæ hodieq; peregrinis Romæ monſtrari ſolent. Neque hæc narro veluti uſum templorum, quantumvis inſignium, damnem aut elevem, ut qui ſciam neceſſe eſſe Chriſtianos ſubinde in cœtum colligi: ſed quod aureæ huic ætati, & in totum religioni noſtræ, ſuam libertatem vindicandam eſſe ducam, quæ profecto nec menſæ vidit nec templo, ſed ſpiritu & veritate. Nam & carcer & metallicæ fodinæ captivis Chriſtianis templa fuere, ut Afræ lupanar, ut Latroni calvaria. Sanctum enim templum eſt, ubicumq; ara noſtra Chriſtus eſt, proinde & nobis domeſtica cubicula aram habent Chriſtum, ad quam puratum precum offerre hoſtiam & abunde litare liceat. Dominus enim in manufactis non habitat, ſed in lapidibus vivis à ſe creatis: qui ſpiritu fidei coagmentati templum efficiunt Dei. Sanctis quippe & puris ſancta ſunt & pura omnia. Dixi autem Chriſtianis primis templa nulla fuiſſe, ſed in loca quævis commodùm oblata ſeſe congregaſſe. Uſi quidem ſunt & Apoſtoli templo Hieroſolymitano, verùm aliter ipſo non ſunt uſi, poſt ſciſſum velum & ceremonias legis ſublatas, quàm diverſorio illo Chriſtus, in quo cœna parata novum illud ſuum & æternum teſtamentū redemptionis noſtræ, ampliſſimi myſterii dedicatione conſecravit. Hadriano imperante templa extitere Chriſtianorū, ſed humilia, ſine ornatu, faſtu, ſplendore, in quibus nulla prorſus ſimulachra, ſed lapides duntaxat vivi, quoties in ea fideles eſſent congregati, id quod nullis vel Judæorū vel Ethnicorū templis quamvis ſumptuoſis & ſplendidis obtingebat. Humilia autem & poſtea ſecutis hujus ætatis ſæculis templa omnia, & oratoria magis quàm templa fuiſſe hoc ipſo abunde convincitur, quod ætate mox inſecuta, majora omnia ornatioraque facta fuiſſe vetus hiſtoria prodidit.

De Cathedris autem Epiſcoporum Urbis & aliarum Eccleſiarū Apoſtolicarum, quod quidam putarunt tam celebres hâc ætate fuiſſe, dignitate, poteſtate, ſplendore, opib⁹, favore omnium, quam poſtea ſecutis ætatibus fuerunt, vulgatiſſimo errore illorum eſt factum, quibus ἀπειρία, veteris videlicet hiſtoriæ ignorantia impoſuit, quiq; à præſenti rerum ſtatu & qualitate vetera metiri & imaginari ſunt ſoliti. Neq; enim hoc vitium pictoribus modo, plaſtis, & ſtatuariis vulgare eſt; ſed doctos etiam & pios implicat, qui

Digitized by Google

qui peritia antiquitatis deſtituuntur, quæ incuria & Platinæ veterum Pontificum Urbis vitas tractanti vehementer impoſuit. Porro ſi fidem, ſi præſtantiam doctrinæ, ſi vitæ innocentiam, ſi diligentiam in ſubditos veterum Epiſcoporum hujus ætatis contemplemur, nihil profecto illarum cathedris altius, nihil præclarius, nihil excellentius fuerit: ſi opes & ſplendorem & dignitatem, quam genus & opes afferunt, cogitemus, nihil humilius, nihil abjectius, nihil niſi pauperes fuere, pauperem Chriſtum ſecuti. Quod ſi opes manuum erant, non erant niſi pauperum, nec ſervabantur contributæ, ſed erogabantur quotidianos in uſus egentium. Et Romanam inprimis Eccleſiam charitate & beneficentia in egenos inſignem fuiſſe, Euſebius teſtatur. Adhæc nemo illorum ita ſibi placebat, quin hoc rectiùs & meliùs miniſterium ſibi commiſſum gerere videretur, quò propius ad nuditatem illam Apoſtolorum à Chriſto præceptam, humilitatemque accederet. Unde factum ut & odioſi filiis ſæculi, & Tyrannis inviſi, vitam prope omnem cum periculo vitæ & famæ exigerent. Hominibus enim ſi placuiſſent, Chriſti ſervi non fuiſſent. Proinde à primo Paulo Apoſtolo ad uſque Sylveſtrum, nullus Epiſcopus Urbis cathedram tenuit, de quo ſupplicium ſumptum non ſit: interim & Diaconis ad pœnam raptis, quod & illuſtri Martyri Laurentio accidit, qui cum Epiſcopo ſuo Sixto, perſecutione Gallieni perditiſſimi tyranni, filii Licinii Valeriani, martyrio coronatus eſt, annis plus minus XXV. ante imperium Diocletiani. Cauſa ſupplicii fuiſſe videtur theſaurus tyranno negatus, qui egenorum in ſubſidium erat collectus: cujus rei & Ambroſius, libro officiorum ſecundo meminit. Quid igitur hujus ætatis Epiſcopis ea affingimus, quæ ipſis illorum temporum hiſtoria non permittit? quid in ſede neſcio quas extollimus velut juſta libertate donatas, quibus in urbe tyrannicis perſecutionibus æſtuante & maxima ex parte paganiſmo dedita, omnes fortunæ ipſorum tractæ in periculum direptæque & fiſco haud raro adjudicatæ fuere? quid cenſus, agros, latifundia illis aſſignamus, qui ne ſtipem quidem conjectam, & inopiæ pauperum utcumque ſublevandæ deſervientem, tueri pro deſiderio & avariſſimorum Principum è faucibus eripere potuerunt? Quanto igitur candidiores probioreſque extiterunt, qui narratione minime fucata, minimeque ambitioſa, Chriſtianæ Eccleſiæ exordia deſcripſere, ut ipſa Apoſtolicæ litteræ magna ex parte deliniarunt. Tanto leviores & incertiores mihi ſemper viſi ſunt, qui putidula quædam, dominium videlicet & libertam quandam poteſtatem redolentia, de ſuis mutuati & antiquis intempeſtive aſſerere maluerunt, quam ſanctam illam, & à ſæculi ſapientia condemnatam, fidelium conditionem ſuis (qui in promptu tamen erant) coloribus depingere. Ad rabiem enim Tyrannorum Urbis & implacabilem ſævitiam demonſtrandam, illud quoque non leve argumentum eſt, quod & Sylveſter Epiſcopus Conſtantino jam imperante, uſque adeo Maxentii inſidiis nonnunquam exercitus & vexatus eſt, ut & Urbe excedere & latitare etiam præ hominis ferocia cogeretur. Nec finis injuriarum fuiſſet ullus, niſi demum ipſa Tiberis Tyranno abſorpto, reliquum quicquid erat incendii perſecutionis extinxiſſet.

Hactenus de fide, continentia, conſtantia & fortitudine Sanctorum: contra verò & de immani Principum Romanorum tyrannide diximus. Quæ quidem licet immitior & atrocior fuerit quàm quis calamo facile queat exprimere, tamen ut inde exitialibus illis furoribus plurimum damni illatum eſt, dilcreſcentibus indies & peſſum abeuntibus Imperii rebus, in illa miſerabili & horribili lanienа omnis ætatis, ſexus, ordinis Chriſtianorum, plurimum lucri & fœnoris fuit, commutatione nimirum caducarum & morti debitarum rerum cum æternis & ineffabilibus impetrata. Alius turbo longe violentiſſimus, Diabolo ſuadente, exortus eſt, quod animæ fidelium (quas nullus Tyrannus occidebat) & ipſæ ſcripturæ ſacroſanctæ, ſpectatæ jam magna ex parte & ſuo honore & loco habitæ, tanta Hæreticorum perverſitate, audacia & impudentia petitæ & invaſæ ſunt, ut niſi mutare ſe in ſtationes armatura ſcientiæ fidei indutæ Eccleſiæ recepiſſent, longe maxima inde clades religioni fuiſſet illata. Minus autem mirum fuiſſet, ſi ſublatis jam de medio & extinctis Apoſtolis, hoc malum primum ſerpſiſſet, quandoquidem ut in legibus, ſic in ſcripturis, proclive eſt alienum ſenſum ſequi, nec facile tenere authoris mentem, ni diligenter inſpexeris: ut vero cum & Apoſtolis Chriſtum prædicando, neque non fundandis paſſim Eccleſiis fratres falſi de circumciſione (quos & ipſos Hæreticos Paulus vocat) doctrinis ſuis violentis & venenatis fecerunt, manifeſtum eſt, nihil unquam tam ſanctum tam ſincerum & ſpectatum fuiſſe, quo non abuti potuerit humani ingenii malignitas, ubi ſemel nocere perrexiſſet: neque ullam ætatem adeo felicem innocentiæ & doctrinæ puritate, quæ, ut agri vel optimi filicem alicubi & zizaniam, ſic & ipſa prava affectos doctrina & moribus homines paſſim aluerit. Eſt hæc fraus Serpentis de cœlo detruſi, primævæ inobedientiæ author, & jam inde à primis hominibus conditis peſtiferi & mendacis, qui & Paulo negotium fecit, quum eſſent qui, illo inſtigante,

legem

Digitized by Google

legem conjungere Evangelio, & conſummatam Chriſti redemptionem & juſtitiam per opera legis obfuſcare, & ſua Dominum in gloria ſpoliare pergebant. Quibus reprimendis coercendiſque plus cæteris omnibus laboravit Apoſtolus. Iidem pari væſania Chriſtum ante Mariam non fuiſſe, hoc eſt purum hominem fuiſſe nugabantur. Quorum pars Hebion erat & Cerinthus, adverſum quos Ioannem Apoſtolum, quo fuſius de æternitate ſcriberet, commotum fuiſſe Hieronymus tradit. Cæteri qui exceſſum Apoſtolorum ſunt ſecuti, arbitrio ſibi ſuperciliosiſſimo in ſcripturas vindicato, ut non modo rejicerent, quæ ſuis erant erroribus adverſa, ſed etiam ex receptis à ſe Apoſtolorum monimentis eraderent pluſcula, audacia, pluſquam ſacrilega, quæ admiſſæ ſemel vertigini ſuæ adverſabantur. Quorum impiæ temeritati ſeſe doctiſſimi viri in illis etiam (quod mirari liceat) anguſtiarum turbis & calamitatibus, æditis libris oppoſuerunt, cum mirifica ſcripturarum commendatione & refutatione dogmatum, quæ humanæ philoſophiæ curioſitate contra Apoſtolorum traditionem ſunt introducta. Eam rem magna cum laude tractarunt Græci quidem & Latini, præcipue tamen Irenæus & Tertullianus, vicini Apoſtolorum temporibus: quorum utriusque inſignia opera contra Hæreticos exarata hodieque legit Eccleſia. Prodidit nonnulla & Cyprianus, quamquam eruditione & Irenæo & Tertulliano (ſi Hieronymo credimus) inferior.

Plurimum quidem interim ab omnium provinciarum Epiſcopis advigilatum eſt, ſaluberrimo illo & neceſſario more jam inde ab Apoſtolis recepto & conſervato, ut quoties erroris aliquid, Diabolo ſatagente, vel hac vel illa in Eccleſia ſubortum eſſet, confeſtim Antiſtites per ſuas quisque provincias condictum ad locum confluerent, nec niſi ſcriptura judice & vindice condemnarent, quod contra fidem Chriſti & ſanam doctrinam Spiritus ſancti aſſertum ſparſumve fuiſſet, authoribus interim dogmatum ſemel iterumque admonitis & exhortatis: qui ſi parebant, lucro accedebant Eccleſiis, ampliori duntaxat pœnitentia injuncta: ſi reſiſtebant, anathemate feriebantur, ſynodalibus litteris continuò transmiſſis, ut quibus Eccleſiæ celebriores de geſtis omnibus, quid, adverſus quos, & quaque de cauſſa actum decretumque fuiſſet, certificarentur: rebellium & contumacium nominibus haud raro inſertis, quo & ipſi ſuis proſpicerent, & ſumma ope caverent, ne qua noxiorum dogmatum contagione parum attenti implicarentur.

Neque habuit tota hæc ætas alios ullos conventus aut ſynodos, quam quas *Provinciales* vocamus. Nec dum enim Chriſtianis tam libera erat, & tuta rerum agendarum facultas, ut coire undique & fidei de rebus ſine metu tractare licuerit. More enim noſtratium confluebant, qui Decano diem præſcribente, certas ad ſynodos confluunt, quæ concilia hodie vocabulo degenere, degenerem ſcilicet morem exprimente, *Capitulum* nominant. De qua re ſupra libro primo dictum eſt.

Primum autem omnium concilium, quod Græci Οἰκουμενικὸν, noſtri *Generale*, id eſt undique congreſſis Epiſcopis congregatum, vocant, ſub Conſtantino Magno ad Nicæam Bythiniæ, poſt conceſſam Chriſtianis pacem celebratum eſt: prior nulla fuit, niſi mutuarum litterarum, congreſſio. Neque aliæ prima illa & aurea fidei ætate magis controverſæ materiæ, quàm de baptiſmo, quem initiandi ab Hæreticis accepiſſent, præterea de lapſis, hoc eſt de iis qui æſtuante perſecutione ſpectaculo ſuppliciorum fracti & dejecti Chriſtum Ieſum abnegaſſent, Diiſque Gentilium vitæ gratia redimendæ ſacrificaſſent, Cæſarum imagines adoraſſent, &c.

Et ne quid libertas Evangelii abrogatæ legis præſcripto debere videri poſſet, de paſchate quoque inter veteres hujus ætatis ſcriptores contentione permagna certatum eſt. Ac de baptiſmo quidem ab Hæreticis ſuſcepto; diu regnavit plauſibilis Cypriani ſententia, Carthaginenſi quadam à ſe habita ſynodo, frequenti Africæ Epiſcoporum conſenſu recepta, quæ baptiſmum Hæreticorum, ut quorum cum Eccleſia Chriſti nec jus ullum, neque ulla communio foret, tamquam inutilem & infructuoſum rejiciebat, nec niſi orthodoxum probabat. Sed ab ea poſtea variatum eſt, decretumque retingi opus non eſſe ullos, qui ab Hæreticis tincti fuiſſent. Quam ſententiam poſtea D. Auguſtinus in libris contra Donatiſtas fuſiſſimè eſt proſecutus.

Sola autem fuit & peculiaris hujus ætatis de Lapſis quæſtio: quum eſſent Cypriani & Cornelii tempore homines inflati Novatus & Novatianus, alter Cypriani, ad Carthaginem, alter Cornelii ad Urbem Presbyter, qui ſæverioris diſciplinæ ſimulatione negabant, recipi in cōmunionem credentium poſſe, qui perſecutione urgente Chriſtum metu mortis abnegaſſent, & impiis ſacrificiis ſeſe polluiſſent. Contra Eccleſia charitate commota, & miſerta infirmitatis, minime arcendos eſſe à gremio fraterni conſortii fidei cenſebant, qui fracti horrore & mortis metu perculſi defeciſſent. Indignum n. ducebant, Eccleſiæ fores illorum lachrimis præcludi, quorū certa & conteſtata de errore pœnitentia perſpiceretur, quando omnes, qui onerati & gravati eſſent, ad ſe venire Chriſtus juſſiſſet. Summa autem cura & gravitate de Lapſis inquirebatur, nec

Digitized by Google

facile admittebantur, qui levi & trepidante animo ſemel iterumque lapſi fuiſſent. D. Cyprianus negabat admitti ad Epiſcopatum debere, qui poſt acceptum baptiſmum Chriſti, quacunque neceſſitate adactus idolis ſacrificare, quam vitam cum morte commutare maluiſſet.

Ad Paſcha autem quod attinebat, quanquam liberum erat, vel primis illis Eccleſiis, quocunque die, & illo etiam, qui à Judæis lege præſcribente obſervabatur, Paſcha celebrare, quod conſtaret filium hominis Chriſtum Dominum eſſe etiam Sabbati: ſed & noxia magis quàm frugifera ea videretur contentio, quæ multas Eccleſias nec brevi tempore ſollicitarat; tamen quia Paulus Apoſtolus fideles Chriſti à legis ceremoniis tantopere eſſet dehortatus, & quia veteres aliquot Epiſcopi, quorum præcipui Polycarpus & Polycrates fuerant, cum ipſis Judæis pari tempore, ſed non pari fide, juxta tempus lege præſcriptum, hoc eſt, luna XIV. menſis primi, perinde celebrandum aſſerebant, quaſi iſthæc ceremonia abrogata inductaque non eſſet, & legis ſub umbris figuriſque agere Chriſtiani cogerentur: ratio inita eſt, ne Paſcha amplius XIV. cum Judæis, ſed inſequenti mox dominico die, qui Chriſti reſurrectioni eſt dicatus, perageretur. Qua ratione factum eſt, ut quoniam tempus Chriſti, Agni noſtri mactati, in tempus legalis Agni non ſine Sacramenti ſignificatione incidiſſet, eaque de cauſa ob temporis & ſacramenti memoriam longis ipſa intervallis ſeparare non conveniret, Dies Judæis ſuus relictus ſit, noſtris autem ſequens Dominicus quovis anno paſchalis eſſet: Quem ordinem poſt Nicenæ in ſynodo confirmatum, & longe antea certis ſupputationum regulis in ſingulis an. digeſtum eſſe, legimus. D. Hieronymus author eſt. Euſebium primum omnium ejus rei explicatam rationem oſtendiſſe, circulo illo decem & novem annorum reperto, cui & alios adjecit poſteritas, tanta quidem induſtria, ut illa quantumvis variante mutatione annua, nec conveniri cum Judæis, nec errari in noſtris ullo modo poſſit. Numerus autem lunæ paſchalis ſolus quidem & conſtans manet ille, qui intra duodecimum Kalendas Aprilis & decimum quartum Kalend. Maji à novilunio ſupputanti, decimus quartus occurrerit. Qui ſi Dominicum aut proxime antecedentem diem inciderit, ſeptimo poſt dominicum die, hoc eſt Dominico ſequente, Paſcha noſtrum futurum deſignat. Unde & illud obſervatum eſt, Paſcha noſtris celebrandum in Lunam viceſimam primam, nec amplius, hoc eſt ſeptem non amplius dies, à decima-quarta luna decedere & abeſſe poſſe, intermediis interim diebus ſingulis Paſchæ feſtum viciſſim recipientibus. Qua in re tam circumſpecta & ſolerti, merito ſubierit admiratio cogitanti, quonam modo acciderit, ut in illa tam arduis difficultatibus impedita ætate, Præſidibus Eccleſiarum ocii aliquid iis ſtudiis, quæ magis decora quam neceſſaria, ſed tamen ad diſciplinam atque ordinem perquam accommodata erant, impertiri potuerit.

Juſtior quidem & magis neceſſaria ſcribendi cauſa illis fuit, qui cum Hæreticis magna ſtudiorum intentione feliciſſime pugnarunt, quique ſcripturas utriuſque teſtamenti, locupletiſſimis libris editis, ſunt interpretati. Quorum & hac ætate plures extitere, ſed omnium tamen ſummus Origenes Leonidis Martyris filius, & Alexandrini Epiſcopi Clementis diſcipulus, quem D. Hieronymus ingenio immortali & labore infatigabili fuiſſe affirmat. Unde & Mammeæ Alexandri Severi Imp. matri, faventi Chriſtianiſmo charus fuiſſe traditur. Adeo felix & accuratus in enodandis ſcripturis Propheticis & Apoſtolicis, ut negent doctiſſimi viri vel hodie ullum eſſe ſecundum, qui primo illi pone locari, aut ullo modo conferri queat. Sextuplicem hic editionem Bibliorum ſacrorum ingenti labore comportarat non abhorrens vel ab Hæreticorum translationibus, quo ex illis undique collatis, ſanus & verus ſcripturæ ſenſus exquiri & teneri poſſet. Certe ejus nominis ea celebritas fuit, ut à Provinciis etiam, quæ ejus doctrina perornari cupiiſſent, invitaretur. Præterea & laico in ſtatu, neque dum Presbyter ordinatus, ad munus docendi in Eccleſiis fuerit admiſſus. Hieronymus illum interpretem admiratus eſt, ut dogmatiſten cum judicio legit. Nam & ipſe tot dotibus & labore tam pervigili & improbo, ut ſic dicam, ornatus, hominem adeo exuere in ſcribendo non potuit, quin alicubi deviarit, & lapſus fuerit. Verum Hieronymi ſententia & Auguſtini, de ſcripturarum expoſitoribus cum judicio legendis, hac aurea ætate, quæ ſcripturas ſumma veneratione obſervavit, pridem obtinuit, ipſo etiam Polycarpo veteri & Apoſtolico præſide contendente, ne quid pro vero reciperetur, quod traditum ab Apoſtolis foret necne, non conſtaret, id quod & inſecuta ætate, de qua jam dicturi ſumus, magno omnium doctorum piorumque conſenſu obſervatum eſt.

ARGENTEA ÆTAS ECCLESIÆ.

ARgenteam autem ætatem, quam obſervatione temporum & morũ doctrinarumque

rumque diſcrimine à Conſtantini initiis ad uſque Juſtinianum, Juſtini nepotem, extendimus, ſpacio annorum plus minus CCXXVIII. comprehendemus. Quam quidem & ipſam religionis nomine non poſſumus non optimam confiteri. Verum multis & juſtis quidem de cauſis inferioris notæ & æſtimationis fuiſſe, quàm aurea illa omnibus ornamentis donata fidem facient, quæ de veteri Eccleſiarum hiſtoria in litteras relata ſunt. Proinde & Argenteam vocare libuit, ut dictum eſt, quod nemo non optimum & uſui mortalium itidem expoſitum eſſe argentum & reliqua metalla omnia antecellere agnoſcat, auro tamen nemo vel æquet, nedum anteponat. Verum enim illud Poetæ:

Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.

Conſtantini igitur benignitate ſublatæ cum eſſent perſecutionum procellæ, ipſo etiam Maxentio de medio ſublato, ceu publica quadam fide & pace Chriſtianæ Eccleſiæ emicuerunt, ac velut è naufragio tutum aliquem in portum delatæ liberius paulò agere, congredi, loqui, docere, denique nullos non debitis officiis colere & proſequi cæperunt. Princeps ipſe cum innocentia vitæ & morum etiam ſanctæ religionis admirabili conſtantia commotus ante omnia curam habuit, quo ædes ſacræ Chriſtianorum, in quas furor ille Diocletiani & Herculii conſortis perpetuo fere decennio ſævierat, non Romæ ſolum & in Italia, ſed omnibus etiam in Provinciis florentiſſimi tum Imperii extruerentur. Quæ res tum primum acceſſione quadam operarum & ſumptuum, nec ſine ſplendore peracta eſt. Ante enim domus privatæ pro templis erant, nullo prorſus ornatu affectato, ac ne locorum quidem diſcrimine curioſius obſervato. Nam quæ poſtea publicis conventibus attributa, ſunt ædificia, tanta ſimplicitate condita fuere, ut Chriſti gregem clauderent modo inculti parietes, & tectum rude cœli injuriam arceret cœleſtibus myſteriis privatim & publice vacaretur. Neque ædes ſanè, ſed ædiculæ potius, nec templa, ſed ſacella & oratoria reipſa eſſent: quæ licet templa vocarint ſcriptores Ethnici, templis tamen, quæ Conſtantino imperante exſtructa ſunt, conferri nullo modo potuerint. Acceſſerunt autem novis & vetera non pauca Gentilium templa, quæ Conſtantino imperante, poſt ejecta ſimulachra & ſubmotas impietatis aras, Chriſtianis cœtibus dedicata fuerunt. Nec ædes modo ſacræ, ſed opes etiam ſacerdotiorum paganiſmi, in uſum Chriſtianorum ex parte translatæ ſunt, Eccleſiis paſſim pro re & cauſſa donatis, ne neceſſariis deſtituerentur. Sane modicas fuiſſe illas veroſimile eſt, tum quod ea erant etiamnum abſtinentia & parſimonia Epiſcopi, ut ultra id quod ſatis eſſet, gravari ſeſe & rebus ſæculis immergi paſſi non fuiſſent: (negat enim Hieronymus, qui hujus ætatis ferme finem attigit, verè clericum eſſe, qui aurum & argentum & variam ſupellectilem poſſideat) tum etiam quod ſtipem jactam veteri more accipere, ſtatisque diebus collectam facere, in pauperum uſum & alimoniam Epiſcopi conſueviſſent. Et eſt author Commentariis ſuis in Ezechielem D. Hieronymus, ſua, hoc eſt hac ipſa ætate quam argenteam vocamus, morem fuiſſe eccleſiis Chriſti, ut publico loco Diaconus poſt collectam peractam, horum nomina recitaret, qui liberaliter obtuliſſent. Contributio enim illa, quæ hodieque durat (verum avaritiæ ſervit & quæſtui) pauperibus & peregrinis debita, collecta fuit & oblatio. *Collecta* quidem, quod à Diaconis quicquid datum fuiſſet, diſpenſandum colligebatur: *Oblatio* autem, quod à ditioribus charitate & commiſeratione commotis, fovendis egenis oblatum fuiſſet. Omnium autem rerum donatarum facultas & arbitrium penes Epiſcopos erat, nec niſi horum conſilio & arbitratu Diaconi quicquam erogabant: tantaque moderatione & diligentia omnia diſpenſabantur: ut prima cura pauperibus, ſecunda Clero, reliqua vaſorum Eccleſiæ ſumptuumque, qui ejus nomine paſſim ſeſe obtuliſſent, adhiberetur. Epiſcopi, ut qui paterno in omnes, promptiſſimo autem in egenos animo eſſent, nihil ſibi cupide, nihil avare vendicabant. Et ſi quæ pro functionis merito fideliumque liberalitate, paulo uberius ad manum erant, haud gravatim aliis uſibus largirentur, ſi quæ id neceſſitas poſtulaviſſet. Ex vaſis autem licet ſecunda illa ætate plurima Eccleſiis ex auro argentoque eſſent uſui, quo ſacramenta honorificentius adminiſtrarentur, neque hunc ornatum refutaret religio, tamen ne quid charitati negaretur, ne ve arctiore quiſquam illa religione quàm deceret obſervaret, adeo expoſita erant publicis uſibus, laborantium præſertim & egenorum, ut captivis etiam redimendis conflarentur. Neque grave erat Epiſcopis, nec moleſtum Eccleſiis, id genus ornamenta deterere, & hoſtibus etiam pretium dare, quo viva illa & Spiritu Chriſti conſecrata membra ſuis Eccleſiis redderentur. Egenorum certe neceſſitati omnia bona Eccleſiæ ſerviebant: neque alio magis fine primum collectæ, quarum meminimus, deinde etiam popularium donationes Principum hujus ætatis liberalitati accedebant, quam ut eſſent ceu theſauri quidam publici, qui ſenibus curandis, fovendis ægrotis, pupillis, orphanis, viduis alendis, peregrinis hilariter excipiendis, ſingulis Eccleſiis pro loci qualitate ho-

te hominumque frequentia ſufficere poſſe exiſtimaretur.

Ampliſſimum imperium à patre Conſtantio Conſtantinus Maximus acceperat, neque ante unquam amplius numeroſiuſve Chriſti regnum in terris viſum, nec in poſterum unquam tot tantisque Eccleſiis ulla ætate tam celebre fuit. Erat quidem & paganiſmi nondum in totum extincta malignitas, cujus reſtaurandi retinendique ſtudia & inſidioſa conſilia multis tum in urbe, tum etiam in provinciis, non deerant. Verum Principum conceſſis immunitatibus, reſcriptisque dira minantibus, ſi qui Chriſtianos offendiſſent, factum eſt, ut horum fracta & intercepta religione, noſtra ſubinde numero hoc fieret auctior, quo proniores in Chriſtianos Imperatorum animi extitiſſent. Extat Conſtantini reſcriptum in Codice Juſtiniani, quo Taurum præfectum Prætorio admonet, placere ſibi, templa paganorum locis omnibus & urbibus claudi, & acceſſu vetari perditos, in totum autem ſacrificiis illos conſuetis abſtinere oportere, pœna capitis & confiſcatione bonorum in illos decreta, qui contra ire fuiſſent auſi. Atque hæc quidem hujus ætatis initia, hæc rerum incrementa fuere: florentiſſima plane & ſplendidiſſima, ſi ab ingratis animis & Dei noſtri miſerationem averſantibus non excepta, nec ad morum mutationem admiſſa fuiſſent. Pius Principis animus & veræ religionis amans, mortalibus non niſi Dei dono conceditur, Magnum igitur donum, Conſtantini imperio datum Eccleſiis, cujus liberali clementia factum eſt, ut non adjuti modo noſtri, ſed prohibiti etiam ſacrisque tot ſæculorum decurſu cuſtoditis interdicti fuerint, quum pace illa publica nihil præſtantius augendis religionis ornamentis, nihil optabilius videretur, pacem præterea ſecuta libertas nullis non accepta, immunitas nullis non grata eſſet. Verum (ut fit in opum adminiſtratione) primum publica utilitas, charitate inhortante, omnibus curæ fuit: mox ad privata diſcenſum eſt, paucorum quidem animis tentatione ita ſuperatis & devictis, ut qui aliis regundis coercendiſque præfecti eſſent, ſeipſos regere & coercere nequirent. Opum enim admiratione & comodi privati amore adducti quidam ex Præſulibus Eccleſiarum ſua magis, quam quæ Eccleſiarum eſſent, curare, ſeipſos paſcere, ac ceu peculatu quodam res Eccleſiis & Chriſto dicatas alio transferre, ſuas facere, luxuique & libidini, ſævis pietatis peſtibus, indulgere perrexerint. Sed & ex ocio & quiete remiſſior quædam cura & parum ſpectata vigilantia, certiſſima videlicet ſecuritatis comes, irrepſit: pone vero & æmulationes & contentiones enatæ ſunt, quarum intemperiis Eccleſiæ multæ vehementer offenſæ fuerunt. Quamquam id malum non hac ætate primum, ſed ſuperioris fine & illo decenni tempore radices jecit, quo Diocletiano & Maximiniano nondum imperantibus, ea quorundam Principum æquanimitas in Chriſtianos apparebat, quæ & inſperata retro & ante actis ſæculis incognita, rerum omnium tranquillitatem polliceri videretur, quum aperte jam & intrepide, vel in aulis quorundam Monarcharum, Chriſtum confiteri, & Chriſtianum eſſe profiteri liceret. Quare ab inſigni authore Euſebio Cæſarienſi, qui Conſtantino imperante vixit, libro Eccleſiaſticæ hiſtoriæ 8. cap. 12. proditum & in literas relatum eſt, Eccleſias Chriſti extremam illam & decennalem Diocletiani perſecutionem, juſto Dei judicio & neceſſaria quadam correptione divinæ manus, perpeſſas fuiſſe, cum priores omnes ferme inculpatis & innocentibus illatæ fuiſſent. Tradit autem ex multa libertate multaque indulgentia mores Eccleſiarum vitiatos & diſciplinam corruptam, hoc ſibi mali accerſiviſſe, ut inſtar torrentis tyrannici furoris ardor omnes ubique Eccleſias nullo diſcrimine afflixerit, paucorumque peccata, promiſcua multitudo fidelium innocuo ſanguine ſuo diluere coacta fuerit. Quemadmodum enim ſub Moyſe nunquam defuerunt Iſraeli impii & ſcelerati maximarum ſcilicet afflictionum & plagarum authores, ita ſub Chriſto nulla fuit ætas tam ſancta & felix, quæ bonis & innocentibus plurimis malos & improbos immixtos non habuerit, quando & inter primos illos ad Evangelii functionem electos duodecim Chriſti diſcipulos, numero videlicet tantillo, repertus eſt, qui pecuniæ ſtudio ſuperatus Dominum ſuum tot modis meritum prodere & tradere in mortem fuerit auſus.

Cæterum ut eſſe miniſtræ ſolent vitiorum divitiæ, in iis præſertim, qui harum vel amore vel admiratione tenentur, ita ſatis conſtat, hoc magis licentia vitæ remiſſioris, hac ætate laboraſſe, quo magis annis inſecutis Eccleſiarum opes creverint. Optimi quique & ſanctiſſimi paſtores poſſidebant, non ſuo, ſed pauperum & aliorum uſuum nomine & jure, quorum cauſſa erant contributæ. Deteriores harum amore capti ab opibus poſſidebantur, ſtudiis etiam adeo ſordidis addicti, ut vir ſanctiſſimus Hilarius hujus ætatis alumnus alicubi non tacuerit ſuæ ætatis Epiſcopos fuiſſe, qui ex oblatione quæſtum facerent, & quod pauperum alimoniæ fuiſſet datum, idipſum avaritiæ calcaribus incitati ſuis uſibus accommodaverint. Quod malum & Auguſtinus multis locis notavit, nec intactum præteriit Hieronymus Commentario ſuo in Oſeam, palam teſtatus ex omni temporum decurſu obſervatum à ſe, nullos unquam majoribus ſcan-

ſcandalis Eccleſias ſcidiſſe, quàm ſacerdotes. Id quod hac quidem Chriſtianiſmi ætate ſuppullulavit, ſequentibus longè maximè ac prope omnium delicto uſque adeò incruduit, ut hanc ſecundam ſi poſtremæ ferreæ conferamus, planè aurea & pluſquam aurea videri poſſit: quam Hieronymus tamen cum prima ætate collatam in Malchi vita *fæcem* appellare non dubitavit. Neque alio me res movit magis, cur hanc ætatem primæ non æquarim, ſed argenteam appellarim, quod qui antea ſubditos & ſuæ curæ commiſſos fideles Christi non doctrinæ modo excellentia, ſed vitæ etiam puritate & abſtinentia ad omne virtutum genus invitarant legibus, interim diſciplinæ retinendæ perſeveris adhibitis, mox paulo divitiarum, luxus, dignitatis & honoris ſtudiis corrupti vita fuerunt paulò deteriore, & exemplo nocuerunt Eccleſiis ſuis, quæ ferè tales eſſe moribus & diſciplina ſolent, quales ſunt, qui ipſis præficiuntur.

Invenio autem hac primùm ætate, agros vectigales ſervoſque Eccleſiis donari cœptum eſſe: quamquam quidam neſcio quàm probè id quoque (ut alia permulta ſine ulla hiſtoriæ fide) primæ ætati, quo mores poſteà receptos orbi commendabiliores facerent, affinxerunt. Humaniſſime autem tractati ſunt ſervi, & quia ſcriptura Novi Teſtamenti ſervis libertatem precatur, & commode impetratam probat, maluerunt Eccleſiæ libertis libertiniſque quàm ſervis uti. Nota enim ſunt Gregorii verba, duos Eccleſiæ ſuæ ſervos manumiſſuri, quæ à Gratiano etiam ſuis Collectaneis inſerta ſupra lib. 2. retulimus. Sed & Principum hujus ſecundæ ætatis legibus cavebatur, ne quod mancipium Eccleſiaſticum vel Judæo vel Ethnico venderetur. Dignum enim erat, ut quoniam manſuetudo peculiaris Chriſtianorum eſſet virtus, avaritia quorundam in hanc itidem partem peccatura coerceretur.

Sicut autem rerum oblatarum adminiſtratione & uſu de vitæ ſanctimonia nonnihil, velut diximus, detractum eſt, ita ſuo nihilominus loco & dignitate ſcriptura habita eſt, tantumque ei venerationis acceſſit, præſertim in Latinis ſeu (ut ab aliis vocantur) Occidentis Eccleſiis, ut hac maxime ætate ſanctiſſimorum interpretum labore & diligentia eum ad modum fuerint illuſtratæ & explicatæ divinæ litteræ, ut nec ætas ulla tanto numero viros eruditione, doctrina, pietateque excellentes habuerit, & inſecutis ætatibus qui ſcripſerunt, magno intervallo abfuerint à primis, qui inter ſecundos ſunt cenſi. Merito autem ultimi ſunt habendi, qui inter poſtremæ ætatis ſcriptores omnium ſententiis primi ſunt judicati. Porro Orientis Eccleſiæ ut omnium doctrinarum & eruditionis genere excelluerunt, ita hujus quoque ætatis gloria non caruerunt, tanta quidem cum prærogativa laudis, ut noſtri, hoc eſt Latini ſcriptores illorum veſtigia ſecuti, quantum imitatione profecerint, ingenuè ſint confeſſi, labore interim in Græcis ſcriptoribus transferendis adhibito, quò publicæ Eccleſiarum Latinarum utilitati conſuleretur. Horum nomina recenſere ac ceu catalogum texere ſupervacaneum eſſet, quum liber exſtet Hieronymi de Viris illuſtribus, idemque Gennadii rapſodia, quibus horum temporum ſcriptores abundè ſunt relati. Illud non tacendum, primos horum, & citra controverſiam ſummos, tanta animi moderatione & continentia fuiſſe, ut errare alicubi & labi & nihil humanum à ſe alienum eſſe non agnoverunt modo, ſed diſerte etiam lectorem admonuerint, ne non & cum judicio legere, quod iſtorum vigiliis elucubratum eſſet, & eatenus recipere & probare vellent, ſi quod eſſet traditum & explicatum à ſcripturarum confeſſis traditionibus non diſſentiret. Hinc Auguſtinus contra Pelagianos Hilarium, Ambroſium & alios doctores, citantes: *Solis*, inquit, *Canonicis debeo ſine recuſatione conſenſum.* Sed & contra Petilianum ſcribens negat Epiſcopis vel Catholicis accedi oportere, ſicubi deceptos eſſe conſtiterit, & cum ſcripturis pugnantia docuerint. D. etiam Hieronymus in prologo ad Galathas Marcellæ judicium de ſcriptis ſuis licet muliebre adeò non rejicit, ut etiam commendet. In univerſum enim hæc pientiſſima ſententia argentea illa ætate, ſicut & aurea prima, oraculi vice habita, & ipſo ab Apoſtolo omnibus Eccleſiis præſcripta eſt, ut ne quid pium, ſalutare, divinum, & indubitatum exiſtimetur à quantiſcunque authoribus proditum & traditum, quod à doctrina Spiritus ſancti, ſcripturis videlicet Propheticis & Apoſtolicis diligenter expenſis, & magna veneratione collatis, ulla parte diſſentiret. Quæ dubia autem & perobſcura erant, poſterorum judicio relinquebantur juxta donum Prophetiæ, tantum aberat, ut quidquam temerè aſſereretur: id quod in libris, quos ſcripſit Auguſtinus ſuper Geneſin ad litteram, facile eſt cognoſcere. Accedebant iis & Imperatorum leges & reſcripta, quibus cavebatur, ne quid religionis nomine admitteretur, quod à fide Chriſtianorum diſcrepare conſtaret. In hunc enim modum à Theodoſio & Honorio aliiſque hujus ætatis Auguſtis non ſemel reſcriptum eſt. Proinde vulgo etiam hac ætate noti & triti ſcripturarum libri erant, Græcis non Græci modo, ſed Latini etiam, Latinis autem non Latini modò libri, ſed & Græci pleriſque ob lin-

guarum uſum in illa imperii adhuc florentis amplitudine peculiarem. Id verò ut obſervaretur, magna cura privatim & publicè à ſanctiſſimis Epiſcopis curatum eſt, & adeo frugiferum eſſe D. Hieronymus exiſtimavit, ut barbaram etiam in linguam ſacra Biblia Dalmatis ſuis transferre non ſit dedignatus, & lucubrationes ſuas non paucas difficilium locorum tractationibus plenas matronis virginibusque inſcribere, laudem præterea eis tum doctrinæ tum etiam ſcientiæ ſanctarum ſcripturarum vendicare non dubitaverit. Erat & uſus Latinæ linguæ adeo tritus & vulgaris in Occidentis provinciis, ut haud alia magis cum plebe egerint Epiſcopi. Et ſatis conſtat, expoſitiones Auguſtini in Pſalmos omnes aliud non eſſe quam Conciones ad populum habitas. Neque quicquam periculi unquam doctrinæ & fidei de plebe manavit, ſimplicem & puram fidem animo minimè aut hæſitante aut curioſè profitente.

Maximi errores Eccleſiis ab his ſolis injecti, qui vel ingenii nihil ſibi non tribuentis fiducia vel odiis amarulentis excitati, vel immodica philoſophiæ exercitatione inflati ſua magis ingerere ſcripturis quàm harum oracula vereri, & merito loco habere perrexerunt. Quod genus hominum & hæc ætas habuit, adeò quidem præfractos & peſtilentes, ut inauditis antea diſſenſionibus perſecutionibusque Eccleſiæ ſeſe ipſas mutuis contentionibus afflixerint: nec parum nocuerit Principum furor, qui partium factione & aſtutia circumventi & perſuaſi orthodoxa & frequentiſſimis conventibus recepta dogmata, perinde atque impia & hæretica non modo Epiſcoporum morte, carcere, & exiliis, ſed aliorum quoque fidelium non paucorum caſu & internecione perſequebatur: contra verò impia & fidei ſcripturarum undique adverſa nugamenta, quæ curioſe illi & immodice ſubtiles defendenda receperant, perinde atque orthodoxa & Apoſtolica tuebantur. Hæreſiarcharum præcipui erant, Arrius Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, Manes quidam Perſa, Donatus Numidiæ Epiſcopus, & Pelagius Monachus natione Britannus. In Arrio quem Conſtantini imperium excepit, eruditio multifaria fuit, qua ſi abuſus non fuiſſet, locum inter excellentes Eccleſiæ Profeſſores aſſequi potuiſſet. Manes fœdi erroris author Diocletiano imperante emerſit, à ſuis poſteà nominis invidia declinata Mannes dictus, velut refert Auguſtinus, quo minus dogma ſuum furioſum elevari nominis præſagio poſſet. Donatus Conſtantini filiis imperantibus ea fere animi cònfidentia & ſupinitate fuit, qua fuerat ætate prima Novatus; quem inſecutus Pelagius Arcadio & Honorio imperantibus, longè omnes præſumptione & fiducia ſuperavit. Atque hoc etiam nocentior fuit error, quo hic carnis induſtriæ & jactati arbitrii humani libertati plauſibilior videbatur. Ut enim in fœminis comparatum videmus, ut nullæ magis formæ quam quæ minime ſunt formoſæ, ſic in naturæ infirmitate fieri cernimus, ut nullis præconiis illa magis oblectetur magisque aures arrigat, quàm quæ ſibi nihil non tribuunt & aſcribunt. Carnem enim omnem ſui amantiſſimam eſſe, ſibique nihil non tribuere ſolere, Propheticæ & Apoſtolicæ ſcripturæ teſtantur. Coercendorum autem Hæreticorum cum hac ætate longe expeditior ratio eſſet ad manum ſanctiſſimis Eccleſiarum rectoribus, quàm anteacta ætate fuiſſet, libertate videlicet Principum dono permiſſa, ut omnibus à partibus orbis unum aliquem & condictum ad locum confluí poſſet.

Niceæ Bythiniæ adverſum Arrium ſynodus Conſtantino volente & exigente eſt celebrata. Prima quidem omnium à ſynodo illa Apoſtolorum, cujus in Actis meminit Lucas: neque alia unquam antea οἰκουμενικὴ ſeu (ut vocant) *univerſalis* habita. In qua cum aliis multis controverſis dogmatibus certa ratio è ſacris oraculis præſcripta eſt, tum Arrii blaſphemo errori magna rei deliberatione obviatum eſt, gradus quoſdam in Trinitate ita ſtatuenti, ut filium ſubſtantia alia à patre, & quidem factum, hoc eſt creatum, diceret: Spiritum autem Sanctum Deum eſſe negaret. Cui errori cum ſcripturæ pluſculæ perperam intellectæ blandirentur, mox paulo à ſequacibus ejus ita maligne acceptæ & à ſenſu ſuo nativo & orthodoxo detortæ ſunt, ut quicquid de Chriſti perſona duabus naturis conſtante, juxta humanæ naturæ proprietatem diceretur, hoc ipſum omne nullo habito diſcrimine ad naturam alteram, puta verbi increati & æterni, referrent & perficaci contentione accommodarent. Qua in re factum eſt (quis crederet?) ut & Conſtantius Imperator patre Conſtantino jam humanis exempto, veneno Arianorum quorundam (ut eſt vaferrimum Sathanæ artificium) rectiſſimis verſutiis imbibito ita mente motus fuerit, ut quas intulit noſtris clades & ſtrages, illarum perſecutionum non admodum abſimiles fuerint, quæ prima ætas ab Ethnicis magna Eccleſiarum clade perpeſſa eſt. Levis autem horum erat pœna, qui exilio eſſent multati. Quorum in numero ex Græcis erat Athanaſius Alexandriæ Epiſcopus præſentiſſimis inſidiis longo tempore agitatus: ex noſtris autem Hilarius, quem ſuos de Trinitate libros exulem ſcripſiſſe proditum eſt. Porro longè poſtea eadem rabie concitatus Imp. Valens, nihil mitior Conſtantio, (ſi Oroſio credimus) author

author fuiſſe exiſtimatur & Gotthis & Vandalis (fortiſſimis Germanorum nationibus in provincias ingreſſis) quo fidem Arrii reciperent. Unde & major & diuturnior facta diſſenſio & afflictio, hoc magis poſtea nocuit quo plures illi provincias obtinuerunt, nec quieta manere potuit à Vandalis invaſa Africa, quam D. tamen Auguſtinus paulo antea ingenti qua fuerat uſus diligentia & contentione paraverat. Hilarius author eſt, Conſtantium, quo plures in ſuam hæreſin traheret, ea verſutia uſum, ut Epiſcopis benedicentibus caput ſubmitteret, pluſculis cenſum capitum remitteret, multis vectigalia donaret, veræ videlicet religioni conſulturus, quum veram interim & orthodoxam ſcripturarum fidem oppugnaret & affligeret. Conſtat ſane nullam unquam vel hujus vel primæ ætatis hæreſin extitiſſe, quæ majores vires eundo acceperit, vel motu majore Eccleſias minime alioquin fide & religione diverſas colliſerit. Quod quidem totum temeritati tributum eſt. Non poteſt enim non difficile & periculoſum eſſe pietatis negocium, quem qui rerum potiuntur, maligne perſuaſi & artibus circumventi ceu pium & orthodoxi jubent & edicunt, quod ipſiſſima cum pietate diſſentit.

Atque hoc minus Donatiſtæ quàm Arriani nocuerunt, quod ipſorum intellecto & proſpecto dogmate nullo unquam Monarchæ favore ſint excepti. Sola Africa peſtem illam pertulit. Donatus enim dubium quibus furiis agitatus ſermonem ſparſit in vulgus, nec paucis Epiſcopis perſuaſit, Eccleſias Africæ priores Diocletiani perſecutione ſcripturam ſacram Ethnicis prodidiſſe & tradidiſſe: mox multis ſuam in ſententiam tractis ita cerebroſe tumultuatus eſt, ut & ſuam ſolam veram eſſe diceret Eccleſiam Chriſti, nec aliis juſtitiæ profeſſionem quàm ſuis permitteret. Deinde Epiſcopis Macario & Cæciliano Carthaginenſ. graviſſime accuſatis, ita ſe ſuoſque omni commercio orthodoxorum ſubduxit, ut & altare (ceu inquit Auguſtinus) contra altare erigeret, & uſu ſacramentorum noſtris negato rebaptizari juberet, quicunque ad ipſum ab orthodoxis defeciſſent. Adhæc ita jactato ſanctimoniæ & innocentiæ nomine, ut qui ſectæ ejus eſſent, ſine peccato eſſe ſeſe & vivere profiterentur: neque ullo loco noſtros vel commercio hilariore vel etiam conſeſſu honorificentiore dignaretur. Cœperat malum ſub Conſtantio, nec parum uſque in Honorii imperium auctum fuit, doctiſſimis etiam viris, accurata quidem illa & ſevera ſpecie religionis ſeductis, ab illis in errorem tractis, qui fines Eccleſiæ Catholicæ CHRISTI ſolius Africæ tractu circumſcripſerant. Nam & poſteri Donati rejectis ſemel Eccleſiis orbis omnibus ſibi ſolis & doctrinæ puritatem & uſum ſacramentorum legitimum vendicabant, ut ſolos etiam ſe catholicam Eccleſiam dicere non vererentur. Pars horum incertis ſedibus vagi *Circumcelliones* vocabantur, cenſoria ſibi functione quadã arrogata, jam has jam illas Eccleſias orthodoxorum adorti de plebe ſæpe multos & ipſos interim Epiſcopos fuſtibus cæſos necabant. Nec alia magis cauſſa fuit Maximiano Vagienſi Eccleſiæ in Africa Epiſcopo, quod ad Theodoſium Imp. provocavit, quam quod à Donatiſtis indignis modis eſſet tractatus. Pati enim noluit, ut Eccleſia Chriſti ſuæ curæ concredita Hæreticorum incurſionibus pateret, ſed ultore Imperatore ſervaretur. Multis autem annis, qui de illa factione doctiores habebantur, noſtros, hoc eſt verè pios & orthodoxos Africæ Epiſcopos, rixis pluſquam calumnioſis tanta obſtinatia & intemperie fatigarunt, ut ipſos etiam ad Principes provocatum, & ipſa de controverſia publice cognitum, lites præterea tum primum finitæ fuerint, quæ accuſatione ſuſcepta ipſo Conſtantio imperante radices jecerant, veluti in libris aliquot de habita Donatiſtarum & Catholicorum contentione ſcriptis teſtatus eſt Auguſtinus.

Manichæorum hæreſis ſane ſtulta, ſed noxia tamen & veterum tum Philoſophorum tum Hæreticorum è ſcholis deducta eſt: eo fuco tamen & ſpecie, ut & Auguſtinus vir tantus ante tempus baptiſmi Mediolani ſuſcepti annis aliquot eo malo laborarit, mox errore Domini gratia perſpecto juvenis etiam multis libris in væſana ipſorum dogmata fuerit invectus. Primum Deos duos faciebant, de Marcionis credo ſchola furorem mutuati, bonum videlicet novi teſtamenti & malum veteris authorem. Ea cauſſa vetus teſtamentum abjiciebant, novo tamen & ipſo calumnioſe tractato utebantur, Epiſcopis paſſim Presbyteriſque inſtitutis, qui quidem nuptiis damnatis, æquiores erant fornicationi quàm coitui qui prolem ullam edidiſſet: juſtitiam & perfectionem non minore quàm Donatiſtæ fiducia ſibi arrogantes. Porro incautos & ſimplices admirabili quadam abſtinentiæ & caſtitatis ſimulatione dementabant. Longis enim jejuniis dediti, vino & carne abſtinebant: agros, pecuniam, domus poſſideri à verè Chriſtianis poſſe negabant: animal necare aut arborem excidere nephas ducebant. Animam duplicem, aut certe ut Deos ita duas itidem animas faciebant, alteram bonam boni Dei partem, alteram malam, ſed & ipſam tamen æternam. Ejus rei cauſa differebant Deum etiam bonum iu miſeria eſſe, præterea & pœnitere, & pœnitentiam accipere, & id genus abſurda multa.

Quibus omnibus illud adjiciebant, quod ſatis conſtaret Deum ſummè bonum mali authorem eſſe non poſſe, quia verò conſtaret & malum ipſum eſſe, conſequens foret alium eſſe authorem, unde malum in mundum ingruerit: quem quidem & ipſum Deum eſſe, ut ante dictum, autumabant. Purum hominem CHRISTUM fuiſſe vel Hebion vel Photinus ingeſſerat. Qui autem in errore maxime profeciſſent, eos *Electos* vocabant, adeo ſublimi virtutum culmine poſitos, ut non modo non peccarent, ſed ne poſſent quidem ſi vellent. Abſurdis autem id genus permultis licet impudica quædam atque etiam ſcelerata addiderint, veluti in libro de Hæreſibus innuit Auguſtinus, tamen *Electos* vocabant, qui doctrina & vita in ſpeciem conſumata videbantur: *Auditores* autem, qui perfectorum ſcholam frequentabant. Adeo autem ſerpſit malum non Græcis modo ſed Latinis etiam in Eccleſiis, ut & ætati tertiæ à nobis referendæ, & etiam quartæ, plurimum negotii feciſſe ſit in litteras relatum.

De Pelagio nunc dicemus Hieronymi & Auguſtini contemporaneo: qui ſui perquàm diſſimilis (Monachum enim agebat) ſcripturis quibuſdam humano arbitrio tribuentibus mordicus arreptis adeo ſeſe contra crucem & gratiam Chriſti laude & defenſione noſtra naturæ veluti integræ & ſanæ erexit, ut hominem diceret peccatum omne non de natura, ſed de voluntate contrahere, nec niſi hujus conſenſu illum contaminari, & eam uni arbitrio hominis tribuebat, ut excitare ſeſe ad opus Deo gratum, adeoque emereri Deum, mandata ſervare, & vivere poſſet. Quod quidem homo facundus & eruditus quanta potuit (ut Auguſtinus inquit) argumentatione defendit. Cum è diverſo ſcripturæ tum Propheticæ tum Apoſtolicæ naturam noſtram lapſu vitiatam adeo infirmam & imbecillem eſſe confirment, ut ad emerendum Deum legemque præſtandam prorſus ſit inhabilis, ſed & ſerva ſit peccati & maneat, niſi gratia Dei impium juſtificante ſublevetur. Negabat autem peccatum originis Pelagius, atque hoc magis errorem tuebatur quod parvulos ſine peccato naſci, & majorum culpa vacare, mox autem adultos voluntate peccare ajebat: qui ipſi tamen, ſi vellent, itidem ſine peccato eſſe & juſtitiam operari poſſent. Porro loci ſunt ſcripturæ nonnulli, quibus Deum ſæpe voluiſſe innuitur, hominem autem noluiſſe. Ita enim & Chriſtus Matth. 23. *Quoties* (inquit) *volui congregare, ô Hieruſalem, filios tuos, quemadmodum congregat gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſti.* Qui locus ſane ita & velle & nolle homini tribuere videtur, velut ſuapte natura homo aliquid poſſit. Nec abſimile vero eſt his animatum Pelagium hoc audacius in errore perſtitiſſe, quo plauſibilius erat dogma ſcripturis manifeſtis quidem in ſpeciem, ſed parum tamen conſiderate expenſis & collatis, confirmatum. Idem enim Chriſtus, qui noluiſſe Hieruſalem dixit, in eodem Evangelio Matthæi cap. 13. negat illis datum, ut velint uſque adeo, *ut vel videntes non videant & audientes non audiant nec intelligant*. Quæ ſi Pelagius obſervaſſet, arbitrii, libertati non tam temere detuliſſet. Socios erroris habuit Julianum quendam & Cœleſtium doctos viros, qui libris ſparſis tueri Pelagium, quodque affirmaſſet locis aliquot D. Cypriani, Hilarii, Ambroſii, adeoque Hieronymi ipſius & Auguſtini libris paſſim deceptis detortiſque defendere & perſuadere ſunt conati. Verum hæreſin illam tam blaſphemam, tamquam arrogantem & ſupinam DD. Patres Hieronymus & Auguſtinus longe doctiſſimis lucubrationibus ita ſunt adorti, ut confecta prorſus hydra illa pluſquam lernæa videretur, vindicatis & ſcripturis & Patrum locis quibus illi eſſent abuſi. Nam & ab Hieronymo Cypriani locus defenditur ab illis calumnioſe citatus in libris dialogorum, qui hodieque contra Pelagianos ſcripti leguntur. Nec parum laudatus ab ipſo Auguſtinus ob ingenii præſtantiam, quam in illa ſua cum Pelagianis pugna oſtendebat. Auguſtinus etiam ipſe ſeſe tueri & à tortuoſis illorum ſtrophis defendere coactus eſt, à calumnia defenſis interim & Hilarii & Ambroſii & Hieronymi locis quibuſdam, quæ horum quidem verbis, ſed longe alio ſenſu, adducebant, quam illi ſcripſiſſent. Tribuere autem videbantur orthodoxi illi Patres libero arbitrio, velut hoc ipſo ad Chriſtum converti, mandata perſequi, & favorem emereri, adeoque ſine peccato eſſe & vivere homo poſſet: verum non de illo arbitrio ſentiebant, quod lapſu Adæ vulneratum tyrannide peccati ſervire coactum eſt, ſed de iſto ſolum quod initio & ante lapſum Adamo donatum fuit, & quod poſt lapſum gratia Chriſti illuminante & erigente ſanatum eſt. Id quod in nobili illo ſuo de Natura & gratia contra Pelagianos ſcripto libro Auguſtinus fuſiſſime explicavit. Quare & ipſe Pelagius haud longe poſtea celebribus in ſynodis hujus ſecundæ ætatis damnatus eſt, & dogma diverſum ſcripturis cogentibus omnium conſenſu receptum eſt. De Arbitrio ſcilicet hominis miſero, peccatoque & iræ obnoxio, nec legi perficiendæ præſtandæve, neque ulli bono operi, quod placere modo Deo poſſit) idoneo, niſi Chriſti gratia ſublevetur (ſive quod idem eſt, niſi fide in Chriſtum illuminetur. Sunt igitur apud Hieronymum adverſum Pelagia-

Pelagianam illam ſeu potius Luciferianam confidentiam arbitrii loci pluſculi & perpulchri, quorum ille præcipuus (omnes enim enumerare hujus inſtituti non eſt) qui lib.3. Dialog. ubi locum Pauli 2. Corinth.3. cap. *Quod non idonei ſimus vel cogitare aliquid ex nobis*, &c. in hæc verba legitur: *Adhuc audemus per liberum arbitrium ſuperbire & abuti beneficiis Dei in contumeliam largitoris, cum idem vas electionis apertiſſime ſcribat: habemus autem theſaurum illum in vaſis fictilibus, ac abundantia fortitudinis noſtræ ſit ex Deo, & non ex nobis: unde ex alio loco retundens hæreticorum impudentiam loquitur: qui gloriatur, in Domino glorietur*, &c. Et in eodem in libro paulo infra: *Omnis hominum fortitudo marceſſit & deperit, ſi à Dei auxilio deſeratur. Nemo* (inquit Chriſtus) *venire poteſt ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eum. Quando dicit: nemo poteſt venire ad me, frangit ſuperbientem arbitrii libertatem, quod etiamſi velit ad Chriſtum pergere niſi fiat iſtud quod ſequitur* (*niſi pater meus cœleſtis traxerit eum*) *nequaquam cupiat & fruſtra nitatur.* Hactenus Hieronymus. Cujus ſenſum clariſſime & ad faſtidium uſque Auguſtinus proſecutus eſt. Unus enim ipſe ſtudio, labore, induſtria & vigilantia (quo veritas fidei ſcripturis & gloriæ Chriſti vindicantur) omnes illos longo intervallo ſuperavit, à quibus hac ætate adverſum Pelagii perniciosiſſimum dogma pugnatum eſt. Sed & privatim illuſtres ejus ſententiæ eliguntur, quarum illa una eſt, quæ legitur in expoſitione ejus in Pſalmo trigeſimo primo. *Opera ante fidem non ſunt vel bona vel accepta Deo. Non enim ſunt bona, quamdiu de radice bona non ſuccedunt*, &c. Pſalm. 21. *Niſi formaret te Deus ad bona opera, non noſceres niſi opera tua mala.* Item Pſalm. 65. *Gratia Dei operaris, non viribus tuis*, &c. Pſalm. 118. *idem rogandum eſſe Deum, ut quod à ſe præceptum eſt, largiatur.* Et ibidem Sermon. 5. *Viam ſuam dirigere nemo poteſt, niſi Deo regente & faciente*, &c. Et Pſalm. 134. *Nemo* (inquit) *incipit bene vivere niſi à fide*, &c. Ad hunc modum Auguſtinus quotidianis ſuis in concionibus Eccleſiam ſuam docuit, quod facere recte non potuiſſet niſi favore publici conſenſus orthodoxorum & doctrinæ ab omnibus piis vulgo recepta veritate nixus fuiſſet.

Porro non hanc modo inſaniam liberi arbitrii contra gratiam extollendi patres illi hujus ætatis magna gravitate damnarunt, ſed minime etiam ferendum eſſe, ſcriptura decernente, docuerunt, perfectionis nomen ampulloſum & inflatum in ullis fidelibus Chriſtianis, quantiſcunque donis gratiæ & fidei inſignibus. Trahit enim & hæc opinio perſuaſionem quandam virium noſtrarum tamquam eximiarum poſt acceptam gratiam, velut & ipſis jam ſanatis (ut ſic dicam) poſtliminio reverſis haud parum præmii debeatur meriti reſpectu. Quod venenum Pelagiano illi vicinum primùm ita incautas mentes ſtupore ſubvertit, ut & ſibi tribuere velut ex ſe bonis, & frigide agnoſcere gratiam donatam & Chriſti meritum, quo ſolo nitendum erat, pergant: Præterea iſtam fiduciam ſui, quæ omnium peſtilentiſſima φιλαυτία eſt, vanæ gloriæ & Phariſaicæ confidentiæ ſeminarium eſſe videre negligant. Sicut idem viribus ſuis & merito fiſus Pelagius non dedit, quando ad viduam quandam, quæ ſancti orare debeant, (ſi Hieronymo credimus) inter alia in hæc verba ſcripſit: *Ille merito ad Deum extollit manus, ille preces bona conſcientia fundit, qui poteſt dicere: tu enim noſti Domine quam ſanctæ, quam innocentes, quam pure ſint ab omni fraude & injuria & rapina, quas ad te expando manus, quam juſta, quam immaculata labia & ab omni mendacio libera, quibus tibi, ut mei miſerearis, preces fundo*, &c. Sic ad viduam illam Pelagius, arrogatu nimirum innocentiæ pluſquam phariſaico ſibi primum juſtitiam tribuens, deinde & Dei opem veluti ſibi debitam agnoſcens. Cui non poſſunt non ſimillimi eſſe, qui poſt acceptam gratiam ita faveant factis ſuis ſtudiiſque & operibus, fructibus ſcilicet fidei, ut quod boni ineſt, ſuum ad meritum magis quàm ad meritum Chriſti & gratiam per ipſum acceptam ingenti errore adſcribant. Juſtitia enim & perfectione ſupini, & in Chriſtum ſervatorem ingrati non medico tot modis merenti, ſed ſibi ipſis, adſcribunt quo ſani ſunt: ſed neſciunt hoc ſe minus juſtos & perfectos, quo ſibi magis horum nominum titulis blandiuntur. Quare optimè & pientiſſimè ab illuſtri hujus ætatis ſcriptore D. Hieronymo libro 3. Dial. iis verbis Pelagio reſponſum eſt: *Chriſtiani eſt hæc an Phariſæi ſuperbientis oratio, qui etiam in Evangelio loquebatur: Deus, gratias ago tibi, quod non ſim ſicuti cæteri homines, raptores, injuſti, adulteri?* &c. Et libro primo, Dialog. adverſus eundem in hunc modum ſcripſerat: *Tunc ergo juſti ſumus, quando nos peccatores fatemur, & juſtitia noſtra non ex proprio merito, ſed ex Dei conſiſtit miſericordia, dicente ſancta ſcriptura: Juſtus accuſator eſt ſui imprimis ſermonis. Et alio loco: Dic tu peccata tua ut juſtificeris. Concluſit enim Deus omnia ſub peccato, ut omnibus miſereatur. Et hæc hominis*

Digitized by Google

minis ſumma eſt juſtitia, quicquid potuerit habere virtutum non ſuum putare eſſe, ſed Domini qui largitus eſt. Hactenus Hieronymus: qui eodem libro locum Apoſtoli ad Phil.3. exponens indicat Apoſtolum ſuo ipſius exemplo demonſtraſſe, *nihil adeo in hominis Chriſtiani vita quantiſcumque conatibus contendente perfectum eſſe, quin ipſo relicto ad potiora & excellentiora perveniri poſſit, ut quod hodie perfectum putamus dum ad meliora & priora extenditur, cras imperfectum fuiſſe convincat.* Atque ita per ſingulos gradus dum vel ipſe Apoſtolus nunquam in ſtatione, ſed ſemper in curſu eſt, imperfectum docet quod homines putabamus eſſe perfectum, ſolamque perfectionem & veram juſtitiam Dei tantum virtutibus coaptandam. *Hæc eſt enim*, inquit Hieronymus, *vera ſapientia imperfectum ſe eſſe noſſe*, atq; (ut ita loquar) cunctorum in carne juſtorum imperfecta perfectio eſt. Idem author in Epiſtola ad Cteſiphontem, argumentum à diſcipulo quodam Pelagii concinnatum his verbis recitat: *Si nihil ago abſq; Dei auxilio & per ſingula opera ejus eſt omne quod geſſero. Ergo non ego qui laboro ſed Dei in me coronabitur auxilium, fruſtraque dedit arbitrii poteſtatem quam implere non poſſum, niſi ipſe me ſemper adjuverit. Deſtruitur n. voluntas quæ alterius ope indiget. Sed liberum dedit arbitrium Deus, quod aliter liberum non erit niſi fecero quod voluero*, &c. Poſtremo ſic colligebat ille diſcipulus: *Aut utor ſemel poteſtate quæ mihi data eſt, ut liberum ſervetur arbitrium: aut ſi alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me deſtruitur*, &c. Atque verba his verbis reponit Hieronymus: *Qui hæc dicit, quam non excedit blaſphemiam, quæ hæreticorum venena non ſuperat. Aſſerunt ſe per arbitrii libertatem nequaquam ultra neceſſarium habere Deum, & ignorant ſcriptum: quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Magnas agit Deo gratias* (Pelagius) *qui per libertatem arbitrii rebellis in Deum eſt, quam nos libenter amplectimur, ita duntaxat ut agamus ſemper gratias largitori, ſciamusque nos nihil eſſe, niſi quod donavit in nobis, ipſe ſervaverit, dicente Apoſtolo: Non eſt volentis neque currentis ſed miſerentis Dei. Velle & currere meum eſt, ſed ipſum meum ſine Dei ſemper auxilio non erit meum. Dicit enim idem Apoſtolus: Deus eſt qui operatur in nobis velle & perficere.* Huc uſque locum Hieronymi retulimus. Pari modo & Auguſtinus multis in libris graviſſime admonet, cavendum nobis ne in ulla bonitate operum velut noſtra efferamur, aut quidquam in illis tanquam nobis debitum fiduciæ collocemus, ſed hanc ſolam illi eſſe tribuendam, cujus gratia in lucem è tenebris vocati & ex iræ filiis filii Dei facti ſumus. Primum in commentario in Canonicam Ioan. ſuper illo: *Charitas ex Deo eſt*, &c. *Nec initium* (inquit) *ex nobis & perfectio ejus ex Deo. Et ſi charitas ex Deo, tota nobis ex Deo eſt. Avertat enim Deus hanc amentiam, ut in donis ejus nos priores faciamus, poſteriorem ipſum.* Deinde in libro De gratia & lib. arb. c.6. *veriſſime* (inquit) *dicitur, quod dona ſua coronat Deus, non merita tua*, & ſequenti cap. *Si Dei dona ſunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua tanquam tua merita ſed tanquam merita ſua*, &c. Idem in Pſal.36. *Si* (inquit) *Dominus greſſus hominis non dirigeret, adeo pravi eſſent ut ſemper per prona irent & ſemitas curvas ſequendo redire non poſſent*, &c. Unde & nobile ejuſdem dictum in Pſ.118. Serm. 5. *Viam ſuam per ſe nemo corrigere poteſt niſi Deo regente & faciente.*

Proinde ætas hæc ſecunda, quam Argenteam vocamus, ſummam curam adhibuit, ne ſcripturæ ſanctæ, quæ homini meritum bonorum operum & præmium etiam juxta parabolam Chriſti de talentis commiſſis adſcribunt, ſuperba carnis præſumptione vitiarentur, & ipſa quæ ſoli Deo per filium Chriſtum debetur gloria regnantis fidei non Deo, ſed homini velut ex ſe merenti tribueretur. Cum certum interim & indubitatum ſit, ita merita noſtra ſe habere, ut ſi vel maxime divina nobis ipſa clementia in verbo ſcripturæ communia faciat, interdum ceu propria ſint; depingat, tamen ſumma boni & quicquid eſt meriti ſufficientiæque Deo ipſi gratis nos vocanti & ſananti adſcribi debeat: contra, quicquid eſt mali & peccati, idipſum ſolis nobis acceptum ferre oportere. Quod ipſum dum cogitat animus ſcientia fidei imbutus, fit ut præſumptionem, ſuperbiam calce premat: humilitatem autem peccata confitentem in corde locet, & cum Rege Prophetico dicat: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Inveniemus* enim *nos peccatores, cum in ſcripturis ſanctis contemplati fuerimus quantumcunque profecerimus*, ſicut in Pſalmo 140. ſcripſit Auguſtinus. Quod enim peccatur à nobis etiam gratia præditis, noſtrum hoc eſt, noſtræ infirmæ naturæ eſt; quod bene agitur, de beneficio eſt Dei. Quare nihil jactandum glorioſe aut nobis confidenter tribuendum maximi hujus ætatis viri ex invincibilibus ſcripturis demonſtrarunt.

Digitized by Google

Omnem enim ſufficientiam noſtram ex Deo eſſe, ipſe Paulus altera ad Corinth. capit. 3. docuit, *Perfectos* alicubi vocans, qui hoc ſano ſenſu ſunt præditi, ut dum perfecti videntur lege carnis in ipſa perfectione imperfectionem, hoc eſt infirmitatem & peccatum, agnoſcamus & confiteamur. Quando & Gregorius alius ætatis ſcriptor ingenue agnoſcat, *Homines in opere omni etiam bono peccare, non quod id quod doni gratia juxta legem ſpiritus bonum eſt, ea ipſa ex parte ſit malum* (quis enim ſanus ita ſentiat?) *ſed quod natura noſtra lege peccati gravata non præſtet aut digne ſatisfaciat, eo modo quo deberet quod præſtat & facit.* Unde illud Chriſti eſt: *Cum omnia feceritis, dicite ſervi inutiles ſumus.* Quod enim debuimus, fecimus. Item illud Pſalmiſtæ: *Si iniquitates obſervaveris Domine, Domine quis ſuſtinebitur?* Eſt enim natura noſtra per ſe invita ad præſtandum quod lege jubetur, & quod in ipſa eſt legi non conſentit, ſed repugnat, quod abunde c. 7. ad Roman. demonſtravit Apoſtolus. Eximiæ igitur gratiæ eſt Chriſti, qua *qui gloriantur in Domino gloriantur*, juxta Apoſtolum. Pugnat enim gloriari in Domino & ſimul alte de nobis ſapere, aut noſtris operibus meriti perſuaſione blandiri. Veriſſime enim dictum eſt ab Auguſt. in Pſal. *Si vis alienus eſſe à gratia, jacta merita tua*, &c. Quod quidem non ea cauſa dictum eſt, velut nullum ſit meritum noſtrum, cum clare ſcriptura & meritum agnoſcat operum charitatis & mandatorum Chriſti, & præmium etiam merentibus ſtatuat, quemadmodum nihil de proximo merentibus pœnam. Verum meminiſſe oportet quod talentum, quod Dominus nobis ad uſuram faciendam contradidit, non noſtrum eſt, ſed Domini, qui ratione ſubducta non talentum modo, ſed & uſuram per talenta factam ſibi vendicat: ſervum autem, qui accepto talento nihil lucratus eſt, in tenebras exteriores rejici jubet. Perinde enim faciunt, qui bonorum operum meritum velut de ſuo natum ſibi arrogant, atque ii ſolent qui de ſorte aliena uſuram cum faciant, non tam uſuræ quàm ſortis poſſeſſione efferuntur: quibus profecto nihil odioſius, nihil ingratius eſt. Nam & Apoſtolus: *Fratres* (inquit) *mei dilecti ſtabiles ſitis, immobiles, abundantes in opere Domini, cum ſciatis quod labor veſter non eſt inanis in Domino*, &c. Non inanem futurum ait laborem noſtrum, verum non in nobis aut ex nobis, ſed in Domino, hoc eſt in gratia & miſericordia Domini, qui ſua nobis perinde atque noſtra ſint communefacit, quodque revera ſuum eſt hoc nobis adſcriptum nullius indigus æternis præmiis compenſat. Hanc fidei ſcientiam qui non habent, ne ſpiritum quidem, qui ex Deo eſt, habent. Per hunc enim ſcimus, quæ donata ſunt nobis.

Atque hæc quidem de arbitrio & merito ex hujus ætatis Patribus: hoc fuſius referendum eſſe putavi, quo vehementius admiratus ſum eſſe potuiſſe inſecutarum ætatum homines, qui hæreſin tam fœdam, & tam evidentibus ſcripturis Patrum tanta diligentia confoſſam & repreſſam, admittere iterum & inter orthodoxa dogmata habere non dubitarint. Ad inſtitutum autem, ut revertamur: in Arrianis oppugnandis primas tenuit apud Græcos Athanaſius: apud Latinos Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, præcipui habentur. Donatiſtæ, Auguſtini ferè induſtria ſunt oppreſſi. Nec ſatis ſcio, an ullus alius Manichæorum inſaniam magis eruditè & piè magis repreſſerit. Illud certum eſt, neminem ex Patribus Pelagii dogma majore diligentia confutaſſe. Extitit quidem hac ipſa ætate Priſcilliani Hiſpaniarum Epiſcopi hæreſis, partim de Manichæis partim etiam de Pelagii fonte deducta: verum *cito eſt* (ut ait Hieronymus) *non modo totius orbis authoritate, ſed etiam ſæculi gladio damnata.*

Non tacendum vero quod lib. 2. adverſus duas epiſtolas Pelagianorum ſcribit Auguſtinus, aduſque ſuam ætatem & imperium Honorii pauciſſimas hæreſes fuiſſe, quæ neceſſitatem ſynodorum Eccleſiis orientis & occidentis impoſuerint, ſed ſuis quaſque locis oppreſſas fuiſſe, maximè illas quæ ſanctis ſcripturis traditionibuſque catholicis palàm adverſarentur. Doctrinam quidem tantum, non etiam vitam Hæreticorum inſectabantur Epiſcopi hujus ætatis. Et ad Donatum Africæ Proconſ. ſcripſit Auguſtinus, *Non decere ut Præſides Eccleſiarum in vitam quantumvis immanis Hæretici quicquam moliantur, ſed magis ne ſupplicio afficiantur, intercedant, & ut convertantur curam adhibeant.* Oportet enim eſſe hæreſes in Eccleſia Paulo teſtante, quo qui probati ſunt manifeſti fiant. Exercita n. eſt ab Hæreticis Eccleſia Catholica, & (ut inquit Auguſtinus) *ex iis qui male ſentiunt, probati ſunt qui ſentiunt bene. Multa n. ait, latebat in ſcripturis, & cum præciſi Hæretici, quæſtionibus agitaverunt Eccleſiam Dei.* Atq; ita factum, ut exorto Sabellio diſerte loqui de perſonis Trinitatis Eccleſia aſſueverit. Nec erat tã probe nota multis amplitudo pœnitentiæ Chriſtianæ, quàm poſt Novatum innotuit. Arrius & ipſe anſam dedit noſtris hoc ulterius aſſerendi coæternam divinitatem Trinit., quo ſeveri' in illam invectus eſt. Sic & Manes, ut antea Valentinus & Marcion, infame reddidit Chriſtianis immodicum ſtudium Philoſophiæ. Donatus, quam

Digitized by Google

quam oppreſſurus erat Eccleſiam, eandem ipſe transfuga majore cognitione veritatis fundavit. Pelagius autem è Stoa progreſſus tantiſque & doctrinæ & eloquentiæ præſidiis armatus, hoc magis eminentem facit gloriam Crucis & meriti Chriſti, quo inſolentius merito hominis & arbitrii libertati patrocinari conatus eſt. Uſque adeo omnia his qui credunt, in bonum operantur: & cauſa ſit evidens, cur ferre nos Hæreticos oporteat. Jus cogendi certe nullum hujus ætatis miniſtris fuit, & cauſæ religionis apud civiles magiſtratus frequenter actæ ſunt, provocatione hinc ad Imperatores facta, ſi qua de re iniquius cognitum fuiſſet. Cogebant Imperatores curabantque edictis, ne eſſent amplius qui ſcripturis manifeſtis eſſent convicti. Ea in re curabant Epiſcopi, ne quid durius ſanciretur quam Chriſtiana modeſtia ferret: ſublatiſque, quantum in ipſis erat, capitalibus ſententiis Reges orabant, ne graviores, quam pecuniarias pœnas & damna pertinacibus infligerent, & locum pœnitentiæ vel ſeræ relinquerent. Auferre enim hæreſes, ne ſint, vix poſſunt, arceri duntaxat, ne noceant aut offendant, neve in ulla Eccleſia moleſti ſint, poſſunt. Ad hunc enim modum & cum Donatiſtis actum eſſe Auguſtinus ſcribit, qui & librum de Donatiſtarum correctione compoſuit. Porro quanti laboris & periculi res ſit confligere cum impiorum dogmatum authoribus, & tutores impietatis ſcripturarum panoplia adoriri, adeoque fidei Chriſtianæ veritatem ſuam vindicare præſente religionis controverſia triginta jam annis & amplius durante ſatis ſuperque experti ſumus.

Et tamen hæc ſecunda tam nobilis ætas, quemadmodum & prima, non hoc ſolo tam gravi & violento turbine agitata eſt: alia tempeſtas Juliani Imperatoris perfidia exorta eſt. Erat hic Conſtantii fratris Conſtantini Magni filius ſpectata indole, adeoque ad litteras bonas & omnifariam notitiam prona docilique, ut apud Conſtantinum Imp. fratrem ſuum patruelem, quanquam diſſimulantem vel eo ſolo nomine magnam in invidiam inciderit: animum tamen ejus multa fama celebrem amantemque Chriſtianæ religionis impii præceptores demum adeo corruperunt, ut Cæſar factus Conſtantio volente, mox vero in Galliis rebus proſpere geſtis Auguſtus à militibus dolente Conſtantio appellatus, palam paganiſmo favere & noſtros palam odiſſe occeperit. Ac primum quidem vacillans & fluctuans nunc hos nunc illos amplectebatur, reſtitutis ab exilio vel orthodoxis Epiſcopis, quos Arrianis favens Conſtantius detruſerat. Favebat & Judæis, nec obſcurè ſignificabat varietatis tam lubricæ & inconſtantis non pudere ſe, quo citius ſuſcepti imperii ſui initia publico omnium ordinum hominumque favore confirmaret. Id enim aſſecutus, perfidiæ jam manifeſtæ blaſphemiam etiam conjunxit, Jeſum Servatorem, quem antea erat veneratus, per contumeliam Galilæum appellans. Primum omnium de opprimendo Chriſtianiſmo ea ſuſcepit conſilia, ut & à ſanguine & cædibus abſtinendum ſibi duxerit. Nec alia magis via gravandos Chriſtianos decreverat, quam ut contemptos abjectoſque nec munere ullo nec honore dignaretur: brevi futurum ratus, ut noſtri, qui paucorum ante ſe principum favore evecti eſſent, veterum Deorum ſacris revocatis premi iterum & ad nihilum redigi poſſent. Rem ergo adgreſſus Chriſtianos paulatim & publicis non pacis modo, ſed & belli functionibus cum honore & dignitate conjunctis deſtituit; mox & artium & doctrinarum profeſſione interdixit. Martyrum monumenta, ſi quo loco honoratiore poſita eſſent, ſubverti curavit. Templa Deorum à Conſtantino claudi juſſa reſcriptis quaquaverſum miſſis aperuit. Sacerdotia locupletata & novis quibuſdam diſciplinæ legibus emendata revocavit, tanta quidem contentione venerandorum Numinum, quorum auſpiciis (ut putabat) res imperii creviſſent & confirmatæ eſſent, ut urbes omnes cruore victimarum velut novo & multis annis interdicto polluerentur. Mirum autem ne militari quidem ingenti cura coërceri Julianum potuiſſe, quin & calamo nocere Chriſtianis perrexerit. Septem enim libros in ipſa adverſum Parthos expeditione contra Chriſtum ſcripſit, obſervatis paſſim utriuſque Teſtamenti pluſculis locis pugnare in ſpeciem aut abſurda quædam prodere viſis, quos homo perverſus & mente captus tanta dicacitate & ſcurrilitate ſurſum deorſum jactavit probando, ut vel hac una cauſa *rabidum* cum *canem* vocitarit Hieronymus, & ipſis ab Ethnicis exiſtimatum ſit, divina cum ultione periiſſe, qui gloriæ avidiſſimus omnium hominum favorem captare conſueviſſet. In reditu enim à Parthis, quos jam multis oppidis receptis fugarat, victor ipſe præter omnium opinionem ab hoſte Perſa ſubitò incurſante petitus, teloque in latus ſancius haud multis poſtea horis vulnere extinctus eſt: Dignum ſane monſtrum, quod non in acie, ſed in angulo trucidaretur. Eo enim modo Gallus frater ejus, quem & ipſum Conſtantius Cæſarem fecerat, propter inſignem animi malignitatem percuſſoribus ſubmiſſis trucidatus fuerat. D. Hieronymus, qui vita ſua maturiore (ſicuti & Ambroſius & Auguſtinus) non longe à fine hujus ſecundæ ætatis abfuit, ſcribit ſe puerum adhuc & in grammatico ludo exercitum Juliani morte nuntiata ab Ethnico homine audiviſſe, qui

Iudens

ludens dixerit; *quomodo Chriſtiani dicunt Deum ſuum patientem & ἀνεξίκακον? nihil iracundius, nihil hoc furore præſentius, ne modico quidem ſpacio indignationem ſuam differre potuit*, &c. Merito igitur inter ſuos Divos relatus eſt, qui ab unius Dei cultu tantopere ſeparatus & ultione divina vel ſuis hoc fatentibus percuſſus fuerat. Nec eſt quod dubitemus, quin ſi longiorem ei vitam ultor ille perfidiæ donaſſet, tam brevi tempore paci & tranquillitati Eccleſiarum omnium abeſſe potuiſſet, quàm ejus antea patruus Conſtantinus profuerat: nec minus damni illaturum fuiſſe religioni inſidioſa ſua quamvis ſanguine carente perſecutione, quam ante multo cum ſanguine credentium Ethnici Imperatores contuliſſent. Hæc igitur procella Juliani fuit, hic turbo ad pietatis ſubverſionem excitatus, Conſtantii quidem & Valentis conatibus, ut diſſimilis, ita etiam longe mage noxius. Illi enim prætextu juvandi Chriſtianiſmi Chriſtum ipſum ſcelerati dogmatis aſſertione obſcurabant: Sic doctrina Chriſti, quam antea profeſſus fuerat, perfidiſſime abnegata hoc unum omnibus vocibus contendebat, ut amplitudo imperii cum veterum Numinum revocato cultu Chriſti nomine & religione exueretur.

Atque his quidem malis & incommodis tametſi ſuprà, quàm facile cogitari poſſit, Eccleſia Chriſti Catholica laborarit, rapacibus videlicet lupis undique preſſa & circumſepta, tamen ea etiamdum conſtantia & animoſitate fuit, ut prima illa religionis fundamenta, Puritatem dico Apoſtolicæ doctrinæ miniſteriique æqualitatem & charitatem mutuam nulla non in parte tueretur & cuſtodiret. Nocebat quidem ambitionis quiddam & avaritiæ non nihil in his duntaxat, qui opum & dignitatis illecebris capti ſæculi blanditiis erant irretiti, ut ſupra eſt dictum. Verum tamen à plurimis carpebantur quotidie, quæ à paucis erant commiſſa, & in totum enormibus vitiis locus nullus cedebatur, quæ quidem vel ad morum labefactionem vel ad doctrinæ contaminationem incommodare potuiſſent. Ejus rei argumentum evidentiſſimum fuit, quod ne Principibus quidem orbi imperantibus, ſi quid enormius commiſiſſent, parſum eſt. Et Theodoſium (quis credat?) Imp. Ambroſius ob homicidia licentius, quàm æquitas ferret, indulta, Eccleſiæ communione excluſit. Nota erat & omnium animis inſita ſpiritualium bonorum communio, quam mutuam & gratuitam habent credentes à Patre per ſpiritum fidei filii ſui Jeſu Chriſti in conſortium & civitatem ſanctorum recepti, & membra corporis Chriſti facti, qua unius Catholicæ ſeu univerſæ aut (quod idem eſt) corporis Chriſti myſtici per ſpiritum adoptionis filiorum Dei toto orbe congregati individua comes eſt. Ubicunque enim Eccleſia eſt orthodoxa, ibi eſt & ſanctorum communio, hoc eſt participatio omnium bonorum ſpiritus Chriſti & omnium donorum fidei. Et è diverſo, ubi communio eſt ſanctorum Dei, corpus videlicet Chriſti diverſis è membris ferruminante ſpiritu contractum & conglutinatum, ibi Eccleſiam eſſe Chriſti neceſſe eſt: cujus quia unus ſpiritus, una fides in Chriſtum & omnem doctrinam Chriſti, unus ſenſus, & una voluntas colendi Dei & proximi juvandi conſiſtit & ducat, factum eſt, ut & unitatis nomine numeroſiſſima credentium multitudo comprehenſa ſit, & omnes omnium terrarum Eccleſiæ reipſa una Eccleſia ſit: ſicut ejuſdem etiam unum caput, unum fundamentum, unus lapis angularis, præputii & circumciſionis unica petra Chriſtus eſt. In Chriſtum igitur quidquid baptiſmi interventu per fidem incorporatum eſt, quidquid cœleſti illa civitate donatum eſt, per eandem fidem aſſequitur, quidquid Chriſtus eſt, imo, quidquid Chriſtus eſt, theſaurum ſcilicet incomparabilem gratiæ, juſtitiæ, ſapientiæ, ſanctificationis & redemptionis, hoc uno poſtulato, ut authore innocentiæ & ſanctitatis Chriſto Jeſu cognito jam & perſpecto & per fidem apprehenſo, ipſe veterem hominem concupiſcentiis deturpatum & peccato captivum ponat, & novum induat bene de proximo merentem profeſſione ſinceritatis & veritatis. Hin. ſunt fructus bonæ & fidelis arboris, quæ arborem non faciunt bonam, ſed indicant: nec addunt quidquam arboris vigori, ſed de ipſa ſuam ſumunt, adeo quod boni ſunt non ſibi, ſed ipſi debent arbori. Non n. bonæ ſolum, ſed & malæ arbores fructus edunt: nec ſunt opera vel petra fidei vel theſaurus, ſed è contrario petra operum ipſa fides eſt, quæ theſaurum homini Chriſtum triumphantem ad dextram patris & intercedentem pro ſuis adeo omnis ſufficientiæ plenum, ut inſufficientem vel cogitare nephas. Addere autem velle vel juſtitiæ redemptionis & vitæ nomine, ſumma blaſphemia ſit. Hunc theſaurum dudum poſitum, perque omnia conſummatum & inæſtimabili virtute perfectum, ſpiritus movens & illuminans indicat, fides apprehendit, ſpes in corde collocat, charitas fructu & opere inſignem facit. De hujus theſauri merce precioſiſſima animæ ſitientes & eſurientes ſatiantur ſine ullo pretio, ſed ſola fiducia nihil hæſitante & omnia Chriſto tribuente: quod verbis rotundis Prophetæ, quod Chriſtus ipſe, quod Apoſtoli Chriſti docuerunt. Hæc menſa eſt cœleſtis & vivificæ ſaturitatis, ad quam invitatos gratis ſatiat Dominus, modo qui adeunt, veſte ſint non ſpurca aut ſordida, ſed nuptiali induti.

Hujus rei minime ignara hæc ætas, ſummam totius religionis collocavit in fide, qua ſoli Chriſto ex voluntate Patris honos omnis & gloria omnis tribuitur, juxta illud æterni patris: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo complacitum eſt: ipſum audite.* Ante enim Eſaias dixerat: Omnis qui fidit illi non pudefiet. Sed & filius Chriſtus poſtea: *Amen Amen dico vobis, qui ſermonem meum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam & in condemnationem non veniet, ſed tranſivit à morte in vitam.* Idem alio loco figuram corpori & umbram luci conjungens: *Sicut* (inquit) *Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Quis credit in eum? qui corde contrito & humiliato agnoſcit & cernit, quid in ipſo pater miſericors nobis dederit, donarit, largitus ſit. Quam rem verbo Dei, ut ipſum calamo Spiritus ſancti in litteras relatum eſt, diſcimus & tenemus. Hoc faciunt Eccleſiæ orthodoxæ, non niſi Paſtoris ſui vocem agnoſcentes, hoc Apoſtoli doctores monent & hortantur, ne hominis verbum Dei verbo præferamus.

Qui habent igitur fidem, ſimul & charitatem habent diffuſam in cordibus fide illuſtratis. Quibus donis Sancti Spiritus efficitur, primum ut redempti per Chriſtum non in nobis, qui nihil ſumus, ſed in Domino gloriemur ſecundum ſcripturas: dein ut & nobis nihil privatim vindicemus, ſed omnia ſponte communia habeamus cum iis, quorum omnium nobiſcum miſertus eſt Dominus. Non quærit n. ſua charitas, ſed aliorum utilitati inſervit, nec tam invida aut ſui amans eſſe poteſt, ut quod ſibi gratis & nullo merito donatum eſſe quotidie confitetur, idipſum naturæ lege violata) aliis & ipſa non ſponte & ultro obvenire non comprecetur & optet. Novit hæc & probè tenet omnium Eccleſiarum fides, dona omnia membrorum corporis Chriſti, quæ aliis atque aliis membris privatim donata ſunt, hac ipſa de cauſa communia & gratuita eſſe debere, quod non noſtra bona, ſed Chriſti dona ſunt. Adhæc omnia ea ſinceritate & dilectione à Deo petenda eſſe pro Eccleſia, quam & Eccleſiam orare pro nobis deſideramus. Omnia igitur & gratuita & ſpontanea mutuæ charitatis officia habet communio illa ſanctorum Eccleſiæ Chriſti, quam in Eccleſiaſtico ſymbolo credere nos confitemur, dum dicimus: *Credo ſanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem,* &c. Ut enim fides, quæ donum eſt Spiritus Dei, membra nos facit corporis Chriſti, ita charitas non modo communia habet omnia dona Chriſti in membris omnibus, ſed etiam communia gratuitaque ut ſint, longe maxime curat. Quod enim gratuitum non eſt, charitati aſſcribi non poteſt: nec pietas putanda eſt, ſed cupiditas, quæ in proximo juvando mentis candorem negotio ventris exterminat. Meminiſſe enim oportet credentes unum ſe panem juxta Apoſtolum, & unum corpus eſſe indiviſæ fraternitatis, qui uno de pane domini corpus ſumendo participant & ſanguinem Chriſti communem habent abluentem & repurgantem ab omni peccato, qui de uno calice toto terrarum orbe Chriſti ſanguinem bibunt. Hoc n. myſterio, ſcriptura teſte, non redemptio modo per Chriſtum conſummata, ſed etiam unitas corporis Chriſti & unitatis Charitas omnium membrorum Chriſti annunciatur. Nihil igitur mercenarium habuit vel probavit hæc ætas in donorum ſpiritualium & operum communicatione, ſed veritatem ſcripturæ amplexata ſcivit & cognovit, primum ſua fide juſtum vivere, deinde fide præditum & civitate Dei donatum communicatione donorum ſpiritualium Chriſto authore gaudere, nec eſſe in hominis manu vel pium arcendi à donis Chriſti vel impium ad dona Chriſti adducendi, ſed ejus ſolus eſſe qui juſtificat impium, quique illum illuminat ſolus, & ut quis filius Dei fiat, ſolus author eſt. Per illum, ſi credis, gratuitam habes vitam æternam, & in conſortium reciperis omnium donorum & meritorum Chriſti. Ab illo ſi alienus es, extra corpus ejus es, nec habes quod membris debeas, qui ipſe nec membrum es vivum, neque ullo capitis ſpiritu vel motu vegetaris. Si membrum es tua fide factum, omnia tibi gratis precatur, gratis optat, gratis orat, gratiam Chriſti agnoſcens Eccleſiæ Chriſti fraternitas. Ita enim & abs te orari pro ſe, & rem divinam pretio nullo conſtare non ignorat. Caret enim fermento Phariſaico, & uſque adeo eſt aliena à quæſtu, ut recipere ſe cogi valde doleat, dum vel egeſtate vel ægritudine premitur. Ea enim charitatis liberalitas eſt, ea gratiæ puritas eſt, ut ne ſuſpicionem quidem ferat mercedis præſtitæ, nedum copitæ aut quæſitæ culpam & notam. Veriſſime enim dictum eſt à Hieronymo: *Dona ſpiritualia ſemper viliora fieri, ſi merces media ſit.* Neque rem aliam magis oſtendit & docuit hæc ſecunda ætas, quàm quod & in prima ſcripturis jubentibus defenſum & obſervatum eſt, nihil minus ferre poſſe charitatem Eccleſiaſticæ communionis, quàm beneficentiam cupiditate viciatam. In corpore enim Chriſti, velut docet Apoſtolus, ſpontanea eſt ſollicitaque membrorum omnium conſenſio: quæ

Digitized by Google

quæ niſi gratuita ſit, pura non erit, ſed Simonia fœdabitur. Quod dum fit, non modo nomen, ſed etiam virtutem amittit. Neque erit κοινωνία illa omnium donorum Chriſti inter ſanctos fide, ſpe & charitate præditos, quam Paulus & Lucas tantopere prædicarunt, ſed potius ἐμπολὴ ſive ἐμπορία, hoc eſt negotiatio quædam impurorum ſeque ipſos amantium hominum, quos Petrus Apoſtolus Pſeudoprophetas nominat. Utuntur enim fucatis factitiiſque ſermonibus, & ea docent, quæ non oportet, turpis lucri gratia, de quibus & Paulus admonuit. Verum quod futuros eſſe tales Apoſtoli prædixere, in reliquas ætates illorum mentionem differemus.

Nunc de ſanctis hujus ætatis, hoc eſt fidelibus, dicendum eſt amplius: nec tacendum (etiamſi res propemodum vulgaris & nota eſt) *Sanctos* vocatos fuiſſe prima & ſecunda ætate non eos, qui licet dormiant, à morte tamen ad vitam migrarunt & agunt cum Chriſto, ſed vivos fideleſque qui & fidei puritate & vitæ integritate ſunt commendati. Sed enim & Ethnicis Latinè locutis *Sancti* dicti ſunt, qui vitæ inculpatæ eſſe viderentur. Unde *Sancta conjunx* Maroni dicta quæ caſta, & aliis verbis Horatio *integer vitæ ſceleriſque purus*, &c. qui ſanctus eſſet. Cicero & ipſe ad Atticum ſcribens, Dionyſium Grammaticum, cujus opera multum utebatur, *Sanctum* vocat. Ad Sulpitium autem *Sanctitatem*, puritatem & innocentiam vitæ nominat. Sed & Apoſtoli ἁγίους vocant *ſanctos*, qui ſpiritu fidei in regnum Chriſti tranſlati & baptiſmo conſignati conſortio gratiæ & redemptionis per Chriſtum impetratæ exultant. Et horum etiam propriè eſt communio, quam profitemur in ſymbolo. Beati enim, qui ſunt apud Chriſtum, nec fide exercentur, nec evehuntur ſpe, ſed coram iis bonis fruuntur quæ militantis Eccleſiæ ſancti non niſi per ſpeculum & in ænigmate cernunt, olim autem & ipſi de facie ad faciem ſunt viſuri. Ac neſcio, an uſpiam in omni ſcriptura Apoſtolica legerim hanc vocem aliis quàm vivis tributam. Quod quidem non dico quaſi Latine dici non poſſint *Sanctæ animæ* mortuorum, quæ ſunt apud Chriſtum, cum Deum ipſum qui ſpiritus eſt *Sanctum* vocet, & Maro *Sanctam animam* dixerit: ſed quod conſtet ea voce Apoſtolos & veteres prope omnes militantis, non triumphantis (ut vocant) Eccleſiæ membra ſignificaſſe, quam ætas tamen poſtrema fere non niſi dormientibus Chriſtianis attribuit, uno Pontifice Romano interim non ſancto, ſed *ſanctiſſimo* appellato: quem omnes Epiſcopi tamen & hujus ſecundæ & primæ ætatis haud alio titulo dignati ſunt quàm quibus ipſe alios Epiſcopos ſalutavit. Ut enim nomen & honos, ita & poteſtas Epiſcopis hujus etiam ætatis æqualis fuit, tantâ quidem communione fraternitatis, ut nec ullo de primatu velut dominaturo tum cogitatum fuerit, & alius alio ſuperior diſpenſationis poteſtate aut Evangelii adminiſtrandi functione habitus non ſit. Præcipua quidem dignitas, fateor, Romanæ ſedi delata eſt, non tam Apoſtolorum nomine & memoria, qui Chriſti doctrinam illi urbi tradiderunt, quàm gloria & authoritate imperii ſummi, quod Urbs cum avitâ libertate etiam dum longe lateque tenebat. Byzantinæ enim Eccleſiæ, quæ & Conſtantinopolitana dicta eſt (licet nec vetus admodum nec Apoſtolica eſſet) tamen quia ſede, quàm Conſtantinus illuc diviſo imperio tranſtulerat, tantum honoris & dignitatis imperii nomine acceſſit, ut ætate inſecuta cum non parvum æmulationis incendium ortum eſſet, Romana ſedes palàm nec ſine turpi ambitionis nota de primatu cogitare & illi ſedi ſeſe opponere, demum Phocate imperante ceu primam orbis Eccleſiam efferre & ſtatuere fuerit auſa. Verum id humanis ſtudiis haud ſatis puris adſcribendum eſt. Quæ divinæ erant & Apoſtolicæ, non Apoſtolicis ſolum, ut diximus, ſed etiam aliis Eccleſiis æqualis juris fuerunt. Ubi enim Chriſtus natus, paſſus, & excitatus ritè prædicabatur, & fides in illum cum confeſſione nominis & meriti ejus à credentibus tenebatur, ibi ſalvis omnibus Eccleſiæ jure ſive plenariæ functionis utebantur. Quod abunde hujus ætatis ſcriptor Hieronymus ex ſcripturis ſanctis in epiſtola ad Evagrium, & in commentario in epiſtolam ad Timotheum teſtatus eſt, non pares modo Epiſcopos, ſed ipſos etiam ſingularum Eccleſiarum Presbyteros paris cum Epiſcopo ſuo poteſtatis faciens. Proinde Urbis Epiſcopus non ſolus vel *Papæ* vel *Pontificis ſummi* titulum habuit, ſed alii paſſim Latinarum Eccleſiarum celebrium Præſules & miniſtri Papæ dicti ſunt, teſtibus Hilario, Hieronymo, Auguſtino, qui Cornelio Carthaginenſi Epiſcopo opus ſuum de Trinitate inſcripturus ita orſus eſt: *Domino beatiſſimo & ſinceriſſima charitate venerando ſancto fratri & Conſacerdoti Papæ Aurelio Auguſtinus in Deo ſalutem*, &c. Sic & Hilarius Saturninum Atelatenſem Epiſcopum adverſarium ſuum *Papam* vocat. Sic Hieronymus Cromatium Aquilegienſem *Papam*: & Epiphanium Cyprium non ſemel *Papam* appellat: Auguſtinum & ipſum licet juvenem, cum ipſe admodum ſenex, quia Epiſcopus eſſet *Papam beatiſſimum* vocat, illoque encomio honorat, ut dicat *ætate filium, dignitate parentem*. Porro & Theophilum Alexandriæ Epiſcopum *Papam beatiſſimum* nominat: & Auguſtinum ſæpe, & Alpium, qui apud Auguſtinum Hippone agebat, & *fratrem & Pa-*

Digitized by Google

pam. Inde eſt quod apud chronographos legimus Galliarum & Germaniarum Epiſcopos *Papas* eſſe dictos, de quibus ſupra libro ſecundo: nec *Papas* modo, ſed *Pontifices* etiam *ſummos & beatiſſimos & ſanctiſſimos*, quod multis modis notius certiuſque eſt, quam ut negari poſſit. Hodieque enim adeo tritum & vulgare eſt iſtoc Germanis vocabulum, ut Papiſticos etiam victimarios paſſim *Papæ* nomine non dedignentur. Et mirum ſit poſtremâ ætate uni velut ſummo deferri potuiſſe, videlicet augendæ dignitatis gratia, quod hâc ætate commune multis, poſtrema autem viliſſimis interim non eſt negatum. Atque utinam commune manſiſſet optimis quod unius ambitioni eſt relictum, & decus illud vetus & Chriſtianum fraternæ concordiæ tale manſiſſet in poſterum, quale iſta maxime ætate cultum & obſervatum fuit. Verum illa diſcutere non eſt hujus loci: nec admodum refert meminiſſe functionis Epiſcopalis in verbo prædicando & ſacramentis adminiſtrandis, cum illam hodie nulli non inculcent, qui de Epiſcopis, de Presbyteris, de Diaconis Subdiaconiſque horum temporum loquuntur. Eam certe functionem hujus ætatis Præſides & miniſtri ſumma cura cuſtodierunt. Quidquid enim ab illis vel publicè vel privatim eſt actum, ad doctrinæ puritatem conſervandam & ſubditorum curandam ſalutem attinebat. Ejus rei cauſa conventus habiti, non quo novis ſubinde vel oneribus vel ceremoniis Eccleſiæ gravarentur & ſcinderentur, paucorum interim procuratis emolumentis, ſed ne quid contra vel doctrinam vel diſciplinam probaretur admittereturve, quod cum regula illa veteris & Apoſtolicæ, hoc eſt Chriſtianæ traditionis non quadraret. Nulla tum cura illis exterioris politiæ aut juriſdictionis fuit, neque cauſas audierunt Epiſcopi, ut judices, ſed ut æſtimatores delictorum, ut ſi quis enormi crimine vel legem Chriſti violaſſet, vel noxio exemplo Eccleſiam offendiſſet, pœna inflicta vel ordine moveretur vel turpiter commiſſa debita pœnitentia compenſaret. Sæpe autem contentiones diſſenſioneſque fidelium vel externis de rebus exortæ haud alio jure aut lege ab Epiſcopis frequenter direptæ & ſedatæ ſunt quàm charitatis & religionis, ne videlicet duriora experiri coram judice cogerentur, quos Chriſtianæ fraternitatis profeſſio ab omni procul contentione abeſſe adhortata eſt.

Cætera deſunt.

V. NOB.

V. NOB.
JOACHIMI VADIANI
SANCTGALLENSIUM CONSULIS
DE
CONJUGIO SERVORUM
EPISTOLA,
AD
JOANNEM ZVICKIUM IC.
ET
PATRICIUM CONSTANTIENSEM,

Cum ejusdem
ZVICKII RESPONSORIIS,
ET
LEONIS JUDÆ
DE DIVORTIO
Epiſtolis.

Digitized by Google

JOACHIMI VADIANI COS. SANCT-GALLENSIS,

DE CONJUGIO SERVORUM EPISTOLA,

AD IOANNEM ZWICKIUM ECCLESIASTEN CONSTANTIENSEM CLARISSIMUM ET ERUDITISSIMUM.

ACcidit hiſce proximis diebus, Clariſſime Vir, ut quidam ex noſtris ancillam quandam patria Algavicam, pervenuſtam virginem, matre ſerva, patre colono genitam, ea condictione uxorem duxerit, ſi intra conſtitutum tempus manumiſſa fuiſſet. Liberam enim ſe, aut certe libertinam uxorem velle, non ſervam, aſſeveravit. Amittitur enim civitas noſtra id genus ſervilibus conjugiis, ſi vel ſervam ingenuus duxerit, vel ingenua ſervo nupta fuerit, niſi repente ſubveniat manumiſſio. Porro virgini aureos ſolidos decem ſpoſpondit, ſi iis habeat opus, ne non aſſequi manumiſſionem liceret. Puella condictionem recepit, & ut manumitteretur, ſedulo curavit: verùm interea tempus, de quo convenerat, exactum eſt, nec dum ipſa manumiſſa eſt. Negat enim Dominus quemquam ſe ex liberis ſeorſum manumiſſurum, niſi & mater & reliqui itidem liberi, quorum non magnus numerus eſt, pariter redimantur, pecunia videlicet octo aureorum numorum in ſingula capita conſtituta. Pater colonus egeſtate preſſus hoc quicquid eſt, pecuniæ non potuit ad diem præſcriptum corradere, & petit pluſculum temporis filiæ dari, quo voti compos fieri queat: ſpem etiam facit manumiſſionis certam, cum è litteris Notariorum quorundam, tum etiam evidentibus teſtimoniis illorum, qui manumiſſionis voluntatem apud Dominum, nobilem hominem, impetrarunt. Contra civis ille noſter, homo funarius, ſpectatæ vitæ, negat ſe ſponſæ, vel tempus ullum amplius, vel ullam pecuniam debere, propter expirantem matrimonii condictionem, quam ea lege receperit, ſi intra conſtitutum tempus manumiſſa fuiſſet, ratus eſſe deberet matrimonii conſenſus: ſin minus, ſoluta ſimul eſſet & irrita condictio. Atque hoc quidem intendit, non quod animo erga illam, quam unicè amat, alieniori eſſe ceperit, ſed quod moleſta ei facta ſit procraſtinatio, qua dies ex die trahitur. Eſt enim ei gravis cœlibatus non tam propter carnis immodicam afflictionem, quàm liberorum curandorum ſtudio, quos priori ex conjuge ſuſcepit. Noſtri ſane, qui judiciorum matrimoniorum præfecti ſunt, præſente me, cognito negotio & ſimul expenſo quàm favorabilis eſſet matrimonii cauſſa, tempus ſeſquimenſtruum puellæ amplius indulſerunt, ut ſi intra hoc ipſum redimi & manumitti poſſit, litteris manumiſſionis legitimè impetratis, ratum exiſtat condictum matrimonium: ſin minus, de cauſſa ipſa, cujus actricem ſe puella fecit, per ſententiam decernatur, quod ipſum funario noſtro minime invito factum eſt. Quum hæc verò agerentur, diſceptatum inter conſultandum & quæſitum eſt, an ſervo ſervæve liceat invito domino matrimonium contrahere? & an ſit ratum hoc modo contractum matrimonium? Et obiter quidem ſententiis, ut fit, variatum eſt, quibusdam licere exiſtimantibus, aliis autem non licere aſſeverantibus. Fuit autem hoc magis addubitatum, quo rarius hoc genus controverſiæ noſtro in foro accidunt. Caret enim ager civitatis noſtræ ſervis in totum, quemadmodum & vicinia (quod ſciam) omnis, excepto agro Durgavico, cujus nobilitas ſparſim aliquos, ſed paucos tamen, ſi conferas, & benigniſſime quidem habitos, ſervos retinet. Citati autem ſunt inter contendendum canones Pontificii, & Legum tractatus nonnulli adducti, inprimis autem ſcripturæ habita ratio, quæ & in veteri & novo inſtrumento ſervorum meminit. Mihi ſane poſtea cogitanti non videbatur ad hanc quæſtionem commode reſponderi poſſe, niſi cum accurata diviſione adhibita, quæ profecto in omni re diligentius exponenda, ut & à Platone eſt traditum, requiritur. Poſſet enim Dominus ſervitutis ſui Dominii vel omnino matrimonio interdicere, nec permittere, ut vel inter ſe vel alienis in familiis, aut etiam cum liberis ullis ſeſe matrimonio jungerent, vel hoc tantum

cavere,

avere, ne extra ſerviles familias ſui dominii, ſed cum conſervis duntaxat, contraherent. Qua diſtinctione præmiſſa, mihi quidem de priori membro ita eſt viſum; non licere domino in totum arcere ſervitia à matrimonii jure, ſeu virgines ſint ſeu cœlibes, qui quæve arcentur, ſed liberam eſſe iis contrahendi facultatem intra proximas maxime familias, modo in cæteris fidelem operam dominis ſuis præſtiterint. Iſthæc aſſertio niti mihi viſa eſt, primum ſcriptura ſacra, qua ſic liberam facit matrimonii facultatem omnibus iis, qui dono continentiæ deſtituuntur, ut in genere decernat de innuptis Apoſtolus, *Satius eſſe matrimonium contrahere quam uri*, 1. Corinth. 7. Et ipſe Chriſtus aliis verbis Matth. 19. nominatim interim admonente Paulo, ne, quoniam pretio empti ſumus, eam libertatem nobis ullis hominum placitis eripi aut abrogari ſineremus. Non poteſt enim humanum conſilium quantocunque pietatis fuco illitum quicquam ordinare aut ſtatuere, quin præ ipſo, quod divini juris eſt, locum habeat, & mutari divina oracula ab humanis præſumptionibus abrogative nullo modo poſſe conſtat. Proinde nec ſervus nec liber, nec monachus nec monialis, nec Græcus nec Latinus, nec circumciſus nec recutitus, ulla ſanctione humana ſic arceri à conjugio poteſt, quin ſi non detur continentiæ tranquillitas, libere & jure quidem divino, matrimonio conjugare liceat: Paulus enim: *Nolite*, inquit, *fieri ſervi hominum*. Et liberum cuſtodire jubet, quod nobis Chriſtus liberum reliquit. Tantum abeſt, ut humani conſilii temeritas illa, quam hodie VOTUM nominant, tantum habeat valoris, ut ejus reſpectu libertas matrimonii ullo aut loco aut tempore impediri debeat. Nota eſt regula illa generalis libertatis Chriſtianæ, quàm Petrus Actor. 5. cap. retulit: *oportet obedire Deo plus quàm hominibus*. Quæ ſolidiſſima lex innumeris antiqui inſtrumenti locis præſcripta & repetita eſt, poſtremo & ſpiritu fidei Chriſti ratificata, uſque adeo ut & Apoſtolus anathemate feriat omnes illos, qui diverſum, atque Spiritu Chriſti traditum eſt, tradere aut promulgare unquam auſi fuiſſent. Matrimonium autem nemo ignorat & naturalis eſſe & divini juris, Gen. 1. & 2. cap. & locis ſupra allegatis: Servitutem verò juris gentium, ff. *de ſtatu hom.* L. 1. & multis aliis locis. Non poteſt igitur ſervitus quemquam in totum arcere jure à matrimonio, quocunque conamine Domini interveniente, quin qui ſervit aut quæ ſerva eſt, contrahere poſſit vel domino invito, & eo medio carnis impotentiæ adverſus fornicationem mederi. Jam cum accreſcat domino proprietatis amplitudo ex matrimonio & prole, conſtaret vel ex hac ipſa cauſſa violentum & iniquum eſſe dominum, qui quæcunque cauſſa ſuis eſſet matrimonio indicturus, in totum quidem, vel ſeorſim vel generatim. Durius etiam haberentur ſervi, quàm ferre poſſet æquitas, quod jura tamen civilia non permittunt, ut ff. *de ſtat. hom. L. ſi dominus*: longè minus Scriptura de ſervo Hebræo, quemadmodum in Exodo & Levitico legimus. Et jubet Apoſtolus Coloſ. 4. ut æquabilitatem ſervis ſuis domini Chriſtiani exhibeant, quippe qui communem habeant Dominum in cœlis Levit. enim 25. de ſervo Hebræo inquit Deus: *Ne affligas eum per potentiam, ſed metuito Deum tuum*. Et eodem loco: *Fratres veſtros filios Iſrael ne opprimatis per potentiam*. Sunt autem ſervi fideles fratres credentium dominorum in Chriſto: Et ut ait Apoſtolus: *Servus, qui in Domino vocatus eſt, libertas domini eſt, & qui liber vocatus fuit, ſervus eſt Chriſti*, 1. Cor. 7. Nec fruſtra dictum in Levitico: *Mei ſunt ſervi filij Iſrael, quos eduxi de terra Ægypti*, &c. Ut enim hi per Moyſen ex Ægypto, Domino diſpenſante, in terram promiſſionis ſunt educti, ſic qui juxta carnem ſunt ſervi, juxta ſpiritum autem vocati in Domino per Chriſtum Ieſum, volente Patre ex Ægypto ſervitutis peccati in ſpiritualem, hoc eſt certam & veram libertatem aſſerti ſunt. Quo vel uno nomine nihil ſervis ſuis negabunt Domini, quod eis jure divino conceſſum eſt. Quam durè autem haberentur ſervi & ancillæ, ſi ab illo gignendi opere, quod nota tam efficaci omnibus hominibus inſevit prudentiſſimus ille naturæ univerſæ architectus, quodque rectè naturaliſſimum omnium in viventibus Ariſtoteles eſſe docuit, in univerſum arcerentur? Cum veteribus tamen, & quidem Ethnicis, cœlibatus haud rarò probro fuerit. Et eſt nota Lex illa vetuſtiſſima Tabularum duodecim: *Cœlibes eſſe prohibento*, cujus in Legibus M. Cicero meminit, quæ adeo quondam in politia illa Romana celebris fuit & ſancta, ut omnium ordinum homines ad conjugia adigerentur, quorum modo cœlibes liberis procreandis idonei viſi fuiſſent. Unde illa multifariam conceſſa ſponſalium rerum privilegia, & jus illud trium liberorum, præterea & vacatio publicorum numerum, quæ duodecim liberorum parenti concedebatur, & legum Juſtiniani Imp. libris nota eſt, Cod. *de decurionib.* L. *ſi quis decurio*, lib. 10. De illa igitur contrahendi libera facultate, quæ & ſervis competit, in can. *dignum*, mentio fit in Septimi Gregorii Decretalium opere, ubi de *ſervorum conjugio* agitur. Neque aliud ſentit eo loco ad Salisburgenſem Epiſcopum ſcribens Hadrianus Pontifex, etiam licere ſervis matrimonio conjungi invito domi-

domino, ſi dominus quacunque cauſa motus ſervis in totum ſit matrimonio interdicturus. Jus enim divinum neceſſario humano præfertur, neque officit ulla conditio vel gentium jure vel hominum placitis invecta, quo minus locum habeat libertas doctrinæ ſacræ & Apoſtolicæ, quæ jubet ſatius eſſe jugari matrimonio quàm uri: nec fert legem hominum ducere & nubere prohibentium, quos Apoſtolis poſtremis in ſæculis futuros prædixit. Proinde in iſto caſu Deo magis quàm hominibus obediendum eſſe decernit. Quanquam loco illo Pauli ad Galat. *Non eſt liber neque ſervus*, &c. Hadrianus abuſus eſt. Non enim de conjugio ſervorum quidquam, ſed de libertate ſpiritus fidei illo ipſo loco Apoſtolus tradidit. In hoc n. omnes, ſejuncto perſonarum reſpectu, in Chriſto Domino adæquamur, juxta illud Pauli 1. Cor. 7. *qui liber eſt mundo, ſervus eſt Chriſti.* Contrà verò qui ſervus mundo, libertus eſt Chriſti. Servitus n. carnis adeò non impedit ſpiritus libertatem, quin in ſervo omni, in quo Spiritus eſt Chriſti, vera etiam & maximè ingenua libertas locum habeat. Et eſt veriſſimum, quod ab Auguſtino lib. *de Civitate Dei* 19. traditur: *Multos dominos eſſe juxta carnem vel maximè liberos & ingenuos, qui juxta ſpiritum miſerandi immanibus vitiorum & ſcelerum tyrannis ſerviunt*, ut longè optabilior ſit ſervitus carnis cum animi Deo ſervientis libertate, quàm libertas carnis cum mentis captivitate tot vitiis ſceleribusque obnoxiæ Quæ una cauſſa eſt, cur Apoſtolus in Galatis, & alibi in renatis & juſtificatis, nec libertatem nec ſervitutem juxta carnem magno æſtimet, ſed unicam libertatem ſpiritus in fide Chriſti commendet. Mavult quidem, ſi fieri poſſit, liberos fieri qui ſerviunt, ſed hoc fine, ut qui liberi ſunt juxta carnem, ad miniſteria charitatis omnibus ex æquo præſtanda fiant habiliores, non ut tabeſcant otio aut ceſſatione, velut fatuæ illæ virgines, vel libertate inflentur, vel luxui ſe captivos dedant, quod ſolent qui ſtudium libertatis avaritia & ambitione corrumpunt. Siquidem & virgines probat Apoſtolus & cœlibes ſui ſæculi viduaſque ætatis provectæ, qui citra carnis æſtum immodicum jugo matrimonii vacare, quæque Dei ſunt & proximi, hoc liberius diligentiuſque curare, & omni de cœtu quàm optimè mereri poſſint. Enimverò & Chriſtus illos in primis commendat, qui ſe caſtraverunt propter regnum cœlorum: quod profectò non niſi in vero cultu Dei & proximi cura poſitum eſt. Sed innuit interim perpaucis datum, ut hoc modo caſtrati durent. Sicut igitur conditio virginis, viduæ, cœlibis hominis ad officia charitatis præſtanda expeditior eſt, quàm maritorum & conjugum, atque hac una de cauſſa prælata matrimonio, ita libertas juxta carnem ad bene merendum promptior exiſtit quàm ulla ſervitus eſſe queat: Servus n. ita domino ſuo debet operam, ut aliis interim vacare ſine domini conſenſu non liceat. Unde illud Pauli manat: *Si poteſt liber fieri, potius utere.* Alioqui in regno fidei nec libertas carnis quicquam eſt, nec ſervitus juxta carnem, ſicut nec præputium, nec circumciſio, nec fortuna, nec locus, nec patria, vel ulla externa, quantumvis ſpecioſa conditio, ſed nova ſpiritus creatura. Quo ſenſu Apoſtoli verba ad Galatas accipienda ſunt, ſecus quidem quàm Hadrianus accepit. Sed non eſt novum Pontificum reſcriptis tortas ſcripturas & alieno ſenſu adductas legere. Quanquam rectè interim reſpondit Hadrianus *inter ſervos matrimonia nullatenus debere prohiberi, & ſi contradicentibus dominis contracta ſint, nulla ratione eſſe propter hoc diſſolvenda.* Idem etiam, ni fallor, Scholaſtici ſentiunt apud Lombardum lib. 4. diſtin. 36. dum quærunt: *Num ſervitus cum contradictione domini impediat matrimonium.* (Hoc n. ſentiunt, an ſervus ſervave matrimonio abſtinere & cœlibem vitam agere cogatur, ſi ita jubeat & urgeat dominus: an verò invito etiam domino jugare ſe matrimonio poſſint: Non n. loquuntur de privatis conjugii modis hac vel illa ratione contractis, ſed ſimpliciter de uſu matrimonii, quod apud ſervos non minus quam apud liberos locum habere debeat. Certe Bonaventura, qui inter caſtiores Lombardi interpretes numeratur, hoc ipſum ſenſiſſe ex argumentis ſuis clare intelligitur. Et hactenus quidem, quæ de priori ſupra poſitæ diſtinctionis membro ſentirem, paucis diſſerui; de altero ſic ſtatuebam:

Si ſervis ſuis in ſuo dominio Dominus uſum matrimonii liberum relinquat, lege autem edictóve caveat, ne alienis, hoc eſt extra ſerviles familias ſuas, vel ſervis vel liberis jungantur, viſum eſt mihi divino jure teneri ſervos & ancillas, ne invito domino aliis ſeſe jungant, neve ratum habeant judices, quod invito domino fuerit tentatum, niſi manifeſtus domini conſenſus acceſſerit. Apoſtolus enim Epheſ. 6. *Servi*, inquit, *obedite his qui domini ſunt juxta carnem cum timore & tremore, cum ſimplicitate cordis veſtri, tamquam Chriſto*, &c. Nec de famulis loquitur, ut quidam delirant, ſed de propriis, quos vulgo *leibeigen Leut* nominamus. Famulantur n. & liberi, qui ſervi non ſunt. Idem Apoſtolus Coloſs. 3. *Servi obedite per omnia iis, qui domini ſunt ſecundùm carnem*, &c. *Per omnia* dixit, non velut mandans ut impia & legi Chriſti adverſa jubentibus pareant, ſed ſeriò admonens, ut in iis, quæ

ſalva

Digitized by Google

ſalvâ pietate jubentur, obſequium præſtent. Nihil autem officit pietati aut ſpiritui fidei. Lex illa Domini quæ matrimonia non tollit quidem; ſi modo quodam pro ſui dominii & proprietatis jure coercet & ordinat: quemadmodum jus non permittit quælibet quibuslibet jungantur; ſed modum præſcribit in matrimoniis, & qui conjuges eſſe poſſint aut non poſſint; diſerte admonet, id quod vel in gradibus affinitatis & neceſſitudinis Levit. 18. cap. deprehenditur. Quanquam ſervitus violenta quædam conditio eſt jure gentium magna ex parte invecta; & naturali mortalium libertati adverſa, tamen jure divino non modo admiſſa, verum etiam recepta & probata eſt, ut Exod. 21. cap. & longe clariſſime Levit. 25. cap. Proinde idem jubens & probans Apoſtolus non ſine cauſa illud urget, ut qui Chriſto nomen dederint, externis illis & per ſe indifferentibus ſtatibus & conditionibus non graventur, ſed ut quiſque in ea vocatione, qua à Domino vocatus eſt, maneat, nec quicquam moliatur, quod vel pacem publicam interturbare, vel Chriſti doctrinam multa cum offenſione elevare poſſit. Externa quædam res eſt ſervitus, quæ ferenda eſſet publicæ tranquillitatis gratia, etiamſi ſcripturis non probaretur, ſicut Ethnicorum magiſtratuum leges & edicta publica externarum rerum & onerum ferri juſſit Apoſtolus Rom. 13. Graviſſime n. peccant, qui vel iniquorum onerum intolerantia Regem in regno ſuo perturbant, & negotium faciunt magiſtratibus pace publica violata. Porro quod in regno Rex eſt, hoc ipſum & in Dominio ſuo Dominus eſt. Nota ſunt verba Pauli 1. Timoth. 6. *Quicunque ſub jugo ſunt ſervi, Dominos ſuos omni honore dignos ducant, ne nomen Dei & doctrina male audiat.* Unde & Petrus vel pravis & iniquis Dominis nedum Ethnicis parendum exiſtimat, 1. Pet. 2. Ex animo autem obedire & operas præſtare juſſit Apoſtolus, non ſimulanter, quod mali ſervi ferè aſſolent, in quos & illud congruit, *Oderint dum metuant.* Proinde ſi Scriptura jubente legi obediendum eſt de tributo, vectigali, telonio, aliiſque id genus exactionibus caventi, etiamſi iniqua & immodica exigit, & à magiſtratu vel Ethnico lata eſt: longe magis ille, qui ſuæ carnis jus nullum habet, ſed domini ſui proprius eſt, ei legi parebit, quæ nec iniqua eſt nec impia, quippe quæ nec tollat conjugium nec cogat, ſed liberum relinquat, modo pro dominii jure, quod divino jure ſtabilitum eſt, nihil violata Domini voluntate peragatur. Mediæ n. ætatis jura cum Civilia tum etiam Canonica, quanquam religioni in nonnullis immodicè detulerunt, tamen eo loco ſemper habuere dominorum in ſervos poteſtatem; ut nec religionem quidem ingrediendi ſervo aut ordines obeundi facultatem; invito Domino conceſſerint. Et ſi quis libertatis prætextu, vel ordine ſacro vel religione aliqua initiatus fuiſſet, ſervitute cognita; domino poſtulanti reddebatur, prioremque in ſervitutem migrabat. Quod ſi nec religioni nec ſacro ordini cedit dominorum in ſervos authoritas; longè minus matrimonio ceſſerit, quod rite nunquam niſi ab his qui ſui juris ſunt contrahitur: quandoquidem in conjugio corporum magis quam animorum copula celebratur; juxta dictum Chriſti: *Et erunt duo in carne una*; ratumque eſt matrimonium rite copulatum, utcumque demum animi conjugatorum diſſiliant, niſi fornicatio interceſſerit, Matth. 19. Apoſtolus quoque 1. Cor. 7. inter fidelem & infidelem ratum ſinit matrimonium, in quo tamen ſumma eſt animorum in religione diſſenſio. Ante verò dictum, ſervum ſervamque ſuæ carnis jus nullum habere quod ipſa ſatis evincit proprietas, & jura ſcripta docent, ut Inſtitutis Juſtiniani tit. *per quas perſon. nob. acquiritur*, §. *item nobis.* Non habent igitur jus conjugii cum Domini lege pugnantis, ſi ea ipſa modus duntaxat conjugii ſtatuitur, non tollatur conjugium. Inde illud eſt, quod in Concilio Cabilonenſi conjugia ſervorum diverſis in dominiis contracta ita demum ratihabita ſunt, ſi in illa conſentiant Domini, 29. q. 2. can. *dictum eſt.* Nam quod eodem in loco ex Juliani & Zachariæ conſtitutionibus conſcripſit Gratianus, videlicet ut matrimonia inter ſervos & liberos contracta rata eſſe debeant, nec alia cauſſa niſi fornicationis diſſolvi, de iis plane dictum eſſe videtur, qui dominorum conſenſu & ſine ulla conditionis exceptione contraxerunt. Mihi enim non conceditur ſervam dimittere aut repudiare, quam ſciens eſſe ſervam duxi, aut quam ducens ſine ulla ſervitutis mentione vel exceptione meam feci. Jam ne quis Dominorum conſenſum & voluntatem nullo loco dignaretur, jure quondam civili Romano ea vis & dignitas dominii in ſervos obſervata eſt, ut etiam in hæredes confirmari & rata fieri ſervitus potuerit, adeò ut ne hæredi quidẽ manumittere licuerit ſervum, qui teſtamento prohibitus fuiſſet manumitti, ut ff. *de manumiſſionibus L. ſervus hac lege.* Et in ſacra ſcriptura ſervi, qui tempeſtive oblatam libertatem recuſabant, & ſervi quam liberi eſſe malebant, perpetuæ ſervituti addicebantur, Levit. 25. Conſentire autem extraria in conjugia Domini videntur, dum vel ex pacto aliquo interveniente nuptias permittunt, vel lege promulgata non coërcent, vel certa aliqua mulcta puniunt, qui alienis familiis immiſcentur,

ſcentur, vel ſcientes tacent nec reclamant. Habet n. locum in hoc maxime caſu, quod vulgo dicitur: *Qui tacet, conſentire videtur*. Pacto vero conſentitur, quum inter diverſos dominos certis aliquot conditionibus ſalvis, in mutua matrimonia conſentitur. Sunt autem pacta multiplicia Dominorum, quæ referre non attinet. Nec ita pridem cœnobia Benedictina, quæ ſervis abundarunt, inter ſe pluſcula, & cum Dominis etiam prophanis pacto, quod *concambium* vocabant, in id genus ſervilia matrimonia conſenſere.

Francis veteribus & Alemannis noſtris matrimonia invitis Dominis contracta, rata quidem erant, ſed impunia non erant. Unde fiebat, ut de conſenſu Dominorum haud admodum ſolliciti eſſent in paciſcendis conjugiis, qui vel alienis ſervitiis vel liberis hominibus ſeſe copulaſſent: tutò ducebant & nubebant, qui de mulcta ſolvenda ſemel deliberaſſent. Mulctæ ipſæ variæ erant, & libertatem nonnunquam amittebant ingenuæ mulieres, quæ ſervilibus ſeſe nuptiis contaminaſſent. Hodie multis in locis ſervorum liberis nubentium matrimonia diſſimulant Domini, & ratas habent nuptias. At verò quoniam communi lege obtinente proles ventrem ſequitur, prolem poſtea requirunt & jure proprietatis vindicant. Unde magnæ ſæpe turbæ multis urbibus motæ ſunt. Æquiore animo feruntur ſervorum cum liberis conjugia, quanquam & iis ipſis non parum dominis decreſcat, tum quod prole de libera fœmina procreata carent, tum etiam quod jure illo deſtituuntur, quo de ſerva genitam ſobolem vel ſuam & propriam tenerent, vel alieno de ſervitio natam ſuam pacto facerent; vel certè pœna aliqua damnum in latum reſarcirent. Apud veteres enim ne quidem impune erat liberas ducendi conſilium, cujus rei clarum argumentum extat in Cod. Juſtiniani L. ult. ejus tit. in quo de *Agricolis & Colonis* agitur lib. 11. Multum enim referebat, ſcientene an ignorante Domino quid factum admiſſumve fuiſſet, ut in L. *ſuper ſervis*, tit. *Qui militare poſſint*, Cod. lib. 12. Conſentire autem crediti ſunt, qui ſcientes tacebant & ſufferebant, ut diximus, & eſt argumentum in authent. *de ſanctiſſimis Epiſcopis*, §. *ſi ſervus*. Ubi vero nullum horum eſt quod de conſenſu poſſit convincere, & lege cautum eſt ne ſervi ſervæve extra propriam Domini familiam matrimonia ſine expreſſo Domini conſenſu ineant, jure divino teneri ſervos & ſervas ad ejus legis obedientiam puto, & judico non eſſe ulla ſententia ratificandum conjugium, quod Domino hoc modo nolente contractum eſt. Non probat n. Deus quod contra legem ſuam temeraria voluntate committitur. Lex autem Dei eſt & juris divini præceptum, illud ipſum, quod ab Apoſtolo promulgatum eſt: *Servi obedite per omnia Dominis veſtris*, &c. Temeraria autem voluntas eſt, quæ ſeſe ita conjugat, ut ultionem divinam haud dubiè ſit latura, niſi cum illis quos offendit demum in gratiam redierit.

De conditione autem quod quæritur: Num impediat aut ſolvat matrimonium error conditionis? ut ſi ſerva ſit conjunx mea, quam ducens liberam eſſe putabam: tradunt quidem Canones, errore conditionis ſolvi matrimonium, cum quis ignorans ſervam ducit, quam liberam ingenuamve putavit: & docent, talem deſeri poſſe, etiamſi ab neſcio ſit viciata, ut in can. *propoſuit*, & can. *ad noſtram*, in Septimi Gregorii Decretalibus, ubi *de conjugiis ſervorum* agitur: & in Gratiani farragine, 29. q. 2. *ſi quis ancillam*, §. *his ita*, & in can. *ſi quis ingenuus*, &c. Quam opinionem & Scholaſtici, ſi probè memini, ad diſtin. 36. libro 4. Sentent. Lombardi confirmant. Quamquam mihi viſum eſt, cur in errore conditionis, ſolius ſervitutis meminerint, & alii tamen errores accidant ad conditionem attinentes, quæ matrimonium ſolvunt, utpote ſi conjugatam ducat mas quam ἄγαμον eſſe credidit, autècontra fœmina conjugato nubat, ubi ſtatus conditio jure divino impedit matrimonium, cum uni viro uxor non niſi una concedatur, juxta illud Domini Matthæi 19. *Et erunt duo in carne una*. Hic n. vel unus locus πολυγαμίαν fortiſſimè repellit. Item ſi nubat aliqua viro religione quapiam initiato, utpote Sacerdoti Papiſtico aut Monacho Benedictino aut Franciſcano aut Dominicano: in quibus caſibus adeò illi pro ſuo nupero, hoc eſt humano jure conditionem æſtimant, ut aſſerant ſolvi matrimonium niſi Papa grandi aliqua diſpenſatione ſuccurrat. Et tamen ſub conditione continentur caſus iſti, ſicut & illi, ſi Judæam aut Saracenam ducam, quam putabam Chriſtianam eſſe. Gratianus quidem loco ſupra citato quatuor errorum meminit, videlicet conditionis, qualitatis, perſonæ & fortunæ: & matrimonium quidem duobus ſolvi putat, conditionis ſcilicet (de quo eſt dictum) & perſonæ: ut ſi, gratia exempli, Titio nubat quæpiam, quæ Andronicum eſſe credidit: duobus autem, puta qualitatis & fortunæ, non ſolvi. Cùm ſub qualitatis tamen nomine affinitas & cognatio, præterea frigiditas & impotentia recte locentur, quibus ſingulis matrimonium jure divino ſolvi conſtat. Non poteſt enim ducere uxorem, aut certè ſi duxerit, retinere non poteſt, qui debitum poſcenti præſtare nequit. In totum autem ad conjugium, quod prolis gratia inſtituitur, accommodi non

ſunt,

Digitized by Google

ſunt, qui à debito invicem præſtando, præcipuo, videlicet conjugii munere, corporum defectione deſtituuntur. Maſculum enim & fœminam creavit Deus, eiſque ad prolem gignendam benedixit, ad quam ſuſcipiendam originali concupiſcentia & quidem concreata impellimur. Atque hæc quidem, quia lapſu primorum parentum eſt vitiata, adeò plerumque intemperans eſt & vehemens, ut niſi vel dono Dei, raro quidem illo, tollatur, vel matrimonio debitum præſtante coerceatur, periclitari ac perire etiam neceſſe ſit juxta illud Apoſtoli: *Propter ſtupra vitanda ſuam quisque uxorem habeat, & ſuum quæque virum habeat.* Et iterum: *Satius eſt matrimonium contrahere quam uri.* Medetur enim ardori carnis matrimonium, & ſimul benedicit Deus ex propoſito conſiliove conjugatis ut creſcant. Id ipſum aſſequimur impolluti cubilis concubitu, ſine quo nulla juſtæ concupiſcentiæ medela ſtatui poteſt. Hunc frigidi & corporum defectione viciati non præſtant. Solvitur ergo & qualitate matrimonium, non minus quàm cognatione & affinitate. Inceſtæ enim nuptiæ ratæ eſſe non poſſunt, & erratur qualitatis ignorantia, ſi quis quampiam ducat, quæ ſanguinis linea arctius cohæret quàm ut ipſam habere conjugem poſſit. De parricidis item & veneficis aut quovis modo inſigniter criminoſis magna quæſtio eſt, neque illos tolerat publicorum judiciorum gravitas, quippe quos ipſa ſcelerum qualitas vel fugientes proſcribit vel prehenſos damnat. Et ambigitur num ratum eſſe debeat matrimonium cum illo hominum genere cognito & explorato contractum: & an cogatur mulier, tali marito fugiente & occultante ſeſe, perpetuum agere cœlibatum, nec ampliorem habendi nubendi facultatem, ſic vivo marito priori? Ego talem nubere alii poſſe arbitror, modo cauſſa cognita legitimi eam judices prioris & ſceleſti quidem & extorris mariti jure ſolverint. Non poteſt enim parricida aut veneficus quem publica æquitas aqua & igni interdicit, mulieri inculpatæ cohabitare & præſtare debitum, adeoque nec ipſum finem initi ſemel matrimonii attingere, ut illa profecto, ſi ſe continere nequeat, alii ſeſe jure divino conjungere matrimonio & cohabitare queat. Non puto vero audiendos eſſe, qui juſtæ abſentiæ cauſſationem etiam criminoſis largiuntur, quum hi vel præſentes non ferantur, & vitali nobiſcum aura frui non poſſint. Secus habent illorum jura, qui legitimis de cauſſis vel diutiſſime abſunt. Ad inſtitutum autem ut revertamur, conſtat & hunc errorem contracti cum ſcelerato matrimonii qualitatis titulo comprehendi, & tamen certis de cauſis & caſu aliquo matrimonium diſſolvere. Iam & fortunæ ignoratæ errores non modici matrimonium videntur vehementer averſari, ut ſi virgo quæpiam aut mulier inſcia decoctori aut alii cuipiam, qui æris alieni magnitudine ſolum vertere coactus fuit, nubat: aut ſi de dote præſtanda lege aliqua publica cautum ſit, & ille vel ille ſecundum legem actuum ſe ſtipulatus ſit, nec poſſit mutata fortuna ex legis præſcripto dotem poſtea numerare, aut initio initi matrimonii præſtare non poſſit quod ſpoſpondit: juſte quæritur, an maritum tenere cogatur, qui errore fortunæ impoſuit & fefellit. Verum ut fortunam ſinamus, de conditionis errore ab ipſis Lombardi & Gratiani interpretibus relato, mihi cogitanti viſum eſt ſervitutem ignoratā non ſimpliciter ſolvere matrimonium, quod illis placere video, ſed exceptam tantum, ſi de ea ſervi ſervæve nominatim admoniti ſint: ut ſi, exempli gratia, alienigenam aut parum mihi cognitam & exploratam dicturus dicam: *Si ita collubet & bona tua gratia fieri queat, dico te uxorem meam, modo ſervitutem nullam ſervias, nec patrono ulli quicquam debeas.* Vel ſic: *Admonitam te volo, ut ſi vel ſerva ſis vel liberta, ne te mihi deſpondeas: nec ſervam enim nec libertam ducam, nec me ulli ejus conditionis ſpondebo:* Aut ſi ſervam eſſe ſciens ea ducat conditione, *ſi certo tempore manumitti queat*, ſicut funarius ille noſter ſuam illam duxit. Quod autem de ingenuis maſculis dicimus erga ancillas, idem de ingenuis virginibus fœminiſque erga ſervos intelligendum eſt conditionem dolo cœlantibus. Dolus enim eſt, ſi ſervus cœlet liberam ſuæ conditionis, aut contra ſerva liberum. Nec conjungit Deus ullos qui dolo coëunt. Hactenus de exceptione dixi, qua conditio manifeſte repudiatur. Nam qui matrimonia ſic incircumſpecte ineunt, præſertim cum peregre profectis nec ſatis exploratis & cognitis, ut nec de conditione admoneant nec quicquam in re tanta ejus rei excipiant, profecto mihi ſervitutis conditionem tanti feciſſe non videntur, quin vel ſervam tenere & uxorem habere libuerit etiam incognitam. Ferre enim æquo animo ſervitutem videtur, qui matrimonio contrahendo nominatim ipſam non excluſit. Naturali autem quodam jure eximium locū in omni contractū habet exceptio, ſicut & condictio, maximè autem in conjugio; ut ſi dicam: *Duco te uxorem, modò virgo ſis aut alioqui probæ & honeſtæ vitæ*, irritum fit matrimoniū, ſi viciatam, aut improbæ vitæ eſſe conſtiterit. Nam qui nulla conditione vel exceptione propoſita quampiam ducit parum exploratam, non videtur magnopere curare pur...

an impura, ſerva an libera ſit, nec poteſt de dolo queri, qui contra dolum non excipit, nec ullam facit conditionis mentionem: Lombardus quidem 36. diſtinct. libro 4. *Si conditionis*, inquit, *dolum patitur, non cogitur adhærere ei, cujus fraude decepta eſt: ſed ſi de conditione conſtiterit, non poteſt dirimi matrimonium*, &c. Videtur autem illi nihil moleſta futura conditio, qui ſuſque deque illam facit nullo verbo prævertens aut excipiens.

Quamquam interim non obſcure viderem, vel in hoc more plurimum commodi ſitum eſſe, quo ſervitus ignorata matrimonium ſolvit. Admonentur enim ea lege ſervi & ſervæ, ne cui, niſi detecta conditione, jungantur: & cum grave & incommodum ſit quocumque modo admiſſum ſervitutis jugum, ratio tenetur qua conditio etiam ſine dolo malo tacita nocere facile non poſſit. Fit enim ſæpe, ut quæ ſerva eſt, ſervam ſe eſſe neſciat: liberum ſe putet aut certe libertinum, qui ſervus eſt. Quo in caſu nullo dolo de libertate condicitur, & tamen fallitur qui ſic perſuaſus uxorem ducit, quam ſervam eſſe neſcit: contra & libera circumvenitur, quæ nullo dolo perſuaſa ſervo nubit, quem liberum eſſe credidit. Quamquam iis ambobus caſibus non lex modò, qua detecta ſervitus conjugium omninò ſolvit, ſed ipſa etiam exceptio, cujus ante meminimus, circumventæ parti ſuccurrit. Utcumque autem iſta habeant, prior mihi ſententia vero propior viſa eſt.

Niſi vero fallor, & anteà nobis memorati & plurimi alii errores de medio tolli caverique potuiſſent in contrahendis matrimoniis, ſi veterum more & jure de ipſis proximis aliquot ſæculis judicatum fuiſſet. Matrimonium enim licet divino & naturali jure nitatur, tamen poſitivo jure præcipue illuſtratum eſt: quandoquidem non tam animorum (quod ſupra admonuimus) quàm corporum conjugationem complectitur, atque ea quidem cauſſa cum fortunis etiam de dotium & donationum & hæreditatũ juribus cohæret. Quare eſt, ut de eo à Conſtantini Magni temporibus uſque in Friderichum Primum & amplius civili maximè, &, ut ſic dicam, prophano jure fuerit cognitum, conſultis tamen interim & reverenter habitis Pontificum reſcriptis, quod è Juſtiniani Codice & ſequentium Imperatorum conſtitutionibus clariſſime cognoſcitur. Poſtea quum gliſcente avaritia quæſtus ratio in illis litibus haberi cœpit, forum illud totum in curias Epiſcoporum eſt translatum, & (quod omnium pace dictum volo) ſic verſum in caſus, errores, & opiniones, hoc eſt in laqueos & pedicas, ſacri conjugii negotium, ut neſciam, ullane alia cauſſa ſordidius per Eccleſias tractata & improbius contaminata fuerit quàm matrimoniorum; niſi huic præferre pœnitentiæ negotiationem libet, quæ profecto & ipſa incredibili fraude & longe peſſima ſcelerum ſecuritate exercita eſt. Majores noſtri jure maxime divino & hiſtoria veteri ſacra moti, conſenſus matrimoniorum ita tandem ratos habuerunt, ſi legitime, prudenter, graviter, circumſpectè de ipſis ineundis perficiendiſque deliberatum fuiſſet, ſi explorati & cogniti fuiſſent qui conjugio erant coituri: denique ſi parentum, tutorum, propinquorum, amicorum conſilio & voluntate illa ipſa ſuſcepta fuiſſent: Poſtremo ſi nihil dolo, arte, ſtudio, avaritia, ambitione quæſitum fuiſſet. Turpe autem putabant, tanta cura & vigilantia de vita & moribus illorum, quos breve modo ad tempus in famulatum domeſticum admiſſuri eſſemus, perquirere & cognoſcere, interim autem ſecure ceſſare in eorum vita, conditione & moribus inquirendis, quos in familiæ liberorumque & fortunarum omnium ſortem, & communionem eſſemus recepturi. Verè enim conjungit Deus quos ſana & ſobria conſultatio copulat. Nec enim levis eſt conjugii conditio, nec breve tempus, quod illud ſibi poſtulat, nec facile jugum quod mutuo conſenſu ferendum ſuſcipitur. Proinde expeditior erat ſolidiorque judiciorum cognitio, in quibus voluntates magis, quàm utcunque elapſa prolatave aut extorta, ſeu verius dicam, captata verba æſtimabantur. Non habet enim Scriptura verba ulla, quibus ceu ſolennibus animi utcunque conſentientes matrimonii nexu velut ſtipulatione aliqua obligentur. At contra conſenſum habet & voluntatem circumſpecte agentem, præterea & parentum honoratam voluntatẽ & conſultationes neceſſariorũ, qui quod Dei eſt magis quam quod eſt hominum, eligant & probent: adhæc in virtute & pietate ſummam æſtiment conjugii in Domino copulati. Porro ubi juſta eſt, & bonorum conſiliis adhibita deliberatio, ibi error facile obrepere non poteſt, & ſanctius cohærent matrimonia, quæ voluntate matura & providenti deliberatione adducta coaleſcunt. Recte autem impuberum & minorennium voluntates ad contrahenda conjugia non admittuntur, niſi majorum judicio & deliberatione fuerint probatæ. Eſt n. hæc ætas in utroque ſexu ardens, incauta, inconſiderans, procax, judicio nullo, impatiens, præfractis moribus & delicatis, adeoque immoderata concupiſcentia, enormis, & ad lapſum proclivis, ut niſi repagulum opponant, qui valent judicio, ac velut carceribus arceant ſeſſorem immaturè

curſum

Digitized by Google

curſum accelerantem, amore illa tragico & inſano magis quàm Chriſtiano rapiatur, belluæque in morem libidine & Venere inflammata nihil minus reſpiciat aut quærat quàm conjugium Domini benedictione auſpicandum. Cui veſaniæ feneſtram aperiunt, qui putant juniorum voluntatibus ita eſſe deferendum, ut vel invitis parentibus & omni majorum rejectâ veneratione ducant vel nubant, rata eſſe matrimonia oporteat. Quid enim hoc aliud eſt, ſic ſtimulos adhibere furenti libidini, quàm ad eum curſum inhortari mollem & ſtultam ætatem, à quo frenis & lupatis quidem erat arcenda? Quanto rectius & ſapientius illi faciunt, qui legibus latis æſtum illum carnis intemperantiſſimum conſulto reprimunt & in ordinem, ut ſic dicam, redigunt naturæ viciatæ impotentiam. Nec minus pie reperta hodie ratio eſt multis in Eccleſiis celeberrimis, quâ levitati & temeritati captioſe contrahentium ita occurritur, ut ne cognoſcant quidem judices de matrimonio, quod clam teſtibus contractum eſt, niſi unanimis conſenſus duret, aut partem negantem ritè & legitimè conſenſiſſe teſtibus fide dignis doceri poſſit. Ut ſi, gratia exempli, mas dicat: *Ego te uxorem meam duxi.* Fœmina contra reſpondeat: *Nego te duxiſſe; Nego me conſenſiſſe.* Aut è contrario fœmella aſſerat rite ſe & verbis & manu, ut vocant, cum mare matrimonium iniiſſe; mas autem initum neget. Non auditur pars agens, ſed irrita fit actio, niſi doceri teſtibus poſſit quod intenditur. Qua ſane pientiſſima ratione infinitis perjuriis, quorum plena ſunt tribunalia illa, via præcluditur, & ſimul arcetur impudentia ne quid temere aut omnino captioſe in re tam gravi & ſeria committatur. Par ratio & in illo remedio eſt, quo ſtupris virginum avertendis Eccleſiæ multo utuntur, & ne qua fraude imponi facile poſſit, accurrant. Quod n. Lex Dei ſeductas & ſtupratas virgines uxores facit horum à quibus ſeductæ & viciatæ ſunt, non hoc ſenſu fineque facit, velut recte ſeduci & corrumpi virgines poſſint aut debeant, ſed nexum matrimonii tanquam in pœnam ſtatuit corruptori, quo vi petita virginitas ita recompenſatur, ut qui ſtupravit habere eam, velit nolit, uxorem debeat. Et quum reliquis in conjugiis ferme locum habuerit apud Hebræos libellus repudii, in hoc caſu non admiſſus eſt, ſed perpetuæ cohabitationi lege adjudicatus eſt, qui ſeductam viciavit. Non vult n. Deus virgines ſeduci & viciari, ſed legem charitatis jubet eſſe ratam: *Dilige proximum tuum, ſicut teipſum*; Et: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne facias.* Quod quidem adeo urget divina juſtitia, ut vim virgini allatam ſupremo vindicet ſupplicio. Stuprum autem, in quod aſtu aliquo & ſeductione conſenſum eſt, nexui conjugii perpetuo adjudicet Deuteron. 22. niſi patri aliud viſum fuiſſet, Exod. 22. Stuprum autem cum ſit lege vetitum, Deo placere non poteſt. Unde intelligi datur tale matrimonium non voluntate contrahi, ſed peccati admiſſi cauſſa irrogari. Proinde pia & ſancta judicanda ſunt Eccleſiarum decreta, quæ communem charitatis legem tuentur, & quantum in ſua ope ſitum eſt, vindicant, caventque ne facile ſtuprum ullum committi in virgine, nevè mas ullus ſponte oblato virginis coitu, qui dolo poſtea ſtupri nomine jactetur, illaqueari & circumveniri queat. Quippe virgines illæ, quæ ultro ſtuprari ſe quacunquè cauſſa patiuntur, lege Dei non gaudent, quum ſeductæ non ſint, ſed quamlibet levi cauſſa morem geſſerint. Porrò & hæc ratio non parum momenti ad arcendam mollis ætatis libidinem & temeritatem confert, qua certi anni præſcribuntur, intra quos conſenſus liberorum locum non habet, niſi parentum majorumve conſilio probatus fuerit. In adulteriis autem coërcendis & hæc medela recepta eſt, ne adultero liceat uxore mortua illam ducere, cum qua uxore viva palam eſt mœchatus. Adulteræ quoque pari de cauſſa non liceat illi ſe adjungere, quo cum vivo marito mœchata eſt. Tametſi ſatis notum ſit quid multis in hujus caſus conſideratione placuerit, ſatius eſſe putantibus honeſte cohabitare quàm notam ferre patrati adulterii. Quaſi verò digni ſint honeſto conjugio, qui quod in ipſis fuit juſto divortio cauſam præbuerunt? Et cum olim crimen illud non tam civili quam etiam divino jure, ſupplicio vindicatum conſtet, nec illum admittat lex vetus ad conjugii copulam, qui vim attulit virgini, ſed morte puniat: contra Evangelium Chriſti, quod legem charitatis præcipuè inculcat, mœchos mœchaſque petulantes videlicet conjugii violatores, ineundi tandem matrimonii copiam faciat? Novi dictum Auguſtini citatum à Lombardo lib. 4. diſtinct. 35. putantis: *Priore marito mortuo cum illa poſſe fieri conjugium, cum qua præceſſit adulterium.* Sed video tamen juſtiſſimis de cauſſis diverſum ab Auguſtino non tam Patres ſanctos quàm ipſa etiam Concilia tradidiſſe, quod & è Gratiani farragine 31. q. 1. can. *nullus*, & can. *relatum*, ſatis patet. Quod ideo memorandum duxi, ne ſolus viderer obſtrepere Auguſtino, qui ſua tamen, ut cum judicio legerentur, ſancte precatus eſt. Equidem judico, nec divino nec naturali nec civili recte conſtituto jure ad honeſtum & in Domino copulandum matrimonium admitti poſſe, qui genitalis thori fidem violarunt, & capitalis ſceleris authores extitere. Secus habet fornicatio nullo adulterio notata, quæ juſto conjugio meritò aufertur, tanto

Digitized by Google

quidem juris favore, ut & liberi ex concubina geniti ſequente matrimonio ſanctificentur & jure fiant legitimi, ut in Cod. Juſtiniani & authenticis conſtitutionibus ſub titulis: *Quibus modis naturales efficiantur ſui*, & in Inſtit. tit. *De hæred. quæ ab inteſtato deferuntur*. De mœchis autem & adulteris certè notius eſt vel parum attentis, quàm ut multis indicari oporteat, non ſcandalis modò ingentibus, ſed etiam veneficiorum & homicidiorum conſiliis artibuſque viam aperiri in Eccleſiis Chriſti, ſi poſt defunctas uxores maritis pellacas ſuas ducere liceat. Negant illi quidem licere, ut coeant matrimonio, qui in mortem alterius etiamdum viventis quicquam machinati fuiſſent, aut fidem dediſſent futuri matrimonii mutuam. Qua de re Gratianus & Lombardus admonuerunt. Sed rogo illos, viam nobis & rationem indicent, qua conſtare Eccleſiis de impiis illis & ſceleratis conſiliis, quæ ſingulari ſtudio occultantur, certò poſſit. Hæc enim non niſi de manifeſtis judicat, nec admittet in conjugium adulteram, cujus ope prior uxor veneno dato ſublata eſt. Illam autem admittet, quæ idem ſcelus perpetravit, ſed commiſiſſe ignoratur? Illam quoque & illum, qui id totis viribus conati ſunt nec potuere commodum aſſequi? Quanto rectius tollitur ſeminarium iſthoc ſcelerum toties tentatum & nefandis conſiliis plenum, quam admittitur, quod poſtea nec diſcerni rectè nec judicari queat. David Rex tantus, quum conſilium cepiſſet Barſabea potiundi, confeſtim de Uria optimè merito viro trucidando deliberavit, & occidit quidem dolo vafro, & Berſabea potitus eſt. Hoc genus conſilia capiunt adulteri, quibus ducere mœchas licet, longe magis & mœchæ capiunt, ſpe videlicet concepta futuri conjugii. Quod ipſum cotidianis, pro dolor, exemplis diſcimus, nec viam interim ſceleribus præcludimus, ſed animamus potius licentia libidines illas fœdas & Tragicis criminibus plenas, dum feneſtram illam aperimus, ut mœchis liceat priore conjuge ſublato ſecurè cohærere matrimonio: quod pro tribunalibus tamen frequentibus indulgetur, caſu videlicet Davidis fretis, qui ut in 2. libro Regum legimus, Uria mortuo Berſabeam uxorem tenuit, & Salomonem filium Ididia, hoc eſt Domino dilectum & miris dotibus præditum, ex ipſa ſuſcepit. Verùm non advertunt factum illud Davidis ſimpliciter diſplicuiſſe Domino 2. Regum 11. nec conſequi, ut ſi paucis aut uni alicui arcano aliquo Dei conſilio quid permiſſum conceſſumve fuerit, repente hoc ipſum publicæ legis loco haberi oporteat. Neque enim poſſunt communem ad uſum trahi id genus privilegia & prærogativæ, quæ paucis ita permittunt, ut quod conceditur publicis legibus interim vetetur. Scriptura enim quanquam non jubet uxorem eſſe Davidi Regi Berſabeam, tamen mortis pœna coërcet adulterium. Ubi autem mors adulteræ adulterove infligitur ob ſcelus patratum, ibi nullus matrimonio locus relinquitur. Neque abrogata erat lex judiciariæ cognitionis & pœnalis Davidis temporè, ſed ſacro erat ſancta, & adeo publica, ut non Davidi modo Regi, ſed poſteris etiam ejus pœnam ſtatuerit divina illa Nemeſis, quod libro Regum 2. clariſſime eſt traditum. Errant igitur, qui locis illis Scripturæ hiſtoricis, cum æquo & honeſto in ſpeciem pugnantibus, ad litteræ corticem malunt adquieſcere, quàm ſenſus ſub velamine & typo latentes cura paulò ampliore perveſtigare, quod ipſum eſt à D. Hieronymo præfatione in Oſeam doctiſſime explicatum. Cæterum ut adulteria ſinamus, plurimum loci fecere matrimoniorum licentiæ recentiora judicia, in quibus verba illa: *Vis me maritum habere*, pure propter Deum? *Volo*, vel *Etiam*: aut contra: *Vis me conjugem tuam*, pure propter Deum? *Volo*, vel *Etiam*, adeo efficacia ac velut de Scripturæ ſinu excerpta faciunt, ut qualicunque inconſiderantia prolata matrimonium, voluntatibus utcunque diſſilientibus, efficiant: nec referat quid, quo loco & tempore, quibus de cauſis, quorùm conſilio & artibus, aut quàm ſobrie & circumſpecte, & in totum quàm candide & legitime condictum conſenſumque aut in tanto tempore duraturum nexum corporum animorumque deliberatum & pactum fuerit. Sufficit illis tribunalibus, ſi conſtiterit per verba de præſenti (ut vocant) contractum: cùm verbis adeo veteres non tribuerint, quin nullo loco ſunt dignati verba futiliter captantia, niſi ſobriam illis circumſpicientem voluntatem acceſſiſſe conſtitiſſet. Mire enim auxere negotium humanæ ſanctiones, quas Scholaſtici Doctores perinde atque divinas complexi ſunt, ſi illos Pontificum authoritas ratas habuiſſet. Velut illæ, quæ votum præferunt ardori contrahendi utcunque vehementi & intemperanti: nec ſinunt reſtingui concupiſcentiæ incendium, ubi votum ſemel eſſet factum. Supra modum autem omnia conturbarunt & elevarunt diſpenſationes ad quæſtum accommodatæ, quæ multis ſæculis adeo largæ fuerunt, ut vel divino juri illis detractum fuerit: tantaque eſt, in re matrimoniali tam gravi & ſeria, levitate à nonnullis tribunalibus Cathedrarum actum, ut neceſſe habeamus fateri veteres legum interpretes longe vigilantius ac diligentius de ſtipulationibus & pollicitationibus ſuis civilibus ſtatuiſſe & caviſſe, quam noſtri recentiores de matrimonii jure tam ſacro & honorabili canonice unquam ſtatuerint. Viderint autem judices

illi

Digitized by Google

illi tam arguti & ſupini, qui res longe maximas avaritiæ ſtudio venales faciunt, quid de conjugiis pronuncient, illis maxime, quæ hodie magna parte tum æquitate naturali tum divino jure reclamante contrahuntur. Extra controverſiam eſt, vehementer ab illis peccari, qui verbis hoc tribuunt humano jure conceptis, quod voluntati & conſenſui rite contrahenti erat tribuendum. Matrimonia enim temere contracta nullis unquam legibus rata fuerunt.

Sed ne te illis amplius oneremus, quæ ſæpe tamen & multis cum Eccleſiæ noſtræ miniſtris contulimus, ad matrimonia ſervorum & errorem illum conditionis Juriſconſultis & Scholaſticis memorabilem redeundum eſt. De quo quidem quid ſentiam, obiter & paucis indicare libuit. Neque id, Doctiſſime Zvvicki, à me cauſa alia eſt factum, quàm ut abs te, qui & ipſam juris peritiam multis annis tibi comparaſti, certior fieri, & quid hac in materia ſequendum putes, intelligere poſſem. Amicis enim & liberis etiam admonitionibus in hujus generis cauſſis & controverſiis nihil mihi jucundius, nihil gratius eſt. Longe autem optatiſſima inſtitutio iſta, quam eruditi viri quærenti & hæſitanti litteris ſuis ſæpiuſcule tanto cum fructu largiuntur, ut cum coram ſemel iterumque & pauculis quidem horis (ut omnes ſumus occupati) audire illa & diſcere, quæ cupiviſſem, liceret, horum ex litteris toties audiam & diſcam, quoties libet, & re ipſa mutis è magiſtris quàm vivis & coram diſſerentibus magis proficiam. Quo genere doctrinæ equidem neſcio an ullum aliud hominibus aliàs occupatis & diſtractis, commodum magis & utile eſſe queat. Mihi certe multis annis non fuit alia ratio ad diſcendum expeditior. Reſcribes igitur, Zuicki, bene longas litteras, nec mihi ſoli hanc operam navabis, ſed noſtræ etiam Eccleſiæ miniſtris, optimis illis & tui amantiſſimis viris, quibus & ipſis κοινωνίαν illam donorum ſpiritualium debes, qua & juvari undiquaque & bene agere, imprimis autem proximi cauſſas dijudicare in Domino ſemper, & jure & æquo agere in Chriſti gloriam poſſint. Vale. Sangalli Calendis Martiis, Anno Domini MDXLI.

IOAN.

IOANNIS ZVICKII CONSTANTIENSIS RESPONSIO

AD IOACHIMUM VADIANUM V. CL. ET R. P. SANGALLENSIS CONSULEM PRUDENTISSIMUM.

S. Habes hic vivas epiſtolas, easque eruditiſſimas, Conſulem ſcilicet noſtrum Thomam Blaurerum Conſobrinum meum, & Ioachimum Urbis noſtræ Syndicum, viros doctos & integros. Igitur obteſtor te nunc, Vadiane pientiſſime, ut de quæſtione matrimoniali liberè cum illis conferas. Levabor ego hac via labore immenſo: & multo doctius reſpondebunt illi tibi quàm ego ullis litteris præſtare queam. Exercentur illi quotidie in iſtiusmodi quæſtionibus, ne dicam quàm ſint Legum civilium cognitione prudentiſſimi. Potes certè cum illis ad ſatietatem commentari, mihique miſero veniam dare, ſi hanc tecum collationem detrectem. Ego jam XVIII. annis vale dixi profeſſioni juris, ut jam ferè neſciam, ejusne profeſſionis fuerim. Niſi autem cum his duobus conferre nolis, erunt illi tibi pro codice, facientque tibi modis omnibus ſatis. Rogo autem, ne illos negligas. Credo enim DEUM me hac ratione multa anxietate levare velle. Deinde & quid agatur Ratiſponæ, exponent tibi omnia non gravatim. Orationem Melanthonis mutato nomine editam hic mitto, ſed remittendam, quanquam non cum Conſule. Legat eam quoque Dominus Zilius cum Furtmullero, chariſſimis fratribus. Epiſtolam quoque tuam remitto hic, quo liberius ex illa cum optimis viris conferre queas. Quod ſi omnino me ſupra vires gravare vis, videbo, ut dicam meam ſententiam. Nihil autem defuturum eſt tibi, ſat ſcio, poſtquam cum illis vel ſummatim contuleris. Vale, ornatiſſime Vir. 18. Aprilis, 1541.

EJUSDEM ALTERA AD EUNDEM.

S. Idem mihi plus ſemel accidit, quod & tibi, Ornatiſſime Vadiane, ut cunctantius plerumque agam quàm velim, & ſcio, quo rapiant negotia homines negotiis implicatiſſimos. Litteræ tuæ ad Gaſparem Suenckfeldium dudum perlatæ ſunt. Ad eas quicquid reſponderit, curabo, ut ad te quoque ſine cunctatione perferantur. Sed quid audio? Thomam ſcilicet nondum reſpondiſſe tibi de quæſtione ſervilium conjugiorum? Cum putaverim ego, jam dudum tibi ſatisfactum ab homine illo, qui me mille modis eruditione, facilitate, & acrimonia ingenii ſuperat. Sed ita nunc urgebo cunctatorem illum inſignem, ne mihi ſponſori noxa præſto ſit. Vale, Conſtantiæ, 8. Februarii, 1542.

Frater Chuonradus cum ipſo Thoma juſſerunt tibi quàm plurimam ſalutem adſcribere.

LEO.

LEONIS JUDÆ
DE DIVORTIO
EPISTOLA I.
Ad Nobiles & Clariſſ. Viros Joachimum Vadianum, & Dominicum Zylium, Senatores R. P. Sanctgallenſis.

Gratiam & vitæ innocentiam per Chriſtum.

An uxor à ſceleroſo marito ſeparari, & alteri poſſit jungi.

ROgatus à Benedicto, qui vobis noſtras litteras perfert, Viri prudentiſſimi, ut eum cauſamque ejus, vobis commendarem, libenter ſum obſequutus, non ſolum ob amici preces, ſed ob cauſæ etiam ipſius æquitatem. Quum enim hujus fœminæ maritus ſine hujus culpa talia ſcœlera patraverit, ut & inter cives Chriſtianos vivere tuto amplius haud liceat, non videtur hæc cogenda eſſe, ut marito infami hæreat, qui vitam publicis legibus debet, niſi quis uxorem ſcœleris maritalis conſciam eſſe, & ex furto ejus vitam ſuſtinere juſtum cenſeat: quum tamen ſacræ litteræ, ut à Babylone exeamus, malorum conſortia devitemus, tam diligenter admonent. Mali (inquiet aliquis) conſortium omnino vitare debet, nec ſe participem facere alieni peccati: at vinculum conjugale, ut dirimat, alterique nubat, hoc demum non permittitur. Scio receptiſſimum eſſe multis, ubi ſemel coiit matrimonium, nullo pacto dirimi poſſe, niſi alterius morte. Quam tamen ſententiam frivolam eſſe, Dominus ipſe oſtendit haud obſcuris verbis, quum ob ſtuprum permittat, ut quis à ſe amandet uxorem. Si vero quis litteram hic urgeat, ut hanc ſolam cauſam divortii eſſe putet, is mihi cum ipſa ratione & natura pugnare videtur, aut ignorare potius ſacrarum litterarum in ferendis legibus conſuetudinem. Speciem enim unam aliquam cum ex multis ponunt, & quaſi limitem definiunt, non excludunt cæteras, ſed ſub una omnes ejuſdem generis includunt. Hujus rei ex cap. 19. Deuteron. petere poſſumus, quum ἀκουσίου φόνου hanc unicam cædendorum lignorum gratia proficiſcitur, & ſecuris è capulo aut manubrio elapſa proximum occiderit, huic ſcilicet aſylum patere debere. Quis verò tam ſtupidus aut contentioſus eſt, qui præter hoc imprudens homicidium nullum admittat, & non potius dicat hac ſpecie omnes tales intelligi, ut ſi quis tectum ſarturus tegulam aut laterem imbricem inſerere velit, & huic vel contra animum è manu excidat, & prætereuntem occidat, an non & ille homicidium involuntarium commiſiſſe, & ſanguinis effuſi innoxius judicari debet? Sed mille hujuſmodi ſpecies commemorare poſſem, quibus quis proximum occidere poſſet, qui tamen legem non incideret. Similis jam ratio colligenda mihi videtur, quum Chriſtus ſtuprum limitem divortii ponit, ſub hac ſcilicet ſpecie quidquid vel æquat ſtuprum vel ſuperet etiam intelligendum eſſe. Nam pugnat illic Chriſtus cum Phariſæorum impudentia, qui ex levi qualibet cauſſa uxores abjicere ſibi licere arbitrabantur. Hoc denique in omnibus Legibus, quæ pharmacorum vice ſunt, conſiderandum eſt, ut ad morborum habitum & rationem adcommodentur.

In unaquaque rè primum conſideremus, an ſic fieri conveniat aut expediat: & ſi expedit, an liceat. Porro hoc in primis eſt Chriſtianæ & Apoſtolicæ pietatis, omnium ſaluti, quoad licet, conſulere, & infirmis Eccleſiæ membris ſua cura ſuccurrere. Videmus autem, pro dolor! tot hominum millia infelici conjugio ſibi cohærere, idq; cum utriuſque exitio, qui fortaſſe disjuncti aut ſeparati ſervari poſſent. Ibi nobis verbum Pauli probe conſiderandum eſt, quum dicit: *In pace vocavit nos DEUS*, de matrimonio loquens diſpari: Expendenda æquitas legum Chriſti, quæ neque cum lege naturali, neque cum humanis legibus ex ea deſumptis pugnant. Quapropter virginitatem aut cælibatum non exigit à quoquam Chriſtus, ne videatur cum natura ipſa pugnare. An igitur æquum videtur, ut uxor cum marito flagitiis operto, quibus neque cauſſam dedit, neque mederi poteſt, cogatur vivere, cum quo vivere non ſit vivere? aut ſi divertat, compellatur orba ac deſtituta vivere? Si marito, qui divortio cauſſam dedit, adimeretur jus iterandi conjugii, non magnopere contenderem: cur vero hæc plecti debet, quæ nihil eſt commerita, niſi quod parum feliciter nupſit? aut cur alienam ipſa culpam præſtabit innocens? Quis vero unquam audivit fortunam puniri, ſi

1. Cor. 7. v. 15.

abſit culpa, lege præſertim divina? Quid vero hoc aliud eſt, quàm adflictæ addere adflictionem, cui ſubventum oportuit? Expendatur quid ſit per omnem vitam cruciari &, ut Paulus ait, *uri*, idque nulla ſua culpa, tantiſque objici periculis, fœminam (inquam) juvenem, quæ eo ſit corporis habitu inque ipſo ætatis flore, ut caſtitas non ſit exigenda. Quod ſi res palàm pugnat cum æquitate naturali, videndum eſt an ſecus interpretanda ſint, quæ ſuper his in Evangelicis & Apoſtolicis litteris tradita ſunt. Liceat hic, quod in aliis ſacræ ſcripturæ locis facere non veremur. Excutiamus, quando, quibus, qua occaſione denique quodque ſit dictum, procul dubio veram germanamque ſententiam deprehendemus. Cogitemus Chriſtum ſalutis eſſe authorem, & quod neque humanæ leges valere debeant, niſi quatenus ad ſalutem hominum conducunt. Chriſtus non gravatur ob unam luſtratis omnibus obambulare, ut eam humeris ſuis reducat & ſervet. Ne ergo nos gravemur experiri, ſi quo pacto miſeræ huic calamitoſæ & adflictæ ſuccurri poſſit. Nec eſt quod quiſquam hic objiciat: *Quod DEUS conjunxit, homo ne ſeparet.* Nam hoc demum dicimus Deum conjunxiſſe, quod rite conjungitur (neque enim omnis omnium conjunctio ex Deo eſſe dici poteſt;) hoc vero Deum dirimere, quod rectè, quod juſtè dirimitur. Alioqui quomodo probabimus Magiſtratuum rectè geſta ex Deo eſſe? At miniſtri Dei ſunt, & ob id *Elohim* ore divino vocati. Ergo ubi cognitis & expenſis cauſſis Epiſcopi aut alii legitimi Judices dirimunt male ſartum aut male cohærens matrimonium, non hoc jam ſeparat homo, ſed Deus. Quod ſi quis hoc urget, divortium huic quidem concedi, tamen hac lege, ut innupta maneat: huic in ſuperioribus ſatis reſponſum eſſe puto. Neque arbitror Chriſtum de hoc divortio quidquam dixiſſe, neque mihi tutum videtur in his ſequi Pontificias leges ſive canones. Hoc enim agendo nihil aliud agimus, quàm ut innocens orbitatis moleſtiam & libidinis incendium per omnem vitam ferre cogatur. Sed improbi (inquiet aliquis) male ſuſpicabuntur, imo factum hoc calumniabuntur. Æquum ne cenſemus, ut ob aliquot improbos & male ſuſpicaces tanta calamitate prematur mulier innocens? Quæ igitur jure virum ſuum dimittit, vetetur uti jure ſuo ſibique alio matrimonio mederi? Saltem hoc detur innocentiæ, quod apud Judæos datum eſt perverſæ maritorum acerbitati.

1. Cor. 7. v. 9.

Matth. 19. v. 6.

Pſ. 82. & 75.

EPISTOLA II.

Ad V. Nob. & Clariſ. D. Ioachimum Vadianum R. P. Santgallenſis Senatorem Prudentiſſimum.

Gratiam & pacem à Deo Patre per Chriſtum.

STatueram ſemel atque iterum, Præſtantiſſime Vir, de ea re ad te ſcribere, quam tu à me poſtulaveras, & ego pollicitus eram. Verum hucuſque diſtuli, partim me occupationibus alio diſtrahentibus, partim quod ſuper hac re quid Senatus noſter ſtatueret atque decerneret expectarim, ut te ſimul utriuſque redderem certiorem. Quandoquidem autem ea, quæ in deliberatione à nobis volutata, ſenatusconſulto nondum ſunt firmata (tum quod cunctatores quidam ſunt omnibus in rebus, tum quod maximæ quædam quotidie incidunt cauſſæ, quibus hæ cedere coguntur) ſcribam tibi, quæ de DIVORTIO LEPROSORUM non nobis videntur, ſed Spiritu ſcripturæ & fidei analogiæ conformia, quod cuncti qui contentioſi non ſunt, facile deprehendent. Venit aliquando in quæſtionem, quum juxta leges noſtras ſanos à leproſis per divortium ſepararemus, qui fieret, ut præter ſeu (ut quidam ajebant) contra CHRISTI expreſſam ſententiam ſuper hac re matrimonia diſſipa[r]emus? Etenim CHRISTUS (ſic loquuntur qui litteram urgent) ſolam fornicationem, cauſſam permiſit repudii. Coacti igitur fuimus horum vel ignorantiam vel contentionem collatione ſcripturarum & fidei regula compeſcere. Quæ igitur à doctiſſimo & puri judicii homine, Huldrico Zuinglio, ſuper hac re diſerta & diſputata ſunt, quantum adhuc teneo, & quantum ruditate ſtili aſſequi poſſum, hiſce litteris tibi ſignificabo.

Qui dicunt, CHRISTUM ſolam fornicationem excepiſſe, ignorant Hebræorum morem, qui ferè ſummam rei brevibus quibuſdam verbis proponunt ac leviter attingunt. Hujus rei exempla innumera ſunt: pauca depromemus. Quum Matthæus Johannis prædicationem dicit hanc fuiſſe: *O viperarum progenies, quis vobis præmonſtravit, ut fugeretis*, &c. quis non videt Matthæum quaſi per Epitomen ſummam tantum prædicationis Iohan-

Cap. 3. v. 7.

Digitized by Google

Iohannis attigiſſe? Sed poſtquam nihil eos movit divina Præcurſoris admonitio, nimirum tam vehementibus & minacibus verbis in eos detonat. Vehementiam ergo ac conſtantiam inflexibilem Prophetæ ac Evangeliſtæ Matthæus indicare volens, ſatis putat ſi ſummam prædicationis oſtendat, ex quibus cætera facile colligi poſſint. Ad hunc modum CHRISTUS quum in
Matth. 19. eam quæſtionem incidiſſet, *num ob quamvis levem cauſſam uxorem repudiare liceret?* reſpondit, ob fornicationem repudium fieri poſſe: cæterum qui ex alia cauſſa uxorem repudiaret & alteram duceret, adulterum eſſe. Hanc ergo litteram ſi quis pertinaciter urgere velit, ob nullam cauſſam licere viro repudiare uxorem, nihil aliud faceret quàm is qui Iohannem aut CHRISTUM nihil docuiſſe, quàm quod litteris proditum eſt ab Evangeliſtis, contenderit. Sed abſit contentio, abſit adfectus carnis, ut non ſolum litteram ſed & Spiritum audiamus. Chriſtus ſciens duritiam & perfidiam Judæorum, qui ob quamvis levem cauſſam matrimonia dirimere auſi eſſent, nimirum in hoc gentes ſequuti, (nam legimus in hiſtoriis hunc morem Romanis fuiſſe, ut ob quamlibet levem cauſſam aut maculam uxorem ejicerent) voluit eorum audaciam compeſcere, ad quæſtionem nimirum eorum aptè reſpondens, non licere ob quamvis cauſſam dimittere uxorem, ſed duntaxat ob graves & intolerabiles, ex quibus exempli vice unam duntaxat adducit, nempe adulterium aut ſtuprum, non quod hanc ſolam intelligere velit, cæteras omnes excludere, ſed ex infinitis aut multis unam ſuffeciſſe putans, alias aut pares aut graviores judicio eorum relinquens. Nam quis omnes cauſſas diſertè in tam incertis caſibus exprimeret? Simile quiddam habemus Deuteron. 19. ubi Moſes differentiam inter homicidium voluntarium & involuntariũ oſtendere volens, ſic dicit: *Qui percuſſerit fratrem ſuum neſciens, & qui antea nullum odium contra eum habuiſſe comprobatur, ſed abiiſſe cum eo ſimpliciter in ſilvam ad ligna cædenda, & in ſucciſione lignorum ſecuris elabatur è manu, ferrumque lapſum de manubrio amicum ejus percuſſerit & occiderit, hic ad unam,* &c. Hactenus verba legis. Vide ut Moſes involuntarium homicidium aut caſuale, quod vocant, definiat: Si quis in ſilvam cædendorum lignorum gratia cum amico perrexerit, & ferrum elapſum eum tetigerit, præter illius voluntatem qui ferrum manu tenebat. Si quis jam contentioſus ex verbis legis hujus evincere conabitur, nihil eſſe involuntarium homicidium quàm id, de quo hic fit mentio, quis hunc non inſanire & cum ipſa ratione pugnare clamabit? An non eſt involuntarium, ſi quis avem lapillo dejicere volens, inſcius amicum interfecerit? Annon eſt involuntarium, ſi quis ligna ſuper tectum adaptans cadere ſinit & prætereuntem occidit? Sed hic non in ſilvam ivit, non ferro percuſſit, de quo in lege fit mentio. Faceſſant igitur hujuſmodi contentiones, & agnoſcamus Moſen hic ex innumeris unum exempli vice poſuiſſe, ex quo cætera quiſque per ſe colligere poſſet. Hoc & CHRISTUS ipſe fecit Matthæi 19. oſtendens matrimonia non poſſe dirimi, niſi ob fornicationem, aut certè graviores cauſſas, ob leves omnino non permittens. Quis autem ſanæ mentis non dicit veneficium gravius eſſe adulterio? Jam quis non mallet cohabitare mulieri adulteræ quàm veneficæ? *An igitur æquum videtur* (hæc ſunt verba doctiſſimi Eraſmi in capit. ſeptimo ad Corinth. no tantum virum ſua laude fraudemus) *ut maritus cum uxore flagitiis operta, quibus neque cauſſam dedit nec mederi poſſit, cogatur vivere, cum qua vivere non ſit vivere: aut ſi divertat, compellatur omnem ætatem orbus, deſtitutus, ac velut eviratus degere? Sit æquum ei, qui divortio cauſſam dedit, adimi jus matrimonii iterandi: cur is plectitur, qui nihil omnino eſt commeritus, niſi quod parum fæliciter duxit uxorem? At quis unquam audivit fortunam puniri, ſi abſit culpa, præſertim lege divina? Quid eſt hoc aliud quàm adflicto addere adflictionem, cui ſubventum oportuit? Nam quod ſpuriis aut nothis ad quoſdam honores & commoda intercluſus eſt aditus, primum humanis legibus intercluſus eſt, non Evangelicis: deinde ſic viſum eſt ulciſci parentum intemperantiam: poſtremo non ſic intercluſus eſt, quin ſua virtute poſſit fortunam ſarcire. Quanquam non omnino ſimile eſt non admitti ad dignitates & per omnem vitam cruciari & nulla ſua culpa tantis objici periculis. Si facit adulteram, qui ſine legitima cauſſa repudiat uxorem, & non facit adulteram qui vetat in re matrimonium, cum eo ſit habitu corporis, ut caſtitas non ſit exigenda? Quod ſi res palam pugnat cum æquitate naturali, videndum eſt, an ſecus interpretanda ſint, quæ ſuper hac releguntur in Evangelicis & Apoſtolis litteris. Liceat enim hic, quod in aliis ſcripturæ locis facere non veremur. Excutiamꝰ quando, quibus, qua occaſione dictum ſit, & fortaſſis veram germanamq; ſententiam deprehendemus. Chriſtus non gravatur ob unam oviculam luſtratis omnibus ambulare quam humeris reducat, & nos gravabimur experiri, ſi quæ tam multis pereuntibus ſuccurri poſſit,*

præſertim quum Chriſtus ſalutis ſit author, & humanæ leges non aliter valere debeant, niſi quatenus ad ſalutem conducunt hominum. Scio receptiſſimum eſſe inter Chriſtianos, ubi ſemel coiit matrimonium, nullo pacto poſſe dirimi, niſi morte alterius. Atque hanc ſententiam veterum Epiſcoporum conſtitutionibus & Decretalium legum autoritate eſſe confirmatam. Cæterum ſi ſemper hoc bonis viris cordi fuit, opinionem in melius commutare, & leges, ceu pharmaca convenit ad morborum habitum ac rationem accommodare, conſideremus, an hic expediat idem fieri; & ſi expedit, an liceat ut matrimonia quædam dirimantur, non temere, ſed gravibus de cauſſis, neque per quoslibet, ſed per Eccleſiæ præfectos aut judices legitimos; & ita dirimantur, ut liberum ſit utrique, cui velit jungi, aut alteri certè qui divortio non dederit cauſſam. Primum enim hoc eſt Apoſtolicæ pietatis, omnium ſaluti quoad licet conſulere, & infirmis etiam Eccleſiæ membris ſua cura ſuccurrere. Videmus autem tot millia hominum infœlici conjugio ſibi cohærere cum exitio utriuſque, qui fortaſſe diſjuncti ſervari poſſent. Hactenus Eraſmi viri illius incomparabilis ſententiam ac diſputationem, ut vocant, recenſuimus, in qua mihi videtur non ſolum æquitatem, ſed & divini Spiritus mentem conſideraſſe, & quaſi in tabula depinxiſſe. Nec mihi viſa ſunt hæc à noſtro propoſito aliena (tametſi leproſorum non meminit) quum non ſolum cauſſas indicat, quibus matrimonia convelli poſſint, ſed etiam cur utrique aut ſaltem alteri liceat redire ad matrimonium. Volui ergo tibi, Vir doctiſſime, & hæc exſcribere, ut videres & Eraſmum nobiſcum ſentire. Multa tamen omiſimus, quæ illic habet & docta & fortia. Noſtris ergo legibus ob graves quaſdam cauſſas non temerè nec impiè (ut puto) matrimonia dirimimus contracta, ei patri quæ cauſſam nullam dedit jus facientes ad conjugium redeundi.
1. Cor. 7. *Melius enim eſt nubere quàm uri*: & ad vitandam fornicationem quiſque ſuam habeat, quæque ſuum. Imo non ſolum innocenti hoc permittimus, ſed & nocenti, ſed tum quum videmus pœnitentiam & prioris vitæ immutationem. Durum enim & iniquum videtur eſſe, ut ad caſtitatem cogatur qui caſtitatem ſervare non ſit aptus. Sed jam illis reſpondebimus, qui dicunt nos ex veteri Teſtamento adduxiſſe, quo noſtra confirmaremus. Primùm diſcant hi, multa eſſe quæ litteris Evangelicis non ſunt prodita, quorum interpretationem ac diſcuſſionem, ſi in controverſiam inciderint, ex veteribus ſcripturis petendam inficiari non poſſunt. Nam ubi cavetur, ne quis cum uxore patris aut filia filiæ rem non habeat? Quomodo autem Paulus potuit excommunicare fornicariam 1. Corinth. 5. ſi veterem legem rejeciſſet? Evangeliſtæ & Apoſtoli non ſcripſerunt annales, ſed per compendium ea tantum annotarunt, quæ ad cognitionem Chriſti, ad vitæ innocentiam eis facere videbantur. Cæterum cuique genti ſuis legibus vivere permiſerunt: quomodo matrimonium contrahatur, quomodo contractum dirimatur, non ſcripſerunt. Nihil ergo ab Evangeliſtis requirat plus quàm Chriſti vitam & mortem, deinde exemplar vitæ quam prætulit. Nam quis petat ab Evangeliſtis, qua pœna plectendi ſint fures? Docuerunt non eſſe furandum? quibus pœnis digni ſint, judices ſciunt. Hæc forte verboſius & obſcurius quàm par erat, vir doctiſſime, ſcripſimus. Tuum erit omnia candidè interpretari. Nam non fuit otium iſta relegendi. Quare & characteri & ſtilo parce. Hæc & infœlicitas mihi peculiaris
eſt, ut non poſſim multa paucis amplecti. *Cap. 19. pag. 149. edit. Pariſienſis Rob. Stephani.*
Mitto tibi deinde hiſce incluſis annotationes doctiſſimi viri, Martini Buceri, quas in Evangelium Matthæi conſcripſit, in quibus & doctè & copioſè de Leproſorum divortio diſſerit. Tu lege, & mihi, dum integrum erit, remitte: Nam exſcribendi tempus omnino non habui. Tu vale, optime vir, & me ad omnia ut tuo utere. Iterum vale cum omnibus piis. Ex Tiguro, 6. Januarii, 1539.

CL. V.

JOANNIS KESLERI
SANCTGALLENSIS
BIBLIOTHECA.

Digitized by Google

DOMINO JOACHIMO VADIANO, DOCTISSIMO PRUDENTISSIMOQUE CONSULI,

JOANNES KESLER S. D. P.

HAnc ad te mitto proſopopœiam, in qua cognoſces animum plus litterarum, plus eruditionis candidatum, quàm vel litteratum aut eruditum, & in primis inſcitiam meam prodentem. Putas autem me hominem ſellularium dicendi genere ad ſummum oratorem ſapientiſſimumque Conſulem ſcripſiſſe? ni mihi conſtaret juxta humanitatem honeſtos, etiam imperitiſſimorum conatus optime conſulere. Ne velim ergo tibi perſuadeas, me adeò φιλαυτὸν eſſe, quaſi hac oratiuncula, qua nec ipſe mihi placeo, prudentiſſimum doctiſſimumque Conſulem aut docere vellem (Quid aliud agerem, quam quod agunt Noctuas Athenas, & ſuem docere Minervam?) Sed quod adulterinis artificiis mancipatus, juvat aliquando relictis Muſis priſtini amoris memor furtim oſcula præbere, ipſis etiam invitis ac repugnantibus. Ferre enim nequeunt ſutrinæ illam maleolentiam, quæ ſi etiam Bibliothecæ apud me jam tempuſculum pernoctanti adhæſerit, ne interdicendum faſtidium paritura fragrantibus humanitatis tuæ violis acutiſſimis naribus tuis conſule. Si ergo exerceri juvat, placuit eo argumento joco ludere, cujus me ſerio non pœniteret. Rem igitur S. C. multis gratiarum actionibus dignam feceris, ſi tibi ob publicas occupationes licuerit, ut inſcitia mea caſtigatrices & ſubductitias tuas virgulas intellexerit. Vereor autem, ne hoc conando ita omnia evaneſcant, ut præter inutiles chartas nihil remaneat. Vale, & tui obſervantiſſimum Ioannem commendatum habeas.

BIBLIO-

Digitized by Google

BIBLIOTHECA SANGALLENSIS

JOACHIMUM VADIANUM PRUDENTISSIMUM CONSULEM ALLOQUITUR.

QUamprimum celeberrimam Urbem veſtram Monaſtica illa poteſtate & ejuſdem ædificiis, quæ hactenus non ſine maximo Reipub. veſtræ incommodo intra mœnia tyrannidem exercuit, locupletaſſe ſe (utinam DEO OPT. MAX. ſumma & libertima tranquillitate frui liceat) dictante fama certior facta haud mediocriter gaviſa ſum mihi, quæ longo jam tempore, etiamnum juvenibus viris, vidua omni conſolatione deſtituta, ſitu & ſqualore involuta contabui, & tales contigiſſe Patres conſcriptos; quorum officioſa pietas omnium auribus ſit vulgatiſſima. Præſertim ubi te inter ſapientiſſimos municipii hujus Proceres primas habere noverim, Joachime Vadiane, ſapientia & eruditione vir ornatiſſime, quæ tuam erga me benevolentiam haud ſemel verbis & facto teſtatam ſenſi. Poſteaquam enim prætèrito anno Monaſtica illa poteſtas Magiſtratui Sangallenſi deponebatur, tu ad penetralia mea claves tuis ſcriniis demandari volueras, neà minus prudentibus & *à bellua multorum capitum* vis mihi inferri potuiſſet. Quo circa juxta meam verecundiam apud hunc dicere auſum eſt, ubi non perſuaſionibus, ſed admonitione ſolum opus habeat, cui divinitus inſita ſententiæ meæ propagandæ copioſiſſima voluntas atque poteſtas. Nam ſi hanc dicendi provinciam apud reliquos, & quarum erga me ſententia nondum ſatis perſpecta ſubiiſſem, quod non ingenium, quàm non eloquentiam, & in ſumma omnem quamcunque de liberis merita ſum εὐεργίαν, tanquam laborum meorum frugem, deſideratem? quo efficacius animi mei petitionem illorum animis inſinuare potuiſſem. Quanquam à nemine minus quàm à ſapientiſſimo Senatu, ſpem omnem abjecerim, quin ſi facultatem & univerſas meas dotes locupletiſſimoſque fructus, non quos mihi, ſed ipſis, & nec ipſis ſolùm, ſed univerſæ Reipub. reddituram, quemadmodum tu, cognorint, non dubito quin maximi erga me excitarentur amores, & in meam ſententiam pedibus manibusque acceſſuri. Quam quidem enarraturæ mihi velim, prudentiſſime Conſul, ea vel humanitate vel μακροθυμίᾳ in re neutiquam contemnenda aures præbere, quibus nonnunquam etiam de lana caprina litigantem, (cujus me non parum tædet) abuti ſolent.

Horat. Epiſt. 1.

Ego quæ jam longo tempore hujus Cœnobii uxorcula quàm potui honeſtiſſima fui, priſcis Patribus, quibus pietatis exercitatio cordi erat, & plurimum adamata nec non variis pretioſiſſimisque ornamentis exculta, ita ut nec cum Regum matronis erubuiſſem in venuſtatis palæſtram conſcendere. Fuerunt præterea in propaganda ſacroſancta religione & in omni doctrinarum ac diſciplinarum genere ſtudioſiſſimi, ut etiam celeberrima quorundam opera, ultra limites diffuſa longe lateque terrarum, & hodie admirentur. O me tunc felicem, & dulciſſima oſcula, ſuaviſſimos amplexus ſæpius repetitos ſentientem! Mala ſors autem; quæ plerunque felicioribus auſpiciis invidet, haud diu jucundiſſimi noſtri connubii caſtimoniam perpeſſa, quin fœdiſſimis adulteriis conſpurcare auſa fuerit. Nam illis interdum nictantibus infernales illæ pellices, præſertim Babylonicum illud ſcortum, fallax Hypocriſis, Archia ſuperba, inexplebilis Pleonexia, illa cæca & pallida Chryſis, ita ambiere viros, quemadmodum Locades illæ Sodomitæ: nec venenoſiſſimos ceſſarunt hauſtus propinare, donec vino madidi & ſomnolenti turpiſſimum perpetrarunt adulterium. Quocirca honeſtiſſimam uxorculam domi domeſtica curantem ita eliminarunt animo, tanquam de Letheo amne fœcundiſſimos calices exſiccaverunt. Præterea diſcurrebant, dormitum redierunt, quàm parca mecum verba contulerunt, ubi antea totas epulas, inſomnes dulciſſimè fabulando conſumpſimus, parvi interea referentes quàm omnia domi ſint confuſiſſima. Et ne illis muliercularum inſtar lamentatricum ficta ſuſpicione

videar,

videat, qui domicilium noſtrum ingrediuntur, vident quàm omnia ſint incompoſita & tanquam confuſiſſimum chaos commixta. Hæc paſcunt tineæ, illa ſitu & pulvere contabeſcunt. Ah quàm vili habitu me hactenus exornaverunt, & ſi non aliquid veſtium antiquitus retinuiſſem, vix verecunda jam celare poſſem. Quot gemitus, quot ſuſpiria, Doctiſſime Conſul, è triſti pectore duxi: quàm uberrimis lachrymis maduerunt genæ hiſce noſtris temporibus, quibus adeo formoſiſſima artificioſiſſimè elaborata ornamenta adeoque vili preciolo comparari poſſunt: ego autem deſpecta & neglecta tot inexhauſtos ſumptus pellicibus illis impendi videre cogebar. Quanquam non eo inficias, aliqua mihi pergrandia, & (ut ipſi putarunt) pretioſa ornamenta nuper attuliſſe, quæ tamen plus ignominiæ quàm honoris loco habui. Pellicum enim munera eſſe intelligebam, & abeſſe quàm adeſſe mallem: quod equidem omnes zelo laborantes facillimè credunt: conjecturam facere potuiſſet, illos adulterinos amatores agere? Ego vero non conjicio, nec opinor, ſed non ſine magno dolore ſcio, quamobrem ſub tanto maritorum faſtidio diuturnioris vitæ tædebat. Deus autem Opt. Max. malorum vindex haud mei immemor inceſtos illos tanquam honeſta uxorcula indignos eliminavit ædibus, propulſavit patria. Et quemadmodum in Scripturis minatur, *Domos eorum fecit deſertas, & pontificatum tradidit alteri.* Quocirca ego vidua relicta vereor ne, Patres conſcripti, ut jura veſtra municipalia dictant, facinoroſos viros me ſequi jubeant, cum nullo alio quàm veſtro patrocinio ſubeſſe vellem & civium veſtrorum albo inſcribi ea ratione qua aliquando in civium numerum recipere conſueverunt, de quibus magnum ſibi Reipub. honorem & utilitatis ſpem pollicentur. Ego autem hanc cauſam meam eo maturius admonere volui. Nam quemadmodum vulgo experimur, ædificia, domus, arces, & id genus alia venditione aut aliqua alia tralatione facta, ſæpius cum dominis ipſis permutari ſolent, & in alias formas verti. Quas equidem permutationes in hac tam inordinata ædificiorum diſpoſitione evenire facile ſuſpicari poſſum. Præſertim autem mihi venit in mentem, cum audio plurima adæquari ſolo, ut etiam fragore & ruina lapidum ambæ mihi aures tinniant, ne ita omnia deturbando & deſtruendo mei immemor nullus mihi relinquatur locus. Ut etiam aliquando hoc eruar ergaſtulo, ſcabie tinearumque morſu, priſtinos vigores, nitorem & formam recipiam, non mirum me faſtiduam, &, ut probas honeſtaſque decet, plurima conniventem patientemque deformem & ſordidam eſſe. Ne ergo patres conſcriptos mei pudeat, & neſcio quam ferè hominum oram proſcribant, non ab ingenuis aut antiquitate clariſſimis ſolum, ſed ſuperis, jove videlicet & Phroneſi, nata parentibus innumeras habeo ſorores, quæ quamprimum nubiles annis ſapientiſſimorum prudentiſſimorumque Regum & Principum matronæ factæ ſunt: horum videlicet, qui optimè de pietate meriti, utilia & quæcunque alia bona vitæ inſtituta, inſignes diſciplinas, arteſque egregias ab eis aut aliis inventas ita tradi memoriæ ut quàm longè latéque pateant perſeverentque, ſtudioſiſſime curaverunt. Quorum ope antiquiſſimos ingeniorum labores tanquam veſtros non ſine merita ipſorum laude immortales uſurpant. Nam etiam perdifficile eſſet ob memoriæ veſtræ futilitatem atque penuriam inventa reſervare. Deus Opt. Max. literarum beneficia mortalibus attulit, quarum ope etiam longiſſimæ poſteritati illæſa transmitti poſſunt, ubi ea fideliſſimis uxorculis demandaverint mariti Principes reſervanda. Et quàm pientiſſimi ab origine mundi veteres in hoc negotio ſtudioſiſſimi fuerint, plurimæ hiſtoriæ, fideliſſimæ temporum teſtes, produnt. Nam ubi fere primævæ Adami ſoboles ingenuas & memoria digniſſimas artes excogitaverunt, ne in ipſo partu interirent, rurſus duas invenerunt candidiſſimæ ſorori meæ columnas, tanquam firmiſſimas arces, lapideam unam, alteram lateritiam: in quibus ſcriptitaverant, quas invenerunt artes, ne vel aquæ vel ignis tyrannide oppugnatæ perirent, ut non tam hominum quam etiam artium ſeminarium eſſet. Deinde verò ſuccreſcentibus literis & non pauca à præclarioribus ingeniiis edebantur volumina. Videbatur Principibus optimis, non quibus horrendæ tyrannidis libido, ſed rectè gubernandi ratio, compoſitæ pacis & tranquillæ vitæ (quantum licuit) ſtudium animo erat, ſuarum partium eſſe, ne doctiſſimorum ſcripta in publicam utilitatem elaborata interirent, ea exemplaria ubicunque reperirentur ſibi, ſuis nepotibuſque reſervanda colligere, quæ quidem congeſta opulentiſſimis regni theſauris haud exiſtimaverunt inferiora. Quin ferventiſſimo nos amore uni ditiſſimi Reges proci die noctéve proſequebantur. Ita, ut Plinius teſtatur, Alexandriæ & Pergami Reges Bibliothecas magno certamine inſtituere. Ptolemæus etiam Philadelphus Ægyptiorum Rex inter facinora quæ geſſit præclara haud aliud magis celebratur laudiſque nomen emeruit, quàm quod tanto animi ſtudio diligentiaque (ut Euſebii verbis utar) *Bibliothecam ex omni genere literaturæ comparaverat.* Alexander ille Magnus, cui nec

Act. 1. Pſal. 68. Pſal. 108

nec unus ſufficiebat orbis, quanti egregia hominum ingenia fecerit, vel ex hoc apparet evidentiſſime. Ubi inter ſpolia Darii Perſarum Regis unguentorum ſcrinio capto, quod erat auro gemmiſque & margaritis pretioſum, varios ejus uſus amicis monſtrantibus, quando tædebat unguenti bellatorem & militia ſordidum: *Imo hercle*, inquit, *librorum Homeri cuſtodiæ detur*, ut pretioſiſſimum humani animi opus quàm maxime divite opere obſervaretur. Divus ille Auguſtus Cæſar animi ſui ſtudium, quo doctiſſimorum monimenta immortalia redderet, in hoc ſuo facto prodidit, quod Vergilii carmina cremari contra teſtamenti ejus verecundiam vetuit. Quantum laudis Aſinius Pollio ex ſua prima Romæ aut in orbe ferè Bibliothecæ inſtitutione reportavit, cum ingenia hominum rem publicam fecerit. Quæ Principum humanitas erga literarum ſtudium præclariſſimorum operum ſcriptoribus anſam dedit monumenta ſua dedicandi Principibus. Sed quid recenſeo, tanquam à prophanis ſolum adamatæ Regibus, quas nec pientiſſimi abhorruerunt? Imo DEUS OPT. MAX. ſanctiſſimam legem ſuam tabulis ſuo digito ſcriptitatam arcæ, qua ſanctius, antiquius, familiarius, aut diuturnius nihil, tanquam in tutiſſimum aſylum inferendam præcepit, ne errandi mortales hac aliquando privarentur, ſed quid faciendum omittendumque fuerit, quo minus à vero ſuo cultu dilaberentur, nullis non temporibus haberent inſtructum exemplar. Præterea nec illam ſolum, ſed quò perpetuo intuitu admonerentur, perizomata poſitis limina verbi ſui volebat eſſe repoſitaria, Geſtorum Machabæorum
1.*Mach.* 2. ſcriptor prodidit, qualiter Hieremias *conſtruens Bibliothecam congregavit de regionibus libros & Prophetarum, & David & Epiſtolas Regum de donariis.* Similiter autem & Judas ea quæ didicerat per Bellum, quod ipſis acciderat, congregavit omnia, & fuerunt apud illos. Quocirca ſi me audierint Patres conſcripti, non celeberrimorũ Principum ſolum nec pientiſſimorũ, ſed Dei ſummi Imperatoris imitatores erunt, nec ſolum imitatores, ſed tanquam verbi ſui lege coacti executores. O quàm obviis manibus amplexanda Dei beneficia. Nam ſi Ethnicorum Principes à vera Chriſtiana religione alieni, tanta diligentia librorum cuſtodias condiderunt, in quibus præter morum & diſciplinarum præceptiones, frigidam de pietate opinionem, nihil continetur: quis ergo animi fervor teneat, quorum corda Chriſti omnipotens Spiritus vera divini cultus cognitione ſuccendit? Quàm decet haud deſides eſſe, quorum membra vegetat Spiritus, per quem univerſus orbis agitatur, ea nempe reſervare volumina, non quæ diſciplinas ſolùm aut opiniones, quæ humani ingenii opificia ſunt (quanquam & illas non abeſſe patiar) ſed tanquam qui *habemus firmiorem prophe-* 2.*Pet.* 1.
tarum ſermonem: cui bene facitis (teſte Petro) *attendentes*, in quo verbum illud perpetuò duraturum deliteſcit: & prophanas nunquam contemnendas, non quæ propria interpretatione aut humana voluntate, ſed Spiritu ſancto afflati locuti ſunt ſancti Dei homines. Eo autem magis noſtri quàm prioris ſæculi magiſtratus decet, quo nimirum felices in ea tempora inciderunt, quibus DEUS OPT. MAX. uberius verbum ſuum adminiſtravit mundo. Noſti enim, Sapientiſſime Conſul, quibus hactenus errorum labyrinthis intricati fuerunt Chriſtianæ religionis homines. *Omnes quaſi oves erraverunt, unuſquiſque declinavit in ſuam viam.* Immenſa vero Dei liberalitas haud longius perpeſſa eruit errorum nodos, collegit nos ad paſtorem & ſervatorem animarum veſtrarum, detraxit horrendæ noctis tenebroſum peplum, ſuaviſſimique Evangelii ſui radios præbuit mundo. Atqui ea ratione ſi bona Dei voluntas verbum factum literis mandari, linguis eloqui, fidem ex auditu naſci voluit, non dubium quin veritas divina peſſum eat, ubi ſana ſcripturarum interpretatio periclitatur. Quo circa benignus pater veritatis ignem accenſurus adornavit vobis viros linguarum dotibus illuſtres, ut hiſce tanquam faculis (ut in feriis fabuloſe loquar) veritatem Proſerpinam Plutonio furto ablatam ullibi non terrarum emiſſitiis oculis quæſitarent, Angeli Politiani, Ruodolphi *Angel.*
Agricolæ temporibus. Haud parum do- *Politian.*
ctiſſimi viri politioris literaturæ adytum de- *Rudolph.*
monſtrarunt excolueruntque, nullis tamen *Agricola.*
lucem hanc futuram ſuſpicantibus. Ioan- *Ioan.*
nes vero Capnio veſtigia illa ſpacioſiora de- *Capnio ſive Reuch-*
dit, & nein calle Romanarum Græcarum- *linus.*
que literarum perſiſterent ſtudioſi, perrexit longius, operæ pretium viſum ejus quidem linguæ viam adeundam, in qua linguarum conditor mortalibus fari & leges ſuas dictari voluit, & qua nobiſcum ſine mala interpretis ſuſpicione liberrimè loquitur. Cujus ergo inter Germanos ſemitam tanquam prodigium non ſine mordacibus & venenoſiſſimis vitilitigatorum aculeis (terrebant enim Sathanam veſtigia) noverat, hujus ſeminarii fructus primus præfecit. Unde primum à Capnione veritatis adhuc deliteſcentis funiculus erupit. Quod nemo melius novit quàm tu, Sapientiſſime Conſul, qui eo tempore celeberrimi Viennenſis Gymnaſii Rector in literis, quas ad Capionem dederas, ferventiſſimo animi deſiderio adoptaſti propria manu ſuæ ſententiæ calculum adjicere.

Digitized by Google

Eraſmus. Roterod. cere. Interea vero Magnus ille Eraſmus Roterodamus cum ſqualida barbarie, quæ longe lateque Romanas devaſtavit oras, pugnam iniit, victoria potitus multos patres recuperavit. *Martinus Lutherus.* Deinde verò Martinus Lutherus Religionem adiit, illum adverſus Errores multis laboribus vindicavit, adeoque veritatis ignem vivacibus flammis movit, ut univerſus orbis accepsis radiis illuſtretur. *Ioann. Oecolompadius.* Item Oecolampadius tanquam fidelis in Domo Dei miniſter accepta lampade curſu Eccleſiæ lucem attulit. *Huldric. Zuinglius.* Zuinglius tanquam repagulo errores prohibuit, & adverſariorum ora in expugnandis divinè argumentis obſtruxit. Et reliquus doctiſſimorum virorum exercitus (inter quos ipſe, Prudentiſſime Conſul, tanquam Sol exoriens, teſtante Eraſmo, coruſcas) linguarum armatura ſcripturarum cognitione inſtructus, Babyloniæ Regem ita expugnaverunt, ut dulciſſima libertate perfrui poſſint creduli. Dic agedum, quàm egregia in tam rariſſima & inopinata veritatis & literarum luce hi, quos recenſuimus, in divinis & humanis ediderunt volumina? Quam ſincera & nondum adulterium perpeſſa divinarum ſcripturarum Interpretatio? Religionis veſtræ locorum communium Enarrationes? quam facillimæ perceptu linguarum, artium, diſciplinarum Inſtitutiones? in quibus prioris ſeculi ſtudioſi multum operæ locaverunt, *2.Tim.3.* *ſemper diſcentes, nunquam tamen* (teſte Paulo) *ad veritatis cognitionem pervenientes.* Quocirca ſi Patres conſcripti in tam ubertrima optimorum librorum meſſe, qui noſtrorum temporum ſunt inventa, tanquam fideliſſimi prudentiſſimique Patresfamil. ſarcinas collegerint, & mihi tanquam horreo reſervanda demandaverint, quas (putas) laudes & gloriam apud poſteros ſunt occupaturi? quas gratiarum actiones diu noctuque decantabunt nepotes, à quibus hujuſmodi theſaurum omni patrimonio cunctisque divitiis præſtantiorem receperint? Nam ſi aliorum laudes fideliſſime reſervo, cur non magis veſtras, qui me hujuſmodi ornamentis inſtitueritis? Eſt enim literarum ingenium, ſuos amatores & fautores cum ipſis immortales reddere. Qui ergo gratitudinem ſuam erga ſummam Dei munificentiam, (qui cum lucem habitet inacceſſibilem, ita per literarum medium vobiſcum converſari, colloqui, reſpondere non abhorruit. O inſignem amicitiam admirandamque φιλανθρωπίαν.) teſtari pietate, gloriæ conſultum ire, & evidentiſſimum prudentiæ exemplar oſtendere contendunt, facile cognoſcent quod meo negotio neutiquam deeſſe liceat. Nec defuturos ſpero, ubi intellexerint me nihil mei cauſa conari: ſed quantum ipſi frugum inde recipiant. Dum enim immenſam librorum molem ſuſtineo, quid mihi præter moleſtiam parturio? ſed omnia tandem ad publicam commoditatem, quamdiu incolumis fuero, reportaturam. Nam ſi quid ornamentorum aut venuſtatis poſco, ne illud quidem mea laſcivia, non mea libido eſt, ſed quod honeſtas uxorculas decet, non ſe ſibi, ſed maritis placituras exornant, ne ſordidæ conjugis pudeat minusque pudicitiæ limites tranſiliant: quemadmodum Palæſtinam Heſter Perſarum Reginam factitaſſe in ſacris memoriæ proditum. Præterea meum officium non adeò brevi gyro ſuccinctum, ut unius ſolum eſſe municipii veſtri, ſed eo diffuſum ut univerſæ Reip. Chriſtianæ prodeſſe ſtudeam. Sum equidem inſtar ſilicis recondentis ignem, à quo mediis tenebris attritu lucem repetimus, qua tandem plurimi mutuantur flammas: ita pietate & eruditione extincta errores & inſcitia occupaverunt locum privatorum hominum, libri abſumpti, lacerati, perditi, manci aut depravati ad me tandem refloreſcentes docti accepturi reſponſa non municipii veſtri ſolum, ſed etiam Tranſalpini confugiunt, nec niſi optimis conſiliis pluribus profuturis imbuti recedunt. Ne quis vero garrulæ mulierculæ commenta eſſe putet, maximæ fidei teſtes advocabo viros rem, quod nunquam à me fieri poſſet, planius expoſituros.

Quam egregia monumenta Magnus ille *Eraſmus* Eraſmus in Bibliothecis, quas hinc inde vidit, plurima reperit, quæ veterum exemplarium ope publice depravata reſtituit, mendoſa purgavit. Quàmplurima Beatus Rhenanus, homo ad perdita reſtituenda natus, tanquam ab Orco in lucem revocavit, & mundo partim incognita partim deſiderata non ſine gaudio videnda proſtituit. Ne vero ſororum mearum narrando beneficia, mea reticendo prætercam, quid inter claſſicos auctores auctoritatis habeat. Quintilianus, ne orbem quidem latet, quem equidem depravatum & mancum longo tempore uſurparunt veteres. Tandem, quando ſanguinolentum illud & iniquum Conſtantiæ Concilium habebatur, Poggio præbui Florentino genuinum & integrum, quo aliquando deſiderium ſtudioſorum ſatiaretur: *Poggius Florentinus.* præterea, ſi bene memini, Aſconium Pædianum. Quanquam Poggium furti arguere juxta quorundam opinionem potuiſſem, nolebam tamen, haud immemor mearum partium eſſe, non me ſomniculoſam tanquam glires in antra ſopiri ſed literaturæ defectu laboranti opem ferre. Pertæſum erat celeberrimos auctores, & meis

maritis

Digitized by Google

maritis oſcitantibus indignos in tanto Doctorum deſiderio in hiſce meis Ægyptiis tenebris deliteſcere. Quapropter furanti connivebam. Non n. me latebat, Florentinum non ſibi, ſed publicæ utilitatis gratia id furti commiſiſſe, & aliquando non ſine magno fœnore redditurum, imitata volucres quæ ſuo tempore plumas relinquunt, ut elegantiores firmioreſque recipiant. Nec me fefellit opinio. Jam n. magno ſtudioſorum fructu in orbe claret. Quo cum tu, cordatiſſime Conſul, adeo familiariter verſatus, ut etiam nomen tuum inde tanquam de gente locupletaveris. Præterea (ut recentiora referam) Ioannes Sichardus, Rhenani ſumma amicitia atque familiaritate uſus, amantiſſimi mariti mei hujus Cœnobii Monachi Hermanni Contracti à Vernigen Comitis, & in mathematicis demonſtrationibus viri clariſſimi Chronica (etenim ad imitationem Euſebii compendiaria compilavit) Euſebio annectens tanquam haud impar opus, neſcio quo proditore in lucem edidit. Dic agedum, Pater patriæ, quàm tibi in hiſtoria texenda civibus nepotibusque veſtris maximæ utilitati voluptatique futura affero, qua te meque citra tota privaretur poſteritas. Ut de ſororibus vero aliquid arrogantius eloquar: quibus poſt gratuitam Dei benevolentiam Evangelicæ veritatis, de qua ante ſæpenumero mentionem fecimus, quam nobis adſcribenda cognitio. Cum n. aquæ haud alibi liquidiores quam è fonte petantur, non labris hactenus rivulis inhæreſcentibus Græca novi teſtamenti exemplaria propinavimus, quo factum cito quemadmodum de fonte Cabalino Poetæ ludunt, ſincerioris Theologiæ viri prodierunt. Quid autem Reip. Chriſtianæ præſtantius Evangelica veritate contigiſſe potuiſſet. Cum hac collatę ſordent latiſſimi orbis univerſæ divitiæ, δυναμις γὰρ Θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι. Ea quidem parvi facere quid aliud quàm virtutem Dei univerſorum opificem & ſalutem propriam contemnere, & ſuæ temeritatis ultorem acceſſire? Cæterum quæ non tam animorum quàm corporum ſaluti conſultum volo, operæ pretium quidem facturos Patres, quemadmodum Iſraeligenæ jam terram Chanaan patribus pollicitam ingreſſuri, etiam Dei monitu non in univerſum aut radicitus exploſerunt Amorrhæos Jebuſæosque, ſed in quibusdam ſaxoſis terræ partibus tributarios & ad exercendam tellurem inhabitandos permiſerunt ultro, ita nec vellem Ethnicorum ſcriptorum & aliorum rerum humanar. libros faſtidiri, in quibus præſertim quæ ad politiam bene inſtituendam, rem publicam privatamque bene gerendam faciunt, continentur. Eſt enim aliquando Moſes in conſiliis Jetro. Nec

Ioannes Sichardus.

Rom. 1.

ergo abeſſe vellem Hiſtorias, ubi liquet quid humana ſapientia vireſque non Dei Spiritu illuſtrare poſſint. Nec præterea pulcherrimas illas diſciplinas quarum ſcientia mortalibus (teſtę Divo Hieronymo) utiliſſima eſt, quæ ob reverentiam ingenuis dignæ ſolum habebantur antiquitus. Sunt quæ militem inſtruunt, ſunt quæ agricolam. Sunt quæ pueros, quæ juvenes decent, quæ canam ſenectutem conſolantur. Quod ſi illa ad imitationem veterum congeſſerint, ò nobilem theſaurum, quo tanquam è copiæ cornu quicquid ad vitæ uſum ſpectat, hauritur. O me rurſus felicem, quæ cujusve ſortis hominibus perita præſtare, quæſitis reſpondere poſſum. Et cum prudentia firmioraque conſilia à ſenioribus quam junioribus natu deſiderantur, ut de Roboa teſtantur ſacræ literæ, qui juvenum conſilio non ſine maximo regni ſui diſcrimine, contempto ſeniorum, eſt uſus, ego quæ memoria revocare poſſum à mundi primordio mortalium geſta, quærentes ergo aliorum exemplo erudire & admonere poſſum, quæ propria experientia magno divitiarum ſumptu corporumque periculo adeunda forent. Sæpenumero litigantium cauſas ad me, tanquam ad judicem, delatas hac ratione diremi, ut plerumque acerbiſſimos pacatos, hoſtes amicos reliquiſſem. Et ut ſcripturæ ſacræ verbis & exemplo, quo minus de fide dubitetis, utar. Prophetantibus Aggeo & Zacharia de inſtaurando Dei templo per Babylonii Regis exercitum devaſtato, Zorobabel & reliqui Judaici populi proceres cœperunt ædificare. In ipſo autem tempore venit ad eos Thatannai, qui erat Dux trans flumen, & Starburtzanai, & conſiliarii eorum, ſicque dixerunt eis: ***quis dedit vobis conſilium, ut domum hanc ædificaretis, & muros ejus inſtauretis?*** Ad quod reſponderunt eis inter cætera, quod anno primo Cyri Regis Babylonis, Cyrus Rex propoſuit edictum, ut domus Dei ædificaretur, placuitque, ut res ad Darium referretur: ***Tunc Darius Rex præcepit, & recenſuerunt in Bibliotheca quæ repoſita erat in Babylone, & inventum eſt in Egbatanis (quod caſtrum eſt in Media Provincia) volumen unum, taliſque ſcriptus erat in eo commentarius: Anno primo Cyri Regis Cyrus Rex præcepit, ut Domus Dei ædificaretur in Hieruſale,*** & reliqua quæ ſequuntur privilegia, quæ brevitatis gratia omitto. Darius ergo Rex præcepit Ducibus regionis, ut recedant & nullā ædificantibus vim inſeferant: quod etiā diligentiſſimè executi ſunt. ***Ædificaverunt*** igitur ***templū, jubente Deo Iſrael, & jubente Cyro & Dario & Artaxerxe Regibus Perſarum.*** Sic per me fatum mortalibus ludit. Ex quo apparet, quantū utili-

tatis inortalibus afferam, quid rurſus incommodorum, infortunii periculique mei negligentia ſuboriatur. Nam quam putas cladem utrinque ſanguinolentam commiſiſſent, quam viduarum ejulatu univerſa Palæſtina reboaſſet, ubi Dario & Ducibus reliquis repugnantibus in ædificando perrexerint, ni ſoror illa mea felici nimirum reſponſo calamitati venienti occurriſſet? Nullarum vero gentium Principes mei negligentiæ magis accuſo quam Judaicos, quos tamen ob præſtantiam & peculiare Dei donum excellentius decuiſſet. Quid n. dictu turpius, quid magis impium, quàm eas perdidiſſe leges, non quas ſapientiſſimus Solon. nec Lycurgus præſcripſerunt, ſed quas ſummus Nomotheta omnium rerum gubernator cœlitus detulit, & arcæ inſerendas diligentiſſimè præcepit: quarum locum ſumma impietas, abominanda idololatria, ſtatuæ, aurei vituli, & in ſumma κακῶν μυρίας occupaverunt. Quapropter meritas tandem hoc ſcelere luerunt pœnas. Et cum humana ſollicitudo vix alibi copioſiorem quàm in cuſtodiendis divitiarum theſauris curam gerat, ni ergo pii quidam Legis Divinæ fautores publicis gazophylaciis, ut pari cuſtodia vigilia reſervaretur, cum divitiis omnibus divitis legis præſtantiorem librum intuliſſent, in univerſum quo longo tempore caruerunt, periiſſet. Quem poſtremo, cum efferrent præſules Joſiæ Regis juſſu pro domo Dei inſtauranda reſarciendaque opificibus pecuniam, Helchias ſacerdos invenit, Regi obtulit, qui ſummo animi gaudio amplexus, qua putas diligentia pientiſſimus Rex cuſtodiendum præceperit, ne porro contingat? Si, ut dixi, diligentiores fuiſſent, haberetis librum illum *Juſtorum*, cujus Regum libri ſæpenumero mentionem faciunt: haberetis equidem pro Ariſtotelicis (ut Philoſophorum pace dixerim) opinionibus ſapientiſſimi Salomonis Regis ſapientiſſimas nimirum de rebus naturalibus quibusdam diſſertationes. Præterea mihi maxime ſtomachum movet novi Teſtamenti Hebræorum negligentia, ne multis exemplaribus deſcriptis Evangelium juxta Matthæum ſacratiſſima CHRISTI Salvatoris lingua ſcriptum cuſtodiæ demandarint. Cujus deſidiei, (quod nunquam, ni experirer, opinata eſſem) non ſatis admirari poſſum. Quo circa velim Patres conſcriptos noſtris temporibus vigilantiores atque diligentiores, ne ob illorum inertiam tale nepotibus contingat. Non dubium, Sathanam pientiſſimorum conatuum ſollicitum impoſtorem leonis inſtar circumire, quo minus ſana doctrina ad poſteritatem dimanet: Et cum religio literas pro ſale habeat plurimum in expugnandis literis operæ impenſurum. Neque velim hac ſpe, hoc ſolatio contenti me negligant, (Eſt n. arundineo baculo inniti) quod non pauci literarum fautores privatos libros congerunt, quemadmodum tu tibi pretioſiſſimum theſaurum comparaſti, & Ioannes ille Ruthinerus in conflandis optimis in omni doctrinarum genere voluminibus nulla pecuniarum habita ratione, juvenis negotioſiſſimus. Sed quemadmodum vulgo experimur defunctis illis φιλοβίβλοις (quanquam in prudentiſſima tua familia evenire non arbitror) ò quam ab ἀμούσοις & idiotis hæredibus relicta volumina in diverſas partes diſſeminantur, dilaniantur, partim celeberrimi auctores maturo ſenio digni pueris ludentibus objiciuntur, partim ad expellendam inſcitiam nati & ſummo opificio elaborati ſciſſuris feneſtrarum obliniti frigus expellere, nonnulli ſtactam, thus, piper, ferre coguntur repugnantes! Quæ mala ob auctoritatem & reverentiam non ſentiſcent, qui in publicis bibliophylaciis à Patribus inſtitutis reſervantur. Et ſi in optimæ Reipub. veſtræ inſtituto Magiſtratus arma frumentaque habere cives ſuos præcipiant, attamen publicam quandam armorum frumentorumque copiam reſervant, ut ingruente factione aut fame, inermem militem inſtruere, aut famelicos cives ſuſtentare poſſint. O Patres! Patres! quàm hic non dormitandum, qui tot hoſtibus ſtipati, qui nunquam non vobis bella minantur, Poteſtas illa tenebrarum, Inſcitia, Barbaries & Errorum Ilias. Et non hic quidem prudentem magiſtratum agere decet? Et quid ſi jam mihi videor nauſeabundum non paucis hominibus ad privatos comparandos libros faſtidiũ ſuboriri, quorum gulæ quæſtuoſam Chalcographorum παῤῥησίαν non in optimis, ſed novis quæ placent excudendis indulgere ferendum. Et ſi qui ſunt literarum amatores, nonnunquam librorum ſupellectilem comparandam vetat pauperies. Quæ cauſa etſi nulla alia, ad me inſtituendam, ſola ſufficeret. O quoties quoties altiſſima ſuſpiria audiunt bibliopolia, cum optimos pauperculis juvenibus auctores proſtituunt. Quod ſi publica librorum eſſent repoſitoria, ad me ad extinguendam ſitim diverterent, & ſi quid otii nacti apud me negotioſiſſimi eſſent cives ſtudioſi eo tempore, quod plerumque ſomnio, à ditioribus violentiæ, id nonnunquam honeſtati impartirentur. Unde compoſiti mores, communis & privata utilitas, concordia, & quæ ſunt reliqua bene formatæ Reipub. ornamenta, alibi naſcantur, uberius nondum cognovi. Quam vellem ergo, ut mihi præcipuè demandentur libri noſtra vernacula lingua ſcripti, quam nunc celeberrimi

Ger-

Digitized by Google

Germaniæ jam tandem ſapientis viri nobilitant illuſtrentque, in qua nunc fere ſincerioris Theologiæ cardo verſatur. Reliquo vero multum ſibi victoriæ publicetur impoſtor ille Sathan, ubi ſcholam Chariſſimam amicam, cum qua non tam familiaritas quàm ſanguinis neceſſitudo intercedit, oppugnaverit, adeo illam inſectatur, ut ſunt mulierculæ vires parvæ ac tenues, in multis membris feſſa deficit, & in magiſtratus ope vires acquirit. Neſcio qua ratione vitæ ſuæ ſit conſultura, cum videam fertiliſſima juvenum ingenia inculta ſordeſcere, quo vereor ne aliquando mortalibus contingat quod & Prophetæ minantur τῶν σοφῶν λιμῷ θανεῖν. Hic me oportet plurima ſilentio prætерire cum Scholæ mentionem fecerim, ne prorſus (ſentio enim jam frontem contrahere) prorumpam in lachrymas. Fortaſſe ipſa ſi nullam opem ſenſerit, ſuas quas habet plurimas propria oratione proſequutura calamitates: Sed ut ad me redeam, ne longioribus ambagibus humaniſſimi viri auribus abutar. Si igitur æquo animo quas ex me receptura veſtri municipii Reſpub. commoditates juxta ſuam prudentiam perpenderit ſapientiſſimus Senatus, non dubito quin omnes ſumptus, quos in me impenſurus, qui equidem modicillus eſt, hiſce inferiores arbitraretur. Nam ſi ſumptuum multitudine laborumque difficultate deterreri (quod non opinor) intellexero, perverſæ cujuſdam illiberalitatis & ſordidæ avaritiæ calumniam haud effugiet. Et neſcio quibus interim laudibus in cœlos eveham prioris ſæculi Patres, qui nullis divitiis pepercerunt non ſolum, ut bonos plurimosq; libros congererent, ſed aliquando precioſiſſimis characteribus auro & argento, quaſi hujuſmodi atramento dignos depingi, nonnunquam etiam operimenta ebore Praxitelica arte elaborari curaverunt. Et ſi fidem re facere cogar, digitulo monſtrabo virum haud mihi inficias euntem, cui ſacratiſſimos Davidis Pſalmos hac ratione ſcriptos libentiſſimè dederim. Præterea ſi noſtra tempora cum ipſorum conferamus, liquet quam variis dotibus ad hoc meum negotium pertinentibus, quibus ipſi caruere, longo intervallo illos antecellimus. Habemus novitium illud & plane divinum Germaniæ inventum, chalcographiam, velociſſimum deſcribendi genus, qua uno die plus elegantius emendatiuſque quàm veteres ſex menſibus, ut parcę dicam, non ſine maximo labore & divitiarum ſumptu ſcriptitarunt calamo, ut quas quondam horas exarandis literis, nunc noſtri literarum ſtudiis locare poſſint. Adde præterea immenſam papyri copiam, non quam omnigena Nilus prodit, ut Ægyptum adire oporteat, ſed quam ex diminuto noſtrate lino hauriunt artifices. Quapropter totus liber jam quam olim foliolum minoris conſtat. Qua ergo illiberali perfricata fronte decet de ſumptu quiritari? aut decet dotibus præſtantioribus diligentia inferiores eſſe? aut Deus OPT. MAX. rariſſima ſua dona patribus ignota patefecit, ut nos alto ſomno ſtertamus? Quaſi non inſtituerit, ut jam refloreſcente Evangelio his præſentibus inſtrumentis ad evulgandam nominis ſui gloriam aptiores vegetioreſque redderemur? Cur non magis juxta Servatoris noſtri verba, ſi Evangelicum theſaurum inveniſtis in agro, aut illam pretioſiſſimam margaritam, præ gaudio venditis omnia, & comparatis illam? Aut decet Æſopicum gallum gallinacium agere, ut farinam inveniſſe adoptemus? Non mihi peto aulam regiam, aut arces condi, ſed quæ ſum fragiliſſimæ naturæ, nempe Carthaceæ, attamen cujus partes ſunt depoſitæ in longos annos poſteris videndæ reſervare, ſalubres aures, (quæ etiam cunctis mortalibus communes ſunt) ut tu, optime Conſul, noſti, in primis efflagito, præterea quæ ad munitionem, ſecuritatem, tranquillitatem, charitatem, ſubſellia pertinent, quæ ipſorum induſtriæ deliberanda libentius relinquo, meminens quòd in hoc revireſcentis Evangelii flore, in excolenda pietate, nullum non moverunt lapidem. Quocirca nil ſpero ne hoc ſuſurro terreantur.

Ad quid nobis hæc librorum moles? Et, quemadmodum Seneca ait, *Diſtrahit animum librorum multitudo.* Et ſapientiſſimi Salomonis auditores in Eccleſiaſte hiſce verbis librorum multitudinem diſſuadent: *His amplius, Fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus eſt finis: frequenſque meditatio carnis afflictio eſt*, &c.

F I N I S.

L. B.

Paginis novæ editionis antiquis non reſpondentibus, neceſſum equidem fuerat in notis citatas paginas mutari, & novæ editioni conformes reddi; ſed quoniam illud per inadvertentiam prætermiſſum, quam vides, Collatio inſtituta eſt, qua fruere & fave!

Ad Librum Primum. Pag. 1.

Synodi Magonciacenſis num. 1.
Magno Franci & Allemanni nobilitatem ibid. 2.
Nulli tum erant Epiſcopi ſuffraganei ibid. 3.
Canonici autem dicti ibid. 4.
Ædes Epiſcoporum &c. Monaſt. dicta ſunt ibid. 5.
Comitatus primis illis ibid. 6.
Nec luxum decere, nec ornatum Epiſcopos ibid. 1. b
Ante omnia illud agebant Epiſcopi ib. 2. b

Pag. 2.

Cæterum & hunc ſanctiſſimum morem ibid. 3.
Cum artium aliarum tum ſacrarum litterarum ibid. 4.
Turpiſſimum, docere velle quod non didiciſſet ibid. 5.
Aut nulla, aut rara in ſacris ædibus ſimulacra ibid. 1. b
Picturas ibid. 2. b
Reliquiæ Sanctorum ibid. 3. b
Ab Ethnicis etiam cordatioribus ibid. 4. b

Pag. 3.

Inſuetis antea & inſolitis auxit ibid. 5. a
Eum luxum diſciplinæ corruptela ib. 6. a
Aureos quondam Presbyteros, &c. ib. 7. a
Et cibum & ſomnum communem &c. ib. 8. a
Et legum præſcriptio ib. 1.
Quam Africæ Epiſcopi ib. 2.
Ut ne teſtamentarium quidem conſtituere ib. 3.
Advocati ib. 4.
Advocatorum ſolertiæ relinquerent ib. 5. b
Memores doctrinæ Chriſti ib. 6. b
Principum ſuorum ſimplicitate ib. 7. b
Victu & veſtitu contenti ib. 8. b
Ut pars una à Epiſcopo ib. 9. b
Ludimagiſtros ut alerent ib. 10. b

Pag. 4.

Non alia magis cauſa Canonici &c. ib. 1.
Omnes religionis amore exciti ib. 2.
Sed etiam Pontifices ib. 3.

Pag. 5.

Ut Epiſcopi non Cleri tantum, ſed populi etiam manu ib. 1.
Aut Principes aut Duces ib. 2.
Imperator autem electionem haberet ratam ib. 3.
Haintricum ib. 4.
Nec mirum ſi ſunt qui quærant ib. 5.
Nolle ſe cum Clero ib. 6.
Caroli Papinii filio ib. 1. b
Poſt Georgium extitiſſe 2. b
Ut noſtri, id eſt, Germaniæ Principes ib. 3. b

Pag. 6.

Ut parum hactenus rata fuit Imperatorum electio ib. 4.
Veteres Germanorum Epiſcopi ib. 5.
Simoniæ crimen ib. 6.
Partim ambitio, partim avaritia ib. 7.
Alemanni parochiam vocabant ib. 8.
Et jubebat Canon. ib. 1.
Quod certe juramentis ib. 2.

Pag. 7.

Licebat laicis paſtores ib. 3.
Baptiſmi & Euchariſtiæ ib. 4.
Magonciaci & Wormatiæ ib. 5.
Compatres & patrimos ib. 6.
Infantes ib. 7.
Cœna Dominica dabatur credentibus ib. 8.
Privatim & inprimis ægrotis extra cœtum ib. 1.
Miſſam vocabant cœnam ib. 2.
Infantes ſuos altari admovebant Euchariſtiæ gratia ib. 3.
Jubebat canon, ut Presbyter ib. 4.
Nec facile admittebantur vel Presbyteri vel Epiſcopi ib. 5.
Synodi annua ib. 6.
Ceſſarent aut cunctarentur ib. 7.
Author eſt Rabanus ib. 8.
Refrixit Synodorum celebritas ib. 9.
Diſciplinæ cuſtodiendæ haud mediocrem medelam afferebat ib. 10.
Per Alemanniam Principis edicto monebantur ib. 11.
Symboli articulos, &c, exponebant ib. 12.
Vinolenti ib. 13.
Auguriorum &c. ib. 14.

Pag. 8.

Ut ſuperſtitioſa ſublata ſunt ib. 15.
Adeo inhæſit noſtrorum animis, ut ſint paſſim ib. 1. a
Quo probandæ innocentiæ monomachia conceſſa fuit ib. 2. a
Purgatio per Euchariſtiam ib. 3. a
Si quis vinum aut annonam ib. 4. a
Memorat Anſegiſus ib. 5. a
Litaniam majorem ib. 6. a
Feſtivam eſſe juſſit ib. 7. a
Multis etiam veterum crediti ſunt ib. 8. a
Licebat autem Principi in regno ib. 9. a
Vel temulentiæ vel fornicationis ib. 10. a
Confeſtim à Comite cõpellebantur ib. 11. a
Hoc modo & Otomarum ib. 12. a
Nec minus interim domeſticorum ib. 13. a
Comitia ibid. 14. a
Raro ullum diem eximie feſtum ib. 15. b
Dabantur autem & legibus ib. 1. b
De conciliis indicendis non niſi Imperator ib. 2. b

Pag. 9.

Pag. 9.
Quam Romani Pontifices nec univerſales nec Catholici ib.3.a
Statim à Gregorio &c. ib.4.
Et in litteras relata eſt ib.5.
Exſtant Sangalli vetuſtiſſimus codex ib.1.
Legibus igitur Principum ib.2.
Monaſteria etiam & Collegia parebant [ib.3.b
Pag. 10.
Ab Iſidoro Hiſpalenſi ib.4.a
Gratiano ib.5.a
Clementinæ ib.6.a
Hæc decreti verba ib.7.
In illos animadverſum ib.8.
Venus inceſta ib.9.
Alemanni inceſtas nuptias ib.10.
Durabit lex illa divina &c. ib.1.
Servum fugitivum ib.2.
Cæſareis Juſtiniani ib.3.
Crebra mentio fit Marcarum ib.4.b
Carolomanno Majori domus ib.5.b
Reſque Eccleſiarum ib.6.b
Pag. 11.
Quod legitimè poſſidere debeat ib.7.a
Quas hodie Cathedrales ib.8.a
Paſtorum liberalitas demanaret ib.1.
Hodie rebus aliter habentibus ib.2.
Alemanni quum pars eſſent regni Francorum. ib.3.
In tenuioribus æquales partes &c. ib.4.
Caroli legem exſtare ib.5.
Manſos ib.6. [ib.7.b
Omnem fornicationem ſevere coërcerent
Et quod diverſum ſcripturæ, &c. ib.8.b
Quem morem pluſculis ſæculis receptum [ib.9.
Hildebrandus Monachus Papa ib.10.
Repente tanta ſeditio, &c. ib.11.
Pag. 12.
Heinricho IV. Imperante ib.1.
Wunefridus Legatus ib.2.
Ad caſtitatem ſervandam cogere ib.3.
Jam adverſum Apoſtolicæ doctrinæ ib.4.
Monachorum diſciplina ib.5.
Lectores ib.6.
Velare ib.7.
Tondere ib.8.
Certamque ad normam vitæ ib.9.
Virginitatem velut de ſuo vovent ib.10.
Scelus eſſe ducant ib.11.
D. Paulus ib.12.
Pag. 13.
An ullum Eccleſiæ famulatum ib.1.
Etiam coactæ puellæ profitentur ib.2.
Præſulum indulgentia ib.2.
Pag. 14.
Violatur non tam corporis acta quam animi conſenſu virginitas ib.3.
Pag. 15.
Communi edicto permiſit ib.1.a [ib.2.
Veterem diſciplinam monaſticam revocare
Ne priore moriente lupus aliquis Principis [ib.1.b
Pag. 16.
Germanorum Regis Imperatores ib.2.
In collegiis & monaſteriis quibuſdam Ger[maniæ noſtræ ib.1.
Pag. 17.
Criminalium cauſarum cognitio ib.1.
Quod ne Epiſcopi quidem ib.2.
Certis de generibus cauſarum ib.3.
Caroli & Ludovici legibus ib.4.
Ad Comitem ferebant Advocati ib.5.
Placita dicebantur ib.6.
Ut & Abbates irent ib.7.
Ludovici Pii ſanctio ib.8.
Repeti non ſinebat ib.9.
Pag. 18.
Quæ ſi liberorum hominum fuiſſent ib.1.
In Chronicis Cœnobii ib.2.
Seceſſus ib.3.
Nec multo erant presbyteris Parochianis celebriores Abbates ib.4.
Ut Epiſcopi veteri more, &c. ib.5.
Iisdem etiam Concilia, &c. ib.1.
Divitias frugalitatem & pietatem &c. ib.2.
Pag. 20.
Nec me fugit eſſe quoſdam, qui j' illud Pontificium defendentes &c. ad Ludovicum [Pium, &c. l.6. col.2.
Pag. 21.
Ex eo enim tempore quo ſordidi quidam Epiſcopi ib.1.
Quod quidem & Germanici poſtea Impera[tores ib.2.
Pag. 23.
Veteres Monachi ſæculum averſati ib.1.a
Sed corpus etiam præſcripto aliquo laboris genere ib.2.a
Qui manuum labore victum quærunt ib.3.a
Ne monaſteriorum & eccleſiarum bona dividerentur ib.4.a
Mundum hoc, aliud immundum cogitat [ib.1.b
Vini uſus ib.2.b
Meminit Auguſtinus ib.3.b
Quæ veteres voce paululum intenta recita[bant ib.4.b
Pag. 24.
De nigro autem tunicæ ib.1.
Sed & barbam alere ib.2.
Criminoſorum latibula haud rarò monaſte[ria ib.3.
Pipin' Caroli Magni filius ib.4.
Chunradi Imperatoris hoc nomine primi ib.5. [nerentur ib.6.
Ut vilia etiam & abjecta ordine quodam ge[eſſet ib.1
Pag. 25.
Abbatum ſuprema & dignitas & poteſtas
Et monachis, qui ordinariis functionibus præerant ib.2.
Perinde atque in veteri militia ib.3.
Ceu tranſlatis diligentiæ vigilantiæque nominibus ib.4.
Ut novem hominibus decimus præſit ib.5.
Qui vel villis vel humilioribus Eccleſiis ib.6.
Vicarii & Locum tenentes ib.7.
Daniſtas ib.8.
An operam quamcunque honeſtam & ſua profeſſione dignam ib.1.b
Laicis presbyteris ib.2.b
Pag. 26. [juncta fuiſſe ib.3.a
Laica collegia multis olim monaſteriis con-

Digitized by Google

Ut ſemel ingreſſis egredi iterum ib.4. a
Pœna erat banni ib.5. a
Quadraginta denariis ſupputatum æſtimarunt ib.6.
Xenodochia viderentur ib.1. b
Quæ hoſpitalia appellabant ib.2. b
Miſſi Dominici ib.3. b
Vel à Canonum ib.4. b
Regia diplomata ib.5. b

Pag. 27.

Tempore Ottonis Primi ib.1.
Perinde ut apud Romanos Proconſules ib. 2.
Duces rei maxime militari ib.3.
Comites autem & eis inferiores Centenarii ib.4.
Miſſi ipſi quater in anno ib.5.
Actione hinc data conceſſaque, &c. ib.6.

Pag. 28.

Lexque illa Pipino regnante lata ib.1.
Nullus homicida, nullus adulter ib.2.
Fœdiſſimum autem habebatur ſi Præſides ib.3.
Nullum unquam labefactatæ pietatis ib.4.
Veſtales ſuas ſtuprum paſſas ib.5.
Apoſtolis reſpondens ib.6.
Apoſtolus clamet ib.1. b

Pag. 29.

Secundas nuptias adeo elevat ib.2.
Faceſſant igitur & luctæ illorum, &c. ib.1.

Pag. 30.

Mulctantur fere ſexcentis ſol. qui immunitatem, &c. ib. lin. 1 ma.
Et in lege Alemannorum ib.2. a
Multis in locis capitale erat ib.1. b
Qui Epiſcopum occidiſſet ib.2. b
Licebat autem comiti in vincula repoſcere ib.3.
Hodie immunitatem vocant libertatem illam aſyliæ ib.4.
Ut ne in urbibus quidem poſiti quicquam ferant civilium exactionum ib.5.
Antiquorum Regum beneficentia ib.6.

Pag. 31.

Antiqui nummi cernuntur ib.1.

Pag. 32.

Quos vulgo Denarios ib.1.
Apud eundem Gregoriũ ib. principio col.2.
Miſſa bicorni & pedo inſignes ib. in medio col.2.

Ad Librum Secundum Vadiani

Pag. 35.

Ad vulgaris linguæ uſum ampliorem excogitata.

Pag. 36.

Extat apud nos Sangalli Pſalterion à Notkero Monacho &c. ib.1.
Orationem Dominicam ib.2.
Omelias aliquot Germanicè ſcriptas ante annos plus minus trecentos ib. 3.
Sed minus tamen longævum noſtro ib.1. b

Pag. 37.

Poſt quem Lotharius. circa finem col. 1.
Dagobertus Francorum Auſtraſiorum rex. lin. 16. col. 2.

Pag. 39.

Arborem Felicem. ib.
Paucas domunculas & ædem arctiſſimam, ib.2.

Pag. 40.

Quas mihi caſu quodam videre contigit ib.1.

Pag. 41.

Primum vici, deinde oppida muris cincta, &c. in medio col. 1.
Regiam habuerunt apud Thuregum Carolus, &c. ib.1.

Pag. 42.

Jusjurandum etiam in judicio præſtabatur, &c.

Pag. 43.

Super fluviolum Stainaha lin. 8. col. 2.

Pag. 44.

Gallonem ib.1.
Unde & militiam ingredi & ſtipendia merere ib.2.

Pag. 45.

Vicus ille Waſſerburgenſis ib.1.

Pag. 46.

Frequenter autem maſculis ib.2.

Pag. 47.

Tanto aſſeverationis ſtudio, ut videri queat dubitatum de ea re fuiſſe, in fine col. 1.

Pag. 48.

Vulgo Morſſvvilen ib.1.
Libra & pondo Latinis ſcriptoribus ib.2.

Pag. 49.

Alii inde vectum Campodunum, ferme in fine col. 2.

Pag. 52.

Annum regni ejus XXXV. indicet ib. 1.

Pag. 53.

Lotharius junior ab Hadriano Pontifice excommunicatus ib.2.
Craſſi ex fratre nepos licet illegitim° ib.1.

Pag. 54.

Eo honore reliquo ſexennio functus eſt ib.1.
Cui Lotharii regnum tradidit ib.2.

Pag. 55.

Tractum aliquem terreſtrem Gonu vocant ib.1.
Quos mallos & placida vocant ibid. 2.

Pag. 56.

Dabantur à Principe Advocati ib.1.
Deinde & curiæ Magiſtri ib.2.

Pag. 58.

Ulricus Zaſius ib.1.

Pag. 68.

Ahadorf ad Ahamamnen ib.

Digitized by Google

INDEX TOMI III.

RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM.

(NB. Numerus cum aſteriſco (*) Præfationem Vadianam indigitat.)

Abbates paruiſſe Epiſcopis Pag. 18
Abbates in Aulis Imperatorum & Regum 21. *eorumque electionem ad ſolum principem ſpectaſſe* 15. 16
Abbates militaſſe 44. 109
Abbatum privilegia Pontificalia 19
Abſtinentia Monaſtica *9. *10
Abtzellanus ager 18
Abtzellana ditio 71 *ſq.*
Academia olim nulla in Germania 2
Acromius 111
Acoluthi 94
Adelbertus Comes 65. 66
Adulter an ducere poſſit à ſe adulteratam 149
Adulterii pœna 149
Adulteratorum monetæ pœna 46. 48
Advocatia 79
Advocati Collegiorum & Monaſteriorum 3. 16. 66. 95. 110
Advocati Cameræ, Fiſci 48
Ægyptii Monachi primi v. Monachi
Æditui 111
Ærarium 48
Agaunum 110
Αγιώτατος 42
Agricola 161
Ahadorf 68. 110
Ahadorfenſis præpoſitura 25. 68
Ahamenſe Monaſterium 68
Alamannia à quibus vaſtata 41
Alamanniæ Duces 66
Alamannia in Francia 112
Alamannorum in Germaniam irruptiones *4
Alamannorum gens bellica 35. *primi Monachi, v. Monachi*
Alamanni qui 112. 113
Alamannorum in pauperes liberalitas 10. *ſq.*
Alamannica lex 9
Alode 88
de Alſtetten Nobiles 111
Altiſiodorenſis pugna 113
Ammani 56
Anachoreta *8
Anaglypta 25
Angſter 31
Angelica ſalutatio olim non erat inter preces 36
Anglia & Hybernia Monachiſmum non acceperunt à Gregorio 86. *v. Scoti, Hybernia*
Anglicum tributum ad ſedem Romanam 113
Auguſti nummi 31
Annona 69
Annonæ flagella Alemannis ſœda 8
Anniverſarium primus inſtituit Notpertus 71
Anniverſariorum Indices in Monaſteriis, Freſſzedell 14
Annuli aurei 61
Anſegiſi libri de legibus 9
Anyſus 64
Apologetici Chriſtianorum 122
Appellationes ad quos factæ in Francorum regno 27
Aquiliana lex 51
Arabarcha 105
Arbitrium liberum 132
Arabia Felix 111
Arbona, Arbor Felix 39. 111.
Arcadiana lex 58
Archicapellanus 22
Archi Epiſcopus 4
Archimandrita 105
Archipresbyteri licani 89
Argunenſis Comitatus 45
Arguna 55
Arnolphi Imp. uxores & liberi 54
Arrius hæreticus 130. *bis*
Arrogantia obeſt principibus 53
Aſcetria, Aſceticum opus 103
Ασκηταὶ 103
Aſyla 106. *v. immunitas*
Aſylæ Monaſteriorum & collegiorum 29. 30. *ſq.*
Auditores 132
Audomarus 42
Augia major ſ. Dives 108
Augienſe Monaſterium 36. 108
Augſter 31
Auguſtus 46
Auguſti dicti, qui à Pontifice Romano coronati 6. 31
Auguſtarum nomen apud Francos 31
Auguſtales Romani 77
Auguſti nummi 31
Auguria notata 7
Auſtria, Auſtraſia 39. 108
Automarus, Autmarus 42

Bajoariæ termini 64
Baptiſmus quando celebratus 7
Baptiſmus hæreticorum 125
Barbam aluiſſe Monachos 24. 104
Barbaries mediæ ætatis 35. 41. *7
Barones 61
Baſilius M. auctor Monachiſmi *7
Baſilica 71
Benedictus Nurſinus auctor Monachiſmi *7
Benedicti Regula ſola olim cognita *8
Benedicti habitus ſ. veſtitus 24
Benedicti Regula qualem Monachum requirat *8
Benedictinorum habitus mutatus 24
Beneficium 44
Berengarii Italiæ Imperatores 54
Bertha Pipini M. uxor 46
Bertrada Auguſta nummi 31
Bibliothecarum utilitas 163

Bibliotheca antiqua 160*7
Bibliotheca Monaſteriorum 22
Bibliothecarius Monaſterii 25
Bibliothecarius 111
Bilgern peregrini 52
Bobienſe Monaſterium *8
Bodamicus lacus v. lacus
Bohemia quando Regem acceperit 70
Bohemi 70
Bona Eccleſiaſtica an & quomodo locari & vendi potuerint 10
Brixia 64
Bullarum Pontificiarum impoſtura 11
Bulla Pontificum 34
Burgela 113
Brandenburgenſes Marchiones 70

Cadaloh Comes 112
Cadavera reperta 48
Cæſar 46
Cæſares ungendi mos 4
Cæſarum Imperatorum electio cum ratificatione Papa 5
Camaldulenſium origo 73
Cambete 47
Cambetis v. Chambetz
Camera pro judicio 27
Camera Principis 48
Camerarius Monaſterii 24
Camera Nuntii 27
Campi certamen, Kampf 8
Cancellarius Imperatoris 8
Cancellarius Monaſterii 24
Canones Eccleſiaſtici à quibus collecti 10
Canonica ſatisfactio 8
Canonici 1.93.96.112
Canonici à canone cenſus 4
Canonici Regulares 92
Canonicum jus & ejus partes 10
Canonizatio ſanctorum à quibus olim peracta 47. v. Divi.
Cantores 112
Cantus Eccleſiaſticus veterum Monachorum 23
Cantus Eccleſiaſticus 110
Capellani ſacrifici 6
Capillitii regii jus 104
Capitulum 125
Capnio 161
Cardinales 6.64
Carnis nomine quid intelligatur 29
Carnium uſus an vetitus Monachis 23
Caroli Imperatores tres 56
Carolus Calvus 52
Caroli M. tempora confundi 45
Caroli Craſſi nummus 32
Caroli Magni Majores domus 39.46.ſq.111
Carolus Groſſus ſeu Craſſus cur dictus 53.112. *prodigalis* 53
Carolus Martellus 39
Carolus M. Patricius Romanor. 109
Carolus Iunior Iuditha filius 111
Carolomannus major domus 111
Carthuſienſium origo 73
Carthuſiani ordinis origo *8
Caſa 71. *Caſa Dei* 44
Caſales 47
Caſſianus Scytha autor Monachiſmi in Gallia *7
Caſati 47
Caſtitas non poteſt voveri 12
Caſtitas monaſtica *10
Caſtitatem non eſſe in hominis poteſtate 28
Caſtrum 39
Cathedrales Eccleſiæ 11
Cathedra Epiſcopales 123
Catholici Pontifices Romani non ſunt 9
Cellarius monaſterii 25
Cella monachorum clathrata 3
Centenarius Comitis 17
Centenarii 27
Ceremonia Eccleſiaſtica 3.7.23
Ceremonia in veteri Eccleſia 119
Cereviſiæ uſus 41
Cereviſiæ uſus in monaſteriis antiquis 23.41
Cerinthus hæreticus 125
Certamen 8
Chambetz, Cambetis 44
Chancharo Comes 59
Charta 10.111
Charta & Diplomata differunt 34
Chartas qui ſcripſerint 24
Chartarum ſubſcriptiones quo ordine 33
Chartarum conſervatio improviſa 108.109
Chartularii 24
χειρόνακτοι 103
Choren, Chorung 36
Chorepiſcopi 89
Chriſtianis veteribus objecta crimina 121
Chriſtianorum veterum virtutes 123.124
Circulus Decennovalis 126
Circumcelliones 131
Ciſtertienſis ordinis origo *8
Ciſtertienſium origo 73
Clauſtra 93
Cleri diſciplina ad quas leges examinata 9.ſq.
Clericos & religioſos trucidantium pœna 30
Clericorum ſcortantium pœna 27.ſq.
Clodoveus Francorum Rex baptiſatus *4
Clodoveus Pulcher 112
Clodoveus I. Alamannos vicit 113
Cloſtareum 49
Clotharius *5
Cœna Dominica quomodo adminiſtrata 7
Cœna Dominica quotidie diſtributa 7
Cœnobia *6.ſq.
Cœnobita *8
Coepiſcopus 89
Cognomina veterum familiarum an aliqua 16.ſq.
Coloni 59.60
Collatio 23
Collationis jus 45
Collecta 127
Colomannus qui alias Columbanus *8
Columbanus in Galliam & Alamanniam 37
Coloni 59.60
Combeta 9
Comites 8.27.29
Comites olim non ſui juris, & qua de cauſa privari potuerint 27
Comitis nomen in chartis appoſitum 33. *omiſſum* 46
Comitia Impp. & quid in illis peractum 8.ſq.
Comitia annalia 98
Compatres 7
Componere 49
Componere cum fiſco 38.49.60
Compresbyter 88
Concambium 66
Concilia veteris Eccleſiæ 125. v. Synodus.
Conciliorum indictionem ad ſolum Imperatorem pertinere 8.ſq.98.ſq.
quando non 8.ſq.
Concupiſcentia vitium 29
Conjugia ſacerdotum 11

Con-

Conſenſus parentum & tutorum in nuptiis 10
Conſtantinus junior 63
Conſtantienſis ſedes à Dagoberto inſtituta 18. ſq.
Continentia non eſſe in hominis poteſtate 28
Corpus ſacrus 46
Criminalium cauſarum cognitio ad quos ſpectarit 17
Cromansborn 111
Cromius lacus, Cromaſee 111
Crypta 123
Curia Magiſter 110
Curienſis Eccleſiæ antiquitates 114
Curtilis 41
Curtis 41

Dagobertus M. ſedem Conſtantienſem inſtituit 18. ſq.
Dagobertus Auſtraſiorum Rex 108
Dagobertus II. Francorum Rex 51
Daniſta 105
Decani monaſteriorum 25
Decani Eccleſiaſtici 7
Decima Eccleſiaſtica 10
Decretales 10
Dedititii 59
DEi gratia, nomine 44
Delatura 62
Denarius 107
Diaconi 1. 88
Diœceſis 6. 88. 112
Diplomata & chartæ differunt 34
Divi annumerati ſæpe fundatores Monaſteriorum 49. v. *Sancti*
Diplomatum Regiorum contemptus pœna 26. ſeq.
Dives dicta Augia 108
Divinæ leges in Capitularibus Caroli M. 9
Divortia leproſorum 154
Docenda quæ in Eccleſia 7
Dominica 97
Dominici miſſi 26
Dom. v. Tom. Domus Dei 44
Donationes ſemel facta non poſſunt reſcindi 35. v. *Dotales donationes.*
Donatus Hæreticus 130
Donatiſtæ 131
Dormitoria 3
Dotales donationes 112
Duces, Hertzog 27
Duces olim non ſui juris 27
Durgovia Comitatus amplitudo 66
Durgovienſis pagus 66

Ebrioſi excommunicandi ab Eccleſia 7
Eccleſia veterum Germanorum 85
Eccleſiæ veteres, & quæ ſic dictæ 119
earum æqualis poteſtas 119
*Eccleſiarum ornamenta & divitiæ peſtes pietatis** 10
Eccleſiarum in Germania origo *4. & *afflictiones, Ibid. reſtauratio* *6
Electi 132
Electionis jus & ritus 4
Electio Epiſcoporum & numeratio Cæſari competebat 113
Electores Archiepiſcopi 4
Electores primi ſub quo 113
Epiſcopatum non eſſe affectandum, nec oblatum fugiendam 94
Epiſcopatus antiquiores eſſe monaſteriis *7
Epiſcopatuum tranſportationes 85
Epiſcopi veteris Eccleſiæ 119. *eorum munus* 119
Epiſcopi, & eorum qualitates 88. & ſeqq.
In Epiſcopo requiruntur pietas & eruditio 1
Epiſcoporum præcipua cura in pauperes, viduas & orphanos &c. 1
Epiſcoporum officium prædicare 1. 7
Epiſcoporum cura & animadverſio in parochias 1
Epiſcoporum apud Germanos authoritas 4
Epiſcoporum tributa ad ſedem Romanam 19
Epiſcoporum veterum nulla dominia nec imperia 3
Epiſcoporum electionem ad Principes ſpectaſſe 15. 16. 20
Epiſcoporum antiquus comitatus 1
Epiſcoporum electio à clero & populo pariter facta 5
Epiſcopi in aulis Imperatorum & regum 21
Epiſcopi cella 109
Equites creandi mos 61
Eraſmus Roterodam. 162. bis
Eremus v. Heremus.
Errorum in Eccleſia origo 130
Evangelicum jus 25
Euchariſtia quomodo adminiſtrata 7
Puerulis data 7
Evincere 67
Evindicare 67
Excommunicatio Eccleſiaſtica 7
Extravagantes 10

FÆl 60
Familia propria & communis 63
Famuli. liberi 144
Faſnachthüner 61
Fauces 41
Felix Arabia, Arbor 108
Fœminarum donationes ſine tutoris auctoritate 46
Feſta ſumma quomodo & ubi ab Imperatoribus peracta 8
Feſti dies 8
Feſti dies apud veteres Francos & Alamannos 8
Feuda maſculina 46. 189
Feudum Eccleſiaſticum 50
Fiſcales 48
Fiſcalia bona 61
Fiſcalia bona non licebat ad Eccleſias tradere 33
Fiſcus 48
Fontanetenſis pugna 17. 113
Fortes, id eſt, Fauces 41
Francia Teutonica 50
Francia Orientalis 50
Francica lingua 35. 37
Franciæ nomen generale 37. 41
Franciæ primi Monachi, v. Monachi
Francici regni partitio & ſocietas 37
Franciſca Romana venerem ardenti lardo extinxit 29
Franciſcanorum genera 73
Francorum elogia *5
Francorum regnum quando in Gallia conſtitutum *5
Francorum in Galliam irruptiones *4
Francorum leges *5
Francorum in Romanos æmulatio & odium unde *5
Francorum Orientalium Ducatus 72
Francorum magiſtratus 27
Francorum Imperatorum ſucceſſio 53
Fraternitates *9
Fratres 1. 87
Fratres conſcripti 69
Fratres dicti Canonici 1. 112
Fredum, Fredel, Frevel 30
Freßzedel v. Anniverſarium
Friſchling 46
Friſinga 46

Fron, Fronen 51
Frumſcat 51
Frunitus 51
Fugitivi requirebantur 65
Fundatores Monaſteriorum inter Divos relati 49

GAllia quando Monachiſmum receperit 86
S. Galli loci antiquitates Romanæ 18
S. Galli locus non heremeticus, ſed habitatur 18
S. Galli corpus 46.47.109
Gallina 61
Gallo 44
S. Gallus à quo canonizatus 47
Gallus Imperator 136
S. Gallus moritur 39
Gallofranci 50
Gallonus 44.46
Gäß 71
Gebhardsmarck. Gebhardswil 66
Genitivus in o deſinens 44
Germaniæ termini *4
Germaniæ primi Monachi, v. Monachi
Germanica lingua vetus 35.36
Germanici libri veteres 108
Germani ſub Francorum jugo & quando liberati 27
Germani Barbari olim 85
Germanicæ linguæ uſus 107
Germanicus ſermo quando ſcribi cœpit 35.ſq.
Germanorum migrationes *4. *in cœnobia & Eccleſias liberalitas* *5
Gläß 60
Gombota 9
Gothi Italia pulſi 113
Gouu 55.110
Gravenſpurg 50
Grafiones 8
Græcæ linguæ uſus 35
Græcæ Eccleſiæ ſtudium 129
Græca lingua ſtudium in Latina Eccleſia 129
Græciæ primi Monachi v. Monachi.
Grandmaiſtre 39
Gregorius M. Monachiſmi promotor *8
Gwelfi, Welfi
Guuerf 36
Gymnaſia 86

HÆreſes in veteri Eccleſia 124. 130. ſqq. 135. 135
Hebion hereticus 125.132
Helvetia Alemanniæ maxima pars &c. 60
Helvetii 112
Hemma conjux Ludovici Imp. 112
Heremus 18. *v. Solitudo.*
Hermannus Contractus 163
Heriſovu, Herinſevv 111
Hertzog 27
Hibernia Monachiſmum non accepit à Gregorio 86
Hoba 38
Hoſpitalia cœnobiorum 26. 50. 52
Hoſpitalia, 105. *v. Xenodochia*
Hoſpitarius Monaſterii 25
Huob 38
Hyberni Monachi *8. *v. Anglia, Scoti.*
Hybernia quando Monachiſmum receperit 86
Hypogea 123

IAcobus Salandronius 114
Iejunia veterum 23
Ieſuitarum collegia 86
Imagines 16. *in templis* 2
Imagines in templis nullæ 94
Immontani 71
Immunitas collegiorum 29
Immunitates 40. 30. *v. Aſyla*
Imperatores & Cæſares ungendi mos 4
Imperatori ſubeſſe Pontifices, Epiſcopos, & Abbates 19.ſq.
Imperatoris officiarii 8
Imperatorum electio à Papa ratificanda 5
Imperii translatio ad Francos 81
Imperium merum, mixtum 17.30.113
Incantationes prohibitæ 7
Inceſta Venus, nuptiæ 10
Incorporationis jus 11
Incluſi *8
Ingenui 61.62
Inquiſitores 27
Intruſi & raſi 24
Inveſtitura 19
Inveſtire Epiſcopos & Abbates ſolius Imperatoris fuiſſe 113
Inveſtituram Epiſcoporum & Abbatum ad Imperatorem ſpectaſſe 11
Irmingardis regina 50
Iudæos toleratos 120
Iudæorum fautor Iulianus Imperator 136.ſq.
Iudicia publica 17
Iudicia in Francorum regno quoties in anno celebrata 27
Iuditha regina 50.113
Iulianus Apoſtata 136.ſq.
Iunia Norbana lex; Iuniani Latini 59
Iuramenta fidelitatis ſacerdotum 6
Iurandi ritus apud Alamannos 43.67.109
Ius Canonicum 10

KAmpf 8
Kebirates marca 66
Kelnhof 11.100.109
Kiburgenſes Comites 39.65
Kircheim, Kirnheim 37

LAcus Botanicus 111
Laici Presbyteri 25.102.105
Longobardorum ſedes regia 113
Lapſi an recipiendi 125
Latentes ſervi 112
Latina lingua uſus & frequentia 35.36.130
Latinus ſermo in Alamannia 35
Lector 2.25.94.111
Lectores Canonici 3.ſq. *Eccleſiaſtici* 25
Monaſterii 25
Leges Divinæ in Capitularibus Caroli 9
Leges Francorum 9
Leges Romanæ Francis & Alamannis notæ 9
Legum ſanctio & reformatio in Comitiis 8
Leben 68
Leibeygen Leut 47
Leproſorum divortia 154
Libertas 59
Libertorum genera 59.60
Libertorum opera 60.61
Liberum arbitrium 132.133
Libra 48.110
Liedaium, Lindaugia 66
Lindemagus fl. 112
Lintouua 66
Liquentia nivis
Literarum pronunciatu difficilium eliſiones 50
Locum tenentes Monaſteriorum 25

Lolhar-

Digitized by Google

Lolhardi 105
Longobardi, vid. Langobardi.
Lotharingia à quo dicta 53
Lotharii 53
Lucernenſe Monaſterium 112
D. Lucius 114
Ludimagiſtri ab Epiſcopis conſtituti 3. 94
Ludovicus Pius Imp. 47. ſq.
Ludovici Reges Alamanniæ 111
Ludovicus Junior Pii F. 49
Ludovicus Junior 64. 65. Imperator 52
Ludovicus Junior Calv. F. 52
Ludovicus Arnolphi F. Imperator 53
Ludovicus pulcher Rex Francorum 112
Lutherus 162
Lutoldeſpurg 111
Luxuria Monach. 24

MAgiſter magnus 39
Magiſtri Curia 56. 110
Magiſtratus Francorum & Alamannorum 27
Magni Caroli tres 56
Majores domus 8. 39
Maldrum 66
Maleferiatus 56
Mallus 17. 110
Manes Hæreticus 130
Manichæorum hæreſis 131
Mannrechtsbrieff 65
Manſus 100
Manumiſſio 11. 57. 58. 64. vid. Liberti.
Manus 47
Marca, Markh. 48
Marca, Marcha, Marchio 10. 110
Marchio contra Sclavos Brandenburgenſes 70
Marcion 131
Margrafii 70
B. Mariæ Virginis ſpeciem ementitus ſacerdos punitur 115
Marrire, Marritio, Marraſſen 56
Matrimonia eſſe juris naturalis & divini 145
Matrimonii cauſas qui olim judicarit 10
Matrimonium cum ſcelerato an ſolvi poſſit 151
Matrimonium, ſi virgo non ſit reperta, an ſubſiſtat 147
Matrimonia ſacerdotum 11. 100
S. Mauritii in Valleſia 112
Mendicos olim apud Alamannos non fuiſſe 100
Mendicantes 16
Mendicantium fratrum origo *8. 73
Merita monaſtica *10. ſq.
Merum imperium 17. penes comites 30
Metropolis 88. 89
Metropolitani 89
Miſſa, Meſs 7. 97
Minores Fratres 73
Miſſi 27
Miſſi Dominici 26. 105
Moguntiacenſis ſynodus 88
Monachos in epiſcopatus lectos 1. militaſſe 44. eſſe ſchiſmaticos *7. ſeverius quam laicos puniri 27
Monachorum genera *8
Monachorum origines ſ. Monachiſmi initia in Græcia *7 in Ægypto *7. in Hibernia & Scotia 86. in Francia 86. in Alamannia 33. in Germania *5. *6. *7.
Monachorum cœnobia, inſtituta, diſciplina, virtutes, vitia 14. diſciplina à quib. recta 12. labores quotidiani 21. ſq. victus 23. veſtitus 24. obedientia 21. opera 25. mercimonia 33
Monachorum primorum diſciplina *10
Monachorum noſtrorum luxus & avaritia 3
Monachorum ſcortantium pœna 27. ſq.
Monaſteria 1. *4
Monaſterium pro collegio Canonicorum 1. 112
Monaſteria & collegia pro ſcholis *5. 2. 94. ſq. erant Xenodochia 50
Monaſteria monaſtica *6. quibus in locis & quorum permiſſu initio exſtructa 18. eorum finis cultus divinus & inſtructio ſcholaſticorum *5. ſq. in illa ingredi ſine Regis permiſſu non licuiſſe 33. paruiſſe Epiſcopis 18. fuiſſe criminoſorum latibula 23. ſq. eorum in egenos olim & pauperes liberalitas 26. item aſyla 29
Monaſteriorum fundatores inter divos ſæpe relati 49. officiarii 24. Vigiles 25. Viſitatores à Principibus immiſſi 26
Monaſteriorum afflictiones à quibus 113
Monaſtica vota vid. Vota.
Moneta cudenda jus Monaſteriis conceſſum 31
Monialem ſtuprantis pœna 28
Monialium ſcortantium pœna 28. bis
Monomachia ſublata 8
Monfortii comites 45
Mörſwilen 48. 110
Mulcta fiſcalis diplomatum 44. ſq.
Mundiburdium 112
Münſter 93
Muſius 114
Myſteria fidei in veteri Eccleſia 122

NAtalium reſtitutio 61
Naturam mutare nemo poteſt 29
à Nellenburg Comes 41
Neuſtria 50
Nobiles 61
Nobiles vitioſi ridendi, ſi Majorum virtutes jactitent 30. ſq.
Nobilium liberi in monaſteriis & collegiis eruditi 3. & ſq.
Nobilitatis æſtimatio apud Francos & Alamannos 1. 88
Nobilitatis monaſtica luxus & inertia 4
Nomina Alamannica 37. 46
Nona 10
Noreia, Noricum 115
Noricum Orientale 64
Notkeri tres 54
Notkerus Balbulus 36. 54. ejus Pſalterium 36. 107
Notpertus Abbas S. Galli 71
Novalis locus 71
Novatus & Novatianus hæretici 125
Noxa, Noxæ dedere 62. ſq.
Numiſmatum genera apud Francos & Alamannos 48
Nummi antiqui 107. ter. Alamannorum veterum 48. in agro S. Gallenſi 18. 31. 48. Romanorum 18. Principum Germanorum 31. Epiſcoporum, Abbatum, Abbatiſſarum 32
Nundina 7
Nuptiæ ſecundæ 29. 106. inceſtæ 10
Nuptiarum ſanctitas &c. 100

OBedientia Monaſtica *10
Oblatio 117
Obſervantes 23
Oecolampadius 162
Officiarii veterum Germanorum Imperatorum 8
Oleum; Unctio cum oleo Jacobi 119
Oppidum 39
Oppida ex Monaſteriis 41
Opus operatum *9
Oratio Dominica 36
Origenis opera & diligentia 126
Ornamenta & divitiæ templorum atque Eccleſiarum 2
Oſius Epiſcopus 63

Digitized by Google

Oſt 50
Oſtrofranci, Oſtrogotthi 50
Othmarus, ejus nomen variè ſcriptum 42. *fit Abbas* 39. *accuſatur* 40. *& cur* 40. *ejus celebritas & fama* 40. *villa & ſacella* 40. *canonizatio à quo* 47
Otto I. Saxo Imp. quot eccleſias fundarit *6
Otto puer Imperator 111

PAganiſmus 7
Pagellus 112
Pagus 55
Palmus 47
Papa, Pape, Papen 43
Papa, nec univerſales olim, nec catholici 9
Paparum electio ſine conſenſu Imperatorum non erat rata 7. 20. *eorum munera* 19
Pappenheim 111
Parabolani 105
Parentum & Tutorum conſenſus in nuptiis 10
Parlamentã 27
Parochi, Parochiani, Presbyteri 6. 88. 99
Parochia 1.6.11.79.88.108.112
Parochiale jus 25
Paſcha quando celebrandum 126
Paſtoralis curia, & in Paſtore requiſita 6. ſq.
Pataviensis Epiſcopatus amplitudo *6
Patricius Romanorum 111
Patrimi 7
Patronus, Patrona, Patronatus 60
Patrum auctoritas 129
Paupertas monaſtica *10
Pax publica 30
Peculium, peculiare 64
Pelagius Hæreticus 130
Peregrini & earum domus 52
Perfectio Chriſtiana 133. 134
Permutatio 66
Permutatio rerum Eccleſiaſticarum 11
Perſecutiones veteris Eccleſiæ 120. 121
Petroſa 109
Pfaffen 43
Philippus Imperator an Chriſtianus 121
Photinus 132
Pictura in templis 2. 94
Pipinus brevis 39. 41
Pipinus magnus 39. *fit Rex* 39
Pipinus Caroli ſpurius ante Carolomannus dictus 24
Placita, Placitare 17. 101
Plebani 112
Poggius Florentinus 162
Politianus 161
Polonia 70
Pondo, Pondus 48
Polonia quando Regem acceperit 70
Pontifex, i. e. Sacerdos 96
Pontifices, Pontifices ſummi, id eſt, Epiſcopi 4. 96. 139
Pontifices Romani olim nec univerſales nec Catholici 9 34
Pontificum Romanorum nulla olim apud Germanos ratio 5. 34. *quippe quorum electio & confirmatio ad ſolum Imperatorem pertinuerit* 20
Pontificium jus 10
Porta aperta 61
Portarius monaſterii 25
Præbenda 69
Præmonſtratenſium origo 73
Præpoſiti monaſteriorum 25
Precaria, Precarium 10. 55
Precario poſſidere 55
Preces ad ſolum Deum olim factæ 8
Presbyteri 1. 88
Presbyteri laici 25
Presbyteri priores quinam dicti 64
Presbyterorum & ſacerdotum examinatio 8
Priſcillianus Hæreticus 135
Privilegia, id eſt, diplomata 34
Proceſſus veterum Alamannorum 42
Proprius 63
Provinciales 37. 38. 125
Provincialis lingua 35
Provocatio vid. Appellatio.
Publica judicia 17
Puerulos raſos & in monaſteria truſos 24
Purgatio per Euchariſtiam 8
Purgationum ſpecies 8

QUæſtus turpis & Alamannis olim abominabilis 8
Quintilianus 162

RApius pœna 10
Raſura Monachorum 24. *vid. Tonſura.*
Ravenouua 50
Ravenſpurgum 50
Receſſus 102
Regalia Monaſteriorum 16
Reges qui olim 70
Regia donationes 16
Religio vitiata 23
in Religionis negotio quibus prima data 7. ſq.
de Religione & Religioſorum moribus cognoviſſe Principes 7. ſq.
Religioſos interficientium pœna 30
Reliquiarum honoratio 2. 94
Remigius Remenſis 85
Remoboth *8
Repræſtare 55
Repudii mulcta 10
Reuchlinus 161
Reverendus, Reverendiſſimus 42
Rhenanus 163
Rheni vallis 41
Rhætia prima 37
Rhætica nomina 37. 38
Rhinaugia 41
Ripuaria lex 9
Ripuarii 62
Romani Franci 50
Romani homines 37. 38
Romanæ leges Francis & Alamannis notæ 9. 51
Romanshorn, Romuhorn 68. 111
Rotwilenſe Judicium 27
Roub 62
Rufa fl. 112

SAcerdotium non obtinebant homicidæ, adulteri &c. 106
Sacerdotes Baal 94
Sacerdotum examinatio ante admiſſionem 7. *probatio & animadverſio à populo & clero ſimul* 7. *conjugia* 11. 100
Sacerdotum ſcortantium pœna 27. ſq.
Sacramenta duo 7. 119
Sacramentarius, Sacratarius monaſterii 25
Saiga, Seiga 46
Salii 62
Salica bona 61
Salica lex 9
Salica terra 68
Salodurenſis Eccleſia à Bertrada 31
Salomones tres Epiſcopi Conſtantienſes 68
Sanctus, Sanctiſſimus, Sancti 42. 139. *v. Divi.*
Sanctorum invocatio tempore Caroli M. 8
Sancti Gallunum 109
Sanctimonialium cœnobia *6. 12. 13
Sarabaitæ *8. 86
Satisfactii Canonica 8

Digitized by Google

Scalch, Scalcho 111
Schafhuſianum monaſterium 41
Scaftarius 108
de Scanſit valde Nobiles 114
Scholaſtici 2. 94. *Canonici* 2
Sclavi 70
Sclavo-Poloni 70
Scoti Monachi primi * 8. *eorum monaſteria apud Germanos* 86. *v. Anglia, Scoti.*
Scriba 24
Seceſſus 102
Seminaria 86
Semperfry 61
Senatus Eccleſiaſticus 89
Servitus 60. 61. *Alamannica* 58
Servorum apud Alamannos genera 58. ſq. *connubia* 63. 142. *ſtatura & menſura* 47. *liberi in ſcholis inſtituti* 3. ſq.
Servi in veteri Eccleſia 129. *ſub monaſteriis* 111. ſq.
Servi latentes & eorum bona 112
Senga 46
Sichardus I. C. 163
Sigeberti Francorum Reges 37
Sigebertus junior Francorum Rex 18. 37
Sigilla Germanorum Principum Latina 34. 35. *in veterib. chartis* 34
Sigmariswang 111
Simonia crimen 80. *ejus irreptio* 113
Simulacra in templis 2. *v. Imagines.*
Solidus 26. 46
Solitudo, Serenus 18. 44
Spata, i. e. gladius 42
Spenda 72
Sponſaliorum ſolutio facilis apud Alamannos 10
Stainaha 109
Stainenſe Monaſterium 41
Stamheim 112
Stipulatio 48
Suevia Ducatus 113
Suffraganei 91. *olim nulli* 1. 88
Sumbri 111
Summus Pontifex 42
Suuonen, Suuonbuoch 68
Sylina 113
Symbolum Apoſtolicum 36
Synodi 88. *in veteri Eccleſia univerſales* 125. 130. *annua* 7. *provinciales hodie* 125

Tabulæ 34. *emptionum & Venditionum, à quibus peracta* 17
Templa veterum Chriſtianorum 123. *eorum ornamenta* 2
Tertia 10
Teſtamentum pro inſtrumento 63
Teſtium fides apud Alemannos 42. 67
Theodiſca lingua 68
Theodorici Francorum Reges 37
Theodoricus Gothorum Rex 113
Theodoſianus Codex 51
Theutonici 50
Theutonicum regnum 50
Thiota, Thiedo Abbas 111
Tigurina Canonicorum Eccleſia 112
Tiguri regia 109
Tigurinus pagus 66
Tigurinum Monaſterium Virginum 112
Tirolenſis Comitatus 64
Tondendi mos 97. ſq.
Tondere in Monaſteriis quos licuerit 26
Tonſos in monaſteria trudi 24
Tonſuræ variæ genera 104
Toſa, amnis 68
Tremiſſis 46
Tribonianus impius 51
Tribunus 111
Triſagium Græcorum 35
Troma 37
Tüitiſce 68
Turegienſis pagus 66. 112. *Regia* 41. 109
Turicenſis pagus 39
Turicini Caſtri Eccleſia 112

Vallis Rhenana 4
Vallis umbroſæ fratres 73
Vaſſus, Vaſallus 44
Velandi ritus 100
Venerabilis 42
Verona regni Longobardici ſedes 113
Veſtitura 68
Veſtitus monachorum 24
Vicarii 89. *monaſteriorum* 25
Vicedomini monaſteriorum 16
Viennenſis epiſcopus quando fundatus *6
Vigiles Monaſteriorum 25
Vila 68
Vindiciæ 67
Vineta apud Alamannos olim pauca 45. *in Valle Rheni* 41
Vini uſus in monaſteriis olim rarus 23
Vini ut copia, ita æſtimatio aucta 45
Violentiæ apud veteres Germanos pœna 7
Virginum cœnobia 12
Virginem qui ſtupravit, ducat 149
Virginitas prior fuit matrimonio 29. *non tam corporis actu quam animi conſenſu violatur* 101. *imperari non poteſt, ſed optari* 101
Vitodurum 65
Vlma 112
Vncia 48
Vnder Wegen 114
Vngendi Reges & Imperatores conſuetudo 4. 40
Vnctionis Sacramentum 119
Vniverſalem Epiſcopum eſſe Antichriſti præcurſorem 8. 9
Voti monaſtici partes *9
Vota monaſtica an olim perpetua, & an poſſint reſcindi *9. 87
Vronia 112

à Waldburg Barones 50
Waſſerburg 45. 109
Wat, Watman, Watſpenda 72
Welffi ſeu Welfones Comites 49
Weſt, Weſtgotti 50
Weſtria 50
Wila 68
Wintardurum 65
Wiſogotti 50

Xenodochia 50. 150. *vid. Hoſpitale.*

Zachariæ Papa 39. *ejus dexteritas & induſtria* 9
Zillenslate, Zilſchlat 66
Zuentebaldus Lotharingiæ Dux 54
Zuinglius 162
Zürch v. Tigurinus pagus, Durgovia &c.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Google